„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro 3

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 477 ■ 4-10 aprilie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

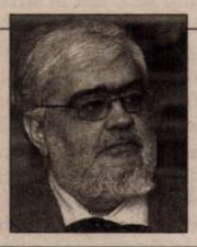

ANDREI PLEŞU

„Copiii lui Zaica“

pagina 3

MIRCEA VASILESCU o nouă rubrică:

„Oameni de treabă“

pagina 7

ADINA POPESCU o nouă rubrică:

„Portrete din mers“

pagina 22

Autismul

„Ia-mă în braţe, nu mă vărsa pe jos.“

(Eduard Sălăgean, 8 ani)

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

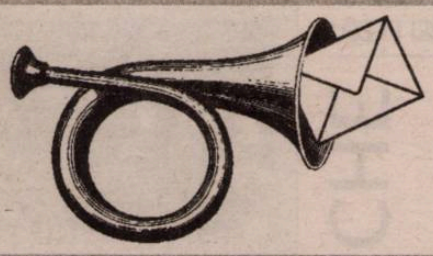

turneu de inbox

NR. 476

„Meserii și meseriași"

Cînd destinul României
a ajuns
la mîna unui meseriaș

Martie, noapte, lună plină, 1933.

„Îți stă capul numai la prostii, Ceaușescule! Ai intrat la comuniști. Asta nu ți-a adus nimic bun. Și zilele trecute m-a întrebat *agentu'* de stradă de tine. Nu era de bine ce mi-a spus. Acum ai scăpat de arestare. Nu știu mîine ce va mai fi. Jăndarii nu vor uita ce le-ați făcut pe 16 februarie, la Grivița. Băiete, eu nu-s Săndulescu, boierul cu aere de tovarăș de pe Victoriei, unde ai pus prima oară mîna pe calapod, pe pap, pe calul de fier și pe pingea! Și unde mai mare pagubă ai făcut! Reclamațiuni și plîngeri de la toate doamnele bine din cartier. Tocuri care cad la primul pas, cusături anapoda. Că am aflat eu, tot înainte de a te lua, cînd ne-am întîlnit la o țuică, în branșă. Ceaușescule, nimic nu știi! Și nici nu vrei să asculți ce te învăț eu de bine! Nu vrei să bagi la cap. Ori nu poți. Geaba te-am luat să mă uceniceşti și pe mine. Ești în București, băiete, nu la tine pe tarla, în Oltenia! Nu vei fi nicicînd mai mult decît un ucenic prost, dacă nu asculți de *indicațile* mele. Să nu uiți niciodată că ești doar un sărăntoc bîlbîit, și nici că vii din sărăcimea Scorniceștiului, unde umblai doar desculț și cu mămăliga mereu între dinți. Și nu mai visa la luna de pe cer, măi băiete, cu comuniștii tăi, ce ți-au sucit mințile cu tot! Nu uita ce a zis Michelangelo āla: «Nu mai sus de sanda!...»"

N-a ajuns un cizmar de lux. Nici măcar unul bun. Doar un oarecare cîrpaci de cartier. Bun doar pentru lucrări simple. Un blacheu, un toc. Furase gestul meșterului ce-i vorbea, uneori uitînd că are în colțul buzelor cele cîteva cuie de lemn care urmau să fie împlîntate în brant și, apoi, în conturul din crep. Îi plăcea cum arăta cînd se admira așa în oglindă. Aducea a meșter adevărat. Timpul a tot trecut.

Calapoadele, raşpelul, șnitul, șpilerul – au început să se simtă ceva mai bine în mîna lui. S-a luat cu o cusătorească ce i-a făcut trei plozi. În martie '65, cînd meșterul a murit, a luat frîiele magherniței, a ceea ce mai rămăsese din renumitul atelier, știut cîndva cale de trei poște jur împrejurul mahalalei. Ba, i-a mai schimbat și numele, din *Încălțăminte de lux D. Negreanu* – de găsit în urmă cu vreo 20 de ani prin mai toate paginile de jurnal cu reclame – în proletarul, comun, și în ton cu vremurile, *Cizmărie*. Încă mai avea cinci oameni în șorț la lucru. Pe care a început să-i împingă tot mai sus în asociație.

Apoi în sindicat. Al cărui președinte devine, cu totul surprinzător, prin martie '74, sprijinit poate și de mai vechii tovarăși, pe care cîndva, efemer, îi slujise și, apoi, îi trădase. Chiar de anii i s-au tot adunat, a condus cu mînă de fier branșa, impunînd, prin anii '80, restricții severe. Curent electric, materiale. Toate contractele îi treceau prin mînă. Nimeni nu crîcnea. Se temeau de vorbele ieșite și purtate din senin, se temeau și de umbra lor.

Așa a fost atunci. Lațul era prea strîns. În decembrie '89, au reușit să-l dea jos. S-a ținut tare moșu'. N-au biruit decît după ce i-au spart puțin capul, într-o înghesuială cu zdrăngănit de geamuri. Chiar într-o zi de Crăciun.

Cezar PÂRLOG

Dilema veche vă propune

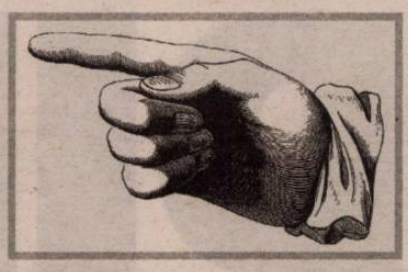

■ Joi, 4 aprilie, în Silver Church, de la ora 20, cîțiva muzicieni români – care-au ascultat mult Deftones cînd erau mici – se adună pentru un concert caritabil, „Love for Chi". Banii obținuți din vînzarea biletelor vor fi donați în contul basistului de la Deftones, Chi Cheng. Chi a suferit, în 2008, un grav accident de mașină, după care a mai trecut printr-o operație pe creier și cîteva pneumonii care-i îngreunează însănătoșirea. Joi, vor cînta pentru el Shole, Hefe, Tep Zepi, Days of Confusion, Robin and the Backstabbers, Costel, Gojira, Norzeatic și Shadowbox. Dacă și dvs. ați crescut cu Deftones, atunci trebuie să mergeți la concert. Intrarea e 20 de lei. (Luiza Vasiliu)

■ A debutat în 2008, are patent românesc, a fost premiată și lăudată, și este unul dintre cele mai bune modele de jurnalism din mass-media românească: emisiunea *România, te iubesc*, difuzată în fiecare duminică, pe PRO TV, de la ora 18. (Stela Giurgeanu)

■ Pe 10 aprilie, de la ora 18, la Muzeul Național de Artă Contemporană din București va avea loc vernisajul primei expoziții solo în România, a artistului Mircea Cantor, intitulată „Q.E.D." Expoziția (curatori: Raluca Velisar și Mihai Pop; arhitectura: Attila Kim) cuprinde 30 de titluri, incluzînd fotografii, video, desene și sculpturi, de la *The Origin of the World (After Courbet)* în 1999 – lucrare care a dus la mutarea lui Cantor în Franța – la *Sic Transit Gloria Mundi* (2012) sau *Business Class Worried* (2013), creată special pentru această ocazie. „Q.E.D." va fi deschisă publicului în perioada 10 aprilie 2013 – 13 aprilie 2014. Mai multe detalii găsiți pe site-ul www.mnac.ro. (Patricia Mihail)

■ O carte în curs de apariție, care se numește *Revolta Orientului* (Editura Polirom), o are drept autoare pe Carmen Gavrilă, jurnalistă la Radio România Actualități. Cartea îmi stîrnește curiozitatea pentru că știu ce și cum a scris de-a lungul timpului Carmen Gavrilă, chiar în *Dilema veche*, despre problemele politice, economice și sociale din țările arabe și din Iran. Cu siguranță, cartea trebuie să fie foarte bine documentată și plină de informații interesante. (Andrei Manolescu)

■ Duminică, 7 aprilie, de la ora 18,30, la Hard Rock Café, va avea loc ediția a X-a a Galei Premiilor de Jazz 2012 – Premiile MUZZA. Printre invitați, Adrian Enescu (Premiul de excelență), Mircea Tiberian, Nicolas Simion, Sorin Romanescu, Alex Man și Peter Sarosi, plus tineri muzicieni recent laureați la diverse concursuri: Irina Popa & The Sinners, Oana Mureșan și Grupul Youvenis. (Marius Chivu)

■ În sfîrșit, e gata: albumul *117 scriitori români*, la care fotograful Mircea Struțeanu lucrează de cîțiva ani, a apărut la Editura Publica. E un proiect de durată și anevoios, căci nu-i de colo să reușești să pozezi crema literaturii contemporane. Struțeanu a reușit să provoace 117 întîlniri memorabile și să le restituie în această carte minunată. (Matei Martin)

■ Galeria de Artă Contemporană a Muzeului Național Brukenthal din Sibiu găzduiește expoziția „Obsesia Facebook" a artistei Florica Prevenda, în perioada 4-28 aprilie 2013. (Lucian Muntean)

■ Dacă treceți cumva prin Timișoara, căutați și Galleria 28, de pe Strada Brâncoveanu 28. Sau, altfel spus, din casa soților Marie-Jeanne și Ovidiu Bădescu. Pînă pe 14 aprilie, puteți vedea aici expoziția „Love Story", a artistului Ion Dumitriu. Veți descoperi niște oameni calzi și luminoși, și un loc tihnit, care te face să uiți că ești într-un oraș mare. (Ana Maria Sandu)

■ Straniul interviu, cu totul și cu totul literar, acordat de Marily Le Nir, în *Observator cultural*, Monicăi Salvan. Cine nu mai știe cum se trăia la Alba Iulia, înainte de război, o să afle de la această franțuzoaică genială (care ținea musai să fie româncă, pe la 5-6 ani, cînd un „domn drăguț", numit Lucian Blaga, o ținea pe genunchi), născută în Transilvania și expulzată din România, împreună cu Misiunea universitară franceză, în 1948, devenind astfel una dintre principalele traducătoare ale literaturii române în franceză. Un interviu ca o proză bună. (Simona Sora)

■ Expunere, evaluare și vînzare. Mașini de epocă, cărți și tipărituri vechi, mobilier de epocă restaurat, argintărie și porțelanuri, bijuterii vechi, jucării, decorațiuni interioare, artă plastică și multe altele, la Tîrgul de obiecte de artă și antichități „Antique Market", la Romexpo, Pavilionul C, în perioada 18-21 aprilie. (Dana Călinescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum ne mai jucăm**
- **Ura dăunează grav sănătății**
- **Educația informală**

album dilematic

Mircea Vasilescu

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU
Radu COSAȘU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conținut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCȚIE: Ionuț MATEI
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.500 ● Tipărit la Tipomedia București

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

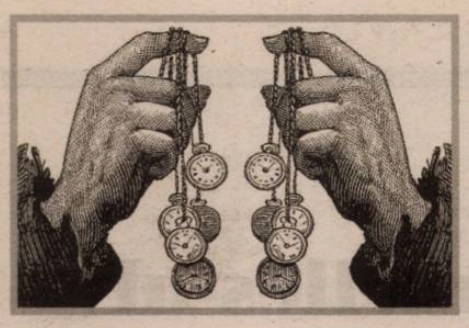

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Copiii lui Zaica

Am mai dat şi cu alt prilej citate din miraculoasele antologii publicate de profesorul Zaica, în urma unor „chestionare“ adresate elevilor din primii ani de şcoală. Recidivez pentru a-mi oferi, mie şi cititorilor, un scurt *intermezzo* de inocenţă în atmosfera de grosolănie, nervozitate, *breaking news* şi scandal ieftin în care respirăm de dimineaţa pînă seara. În plus, fiind vorba de copii „educaţi“ înainte de 1989, avem de-a face cu efecte ale vieţii şi ale „educaţiei“ socialiste, despre care, astăzi, noile generaţii nu mai ştiu nimic, şi pe care generaţiile mai vechi, spălate pe creier de nostalgii roz, par să le fi uitat. Aşadar, să ne amintim:

Ce este luxul? „Lux înseamnă cînd cumperi un scaun şi cumperi şi un fotoliu şi poate vrei să cumperi şi un studeu (sic!).“ – 7 ani

Ce este un ministru? „Ministru e un om care stă pe scaun şi le spune la alţii să facă cerere.“ – 7 ani

Ce este acela un testament? „Testament este cînd la capitalişti moare unul şi lasă averea la copii. La noi nu e testament, pentru că nu are ce să lase omul.“ – 11 ani

Ce este setea? „Setea înseamnă cînd tu vezi cico în oraş şi vrei să bei şi mama nu-ţi dă, că după aia nu are bani de mîncare.“ – 7 ani

Ce este Biblia? „Biblia este o carte lăsată de Dumnezeu, ca să se afle despre viitor. În ea scrie că vor fi două războaie mondiale şi amîndouă vor fi cîştigate de români, şi chiar aşa s-a întîmplat.“ – 11 ani

Ce este economia? „Economie înseamnă să stăm puţin cu lumină şi să stăm mult pe întuneric.“ – 8 ani

Ce este politica? „Politica e un fel de spionaj.“ – 12 ani

Ce sînt politicienii? „Politicienii sînt nişte oameni care vor să facă pe deştepţii în faţa poporului.“ – 12 ani

Ce este răbdarea? „Răbdarea este cînd un om se duce la măcelărie şi trebuie să mai stea“ – 7 ani

„Răbdarea este fenomenul care îi dă posibilitatea unui om să tacă din gură.“ – 12 ani

„Răbdarea e cînd eşti muncitor şi ai răbdare, cît poţi tu de răbdare.“ – 7 ani

Ce sînt comuniştii? „Comuniştii sînt ăia care umblă cu fanfara.“ – 6 ani

Ce este respectul? „Respectul înseamnă să te scoli şi să stea babele pe scaun.“ – 9 ani

„Respectul înseamnă cînd un băiat se duce la o doamnă şi îi face tot ce spune.“ – 7 ani

Cine face laptele bătut? „Vaca face laptele bătut cînd o bate stăpînul ei şi după aia el o smulge.“ – 6 ani

De ce unii oameni fluieră şi sforăie cînd dorm? „Unii oameni fluieră cînd sforăie, că se gîndeşte la ziua de mîine şi fluieră a pagubă.“ – 9 ani

Ce este răscoala? „Răscoala înseamnă cînd părinţii noştri nu găsesc bani şi atunci răscolesc, ca să găsească.“ – 8 ani

Ce este statul? „Statul e o organizaţie de partid care reprezintă conducerea.“ – 12 ani

„Statul e un om de la miliţie.“ – 7 ani

„La ţărani, castraveţii şi roşiile sînt mai bune. La stat sînt mai rele, că statul mai stă, mai se culcă, mai vine cîteodată şi după aia iar mai stă.“ – 8 ani

Ce este revelionul? „Tovarăşul Nicolae Ceauşescu vorbeşte la revelion la televizor, fiindcă cînd răguşeşte el, trebuie să tragem artificii peste cap.“ – 7 ani

Cine sînt autorii bancurilor? „Autorii bancurilor sînt oameni care au vizitat Oltenia.“ – 9 ani

„Bancurile le-a făcut Ştefan cel Mare, ca să ştie şi oamenii să mai glumeze.“ – 7 ani

„Bancurile le face statul.“ – 7 ani

Pentru conformitate,

Andrei PLEȘU

„Răbdarea este fenomenul care îi dă posibilitatea unui om să tacă din gură.“

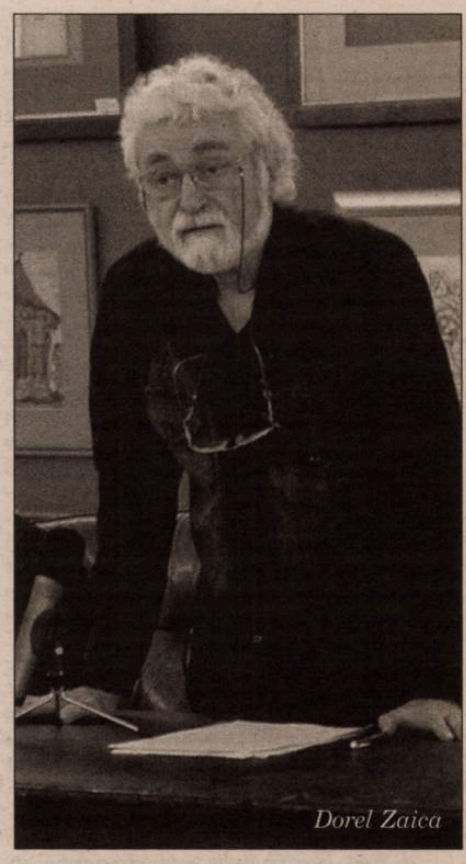

Dorel Zaica

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Maidanezi, vagabonzi şi alte gunoaie

Zilele trecute, ştiind că mă ocup de maidanezi, un prieten mi-a trimis un SMS: „Un maidanez s-a suit în autobuz; toată lumea îl alintă!“ Peste cîteva minute, urmează un al doilea SMS: „Tocmai s-a suit un homeless; la staţia următoare, călătorii l-au dat jos...“

Cu maidanezii ne-am obişnuit deja, sînt o problemă cotidiană vizibilă, vocală şi, se pare, perenă. În mod paradoxal – sau poate nu –, omologii bipezi ai maidanezilor – oamenii fără adăpost – sînt însă mult mai „tăcuţi“, practic absenţi din discursul public şi aproape neobservaţi de concetăţenii lor, fie ei şi iubitori de animale. Numărul de articole care le este dedicat în presă este mult mai mic, iar interesul oamenilor este şi el redus sau, în cel mai bun caz, unul rezervat. „Raiul *gunoaielor*, al *cîinilor* şi al *oamenilor fără adăpost*“ – titra de curînd un cotidian, rezumînd o asociere frecventă din mintea oamenilor. „Despre aurolaci şi homleşi, fără milă... Cum *curăţăm* societatea???“ – titrează, la rîndul său, un blogger român. Concluzia este simplă: statul ar trebui să „facă curat“. „Dar cetăţenii?“ a întrebat cineva. „Cetăţenii? Cetăţenii ar trebui să-şi vadă fiecare de viaţa lui. Dacă se poate să se ocupe şi de asta... n-are decît să se ocupe, dar nu e obligaţia mea ca cetăţean să am grijă de altul!“ a răspuns ferm persoana întrebată.

Dar cine sînt, de fapt, aceşti oameni ai străzii?

De cînd a apărut, în Europa de după marea ciumă, figura *vagabondului* a fost – şi a rămas – una foarte pestriţă, despărţind săracii milei creştine – deveniţi prea numeroşi – în „buni“ (care meritau în continuare această milă) şi „răi“ (pe care societatea dorea să-i ţină la distanţă). De aici s-au dezvoltat cele două politici urbane complementare, aceea a asistenţei sociale, respectiv a puşcăriilor, a lagărelor de muncă şi a altor azile. Nici legislaţiile recente, mult mai detaliate, nu au ajuns să formuleze clasificări precise şi exhaustive în această privinţă. Probabil că nici nu este posibil...

„Tocmai s-a suit un homeless; la staţia următoare, călătorii l-au dat jos...“

În orice caz, dacă ne referim doar la populaţia Bucureştiului, apare destul de clar faptul că aceasta are o percepţie foarte apropiată de cea a orăşenilor aşezaţi, din Anglia secolului al XVI-lea, faţă de „vagabonzii“ lor de atunci. Pentru bucureşteni, vagabonzii sînt, astfel, la grămadă: *oameni fără adăpost, beţivi, săraci, nebuni, cerşetori, aurolaci, hoţi, delincvenţi*... Sînt toţi oamenii „fără căpătîi“, adică fără adăpost, fără muncă şi fără identitate, o categorie ce întrupează, deci, dezordinea socială, şi de care statul trebuie să ne scape, pe noi, cetăţenii respectabili, cu identitate, casă şi loc de muncă. „Tare mi-aş dori să existe o lege care să oblige gaborii să îşi facă datoria şi să-i bage pe cerşetori şi pe aurolaci la puşcărie, doar aşa mai scăpăm de criminali, violatori, nebuni, tîlhari şi de persoane bolnave şi certate cu apa şi cu săpunul. Şi dacă vreun aurolac sau cerşetor vrea să scape de puşcărie, să fie trimis la muncă, să vadă şi el ce înseamnă munca!“ se revolta un cetăţean al Bucureştiului, pe blogul său. Ei bine, o astfel de lege exista pe vremea lui Ceauşescu şi a fost adoptată, recent, prin noua Constituţie a Ungariei... Ca şi în cazul maidanezilor, statul intervine pentru a face „curat“ în oraşele sale.

Situaţia este, însă, mai complexă. În România, conform unei evaluări realizate de Adrian-Nicolae Dan şi Mariana Dan, numărul total de persoane fără adăpost din mediul urban era, în 2004, de puţin peste 11.000. Cinci ani mai tîrziu, evidenţele Samusocial din iarna 2008-2009 arătau că în ţara noastră trăiesc aproximativ 15.000 de oameni ai străzii, dintre care o treime în Bucureşti. Statutul lor real este profund diferit de imaginea publică: aproape 85% dintre persoanele fără adăpost chestionate erau calificate profesional, 8% aveau studii superioare, 60% – studii medii şi 24% – studii primare; de asemenea, doar 1% dintre ele beneficia de ajutor social legal. Mulţi au ajuns în stradă, de fapt, pentru că şi-au *pierdut* locul de muncă şi/sau locuinţa, nu pentru că şi le-au *părăsit* sau pentru că „sînt certaţi cu apa şi săpunul“. Şi mulţi dintre aceştia (aproximativ 300 în fiecare an) plătesc cu viaţa această declasare. Ceea ce nu înseamnă, însă, că nu există şi o adevărată industrie a cerşitului, organizată ca orice reţea ilegală, sau că mulţi dintre oamenii străzii nu ajung alcoolici şi într-o stare avansată de decădere umană. Şi atunci, cum să-i mai distingi pe „săracii buni“ de „vagabonzii răi“?

În faţa acestei dileme, marea majoritate a locuitorilor preferă, pur şi simplu, preventiv – şi mult mai comod –, să nu-i vadă, la propriu şi/sau la figurat. O anchetă relativ recentă, publicată de Ziare.com, a arătat, astfel, că dintre cei 2652 de respondenţi din Bucureşti, 78% s-au declarat împotriva adăpostirii oamenilor străzii în scările de bloc, pe perioada iernii, numai 16% fiind de acord. Era un apel umanitar în disperare de cauză, adăposturile pe care le puteau oferi primăriile fiind insuficiente iar riscul de deces, pe perioada gerului, fiind foarte mare.

Situaţia oamenilor străzii este, astfel, una şi mai proastă decît a cîinilor străzii, în ciuda înmulţirii relative a adăposturilor oferite de stat şi a acţiunilor unor asociaţii caritabile. Dacă maidanezii pot aspira la o adopţie care să-i *apropie de casă*, colegii lor bipezi sînt consideraţi ca responsabili de faptul că nu au casă şi ţinuţi strict *departe de casă*. Deşi atitudinile faţă de cîinii vagabonzi sînt încă majoritar agresive, de respingere, sentimentele şi practicile de apropiere dintre om şi animal sînt într-o creştere evidentă. Dimpotrivă, faţă de oamenii străzii, atitudinile de respingere – activă sau pasivă – sînt, practic, unanime. Cîinii încep să-şi capete drepturi de (con)locuire; oamenii par să şi le fi pierdut iremediabil...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Codrul, frate cu Bruxelles-ul

La motivele de justificat orgoliu global, Europa a ţinut musai să îşi mai adauge unul: cel de campion mondial la protecţia mediului şi la prietenia cu natura. Uniunea s-a ţinut băţoasă în toate rundele de negocieri globale, a mîngîiat pe frunte marile „corporaţii nonguvernamentale" de tip Greenpeace, şi s-a luat serios la trîntă cu măgarii de americani şi chinezi, care nu vor să facă nişte eforturi (a se citi „nu vor să închidă industrii întregi") pentru a salva ursuleţii polari, pîrtiile de schi din Austria şi doi atoli din Pacific (imaginile cele mai reprezentative asociate „încălzirii globale", care acum poartă titlul de „schimbări climatice"). În plus, s-a dat exemplu pre sine însăşi şi a dat drumul unor politici puternic mediatizate, de încurajare a industriilor mai puţin poluante şi a producţiei de energie din surse aparent prietenoase cu natura.

Din păcate, entuziasmul trîntei cu poluarea a fost, în multe cazuri, fie inegal, fie relativ prost documentat. Nu aş fi făcut decît să mă amuz dacă România nu ar fi reacţionat „prea europeneşte", sărind etape, reacţionînd exagerat şi luînd decizii pripite. Primul exemplu: biocombustibilii. Rapiţa, soia şi porumbul au fost prezentate, o vreme, ca fiind soluţia eco de înlocuire a petrolului. A fost lansat şi un oarecare plan de subvenţionare a respectivelor culturi. După numai două sezoane, dramă: soia şi porumbul ar fi trebuit să fie din soiuri modificate genetic. Nu ar fi tuşit motorul dacă se băga bioetanol, din porumb „bioinginerit", numai că suferea biodiversitatea! Ceea ce campioana lumii la prietenia cu natura nu putea admite. Colac peste pupăză, au mai crescut şi preţurile globale ale grînelor, astfel încît, tot programul de biocombustibili a fost lăsat baltă. Doar rapiţa supravieţuieşte, pe la noi şi în alte cîteva state membre, pentru a nu se duce dracu' judeţu'.

Exemplul doi: colectarea DEE-urilor (pe româneşte, a deşeurilor electronice şi electromagnetice). Adică a televizoarelor, computerelor şi aspiratoarelor vechi. Ni s-a dat şi o cotă de X kilograme pe an, pe cap de locuitor. Misia directivei europene era să se recicleze industrial ce se învecheşte pe lîngă casa omului şi a da, astfel, încă o dovadă de prietenie cu natura. Pioniereşte, România s-a băgat în joc. Televiziunile au transmis tone de reportaje cu dom' primar, ducînd la depozitul de vechituri cîte un televizor Sport (domnul Onţanu, de exemplu). Relativ repede, am constatat că planul era prost. În primul rînd, depozitele s-au umplut. În al doilea rînd, nu avem în ţară suficiente fabrici de reciclat aspiratoare vechi. În al treilea, dar nu ultimul rînd, românul are un sistem propriu de reciclare. În loc să dea aspiratorul vechi la depozitul din gura pieţei Obor, „al nostru" îi scoate bobina, recuperează firul de cupru şi îl duce la socri, la ţară, să întindă via. Sau transformă carcasa fostului frigider în coteţ pentru cloşcă. Cum să arunci, la depozitul Primăriei, atari obiecte valoroase? Aşa că, încet-încet, s-a cam uitat şi de programul de colectare a DEE-urilor, deşi avem obligaţii asumate chiar prin tratatul de aderare.

În fine, certificatele verzi şi energia eoliană. Pioniereşte şi nemţeşte (ştiu eu de ce zic nemţeşte), România a pornit la stimularea producţiei de energie electrică produsă

de generatoare eoliene. Rezultatul: industrii întregi împinse spre faliment, terenuri de mii de hectare scoase total din circuitul agricol, un kilowatt scumpit pe factura lunară a cetăţeanului. Locuri de muncă au fost create doar în Germania şi în Danemarca, dar reportajele din presa noastră continuă să prezinte triumfal deschiderea cîte unui nou parc eolian prin Dobrogea, întru ciuda pescăruşilor locali, defel fericiţi de prezenţa vîrtelniţelor în zona lor de cuibărit.

De fapt, unele state membre au promovat prietenia cu natura pe baza unor statistici şi calcule economice, iar altele – doar de gura doamnei diriginte de la Bruxelles. Cred că bănuiţi în care categorie se află România. Probabil de aceea nici nu avem partid ecologist puternic. Pentru că nu are pentru ce să se bată. O pierde el timp şi bani, dar românul tot fratele codrului rămîne. Mai ales cînd aşa i se spune (şi) de la Bruxelles.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

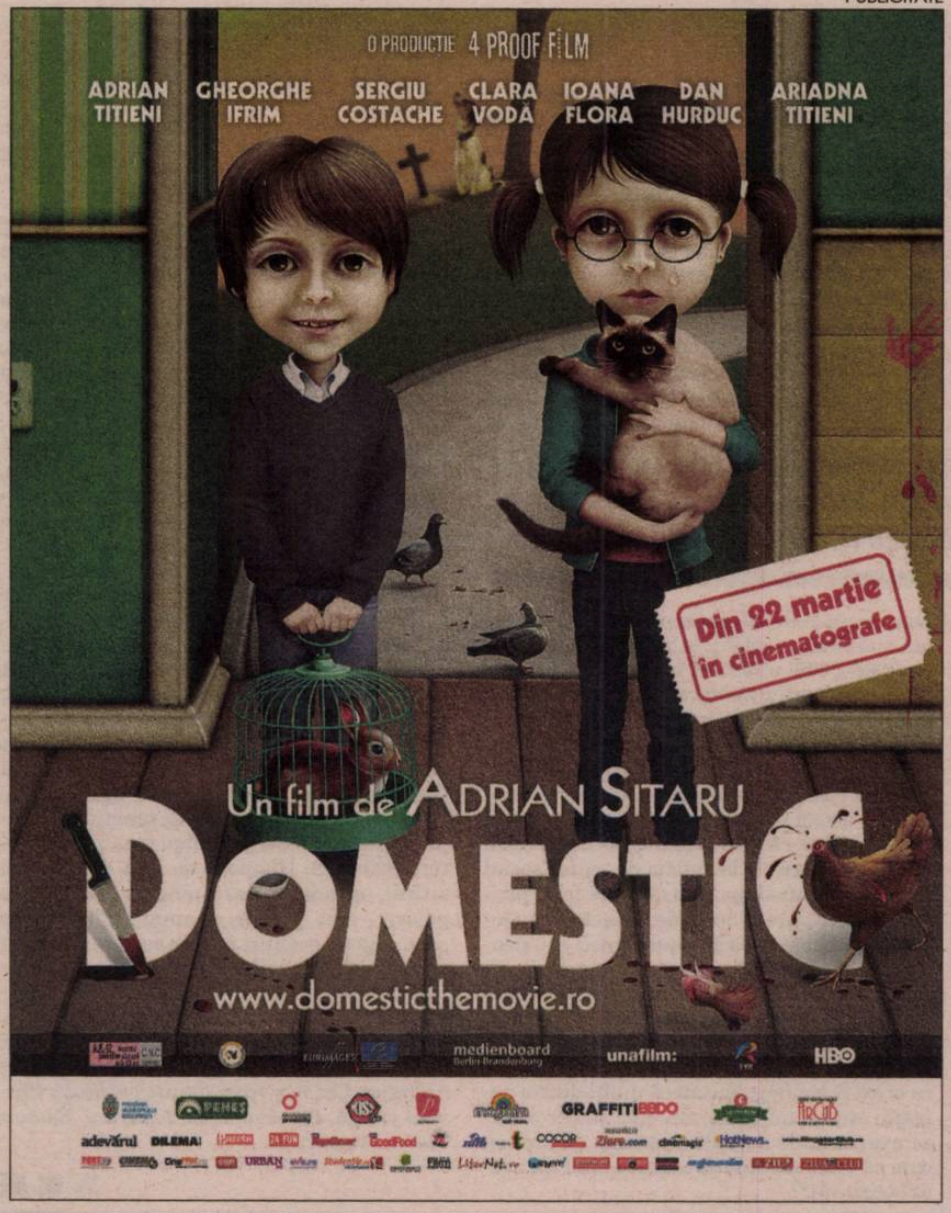

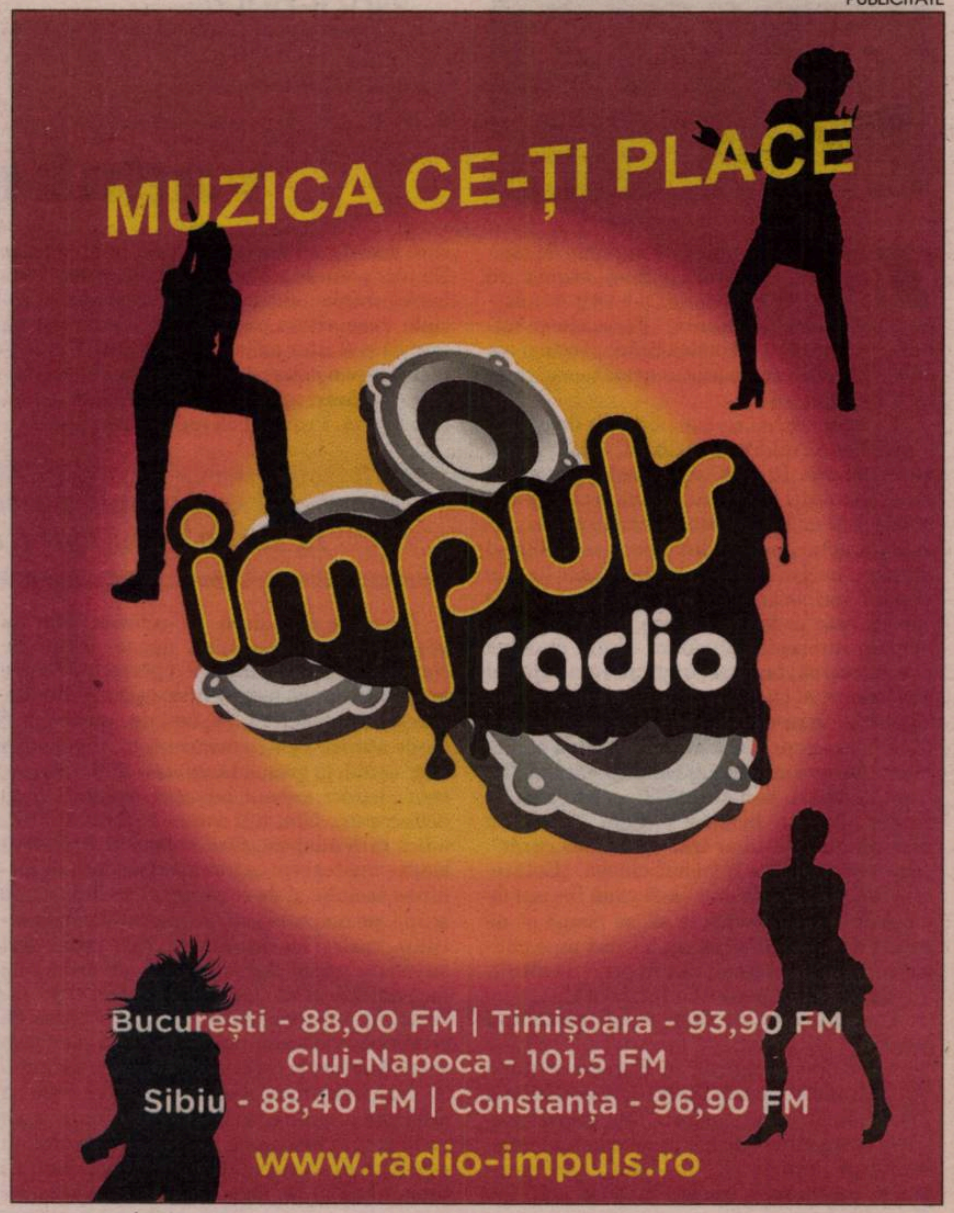

PUBLICITATE

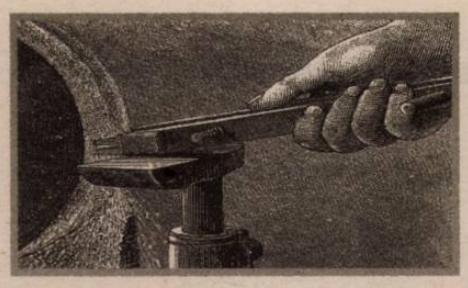

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Şi totuşi, imaginea României

„...Dar tu cum de eşti blondă?“ Iată o întrebare-şoc, pe care o colegă jurnalistă mi-a spus că a primit-o la un seminar din Europa de Vest. Cu alte cuvinte, o femeie venită din România ar trebui să fie închisă la ten şi, eventual, să poarte fuste largi şi înflorate.

Cînd cineva lansează o asemenea întrebare şi generează momente jenante, cel mai bine este, bineînţeles, să zîmbeşti şi să-i laşi puţinătatea mintală să se odihnească în pace.

Dar ce ne facem atunci cînd generalizările ne afectează pe toţi? Un tabloid britanic punea problema în felul următor: dacă te afli în aglomeratul metrou londonez şi ai auzit românește, poate fi deja prea tîrziu – ai mari şanse să iei TBC rezistent la medicamente.

Un tabloid e „doar“ un tabloid, se poate spune. Cine ar crede un tabloid? Da, dar tabloidele sînt cele mai citite publicaţii din Insulă, iar ziarele britanice de acest tip sînt, totuşi, departe de a prezenta doar subiecte frivole, dramolete de mahalagii mutaţi în centru şi fetişcane îmbrăcate sumar, ca la noi.

De fapt, tabloidele sînt cele care orientează discursul politic al elitelor britanice, măcar în subiectul imigraţiei. Cînd premierul David Cameron şi-a prezentat programul antiimigraţie, într-un tabloid a făcut-o!

În Germania, dimpotrivă, presa serioasă a fost cea care a reluat raportul influentei Asociaţii a Oraşelor, potrivit căruia valul „imigranţilor săraci“ din România şi Bulgaria, de după 2014, ar putea da peste cap politicile municipale. Ca şi cum „imigranţii săraci“, care se aşteaptă să ia cu asalt sistemele de ocrotiri sociale germane, ar aştepta liberalizarea dreptului la *muncă* şi nu au profitat, deja, de dreptul la *liberă circulaţie*, în vigoare de 11 ani!

Campania de presă, departe de a lovi doar guvernarea, are un efect devastator pentru noi toţi. De pildă, pentru companiile mici şi medii ale acelor români care se zbat să reuşească în capitalism, şi care pot fi privite cu suspiciune de către posibilii parteneri din Vest, doar fiindcă acestea vin din România. Pentru tinerii calificaţi, a căror origine poate fi un handicap la interviurile de angajare. Pentru produsele româneşti, care au şanse mai mari de a fi date la o parte de pe rafturi de către cumpărătorii europeni – sîntem doar vinovaţii de serviciu, aşa cum au arătat recentele scandaluri alimentare.

Dar nimeni nu poate nega că sîntem, totuşi, o democraţie.

„Imaginea României“ a încetat să mai fie doar o chestiune de luptă politică. Nu mai ţine nici măcar de patriotism. Ţine, pur şi simplu, de pragmatism.

Bineînţeles, autostrăzile, programele de reducere a sărăciei sau de integrare a romilor, o rată măcar decentă a absorbţiei fondurilor – acestea ar face mai mult pentru „imaginea României“ decît o mie de articole laudative, publicate, eventual contra cost, în presa din Germania sau Marea Britanie.

Dar există un teren pe care putem juca: cel al diferenţei dintre percepţii şi realităţi. Simpla cunoaştere a României, aşa cum este ea, de către mediile din Europa şi din lume, va fi în avantajul nostru.

Este adevărat, ne confruntăm cu probleme de tot felul. Dar chiar şi aşa, Europa este la ea acasă în România, măcar din punct de vedere cultural. Dar şi economic – principalele fluxuri de comerţ şi investiţionale sînt spre şi dinspre Vest. Pentru noi, este o realitate banală. Pentru ei, s-ar putea să fie o revelaţie.

Cu toată campania bine motivată politic, prin care este acuzată o pretinsă schimbare de orientare strategică, înspre Răsărit, românii sînt, de fapt, mai prooccidentali decît alte naţiuni din regiune. Ei continuă să se uite cu îndîrjire spre Paris, Berlin, Roma sau Bruxelles, iar problema este că, dimpotrivă, acordă Estului mai puţină atenţie decît ar dicta-o tocmai interesele pragmatice, de ordin economic. Pur şi simplu, o politică de influenţă moscovită nu ar avea nici o şansă în România, iar asta ni se întîmplă nu de azi, de ieri, ci de două secole, cel puţin.

Există sărăcie. Multă. Dar milioane de oameni din această ţară luptă zilnic pentru un trai mai bun, mulţi dintre ei muncesc de dimineaţa pînă seara pentru a-şi întreţine copiii plecaţi la studii în Europa de Vest – şi sînt spre suta de mii!

Da, palatele cu turnuleţe, ridicate din cerşit şi furat în marile oraşe europene – sînt o realitate. O realitate, însă, surclasată de casele decente, clădite din munca grea în afara ţării.

Am merita o elită politică de mai bună calitate – şi este problema noastră că nu o alegem, şi că, de pildă, singurul proiect politic nou şi de succes al ultimilor ani a fost cel al lui Dan Diaconescu. Dar nimeni nu poate nega că sîntem, totuşi, o democraţie. Că, în pofida unei lupte politice, desfăşurate adesea la limita standardelor democratice, nimeni nu s-a atins de drepturile şi de libertăţile noastre. Este adevărat, calitatea unei mari părţi a industriei media lasă de dorit, dar dezbaterea publică este vie şi în nici un caz confiscată de către putere.

Reporterii străini ar descoperi, la faţa locului, o Românie măcar un pic mai bună decît aceea ieşită din consolele jurnaliştilor de birou. Totul este să-i invităm să vină aici şi să vadă ce e de văzut – şi bine, şi rău.

A încercat să o facă şi premierul Ponta, oaspete în celebrul program *Hard Talk* de la BBC, dar a făcut-o stîngaci, defensiv. Însă chiar şi perfect să fi fost, tot nu ar fi obţinut mare lucru – pur şi simplu, ca oficial al statului, nu are cum să fie credibil în acest moment.

Un program bine structurat pentru atragerea jurnaliştilor străini în România – şi, bineînţeles, cu finanţarea necesară – poate fi pus la punct doar de sectorul privat. Merită? Merită. Pentru că – aşa cum spuneam – „imaginea României“ nu e teren de bătălie politică şi a încetat să mai ţină chiar de patriotism. A devenit, pur şi simplu, o chestiune de pragmatism. Iar un astfel de program nu ar fi o sponsorizare, ci de-a dreptul o investiţie.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Atac dur la prostie

Nu-mi dau seama dacă lumea devine din ce în ce mai greu de suportat pentru cineva care acordă mare atenţie cuvintelor sau, pur şi simplu, îmbătrînesc eu şi cîrcotesc şi bombăn pentru că intoleranţa, se zice, creşte cu vîrsta. Dar mai bine să vă spun despre ce e vorba, să judecaţi şi dumneavoastră dacă am sau nu dreptate – să fiţi în juriul care decide dacă oamenii, ca specie vorbitoare, se degradează, sau doar eu, singur eu, am obosit prea mult şi am nevoie de o pauză. Ştiu, vă chem să cîntăriţi un lucru complicat, dar apreciaţi măcar riscul pe care mi-l asum. Iată speţa.

Joi, 28 martie, cea mai prestigioasă agenţie de ştiri din România a transmis ştirea „Papa Francisc îi critică dur pe «preoţii trişti»“. Ea a fost preluată de mai toate mijloacele de presă ale zilei de joi şi ale zilei următoare. În cuprinsul ştirii, la un moment dat, se spune: „...Papa Francisc i-a criticat pe «preoţii trişti», care, puţin cîte puţin, s-au «transformat în colecţionari de antichităţi sau de noutăţi». «Nu predică despre ei şi nici din inimă», şi «nici nu primesc vreo mulţumire afectuoasă, care vine din inimă», a constatat el. «Preotul care nu iese din el însuşi, în loc să fie un mediator, se converteşte puţin cîte puţin într-un intermediar, în gestionar», a continuat Francisc...“

Personalitatea Papei Francisc I mă interesează în cel mai înalt grad şi, pe măsură ce-l descopăr, îmi place tot mai mult. În plus, şi pentru mine, biet păcătos credincios ce sînt, figura „preotului trist“, care preia în sufletul lui culoarea straiului preoţesc şi exprimă înălţimea vocaţiei sale într-o înţepenire încruntată din care, ca săgeţile, ţîşnesc afurisenii, este enervantă. Dacă Papa însuşi se irită din aceleaşi cauze ca şi mine, iertată să-mi fie lipsa de modestie, mă simt cam mîndru şi cam important. Iată de ce lectura ştirii a născut imboldul irepresibil de a cerceta omilia papală. Am găsit repede textul şi l-am citit imediat. Nu doar o dată, ci de mai multe ori, gîndindu-mă că-mi scapă mie esenţialul care nu i-a scăpat redactorului agenţiei de ştiri. Pur şi simplu, nu am găsit nici un atac dur! Dacă aveţi vreme, puteţi citi şi dumneavoastră exact ce anume a spus Suveranul Pontif – site-ul Vaticanului redă în patru limbi de circulaţie predica Papei din Joia Sfîntă. Într-un singur loc, Papa se referă la „preoţii trişti“, explicînd de unde vine tristeţea lor. În rest, întreaga omilie este un îndemn la regăsirea formidabilei puteri a harului şi a mirungerii. În Joia Sfîntă, în timpul liturghiei crismale, episcopii catolici din întreaga lume binecuvîntează uleiul bolnavilor, uleiul catecumenilor şi consacră Sfînta Crismă. În acest context, Papa Francisc a avut o predică în care a vorbit despre forţa colosală a acestor Taine şi a punctat, din nou, ceea ce spune deja de fiecare dată aproape, anume că preoţii trebuie să meargă în lumea marginalilor, a săracilor, a amărîţilor, şi acolo trebuie să ducă, odată cu Sfîntul Cuvînt al lui Dumnezeu, şi această taină a mirungerii. Din lipsa acestei ieşiri spre marginile lumii – acolo unde, de fapt, locuiesc cei mai mulţi oameni –, preoţii nu mai simt mulţumire sufletească, nu mai ştiu cum este să primească mulţumire de la un om ajutat, şi devin administratori sau simplii colecţionari de vechituri sau noutăţi. Şi devin trişti. Papa nu-i atacă deloc. Cu atît mai puţin, nu-i atacă „dur“. Îi îndeamnă, însă, stăruitor să (re)devină pescari de oameni, păstori ai turmei. Atît de apropiaţi turmei, încît să-i ia mirosul! Nu există umbră de agresivitate în cuvîntul papal.

„Papa Francisc îi critică dur pe «preoţii trişti».“

În trecere, observ de mult timp că, în mintea jurnaliştilor din România, nu mai există grade ale acţiunilor sau ale declaraţiilor oamenilor. De pildă, nu mai există ironie, sarcasm, critică şi nici măcar atac. Există doar specia numită „atac dur“ sau varianta „a sărit la gîtul“ cuiva. Sigur – îmi veţi spune – presa trebuie să exagereze. Mereu şi puţin. Ştiu asta; dar credeam că exagerarea ţăţească, grosolană este tipică pentru o anumită presă, pentru presa numită (tocmai de aceea) „de scandal“. În România, acum, aproape toată presa este „de scandal“. Prin urmare, jurnaliştii sînt născuţi şi crescuţi anume pentru acest gen de presă. Nu e ceva de ieri, de azi. Recitim „Groaznica sinucidere din strada Fidelităţii“ sau „Înfiorătoarea şi îngrozitoarea şi oribila dramă din strada Uranus“ şi pricepem că e boală veche printre gazetarii români.

Revenind la omilia Papei, îmi imaginez că un asemenea text nobil, curat, clar ca lumina zilei, a căzut pe mîna unui oarecare expert în luptele dîmboviţene, pus de vreun şef sau doar de conştiinţa lui profesională, să scoată o ştire. O omilie despre o Sfîntă Taină ajunge la cineva care, probabil, este îmbibat cu Ponta şi Băsescu, Voiculescu şi Udrea, Antonescu şi Blaga, se uită la Antena 3 şi la RTV. 24 de ore din 24, înfruntările între aceste fiinţe ciudate, agresive, rele au devenit pentru el o obişnuinţă. Nefericitul! Pentru un jurnalist care de dimineaţă pînă seară nu face altceva decît să contabilizeze vorbele acestor oameni, lumea nu poate fi decît aşa. Din orice, spus de oricine, jurnalistul profesionist trebuie să înţeleagă atacul şi ţinta umană a atacului. Atacul nu poate fi decît „dur“, desigur. Declaraţiile publice nu mai sînt citite altfel decît în cheia „ia să vedem pe cine atacă ăsta“. Doar că, dacă aplici această grilă de lectură la omilia Papei din Joia Sfîntă, rezultatul e cam bizar pentru cei avizaţi (puţini), şi de-a dreptul otrăvitor pentru cei neavizaţi (cei mai mulţi). Îmi vine în minte apelul Mîntuitorului, în predica de pe munte – „să nu daţi cele sfinte cîinilor“. Am dreptate?

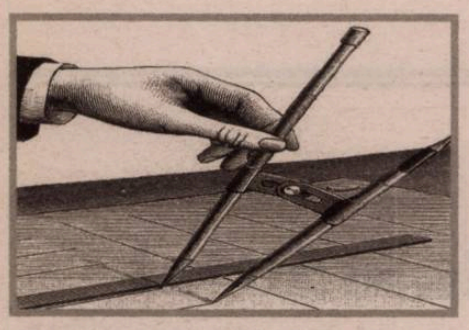

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Dărîmătorii

Nu ştiu ce i-a dat lui Graham Greene ideea povestirii cu acest titlu. Văd că a fost scrisă în 1954: poate că la Londra, după sfîrşitul războiului, erau multe urme ale bombardamentelor, care trebuiau înlăturate. Sau fiindcă anii aceia – cînd lumea intra în adăposturi, chemată de alarmă, fără să ştie dacă la ieşire îşi va mai găsi locuinţa – îi obişnuiseră pe oameni cu dărîmarea caselor. Oricum, deşi n-a fost niciodată la Bucureşti, Graham Greene a descris foarte bine ce se întîmplă pe aici, destul de des.

E vorba de o bandă de golani care se zbenguie într-un parcaj de maşini, pe un teren pe care bombele n-au mai lăsat decît o singură casă veche, aşa de şubrezită că zidurile sînt proptite cu nişte pari de lemn. Umblă vorba că Wren a construit casa asta, dar băieţii n-au auzit de Sir Christopher Wren, marele arhitect căruia Anglia din secolul al XVIII-lea îi datorează stilul clasic. Ei ştiu numai că acolo locuieşte „Moş Tăgîrţă" – un pensionar singuratic şi ursuz, care a fost odinioară constructor şi decorator de case. N-au pică pe el, numai că unuia dintre ei, care a pătruns înăuntru, unde a văzut scara în culbec şi lambriurile de lemn vechi de două sute de ani, i-a venit să le facă praf. Să dărîme casa ar fi o ispravă care ar asigura faima bandei. „N-am auzit ca cineva să fi intrat vreodată în puşcărie pentru c-a dărîmat ceva" – îşi dă unul cu părerea.

Profitînd de absenţa bătrînului, care a plecat din oraş pentru două zile, tinerii se pun pe treabă. Vor lucra în interiorul casei, cu unelte şterpelite de ici şi de colo: ciocane, dălţi, şurubelniţe, ferăstraie şi un mai. Începe o distrugere metodică, fără ca zidurile exterioare să fie atinse. Pur şi simplu, tot ce a fost altădată un cămin trebuie să dispară.

„Cu ciocanul şi cu dalta, Summers smulgea lambriurile din sufrageria de la parter; făcuse deja fărîme uşa. În aceeaşi încăpere, Joe scotea parchetul, dezvăluind grinzile din plafonul pivniţei. Din scîndurile sfărîmate ieşeau la iveală firele electrice, pe care Mike, aşezat pe podea, le tăia cu încîntare. Pe scara în spirală, doi inşi din bandă munceau din greu la balustradă, tăind-o cu un ferăstrău." Sînt o echipă bine organizată şi ascultă de ordinele şefului. De pildă: „Bucătăria e la subsol. Sparge toate oalele, paharele şi sticlele pe care le găseşti. Nu da drumul la robinete, nu ne trebuie un potop, deocamdată... Pe urmă, treci prin toate odăile şi goleşte sertarele. Dacă-s încuiate, cheamă pe unul din băieţi şi sparge-le cu ajutorul lui. Rupe toate hîrtiile pe care le găseşti şi sparge toate bibelourile. Ar fi bine să iei din bucătărie un satîr. Dormitorul e chiar vizavi. Sfîşie pernele şi rupe cearşafurile." Toate uşile au fost smulse din ţîţîni şi mobila făcută bucăţi, după ce fusese golită de conţinutul ei. În acest şantier, „ei lucrau cu rîvna unor creatori – căci, la urma urmelor, şi distrugerea este o formă de creaţie". Aici, scriitorul a intervenit ca un martor al scenei căreia observaţia sa îi destăinuie sensul.

În dimineaţa aceea, în locul casei bunicilor mei se mai găsea numai o grămadă de moloz.

A fost nevoie de o zi întreagă pentru a nărui podelele, pînă cînd, în mijlocul casei, se cască o prăpastie plină de moloz. Clădirea a fost gôlită pe dinăuntru, aşa că nu i-au mai rămas întregi decît zidurile. „Dar zidurile pot fi păstrate. Faţadele îşi au valoarea lor. Oamenii ar fi putut construi înlăuntrul lor ceva mai frumos decît înainte." Nu trebuie să mai rămînă nimic în picioare. Operaţia continuă cu aceeaşi înverşunare. Cînd, în sfîrşit, toată casa se mai ţine doar pe un strat subţire de mortar, care nu s-a dus încă dintre cărămizi, va fi de ajuns să fie legată o frînghie de unul dintre bulumacii pe care se reazemă clădirea, un camion smuceşte odată de această funie, şi ceea ce a fost cîndva o casă, se prăbuşeşte. Ce glumă bună!

Citind această poveste sadică, din care mi-am îngăduit să extrag aici cîteva pasaje, mi-am adus aminte de ziua de 7 iulie 1986. E adevărat că, atunci, demolatorii aveau buldozere, aşa că au terminat mai repede. „Tovarăşul" spusese: „Pînă luni să nu mai fie!" În dimineaţa aceea, în locul casei bunicilor mei se mai găsea numai o grămadă de moloz, din care mai păstrez o cărămidă. Adresa era Bulevardul Ilie Pintilie, nr. 6 (fostă Şoseaua Bonaparte, nr. 8), iar acum Iancu de Hunedoara, primul din şirul de blocuri care se întinde pe dreapta, cum ieşi din Piaţa Victoriei.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Uşă de biserică

Judeţul Dîmboviţa este unul dintre cele mai bogate în monumente istorice de mare valoare. Şi nu pentru că, de-a lungul veacurilor, dîmboviţenii ar fi fost „mai artişti" decît alţii. De fapt, de-a lungul istoriei româneşti, întreaga zonă colinară – cea din nordul Valahiei şi al Olteniei – a fost cea de predilecţie aleasă pentru întemeierea şi dezvoltarea de aşezări. Pentru zona Dîmboviţei, însă, s-au adăugat perioadele de timp în care Tîrgovişte a fost capitală – permanentă sau temporară – a Ţării Româneşti. Acest lucru a condus nu numai la dezvoltarea oraşului de scaun şi a reşedinţei voievodale, mai ales în vremea lui Petru Cercel (1573-1575), cît şi în cea a lui Matei Basarab (1632-1654) sau a lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Potrivit cronicilor, „boierii toţi" urmau exemplul domnesc, ceea ce a condus la construirea a numeroase ansambluri mănăstireşti şi a curţilor boiereşti, în zona care înconjura capitala, ca şi în interiorul acesteia din urmă. Faptul e, de altfel, demonstrat de numeroasele construcţii ce se păstrează şi astăzi, şi ilustrat, printre altele, de fosta Mănăstire Cobia.

Construită în 1572 de către clucerul Badea, mănăstirea mai păstrează, ca piese originale, turnul de poartă şi biserica, restaurate relativ recent. În 1928, releveul făcut de studenţii Şcolii de Arhitectură din Bucureşti consemnează biserica doar cu o turlă peste naos, şi existenţa unei alte construcţii alăturate, probabil o stăreţie; în cartea sa din 1937, Grigore Ionescu publică o fotografie a bisericii în care apare şi stăreţia, mai tîrziu dispărută.

Evident că ceea ce continuă să uimească este biserica. În reprezentările menţionate mai sus şi pînă acum vreo două decenii – cînd bolţile erau căzute şi biserica nu mai avea decît un acoperiş de protecţie din tablă –, ea era, totuşi, remarcabilă. Pe de o parte, din cauza tratării paramentului cu înalte arcaturi de cărămidă smălţuită în culori diferite. Dacă arcaturile din cărămida aparentă amintesc de unele dintre bisericile secolelor al XIV-lea şi al XV-lea, dacă smaltul policrom este utilizat pe suprafeţe mici ale unor biserici anterioare, biserica de la Cobia „are aspectul unui uriaş chivot de smalţ" (Vasile Drăguţ, *Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească*, Bucureşti, 1976). Pe de altă parte, interesul pentru această biserică se datorează pronaosului lărgit, ce trebuie să fi fost acoperit cu o turlă; două turle mai mici erau, probabil, amplasate la colţurile de vest ale pronaosului. Configuraţia este cel puţin neaşteptată, ştiut fiind că doar domnitorii din epoci mai tîrzii (secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea) comandă biserici în care pronaosul este destinat să fie şi necropolă a ctitorului şi a familiei sale, după modelul bisericii lui Neagoe Basarab de la Argeş.

„Documentul" cel mai credibil este, însă, uşa bisericii.

De unde ştim că biserica arăta aşa, cîtă vreme nimeni nu a văzut-o altfel decît lipsită de bolţi şi turle? Din rezultatele săpăturilor arheologice, dar şi din încercarea de reconstituire a volumului bisericii, propusă de studenţii care i-au făcut releveul.

„Documentul" cel mai credibil este, însă, uşa bisericii. Păstrată la Muzeul Mănăstirii Sinaia, uşa e compusă din două canaturi de lemn, fiecare dintre ele avînd reprezentată imaginea bisericii, înconjurată de un bogat decor vegetal. Nu, uşa nu pare a fi fost făcută în epoca zidirii lăcaşului de cult, ci mai tîrziu, probabil în secolul al XVII-lea – îmi spune doamna Emanuela Cernea, şef la Departamentul de Artă Veche Românească de la MNAR.

Lăsînd la o parte frumuseţea ei incontestabilă, uşa de la Cobia a fost, probabil, şi inspiratoarea celor care, în ultimii ani, au restaurat biserica fostei mănăstiri.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. Foto: relevee.uauim.ro; alziar.ro*

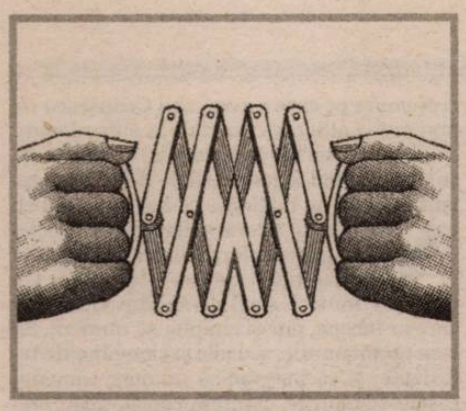

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

Banii pe locul unu, munca pe locul opt

– interviu cu Dorin BODEA, specialist în resurse umane –

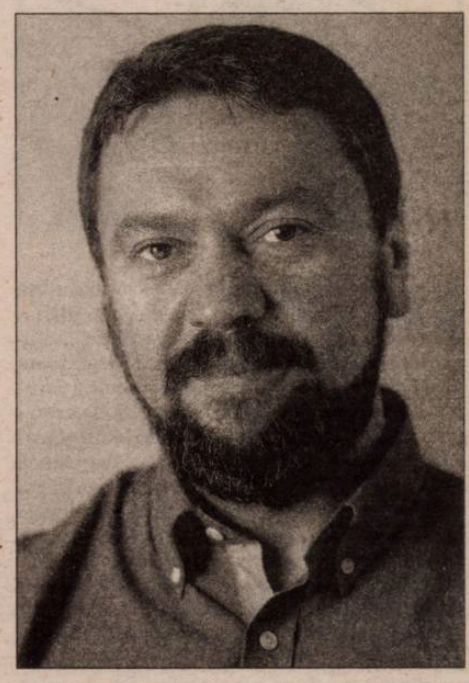

Este consultant în management şi resurse umane la Result Development şi foarte pasionat de ceea ce face. ***Dorin Bodea*** *a publicat, mai demult, volumul* Românii, un viitor previzibil? *(în care analiza „resursele, limitările şi aspiraţiile angajaţilor români"), iar de curînd a lansat studiul „Valorile angajaţilor români" – punctul de plecare pentru un interviu în care am încercat să descifrăm, dincolo de cifrele şi conceptele seci atît de iubite în mediul de afaceri, care sînt procesele şi schimbările profunde prin care românii se raportează la o treime din viaţa lor – treimea pe care şi-o petrec la locul de muncă. (**M.V.**)*

Există, în percepţia comună, ideea că angajaţii marilor companii sînt nişte roboţei din care capitalismul stoarce tot ce se poate, nişte oameni care nu mai au viaţă personală etc. Cît e de adevărat? Multinaţionalele îi transformă pe toţi în workaholici?

Eu aş spune că în companiile româneşti se munceşte un pic mai mult şi, bineînţeles, mai „harnic" decît într-o multinaţională – în sensul că se petrec mai multe ore pe săptămînă la birou, concret. În multinaţionale, se depăşeşte adesea numărul de ore, dar pentru a se obţine nişte rezultate – adică, dacă am o responsabilitate, este nevoie s-o fac. Sigur, organizarea a mers un pic cam departe în multinaţionale: diviziunea muncii a fost dusă la extrem, dar a fost dusă la extrem tocmai pentru a se asigura că nu există un risc foarte mare pe partea de factor uman – dacă pleacă, să poată fi rapid înlocuit. Aşa că procesul a fost împărţit în zece părţi, fiecare om fiind specializat cît mai bine. Se întîmplă un fenomen foarte ciudat în România: sînt cîteva companii mari, care au externalizat foarte mult tot ceea ce înseamnă procese de suport din Occident, şi le-au adus în România. În Occident – în Germania, Franţa ş.a.m.d. –, toate astea erau făcute de oameni cu studii medii. Ofereau suport, făceau o ofertă, de exemplu, o anumită consultanţă tehnică, făceau rapoarte. Acum, sînt în România. Muncile astea sînt foarte puţin complexe, sînt repetitive, nu fac apel nici la o diversitate de aptitudini, şi nici la prea multă minte. Le-au adus în România şi din raţiuni de costuri, pentru că aici salariile sînt mai mici, şi pentru că românii vorbesc bine limba engleză şi cîteva limbi exotice: oferă suport pentru ţări ca Germania sau ţările nordice – Danemarca, Finlanda, Norvegia –, nu doar în limba engleză, ci au învăţat şi limbile respective. Sînt toţi angajaţi cu studii superioare, chiar cu masterate. Apare, deci, o problemă: oamenii nu sînt mulţumiţi, munca nu este provocatoare şi motivantă.

Pînă în '89, cei mai mulţi oameni se angajau undeva şi acolo rămîneau pînă ieşeau la pensie. Acum, totul e foarte dinamic. Cum s-a petrecut saltul acesta la nivel social şi mental, generaţional?

Eu cred că acum s-a căzut în extrema cealaltă: este foarte greu să găseşti oameni stabili. Pînă la urmă, te uiţi un pic şi la trecutul unei anumite persoane, şi dacă a schimbat în fiecare an jobul, asta spune ceva despre acea persoană – nu şi-a găsit locul sau, în fine, încă nu este aşezată, nu ştie ce vrea. Există şi posibilitatea să nu fi găsit, să fi căutat şi să nu fi întîlnit o oportunitate astfel încît să-i fie confortabil. Dar foarte mulţi tineri au schimbat foarte des locul de muncă şi asta arată, cel puţin, un comportament imprevizibil. Or, la recrutare, noi avem o garanţie de trei ani pentru posturi de management. Dacă nu există o predicţie comportamentală pe doi-trei ani, de ce ar face o companie o investiţie într-o anumită persoană? Un angajat pe o poziţie de manager, în momentul în care intră într-o companie, are nevoie de un an sau doi pentru a ajunge la o maturitate minimă.

De ce sînt importante valorile *în care cred angajaţii? Nu e suficient că „îşi fac treaba", că îşi îndeplinesc obligaţiile strict profesionale?*

Pînă la urmă, orice afacere îşi propune nu doar să facă bani – ăsta e doar un scop pragmatic –, dar are şi ceea ce se cheamă o misiune. Unii au o misiune pragmatică – să ajungă la un miliard de dolari sau de euro –, alţii îşi propun să construiască, să exceleze într-un domeniu, să se impună prin ceva. Să fie numărul 1 în ceva. Dar asta presupune un întreg proces. Ca să fii numărul 1, trebuie să fii recunoscut ca atare, trebuie să îndeplineşti un standard de excelenţă, pentru că altfel nu poţi să ajungi şi, mai ales, să te menţii acolo. În termeni de business, ca să ai un avantaj competitiv, e nevoie să faci ceva la un standard înalt calitativ, care se apropie de excelenţă. Iată că, în toate astea, sînt implicate o mulţime de valori. Ele sînt mai greu de operaţionalizat, asta e altă poveste. Dar, pînă la urmă, toate aceste valori sînt un fel de ghid care le arată angajaţilor un drum spre ce anume îşi propune acea companie. În acelaşi timp, valorile arată nu doar angajaţilor – ele, în primul rînd, au această reflexie internă –, ci şi clienţilor ce face o companie cu produsele ei, cum a fost realizată, şi formează această încredere conform căreia şi pe viitor vor avea de-a face cu cel puţin acelaşi tip de aşteptări, cu o predictibilitate în termen de aşteptări. În acelaşi timp, valorile sînt importante şi pentru că au valenţe de a merge înspre acţionari, iar acţionarii, în momentul în care au această încredere că angajaţii lor, compania lor, funcţionează în anumiţi parametri, pot să investească mai mulţi bani. Pînă la urmă, ce este valoarea? Arată ce este important şi ceea ce contează pentru fiecare dintre noi, pentru o companie.

La noi, munca şi moralitatea sînt pe ultimele locuri.

Cum v-a venit ideea să faceţi aceste studii despre valorile angajaţilor?

Iniţial, am făcut o cercetare despre integrarea noilor angajaţi, cînd eram student. Integrarea înseamnă să te adaptezi, să-ţi însuşeşti un set de valori. Culmea este că ideea acestui proiect a plecat de la o echipă de francezi, care deschideau un business în România – e vorba de Cora. Cînd au deschis primul magazin Cora, au trimis o echipă de vreo 25-30 de manageri care să recruteze persoane şi să le înveţe, timp de doi ani, cum anume se procedează în Franţa. După doi ani, se încheia procesul şi mergeau mai departe. Din ce vedem acum, totul pare simplu; în fond, acest business are un transfer de *know-how* – aşa îl numesc ei. Francezii noştri m-au întrebat, atunci, cum să se comporte cu angajaţii români, ce îi motivează, la ce să fie atenţi, care sînt potenţialele lor vulnerabilităţi şi limite, care sînt resursele lor şi cum pot să îi pună la treabă, care sînt valorile şi caracteristicile lor de bază. Eu cred sincer că toată motivaţia, fără a avea nişte realizări, este doar un balon care se sparge la prima adiere de vînt. Iar orice angajat pus într-un cadru în care are realizări, se automotivează.

Care sînt principalele valori ale angajaţilor români?

Pentru majoritatea lor, pe primul loc sînt banii, iar pe locul doi – puterea. E vorba de un set de opt valori care arată, în bună măsură, acest conflict şi această lipsă de colaborare, de solidaritate, despre care se poate vorbi la nivel general. Banii – pe primul loc, puterea pe locul doi, recunoaşterea, renumele, faima, competiţia, libertatea şi siguranţa: acestea sînt cele opt valori. În bună măsură, aproape toate sînt personale, egocentrice. În momentul în care fiecare vrea să ajungă pe o poziţie superioară, în măsura în care 8 din 10 îşi doresc acelaşi lucru; dintre ei, doar unul va reuşi să ajungă – şi avem de-a face, deci, cu 7 frustraţi. Şi din 7 frustraţi, încă 2-3 se acomodează, au această capacitate.

Se poate spune că, în tranziţie, în ultimii 20 de ani, societatea noastră a descoperit individualismul? Geert Hofstede ne consideră, în studiile lui despre comunicarea interculturală, o cultură de tip colectivist...

Geert Hofstede spunea că sîntem o cultură colectivistă, nu avem o certitudine că exact aşa stau lucrurile, pentru că studiile făcute de el sînt estimări, mai degrabă, şi nu aş spune că sînt reprezentative. Eu cred că şi înainte aveam cîteva trăsături în această zonă de individualism, nu doar în ultimii 20 de ani – la fel, este doar o ipoteză, nu avem o certitudine. Surprinzător sau nu, din acest punct de vedere, ne asemănăm foarte mult cu Occidentul: sinele, în toată cultura occidentală, este, de departe, pe primul loc. Şi aleargă din ce în ce mai departe de valorile materialiste, care defineau tot Occidentul, cam pînă prin anii '80 – acum le-a luat-o mult în faţă, în ultimii 30 de ani s-a distanţat cumplit. Ca valoare, sinele e valoarea supremă şi la ei, şi la noi – împărtăşită, mă refer. Valorile materialiste sînt pe locul doi – şi la ei, şi la noi. Normal, există şi o deosebire în toată povestea asta. La ei, sinele şi valorile individualiste, dublate de material, domină, într-adevăr, dar toate acestea sînt completate de muncă şi de moralitate. La noi, munca şi moralitatea sînt pe ultimele locuri. Aceasta este prima diferenţă notabilă. Există această ruptură: e foarte important să arăt cine sînt eu, dar nu mă bazez pe nişte realizări, pe nişte rezultate, pe muncă.

Care mai este relaţia dintre angajaţi şi şef?

Am putea vorbi deja de un model destul de general – o relaţie de frustrare, de nemulţumire, venind din ambele perspective: asta e surprinzător, nu e doar din perspectiva angajaţilor. Sigur, cei mai mulţi angajaţi sînt nemulţumiţi de şeful lor, de modul actual de organizare, de statutul lor în relaţie cu şeful – din acest motiv îşi doresc atît de mult să devină şefi şi au această valoare atît de mult: vorbim de avansare, de putere, dar vorbim şi de dorinţa de a fi şef – mai mult de 8 din 10 doresc să aibă o poziţie de putere. Din păcate, aceasta nu e văzută ca o responsabilitate de către cei mai mulţi, ci doar ca putere, ca poziţie privilegiată, poziţie de care depind ceilalţi. Deci e o relaţie de frustrare.

Şi şefii de ce sînt nemulţumiţi?

Vă dau drept exemplu ce-mi spunea un manager de la o mare companie, care lucra în Germania şi a avut o poziţie regională, se ocupa de mai multe ţări din Europa Occidentală. Spunea că, de exemplu, cu germanii nu e o plăcere să relaţionezi. Conducînd o echipă de alţi manageri, uneori aveau discuţii aprinse – certuri – de două ore, ca să agreeze un mod de lucru. Dar în momentul în care era agreat, aproape 100% se respecta acel cadru. Acum conduce o echipă de manageri români. Cu românii este minunată comunicarea, într-o jumătate de oră discută şi le rezolvă pe toate. Dar gradul de a atinge acele rezultate, de a respecta ceea ce s-a discutat, este foarte mic, este sub 50%. Din păcate, de multe ori este la 30% sau chiar mai jos, ceea ce nu este în regulă. Aceasta este una dintre principalele nemulţumiri ale managerilor. Mai sînt şi altele, legate de lipsa de implicare a angajaţilor şi – tot în această direcţie – lipsa de motivare, care este pe locul trei.

Vă simţiţi bine în societatea noastră de azi? În jurul nostru se tot repetă că e dezastru şi toată lumea fuge.

Cred că în România se pot face lucruri foarte frumoase, eu mă simt bine aici. Probabil că nu mă voi îmbogăţi niciodată aici, dar mă simt bine şi împlinit prin ceea ce fac. Pentru prima dată, anul trecut, am avut o senzaţie mai mult emoţională – poate, dacă aş mai fi o dată student, aş pleca din România. Mă refer la ce s-a întîmplat din punct de vedere politic şi social. În rest, din celelalte puncte de vedere, eu cred că se pot face lucruri frumoase, cred că găsim persoane frumoase, persoane care vor să construiască. Lipsesc însă iniţiativele, proiectele împărtăşite de doi-trei oameni care să le ducă mai departe.

Nu ne lipseşte şi un proiect mai mare, la nivel naţional, care să genereze mai multă coeziune socială?

Aş lua ca exemplu Suedia, care a reuşit să devină una dintre principalele forţe culturale şi economice, avînd un proiect, investind în el. În 1910, era în acest stadiu: o ţară foarte săracă, plină de ţărani, în fond, needucată. Sigur că un proiect major ne lipseşte, eu cred că orice intelectual ar trebui să ştie care va fi proiectul României.

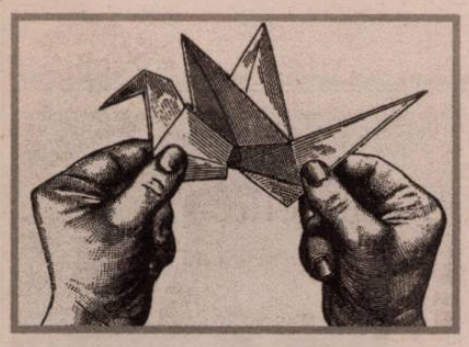

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Problema număratului

De-a lungul timpului, tot ocupîndu-mă cu gazetăria şi cu cifrele, am întîmpinat o problemă recurentă: cea a lipsei de interes a guvernelor româneşti faţă de simplul numărat. Am mai pomenit lucrul ăsta. Acum cîţiva ani, am constatat, de exemplu, că nu e cunoscut cu exactitate numărul persoanelor bolnave mintal din ţară. Adică al celor înregistrate de spitale, cu acte în regulă. Nimeni nu pare dispus să centralizeze asemenea date. Aflu, acum, că nici numărul persoanelor cu autism nu pare să fie centralizat. De asemenea, am descoperit că numărul căruţelor din România e necunoscut la nivel central. Ele sînt înregistrate la primăriile comunelor şi oraşelor, dar nimeni nu s-a gîndit să adune aceste cifre. Să zicem că numărul căruţelor nu-i un capăt de ţară, că ţine mai degrabă de pitoresc. Nu acelaşi lucru se poate spune, însă, despre terenuri. Cînd cu acordarea subvenţiilor europene pentru fermieri, îmi amintesc că a fost o întreagă tevatură, fiindcă nu se ştiau suprafeţele reale. Dacă n-ar fi fost sistemele de măsurare moderne prin GPS, prin metoda clasică n-am fi reuşit în veci să producem nişte documente cadastrale decente – decît, poate, în Transilvania, care a fost mai riguros cartată pe vremea cînd făcea parte din Imperiu. Tot cu ajutorul Europei, am început să ne numărăm şi vacile.

Migraţia românilor a devenit, în ultimii ani, un fenomen naţional, ba chiar de-a dreptul european. În afară de estimări foarte grosiere, nici un minister din România nu ştie, de fapt, cîţi cetăţeni români lucrează în străinătate. Motivul invocat seamănă cu cel dintr-un banc celebru: „Pe ăla nu pot să-l număr pentru că zburdă."

În noianul general de aproximaţii, astăvară, colac peste pupăză, la referendum, autorităţile păreau să nu mai ştie exact nici măcar numărul total de votanţi. Chiar şi acolo au apărut numărătorile politice. Mai sînt şi alte exemple de acest fel. Unele cifre mai apar prin recensămintele care sînt făcute, însă, la mulţi ani o dată, şi după ureche. Nu sînt evidenţe exactе, ci estimări sociologice. Alte cifre reies în urma unor programe desfăşurate de ONG-uri. De exemplu, despre migranţii români, mai multe date pare să aibă Fundaţia „Soros România" decît Guvernul.

În mod oficial, nu ştim, nu ne place sau nu ne convine să numărăm precis (coane Fănică). Am auzit, de multe ori, specialişti din diverse domenii, exprimîndu-şi aceeaşi nedumerire, care sună cam aşa: „Cum poţi să reglementezi, să reformezi sau să guvernezi ceva ce nu cunoşti?" Marea bălmăjală cu număratul bîntuia şi pe vremea lui Ceauşescu. Pe atunci însă, informaţiile exacte puteau fi de-a dreptul subversive. Ce-ar fi fost dacă s-ar fi aflat consumul de pastă de dinţi pe cap de locuitor, comparativ cu cel din RFG? Sau ce-ar fi fost dacă s-ar fi comparat numărul de autoturisme, raportat la populaţie, cu cel din oricare altă ţară occidentală? În schimb, în lipsa alimentelor şi a facilităţilor de bază, se scotea în evidenţă cantitatea de oţel produsă pe cap de locuitor, cifră care devenea motiv de mare mîndrie. Numerele exacte erau de evitat – şi perfect inutile pentru politica de atunci. În ciuda puterii discreţionare pe care o avea, nici Ceauşescu nu mai putea afla ceva exact de la subordonaţii săi. Din mărturiile celor care au avut de-a face cu el pe cînd fugea, în zilele Revoluţiei, rezultă că nici nu înţelegea ce are lumea cu el.

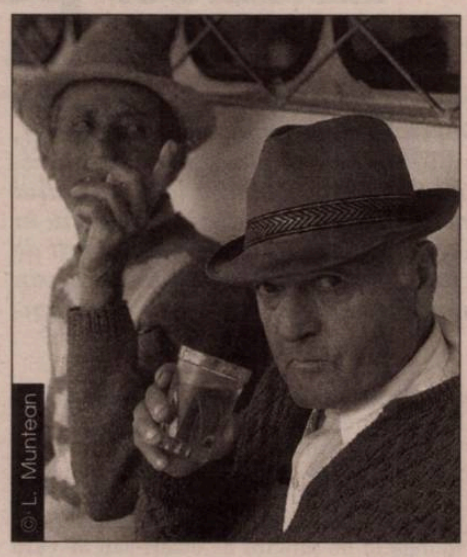

Ar fi de salutat Guvernul care ar începe, pur şi simplu, să numere.

Nici astăzi, adevărurile exacte nu folosesc guvernelor, fiindcă şi acestea „fac politică". Ceva s-a moştenit. Cifrele par inutile. Ar fi de salutat Guvernul care ar începe, pur şi simplu, să numere. Să lase promisiunile, scuzele şi ciondănelile televizate, şi să înceapă să numere oamenii, casele, terenurile, căruţele, caii şi vacile, orele din mersul trenurilor... Să socotească mai exact veniturile şi cheltuielile publice, necesităţile şi posibilităţile reale ş.a.m.d. Obţinerea unei asemenea evidenţe riguroase ar fi nu doar o dovadă de seriozitate, ci şi un act de guvernare în sine. Dacă mă gîndesc mai bine, a guverna înseamnă a ţine ţara în ordine. Pentru asta, trebuie s-o cunoşti. Şi ca s-o cunoşti, trebuie să numeri ce ai în ea.

ready made

„În legătură cu călindarul de ceapă mai amintesc un alt călindar, aşi putea zice călindar agronomic, pentru a prevedea recolta de peste an. Călindarul acesta se numeşte *călindar de pită* (pâne). În seara de Ajunul Crăciunului se unge un cuţit mare cu suc de ceapă, se freacă cu ceapă, apoi întreg tăişul cuţitului se bagă într'o pâne, şi îl lasă aşa cam 3-4 ceasuri, apoi se scoate, şi se examinează, că ce coloare a căpătat. Dacă o faţă a cuţitului va fi mai mult roşie, atunci în vară va fi mult grâu, şi peste tot spicoase; dacă va fi de coloare vânătă-negrie, va fi fân mult; iar de va fi «albastră-gălbâie», va fi mălaiu (cucuruz) mult."

Traian German,
Meteorologie Populară,
Tipografia Seminarului teologic greco-catolic, Blaj, 1928

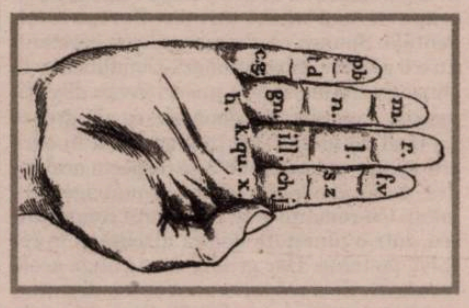

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Statistici şi probabilităţi

Americanii au obiceiul de a se mira în faţa coincidenţelor neverosimile din viaţa de zi cu zi, printr-o întrebare mai curînd nespectaculoasă. „*What are the odds for something like that to happen, anyhow?*" – spun ei, cu ochi rotunzi şi zîmbet imens, străluminat, atunci cînd, la fotbal, baschet sau baseball, mingea expediată de un jucător celebru le aterizează direct în braţe, undeva în mijlocul tribunei înfierbîntate, ori cînd, la sfîrşitul vreunui uragan floridian, îşi găsesc maşina intactă, înconjurată – la doar centimetri distanţă – de tulpini uriaşe de palmieri smulşi din rădăcini. Propoziţia, în traducere foarte fidelă, înseamnă: *Care sînt şansele reale ca un astfel de lucru să se întîmple?* Uimirea indivizilor în cauză vine, în mod evident, dintr-un calcul probabilistic, transferat sumar către universul înconjurător. Raţional judecînd lucrurile, eşti obligat să accepţi mereu procentaje infime în incidenţa conjuncturilor minunate („întîmplătoare", carevasăzică), ieşite cumva din schema previzibilă a „realităţii".

Îmi amintesc, bunăoară, un caz din şcoală, care m-a pus mult timp pe gînduri, neintrînd – datorită desfăşurării sale – în zona normalităţii tolerabile. Aveam, la vremea respectivă, un coleg marginal, predispus la izolare şi apatie. Omul vădea anumite disfuncţionalităţi – cum să le spun – neuro-vegetative. Dormea interminabil, iar atunci cînd, în sfîrşit, intra în aşa-zisa stare de trezie, el se afla, *de facto*, tot într-o somnie latentă. Ţinea un ochi întredeschis, vorbea rar şi lent (cu încetinitorul, cum ar veni), printre căscături uriaşe şi molipsitoare. Adesea, ne recunoştea cu greutate şi ne uita numele, strigîndu-ne în fel şi chip. Nu ştiu cine i-a spus „Somnel", dar porecla i se lipise de identitate mai ceva ca abţibildul de parbrizul maşinii, rămînînd unica lui formă de recunoaştere în memoria mea, pînă azi. Inutil de precizat, Somnel nu prea avea prieteni, preferînd să dormiteze în bancă decît să interacţioneze cu restul comunităţii de elevi.

Într-o zi, individul menţionat a fost scos la tablă – pentru a face un desen de utilaj – de către profesorul de Studiul materialelor – o disciplină tipic comunistă, de pregătire a tineretului revoluţionar pentru marile cuceriri industriale de mai tîrziu. „Profesorul" era un specimen pe măsură: un ins brutal, venit – direct din producţie – la un liceu de prestigiu din Iaşi. Somnel a mers cu greutate spre catedră, tîrîndu-şi picioarele în stilul somnambulic ce-l consacrase. Sesizasem că expertul în materiale îl radiografiase feroce, ca o fiară dezlănţuită, de la bun început. L-a îndemnat să se mişte, cu un mîrîit ignobil, strecurat agresiv printre dinţi: „Hai mai repede, mormolocule!" Somnel s-a apucat să scrie letargic pe tablă. Deodată, creta pe care o ţinea în mînă (cam lungă, ce-i drept) s-a rupt în jumătate, iar una dintre bucăţi i-a alunecat pe mîneca hainei (mînecă lipită, obosit, în actul scrierii, de fibra de sticlă neagră). Gîdilat, pesemne, de buclucaşul calcar, Somnel s-a scuturat grotesc în faţa clasei, intrînd apoi, neaşteptat, în ritmurile unui dans cu tentă tribală.

Părinţi, directori, scandal, inspectorat, anchete.

Profesorul (care nu percepuse momentul-cheie al incidentului) a crezut că ciudatul elev îşi bate joc de el, mai ales că noi izbucniserăm deja în hohote furibunde. S-a îndreptat ameninţător către Somnel. Acesta, panicat, şi-a smucit mîna violent, ridicînd-o în slăvi, ca într-un gest de salut disciplinar, plin de fanatism. Creta a ţîşnit din mînecă aidoma unei rachete nucleare, înfigîndu-se, nebunește, în ochiul drept al bestiei de Studiul materialelor, care a răcnit terifiant, precum godacii înjunghiaţi de Ignat. Greu de spus în cuvinte ce a urmat. Monstrul, cu o roşeaţă oculară pe cinste, demnă de tratatele internaţionale de oftalmologie, s-a aruncat fără discernămînt la gîtul lui Somnel. L-a izbit cu fruntea de tablă, măcar de zece ori, într-o succesiune a mişcărilor de intensitate crescîndă. Cînd a obosit, şi-a eliberat prada – intrată în stare de şoc şi, totuşi, cu o amprentă a somnului ceva mai pronunţată, parcă, pe figură, decît înainte. În plus, colegului meu îi crescuse o piramidă în frunte, devenind un veritabil unicorn. Un unicorn somnolent.

Concluzia? Părinţi, directori, scandal, inspectorat, anchete. Proful de Studiul materialelor a zburat cu viteza luminii înapoi în producţie, iar Somnel a ajuns erou liceal. Toţi şmecherii din alte clase au venit să-l cunoască şi să-l felicite pe cel care i-a eliberat de coşmarul „materialelor". Somnel s-a schimbat radical, sub impulsul *thymos*-ului resuscitat. S-a trezit de-a binelea şi şi-a făcut o prietenă (în condiţiile regimului existenţial anterior evenimentului buclucaş, fata respectivă nici nu l-ar fi zărit pe stradă!) cu familie în America. Peste ani, s-au căsătorit şi, din cîte am auzit, în prezent, sînt amîndoi în SUA, unde au moştenit o fabrică de vopsele. Care erau şansele unei astfel de circumstanţe fericite, înaintea ruperii „transcedentale" a bucăţii de cretă? Număraţi-le dumneavoastră! Eu tot încerc să-mi imaginez ce *joc al întîmplării* mai poate să scoată România din somnul himeric în care s-a scufundat şi să o repună pe drumul civilizaţiei autentice? În mod cert, nu o împrejurare creatoare de unicorni, întrucît privesc în jurul meu şi realizez că de cornute, oricum, nu ducem lipsă. Le avem pînă şi în posturile de vîrf din stat. Asul trebuie căutat altundeva, într-o altă mînecă, atîrnînd obosit pe un alt trup letargic...

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

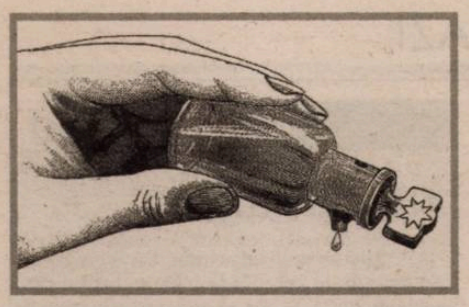

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Fraudulare

Cuvîntul *fraudă* e foarte răspîndit în presa actuală, circulînd, dincolo de limitele terminologiei strict juridice, prin permanentele ştiri despre înşelătorii fiscale, bancare, electronice etc. (printre cele mai noi: o „*fraudă* de 500.000 euro cu analize false", stirileprotv.ro) sau despre programele politice care le vizează (există, de pildă, un „Departament pentru lupta antifraudă", antifrauda.gov.ro). Adjectivul şi adverbul *fraudulos* califică diverse comportamente şi acţiuni: „Zeci de vaci «maidaneze» au trecut *fraudulos* din Grecia în Bulgaria" (stirileprotv.ro); „Un băimărean spărgea autoturisme. Folosea *fraudulos* cardurile găsite" (padtv.ro). Poate fi *fraudulos* consumul de energie, se etichetează *fraudulos* produsele (de exemplu, alimentele bio sau carnea de cal), se trece *fraudulos* graniţa, se obţin în mod *fraudulos* permise de conducere şi certificate de revoluţionar etc. Acuzaţiile de *fraudare* a alegerilor sînt frecvente în discursul politic românesc, fiind repetate de fiecare dată de partea care pierde.

În aceste condiţii, de maximă familiaritate cu familia lexicală a *fraudei*, a apărut în ultima vreme şi a început să se răspîndească un verb mai ciudat şi cu desăvîrşire inutil, pentru că este un simplu echivalent al lui *a frauda*: *a fraudula*, formă refăcută după *fraudulos*. Îl găsim (deocamdată?) mai ales în pagini „neoficiale", în comentarii pe bloguri sau forumuri: „sînt o groază de metode de *a fraudula* voturile" (mtv.ro); „*fraudulează* statul într-un stil barbar" (euroavocatura.ro); „oamenii de afaceri care *fraudulează* statul" (telegrafonline.ro); „Afaceristul Rădulescu *a fraudulat* statul cu un miliard" (media.tofan.com). E normal ca verbul să apară mai ales la persoana a III-a, pentru a descrie comportamentul celorlalţi, dar uneori e şi asumat de autorul mesajului: „Îmi pare rău, nu aş vrea *să fraudulez* concursul" (tpu.ro). Şi infinitivul lung substantivizat apare destul de des, tot în mesaje care nu pot fi, în genere, reproşate site-ului sau publicaţiei online în cauză: „Să vă explic mecanismul de *fraudulare*" (gandul.info); „Din cauza tentativelor repetate de *fraudulare* a voturilor..." (bihon.ro), „încercarea sa evidentă de *fraudulare*" (confluente.ro). Un mesaj euforic, de după afişarea rezultatelor la bacalaureat, accepta senin acţiunea de fraudare, ba chiar multitudinea ei: „nu le port pică celor care au plătit şi nici nu vreau să înceteze cu *fraudările!* sincer!" (m.stirileprotv.ro.)

> *„Zeci de vaci «maidaneze» au trecut* fraudulos *din Grecia în Bulgaria."*

Termenii *fraudă, a frauda, fraudulos,* preluaţi în secolul al XIX-lea din franceză *(fraude, frauder, frauduleux),* prin raportare la etimonul latinesc *(fraus, -dis, fraudare, fraudulosus),* apăreau în codurile juridice şi în dezbaterile publice ale vremii – din care *Dicţionarul limbii române – Litera F* (1934) reţine citate despre „frauduloasele lucrări", „faliment fraudulos", „bancrutarii frauduloşi" etc. În dicţionarul academic latinizant al lui Laurian şi Massim (volumul I, 1871), familia lexicală era chiar mai bine reprezentată decît în dicţionarele actuale, prin seria *fraude, fraudare, fraudat, fraudaţiune, fraudatoriu, fraudatrice, fraudulos, fraudulent, fraudulenţie.* Citatele care lămuresc sensul verbului sînt: „*a frauda* pre creditorii săi", „*a frauda* pre militari de stipendiele lor", „*a frauda* legea", „e crime atroce de *a frauda* pre pupili de averea părinţească" etc.; substantivul (în forma *fraude* şi cu explicaţia „înşelătorie, rea-credinţă") e ilustrat de exemple de genul: „cu *fraudea* vulpea face ce n-ar putea leul face cu forţa"; „el a falit în *fraudea* creditorilor".

Forma *a fraudula,* simţită probabil de unii vorbitori ca firească şi transparentă, e ridicolă pentru mulţi alţii, care o asociază cu ignoranţa şi lipsa de eleganţă. Derivări inutile de acest tip au mai existat, unele fiind pînă la urmă acceptate. Substantivul *rigurozitate,* refăcut pornind de la adjectivul *riguros* (poate şi după model italian, cum indică dicţionarele curente), dubla în mare măsură existentul *rigoare*. S-a scris mult împotriva verbului *a concluziona,* format de la *concluzie* şi echivalent cu mai vechiul *a conchide*. *Rigurozitate* şi *concluzionare* sînt acceptate de dicţionarele actuale; sper că nu se va întîmpla acelaşi lucru cu *fraudularea,* care ar putea dispărea fără pierderi şi fără regrete.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

tolo sport

Evenimente fictive

În România se trăieşte nesportiv din sport?

În ultimele luni, *Gazeta Sporturilor* a descoperit mai multe evenimente fictive din sportul românesc. Cîteva milioane de euro au fost cheltuite de către Clubul sportiv al Primăriei Capitalei – pentru competiţii de şah, baschet sau volei, care n-au existat niciodată. Deunăzi, am aflat şi am publicat faptul că Federaţia Română de Patinaj a inventat cîteva cantonamente pe care nu le-a ţinut niciodată. Pretextul a fost pregătirea pentru FOTE, un festival real, în numele căruia s-au decontat pregătiri ireale. Probabil că acesta este sportul postmodern! Avantajul este evident. Oamenii încasează banii de la stat, nimeni nu transpiră, nu există accidentări, afacerile personale prosperă, şi faptul că totul se dărîmă în jur nu e decît o nuanţă a unei ţări gata de carnavalul funest. Apare, însă, o condiţie esenţială. Pentru ca ficţiunea să poată merge înainte – meciuri care nu există, autostrăzi care nu se termină, medicamente decontate şi neimportate – e, totuşi, nevoie ca aproape 4 milioane de români să meargă la muncă zi de zi. Dacă ei n-ar crede în himera numită România, tot acest vis tulbure *s*-ar opri la prima facturare imaginară. Poate că n-ar fi atît de rău.

Cătălin TOLONTAN

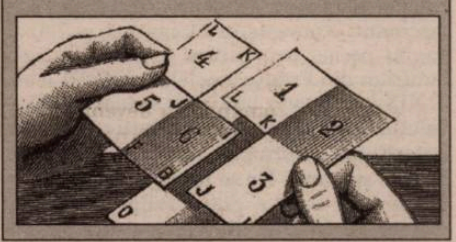

PUBLICITATE

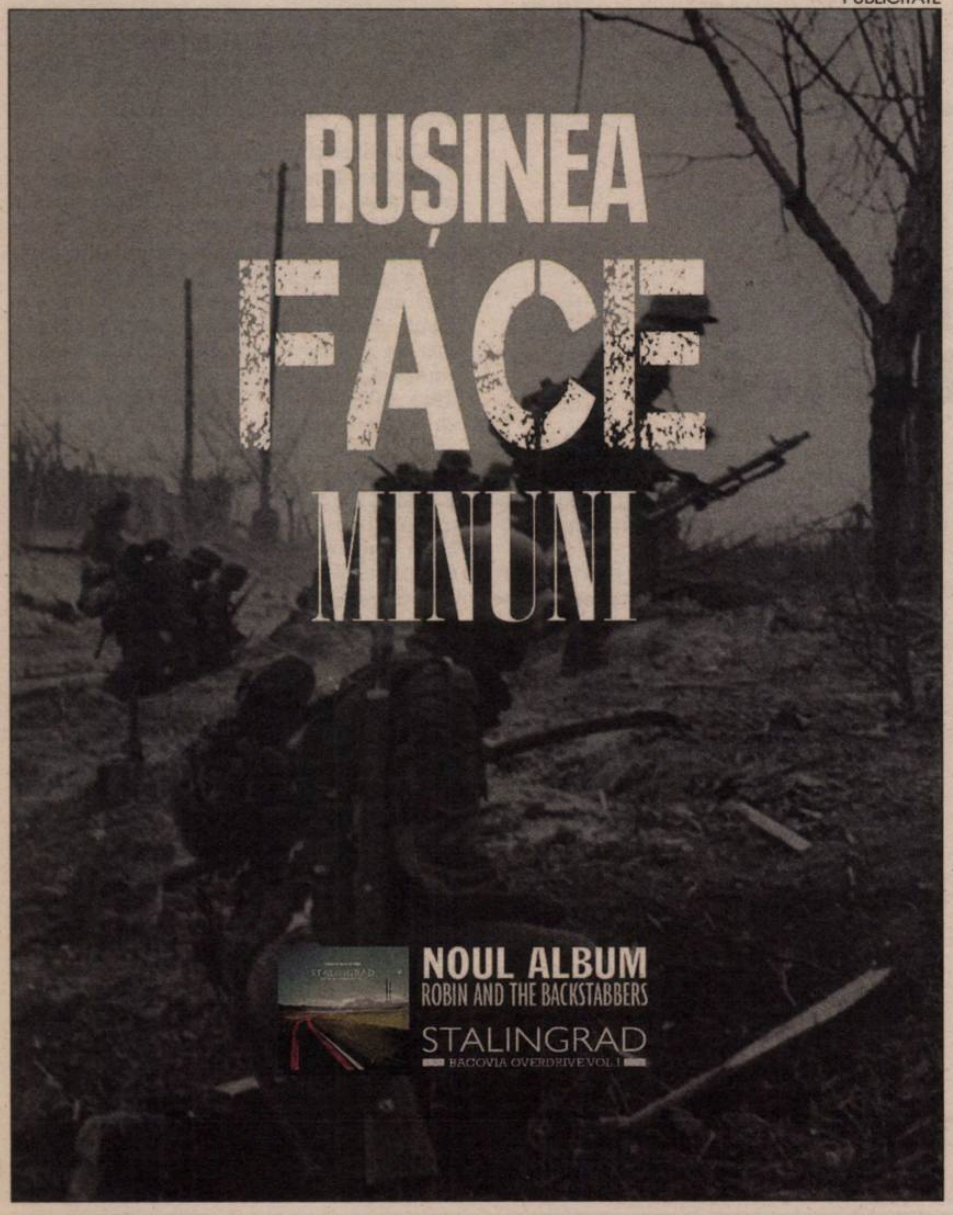

CLUBUL DILEMA VECHE

Joi, 4 aprilie 2013, ora 19
Librăria Humanitas de la Cişmigiu

SCRIITORII ROMÂNI LA TÎRGURILE INTERNAȚIONALE DE CARTE

Invitaţi: Gabriela ADAMEŞTEANU, Simona KESSLER, Florin BICAN
Moderator: Matei MARTIN

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

O istorie a bunicilor

Cercetările istoriografiei franceze s-au diversificat considerabil în ultimii ani. Istoria familiei a fost „mărunţită" pentru a încorpora bunici, fraţi, surori, unchi, mătuşi, nepoţi, naşi, fini etc. Şi uite-aşa, întreaga reţea de rudenie capătă sinteze proprii. V-am vorbit, cu alte ocazii, despre cartea dedicată unchilor şi mătuşilor (Marion Trevisi, 2008) sau despre colocviul închinat relaţiilor dintre fraţi şi surori (Toulouse, 2012). Acum, ţin să prezint istoria scrisă de Vincent Gourdon despre bunicii de odinioară *(Histoire des grands-parents,* Perrin, 2001, ediţie revăzută, 2012).

Interesul pentru o astfel de temă este de dată recentă. Abia anii '80 ai secolului trecut au adus sub „lumina reflectoarelor" bunicii şi rolul lor în viaţa unei familii, dar mai ales relaţiile – deseori idealizate – cu nepoţii. Moda nu este una specifică Franţei. Ca un fir roşu perseverent, a străbătut Europa, SUA şi, la un moment dat, a ajuns şi la Bucureşti (cu Marius Chivu, 2008). Dar ca temă de cercetare, s-a impus mai greu şi fără să aibă amploarea modei din media.

Prin cartea sa, Vincent Gourdon încearcă să aducă bunicii în terenul analizei documentate şi documentare, cu ajutorul memoriilor şi al surselor de arhivă. Rezultatul este fascinant: o poveste în 11 capitole şi 700 de pagini *(poche),* prin care ni se oferă destinele bunicilor din Franţa secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea. Istoria bunicilor se leagă şi de evoluţia unei importante instituţii cutumiare: autoritatea paternă. În secolul al XVIII-lea, bunicii şi istoria lor se leagă de puterea autoritară pe care o deţin asupra celorlalţi membri ai familiei. Bătrîneţea este păstrătorul tradiţiilor ancestrale şi, implicit, al autorităţii. Aşadar, bunicul trebuie să fie o persoană puternică şi mai ales autoritară.

Imaginea bunicilor se construieşte în funcţie de relaţiile stabilite cu nepoţii, dar şi de timpul petrecut împreună. Ultimele decenii au schimbat foarte mult percepţia asupra bătrîneţii, prin creşterea speranţei de viaţă. Astfel, bunicii de astăzi au şansa de a trăi alături sau împreună cu nepoţii lor, aproximativ 30-40 de ani, adică în jur de jumătate din viaţa lor adultă. Or, situaţia era cu totul diferită în trecut. Pînă la începutul secolului al XX-lea, bunicii trăiesc cam 10 ani împreună cu nepoţii lor, rareori 20 de ani. Chiar şi aşa, coexistenţa bunici – nepoţi pare de scurtă durată, mai ales în nord, acolo unde familia nucleară îi include pe bunici, doar în situaţii de excepţie. Vincent Gourdon crede că nu rezidenţa participă la construirea unei relaţii bunici – nepoţi, ci ideologia, toposul care a evoluat de-a lungul celor trei secole.

Bunicul societăţii tradiţionale este o prezenţă difuză, fără a deveni un personaj aparte în memorii sau surse literare. Abia secolul al XIX-lea consacră imaginea bunicului cald, luminos, tandru, complice al nepoţilor, fără prea mare autoritate, cunoscut sub numele de *„grand-parent gâteau"*. Opera care va încununa şi va impune această imagine a bunicului perfect este *L'Art d'être grand-père* (1877), care îi aparţine lui Victor Hugo. Această evoluţie se înscrie într-un larg curent de valorizare şi definire a familiei burgheze. Se observă cum imaginea bunicului devine o miză pentru dezbaterea publică, opunîndu-i pe conservatori, liberalilor. În acest mod, începe lungul drum al idealizării legăturilor afective dintre bunici şi nepoţi, lăsînd în urmă realităţile practice. Această luptă acerbă a burgheziei franceze de a se individualiza, în raport cu aristocraţia şi clasa populară, utilizează şi alte elemente cu impact asupra cetăţeanului, printre care se află şi viaţa de familie. Scriitorii, cu precădere, promovează modelul bunicii devotate, de exemplu, dedicată familiei, în mijlocul căreia a ales voluntar să trăiască. Paralel cu aceste modele idealizate şi intens promovate, aceiaşi scriitori încearcă să-i caricaturizeze pe bunicii aristocraţi. Astfel, bunicul nobil nu este decît un despot, gata să-şi sacrifice nepoţii pentru a-şi atinge scopurile, în timp ce bunica apare ca o frivolă rece, mai degrabă interesată de viaţa mondenă decît de misiunea sa maternă. Nici bunicii din clasa de jos nu scapă de peniţa critică a burgheziei: bunicii nu sînt decît persoane demne de dispreţ, făcînd coabitarea imposibilă.

Dincolo de orice realitate, această imagine a bunicului tandru *(„grand-parent gâteau")* a reuşit să domine vizibil secolul al XX-lea. Dar bunicii ultimelor decenii lucrează la o nouă imagine, căci vîrsta nu mai este o trăsătură fundamentală. Activi, sportivi, încă „tineri" la 50-60 de ani, bunicii de astăzi nu mai vor să fie alintaţi cu „Pépé", „Papy", „Mamie", „Mémère" – care i-ar îmbătrîni „prematur" –, căutînd să se identifice altfel, construind nume de alint care să-i personalizeze.

Cartea este una fabuloasă. Merită citită. Sper că, într-o bună zi, cercetarea de pe la noi va recupera subiectul şi-l va studia la fel de riguros.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Pro Patrimonio

„...prima sală cuprinde, de asemenea, un grupaj de splendide icoane datînd din secolele XVII-XVIII, datorate unor pictori activi în Transilvania: Andrei din Cornești, David de la Curtea de Argeș, Popa Ivan din Răşinari, Tudor Zugravul, Iacov din Răşinari, Stan Zugrav, Nistor din Feleac, Ştefan Popa Zugravul, Nechita Zugravul, Gavril Zugrav, Simion Silaghi-Sălăgeanu. Vitrinele expun manuscrise şi vechi tipărituri din centrele de la Alba Iulia, Blaj şi Sibiu, sau din Moldova şi Ţara Românească. (...)

Sala centrală de sub pronaos cuprinde numeroase vestigii, în original sau în reproducere fotografică, evocînd pagini de istorie religioasă privind vechea Episcopie a Vadului (jăratnicul, o piesă de mobilier liturgic din piatră, datînd din secolul al XV-lea, sau imaginea foto a icoanei Sf. Nicolae din 1531, donaţia episcopului Anastasie de la Vad). Cîteva preţioase vestigii se referă la Arhiepiscopia şi Mitropolia de la Feleac (documente originale, imaginea Tetraevangheliarului cu inscripţia din 1498 ce menţionează Mitropolia şi pe donatorul Isac, vistiernicul lui Ştefan cel Mare). Atmosfera încărcată de istorie şi artă, în care sînt expuse manuscrise liturgice din secolele XV-XVI, tipărituri din secolele XVII-XVIII, preţioase fragmente de frescă din prima jumătate a secolului al XV-lea de la biserica din Răchitova (jud. Hunedoara), ctitorie a cnejilor Mușinești, admirabile icoane din secolul al XVI-lea datorate unor pictori de şcoală moldovenească, ce au pictat pentru bisericile româneşti din judeţul Cluj de la Dezmir, Ciuleni şi Nadăşu. Din secolul al XVII-lea datează icoanele de la Rona de Jos (jud. Maramureş) şi Osoi (jud. Cluj)."

Marius Porumb, „Muzeul Mitropoliei Clujului. Tezaur de artă veche românească", pliant prezentare editat de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului (v. şi nr. 462, 475-476)

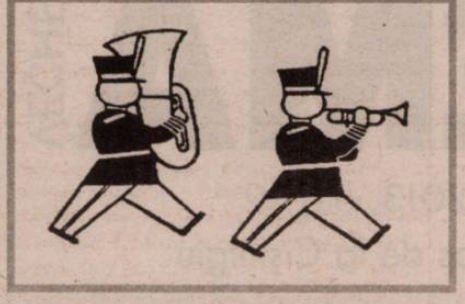

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Acest vesel teritoriu al umilinţei

Deşi criza taie cărări adînci prin mirişti le resemnării noastre istorice, la oraşe şi sate se organizează, mai departe, mari sărbători, dezveliri de monumente, zile ale localităţilor, chermeze şi zaiafeturi. Din neant, apar bănuţi pentru cîte o cruce babană – în buricul unui oraş mic şi sărac lipit –, pentru o cîntare cu Fuego – într-o reşedinţă de comună cu drumuri selenare – sau pentru recitalul unei trupe rebegite, ieşite de la vulcanizare – într-un orăşel în care cinematograful şi biblioteca s-au închis acum 15 ani. Nu-i problemă, cînd vorbim despre localităţi mai mari, treaba se schimbă. E altă viaţă. Alt nivel de trai. Sînt alte aşteptări. Aici poţi să prinzi nişte Smokie, o Sandra, poate un Boney M, sau o Bonnie Tyler, poate chiar un Toto Cutugno. Peste tot se găsesc nişte firfirei pentru o sală de sport – într-un sat locuit doar de cîteva familii de bătrîni –, pentru o mare sărbătoare a unui oraş – în care jumătate din locuitori nu au apă curentă de ani buni –, sau pentru aniversarea unei comune – unde şcoala nu a avut şi nu o să aibă niciodată apă la buda din curte.

Deşi criza dă cu săpăliga în carne vie, aici încă mai există resurse nebănuite pentru chiot şi veselie. Dovadă sînt aceste sărbători ale localităţilor, puzderia dezvelirilor de busturi, monumente şi grupuri statuare, aniversări ale vetrelor străbune, sfinţiri de lifturi şi aniversări ale scărilor de bloc. Asta cu sfinţirea de lift e pe bune. Într-o localitate din această ţară, într-un spital, s-a inaugurat... un lift. La acest eveniment al comunităţii au participat cîţiva parlamentari, prefectul, un preşedinte de Consiliu judeţean, un sobor de preoţi, presă, mireni. S-a tăiat o panglică tricoloră, s-a sfinţit chestia, după care toţi invitaţii s-au dat cu liftul. Ironia vieţii mereu neplictisitoare din această ţară face ca evenimentul să se fi petrecut la Gura Humorului. Aşa că n-ar fi nici o mirare dacă am afla, de la ştiri, despre o inaugurare de toaletă publică, ultramodernă, la Curtici. Poate chiar şi la Fundulea.

De unde, de neunde, se găsesc bani pentru toate sărbătorile la care poporul iese la un mic şi la o cîntare. Explicaţia multor edili, a minţilor luminate care călăuzesc aşezările şi comunităţile astea vesele, e că omul trebuie să mai şi uite de greutăţile vieţii, de criză, de necazuri. Şi-ţi dau lacrimile instantaneu. Cum de nu ţi-a trecut prin cap aşa ceva? Vezi ce-nseamnă să te erodeze cinismul capitalist? Uiţi de oameni. De compatrioţii necăjiţi. De popor. Le trebuie şi lor, măcar de cîteva ori pe an, un moment de veselie. De uitare. Adică să se facă, pentru cîteva ore, că nu trăiesc în oraşe jupuite, în care nu s-a mai clintit o groapă din asfalt, de zeci de ani, că nu-şi trimit copiii la şcoli care arată ca spaţiile de pedeapsă, şi că nu-şi duc părinţii bolnavi în spitale scoborîte din coşmar, patrulate de cîini comunitari şi de cerşetori.

În tristeţea asta cumplită, de cîteva ori pe an, la sărbători, la aniversările cetăţii, se aud chiote de bucurie. Trupele şi soliştii invitaţi salută comunităţile, lumea aplaudă în delir, fumul de la grătare purifică simţirile şi cugetele, sărbătoarea sărăciei şi a umilinţei dă energie lumii să meargă mai departe. Să se reîntoarcă, împăcată, în sărăcie şi umilinţă.

Numai că umilinţa nu e localizată undeva anume, într-un loc precis. Ea bănănăie veselă, zglobie, peste tot. Poate să viețuiască, bine-mersi, şi la catedra universitară, unde un domn sau o doamnă împărăţesc discreţionar, de ani buni. În jurul lor, viermuiesc învăţăcei care au citit de zeci de ori mai mult decît unii venerabili magiştri, dar care sînt condamnaţi la linişte, salarii mici, vînturări de hîrţogăraie, dări de seamă şi planuri didactice. Avansarea nu depinde doar de ceea ce ştii – de lucrările şi de cercetările publicate în reviste de specialitate –, ci de cît de cuminte eşti în relaţia cu dom' profesor. Umilinţa stă la plajă şi bea cocktailuri în preajma domnului *patron,* care angajează o absolventă de facultate, pentru că firma o să ia nişte bănuţi în plus de la stat. Între timp, afacerea nu mai merge. Dacă o dă afară pe absolventă, trebuie să plătească înapoi suma pe care a primit-o de la stat. Aşa că, ce are de făcut? Simplu. O umileşte cumplit, ca să plece ea singură. Îi dă, de exemplu, ca sarcină de serviciu, să dea nu ştiu cîte ture în jurul sediului firmei. Mişto, nu?! Ieri am citit într-un ziar povestea asta. Refuz să cred că tînăra s-a conformat şi a dat turele alea. Iar dacă a făcut-o, sper din suflet că a gîndit-o ca probă în proces.

N-are sens s-o mai lungesc cu tinerii doctori, cu tinerii poliţişti care au ales meseria din pasiune, cu orice proaspăt absolvent în care mai pîlpîie ceva. Ştim bine, cu toţii, cum stă treaba. Ştim că nu e la fel peste tot, că e o eroare să vorbeşti aşa, în general, dar ştim la fel de bine că ai nenumărate şanse să dai peste situaţiile înşiruite mai devreme. Nu mai pun la socoteală dacă eşti gay, dacă eşti rom, dacă eşti, pur şi simplu, altfel. Această lume care-şi muşcă buzele şi tace trebuie să găsească, pînă la urmă, un loc în care să descarce obida asta îngrozitoare. Şi locurile astea se găsesc. De la scatoalca scăpată peste ceafa copilului, pînă la asaltul asupra soţiei/soţului, de la urletul abătut asupra angajatului, pînă la scrisul patologic, macabru, pe forumuri – cu pseudonim sau cu numele real, nici nu mai contează –, de la înjuratul în faţa televizorului, pînă la ieşitul din maşină, la o cafteală la stop. Într-un peisaj de vacanţă, în care umilinţa e într-o eternă lună de miere, frustrarea faţă de prezenţa veşnică a acestui oaspete care nu mai pleacă e mai înrădăcinată decît pădurile bătrîne. Iar în urma acestei frustrări care arde tot, rămîne o lume tristă, sărbătorind, din cînd în cînd, tristeţea, la ore de noapte, cînd nu ni se mai văd chipurile.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Samuraiul Flămînzilă

Am cumpărat, deunăzi, o revistă de benzi desenate, avîndu-l drept personaj principal pe Harap Alb. Harap Alb al lui Ion Creangă. Simt nevoia să fac această precizare nu pentru că mi-aș imagina că cititorii *Dilemei vechi* nu ar ști cine este autorul poveștii, ci pentru că, după o jumătate de oră cu ochii ațintiți pe paginile revistei, am uitat eu însămi, cu desăvîrșire, cine era Harap Alb, ce pofte aveau Setilă și Flămînzilă și încotro a zburat fata Împăratului Roș. Dar să nu anticipăm. S-o luăm cu începutul:

Revista arată incredibil de bine: pagină fină, lucioasă, culori impecabile, desene create de o mînă profesionistă. Și are un preț rezonabil. Cam atît cu părțile bune. Cele halucinante încep chiar de la titlu: revista se numește *Harap Alb continuă*. Pe copertă este anunțat bonusul: pe lîngă aventurile nemuritorului personaj autohton, copiii au ocazia să cunoască și *Originile lui Setilă* și *Legenda lui Dragobete*. Tot de pe copertă ne privește, amenințător, însuși Harap Alb – o combinație între Darth Vader cu o sabie de foc, împăratul Traian și mușchii lui Hulk Hogan.

Odată ce ai dat prima pagină, începe haosul: povestea lui Ion Creangă rămîne doar un simplu pretext pentru o desfășurare de forțe, personaje și locuri care n-au nimic comun cu „scenariul" scris de povestitorul moldovean. Harap Alb are portretul unui viking cam bleg, Împăratul Roș are aerul că sărbătorește Halloween-ul într-un costum prost ales, cumpărat dintr-un magazin de fițe, iar Setilă, Flămînzilă și Gerilă par un grup de samurai cheflii. Și fiindcă numele originale ale personajelor li s-au părut, probabil, autorilor, neatractive pentru cei mici, ele au fost înlocuite cu Ștefan, Mîrza și Lardea (?!). Fata împăratului și Împărăteasa furnicilor au costume minimale, lăsînd să se întrevadă formele stranii ale unor fotomodele grav avariate de diete necruțătoare.

Prîslea cel Voinic cu antene de marțian.

Decorurile în care se petrece acțiunea capătă forme bezmetic-exotice: fortărețe anglo-saxone, cu turnuri orientale, alături de case tradiționale românești, pe lîngă care se plimbă dinozauri și pitici monstruoși.

Ce mai află copiii din minunata revistă de benzi desenate? Că pe părinții lui Setilă – devenit Mîrza – îi cheamă Zura și Seuthes, și că regatul în care s-a născut era unul plin de aur, dar fără viață. Iar ca recompensă pentru interesul acordat revistei, copiilor li se oferă „un portret autorizat" al „zeului Dragobete", cu chipul lui Brad Pitt și cu trupul mutilat de steroizi. La final, afli de o legătură stranie între zeul mai sus-amintit și Lardea – adică Flămînzilă –, de la care se pare că poți cumpăra zăpada topită de sărbătoarea dragostei, zăpadă care te scapă de boli.

La un moment dat, aventurile lui Harap Alb se vor termina, bănuiesc. Mă gîndesc cu strîngere de inimă la o Scufiță Roșie în postură de *angry bird*, la Prîslea cel Voinic cu antene de marțian și la Greuceanu în costumul lui Batman.

Știu, e greu să-i faci pe copii să citească. Tocmai de aceea, ideea de a transforma personajele basmelor în eroi de benzi desenate ar putea fi una benefică dacă: *unu* – nu încerci să-l transformi pe Creangă într-un scenarist hollywoodian – trist – de filme de aventuri, și *doi* – creativitatea autorilor de benzi desenate este ceva mai amplă decît simpla copiere a unor chipuri fioroase din jocurile de pe calculator.

În fond, scopul ar fi acela de a-i apropia pe copii de carte, și nu de a le injecta în vene o doză în plus de kitsch, fie el și autohton.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

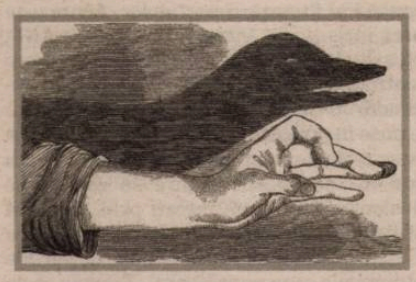

Iaromira POPOVICI

bazar

Arc peste timp

Recent, mi-a căzut în mînă o intitulată *Arc peste timp*. Un volum colectiv, coordonat de Emanuel Istodor, care cuprinde poveștile absolvenților Facultății de Exploatare și Industrializare a Lemnului, promoția 1957 – cu prilejul împlinirii a 55 de ani de la terminarea facultății.

1957... Perioadă acerbă, cea mai acerbă a comunismului românesc, a persecuțiilor, a pușcăriei politice, a maximei ideologizări. Studenții de la FEIL de atunci, însă, o văd cu totul altfel: perioada cea mai frumoasă a vieții lor – studenția. Majoritatea lor au biografii asemănătoare: vin de la țară, din zone diferite, cei mai mulți cu părinți fără studii (superioare); nu toți au ales de la început această facultate, mulți au fost și forțați de împrejurări, pentru că se intra mai greu la altele. Contactul lor cu facultatea a reprezentat, de multe ori, primul lor pas în oraș.

Povestea generației lor e o ilustrare a unor fenomene – sociale și nu numai – despre care știm, în general, la modul teoretic: migrația masivă de la sat la oraș, din perioada comunistă, și urbanizarea cu orice preț; construirea industriei, într-o epocă în care producția de fabrică era principala susținătoare a economiei și mîndria regimului de atunci. În ceea ce-i privește pe semnatarii cărții, ei nu discută lucrurile, evident, la nivel de fenomen social. Ci din perspectiva propriei vieți, de care și-a văzut fiecare cum a putut mai bine. De altfel, în postfața cărții se spune: „Subliniem că toți colegii și colegele noastre au fost oameni respectabili, care au muncit cu conștiinciozitate, indiferent în ce domenii au activat."

Epoca respectivă (pe care ei au făcut-o, sau ea i-a făcut pe ei, sau și una, și alta) e cea a tinereții. De aceea, amintirile lor sînt, în general, frumoase, eludînd contextul social-politic. Acesta transpare doar, indirect, în limbajul folosit – mai sec, mai impersonal, în cele mai multe cazuri aparținînd mai curînd registrului public, oficial, decît celui personal. Totuși, în capitolele despre amintiri din studenție sînt și cîteva relatări mai personale.

Acestea sînt interesante din perspectiva istoriei orale. Întreaga carte e, de altfel, o mostră de istorie orală: adună mărturii despre epocă, cel puțin despre o latură a ei, în limbajul vremii.

Modul în care se distrează protagoniștii cărții e înduioșător, în simplitatea și navitatea lui: „La sfîrșitul practicii, am avut norocul să trăiesc una dintre cel mai impresionante și pline de măreție experiențe de viață: excursia din Munții Făgăraș. (...) Echipați de munte, inclusiv cu o coardă de la fileul de volei, adusă de băieți, cu hrană rece și pîine de la cantina fabricii, am pornit, dornici de drum. (...) Ansamblul avea o înfățișare alpină. (...) La acestea se adăugau reuniunile dansante, organizate săptămînal. (...) Dansam cu deosebită plăcere în stiluri clasice, în perechi, complet diferit de ce se practică astăzi în discoteci. Ce putea fi mai frumos decît mișcarea elegantă, în pași de vals sau de tango, sau mai ritmată, de foxtrot etc." (Anca Constantinescu)

De altfel, și iubirea e văzută, evident, diferit, față de percepțiile de azi: „Și poveștile de iubire aveau farmecul lor în acei ani... erau pure și neprihănite... erau iubirile acelea cînd băiatul respecta o fată și invers..." (Calipso Mirescu)

De multe ori, peste partea sentimentală se trece cu totul, precizîndu-se doar că respectivul sau respectiva s-a căsătorit, a avut copii... Doar unul dintre coautori, Gheorghe Moise, introduce cîteva povești cu tentă ușor licențioasă: cea mai simpatică dintre ele este despre o concurentă, Rodica, care încearcă să-l seducă înainte de examenul de admitere. El fuge speriat, și totuși, a doua zi, îi rezolvă două subiecte pe ciorne, pe care i le strecoară în timpul examenului...

Altfel, fiecare absolvent este introdus prin versuri, scrise de coordonatorul volumului. Versuri în care – într-un stil să-i zicem spre popular, *à la* Săpînța, aflăm cîte ceva (bun) despre fiecare: „O fire veselă+optimistă / Energică și altruistă; / A strălucit precum o rază, / Credința ei i-a fost pavază." (Cojocaru Silvia)

Una peste alta, volumul mi se pare un interesant document de istorie orală a unor ani controversați.

Selma IUSUF

legende urbane

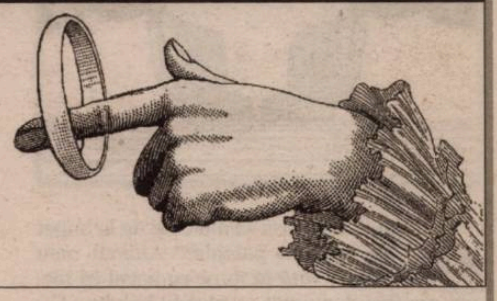

Dragă prietene

Umblînd zilele trecute printr-o cutie plină de fotografii de-a valma, am dat de o vedere – din cele la limita kitsch-ului – cu trei-patru pisoiași pufoși, îngrămădiți într-un coș legat, desigur, cu o fundă roșie. Vederea era de prin anii '80. De cînd eram în școala generală și de cînd prietena mea cea mai bună mi-o trimitea de la spitalul unde bolea, prinsă de o hepatită din cele școlărești. Pe spate, textul începea cu „Draga mea..." și sfîrșea cu celebra formulă „ceea ce îți doresc și ție" – încă foarte la modă pe vremea aia în scrisorile trimise soldaților în termen. Firește, prietena mea nu-mi dorea, de asemenea, să fac hepatită, ci îmi spunea că se simte foarte bine, ceea ce îmi dorea, desigur.

Am fost prietene din copilărie, din școala generală pînă la liceu, cînd una dintre noi a ajuns la Mate-Fizică iar cealaltă la Filologie. Împărțeam tot, pînă atunci. Mîncare, haine, caiete, teme, cărți, guma de mestecat mestecată, păpuși, creioane de colorat – tot. Cînd ea nu era la mine acasă, eram eu la ea. Ni se făcea tare dor una de alta, cînd plecam care pe unde, în lungile vacanțe de vară. Era prietenia tipică între două fete, care-și citeau una alteia jurnalele copilărești, în care consemnam cu sîrg notele primite la școală sau tulburările sufletești iscate de o zi primăvăratică. Citeam Karl May-uri, romane cavalerești, Dumas-uri și ne adresam una alteia cu „fiule", așa cum diverși cardinali machiavelici de prin lecturile noastre se adresau mirenilor. Desenam obsesiv prințese cu rochii gonflate și tiare scînteietoare în buclele blonde. Mai apoi, făceam pasteluri cu lungi sălcii melancolice pe maluri de ape. Ne fardam cu carioci și jucam prin casă scenele în care o eroină oarecare moare, mînjită pe la gură cu tempera roșie. Făceam pe eroina moartă cu rîndul, frățește. Ea dramatiza mai bine zbaterea ultimelor clipe de viață, eu făceam mai bine pe mortul rigid. Fiecare cu talentele sale.

Ne-a despărțit definitiv liceul. Ne-am mai văzut apoi din ce în ce mai rar. Fiecare avea deja un alt grup de amici, alte interese, alte fițe de adolescență. În liceu nu țin minte să fi avut ceea ce se numește cea mai bună prietenă, dar aveam tone de amici și amice. Nu era vreme de investit într-o singură persoană, totul trebuia experimentat repede, și ars la fel de repede.

Prietenia adevărată a revenit în facultate. Acolo deja se cocea sofisticăreala sufletească, astfel încît aveam două cele mai bune prietene. Erau diferite ca cerul cu pămîntul, și nu se înghițeau una pe cealaltă. Cu ele am împărtășit nopți nedormite, iubiri ascunse, petreceri, muzici felurite și cărțile cu care ne înghesuiam avid mințile. Am moțăit împreună pe cursuri, am băut cisterne de cafele și am fumat miliarde de țigări. Am chiulit, am mințit, am fugit de-acasă la mare. Ne-am certat la sînge pe teme caraghios de abstracte. Ne-am împăcat. Prieteniile aste au durat mult după facultate, pînă cînd s-au pierdut, cumva, și ele. De una dintre fete nu mai știu nimic, de mulți ani, cu cealaltă mai corespondez sporadic. Cu amîndouă m-aș revedea bucuroasă oricînd. Nu știu ce am discuta după ce am termina de rememorat vremurile de aur ale studenției, dar am încredere în ele.

Abia spre maturitate am reușit să clădesc ceea ce cred că ar fi o prietenie statornică. Cînd copilul crud, adolescentul nevricos sau foarte tînărul orgolios au lăsat loc unei persoane ale cărei contururi sufletești sînt deja așezate. E vremea cînd o astfel de prietenie se leagă greu, dar se strică la fel de greu. E vremea cînd cineva îți poate spune în față niște adevăruri dureroase, în așa fel încît să nu te superi. Cînd poți să ceri ajutor, fără să-ți fie rușine. Tot acum, la maturitate, pot înflori în mod neașteptat prietenii pe care, în trecut, le calificaseși drept simple și indiferente amiciții.

Recunosc, însă, că mi se face uneori dor de vremurile cînd, în copilărie, alături de cea mai bună prietenă, desenam serios niște prințese improbabile și ne jucam leapșa pe-afară, pătimaș, pînă la ultima suflare.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

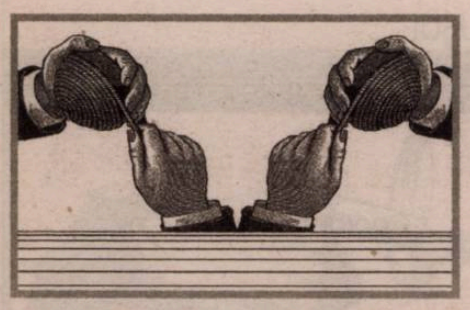

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Da, chiar aş vrea să plătim mai mult partidele de la buget

– o propunere –

„A dică vrei să dai bani de la buget pentru partide?“ Amicul meu se uită la mine cu aerul că tocmai am fost demascat ca pedofil belgian. Citise articolul de săptămîna trecută, în care încheiam cu o întrebare-provocare pentru cititori. Reiau pe scurt argumentul: cazul Năstase, condamnat pentru finanţarea ilegală a campaniei electorale şi, mai ales, reacţiile faţă de acest caz arată că mediul politic crede că intră în *job description*-ul şefului de partid să se descurce cumva şi să aducă bani la partid. Se subînţelege acest „cumva“ ca fiind imoral şi ilegal. Mai ziceam că aparenţa de neelegibilitate a Monicăi Macovei în fruntea PDL a venit din faptul că delegaţii la congres nu şi-au putut-o imagina în acest rol: de şef de partid care se învîrte „cumva“ de finanţări ilegale. Şi atunci, asistăm la o problemă de sistem: pur şi simplu, oamenii oneşti nu pot conduce partide în România, nu se potrivesc cu *job description*-ul.

Care ar putea fi ieşirea din problemă? Poate e contraintuitiv, dar cred că singura soluţie sistemică este o creştere semnificativă a sumelor primite de partide din bugetul de stat. La această sugestie, amicul meu a luat foc şi, probabil, şi mulţi dintre cititori. Dar gîndiţi-vă, totuşi. Care e scopul? Scopul e să avem o politică mai curată. Nu putem avea aşa ceva cîtă vreme oamenii curaţi sînt pur şi simplu neeligibili – colegii lor nu îi văd în stare să „ţină“ partidul cu bani, deci nu îi vor vota. Am creat reguli restrictive privind finanţarea partidelor, pe care nu le aplicăm – partidele nu pot cheltui mai mult de suma x în campanie, sumele trebuie înregistrate şi declarate. E foarte bine că am creat reguli de transparenţă, dar suma x este ridicol de mică pentru oricine cunoaşte cheltuielile reale din campanii – mai ales că obiceiul de după uninominal, de a împărţi orez şi făină, a crescut şi mai mult aceste cheltuieli.

Pe lîngă faptul acesta, nici nu avem un mecanism eficient de verificare. Şi nu e că nu s-ar cunoaşte problema. Tocmai am făcut *review* unui raport care aminteşte recomandările GRECO (organism al Consiliului Europei) pentru România, în ceea ce priveşte finanţarea partidelor politice. În 2010, s-au făcut nişte recomandări, la finele lui 2012 au fost reluate aproximativ aceleaşi. Se ştie cum s-ar putea întări sistemul de control, dar nu se vrea. Şi e oarecum logic: dacă politicienii sînt convinşi că intră în *job description* să aducă bani negri sau gri la partid, de ce ar întări sistemul de control care i-ar putea duce la puşcărie? Cum spuneam săptămîna trecută, cazul Năstase a plecat de la curajul DNA de a ancheta averea personală a unui lider politic şi au ajuns şi la bani pentru campanie. Dar nu avem mecanisme sistematice de pedepsire a finanţării ilegale (controlul administrativ trebuie să-l preceadă pe cel penal, pentru a curăţa haznaua).

Astfel, trăim într-un divorţ dramatic între ce scrie în lege şi ce se întîmplă în realitate. Bun, şi ce ar rezolva mai mulţi bani de la buget pentru partide? Şi în acest moment, partidele primesc bani de la buget, în funcţie de ponderea în Parlament. Dar sumele sînt mici faţă de nevoile reale. Însă dacă am creşte aceste sume? Atunci, Monica Macovei şi alţi politicieni cinstiţi ar deveni electibili. Activul de partid ar înceta să se gîndească la şef ca la omul pus acolo să se descurce, să se învîrtă cumva, să facă rost de bani.

Dar îşi permite un buget sărac, ca cel al României, să crească sumele plătite pentru partide? Întrebare legitimă, dar, pentru a răspunde, ar trebui să vorbim pe cifre, şi adevărul e că nimeni nu ştie exact cît costă în România, în mod real, funcţionarea unui partid (uite un subiect de cercetare) şi, deci, cît ar trebui să crească subvenţia de la buget. Dar la nivel de principiu, cred că argumentul trebuie întors: partidele costă oricum, acesta este un dat. Dilema reală este dacă alegem să le finanţăm transparent, de la buget, sau netransparent, din jecmănirea contractelor publice pe sistemul „parandărăt“. Pentru că banii consumaţi de partide tot din resurse publice vin, doar nu aduc politicienii banii lor de acasă.

Bine – mi se poate spune –, dar cine garantează că, dacă vom creşte sumele plătite de la buget partidelor, şefii acestora nu vor fura în continuare? Pofta de bani a partidelor nu are o limită, iar dacă băgăm mai mulţi bani în ele, pur şi simplu vor creşte mita electorală şi vor fura în continuare, nu? Corect, aşa se va şi întîmpla cel mai probabil. Însă trebuie să vedeţi situaţia din perspectiva accesului la aceste funcţii. Problema în prezent este că sistemul, aşa cum e croit, permite accesul în vîrf doar pentru un lider al cărui portret-robot este „imoral şi ilegal“. Povestea cu Monica Macovei este doar ultima – gîndiţi-vă cînd aţi auzit ultima dată de un om care să ajungă în vîrful unui partid fără să aibă caracteristicile Năstase-Blaga-vechi-tovarăş-încercat-în-rele. Investiţia de la buget în partide ar fi o investiţie în a nivela terenul, astfel încît să primească o şansă şi cei oneşti.

Terapiile de grup fără soluţii sînt pierdere de vreme.

Sînt tot mai convins că, fără o reformă radicală a modului de finanţare a partidelor din România, lupta cu corupţia va eşua pînă la urmă, chiar dacă DNA şi ANI vor continua să performeze. În acest moment, un procent prea mare din veniturile partidelor vin din bani gri şi negri, cei mai mulţi din sifonarea contractelor cu statul. Teoretic, pe lîngă donaţii ilegale – cu servieta de la afacerişti interesaţi şi, pe lîngă, „parandături“ –, un partid se ţine şi cu subvenţia de la buget, şi cu plata cotizaţiilor membrilor. Subvenţia este mică iar cotizaţia o glumă. De fapt, nici măcar nu se prea încasează cotizaţiile astea, pur şi simplu costă mai mult să ai un aparat administrativ care să urmărească plăţile, decît ce încasezi. Numai cînd vreun lider vrea să scape de un membru care îl enervează, îşi aduce aminte de cotizaţie şi, surpriză, respectivul este singurul pedepsit pentru neplată – aşa cum şi-au adus aminte liberalii de cotizaţia neplătită a Adrianei Săftoiu, după ce aceasta îl enervase pe Crin Antonescu.

Evident, problema cotizaţiilor ascunde o alta, o problemă sistemică a partidelor: lipsa de bază reală. Am mai scris asta, partidele noastre funcţionează ca piramide inverse, cu liderii controlînd baza de membri, nu invers. Nici măcar nu funcţionează ca instituţii adevărate, ci mai degrabă ca reţele informale supuse cîte unui lider. Aşa cum Năstase a furat atît pentru familia sa, cît şi pentru partid, toată lumea de prin partide ştie că şeful fură şi pentru el, şi pentru partid. În general, fiecare lider are un om-sifon, care e cu banii, iar personajul este bine văzut şi respectat, lumea ştie care e treaba lui (e şi ministru-cheie cînd partidul e la guvernare şi „parandărătul“ merge din plin). Totul este însă bazat pe aranjamente informale, nu e limpede separaţia dintre banii şefului şi banii partidului, cam cum era cu vistieria regelui în Evul Mediu. Evident, mă refer la banii negri, nu la cei din subvenţie/cotizaţii. Fiecare şef de partid nou ales în România are surpriza să găsească conturile oficiale ale partidului goale sau cu datorii, pentru că predecesorul a furat/finanţat prin fundaţii, firme şi alte mecanisme paralele contului oficial al partidului.

Acest articol nu se vrea a fi încă un exerciţiu de terapie de grup, dintre acelea atît de comune în spaţiul nostru public – la modul „ce oneşti sîntem noi, cetăţenii, şi ce bestii inumane ne conduc“. Nu sînt pe demascări şi mă lasă rece văicăreala plenară. Terapiile de grup fără soluţii sînt pierdere de vreme. Nici nu cred că politicienii sînt un fel de extratereştri veroşi, fără legătură cu noi. Dimpotrivă, cred că nepăsarea şi ipocrizia cetăţeanului obişnuit au permis politicienilor să creeze un sistem atît de pervers. E momentul să renunţăm la ipocrizie. Evident, dacă cineva ar propune, în mod oficial, un proiect de lege pentru creşterea subvenţiilor pentru partide, un instinct de turmă s-ar dezlănţui dinspre jurnaliştii TV spre omul simplu, întru indignarea plenară. Pseudojurnalişti ca Andreea Creţulescu (care ba e jurnalistă, ba e consultant politic plătit din ghici ce fel de bani) vor isteriza publicul contra ideii, dar să fim sinceri şi să recunoaştem: aceşti panglicari vor profita, de fapt, de o apetenţă largă a publicului către o iraţională pornire antipolitică, fără altă urmare decît că ne simţim victime colective ale ticăloşiei celor pe care tot noi îi alegem. Deci, să luăm o pauză de la indignare şi să căutăm soluţii. Eu propun una.

Cum ar fi dacă liderii de partide din România s-ar întîlni (preferabil în secret, ca să scape de gura lui Creţulescu & co.) şi ar zice: băi, hai mai bine să nu mai furăm, hai să nu păţim ca Năstase, e obositor şi, la drept vorbind, e înjositor să ungem mereu maşinăria asta infernală care altfel ne aruncă din vîrf. Şi cum ar fi dacă ar propune un mare tîrg: încetăm cu ipocrizia, plătim activităţile politice transparent, de la buget, nu prin jaful bugetului. Îmi veţi spune că sînt naiv, dar eu chiar cred că s-ar putea întîmpla. Liderii politici din România au, informal, relaţii mult mai bune decît crede lumea care îi vede cum se bălăcăresc la televizor. În plus, chiar trebuie să fie obositor să fii în pielea lor.

Evident, dacă vor ieşi şi vor spune publicului: noi ne-am decis să ne dăm mai mulţi bani de la buget, va arăta ca naiba. Parcă văd cum, ajuns în acest punct al textului, amicul meu e pe cale să mă sune şi să-mi zică vreo două. Calmează-te, monşer! Tîrgul cu publicul plătitor de impozite şi votant poate fi mult mai bun pentru ambele părţi. Creşterea subvenţiei pentru partide trebuie condiţionată de o serie de reforme interne. Ar trebui să existe trei condiţii noi. 1. În primul rînd, subvenţia nu mai trebuie acordată în funcţie de numărul de parlamentari, cum se întîmplă acum. Ar trebui ca partidele să fie plătite de la buget în funcţie de numărul de membri reali pe care îl atrag. Plata pe cap de membru trebuie urmărită de o entitate independentă a statului, Autoritatea Electorală Permanentă ar putea face asta – să elibereze carnetul de membru de partid şi să raporteze la Ministerul de Finanţe cifrele reale (nimeni nu ştie, în acest moment, cîţi membri au partidele din România, nici măcar partidele însele – detalii cu altă ocazie). 2. În al doilea rînd, membrii certificaţi ai partidului trebuie să aibă un vot direct, egal şi secret la alegerea conducerii partidului. Primind bani publici, partidele sînt, de fapt, organisme de interes public. De aceea, legea trebuie să prevadă clar democraţia internă directă în partid. Minimal, un partid care primeşte bani de la stat ar trebui să organizeze, cel puţin o dată la patru ani, alegeri interne, în care toţi membrii votează direct. Gata cu congresele şi convenţiile şi alte forme de control de sus în jos, piramida trebuie întoarsă cu baza mare în jos. 3. A treia condiţie: de lămurit foarte clar modul de control al finanţării partidelor. Acum este o varză intenţionat întreţinută, în care AEP, Curtea de Conturi şi Biroul Electoral ar trebui să controleze, dar nimeni nu o face, de fapt. Recomandările GRECO pe partea de control trebuie puse în aplicare. Controlul pe finanţarea politică trebuie făcut sistematic, de către un organism specializat şi care să controleze echivalenţa între banii intraţi prin partid şi cheltuielile reale (nu cum verifică acum Curtea de Conturi, dacă declaraţiile depuse de partide au ştampilele corespunzătoare). Trebuie să ne gîndim dacă vrem să menţinem plafoanele maximale de cheltuieli – vrem ca partidele să cheltuie puţini bani, sau vrem ca partidele să nu cheltuie bani negri?

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Un sfat: înfloriţi!

M-am dus ieri în piaţă. S-a umplut, bre, de flori. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Bucurie simplă, pe bani puţini. E doi lei firu' de plantă de pus în pămînt. O minune! Eu mi-am luat ridichi, ceapă, usturoi, salată, cartofi vechi, spanac, urzică. Mi-am luat. Verzituri şi cînd ies din piaţă. Conspiraţia florilor. Războiul din Siria al florilor de ghiveci. Bătălia din Irak a florilor. Afganistanul galbenului şi-al rozului. O bucurie. N-am luat nimic că nu mai aveam o leţcaie, dar voi luaţi, îmbujoraţi-vă casa. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Fiţi. Înfloriţi.

Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Căutaţi flori şi bucuraţi-vă de ele! Puneţi-le şi-n fund, şi-n inele, şi-n păr. Fiţi înfloriţi. Umpleţi-vă găurile, sacsiile, ghivecele, lingurile, farfuriile de flori. Fiţi. Înfloriţi.

Autismul

Texte şi opinii de:

● Andreea SORESCU (director Asociaţia „Învingem Autismul"

„Am senzaţia, de multe ori, că lătrăm la lună" – interviu

● Emanuela JALBĂ-ŞOIMARU (părinte)

„În contratimp"

● Gabriela PODAŞCĂ (deputat)

„Legislaţia din România tratează autismul complet neadecvat" – interviu

● Viorel LUPU (şeful Clinicii de Psihiatrie Pediatrică din Cluj-Napoca)

„Evoluţia incidenţei autismului este impresionantă" – interviu

argument

Ajutor

DILEMA VECHE
Autismul

În Statele Unite, 1 copil din 88 e diagnosticat cu tulburări din spectrul autist (TSA). În România, nu se ştie exact, dar se crede că incidenţa ar fi cam aceeaşi peste tot. Desigur, ar fi mult mai bine dacă s-ar şti exact, pentru că – aşa cum spune Thomas Frieden, directorul CDC din SUA (Centers for Disease Control and Prevention) – „un lucru e sigur, şi anume că aceste cifre ne spun că sînt din ce în ce mai mulţi copii şi mai multe familii care au nevoie de ajutor. Trebuie să continuăm să monitorizăm atent tulburările din spectrul autist – acestea sînt informaţii de care comunităţile au nevoie pentru a-i putea ajuta mai bine pe copii, pentru a-şi putea îmbunătăţi sprijinul acordat copiilor."

În România, însă, nu există nici statistici, nici sprijin din partea statului, nici legislaţie care să ajute la recuperarea persoanelor care suferă de TSA şi la integrarea lor în societate. Mai mult, conform legilor în vigoare, un tînăr cu autism devine, automat, în momentul în care împlineşte 18 ani, un schizofrenic – deşi cele două diagnostice nu au absolut nici o legătură. Iar dacă descoperi la timp că fiul tău are autism (TSA apare de cinci ori mai frecvent la băieţi decît la fete), tot ce poţi să speri e că în oraşul în care locuieşti există terapeuţi specializaţi în tehnici de lucru pentru copiii cu autism şi vei reuşi să faci rost de cîte 12.000 de euro pe an, pentru următorii şapte-opt ani – uneori şi mai mult –, ca să poţi plăti terapia copilului tău. Partea bună la autism e că există posibilitatea recuperării, astfel încît persoanele cu TSA să poată merge la şcoală, să interacţioneze social, să ducă o viaţă cît de cît independentă. Partea proastă e că terapia costă mult, încă nu există suficiente centre în ţară şi părinţii trebuie, de cele mai multe ori, să se descurce singuri şi să se lupte pentru drepturile copiilor lor.

2 aprilie este Ziua Mondială de Conştientizare a Autismului. În ciuda tuturor acţiunilor pe care le organizează, în fiecare an, asociaţiile părinţilor de copii cu autism (iluminarea în albastru a Parlamentului şi a Guvernului, dezbateri şi conferinţe, baluri caritabile etc.), conştientizarea situaţiei în care se află persoanele cu TSA în România rămîne o chestiune împărtăşită, în primul rînd, de rudele şi de prietenii părinţilor. Acest dosar a apărut tocmai din dorinţa de a spune mai departe, cît mai departe, povestea Anei Dragu, a Andreei Sorescu, a Emanuelei Jalbă-Şoimaru. Iar dacă statul român încă nu e în stare să le ofere sprijin lor şi copiilor lor, atunci poate că noi sîntem. Cu un 2%, o oră de voluntariat pe săptămînă, un semn că ştim prin ce trec şi că vrem să-i ajutăm. (**Luiza Vasiliu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată pe 11 aprilie.

Emanuela JALBĂ-ŞOIMARU

În contratimp

Tudor a fost un copil sobru încă din primul an de viaţă – zîmbea doar involuntar, uneori, dar nu cînd îşi vedea sau îşi auzea părinţii. Despre Tudor, tatăl lui spunea, pe la un an, că, dacă vrei să-l faci să rîdă, trebuie să dai foc la casă pentru că toate joculeţele de bebeluşi erau fără putere. Tudor a fost un copil care, la un an, abia reuşea să stea în şezut, iar pe la doi ani, cu ajutorul kinetoterapiei, a prins a se aventura să meargă. Un copil care, tot la un an, „se distra" rupînd cîte o cutie de şerveţele odată, acompaniat de propriul mormăit de stimulare. Asta fiind cam singura lui joacă atunci. Un copil care la opt-nouă luni vocaliza ca oricare altul, pentru ca, la zece luni, să piardă brusc această achiziţie, recîştigată abia acum, pe la 3 ani. Un copil care stă minute în şir cu faţa la pereţi, uitîndu-se într-un punct fix, mormăind şi mişcîndu-şi degeţelele într-un gest de stimulare specific, de parc-ar tricota.

Tudor e un copil care n-a primit, însă, în clinica de neurologie infantilă, diagnosticul de tulburare de spectru autist, la un an şi zece luni (deşi pînă şi noi, părinţii, îl suspectam deja), pentru că era încă prea devreme ca să se pronunţe. L-a primit un an mai tîrziu, cînd i-au explodat stereotipiile şi cînd era atît de evident, încît nici n-a mai trecut prin toată procedura standard de investigare – asta şi din cauză că spitalul era aglomerat.

Iar după diagnostic, lucrurile au prins a curge în devălmăşie. Vreo două săptămîni am stat pe net sau cu privirea-n gol, gîndind că sigur nu-i ceva aşa de grav. Dar din simţ de datorie de părinţi, am început să căutăm centre şi asociaţii pentru intervenţie. Unii ne-au spus din start că nu au locuri sau oameni disponibili, doar consultanţi străini pentru o evaluare. Sau ne-au trecut pe liste de aşteptare. Sau nici nu ne-au răspuns la mail-uri ori telefoane.

Apoi am zis că am găsit formula, şi ne-am liniştit. Cîteva luni bune. Cu Tudor mergînd zilnic la un centru, cîte două-trei ore, cu ţipete şi la venire, şi în şedinţă – dar ni s-a explicat că ăsta este barometrul intervenţiei corecte, că dacă lui îi place terapia e semn că nu se face treabă bună. Şi am crezut. Şi-am stat, şi-am aşteptat progrese, care nu veneau. Doar că am fost avertizaţi că are un ritm foarte lent, că ar trebui să nu insistăm neapărat pe limbaj, dacă tot e nonverbal, că poate n-o să vorbească-n veci. Cam terifiant, însă noi ne-am resemnat atunci, zicîndu-ne că ăsta e copilul, demotivat şi fără interes pentru nimic. Între timp, eu am început să mă informez, să fac cursuri, să citesc, să discut şi cu alţii, nu ca să lucrez cu el acasă pentru salvarea bugetului familiei sau să mai fac şi eu un centru printre multe altele, ci ca să-mi ajut şi să-mi înţeleg copilul, şi-apoi să uit. Dac-o să pot.

Filme de văzut:
Adam *(r. Max Mayer, 2009)*
Mozart and the Whale *(r. Petter Næss, 2005)*
Snow Cake *(r. Mark Evans, 2006)*
The Black Balloon *(r. Elissa Down, 2008)*

Aşa am aflat, din una-n alta, că nu sîntem pe drumul bun. Că intervenţia, poate corectă-n absolut, nu e adecvată nevoilor copilului. Coercitivă fiind, el o percepe aversiv. Îi menţine blocajul comportamental, nicicum să-l spargă. Cam asta ni s-a spus în următorul centru. Unde am văzut, pentru c-am avut voie să asist *(chapeau!* – puţini acceptă părintele ca spectator), că se poate. Că sînt lucruri / activităţi / tutori care-i plac lui Tudor şi care-l scot din lehamitea lui tipică. Păcat însă c-am stat acolo mai puţin de-o lună. Nu că n-am fi vrut noi mai mult, dar ne-am izbit de eternele, de-acum, probleme de logistică: oameni, spaţiu. Insuficiente. De la ultima şedinţă am plecat plîngînd pe stradă. Pentru c-am avut senzaţia, de cînd a început toată povestea autismului, că, dacă nu facem eforturi ca Tudor să frecventeze centrul X (scump, ca multe altele, dar punct de referinţă în domeniu), nu ne străduim suficient ca părinţi. Şi ne-am străduit, am făcut campanie, s-au strîns nişte bani (cu mulţumiri reînnoite pentru toţi cîţi au sărit s-ajute). Dar, c-o vorbă preferat-a soţului – „Fatalitate!" – nu a fost să fie.

Acum, sufrageria e în plină transformare. În cameră de terapie.

Şi iar telefoane, şi interviuri, şi mail-uri pe la care mai de care. De unde veneau răspunsuri invariabile: „Ne pare rău, nu avem locuri." Sau oameni. Sau spaţiu. Tot aia. Unii spunînd-o pe un ton sec, fără măcar să mai invoce sistemul listelor de aşteptare, alţii avînd, însă, un plus de omenie, care compensează. Dar pînă la un punct, copilul tot nelucrat rămîne. Fireşte că au fost vreo două centre disponibile, dar acolo ori nu m-a convins experienţa, ori mi s-a spus că se lucrează individual, ca mai apoi să aflu că se lucrează-n grup. Ceea ce nu-i cazul pentru Tudor, încă.

Iar acum, sufrageria e în plină transformare. În cameră de terapie. Pentru că Tudor lucrează, în prezent, acasă. Coordonator avem, terapeuţi probăm. Planul de intervenţie e diferit, se mizează pe interacţiunea cu copilul şi pe motivarea lui, astfel încît să-i fie mai plăcute activităţile funcţionale de joc şi de învăţare decît propriile stereotipii. S-ajungă copilul să caute adultul – sau, ideal, şi alţi copii – pentru că noi îi oferim ce-i place. Să înveţe s-arate, să ceară, să-şi exprime nevoile – verbal, gestual, cum s-o putea. Pentru că-l vedem, zilnic, cum îi creşte frustrarea cînd nu se poate face înţeles. Iar asta naşte crize şi agresivităţi. Trebuie găsit liantul între lumea noastră, cu regulile ei sociale, şi lumea lui, pe care nici noi n-o prea înţelegem, doar ne dăm cu părerea că e axată pe sine, neempatică, concentrată pe detalii etc., tocmai pentru ca el – aşa cum îmi spunea, la un moment dat, cineva drag şi de încredere – să poată ajunge autonom şi în stare să ia decizii.

Mai multe despre Tudor puteţi citi la www.tudor.prodtp.ro

„Evoluţia incidenţei autismului este impresionantă"

5 întrebări pentru Viorel LUPU

Care sînt semnele după care recunoaşteţi un copil care suferă de tulburări din spectrul autist?

Criteriile de diagnostic ale Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (International Classification of Diseases, *10th revision)* cuantifică, în esenţă, probleme, în următoarele domenii: afectarea capacităţii de comunicare, afectarea interacţiunilor sociale şi comportamente repetitive şi stereotipe, care apar din prima copilărie şi nu se remit niciodată, manifestîndu-se în toate situaţiile de viaţă (în diferite grade), cu afectarea profundă a persoanei. În cele mai multe cazuri, este afectat limbajul receptiv şi expresiv, apar stereotipii, lipsa contactului vizual şi tendinţa la neschimbare, cu o lipsă a empatiei. Relaţie foarte bună cu obiectele şi deficitară cu fiinţele.

Vă mai amintiţi care a fost momentul în care aţi pus un prim diagnostic de autism unui copil?

Da, în anul 1992.

De atunci şi pînă acum, cum a evoluat numărul cazurilor de autism?

Evoluţia incidenţei şi a prevalenţei autismului este impresionantă. După datele furnizate de către Centrul de Control al Bolilor din SUA, în anul 2008, aproximativ 1 copil din 88 e diagnosticat cu TSA – tulburarea de

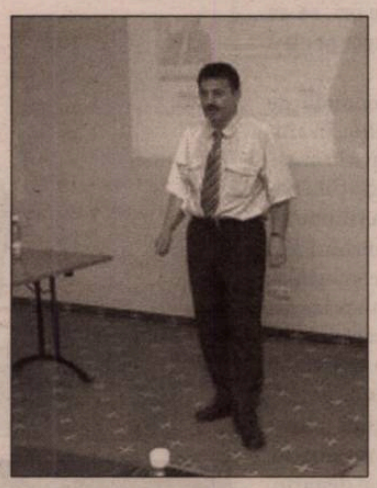

dezvoltare cu cea mai rapidă creştere a prevalenţei, de 3-4 ori mai frecventă la băieţi. După date din ianuarie 2010, 1% (1 din 110 copii, dintre care 1 din 70 băieţi) are TSA. A apărut o creştere de 57%, între 2002-2006, şi de 600% în ultimii 20 de ani, în special pentru TSA cu un IQ normal. Vă pot furniza şi nişte date referitoare la TSA pentru zona Transilvania. Dacă între 1986-1997 s-au consemnat 43 de cazuri internate cu TSA, într-un singur an – respectiv 2008 – s-au consemnat 408 internări cu aceeaşi tulburare! Creşterea este reală şi s-ar putea datora perfecţionării scalelor de evaluare, dar şi condiţiilor de mediu, mutaţiilor genetice şi epigenetice.

Creşterea este reală şi s-ar putea datora perfecţionării scalelor de evaluare, dar şi condiţiilor de mediu, mutaţiilor genetice.

Dintre părinţii care vin la dvs. cu copiii lor, în ce proporţie sînt trimişi de către medicii de familie? Vin suficient de devreme, astfel încît terapia să poată avea succes?

Majoritatea vin trimişi de către medicii de familie. Din păcate, încă sînt destul de mulţi copii care ajung după vîrsta de 4 ani.

Ce ar trebui schimbat în România, în aşa fel încît un copil cu autism să poată avea toate şansele de recuperare?

Ar trebui ca toate verigile implicate în depistarea, evaluarea, tratarea şi educarea acestor persoane să fie funcţionale şi să colaboreze strîns, ca o adevărată echipă. Legislaţia ar trebui să prevadă suportarea celei mai mari părţi a costurilor de îngrijire de către stat, atît la vîrsta copilăriei, cît şi a maturităţii.

***Viorel Lupu** este conf. univ. dr., psihiatru şi psihoterapeut, şeful Clinicii de Psihiatrie Pediatrică din Cluj-Napoca.*

a consemnat Luiza VASILIU

„Legislația din România tratează autismul complet neadecvat"

interviu cu Gabriela PODAȘCĂ

Este una dintre cele mai tinere deputate ale noului legislativ, aleasă ca reprezentantă a Colegiului 14 din București. Înainte să ajungă deputat, a coordonat Biroul de Presă al PSD și a fost consiliera lui Victor Ponta, precum și consilieră în cadrul Ministerului pentru Relația cu Parlamentul. Acum face parte din Comisia de revizuire a Constituției și e printre puținii parlamentari de la noi care susține, în mod activ, cauza autismului.

Care sînt, în prezent, drepturile unei persoane cu autism, garantate prin lege în România?

Dacă ne referim la sprijin financiar, copiii diagnosticați cu TSA, handicap grav, beneficiază, în prezent, de asistent personal și de o indemnizație lunară în cuantumul a 570 de lei, precum și de o alocație în cuantumul a 91 de lei lunar. Odată ajunsă la vîrsta adultă, persoana diagnosticată, în copilărie, cu tulburări în spectrul autist nu mai este încadrată cu TSA, ci cu alt tip de tulburare, și beneficiază de o serie de prestații sociale, în funcție de gradul de handicap.

Dincolo de micul ajutor pe care îl reprezintă aceste prestații sociale, eu cred cu tărie că legislația din România tratează autismul și tulburările asociate complet neadecvat. Autismul nu este o boală, ci o tulburare neuro-biologică ce afectează dezvoltarea normală a funcțiilor cognitive, a comportamentului, a abilităților de interacțiune socială și a abilităților de comunicare. Drept urmare, nu indemnizațiile și alocațiile sînt cele în jurul cărora trebuie construită legislația, ci modalitățile de recuperare a copiilor diagnosticați cu autism și alte tulburări asociate, astfel încît aceștia să ajungă adulți independenți, iar nu asistați social. Mai exact, deși acest ajutor financiar este binevenit, în lipsa unei abordări integrate, nu văd cum pot fi ajutate efectiv persoanele cu tulburări din spectrul autist. E ca și cum ai oferi un pahar cu apă unui om care îți cere de mîncare – va accepta, dar nu înseamnă că i-ai rezolvat problema.

De ce-ar mai fi nevoie, din punct de vedere legislativ, pentru ca un copil cu TSA să poată beneficia de terapia care să-i permită recuperarea și să-i asigure, apoi, integrarea în învățămîntul de masă?

După cum am arătat și în amendamentele depuse recent la Legea nr. 151/2010, trebuie să existe un cadru legal privind efectuarea și decontarea screening-ului, astfel încît copiii cu vîrsta pînă în 3 ani să beneficieze de acest pachet standard, atunci cînd sînt consultați de medicul pediatru. După acest prim pas, o echipă de specialiști va realiza o evaluare psihologică și va stabili planul de intervenție personalizat pentru fiecare copil în parte.

Problema apare la punctul următor: tratamentul și intervenția terapeutică. Medicația este singura decontată în momentul de față, prin Fondul Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate. Terapia ABA (analiza aplicată a comportamentului) și terapia cognitiv-comportamentală – acestea sînt aspectele esențiale în recuperarea copiilor diagnosticați cu TSA. Înțeleg că nu există resurse bugetare pentru decontarea acestor tipuri de tratament, însă consider că se poate face, totuși, ceva în acest sens: legea, respectiv normele de aplicare, trebuie să menționeze clar cadrul parteneriatului public – privat (stat – ONG-uri din domeniu), prin care copiii pot beneficia de servicii integrate de sănătate, educație și servicii sociale. Pînă la urmă, chestiunea este simplă: asociațiile nonguvernamentale au resursele (în special umane) necesare pentru a oferi servicii pe care statul nu le poate acoperi pentru cît mai mulți copii. Doar prin acest parteneriat putem să le oferim copiilor cele mai bune șanse de recuperare, punîndu-le la dispoziție specialiști calificați și servicii de calitate.

Care este sprijinul pe care ar trebui să-l acorde statul părinților de copii cu TSA?

Un prim sprijin ar consta în activarea unui program național de diagnostic precoce și de evaluare psihologică, astfel încît, la primul semnal de alarmă, părinții să fie informați corect și să poată include copilul, în timp util, în cadrul programelor de intervenție timpurie, fără de care nu putem vorbi de recuperare, în cazul unui copil diagnosticat cu TSA. Decontarea intervenției timpurii ar fi un lucru extraordinar pentru mulți părinți și, pe termen lung, aceste costuri ar fi recuperate prin simplul fapt că respectivii copii au șansa să devină adulți integrați și independenți. Desigur, este necesară și înființarea de centre de terapie și consiliere, atît pentru persoanele cu tulburări în spectrul autist, cît și pentru familiile acestora. În plus, ar fi ideal ca, pentru toți copiii cu TSA integrați în grădinițe și școli, să existe un psihopedagog de sprijin.

Pe termen lung, statul trebuie să aibă în vedere, de asemenea, formarea de specialiști în recuperarea persoanelor cu TSA, demers care poate fi facilitat tot prin parteneriatul de care aminteam mai devreme.

Cît de greu este să atrageți atenția colegilor dvs. din Parlament asupra situației persoanelor cu autism din România? Sînt receptivi la astfel de subiecte?

Acum cîteva săptămîni, am susținut în plen o declarație intitulată „2% pentru copiii cu autism" și am fost plăcut surprinsă cînd colegi de la toate partidele au venit în sprijinul acestei cauze. Este clar că acest subiect le este cunoscut și mulți dintre ei știu, chiar la nivel personal, cu ce se confruntă familiile persoanelor cu TSA. Dar cred că această deschidere poate fi mult mai bine exploatată. Dacă vor avea în față soluții legislative concrete, pe care să le semneze sau să le voteze, sînt sigură că parlamentarii vor arăta mai mult decît bune intenții. Aici avem de muncă!

Ce alte inițiative mai urmează?

În perioada martie 2013 – mai 2014, Asociația Help Autism derulează Proiectul „Fii TiA! Și tu poți ajuta la Diagnosticare și Intervenție Precoce în Autism", în colaborare cu Primăria Sectorului 3 și cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București. Acest proiect, pe care îl susțin din tot sufletul, își propune instruirea și implicarea a 120 de cadre didactice în procesul de diagnosticare precoce și implicarea lor activă în integrarea acestor copii în grădinițe și școli, precum și evaluarea efectivă a aproximativ 218 copii, pe parcursul acestui an.

De asemenea, pe 2 aprilie voi marca Ziua Internațională a Conștientizării Autismului, printr-o intervenție pe care o voi susține în plenul Parlamentului. Scopul acestei intervenții este, în primul rînd, acela de a trage un semnal de alarmă în ceea ce privește nevoile persoanelor cu TSA și necesitatea îmbunătățirii legislației în domeniu. După cum spuneam, autismul nu este o boală, ci o tulburare, iar elaborarea unor politici sănătoase pentru persoanele cu TSA trebuie să pornească de la ideea că se dorește recuperarea lor, nu transformarea copiilor cu autism, de astăzi, în adulții asistați social ai zilei de mîine.

De ce este cauza autismului atît de importantă pentru dvs.?

Autismul este o țintă pe care am îmbrățișat-o cu multă emoție și seriozitate, după ce am început colaborarea cu Asociația „Help Autism". Aici am cunoscut-o pe Daniela, care m-a impresionat prin determinarea cu care luptă pentru persoanele cu TSA, atît în calitate de mămică, precum și de fondator al acestui ONG. M-am implicat pentru că am simțit că pot schimba ceva, mai întîi în calitate de voluntar, și cu atît mai mult acum, în calitate de deputat. Voi continua să susțin această cauză și să sprijin persoanele cu TSA, indiferent dacă se va modifica sau nu cadrul legislativ.

La finalul anului trecut, dna Andronescu, ministru al Educației, a declarat: „Noi nu putem să aruncăm toată responsabilitatea numai în spinarea statului. Mai avem și părinți. Părintele are și el treaba lui, dacă a adus pe lume un copil, trebuie să-l susțină cu toate puterile lui. Nu putem să facem o școală numai pentru copiii cu autism, într-un oraș mic." Cum vă raportați la acest mod de-a vedea lucrurile?

În general, eu cred că responsabilitatea părintelui nu se oprește la poarta școlii. Pentru reușita oricărui copil, parteneriatul între profesori, părinți și administrația locală este decisiv. Nici eu nu cred că trebuie să avem școli separate pentru copiii cu autism. Nu doar din rațiuni financiare – care sînt importante, dar nu decisive –, ci și din rațiuni pedagogice: trebuie să le dăm acestor copii șansa și oportunitatea de a se dezvolta, de a-i motiva să-și depășească problemele. Nu poți face acest lucru izolînd, ci integrînd. Copilul face progrese mari în procesul de recuperare, dacă intervenția continuă dincolo de camera de terapie. Totuși, cred că fiecare școală ar trebui să aibă un psiholog bine pregătit sau un psihoterapeut care să-i poată ajuta pe copiii diagnosticați cu autism din acea școală.

În noiembrie 2012, organizațiile membre FEDRA au solicitat o întrevedere cu prim-ministrul, cu prilejul depunerii, la patru ministere, a petiției „Cerem statului să susțină persoanele cu autism, pentru a deveni adulți independenți și activi în societate". De ce credeți că ar fi nevoie pentru a stîrni interesul prim-ministrului unei țări europene asupra unei chestiuni atît de delicate cum este autismul?

Sînt sigură că premierul are toată deschiderea pentru subiecte precum autismul. Ca să vă dau un exemplu, am avut discuții cu domnul Ponta pe această problematică și pe modificările operabile Legii 151/2010. Este nevoie să facem demersuri pentru a atrage nu doar atenția premierului, ci și a întregii societăți asupra complexității situațiilor pe care le presupun tulburările din spectrul autist. În ceea ce mă privește, mă angajez să susțin cît mai convingător în fața premierului și a colegilor mei din PSD cauza autismului.

Varianta integrală pe dilemaveche.ro.

a consemnat Luiza VASILIU

Bibliografie suplimentară:

Matei Călinescu, Portretul lui M, *Editura Polirom, 2003*

Frances Tustin, Carapacea protectoare, *Editura TREI, 2013*

Temple Grandin, Thinking in Pictures. My Life with Autism, *cuvînt înainte de Oliver Sacks, Vintage, 2010 (de comandat pe bookdepository.com.)*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Luiza VASILIU

Adevărata poveste a Micului Prinț

Dudu

O încăpere mică a Liceului de Muzică „Tudor Jarda“ din Bistrița. Pian, planșe cu reproduceri după natură și vreo 20 de copii de clasa a II-a, încă adormiți la 8 dimineața, scoțîndu-și din ghiozdane caietele și manualele de limba română. Sînt așezați în bănci cu spatele la ferestrele care dau înspre stradă și cu fața la tablă, unde învățătoarea scrie titlul lecției: *„Furnica și porumbița*, după Lev Nicolaevici Tolstoi“. Scriu și ei în caiete, unii se mai înghiontesc, alții își scapă stiloul sau scotocesc prin penare. Doamna le citește cu glas tare textul din manual, apoi îi pune pe ei să citească două-trei propoziții. Invariabil, Nicolaevici devine Nicolevci, Nocolaeci, Nicolevcici, în timp ce furnica salvează porumbița de la o moarte sigură. Eduard, băiețelul din prima bancă (pe care toți îl alintă Dudu), cu un breton coborîndu-i cuminte pînă deasupra ochilor mari, căprui, întreabă „ce sînt bulinele roșii din imagine“. Doamna îi spune că sînt pișcături de furnică, iar Dudu exclamă încîntat: „Și pe mine m-a pișcat odată o furnică!“

Băiețelul are 8 ani și a fost diagnosticat, la un an și nouă luni, cu autism infantil. Pentru ca el să poată merge la școală fără însoțitor, alături de alți copii de vîrsta lui, a fost nevoie de șase ani de terapie neîntreruptă, șase ani de perseverență și curaj din partea mamei lui și a celor apropiați, șase ani de luptă pentru dobîndirea unor drepturi, într-o țară în care autismul este doar o dizabilitate dintr-o listă lungă de necunoscute. În șase ani, copilul a învățat cîte ceva despre lumea noastră și, fără să știe, a schimbat viața oamenilor din jurul lui. Aceasta este povestea lui și a unei serii de întîmplări cu final fericit.

În 2006, în România se știau foarte puține despre autism, nu existau statistici referitoare la incidența bolii (nici acum nu există), iar în Bistrița-Năsăud nu era nici măcar un singur terapeut care să fie specializat în lucrul cu copiii autiști. De altfel, primul psiholog la care Ana Dragu – mama lui Dudu – l-a dus pe băiețel, i-a spus să nu-și facă griji, e probabil doar o întîrziere de dezvoltare a limbajului, să mai aștepte șase luni. Dar Ana nu era deloc convinsă că are rost să aștepte. Dincolo de faptul că nu vorbea, băiețelul avea un comportament bizar, pentru un copil de vîrsta lui: stătea ore întregi agățat de clanța unei uși care nu se închidea cum trebuie, nu intra în magazine, nu avea deloc contact vizual cu cei din jurul lui, se legăna, flutura din mîini, își ducea mîinile la urechi, mînca pămînt din ghiveciul cu flori, nu putea să meargă decît pe un drum deja cunoscut, se lovea și nu simțea durerea (odată, și-a străpuns buza de sus cu o sîrmă subțire de la o jucărie). Primele două diagnostice au fost de retard mintal, iar al treilea, de autism infantil. Viorel Lupu, șeful Clinicii de Psihiatrie Pediatrică din Cluj-Napoca, a coborît pînă în curtea spitalului, pentru că Dudu nu voia sub nici o formă să intre în clinică, și a făcut un tur în jurul clădirii, alături de Ana și fiul ei. Apoi a urcat înapoi în cabinet și s-a întors cu o hîrtie pe care scria „autism infantil“.

© L. Vasiliu

Ana și Dudu

Cărțile Anei Dragu:

Iarbă pentru fiare, *Editura Charmides, 2004*
Păpușa de ceară, *2008*
Păzitoarea, *2012*

Ana

Cînd o vezi prima oară pe Ana Dragu, îți trece prin minte că, dacă ar fi trăit acum cîteva mii de ani, ar fi fost cu siguranță o împărătească romană. Frumusețea ei are o hotărîre de neclintit, felul ei de a fi nu lasă loc pentru jumătăți de măsură. În 2006, cînd a aflat că băiețelul ei suferea de tulburări din spectrul autist (TSA), Ana era corespondent la *România liberă* și scria la *Zile și Nopți*, *Mesagerul* ș.a. Publicase un prim volum de poeme *(Iarbă pentru fiare,* 2004) și făcea parte dintr-un grup literar care a căpătat, în timp, un aer de legendă în lumea culturală de la noi. Dan Coman, Marin-Mălaicu Hondrari, Florin Partene și Ana Dragu sînt nu doar patru scriitori minunați, ci și patru prieteni foarte buni, care pot să-ți vorbească zile întregi despre poezie și despre bucuriile vitale ale literaturii. În afară de Dudu, Ana mai are o fiică din prima căsătorie, Alexa, cu patru ani mai mare decît fratele ei. Alexa poartă ochelari, e sensibilă și fragilă, cîntă la chitară și la pian și e în clasa a VI-a la Liceul de Muzică. Vara trecută a stat o lună întreagă în casă și a avut grijă de fratele ei și, în general, are față de el grija unei surori mai mari, ideale. La tema „Scrieți trei propoziții despre cel mai bun prieten al vostru“, Dudu a scris: „Prietena mea cea mai bună e Alexa. Alexa e sora mea. Cînd mirosim urît, amîndoi facem baie.“ Ana își crește singură copiii, din anul în care a aflat diagnosticul fiului ei.

Ca să fie sigură, cît mai sigură cu putință, Ana a căutat pe Internet un consultant străin care să-l vadă pe copil și să confirme diagnosticul primit la Cluj. A găsit unul în Anglia, pe care a reușit să-l aducă pînă la București și l-a plătit cu 400 de lire ca să stea două ore cu Dudu și să-i spună că, într-adevăr, asta era. Tot drumul pînă la București și înapoi, băiețelul a ținut strîns în brațe un umeraș de haine, de care era nedespărțit cînd pleca în călătorii.

Sînt părinți care consideră autismul copiilor lor drept un blestem. Ana Dragu, în schimb, crede că „autismul e o tulburare foarte stranie care, spre deosebire de alte boli, are o parte extrem de frumoasă. Prin terapie, poți înlătura partea cumplită a autismului, rămînînd cu un om superb.“ Din punct de vedere medical, tulburările din spectrul autist desemnează un grup de tulburări complexe în dezvoltarea creierului, printre care se numără sindromul Asperger (sau „autism înalt-funcțional“) și sindromul Rett (specific fetelor). Acestea sînt caracterizate, în grade diferite, prin dificultăți în interacțiunea socială, în comunicarea verbală și nonverbală, cît și prin comportamente repetitive. Pot fi asociate cu retard mintal, dificultăți de concentrare și de coordonare motorie. Anumite persoane care suferă de astfel de tulburări pot avea abilități muzicale, vizuale sau matematice ieșite din comun. Pe scurt, autismul este o tulburare a creierului, care îi afectează copilului capacitatea de a comunica și de a interacționa social. E din naștere și nu există recuperare totală. Dar, dacă diagnosticul e pus destul de devreme, în jurul vîrstei de 2 ani, și terapia începe tot atunci (cu cel puțin opt ore pe zi și supraveghere neîntreruptă), există șanse mari de recuperare și integrare socială. Ana se întreabă și acum dacă a meritat să-și chinuie fiul toți anii aceștia, „ca să se adapteze la lumea în care trăim noi, dacă n-ar fi fost mai corect ca noi să ne adaptăm la lumea lui. Dar mi-am dat seama că, fără instrumente de supraviețuire și de apărare, ar fi pierdut printre noi, printre răutățile și meschinăriile noastre. Datorită lui Dudu, văd lumea asta mai bună.“

Întoarsă la Bistrița, Ana a căutat soluții. Terapia ABA (analiză comportamentală aplicată), singura ale cărei rezultate au fost pînă acum dovedite științific în recuperarea persoanelor cu autism, ar fi costat-o 1000 de euro pe lună, iar cel mai apropiat centru unde ar fi putut face asta se afla la cîteva sute de kilometri distanță de Bistrița. Varianta școlilor speciale (acum se cheamă „centre școlare pentru educație incluzivă“) ieșea din discuție. A-

„Prietena mea cea mai bună e Alexa. Alexa e sora mea. Cînd mirosim urît, amîndoi facem baie.“

Singura soluție care-i rămînea era să facă un credit la bancă și să-și plătească niște cursuri de terapie ABA și PECS (Picture Exchange Communication System – celălalt tip de terapie folosit în tratarea autismului). Terapia ABA este un sistem de învățare care își propune să modifice comportamentul copilului, dezvoltîndu-i abilități de bază – cum ar fi privitul, ascultatul și imitarea –, dar și abilități complexe, precum cititul, conversația și înțelegerea perspectivei altora. Are obiective clar formulate, împărțite în sarcini mici, astfel încît evoluția copilului să poată fi măsurată permanent, și funcționează pe bază de recompense care stimulează participarea copilului. Ana a început să citească tot ce-a găsit despre autism și s-a apucat să facă singură terapie cu Dudu, acasă, cîte zece ore pe zi: „Copiii cu autism au nevoie de stimulare permanentă. Îi lași în pace doar cînd dorm. În rest, lucrezi cu ei nonstop.“ Într-o zi, a vorbit pe messenger cu Liviu Cotuțiu, un jurnalist pe care-l știa de la conferințele de presă și despre care aflase că terminase psihologia la Cluj și avea pregătire de logoped. I-a spus că are nevoie de un logoped pentru fiul ei și că nu găsește pe nimeni care s-o ajute, așa că Liviu a venit într-o zi în vizită la ei.

Ana, Alexa și Dudu

© M. Chivu

Liviu

„Mă uitam la Dudu ca la un exponat, mi se părea imposibil să găsesc o cale de comunicare cu el“ – îşi aminteşte Liviu. „Cunoştinţele mele legate de autism erau la nivel de *Rain Man*. Ăla a fost cursul nostru despre autism la facultate [Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei, Universitatea „Babeş-Bolyai“, Cluj-Napoca – *n.red.]:* ne-au adunat pe toţi într-o sală şi ne-au pus *Rain Man*. Am auzit că lucrurile s-au mai schimbat între timp.“ Liviu a fost de acord să lucreze cu fiul Anei. Pentru asta, a început să se documenteze, a mers la cursuri şi formări împreună cu Ana. La 3 ani, după un an de terapie, Dudu avea în vocabular 20-30 de cuvinte şi repeta ecolalic tot ce-i spuneai. De pildă, dacă-i ziceai „Du-te la tine în cameră!“, copilul, în loc să facă acţiunea cerută, repeta şi el: „Du-te la tine în cameră!“ Într-o zi, cînd Ana şi Liviu încercau să-l înveţe cine sînt persoanele din jurul lui, după ce au reuşit să-l facă să o strige pe Ana „mama“, Ana i-a zis: „Acum strigă-l şi pe Liviu“, iar Dudu s-a uitat la Liviu şi a strigat: „Mama!“

Între timp, au aflat şi alţi părinţi că Ana şi Liviu se specializaseră în terapie ABA, astfel că Liviu, care era din 2005 logoped la o şcoală din Bistriţa, ajunsese să lucreze cu încă doi copii, în afară de Dudu: „Lucram ca interlopii, prin bucătării, prin sufragerii. Aceea a fost perioada noastră underground, în care am acumulat experienţă“ – spune Liviu. În 2007, Ana şi Liviu au înfiinţat Asociaţia „Autism Europa Bistriţa“, prima asociaţie din judeţul Bistriţa-Năsăud care oferă servicii de informare, conştientizare, consiliere şi educare în beneficiul copiilor cu tulburări din spectrul autist, al familiilor lor, al specialiştilor şi al comunităţii. Ana spune despre Liviu că a fost „omul providenţial“ şi că n-ar fi reuşit sub nici o formă să se descurce fără el. Un an mai tîrziu, profitînd de faptul că Primăria dădea, pentru prima dată, nişte fonduri nerambursabile pentru ONG-uri, cei doi au înfiinţat Centrul de Resurse şi Referinţă în Autism, pe care l-au botezat „Micul Prinţ“ – pentru că, zice Ana, Dudu seamănă cu Micul Prinţ al lui Exupéry şi, la fel ca el, poate să vadă, într-o simplă pălărie, un şarpe boa înghiţit de un elefant. Centrul a primit un sediu în curtea Spitalului Judeţean din Bistriţa, într-o clădire în ruină, cu un hol lung şi cîteva încăperi, în care a continuat să funcţioneze o vreme spălătoria spitalului. În iarna lui 2008-2009, au adus calorifere de-acasă ca să se poată încălzi, au văruit, au reparat, au refăcut totul prin forţe proprii şi cu ajutorul fondurilor primite de la Primărie. Acum, „Micul Prinţ“ arată mai bine decît clădirea spitalului şi, uneori, oamenii intră în centru, crezînd că e triajul.

Pasul următor a fost să organizeze primul curs din judeţul Bistriţa-Năsăud de terapie ABA şi tehnici de lucru în autism. Au venit psihologi şi părinţi care voiau să înveţe să lucreze cu copiii lor, iar 15 dintre ei au beneficiat de gratuitate, în schimbul a 150 de ore de voluntariat la centru. Dintre cei 15, Maria Câmpan, Ana Silaşi şi Anca Gruia fac parte şi acum din echipa „Micului Prinţ“. Centrul Anei devenea, astfel, primul punct de spijin al părinţilor de copii cu autism, din Bistriţa. Ana spune că a înfiinţat centrul pentru că n-a mai vrut să vadă părinţi plîngînd pe stradă din cauza unui diagnostic în faţa căruia se simţeau neputincioşi, „aşa cum am plîns şi eu de atîtea ori“.

Acum aveau asociaţie, aveau sediu, aveau terapeuţi, le mai lipseau copiii. În mod normal, medicii de familie sînt cei care ar fi trebuit să observe că ceva nu e în regulă în dezvoltarea copiilor şi să-i trimită la centru, pentru o evaluare completă şi pentru începerea terapiei. Doar că medicii de familie ştiau şi ei destul de puţine despre autism. Aflînd că în sala de conferinţe a unui hotel din oraş urma să aibă loc o întîlnire a medicilor de familie din Bistriţa, Ana şi Liviu au printat repede nişte fluturaşi cu informaţii despre autism şi teste de depistare, şi au dat buzna în sală, împărţindu-le medicilor broşurile. „A fost un fel de acţiune de guerrilă, ei erau toţi acolo la patru ace, iar noi eram vai de steaua noastră, cu sacoşele cu broşuri după noi. Adevărul e că lucrul cu autismul disturbă comportamentul terapeuţilor“ – îşi aminteşte Liviu rîzînd. Din păcate, medicii de familie continuă să amîne punerea unui diagnostic, spunîndu-le părinţilor să mai aştepte, în speranţa că e doar o întîrziere de dezvoltare, care se va repara în timp. De cele mai multe ori, nu se repară. Din 2008 şi pînă acum, cel mult 5 copii din cei 50 care au făcut terapie de recuperare la „Micul Prinţ“ au fost trimişi acolo de către medicii de familie. Restul au venit de la secţia de neuropsihiatrie a Spitalului din Cluj sau aduşi de părinţi care aflaseră de „Micul Prinţ“ de pe Internet ori de la prieteni.

Liviu crede că obligativitatea testării copiilor de către medicii de familie ar trebui reglementată prin lege. Deşi i s-ar părea absolut firesc ca statul să preia măcar o parte din costurile terapiei (pînă la 1000 de euro pe lună, pentru un copil care are nevoie de opt ore de terapie pe zi), e convins că acest lucru nu se va întîmpla „în viaţa asta“. Speră totuşi că anomalia legislativă prin care o persoană cu autism ajunge, după împlinirea vîrstei de 18 ani, să fie încadrată la schizofrenici, să fie remediată cît mai repede. Deocamdată, pentru statul român, nu există adulţi autişti, ca şi cum acest diagnostic s-ar evapora brusc la 18 ani, transformîndu-se în schizofrenie. Şi, ca o consecinţă firească, nu există nici centre pentru adulţii cu autism, care să le asigure acestora o viaţă matură activă şi echilibrată. În plus, pentru ca un părinte să primească indemnizaţia de însoţitor – în valoare de 570 de lei pe lună –, copilul e supus anual unei evaluări şi încadrat la „handicap grav“. Problema e că încadrarea se face doar dacă IQ-ul copilului e sub 21, ceea ce nu e aproape niciodată cazul pentru persoanele cu autism, care au, în general, un nivel de inteligenţă egal cu media sau chiar superior. În fiecare an, părinţii şi terapeuţii sînt nevoiţi să-i convingă pe membrii comisiei de evaluare că degeaba un copil cu autism are un IQ de 75, dacă nu poate traversa strada fără însoţitor. „E foarte greu să lucrezi cu instituţiile statului, dar, pînă la urmă, importanţi sînt oamenii care muncesc acolo, nu instituţiile. Oriunde se va găsi o persoană cu funcţie înaltă care să cedeze la un «atac» perseverent“ – spune Liviu.

Ana şi Liviu au continuat să meargă la formări prin ţară, au încheiat parteneriate cu instituţiile din Bistriţa, au făcut schimburi de experienţă cu alte centre din ţară şi şi-au consolidat echipa. Cu excepţia unui singur caz, toţi copiii cu care au lucrat la centru sînt acum integraţi în învăţămîntul de masă. „Depindem în continuare de bunăvoinţa cadrelor didactice“ – spune Liviu – „ele trebuie să aibă o minimă disponibilitate, să-şi dea interesul, să aibă răbdare cu copiii.“ Ana şi Liviu au mers prin grădiniţe şi şcoli cu prezentări PowerPoint şi broşuri despre autism, şi au oferit, în colaborare cu Inspectoratul Şcolar, cursuri destinate educatorilor şi profesorilor care urmau să primească, în clasele lor, copii cu autism. Andrei, fiul Anei Silaşi, a fost primul copil de la „Micul Prinţ“ care a mers într-o grădiniţă normală. În prima săptămînă, Liviu îşi aminteşte că n-a putut dormi de emoţie, se întreba dacă băiatul o să se integreze. Andrei e acum în clasa a II-a şi merge la şcoală fără însoţitor.

Ana i-a zis: „Acum strigă-l şi pe Liviu“, iar Dudu s-a uitat la Liviu şi a strigat: „Mama!“

© R. Kovacs

Echipa „Micul Prinţ“

Mai multe despre Centrul de Resurse şi Referinţă în Autism „Micul Prinţ“ puteţi citi aici: http://www.crra.ro/centrul.php şi pe pagina lor de Facebook: https://www.facebook.com/pages/Centrul-de-Resurse-şi-Referinţă-în-Autism-Micul-Prinţ-Bistriţa

Liviu are o voce blîndă şi aşezată, iar copiilor le spune „pitici“. Dimineaţa e logoped la o şcoală din Bistriţa, iar după-amiaza lucrează cu copiii de la centru. Soţia lui, artist plastic, i-a ajutat de multe ori la coordonarea şi panotarea expoziţiilor centrului sau la grafica şi aranjarea în pagină a broşurilor şi afişelor. Copiii ca Dudu şi felul lor de a vedea lumea i se par fascinanţi şi le invidiază libertatea. (Libertatea de a spune, ca Dudu învăţătoarei lui noi, în prima zi de şcoală din clasa a II-a: „Eu nu te-am mai văzut pe tine niciodată şi nici nu cred că vreau să te văd.“) Pentru Liviu, autismul „nu este nimic din ceea ce caută lumea pe Google. Nu este o boală, nu este vindecabil, nu este nici pe departe un handicap. Poate fi o ţară despre care ştim foarte puţine lucruri şi pe care o descoperim treptat, mult mai plăcută şi mai liniştită decît ne avertizau ghidurile de călătorii. Poate fi o carte în care se reflectă fricile, emoţiile şi motivele noastre primare. Poate fi o înşiruire de note cîntate la pian, zi şi noapte, aceleaşi cîteva note, de sute şi mii de ori, pînă în momentul în care fiecare simţ al nostru are nevoie de propriul creier pentru a putea procesa cantitatea de informaţie primită de la lumea din jur.“

Crede că în ultimii ani a zis „Uită-te la mine!“ (una dintre comenzile cele mai frecvente din terapie, alături de „Mîinile cuminţi!“) de sute de mii de ori. La fel şi Maria Câmpan, terapeut la centru, care a repetat comenzile de atîtea ori de cînd lucrează cu copiii, încît a rămas fără voce. Vorbeşte răguşit şi povesteşte de primii ani în care lucra cu Dudu şi-l învăţa cîntece. „Cîntam foarte mult înainte, şi-mi vine să plîng acum, din cauză că nu le mai pot cînta copiilor.“

Maria

După ce a început munca la centru, Ana a căutat pe cineva care să se ocupe cu Dudu cît era ea plecată. De preferinţă, cineva cu experienţă în lucrul cu copii. A găsit-o pe Maria, o tînără care tocmai terminase liceul şi fusese babysitter în Serbia. La prima vizită, Maria era sigură că o să refuze. Nu ştia ce era autismul (crezuse iniţial că e o problemă de auz), iar copilul i se părea ciudat: nu interacţiona deloc cu ceilalţi şi refuza să mănînce orice altceva în afară de supă cu tăieţei. Dar cînd Maria se pregătea să iasă pe uşă şi-şi formula în minte scuze ca să nu accepte jobul, băieţelul – despre care Ana o avertizase că

Maria şi Dudu

nu face contact vizual –, a privit-o drept în ochi. „A fost dragoste la prima vedere“ – îşi aminteşte Maria. Aşa că a rămas cu Dudu pentru următorii cinci ani – uneori şi 10, 12, 24 de ore la rînd –, au plecat împreună în vacanţe la ţară şi au descoperit lumea în plimbările prin parc sau în călătoriile cu autobuzul. O vreme, Maria a locuit cu Ana şi copiii ei, a învăţat de la ea ce e autismul, ce e terapia ABA, cum e Dudu, care sînt nevoile lui, care e metoda cea mai potrivită pentru a-l face, încet-încet, să dobîndească instrumente de comunicare şi să-şi dezamorseze reacţiile de autoapărare. Au început cu desensibilizarea la mîncare – Maria îi punea în supă nişte firimituri aproape invizibile de carne –, cu plimbări prin parc şi cu lucrurile cele mai simple – „asta e frunza, ăsta e copacul“ –, cu repetarea unor comenzi pînă ele ajungeau să devină, pentru Dudu, perechea perfectă a unui obiect, a unei stări, a unei acţiuni, a unei persoane. În autism, totul se învaţă. De la poziţia unei căni *pe* o masă, pînă la pluralul cuvintelor sau semnificaţia pericolului. Într-o zi, întorcîndu-se din bucătărie, Ana l-a văzut pe Dudu atîrnînd deasupra balustradei de la balcon. Dintr-o mişcare scurtă, l-a apucat de tricou şi l-a tras înapoi. Au urmat, apoi, demonstraţii de pericol, în care Ana umfla baloane pe care le umplea cu apă şi le dădea drumul din balcon, arătîndu-i băieţelului ce se poate întîmpla dacă te apleci prea tare. La fel, oprea uneori maşina pe şosea şi-i arăta o pasăre călcată de maşină, zicîndu-i: „Uite, asta înseamnă să mori.“ Pînă cînd Dudu a înţeles şi nu s-a mai aplecat peste balustradă.

Maria a fost umbra lui Dudu cînd copilul a început să meargă la grădiniţă. Stătea în spatele lui, pe un scăunel, şi făcea tot ce făcea şi el, îi repeta cerinţele, pictau, numărau, desenau împreună. Cînd educatoarea falsa, Dudu se arunca pe jos, ţipînd (pe atunci, nici Ana, nici Maria nu ştiau că el are auz absolut). Pentru că era hipersensibil auditiv şi nu suporta vocile de copii (nici acum nu prea le suportă), integrarea n-a fost foarte uşoară. Educatoarea, Ana-Maria Onoe, spune că Dudu a fost primul copil cu autism care a venit la ei la grădiniţă: „Spre ruşinea noastră, noi nu auziserăm de autism. Dar Ana ne-a oferit materiale şi asistenţă, şi ne-am descurcat pînă la urmă. De atunci, am avut în fiecare an copii cu autism, cîte unul în fiecare grupă.“ La primele şedinţe cu părinţii, Ana a venit şi le-a povestit despre fiul ei şi despre autism, părinţii au fost înţelegători, copiii l-au primit fără probleme, iar Maria a început să se retragă puţin cîte puţin, astfel încît, de la jumătatea grupei mari, Dudu a mers la grădiniţă fără însoţitor.

Maria a mai lucrat cu Dudu pînă în primul semestru din clasa I, după care Geta, mama Anei, a început să-l ia de la şcoală şi să-l ajute la lecţii. Între timp, ajutată de Ana să-şi echivaleze liceul din Serbia, Maria a făcut facultatea şi a terminat un master de psihopedagogie specială. E terapeut la centrul „Micul Prinţ“ şi la o şcoală specială, unde s-a dus ca să acumuleze experienţă. Crede că fiul Anei a ajutat-o să-şi descopere vocaţia: „El a făcut consiliere cu mine, el mi-a pus întrebarea «Ce vrei să te faci cînd o să fii mare?» De fapt, toţi cei de la centrul «Micul Prinţ» au pornit de la Dudu, el e nucleul de la care pleacă totul, ca o reţea de fapte şi întîmplări. Ar trebui să-i fim cu toţii recunoscători.“

© L. Vasiliu

Andy şi Maria

„Alexa: Te iubesc, Dudu.
Dudu: Iar?“

„Mami, cum mă simt?
Atinge-mă să îmi spui cum mă simt.“ (Dudu)

Maria spune că autismul a ajuns să facă parte din ea, că nu-l vede ca pe o dizabilitate, ci, dimpotrivă, ca pe abilitatea de a înţelege lumea într-un fel diferit. „Dudu m-a îndrumat, el mi-a schimbat modul de a gîndi, am devenit mai bună, mai sinceră, am învăţat toate emoţiile alături de el (pe multe dintre ele nici eu nu le ştiam).“ Acum, Maria lucrează la centru cu Andy, un băieţel de 3 ani cu autism grav, tulburări senzoriale şi de comportament, şi prozopagnozie (incapacitatea de a recunoaşte fizionomiile celor din jur). „De cînd lucrez cu el, aud lucruri pe care nu le auzeam înainte, un aspirator în blocul vecin, zgomotul unui calorifer... Sau îmi imaginez că eu sînt un păr mare şi creţ, iar tu o pereche de ochelari. Pur şi simplu pot să văd lumea prin ochii lor. Oricum, noi, terapeuţii de la centru, sîntem cu toţii puţin autişti.“

Cînd vorbeşte despre meseria ei, despre vocaţie şi despre copiii cu care a lucrat pînă acum – „nici nu mai ştiu exact cîţi, au fost mulţi“ –, Maria se emoţionează teribil. E convinsă că Ana a avut o contribuţie uriaşă în viaţa ei şi spune despre ea că e o femeie extraordinară, „chiar dacă, la început, am avut impresia că e puţin nebună. Ana e dificilă şi foarte severă, dar e un om bun în esenţă, şi dacă pricepi că tot ce face ea e pentru binele copiilor, atunci puteţi ajunge pe aceeaşi lungime de undă. Noi două, de pildă, ne completăm de minune.“

Alex şi Ana

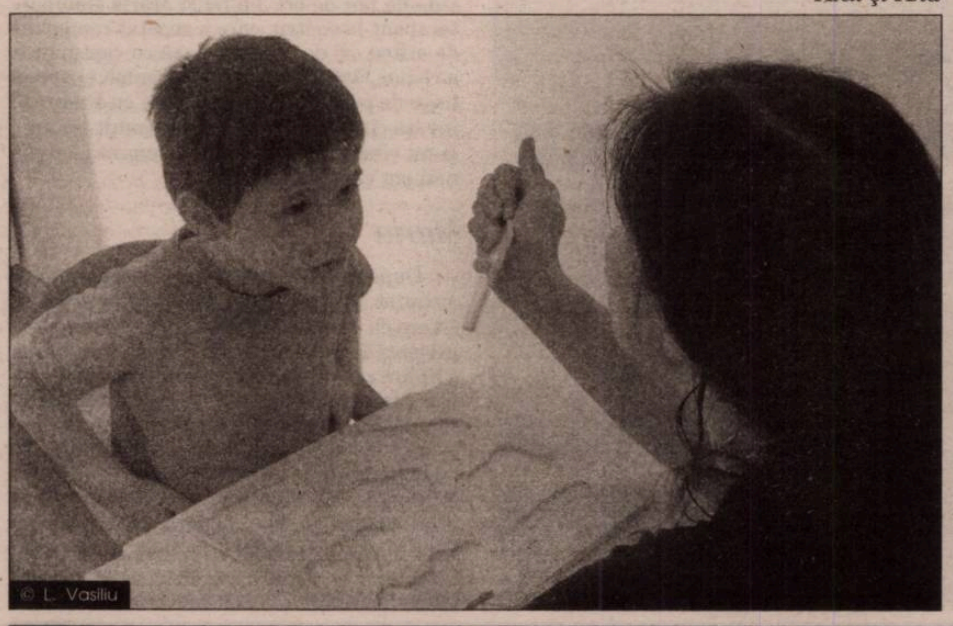
© L. Vasiliu

Ana

Zilele Anei arată ca un 100 de metri garduri repetat la nesfîrşit. Îi trebuie vreo trei alarme diferite ca să se trezească la 7 dimineaţa, sare peste micul dejun, le pregăteşte copiilor sandviciuri, îi spune lui Dudu cu ce să se îmbrace (deşi el preferă de obicei costumul, pentru că vrea să arate „ca pianiştii“), îşi ia telefonul într-un buzunar şi ţigara electrică în celălalt, şi ies toţi trei pe uşă pe la 8 fără ceva. Îşi duce copiii la şcoală şi se întoarce lîngă casă, la grădiniţa unde a mers şi Dudu, şi unde Ana e însoţitoare – în fiecare zi, de la 8 la 10 – pentru Alex, un băieţel blonduţ şi firav, cu autism şi, posibil, apraxie (lipsa de coordonare a mişcărilor). În ultima vreme, Alex a învăţat să coboare singur scările, fără să-i mai fie frică să pună un picior în faţa celuilalt. După cele două ore la grădiniţă, Ana îl ia pe Alex şi merg amîndoi la centru, unde terapia continuă pînă la ora 12 sau 14, în funcţie de zile. Pentru Alex, Ana a căutat nişte exerciţii speciale de logopedie combinată cu ABA, şi a găsit un specialist israelian care cere 2000 de dolari ca să vină şi să facă formare, bani pe care i-ar plăcea să-i poată aduna de pe undeva. La fel cum i-ar plăcea să nu se mai gîndească, în fiecare zi, de unde ar putea face rost de bani pentru terapia copiilor de la centru, pentru campanii de informare, pentru stagii şi formări.

Fiecare copil cere o terapie adaptată la propriile nevoi, iar Alex trebuie învăţat cum să-şi ţină gura şi limba ca să pronunţe un anumit sunet. „Trebuie să-i ţii limba, să-i împingi gura ca să iasă sunetele, pentru că el n-are conştiinţa zonei bucale. De trei săptămîni lucrăm la c-ul ăsta, îl repetăm de mii de ori pînă iese cum trebuie. Şi mă deprimă îngrozitor dacă pleacă vineri cu o literă şi luni se întoarce fără ea. De luni de zile, o luăm mereu de la capăt.“ Toţi copiii cu care a lucrat Ana pînă acum au învăţat să vorbească, deşi 50% dintre autişti sînt nonverbali. Ana spune, resemnat, că poate nici ea nu e pregătită pentru orice. Dar e mereu la curent cu ultimele terapii şi descoperiri în domeniu.

Ana Dragu îţi dă impresia că ştie tot. Şi că poate orice. De la recuperarea de succes a copiilor cu care lucrează, pînă la punerea pe picioare a unui centru; de la creşterea propriilor copii, pînă la creşterea *awareness*-ului în comunitatea în care trăieşte; de la sancţionarea oricărei forme de discriminare, pînă la găsirea unor modalităţi de a colabora cu instituţiile capricioase ale statului. În pauzele dintre sesiunile de terapie, telefonul ei devine *hotline*. Dă sfaturi părinţilor, îi linişteşte, caută şi găseşte soluţii pentru orice. Într-o singură zi, Ana poate să scrie un text pentru *Think Outside The Box* împotriva campaniei „urăşte.ro“ (una dintre cele mai cumplite campanii publicitare de la noi, sancţionate între timp de Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării) şi să redacteze o scrisoare către Colegiul Medicilor Dentişti din Bistriţa-Năsăud, în care să le propună includerea în program a unei zile pe lună exclusiv pentru copiii cu dizabilităţi. Un copil cu autism are nevoie, de pildă, de cîteva şedinţe în care să vină pur şi simplu şi să stea pe scaun, să se obişnuiască cu instrumentele, cu medicul şi cabinetul. Ideea i-a venit Anei după ce mama unui copil de la centru i-a spus că un medic dentist i-a cerut 350 de lei pentru şapte şedinţe de desensibilizare de cîte o jumătate de oră, în care, de fapt, copilul nici măcar nu deschisese gura.

Văzînd-o pe Ana, ai impresia că, în ceea ce priveşte autismul, totul e o luptă continuă, că oamenii ştiu încă foarte puţine şi acceptă greu diferenţa, că statul e o maşinărie infernală care are cu totul şi cu totul alte priorităţi. În afară de asta, banii sînt puţini, foarte puţini, iar indemnizaţia pentru însoţitori e absolut insuficientă. Dacă ar avea superputeri, Anei i-ar plăcea să poată aduna bani pentru părinţii care nu-şi pot permite terapia copiilor lor. Sau pentru părinţii care fac autostopul ca să-şi poată aduce copilul de două ori pe săptămînă la centru – aşa cum e mama lui Antonio, care povesteşte că, „dacă n-aş fi dat de Ana şi de «Micul Prinţ», copilul meu nu ar merge acum la şcoală.“ Într-un fel, Ana chiar are superputeri. Pentru că reuşeşte să adune cîte puţin – ori din sponsorizări private, ori din cei 2% de pe impozitul pe venit –, astfel încît activitatea centrului să poată continua. Ştie că, dacă ar avea mai mult, ar putea face mai mult, şi gîndul ăsta n-o lasă în pace.

Văzînd-o pe Ana, ai impresia că,
în ceea ce priveşte autismul, totul e o luptă continuă.

Dacă stai pe holul centrului din curtea Spitalului Judeţean din Bistriţa, sprijinit de unul dintre pereţii pe care sînt pictate scene din „Micul Prinţ“, auzi voci de adulţi şi de copii care repetă sunete, cuvinte, fraze, fragmente de cîntecele („Puiul Piu“ le place cel mai mult copiilor – http://www.youtube.com/watch?v=A5GRobu45M0). Din cînd în cînd, un „Bravo, ai zis bine!“ izbucneşte vesel din cîte un cabinet. Sînt zile în care un „pi-si-că“ pronunţat cum trebuie sau un camion potrivit la locul lui sînt cele mai mari

victorii din lume.

Într-un text apărut pe 8 martie 2012 în ziarul *Bistriţeanul*, intitulat „Portretul unei supermame", Ana declară că meseria de terapeut e „la fel de grea ca pescuitul de crabi în Marea Nordului" şi că, de cînd a început să lucreze cu copiii cu autism, nu a mai cunoscut „absolut nici un om măcar relativ interesant sau care să îmi atragă atenţia într-un fel sau altul. Ce-am văzut eu la ei ridică ştacheta extrem de sus. Oamenii normali sînt plictisitori, se înscriu în nişte tipare banale. Eu aş vrea să lucrez mereu cu copii. Cînd sînt bolnavă sau în vacanţă, mă gîndesc mereu la copiii de la centru. Sun să văd ce fac. Nu mă port prea frumos cu părinţii, uneori. Să zicem că am mai multă răbdare cu copiii decît cu adulţii. Sînt cam insuportabilă pentru mulţi. Însă cînd încep să lucrez cu un copil, dacă părintele ascultă şi colaborează, poate fi sigur că e pe cel mai bun drum pe care copilul lui poate merge."

Dudu

Cînd Dudu avea 3 ani şi jumătate, Ana a cumpărat o pianină: „Ca să cînt eu şi să mă relaxez, dar am zis că poate o să le folosească şi copiilor. Dudu n-a intrat în cameră vreo lună după ce-am adus pianina, îi era frică de ea. După ce s-a mai obişnuit şi a început să apese pe clape, a învăţat notele. Din joacă, am descoperit că are auz absolut: el era în bucătărie, eu la pian, şi am apăsat o clapă la mişto şi-am strigat: «Ce notă e?», şi el, din bucătărie (mînca), a răspuns: «Sol.» Şi apoi am apăsat două, apoi trei odată şi tot aşa, le nimerea pe toate." Cînd Dudu a împlinit 5 ani, a început să ia lecţii de pian. De doi ani, lucrează cu Lidia Pavăl, care i-a fost profesoară de pian Anei, şi care e acum profesoara lui la Liceul de Muzică. „Da, Dudu e un exemplu" – spune ea –, „e foarte conştiincios şi foarte talentat, nu am nici o problemă cu el. Poate doar faptul că îi mai zboară mintea din cînd în cînd şi nu se poate concentra un interval mai îndelungat de timp. În rest, am avut copii mult mai dificili decît el, copii de-a VII-a sau a VIII-a, care veneau, se aşezau într-o rînă în faţa pianului şi ziceau «Azi n-am nici un chef.»" Doamnei Pavăl i se pare foarte important că Dudu şi-a găsit o pasiune şi că învaţă într-o şcoală alături de alţi copii neurotipici. Acum lucrează cu el la o piesă de Bach şi un studiu de Cernîi, şi pregătesc o compoziţie de Sabin Drăgoi, cu care o să meargă în luna mai la un concurs de muzică românească. „Copiii ca Dudu pot fi integraţi perfect şi nu pun nici o problemă procesului de învăţare" – mai adaugă ea. De aceeaşi părere e şi doamna Camelia Tabără, inspector şcolar general la Inspectoratul Şcolar Judeţean Bistriţa-Năsăud: „Sîntem datori să ajutăm fiecare copil în parte să se dezvolte cît mai mult, să-i găsim locul cel mai potrivit pentru asta, astfel încît el să aibă şanse cît mai mari de integrare în societate." În acest scop, asociaţia Anei a încheiat un acord cu inspectoratul, acord care oferă, de fapt, cadrul instituţional pentru integrarea în învăţămîntul de masă a copiilor cu dizabilităţi. În prezent, în judeţul Bistriţa-Năsăud sînt înregistraţi 500 de copii cu dizabilităţi, inclusiv cu TSA sau cu sindromul Down, iar susţinerea inspectoratului devine esenţială pentru asigurarea dreptului la educaţie a acestor copii. În decembrie 2012, Asociaţia „Autism Europa Bistriţa" a premiat 28 de cadre didactice care au integrat, în ultimii cinci ani, copii cu TSA, în învăţămîntul de masă. A fost ideea Anei şi dorinţa ei de-a le mulţumi educatorilor şi profesorilor respectivi, şi a le arăta celorlalţi că „se poate".

Înainte ca Dudu să meargă la şcoală, Ana a făcut o depresie care a ţinut-o şapte luni. Nu mai putea dormi, avea atacuri de panică şi se întreba mereu dacă fiul ei o să se descurce. În primul an, mergea în fiecare pauză ca să-l supravegheze de la distanţă, apoi a plătit un coleg de-al Alexei ca să aibă, discret, grijă de el. Acum nu mai e nevoie de asta, dar tot stă cu emoţii întreg timpul cît e Dudu la şcoală. Odată, le-au dat drumul de la ore mai devreme, iar învăţătoarea a uitat s-o anunţe pe Ana. Şi pînă a aflat ea, copilul şi-a luat ghiozdanul, a ieşit pe uşă şi a luat-o în direcţia opusă casei, strigînd „Nu mai am părinţi!" Din cînd în cînd, pe Ana o mai sună o colegă de clasă de-a lui, ca să-i spună: „Doamna, sînt foarte supărată, astăzi Dudu a ieşit afară în pauză fără geacă. Poate să răcească!"

În fiecare zi, la ora 17, Ana termină ziua la centru şi vine acasă. Face de mîncare, verifică lecţiile copiilor, îi ascultă repetînd la pian şi la chitară şi, deşi de cele mai multe ori e frîntă de oboseală şi-i sună în cap numai refrenul de la „Puiul Piu", mai răspunde la o tură de telefoane de la părinţi şi terapeuţi, sau repetă cu Dudu pluralurile substantivelor. Camera ei e plină de cărţi, iar la capătul patului stă un acvariu mare, cu doi caraşi coloraţi. Îi place să se trezească dimineaţa şi să se uite la ei. În unele seri, copilul îi spune: „Mama, vreau să compun un studiu." Apoi se aşază la calculator, unde are un program special de compus. La 8 ani, Dudu are deja propriile compoziţii. La 8 ani, Dudu îţi zice din senin: „Îmi place să fiu Eduard!" La 8 ani, Dudu e un copil cu care poţi sta o după-amiază întreagă vorbind despre animale sau cosmos, un copil care-ţi ciobeşte puţin cîte puţin propriile certitudini despre realitatea pe care credeai că o cunoşti atît de bine. Recuperarea lui poate părea un fel de minune, dar nu e decît rezultatul unor ani întregi de terapie, de răbdare şi de hotărîre neclintită, care, oricum, nu se încheie aici. Ana îşi doreşte ca, la un moment dat, să existe în Bistriţa un centru pentru adolescenţii şi adulţii cu TSA, iar statul să preia o parte mult mai substanţială din costurile terapiei. Deocamdată, Centrul „Micul Prinţ" – pornit din nevoia de a le oferi părinţilor un punct de sprijin într-o ţară care încă nu ştie cum să se poarte cu persoanele cu dizabilităţi – a ajuns să fie un model terapeutic de succes la nivel naţional (recent, cineva s-a mutat din Grecia la Bistriţa, ca să-şi poată aduce copilul la „Micul Prinţ"), iar povestea Anei e exemplul unui om care a reuşit să schimbe semnificativ lucrurile în comunitatea în care trăieşte.

„Sîntem datori să ajutăm fiecare copil în parte să se dezvolte cît mai mult, să-i găsim locul cel mai potrivit pentru asta."

În ultimele săptămîni, Ana s-a ocupat de pregătirea manifestărilor din jurul Zilei Mondiale de Conştientizare a Autismului, printre care editarea şi tipărirea primei reviste din România dedicată autismului. Pentru primul număr din *2 elefanţi – o revistă despre autism*, Ana l-a rugat pe Dudu să scrie un text. Iar Dudu a scris aşa:

© L. Vasiliu

Cîntînd un studiu de Bach

„Hai acasă, mama, că mi-e sete şi mi-eşti simpatică." *(Dudu)*

„Mama, Liviu şi Maria m-au învăţat pe mine ce trebuie să fac. Să fac lecţii, teme şi chiar exerciţii. Dar multe, multe, foarte multe. Am făcut în fiecare zi acasă şi la centru cu Liviu cînd am fost eu mic de tot. Ca să învăţ să vorbesc, mi-a spus mama cuvinte. Cînd am fost mai mic, în loc să spun «a lui mama» am spus A LU MAMA, adică vorbeam mai rar. Dar acuma ştiu să spun «a lui mama». Maria mi-a dat nişte lecţii de scris, dar cînd am fost mai mic mi-a făcut şi baie cu baloane. Mie mi-a fost frică de cuptor şi de turbo de la maşina lui Gică, de maxi-taxi-uri, care sună urît, chiar şi de jocul cu «capul la cutie». «Capul la cutie» este o expresie. Cînd am fost eu bebeluş, visam urît de fiecare dată. Cînd mi-a adus un bărbat pianul mi-a fost frică de el, dar cînd am apăsat pe clape am fost fericit că mi-a adus pianul. Eu cînd am fost doi ani nu am avut deloc pian şi mă uitam la «Flowers» (Emilie Simon) de foarte multe ori. De cînd sînt mai mare, discut despre vreme şi meteorologie. Îmi place să vorbesc despre tornade, care sînt mai reduse decît un uragan, cum sînt Kansas şi Oklahoma. Mie mi-este frică să nu mă ridice o tornadă şi de asta nu vreau să mă duc în America de Nord. Şi nu-mi place zgomotul fulgerului şi tunetului pentru că mi-e frică să nu mă lovească. Mie îmi mai este frică şi de rechini şi de orci. Nu vreau să mă mănînce. Noi nu putem să înotăm aşa de repede ca rechinul. În ocean e periculos. Mie nu-mi place nici zgomotul de tractoare, escavatoare şi de buldozere. Am învăţat chiar şi despre planete. Mie mi-a fost frică chiar şi de avioane. Dar acum nu îmi mai este frică de avioane. Şi mi-era frică de alte mîncăruri în afară de supa de tăieţei şi de găluşte, pentru că am crezut că au un gust rău. Şi nu îmi plac mîncărurile pe care nu le-am mai văzut niciodată. Dar acum nu îmi mai este frică şi de alte mîncăruri. Le gust acum şi dacă îmi plac, le mănînc. Eu am învăţat şi despre animale marine şi animale din lacuri şi din rîuri şi din fluvii. Eu cînd pleca Alexa altundeva, eu plîngeam, pentru că o iubesc pe Alexa. Cînd am avut eu trei ani, am mers prin parc în timp ce mă jucam pe telefonul LG. Eu nu am vrut să intru în magazine cu mulţi oameni pentru că mie nu-mi place zgomotul şi nici zgomotul de la şcoală nu îmi prea place. Şi nu îmi plăcea cînd erau mulţi oameni să mă uit la ei, pentru că îmi spuneau «Saluuuuuuuut!» sau «Heeeeeeeeey!» Nu-mi plăcea că vorbeau. Nu-mi plăcea cînd îmi cîntau mulţi oameni «Mulţi ani trăiască!» Dar acuma îmi place.

Eduard Sălăgean, Micul Prinţ"

În parc...

© L. Vasiliu

Acest material a fost realizat în cadrul concursului jurnalistic „Poveşti pentru mai bine", susţinut de Fundaţia ERSTE şi publicaţia Decât o Revistă.

„Am senzația, de multe ori, că lătrăm la lună"

dialog cu Andreea SORESCU

Este director executiv al Asociației „Învingem Autismul" – pe care a înființat-o în 2009, după ce fiul ei, Tomi, a fost diagnosticat cu autism – și președinte al FEDRA (Federația pentru Drepturi și Resurse pentru Persoanele cu Tulburări din Spectrul Autist). În ziua în care ne-am întîlnit, se împlineau cinci ani de la diagnosticul primit de Tomi. Am stat de vorbă despre luptele cotidiene pe care trebuie să le poarte părinții copiilor cu autism, despre dialogul cu instituțiile statului, despre drepturi, despre integrare și toleranță. De mai multe ori, în timpul discuției, Andreea și-a cerut scuze că e „atît de pesimistă", dar i se pare că toate petițiile și toate campaniile de awarness *și* advocacy, *pe care le-a făcut în ultimii cinci ani, au mișcat lucrurile doar foarte, foarte puțin.*

■ ***Bani.*** „Anul trecut, pînă în 20.000 de euro au venit la noi la centru din redirecționarea a 2% din impozitul pe venit. Dar bugetul nostru, ca să supraviețuim, a fost de 120.000 de euro, și asta doar pentru zece luni de activitate (am deschis centrul în martie). 20-25% am strîns din contribuții ale părinților, iar restul sînt bani din *fund raising*. Balul Albastru, pe care îl organizăm și anul acesta, este tot o formă de a strînge bani. Imaginează-ți cît ajută un Bal Albastru, care, anul trecut, ne-a adus pînă în 30.000 de euro, în condițiile în care bugetul nostru lunar este de 12.000 de euro pentru 12 copii care vin *full time* și încă 30 care vin săptămînal la grupe de socializare. Costurile pentru terapia unui copil cu autism sînt foarte mari, 1000 de euro pe lună."

■ ***Continuitate.*** „N-ar fi atît de greu, dacă la întîlnirile cu autoritățile am vedea deschidere, și nu numai pentru cauza noastră. Și, mai ales, dacă ar exista, de la o întîlnire la alta, sau măcar de la un an la altul, o continuare a unor inițiative deja începute. În ultimii doi ani, am senzația că am muncit în van. Nu văd pentru copilul meu nici un beneficiu. Mă gîndesc că mi-am risipit timpul și sănătatea, în condițiile în care copilul meu nu va beneficia, în viața asta, de lucruri pentru care mă lupt acum. OK, avem stat sărac, e perioadă de criză. Dar avem, în același timp, instabilitate la guvernare. Cu una dintre petițiile noastre, pe modificarea pe ordine, am mers, într-un an și jumătate, la vreo opt miniștri ai Muncii, iar la un altul nici n-am apucat să ajungem, pentru că a fost schimbat foarte repede. Uneori, în staff-ul tehnic mai sînt și impertinenți. Mi s-a spus că sînt subiectivă, că nu mă gîndesc și la alți copii care mor, la cancer, că sînt alte priorități..."

■ ***Cît este de greu.*** „Țin minte că, atunci cînd eram însărcinată cu Tomi în luna a șasea, m-am întîlnit cu părinții din ASPERO (Asociația Pacienților cu Epilepsie din România) ca să facem planificarea strategică a organizației. Îmi țineam mîna pe burtă și-mi spuneam: «Doamne, prin ce trec părinții ăștia, ce groaznic e să ai un copil cu dizabilități, în România!» – și credeam că-i înțeleg. De fapt, nu înțelegeam nimic. De-abia cînd am primit diagnosticul pentru Tomi mi-am dat seama că nu înțelesesem absolut nimic. Nu aveam idee ce trebuie să faci ca să-ți ajuți copilul în această țară.

Cînd am fost în State, anul trecut, cei de-acolo mi-au zis că, dacă vrem să se schimbe ceva, ar trebui să avem *decision makers* direct afectați. Ei, am aflat zilele trecute că în Parlament ar fi cîțiva părinți de copii cu autism. Și ce fac? Nu fac nimic. Adică noi avem și unealta de care spun americanii, și tot degeaba. Dacă trebuie să dai mii de euro anual pe terapia copilului tău și nu te gîndești că trebuie schimbat ceva, nu știu ce se mai poate face."

■ ***Iluminarea de 2 aprilie.*** „Sînt nimicuri, dar te macină, știind cu ce te lupți în fiecare zi. Anul trecut, de pildă, administratorul Parlamentului, ca să ne dea aprobare să iluminăm Parlamentul de 2 aprilie (Ziua Mondială de Conștientizare a Autismului) – din bani strînși de noi –, nici măcar nu ne-a dat curent. M-a sunat și mi-a zis «Andreea, nu poți să folosești curentul de la Parlament, trebuie să-ți aduci un generator de-acasă. Cînd cade asta, într-o duminică? Păi, ce vrei, toată viața trebuie să fac voluntariat pentru voi?»

Anul ăsta, o să iluminăm în albastru clădirea Guvernului. Domnul de la Guvern m-a sunat să-mi spună că s-a aprobat cererea într-o vineri, cînd am fost toată ziua la o conferință și n-am putut să răspund la telefon. A început să se plîngă unei consiliere de la Guvern și unei colege din FEDRA, pe care o rugasem să-l sune: «Ce face această doamnă Sorescu în fiecare zi de nu răspunde la telefon? Este rea-voință, noi o ajutăm, și ea...» Nu m-am putut abține, l-am sunat a doua zi și i-am spus: «Vreți să știți ce fac în fiecare zi? Haideți că vă spun. Am fost la o conferință, am un copil cu autism, strîng bani pentru 21 de angajați, încerc să fac și un bal de caritate, și uneori mai repar și clanțe la sediu – asta fac în fiecare zi. Și vă mulțumesc pentru sprijin și că ne faceți iluminarea fără bani, pentru că la Parlament n-avem aceeași deschidere.» O fi copilărie din partea mea, dar sînt momente în care nu mai reziști. La întîlniri nu mai poți fi calm, vizionar, înțelegător, te transformi într-o mamă nebună."

■ ***Integrarea.*** „Aproape toți copiii de la noi de la centru sînt integrați în învățămîntul de masă, în afară de vreo doi, care sînt deja mari și care n-au fost duși la grădiniță. Pe Kitty.o ducem la activități care sînt pentru vîrsta ei. Am înscris-o, de pildă, la un curs de aerobic, care este pe Dorobanți, pentru că noi avem sediul la Perla. Prima oră a fost foarte în regulă, instructoarea era foarte empatică, și Kitty a fost foarte în regulă. În schimb, fiind nonverbală, își exprimă uneori bucuria prin niște sunete mai puternice. Și e deja mare, e mai înaltă decît mine, deși are 12 ani. La a doua oră, instructoarea a venit și i-a zis terapeutei: «Ne pare rău. Aduceți-o cînd nu sînt oameni aici, cînd nu facem aerobic, să folosească aparatele...» «Păi nu, că noi am adus-o aici tocmai ca să fie printre tinere, la centru stă toată ziua printre copii și printre adulți...» «Îmi pare rău, înțeleg situația, dar sînt doamne care s-au plîns... Mai scoate ea sunetul acela din cînd în cînd, și doamnele vin obosite de la serviciu.» La 11 dimineața vin obosite... Asta se cheamă integrare în comunitate..."

■ ***Educație.*** „Ca să ajungem la o colaborare foarte bună cu două școli de lîngă noi și cu o grădiniță, ne-am întîlnit cu vreo 12 oameni. Refuzurile au mers de la «Avem prea mulți, nu se poate», pînă la «Părinții nu acceptă, și ei sînt clienții» – Tomi a fost refuzat așa la două grădinițe particulare –, sau pînă la o discuție foarte dură pentru mine, cînd directoarea mi-a zis: «Știu totul despre autism. Ar trebui puși la zid acești părinți care nu-și dau seama, din primele trei luni, că copilul are probleme.» Iar eu i-am răspuns: «Nu se poate să se știe din primele trei luni», la care ea mi-a spus: «Doamnă, nu mă contraziceți, știu totul despre autism. Părinții sînt de vină că nu fac demersurile din primele luni de viață.» Nici n-aș vrea să duc acolo un copil...

Sînt și cazuri reușite. Avem trei copii care merg foarte OK la Școlile nr. 136 și la nr. 5, în Piața Romană. Învățătoarele au participat la un curs al nostru, copiii au însoțitor... Așa merg lucrurile. Noi avem un parteneriat cu Inspectoratul. Cînd i-am înscris pe copii, am făcut-o prin Inspectorat. Dar noi pregătisem deja terenul. De exemplu, Tomi merge, de săptămîna aceasta, la Școala nr. 5, în clasa pregătitoare, tocmai ca să se pregătească pentru toamnă. Dacă ai deja un istoric cu școala și ai arătat că duci copilul cu însoțitor, că se face o evaluare, că beneficiază și învățătorul de sprijin, că e și părintele în echipa asta, atunci e mai ușor. Însă, pentru asta, îți trebuie resurse – inclusiv financiare – mari. Trebuie să ai însoțitor plătit, un coordonator care să evalueze situația, cineva care să formeze învățătorul."

■ ***Petițiile.*** „Care dintre ele? Ni s-a spus să ne oprim, că e cazul să încheiem, cînd noi nici măcar n-am început, de fapt *(rîde)*. Am o speranță. De curînd ne-am întîlnit să discutăm ordinul de aplicare la ordinul pe copii, care s-a modificat. E în lucru ordinul pe adulți (cel potrivit căruia, deocamdată, o persoană cu autism care împlinește 18 ani e trecută automat la persoană cu schizofrenie – *n.red.).*

Anul trecut, în noiembrie, cînd am mers să depunem la patru ministere și la Guverul României petiția «Cerem statului să susțină persoanele cu autism, pentru a deveni adulți independenți și activi în societate», premierul Ponta n-a mai apărut la întîlnirea cu delegația FEDRA. Ni s-a spus atunci că a fost un *timing* foarte nepotrivit, ales probabil de noi cu un anumit scop. Că premierul era în campanie electorală și că era clar de partea cui sîntem, nu? Asta în condițiile în care noi ne ducem cu aceeași jalbă-n proțap, din 2008.

Mereu e problema bugetului, a faptului că sîntem în criză. Eu iau în calcul centrul meu și sînt sigură că așa se întîmplă și în țară. Avem 21 de angajați, buget pe anul trecut de 120.000 de euro, 12 copii *full time,* 30 *part-time*. Din acest buget, 90% se duc pe resurse umane, cu plăți de taxe la zi. Noi am sprijinit anul trecut statul român cu vreo 50.000 de euro. Aștept același sprijin anul acesta, și din partea statului. E adevărat că Primăria Generală ne ajută cu spațiu, ceea ce e minunat, pentru că, dacă ar trebui să dau încă 2000 de euro pe lună plus utilități, am ajunge în colaps. Dar mai mult decît atît, nu. Mă aștept și eu ca statul să mă sprijine, măcar cu o reducere de taxe sau ceva similar, pentru că eu l-am ajutat anul trecut, cu părinți care au făcut *pro bono* partea de *fund raising,* cu 50 de voluntari..."

■ ***America.*** „Acum cîțiva ani, în primul lui mandat, Obama a spus că statul american investește într-o persoană cu autism, de-a lungul vieții, un milion de dolari. Tare, nu? În State, sursele vin din mai multe locuri: de la bugetul pe servicii sociale, de la educație specială – ei au prevăzut servicii în urma a ceea ce scrie în Constituție, anume că «educația e gratuită și garantată». La noi nu există cuvîntul «garantată» – mi s-a spus. Nici o problemă, există proces de revizuire a Constituției și poate reușim să introducem și acest cuvînt. De vreo doi ani, americanii au posibilitatea ca asigurările private de sănătate să deconteze inclusiv intervenția prin ABA. Obama e cel care a revoluționat chestia asta."

■ ***Drepturi.*** „Trec printr-o perioadă pesimistă. Dar spun asta după cinci ani de luptă. E drept, între timp s-a mai schimbat și *awarness*-ul, dar foarte încet. Am senzația, de multe ori, că lătrăm la lună, că ne pierdem și speranța, și sănătatea mintală. Lupt pentru niște drepturi pe care sper, măcar, că fiul meu o să le aibă mai tîrziu, dar nu mai văd chestia asta dacă nu mă zbat. Mi-aș dori să aibă dreptul la o viață decentă, aș vrea ca atunci cînd va fi tînăr să nu mai stea lipit de mine, aș vrea să reușească să-și atingă un potențial și să locuiască singur sau într-o locuință protejată, să facă ceva ce-i place lui. Nu aș vrea să rămînă un asistat al statului. Aș vrea să existe niște facilități prin care să contribuie și el, deși, în toți acești ani, statul nu l-a ajutat cu nimic. Pînă la urmă, da, vrem colaborare cu statul privat, dar îmi doresc și din partea cealaltă un sprijin. Nu generalizez, există momente în care sînt bucuroasă că s-au integrat copiii, sînt bucuroasă de felul în care sînt priviți de ceilalți copii și de părinții lor, e o satisfacție teribilă cînd văd mobilizarea de donații etc. În străinătate, serviciile sînt finanțate de la bugetul local și din alte bugete, există integrare școlară, există însoțitor, există un ajutor al cadrului didactic, iar lucrurile se fac fără atîta luptă, fără atîtea resurse și fără nervi consumați, mai ales de către părinți."

a consemnat Luiza VASILIU

■ ■ ■

Andreea Sorescu scrie și pe blogul publicației Adevărul: *http://adevarul.ro/blogs/andreea.sorescu*

Mai multe informații despre asociația ei găsiți la invingemautismul.ro

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvențională a creației, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Florentin ŢUCA

Nedrept constituţional

Deplîng, de ceva vreme, gemetele competente ale „analiştilor“ de toate soiurile. Multilateral dezvoltaţi şi multicultural instruiţi, unici, dar ubicui, ei minunează naţiunea cu priceperi enciclopedice şi abilităţi abisale: politologia şi fotbalul, ştiinţa şi religia, sociologia şi showbizul, economia şi starea vremii – sînt doar cîteva exemple de domenii care n-au nici o taină pentru tălmacii noştri.

De curînd, în aria lor de măiastră acoperire a apărut un nou domeniu: Dreptul – cu toate ramurile lui, de la constituţional la procedură civilă, de la penal la proprietate intelectuală. Dreptul pare să fie noua pasiune a analiştilor, mîndri nevoie mare de producţia de raţionamente juridice pe hectar de talk-show.

Ca jurist, am fost adesea surprins şi indignat de tonele de prostii debitate ca analize de Drept în studiourile TV şi în diverse jurnale. Iritat şi contrariat, mi-am vărsat năduful în discuţii cu prietenii şi-n cîteva intervenţii de gazetă, şi m-am bucurat uneori că protestele mele nu-s singulare. (Cu titlu de exemplu, o lăudabilă şi rezonabilă intervenţie pe subiect: cea a lui Ion Cristoiu, în articolul „Un habarnist de talk-show: politicianul român“, *Evenimentul zilei,* 15 februarie 2013.) N-am sperat, evident, că asemenea intervenţii vor avea ca efect reducerea din canale a numărului de braconieri de silogisme: deh, datul cu părerea în *prime time* pare să fie un ingredient obligatoriu al ratingului de presă. Şi-apoi, indigesta logică de tabloid n-are nimic în comun cu logica juridică. Dacă, însă, de la diverse antene şi ziare de scandal nu am aşteptări pe subiect, de la publicaţiile cu ştaif cred că putem pretinde, totuşi, un dram suplimentar de consideraţie pentru ştiinţa Dreptului şi logica lui.

Convins de rezonabilitatea unei asemenea exigenţe, mă declar în continuare contrariat de anumite interpretări pe teme juridice, dezvoltate în catedre serioase şi de ţinută. Bunăoară, articolul lui Cristian Ghinea, „Dreptul constituţional la hîrtie igienică groasă“, în *Dilema veche,* numărul 475, din 21 martie 2013. În articolul cu pricina, domnul Ghinea analizează Constituţia României şi se arată extrem de dezamăgit de calitatea pretins jalnică a legii noastre fundamentale. Convins că, în general, „constituţiile sînt unele dintre cele mai enervante documente produse de oameni“, iar „cantitatea de prostii conţinute de constituţii este deprimantă“, reputatul eseist al *Dilemei vechi* se apleacă asupra Constituţiei noastre cu un diagnostic tranşant: această lege „începe prost“, cu „o colecţie de baliverne inutile, plus minciuni, plus prostii“ şi continuă la fel de stupid, fiind „o pălăvrăgeală curată“ şi o „lo-

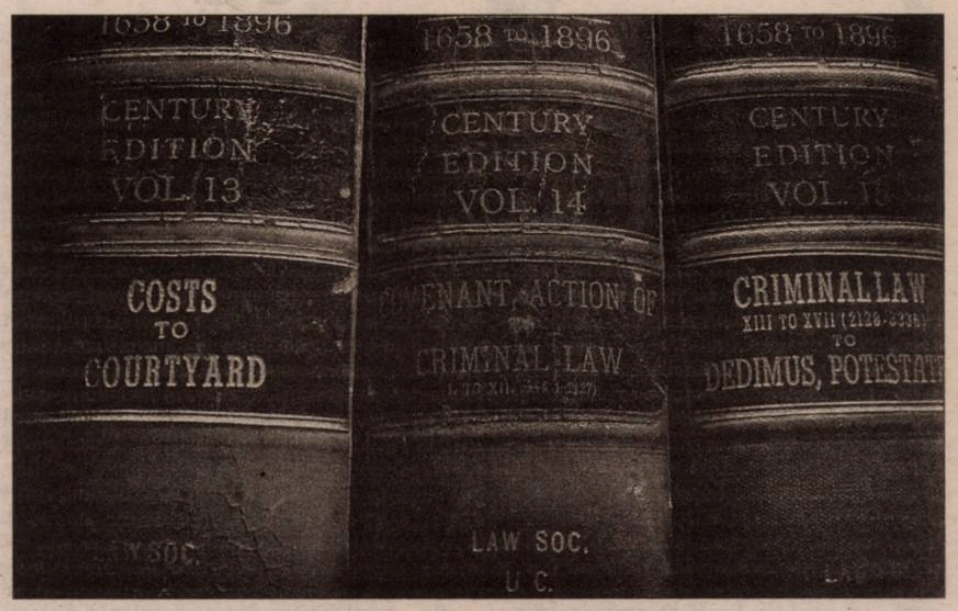

înaltă ţinută (Cristian Ghinea este directorul Centrului Român de Politici Europene, printre ariile sale de expertiză figurînd structura instituţională a Uniunii Europene) şi e publicat nu oriunde, ci într-o revistă culturală selectă. Separat de asta, găsesc că: 1. respectivul rechizitoriu suferă de vicii care ţin de metodologia abordării şi 2: că este anchilozat de pseudoraţionamente şi concluzii strîmbe.

1. Pînă să ajungem la fondul chestiunilor analizate, primii viruşi care afectează din start textul în discuţie vin din zona metodologiei şi-a unei anume atitudini interpretative, inchizitoriale şi dogmatice, exact autosuficienţa enciclopedic-emfatică de care mă plîngeam în introducerea acestei intervenţii.

Întîi de toate, deşi atacă o tematică de Drept constituţional (de fapt, biblia acestei ramuri de Drept, obiectul ei de studiu), eseul împricinat nu conţine nici o trimitere, nici măcar sumară, la opinia vreunui constituţionalist. Şi cînd spun „trimitere“, nu am neapărat în vedere o eventuală referinţă ştiinţifică ori invocarea unui doct argument de autoritate, ci minima concesie făcută specialiştilor în Drept, prin recunoaşterea plusului lor de pricepere pe subiect. Or, dimpotrivă, impresia generală lăsată de respectivul articol este că orice eventuale păreri contrare ale constituţionaliştilor ar fi, şi ele, cepe degerate. Mesajul subtextual (probabil negîndit pînă la capăt) este că, dacă însăşi Constituţia e o balivernă, Dreptul constituţional e balivernissim: un fel de vorbe despre discuţii, ducă-se pe pustii.

În al doilea rînd, deşi publicat în *Dilema veche,* textul suferă de o acută lipsă a dilemelor. E un rechizitoriu plin de „adevăruri“ ferme, emfatice, infailibile şi inconturnabile. Deasupra lor, pumni în masă care resping, cu viscerală iritare, posibilitatea ca o normă de Drept să spună ceva mai mult decît silabele primului ei cuvînt. Nici o umbră de îndoială că lucrurile ar putea sta altfel, nici un dubiu, fie el şi complezent. Totul e limpede, *crystal clear,* beton armat. Un fel de-a vitupera că mărul cade din copac în baza gravitaţiei, iar legea care explică fenomenul este inutilă.

În fine, separat de lipsa dilemelor, un al treilea păcat metodologic al analizei este, în opinia mea, lipsa nuanţelor şi tăria hiperbolică a diagnosticului: Constituţia este, în opinia autorului, un text legal „enervant“, „prost“, „plin de baliverne mizerabile“, „minciuni“, „balast inutil“ şi „palavre“, o dureroasă „pierdere de vreme“. Nici o speranţă, doctore?... Îmi zici că plămînii mei sînt praştie, creierul – muci şi inima – varză, dar nu-mi explici eu cum de mai respir, gîndesc şi vorbesc în condiţiile date. A te năpusti în felul ăsta asupra unei teme (indiferent de domeniu), a abandona nuanţele şi a folosi doar tuşe extreme şi triviale echivalează cu o autodinamitare a propriei credibilităţi. Din păcate, un asemenea mod de abordare pune sub semnul întrebării rigoarea întregului demers analitic.

Constituţia americană este scurtă şi cu puţine zorzoane.

goree fără relevanţă“. După judecata distinsului interpret, normele de principiu – care definesc valori precum „demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic“ – reprezintă „baliverne mizerabile“, textele normative referitoare la altceva decît la „funcţionarea puterii“ sînt „balast inutil“, iar Constituţia „e o pierdere de vreme (sic!) atunci cînd promite chestiuni generale, chiar dacă promisiunile sînt OK în sine“. Sînt motivele pentru care jurisconsultul Ghinea înfăşoară Constituţia într-o groasă hîrtie igienică, pe care adnotează: „singurele articole chiar necesare sînt cele cu referire la drepturi şi instituţii“ (chiar dacă „şi acelea sînt tarate de prostii pretenţioase“), motiv pentru care „putem renunţa lejer la 90% din text, fără nici o urmare practică“.

Pamfletul contondent anticonstituţional al domnului Ghinea mă indispune. Întîi de toate, pentru că vine de la un intelectual de

2. Nu-mi propun s-o fac pe avocatul Constituţiei României, ori să pretind că ea este o lege impecabilă sau măcar foarte bună. Nu sînt specialist în Drept constituţional şi-apoi, chiar de-aş fi, tema e mult prea vastă pentru a fi epuizată în două pagini. (De altfel, doctrina şi jurisprudenţa de Drept constituţional ocupă biblioteci masive în toate jurisdicţiile lumii.) Cu toate acestea, îmi permit să resping întregul rechizitoriu al domnului Ghinea, ca vădit nefondat. El ignoră valoarea de principiu a normei constituţionale, rolul ei de ghid al politicii de legiferare a unui stat, statutul de fundament al întregului sistem juridic naţional. Pe rînd...

a) Potrivit domnului Ghinea, Constituţia americană „are cele mai puţine prostii. Ca o regulă generală, cu cît o ţară are o constituţie mai scurtă şi cu mai puţine zorzoane (sic!), cu atît cetăţenii ei sînt mai liberi şi mai bogaţi.“ Constituţia americană este scurtă şi cu puţine zorzoane. Nu ştiu pe ce se bazează domnul Ghinea cînd afirmă asemenea „adevăruri“ tranşante. Ce înseamnă Constituţie „scurtă“? Care-s acele „puţine prostii“ ale legii fundamentale americane? De unde şi pînă unde conexiunea dintre „dimensiunea“ Constituţiei şi libertatea ori bunăstarea cetăţenilor? (Autorul n-o afirmă explicit, dar sugerează, implicit, concluzia că americanii sînt „cei mai liberi şi mai bogaţi“ cetăţeni ai lumii, teză infirmată de statisticile oficiale din domeniile drepturilor omului[1] şi cel al nivelului de trai[2]). Ar fi multe de obiectat aici... Mă rezum doar la a spune că „zorzoanele“ Constituţiei americane au făcut o mare istorie, fiind obiect de serioasă analiză şi de savuroase controverse, într-o doctrină juridică de mii de pagini.[3]

b) În viziunea lui Cristian Ghinea, „moda asta, de a umple Constituţia cu brizbizuri (sic!), în *loc* de chestiuni practice, a plecat de la francezi. Şi de-acolo, s-a răspîndit ca o molimă, pe tot continentul.“ Nu prea pricep cum ar trebui definite „brizbrizurile“ normative, dar ţin să fac cîteva precizări legate de provocatoarea adnotare: pe de o parte, este adevărat, Constituţia franceză a fost utilizată ca sursă de inspiraţie de alte state, în special în ceea ce priveşte „molima“ drepturilor omului[4], dar există numeroase ţări europene care, pe de altă parte, văd altfel decît Franţa organizarea statală, şi n-au folosit legea fundamentală franceză ca model de croială normativă (monarhiile europene sînt cel mai la îndemînă exemplu în acest sens).

c) În opinia *think-tanker*-ului specialist în instituţii europene, „o constituţie trebuie să fie simplă şi să se refere numai la cum funcţionează puterea. Cine pe cine alege, cît durează, cum scăpăm de conducători, cine ne apără de ei şi cam atît. Astea sînt chestiile (sic!) care fac un stat funcţional cu adevărat. Orice altceva pus în constituţie e balast inutil.“ Şi, continuă eseistul *Dilemei vechi,* „nu mă înţelegeţi greşit, nu zic, de pildă, că nu e bine să protejăm minorităţile. Dar vi se pare că le protejăm pentru că scrie în Constituţie? Şi dacă nu ar scrie în Constituţie, ne-am apuca să vînăm unguri prin Bucureşti?“ Mi-aş permite să răspund că nu, nu am vîna unguri prin Bucureşti, dar, în lipsa protecţiei constituţionale a drepturilor minorităţilor, ar exista riscul ca ei să fie „vînaţi“ mîine de o lege adoptată cu susţinerea unei majorităţi parlamentare naţionaliste. E chiar de neconceput?...

d) Cristian Ghinea contestă utilitatea reglementării în Constituţie a principiului că România este stat naţional: „Ce înseamnă asta?“ se întreabă reputatul comentator. „Că e un stat al românilor? Că e un stat unde românii sînt şefi şi ceilalţi ascultă? Sau nu înseamnă nimic, dar ne place să fie acolo? De ce ne place să fie acolo? Pentru că îi enervează pe unguri, presupun.“ Nu, principiul constituţional al statului naţional este reglementat nu ca să irite minorităţile, ci tocmai ca să se ştie că ele nu-şi pot face, de capul lor, prin nu ştiu ce lege viitoare, stat în stat.

e) Potrivit domnului Ghinea, definirea în Constituţie a principiilor de organizare statală (stat independent, naţional şi unitar) este „pălăvrăgeală curată“. Nu, nu-s palavre, nici măcar curate. Sînt necesare principii de arhitectură legislativă ale unui stat, sînt norme de ghidaj pe care trebuie să le respecte nu ruşii sau americanii, ci parlamentarii români chemaţi să facă legi în ţara asta.

Mă opresc aici... În speranţa că, după ce a fost supusă la o asemenea inchizitorială schingiure *ex officio, eretica* şi infama Constituţie românească o să fie, totuşi, dezlegată de stîlpul excomunicării. Asta pentru ca pietre în ea să arunce doar aceia care pot şi care au îndreptăţire să o facă.

30 martie 2013

---

1. A se vedea, de exemplu, World Report 2012-USA, Human Rights Watch: http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-united-states.

2. Potrivit indexului Gini, care măsoară echitatea distribuirii veniturilor în jurisdicţiile lumii, Statele Unite ale Americii ocupă un dezonorant loc 41 în clasamentul celor mai inechitabile state (cu o poziţionare mai slabă decît Iran, Senegal, Nigeria sau Burundi, de exemplu. A se vedea chiar site-ul Central Intelligence Agency http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172.rank.html). Un top potrivit căruia cel mai just regim social îl are Suedia (locul 136, ultimul pe scara inegalităţilor sociale), stat a cărui constituţie nu e deloc „scurtă“, ci e formată din 4 legi fundamentale! („The Swedish Constitution“, www.government.se/sb/d/2707/a/15187).

3. Cu titlu de exemplu, „Troubling clauses in the US Constitution“, http://www.resontofreedom.com/troubling_clauses_u_s_constitution.html. Sau, despre interpretarea Constituţiei SUA, http://loc.gov/law/help/usconlaw/.

4. A se vedea, de exemplu, Declaraţia universală a drepturilor omului, inspirată din principiile Revoluţiei franceze, fundamentul actual al legislaţiei comunitare relevante (www.un.org/fr/documents/udhr/).

***Florentin Ţuca** este managing partner la casa de avocatură* Ţuca, Zbârcea & Asociaţii.

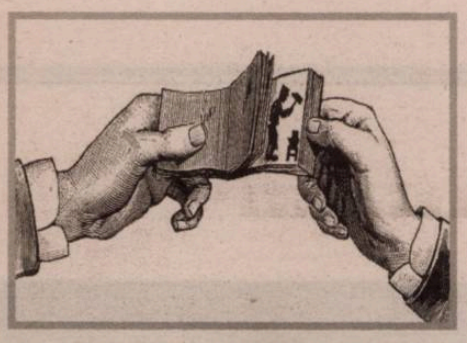

Marius CHIVU

feedbook

Viitorul probabil

● **Michael Haulică, *Transfer*, Editura Millenium Books, 2012.**

Redactor al mai multor suplimente şi fondator a două reviste SF online, coordonator de colecţii editoriale şi editor de antologii, semnatarul cîtorva rubrici de gen în mai multe publicaţii culturale, el însuşi prozator, distins cu mai multe premii, Michael Haulică este, de mai bine de un deceniu, poate cel mai vizibil promotor, deopotrivă harnic şi critic, al SF-ului românesc. Dincolo de cercul relativ închis, dar nu atît de restrîns, al literaturii fantasy şi science-fiction de la noi, Michael Haulică face figura – destul de rară – a unui tip lipsit de prejudecăţile şi constrîngerile culturale ale genului pe care, însă, îl cunoaşte bine şi îl susţine cu pasiune.

Transfer, a patra sa carte de proză, este un roman modular, alcătuit din patru naraţiuni, toate scrise la persoana întîi, patru perspective subiective care, dat fiind caracterul de policier distopic al cărţii, reuşesc ca abia la final să dezvăluie întregul design narativ şi să ilustreze semnificaţiile, simbolurile puse în joc. Tot treptat, ni de relevă şi geografia, mecanismul social după care funcţionează „minunatul Inand", un fel de metropolă statală multietnică, delimitată de un Munte şi un Zid ce despart Oraşul Vechi – care, după cum îi spune şi numele, poartă încă semnele arhitecturale, configuraţia socială şi aspiraţiile artistice ale unei lumi trecute – de Sistemul Solar, partea modernă, administrativă şi tehnologizată. În primul capitol al romanului, „Vremea zăpuşelii" (premiat ca povestire în 2005, detaliu ce denotă şi susţine caracterul modular, fragmentat al cărţii), întîlnim un fel de sectă a gibsonilor din Oraşul Vechi – în fapt, nişte bloggeri care-l au drept idol pe William Gibson, „profetul întunecat al cyberpunk-ului", al cărui poster ţine loc de icoană în casele lor, iar ediţiile tipărite pe hîrtie sînt un fel de moaşte. Gibsonii se ocupă cu scrierea unor bloguri, activitate pentru care, însă, e nevoie de nişte intermediari, numiţi „sidirromi" (aceştia chiar fac figura ţiganilor care strigă pe stradă – nu „Fiaaare veeechi!", ci „Aaard sidiuri!"), plasatori sau lansatori: „Unii pîrlesc materialul, alţii îl ard pe sidiuri, alţii îl lansează în Reţea, alţii îl citesc, alţii îl comentează." Imaginea întregului proces de scriere şi lansare a blogului este, prin felul ei complicat de a funcţiona, una satirizată. Gibsonii fiind, de fapt, nişte luzări care şi-au luat numele de la personajele lui Gibson, scriu bloguri pe stick-uri, despre rarele lor aventuri sexuale, visînd să pună totul cap la cap şi, într-o zi, să publice un roman pe hîrtie. Blogurile nu sînt libere, există un canal oficial ce funcţionează cu acordul Agenţiei Naţionale de Administrare a Reţelei; William Lotek Sendai-Seven – numele gibsonului protagonist – îl are drept lansator de blog pe un anume Matei Iliescu; există şi o mare editură, supranumită „Fabrica de scriitori" şi, aparent, inaccesibilă bloggerilor etc. – totul are, aşadar, aspectul unei distopii tipografice, cu multe trimiteri livreşti.

În cluburile *artsy* din Inand, lumea e mai pestriţă, dar mai cu „sclipici", căci există un cult pentru creatorii de modă, iar pe scenele lor evoluează tot felul de artişti recrutaţi din underground, ale căror numere – numite *glitch*-uri – sînt un fel de *happening*-uri digitale, colaje multimedia ce mixează, spre exemplu, imaginarul lui Dalí, temele literaturii înalte şi muzica modernă cu inserţii retro – adică *sample*-uri din Grigore Leşe. În al doilea capitol al cărţii, numit „Glitcherine" – unde protagonistul este un detectiv particular investigînd, fără succes, o crimă –, avem o satiră a artiştilor digitali, a boemiei de club şi a mediului „intello": „L-am văzut pe ManchoMan, cel adus pe braţe din underground, prezentînd, într-o nouă viziune, *Romeo şi Julieta cu inserţii din Aşteptîndu-l pe Godot*. Încă din seara aceea, a devenit idolul intelectualităţii subţiri, trecute brusc într-o fază revoluţionară, stîngistă, atît de «la modă» încît pînă şi academicienii se autoproclamau ca făcînd parte din noul underground, underground-ul celor cu diplome şi doctorate, al celor care rămîneau plîngînd pe trotuare cînd poliţia făcea cîte o razie şi îi aresta pe toţi ceilalţi, mai puţin pe ei." Naraţiunea romanului – care, pînă în acest moment, ne prezintă protagoniştii şi atmosfera – îşi dezvoltă cu adevărat intriga odată cu al treilea capitol, cel mai consistent, numit „O hucă în minunatul Inand" – unde, sub forma confesiunii de blog a unui gibson debutant, aflăm ce este Transferul şi cum funcţionează conceptul care stă la baza acestei deloc brave lumi noi. Este vorba despre un proces prin care poate transfera, contra cost, un corp în altul: clientul îşi alege, din oferta corpurilor gazdă, în ce trup vrea să fie transferat pentru a experimenta, într-o perioadă determinată de timp, senzaţiile unei noi identităţi. Acest transfer şi abuz corporal, această prostituţie identitară este oferită de către agenţia viitorului, celor plictisiţi şi alienaţi de propria existenţă, dar această distracţie oficială şi *safe* a celor cu bani, care vor să experimenteze – inclusiv sexual – alte identităţi, pe trupul altora, este accesibilă şi pe piaţa neagră, într-o variantă ilegală, ceva mai riscantă tehnologic, cu operatorii transformaţi în peşti care veghează la integritatea transferului corporal dintre clienţi şi gazde, numite „huce": „A fost un joc mai întîi, o joacă de bogătaşi (şi sînt destui cei care zic că mai bine rămînea aşa, ca multe altele), apoi ca o boală – s-a descoperit că dădea dependenţă. Tot mai mulţi oameni solicitau Transferul, la început ca un capriciu, ca o satisfacere a curiozităţii. Apoi au găsit o adevărată plăcere în asta. Apoi nu s-au mai putut abţine şi au făcut-o din nou şi din nou, cheltuindu-şi banii şi neuronii în folosul agenţiilor care se ocupau cu treaba asta. Iar cînd n-au mai avut bani suficienţi, şi-au căutat gazdele pe străzi... Cît de degenerat poţi fi ca să salţi tot felul de nenorociţi de pe stradă, să le acaparezi trupurile, fie şi numai pentru cîteva ore? Sau cît de disperat?" (Fac aici o paranteză, pentru a menţiona filmul *Surrogates*, din 2009, în regia lui Jonathan Mostow, cu un scenariu realizat după un roman grafic, unde, la fel, există conceptul de corp surogat, în care orice individ sedentar, conectat la reţea, se poate simţi mai tînăr şi mai puternic.) În momentul în care Transferul începe să dea erori – în sensul în care gazdele rămîn cu amintiri ale clienţilor, existînd riscul ca amintirile şi secretele clienţilor să fie vîndute (o ultimă formă de expunere, manipulare şi abuz asupra intimităţii în reţeaua socială) –, se creează o mişcare de rezistenţă în underground, iar cyberpolicierul şi distopia satirică de mai devreme se transformă într-un spy sci-fi. Şi, astfel, ceea ce părea a fi creaţia literară a unui gibson se dovedeşte a fi, pînă la urmă, confesiunea unei huci care se ascunde, la rîndu-i, sub o altă identitate.

Scena absolut memorabilă în care un client apelează la un Transfer ilegal, spunînd – într-o cîrciumă, în chip de parolă – peştelui Rick şi pianistului său, replici din *Casablanca*, reconstituind astfel, în cheia satirei sci-fi, un mo(nu)ment de cultură pop aparţinînd lumii vechi, această scenă arată, deci, nivelul de referenţialitate, intertextualitate al acestui roman ce pendulează între pastişă şi satiră, un roman înţesat de citate culturale, a cărui naraţiune dezvoltă mai multe niveluri de lectură, cu semnificaţii diferite. Prefaţatorul Bogdan-Alexandru Stănescu vorbeşte foarte just despre o elegie închinată Omului pierdut, în mecanismul tehnologic care-i anulează identitatea. Această distopie, în care noir-ul întîlneşte caricaturalul, pune în absurd o tendinţă a realităţii de azi, concurate, provocate şi tentate tot mai mult de formele escapismului tehnologic şi ale virtualului care promite asigurarea anonimatului lipsit de responsabilităţi, eliberarea de constrîngerile identitare, corporale, sociale. Din acest punct de vedere, *Transfer* nu este *just another SF story*, este o avertizare asupra viitorului probabil.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

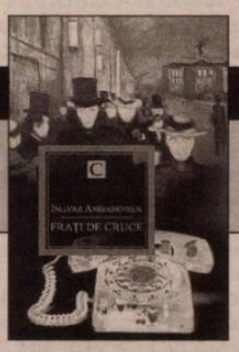

● **Ingvar Ambjornsen, *Fraţi de cruce*, traducere din limba germană de Monica-Livia Grigore, Colecţia „Strada Ficţiunii", Editura ALLFA, 2013.**

În spatele filmului *Elling* (2001; 13 premii; o nominalizare la Oscar pentru cel mai bun film străin) şi al piesei de teatru cu acelaşi titlu (montată prin toată Europa, inclusiv la noi – prin 2009, la Teatrul de Comedie) se află totuşi un roman: acest *Fraţi de cruce* al norvegianului hamburghez Ingvar Ambjornsen. Cartea are, faţă de variantele dramatizate, avantajul că aici, în pagină, nimeni nu urlă dacă n-ai tu chef. Pentru mine, asta contează enorm, aşa că apariţia versiunii româneşti a romanului m-a bucurat din capul locului. Apoi, citind, am mai găsit şi alte motive de bucurie.

Textul e atît de simpatic încît îşi permite chiar şi luxul duioşiei. E o proză caritabilă, în fond, umorul său transformînd panicile şi nefericirile cu care lucrează într-o veritabilă exuberanţă a empatiei.

Elling, protagonistul care ne deapănă povestea, se află în plin proces de „integrare socială". Tarat de propria familie, virgin încă la cei 35 de ani, ajuns accidental – o întreagă istorie, accidentul – frate de cruce cu un alt tarat vechi şi virgin, bietul om se luptă să-şi depăşească teama de telefon, străzi, uşi, homosexuali, să iasă din ceea ce el numeşte „starea Munch" (v. tabloul reprodus pe copertă), să cunoască în sfîrşit o femeie, să-şi înmoaie mizantropia inflexibilă, să-i facă o bună impresie asistentului social care se ocupă de el şi de amicul său. Deşi aparţine unui popor care i-a dat pe Nansen şi Amundsen, Elling are nevoie de o îndrăzneală supraomenească fie şi numai pentru a explora o toaletă de restaurant.

Drumul spre happy-end e însă neabătut, ajutat şi de nostimele meandre ale concretului: o gravidă de care amicul său se îndrăgosteşte iremediabil, un poet beatnic răzgîndit, doi pisoi şi un poem pe care Elling îl face public cu ajutorul unor pachete de varză murată. De savurat.

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA
Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

POVEŞTI.... LA OBIECT

Pentru că tot a venit primăvara, un anotimp plin de poftă de viaţă, Dilematix are o idee: să însufleţim obiectele din jurul nostru şi să le transformăm în personaje de poveste. Astfel, jucăriile, periuţa de dinţi, creioanele colorate din penar, nasturii sau acele de siguranţă, poate chiar şi aspiratorul sau chiuveta din baie pot deveni eroi în aventurile imaginate de voi.

Cele mai originale basme, mai mult sau mai puţin domestice vor fi publicate şi premiate. De asemenea, aşteptăm să trimiteţi recenzii ale ultimelor cărţi citite, reportaje şi interviuri cu personalităţi reale sau fictive.

Aşteptăm textele voastre pe adresa dilematix@gmail.com
Termen limită: 5 aprilie 2013

Notă: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice

„Facem un fel de activism cultural“

interviu cu Speranţa RĂDULESCU şi Florin IORDAN

Departe de interesul presei şi al publicului mare, de mai bine de 20 de ani, colecţia „Ethnophonie“ editează discuri, înregistrează muzici, arhivează voci şi tipuri umane, creează imaginea sonoră a unei Românii pe cale de dispariţie. Speranţa Rădulescu, iniţiatoarea proiectului, vorbeşte cu pasiune despre oamenii care cîntă, dar cu o uluitoare obiectivitate despre felul în care muzicile se supun timpului, prin caracterul lor transformaţional. În anii '50, cînd Constantin Brăiloiu a prezentat audienţei de la Sorbona înregistrările sale, publicul a reacţionat ca în faţa unei barbarii; straniu, dar, în anii 2000, aceste cîntări au parte de o receptare asemănătoare – chiar studenţi la Conservator fiind derutaţi de asprimea cîntului tradiţional. Colecţia a primit premii importante – precum Coup de Cœur al Academiei „Charles Cros“ sau cel acordat de Asociaţia Germană a Criticilor de Disc. Cea mai recentă producţie a apărut în 2012 şi cuprinde înregistrări cu lăutari şi tarafuri din Gorj – alegerea mea pentru topul muzical Dilema veche *şi, de fapt, motivul acestui interviu cu Speranţa Rădulescu şi Florin Iordan, mai tînărul său coleg.*

Cum s-a născut Colecţia „Ethnophonie“ şi care este rolul pe care vi l-aţi propus ca ea să îl joace în cultura noastră?

Speranţa Rădulescu: Cunoşteam foarte bine colecţia de muzici tradiţionale elaborată de Constantin Brăiloiu, în perioada interbelică. El a colaborat atunci cu case de discuri precum Columbia, fiind dispus să accepte tipul acesta de producţii sonore. Colecţia lui Brăiloiu nu e cunoscută în România, ea a rămas în arhiva Institutului de Folclor şi nu a fost reeditată pe suporturi moderne. M-am gîndit că oamenii n-au nici o şansă să afle ce producea poporul român de fapt, nu cu sute de ani, ci doar cu cîteva zeci de ani în urmă. Şi-atunci, prin anii '90, mi-a venit ideea să fac o asemenea colecţie – a prezentului, dar un prezent care să încorporeze ce a mai rămas tradiţional în muzicile moderne. Am început întîi pe casete, pentru că posibilităţile financiare erau extrem de reduse, şi-am continuat, cu prima ocazie posibilă, cu CD-uri. Pe parcursul activităţii noastre, ni s-au modificat şi obiectivele: colecţia lui Brăiloiu era dedicată exclusiv muzicilor rurale româneşti, iar noi am socotit că acum, cînd şi situaţia demografică, şi raporturile dintre sat şi oraş s-au modificat, interesul pentru alte grupuri etnice a crescut, trebuie ca toate acestea să transpară în colecţia noastră. De aceea, avem şi înregistrări de muzici evreieşti, ţigăneşti, maghiare, chiar şi muzicile româneşti le-am înregistrat în colaborare cu un cercetător austriac.

Cu banii stăm la fel de prost, dar nu aceasta este problema noastră principală, ci faptul destul de bizar că, în România, doar o pătură subţire de intelectuali rafinaţi îşi manifestă interesul pentru astfel de muzici. Dar – sînt sigură – cîndva, preocuparea poporului român pentru trecutul lui netraficat va creşte.

De-atunci, de la începutul secolului al XX-lea şi pînă la începutul acestui secol, pasiunea de a merge pe teren şi de a înregistra continuă. Ce anume se întîmplă pe teren? Ce resorturi umane şi de cercetare se declanşează?

Florin Iordan: Dincolo de înregistrarea propriu-zisă a muzicienilor, scopurile noastre cuprind şi înţelegerea rolului pe care muzica îl joacă în comunităţi. Realizăm anchete, punem întrebări, uneori acestea fiind mai consistente chiar decît faptul muzical în sine. Vă refereaţi la acea poveste a lui Bartók, spusă de Brăiloiu: Bartók a încercat să convingă o ţărancă să-i cînte, dar aceasta a refuzat; trecînd culmea, Bartók a auzit-o în urmă, cîntînd cu o voce plină şi frumoasă, şi s-a înduioşat. Eu cred că e vorba de fenomenul la care asistăm şi noi – pătrunderea în sufletul unei umanităţi pe cale de dispariţie. O lume pe care o pierdem, iar noi n-avem de ales.

Pe tot parcursul timpului în care aţi lucrat la această colecţie, s-a modificat imaginea voastră asupra muzicii româneşti?

S.R.: Am înţeles că muzicile tradiţionale, prin definiţie mereu în preschimbare, sînt concurate tot mai energic de alte muzici populare mai noi, care diluează reprezentativitatea regională a vechilor muzici şi devin mai acoperitoare pentru suprafeţe mai mari, fiind influenţate de toate muzicile existente în lume. Prăpastia nu s-a căscat încă definitiv, dar urmează.

F.I.: Facem un fel de activism cultural, pe care ni-l asumăm. Gestul nostru rămîne destul de marginal, n-am avut succesul de a împrăştia destul de multă informaţie. Noi sîntem aici, însă, pentru aceia care caută direcţia şi nu o găsesc altfel.

Aveţi un exemplu concret asupra felului în care spiritul timpului acţionează în transformarea unei piese?

SR: Eram în Gorj, vine la mine un muzician şi mă-ntreabă: „E un cîntec – «tot trecînd la mîndra dealul / mi s-a despotcovit calul», dar pot să zic «tot trecînd la mîndra calul / cu Nissanul?»“ Şi i-am zis: „Sigur că poţi“ – chiar dacă nouă nu ne place neapărat, nu mai e aşa de poetic, dar e adevărat, şi nouă ne plac lucrurile adevărate, care arată că folclorul e viu, că omul se adaptează trebuinţelor lui de astăzi. Dacă realitatea s-a schimbat, se schimbă şi muzica şi, mai ales, versurile.

Tot în această ordine de idei, scriaţi dumneavoastră pe coperta ultimului disc din Colecţia „Ethnophonie“ – Tarafuri şi lăutari din Gorj *– că dragostea dispare din textele doinelor. Pe mine, această concluzie mă întristează. Cum o priviţi dvs.?*

S.R.: Doinele sînt preţuite, în momentul de faţă, de oameni vîrstnici, iar doinele sînt pe cale de dispariţie şi ele. Gorjul e o regiune specială în care încă le mai găseşti, aproape exclusiv în interpretarea lăutarilor. Şi pentru că publicul e format din bătrîni, lăutarii caută versuri care să le fie pe plac. Şi-acestea sînt, de obicei, nostalgice.

Vorbeaţi de interesul foarte restrîns pe care publicul îl manifestă vizavi de această colecţie. De ce nu pătrunde ea către mai multă lume, de ce nu intră în obiceiurile cotidiene ascultarea unor asemenea cîntări?

F.I.: Ceea ce facem noi este o palmă dată obişnuinţelor pe care lumea le are. La ţară, oamenii trăiesc cu Etno TV. Se-ntîmplă tot mai des ca, atunci cînd dai nas în nas cu o sonoritate adevărată, să nu o recunoşti sau să reacţionezi ciudat. Am văzut, de curînd, un comentariu pe Youtube, unde cineva postase o piesă din Transilvania, cu doi violonişti care cîntă cu foarte mare libertate. Ei bine, cineva spunea: „Ei, dar ce fac ăştia, că nu cîntă la fel.“ E un exemplu, dar aşa se întîmplă, ceea ce mie mi se părea superb, altul aprecia ca urît pentru că nu cîntau ca la ansamblul folcloric.

Deci este vorba şi de o practică a ascultării, de felul în care ascultăm muzica.

S.R.: Ascultarea formatează gusturile muzicale. Dacă oamenii sînt hrăniţi constant cu muzică standardizată – în condiţiile în care viaţa însăşi se standardizează – învaţă şi acceptă acest model şi funcţionează dependent de el. Şi-atunci, o cîntare liberă, improvizată, cu subtilităţi, pe care noi o apreciem aşa de mult, nu le spune nimic. La facultate, de Crăciun, le-am pus studenţilor cîteva colinde ţărăneşti. Le-am zis: „Vedeţi că ţăranul ţipa colindele, nu le miorlăia ca la oraş.“ Ascultau, dar vedeam că li se părea cam aspră cîntarea, nu era dulce, rotunjită, cum s-au deprins să audă la radio. Păi, ce auzim noi la radio e la o mie de leghe distanţă de colindul ţărănesc! Eu nu zic că e rău, pentru că oamenii trăiesc la oraş, au alte gusturi, sînt altfel formaţi, dar să nu mai accepţi modul în care ţi-a cîntat poporul cu 20-30 de ani în urmă – cred că dovedeşte şi o îngustime de spirit, nu mai rabzi să se zbiere pentru că pe tine televizorul te-a învăţat că trebuie să fii dulceag.

Îmi spuneţi o poveste?

S.R.: Mie-mi place povestea toboşarului de la Vorona. El spunea că a fost odată la o nuntă mare, din satul lui, şi s-a aşezat lîngă clăparul care asigura întreaga muzică. A ascultat ce-a ascultat şi s-a apropiat de tinerelul respectiv, şi zice: „Auzi, băiete, eu aud toba, da' n-o văd!“ „Ei, tataie, n-o vezi dumneata, e acolo în cutie...“ – a primit răspunsul. Dar bătrînul a fost ferm pe poziţie, ştia pe ce lume trăieşte, era şi muzician, a bătut cu pumnul în masă, a insistat: „Eu vreau să văd toba, adu-mi toba.“ Şi tot aşa, pînă cînd băiatul a trebuit să se ducă pînă în sat să aducă o tobă autentică. Asta spune ceva despre faptul că oamenii trebuie să şi vadă producţia muzicală, nu doar să audă sunetul; simplul fapt că se aude o hărmălaie poate să fie nesatisfăcător pentru cei care sînt deprinşi să vadă muzica într-un context sincretic, legat de acţiuni umane, de mişcarea muzicienilor, de dans. E o poveste care-mi place tare mult.

interviu realizat de Maria BALABAŞ

> *„Vedeţi că ţăranul ţipa colindele, nu le miorlăia ca la oraş.“*

craii de burta veche

Jambon înăbuşit *à la* Pückler-Muskau

Curăţaţi o pulpă de porc şi lăsaţi-o 24-30 de ore într-o baie de lapte, diluat cu un litru de apă. Puneţi apoi jambonul, cu tot cu laptele în care a stat, într-o tavă mare cu capac şi lăsaţi-l să fiarbă 40 de minute. Scoateţi-l, lăsaţi-l să se răcească, îndepărtaţi părţile gălbui, înveliţi-l într-un şervet şi puneţi-l din nou în tavă, cu 6 sticle de vin de Rin şi cu restul de lapte, astfel încît să fie acoperit în întregime. Adăugaţi legume din belşug: morcovi, ceapă, ţelină şi mirodenii. Acoperiţi tava cu capacul şi puneţi-o la cuptor, la flacără mică, cît să fiarbă uşor. După două ore, întoarceţi jambonul şi fierbeţi-l mai departe pînă se pătrunde. Cînd e gata, scoateţi-l din şervet şi extrageţi osul superior al pulpei. Înfăşuraţi jambonul într-un şervet nou şi lăsaţi-l să se răcească, sub presă. Între timp, degresaţi supa rămasă şi reduceţi o parte din ea, pînă obţineţi un sos *demi-glacé*. Cealaltă parte din supă, cca. 300 ml, o amestecaţi cu 500 ml de sos spaniol, cu patru pumni de trufe mărunţite şi o puneţi la fiert pînă scade un sfert. Cînd jambonul s-a răcit, puneţi-l într-o tavă ovală, glasaţi-l cu sosul *demi-glacé* şi menţineţi-l cald, la gura cuptorului, pînă în momentul servirii. Aşezaţi jambonul pe un platou şi ornaţi-l de jur împrejur cu 12 salate umplute, cu 12 cuibuleţe de macedonie de legume şi cu 12 minipateuri cu spanac. Înveliţi cu papiotă partea îngustă, dinspre picior, a jambonului şi înfigeţi 2 broşe decorative în cele două extremităţi ale pulpei.

Aristocratul prusac Hermann von Pückler-Muskau (1785-1871) – militar, peisagist, scriitor şi globe-trotter; excentric, *dandy* şi aventurier – a lăsat epistolare şi jurnale de călătorie, sub pseudonimele „Răposatul“ şi „Semilasso“, Parcul Babelsberg din Potsdam, şi pe Machbuba, o frumoasă puberă etiopiană – cumpărată în 1837, dintr-un tîrg egiptean de sclavi – care l-a însoţit în Germania şi al cărei mormînt poate fi vizitat şi astăzi în Bad Muskau din Saxonia.

Amicul Dejun

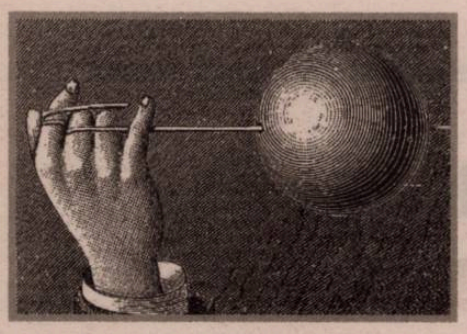

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Literatură fără tutun

– onaninsm legislativ –

Grija paternalistă cu care statul ne interzice să ne facem rău capătă, pe măsură ce se întăreşte, accente tot mai ridicole. De pildă, în Franţa, doi senatori vor să lărgească spectrul legii care descurajează fumatul, limitînd publicitatea la ţigări. Legea „Evin", adoptată în 1991, interzicea orice formă de publicitate directă sau indirectă, precum şi orice campanie promoţională la produse pe bază de tutun. Legea nu vizează explicit şi cărţile, ca suport posibil de publicitate la fumat, aşa că, pînă acum, acestea nu au intrat sub incidenţa acestor restricţii. Însă David Fischer şi Bernard de Pigeac vor să extindă legea inclusiv asupra operelor de artă. De pildă, conform proiectului de modificare, legea va interzice apariţia pe copertă a celebrului Sherlock Holmes cu pipa în gură; sau ar obliga editorul să schimbe coperta cărţii *Particulele elementare,* în format *poche,* a lui Michel Houellebecq – devenită între timp iconică, pe care autorul apare cu ţigara aprinsă în colţul gurii; sau ar sancţiona şi ar cenzura albumele clasice de benzi desenate din seria *Lucky Luke,* în care eroul „care împuşcă mai repede decît umbra" e mai mereu învăluit într-un vălătuc de fum. Dar nu doar despre aceste imagini e vorba în noua lege, ci şi – mai ales – despre ce se găseşte între coperte. Adică despre opera literară în sine. Dacă această modificare a legii va fi adoptată, va trebui rescrisă o întreagă istorie a literaturii. Vom fi nevoiţi să eliminăm din cărţi toate fumurile, ţigările, brichetele şi scrumierele.

Tabagismul e o chestiune care ţine de imaginarul colectiv – aici s-ar găsi „rădăcinile răului". Şi răul trebuie curmat de la rădăcină. Adică de la... literatură. Orice mijloace de atac sînt justificate. Inclusiv cenzura – recunoaşte, fără nici o emoţie, Bernard de Pigeac (într-un interviu pentru *Le Nouvel Observateur).* Cel mai mult îl îngrijorează fraze de genul „«Vă rog să mă scuzaţi» – spuse el, ridicîndu-se brusc – «Am nevoie de o ţigară. Nu pot să gîndesc dacă nu fumez.»" – din *Harta şi teritoriul,* de Michel Houellebecq. Anumite cărţi ar putea acredita ideea că fumatul este bun. Or, dacă în filme, această chestiune a fost deja reglementată (prin cenzură), atunci de ce nu s-ar inventa dispozitive legale şi pentru industria cărţii? – se întreabă Bernard de Pigeac.

> *„Lectura e o activitate care necesită repaus şi lasă cititorului cel puţin o mînă liberă."*

Tabagismul reprezintă, într-adevăr, principala cauză a „mortalităţii evitabile" din Franţa: în fiecare an, 60.000 de persoane îşi pierd viaţa ca urmare a unor afecţiuni asociate fumatului. Statul încearcă să-şi protejeze cetăţenii de efectele nocive ale fumatului – printre altele, şi pentru a nu încărca bugetul cu cheltuieli de sănătate „evitabile". Legea care interzice fumatul în instituţii şi în locurile publice închise, adoptată acum cîţiva ani, e aplicată cu stricteţe şi a produs efecte: consumul de tutun a scăzut considerabil. Legea din 1991, care interzice publicitatea la tutun, a scos de pe piaţă cîteva companii de comunicare şi a redus substanţial veniturile din publicitate ale ziarelor. Acum 20 de ani, nimeni n-a comentat, căci industria presei era rentabilă. Acum, în perioadă de criză, există tot mai multe voci care cer ridicarea acestui embargo. Se pare, însă, că nu numai că nu se va renunţa la acea interdicţie, ci că se pregăteşte chiar înăsprirea regimului publicităţii la tutun. Fumatul va fi evacuat cu totul din cultura scrisă.

Pînă una-alta, iniţiativa legislativă a celor doi senatori e susţinută de o petiţie semnată de 4500 de persoane (dintre care şi vreo zece scriitori şi cîţiva editori).

Însă orice aberaţie are şi o explicaţie. În cazul de faţă, explicaţia sună cam aşa: cititorul e foarte expus riscului de a-şi aprinde o ţigară în timp ce citeşte, de vreme ce „lectura e o activitate care necesită repaus şi lasă cititorului cel puţin o mînă liberă." O asemenea justificare nu poate duce cu gîndul decît la onanism legislativ. Mă consolează doar faptul că, oricum, nu e genul de lege care să fie votată în unanimitate, cu amîndouă mîinile ridicate.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

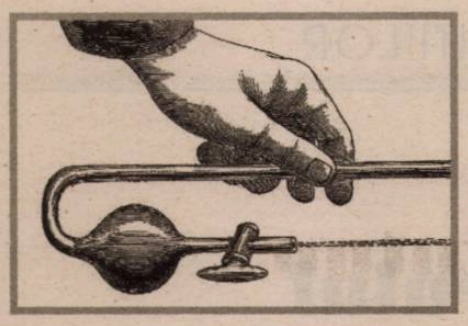

Oana STOICA

rosencrantz & co

Evanghelia după Woland

● ***Maestrul şi Margareta*** **după M. Bulgakov. Regia: Zoltán Balázs; scenografia: Velica Panduru. Cu: Ofelia Popii, Marius Turdeanu, Mariana Mihu, Adrian Neacşu, Ákos Orosz, Pali Vecsei, Serenela Mureşan, Zoltán Lendváczky, Eduard Pătraşcu, Erika Tankó, Adrian Matioc, Cătălin Pătru, Ciprian Scurtea, Florin Coşuleţ, Vlad Robaş. O co-producţie a Teatrului Naţional „Radu Stanca" din Sibiu şi a Teatrul Maladype din Budapesta.**

O jumătate de sală de teatru / biserică părăginită, cu plafonul / cupola crăpat(ă) şi balconul / amvonul în care stau membrii consiliului artistic care exercită cenzura asupra romanului blasfemitor. În lojele laterale, Pilat şi Afranius discută despre Iisus. Sînt doisprezece cu toţii, plasaţi la înălţime, în „ceruri", poziţia din care decid soarta muritorilor de rînd. Aşa începe spectacolul lui Zoltán Balázs după romanul lui Mihail Bulgakov, *Maestrul şi Margareta,* cu Cina cea de Taină, în care se pregăteşte mistificarea adevărului, crearea Poveştii (teatrul şi biserica sînt spaţii ale poveştilor). În scenă „apare" şi al treisprezecelea personaj de la „cină", Berlioz, dar numai la telefon, fiind deja decapitat. Această primă scenă lansează cele două planuri ale spectacolului, planul lui Iisus şi al lui Woland – Satana, povestea religioasă din anii 30 d.H. şi aventurile diavoleşti din Moscova anilor 1930. Ceea ce uneşte planurile este replica lui Woland – „binele nu poate exista fără rău" –, dusă mai departe pînă la „răul creează binele".

Romanul lui Bulgakov, luxuriant, e un amestec de realism şi fantastic, dificil de transpus pe scenă, dar, în ciuda acestui lucru, a fost de multe ori dramatizat. Zoltán Balázs elimină latura socială – fresca Moscovei din prima parte a secolului trecut – şi păstrează cele două planuri – mitul biblic şi aventurile Satanei – pe care le intersectează cu povestea de dragoste dintre Maestru şi Margareta, totul mutat într-un teatru de revistă / biserică în care se află un copac (primordial) şi viţă-de-vie (scenografia Velica Panduru). Decorul conţine, astfel, ambivalenţa bine – rău pe care se ridică tot spectacolul. Cheia este finalul, construit rotund în raport cu prima scenă. Spectacolul are două variante, datorită dublei distribuţii pentru echipa Satanei. În varianta „română" – Mariana Mihu în Woland, Serenela Mureşan în Behemoth şi Eduard Pătraşcu în Hella –, Levi Matei creează legenda biblică, denaturînd prin hiperbolizare viaţa lui Iisus. Pilat îl ucide pentru a păstra secretul. Iisus – Margareta şi Pilat – Maestrul aduc povestea din lume în iadul lui Woland. Religia „inventată" de Pilat cucereşte întunericul. În varianta cu actorii de la Maladype – Ákos Orosz în Woland, Zoltán Lendváczky în Behemot şi Erika Tankó în Hella –, Woland se află în centru şi regizează transformarea poveştii în religie (în spectacol, Woland este regizor, nu specialist în magie neagră ca în roman). Iuda inventează învierea lui Iisus, Pilat îl ucide, Iisus – Margareta şi Pilat – Maestrul pleacă din iad spre lume. Woland creează religia. Acestea sînt diferenţele de viziune, însă ambele atestă faptul că Iisus trebuia să existe pentru a salva omenirea, iar dacă existenţa sa reală nu e suficientă, diavolul poate da o mînă de ajutor. Răul şi binele se autentifică reciproc.

Aceasta este partea filozofică a spectacolului, căreia i se adaugă scena balului lui Woland, la care amfitrioana Margareta primeşte oaspeţii – cărora Zoltán Balázs le dă identitatea unor teoreticieni de teatru şi mari regizori (de la Stanilavski la Purcărete) care „ard" în iad, metaforă sugestivă pentru chinurile creaţiei artistice.

Complex ca structură şi ca sensuri, spectacolul sibian nu este lipsit de probleme. Construcţia este dual㠹 scene de teatru alternează aproape matematic cu scene filmate, necesare pentru naraţiune, dar şi pentru a reda dimensiunea fantastică a poveştii, printr-un suprarealism naiv. Sînt scene filmate în spaţii mici, cu o singură cameră care decupează şi combină chipuri şi corpuri, scene întregi sau fragmente într-un tablou suprarealist, cu ajutorul unei coregrafii complicate – personaje care apar brusc, dispar şi reapar în alt punct etc. Această alternanţă ar trebui să dinamizeze ritmul, dar lungimea filmelor şi scenele de teatru statice (cu excepţia momentului de *music-hall)* au efect contrar. Spectacolul se va aşeza în timp, poate şi cu ajutorul unui montaj mai alert. O altă problemă apare la dramatizare, care structurează romanul cu dificultate. Cele două variante de spectacol sînt complementare, astfel că este de preferat să fie văzute ambele – sensurile textului transpar mai limpede prin compararea finalurilor.

Maestrul şi Margareta

> Maestrul şi Margareta *este spectacolul unui regizor a cărui amprentă stilistică, remarcată în performance-urile anterioare de la teatrul său din Budapesta, este aici schimbată aproape complet.*

Maestrul şi Margareta este spectacolul unui regizor a cărui amprentă stilistică, remarcată în performance-urile anterioare de la teatrul său din Budapesta, este aici schimbată aproape complet. Preferinţa pentru teatrul de mişcare, improvizaţii, muzică se recunoaşte doar în scena de teatru în teatru *(music-hall).* În rest, Zoltán Balázs optează pentru un stil care aminteşte de *Viaţa cu un idiot* al lui Andry Zholdak, în variantă narativă (la Zholdak – *se trăia* povestea, aici – *se spune). Maestrul şi Margareta* este şi spectacolul actorilor, iar trupa de la Sibiu funcţionează bine compact, ca întotdeauna. De data aceasta, reuşita majoră este a Marianei Mihu – Woland în varianta „românească". Personajul este străin, iar regizorul îi găseşte acest detaliu biografic ca o imposibilitate de comunicare (Woland vine din alte lumi) care îi conferă stranietate. Mariana Mihu face o adevărată creaţie, cu vocea răguşită, spartă, care răzbate cu efort, ajutată de limbajul mimico-gestual făcut cu precizie pedantă. Expresia corporală e perfectă, elegantă, autoritară, există o geometrie a mişcării, care se regăseşte şi la celălalt Woland, din varianta „maghiară". Ákos Orosz îşi compune mai simplu străinătatea, prin limbă (vorbeşte engleză şi română, nu limba maternă, maghiara, ceea ce îi dă o stare de inconfort şi îl face diferit). Este interesant traseul pe care îl parcurge Margareta (Ofelia Popii), o cîntăreaţă care repetă destinul faustian prin pactul cu diavolul, pentru a ajunge în final Iisus. Este un parcurs al devenirii, o Golgotă pe care o urcă. Expunerea ei goală la balul lui Woland este o răstignire. Maestrul (Marius Turdeanu) este, ca şi în roman, un personaj definit mai mult de absenţă decît de prezenţă. Prin urmare, apariţiile sale sînt puţine şi predominant în film. Îmbrăţişaţi lîngă copacul primordial, cei doi reflectă imaginea cuplului originar din povestea poveştilor.

Maestrul şi Margareta este un spectacol frumos, complicat şi imperfect, care îţi face poftă să recitești romanul lui Bulgakov.

Maestrul şi Margareta

Oana Stoica *este critic de teatru.*

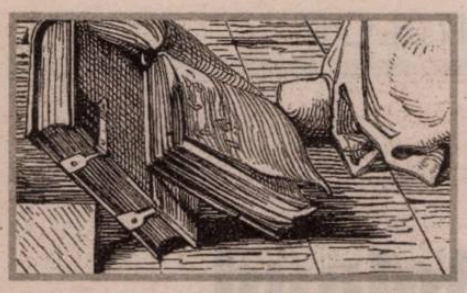

Simona SORA

biographiti

Poziția misionarului

L-am ascultat, nu demult, pe Pascal Bruckner, într-o emisiune literară redifuzată pe TV5, vorbind despre noua sa carte, *Casa îngerilor*, apărută în Franța în 2013 și tradusă, iată, deja în românește, la Editura TREI, de Doru Mareș. A mai rămas ceva tabu, nedemontat, neterfelit de aplombul său iconoclast? – îl întreba atunci directorul revistei *Lire* și animatorul emisiunii *La grande librairie*. După denunțarea „masochismului occidental" și „înlocuirea tezei vinovăției cu aceea a superiorității istorice" (în *Tirania penitenței*), după proclamarea banului ca „ultimul rival al lui Dumnezeu" și a economiei de piață ca singura ideologie și „ultima formă de spiritualitate a lumii civilizate" (în *Mizeria prosperității*, dar și în romanul *Iubirea față de aproapele*), după transformarea intangibilului Moș Crăciun într-un bătrînel alcoolic care detestă copiii, Pascal Bruckner se apleacă din nou asupra unei chestiuni extrem de spinoase: cea a cerșetorilor, a homleșilor care maculează aerul muzeificat al Parisului. Din nou, pentru că într-un roman din 1985, *Paria* (tradus și el la Editura TREI, la începutul anilor 2000), Bruckner dusese deja foarte departe această temă complicată, a compasiunii care nu e niciodată departe de violență, a carității care e la limita urii.

Paria se petrecea în India – locul în care „totul se naște purtînd pecetea morții" – și istorisea întîlnirea unui tînăr funcționar francez cu un agronom american hotărît să eradicheze mizeria și foamea, nu prin binefacerile agriculturii, ci prin asasinarea cerșetorilor apocaliptici ce trenau pe străzile din Calcutta. Realitatea în care a fost publicat acel roman acum 20 de ani a fost, se pare, prea receptivă căci, mărturisește scriitorul în epilogul noului său roman, ea a materializat ideea neagră într-un mod cel puțin straniu: „După apariția cărții, o epidemie de crime identice celei pe care o descrisesem în cartea mea a avut loc la Calcutta. Un articol semnat de corespondentul revistei *Le Monde* în India a făcut explicit legătura cu volumul, fără a stabili și o relație cauză-efect, textul cărții nefiind tradus în engleză sau într-una dintre limbile vorbite acolo. Unul sau mai mulți necunoscuți uciseseră zeci de oameni fără adăpost care trăiau pe străzi, cu pietre sau cu lovituri de bîtă. Asasinii nu au fost niciodată descoperiți, iar crimele au încetat la fel de inexplicabil cum începuseră."

Un Paris subteran, prescurtat pentru nevoile intrigii, grotesc, putregos, purulent.

Naturalizarea pariziană a subiectului a fost însă cu totul ficțională. Întrebat, în aceeași emisiune, cum crede că ar fi sunat, în lumea reală franceză, un atare subiect tratat eseistic (care nu ar fi putut, de pildă, ocoli acea statistică a Băncii Mondiale după care peste 600 de milioane de oameni nu au domiciliu fix, iar 20% din populația de 6 miliarde a lumii trăiește cu mai puțin de un dolar pe zi), Bruckner și-a declinat orice apetit teoretic în zonă. *Casa îngerilor* e o ficțiune, a spus scriitorul, o carte despre pulsiunile amestecate și contradictorii ale carității, despre resorturile biografice și biologice ale unor atitudini ca bunătatea și disponibilitatea pentru ceilalți, un roman despre decăderea unor semeni ai noștri, care nu trezește în noi, cei de dincoace, decît „o sfîntă oroare" a abisului. „Cerșetorii încarnează fascinația prăpastiei" este fraza-cheie a acestui roman și concluzia lui cea mai incorectă politic și teologic. Dacă ar fi scris un eseu pe această temă, Bruckner l-ar fi numit, fără îndoială, „Mizeria carității. Eseu despre ambivalența bunătății".

Subiectul e însă ingenios, ca în toate romanele lui Bruckner: Antonin, un tînăr agent imobiliar (surpat de o întîmplare cvasinecrofilă, dar și de un cuplu de părinți de stînga, foști '68-işti), își descoperă vocația de înger exterminator și încearcă din răsputeri să ucidă măcar un cloșard. Cum ar putea însă reuși un tip atît de slab, care nu i se putuse împotrivi nici măcar unei hoațe cadaverice, undeva la granița Austriei cu Franța (învecinare mereu neliniștitoare)? Cum ar putea să-și împlinească potențialul un conservator atins de morbul asepsiei și încă nedesprins de fixațiile ideologice (și, desigur, sexuale – la Pascal Bruckner ideologia are mereu o componentă sexuală) ale genitorilor săi nefuncționali?

Vortexul care-l aspiră pe Antonin e figura clasică a romanelor lui Pascal Bruckner. La fel ca trioul din *Hoții de frumusețe*, ca Sébastien, cinicul gigolo din *Iubirea față de aproape*, Antonin merge pînă în pînzele albe, iar aproape de capătul drumului său o întîlnește pe Isolde de Hauteluce, madona dezmoșteniților și adevăratul înger exterminator, matroana sadică a unui stabiliment de caritate – Casa îngerilor – unde bietul agent imobiliar gauchist înțelege de ce stînga (crimei) nu va fi niciodată la înălțimea propriilor aspirații. Născută din părinți de extremă dreapta și amantă a unor torționari africani, dar și fostă discipolă a Maicii Tereza (Bruckner folosește aici o anchetă jurnalistică foarte controversată, a lui Cristopher Hitchens, despre „Poziția misionarului"), Isolde ar fi (la fel ca Dora din *Iubirea față de aproape*) un personaj memorabil dacă n-ar fi minată de explicație, fantasmă fabulatorie și schematism ideologic. Antonim vine de pe Rive Gauche, Isolde de pe Rive Droite, e absolut previzibil să se înece reciproc în vortexul contaminat de leptospiroză al Senei. Ce e interesant însă în cartea lui Pascal Bruckner e „romanul Parisului", un Paris subteran, prescurtat pentru nevoile intrigii, grotesc, putregos, purulent, cu nimic mai prejos decît Parisul lui Breton sau Modiano. Să sperăm doar că îngerul exterminator al lui Bruckner nu va trezi și în măruntaiele metropolei franceze povestea nefericită de la Calcutta.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Spiritul Regelui Pop

● **Enrico Rava, *Rava On the Dance Floor*, ECM, 2012.**

L-am admirat pe Michael, în copilărie, pentru personalitatea autoclădită și pentru rolul de inovator pop, cînd pop-ul era un gen care îți permitea să faci bani bine-mersi, din conformitate și reciclare (poate nu eram capabili de astfel de evaluări, dar, retroactiv, realizez că pînă și copiii așa îl percepeau, chiar dacă nu o puteau explica în aceste cuvinte). L-am urît în liceu datorită popularității în rîndul fetelor (a sa, dar și a impersonatorului Laurențiu Duță). Cînd stăteam la internat și ne-au aranjat – pe vreo sută de inși – într-un șir indian, să ne ducă să vedem concertul de la București la singurul televizor din instituție (în cantina liceului), am refuzat să merg și am fost pedepsit cu o după-amiază de curățat cartofi. L-am admirat pentru primul videoclip horror din istoria pop – mai exact, pentru că a inventat videoclipul ca instrument de marketing muzical și a dat un rost conceptului de post TV muzical. L-am urît ca fenomen mediatic ostentativ și pentru derapajele de personalitate. I-am iubit surorile, dar i-am urît nevestele. L-am suspectat mereu de un oarecare autism intim, contrar exuberanței prestațiilor artistice, fără de care nu cred că putea fi capabil de tenacitatea metodologică a muncii sale. În asta constă, cred, și terenul comun cu jazzul, care a făcut posibilă existența albumului *Rava on the Dance Floor*.

Ca și altora înaintea lui, moartea i-a adus lui Michael beneficii suficient de mari încît să poată fi suspectat de simularea trecerii în neființă. Mi-am comandat, recent, un tricou cu imaginea sa – acum, cînd tricourile cu Michael au o cu totul altă valoare declarativă decît pe vremuri, și nu le mai găsești chiar pe toate gardurile. Cel puțin prin părțile noastre, nu mai sînt purtate de fanii care îngenuncheau cînd îl vedeau înălțîndu-se la cer, propulsat de *jetpack*. Am ajuns să îl văd de la o distanță mai obiectivă decît pe vremuri și să apreciez faptul că i-am fost contemporan, într-un sens asemănător cu satisfacția părinților mei de a fi fost contemporani aselenizării lui Armstrong.

Trompetistul Enrico Rava, cunoscut drept Miles Davis al Italiei, a nutrit sentimente similare la moartea lui Michael. În ciuda faptului că, în calitate de jazzer elitist, nu s-a asociat niciodată cu cultura pop (colaboratorii săi au fost nume ca Metheny sau Abercrombie), în ultimii ani a dezvoltat o obsesie pentru muzica Regelui Pop, concretizată în acest album live de jazz suflat, acompaniat de ansamblul roman Parco della Musica Jazz Lab, pe teme jacksoniene. Mai mult, reputația i-a permis să scoată albumul la una din cele mai eclectice case de discuri din lume, ECM. Materialul a fost prezentat și înregistrat în concert, ocazionînd o serie de evenimente energice, capabile să invoce spiritul lui Michael din lumea celor care nu mai cuvîntă.

Intenția din spatele materialului poate părea similară unui alt album pe care l-am recenzat aici recent – al fanfarei Dirty Dozen Brass Band –, dar, în timp ce materialul respectiv suna ca o glumă sofisticată, albumul lui Rava sună ca un tribut autentic. Aranjamentele sînt complexe, implicînd un ansamblu italian de suflători și percuționiști care nu fac simple coveruri, ci *medley*-uri de teme jacksoniene racordate cu motive de jazz davisian în cadre sonore latino, improprii atît moștenirii lui Jackson, cît și a lui Davis. Rezultatul e un experiment care rămîne plăcut auzului, în ciuda caracterului avangardist. Selecția temelor din cariera lui Jackson include, în mod echitabil, titluri mari – „Smooth Criminal", „Thriller", „Blood on the Dance Floor", „They Don't Care About Us" – și piese mai obscure, printre care o preluare compusă original de Charlie Chaplin însuși – „Smile". Fermecat de riff-ul de pe „Smooth Criminal", Enrico Rava a investigat întreaga operă a lui Michael Jackson pentru a alege bucățile ce ar fi putut căpăta valoare adăugată în urma convertirii într-o abordare jazz mediteraneo. Nu e vorba de aceleași piese cîntate cu alte instrumente, ci de un concert de jazz orchestral și cald, care canalizează spiritul Regelui într-o manieră ce va rămîne, probabil, unică.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Radu JUDE

„Mă bucur că actorii din filmul meu au fost premiați"

La recent decernatele Premii Gopo, ați cîștigat cu Toată lumea din familia noastră *cam tot ce se putea. Cît de importante sînt premiile de acasă pentru un film și pentru echipa sa?*

Nu știu ce să mai zic. Dacă spun că premiile nu reflectă neapărat valoarea unui film, mă trezesc în aceeași barcă cu indivizi ca domnul Ioan Cărmăzan, de pildă, care spunea într-un interviu că nu știu ce film de-al dumnealui n-a avut succes nici de public, nici de festival, pentru că valoarea depășea capacitatea de înțelegere a spectatorilor. Abia peste niște ani, conchidea domnia sa, se va vedea ce grozav e filmul respectiv... Dacă spun că premiile sînt importante, mă mut de partea unora pentru care filmul ca artă nu contează deloc, dar contează covorul roșu – fie el și de Dobroești –, revistele glossy, tinichelele confecționate din diferite metale, fracul și papionul, discursurile rostite tremurat, cu ochii în lacrimi etc. Una peste alta, mă bucur că actorii din filmul meu au fost premiați. O merită – cred eu.

Industria de film de la noi se confruntă cu tot felul de probleme. După acest succes, o să vă fie mai ușor (măcar teoretic vorbind) să obțineți finanțare pentru următorul dvs. proiect?

Întotdeauna mi s-a părut că aveți umor, doamnă.

Ați terminat un scurtmetraj. Ne puteți spune ceva despre el?

O umbră de nor e scris cu Florin Lăzărescu, are 30 de minute, rolul principal e jucat de Alexandru Dabija și spune povestea unui popă de oraș, prins într-un scandal la căpătîiul unei muribunde. Cehovian, ca inspirație...

***Radu Jude** este regizor.*

a consemnat Ana Maria SANDU

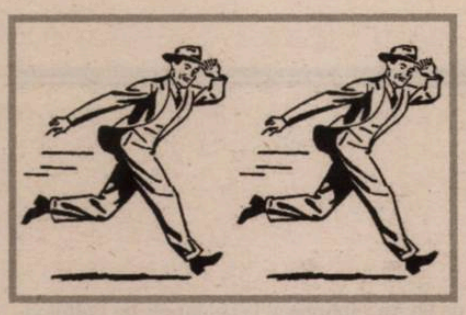

Andrei GORZO

dilematograf

Privind un film (I)

Mircea Valeriu Deacă e unul dintre foarte puţinii comentatori de cinema din presa noastră culturală (el colaborează la revista *Cultura)* ale căror scrieri se întemeiază pe o cunoaştere solidă a analizei de film ca *disciplină,* cu tot ce presupune asta – o istorie, nişte tradiţii, un corpus de idei importante etc. (Deacă este doctor în studii de film şi audiovizual la Paris III Sorbonne Nouvelle.) Dar articolul lui din *Cultura* despre *După dealuri,* subintitulat „De la icoana Sfintei Familii la arta abstractă", arată cum cultura privirii poate acţiona uneori ca o capcană. Potrivit articolului, concepţia plastică a filmului lui Mungiu are ca principal reper arta icoanei. Unul dintre argumente este următorul: „Compoziţia este planimetrică, în sensul în care personajele se profilează pe un fundal lipsit de profunzime. Spaţiul nu este recesiv, ca în modelul perspectivei renascentiste sau cel al ordonării personajelor în adîncimea cîmpului, aşa cum ar fi, în exemplul clasic, la Orson Welles. Dialogul personajelor are loc pe o linie paralelă cu cea a ecranului. (David Bordwell găsea acest spaţiu în filmele lui Fassbinder, de exemplu în *Katzelmacher,* 1969.) Spaţiul lumii ficţionale din *După dealuri* nu permite adîncimea, ci se etalează doar pe o suprafaţă ce tinde spre abstracţiunea bidimensională a icoanei. Decorul şi scenele dialogice sînt figurate conform acestei logice plastice iconografice." Ei bine, recenta apariţie pe DVD a filmului *După dealuri* face ca adecvarea la obiect a acestei analize formale să fie uşor de verificat; şi prea multe secvenţe nu corespund. Spaţiul lumii ficţionale din *După dealuri* include şi salonul de spital unde e internată victima, cu paturile înşirate în „adîncimea" cadrului, adică „recesiv" în raport cu camera de filmare, sau secţia de poliţie la care cealaltă fată (cea călugărită) încearcă să rezolve o problemă legată de nişte acte, la un birou în spatele căruia se vede un alt birou, dincolo de care (tot mai „adînc" în cadru) e o altă încăpere cu alte birouri. Lucrurile stau adesea la fel şi în spaţiul mănăstirii: atunci cînd călugăriţele trebăluiesc în bucătărie (ceea ce fac în mai multe secvenţe), trupa de actriţe e desfăşurată în „adîncime", activînd atît planul unu (cel mai apropiat) al imaginii, cît şi planurile doi şi trei, iar intrarea Alinei în biserică, în seara primei crize (cînd întrerupe împărtăşania) e, iarăşi, înscenată şi filmată în „adîncime". Şi exemplele pot continua. De fapt, „bidimensionalitatea abstractă" de tip Katzelmacher (exemplul preluat de Deacă de la Bordwell) e rară în cadrele lui Mungiu (şi ale directorului său de imagine, Oleg Mutu). Nici măcar nu e sigur că se poate vorbi aici despre aşa ceva – în sensul în care vorbeşte Bordwell, care identifică acest stil nu numai cu „aşezarea actorilor într-o linie paralelă cu cea a ecranului", ci şi cu predominanţa pozei frontale sau din profil. Sedus de această replică pur teoretică a filmului *După dealuri* – una construită din compoziţii riguros planimetrice –, Deacă nu mai vede filmul propriu-zis. Or, acesta prezintă destule dovezi ale faptului că Mungiu, departe de a fi adeptul unui asemenea radicalism formal, este adeptul unei *sinteze* (subtile) de procedee cinematografice – unele împrumutate din cu totul alte tradiţii, cum ar fi cea a filmului *horror:* vezi, de pildă, cum e filmată intrarea Alinei în biserică în episodul primei crize – mişcarea de cameră porneşte de la nivelul picioarelor ei; sau felul în care intră în cadru mai tîrziu (doar cu o parte din corp, şi aceea văzută din spate, deci cu atît mai ameninţătoare), cînd, geloasă, îşi surprinde prietena rugîndu-se împreună cu o altă călugăriţă. Cum spuneam, un caz de privire admirabil de educată, dar care, la un moment dat, nu mai vede obiectul estetic *tocmai* din cauza educaţiei.

Un alt exemplu – dintr-un alt articol doct şi bine scris, dedicat aceluiaşi film şi publicat de Roxana Pavnotescu tot în *Cultura* – este această descriere a scenei în care Alina e legată cu forţa pe o cruce improvizată: „Tehnica este expresionistă, cu accente naturaliste, procedeul e reprezentat de şarjă şi de pantomimă, mişcările sînt frînte în posturi emblematice care ţin de canoanele mănăstireşti." Cu DVD-ul în faţă, e greu de spus despre ce vorbeşte autoarea. Sigur că victima se convulsionează, dar nu-i un motiv suficient pentru a vorbi despre expresionism; ea se convulsionează, călugăriţele o ţin, iar întreaga coregrafie e fluentă şi realistă – nu marchează nici o ruptură cu stilul de joc actoricesc de pînă atunci, care numai expresionist nu e. Invocarea expresionismului în acest context e cu atît mai nepotrivită cu cît, în cinema, termenul nu desemnează doar un stil de joc actoricesc, ci o tradiţie estetică al cărei principiu fundamental este că realitatea vizibilă sau „obiectivă" e contaminată de realităţile subiective ale personajelor; preinterpretate de regizor, acestea invadează ecranul – de pildă, într-un film neo-expresionist ca *Taxi Driver,* realitatea „obiectivă" a oraşului New York e trecută în permanenţă prin filtrul distorsionant al subiectivităţii taximetristului, filtru asigurat de comentariul lui din *off,* alături de muzică, de ecleraj şi de unghiurile de cameră. Nici vorbă de aşa ceva în *După dealuri.* Estetica lui Mungiu se situează taman la polul opus expresionismului.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

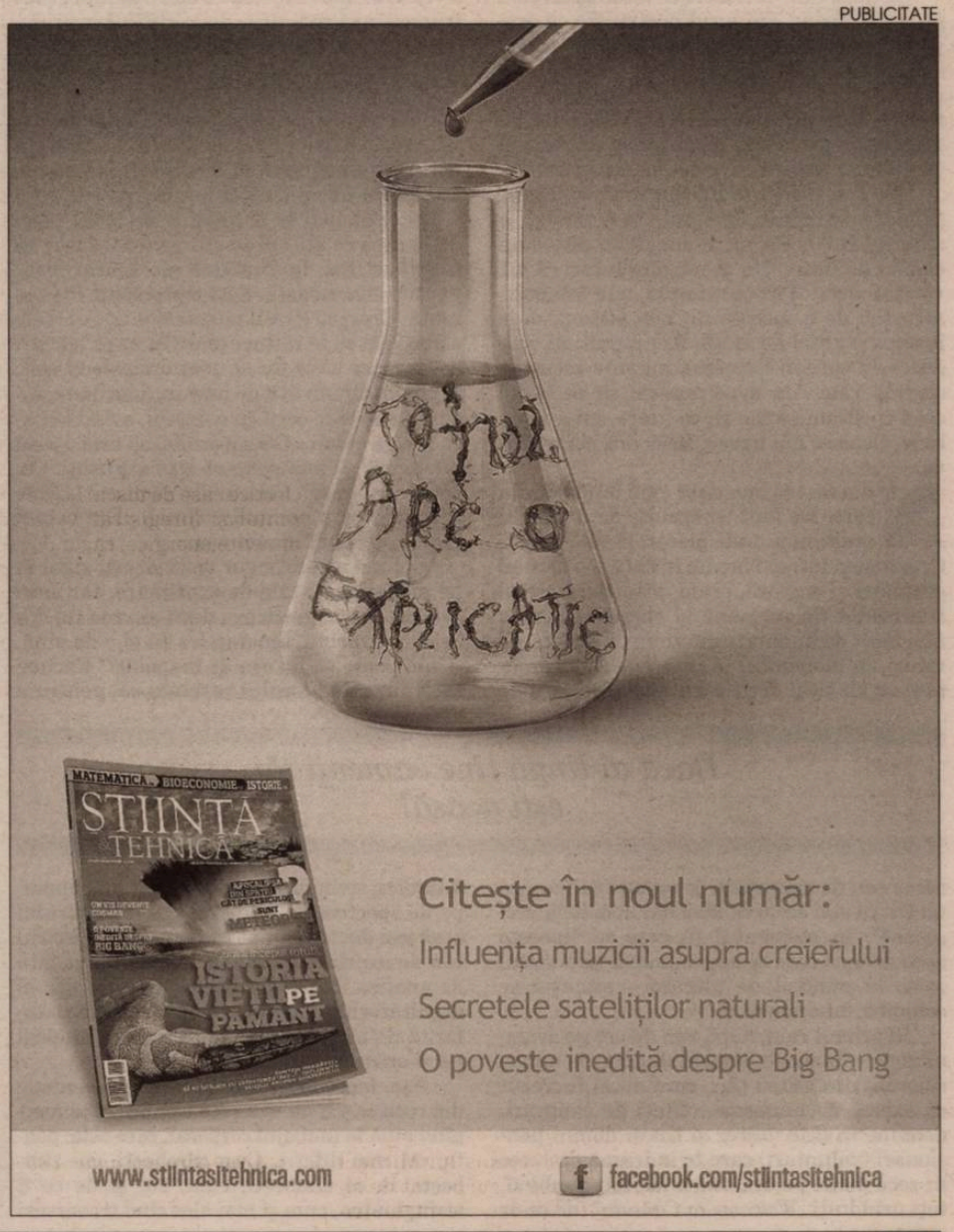

Tiberiu MITU

Întoarcerea acasă

Se spune *„think outside the box“*. Este adevărat. Fără a înţelege dimensiunile propriului sistem de referinţă – şi nu numai, a te raporta pe tine la el, dar şi pe el la un nivel mai general –, nu ai cum să-ţi înţelegi poziţia, valoarea, potenţialul, nu ai cum să-ţi înţelegi originea, provenienţa, trecutul şi, mai ales, să întrevezi viitorul.

Peter Sellers, într-unul din rolurile sale de referinţă, Chauncey Gardiner din filmul *Being There*, turnat în 1979, spunea: „Atît timp cît rădăcinile nu sînt retezate, totul este bine. Şi va fi bine în grădină.“ Rădăcinile unei naţiuni nu cred că sînt neapărat elitele, intelectualitatea, istoria ei, ci firul roşu care le uneşte, care le caracterizează de-a lungul istoriei, elementele care dau forma comportamentului naţional şi social, cele care, astfel, îi formează viitorul şi îi acordă un loc unic în societatea umană mondială. Ele sînt precum marcajul reflectorizant pentru un şofer care conduce într-o noapte fără lună, pe o şosea întunecată. În lipsa acestor marcaje sau a altor elemente de referinţă care să ţină maşina pe calea pe care a fost menită să circule, ea s-ar duce în rîpă.

Aceste elemente de bază, neperisabile, solide, cu aplicabilitate cît se poate de practică, în ciuda aparenţei lor teoretice, sînt morala, spiritul civic, conştiinţa (conştiinţa propriei existenţe, raportată la scară socială şi universală) şi, de aici, onoarea, seriozitatea, simplitatea, generozitatea, recunoaşterea faptului că forma rareori creează conţinut, însă conţinutul întotdeauna are o formă.

Cînd ai auzit ultima oară vorbindu-se colocvial, pe stradă, între prieteni sau colegi, la şcoală, măcar între profesori, despre onoare, despre cuvînt, despre consideraţie, despre bunătate?

Şi dacă, într-un exerciţiu interogativ, am provoca mediul din jurul nostru, fie că este vorba despre familie, prieteni, colegi sau vecini, aruncînd în discuţie aceste noţiuni, care credeţi că ar fi reacţia lor? Înţelegere, atracţie, interes? Sau poate, mai degrabă, ridiculizare grotescă, respingere combinată cu dubiu şi teamă, şi, oricum, dezinteres?

Am fost plecat mulţi ani în străinătate. Cînd am emigrat, în final, în Canada, la sfîrşitul anilor '90, nu m-am gîndit niciodată că plec definitiv. Nu m-am gîndit nici că mă voi întoarce. Pur şi simplu, am răspuns atracţiei de a încerca un nou sistem, de a încerca o altfel de viaţă. Am plecat, în condiţiile în care în România nu mi-a mers niciodată rău. Am avut norocul să se caute ceea ce ştiam să fac şi, ca atare, mi-a mers bine. Ceea ce îmi lipsea, însă, era perspectiva.

Nu a fost prima dată cînd am ieşit din ţară. De fapt, şi înainte de a emigra eram mai mult plecat, decît în ţară. Crescusem într-un mediu în care se vorbeau germană şi engleză, eram, printre altele, şi traducător de germană şi engleză, lucram mai mult de jumătate din timp cu străini. Şi totuşi, în momentul în care eşti în străinătate cu alt titlu decît cel al unei călătorii de

fi toţi aşa de fericiţi?), astfel încît, din vîrtejul ăsta şi pe fondul formalităţilor, nu prea mai apuci să vezi mare lucru.

Renaşti, însă, a doua zi. Şi nu e deloc exagerat, pentru că este o a doua naştere. Deschizi ochii şi este o cu totul altă lume, cu alţi oameni, cu alte mentalităţi, cu alte obiceiuri, cu alte filtre de percepţie a realităţii, cu o altă scară a valorilor, cu o altă modă... este *altceva*. Nici mai bine, nici mai rău, nici mai frumos, nici mai urît, doar *altfel*. Iar prima greşeală – pe care bineînţeles că o fac toţi cei care emigrează, iar eu nu am fost o excepţie – a fost să fii înşelat de faptul că arată ca şi noi, tot oameni, tot două mîini, două picioare... ee... cît pot să fie de diferiţi?... Nici nu poţi să-ţi imaginezi *cît* de diferiţi pot să fie, indiferent de cît de similari cu noi par a fi.

Şi ca să poţi să te mişti în orice fel, pleci de la ceea ce ştii. Şi te ştii pe tine. Crezi că te ştii pe tine. În România nici măcar nu-ţi pui întrebarea asta. Este o problemă inexistentă. Crezi că îţi ştii punctele tari, punctele slabe, ştii ce te influenţează şi în ce fel, ştii ce îţi place şi ce nu şi, mai mult decît atît, ai opinii! Opinii atît de bine înrădăcinate, încît ajungi să te certi cu oamenii, avînd la bază aceste opinii. „Cum e posibil să facă o casă din lemn? Şi mai spun că sînt avansaţi. Ce, astea sînt case? Făcute din papură?... Ehe, ce case aveam noi în România!... Din beton! Solide, să ţină!“ Şi tot aşa...

Şi fiind atît de sigur pe tine, eşti sigur şi pe modalităţile tale de exprimare. Iar dacă celălalt înţelege altceva decît ai vrea tu, din ceea ce exprimi, bineînţeles că el e de vină. „Cum poate să fie aşa de înapoiat?“ Excluzi însă din capul locului varianta că, pentru a

Dacă ai lîngă tine oamenii tăi, eşti acasă!

lucru sau de agrement, în momentul în care nu ştii că stai acolo cît stai, dar apoi te întorci „acasă“, în momentul în care îţi lipseşte acea ancoră care te aduce înapoi la punctul zero, la punctul de plecare – situaţia se schimbă fundamental.

În primul rînd, după zeci de ore pe drum, ajungi acolo obosit, stresat de acte, de lumea colorată din atîtea ţări, cum nu ai fi crezut că există, cu uniforme, ofiţeri de emigrări, doamne în *deux-pièces* şi tineri domni pensionari (voluntari) care te îndrumă din zece în zece metri pe unde să o iei, toţi zîmbind, toţi urîndu-ţi *„Welcome to Canada“* (de ce-or fi înţeles, trebuie să te exprimi cît mai aproape de spectrul de înţelegere al receptorului şi să ieşi din zona ta de confort şi din spectrul tău de exprimare comodă. Asta în plus faţă de analiza fondului cultural şi sociologic al ascultătorului, care este fundamental diferită de a ta. Este de mirare că te înţelegi cu el oricum.

Aşa, încet-încet, înveţi că, practic, nimic din ceea ce ştii nu mai este valabil. Asta mergînd pînă la limbajul corporal, care este, poate, cel mai diferit. Cum zîmbeşti, cui zîmbeşti, la ce zîmbeşti, cum, cui şi de ce îi strîngi mîna, cum şi mai ales cînd traversezi strada, cum te îmbraci, cînd deschizi gura să vorbeşti, tonul discuţiilor, disciplina dialogului, insinuările, umorul permis şi cel nepermis, sau în care dintre situaţii este binevenit sau nu. *Totul*... Pînă acolo, încît te întrebi ce mai rămîne din ce ştii – sau, mai bine zis, din ce credeai că ştii... *Cine eşti tu, de fapt?*

Nici mai bine, nici mai rău, nici mai frumos, nici mai urît, doar altfel.

Şi „prietenii“ de bine îţi spun că, într-adevăr, adaptarea este foarte grea... Adevărul? Nu te adaptezi niciodată. Nu ai cum. E greu, mai ales, pentru cei care îşi spun: „Cine, *eu?* Păi da' ştii tu cine sînt eu?...“ Tu? Tu eşti cineva care a venit în ţara respectivă nechemat şi care a venit să facă acolo ceea ce nu a reuşit să facă în ţara lui: să muncească într-un sistem construit pentru promovarea celor care vor să o facă, să acumuleze în beneficiul lui, al semenilor săi şi al ţării care îi oferă acest sistem. În afară de asta, nu eşti nimic. Trecutul personal? Acolo nu există. Poate să existe atunci cînd îţi permiţi: cînd ai reuşit, ai acumulat, ai învăţat, ai crescut, te-ai dezvoltat, te-ai rupt de trecut şi poţi să-ţi permiţi să te reîntorci în trecut, să te uiţi de unde ai plecat, unde ai ajuns, ce ai învăţat, şi să fii recunoscător tuturor celor din viaţa ta, tuturor celor pe care i-ai întîlnit pentru că au existat acolo, în locul şi la momentul potrivit. Şi să fii recunoscător Domnului că ai avut şansa să faci acest drum. Pînă atunci însă, trecutul şi, mai ales, *ego*-ul – sînt un balast.

Deci ce poţi să faci, dacă nu ai cum să te adaptezi? *Te reinventezi!* Tragi linie şi o iei de la zero. Eu? Am învăţat – nu am avut încotro –, am trecut prin pierderi, acumulări, prieteni care au devenit cunoştinţe, şi străini care mi-au devenit prieteni – unii chiar familie, aş putea spune. Am învăţat că nu pierd nimic învăţînd din cultura şi obiceiurile altora.

M-am întors pentru prima oară în România dupa şase-şapte ani de stat în Canada. Era primăvară. Am vrut să vin să petrec Paştele acasă, la Bucureşti. La aeroport – fauna caracteristică, înghesuială, taxiuri năduşite cu manele şi urarea tradiţională „lasă şefu', că facem ca să fie bine pentru toată lumea“...

Pe jumătate ieşit afară pe geamul maşinii, de emoţie că, în sfîrşit, sînt din nou acasă, mă uitam fascinat la clădirile renovate de pe Ana Ipătescu, la coloanele de la Romană, unde mă plimbam cînd eram la şcoală... Îmi aduc aminte cum, în primii ani în Canada, mă trezeam brusc noaptea şi nu voiam decît să fiu la Bucureşti pentru cinci minute, să pun mîna pe coloanele de la Romană sau pe porţile de la Ateneu, să le simt răceala şi vibraţia, pentru ca apoi să mă reîntorc acolo. În sfîrşit, aveam ocazia să văd Piaţa Romană, să pun mîna pe coloanele din faţa florăriei. Am părăsit taxiul şi m-am lăsat pătruns de sentimentul pe care l-am aşteptat de atîta timp. După care, am coborît spre Universitate, prin locurile pe care le ştiam, cu care crescusem, de care îmi era dor, locurile care pentru mine erau *acasă*.

Fosta Casata, o terasă uriaşă, cu fete trase la ştanţă, toate la fel – frumoase, nimic de zis, însă identice. Toate cu fuste scurte, cu buzele nenatural de pline, grimase de plastic, încălţări pe şenile şi jupîni lăsaţi pe spate, întru admiraţia prestanţei situate undeva în jurul burţilor beizadelelor lor. Toţi cu ochii într-un perpetuu proces de vînzare-cumpărare, o constantă licitaţie de orice. Totul este de vînzare, pentru preţul potrivit, şi totul se poate cumpăra.

Încet, din beatitudinea de a fi din nou acasă mi s-a disipat acel filtru de dor de casă şi, din fundal, am început să aud din ce în ce mai tare tam-tamurile manelelor, să inhalez din ce în ce mai adînc şi restrictiv agresiunile transpirate ale ţesuturilor adipoase abdominale ale boierilor zilei. Mi-a fost dor de acasă. Mi-a fost dor de locurile pe care le-am lăsat în urmă. Am încercat să le regăsesc. Geografic, le-am găsit. Însă lumea, oamenii care făceau locurile respective să fie vii – nu mai erau. Iar fără oameni, locurile nu înseamnă nimic. Am vrut acasă. Ajunsesem acasă. Însă eram *acasă?* Nu mai cred că „acasă“ este un loc. Cred că „acasă“ este un sentiment pe care îl ai cînd eşti cu ai tăi, cu cei care formează lumea ta, cu acea parte din familie şi cu prietenii care sînt aproape sufletului tău şi tu sufletului lor, chiar dacă vă vedeţi rar. Ori cînd eşti cu persoana iubită... Dacă ai lîngă tine oamenii tăi, eşti acasă!

După ce m-am întors, senzaţia acută pe care am avut-o a fost cea a unui om care regăseşte, după mulţi ani, o grădină al cărei grădinar a murit de mult timp. Pe ici, pe colo, se mai întrezăreşte cîte un licăr al strălucirii de altădată. Prin alte părţi, ornamentele din bronz au fost vopsite cu vopsea aurie, într-o încercare ieftină de a pretinde o apartenenţă inexistentă.

România pe care o văd acum este similară celei de la sfîrşitul domniei lui Al. I. Cuza, cînd, din motive pandemice de corupţie, au apărut cîţiva oameni care au avut înţelepciunea, tăria şi frumuseţea viziunii de a aduce o dinastie pe tronul României, dinastie care a reuşit să transforme România în ceea ce a devenit cea mai glorioasă epocă din istoria sa, între 1880 şi 1945.

În ce măsură m-am întors definitiv, nu mai pot să spun. Am renunţat să cred că, în vremurile noastre, mişcări de acest gen sînt definitive. Sînt recunoscător, însă, prietenilor mei, cei care au reuşit să mă facă să mă simt din nou acasă şi aici – cei care promovează librăriile, ceainăriile, locurile de cultură, economia socială, serile de tango, flashmob-urile, spiritul civic, pieţele producătorilor – cititorilor prezentei publicaţii. Speranţa de supravieţuire şi de resuscitare în asta constă: în îndîrjirea cu care reuşim să ne impunem, în ciuda celor care nu ne vor.

***Tiberiu Mitu** este avocat.*

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Modelul Chávez

Îmi amintesc perfect cînd am fost în Venezuela. Făceam plajă la piscina Hotelului Hilton din Caracas. Un chelner a venit la mine şi mi-a îngăimat ceva nedesluşit despre un atac cu o bombă în New York. Am fugit în cameră, unde am văzut, la televizor, ştirile de ultimă oră, care se repetau întruna, despre cele două avioane prăbuşite peste World Trade Center.

Era 11 septembrie 2001. Participam, în Venezuela, la conferinţa „Al treilea model". Hugo Chávez se arătase foarte interesat de acest „al treilea model" – un *modus vivendi* între capitalismul de tip american şi socialism – după cum o făcuse şi Tony Blair cu cîţiva ani înainte. Chávez însuşi, îmbrăcat în uniformă, a onorat scurt cu prezenţa sa întîlnirea, primind şi un volum cu texte marxiste, de la un profesor bătrîn.

Cu o zi înainte, luasem prînzul la Banca Centrală a Venezuelei, avîndu-l drept comesean pe viceguvernatorul Gastón Parra Luzardo, care mi-a spus că toţi venezuelanii cred că s-au născut cu „o linguriţă de argint în gură" – cu alte cuvinte, că au dreptul la un procent din veniturile din petrol ale ţării. Prin urmare, nici nu se obosesc prea mult cu munca. Un economist, Orlando Ochoa, a explicat cum economia Venezuelei este dominată de acel *rent-seeking* (concept economic care descrie o situaţie în care un anumit venit se obţine prin manipularea pieţei). Oligarhii luptă pentru a păstra controlul asupra veniturilor din petrol, populiştii promit să le redistribuie, dar atît unii, cît şi ceilalţi fură cît pot de mult pentru ei înşişi. Nimeni nu este interesat de a crea bunăstarea generală.

„Nimeni" – notam în jurnal – „nu crede că Chávez îşi va termina mandatul. Oamenii îl percep mai degrabă ca pe un bufon demagog, decît ca pe un revoluţionar periculos." De fapt, o lovitură de stat contra lui avea să se petreacă un an mai tîrziu, o lovitură căreia i-a supravieţuit. După care a cîştigat al doilea, al treilea şi al patrulea mandat.

O dezbatere asupra moştenirii politice a lui Chávez este o rememorare postumă a luptelor sale ideologice. Lupta pentru moştenirea economică este mult mai simplă: se reduce la modul cum a reuşit să administreze bogăţia petrolului venezuelan.

Venezuela are cea mai mare rezervă de petrol din lume, iar strategia economică a lui Chávez a depins de modul cum a ştiut să valorifice această bogăţie, pentru a redresa problemele sociale ale ţării sale. Primii ani ai domniei sale au fost dominaţi de lupta pentru preluarea controlului companiei petrolifere de stat PDVSA. Pentru a-şi reconfirma puterea politică, Chávez a concediat, în 2003, 40% din personalul PDVSA. Ostilitatea sa faţă de actorii străini din industrie (a expropriat mai multe companii americane, în 2007) a limitat investiţiile şi a redus producţia.

Nepotismul era frecvent, iar rata criminalităţii s-a triplat.

Chávez a transformat PDVSA în propriul fief, pe care l-a folosit ca pe vacă de muls; multe dintre programele sale sociale erau susţinute financiar de bugetul companiei.

Lipsită de lichidităţi, PDVSA a fost nevoită să reducă bugetele alocate întreţinerii şi extinderii, iar acest lucru a dus la creşterea accidentelor şi la limitarea producţiei. Parţial şi din cauza politicii lui Chávez, Venezuela este încă un jucător mic pe piaţa petrolului la nivel global, avînd o cotă de mai puţin de 3% din producţia mondială. Este, aşadar, vulnerabilă în faţa fluctuaţiilor preţurilor, fiind nevoită să se supună liderilor Arabiei Saudite sau marilor producători OPEC.

Deşi în Venezuela există sectoare ale economiei care nu ţin de petrol şi care sînt în creştere, totuşi, mare parte a cîştigurilor cotate în dolari provine din petrol. În ultimii zece ani, preţurile petrolului au stimulat o creştere spectaculoasă a expansiunii economice, cu doar o scurtă pauză, în urma crizei financiare din 2008.

Cu toate acestea, împiedicarea exportului vast de petrol şi creşterea accentuată a importurilor legate de infrastructură, combinate cu creşterea explozivă a cheltuielilor publice – toate au alimentat constant nivelurile ridicate ale inflaţiei, care a ajuns acum să aibă o rată de mai mult de 20%.

Acest lucru a pus o presiune enormă asupra raportului valutar dintre dolar şi bolivar. La începutul anului 2013, guvernul a fost nevoit să anunţe o devalorizare de 32% şi să stopeze emiterea datoriei naţionale în dolari.

Emiterea de obligaţiuni în dolari a fost o sursă majoră de abuzuri din partea speculanţilor.

Cu acces limitat la pieţele globale de capital, Chávez a apelat la China, pentru împrumuturi garantate prin vînzările de petrol. Împrumuturile de la Banca de Dezvoltare a Chinei au dobînzi mai mari decît tradiţionalele împrumuturi din băncile vestice, dar nu au atîtea restricţii asupra politicii, ceea ce a permis Venezuelei să scape de mînia deţinătorilor de obligaţiuni – cel puţin pînă acum.

Chávez obişnuia să meargă prin sate şi să scrie cecuri fermierilor săraci.

Unde a dispărut toată bogăţia petrolului? Programele sociale ale lui Chávez au înghiţit mare parte din această avuţie. Chávez obişnuia să meargă prin sate şi să scrie cecuri fermierilor săraci. Conform unor statistici de încredere, se pare că a reuşit să reducă inegalităţile de venit. În timpul domniei sale, coeficientul Gini (măsură a dispersiei statistice care reprezintă disproporţii în distribuirea veniturilor sau averilor), măsurat pe o scară de 100 a inegalităţii de venit, a scăzut de la 50 la 39, cel mai mare declin în America Latină. Sărăcia a scăzut la jumătate, de la 50% la 25%, în timp ce sărăcia extremă a scăzut cu două treimi.

Cu greu se poate spune că fiecare centimo a fost cheltuit cu cap. Nepotismul era frecvent, iar rata criminalităţii s-a triplat, parţial din cauza corupţiei din sistemul de justiţie. Diplomaţia petrolieră a lui Chávez lua şi ea, uneori, forme bizare, ca, de pildă, asigurarea unor mijloace de transport ieftine pentru londonezi – asta pentru a intra în graţiile primarului Londrei, Ken Livingstone.

În ciuda extravaganţelor şi a stilului său autoritar, masele l-au iubit. Oamenii au crezut cu ardoare că el a fost de partea lor, şi l-au votat cu majoritate copleşitoare, pînă la sfîrşit, chiar şi atunci cînd ştiau că va muri de cancer. Mai mult ca sigur că Chávez va intra în panteonul eroilor Americii Latine.

Cît despre „al treilea model", în urma prăbuşirii comunismului, modelul lui Chávez – un amestec de antiamericanism şi activism – pare mai degrabă unul excentric. Nu poate constitui o alternativă reală la pieţele libere şi la neoliberalismul Consensului de la Washington – sau cel puţin, aşa pare.

Dar ascensiunea Chinei, declinul relativ al Statelor Unite, boom-ul prelungit al preţurilor materiilor prime şi criza financiară a lumii vestice din 2008, toate acestea au creat un spaţiu deschis pentru experimente economice şi politice. Chávez a profitat de această fereastră iar chávezismul ar putea deveni un fenomen semnificativ, şi dincolo de graniţele Americii Latine.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.*

Copyright: Project Syndicate, 2013
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

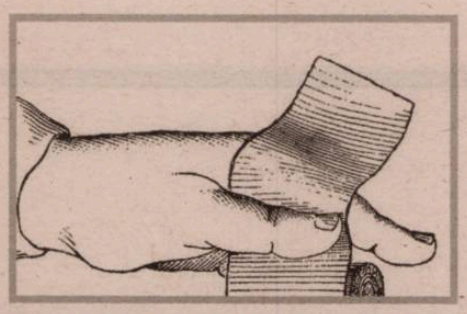

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Moderatorul-cîrpă și moderatorul-fiară

Multele televiziuni numite „de ştiri", apărute în ultimii ani, au creat o nouă categorie de oameni care apar la TV. Nu e vorba de detestabilii şi detestaţii analişti, ci de mai discretele personaje desemnate cu numele de „moderatori". Voi păstra acest nume ca să ştim despre ce vorbim, dar, fiindcă nu se potriveşte cu ceea ce e, de regulă, o gazdă de talk-show, îi voi adăuga doi determinanţi: „cîrpă" şi „fiară".

Voi începe cu însuşirile comune ale moderatorului-cîrpă şi ale moderatorului-fiară. E vorba de două specii fără trecut, inclusiv profesional. CV-ul varietăţii „cîrpă" se rezumă la cîţiva ani de reporterlîc plebeu, cu promovarea obligatorie în funcţia – la fel de impropriu denumită – de corespondent, zisă şi „om de live". Spre deosebire de corespondentul autentic, de pe vremuri, care îşi făcea veacul în locuri îndepărtate şi trimitea de acolo corespondenţe, acest gen de reporterîrşniţă e un fel de accesoriu al echipamentului de transmisii directe, cel numit SNG. Echipamentul şi anexa lui de carne se deplasează împreună, nu mai departe de Parchet sau de Curtea Supremă de Justiţie, de unde turuie ştirea cu clanul X sau cu politicianul Y, care rămîne în arest. Care ştire, desigur, nu e nici o ştire, cît timp X sau Y nu au fost eliberaţi, dar umple cîteva minute din jurnalul tuturor televiziunilor. De altfel, aţi văzut prin oraş, SNG-urile posedă ceva numit spirit gregar, fiindcă adună singure o turmă, pe la sediile diferitelor instituţii.

În ipostaza de accesoriu de live, omul nostru s-a ocupat, totuşi, cu ceva care seamănă a ştiri, chiar dacă, de fapt, nu sînt ştiri. Atunci cînd e promovat la rangul de moderator, renunţă cu totul la acest gen jurnalistic, pentru a le dezbate. Pe ele, ştirile care nu există, fiindcă moderatorul nu le-a pus în jurnal pe vremea cînd era reporter. La nonştirea cu „rămîn în arest" se adaugă numeroasele mizerii aruncate în piaţă de politicieni – unii despre alţii, despre Gigi Becali, despre toată lumea – iar apoi mai vin la rînd diferite discuţii despre diferite partide falite, care se scindează şi fuzionează într-un ritm care n-are nimic în comun cu folosul telespectatorului. Şi, în fine, mai e, sus de tot pe listă, bătutul cîmpilor la timpul viitor, fiindcă, în România, media se ocupă din ce în ce mai mult cu ce va fi. Aţi observat că pînă şi meteorologii îşi desfăşoară tot mai mult activitatea în studiouri, şi nu pe lîngă baloanele acelea despre care se spun bancuri.

Viitorul, ca materie primă, are două avantaje. Primul e că nu poate fi infirmat şi, deci, îţi permite să te inflamezi şi să te contrazici la nesfîrşit, mai ales dacă ai idei fixe şi certitudini exagerate de sine. Al doilea, care decurge, este că diferitele lucruri care se vor întîmpla – în primul rînd, catastrofe politice cauzate de adversari – sînt uşor de clocit în cuibarele în care stau, ca găinile, consultanţii politici ai partidelor, de unde, miraculos, ajung apoi la TV.

Bramburelile de acest tip – pe care mă voi încăpăţîna să le numesc „dezbateri", din nou, ca să ştim despre ce vorbim – umplu spaţii mari din grilele televiziunilor pe care, de asemenea, insist să le numesc „de ştiri", deşi nu dau ştiri. Nu poţi s-o ţii într-un jurnal continuu, aşa că, între jurnale, mai trebuie să introduci ceva, iar asta se rezolvă cu pseudoformatul pe care l-am descris. După următorul jurnal, sau chiar după următoarele două, se schimbă omul din studio, genericele. Brambureala continuă, însă, în acelaşi studio, cu aceiaşi invitaţi – sau cu cei care au fost ieri la emisiunea cealaltă. Pe lîngă faptul că o asemenea cacealma e foarte convenabilă pentru politic şi politicieni, marele avantaj al televiziunii e că îşi umple către o oră de emisie, cu costuri care tind să egaleze salariul celui de care nu ne putem descotorosi în articolul de faţă, eroul nostru, moderatorul. Ceea ce explică şi statutul în general precar, interşanjabil şi lipsit de glamour al acestuia.

Intră în scenă, acum, cele două categorii despre care vorbeam la început. Contrar morfologiei, la TV, cîrpa e de sex feminin şi fiara – de sex masculin. Dar nu întotdeauna. Cîrpele-mascul par cu atît mai cîrpe cu cît stau între fiarele în general posesoare de testosteron, la fel cum fiarele de sex feminin sînt stridente în ansamblul nu calin şi sexi, dar, cel puţin, aparent-neutru, distant-slugarnic al suratelor cîrpe. Dar să le luăm pe rînd, începînd cu cele din urmă. La nonformatul despre care vorbeam mai sus, există cel puţin două tipuri de presiune din exterior. Prima e a partidelor politice, care îşi fac liste cu aşa-zişii vectori de imagine, oamenii pe care îi trimit la TV. Una dintre însuşirile moderatorului-cîrpă e aceea că nu are nici un control asupra numelor pe care le va avea în studio. Nu poate schimba, de regulă, nici compoziţia partizană a platoului, fiindcă televiziunea trebuie să respecte proporţiile parlamentare sau, dimpotrivă, să se conformeze interdicţiilor patronului cu privire la cutare partid. Analiştii casei sînt ai casei mai mult decît moderatorul-cîrpă, care e mutat în grilă, de ici-colo, mai des decît ei. Şi, în fine, ceea ce e mai trist pentru moderatorul-cîrpă e faptul că temele şi abordările îi sînt dictate de undeva, de mai sus, de la posesorii unor funcţii ezoterice gen *„Editor Of The Day"* sau *„Senior Editor"*.

În acest gen de halucinaţie recurentă, moderatorului-cîrpă nu-i trece prin cap să-i întrerupă pe politicieni, să îi despartă cînd se încaieră sau, cu atît mai puţin, să deturneze monoloagele paranoid-analfabete ale cîte unui analist care a avut o zi proastă sau o temă la fel. Aşa încît, nu îi rămîne decît să aprobe din cap, ca acel kitsch canin pe care îl vedeam pe vremuri, pe geamul din spate al maşinilor, zis Căţelul afirmativ.

Dar cine vrea să fie atît de nefericit? De ce s-ar apuca cineva de o astfel de meserie-coşmar? Schizoidul suflet al acestui gen de gazdă (sau mai degrabă majordom) TV e permanent încălzit de o licărire de speranţă. Conform vorbei napoleoniene cu raniţa şi bastonul de mareşal, fiecare cîrpă are întipărită, în ţesătura ei, o efigie de fiară, ca la Giulgiul din Torino.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● NEUE ZÜRCHER ZEITUNG (1 aprilie)

Arta e mai inovatoare în vreme de criză. Cel puţin în Portugalia. Sectorul cultural al acestei ţări mici şi sărace, din sud-vestul european, a avut mult de suferit în urma tăierilor masive de fonduri. Numeroase finanţări au fost anulate, subvenţiile au fost drastic reduse, în ultimii ani. Şi totuşi, asistăm la apariţia unui nou val al cinematografiei portugheze – susţine *Neue Zürcher Zeitung*. Tinerii regizori portughezi sînt pe cale să devină noile vedete ale cinematografiei europene.

„Şi în România ultimului deceniu, marcată de corupţie şi de turbulenţe politice, s-a putut remarca o evoluţie asemănătoare a cinematografiei. În schimb, cinematografia maghiară trece printr-o criză existenţială, după anularea actualei ediţii a Festivalului Naţional de Film şi după reducerea substanţială a fondurilor de sprijin de către guvernul conservator al lui Orbán."

Cineaştii portughezi cunosc, de ani de zile, dihotomia subvenţiilor la limită, a succesului redus la public şi a reputaţiei festivaliere foarte bune. „În anii '80, tînăra generaţie de regizori portughezi însufleţea cinematografia de autor din Europa: João Botelho *(Despărţire portugheză)*, Pedro Costa *(O Sangue)*, Teresa Villaverde *(Sfîrşitul copilăriei)* sînt cei mai de seamă reprezentanţi ai acelei generaţii."

„2012 a fost anul zero în cinematografia portugheză. Mulţi artişti şi tehnicieni au rămas fără loc de muncă. «Cinema-ul portughez trebuie să se nască aici, în Portugalia, şi să spună poveşti de-aici, din Portugalia. Ne aşteptăm ca 2013 să fie anul renaşterii cinematografiei noastre» – spune producătorul Dario Oliveira, director al festivalului de scurtmetraj de la Vila do Conde. Şi regizorul Luís Urbano se asociază acestei pledoarii: «A investi în cinema-ul portughez înseamnă a investi în identitatea, în cultura şi memoria acestei ţări.»" Tinerii regizori portughezi de astăzi merg pe urmele copiilor teribili ai anilor '80. **(M. M.)**

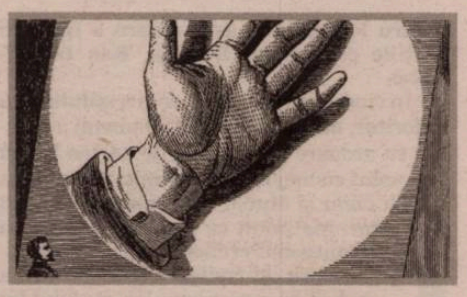

Adina POPESCU

portrete din mers

Surorile Florentina

Noi, Popeştii, sîntem mulţi – şi cu toţii avem prestanţă. Să le luăm, de pildă, pe surorile Popescu de la mine din bloc: Florentina, cea mare, stă la şapte; Cameluşa (formulă de alint impusă de ea însăşi) stă la cinci. Amîndouă pensionare, amîndouă celibatare (a nu se înţelege văduve), fiecare cu apartamentul ei, cu viaţa ei. Pentru că personalitatea uneia e dominantă şi pentru că, într-un mod doar de ele înţeles, cele două coexistă doar una prin cealaltă, le vom numi „surorile Florentina".

Aparent, surorile Florentina sînt două doamne independente. Se vizitează de două-trei ori pe zi, vizite în adevăratul sens al cuvîntului, adică nu doar coborît sau urcat două etaje în capot şi-n papuci şi sunat intempestiv la uşă – „Eşti bine?" Uneori, vizitele sînt anunţate cu un telefon înainte, căci amîndouă au UPC. Florentina coboară cu o feliuţă de tartă cu fructe. Cameluşa urcă cu medicamentele pe care le-a primit de la fiul ei, din străinătate. Să nu vă imaginaţi că tot timpul e un du-te-vino cu liftul. Vizitele se desfăşoară la ore decente, uneori precise. Cum ar fi vinerea, cînd se uită împreună la *Românii au talent*.

Florentina merge greu, cu o cîrjă metalică; în rest, e vioaie şi pe faţă, iar cînd are ceva de spus, de aflat, de iscodit, parcă se împiciorongeşte brusc. Cîrja are multiple întrebuinţări, este o mică extensie utilă. O ajută cînd gesticulează sau se lasă pe ea cînd rosteşte mai apăsat un cuvînt. Tot cu cîrja a alungat din scară o pisică ce se aciuase aici. Stătea lipită de calorifer şi mieuna ca s-o bage cineva în seamă. Nici mîncare nu voia, doar un pic de atenţie. „Ce ne trebe pisici în bloc? De ce nu le luaţi acasă, dacă le iubiţi atîta?"

În pas cu vremurile pe care le trăim, Florentina le trimite, pe mail, pensionarilor din lista ei de prieteni (la mine ajung la a doua mînă, prin maică-mea, cu care a făcut schimb de adrese) *slideshow*-uri cu: frumuseţile naturii, ţări exotice, animale de casă în ipostaze amuzante şi bancuri, unele cu tentă uşor licenţioasă – adică apare cuvîntul „sex".

În schimb, Cameluşa nu le are cu netu'. Ea e o fire mai retrasă şi merge cu privirile în pămînt, asta pentru că nu vede bine şi e atentă mai mult la picioare. De auzit, însă, aude tot. Are un soi de lămpaş al ei, deasupra uşii, pe palier, care se aprinde între orele 18 şi 22. Şi, din proprie iniţiativă, e responsabilă cu ghena. Să fie curată, primenită, să existe cutia „pentru sticle şi borcane", pe care ea a inventat-o. Cînd o întrebi ce face, e bolnavă. „Am mîncat nişte vinete şi aşa de tare m-a durat ficatu'... Dar să nu-i spui Florentinei, că se supără pe mine!"

„Miaunel şi Bălănel erau doi pisoi la fel..."

Spre deosebire de Florentina, Cameluşa are, în schimb, un companion. Îl cheamă tot Popescu – domnul Popescu. O vizitează o dată sau de două ori pe săptămînă. Deşi sînt amîndoi singuri, n-au alte gînduri. Domnul Popescu stă cu un nepot student, căruia îi găteşte şi îi spală. Cameluşa nu poate ieşi din confortabilul nucleu „surorile Florentina". Aşa că au o relaţie modernă. La un moment dat, domnul Popescu şi-a rupt un picior şi n-a mai dat pe la ea ceva vreme. Cameluşa a suferit în tăcere, dar nu i-a dat prea multe detalii Florentinei despre ce a păţit bietul domn Popescu. Am senzaţia că Florentina e un pic geloasă pe el.

În fiecare sîmbătă dimineaţă, un taxi se opreşte la scara blocului. Surorile Florentina, una cu ochii-n pămînt, alta manevrîndu-şi cu dibăcie cîrja, pleacă împreună undeva. Îmi amintesc mereu de poezia cu „Miaunel şi Bălănel erau doi pisoi la fel..." Două fiinţe diferite, dar inseparabile, pentru care bătrîneţea are un singur sens: împreună. N-am aflat niciodată unde se duc – este micul şi singurul lor secret.

Liliana NICOLAE

Doamna Pagu aleargă

În dimineaţa în care m-am întîlnit cu doamna Pagu, a ieşit soarele. Asta după ce, zile la rînd, au fost doar nori, nori, nori. Aşa că m-am gîndit că e un semn bun. Cînd mi-a deschis uşa, femeia – tunsă scurt, cu părul alb – radia de-a dreptul. Iar amîndouă eram îmbrăcate în roşu. Ce coincidenţă! „Şi amîndouă avem ochii albaştri!“ – remarc eu. „Nu, iubita! Ai mei sînt verzi.“

Ne aşezăm lîngă fereastră, în lumina soarelui slab, dar hotărît, de februarie. Eu – pe fotoliu, cu o cafeluţă „tare şi bună“ alături. Doamna Pagu – în faţa mea, pe un scaun pitic. Acolo a stat cuminte, ca o şcolăriţă, cu mîinile pe genunchi şi spatele drept, cît a durat discuţia noastră.

De ce m-am dus la doamna Pagu – Elena Pagu? Aflasem că, la 86 de ani, e dublă campioană la marş şi multiplă campioană europeană. Vîrsta ei e dublă faţă de a mea. Deci, a trăit cam două vieţi de-ale mele. Ei bine, la vîrsta ei, doamna Pagu încă aleargă cinci kilometri, de trei ori pe săptămînă. De unde atîta energie?! Eu, dacă aş fi stat în locul ei, cinci minute pe scaunul pitic, aş fi început să mă foiesc în căutarea unei poziţii mai bune. Doamna Pagu – nu.

Totul a început într-un sat de lîngă Suceava. Elena Pagu mergea la o şcoală aflată la 9 kilometri de casa ei. 9 – dus, 9 – întors. Era vremea războiului şi şcolăriţa de-atunci trebuia să meargă pe o şosea unde armata rusă avea puncte de observaţie. Uneori, cînd trecea pe-acolo, i se făcea părul măciucă. Simţea cum privirea unui soldat aproape că o pipăia cu binoclul. Alteori, auzea cîte o exclamaţie de sus, dintr-un turn de observaţie: *Kak krasiva smatritsia!!!* Adică: „Ce frumos se vede!“

Anii au trecut şi, între timp, Elena Pagu intrase la liceu şi drumul nu mai era de 9, ci de 7 kilometri. De fapt, nici nu mai contau doi kilometri în plus sau în minus! Mersul pe jos devenise un fel de-a fi. Odată, o birjă a oprit în dreptul ei şi un domn elegant a invitat-o să urce. S-a întîmplat de vreo două ori să ajungă cu birja la liceu, pînă cînd o profesoară, care a văzut-o coborînd în faţa liceului, i-a atras atenţia că „nu e frumos să călătorească cu un necunoscut“.

Aşa că şi-a reluat drumurile pe jos.

Mama ei se trezea special cu noaptea în cap, pentru ca ea să ajungă la timp la şcoală. Unul dintre fraţi, Costică, avea o pasiune un pic mai ciudată: deşuruba ceasurile. Aşa că nici un ceas nu mai rămăsese întreg în toată casa. Dar mama se trezea oricum, iar Elena ajungea uneori la şcoală înaintea femeii de serviciu, încît ar fi putut să facă focul în clasă, în locul ei.

După liceu, Elena Pagu a făcut o şcoală de asistente medicale. Asistente de ocrotire – aşa se numeau atunci. Şi a continuat să meargă. Iarăşi, kilometri întregi, în fiecare zi, de la o casă la alta, să vadă copiii, să facă muncă de prevenire, vaccinuri sau să asiste la vreo naştere. Ţine minte şi acum primul ţipăt al copiilor cînd veneau pe lume! Un „ooooa“ prelung, care schimba totul în casa în care se auzea. Puţin – şi în inima femeii care-i dăduse o mînă de ajutor.

Doamna Pagu se mutase deja la Bacău. Acolo erau şi blocuri, aşa că urca şi cobora zeci de etaje pe zi. Lifturile de-abia apăruseră, dar oamenii se cam temeau să le folosească.

Din cînd în cînd, Elena Pagu priveşte soarele care intră pe geam. „Ştiţi, eu dau de mîncare la păsări! Ia să vedem! A mai venit vreuna la mămăligă? Hei, tu! Ăla cu ciocu' negru! Nu mînca tot, mai lasă-le şi la ăştia mici!“

Aproape de fereastra ei de la etajul patru, se înalţă un plop luuung şi subţire. „Cînd se umple de frunze, se umple şi de păsărele! I-am zis plopului Costică, aşa cum îl chema pe fratele cu ceasurile!“

Apoi, femeia care a mers toată viaţa pe jos a ieşit la pensie. Îi murise soţul şi simţea că pică într-o depresie. „Trebuia să iau măsuri!“ – îmi spune pe un ton hotărît, aproape milităreşte. „Neapărat trebuia să fac ceva!“ Şi a început să alerge. La început, prin parcul central din Bacău. Asta era acum vreo 30 de ani. Era ilar! Scandalos pentru orăşelul de provincie! Oamenii îşi făceau cruce. „A înnebunit madam Nichifor!“ – spuneau (aşa o chema pe doamna Pagu după primul soţ).

Şi a continuat să meargă.
Iarăşi, kilometri întregi, în fiecare zi.

Însă, alergînd aşa, prin parcul din Bacău, lîngă care era şi un combinat ce emana tot felul de mirosuri, l-a cunoscut pe cel care urma să-i devină al doilea soţ. Şi lui îi plăcea să alerge. Dar în Bucureşti. Aşa că s-au mutat împreună în Capitală! Aici, s-au alăturat unui grup de vîrstnici, cu care se întîlneau periodic şi se antrenau pentru competiţii, la categoria *„masters“*. Mai întîi, competiţiile pe cartier, pe oraş, pe ţară, pe continent şi – apogeul – cele mondiale! Femeia, aparent firavă, de pe scaunul pitic, a fost de două ori campioană mondială la marş. Mi-arată pozele, mi-arată cupele, medaliile... Ce vremuri! Ce amintiri!

„În Bucureşti, o singură dată şi-a mai făcut un cetăţean cruce cînd m-a văzut alergînd. Alergam desculţă, prin zăpadă. Ninsese şi era o zăpadă curată şi pufoasă, aşa că mi-am zis: «Eu trebuie să alerg prin zăpada asta!» Ştiţi, competiţiile sînt un stimulent, mai ales pentru noi, vîrstnicii. Ai un calendar, ştii că peste două luni ai o competiţie, te antrenezi... ai un scop! Cînd îţi doreşti ceva şi eşti vîrstnic e foarte important. Că dacă nu-ţi mai doreşti nimic eşti bun de îngropat!“ – şi rîde după o asemenea concluzie...

„Dar – o întreb – cînd poţi să simţi sau să spui «Gata! Am îmbătrînit!», cînd îmbătrîneşte un om?“

„E greu de spus, iubita mea! Sînt manifestări juvenile la vîrsta senectuţii, şi invers.“

„Dar dumneavoastră nu sînteţi bătrînă, nu-i aşa?“

„Bineînţeles că nu! – şi rîde cu un rîs viu, pentru care aproape că o invidiez. Nu sînt bătrînă. Am doar 86 de ani şi şapte luni!“

„Aveţi vreun secret?“

„Am mai multe. Dar cred că cel mai important e să te mulţumeşti cu ce ai, cu ce poţi realiza prin forţele tale, fără să-i stinghereşti prea mult pe alţii, fără să depinzi prea mult de alţii. Altfel... mişcarea şi iubirea mă ţin vie, dinamică, cu chef de viaţă. Dar să ştii că sînt raţională. Ştiu că n-am eternitatea în faţa mea! Şi am trecut prin multe. Dar sînt încă dreaptă, sînt în picioare şi pot să fac un marş de 10 km, şi acum! Mai primesc cîte o musafiră... Mai bîrfim că ăsta e sufletul conversaţiei... Sînt un om normal. Aproape. Cînd alerg, mă simt liberă, mă bucur de natură şi de locurile pe care le străbat.“

Peste cîteva zile, ne întîlnim să alergăm împreună. De fapt, să facem marş. Doamna Pagu îmi dă primele lecţii: „Uite, coatele trebuie ţinute pe lîngă corp şi mişti braţele, iubita! Iar paşii... uite, ca la armată, aproape!“ Îmi arată şi, curînd, prinde viteză. Eu – pe lîngă ea – încerc să ţin pasul.

„Ei, cum e? Cum e?“

„Hmm.... Rapid!“ zic eu.

„Rapid?! O lăsăm mai uşor atunci.“

„Nu, nu! Că mă descurc!“

„La competiţii e foarte important cum faci paşii. Dacă nu-i faci corect, eşti descalificat. Mie nu mi s-a întîmplat niciodată. Şi nici n-am abandonat vreodată vreo cursă. Ei, cum e? Cum e?“

Seara, domna Pagu îşi pune un CD. Acum e Chopin, dar îi place mult Mozart, pentru că e mai vesel, mai optimist. Ia o carte, mai citeşte sau mai dezleagă un rebus. Nu-şi lasă mintea să se odihnească. Uneori, învaţă poezii. Din alea fără rimă, care se reţin mai greu. „Nu-mi mai este uşor, dar am metodele mele. Scriu cîte o strofă pe o coală de hîrtie şi las una lîngă aragaz, în bucătărie, una pe policioara de la baie, alta pe noptieră. Aşa le reţin mai uşor!“ Uneori, doamna Pagu cîntă.

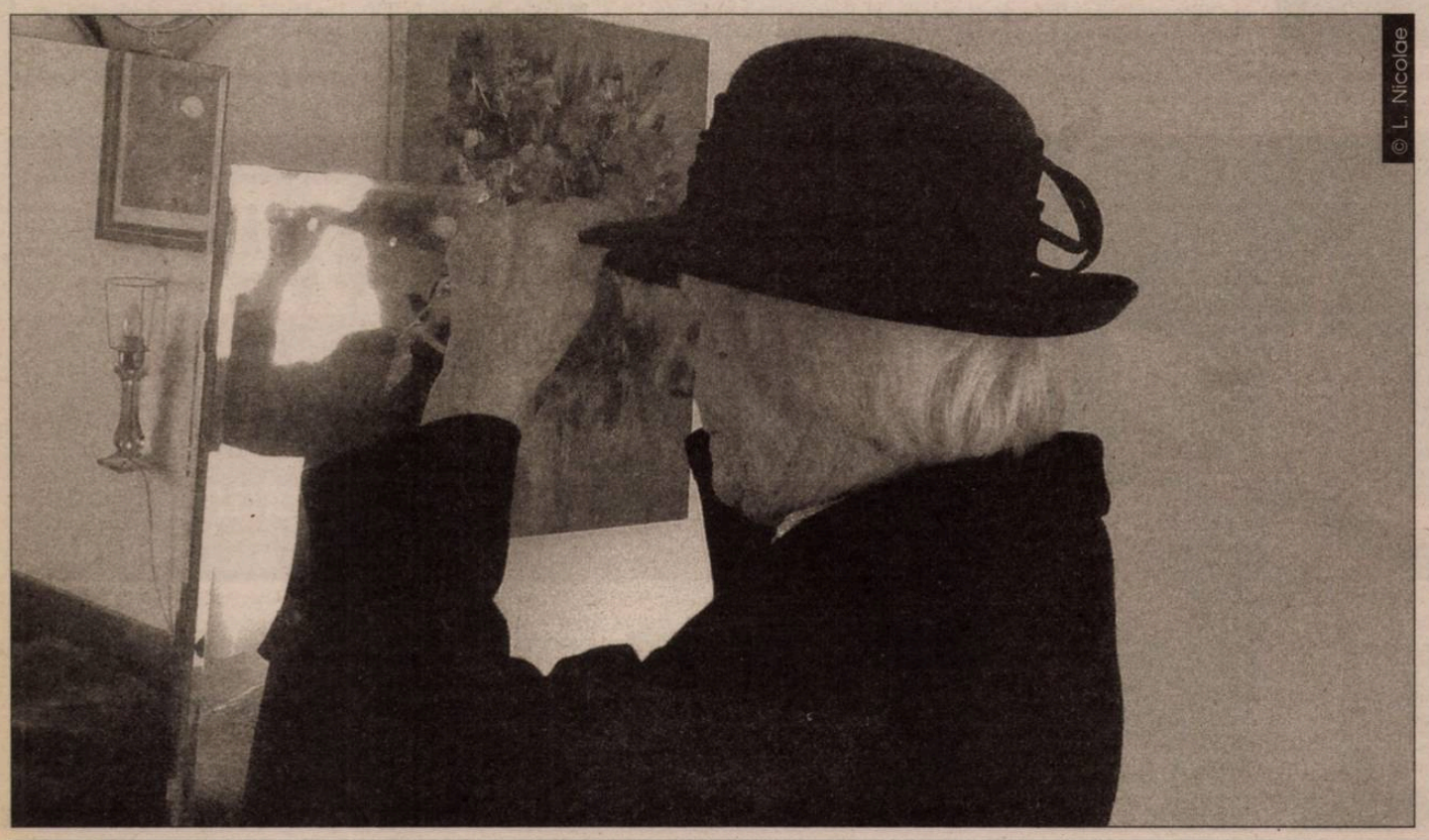

Varianta audio a acestui reportaj poate fi ascultată la http://www.romania-actualitati.ro/inima_nu_face_riduri-47667

Liliana Nicolae *este jurnalist la* Radio România.

PURTÎND MĂŞTI PENTRU A TRANSMITE CEVA GRAV, ROMÂNII PLEACĂ SĂ DUCĂ GUNOIUL ŞI, LA ÎNTOARCERE, SE ARATĂ DERANJAŢI DE RISIPĂ

■ ICR a declarat oficial că tinerii care au protestat lîngă standul românesc de la Salonul de Carte de la Paris, purtînd măşti ale scriitorilor absenţi, se aflau sub influenţa alcoolului. ICR consideră, poate, că protestele sub influenţa alcoolului sînt mai puţin serioase? Noi am putea enumera o serie de opere artistice şi literare (unele chiar expuse la respectivul stand românesc) create sub influenţa alcoolului. Ce e totuşi limpede este că protestul n-a fost apă chioară. (**A. M.**)

■ Cînd mergi cu 381 şi nu ţi-ai luat o carte la tine (în ziua aia nu-mi luasem), te uiţi pe geam la ce mai trece. Şi vezi trecînd litere în mişcare, scrise pe maşini pentru a transmite ceva. De exemplu, www.amslabit20kg.ro. (**D. S.**)

■ După cum există studii conform cărora simţul de orientare al păsărilor călătoare este grav afectat de schimbările de climă, ele pierzîndu-şi adesea direcţia de zbor, ar trebui să ne gîndim serios dacă în locul Iepuraşului de Paşti nu va veni cumva Moş Crăciun. (**S. G.**)

■ Mircea Geoană a declarat zilele trecute: „Pe cei de la PDL i-a pedepsit Dumnezeu. Au făcut tot felul de promisiuni – traiul bun, lupta împotriva corupţiei, adevărul, dreptatea, speranţa –, tot arsenalul de promisiuni pe care românii le-au crezut. Şi Dumnezeu, şi românii i-au pedepsit

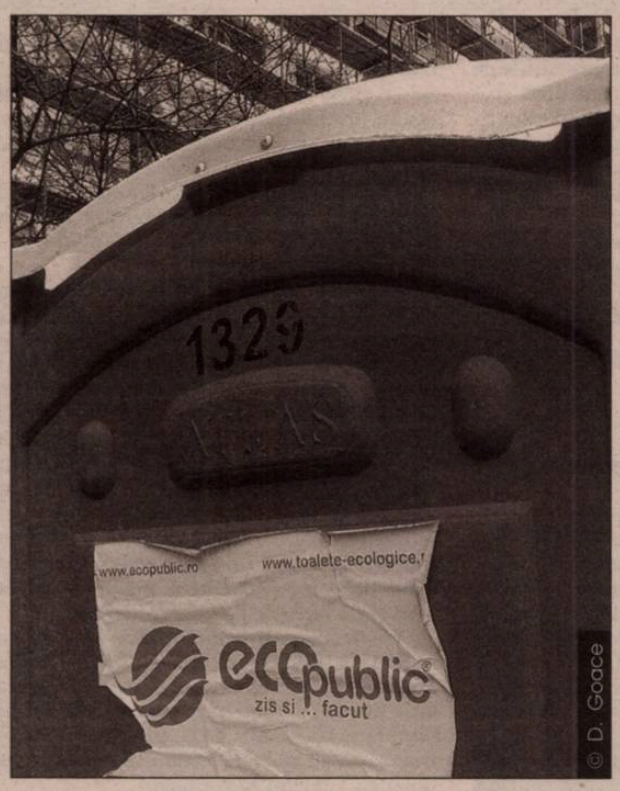

Cu ochii-n 3,14

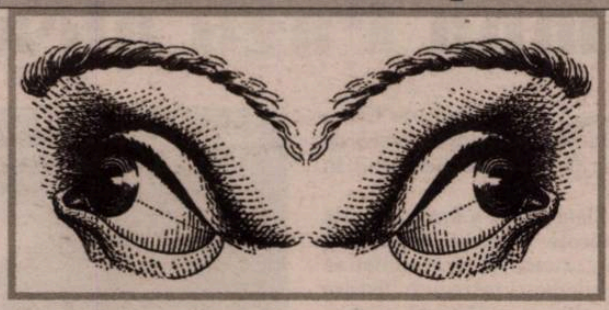

pentru astfel de promisiuni. Dumnezeu vede şi pedepseşte pe cei care întind coarda prea mult.“ Gîndul că Dumnezeu n-are altă treabă decît să-i pedepsească pe membrii PDL mă înfioară mai mult decît gîndul inexistenţei Lui. (**L. V.**)

■ În turul al optulea din cadrul Marelui Premiu de Formula 1 al Malaeziei, cursa a început pe ploaie, iar după doar cîteva tururi, s-a oprit. O parte dintre piloţi s-au grăbit să facă schimbul de pneuri. Printre aceştia, şi Lewis Hamilton, care a încurcat standurile la intrarea la boxe: în loc să se ducă la echipa sa cea nouă, Mercedes, a trecut întîi pe la cel al fostei formaţii, McLaren. A păţit exact ca protagonistul întîmplării după care Constantin Popescu a făcut scurtmetrajul *Apartamentul*. Un soţ îşi minte soţia că pleacă în delegaţie. Se duce la amanta care stă în acelaşi bloc. Pleacă să ducă gunoiul şi, la întoarcere, încurcă apartamentele şi nevasta se trezeşte cu el la uşă, în pijama. (**A. M. S.**)

■ Ştiţi cum e cînd se întîmplă să intraţi în cîte-un magazin „doar să vă uitaţi“? Mare grijă dacă ajungeţi prin Australia. Proprietarii unui magazin din Brisbane vă întîmpină, încă de la vitrină, cu următorul anunţ: „Dragi clienţi, începînd cu prima zi a lunii februarie, acest magazin va taxa cu 5 dolari fiecare persoană care intră «doar ca să se uite». Taxa de 5 dolari va fi scăzută din suma de plată, în cazul achiziţionării unor produse.“ Eu aş introduce o taxă pe care ar trebui să o plătească vînzătorii plictisiţi şi scîrboşi, care se arată deranjaţi de cum intri în magazinul lor. Dar asta-i altă poveste. (**P. M.**)

■ Carevasăzică: telefoane inteligente, televizoare inteligente, case inteligente, ba chiar şi (am găsit pe net) ghivece inteligente. Nu vi se pare că se face risipă de inteligenţă? (**M. V.**)

ABSENŢA MATERIEI FRUMOASE DIN BUCUREŞTI E RELATIVĂ, FIREŞTE

■ Fizicienii s-au reunit recent pentru a dezbate diferitele feluri de nimic. Căci „nimicul este cea mai importantă parte din Univers“ – conform spuselor unuia dintre organizatori. Absenţa materiei este prima formă a nimicului, are şi o culoare, neagră – au spus unii. Inevitabil, s-a ajuns să se discute despre originea Universului şi savanţii s-au împărţit în două tabere: unii întrebau „de ce“, alţii întrebau „cum“. Pînă la urmă, s-au dus cu toţii la culcare. (**M. C.**)

■ Compania Ryanair a fost dată în judecată, în Spania, pentru publicitate sexistă. Reclamele prin care încercau să-şi vîndă biletele (care se vînd oricum foarte bine, fiind de zece ori mai ieftine decît cele de la Iberia) sînt pline de femei frumoase aproape dezbrăcate, unduindu-se lasciv pe margini de piscine. Asociaţia de consumatori Adecua, care a cerut oprirea reclamei, este de părere că fetele dezbrăcate n-au nici o legătură cu zborul *low cost*. Doar dacă Ryanair nu are în vedere vreo aterizare forţată ori vreun *crash* balneoclimateric. (**S. S.**)

■ Un bilet la expoziţia *Human Body*, deschisă zilele acestea la Muzeul „Grigore Antipa“ din Bucureşti, costă între 50 şi 60 de lei. Un pont de pe site-ul muzeului: biletele se pot cumpăra şi în rate. (**S. G.**)

■ Conform unui studiu recent, oamenii de Neanderthal, după ce au coabitat mai bine de 10.000 de ani cu oamenii moderni *(Homo sapiens)*, în cele din urmă au dispărut, pentru că aveau o structură cerebrală diferită, o parte importantă fiind alocată vederii, în detrimentul altor funcţii, precum legăturile sociale. Cu alte cuvinte, vedeau mai bine, dar erau mai proşti. Părerea mea, însă, este că dispariţia lor e relativă. (**A. P.**)

■ Trageţi aer în piept să rostim împreună cel mai lung cuvînt din toate limbile lumii: „Donaudampfschiffahrtselektrizitätenhauptbetriebswerkbauunterbeamtengesellschaft“. 79 de caractere. Fără spaţii. E în germană, fireşte, şi a fost celebrat de către Institutul Goethe în cadrul recentei Zile Internaţionale a Limbii Materne. (**M. C.**)

MAI ÎNŢELEGE CINEVA EXPRESIA „SISTEMUL SOLAR E FĂCUT CA SĂ PRODUCI FRIG“?

■ Preşedintele Traian Băsescu a declarat că nu se mai poate înţelege cu PDL. Cu PSD, PNL şi UDMR nu se mai înţelege de mult. Cu PC nu s-a înţeles niciodată. Mai înţelege cineva ceva? (**M. M.**)

■ Întrebată, pe covorul roşu al Galei Premiilor Gopo, cîte una-alta despre filmul românesc, actriţa Ilinca Goia a folosit expresia „filmul de iscălitură“. Sper că a auzit-o cine trebuie şi că la Gala de anul viitor vom avea „Premiul pentru cel mai bun film de iscălitură“. (**L. V.**)

■ Deşi se estima că va fi ieşit pînă acum din sistemul solar, satelitul Voyager 1 (plecat acum 35 de ani de pe Terra) se află încă sub influenţa Soarelui. Nici sistemul solar nu mai e cum era. (**M. C.**)

■ În Braşov am descoperit un restaurant care se cheamă „Ceasu' Rău“. Întrebîndu-mă de ce ar vrea cineva să intre într-un local cu un asemenea nume (fără să-i fie teamă că s-ar putea îneca, de pildă), am găsit răspunsul chiar pe site-ul restaurantului: „Ceasu' Rău e făcut ca să te simţi Ca la Mama Acasă!“ (**I. P.**)

■ Pe marginea şoselei Bucureşti-Ploieşti există o hală pe care scrie „Depozitul de prosoape“. Am intrat, de curiozitate. Înăuntru era un spaţiu uriaş şi un frig cumplit, de simţeai că trebuie să mergi foarte încet ca să nu produci curenţi reci. Pe rafturile risipite de-a lungul acelui spaţiu erau nişte obiecte casnice ieftine. Erau şi prosoape, şi halate, de vreo două-trei feluri, unele mai prăpădite ca altele. Pe un coş de plastic scria „prosoape murdare“. Dedesubt era trecut un preţ, iar înăuntru chiar erau nişte prosoape murdare. Mi-am zis că, dacă or fi puse acolo, la vînzare înseamnă că or exista şi mușterii în stare să cumpere acele prosoape murdare. N-am reuşit să înţeleg însă cine le murdărise. (**A. M.**)

■ Titlu de ştire la TV: „De Paşti, mai frig decît de Crăciun“. Să tăiem porcii? (**A. P.**)

PUBLICITATE

DILEMA VECHE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 478 ■ 11-17 aprilie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

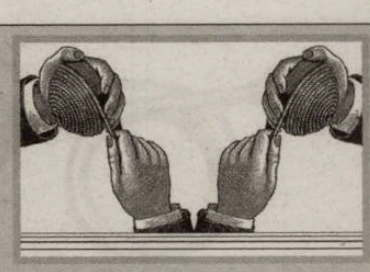

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze 12

ANDREI PLEŞU

„Noile riscuri ale vorbitului în public“

pagina 3

Dialog cu

LUCA NICULESCU

pagina 7

GABRIELA ADAMEŞTEANU

la Clubul *Dilema veche*

paginile 20-21

Cum ne mai jucăm

„Omul nu încetează să se joace cînd îmbătrîneşte, e bătrîn cînd nu se mai joacă.“

G.B. SHAW

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

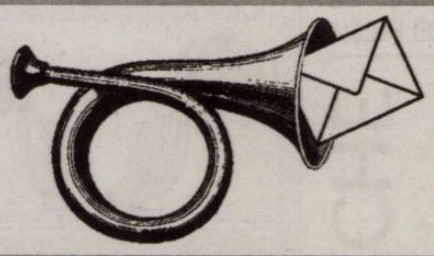

turneu de inbox

Criza de idei și erorile de sistem

Cine și-a făcut iluzii că, după 1989, metodele și gîndirea actorilor din sistemul preuniversitar românesc de educație se vor schimba în mod radical, „peste noapte", a citit probabil prea multă literatură SF.

Dacă, înainte de '89, erai promovat în calitate de manager școlar, una dintre primele lecții pe care le învățai era aceea că delațiunea, practicată în mod sistematic și pe scară largă, rezolva multe dintre problemele cu care te confruntai în administrarea resurselor umane ale unității școlare pe care aveai iluzia că o administrezi.

Cum trebuia să procedezi pentru neutralizarea salariaților incomozi și nonconformiști? Proceduri nescrise, dar transmise din generație în generație, îți recomandau să faci frecvente inspecții la clasele unde predau „insurgenții" din sistem. Calificativul devenea, astfel, o armă redutabilă, necesară pentru reducerea la tăcere a celor lipsiți de obedienta cerută de sistem. Atmosfera creată astfel dădea curaj delatorilor „de serviciu" să creadă că sînt pe drumul cel bun și că sistemul îi ocrotește, indiferent de prestația lor sau de eventuale abateri de la deontologia profesională.

Care erau cele mai eficiente metode de evaluare profesională recomandate? Erau apreciați doar aceia care respectau cu stricteţe regula milenară: „Capul ce se pleacă, sabia directorală nu-l taie." Discuțiile în contradictoriu nu erau necesare, dezbaterile despre posibile forme de optimizare a procesului didactic erau formale și aduceau daune stabilității sistemului.

Ce soluții comportamentale erau obligați să adopte dascălii care își iubeau meseria și care erau în căutarea unor idei și soluții pentru a deveni mai performanți? Tăcerea și progresul individual, prin metode numai de ei știute, dar nevalorificate de sistem.

Poate că nu am săpat destul de adînc, dar o analiză (superficială și subiectivă) a stocului de idei și a listei de proceduri din sistemul de educație al ultimilor 23 de ani ne arată că vechile metode de manipulare au viață lungă. Nu ne îndurăm să aruncăm la gunoi acele metode, chiar dacă, în mod formal, le dezavuăm, atîta timp cît nu sîntem în stare să găsim altele mai bune.

Am intrat în labirintul crizei de idei și nu găsim ieșirea; gîndirea și comportamentul nostru au creat un cerc vicios pe care nu avem curajul și competența să-l distrugem. Bogata colecție de erori de sistem, alcătuită în mulți ani de supunere și indiferență la destinul și evoluția sistemului de educație, trebuie să ne pună pe gînduri. „Virușii" educaționali creați de această stare de lucruri nu dispar, însă, fără un efort coerent, fără constituirea unei „mase critice" de dascăli care doresc și găsesc soluții de schimbare radicală a sistemului. Doar un „antivirus" bine gîndit va fi în măsură să cureţe și să protejeze sistemul de noi atacuri ale obedienței, delațiunii, incompetenței, ale lipsei de chemare pentru profesia de dascăl...

prof. Dorin CREMENE

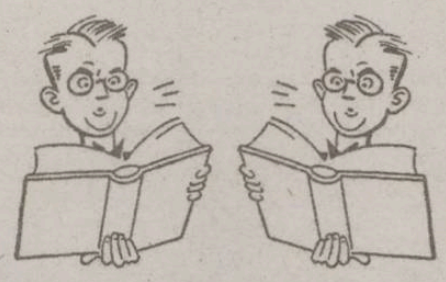

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ Metropotam.ro este un site decent și cu texte bine scrise, care îți poate face o idee despre ce mai e nou prin tîrg (sau prin tîrguri). De semnalat cronicile de restaurante, mai ales că sînt singurii – din cîte știu – care fac în mod profesionist așa ceva. (Adina Popescu)

■ Laureat în 2011 al Premiului Marcel Duchamp – unul dintre cele mai prestigioase premii internaționale pentru artă – Mircea Cantor deschide, la Muzeul Național de Artă Contemporană, prima sa expoziție personală din România: *„Quod Erat Demonstrandum"*. E un fel de retrospectivă a unui artist tînăr, devenit deja clasic. Dar nu vă temeți, Mircea Cantor nu e încă atît de clasic încît să-și construiască propriul piedestal într-un muzeu. Dimpotrivă, expoziția sa e „țesută" cu fitil de dinamită. Nu rataţi vernisajul de joi, de la MNAC – o să fie exploziv! (Matei Martin)

■ Pînă pe 25 mai, la Galeria Victoria Art Center, din București, aveți posibilitatea unei călătorii în timp: expoziția citadină „Orașul văzut de generația '80" a fost catalogată drept „cea mai amplă expoziție din ultimii 20 de ani". (Stela Giurgeanu)

■ Căutați neapărat volumul recent apărut la Editura Arthur: Gellu Naum, *Cel mai mare Gulliver* (ilustrații de Irina Dobrescu, Cuvînt înainte de Dan Stanciu). E o carte pentru copii și oameni mari. A fost republicată, după 55 de ani, dar nu se simte deloc timpul care a trecut peste ea. Băiețelul rău de aici, Matei, vrea să crească. S-a născut cu un an înainte de Apolodor și e musai să-l cunoașteți. (Ana Maria Sandu)

■ Mai aveți încă 10 zile la dispoziție ca să fiți niște patroni ai artelor. De curînd, s-a lansat we-are-here.ro, o campanie de *crowdfunding* menită să susțină festivalurile independente. Aveți de ales între: Anim'est, SoNoRo, Ideo Ideis, NexT, Street Delivery, KINOdiseea, Temps d'images, Green Hours International Jazz Fest. E imposibil să nu fi fost măcar la unul dintre ele și să nu simțiți nevoia să le mulțumiți organizatorilor. Chiar și cu 1 euro. (Luiza Vasiliu)

■ *În aerul rarefiat*, cartea-cult-super-bestseller-nominalizată-premiată-tradusă etc. a lui Jon Krakauer (traducere Ioana Vâlcu, Humanitas Fiction, 2013). Dacă ați citit și v-a plăcut ecranizata *În sălbăticie* (tradusă anul trecut tot la Humanitas Fiction), asta o să vă placă și mai mult. E tot cu moarte în munți, doar că la 8848 de metri altitudine. (Marius Chivu)

■ Între 12-14 aprilie, Capitala va fi cuprinsă de dans, odată cu evenimentul care închide proiectul internațional „E-Motional Bodies & Cities" (un program de mobilitate artistică desfășurat între 2011-2013). Festivalul „E-Motional: corpuri și orașe în mișcare" va include, printre altele, vernisaje de instalații foto-video și spectacole de dans contemporan din România, Letonia, Cipru și Turcia. Evenimentul este organizat de Fundația „Gabriela Tudor", în parteneriat cu Centrul Național al Dansului București, la Muzeul Național de Artă Contemporană și ZonaD – studio Paradis Serial. Mai multe detalii găsiți pe www.e-motional.eu. (Patricia Mihail)

■ Librăria Flower Power din Sinaia, în care cărțile sînt nu numai mereu alese pe sprînceană de patronul-poet Codruț Radi și de soția acestuia, ci și aranjate cu gust; precum și papetăria Micuța Marie, aparținînd aceluiași cuplu – plină de obiecte simpatice, bune pentru cadouri. (Iaromira Popovici).

■ Minunatul *Orlando* al Virginiei Woolf, în traducerea doamnei Antoaneta Ralian (Humanitas Fiction, 2013, prefață de Dana Crăciun) – o carte nouă, mereu surprinzătoare și cu accente pe care aproape le uitasem. Nu mai știu cum suna portretul cititorului ideal în traducerea Verei Călin, iată-l sub pana ghiduşă a doamnei Ralian: „Pentru acei cititori care și-au îndeplinit rolul de cititori, adică au izbutit să reconstituie conturul și circumferința unui

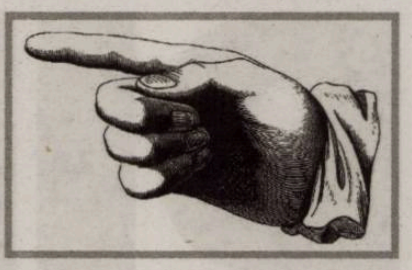

om în carne și oase doar din simplele sugestii scăpate de noi pe ici, pe colo; cei care au auzit un glas viu în ceea ce noi doar am șoptit; cei care i-au văzut de multe ori chipul, deși noi n-am spus aproape nimic în această privință; cei care au știut exact ce gîndește, cu toate că noi nu le-am oferit nici un cuvînt călăuzitor; pentru astfel de cititori scriem noi..." Pentru astfel de cititori și traducem! (Simona Sora)

■ Căutați și citiți, pe adevarul.ro, „Serial *Adevărul*" – o suită de interviuri realizată de Mihai Voinea și Cristian Delcea, cu parlamentari români noi, abia intrați în rîndul celor 588 de aleși ai nației. Nu orice fel de parlamentari, ci dintre aceia care învață parlamentarismul la locul de muncă. De exemplu, deputata Natalia Intotero are o soluție pentru românii care pleacă în străinătate („Să stea în țară! Să-și ia trei meserii și să muncească!"), senatorul Ion Iovescu vrea să simplifice Constituția „ca s-o înțeleagă și nenea Gheorghe", iar senatoarea Vasilica Miron e mare iubitoare de Octavian Paler, dar nu i-a citit cărțile, ci doar „statusurile de pe Facebook". (Mircea Vasilescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ura dăunează grav sănătății**
- **Educația informală**

album dilematic Lucian Costin

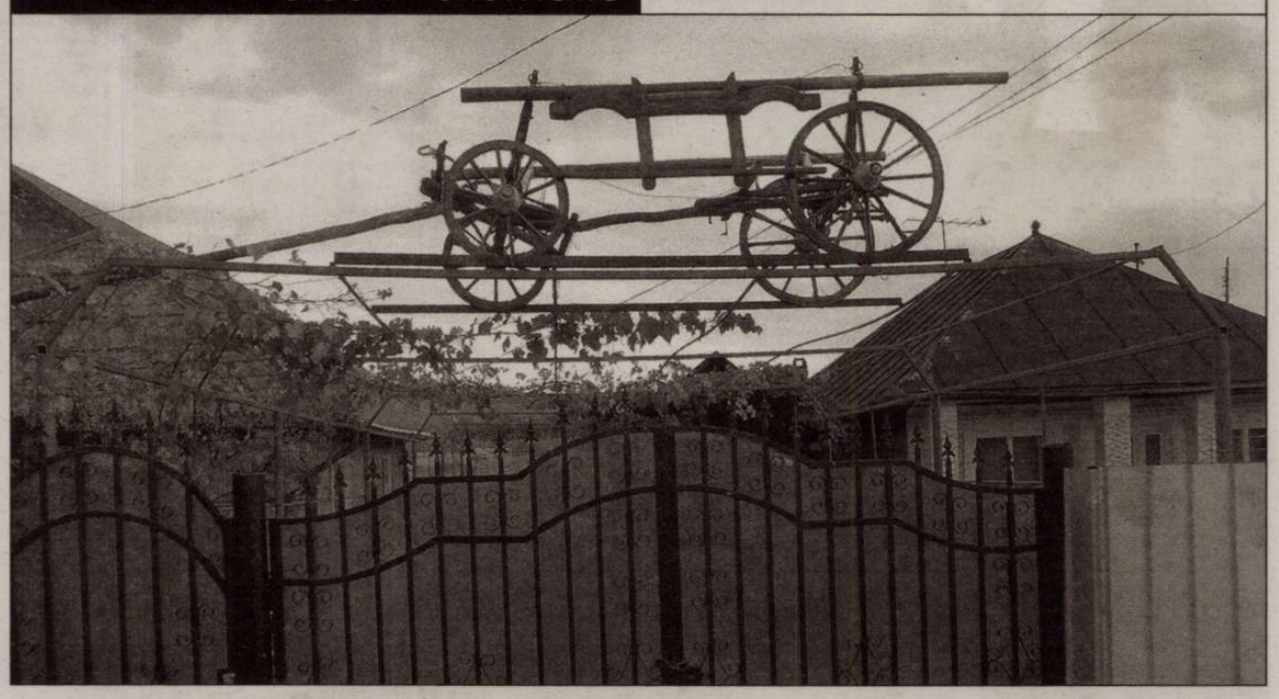

DILEMA VECHE

REDACȚIA:

Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU
Radu COSAȘU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conținut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:

Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCȚIE: Ionuț MATEI
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.500 ● Tipărit la Tipomedia București

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

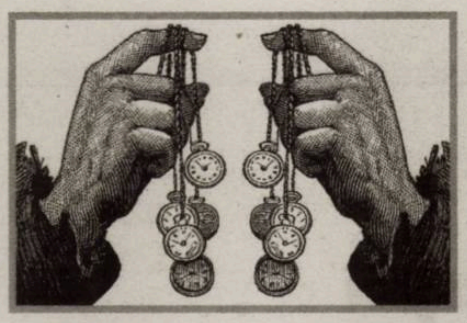

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Noile riscuri ale vorbitului în public

A ține conferințe publice înseamnă, dintotdeauna, a asuma anumite riscuri. Poți fi un bun specialist, dar poți fi deficitar la capitolul „oratorie“; poți fi un bun vorbitor, dar poți avea o zi proastă, în care talentele proprii sînt, dintr-un motiv sau altul, adumbrite; poți fi eficient retoric, dar pus dinaintea unui public inadecvat, nereceptiv, dacă nu chiar ostil. Poți greși prin excesul limbajului tehnic sau prin concesii deplasate făcute „popularizării“, poți fi prea crispat sau prea destins. Dar toate astea sînt riscuri „tradiționale“, cunoscute și acceptate ca atare de toți cei care consimt să vorbească în public.

Lucrurile s-au complicat, totuși, în ultimii ani, prin apariția pe piață a unor tehnologii noi și a unor noi mentalități gazetărești. Mai întîi, a devenit subînțeles că oricine poate înregistra și difuza conferința pe care tocmai ai ținut-o. Azi vorbești la Cluj – în fața, să zicem, unor teologi –, mîine vorbirea ta poate fi văzută pe YouTube, în toată țara, de oricine poftește. Las la o parte eventuale probleme de proprietate intelectuală, deși, în mod normal, ar trebui să am un cuvînt de spus cînd e vorba de distribuirea unui produs propriu într-o rețea de recepție amplă. Mai grav e că se pornește de la o idee neprofesionistă despre modul în care se construiește un discurs. Un discurs nu are (sau nu trebuie să aibă) același chip, indiferent care îi e publicul. Chiar dacă tema e aceeași, ambalajul ei retoric e de fiecare dată altul – cînd în sală sînt liceeni, studenți la Politehnică, agricultori, manageri sau „public larg“. Cînd discursul alcătuit pentru o *anumită* audiență devine spectacol pentru o audiență *nediferențiată*, potențial infinită, efectul poate fi derutant. Într-un asemenea caz, vorbitorul se expune unei percepții strîmbe, unei judecăți oblice, de natură să-l dezavantajeze. O conferință bună este o specie a *dialogului*, chiar dacă nu e urmată de dezbateri propriu-zise. Te adresezi unui auditoriu bine definit, îi simți pulsul, te adaptezi la reacțiile lui, la croiala lui socială și profesională. Difuzată *Urbi et Orbi*, conferința capătă un alt statut decît cel care i-a stat la bază. Una e să vorbești într-un teatru din Iași, alta – într-o sală de curs, într-un platou de televiziune sau la un miting. S-ar putea ca, în viitor, pornind de la indiferența „comercială“ față de circumstanțele concrete ale discursului, să nu mai fie nevoie să te deplasezi ici și colo pentru a vorbi. E mai comod să te duci într-un studio specializat, ca să ții, între patru pereți, o conferință filmată, iar rezultatul să fie folosit (cu acordul „prestatorului“) așa cum cred de cuviință distribuitorii. În felul acesta, instituția „conferinței publice“ va dispărea și, odată cu ea, comunicarea *vie* cu ceilalți, participarea comunitară la un efort de a înțelege, împărtășit de toți cei prezenți.

Dar transmiterea video a conferințelor e răul cel mai mic care se poate întîmpla unui conferențiar. Am avut de-a face cu situații mult mai stînjenitoare. O asemenea situație este, de pildă, aceea în care un jurnalist – mai mult sau mai puțin autorizat – se decide să rezume „cu cuvintele lui“ mesajul pe care te-ai străduit să-l transmiți. Textul astfel obținut e, de regulă, nu oglinda decentă a discursului, ci oglinda limitelor intelectuale sau a grabei reportericești (a livra „materialul“ la timp), imputabile gazetarului care semnează. Citești, perplex, o schimonosire nonșalantă a ceea ce ai spus, plină de incoerențe, confuzii, simplificări caricaturale și prostii gogonate: un comprimat toxic de vorbe greșit înțelese și nonsensuri patetice. Constați, dezarmat, că poți fi victima oricărui incompetent zglobiu prezent în sală, care – fără să te consulte – te compromite public, cu aerul că îți face un serviciu.

O specie încă și mai „generoasă“ de „publicitate“ este transcrierea – neautorizată – a întregului „eveniment“, pe site-ul vreunei reviste „entuziaste“. Am ținut, de curînd, o conferință despre imposibilul subiect al „fericirii“. Revista *Tango* mi-a făcut onoarea să-mi reproducă vorbele *in extenso*, cu rezultatul că, citind, m-am înroșit, la fiecare paragraf, pînă în albul ochilor. Nu e vorba numai de inevitabile erori de transcriere (fie că operatorul n-a auzit bine ce-am spus, fie că, neînțelegînd ce-am spus, a pus de la el). De multe ori, însă, e vorba, pur și simplu, de incapacitatea de a pricepe corect un episod sau altul din desfășurarea textului sau de pudibonderii arbitrare, menite să evite cuvintele prea „tari“. Eu spun: „Dacă pornim de la ideea că și dvs., și eu sîntem nefericiți, n-are rost să mai pierdem timpul; mai bine mergem să ne îmbătăm.“ Chestia cu beția va fi apărut copiatorului cam trivială. Așa că a scris: „...mai bine mergem în altă parte, să facem altceva.“ Cutare parabolă Zen e reprodusă și înțeleasă anapoda, cutare glumă despre titulatura patriarhilor ortodocși („Preafericiți“) e ratată prin preluarea greșită a poantei. În plus, un enunț *rostit* are un halou de înțelesuri (obținut din ton, mimică, joc scenic), care dispar din enunțul *transcris* neinteligent. Dacă eu spun, ironic, la capătul unui paragraf în care mă războiesc cu deformările schematizante ale unor sloganuri „înțelepte“, dacă spun, deci, că viața e, totuși, „mai vastă, mai complexă“ e ca să subminez un „loc comun“ printr-altul. Cei din sală au simțit asta, adică nu și-au închipuit că pot fi atît de inept încît să cad la nivelul unei false și pompoase abisalități („Viața e vastă!“). Dar în scriptul revistei, am aerul că vorbesc serios. Și așa mai departe.

Să ne înțelegem: oricine poate, la un moment dat, să spună prostii, să fie obscur, banal sau ridicol. Dar mă deprimă cînd cineva (cu bune intenții, desigur) mă face mai prost, mai obscur, mai banal și mai ridicol decît sînt în realitate. Mă voi gîndi foarte serios la cîteva posibile măsuri de apărare.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Noua ordine domestică

Dacă tot am vorbit rîndul trecut despre maidanezi, haideți să trecem acum strada și să privim în casele unde locuiesc rudele lor mai înstărite. Sînt multe, foarte multe: Stanley Coren evaluează cam la 525 de milioane de cîini de companie în toată lumea. Și sînt într-o permanentă creștere (aproape 24% într-un deceniu). În SUA sînt 69,9 de milioane, iar în Europa vreo 43 de milioane, dar Asia, America Latină și Europa de Est vin tare din urmă.

Acestui *boom demografic* îi corespunde, previzibil, un *boom economic* și mai impresionant. La nivel mondial, vînzările pe piața animalelor de companie au fost de aproape 81 de miliarde de dolari în 2010, cu o creștere de 4,4% față de 2009. Deși ritmul de creștere este într-o oarecare scădere, se așteaptă ca, în 2015, valoarea pieței să ajungă la 97 de miliarde de dolari *(Research and Markets)*, iar în 2017, vînzările să ajungă la 96 de miliarde de dolari numai pentru alimente – apreciază *Global Industry Analysts*. Pe locul întîi se află, evident, SUA, cu vînzări de 50,98 de miliarde de dolari în 2011 (de la 48 de miliarde, în 2010 și 45,5 de miliarde, în 2009).

Multe cifre, mulți cîini, mulți bani... Dar toate acestea nu sînt decît vîrful icebergului, expresii cantitative ale unui fenomen eminamente „calitativ“, pe care studiile de piață îl numesc deja „umanizarea animalelor de companie“. Adică?

Adică animalele noastre de companie – cîinii, în primul rînd – își schimbă statutul de la *proprietate* la *personalitate* și devin un fel de „membri ai familiei“, necesitînd, astfel, îngrijirile corespunzătoare. În afară de hrana destinată cîinilor și pisicilor – unde nutriționiștii au devenit aproape la fel de importanți ca într-o agenție de top modele – și de îmbrăcăminte – unde designerii se întrec în ciorăpei, vestuțe, dar și umbreluțe pentru căței –, serviciile pentru animale de companie au devenit din ce în ce mai răspîndite și mai diversificate. Chiar dacă este încă redus ca cifră de vînzări, acesta este și sectorul de piață cel mai dinamic, care a cunoscut, în ciuda crizei, cea mai mare și mai constantă creștere în ultimii ani, pretutindeni în lume.

Animalele noastre de companie își schimbă statutul de la proprietate *la* personalitate *și devin un fel de „membri ai familiei“.*

Ce oferă, deci, magazinele specializate în servicii pentru cîini și pisici? Tot! Tot ce vă puteți imagina, și cîte ceva în plus. Cam tot ceea ce se oferă și oamenilor: naștere asistată, nume de botez, aniversări de naștere, căsătorie cu haine personalizate de mire și mireasă, înmormîntare în cimitire sau crematorii dedicate – cu priveghi și servicii psihologice pentru „părinții“ animalului răposat –, dar și servicii curente, precum *babysitting* (la domiciliu sau în hoteluri specializate), coafor, igienă personală (de asemenea, acasă sau în spații de *pet grooming*, care includ băi de nămol și masaj cu ulei cald – sau, eventual, la un *pet spa)*, fitness sau simple plimbări, servicii de prim-ajutor și, desigur, asigurări. Brazilienii adaugă și un soi de „servicii religioase“, ducîndu-și cîinii să fie binecuvîntați de preoți în numele Sfîntului Francisc, iar indienii oferă yoga pentru cîini. La toate acestea se adaugă o serie de gadgeturi greu de imaginat, pe care vă invit, însă, să le găsiți și singuri pe Internet.

„A înnebunit lumea, maică!“ vor zice unii. Alții vor zîmbi, poate, condescendent, considerînd totul un exces ușor ridicol. Nu este însă chiar așa. Această „umanizare“ a animalelor (în speță, a celor de companie), despre care vorbesc toți cei implicați în *pet market*, exprimă un fenomen mult mai profund și global, ce ar putea fi numit *noua ordine domestică*. De fapt, cîinii și pisicile au început să devină „membri ai familiei“. Este ceea ce afirmă, de pildă, 9 din 10 americani posesori de animale de companie – conform unei anchete *American Humane Association*. Și restul datelor anchetei confirmă această „apartenență“: în peste jumătate dintre cazuri, proprietarii de cîini și/sau pisici declară că vorbesc cu animalele lor, și 80% dintre aceștia sînt convinși că animalele înțeleg și le răspund în felul lor; în 65% dintre gospodăriile cu pisici și 39% dintre cele cu cîini, acestora li se permite să doarmă în pat cu stăpînii; aproximativ 60% le dau cîinilor și/sau pisicilor lor cadouri de Crăciun, aproximativ o treime le dau cadouri de ziua lor, și aproximativ două treimi includ vești despre animalele lor de companie în mesajele transmise prietenilor; de asemenea, peste un sfert și-au dus animalul la un fotograf profesionist, pentru a avea o „poză de familie“ de Crăciun și de Paști, iar o treime au poza animalului expusă în casă sau, într-o proporție mai mică, pe biroul de la serviciu; majoritatea cîinilor/pisicilor sînt înmormîntați cu slujbă funerară. Desigur, aceasta este în America, dar în urmă cu zece ani nu era nici acolo, iar peste zece ani va fi și la noi...

Se crede, în mod curent, că această apropiere de cîini/pisici acționează ca un substitut pentru copii. Nici asta nu se prea confirmă, căci animalele de companie se întîlnesc în toate tipurile de gospodării, fiind o resursă relațională mult mai vastă și mai profundă. Unii vorbesc chiar despre un *capital social*. Un lucru este însă cert: urmărind traiectoria animalelor de companie, putem identifica o mutație a concepției despre familia umană și, mai ales, o reconfigurare a ordinii domestice. Căci din momentul în care un animal doarme toată viața în casa ta, eventual cu tine în pat, mănîncă și vorbește cu tine, are un nume și primește cadouri de ziua sa, și este dus la cimitir și jelit ca un membru al familiei cînd moare, acel animal face, inevitabil, parte din spațiul tău domestic, din cercul tău de intimitate privată. Mai mult, întrebați cine intră în cercul familiei lor, aproape un sfert dintre englezii intervievați au indicat, în mod spontan, și animalul de companie...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Undeva în Europa

Sala era plină ochi. Părinţi, profesori, copii – îl aşteptau pe primar. Atmosfera era tensionată rău. A intrat primarul. Nu a vrut să stea la prezidiu, a luat un microfon şi a rămas în picioare, între rînduri. A început să spună cît de mult va susţine învăţămîntul şi educaţia copiilor din comunitate. L-a întrerupt directorul şcolii. I-a citit o adresă, prin care primarul solicita ministrului trecerea clădirii şcolii în administrarea Consiliului local. Primarul se jura că nu va schimba niciodată destinaţia clădirii, că vrea doar să adauge o trupă de teatru profesionist, care să organizeze tot soiul de spectacole, în folosul mai larg al comunităţii.

„Nici vorbă, ne vrem şcoala înapoi, acolo trebuie să fie numai şi numai şcoală de muzică." În plus, noua clădire (de fapt, asta e dandanaua, clădirea este modernă, curată, are toate dotările şi o sală de spectacole adevărată) ar fi fost construită cu bani europeni şi nu ar fi fost voie să i se schimbe destinaţia, pe veci. „Dar e păcat să nu facem mai mult acolo, cel care va conduce nou-înfiinţata Casă a Artelor este un binecunoscut regizor profesionist" – mai adaugă primarul. „Nu putem să facem învăţămînt de calitate printre decoruri şi repetiţii de teatru" – continuă să tune directorul.

În acel moment, microfonul este preluat de o doamnă înaltă, brunetă, tunsă scurt. „Dragi colegi, părinţi şi copii. Eu sînt convinsă că domnul primar doreşte binele învăţămîntului muzical. A fost prost informat. Este un tip extrem de bine educat. A studiat şi el pianul, în tinereţe. Părinţii lui sînt nişte oameni minunaţi, culţi, dedicaţi educaţiei solide a nepoţilor. Copiii domnului primar sînt superbi, cuminţi, inteligenţi. Domnul primar nu ştie că s-au băgat decoruri în sălile noastre de studiu, că pe culoare umblă tot soiul de piţipoance în costume sumare, că zgomotul repetiţiilor de teatru deranjează orele noastre de studiu. Am încredere că, în momentul în care va afla adevărul, va fi de partea noastră." Au urmat trei-patru secunde de linişte. Sala nu înţelegea ce a apucat-o pe doamna profesoară să îi laude pe primar şi pe familia lui. A vorbit, apoi, primarul. „Dumneavoastră sînteţi profesoara de pian a copiilor mei..." S-a dus, i-a sărutat mîna, apoi, cu o voce strînsă în lacrimi (reale sau de tip „Dragă Stolo", habar n-am), a zis: „De ce nu mi-aţi spus? DE CE NU MI-AŢI SPUS??? De ce nu mi-aţi spus ce se petrece acolo?" Apoi, pauză de risipire a emoţiilor. În fine, rezoluţia: „E clar: trebuie să ne întîlnim cît de curînd, conducerea şcolii cu direcţia de învăţămînt de la noi, din Primărie, să vedem cum vă putem ajuta pe viitor."

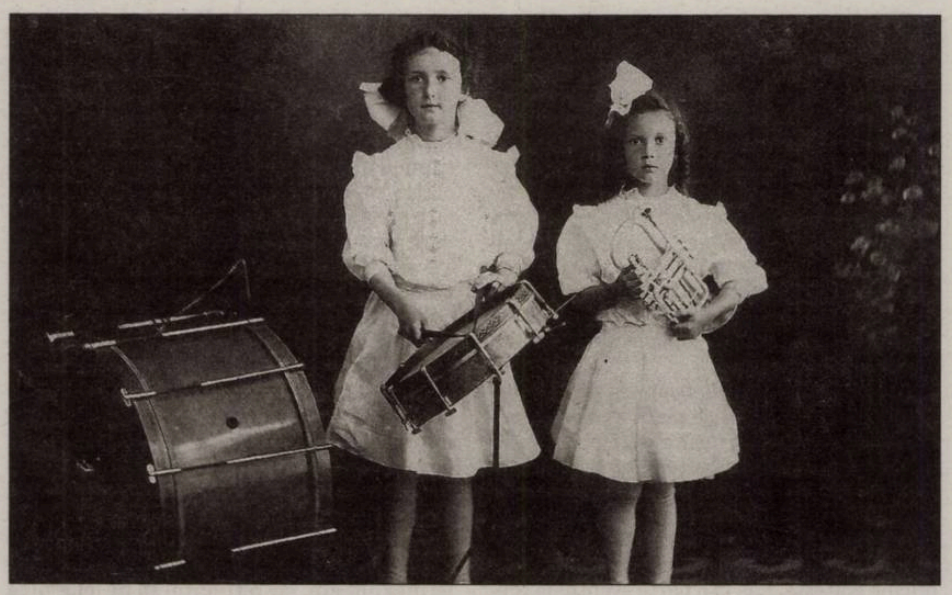

„Vrem să daţi jos bannerul cu Casa Artelor şi să puneţi firma şcolii la locul ei!" continuă să scandeze părinţii şi profesorii. Liderul sindical anunţă că, în aceeaşi zi, la prînz, ministrul ar fi refuzat cererea primarului. Acesta anunţă că, oricum, pentru proiecte culturale mai ample, a pregătit în buget renovarea şi modernizarea unui vechi cinematograf de cartier. „Daţi jos bannerul, sau nu?" insistă partea adversă. Se ridică din nou doamna profesoară. „Dacă decideţi îndepărtarea firmei cu Casa Artelor, veţi căpăta o invitaţie la concertul copiilor. Dacă nu, vor veni numai părinţii dumneavoastră." „Promit că voi fi la concert, doamnă" – declară cu voce joasă şi (tot) plină de emoţie, primarul. Lumea pleacă spre case, mulţumită. Doamna regizor va avea o Casă a Artelor după ce se va termina renovarea vechiului cinematograf. În actuala clădire va rămîne doar şcoala de muzică.

Carevasăzică: s-au luptat – pentru o clădire – o şcoală de muzică şi o trupă de teatru. Interesant. Conflictul a strîns oamenii la un loc, a generat pasiuni incredibile. Asta e bine. Oamenii interesaţi de miză au provocat negocierea cu primarul. El a acceptat. Asta e chiar normal. Avea de-a face cu electoratul propriu. Ministerul a luat repede o decizie. Uşor surprinzător, nu? Totul pare a se fi încheiat cu păstrarea şcolii în clădirea nouă şi cu promisiunea unui alt centru cultural, în viitor. Excelent. În plus, părţile au promis că vor sta de vorbă şi pe viitor, înspre binele comunităţii. S-a întîmplat la mine în sector, într-o ţară care, iată, nu este deloc altfel. E normală.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

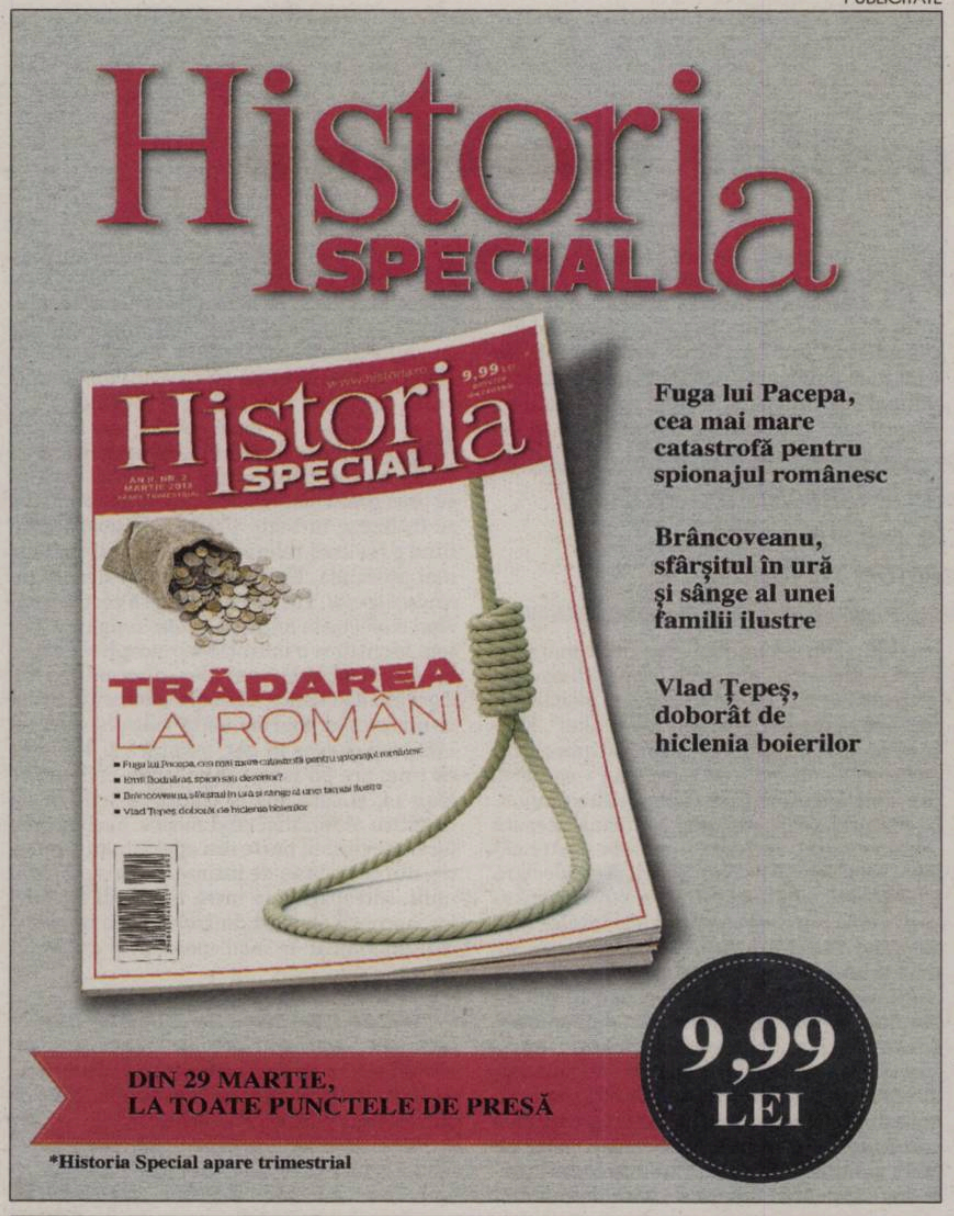

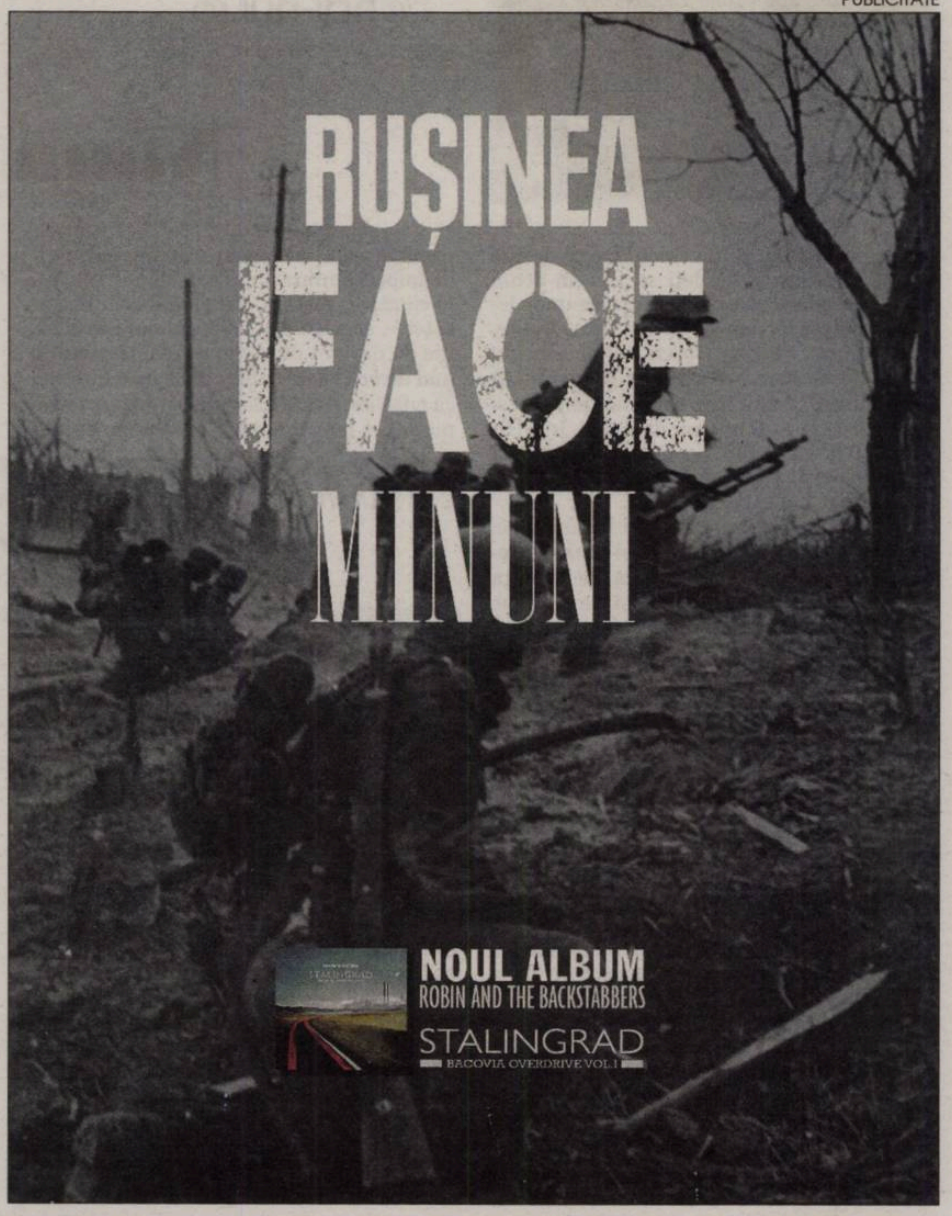

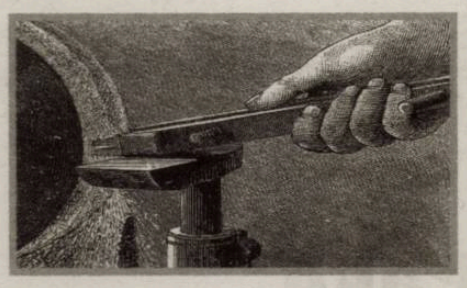

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Ce nu ştim despre „trocul politic“

Aproape toată lumea pare a avea de cîştigat de pe urma înţelegerii politice de săptămîna trecută. Dar nu ştim un lucru esenţial: dacă actorii politici chiar o vor respecta. Sau, mai bine zis, cît va dura pînă să fie istorie.

Altfel, plusurile sînt evidente. Preşedintele Traian Băsescu îşi securizează mandatul în perspectiva unei noi suspendări şi capătă un interval de linişte pentru a se ocupa de noua sa jucărie politică, numită Mişcarea Populară. Un război politic lung şi surd, purtat pe frontul justiţiei, i-ar fi răpit multă energie. Şi, în plus, ar fi putut ridica, în timp, semne de întrebare chiar din partea prietenilor europeni ai preşedintelui.

Le-ar fi venit greu să înţeleagă de ce, după pierderea sprijinului popular, consfinţită prin dezastrul electoral din 2012, preşedintele român nu dă, totuşi, un semn de deschidere. Dovadă că înţelegerea de la Bucureşti n-a fost deloc rău primită de partenerii occidentali: tăcere dinspre Bruxelles, aprecieri dinspre Londra şi Washington. Gestul de deschidere al preşedintelui către adversarii săi era, aşadar, aşteptat.

Cîştigă şi premierul Victor Ponta, interesat în mod deosebit să-şi îmbunătăţească statutul european, după ce evenimentele din vara anului trecut l-au făcut prea puţin frecventabil. De atunci, a preluat controlul în plan intern. El ar putea supravieţui la conducerea guvernului chiar în eventualitatea puţin probabilă a ruperii USL – în definitiv, UDMR şi chiar PDL n-ar zice nu dacă ar fi chemate să se sacrifice pentru ţară. Dar Victor Ponta are nevoie de un viitor european. În primul rînd, pentru că fără o relaţie de încredere cu partenerii europeni, guvernarea nu poate ajunge nicăieri. În al doilea rînd, pentru că Victor Ponta trebuie să se gîndească la viitor. Este un politician tînăr, iar mandatul de premier nu durează o veşnicie.

După un mandat la conducerea guvernului, ajungi în opoziţie. Acesta-i obiceiul pămîntului. Victor Ponta o ştie, cu siguranţă. Nu pare omul care să-şi facă iluzii. Şi atunci, un rol de vizibilitate în familia social-democrată europeană îl poate menţine în joc, pînă la un nou asalt electoral.

Odată cu „trocul politic“, Victor Ponta şterge, în bună măsură, imaginea puştiului teribil şi necontrolabil, dobîndită în vara anului trecut. Mai are multe de demonstrat pentru a-şi defini un adevărat profil european, dar înţelegerea de săptămîna trecută este, pentru el, un pas în direcţia bună. Pactul i-a servit, paradoxal, şi nemulţumitului gălăgios, Crin Antonescu. Pur şi simplu, l-a ajutat să iasă dintr-un con de umbră. A fost ocazia – ce nu trebuia ratată – de a juca mai apăsat cartea intransigentului, a politicianului care nu acceptă compromisul, care merge pînă la capăt.

Dacă PSD va ajunge, pînă la urmă, să-şi promoveze un candidat la prezidenţiale – lucru de care Crin Antonescu se teme, şi nu fără justificare – atunci, liderul liberal are arma cu care să contraatace. Candidatul pesedist – fie el cu susţinerea manifestă a partidului sau doar tacită – va fi catalogat drept nimic altceva decît „omul din umbră al lui Băsescu“. Desigur, orice compromis are şi victimele sale colaterale, iar acestea sînt, pe de o parte, grupul din jurul lui Dan Voiculescu, iar de cealaltă, Daniel Morar şi suporterii ireductibili ai preşedintelui, din media şi din cîteva ONG-uri.

Este această înţelegere durabilă?

Dar dacă înţelegerea serveşte principalilor lideri politici, serveşte ea şi României? Să mai aşteptăm. Ar trebui să vedem un viitor raport MCV pozitiv sau, în orice caz, cu mult mai bun decît ultimul. Şi ar mai trebui să vedem o deblocare accelerată rapidă a programelor operaţionale. Să nu fim naivi. În aceste dosare, dincolo de aspectele tehnice, se află o importantă doză de politică.

Şi ar mai fi o întrebare: este această înţelegere durabilă? Mai bine nu am paria pe asta. Sîntem, pînă la urmă, ţara mămăligii pripite şi a construcţiilor provizorii. Pe la noi, multe înţelegeri nu ţin nici măcar pînă să se usuce cerneala cu care au fost scrise.

Nu se ştie dacă premierul Ponta va putea, pînă la urmă, să reziste presiunii mediatice dinspre grupul lui Dan Voiculescu. Nu va căuta premierul să închidă frontul cu Antenele, mai ales dacă guverarea va merge prost?

La fel, preşedintele Băsescu s-ar putea întoarce foarte repede către aliaţii săi dezamăgiţi – şi nevoile Mişcării Populare pot să i-o ceară mai repede decît ne închipuim.

Ceea ce pare – şi chiar este – un frumos exemplu de pragmatism politic se poate spulbera foarte repede, într-o ţară care nu încetează să ne surprindă, chiar şi pe cei care pretindem că o cunoaştem într-o oarecare măsură.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Inactuali cu Dan Grigore

Ateneu. 6 aprilie 2013. Pe scenă, maestrul spune: „Nu vreau să fiu actual. Cred că nimic din ce e actual nu va dăinui, aşa că vreau să fiu cît se poate de inactual.“ Publicul aplaudă. Încerc să desluşesc însemnătatea acestor aplauze, aşa cum vechii înţelepţi căutau voinţa zeilor în zborul păsărilor. Mi se pare că simpatia caldă cu care au fost primite vorbele acestea arată ceva mai mult, mai profund decît solidaritatea cu judecata artistului asupra actualităţii şi cu dorinţa acestuia de a scăpa acestei degradante actualităţi. Aderenţa publicului la intenţiile artistului este splendidă oricînd – aşa se naşte magia artelor cu spectatori. Acum, însă, cred că a mai fost şi altceva. Aplaudînd la anunţul proiectului ruperii de actualitate, publicul i-a cerut artistului să îl ia cu el, în inactual. Aşa se naşte responsabilitatea celui dăruit, aşa cum maestrul Dan Grigore este dăruit. El apare în faţa noastră şi ne propune ceva: să nu fim actuali, să rupem pactul cu această actualitate. Noi răspundem: da, vrem. El ne spune, apoi, că vrea să iasă din actual. Şi noi îi răspundem: la fel vrem şi noi, ia-ne cu tine! De-aici înainte, e responsabilitatea lui să ne arate drumul. Pe măsura talentului, pe măsura inteligenţei, pe măsura inspiraţiei şi – poate mai important – pe măsura studiului, artistul ne poate duce acolo unde vrea el. Maestrul Dan Grigore face asta de mulţi, de foarte mulţi ani. Înainte de 1989, era unul dintre puţinii artişti faimoşi care refuzau actualitatea. Desigur, mulţi artişti au întors spatele regimului şi au plătit preţul acestui gest demn: anonimatul. Preţ cumplit pentru un artist! Puţini – foarte puţini însă – au reuşit să devină faimoşi refuzînd regimul care controla tot. Unul dintre ei a fost Dan Grigore. Am revăzut cu nostalgie un crîmpei din spectacolul *Eminescu... după Eminescu,* cu care Dan Grigore şi Ion Caramitru dădeau sens unei lumi pierdute într-o actualitate absurdă, inumană. După 1989, la fel, Dan Grigore a înţeles că actualitatea frenetică, cuprinsă de o nebunie de alt fel, ca în Saturnalii, este, iarăşi, foarte periculoasă pentru fibra umană. A încercat angajamentul civic ori chiar politic. Succesul a fost relativ, pentru că în actualitate nu mai există altfel de succes. Succesul real, consolidat, roditor este la pian, în afara actualităţii. M-am bucurat mult să-l regăsesc pe Dan Grigore aşa, vechi, învechit în bune.

Aplaudînd, publicul i-a cerut artistului să îl ia cu el, în inactual.

Rămîne, însă, nerezolvată problema ieşirii din actualitate. A evadării din istorie, cum ar spune Eliade. Cum? Ritualurile – spune Eliade – reactualizează întîmplări fundamentale din *illo tempore,* de la începuturile pure, de pe cînd nu era încă totul pierdut. Participarea la ritual este calea de ieşire din actualitate a lui *homo religiosus.* Pentru că omul religios, omul credinţei, tocmai aşa crede: timpul, în succesiunea lui, evenimentele cotidiene, în rostogolirea lor de neoprit pot fi reversate, oprite sau suspendate. Credinţa dă această imensă şansă. Dar puţini au credinţă. Atunci, alcătuirea dumnezeiască a lumii a mai pus omului la îndemînă un instrument de salvare: voinţa. Nici voinţă nu are chiar toată lumea, dar sînt mai mulţi cei care vor cu putere decît cei care cred cu putere. Aşadar, voinţa face multe lucruri posibile, chiar şi lucruri care, aparent, nu sînt posibile. Să vrei! – iată mantra succesului pe lumea asta. O întreagă literatură, redusă la clişeul facil „dacă vrei cu adevărat tot, universul conspiră la realizarea dorinţei tale“, nu e chiar o prostie pură. Sigur că voinţa nu face minunile pe care le face credinţa – dar are, şi ea, puterea ei. În fine, celor care credinţa nu le e accesibilă şi nici voinţa nu le e în fire, Dumnezeu le mai dă o şansă de desprindere din actualitate: contemplaţia. Asta chiar e la îndemîna celor mai mulţi dintre noi. Să stai într-un fotoliu la Ateneu şi să-l asculţi pe Dan Grigore la pian este o formă eficientă de contemplaţie. Nu vreau să complic şi mai mult micul meu discurs despre arta lui Dan Grigore, vorbind despre clipele de fericire pe care le simţi adesea, contemplîndu-i muzica. Rămîn doar la obiectivul zero: ruperea de actual. Obiectiv care se realizează mereu, pe căi de fiecare dată neştiute, de fiecare dată proaspete, cu Dan Grigore.

La Ateneu, seara s-a încheiat cu vorbele faimoase ale lui Prospero, rostite pe scenă de Victor Rebengiuc. Plămada din care sînt făcute visele. Somnul care întregeşte. Dar, mai ales, cărţile. Cărţile pe care Prospero le-a aruncat în mare. Pe ele să mă ajutaţi să le găsesc într-o zi, maestre!

Detaliu: aflu că maestrul Dan Grigore împlineşte anul acesta 70 de ani. La mulţi ani! Mulţumim noi ăştia, pe care ne scăpaţi, uneori, de propria noastră actualitate.

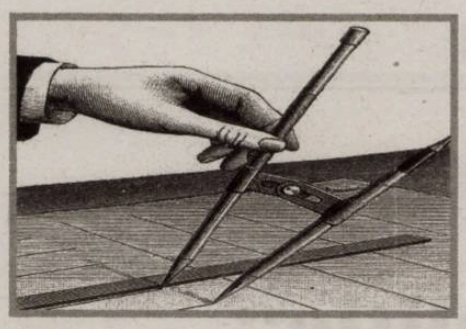

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Din vremea lui Pake

În mijlocul confuziei în care trăim, două bresle sînt cel mai des acuzate din afară – adică de cine nu le cunoaşte –, dar, în acelaşi timp, sînt, înăuntru, cel mai dezbinate: medicii şi arhitecţii. Vechi resentimente izbucnesc şi le răspund, mai stîngaci sau mai dibaci, disculpări, justificări sau, ca la ping-pong, cele mai piezişe lovituri. Pentru mine – care sînt, de ani de zile, martorul activităţii arhitecţilor, înregistrînd diverse tipuri umane, ca un botanist în ierbarul său –, această discordie este un spectacol întristător. De aceea, am simţit nevoia de a mă întoarce într-un trecut ce ar trebui să inspire respect.

În istoria oraşului nostru nu există nici un primar mai renumit decît Emanoil Protopopescu-Pake (1845-1893), cu toate că a deţinut această funcţie numai trei ani, dar a răspuns sentimentelor concetăţenilor săi, care nu i-au uitat numele pînă astăzi. Liberalul Pake a fost, pe rînd, prefect al Poliţiei în 1876, primar în 1888-1891, şi statuie – în 1899. Amintirea lui mi-a fost adusă înainte de o teză de doctorat pe care o citesc.

Autorului ei, domnul profesor Dragoş Lucian Ţigău, îi sînt dator pentru datele pe care le-am spicuit aici din paginile lucrării sale.

Omul căruia i s-a consacrat această cercetare prin multe arhive şi prin gazetele din epoca primei noastre modernizări, după Independenţă, se declara „născut şi crescut în Capitală". O recomandare şi mai capabilă să inspire încredere: „Eu nu vin la Primărie pentru a mă căpătui, ci pentru a încerca, dacă putinţă este, să pun ordine în afacerile comunei noastre." Pentru a face faţă sarcinilor, se supunea unui program zilnic de lucru de la orele 11 la 14, după care urmau audienţele, încă două ceasuri.

Lista acestor sarcini, aşa cum o vedea el atunci cînd şi-a luat postul în primire, sfidează orice comparaţie cu ce am cunoscut mai tîrziu, fiindcă totul era de început: alcătuirea unui plan general al Capitalei, pentru care avea ajutorul Marelui Stat Major, refacerea şi extinderea pavajelor (mai ales piatră cubică din Belgia), organizarea unui serviciu de evacuare a gunoaielor şi de stropire a străzilor, întinderea canalizării de-a lungul reţelei stradale, instalarea unor camere frigorifice în subsolul halelor, cu apă curentă şi canalizare, plantarea unor latrine publice. Nu e destul? Înainte de toate, reglementarea nomenclaturii străzilor şi numerotarea caselor (necesară pentru a găsi locuinţa bolnavilor).

Bucureştii aveau 200.000 de locuitori – număr aproximativ, stabilit de recensămîntul pe care tot Pake l-a cerut. Această populaţie ocupa o suprafaţă de 3200 de hectare, întinsă pe 848 de străzi. Pentru a străbate oraşul de la un capăt la altul – deci pe diametrul mediu – făceai 7 kilometri. Pentru a parcurge asemenea distanţe, avînd în vedere că nu toată lumea avea trăsură, s-au introdus cinci linii de tramvaie. Traficul, pe vremea aceea, nu era o problemă: totuşi, bicicliştii se înmulţesc şi, în 1891, se adoptă un regulament contra „velocipedelor pe trotuare"... Ar fi cazul să-l reînnoim.

Dificultăţile abia începeau. Bucureştenilor – al căror număr creştea rapid –, Pake le era dator şi cu alte elemente de organizare, pentru care a fost nevoie de arhitecţi. În situaţia pe care el a găsit-o – cu 48 de şcoli, dintre care 25 funcţionau în clădiri închiriate –, s-a trecut la construcţia a 30 de şcoli (pe cel mai simplu model, numai cu parter). S-au creat cinci judecătorii de ocol (ocoalele erau cele trei cercuri concentrice în care, de la centru la periferie, era împărţit oraşul). Oamenii învăţau, se judecau, dar, pînă la urmă, mureau, aşa că primarul a hotărît să se clădească patru capele mortuare, cîte una la fiecare dintre principalele cimitire (Şerban-Vodă, SfîntaVineri, Colentina şi Ghencea) şi o morgă. De asemenea, un azil de noapte. Asistenţa socială a beneficiat şi de înfiinţarea unei ospătării populare, avînd peste 800 de locuri. Alte realizări edilitare au fost: hala Griviţa, rampa pentru vinuri, antrepozite şi grajduri comunale. Exigenţa de ordine, disciplină şi raţionalizare se dovedeşte prin *Regulamentul pentru construcţii şi aliniere* (1891), care stabilea condiţiile la autorizare, construire, înălţime, ferestre, spaţii subterane, grajduri, îngrădire, mărimea curţii, puţuri, canale etc.

Lui Pake i se poate reproşa că a decis demolări: Turnul Colţei, bisericile Caimata şi Armenească veche, din secolul al XVIII-lea. În legătură cu filtrul de apă de la Bâcu-Arcuda, a intrat în conflict cu Victor Babeş (bacteriologul denunţase calitatea apei potabile, exact ca în piesa lui Ibsen, *Inamicul poporului).* N-au lipsit nici acuzaţiile din presa opoziţiei, cum că „la Primărie se fac hoţii şi se fură banii comunei." Dar Pake se străduise să atingă ţelul propus, care era de„a transforma Capitala Regatului Român într-un adevărat oraş european."

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Emanoil Protopopescu-Pake

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Distrugerea conacului Principesei Ileana

– la Poieni –

Un caz clasic de barbarism împotriva unui monument istoric are loc în satul Poieni, comuna Schitu Duca, judeţul Iaşi. O istorie tristă, în care vinovaţi sînt sătenii, proprietarii şi autorităţile. Dacă doar unul dintre aceştia îşi făcea, într-un fel sau altul, datoria, un monument istoric atestat ca fiind de la sfîrşitul secolului al XIX-lea avea o şansă să se păstreze pentru o bună perioadă de acum înainte. Astăzi, este o ruină.

La Poieni, pe o suprafaţă de 4,4 hectare, se aflau patru corpuri de clădire care au aparţinut Principesei Ileana a României, fiica Regelui Ferdinand. Confiscate de comunişti după 1947, clădirile – amplasate într-un cadru natural spectaculos – au ajuns în proprietatea Spitalului de Copii „Sf. Maria" din Iaşi, care a amenajat aici o secţie exterioară a instituţiei. În 2008, imobilele au fost retrocedate urmaşilor Ilenei – arhiducele de Austria, Dominic von Habsburg-Lothringen, arhiducesa Maria Magdalena von Holzhausen şi arhiducesa Elisabeth Sandhofer. Locuind în străinătate, aceştia au devenit cunoscuţi după ce, în urmă cu cîţiva ani, li s-a retrocedat mult mai celebrul Castel Bran.

În cei aproape cinci ani de la momentul în care li s-a restituit proprietatea din Poieni, cei trei nu au investit vreun leu pentru conservarea acesteia deşi, cînd li s-au înmînat cheile, reprezentanţii actualei Direcţii pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional le-au adus la cunoştinţă, în scris, obligaţiile legale pe care le aveau, în calitate de deţinători ai unui monument istoric. Unul dintre punctele din acel document spunea că proprietarii trebuie „să asigure o întreţinere curentă corespunzătoare, prin folosirea unor materiale adecvate, compatibile cu cele din structura monumentului istoric." Singurul semn că cineva ştia, totuşi, de soarta acestui domeniu, a fost un anunţ prin care a fost scos la vînzare, un amator – chiar fost director al Spitalului de Copii – susţinînd însă că preţul solicitat – 220.000 de euro, i s-a părut prea mare *(Ziarul de Iaşi,* 19 ianuarie 2013).

Ce a urmat reprezintă o ruşine: cîmp deschis pentru furtul clădirilor, bucată cu bucată. Au dispărut acoperişurile, s-au spart pereţii, s-a demontat gardul, s-au furat cercevelele, au fost tăiaţi pinii din curte înalţi de 20 de metri. S-a devalizat în stil mare, luni la rînd, cu căruţa şi maşina. Un material pe această temă, publicat de *Bună Ziua Iaşi* în luna august 2012, n-a avut nici un efect. Un altul, de la începutul acestui an, în *Ziarul de Iaşi,* a părut că dezmorţeşte întrucîtva autorităţile. Şeful Direcţiei de Cultură a declarat că s-a autosesizat din acest al doilea ziar (de ce nu din primul, cu cinci luni mai devreme?) şi a depus o plîngere penală împotriva celor trei proprietari, al căror principal argument în apărare ar fi că au delegat responsabilitatea întreţinerii clădirii către o casă de avocatură din Bucureşti. Primarul din Schitu Duca, care a văzut ce se întîmplă în jurul său, ridică din umeri şi afirmă că nici n-a ştiut că are în curte un monument istoric şi că, oricum, nici el, nici Poliţia n-ar fi putut face nimic, toată vina fiind a proprietarilor. Cei de la Direcţie îl contrazic şi spun că au informat de multă vreme toate primăriile despre monumentele istorice din aria lor şi că acestea au datoria să anunţe dacă văd că ceva nu este în ordine. Fără răspuns rămîne şi activitatea Direcţiei, care, pe lîngă faptul că nici măcar nu catadicseşte să se autosesizeze, pare că a uitat de instituţia mersului pe teren – cel puţin pînă în prezent, Ministerul Culturii nu dispune de fonduri necesare achiziţiei de drone pentru supraveghere şi nici de sateliţi care să fotografieze la milimetru, din spaţiu.

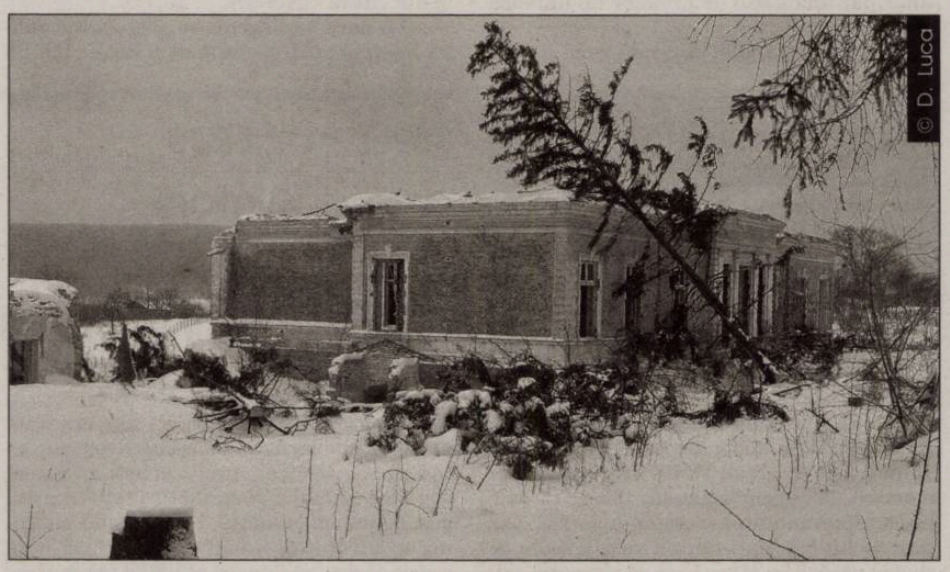

S-a devalizat în stil mare, luni la rînd, cu căruţa şi maşina.

Cît priveşte gradul de civilizaţie al sătenilor din Poieni, care ar fi trebuit să nu fure ce nu este al lor, despre asta s-ar putea scrie o carte, şi nu doar despre ei, ci despre România, şi nu de acum, ci de prea mult timp.

Sorin Cristian Semeniuc *este dr. al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.*

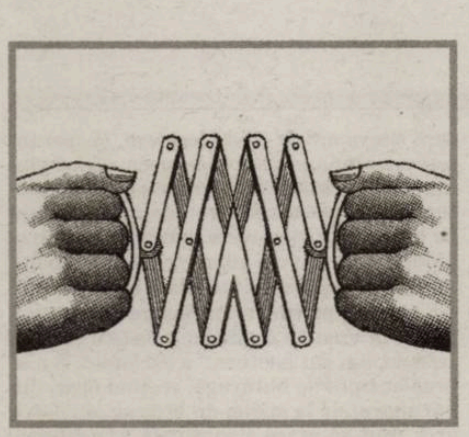

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

„Cred că opusul excesului e moderaţia“

– dialog cu Luca NICULESCU –

*Cu **Luca Niculescu** aş face un interviu pe săptămînă: este interlocutorul ideal, pentru că răspunde la obiect, cu o expresivitate bine temperată, e întotdeauna interesant şi subtil. Îl ascult de pe vremea cînd RFI România se numea Radio Delta RFI, iar de ani buni am avut ocazia să colaborăm la emisiunea „Punerea pe gînduri“, realizată în colaborare de RFI România şi* Dilema veche. *Dacă aş spune că îi apreciez stilul echilibrat şi documentarea perfectă a emisiunilor, aş rosti „locuri comune“: nu aşa trebuie să fie un jurnalist, orice jurnalist? Dar, în societatea noastră de azi, normalitatea a devenit mai degrabă rară... Numai că, dincolo de echilibru, simţ al nuanţelor, aer destins şi ton firesc, Luca Niculescu vorbeşte cu pasiune şi despre ceea ce face, şi despre lumea din jur. Cum să nu-ţi placă să intervievezi un om care spune că „România e o ţară interesantă şi mă bucur că lucrez aici“?*

Domnul Andrei Pleşu a remarcat, într-un articol, aerul destins pe care-l aveţi în relaţia cu diverşi interlocutori. În lumea românească de azi, în presă, în televiziune, se poartă mai degrabă stilul încruntat şi vehement. V-aţi format, în mod voit, un asemenea stil relaxat şi calm?

E greu să vorbeşti despre tine: ori eşti ipocrit, ori rişti să spui banalităţi. Mi s-a spus că zîmbesc în emisiuni, cred că este un complex de factori. Vine din educaţie, probabil, vine din şcoala bună din perioada comunismului – „bună“ cu ghilimele sau fără –, vine şi din universitate, unde am avut profesori buni, din străinătate – francezi şi americani –, şi din mediul în care lucrez de 20 de ani, adică RFI. E greu să lucrezi într-un loc precum RFI şi să nu zîmbeşti. Nu m-am gîndit niciodată că trebuie să fiu dur, crîncen, să mă uit încruntat, pe sub sprîncene, la interlocutor, pentru că altfel nu voi reuşi să smulg informaţia. Ştiu, din experienţă, că, dacă un interlocutor nu vrea să-ţi dea un răspuns, nu ţi-l dă, şi degeaba te stropşeşti la el, tot nu reuşeşti, de cele mai multe ori. Cred că acest stil vine şi dintr-un exerciţiu destul de îndelungat de privire a televiziunilor străine – în general, mă uit la televiziunea franceză sau francofonă –, dar e o formă de mimetism, nu e un exerciţiu impus. Şi poate asta e şi natura mea.

Cum vă adaptaţi la diversitatea interlocutorilor – există strategii, tehnici, sau pur şi simplu intuiţii?

Citesc mult înainte, mă documentez cît pot de mult. Dacă e un scriitor, încerc să citesc cît mai mult din ce a scris, din ce s-a scris despre el, din interviurile pe care le-a dat. Cam la fel fac şi cu oamenii politici, doar că redactarea întrebărilor este diferită. Într-un fel faci un interviu cu Adam Michnik şi altfel cu Traian Băsescu. Adam Michnik nu are o poziţie executivă în România, nu încerci să-l descoşi, ci vrei mai curînd să obţii nişte poveşti de la el. De la oamenii politici din România încerci să obţii informaţii.

Dincolo de neutralitatea strict jurnalistică, aveţi interlocutori simpatici şi antipatici? Unii cu care merge uşor şi plăcut, şi alţii cu care scrîşneşti din dinţi?

Da, sînt oameni care au exerciţiul vorbirii în public şi al datului de interviuri – sînt „clienţii buni“, cu care e mai uşor –, şi sînt alţii cărora le smulgi cuvintele din gură cu cleştele şi cărora trebuie să le serveşti, la început, nişte întrebări deschise, să-i faci să se simtă în largul lor, pentru că, altfel, dacă ai 20-30 de minute pentru un interviu şi vezi că-ţi răspund monosilabic, e mai complicat. Sînt unii invitaţi care nu se mai opresc, care dau cîte un răspuns de cinci minute şi pun numai virgule, niciodată punct, şi e destul de greu să prinzi o pauză de respiraţie, în aşa fel încît să întrerupi. Sînt cei care se supără dacă-i întrerupi. Sînt alţii care-ţi dau un răspuns de două propoziţii şi pe urmă tac şi se uită la tine, şi, chiar dacă tu persişti să-i întrebi din priviri, nu continuă, şi atunci trebuie să vii tu cu o întrebare. Sînt unii oameni pe care nu-mi face plăcere să-i am ca invitaţi, dar, cînd e vorba de oameni politici, mai ales în campaniile electorale, trebuie să-i ai pe toţi.

Unde este pragul nefrecventabilului? Ce categorie reprezintă aceşti oameni cu care nu vrei să ai de-a face?

Sînt unii pur şi simplu antipatici. Cred că nu există interlocutor pe care un jurnalist să-l refuze – pentru ce motiv să-l refuze? Sînt unii – xenofobii, rasiştii, antisemiţii – pe care nu vrei să-i inviţi neapărat în emisiune, ca să nu se folosească de ea ca de o tribună pentru ideile lor. Pe de altă parte, au şi ei dreptul să fie invitaţi, şi dacă eşti un jurnalist bun, ar trebui să faci în aşa fel încît să-i pui în încurcătură şi telespectatorii, şi ascultătorii să-şi dea seama că ce spun e o aberaţie. Dar asta nu înseamnă că-ţi face plăcere să discuţi cu ei. Deci, dacă pot să evit astfel de interviuri neplăcute pentru mine, o fac cu plăcere. Şi mai sînt cei care spun pur şi simplu prostii şi care, dintr-un motiv sau altul, sînt pe scena publică. Ştii că nu va ieşi nimic interesant din interviul respectiv, nici pentru telespectator sau ascultător, în primul rînd, nici pentru tine ca experienţă personală.

Aţi putea să puneţi un diagnostic, fie el şi sumar, în legătură cu exerciţiul comunicării publice la politicienii români?

Caragiale spunea că, dacă România e o ţară în care nu se face mult şi nu se gîndeşte mult, măcar se vorbeşte mult. E valabil! Politicienii români vorbesc cum nu vorbesc alţii – nu ştiu cum e în Italia, de pildă, dar în România se vorbeşte extrem, extrem de mult. Te surprinde să vezi că un prim-ministru poate să-şi petreacă jumătate din serile săptămînii la televizor – şi nu e vorba doar de actualul prim-ministru, e vorba şi de toţi ceilalţi. Unii miniştri sînt seară de seară la televizor. Se vorbeşte mult şi se comunică puţin. Nu ai impresia că au idei luminoase de transmis sau că îşi fac mai bine înţelese proiectele – de fapt, nu ai impresia că există, de cele mai multe ori, proiecte. Şi ceea ce te surprinde, în continuare, este cît de prost organizată e comunicarea instituţională. Ce purtător de cuvînt avem, în administraţia din România, despre care putem vorbi? Care sînt purtătorii de cuvînt? În orice instituţie serioasă pe care o cunosc, ar trebui să existe altcineva decît ministrul în cauză, care să „poarte vorbele“. Pe de altă parte, e o ţară în care ai foarte uşor acces la numărul de mobil al oricui. Îl suni pe ministru pe mobil şi ai şansa să-ţi şi răspundă – ceea ce e bine, dar nu ştiu cît e de eficient. Pentru că dai de el, dar, de cele mai multe ori, nu-ţi poate răspunde la întrebare sau îţi răspunde şi e contrazis a doua zi. Nu e o comunicare organizată.

De multe ori, publicul are senzaţia că, de fapt, nu se vorbeşte despre nimic, sau e greu să observe care sînt temele importante pentru societate. Cum e să menţii, totuşi, accentul pe teme mari, de interes public, chiar dacă ele nu au audienţă şi nu asigură succesul?

Nu e foarte uşor, pentru că temele de interes public – nu ştiu cine a spus-o –, de multe ori, par a nu fi pe gustul publicului. Şi atunci, despre reforma în sănătate vorbim puţin, despre ce se întîmplă în Bucureşti vorbim puţin, dar, în schimb, vorbim mult despre ce a mai făcut Gigi Becali. Contează foarte mult, cred, locul în care lucrezi. Am şansa să lucrez la RFI şi, acum, la Digi24 – sînt posturi serioase, care îţi dau posibilitatea să vorbeşti despre temele de interes public. În plus, la RFI sînt şi redactor-şef, deci fac sau contribui destul de mult la agenda zilei. Cunosc destui oameni din presa română care ar vrea să scrie despre subiecte de interes public şi care nu pot, din cauza unui redactor-şef obtuz, sau, pur şi simplu, care e interesat de audienţă pentru că spune că din asta trăim.

Radio sau televiziune?

Sînt complementare, niciodată nu le-am pus în opoziţie, poate şi pentru că nu le-am început în acelaşi timp. Radio fac din 1992, televiziunea am început-o în 2005 sau 2006 – eram deja format, eram un jurnalist „cu state vechi“, cum se spune. Radioul e ca acasă – cînd intru într-un studio de radio, mă simt foarte bine, sînt în elementul meu. La televiziune e interesant pentru că e mai motivant. Orice s-ar spune, cred că am devenit mai cunoscut după ce am început să fac televiziune, deşi lucram de 15 ani la radio. Şi cred că asta a ajutat şi radioului, şi mie ca om de radio.

Digi a împlinit un an. A apărut într-o ţară cu – deja – multe televiziuni de ştiri. E altceva?

Cred că asta ar trebui s-o spună telespectatorul. Mie mi se pare că e altceva. După un an de zile, vedem că este un post echilibrat, în care puterea şi opoziţia vin să se exprime în egală măsură, în care nu se simte vreo influenţă politică – aşa cum se poate percepe la alte posturi de televiziune. Cred că este în creştere, cred că sînt din ce în ce mai mulţi oameni care se uită la Digi. Acum, întrebarea este cum va reuşi un astfel de post să existe în continuare într-o ţară în care, totuşi, peisajul media este atît de tabloidizat. Dar eu sînt optimist, cred că asta este reţeta – nu cred că opusul excesului este excesul în partea cealaltă. Cred că opusul excesului e moderaţia, normalitatea pe care noi încercăm s-o avem aici, la Digi. Dacă apare un post de televiziune care ţine cu puterea şi altul care ţine cu opoziţia, în mod făţiş, nu cred că din aceste două extreme vom avea o presă liberă şi neutră. Cred că un post ca Digi arată că poate să existe un jurnalism de televiziune decent.

Fenomenul tabloidizării e, într-adevăr, excesiv la noi. E inevitabil, mai ales de cînd ziarele trec online?

Cred că presa trece prin cea mai serioasă transformare de cînd există, şi îşi pune multe întrebări. Trece de pe versiunea imprimată pe versiunea online, fără să fi găsit, încă, un model economic. Am înţeles că în America au început să existe unele lucruri care funcţionează – *New York Times* se pare că e în echilibru de cîteva luni, dar va fi acesta un model pentru toată lumea? Nu ştiu. Bătălia pentru cititori va fi din ce în ce mai mare şi atunci s-ar putea ca tabloidizarea să fie unul dintre efecte. Practic, sîntem toţi la concurenţă cu toţi. Pînă acum, RFI România era la concurenţă cu radiourile locale din Bucureşti. Acum, pe Internet, poţi fi ascultat de peste tot. Concurenţa fiind atît de mare, sigur că sînt mulţi care se vor orienta către tabloidizare – dar, la fel de bine, poate să apară altceva: un alt fenomen sau alt tip de presă. Am văzut că sînt diferite tentative acum: jurnalişti-cetăţeni, jurnalişti-bloggeri. Nu ştiu dacă e bine. După mine, jurnalismul e o meserie pe care o înveţi, respecţi nişte valori, nişte principii, nişte reguli, ai un cod deontologic, ţine de responsabilitatea individuală şi colectivă.

Sîntem înconjuraţi de veşti proaste şi de scandaluri în România – cel puţin, acestea sînt cele mai vizibile. Credeţi că acestei tendinţe trebuie să i se opună o infuzie de lucruri pozitive, de modele bune?

Una dintre primele lecţii pe care le învăţăm la şcoala de jurnalism este cea cu trenul care, dacă ajunge la timp nu e o ştire, dar dacă întîrzie e o ştire. Sau cu cîinele care nu muşcă omul, ci cu omul care-l muşcă pe cîine. Deci, în general, jurnalismul tratează subiectele care ies din comun. De multe ori, jurnaliştii – şi aici, şi aiurea – spun că este mai bine să greşeşti cu toţi ceilalţi decît să ai dreptate de unul singur. Lumea e diversă, ar trebui să ne oprim şi la ştirile bune, doar că unii ziarişti sînt, poate, destul de leneşi. E mai uşor să scrii despre ultimul scandal – care, de multe ori, nici nu e un scandal, ci e ceva inflamat, construit din bucăţi –, decît să faci un portret, un reportaj la un ONG care face ceva să funcţioneze. Şi mai e şi mentalitatea păguboasă, că ştirea bună nu se vinde. Nu cred. Poveştile se vînd. Dacă ai poveşti interesante, care să reflecte adevărul, care să fie bine scrise sau bine puse în undă la radio, cred că se vînd.

Nu v-ar fi plăcut să fiţi jurnalist în Franţa, la radio sau la un ziar?

M-am gîndit la asta – cînd aveam 24-25 de ani, terminasem un master în Franţa şi am avut o discuţie cu unul dintre cei care se ocupaseră de masterul meu şi mi-a furnizat un argument foarte bun. Eram în '94-'95, România nu era pe vreo listă de aşteptare a Uniunii Europene. Şi persoana respectivă a fost foarte limpede, mi-a spus: „Ţara ta va intra în Uniunea Europeană. Acolo, totul e *de făcut*. În Franţa, totul e deja făcut. Instituţiile de presă există, ierarhiile sînt solide, posibilitatea de promovare e clară, dar lentă. În România, poţi să fii orice.“ Cred că sfatul pe care mi l-a dat a fost bun, şi am făcut bine că l-am ascultat. În Franţa, ca ziarist român, nu cred că aş fi reuşit să fac tot ce am făcut în România pînă acum – în radio, în televiziune. România e o ţară foarte interesantă şi mă bucur că lucrez aici.

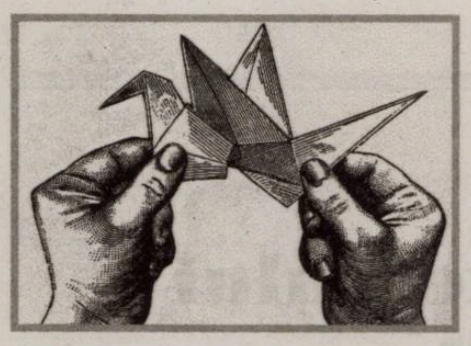

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un unchi îndepărtat

Sînt unii oameni cu care te înţelegi perfect, de la primele cuvinte. Era un unchi îndepărtat, de care auzeam vorbindu-se prin familie, la cîţiva ani o dată. Nu-l mai văzusem niciodată, dar din prima clipă cînd am făcut cunoştinţă, l-am simţit aşa de apropiat, de parcă ne ştiam de cînd lumea. Ne-am înţeles imediat că treaba noastră e să mergem, ca bărbaţii, în pădure, pe sub stîncile numite Melci, să culegem ciuperci. El se pricepea, le învăţase sistematic încă de pe vremea lui Ceauşescu, îndrumat de un coleg de serviciu. Se minuna cum de oamenii au aşa o comoară la îndemînă şi nu ştiu s-o preţuiască, nu cunosc, ba chiar se tem de delicatesele pe care le întîlnesc la tot pasul. N-am cunoscut niciodată ciupercile, dar mi-am dat seama că pot avea perfectă încredere în el. Era o zi cu soare strălucitor şi nori albi pufoşi. Pe drum, a început să-mi povestească din viaţa lui şi din lucruri auzite de la alţii.

Mi-a rămas în minte istoria despre un cunoscut de-al lui, care luptase de partea nemţilor, în timpul războiului. Îi povestise cum era cu ruşii. Cică asaltau, în număr mare, buncărul pe care îl apăra de unul singur. El se muta de la mitralieră la brand şi, cum avea poziţie bună, îi domina. Aceştia veneau însă în valuri, ca furnicile, părea că nu se mai termină. Părea şi că erau atît de beţi, încît nu le era frică să intre în bătaia armelor lui. A tot rănit şi omorît o mulţime, pînă cînd, în cele din urmă, a cedat psihic. A părăsit buncărul şi a luat-o la sănătoasa. „Cîţi era să mai omoare!...“

Unchiul fusese la viaţa lui un om care făcuse diverse lucruri de pomină. Cînd era copil, îşi petrecea vacanţele în casa unei mătuşi care avea un gutui în curte. Mătuşa se bucura nespus de vederea acelor fructe care creşteau chiar în faţa geamului de la dormitorul ei. Copilul poftea, dar ea nu-l lăsa sub nici o formă să le atingă. Trebuia să aştepte pînă cădeau din copac, şi asta se întîmpla prea tîrziu. Într-un an, a găsit o metodă de compromis. Se căţăra în copac şi, cu un briceag, tăia rînd pe rînd părţi de fructe care nu se vedeau dinspre dormitorul mătuşii. Într-o zi, uitîndu-se dinspre curte, mătuşa a descoperit că în copac nu mai atîrnau decît jumătăţi de gutui.

L-am simţit aşa de apropiat, de parcă ne ştiam de cînd lumea.

Tot cu ochii după ciuperci, unchiul mi-a povestit şi despre o prostituată zisă Gina Grenadă, care avea o cicatrice lungă pe faţă. Se spunea că a fost sechestrată de nişte soldaţi nemţi, care s-au instalat în casa ei şi, cînd au plecat, supăraţi cine ştie de ce, i-au aruncat, drept amintire, o grenadă în sobă. De acolo i se trăgeau şi cicatricea, şi porecla.

Continuam să mergem fără să găsim ceea ce căutam. El se temea că nici nu aveam să vedem vreo ciupercă, fiindcă în ultimele zile nu prea plouase.

A început a-mi povesti cum era Brezoiul dinainte de război. Cum toţi locuitorii primeau pe gratis şi lemnele de foc, şi curentul electric, dat fiind că mai toţi lucrau la exploatările forestiere sau la uzina electrică. Mi-am adus aminte că auzisem ceva similar despre rafinăria din Cîmpina, în al cărei gard, cică, înainte de război, era o ţeavă cu robinet, de unde lumea îşi putea lua, pe gratis, cîtă gazolină voia, şi nu se făcea vreodată coadă. La Brezoi, el tocmai recuperase casa familiei sale din ghearele statului. O casă frumoasă, cu un cerdac lat, înspre care dădeau toate camerele, cu sobe foarte speciale, cum nu mai văzusem niciodată. În acel cerdac aveam să stăm după-amiaza, înfofoliţi în pleduri, pe balansoar, ascultînd ploaia. Pe vremuri – îmi spunea unchiul –, în acel cerdac se desfăşuraseră partide de poker antologice, care se încheiau spre dimineaţă şi se reluau în seara următoare. Existau, încă, scaune şi mese martore ale acelor partide. În deceniile în care fusese naţionalizată, casa, evident, se părăginise. După ce o recuperase, el locuia în ea din aprilie pînă în octombrie, încercînd zi de zi să mai renoveze cîte ceva. Se plîngea că toată lumea admira conacul şi îi dădea sfaturi despre ce se mai poate face. Nimeni, însă, nu-l ajuta concret.

Nici urmă de ciuperci. Eu văzusem una singură, despre care el mi-a spus imediat că-i uscată, aşa că renunţasem chiar să mai fiu atent. El, totuşi, chiar în timp ce vorbea, parcă avea nişte antene veşnic în alertă. Trecuseră cîteva ore de cînd plecasem, şi speranţele erau tot mai mici. Începusem să mă gîndesc că povestea cu ciupercile e doar un pretext pentru o excursie frumoasă. Eram deja pe drumul de întoarcere, mergînd la vale şi gîndindu-ne că vom mînca ce au gătit doamnele, fără ciuperci. Dintr-odată însă, unchiul s-a aplecat, privind atent înspre o buturugă aflată la vreo 50 de metri. „Dacă e ceea ce cred eu, am dat lovitura!“ a exclamat. S-a apropiat tiptil de buturugă, scoţînd uşor, din buzunarul de la spate, un briceag, de parcă ar fi vrut să atace o santinelă. *„Laetiporus sulphureus,* iasca galbenă! Dacă nu-i întărită, mîncăm din ea o săptămînă. În Occident trece drept o mare delicatesă.“ A tăiat-o cu briceagul. Era fragedă, crescută în straturi. Am umplut o pungă întreagă cu ea şi am făcut tocăniţă şi şniţele pentru toată lumea, am luat fiecare şi pentru acasă. A fost, într-adevăr, o lovitură.

De atunci, pe unchiul Dan l-am mai văzut o singură dată, la o cununie. Deşi în costum de haine arăta cu totul altfel decît în vesta gri, de căutător de ciuperci, l-am recunoscut după felul prietenesc în care s-a apropiat. Am reluat conversaţia, ca şi cum abia ne despărţiserăm. De atunci, au mai trecut cîţiva ani şi, de curînd, am auzit din nou vorbindu-se despre el în familie. De data asta, însă, vestea era că s-a dus.

ready made

„14/2 ghenarie vineri [1848]

La 12 m-am pus în pat fără să fi făcut altceva decît să fum şi să îngrijesc de un neg la piciorul soţii mele. Ce Rumân bun!“

C.A. Rosetti,
Jurnalul meu,
Editura Dacia, 1974

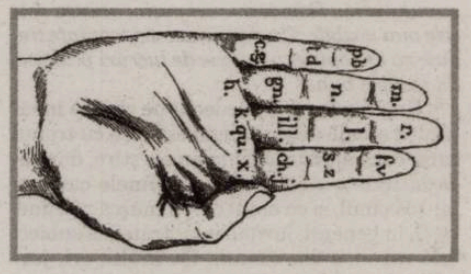

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

O zi a muncii în America

Scriind aici, în mai multe rînduri, despre limba „framericană“, am retrăit, mnemotehnic, o întîmplare ce a trasat inubliabile semnificaţii în interiorul iniţierii mele transatlantice. Pe la începutul stagiului doctoral american, singur şi suficient de stingher, obişnuiam să nu refuz nici o invitaţie de socializare, oricît de formală, bănuind că doar aşa voi depăşi istovitorul şi degrabă vărsătoriul de energie intelectuală „dor de casă“. Mergeam, cu entuziasm, la toate *party*-urile organizate în campus sau în afara lui, *party*-uri pentru care – în postură de *Fulbright visiting scholar* – primeam de regulă invitaţii nenominalizate în mailbox-ul meu de la Universitate. Întîmplarea în chestiune se leagă de un asemenea eveniment – să zicem, monden –, unde am întîlnit, ca de obicei, persoane extrem de interesante. Era *Labor Day* – Ziua Muncii, care, la americani, nu se sărbătoreşte pe 1 mai, ci în prima luni din septembrie. O familie înstărită din Tucson, Arizona, avea o înţelegere cu forul oficial de administrare a relaţiilor externe ale Universităţii – International Student Center – ca, la această ocazie, să invite studenţi străini, la un *BBQ*, în imensul lor *backyard* – prevăzut, desigur, cu o albastră şi îmbietoare piscină.

„Înţelegerea“ respectivă nu trebuie să vă mire. Americanii îşi „exercită“ – ca să spun aşa – generozitatea structurală nu numai în mod spontan, ci şi „organizat“, sistemic cum ar veni, în ecuaţia respectivă fiind implicaţi, alături de instituţii, şi membrii comunităţilor locale. Un astfel de bun samaritean se dovedea Art – gazda noastră americană din acea frumoasă „zi a muncii“, de început de septembrie, cu cer azuriu şi mirosuri înnebunitoare în aer, de flori de cactus. Art se pensionase de ceva timp şi, împreună cu numeroasa lui familie, îşi cultiva un hobby absolut onorabil – acela de a întîlni, de a primi şi, dacă s-ar fi impus, chiar de a ajuta cît mai mulţi dintre străinii studioşi care îi vizitau oraşul. Femeile din familia sa, cu precădere, te uimeau prin bunătate şi mărinimie. Zîmbeau cu o onestitate descumpănitoare, ce părea să nu lase loc nici celei mai neînsemnate umbre de îndoială în loialitatea celor din jur. Intrînd în casa lui Art, dezvoltai sentimentul ieşirii din lumea reală şi intrării într-un mic paradis terestru, de unde toată durerea, întristarea şi suspinarea dispăruseră în mod subit.

Un caz în care engleza şi franceza au conlucrat simbolic.

La petrecere venise şi un tînăr matematician negru (din Congo), care, treptat, datorită lui Art şi doamnelor sale, a ajuns centrul atenţiei. Jacques (tînărul în cauză) era vorbitor (nativ) de franceză şi, deşi urma să studieze cinci ani în Statele Unite, nu ştia nici o boabă de engleză. Avea un surîs larg, de un alb aproape ameţitor, şi arăta o politeţe ieşită din comun. Repeta la infinit *oui, oui* şi *merci, merci,* primind cocoloşelile gazdelor cu o graţie uşor încurcată. Art şi familia erau absolut fascinaţi de Jacques. Îl ştiau dinainte şi, dacă nu ai fi fost avizat asupra obiceiurilor americane, ai fi putut crede că întreaga petrecere fusese dată doar pentru el. Îi impresionase teribil faptul că matematicianul african sosise în SUA fără să cunoască limba engleză şi, ca atare, juraseră să aibă grijă de el, cu consecvenţă. Soţia lui Art – o bătrînică descinsă parcă din basmele ecranizate la Walt Disney Company – promisese, în plus, să facă ore de engleză cu Jacques, pînă la epuizare. „Mai bine mor decît să-l las aşa!“ a declarat ea, destul de patetic, mai multor invitaţi la petrecere. „Îl luăm la noi acasă în fiecare weekend“ a adăugat, plin de veselie, şi Art. „S-a mai îngrăşat în cîteva săptămîni. Venise aici ca un băţ.“ Apoi, bătîndu-l pe umăr, în răstimpuri, cu jovialitate, pe musafirul congolez, întreba: *„How are you doing, pal?“ „Oui, oui, oui, oui! Merci, merci, merci!“* – răspundea Jacques, ca o păpuşă cu baterii, atinsă, din greşeală, pe burtică. „Nu-i aşa că-i minunat?“ revenea şi amfitrioana, aducîndu-i lui Jacques un suc de portocale. *„Oui, oui, merci, merci!“* m-am trezit replicînd brusc eu însumi, din fericire, suficient de lipsit de sonoritate pentru a nu-i tulbura pe mult prea ospitalierii pensionari.

Peste vreo cîteva zile, l-am întîlnit pe Jacques în interiorul labirinticei biblioteci universitare. Mi-a zîmbit prietenește, cu dunga de nea ieşind amplu dintre buze. M-am apropiat ezitant, întrucît franceza mea e, ca să zic aşa, a treia mea limbă. Am început, timid, un dialog francofon. Văzîndu-mă inhibat, Jacques mi-a spus, într-o engleză cît se poate de fluentă, pigmentată doar cu o vagă aromă de *pidgin:* „Nu te mai forţa, *man!* Ştiu engleză. Art însă s-a ataşat enorm de Jacques francofonul, pe care îl îngrijeşte cu multă atenţie şi care, de aceea, trebuie să trăiască un timp mai îndelungat. Am nevoie de prietenia şi de ajutorul lui Art. Vreau să-mi aduc soţia şi cei trei copii aici, în America. Nu voi putea singur. Mă înţelegi, *man?* Mă înţelegi?“ Îl înţelegeam, cum să nu? Poate chiar mai mult decît ar fi bănuit el. Jacques, aidoma multora de pe mapamond, descoperise generozitatea americană şi ajunsese să depindă de ea ca de un drog. Avea nevoie de afecţiune şi de devotament, iar aceste lucruri se găsesc uneori mai repede în singulara Lume Nouă decît în propria-ţi cultură. Inutil să vă mai spun că, spre sfîrşitul anului, l-am văzut pe Jacques – cu soţia şi cei trei copii –, plimbîndu-se fericit pe străzile din Tucson. M-am bucurat. Iată un caz, mi-am zis, în care engleza şi franceza au conlucrat simbolic la cimentarea relaţiilor dintre oameni. Cu atît mai mult cu cît risipa lingvistică a fost minimă, nedepăşind stadiul de *„How are you doing, pal?“* şi *„Oui, oui, merci, merci!“* Aviz tinerilor noştri aventurieri.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

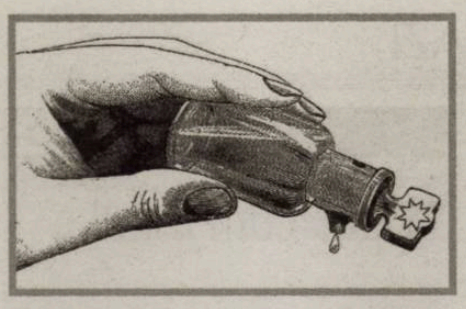

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Cer posomorît

Buletinele meteorologice de acum mai bine de un secol seamănă surprinzător de mult cu cele de azi. Numite *Buletine atmosferice,* emise de pe la 1884 de Institutul (inițial Observatorul) Meteorologic din București, acestea erau publicate în *Monitorul oficial* (MO) și în mai multe dintre ziarele vremii *(Epoca, Românul, Adevărul* etc.). În *România liberă* apăreau, prin 1885, chiar pe prima pagină, sub frontispiciul ziarului. Buletinele nu conțineau previziuni, ci rapoarte asupra situației din ziua emiterii, din ziua sau săptămîna precedentă. Limbajul lor, specific epocii, are, astăzi, farmecul familiar și ușor desuet al unui stil științific împănat cu elemente populare: *arșița, iuțeala vîntului, vîntul tăricel* etc. Prezența cuvintelor populare și familiare are două explicații: pe unele dintre ele, limbajul științific le preluase, atribuindu-le sensuri precise și transformîndu-le în termeni de specialitate; altele sînt folosite, probabil, din dorința de accesibilitate, buletinul fiind un tip de text adresat unui public mai larg. Dacă la început erau alcătuite mai ales din tabele, cu minime comentarii, buletinele au devenit treptat texte narative și descriptive. *Buletinele atmosferice* de la 1900 sînt mai vii decît rapoartele seci care vor fi publicate, timp de decenii, în presa scrisă în limbă de lemn, dar nu pot fi comparate cu stilul excesiv de pitoresc al previziunilor televizate de azi, care încearcă să se individualizeze în condiții de aprigă concurență.

În buletinele dintre 1884 și 1888, vîntul (care *sufla* sau *bătea)* era *slab, moderat, liniștit, potrivit, tăricel, tare, violent.* Apăreau uneori numele vînturilor – obicei abandonat, mi se pare, în buletinele contemporane: „*Austrul* suflă slab și rece"; „*Crivățul* bate tare" (MO, 1 ianuarie 1908). Se ofereau și alte informații azi absente, cel puțin în textele standard: „*rouă subțire* pînă la ora 8 a.m."; „dimineața *rouă groasă*" (MO, 5 octombrie 1888). O surpriză e prezența, între indicațiile meteorologice, a unei formule care părea o expresie a subiectivității populare sau auctoriale – *căldură mare:* „Astăzi *căldură mare,* liniște și cerul puțin noros" (MO, 23 iunie 1895). S-a dovedit foarte rezistentă în timp formula *pe alocuri,* dar a dispărut din buletinele meteorologice adjectivul *simțitor* (cu sensul „intens", „care se face simțit cu putere"): „frigul este *simțitor*" (MO, 1 ianuarie 1908).

„...cît un pașă mahmur."

Între cuvintele caracteristice ale buletinelor de altădată trebuie pomenit și adjectivul *posomorît,* folosit pentru caracterizarea generală a cerului sau a vremii: „timpul este pretutindeni tot *posomorît,* umed și liniștit" (MO, 5 ianuarie 1908); „Timpul se menține pretutindeni *posomorît*" (MO, 6 ianuarie 1908). Astăzi, adjectivul e destul de rar folosit în prognozele meteo („Ne așteaptă un *weekend posomorît* din punct de vedere meteorologic!", stirileprotv.ro), unde a fost înlocuit, în bună măsură, de *mohorît:* „Se întorc zilele *mohorîte* și reci!" (realitatea.net); „Vreme *mohorîtă* în București" (b.365.ro) etc. În mod previzibil, buletinele meteorologice din Republica Moldova manifestă mai mult conservatorism, recurgînd mai des la *posomorît* – „cer *posomorît,* ploaie" („Prognoza meteo în Ungheni, Nisporeni și Călărași", expresul.com), ca și la adverbul *simțitor* („Mîine vremea se răcește *simțitor* în toată țara", publika.md).

Verbul *a posomorî,* cu etimologie incertă, mai probabil slavă sau maghiară, a fost atestat destul de tîrziu (prin participiul adjectivizat și adverbializat *posomorît,* la Ion Neculce). Devenise tot mai frecvent pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cu valori atît meteorologice, cît și psihologice și de comportament (în *Glosarul* lui Laurian și Massim, cuvîntul era definit prin serie de sinonime *moros, taciturn, corugat, trist, malincolic* etc., dar și prin explicația „încrețit la frunte și la supercilie"). Alecsandri l-a folosit (în combinație cu *orizon(t)ul,* în forma *orizon,* mai apropiată de francezul *horizon)* ca laitmotiv în „cînticelul comic" *Gură-cască, om politic,* reprezentat pe scena Teatrului Național în stagiunea 1864-1865. Personajul descrie situația politică prin variații ale metaforei meteorologice și prin comparații pitorești: „Știți una? rău! orizonul politic s-a *posomorît!*"; „Orizonul politic e și mai *posomorît";* „Orizonul politic e *posomorît cît un pașă mahmur";* „Orizonul politic e *posomorît ca un paraponisit fără slujbă"*... S-ar părea că și discursul politic de acum mai bine de un secol seamănă (în punctele esențiale) cu cel de azi.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Ce-i lipsește națională de fotbal?

Dorința de a învăța. De a veni la zi cu fotbalul. Capacitatea de a depăși ideile fixe, de a trece de la senzații, premoniții sau superstiții la buna și vechea metodă de a aduna unu și cu unu. Îi lipsește știința și voința de a profita de știința altora. Există o singură echipă care face asta, și se vede. Atunci cînd aduci modernul în vetustul nostru fotbal, mături tot, e ca bomba cu neutroni – sau ar trebui să zic „cu neuroni"? Unii susțin că națională i-a lipsit, în esență, Steaua. Nu cred. Națională României îi lipsește România. Ea este a unui om, a unor oameni, a unui grup restrîns. Nu are responsabilitatea unei țări; de aceea, nici nu resimte nevoia de a trece peste orgolii și păruieli interne. Selecționerul primește cîteva sute de mii de euro și mînă liberă. E ca și cum ar juca pentru populația Antarcticii, pinguini ce sîntem... Națională, tăiată de țară, se desprinde și de lume. E un proiect închis, reprezentat foarte bine prin justificarea recurentă a lui Victor Pițurcă, după 0-4 cu Olanda, cînd i se cerea să-și explice alegerile: „Așa am considerat eu." Punct. De aici încolo, putem scrie oricîtă literatură despre ce-i lipsește națională, e doar literatură de sertar.

Radu NAUM

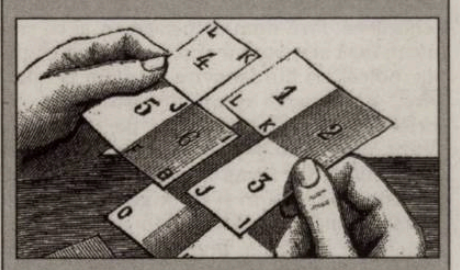

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

În apărarea lui Teodor Vârnav

Aș vrea să vă vorbesc despre o carte, pe care am propus-o la Humanitas spre editare, în Colecția „Vintage". Cartea n-a stîrnit admirația editorilor, și nici măcar n-a întrunit votul necesar pentru o eventuală ediție. Neinteresantă! Prea mică! Eu sînt de cu totul altă părere, și vă las să judecați după cele cîteva povești ale mele.

Este vorba de Teodor Vârnav, *Istoria vieții mele. Autobiografie din 1845,* apărută într-o primă și singură ediție la Editura Minerva, în 1908, sub îngrijirea lui Artur Gorovei. Fiul unor mici boieri din Moldova, Teodor Vârnav s-a născut în martie 1801, la Florești, în ținutul Tecuciului. Povestea vieții sale este, de fapt, povestea unor vremuri despre care astăzi știm atît de puține. Mama sa, Mărioara, provine dintr-o familie de boiernași destul de înstăriți, din Moldova „Mare", Kiruș, cu proprietăți și neamuri de-o parte și de alta a Nistrului. Tatăl, Costache Vârnav, este din Florești, ținutul Tecuci, tot boiernaș, dar nu atît de înstărit. Și de parcă sărăcia nu ar fi de ajuns, Costache are un comportament straniu pentru copilul Vârnav: „Traiul tătîni-meu era foarte curios, pentru că, pe cît îmi aduc aminte, el alta nu se îndeletnicea, fără numai cu șederea și cu ciubucul, însă aceasta nu știu din ce pricină urma, adică: ori din lenevire, sau din neajungere." Și povestea se prelungește într-o descrierea dulce a sastiselilor de odinioară: „Vara, tatăl meu ședea toată ziua în cerdac cu ciubucul, iar iarna în casă, în pat, lîngă fereastră, pe care ori și cît de ger de ar fi fost afară, trebuia negreșit să o deschiză, ca să-și vadă livada de lîngă casă, și pe lîngă aceea, să iasă fumul de tutun din luleaua lui, care niciodată nu se mai stingea." Întreaga responsabilitate a casei pică pe umerii mamei: „Iar maică-mea purta de grije atît pentru lucrarea puținului pămînt ce aveam, cît și pentru gospodăria casii."

Ca în multe alte familii de mici boieri săraci, apelul la rudele bogate pentru creșterea și învățarea copiilor pare la îndemînă. Astfel, Teodor Vârnav povestește cu multă vervă și pasiune experiențele sale prin casele diferitelor neamuri. Timp de zece ani, copilul Vârnav face turul Moldovei, ajungînd la un moment dat la București, apoi la Sibiu, expediat, ca un colet, de la o rudă la alta. Iată-l la Lămășani, în ținutul Sucevei: „Iarna, toată ziua mă jucam cu săniuța pînă cînd înghețam cu totul, și după aceea veneam la lelea Safta (așa o numeam eu pe țigancă) de mă încălzeam în așternutul ei pe cuptor, iar vara umblam prin buruieni și prin poeți de strîngeam ouă ca să facă lelea Safta scob pentru mine și pentru iubitul ei Cocalea."

La școala lui Panaioti din București, pe la 1813-1814: „Acel Panaioti nu era de cuviință a se numi dascăl, ci călău, pentru că el pe băieți mai mult îi muncea și îi schingiuia decît îi învăța. Lîngă dînsul de apururea sta pe masă falanga, un biciu de lemn făcut în chipul îmblăciului cu care bătea la talpe, două biciuri de vînă de bou cu care bătea la șezut, și două asemenea de curea lată de bătut la palme. La dînsul spre învățătură nu se da de către părinți sau rudenii altfel de băieți, ci numai aceia cari era mai spînzurați și mai cu rele năravuri."

În aceste lungi peregrinări, Teodor Vârnav, devenit adolescent, cunoaște și primele experiențe amoroase. La Sibiu (1815), este inițiat în tainele amorului de către bucătărița dascălului, angajat de protectorul său, Lada, să-l învețe carte. Dar învață că amorul se plătește și altfel: „Acea femeie, pe lîngă multele taine firești, neștiute mie pînă atunci, ce mi-au descoperit cu practică cuviincioasă, m-au învățat încă a deschide, cu un fier, comoda în care ținea dascălul banii de cheltuială și a scoate de acolo copeici, de a-i da ei să cumpere, pentru dînsa și pentru mine, fructuri din tîrg." Prins de dascăl în brațele bucătăriței, adolescentul Vârnav ia drumul Bucureștilor, unde experiențele se precipită: moartea protectorului Lada îl obligă să întrerupă studiile și să intre calfă la o dugheană (lipscănie), unde, fiind prins furînd diferite scule spre a le face „prezent" (cadou) unei oarecare Ecaterina (prostituată de rînd) și unei Arghira, renumită celetnică a epocii („căreia i se închină mulți lipscani tineri"), înamoratul Vârnav este „judecat" și din nou expediat în Moldova, la Iași.

Adultul Vârnav este cuminte și harnic, povestind cu tristețe cît de mult a pierdut din cauza lipsei unei învățături sistemice. Un episod îl urmărește peste timp. Plecat cu marele negustor Lada într-o expediție la Viena, copilul Vârnav mănîncă cu lăcomie – „deșartă", cum se zice – cele 15 cutii de confeturi, în lunga carantină de la Cîineni. Or, această lăcomie – crede bătrînul Vârnav – i-a schimbat viitorul: „În toată vremea am mare părere de rău că nu am avut norocirea a putea fi luminat cu învățătură, rămîind pînă la această vîrstă în întunericul cunoștinței literaturii, și blăstem totdeauna copilăreasca mea lăcomie, care m-au silit a deșarta cutiile cu cofeturi și rahatlocum ce le luase cu sine Constantin Lada, la călătoria lui din anul 1814 în Austria și Sacsonia, unde avea nimerenia a mă lăsa la învățătură."

Amintirile lui Teodor Vârnav sînt fantastice, pline de umor și învățăminte, scrise cu mult drag și pasiune. Păcat că nici o editură din România nu găsește bani și hîrtie spre a le oferi publicului.

anti nostalgia

Magna cum fraude

„No matricular *114*
Elev *Petrescu N. Elena* născut la *6* luna *ianuarie* anul *1919* în cătunul *Petrești*
com. *Petrești*, jud. *Dîmbovița*, de naționalitate *română*, de religie *ortodox*... înscris în școală la *1* luna *septembrie* anul *1929* pe baza *situației doi a.șc. 1928-1929* Clasa *Va* (în litere *a cincea)* Anul școlar *1929-1930*

Obiectele de studiu	Trimestrul I	II	III	Media anuală pe obiecte
Limba română				
Scriere și exerc. gram.	4	5	3	4
Citirea	5	6	5	5,33
Exerciții de memorie și liberă reproducere	4	5	5	4,60
Exerciții de compunere	5	5	3	4,33
Matematicele	4	5	4	4,33
Celelalte științe				
Religia	5	5	3	4,33
Istoria	4	5	4	4,33
Cultura socială și înv. civic	4	5	4	4,33
Geografia	4	5	3	4
Higiena	5	5	5	5
Dexterități				
Cîntul	7	7	6	6,66
Educația fizică	7	7	6	6,66
Lucru de mînă la fete Gospodăria	7	8	7	7,33
Lucrări prac[tice]	4	4	4	4
Purtarea	4	6	5	5
Frecventarea			8	8

Situațiunea la finele anului școlar *Repetentă*

(...) Iată primii pași făcuți în școlirea copilei minune a științei mondiale. Și ultimii, de altfel."

Petre Mihai Băcanu,
„Academiciana repetentă",
în *România liberă*,
4 ianuarie 1990

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Un elev cucerește cel mai rîvnit vîrf din lume

Pornit într-o escaladă temerară, Nick D'Aloisio – un elev care studiază la una dintre cele mai bune școli de la Londra – a reușit să cucerească un vîrf al celui mai dificil lanț muntos din lume – Lanțul Munților de Bani.

Treaba s-a petrecut foarte repede. Tînărul e foarte talentat, școala e de elită, mama e avocat, iar tatăl e vicepreședinte la Morgan Stanley, una dintre cele mai mari corporații financiare ale lumii – dacă nu cea mai mare. Prin urmare, condiții ideale de ascensiune. Nick a fost pasionat de computer încă de mic. După ce a primit, pe cînd împlinea 9 ani, un MacBook, micuțul s-a apucat să monteze filmulețe, să intre în tainele programelor de editare, să butoneze cît e ziua de lungă. Se vede că, pînă la urmă, cu mare folos. Acum doi ani, a creat o primă aplicație pentru smartphone. Unii au zis că e o prostie, alții au lăudat-o. Dar aplicația a intrat în circuit. Pînă la urmă, a făcut niște bani frumușei cu ocazia asta. Avea doar 15 ani. Evident, chestia l-a ambiționat să meargă mai departe. Ceea ce a și făcut. Așa s-a ivit creația cu care a dat lovitura. Îi zice Summly. E o aplicație care rezumă conținutul știrilor, pentru a fi citite mai lesne pe smartphone. Apple a lăudat lucrarea, iar Yahoo a cumpărat-o, făcîndu-l pe Nick mai înalt cu vreo 30 de milioane de dolari. E o cifră vehiculată de presă, pentru că, evident, suma din contract nu a fost dată publicității. La data semnării contractului, Nick avea 17 ani.

Dar povestea e mult mai spectaculoasă decît atît. Încă de la prima aplicație, Nick a atras atenția unor investitori. Unul, de pe la Hong Kong, l-a inoportunat imediat pe ingeniosul elev londonez cu vreo trei sute de miare de coco. Scurt. Să aibă de buzunar, cît concepe aplicația. Dar, la modul cel mai serios, drumul aplicației spre muntele de bani nu e deloc simplu. Pentru Summly, ca să se poată concentra pe afacere, Nick și-a înghețat studiile. A făcut o prezentare a situației sale în fața conducerii școlii, cerînd o păsuire, o aprobare de a nu frecventa cursurile o vreme. Pe urmă, s-a concentrat pe mecanismul afacerii. A făcut angajări și a căutat investitori care să-i susțină ideea. Așa s-a ales cu niște parteneri. Printre ei, Rupert Murdoch, Ashton Kutcher, Stephen Fry și, cu voia dumneavoastră, ultima pe listă, Yoko Ono – care nu s-a băgat mai mult, adică să dea ea sfaturi, să aibă păreri, să despartă grupul de susținători.

Acum, Nick e tot elev. Dar, odată cu bănetul, a primit și o ofertă de muncă, tot la Yahoo. Cum – Doamne, iartă-mă! – face cu școala, n-aș putea să vă spun. Cînd își face și el temele, cînd mai trece pe la cursuri, cînd apucă să muncească la serviciu și cînd poate să găsească niște minute pentru Bloomberg, CNN, BBC? Zău, nu-mi dau seama. Încep să fiu foarte îngrijorat pentru situația școlară a lui Nick. Dar mă gîndesc, totuși, că, dacă s-a descurcat pînă acum, cu atîtea pe cap, s-o descurca el și de acum încolo.

Unii ar putea să spună că asta nici măcar nu e o poveste: „Atunci cînd îți trăiești viața pe la Melbourne, Perth și Londra – nu pentru că ai tăi sînt detașați sau în delegații pe la combinate siderurgice – viața arată altfel. Cînd tac'tu e ditamai vicepreședintele uneia dintre cele mai bogate companii din lume, cînd mama – avocat – se poate ocupa de contractele copilului, sigur că-ți sar în ajutor Rupert Murdoch, Ashton Kutcher și Yoko Ono. Și sigur că treaba merge uns, pe un drum întins, spre culmi nebănuite de profit și spre grămezi de bani. Da, e drept, copilul e deșteptuț, da' nu se compară cu alții, poate mai deștepți, din țările sărace, sau chiar de-aici, de la noi, de la Bîrlad, Dorohoi sau Florești. Chiar dacă Florești e atît de aproape de Cluj... Ăștia ar putea ei să aibă idei mai multe decît Einstein și Hawking la un loc, dar tot degeaba. Nu i-ar băga nimeni în seamă."

Alții, dimpotrivă, ar putea spune că ăsta e un punct de vedere specific frustrării și îngustimii provinciale. Elita, ereditară sau meritocrată, se plămădește prin definiție în zona performanței, certificîndu-și capacitățile și valoarea prin rezultate clare. „Putea Nick să fie copil de bancheri la a șaișpea spiță, putred de bogați, dacă nu avea ceva în cap, nu avea de unde să scoată ceea ce a făcut. Bun, hai să zicem, mama și tata îți dau ajutor să dezvolți ceva. Dar trebuie să ai o idee tare, care să merite a fi susținută. Și să mai terminăm cu tînguielile astea din cartierele paupere, doine de jale ale unei lumi care își inventează obstacole materiale doar pentru a-și camufla lenea cruntă, indolența și ura pe succesul altora."

Pînă la urmă, toată lumea are dreptate, în funcție de perspectiva din care privește spre povestea lui Nick D'Aloisio. Însă nu acolo e problema. Nu în definirea meritocrației, a genialității sau a palierului financiar de la care se trăiește o viață lipsită de griji. O altă poveste interesantă e și cea în care *ideea* devine obsesia unei lumi întregi – „Trebuie să ai o idee și dai lovitura!" Convingerea, speranța, obsesia că, odată identificată găselnița, urmează îmbogățirea rapidă, trecerea la o viață fără griji, *scăparea, evadarea din real*. Lumea e un ghetou, mai spălat sau mai ponosit. Evadarea din universul ăsta se poate face doar dacă ai o idee genială. Ai făcut banul și ai sărit gardul dincolo, într-o altă lume, într-o altă existență. Viața ca proces, dezvoltare, acumulare, desăvîrșire devine ceva ridicol și inadecvat. Morala se *rebranduiește* zilnic, iar eticile se redefinesc de la un minut la altul. E firesc. Ne grăbim. Dacă, între timp, unul are o idee?

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

De ce mi-aș iubi țara?

Participarea fragmentată a României la Salonul de carte de la Paris a lăsat în urmă o mulțime de comentarii despre patriotism, obligații, responsabilitate, politețe etc.

Grupul de scriitori români care a refuzat invitația Franței a adus în discuție o serie de argumente care vizau lipsa de credibilitate și profesionalism a Institutului Cultural Român, coinvitat al evenimentului: refuzul lor de a participa însemna, de fapt, refuzul de a accepta ca partener de dialog un institut a cărui conducere ridică mari semne de întrebare asupra legitimății alegerii ei, ca și asupra seriozității proiectelor pe care vrea să le dezvolte.

De cealaltă parte, scriitorii români care au ales să participe la Salon au amintit faptul că rolul lor la Paris a fost acela de a reprezenta literatura română, și nu o instituție, și că invitația unui stat străin de a participa și de a promova imaginea României culturale ar trebui să creeze responsabilități, nu să nască vanități.

Dincolo de comentariile uneia sau alteia dintre părți, rămîn totuși niște întrebări care mi se par extrem de serioase: care sînt limitele patriotismului? Ce este îndreptățită – și ce nu – să „ceară" patria cetățenilor săi? Ce responsabilități ai față de țară și ce obligații ai în fața unei invitații venite de la instituții prestigioase din străinătate? Întrebări care, cred eu, ar putea fi dezbătute cu mai mult interes, încă de pe băncile școlii.

Manualele școlare dezbat problema patriotismului, înfășurată în lungi și lăcrimoase discursuri despre iubirea de țară și de moșie. Patriotismul înfățișat de școală este unul manifestat cu pieptul deschis în fața gloanțelor inamice, cu rugăminți fierbinți ca Dumnezeu să-i apere pe români, cu dragostea față de „frumusețile patriei". N-am nici o îndoială că astfel de subiecte, propuse tinerilor, ar putea avea ca efect dezbateri interesante, păreri proaspete, nezdrențuite de resentimente și vanități, momente mai profunde de reflecție, despre legătura care se formează între ei și țara lor.

Despre ceea ce primești de la statul în care locuiești și ce ești dator să dai înapoi.

Dar despre patriotismul de zi cu zi, despre alegerile tale, care pot influența – în bine sau în rău – comunitatea în care trăiești, despre ceea ce primești de la statul în care locuiești și ce ești dator să dai înapoi, despre obligații cetățenești și drepturi individuale, despre performanțele profesionale și responsabilitățile care decurg din statutul pe care l-ai obținut prin eforturi proprii etc. – despre patriotism, deci, dar în vreme de pace, dialogurile din școală sînt foarte rare.

Mă gîndesc că, în strînsă legătură cu patriotismul, ar mai fi de vorbit și despre emigrare și motivele ei; despre

Aș vrea, deci, să-i întreb pe tinerii din fața mea: ce motive ți-ar mai rămîne să-ți iubești țara în care te-ai născut, devenită, între timp, țara în care nu mai poți respira?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Timp, postúri și déjà-vu

Gestionarea realistă a timpului a fost una dintre problemele mele majore dintotdeauna. Fac parte din categoria fericită – dar și profund nefericită – de persoane lipsite de simțul timpului: pur și simplu, refuz să cred și să văd că trece...

Pe la 8 ani, am aflat că se moare. Copilăria mea a fost cît se poate de fericită, și vestea lipsei de permanență a acesteia a venit ca insuportabilă. M-am dus și i-am întrebat pe părinții mei cum e cu întreruperea asta numită moarte și, pentru că aveam (și am) cei mai buni părinți din lume, mi-au spus să nu-mi fac probleme, da, se moare, la un moment dat, dar se lucrează la un elixir al vieții veșnice. Și pînă voi fi eu mare, va fi gata...

Atunci am crezut. În timp, mi s-au întîmplat diverse lucruri grave, care m-au făcut să mă îndoiesc de progresul real al cercetării sus-menționate (de pildă, a murit – prematur – tatăl meu). Și totuși – sau poate tocmai din cauza acestor evenimente nefaste – nu am încetat să-mi duc micul meu război cu timpul: m-am încăpățînat să cred că anumite lucruri pot fi permanente, că cele nefăcute la timpul lor pot fi reluate, și că greșelile mai vechi pot fi îndreptate, cu iertare și răbdare...

S-a spus, desigur, că „toate-s vechi și nouă toate" și că, dacă ești atent, cele din jur mișculează conform unor *pattern*-uri pe care le poți intui: sînt altele, dar mereu aceleași... Cu această perspectivă asupra timpului, am putut observa cumva mai confortabil, ca un spectator – desigur, implicat, dar și de deasupra –, evoluția lucrurilor. Constatăm, uneori, că, în timp, performăm aproximativ aceleași acțiuni, rămînînd oarecum aceiași; doar că împrejurările în care o facem se schimbă. Și percepția celorlalți, dar chiar și a noastră, în ceea ce ne privește, așijderea.

De pildă, atunci cînd îți cresc copiii, poți să-ți dai seama că te vezi pe tine, aparent același, dar de fapt mai bătrîn cu zece ani, în același spațiu, în aceeași situație (lucru valabil în special pentru oamenii conservatori, ca mine...). Stau în aceeași cameră, cam în același loc, și realizez că nu mai e aceeași canapea, căci în locul ei s-au perindat alte două, ambele reprezentative pentru „modele" anilor în care le-am luat – una dintr-un fel de pluș cu floricele, cumpărată de la Elvila, magazin în... top prin anii '90; apoi o alta, mai buretoasă, mai lată și mai scumpă, cred că adusă de pe la Mobexpert, cînd acesta a apărut; și, în sfîrșit, actuala – de piele, de o culoare căreia cred că i se spune „ou de rață", martoră a unui alt *trend* (sub care am fost și noi, deși am încercat să credem că sîntem mai presus...).

În același loc, îmi amintesc cum raftul din față era unul bej, simplu, făcut pe comandă și ocupat doar de cîteva jucării ale copilului meu, pe atunci de 2 ani. Jucării din cauciuc, moștenite de la mine din epoca ceaușistă, și unele de pluș, accesbile pe vremea aceea, dar dintr-un pluș mai din topor, aspru și care cădea din greu... Televizorul era unul bombat, și printre puținele delicii pe care ni le oferea pe atunci, erau serialele de seară de la PRO TV – *MASH, Familia Bundy, Seinfeld* etc. Copilul meu era atît de mic, încît încăpea, așezat, pe un raft mai înalt.

Apoi, raftul din față a devenit din placaje colorate în mai multe nuanțe de bej, gen *office*, și s-a umplut cu cărți. Copilul nu mai încăpea pe raft, iar televizorul devenise unul hibrid, nici plat, nici bombat, și, în orice caz, mult prea mare pentru camera în care stătea. Pe atunci, mergea pe postul de desene animate Minimax, unde ne uitam la *Goldilocks și cei trei ursuleți*, precum și la călătoriile unui Willy/Phileas Fogg-leul în jurul lumii.

Acum, televizorul e plat de tot, noi avem fire albe și probleme cu genunchii, iar copilul meu nu numai că nu mai încape pe nici un raft, dar aproape nici pe ușă. Conversațiile sînt tot mai monosilabice, iar televizorul – tot mai mobilă: abia dacă ne mai uităm o jumătate de oră la știri sau la cîteva animale zbenguindu-se pe Viasat Nature.

„Toate-s vechi și nouă toate" – și aproape în fiecare gest pe care-l fac, simt puzderia de gesturi trecute asemănătoare, dar nu chiar identice, pe care le-am făcut în postúri așijderea: *déjà-vu* cu variațiuni...

Selma IUSUF

legende urbane

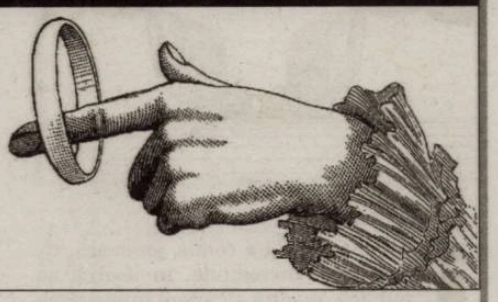

Cu iubire, prin lume

„Dacă vrei să-ți întărești credința, trebuie să-ți înmoi inima. Pentru ca să-ți fie credința tare ca piatra, inima trebuie să-ți fie moale ca pana. Prin boală, nenorocire, pierdere sau frică, într-un fel sau altul, sîntem cu toții puși față în față cu întîmplări care ne învață să devenim mai puțini haini și cîrtitori, și mai miloși și mai mărinimoși. Însă unii dintre noi învață lecția și izbutesc să devină mai blînzi, pe cînd alții sfîrșesc prin a deveni și mai cruzi ca înainte. Singura cale de a ne apropia de Adevăr este aceea de a ne lărgi inima astfel încît să cuprindă întreaga omenire și să aibă loc, încă, pentru iubire." (Elif Shafak, *Cele patruzeci de legi ale iubirii*, Polirom, 2011)

Să știți că n-am luat-o razna. Și nici nu încerc să vă plictisesc cu texte de care ar rîde disprețuitor pînă și hulitul Coelho, filozoful modistelor. Dar mă știți sensibilă. Citesc un jurnal al exilaților în Siberia și mă apuc să mor de foame în casă, văd un documentar despre planeta verde și nu mai știu ce să fac cu uleiul ars din bucătărie, aflu cum ajunge biata vită în farfuriile noastre și îngroș rîndurile vegetarienilor. În fine.

Reciteam, zilele trecute, romanul unei turcoaice născute în Franța, crescute în Spania, care predă acum undeva la Universitatea din Arizona. O poveste sufită de iubire, dincolo de orice bănuieli mundane, între celebrul poet mistic Rumi/Mevlana și un derviș rătăcitor, frumos și înțelept. Povestea celor doi se împletește cu povestea americană a unei casnice între două vîrste, care descoperă și ea iubirea. Dar nu despre cartea asta voiam să vă povestesc neapărat. Ea se țese în jurul celor patruzeci (număr mistic) de legi ale iubirii, și pe acestea m-am gîndit eu să le aplic, într-o bună zi de miercuri. V-ați dat probabil seama că e vorba de marea iubire de semeni, de Dumnezeu (oricare ar fi el) dincolo de dogme, granițe și aparențe. O asemenea iubire vine dimpreună cu toleranța, înțelegerea superioară, înțelepciunea. Vine, de asemenea, cu paradoxuri răsturnate, care pot lăsa firile sensibile cu ochii ațintiți în visare spre neunde.

Și am ieșit mustind de înțelepciune sufită din casă, și m-am repezit într-un taxi, pentru că nu voiam să testez răbdarea și toleranța cuiva cu care aveam întîlnire la o oră fixă. Îi spun șoferului adresa și-mi arunc ochii pe geam, plină de înțelegere pentru toate nedreptățile lumii. În fața ochilor mei curgea zloata de acum trei săptămîni, un oraș gri, trecători bosumflați, iar strada era umflată și izbită de claxoanele isterice ale șoferilor care se grăbeau. În mine pluteau calmul și o mare mulțumire de sine, eram căzută aproape într-o adorație a eului dezlipit de hărmălaia din jur, ba chiar dezlipit de sine. Din aceste gînduri adînci, m-am trezit ajunsă la destinație, într-o clipită. „Cît face?" întreb blînd. „Douăș'patru" zice șoferul, hlizînd gura. „Douăș'patru de ce?" întreb, gîndindu-mă repede dacă ăla nu cumva m-a dus pînă la Ploiești și înapoi, profitînd de zen-ul care izvora din mine. „De lei noi, domnișoară", zice el. M-am gîndit repede. Drumul ăsta îl fac des. Face exact opt lei noi, pe aparat. Îmi arată aparatul. Douăzeci și patru de lei. „Dar cît aveți pe kilometru?" întreb, bănuind deja că am căzut în capcana celor distrați și a celor care nu sînt din oraș, ca să știe exact cu ce se mănîncă un taxi bucureștean. „Trei jumate" zice ăla. „Păi, de ce n-ați zis de la început?!" îmi sare mie zen-ul. „Dacă n-ați întrebat..." îmi răspunde ăsta, calm. Din ping-pong-ul de replici, am ieșit cu aura fumegînd. Purtam atîta iubire în suflet, încît i-aș fi crăpat șoferului capul. În fond, sigur, vina era a mea. M-am suit în ceva ce avea o siglă asemănătoare cu a companiilor tradiționale de taxi și un nume gen Abibas. M-a păcălit, n-am întrebat, am plătit. Nici asta nu m-a supărat într-atît cît m-a întristat precaritatea echilibrului din mine. Nici o șansă să împrăștii dragoste prin lume. Cu gîndul ăsta trist, am intrat în redacție. Din patru televizoare, pe patru canale de știri diferite, răzbătea o cacofonie imensă de ură. „Să fii sufi la tine acasă, da?" mi-am zis, și m-am apucat de treabă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

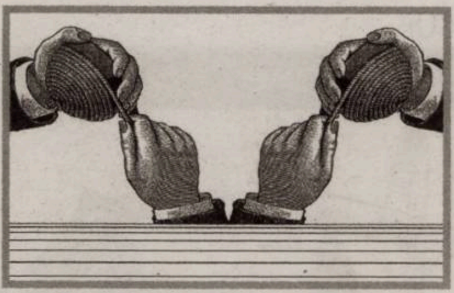

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Șase precizări pentru Traian Băsescu

– despre proceduri și concursuri –

Traian Băsescu a comis, joi seară, cîteva gafe incredibile, în ieşirea sa publică, menită să apere înţelegerea cu Victor Ponta pentru numirea procurorilor-şefi. Nu aş putea compara decît cu ieşirea împotriva Regelui Mihai, pe motiv că a fost sluga ruşilor – un alt punct abisal al ieşirilor sale publice. Doar că atunci era un exerciţiu retoric, fără urmări practice. Aici este vorba despre ceea ce putea fi moştenirea cea mai importantă a mandatelor lui Traian Băsescu – justiţia.

Natura de precedent a acestei poveşti este adevărata problemă, pe care nu o înţeleg nici cei care au sărit să-l apere pe preşedinte (pe principiul: cînd USL nu voia procedură transparentă de numire, ceream procedură, cînd nu o mai vrea nici Băsescu, devine un compromis necesar). Ca să fie clar, nu ideea de compromis o critic aici. Dimpotrivă, am salutat pactul de coabitare Ponta – Băsescu chiar aici, în această rubrică (fiind printre puţinii care au făcut asta – şi iată, totuşi, că pactul a făcut viaţa politică suportabilă). Deci, salut tendinţa spre compromis şi negociere a lui Traian Băsescu şi a lui Victor Ponta. Ce critic este conţinutul acestui compromis particular, legat de procurorii-şefi. Este un compromis care compromite.

Pentru a fi mai clar la ce mă refer, voi reacţiona la cîteva dintre lucrurile spuse de Traian Băsescu joi seara. Şi voi face cîteva precizări. Unele riscă să le pară şcolăreşti şi poate redundante cititorilor, dar simt această nevoie didactică, necesară faţă de strigătoarea lipsă de logică şi bun-simţ din această ieşire.

Prima precizare: procedura de selecţie e importantă pentru rezultatul final, nu e procedură de dragul procedurii. Preşedintele (şi premierul) au aerul că nu pricep exact utilitatea ideii de concurs public. Este simplu. Şi le voi da un exemplu, ca să priceapă ideea. În 2005, Monica Macovei a anunţat concurs public, a făcut o comisie de selecţie, în care a luat şi un psiholog. Acea selecţie s-a terminat cu alegerea lui Daniel Morar. Faptul că unii cred că nu a existat acea procedură e irelevant pentru subiect, ea a existat. În urma interviurilor, Macovei l-a ales – să zicem că a fost întîmplare, fler, bună-credinţă – pe singurul procuror care băgase pînă atunci un parlamentar la puşcărie. Conform mărturiilor ambilor – i-am întrebat pe amîndoi –, Macovei nu îl cunoştea pe Morar, şi nici invers. Pur şi simplu, Macovei chiar căuta pe cineva performant. Acum, să ne imaginăm că Macovei nu căuta, nu ar fi dat anunţ, că Morar nu s-ar fi prezentat la interviu. Ce se întîmpla? Probabil cam cum se numeşte majoritatea funcţiilor din România: dom'le, pe cine cunoaştem noi care să se priceapă la... telecomunicaţii, energie, căi ferate, anticorupţie? Şi atunci te gîndeşti la un amic, la un fost coleg, la un cineva care freacă clanţa la partid etc. Nu? Lipsa de concurs înseamnă că nu cauţi pe cineva potrivit, ci te bazezi pe pile. E simplu.

Lipsa de concurs înseamnă că te bazezi pe pile.

Şi Traian Băsescu, şi Victor Ponta au aerul că o procedură de selecţie publică e un fel de operaţie de cancer pe creier: o chestie dureroasă, necesară numai la limită, cu rezultat incert, posibil catastrofal. Or, e fals. Prezumţia e complet greşită. Concursul public, pe bază de CV, ar trebui să fie norma de selecţie a persoanelor de conducere în funcţiile publice. Nu doar la procurori, ci şi la CFR, la Transgaz, la ICR şi peste tot. Alegerea de tipul „pe cine ştim noi în domeniul X?" e o formă primitivă, care dă rezultate suboptime. Pot spune asta şi din simpla experienţă banală, de selecţie a internilor/angajaţilor la CRPE – oamenii de bază, de care depinde acum activitatea Centrului, au fost selectaţi prin anunţ/interviu, fără să-i cunosc în prealabil. E o tentaţie umană să te bazezi pe cunoştinţe, dar e greşită pentru performanţă.

A doua precizare: în cazul procurorilor, cu atît mai mult e nevoie de concurs. Cel ales prin concurs se raportează altfel la autoritatea de deasupra, îşi ştie valoarea. Natura de precedent despre care vorbeam la început: un tîrg politic, acum, va legitima tîrguri politice în viitor. Daniel Morar putea spune foarte clar de ce a fost ales de Monica Macovei. Fără un asemenea concurs, procurorii-şefi vor fi la îndemîna politicienilor, nu vor putea spune că au meritat funcţia respectivă. Cine este numit pe principiul „aşa vor muşchii mei" nu are nici un argument să iasă public şi să-şi apere activitatea, chiar în faţa celor care l-au numit.

A treia precizare: Traian Băsescu afirmă „responsabilitatea propunerilor revine ministrului Justiţiei, şi nu societăţii civile, partidelor politice sau procurorilor." Exact, responsabilitatea. Ce cuvînt frumos. A fi responsabil înseamnă că poţi justifica o alegere, nu să zici: „Eu fac ce vor muşchii mei, vorbim după aceea, în funcţie de ce iese." Oricum, oamenii politici răspund. Adrian Năstase a răspuns pentru că l-a propus pe procurorul Ioan Amarie – în 2004 a pierdut alegerile pentru că Traian Băsescu a putut convinge populaţia că Năstase e corupt. A răspuns pentru că a pus un procuror de proastă calitate. Invers, Monica Macovei încă beneficiază pentru flerul, buna-credinţă sau norocul (alegeţi ce vreţi) de a-l fi selectat pe Daniel Morar. Nu modul de selecţie face diferenţa, răspunderea e inevitabilă. Faptul că organizezi concurs nu te derobă de răspundere, cum pare să creadă Traian Băsescu. Decizia tot îţi aparţine. Dar ar fi frumos să ştim şi noi pe ce bază ai luat-o. Criteriul „îl cunosc eu, e băiat de comitet" nu convinge.

A patra precizare: procedura Monei Pivniceru a fost o farsă. Şi Traian Băsescu, şi Victor Ponta spun: Pivniceru a făcut procedură, aţi văzut ce prost a ieşit. Fals. Pivniceru a făcut jumătate de procedură: numai anunţul de concurs a fost public. Cum s-a făcut selecţia, care au fost criteriile – nu a fost clar. Putea, la fel de bine, să nu o facă. E ca şi cum s-ar organiza Bacalaureatul şi nu ar fi clar la ce materii şi pe ce barem de corectură. Directorul liceului ar decide că ăia pe care îi cunoaşte el au luat examenul. După care vin Băsescu şi Ponta, şi decid ceva de genul: Bac-ul nu a fost bine organizat, îl desfiinţăm şi dăm diploma direct cui vrea directorul, fără nici un examen. Complet ilogic.

A cincea precizare: Traian Băsescu spune că legea prevede că ministrul propune şi preşedintele decide. Şi basta. Asta i-a făcut pe unii cu logică mai avocăţească să zică: gata, s-a închis discuţia, aşa zice legea. Bun, dar legea nu zice cum să decidă ministrul. Aici vin buna practică şi buna-credinţă. Şi dacă avem o bună practică, instituită de Macovei, de ce să renunţăm la ea? De ce, în loc să o universalizăm în numirea managerilor publici, renunţăm la ea? Simplul enunţ „aşa zice legea" dă impresia că a face selecţie meritocratică e o chestie în afara legii, ilegală, poate chiar imorală. Mai avem puţin şi aflăm că şi îngraşă.

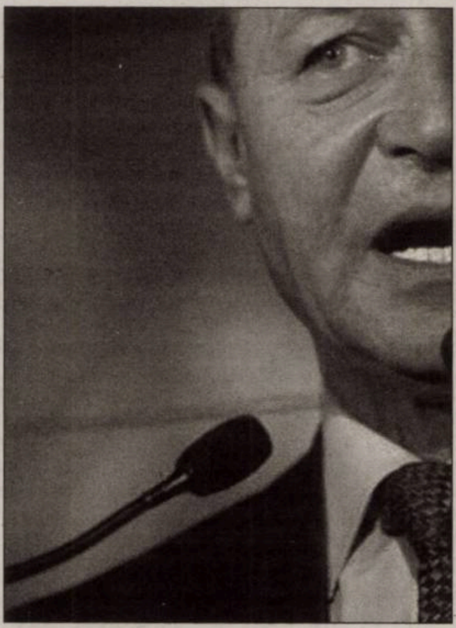

A şasea precizare: reportera de la Antena 3 l-a întrebat pe preşedinte dacă a discutat cu Comisia Europeană despre renunţarea la procedură (că Antena 3 şi Crin Antonescu insistă ca Băsescu şi Ponta să urmeze recomandările Comisiei Europene e unul dintre deliciile vinovate ale acestor zile). Traian Băsescu se enervează, ţîfnos, şi zice: „Doamnă, eu discut cu legea României, şi nimeni nu poate înfrunta legile României." Vezi, Doamne, concursul ar înfrunta legea României. Ministrul propune, potrivit legii, dar nu îl împiedică nimic legal ca, înainte de a propune, să selecteze competitiv. Pe lîngă frauda logică, Traian Băsescu uită că a fost salvat, astă-vară, de insistenţa UE pentru reguli. Nu pentru că murea UE de dragul său, nu pentru că i-a fermecat pe Barroso şi Merkel, ci pentru că nu se respectaseră nişte proceduri.

P.S. Domnul avocat Florentin Ţuca trimite la revistă un fel de drept la replică la textul meu despre Constituţie. Dezbaterea e bună. Începe însă prost, cu: „gemetele competente ale «analiştilor»" ubicui care se pricep la politică, fotbal şi starea vremii. Iată-mă, deci, şi analist – cu ghilimele –, soiul celor care gem ubicuu şi sînt „multilateral dezvoltaţi". Ca să critice această specie, domnul Ţuca se bazează pe o teorie dezvoltată de... Ion Cristoiu. Ce să zic? Gusturile nu se discută, fiecare cu „analiştii" săi ubicui.

Domnul Ţuca comentează mesajul subtextual al articolului (orice ar însemna asta) şi e indignat că tot „analistul" fără pregătire are o părere despre Constituţie. Se pare, deci, că numai avocaţii constituţionalişti au căderea să emane păreri. Îmi permit să nu fiu de acord: ceva mai public decît o Constituţie, nu ştiu să existe. Dar dacă ar fi să urmez logica domnului Ţuca, mă întreb de ce nişte diplome în politologie, unde se studiază Dreptul constituţional, m-ar descalifica de la datul cu părerea. În acelaşi timp, de ce CV-ul de avocat comercial, expert în parteneriat public-privat, al domnului Ţuca, l-ar califica pentru asta? Mai ales că vorbim despre articole de revistă, nu despre lucrări de doctorat. De altfel, observ că domnul avocat, specializat în parteneriat public-privat, a scris la gazete articole legate de următoarele teme de strictă specialitate: tenis, caracteristicile sufleteşti ale românilor, doctrine politice, Dumnezeu, democraţia reprezentativă, Irlanda, mişcarea *ocuppy* şi starea presei. Am impresia că domnul Ţuca ne bate la multilateralitate şi pe mine, şi pe Ion Cristoiu.

Pe fond, nu am înţeles ce problemă are cu textul meu. În afară de faptul că nu sînt calificat, cînd mă citează pune „sic!" după cuvintele „zorzoane", „brizbizuri" *(sic! la sic!)* şi „chestii". Altfel, domnul Ţuca ne explică faptul că statul naţional se defineşte aşa nu pentru a enerva minorităţile, ci pentru a nu-şi face ele un stat în stat. Nu ştiu ce se învăţa despre stat în şcoala românească de constituţionalism a anilor '80-'90, dar, după definiţia minimală din ştiinţa politică privind statul ca monopol al violenţei legitime într-un teritoriu dat, nu e nevoie, totuşi, de definiţia „naţional" pentru a preîntîmpina statul în stat.

facebook.com/ Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Plouă

Şi ploaia ne îngroapă. Plouă şi ploaia ne înrăieşte. Plouă ca să nu ieşim la grătare şi bere pe terasă. Ne face în sîc ploaia, ne ia zîmbetul, umplerea, udul, aerul. Ploaia, bă, se gîndeşte la viitorul nostru. Dă apă la mîncare şi băutură, bă. O s-avem pîine şi o să avem, bă, ţuică. Grîul şi pruna ne vor sări în drum cu răutate, dar noi nu şi nu, de ce plouă în aprilie. Plouă ca să plouă, ca să ne facă nouă în ciudă, ca să ne răcească picioarele, ca să tremurăm în plăpumi noaptea, ca să moară de ciudă prostul. Plouă. Că în casă am domesticit duşumeaua de alun, canapeaua de piele de Cordoba, seringa de drog, whisky-ul trei gărgăuni, trabucul cubanez, dar afară este zi şi noapte, este primăvară şi vară şi toamnă şi iarnă. Este natură şi este aerisitor măcar. Poţi cîrti, poţi muri de oftică, poţi ciripi, un singur lucru să nu uiţi: vei muri, şi aşa primăvară nu vei mai prinde. Anul trecut, o iarnă ca aia ne exaspera. Astăzi – este rîndul ăsteia. Este criză doar în capetele voastre pătrate, de supermarket. Uitaţi de unde vă vine mîncarea. O vedeţi din Thailanda, Italia, Spania, Olanda, şi nimic din asta nu vă dă de gîndit că nici un pătrunjel nu se face în România demn de supermarket. A, trebuie strategii, ah, trebuie promovare, vă trebuie măşti şi cuvinte potrivite ca să puteţi percepe primăvara cu ploaie, mărarul de România? Uite, natura nu vrea brand, fraierilor. Trăiţi în leadership şi karme împrumutate şi treceţi nepăsători pe lîngă frumuseţe de ploaie. Ploaia te renaşte. Priveşte-o. De cînd n-ai renăscut, frate? De cînd n-ai renăscut natural, odată cu primăvara? Uite, ce-ar fi să te pui pe făcut copii?

Cum ne mai jucăm

Texte şi opinii de:

● Mona CĂLINESCU (PR & Marketing Online Cărturești)
„*Boardgame* – relaxare prin stres“

● Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)
„Mă joc, deci rezist“

● Mircea DRĂGOI (graphic designer)
„Copiii cresc legănaţi de pixeli“

● Sandra GHIŢESCU (specialist în ludificare)
„Jocuri vii“

● Alexandru OFRIM (istoric)
„Jocurile de cărţi de odinioară“

● Florin SANDA (producer la Ubisoft România)
„Partea nevăzută a jocurilor video“ – interviu

argument

Hai la joc!

„Jocul este mai vechi decît cultura, pentru că noţiunea de cultură, oricît de incomplet ar fi ea definită, presupune, în orice caz, o societate omenească, iar animalele nu l-au aşteptat pe om ca să le înveţe să se joace.“ Aceasta este chiar prima frază (şi favorita mea, dacă pot spune astfel) din *Homo ludens,* celebrul eseu în care Johan Huizinga a pus totul cap la cap pentru a demonstra importanţa culturală a jocului. Dosarul de faţă însă nu se ocupă de partea teoretică a chestiunii, ci tocmai de elementele ei practice. De practica jocului.

Dacă e adevărat că civilizaţia se naşte şi se dezvoltă prin joc, la fel de adevărat este şi faptul că jocul vorbeşte, uneori cît se poate de direct, şi despre starea societăţii la un anumit moment al ei. Cît de ludic (şi ludic în ce fel) este *homo ludens* al momentului? Acel *homo ludens* postat în faţa unui *screen* (de laptop, smartphone, iPad) pe care-l atinge şi în care se oglindeşte, conectat permanent la reţelele de socializare, avid să fie mereu şi cît mai prezent „în joc“.

Cum se mai joacă oamenii şi, mai ales, de ce? Care sînt formele şi funcţiile ludicului în acest moment? De-a ce se mai joacă copiii şi care mai sînt jocurile adulţilor? Le controlăm sau sîntem dependenţi de ele? Le folosim sau sîntem folosiţi prin jocuri, în această vîrstă a civilizaţiei obsedate de timp, de ideea de eficienţă şi libertate?

Toată lumea se joacă şi fiecare o face cu alt scop, cu implicări diferite, cu variate aşteptări. Căci nenumărate sînt chipurile jocului. Jocul e competiţie şi cîştig, jocul e *loisir* şi *entertainment,* jocul e relaxare şi evadare, jocul e cunoaştere şi explorare, jocul e intimitate şi expunere, jocul e seducţie şi posesie, jocul e fantezie. Ce forme mai ia astăzi fantezia?

Omul luptă *pentru* ceva sau joacă *pe* ceva – mai spune la un moment dat Huizinga – iar dosarul de faţă încearcă să afle nu doar cum ne mai jucăm, dar şi ce mai punem noi astăzi în joc. **(Marius Chivu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Alexandru OFRIM

Jocurile de cărți de odinioară

De la Herodot ştim că jocurile de noroc ar fi fost născocite în Lydia, regat din Anatolia (sec. XII î.Hr.). Confruntaţi cu o mare foamete, lydienii au încercat să o amăgească în fel şi chip, astfel încît au scornit jocul cu zarurile, cel cu arşice, jocul cu mingea şi cîte alte feluri de jocuri... Din două zile, una şi-o petreceau toată vremea de jocuri de noroc, ca să-şi ia gîndul de la mîncare.

Henk Tijms, specialist olandez în teoria probabilităţii, consideră că apariţia primei perechi de zaruri a avut un impact asupra mobilităţii bunurilor în economia preistorică, la fel ca inventarea roţii. Zarurile sînt cele mai vechi dispozitive pentru jocurile de noroc, arheologii descoperindu-le în şantierele din toată lumea. În Antichitatea greacă şi romană, aruncatul zarurilor era cel mai popular joc. Romanii aveau o fascinaţie pentru zaruri, le foloseau nu numai pe cele cubice, ci şi unele cu 20 de faţete. Zarurile au fost jocul favorit şi în Evul Mediu.

Către anul 1360, îşi fac apariţia în Europa cărţile de joc, o adevărată revoluţie în lumea jocurilor. Faţă de zaruri, cărţile au adus un formidabil potenţial „tehnologic" şi creativ. Uşor de fabricat şi de manipulat, aceste mici piese subţiri – de lemn, apoi de carton lucios şi pictat – au permis nenumărate jocuri şi configuraţii. Probabil – spun specialiştii – ele provin din China şi au sosit în Vest la momentul potrivit, cînd apăruseră hîrtia şi procedeul xilogravurii, apoi al tiparului şi al litografiei care făceau posibile producerea în serie şi difuzarea pe scară largă. Prin inepuizabila şi fabuloasa ilustraţie, prin forma lor, cărţile de joc reflectă, de la apariţie pînă azi, atitudini colective, sensibilităţi, idei politice şi morale, stereotipuri etnice etc.

Occidentalii încep să joace cu frenezie. Se estimează că în Franţa, în 1770, au fost produse peste 7 milioane de pachete de joc. Montesquieu, în *Scrisori persane,* comentează ironic: „Jocurile de noroc sînt foarte la modă în Europa. A fi cartofor e o situaţie... Femeile, în special, sînt foarte pătimaşe. E adevărat că, în tinereţe, nu se dedau jocului decît pentru a favoriza o pasiune mai preţioasă, dar pe măsură ce îmbătrînesc, pasiunea lor pentru acest joc pare să reîntinerească, şi această pasiune umple golul lăsat de celelalte."

Biserica a condamnat jocurile de noroc, le-a plasat în sfera păcatului. În secolul al XVII-lea, dreptul civil stipulează ca jocurile de noroc să fie un fel de convenţii între două sau mai multe persoane. Astfel, jucătorul nu mai este un păcătos, ci doar un om care a lăsat raţiunea la o parte. Practica devine neconvenabilă odată cu avîntul industrializării pentru că jucătorul împătimit nu mai e atent la valoarea socială a timpului şi a banilor. Medicii şi moraliştii încep să practice un discurs prin care jucătorul pătimaş este considerat un bolnav, pasiunea pentru joc devine patologie, viciu sau adicţie, asemenea alcoolismului. Eseul lui Freud – *Dostoievski şi paricidul* (1928) constituie punctul de plecare pentru medicalizarea jucătorului compulsiv (Dostoievski a fost un jucător înveterat.) În interpretarea psihanalitică, viciul cartoforului este un substitut al satisfacţiei solitare.

La noi, desele ocupaţii ale Principatelor (mai ales cea dintre 1806-1812) i-au silit pe români să adăpostească trupe ruseşti. Ofiţerimea rusă era educată, cunoştea limba şi manierele franceze. Boierii români au învăţat de la ruşi nu doar pronunţia franceză corectă ori *soirée*-urile dansante, ci şi – aşa cum zice Pompiliu Eliade – „învăţau de la ofiţeri alte distracţii, mai puţin inocente. Este vorba despre jocul de cărţi, care, curînd, s-a bucurat de succes în societatea destul de înapoiată a Principatelor şi, în scurtă vreme, va deveni un flagel care se adăuga celorlalte vicii ale aristocraţiei moldovene şi muntene."

Pentru boierime, lungile răgazuri asigurate de veniturile consistente aduceau şi multă plictiseală. Jocurile de cărţi devin un excelent antidot – la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, sînt parte integrantă a cotidianului. Excesele aristocraţiei arată că jocurile erau mai mult decît un prilej de sociabilitate, devin o ocazie prin care boierimea avută îşi putea demonstra statutul social şi indiferenţa faţă de risipa banilor. Ei nu jucau numai ca să cîştige, ci mai ales ca să etaleze un consum ostentatoriu.

„Încrede-te în toţi, dar ai grijă să nu taie altul cărţile."

FINLEY PETER DUNNE

Nonşalanţa acestui consum – pierderea unor mari sume de bani şi de proprietăţi – este menţionată în memoriile lui Radu Rosetti. Bunica Eufrosina Manu era „foarte mondenă, foarte cheltuitoare, mai iubea şi jocul de cărţi." Averea soţului ei era foarte mare, aşa că era lăsată să joace după poftă. Cu vremea, a început să abuzeze, aşa că i-a fost fixată o sumă – destul de mare –, care însă nu-i ajungea niciodată. „Din această pricină se iscau necontenite certe între soţi, în urma căruia hatmanul plătea, iar cînd nu plătea, coana Frosinţa făcea datorii cari, la moartea bunicului, se suiau la respectabila sumă de 32.000 de galbeni."

De la C. Gane aflăm că „dintr-o dată, averi întregi se duc într-o seară... Şi uneori, nenorocitul care a pierdut se duce cu ochii aiuriţi să-şi zboare creierii." Tot Gane menţionează numele jocurilor de cărţi, clasificîndu-le în trei categorii. Cele de noroc: stos, lanskene, maca; speculative: whist, preferans, pichet; distractive: ghiordumul, concina. Alte jocuri ale vremii: *otuzbir* – de origine turcă, însemnînd numărul 31; jocul îl au şi francezii şi se numeşte *„trente et un"*; faraon (de origine franceză – *„faro"*). Jargonul cartoforilor de altădată ar fi de neînţeles pentru cei de azi. În romanul lui Filimon, cămăraşul Stamate Birlic, în timp ce manevrează un pachet de cărţi, întreabă: „Facem un otuzbir de englingea pînă se va găti masa?"

„Soarta i-a surîs, trimiţîndu-i o mînă cu cinci aşi."

HARRY WILSON

Cel mai practicat joc era stosul, de origine rusească. Denumirea jocului apare frecvent în literatura română. Cel mai cunoscut e versul lui Eminescu: „Acolo v-aţi pus averea, tinereţele la stos; / Ce a scos din voi Apusul, cînd nimic nu e de scos?"

Nicolae Filimon descrie un joc de cărţi în casa lui Tuzluc. Baronul rus Calicevschi propune un joc nou, stosul: „Boieri domnia-voastră, este un joc foarte frumos; el n-aduce somn jucătorilor şi ceea ce are mai bun este că, în puţin timp, unul sau doi din jucători mătură toţi banii din punga celorlalţi." Baronul le arată cum se joacă stosul: celui care face cărţile trebuie să i se spună: „Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă." Birlicul era asul – cartea cu cea mai mare valoare între cărţile de aceeaşi culoare (din turcescul *„birlik"*). În scena de joc, descrisă de Filimon, găsim detalii despre jargonul, tertipurile „tehnice" şi psihologice ale cartoforilor.

În *Convorbiri economice,* I. Ghica încheie un capitol cu următoarea scenă: „Ora se făcuse douăsprezece, copiii, după ce au privit la stos şi au jucat loto şi domino, adormiseră..." Acriviţa, nevasta lui Kir Ianulea, căzuse pradă jocului de cărţi: „otusbir, ghiordum, ba şi stos. Pe lîngă asta, era şi agiamie şi-nfumurată, că nimini nu ştie juca mai bine ca ea – şi, se-nţelege, pierdea gros." Creangă o duce bine la „fabrica de popi", datorită unui profesor de religie, carfofor: „Catihetul, care făcea ziua noapte şi noaptea zi, jucînd stos, rar venea pe la şcoală. Noi, dacă vedeam aşa, ne duceam şi mai rar."

În istoria literaturii române sînt cunoscute două scandaluri, referitoare la scrieri literare despre jocurile de cărţi. În primul a fost implicat Kogălniceanu, care a scris pamfletul *Filozofia vistului* (1838), în care i-a satirizat pe jucătorii de cărţi, mai ales pe cei din nobilimea rusă. Consulul rus a reacţionat imediat, a protestat pe lîngă domnitor, aşa că revista *Alăuta românească* a fost suprimată, iar autorul – arestat.

Al doilea protagonist a fost C. Negruzzi. Pentru nuvela sa Toderică, a fost suspendată revista *Propăşirea,* în 1844. Toderică este un fel de Ivan Turbincă *avant la lettre.* El primeşte în casa sa pe Dumnezeu şi pe Sf. Petru. Mulţumiţi de felul în care au fost găzduiţi, oaspeţii vor să îl răsplătească îndeplinindu-i trei dorinţe. „Doamne, zise, fă să cîştig de cîte ori voi juca cu cărţile aceste." Cu cărţile „blagoslovite", se duce la Iaşi, unde a cîştigat o mare avere. În tinereţe, sărăcise la masa de joc 12 feciori de boieri, care s-au făcut lotri, au fost prinşi şi spînzuraţi. Cuprins de remuşcări, Toderică se duce în Iad. Pentru a-i salva, îl provocă la stos pe Scaraoţchi: dacă acesta pierde, are voie să-i scoată de acolo pe cei 12. „«Bucuros» – zise Scaraoţchi, suflecîndu-şi mînecile – şi ceru masă şi cărţi. Pe loc, un drăcuşor mititel şi frumuşel, ce împlinea slujba de jochei, pregăti cele trebuitoare. «Ce vrei, stos sau banc?» întrebă Toderică. «Stos» – răspunse stăpînitorul tartarului. «Ştiu că la banc se încap multe *şulerii.*»"

Cea dintîi operă literară publicată în 1835 de Negruzzi a fost melodrama *Treizeci ani sau viaţa unui jucător de cărţi.* Iată cum îşi începe prefaţa la ediţia a II-a, din 1863: „De atunci sînt treizeci de ani! Şi cu toate aceste, actualitatea nu s-a perdut, căci în toate zilele videm tristele victime a acestui fiu al trîndăviei, a acestui scîrbos viciu, *jocul cărţilor!*"

Personajul Jorj ne face să înţelegem natura experienţei jocului şi psihologia jucătorului pătimaş: „S-a putut de 12 ori de-a rîndul să tot pierd?... Măresc cuşul, şi îmi împărţesc banii; fac douăsprezece grămezi. Niciodată pîn' la a noua oară n-am pierdut cartea; viu la zece, şi pierd! Mă mir... Dar încă tot statornic şi liniştit merg înainte... Pierd iarăşi!... Fiori mă cuprind; degetele pe peptu-mi trag dungi de sînge; însă mă arăt netulburat, şi cu o mînă îngheţată, zîmbindu-mă ca moartea la cel de pe urmă suspin, întind a douăsprezecea grămadă; ea acoperea masa, toţi ochii o sorb; o bodogănire se ridică... Cărţile merg... Sîngele mi se opreşte... S-a sfîrşit! Sortul a grăit... Ochii mi se acoper cu un nour, şi aurul meu se duce! – Precum luceşte fulgerul, mă deştept ca trăznetul şi fac puzderie ori ce-mi cade subt mînă."

Manoil, din romanul cu acelaşi nume al lui Bolintineanu, este atît de orbit de patima jocului, încît pune la bătaie totul: banii, trăsura, casa, femeia iubită. Generalul de la masa de joc îi spune: „Zoe te iubeşte, renunţă la dînsa; o mie de ducaţi să jucăm."

În timp ce protipendada juca în saloane luxoase, oamenii de rînd experimentau alte metode de *gambling.* Adrian, personajul din *Chira Chiralina,* cunoştea un ţigan, Trandafir, obişnuit al iarmaroacelor, „care pretindea că vinde salbe de mărgele, dar care, în realitate, alerga după ageamii buni de jumulit cu «uite popa, nu e popa»!" Îi propune să-şi schimbe „meseria", să vîndă salep, dar e refuzat: „Aşa era, avea dreptate: salepul nu produce galbeni, în vreme ce «uite popa, nu e popa» îi adusese, în ziua aceea, cinci galbeni, în mai puţin timp decît ţi-ar trebui ca să faci o mămăligă." „Uite popa, nu e popa" e strămoşul jocului alba-neagra, la care se înghesuiau românii în primii ani de după '89.

Stos, lanskene, maca, preferans, ghiordum, concina...

***Alexandru Ofrim** este istoric şi predă cursuri de istorie culturală la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Străzi vechi din Bucureştiul de azi, *Humanitas, 2011.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Rodica GUJA

Mintea de pe urmă a bridge-istului

În România anilor '80, cînd eu mă dădeam de ceasul morţii să cresc mare, părinţii mei dădeau regulat în mintea copiilor. În fiecare sîmbătă seara, sufrageria mea sau a celorlalţi oameni mari, pe unde ne nimeream în vizită, devenea teritoriu interzis pentru noi. Eram trimişi fără menajamente să facem ce-om şti, în timp ce pe masa din centru, cu patru scaune pe laturi, apăreau cărţile de joc, tabacioc, scrumiere şi ceva alcool, iar gazda pleca să prepare nechezolul. Din spatele uşii, din ceaţă, începeau să se audă formule ezoterice: „Un sanzatu'!", „Două pici", „Eşti în zonă!" şi, din ce în ce mai des, pe măsură ce noi ne plictiseam de de-a v-aţi ascunselea sau de jucării şi începeau să ni se închidă ochii, „Bou de bridge!", „Ai defosat cu spatele!" sau „Atac de ra-hat, bă, băiatule!"

Fenomenul care năştea atîta pasiune, nopţi pierdute, abuzuri verbale şi, la limită, prietenii distruse şi divorţuri, se numea bridge. Un simplu joc de cărţi, care, culmea, nici nu se juca pe bani! Fireşte că atracţia era irezistibilă, aşa că ne-am apucat de treabă în clasa a IX-a, împreună cu cîţiva colegi. Cu ifosele caracteristice vîrstei, ne dădeam rotunzi cu ce reuşisem să scormonim prin foarte rarele surse de informaţii la îndemînă atunci: poveşti despre cluburile englezeşti unde fusese inventat, faptul că Ceauşescu interzisese jocul şi închisese Federaţia Română de Bridge din cauză că se adunau prea mulţi tipi inteligenţi la cluburi şi concursuri, performanţele celebrei „echipe albastre" a italienilor, conduse de Giorgio Belladonna, la Cupa Mondială. Asta la început, pînă am izbutit să înţelegem şi ne-a prins febra cu adevărat.

Pentru că bridge-ul este extrem de complex şi frumuseţea lui devine din ce în ce mai evidentă, pe măsură ce constataţi că donele sînt irepetabile, iar tehnicile de joc pot fi dezvoltate la infinit. E compus din licitaţie – adesea convenţională, în jargon specific, în care se decide un contract pe baza unui schimb codificat de informaţii între parteneri – şi jocul de levată, în care axa cîştigătoare a contractului trebuie să-l realizeze. Fiindcă se joacă în patru – o axă compusă din doi parteneri împotriva celorlalţi –, bridge-ul are o importantă componentă psihologică. E net superior în complexitate tuturor celorlalte jocuri de cărţi, din mai multe puncte de vedere. Norocul nu joacă aproape nici un rol, poţi cîştiga la fel de bine cu cărţi proaste. Se împart toate cele 52 de cărţi din pachet şi trebuie să intuieşti şi să calculezi în permanenţă ce deţin ceilalţi, să faci un plan de joc pe care să-l adaptezi din mers, să iei decizii rapide. La toate astea, în special în bridge-ul competiţional, se adaugă calculele de punctaj, care pot fi decisive în alegerea contractului. Frişca de pe tort sînt „regulile de bună purtare". Fiind inventat de englezi, e un *gentlemen's game*, aşa că nu ai voie să transmiţi informaţii sub nici o altă formă, cu excepţia licitaţiei – de altfel, de ani de zile se licitează cu cartonaşe, astfel încît nici măcar tonalitatea vocii să nu poată fi utilizată ca semnal! Aşa că înjurăturile de la masa de brige de acasă nu prea se pupă cu manierele elegante pe care trebuie să le adopţi în tîrg.

Calităţi mentale

Dar farmecul extraordinar al bridge-ului constă în faptul că, pe lîngă febra competiţiei, cunoscută tuturor celor care au practicat sau iubit vreodată un sport, conferă celor care-l joacă prestigiu, statut, le dă senzaţia că aparţin unui grup select de indivizi inteligenţi şi deosebiţi. Efortul intelectual în joc trebuie să fie permanent, concentrarea – maximă, memoria – alertă, iar păstrarea calmului e esenţială. Satisfacţia – cînd reuşeşti să faci un contract dificil ca declarant, ori să distrugi contractul adversarilor ca flanc – este uriaşă, teribilă, copleşitoare. Şi trebuie camuflată cu eleganţă, căci numai un comportament rafinat este acceptabil de la un adevărat jucător. Te angajezi cu toată fiinţa în joc, apoi trebuie să reacţionezi ca un aristocrat – teribil!

Păstrarea calmului e esenţială.

În plus, ceea ce-ţi oferă jocul e o modalitate unică de a evada din viaţa cotidiană şi de a deveni altcineva. La masa de bridge nu contează care-ţi sînt opiniile politice, cum te îmbraci sau la ce multinaţională lucrezi. Timp de cîteva ore, te deplasezi într-o altă dimensiune, în care ierarhiile se fac pe alte criterii şi se pot reface în fiecare zi. E o şansă de a trăi intens, de a vibra entuziast, de a fi cine vrei să fii într-o paradigmă complet diferită, populată de o comunitate de oameni mîndri că-i aparţin şi fericiţi datorită acestei apartenenţe. Jucătorii de bridge cred profund în valoarea jocului pentru viaţa lor, n-au nici un dubiu că timpul dedicat jocului e petrecut în cel mai bun mod posibil, iar pasiunea lor e contagioasă. Te fac să simţi că ai intrat într-un teritoriu privilegiat, că ai fost acceptat într-o castă de elită care practică un ritual important pentru a obţine un dar nepreţuit.

Chiar şi atunci cînd par sau pretind că joacă de relaxare, că o iau *à la légère*, adevăraţii jucători sînt în tensiune, se implică, intră în vibraţie. Iar în România, ţară obidită, în care inteligenţa şi educaţia, mintea în general sînt (erau?) valori supreme, desigur că bridge-ul are un succes teribil în cercurile unde ajunge. Spiritul de competiţie, dorinţa de a demonstra că eşti superior fac parte din ADN-ul intelectualilor din România, în vreme ce valori ca toleranţă, empatie, deschidere, compasiune sînt mai degrabă percepute ca slăbiciuni. Iar masa de bridge e un mediu perfect pentru etalarea calităţilor mentale. Deci românii sînt pasionaţi fiindcă, în special bărbaţii, care reprezintă majoritatea jucătorilor – lucru firesc într-o societate în continuare misogină, în care femeile sînt rareori luate în serios ca partener intelectual – trebuie să demonstreze cu tot dinadinsul că sînt cei mai deştepţi. În Austria, unde am stat în total patru ani şi ceva, şi unde joc bridge de vreo jumătate de an, peisajul bridge-istic este complet diferit. La cluburile vieneze de bridge, populaţia e împărţită în sexe, pe dos faţă de România: vasta majoritate o reprezintă doamnele, în general trecute de 55 de ani. Atmosfera e diferită, mult mai relaxată şi mai lipsită de dorinţa de a epata, deşi nu lipsesc nici aici niscaiva personaje frustrate, care se iau mai în serios decît ar fi cazul. Accentul se pune mai degrabă pe partea „aristocratică", pe conduita impecabilă despre care povesteam mai devreme, pe eleganţă şi pe rafinament. Diferite sînt, deci, căile spre mediocritate!

„Şahul înseamnă cea mai mare risipă de inteligenţă umană în afară de agenţiile de publicitate."

RAYMOND CHANDLER

Lăsînd micile răutăţi la o parte, pasiunea pentru bridge e boală grea. Eu m-am urcat în avion să merg cu sora mea la concursul naţional de astă-vară de la Mamaia, în condiţiile în care nu jucasem bridge competiţional mai deloc, în cei 25 de ani de practică. Iar atmosfera de la concurs în zilele pe care le-am petrecut acolo e, probabil, greu egalabilă în orice comunitate din ţară, iar oamenii erau minunaţi. Şi fiindcă mi s-a reaprins astfel dorul de joacă, m-am înscris apoi la un club de bridge vienez, joc relativ des şi îndrăznesc să sper c-am ajuns deja pe la glezna broaştei. Dar ce e total uimitor e că, fără să fi urmărit acest lucru în mod expres, am descoperit, astfel, una dintre cele mai facile căi de integrare în societatea vieneză. La club vorbesc exclusiv germană, mi-am făcut prieteni, petrec o grămadă de timp la poveşti şi înţeleg mult mai bine modul de viaţă şi de gîndire şi motivaţiile austriecilor. Bridge-ul s-a dovedit, astfel, o strategie cîştigătoare, pentru un obiectiv aproape de neatins de majoritatea românilor care trăiesc aici. Cine s-ar fi gîndit la asta?

***Rodica Guja** lucrează în mediul bancar.*

„Jucam «Frunza». Asta trebuie să vă povestesc neapărat. Nu mai ţin minte cum se desenează pe asfalt. E destul de complicat. Aşa că trebuie apelat la un specialist care nu a uitat tradiţia. Un copil.

Sînt două case, două terenuri adverse care comunică prin tot felul de culoare şi trasee. Şi scopul jocului e să pui piciorul pe frunza din teritoriul inamic. Să fugi, să ajungi acolo şi să strigi «Frunza!» Neapărat să strigi «Frunza!» Dacă nu ai strigat, nu ai făcut nimic. E un traseu pe care trebuie să-l urmezi, n-ai voie să ieşi în decor. O iei pe cărări diferite, încerci să evadezi, să pleci. Să strigi «Frunza!», să marchezi. Iar pentru a-l împiedica pe oponent să pătrundă pe teritoriul lor, jucătorii pot recurge la aproape orice mijloace. Îmbrîncire, rupere, tragere de tricou. Mai puţin şuturi, pumni. Asta nu. Există o limită.

Putea juca oricine, de la 0 la 14 ani. Avînd în vedere că la sate se mănîncă prost, se acceptă şi cei care au depăşit limita de vîrstă, dar au un fizic mai rahitic. Nu există discriminări sexuale. Joacă şi fetele, şi băieţii. De asta spun că există o funcţie libidinală a jocului. Îmbrîncirile, împunsăturile capătă o nuanţă tandră. Dragoste violentă. La înghesuială se petrec pipăieli, bulăneli. De asta, de obicei, îndrăgostiţii caută să se plaseze în echipe diferite, pentru a avea ocazia să se pipăie. Au nevoie de un pretext. Zgîrieturile sînt, şi ele, tot o formă a tandreţii. Totuşi, excesul de zel cu care uneori un jucător îşi împinge «gagica» (iubita virtuală se cheamă întotdeauna gagică) face ca multe relaţii să se rupă."

(Sorin Stoica, din volumul Povestiri mici şi mijlocii, *Curtea Veche, 2004)*

Mircea DRĂGOI

Copiii cresc legănați de pixeli

Degetele mari se mişcă pe ecran cu o dexteritate care mă lasă mut. Aţi văzut vreodată un adolescent jucîndu-se pe un iPod, smartphone sau orice alt gadget purtător de jocuri? Patru degete ţin ferm dispozitivul din spate, în timp ce degetele mari se plimbă febril pe ecran, apăsînd, trăgînd, derulînd cu o viteză care pare să atace la temelie cunoştinţele pe care le aveam despre coordonarea mînă-creier. Îmi dau seama că SMS-ul – clasicul SMS, redactat la fel, cu două degete mari plimbate rapid pe ecranul telefonului – a fost un banal precursor al mediului de joc, un simplu paragraf în saga digitală a evoluţiei umane.

Radu, unul dintre băieţii mei, care are 13 ani, tocmai joacă „Minecraft". L-am rugat să mi-l descrie puţin, aşa că mi-a trimis un scurt e-mail din care reţin doar că e un *app,* un joc în care explorezi şi construieşti lumi, cu tentă retro 3D. Cred că ştiu ce vrea să spună cu asta: universul „Minecraft" e o lume de pixeli randaţi, verzui, ziduri între care te plimbi, roteşti camera, construieşti, sapi tunele, o versiune paşnică, fără mitraliere, explozii, fără crime, inamici şi atacuri proprii vechilor jocuri tridimensionale de tip *shoot and run.*

Pe lista copilului mai apare, firesc, „Infinity Blade". Un bestseller în AppStore, magazinul de aplicaţii pentru telefoane şi tablete Apple. Ei da, aici se lasă cu sînge şi bătălii! Un joc 3D fantasy, plasat undeva într-un viitor cu tentă medievală, catedrale şi peisaje spectaculoase, bine desenat, în care omori creaturi mitice, golemi şi monştri, pentru a-ţi răzbuna tatăl şi a recupera sabia Infinity. Procesorul iPod-ului toacă, încălzit, mii de operaţii pe secundă, încercînd să facă faţă cerinţelor acestui univers mitic. L-am provocat pe Radu, întrebîndu-l dacă ştie vreun *cheat* – mici şmecherii predefinite, pe care utilizatorul le descoperă şi le foloseşte pe parcursul jocului. Citez: „Dacă intri pe meniul principal (sabia din centrul părţii de sus a ecranului) şi apeşi Options, apoi Restart Bloodline1, cînd te lupţi cu cavalerul negru, apeşi doar pe scut, pentru o secundă te aperi, iar apoi te loveşte el. Vei primi multe obiecte care nu sînt în magazin, dar nu vei putea folosi restul obiectelor." Mda...

„Sînt jocurile video un pericol? Asta au zis şi despre rock'n'roll."

SHIGERU MIYAMOTO

Următorul pe lista preferinţelor, „Order and Chaos". Un *massively multiplayer online role-playing game.* MMORPG, dacă vă e mai uşor. Ca să citez din nou, căci oricum sînt deja depăşit: caractere realiste, hartă uriaşă, timp de joc lung – ce vrei mai mult de la un simplu joc fantasy de ultimă generaţie? Animăluţe care să te ajute? Există! Superputeri? Există! Moduri de creare a personajului? Bifat! Plictiseală? Nu există!

Pe cînd încep să fiu disperat de numărul jocurilor care invocă fantasticul, încurajează luptele şi substituirea, apare şi „Sandbox". Reacţii chimice, substanţe, rubine, diamante, pietre şi sute de elemente şi compuşi, acizi, pămînt sau apă – una peste alta, „Sandbox" face cît zece profesori de chimie. Combini elemente, umpli ecranul de lichide, de gaze, vezi pe viu reacţii, toate ascunse abil sub masca unui banal joc cu interfaţă retro. Pixeli. Puţini, dar abil aranjaţi. Şi cel mai bine, copiii mei petrec ore experimentînd, combinînd, topind totul pe ecran.

Ultimul pe listă – un joc simplu, dar clasic: „Doodle Jump". Minimalist ca interfaţă, desenat în linie şi puţine culori, Doodle te lasă să controlezi ascensiunea unui mic şi simpatic extraterestru, care sare din platformă în platformă, tot mai sus, acumulînd puncte. Pentru mine, e confirmarea că, de cele mai multe ori, un joc fără pretenţii, simplu, dar ingenios poate concura onorabil cu universuri complexe, pline de luciu şi viteză, umplute cu efecte vizuale şi senzaţii tari.

Ca tată, am renunţat de oarecare vreme să mai ţin pasul, în materie de jocuri, cu băieţii mei. Sînt mai abili, mai pasionaţi şi învaţă mai repede. Cresc legănaţi de pixeli şi de lumina din spatele ecranelor. Mai pot doar să-i plimb prin păduri, la grădină şi pe la munte, să vadă ce univers bine randat putem, încă, naviga.

***Mircea Drăgoi** este graphic designer.*

Adina ROSETTI

Cu dinozaurii pe Skype

Încă de cînd i-am pus termometrul, Clara a ştiut foarte exact ce-o să se-ntîmple: „O să fac febră şi n-o să mai pot să mă văd cu Mara!" Asta venea după vreo două-trei săptămîni în care eu şi mama Marei fuseserăm fiecare prea ocupate ca să le organizăm vreo întîlnire.

În caz că vă întrebaţi – Clara şi Mara sînt prietene nedespărţite, are fiecare 7 ani şi nu au ieşit niciodată singure la joacă. Cum nu au fost împreună nici la grădiniţă, şi nici la şcoală, prietenia lor s-a consolidat mai mult în parc, la aniversările prietenilor comuni (care nu se petrec aproape niciodată acasă, ci în locuri de joacă special amenajate, restaurante sau ateliere creative pentru copii), la spectacole de teatru şi vizite „la domiciliu", atunci cînd eu şi mama Marei reuşim să ne aranjăm programul de weekend, astfel încît să ne facem timp şi pentru asta. Atunci se joacă în disperare, înşirîndu-şi toate colecţiile de figurine: animăluţe cu ochi exoftalmici din seria Pet Shop, celebrii ponei în culori de fondante, dragonii de la Cărtureşti şi dinozaurii care se vînd împreună cu *Gazeta Sporturilor,* cu denumiri care mă fac să cred că animalele astea preistorice nici n-au existat vreodată, ci sînt numai o invenţie de marketing şi un instrument de crescut în mod artificial tirajul ziarelor. Cîteva exemple: rebachizaur, dracorex, criolofozaur, amargazaur. Pe bune, de unde scot paleontologii denumirile astea?

Termometrul arăta clar febră, şi Clara era din ce în ce mai posomorîtă că întîlnirea mult-aşteptată cu Mara n-avea să mai aibă loc. Îngrozită de lacrimile ce urmau să apară, am avut ideea salvatoare. „Hai să vorbiţi puţin pe Skype!" i-am zis, făcîndu-i cu ochiul, şi-am instalat-o în faţa calculatorului. M-am gîndit că o să pălăvrăgească niţel despre chestiile obişnuite şi-apoi se vor plictisi, aşa că am plecat să-mi văd de-ale mele, adică de fratele mai mic al Clarei (Anton, 2 ani şi opt luni), care, după jumătate de oră de joacă cu maşinuţele din seria Cars şi trenuleţele din seria Thomas & friends, a început să-mi ceară insistent nişte desene animate pe YouTube. M-am întors să văd dacă se eliberase calculatorul, cu gîndul ca, între Skype-ul Clarei şi YouTube-ul lui Anton, să prind şi eu puţin timp să-mi verific Facebook-ul.

„Realitatea s-a defectat. Doar game designer-ii o mai pot repara."

JANE MCGONIGAL

În dormitor, distracţia era în toi. Clara şi Mara se jucau pe rupte cu dinozaurii. *Prin Skype!* Îşi înşiraseră creaturile preistorice cu nume bizare în faţa calculatorului, şi le ridicau pe rînd în faţa camerei video, interpretînd rolurile dinozaurilor, cu voci groase sau piţigăiate, după cum o cerea situaţia. La început, m-am bucurat că găsiseră această soluţie ingenioasă, dar apoi, imaginîndu-mi o proiecţie a unui viitor ultratehnologizat, în care copiii vor ajunge să se joace doar virtual, stînd în faţa unor ecrane, am început să simt nişte fiori reci. M-a scuturat din reverie Anton, care-şi cerea în continuare dreptul la desenele de pe YouTube.

Şosetele sînt murdare de praf şi sînge-le-mi picură din julitura proaspătă de la genunchi, dar nu mă opresc din goană. Pentru nimic în lume nu mă pot opri acum. Sînt urma care scapă turma, sînt ultima speranţă a copiilor: trebuie să ajung înapoi în curtea blocului, să ating acel cerc desenat cu creta de sub balconul lui tanti Puia, în interiorul căruia o mînă invizibilă a scris „Loc de dat cu capul", şi să-l „scuip" pe Ionuţ, cîştigînd astfel jocul „de-a faţea". Alerg pe Dorobanţi, trec prin faţa poştei, arunc o privire speriată în sus, către balconul de la etajul opt, sperînd că n-o să întîlnesc acolo chipul îngrijorat al mamei (nu mă lasă să ies din curtea blocului). Nu se zăreşte nici o mamă, aşa că răsuflu liniştită... Tricoul galben mi se lipeşte de spate, una dintre biluţele în formă de cireşe care-mi ţine părul mi se desface, genunchiul julit îmi pulsează şi simt că sînt gata să mă prăbuşesc, dar alerg, alerg cu ultimele puteri. Copiii care-au fost „scuipaţi" stau în faţa scărilor, băieţii bat o minge dezumflată, Oana şi Lizica sar peste un elastic care-a fost rupt şi înnodat de-atîtea ori, încît e un miracol că mai rezistă. Picii – sau biberoniştii, cum îi numim pe cei care-s încă la grădiniţă – şi-au întins pe jos nişte crăticioare amărîte, desperecheate, şi fac mîncare din frunze tocate. Ionuţ nu se zăreşte nicăieri, probabil încă mă caută în spatele Daciilor parcate la umbra copacilor. Mă îndrept spre locul desenat cu creta şi-l „scuip" pe Ionuţ, în uralele grupului.

Jocul s-a terminat, urma a scăpat turma, sînt eroina tuturor. Abia atunci mă aşez, istovită, pe scările blocului. A venit momentul să-mi savurez victoria, dar rana de la picior, plină de praf şi de sînge, mă doare cumplit, aşa că-ncep să plîng şi s-o strig pe mama. „Vezi, măi mamă, dacă nu te mai potoleşti şi tu!" îmi spune ea acasă, în timp ce-mi oblojeşte genunchiul cu spirt şi rivanol. Am 7 ani şi vacanţa de vară de-abia a început. A doua zi de dimineaţă, şchiopătînd puţin din cauza bandajului, cobor la etajul patru şi sun la o uşă. Îmi deschide o doamnă jovială, cu un şorţ de bucătărie. Din casă răzbate miros de vinete şi ardei copţi. „Mama lu' Oanaaa, o lăsaţi pe Oana să iasă la joacăăă?"

La scurt timp după povestea cu Skype-ul, ne-am mutat înapoi în blocul în curtea căruia fugisem de-atîtea ori la de-a v-aţi ascunselea în copilărie. Clara şi Anton s-au bucurat că au o cameră întreagă numai pentru joacă, aşa că, pentru o vreme, au uitat că pe lume există laptopuri şi o invenţie miraculoasă numită Internet, careţi poate aduce mai aproape, cît ai clipi, prietenii şi desenele animate preferate. Am chemat-o pe Mara în vizită, şi copiii s-au jucat în cel mai *old school* fel cu putinţă. S-au întins pe rafturile unei biblioteci goale, fiecare la alt nivel (deşi iniţial toţi ar fi vrut să se înghesuie pe raftul cel mai de sus) şi au stat acolo ore în şir, probabil zburînd în jurul lumii în baloane colorate, coborînd cu submarine în adîncurile mărilor, îmblînzind dinozauri gigantici, devenind, pe rînd, doctori, magicieni, pompieri, vînzătoare de prăjituri sau paleontologi celebri.

***Adina Rosetti** este scriitoare. Cel mai recent roman publicat:* Deadline, *Curtea Veche, 2010.*

Mona CĂLINESCU

Boardgame

relaxare prin stres

Jocul şi joaca, la oamenii mari, sînt dubioase. Mă refer la a te juca din plăcere pură, purtînd ceva din patosul copilăriei şi îndîrjirea maturităţii. Şi zic dubioase pentru că eu sînt unul dintre acei oameni care au trecut jocul la nivel de pasiune, ca deliciu al vieţii, iar asta este aproape de neînţeles pentru multe din cunoştinţele mele. Pînă la urmă, este o chestiune care ţine de gust personal: la fel cum unora le place fotbalul, politica şi alte hobby-uri, care au şi ele la bază cîteva jocuri la nivel de culise, iar altora, nu. Aşa e şi cu joaca: o simţi sau nu. Pentru oamenii ca mine, împătimiţi de jocuri, baruri de profil au apărut relativ recent, mai precis de vreo doi ani încoace. Adică baruri de *boardgame*-uri. Clientela lor este alcătuită preponderent din studenţi, pe timp de zi, şi cum se lasă seara peste Bucureşti, apare tinerimea din clasa muncitoare. Tinerime – pentru că rar se întîmplă să treacă pragul clienţi de peste 35-40 de ani. Momentan, sînt patru astfel de baruri consacrate în Capitală: Lente Café, Hobby Café, Ceainăria Tabiet şi Ludic. Piaţa pentru astfel de baruri este destul de tînără şi ofertantă. Ca idee, dacă suni în orice zi a săptămînii, rar reuşeşti să faci rezervare pentru ziua respectivă. Trebuie să suni cu cel puţin o zi înainte, dacă vrei să-ţi potoleşti pofta de joacă.

Lente Café are un spaţiu special pentru joc doar în barul de pe strada Arcului nr. 8. Este o casă mare, veche, la parter funcţionează ca bar şi restaurant, iar mansarda este destinată jocurilor. Aici sînt cinci mese, un pic înghesuite, dar asta creează un fel de cadru intim de complicitate între cei care vin să (se) joace. Oferta propriu-zisă este săracă: vreo 20 de jocuri, iar starea unora dintre ele îţi cam taie din avîntul ludic. Spaţiul de joacă este ca un apendice al barului, o tentativă uşor stîngace de a acoperi şi cererea din ce în ce mai mare a clienţilor care vor să anime o ieşire în oraş cu amuzamentul jocurilor de societate.

La **Hobby Café,** lucrurile stau un pic mai bine. Cafeneaua este situată tot într-o casă veche, pe strada Negustori nr. 34. O casă din aceea cu pereţi înalţi, impunători, în care decorul este puţin cam prea clasic pentru o atmosferă de joacă. Dar, cum îi zice şi numele, barul este conceput mai mult pentru persoanele care caută o seară relaxantă, în care se pot şi juca. Jocurile sînt, în mare parte, un memento al copilăriei (de la Piticot la Ţintar) sau *evergreen*-uri ale tinereţii părinţilor noştri (Rummy şi nişte table cinstite).

Cel mai vechi loc care îşi merită cu adevărat titulatura de bar de *boardgame*-uri este **Ceainăria Tabiet,** de pe strada Popa Savu nr. 20. Funcţionează de doi ani, timp în care şi-a perfecţionat oferta (are peste 150 de jocuri) şi serviciile (poţi să şi cumperi jocurile care-ţi plac). Însă a dat-o în strategii de marketing, care ştirbesc din plăcerea jocului. Au dezvoltat un întreg sistem, în care totul se taxează. Este singurul loc unde trebuie să plăteşti ca să închiriezi jocurile de la ei. Asta pe lîngă o consumaţie aferentă. Şi dacă vrei să mergi după ora 20, apare obligativitatea unei consumaţii minime. Dacă vrei să ai acces oricînd la jocuri, poţi să-ţi faci un abonament pe o lună sau pe şase, cu alte costuri. Au pînă şi un program de fidelizare, cu tot cu carduri de membru şi de VIP. Deşi printre pasionaţii de *boardgame*-uri sînt păreri cîrcotaşe cum că deja e prea mult, în fond, este un bar cu tematică de joc ajuns la un nivel avansat de business.

Barul Ludic are impregnat conceptul de joc în fiecare detaliu (apropo de detalii, nume ales perfect). Îl găsiţi pe strada Colţei nr. 50, cu un spaţiu destinat exclusiv jocului: atît în camera principală, cît şi la subsol şi pe terasă. Au peste 70 de *boardgame*-uri, iar la subsol poţi juca şi Wii. Decorul este cît se poate de ludic: mobilă viu colorată, meniu sub forma unui avion de hîrtie, iar pe pereţi sînt fotografii care ilustrează ipostaze muncitoreşti ale omuleţilor Lego şi care încadrează, cu subtilităţi multiple, un citat din cartea lui Johan Huizinga – *Homo ludens* – în care este teoretizată natura ludică a culturii. Barul urmează să se extindă şi la etaj şi mansardă, şi să-şi deschidă şi bucătărie.

Tipul ăsta de business prinde în joc din ce în ce mai multă clientelă dornică de seri competitive sau relaxante. Planează o întrebare cu iz retoric: de unde acest interes vădit pentru joc, şi de ce acum?

La „acum", un răspuns posibil este legat de amploarea pe care au luat-o jocurile pe calculator. Sînt pe acelaşi trend ascendent şi au un potenţial de entertainment foarte mare, care poate fi repetat cu rezultate diferite de fiecare dată. În acest caz, este lăudabil efectul: oamenii înlocuiesc monitorul cu tabla de joc, clickurile cu vorbe, şi plăcerea solitară (de multe ori neînţeleasă) cu bucurie trăită la comun cu prietenii. Fără pretenţii şi intenţii de vreo exegeză a jocului, mă întreb care este resortul lui şi dau un răspuns personal: jocul este o luptă pentru ceva sau o exhibare a ceva, fie amîndouă. Poate avea accente de eludare temporară a unei realităţi nesatisfăcătoare, sau este o reflecţie a competiţiei, care garantează anumite doze de adrenalină. Jocul în sine este o acţiune conflictuală: recreează, conceptual, o situaţie stresantă a vieţii cotidiene, cu scopul de a recrea persoanele implicate. Mai explicit, exact ca în viaţa de zi cu zi, are reguli stricte, presupune etalarea unor competenţe personale aflate în directă competiţie cu ale altora. De aici, reiese o presiune apăsătoare pentru a atinge primul triumful şi, deci, recunoaşterea celorlalţi. De-abia după această reuşită maslowiană, urmează relaxarea. Este, poate, o microrealitate în care ai din nou şansa unui început, în care toată lumea pleacă cu şanse egale, iar probabilităţile de a reuşi, de a-ţi atinge scopul sînt infinit mai mari decît în realitatea mare, de zi cu zi. Pe şleau, jocul ne stresează ca să ne relaxeze.

„Tocmai am vîndut memoriile vieţii mele sexuale – vor face din ele un boardgame."

WOODY ALLEN

***Mona Călinescu** este PR & Marketing Online al Librăriei Cărtureşti.*

Karin BUDRUGEAC

Adevăr, provocare

Jocurile de societate se-mpart pe vîrste. În şcoala generală se joacă tot ce implică un „pupă-te cu X", oricît de complicat ar fi procesul prin care se ajunge acolo. Iar variante ale procesului sînt multe, de la cele mai simple, în care doar învîrţi sticluţa, pînă la altele, în care cineva trebuie să te scoată dintr-o fîntînă. Urmează liceul şi facultatea, în care nimeni nu mai joacă nimic din zona asta. Probabil că nici nu mai e aşa *cool* şi scade şi nevoia, încep să se consume primele iubiri, şi acestea, mai mult ca sigur, nu sînt cele mai deschise la jocuri participative. La cîţiva ani după sfîrşitul facultăţii însă, intervine nostalgia şi revin jocurile.

Nu am jucat niciodată Sticluţa sau, dacă am făcut-o, nu mi-a marcat memoria. În schimb, într-o tabără, pe cînd aveam 11 ani, am jucat acel joc zis Fîntîniţa. Încă mă-ntreb cine a inventat o poveste atît de complicată şi perversă. Cînd îţi vine rîndul să cazi în fîntînă, eşti legat la ochi şi supus unui interogatoriu. La cîţi metri adîncime? Cine te salvează? Cît timp îi ia să te scoată din fîntînă? La întrebări nu răspunzi, de fapt, ci spui doar „Stop!", în timp ce, în faţa ta, cel care pune întrebarea numără pe degete şi/sau indică alţi oameni prezenţi. Nu voiam să mă pup cu nimeni, dar nici să par o gîsculiţă pe lîngă verişoarele mele şi băieţii mai mari care erau de faţă. Am nimerit-o cu la cîţi metri adîncime, pentru c-am ales doar unul, dar nu şi la durată, pentru că se pare că verişoara mea arătase de două ori zece degete cînd am spus „Stop!" şi am auzit rîsete înfundate. M-am trezit cu o respiraţie fierbînd, aproape de mine, şi cu o limbă care mi-a trecut peste buze, încercînd să le desprindă una de cealaltă. Asta timp de 20 de degete, adică minute. Am rezistat stoic şi nu am deschis nici buzele, nici dinţii, la acel unic sărut care nu se mai termina. La sfîrşit, roşie ca o rodie, am avut ca unică satisfacţie faptul că perversul care încercase manevrele acelea scîrboase nu era băiatul de care îmi plăcea mie, care sigur nu ar fi făcut aşa ceva cu limba.

Pe prietenii mei şi pe mine ne-au apucat nostalgiile încă dinainte să terminăm facultatea. De fapt, mai degrabă o plăcere de a decortica relaţiile dintre noi şi motivele pentru care eram prieteni şi de a ne proiecta în situaţii improbabile. Astfel, joculeţele noastre de pahar includeau, de multe ori, exerciţii de imaginaţie, ai căror protagonişti eram: din ce combinaţie dintre noi ar ieşi, de exemplu, cel mai reuşit copil şi de ce, cine şi cum urma să moară şi care ar fi ultimele lui cuvinte, sau de ce boală psihică ar suferi fiecare la bătrîneţe. Moartea pare ceva atît de depărtat cînd ai 20 de ani. Mi-aduc aminte o seară, pe parchetul apartamentului de pe Bulevardul Saint Michel, pe care l-am împărţit timp de zece luni cu doi prieteni. Beam vin şi intrasem în atmosfera de confesiuni morbide, iar una dintre întrebări a fost: „Ce parte din corp ai mînca de la mine?"

De vreo doi ani încoace, jucăm Adevăr sau provocare. De fapt, Adevăr, căci provocări au fost doar două şi ambele nefinalizate, aşa c-am rămas doar pe întrebări deranjante sau, cum spune un prieten, de *scos maţele pe masă*. Evident, cele mai multe dintre ele au substrat sexual. De la a alege doi parteneri de la masă pentru un *threesome,* la diferite topuri ale senzualităţii. Dar nu asta e cel mai important. De la Adevăr am aflat mai multe despre prietenii mei decît aş face-o în mulţi ani în care ne rupem timp să ne vedem, uneori prea rar, mai ales cu cei care sînt împrăştiaţi prin Europa sau alte continente. Trecute perioadele liceului şi ale facultăţii cînd, practic, ne petrecem vieţile împreună cu alţi oameni, zi de zi! Secretele sufletului celorlalţi sînt din ce în ce mai ascunse. Prietenii mai noi sînt mai greu de cunoscut pe îndelete. Nimic nu este însă prea îngropat pentru „Adevăr".

Cele mai vrednice de interes sînt, bineînţeles, întrebările pe care nu ni le punem nouă înşine niciodată, şi cărora trebuie să le găsim răspunsul în direct, la o masă cu alţi oameni. Sînt întrebări care forţează memoria şi aduc la suprafaţă momente pe care uneori nu vrem să ni le amintim. Ca povestea unuia dintre noi despre ultima oară cînd şi-a văzut tatăl, acum 20 de ani, poveste care ne-a lăsat pe toţi tăcuţi o vreme. „Cînd te-ai simţit ultima oară bărbat?" este una dintre întrebările stas pe care le pun la jocul ăsta, şi la care răspunsurile sînt delicios de primitive. O altă întrebare care apare des, printre topurile erotice, este un exerciţiu mai lung, în care trebuie să găseşti pentru cineva personaje din filme. Cine ar fi el sau ea, cine i-ar fi cel mai bun prieten, cine i-ar fi amant/ă?

Dacă ai fi pe o insulă pustie cu părinţii tăi şi ar trebui să-l mănînci pe unul dintre ei, pe care l-ai mînca? Dilemele devin, uneori, aproape imposibile, în fierbinţeala atmosferei care se strînge în jurul nostru ca într-o bulă de aer comprimat.

***Karin Budrugeac** este PR la Institutul Francez din Bucureşti şi scrie pe SUB25.ro.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu.**

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Sandra GHIȚESCU

Jocuri vii

© M. Chivu

E sîmbătă dimineaţă. Te trezeşti cu o priveliște superbă spre Valea Prahovei, de care abia apuci să te bucuri. Trebuie să fii la 8,30 la micul dejun, pentru că la 9 începe „jocul de *team-building*". Ai două zile la dispoziţie ca să te înţelegi mai bine cu colegii şi să stabiliţi împreună cum vă veţi face viaţa profesională mai uşoară, în următorul an. Aici intervine arhitectura de experienţă, care, în cazul meu, se va folosi de joc pentru a îmbogăţi procesul de învăţare. Cu cît experienţa de învăţare este mai bine gîndită, cu atît schimbarea pe care v-o propuneţi va fi mai uşor de implementat şi de susţinut în timp.

Mi-am început formarea profesională cu psihologie, comunicare şi design de jocuri pentru team building-uri, am continuat cu arhitectură de comunitate şi am ajuns să fac o meserie pe care tata încă nu crede că o am. Învăţămîntul formal nu m-a mai pasionat din liceu, dar m-a pasionat valul ludificării, curentul de a folosi elemente şi mecanici de joc în contexte non-joc *(gamification)*. Am consumat Pat Kane şi a lui *Etică a Jocului*, înţelegînd cum apusul capitalismului cere trecerea de la etica muncii la etica jocului, de la acumularea de capital la crearea de valoare, de la experienţe îngheţate în trecutul care le-a născut la experienţe organice de „explorare a posibilului", care folosesc inteligenţa colectivă a epocii digitale. Apoi, la Jane McGonigal *(Reality is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World)* am descoperit jocurile sociale, gîndite pentru a stimula aceeaşi obsesie a gamer-ului ca World of Warcraft, dar în care jucătorii produc ceva relevant pentru a rezolva o problemă a comunităţii. Jessie Schell şi *The Art of Game Design* au apărut pe radar în acelaşi timp cu metodologiile deschise pentru procese de învăţare adultă, cele care îndepărtează experienţa trainingului de sala de clasă, şi o apropie de conversaţiile inteligente cu prietenii.

În acest context, a gîndi trainingurile ca pe niște jocuri a devenit mult mai amuzant, atît pentru trainer, cît şi pentru cursanţi. De exemplu, în loc să producem un training sau un MBA de managment al creativităţii, am dezvoltat împreună cu cei de la FFFF un „program de fitness pentru lobul creativ" – Creative Fitness Studio. În ambele cazuri, nevoia la care răspundem este aceeaşi: cea de a înţelege mai bine şi de a folosi mai eficient abilitatea de a rezolva probleme prin soluţii creative. Convenţia ludică nu face decît să scoată individul din bucla corect/greşit, reţin/uit, aplic/nu aplic, şi să îi ofere un proces de explorare din care învăţarea iese cu mai puţin efort, iar efectele sale se ancorează, în timp, prin metaforă.

Ludicul nu este panaceu universal, dar este, cu siguranţă, sarea şi piperul experienţei de învăţare. Cercetătorii (britanici şi nu numai) au arătat că procesul de învăţare este cel care nu ne lasă să ne ridicăm de lîngă un joc nou. Orice joc îţi cere să înveţi să navighezi într-o lume nouă şi te recompensează cînd îţi iese. Recompensa pentru învăţare este declanşatorul cocktailului de hormoni care binedispune şi ajută informaţia nouă să se fixeze în memorie şi în practică. Puterea acestei reacţii fizice în joc este proporţională cu calitatea designului jocului. Cu cît un joc este mai bine gîndit (de la o simplă convenţie de tip „ne jucăm de-a sala de fitness", pînă la jocuri cu interfeţe grafice sau mecanice complexe), cu atît jucătorul va fi mai absorbit de proces şi va avea acces la acea stare de conştiinţă pe care Mihaly Csikszentmihalyi o numeşte „flux", acel echilibru între abilitatea jucătorului şi provocarea jocului care duce spre recompensă. Nu am ţinut sau asistat încă la trainingul care să rămînă imprimat pe retină ca tabla de solitaire la începuturile PC-ului, dar am învăţat, cu siguranţă, mai multe despre strategie în ultima partidă de poker decît la ultima conferinţă.

Revenind la Valea Prahovei şi la tata, care nu crede că am un job serios, arhitectul de experienţe de joacă integrează elemente şi mecanici de joc (reguli, niveluri, punctaje, recompense, poveste) într-o experienţă non-joc (un training, o conferinţă, o campanie de comunicare), pentru a crea acea stare de flux care-l va ajuta pe participantul-jucător să înveţe ce are de învăţat, cu mai puţin efort. Lucrăm pentru clienţi, păstrînd mereu beneficiarul (jucătorul) în minte. Uneori, asta înseamnă un brand de bere care vrea să se apropie de publicul-ţintă, alteori – o fundaţie care vrea să dezvolte creativitatea practică în România, ori un incubator de inovaţie socială. Clienţii sînt rareori business-uri cu care tata să fie familiar, dar am lucrat şi cu corporaţii de telecom sau departamente de comunicare cu deschidere către inovare şi implicarea angajaţilor sau a clienţilor în procese deschise, colaborative. Educaţia adulţilor este un joc de societate, cu reguli *open source*. Participantul la training din 2013, la fel ca elevul din banca şcolii, îşi cere drepturile. Are nevoie de informaţie relevantă, atent selecţionată şi targetată, livrată în timpul lui de procesare, nu într-o normă veche de decenii.

Educaţia adulţilor este un joc de societate.

Lucrez pe bază de recomandare, pentru organizaţii sau indivizi care vor să-şi recîştige dreptul la beneficiile stării de joc şi în timpul „orelor de program", care au nevoie de experienţe participative şi de însoţire la implementare, mai degrabă decît de teorii şi „simulări de business". Ei lucrează cu mine pentru că, odată ce se reconectează la starea de joc, recîştigă energia şi motivaţia pierdute printre şedinţe şi Excel-uri.

Trainingurile şi proiectele de comunicare pe care le fac sînt spaţii care-i invită pe adulţi să se joace mai mult. Deşi pe cartea mea de vizită nu scrie „arhitect de experienţe de joacă", nu mă pot imagina făcînd altceva. Încerc să virusez cît mai mulţi oameni cu un proces fluid şi continuu: analiza nevoii, generarea ideii, dezvoltarea jocului, îmbunătăţirea prin joacă. Cînd designul meu se aliniază cu intenţia jucătorului, experienţa se multiplică singură, participanţii continuă să se joace şi în afara sălii de curs, se întorc şi spun că a funcţionat, că au rezultate, şi la trei luni după intervenţie. Piatra mea filozofală este un astfel de joc, multiplicat la nivelul unei organizaţii care răspunde la o nevoie socială reală (de exemplu, creşterea mediei la bacalaureat). Dacă structura „jocului" e bine gîndită, va deveni o soluţie sustenabilă, care se poate adapta suficient de repede la contextul care a născut-o, astfel încît să nu cedeze sub presiunea problemei, dar suficient de încet cît să înveţe şi să sedimenteze o nouă realitate, care are suficient de puţin *ego* încît să accepte cu uşurinţă elemente noi în sistem, dar suficient de mult încît să nu uite cine e şi ce şi-a propus să facă. Nu cred că există sau că va exista o organizaţie care să poată revoluţiona sistemul de învăţămînt. Trainingurile m-au învăţat însă că, dacă aduni un grup reuşit de oameni, le dai un joc bine gîndit şi ai încredere în ei, rezultatul este mai bun decît ce ai fi putut imagina de unul singur sau într-o echipă ce-şi petrece 80% din timp între pereţii unui birou.

***Sandra Ghiţescu** este specialist în ludificare.*

„N-am reuşit să intru în echipa de şah fiindcă eram prea scund."

WOODY ALLEN

Oglinda magică

Întrebarea e mereu aceeaşi: cît magic sau fantastic e în viaţa ta? Eu am crescut ca Heidi, pe un munte, ceea ce pare suficient de fantastic, privit acum, din Bucureşti, dar atunci, în afară de Moş Crăciun şi de 23 August, cînd se umplea locul de turişti, sau de Campionatul Mondial de Fotbal, transmis de bulgari, eu nu prea aveam ce alege la capitolul magie. Degeaba ştiam fiecare balegă de pe munte, degeaba ştiam să arunc cu barda sau să te duc în locuri în care puteai să coseşti flori de colţ, nimic nu se compara cu pilotarea unui Harrier (Harrier Attack), şi nici cu o clonă de Space Invaders pe un C64. Degeaba săream pe stînci ca un ţap, Jumping Jack era mult mai palpitant.

Jocurile sînt o doză controlată (mai bine sau mai rău) de provocare, învelită într-un staniol fantastic. Tehnologia are ceva magic, oricum. Îmi aduc aminte cînd am văzut, în trusa de scule a unei delegaţii de cercetători japonezi, o lanternă de pus pe cap: era să leşin de uimire. Cînd tata a făcut rost de un aparat video, un geamantan de casete şi un televizor color, am fost năuc săptămîni. Primul calculator (aMIC) nu putea salva nimic, nici măcar pe casetă, şi trebuia să scriu în fiecare zi (copiat dintr-o carte) un program în Basic ca să-mi apară ceva pe ecran – un soi de joc ce dura aproape două secunde. O oră de scris – două secunde *gameplay*...

(Articolul lui Andrei Fântână poate fi citit integral pe dilemaveche.ro)

Partea nevăzută a jocurilor video

interviu cu Florin SANDA

Ce este şi cu ce se ocupă Ubisoft?

Ubisoft e firma din spatele jocurilor „Assassin's Creed", „Watchdogs", „Just Dance", „Splinter Cell", „Rainbow 6", „Ghost Recon" sau „Rayman". E unul dintre cei mai mari producători de jocuri video din lume. A fost creat în 1986, în Franţa, de către fraţii Guillemot. Acum are 26 de studiouri de producţie în 19 ţări diferite şi cred că peste 7000 de angajaţi. Şi o cifră de afaceri anuală în jur de 1 miliard de euro. Studioul din Bucureşti a fost primul studio internaţional deschis de Ubisoft, acum 20 şi ceva ani. La început au fost patru programatori şi doi artişti – o parte din ei încă mai lucrează la noi –, acum am ajuns la 800 de oameni, şi lucrăm sau am lucrat la cele mai importante branduri ale grupului: Assassin's Creed, Watchdogs, Just Dance şi Ghost Recon.

Ce faci tu la Ubisoft şi cum ai ajuns aici?

Sînt *producer* în cadrul brandului Assassin's Creed. Pe românește, producer-ul este persoană responsabilă ca un anume proiect să iasă la calitatea cerută, la timp şi respectînd bugetul stabilit iniţial. Cum am ajuns aici? Cu puţin noroc. Visam să fac jocuri video de prin liceu – dar chiar părea doar un vis, oricum, ceva foarte îndepărtat şi greu de atins. Habar n-aveam că se fac jocuri şi la noi în ţară. Mulţi ani mai tîrziu, cred că pe la sfîrşitul anului IV de facultate, Tancu Mihaela – care lucra la Ubisoft şi, în acelaşi timp, ţinea şi nişte laboratoare la Facultatea de Automatică şi Calculatoare – m-a întrebat dacă nu cumva aş vrea să lucrez la Ubisoft. Normal, ce era să zic! Şi de-aici a pornit totul: am trimis un CV, m-am dus la interviu, am dat un test şi am ajuns programator la Ubi.

Un fenomen transmedia

Ce fel de joc e Assassin's Creed?

Assassin's Creed este mai mult decît un joc. E un fenomen transmedia: avem, într-adevăr, jocul, dar universul este completat de benzi desenate, cărţi, o enciclopedie, filme de animaţie, scurtmetraje... În curînd, o să apară şi un lungmetraj, în colaborare cu Michael Fassbender. O nebunie! *(rîde)*

Revenind: este un joc de acţiune, în care poţi retrăi momente de răscruce din istoria omenirii: perioada cruciadelor, Renaşterea, Revoluţia americană, iar anul acesta – epoca de aur a pirateriei. Totul învăluit într-o conspiraţie ce ascunde o luptă de milenii între ordinul Asasinilor şi cel al Templierilor. Nu este atît de cunoscut faptul că, de trei ani încoace, jocul are şi o componentă de multiplayer, bazată pe o idee ameţitoare: eşti aruncat într-o lume simulată pe calculator, împreună cu alţi jucători, după care lumea aceasta, simulată cu o acurateţe fantastică, este populată cu clone ale jucătorilor, care sînt controlate de o inteligenţă artificială. Treaba ta este să recunoşti jucătorii umani din marea de clone şi să-i asasinezi. Asta în timp ce încerci, la rîndul tău, să te comporţi ca şi cum ai fi controlat de un calculator, pentru că şi pe urmele tale este un asasin. E o experienţă extraordinar de intensă! La partea aceasta de multiplayer lucrăm noi în Bucureşti, împreună cu studioul Ubisoft din Annecy.

Ce presupune munca la Assassin's Creed?

Sînt cîteva elemente care îl fac să fie special, şi în spatele fiecăruia se află un volum imens de muncă. În primul rînd, acurateţea istorică: povestea jocului trebuie să se împletească cu evenimente reale, pe care trebuie să le respecte la sînge. Apoi, acurateţea în reproducerea unei anumite zone geografice aşa cum era ea într-o perioadă dată: de la cele mai simple elemente arhitecturale, pînă la topologia oraşelor sau aşezărilor de atunci, totul trebuie respectat în cel mai mic detaliu. Cînd intri în joc, trebuie să simţi că te plimbi într-adevăr în Florenţa renascentistă sau în Boston-ul de pe vremea Revoluţiei americane. Chiar dacă nu ştii prea multă istorie sau arhitectură, creierul tău îşi construieşte o imagine la care se aşteaptă, pe baza informaţiilor adunate din filme, poze, călătorii, cărţi, manualele de istorie citite acum 20 de ani şi de mult uitate. În momentul în care un detaliu nu este la locul lui, jucătorul simte că ceva e în neregulă şi imersiunea dispare. Dacă ai fost în vacanţă într-unul din oraşele pe care le regăseşti în joc, cu siguranţă trebuie să simţi că ai fost în acelaşi loc. Şi asta nu e tot. Dacă am vrea să facem doar o reproducere 1 la 1 a unui oraş de odinioară, lucrurile încă ar fi simple. Dar noi trebuie să facem un joc, în care să-i lăsăm pe jucători să se plimbe prin aceste oraşe, pe oriunde vor ei. Să poată să se cațere pe orice acoperiş. Şi aici ne întoarcem la realismul de care vorbeam. Ar fi fost simplu să facem caracterul controlat de jucător să se cațere pe orice perete, oricît de drept ar fi. Dar dacă jucătorul nu vede micile spărturi în tencuială în care să-şi strecoare degetele, sau cărămizile puţin ieşite pe care să-şi sprijine picioarele în timp ce se cațără, atunci imersiunea dispare. Aşa că pe fiecare faţadă, pe fiecare perete, trebuie să avem elemente vizuale de care jucătorul să se poată agăţa cînd se cațără. Şi avem foarte mulţi pereţi! *(rîde)*

Totul trebuie respectat în cel mai mic detaliu.

Un alt exemplu în care realismul se loveşte de regulile jocului: să zicem că personajul de pe ecran poate să sară de pe un acoperiş pe altul, cu condiţia ca distanţa între acele acoperişuri să fie de maxim – să zicem – 5 metri, altfel nu ar părea credibil, ar părea că zboară. Cît timp jucătorul întîlneşte doar acoperişuri la o distanţă de maxim 5 metri, o să fie OK. Instinctual, o să înveţe că, dacă sare spre un acoperiş vecin, o să aterizeze pe el, nu în stradă. Dar ce facem dacă avem un acoperiş la o distanţă de 5 metri şi ceva? O să poată jucătorul să aprecieze corect distanţa şi să-şi dea seama că, dacă sare spre acel acoperiş, o să cadă în stradă sau o să se lovească de perete? Dacă acel ceva este mic, cu siguranţă nu. O să cadă şi o să se enerveze. Nu pentru că a căzut, ci pentru că nu şi-a dat seama că o să cadă. Şi nu o să mai ştie cînd poate să sară şi cînd nu. Soluţia? Trebuie să avem grijă ca distanţa între oricare două acoperişuri să fie ori mai mică sau egală cu 5 metri, ori sensibil mai mare, astfel încît jucătorului să-i fie foarte clar că nu poate sări – 5 metri şi ceva nu trebuie să existe.

Alt lucru care necesită foarte multă muncă vine din ideea fantastică pe care se bazează multiplayer-ul: să păcălești alţi jucători că eşti o inteligenţă artificială. Idee foarte ofertantă, dar e al naibii de greu de balansat. Dacă e foarte uşor să te ascunzi printre alte clone, e frustrant pentru jucătorii care te caută. Dacă dăm mai multe indicii celor care te caută, devine frustrant pentru tine. Totul este o echilibristică pe o sîrmă foarte subţire.

Sute de oameni

Cum se construieşte un astfel de joc?

Chiar dacă trebuie să scoatem un nou joc în fiecare an, de fiecare dată mai mare, mai bun şi cu elemente inovatoare, paşii prin care trecem sînt, în mare, destul de standard în industria jocurilor: concept, pre-producţie, producţie şi post-*launch*. Ce e foarte important în faza de concept – pentru un joc care vine cu o nouă iteraţie în fiecare an – este să găsim ceva cu adevărat unic, care să-l diferenţieze atît faţă de competiţie, cît şi faţă de Assassin's Creed-urile din anii trecuţi. În faza de pre-producţie, trebuie să construim toate cărămizile din care vom compune jocul. La final, trebuie să avem o versiune complet jucabilă, care să demostreze că ideile din faza de concept sînt atît de bune pe cît am crezut noi că sînt şi, totodată, să arate potenţialul jocului final. În faza de producţie, se construieşte efectiv conţinutul jocului. După ce am terminat jocul, îl lansăm pe piaţă. Dar lucrurile nu se opresc aici. Urmează faza de post-*launch*, în care urmărim cum este primit jocul de către comunitate, rezolvăm problemele care pot apărea şi producem şi conţinut adiţional (misiuni, personaje sau oraşe noi).

„Mi-ar plăcea un joc video în care să-i ajut pe cei împuşcaţi în celelalte jocuri video."

DEMETRI MARTIN

Cam de cîţi oameni e nevoie?

Numărul total al celor implicaţi în producţia unui astfel de joc poate să ajungă la cîteva sute, împărţiţi în mai multe studiouri. De exemplu, la „Assassin's Creed – Golden Age", care o să fie lansat toamna aceasta, lucrează oameni de pe tot globul: Montréal, Annecy, Singapore, Quebec, Kiev, Sofia, Montpellier şi, bineînţeles, Bucureşti.

Ca specializări, lucrurile tind să devină din ce în ce mai complicate. Avem trei familii mari în industria jocurilor: programatori, artişti şi designeri. Programatorii sînt cei care scriu codul din spate, invizibil pentru jucători, dar care permite artiştilor şi designerilor să-şi vadă ideile în joc. Artiştii au diverse specializări şi se ocupă de tot ce se vede pe ecran: obiecte 3D, peisaje, personajele şi animaţiile lor, particule, efecte speciale, interfaţă cu utilizatorul. Designerii se împart şi ei diverse categorii. *Game* designerii sînt cei care definesc regulile jocului. *Level* designerii sînt cei care, pe de o parte, în colaborare cu artiştii, creează lumea jocului, folosindu-se de obiectele create de aceştia din urmă şi, pe de altă parte, controlează succesiunea de evenimente prin care trece jucătorul. *Sound* designerii sînt responsabili de tot ce se aude în joc. Cam asta ar fi, în mare, dar pe măsură ce industria jocurilor se maturizează, apar din ce în ce mai multe noi specializări.

Cîtă „ştiinţă" presupune un astfel de joc?

Mă gîndesc că, dacă am pune întrebarea aceasta cuiva care nu lucrează în jocuri, primul răspuns s-ar referi la tehnologia folosită pentru a face jocurile să arate cît mai realist. Şi ar fi un răspuns corect; matematica din spatele valurilor din Assassin's Creed – Golden Age, de exemplu, cred că ar intimida şi un absolvent în domeniu. Dar ştiinţa s-a infiltrat în industria jocurilor mult mai mult. Foarte multe studii făcute la graniţa dintre psihologie, neuropsihologie şi, culmea, economie ne ajută să înţelegem mai bine cum funcţionează creierul uman, ce motivaţii are un jucător şi ce trebuie să îi dăm de făcut pentru a-l captiva.

În cadrul Ubisoft, am dezvoltat o serie de metode prin care încercăm să traducem elementele acestea de psihologie în lucruri concrete, care să ne ajute în a-i oferi jucătorului o experienţă cît mai interesantă. De exemplu, unul dintre elementele care creează plăcere cînd te joci este sentimentul că devii din ce în ce mai bun în ceea ce faci. Tu, ca jucător – nu personajul din joc. Dacă tot ce are jucătorul de făcut e să apese un buton la fiecare secundă, o să se plictisească, indiferent de cîte chestii frumoase se întîmplă pe ecran. În plus, trebuie să corelam dificultatea lucurilor pe care i le dăm de făcut cu ritmul lui de învăţare. Dacă îi dăm de făcut ceva prea simplu, o să se plictisească. Dacă îi dăm ceva prea greu, o să se simtă frustrat. OK, toate bune şi frumoase, dar cum decidem dacă ceva e greu sau uşor? Secretul e să ne gîndim la ce are jucătorul concret de făcut. Cîte butoane trebuie să apese? La ce interval de timp? Cît de precis? Şi încet-încet, ajungem de la psihologie la formule, cifre şi tabele cu sute de coloane.

a consemnat Marius CHIVU

Varianta integrală a interviului pe dilemaveche.ro

***Florin Sanda** este producer la Ubisoft România.*

Mugur CIUMĂGEANU

Mă joc, deci rezist

adicţii digitale şi alte belele în ţara împăratului Massive Multiplayer

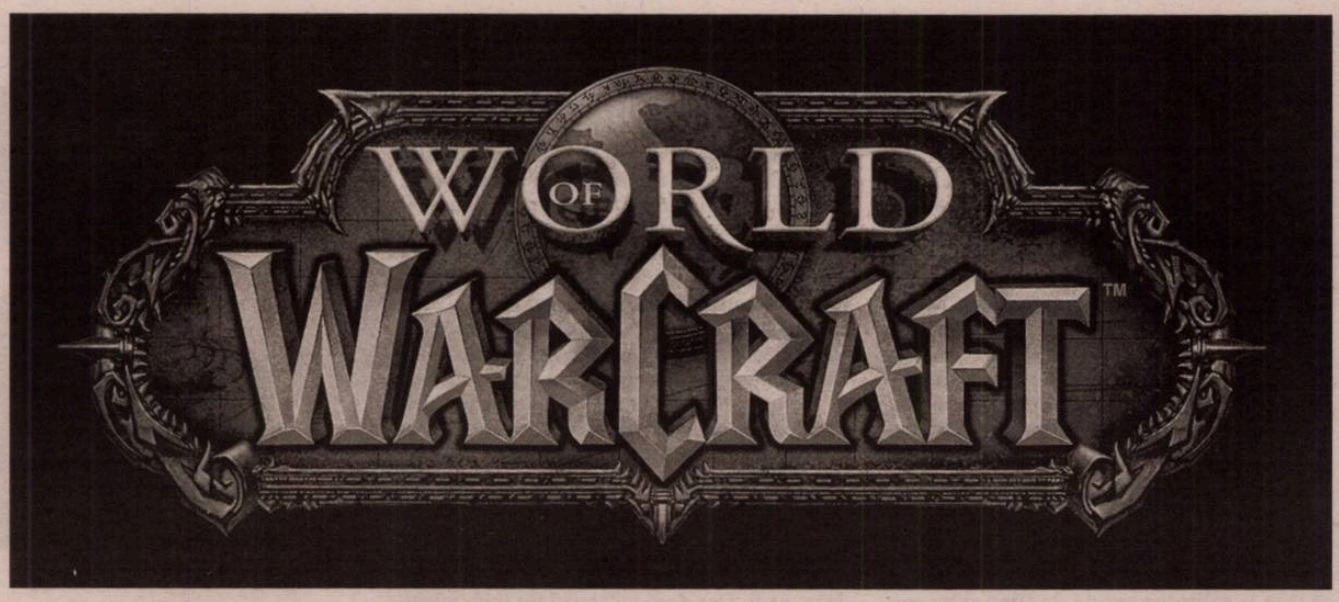

What is World of Warcraft?

„E un demon!“ Nu e clar cui te adresezi. Computerului care rulează, conectat la Internet, WOW-ului (dacă World of Warcraft ar fi o persoană, mulţi i-ar fi urcat deja pielea pe băţ), sau dedublatului omuleţ care, pînă mai ieri, era un adolescent sau un cetăţean onorabil, dar de ceva vreme este fantoma potenţialităţii sale. În numele computerului, al jocului şi al omului, amin. O Sfîntă Trinitate care irită şi fascinează. Dar vorbim noi, oare, de o boală aici?

WOW este, pentru mulţi, Jocul. Dacă nu e acesta, atunci avem un *shooter* de vreun fel, un joc tip *adventure* sau un *maze* deştept, avem nişa celor care sînt ahtiaţi după *strategy* sau după vreunul din jocurile în care strîngi vinete şi steluţe în şi pe lîngă Facebook. O piaţă imensă de entertainment, vîjîind ca vijelia. Vorbim de un arsenal de gloanţe şi grenade care ne este pus la dispoziţie pentru a împuşca timpul, pentru a-l asasina, mai degrabă, şi nu a-l petrece (dar ce fac eu aici sună a judecată de valoare, şi mai bine mă abţin...).

Păstrez deci, ca titluri de lucru, *heading*-urile aspirate de pe site-ul WOW şi vă propun o incursiune (ne)serioasă în ludologie şi patologia ei. Părinţii îngrijoraţi ai unor adolescenţi tulburaţi nu vor găsi neapărat un răspuns, iar cei care stau 16 ore din 24 într-o simbioză fuzională cu ecranul unui calculator, oricum nu au timp să citească *Dilema veche* – decît dacă am transforma-o într-un *add-on* sau un *lost level*. Pentru ceilalţi, putem să concluzionăm: astea sînt vremurile, *arcade*-urile trebuiau să crească mari, odată şi-odată.

„Dacă Pac-Man ne-ar fi afectat în copilărie, acum ne-am agita cu toţii în camere întunecate, înghiţind pilule şi ascultînd muzică electronică repetitivă.“

MARCUS BRIGSTOCKE

A massive multiplayer online role-playing game...

Despre dependenţa de calculator se vorbeşte de mai bine de jumătate de secol – înainte de apariţia adevăratelor, periculoaselor, adictivelor jocuri. Calculatorul în sine promitea, într-un fel, de la apariţia lui, să ne ocupe timpul, să ne înnebunească sistematic. Şi acest lucru l-a reuşit pe deplin.

Dar această înnebunire este ea, oare, o adicţie? Părinţii adolescenţilor zombificaţi în faţa calculatoarelor vor zice, automat, *da*. La fel ca şi unii autori, care încearcă să împingă dependenţa de jocuri în vintrele manualelor diagnostice, argumentînd doct că avem tot ce ne trebuie pentru a genera un diagnostic. De fapt, teoria spune că, pentru ca un comportament să poată fi considerat adictiv, avem nevoie de şase componente-cheie – pregnanţă (în cazul nostru, jocul îţi ocupă mare parte dintre preocupările mentale, fie că îl joci sau eşti prin oraş sau în pat, la adormire), modificări ale dispoziţiei (devii iritabil cînd nu îţi este facilitat accesul la tastatură sau la consolă, spre exemplu), toleranţă (în sensul că, pentru a obţine aceeaşi stare de exaltare, ai nevoie de din ce în ce mai mult joc), simptome de sevraj (te simţi incomplet fără joc, iar îndepărtarea de el te roade urît), conflict (jocul te pune să te certi cu cei apropiaţi, să furi pentru el, să nu mănînci pentru el etc.) şi recădere (după momente de eroică rezistenţă, în care o zi sau o săptămînă nu ai jucat, o apropiere întîmplătoare de un calculator te aruncă din nou în mrejele jocului).

Vasăzică, *da*. Nu trebuie să fii un mare psihopatolog ca să poţi pune diagnosticul de adicţie. Dar, din păcate, a pune un diagnostic este doar începutul, iar inconsistenţele ulterioare fac ca această evidenţă să pălească. Să vedem cum.

...set in the high fantasy universe of Warcraft...

Mulţi dintre noi, indiferent de generaţie, ne-am omorît timpul cu vreun joc pe calculator. WOW-ul este bătut rău la cărţi, prin birourile prăfuite ale ministerelor, de stupizelul Solitaire sau de către Minesweeper; prin metrou vezi oameni aranjînd giuvaiere pe ecranele telefoanelor etc. Ludologic, sîntem construiţi pentru a ne juca. Nu putem fără.

Dar putem, cei mai mulţi dintre noi, fără. Veţi zice că mă contrazic, în lumina ultimelor două propoziţii – nu sînt însă eu de vină, ci mai degrabă nehotărîrea ştiinţei. Mă voi explica: în paragrafele anterioare, enunţam cele şase componente-cheie ale unei adicţii, pe care atît de frumos le putem asocia unui diagnostic. De fapt, acesta este doar începutul unei meditaţii asupra unei patologii. Continuarea ţine de circumscrierea tulburării într-un context mai larg, acela al predictabilităţii, al geneticii, al impactului social.

Aici avem mai puţină susţinere, însă. Studiile nu arată momentan o eritabilitate clară a unor trăsături care îi predispun pe unii la jocuri. Mai mult decît atît, cei care reuşesc să se lase de joc (întîmplător sau forţaţi de circumstanţe ori de părinţi) revin foarte repede şi fără urmări severe la o viaţă obişnuită – contrar unui postulat care afirmă că adicţia ar trebui să roadă adînc din personalitate. Mai mult, nu există nici un studiu care să lege comportamentele de joc excesiv de o anumită (altă) patologie psihiatrică. Într-un cuvînt, jucătorul nu este neapărat mai predispus la anxietate, depresie, psihoză sau chiar *gambling* (joc de noroc patologic) decît omul care nu o arde ludologic.

...centered around persistent online personae

Şi aşa ajungem, mai degrabă, să vorbim despre identităţi şi alternative. În opinia mea, susţinută de studii de antropologie culturală, mai mult decît de cele de psihopatologie, acest val de dependenţi de WOW povesteşte de cît de plictisitoare şi ternă poate fi realitatea noastră de zi cu zi (sau, cel puţin, pentru unii).

Refugiul în joc este ceea ce şi afirmă că este: un refugiu. Studiile antropologice arată că recompensa internă a unei identităţi eroice sau supraputernice (a unei măşti digitale, o *persistent online personae)* este considerabilă şi nu poate fi dublată, de multe ori, de nici un întăritor cotidian.

Din acest punct de vedere, revenim la alternative – nu ştiu dacă dependenţii de jocuri sînt sau nu bolnavi de vreo formă de adicţie, dar ştiu că ei pot avea o problemă gravă de lipsă de alternative. Mai precis, e greu, dar nu imposibil să-i scoţi din lumea lor, dar este al naibii de greu – dacă nu şi mai imposibil (chit că aici, gramatical, nu suportăm grade de accentuare) – să le oferi o alternativă viabilă. Şi aici vorbim de o responsabilitate socială şi familială, care ar trebui să facă ceva cu cei „extraşi“. Piaţa jocurilor pe calculator a sesizat, din punct de vedere economic, această discrepanţă şi îşi construieşte oferte care să ne ţină ocupaţi, dacă tot nu avem ceva mai bun de făcut.

O problemă gravă de lipsă de alternative.

Şi atunci ajungem la demoni. Demonii de pe ecran sînt, pentru mine, o sală de aşteptare, un *no-man's land* populat, şi pot să-i manipulez eroic, în răgazul pe care mi-l dă viaţa cînd îmi lipsesc alternativele. Ei nu sînt răi, şi nici buni. Eu mă arunc în WOW pentru că realmente nimeni, cu mine primul pe listă, nu are azi vreo altă alternativă. Poate mai vorbim mîine. Eu mă duc spre login-ul meu de toate zilele.

***Mugur Ciumăgeanu** este psihoterapeut.*

Din preistoria jocurilor automate

Jocurile video au apărut în satul meu natal ca un miracol, nu doar tehnologic, ci şi spiritual. Ca toţi copiii autişti, impersonam jucăriile (cowboy şi indieni de plastic, ori jetoane reprezentînd fotbalişti) punîndu-le vorbe în gură, dorindu-mi în secret să poată vorbi. Unul din partenerii mei de şah desena pe feţele pionilor ochi şi zîmbete, sau guri mîhnite pentru pionii capturaţi. Cu toţii resimţeam anumite lipsuri din ludicul jocurilor copilăriei, dar nimeni nu putea să pună degetul pe lacună, ori să-i dea un nume –interactivitatea. Spiritul competitiv al jocurilor ţinea de foame, dar nu era suficient.

Imediat după Revoluţie, au adus la barurile din sat primele automate SEGA. Unul cu Green Beret şi unul cu un individ care se transforma în urs. Un copil a leşinat de foame la joystick-ul de la Altered Beast, înainte să salveze prinţesa, după nu ştiu cîte ore de joc neîntrerupt, în care o duzină de alţi copii se adunaseră în spatele lui şi i se uitau peste umăr, ca la film. Nici unul nu s-a gîndit să-i aducă o coajă de pîine. A cheltuit toată pensia părinţilor şi a ieşit scandal, părinţii au făcut petiţie să se închidă barul, că fugeau elevii de la ore chiar dacă nu aveau bani de jetoane, doar să se uite la cîte unul cum se joacă.

(Articolul lui Aron Biro poate fi citit integral pe dilemaveche.ro)

Şapte ani de NexT

Festivalul Internaţional de Film NexT a ajuns la ediţia cu numărul 7 şi va avea loc în perioada 10-14 aprilie în Bucureşti. Ce înseamnă să lucrezi la acest proiect, care sînt bucuriile şi obstacolele, ce filme vom vedea şi ce au pregătit pentru această ediţie – am aflat de la patru oameni importanţi din echipa festivalului.

■ Ada SOLOMON
directoarea festivalului

În fiecare an, pentru mine vine într-adevăr primăvara odată cu NexT. E un soi de energie bună în aer, de efervescenţă şi prospeţime generată de oamenii care lucrează la festival, fie că sînt parte din echipa stabilă a festivalului sau nou-veniţii fiecărui an (interni şi voluntari). De la materialele vizuale la cele video, de la decorarea spaţiilor în care se desfăşoară activitatea, totul este înfloritor şi generator de speranţe.

Tot în fiecare an, cînd ne apropiem de momentul în sine şi văd cum se conturează conţinutul festivalului din anul respectiv, mi se confirmă că tot efortul de a face acest eveniment nu e deloc în zadar (pentru că întrebarea dacă merită tot efortul vine pe parcursul anului de multe ori, în relaţie mai ales cu finanţările tot mai limitate şi tot mai greoaie).

Mă uit la trailerele diferitelor programe şi mă apucă ciuda că nu pot să fiu un simplu spectator, care să se bucure, pur şi simplu, de conţinutul evenimentului. Pentru că n-am cum să fiu şi la Competiţie, şi la Festival Friends, n-am cum să fiu în sală să rîd din tot sufletul, alături de spectatori, la Comedy Night, n-am cum să stau „pitită" în sală şi să urmăresc dialogul dintre autorii filmelor şi public, să înţeleg ce le place şi la ce au vibrat mai mult spectatorii sau ce n-au înţeles prea exact. N-am cum să fiu la NexT Kids şi să văd piticii cum intră în magia cinema-ului ca într-un fel de „altfel" de poveste, şi tot aşa.

Aşa că, ce-mi rămîne de făcut este să sper că prin fiecare dintre spectatori se adună acea vibraţie colectivă – karma bună (ca să parafrazez un alt eveniment cinematografic de început de primăvară) şi să-mi rămînă gîndul că am contribuit cumva la aceasta. Şi că sînt spectatori de toate vîrstele.

Un alt lucru extraordinar care se întîmplă anul acesta este că o mînă de oameni (cei de la MyKey) şi-au pus energia şi timpul la dispoziţie pentru a porni un program de contribuţie publică la evenimente culturale. Deocamdată opt evenimente culturale – numai unul şi-unul, după gustul meu – dintre care face parte şi NexT, pot fi ajutate să continue, prin contribuţia cetăţenilor. E simplu, cu plăţi online sau printr-un SMS, pe acest link: www.we-are-here.ro/proiecte/festivalul_international_de_film_next.

Pe de o parte, e reconfortant să vezi că oamenii cred în tine şi te sprijină după puterile lor; pe de altă parte, creează o responsabilitate sporită faptul că aceşti oameni, contributorii „civili", ţi-au acordat votul de încredere. E o altă motivaţie pentru a continua.

Aşadar, vă aşteptăm la Cinema Studio şi Cinema Corso – pentru proiecţii, pentru Oscars Night la Cinema Patria, pentru seminariile NexT la Cafe Verona Cărtureşti, pentru petreceri la Panic! Club. Biletele se pot procura prin reţeaua eventbook.ro şi direct la cinematografe, în perioada festivalului.

■ Andrei GORZO
coautor al selecţiei

Anul acesta sînt 23 de scurtmetraje în competiţia NexT. *Panihida* (o coproducţie Germania – Republica Moldova) e cine-etnografie cu alonjă transcendentalistă. Filmul francez *La Bifle (Pălmuiala)* e un original hibrid tarantinieresc – un film kung fu construit în jurul a ceea ce (după ştiinţa mea) ar putea foarte bine să fie cea mai „de la obraz" *penis joke* din memoria Festivalului de la Cannes. SF-ul spaniol *Marion* ilustrează atractiv conceptul filmologic de „cinema al privirii masculine", în timp ce privirea feminină e reprezentată de filmul britanic *Noapte bună* şi de filmul croat *Sînt o femeie independentă*. *Betoniera* e o „felie de viaţă" în tradiţia Noului Cinema Românesc, iar *Tura de noapte* – o puternică melodramă neorealistă, din Noua Zeelandă. Un realism mai mult sau mai puţin magic, cu diverse arome regionale, propun filmele *Skylab* (din India), *Şi viii plîng* (din Portugalia) şi *Fotoliul* (SUA), în timp ce filmul spaniol *SUB (.SRT)* recurge la un *gimmick* formal inedit, pentru a alegoriza alienarea lingvistică a imigrantului. Filmul românesc *În acvariu* coregrafiază – în aceeaşi măsură în care dramatizează – labilitatea amorului *à vingt ans*. Filmul portughez *În timp ce flăcările se înălţau* e o punere în scenă spectaculos-expresionistă a unei apocalipse intime, iar filmul românesc *Treizeci* dramatizează tot o criză de acest tip. Comedia e regional-pitorească în *Şanţul* (România), minimalist-burlescă în *Misterio* (Spania), extravagant-freudiană în *Ovo* (Franţa) şi extrem de macabră în filmul de animaţie *Cusătoreasa* (Franţa). *Foame* (Germania) e un *body horror* conceptual, iar *Pasăre de curte* (Australia) e un film de acţiune punct ochit-punct lovit. SF-ul german *Kaiser & König* anticipează, cu lux de amănunte, agravarea crizei economice curente, SF-ul belgian *O lume mai bună* glosează cu fast pe teme orwelliano-gilliameşti, iar SF-ul irlandez *Fetiţa cu dădaca mecanică* revizitează, cu farmec retro, tropi din *Frankenstein* şi din *Metropolis*.

Ce îmi place la NexT este că e făcut cu multă implicare personală.

■ Irina TROCAN
coautor al selecţiei

În fiecare an, cea mai grea parte din NexT-ul meu se termină înainte să înceapă NexT-ul altora. Andrei Gorzo şi cu mine hotărîm ce filme rămîn în selecţie, în ianuarie şi apoi, pînă în aprilie, aşteptăm. Ca să ne dăm seama dacă nu cumva ne-am entuziasmat prea tare, mai culegem opinii cînd cineva din echipă vede filmele şi ne spune – de obicei, la cald – cum i s-au părut. De aceea, în urmă cu o lună, cînd am scris în comunicatul de presă despre un film că, după ce-l vezi, n-ai cum să-l uiţi, vorbeam deja cu autoritate.

E al treilea an în care lucrez la selecţia NexT şi, pînă acum, am rămas în timpul festivalului să revăd filmele. Mă interesa în principal reacţia sălii şi a prietenilor, care îmi păstrau un loc între ei; aveam impresia că ştiu filmele pe dinafară (deşi multe dintre ele m-au surprins din nou). M-am întrebat dacă, dincolo de evaluarea critică, există un *know-how* de selecţioner, dacă devine mai simplu de la ediţie la ediţie, dar, în practică, am descoperit că e întotdeauna la fel de nou pentru că scurtmetrajele între care aleg sînt altele. Constantă e doar ambiţia de a stimula publicul. Pe John Powers, selecţioner la New York Film Festival, l-au tot întrebat oamenii: „De ce nu se mai fac filme ca Jules et Jim?" – pînă cînd a avut inspiraţia să le răspundă: „Ba se fac! Doar că nu se mai fac în acelaşi fel în care se făceau."

■ Matei BRANEA
artist vizual

Mă ocup cu mare plăcere de grafica festivalului, de la prima ediţie. Este, pentru mine, un proiect foarte personal. E legat de Otto (Andrei Toncu), de mine, de un anumit fel de a gîndi şi a vedea lucrurile. Pe asta se bazează şi relaţia mea cu NexT, şi felul în care am gîndit spoturile şi afişele festivalului. Imaginea NexT are două coordonate principale: personajul mascotă „Basc man" – arhetipul autorului de cinema şi faptul că acest festival este, în opinia mea, strîns legat de Bucureşti. Ceea ce fac pentru NexT e parte din campania mea de rebranding local/naţional. Blocuri, cîini vagabonzi, vrăbiuţe, Dacia, gagici mişto şi, bineînţeles, creatorul macho – buricul pămîntului. Umorul este cheia de citire a spectacolului autohton. Nu ştim niciodată cînd vine meteoritul. Ce îmi place la NexT este că e făcut cu multă implicare personală şi asta îi dă un pronunţat caracter *„home-grown"*. Eu sînt convins că, cel puţin pentru un cineast, merită să vii în România la TIFF şi la NexT.

pagină realizată de
Ana Maria SANDU
şi Luiza VASILIU

Panihida

Fotoliul

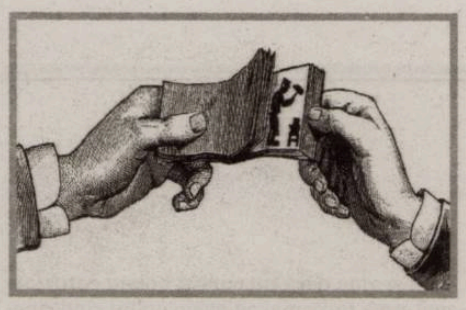

Marius CHIVU

feedbook

Cum ne jucam odată

● **Cosmin Manolache (coord.), *Piua! joacă, jocuri, jucării*, Muzeul Ţăranului Român.**

Am scris de mai multe ori despre simpatica, ingenioasa şi deja longeviva serie de minivolume colective tematice coordonate de grupul de cercetători de la Muzeul Ţăranului Român, serie debutată în 2007 cu *moshuvine@yahoo.com* şi *Cărţişor de mărţişor*, continuată în 2011 cu *Cicatrici* şi *Oale şi ulcele* şi completată, anul trecut, cu *Cei din lume fără nume* şi *Cartea trecerii*. Caracterul stilistic şi ştiinţific hibrid al acestor caiete colective la care contribuie, în medie, cam două duzini de cercetători, scriitori, jurnalişti, artişti etc., cu texte dintre cele mai variate – crochiuri eseistice, istorii personale, interviuri, povestiri, liste, anchete –, rezultă, de fiecare dată, într-o adevărată tipologie, un fel de arhivă, inclusiv sentimentală, a temei abordate. De fapt, atuul caietelor este chiar multitudinea şi diversitatea abordărilor şi, implicit, a tipurilor de texte, a sugestiilor de interpretări ale temelor ce adună atîţia coautori diferiţi între copertele aceluiaşi volum. Genul acesta de discurs compozit (patentat, de fapt, de regretata Irina Nicolau, în mai toate cărţile ei, dar în special în *Arca lui Noe. De la neolitic la Coca-Cola*, din 2002), unde eseuri şi fragmente de studii, memorialistică, istorie orală, fişe tehnice, reportaje etc. extind şi intersectează perspective dintre cele mai variate – etnologie, folclor, religie, antropologie, istorie şi artă –, mi se pare în continuare o formulă foarte inspirată, căci e accesibilă şi agreabilă, nu se adresează doar specialiştilor.

Dată fiind şi tema dosarului de faţă, revin la o plachetă mai veche a acestei serii, dedicată jocurilor pre-mecanice, ca să zic aşa, ale copilăriei (o copilărie, deci, datată istoric), unde nu mai puţin de 31 de autori din mai multe generaţii (printre care etnologii Şerban Anghelescu, Ioana Popescu, Rodica Zane, Lila Passima, scriitorii Matei Florian, Roxana Moroşanu, Călin Torsan, Ciprian Voicilă, Bogdan Lipcanu, regretaţii Irina Nicolau şi Sorin Stoica, plus numeroşi prieteni de diferite vîrste ai MŢR-ului) s-au lansat într-un turnir de reconstituire a jocurilor din comunism, dar nu numai. Texte confesive, amintiri sau poveşti auzite, istorii orale, liste şi inventare, mici lexicoane reuşesc să inventarieze sute de jocuri dintre cele mai diverse, de la jocurile clasice, cu reguli universale, pînă la jocuri locale sau specifice unui anumit timp, şi jocuri personale, inventate, cu reguli proprii. Desfăşurîndu-se toate deodată în faţa ochilor, eşti impresionat de specificitatea lor, ca în celebra taxinomie orientală a animalelor, preluată de Borges. Etno-muzicologul Costin Moisil, spre exemplu, realizează o astfel de listă, din care spicuiesc: jocuri de jucat afară (Leapşa pe ouate, Capra mergătoare, Lapte gros, Melcul, Elasticul, Poarca, Coiard, Lanţul, Capace, Statuile, Cuţitaşul, Încetu' cu-ncetu' se fabrică oţetu', Ţară, ţară vrem ostaşi ş.a.m.d.); jocuri cu mingea – obligatoriu afară (Ţările, Raţele şi vînătorii, Castelul, Pătrăţica, Tenis cu piciorul, Obligata, Diri-diri, 3 etc.); de jucat *indoors* – în casă sau în clasă (Bambilici, Ţomanap, Vaporaşe, Bigi-bigi, Puncte, X şi 0, Spînzurătoarea, Skanderberg cu picioarele ş.a.); de jucat în casă sau oriunde (Fripta, Bîza, Liniuţa, Călcatea, Fazan, Telefonul fără fir, Yams, Camerun, Arşice ş.a.); jocuri erotice (Înecata, Sticluţa); jocuri din comerţul socialist (Şah, Table, Ţintar; Nu te supăra, frate! Dame chinezeşti, Go, Scrabble, Piticot, Susjos, Dacii şi romanii, Animale din continente, Păcălici, Marocco, Bunul gospodar, Turism, Shigi, File de istorie, Roza vînturilor etc.), jocuri din comerţul capitalist sau manufacturate (Cubul Rubik, Şarpele, Sfera, Hipodrom, Lego, Monopoly, Master Mind); jocuri de cărţi (Război, Popa-prostu', Gură-cască, Machu Pichu, Toci, Macao, Şeptică, Tabinet, Kemps, Criminalul, WC-ul, Canastă, Whist, Renz, Poker, Trombon, Triş, Bonjur Madam, 21, 66, Pinacle), dar şi jocuri imaginare (Sticlism, Coniac-canoe, Halbere, Aruncarea cu privirea, Tenis de plapumă)...

Dincolo de toate aceste jocuri – de la ţară sau urbane (de apartament, pe scară, în faţa sau în spatele blocului, pe terenul de sport etc.), în funcţie de anotimp, pentru fete/băieţi, cu sau fără minge, individuale sau de echipă, cu reguli stricte ori de imaginaţie, de competiţie etc. –, există şi jocurile „aproape uitate“ (Daniela Alexandrescu scrie despre De-a babele, Mumuliţă-de-ploiţă sau Pietricica, iar Tudor Iordache despre Mersul cu cercul de metal, Drichia, De-a tunii), „jocurile verbale ale recreaţiei“ (listate de Ana Pascu), „jocurile de-a Se...“ (enumerate de Ciprian Voicilă: „se colecţionau...“, „se lua o cutie de chibrituri...“ etc.) sau jocurile inventate, evoluînd între înduioşător şi absurd, acestea fiind partea cea mai simpatică, dar şi semnificativă (căci vorbeşte despre austeritate, despre singurătatea şi imaginaţia infantilă), a acestor liste. „Jocurile descrise în cele ce urmează – nici nu ştiu dacă le pot numi aşa, mai degrabă le-aş zice manifestări umane, modalităţi comportamentale sau fabulaţii de apartament – au fost practicate de mine în perioada anilor '80. Am crezut mult timp că unele din ele sînt născocirea minţii mele. Asta pînă am adus odată vorba de ele. Mi-am dat seama atunci că inteligenţa umană se manifestă aproape identic în cazul unor premise asemănătoare. Şi că nimic nu este nou sub soare“ – scrie Călin Torsan, care inventase şi jucase singur jocuri precum Baschet la draperie, Baschet cu hîrtiuţa, Fotbal cu buretele sau Rugby şi Ski de apartament, jocuri pe care le descrie în amănunt. Cosmin Manolache scrie şi el un text substanţial şi foarte descriptiv, la fel şi Vintilă Mihăilescu, cel care alcătuieşte un inventar cu peste 110 jocuri, confirmate de copiii din clasele primare. Onomastica jocurilor, variind în funcţie de geografie (uneori deunumind chiar jocuri diferite), te face să-ţi pui întrebări cu privire la etimologia unor nume precum Bambilici, Leapşa, Ţomping, Diri-diri, Hep sau chiar Piua. Oricum, cartea te prinde în aşa fel, încît ajungi să-ţi faci o listă paralelă cu jocurile şi jucăriile (despre care n-am apucat să zic mai nimic, de pildă: indienii de plastic, elefanţeii cu apă, surprizele, ţeava cu cornete) inevitabil necuprinse în volum.

Textele, indiferent de natura lor – descriptivă, orală sau narativă, de tonul evocator rece ori patetic –, sînt toate stenice, au umor şi – cum altfel – o mare doză de nostalgie. O anume inocenţă devine perceptibilă inclusiv în jocul în sine al scrierii ca strategie a recuperării inocenţei pierdute. Poate că multe dintre jocuri îşi pierd magia la lectură, ceea ce fascinează este însă candoarea copilului, a cărui unică raţiune este joaca, inclusiv în solitudine şi sub presiunea responsabilităţilor şcolii sau de familie. Căci există o nevoie aproape organică de ludic, a copilului, o frenezie a căutării jocului în orice condiţii („copiii îşi fac timp de joacă“, cum spune cineva în carte), cu o mare „risipă“ de imaginaţie şi de energie. Dar pe lîngă acest caracter de *self-entertainment* al jocului („joaca e să rîzi să nu te mai opreşti“), există şi un nucleu, dacă vreţi, existenţialist. Joaca (şi) maturizează, căci dezvoltă relaţiile şi evaluează constant afinităţile dintre copii, activează toată gama de sentimente, predispune chiar la dileme şi la reflecţie, propune nişte valori: toleranţă, altruism, solidaritate. La sfîrşitul jocului se află întotdeauna un cîştig sau o revelaţie.

Piua! nu este doar o arhivă a candorii şi a nostalgiei, ci, mai ales, o antologie a jocurilor deja istoricizate, o „declaraţie de avere a unei vîrste care nu se mai întoarce“. Dar nu doar la propriu, ci şi la figurat. Căci noile generaţii de copii au acum jocurile şi, mai ales, jucăriile lor, tot mai sofisticate, mai fanteziste şi mai digitale.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Michela Murgia, *Accabadora*, traducere din limba italiană de Gabriela Lungu, Colecţia „Raftul Denisei“, Editura Humanitas Fiction, 2013.**

Dacă nu vă poticniţi în copertă (imaginea de acolo îţi dă nişte aşteptări pe cît de molatece, pe atît de eronate) şi chiar deschideţi cartea, o să aveţi numai de cîştigat. Veţi descoperi, adică, o proză cu limpezimi vînoase şi taine tulburi, rurală ca decor, urbană în tăietura frazelor şi foarte atentă la poezia care le dă tîrcoale oamenilor (fie ea şi neagră).

Accabadora e femininul, în sardă, al *terminator*-ului. *Terminatoarea* aceasta nu e însă o războinică SF. E doar o mînuitoare de pernă care – în satul din Sardinia unde ne paraşutează romanul, şi în anii '50-'60 cînd se petrece povestea – se ocupa cu eutanasierea la cerere a suferinzilor. Pînă la pagina 70 a romanului nu ştim cine anume este *accabadora*. Ştim doar că o croitoreasă din sat (femeie singură şi înstărită, înzestrată „cu ochiul expert al celui care din puţin înţelege totul“) ia de suflet o fetiţă de 6 ani, dintr-o casă nevoiaşă. Mai ştim că cele două încep să se simtă ca o familie, iar satul, plictisit să le tot bîrfească, se întoarce la ale lui (un priveghi, un peţit, un cules de vie, o haină pe comandă, o făcătură vrăjitorească, un nesfîrşit foşnet de fuste de-a lungul graniţei invizibile dintre familii sau dintre „ce se face“ şi „ce nu se face“). Personajele au un şarm laconic, coregrafia lor întreţine un mister de fond, exotismul „agroturistic“ e însoţit de pitorescul unei scriituri mai degrabă tăcute, cu simţ plastic şi zvîcnet aforistic.

Apoi, la pagina 70 – şi la vreo 8 ani de la adopţia cu care începe povestea – aflăm cine este *accabadora*. Trebuia, pentru că deaici încolo apar nişte încurcături, ca să zic aşa, de viaţă şi de moarte, şi e mai uşor dacă ele poartă un nume. Cînd, în cele din urmă, *accabadora* îşi împătureşte şalul negru, impregnat de răsuflarea atîtor muribunzi, acesta este singurul lucru pe care ea mai poate să-l pună în ordine. De meditat.

PUBLICITATE

„Să împaci cu dibăcie capra intelectuală şi varza comercială“

– interviu cu Andrei CREŢULESCU –

În perioada 15-21 aprilie va avea loc cea de-a IX-a ediţie a Festivalului Internaţional de Film Bucureşti. Veţi putea vedea filme care nu intră în cinematografele de la noi, titluri premiate la festivaluri mari şi pe care, cu siguranţă, le aşteptaţi deja. Pînă atunci, la cald, un preview *de festival.*

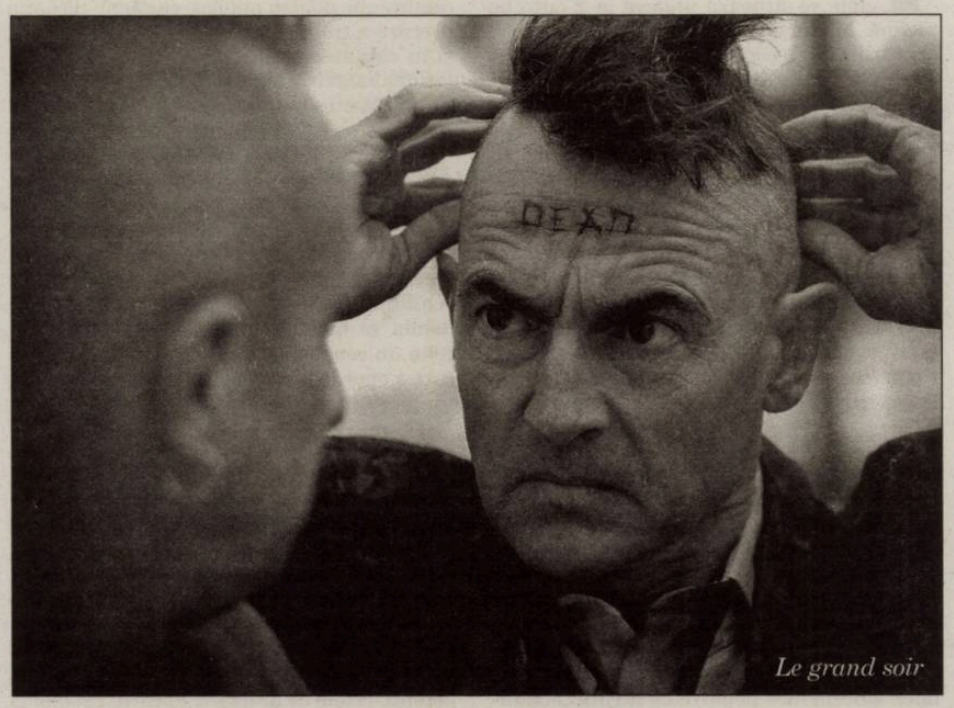

Le grand soir

B-EST IFF-ul a crescut în ultimii ani. Publicul a fost din ce în ce mai numeros, iar filmele – din ce în ce mai aşteptate. Cum vi se pare că au evoluat lucrurile? Ce aduce nou ediţia cu numărul 9?

„Toate filmele sînt difuzate în premieră absolută în România, şi nu «ciupite» de pe la diverşi confraţi; proiecţiile se întîmplă numai digital şi 35 mm, şi nu beta sau DVD; titlurile din competiţie (şi majoritatea celor din afara competiţiei) sînt alese exclusiv pe baza vizionării respectivelor pelicule în cadrul festivalurilor străine (fie ele în proiecţii «de market» sau oficiale) sau pe *screeners,* înscrise regulamentar, şi nu şterpelite din selecţiile sau palmaresurile aflate la îndemîna oricui, pe Internet. Intenţia asumată/declarată a festivalului este să aducă în România, în principal, filme care nu vor intra niciodată în circuitul cinematografelor din patrie, şi care merită văzute pe un ecran cît mai mare, şi nu pe un banal monitor, fie el şi HD.“ Aceste cuvinte vă sună cunoscut dintr-un motiv extrem de simplu – asta am declarat (sună pompos, ştiu) anul trecut pe vremea asta, în aceeaşi pagină. Autocitez nu din autosuficienţă, ci pentru că îmi pare că statutul enunţat mai sus ţine loc şi de evoluţie, şi de noutate. În ziua de azi, a rămîne consecvent într-un demers onorabil îmi pare o victorie în sine... Iar faptul că publicul aşteaptă nişte filme, pe care apoi le şi vede, pe care apoi le şi comentează, îmi pare o mică minune.

Anul trecut spuneaţi că oamenii vin la festival „strictamente să vadă filme“. Pentru un director artistic, înseamnă asta o responsabilitate mai mare în alegerea titlurilor din program?

Responsabilitatea e măricică oricum... Iar acel „strictamente“ se referea, în primul rînd, la faptul că la B-EST, filmele fac legea – la propriu. Se întîmplă uneori un *masterclass,* dar nu tu *market,* nu tu *workshops,* nu tu *panels*. Nu încă. Sîntem un festival mic. Iar eu socotesc că, atunci cînd ai în custodie un festival mic, trebuie să fii ceva mai atent, mai pretenţios, mai mofturos chiar, cu titlurile pe care ţi le doreşti (sau pe care crezi tu că ţi le doreşti), să împaci cu dibăcie capra intelectuală şi varza comercială, dacă se poate fără să-ţi iasă... varză (chiar şi cu carne); în fine, să încerci să intuieşti poftele spectatorilor şi, totodată, să le mai tragi şi preşul de sub picioare, cînd şi cînd.

Ce nu trebuie ratat cu nici un chip la festivalul din acest an?

Eu unul n-aş rata filmul din deschidere, *Jagten,* de Thomas Vinterberg, pentru care Mads Mikkelsen a înhăţat premiul de interpretare la Cannes, anul trecut, şi n-aş vrea să pierd nici *Cesare deve morire,* al fraţilor Taviani, Ursul de Aur din 2012, şi m-aş grăbi să prind şi *Antiviral,* debutul în regie al lui Brandon Cronenberg *(fils de...),* premiat la Festivalul Fantastic de la Sitges. Iar favoritele personale, din aceeaşi secţiune necompetitivă, Panorama, sînt *Le grand soir* – revoltă punk pusă în scenă de inenarabilii Benoît Delépine şi Gustave Kervern, cei „responsabili“ de *Aaltra, Avida* sau *Mammuth,* plus *Searching for Sugar Man,* un soi de „*Citizen Kane* al documentarelor muzicale“, pe care l-am pescuit chiar înainte de a pescui el Oscarul, şi care va fi proiectat într-o atmosferă pe măsură la clubul festivalului, Control, şi – o să rîdeţi – *Ghepardul,* la 50 de ani de la premieră, într-o versiune integrală şi restaurată digital.

Ce ne puteţi spune despre competiţie? În 2012 l-aţi avut şi pe Radu Jude cu Toată lumea din familia noastră. *Anul acesta aveţi vreun film românesc?*

Filme care nu vor intra niciodată în circuitul cinematografelor din patrie.

Şapte filme în competiţia acestei ediţii, şapte filme care merg de la provocator şi emoţionant la deranjant şi înapoi. *Blancanieves,* de Pablo Berger, învingător la Goya şi propunerea Spaniei la Oscar, este un soi de *The Artist* (adică mut şi alb-negru), dar mai justificat şi mai pertinent şi mai curajos şi mai isteţ; *The Color of the Chameleon* este un debut bulgăresc ambiţios şi ultrastilizat (regizorul Emil Hristov, care va fi prezent la Bucureşti, e operator de meserie), şi sînt foarte curios cum va fi perceput aici. *Compliance,* american independent lansat la Sundance, este genul de film la care-ţi vine să verşi de furie şi să urli a neîncredere – regizorul Craig Zobel s-a inspirat dintr-o poveste reală (greu de inventat aşa ceva, de altminteri) şi a lovit năprasnic; *Epilogue* este (aproape) un *Amour* israelian, ceva mai puţin disperat – regizorul Amir Manor a plecat de la Salonic cu o sacoşă de premii, să vedem dacă la Bucureşti înşfacă ceva. *Sightseers* – britanic şi sîngeros – este o nouă ispravă a domnului Ben Wheatley (care ne-a servit, anul trecut, un *Kill List* pe stomacul gol), nu-mai că, de data asta, măcelurile sînt pigmentate de umor şi acompaniate de alde Soft Cell sau Frankie Goes to Hollywood. În fine, *Wrong* – delirant/suprarealist – nu putea fi semnat decît de Quentin Dupieux *(aka* Mr. Oizo), omul care a rupt gura tîrgului în 2010 cu *Rubber (aka* filmul cu anvelopa ucigaşă). Am abandonat alfabetul şi am lăsat la urmă filmul românesc, care mi-e foarte drag: *Love Building* se cheamă dînsul şi reprezintă debutul (în fine!) Iuliei Rugină în lungmetraj, debut finanţat exclusiv independent (adică fără de CNC) şi produs de Dorian Boguţă, Dragoş Bucur şi Alexandru Papadopol *(aka* Actoriedefilm), care joacă şi rolurile principale. Sigur, titluri româneşti (dar de arhivă) se vor regăsi şi în cadrul proiecţiilor speciale/omagiale, dar acesta-i fieful Danei Dimitriu Chelba *(aka* doamna directoare), deci le trecem la capitolul „surprize“.

Vremurile sînt tulburi, a fost mai greu decît în alţi ani să mobilizaţi resursele necesare pentru această ediţie?

Bani din ce în ce mai puţini, ambiţii din ce în ce mai mari – dar măcar ne-am întors în aprilie, între 15 şi 21. Şi, oricum, în ziua de azi, supravieţuirea îmi pare o victorie în sine. Parcă am mai auzit asta undeva... În fine. *A luta continua.*

***Andrei Creţulescu** este directorul artistic al Festivalului Internaţional de Film Bucureşti. Programul festivalului îl găsiţi pe www.b-est.ro.*

a consemnat Ana Maria SANDU

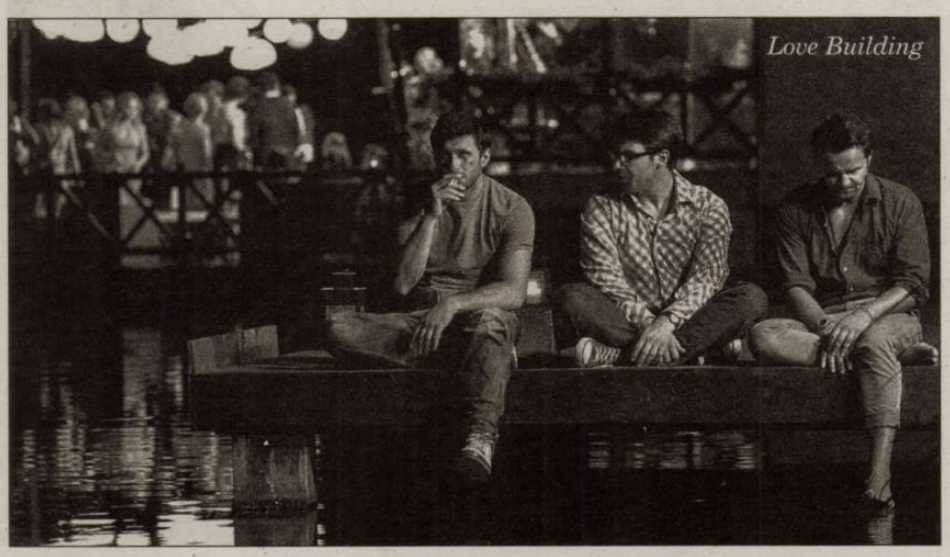
Love Building

craii de burta veche

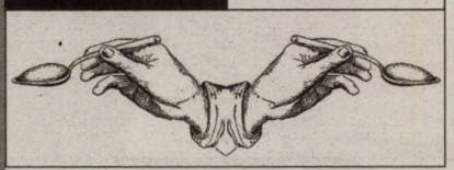

Cotlete de iepure *à la* Varenne

Decupaţi cele două fileuri mari de la trei iepuri şi tăiaţi-le de-a curmezişul, în cîte trei părţi egale, pentru a obţine, cu totul, optsprezece bucăţi. Bateţi-le uşor şi daţi-le o formă de fileuri de pasăre; săraţi-le şi sotaţi-le rapid în unt, cît să se facă doar la suprafaţă. Scurgeţi-le apoi de grăsime şi lăsaţi-le să se răcească. Preparaţi o pastă bine legată, ca pentru găluşte, din resturile de carne rămase după decuparea fileurilor, amestecate cu o cantitate de *duxelles* bine scăzută (tocătură de ciuperci şi şalote trase în unt, numită după marchizul d'Uxelles). Înfigeţi cîte un oscior de iepure în capătul fiecărui fileu, pentru a imita un cotlet. Înveliţi cotletele într-un strat subţire de pastă şi treceţi-le prin ou bătut. Cu zece minute înainte de masă rumeniţi cotletele în unt clarificat. Preparaţi cîteva escalopuri din fileurile mignon ale iepurilor. Sotaţi-le un minut împreună cu rinichii, cu trufe şi cu ciuperci tăiate mărunt. Aranjaţi cotletele pe un platou, în coroană, în jurul unei cupe din crustă de orez alb. Umpleţi cupa cu escalopurile sotate, peste care turnaţi un sos spaniol redus cu fond de vînat şi cu vin de Madera.

François Pierre de la Varenne (1615-1678) e considerat părintele bucătăriei franceze moderne. Una dintre schimbările aduse de secolul al XVII-lea în gastronomia europeană a fost înlocuirea mirodeniilor exotice cu arome pregnante, ca şofranul, scorţişoara, chimionul, ghimbirul, cardamomul, nucşoara, cuişoarele şi negrilica, cu ierburile autohtone, mai suave – pătrunjelul, cimbrul, dafinul, salvia, tarhonul, hasmaţuchiul –, care pun în valoare gustul natural, nealterat al mîncării. Pe de altă parte, întrebuinţarea tot mai entuziastă a condimentelor asiatice în bucătăria europeană contemporană poate fi văzută ca o reîntoarcere la gustul Evului Mediu.

Amicul Dejun

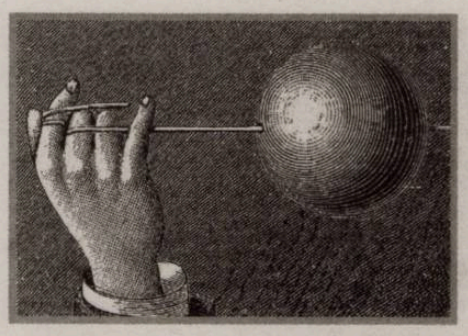

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Preţul cărţii şi preţul traducătorului

Traducătorii români sînt cei mai prost plătiţi traducători din Europa. Tarifele se situează undeva la 2 euro pe pagină. Media europeană e de 12 euro, însă onorariile depăşesc, în unele ţări occidentale, chiar şi 20 de euro pe pagina tradusă. Preţul prea mic oferit pentru prestaţie e, însă, cea mai mică dintre problemele traducătorilor români. Mult mai grave sînt carenţele în ceea ce priveşte statutul traducătorului. Se poate „măsura"? Se poate. De pildă, pornind de la un cod de bune practici în traducere şi editare, folosit de Consiliul European al Asociaţiilor Traducătorilor Literari (CEATL). Luna trecută, Andy Jelčić, vicepreşedintele acestei organizaţii, a susţinut la Bucureşti o dezbatere (în compania lui Peter Bergsma, preşedinte al Reţelei Internaţionale de Centre de Traducători).

Traducătorilor le lipseşte o formulă coerentă de organizare.

În România, un singur punct dintre cele şase ale „hexalogului" este respectat. Anume că traducătorul este menţionat pe pagina de gardă a cărţii traduse. La celelalte cinci puncte există abateri mai mari sau mai mici: sîntem încă departe de tariful „echitabil"; drepturile asupra traducerilor nu sînt în mod obligatoriu limitate la cinci ani; traducătorul nu este motivat printr-o retribuţie în funcţie de vînzări; avansul pentru traduceri e o practică rarisimă; în fine, traducătorul nu este în mod necesar plătit mai bine, nici măcar atunci cînd el sau editura obţin o subvenţie pentru publicarea cărţii. Situaţia precară a traducătorilor se reflectă, adesea, şi în calitatea traducerilor. Riscul e deprofesionalizarea – atrage atenţia Andy Jelcic. Traducătorii „meseriaşi" vor fi tot mai puţini!

Perspectiva editorilor e cunoscută: se invocă mereu costurile drepturilor de autor, cheltuielile fixe foarte mari, comisionul librăriilor, fluxul încetinit al banilor, puterea de cumpărare scăzută a consumatorilor de carte. Marja de profit e infimă – editorul e mereu pus în situaţia de a face echilibristică. Aproape de fiecare dată, economia se face pe spinarea traducătorului. Asta, în condiţiile în care o eventuală majorare a onorariului pentru traducere nu ar avea drept consecinţă o creştere substanţială a preţului cărţii... Situaţia nu e însă catastrofală. Piaţa de carte e funcţională: drepturile de autor sînt (în general) respectate, există agenţi literari care comercializează drepturile străine în România, avem editori competenţi, reţele de difuzare, librării. Problema e vînzarea cărţilor. Volume noi, cu un succes verificat pe alte pieţe, nu ating tiraje suficient de mari pentru a produce un profit consistent. Asta pentru că acţiunile de promovare sînt, dacă nu inexistente, atunci, oricum, prea timide. Astfel, cărţi importante şi cu potenţial economic sînt publicate şi apoi trimise în librării (aproape) fără să se ştie de existenţa lor. Pare că editorii aruncă volumele pe piaţă fără să le pese de ce va urma – şi se concentrează imediat pe următoarele titluri. Această avalanşă permanentă de titluri e o formă de canibalizare a cărţilor. Disperaţi să cîştige sau măcar să nu piardă, editorii publică prea mult şi se mulţumesc cu puţin.

Traducătorilor le lipseşte o formulă coerentă de organizare. O organizaţie, o asociaţie, un sindicat. Cu toţii se plîng că sînt prost plătiţi – dar nu sînt solidari în revendicări. În plus, nu sînt dispuşi să investească timpul lor pentru a lucra la constituirea unei adevărate reţele a intereselor. Şi, probabil, nu au încredere unii în alţii.

E simplu să credem că, dacă şi-ar uni odată forţele, dacă ar refuza să lucreze sub un anumit preţ, onorariile traducătorilor vor creşte imediat. Căci editorii sînt mult mai bine organizaţi şi, în acelaşi timp, mult mai motivaţi să păstreze preţurile pe traducere cît mai jos. Şi o vor face inclusiv făcînd rabat la calitate: oricînd se va găsi un traducător mai ieftin, dacă cei de acum se răzvrătesc şi cer bani mai mulţi. Pînă la urmă, problema e că se vorbeşte prea mult despre cifre. Departe de a fi un adept al sindicalismului pur şi dur, Jelčić e de părere că situaţia traducătorilor din România se poate ameliora sensibil prin cooperare, şi nu printr-o presiune de tip asociativ.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

Ediție de război

O ediție plină de revelații, mai ales despre Washingtonul profund, despre luptele de putere care se dau în sânul aceleiași administrații americane, între departamente și echipe. Și despre efectelea cestor lupte interne asupra războaielor Americii. Cum a fost posibil ca Statele Unite să piardă în Irak și Afganistan? - unde au fost și militari români, și încă mai sunt. Adiacent, ce lasă și ce aduce în regiunea României mutarea interesului strategic al SUA, adică al principalului nostru aliat strategic, din Europa în Asia.

Din sumar - Clasa mijlocie erodează democrația * Care sunt noile peițe mai-mult-decât-emergente * Cum avansează crizele din Europa

De neratat!
"O experiență profund deziluzionantă" - povestea din interior despre cum Casa Albă a lăsat democrația să eșueze în Afganistan.

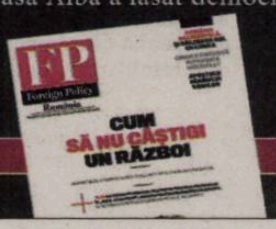

Noul număr! Acum la toate punctele de presă

adevărul weekend

MARI SPECTACOLE DE OPERĂ

12 aprilie Gioachino Rossini
Bărbierul din Sevilla

19 aprilie Giuseppe Verdi
Otello

www.adevarul.ro

Ziar, carte, CD&DVD doar 9,99 LEI

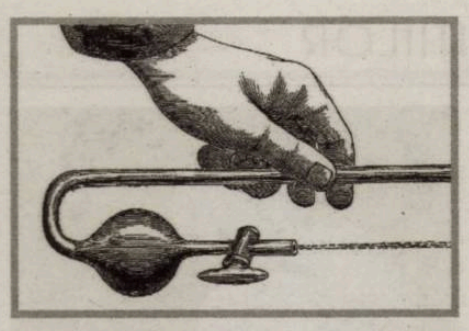

Oana STOICA

rosencrantz & co

Scrisorar

● Vîrsta4 & Căminul „Moses Rosen"; Post-Scriptum. Cu: Iudith Ardeleanu, Marius Armaşu, Margareta Eschenazy, Lidia Fonea, Pompiliu Sterian, Eva Szemler Lendvay, Dorotea Weissbuch. Echipa Vîrsta 4: Paul Dunca, Alice Monica Marinescu, Mihaela Michailov, Katia Pascariu, David Schwartz. Artist invitat: Edi Jak Neumann.

Ţac. Ţac. Ţac. Maşinile de scris ţăcăne ritmic. Sunetele lor desenează amintiri în care sentimentele se ascund în cuvinte. Ţac. Ţac. Ţac şi tac. Judith Ardeleanu citeşte o scrisoare dintr-o carte despre un băieţel care vede pe masa din bucătărie picioarele tăiate ale unui pui de găină. Săracele picioruşe... nu vor mai alerga niciodată. Mă înduioşez un pic, matern. Scrisoarea continuă şi aflăm că toţi sînt bine în ghetoul din Oradea. După ce termină de citit, Judith spune că aceea a fost ultima scrisoare (nu ştiu cine erau expeditorii). Au fost duşi la Auschwitz şi nu s-au mai întors. Brusc, toată duioşia dispare şi simt cum panica mă înţeapă în piept.

Al patrulea spectacol realizat de echipa Vîrsta 4 (tangaProject) la Căminul pentru persoane vîrstnice „Amalia şi Dr. Moses Rosen", *Post-Scriptum* abordează scrisoarea ca vehicul al memoriei. Actorii rescriu prima epistolă din viaţa lor şi îi refac povestea, îşi amintesc de scrisorile de dragoste sau de cele politice, imaginează mesaje către politicieni şi răspunsurile acestora. Se strîng, astfel, frînturi de vieţi reconstruite din cuvintele scrise cîndva pe o bucăţică de hîrtie. Scrisoarea trimisă unchiului întors de la război, pe care familia l-a crezut mort, în care, într-un colţ, copila Lidia Fonea a scris cîteva cuvinte. Scrisoarea de dragoste, serioasă şi hotărîtă, pe care i-o trimite Pompiliu Sterian celei care îi va deveni soţie. Pe fiica lor am văzut-o la un spectacol anterior, venise din străinătate să-şi vadă tatăl. Scrisorile către Ceauşescu, scrise de tatăl Margaretei Eschenazy, om trecut prin multe şi care a crezut în comunism pînă n-a mai crezut. Sau scrisorile pe care Marius Armaşu le scrie unei mătuşi, oarecum impersonale, căci „sîntem bine şi nu s-a întîmplat nimic de la ultima scrisoare." Şi multe lucruri conţine „nimicul" ăsta. Scrisoarea în care Judith îi spune iubitului său că poartă, pe sub uniformă, puloverul acestuia, făcut de bunica. Aşa îl simţea aproape.

Spectacolul a apărut în plină dezbatere despre posibila dispariţie a cărţii pe hîrtie, şi aproape în acelaşi timp cu ştirea despre cele 45 de state americane în care, de anul viitor, copiii vor învăţa să scrie direct pe tabletă. Discuţiile sînt aprinse, nu se ştie dacă dispariţia scrisului de mînă şi a cărţii de hîrtie sînt semne bune sau nu, dar în mod cert se pierde ceva, şi nu e vorba numai de efectul cuantificabil asupra creierului (cercetătorii – nu cei britanici – zic că scrisul de mînă dezvoltă creierul prin activarea mai multor zone, ca şi cititul, spre deosebire de folosirea tastaturii, care vizează doar o acţiune mecanică, apăsatul pe buton). Odată cu scrisul de mînă dispare o anume intimitate a mesajului, se depersonalizează scriitura. Or, tocmai această conexiune a scrierii cu personalitatea autorului face ca scrisoarea să aibă valoare. Spectacolul începe cu intimitatea ritualului scrisului, cu emoţiile primelor cuvinte aşternute pe hîrtie, cu dedicaţie pentru cineva, uneori pe bucăţica rămasă nescrisă de cei mari. Se vorbeşte despre toc, călimară şi stilou. Judith Ardeleanu îmi arată, la sfîrşit, stiloul micuţ, elegant, „feminin" – primit cadou şi care i-a adus aminte de scrisori. Am avut şi eu un stilou ca acela, şi am scris multe scrisori cu el, dar acum am doar pixuri, cu care scriu rar şi, atunci, aproape că nu-mi mai înţeleg scrisul. Mi-e mult mai uşor să tastez, îmi oferă nu numai rapiditate, ci şi distanţă. Ca şi cum n-ar trebui să pun suflet în compoziţie. Şi uite-aşa, poveştile lor devin ale mele. Epistolele sînt diverse, dar ceea ce răzbate din spectacol este nostalgia unei apropieri afective, căci scrisorile s-au scris cu mîna pe hîrtie, şi s-au săpat în memorie. Ei stau pe scaune şi fotolii, cu foile în mînă, uneori citesc, alteori vorbesc liber. Eva Szemler Lendvay are umor, o anume bonomie care o ajută să treacă peste lucrurile grave – de exemplu, peste faptul că nu poate să meargă. Îşi aminteşte poezia pe care a scris-o pentru mama ei, la 5 ani. Poezie de dor. Dorotea Weissbuch e discretă, îşi face cuminte partea de spectacol, dar ştiu că îi place să danseze. Mi-o amintesc din spectacolul trecut, *O istorie fizică*, avea ritm şi o uşurinţă a mişcării. „La noi în casă se vorbea maghiară" – spune Eva. Probabil şi la Judith tot maghiară se vorbea. În familia Margaretei se vorbea rusește. Oamenii cu pierdut limba, prietenii, familia, casa. Pompiliu mulţumeşte, la final, echipei Vîrsta4. Aşa face la fiecare spectacol, mulţumeşte tinerilor artişti, pentru că i-au ajutat să-şi retrăiască viaţa. Asta e important pentru ei, această revitalizare prin rememorare, istorii cu iubiri, pierderi şi supravieţuire, spuse de oameni cărora atît le-a mai rămas, memoria. Din poveştile lor se simte cum i-a marcat „supa cea neagră" – expresia maghiară care desemnează un eveniment nefast. Şi atîta supă neagră a fost secolul trecut, încît au ce povesti. Uneori, poveştile se înnoadă, încep într-un spectacol şi continuă în altul.

Brusc, toată duioşia dispare şi simt cum panica mă înţeapă în piept.

Mă uit la mîinile lor. Unele tremură. Altele stau liniştite în poala rochiei sau pe fotoliu. Tinerii Paul Dunca şi Alice Monica Marinescu bat la maşini de scris. Mîinile lor aleargă repede pe clape. Ţac. Ţac. Ţac şi tac. Şi iar simt în gură gustul mării.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

Recomandări

■ *Îngropaţi-mă pe după plintă* este un spectacol-hit. Adaptarea lui Yuri Kordonsky după romanul omonim al lui Pavel Sanaev a fost una dintre marile reuşite ale Teatrului Bulandra din ultimii ani. Povestea bunicii posesive – care distruge prin dragostea ei toxică viaţa fiicei şi pe cea a nepotului – aduce în prim-plan un personaj asemănător ca structură cu mama din filmul lui Călin Netzer, *Poziţia copilului*. Reluat la începutul anului după o întrerupere de cîteva luni, spectacolul se va juca în 14 aprilie, de la ora18,30, cu Mariana Mihuţ şi Marian Râlea.

■ În weekend (12-14 aprilie) este festival de dans contemporan în Bucureşti: E-Motional Bodies & Cities – „Festivalul E-Motional: corpuri şi oraşe în mişcare", organizat de Fundaţia „Gabriela Tudor", în parteneriat cu Centrul Naţional al Dansului Bucureşti, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană şi ZonaD – studio Paradis Serial. Participă artişti din 10 ţări. (**O. S.**)

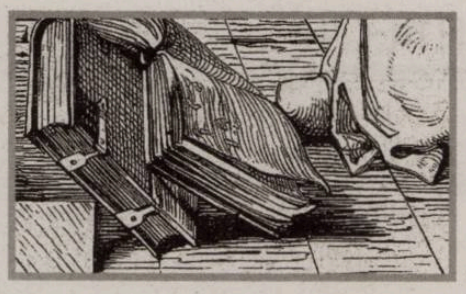

Simona SORA

biographiti

Plastinare

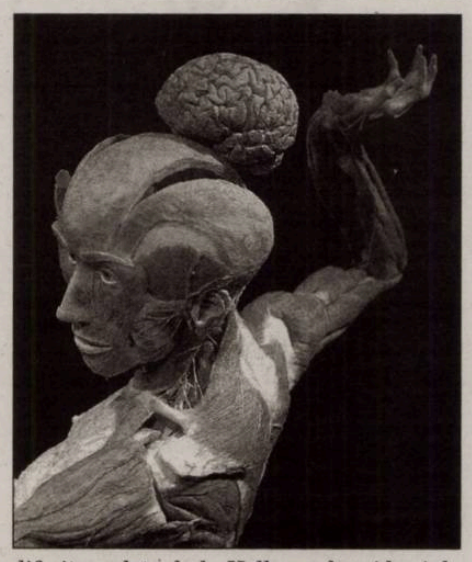

Recunosc, literatura mi-a jucat întotdeauna feste în chestiunile etice. Cel puţin în primă instanţă. De cînd mă ştiu, mi s-a părut că o pagină bună – adică bine scrisă – răscumpără (aproape) orice. Trebuie şi acum – după ce am trăit sute de măgării legate de oameni care-şi au paginile lor – să dau un pas înapoi, să mă gîndesc bine, ca să văd lucrurile dincolo de retorică, de sofisme, de conjecturi. Aşa am păţit şi cu expoziţia „The Human Body" de la Antipa. Am recomandat acum cîteva săptămîni această expoziţie, pe care voiam de mult s-o văd şi care a ajuns, în cele din urmă, la Bucureşti, şi am făcut-o din două motive: întîi, incitată de o lectură recentă (şi, totuşi, cît se poate de dilematică) – *Rătăcitorii* de Olga Tokarczuk, carte care analizează, mai profund decît ar putea-o face orice studiu, pulsiunea ce stă la baza acestei omeneşti dorinţe de imortalitate, adînc înrădăcinate în corpul omenesc; am mai recomandat-o şi din curiozitate, auzisem de multă vreme de controversatele expoziţii ale „Doctorului Moarte" şi mă întrebam cum vom reacţiona la *happening*-ul morbid.

Între timp, de cînd cu toate aceste proteste etice, curiozitatea m-a cam părăsit, poate şi pentru că am lucrat ani de zile în diferite săli de operaţie şi am văzut, în toată splendoarea lor, suficiente organe omeneşti. E drept, însă, că atunci eram interesată mai degrabă de fiziologie, mai exact de reluarea funcţiei întrerupte temporar, de viaţa care, eventual, continua. În privinţa cărţii Olgăi Tokarczuk (pe care o citeam în timp ce expoziţia tocmai se deschidea), apariţia ei în româneşte (la Editura ART), simultană cu expoziţia de la Antipa, mi se pare, în continuare, o stranie sincronicitate. *Rătăcitorii* e însă un neobişnuit puzzle de dileme contemporane – aceea a expunerii unor corpuri fără viaţă, manipulate şi modificate neliniştitor, transformate în mărfuri şi „desfăcute" peste tot în lume fiind doar una dintre ele.

Răspunsul budist la această dilemă e simplu: noi nu sîntem corpul. A plastina (altădată a mumifica sau a împăia) un corp nu are nici o implicaţie spirituală. Cel creştin e însă diferit: la Judecata de Apoi, sîntem reîntregiţi în corpuri. Şi cine va sta atunci (acum) să-şi caute corpul împăiat (ca acel personaj din *Rătăcitorii*, Angelo Soliman, diplomat exotic, împăiat de împăratul Francisc şi cerut zadarnic de fiica sa catolică), sau – azi – despieliţat, epurat de lichide şi de grăsime, în vreo expoziţie itinerantă? În cartea Olgăi Tokarczuk, rătăcitoare sînt şi corpurile încremenite în silicon, şi cele ale pelerinilor-vizitatori ce vin în urma lor: „Expuşi înaintea ochilor noştri, arătau ca nişte mărfuri de preţ, aduse de peste mări contra unor sume exorbitante şi pe care acum privirea le devorează. Mai întîi m-am uitat cu multă atenţie la preparatele care pluteau în recipiente din plexiglas, mici fragmente de corp – s-ar putea spune: o expoziţie de şuruburi, piuliţe, elemente de legătură şi articulaţii, acele elemente mărunte din corp, de obicei neapreciate la justa lor valoare şi de care nici nu ne amintim că există. E o metodă bună – aceasta descoperire. Dar acesta este abia începutul. Pelerinii înaintau în tăcere, în şir indian, cei din spate îi grăbeau delicat pe cei din faţă. Ce avem aici, ce va urma imediat, ce parte a corpului ne mai arată iscusiţii plastinatori, urmaşii celor care împăiau animale, ai anatomiştilor şi ai prelucrătorilor de piei."

Probleme etice?

Probleme etice? Infime, căci nimeni nu se gîndeşte, privind exponatele plastinate, că ar putea fi vreodată pe soclu. La expoziţia de la Antipa, mai multe organizaţii pentru apărarea drepturilor omului au protestat şi au cerut închiderea ei, sprijinindu-se pe faptul că organizatorii de la GFExhibitions nu pot dovedi că aceste 200 de corpuri nu aparţin unor disidenţi chinezi ucişi în închisori. În fond, e absolut bizar că toate „exponatele" provin din China – ţară comunistă, cu mari probleme în respectarea drepturilor omului – în condiţiile în care inventatorul plastinării, doctorul Gunther von Hagens, s-a lăudat în repetate rînduri că 90% dintre contractele de plastinare sînt semnate cu compatrioţii săi germani sau cu diferite vedete de la Hollywood, avide şi de această formă de nemurire.

Nu ştiu cum se poate ieşi din această dilemă. Nu crede nimeni, nici măcar cei care vizitează în grupuri compacte expoziţia de la Antipa, că principalul ei scop e unul educativ, altfel am fi avut ediţii de masă ale atlaselor lui Papilian. S-ar putea să fie, mai degrabă, exploatarea rece a acelei negre pulsiuni mortifere care ne împinge să privim orori („Sindromului Lumii Abjecte" îl numeşte Olga Tokarczuk) la TV, pe ecranele computerelor, în săli de cinema. Este o formă de a te privi pe tine însuţi (despieliţat, aspirat şi plastinat) aşa cum n-ai putea să te vezi, atîta timp cît graniţa aceasta de piele (căci împieliţarea e strîns legată de sănătatea psihică) nu este încălcată. Nu ştiu dacă e bine sau e rău – chestiunea etică ar trebui, într-un stat de drept, rezolvată înainte de deschiderea oricărei expoziţii –, însă voyeurismul acesta mortifer este, cu siguranţă, un simptom al lumii în care trăim.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Queer Pop

● The Knife, *Shaking the Habitual*, Rabid Records, 2013

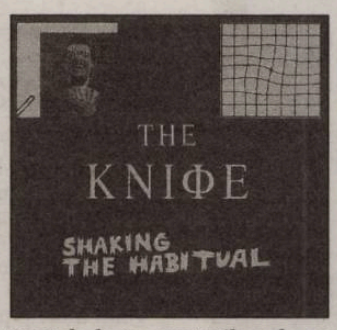

„Istoria muzicii e fatalmente scrisă de mereu privilegiatul bărbat alb." Cuvintele lui Olof Dreijer, extrase dintr-un interviu acordat în martie, anul acesta, publicaţiei britanice *The Guardian*, nu sînt o noutate pentru filozofia trupei din care face parte, The Knife. Duo-ul suedez, care o mai conţine pe sora geamănă a lui Olof, Karin Dreijer Andersson, a flirtat încă de la începuturile sale cu războiul împotriva *establishment*-ului construit de „bărbatul alb". În 2003, premiaţi la Grammy-urile suedeze pentru Grupul Pop al Anului, Dreijer-ii au boicotat ceremonia, trimiţînd pe scenă două reprezentate ale colectivului Guerilla Girls – un grup de luptă împotriva sexismului şi a rasismului de pe scena artistică internaţională. Patru ani mai tîrziu, după apariţia celui de-al treilea album, *Silent Shout*, The Knife lipsea iarăşi din locul în care devenea cîştigătoare la şase categorii. Succesul LP-ului amintit, înregistrat în 2006, a însemnat şi retragerea trupei din Stockholm. Olof şi Karin nu s-au despărţit, însă, de muzică. Primul a înlocuit electro-pop-ul întunecat al TK cu techno-ul, lansînd patru EP-uri sub pseudonimul Oni Ayhun, în timp ce jumătatea cealaltă l-a dus într-o zonă mai abisală, mai stranie, dar şi mai organică, cu enigmaticul – la data apariţiei – proiect *Fever Ray*.

Pe 5 aprilie 2013, The Knife şi-a întrerupt exilul cu un al patrulea album de studio, o operă contrariantă, întinsă pe durata a 96 de minute şi numită – dacă mai era nevoie să o spun – *Shaking the Habitual*. Spun contrariantă pentru că, dacă pînă în acest moment grupul a ales să-şi performeze idiosincraziile şi opiniile legate de unele dintre cele mai fierbinţi „-isme" ale contemporaneităţii pe un format universal – şi mă refer aici la un standard popist, deci conformist şi accesibil –, *frame*-ul sonor pe care fraţii Dreijer îşi construiesc discursul acum se mută într-o dimensiune cvasi-experimentalistă, devenind o emulaţie a trecutului The Knife, în măsura în care e una a proiectelor independente ale celor doi membri ai trupei, dar şi una a zonelor muzicale subversive, încărcate politic, din trecut. Piesele sînt improvizaţii lungi – nici una dintre ele, cu excepţia a două interludii neimportante în economia albumului, nu coboară sub 5 minute; cea mai lungă dintre ele măsoară 19 minute şi 2 secunde – care migrează la infinit între diversele genuri muzicale, alternînd momentele de o frumuseţe bîntuitoare cu cele de o banalitate anesteziantă. N-o să găsiţi nici o „Heartbeats" sau „Pass This On" – cu excepţia cîtorva firimituri – pe *Shaking the Habitual*. Dar – aşa cum o spune şi titlul albumului – nici nu aveţi vreun motiv să căutaţi. Între esenţele de tribal şi drone, jazz şi industrial, synth pop, house şi techno, apropiindu-se periculos de mult cînd de o estetică cu care o cîntăreaţă numită Björk şi-a construit o carieră de succes, cînd de zona de confort a unei alte entităţi muzicale mereu în dialog cu problematica *gender*-ului – Planningtorock –, cînd de *sound*-ul unic şi claustrofobic al unei avangarde optzeciste prin care au trecut nume de legendă precum Coil sau Current 93, noul opus al grupului The Knife este o aventură din care te întorci excitat şi epuizat în acelaşi timp.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

trei întrebări pentru

Mircea STRUŢEANU

„Îmi place fotografia și îmi plac și cărțile bune"

De ce un album de fotografii cu scriitori?

De ce nu? Nu sînt reprezentativi pentru o ţară, pentru o artă? Poate că ar fi avut mai mare căutare dacă era cu fotbalişti, dar mie nu-mi place fotbalul. Îmi place fotografia şi îmi plac şi cărţile bune. Probabil că sînt artele cele mai apropiate de mine: de fotografie mă ocup de ceva vreme, iar despre literatură am tot auzit discuţii prin casă de cînd eram mic (despre romane, personaje şi poveşti). Mi se pare o lume atît de plină, încît am avut mari emoţii în a încerca să prind chiar şi puţin din tainele ei.

Cît aţi lucrat la acest proiect, avînd în vedere că aţi avut de găsit 117 personaje?

Am lucrat doi ani. Nu-mi dau seama dacă a fost un timp scurt sau lung, aş fi putut lucra cu siguranţă şi mai repede, dacă reuşeam să mă întîlnesc mai uşor cu unii scriitori. Oricum, a fost mult mai uşor să găsesc personajele decît să le conving.

Sînt scriitorii nişte modele docile? Sau, din contră?

Sînt şi scriitorii, ca şi ceilalţi oameni, de la A la Z. Cred că pot spune că, de la 1 la 117, am întîlnit majoritatea tipologiilor umane (asta presupunînd că eu le-aş cunoaşte). Am găsit o mare satisfacţie, mi-a făcut o mare plăcere, dar am întîlnit şi mari provocări. Mi-am făcut mulţi prieteni, am învăţat multe de la ei şi de la mine, lucrînd cu ei. Şi pentru asta, le mulţumesc, chiar şi celor dificili.

***Mircea Struţeanu** este fotograf şi autorul albumului* 117 scriitori români, *apărut de curînd la Editura Publica. Site-ul său este www.struteanu.com.*

a consemnat Ana Maria SANDU

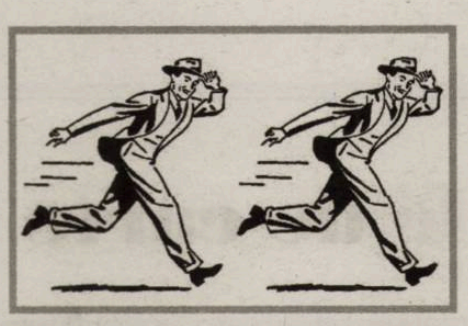

Andrei GORZO

dilematograf

Privind un film (II)

În ultima vreme, criticul Richard Brody, care ţine un blog pe site-ul *New Yorker*, chestionează tot mai insistent respectul (după părerea sa, prea automat, prea de la sine înţeles) acordat unui anumit tip de demers cinematografic. Printre exemplele lui recente se numără succese festivaliere ca *Amour* al lui Haneke, *Barbara* al lui Christian Petzold sau unele filme româneşti, dar şi un film hollywoodian precum *Zero Dark Thirty*. Ce-ar lega toate aceste filme? După cum explică Brody, e vorba despre două refuzuri: *unu* – refuzul realizatorilor de a „editorializa" pe marginea evenimentelor prezentate (adică refuzul lor de a forţa în atenţia spectatorilor, pe lîngă evenimentele însele, felul în care ei, realizatorii, şi-ar dori ca acestea să fie înţelese şi judecate); şi *doi* – refuzul complementar de a face vizibil şi audibil ce se întîmplă „înlăuntrul" ori „sub epiderma" cutărui sau cutărui personaj – ce gînduri şi amintiri îi trec prin cap, ce visează, cum îi apare lumea. Un întreg arsenal de mijloace – monologul interior, *flashback*-ul, scena visului, muzica, felurite distorsiuni ale realităţii exterioare sub presiunea realităţii interioare, în descendenţa expresionismului sau a „impresionismului" (adică a avangardei franceze din anii 1920) – un întreg arsenal stilistic stă azi la dispoziţia cineastului care vrea să facă vizibile şi audibile asemenea realităţi subiective. Ce au în comun filmele citate de Brody este respingerea mai mult sau mai puţin riguroasă *(Amour* conţine, totuşi, nişte reprezentări ale viselor protagonistului) a mijloacelor respective. La originea acestei respingeri, Brody plasează nişte „dogme" de-ale influentului teoretician André Bazin (1918-1958). Una dintre ele privea „specificul" cinematografului: potrivit lui Bazin, domeniul de explorare alocat „natural" acestei unelte ar trebui să fie realitatea epidermică, iar toate acele mijloace de tălmăcire cinematografică a unor realităţi subepidermice nu sînt altceva decît adaptări ale explorărilor specifice *altor* arte (literaturii, picturii, teatrului). O altă „dogmă" chema la respectarea unei aşa-numite „ambiguităţi", ce ar caracteriza realitatea perceptibilă: cu sau fără cameră de filmare, noi nu avem acces direct şi total la realităţile interioare ale semenilor noştri, ci doar la o „interfaţă" constînd din vorbe şi fapte, din gestică şi mimică, din tăceri, ezitări şi alte semne de o ambiguitate mai mare sau mai mică, dar niciodată eradicabilă complet. Cineaştii care-şi descriu personajele numai din exterior, numai la nivelul acestui înveliş – pe care au grijă să nici nu-l facă prea de tot penetrabil – îşi invită spectatorii să reconştientizeze, cu respect, dificultatea cunoaşterii celuilalt; pe cînd cineaştii care-şi descriu personajele din interior îi livrează spectatorului conţinuturi preinterpretate – ei „editorializează".

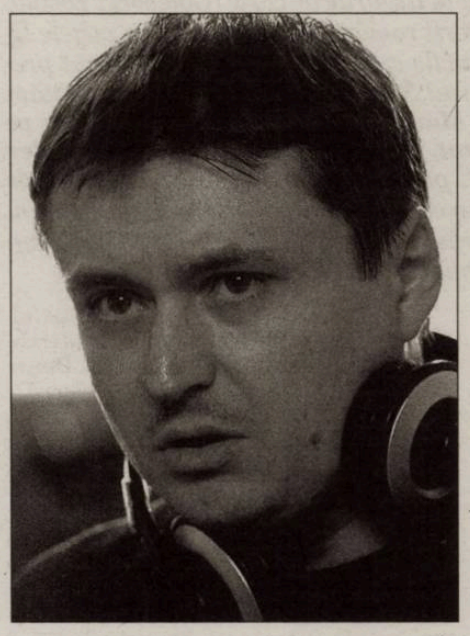

Ca să luăm exemplul fetei care moare în *După dealuri*, e sau nu e ea bolnavă psihic? Este ea o victimă socială complet neajutorată, sau este (şi) o rebelă care percepe drept arbitrare regulile mănăstireşti acceptate de celelalte fete? Pentru unii spectatori, filmul lui Mungiu este despre două opţiuni ireconciliabile în materie de iubire – iubirea uneia dintre fete pentru cealaltă, şi iubirea celei de-a doua fete pentru Dumnezeu. Alţi spectatori ar riposta că din comportamentul călugăriţei nu se poate deduce cît de mult îl iubeşte pe Dumnezeu; tot ce se poate afirma cu certitudine este că îşi îndeplineşte îndatoririle cu conştiinciozitate şi că problema „opţiunii" nu s-a pus niciodată pentru aceste două fete, totul nefiind decît o nevoie disperată de acoperiş, de protecţie, de „mami" şi de „tati", produs al orfelinatului (inclusiv al abuzurilor sexuale suferite acolo) şi al lipsei de perspective din societatea în care trăiesc. Dar, tocmai pentru că determinismul social (şi genetic, ca în romanele naturaliste – fratele orfelinei suspecte de schizofrenie e şi el suspect de înapoiere mentală) ameninţă să se impună ca grilă de interpretare dominantă, Mungiu îl slăbeşte: fata poate fi schizofrenică *sau nu*, afacerea abuzurilor sexuale rămîne vagă, iar din comportamentul rezervat al celeilalte fete nu se poate deduce nici că *nu* l-ar iubi pe Dumnezeu – rezerva ei misterioasă nu contrazice o interpretare precum cea oferită de Marian Rădulescu, potrivit căruia *După dealuri* ar fi „un film-mărturie" despre „nevoinţele întru sfinţenie şi mîntuire". La mijloc nu e doar truismul cum că fiecare dintre spectatorii unui film vede, de fapt, un alt film, în funcţie de asumpţiile ideologice, culturale ş.a.m.d. pe care le aduce cu el; de fapt, acesta e cel mult un semiadevăr, multe filme fiind construite ca nişte dispozitive de persuadare. În schimb, în *După dealuri* avem de-a face cu o strategie de reprezentare prin care faptele reprezentate sînt făcute să semnalizeze simultan în direcţiile mai multor grile de interpretare bine determinate, subîntinse de tot atîtea mari „poziţii" faţă de lucrurile importante (sex, religie, determinism, liber arbitru etc.). Poziţia personală a lui Mungiu este una pe care el încearcă să o evacueze din *mimesis;* sau, mai exact, poziţia lui este că funcţia *mimesis*-ului e aceea de a-i oferi spectatorului o arenă pentru confruntarea poziţiei sale cu poziţiile celorlalţi, urmată – în mod ideal – de interogarea propriei poziţii şi de reconştientizarea „ambiguităţii realului".

Florentin ŢUCA

Un fabulos titlu de poveste

– 6 aprilie 2013 –

Cei mai negri ani ai epocii de negru aur (1984-1988) i-am trăit în liceu. Liceul pedagogic din Suceava, numit pe atunci „Emil Bodnăraş" (în amintirea unui localnic, cunoscut ideolog bolşevic şi co-făurar al comunismului pe plaiurile noastre). Cînd aveam să fiu mare, urma să devin, carevasăzică, învăţător. N-a mai fost să fie. Am rămas însă cu amintirea unor formidabile momente de practică pedagogică, din lecţiile la care asistam sau pe care le ţineam eu însumi cu preşcolarii ori cu elevii de clase primare.

Mi-am amintit de un asemenea moment – o întîmplare autentică şi haioasă – citind colecţia de savuroase definiţii şi ziceri ale copiilor, preluate de Andrei Pleşu din antologia profesorului Zaica *(Dilema veche,* nr. 477, din 4-10 aprilie 2013). De altfel, de istorioara asta îmi amintesc de fiecare dată cînd dau de neinspirata decizie de „predare a religiei" în şcoli, sau de analize comparative ale diverselor sisteme de învăţămînt ori metode pedagogice (inclusiv comparaţia dintre şcoala copiilor noştri şi şcoala noastră). Aşadar...

Eram, cred, într-a XII-a şi, împreună cu colegii mei (în fapt, ar trebui să zic, mai degrabă, cu „colegele mele", dat fiind că a face liceul pedagogic atunci echivala cu a absolvi şcoala de fete), asistam la o lecţie predată grupei mari de la grădiniţa din parohia liceului. Era o oră de „învăţămînt politico-ideologic" (chiar aşa se numea!), care însemna, în acelaşi timp, proba practică a examenului de grad al tovarăşei educatoare. Este motivul pentru care la lecţie asistam nu doar noi, fetele, ci şi profesorul de psihopedagogie, profesorul de metodica predării şi directoarea liceului. Parcă mai era un profesor, dar nu cred că cel de socialism ştiinţific, că ar fi fost prea de tot.

Ora de „învăţămînt politico-ideologic" era – inutil s-o spun – o aberaţie politico-ideologică, asta cu atît mai mult cu cît vorbim de preşcolari. Era cursul de plicticos-ideologic şi, dintr-o anume perspectivă, la o altă scară, un fel de religie în şcoală (îmi pare rău dacă, prin asemenea comparaţie, necăjesc pe adepţii orei de teologie infantilă din programa de învăţămînt). În cazul poveştii mele, tema politico-ideologică care urma să fie liturghiată şoimilor patriei era greva muncitorilor ceferişti, de la atelierele Griviţa din 1933. Un fel de *occupy* atelierele Griviţa, în varianta materialist dialectică.

În faţa clasei – îmi amintesc exact – era un tablou mare, 2 pe 2, pregătit probabil de însăşi tovarăşa educatoare. În prim-planul desenului – doi bărbaţi furioşi, ambii în cămăşi albe, băşti marxist-leniniste, arătătoare antiburgheze şi bicepşi bandajaţi în brasardă tricoloră. Pe fundalul bălaşian al acestui tablou istoric, masa de muncitori răzvrătiţi, în prag de comoţie socială, respiraţii patriotice, priviri anticapitaliste şi maxilare înjurînde, greviştii foamei de comunism.

Începe ora de religie ceauşistă... Linişte perfectă, atmosferă de solemnă şi socialistă rugăciune. Sub privirile de vrăbiuţă ale şoimilor şi sub privirile de şoim ale comisiei de examinare, asfixiată de emoţie, doamna – pardon, tovarăşa – şi-a început predica politico-ideologică: „Copii, sîntem la atelierele Griviţa din Bucureşti în anul 1933." (Copiii, ale căror reprezentări spaţiale şi temporale puteau să se întîmple, cel mult, „odată ca niciodată" şi s-ajungă doar „peste mări şi ţări", au fost surprinşi să afle că ei sînt în 1933, în Bucureşti, şi nu în prezent, în Suceava. Dar să lăsăm subtilităţile de psihologie infantilă şi să trecem la poveste.) Prin urmare, atelierele Griviţa, 1933. „Dragi copii, muncitorii erau atunci asupriţi de capitaliştii burghezi, care îi exploatau crunt. Viaţa lor din vremile acelea era grea, nu ca astăzi, cînd, graţie Partidului Comunist Român şi iubitului nostru conducător, toţi muncitorii o duc minunat. În perioada interbelică era complet altfel, mijloacele de producţie aparţineau unor ticăloşi care practicau exploatarea omului de către om. Este motivul pentru care muncitorii ceferişti de la Griviţa au decis să facă o grevă şi să se răscoale împotriva patronilor fabricii, vinovaţi că asupresc poporul şi îl ţin în întuneric politico-ideologic. Cel mai brav dintre grevişti a fost un tînăr, Vasile Roaită, care, viteaz şi neînfricat, s-a suit într-un turn şi a tras de sirena revoluţiei. Din păcate, capitaliştii l-au împuşcat. Copii, v-a plăcut povestea?" Inevitabil, răspuns în cor: „Daaaaaaaaaaaaaa."

„Ei bine, copii – continuă emoţionata tovarăşă – dacă v-a plăcut, ce titlu credeţi că am putea da noi poveştii noastre?" Tăcere de mormînt politico-ideologic... Uşor descumpănită, dar încă nerăpusă, doamna tovarăşă a reluat fascinanta istorie: dragi copii, Bucureşti, 1933, Griviţa, grevă, exploatare, capitalişti veroşi, asuprirea omului de către om, Vasile Roaită, sirena, pac-pac. Şi i-a întrebat din nou dacă le-a plăcut, şi ei „daaaaaaaa". „Bun, atunci ce titlu dăm poveştii noastre, copii?" Tăcere din nou, ca-ntr-o oră de religie în care şcolarii sînt ameninţaţi că or să ardă în iad că se uită la filme, duminica.

De data asta, descumpănită de-a dreptul, tovarăşa – în loc să vină cu o sugestie sau cu un ajutor – a luat-o de la capăt. Cu acelaşi blabla şi cu sublinierea groasă a cuvintelor-cheie, numai bune de titlu: gre-vă, ex-plo-a-ta-re, Va-si-le. Şoimii se holbau la doamnă ca la o icoană pe sticlă, cerîndu-i, din priviri, miracolul frontispiciului. Icoana continua însă cu povestea, în speranţa *happy-end*-ului, şi simţea deja, pe propria piele, cum căutăturile inchizitoriale ale membrilor comisiei de evaluare sînt o dură formă de exploatare a omului de către om.

Cînd deja nimeni nu mai spera, „la omendat" (ortografia Dariei, din clasa a II-a), din patrie a decolat un şoim, o plăpîndă ridicare deasupra stolului: Mihăiţă, şoimanul erou, blond-şaten, aer ştrengăresc, nas acvilin (vorbesc serios, mi-l amintesc perfect), salvatorul patriei. Mînuţa lui, ridicată nu pînă-n tavanul cerului şi-al strigătelor generale – „Eu, tovarăşa, eu, răspund eu, puneţi-mă pe mine!" –, ci o mînuţă şovăielnică, indecisă dacă să se ridice sau nu, crunt dilematică.

Vă jur, dragi prieteni, povestea mea e adevărată.

Văzînd jumătatea de aripă deasupra stolului de şoimi, doamna tovarăşă s-a luminat brusc, sub greutatea revelaţiei că există Dumnezeu şi-n socialism, şi l-a invitat pe şoimanul salvator să intituleze povestea noastră. Iar şoimul-viteaz, intuind că povestea noastră este despre eroism, şi-a zis că despre eroism tre' să fie şi titlul. Şi cum el nu cunoştea decît doi eroi ai zilelor lui (unul fiind Făt-Frumos), a presupus că Griviţa aduce mai degrabă a cetate de scaun decît a palat-de-cleştar-de-feţi-frumoşi şi, cu vocea dilematic-stinsă, a votat: „To'arăşa, eu propun... eu propun... Eu zic să dăm poveştii noastre titlul de *Povestea lui Ştefan cel Mare.*"

Florentin Ţuca *este managing partner la casa de avocatură Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

România la tîrgurile internaţionale de carte

A fost sau n-a fost... bine? Joia trecută, la Clubul Dilema veche, *am discutat despre participarea României la tîrgurile de carte (Göteborg, Torino, Madrid, Paris). Ce şanse au scriitorii români să se impună pe pieţele literare occidentale? Ce rol au politicile culturale? Ce efecte au avut prezenţele româneşti la tîrgurile de carte? Şi – mai ales – la ce să ne aşteptăm în viitor? Discuţia – moderată de Matei Martin – i-a avut ca invitaţi pe scriitoarea* ***Gabriela Adameşteanu,*** *pe agenta literară* ***Simona Kessler*** *şi pe* ***Florin Bican,*** *responsabil, pînă nu de mult, de programele de formare a traducătorilor străini din cadrul Institutului Cultural Român. Vă prezentăm un rezumat al intervenţiilor, în chip de* teaser *pentru un dosar mai amplu, pe care îl vom publica în* Dilemateca.

Gabriela ADAMEŞTEANU

A ieşit bine

În 2004, cînd am semnat contractul pentru *Une matinée perdue*, vorbeam adesea cu Alain Paruit, legendarul traducător francez (peste 80 de cărţi publicate, cu autori români), care mi-a fost şi un fel de mentor în ceea ce însemnă să fii tradus în Occident, ca autor român. Experienţa îl făcuse foarte sceptic. Îmi tradusese excelent un capitol, mă recomandase în cîteva locuri, dar era sceptic că voi găsi o editură care să îmi publice cartea. Mi-a spus că nici unul dintre cei propuşi de el nu a fost acceptat de editori. Mă sfătuise chiar să nu merg la Gallimard, n-aş avea nici o şansă, numai că era deja tîrziu, dusesem acolo cartea. Asta era editura pe care o ştiam (ca orice român), dar şi fiindcă traduceam un autor al Gallimard (Hector Bianciotti) şi primisem o bursă de o lună, la Arles, pentru asta. Alain mă avertizase că, dacă va exista vreo obiecţie în referatele făcute de lectori, cartea va fi respinsă. Referatele au fost bune, dar editorul încă şovăia cînd, întîmplător, a întîlnit-o pe Marie-France Ionesco şi a întrebat-o dacă ştie ceva despre mine. Referinţa aceea, de asemeni, a contat. Marie-France Ionesco mi-a spus, ulterior, că sînt singurul autor recomandat de ea, care a fost publicat. A contat şi cartea, a contat şi intuiţia editorului, care apreciase cartea doar după referate şi după capitolul tradus în franceză.

Cînd *Une matinée perdue* a apărut, Alain şi-a cerut scuze pentru pesimismul lui, dar m-a prevenit că autorii români vindeau doar cîteva sute de exemplare, se scria relativ puţin sau deloc despre cartea lor şi, de aceea, mulţi nu mai aveau şanse cu a doua carte.

Acesta era nivelul general, de la care am pornit, şi cu el trebuie comparată vînzarea cărţilor româneşti şi prezenţa lor în presă, în 2013. Nu m-am obişnuit nici eu cu ideea că *Une matinée perdue* este în colecţia de masă, *folio*, şi că eu am fost, la Salonul de carte de la standul Gallimard, cel mai vîndut autor tradus.

Salonul de la Paris de anul acesta a ieşit, pentru noi, foarte bine, dar nu trebuie uitat că la acest succes au contribuit, în mare măsură, instituţiile franceze.

Franţa a fost prima ţară care a întins o mînă de ajutor literaturii române, chiar înainte ca instituţiile româneşti să fie dispuse s-o sprijine. În 2005, la Festivalul „Les Belles Etrangères“, venise rîndul României să fie invitată. Franţa a consacrat acest festival literaturilor mai puţin cunoscute. „Belles Etrangères“ este, de fapt, formula prescurtată de la „Belles Lettres Etrangères“, adică „Literaturile străine“. Probabil că aţi citit cartea lui Mircea Cărtărescu, în care acest festival este evocat într-o manieră plăcută, însă deseori ironică. Amintirile mele sînt diferite de ale lui, iar felul cum este sprijinită literatura în Franţa mi-a impus un deosebit respect.

Din echipa de atunci au făcut parte autorii care aveau cărţi publicate la acel moment, care s-au bucurat de o vizibilitate în plus, la public şi la presă. A beneficiat de asta şi *Une matinée perdue,* apărută în octombrie 2005.

Ştiu că datorez nu doar Institutului Cultural Român, ci şi Franţei, cariera internaţională (atît cît este), a cărţilor mele. Dintre cele trei publicate în Franţa, doar *Vienne le jour* a apărut cu sprijin financiar al Institutului Cultural Român. *Une matinée perdue* a fost sprijinită de Centre National du Livre de la Paris, iar *Situation provisoire* a fost publicată, anul acesta, doar pe spezele editurii.

Ca să nu se înţeleagă greşit, subliniez că pentru enorm de multe alte cărţi (inclusiv ale mele) a contat, începînd din 2006, derularea programelor Institutului Cultural, condus de H.R. Patapievici. Fără ele, ar fi fost de neconceput succesele de la tîrgurile de carte de la Torino şi de la Paris. Dar Franţa este, pentru mine, un model de sprijinire a cărţilor şi a autorilor.

Am apreciat şi atenţia pe care presa o acordă evenimentelor literare. Anul acesta, *Le Monde* a publicat un supliment întreg consacrat prezenţei româneşti şi spaniole (Barcelona a fost oraşul invitat). *Magazine Littéraire* şi *Lire* au publicat dosare despre literatura contemporană. Au apărut şi alte articole, prin diverse ziare. La Salon, m-am întîlnit cu oameni care veneau să le ofer autografe şi îmi spuneau că nu citiseră încă nici o carte de-a mea, dar fuseseră incitaţi de cutare sau cutare articol. M-au impresionat librarii, care citesc cărţile pe care le expun şi care se pregătesc pentru evenimentele literare importante. Şi la „Belles Etrangères“, şi la Salon du Livre, ei au luat foarte în serios faptul că România era ţară invitată. Şi personalul bibliotecilor în care am susţinut lecturi publice era bine pregătit pentru dezbateri de substanţă. Editorii au contribuit şi ei la promovarea autorilor români: editurile care aveau în portofoliu cărţi româneşti au făcut amenajări speciale pentru a le pune în evidenţă.

Cronicarii de la noi sînt mult mai aplicaţi cînd recenzează o carte. Cronica se face altfel acolo: sînt jurnalişti culturali – nu neapărat critici literari. Dar cumpărătorul de carte francez merge mult mai mult pe mîna autor se vinde bine în Franţa, nu se va vinde în altă parte. Şi viceversa. Bineînţeles că există şi excepţii.

Dacă e să vorbim de ecourile acestui tîrg, ele au fost perceptate din plin, la toate nivelele. Declarativ, atît de partea românească, cît şi de cea franţuzească – unde s-a obţinut şi lărgime, dar şi adîncime –, a existat nivelul profesional, al editurilor, unde găsim relaţia dintre autor şi editura sa – pentru că francezii nu lucrează cu agenţii, ci direct cu autorii, iar lucrul acesta nu se aplică doar autorilor români, ci tuturor autorilor. Se preferă acest lucru pentru că întotdeauna editura are un „*leverage*“ mult mai puternic asupra unui autor care vrea să fie publicat, decît asupra unui autor sprijinit de un agent, care poate să-i ţină şi spatele. Dar asta este o problemă de tradiţie, agentul literar aparţinînd, totuşi, spaţiului anglo-saxon.

Revenind la statutul de ţară invitată, România a participat pentru prima oară, în 1998, la un tîrg de carte de la Leipzig. Eu am fost invitată acolo la un simpozion, unde trebuia să vorbesc despre piaţa de carte românească, alături de diferite personalităţi – editori, oameni politici etc. Ţin minte că atunci ne-am străduit cu toţii să spunem, să vorbim, să „dezvăluim“ tot, dar absolut tot adevărul. Bineînţeles, nu a înţeles nimeni nimic. Dar noi eram cu conştiinţa împăcată că ne-am făcut datoria şi am spus lumii cît de greu este la noi să ajungi să publici, să distribui. Standul nostru avea şi un *look* absolut futurist, din metal, cu neoane verzi, roşii, albastre, parcă erau săbii de cavaleri Jedi. Una peste alta, era cu totul alt gen decît arhaicul şi folcloricul de acum (căci în '98 eram futurişti). Trebuie să adaug şi faptul că ţineam ca pe rafturile noastre să rămînă cărţile. La propriu, căci erau prinse de rafturi cu şuruburi.

Salonul de la Paris de anul acesta a ieşit, pentru noi, foarte bine.

Anul acesta am avut tot o combinaţie ciudată de materiale. Personal, eu aş fi preferat, în locul metalului traforat, portretele autorilor, pentru că asta ar fi fost mult mai de efect. Ştiu că alegerea portretelor – pe cine să pui, pe cine nu – este mereu o problemă. Cum se vede şi în această broşură, unde doamna Gabriela Adameşteanu este eclipsată de domnul Nicolau şi domnul Teodorescu, iar doamna Ana Blandiana este practic ştearsă de o ramură a... copacului vieţii. Reţineţi însă că toate aceste mici detalii produc o impresie.

Cum am văzut ca agent literar acest salon de carte? După cum am spus, agenţii literari, prin tradiţie, sînt de origine anglo-saxonă, iar în această zonă, interesul pentru literatura română este destul de scăzut. Cît despre americani, ei nu prea au un interes mare faţă de Europa, în general. Nu au această deschidere.

Faptul că Filip Florian a fost publicat la Harcourt (editură din SUA) a fost o întîmplare, pentru că tipul cu care vorbeam mi-a spus că era plictisit de lista de autori pe care o avea, şi m-a rugat să-i povestesc eu despre o carte de-a mea. Şi i-a plăcut. Norocul a mai fost şi că redactorul de achiziţii, Drenka Willen, un fel de monstru sacru, are origine balcanică. Deci lucrurile s-au legat.

În spaţiul german – mai ales în Austria – există o apropiere, avînd în vedere şi toată comunitatea germană din România, dar nu pot spune că este un entuziasm debordant. Se vorbeşte, bineînţeles, pe două nivele: valoarea cărţii, dar şi partea de vînzare. Care nu este niciodată ignorată. Toate subvenţiile şi suportul ajută la propagarea literaturii. Altfel, în cariera mea de agent literar, a fost o singură dată cînd un agent britanic m-a întrebat dacă în România există autori care pot fi publicaţi...

Simona KESSLER

Ecouri după Paris

Salon du Livre este un eveniment de public, nu este un eveniment precum Tîrgurile de carte de la Frankfurt sau Londra, care sînt mai degrabă tîrguri de drepturi de autor, unde practic se întîlnesc profesioniştii, pentru a negocia aceste drepturi. Din acest punct de vedere, al impactului asupra publicului, desigur că prezenţa autorilor români la Paris a fost una benefică. În lumea noastră, a agenţilor, se spune aşa: dacă un

Florin BICAN

Configuraţia pieţei

Trebuie să spun că, pentru pregătirea Salonului de carte de la Paris, am fost mai degrabă martor, Parisul fiind tot timpul la doar cîteva săptămîni înainte de Tîrgul de la Londra. Eram în echipa care pregătea acel tîrg, dar le vedeam pe colegele mele, ca în fiecare an, cum se dădeau de ceasul morţii pentru că, de la un an la altul, mai trebuie să faci încă un pas. Vestea că România va fi ţară invitată la Paris era aşteptată, era un moment anticipat, dar, cînd s-a anunţat oficial, senzaţia în rîndul colegilor care pregăteau tîrgul a fost mai degrabă una de panică. Ştiau ce-i aşteaptă. Deşi evoluţia de la un an la altul fusese destul de bună, prima impresie a fost că va trebui să se autodepăşească. Cum faci acest lucru? A intrat într-o stare pe care aş îndrăzni să o numesc panică metaforică şi conducerea Institutului, care ne-a transmis că ni se va cere să facem imposibilul – şi am început să facem imposibilul. Era, într-un fel, ca deja proverbiala venire a iernii, în decembrie, cînd începe să ningă şi toţi spun că i-a luat pe nepregătite. Cam aşa a fost şi la ICR. Ne pregătisem, aşteptam momentul, ne bucuram de venirea sa, dar senzaţia că eşti nepregătit o simţeam în aer. Şi m-am felicitat că sînt ocupat cu Londra.

Deşi cu un an înainte fusese Tîrgul de carte de la Madrid, apoi cel de la Torino, deşi

era o suită, un al treilea an cînd România era invitată, cu toate astea, cînd te confrunţi cu acel moment, cred că simţi cam ceea ce simte un săritor la trambulină, care a exersat enorm mişcarea, dar tot i se înmoaie genunchii cînd priveşte în jos.

Pentru că la aceste tîrguri se merge din aproape în aproape, evoluţia participării la tîrgurile de carte se face gradual, timid la început.

Aş vorbi puţin şi despre Tîrgul de carte de la Londra. Cea care a pregătit tîrgul, din 2008 încoace, este Mihaela Ghiţă, de la Centrul Cărţii. Alături de ea, fiind implicat, am putut să văd ce şi cum s-au întîmplat toate lucrurile. Am înţeles că în 2007, cînd nu lucram la ICR, a fost o invitaţie adresată ICR-ului de a participa, ceea ce s-a şi întîmplat, însă fără stand. Anul următor, am avut stand şi, de atunci pînă anul trecut, cînd a fost ultima oară cînd am participat, România a avut stand.

Este foarte interesant: Tîrgul de la Londra constă în două săli: în sala A sînt standurile ţărilor cu tradiţie, care vin acolo de obicei, din anii '50, de cînd s-a deschis tîrgul, şi o sală B, mai mică, unde vin aspiranţii. România a început ca aspirant, şi avea stand pe ultimul rînd (spre toaletă). În al doilea an, am mai avansat un rînd, în al treilea – încă unul, iar anul trecut ne apropiasem de uşa care ducea înspre sala A.

Cred că acesta este, de fapt, „secretul" participării la un tîrg de carte: continuitatea şi, bineînţeles, prestaţia pe care o observă publicul la standul respectiv, Londra nefiind un tîrg de public.

Contează foarte mult şi ceea ce se oferă participanţilor în cadrul standului. Anul trecut, standul ICR-ului era un punct de atracţie pentru ambele ţări. Au fost situaţii în care ni s-a cerut permisiunea să se filmeze interviuri, în cadrul standului nostru. Pentru că era foarte frumos. Standul românesc de atunci consta în cărţi atîrnate pe o bară metalică, cu o aţă de pescuit.

Din punctul de vedere al deschiderii pieţelor străine faţă de literatura română, aş putea să spun că, anul trecut, cel mai mare număr de cărţi au fost traduse în Spania. Nu avem o explicaţie. Traducerile în spaţiul Italiei au început mai tîrziu, dar au avut o evoluţie spectaculoasă şi continuă. Acum, criza – asta spun traducătorii spanioli – îi afectează. Un traducător prodigios, ca Rafael Pissot, spune că editurile sînt ca şi închise faţă de literatura română; ce nu este bestseller american nu prea are o şansă în actuala situaţie. Foarte puţin s-a remarcat zona anglofonă. Dar există traduceri în germană – din Austria, Germania, mai puţin Elveţia – şi cărţi care au fost bine primite. Mă gîndesc la Dan Lungu, Filip Florian şi Mircea Cărtărescu.

Una peste alta, pentru ca literatura română să fie vizibilă, este nevoie de şansă. Iar şansa trebuie udată la rădăcină – prin subvenţii, prin participări la tîrguri, prin turnee de lectură.

M-am întîlnit de mai multe ori cu autori, în turnee, şi am văzut cum a fost primit Dan Lungu la Viena, la capătul unui lung turneu de spaţiu german, făcut împreună cu Jan Cornelius, traducătorul lui. În sala aceea, majoritatea publicului era alcătuită din localnici – fără origini româneşti sau legături de familie cu români – care citiseră cartea. După ce Dan Lungu a citit un fragment scurt în română iar traducătorul l-a citit în germană, au urmat întrebările. Care nu se mai terminau. Şi toţi acei oameni citiseră cartea. Am fost impresionat de acest spectacol – căci, pentru mine, a fost un spectacol. Îmi închipui că nu ar fi venit dacă nu citeau cartea. Şi a fost cu atît mai uluitor cu cît umpluseră o sală şi plătiseră bilet.

Pentru ca literatura română să fie vizibilă, este nevoie de şansă.

Vorbind de cheltuieli, am fost întrebat ce ar putea însemna o susţinere financiară decentă a unui salon de carte.

Urmărind – oarecum din afară – cheltuielile, eram uluit de sumele care se adunau, erau parcă cifre adunate pe contorul unui taximetrist care te păcăleşte. Creşteau vertiginos. Vezi cum orice mică mişcare costă. Spaţii de lectură care trebuie închiriate, invitarea unor personalităţi care să apară alături de autorii români, pe care e frumos să-i plăteşti, costurile legate de transport.

Reprezentarea corectă depinde de configuraţia pieţei la momentul respectiv. Ar fi mai avantajos să putem jongla cu autorii şi cărţile faţă de care s-a manifestat interes chiar înainte de tîrg, însă pregătirile sînt foarte lente, trebuie parcurse nişte etape... birocraţia încetineşte foarte mult acest ritm. Însă acea reprezentare corectă depinde de foarte mulţi factori, pe care uneori nu-i poţi stăpîni. De pildă, îmi aduc aminte că, acum mulţi ani, mă aflam la Tîrgul de la Leipzig, cînd l-am cunoscut pe directorul editurii din China, Editura Poporului. Pentru că Ion Manolescu îşi prezenta romanul *Derapaj*, şi tocmai îşi citea un fragment din carte, în limba germană, un fragment pe care editorul chinez l-a putut urmări şi i-a plăcut, m-a luat deoparte şi mi-a cerut să-i povestesc şi restul romanului. La final, a trecut de la entuziasm la tristeţe. Mi-a spus că, din păcate, este totuşi un roman elitar, din care n-ar putea scoate mai mult de... un milion de exemplare. Deci depinde foarte mult de configuraţia pieţei respective. Bineînţeles că un milion de exemplare în China este echivalentul a 500 de exemplare în Bulgaria.

a consemnat Matei MARTIN

PUBLICITATE

PUBLICITATE

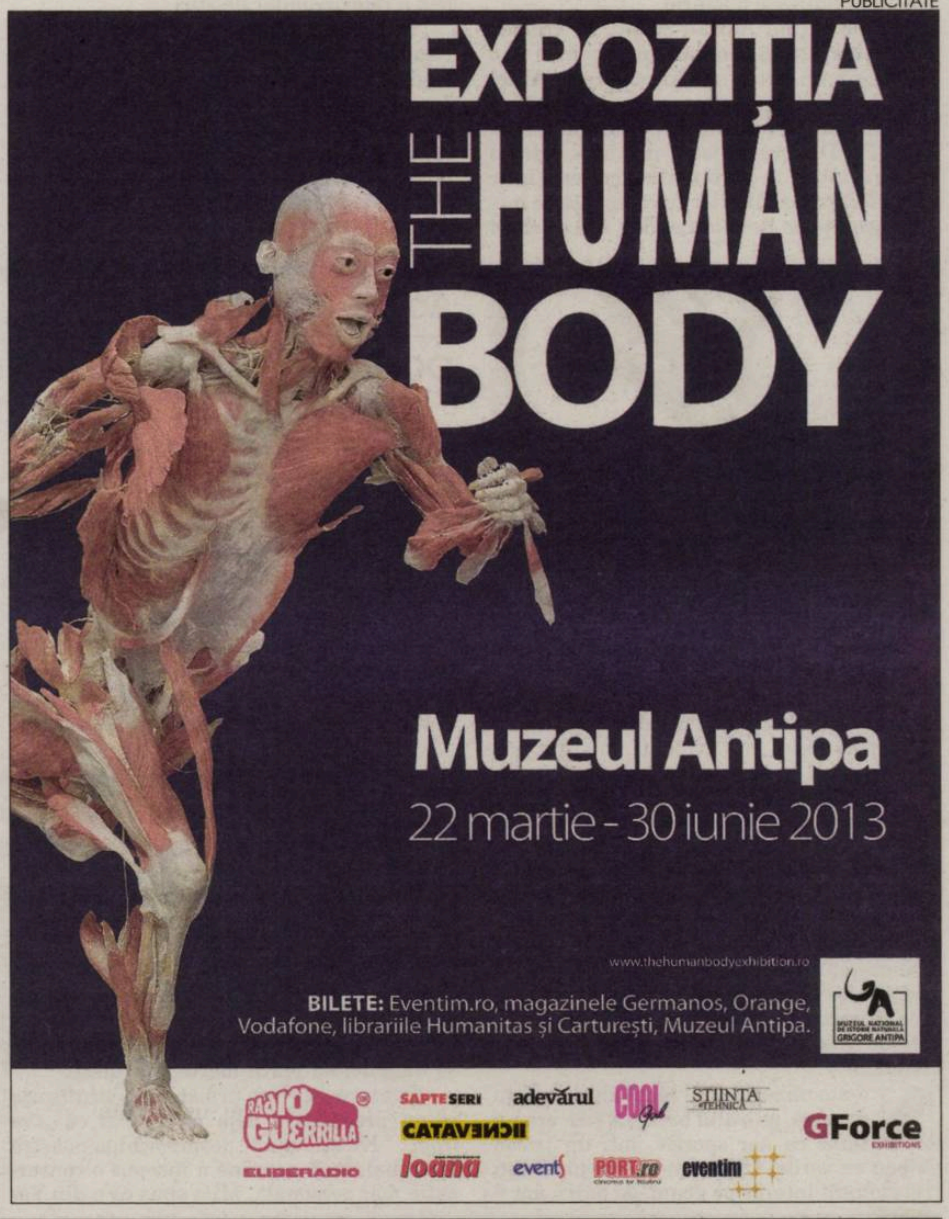

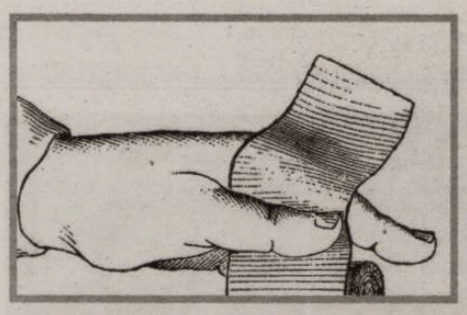

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Confirmarea lui Adrian Sârbu la CME

Acum cîteva zile, Adrian Sârbu a fost confirmat în chip de director general al CME, compania-mamă a PRO TV, pînă pe 31 decembrie 2016. Faptul, care e mai degrabă ştire pentru acţionarii companiei, s-a propagat şi în presa generalistă. De ce? Pe lîngă reputaţia lui Sârbu, care a creat televiziunea aşa cum o ştim, în România, un detaliu birocratic legat de numele aceluiaşi poate influenţa mersul lucrurilor în întreaga piaţă media din România.

Deşi fondatorul PRO nu a dat decît două sau trei interviuri în viaţa lui, biografia lui e relativ cunoscută, şi ea, publicului larg: din regizor de documentare realizate pentru Studioul Sahia, Sârbu devine personaj politic în primele guverne de după 1990, ale FSN, după ce filmase extensiv evenimentele petrecute în decembrie 1989 în sediul fostului Comitet Central. La începutul anilor '90, lansează Mediafax şi PRO FM şi, în acelaşi timp, tatonează piaţa TV cu ceva numit Canal 31, de sport. 1 decembrie 1995 este data la care Adrian Sârbu pune pe sticlă cea mai importantă dintre invenţiile lui, celebrul PRO TV, care a început cu fraza cunoscută a Andreei Esca: „Bună seara, România, bună seara, Bucureşti."

PRO TV a devenit, ulterior, o televiziune nu doar populară, ci şi iubită, chiar fenomen de masă, datorită diferitelor campanii, cărţi poştale şi evenimente organizate în curtea postului din Pache Protopopescu. În anii '90, postul avea greutate politică, ca dovadă legenda – care circula şi încă circulă în cercurile media – că PRO TV ar fi cîştigat alegerile pentru Emil Constantinescu, în 1996, atrăgînd apaticii la vot cu o carte poştală pe nume *Votezi şi cîştigi*, prin intermediul căreia postul organizase o loterie.

Problema lui Adrian Sârbu, la vremea respectivă, era că generase un fenomen pe o piaţă care nu putea susţine aşa ceva. Altfel spus, banii din publicitate nu erau suficienţi pentru standardele înalte pe care le crease PRO TV. Din acest motiv, mai ales, Adrian Sârbu a intrat în parteneriate cu Ion Ţiriac (de la început) şi ulterior cu compania de media deţinută de Ronald Lauder, fiul celebrei Estée Lauder, companie pe nume Central European Media Enterprises, *alias* CME. Au urmat ani în care PRO TV şi-a pierdut o bună parte din glamour-ul şi relevanţa socială din primii ani, dar s-a păstrat ca lider de piaţă şi pivot al uneia dintre cele mai solide afaceri de media de la noi. După anul 2000, tabloidizate şi depolitizate, ştirile PRO TV au alimentat discuţiile despre prietenia dintre Sârbu şi puterea PSD, care acordase reeşalonări de zeci de milioane televiziunilor româneşti (şi nu numai PRO TV), la plata de taxe pe salarii şi TVA. În aceiaşi ani, Florin Călinescu, cel care se identificase cu postul, împreună cu Andreea Esca, dispărea din grilă – cu destinaţia Tele 7abc – şi lucrurile deveneau, în linii mari, cam ceea ce sînt astăzi.

O veste bună pentru toată lumea, mai puţin pentru invidioşi.

Cu o excepţie. În 2004, sfîrşitul guvernării PSD a găsit PRO TV în poziţia de lider de piaţă – e drept, de astă dată cu un *challenger* vizibil, în Antena 1. Pînă prin 2008-2009, Adrian Sârbu a fructificat această poziţie sub forma veniturilor din publicitate, pentru a ajunge, în acelaşi timp, numărul 1 în CME global. Necazurile cu banii se terminaseră şi, din punct de vedere politic, PRO TV a avut un sumar mai degrabă indiferent la scandalurile şi meciurile guvernanţilor, care au devenit pîinea de toate zilele a televiziunilor de ştiri.

În paralel, Sârbu i-a vîndut lui Ronald Lauder o mare parte din business-urile de media pe care le crease în România: toată operaţiunea de TV, pe cea de radio şi o serie întreagă de *asset*-uri legate de producţia de conţinut. Din păcate pentru el, odată cu numirea lui în poziţia de CEO (Chief Executive Officer) al CME, omenirea intra în primul an de criză, 2009.

Aici începe o poveste mai puţin spusă, fiindcă nu a fost vorba tocmai de realizări glorioase, bune de pus în comunicate de PR. Dat fiind stilul expansionist de management al lui Sârbu, pe criză, CME a început să aibă probleme de lichidităţi. Compania a renunţat la operaţiunea din Ucraina (TV 1+1) şi a vîndut o parte din acţiuni la Time Warner.

În aceiaşi ani, însă, posturile CME îşi păstrau poziţia (de obicei, de lider) pe pieţele din Europa de Est, chiar dacă produceau pierderi. Creşterea participării Time Warner era inevitabilă, iar aceasta a ajuns, anul trecut, la 49,9%, adică pachetul de control.

Din nou, detalii contabile, dar cu o semnificaţie ce merită povestită. CME-ul lui Lauder şi Sârbu era mai degrabă întreprindere de familie, creatoare, tipică şi mobilă. Cotată la bursa din New York, compania nu s-a tranzacţionat niciodată foarte mult şi nu a beneficiat de participarea importantă a unui fond de investiţii sau ceva asemănător. Cînd proprietarul şi/sau CEO-ul au puteri discreţionare şi ştiu ceea ce fac, compania rezultată e (comparativ) mică, mobilă şi inovatoare, cu rol benefic pe pieţele pe care operează. Aşa a fost, în România, şi Ringier, care a avut un aport important în civilizarea pieţei româneşti.

Cu totul alta e filozofia giganţilor din clasa Time Warner. În acest caz, vorbim de al doilea mare conglomerat de media al lumii, care s-a constuit prin achiziţii şi fuziuni, din entităţi diverse. Ajunge să pomenim numele lui Ted Turner şi pe ale lui Harry, Albert, Jack şi Sam Warner, ca şi pe cel al legendarului creator de reviste Henry Luce (căruia i se datorează *Time, Life, Sports Illustrated*), ca să ne facem o idee despre dimensiuni. În momentul de faţă, Time Warner este o companie cotată la bursă, la care cîştigurile din dividende contează, iar acţionarii sînt foarte diverşi.

Cu alte cuvinte, Time Warner poate fi foarte interesat de CME, o companie care, în 2012, a produs 772 de milioane de dolari, dar, în acelaşi timp, e cu ochii pe scăderea importantă a cifrei de afaceri, care, în 2011, era de 865 de milioane. De anul trecut, gigantul american deţine nu doar 49,9% din CME, ci şi două posturi-cheie în *board*-ul companiei, ceea ce nu se potriveşte prea tare cu filozofia *ego-oriented*, energică şi tinzînd către excelenţă, chiar cu preţul pierderilor, a lui Adrian Sârbu.

Toate aceste explicaţii istorice, laborioase, sînt necesare pentru a vedea de ce confirmarea lui Sârbu în poziţia numărul 1 de la CME era văzută ca problematică. Au existat zvonuri despre întoarcerea în România şi o posibilă alianţă sau colaborare cu RCS-RDS.

Episodul recent, în care PRO TV S.A. a solicitat Romtelecom un tarif mult crescut pentru posturile româneşti ale CME, trebuie văzut în acest context. Adrian Sârbu avea nevoie de rezultate bune pentru confirmarea în poziţia de CEO al acestei companii.

Desigur, Romtelecom nu e singura sursă de venit a CME, aşa că Sârbu a obţinut confirmarea şi fără banii ceruţi.

Preocuparea pentru România a fondatorului PRO se vede şi într-o clauză din noul contract, conform căreia acesta are dreptul să rămînă şeful operaţiunilor din România, în ipoteza că va fi demis din fruntea companiei. Şi astfel ajungem şi la piaţa internă, care va fi în continuare mai dinamică, datorită prezenţei lui Sârbu în fruntea CME şi implicit a televiziunilor PRO de la noi. Dacă Time Warner ar fi adoptat un stil mai prudent şi ar fi impus un manager străin, investiţiile în calitate ar fi fost mai mici şi am fi avut mai puţine emisiuni din clasa *Românii au talent* sau *Vocea României*. Desigur, televiziunile PRO şi-ar putea reduce puţin ritmul, dar e mai puţin probabil că operaţiunea românească a CME va pierde caracteristicile de lider de piaţă şi *trendsetter*. Aşa încît, confirmarea lui Adrian Sârbu la CME e o veste bună pentru toată lumea, mai puţin pentru invidioşi.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

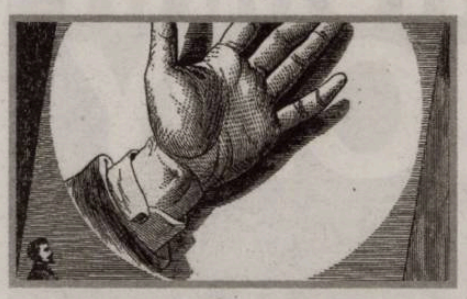

Adina POPESCU

portrete din mers

Negrul din TGV

Ne-am urcat în acelaşi tren, la Bruxelles. Era îmbrăcat într-un veştmînt larg în vreo şase culori, pe cap avea o tichiuţă verde. În vremurile copilăriei mele, să vezi un negru pe stradă era un eveniment, aşa că rămăsesem cu o curiozitate, iar la primele mele ieşiri „în Occident", mă cam holbam la negri ca la nişte făpturi vrăjitoreşti din lumi paralele.

Acesta căra în spate o sacoşă de rafie, pe care s-a străduit, mai apoi, s-o înghesuie în compartimentul pentru bagaje de la capătul vagonului. A încăput, pînă la urmă. O imagine multiculturală: valize pe roţi, cu etichetele aeroporturilor internaţionale, aşezate disciplinat unele peste alte şi, deasupra, în vîrf, sacoşa lui burduşită. Atunci m-am convins că sacoşele de rafie nu fuseseră inventate de precupeţii din piaţa Obor, aşa cum credeam.

Ne-am nimerit unul lîngă altul. În faţa noastră, pe o altă bachetă, mai era un tînăr cu aer sportiv, într-un tricou galben cu verde. Un timp, ne-am uitat toţi trei cu mult interes pe geam, de parcă am fi avut ce vedea – la viteza aia, peisajul şerpuia pe lîngă noi, lipsit de consistenţă. La un moment dat, negrul i s-a adresat, într-o engleză poticnită, tipului din faţa lui: *„Wher' 're you from?"* Tînărul a zîmbit: *„Brasil."* N-a mai aşteptat să se întoarcă la el aceeaşi întrebare, aşa cum cere politeţea de tren. *„Me... Cameroon!"* Apoi: „Aveţi o echipă de fotbal foarte bună!" Brazilianul: „Mersi." După un moment de gîndire: „Şi voi aveţi o echipă de fotbal foarte bună!" Camerunezul: „Mulţumesc!" La asta s-a rezumat toată conversaţia lor din cele aproape două ore de călătorie, însă amîndoi au părut foarte mulţumiţi.

Mi-a spus că e din Yaoundé şi că e poliţist.

Ştiam că eu eram următoarea vizată, aşa că-mi pregătisem deja răspunsul cu *„I'm from..."* Nu ştia nimic despre echipa noastră de fotbal, însă cu mine a început o conversaţie mai personală. Mi-a spus că e din Yaoundé şi că e poliţist. Probabil că m-am uitat cu neîncredere la tichiuţa lui verde, aşa că a scos, cu un gest de magician, o legitimaţie, de undeva dintr-un buzunar ascuns al veştmîntului. În poză era chiar el, însă cu un chipiu de poliţist pe cap. „Aha" – am zis, pe deplin lămurită. Mi-a mai spus că, din cauza infracţionalităţii ridicate, poliţiştii camerunezi nu aveau voie să-şi ia concediu decît o dată la doi ani. Şi că în concediul ăsta, plănuise să-şi viziteze rudele, în special pe cei şapte fraţi răspîndiţi prin lume. Prima dată a fost la Bruxelles, acum merge la Paris, dup-aia la New York, iar la final, în America de Sud. A tăcut, nu ştia ce să mai zică. Apoi, a scos – din alt buzunar secret – un telefon mobil. M-a întrebat dacă vreau să fac o poză cu el. Vreau, de ce nu? Am făcut şi eu una, cu telefonul meu. M-a întrebat cît stau la Paris şi dacă n-aş vrea să ne întîlnim la o cafea sau „să-i cunosc familia". I-am răspuns că nu stau decît două zile şi că n-am timp pentru aşa ceva.

Însă familia tot i-am cunoscut-o într-un fel. A fost prima scenă care mi-a rămas în minte de la Paris – *for the first time*. Pe peronul gării, o mică mulţime colorată de fraţi, surori, unchi şi verişoare, gesticulînd, ţipînd un amestec de cuvinte în franceză şi într-o limbă necunoscută, rîzînd cu glasuri aproape cîntate, repezindu-se să atingă veştmîntul cuiva drag care tocmai coborîse din tren cu o paporniţă de rafie în spate – o certitudine că acel îndepărtat „acasă" încă mai există.

Peste mai mulţi ani, în galeria foto a unui telefon mai vechi, am descoperit o imagine uşor neclară, a unui negru cu o tichie verde pe cap, care zîmbea cu gura pînă la urechi, iar în spatele său, pe geamul unui tren, se întrezărea un peisaj ca într-un vertij. Fotografia avea ceva vrăjitoresc.

„Un efect de demonstraţie“

– interviu cu Roxana VITAN –

Cum a apărut Romanian-American Foundation în România?

La începutul anilor '90, cînd, în partea aceasta de lume, sistemele politice se zguduiau, guvernul american s-a gîndit la ce ar putea face pentru un grup întreg de ţări care treceau de la socialism la capitalism. Astfel, au considerat că ar fi interesant să aibă un mini „Plan Marshall“ pentru regiune şi să dovedească faptul că economia de piaţă şi democraţia pot funcţiona într-o ţară ieşită din fostul regim. Modul în care au pus în practică această idee a fost prin crearea unui fond de 1,5 miliarde de dolari şi a unui mecanism de parteneriat public-privat: Casa Albă numea un Consiliu de Administraţie, care primea în administrare un anume fond pentru ţara-gazdă, avînd libertatea de a alege strategia şi măsurile de implementare care au sens pentru ţara respectivă.

Majoritatea acestor instrumente au funcţionat ca fonduri de investiţii, încurajînd astfel antreprenoriatul şi economia de piaţă în ţările-gazdă din Europa Centrală şi de Est. În România, în 1994, Congresul SUA a înfiinţat Romanian-American Enterprise Fund (RAEF) – Fondul Româno-American de Investiţii –, avînd un capital iniţial de 50 de milioane de dolari, alocaţi de Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională. După 15 ani de funcţionare, existau încă bani, pentru că majoritatea proiectelor au avut un succes financiar. Drept urmare, decizia guvernului american a fost ca, în toate ţările în care s-au produs bani, să fie înfiinţate fundaţii care – printr-o activitate filantropică – să continue să propage spiritul intervenţiei iniţiale. Aşadar, modelul a fost ca jumătate din grantul iniţial primit de către fondurile de investiţii – numite Entreprise Funds – să fie plătit înapoi către Trezoreria americană, iar cealaltă jumătate plus toate profiturile să rămînă la dispoziţia ţării-gazdă, ca patrimoniu al unor fundaţii menite să existe pe termen lung în acele ţări. Astfel, în 2009, a fost creată organizaţia nonprofit Romanian-American Foundation (RAF) – Fundaţia Româno-Americană.

În momentul de faţă, de unde vin, concret, fondurile RAF?

Din investiţiile realizate în cei 15 ani de existenţă a RAEF în România, care au rămas la dispoziţia fundaţiei, alcătuind patrimoniul ei. Frumuseţea construcţiei stă în faptul că o astfel de fundaţie poate să reprezinte un *efect de demonstraţie* a ceea ce noi – societatea – putem rezolva nu într-un cadru politic sau de afaceri, ci, pur şi simplu, într-unul de colaborare, în care să ne gîndim ce vrem să rezolvăm în societate şi cum noi, cetăţenii, putem să contribuim împreună la rezolvarea acestor probleme. În general, în ultimii ani, fundaţia noastră a cheltuit în jur de 3 milioane de dolari, patrimoniul nostru actual fiind de 50 de milioane de dolari.

Cum funcţionează fundaţia şi care este scopul său principal?

RAF este condusă de o echipă locală, cu sediul în Bucureşti, şi de un Consiliu de Administraţie internaţional, realizînd investiţii sociale în trei direcţii programatice: antreprenoriatul – pe care îl considerăm esenţial; educaţia – pe care o vedem tot mai mult ca pe un instrument necesar oricărui demers făcut de noi; dezvoltarea comunitară – deoarece, indiferent cît de minunată e o idee, dacă nu există un lider pasionat şi puternic, şi o întreagă comunitate care să susţină acea idee, ea este moartă din start. Împreună cu partenerii noştri, pornim de la o idee şi – folosind talentele, capacităţile, pasiunile lor şi capitalul oferit de fundaţie – încercăm să o punem în practică şi să o dezvoltăm. Sîntem un finanţator proactiv şi flexibil, care îşi invită partenerii într-un act de construcţie şi pentru care contează mult rezultatele, şi sîntem un finanţator răbdător pentru că ştim că schimbarea nu se va produce niciodată de pe o zi pe alta.

Cum sînt alese proiectele în care se implică RAF? Vin oamenii, organizaţiile la dumneavoastră cu propuneri?

În primul rînd, ne-am ales o strategie, misiunea noastră fiind de a promova o Românie mai bună, mai prosperă, mai democratică, în care accesul la oportunităţi să poată exista indiferent de cine eşti sau de unde vii. Fiind parte din sectorul nonprofit, finanţările noastre se duc către organizaţii nonguvernamentale. În acest context, fie vin oamenii la noi cu o idee, fie nouă ni se pare că o organizaţie sau un grup de organizaţii pot lucra pe una dintre ideile prioritare ale fundaţiei, aliniate cu strategiile noastre.

Unul dintre domeniile prioritare pe care se axează RAF este ecoturismul...

Ecoturismul ni se pare o oportunitate extraordinară în România, din mai multe puncte de vedere. Ţara noastră este pe primul loc la numărul de parcuri naţionale şi situri „Natura 2000“ în Europa. În această situaţie, realizezi că există pe piaţă o cerere solvabilă pentru serviciile ecoturistice sau pentru turism rural, că există un anumit profil al celui interesat de ele şi că ele reprezintă o oportunitate atît pentru clienţii din România, cît şi pentru export. Însă este o piaţă extrem de fragmentată, sînt multe grupuri care lucrează în asemenea proiecte, astfel că ne-am pus întrebarea cum poate fundaţia să acţioneze aici.

Spre exemplu, ne-am îndreptat către Fundaţia pentru Parteneriat din Miercurea Ciuc – unul dintre cei mai apropiaţi parteneri ai noştri, care funcţionează în aria îmbunătăţirii mediului şi dezvoltării comunităţilor, de peste zece ani. Din acest design comun a apărut proiectul-pilot numit „Green Entrepreneurship“ (Antreprenoriat verde), cu o durată de trei ani, în care RAF a investit 530.000 de dolari şi a invitat diverşi alţi parteneri care să aplice cu o idee de *afacere socială comunitară*. În acest proces, am selectat şapte organizaţii, iar acum un an şi jumătate am ajuns să avem astfel de iniţiative în Maramureş, în Retezat, în Apuseni – unde am reuşit să aducem la viaţă peştera Meziad –, în Delta Dunării – unde am finanţat compania de turism lent „Rowmania“, din Crişan...

Cum v-aţi construit planul pentru a susţine astfel de iniţiative?

Tot procesul de suport al unei iniţiative antreprenoriale l-am împărţit în trei componente: ajutorul pentru coagularea ideii, care a fost un amestec între traininguri şi grupuri de lucru, astfel încît oamenii să-şi poată defini un plan de afacere; finanţarea, care a presupus un capital iniţial de 50.000 de dolari pentru începerea afacerii, pe care fundaţia i-a pus la dispoziţia partenerilor ei, şi partea finală de suport, timp de aproximativ doi ani – un fel de incubator de afaceri, dar virtual.

Există vreun proiect de suflet, eventual unul la care lucrurile să fi mers perfect?

Lucrurile nu merg niciodată perfect, în special cînd ai de-a face cu ambiţia de a le face altfel. Îmi place în mod special „Green Entrepreneurship“, tocmai pentru că a fost unul dintre primele proiecte pe care le-am pornit, fiind conştienţi că este o oportunitate greu de exploatat în sine şi gîndindu-ne ce poate face sectorul privat pentru progresul acestui demers. Dar, altfel, există colaborare, se creează încredere şi apare foarte multă inovaţie în acest proces, drept care fiecare proiect este „de suflet“. Am o echipă minunată de oameni, cu experienţă mixtă: din afaceri, din microcreditare, din dezvoltare economică locală sau din sectorul ONG. Nu mai departe că, de fapt, se poate. Nu se poate repede, nu e uşor, dar se poate. Privind la ultimii şase ani, văd din ce în ce mai mult interes, oamenii fac lucruri împreună, există colaborare în zona organizaţiilor nonguvernamentale pentru teme mai mari şi colaborare între mediul de afaceri şi mediul nonguvernamental pentru teme de interes...

Unul dintre partenerii noştri este Fundaţia „Noi Orizonturi“, care se ocupă de reţeaua Cluburilor IMPACT, în care atît profesorii, cît şi elevii sînt voluntari, iar cei din urmă se organizează şi fac proiecte în comunitatea lor; identifică o problemă, încearcă să găsească o soluţie, strîng bănuţii necesari sau parteneriatele de care au nevoie. Este important, întrucît învăţarea în sine se produce într-un mod mult mai eficient în momentul în care au experienţă concretă.

Unul dintre proiectele importante ale RAF este portalul www.donatie.ro – un efort de încurajare a tuturor persoanelor de a se implica în viaţa comunităţilor în care trăiesc...

Într-adevăr, acesta face parte din categoria proiectelor prin care RAF susţine filantropia în general, pentru că aceasta reprezintă un exerciţiu de construcţie de piaţă. Asociaţia pentru Relaţii Comunitare (ARC) a reuşit să agrege nişte nume mari de bănci şi companii de telefonie mobilă în spatele unui proiect comun de responsabilitate socială şi, pe de altă parte, să ofere vizibilitate tuturor acestor proiecte care sînt finanţate prin donatie.ro, încheind cumva ciclul. Pentru că, dacă eşti voluntar sau donator, sigur că ai entuziasmul de a finanţa ceva în care crezi, dar ai şi nevoia de a înţelege ce s-a întîmplat, care e schimbarea.

Cum măsuraţi impactul concret al proiectelor pe care le susţineţi?

Roxana Vitan decernîndu-i lui Florin Constantin premiul „Antreprenorul Anului“ la concursul „Compania Anului“, aprilie 2011

În cadrul celui mai nou program al Romanian-American Foundation, numit ARTIE, vor fi acordate granturi de cercetare aplicată, inovaţie tehnologică şi antreprenoriat în valoare de 1,5 milioane de dolari.

sîntem mulţi, dar încercăm să lăsăm o urmă, iar frumuseţea echipei constă în diversitatea sa.

În ce măsură reuşesc aceste proiecte de schimbare socială, de implicare în comunitate să-i mobilizeze pe oamenii din România, care sînt adesea neîncrezători că se poate mai bine?

În primul rînd, fiecare dintre noi trebuie să lupte cu el însuşi, cu frica de eşec, care poate fi o piedică în sine, şi cu nerăbdarea. În al doilea rînd, cei care fac într-adevăr trebuie să înceapă să povestească, să spună asupra a ceea ce am văzut şi asupra a ceea ce am putea face altfel. Pentru că a măsura impactul nu este, de fapt, decît ca o buclă de feedback într-un sistem cibernetic. Ideea nu este că am făcut o greşeală şi trebuie să mă opresc. Trebuie să vrei să înţelegi, să-ţi laşi timp să reflectezi la ce ai făcut. Bucla asta de a măsura impactul presupune reflecţie şi colaborare între toţi cei implicaţi în proiect: finanţator, organizaţia „motor“ care conduce proiectul, beneficiarii proiectului.

Mai există fundaţii asemeni RAF în România?

Fundaţia noastră este, din păcate, unică în România – din cîte ştiu eu –, în sensul în care are propriul patrimoniu, care îi oferă vizibilitate pe termen lung şi independenţă financiară, şi funcţionează *in perpetuity*, adică pentru totdeauna. De aceea am ţinut foarte mult să avem spaţiul nostru – Casa RAF –, care să poată spune povestea fundaţiei. Mai mult, oferim, gratuit, loc de găzduire pentru partenerii noştri, dar şi pentru diverse organizaţii care vor să organizeze evenimente aliniate cu misiunea noastră. Anul trecut, spre exemplu, au fost vreo 5500 de oameni care au venit la 170 de evenimente organizate în sediul fundaţiei. Casa RAF vorbeşte despre puterea lucrurilor făcute împreună pentru binele general – *„the public good“*, cum spun americanii.

Mai multe informaţii pe www.rafonline.org

Varianta integrală a interviului o găsiţi pe www.dilemaveche.ro.

***Roxana Vitan** este director executiv al Romanian-American Foundation, din 2009. Are o experienţă de peste 21 de ani în dezvoltarea de portofolii de investiţii, administrarea de programe şi companii în economii de tranziţie. Timp de 12 ani a făcut parte din echipa de management a RAEF, iar din 2007 s-a reorientat spre sectorul nonguvernamental, gestionînd înfiinţarea RAF.*

a consemnat Patricia MIHAIL

CICĂ VARIANTA ROMÂNEASCĂ A EVAZIUNII FISCALE POATE INFLUENŢA MODUL ÎN CARE E ALCĂTUITĂ CHITANŢA

■ Cică efectul placebo funcţionează mai greu la oamenii răi. (**M. C.**)

■ Un nene zice în telefon: „Mă băiatule, io pot s-aprob formal şi fac ca mine“. Extrapolînd (dar nu prea mult), *pot-saprobformal* ar fi varianta românească a unui *gentlemen's agreement*. (**D. S.**)

■ Jérôme Cahuzac a recunoscut că are un cont secret într-o bancă elveţiană. Fostul ministru francez al Bugetului era, printre altele, responsabil cu lupta împotriva evaziunii fiscale. Preşedintele Hollande a declarat că e „şocat“ să afle că tocmai cel care trebuia să verifice evaziunea era, de fapt, evazionist. Singurii care n-au fost deloc surprinşi sînt francezii înstăriţi – cei care nu votează cu socialiştii şi care, oricum, reuşesc să evite nemilosul sistem fiscal francez, exportînd mare parte a veniturilor în ţări mai prietenoase cu banii lor. Pentru stînga, Cahuzac e decredibilizat. Nu e exclus să-l vedem, în curînd, înrolat în UMP. (**M. M.**)

■ La Ateneu va avea loc luna aceasta un eveniment special, menit să arate că muzica lui Bach, Mozart, Brahms sau Charlie Parker poate influenţa modul în care sînt conduse companiile. Probabil că o firmă se conduce mai bine în armonie şi desigur e ceva interesant în toată această chestiune. E de imaginat că, pe muzică, producţia creşte şi toată lumea e mulţumită, la fel ca în cazul vacilor despre care s-a constatat că dau mai mult lapte dacă li se pune muzică simfonică în grajd. Dar cum ar fi, de pildă, ca la şedinţe, directorul, în loc de obişnuitele discursuri mobilizatoare ţinute angajaţilor, să cînte arii din opere? Iar şefii de departamente să-i ţină isonul, în canon? Secretara ar prezenta de fiecare dată un număr de balet, iar femeile de serviciu ar putea dansa cu măturile. (**A. M.**)

■ Victor Piţurcă a spus despre Mitică Dragomir că e îmbrăcat „cu un costum de la o mie nouă sute şapte sute“. E evident că selecţionerul nu prea le are cu numerele, aşa că ar fi bine să-l înveţe cineva ce nu ştie. S-o luăm cu începu-

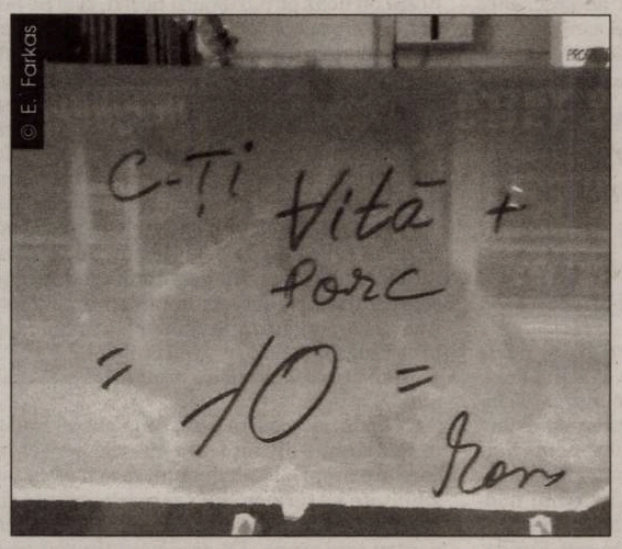

Cu ochii-n 3,14

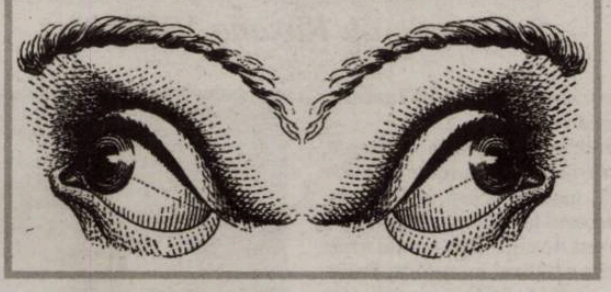

tul: o echipă de fotbal e alcătuită din 11 jucători. (**A. P.**)

■ Cred că e cel mai comic-tembel mesaj justiţiar pe care l-am citit vreodată. L-am găsit pe un site de anunţuri. De la nume am păstrat doar iniţialele, dar şi aşa e suficient. „AVETI grija la prapadita de G. O. sat Badesti com Pietrosani jud Arges, e o HOATA jegoasa, va da chitanta cum ca v-a trimis coletul si a doua zi se duce si il intoarce astfel ea va fura voua hainele pe care le trimiteti si voi primit experienta in haine pierdute, nu va lasati inselati de toate lepadaturile ca aceasta persoana. Alta hoata ratata: S. M. Jud Bacau.“ V-aţi gîndit vreodată că o rochie ar putea stîrni atîta patimă? Sau să fie pasiune? (**A. M. S.**)

CINE CREDE CĂ O NUANŢĂ TRICOLORĂ AR PUTEA TRĂI ÎNTR-UN AMOR DIN COLENTINA E SĂNĂTOS

■ Crin Antonescu: „Cine crede că scopul ultim al lui Antonescu sau PNL este să devin eu preşedintele ţării cu orice preţ, se înşeală amarnic şi plăteşte pe loc.“ Eu cred că aşa e: scopul ultim al lui Antonescu e să devină preşedintele ţării. Bine, mă înşel amarnic şi plătesc pe loc (cît, unde?...). Cei care „nu se înşeală amarnic“ vor plăti în rate. (**M. V.**)

■ Nu doar albastrul de Voroneţ e unic în lume, dar şi albastrul mayaş, de o nuanţă foarte intensă, al cărui secret este căutat de ceva vreme. Recent, un cercetător spaniol a venit cu o nouă explicaţie: pentru albastrul mayaş s-a folosit albastrul indigo extras dintr-o plantă şi galbenul dehidroindigo obţinut din aceeaşi plantă, tratată însă la o altă temperatură. Pentru cei care vor să se apuce de pictură. (**M. C.**)

■ „Uite ce-ţi propun, dragă vecine secui: eu îţi dau autonomie, nu doar culturală sau teritorială în cadrul Statului român, ci totală, fă-ţi ţara ta, îţi dau eu din pămîntul meu şi fă-ţi tu ţara ta în mijlocul României. Steag ai deja, îţi mai trebuie ţara, se pare că-n ţara mea nu-ţi place. Şi pentru că-s generos şi nu-mi place să te văd cum te zbaţi în chinurile unor frustrări dureroase, sînt dispus să fac ce-am zis mai sus.“ E începutul unui text ironic, răutăcios, vag amenințător, care circulă zilele astea pe e-mail, post „bentiţa tricoloră“. Mie mi l-a trimis vărul meu de la Cluj. Cel mai bun prieten al lui este ungur, dar el nu se pune. (**A. P.**)

■ Conservatorul Iain Duncan Smith, ministrul britanic al Muncii, a făcut de curînd la BBC o declaraţie riscantă, cînd a fost întrebat despre reforma sistemului de ajutoare sociale: aceea cum că el ar putea trăi cu 53 de lire (ceea ce înseamnă în jur de 62 de euro) pe săptămînă. Compatrioţii săi s-au mobilizat şi au semnat o petiţie (în număr de 380.000), prin care îi cer ministrului să pună în aplicare acest scenariu şi să renunţe la veniturile sale pentru cel puţin un an. Mi se pare un principiu sănătos: ai scos porumbelul din gură, plăteşti. (**A. M. S.**)

■ Doamnelor şi domnilor, poetul Marius Tucă: „Mă tem că je t'aime / Pînă la nervură, pînă la arsură, / Atom cu atom, celulă cu celulă / Mă tem că te temi“, „Am să ascult Phoenix pînă la sfîrşitul lumii, / În braţele ei, nedespărţit de ea, fată verde cu părul pădure, / Într-un amor care nu poate fi oprit nici măcar de el însuşi“, „Click aici, dobitocilor, / Nu mai căscaţi, nu mai ezitaţi, / Folosiţi mouse-ul şi intraţi fără teamă, / Vă cheamă maţele puturoase ale Internetului“ etc. Restul, pe jurnalul.ro (**L. V.**)

■ Un graffiti, pe un zid de bloc: „Iisus din Colentina“. Oare o fi vreun Iisus şi la mine, pe Calea Moşilor? Şi vreo trei sfinţi în Piaţa Obor? (**A. P.**)

■ McDonald's-urile neaoşe au adoptat tradiţia ortodoxă: poţi mînca acolo produse de post, printre care... Morcobeţe. În traducere – morcovi tăiaţi la pungă, din cei care se dau gratis, pentru început, la unele restaurante italieneşti. Oricum, e sănătos. (**I. P.**)

TREI SACI DE PLASTIC ŞTIU PREA BINE CÎT DE GREU E SĂ GĂSEŞTI SURLE ŞI TRÎMBIŢE, ÎNSĂ CU TOŢII COLPORTEAZĂ O ŞTIRE MAI VECHE

■ Din ciclul „Încercaţi asta acasă“, unul dintre cele mai simpatice articole din ultima vreme l-am citit în *Scientific American*, învăţînd cum se clonează o varză. E nevoie de o varză, trei prosoape de hîrtie, trei saci de plastic, apă, cuţit şi un marker. Găsiţi procedura pe Internet. (**M. C.**)

■ Şoferii de pe drumurile patriei ştiu prea bine cît de greu e să găseşti locuri de parcare. Chiar şi norocoşii care au reuşit să închirieze cîte un astfel de loc în apropierea blocului lor o păţesc adesea, găsindu-şi locurile ocupate. Un clujean pare că a găsit soluţia la această problemă, punînd un afiş „amenințător“, cu textul: „Nu parca aici (6 metri)!!! Dau amendă 24/24! Dezumflu roţi! Vopsesc parbrize! Zgîrii tot!“. (**P. M.**)

■ Zilele trecute a fost lansat, cu surle şi trîmbiţe, imnul staţiunii Mamaia. Am reţinut cîte ceva din refrenul cîntat de Loredana Groza pe scena Casei de Cultură din Constanţa: „Uite luna, uite valu', / Uite vine salvamaru'“. Oare versurile îi aparţin primarului Mazăre? (**S. G.**)

■ Luis Goytisolo – care tocmai a luat Premiul de Eseu Anagrama pe 2013 (pentru un eseu despre „natura romanului“, ca să vedeţi ce mai prinde în peninsulă) – e şi el nemulţumit de critică: întrebat de un internaut, pe site-ul *elpais.es*, dacă are vreo şansă la Premiul Nobel, Goytisolo a răspuns că, din cîte ştie, nici un critic nu l-a propus pentru acest premiu, însă cu toţii colportează, an de an, zvonuri venite dinspre Academia Suedeză. Rumorile se referă însă, an de an, mai degrabă la şansele lui Vila-Matas de a lua celebrul premiu. (**S. S.**)

■ O ştire mai veche, dar atît de actuală: „Un crevete psihopat din Marea Neagră sperie biologii britanici.“ (**L. V.**)

PUBLICITATE

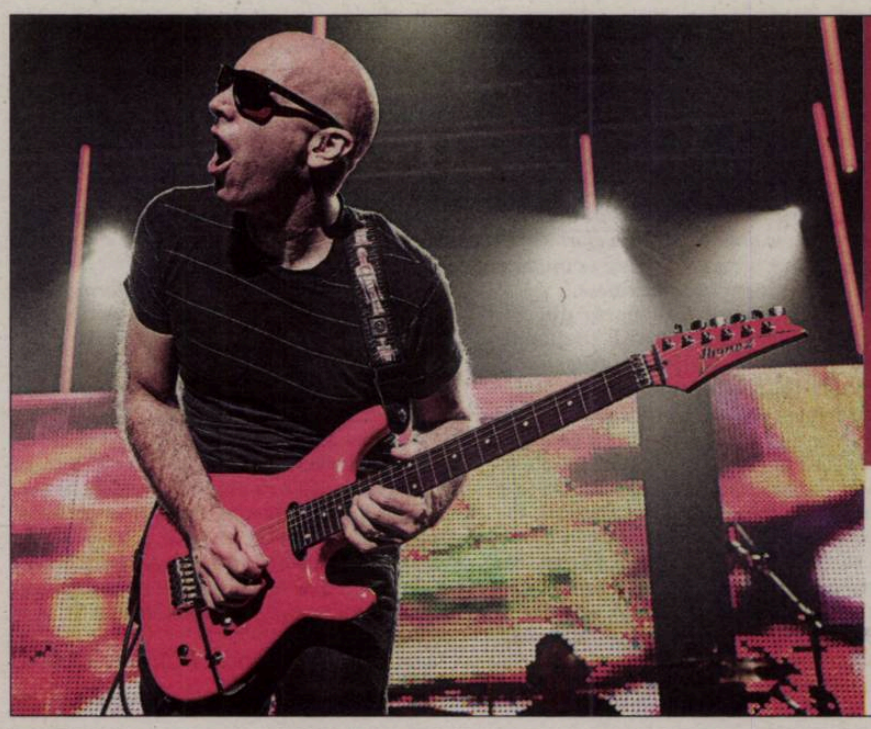

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărtureşti, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTESERI · METALHEAD · iConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · media image · MEDIA FAX

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 479 ■ 18-24 aprilie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

Simona SORA

blograffiti 18

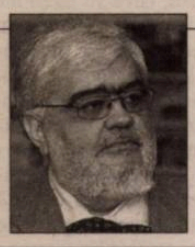

ANDREI PLEŞU

„Puterea scrisului“

pagina 3

DARIA GHIU

„Mircea Cantor, artă pentru un an“

pagina 15

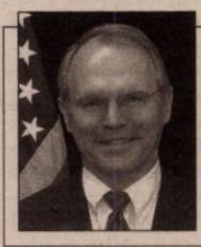

CHRISTOPHER R. HILL

„De la războiul ales la cel fără sfîrşit“

pagina 21

Londra Bucureşti

Filmul unor neînţelegeri

© Lucian Muntean

„A fi puternic seamănă cu a fi o doamnă. Dacă trebuie să spui oamenilor că eşti, atunci nu eşti.“

MARGARET THATCHER (1925-2013)

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

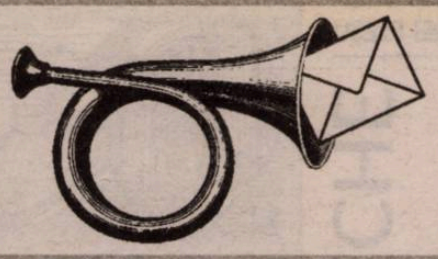

turneu de inbox

Copiii nu sînt animale de companie

Pentru a înţelege problematica etică complexă a subiectului privind căsătoria între persoanele de acelaşi sex, voi analiza unul dintre sloganurile folosite de manifestanţii francezii ai marşului de la sfîrşitul lunii martie: „Copiii nu sînt nici de închiriat, nici de vînzare!"

Avem aici problema cea mai sensibilă: GPA *(Gestion pour Autrui)*. Este vorba de posibilitatea legală ca un cuplu de acelaşi sex, oficializat prin căsătorie, să apeleze la inseminarea unei a treia persoane, copilul rezultat urmînd a fi abandonat de mama naturală şi oferit familiei din care face parte donatorul. Există mai multe posibilităţi practice: cupluri de homosexuali care plătesc o femeie pentru această sarcină, cupluri de homosexuali care fac un serviciu reciproc unui cuplu de lesbiene, există inseminarea artificială pentru o persoană exterioară cuplului etc. O problemă suplimentară este statutul mamei biologice, care, într-una dintre propunerile legislative franceze, ar urma să primească drepturile sociale cuvenite oricărei mame, chiar dacă este din afara ţării. Practic, am vorbi aici de un copil cu mai mulţi părinţi.

Problemele etice sînt legate de încălcarea unor principii etice ale laicităţii:

Dreptul la demnitate al copilului. Un copil nu este un animal de companie. Acesta este rezultatul unei uniuni libere între două persoane de sex opus, rezultatul unei relaţii prezumate de dragoste dintre parteneri, ca o perpetuare a acestei legături prin existenţa unui copil. Copilul are dreptul, ca fiinţă umană, încă de la concepţie, să fie considerat cu demnitate, nu ca rezultatul unei tranzacţii, ca o marfă. În cazul unui copil conceput pentru a fi oferit altcuiva, vorbim de o logică identică cu cea a unei crescătorii de animale de companie.

Dreptul mamei purtătoare la libertatea de a-şi folosi corpul. Dreptul la viaţă şi la libertate personală sînt drepturi fundamentale şi inalienabile ale omului. În acelaşi timp, societatea impune nişte norme, care sînt menite să limiteze utilizarea anumitor drepturi individuale, care se consideră că prejudiciază integralităţii membrilor ei. Este cazul condamnării prostituţiei, deci limitarea dreptului de a-şi folosi propriul corp în scop comercial. De asemenea, este vorba despre interdicţia vînzării unui organ al corpului. În cazul adoptării legii mariajului între persoane de acelaşi sex, acceptarea prin lege a utilizării corpului uman în scop de procreere prin intermediul mamelor purtătoare impune o legalizare a tuturor circumstanţelor de utilizare a propriului corp.

Principiul anonimatului în cazul donării. Este vorba de unul dintre principiile fondatoare ale conceptului de donare în bioetica franceză, care trebuie să fie gratuit, pentru a nu crea celui care îl primeşte o datorie, în afara celei morale, şi, în acelaşi timp, a face din donare, un act umanitar.

Principiul de gratuitate a donării. Mamele purtătoare trebuie ocrotite de sistemul social, trebuie să aibă mijloace de subzistenţă, asigurare medicală – deci, există un sistem de remunerare care poate determina, de asemenea, apariţia unei „meserii" de mamă purtătoare.

Ciprian APETREI, etician

Dilema veche vă propune

■ Dacă nu vreţi nici la film, nici la teatru, puteţi merge joi, 18 aprilie, de la ora 19, la un workshop de reciclare a hîrtiei. Arca Urbană o are ca invitată pe Alina Blaga – una dintre iniţiatoarele Proiectului „Reciclare Creativă" –, care vă va învăţa cum să revalorificaţi broşurile şi flyerele inutile care vă inundă adeseori cutiile poştale. (Patricia Mihail)

■ Încercaţi booktopia.ro. E (tot) o reţea de socializare, dar e pe bază de cărţi: cine îşi face cont poate propune/recomanda cărţi, poate face schimb de impresii şi mesaje cu alţi cititori, poate scrie recenzii. Sau măcar poate arunca o privire, ca să vadă „ce mai citeşte lumea". În alte ţări (de exemplu, Marea Britanie ori Suedia), cluburile/asociaţiile de lectură au o îndelungată tradiţie. Noi am ratat faza „reală" (căci nu prea există astfel de adunări ale cititorilor dornici de a schimba impresii despre cărţile citite), dar putem să recuperăm acum, în faza virtuală. Faceţi-vă, aşadar, cont pe booktopia.ro şi mai vorbim. (Mircea Vasilescu)

■ Cînd eram mică, dintre romanele cu puştani teribili am citit doar *Băieţii de pe strada Pal,* aşa că m-am bucurat să descopăr o altă carte a copiilor de pretutindeni şi din toate timpurile – *Emil şi detectivii,* de Erich Kästner. Reeditată la Editura Arthur. (Adina Popescu)

■ Dacă vă grăbiţi, s-ar putea să mai găsiţi bilete la concertul basistului israelian Avishai Cohen, de joi, 25 aprilie, la Sala Radio din Bucureşti. Avishai e cel mai rockstar dintre jazzmanii pe care i-am văzut vreodată live, are şi umor, şi tandreţe, şi nerv, şi o forţă uriaşă de seducţie. N-am nici o problemă să spun de pe-acum că va fi un concert memorabil. (Luiza Vasiliu)

■ După un an de pauză – autoimpusă –, un an petrecut la o fermă de animale din Anglia, timp în care a curăţat grajduri şi şi-a căutat liniştea interioară, campionul mondial *en-titre* la snooker, Ronnie O'Sullivan, a declarat că s-a plictisit de atîta lipsă de activitate şi s-a hotărît să revină în circuitul mondial. Din 20 aprilie, aşadar, începe Campionatul Mondial de Snooker, cu O'Sullivan în rolul principal. (Stela Giurgeanu)

■ Teatrul Municipal „Bacovia" organizează, între 26-30 aprilie, a VIII-a ediţie a festivalului-concurs de *one man show* Gala Star. „Ca şi în ediţiile anterioare, Gala Star 2013 îşi propune să stimuleze interesul publicului pentru recital ca formă autonomă de spectacol, precum şi interesul artiştilor faţă de acest gen de spectacol individual şi de autor. *One man show*-ul deţine capacitatea de a concentra materialul artistic în timp, spaţiu şi intensitate emoţională. Se poate juca în spaţii extrem de variate – fără a necesita resurse excepţionale financiare, de producţie sau de timp." Printre invitaţii speciali ai acestei ediţii se numără Angela Gheorghiu şi Dan Grigore. (Matei Martin)

■ *Cei din lume fără nume* – un emoţionant caiet cu interviuri, statistici, fotografii şi documente de arhivă, editat de Muzeul Ţăranului Român împreună cu Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, în urma expoziţiei dedicate politicii pronataliste a regimului Ceauşescu, curatori: Lila Passima şi Cosmin Manolache. (Marius Chivu)

■ În caz că nu ajungeţi anul acesta la TIFF, nu trebuie să rataţi documentarul *Searching for Sugar Man,* care va fi proiectat în cadrul Festivalului Internaţional de Film Bucureşti (21 aprilie, ora 13, la Cinema Studio). Filmul de debut al suedezului Malik Bendjelloul a cîştigat Oscarul şi a făcut furori în lumea întregă. O să vă îndrăgostiţi de Rodriguez, cîntăreţul fără noroc, şi apoi o să-i ascultaţi melodiile în buclă. (Ana Maria Sandu)

■ Revista literară braşoveană *Corpul T,* nr. 4/2013, în care, din nou, totul e de citit, de la interviul cu Letiţia Ilea (realizat de Naomi Ionică), la reluarea Maratonului de Poezie de la Braşov din noiembrie 2012 şi pînă la „Recolta 2012" a seminarului de scriere creativă condus de Alexandru Muşina – rescrieri „impuse" şi texte „liber alese", care-ar trebui studiate de orice profesor de literatură care nu vrea să-şi plictisească elevii. (Simona Sora)

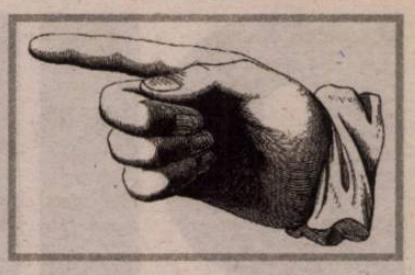

■ Asociaţia Culturală „Notes&Ties" prezintă concertul extraordinar cameral *Note de primăvară,* care va avea loc duminică, 21 aprilie 2013, ora 19, în sala Auditorium Maximum a Universităţii Babeş-Bolyai, şi care îi are ca protagonişti pe violonistul Alexandru Tomescu şi pe pianistul Eduard Kunz. Expoziţia „Peisaj Minuna", a tînărului artist Matei Agachi, acompaniază concertul *Note de primăvară,* într-o notă muzicală, deoarece tablourile expuse ne dezvăluie percepţia artistului asupra muzicii şi a celor ce au compus-o. (Lucian Muntean)

■ Pentru cei care de regulă nu merg în tribunele competiţiilor sportive, turneul de tenis care începe la Bucureşti la sfîrşitul acestei săptămîni poate fi o bună excepţie. E vorba de turneul ATP, deja cunoscut sub numele de „Năstase Ţiriac Trophy", de la Arenele BNR, şi la care, anul acesta, participă cîţiva jucători cunoscuţi – ca Gilles Simon, Andreas Seppi, Florian Mayer, Mihail Iujnîi sau Gaël Monfils. Dacă mai punem la socoteală şi meciul demonstrativ cu Ilie Năstase, Mansour Bahrami, Henri Leconte şi Andrei Pavel, avem destule motive să credem că merită văzut. *Ready?* (Andrei Manolescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ura dăunează grav sănătăţii**
- **Educaţia informală**

album dilematic Ernő Farkas

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

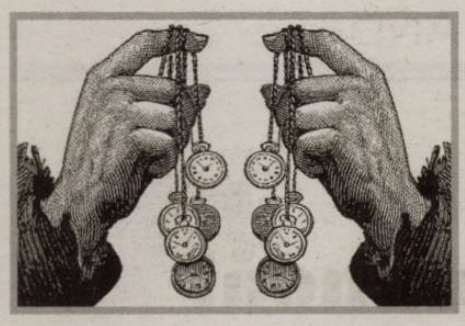

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Puterea scrisului

Acum aproape trei ani, am simțit nevoia să reacționez la iritările unora dintre cititori, nemulțumiți că bombăn de pe margine. N-am fost, se pare, convingător. Primesc, în continuare, aceleași reproșuri. Nu-mi rămîne decît să-mi reiau pledoaria.

Printre reacțiile celor care îmi fac onoarea să mă citească, există două pe care mi-e greu să le pricep. Amîndouă exprimă o exasperare: unii cad de acord că observațiile mele sînt corecte, dar îmi reproșează că-mi exersez spiritul critic fără să propun *soluții*, fără să arăt calea ieșirii din impas. Alții, încă și mai radicali, îmi cer să încetez cu lamentațiile și *să fac* ceva. Dincolo de admonestare, cele două reacții lasă să se întrevadă o măgulitoare supraevaluare a capacităților mele de intervenție, dar și convingerea că simpla opinie, analiza de pe margine, scrisul în genere nu sînt suficiente în vremuri grele. Trebuie să pui umărul, să intri în arenă, să dai indicații precise, salvatoare. Ce-ar fi de spus despre cele două nemulțumiri ale unora dintre cititorii mei?

1. *Să vin cu soluții.* Mi se cere, în fond, să fac miracole. Să rezolv cvadratura cercului, să aduc dovada unei competențe universale. Pe de o parte, sînt certat că mă bag unde nu-mi fierbe oala, că sînt de vină, ca intelectual, pentru prostul mers al țării, iar pe de alta, mi se atribuie forța de a găsi răspunsul adecvat, rezolvarea promptă a tuturor neajunsurilor, în numai două pagini de editorial. Ori vreau, dar nu pot – și atunci ar fi mai bine să tac din gură, ori pot, dar nu vreau – și atunci sînt suspect de aroganță, netrebnicie, elitism. Aș observa, mai întîi, că semnalarea unei disfuncții nu implică neapărat o indicație de tratament. *Diagnosticianul* nu e întotdeauna aceeași persoană cu *terapeutul*. Fără diagnostic nu există, însă, vindecare. Am voie – și am chiar obligația – să descriu simptome, să trag alarma, să sistematizez și să clarific punctele nevralgice ale unui mecanism de care mă izbesc zilnic. Dar puterea scrisului meu se oprește aici. E rolul experților, al celor aflați în funcții executive, să găsească soluții. Evident, dacă mă ocup de un subiect care face parte din zona mea de competență, pot imagina și sugera anumite variante de depășire a crizei. Dar nu mi se pot cere răspunsuri eficiente la toate întrebările. În același timp, nu mi se poate interzice să-mi dau cu părerea asupra unei patologii care mă afectează direct, pe mine și pe toți concetățenii mei. Dacă n-am avea voie să vorbim decît despre suferințele cărora le știm antidotul, n-am mai merge la doctor, la atelierul de reparații auto sau la duhovnic. Ar fi de adăugat că, și dacă, în mod excepțional, aș dispune, într-un caz sau altul, de unele idei de rectificare și de redresare, mi-ar lipsi puterea de a le aplica. Nu sînt la guvernare, nu am instrumentele unei acțiuni nemijlocite, cu efect imediat asupra stării de fapt. Și nu sînt în situația de a livra organismelor politice existente un îndreptar pragmatic, de care să se țină seama. Mai rău: experiența mea de articlier îmi spune că oricît m-aș agita, orice aș spune, oricît tapaj aș face, nu pot conta pe consecințe palpabile ale spuselor mele. Instituțiile și oamenii își văd de treabă cum cred de cuviință, fapta guvernamentală. Românul e doctor în ce trebuie să facă ceilalți. Totodată, el refuză celorlalți dreptul de a se pronunța în legătură cu ce face el. Cititorilor care îmi cer „să fac ceva“ (socotind, în mod naiv, că din poziția în care mă aflu, pot schimba miniștri, pot

Nimeni nu se pricepe la toate.

independent de oftăturile pe care le pun eu pe piață. Și dacă, așa stînd lucrurile, continui să scriu la gazetă este pentru că asta știu să fac și pentru că, din punctul meu de vedere, formularea limpede, dezinteresată, a derapajelor și deficiențelor curente poate fi un început de soluție sau măcar un început de luciditate. Nimeni nu se pricepe la toate. Dar toate lucrurile despre care scriu ne privesc, cred, pe toți, și nu strică să fie consemnate, puse dinaintea sensibilității publice și a unei eventuale receptivități instituționale.

2. *Să fac ceva.* Aici, lucrurile se complică. Sîntem afectați cu toții de un concept strîmb al „faptei“. Mai întîi, avem ideea că responsabil cu făcutul e strictamente Guvernul. Or, Guvernul nu poate face nimic fără concursul întregii comunități și fără responsabilitatea participativă a fiecăruia dintre membrii ei. Nu poți cîștiga nici un război fără armată. În al doilea rînd, părem a crede că fapta principală care ne incumbă tuturor e să comentăm oferi slujbe, pot reforma instituțiile, pot da directive parlamentarilor sau Președinției), sînt înclinat să le întorc întrebarea: dumneavoastră ce faceți? Ceea ce vi se cere nu e decît să faceți ce știți mai bine, să vă faceți treaba conștiincios și inteligent, să acordați mai mult timp și mai multă atenție prestației proprii decît prestației altora. Fapta proprie nu poate fi înlocuită printr-o exigență severă cu privire la faptele celorlalți. Dacă ne-am strădui să demonstrăm, clipă de clipă, că sîntem mai buni decît Guvernul cu care ne-am pricopsit, Guvernul s-ar rușina, poate, într-un tîrziu, de nevrednicia sa. Deocamdată, el simte că poate da vina pe noi, tot astfel cum noi simțim că putem da vina pe el.

Cît despre mine, tot ce pot face la ora actuală e să scriu. Și să cer cititorilor să treacă și scrisul printre *faptele* de care avem nevoie.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Bizanț după Bizanț?

Nu am crezut că undeva în Europa se poate conduce mai prost decît în București! Căci așa e românul, e convins că la noi, ca la nimeni... Ei bine, la Napoli mi-a trebuit un sfert de oră ca să traversez un colț al pieței Garibaldi. Nu mă dumiream deloc, învălmășeala de mașini, mobilete și pietoni care se împleticeau în toate sensurile și pe toate culorile semaforului m-au paralizat pe trotuar. Apoi, mi-am luat inima în dinți și am luat-o pe roșu, pe mijlocul străzii, tăind oblic un întreg colț al pieței. Nu s-a întîmplat nimic, mașinile și motocicletele m-au ocolit ca și cum nu ar fi fost nimic mai firesc pe lume decît ca eu să le tai calea după cum mă duce pe mine capul. Trecerile de pietoni și semafoarele sînt strict decorative, legea și-o face omu' cu mersul lui, atent însă la ceilalți oameni care circulă și ei în legea lor.

La vulgata comune sostiene che Napoli è il regno degli incidenti stradali – scrie un blogger napolitan. Într-adevăr, e greu să nu fii convins de faptul că, într-o astfel de circulație, accidentele sînt o banalitate cotidiană. Și totuși, am avut presimțirea că această proastă reputație este profund falsă. Dacă te uiți cu atenție, vezi că circulația – adică *organizarea* traficului – nu este una la întîmplare, ci este doar una reglată de relațiile individuale dintre oameni, nu de respectarea comună a unor reguli formale și supraindividuale. Fiecare este atent la mișcările fiecăruia, mai degrabă decît să fie atenți cu toții la semnele de circulație.

Am deschis, așadar, Google-ul și am început să caut statistici. Într-adevăr, în ciuda reputației, Napoli are cel mai mic număr de accidente mortale din Italia. Am mers mai departe și am comparat cu Bucureștiul, unde, cu toată agresivitatea, majoritatea participanților la trafic se raportează la semnele și normele de circulație – în afară de cazurile cînd le încalcă jubilatoriu... Ei bine, cu 3,5 morți la 100.000 de locuitori, Napoli stă considerabil mai bine decît București – care are 4,2 victime la 100.000 de locuitori. M-am uitat apoi pe statisticile naționale. În 2010, pe primele locuri – cu sub 50 de decese la un milion de locuitori – se află țări precum Suedia, Marea Britanie, Olanda, Norvegia, Elveția, urmate cu puțin peste 50 de morți de către Germania. În eșalonul doi – avînd între 50 și 80 de victime – se află țări diferite, de la disciplinata Danemarcă la zvăpăiata Italie, care se instalează astfel confortabil în media europeană, atît la numărul de morți, cît și la ritmul de scădere al accidentelor între 2001 și 2010. În coada clasamentului, cu peste 90 de morți, se află țări precum Lituania, Letonia, Bulgaria, Polonia, Grecia (singura ne-postsocialistă, dar cu probleme) și, cu voia dumneavoastră, România, care a căzut pe ultimul loc, fiind singura țară din Europa unde numărul accidentelor a crescut în 2010 față de 2001.

Nu am dat în patima statisticilor morbide și nici nu intenționez să dovedesc și eu că România este *altfel*. Dar aceste date sînt simptomatice dacă privești *dincolo* de ele și încerci să înțelegi relațiile dintre indivizi și stat – sau, altfel spus, dintre oameni și norme. Ele ne sugerează că cele mai „sigure“ și „eficiente“ sînt societățile unde normele abstracte impuse de către *stat* sînt stricte și interiorizate ca atare de către marea majoritate a cetățenilor, state nordice în general și, ca să spunem așa, „protestante“. Nici la extrema cealaltă, mai „mediteraneană“, unde normele derivă într-o mai mare măsură din reglementările spontane dintre *oameni*, lucrurile nu stau prea rău. Mai mult, „anarhia organizată“ a unei societăți precum cea napolitană produce mai degrabă asasinate excepționale decît „nesiguranță în trafic“ a persoanelor obișnuite. Cel mai prost stau societățile unde una vorbim și bașca ne înțelegem, unde se declară strictețea *de jure* a normelor și se practică mica înțelegere *de facto;* unde funcționează deci, autoboicotîndu-se, o dublă măsură: norma formală și înțelegerea personală, încrederea instituțională și cea interpersonală. Este cazul tipic al României!

Numărul accidentelor a crescut.

Ajungem, astfel, la o problemă structurală a societății noastre, care de aproape două secole semnalizează dreapta și o tot împinge Aghiuță să o ia la stînga. Mai puțin metaforic spus, o *cultură* structural bizantino-otoman balcanică, țărănească și orală, privind identitar spre sud, care a hotărît brusc – pe la 1821, să spunem – să-și întoarcă privirile spre vest și să fie o *civilizație* occidentală, urbană și a scrisului. De atunci, ne declarăm „europeni“ (de rit occidental) și aspirăm sincer la acest statut, dar ne simțim cel mai bine cînd rămînem între noi și putem fi „balcanici“ așa cum sîntem obișnuiți. Vrem să imităm Occidentul, dar sîntem terorizați de spectrul formelor fără fond. Nu mai vrem să fim eternii țărani ai istoriei – clama Noica în anii 1940, dar oferea, cîțiva ani mai tîrziu, o paradigmatică lucrare despre sentimentul românesc al ființei. Nu vrem să fim napolitanii Estului, ca să spunem așa, dar ne simțim ca peștele în apă în „geanta latină“. Și atunci nu sîntem *nici așa, nici altminteri*...

Nu este o pledoarie pentru (re)balcanizarea țării sau pentru cine știe ce soi de „napolizare“: Napoli are nevoie de o *camorra* pentru a se bucura de viață – ceea ce nu este chiar soluția ideală... Este doar o constatare recurentă: cu un *eu balcanic* și un *supra-eu occidental,* românul (scuzați-mi generalizarea de conjunctură) este o ființă nevrotică, care se visează și în car, și în căruță. Care își dorește reguli de circulație, dar este primul care să nu aibă încredere în ele. Și este astfel de cînd l-a făcut națiunea „român“.

Poate că ar fi timpul să ne acceptăm – și să ne apreciem – așa cum sîntem, fără a mai dori compulsiv să fim *altfel*. Nu de alta, dar nu ne iese și pierdem vremea prin istorie...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Parlamentul se scufundă!

Nu este vorba despre parlamentul nostru şi nici despre vreo figură de stil. Nu vorbesc despre deficitul de democraţie sau despre cine ştie ce sofisticăreală legată de funcţionarea triunghiului instituţional comunitar. Parlamentul european (sediul din Bruxelles) se scufundă la propriu! Sala mare (hemiciclul) intră în sol cam trei centimetri pe an. Acum, intrările au fost blocate şi se fac planuri pentru renovare şi consolidare. Va dura ani de zile. Una dintre variante presupune demolarea întregului corp de clădire, injectarea de polimeri speciali în sol şi reconstrucţia edificiului. Asta va însemna ani buni (răi?) de praf, şantier, balamuc. Activitatea euro-parlamentară din Bruxelles se va reduce semnificativ. În asemenea condiţii, sediul din Strasbourg reprezintă soluţia de avarie (la propriu), cu preţul unor cheltuieli mult mărite în bugetul de navetă între cele două oraşe.

Acesta nu este singurul şantier „instituţional". Consiliul este destul de avansat cu ridicarea noului sediu, lipit de cel vechi (clădirea Justus Lipsius), aşadar tot în Place Schuman. Cu această ocazie, Consiliul va deveni şi producător de energie electrică! Clădirea va fi acoperită cu panouri de celule fotovoltaice. Mie îmi pare o investiţie cinică şi ipocrită. La cît de rare sînt zilele însorite în Bruxelles şi la cît praf se ridică de pe şantierele zonei, vorbim despre multă imagine eco-prietenoasă şi despre foarte puţini waţi.

În schimb, Comisia nu prea se avîntă în acest vîrtej imobiliar. Este mai reţinută, mai pusă pe austeritate. Drept pentru care a şi cedat Parlamentului fosta sa clădire Eastman, de lîngă parcul Leopold. Acolo va fi Casa Istoriei Europene, un proiect lansat de domnul Pöttering, încă de prin 2006, de la debutul mandatului său de preşedinte parlamentar.

Oricum, indiferent din ce punct ai privi raportul de forţe din faimosul triunghi instituţional, senzaţia este că Parlamentul se află în creştere de formă, nu neapărat imobiliară. Încep să se producă efectele Tratatului de la Lisabona, cu introducerea în procedura de codecizie a unui set enorm de domenii legislative. Au început să aibă loc din ce în ce mai multe „trialoguri", adică şedinţe de negociere între Comisie, Parlament şi Consiliu. *(Apropo: am o mare rugăminte pentru colegii traducători din bruxelleză. A apărut cuvîntul „trilog", care începe să prindă teren. Sună oribil în limba română. Acum, cît nu e prea tîrziu, pînă nu intră prea adînc în sistemele de indexare arhivistică, folosiţi „trialog". Vă rog frumos!)*

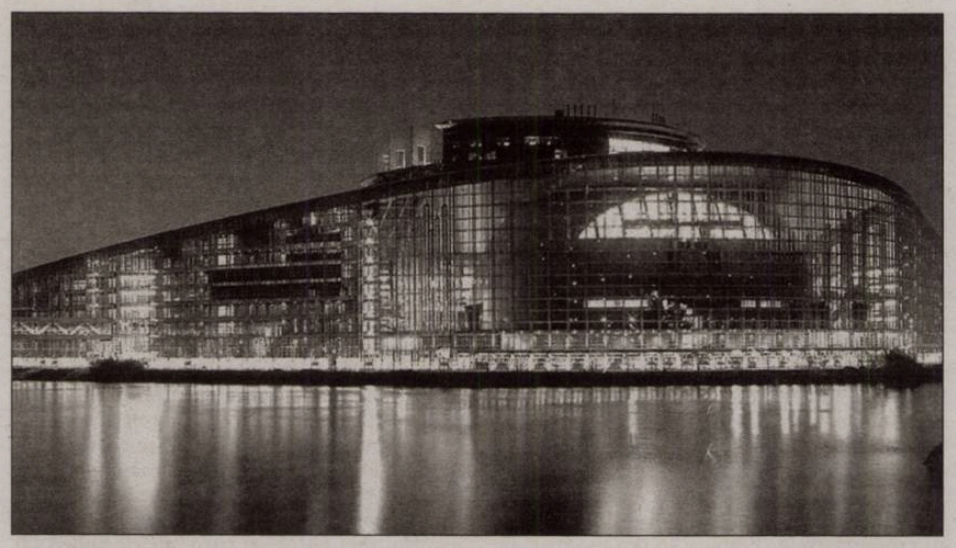

Aşadar, mă voi mulţumi să vă spun că, prin Bruxelles, contrar aparenţelor, nu se întîmplă mai nimic deosebit. Săptămîna asta, Parlamentul e în Strasbourg şi are o agendă relativ interesantă. Din punctul meu de vedere, spectaculoasă şi îngrijorătoare se dovedeşte a fi dezbaterea de miercuri dimineaţă (înainte de momentul scrierii prezentului articol), referitoare la situaţia reaşezării constituţionale a Ungariei. Urmează o dare de seamă cu privire la cele ce se petrec în Cipru. Sînt momentele cel mai interesante din punct de vedere politic. În rest, printre multe descărcări de gestiune ale agenţiilor comunitare, găsim şi un raport privind pescuitul nedurabil al macroului în Atlanticul de Nord-Est, ceea ce nu se poate bănui a înfierbînta imaginaţia ziariştilor români. Va fi, însă, şi un raport al deputatului român Marian Jean Marinescu, despre facilitarea eliberării vizelor pentru cetăţenii Republicii Moldova. Raportul a trecut de comisia de specialitate cu 42 de voturi pentru şi 2 împotrivă, aşa că nu bănuiesc dezbateri prea intense. Tot interesantă este şi dezbaterea privind valorificarea cotelor de emisie a gazelor cu efect de seră. Aş recomanda colegilor de breaslă să urmărească subiectul, mai ales în condiţiile în care România încearcă să ajusteze din mers detalii ale sistemului de certificate verzi.

Fără nici o legătură cu titlul acestui articol: pe ordinea de zi mai există şi solicitarea de ridicare a imunităţii parlamentare a doi austrieci (unul pentru fraudă din bugetul propriului partid, celălalt pentru şantaj şi constrîngere) şi a unui neamţ (pentru vătămare corporală din culpă).

(Articolul a fost scris în urma unei vizite de studiu organizate de fundaţia Euromonitor şi finanţată de JTI.)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

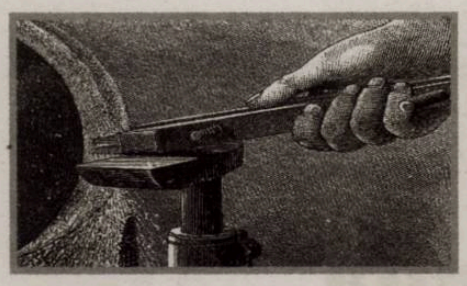

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Jurnalismul responsabil

Cum este şi normal, pe măsură ce criza jurnalismului românesc se adînceşte, articolele despre jurnalism se înmulţesc. Iar rubrica de faţă nu face excepţie.

Să ne întrebăm însă dacă nu cumva vedem lucrurile prin lentilele unei anumite stereotipii: presa este, în principiu, *„quality"* – deci frecventabilă – şi „tabloidă" – deci rea.

Şi totuşi, există presă tabloidă bine făcută, cu respectarea regulilor genului – da, sînt reguli şi aici! –, prezentă la noi în foarte mică măsură spre deloc, şi într-o măsură mai mare în spaţiul german sau în cel britanic. Cu precizarea că, în acesta din urmă, derapaje grave comise în ultimii ani – precum interceptările telefonice ilegale şi intruziunile în viaţa privată, duse dincolo de litera legii – au stat la originea unor reglementări care, pînă de curînd, păreau de neconceput.

Există, bineînţeles, o presă tabloidă de proastă factură – şi aceasta nu este neapărat o formulă pleonastică. Găsim pe la noi exemple cu nemiluita.

După cum există presă *„quality"* într-adevăr de bună calitate şi presă *„quality"* cît se poate de proastă. O publicaţie care nu pune pe primele pagini sau în interior femei sumar îmbrăcate şi care nu abordează cu obstinaţie desuurile şi isprăvile starletelor nu este neapărat una de calitate. Un jurnal care nu împroaşcă din prima secundă cu sînge pe ecran nu înseamnă că este obligatoriu unul de ţinută. Cînd jurnaliştii îşi pierd capul în toiul disputelor politice, lăsînd la o parte pînă şi subiectivismul general acceptabil – oameni sîntem! – pentru a îmbrăca haina gri a activistului, calitatea este cea sacrificată.

Dar există ceva şi mai grav decît a scăpa caii pe cîmpia mănoasă a pasiunii politice. Este vorba despre confuzia planurilor, cînd un subiect demn de o presă de calitate este tratat cu mijloacele tabloidismului de cel mai prost nivel. Cînd totul – de la politicile publice, la economie şi finanţe, de la afacerile europene şi pînă la sensibile chestiuni de istorie recentă – ajunge la mîna unor lăutari ai studiourilor TV, o specie superficială şi flecară, dar stridentă şi agresivă, deja bine definită în spaţiul nostru public. Uşurinţa cu care personajele cu pricina ajung să expedieze în ridicol orice subiect reprezintă o contribuţie la prostirea mediatică, mai dihai decît cel mai tabloid dintre tabloide.

În definitiv, atît media „tabloid" cît şi cea *„quality"* (suportul tehnologic nu contează) reprezintă două forme cinstite de comerţ, cîtă vreme ceea ce scrie pe ambalaj poţi găsi şi înăuntru. Formulele hibride însă – acest *junk food* informaţional – sînt o formă de înşelăciune.

Ar trebui, probabil, să depăşim împărţirea mecanică a presei în „tabloid" şi *„quality"*, şi să judecăm prin prisma responsabilităţii. Să facem distincţia între jurnalismul responsabil şi celălalt, din categoria *junk*.

Iată doar două exemple de dată recentă. Ce se întîmplă cînd un deputat propune o lege prin care cuplurile gay să se poată înregistra într-o uniune consensuală? Dăm un titlu-şoc: „Homosexualii, la altar". Că nu este vorba decît despre un act încheiat eventual la notar, fără legătură cu religia, ce mai contează? Că este o discuţie sensibilă în societatea noastră atît de conservatoare, ce importanţă mai are în faţa unui asemenea titlu-bombă şi a unor declaraţii ditirambice ale unor politicieni populişti?

Un alt exemplu: înainte de un meci de fotbal ce se anunţa oricum tensionat, conducătorii unuia dintre cluburile implicate dau declaraţii provocatoare la adresa adversarilor. Îi iau peste picior, îi fac în fel şi chip, ba şi anunţă ritos că ştiu ei, la meci vor avea loc incidente grave, pentru care sînt pregătiţi. Desigur, toate acestea pentru a stîrni furia în rîndul unor tineri de peluză – cu destule carenţe educaţionale şi de comportament – şi pentru a ajuta la producerea de incidente – ceea ce, inevitabil, se şi întîmplă în seara meciului.

Întrebarea este dacă „rostogolirea" în media a unor asemenea declaraţii, fără a insista asupra periculozităţii lor, ci numai de dragul spectacolului ieftin înseamnă o probă de responsabilitate. Cu siguranţă, nu.

Jurnalismul responsabil a ajuns, în România, o formă de rezistenţă, cuibărit prin cîteva programe de televiziune, colţuri de ziare şi unele publicaţii electronice. Asaltul produselor *junk* pare de neoprit, cel puţin fără un ajutor din afară. Dar de unde? Poate chiar din partea companiilor private – şi, în primul rînd, acelea care susţin, prin campaniile lor, produsele informaţionale de tip *junk*. Dacă jocurile de noroc, alcoolul şi tutunul, băuturile acidulate sau mîncarea hipercalorică sînt taxate în beneficiul programelor de sănătate, de educaţie sau de practicare a sporturilor, de ce nu s-ar întîmpla la fel şi cu programele dăunătoare pentru societate?

O primă jumătate de pas în direcţia corectă s-a făcut cînd o companie a decis să taie publicitatea unei emisiuni de tip tabloid de proastă calitate – în realitate, un fel de instigare publică la abuz asupra unei persoane lipsite de apărare. E adevărat, puţin, foarte puţin faţă de reacţia unanimă a clienţilor importantului ziar ungar *Magyar Hírlap*, care au refuzat să mai dea publicitate în urma publicării unui editorial cu tentă rasistă. Dar puţin e mai mult decît nimic.

Susţinerea unor programe de jurnalism responsabil ar fi nu doar o onoare pentru companii şi o bună lovitură de imagine. Ar fi chiar un gest pragmatic, fiindcă acestea nu pot funcţiona cum trebuie într-un mediu viciat, într-o societate imbecilizată. Şi pentru imbecilizarea căreia ajung să mai şi plătească!

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Scandal cu orice preţ

Miţa Baston este cea mai onestă scandalagioacă pe care o cunosc. Cînd Nae Girimea, frizer şi subchirurg, o întreabă dacă vrea scandal cu orice preţ, aceasta, aprigă şi rănită, strigă: „Da, vreau scandal, da..." şi – ne indică autorul – se ridică în picioare. Peste doar un minut sau două, Miţa spune din nou: „Nu mai voi să ştiu de nimic... Să vie oricine... Voi scandal." De data asta, autorul precizează că Miţa e apelpisită. De foarte multe ori, am putut vedea oameni politici vrînd scandal cu orice preţ. Provocîndu-l, căutîndu-l, declanşîndu-l, aşteptîndu-l. Stăpîniţi de un drac pe care îl considerau, probabil, o bună intuiţie, se aruncau în haosul mediatic obişnuit, folosind cuvintele drept ghioagă aplicată direct în moalele capului adversarului. Ce m-a contrariat mereu este că, spre deosebire de Miţa, aceştia nici nu se ridică în picioare, nici nu sînt apelpisiţi. Ei fac scandal stînd jos, pentru că jos se stă în studiourile de televiziune, jos se stă cînd scrii pe blog sau pe Facebook ori Twitter, şi tot jos se stă la conferinţele de presă. Nici apelpisiţi nu sînt, ci doar răi şi tactici. De curînd, am putut vedea de aproape un asemenea episod, al nu ştiu cîtelea. Scandalagiul a fost unul dintre cei mai instruiţi oameni politici pe care îi avem, un om cinstit, un adevărat om al valorilor politice. Nici el nu a putut face altfel – ceva ce putea foarte bine face fără, a decis să facă cu scandal. De ce vor oamenii politici de la noi scandal tot timpul şi cu orice preţ?

Tendinţa este evidentă în deceniile – puţine – de democraţie postcomunistă de la noi: pe măsură ce trece timpul, politica devine tot mai gălăgioasă. Scena politică produce cacofonii de mult timp, acum le emite cu spor de decibeli. Observ, de asemenea, că democraţia în România a evoluat în ultimii 20 de ani, şi mă întreb dacă nu cumva scandalul este un fel de umbră a democraţiei, urmărind-o tot timpul şi crescînd pe măsură ce vremea curge şi corpul democraţiei creşte. Mi-amintesc şi vremea dictaturii. Scandalul public lipsea cu desăvîrşire. Tăcerea cenuşie – falsă, evident, şi de aceea asurzitoare în felul ei – domina funerar societatea. Lucruri scandaloase, însă, se petreceau – chiar mai multe decît acum. Doar că nu se auzeau. Eliberarea de dictatură a însemnat şi abandonarea sistemelor antifonice plasate de aparatul de represiune în articulaţiile lumii în care vieţuiam. Libertatea a erupt asurzitor în lumea postcomunistă, ca şi cum un alai zgomotos a intrat brusc într-un cimitir.

Undeva, Jean Baudrillard scria că scandalul, în lumea politică modernă, nu mai exprimă ceea ce exprima pînă mai ieri, adică dezvăluirea unui păcat, a unui secret murdar, a unei ruşini care compromite pe cineva, ci semnalează, pur şi simplu, efortul. Scandalul nu mai este semnul unui eşec, al unei căderi, ci este semnul unei străduinţi, al unei mobilizări întru ceva. Fac scandal ca să bage toţi de seamă ce fac eu – aşa raţionează politicianul nostru. Uneori, scandalul e cu ţintă: fac scandal ca să mă vadă şeful cum îl apăr sau să mă vadă cel ce va decide la un moment dat ceva în legătură cu mine, fac scandal nu doar ca să mă remarc în general, ci ca să mă remarce cineva anume.

Sigur că scandalul a fost mereu un mijloc. Doar Miţa Baston, în naivitatea ei de femeie îndrăgostită şi tradusă în amor, crede că scandalul e un final apoteotic. Politicianul vede în scandal doar metoda de a obţine ceva, de a ajunge undeva. Cel mai grav lucru pe care îl produce scandalul este vătămarea sufletelor. Cuvintele grele, intense, urlate, manevrate agresiv, asociate minciunilor patetice – care însoţesc scandalul în mod obligatoriu – sînt otrăvuri pentru oricine: pentru cel vizat, pentru cei care le ascultă şi pentru cel care le urlă. Undeva, Jan Patočka – comentîndu-l pe Platon, dacă nu mă înşel – scria că grija faţă de suflete trebuie să fie prioritatea principală a politicienilor. Aparent, în lumea de azi, lăsăm asta pe seama preoţilor sau a psihologilor, ori pe seama unor remedii private. Politicianului nostru i se pare deplasat să aibă grijă de suflete. El vorbeşte – dacă a citit ceva despre ce face – în numele „binelui public", al „interesului colectiv" sau „naţional", în numele patriei şi al poporului. Să-i spui că principala lui grijă trebuie să fie aceea de a nu distorsiona suflete – e o copilărie. Dimpotrivă, grija politicianului de la noi este aceea de a mutila pînă la demantelare sufletele adversarilor politici ori pe ale susţinătorilor acestora, grijă consecutivă cu injectarea urii pe post de drog, în sufletul susţinătorilor, care trebuie ţinuţi în perpetuă vigilenţă, spaimă şi adversitate faţă de ceilalţi. Scandalul are un rol imens în acest mecanism de subjugare a umanului de către politician.

Grija politicianului de a mutila.

Într-un alt plan, nu e mai puţin adevărat că există oameni care, dacă nu fac scandal, sînt complet neinteresanţi. O spun după ce i-am văzut de aproape. Cam aşa sînt mai toate vedetele noastre politice, mai noi sau mai vechi. Şi, dacă tot e vorba de scandal, zău aşa, o prefer pe Miţa Baston – de la mine din Ploieşti, femeie, nu glumă, republicană, pentru că măcar în vinele ei curge sîngele martirilor de la 11 februarie. E fiică din popor şi e cam violentă, e adevărat, dar n-ai ce-i face, cu poporul nu te pui.

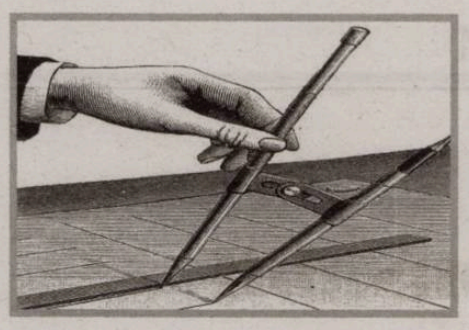

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De la o lege la alta

Un oraş se identifică prin apartenenţa la un loc şi un timp. Locul se schimbă doar excepţional, la modificarea graniţelor statului. Suceava vechii Moldove, austriacă de la Iosif al II-lea, a rămas dincolo de hotar pînă cînd a revenit României, în 1918. Sau Nancy: a trăit în cadrul politic al Lorenei, ducat independent, dar, cu timpul, s-a supus influenţelor rivale din partea Franţei şi a Imperiului – din 1736, ocupaţia franceză s-a definitivat, efectul Revoluţiei a fost transformarea acestei provincii în departament al Franţei, în 1870 a urmat anexarea la Germania şi, în 1918, reunirea cu Franţa. Timpul se schimbă succesiv, dar pe două linii care numai uneori se întîlnesc. Una este cronologia efectivă, dar alta este succesiunea vîrstelor de memorie. Pentru Roma sau Paris, ceea ce au lăsat epocile de prestigioase realizări arhitecturale nu poate să dispară, şi asta compune oraşului o fizionomie compozită, dar stabilă. În estul Europei a lipsit cultura memoriei – cu excepţia Poloniei, care, însă, a suferit devastarea războiului, relativ compensată la Varşovia de marele efort de a reconstitui Centrul Istoric. Cînd vorbim de Bucureşti, degeaba se invocă cetatea de la mijlocul veacului al XV-lea, tot ce este păstrat dinainte de 1800 sînt vreo 30 de biserici, şi ele refăcute. Pentru arhitectura civilă, perioada ale cărei amintiri existau încă masiv înainte de Primul Război Mondial a fost de la Regulamentul Organic la Independenţă, dar din ea au mai rămas doar cîteva case. Imediat după aceea, începe epoca faţă de care avem datoria de a-i asigura supravieţuirea, fiindcă are o importanţă crucială pentru identitatea oraşului, aşa cum s-a fixat atunci, imitînd modelul „nobil“ francez sau cultivînd o estetică indigenă tradiţionalistă. Stilului neoromânesc i se va substitui, în anii 1930-1940, altul – utilitar, care năzuia spre sincronizarea cu tendinţa modernistă din Occident. Şi acesta are un caracter reprezentativ pentru arta românească şi europeană.

În acelaşi timp, apare nostalgia. Conservatorii interbelici ar fi vrut să ocrotească străzile pietruite, grădiniţele din faţa fiecărei case, un peisaj urban din ce în ce mai arhaic, pe măsură ce transformările economice şi sociale creşteau ca intensitate. Atît în deceniul carlist, cît şi sub regimul comunist, statul şi-a afirmat cu emfază aspiraţia spre modernizarea Capitalei. Schimbarea radicală căreia îi sîntem martori a multiplicat iniţiativele inovatoare, fiecare investitor privat atacînd după capul său labirintul incoerent al oraşului istoric. Noile construcţii, îmbrăcate în uniforma de beton şi sticlă, ori, pentru a atrage atenţia, colorate portocaliu sau violet, nu mi se par altceva decît buzunare pline de bani. Dar şi Primăria e cuprinsă de ambiţia de a croi un alt Bucureşti, chiar peste cel vechi, în locul lui. De data asta, ea nu mai e instrumentul conducerii statului, ci se prezintă ca expresie a comunităţii care l-a ales pe Edilul Suprem, iar acesta este, netăgăduit, o personalitate dinamică. Din amîndouă direcţiile – a proprietarilor particulari şi a primarilor –, memoria colectivă îndură o agresiune după alta.

Aşa sîntem noi, o naţiune romantică, împărţită între revolta romantică împotriva trecutului şi fidelitatea faţă de amintirile istorice. De cînd a dat democraţia peste noi, au căpătat un rol în această dispută şi Parlamentul, şi mediatizarea evenimentelor. Legea din 2001 privind amenajarea teritoriului şi urbanismul a fost modificată, pînă acum, de zece ori. Unele reglementări suplimentare apăruseră în 2011, printr-o Ordonanţă de Urgenţă. Cît se înţelegea din teribila ei limbă de lemn, era plină de intenţii bune, ca alinierea la convenţiile internaţionale de protecţie a patrimoniului şi a peisajului, supravegherea construirii de super- sau hiper-magazine, parcuri culturale şi ansambluri rezidenţiale noi, condiţionarea aprobării de construcţie pe o parcelă dintr-un front continuu de menţinere a aceluiaşi regim de înălţime, respectarea zonelor protejate. Din păcate, Camera a adoptat, la 19 februarie 2011, proiectul de lege Martin-Antonescu (deputaţi PSD), care aduce alte modificări şi completări. Deşi capacitatea de decizie pe care o atribuie primăriilor locale se justifică prin descentralizarea serviciilor publice şi prin „participarea populaţiei la luarea deciziilor“, există riscul corupţiei şi acela – deloc neglijabil – al ignoranţei, fiindcă sînt implicate persoane fără pregătirea necesară. Experienţa a dovedit-o în multe cazuri pentru monumentele de valoare B (deseori clasate restrictiv). Mai grav, PUZ-urile pentru monumente istorice de valoare A, care erau avizate de Direcţia Patrimoniu Cultural din Ministerul Culturii, pe baza consultării Comisiei Monumentelor Istorice, trec de-acum înainte tot la nivel local, iar Ministerului Culturii i se rezervă numai decizia pentru zonele cu monumente înscrise în lista patrimoniului mondial! Deci, lista UNESCO, de cîteva unităţi, la care nu pot fi divergenţe de opinie... Se reduc atribuţiile Ministerului Culturii şi ale celui al Dezvoltării şi Administraţiei, care mai au un cuvînt de spus doar la început, legat de planurile urbanistice generale şi zonale. Noua lege pretinde să apere dreptul de proprietate, dar acest drept nu e numai al celui care solicită o derogare de la PUZ, ci şi al vecinilor pe care construcţia proiectată îi afectează. Din toate aceste motive, refuzul preşedintelui de a promulga legea este îndreptăţit. Prin urmare, discuţia continuă. Ce ne mai aşteaptă?

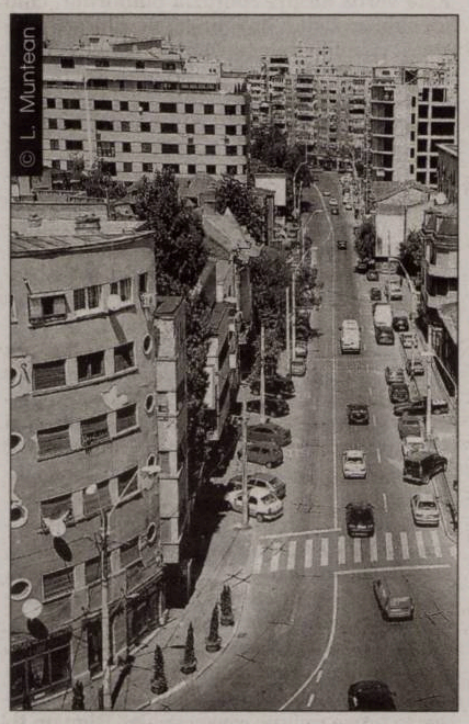

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Palatul şi parcul de la Macea, Arad

Istoria modernă a Banatului începe odată cu Pacea de la Passarowitz (1718), cea care consfinţeşte stăpînirea Habsburgilor asupra acestui teritoriu.

Satul Macea, aflat în apropiere de Arad, este unul dintre numeroasele exemple ce ilustrează acest fapt. Chiar dacă are o istorie mai veche, care începe cu secolul al XIV-lea, Macea devine localitate de reşedinţă a familiei de origine sîrbă Csernovics. Mihai Csernovics face parte dintre conducătorii de oşti care contribuiseră la succesul luptelor de eliberare a Banatului de sub stăpînirea otomană, fapt pentru care este înnobilat. În 1724, el cumpără o mare suprafaţă de teren la Macea, pe care pune să i se ridice o reşedinţă. Clădirea ridicată atunci, de factură barocă, constituie corpul principal al palatului pe care îl vedem astăzi. Deşi reşedinţa a devenit cunoscută în epocă pentru palat şi grădina care îl înconjura, nu avem date despre momentul cînd aceasta din urmă a fost trasată şi plantată. Singurele dovezi ale creării ei simultan cu palatul sînt cîţiva arbori a căror vîrstă este de aproximativ 300 de ani.

Reşedinţa rămîne în posesia familiei pînă în anul 1862, cînd, în împrejurări neclare, Petru Csernovics, strănepot al lui Mihai, pierde moşia. Cel care o cumpără – sau o cîştigă la jocul de cărţi (?) – este nimeni altul decît contele György Károlyi (1802-1877), unul dintre personajele de mare prestigiu al aristocraţiei maghiare. Este în general menţionat ca unul dintre cei care au contribuit la fondarea Academiei Ungare de Ştiinţe şi la construirea sediului acesteia (1862-1865), dar şi pentru numeroase construcţii pe care le finanţează sau le ridică la Budapesta şi în alte locuri ale Imperiului. N-ar trebui, deci, să ne mirăm că, singur sau împreună cu nepotul său, Gyula Károlyi – viitor prim-ministru al Ungariei –, el amplifică reşedinţa de la Macea; şi nici faptul că acesta din urmă va continua – după moartea bunicului său – în acelaşi spirit, cele începute.

Astfel, pînă în 1886 este construită o nouă aripă a palatului şi un turn, ambele de factură eclectică. Deasupra construcţiei baroce se adaugă – conform cu moda epocii – o „terasă japoneză“. În întreaga reşedinţă se instalează un sistem de încălzire centrală, cu tuburi metalice înglobate în pereţi.

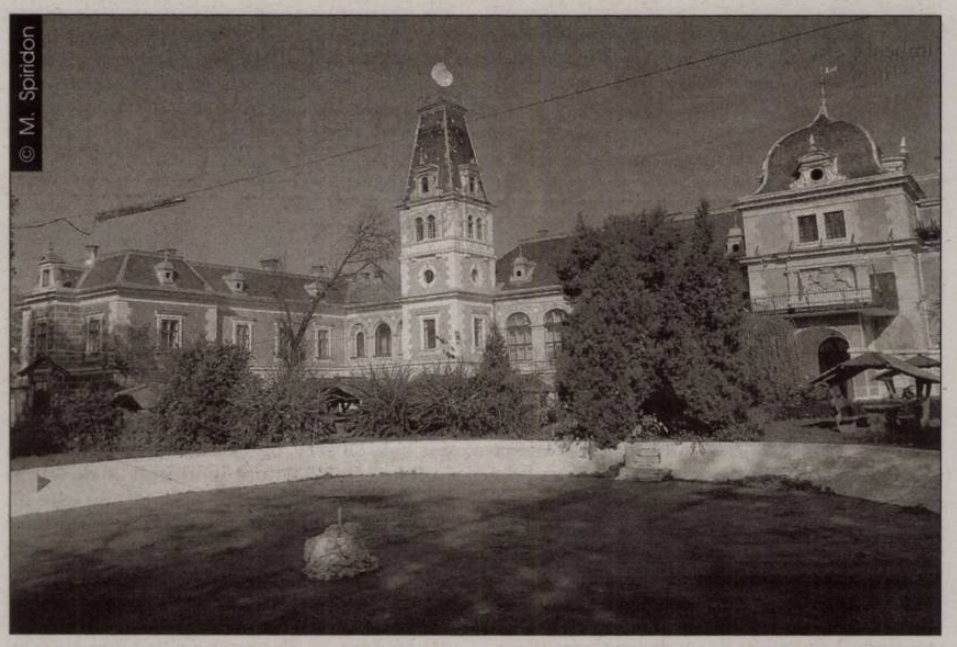

O „terasă japoneză“.

Totul este completat cu amenajarea spaţiilor verzi din jurul palatului, precum şi a parcului. Joseph Prochaska, unul dintre cei mai cunoscuţi grădinari ai timpului, este chemat să conceapă noua geometrie a acestor spaţii verzi destinate recreerii. Specii de plante rare aclimatizate, alei, pavilioane, bănci, statui, terenuri de sport, o fîntînă arteziană, podeţe, ochiuri de apă – toate fac parte din farmecul indescriptibil al parcului. Fotograful Ödön Ruhm, şi el celebru, este invitat să viziteze domeniul şi să-l imortalizeze în imagini.

Din 1920, Gyula Károlyi se mută la Budapesta iar reşedinţa de la Macea începe să fie neglijată. În 1948, domeniul este expropriat, iar palatul – folosit ca orfelinat, azil etc. În lipsa oricărei îngrijiri, vegetaţia parcului se dezvoltă haotic, exemplarele şi speciile exotice sînt afectate. De-abia în 1968, întreaga suprafaţă este declarată parc dendrologic şi încep să fie luate măsuri de protecţie. Procesul de distrugere continuă şi după 1990, cînd parcul şi palatul par a fi ale nimănui şi sînt vandalizate.

Iniţiativa de a instala aici, în 1991, o secţie a Universităţii de Vest „Vasile Goldiş“ din Arad a fost salvatoare, dar nu suficientă. O restaurare a palatului şi o amenajare a sa pentru noile funcţiuni, precum şi o restaurare a parcului – ambele făcute de specialişti ai domeniului – par a fi imperios necesare.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

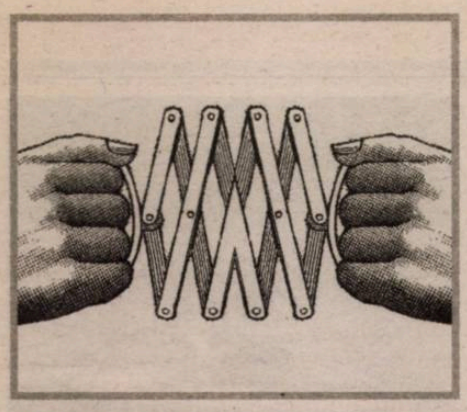

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

„O casă se construieşte din cărămizi“

– interviu cu Oana MARINESCU –

*Cînd vorbeşte despre proiectele la care lucrează, **Oana Marinescu** transmite un fel de entuziasm bine controlat. De exemplu, despre Festivalul „George Enescu“ de anul acesta – a cărui strategie de comunicare o coordonează prin firma sa, OMA Vision – susţine că va transforma Bucureştiul într-un „oraş creativ“. Îţi vine să-i răspunzi că „n-o să meargă“, că în atmosfera noastră depresiv-melancolică şi blazată viziunile astea tonice „nu se leagă“. Nu poţi. Puterea ei de convingere e contaminantă şi îţi spui, în acord cu felul ei de a gîndi, că merită încercat. Multă lume o ştie de cînd era purtătoarea de cuvînt a Guvernului condus de Călin Popescu-Tăriceanu. Mai puţini ştiu „restul“: a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice şi un master în comunicare, a început ca jurnalistă, a fost consilier de presă la Ambasada Marii Britanii, a condus Direcţia Generală de Comunicare şi Diplomaţie Publică din MAE. Cu două zile înainte de apariţia acestui interviu, un comunicat de presă anunţa că, pentru Festivalul „George Enescu“, s-au vîndut 20.000 de bilete în două ore.*

Am auzit mai mulţi străini care au venit în România spunînd că la noi nu se prea zîmbeşte. E adevărat?

Percep o încrîncenare, o doză de agresivitate, o lipsă de amabilitate în relaţiile zilnice. Cel mai şocant percep acest lucru cînd mă întorc din străinătate. Încerc să iau distanţă, să nu răspund în acelaşi fel – căci asta e marea capcană, să dai înapoi ce primeşti. Zîmbetul poate fi „pur“ profesional – pentru cei care sînt într-o poziţie care presupune aşa ceva –, dar nu e fals. Dar dincolo de asta, în viaţa noastră cotidiană, poţi să te uiţi în jur şi să ai impresia că totul e negru (şi atunci eşti îngîndurat şi încruntat), sau poţi fi senin, poţi vedea lucrurile bune din jur (şi atunci îţi păstrezi umorul şi zîmbeşti). Şi poţi să accepţi că lucrurile neplăcute din viaţa ta nu sînt din cauza celorlalţi – aşa că nu ai motive să-l bruschezi pe celălalt, poţi să-i zîmbeşti. Mie îmi place să zîmbesc. Nu reuşesc întotdeauna, ce-i drept. Cînd eram purtătoare de cuvînt la Guvern, uneori mi se spunea „Oana, mai zîmbeşte şi tu!...“ Mi-am dat seama că mă apăsa foarte mult responsabilitatea funcţiei, era un rol pe care trebuia să-l îndeplinesc. Mi s-a întîmplat o dată să glumesc, şi gluma a ajuns ştire. Fuseseră două crize într-o zi – una de natură politică, iar cealaltă legată de gripa aviară (era pe vremea situaţiei tensionate dintre Guvern şi Preşedinţie). Am avut ultimul *briefing* cu presa la 11 seara, iar cînd dădeam să plec, un jurnalist m-a întrebat, în glumă: „Cum comentaţi declaraţia preşedintelui cum că Guvernul trebuie să prezinte un raport despre cauzele gripei aviare, în 24 de ore?“ Deja mă îndepărtasem de microfon şi am răspuns, tot în glumă: „Noi avem timpii noştri.“ Am constatat apoi că, din tot ce spusesem, doar gluma mea devenise ştire. Mi-am dat seama atunci ce consecinţe politice putea avea o biată glumă, scoasă din context. Aceasta este una dintre situaţiile în care nu am putut să zîmbesc. Dar în meseria de comunicator, zîmbetul contează enorm.

Să vorbim despre meseria de comunicator. Cum se comunică în spaţiul public românesc?

Încerc o scurtă schiţă, deşi nu-mi place să generalizez. Încep cu lucrurile bune: există un mare potenţial creativ la noi, sînt tineri care au idei bune, care ar putea duce la o comunicare mai eficientă în spaţiul public. Mă apasă, însă, cîteva lucruri care ar trebui modificate, dacă vrem să consolidăm societatea democratică şi să ne dezvoltăm ca oameni. Ce mă preocupă este lipsa crasă de responsabilitate – şi am în vedere cum comunică oamenii politici, liderii de opinie care nu sînt din zona politică, dar şi unele companii. E şi responsabilitatea instituţiilor mass-media care preiau mesajele. Un mesaj lansat în spaţiul public „face pui“ – creează o emulaţie, îi îndeamnă pe alţii să acţioneze sau să vorbească în acelaşi stil, lasă urme. Or, dacă lansezi doar mesaje care lasă urme rele, vezi după aceea cum se înmulţeşte genul acesta de poziţii. Dar oamenii gîndesc pe termen scurt: vor să „facă ştire“ acum, fără să le pese că, mai tîrziu, mesajele negative se întorc împotriva lor.

Ce fel de lipsă de responsabilitate?

De exemplu, la nivelul discursului politic există o foarte mare uşurinţă în a formula explicaţii care pot genera ură. Mi se pare foarte periculos. Am urmărit stupefiată ce s-a întîmplat vara trecută. Totul se personalizează: noi nu vorbim despre principii, vorbim despre persoane. Se ceartă cîţiva oameni, iar după cîtva timp, cînd au nevoie de aliaţi, nu-i mai pot avea pentru că s-au porcăit înainte. Ajung să se certe „personal“, chiar pe chestiuni care sînt de interes naţional – de pildă, poziţia României în UE sau în NATO. Nu e NATO-ul „meu“ sau „al tău“, iar în urma certurilor nu se mai poate promova o anumită poziţie a ţării. La nivelul presei, o lipsă de responsabilitate mi se pare preluarea unor asemenea certuri personale: presa se transformă într-un fel de portavoce a scandalurilor dintre politicieni. Am auzit adesea această replică: „Noi sîntem jurnalişti şi scriem despre ce se întîmplă şi despre ce se spune.“ Dar cred că presa trebuie să filtreze critic realitatea. Cînd eram purtător de cuvînt la Guvern, m-am străduit să creez o relaţie bună cu jurnaliştii, dîndu-le acces la informaţii, nu certîndu-mă cu ei. Nu dădeam telefoane în redacţii ca să mă plîng că s-a scris rău despre Guvern. E dreptul presei să critice Guvernul, dar s-o facă pe bază de informaţii şi argumente. Apoi, la nivelul instituţiilor publice, există o teamă de asumare a responsabilităţii şi de a comunica deschis. Multora le e frică efectiv de ceea ce scrie presa. Instituţiile publice stau pe un munte de informaţii: dacă le-ar comunica, ar fi mult mai puţine probleme. Cîtă vreme există însă percepţia că jurnalistul e un duşman, comunicarea e proastă. Unele instituţii publice sînt confiscate de cei care se află vremelnic în fruntea lor: doar ei vorbesc, în loc să lase asta pe seama unor comunicatori profesionişti. Instituţia serveşte, de fapt, imaginea liderului.

Instituţiile publice stau pe un munte de informaţii.

Dar mai avem purtători de cuvînt?

Eu cred că nu am avut niciodată. Mulţi oameni politici manifestă o lipsă de respect faţă de opinia publică. Dacă ar avea respect faţă de dreptul fundamental la critică, ar angaja un om care să nu încerce doar să-i manipuleze pe jurnalişti şi să livreze selectiv informaţiile, ci ar funcţiona ca o interfaţă între el şi public. Dar oamenii politici nu au puterea să-şi ia consilieri de imagine care să le spună cînd greşesc, ci doar „consilieri“ care să le livreze soluţii de moment, prin care „să-i facă praf“ pe jurnalişti.

Nu e totuşi şi altceva la mijloc, în legătură cu senzaţia că se comunică prost? Poate nu sîntem învăţaţi la şcoală care sînt regulile comunicării...

Este şi asta. Şi aş merge mai departe, la educaţia parentală. Am colaborat recent cu Asociaţia „Salvaţi copiii“, pentru un studiu pe tema abuzului împotriva copiilor. Cîtă vreme copiii încă sînt crescuţi cu ceartă, cu bătaie, cu umilinţă – iar şcoala de multe ori confirmă aceste atitudini –, nu vei creşte oameni care să comunice, să-şi negocieze poziţiile şi interesele, să spună deschis ce gîndesc. Vei creşte nişte oameni care mint, care se ascund, care nu ştiu să accepte un „Nu!“ şi să găsească soluţii, care încearcă să-şi rezolve problemele agresiv, care nu zîmbesc cînd spun „Bună ziua“... În acest fel, transmitem o violenţă transgenerţională. În acest moment, peste 35% dintre părinţi recunosc că-şi bat copiii, iar peste 60% dintre copii spun că sînt bătuţi acasă.

Deci părinţii mint...

Da. Iar unii spun clar, asumat, că bătaia e bună. Sînt unii care „argumentează“ astfel: „Şi eu am fost bătut şi mi-a prins bine.“ La şcoală, pe de altă parte, nu învăţăm să comunicăm, învăţăm mai ales să tocim. Dacă sistemul şcolar îi setează prost pe copii, sînt pierduţi pentru societate.

Discursul dominant în spaţiul nostru public e fatalist. Cum contracarăm, cu un discurs pozitiv, cu campanii de genul „Să schimbăm România“?

Recunosc, predomină acest discurs fatalist, pe care structura mea nu îl acceptă. Mă bucur că au apărut campanii pozitive – asta arată că oamenii fac ceva, trec dincolo de văicăreală. Dar cel mai important lucru este să acţionăm la nivel individual. Dacă fiecare ia din aceste campanii mesajul „în sfîrşit, face cineva ceva“, asta este pasivitate. Dar dacă fiecare individ încearcă *să facă* el ceva, atunci e un mare cîştig. Cred că societatea noastră nu depinde doar de ce se întîmplă la vîrf: marea capcană este să ne aşteptăm salvarea „de sus“. E mai important ca fiecare să facă un lucru bun, pe bucata lui. Sînt lucruri mici pe care le poate face oricine şi care schimbă spaţiul în care trăim. Dacă reuşim, ca un fel de disciplină personală, să nu intrăm în acest cor al lamentaţiilor e bine.

Dar ţi se poate răspunde că acestea sînt lucruri mici, „marile probleme ale ţării sînt altele“...

Răspunsul e următorul: o casă se construieşte din cărămizi. Dacă reuşeşti să schimbi cît de puţin în jurul tău, cîştigi încredere în tine. Nu oricine e supărat că statul merge prost poate ajunge în fruntea statului, pentru a-l face să meargă bine. Dar oricine poate schimba puţin viaţa sa şi a oamenilor din jur. Nu sînt naivă să spun că asta rezolvă totul... Cînd am fost numită purtător de cuvînt la Guvern, mulţi au avut probleme cu faptul că eram tînără (aveam 28 de ani), eram femeie şi aveam cearcăne: erau trei „puncte de critică“... Dar, pentru a ocupa acel post, eu am avut o discuţie de două ore cu premierul (în care, recunosc, ne-am „intervievat“ reciproc, pentru că eu mă dusesem să aflu condiţiile şi felul în care se poate organiza profesionist comunicarea guvernamentală). Aveam doi contracandidaţi bărbaţi – deci „favoriţi“... Am stabilit atunci condiţiile de lucru: transparenţa faţă de presă, responsabilităţile, condiţiile etice. Am acceptat acel post pentru că eu consider că, avem datoria să ne implicăm în societate. Am început ca jurnalistă, la 19 ani, şi am fost foarte nemulţumită de felul în care se purtau instituţiile publice cu jurnaliştii. Apoi, am învăţat la British Council cum se face comunicarea profesionistă şi am considerat că dacă am putut face ceva pentru britanici, am să pot face acelaşi lucru şi pentru statul român. Cei care au venit după mine nu au păstrat tiparul pe care l-am construit eu. A fost alegerea lor. Dar eu am crezut că e bine să mă implic şi am făcut ceea ce mi-am propus. N-am vrut doar să-mi mai adaug un job în CV...

Ce înseamnă implicare? Ce înseamnă „eu fac şi trec mai departe“?...

Sînt un om de acţiune, nu-mi place doar să chibiţez de pe margine. Funcţionez pe bază de proiecte, nu sînt ataşată de un anumit statut sau de o poziţie – ceea ce îmi dă o libertate foarte mare. Cînd am fost director general la Ministerul de Externe, n-am avut nici o problemă să renunţ la acel post cînd am constatat că pentru viaţa mea e mai important să fac altceva. Aşa că am intrat în mediul privat şi am înfiinţat propria mea firmă de comunicare.

Anul acesta, proiectul principal este, cred, Festivalul „George Enescu“.

Cele mai importante proiecte la care lucrez acum sînt Festivalul „George Enescu“ şi campania pentru Asociaţia „Salvaţi copiii“. Cred că amîndouă aduc mari beneficii pentru societatea românească. Nu am o gîndire strict comercială în felul în care îmi organizez activitatea, contează şi plăcerea de a face lucruri în care cred. Dacă am eşecuri, dacă mă poticnesc – învăţ din greşeli şi merg mai departe. Strategia pentru „Salvaţi copiii“ a pornit dintr-un proiect mai mic pe care l-am avut în 2011: în comunicare, nu toate lucrurile ies aşa cum le planifici, aşa că am învăţat din acel proiect, acum am făcut o strategie mai bună. Festivalul „George Enescu“ este cel mai important eveniment cultural organizat în România, aşa încît vreau să consolidăm acest brand cultural şi să transformăm Bucureştiul nostru cel de toate zilele într-un oraş creativ, inspirat de Festival.

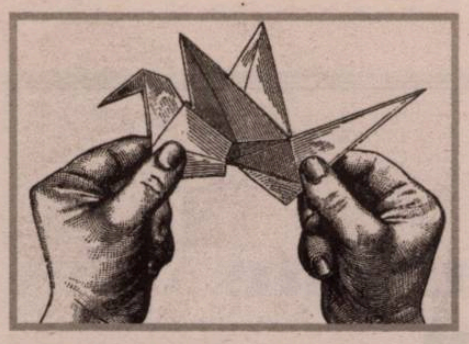

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Idiotul

Era un tip care nu putea alcătui o frază cu cap şi coadă. Nu părea să-şi pună vreo problemă de logică. Cînd vorbea, înşira cuvintele într-un mod abracadabrant. Ciudat era că mesajul părea, totuşi, să se transmită. Unii îl receptau imediat. Era ca în textele acelea în care, inversînd literele din interiorul cuvintelor, acestea pot fi totuşi înţelese. Şi numele îi era ciudat: Greuza. Aveam tendinţa să-l considerăm complet idiot. Cîteodată, însă, eram dispuşi să-i acordăm creditul unui soi de genialitate primitivă, mai ales după ce ne-a demonstrat că putea avea un succes incredibil la femei. Stăteam în pauze pe marginea fîntînii din faţa Facultăţii de Arhitectură şi puneam ochii pe cîte o fată cu mers felin, care trecea pe stradă. I-o arătam şi el făcea pariu cu noi că o abordează şi, după cel mult cinci minute, vine cu ea la braţ să ne-o prezinte. La prima reuşită, am crezut că-i vreun fel de farsă, dar nu înţelegeam cum fusese făcută, de vreme ce noi alesem fata, nu el. A doua oară cînd s-a întîmplat, am amuţit. Cum dracu' făcea? Îi spunea nişte vorbe de-alea încîlcite de-ale lui şi o vrăjea? Fata credea că a dat peste un mare poet? Apela la simţurile intuitive ale femeilor? Reuşitele acelea ale lui ne-au făcut pe mulţi dintre noi să ne punem întrebări teribile despre felul de a fi şi de a gîndi al fetelor. Deşi rămăsese de mai multe ori repetent şi noi îl ajunsesem din urmă, realizam cu stupoare că, totuşi, tipul ăsta mai şi trecuse clasa. Pe atunci, nu văzusem filme precum *Forrest Gump* sau *Being There,* în care personaje de-o inocenţă specială ajung să cucerească lumea. Iar colegul nostru era, totuşi, departe de a avea aura unui Forrest Gump sau a unui Chauncey Gardner.

Şi numele îi era ciudat: Greuza.

În fiecare miercuri după-amiază, noi făceam canotaj cu profesorul Bălan. Ne scotea pe Lacul Studenţesc şi ne punea să tragem de pagaie în canoea de 8 plus 1, unde încercam să ţinem groaznicul stroc impus de cîrmaci, pînă ne dădeam sufletul. Uneori, nu ne adunam destui, şi atunci aveam privilegiul de a primi cîte un caiac simplu, în care ne puteam desfăşura după voie pe tot cuprinsul lacului, în ritm mai personal. Cînd afară era prea frig, ne puneau să lucrăm la aparate, la sala din subsolul Facultăţii de Drept. Şi ce aparate robuste şi greu de mînuit erau pe-acolo...

Problema era că miercurea aveam şi seminarul de engleză şi nu puteam fi în două locuri în acelaşi timp. Eram doi din grupă înscrişi la canotaj şi, după ce am fost la primele ore, la care profesoara a constatat că ne descurcăm cît de cît la engleză, ne-a dat voie să lipsim şi să venim doar la sfîrşitul anului, cînd aveam să dăm testul final, la care urma să primim şi nota. I-am dus şi o ţidulă din partea lui Bălan, ca totul să fie în regulă şi să putem merge nestingheriţi, în fiecare miercuri, la canotaj. La un moment dat, însă, prin semestrul al doilea, colegii ne-au spus că profesoara de engleză a întrebat de noi. Ne-am mirat, doar înţelegerea fusese pentru întregul an. N-am dat prea mare atenţie acestui semnal, dar vorbele venite din partea ei s-au înmulţit. „Întreabă de voi" – ne-au spus din nou colegii. „Ziceţi-i că sîntem la canotaj." „Cică trebuia să vorbiţi, totuşi, cu ea." „Păi, am vorbit." „Ba, cică nu. Dar voi ştiţi că nu mai e aceeaşi profesoară din primul semestru?" „Aoleu!" Anul era pe terminate, iar noi lipsisem aproape tot semestrul de la seminariile unei profesoare care nu ştia nimic de canotajul nostru. Ne-am dus spăsiţi la penultima oră din an, cu un buchet mare de flori, decişi s-o îmbunăm, ca să ne permită să dăm testul. Am pus buchetul pe bancă, aşteptînd-o înfrigurati să apară. Nu ştiam nici cum arată.

Mai era un coleg în situaţia noastră: Greuza. Nici el nu fusese la vreo oră de engelză, fără să aibă însă vreo scuză legată de sport sau altceva. A luat buchetul nostru de pe bancă, admirîndu-l. Ne-a spus ceva în felul lui alambicat, din care reieşea că admiră ideea noastră cu florile. În acel moment, profesoara – blondă şi cu o figură destul de acră – a intrat în sală. „I-l dau eu din partea noastră" – a zis brusc Greuza şi, dintr-o mişcare, a fost cu buchetul lîngă catedră, turuindu-i profesorei un amalgam de vorbe din care, cu oarecare greutate, se distingea mesajul că el e om care a avut „necazuri", că ea e o „drăguţă" şi că el are o „atenţie" pentru aşa o „doamnă distinsă", „din partea mea!" Şi trosc! i-a dat florile, gata parcă să o şi pupe, nepomenind nici un cuvînt despre noi. Am rămas cu gurile căscate, incapabili să reacţionăm cumva. Tocmai se folosise de florile cumpărate de noi. Greuza a trecut examenul, iar noi am fost picaţi pe motiv de prea multe absenţe şi a trebuit să revenim în toamnă.

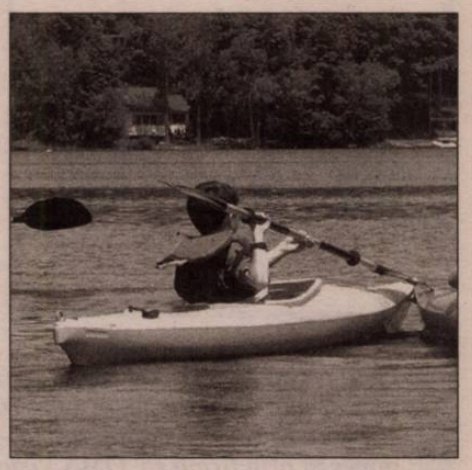

Nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu Greuza, dar, după '90, m-am tot temut că-l văd apărînd într-o zi la televizor, ca reprezentant al vreunui partid sau al vreunui sindicat.

ready made

„Pe cînd marele orator vorbea atacând pe unguri dar ocrotind guvernul din Bucureşti, răsună de sus, de pe băncile superioare, glasul deputatului liberal dizident Grigore Eliad Cârciumărescu:
– E uuuns!"

Constantin Bacalbaşa,
Bucureştii de altădată, vol. III
(1885-1888), Editura Albatros, 2000

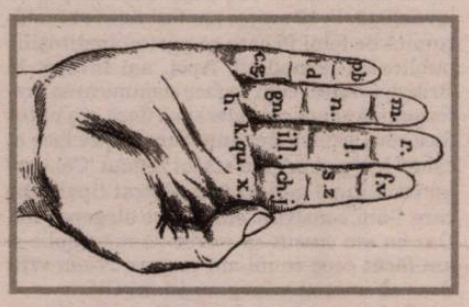

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Renato şi Coana Lucsiţa

Deunăzi, într-un birou funcţionăresc, am trăit o scenă de toată frumuseţea, cu ramificaţii, aş spune, pînă în adîncurile mentalului nostru colectiv. Mi s-a cerut (politicos, trebuie să recunosc) să completez un formular complicat, cu zeci de întrebări şi anexe, între care nu lipseau şi cîteva legate de laptele pe care l-am supt de la mama. Am început să lucrez, concentrat, la o măsuţă, încercînd să ignor agitaţia unui băieţel de vreo 5 ani, venit, în mod clar, de la grădiniţă şi nevoit, probabil, să stea alături de mama sa pînă cînd (şi) ea îşi va fi terminat programul. Mama – o doamnă tînără şi voluminoasă – era, ca să zic aşa, funcţionara principală a locului, fiind secondată de o subalternă blazată, care scria ceva la un birou alăturat. Puştiul se dădea cu capul de toţi pereţii, zîmbind ştirb, în răstimpuri, la apostrofările materne – altfel, suficient de benigne: „Renato, stai cuminte că-l superi pe domnu'!", „Renato, vezi c-ai să te loveşti şi-or să-ţi cadă şi ceilalţi doi dinţi din faţă – îţi aminteşti cît sînge ţi-a curs atunci!", „Renato, te spun lu' doamna educatoare şi nu te mai ia la teatru!", „Renato, nu-ţi mai dau prăjituri!" etc. etc. Din păcate, Renato vădea o insensibilitate structurală la observaţiile mamei-şefe şi, în scurt timp, sărea violent, cocoţat cu picioarele pe masa unde mă chinuiam cu interogatoriul birocratic. Mi-am văzut, stoic, de treabă, pînă cînd – slavă Domnului! – Renato, dezamăgit pesemne de tăcerea mea şi parcă puţin obosit, a plecat într-un colţ al camerei, studiind intens culorile şterse ale mochetei de instituţie bugetară. Nu am reuşit să mă bucur cu adevărat de binecuvîntata clipă de linişte, că, deodată, din zona puştanului, s-a auzit, cu deosebită claritate, vorba lui Caragiale în *La Moşi,* „o cadenţă de fagot". Mama funcţionară a sărit ca arsă, pentru prima oară revoltată în mod sincer (am avut senzaţia!): „Vai de mine, Renato, ce faci? Nu ţi-e ruşine? Cum poţi să-ţi dai drumul aşa? Crede lumea că eşti prost-crescut!" „Nu eu am făcut"a răspuns Renato cam absent. „Ei, nu tu! Să-ţi fie ruşine!" conchise mama sever. „Ba n-am făcut eu!" a mai mîrîit o dată – neconvins însă – copilul.

S-a lăsat din nou calmul relativ şi mi-am reluat lupta cu formularul, după ce am zîmbit ascuns, amintindu-mi de dolofana şi nefericita Coana Lucsiţa, care se înroşeşte ca focul cînd zgomotul grotesc, ieşit din băncuţa pe care stătea, o trădează a fi mîncat prea multe „fleiţi cu ţimbru şi frecate cu ţeapă". Toată lumea rîde acolo, numai dom' Mitică, galant, mărturiseşte că sifonul lui ar fi scos impudicul sunet. În materie de „gazometru" (ca să rămînem tot în interiorul terminologiei caragialeşti), nu există foarte multe opţiuni. „Victima" tensiunilor acute din această „sferă" renunţă, *volens-nolens,* la prestigiul public şi, asemenea coanei din schiţă, dă, pînă la urmă, bir cu fugiţii... Nu apuc însă bine să răspund la întrebarea „Ce număr purta la pantofi (opinci) stră-stră-bunicul dumneavoastră?", că viteazul Renato – precum menţionata Lucsiţa, înainte de a o zbughi către o direcţie necunoscută –, „mai trage o planetă", de data aceasta cu sonoritate îmbunătăţită. Funcţionara – acum îngrijorată de-a binelea – se repede la băieţel: „Puiu', ce ai, te doare burta, vrei la baie?" Simţindu-şi mama speriată, Renato îşi recapătă siguranţa de sine şi zîmbeşte, fără dinţi, cumva terifiant: „Nu eu am făcut! Ha-ha!" „Păi, dacă nu tu, atunci cine a făcut, mamă?" Puştiul a întors capul spre mine. Tocmai ridicasem din hîrtii o privire albă, de ucigaş plătit. Nu cred că Renato ştie să citească deocamdată, dar, cu certitudine, a intuit singurul cuvînt inscripţionat, în culori sîngerii, pe fundalul căutăturii mele damnate: *„Măcel!"* Aşadar, s-a răzgîndit subit şi, întinzînd o mînă acuzatoare spre subalterna apatică, a zbierat din toţi rărunchii: „Maricica a făcut! Maricica s-a băşit! Maricica s-a băşit!"

„O cadenţă de fagot."

Credeţi-mă că nu vreţi să aflaţi finalul scenei din mica încăpere, cu atît mai mult cu cît nici aerul insalubru al incintei nu ne permite deloc amînarea retragerii din peisaj. Vă invit doar să observăm împreună – în cele două crize ale tînărului Renato, una digestivă, cealaltă psihologică – un simptom mentalist, ce ţine de „bunele" obiceiuri comunitare autohtone. Există în noi o abilitate robustă, de transfer al responsabilităţii culpabile către alteritate, rezistentă chiar în clipele cînd exercitarea ei propriu-zisă înseamnă negarea evidenţei. Nu încetez să mă minunez în faţa acestei „virtuţi" naţionale, la care – inadaptare majoră – nu am acces psihologic. O văd (o admir, oare?) la politicieni, o văd la vedete, o sesisez la tot felul de „persoane publice". Prinşi cu mîţa-n sac (de atîtea ori!), respectivii ne privesc în ochi, duios-insolent, constatînd, cu glasul cel mai liniştit din lume: „Cum, io am făcut matrapazlîcul ăsta? Cînd, coane? Hai, fii serios, monşer, io sînt un respectabil de prim rang!" Neîndoios că, dacă ne-am depăşi stupoarea iniţială şi am împinge tirul întrebărilor mai în profunzime, toţi împricinaţii – precum Renato, bunăoară – ar răspunde în cor: „Nu noi am făcut, ci Maricica!" E bine, de aceea, că o avem încă pe biata Maricica prin preajmă, dar – atenţie! – privirea sa blazată şi nările blocate de miasme gazometrice păreau să sugereze că nu se află prea departe de momentul cînd va pleca şi ea, ca tot omul, la muncă în Italia.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

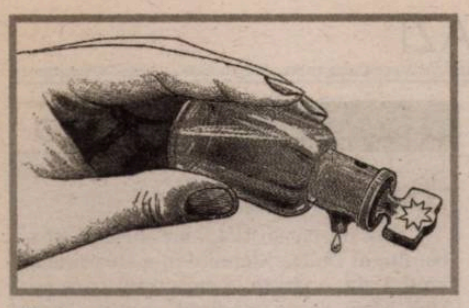

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Twitterească

Într-o recentă conferinţă ţinută în faţa publicului bucureştean, celebrul lingvist David Crystal şi-a prezentat o carte publicată în 2011 – *The story of English in 100 words* –, explicînd cum a ales cuvintele reprezentative de la care să poată reconstrui o istorie culturală (şi subiectivă) a limbii engleze. Cercetător extrem de sensibil la dinamica limbii, la funcţionarea ei socială şi culturală, autor, în ultimul deceniu, al unor cărţi inteligente şi captivante despre Internet, engleza globală, scurtele mesaje cu abrevieri ludice *(Txtng: the gr8 db8)*, David Crystal e un conferenţiar plin de umor, cu remarcabile performanţe actoriceşti şi o capacitate extraordinară de a transmite lucruri complicate şi controversate într-un mod limpede şi amuzant. Una dintre alegerile cele mai dificile din carte – a povestit el – a fost cea a cuvîntului final, care trebuia să marcheze tendinţele principale de îmbogăţire a limbii engleze din ultimii ani. Era logic ca termenul să aparţină tehnologiei comunicării informatice; a fost ales *twittersphere*, cuvînt format de la *twitter*, apt să evoce o formidabilă explozie de derivate, compuse şi contaminări glumeţe. Evident, familia lexicală a lui *twitter* e şi un exemplu de efemeritate, de posibilă dispariţie a cuvintelor odată cu ieşirea din uz sau din modă a tehnologiei.

Dincolo de asemănările de esenţă în structura şi funcţionarea limbilor naturale, globalizarea produce şi puternice convergenţe culturale: influenţa tehnologiilor moderne şi a Internetului acţionează aproape simultan în toate limbile. Cu atît mai interesante sunt diferenţele, pe care ne putem strădui să le înţelegem şi să le explicăm. Aş spune de la început că *twitter* nu mi se pare a fi dezvoltat în română o familie la fel de importantă ca alţi termeni recenţi din aceeaşi sferă. Pe de o parte, chiar produsul (sociologii ştiu probabil mai bine de ce) mi se pare mai puţin popular decît *blogul*, prin care se exprimă ambiţia scriitoricească şi jurnalistică, sau *Facebookul*, mai apropiat de sporovăiala cu vecinii şi arătarea pozelor din vacanţă. Serviciul de reţea socială *Twitter* s-a bucurat de o atenţie mai mare în spaţiul românofon în urmă cu patru ani, cînd devenise mijlocul unic de transmitere a informaţiilor despre incidentele din timpul manifestaţiilor de la Chişinău („aşa-numita *revoluţie Twitter*, cînd tinerii de la Chişinău au apelat la reţelele de socializare pentru a se reuni într-un protest împotriva puterii comuniste“, romania-actualitati.ro). Pe de altă parte, ortografia mai complicată, forma fonetică atipică pentru română (secvenţa *ui* alcătuită din semivocala *u* urmată de vocala *i*), lipsa de transparenţă nu ar părea să încurajeze extinderea folosirii cuvîntului. Aspectele strict lingvistice nu sunt totuşi hotărîtoare, în raport cu cele sociale şi culturale: *blog* (care a produs serii impresionante de derivate şi contaminări) e perfect integrabil în română, prin ortografie, pronunţie şi disponibilităţi morfologice, dar şi *Facebook*, care nu are asemenea avantaje formale, îl concurează prin frecvenţă şi capacitate derivativă.

O familie mai săracă.

Acestea fiind zise, recolta de termeni formaţi în română de la *twitter* nu e chiar săracă. Evident, circulă ca atare *twitter* (numele reţelei, în engleză „a ciripi“, „a sporovăi“) şi *tweet* (denumirea mesajului scurt trimis în reţea); acestea au fost chiar înregistrate în cea mai recentă ediţie a *Dicţionarului de cuvinte recente* al doamnei Florica Dimitrescu (a III-a, în colaborare cu Alexandru Ciolan şi Coman Lupu, 2013). De la *twitter* s-a format în primul rînd numele de acţiune *twitterală* (cu un sufix tipic limbii populare şi familiare): „*twitereala* politică“ (eblog.ro), „*Twittereala* te costă jobul la Vodafone Ungaria“ (micromoft.ro); „cre' că mă apuc şi eu de *twitterală*“ (polimedia.us). Termenul este uneori explicat sau substituit de sinonime: „Marius lansează un apel la *twitterală* (acţiunea de *a twittări*)“ (mihaidragan.ro); „*«Ciripeala» (twittereala)* este un fel de discuţie neîntreruptă despre orice“ (alexconstantinescu.ro). Verbul este adaptat în forma *a twitteri* („Înalta Curte de Justiţie din Marea Britanie *a «twitterit»* pentru prima dată“, stirileprotv.ro; „Am mai *twittărit* un pic“, *sport365.ro*), rar *a twitterui;* există totuşi şi alte propuneri: „*A twitteri* sau *a twittera?* Cred că nu ar rîde nimeni dacă s-ar opta pentru *a twitteriza*“ (verticalnews.ro). În conjugare, verbul are sufixul *-esc*: „Ce *twitterește* lumea & alte parascovenii“ (zelist.ro); „*Twittereşte* moldoveneşte“ (blogosfera.md) şi eu-neori reflexiv reciproc: „Schwarzenegger *se twittereşte* cu Medvedev“ (newz.ro). Am mai întîlnit supinul substantivat – „Primul *«twitterit»* de pe Lună“ (stirileprotv.ro); „Cam atît pentru moment, probabil voi reveni cu ceva completări, pînă atunci *twittărit* plăcut“ (needitat.ro) – şi derivatul nume de agent: „Salman Rushdie e un *twitterist* activ“ (adevarul.ro). Se observă că derivatele româneşti păstrează pentru finala *-er* ortografia englezească cu *e* sau transpun prin *ă* pronunţarea: *twittări, twittăreală, twittărist* (de obicei, scrise fără diacritice). Nu e rară nici transcrierea glumeaţă integrală a cuvintelor: „O să-ţi scoli tot *tuiterul* bucureştean în cap“ (makavelis.com); „ce faină era *tuităreala*“ (isilviu.com) etc. În esenţă, *twitter* nu e în română la fel de productiv ca în engleză, dar nici nu rezistă tendinţei generale de extindere creativă şi ludică.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

De ce să mai facem cercetare?

Cercetarea din România n-a interesat mai niciodată pe nimeni. Uneori, lucrurile au mers mai bine doar datorită unor inițiative personale, care au vizat un grup sau o anumită categorie profesională, și nu întreaga comunitate. Atît! Aparatul birocratic al statului, cel care strînge taxe și impozite și apoi le redistribuie, i-a lăsat deoparte pe cercetători și proiectele lor. Proiectele naționale sînt cum sînt: merg cînd și-aduce Guvernul aminte. Atunci, prim-ministrul sau ministrul Cercetării se caută prin buzunare, mai aruncă cevă mărunțiș, cercetătorii – care nu prea sînt nici guralivi, nici cine știe ce solidari – se reapucă de ale cercetării. Atît cît de poate! Și toată lumea e mulțumită. Planificare, certitudine, previzibilitate... lucruri de alții inventate. Ca atare, tot de āia să fie respectate.

Ciudat este că România se comportă la fel și cînd este vorba de parteneriate bilaterale și de cooperare internațională. Din fudulie, s-au semnat astfel de parteneriate, zicîndu-și domnii funcționari de prin Guvern „lasă, bă, că-i păcălim noi și pă āștia" și „poate trimitem acolo, pă ogoru' cercetării, niscaiva d'ai noștri". Sau or fi avut alte perspective, pe care eu nu le știu.

De pildă, România a semnat un parteneriat cu Franța, în vederea unei colaborări în domeniul cercetării (http://www.bulletins-electroniques.com/ actualites/071/717-77.htm). Din acest parteneriat, fiecare înțelege ce vrea: Franța respectă riguros calendarul și responsabilitățile asumate, România își vede de treabă așa cum știe mai bine, ignorînd orice regulă. Las la o parte episodul din iarnă, cu lansarea competiției ANR (Agence Nationale de la Recherche) – făcută cu întîrziere și, așa, mai pe sub umbrele neștiinței –, pentru a mă opri la recent eșuatul parteneriat PICS (Projet International de Coopération Scientifique), lansat de CNRS. Informațiile le-am primit de la Serviciul Cultural al Ambasadei Franceze la București, pe la jumătatea lui martie, și nu de la ANCȘ, UEFISCDI, CNCS sau cum s-or numi, că instituții avem, slavă Domnului! Termenul pentru depunerea unui proiect era 2 aprilie. Fiind vorba de un program de colaborare bilaterală, proiectul trebuia depus simultan la cele două instituții partenere CNRS (https://dri-dae.cnrs-dir.fr/spip.php?article155) și ANCȘ (http://www.ancs.ro/ro/articol/2893/programe-interna-ionale-cooperari-bilaterale-apel-deschis-romania-franta-cnrs-2013-2015). Numai că instituția cu pricina te trimite la UEFISCDI (http://uefiscdi.gov.ro/articole/ 3094/Cooperari-bilaterale—Proiect-International-de-Cooperare-Stiintifica-PICS-Romania-Franta.html), unde competiția nu există. Cum tot francezii mi-au oferit și datele de contact ale persoanelor responsabile, pun mîna pe telefon și întreb ce se întîmplă. Doamna responsabilă, Claudia Murea, pare mirată de un astfel de apel. N-a auzit, nu știe nimic, sugerează că poate doamna Elena Dinu, fosta responsabilă cu gestionarea acestor parteneriate, plecată din ANCȘ în structura Ministerului, cu dosarele în brațe, ar ști mai multe. Sun la Minister, dar doamna cu pricina e de negăsit. Las timp de gîndire și revin a doua zi, la fel de dornică de a cunoaște situația acestor proiecte bilaterale. Sătulă, probabil, de atîtea întrebări, doamna responsabilă mă expediază cu: „Nu avem nici o informație. Așteptăm să vedem ce se întîmplă. Dacă se deschide sau nu." „Păi, în Franța, termenul este 2 aprilie pentru proiectele PICS, nu trebuie să fie simultan, dacă tot este vorba de un proiect bilateral?" insist. „Nu, nu... noi avem alte termene" mă asigură doamna, obosită de atîta insistență. „Dar este vorba de același proiect, de un proiect comun" protestez. „Acolo e o preselecție, nu ați văzut? Noi nu facem preselecție. Uitați-vă pe site-ul nostru. La revedere." De atunci, mă tot uit ca vițelul la poarta nouă, cînd pe ANCȘ, cînd pe UEFISCDI, poate-poate se mișcă ceva. Preselecția s-a dus și, odată cu ea, și termenele, și toate cele. Cam la fel a fost și anul trecut, cînd s-au afișat doar rezultatele.

Așa se face cercetare pe la noi. Se semnează parteneriate, ministrul de resort mai face o vizită prin lume, mai vede una-alta, mai bea o șampanie, mai cumpără un Vuitton, și apoi își vede de ale lui. Printre altele – grație sau din cauza Guvernului post-Funeriu –, avem chiar și un ministru de care n-am auzit decît așa... vag. Nici măcar acum, cînd Guvernul s-a înfruptat din bugetul „fabulos" al cercetării.

Dar așa ne trebuie, nouă, tuturor cercetătorilor, din moment ce ne mulțumim cu mărunțișul de prin buzunarele prim-ministrului. Solidaritatea, pentru niște oameni cu orgolii atît de mari, e rară. Am citit, în schimb, o serie de proteste individuale. Mă înclin și le mulțumesc, sperînd, totuși, la normalitate, și nu la mărunțiș. Altminteri, de ce să mai facem cercetare?

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În șalvari și cu işlic. Biserică, sexualitate și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

„Born Guilty" (I)

„Sînt născut în 1942, iar sfîrșitul Războiului al Doilea Mondial m-a surprins avînd 3 ani, o vîrstă la care totul pare posibil. Deci, să ne imaginăm, pentru început, că americanii și englezii nu i-ar fi cedat lui Stalin jumătatea lumii care a devenit blocul comunist. Că zidul Berlinului nu s-ar fi ridicat, că Războiul Rece n-ar fi existat, că nici o cortină de fier nu s-ar fi lăsat. Că n-ar fi existat acel șervețel pe care Churchill i-a scris lui Stalin despre România: «90% tu – 10% noi.» Cîtă fericire s-ar fi răspîndit pe pămînt! (...)

Deci: ● Sfîrșitul războiului și Tratatul de la Yalta cedează România Uniunii Sovietice. ● În decembrie 1947, tînărul Rege Mihai I al României este silit să abdice și să părăsească țara. Guvernul comunist impus de Moscova și susținut de tancurile sovietice interzice partidele politice, decide teroarea dominației unui singur partid și extermină floarea intelectualității și a tineretului României. ● Ideologia comunistă, socialismul științific și materialismul dialectic nasc în cultură principiul realismului socialist. ● Biserica Ortodoxă devine un instrument al puterii. Unele culte sînt interzise, preoții lor devin deținuți politici. Aproape că nu există o familie fără cineva în închisoare. ● Întrebarea fundamentală, înainte de a fi luat în considerație ca om, era: «Ce-a fost mama, ce-a fost tata?» Justiția pretinde ca tu să dovedești că ești nevinovat și că nu ea trebuie să aducă probele vinovăției tale. ● Stalin, marele nostru vecin prieten de la Răsărit, și Republica comunistă devin teroarea unui popor de 20 de milioane, dintr-o țară rotundă, frumoasă și bogată, cu ieșire la mare și cu o milenară tradiție de voievozi și domnitori apărători prin secole ai creștinătății și susținători prin sacrificiu ai Renașterii occidentale."

Ion Caramitru, fragment din „Discurs ținut în Camera Comunelor din Parlamentul britanic" (18 februarie 1992), în *Litere, Arte, Idei* (supliment al *Cotidianului)*, 24 februarie1992.

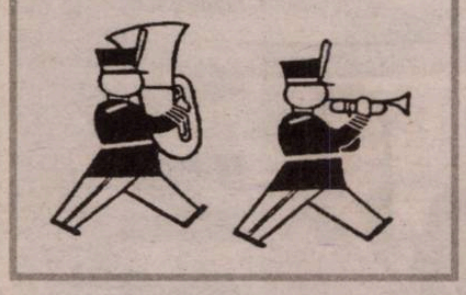

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Fascinantul spectacol al imposturii

Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii... și fraza poate să continue în orice direcție. Dar oriunde s-ar îndrepta, spre orice destinație semantică, atît drumul, cît și straiele de călătorie ale frazei sînt fatalmente sortite rîsului ușor nervos. Și poate nu atît rîsului, cît sentinței de nezdruncinat a platitudinii. Aproape orice remarcă despre impostură conține un bagaj de banalitate cel puțin egal ca greutate cu cel din cala frazelor purtătoare de mesaje meteorologice. Adică spațiul punctelor de suspensie se poate umple cu orice. Destinul trist al frazei e pecetluit, înainte ca ea să se organizeze într-o zicere de orice fel.

Să spunem că – iau un exemplu, la întîmplare, ca la un examen de admitere, cu probă la care trebuie să construiești fraze, cu ajutorul unor cuvinte date – formularea completă ar fi următoarea: „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii, chipul lumii ar arăta cu totul altfel." Nu-i ușor ridicol? Plat? Cumva pleonastic? Ba da. Sigur că da. Încercați exercițiul āsta. Înlocuiți cu orice punctele de suspensie de după cuvîntul „impostură", și veți vedea că oricare construcție apărută mai departe nu prea are nici o șansă de a depăși coada adunată la bariera platitudinii. Mai propun două variante – obligatorii, după părerea mea. Una ar arăta cam așa: „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii, n-am mai mîzgăli atît de mult hîrtia, cu pretenția că scriem." Bun, cu rezerva că povestea cu hîrtia e depășită de multă vreme. Cine mai scrie pe hîrtie? Mă rog, āsta e cu totul alt subiect, să nu ne pierdem. Cealaltă variantă, în cel mai pur spirit de fairplay, ar putea fi următoarea: „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii, nu ne-am mai răzbuna atît de mult pe lume și nu ne-am dezlănțui frustrările, cu pretenția că citim."

Exercițiul poate continua pe o perioadă de timp care se poate modifica, în funcție de gustul și dorințele fiecăruia dintre noi. Nu-i concurs. E în funcție de metabolismul gîndirii oricărui participant la acest exercițiu. El se poate diversifica, atît la nivelul problematicii, cît și la nivelul numărului de cuvinte folosite. Însă ideal ar fi să păstrăm structura care presupune existența unei singure fraze. În felul acesta, cu iluzia disciplinei, se poate păstra ideea unui exercițiu ca oricare. Cum ar fi să renunțăm la rigoarea aceasta?! Ne-am trezi cu texte de dimensiuni amazonice, cu stufoșenii nemaivăzute, cu mii de cuvinte organizate, mai mult sau mai puțin entuziast, în jurul *fascinației imposturii*. Și am nimeri în alte părți, spre care nu intenționasem să ne îndreptăm. Ideea de la care am plecat – să nu uităm! – e faptul că orice am formula într-o frază care începe cu „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii" e sortit – indiferent care e continuarea – să sune plat. Adică să nu atragă atenția în mod deosebit. Să curgă la vale, pe neobservate, laolaltă cu toate frazele care curg, zilnic, spre nicăieri.

Bine, se știe, există și modalități legale de a fenta regula. Adică tehnici *marqueziene*, prin care o biată frază se poate întinde pe parcursul unor sumedenii de pagini. Ceva de genul: „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii, n-am rîde cu îngăduință de măscăriciul *burlinos* – vine de la *burtos* și *slinos* –, veșnic cherchelit și gata oricînd să aibă păreri competent-jurnalistice despre orice pe lumea asta, n-am îngădui cu atîta generozitate ca orice maimuțoi să arunce cu coji de banană după ce s-a cocoțat în pomul central al parcului zoologic din care cu toți facem parte, am fi mai reactivi și mai urzicați cînd abuzul devine normă și «se consubstanțializează» cu aerul pe care îl respirăm zilnic, n-am mai hăhăi la orice zicere a unui prost cu spume, poate că nu ne-am mai minți și iluziona că – învestind cu seriozitate niște tîmpenii evidente – viața și demnitatea noastră au un curs firesc, n-am accepta cu atîta seninătate urcarea în copac a suinelor biruitoare, poate că ne-ar fi mai greu să înghițim minciuna grosolană, slobozită ca mîncarea pentru peștii dintr-un acvariu supraaglomerat, dar poate că nici n-ar fi atîta veselie, antren și distracție în jur, atîtea ingrediente care ne fac să fim mîndri că sîntem români, și că ne refugiem în povești cu «repere», tocmai pentru a nu face nimic, tocmai pentru a conserva starea de transă a spectacolului, a *programului artistic* cu care umezim fiecare zi, ca dintr-o felie de lămîie, pentru ca totul să fie, pînă la urmă, comestibil..."

Cum spuneam – alegînd niște cuvinte la întîmplare –, exercițiul poate fi driblat, la limita legalității, prin folosirea frazei foarte lungi, care, la rigoare, tot frază e. Dar nu prea există interesul unui asemenea *dribbling*, pentru că exercițiul devine atît de confuz, încît permite ascunderea unor lucruri foarte triste și deloc frumoase, în interiorul lui. Ori nu āsta e scopul exercițiului. Ideea e să fie cît mai simplu și scurt, în așa fel încît să țină atenția trează, măcar un pic. Prin urmare, fentarea de orice fel își pierde hazul, cu atît mai mult cu cît e vorba de un exercițiu care produce, pînă la urmă, un rezultat plat, neatractiv, nespectaculos. Pentru că orice ar urma după virgulă – așa cum s-a văzut mai devreme – e cumva pleonastic.

Exercițiul merită încercat, chiar și așa, cu finalul āsta al lui, atît de previzibil. La o minte supercreativă, cine știe ce poate ieși? Pentru noi, indivizii tipici, se poate încerca și cea mai dură dintre variante, aceea a autoreferențialității la vedere. Adică ceva de genul: „Dacă nu ne-ar fascina atît de mult spectacolul imposturii, nu am vorbi atît de mult despre el, cu iluzia că, vorbind, am scăpa de dînsul și l-am proiecta pe alții." Dar, vedeți, e la fel. Plat. Pleonastic. Nu sună. Poate mai încercați dumneavoastră.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cadavre pentru lecţii pe viu

În articolul său despre expoziţia *The Human Body* găzduită de Muzeul Antipa, doamna Adriana Săftoiu aduce din nou în discuţie dialogul defectuos pe care Ministerul Educaţiei îl are cu populaţia şcolară.

În rezumat, argumentele doamnei Săftoiu ar fi următoarele: 1. Ministerul Educaţiei s-a pripit cînd a recomandat ca vizitarea expoziţiei, de către copiii sub 12 ani, să se facă doar cu acordul părinţilor şi cînd a semnalat că expoziţia ar putea avea un „impact emoţional negativ" asupra micilor vizitatori. 2. Expoziţia a circulat în nenumărate ţări civilizate şi a avut milioane de vizitatori. 3. Expoziţia are reale virtuţi pedagogice fiindcă: a. Copiilor li se explică felul în care cadavrele sînt transformate în exponate. b. Cadavrele sînt ale unor oameni ai străzii, şi nu ale unor deţinuţi politici. c. Înveţi să te laşi de tutun, privind de aproape un plămîn bolnav „real" d. Expoziţia este o lecţie de anatomie „pe viu" (!), cadavrele ajutîndu-l pe copil să descopere ce „maşinărie ingenioasă, perfectă" este corpul uman.

Bun, am scris de nenumărate ori despre gafele, inepţiile, incompetenţele Ministerului Educaţiei. Sînt de acord că protejarea minorului de agresiunea unei expoziţii neobişnuite nu e o prioritate în agenda plină de treburi nerezolvate a instituţiilor şcolare. Cred, totuşi, că recomandarea Ministerului este una, în cel mai rău caz, benignă: în definitiv, e normal să te gîndeşti de două ori cînd trimiţi copiii să vadă nişte cadavre. (Mi se pare cinică îngrijorarea vizitatorilor că acestea ar putea fi ale unor deţinuţi politici, ca şi cum, dacă ele ar aparţine unor oameni ai străzii, corpuri nerevendicate de nimeni, asta ar da deplină legitimitate expunerii lor.) Pe de altă parte, e stranie ideea că trebuie să plastinăm nişte cadavre ca să oferim copiilor lecţii de anatomie pe viu. Asta într-o epocă în care numai cine nu vrea nu are parte de lecţii de anatomie extrem de performante, cu programe care simulează la perfecţiune fiecare muşchi, mişcare, transformare, circuit, celulă din corpul uman. Da, cred că nişte cadavre „puse" să alerge, precum şi explicaţia privind felul în care nişte trupuri au fost scufundate în acetonă, apoi în polimeri siliconaţi, pot avea un impact emoţional negativ asupra copiilor.

Argumentul cum că aceste exponate au avut milioane de vizitatori în lumea întreagă mi se pare irelevant: sînt cunoscute zeci, sute de produse artistice sau ştiinţifice, de un gust îndoielnic şi/sau cu o utilitate cvasinecunoscută, care au stîrnit valuri de admiraţie în ţările civilizate ale lumii.

N-am să aduc în discuţie argumente creştine împotriva acestei idei. Ştim – de dragul ştiinţei, omenirea face experimente amuţitoare, crude, stranii, păguboase şi ne bucurăm cînd aceste experimente, mult blamate, produc tratamente eficiente împotriva bolilor, de exemplu.

Însă o astfel de expoziţie naşte, legitim, o întrebare: la ce bun? Am depăşit de mult etapa în care secţionam cîini, iepuri şi oameni, ca să vedem unde le e inima sau ficatul. Ce utilitate ştiinţifică ar putea avea să vezi, pe nişte cadavre, ceea ce poţi vedea în animaţii destul de convigătoare, pentru realizarea cărora s-au folosit deja experimente pe cadavre donate explicit în acest scop?

Admit, în acelaşi timp, că Ministerul Educaţiei ar putea avea sau ar trebui să aibă mult mai multe motive de îngrijorare decît o expoziţie, pe care, în fond, poţi alege să o vizitezi sau nu: spre exemplu, limbajul şi imaginile violente la care sînt expuşi copiii zi de zi – nu la televizor, ci în şcoli, agresivitatea dascălilor şi a adolescenţilor, limbajul de lemn folosit în curriculum-ul şcolar şi în predarea lecţiilor etc. E cazul, deci, ca şi Ministerul Educaţiei să-şi scoată propriile cadavre din dulap şi să le înmormînteze creştineşte.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

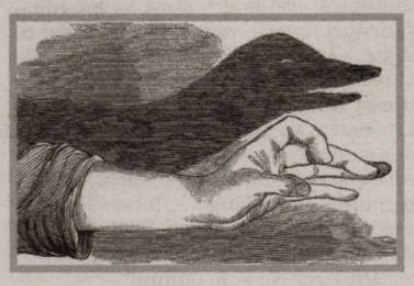

Iaromira POPOVICI

bazar

Zile de naştere

La şcoală, am intrat mereu în categoria – evident nefericită – a copiilor ale căror zile de naştere pică în vacanţe. A mea cădea exact la începutul vacanţei de primăvară, cînd mai toţi plecau pe la bunici, la ţară.

Mie nu-mi rămînea decît să mi-o serbez acasă, cu părinţii şi prietenii din copilărie. Ceea ce, desigur, era departe de a fi cel mai rău lucru din lume. La mine acasă era o lume, lumea „Benzii bune". Banda bună locuia pe nişte rafturi negre, improvizate de bunicul meu, şi pe fostul meu pat de bebeluş. Erau – aţi ghicit – jucăriile mele. De ce „Banda bună"? Pentru că nu era vorba de una care ataca la drumul mare: „banda" era doar o formă de organizare mai... boemă. De cîte ori veneau prieteni la mine, îi organizam pe membrii bandei în diverse acţiuni: de pildă, construiam un bar cu mese şi personaje...

Toate astea se întîmplau undeva pe la etajul 5 al unui bloc din Şoseaua Giurgiului, în spatele unor perdele Disney. Perdele în umbra cărora visam, în diverse etape, că vor veni personaje mitologice, fantastice: mai întîi, jucării înviate peste noapte, care vor vorbi cu mine; apoi, prietena mea imaginară, Cari Maca – o raţă antropomorfizată, căreia îi ţineam loc în troleibuz; şi, mai tîrziu, la vîrsta... aceea... însuşi Zburătorul – ce-i drept, sub înfăţişarea unui coleg de clasă de atunci, cu care mă uitasem la *Amintiri din copilărie* pe proiector.

Revenind (cam greu, recunosc...) la zilele mele, ele erau idilice şi afectuoase, în spatele perdelelor Disney: dar nu aveau legătură cu lumea reală – cea forfotitoare, palpitantă şi, de multe ori, crudă – cu care mă confruntam la şcoală. Şcoală despre care tatăl meu spunea că prosteşte – şi, în multe sensuri, a avut dreptate. Şcoala te obliga să uiţi lumea mai mult decît Disney-ul de acasă, înlocuind-o cu lupta pentru supravieţuire şi supremaţie.

Or, chestia cu ziua de naştere care pică în vacanţă tocmai asta nu-mi permitea: să mă adaptez la realităţile sociale ale şcolii. De aceea, cînd, în sfîrşit – nu ştiu cum s-a întîmplat –, în clasa a VIII-a, ziua mea a căzut în ultima zi de şcoală, a fost evenimentul vieţii mele. I-am scos pe copii la cofetărie şi ştiu că am primit atîtea flori, încît abia puteam merge cu ele pe stradă. Înaintam încet, cu o mîndrie exagerată, şi zîmbeam tîmp (mai ales că florile respective stătuseră un timp în casa – apropiată de şcoală – a colegului care îmi plăcea pe-atunci, cu acordul mamei lui).

A fost aniversarea pe care mi-o amintesc cel mai viu. Au urmat nenumărate altele, pentru că, în vremea liceului, ziua mea nu mai pica în vacanţă. Iar eu nu pierdeam nici o ocazie să mi-o serbez, cu conştiinciozitate, acasă (care casă nu mai era cea cu perdele Disney, ci una fără perdele, dar ceva mai în centru). În liceu, îmi invitam mereu „iubirea imposibilă" din vremea aceea (evident, un coleg care, precum în majoritatea romanelor de gen, habar nu avea de existenţa mea) şi cadoul cel mai mare erau vreo două blues-uri pe care reuşeam să i le smulg. În timpul facultăţii, petrecerile s-au succedat în acelaşi loc, cu din ce în ce în ce mai multă lume (şi, în prima parte, cea a sfîrşitului anilor '80, cu mîncarea din ce în ce mai greu obţinută). Îmi aminesc linoleumul nostru bleu murdar, pe care se mişcau vivace picioarele dansatorilor. Precum şi îmbîrligăturile între foşti/actuali parteneri, care ajungeau să se revadă în înghesuiala pe care o provocam.

Treptat, spaţiile s-au schimbat şi am ajuns, ca orice studentă care-şi ia viaţa-n mîini, să locuiesc într-un demisol. Şi acolo se serbau zilele de naştere, cu diferenţa că totul se desfăşura într-un mare pat, care ocupa aproape întreaga încăpere: mîncam şi jucam jocuri literare, împăturind cîte o foaie şi trecînd-o de la unul la altul...

Acum, continui să îmi serbez ziua, în virtutea tradiţiei, cu la fel de mulţi oameni. Am încercat de cîteva ori la restaurant, o dată chiar în Serbia, la rude. Dar cel mai bine e acasă (evident, altă casă), tot în înghesuială. Aglomerarea de prieteni îmi aduce aminte de idealul meu (autobuzul cu prieteni despre care am mai scris) şi mă face să nu mai simt golul trecerii timpului şi al vîrstelor...

Selma IUSUF

legende urbane

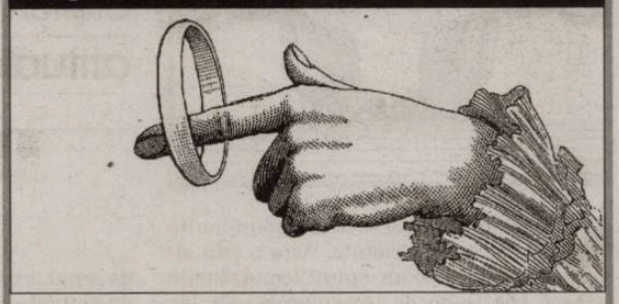

Sculatul de dimineaţă

Sculatul voluntar de dimineaţă e pentru leneşii care ştiu să se bucure de viaţă. Sună neplăcut, a sentinţă definitivă – nu e, sună a contradicţie – nu e. Oricît m-aş fi gîndit, n-am descoperit nimic mai ritualizat în cotidian decît acest sculat dis-de-dimineaţă. Căci nu e nimic mai plăcut decît să te trezeşti înaintea tuturor şi, în liniştea adormită a casei, să te bucuri de două-trei ore doar cu tine şi tabieturile tale – oricare ar fi ele – înainte de începutul public al fiecărei zile.

6, 6 şi jumătate, într-o dimineaţă neagră de iarnă, pot părea un coşmar pentru mulţi dintre cei care nu-s nevoiţi să ajungă la muncă pe la 8 fix. Cei nevoiţi să se trezească la orele astea, ca să plece repede la muncă, au deja alte metode de a rezona cu situaţia. Nu despre ei vorbim acum. Vorbim despre cei al căror program zilnic începe ceva mai tîrziu.

Prima cafea fierbinte, prima ţigară (poate). Trecerea uşoară în luciditatea treziei totale. Liniştea. Bucuria de a citi pe îndelete, în bucătărie, un articol oarecare, despre gazele de şist, şi un altul despre Nigella Lawson, regina brioşelor englezeşti. În dimineţile de primăvară tîrzie către vară, poţi chiar să auzi, în oraşul încă tăcut, cîntec de păsări mici. Mierle, privighetori, ce-or fi, sînt minunate. Vrăbii certăreţe. Ai timp să uzi florile, să mai faci o cafea, să vezi ce mai spune lumea pe Facebook. Trecerea spre obligaţiunile zilnice e uşoară, treptată, senină, nehurducată.

De partea cealaltă, tabăra somnoroşilor pare a fi cea mai chinuită. Pentru ei s-au inventat *snooze*-urile din ceasuri şi telefoane apăsate de două, trei, şapte ori, din năclăiala dulce a somnului. Pentru ei au imaginat unii (probabil că tot nişte semeni în suferinţă) cele mai teribile ceasuri deşteptătoare. Unul începe să sune din rărunchi şi, în momentul în care începe să bîzîie, un mecanism împrăştie în dormitorul bietului somnoros patru piese de puzzle. Maşinăria nu e opreşte din sunat pînă ce amărîtul nu se scoală din pat şi nu asamblează la loc, pe ceas, cele patru piese. În 2005, costa vreo 52 de dolari. Altcineva se gîndise să facă un deşteptător care să înceapă să toace bani dacă nefericitul nu se scula de-a binelea din pat. Ceasul arăta ca un dreptunghi de plastic transparent în care, de cu seara, masochistul respectiv putea să pună o bancnotă. Sau buletinul. Sau actele de la casă. Nu se trezea de-a binelea, maşinăria începea să toace. *„You snooze, you lose"* – erai avertizat. Un altul îşi montase de pat un fel de compresor legat la computer, care începea să-l hîţîne pe adormit. (iată link-ul, pentru curioşi – http://www.geeksaresexy.net/2009/06/26/alarm-clock-from-hell/). „Nematinalii" au mari probleme, credeţi-mă.

Cunosc oameni care dorm în pat cu trei telefoane, fixate să sune fiecare la zece minute, unul după altul. Mă gîndesc că, în condiţiile astea, cu fracturarea neostoită a leşinului somnolent de dimineaţă, ajungi să-ţi începi ziua teribil de nervos. Sînt oamenii care au coşmaruri dimineaţa şi cei care sînt mai totdeauna pe marginea disperării matinale. Trecerea din somn în trezie nu se face fără un strop de dramă. Pînă să nu mi se aşeze cumva organismul în trezitul bucuros dis-de-dimineaţă, îmi amintesc zilele în care trebuia să mă trezesc devreme, ca să plec la şcoală. Nici o rugăminte n-am precupeţit ca să mai pot trîndăvi în căldura molcuţă a păturii. Nici un motiv n-a scăpat invocat ca să mai pot rupe cîteva minute de somn mai dulce ca mierea. Nici o falsă durere de burtă, cap, picioare, dinţi sau urechi n-a fost uitată, în speranţa că poate îmi înduioşez părinţii. Ceasul deşteptător – pe care l-am lovit de-atîtea ori în cap, cu ură – nu îmi mai strică însă viaţa. Dar nu pot să nu mă uit cu cea mai umană compasiune la cei care apar buimaci, cu obrazul mototolit, la 10 dimineaţa. Ştiu prin ce trec. E la fel de adevărat că, atunci cînd pentru ei începe ziua – undeva spre noapte –, nouă, matinalilor, ni se cam termină fluidul vital. Şi ni se face somn cînd distracţia abia începe. N-are nimic, lor o să le zîmbesc de dimineaţă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

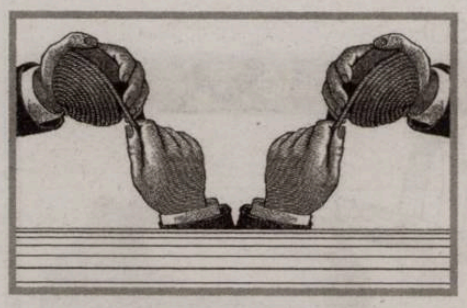

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Scandalurile din Moldova

Scandalurile unei societăţi spun multe despre acea societate. Asta o ştiu sigur. Ce anume spun scandalurile astea e chestiune de interpretare. Vă las dumneavoastră interpretarea, mă rezum să trec puţin prin scandalurile din Republica Moldova, aşa cum se văd ele din presa locală.

În fiecare an, pe 7-8 aprilie se reaprinde discuţia despre pedepsirea celor care au bătut şi au omorît oameni în 2009. Ţin bine minte acele evenimente, pentru că m-am nimerit la Chişinău. Se poate spune că de atunci „m-a prins flama" cu Republica Moldova. A fost o întîmplare dintre cele care îţi pot marca viitorul. Acum, jumătate dintre activităţile organizaţiei pe care o conduc au legătură cu Moldova. Recent, am deschis o filială şi la Chişinău, se numeşte chiar aşa: Centrul Român de Politici Europene – Republica Moldova. Este o „asociaţie obştească", aşa cum se numesc ONG-urile în legea moldovenească.

În fiecare an, la început de aprilie, presa de la Chişinău scrie despre nedreptate. „În 4 ani, procurorii au pornit 102 cauze penale în Dosarul «7 aprilie». 31 dintre acestea au fost expediate în judecată. 14 poliţişti au fost condamnaţi, alţii 20 – achitaţi. Cei 14 condamnaţi au primit pedepse cu executare condiţionată", scrie *Ziarul de Gardă*. Cu alte cuvinte, 3 morţi, 600 de arestaţi şi 14 pedepse fără puşcărie. Plus nişte scuze publice de la ministrul de Interne actual.

A fost apoi scandalul „10 pentru Moldova". Televiziunea Publika a cerut Institutului IMAS – Chişinău (filiala locală a IMAS din România şi cel mai respectat brand de cercetare sociologică din Republica Moldova) să întrebe populaţia care sînt cei mai buni zece moldoveni la diverse categorii. IMAS a măsurat cinstit şi a ieşit Vladimir Voronin drept cel mai bun politician. Era de aşteptat, doar partidul său e pe primul loc ca voturi şi la alegeri, şi în sondaje. La categoria oameni de afaceri, IMAS a dat pe primele trei locuri: Vlad Filat, Vlad Plahotniuc şi Oleg Voronin. Televiziunea a decis să-i descalifice pe primii doi, din cauză că sînt şi politicieni, astfel încît premiul a mers la Voronin cel mic, fiul lui Vladimir. Ironia sorţii: la început de aprilie, doi Voronini printre cei mai buni moldoveni. Puhoi de critici s-au revărsat peste Publika şi peste IMAS.

Mai e, apoi, scandalul declaraţiilor de avere. Moldova a adoptat o lege a declarării averilor şi a făcut şi o instituţie – Comisia Naţională de Integritate. I-am adus prin CRPE pe şefii instituţiei la Bucureşti, să înveţe de la ANI: a fost un moment de mîndrie pentru mine să văd o instituţie românească ce zbîrnîie la capitolul bune practici. Sistemul IT şi procedurile ANI le-ar veni mănuşă celor de la Chişinău, şi încercăm să căutăm finanţare pentru un proiect mai mare de asistenţă ANI – CNI. Acum, însă, presa de la Chişinău este ocupată să studieze declaraţiile de avere abia depuse. Concluzia este cinică: politicienii sînt bogaţi, prea bogaţi faţă de ţara pe care o conduc. E un pas inevitabil. Transparenţa năucește la început. Dacă CNI va funcţiona mai mult decît ca arhivă de declaraţii şi va fi chiar un organ de control, cum a reuşit ANI, oamenii vor simţi şi ceva dreptate. *Adevărul – Moldova* ia la control afacerile trecute pe numele nevestelor de politicieni. *Ziarul de Gardă* urmăreşte cazul unui judecător cu ditamai vila într-un cartier select. *Jurnal de Chişinău* observă că Plahotniuc este, în acte, mult mai sărac decît îl ştie toată lumea. Dacă nu vor urma investigaţii, simpla transparenţă mai mult îi va enerva pe oameni. Dacă vor urma, politicienii îi vor pune gînd rău Comisiei, ştim povestea.

Ziarul *Capitala* anunţă că primăria continuă evacuarea forţată a gheretelor din centru. Proprietarii ameninţă cu proteste. Îmi dau seama că la Chişinău nu sînt cîini vagabonzi. Fericirea de a nu avea ONG-işti de genul prostănac-sentimental-odios-iubitor de animale.

Deputatul liberal Ana Guţu a depus o sesizare la Curtea Constituţională, prin care îi cere să decidă că articolul 13 din Constituţie, cel care spune că limba oficială este „limba moldovenească, funcţionînd pe baza grafiei latine", trebuie interpretat ca zicînd că este vorba despre limba română. Sesizarea se pare că a stîrnit furia presei de limbă rusă, pe care încă nu sînt în stare să o citesc (iau lecţii de rusă, dar sînt mai pesimist acum decît cînd am început). Celelalte ziare de limbă română ignoră subiectul, dar *Timpul* face contracampanie de apărare a deputatei Guţu.

Maia Sandu, tînăra ministră a Educaţiei, absolventă de Harvard şi cu CV de expertă a Băncii Mondiale la Washington, a avut ideea de a instala camere de luat vederi la Bacalaureat. Şeful Partidului Liberal, Mihai Ghimpu, a afirmat că liceenii vor fi timoraţi de camere şi că Sandu are o mentalitate comunistă. A fost doar una dintre ieşirile ciudate ale lui Ghimpu, din ultima vreme (a pornit şi un război inutil cu presa), de unde a ieşit destul de şifonat: ziare diverse i-au luat apărarea Maiei Sandu, care numai CV de comunistă nu are.

Evident, aceste scandaluri sînt acoperite de preocuparea pentru cine va forma guvernul. După ce premierul Filat a denunţat acordul coaliţiei Alianţa pentru Integrare Europeană 2 – în principal pentru că era enervat de Vlad Plahotniuc şi de al său Partid Democrat –, Guvernul a căzut în Parlament. Apoi, după lungi negocieri, Filat şi Plahotniuc par a se fi împăcat. Se zvoneşte insistent că Plahotniuc va fi numărul 2 în Guvern. Evident, ideea de a produce o ditamai criza politică pentru a-l da afară pe Plahotniuc din funcţia de vicepreşedinte la Parlament, pentru a-l lua apoi în Guvern, sună ca naiba. Vlad Filat nu a avut şi următoarele mişcări pregătite. După ce Filat şi Plahotniuc au bătut palma, al treilea partid din coaliţie, condus de Mihai Ghimpu, a zis că nu-l mai votează pe Filat cu nici un chip. A zis Ghimpu aşa, dar a urmat un moment dramatic: vreo 20 de oficiali PL (miniştri, majoritatea deputaţilor, lideri de filiale), în frunte cu deputata Guţu – cea de mai sus – au zis că îl vor schimba pe Ghimpu din funtea partidului. Cînd scriu, această dramă e în plină desfăşurare şi simt că pitorescul domn Ghimpu ar merita un articol separat, dacă nu apare vreo altă urgenţă – aşteptaţi-vă la un astfel de articol, săptămîna viitoare.

Ziarele s-au împărţit atît de evident în criză, încît e predictibil ce vei citi. *Timpul* e anti-Filat, deci ţine cu Ghimpu, de conjunctură. Totuşi, directorul ziarului, Constantin Tănase, are dreptate cînd zice că Filat a denunţat acordul fostei coaliţii zicînd că „Republica Moldova este sub asediul unei structuri oligarhice gata să ţină ostatici cetăţenii, o întreagă ţară, numai pentru a-şi satisface propriile interese! Această stare de lucruri nu mai poate fi continuată." Adică, gata, această „structură oligarhică" a fost distrusă şi Moldova nu mai e ostatica ei?

Moldova Suverană – care altădată era ziarul comuniştilor şi era savuros în felul său – acum nu mai are nici un haz: este pe faţă pro-Filat şi scîrbos anti-Ghimpu (atacuri mizere, de nereprodus). Titlurile sînt de genul: „Guvernul ia toate măsurile pentru a dezvolta un sistem modern de ocrotire a sănătăţii".

Revista *Săptămîna* publică un articol intitulat „Modelul Chavez", scris de un anume Robert Skidelsky. Mi s-a părut cunoscut şi am verificat pe Google. Ce să vezi! Acelaşi articol (la literă) era publicat recent de *Dilema veche*. La noi se zicea că „Robert Skidelsky este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie", se menţiona „Copyright: Project Syndicate, 2013" (ceea ce înseamnă că *Dilema veche* plăteşte pentru a republica) şi că traducerea aparţine Stelei Giurgeanu. În *Săptămîna* de la Chişinău nu este precizat nimic de traducere, nici cine este Skidelsky. Cine nu ştie poate crede că o fi ceva polonez care a scris în română pentru revista *Săptămîna*.

Dar tind să îi iert, pentru că în acelaşi număr, ştirea despre propunerea preşedintelui Timofti ca Filat să fie iar premier este însoţită de monologul Soniei din *Unchiul Vania:* „N-ai încotro, trebuie să trăieşti! *(Pauză)* Noi, unchiule Vania, vom trăi. Vom trăi un şir lung-lung de zile, nopţi lungi; vom îndura răbdători chinurile pe care ni le va pregăti soarta; (...) iar cînd ne va veni ceasul, vom muri umili, şi dincolo vom mărturisi că am fost chinuiţi, că am plîns, că ne este sufletul amar, şi lui Dumnezeu i se va face milă de noi, unchiule, dragule unchi, vom cunoaşte o viaţă senină, minunată, frumoasă, ne vom bucura, iar necazurile de acum le vom privi cu înduioşare, zîmbind – şi ne vom odihni. (...) Vom auzi îngerii, vom vedea tot cerul cu diamante, vom vedea cum tot răul de pe pămînt, toate necazurile noastre se vor topi în bunătatea care va umple întreaga lume şi viaţa noastră va deveni paşnică, tandră, dulce ca o mîngîiere. Eu cred, cred... *(Îşi şterge ochii cu batista)* Sărmanule unchi, sărmane unchiule Vania, plîngi... *(Printre lacrimi)* În viaţa ta, nu ai avut bucurii, însă aşteaptă, unchiule Vania, aşteaptă... Ne vom odihni... *(Îl îmbrăţişează)* Ne vom odihni!"

Traducerea din rusă: să zicem „de Cristian Ghinea" şi sîntem chit!

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

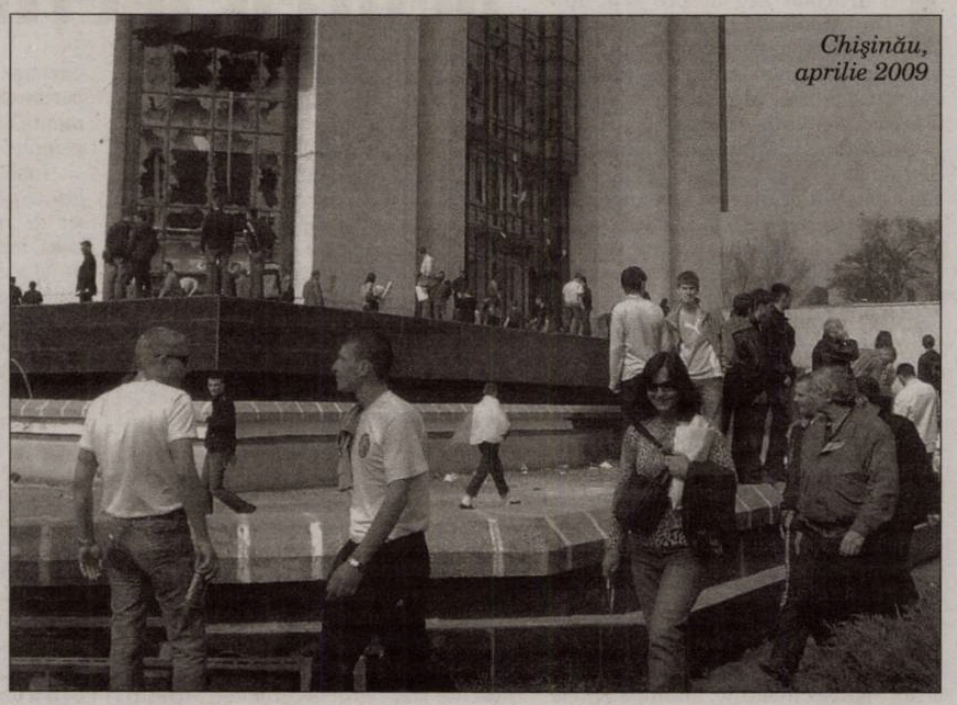

Chişinău, aprilie 2009

Simpla transparenţă mai mult îi va enerva pe oameni.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Tocat ceapă mărunt

Călită în ulei de măsline – nu. Nu omorî, nu arde ceapa. Cît să devină transparentă. Puţină apă să stingi oful cepei şi adaugi piept sau picior de pui în ceapa cu ulei. Peste carne şi ceapă, de adăugat mărarul tocat, fără codiţe, vreo cinci-şase legături la porţie. Tocat mărunt bine. Peste toate pus apă cît să le cuprindă. Sare, după gust. Fierbe vreo douăzeci de minute. Prospeţime.

Încearcă la fel cu tarhon. Aromă. Şi fereşte-te de a pune roşii, ori bulion, strici „cocoşul" mîncării şi-i mare păcat. Sînt mîncăruri elementar de făcut. Cu un preţ minim pe porţie de 7 lei. Curat, cu un vin alb merge de minune. Are Stârmina unul, un deliciu. Asta mai înseamnă 15 lei sticla. Şi nu este meniu de aruncat căciula după cîini, dar este serios, uşor de abţinere şi verde cît cuprinde. Păi, n-avem suflet de primăvară, de ce să împovărăm sufletul cu greutatea porcului ce stă-n coteţ? El are un plan măreţ: să se facă bun de Crăciun, dacă ar avea România o idee fixă atît de bună, un asemenea drum, cred că am reuşi şi noi în lumea civilizată. Şi uite şi o reţetă de post: ţelină rasă crudă, hrean ras crud şi nucă miez pisată multă. Două rădăcini şi-un copac împreună. Toate seci, aspre. Dar hreanul îi dă picantul, nuca îi dă mîngîierea, consistenţa, pîinea. Îi poţi pune iaurt, dar e bună amestecătura asta simplă, bărbătească, deparazitează sîngele. Asta-i de post călugăresc. Şi de combinaţie iarnă-primăvară-toamnă. Zăpăceală.

Londra-București

Filmul unor neînțelegeri

Texte şi opinii de:

- David LIDINGTON (ministrul Marii Britanii pentru Europa)

„Dacă ar fi mîine referendum, aş vota să rămînem în UE“ – interviu

- Vasile PUŞCAŞ (fostul negociator-şef al României cu UE)

„Patru scenarii pentru Europa şi unul pentru Marea Britanie“

- David CAMERON (premierul Marii Britanii)

„De ce nu mai vrea Marea Britanie în UE“

argument

Urmaşii lui Margaret, dinspre cealaltă parte a hărţii

„Europa a fost creată de istorie, America a fost creată de filozofie“ – spunea odată Margaret Thatcher. Tocmai a plecat dintre noi, parcă într-un fel de căpoşenie de a demonstra că o Europă în criză de lideri nu mai naşte personaje istorice de calibrul „Doamnei de fier“ şi al celor cu care se certa domnia sa cînd trecea Canalul Mînecii.

Europa este, deci, produsul istoriei sale – şi acesta nu e un compliment. A ieşit aşa cum a ieşit din multe bătălii şi (mai tîrziu) multe compromisuri. America a ieşit altfel, pentru că nu exista nimic şi părinţii fondatori au putut gîndi proiectul. Părinţii fondatori europeni au luat la pildă ceea ce exista, pentru a face o Europă suportabilă atunci şi mereu doar perfectibilă. Iar în povestea asta, Marea Britanie a intrat tîrziu. Un moment de oboseală după al Doilea Război Mondial (de înţeles) a făcut-o să ignore secole de tradiţie diplomatică: Anglia trebuie să rămînă angajată pe continent, să fie parte în diverse proiecte şi să aibă grijă ca proiectele să nu se întoarcă împotriva sa. Pornit fără Marea Britanie, proiectul european a fost mereu văzut la Londra ca un copil adoptat, educat greşit de părinţii anteriori. Prea multă agricultură, prea puţină piaţă, prea mult centralism, prea puţină flexibilitate, prea puţină apărare comună, prea multă vorbărie despre viitor.

Margaret Thatcher însăşi exprimă bine contracţiile britanice legate de Europa. A luptat în campania electorală, din opoziţie, pentru ca Marea Britanie să voteze pentru rămînerea în Comunităţile Europene. Este unul dintre părinţii pieţei comune europene, dar şi un părinte spiritual al conservatorismului eurosceptic modern.

Iar urmaşii săi politici tocmai au propus un alt referendum: în 2017, în caz că Partidul Conservator rămîne la putere, britanicii vor vota dacă să rămînă sau nu în UE. Pînă atunci, premierul David Cameron va negocia cu UE nişte schimbări majore. Practic, Londra spune UE: te schimbi cum zicem noi, sau plecăm.

De la celălalt capăt al Uniunii, cum te uiţi pe hartă, din România, lucrurile stau diferit. Am intrat tîrziu în UE, dar avem o scuză bună: ne-a reţinut experimentul comunist. Am făcut eforturi să intrăm, apoi am reuşit să dezamăgim. Acum, începem să facem eforturi de a ne redresa imaginea. Ideea că UE este un sistem civilizaţional superior este aproape unanim recunoscută. Europa se vede complet diferit din cele două capete ale sale.

Ideea acestui număr a plecat de la o vizită. Ministrul britanic pentru Europa, David Lidington, a vizitat România. În cadrul vizitei, Ambasada Marii Britanii, Centrul Român de Politici Europene şi Colegiul „Noua Europă“ au organizat o întîlnire a ministrului britanic cu experţi, intelectuali şi jurnalişti români. Credem că a fost un eveniment interesant. Parte din discursuri şi schimburile de idei le veţi regăsi aici. L-am întrebat pe David Lidington, în interviul pe care îl publicăm tot în acest dosar, cum va vota la referendumul din 2017. Ne-a spus că i-ar plăcea să poată vota pentru rămînerea în UE. Noi îi dorim să meargă în campanie, precum Margaret, pe vremuri. (**Bianca Toma** şi **Cristian Ghinea**)

BARBURISME

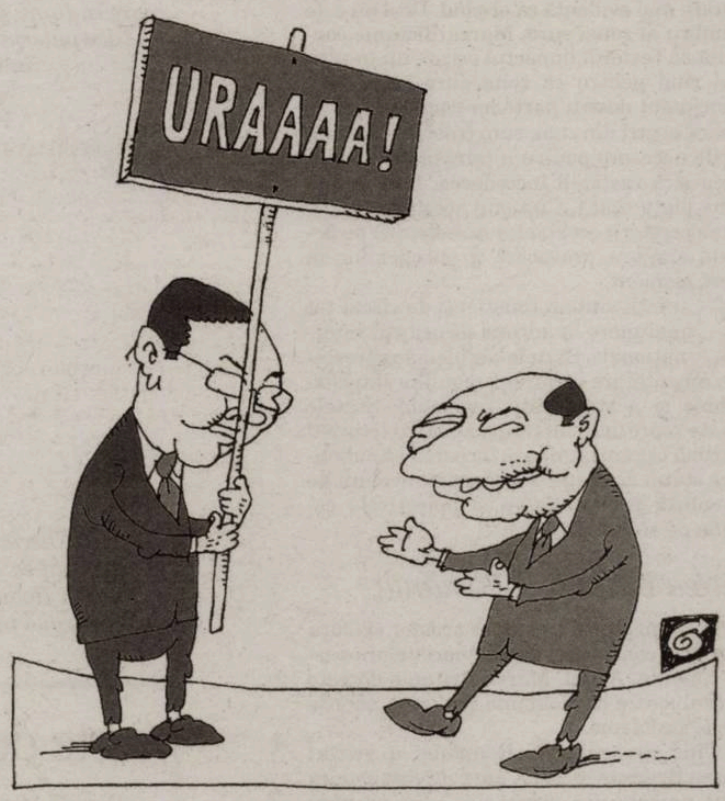

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Parteneriatul cu România

discursul ministrului britanic pentru Europa, David LIDINGTON

Stimaţi miniştri,
doamnelor şi domnilor,

Este un privilegiu pentru mine să fiu azi în faţa dumneavoastră şi o onoare să fiu găzduit de intelectuali români, într-o instituţie atît de prestigioasă. Colegiul „Noua Europă" este unul dintre cele mai respectate centre de cercetare pe teme europene, ai cărui doctoranzi au contribuit la formularea poziţiilor României în afacerile europene. Sînt încîntat să mă întorc în România. Au trecut mai mult de doi ani de la ultima mea vizită, timp în care relaţia noastră s-a consolidat semnificativ. Am auzit că există un proverb românesc: Oonday-z doy poo-te-ray-a cresh-tay *(n.n.* transcriere fonetică pentru englezi – „Unde-s doi, puterea creşte").

Acesta este un important punct de plecare pentru mine azi, pentru că vreau să vorbesc despre relaţia Marii Britanii cu România, despre cum putem dezvolta în continuare parteneriatul nostru, pentru a răspunde provocărilor cu care ţările noastre se confruntă, în cadrul Uniunii Europene şi într-un context mai larg, pe scară globală. În primul rînd, voi încerca să creionez contextul acestor provocări, înainte de a examina modul în care atît ţările noastre, cît şi Uniunea Europeană ar putea rezolva aceste probleme.

Europa în lume, astăzi

Acesta este un moment bun pentru a fi aici, în România, pentru că avem multe de vorbit. Ne confruntăm cu provocări dificile, interdependente în domeniul economic şi al securităţii, în special în Europa. Sînt provocări cărora le vom putea face faţă doar dovedind ingeniozitate şi muncind împreună, în contextul unei lumi din ce în ce mai interconectate, în care atît succesele, cît şi eşecurile dintr-o parte se resimt în altă parte.

Criza zonei euro a făcut această constatare mai evidentă ca oricînd. Deşi nu este membru al zonei euro, Marea Britanie continuă să resimtă impactul crizei, nu în ultimul rînd pentru că zona euro reprezintă principalul nostru partener comercial. Partenerii noştri din zona euro trebuie să ia măsurile necesare pentru a reinstaura stabilitatea şi a restabili încrederea, fără a submina piaţa unică. Cu toate acestea, promovarea creşterii economice nu este nici pe departe singura provocare a europenilor în acest moment.

Cu toţii sîntem conştienţi de riscul tot mai mare la adresa securităţii internaţionale. Statele-problemă reprezintă o ameninţare la adresa regulilor internaţionale şi a stabilităţii regionale. Statele eşuate reprezintă un refugiu pentru teroriştii şi crima organizată, care încearcă să submineze statul de drept. Toate aceste evoluţii ne ameninţă prosperitatea şi obiectivele comune de securitate.

Marea Britanie şi România

Vom răspunde cu succes acestor evoluţii doar prin consolidarea parteneriatelor noastre comune. Astfel, Marea Britanie doreşte să conlucreze cu România pentru a aborda aceste probleme.

Cînd preşedintele României a vizitat Marea Britanie în 2011, am convenit asupra unui parteneriat strategic, care prevede cooperarea în domeniul prosperităţii, al securităţii şi al relaţiilor bilaterale. Acest acord a îmbunătăţit deja conlucrarea dintre cele două ţări. Vă propun să ne uităm doar la comerţ şi la investiţii. Exporturile britanice în România au crescut cu 36%, în ultimii doi ani, şi noi investiţii britanice au intrat în ţară. De exemplu, în sectorul energetic avem companiile Melrose şi Petrofac, active pe zona de petrol şi gaze, precum şi AMEC în sectorul nuclear. În telecomunicaţii, Vodafone este, în prezent, cel mai mare investitor britanic pe piaţa românească, cu investiţii planificate în următorii cinci ani de 500 de milioane de euro.

David Lidington, ministrul Marii Britanii pentru Europa

„Avem o relaţie în creştere cu Uniunea Europeană care are o influenţă din ce în ce mai mare în lume şi vrem să vedem şi o voce puternică a britanicilor în această Uniune"

PHILIP H. GORDON,
SECRETARIATUL DE STAT AL SUA

De asemenea, semnarea parteneriatului strategic a determinat şi o creştere a numărului de contacte ministeriale la nivel înalt, inclusiv o vizită a ministrului de Externe britanic, anul trecut. Unul dintre cele mai importante momente pentru relaţia bilaterală a fost reprezentat de discursul pe care Alteţa Sa Regală Prinţul de Wales l-a susţinut, în care şi-a exprimat admiraţia pentru România, cu ocazia sărbătoririi, la Bucureşti, în luna iunie, a Jubileului de Diamant a Majestăţii Sale, Regina Marii Britanii.

Este deja binecunoscut faptul că Alteţa Sa Regală Prinţul Charles patronează un număr important de organizaţii nonguvernamentale din România, care activează în domeniul dezvoltării rurale sustenabile şi al restaurării arhitecturii tradiţionale, dat fiind interesul său special în conservarea patrimoniului rural al României.

„Exporturile britanice în România au crescut cu 36% în ultimii doi ani"

Discursul a fost rostit la dezbaterea „Marea Britanie şi România – parteneri strategici în UE şi în lume"

Parteneri pentru Securitate: Afganistan, Siria şi vecinătatea sudică

Marea Britanie recunoaşte şi felicită România pentru contribuţia sa la securitatea internaţională. Sînteţi un partener de prim rang în cadrul NATO. Nu este nevoie să amintim decît misiunea NATO în Afganistan, unde România a jucat un rol-cheie. Aş dori să aduc un omagiu curajului trupelor româneşti, care se expun pericolului în fiecare zi, pentru a aduce stabilitate în Afghanistan. Transmitem sincere condoleanţe familiilor celor 19 soldaţi români care şi-au pierdut viaţa în zonele de conflict. Anunţul preşedintelui Traian Băsescu din ianuarie, potrivit căruia România va continua să-şi ofere sprijinul şi după 2014, este o dovadă a angajamentului pentru un viitor stabil şi prosper pentru poporul afgan. Însă contribuţia României la securitatea internaţională nu începe şi nu se încheie în Afganistan. În nici un caz.

Aş sublinia, de asemenea, experienţa şi expertiza dumneavoastră în zona Orientului Mijlociu, de exemplu, în Siria. România are cel mai mare număr de cetăţeni care trăiesc în Siria, dintre toate statele membre ale Uniunii Europene, şi există legături trainice între români şi poporul sirian. Situaţia disperată din această ţară subliniază necesitatea ca noi să continuăm să lucrăm împreună, folosindu-ne de toată expertiza pe care o avem la dispoziţie şi învăţînd unii de la alţii, pentru a sprijini Coaliţia Naţională Siriană şi pentru a căuta o soluţie la situaţia îngrozitoare de acolo.

Aş mai dori să subliniez şi contribuţia pe care România o aduce în vecinătatea sudică a Europei, unde, la fel ca noi, sprijiniţi ţările Primăverii arabe, în tranziţia lor spre democraţie. De exemplu, asistenţa oferită de Ministerul Afacerilor Externe funcţionarilor tunisieni şi egipteni, privind tranziţia spre democraţie, concentrîndu-se pe provocarea organizării primelor alegeri post-tranziţie.

Primăvara arabă este, în esenţa sa, o oportunitate majoră de a aduce prosperitatea, securitatea şi statul de drept, într-o regiune care se află chiar la uşa Europei. Desigur, procesul nu va fi uşor. Dar eforturile României în regiune – de exemplu, în Libia, unde un ONG românesc gestionează un proiect al UE de asistenţă în domeniul reformei închisorilor – contribuie la instaurarea unor schimbări de durată.

Colaborarea în afara Europei este importantă. Dar trebuie, de asemenea, să conlucrăm în interiorul continentului, pentru a ne proteja securitatea. Lucrăm îndeaproape pe o serie întreagă de problematici din domeniul justiţiei şi al afacerilor interne. Ameninţarea tot mai mare venită din zona infracţionalităţii cibernetice este un bun exemplu. Criminalitatea cibernetică nu respectă frontierele, iar ameninţarea acesteia va creşte în continuare, pe măsură ce economiile noastre se mută din ce în ce mai mult online.

traducere de Alexandra TODERIŢĂ

Carte de vizită

David Lidington a fost numit ministru de stat la Ministerul de Externe pe 14 mai 2010.

A fost ales în Parlament în 1992 şi este membru din circumscripţia Aylesbury. A petrecut mulţi ani în poziţii-cheie în Ministerul de Externe, după ce ocupase posturi de consilier special al lui Douglas Hurd, în Ministerul de Interne şi în cel al Afacerilor Externe. A ocupat şi postul de secretar parlamentar al liderului opoziţiei, William Hague (1997). Este pasionat de istorie. Este căsătorit cu Helen Lidington şi are patru fii.

Printre responsabilităţile publice care i-au fost încredinţate se numără relaţia cu Uniunea Europeană – inclusiv Gibraltar –, cu Europa – inclusiv Balcani, Ucraina, Belarus şi Moldova –, cu Rusia, Caucazul de Sud, Asia Centrală, cu NATO, OSCE şi Consiliul Europei.

„Aș vota să rămînem în UE"

interviu cu David LIDINGTON

Românii au fost afectați de relatările și dezbaterile din mass-media britanice, legate de problema migrației și de dreptul la muncă. Ce le transmiteți? Cum să interpreteze aceste semnale?

Presa înseamnă organizații independente, și nu sînt sub influența guvernului. Ele scriu ce vor să scrie, spun ce vor să spună. Ce vreau eu să spun este că cetățenii care vin în Marea Britanie și care lucrează și plătesc taxe și contribuie la societate sînt foarte bine-veniți. Și avem cetățeni din tot felul de țări, care au contribuit la societatea britanică, au învățat engleză și au pus umărul la serviciile societății. La fel de bineveniți sînt cei care vin să studieze la licee sau universități ori care vin ca turiști, să cunoască țara noastră. Există, în același timp, o preocupare reală legată de regulile noastre de acces la asistența socială, și nu doar cea pentru cetățenii străini. Este o dezbatere extrem de aprinsă în Marea Britanie, legată de arhitectura propriului nostru sistem, de cum ar trebui să se schimbe regimul și condițiile în care inclusiv cetățenii noștri să aibă acces la beneficii și ajutoare sociale. Este un subiect controversat. Iar coaliția aflată la guvernare este determinată să reformeze sistemul în profunzime. Asta înseamnă că subiectul este, în egală măsură, de mare interes național.

A fost fixat un deadline *pentru ca acest nou sistem să fie desenat și implementat?*

În legătură cu aspectele ce țin de politicile naționale, de reforma propriului sistem, aceasta a fost făcută în 2010, legislația a trecut prin parlament. Există, însă, un număr foarte mare de tipuri de ajutoare sociale, care trebuie grupate și aduse în același sistem de plată, iar aceasta reprezintă o provocare extrem de complicată de politică publică. Nu există o dată la care să intre în vigoare, dar ea trebuie definitivată pînă la sfîrșitul mandatului acestui parlament, în 2015. Orice schimbări pe care intenționăm să le facem, însă, în ceea ce privește accesul cetățenilor altor state – europene sau noneuropene – la sistemul britanic de protecție socială, mă aștept să fie anunțate în următoarele luni.

Există, totuși, o mulțime de percepții negative legate de muncitorii români, de bulgari, de est-europeni. Nu toate sînt justificate. Care sînt vinovații: guvernele lor? Regulile Bruxelles-ului? Guvernul pe care îl reprezentați dumneavoastră?

Sînt, într-adevăr, o mulțime de factori. Cînd te confrunți cu dificultăți economice, oamenii devin mai nervoși în chestiunile legate de migrație. Aceasta este una dintre realitățile politice. Faptul că predicțiile guvernului anterior, legate de numărul de polonezi care vor veni în Marea Britanie, au fost atît de mult subestimate i-a făcut pe oameni neîncrezători, astfel că este mult mai probabil ca ei să creadă povești mai înspăimîntătoare. De asemenea, aș spune, dacă aruncăm o privire în spatele titlurilor de presă, cînd vorbești cu angajatorii britanici – cei din industria turismului, de exemplu, care au angajat o mulțime de cetățeni din Europa Centrală și de Est –, ei vor spune că acești oameni au făcut o treabă foarte bună. Aceasta este o parte din tabloul general. Mai cred, la fel, că oamenii disting, uneori, între cei pe care îi cunosc personal și o îngrijorare generală legată de migrație, și nu doar despre cetățenii care provin din Europa de Est. A existat, în ultimii 15 ani, o creștere semnificativă a numărului de imigranți în Marea Britanie, și nu doar din cauza măsurilor tranzitorii de pe piața muncii din UE, ci și a schimbărilor privind regulile legate de migrația celor din alte părți ale lumii. Aceasta a fost doar o parte, dar aș argumenta că au existat și serioase probleme în implementarea regulilor pe care noi deja le aveam.

Cred însă că, în timp, anxietățile populației locale vor tinde să se soluționeze, în special pe măsură ce va fi clar că oamenii care vin pentru prima dată în Marea Britanie sînt muncitori, plătesc taxe, contribuie la societate și învață limba engleză.

Să ne uităm la povestea instalatorului sau a constructorului polonez, care oferă un serviciu rapid și la un cost mult mai bun, dar, trecînd pe partea cealaltă a străzii, întîlnești un instalator britanic, care are o familie de întreținut și plătește rate la casă și care, probabil, mai are și pe cineva angajat în mica lui afacere și, dintr-odată, se trezește în competiție cu patru-cinci polonezi de 20 de ani, care nu au responsabilitatea unei familii, care locuiesc împreună și care împart toate costurile legate de întreținere. Vedeți cum, pentru diferiți oameni din societate, există un impact diferit. Este o realitate extrem de complicată.

Germania și alte trei state membre au propus recent Comisiei Europene un mecanism prin care să poată interveni mai prompt cînd apar derapaje democratice în statele membre. Bineînțeles că noi, în România, am legat această inițiativă de criza politică și constituțională prin care am trecut astă-vară.

Cred că este important ca Uniunea Europeană și Consiliul Europei să rămînă alături de valorile democratice și să respecte regulile statului de drept. Mai cred că unul dintre succesele Uniunii Europene este faptul că, prin procesul de extindere, a întărit democrația, drepturile omului, statul de drept, instituțiile democratice din statele din Estul Europei.

Sînt, însă, prudent în a spune dacă instituțiile europene ar trebui să aibă mai multe puteri pentru că cetățenii, într-o democrație, trebuie să aibă libertatea de a alege guvernele pe care și le doresc. Nu cred că ajuți democrația dacă voturile și opțiunea cetățenilor sînt răsturnate de cineva care stă în birourile de la Bruxelles. Puterile sînt deja trecute în Tratatul de la Lisabona. Regulile și valorile UE sînt menționate în articolul 2 din Tratat, posibilele sancțiuni sînt stipulate în articolul 7 din același document.

„Atunci cînd te confrunți cu dificultăți economice, oamenii devin mai nervoși în legătură cu migrația."

Nu judec Germania sau pe colegii din celelalte state membre pentru că au ridicat astfel de îngrijorări. Nu cred neapărat că au avut în mod special România în minte cînd au întocmit scrisoarea, dar aș fi prudent în a da puteri suplimentare instituțiilor europene în acest sens.

Și care ar fi alternativele?

Ai deja totul în articolul 7. În Tratat. Ai puterea să retragi finanțările europene. Ai puterea să suspenzi automat dreptul la vot. Este o procedură scrisă clar. Dar chiar trebuie să fie ultima soluție atunci cînd există îngrijorări reale legate de comportamente antidemocratice. Au existat îngrijorări în cazul României, în timpul crizei constituționale, criza a fost depășită cu succes, mai sînt lucruri de făcut în privința măsurilor anticorupție și în numirea procurorilor, și este treaba premierului și a președintelui să lucreze împreună la această agendă, în interesul României.

Să ne oprim și la Parteneriatul Estic. Republica Moldova trece acum printr-o criză politică. Perspectiva unei promisiuni de aderare ar impulsiona lucrurile, le-ar face să avanseze spre Uniunea Europeană. Care e poziția Marii Britanii?

Articolul 49 din Tratatul UE spune că orice țară europeană are dreptul să aplice pentru statutul de membru al UE. Poziția noastră este de a sprijini ambițiile tuturor statelor din Balcanii de Vest și pe cele ale Turciei de a adera la UE, pentru Parteneriatul Estic la fel, și nu vedem nici un motiv pentru care Republica Moldova sau alte state ale Parteneriatului Estic nu ar putea să aplice și să obțină statutul de membru UE.

Premierul nostru a spus – și eu sînt bucuros să o repet: nu avem nici o obiecție în privința Republicii Moldova. Pentru ca acest lucru să fie posibil, Republica Moldova trebuie să facă reforme politice, economice și pe cele legate de statul de drept.

Cum veți vota la referendumul din 2017?

Dacă ar fi mîine, aș vota pentru ca Marea Britanie să rămînă în UE. Obiectivul – intenția premierului David Cameron – este ca pînă în 2017 să aibă un program de reformă de succes al UE, care să o facă mai democratică, mai competitivă, mai flexibilă decît în prezent. Și eu vreau să fiu cu el în acest proiect.

David Lidington *este ministrul Marii Britanii pentru Europa.*

Interviu realizat de Cristian GHINEA și Bianca TOMA

Vasile PUŞCAŞ

Patru scenarii pentru Europa

şi unul pentru Marea Britanie

*Profesorul universitar **Vasile Puşcaş,** fost negociator-şef al României la aderarea la Uniunea Europeană, invitat al dezbaterii „Marea Britanie şi România: parteneri strategici în UE şi în lume", a pus ambiţiile şi frustrările ce vin dinspre Regatul Unit în contextul dezbaterilor-cheie, fără precedent, legate de nevoia de schimbare, de reinventare a Uniunii Europene – puternic zdruncinată de criza din zona euro –, oferind patru scenarii posibile ale unei noi configuraţii. Profesorul Puşcaş a explicat şi motivele pentru care ideile eurosceptice ale ieşirii Marii Britanii din UE nu au argumente solide din punct de vedere economic, ba, mai mult, ar putea să-i lase pe englezi într-o lume închisă pe o insulă, în loc să le elibereze economia, aşa cum propovăduiesc antieuropenii.*

„Viziunea Europei asupra viitorului pune accent pe diversitatea culturală şi a calităţii vieţii. Europa preţuieşte drepturile omului şi multilateralismul, construieşte alianţe interdependente, subliniază interesul comunităţii şi al relaţiilor. UE urmăreşte cu fermitate viziunea integrării complete într-o mare reţea transeuropeană. Liderii «Visului european», împreună cu sutele de eurocraţi de la Bruxelles, promovează un nou sistem politic, care favorizează negocierea în faţa ultimatumurilor şi cooperarea asupra concurenţei. Puterea UE nu creşte prin extinderea suveranităţii, ci prin extinderea cooperării.

Filozoful André Glucksmann prezintă o viziune întunecată a viitorului Europei şi găseşte situaţia actuală a Europei ca una «extrem de tulburătoare». Într-un interviu pentru *Der Spiegel,* el a vorbit despre eşecul intelectualilor europeni, despre disensiunile care ar putea duce la o diviziune a Uniunii sau chiar la ostilităţi, şi a explicat de ce Statele Unite ale Europei înseamnă un «obiectiv greşit».

În opinia mea, nu trebuie să vorbim despre lumină sau întuneric cînd ne referim la viitorul Europei. Mă voi concentra asupra necesităţii de reinventare a Europei şi a necesităţii de a avea o Europă mai bună, în loc de a avea «mai multă Europă».

Liderii europeni simt nevoia de «mai multă Europă» pentru a face faţă crizei monedei euro, dar nu ştiu cum să-i convingă pe cetăţenii lor, pieţele, parlamentul sau instanţele judecătoreşti să-l accepte. Aceasta este rădăcina actualei crize politice a Europei: necesitatea şi dificultatea integrării. Integrarea europeană este definită de două forţe contradictorii, dar care se consolidează reciproc şi care operează atît la nivel european, cît şi la nivel naţional: tehnocraţie şi populism. Dar cu cît UE a devenit mai tehnocrată, cu atît reacţia populistă a devenit mai puternică. Liderii europeni nu pot rezolva criza monedei euro, deoarece pot forţa numai soluţii inadecvate, prin lacunele Tratatului de la Lisabona." (Leonard, 2013)

Ar fi Marea Britanie mai liberă şi mai deschisă în afara UE? Puţin probabil

Leonard (2013) a identificat patru rute/scenarii în vederea soluţionării crizei instituţionale din Europa: integrare asimetrică în jurul tratatelor existente; o zonă euro mai mică şi mai bine integrată în baza tratatelor existente; o uniune politică, printr-o schimbare de tratat; un acord în jurul unei noi avangarde printr-un tratat de tip Schengen. (...)

Un scenariu pentru Marea Britanie: ieşirea din UE nu-i va aduce o economie liberă

Aderarea la UE, aşa cum euroscepticii britanici sînt mîndri să afirme, a devenit principalul obstacol în calea prosperităţii ţării.

Philip Whyte (2013) consideră că, în opoziţie cu percepţiile populare, UE nu este o cuşcă de fier care impune uniformitate rigidă în rîndul membrilor săi. Cele mai multe dintre deficienţele ofertei Marii Britanii îşi au originea acasă şi nu provin de la Bruxelles. Dacă aderarea la UE presupune tot ceea ce euroscepticilor le place să sugereze, ar fi de aşteptat două lucruri:

1. Armonizare la nivelul UE – pieţele pentru servicii, produse şi forţă de muncă arată cam la fel în Italia şi Grecia, aşa cum se întîmplă şi în Irlanda, şi în Marea Britanie. Ceea ce UE face este să seteze standardele comune minime, necesare pentru recunoaşterea reciprocă – principiul de funcţionare al pieţei unice.

2. Cineva s-ar aştepta ca Marea Britanie să arate mai puţin „anglo-saxon" decît, să spunem, Canada sau SUA. Conform indicilor de reglementare, pieţele de produse din Marea Britanie sînt cel mai puţin reglementate din lumea dezvoltată şi pieţele sale de muncă sînt doar marginal mai reglementate decît cele din SUA sau Canada.

Mai multe studii serioase ale deficienţelor ofertei economiei britanice identifica o combinaţie de factori: infrastructura slabă, lipsa de calificare, legi rigide de planificare, care distorsionează utilizarea terenurilor, şi un sistem complex, costisitor şi inechitabil de impozitare. Toate aceste deficienţe s-au dezvoltat acasă şi nu au venit de la Bruxelles. Observaţi asimetria: este îndoielnic faptul că ieşirea din UE ar face Marea Britanie mai atractivă pentru investitorii străini.

Ar fi Marea Britanie mai liberă şi mai deschisă în afara UE? Puţin probabil. Cererea des repetată că Marea Britanie ar putea, cum este cazul Norvegiei, să se elibereze de normele UE, dar încă să participe la piaţa unică este o interpretare eronată. Ea trădează ignoranţa în legătură cu diferenţele dintre piaţa unică şi o zonă de comerţ liberă. Şi aceasta deoarece Norvegia aplică regulile UE pentru participarea la piaţa unică. Diferenţa dintre Marea Britanie şi Norvegia este că una influenţează proiectarea normelor (Marea Britanie), în timp ce cealaltă nu.

Pe scurt, încercările euroscepticilor de a prezenta Marea Britanie ca pe o ţară ale cărei ambiţii de globalizare sînt oprite de instinctele birocratice şi protecţioniste ale Europei continentale sînt profund înşelătoare. Părăsirea Uniunii Europene nu ar fi o eliberare economică, dar ar putea lăsa Regatul Unit mai închis lumii din afară, şi nu invers (Whyte, 2013).

(extrase din discursul prof. univ. dr. Vasile Puşcaş)

Ce restricţii mai vrea şi le mai poate impune Londra românilor

Discursul lui David Lidington şi scenariile pentru viitorul Europei – cu şi fără rebeli precum Marea Britanie, explicate de profesorul Vasile Puşcaş, nu au lămurit temerile şi nici stereotipurile negative relatate şi exagerate de presa engleză, astfel că şirul întrebărilor despre de ce nu ne vor englezii în ţara lor, pînă la reproşurile legate de cîţi români ori bulgari vor năvăli spre Londra cea scumpă şi încruntată au început.

■ **Şi totuşi, cît de mare e „valul" de care vă speriaţi?** Întrebat de *Gândul* dacă executivul de la Londra are estimări clare legate de numărul de români şi bulgari care ar urma să ajungă în Regatul Unit începînd cu ianuarie anul viitor, odată cu ridicarea restricţiilor de pe piaţa muncii, Lidington a fost clar: nu există aşa ceva. Au venit şi precizările de curtoazie: atît românii foarte bine calificaţi şi vînaţi de Occident sînt foarte apreciaţi în UK, cît şi cei mai puţin pregătiţi. Presa engleză, în special din zona tabloidă, începea relatările despre obligaţia ridicării restricţiilor pe piaţa muncii cu titluri şi aprecieri exasperante: „hoardele de români", „peste 23 de milioane de români şi bulgari vor veni..."

„Nu, am spus că nu există estimări, însă există o lucrare pe care o vom publica foarte curînd, făcută de un *think-tank* economic independent, care a primit această sarcină din partea Ministerului de Externe. Lucrarea tratează factorii care ar putea influenţa mişcarea (imigraţionistă – *n.red.),* dar nu conţine estimări, pentru că nu considerăm că este posibil să facem estimări corecte. Lucrarea ia în considerare starea economiilor din România şi Bulgaria, dar şi din Marea Britanie şi celelalte 24 de state UE" – a explicat Lidington.

■ **Condiţii noi? Pentru români şi bulgari?** Şi totuşi, vrea Marea Britanie să introducă condiţii suplimentare pentru români şi bulgari? „Nu. Ar fi contrar actualei legislaţii europene" – a precizat reprezentantul guvernului de la Londra. „Vreau să conlucrăm (cu Guvernul de la Bucureşti – *n.red.)* pentru a clarifica orice neînţelegere privind abordarea britanică a libertăţii de mişcare de pe piaţa europeană a muncii. Este un subiect important, care naşte îngrijorări fireşti, însă cred că relaţia noastră este prea valoroasă pentru a permite acestei chestiuni să devină problematică" – a răspuns David Lidington. „Regatul Unit îşi va deschide piaţa muncii pentru muncitorii români şi bulgari începînd cu 2014. Sîntem obligaţi de tratatele europene să facem acest lucru şi nu intenţionăm să facem altceva. Recunoaştem şi considerăm binevenit impactul pozitiv pe care îl au cetăţenii UE ce îşi exercită libertăţile fundamentale, libertăţi de care se bucură zilnic şi 1,5 milioane de cetăţeni britanici care trăiesc, muncesc sau studiază altundeva în UE."

Întrebări şi lămuriri ale invitaţilor prezenţi la dezbaterea organizată de Ambasada Marii Britanii în România, Colegiul „Noua Europă" şi Centrul Român de Politici Europene (martie 2013)

Ce are Marea Britanie cu UE

Cînd a preluat președinția Comisiei Europene, portughezul Jose Barroso fusese avertizat că va avea doar două bătăi de cap pe toată durata mandatului său: Marea Britanie și Marea Britanie. Criza a complicat mult lucrurile în cel de-al doilea mandat, iar politicienii de la Londra nu i-au făcut deloc viața ușoară.

În plină criză economică, în timp ce liderii europeni din zona euro încercau să refacă defectele de naștere ale monedei unice și introduceau restricții și condiții, pînă la modificări în tratatele UE, Marea Britanie a fost nu doar egoistă – refuzînd să semneze tratatul fiscal –, dar a mai și defilat cu atitudinea potrivnico-eliberatoare, inspirînd euroscepticismul, naționalismul și populismul altor state lovite de politicile de austeritate. La data negocierii modificărilor de tratat care să securizeze moneda euro, Cameron anunțase că va pune veto – blocînd, practic, unanimitatea necesară la nivelul Consiliului European – dacă nu va obține anumite avantaje pentru sectorul financiar londonez. Presa internațională a relatat, la acel moment, cît de greșite au fost calculele Marii Britanii atunci, pentru că negocierile nu doar că nu au avut loc, dar liderul guvernului de la Londra nici nu a avut ocazia să rostească prea multe cuvinte. „Deci, domnule Cameron, rămîne veto? Bine, mergem mai departe...“

Ceva nu merge bine acasă? Dați vina pe UE

Așa-numitul „pragmatism“ englezesc a culminat, însă, cu discursul premierului Marii Britanii din ianuarie anul acesta, cînd marile temeri erau legate de posibilitatea organizării unui referendum în urma căruia englezii să decidă dacă mai vor sau nu în Uniunea Europeană. Euroscepticismul articulat și extrem de agresiv al unor lideri în Marea Britanie nu este cîtuși de puțin un curent care să poată fi neglijat. De altfel, toate scandalurile, adevărurile ori denigrările legate de români și bulgari – vezi ce ne obligă UE să facem –, de etichetele greșite cu carne de cal în loc de vită – vezi ce ne obligă UE să mîncăm – induc, în percepția publică din Marea Britanie anumite resentimente față apartenența la Uniunea Europeană.

Premierul Marii Britanii, David Cameron, avea să anunțe, în discursul său despre viitorul UK în UE, că va fi organizat un referendum legat de apartenența la clubul european. Nu atît de repede, însă, precum s-ar fi așteptat euroscepticii. Viitorul Regatului în interiorul Uniunii Europene va fi decis printr-un referendum, organizat în prima jumătate a anului 2017. Mai mult, el a anunțat că dorește renegocierea Tratatului UE, astfel încît poziția Marii Britanii să fie mult mai puternică, iar regulile – „în interesul cetățenilor“ statului membru pe care îl reprezintă.

Declarațiile-cheie ale lui David Cameron

■ În anul 2015 vom cere un mandat din partea populației, pentru o nouă înțelegere cu Uniunea Europeană. Apoi vom face un referendum, pentru a decide dacă mai rămînem sau nu în UE. (Nu părăsim NATO. Dacă părăsim UE, nu părăsim și Europa de care sîntem legați economic și geografic.

■ Chiar dacă ieșim complet, deciziile din interiorul UE ne vor afecta, oricum, profund, însă nu vom mai avea opțiunea de veto.

■ Unii sugerează că am putea să optăm pentru statutul Norvegiei sau al Elveției. Admir aceste țări, dar sînt diferite față de noi. Ele aplică directivele UE, nu impun reguli, nu au nimic de spus în fața condițiilor care li se impun.

■ Trebuie să vorbim despre influența noastră la masa tratativelor. Avem o influență mai mare decît SUA sau Beijing. Trebuie să ne gîndim cu mare grijă. Ieșirea din UE este un drum fără întoarcere.

■ Nu putem nega faptul că Uniunea Europeană va fi slăbită fără Marea Britanie. Nu voi avea liniște pînă cînd această dezbatere nu va fi clarificată, pentru succesul UE, al Marii Britanii și pentru prosperitatea cetățenilor noștri.

■ Vrem să restabilim poziția noastră în cadrul Uniunii Europene. Există înțelegerea că e nevoie de o schimbare, de o Europă mai competitivă. Vor fi dezbateri dure, negocieri dure, dar, din experiența mea, dacă știi ce vrei, poți să rezolvi lucrurile.

■ Dacă va fi o schimbare a Tratatului UE înseamnă că deja am demonstrat că putem echilibra puterea.

■ În final, alegerea va aparține cetățenilor. Noi nu sîntem mulțumiți cu poziția noastră în UE, în acest moment. Cred că viitorul Marii Britanii este mai bun în interiorul UE și mă lupt pentru asta.

© ec.europa.eu

David Cameron și Jose Barroso

„Sîntem pregătiți să discutăm dorințele Marii Britanii, dar întotdeauna trebuie să avem în vedere că și alte state au alte dorințe. Trebuie să găsim un compromis.“

CANCELARUL GERMAN ANGELA MERKEL

Laburiștii: un discurs schizofrenic

Reacțiile politicienilor din Regatul Unit au caracterizat diferit discursul lui Cameron. Foarte critici au fost liberal-democrații. Fostul lider al liberalilor, Lordul Ashdown, a spus că discursul premierului „plasează Marea Britanie pe un drum cu sens unic, în afara UE“. Și mai vehement a fost Lordul Mandelson, din partea laburiștilor: „Am avut un discurs schizofrenic. Pe de o parte, am aflat că vrem o Europă nouă și îmbunătățită. Pe de altă parte, că apartenența Marii Britanii la UE este o foaie albă, care trebuie complet renegociată. Este o abordare care nu va găsi un răspuns pozitiv de la partenerii noștri europeni.“ Nici euroscepticii nu au fost complet mulțumiți. Europarlamentarul Nigel Farage, liderul UKIP, a spus că referendumul trebuie să aibă loc pînă în 2015. „Dacă este un simplu referendum *in/out*, am putea să îl avem pînă la alegerile generale. Dacă ar fi promis astfel, aș fi aplaudat“ – a declarat Farage.

Nici politicienii de la Bruxelles nu au fost mai încîntați, la fel cum formule rezervate, legate de opțiunile britanicilor, au fost transmise de la Berlin și Paris. Popularii europeni, cel mai mare grup politic de la Bruxelles, au taxat prin liderul lor francez, Joseph Daul, discursul „egoist“ al lui Cameron. „E surprinzător că, după 40 de ani de parteneriat și decizii comune, unul dintre statele noastre membre descoperă că este nefericit și că vrea să renegocieze termenii. Este chiar mai uimitor faptul că un ministru conservator încearcă să șteargă contribuțiile predecesorilor săi, cum ar fi Winston Churchill, Macmillan Harold, Heath Edward, Margaret Thatcher sau John Major, care au contribuit la făurirea Uniunii Europene de astăzi. Nu vom renegocia principiile fundamentale care ne-au redat pacea și prosperitatea pe acest continent, principii care au fost negociate și acceptate de către Regatul Unit, timp de 40 de ani.“

Un divorț după 40 de ani, la bogați, costă

Într-un discurs susținut la Londra pe 28 februarie, Președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, avea să le explice britanicilor, în termenii cei mai duri, opțiunile pe care le au; el li s-a adresat bancherilor și politicienilor britanici la Guildhall – o instituție veche de 800 de ani, simbol al puterii financiare britanice, în *city*-ul londonez. „Ușa UE este deschisă pentru cei care vor să plece. Avem clauze de *exit*“ – a fost mesajul transmis de președinte reuniunilor șefilor de state și de guverne de la Consiliile Europene. Cu o completare: plecarea/ieșirea este un act de voință liberă și perfect legitim, dar nu e pe gratis.

„Marea Britanie a avut șansa de a juca un rol important în construcția economiei europene; în prezent, zona euro are «artileria» de instrumente pentru a ieși din cea mai gravă criză din istoria sa. (...) Europa nu va tolera, însă, nici o tentativă a Marii Britanii de a cîștiga un statut de membru *à la carte*, care să culeagă și să aleagă care dintre normele Uniunii Europene să le respecte și pe care să le respingă“ – a avertizat Van Rompuy, citat de Euractiv. Acesta a mai spus că nici alți lideri ai blocului european nu sînt dispuși să renegocieze tratatele fondatoare ale Europei. Poziția Marii Britanii nu este doar o chestiune de rămîn sau plec. „Din punct de vedere legal și politic, ar fi o chestiune extrem de complicată și greu de realizat. Gîndiți-vă la un divorț, după 40 de ani de căsătorie“ – a adăugat Van Rompuy. S-a consemnat, așadar, dorința Marii Britanii de a-și redefini relația cu UE. „Eu nu pot vorbi în numele altor președinți și prim-miniștri, dar presupun că nici nu le-a plăcut în mod special și nici nu se tem de ea“ – a mai spus președintele Consiliului European.

pagină realizată de Bianca TOMA

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvențională a creației, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Bianca TOMA

Carnea de cal și suspecții de serviciu

din amintirile recente ale unui corespondent român pentru ziare engleze

Le luăm joburile, le furăm portofelele, uneori le ocupăm și casele, după ce abuzăm sistemul de ajutoare sociale din care unii concetățeni, fără școală și fără joburi, își ridică palate suflate cu aur. Obișnuită cu astfel de titluri (și documentări excepționale, de altfel) și de galerii de imagini în relatările presei britanice despre România, primesc, în ianuarie, un telefon de la unul dintre ziarele englezești, care mă anunță că dorințele și preferințele concetățenilor mei care vor să scape de sărăcie și să caute un trai mai bun în țările europene din Vest îi interesează foarte mult, motiv pentru care vor trimite echipe de jurnaliști care să ia pulsul străzilor, al piețelor, al universităților, al sociologilor și al cui se mai găsește de întrebat și interpretat pe la noi.

Aroganța londoneză și noroiul din București

Primul gînd care îmi vine: ăstora le-o fi trebuind comunități de romi. „Nu. Multe ziare au alimentat asta. Nu mai vrem să scriem și noi. Vrem să vedem dacă într-adevăr românii vor să vină în Marea Britanie și de ce. Că sînt alte state UE care o duc mai bine decît noi" – îmi spune Peter S., trimisul *The Telegraph* la București. Aveam de-a face cu unul dintre ziarele *quality* din Anglia, urmînd ca pulsul străzii să spună adevărul. Nu mă reîntorsesem de prea multă vreme în țară, după mai bine de doi ani de viață cu ceru-n cap, multă ploaie și prețuri de cinci ori mai mari decît acasă, într-un stat membru vechi și divizat, dar norocos că era gazda instituțiilor europene contribuitoare. Nu-mi era prea clar dacă românii ar mai vrea să emigreze. Cu atît mai puțin dacă ar alege Londra. Motiv pentru care aveam să aflu, odată cu englezii și cu inima strînsă de ce ar putea să scrie, care sînt destinațiile favoritate ale concetățenilor mei, pe timp de eurocriză. Peter era extrem de tolerant: ne vedea săraci, dar nicidecum nu privea arogant, nici măcar bălțile amestecate cu noroi, PET-uri și resturi de zarzavat din Piața Obor.

De două ori mi-au furat portofelul la Londra

Fotografa, o londoneză care îmi mărturisise că nu se vede trăind în alt oraș și că deja nu se mai simte ca acasă în propria-i țară din cauza emigranților, era ceva mai critică. Avea prietene poloneze despre care vorbea cu drag. Avea însă ceva pe suflet legat de români. „Doar de două ori în viață mi s-a furat portofelul. De fiecare dată, au fost cetățenii de naționalitate română care cerșesc pe lîngă metrou." Încerc să o consolez: și mie mi l-au furat la Bruxelles. N-a ținut. „Londra nu este pentru oricine. Să vii acolo, să o iei de la capăt, să lucrezi sub nivelul la care ești pregătit pentru că nu vei putea obține din prima recunoaștere... e complicat. În plus, e plin. E atît de plin și atît de scump, încît eu nici nu pot visa să-mi cumpăr vreodată un apartament în Londra" – îmi mai povestește fotograful.

E prea scumpă, dom'le, țara dumitale

Încep documentarea în București. Opresc oameni mai săraci sau mai bine îmbrăcați, mai tineri sau mai în vîrstă. Intru în baruri și mă așez cu englezii la vorbă. Toți românii sînt cu adevărat prietenoși, frumoși și deschiși. M-am bucurat să redescopăr asta. În plus, vorbesc destul de bine englezește foarte mulți dintre ei. Mă încearcă un soi de mîndrie. „Nu dom'le, nu vreau în Anglia." „E prea scump la dumneavoastră. Sînt țări mai aproape de noi, mai ieftine." „Acum, oricum nu mai merge bine nicăieri. Dar în Anglia e cel mai scump" – îi răspund lui Peter mai mulți studenți români. Nici tinerele studente la Științe economice ori la Litere nu erau mai entuziasmate. Să încercăm la Informatică. Intru în Facultatea de Informatică și găsesc un amfiteatru plin de studenți. Îmi spun: excelent. Măcar ăștia, dacă vor să plece în Anglia, ar fi bine primiți și bine plătiți. Surpriză. „Nu știu dacă merită. E prea scump pentru ce cîștigi. Aș sta, să spunem, doi ani, dar apoi aș merge în Germania. Poți face mult mai multe la nemți" – explică un concetățean căruia Marea Britanie i-ar spune „da" cu brațele deschise. Matematicienii recunoșteau marile calități ale sistemului de educație britanic și aveau, unii dintre ei, planuri pentru a merge la studii. Nimic mai mult.

The Telegraph

HOME NEWS WORLD SPORT FINANCE COMMENT BLOGS CULTURE TRAVEL LIFE FASHIO

Women Motoring Health Property Gardening Food History Relationships Expat Puz

Recipes | Wine | Wine Shop | Healthy Eating | Restaurants | Pubs | Food and Drink Picture Galleri

HOME » FOOD AND DRINK » FOOD AND DRINK NEWS

Horse meat scandal: How horses slaughtered in Romania end up on British plates

The horse meat crisis has laid bare the tangled global food supply chain that can see horse meat from Romania end up on the plates of British consumers.

Horses are still used to pull carts and plough in Romania Photo: ALAMY

Englezii, prazul și speculanții din Piața Obor

În sfîrșit, oamenii simpli. Îi duc pe oaspeți în Piața Obor. Ionuț, care vindea linguri de lemn, devine prima atracție a jurnaliștilor englezi. După ce facem cuvenitele cumpărături turistice, Ionuț e luat la întrebări. Ai vrea să pleci din țară? „No, șhine nu vrea, doamnă... Am și fost plecat, în Jermania. La construcții. Mi-am făcut casă cu banii de acolo" – spune Ionuț. „Ai mai pleca, de exemplu, în Anglia?" „Io știu? Io aș pleca, da' am auzit că nu ne mai vrea Regina." Cercetarea de teren e întreruptă de cîțiva cetățeni îndesați în geci negre de piele, cu dinți de aur și unghia mică lungă. „Aveți autorizație?" Paznici nu erau, ci niște păzitori clandestini de marfă ori speculanți. „Hai, dom'le, să nu ne facem de rîs acu'. Aștia sînt englezi, pun și ei niște întrebări. N-au treabă cu piața, nu sînt investitori" – îi spun complice liderului grupului de interese din sudul Pieței Obor. „Bine, dar nu pozați marfa" – îmi spune, făcînd semn către fotografa care, uimită, poza, curioasă, niște tălpici și niște praz – cea mai mare ceapă pe care o văzuse englezoaica vreodată. Oh, greu cu transparența în spațiul public.

Don't come here. It's full!

Relatarea englezilor avea să sune absolut obiectiv. Colegii lor de la tabloide continuau, însă, să sperie populația cu panica valurilor de români și bulgari care amenințau să vină peste cîteva luni. La scurt timp, frustrările și relatările se înmulțesc și culminează cu așa-numita campanie secretă pe care ar fi pregăti-o unii politicieni, cu afișe prin care să-i convingă pe estici că nu mai e loc în Marea Britanie, și chiar dacă ar fi, e urît de tot în țara lor. După celebrul slogan *„Don't come here, it's full"* și inspirata campanie românească a ziarului *Gândul*, sub sloganul *„Why don't you come over?"*, tirurile din presa internațională nu se opresc. Orice fac nasol românii în Vest e preluat, detaliat, documentat, pe larg relatat.

Ghinionul face ca exact în aceeași perioadă, trei concetățeni români și complicii lor să nu aibă altceva mai bun de făcut decît să se apuce de furat tablori prețioase de la muzeul din Rotterdam, Olanda. Evident, știrea e preluată în marile ziare din Occident. Nici astăzi, tablourile n-au fost recuperate, iar Olanda cheltuie bani cu procurori și polițiști, la București, în încercarea de a recupera pînzele de milioane de euro, în timp ce se felicită că nu ne-a lăsat în Schengen.

Carnea de cal: în căutarea abatorului și a mafioților

După ce contraatacul românesc plin de ironie la adresa englezilor este dus mai departe de site-ul *Gândul* (cea mai bună a fost aia cu „Jumătate din femeile noastre arată precum Kate. Cealaltă jumătate – ca soră-sa."), nenorocul lovește din nou: englezii găsesc carne de cal în lasagna, iar francezii spun că au avut contracte cu românii, de unde luaseră carcase. La cîte bube în cap aveau conaționalii noștri și la cîtă nepăsare manifestăm noi față de etichete, scenariul părea extrem de probabil. Nici nu a fost nevoie ca francezii să afle rezultatele testelor că primesc alte telefoane: vrem tot, orice, cît de multe detalii: cîte abatoare sînt, ce faceți voi cu caii, unde îi vindeți, cum îi mîncați, cît ați exportat în UE, cu cît îl vindeți... și zeci de alte întrebări jurnalistice care veneau, unele peste altele, de la editori englezi. În 12 ore, aveam să aflu toate detaliile destinului calului, din hamurile cu ciucurei de lînă roșie, pînă în lasagna englezului. (Le mulțumesc, pe această cale, tuturor medicilor veterinari care au avut răbdare și mi-au explicat traseele cărnii, procedurile de tranșare, detalii despre abatoare etc.). La 16 ore de la declanșarea alertei, făcusem lista tuturor posibilelor abatoare suspecte, legături, patroni, sedii. Doar că erau în trei colțuri diferite ale țării, și nici o confirmare oficială. Vine și prima nedumerire jurnalistică englezească: adi-

29 de milioane de români și bulgari vor lua cu asalt Marea Britanie – tabloidele britanice

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

că vrei să spui că, de fapt, carnea care se pune în mîncare provine de la cai care nu mai pot de muncă? Şi cum adică îi foloseşti la transport de persoane? Dau explicaţiile legate de obiceiurile tradiţionale. Şi pe cele legate de nivelul de trai. Englezii sînt, evident, oripilaţi. Anticipez că tabloidele se vor duce direct la scandalul cailor sălbatici şi bolnavi de la Pădurea Letea, de acum doi ani. Nici măcar nu au mai căutat răspunsuri, ci au trecut direct la titluri: cai bolnavi de SIDA în farfuriile noastre? *„Romanian gangsters, nicknamed the Horse Mafia, buy up animals that roam free and work horses to sell to slaughterhouses for a huge profit."* (Gangsteri români din Mafia Cailor iau caii sălbatici sau pe cei folosiţi la muncă şi îi duc la abatoare, făcînd profituri uriaşe, potrivit unei investigaţii a *Mirror.)* Aşteptările jurnaliştilor englezi, care aveau să ajungă în Bucureşti şi să se năpustească asupra abatoarelor româneşti, erau, aşadar, foarte mari. Cu abatoarele rezolvasem, dar cum dau de mafioţii de cai? Se pot spune multe despre presa engleză, dar nu că nu ştie să pună toate întrebările care ţi-ar trece prin minte. În plus, jurnaliştii lor, spre deosebire de mulţi dintre cei rămaşi printre ai noştri, nu pleacă de la faţa locului (da – fac teren cu adevărat şi da – au şi bani pentru asta), pînă nu întorc povestea pe toate feţele. Sînt perfecţionişti, vag agresivi, curioşi, ambiţioşi şi plătiţi la timp.

94.500 de români muncesc legal pe piaţa muncii din Anglia – Ambasada României la Londra

Cum a salvat demisia Papei escaladarea scandalului cărnii de cal

Spre bafta englezilor, găsesc unul dintre abatoarele româneşti care au vîndut carne de cal prin doi parteneri ai săi, în Franţa. Vorbisem chiar cu proprietarul afacerii, un om simplu, destoinic şi foarte sincer. Aveam emoţii pentru el. Mă şi gîndeam cum avea să se trezească, în doar cîteva ore, la poartă, la capătul satului Roma de lîngă Botoşani, cu jurnalişti de la cele mai mari ziare englezeşti (între timp, ni se alăturaseră şi cei de la *Daily Mail).* Iulian Căzăcuţ, patronul abatorului de la Botoşani, e unul dintre cei mai destoinici proprietari de afacere pe care i-am cunoscut în România. A făcut ziua porţilor deschise în comuna Roma, la el la abator, şi, de la BBC la televiziune aia: mergem cu căruţa pe drum. Cum francezii care le vînduseră carnea tocată englezilor nu aveau de gînd să clarifice acuzaţiile care li se aduceau, scandalul şi, prin urmare, investigaţiile englezilor nu se opreau aici. „Dar am auzit că poate să fie chiar şi carne de măgar"... că o fi tăiat careva un măgar şi l-a dus la abator, se prea poate. La cum era dotat abatorul lui Căzăcuţ, exclus să se întîmple o astfel de confuzie. Traslatorii români erau însă pregătiţi de orice, pînă cînd, pe mobilele jurnaliştilor străini apare *Breaking News:* Papa demisionează! „Asta înseamnă că am ieşit din *headline"* – vorbesc englezii între ei. Presiunea editorilor scade, dar pentru orice jurnalist, faptul că subiectul său cade pe locul doi nu e motiv de prea mare bucurie. Ştirile despre Suveranul Pontif se confirmă. Scandalul cărnii de cal a pierdut. Măgarul... nici că mai contează. Deznodămîntul avea să arate că românii nu erau vinovaţi în isteria etichetării greşite, că francezii au înlocuit sortimentele de carne, că e nedrept că România e suspectul de serviciu al UE, dar că mai avem mult pînă să ne creadă partenerii din Europa pe cuvînt.

Infectarea în masă cu TBC rezistent la tratament

Nici după ce am ieşit basma curată, presa englezească tabloidă şi, servitoare a ratingului, *The Sun,* titrează: „Bombă cu ceas: Imigranţii români ar putea aduce tuberculoza rezistentă la medicamente în Marea Britanie." Nu era de ajuns că le luaserăm locurile de muncă şi portofelele, dar îi mai şi îmbolnăvim. Cu un TBC aproape netratabil şi groaznic de contagios. Sigur că aveau englezii motive să creadă că ceva e suspect cu contagiunea virusilor, după ce au văzut spitale româneşti. Sărăcia şi asistenţa medicală precară au făcut, din România, capitala turberculozei din Europa, unde maladia pulmonară ucigaşă seceră sute de vieţi în fiecare an – scrie *The Sun* –, care a trimis chiar un reporter în România pentru a constata cum stă situaţia la faţa locului. Este de aşteptat să se întîmple un dezastru – a avertizat expertul în TBC Jonathan Stillo, care conduce o cercetare privind tuberculoza multi-drog rezistentă (TBC-MDR) în România. Cînd persoana contagioasă se va afla în metroul (londonez), va fi prea tîrziu. Estimarea este că un bolnav va infecta între 10-15 oameni pe an – a adăugat el. Ulterior, Stillo a aflat de la *Hotnews* contextul în care au fost puse declaraţiile sale. A regretat şi a rectificat.

„Unii se nasc mari,
alţii cuceresc mărirea,
iar altora le e dată de-a gata."

W. SHAKESPEARE

650.000 de polonezi sînt oficial declaraţi în Marea Britanie

Nici cetăţenii Republicii Moldova nu au scăpat de tirurile presei britanice. Folosindu-se de cetăţenia română, sute de mii de moldoveni vor spori invazia dinspre Est, odată ce Marea Britanie, obligată de UE, va trebui să renunţe la restricţiile impuse pe piaţa muncii, timp de şapte ani, pentru români şi bulgari. Dacă criza politică de la Chişinău nu s-ar prelungi şi forţele proeuropene ar mai avea cîştig de cauză, moldovenii s-ar fi putut bucura de ridicarea vizelor şi de o primire similară în presa din Marea Britanie.

„Eu sînt
în favoarea consensului.
Consensul asupra
a ceea ce vreau
eu să fac."

MARGARET THATCHER,
FOST PREMIER AL MARII BRITANII

Au ceva cu noi? Ce le-am luat şi ce le-am dat

Şi totuşi, ce le-am făcut englezilor de ne găsesc vinovaţi de toate necazurile lor? Avem dreptate să ne simţim frustraţi? Au ceva special cu noi? Petru Clej explică, într-un excelent articol din *Contributors,* că nu trebuie să o luăm personal. Contextul european, economic şi de politică internă se suprapune peste această măsură pe care Londra trebuie să o accepte: cea a deschiderii pieţei muncii. Comisari de toate felurile de la Bruxelles au explicat, cu statistici şi studii, că muncitorii din noile state membre ale UE, atît din valul 2004 cît şi din cele de la aderarea din 2007, au avut o contribuţie pozitivă semnificativă la economiile ţărilor în care au plecat să lucreze. E adevărat, însă, că există şi infractori de drept comun – de la cerşetori pînă la cei care ocupă abuziv casele unor britanici – ceea ce creează Bucureştiului dificultăţi serioase de imagine. Au fost şi cazuri care au revoltat opinia publică, relatate tot de presă, precum cel al unei femei de naţionalitate română, care avea zece copii şi ajunsese să beneficieze de ajutoare sociale de la statul britanic, estimate la 32.000 de lire. O altă realitate mai arată şi faptul că, odată cu deschiderea pieţei muncii, nou-intratele în UE au pierdut mii de specialişti pe care ţările din Vestul Europei au fost bucuroase să-i primească şi să-i plătească mai puţin decît pe cei *„home-made".* În mod inevitabil, însă – scrie Petru Clej –, omul de rînd din Marea Britanie nu prea află de aceşti români, decît dacă are contact direct cu ei, fie că sînt meseriaşi în construcţii (bărbaţii) sau menajere (femeile) care se întîmplă să le presteze un serviciu în casă.

„De fapt, românii nu sînt luaţi în vizor în mod special. Ei au ghinionul să fi picat în mijlocul unei conjuncturi nefericite. Acum nouă ani, guvernul laburist a deschis piaţa muncii, din primul moment, pentru cetăţenii statelor care au aderat la 1 mai 2004 la UE, previzionînd sosirea a doar 13.000 de persoane, şi s-a trezit cu peste un milion, majoritatea polonezi. Partidul Laburist n-a mai repetat aceeaşi măsură în 2007, cînd au aderat România şi Bulgaria, prevalîndu-se de dreptul de a impune restricţii pînă la un maxim de şapte ani" – explică Petru Clej. Criza economică, greşeli şi presiuni ce ţin de politica internă a unor state membre, precum şi lipsa de experienţă a României în jocul de imagine şi diplomaţia europeană ne aduc uneori în postura de vinovaţi de toate relele.

Bianca Toma *a fost corespondent al ziarului* Adevărul *la Bruxelles. În prezent, este Policy Research Fellow al Open Society Institute la Centrul Român pentru Politici Europene. Este colaborator-corespondent pentru* The Telegraph *în România.*

Mesajele Bucureştiului ajung la Londra

La nici o lună de la vizita oficială la Bucureşti a ministrului Marii Britanii pentru Europe, David Lidington, tema imigranţilor dinspre Europa de Est şi calculele legate de ajutoarele sociale pe care aceştia le vor cere este lămurită şi la Londra. *Financial Times (FT),* de această dată, explică subiectul şi poziţiile oficiale transmise de Bucureşti prin reprezentantul executivului Marii Britanii, David Lidigton: cele două capitale doresc să clarifice faptul că cetăţenii europeni care ajung în UK nu au dreptul automat la beneficii sociale existînd disponibilitatea Bucureştiului de a oferi şi detalia problema. „Ultimul lucru pe care premierul Ponta şi-l doreşte este ca cetăţenii români să aibă reputaţia de a fi dependenţi de ajutoarele sociale ale Marii Britanii", a declarat David Lidington la Londra, citat de FT.

A trecut şi panica din valurile de imigranţi. Alte clarificări oficiale necesare au fost publicate şi recunoscute de Londra şi se referă la numărul românilor şi bulgarilor care nu se vor îndrepta „în valuri" spre Marea Britanie. Institutul Naţional de Cercetări Sociale şi Economice a indicat faptul că românii se vor orienta mai degrabă spre Spania, Italia sau Germania. „Din punctul meu de vedere, este un raport independent care arată foarte clar de ce nu trebuie să facem prognoze detaliate. Dar sugerează o serie de motive pentru care nu ar trebui să ne panicăm în legătură cu valul de imigranţi" – a mai precizat Lidigton la Londra.

Bianca TOMA

Lecția ambițiosului Sikorski

Ce i-a spus Europa de Est lui David Cameron: Nu paria că te lăsăm să distrugi UE

Reacţiile Vestului la isteria pragmatică şi eurosceptică a britanicilor e-rau, oarecum, aşteptate. Una dintre surprizele Europei vine, însă, constant, dinspre Polonia – al cărei ambiţios ministru de externe, Radoslaw Sikorski, a ţinut, în toamna anului trecut, un discurs remarcabil la Palatul Blenheim, lîngă Oxford, înainte ca politicienii de la Londra să fluture opţiunile referendumului pentru rămînerea sau ieşirea din UE, şi în care arată că ostilitatea britanicilor faţă de Uniunea Europeană nu este bazată pe fapte, aşa cum obişnuiesc englezii să-şi susţină poziţiile, ci doar pe mituri.

Radoslaw Sikorski, educat la Oxford, a făcut un apel la Marea Britanie, pe care a invitat-o să renunţe la „falsa conştiinţă" a euroscepticismului şi să preia conducerea în luarea deciziilor în UE, în ajustarea politicilor europene. „UE este o putere care vorbeşte în limba engleză. Piaţa unică a fost o idee a britanicilor. Un comisar britanic conduce serviciul diplomatic european şi ar putea, dacă... doar şi-ar fi dorit, să conducă politica de apărare a Europei" – a spus Sikorski, citat de *EuObserver*.

Ministrul polonez de externe, care a precizat că ţara sa se vede ca un aliat al Marii Britanii, a avertizat Londra să nu submineze blocul celor 27 de state membre UE. „Dacă refuzaţi, nu aşteptaţi de la noi să vă ajutăm să distrugeţi sau să paralizaţi Uniunea Europeană." Pentru a trece la fapte şi cifre, Sikorski a enumerat beneficiile economice ale aderării Marii Britanii la UE, arătînd că piaţa unică aduce o valoare estimată între 1500 şi 3500 de lire pe an, pentru gospodăriile populaţiei britanice. Şeful diplomaţiei poloneze a respins şi ideea avansată de eurosceptici – potrivit căreia, judecînd după puterea şi mărimea economiei britanice, se pot negocia termeni net favorabili cu UE. În timp ce 50% din comerţul Marii Britanii a fost cu alte ţări din UE, în statisticile UE doar 11% din tranzacţii au fost cu Regatul Unit. „N-aş paria pe cine va avea poziţia de negociere mai bună" – a avertizat Sikorski.

Tony Barber explică, la scurt timp, în *The Economist*, de ce Cameron ar trebui să nu ignore avertismentul lui Sikorski despre Europa.

© mfa.gov.pl

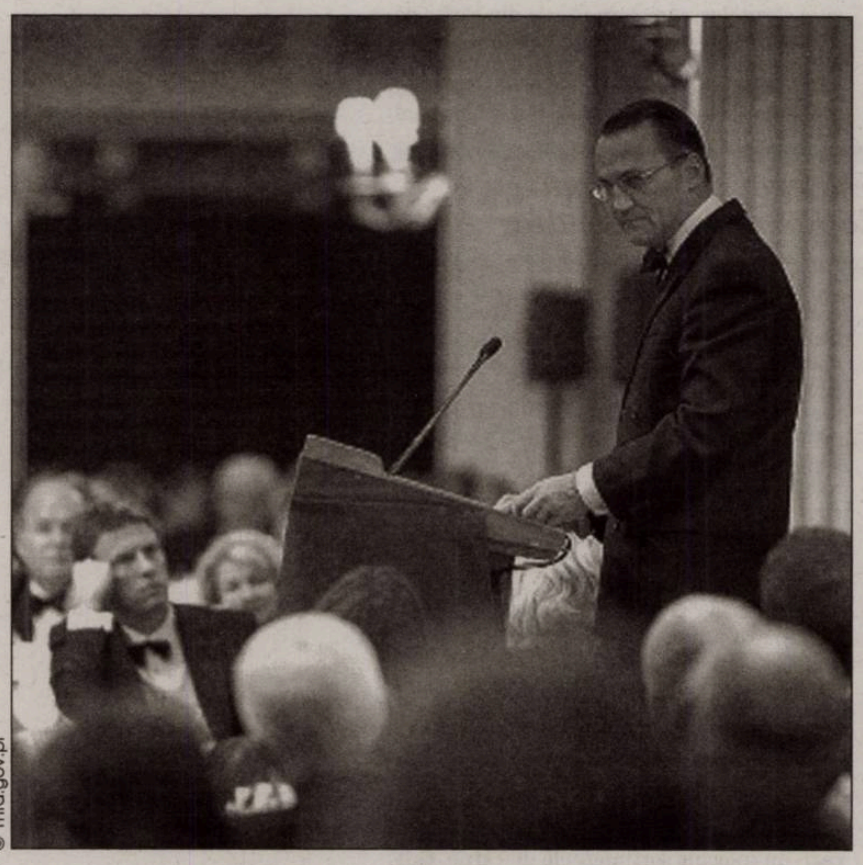

© mfa.gov.pl

„Adăugaţi, aşadar, Polonia la lista ţărilor Uniunii Europene revoltate de politica incoerentă, de autoizolarea dusă de guvernul conservator britanic *vis-à-vis* de Europa" – scrie Barber. Cu ce să începem?

Germania. Cancelarul Angela Merkel şi-a rărit vizitele în Marea Britanie – consemnează *The Economist* –, după ce premierul Cameron a împins Partidul Conservator în afara grupării paneuropene de centru-dreapta, cunoscută sub numele de Partidul Popular European (PPE), din care face parte Merkel.

Franţa. Preşedintele François Hollande nu a uitat cum Cameron a refuzat să-l întîlnească cînd a vizitat Londra, în campania electorală de anul trecut. Hollande nu va fi, aşadar, deloc interesat ori încîntat să-i facă lui Cameron orice favoruri în probleme cruciale, cum ar fi protecţia intereselor britanice, într-o Europă mai profund integrată.

„Nu aşteptaţi de la noi să vă ajutăm să distrugeţi sau să paralizaţi Uniunea Europeană."

A venit rîndul Poloniei care, iată, avertizează prin Sikorski că guvernul lui Cameron nu ar trebui să presupună că vechile legături sentimentale ar păstra Polonia de partea Marii Britanii, în cazul în care aceasta ar refuza să joace un rol constructiv în Europa. „Nu subestimaţi determinarea noastră de a nu reveni la politica secolului XX. Voi (Marea Britanie) nu aţi fost ocupaţi. Cei mai mulţi dintre noi, de pe continent, am fost. Vom face aproape orice pentru ca istoria să nu se mai repete" – a mai spus Sikorski, citat de *The Economist*.

Pe 23 septembrie, aceeaşi publicaţie revine cu o amplă analiză despre blocurile destinată ţărilor din spaţiul fost comunist „Polonia şi Marea Britanie. Sikorski la Oxford (din nou)". Discursul ministrului polonez venea, în toamna anului trecut, într-un moment de maximă tensiune în interiorul zonei euro, care trebuia să ajungă la decizii-cheie şi faţă de care Marea Britanie juca mereu cartea izolării. „În acest context îngrijorător şi-a ţinut domnul Sikorski (prieten al autorului acestei postări) discursul. Polonia vrea, aşadar, Marea Britanie în Uniunea Europeană, ca o contrapondere la ţările puternic reglementate de UE, şi pentru a echilibra greutatea Germaniei şi proximitatea Rusiei (...), dar, în cazul în care Marea Britanie se marginalizează, Polonia vrea să facă Europa mai bună în configuraţia în care este, ori în cea care urmează a fi" – menţionează sursa citată. Autorul analizei detaliază momentul în care, în 2001, se afla la cină cu domnul Sikorski şi un lider conservator britanic, care îl certa pe politicianul polonez în legătură cu aderarea iminentă şi rapidă a Poloniei la Uniunea Europeană. De ce, dintre toate ţările, Polonia se vinde Bruxelles-ului? întreba liderul conservator. „Crezi că ar trebui să ne mai bazăm pe Marea Britanie, aşa cum am făcut-o în 1939?" – ar fi fost replica lui Sikorski. Deşi prietenii săi conservatori încearcă să nu-l audă, mesajul acestuia – mai notează blogul *The Economist* – este în mod constant, şi fără nici o reţinere, proeuropean. Foloseşte cuvinte şi trezeşte sentimente rar întîlnite în Marea Britanie.

Sikorski a scris istorie şi cu discursul de la Berlin

Rolul proeuropean şi proactiv al Poloniei este tot mai vizibil, iar discursul care a uimit Europa şi a fost cap de ziar în cele mai respectabile publicaţii europene şi americane a fost apelul extraordinar al şefului diplomaţiei de la Varşovia, acelaşi Radoslaw Sikorski, care, „în umbra porţii Brandenburg din Berlin, în noiembrie 2011, a scris o bucată de istorie contemporană: Germania este singura ţară din Europa care poate acţiona pentru a salva zona euro şi Uniunea Europeană de la «o criză de proporţii apocaliptice»."

Într-un comentariu considerat de presa occidentală ca surprinzător pentru un ministru senior polonez, Sikorski a declarat că cea mai mare ameninţare la adresa securităţii naţiunii sale nu este terorismul sau tancurile germane, sau chiar rachetele ruseşti,

„Crezi că ar trebui să ne mai bazăm pe Marea Britanie, aşa cum am făcut-o în 1939?"

ci „prăbuşirea zonei euro".

„Germania, îţi cer ca, pentru binele tău şi al nostru, să ajuţi *(n.n.* zona euro) să supravieţuiască şi să prospere" – a spus ministrul de externe polonez. „Ştiţi foarte bine că nimeni altcineva nu o poate face. Eu voi fi, probabil, primul ministru de externe polonez din istorie care să spună asta, dar îmi e mai puţin teamă de puterea Germaniei decît de pasivitatea ei. Ai devenit naţiunea indispensabilă a Europei" – a spus Sikorski, citat de *Financial Times*. De atunci, avea să transmită semnale Londrei: „Am prefera să fiţi alături de noi, dar, dacă nu puteţi, vă rugăm să ne permiteţi să mergem înainte" – a spus Sikorski.

Ruxandra MIHĂILĂ

Turism ecumenic

„Urmaşilor mei Văcăreşti,
Las vouă moştenire
Creşterea limbii româneşti
Şi-a patriei cinstire“

1989 a reprezentat, pentru românul de rînd, şi sublima şansă de a vedea topindu-se, în juru-i, vălătucii de sîrmă ghimpată ce delimitau teritorii interzise, tărîmuri înnobilate doar în imaginar, prin lecturi sau vizionări de filme „cu circuit închis“, în regim de samizdat. Devenit, peste noapte, turistul „cu acte în regulă“ (pînă atunci, paşaportul vestic era prohibitiv, iar obţinerea omologului estic presupunea demararea diligenţelor cu cel puţin trei luni înainte, pentru ca intrarea în posesie, atît de îndelung jinduită, să ţi se întipărească în subconştient drept datoria morală de neşters faţă de partid, cu atît mai mult cu cît nu erai „membru“...), el „beneficiază“ acum şi de toate formulele publicitare, diverse şi foarte ofertante, livrate „la pachet“, prin vînzare/cumpărare, privind zona turistică de interes imediat.

Piaţa geme de o gamă infinită de cărţi, pliante, ghiduri, extrase pe diferite teme, în principalele limbi de circulaţie internaţională, dar şi, pentru a asigura cerinţa pieţei, în limbi exotice (dacă ar fi să ne raportăm exclusiv la extrasele de mai jos), care se pliază pe tipul de turist care îi calcă pămîntul, cu frecvenţă sporită. Aşa se face că, în ultimii ani, tot mai multe astfel de publicaţii sînt traduse – sau mai curînd se vor tălmăcite – şi în limba română. Rezultatul este în aceeaşi măsură deconcertant şi revoltător. Mutilată, siluită, chinuită, ciobită, această română de pripas este supusă celor mai cumplite cazne... Turistul român devine prizonierul propriei limbi. Stă tîmp, cu pliantul în mînă, şi silabiseşte mai abitir ca Trăsnea. Iar dacă s-ar întîmpla cartea să aibă şi ilustraţii centrate pe mijlocul paginii, deruta e totală. E prins într-un labirint din care nu ştie pe unde să iasă, căci coloanele, tăiate abrupt de imagine, îşi pierd şirul, ideile se amestecă, iar privirea aleargă, derutată de acest puzzle perfid, care-l costă pe bietul turist năucit, bani, timp şi mulţi, mulţi nervi. Cît despre diacritice (ce-or mai fi şi alea?!)... aparţin unei vetuste mode retro. Căciulile şi pălăriile sînt scoase din uz, iar noi înaintăm cu capul gol, asudînd, spre ghilotină...

Hors-texte

„Scopul prezentei înscris este a lumina istoria adevărată a Castelului «Tenha youva» (Cuibul liniştit) lângă Balcic, utilizând fapte adevărate şi amintirile contemporanilor. A curăţa de greşelele îngrămădite pe anurile trecute, naive şi până la prostuţe, prezentări nihilistice, care câteodată cu uşurinţă şi fără simţ de răspundere s-e servesc publicului turistic curios, care vizitează acest colţ adorabil al pământului bulgăresc. Cred că examinând, de-şi superficial, reşedinţa reginei române Maria la Balcic, va aduce un aport sensibil la istoriografia Oraşului alb din timpul ocupaţiei române. Sunt mîndru a stabili că locuitorii oraşului Balcic pe vremurile acele, de-şi a uimi admirabilitatea hailaifului român, niciodată nu s-au oprit de a s-e numi bulgari.“ (p. 5)

„Cred că regina Maria a fost o natură excepţional de romantică şi a purtat în dânsa o tristeţe frumoasă. La trebuinţa dânsei de contemplare şi răzgândiri înconjurul naturei virgină a litoralului din Balcic (numit de dânsa Litoralul argintiu) s-e datoreşte construirea chioşcului de vară «Cuibul liniştit».“ (p. 13)

Alexandăr Lambov, *Castelul la Balcic cunoscut şi necunoscut*, traducere pe limba română Pavel Sulai, tipărit „Slavena“ – Varna.

Pe coperta a IV-a se menţionează: „Autorul este jurnalist peste 35 ani şi este fondatorul jurnalului municipal *Balcic*.“

* * *

„Statia Numarul Patru – 4
Intalnirea lui Isus cu mana lui
Si Simeon i-a binecuvantat pe ei si i-a spus lui, Maria mama lui, Tine copulul acesta pentru ca el este responsabilul caderii si urcarii sufletelor in Israel, si semnul care se va vedea in viitor, si se va vorbi impotriva lui.“
Luke 2:34

„Statia Numarul Noua – 9
Isus cade a treia oara
Si el a inaintat si a cazut cu fata la pamant, si s-a rugat spunand, O tatai new, oare este posibil, fa in asa fei ca sa ma depaseasca, si nu pentru ca eu vreau ci ca tu vrei.“
Matthew 26:39

„Care este limba română pe care intenţionăm s-o lăsăm, testamentar, post-postmodernilor noştri urmaşi?“

„Statia Numarul Unsprezece – 11
Isus este restignit
«Si atunci ei au venit la locul Calvarului in ambele parti au fost rastigniti doi criminal.»
Luke 23:33

„O Minunata mozaica care decoreza locul unde Isus a fost restignit in fata ochilor mame sale Acest loc sfant este pazit de biserica Catolica Romana.“

Romineste – *Strada Dolorosa Jerusalím*, harta Pictata si instructor ilustrat

* * *

„Sultanul Ahmet I a acţionat cu mare atenţie în alegerea locaţiei...“; „Unul dintre motivele pentru această atenţie a fost localizarea principală pe care au avut-o moscheele construite în timpul domniei predecesorilor săi...“ (p. 37)

„Hayri Efendi, care era Ministrul Fundaţiilor la acea vreme şi s-a stabilit colectarea vestigiilor...“ (p. 43)

„În această secţiune se află o bucată dintr-un dintre al profetului Mohammed, dintre care i s-a rupt în timpul războiului Uhut.“ (p. 69)

Întregul Istanbul. Oraşul civilizaţiilor, autor: Erdem Yücel, editor Raif Ük, Erol Güçlü, anadolu, 2011

Indulgenţe de contrabandă

Primul grupaj-mostră e extras dintr-o plachetă-pătrat, cu latura de 12 cm, cu o copertă atrăgătoare, pe hîrtie cretată. Bogat ilustrată, cu imagini tip sepia, se vinde la chioşcurile de difuzarea presei din Balcic, la preţul de 4 leva.

Pliantul care reface itinerarul „Via Dolorosa“ nu are nici un fel de referinţă editorială – nume traducător, editură, adresă site sau e-mail. Echivalentul în engleză, franceză sau germană face trimitere la aceste minime obligatorii detalii tehnice editoriale. *(Via Dolorosa, Guide for Pilgrims*, www.holylandguides.com) Cine se face responsabil pentru această ruşinoasă escrocherie? În al cui buzunar se varsă banii (căci preţul nu e chiar derizoriu)? Şi cum e posibil ca reprezentanţii Bisericii – prezenţi în număr destul de mare, conducînd grupuri compacte de români în excursii organizate în Ţara Sfîntă – să nu se autosesizeze şi să nu întreprindă nimic pentru a salva limba română de la profanare? Şi încă o nedumerire: oare chiar e imperios necesară prezenţa drapată în sutană a preoţilor-ghizi prin aeroport? – imagine care, uneori, te face să renunţi de bunăvoie la eul mîndru, cînd auzi strigînd din toţi rărunchii după vreo enoriaşă care priveşte rătutită de dincolo de şnurul roşu... „Mărieee, ţi-am zis ori ba să nu vă lăsaţi de turmă?!“ Curat păstor de suflete!

Ultimul volum (dar nu cel din urmă, din păcate, la care facem, aici, trimitere) te pune, de la bun început, în faţa unei dileme, de vreme ce pe cotor poţi citi „Romence“ (tc. „română“), pe cînd la ediţiile în „limbile de circulaţie“, trimiterea e conformă cu textul volumului: „English“, „Français“. Te dumireşti însă rapid că nu ai în mînă un exemplar bilingv, căci textul volumului din care am extras al treilea grupaj de citate (din multele posibile) se vrea a fi în româneşte.

În schimb, în dreptul siglei de copyright se poate citi o notă extrem de riguros doctă şi ultimativă: „Toate drepturile rezervate. Nici o parte a acestei publicaţii nu mai fi reprodusă sau transmisă în nici un fel sau prin nici un mijloc“ etc. etc. Evident, aşa vom face...

Căci, în definitiv, care este limba română pe care intenţionăm s-o lăsăm, testamentar, post-postmodernilor noştri urmaşi? – asta numai în cazul în care gestul lui Ienăchiţă Văcărescu, dincolo de conotaţia strict documentară, ne-ar mai putea suscita admiraţia pentru valenţele profund patriotice ale asumării unui act de cultură. Să fie româna liberă de televiziune, erodată la maxim de opţiunile vulgaro-deşănţate ale invitaţilor în platou, dar şi, deloc de neglijat, de prestaţia

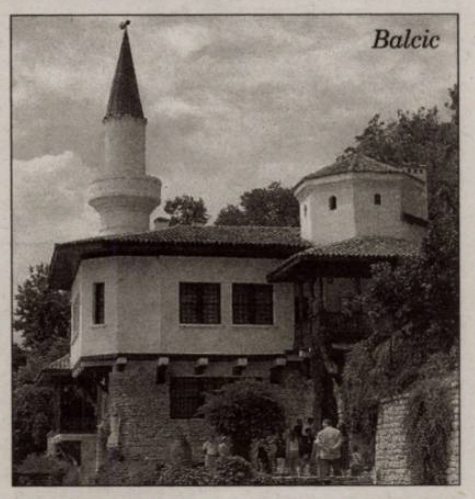
Balcic

disperant-lamentabilă a amfitrionilor? E limbajul de tramvai, zilnic îmbogăţit cu noi ingrediente din registrul mahalalo-mitocano-manelisto-neaoşist, o ultimă achiziţie fiind formula fermă, tot mai frecvent auzită, de răspuns la apelul disperat al telefonului mobil: „Da, fete! Bine, fete!“ A fost singura ocazie în care am regretat afilierea – prin naştere – la „sexul frumos“, cu formula „Da, bă!“ fiind cel puţin obişnuită. Sau româna de hazna a unor politicieni, care „încă“ face stadioane pline (aici, desigur, e de luat în seamă şi relaţia biunivocă, de reciprocitate, dintre limbă şi vorbitorii ei).

Am învăţat la şcoală că limba este un organism viu, cu propriile legi, pe care nu le putem influenţa, artificial, din afară. Numai că transferul de la vorbirea individuală la cea colectivă e tot un proces obiectiv care, în timp, s-ar putea transforma în normă şi, deci, ar altera sistemul originar. Limba este însă, mai presus de toate acestea, expresia culturii unui popor. Şi a stopa traficul de asemenea maculatură de turism, „în limba română“, se înscrie în prerogativele unui act de cultură. Minim, dar esenţial.

PUBLICITATE

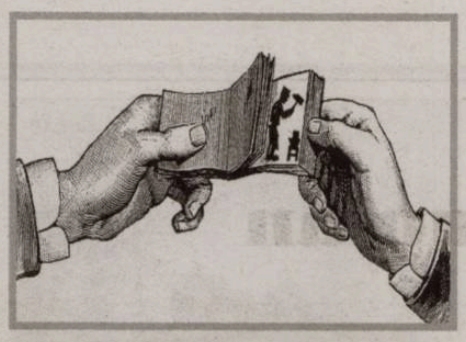

Marius CHIVU

feedbook

Sfîrşitul intimităţii

● **Angela Marcovici, *Intimitate*, Editura Charmides, 2013**

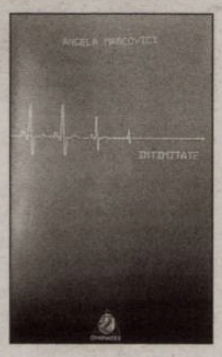

Această nouă carte de poezie (nu m-aş hazarda s-o numesc ultima, căci poeta a mai folosit acest cuvînt cînd afirma că renunţă la scris) are toate atributele exterioare ale vulnerabilităţii: o plachetă de format mic, de nici 50 de pagini, apărută fără ISBN, într-o colecţie intitulată „Clandestin“, cu o copertă neagră, minimalistă, pe care titlul – *Intimitate,* mai degrabă sarcastic decît sentimental, apare scris cu font medical, sub grafica de monitor a sfîrşitului de activitate biologică, totul pus sub numele adevărat al poetei cunoscute pînă acum drept Angela Marinescu. Motto-ul plachetei este din Georg Büchner: „Woyzeck e disperat.“

Spuneam altădată că poetica voluptăţii maladive a Angelei Marinescu, tensiunea tanatică placată pe erotismul alterat, lipsit de senzualitate („o senzualitate inabilă / neutră / şi neverosimilă“), marginalul existenţial, vizionarismul sumbru şi radicalitatea expresiei, modul în care a compensat limitele corporalităţii cu intensitatea logosului, felul în care a mixat revolta cu damnarea ereditară şi cu exaltarea neputinţei, toate acestea s-au constituit într-o formă extremă şi foarte curajoasă, de analiză a propriei feminităţi, deopotrivă corporală şi psihică. Tot mai intimă cu propriul sine – dintotdeauna bolnav, sălbatic, problematic –, Angela Marinescu a ajuns, în ultimele sale cărţi – *Limbajul dispariţiei* şi *Întîmplări derizorii de sfîrşit,* ambele din 2006, şi *Probleme personale,* din 2009 – la o formă de expresie eterogenă, dar coerentă, pe care aş numi-o tragism minimalist. *Intimitate* vine firesc în continuarea acestei suite a manifestărilor publice de afectare a corpului şi minţii, supuse capriciilor eredităţii şi memoriei – deci timpului, cum scriam odată – în aceeaşi formă directă, deseori provocatoare, a unui limbaj tot mai simplu. Ca şi în cazul precedentului volum – *Probleme personale* (foarte bune, apropo, toate aceste ultime titluri de cărţi), temele poeziei Angelei Marinescu se regăsesc aici reluate pe spaţii tot mai mici şi intrînd într-o formă de dialog cu versuri de altădată, marcate cu ghilimele: spectrul familiei (sora, fiul), boala şi degradarea trupului ca o moştenire a „rudelor de sînge / precise şi irresponsabile“, dependenţa de maladiv şi morbid, sexualitatea erodată (handicapul fizico-erotic fiind supratema tuturor acestor ultime cărţi), obsesia trecutului, marginalitatea socială şi invocarea celor învinşi, bolnavi şi săraci („noi, nenorociţii“), politicul fiind prezent, de data aceasta, cu o anume brutalitate, în versuri ce frizează conspirativul.

Placheta se deschide cu decorul unui peisaj întunecat („peste cer s-a întins o pîclă“), pentru a continua cu cadrul imaculat al amorţelii şi-al ameţelii, al dispariţiei de sine: „cel mai mult îmi place, cînd mă trezesc dimineaţa, / să-mi ţîşnească în faţă, mutra albă şi descărnată, / de călugăr, a peretelui din faţa mea /.../ sînt o cădelniţă ce se clatină şi se prăbuşeşte / în faţa peretelui, adică a tabernacolului / fulgerat şi trăsnit / nu mai este nevoie de nici un fel de distorsiune / sau contorsionare / totul este atît de alb şi de precis / ca un abur rece al aurorei boreale / de o frumuseţe pe care nu o pot vedea // aici nu este poezie / nu este agonie sau moarte / sau blasfemie / nu este extaz nu este murdărie / nu este / nimic.“ Dar fireşte că e vorba de toate acestea în incursiunea intimă a poetei „înalte şi bolnave“, în istoria propriei familii, în „trecutul care invadează totul“, pînă la întunecare. Unul dintre primele poeme ale plachetei, singurul neintitulat, se deschide cu o lungă repetiţie a aceluiaşi cuvînt – „nimic“ –, pentru a continua astfel: „poate că, totuşi, atunci, demult, cînd alergam înspre / tine...“, vorbind, în fond, despre întoarcerea melancolică în momentul de dinainte ca moartea să-şi manifeste prezenţa şi să se reproducă mecanic prin slăbiciunile corpului. Căci boala e strîns legată de scrisul „tipeicarescriecusînge“ – de fapt, actul scrisului apare ca manifestare a corpului bolnav, ca un act de existenţă viciată şi ca dialog cu propriul sine, dedublat prin degradare. Poemul „Insinuare pe lîngă o fiinţă ciudată“ este, în fond, o artă poetică; îl voi cita *in extenso:* „vorbeam în şoaptă, cu o fiinţă ciudată, nu o puteam / defini, dimpotrivă, mă delimitam de ea, nu voiam / s-o ating sau măcar s-o privesc, / eram detaşată, ca un obiect sexual / ce imploda, chiar atunci, în faţa ei / şi îi spuneam: «eu merg pe intensitate», / adică pe intensitatea masivă şi rece pe care / ţi-o dă boala // care te urmăreşte de-a lungul timpului, orice ai face, / fără de care nu se mai poate trăi şi nici respira /.../ singură, boala este aceea care îţi exacerbează / instinctul sexual, îi spuneam umilă, şi te complexează / pe drept cuvînt, / deoarece devii o nenorocită / încît nici măcar nu mai poţi să-ţi recunoşti / profundele imperfecţiuni intelectuale şi nici profesionale, / poate doar / credinţa, cacofonia şi oligofrenia (triada indestructibilă / a sufletului feminin) // să aparţină, oare, intensitatea, noninteligenţei mele / feminine / sau instinctului morţii ce înaintează prin vene, ca puma, / ce distruge pe măsură ce se insinuează, / ce rupe pe măsură ce-şi caută locul necunoscut / al animalului ce se retrage-n întuneric / şi atunci pare meschin / şi dispare.“

Dacă în poemele din *Probleme personale,* unde, pentru prima dată, Angela Marinescu scria despre bătrîneţe ca uzură şi epuizare, de data aceasta nu „moartea“, ci „sfîrşitul“ este laitmotivul versurilor, ca şi cum „moartea“ era un concept abstract, estetic chiar, iar „sfîrşitul“ – ceva personal, intim, o efemeră reîntoarcere (de unde şi semnarea cărţii cu numele adevărat, nu cu pseudonimul artistic): „s-au sfîrşit cam toate lucrurile. / se întrevede ceva / căruia nu-i mai pot spune viitor / trecutul invadează totul / viitorul este ultratrecut“, unde trecutul apare, într-un alt poem, definit astfel: „cît trecut atît de mult întuneric.“ Precaritatea corpului – exprimată o dată prin acest formidabil vers: „erotismul întins pe suprafeţe din ce în ce mai distruse“ – este prinsă acum în imaginea „gheţii întinse pe spaţii nesfîrşite“, tot o formă a deşertificării simţurilor care, astfel, tind spre propria perfecţiune. Ca însuşi scrisul. „Cînd ai devenit neputincios, ai atins perfecţiunea“ – vorbea poeta odată, despre revelaţia că scrisul este, ca viaţa însăşi, pură expresie a neputinţei, deci neinteligibil pînă la capăt. Tema revine şi acum, în poemul „Autoportret“, ca o implacabilă mişcare spre invocatul sfîrşit: „sîntbătrînă. sîntinocentă. sîntautistă / sînt mai bolnavă decît un îndrăgostit / în preajma sinuciderii /.../ o noninterpretare din ce în ce mai absconsă. / un nonloc din ce în ce mai izolat. / un nonbuncăr cu uşile şi ferestrele zidite. / o nonpoezie din ce în ce mai întunecată.“

Afirmam, la începutul recenziei, că această nouă carte de poezie a Angelei Marinescu – cu un discurs eterogen-nevrotic, deopotrivă impur şi autentic, cumva indiferent şi în acelaşi timp precis – are toate atributele exterioare ale vulnerabilităţii, iar poemele exact această fragilitate şi neputinţă încearcă să aproximeze, aşa cum au făcut-o, de fapt, dintotdeauna. Tocmai de aceea, aş reformula şi aş numi *Intimitate* – o nouă *ultimă* carte de poezie. Sfîrşitul e, deocamdată, clandestin.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Fabio Stassi, *Ultimul dans al lui Charlot,* traducere din limba italiană de Cerasela Barbone, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2013.**

Există o autobiografie a lui Charlie Chaplin, a apărut în 1964. Evident, ea nu putea să prindă întreaga viaţă a pămînteanului care l-a inventat pe Charlot, fie şi numai pentru că viaţa respectivă nu ajunsese încă la final: mai avea încă 13 ani pînă să se încheie, în 1977. Prin urmare, te-ai aştepta ca o nouă autobiografie Chaplin – fictivă, cum este cea imaginată de italianul Fabio Stassi în *Ultimul dans al lui Charlot,* şi întinsă pînă în clipa morţii protagonistului – să se „ocupe“ mai ales de cei 13 ani finali, „neacoperiţi“ de mărturiile autentice. Nici vorbă, însă. Romanul lui Fabio Stassi nu e unul de restituire biografică, ci o fantasmă cu vag pretext documentar şi ample scamatorii postmoderne.

Într-un fel, italianul rescrie un mit, inventînd realităţi care să consoneze cu lucruri spuse cîndva despre Chaplin sau cu secvenţe din filmele acestuia. Rezultatul: un Chaplin mai solidar cu spiritul lui Charlot şi cu proiecţiile noastre asupra acestui personaj.

Cel mai mult mi-au plăcut accesele de gratuitate ale poveştii, derapajele perfect fabulatorii de la firul biografic. Faptul că *Circul* se deschide cu imaginea unei acrobate pe cal este explicat, în romanul lui Fabio Stassi, printr-o întreagă – inimaginabilă – istorie de amor, din care pînă şi istoria camerei de filmat iese binişor modificată.

Ultimul dans al lui Charlot inventează nişte coincidenţe între biografia şi filmografia lui Chaplin, contemplîndu-le apoi cu convingerea că „toate coincidenţele au un suflet“. Straniu rezon pentru o ficţiune, dar funcţional! E ca şi cum cineva ţi-ar descrie o icoană, fabulînd aşa de mult şi de bine, că-ţi faci cruci; după care îţi zici că e chiar normal să te cruceşti, doar e vorba de o icoană. În fond, romanul lui Stassi împarte încă o dată istoria lumii în două ere: î.Ch. şi d.Ch. Cu Ch de la Chaplin. Sau de la Charlot, cum vreţi.

PUBLICITATE

GALA INDUSTRIEI DE CARTE DIN ROMÂNIA

www.galabundetipar.ro

Ediția a II-a:
25 aprilie 2013, ora 18.00
Aula Bibliotecii Naționale

BUN DE TIPAR 2013

Organizatori: HEADSOME COMMUNICATION, Federația Editorilor din România

Sponsori principali: DACIA, PETROM

Cu sprijinul: AQUA CARPATICA, Primăria Sămburești

Partener media principal: DILEMA VECHE

Daria GHIU

Mircea Cantor: artă pentru un an

E o avalanşă în spaţiul virtual de interviuri şi articole despre artistul Mircea Cantor, multe apărute ca urmare a cîştigării, în octombrie 2011, a celui mai prestigios premiu pentru artă din Franţa, Prix Duchamp. Un an mai tîrziu, a urmat răsplata pentru acest premiu, expoziţia solo de la Centre „Georges Pompidou" din Paris, expoziţie vizitată – aşa cum spune chiar artistul – de 90.000 de oameni, „un sfert din populaţia Clujului". Pe 10 aprilie, Muzeul Naţional de Artă Contemporană din Bucureşti a inaugurat „Q.E.D." – un proiect de proporţii, prima expoziţie personală în România „a unuia dintre cei mai importanţi tineri artişti, activi pe scena internaţională în ultimii ani."

Născut în 1977 la Oradea, Cantor şi-a început studiile de artă la Cluj, le-a continuat la Nantes, a fost de tînăr reprezentat de una dintre cele mai importante galerii din Paris – Galeria „Yvon Lambert" – şi a avut expoziţii personale în instituţii precum: Philadelphia Museum of Art, Kunsthaus (Zürich), Le Crédac (lîngă Paris), MACRO (Roma). A avut lucrări în Bienala de la Berlin, în cea de la São Paulo, în Yokohama Triennale (2011), iar anul viitor va fi pe afişul celei de-a nouăsprezecea ediţii a prestigioasei Sydney Biennial.

„Naţional", „identitate", „influenţă"

Oprind aici acest tur în jurul lumii, prin intermediul unor importante instituţii de artă, trebuie să înţelegem situaţia în care ne aflăm cu „Q.E.D." la MNAC. Expoziţia de la muzeul situat în Casa Poporului, îngrijită de Raluca Velisar şi Mihai Pop, va dura un an, pînă pe 13 aprilie 2014. Conţine 30 de lucrări (proiecţiile video de acum vor fi înlocuite cu altele, în septembrie), cuprinse între 1999 şi 2013: fotografie, video, desen, sculptură. Un element important din *show* este prezenţa spaţiului denumit „Camera de oaspeţi a lui Mircea Cantor", un loc de întîlnire cu cei de care artistul e legat spiritual, conceptual, afectiv, fie că vorbim de alţi artişti, din aceeaşi generaţie (Gabriela Vanga, Victor Man, Ciprian Mureşan) sau de cei care au funcţionat ca mentori (Geta Brătescu, Corneliu Brudaşcu, Ion Grigorescu, Rudolf Bone şi Miklós Onucsán), Victoria Berbecaru, Andrei Şerban, Matei Vişniec, cantorul Ioan Opriş de la biserica din Breb şi Oanea Vasile, fotograful satului său, în ultimii 20 de ani – acelaşi sat Breb din Maramureş. În fiecare lună, pe data de 10, invitatul este unul nou.

O scurtcircuitare a locului

Într-un comentariu pe o reţea de socializare, cineva scrie că „nenea ăsta avea expo şi la Paris, la Pompidou, sub Dalí. Dalí era la etajul 5, Cantor pe la 1, dacă ţiu bine minte". Iar Brâncuşi – adaug eu, forţînd lucrurile – îşi are atelierul chiar în faţa muzeului din Paris. Sonor, expoziţia de la MNAC e dominată de tensiunea impusă de sunetul de toacă, venită dinspre o lucrare video. Pe eticheta acesteia citeşti că e toaca Mănăstirii Putna. În sala din dreapta, spaţiul e dominat de *Prag resemnat* (2012), o sculptură ce reproduce – la scară reală – o casă maramureşeană, cu un acoperiş doar schiţat, sugerat, neîncheiat. Iniţial era vorba doar de expunerea acestei case, o „scurtcircuitare a locului". Apoi, expoziţia de la MNAC s-a extins în jurul ei. Anul trecut, casa a fost expusă în Jardin des Tuileries, lăsînd cerul parizian să-i fie acoperiş. Aici, acoperiş e Casa Poporului.

Un ciclu de viaţă, viaţa ordonată în jurul celor patru anotimpuri.

Toaca este coloană sonoră pentru un video foarte curat vizual, redus la puritatea simbolurilor, *Sic Transit Gloria Mundi* (2012). Aşezaţi într-un cerc, oameni cu mîna întinsă, ca nişte cerşetori („toţi cerşim ceva" – cum spune artistul) primesc de la o tînără – o figură asiatică – un fitil de dinamită; odată ce ea iniţiază focul, acesta trece prin fiecare mînă, urcă cu dificultate de-a lungul fiecărei palme, în cerc. E impresionant detaliul pe mîini: deşi palmele sînt înfăşurate în pînză, degetele tresar, reacţionînd la trecerea focului. Ultima scenă din film – cea în care capătul acestui fitil îşi încheie traseul de foc în mîna fetei – a fost rejucată şi expusă la MNAC într-o serie de şapte fotografii, în care protagonistă este – surpriză – Monica Bârlădeanu. Relaţia dintre mesajul filmului şi ritualul de alegere a Papei – în care acestuia i se amintea că este şi va rămîne un muritor – devine una foarte îndepărtată. Ceea ce vezi e un răspuns contemporan la lumea din jur: în film sînt aduse împreună elemente din realităţi diferite, aşa cum, de fapt, se construieşte realitatea noastră.

Cantor nu critică societatea sau vreun strat al ei, nu o denigrează, dar nici nu o observă pasiv: el lucrează cu instrumentarul ei, cu ceea ce fix lumea contemporană îi dă, pentru a crea un mesaj pozitiv, pentru a formula o posibilă reordonare. El deturnează obiecte şi menirea predeterminată a acestora. Aşa se întîmplă, de exemplu, cu *Holy Flowers,* o serie de fotografii alb-negru din 2010. Reflectate caleidoscopic, armele israeliene devin flori. La fel, în filmul de 13 secunde, *Wind Orchestra* (2012), băieţelul suflă şi dărîmă cuţitele pe care înainte le-a aşezat în picioare (într-un joc periculos şi interzis copiilor), cu vîrful în sus. Este o violenţă anihilată, dar apărută din aparenta violenţă – căci, oare, mentalul copiilor de astăzi nu este bombardat tocmai de imagini din registrul agresivităţii? Mircea Cantor pare că nu vrea să facă distincţia între imagini bune şi imagini rele, de care, artistic vorbind, trebuie să te fereşti. Înmagazinează continuu imagini din jurul lui, oriunde s-ar afla.

Cantor vrea şi face altceva.

„Q.E.D." este o expoziţie în care multe dintre lucrări au fost, fiecare în parte, vedete în alte expoziţii din lume. Artistul român, din a cărui biografie aflăm că „trăieşte şi lucrează pe Pămînt", a obţinut succesul internaţional în Occident, şi iată-l la MNAC, într-o retrospectivă, dar şi cu lucrări noi, într-un soi de festival de artă de un an, exclusiv cu invitaţi români, din diferite colţuri şi lumi. Să aduci, în acest caz, în discuţie cuvintele „naţional", „identitate", „influenţă", să cauţi elementele locale, să încerci să identifici originea unor lucrări, să vorbeşti despre „mîndrie naţională" sînt gesturile normale, de vizitator care vrea să îşi ia artistul în posesie, alături de toată gloria lui. Dar Cantor vrea şi face altceva.

Întorcîndu-ne asupra celuilalt element românesc, sculptura din lemn de brad – casă maramureşeană –, aceasta are o modificare care apare organic, din ea însăşi: e legată cu o funie sculptată în lemnul casei şi în geamurile ei. O casă-pachet, legată strîns, împinsă la limită.

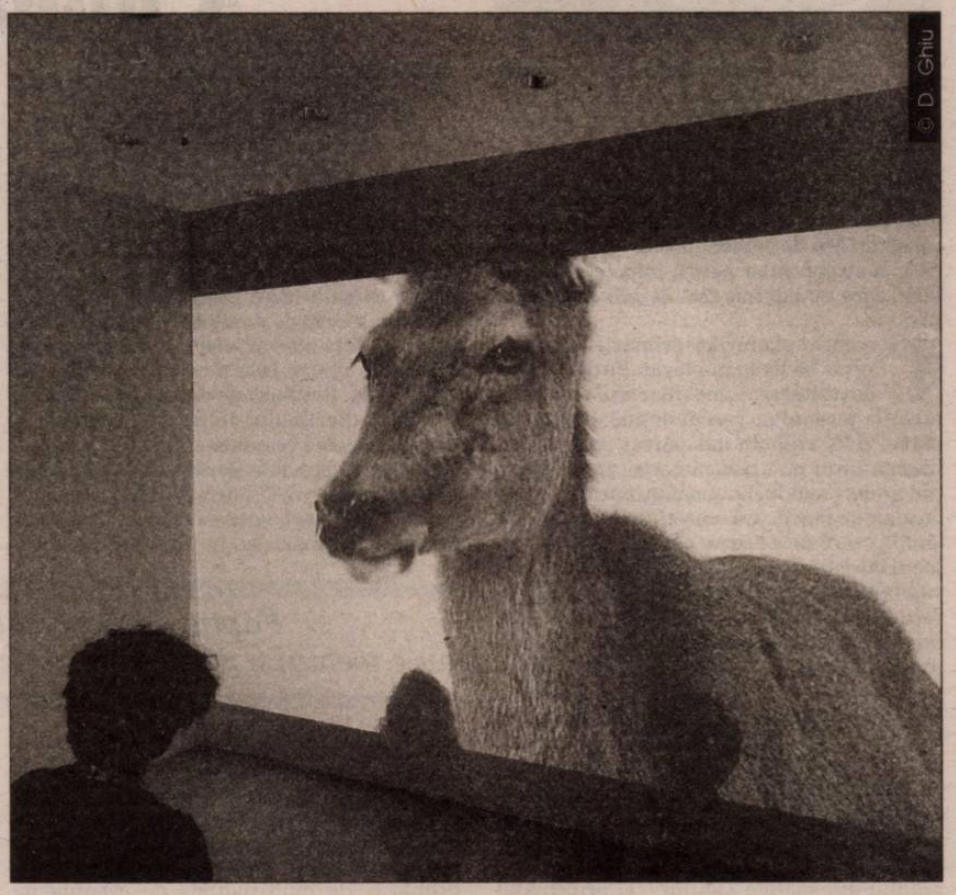

În funcţie de locul în care te situezi în expoziţie, sunetul puternic de toacă intră în armonie cu vocea băieţelului care declară, în engleză – *„I decided not to save the world"* (2011), în filmul cu acelaşi titlu, ce durează şase secunde şi merge în buclă. Funcţionează ca un joc de copii/formulă magică împotriva eroismelor de tot felul, a marilor scenarii de salvare/distrugere a lumii, utopii şi distopii care ne înconjoară.

„Q.E.D." este o expoziţie greu de văzut deodată, cu multe (poate prea multe) lucrări, fiecare în parte extrem de concentrată vizual. Cantor ne sfătuieşte „să vedem doar trei-patru lucrări o dată" şi apoi să ne întoarcem în altă zi. Altfel spus, discret pedagogic, să ne umplem timpul, viaţa, fără emfază şi aroganţă, cu artă. Să faci însă asta e aproape imposibil, dar faptul că o spune e deja o lecţie. Toată expoziţia este o lecţie despre artă, iar Mircea Cantor – un personaj foarte vital în arta lui şi în declaraţiile despre ceea ce face – globalizează elemente simbolice (uneori *şi* româneşti), le împachetează la nivel macro. În spaţiul dăruit prietenilor – lucrarea de artă sinceră, a ospitalităţii pure –, în luna martie 2014, vor fi expuşi (vor expune) chiar copiii lui, Pavel şi Tudor.

Să ne reorganizăm, aşadar, viaţa în jurul artei. 365 de zile cu Mircea Cantor, la MNAC, un ciclu de viaţă, viaţa ordonată în jurul celor patru anotimpuri.

Daria Ghiu este critic de artă.

craii de burta veche

Cotlete de pasăre *à la* Pompadour

Luaţi 14 pulpe de pasăre nejupuite şi aranjaţi-le, îndepărtînd franjurile de piele care atîrnă. Dezosaţi pulpele, păstrînd doar capătul de os cu tendon, dinspre gheară. Aplatizaţi-le, săraţi-le moderat şi puneţi în mijlocul fiecăreia o nucă din umplutură de galantină cu trufe. Înfăşuraţi pulpa umplută în propria piele, pe care o coaseţi, cu un fir de aţă, suficient de strîns pentru ca umplutura să nu iasă în timpul preparării. Puneţi pulpele într-o oală, cu fulgi de untură şi o jumătate de litru de zeamă de supă, acoperiţi-le cu pergament şi fierbeţi-le încet, întorcîndu-le din cînd în cînd de pe o parte pe alta, pînă se frăgezesc. Scurgeţi-le apoi bine şi puneţi-le sub o greutate, ca să se răcească într-o formă plată, cît mai apropiată de cea a unui cotlet. După ce s-au răcit, uscaţi-le bine cu un şervet şi înveliţi fiecare cotlet într-un strat subţire de pastă de găluşte de pasăre cu trufe. Aranjaţi-le într-o tigaie suficient de mare şi acoperiţi-le cu unt clarificat, răcit. Cu 15 minute înainte de masă, puneţi tigaia pe foc şi prăjiţi cotletele pînă cînd învelişul se coace, fără să se rumenească. În acest moment, scoateţi cotletele, scurgeţi-le de grăsime şi aranjaţi-le în formă de coroană pe un platou, alternîndu-le cu cercuri din trufe negre. Glazuraţi-le şi umpleţi golul din centrul platoului cu ciuperci mici, acoperite cu sos *suprême* scăzut. Fixaţi cîte o papiotă pe capătul de os al fiecărui cotlet şi aduceţi restul de sos la masă, într-o sosieră.

Dacă o lăsăm la o parte pe marchiza de Pompadour, din titlu, metresele lui Ludovic al XV-lea sînt în număr de 14, ca pulpele de pasăre: contesa de Mailly, contesa de Vintimille, ducesa de Lauraguais, ducesa de Châteauroux, contesa du Barry, Mademoiselle O'Murphy, ducesa de Narbonne-Lara, marchiza de Montmélas, Lucie-Madeleine d'Estaing, baroneasa de Meilly-Coulonge, Madame de Bonneval, Irène du Buisson de Longpré, Catherine Éléonore Bénard, Marie Thérèse Françoise Boisselet.

Amicul Dejun

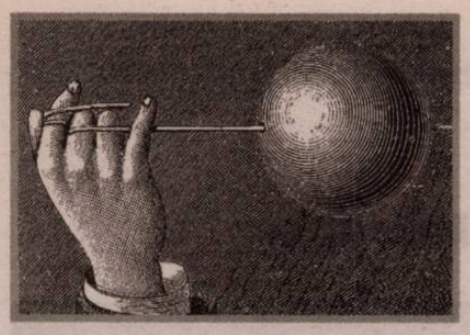

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

A doua cădere a Zidului

La Berlin continuă gîlceava cu privire la viitorul East Side Gallery, un fragment din (fostul) Zid, pictat, în 1990, de cîţiva dintre cei mai importanţi artişti vizuali europeni. O parte a zidului a fost îndepărtată pentru ca pe terenul din spate, aflat chiar pe malul rîului Spree, să se poată construi. Mii de oameni protestează în stradă şi s-au formulat petiţii împotriva demolării, care au adunat zeci de mii de semnături.

Conform planurilor primăriei, zidul ar urma să fie reamplasat. Pe de o parte, dezvoltatorul imobiliar are nevoie de acces la terenul pe care îl deţine. Pe de altă parte, zidul trebuie îndepărtat pentru realizarea unui nou pod pietonal peste Spree (un proiect mai vechi, consfinţit printr-un referendum local). Că autorităţile locale nu sînt în stare să conserve operele de artă e un lucru dovedit – toate sînt alterate, multe sînt vandalizate, unele sînt de-a dreptul de nerecunoscut. Acestea ar fi trei argumente puternice pentru înlăturarea zidului şi reamplasarea galeriei în altă parte. Însă şi argumentele celor care se împotrivesc demolării sînt solide: acesta ar fi cel mai lung fragment de zid rămas intact după unificare; în plus, faptul că poartă operele de artă ale unor artişti vizuali consacraţi îl transformă în obiect de patrimoniu: e ca şi cum ai trece cu buldozerul printr-o galerie de artă. Colac peste pupăză, s-a aflat, recent, că proprietarul terenului din spatele Zidului – şi principalul dezvoltator al construcţiilor – ar putea să fie un fost colaborator al poliţiei politice est-germane. Furia celor care vor să protejeze vestigiile RDG e acum dublată şi de furia împotriva unui fost securist.

„În disputa despre East Side Gallery, Berlin a ratat şansa unei polemici utile. În loc să se dezbată despre oraş şi despre viitorul său, se discută dacă un (presupus) colaborator STASI are sau nu dreptul de a construi pe fosta „fişie a morţii, dincolo de Zid" – scrie *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. „Prăpastia căscată între potenţialul oraşului şi realitate e ceva de neînţeles la Berlin." Realitatea e, într-adevăr, cenuşie: capitala a rămas unul dintre cele mai ieftine oraşe ale Germaniei. Platformele industriale aflate la marginea Berlinului de Est au sucombat odată cu căderea comunismului; fără sprijinul Aliaţilor, a sărăcit şi Berlinul de Vest. După unificare, oraşul, în întregul său, a devenit mai pauper. Zeci, sute de clădiri au fost renovate de primărie şi, în lipsa unor investitori, cedate – pe termen lung – unor întreprinzători culturali, dependenţi, ei înşişi, de subvenţii. A fost un pariu cîştigat măcar în parte de primar, căci oraşul a devenit, într-adevăr, mai sexi. Atraşi de chiriile ieftine, de spaţiile de lucru oferite cu generozitate de primărie, de multitudinea de evenimente culturale periodice, oraşul a devenit tot mai atractiv pentru artişti. Multă vreme, s-a crezut că acest potenţial va putea fi capitalizat la un moment dat. Însă oraşul a rămas sărac. „Sărac, dar sexi" a fost, de altfel, şi unul dintre sloganurile electorale ale lui Klaus Wowereit. Însă totul depinde de cum pui accentele. De cînd cu criza economică, tot mai mulţi berlinezi încep să răstoarne sloganul, ceea ce produce, evident, un bemol pesimist. Faptul că Berlinul e „sexi, dar sărac" nu e tocmai o performanţă pentru administratorii oraşului.

Faptul că Berlinul e „sexi, dar sărac" nu e tocmai o performanţă pentru administratorii oraşului.

Poate că tocmai acesta a fost şi motivul pentru care politicile de urbanism au devenit acum mult mai curajoase. După două decenii de conservare şi renovare, încep să se deschidă şantiere pentru dezvoltare. Maik Uwe Hinkel a plătit pentru terenul de pe malul rîului Spree cinci milioane de euro. A obţinut nu doar terenul, ci şi dreptul de a construi pe acea parcelă. Însă pentru a construi, trebuie, mai întîi, să demoleze. De unde şi conflictul. Ce e mai de preţ: ce a fost sau ce va fi? Deocamdată, primăria pare să fi ales viitorul. E o schimbare de macaz. E, practic, a doua cădere a Zidului.

PUBLICITATE

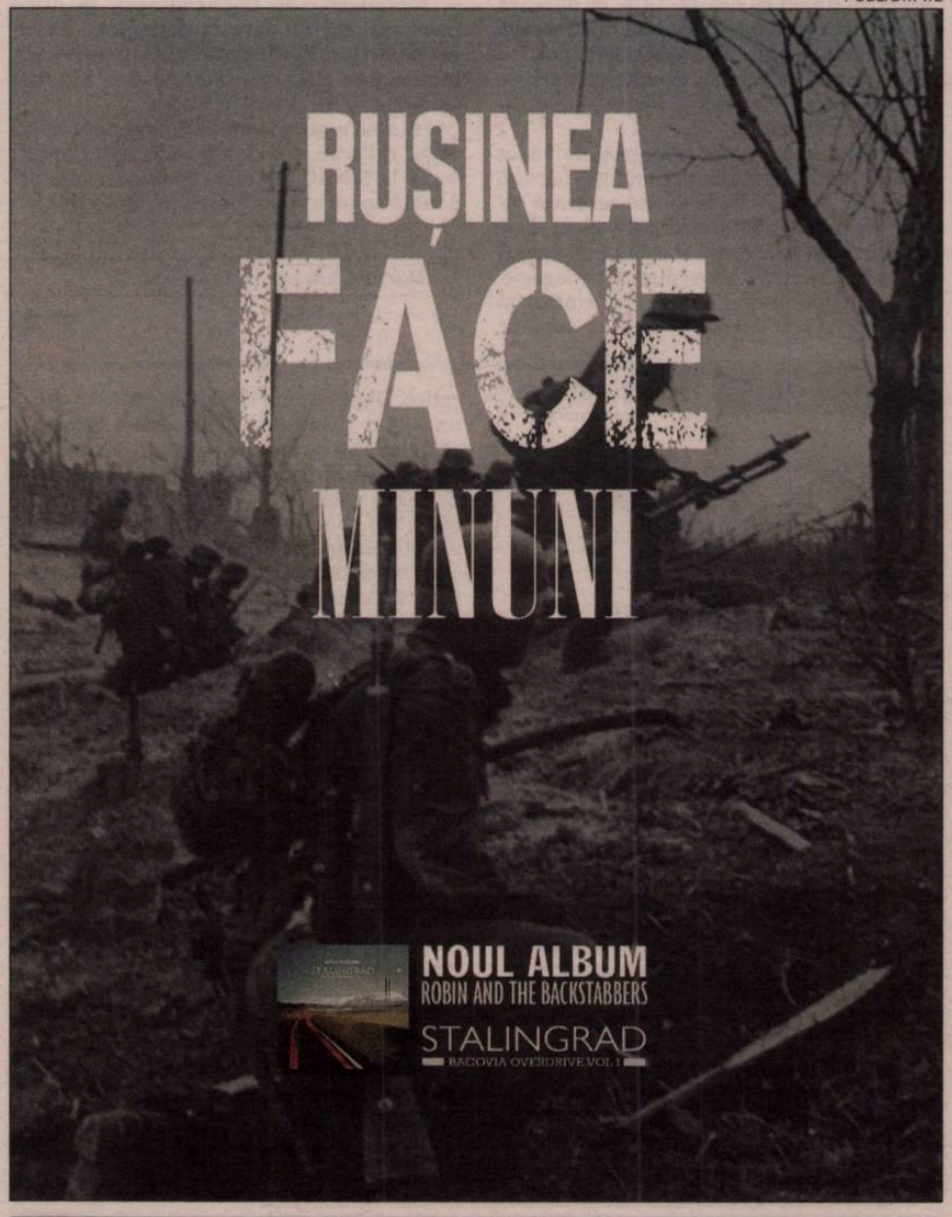

PUBLICITATE

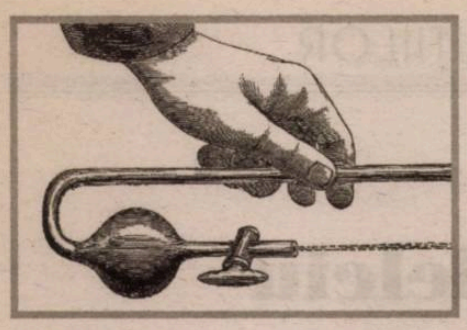

Oana STOICA

rosencrantz & co

Zgomotul şi ura

● ***Pacta sînt servanda* / Martie negru 1990, cu Anca Benera, Arnold Estefán.**

● ***Manual de clasa a IX-a*, cu Serghei Chiviriga, Diana Gheorghiță. Performance în cadrul expoziției „Am fost atît de puțini şi atît de mulți am rămas" de Anca Benera & Arnold Estefán, la tranzit.ro**

Într-un spaţiu nou pentru arta contemporană – tranzit.ro (Bucureşti, str. Gazelei nr. 44), Anca Benera şi Arnold Estefán chestionează concepte politice şi economice din perspectiva flexibilităţii acestora. În contextul schimbărilor majore care se produc în lume, de la reconfigurarea geopolitică la criza economică, doctrinele se dovedesc depăşite şi trebuie regîndite, adaptate la noile realităţi sau înlocuite cu altele noi. În expoziţia „Am fost atît de puţini şi atît de mulţi am rămas" – cu obiecte, instalaţii şi un performance video care a avut două variante live la vernisaj –, Benera şi Estefán explorează folosirea *ad litteram* a conceptelor economico-politice, pentru a demonstra rigiditatea acestora şi, mai ales, limitele statului-naţiune. Noţiunea cea mai supusă degradării pare a fi cea de stat, concept care ajunge să funcţioneze ca un bumerang, să devină, din expresia politică a unei naţiuni, închisoarea alteia. Şi asta în timp ce graniţele se fluidizează.

Într-o scrisoare către Banca Naţională a Cubei, Benera şi Estefán propun ca ştergerea datoriei pe care statul cubanez o are faţă de cel român – datorie neplătită pe motiv că România a abandonat calea „luminoasă" a socialismului – să se realizeze doar în cazul în care Cuba păstrează drumul rătăcit de români, cel al comunismului. Propunerea vine pe fondul relaxării regimului de la Havana, după epoca Fidel Castro. Într-o altă scrisoare, datoria veche pe care Germania o are faţă de statul român, abandonată ca subiect de discuţie între cele două state, face obiectul unei propuneri de afaceri pentru investitorii germani. În termenii economiei de piaţă, orice creanţă trebuie fructificată drept oportunitate de afaceri. Tezaurul României, dispărut în Rusia, este reprezentat simbolic de o monedă de aur rusească, echivalentul cantităţii pe care ar primi-o fiecare cetăţean român dacă tezaurul ar fi recuperat şi împărţit populaţiei. Ceea ce rezultă de aici este că aplicarea rigidă a conceptelor economice şi politice – datorii, stat, socialism, capitalism, economie de piaţă – duce la rezultate hilare.

Cu un impact şi mai puternic decît această chestionare aparent economică pare a fi problema legată de rigidizarea conceptului de naţiune. În contextul retoricii naţionaliste care a inflamat media în ultimul timp şi a dus la deliruri verbale despre pericolul maghiar şi românizarea forţată, Benera şi Estefán abordează acest subiect tensionat printr-un performance cu trei capitole. În primul capitol, *„Pacta sunt servanda"*, înregistrat şi integrat în expoziţie, cei doi citesc din manualele de istorie român şi maghiar prezentarea unor evenimente: Revoluţia de la 1848, Tratatul de la Trianon, Diktatul de la Viena. Desigur, fiecare citeşte în limba lui, din cartea lui. Prin urmare, perspectivele asupra evenimentelor respective – momente istorice în care s-au reconfigurat graniţele dintre România şi Ungaria – sînt fundamental diferite, dar nu acesta este cel mai important lucru, ci faptul că lectura are loc în acelaşi timp, cu cei doi lectori faţă în faţă. Prin urmare, ea devine neinteligibilă. Cele două versiuni asupra aceleiaşi istorii se anulează reciproc. Sînt două discursuri hemoragice, dar autiste, o non-discuţie, o exersare a vorbirii, nu şi a ascultării celuilalt. Capitolul al doilea din performance, „Martie negru 1990", prezentat live la vernisaj, aduce în prim-plan istoria recentă. Subiectul lecturii este conflictul interetnic de la Tîrgu-Mureş. Cronologia evenimentelor, aşa cum a apărut în ziarele vremii – române şi maghiare, în versiuni diferite –, este citită concomitent de performeri, cu acelaşi rezultat bruiat. Performance-ul sublimează, astfel, toxica retorică naţionalistă, identificabilă ca un bruiaj iritant şi care duce la o politică distructivă. Efectele sînt nocive. Noua arhitectură europeană se prăbuşeşte sub buldozerul naţionalist. O altă instalaţie din expoziţie – „Nu ştiu ce spune, dar înţeleg" – este traducerea aproximativă realizată de Anca Benera (care ştie foarte puţin maghiară) a unei scrisori personalizate, primite de Arnold Estefán cu ocazia acordării cetăţeniei ungare. Expeditorul este premierul ungar Viktor Orbán, ale cărui volute discursive patriotarde sînt identificate de traducătoare în tonul pompos şi fals al scrisorii. Deşi destinatarul este individualizat, conţinutul epistolei, un vădit discurs electoral, este standard şi depersonalizează epistola, o sterilizează. Un al treilea capitol din performance, „Manual de clasa a IX-a", este dedicat Republicii Moldova. Serghei Chiviriga şi Diana Gheorghiță lecturează, în acelaşi timp, pasaje din manualele de istorie basarabene, diferite pentru românii şi ruşii de peste Prut. Perspectivele sînt, din nou, contrarii – de exemplu, în cazul evenimentelor din 7 aprilie 2009, cînd a fost înlăturată guvernarea neocomunistă –, dar lectura concomitentă le dovedeşte inutilitatea. Istoria este ca o fotografie blurată. Sîntem, într-un fel, orfani de istorie.

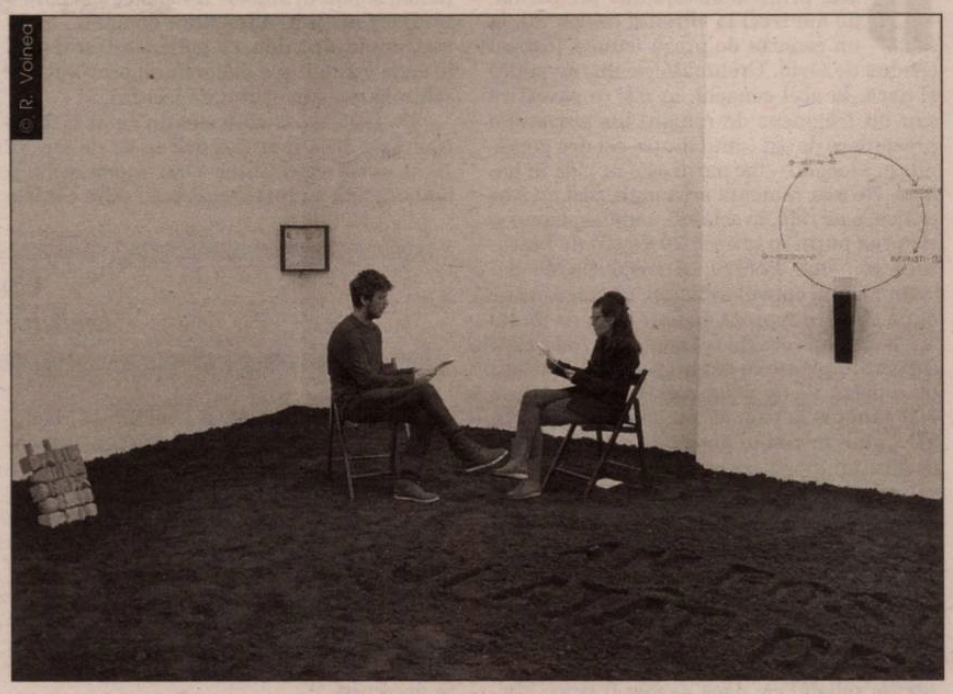

În termenii economiei de piaţă, orice creanţă trebuie fructificată ca o oportunitate de afaceri.

Noua arhitectură europeană se prăbuşeşte sub buldozerul naţionalist.

Ceea ce spune performance-ul este că vechile instrumente ale geopoliticii au expirat, iar înţepenirea în concepte depăşite – naţiune, etnie, socialism, capitalism etc. – duce la pierderea identităţii. „Pioni" politici şi „sclavi" economici, prinşi în mecanismul învechit al unui sistem care şi-a atins limitele, oamenii uită dimensiunea esenţială, aceea a... umanităţii. „Într-adevăr, sîntem praf şi cenuşă" este o instalaţie care foloseşte *kopjafa* – stîlpii funerari de lemn din Ţinutul Secuiesc, care simbolizează dispărutul. Ornamentele geometrice sculptate permit identificarea acestuia (femeie, bărbat, tînăr, în vîrstă, căsătorit sau nu). Aceşti stîlpi sînt folosiţi de Benera şi Estefán ca lemne de foc. Astfel, identitatea este anulată. O altă instalaţie, cea care dă titlul expoziţiei – „Am fost atît de puţini şi atît de mulţi am rămas" – foloseşte ca material pămîntul. Literele ce alcătuiesc titlul sînt săpate în pămînt precum castelele de nisip. Semnificaţia lor ţine interpretarea personală a fiecărui vizitator, dar în contextul resuscitării isteriilor interetnice, primul sens care a apărut a fost acela al urii: *am fost atît de puţini care am urît şi atît de mulţi am rămas*. Într-o astfel de interpretare, fragilitatea instalaţiei dă speranţe. La vernisajul din 5 aprilie, o copilă de 2-3 ani a călcat cu perseverenţă toate literele, pînă cînd acestea au dispărut în pămîntul frămîntat. Ceea ce ne-a despărţit în performance a fost netezit, nivelat, amestecat, perspectivele s-au unit prin anulare. Odată cu textul scris pe pămînt, a dispărut şi ura. Şi rîsul puştoaicei a răsunat victorios la demolarea ultimei litere. Expoziţia e deschisă pînă pe 5 iunie.

Oana Stoica este critic de teatru.

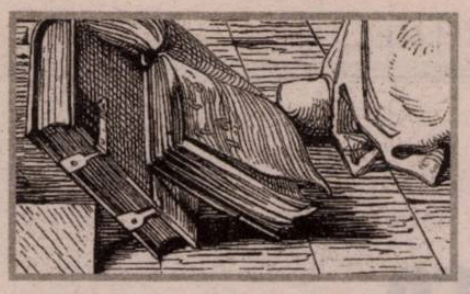

Simona SORA

biographiti

Decalogul lui Nedelciu

Dacă, printr-o distorsiune temporală, ne-am trezi la sfîrşitul anilor '80, la un cenaclu de proză (cum a fost cel condus de Ovid. Crohmălniceanu, de pildă) şi dacă, la acel cenaclu, ar citi (o povestire sau un fragment de roman) un prozator/o prozatoare de azi (unul dintre cei des pomeniţi pe Google) – fac pariu că s-ar rîde în hohote. Nu s-ar comenta prea mult, nici nu s-ar critica, s-ar rîde, în schimb, sănătos, cum s-a rîs prea puţin în ultimii 20 de ani de literatură română. Pentru că involuţia de azi (asta nefiind opusul evoluţiei, ci cangrena de după stază) din proza noastră este, de multe ori, la nivelul caraghioslîcului, iar cînd citeşti cărţi întîmpinate cu extaze şi curate revelaţii pe coperta IV (şi doar acolo), nu poţi, dacă eşti sănătos la cap, să nu izbucneşti în rîs. Ştiu, ştiu, ar trebui luaţi pe rînd, frumos, şi desfiinţaţi încetişor, cu croşeta, la toate „nivelurile": gramatică, lexic, construcţie, personaje, aşa se face, nu?, dar de ce-ar face-o critica atunci cînd cei trei (patru?) prozatori adevăraţi n-o mai fac? Şi nu teoretic n-o mai fac, nu programatic, nu explicit, ci n-o mai fac aşa cum se făcea dintotdeauna, practic, implicit, subteran, în cărţile lor, citite, altădată, de zeci de mii de oameni.

Probabil că, dacă ar mai fi trăit, Mircea Nedelciu – prozatorul *en titre* (nu doar) al Generaţiei '80 – ar fi rîs mai întîi sănătos, iar apoi le-ar fi atras atenţia unora că Facebook-ul are alte legi decît romanul, iar Twiter-ul are alte reguli decît proza scurtă şi foarte scurtă. Iar ca să te poţi juca cu interferenţele pe care noile medii fulgurante le produc în dependenţa înnăscută de poveste a oamenilor, trebuie să fii foarte bun în ambele zone: medii şi poveste. Dacă nu şi în alte cîteva domenii – neuroştiinţele, de pildă, cu noile lor descoperiri în zona viziunii şi a distorsiunii provocate de schimbarea suportului de lectură.

De fapt, n-am cum să ştiu ce-ar fi făcut Nedelciu dacă n-ar fi murit la 49 de ani, în 1999, adică exact atunci cînd lumea veche şi mai aşezată a prozei româneşti ecloza într-o marginalitate voioasă şi needificată, hedonistă însă, viscerală şi jurnalistică într-un sens compensatoriu. Cam aşa, cum se scrie din 2000 încoace, s-ar fi scris şi prin 1968, dacă s-ar fi dat voie la „realitate", şi chiar aşa au scris (pe părţi, căci dozajul era esenţial) unii (şi unele) pe care-i puteţi găsi prin dicţionare sau istorii literare la rubrica „şi alţii". Ştiu că n-ar fi cazul să scriu *acum* aceste lucruri, dar aşa se întîmplă cînd ai rubrică săptămînală, mai scrii şi despre lucruri care te preocupă.

Corpul trebuie povestit.

Mă gîndesc că un bun prilej de reconectare cu proza conştientă (în fond, de asta e vorba, de *conştiinţa* literaturii) ar fi să recitim *Decalogul* lui Mircea Nedelciu, o poveste, cum e el subintitulat, despre felul în care „scrisul cu realitatea" poate trece în literatură, o poveste esenţială, simplă, clară care-şi are personajele, intrigile, chiar şi descrierile în minunatele povestiri ale lui Nedelciu – un clasic, cum îl numea Sanda Cordoş undeva –, un tînăr maestru fără discipoli doar pentru că s-a născut prea devreme (într-o epocă sinistră) şi a murit rapid, în plină maturitate. Ar mai fi important de recitit Nedelciu şi pentru că, acum, lumea e mult prea ocupată cu scrisul şi nu mai citeşte textele inconturnabile, ajungînd uneori să le pastişeze din auzite. Iată decalogul-poveste, fără comentarii deocamdată, pentru uzul amnezicilor:

„*Decalogul* sau cele cîteva propoziţii omologate de povestitori ca amendamente la aşa-zisul instinct al proprietăţii ce se manifestă în timp ce ascultăm, spunem sau trăim *o poveste:*

1. Lucrurile se întîmplă aşa cum le înţelegeţi, restul e alcătuit din figurile de stil ale povestitorului.

2. Dacă două poveşti apar undeva împreună, una dintre ele pune stăpînire pe cealaltă.

3. Cînd o poveste este proprietar şi alta obiect posedat, nu e obligatoriu ca sensurile lor să fie asemănătoare.

4. Cînd ceea ce aţi văzut sau auzit poate fi transformat în poveste, nimeni nu vă poate interzice s-o faceţi.

5. Peisajul unei ţări străine poate fi descris, al patriei se povesteşte.

6. Povestitorul, ascultătorul şi eroul unei povestiri sînt coproprietari.

7. Corpul ne aparţine altfel decît un obiect: trebuie povestit.

8. Povestea este o mică întreprindere. Desigur că există şi monopoluri, concerne, trusturi, dar ea reuşeşte să le reziste.

9. Între om, un obiect, un peisaj, o lume şi povestea fiecăruia dintre acestea există o relaţie asemănătoare cu cea de proprietate.

10. Numai că instrumentele prin care limba exprimă relaţiile de proprietate sînt imprecise şi oscilante şi nu ştim de ce. (Se pare că există o singură limbă care face excepţie de la această regulă, dar ea nu poate fi vorbită de un om viu.)"

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Exuberanţă şi vanitate

● Lindsey Buckingham, *One Man Show*, Buckingham Records, 2012.

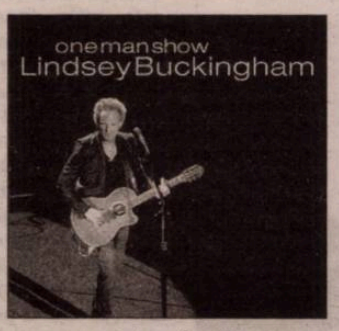

Lindsey Buckingham e tipul din Fleetwood Mac care nu e nici Fleetwood, nici Mac, dar i-a împins pe bătrînii britanici în *mainstream*, în America – chiar în pop, ar spune unii – şi l-a ajutat pe Bill Clinton să fie ales în 1993, cu un cîntec de campanie (de fapt, umblă vorba că Buckingham a rămas în Fleetwood Mac la insistenţa lui Clinton). Infiltrat în trupă ca un cuc într-o familie nesuspicioasă de păsări cîntătoare, a adus-o şi pe nevastă-sa, dar şi succesul răsunător, iar unele albume Fleetwood sună ca nişte albume solo Lindsey Buckingham, cu acompaniament Fleetwood Mac. Există chiar un album – *Under the Skin* – pe care cîntă toată trupa şi, totuşi, a fost publicat ca album solo Lindsey Buckingham.

De data asta, însă, chiar avem un album solo, în toată puterea termenului. *One Man Show* e – titlul o arată – unul dintre cele mai solo albume solo pe care poţi pune urechea. Omul e singur cu chitara lui, nici picior de acompaniator, nici o trupă de zilieri care să-i umple spaţiile – o schimbare de atitudine de la vremurile în care mergea în turnee „solo", acompaniat de şapte chitarişti. Nu m-ar mira ca tot el să fi instalat microfoanele şi să-şi fi organizat turneul. Sala, din fericire, nu e goală, se aud printre piese aplauze şi chiuituri, şi nu par măsluite (înregistrarea e live – cam devreme, după ce precedentul tot live a fost). Dar toate astea fac ca albumul să sune gol, spart, un pic schelălăit. Buckingham e departe de a fi un vocal excelent, deşi contribuţiile sale vocale la succesul Fleetwood Mac nu sînt de neglijat. Acolo, însă, nu se uită nimeni la limitările sale. În schimb, un album atît de solo precum acesta scoate în evidenţă vocea – mai ales lipsurile acesteia –, în condiţiile în care un chitarist de calibrul lui Buckingham se încăpăţînează să o folosească, deşi avea destule de arătat cu instrumentul său (nu degeaba e în topul 100 al chitariştilor din toate timpurile).

Albumul nu duce lipsă de virtuozităţi chitaristice, dar sound-ul preponderent folkist îl face să pară insuficient de prăjit, cu mult sînge şi zgîrci. Aici intervin, însă, gusturile – şi cu siguranţă sînt destui fani Buckingham care să aprecieze acest mod de prezentare drept unul inovativ, oarecum mai intim decît ne-am fi aşteptat de la un superstar rock. Supereroul chitarei e aici un trubadur care îşi prezintă piesele populare în versiuni care, conform propriilor afirmaţii, au trebuit intens prelucrate pentru a nu lăsa să se audă (pe cît posibil) lipsa acompaniamentului şi goliciunea sunetului. Din cînd în cînd, artistul maschează minimalismul situaţiei cu solouri exuberante şi cîntate din toţi bojocii, dar, cel mai adesea, lasă impresia că avem de-a face cu un proiect de vanitate, un păcat capital ce ne paşte pe toţi după ce o să vindem milioane de discuri. Selecţia e diversă, de la cîteva clasice Fleetwood („Never Going Back Again", „Go Your Own Way", o radical modificată „Big Love"), la piese de pe recentele albume solo ale lui Buckingham – cu precădere *Under My Skin* –, şi o surpriză instrumentală din vremurile în care acesta cînta cu fosta nevastă, sub numele BuckinghamNicks („Stephanie"). Apropo, mai cîntă cu ea şi acum, şi se plînge că nimic nu e mai chinuitor decît să te împiedice succesul de la a destrăma trupa în care colaborezi cu iubita care ţi-a dat papucii.

N-aş vrea ca nivelul de onestitate al acestei înregistrări să inspire mai mulţi artişti să iniţieze o variantă muzicală a curentului Dogme95, în care nimeni nu mai face postproducţie şi toată lumea canalizează inspiraţia solitudinii spre un fel de folk post-*Billboard*. Sînt destule hituri testate pe acest album, care trec drept plăcute, pentru că sînt plăcute şi capabile să pună în umbră limitările tehnice ale înregistrării. Martorii evenimentului la care s-a tras acest material vorbesc elogios despre prestaţia lui Buckingham – şi sînt convins că pe bună dreptate. Dar avem, totuşi, un album mult prea solo.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Irina RADU

Aur şi vise

Ce înseamnă „mîna de aur a artistului"?

În expoziţia „The Artist's Golden Hand", Mihai Zgondoiu şi curatoarea Olivia Niţiş ne propun un parcurs conceptual desăvîrşit. Mihai Zgondoiu se foloseşte de propriul accident pentru o inversiune autoironică: mîna artistului – „instrumentul" prin care, în mod tradiţional, artistul creează opera de artă – devine ea însăşi un obiect estetic demn de contemplare, un artefact, un *icon* contemporan. Fotografiile, obiectele, video performance-ul, întreaga instalaţie a artistului – surprind natura fetişizată a „mîinii de aur" a artistului, în societatea contemporană cu norme de valoare măsurate în aur şi sisteme de asigurări pregătite să acopere costurile segmentului semnificativ din corpul unei vedete.

Dintre proiectele viitoare ale Aiurart, ce nu trebuie ratat?

Chiar următoarea expoziţie, din 24 aprilie, „The Dream" / „Visul artistului" de Valeriu Şchiau, o expoziţie impresionantă, unde artistul „împărtăşeşte o poveste personală, vise a căror radicalitate emoţională nu poate lăsa pe nimeni nepăsător şi, totodată, atinge un subiect valabil oriunde în lume la această oră, legat de inconştienţa umanităţii faţă de copiii săi, expuşi unor realităţi politice şi sociale dure, în care arma nu este deloc o jucărie" – cum spune curatoarea Olivia Niţiş.

Ce atuuri are Galeria Aiurart?

Vorbim mai degrabă de un model diferit, la confluenţa dintre spaţiu alternativ şi galerie de artă contemporană. Aiurart locuieşte într-o casă antebelică, iar modularitatea acesteia ne permite să propunem vizitatorilor o transversalitate prin diferite medii de expresie, specifice artei contemporane, chiar în timpul aceleaşi expoziţii. În plus, la fiecare proiect încercăm să construim o relaţie specială între spaţiu, lucrarea de artă şi vizitator.

***Irina Radu** este cofondatoare a Galeriei Aiurart (aiurart.ro).*
Expoziţia „Mîna de aur a artistului" poate fi văzută pînă pe 22 aprilie.

a consemnat Marius CHIVU

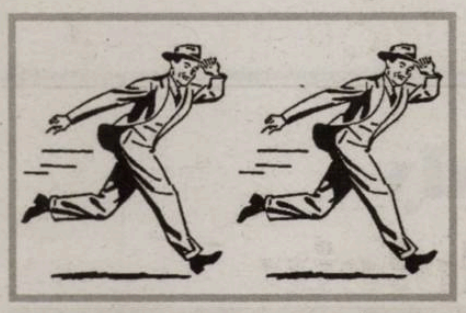

Andrei GORZO

dilematograf

Privind un film (III)

Care sînt şansele unui demers cinematografic mimetic-realist de a pune pe ecran „fapte şi doar fapte“ – nedeformate, neinflexionate de filtre ideologice? Teoria modernă de film e sceptică: adevărul nefiind ceva ce există pur şi simplu *out there,* ca o esenţă de care lucrurile sînt impregnate, cinema-ul nu-l poate „revela“. Tot ce face cinema-ul mimetic-realist este să producă sensuri, şi nu poate face asta decît în relaţie cu sensuri deja construite şi larg acceptate. La asta se referă criticul Lucian Maier cînd, într-o cronică la *După dealuri,* vorbeşte despre „capcana ideologiei“. Strategia din spatele filmului lui Mungiu, menită a-l scoate din capcană, a-l ridica deasupra ideologiilor, este să ofere *ceva* muniţie, dar *nu destulă*, mai multora dintre ele, să le semnalizeze mai multora că-l pot anexa, fără să se lase anexat exclusiv şi pînă la capăt de nici una. Spectatorilor care vor să-l „citească“ într-o cheie socio- (şi un pic bio-) deterministă, li se oferă, probabil, cea mai multă muniţie, dar nu suficientă pentru a bloca alte interpretări, care pun accent pe autodeterminarea individuală (opţiuni existenţiale ireconciliabile, *eros vs agape* etc.), pe căile misterioase ale facerii de rău (care devine, astfel, rău metafizic) şi ale credinţei. Despre cele două tactici stilistice de bază – descrierea personajelor numai din afară şi maniera de prezentare *no comment* a tuturor acţiunilor –, folosite de Mungiu pentru a ţine în echilibru toate aceste posibilităţi, am vorbit săptămîna trecută. Acum aş dori să discut un pic despre două tipuri de ostilitate stîrnite de demersul lui.

În primul rînd, refuzul lui manifest de a „editorializa“ – efortul de a extirpa, din modul de prezentare a oamenilor şi a evenimentelor, orice comentariu, orice verdict stigmatizant etc. – tinde să provoace un soi de hipervigilenţă critică. În cronicile lor, Maier şi Cristian Tudor Popescu se năpustesc asupra oricărei posibile abateri de-a lui Mungiu de la angajamentul său. CTP nici măcar nu încearcă să-şi ascundă jubilaţia de vînător, ci-şi începe recenzia fluturîndu-şi trofeul – faza cu noroiul pe parbriz, denunţată şi de Maier, şi de alţii, ca o înflorătură retorică de-a autorului. Ceea ce şi este, cu precizarea că această invocare a murdăriei-în-general (şi a felului în care ea îngreunează vizibilitatea) nu dezambiguizează cîtuşi de puţin faptele puse în scenă pînă atunci; conţinutul ei retoric e prea general pentru a fi altfel decît vag, deci contează mai puţin decît funcţia ei formală, care e aceea a unei căderi de cortină, cu nimic mai arbitrară decît ar fi fost năvălirea bruscă a genericului. În acelaşi spirit, regizorului i se impută că-i stigmatizează pe stareţ şi pe călugăriţe, de la bun început, prin efectul de „primă impresie“ al acelei tăbliţe pe care scrie „crede şi nu cerceta“; că discreditează personajul primului medic, prin intermediul obiectelor pe care i le pune în birou; că, în schimb, îi oferă celeilalte doctoriţe (cea anticlericală) avantajul „ultimei cuvîntări“; sau că, din contră, o sabotează tocmai pe ea, făcînd-o prea vehementă. Comentatorii respectivi nu sînt doar hipervigilenţi, ci şi arbitrari: ei sînt cei care decid – pe baza unor asumpţii dubioase şi a unor reacţii subiective, cîtuşi de puţin generalizabile – că prima impresie (tăbliţa) e musai să facă legea, că ultima luare de cuvînt, prin vehemenţa ei, e musai să strice echilibrul, sau că gustul doctorului în materie de decoraţiuni interioare cîntăreşte mai greu decît profesionalismul şi curtoazia lui.

O posibilă direcţie pentru o critică mai serioasă – una care e capabilă să aprecieze reuşita unui demers ca al lui Mungiu în propriii ei termeni, fără a renunţa să chestioneze valoarea unei asemenea reuşite – e indicată de criticul Richard Brody într-o serie de articole recente (nici unul despre *După dealuri)* de pe blogul său de la revista *New Yorker.* Brody consideră că această aspiraţie realistă de a pune pe ecran fapte şi numai fapte, în toată ambiguitatea lor inerentă, se bucură azi de mai multă respectabilitate ca oricînd, în festivaluri şi nu numai (există şi o variantă hollywoodiană a acestui realism, exemplificată de un film precum *Zero Dark Thirty).* Brody denunţă „dogmele“ pe care se întemeiază acest realism: de pildă, dogma concentrării exclusive pe aspectul exterior al oamenilor şi al lucrurilor pe care le fac ei, ca şi cînd experienţele lor subiective ar fi cumva „mai puţin reale“, sau ca şi cînd efortul autorului de a „tălmăci“ aceste experienţe – de a le face mai vizibile şi mai audibile pentru spectator, în detrimentul realităţii obiective – ar fi automat „prezumţios“ sau „manipulativ“; şi, în aceeaşi ordine de idei, incriminarea comentariului auctorial, a partizanatului, a dreptului tradiţional al autorului de a avea o părere puternică în legătură cu cele arătate şi de a încerca să convertească lumea la ea. Poziţia autorului faţă de marile teme de discuţie evocate de faptele pe care le prezintă e cu atît mai respectabilă cu cît rămîne mai greu de sondat; filmul e

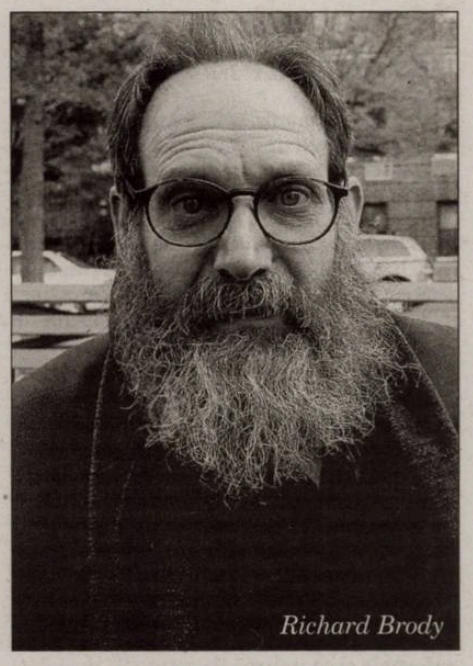

Richard Brody

cel care trebuie să sondeze poziţiile celor care-l văd. Pentru Brody, prestigiul de care se bucură în prezent acest tip de demers se întemeiază pe regretabila repudiere a unei bune părţi din posibilităţile artei. Aceasta e redusă la funcţia unui înlesnitor (cu atît mai bun cu cît se pricepe mai bine la autoefasare) de dezbateri despre lucruri „cu adevărat importante“.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

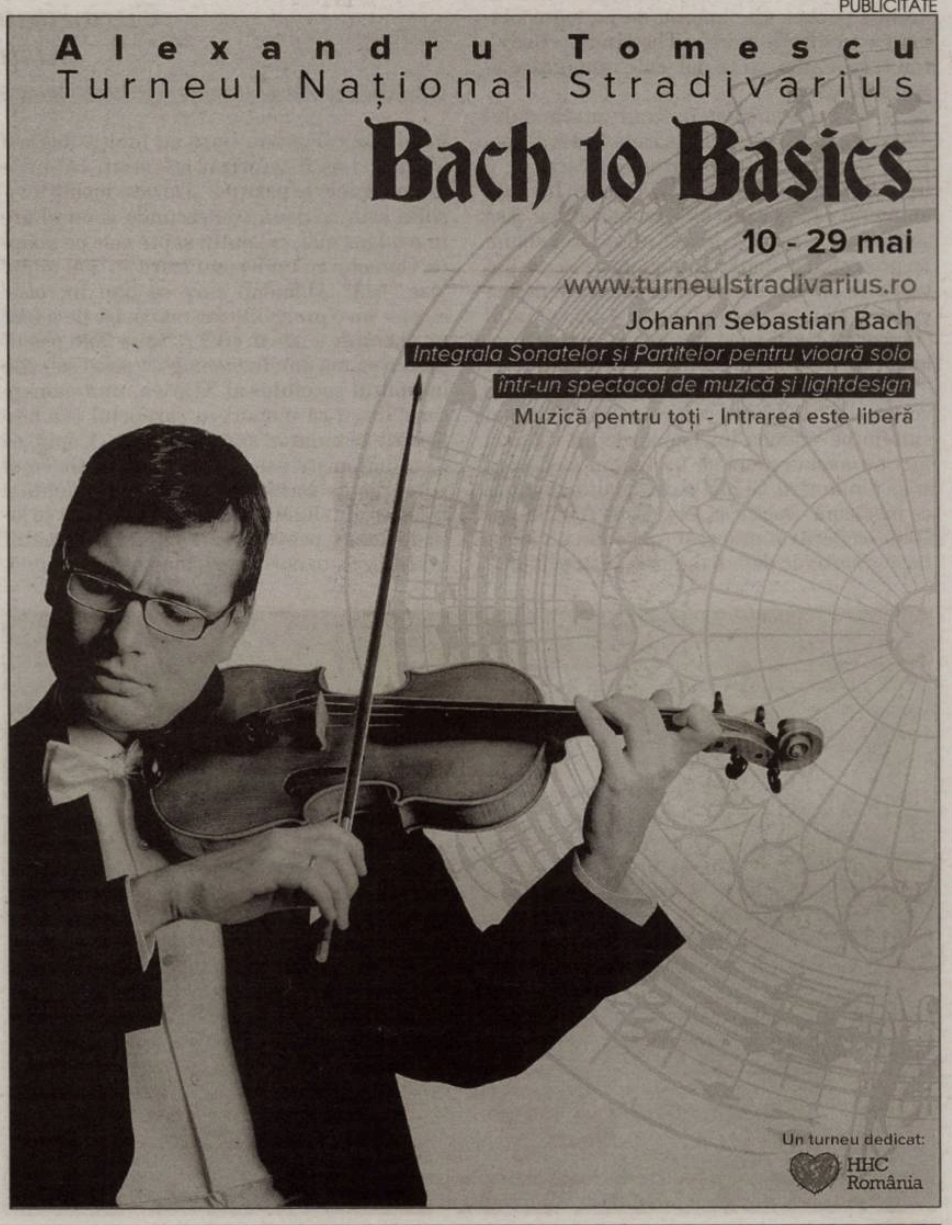

Am fost la The Human Body

– impresii de expoziţie –

Ana Maria SANDU

Un spectacol anatomic de-o frumuseţe incredibilă

Cînd am ajuns în faţa Muzeului Antipa, era ora 3 după-amiază. Forfotă mare, grupuri de copii de toate vîrstele mişunau pe scări. În hol – şi mai mare agitaţie. Mutriţele în transă, cu ochii măriţi şi gurile căscate la vederea mamutului în mărime naturală, erau deja un spectacol. Se aştepta, se stătea la coadă. Mă uitam la un băieţel blonduţ, cu totul hipnotizat, şi la colegul lui, căruia i se lăsase căciula pe frunte, dar nu-i păsa, era cu totul absorbit de ce descoperea. Le-am întrebat pe nişte fete, care păreau prin clasa a VII-a şi care tocmai ieşeau din muzeu, ce au văzut. Răspunsul lor – „nişte animale" – n-a părut prea convingător, dar măcar ne-am dat seama că nu fuseseră la expoziţia „The Human Body" de la etaj, pentru care veniserăm noi.

Cred că prima dată am auzit despre „Body Worlds", expoziţia cu cadavre reale, prin 2005, cînd nişte prieteni o văzuseră la Dublin. Îmi spuseseră că au stat la nişte cozi infernale şi că intarea îi costase 25 de dolari. Tot atunci am aflat şi despre plastinare, tehnica patentată de un anatomist german, Gunther von Hagens, care perfecţionat-o prin 1977. Prin această metodă de conservare lentă, fluidele corporale sînt înlocuite cu polimeri plastici şi, astfel, cadavrele devin rigide şi pot fi prezentate în tot felul de ipostaze.

Ideea – trebuie să recunoaştem – sună suficient de provocator, aşa că imediat au apărut vreo zece expoziţii care expuneau cam acelaşi lucru: viaţa şi moartea, ambalate în acelaşi pachet. Şi oamenii de pe toată planeta s-au dus ca la urs. „The Human Body", cea care a ajuns şi la noi, este una dintre aceste expoziţii.

S-a iscat imediat în lume şi scandalul legat de provenienţa cadavrelor şi speculaţiile potrivit cărora subiecţii ar fi fost chinezi condamnaţi la moarte. Încă un amănunt care a prins bine la marketing. Aşa se face că, la ieşirea de la Antipa, trei doamne protestau şi împărţeau pliante pe care puteai citi: „Doriţi să vedeţi o expoziţie de nevinovaţi omorîţi în puşcării de regimul chinez?" Le-am spus că deja o văzuserăm, ne-a plăcut şi nu credem în teoria asta.

Nu despre latura artistică a expoziţiei e vorba aici. Ci despre cea ştiinţifică. Nu mai sîntem pe vremea lui Leonardo da Vinci şi nici nu avem ocazia să ne vedem în fiecare zi pe dinăuntru. Şi nici n-am făcut toţi studii de medicină. Dacă o să mergeţi la Antipa, n-o să descoperiţi nimic scabros, doar un spectacol anatomic de-o frumuseţe incredibilă.

Sîntem uimiţi de fiecare dată cînd ajungem în faţa unei minuni a tehnicii şi a ingineriei, dar uităm ce mecanism complicat şi perfect ascundem în carcasele noastre. Sau mai aflăm cîte ceva dintr-o radiografie, cînd se strică vreo rotiţă şi ajungem la medic.

Nu cred că e nimic imoral să te uiţi la un trup, fie el şi plastinat, şi să zici, privindu-i tendoanele, muşchii întinşi, nervii spinali, maţele răsucite, organele translucide: asta am şi eu pe dinăuntru. Habar n-am dacă o să ne schimbăm vieţile după ce am văzut cum arată un plămîn sănătos şi unul afumat de tutun, sau dacă o să ne mişcăm mai mult odată ce am descoperit, fascinaţi, felul în care se armonizează fiecare muşchi din corp, la cea mai mică mişcare. Dar e imposibil să nu cazi puţin pe gînduri.

O să mai spun doar că acei copii care veniseră cu părinţii la „The Human Body" încercau să nu piardă absolut nimic. Nici din răspunsurile studenţilor la Medicină, care îţi explicau diverse lucruri, nici din ambalajul scris al expoziţiei, în care mi s-a părut că organizatorii au găsit tonul potrivit: ştiinţă şi entertainment. Ştiaţi, de exemplu, că un om mănîncă, în medie, într-o viaţă, cam „şase elefanţi"?

Luiza VASILIU

Cum sîntem pe dinăuntru

Dacă aş fi văzut expoziţia „The Human Body" cînd eram mică, mi-ar fi plăcut atît de mult arterele, ligamentele, ţesuturile, încît, întorcîndu-mă acasă, la Iaşi, le-aş fi cerut alor mei să-mi cumpere toate atlasele de anatomie din librării şi aş fi început, frenetic, să citesc despre corpul uman. În loc să-mi înnebunesc colegii de clasă cu iubiţii Reginei Margot, i-aş fi terorizat cu „ştiaţi că"-urile din pliantele expoziţiei: „Durata medie a visului este de două-trei secunde şi omul are în mod normal, cel putin şapte vise pe noapte. Oamenii cu un IQ mai mare au mai multe vise." sau „Oamenii care se dau în *roller coaster* au o probabilitate mai mare de a face un cheag de sînge în creier." (mie mi-a plăcut mereu să mă dau în *montagne russe)* sau „La începutul secolului al XIX-lea, unii oameni considerau că mersul cu caruselul era bun pentru circulaţia sîngelui." sau „Copiii se nasc daltonişti" sau „De-a lungul vieţii, omul parcurge de două ori distanţa echivalentă a înconjurului lumii." I-aş fi spus tatei să se lase de fumat, pentru că un plămîn de fumător arată ca nişte nori negri, înainte de furtună.

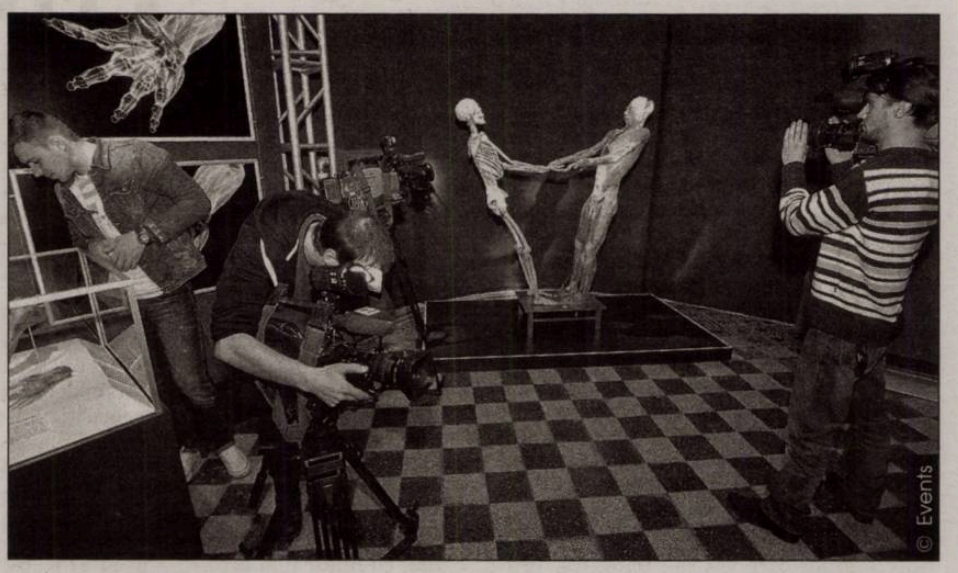

Curiozitate, frumuseţe, misticism...

Aş fi dat jos afişele cu Backstreet Boys şi Bon Jovi şi-aş fi pus unele cu ficatul şi sistemul respirator. N-aş mai fi spus, după două ture de teren, că „mă doare apendicita". I-aş fi rugat pe-ai mei să mă înveţe, totuşi, să merg pe bicicletă, ca să fac şi eu încă un sport în afară de fotbal, şi-aş fi pornit în plimbări lungi pe la Ciric şi Trei Sarmale. Aş fi fost mai atentă la ce mănînc şi la cît mă mişc. Poate-aş fi dat la medicină. Sau m-aş fi apucat, în podul de la noi din bloc, de nişte experimente alchimice. O expoziţie ca „The Human Body" te face să fii, într-un fel, mistic, pentru că vezi cum arăţi pe dinăuntru, fără piele şi fără orgoliu, şi te miri că toate circuitele acelea atît de complicate reuşesc să funcţioneze zeci de ani la rînd, în ciuda exceselor şi nepăsării tale. Dacă aş fi mers la „The Human Body" cînd eram mică, sigur aş fi înţeles mult mai repede nişte lucruri. Şi mi-aş fi lipit în jurnal o fotografie a copacului bronşic, care e mai frumos decît oricare alt copac pe care l-aţi văzut vreodată.

Matei MARTIN

Un mort frumos cu ochii vii

Nu m-a bătut niciodată gîndul să mă fac medic. Printre altele şi pentru că ştiam, de la prieteni adulţi, care trecuseră deja prin Facultatea de Medicină, cam ce fel de „training" presupune această meserie. Nu eram pregătit să fac disecţii. Şi, mai ales, mă speria proximitatea morţii. Nu-mi puteam suporta, adolescent fiind, ideea de suferinţă, de boală, de bătrîneţe – am fugit mereu de doctori şi de spitale. La orele de anatomie, cercetam cu o curiozitate aproape masochistă un mulaj din cauciuc reprezentînd torsul (deschis) al unui bărbat. În recreaţie, mergeam uneori în cămăruţa din spate a laboratorului, acolo unde, într-un colţişor întunecat, se găsea manechinul, şi-i scoteam, rînd pe rînd, organele, ca să le cercetez. Aşa sînt şi rinichii mei? Atît de mare e ficatul? Aşa de roz să fie plămînii? Ţineam inima în palme şi-o desfăceam în bucăţele, să-i inspectez valvele şi camerele. Suprafaţa organelor e lucioasă, lipsită de textură, iar culorile sînt cenuşii, spălăcite. Tot ce ating e materie anorganică, fără viaţă.

Expoziţia „The Human Body" de la muzeul Antipa oferă o cu totul altă experienţă. De fiecare dată cînd trec prin faţa unui cadavru plastinat, mă frapează, întîi de toate, frumuseţea statuară a corpului. Fiecare fibră musculară trăieşte, parcă, prin ea însăşi. Apoi, sînt copleşit de complexitatea acestui mecanism uluitor. Desfăcute şi descompuse pînă în cele mai mici amănunte, cadavrele vorbesc. În vitrine de sticlă groasă, sînt expuse organe disecate. Vizitatorii se agaţă de vitrine şi privesc, curioşi, către organele care încă par însufleţite. Au maşinăria, au piesele şi, totuşi, nu înţeleg cum funcţionează. Nu e loc de voyeurism, nici de glume macabre – cu toţii sînt captivaţi de cotloanele necunoscute ale corpului. Despre ce e vorba, de fapt, în această expoziţie? Despre viaţă sau despre moarte? De fiecare dată cînd privesc, îmi răsună în minte versul „un mort frumos cu ochii vii"...

Christopher R. HILL

De la războiul ales la cel fără sfîrşit

Cînd monarhia Bourbonilor a fost restaurată, în 1815, se vorbeşte că diplomatul francez Talleyrand ar fi spus despre Bourboni: „Nu au învăţat nimic şi nu au uitat nimic." La zece ani după începerea războiului din Irak, întrebarea este dacă cineva – americanii, irakienii, iranienii, alte state arabe – a învăţat ceva din această experienţă îngrozitoare.

După standardele războaielor moderne, pierderile Statelor Unite au fost mult mai scăzute decît cele din alte conflicte recente – de douăsprezece ori mai mulţi soldaţi americani au fost ucişi în Vietnam. Cu toate acestea, războiul din Irak a marcat America în nenumărate moduri. După cum au precizat mulţi, acest război a fost unul „ales" – o formulare folosită rar, sau deloc, pentru a descrie războaiele anterioare ale SUA.

Într-un fel, cel din Irak a reprezentat primul război *„think-tank"*. Pentru a fi siguri, la începutul anilor '60, membri ai administraţiei preşedintelui John F. Kennedy au intelectualizat războiul şi au discutat despre meritele strategiilor, incluzînd contrainsurgenţa. Dar acest lucru este incomparabil cu luptele intelectuale în noroi, care au avut loc la Washington în legătură cu Irakul. Acestea au reflectat parţial ameninţarea existenţială pe care atacurile teroriste din 11 septembrie 2011 au reprezentat-o în minţile atîtor oameni. Se susţinea faptul că Statele Unite trebuie să înceapă să se gîndească la război în mod diferit. Fostul diplomat american George F. Kennan a spus că „democraţia luptă în furie". Însă noua doctrină strategică de „preempţiune" – despre care mulţi au susţinut că va defini războiul în secolul XXI – sugerează că democraţiile luptă şi cu teamă.

Orientul Mijlociu – lovit de Războiul din Irak, Primăvara Arabă şi de manifestările sectare din Siria – nu este sigur încotro să meargă în continuare: democraţie liberală şi autoritatea legii, sau conducerea islamistă?

Într-adevăr, un alt motiv pentru război a pornit de la dezacordurile interne ale Americii cu privire la ce reprezintă aceasta ca naţiune – scopul şi semnificaţia sa pentru restul lumii. Războiul nu a rezolvat aceste întrebări. Dimpotrivă, din anumite perspective, Statele Unire au ieşit din Irak mai divizate decît erau cînd au intrat. Pentru Irak, complexitatea şi contradicţiile războiului au fost chiar mai pronunţate. Nimeni nu poate vizita Irakul şi sta de vorbă cu irakienii fără să plece cu înţelegerea faptului că a scăpa lumea de Saddam Hussein a fost o realizare totalitarismul lui Saddam, nu au dispărut niciodată.

Într-adevăr, separarea sunniţi – şiiţi există în multe părţi ale lumii arabe. În vreme ce americanii au privit protestele din Bahrain, din 2011, drept aspiraţii democratice ale oamenilor, nimeni din regiune nu a pus la îndoială faptul că adevărata sursă a problemelor era reprezentată de o majoritate şiită agitată (inspirată, poate, de Irak sau chiar – după cum au declarat sunniţii arabi – de Iran), care încerca să înlăture o monarhie sunnită.

La zece ani după înlăturarea lui Saddam, viitorul Irakului rămîne acolo unde a fost întotdeauna: în mîinile irakienilor, care vor trebui să fie la înălţimea situaţiei.

importantă, chiar nobilă. Tirania sa a rivalizat cu cele mai rele din secolul al XX-lea. Totuşi, în procesul de eliberare a Irakului, Statele Unite nu au reuşit să se întrebe cum a cîştigat tiranul acea putere, de la bun început, iar apoi, ce provocări vor apărea pentru a-l înlocui.

Pentru unii, sectarismul a apărut în Irak ca o furtună de vară, care a trecut rapid, odată ce „valul mare" al trupelor SUA a devenit strategie americană în 2007. Însă chiar şi greşelile uriaşe ale „de-Baathificării" (destituirea tuturor funcţionarilor de stat irakieni care au fost membri ai Partidului Baath al lui Saddam) şi retragerea din serviciu a armatei irakiene – măsuri atît de necugetate, încît nimeni nu mai recunoaşte acum că le-ar fi comandat – nu pot explica în totalitate criza politică prelungită din Irak. A crede că lupta sectară a început din cauza unei decizii nesăbuite a SUA şi s-a încheiat datorită unei alte decizii înţelepte care i-a urmat înseamnă să ignori rolul sectarismului într-o ţară care oscilează între lumile sunniţilor şi şiiţilor şi între lumile turcilor şi arabilor. Aceste divizări, umbrite de liberală şi autoritatea legii, sau conducerea islamistă? Cu toate acestea, pentru lumea sunnită, Irakul reprezintă greşeala care nu doar că nu mai trebuie repetată, ci şi inversată. Aşadar, atît arabii sunniţi, cît şi persanii şiiţi privesc Irakul ca fiind la dispoziţia oricui – un subiect de dispută, mai degrabă decît o ţară, un „joc extraordinar" cu care lumea este foarte obişnuită.

Cei care susţin că prezenţa mare a trupelor (şi însoţitorul ei apropiat – noua şi îmbunătăţita „contrainsurgenţă") au înfrînt linia de fractură sectară a Irakului sugerează că problemele politice care continuă în Irak sînt rezultatul slabei guvernări a prim-ministrului Nouri al-Maliki. De-ar fi fost mai înclinat spre democraţie sau dacă s-ar fi îndreptat spre comunitatea sunnită – oferindu-i, poate, un alt portofoliu în minister –, atacurile sinucigaşe cu bombă ale extremiştilor sunniţi la festivalurile religioase şiite ar fi luat sfîrşit.

De fapt, Orientul Mijlociu – lovit de războiul din Irak, Primăvara Arabă şi de manifestările sectare din Siria – nu este sigur încotro să meargă în continuare: democraţie

Saudiţii şi alte state arabe sunnite au arătat o slabă susţinere privind aducerea Irakului în lumea arabă, lăsîndu-l să-şi găsească propriul drum în lume. Aceste state contribuie enorm – cum au făcut şi în alegerile naţionale din 2010 – la ce ele speră că va fi o restaurare sunnită, cînd marea greşeală a americanilor va fi corectată, iar lumea arabă va fi întregită.

La zece ani după înlăturarea lui Saddam, viitorul Irakului rămîne acolo unde a fost întotdeauna: în mîinile irakienilor, care vor trebui să fie la înălţimea situaţiei. Nimeni nu poate crea pentru ei o ordine politică stabilă. Odată ce americanii au plecat, vecinii arabi băgăreţi şi iranienii nerăbdători nu au decît de pierdut dacă condamnă Irakul la a rămîne o potenţială sursă de răspîndire a violenţei.

Cît despre americani, trebuie să învăţăm din ce s-a întîmplat în Irak, ca nu cumva mîndria noastră să ne condamne la acţiuni similare. Şi, cînd vine vorba despre viziunea care ne-a trimis acolo, acest lucru înseamnă că trebuie să şi uităm.

***Christopher R. Hill** a fost secretar de stat adjunct al SUA pentru Asia de Est şi ambasador al SUA în Irak, Coreea de Sud, Macedonia şi Polonia. În prezent, este decanul Facultăţii de Studii Internaţionale „Josef Korbel" de la Universitatea Denver.*

Copyright: Project Syndicate, 2013
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

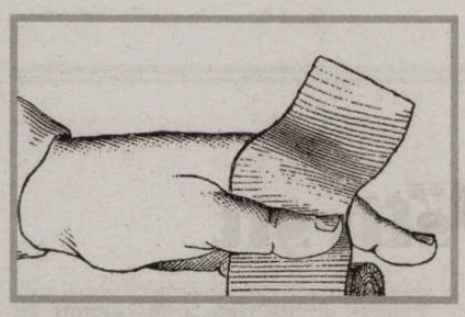

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Unde bate Ordonanța anti-rebate

O ordonanță guvernamentală care reglementează relația dintre televiziuni, agențiile de publicitate și așanumiții advertiseri (companiile care cheltuiesc sute de milioane cu reclama în mass-media românească) a stîrnit polemici vii în cercurile informate din România. Miza din spatele ordonanței e, însă, un volum de bani care va influența decisiv piața media în următoarele sezoane, așa că o serie de explicații sînt necesare.

În joc este un procent important din cele 290-300 de milioane de euro la care este evaluată piața de publicitate, adică totalul banilor albi cheltuiți în media de către companiile multinaționale care activează în România. Banii și-i dispută agențiile de publicitate – care, pînă acum, aveau puteri sporite, ca intermediari – și audiovizualul la care se referă respectiva ordonanță. Întreaga poveste a apărut pe tapet înainte de alegerile de anul trecut, sub forma unui act normativ aprobat de Guvern, dar nepublicat în *Monitorul Oficial*, deci fără putere de lege. Numit, la vremea respectivă, de mediile critice la adresa Intact și USL, „Ordonanța Voiculescu", actul respectiv cuprindea o serie de prevederi referitoare la contestarea amenzilor date de Consiliul Național al Audiovizualului – care nu trebuiau plătite decît după încheierea acțiunilor în justiție – sau cu privire la relația dintre cabliști și televiziuni. Partea cea mai palpitantă – din punctul de vedere al business-ului numit media, se referea, însă, la relația contractuală dintre agenții, clienți și televiziuni. Principala – sau cea mai validă – acuzație adusă de agenții s-a referit la lipsa de transparență și de consultare în introducerea ordonanței pe agenda Guvernului. Din cauza multelor voci critice, Executivul a pasat problema la ministere de resort – precum Finanțele –, care ar fi trebuit să facă modificări pe text înainte de publicare, deci de intrarea în vigoare, și povestea a fost îngropată pînă zilele trecute.

Dincolo de partea politică, în joc era faimosul *rebate* primit de agențiile de publicitate. E vorba de o sumă cu care agențiile sau alți intermediari sînt recompensați de business-urile media, pentru volumul de publicitate pe care li l-au asigurat acestora, în plus față de comisionul uzual. Practica e frecventă pe multe piețe, dar vocile critice situate de cealaltă parte, în zona media, au acuzat creșterea substanțială a acestui gen de comision, în ultimii ani.

La sfîrșitul lui februarie 2013, polemica politică referitoare la ordonanță trecea în planul doi, în urma unui anunț al celuilalt mare grup audiovizual din România, PRO/CME. Unul dintre managerii cehi ai acestuia anunța intenția de a renunța unilateral la așanumitul bonus de volum, adică același lucru cu rebate-ul. Problema a rămas în coadă de pește pînă, cînd în *Monitorul Oficial* a apărut o formă modificată a întregii tărășenii. Povestea cu rebate-ul a rămas în picioare: televiziunea emite factura direct către client, iar „rabatul sau avantajul tarifar" acordat agenției va fi specificat pe aceeași factură.

Ca să știm despre ce vorbim, conform unor voci din industrie, faimosul rebate ajunge pînă la 35-40% din sumele contractate – e drept, în industria online. În cazul televiziunilor, procentele sînt mai mici, dar la o piață de 200 de milioane de euro – cheltuieli TV (67% din totalul cheltuielilor), vorbim cu ușurință de o sumă între 10 și 40 de milioane de euro.

Asta, în situația în care banii cu pricina vor rămîne la televiziuni. Ceea ce se va întîmpla, însă, dacă ordonanța va rămîne în vigoare, e greu de prevăzut. Scenariile posibile sînt numeroase.

Într-un prim pas, e drept, o bună parte din bani ar putea trece la televiziuni, dar mai degrabă la jucătorii mai masivi. Sistemul de contractare directă dezavantajează, însă, posturile mici, care trebuie să interacționeze direct cu clientul, măcar juridic, lucru de care s-au plîns actori din piață și la prima apariție a ordonanței. Deci, printre primii beneficiari s-ar putea număra, în primul pas, CME/PRO și Intact/Antena, mai ales în măsura în care acestea lucrau cu intermediari. Totuși, nimic nu poate opri ulterior nici agențiile, nici clienții să cadă de acord asupra unor contracte de consultanță, strategie și altele asemănătoare, fără legătură cu facturile emise pentru volumul de publicitate și cuprinse în ordonanță. De ce ar dori asta clienții? Pentru că nu pot să își creeze departamente de publicitate de dimensiunile și specializarea celor existente în agenții.

Concluzia acestui prim scenariu e o reconfigurare a fluxurilor de cash, mai ales către zona jucătorilor mari, atît agenții, cît și business-uri TV. Pierd televiziunile mici, dar și regiile și agențiile care le reprezintă, fiindcă, printre altele, primele acceptau rebate-uri mai mari. Prin acest sistem, clienții ar putea, eventual, să facă economii cu cheltuielile de marketing, dar nu de dimensiunile rebate-ului mediu de pe piață, oricît ar fi acesta acum.

Clienții ar putea fi, în principiu, mulțumiți, însă au o altă problemă: aceea că în sistemul de contractare directă, ei intră pe curs de coliziune cu media, despre care nu o dată s-a spus, în trecut, că a presat diferite multinaționale, pentru a încerca să stoarcă avantaje sub formă de reclamă.

Curios, însă, în ultimii ani, în România, au înflorit nu business-urile mari de media, ci diferite televiziuni de știri, de diferite orientări. Rămase și fără puținii bani albi pe care îi cîștigau, acest gen de buticuri politice sînt mai ușor de cumpărat/manevrat de către diferiți politicieni, prin înțelegeri subterane, comparativ cu contractele de publicitate despre care vorbește ordonanța. Beneficiarii ar fi, în acest caz, politicienii.

În fine, un segment cu totul diferit al pieței media are vagi motive de optimism. Ordonanța românească preia idei dintr-o așanumită Lege Sapin, apărută la începutul anilor '90 în Franța. Principala diferență e aceea că legea franceză se aplică, așa cum e și normal, la întreaga piață media. Dacă lucrurile se încurcă numai în audiovizual, unele agenții ar putea fi tentate să cheltuiască mai mult pe alte segmente, ca relativ promițătorul, dar anemicul online, unde rebate-ul încă funcționează.

Acestea sînt numai cîteva dintre posibilele consecințe ale ordonanței.

trecerea prin reviste

● LE MONDE (9 aprilie)

Harta lumii artei se schimbă radical – la fel cum s-a schimbat și harta Europei după expedițiile lui Columb. Artistul libanez Walid Raad ne invită la Luvru, ca să revizităm istoria artei și să ne schimbăm perspectiva asupra Orientului. Într-adevăr, noi, cei din Occident, nu știm mai nimic despre arta contemporană răsăriteană. Ghidat de Liban – o țară bilingvă, cu o diasporă cultivată în Occident – Orientul Mijlociu mustește de proiecte interesante. Țările din Golf, bogate în „aur negru", își clădesc muzee și cumpără artă cu nemiluita. La Abu Dhabi se deschide un Luvru (desenat de Jean Nouvel) și-un Guggenheim (proiectat de Frank Gehry). Și în China se construiesc muzee: numai anul trecut au apărut 360 de muzee private. După o tranziție tulbure, Rusia și țările limitrofe au intrat în faza a doua a dezvoltării economice și a metamorfozei capitaliste: zecile de îmbogățiți își afișează averea (și) prin colecțiile de artă. Brazilia, putere economică aflată în plin avînt, e patria unor muzee fenomenale. Puterea de cumpărare a bogaților din Singapore intră de-acum în competiție și pe piața de artă. Însă, în această primăvară, capitala artelor contemporane pare să fie în Golful Persic, la Bienala de la Sharjah (ajunsă la a 11-a ediție). Evenimentul întrece, în calitate și ambiție, serenisima bienală venețiană – anunță *Le Monde*. (**M. M.**)

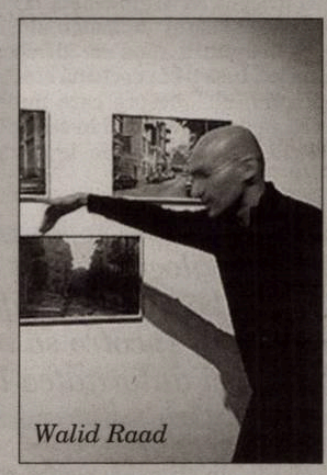

Walid Raad

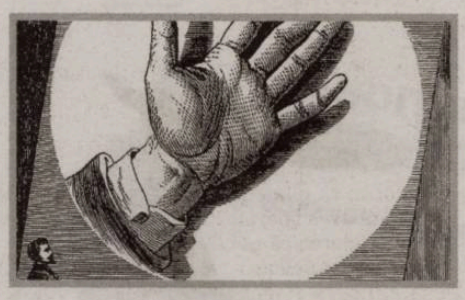

Adina POPESCU

portrete din mers

Leo, submarinul

Apăruse pe neașteptate în gașca noastră de atunci, oarecum în derivă. Știți cum se întîmplă de obicei – există o gașcă deja formată, de care se lipesc, periodic, unii sau alții. De obicei, sînt binevenițI, pentru că aduc un suflu nou în gașcă, aceasta avînd, și ea, rutina ei. Leo era noul iubit al unei tipe din grup. Nu era genul care să stea la 'nșpe beri ieftine și să filozofeze aiurea, așa cum făceam noi – intelectuali frustrați, în formare. Leo era un băiat activ. Muncea de la 17 ani: zugrăvea, punea gresie și – ocupația sa de bază, care i se trăgea de la niște *skills*-uri căpătate pe munte – se căța pe blocuri. Pe la sfîrșitul anilor '90, alpinismul utilitar era, încă, o noutate, abia începuse moda cu panourile publicitare „la înălțime", și în București se construiseră doar două-trei blocuri de tip *tower*, ale căror geamuri exterioare trebuiau spălate. Lui Leo îi plăcea jobul ăsta, să vadă orașul de sus, chiar dacă nu respira aer tare de munte și nu zărea la doi pași vîrful Coștila. Dar și mai mult decît cățăratul, lui Leo îi plăcea să se scufunde.

„Hai să-l vedeți pe Leo cum face scuba în IOR!" ne spune prietena noastră într-o zi. Pentru că Leo era băiat de Balta Albă, nu avea la îndemînă decît lacul din parcul IOR pentru escapadele sale subacvatice. Ne așezăm pe malul lacului, cu cîte o bere caldă în față, de la butic. Undeva, la vreo zece metri, în mijlocul ligheanului cu apă maronie și jegoasă – de parcă toate gospodinele din Titan își spală acolo covoarele – vedem capătul unui furtun, care se mișcă. „Ăla e Leo!" zice prietena noastră, cu mîndrie. Pe apă plutesc PET-uri, un soi de mîzgă se întinde de-a lungul malului, lîngă noi, cîțiva puradei se scaldă (parcul arăta jalnic pe vremea aia). Furtunul se îndreaptă vijelios spre noi. În sfîrșit, apare Leo, rînjind fericit. În mînă ține, ca pe un trofeu, oglinda retrovizoare pe care a culeș-o de pe fundul lacului. Își scoate ochelarii de înot ca s-o cerceteze. „Cre' că e de Mercedes!" zice. Apoi, se saltă lîngă noi pe mal și-și scutură părul lung și ud. „Băi, Leo, ne stropești!" țipă la el prietena mea și se uită urît. Uneori, hobby-ul lui Leo o scoate din minți. Tot cartierul îl știe pe Leo. „Leo, submarinul!" îl strigă copiii din parc. Iubita lui nu-și mai dă seama care e limita dintre *cool* și ridicol.

Oglinda retrovizoare de pe fundul lacului.

„Băi, e naspa! E numai nămol pe fund și nu văd nimica... Cînd o să am bani, o să-mi iau niște ochelari mai ca lumea!" „Băi Leo, nu e nămol, e jeg!" zice prietena lui. „În seara asta, nu vii pe la mine dacă nu faci trei dușuri înainte!" Rîdem. Doar Leo e serios și preocupat de viața de sub apă. „Roți de bicicletă, anvelope, scaune, fiare vechi – era să mă tai într-unul... Am văzut chiar și un frigider din ăla mai mic, de pe vremuri!" Mă simt ciudat, de parcă o parte din oamenii din cartierul Titan ar locui pe fundul lacului IOR. „Odată, a găsit și o verighetă. Din aur, pe bune!" zice iubita lui, și-n voce îi revine nuanța aceea plină de mîndrie. „Am vîndut-o!" zice simplu Leo, clămpănind din labele lui caraghioase de scafandru. Seamănă cu o ciudată specie acvatică de IOR, eșuată pe malul lacului.

Ne-am plictisit de scufundările lui Leo. Ne refugiem pe o terasă. Acolo, lui Leo îi piere treptat vioiciunea și tace, ca de obicei. Studiază oglinda pe care a găsit-o, întorcînd-o pe toate fețele și întrebîndu-se, probabil, dacă o poate folosi la ceva. Sau se gîndește la tatăl său din Franța, care l-a abandonat cînd era mic și care acum îl sună cam o dată la două săptămîni. Tot așteaptă să-l invite acolo. Tatăl lui Leo locuiește chiar pe malul Oceanului, iar el visează la o viață de sub apă mai bună decît cea de aici, fără frigidere.

Leo n-a plecat niciodată în Franța. S-a însurat, are doi copii și trăiește tot în cartierul Titan.

Stela GIURGEANU

Cine ne reînvaţă viitorul?

La mai bine de 20 de ani de democraţie, aleasă ţară europeană, cu statut de membru cu drepturi egale, parcurgînd un drum care ar fi putut duce mult mai departe, România nu are, încă, o stabilitate reală, suferind de o criză identitară profundă, o criză pe care se brodează lipsa de perspective, neimplicarea şi, de cele mai multe ori, renunţarea la viitor. Debusolaţi de prea multe tranziţii şi reforme, deziluzionaţi de un prezent care pare că le anulează orice şansă la viitor, românii devin din ce în ce mai individualişti, se delimitează unul de celălalt, ajung să trăiască în turnuri de fildeş, ignorînd posibilităţile de implicare. Neîncrederea şi blazarea au dus, în timp, la o realitate în care proverbiala căruţă trasă în mai multe direcţii apare din ce în ce mai mult ca simbol al ţării în care trăim. Care este soluţia şi cine sînt cei care doresc să ne reînveţe viitorul?

Ce înseamnă dezvoltarea comunitară?

Cînd i-am contactat pe cei de la World Vision, propunîndu-le un interviu despre activitatea lor, am simţit, în spatele căldurii cu care m-au primit, o uşoară surprindere: „Cum se face – m-au întrebat – că am ajuns să scriu despre ei?“ „Sînteţi – am răspuns – una dintre cele mai importante organizaţii din România şi una dintre cele mai vechi, chiar dacă, în ciuda programelor naţionale impresionante pe care le derulează, nu caută neapărat şi vizibilitatea publică.“

„Fondurile de care dispunem – mi-a mărturisit atunci Cătălin Andrew Popa, directorul naţional al World Vision România – sînt îndreptate, în primul rînd, spre proiectele pe care le desfăşurăm, nu pentru publicitate.“

Chapeau – m-am gîndit, mai ales că despre World Vision puţină lume ştie că a fost printre cele cîteva asociaţii umanitare care au venit în România înainte de Revoluţie. Adică în 1977, imediat după cutremurul din martie, World Vision a fost prezentă cu ajutoare pentru sinistraţii calamităţii. Nu au putut rămîne atunci, dat fiind dublul standard, care nu era agreat de un sistem comunist: căci era vorba despre o fundaţie creştină (înfiinţată în anii '50, de către un misionar american, pentru a oferi ajutor orfanilor afectaţi de războiul din Coreea) şi, pe deasupra, mai erau şi străini.

S-au întors însă imediat după Revoluţie, fiind printre primele fundaţii şi organizaţii de ajutor umanitar care au venit atunci în ţara noastră.

„Cea mai mare problemă la începutul anilor '90 – îmi povesteşte directorul World Vision România – era cazul copiilor instituţionalizaţi. Misiunea noastră în acea perioadă s-a axat, aşadar, pe protecţia copilului, pe crearea unui sistem de protecţie mai bun şi pe dezinstituţionalizare, o reformă la care am lucrat, de-a lungul timpului, împreună cu Guvernul, şi pentru care ne-am implicat activ.“

World Vision au venit în România în 1977.

În timp, programele organizaţiei s-au diversificat, iar în 1997, începînd cu implementarea primului program de dezvoltare comunitară, la Iaşi, organizaţia a impus, pentru prima dată în România, conceptul de „dezvoltare care transformă“.

„Dezvoltarea comunitară este foarte greu de înţeles, fiind un concept care se ramifică pe mai multe direcţii, depinzînd mereu de problemele fiecărei comunităţi în parte. Aspectele pe care noi le urmărim se referă la procesul educaţional din comunitate, accesul la activităţi economice şi probleme care au de-a face cu protecţia copilului.“

Ce loc ocupă azi dezvoltarea comunitară în proiectele fundaţiei? „Este motorul principal. Viaţa şi comunitatea transformată reprezintă, de altfel, şi motto-ul sub care World Vision îşi desfăşoară, în prezent, proiectele. Protecţia copilului rămîne nucleul, fiind tema noastră macro, însă canalul principal, modul cum ne desfăşurăm activitatea, este programul de dezvoltare comunitară.“

Proiectele, care vizează cele patru mari direcţii de acţiune ale organizaţiei – educaţia, sănătatea, dezvoltarea economică şi formarea spirituală – urmăresc prevenirea abandonului şcolar, îmbunătăţirea condiţiilor de studiu în şcolile şi grădiniţele rurale, cursuri sanitare, chiar sprijin sanitar pentru familiile aflate în situaţii financiare precare (medicamente, investigaţii, spitalizare, tratament), dar şi sprijinirea dezvoltării micilor afaceri, pregătirea micilor fermieri. În prezent, aceste proiecte se desfăşoară în peste 200 de comunităţi rurale – în Cluj, Constanţa, Dolj, Ialomiţa, Iaşi şi Vîlcea.

„Încercăm să răspundem nevoii comunităţii de a se transforma şi, în cadrul acestor proiecte de dezvoltare comunitară, efectul intervenţiei se răsfrînge mai mult asupra copiilor care provin din familiile vulnerabile social. Şi, cu toate că anul acesta avem 20.500 de copii beneficiari direcţi, la activităţile educative formale şi informale din şcoli sau cluburi, numărul copiilor care participă este mai mare; în prezent, avem 26.000 de copii.“

Moştenirea comunistă atîrnă încă foarte greu.

Dar, deşi beneficiarii direcţi sînt copiii, proiectele de educaţie în care sînt implicaţi părinţii nu se limitează doar la problemele legate de sănătate, drepturile copiilor sau responsabilizare civică, ci îi direcţionează înspre lucruri legate de meserii, fiind şi un soi de „reinventare“. „În aceste cursuri, participanţii învaţă meseriile pierdute din lumea satului. În 2012, au fost peste 1100 de participanţi, beneficiari direcţi în proiecte de agricultură şi dezvoltare rurală, învăţînd meserii noi sau perfecţionîndu-se în apicultură, creşterea animalelor, procesarea tradiţională a fructelor şi a legumelor.“

Aflu că, pe lîngă traininguri, participanţii au primit pachete tehnologice pentru a iniţia o activitate economică, unii dintre ei urmînd şi cursuri de management sau făcînd schimburi de experienţă, fiind sprijiniţi să acceseze fonduri UE individuale sau pentru asociaţiile pe care le-au format.

Ce au însemnat toate aceste proiecte pentru oamenii din comunităţile prinse în program? Mulţi dintre ei mărturisesc că, în momentul în care reprezentanţii World Vision România au venit şi le-au prezentat programul, au fost „destul de reticenţi“. Nu ştiau ce anume vor *acei* oameni de la ei. „Pe parcurs, însă, au învăţat să lucreze unii cu alţii, să colaboreze, iar la un moment dat ni s-au deschis, înţelegînd că este vorba, de fapt, de responsabilitatea lor de a se ocupa de copiii şi de comunitatea lor, că nu este responsabilitatea statului sau a World Vision s-o facă. Din punctul acesta de vedere, la încheierea proiectului din judeţul Iaşi, putem spune că am reuşit să atingem această ştachetă referitoare la transformarea comunităţii.“

Totuşi, lucrurile nu se pot întîmpla atît de simplu, şi în nici un caz peste noapte. Pe teren, munca nu este uşoară. Lucrezi cu oameni care nu sînt învăţaţi să coopereze unul cu altul. Trebuie să te lupţi şi cu neîncrederea existentă la început în comunităţi faţă de cei care vin să te înveţe ceva.

Cît despre reticenţa românilor de a crea asociaţii, Cătălin Popa îmi mai spune că moştenirea comunistă, în care naţionalizările au distrus comunităţi şi destine, atîrnă încă foarte greu.

„Ne-a luat mult timp să-i convingem să se asocieze, să-şi pună terenurile împreună, să aibă cheltuieli comune etc. Dar am reuşit. Ne dorim ca oamenii din aceste comunităţi să poată avea speranţa la o zi mai bună mîine, încrederea că pot face schimbările ei înşişi, că nu e nevoie să vină cineva din afară să-i ajute, că ei îşi pot crea propriul viitor.“

Vorbind de viitor, mi se spune că proiectele World Vison se desfăşoară pe termen lung şi foarte lung. „Trebuie să înţelegeţi că durează mai mult de zece ani pentru ca o comunitate să treacă printr-un proces real de transformare internă. În 2013, continuăm proiectul de dezvoltare comunitară. Lucrăm cu liderii comunitari, prin grupuri de iniţiativă. Planul acesta de dezvoltare vine, în primul rînd, din prisma comunităţii. Încercăm să-i ajutăm să-şi descopere şi să-şi identifice probleme pe care altfel, probabil, nu le-ar fi observat, cum ar fi, de exemplu, abandonul şcolar. Veţi fi surprinşi ce schimbare de mentalitate are loc după cîţiva ani, în care dezvoltăm proiecte pentru a-i convinge pe oameni de importanţa educaţiei. Dacă înainte, pe primul plan era bunăstarea familiei pe termen scurt, acum priorităţile se schimbă radical, iar nevoia copilului de a primi o educaţie bună are întîietate. De fapt, îi învăţăm şi reuşim să-i facem şi pe cei din comunitate să gîndească pe termen lung.“

Cu ochii-n 3,14

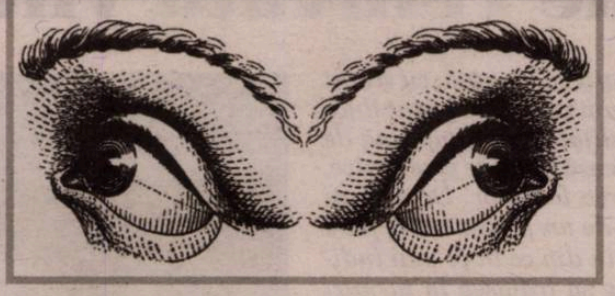

ŞTIAŢI CĂ ÎN CUTIA UNUI BONSAI SE INTRĂ MAI GREU DECÎT ÎN ARGOU, DACĂ EŞTI FEMEIE?

■ Ştiaţi că adevăratul nume al lui Picasso era Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Matryr Patricio Clito Ruiz y Picasso? Se pare că, în felul acesta, părinţii săi au ţinut să le aducă un omagiu şi prietenilor lor, şi sfinţilor. (**A. M. S.**)

■ În Clubul Aristocratic Rapid se intră mai greu decît în Uniunea Scriitorilor: „Art. 12.1 Numărul maxim de membri este egal cu de două ori vîrsta Clubului Sportiv Rapid, care a fost înfiinţat în anul 1923 (de ex.: în anul 2002 numărul total de membri este 79 x 2 = 158)". Cum ar veni, se primesc doi membri noi pe an. Hai Rapid! (**M. M.**)

■ Pe cutia unui bonsai, un singur avertisment, simplu şi sec: „A nu se îngheţi!" (**S. G.**)

■ Nicolás Maduro, unul dintre candidaţii la preşedinţia Venezuelei, l-a atacat pe contracandidatul său, Henrique Capriles, numindu-l „maricón" (homosexual, în argou), întrebîndu-l cînd se va însura şi scoţîndu-şi în faţă propria „novia", o cunoscută jurnalistă de televiziune. Henrique Capriles, un avocat simpatic de vreo 40 de ani, n-a căzut în plasa *macho* şi a răspuns că orice cetăţean, indiferent de orientarea sa sexuală, poate candida la preşedinţia Venezuelei; mai mult, a răspuns – dacă tot a fost întrebat – că el e „adeptul unei societăţi în care fiecare persoană merită respect". Şi, ca să frîngă toate inimile, a mai mărturisit, într-un *aparté* televizat, că viaţa nu i-a adus alături femeia potrivită, pe care, desigur, o mai caută încă. Asta înseamnă vocaţia, dusă pînă la perfecţiune, a (tele)novelei latino-americane! (**S. S.**)

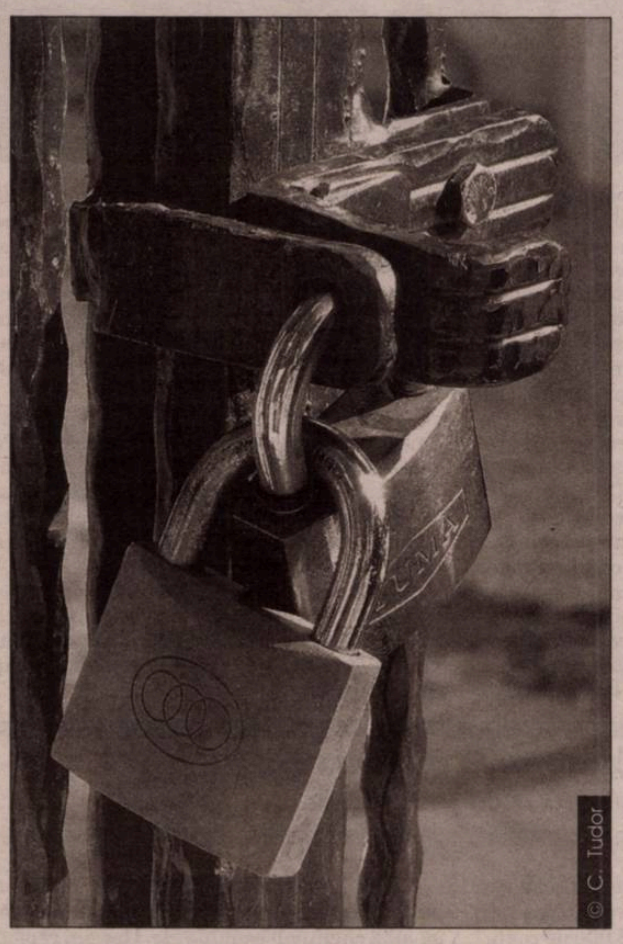

■ Dacă eşti femeie (şi ai o speranţă de viaţă mai mare decît a bărbaţilor), dar naşti băiat, speranţa de viaţă îţi scade automat cu şapte procente. (**M. C.**)

ŞTIAŢI CĂ, ÎN CIUDA AVERTISMENTELOR MINŢII (CARE TREBUIE SĂ SUPRAVEGHEZE GURA), O ATINGERE SE FACE POETIC?

■ Sub titlul „Ţurţurele din Newcastle", premiile Darwin pe 2013 (premii care „omagiază" cele mai stupide morţi) îl nominalizează pe Lee Halpin, un jurnalist de 26 de ani care a vrut să scrie un material-şoc despre viaţa oamenilor fără adăpost din Anglia. Pentru asta, a împrumutat un sac de dormit şi s-a dus să doarmă pe străzi, în ciuda avertismentelor prietenilor şi familiei. A făcut hipotermie şi a murit la trei zile după ce-a plecat de-acasă. (**L. V.**)

■ *Scientific American* s-au ocupat intens, în ultima vreme de somn. De ce gîndurile ne năpădesc înainte de a adormi? E actul, incontrolabil, al minţii de a se elibera de activitatea de peste zi. E bine să te culci după ce ai suferit o traumă? Nu, privarea de somn (care, în alte situaţii, este o formă de tortură) reduce impactul traumei. E bine să dormi cînd eşti stresat? Da, căci somnul ajută uitării. După cum se vede, cu somnul nu stăm nici aşa, nici altminteri. (**M. C.**)

■ Am citit de două ori pînă să înţeleg: Consiliul Naţional al Audiovizualului organizează un cros pentru copii, sub sloganul „Fugi de la TV, participă la Crosul CNA". E foarte bine că se gîndeşte cineva cum să le mai abată atenţia copiilor de la televizor. Dar oare CNA nu este instituţia aia care trebuie să supravegheze televiziunile astfel încît să nu fim nevoiţi să fugim de ele? Se vede treaba că instituţia n-a răzbit în această misiune şi atunci aplică planul B – „Salvarea populaţiei: cum să dăm bir cu fugiţii ca să nu mai vedem televiziunile". (**A. M.**)

■ Într-o vineri dimineaţă, lîngă gura de metrou, văd o mulţime de oameni aşezaţi pe două-trei rînduri la coadă, aşteptînd deschiderea unui magazin de haine second-hand. Cîţiva metri mai încolo, o altă coadă – la covrigi. O fi un nou trend al nesfîrşitei tranziţii: covrigul asortat la vechituri. (**A. D.**)

■ Pe site-urile ICR şi CNC am citit în ultima vreme cele mai aberant-halucinante aşa-zis comunicate oficiale semnate de birourile de presă. O mostră de pe „blogul" CNC, de data asta: „«Mai sînt şi alte minciuni murdare în articol, însă culmea dezinformării şi a diversiunii (pentru care va răspunde în Justiţie începînd chiar din această săptămînă) o atinge urechista Sauciuc în momentul în care pretinde, nici mai mult, nici mai puţin, că Şerbănescu «fost liberal, este în prezent conservator». Cum Eugen Şerbănescu n-a fost, după decembrie 1989, şi nu este nici în prezent membru al nici unui partid politic şi nici nu este afiliat politic, afirmaţia este deja o atingere calomnioasă adusă statutului diplomatului (care trebuie să fie apolitic), şi un prejudiciu de imagine cu daune, prin inventarea şi expunerea publică a unei apartenenţe politice inexistente. Aşadar, unde nu-i cap, vai de contul din bancă!»". Vă daţi seama că aici se vorbeşte despre statut şi atingeri? (**A. M. S.**)

■ Vorbind la un post de radio, un ecologist a spus că exploatarea gazelor de şist se face prin „sfărîmiţarea" rocilor. Nu putem să militäm pentru un mediu curat fără să „sfărîmiţäm" limba română? (**M. V.**)

■ Un român încerca să explice pe chat-ul unui joc online că engleza lui e una de baltă. I-a ieşit *pond English*. Mai exact, engleză de heleşteu. Chiar poetic. (**A. P.**)

ŞTIAŢI CĂ VORBA CÎNTECULUI (IEŞIND CU FLUTURII PE STRADĂ) ŞI-A FĂCUT APARIŢIA LA MARGINE DE BUCUREŞTI?

■ După prestaţiile proaste ale echipei naţionale de fotbal în urma cărora selecţionerul a fost criticat de toată lumea, acesta a pierdut şi procesul cu fosta amantă (vorba cîntecului: „Am o amantă şi mă-înşală"), căreia trebuie să-i plătească acum o pensie alimentară de aproape 9000 de euro pe lună, plus alte mari sume restante. Cu alte cuvinte, după golurile din poartă au apărut şi golurile din buzunar. Gol la gol trage. (**A. M.**)

■ Mai sînt şi oameni, chiar dintre cei pe care-i vedem la televizor, care-şi fac meseria pe bune. De pildă, Ecaterina Corduneanu, meteorolog la Realitatea TV, a povestit, pe post, cum a văzut o doamnă ieşind cu umbrela pe stradă şi i-a spus, direct: „Doamnă, lăsaţi umbrela acasă. Astăzi n-o să plouă. Vă garantez eu." (**I. P.**)

■ Cîinii văd mai puţine culori decît oamenii, care văd mai puţine culori decît rîndunicile, care văd mai puţine culori decît fluturii, care văd mai puţine culori decît creveţii-călugăriţă, care ucid tot ce prind. (**L. V.**)

■ Din seria „Ce-am mai găsit pe Facebook": printre feluritele grupuri şi-a făcut apariţia unul intitulat „Petreceri de Divorţ – Organizator de evenimente inedite." Să-nţeleg că nunţile şi botezurile sînt... *passé?* (**P. M.**)

■ O întîmplare gri de la margine de Bucureşti, în vorbele uneia: „Aseară urla un cîine. Din părăseală, a venit la noi în curte. Am ieşit cu mătura la el". (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 480 ■ 25 aprilie – 2 mai 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

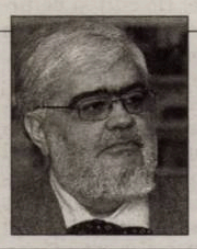

ANDREI PLEŞU

„Violenţa civilizată“

pagina 3

OVIDIU NAHOI

„Măi, oameni buni, voi ştiţi ce vreţi?“

pagina 5

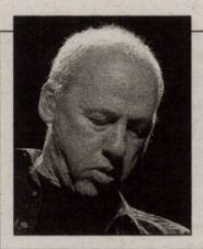

Interviu cu

MARK KNOPFLER

paginile 20-21

Ura dăunează grav sănătăţii

„Am trăit suficient de mult încît să-mi dau seama că diferenţa naşte ură.“

STENDHAL

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● e-mail: dilema@satiricon.ro

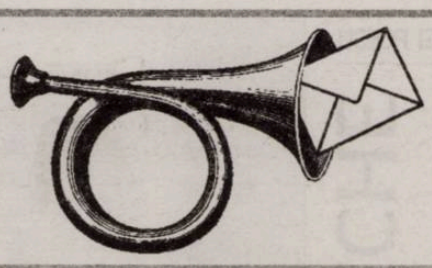

turneu de inbox

Bogăţia Bisericii

Discuţiile legate de finanţarea Bisericii de către Stat, provocate de recentele iniţiative legislative, au suscitat exprimarea mai multor opinii contradictorii. Din nefericire, „avocaţii" Bisericii, improvizaţi de media laică, exprimă apologii în forme nefericite, care aduc mai mult deservicii Bisericii şi dialogului ei cu societatea.

Afirmăm din capul locului că a reduce totul la bani este prea puţin. A te raporta la Biserica Ortodoxă Română doar ca la un SRL, care se „scaldă" în bani nenumăraţi, aflaţi „pe mîna" conducătorilor bisericeşti, induce în societate o falsă imagine.

Bogăţia Bisericii este, în primul rînd, de natură duhovnicească. Este bogăţia harului divin care este prezent în Biserică şi se revarsă, prin Sfintele Taine, ca *har peste har*. Resursele materiale existente se leagă de faptul că Biserica este şi din lume. Astfel, cu toate că îşi desfăşoară activitatea şi în cadrele lumii materiale, folosindu-se de bunurile ei pentru existenţa mundană, totuşi Biserica vizează veşnicia, adică Împărăţia lui Dumnezeu „care nu este mîncare sau băutură, ci dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfînt" (Ioan 14, 17).

Bogăţia materială prezentă (poate) în unele cazuri izolate, raportată la aria de întindere şi de cuprindere a Bisericii, este nesemnificativă! Acele „oaze" de bogăţie ţin de un dezechilibru în distribuirea echitabilă a bunurilor, datorat faptului că Biserica este *încă pe cale* în lumea aceasta, este *luptătoare*. Mai adăugăm aici şi constatarea că starea materială mai bună a unor biserici se datorează şi faptului că acolo există *cineva* care chiverniseşte aşa cum trebuie *talanţii* primiţi de la Cel de Sus. Ingeniozitatea, implicarea în proiecte de diverse tipuri, capacitatea de a atrage colaboratori din diverse domenii dau roade bogate. Astfel se pot observa, cu siguranţă, şi multe activităţi de natură socială, medicală sau educativă, care funcţionează tocmai datorită acestor venituri suplimentare.

În legătură cu implicarea socială, se cuvine a înţelege şi faptul că Biserica nu poate fi redusă doar la acest segment de servicii, deoarece atunci ea nu ar mai fi ce este. S-ar transforma într-un ONG.

Pe de altă parte, voit sau nu, se ignoră faptul că Biserica nu se reduce doar la cler. Ea este a credincioşilor! Toate bunurile ei, mobile şi imobile, aparţin entităţii administrative locale (parohie, mănăstire, episcopie) şi nu pot fi înstrăinate decît cu aprobarea organismelor abilitate.

În altă ordine de idei, Statusul Bisericii Ortodoxe Române menţionează că unităţile sale cult sînt „persoane juridice de drept privat şi utilitate publică" (art. 41). Această reglementare vine în acord cu Legea cultelor (nr. 489/2006) care stipulează că: „Statul român recunoaşte cultelor rolul spiritual, educaţional, social-caritabil, cultural şi de parteneriat social, precum şi statutul lor de factori ai păcii sociale" (art. 7 alin. 1); „Autorităţile publice cooperează cu cultele în domeniile de interes comun şi sprijină activitatea acestora" (art. 9 alin. 3).

Toţi cei credincioşi trebuie să ne bucurăm că trăim într-o Biserică vie, în care credinţa, cultul şi viaţa ei ne arată bogăţia de daruri pe care Dumnezeu le revarsă fiilor Săi, pentru a cîştiga bunuri şi mai mari în Împărăţia Sa. Prin şi în Dumnezeu, Biserica este şi va rămîne *bogată*, atît aici, cît mai ales Acolo!

pr. lect. dr. Filip ALBU
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea"
Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

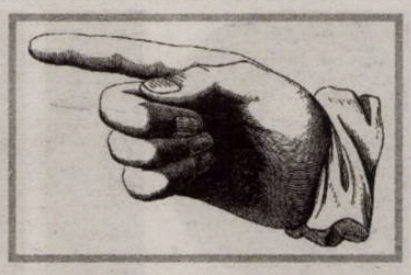

■ Eurozine – reţeaua revistelor culturale europene din care face parte şi *Dilema veche* – a creat de curînd Time to Talk, o platformă care alătură zece „European Houses of Debate", aflate la Londra, Amsterdam, Viena, Barcelona, Varşovia, Sofia etc. Ştiu, la noi temele europene nu prea au succes, iar dacă propui o asemenea dezbatere ţi se poate răspunde scurt că e „moartea pasiunii". Totuşi, pentru că problemele Europei sînt şi ale noastre (nicidecum doar „ale lor"), vă propun să daţi un click aici: http://www.eurozine.com/timetotalk/. (Mircea Vasilescu)

■ E o emisiune care, prin deceniile trecute, ar fi fost de neconceput: *Ora Regelui*. O oră care începe în fiecare sîmbătă, de la ora 13, pe TVR 1, şi în care poţi descoperi o altă Românie, aşa cum ar fi trebuit să fie, dacă n-am fi suferit accidentul istoric numit comunism. (Andrei Manolescu)

■ Dacă v-aţi săturat de tradiţionalele grătare de 1 mai şi sînteţi pasionaţi de zborul de acrobaţie, pe 1 şi 2 mai 2013 puteţi merge la Aerodromul Băneşti, din Prahova, unde va avea loc evenimentul „Safety Demo", cu Iacării Acrobaţi. Mai multe detalii găsiţi pe www.yak52.ro. (Patricia Mihail)

■ Duminică, 28 martie, ora 19,30, la Cinemateca Eforie, *L'Atalante* (r. Jean Vigo, 1934), una dintre capodoperele avangardei. Dacă mergeţi, veţi intra automat într-un club secret al bucureştenilor care încă se mai duc la cinematecă, un fel de masonerie cinefilă. Nu vă temeţi, n-o să mai ştie nimeni... (Luiza Vasiliu)

■ Anul acesta nu doar *Dilema veche* a împlinit 20 de ani, ci şi *Sarmalele Reci*. Zoltán András şi ai lui îi invită pe toţi sarmaliştii pe 9 mai, la Hard Rock Cafe, la concertul aniversar din cadrul turneului „Sarmalele Reci – Anul douăzeci". Vor fi prezenţi, desigur şi „Gaşca de la bloc", „Violeta" sau „Ana are mere". (Adina Popescu)

■ Noul *Bistro Violeta's* (în loc de *Violeta s Vintage Kitchen* de pe Calderon) mai mare, cu o curte mai încăpătoare, nu departe de Unirii (Ionescu Gion 9), cu aproximativ aceeaşi mîncare bună şi sănătoasă (gătită de Violeta însăşi, zilnic) în variantă mai vegetariană. Recomand în special desertul cu grîu, de post, şi pîinea în sine. (Iaromira Popovici)

■ *Vînătoarea,* filmul lui Thomas Vinterberg pentru care danezul Mads Mikkelsen a primit la Cannes în 2012 Premiul pentru „Cel mai bun actor", a intrat pe ecrane. E o dramă care aminteşte de *Dogville,* cu un casting excelent (fetiţa blondă care e motoraşul declanşării poveştii e greu de uitat) şi cu multă tensiune. (Ana Maria Sandu)

■ Vineri, 26 aprilie, la Librăria Cărtureşti Verona, de la ora 18, va avea loc evenimentul de lansare al primei cărţi-audio dedicate lui Ştefan Aug. Doinaş – *Trandafirul negru,* 55 de poeme rostite de autor la Radio între 1970 şi 2002, cu ilustraţii de Tudor Banuş (Editura Casa Radio). La evenimentul moderat de Daria Ghiu vor participa Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Alina Ledeanu, Dan Verona şi subsemnatul. (Marius Chivu)

■ Pentru cei *happy few* care încă mai ascultă *death & doom metal:* Anathema cîntă la Bucureşti. Concertul e pe 26 aprilie, la Hard Rock Cafe. (Matei Martin)

■ Cezar Paul-Bădescu şi-a strîns într-un volum (o parte din) cronicile TV apărute în *Dilema veche*. Cartea se numeşte *Umbre pe ecranul tranziţiei* şi e un soi de istorie a României care foloseşte drept referinţe emisini de tot felul. Parcursul acestor personaje care-au trecut, via tubul catodic, şi prin sufrageriile, bucătăriile sau dormitoarele noastre e punctat prin comentarii acide şi lovituri bine ţintite. Cei care au aprins televizorul mai tîrziu vor înţelege, citind această carte, de ce am ajuns unde-am ajuns. (Matei Martin)

■ Scurta povestire a lui Andrés Barba, *Buna intenţie,* tradusă şi prezentată de Luminiţa Voina-Răuţ în *România literară* (nr.14/2013), o istorie de familie despre complezenţă şi vinovăţie, despre „cele cele o mie de feţe ale Mamei" şi identificarea minuţioasă a fiicei cu fiecare dintre ele. De citit şi de urmărit apariţia volumului în curînd, la Editura Vellant.(Simona Sora)

■ Nu uitaţi că la Eurosport zilele acestea poate fi urmărit campionatul mondial de snooker. Povestea principală a ediţiei actuale e legată de charismaticul Ronnie O'Sullivan (supranumit „The Rocket" pentru viteza cu care execută loviturile), cel care s-a retras din competiţii după ce a cîştigat ediţia de anul trecut a campionatului mondial. El a revenit abia acum, la un an distanţă, pentru a-şi apăra titlul. Se spune că între timp a muncit la o fermă, săpînd, rînind grajduri şi reparînd garduri. Lumea era curioasă să vadă în ce formă poate fi un jucător care timp de un an n-a participat la nici o competiţie oficială. Ei bine, în primul tur, Ronnie l-a bătut măr pe Marcus Campbell, numărul 27 mondial. Şi e de văzut cum se va descurca mai departe. (Andrei Manolescu)

■ Înfiinţat în anul 1951, în Paris, de către artistul de avangardă Alain Bernardin, cabaretul original *Crazy Horse,* în premieră la Bucureşti, la World Trade Plaza, în perioada 23-26 mai 2013, cu spectacolul *Forever Crazy.* (Dana Călinescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Educaţia informală**

album dilematic

Laura Rădulescu

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.400 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

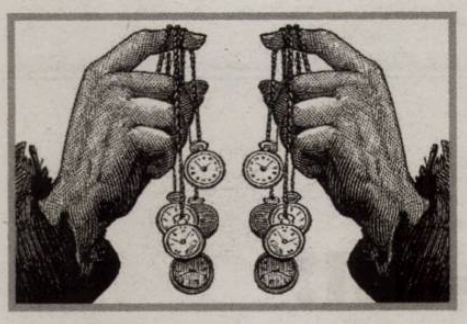

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Violența civilizată

Într-un interviu din 1974, ca și în lucrările sale despre evoluția civilizației, Norbert Elias vorbește, cu un optimism moderat, dar tenace, despre „progresele“ societății omenești în materie de agresivitate și violență. „Figura“ de contrast este, evident, Evul Mediu, o lume a cavalerilor, așadar a războinicilor, ale căror ocupații curente erau legate de mînuirea armelor: lupte, expediții de pradă, vînători (de animale sau oameni). Conflictele se aprindeau repede și se soluționau prompt: cu cuțitul, cu sabia, cu lancea. Față de acest univers, pe care azi abia dacă ni-l mai putem închipui, lumea de azi e o lume pacificată: agresivitatea este ținută sub control prin riguroase norme sociale și juridice, prin educație, printr-o întreagă ideologie anti-violență. Norbert Elias admite, e drept, că progresele tehnologice ale modernității fac posibile efecte ale războiului incomparabil mai ample și mai nimicitoare decît cele ale războaielor tradiționale. Dar asta nu se întîmplă toată ziua, chiar dacă, în subterana civilizației noastre, *pregătirea* pentru un eventual conflict este constantă.

Există, totuși, chipuri contemporane ale violenței, pe care Evul Mediu nu le putea anticipa și care, din perspectivă medievală, sînt de o perversitate spectaculoasă, de natură să complice pînă la inexplicabil definiția termenului „progres“.

Asasinatul în masă de la 11 septembrie 2001, omuciderea multiplă organizată de norvegianul Breivik în 2011 și isprava sîngeroasă a cecenilor de la Boston nu intră în „canoanele“ violenței medievale. Moravurile cavalerești presupuneau, măcar, „virtutea“ conflictului direct și deschis. Victima și călăul stăteau față-n față, afacerea se regla tranșant, sîngele putea să curgă de ambele părți. Acum, victima e neprevenită, anonimă din punctul de vedere al agresorului și fundamental nevinovată. Criminalul de azi nu ucide *oameni* vii, ci *categorii* stigmatizate global: europeni, creștini, americani „liberali“ etc. Moartea nu e rezultatul unei confruntări explicite; nu are profil individual și nici justificări circumstanțiale. E produsul unei isterii abstracte, al unei „idei“ născute nu prin raționament, ci prin intoxicație doctrinară și îndîrjire fanatică. „Dușmanul“ nu știe, sau află prea tîrziu, că are un statut de dușman. Căsăpire colectivă exista și în Evul Mediu. Dar ea avea, potrivit documentelor, fie motivația penalizării adversarului, fie pe aceea, barbară firește, a cuceririi de teritorii, dacă nu chiar a plăcerii de a jefui și tortura. Dar în ce măsură putem numi „progres“ trecerea de la brutalitatea primară, a animalității ucigașe, la premeditarea „lucidă“ a unei pedepse „principiale“, ale cărei victime n-au nici o șansă? O noutate în peisajul civilizației contemporane este și asasinatul pe bază de „amoc“. Cutare băiețel frustrat din cutare școală americană pune mîna pe pușcă și o descarcă în jumătate dintre colegii săi. Sau cutare ins aflat pe un pod, deasupra unei autostrăzi, trage la întîmplare în toate mașinile

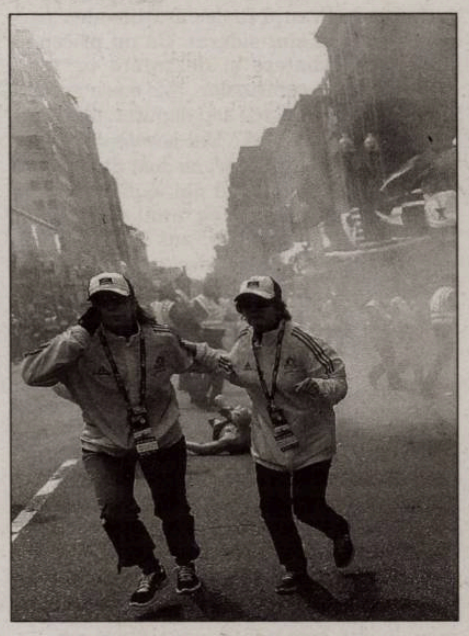

care îi trec pe sub ochi. Nu e vorba, strict, de patologie, nu e vorba de o nevroză scăpată de sub control. E vorba de apariția, pe panoplia imaginarului individual, a unei „posibilități“ care merită testată: posibilitatea de a folosi glonțul, de a ieși în evidență, de a afișa o specie de „maturitate“, de „originalitate“, sau de „curaj“ care să-i surprindă pe cei din jur. Moartea nu e, ca în vechime, o realitate crudă, riscantă, sîngeroasă, cu miros de cadavru, ci o nălucă, o fantasmă privată, un joc, o reverie. Un subprodus al „civilizației“...

O diferență semnificativă este și aceea dintre uciderea inamicului „ochi în ochi“, asumarea *de aproape* a imolării lui, și uciderea „mecanizată“, de la mii de kilometri distanță, pe care o face posibilă tehnologia de ultimă oră: ucizi cu ochelarii pe nas, după complicate calcule pe computer, și lovești prin apăsare pe buton.

În sfîrșit, marea noutate adusă pe lume de progres este *informația*. În viața cotidiană, țările civilizate au, într-adevăr, privilegiul de a nu mai întîlni, la fiecare pas, violența. Nu în mod direct. Dar o întîlnesc, în cantități enorme, în paginile ziarelor, pe ecranele televizoarelor, pe rețelele de Internet. Prin viteza cu care circulă știrile și prin abundența detaliilor lor, cruzimea este, astăzi, o *prezență* infinit mai acută, mai insidioasă, mai colorată decît putea fi în cîte un sat uitat de lume din Evul Mediu. Cu rezultatul că e, prin supralicitare, mai „banală“. Violența ca subiect de tacla, ca *„entertainment“*, ca *„breaking news“* e, poate, mai puțin „dureroasă“, dar, tocmai de aceea, mai la îndemînă. „Progresul“ a luat-o de pe cîmpul de luptă sau de la mesele nărăvașe ale marilor petreceri cavalerești și ne-a adus-o, odată cu ziarele, în sufragerie.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Taxa de protecție

„Premierul Italiei, Silvio Berlusconi, a plătit Mafiei aproximativ 340.000 de euro anual, taxă de protecție“ – dezvăluie presa italiană. „Primarii din statul mexican Michoacán au recunoscut că plătesc taxă de protecție cartelurilor de droguri, pentru a nu fi uciși“ – mai aflăm din presă. „Primarul din comuna călărășeană Gălbinași a fost amenințat cu pistolul la tîmplă. Atacatorii au intrat cu forța în primărie și i-au cerut să le plătească taxă de protecție“ – anunță și presa românească. Și pentru că românul e „altfel“, mai aflăm și că „un bărbat din localitatea Conțești a ajuns la spital cu răni la picioare și mîini după ce a fost atacat de patru consăteni, care i-au cerut taxa de protecție“. Ei, asta chiar e *altfel!...*

La Napoli am presimțit ceva din ordinea feudală a acestei „taxe de protecție“, dincolo de ceea ce știam din cărți. Chiar funcționează. E dură, dar clară. Nu statul – care e o invenție recentă, deci doar un țînc cu pretenții – este cel care face legea, ci Cammora, o structură de putere de tip „feudal“ (accent pe ghilimele), care (re)produce un tip la fel de „feudal“ de ordine ierarhică – altminteri funcțională, în felul ei. Majoritatea intră în joc. Nu intri, ți-am luat gîtul; simplu și curat.

Aceste relații de tip „mafiot“ s-au mai păcătoșit în ultima vreme – deh, nici tradițiile nu mai sînt ce au fost. Ele vin, însă, dintr-un trecut cu rînduiala lui și un anumit gen de onoare și respectabilitate. Astfel, inițiativa de a face un soi de asociații de cultivatori pe pămînturile confiscate de la Mafie a mers și nu a mers. Inițiativă nobilă și lucrativă, ce-i drept, dar unii localnici aveau relații bune de vecinătate cu deposedații Mafiei, așa că nu prea le-a venit să intre pe pămînturile lor legal confiscate...

În ultimele decenii au apărut, însă, tot felul de imitatori, de parveniți, de Dinu Păturică puși pe căpătuială rapidă. Ce au consfințit „feudalii“ în cîteva secole, prăpădiții ăștia vor să obțină în cîteva luni. Și strică regula jocului: întîi îți dau la cap și doar după aceea te întreabă dacă te doare. Asta e mafie de mitocani! „Interlopii fac legea în Bărbulești. Unii localnici au dat sute de milioane taxă de protecție“ – ne anunță un ziar. „Trei dintre cei șase membri ai clanului Ghenosu au fost prinși în flagrant, în timp ce primeau taxă de protecție. Ceilalți trei supravegheau operațiunile de la distanță“ – adaugă un altul. „Țigăneală“ curată! Iar multe filme de Hollywood sînt un fel de manuale de „învățați taxa de protecție fără profesor“. Asta nu e cinstit!

Dacă privim, însă, mai cu îngăduință și fără prejudecăți birocratice instituția „taxei de protecție“, constatăm că aceasta este mult mai răspîndită și mai veche, chiar dacă sub forme dintre cele mai diverse. Și încă nu a dispărut.

A fost, astfel, o vreme cînd se chema tribut. Duceai cele cuvenite la Înalta Poartă și turcu' te lăsa în pace. Ba îți mai făcea și un Milet, să nu te simți persecutat. Cîteodată, se obrăznicea însă și mărea taxa de protecție. Așa au apărut „războaiele de independență“. Dacă erau cîștigate, turcu' revenea la bunele maniere și reducea tributul; dacă nu, nu. Mi se pare cinstit...

Țăranul avea și el o taxă de protecție similară față de boierul său, feudal de rit oriental de felul său. Plătea dările, avea pămînt, ba chiar și ceva sprijin și, la o adică, protecție; nu plătea, vai de mama lui! Se obrăznicea și boierul uneori, mai ales marii latifundiari de după Pacea de la Adrianopol, și atunci mai făceau (rar) și țăranii războaiele lor de independență. Așa a apărut, în 1907, ultima mare revoltă țărănească din Europa.

Europa puritană se încăpățînează să considere toate astea corupție.

Și a venit, apoi, comunismul. Am plătit cu pămîntul, cu casa, uneori și cu capul, apoi cu munci patriotice și burți goale, dar știa nu se mulțumeau cu taxa de protecție, voiau și să ne educe. Niște parveniți și ei, dar parveniți cu principii – ceea ce este cel mai periculos. Oamenii au devenit, în consecință, mai individualiști, fiecare cu taxa lui de protecție. Și așa a fost inventat cartușul de Kent. Preventiv, că nu se știe niciodată. Și mesele, mesele strămoșești – transformate în mese tovărășești, la care deveneai prieten de pahar cu cine trebuie. Și prieteniile astea durau, durau...

A căzut și comunismul, și s-a înălțat capitalismul de cumetrie – cum bine zice tovarășul Iliescu. Taxa de protecție a devenit mai ecumenică: îmi dai un drum de asfaltat, îți dau o sală de sport de construit și nu te întreb nici cum te cheamă, nici ce culoare politică ai. Nu-mi dai, legea s-ar putea să se termine pînă ajunge la tine. Mai apropiat de spiritul profund al taxei de protecție și mai la nivelul nostru de oameni de rînd, mai dăm o meditație, un examen, un doctorat *(honni soit qui mal y pense!),* un post pentru o soacră sau o amantă sau măcar un cadou de fiecare dată cînd ne întoarcem din vreo călătorie și primim protecția stăpînilor ștampilei, care citesc legea și care, special pentru noi, că am fost oameni culanți, o citesc așa cum e scrisă – sau nu, după caz.

Europa puritană se încăpățînează să considere toate astea *corupție*. Noi le zicem mici *atenții*. Cei mai culți și mai bine plasați le zic *lobby*. Știm noi ce știm, că doar avem taxa de protecție în sînge. Pînă la urmă, au înțeles ceva și anglo-saxonii și, pragmatic, au inventat sintagma potrivită: *oiling the system*. Căci, într-adevăr, cam despre asta e vorba: să faci un sistem cu nărăviri feudale să funcționeze, să-l „ungi“ ca să nu se „gripeze“. Și el funcționează, după cum bine se vede.

Ce mă enervează, deci, nu este atît arta peșcheșului, ci variantele ei mitocănești, de țoape parvenite, care nu știu nici măcar să pretindă taxa de protecție în mod civilizat: n-au stil, dom'le, n-au stil...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Exhibiţionism fiscal!

Q este vădit iritat. Meniul are vreo 120 de pagini, din care doar şase sînt dedicate scopului firesc, adică listei de mîncăruri şi băuturi. Îi zic: vezi că vinul e pe la pagina 26. El era din partea locului, era competent să comande. Ce era în restul volumului numit meniu? Literatură! Da, dar literatură subţirică: oarece amintiri din călătorii exotice, ceva interviuri cu bucătari celebri în Belgia şi cîteva pagini despre conace renovate. Genul de scriitură de prin revistele pe care le găseşti în avioane. Care era rostul unei asemenea opere într-un restaurant? Q nu avea habar! Te duci la un anumit restaurant pentru a-i căuta deliciile culinare sau atmosfera propice conversaţiei. Nu neapărat pentru a citi panseurile unor scriitori relativ mediocri despre varii fenomene globale.

Q este unul dintre cei mai interesanţi jurnalişti pe care îi cunosc. Are peste 60 de ani şi a trecut prin multe, multe evenimente, pe care le-a povestit, cu talent, cititorilor: războaie de prin Africa, rebeliuni ale tineretului european, diverse şedinţe încordate de prin instituţiile europene. Pe măsură ce conversam, îmi tot aducea aminte de personajul principal din *Good Night, and Good Luck* (nu voi sta să traduc titlul, este un film formidabil pentru noi, ăştia din televiziune). Este unul dintre ziariştii ăia din anii '70, '80 şi '90. Din ăla serios, cu multă cultură generală, umor, principii. Unul dintre ăia pe care îi găseşti din ce în ce mai rar... De-aia, orice conversaţie cu Q este, pentru mine, o plăcere fantastică. Mă încarcă de energie. Mai uit de Gâdea sau Diaconescu.

Brusc, mă trece gîndul cel rău şi (pînă să vină mîncarea) îl întreb ce mama naibii se întîmplă în Franţa cu declaraţiile alea de avere? Îi zic că sînt siderat. Că nu pricep de unde atîta zbatere şi dezbatere pe tema transparenţei veniturilor... Ce e aşa greu de înţeles? Eşti ministru sau deputat, plătit numai din bani publici? Dai socoteală! Ţi s-a triplat averea cît timp trăiai doar din salariul de bugetar? Trebuie să dai explicaţii! E firesc. Îi spun că pînă şi eu, umil redactor-şef la o televiziune publică, am fost nevoit să dau, de două ori pe an, declaraţie de avere.

Se uită (prin) la mine de parcă m-ar vedea pentru prima oară. „De ce să dau o declaraţie de avere? Este calea cea mai sigură spre mediocritate! Spre exhibiţionism fiscal! Spre linşarea oamenilor bogaţi!" Este rîndul meu să mă blochez. „Păi, cum? Nu ne-aţi pisat voi, ani la rînd, să facem proceduri transparente privind declararea averilor, verificarea lor şi înfiinţarea de agenţii speciale, dedicate numai verificării? Sînteţi mai presus de regulile pe care tot voi le predicaţi? Ori vă credeţi politicienii mai cinstiţi decît ai noştri?" Rămîne fără replică. Oricum, nu îşi apără politicienii. Ar fi fost culmea, la cîtă experienţă jurnalistică are.

„Nu pricep de ce mi-aş face publică averea. Să le dau apă la moară invidioşilor, hoţilor de cartier şi populiştilor? Noi vrem să avem politicieni bogaţi. Industriaşi, patroni, nu terchea-berchea veniţi în politică după căpătuială." Rămîn pe gînduri. Cam aşa îmi argumenta şi Dinu Patriciu contra epurării „politică sau afaceri", petrecută acum mai mulţi ani, în România. Aceleaşi argumente le avea şi el.

Toată discuţia pornise de la recentele evenimente din Franţa. După ce l-au dibuit

François Hollande

pe Jérôme Cahuzac (socialist, ministru al bugetului) că ascundea 600.000 de euro în Elveţia, la adăpost de impozite, francezii au luat foc! Preşedintele Hollande i-a somat chiar pe membrii Cabinetului să îşi declare, voluntar, averile! Nemaiauzit! Incredibil! Aiuritor! Clasa politică din Hexagon a explodat! Dezbateri non-stop pe televiziuni! Cum adică? Asta se cheamă exhibiţionism fiscal! Scandalos! „Pompidou şi d'Estaing au fost oameni bogaţi. Nu putem să admitem orice fripturist în clasa politică. Eliminarea oamenilor de afaceri ar fi jenantă!" Cam asta se aude azi, în Franţa, istoric devenită ţara-model a României.

L-am liniştit pe Q. În cazul în care nu vor şti cum să procedeze, avem a le oferi consultanţă. Din plin. Avem şi ziarişti, şi instituţii gata să le ofere din preaplinul experienţei. Apoi, îi vom invita să intre şi ei în MCV. Aşa, de-o glumă!

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENȚI EDITAT DE DILEMA
Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

POVEŞTI LA OBIECT

Odată cu venirea primăverii, colaboratorii lui Dilematix şi-au imaginat că obiectele din jurul lor prind viaţă şi au, fiecare, cîte o poveste domestică.

Cele mai interesante poveşti vor fi publicate şi premiate în suplimentul pentru copii care apare în data de 2 mai împreună cu Dilema veche. Lista premianţilor o va dezvălui Dilematix tot atunci!

Proiect susţinut de: ARTHUR

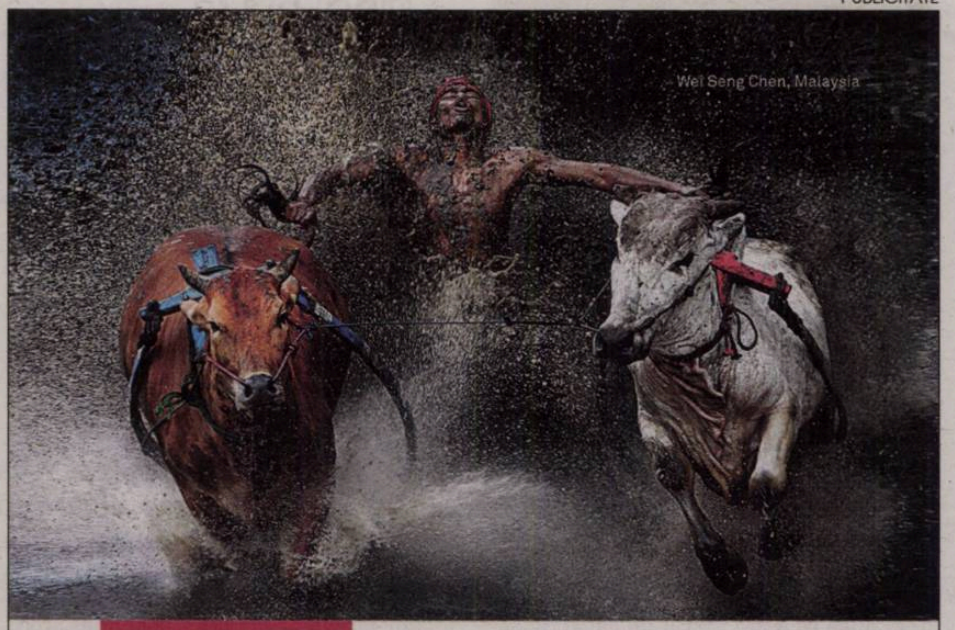

WORLD PRESS PHOTO
13
2-26 mai
Piața Universității
București

EIDOS FOUNDATION
Canon

PUBLICITATE

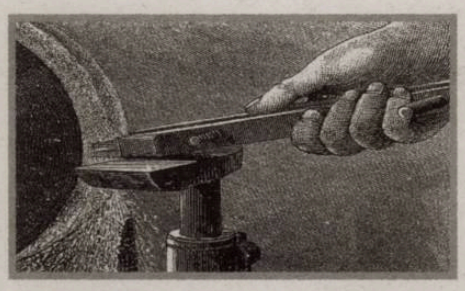

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Măi, oameni buni, voi ştiţi ce vreţi?

...Toate ministerele (...) înşiră o listă de nevoi sectoriale, adresată serviciilor Comisiei, fără necesarul arbitraj preliminar, faţă de o viziune strategică de dezvoltare preliminară. (...)

Propunerea făcută de Guvernul României nu întruneşte încă minimele condiţii de calitate şi credibilitate pentru a permite un dialog informal eficient privind viitoarele documente de programare."

Toate aceste afirmaţii fac parte din scrisoarea trimisă pe 7 martie, de către Normunds Popens – director general adjunct în cadrul Comisiei Europene – ministrului român al Fondurilor Europene, Eugen Teodorovici. Documentul, făcut cunoscut de către publicaţia online cursdeguvernare.ro, face praf întreaga politică românească de atragere a fondurilor europene.

O ştie orice politician de duzină: absorbţia fondurilor europene reprezintă – nu-i aşa? – motorul dezvoltării viitoare a României. Iată exemplul Poloniei... şi aşa mai departe, cunoaşteţi discursul.

Nu, nu v-a scăpat nimic important în ultima lună. Nu s-a petrecut vreun seism politic. Nu a avut loc nici o demitere, darămite vreo demisie. Comisiile de afaceri europene din Senat şi din Camera Deputaţilor – căci există şi acestea! – au tăcut mîlc. Opoziţia a stat în banca ei. Într-adevăr, performanţele pe linia politicii de coeziune a guvernării PDL nu prea îi permit acestui partid să fie acum primul care ridică piatra. Dar, oricum, un pic de agitaţie putea fi făcută măcar aşa, de dragul dezbaterii. Nu s-a făcut. Doar Ministerul Fondurilor Europene a emis un comunicat în care a precizat că obiecţiile formulate de la Bruxelles au fost remediate în termenul solicitat, adică mijlocul lui aprilie. Deci, totul e bine şi frumos în relaţia cu Europa. Nici vorbă. Problemele nu puteau fi rezolvate într-un heirup de o lună şi jumătate. Om fi noi, românii, geniali uneori, dar nici chiar aşa!

Reproşul dinspre Bruxelles – lipsa viziunii strategice – priveşte un etaj mai sus decît Ministerul Fondurilor Europene, a cărui funcţie pare mai curînd una tehnică. Aici este vorba despre coordonare şi viziune politică. Şi despre ceea ce înţelegem noi ca fiind rolul României în Uniunea Europeană. Politicienii uită că scopul aderării României esta acela de a recupera, într-un termen mediu, decalajele ce ne separă de statele central-europene şi, pe termen lung, de Occident. Este un obiectiv pe care românii – sau mai degrabă elitele lor – şi l-au propus încă de la crearea statului modern. Politica de Coeziune, ca şi Politica Agricolă Comună, reprezintă doar mijloace prin care ne putem atinge obiectivele. Alături, bineînţeles, de avantajele pieţei unice şi de aranjamentele mai largi de solidaritate şi securitate comună, din cadrul sistemului euroatlantic. Cum s-ar spune, condiţiile externe ne sînt favorabile, aşa cum nu ne-au fost, poate, niciodată în ultimul secol şi jumătate.

Aici este vorba despre coordonare şi viziune politică.

Mai lipseşte ceva: viziunea asupra dezvoltării. Funcţionarii cenuşii şi enervanţi de la Bruxelles au, totuşi, dreptate. Planul trebuie să vină de la Bucureşti. Acolo unde, din păcate, liderii se dovedesc capabili doar să însăileze nişte obiective separate, a căror finanţare totală ar depăşi, oricum, cele peste 21 de miliarde pe care România ar urma să le obţină, conform ultimelor aranjamente din Consiliul European.

Un fel de a cere mult pentru a ne alege cu ceva. Un fel de plan cincinal făcut pe genunchi, numai ca să avem cu ce ne prezenta în faţa Comisiei Europene. Să dea ei banii, că mai departe e treaba noastră!

Ceea ce liderii români uită sau se fac a uita este că dezvoltarea nu poate veni decît de la buna utilizare a resurselor proprii, iar politicile Uniunii Europene tocmai aici trebuie să vină în ajutor. Nu facem autostrăzi de dragul autostrăzilor şi nu investim în programe de mediu de dragul verdelui. Facem toate acestea pentru a ne folosi mai bine resursele, în beneficiul nostru şi al Uniunii Europene. Şi tocmai lipsa acestei viziuni ne este acum reproşată. Ne lipsesc multe. Lipseşte, în primul rînd, cadrul instituţional. Nici pînă la ora actuală nu avem o lege care să stabilească o dată pentru totdeauna modul de formare şi de susţinere a poziţiei României în Uniunea Europeană. Lucrurile s-au blocat odată ce Curtea Constituţională a respins dreptul Parlamentului de a decide, în caz de conflict instituţional între premier şi preşedinte. Şi blocate au rămas. Ca şi cum afacerile europene ar fi apanajul unei singure persoane sau, cel mult, o chestiune de politică externă, şi nu ar avea legătură cu întreaga politică internă a României! Parlamentul nu-şi asumă nici un rol, sectorul privat abia încearcă să se organizeze. Lipseşte apoi voinţa politică – a nu se confunda aceasta cu majoritatea parlamentară confortabilă. Avem dovada: dezbaterile privind regionalizarea s-au cantonat şi, în cele din urmă, s-au blocat în jurul intereselor politice locale şi nu au avut vreo legătură cu interesul general de dezvoltare a României. Şi mai lipseşte ceva: dorinţa liderilor de a se consulta în permanenţă cu specialişti. Ei există. Studiile realizate sub egida Institutului European sau cele ale diverselor *think-tank*-uri sînt accesibile printr-un simplu click. Cu o condiţie: liderii noştri să nu se creadă cei mai deştepţi oameni din lume, astfel încît să nu aibă nevoie să înveţe. Umbra Geniului Carpaţilor pluteşte în continuare peste noi!

Cînd liderii români sînt criticaţi pentru lipsă de viziune, iar ei răspund cu o scrisoare refăcută la repezeală, e grav. Înseamnă că ei pur şi simplu nu ştiu ce vor de la Uniunea Europeană. La Bruxelles a fost înţeles acest adevăr crud. Rămîne să-l înţelegem şi la Bucureşti.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ce au înţeles unii din Lady T.

Am scris de cîteva ori în acest colţ de pagină despre Margaret Thatcher. Tot aici, dar şi în alte părţi, am scris, fără ocazii speciale, despre *thatcherism* – adică despre modelul politic pe care fostul premier britanic l-a încarnat –, despre politicile de dreapta pe care le-a realizat, despre reformele ei, despre stilul de a face politică – lipsit de extravaganţe, dar impunător –, al celor care, ca şi ea, au făcut politică de credinţă şi nu politică de circumstanţă. Am spus-o de multe ori, o spun şi acum: nu cunosc în România nici un politician de acest gen. Şi cum mă pot lăuda că pe cei mai importanţi politicieni îi cunosc (pe unii chiar foarte bine), credeţi-mă pe cuvînt, această specie nu există la noi. Unii zic că e bine că nu există. Alţii – printre care şi eu – zic că e rău. În fine, nu asta e important acum. Cînd a venit vestea morţii lui Margaret Thatcher, am putut doar să comentez, într-un cotidian central, banalităţi stînjenitoare, cum ar fi felul în care au reacţionat liderii politici de pe Dîmboviţa în faţa cărţii de condoleanţe. Acum, după ce femeia a fost deja transformată în cenuşă şi ecourile evaluărilor de la căpătîiul ei s-au cam stins, cred că e interesant să vorbim despre ambivalenţa ardentă a părerilor pe care acţiunea şi moştenirea ei politică le generează. Şi, mai ales, despre versiunea românească a acestei ambivalenţe.

În Anglia, Lady T. a fost mereu o persoană controversată. Pe de o parte, ea nu s-a sinchisit niciodată de asta, a făcut întotdeauna ce a crezut că trebuie făcut şi gata. Ultima dată, îmi amintesc, i-a scandalizat pe mulţi cu atitudinea ei mai mult decît prietenească faţă de Augusto Pinochet, cînd acesta a ajuns în Anglia şi a avut probleme judiciare acolo (1998-2000). Ştia ce furie va naşte printre cei care vedeau în fostul dictator chilian un monstru, ştia ce probleme judiciare serioase are omul, dar faptul că, într-un moment greu, acesta a ajutat Marea Britanie, faptul că, prin acel ajutor, s-a scurtat un război şi, fatalmente, vieţile unui număr de militari britanici au fost cruţate a născut, pentru doamna Thatcher – care se întîmpla să fie prim-ministru în momentul sprijinului venit de la Pinochet –, o obligaţie morală de solidaritate. A executat-o cu decenţă şi fermitate. Pe de altă parte, contestatarii ei nu au obosit niciodată. Reformele ei i-au lovit pe mulţi pentru a-i ajuta, în final, pe toţi. Dar cei mulţi, loviţi, nu pot uita. Ceea ce e uimitor este că, printr-o ciudată prelungire, copiii celor loviţi de thatcherism în anii '70 şi, uneori, nepoţii lor se comportă ca şi cum nici ei nu pot uita ceva ce, oricum, nu li s-a întîmplat niciodată. Aşa se face că nu am fost surprins să văd manifestări de bucurie la vestea morţii ei – ştiam că idioţi se găsesc şi în Marea Britanie, aşa cum se găsesc peste tot, pentru că idioţenia nu cunoaşte graniţe de nici un fel. Ceea ce m-a uimit, însă, a fost să constat o puternică adversitate faţă de doamna Thatcher în România. Ei bine, asta mi s-a părut chiar interesant.

Impresia mea era că, în România, percepţia asupra ei este, mai degrabă, pozitivă – pentru că, după cum spune vulgata, nu departe de adevăr de această dată, dimpreună cu Ronald Reagan şi Papa Ioan Paul al II-lea, a lucrat temeinic şi eficient la prăbuşirea comunismului. Faptul că, în decembrie 1989, în România a căzut comunismul se datorează – indirect, desigur, dar într-o mare măsură – şi acestei doamne. În plus, cam acesta e singurul posibil contact semnificativ al fostului prim-ministru britanic cu istoria României. Aşadar, nu ne-a făcut nimic rău. Dimpotrivă, ne-a făcut puţin bine. Atunci, de unde corul substanţial al denigratorilor ei de pe malul Dîmboviţei? Dar, mai întîi, cine sînt ei?

Prima observaţie care se poate face este că reacţia aceasta se vede bine pentru că grupul de tineri intelectuali de stînga din România se profilează din ce în ce mai bine. Căci ei au fost cei care au contestat vizibil statuia pe care dreapta i-a ridicat-o Doamnei de Fier. Le anticipam venirea şi creşterea în consistenţă încă de acum cîţiva ani. De asemenea, le anticipam şi problema: dacă tinerilor cu vederi de dreapta nu le-a fost greu să se ralieze ofertei politice respective de pe scena noastră politică, oricît de dubioasă a fost ea, doar pentru că se fonda pe o opţiune anti-comunistă şi pro-occidentală, tinerilor intelectuali de stînga le va fi greu, dacă nu imposibil, să susţină PSD, tocmai pentru că acest partid nu s-a rupt niciodată de fostul partid comunist, ci îl continuă în forme pe deplin actualizate, cu panaş social-democrat şi limbaj perfect bruxellez. Dar să revenim la temă. Tinerii români de stînga de astăzi au deprins ideologia care le-a rămas în inimă din şcolile europene şi americane pe care le-au frecventat. Sau, dacă unii dintre ei nu au pus piciorul acolo, în directa lor influenţă, prin cărţi, seminarii şi proiecte oengiste. Astfel, au preluat întreaga mitologie a acelei stîngi (parte a ei fiind că Thatcher a fost un prim-ministru odios), dar şi formele mentale, raţionamentele specifice şi limbajul acestei ideologii.

Apoi, a mai lucrat în cazul doamnei Thatcher şi o falsă percepţie – anume aceea că a fost un personaj legendar al austerităţii. Într-o Europă (inclusiv România) în care discursul anti-austeritate este la mare modă, discursul anti-Thatcher nu putea decît să crească în vehemenţă. În fond, Thatcher s-a războit cu sindicatele şi cu amploaiaţii de la stat, în general, ca să îi lase să cîştige mult şi bine pe cei din privat. A ucis statul social în accepţiunea lui sindicalistă şi stînga nu-i poate ierta asta. Aşadar, chiar dacă nu are legătură cu România, adversitatea faţă de doamna Thatcher s-a preluat la noi prin discursul anti-austeritate. Sigur că oricine studiază atent politicile lui Margaret Thatcher constată că ea nu a fost deloc un prim-ministru al austerităţii, ci al reformelor structurale şi al căutării creşterii economice prin eliberarea oamenilor de sub povara statului. Dar asta nu contează, noi vorbim aici de percepţii, căci în politică, realitatea nu contează niciodată, ceea ce contează sînt percepţiile. Thatcher este, pentru aceşti tineri puţin informaţi, dar arzători în ideologia lor, un exponent legendar al austerităţii. Şi de asta trebuia puternic contestată, chiar pe ultimul ei drum. Altfel, sînt sigur că, de acolo de unde e, Margaret Thatcher nu s-a supărat – după cum spune în memoriile ei, fiecare zi a vieţii ei politice a fost o luptă, aşa că e obişnuită.

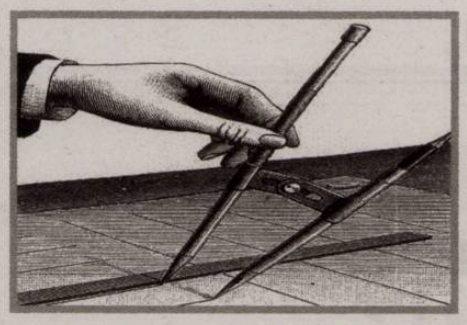

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Oraşul uitat

Am vrut să scriu „oraşul pierdut", dar nu-i adevărat. Oricît ar fi de greu de recunoscut astăzi, clădirile ale căror fotografii formează ilustraţia bogată, splendid aleasă, a albumului *Arhitectura modernă în România interbelică,* majoritatea n-au dispărut. E un volum de citit pagină cu pagină, text şi poze, nu de răsfoit. Vedem prea multe, împreună cu *Elle, Belle,* sau alte reviste de consum, în sala de aşteptare la dentist. Bucureştiul este un subiect care-i atrage pe amatorii de retro, deci şi pe acei autori care urmăresc gustul publicului. Orientarea spre trecutul oraşului a cîştigat, în ultimii ani, numeroşi editori de cărţi şi reviste, dar partea cea mai interesantă şi substanţială este, totuşi, redusă la bloguri. Începînd cu marea expoziţie de care ne aducem aminte cu toţii, modernismul din arta bucureşteană a anilor '30 s-a bucurat de atenţia cuvenită.

Bucureştiul este un subiect care-i atrage pe amatorii de retro.

Cartea despre care sînt dator să vă vorbesc întrece, fără îndoială, toate eforturile de pînă acum de a răsplăti nostalgia noastră, dar şi de a explica ce se întîmpla atunci, nu numai în Capitală, ci în ţara întreagă, ca luptă între convenţia care-şi zicea tradiţie şi năzuinţa îndrăzneaţă de a înnoi arhitectura românească.

Sub coordonarea lui Mihai Oroveanu, din a cărui imensă colecţie sînt alese fotografiile, proiectul nu putea fi decît original şi judicios organizat. Două capitole introductive – semnate de arhitectul Augustin Ioan – conţin desluşirile necesare despre peisajul urban interbelic şi despre curentul neoromânesc (mai mult sau mai puţin hibridizat). Aici merită reţinută observaţia divergenţei dintre stilul monumental, prin care Administraţia şi Biserica epocii îşi afirmau progresul faţă de trecut, şi tendinţa cu adevărat modernistă a comenzilor private, care încurajau inovaţia estetică pentru locuinţele unei burghezii de afaceri sau intelectuale. De la o zonă la alta, noul nu era la fel de nou. Urmează imagini ale unor repere esenţiale pentru Bucureşti: Bulevardul Brătianu, Calea Victoriei, Gara de Nord cu pandantul său, Gara Regală, cîteva pagini despre execuţia artistică a detaliilor, apoi prezentarea unor vile sau a unor blocuri de apartamente. Pentru a arăta că arhitectura modernă nu s-a limitat numai la Bucureşti, sînt înşirate imagini din Cernăuţi, Cluj, Arad, Timişoara, Braşov, Ploieşti şi Galaţi. Domeniile în care arhitecţii deceniului Carol al II-lea au fost chemaţi să participe la reconstrucţie sînt, pe rînd, evocate: sport şi sănătate, edificii publice ale statului, arhitectură industrială şi catedrale. Printre ilustraţii apar şi desene de proiecte din anii 1928-1938, toate aparţinînd Henriettei Delavrancea-Gibory, arhitectă a cărei operă a fost, de cîtva timp, redescoperită.

Fotografiile se pot vedea în două feluri. Fie aşa cum un medic examinează o radiografie: de exemplu, aici sînt puse alături două imagini cu Athénée Palace, înainte şi după modernizarea din 1937. Fie

căutînd amintiri pe care nu le poţi avea, fiind din vremea bunicilor. Costumele trecătorilor (domnii cu nelipsita pălărie), firme (celebra băcănie Dragomir Niculescu, Casa Anticarilor, drogheria Isy, ceasornicăria Meteor), reclame (*„Fiorii Tinereţii* – film cu Constance Bennett", „Citiţi ziarul *Tempo!"*) – toate astea se puteau vedea de la o terasă, bînd berea Bragadiru sau chiar şampania Rhein...

Din articole despre Mihail Sebastian şi G.M. Cantacuzino, am avut ocazia de a aminti aici discuţiile purtate atunci despre un *aggiornamento* al Bucureştilor. Acum, cu fotografiile în faţă, oricine îşi va da seama că ansamblul activităţii desfăşurate de acea generaţie de arhitecţi a fost într-adevăr impresionant.

În afară de blocul Carlton, dărîmat la cutremurul din 1940 şi, chiar peste drum de sala Dalles, înghiţită de clădirea care o astupă, toate aceste monumente sînt vizibile şi azi. Dar acoperite de o tencuială gri sau descojite şi, oricum, prăfuite. În zilele în care locuitorii oraşului abia începeau să se obişnuiască cu ele, erau strălucitor de albe. O viaţă economică trepidantă le dădea o importanţă centrală, dacă n-o aveau prin emfaza regimului politic care le crea sau le proteja. Ceea ce au făcut autorii acestei frumoase cărţi este arheologie.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Pictorul Jean Neylies despre Meşterul Manole

Pe vremea cînd lucram la transpunerea pe suport digital a clişeelor pe sticlă provenite din Colecţia „Alexandru Tzigara-Samurcaş", am descoperit cîteva diapozitive reprezentînd imagini ale legendei Meşterului Manole. Păreau pagini de carte, făcute în jur de 1900 – linia desenului era cea a graficii epocii. Doar că etichetele originale ale grupului de diapozitive indicau: „Frescă M-tirea Curtea de Argeş. Legenda Meşterului Manole". Deci, nici vorbă de carte, ci imagini ale unei fresce pe care nu reuşeam să o localizăm. Doamna Ioana Beldiman, istoric de artă, cea care s-a oferit să ne ajute – şi ne-a şi ajutat din plin – să punem în ordine şi să facem un inventar corect al părţii de artă a colecţiei, ne-a indicat locul frescei: ea este cea care decorează partea superioară a pereţilor „sălii Manole" din cadrul palatului episcopal, cel construit de către restauratorul bisericii Mănăstirii Argeşului, Emile André Lecomte du Noüy. Iar comanda pentru decorarea interiorului a primit-o pictorul – şi el francez – Jean Neylies.

Tot doamna Beldiman ne-a completat informaţiile asupra pictorului. Jean Neylies (1869-1938) s-a născut la Montesquieu-Volvestre, într-o familie modestă. În jurul vîrstei de 20 de ani, pleacă la Paris pentru a se specializa în meseria de coafor. Meseria aleasă este repede uitată şi Neylies se înscrie la École des Beaux-Arts. Îl întîlneşte pe Gheorghe Marinescu, aflat atunci la studii la Paris. Acesta din urmă îl angajează pentru a-i ilustra teza de doctorat, mai apoi tratatele de neurologie, şi îl invită la Bucureşti. Neylies vine aici în 1897. Lucrează pentru Gheorghe Marinescu şi pentru Muzeul Antipa, dar face şi pictură în ulei. Expune la Salonul oficial după ce, începînd din 1903, are expoziţii personale. Chiar şi în 1914 – anul reîntoarcerii sale în Franţa – *Universul literar* din 7 decembrie anunţă deschiderea, la Bucureşti, a expoziţiei „pictorului Neylies".

„A lucrat mai bine de trei decenii la noi, cu osebire teme rurale şi patriarhale, foarte dragi începutului de veac în România."

Intrat în relaţii cu membri ai Casei Regale – de altfel, îl găsim adesea menţionat

ca fiind *„Peintre officiel Cour Roumanie"* –, primeşte comenzi. Printre ele, pe cea a decorării celei mai reprezentative încăperi a clădirii episcopiei de la Curtea de Argeş. Ceea ce realizează acolo este un fel de „bandă desenată", ilustrînd legenda Meşterului Manole. Se pare că pentru această lucrare primeşte ordinul „Bene Merenti". Este, de aceea, surprinzător faptul că Neylies nu este citat în bibliografie pentru această lucrare în frescă, în timp ce pictura sa de şevalet se află şi astăzi pe listele licitaţiilor de artă. Sigur, fresca de la Argeş nu poate fi scoasă la licitaţie...

După ce, în 1914, Casa Regală îi oferă o pensie, pictorul se întoarce în Franţa. Revine în Bucureşti an de an, ca să expună, dar şi ca să-şi ridice pensia – condiţie pusă atunci cînd i-a fost acordată. Lucrează şi în Franţa, unde îşi cumpără o locuinţă căreia îi alătură un atelier. Moare în 1938 la Montesquieu-Volvestre.

Deşi francez, Jean Neylies se numără printre cei pe care îi prezintă Tudor Octavian ca fiind *Pictori români uitaţi* (2003). Poate fiindcă el „a lucrat mai bine de trei decenii la noi, cu osebire teme rurale şi patriarhale, foarte dragi începutului de veac în România" – cum scrie autorul volumului.

În ceea ce mă priveşte, l-aş încadra în această categorie mai ales pentru fresca de la palatul episcopal de la Argeş, pentru felul în care a interpretat şi adaptat legenda Meşterului Manole unui loc încărcat de simboluri pentru lumea românească a epocii. Simboluri valabile şi astăzi, şi care ne sînt transmise tocmai de către Jean Neylies, prin fresca realizată acum un secol.

Un meşter despre alt meşter...

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

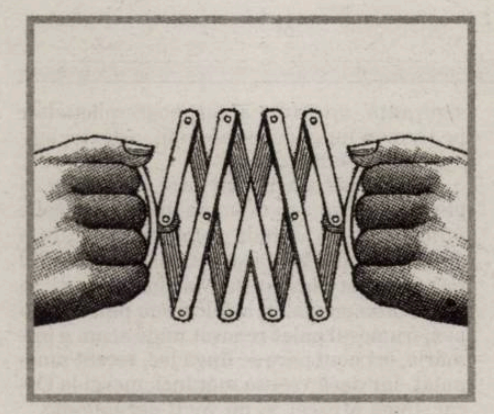

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

„Am putea deveni cea mai curată ţară din lume“

– interviu cu Cătălin PĂDURARU –

Cînd am realizat interviul, venea de la susţinerea unui referat pentru teza de doctorat în horticultură. Mi-a arătat un proiect integrat de oeno-turism (parte a tezei sale) care te face să visezi: ceva fabulos. Dar ***Cătălin Păduraru*** *– actor la bază, apoi distribuitor de vinuri, apoi „scriitor de vin“ şi degustător autorizat – are un stil de a te convinge că „fabulosul“ nu e atît de departe de realitate. În tot ce a făcut pînă acum, a arătat că se poate. La sfîrşitul lunii mai, va avea loc Concursul Internaţional de Vinuri de la Bucureşti, de a cărei organizare se ocupă: încă o încercare de a readuce România viticolă pe harta „mare“ a lumii. De la actorie la doctoratul în horticultură ar putea părea o cale lungă. Aerul tonic şi firesc al lui Cătălin Păduraru sugerează că această cale poate fi frumoasă şi pasionantă.*

În ultima vreme am senzaţia că primim doar veşti bune despre piaţa de vinuri de la noi. Cum se văd lucrurile din perspectiva producătorilor?

România viticolă e foarte diferită de România „în general“: e o altă ţară, o ţară foarte civilizată. În ultimii zece ani, s-au făcut investiţii imense în domeniul viticol. Sună ca un fel de „raportare“ la minister, dar ăsta e adevărul: e singurul sector care a absorbit 100% fondurile europene, şi asta se vede dacă mergi în podgorii şi în crame, chiar dacă în percepţia publică există încă un procentaj consistent de oameni care cred că lucrurile merg prost, că vinul se face cu chimicale etc. Realitatea e însă cu totul alta: chiar şi producătorii care în trecut alimentau „calea alcoolului“, vindeau din camioane pe Calea Giuleşti produse cel puţin îndoielnice, acum au mii de hectare plantate, tehnologie de ultimă oră, oameni tineri şcoliţi în străinătate. Lucrurile s-au schimbat fantastic. Avem şi cîteva crame care ajung în zona elitelor pe plan mondial: pot intra oricînd în competiţie cu crame de vîrf din Franţa, Italia ori California...

Îndoielile publicului nu sînt o consecinţă a vremurilor de dinainte de 1989, cînd exista bănuiala generalizată că în vin se pun tot felul de substanţe pentru a mări producţia?

Eu nu spun că teama de azi nu e justificată sau că o parte din miturile care circulă nu au la bază chiar practici indecente. Dar legislaţia de azi creează o anumită schemă de raportare la fraudă: adaosurile de substanţe în vin sînt sub semnul penalului pentru cel care comite fapta. Or, în raporturile de muncă, un inginer nu mai e într-un statut „marital“ cu angajatorul pentru următorii 30 de ani: el poate pleca mîine dacă vrea; o practică ilegală l-ar expune pentru întreaga sa carieră viitoare şi n-ar consimţi să facă închisoare pentru un patron care se îmbogăţeşte vînzînd vin contrafăcut... Asta e valabil pentru vinurile DOC şi IG. Am mai spus asta şi mi s-a replicat: „dar vinurile care stau la baza rafturilor din supermarket, în sticle de doi litri?“. Acelea nu sînt domeniul meu de activitate, eu pot să garantez pentru DOC...

Dar „vinul de ţară“? Sînt mulţi oameni care cred în „vinul de ţară, natural, fără adaosuri“. Şi îl găsim de vînzare pe şoselele patriei, pe la porţile sătenilor...

Vinul „natural“ scapă oricărui control, oricărei analize chimice de laborator. Unii fac din asta o profesie şi vor să cîştige, aşa că diminuarea costurilor se face prin adaosuri, arome, alcool şi altele. Alţii fac vin „natural“ fără rea intenţie – pentru că „aşa au apucat“ şi îl fac în gospodărie. Dar pot apărea boli, există tehnici greşite, vinul poate intra în refermentare – cîte şi mai cîte. Pe tradiţie s-au grefat unele tehnici preluate din mers: de pildă, „hai să punem sulf, am auzit că e bine“. Dar sulful e pus cu linguriţa, nu ştie nimeni care e concentraţia lui. Şi trebuie să fac o precizare: toate corecţiile se fac pentru un vin nereuşit aproape din start. Un vin cu o materie bună, condus şi vinificat foarte bine, nu are nevoie de aproape nimic. E o falsă punere în pagină a ideii de vinificare „tradiţională“. Identificăm ca tradiţie acele lucruri despre care există nişte mărturii scrise, o anumită literatură – adică mergem pe la 1900. Or, această perioadă coincide cu momentul cînd s-au introdus viile hibride în România după filoxeră. Şi atunci trăim cu impresia că dacă bunicul nostru avea zaibăr, înseamnă că acela e vinul moştenit de la daci. Nici vorbă. Toate ţările europene au pierdut, la filoxeră, multe dintre soiurile tradiţionale. Viile hibride din curţile oamenilor de azi nu au nici o legătură cu viile „dintotdeauna“: produc vinuri slabe, care au nevoie de corecţii, îşi termină ciclul de viaţă înainte de Paşti...

De ce v-aţi apucat de vinuri?

Pur şi simplu, după 1989, cînd am vrut să mă „reinventez“, cîţiva prieteni au propus să ne asociem şi să vindem apă minerală. Iar eu am spus: „de ce apă minerală şi nu vin?“. Căci tatăl meu era inginer viticol şi aveam senzaţia că ştiu ceva despre vinuri: trăisem în copilărie în vie, îi înţelesesem ciclurile, văzusem cum se face vinificaţia... Începuseră să se vîndă atunci în Bucureşti multe vinuri proaste, aşa că m-am gîndit că ar trebui să vindem numai vinuri de bună calitate. A ieşit o afacere interesantă, nu neapărat foarte profitabilă. După doi ani, am început s-o luăm tot mai în serios. Şi mi-am dat seama că trebuie să învăţ tot mai mult. De atunci pînă la referatul pentru doctorat pe care tocmai l-am susţinut, au trecut 20 de ani.

Cum aţi ajuns de la distribuţia de vin la organizarea Concursului Internaţional de Vinuri de la Bucureşti?

Am ajuns mai întîi să scriu despre vin şi, fără să vreau sau fără să ştiu, am fost catalogat drept „critic de vin“, „scriitor de vin“. Am fost un fel de cronicar al vremurilor de schimbare şi am făcut predicţii pentru ce va urma. Am devenit degustător autorizat, membru ADAR. Concursul Internaţional de Vinuri are o licenţă deţinută de statul român; la un moment dat s-a întrerupt, eu am preluat managementul după un an de pauză, cînd se afla la 200 de probe, şi l-am setat la 2000 de probe. Pentru cei din afara domeniului, sînt cifre de neînţeles, aşa că explic: cel mai mare concurs din lume, cel de la Bruxelles – unde fac parte din juriu de ani buni – jurizează 8000 de probe. A spune că eşti putere viticolă mondială şi să jurizezi 200 de probe e o glumă. Am proiectat acest concurs ca, în cîţiva ani, să ajungă măcar al zecelea din lume (în concordanţă cu poziţia României ca piaţă de vin). După aceea, vom avea un cuvînt de spus, iar piaţa se va racorda la rezultatele concursului. Românii se uită la topuri şi le place să fie printre primii – mai greu e cu munca pentru a ajunge pînă acolo...

Care este miza scrisului despre vin? În ultima vreme observ o anume emulaţie, sînt foarte multe bloguri despre vin...

Eu aş împărţi scrisul despre vin în două etape – pînă la Internet şi după Internet. Primele scrieri îi aparţin lui André Jullien (comerciant parizian pe la începutul secolului al XIX-lea, care scria şi despre vinul de Cotnari – ceea ce mă face să cred că îl şi vindea). Ulterior, cuvîntul scris s-a supus regulilor generale ale scrisului, ale elaborării şi publicării în presă: odată lansat în spaţiu, cuvîntul nu mai putea fi modificat. În momentul de faţă, scrisul despre vin este pe bază de impuls de moment, extrem de subiectiv („îmi place“/„nu-mi place“), rapid – căci e foarte uşor să plasezi pe Internet un text scurt şi un hyperlink – iar dacă peste două zile ţi-ai schimbat părerea, poţi să retragi textul de pe blog. Bloggerii încep să se adapteze – chiar fără s-o ştie – unor reguli ale jurnalismului, dar există un risc: acela ca un puşti neşcolit, care scrie simplist, dar care cunoaşte foarte bine mediul online, să ajungă să fie prima referinţă în materie atunci cînd cineva caută pe Internet scrieri despre vin. Or, nu cred că se poate scrie în afara unui cod etic şi fără o minimă şcolire sau fără o raportare la ceea ce spun oamenii de specialitate. Sau se poate, dar cu riscurile evidente.

Emisiunea Frăţia vinului, *realizată împreună cu fratele dvs., Adrian Păduraru, pe TVR 2 transmitea un tonus pozitiv. Aţi făcut-o pentru acelaşi scop de educare a publicului?*

Am bătut multă vreme la porţile televiziunii publice, crezînd că e singura care are datoria să privească şi spre această industrie care aduce destul de mult la PIB. N-am reuşit în mod direct. Pînă la urmă, emisiunea *Frăţia vinului* a produs-o Ana Maria Caia şi am oferit-o spre difuzare televiziunii publice. N-a fost uşor, pentru că depindeam sută la sută de finanţarea producătorilor de vin. Am acceptat pentru un sezon asta, deşi ne limita. Am revenit apoi cu *Fraţi de viţă*. Emisiunea a avut o anume audienţă şi a desţelenit cumva terenul. Acum reluăm producţia. Eu acopăr zona profesională, fratele meu se ocupă mai mult de zona culturală, încercînd să arate că în jurul unei podgorii se află şi altceva, nu doar via, crama şi sala de degustări. De fapt, emisiunea are la bază un concept care trebuie să apară de urgenţă şi la noi: oeno-turismul, turismul viticol. Am avea şansa ca, prin nişte proiecţii în viitor sănătoase, să valorificăm la maximum acest potenţial. Pe de altă parte, trebuie să nu stricăm echilibrul, pentru că schimbăm un raport important, iar zona rurală este fragilă. În acest moment, la unele podgorii a început o fază embrionară: se organizează degustări. Dar nu acesta e turismul viticol. Trebuie să facem din el un turism de familie, pentru că altfel pare destinat bărbaţilor sau băutorilor înfocaţi. Or, nu e aşa. Trebuie să fie completat de tururi cu bicicleta prin podgorii, călărie, tenis, înot, vizite la obiectivele culturale din zonă şi altele, astfel încît vizitarea cramei cu copilul de mînă să nu pară un lucru indecent. Apoi, ar trebui să evităm greşelile pe care le-au făcut alţii, elaborînd un cod de bune practici – inclusiv ecologice – pentru un asemenea tip de turism. Ştiţi ce înseamnă să duci zeci de autocare într-un sat? E un impact ecologic „material“ (căci, de exemplu, trebuie să instalezi toalete), dar şi unul cultural: cum facem, ne fotografiem cu sătenii ca şi cu ursul, venim toţi cu casetofoane date la maximum?... Toate acestea sînt teme

În jurul unei podgorii se află şi altceva, nu doar via, crama şi sala de degustări.

care trebuie repartizate unor oameni care ştiu să le rezolve adecvat, nu poate vinarul să se ocupe de ele.

Cunoaşteţi şi alte ţări cu tradiţie viticolă, aţi fost în juriile unor concursuri internaţionale. Nu v-aţi gîndit niciodată că v-ar fi fost mai bine în altă ţară?

Dacă aş fi făcut afacerea cu vinuri în altă ţară, probabil că aş fi fost milionar. Dar nu sînt ipocrit să rămîn cu afirmaţia la acest punct. Aş fi putut să fac asta în altă ţară? Probabil. Dar raportul soluţiilor cîştigătoare în ţările cu tradiţie e puţin altul. În România, în continuare, poţi să faci cam tot ceea ce-ţi propui: e un cîmp virgin în care trebuie să bagi cazmaua şi să te apuci de treabă. E adevărat, ulterior constaţi că rolul antreprenorului român e limitat. Şi atunci ai două soluţii: ori îţi vezi de ale tale, ori contribui la un fel de revoluţie culturală, care să schimbe raportarea la sistemul de valori. Poate că distanţarea de material te face mai liber, poate nu ai nevoie să-ţi cumperi şapte ceasuri, trei maşini şi zece plasme. Aşa că nu ştiu ce aş fi făcut în altă parte. Sînt ţări în care mi-ar fi plăcut să trăiesc pentru totdeauna, am văzut peisaje tuşante în Toscana, am fost în Chile, am văzut noile plantaţii din China... Chiar cred că România este un tărîm fantastic. Iar ştiinţa mea e făcută din mers – nu m-am pregătit în condiţii ideale, n-am făcut o superfacultate în domeniu, sînt venit „de pe turnantă“ în meseria asta, aşa că vreau să mă raportez corect la şansa pe care mi-a acordat-o vinul şi să fiu mulţumit în România.

Şi nu apare vreo frustrare – măcar aşa, într-o discuţie la un pahar de vin – că „n-o să ajungem niciodată ca-n Italia sau ca-n Franţa“?

Frustrările apar. Eu nu spun că, dacă aş lua-o de la început, aş face totul la fel – căci ar însemna să nu fi înţeles nimic din ce am greşit. Apoi, o parte din viaţa mea s-a dus cu lucruri pe care le-am făcut gratuit şi apare o frustrare pe plan material – căci sîntem oameni, nu sfinţi. Apare o frustrare şi atunci cînd vezi că nu poţi mişca lucrurile din loc. Dar afirmaţia că „nu putem ajunge niciodată ca-n Italia“ nu o susţin. Putem face unul dintre cele mai spectaculoase exerciţii de oenoturism din lume, pentru că avem toate datele. Iar rămînerea în urmă poate fi exploatată, e nevoie doar de o regăsire de sine. „Roşia românească“ – pentru a relua acest simbol – ar trebui să devină o prioritate naţională. Am putea deveni cea mai curată ţară din lume şi am stîrni un mare val de simpatie prin asta (chiar dacă la început se vor auzi hohote de rîs cînd vom spune asta). În 20 de ani, am putea merge în direcţia aceasta şi România ar fi „într-un fel“. Nu construind avioane sau cine ştie ce, ci doar făcînd curăţenie. E adevărat, uneori ăsta e cel mai greu lucru din lume...

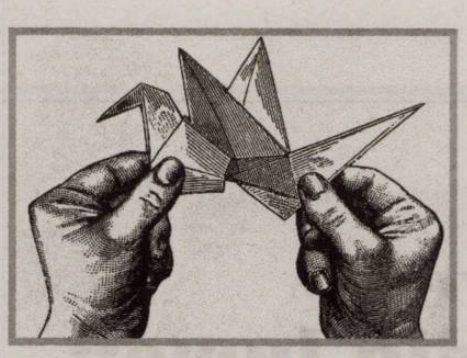

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cu dichis

Piaţa a fost totdeauna bine aprovizionată, mai bine decît cea de la Bucureşti, cu legume mai frumoase şi cu brînzeturi mai gustoase. Ţăranii mai atenţi, mai puţin smuciţi, te să lasă alegi marfa (făceau asta chiar şi înainte de 1989), fără pretenţia aceea stupidă care mai apare uneori prin pieţele Bucureştene, de a te servi cu merele sau roşiile care vin „la rînd". Între timp, spaţiul vechii pieţe a fost modernizat şi acoperit. Lumina soarelui pătrunde molcom prin geamurile de sub acoperiş şi creează o atmosferă călîie şi liniştită, uşor zumzăitoare, dar fără strigăte şi tocmeli zgomotoase. Precupeţii îşi văd fiecare de marfa lui şi nu fac bancuri unii cu alţii peste capetele clienţilor, ca în pieţele din Bucureşti.

Mici amănunte fascinante care-ţi creează senzaţia de intimitate.

Despre cei care vînd brînză la tarabe se spune că sînt chiar din zona Sibiului, din neam de ciobani autentici. Aşa se spune şi pe la Bucureşti, dar nu ştiu de ce, parcă cei din Cîmpina au mai multe şanse de crezare. Lîngă raioanele cu brînză a apărut şi un mic magazin de peşte. Are păstrăvi de la o crescătorie din zonă. Peştii vii stau într-un mare acvariu puternic oxigenat. Au dimensiuni variabile, între 200 de grame şi un kilogram, iar vînzătoarea ţi-i scoate cu minciogul din bazin, exact pe cei pe care-i vrei. Apoi, cele două doamne care servesc îţi propun să-i şi cureţe. Durează cel mult cîteva minute. Folosesc un aparat special de eviscerare, apoi un aspirator puternic şi, la urmă, un jet de apă cu care curăţă instantaneu toată mizeria de pe platforma de inox pe care se face întreaga operaţie. Sigur, lucruri asemănătoare se întîmplă astăzi prin multe locuri. Aici te frapează însă calmul vînzătorilor, dimensiunile omeneşti ale instalaţiilor şi ale afacerii, ideea că ai în faţă o firmă mică şi serioasă, eventual de familie. Angajaţii par să ştie foarte bine cum trebuie să se poarte cu clienţii dintr-o comunitate restrînsă şi destul de pretenţioasă. Am auzit că pe undeva există şi o cofetărie şic, la modă, cu prăjituri o nebunie.

Alături de piaţă s-a construit inevitabilul Carrefour, mai impersonal, dar bine aprovizionat. Pe o latură a pieţei am fost să luăm pîine de Breaza. O altă afacere locală de mare succes. Pîinea e bine mirositoare şi mereu proaspătă. Dacă vrei, ţi-o taie felii dintr-o singură mişcare, cu un aparat special, şi apoi, sub ochii tăi o introduce într-o pungă care se închide la capăt cu un mic dispozitiv automat. Sînt mici amănunte fascinante care-ţi creează senzaţia de intimitate. Deşi probabil că au un vad destul de mare, magazinele de tipul ăsta nu par făcute pentru mulţimi de oameni unde mărfurile se dau pe bandă rulantă. Îţi creează impresia că vînd marfă puţină şi de calitate, produsă special pentru tine şi alţi cîţiva clienţi respectabili, dintre care observi că unora li se adresează pe nume: „domnule Ştefănescu", „doamna doctor". Vechile magazine numite „la geamuri multe", „la perdele albastre" sau „la linie" au dispărut de mult, dar pare să renască un tip de comerţ de mic tîrg, oarecum apropiat de cel pe care-l ştim de prin oraşelele din Germania sau Italia. O linişte dătătoare de siguranţă, un ritm aşezat, poate plictisitor pe termen lung, dar preferabil, oricum, agitaţiei dintr-o metropolă.

Un orăşel unde poţi face în fiecare zi plimbări, să vezi de exemplu uriaşa magnolie înflorită de pe „strada pompierilor", care a devenit un fel de obiectiv turistic; sau felul în care a fost reparat Bulevardul Culturii, ca loc de promenadă, cu asfaltul său plin de sclipici; frumosul palat renovat unde acum e primăria, ori noul parc de lîngă lac, recent amenajat. Iar dacă vrei să mănînci, mergi la Oscar, lîngă Muscel, şi nu vei fi dezamăgit.

Nemulţumit poţi fi însă dacă te duci să vezi ce-a mai rămas din ştrandul nr. 1, cel cochet, construit pe vremea americanilor de la societăţile petroliere şi ajuns astăzi pe mîna unor administratori care organizează nunţi pe terenurile pe care altădată se juca tenis, sau dacă vrei să vezi ce a rămas din fostul ştrand acoperit, care acum zace în paragină. Ca să te liniştești din nou poţi vizita Muzeul Grigorescu sau Castelul Hasdeu (scriitorul are acum şi o statuie, cam ciudată, răsărită în centrul oraşului). Chiar şi în cimitir e ceva interesant de văzut: mormîntul şi crucea de piatră sculptată a lui Nicolae Grigorescu.

Am auzit că mai există şi parcul cu plopi, dar nu mai ştiu nimic despre balta de petrol din cartierul Păcuri.

ready made

„În mare se află un soi de peşti, femei pe jumătate, numiţi şi *Faraoni,* care stau ascunşi şase zile, cât marea se frămîntă, iar sîmbăta, când marea se odihneşte, ies deasupra. Atunci, în locul acela, se face o dungă roşie, una galbenă şi a treia albastră, – tricolorul românesc! Femeile încep îndată să cânte foarte frumos."

Tudor Pamfile, *Mitologie românească,*
Editura ALL, 1997

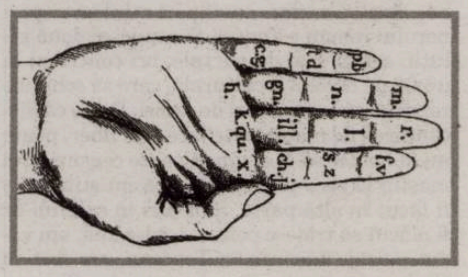

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre amatorism

George Călinescu scria, în (noiembrie) 1937, pentru rubrica sa din *Adevărul literar şi artistic,* o „cronică a mizantropului" absolut sclipitoare, cu rezonanţe – aş spune eu (din raţiuni ce se vor vedea mai la vale) – pînă în zilele noastre. Textul se intitulează „Amatorul literar" şi poate fi integrat – ca gen – vechilor „fiziologii" din tradiţia franco-română. Spune Călinescu: „Amatorul literar este omul cel mai primejdios de pe lume. Neavînd puterea de voinţă de a se preface într-un producător obişnuit, într-un meseriaş, neînvăţînd, dar, secretul artei, el se mulţumeşte cu reputaţia familială şi rămîne un încăpăţînat. Amatorul de literatură este de cele mai multe ori un autodidact sau, mai bine zis, un semidoct cu pretenţii de bibliofilie. De pildă, el adună de pe la anticari cărţi cu aspecte de gunoaie, în limbile cele mai felurite (poligloţia este semnul semidoctismului, nu rareori) şi le aruncă acolo în raft, fără să le citească sau, în orice caz, fără să le înţeleagă. Filozofie? A citit. Biologie? Ştie pe de rost. Medicină? Este pasiunea lui. Nici un scriitor universal nu-i scapă, ultima carte e în dulapul lui înainte de a fi în librărie." Individul te copleşeşte cu „trimiteri" culturale genialoide – susţine criticul –, tremură sub presiunea propriului „enciclopedism" şi, nu o dată, ia mină arogant-dispreţuitoare în dialogul cu tine, bietul muritor ignorant.

Acest „dialog" devine prilejul unor episoade mai curînd groteşti, desprinse parcă dintr-o lume ficţională, creată de un scriitor naturalist, cu un accentuat simţ al morbidului. Se simt, parcă, în spatele decorului călinescian, indicaţii regizorale din neorealismul cinematografic italian: „Discuţia cu amatorul literar este primejdioasă, iritantă. Amatorul e înconjurat de nevastă şi de copii care îl adoră şi-l privesc ca pe un Goethe al familiei. El însuşi e un prezumţios şi un polemist înnăscut, în stare de a-ţi face mustrări dacă cumva nu i-a plăcut o carte pe care ai avut nefericirea să i-o comunici fără voie prin faptul punerii ei în vînzare. Violenţa amatorului de literatură este neîntrecută şi e mai totdeauna explicabilă printr-o operă ascunsă în sertare, care n-a putut şi nu va putea fi niciodată publicată. Nu face pe isteţul şi pe amabilul, insistînd să ţi se citească fragmente din ea. Amatorul îţi va citi, îţi va cere părerea şi, la cea mai mică obiecţie, te va combate vehement, asistat de toată familia." Gestica neconcesivă a „amatorului literar" vine dintr-un lung experiment de autovalidare, practicat în interiorul propriului univers domestic, un microsistem peste care personajul patronează aidoma unui demiurg. Familia îl divinizează, acceptîndu-i genialitatea într-un fel de abandon mesmeric. Ca atare, acasă, „amatorul literar" are libertatea de a spune practic orice. El nu va fi contestat sau – Doamne fereşte! – ridiculizat. Autoritatea sa rămîne aici necondiţionată, însuşi aerul pe care îl respiră fiind sacralizat de exponenţii spaţiului casnic, căzuţi – cu toţii – în prostraţie.

„De amatorul de literatură am scăpat prin fugă."

Întîlnirea cu „amatorul literar" – în chiar sînul familiei sale, adică în sanctuarul personal –, narată de Călinescu în termeni burleşti, este un episod antologic, ce merită vizionat integral, în descrierea autorului însuşi: „Să vedeţi ce mi s-a întîmplat mie cu un amator de literatură. Din amabilitate, l-am întrebat dacă, cu atîtea cunoştinţe literare etc. etc. (minciună reverenţioasă!), n-a încercat să scrie. Eram sigur că amatorul nu a scris. Ei bine, m-am înşelat. Scrisese. A scos numaidecît opt caiete cu scriere mărunţă, care m-au îngrozit. Şi a început să-mi declame un fel de poem cu desăvîrşire dement. Probabil că citise de atîtea ori familiei această nefericită compunere, încît, printr-un soi de sugestie, toţi ai casei, nevastă, copii, servitoare, luau mine exaltate şi de-a dreptul ameninţătoare. Ceea ce m-a uimit îndeosebi este că poemul folosea cuvinte de un inedit bizar. De pildă, poetul amator declama: «Domnul nostru este darnic, / El e mîndru, el e starnic!» «Mă rog – am întrebat eu – ce înseamnă *starnic?*» – «*Starnic* e o prescurtare de la *statornic,* ca să iasă ritmul.» Am dat să zîmbesc, dar nevastă, copii, servitoare au ţipat la mine: «Tata zice bine, tata zice bine. *Starnic* se zice.» Un copil luă furculiţa de pe masă şi, pironindu-mă cu nişte ochi teribili, ţipă: «Asta e *fuliţă, fuliţă!*»" Agresivitatea adulatorilor micului geniu ascuns (şi, indubitabil, neînţeles) reprezintă o parte obligatorie a peisajului fariseic. Fără violenţă gestică şi de limbaj, amatorismul s-ar simţi amputat. De aceea, strigătul disperat, din final, al epuizatului Călinescu nu trebuie să ne surprindă deloc. Este o realitate incontestabilă: „De amatorul de literatură am scăpat prin fugă."

Spuneam că fiziologia lui Aristarc se prelungeşte, într-un mod ramificat, pînă în zilele noastre. Din păcate, *amatorii* României actuale nu mai sînt doar „de literatură", ci s-au „specializat", dezvăluindu-se „polivalenţi" şi „interdisciplinari". Ei te conving cu insistenţă (dinspre toate instituţiile publice, fie ele ale statului sau nu) că mănînci – de cînd te ştii – cu o *fuliţă* şi nu, aşa cum credeai tu, cu o *furculiţă*. „Amatorii" contemporani nu se mai revelă drept zeităţi domestice – înconjurate, incantatoriu, numai de membrii hipnotizaţi ai familiei –, ci în posturi de *guru* (mă iertaţi, *guri,* cumva?) naţionali. Electrizează mulţimi întregi, adresîndu-li-se rudimentar şi agramat. Adevărul lor pervers şi schilod se impune, treptat, ca adevărul tuturor. Ai vrea să scapi prin fugă de aceşti colecţionari de „fuliţe", precum Călinescu, dar unde să mai fugi, monşer, unde?

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

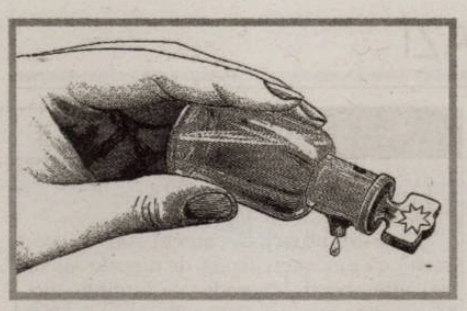

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Lozinci

Termenii *lozincă* şi *slogan* ilustrau perfect, în presa românească de acum cîteva decenii, polarizarea produsă de maniheismul ideologic, fenomen pe care l-a descris Françoise Thom în *Limba de lemn:* împărţirea cuvintelor în bune şi rele, în cuvintele noastre şi cele ale duşmanului. *Lozinca* era un termen cu încărcătură pozitivă; de exemplu, *Scînteia* din 22 aprilie 1949 publica, în pagina a treia: „*Lozincile* Comitetului Central al PMR pentru ziua de 1 Mai 1949." *Sloganul* era burghez şi negativ: citatul cu care este ilustrat cuvîntul în *Dicţionarul limbii române* (DLR, Litera S) e tot din 1949, din *Contemporanul:* „Vechiul *slogan* al politicii imperialiste britanice «Africa a africanilor» se întoarce azi împotriva celor care l-au lansat."

Diferenţa de tratament se vedea clar în lexicografia vremii: în *Dicţionarul limbii române moderne* (DLRM, 1958), *lozinca* avea o definiţie înnobilată ideologic, plină de atribute pozitive: „formulare concisă şi pregnantă a unei idei călăuzitoare, a unei chemări pentru îndeplinirea unei sarcini." *Slogan,* în schimb, era însoţit de precizarea „adesea peiorativ", fiind descris ca „formulă care rezumă în chip lapidar o teorie sau o problemă la ordinea zilei (şi care revine ca un refren în vorbirea sau în scrierile curente)". Definiţiile măreau artificial distanţa dintre sensurile celor două cuvinte. Dicţionarele de azi fac mai vizibilă asemănarea, dar continuă să urmeze vechile modele. În DEX 2009, *lozinca* e o „formulare concisă şi pregnantă a unei idei, destinată să reţină atenţia şi utilizată pentru propagandă politică, publicitate etc.", iar sloganul – o „formulă pregnantă, concludentă care exprimă, în chip lapidar, ţelurile politice, economice ale unor grupuri, organizaţii etc. sau o problemă de actualitate." În mod surprinzător, pentru *slogan* nu e indicat ca domeniu specific cel publicitar; în schimb, precizarea apare *lozincă,* deşi uzul actual nu o asociază în genere cu reclamele comerciale. Nici unul dintre termeni nu mai primeşte în dicţionar indicaţia stilistică „peiorativ", deşi este limpede că ambii (dar mai ales *lozincă)* au utilizări care le activează conotaţiile negative. Şi *lozincă,* şi *slogan* manifestă o predispoziţie pentru interpretarea negativă, în măsura în care scopul propagandistic şi repetarea insistentă sînt, din punctul de vedere al destinatarilor, evidente defecte.

Lozincă este explicat etimologic prin germană *(Losung)* şi are prime atestări, din secolul al XIX-lea, cu sensul „parolă"; *slogan* a fost înregistrat iniţial de dicţionare ca provenind din franceză, care, la rîndul său, îl împrumutase din engleză; sensurile şi utilizările sale ulterioare au fost preluate în română direct din engleză. Mai nou, site-ul 123urban.ro înregistrează un uz argotic al lui *lozincă* – cu sensul „bani"; e vorba de un simplu joc de cuvinte, o omonimie glumeaţă, prin care cuvîntul preia sensul argotic al termenului *loz.*

Lista de 42 de lozinci pentru 1 Mai recomandate în *Scînteia* de acum 64 de ani oferă o evidentă infirmare a primei părţi a definiţiilor citate mai sus: textele nu sînt cîtuşi de puţin „concise şi pregnante". E drept, sînt cît se poate de călăuzitoare. Erau, desigur, destinate scrierii pe pancarte, nu scandării, imposibil de imaginat. Cuprind unele elemente care vor fi păstrate pînă în 1989 („tehnica înaintată", „productivitatea"), dar şi multe sintagme efemere, semne ale politicii momentului („marele conducător al popoarelor", „bastionul păcii", „planurile agresive ale imperialiştilor", „arma otrăvită" etc.). Ne aflăm în 1949, aşa că încărcătura agresivă a lozincilor e previzibilă: în ciuda sărbătorii, abundă referirile la slugile imperialiştilor, uneltirile chiaburilor, speculanţi şi exploatatori. Lungile lozinci au două tipare principale: urarea („Trăiască 1 Mai, zi de trecere în revistă a forţelor clasei muncitoare...") şi îndemnul imperativ, însoţit de adresarea directă. În a doua categorie, e interesantă particularizarea mesajului în funcţie de destinatari, aliată cu principiul listei cît mai complete: „Muncitori, muncitoare şi tehnicieni din industria alimentară! Daţi mai mult zahăr, unt, brînzeturi, uleiuri, paste făinoase şi alte produse pentru poporul muncitor. Îmbunătăţiţi calitatea produselor!"; „Ostaşi ai forţei armate a Republicii Populare Române! Îmbogăţiţi cunoştinţele voastre militare şi politice! Perfecţionaţi măiestria voastră militară! Păziţi cu fidelitate şi vigilenţă munca paşnică constructivă a poporului nostru!"...

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Cum pierdem la handbal

Deşi are antrenor străin şi multe jucătoare din afara ţării, Oltchim s-a înecat ca ţiganul la mal, cum se spune. De fapt, a pierdut după un cunoscut tipic românesc. De ce pierd aşa echipele noastre?

E cazul să extindem un pic harta traumelor şi să spunem că nu sîntem cei mai loviţi de soartă. Din contră, tocmai handbalistele ungare ne bat de departe la răsturnat şiştarul cu lapte. Stimabilele au pierdut, în 2000, un titlu olimpic în faţa Danemarcei şi, în 2003, aurul mondial în faţa Franţei, după ce, de fiecare dată, au condus către final cu 5-6 goluri diferenţă, adică tot cîte a avut şi Oltchim la Győr! Tare, nu? Treaba asta e ciclică şi problemele cu capul le ştim de pe vremea handbaliştilor din anii '70-'80, cînd ruşii (sovieticii) îi băteau pe sîrbi (iugoslavi), sîrbii îi băteau pe români (care au rămas români) şi românii îi băteau pe ruşi. Treabă estică. Din cîte am mai priceput eu, şi oricît ar părea de trăsnit, a cîştiga într-un meci decisiv, a duce pînă la capăt un drum e chestie de educaţie şi de memorie afectivă socială. Poate sună pretenţios, dar e logic. Noi, din epocile trecute, continuate cu cele de azi, am primit o educaţie de descurcăreţi, de ocolitori, de negociatori, de răbdători şi de întîrzietori. Ne e frică să intrăm în bîrlogul ursului. Şi cîteodată chiar trebuie să o faci. În meciul care ne-a zdruncinat, observaţi că între cele mai lucide au fost Barbosa şi Navarro. De unde sînt ele? Nu contează. Nu provin din marele experiment de după 1945. Mă veţi întreba cum cîştigăm la gimnastică, de exemplu. Pentru ca e sport individual. Iar la de-astea, priviţi în jur! Sîntem mari maeştri internaţionali.

Radu NAUM

PUBLICITATE

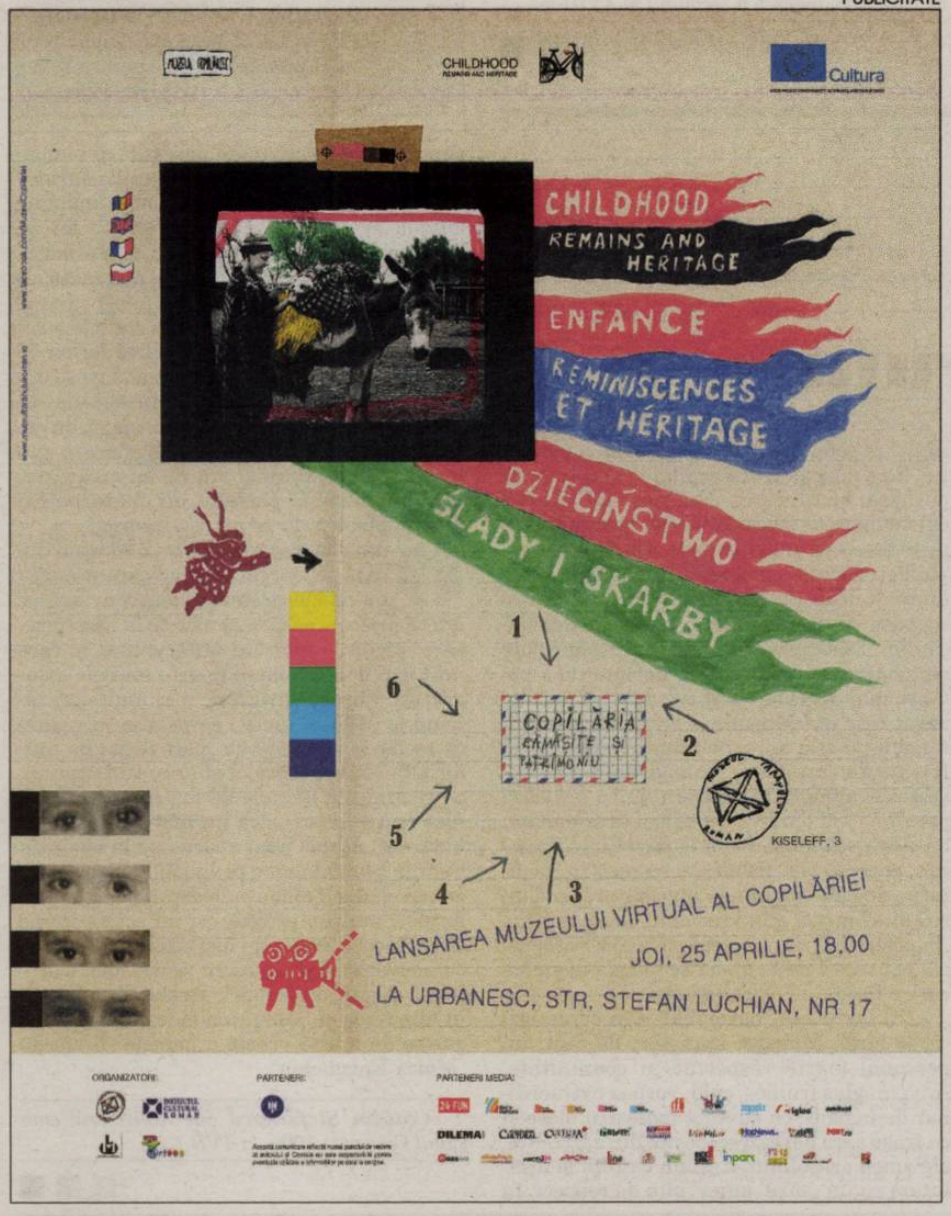

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Aşteptînd mila stăpînirii“

– cercetarea românească, între indiferenţă şi bunul plac –

Scriam săptămîna trecută despre cercetare. Vorbeam atunci despre situaţia proiectelor bilaterale, demarate de către România în domeniul cercetării, fără a-i trece prin minte să se şi ţină de promisiune. Şi pentru a nu se dezice, pentru a consolida arbitrariul şi a construi o statuie uriaşă bunului plac, Ministerul Educaţiei şi Cercetării a lovit din nou. Nu scriu în afara problemei. Şi ca să nu fiu acuzată de ipocrizie, spun deschis că mă aflu pe locul trei în competiţia IDEI – Ştiinţe Umaniste – 2012. Obişnuită cu România, nu pot spune că sînt surprinsă de ceea ce se întîmplă. Aş spune „asta e!“ Mă bucur, cel puţin, că proiectul meu a fost văzut de experţi internaţionali, că a fost considerat foarte bun, demn să primească o finanţare. Ceea ce mi se pare, însă, dezonorant este faptul că nu pot să-mi asum responsabilitatea demarării proiectului. Las la o parte faptul că nici pînă în ziua de astăzi nu ştiu dacă am cîştigat sau nu, chiar dacă echipa mea se află pe locul trei (conform listei afişate în decembrie 2012, deşi calendarul prevedea octombrie 2012). Or, respectînd cerinţele acestui proiect, încurajată de experienţa anului 2011 să fac acest pas – an în care finanţarea proiectelor s-a derulat bine –, am prins în echipă şi trei cercetători internaţionali (doi din Franţa şi unul din Rusia). Din octombrie, nu fac decît să încropesc explicaţii: sîntem, existăm pe un site de la UEFISCDI, da'... Nu cred că mai sînt prea credibilă, din păcate.

Ministerul ne anunţă că va demara, totuşi, din iulie. Sub pretext că proiectele din categoria Resurse Umane au prioritate, adresîndu-se tinerilor. Dincolo de situaţia ridicolă creată, minciuna este cît Ministerul Educaţiei de mare, cu filiale cu tot. Nimeni nu poate propune un proiect în cadrul Programului „Idei“ dacă nu are tineri în echipă, pentru că scopul programului este şi acela de a forma doctoranzii şi postdoctoranzii. Se creează voluntar animozităţii între „tinerii lor“ şi „tinerii noştri“. Şi apoi, ce înseamnă „tinereţea“? Ar fi interesant să ni se propună aşa o explicaţie...

Şi dacă nu sînt bani, cum de se poate lansa o nouă competiţie? Echipa mea se găseşte într-o situaţie absurdă: se află pe un loc eligibil, dar nu ştie încă dacă va fi finanţată; dar locul eligibil nu-i dă dreptul de a se înscrie într-o nouă competiţie; mai este şi subiectul pierdut, *pour toujours*, pentru că, din moment ce se presupune că ai „cîştigat“, nu te mai poţi înscrie într-o altă competiţie cu acelaşi subiect, chiar dacă el, săracul, n-a ajuns niciodată să se consume. Aşadar, ce facem? Merită să reintrăm într-o altă competiţie, să redactăm, în engleză, un alt proiect, să ţesem reţele de cercetare internaţionale, să insistăm ca parteneri internaţionali să ni se alăture, să ne pierdem timpul completînd tabele birocratice, să trecem printr-o evaluare dură, dar cinstită, a evaluatorilor internaţionali, pentru ca la sfîrşit de drum să se afle bunul plac al unui ministru care să spună: „Lasă-i, bă, p-ăştia, că ai noştri nu intrară.“ Ca atare, facem altă competiţie. Şi fără evaluatori internaţionali, pentru noi şi gaşca noastră.

Or, lipsa de predictibilitate, nesiguranţa – azi avem, mîine tăiem – fără logică, fără explicaţii, că „aşa vrem“, anihilează orice încercare de ieşire pe piaţa internaţională. Cercetarea cu mîna întinsă la mila străinilor s-a cam sfîrşit şi nici măcar nu mai este o soluţie.

În plus, mi se pare de-a dreptul ilar ca oameni ajunşi, din întîmplările sorţii, în fruntea bucatelor, să-şi urască cu atîta înverşunare angajaţii. Există un Minister al Cercetării pentru că există cercetare şi cercetători. Or, domnul ministru ar trebui să găsească soluţii şi nu să se disculpe sau să semene zîzanie, nici să producă fantezii financiare etc. Cît despre cercetători... Noroc cu ştiinţele exacte, poate şi pentru că sînt oameni mai lucizi, mai raţionali şi au ştiut să iniţieze proteste şi memorii, cerînd ceea ce trebuie cerut: respectarea unor angajamente. Prin ştiinţele umaniste e o inerţie... absolută. Ce-o da Domnul! Mai pun la socoteală şi frica asta de sabie, care duce la capete plecate – cît se poate de multe. Paradoxal, această categorie este cel mai bine reprezentată la nivelul vizibilităţii politice. Degeaba! Educaţia, cercetarea par aşa nişte teme marginale fără prea mare capital politic. Unul n-a scos un cuvînt, măcar din solidaritate, dacă nu pentru a corecta o situaţie ruşinoasă. Şi lor, ca şi celorlalţi, li s-o părea mai avantajos să manipulezi o populaţie needucată, decît una cu simţ civic dezvoltat, o populaţie care se teme endemic de sabie şi ţine capul plecat, acceptînd ce-o da Domnul.

Demnitatea şi respectul sînt noţiuni esenţiale în promovarea cercetării noastre. Este ceea ce pretind de la Ministrul delegat al Cercetării, de la Ministerul Educaţiei Naţionale şi, mai ales, de la Guvernul României.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

„Born Guilty“ (II)

„Dar tot atunci, în oameni stăruia speranţa că lumea civilizată de dincolo nu va permite această degradare a lumii de-aici şi aştepta cu încredere eliberarea. Unii s-au retras în munţi, ca pe vremea turcilor, ascultînd semnalele radio din eter care le anunţau mîntuirea, dar au murit pînă la unul în aşteptarea americanilor. Şi a englezilor. Şi a francezilor. Şi a italienilor, şi a olandezilor, şi a belgienilor, şi a suedezilor, şi a australienilor, şi a neozeelandezilor... şi a extratereştrilor. La ţară se producea colectivizarea agriculturii, ţăranilor li se luau cu forţa pămîntul şi animalele, erau siliţi să muncească în gospodării colective şi să meargă la cursuri politice unde învăţau de ce trebuie să suporte dictatura proletariatului. Ca un făcut, peste treizeci de ani erau daţi afară şi din case, satele devenind teritoriul experienţelor malefice ale unui spirit demolator obsedat de timp în marşul său triumfal spre realizarea unei societăţi comuniste ideale.

În umbra acestei ideologii se ridica ameninţător simbolul absolut al puterii, piramida faraonului, monumentul veşniciei puterii comuniste, Casa poporului din Bucureşti, uriaşa locuinţă a doi pitici care au îngrozit lumea. Cum a fost posibil? Sau, mai bine spus, cum e posibil?, se întrebau indignaţi campionii democraţiei din ţările aşa zis libere. Dacă nu fac nimic, dacă nu se revoltă înseamnă că aşa le place – au destinul pe care-l merită –, un popor de laşi, insensibil la teroare. De ce oare îmi aduc aminte, scriind aceste rînduri, de Gogol, de Dostoievski, de Swift? De ce mi s-a părut esenţial ca-n epoca minciunii şi a compromisului să mă retrag în teatru? De ce acolo parcă totul e posibil? Să fi fost Shakespeare atît de puţin englez încît să simtă nevoia să-şi plaseze Hamlet în altă lume, numai în Anglia nu?“

Ion Caramitru, fragment din „Discurs ţinut în Camera Comunelor din Parlamentul britanic“ (18 februarie 1992), în *Litere, Arte, Idei* (supliment al *Cotidianului)*, 24 februarie1992 (v. şi nr. anterior)

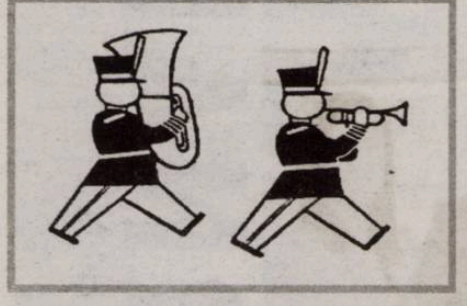

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Măicuţa

Toată lumea o ştia de... „Măicuţa“. Aşa îi ziceau toţi. Era o apariţie bizară, din altă lume, venită direct din visul somnului de după-masă al unui împătimit de suprarealism. O vedeam des, mergînd legănat, ca o corabie mare. Ţinea privirea în pămînt şi căra mereu după ea o geantă neagră, încăpătoare. Diminutivul nu i se potrivea de nici un fel. Era departe de a fi o fiinţă firavă. Plus straiul călugăresc de pe ea, veşmîntul care o făcea să pară ceva puternic, de neclintit. Ori de cîte ori o vedeam, purta pe chip urma unui surîs care se terminase demult. N-o puteai rata dacă apărea în peisaj.

Un orăşel, o staţiune tăiată în inima pădurii, un loc în care toată lumea se ştia. Cei care veneau la tratament de mai mulţi ani deveniseră de-ai casei, cunoscînd toate bîrfele şi deprinzînd moravurile locului. Unii îşi trăiau aici, vreme de cîteva săptămîni pe an, a doua viaţă. Aia frumoasă. Iar viaţa reală, din oraşele de unde erau, de la familiile şi locurile lor de muncă, se transforma într-un fel de preţ care trebuia plătit pentru această scurtă şi măreaţă bucurie. Mersul la staţiune. Scufundarea în poveştile şi în farmecul de neexplicat al comunităţii de adopţie. Aici puteai fi, cumva, liber. Nu că beţia ar fi fost privită cu un soi de îngăduinţă, dar recunoaşterea valorii ei de punere în abis plutea discret pe feţele multora. Nu că adulterul n-ar fi fost ceva condamnabil, dar *binele* făcut unei doamne singure – cu copilul adormit în camera de hotel şi soţul rămas departe, în oraşul din care doamna venise la tratament – se considera ca un gest de solidaritate comunitară, de patriotism. Orăşelul era mereu plin, indiferent de anotimp. Seriile de oaspeţi ai staţiunii curgeau neîntrerupt, cu dependenţi care reveneau la viaţa lor secretă şi cu prospătură care defila generos, expunîndu-se evaluării. Pe terase şi în parcul ca o grădină botanică de mare soi, viermuia o lume pestriţă, mereu dedată poveştilor, discuţiilor în contradictoriu, flirtului, bîrfelor care mergeau cu bere ca grisinele şi alunele sărate.

Măicuţa locuia „la blocurile din Ceceu“, în partea de sus a staţiunii. Erau vreo trei la număr, construite lîngă nişte vile de protocol ale Comitetului Central al Partidului. Nimeni nu ştia cu exactitate cînd îşi făcuse apariţia, dar Măicuţa îşi cumpărase apartamentul cu banii jos, alimentînd, în felul ăsta, fără să ştie, şirul de zvonuri şi fabulaţii zglobii care spuneau că era plină de bani. Pe seama ei circulau o mulţime de poveşti. Normal. Era singura măicuţă din staţiune. Cum să scapi aşa un subiect? Unii ziceau că a fost profesoară, undeva, la un liceu mare, la Bucureşti. Alţii că a fost ingineră pe şantiere, că a sedus-o unu', un şofer, a lăsat-o gravidă şi a părăsit-o. Ea a născut, a dus copilul la Orfelinat şi, pe urmă, s-a călugărit. Altă variantă care circula cu succes zicea că fusese contabilă şi o prinseseră cu o delapidare. Cheltuise bani publici, ducînd-o boiereşte, pînă cînd fusese luată la ochi. Pînă la urmă, cu chiu cu vai, scăpase cu suspendare şi alesese calea pocăinţei. Toate poveştile astea erau vehiculate cu o oarecare detaşare, cu dorinţa de a povesti, mai degrabă decît cea de a şti cu adevărat cine era Măicuţa. Pentru că, de fapt, nimeni nu ştia aproape nimic despre ea. În funcţie de starea din momentul în care povestea ei ajungea la rînd, era cînd o ticăloasă pocăită, cînd o naivă sedusă şi abandonată, ba o zgîrcită plină de bani, ba o fiinţă de geniu, cu vreo trei facultăţi, retrasă în meditaţie, departe de lumea marilor oraşe. Unii ziceau chiar că ştia vreo cinci limbi străine „la perfecţie“, dar nu vrea să le mai vorbească, pentru că de la alea i se trăgea depresia care o făcuse să se călugărească.

Un lucru era foarte clar – în ciuda oricăror bîrfe, Măicuţa ajunsese, de fapt, un personaj foarte respectat în comunitate. Avea un glas frumos, cald, vorbea extraordinar de îngrijit, cu cuvinte măiestru alese şi cu fraze care păreau scoborîte din cărţi. Noi, elevimea orăşelului, o ştiam cu toţii şi o salutam cu un „săru' mîna“ plin de respect, în care se amestecau toate poveştile şi tembelismele auzite despre ea în discuţiile aprinse ale adulţilor, dar şi starea pe care o impunea simpla ei apariţie. Parcă avea un fel de energie, deschizînd nişte porţi misterioase, din dosul cărora venea o adiere răcoroasă, abia simţită, cu miros de busuioc şi tămîie. Tot timpul mergea la biserică şi cînta în strană, deşi părintele nu se arăta prea fericit de chestia asta, pentru că i se părea că ea se bucura, într-un fel, de mai multă atenţie. În plus, la o biserică din asta normală, de comunitate mică, nu prea vezi în fiecare zi o maică, pe deasupra şi atît de impunătoare, mereu cu straiele perfecte, decupată, parcă, dintr-o pictură de pe pereţii bisericii.

Odată cu trecerea anilor, o vedeam din ce în ce mai rar. Zvonul care se auzea tot mai persistent şi mai convingător era că fusese scoasă la pensie de la Episcopie, care oricum o tolerase atîta vreme, şi care nu-i mai dădea voie să poarte straiele călugăreşti. Fusese văzută de mai multe ori intrînd la Miliţie, unde i se pusese în vedere că se făcea vinovată de „port ilegal de uniformă“. Nu voia însă, nici în ruptul capului, să renunţe la hainele de măicuţă. Îmbătrînise foarte tare – cică nu mai auzea foarte bine – şi, atunci cînd apărea pe la biserică, le cînta cam fals, cam pe lîngă. Pentru că auziseră ei că nu mai avea voie să poarte „uniforma“, mulţi o priveau cu un soi de ironie duşmănoasă. Nu ştiau nici atunci cine era ea cu adevărat, dar un lucru se dovedea clar – purta ilegal „uniforma“. Tîrziu am aflat că, în blîndeţea şi bunătatea ei, comunitatea îi găsise de multă vreme o poreclă. Îi ziceau „Maica Epizdichia“.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Serile Humanitas ale doamnei Smaranda Elian

Am participat de cîteva ori la Serile italiene, organizate de Editura Humanitas, Cercul de Studii Interdisciplinare al studenților italieniști și Colectivul de Limba și Literatura Italiană din Universitatea București. Sînt seri construite cu eleganță, pricepere, naturalețe, așa încît să învingă, cu pași mici, dar viguroși, ignoranța, dezinteresul, prejudecata, care par a domina tabloul social care ne înconjoară. Personajele care fac totul ca la carte, de dragul cărții, sînt doamna Smaranda Elian, profesoară la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea București, alături de cadre didactice – „italieniști de mare viitor și harnic prezent", cum îi caracterizează doamna Elian –, și anume: Oana Boșca-Mălin, Corina Anton, Miruna Bulumete, Ana Maria Gebăilă, Aurora Firța; și, nu în ultimul rînd, doamna Gabriela Maaz, director de promovare la Editura Humanitas, precum și grupa de studenți italieniști, inteligenți, harnici, curioși, fermecători. Iată cîțiva dintre ei: Cristina Tănase, Vlad Scutaru, Maria Pîrva, Diana Constantin, Alina Vlagea, Alexandra Irimia, Gabriel Zamfirescu.

Serile sînt pregătite cu multă rîvnă. Studenții se împart în trei grupe de lucru: echipa de „conținut" – care pregătește dezbaterea –, echipa care realizează grafica și conținutul pliantului și echipa de „răspîndaci", care se ocupă de promovarea evenimentului – care este precedat de două-trei întîlniri ale studenților cu profesorii, în care sînt discutate toate detaliile unei seri italiene perfecte.

Ce se întîmplă, mai exact, în aceste întîlniri din librăriile Humanitas? Lucruri simple și admirabile: se iau la puricat cărți din cultura italiană, opere mai mari sau mai mici, mai vechi sau mai noi, mai cunoscute sau mai puțin cunoscute, cu invitați din rîndul culturii române și cu spectatori amatori să asculte și să rămînă pe gînduri. Nouăsprezece seri la rînd s-a vorbit despre Dante Alighieri, Giovanni Botero, Machiavelli, Galileo Galilei, Michelangelo, Torquato Tasso, Cesare Pavese, Alessandro Baricco, etc. Subiecte importante – „Servește istoria politicii?", „Cultura arhaică și literatura de azi", „Machiavelli și lumea politică de azi", „Nuvela italiană din perioada barocului", „Este teatrul imaginea lumii care îl creează?", „Rîs și vulgaritate în comedia de ieri și de azi", „Scriitori despre vîrsta adolescenței" – au fost dezbătute de oaspeți prestigioși: Vlad Russo, Vintilă Mihăilescu, Adrian Cioroianu, Radu Paraschivescu, Doina Ruști, Ion Goian, Marina Constantinescu, Romulus Vulpescu, Dinu Flămând, Vlad Zografi, Maia Morgenstern etc.

Am fost la multe întîlniri ale scriitorilor cu publicul lor. Și știu – am și scris – că momentul întrebărilor din sală, cel al dezbaterii propriu-zise, este unul mai degrabă trist, în care predomină monologul pe lîngă subiect și întrebările alăturea cu drumul. Ei bine, la serile italiene, dezbaterile sînt vii, incitante, originale, fermecătoare: studenții vin bine pregătiți și au întrebări deștepte, nedumeriri ingenui, reflecții oneste. Întreabă nu ca să se afle în treabă, ci ca să afle, să verifice, să cerceteze, să înțeleagă.

Pe scurt, serile italiene ale Editurii Humanitas sînt mici bijuterii de inteligență, cultură, eleganță. (Între altele, trebuie spus că Humanitas oferă cititorilor ei nenumărate prilejuri de bucurie și întîlniri savuroase: concursuri de cultură generală, „vînători de comori", invitații gastronomice împletite cu lecturi seducătoare etc.) Sînt întîlniri profitabile pentru cei care mai mizează, încă, tenace, pe carte și pe lumile ei.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Bogăție/sărăcie

Cred că doar în cazul celor care provin din familii – să nu zic aristocratice –, dar cu moșteniri serioase în spate, statutul financiar al membrilor ei rămîne, în cadrul unei (biete) vieți (omenești), același. În cazul majorității oamenilor, acesta fluctuează, evident, între anumite limite, în funcție de vîrste, locuri de muncă, „lovituri" fabuloase etc.

Mai toți trecem prin momente de confort mediu, relativă penurie și bunăstare (cu nuanțele și gradele de rigoare). Mai dramatic (sau mai senzațional) e cînd ajungem în fazele extreme: sărăcie și/sau bogăție maximă (desigur, iarăși, rămîne de văzut ce înțelegem prin „maximă" – să dormi pe stradă sau să deții un zgîrie-nori în Manhattan...).

Ni s-a întîmplat, cred, multora dintre noi să rămînem, măcar o dată, fără mai nimic de mîncare în casă. De cele mai multe ori, asta se petrece cînd ai mult de lucru, un examen, ori ceva urgent de predat. Din varii motive: din lipsă de timp și disponibilitate de a ieși, dar și de bani, evident. Îmi aduc aminte ce improvizam cînd ajungeam în astfel de situații pe vremea lui Ceaușescu: pîine cu ketchup și, eventual, cu ceapă. Ketchup-ul bulgăresc era, într-o perioadă, ingredientul „inutil" – sau, dimpotrivă, bun la toate – prezent în frigiderul neaoș; urmat apoi, la sfîrșit de ani '80, în vremea foametei acerbe, de creveții vietnamezi: îmi amintesc cum am făcut odată, în studenție, și i-am mîncat însoțiți de un lichior de caise dulce-leșin...

În studenție am trecut printr-o sărăcie lucie (deși aveam bursă și mai dădeam meditații...). Au fost, totuși, momente, pe vremea cînd locuiam la o gazdă, cînd am... furat de foame. Nu ne-au osîndit, ca pe Jean Valjean, dar cred că cineva s-a prins – așa, cel puțin, deduceam din anumite priviri mai piezișe ale colocatarilor... Era o cămară comună, la subsol, unde se depozitau, printre altele, cartofi – tone de cartofi și butoaie cu brînză. Cred că, într-o seară, suferind de foame acută, am tăiat din brînza altcuiva din butoi – o bucată, ce-i drept, nici prea mare, nici prea mică. Și am luat cîțiva cartofi, ca să-i facem pe reșoul din baia comună, unde, de altfel, se mai afla un duș cu stropitoare.

Furt în toată regula, ce mai... S-a întîmplat doar o dată (ba nu, mint, mai participasem cîndva la unul colectiv, la Cumpătu, în Vila Cineaștilor, unde încercaserăm să tăiem din salamul de Sibiu al nu știu cui, din frigiderul comun, dar tot ce reușisem fusese să lăsăm o urmă de cuțit vizibilă pe salam).

În fine, am scăpat nepedepsiți, studența a trecut, și la fel vremea gazdei. Am început să ne mai încropim, cum se zice – în orice caz, să avem ce mînca. Panica penuriei ceaușiste a fost înlocuită cu excesul fantezist imediat postrevoluționar, cînd era greu să ții pasul cu multele și inventivele produse neașteptate – de genul hamburgeri neaoși sau pești la gramaj (datorită unui asemenea șalău ne-am întors noi cu două zile mai devreme de la munte).

Treptat, odată cu înflorirea societății autohtone de consum, am dat din penurie în exces. Apăreau restaurante, bistrouri și cafenele; posedînd niște venituri medii, de aspiranți la încă inexistenta clasă mijlocie, ne întreceam să le experimentăm. Mîncatul în oraș era un sport deloc extrem, dar comod și cu consecințe vădit mic-burgheze (rotunjimi, colesterol etc.). Erau epoci și zile în care ieșeam zilnic, ca un ritual, pentru că, în *boom*-ul consumist al începutului spre mijloc de ani 2000, aveam senzația că așa trebuie. Ăsta era trendul (impus de cine?) – să mîncăm și să cumpărăm. Avenit, apoi, celebra criză, și ne-a întors spre anii studenției, ca nivel al consumului. Ca foamete, să nu dramatizăm, dar poate pe undeva pe-aproape. Noroc că acum, produsele de... restriște sînt mult mai diversificate. Există biscuiții crocanți, bananele, supele la pachet, covrigii. Și oricînd, îngrozitorii, dar și înălțătorii cartofi prăjiți.

S-a produs, în ce mă privește, o reevaluare a situației: brusc, am început să prețuiesc o oală cu mîncare. Să nu mai arunc nimic, să dau ce rămîne, măcar și cîinelui Costică, din spatele blocului, ori ciorilor. (Și să emit truisme despre înălțarea și decăderea oricui, oricînd posibile.)

Selma IUSUF

legende urbane

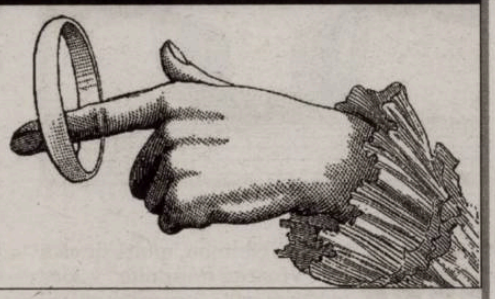

Test de rezistență în cuplu

S-au certat pînă pe marginea unei despărțiri iremediabile, la faianță, în Valea Cascadelor. El ar fi vrut niște plăci simple, mai ieftine; banii economisiți de acolo le-ar fi fost de folos, pentru că aveau nevoie și de un televizor nou. Ea și-ar fi dorit ceva italienesc sau spaniolesc, faianță din aia mată, cu model din loc în loc – un soi de vas (toscan, cică) din care ieșeau niște flori de un portocaliu ars. „N-aș fi crezut că e atît de kitschoasă." „N-aș fi crezut că e atît de scîrțar."

Renovat, mutat, cumpărat mobilă de la IKEA. Dacă un cuplu reușește să treacă de aceste încercări, are toate șansele să reziste pe viață. Hotarele respective din viața celor doi vor scoate la iveală o grămadă de lucruri cărora le stătea mai bine ascunse. E ca și cum ai ridica un bolovan de sub care se va descolăci șerpăria îndoielilor, a resentimentelor înăbușite, a acrelii ignorate. De unde să știe el că ea și-ar dori, de fapt, un pat din acelea cu cadre și căpătîie complicat ornate, din fier forjat, în locul celui vechi, dar extrem de funcțional, cu ladă jos pentru așternuturi? Sincer, nu se vedea dormind în așa ceva, i se părea extrem de nemasculin să se scoale cu bulbi de lalele în cap, sau ce vor fi fost, tulpine complicat împletite într-o imitație caraghioasă de Art Nouveau, negru lucios. Mai mult, măgăoaia asta romantică avea niște cadre de metal și sus, de unde a înțeles că ea vrea să atîrne un soi de baldachine din pînzică. Pînă aici. Putea să accepte faianța cu model, putea să accepte că living-ul va ajunge să arate ca o seră cu toți ficușii ăia de-o vîrstă cu ei, aduși de la maică-sa, ba chiar putea să accepte în baie un aranjament deșănțat de creme pentru absolut toate zonele unui corp omenesc. Dar n-o să doarmă într-un pat de domnișoară Havisham. Nu. Aici refuzul a fost categoric. I s-a cerut, la schimb, să accepte în bucătărie construirea unei grinzi de care ea să atîrne oale și crătiți, așa cum văzuse în nu știu ce model de bucătării rustice provensale. Provensal la bloc. Doamne Dumnezeule, dar de cînd se gîndea la chestiile astea? Cum de n-a putut să anticipeze o secundă în ce direcție aveau s-o pornească dorințele acestei femei, lîngă care stă, totuși, de ceva ani?

De unde să știe ea că el e atît de delăsător? A ajuns ea să sune la tot felul de zugravi și instalatori, pentru că el tot amîna momentul și pentru că atunci cînd punea mîna, totuși, pe telefon nu răspundea nimeni. „Ai sunat la instalator?" „Da, dar n-a răspuns." „Păi, și ai sunat o singură dată?" Uite-l cum stă și se uită la ea cu ochii mari, de parcă l-ar pune să facă cine știe ce grozăvie. Nu și-a imaginat o clipă că e atît de îngrozit să vorbească cu oameni străini la telefon. Parcă ar avea cinci ani. Ea trebuie să sune, ea trebuie să planifice. S-a săturat să tot ducă în spate totul, totul și pe acest bărbat care se pune pe picioarele din spate la orice propunere. Acum nu-i convine nimic, dar o să-i placă la final să stea într-o casă nouă și curată. Nu înțelege de ce trebuie să se miște tot timpul în reluare. Cînd s-au mutat, mai mult a încurcat. Ea a organizat cutiile, ea a scris pe ele ce și cum, ba chiar s-a enervat și a pus mîna pe măsuța de televizor care stătea tuturor în drum, dar pe care el n-ar fi pus mîna s-o care. Cînd, într-un tîrziu, a reacționat și i-a spus că o cără el, că ce se grăbește așa, au apucat-o toți nervii. „Ce să stau, unde să mai stau?" Ne apucă seara și săptămîna viitoare pînă se hotărăște el să facă ceva. Exact cum s-a întîmplat cu becul din debara. A stat ars două săptămîni și tot ea a pus mîna și l-a schimbat. Nu-i vreme de stat și el e langa-fleanca, de parcă ar avea tot timpul din lume. După el, totul ar fi la minima rezistență. Ar mînca doar din farfurii de plastic, să n-aibă ce să spele. De unde nomadismul ăsta? Noroc că toată corvoada mutat-renovat nu mai durează mult. Strînge din dinți: „Vii la masă?" Nici un răspuns. În dormitor, perechea ei, soțul ei, contemplează mut o schiță de asamblare a unui dulăpior de pantofi de la IKEA.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

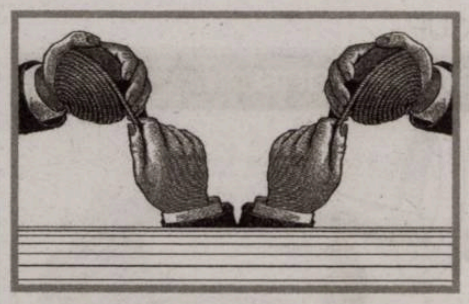

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ghimpu. Mihai Ghimpu

„Domnule Ghimpu, mulţi zic că a fost Vinerea Patimilor“ – zice moderatorul, încercînd să înceapă o emisiune importantă cu o glumă. „Poate, dar eu zic că e Vinerea Proştilor“ – o întoarce Mihai Ghimpu.

„De cele mai multe ori, are dreptate, dar găseşte moduri incredibil de greşite de a-şi exprima această dreptate.“ Aşa mi-a spus cineva de la Chişinău despre Ghimpu, şi tind să-i dau dreptate. Într-o lume politică dominată de oameni plaţi – mediocri afacerişti, mediocri politicieni, cel mai des mediocri şi politicieni şi afacerişti –, Ghimpu pare să fie altfel. Altfel în ambele sensuri. Poate fi exaltat, poate fi bădăran, poate fi sincer. Este genul de om care îţi poate deveni antipatic în primele trei secunde după ce l-ai cunoscut. Cînd l-am întîlnit – odată, demult, în a doua parte a lui 2009 – eram cu o colegă la o întîlnire cu el. I-a spus brutal, unei doamne care ne introdusese lui, să tacă şi s-a uitat spre noi, zicînd: „Femeile astea, vorbesc aşa prost...“ M-am uitat la colega mea, ea s-a uitat la mine, ştiam că, orice ar fi urmat, Ghimpu era deja clasat în mintea ei ca un misogin bădăran. Pe bună dreptate. Dar tot Ghimpu este genul de om care, cînd este preşedinte interimar, refuză să participe la Parada Victoriei de 9 Mai de la Moscova – şi nici măcar nu o face aşa, pe tăcute, cum i s-a sugerat, ci spune în gura mare că nu are ce să sărbătorească. Participarea şefilor de state postsovietice la parada victoriei este parte din ritualul de vasalitate prestat încă de statele din regiune la adresa Kremlinului. Şi, pînă la urmă, de ce s-ar bucura de victoria armatei sovietice fiul unui învăţător scos de sovietici din şcoală şi trimis la colhoz? Dar ce pare banal la Bucureşti, unde e uşor să enervezi Rusia printre zăbrelele gardului, poate fi scandalos pînă la suicidar la Chişinău. Deocamdată, gardul este pe Prut.

Mihai Ghimpu este cumva în afara timpului său. A fost un lider din linia a doua a Frontului Popular – mişcarea de masă care a obţinut înapoi limba română şi Independenţa. Este fratele mai mic al disidentului Gheorghe Ghimpu, care a gustat gulagul în anii '70. După Independenţă, Mihai Ghimpu se pierde în mulţimea de partidulete şi asociaţii care moşteneau Frontul Popular – prestigiul simbolic iniţial a fost făcut ţăndări de guvernări inepte şi puse pe certuri interne. A ajuns să conducă ceva numit Partidul Reformelor, dar nu a intrat în Parlament la alegerile din 1998. Pe atunci, electoratul pro-românesc – mic de pînă în 15%, dar disciplinat şi activ – era captat de Partidul Creştin Democrat al lui Iurie Roşca. Ghimpu era aproape uitat şi a rămas aşa cîţiva ani. Apoi, după ani buni de conducere autoritară a lui Voronin, după ce Iurie Roşca s-a compromis, electoratul pro-românesc trebuia captat de altcineva. Partidul lui Ghimpu, redenumit Partidul Liberal, a produs o mare surpriză la alegerile locale din 2007, cîştigînd primăria din Chişinău. O victorie care a pus bazele schimbărilor din 2009. Dar nu Ghimpu cel bătrîn a cîştigat primăria, ci nepotul său, Dorin Chirtoacă (29 de ani, fiul Valentinei, sora fraţilor Ghimpu). Victoria lui Chirtoacă a făcut din PL partidul electoratului pro-românesc.

În 2009, PL a ajuns la guvernare, fiind partenerul mai mic şi mai sărac al partidelor centriste, cu identitate vagă sau vag asumată. În acea întîlnire în care Ghimpu i s-a arătat colegei mele ca un misogin iremediabil, mie mi-a rămas altceva în cap: strateg în vremuri de criză. Se discuta în taină alianţa partidelor anti-Voronin, aveau nevoie de solidaritate şi de voinţă de fier pentru a nu ceda un vot în parlament, pentru a provoca alegeri anticipate. A fost momentul lor de glorie şi încă mă minunez că le-a ieşit. Un vot în parlament, de atît avea nevoie Voronin pentru a rămîne la putere.

Au trecut ani de guvernare. A deţinut o vreme preşedinţia interimară a ţării. A oscilat mereu între a fi căpos şi a ceda în ultimul moment, fiind împins de la spate de alţii, către compromisuri necesare. A oscilat între gesturi grandioase şi altele stupide. A aşezat în faţa guvernului o piatră mare, pe care scrie că acolo va fi viitorul monument dedicat victimelor totalitarismului comunist. Într-o ţară în care încă există puzderie de statui sovietice, victimele sovietelor nu îşi au memoria publică. Au, deocamdată, această piatră pusă acolo de preşedintele Ghimpu, cu mare scandal şi împotriva tuturor – chiar a aliaţilor care îl avertizau că nu e bine să tulbure apele abia liniştite cu teme din astea. Şi nu prea cred ca piatra să se transforme prea curînd în monumentul pe care îl anunţă. În definitiv, cine în afara lui Ghimpu mai e interesat de teme din astea în Republica Moldova? Dar tot Mihai Ghimpu s-a opus vehement ca Moldova să adopte o lege privind antidiscriminarea – o lege absolut necesară pentru a trece în faza a doua a planului de a ridica vizele pentru UE. Era îngrijorat ca nu cumva Moldova să fie invadată de homosexuali. Am scris un raport pe subiectul vizelor, folosit de oameni din partid să-l convingă că nu e chiar sfîrşitul lumii să ai o aşa lege. Mă gîndeam atunci la drama personajului: Europa nu are susţinător mai vocal al Chişinăului decît el. Totuşi, care Europă? Europa reală are idei din astea, năstrusnice pentru el, cum că, de pildă, homosexualii sînt mai degrabă cetăţeni decît aberaţie a naturii. Europa din mintea lui Mihai Ghimpu pare a fi ceva mai degrabă interbelic, ceva care se poate opune sovietelor, fără a schimba însă stilul de viaţă patriahal-tradiţional al familiei Ghimpu.

Mihai Ghimpu

A oscilat mereu între a fi căpos şi a ceda în ultimul moment.

Un stil de viaţă în care, de pildă, nepotul ascultă mereu de unchi. Şi ajung la drama politică curentă. După o criză politică pe care nu el a declanşat-o, toată lumea îl împinge pe Ghimpu să accepte refacerea Alianţei pentru Integrare Europeană. Omul a zis nu şi nu. Apoi, şocul cel mare: într-o dimineaţă, se anunţă că a fost creat Consiliul de Reformare a Partidului Liberal. Şapte din cei 12 deputaţi – conduşi de deputata Ana Guţu şi de liderul grupului parlamentar Ion Hadîrcă, mai mulţi miniştri şi şefi de filiale raionale – lansează o declaraţie în care cer „menţinerea neabătută a cursului european“. Mai cer convocarea unui congres şi promovarea lui Chirtoacă drept şef al partidului. Mai zic chiar că „apreciem meritele şi experienţa politică a domnului Mihai Ghimpu“, dar că, într-o Moldovă care se vrea europeană, Chirtoacă ar fi „exponentul schimbării şi al înnoirii clasei politice din Republica Moldova“.

Iată-ne, deci, în plină dramă politico-familială: va accepta Chirtoacă? Ghimpu iese imediat şi zice că e un complot ticălos, orchestrat de Moscova. E sigur că Dorin nu va accepta. Dorin e plecat la Bruxelles şi nu e de găsit. Ghimpu vine în emisiune la Publika TV şi e dezlănţuit. Îi mitraliază pe rînd pe trădători: el i-a făcut mari, nu erau nimic fără el. Pe Hadîrcă l-a luat din milă la partid, Anei Guţu i-a dat perle cadou de ziua ei, pentru că era convins că e o doamnă, dar nu este. Pe ministrul Apărării, Marinuţă, l-a luat la partid, în trei luni l-a făcut general şi ministru. Altul venea la partid şi se uita prin frigider. Are aerul că era înconjurat de lepre pe care a ţinut musai să-i facă demnitari. E paranoic. Însă metaforele cu iz ţărănesc ţi se lipesc de creier: „L-am întrebat pe Filat: spune, domnule, de ce ai omorît alianţa pentru ca acum să o refaci? De ce ai omorît un copil de 3 ani, aşteptat de 20 de ani? E ca şi cum omorî un copil şi apoi vii la nevastă să faci altul. Păi, de ce l-ai omorît pe ălălalt? Unde e camera, să le zic eu lor în faţă. Domnilor, trădători de neam, de ţară şi de integrare europeană, partidul eu l-am menţinut, eu l-am luat de la zero şi v-am luat şi v-am pus în scaun. Eu nu voi ceda, numai dacă mă vor împuşca prietenii voştri de la Moscova. Ce salvaţi voi? O icră, un os de ros? Ruşine să vă fie! Niciodată, oameni buni, nu deschideţi poarta la oameni care simt din drum mirosul de bucate bune. Că nici unul n-ar veni să întrebe dacă aveţi nevoie de tăiat un lemn la pregătire.“

„Aţi vorbit cu Dorin?“ îl întreabă moderatorul. „Nu mi-a răspuns, că e plecat.“ Ups! Mă gîndesc: să vezi că Dorin e cu ceilalţi. A doua zi dimineaţă, Dorin apare. E un complot, sînt trădători. Drama de familie s-a închis rapid. Nepotul e cu unchiul. Trădătorii sînt excluşi din partid. Un moment simpatic: dacă 7 din 12 deputaţi sînt contra lui Ghimpu, cine pe cine dă afară din grupul parlamentar? Cel mai probabil, ei vor rămîne la guvernare alături de Vlad Filat, Alianţa e salvată parţial şi alegerile anticipate amînate. PL e, însă, făcut ţăndări. Apare o înregistrare în care Ghimpu îl împinge şi aproape că îl pălmuieşte pe ministrul Apărării. Lumea se întreabă dacă nu a înnebunit de tot. El răspunde că a fost chiar calm, altul l-ar fi împuşcat.

Partidul se destructurează, electoratul pro-românesc va ieşi iar în căutare de partid, e o nişă – îmi zice un bun cunoscător. Va omorî Ghimpu partidul pe care el l-a ţinut în viaţă? Pe de altă parte, toate celelalte partide din Moldova sînt întreprinderi individuale, de ce ar începe instituţionalizarea doar cu Ghimpu? Va face trecerea spre Chirtoacă de bunăvoie, cînd se vor linişti apele? Nu ştiu. Dar Republica Moldova ar fi mai plictisitoare fără el.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Vînăta, ardeiul gras, dovlecelul

Nu s-au făcut. Nici căpşuna. În piaţă sîntem minţiţi, la tarabă punîndu-se vînăta, dovlecelul, ardeiul gras, căpşuna printre ştevie, lobodă, spanac, urzică. Este o confuzie pe care o facem în necunoştinţă de cauză, crezînd că primăvara vine şi, cu ea, totul ni se aşterne la picioare. Nu este adevărat! Vremea vinetei este din august încolo! Căpşuna abia de-acum într-o lună apare. Ce nebunie tragică să vezi vînăta pe piaţă. Păi, ar trebui să vă daţi seama numai din preţ. Cum iei tu vînata la 12 lei, acum, în plin sezon de două legături la leu de ridichi, cum poţi ignora trei la un leu în cazul remarcabilului mărar? Preabunul leuştean nu-ţi mută gîndul din loc către măritişul de post al făsuiului vechi cu leuşteanul proaspăt, ultimul măritiş al făsuiului boabe, că-i vine perechea verde? Sîntem în măritiş retrograd datorită postului de Paşte, dar repet, retrograd. Măritiş cu recolta ce fuse anul trecut, nu cu cea exotică, descoperită prin Thailanda, Italia, Suedia. Nu, ar trebui să căscaţi ochii, simţurile vi le-a trezit primăvara. Nu preferaţi mereu promisiunea unei lumi de toamnă viitoare, fiindcă vă grăbiţi inconştient viaţa. Nici nu trăiţi degeaba în ţara unei lumi mereu pline de toate legumele simultan. Traiul este cel al vieţii după ritmul naturii. Nici o vînată tîmpită, de naştere prin Sahara, nu vă va bucura ca aşteptarea vinetei adevărate, negrăbite, abia acum sădită în pămînturi. Măritaţi-vă cînd trebuie cu vînăta, ardeiul gras, dovlecelul, că altfel legumă veţi simţi, la cheremul unei lumi ce consumă şi nu ştie ce vrea. Isterizată de prezenţe, cînd absenţa este bucuria lui Dumnezeu.

Ura dăunează grav sănătății

Texte şi opinii de:

- Alexandru SOLOMON (regizor de film)

„Cu dragoste, despre ură în filmul documentar“

- Claudiu D. TUFIŞ (lector, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)

„Iubeşte-ţi aproapele (dacă nu diferă prea mult)“

- Vlad ODOBESCU (jurnalist)

„Un negru mînca o felie de pepene“

- Mircea KIVU (sociolog)

„Uite-aşa ia casa foc“

- Ioana AVĂDANI (director executiv, Centrul pentru Jurnalism Independent)

„Despre ură – fără ură şi părtinire“

argument

Cum, de ce şi pe cine

În Occident, ne-am obişnuit – poate prea uşor – cu nişte imperative precum democraţia, respectarea drepturilor omului, toleranţa. Unele lucruri par cumva de la sine înţelese. Dacă eşti în Europa, e de la sine înţeles că toate aceste condiţii sînt pe deplin îndeplinite. Această atitudine relaxată e periculoasă, căci ne poate orbi, ne poate face să nu mai sesizăm intoleranţa sau să considerăm eventualele derapaje drept episoade excepţionale. Însă în multe locuri de pe glob – poate chiar şi în Occident –, episoadele excepţionale devin, prin multiplicare, regula. O să fiţi surprinşi cît de multe astfel de exemple există în proximitate.

Tema acestui dosar a fost inspirată de una dintre secţiunile Festivalului de Film Documentar „One World Romania“ (11-17 martie 2013). E singurul festival dedicat drepturilor omului din România şi face parte dintr-o reţea festivalieră europeană. În secţiunea „Ura dăunează grav sănătăţii“ au fost proiectate cîteva filme foarte tăioase despre actualitatea mondială fierbinte. Cei care le-au urmărit au putut vedea cam tot ce nu se înţelege, de obicei, din ştirile şi reportajele TV. Adică: exact cum anume funcţionează mecanismele urii, ale intoleranţei şi ale discriminării. Căci statisticile prezentate şi răscomentate în presă nu spun, de fapt, mai nimic despre dimensiunea umană a acestor probleme.

Există şi o dimensiune locală a problemei. Puse cap la cap, datele cercetărilor sociologice au un efect năucitor: românii se consideră foarte toleranţi, dar, luaţi la bani mărunţi, îţi dai seama că nu prea suportă romii, homosexualii, musulmanii etc. Imaginea despre sine e mereu mai bună decît imaginea despre celălalt. Acceptăm diferenţa, dar doar dacă nu bate la ochi. Cum se explică această ambiguitate? O posibilă sursă a acestui dezechilibru e conformismul. Dă bine să fii tolerant, deci oamenii afirmă că sînt toleranţi, însă recunosc limitele atunci cînd sînt puşi să se confrunte cu diferenţa. O altă explicaţie e instrumentalizarea politică a unor clişee, manipularea: ca să ocolească tema propriului eşec, clasa politică descoperă vinovaţi (de fapt, ţapi ispăşitori) în altă parte. (**Matei Martin**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Claudiu D. TUFIȘ

Iubește-ți aproapele

(dacă nu diferă prea mult)

Începusem să scriu o primă variantă a acestui text, cu o poveste de genul „un preot, un rabin şi un imam intră într-un bar". Aş fi continuat cu toleranţa faţă de alte religii, aş mai fi adăugat o pildă ici, o povaţă colo şi apoi aş fi încercat, împăciuitor şi tolerant, să atrag atenţia asupra problemei intoleranţei în România.

Am luat, însă, o pauză şi, frunzărind ziarele, am aflat cum un senator – care este nu numai membru al PNL, ci şi membru al Comisiei pentru Drepturile Omului, Culte şi Minorităţi – a declarat că „homosexualii sînt doar nişte oameni bolnavi", în timp ce un deputat al PC le recomandă homosexualilor „să meargă mai des la psiholog". Aceste noi informaţii au avut trei efecte semnificative: 1) au reuşit să mă enerveze (dovadă că ura dăunează sănătăţii), suficient de mult încît 2) să arunc ciorna primului text şi 3) să scriu un nou text, bazat pe îndemnul lui Karl Popper de a ne rezerva, în numele toleranţei, dreptul de a nu tolera intoleranţii.

Da, îmi rezerv dreptul de a-i considera pe cei doi politicieni intoleranţi. Adevărata problemă, însă, este că cei doi nu sînt unici. Ei reprezintă, de fapt, o mare parte a românilor. Indiferent de stereotipurile pe care le au despre ei înşişi, românii sînt un popor mai degrabă intolerant. Folosind unul dintre modurile standard de a măsura toleranţa/intoleranţa, date din 2012 arată că mai mult de jumătate dintre români (55%) manifestă intoleranţă faţă de homosexuali. Să presupunem că putem oferi o explicaţie pentru intoleranţa faţă de acest grup, în condiţiile în care românii sînt un popor puternic bisericos. Şi mă opresc aici cu acest exemplu, pentru că spiritele se inflamează rapid cînd vine vorba despre drepturile minorităţii LGBT. Mă minunez, însă, de aroganţa de care dau dovadă cei care se opun protejării drepturilor homosexualilor, mai ales dacă mă gîndesc că, doar în ultimele două luni, Franţa şi Irlanda au decis să extindă drepturile acordate minorităţii LGBT.

Cum mai putem explica, însă, faptul că un român din trei este intolerant faţă de unul, două sau chiar trei grupuri ce sînt doar vag diferite (persoane de altă rasă, persoane de altă religie sau persoane care vorbesc o altă limbă)? Biserica te îndeamnă să îţi iubeşti aproapele, fără a adăuga o notă de subsol în care defineşte aproapele în mod restrictiv.

Mai mult, cum putem explica faptul că românii care se declară creştini ortodocşi sînt, de regulă, mai intoleranţi decît românii protestanţi sau catolici? Sînt creştin ortodocşii mai intoleranţi pentru că aşa sînt învăţaţi la biserică sau sînt mai intoleranţi din cauză că reprezintă grupul religios majoritar?

Din fericire, există date comparative care măsoară toleranţa diferitelor popoare faţă de grupuri minoritare, astfel încît avem mai multe informaţii care ne permit să descifrăm care dintre cele două răspunsuri are o putere explicativă mai mare. În treacăt fie spus, interesul pentru tema toleranţei este determinat de faptul că toţi cei care analizează tranziţiile democratice subliniază importanţa pe care toleranţa o are pentru stabilitatea noilor democraţii.

Ce vedem dacă ne uităm la vecinii noştri europeni? La un prim nivel, fără a distinge între grupurile religioase, vedem că toleranţa este practicată în ţările din vestul şi nordul Europei, în timp ce în sud şi în est, valorile acesteia nu au fost pe deplin adoptate. Olandezii, germanii, elveţienii şi englezii sînt mai toleranţi faţă de cei care sînt diferiţi, decît cei din Cipru, Bulgaria, Turcia, România sau Moldova.

Dacă analizăm toleranţa în funcţie de religie, putem observa că, în ţările în care reprezintă religia majoritară (Bulgaria, România, Republica Moldova, Serbia, Ucraina), creştin ortodocşii sînt ceva mai intoleranţi decît cei de alte religii. Din păcate, toate aceste ţări sînt foste ţări comuniste din estul Europei, astfel încît ele nu oferă suficiente informaţii pentru a găsi factorul „vinovat" de intoleranţa acestui grup. Musulmanii din Europa sînt, în general, la fel de toleranţi ca şi alte grupuri religioase. Există, însă, şi ţări unde contextul creşte nivelul de intoleranţă al musulmanilor: Cipru, Serbia sau Turcia. În cazul catolicilor, naţionalitatea şi statutul de majoritar/minoritar sînt mai puţin importante: catolicii englezi sînt aproximativ la fel de toleranţi ca cei din Spania, Italia, Polonia sau Olanda.

A această scurtă privire peste nivelul general al toleranţei diferitelor grupuri religioase de-a lungul şi de-a latul Europei arată că nivelul de toleranţă al unei ţări depinde, într-o oarecare măsură, de componenţa religioasă a ţării şi de gradul de omogenitate religioasă. Dar nu aceştia sînt principalii factori explicativi. Nivelul de toleranţă faţă de celălalt depinde în mult mai mare măsură de istoria şi de cultura unei societăţi. Toleranţa faţă de ce e diferit este o trăsătură ce se transmite din generaţie în generaţie. Democraţiile stabile din vestul Europei au învăţat acest lucru cu mult timp în urmă. Noi, cei din est, trebuie să mai luptăm pînă vom învăţa că diferenţa este cea care face ca viaţa să merite să fie trăită.

Biserica te îndeamnă să îţi iubeşti aproapele, fără a adăugă o notă de subsol în care defineşte aproapele în mod restrictiv.

P.S.: Pentru că nu ar fi frumos să vă las cu bancul început şi neterminat, iată şi continuarea: „Cei trei se aşază la o masă şi încep să discute despre numărul din ce în ce mai mic al celor care participă cu regularitate la slujbele săptămînale."

***Claudiu D. Tufiş** este sociolog, lector la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii Bucureşti. Cea mai recentă lucrare publicată:* Learning Democracy and Market Economy in Post-Communist Romania.

O nouă formă de intoleranţă: islamofobia

Comisia Naţională Consultativă pentru Drepturile Omului (CNCDH) a publicat recent rezultatele unui studiu despre percepţia francezilor asupra emigraţiei. Ziarul (catolic) *La Croix* comentează, pe larg, implicaţiile acestei cercetări. Delincvenţa cu caracter rasist este în creştere – avertizează studiul. Actele de violenţă şi ameninţările la adresa imigranţilor, a persoanelor de culoare, a evreilor şi a musulmanilor se ridică la 1539 (faţă de 1256, cîte au fost înregistrate anul trecut). Creşterea e spectaculoasă: e vorba de +23%. „Ne preocupă în special numărul mare de acte de violenţă îndreptate împotriva magrebienilor şi amploarea sentimentelor antimusulmane" – spune Christine Lazerges, preşedintele CNCDH. E o tendinţă care se confirmă, de la an la an. Raportul predecent, din 2012, înregistrase şi el o creştere cu 30% a actelor de violenţă împotriva musulmanilor.

Dincolo de aceste statistici, CNCDH a prezentat şi concluziile unor cercetări calitative realizate de trei case de sondaje. De-abia aceste cercetări dau măsura modului în care s-a schimbat percepţia francezilor asupra imigraţiei. Anul acesta, toate cele trei studii indică o creştere evidentă a intoleranţei faţă de musulmani – precizează *La Croix*.

Doar 22% dintre cei chestionaţi au o părere pozitivă cu privire la islam (faţă de 29% în 2011). 55% dintre francezi cred că nu ar trebui încurajată practicarea cultului musulman în Franţa (+7% faţă de anul 2011). În general, toleranţa faţă de practicile religioase e în scădere. Totul a început în 2010, explică sociologii: polemicile cu privire la portul vălului islamic şi apoi cele cu privire la practicarea cultului religios în spaţiile publice (pe stradă, în pieţe, practică relativ răspîndită în oraşele populate de musulmani) au polarizat populaţia şi au accentuat diferenţele. Recrudescenţa opiniilor negative faţă de musulmani se explică, însă, şi prin criza identitară prin care trece Franţa. Anumite revendicări de ordin cultural sau religios (cum ar fi cele legate de purtarea vălului islamic) sînt percepute ca ameninţări directe la adresa identităţii naţionale, de vreme ce pun în discuţie principiul laicităţii, considerat un element identitar fundamental, un liant social puternic.

Îngrijorător e faptul că intoleranţa religioasă se manifestă acum şi în grupuri sociale considerate, pînă nu de mult, foarte tolerante. 58% dintre absolvenţii de studii superioare sînt critici cu privire la practicile religioase ale musulmanilor. Această formă de intoleranţă e parţial explicabilă prin faptul că tocmai această categorie socială aderă cel mai mult la valorile laicităţii. Intoleranţa religioasă se transformă, astfel, şi în islamofobie. (**M. M.**)

URA DĂUNEAZĂ GRAV SĂNĂTĂȚII

Mircea KIVU

Uite-așa ia casa foc

Nu ştiu cîţi dintre noi ştiau, în urmă cu cîteva luni, cum arată steagul secuiesc. Eu nu ştiam, dar m-am documentat pentru acest articol, ocazie cu care am aflat că multe judeţe au adoptat drapele oficiale. Nu aflasem nici pe 2 februarie, cînd, la investirea prefectului din Covasna, drapelul cu pricina a fost scos din sala de protocol.

A urmat declaraţia secretarului de stat ungar, Nemeth Zsolt, care a legat întîmplarea de problema autonomiei. Steagul secuiesc a fost arborat pe mai multe clădiri oficiale din Ungaria. Premierul român nu s-a lăsat mai prejos, a calificat drept obrăznicii (folosind tehnica „nu spun, da' vreau să zic") afirmaţiile respective. Nemeth a anunţat că va lua măsuri diplomatice; ambasadorul maghiar a fost convocat la MAE de la Bucureşti... La nivel diplomatic, lucrurile s-au oprit aici, nu s-a ajuns la retragerea ambasadorilor.

Interesant este că nu se ştie cine şi de ce a hotărît scoaterea steagului din sala respectivă. Prefectul a declarat: „Nu am ştiut că s-a dat vreun ordin în acest sens, am fost invitat să depun jurămîntul în prezenţa ministrului, a oficialilor din judeţ. Presa m-a întrebat şi atunci am sesizat că nu este steagul secuiesc." După asta, steagul a fost reaşezat în sala de şedinţe. Deci, în prima fază, a fost un noneveniment. De altfel, se pare că steagul era arborat de cîţiva ani la unele primării din judeţ şi nimeni nu se supărase, iar culorile drapelului sînt bazate pe combinaţia de culori din stema judeţului, aprobată prin hotărîre de Guvern. Mai mult, drapelul cu pricina fusese adoptat printr-o hotărîre a Consiliului Judeţean Covasna, drept însemn distinctiv al judeţului, încă din 2008, iar Tribunalul Covasna respinsese acţiunea declanşată de către prefect împotriva respectivei decizii.

De fapt, care era problema? Ofensa prezenţa steagului bleu-auriu sentimentele naţionale ale românilor din zonă? N-ar fi trebuit, el reprezintă, în fond, ţinutul în care locuiesc, cu istoria lui cu tot. Că ne place sau nu, ţinutul secuiesc reprezintă o identitate culturală, istorică, geografică – dar şi etnică – greu de negat. Ar fi ialomiţenii sau maramureşenii mai îndreptăţiţi la o identitate regională decît secuii? Aflu că Primăria Rîmnicu Vîlcea se află în plin proces de selecţie a textului unui imn al râmnicenilor. Imn da, steag nu?

Să nu ne facem că n-am înţeles substratul gîlcevii. Spre deosebire de maramureşeni, ialomiţeni, braşoveni şi alţii, secuii cer autonomie. S-a discutat vreodată serios, fără pasiuni naţionaliste, care ar putea fi coordonatele acestei autonomii? Care ar fi implicaţiile, avantajele şi dezavantajele acesteia? Mă tem că nu. Unde nu e dezbatere, îşi fac loc resentimentele. Am tot căutat argumentele contra. Unul ar fi că autonomia e neconstituţională. Posibil (fără a fi expert în domeniu, nu mi se pare clar). Dar şi parlamentul unicameral e neconstituţional. Asta înseamnă că nimeni n-are voie să militeze pentru el?

Alt argument – mai pe fond – e că, dacă azi li se acordă autonomia, mîine vor cere secesiunea (se invocă exemplul Kosovo). Dar acolo s-a ajuns la scindare tocmai pentru că au fost ignorate revendicările mai puţin radicale. În sfîrşit, ar trebui avut în vedere că izolarea acestei regiuni, şi aşa printre cele mai sărace ale ţării, ar condamna-o la subdezvoltare. Ei da, aici ar fi loc de dezbatere.

Mă tem însă că povestea cu autonomia e doar pretextul pentru care s-au inflamat politicienii, de o parte şi de alta a Tisei. Tristul

„Nimic nu uneşte
mai puternic ca ura.
Nici dragostea, nici prietenia,
nici admiraţia..."

A.P. Cehov

adevăr e că, oricît de toleranţi ne-ar spune sondajele de opinie că sîntem, există în această parte a Europei o reziduală ţîfnă naţionalistă, care iese la lumină prin stratul subţire de discurs corect politic. Politicienii care o practică în doze rezonabile sînt răsplătiţi electoral. Partidele aflate la putere din Ungaria (Fidesz, dar şi Jobbik) şi-au clădit succesul în alegeri printr-un consistent discurs anti-alogen. În România, lucrurile sînt mai subtile, dar accentele naţionaliste sînt bine remunerate. Sînt convins că Victor Ponta şi-a consolidat simpatia unei părţi consistente a electoratului atunci cînd „le-a dat ungurilor peste nas".

Nu ştiu cît de mult interesează pe secuiul de rînd problema autonomiei. Înclin să cred că nu atît mult pe cît încearcă să ne convingă partidele care-l reprezintă. Şi românii au alte probleme care-i frămîntă. Pentru politicieni, însă, tema trebuie menţinută ca sursă de tensiuni. Probabil acesta e motivul pentru care, în loc să o rezolve raţional, printr-un dialog consistent, preferă să o păstreze ca pe un rezervor de simpatie, pe care îl pot oricînd utiliza în lipsa soluţiilor pentru marile probleme ale românilor – educaţia, sănătatea, pensiile, locurile de muncă – adică cele care nu pot fi rezolvate doar prin răţoire.

Pentru buna funcţionare a mecanismului, tot mai multe primării din Covasna arborează drapelul secuiesc. Prefectul Covasnei emite zeci de decizii prin care le interzice. Tribunalele au de lucru. Toţi ne facem că avem de lucru.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

„Confruntarea cu propriile prejudecăți"

interviu cu Gianina CĂRBUNARIU

***20/20** e un spectacol de teatru special. E un pseudo-documentar, un docufiction scenic despre violenţele interetnice din 1990, de la Tîrgu-Mureş. Gianina Cărbunariu a creat acest spectacol pornind de la poveştile (reale) ale locuitorilor acestui oraş multicultural, la 20 de ani după acel episod care a marcat istoria recentă a României.*

Cum v-aţi hotărît să faceţi un spectacol de teatru despre conflictele interetnice din martie 1990?

Ca autor, sînt unele subiecte pe care le alegi, sînt altele care te aleg sau care devin spectacole în urma unor întîlniri: acum patru ani, l-am cunoscut pe Aba Sebestyén, directorul teatrului independent Studio Yorick din Tîrgu-Mureş. Mi-a propus să facem împreună un spectacol pe un text de-al meu. Nu mi s-a părut interesant să îi propun un text deja scris, ci un text care să se nască din întîlnirea mea cu oraşul în care urma să lucrez. Prima temă care mi-a venit în minte a fost cea legată de conflictele interetnice din martie '90. La Revoluţie, aveam 11-12 ani şi ţin minte că mă uitam la televizor, vedeam acele imagini foarte violente (Timişoara, împuşcarea cuplului Ceauşescu, mineriadele, momentul Tîrgu-Mureş), însă nu înţelegeam absolut nimic. Hotărîrea de a face un spectacol pe aceasta temă a venit tocmai din faptul că aceste momente mi-au rămas în minte: violenţe neclare, amestecate. Primul impuls a fost acesta: să mă apropii de ceva neînţeles.

Cum v-aţi documentat despre acest moment din istoria recentă?

Echipa care a lucrat la spectacol a fost formată din cinci actori români din Bucureşti şi din cinci actori maghiari din Tîrgu-Mureş, plus un artist vizual român, un asistent de regie maghiar (Kinga Boros) şi eu, ca regizor-dramaturg. Documentarea a însemnat aproape 70 de interviuri cu oameni din Tîrgu-Mureş şi din satele învecinate, cu maghiari şi români, cu persoane care au participat direct la conflictele din stradă, dar şi cu tineri născuţi după '90, cu personaje de primplan din acea perioadă, dar mai ales cu oameni obişnuiţi, locuitorii oraşului. Nu ne-a interesat să facem un spectacol-documentar în care să încercăm să reproducem fragmente din eveniment, ci o ficţiune inspirată din întîlnirea noastră cu multiplele poveşti spuse din perspectiva prezentului. Dincolo de interviuri, faptul că am stat în Tîrgu-Mureş două luni de zile, cît am lucrat la proiect, a însemnat o apropiere de această lume. Într-un fel, procesul de documentare a însemnat, pe de o parte, apropierea noastră, a celor veniţi din Bucureşti, de temă şi, pe de altă parte, o distanţare a actorilor maghiari de acel moment violent pe care l-au trăit sau despre care ştiau din povestirile părinţilor.

Cum reacţionează tinerii care văd acest spectacol? Ce înţeleg cei care nu ştiu nimic despre asta?

Am avut public de toate vîrstele, inclusiv public format din oameni care nu obişnuiesc să vină la teatru, dar care au fost interesaţi de temă. Dacă partea întîi a spectacolului era ficţiunea noastră (spectacolul), partea a doua însemna discuţiile cu publicul. Au fost foarte mulţi elevi şi studenţi, poate şi pentru că, în timpul interviurilor, am încercat să vorbim cu tineri din ambele etnii, să încercăm să înţelegem felul în care părinţii şi bunicii au transmis experienţa evenimentului trăit. Discuţiile au oferit un cadru relaxat, în care fiecare participant a putut interveni. Ce am remarcat este faptul că tinerii de ambele etnii spuneau că, la şcoală, acest moment din istoria recentă nu este abordat.

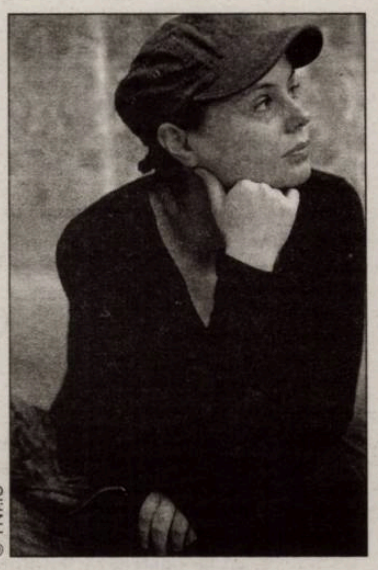
© FNT.ro

Cum vă explicaţi, acum, acele violenţe?

Nu am găsit explicaţii şi, foarte interesant, majoritatea celor cu care am vorbit ne-au spus că nu credeau că aşa ceva s-ar putea întîmpla în oraşul lor, că prietenii de-o viaţă au fost distruse de acel moment. Cred că există situaţii în care politicul foloseşte „diferenţa" (de etnie, de statut social, de educaţie etc.) pentru a distrage atenţia de la lucruri mult mai importante. Cînd este afirmată într-un mod radical „diferenţa" şi sînt estompate lucrurile care ne unesc sau care ne-ar putea uni, cînd nu mai avem distanţă, ironie şi autoironie, există întotdeauna riscul răbufnirii unor astfel de violenţe.

Care a fost atitudinea dramaturgului/regizorului în timpul procesului de „fabricare" a spectacolului?

Am încercat să-mi confrunt propriile prejudecăţi şi amintiri cu acea realitate de care am încercat să mă apropii. Spectacolul este traducerea scenică a acestei întîlniri.

a consemnat Matei MARTIN

Ionuț CODREANU

Politicienii și jurnaliștii au agenda mică

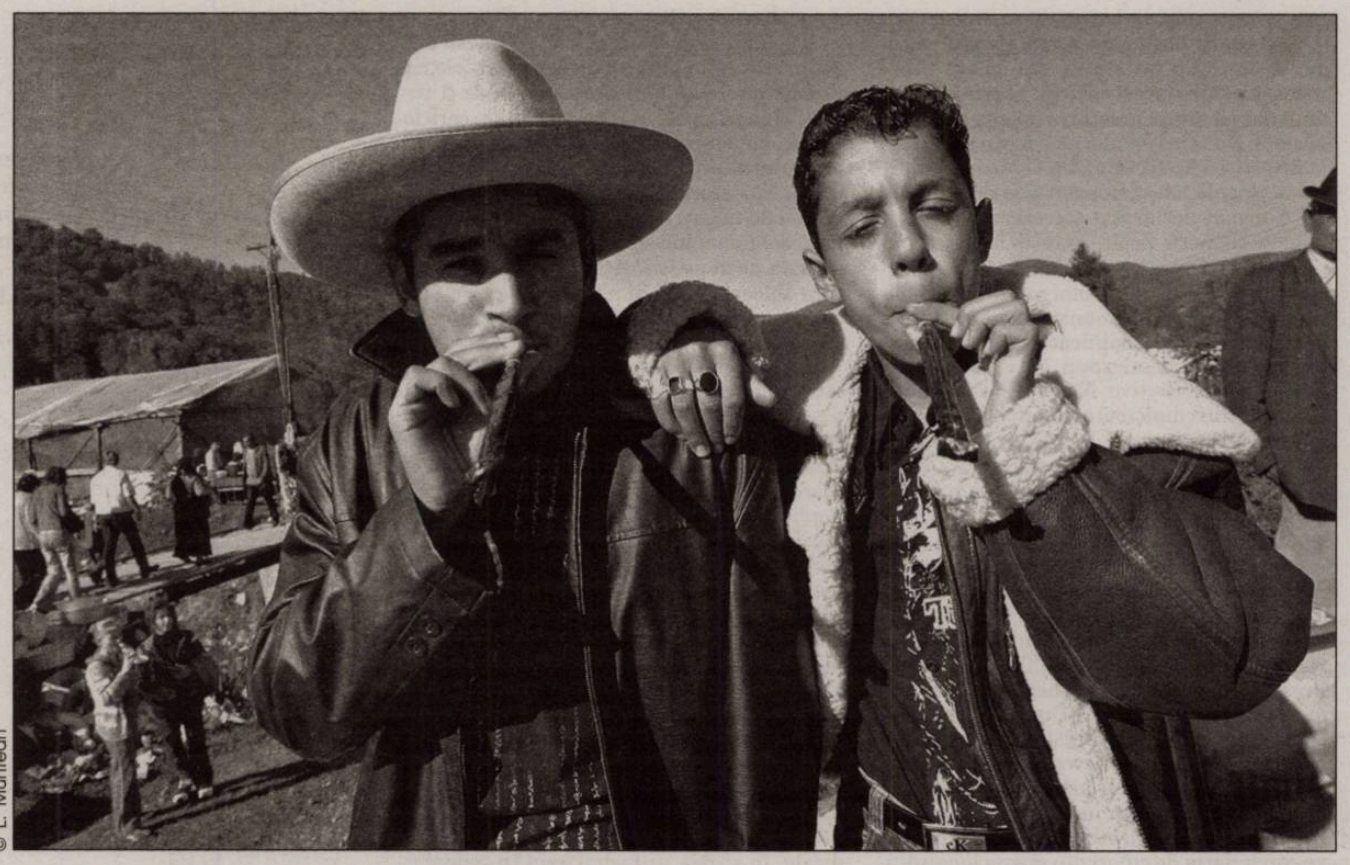
© L. Muntean

Sistemul şi emanaţii săi habar nu au ce mai fac şi cine mai sînt cetăţenii României de azi. A reconfirmat-o premierul României, pe 19 martie 2013, la postul BBC, cînd i-a indicat pe romii noştri ca principal factor de risc pentru sistemul de securitate socială din Marea Britanie. Curat simptom de hipogonadism instituţional. Oboseală, iritabilitate sau lipsă de concentrare? Ce-i mînă în lupta declaraţiilor publice şi oficiale?

Cînd vine vorba de romi, politicienii şi jurnaliştii arată cît de subdezvoltate le sînt gonadele. Dar asta nu-i împiedică să comunice tabloid şi senzaţionalist. Iar romii, în ciuda pauperităţii generalizate, hrănesc numeroase guri de politicieni şi jurnalişti din ţara asta. Dacă eşti politician şi nu ai program, dai vina pe romi, pensionari, persoane cu dizabilităţi sau mămici. Dacă eşti jurnalist şi nu ai reuşit să cuprinzi întregul tablou instituţional şi social, dai vina tot pe romi şi ceilalţi năpăstuiţi. Iar dintre toate păturile de năpăstuiţi, romii sînt cel mai uşor de arătat cu degetul şi învinuiţi de eşecul progresului naţional. Pentru că, nu-i aşa, toţi am fost bătuţi de romi cînd eram mici, dar toţi avem cîte un prieten rom. Care e OK!

După anii 2000, presa şi politicul au avut, prin diferite mecanisme, cam aceeaşi agendă. Un punct important de pe agendă a fost legat de situaţia etniei rome, în sensul demonizării şi decontării unor eşecuri instituţionale legate de convieţuire şi securitate societală. Pînă să aderăm oficial la Uniunea Europeană, conform relatărilor din presă, romul din România era un găinar şi un scandalagiu notoriu. Monitorizările noastre de presă (disponibile pe site-ul activewatch.ro) arătau clar o tendinţă perversă a jurnaliştilor de a sublinia că hoaţa nu era doar hoaţă. Era o pirandă şi avea cîţiva puradei.

Lucrurile au luat o turnură şi mai ciudată, imediat ce România a devenit membră a Uniunii Europene. Cazul Mailat din 2008 a fost judecat de presa din România înainte ca justiţia din Italia să se pronunţe. Jurnaliştii de la Bucureşti, abonaţi la o singură sursă de ştiri din Italia, renumită pentru derapaje facistoide, au sugerat dihotomia român-ţigan. Iar publicul europoid din România a răspuns favorabil. Pentru toată lumea, era evident că un posibil criminal din România, încă nejudecat, nu putea fi decît „ţigan". În nici un caz român elevat şi cu respect pentru valorile democraţiei. Şi bulgărele de zăpadă a crescut exponenţial, pentru că şi arena publică de dezbatere şi-a schimbat coordonatele. Dezbaterea virtuală, sub formă de comentarii online protejate de anonimat, a început să-şi arate găunoşenia. Publicul consumator de presă online a devenit tot mai agresiv. Ethosul naţional urlă şi astăzi în subsolul articolelor electronice, în timp ce paradigma „rom-ţigan *vs* român" consumă multe energii şi biţi.

În urmă cu doi ani, am realizat două studii de caz în presa electronică, unul privind iniţiativa 668/1.09.2010 (cunoscută drept „Iniţiativa Prigoană", de înlocuire a denumirii oficiale de „rom" cu „ţigan") şi altul privind mediatizarea fenomenului cerşetoriei în mass-media româneşti. Online-ul românesc a spumegat imnuri naţionaliste şi fasciste, orbit de ură virtuală. Practic, o parte dintre cetăţenii digitalizaţi ai ţării au juisat la unison pentru o delimitare semantică netă de o etnie constituantă, fără să caute cauzele unor fenomene sociale indezirabile într-o democraţie sănătoasă. Filmul urii virtuale rula nestingherit şi nemoderat, în timp ce politicienii români invocau responsabilitatea comună a statelor membre în procesul de integrare a romilor, în timp ce locuitorii ţării erau supuşi la măsuri de austeritate greu de tolerat. Se pare că o executare silită de către bancă era mai uşor de gestionat în Berceni decît alterarea imaginii de către „cerşetorii ţigani" de la Berlin.

Fără pretenţii de *political corectness* şi respectînd dreptul fiecărui individ de a-şi organiza viaţa în funcţie de propriile valori şi percepţii, lansăm, totuşi, cîteva întrebări retorice. Romii din România sînt needucaţi pentru că au predispoziţie genetică sau culturală, ori pentru că, după doi ani de camere de supraveghere la examenul naţional de Bacalaureat, rata de admitere este de 50% pentru toţi absolvenţii de clasa a XII-a? Romii din România sînt infractori din fire pentru că „aşa sînt ei", sau pentru că Poliţia Română încă nu a dat de urma a 2339 de persoane (conform statisticilor oferite de Poliţia Română pe site-ul oficial) suspectate de crime, jafuri, înşelăciune sau trafic de fiinţe umane? Unii romii din România sînt nesimţiţi de bogaţi şi aroganţi pentru că „le place aurul" sau pentru că statul român găzduieşte în Guvern şi în Parlamentul naţional indivizi care nu-şi pot justifica averile şi interesele?

Traiul în România e complex, greu şi arbitrar. Păcat că nu vedem pădurea din cauza unor aparate reproducătoare mici, din politică şi presă. Pentru că, da, principalul simptom al hipogodanismului este chiar subdezvoltarea aparatului reproducător extern. Aşadar, pierderea raţiunii şi a rezonabilităţii este, oarecum, explicabilă.

Dintre toate păturile de năpăstuiţi, romii sînt cel mai uşor de arătat cu degetul şi învinuiţi de eşecul progresului naţional.

***Ionuț Codreanu** este coordonator de proiecte de cercetare media la Active Watch.*

Discriminarea la control

În anul 2011, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării a înregistrat 465 de petiţii, un total care este foarte apropiat de cel din anul anterior (478 de petiţii). În anul 2011, constatăm că se păstrează tendinţa evolutivă din anii anteriori, neînregistrîndu-se aspecte deosebite faţă de ultimii ani. Astfel, după cristalizarea competenţelor instituţiei, maximele anuale ale petiţiilor s-au stabilizat în marja cuantumului de 400-500. Maximele de 836-837 de petiţii – înregistrate în anul 2007, respectiv 2008 – nu au mai fost atinse. Totuşi, numărul total al petiţiilor, aproximativ constant, relevă faptul că sînt persistente anumite probleme la nivelul societăţii, identificate de cei care s-au adresat CNCD ca fiind inechităţi.

■ Se observă că, în ultimii trei ani de activitate CNCD, pentru cîteva criterii se înregistrează o dinamică. Astfel, în 2011, pentru petiţiile în relaţie cu criteriul „orientare sexuală" s-au primit dublul petiţiilor de anul trecut (în număr relativ nu se înregistrează o creştere spectaculoasă: 1,72% în anul 2011, faţă de 0,84% în anul 2010). Această creştere sensibilă a petiţiilor pentru acest criteriu se poate explica printr-o mai mare vizibilitate a politicilor publice desfăşurate în anul 2011. Pentru petiţiile corespondente criteriului „convingeri" se poate constata o diminuare constantă în ultimii trei ani (2,46%, 0,84%, 0,43% în 2011).

■ Şi pentru petiţiile primite în relaţie cu criteriul „categorie defavorizată" se constată o evoluţie crescătoare, atît din punct de vedere procentual, precum şi în număr absolut. Acest fapt poate să-şi găsească explicaţia şi în faptul că, în ultimii ani, pe fondul crizei economice, situaţiile identificate de diferite persoane şi prezentate la CNCD spre soluţionare s-au aflat – cel puţin în percepţia acestora – în corelaţie cu discriminarea.

■ În situaţia petiţiilor înregistrate pentru celelalte criterii prevăzute de legislaţie se remarcă o constanţă atît din punct de vedere procentual, precum şi la nivel de număr absolut. Se poate vorbi, astfel, de o persistenţă a problematicii discriminării la nivelul societăţii.

■ Se constată faptul că în totalul petiţiilor primite în anul 2011 se regăsesc aproape toate criteriile de discriminare (excepţie criteriul „rasă", petiţii care se pot cumula la criteriul „etnie"). La nivelul tuturor anilor, de la începutul activităţii instituţiei, se păstrează prezenţa petiţiilor pentru majoritatea criteriilor prevăzute de legislaţie.

(Din Raportul de activitate pe anul 2011 *al Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării)*

Ioana AVĂDANI

Despre ură – fără ură și părtinire

Am de scris un studiu despre *hate speech* în România. Este un studiu regional, are o metodologie comună pentru toți autorii. Citesc pașii și criteriile, și rămîn cu senzația aceea pe care o ai cînd ți-e sete, dar paharul din care bei e prea mic: o lipsă pe care o resimți în creier mai degrabă decît în stomac. Este o metodologie riguroasă, dar care nu mă conduce unde trebuie. Nu mă lasă să cuprind tot ce, în România, apare azi ca „discurs al urii".

Este România altfel? O întrebare pe care mi-o pun adesea și la care mă încăpățînez să răspund negativ. Am urmărit, în timp, faliile de sciziune din discursul public românesc. Pe marginile acestor falii crește, de regulă, intoleranța, discriminarea, ura. Tensiunea socială își găsește întotdeauna un paratrăsnet. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au fost „jidanii". Au urmat „burjuii" și „chiaburii". Eram copil cînd s-a produs organizarea administrativ-teritorială „pe județe" – dar chiar și așa, am perceput tensiunea mută a desființării Regiunii Autonome Maghiare Mureș, „pentru că ungurii vor Ardealul". Anii '90 au dus la dezlănțuiri anti-maghiare fățișe și violente. Intrarea UDMR la guvernare a atenuat oarecum această temă, astfel încît romii au devenit, în scurt timp, paratrăsnetul urii național(ist)e. Discursul anti-romi a fost împins de o anumită corectitudine politică (mai degrabă mimată decît asumată) în subsolul forumurilor și comentariilor din publicațiile online. Ceea ce a lăsat loc în spațiul public deschis unor noi teme cu noi ținte ale urii: comunitatea LGBT, „anti-religioșii" care vor scoaterea icoanelor din școli, învățămînt neconfesional și limitarea sprijinului de stat pentru biserică (în principal pentru BOR).

Dar a venit, apoi, vara lui 2012, în care parcă „ne-am dezbrăcat de caracter" și s-a dat liber la ură pe toate canalele. Se suprapun, de atunci, toate temele urilor noastre: îi detestăm pe unguri și le fluturăm bentițe tricolore pe sub nas, îi detestăm pe romi (cu atît mai mult cu cît brandul lor negativ este mai puternic decît al-celor-mai-viteji-și-drepți-dintre-ale-tracilor care sîntem), îi urîm de moarte pe burjuii cu salarii mai mari de 1000 de euro pe lună, îi cotropim, sub nasul autorităților, pe cei care vor să vadă un film (artistic!) cu gay, aducîndu-i pe calea dreptății cu imnuri religioase, și îi stuchim cu apă sfințită pe cei care cer statului să dea seama de milioanele de euro din bani publici care au luat calea Bisericii. O cacofonie a urii ne împodobește grotesc sfera publică și ne isterizează *a priori*. Nervoși să fim, vom găsi noi pe cineva vinovat de asta!

Am susținut dintotdeauna primatul gîndirii critice individuale asupra influenței (sau a „manipulării" mass-media). Am considerat dintotdeauna că bătălia noastră majoră trebuie dusă nu pentru reglementarea mass-media, ci pentru educarea unui public care să accepte sau să respingă cu mintea lui ceea ce i se oferă ca produs mediatic. Am considerat că un om deștept bate orice mijloc ticălos de informare. Dar nu pot trece sub tăcere rolul televiziunilor în acest cor al urii dezlănțuite. Vorbesc la plural, pentru că vorbirea cu spume la gură a devenit deja un stil, nu mai este apanajul unor realizatori care pot fi „nimiciți" (adică reduși la dimensiunile lor naturale) prin ignoranță. Nici nu mai contează dacă *asculți* ce se spune la televizor. Este suficient să *auzi* – și tonul agresiv, vocile răstite, sunetele dramatizante te pun deja în dispoziția „luptă sau fugi".

Studiile arată că televiziunea are un impact mai degrabă limitat asupra formării propriilor opinii. Opinia ți-o formezi în baza experiențelor personale – și dacă o duci rău, nu va reuși nici o televiziune din lume să te convingă că, de fapt, ți-e bine, dar doar ți se pare că ți-e rău. Televiziunea este, însă, influentă atunci cînd îți transmite opinia celorlalți. Poți fi convins că majoritatea *crede* într-un anume fel. Iar ceea ce ne transmit televiziunile românești de un an încoace este imaginea unei țări furibunde, cu mîna pe custură, gata să sară la bătaie. Pentru? Asta deja nu mai contează, căci fiecare și le știe pe ale lui...

Ceea ce agravează, în opinia mea, mecanismul, este atitudinea românului față de talk-show. Talk-show-ul este o producție de succes: e ieftin (niște oameni într-un studio, unii vin pe gratis, alții plătesc ei să apară), umple timp de emisie – pentru care altfel ar trebui să lucrezi din greu, ca jurnalist – și, cu animație corespunzătoare (că de moderare arareori poate fi vorba), poate oferi chiar „show". Unul dintre acestea, ca pe la noi, cu răcnete și invective, ceară în urechi și detalii intime. Telespectatorul privește astfel de producții ca „divertisment": nu contează tema, nu contează „tezele", ci doar satisfacția imediată a lui „bine i-a zis-o!" sau *(au contraire)* „un dobitoc!" Căci, dacă e divertisment, nu cauți informație, ci emoție. Și din aceasta oferă televiziunile noastre din plin. Telespectatorul se umple de trăire și caută, cu predilecție – și cu totul justificat –, locurile în care propriile-i opinii se găsesc confirmate și consolidate de „majoritatea virtuală". Din mijloace de informare, cele mai multe dintre televiziunile românești s-au transformat în stimulatoare de umori. De scîrbă. De ură. Și așa, am ajuns să ne detestăm fiecare pe fiecare, fără a putea explica exact pentru ce.

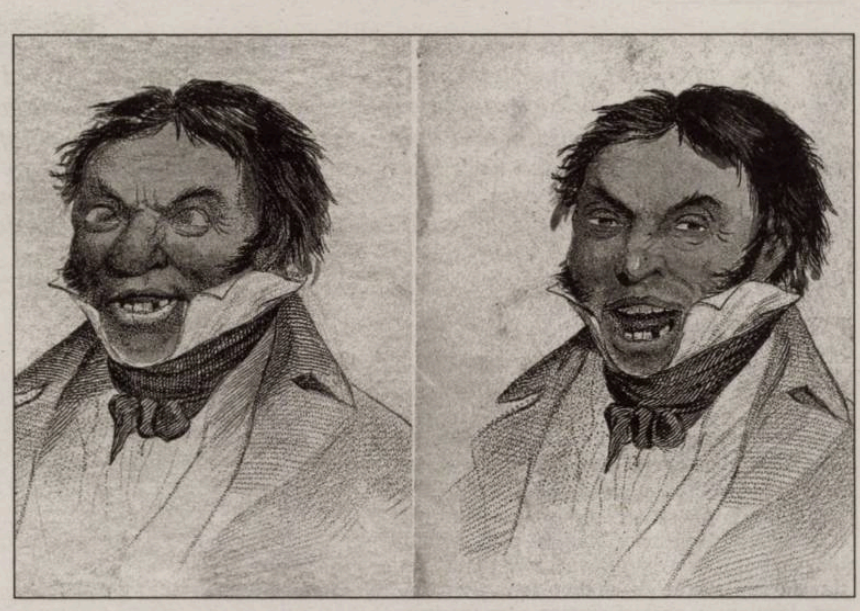

Telespectatorul se umple de trăire și caută cu predilecție – și cu totul justificat – locurile în care propriile-i opinii se găsesc confirmate și consolidate de „majoritatea virtuală".

Este România structural altfel decît restul lumii? Mă încăpățînez să răspund negativ, de teamă. De teama că, în momentul în care am accepta, mioritic, că „așa sîntem noi", toate zăgazurile s-ar rupe. Că ne-am bucura să ne complacem în metehnele noastre actuale, dîndu-le patină istorică, înnobilîndu-le la grad de „cultură", revendicîndu-ne de la propriile greșeli și băltind, fericși și neînțeleși, în ele, cu drag de ura noastră cea de toate zilele.

***Ioana Avădani** este director executiv al Centrului pentru Jurnalism Independent.*

Top 5: Cei mai detestați intelectuali publici din România

Fac furori și stîrnesc pasiuni. Cărțile lor au succes, sînt autorii celor mai citite și mai comentate articole pe site-uri și prin gazete. Pe cît sînt de iubiți, pe atît sînt de urîți. Orice intervenție publică e sancționată de zeci, sute de comentarii aberante. Reproșurile sînt cam aceleași. Printre expresiile din repertoriul celor care îi detestă și îi citesc cu sfințenie se numără: „băi, băsistule", „băi, plagiatorule", „băi, moralistule". Ura se bazează pe clișee. Iată-le:

Horia-Roman PATAPIEVICI

Pentru că a scris *Politice*, o carte antiromânească; pentru că afirmă și susține valorile culturii europene, antiromânești, și acestea; pentru că poartă papion; pentru că e Horia-Roman Patapievici.

Vladimir TISMĂNEANU

Pentru că a fost șeful Comisiei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România – deci „băsist"; pentru că e profesor de Științe Politice în Statele Unite și ne explică nouă cum e cu democrația; pentru că critică România pe banii statului.

Andrei PLEȘU

Pentru că a plagiat titlul *Minima moralia* după Adorno; pentru că a participat la faza aia cu „meditația transcedentală" (sic!); pentru că a scris un memoriu adresat lui Ceaușescu; pentru că a fost ministru de prea multe ori; pentru că e filogerman – deci nazist; pentru că e intelectualul lui Băsescu.

Mircea CĂRTĂRESCU

Pentru că scrie chestii porno; pentru că scrie cărți prea grele; pentru că scrie cărți prea lungi; pentru că scrie, în general; pentru că, în ciuda faptului că scrie chestii porno, prea grele și prea lungi, are succes în Occident; pentru că a fost la prea multe tîrguri de carte; pentru că n-a fost la Salonul de carte de la Paris.

Gabriel LIICEANU

Pentru că e moralist; pentru că e directorul unei edituri prestigioase; pentru că l-a plagiat pe Heidegger; pentru că n-are șapcă; pentru că e mereu încruntat. (**M. M.**)

Andreea MIHALCEA

Ipostaze ale urii

Numitorul comun al documentarelor prezentate anul acesta în secţiunea „Ura dăunează grav sănătăţii" în cadrul Festivalului „One World Romania" este, într-o formă sau alta, expunerea unei grave şi dificil de gestionat lipse de măsură în dialogul şi în interacţiunea socială. Fie că oferă căi de acces în intimitatea unor victime sau a unor opresori, puse în acelaşi sistem, cele patru documentare discutate mai jos tratează intoleranţa şi efectele ei drept ipostaze ale urii în diferite contexte socioculturale.

Oamenii cumsecade şi intoleranţa

Având ca punct de pornire observarea unei comunităţi din cartierul Janov al unui oraş minier din Cehia, Radovan Síbrt construieşte, în *On Decency* (Cehia, 2012), un discurs cinematografic despre ramificarea în acest spaţiu a unui tip de atitudine resentimentară, tradusă în termeni de încălcare a drepturilor omului, prin xenofobie. Comunitatea este formată, în principal, din bărbaţi şi femei de vîrsta a doua şi a treia, care locuiesc în acelaşi cartier, care frecventează acelaşi pub, care se salută dimineaţa cînd îşi plimbă animalele de companie prin parcarea ce desparte un bloc comunistoid de altul, sau, altfel spus, în cuvintele unuia dintre ei, din „oamenii cumsecade, [care] nu fac gălăgie noaptea, îşi plătesc întreţinerea, nu se înglodează în datorii şi nu prejudiciază proprietatea publică; [oameni cărora] le pasă de bănci, ghivece, borduri, trotuare, balcoane şi lucruri de felul ăsta."

Puţin cîte puţin, aceşti oameni cumsecade încep să scoată la iveală o îngrijorare comună: prezenţa tot mai pregnantă în cartierul lor a imigranţilor ţigani, vietnamezi, slovaci sau români. Cînd aparatul de filmat este prezent în încăpere, aceştia adoptă poziţia unora aduşi în boxa martorilor să depună mărturie împotriva celor care, împărţind acelaşi spaţiu cu ei, le invadează un cotidian altminteri liniştit şi meticulos organizat. Capetele de acuzare: gălăgie, mizerie, indolenţă, şomaj, agresivitate. În subsidiar, din această imaginară boxă a martorilor, mai transpare ceva. Şi anume: livrarea acestor nemulţumiri pe un ton civilizat şi decent, ca şi cînd ranchiuna resimţită de aceştia ar fi o formă de legitimă apărare. *Setting*-ul cinematografic creat integrează aceste atitudini într-un univers diegetic, care frizează distopia. De la filtrele în tonuri pămîntii, în care este tratată imaginea, la arhitectura realist-socialistă, la aspectul provincial-sărăcăcios al barului şi al apartamentelor, la inserarea unor materiale video luate de camerele de supraveghere noaptea, de către poliţia locală (care semnalează orice fel de a merge suspect), acompaniate de muzică simfonică, Radovan Síbrt cartografiază o lume care viermuieşte de resentimente, în care oamenii aşa-zişi cumsecade sau decenţi se raportează la imigranţi (pe care nu îi vedem niciodată în film) ca la nişte intruşi vinovaţi *a priori*.

Xenofobia

Şi în documentarul lui Konstantinos Georgousis, *The Cleaners* (Marea Britanie-Grecia, 2012) sînt explorate mecanismele xenofobiei, intoleranţa luînd aici înfăţişarea naţionalismului politic. Purificatorii autoproclamaţi în cauză sînt membri ai partidului de extremă dreapta Zorii Aurii, partid care, la scurtă vreme de la filmare, a obţinut, în alegerile din vara lui 2012, 7% din voturi la nivel naţional şi 18 locuri în parlament. Pe fundalul crizei economice şi al creşterii ratei şomajului, partidul Zorii Aurii propune un program de guvernare axat pe îndepărtarea din Grecia a imigranţilor, consideraţi un soi de ţapi ispăşitori pentru mersul general prost al lucrurilor. Documentaristul îi surprinde pe cîţiva dintre membri în timp se aceştia se plimbă pe străzile din Atena, împărţind pliante cu mesaje propagandistice – de felul „Grecia pentru greci!" – sau luîndu-se agresiv la harţă cu imigranţii care se întîmplă să treacă pe lîngă ei. În discuţiile filmate apar frecvent, fără perdea, substraturi neonaziste vehemente, atît de flagrant antiumanitare, încît devine foarte dificil de înţeles cum de au fost votaţi oamenii aceştia ulterior. De un diletantism politic cras şi o retorică inconsistentă şi agresivă, membrii partidului transpar ca nişte monştri rizibili şi caricaturali. Difuzat la mai multe posturi de televiziune, documentarul a stîrnit atenţia unei investigaţii oficiale, despre care Georgousis nu crede că va avea urmări reale, în absenţa unei dezbateri sociale care să o însoţească, după cum a declarat pentru cotidianul *The Guardian* din 24 martie 2013.

„Ura este fiica fricii."

TERTULIAN

Homofobia

În 2010, un cotidian din Uganda, *Rolling Stone,* publică o listă de 100 de persoane despre care se ştie că fac parte din comunitatea LGBT, alături de fotografii cu aceştia şi adresele private. Subtitlul de pe copertă: „Spînzuraţi-i!" În *Call Me Kuchu* (Katherine Fairfax Wright, Malika Zouhali-Worrall, SUA, 2012) cele două regizoare documentează homofobia legitimată şi încurajată la nivel social-politic din Uganda, şi efectul patogen pe care îl are asupra puţinilor ugandezi care au curajul de a-şi declara deschis orientarea sexuală. În prezent, homosexualitatea este clasată ca infracţiune penală în Uganda, pedeapsa pentru practici homosexuale sau luarea la cunoştinţă şi tăinuirea lor fiind închisoarea, de la 7 la 14 ani. La această stare curentă se adaugă încercarea asiduă a unor parlamentari locali – susţinută de misionari evanghelişti americani – de a ratifica o nouă lege anti-homosexuală radicală, al cărei text original includea inclusiv pedeapsa cu moartea pentru homosexuali. *Call Me Kuchu* urmăreşte cîţiva activişti LGBT care încearcă mai întîi să-şi creeze şi abia apoi să-şi protejeze nu numai dreptul de exprimare, dar şi cel la libertate (fizică), în mijlocul acestei stări de teroare generalizată, îndreptată împotriva lor de către lideri politici şi religioşi, dar şi de oamenii de rînd. David Kato – primul homosexual ugandez declarat şi activist gay –, alături de prieteni – cei mai mulţi dintre ei de asemenea militanţi pentru drepturile LGBT –, intentează un proces cotidianului amintit mai sus, proces pe care îl şi cîştigă. Unul dintre cei mai vocali activişti, semnalînd în repetate rînduri cazuri de abuz şi discriminare a homosexualilor în plenul unor adunări sub cupola ONU, David este ucis în mijlocul filmărilor, reîntărind impresia publică despre cum homofobia de astăzi din Uganda se manifestă ca o adevărată vînătoare umană. Katherine Fairfax Wright şi Malika Zouhali-Worrall prezintă, în paralel cu desfăşurarea procesului împotriva cotidianului *Rolling Stone,* felul în care lesbienele şi homosexualii sînt forţaţi să-şi schimbe constant domiciliul, din motive de siguranţă, şi diverse adunări festive pe care aceştia le organizează în cadru restrîns, conferind pe ecran membrilor comunităţii gay identităţi pentru care, în viaţa reală din Uganda, sînt nevoiţi să lupte pentru a şi le afirma.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Crima

Oamenii cumsecade din *On Decency* sînt judecaţi, „purificatorii" din *The Cleaners* sînt demascaţi şi judecaţi, minoritatea LGBT din *Call Me Kuchu* este susţinută – de către regizorii din spatele fiecărui documentar în parte. Joshua Oppenheimer, pe de altă parte, acordă, în *The Act of Killing* (Danemerca-Norvegia-Marea Britanie, 2012), libertatea unor criminali de a-şi construi singuri „personajele", de a alege cum vor să apară şi să fie percepuţi pe ecran.

Contextul socio-istoric: în 1965, guvernul din Indonezia este răsturnat, în urma unei lovituri militare, iar oponenţii noului regim sînt eliminaţi, sub motivul adeziunii la comunism. Peste un milion de oameni au fost ucişi în Indonezia cu ajutorul trupelor paramilitare şi al gangsterilor, crimele nefiind niciodată sancţionate legal sau public. Ba mai mult, cei vinovaţi sau afiliaţi crimelor se bucură, în prezent, de poziţii publice sau politice influente, iar genocidul din anii '60 este socotit, la nivel oficial, un motiv de mîndrie naţională.

The Act of Killing gravitează, mai precis, în jurul *personei* acestor gangsteri şi asupra felului în care se raportează la trecut. Protagoniştii, Anwar Congo şi Herman Koto, trăiesc – la fel ca liderul actual al unei organizaţii paramilitare ce numără peste 3 milioane de membri – sub impresia că gangsterul este un om liber, nesancţionabil în instanţă, al cărui stil de viaţă trebuie să se ghideze după motto-ul *„Relax and Rolex"*. Anwar şi Herman au, în plus, particularitatea de a fi pasionaţi încă din tinereţe de filmele americane cu gangsteri şi de western-uri. O seară obişnuită în tinereţea lor presupunea mersul la cinema, uciderea cîtorva oameni peste drum de stradă (într-un birou special conceput pentru aşa ceva) şi o petrecere cu alcool, droguri şi voie bună. „Dansam şi rîdeam... Era ca şi cum omoram cu bucurie" – spune Anwar.

Grosso modo, cele două înţelesuri ale titlului – actul de a ucide – trasează şi cele două nivele primare ale filmului: mai întîi, prezentarea unor variaţiuni ale metodelor de crimă şi tortură folosite de cei doi şi, în al doilea rînd, filmarea acestor *reenactment*-uri, cu tot angrenajul de producţie adiacent. Anwar şi Herman merg pe platouri de filmare, joacă roluri de torţionari sau de victime, regizează ba scene de noir, ba de western, mizanscenează incendieri de sate cu ajutorului trupelor paramilitare, apar la televiziunea de stat în lumina de staruri locale, iar la sfîrşitul zilei, vizionează *rush*-urile. Întreprinderea aceasta bizaroidă de reconstituire a trecutului atinge culmi delirante: la un moment dat, Herman interpretează rolul unei zeiţe carnivore, care se înfruptă în mijlocul junglei din măruntaiele lui Anwar (decapitat), într-o notă *gore,* sau, în alt rînd, se joacă o scenă în faţa unei cascade, în care, pe o muzică înălţătoare, un „comunist" îi mulţumeşte lui Anwar – îmbrăcat ca un mare preot din Antichitate – pentru darul de a-l fi trimis în ceruri.

Cumva între parametrii unui proces de descompunere postmodernă, căpătăm acces nu numai la materializarea delirului din mintea acestor mafioţi, prin vizionarea secvenţelor concepute de ei în timp ce le filmează, dar şi la reacţiile lor din faţa televizorului pe care văd *rushes*-urile. Anwar şi Herman nu găsesc nimic degradant sau greşit din punct de vedere moral faţă de aberaţiile orchestrate, ci, luîndu-şi foarte în serios postúrile de cineaşti, cad în contemplare şi îşi examinează maniera de joc sau conceptul după care ar trebui montat materialul.

Actul de a ucide devine, în acest film, unul la fel ca oricare altul al existenţei, fără vreo dimensiune morală în ochii celor care l-au comis, dar cu un înalt potenţial cinematografic – dacă este să fie transformat într-un performance – şi al cărui unic dezavantaj este acela că, uneori, noaptea, criminalii sînt bîntuiţi de coşmaruri. Vorbind despre aceste coşmaruri, într-un rînd, şi ieşind din sfera nonşalanţei afişate în restul filmului, Anwar, stînd pe un ponton, adresează echipei de filmare o frază care surprinde cumva senzaţia înfiorătoare pe care ţi-o lasă întreg filmul, dar şi celelalte trei discutate mai sus, şi anume: „Pe întunericul ăsta, pare că sîntem la capătul lumii."

***Andreea Mihalcea** este critic de film. Scrie cronică cinematografică în revista* Film Menu.

Alexandru SOLOMON

Cu dragoste, despre ură în filmul documentar

Am auzit deseori că un documentarist trebuie să își iubească personajele, pentru ca filmul să fie bun și, mai ales, etic valabil. Acest frumos precept de corectitudine politică mi se pare, însă, fondat pe cîteva prezumții false. Mai întîi, nu e necesar să iubești pe cineva pentru a fi corect cu el. În al doilea rînd, a te situa întotdeauna *de partea celor buni* este o soluție facilă și reconfortantă, dar care mai degrabă disimulează problemele, pentru că refuză să îi privească pe *cei răi*. Știm cu toții că, în viața reală, pînă și cei mai buni se comportă – din cînd în cînd – rău. Ura este o pasiune care nu se întîlnește la animale, este strict omenească și merită toată atenția noastră.

În deschiderea Festivalului „One World Romania", am proiectat o selecție din cele mai *urîte* salve de ură găsite pe forumurile virtuale. Țintele lor – previzibile – erau romii, homosexualii, evreii, femeile sau dușmanii politici. Singura veste bună este că forumurile din străinătate sînt la fel de pline de excrețiile urii. Vestea proastă este că la noi, în ultimul an, ura parcă a ieșit mai des din spațiul virtual și a început să se manifeste mai slobod în lumea reală. (Startul a fost dat în ianuarie trecut, cînd am avut două mini-revoluții care se detestau reciproc, de o parte și de alta a bulevardului principal din București.) De aceea, am hotărît să dedicăm urii un capitol central în programul festivalului.

Am mai spus noi că filmul de ură merită un loc în nomenclatorul genurilor cinematografice, ca și filmul de dragoste. Și nu este vorba despre filmul care incită la ură, din care cel mai recent exemplu este viralul *Viața lui Mahomed*. Vorbesc de filmul care încearcă să priceapă cum a fost și este posibil ca oamenii să se arunce unii asupra altora mînați de ură, ca vecinii să se ucidă între ei, în timp ce majoritatea privește nepăsătoare de pe margine. Or, pentru a înțelege mecanismele urii, filmele respective trebuie să acorde spațiu victimelor – atîtea cîte au supraviețuit – dar, mai ales, asasinilor.

„În filmul documentar există o tradiție a poveștilor despre victime. Deseori, spunem aceste povești de pe o poziție paternalistă, sau, și mai des, din egoism, pentru a ne dovedi că sîntem solidari cu victimele. De fapt, Josh – mi-a spus monteurul principal al filmului, și de aceea l-am și cooptat în echipă –, e foarte stimulator să vezi un film despre răufăcători, pentru că și noi sîntem mai aproape de aceștia decît de victime. Cu toții." Am citat dintr-un interviu cu Josh Oppenheimer, regizorul filmului *The Act of Killing*, ai cărui actori principali sînt cîțiva dintre cei care au înfăptuit masacrele din Indonezia anilor 1965-1966 (un milion de victime). Oppenheimer a petrecut ani de zile în compania acestor asasini, care se lăudau cu crimele lor, au fost tovarășii lui de viață și de muncă. S-a folosit de ei, i-a păcălit, nu i-a acuzat niciodată frontal – spun cei care-l condamnă pe regizor. I-a confruntat însă permanent cu trecutul lor, aș zice eu, și, mai ales, a arătat cum este posibil ca societatea de astăzi să îi prețuiască și să se teamă de ei. Desigur, bigoții vor fi dezamăgiți: nu ieși de la filmul lui Oppenheimer urîndu-i pe protagoniști. Ieși, într-adevăr, speriat, pentru că simți cît de asemănători sînt cu noi, ceilalți.

Cînd am filmat *Marele jaf comunist*, am colaborat și eu cu tot felul de oameni care făcuseră rău, mai demult, în anii '50. Am avut aceeași senzație: asistam fascinat la un performance al trecutului, o mizanscenă regizată de memoria lor – din care conceptele de bine și rău erau absente. Nu i-am urît, îi ascultam cu enormă curiozitate. Ei, în schimb, continuau să își disprețuiască și să își urască victimele. Am regăsit aceste senzații și în fața securistului din *Război pe calea undelor*, și în fața mogulilor din *Kapitalism. Rețeta noastră secretă*... Nu fac nici un fel de comparații între faptele acestor personaje. Dar, dincolo de orice, sînt cu toții *performeri* dotați cu un anume farmec. Un farmec înspăimîntător.

Asistam fascinat la un performance al trecutului, o mizanscenă regizată de memoria lor – din care conceptele de bine și rău erau absente.

Într-un singur fel, relația cu oamenii din filmul tău poate fi asimilată cu una amoroasă. Treptat, și ea devine obsesională, se alimentează singură *în afara realității* și crește, cu ajutorul imaginației, în jurul cîtorva trăsături ale subiectului, dar mai ales în jurul unor așteptări ale îndrăgostitului. Cam atît, însă: documentaristul trebuie să își facă filmul *lui*, nu poate să-și piardă capul pentru personajul din cadru, întrucît, astfel, își va pierde și filmul.

Imagine din Shoah *de Claude Lanzmann*

S-a spus despre *The Act of Killing* că seamănă cu un alt film celebru, despre un alt genocid: *Shoah* de Claude Lanzmann, pe care l-am programat în deschiderea festivalului nostru. Dar, spre deosebire de Oppenheimer, Lanzmann este un realizator mult mai „neiertător" cu personajele lui – atît cu victimele, cît și cu asasinii. Victimele sînt obligate să retrăiască coșmarul prin care au trecut. Este cunoscută secvența în care Abraham Bomba, frizerul de la Auschwitz care le tundea pe femei înainte ca acestea să intre în camera de gazare, îi cere voie regizorului *să nu își mai amintească*. Cruzimea regizorului e atenuată doar de gestul său de compasiune: intră în cadru și îl ia pe după umeri pe martorul devastat – pentru a doua oară – de rememorarea atrocităților. În ceea ce-i privește pe răufăcători, Lanzmann descrie foarte bine cum îi urăște. Citez dintr-un interviu publicat într-un număr de revistă psihanalitică dedicat urii *(Nouvelle Revue de Psychanalyse,* no. 33/1986, Paris):

„După interviul cu nazistul de la Treblinka, am plecat la München cu cameramanul meu, al cărui tată fusese omorît la Auschwitz. Nu înțelegea cum pot fi atît de amabil cu nazistul, cum am putut – de exemplu – să-l invit la masă. El l-ar fi ucis. Eu nu voiam să-l ucid așa. Mă simțeam foarte singur. Dar care era întrebarea dumneavoastră?

François Gantheret: Pot să o precizez, citîndu-vă: «Eu nu voiam să-l ucid așa.» Dar cum voiați să-l ucideți?

C. L.: Voiam să-l filmez. Să vorbească. Și să-l omor cu camera de luat vederi.

F. G.: Se poate face asta fără ură?

C. L.: Nu. Dar ura nu e suficientă. Ceea ce este important este precizia, detaliile. Eu n-am făcut un film idealist. Lipsesc marile întrebări și răspunsurile ideologice sau metafizice. Este un film de geograf, de topograf. Ura se manifestă în precizie."

Lanzmann descrie, sincer, cum se petrece această redirecționare a urii. Are loc un transfer de sentimente: de la personaje, prin documentarist, către cei care-i vor privi filmul. Pentru că nu își poate manifesta ura (sau dragostea, sau mila, sau disprețul) față de personajele lui, documentaristul este obligat să *își delege* sentimentele către spectator. Tot efortul lui se canalizează, obsesiv și tenace, în a arăta ceea ce simte față de acei oameni, fără a se arăta pe sine însuși. E și asta o formă de iubire.

Imagine din The Act of Killing *de Joshua Oppenheimer*

***Alexandru Solomon** este regizor de film documentar și producător. Este directorul Festivalului de Film Documentar „One World Romania".*

Vlad ODOBESCU

Un negru mînca o felie de pepene

despre rasism în America de azi

Am fost naiv să cred că, odată ce la Casa Albă a fost instalat şi reinstalat un preşedinte de culoare, disputele pe teme rasiale au fost depăşite în Statele Unite. Aveam impresia că-i o chestiune ce ţine de majorităţi, că, din momentul în care balanţa electorală s-a înclinat în felul ăsta, ura şi frica au început să se mute în arhive. De fapt, rasismul şi antirasismul au trecut în epoca rafinamentelor.

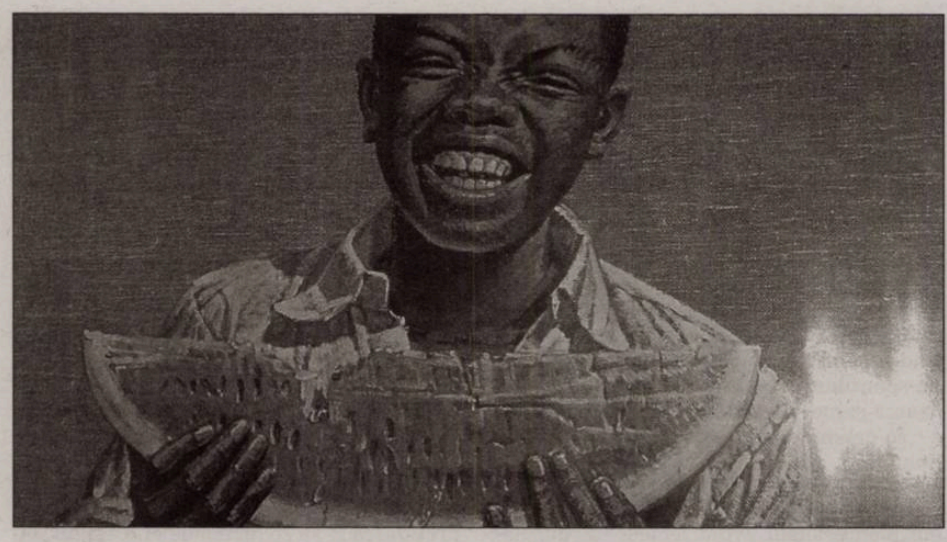

■ La un curs de jurnalism multimedia, sînt martor la o dispută deontologică pe marginea unei fotografii aparent banale: o fetiţă de culoare muşcă dintr-o felie de pepene roşu şi zîmbeşte. „Aţi publica aşa ceva sau nu?“ ne întreabă profesoara. Pentru un est-european, răspunsul e simplu, însă un student american stă o vreme pe gînduri, pentru că ştie şi contextul. Imaginea e un stereotip vechi de secole, potrivit căruia negrii se dau în vînt după pepene, un fruct al săracilor. Acum cîţiva ani, lansarea unei băuturi răcoritoare cu un desen asemănător pe cutie a creat destulă vîlvă. La o căutare pe Google, apar zeci de caricaturi şi reclame de la începutul secolului al XX-lea, în care afro-americanii ronţăie fericiţi felii gigantice. În trucaje foto recente, Barack Obama coboară din avionul prezidenţial cu un pepene la subsuoară, iar peste pajiştea din faţa Casei Albe e suprapusă o plantaţie în pîrg. „Cu timpul, pepenele a devenit un simbol al denigrării americanilor de culoare. A devenit parte a imaginii perpetuate de o cultură albă, care susţine mitul superiorităţii prin reprezentarea rasei inferioare sub chipul unui copil prostuţ şi leneş, interesat doar de plăceri stupide, cum ar fi o felie de pepene dulce“ – explica Keith Woods într-un articol publicat în Poynter.org.

Bun, dar dacă negrii chiar sînt înnebuniţi după pepeni, atunci de ce s-ar simţi jigniţi? Un studiu din 2001 al Centrului de Cercetări Economice al Departamentului de Agricultură (USDA) arăta că lucrurile nu stau tocmai aşa: deşi aceştia reprezentau 13% din totalul populaţiei, cetăţenii de culoare asigurau doar 11% din consumul de pepene din SUA. În comparaţie cu negrii, asiaticii şi hispanicii erau mult mai pofticioşi.

Unii explică cifrele prin teama afro-americanilor de a nu deveni subiect de glumă printre concetăţeni, prin teama de a nu întrupa stereotipul. „Ca toate stereotipurile rasiale şi etnice, însuşirile distructive ale acestuia s-au întins dincolo de simpla insultă. A dus la otrăvirea respectului de sine şi i-a determinat pe unii să evite orice gest care ar părea prea *negru*“ – mai preciza Keith Woods.

Cîţi ar fi văzut lucrurile astea într-o fotografie cu un copil care mănîncă o felie de pepene? Apropo, imaginea prezentată la curs a fost retrasă de site-ul care o publicase.

■ În agitaţia aeroportului din Boston aşteaptă un domn de culoare, într-o elegantă tunică neagră şi cu o cască Bluetooth la ureche. E cu mîinile la spate, lîngă un fotoliu suit pe un piedestal. Un bărbat alb se aşază, după un scurt schimb de cuvinte. Lustruitul unei perechi de pantofi costă 7 dolari, pentru bocanci preţul urcă la 9 dolari. În epoca tenişilor roşii asortaţi cu tableta, imaginea unui afro-american ce îngenunchează în faţa unui alb, alegîndu-şi periile şi cremele, pare din alt film. La puţin timp după ce s-a mutat în Boston, cel care avea să devină Malcolm X – unul dintre cei mai celebri activişti americani ai secolului trecut – a lustruit pantofi lîngă o sală de bal. În autobiografia sa, Malcolm X povesteşte că, la vremea aceea, meseria era considerată una de succes pentru un afro-american. Faptul că azi e cît se poate de ciudată imaginea unui negru ce munceşte de zor la luciul pantofilor unui alb arată distanţele pe care le-a parcurs America în cîteva decenii.

■ Massachusetts e un stat straniu, cînd vine vorba de rasism: a fost printre centrele mişcării abolitioniste şi continuă să fie considerat un model de liberalism (influenţa marilor universităţi din zonă e evidentă), însă are tresăriri inexplicabile.

„Primul precept al regelui e să ştie să suporte ura.“

SENECA

Bostonul rămîne un oraş destul de clar împărţit, iar asta se vede cel mai clar în subteran. În centrul oraşului se intersectează o linie de metrou portocalie – care coboară spre Roxbury şi Dorchester, cartierele sărace din sud – şi linia verde care continuă spre vest, în Brookline, un minioraş înţesat de restaurante şi cafenele dichisite. După o vreme, delimitarea rasială devine evidentă: pot fi număraţi pe degetele de la o mînă negrii care folosesc linia verde în direcţia Cleveland Circle, într-o seară obişnuită. Pe cealaltă linie, trenurile sînt pline de familii de culoare.

Cel puţin acum e linişte. În anii '60-'70, cînd şcolile americane au fost obligate – sub ameninţarea tăierilor de fonduri – să elimine segregarea, se ajunsese la confruntări de stradă. O fotografie realizată de Stanley Forman în aprilie 1975, în centrul Bostonului, cu un tînăr alb care se pregăteşte să lovească un negru cu un steag, a cîştigat premiul Pulitzer, dar a consolidat imaginea de oraş rasist pentru capitala statului Massachusetts.

■ Pe 16 iulie 2009, întors dintr-o călătorie în China, Henry Louis Gates, critic literar şi universitar la Harvard (Cambridge), n-a putut deschide uşa locuinţei. Cu ajutorul şoferului său, a încercat s-o forţeze. Un vecin a sunat la 911 şi a raportat o presupusă intrare prin efracţie. Sergentul de poliţie James Crowley a venit la faţa locului să vadă despre ce e vorba şi i-a cerut lui Gates să iasă. Acesta din urmă a replicat: „De ce? Pentru că sînt un negru în America?“ După o dispută verbală, Gates a fost arestat. Opt zile mai tîrziu, preşedintele Obama şi vicepreşedintele Biden i-au invitat pe profesor şi pe poliţist la o discuţie relaxată, numită mai tîrziu „The Beer Summit“.

Nici un poliţist de culoare n-a ajuns căpitan.

Casa Albă n-ar avea, însă, destulă bere pentru a rezolva toate situaţiile de acest fel. Cazuri în care poliţiştii să fie acuzaţi de rasism au tot fost în Boston şi-n împrejurimi. Iar dacă distribuţia rasială a ofiţerilor respectă proporţia în cadrul populaţiei (27% din cei 1453 de poliţişti sînt negri, potrivit cifrelor departamentului), lucrurile se complică atunci cînd vine vorba de promovare: nici un poliţist de culoare n-a ajuns căpitan.

Era nevoie de un simbol care să mobilizeze, iar poza în alb şi negru a sergentului Horatio J. Homer a picat la ţanc. Margaret Sullivan, arhivist al Poliţiei din Boston, a descoperit acum trei ani că Homer a devenit, în 1878, primul poliţist afro-american din oraş. Acum trei luni, în sala de şedinţe a noului sediu de poliţie din Roxbury a fost inaugurată o placă în memoria sa. Cînd vorbeşte despre propria ascensiune în poliţie, inspectorul adjunct Randall Halstead arată întruna spre portretul predecesorului său: „Totul se datorează acestui om.“ Halstead crede că e important ca oamenii să-l vadă pe Horatio J. Homer, să şi-l amintească şi să construiască.

■ Deşi a luat proporţii după ce un puşti alb a ucis 26 de persoane într-o şcoală din Newtown (Connecticut), discuţia despre o nouă reglementare a regimului armelor în Statele Unite a deviat într-o dispută despre rasism. Multe dintre familiile americane care şi-au pierdut copiii în schimburi de focuri şi care cer acum legi noi sînt de culoare, la fel – mulţi dintre tinerii care se aşază pe banca acuzaţilor în cazuri grave. O statistică din 2009 a Biroului de Justiţie arăta că proporţia bărbaţilor afro-americani aflaţi în penitenciare era de peste şase ori mai mare decît a albilor (4749 de bărbaţi negri la suta de mii de locuitori, în comparaţie cu 708 bărbaţi albi la suta de mii).

Mama unui băiat ucis în Boston îmi spunea că cei din National Rifle Association (NRA) – cea mai activă organizaţie pro-arme – sînt „albi furioşi“, cărora nu le pasă de felul în care se moare în cartierele sărace. Într-un discurs ţinut în faţa unor studenţi din Texas, actorul de culoare Danny Glover susţinea că faimosul *Second Amendment* e rasist: albii au avut nevoie de arme pentru a se apăra de minoritari, fie că erau sclavi negri sau nativi americani.

Preşedintele NRA, David Keene, a afirmat recent că lucrurile stau taman invers: de fapt, restricţionarea armelor ar fi o practică rasistă. „Dacă mergem înapoi în istorie, primul val de legi [de limitare a accesului la arme] a fost instituit după Războiul Civil, pentru a-i împiedica pe negri să se poată apăra singuri.“ Pentru că se temeau de eventuale revolte, unele state din sud au adoptat, într-o vreme, *„The Black Codes“*, care instituiau prevederi speciale cu privire la dreptul negrilor de a purta arme. Ce nu menţionează Keene e rolul înaintaşilor săi din NRA în introducerea acestor delimitări.

În fapt, ambele viziuni conţin un adevăr mai general: disputele cu privire la regimul armelor de foc ţin, într-o anumită măsură, de rasism şi de fricile care separă oamenii de secole.

Vlad Odobescu este jurnalist.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Cristian DUCU

Studenţii, profesorii şi dreptul de autor

Cînd am intrat eu la facultate, cu vreo 15 ani în urmă, mentalitatea comună în rîndul cadrelor didactice era că studentul este un „învăţăcel", adică o persoană care încă îşi caută o identitate intelectuală, care încă nu a deprins instrumentele specifice domeniului de specializare, care nu are cunoştinţele necesare pentru a emite puncte de vedere proprii sau pentru a formula teorii. Din nefericire, această mentalitate se păstrează în continuare, deşi tind să cred că există cel puţin 1% cazuri în care ea nu este justificată – fie pentru că există şi studenţi bine pregătiţi, fie pentru că unele cadre didactice mimează competenţa cu ajutorul statutului pe care îl deţin. Ce mă interesează pe mine acum nu este să resping o astfel de perspectivă – fiindcă nu poţi face primăvară cu o singură rîndunică, după cum spune Aristotel –, ci să subliniez că există un deficit de înţelegere a drepturilor de autor în cazul muncii studenţilor în perioada facultăţii, a masteratului şi a doctoratului.

Să începem cu un exemplu: la curs, un cadru didactic îşi expune punctul de vedere cu privire la un anumit subiect şi îşi invită studenţii să îl critice. În dezbaterea astfel iscată, o studentă formulează o critică extrem de bine fundamentată la adresa punctului de vedere emis de profesor şi îl determină pe acesta să-şi modifice radical poziţia. Profesorul nu va scrie un articol pe acest subiect, ci doar îşi schimbă notele de curs. În acest caz, există vreun drept de autor asupra criticii formulate de studenta respectivă? Sînt tentat să cred că nu, de vreme ce nu există un produs final bine definit, o producţie ştiinţifică în care să fie consemnate argumentele prezentate de ambele părţi: nici studenta, nici profesorul nu redactează un studiu.

Cu toate acestea, am putea admite că există o obligaţie din partea profesorului de a recunoaşte paternitatea criticii, în cazul în care aceasta este explicit formulată în noile note de curs. De ce să existe o astfel de obligaţie, de vreme ce studenta nu este decît „o studentă"?! În primul rînd, pentru că paternitatea unei idei şi dreptul de autor nu depind de statutul celui care a emis-o. Dacă nu am fi de acord cu această teză, atunci am fi constrînşi să admitem şi că profesorul nu deţine nici un fel de drept de autor asupra unei comunicări prezentate în cadrul unei conferinţe şi încă nepublicate. În al doilea rînd, deşi contextul pare să joace un rol important în evaluarea situaţiei ca atare, el nu prezintă nici o relevanţă atunci cînd vine vorba de recunoaşterea paternităţii unei idei. Altfel spus, nu contează dacă o idee a fost formulată în cadrul unui seminar, al unei conferinţe sau al unui workshop, ci ceea ce contează este forma pe care o îmbracă. Conform legii 8/1996, nu pot reclama dreptul de autor pentru o idee. Pentru a evita această capcană, putem asocia ideea unei soluţii tehnice, iar cel care descoperă soluţia tehnică deţine un drept de proprietate intelectuală asupra ei. De exemplu, ideea mea este că responsabilitatea socială este doar o componentă a responsabilităţii organizaţionale, unde ea priveşte relaţia dintre organizaţie şi comunitate (internă şi externă), alături de responsabilitatea juridică, responsabilitatea profesională, responsabilitatea morală, responsabilitatea tehnică etc. Modul cum le reprezint şi relaţiile dintre ele constituie o soluţie „tehnică" la problema responsabilităţii sociale a organizaţiilor. Dacă aş fi formulat această idee în cadrul unei conferinţe publice, dar fără a avea o comunicare scrisă, ar fi fost cu ceva diferit de cazul în care aş fi prezentat aceeaşi idee în timpul unui seminar sau a unei dezbateri pentru doctoranzi? Să fie atît de important contextul fizic, încît să determine posibilitatea mea de a reclama dreptul de proprietate intelectuală asupra unei idei?

Să ne gîndim la o altă situaţie: un student predă la final de semestru un referat în care critică poziţiile clasice din literatura de specialitate cu privire la tema aleasă şi formulează un punct de vedere propriu, documentat şi clar delimitat. Să spunem că acest student chiar aduce ceva nou în cîmpul subiectului abordat de el şi reuşeşte să-şi convingă profesorul de corectitudinea poziţiei sale. Ulterior, profesorul scrie o carte în care expune un punct de vedere similar celui exprimat de student şi preia pînă şi terminologia utilizată de acesta. Noua situaţie pare, la rîndul ei, destul de clară: studentul nu a publicat o lucrare ştiinţifică, deci profesorul nu poate fi acuzat nici de plagiat, nici de însuşirea fără consimţămînt a ideii exprimate în textul său. Am putea spune că studentul deţine un drept de autor în ceea ce priveşte referatul? Cei mai mulţi profesori universitari cu care am stat de vorbă pe această temă consideră că nu. Studentul, masterandul sau doctorandul nu ar putea să reclame drepturi de autor asupra producţiilor sale literare sau ştiinţifice din timpul facultăţii, întrucît le-a predat în schimbul unei note. Acestea intră cumva într-un fel de patrimoniu comun al „universităţii", profesorul putînd face orice doreşte cu ele.

Legea 8/1996 este destul de clară în această privinţă: „Opera de creaţie intelectuală este recunoscută şi protejată, independent de aducerea la cunoştinţa publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar neterminată." (Art. 1, alin. 2) Însă putem considera că un referat este „o operă de creaţie intelectuală"? Dacă nu admitem că are acest statut, atunci profesorul poate face ce doreşte cu lucrarea, cu ideile conţinute de aceasta. Articolul 7 al aceleiaşi legi nu ne ajută prea mult. În înţelegerea legiuitorului, doar „comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele şcolare, proiectele şi documentaţiile ştiinţifice" reprezintă opere de creaţie intelectuală.

Paternitatea unei idei şi dreptul de autor nu depind de statutul celui care a emis-o.

Nu se spune nimic despre referate, lucrări sau prezentări în cadrul activităţilor curriculare şi extracurriculare. În opinia mea, acestea din urmă pot fi asimilate celor deja menţionate în articolul 7, fiindcă şi ele presupun în spate aceeaşi muncă ştiinţifică şi „rod creator" al minţii cuiva. Chiar dacă a fost acordată o notă pentru acea lucrare, dreptul de autor nu dispare ca prin minune. Autorul rămîne acelaşi şi dreptul său nu poate fi eliminat sau revendicat de altcineva.

Există un exemplu care s-ar putea să sune familiar, în special studenţilor şi masteranzilor de la facultăţile de limbi străine: un

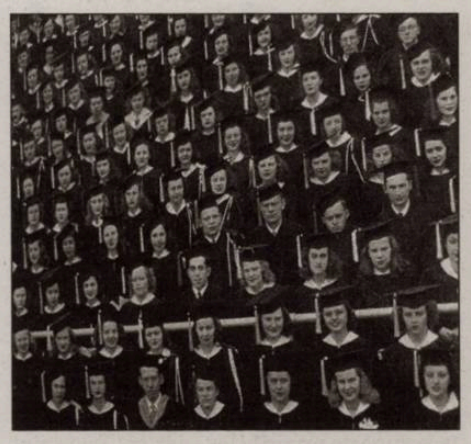

profesorul respectiv nu a făcut decît să editeze munca acestora, uneori corectînd erorile de traducere ori armonizînd variantele studenţilor. În acest caz, putem vorbi oare despre drepturi de autor?

Acest exemplu este cît se poate de elocvent – cred eu – pentru ceea ce se numeşte „furt intelectual". Am putea să folosim cuvîntul „plagiat", dar mi se pare prea blînd. Avem de-a face, de fapt, cu însuşirea muncii unor masteranzi de către profesorul lor. Munca de editare şi corectare a versiunilor masteranzilor nu reprezintă o contribuţie suficient de semnificativă pentru ca ea să fie considerată ca aparţinînd cadrului didactic. Şlefuirea unei traduceri nu este totuna cu traducerea textului. Însă, şi de această dată, ne vom lovi de mentalitatea la care făceam referire la început. Atîta vreme cît studenţilor, masteranzilor şi doctoranzilor nu li se recunoaşte capacitatea şi munca intelectuală, ei vor rămîne la cheremul unor indivizi cu comportamente morale incerte.

Cea de-a patra speţă adaugă valenţe noi ideii de plagiat. Să luăm situaţia unui doctorand care predă o teză, ulterior „condamnată" ca fiind un plagiat grosolan. Ce s-a întîmplat în fapt: în perioada de studiu individual din timpul doctoratului, studentul-doctorand – căci aşa îl numeşte Legea Educaţiei Naţionale – realizează o cercetare pe cont propriu, pe care intenţionează să o publice sub numele său şi al profesorului coordonator, după cum este cutuma în instituţia respectivă. Cercetarea este predată profesorului pentru a fi evaluată, iar ulterior, după cîţiva ani, respectivul cadru didactic publică o carte unde „reciclează" mai multe texte pe care le are pe calculatorul propriu, printre care şi respectiva cercetare, încă nepublicată. Totuşi, cercetarea ajunge să fie „reciclată" şi de studentul-doctorand, în propria sa teză. În ambele cazuri, textul sursă, acel manuscris Q în care îşi au originea atît cartea profesorului, cît şi teza doctorandului, nu mai este de găsit. Cine poate reclama drepturi de autor în situaţia de faţă? Doctorandul predă teza ulterior apariţiei cărţii profesorului. Am putea spune că el plagiază. Pe de altă parte, profesorul în cauză i-a scris o prefaţă elogioasă studentului, cînd acesta a vrut să

Responsabilitatea socială este doar o componentă a responsabilităţii organizaţionale.

cadru didactic le cere masteranzilor să traducă fiecare cîte un capitol – altul decît restul colegilor – dintr-o carte. Munca lor de traducere contează drept activitate de seminar şi este notată ca atare. Unii studenţi, după cum este uşor de intuit, traduc mai bine, alţii mai puţin bine. Drept urmare, unii studenţi primesc note mai mari decît restul. După cîţiva ani, respectivul cadru didactic publică la o editură mare din România volumul întreg, pe care îl împărţise studenţilor săi la seminar. Pe coperta interioară, traducerea îi este atribuită profesorului, iar nimic nu trimite la munca studenţilor. Comparînd versiunea publicată cu versiunile predate de masteranzi, se poate observa foarte uşor că publice teza. Oare am putea să considerăm că avem de-a face cu un consimţămînt tacit al celor doi cu privire la plagiat, respectiv autoplagiat? Oare ar trebui să i se retragă titlul de doctor celui care a predat o astfel de teză de doctorat? Nu cred că am un răspuns, chiar dacă precedenţa pare a fi un criteriu suficient pentru a distinge strict tehnic cine se face vinovat de plagiat. Faptul că cercetarea iniţială urma să fie publicată cu numele ambelor personaje ne poate îndemna să considerăm că atît doctorandul, cît şi profesorul coordonator au dreptul să facă ceea ce doresc cu lucrarea... cîtă vreme cad de acord asupra lucrurilor respective.

Ultima speţă este poate şi cea mai interesantă: un cadru didactic organizează, împreună cu propriii doctoranzi, o serie întreagă de workshop-uri de traducere şi, la un moment dat, publică o traducere pe care o atribuie atît lui însuşi, cît şi celor care au contribuit la ea. Problema este că profesorul în cauză nu cunoaşte limba respectivă, ci doar recunoaşte un set minimal de cuvinte, de termeni tehnici. Traducerea este realizată parţial de un doctorand, iar ulterior este reluat textul de un al doilea doctorand, modificînd semnificativ în mai multe locuri. Toate variantele succesive ale traducerii sînt discutate în mod consecvent în cadrul workshop-urilor, intuiţiile profesorului fiind adesea extrem de convingătoare. Pe de altă parte, alţi specialişti cunoscători ai limbii respective, care participă la workshop-uri, propun şi li se acceptă variante de traducere. Prin urmare, folosindu-ne de un eufemism, am putea numi acest text, astfel rezultat, „traducere colaborativă". În acest caz, cine poate reclama drepturi de autor asupra traducerii? Cineva mi-a sugerat că ar putea fi vorba de profesorul în cauză, pentru că el a iniţiat proiectul de traducere – chiar dacă nu a tradus el efectiv – şi a contribuit masiv la realizarea ei. Cu alte cuvinte, atît proiectul de traducere în sine, cît şi versiunea finală a textului nu ar fi putut exista fără implicarea activă a profesorului.

În cazul primului traducător, cu siguranţă acesta nu poate reclama drepturi de autor, fiindcă el a abandonat proiectul, fiind necesară recrutarea celui de-al doilea traducător. Totuşi, menţionarea numelui său pe coperta interioară este o recunoaştere corectă a muncii acestuia sau ea contravine acestei renunţări despre care vorbeam? Am putea să ne imaginăm cu uşurinţă cum primul traducător ar reclama să fie scos de pe copertă, întrucît el nu recunoaşte versiunea finală a textului ca aparţinîndu-i. Pe de altă parte, munca depusă iniţial de primul traducător a făcut parte dintr-o activitate extracurriculară, ceea ce nu i-a adus nici un beneficiu direct. Să fie absenţa acestui beneficiu recuperată prin prezenţa numelui său pe coperta interioară?

Este posibil ca al doilea traducător să considere că munca lui este singura care a făcut posibilă finalizarea şi publicarea rezultatului proiectului de traducere. Prin urmare, am putea oare spune că este îndreptăţit să ceară să fie unicul traducător menţionat pe copertă, de vreme ce traducerea îi aparţine în bună măsură? De această dată, nu cred că răspunsul depinde de statutul de student, masterand sau doctorand. Munca de traducere nu a contat ca activitate în derularea doctoratului propriu, ceea ce ne scapă de problema statutului celui implicat.

Pe de altă parte, implicarea specialiştilor şi menţionarea lor pe coperta interioară este o altă dificultate de care ne lovim aici. Am putea spune că cei care contribuie cu critici pe marginea unei traduceri sau a unui articol (recenzorii anonimi, de exemplu) *trebuie* menţionaţi ca atare pe copertă, fiindcă în felul acesta li se poate recunoaşte contribuţia? Stau şi mă întreb dacă există vreo diferenţă între menţionarea lor pe coperta interioară şi menţionarea lor într-o notă a traducătorului sau a editorului.

P.S. Aflu că la UBB, la Cluj-Napoca, o doctorandă îşi acuză fostul coordonator de doctorat că i-a plagiat teza în totalitate. Reacţia celui acuzat este deja clasică: „Da! Şi care e problema? Păi a făcut doctoratul la mine!" Aceasta este cea mai bună dovadă că măsura introducerii codurilor de etică în universităţile româneşti a fost în van, iar etica academică rămîne, încă, un tărîm necartografiat la noi.

***Cristian Ducu** este director la Centre for Advanced Research in Management and Applied Ethics.*

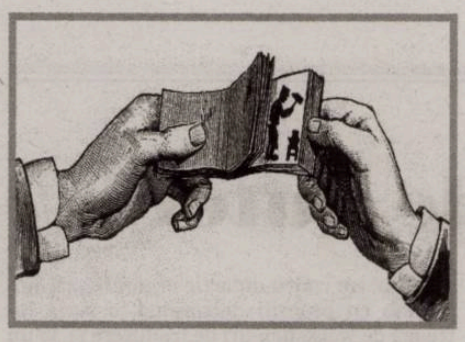

● **Gheorghe Crăciun, *Femei albastre*, Editura Polirom, 2013.**

Marius CHIVU

feedbook

Femei privite

La un an după ce publicase *Pupa Russa* (2004), Gheorghe Crăciun vorbea deja despre noul roman la care lucra, carte care, în prima ei variantă, s-a numit *Blue(s)* şi din care a şi publicat ulterior cîteva fragmente. Din păcate, ca şi în cazul *Zodiei scafandrului* a lui Mircea Nedelciu (faţă de care *Femei albastre* se prezintă, totuşi, într-o stare incomparabil mai avansată a elaborării), şi această ultimă carte de proză a lui Gheorghe Crăciun a rămas nefinisată şi cu ultimele capitole (probabil partea a treia a cărţii) neterminate. De altfel, scriitorul mărturisea într-un interviu că, interesat mai mult de teorie, eseu şi jurnal, acest roman ar fi fost oricum ultima sa carte de proză: „Nu mă grăbesc s-o termin, probabil nici nu cred prea mult în ea." Ca şi *Pupa russa,* nici *Femei albastre* nu este un roman cu epic; naraţiunea – în care, de altfel, scriitorul nu credea – este şi aici înlocuită cu o formă de observaţie şi introspecţie, o explorare senzorială a suprafeţei lumii, în acord cu transformările interioare şi cu percepţiile corpului: „Şi acest roman este focalizat asupra erosului, cu nu puţine deschideri spre erotism, senzualitate şi explorare somatică" – o dată în plus, destinele personajelor sale sînt racordate evenimentelor politice de pe fundal. Diferenţele mari vin, însă, din faptul că, dacă *Pupa russa* era scrisă dintr-o perspectivă feminină, *Femei albastre* este o carte masculină, iar nivelul metadiscursiv lipseşte – de unde, poate, şi afirmaţia scriitorului că aceasta ar fi o carte mai uşoară, prin care mai mult a încercat să se relaxeze. Cu toate astea, romanului nu-i lipsesc prea multe, nici la propriu, nici la figurat. Se-nţelege că, probabil, ar fi suportat mai multe modificări pînă să fi ajuns la o formă finală satisfăcătoare pentru scriitor, dar, aşa cum se prezintă în această variantă, stilistic bine scrisă, poate susţine o analiză şi oferă multe lucruri bune de citit, suficiente secvenţe fiind de-a dreptul memorabile.

„Sînt posesorul unei întregi colecţii de femei. Mă întîlnesc cu ele zilnic, le sînt şef. Fiecare în felul ei e un caz. Fiecare în felul ei caută ceva, încearcă să descopere cu exactitate ce ar trebui să caute cu şi mai multă consecvenţă. Toate sînt un fel de preotese ale viitorului lor cel plin de iluzii. Toate ar vrea să rupă gura tîrgului, să-şi imprime surîsul pe un afiş, să facă o gaură cît de mică în cerul nostru de mucava. Ele au sîni şi coapse, buze rujate şi păr vopsit. Ele merg şi se simt forfecate de genele metalice ale masculilor, ţintuite pe ziduri, lipite pe vitrine, îndesate în scaune de privirile lor adezive. Toate sînt bune. Toate ştiu asta şi n-au ce face. Trăiesc într-o lume de bărbaţi şi o feminizează din instinct. N-au altă cale. N-au altă plăcere." Aceasta este perspectiva bărbatului-narator, nenumit în vreun fel, un fel de Don Juan neimplicat, accidental, care nu-şi premeditează actele de seducţie, atît cît profită de conjuncturi privind de la distanţă şi asigurîndu-se că se află şi că se oferă la momentul potrivit. Vrea să cunoască cît mai multe femei diferite – după cum mărturiseşte la un moment dat –, însă implicarea sa, dincolo de cea sexuală, nu se ridică la pretenţiile unei astfel de cunoaşteri. Profită de pe urma propriei dezamăgiri (căci a fost părăsit de soţie), în sensul pierderii afecţiunii pentru femei (este „imunizat", după cum singur spune) care ar fi putut fi slăbiciunea fatală. Or, această detaşare şi asigurare că aventurile rămîn doar aventuri, fără promisiuni, proiecţii şi complicaţii, îl face cumva amantul ideal. Este cumva lipsit de orgoliu şi foarte discret, seduce rapid şi din umbră, este bărbatul neştiut din spatele tuturor femeilor, deşi am putea spune la fel de bine că este mai mult acceptat şi că femeile se folosesc de el tocmai datorită acestei pasivităţi. Cu toate astea, faptul că nu înţelege pînă la capăt comportamentul femeilor din viaţa lui (una îl doreşte, fără să-i impună exclusivitate; alta îi cedează, fără să-l dorească) – pe care, de altfel, îl disecă permanent –, îl apropie de scris.

Este primul deceniu de după Revoluţie şi naratorul, autor a două romane poliţiste, lucrează într-o firmă de avocatură, pe care însă o părăseşte la un moment dat, ajungînd în Austria, unde încearcă să-şi termine teza de doctorat. Tot ce va face, însă, va fi să scrie despre femeile din viaţa lui, uneori ca pentru sine – un fel de memorii erotice –, alteori avînd nişte destinatari cărora li se şi adresează de cîteva ori şi pentru care pare că încearcă să explice perioada tulbure de tranziţie din postcomunism, cînd „istoria pornise greoi, gemînd din încheieturile sale de fier, ca un pachebot obosit" şi cînd „toţi voiam să înlocuim fosta noastră fiinţă cu o altă fiinţă". Firma de avocatură unde lucrează este mediul perfect pentru a observa schimbările de la nivelul societăţii, dar şi pentru a urmări comportamentul erotic al unor femei inteligente, elegante şi ambiţioase. Cu una dintre acestea, Ada, amanta decanului cabinetului şi obsesia unui alt şef, are şi cea mai constantă şi mai intensă aventură, ea fiind cea care îi declanşează impulsul scriptural în momentul în care naratorul are revelaţia, privind o fotografie, a unui „raport de omologie" cu unul dintre personajele interpretate de actriţa Nicole Kidman, fantasma lui feminină. Această situaţie surprinde, de fapt, esenţa ecuaţiei erotice din roman: o femeie din amintire, care-şi păstrează misterul, seamănă cu un personaj interpretat de o actriţă-fetiş. Aceste suprapuneri şi proiecţii de imaginar şi amintire, mixul de fantasme şi percepţii, alternanţa cadrelor de film cu decupajul fotografiilor şi secvenţele de realitate, toate acestea simbolizează, de fapt, rătăcirea bărbatului, dificultatea lui de a se situa în existenţă. Iată un fragment care vorbeşte despre această dualitate, despre acest balans al percepţiilor: „Toate femeile sînt nişte actriţe. Unele sînt actriţe din carne, altele sînt actriţe din celuloid. Nu există celuloid fără carne. Nu există aşteptare fără reverie, închipuire fără păcat, fum fără foc, femeie fără piele." Totul se reduce la nivelul simţurilor, oricît de cerebral ar părea personajul şi, din acest punct de vedere, romanul lui Gheorghe Crăciun este o pledoarie în plus pentru felul în care lumea şi naraţiunea ei sînt reprezentate senzorial. Căci supratemele acestui roman sînt privirea şi corpul. Imagini, proiecţii, fotografii există la tot pasul şi descrierile în amănunt întreţin şi înlocuiesc naraţiunea, acest nivel vizual al scrisului fiind concurat de senzualitatea percepţiilor. O perspectivă recurentă în proza lui Gheorghe Crăciun, de fapt, o marcă a literaturii sale. De altfel, în prefaţă, Carmen Muşat analizează foarte inspirat acest roman – situat, la nivel teoretic, între jurnalul *Trupul ştie mai mult* şi eseul *Mecanica fluidului* –, o carte hibrid, text-imagine în care Gheorghe Crăciun problematizează, pe urmele unor Wittgenstein, Steiner şi Barthes, provocările majore ale prozei sale: corporalitatea textului, limbajul vizual, raporturile autenticitate – ficţiune etc.: „Dacă a gîndi înseamnă a fi în limbaj şi a formula propoziţii, atunci ce înseamnă a simţi? Trupul este acela care simte, dar nu are şi el un limbaj? A simţi înseamnă a te situa în afara limbajului? Şi oare nu există mai multe feluri de gîndire: una a minţii şi alta a trupului?" Nu mai insist.

Mai mult decît în alte proze ale sale, apreciez aici felul în care Gheorghe Crăciun a renunţat, cu foarte mici scăpări, la autoreferenţialitate şi metanarativ; îmi place plasarea personajului „parţial ieşit din mantaua lui Holban" într-o suită de situaţii kunderiene (la un moment dat, evocat în roman de un personaj), aşa cum cred că anumite îndrăzneli din scenele sexuale (nu toate, e-adevărat, probabil ar fi revenit asupra unora) sînt un cîştig pentru proza românească în ceea ce priveşte deopotrivă imaginarul şi limbajul erotic. Rămas neterminat, *Femei albastre* oferă măcar imaginea realizării unei mari promisiuni.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Sandra Newman, *Lit kit,* traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Editura Baroque Books & Arts, 2013.**

Sandra Newman a făcut „totul" pentru literatură. Tot posibilul, plus tot felul de lucruri incredibile sau inimaginabile. A scris pentru copii (cărţulii despre Grecia antică sau despre civilizaţia incaşă), dar şi pentru adulţi (chiar şi pentru adulţii XXX, parese). E şi ficţionară, şi nonficţionară; e romancieră, memorialistă, publicistă, autoare de critică, universitară într-ale literaturii şi scrierii creative, dar şi – înainte de orice – un imens personaj, cu o biografie aproape neverosimilă (părinţi adoptivi dereglaţi psihic, vagabondaj în stil punk sau gitan, victimă a unui viol, munci de toată mîna – ca dactilografă, mercenară în pornografie sau jucătoare profesionistă de cazino –, urmate de un succes literar instantaneu).

Inimaginabile sînt şi cărţile ei de critică. Prima dintre ele, *Cum să nu scrii un roman,* inventariază 200 de greşeli „clasice" făcute de romancieri şi sugerează, cu umor, modalităţile de a le evita. A doua e un fel de ghid pentru cluburile de lectură, cărora le propune, tot cu umor, 500 de titluri bune de dezbătut. A treia e acest *Lit kit,* subintitulat: „kitul de supravieţuire în literatura occidentală sau cum să citeşti clasicii fără reverenţă". Istoria literaturii mari, de la Homer pînă la Faulkner, e prinsă aici într-un discurs de un umanism în sfîrşit omenos, adică simpatic foc, perfect dezinvolt în academismul său topless, adorabil de sarcastic cu tot ce e plicticos, bramburit, sibilinic sau delirant în scrisul vechilor sau noilor consacraţi. Fiecare carte comentată primeşte note nu doar pentru Importanţă, ci şi pentru Amuzament şi Accesibilitate, ceea ce denotă un spirit critic realmente conştient că literatura are deasupra capului telecomanda lui Damocles.

Lit kit e una dintre cele mai inteligente şi mai documentate cărţi de umor pe tema literaturii. O capodoperă a ironiei cultivate. O istorie literară ca-n filme.

PUBLICITATE

GALA INDUSTRIEI DE CARTE DIN ROMÂNIA

www.galabundetipar.ro

Ediția a II-a:
25 aprilie 2013, ora 18.00
Aula Bibliotecii Naționale

BUN DE TIPAR 2013

Organizatori: HEADSOME COMMUNICATION

Sponsori principali: DACIA, PETROM

Cu sprijinul: AQUA CARPATICA, Primăria Sămburești

Partener media principal: DILEMA VECHE

„Faptul că sînt est-european a stîrnit o curiozitate pozitivă“

– interviu cu Lucian BAN –

Noul album al pianistului ***Lucian Ban,*** Transylvanian Concert *(ECM Records), va fi lansat printr-un concert special la Teatrul Odeon, pe 14 mai.*

Sînteţi membru activ al mişcării jazzistice din România şi din lume; aţi devenit foarte cunoscut şi solicitat în New York, centrul absolut al acestui curent/fenomen muzical. De ce aţi ales să plecaţi în America şi nu altundeva? Umblă o zicală cum că „dacă reuşeşti în New York, reuşeşti oriunde“ – aţi avut-o în subconştient?

Cineva spunea că expatrierea a devenit, în ultimul secol, o condiţie a creativităţii. E cu totul adevărat că faptul de a te muta dintr-o cultură în alta îţi dă şansa unui nou unghi din care să vezi lucrurile, iar cînd această mutare are loc într-un spaţiu considerat o Mecca a artei pe care o practici, călătoria devine esenţială profesional şi existenţial. Din fericire pentru generaţia mea, nu mai sîntem azi confruntaţi cu condiţia exilului, ca înainte de '89, cînd alegerile aveau o dimensiune dramatică. Azi, cînd avem călătoria în sînge, putem alege, ca artişti, să circulăm între culturi şi astfel să devenim un vehicul ce transportă între cei doi poli tot ceea ce am acumulat.

New York-ul încă este centrul, capitala mondială a jazzului. Diversitatea copleşitoare de concerte, de muzicieni de jazz în toate genurile şi subgenurile este atît de mare, încît e dificil să găseşti un alt oraş în lume care să poată rivaliza cu el din acest punct de vedere. În ceea ce mă priveşte, am ştiut că vreau să ajung la NY foarte repede după ce mi-am început cariera în România, şi asta a avut de-a face cu primul meu mentor, pianistul şi muzicologul de jazz Gyorgy Joldt. Trebuie să mărturisesc că toate discurile şi lecţiile avute cu el în Cluj în anii '87-'92 au contribuit la o „mistică“ a jazzului legat de New York şi America. Am descoperit foarte repede, odată ajuns aici, că zicala menţionată e cît se poate de justă: doar o măsurare cu vîrfurile îţi clarifică dacă ce faci are substanţă. Mai mult decît atît, creativitatea de care vorbeam mai sus este constant pusă la încercare prin confruntarea cu această scenă efervescentă.

Cum este să fii muzician de jazz, alb, imigrant din Europa de Est?

Totul începe cu un şoc cultural, pe care îl resimţi indiferent de cariera pe care o ai. Ca artist, te confrunţi deodată cu realitatea crudă a nivelului foarte ridicat de talent şi profesionalism pe care le regăseşti aici. Inevitabil, îţi pui întrebări radicale şi trebuie să decizi dacă eşti pregătit să intri într-o competiţie care simţi că te va consuma puternic. Ca muzician de jazz, nu am simţit deloc în cei 14 ani faptul că sînt alb (*„if you can play, you can be martian for that matter“*), iar faptul că sînt est-european a stîrnit întotdeauna o curiozitate pozitivă. De fapt, muzicienii de jazz americani („de orice culoare“) sînt foarte deschişi şi calzi faţă de oricine a arătat curiozitate, respect şi efort să înveţe limbajul jazzului şi să-şi părăsească ţara din pasiune pentru jazz. Mai mult, şi am observat asta de la început, apreciază foarte mult originalitatea şi vocea individuală. Unul dintre primele momente pe care mi le amintesc este cel de la Local 802, unde Orchestra BMI îmi cînta nişte partituri pentru *big band* în repetiţii, iar cineva m-a bătut pe umăr (aveam să-l recunosc imediat pe celebrul contrabasist Rufus Reid) şi mi-a spus: *„I like this, where are you from? This sounds different from here, in a good way.“*

Cum este să reuşeşti? Sînteţi acum „americanizat“?

Asta este foarte relativ, depinde cum definim ce înseamnă „a reuşi“. Personal, mă simt norocos că reuşesc să fac ceea ce mi-am propus, să cînt cu muzicieni pe care i-am ascultat pe discurile lui Gyorgy Joldt, să fac turnee în toată lumea, să înregistrez şi să trezesc interesul unor case de discuri. Mă simt foarte norocos că pot să fac toate acestea, dar sînt conştient că ceea ce fac este o artă de nişă, care are un public restrîns, aici sau oriunde în lume. Sînt cu atît mai recunoscător publicului meu pentru interesul pe care mi-l arată.

Dacă sînt „americanizat“? Nu ştiu, probabil că în anumite aspecte – da, însă oraşul pe care îl numesc „acasă“ este foarte cosmopolit, practic, majoritatea newyorkezilor de astăzi nu sînt născuţi în America. Persoana oficială care mi-a dat testul de cetăţenie vorbea destul de prost limba engleză şi asta *nu* era o problemă. În America, toţi sîntem emigranţi, unii mai recenţi, alţii mai vechi, doar atît.

ECM Records via *Enescu*

Aţi avut succes mondial şi multe concerte cu extraordinarul proiect „Enescu Re-Imagined“. Ţinînd cont de formula scenică pe care aţi imaginat-o şi aţi desfăşurat-o, sigur nu v-a fost uşor. Care au fost dificultăţile şi care au fost aşteptările iniţiale?

„Enescu Re-Imagined“ a fost proiectul meu de „jazz“ care a avut cel mai mare succes pînă acum, atît din partea presei şi a criticii, cît şi din partea publicului. Albumul cu acelaşi nume a cîştigat premii şi s-a bucurat de atenţia presei mari, precum *NY Times, The Guardian, Village Voice, The Evening Standard,* BBC etc. Din 2010, de la apariţia CD-ului editat de Sunnyside Records, am concertat de ambele părţi ale Atlanticului, la toate festivalurile şi sălile majore – de la Royal Elizabeth Hall (John Purcell, în cadrul London Jazz Festival) şi Glenn Gould Hall în Toronto, la Barcelona Jazz Festival sau Jazzdor în Strasbourg, Chicago şi Ann Arbor în SUA, la De Singel în Antwerp sau Guimarães în Portugalia (într-un parteneriat cu ICR, sub viziunea lui H.-R. Patapievici). Succesul de care s-a bucurat *Enesco Re-Imagined* a fost neaşteptat pentru mine. Muzica clasică şi jazzul sînt lumi străine una de alta, chiar dacă se pot întîlni în unele puncte. Hibride precum proiectul „Enescu Re-Imagined“ sau proiectele lui Uri Caine după Mahler, Beethoven, Mozart – acestea sînt paradoxale excepţii.

Avîndu-l pe John Hebert *co-leader* şi coorchestrator al muzicii lui Enescu, alături de saxofonistul Tony Malaby, trompetistul Ralph Alessi, violistul de avangardă Mat Maneri, bateristul Gerald Cleaver, violonistul german Albrecht Maurer, toţi muzicieni *cutting edge* ai avangardei americane, era limpede că proiectul se va îndrepta către un univers contemporan şi destul de experimental. Pentru a tempera spiritul clasic al muzicii lui Enescu şi direcţia de avangardă a acestor muzicieni, am avut ideea de a-l invita pe celebrul percuţionist indian Badal Roy (Miles Davis, Ornette Coleman, Yoko Ono). Bineînţeles, sînt foarte bucuros acum, după cîţiva ani, că „Enescu Re-Imagined“ a avut acest succes. Dar cel mai important mi se pare faptul că, judecînd după feedback-ul de presă şi de public, atît în Europa, cît şi în America, se poate spune că am reuşit să corectăm puţin felul în care este perceput Enescu în lume, ceea ce a fost o miză a proiectului de la bun început.

Sînteţi primul român care imprimă un album la ECM Records. Cum credeţi că vă va poziţiona în lumea în care trăiţi şi munciţi, în comunitatea artiştilor newyorkezi alipirea dvs. la casa de discuri unde imprimă Keith Jarrett, Paul Bley şi Marilyn Crispell?

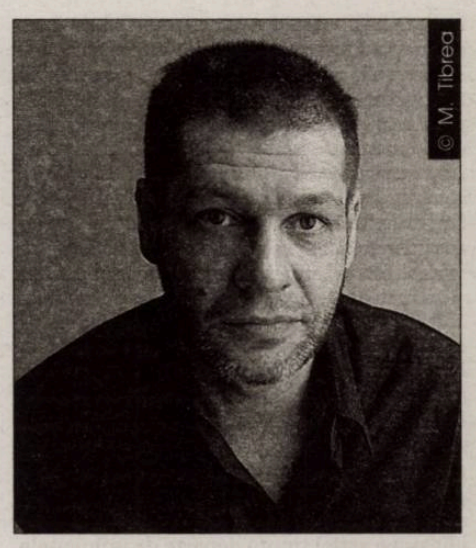

Sînt onorat să lucrez cu ECM Records şi să calc pe urmele atîtor mari pianişti de jazz şi nu numai. ECM este una dintre puţinele case de discuri importante care au supravieţuit noii paradigme de bussines într-o lume digitală. O casă de discuri care şi-a pus amprenta definitiv pe sound-ul muzicii din a doua jumătate a secolului XX, şi a făcut asta cu un standard de creativitate şi calitate ieşite din comun. Evident că este important pentru orice artist de jazz să înregistreze pentru ECM. Este atît de important, încît mi s-a spus că va afecta şi albumele pentru alte case de discuri pentru care am produs albume, cum sînt Sunnyside Records sau Jazzaway. În plus, una dintre marile mele influenţe – Paul Bley – a înregistrat consistent pentru ECM din anii '70. Sînt încîntat să colaborez cu ei şi sper să fie începutul unei relaţii lungi.

„New York-ul încă este capitala mondială a jazzului.“

Albumul recent apărut se intitulează Transylvanian Concert. *Alegerea titlului are legătură cu brandul nostru de ţară? Adică „Transilvania“ recomandă România?*

Titlul albumului a fost sugerat de Manfred Eicher şi Steve Lake. Cu siguranţă în urma faptului că a fost înregistrat live în Transilvania, la Palatul Culturii din Tîrgu-Mureş. Această clădire este unică în România, a fost construită în 1911-1913, în stilul *secession*-ului ardelean, după planurile arhitecţilor Komor Marcell şi Jakab Dezsö, şi are o acustică impecabilă. Cred că a fost locul ideal să înregistrăm acest proiect şi sala respectivă a influenţat muzică şi sound-ul nostru. Nu ştiu şi mai degrabă nu cred că alegerea titlului are legătură cu mistica Transilvaniei în conştiinţa populară a lumii, dar îmi place să cred că acest album şi asocierea cu ECM va pune România pe harta jazzului global şi mai mult decît pînă acum.

În Bucureşti, noul album se va lansa, în cadrul unui spectacol-eveniment, pe 14 mai. Este publicul bucureştean pregătit? Ce aşteptări aveţi?

Sîntem într-un turneu de promovare în toată Europa, cu peste 20 de concerte în şase ţări, dar concertul de la Bucureşti este diferit de toate, pentru că îl avem ca invitat special pe celebrul saxofonist britanic Evan Parker, o legendă a avangardei europene, prezent la Bucureşti graţie British Council România. Cred nu doar că publicul este pregătit, ci chiar că este nevoie de propuneri mai riscante în România, care să lărgească orizontul de aşteptare pentru această muzică. Publicul nu se naşte avizat, el învaţă pe măsură ce consumă ceea ce i se oferă pe scenă, iar orice experienţă de acest tip are rolul ei. În acest sens, mă bucură că după concert vom avea o întîlnire cu publicul, în foaier, cu semnare de albume, ocazie cu care artiştii vor răspunde întrebărilor spectatorilor şi vor purta un dialog cu ei. Teatrul Odeon e o scenă pe care o cunosc şi cu care am colaborat întotdeauna foarte bine, aici am lansat şi albumul *Enesco Re-Imagined,* în 2010.

(varianta integrală a interviului pe dilemaveche.ro)

a consemnat Paul TUTUNGIU

crai de burta veche

Timbal de *foie gras à la* Montesquieu

Ungeţi cu unt o foaie de copt, tăiaţi-o în patru şi acoperiţi fiecare bucată cu un strat de 6 mm grosime din pastă de găluşte de pasăre cît mai densă. Ungeţi blaturile de pastă cu albuş de ou şi cerneţi deasupra un strat uniform de trufe negre, tocate cît mai fin. Presaţi stratul de trufe cu un lat de cuţit, puneţi foile pe o tavă, acoperiţi-le cu o altă hîrtie de copt unsă cu unt şi daţi-le la cuptor cîteva minute. Cînd pasta s-a întărit, scoateţi tava din cuptor, lăsaţi-o să se răcească şi îndepărtaţi apoi hîrtia de copt. Între timp, ungeţi abundent cu unt un timbal cu suprafaţă lisă. Tăiaţi blaturile cu trufe în fişii, romburi sau în alte forme decorative şi lipiţi-le pe fundul şi pe pereţii timbalului, cu stratul de trufe spre exterior, pentru a crea un model regulat. Puneţi timbalul pe gheaţă şi căptuşiţi-l pe dinăuntru cu un strat uniform de pateu de pasăre. Tăiaţi în escalopuri doi *foie gras* fierţi în supă de legume. Puneţi 15 dintre escalopuri deoparte, într-o soteuză; acoperiţi-le pe celelalte cu un sos Périgueux bine scăzut (din Riesling de Rin, trufe, sos spaniol şi fond clar de vită), în care aţi adăugat cîteva trufe tăiate în bucăţele, şi turnaţi această compoziţie în timbal. Închideţi timbalul cu un disc de pergament şi etanşaţi-l cu restul de pateu de pasăre. Fierbeţi-l pe bain-marie 40-50 de minute. Sotaţi cele 15 escalopuri cu puţin sos Madera amestecat cu esenţă de trufe şi răsturnaţi timbalul pe un platou. Ornaţi-l de jur împrejur cu escalopuri, alternate cu cercuri din trufe negre, şi cu sos. Puneţi surplusul de sos Madera într-o sosieră şi aduceţi totul la masă.

În această reţetă nu este vorba de scriitorul Montesquieu, ci de un orăşel din sudul Franţei, cel mai probabil de Montesquieu-Volvestre din departamentul Haute-Garonne.

Amicul Dejun

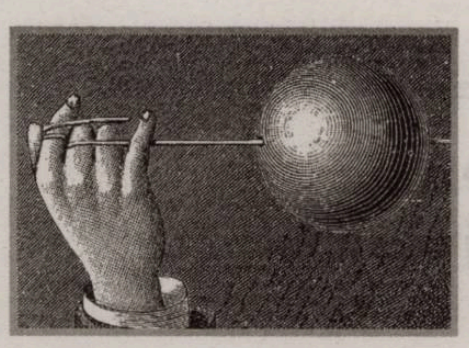

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ziar finanțat prin crowdfunding

Ziarele, așa cum le știm, sînt pe cale de dispariție. Multe publicații prestigioase și-au suspendat edițiile de print, care deveniseră prea costisitoare. Iar beneficiile din publicitatea obținută în edițiile online sînt încă insuficiente și, oricum, greu de cuantificat. Unele ziare generaliste mari (precum și publicații specializate) au introdus abonamente digitale: un *paywall* îi obligă pe cititori să plătească pentru ce citesc. Funcționează bine în cazul ziarelor mari, scrise în limbi de largă circulație. Dar nici acesta nu e un model fiabil.

Acum cinci ani, cîțiva jurnaliști francezi dădeau lovitura, propunînd un nou model de business: o revistă trimestrială, cu reportaje și articole *„grand format"*, distribuită exclusiv în librării, întreținută doar din încasări directe. Adică din vînzări. Datorită acestei reviste a apărut și un nou tip de cititori – cei interesați de informația utilă, de reportaj și de *background*. Acești cititori sînt diferiți de consumatorii de presă cotidiană, printre altele, și pentru că sînt dispuși să plătească pentru conținut de calitate.

Probabil că succesul acestei publicații i-a îndemnat și pe alții să dezvolte publicații pe același model. *De Correspondent* – un proiect editorial la care lucrează o echipă neerlandeză – e încă și mai îndrăzneț decît *XXI*.

La originea proiectului se află Rob Wijnberg (fost redactor-șef al publicației *NRC Next*). El a lansat, pe 18 martie 2013, o campanie de strîngere de fonduri pentru „o nouă inițiativă jurnalistică". Știrile și articolele de actualitate apar peste tot. Ele sînt citite și redistribuite rapid, sînt o „marfă" de larg consum, adesea lipsită de valoare, căci se găsește peste tot, cel mai adesea, gratuit. *De Correspondent* nu vrea să reia știrile, ci să explice de ce se întîmplă – spune Wijnberg. „Nu cred în jurnalismul obiectiv" – a explicat el. „Nu cred în știrile obiective. Jurnalismul e *work in progress*. Încerci să înțelegi lumea. Și, fiind pe drum, povestești despre propriile descoperiri, despre căutările subiective."

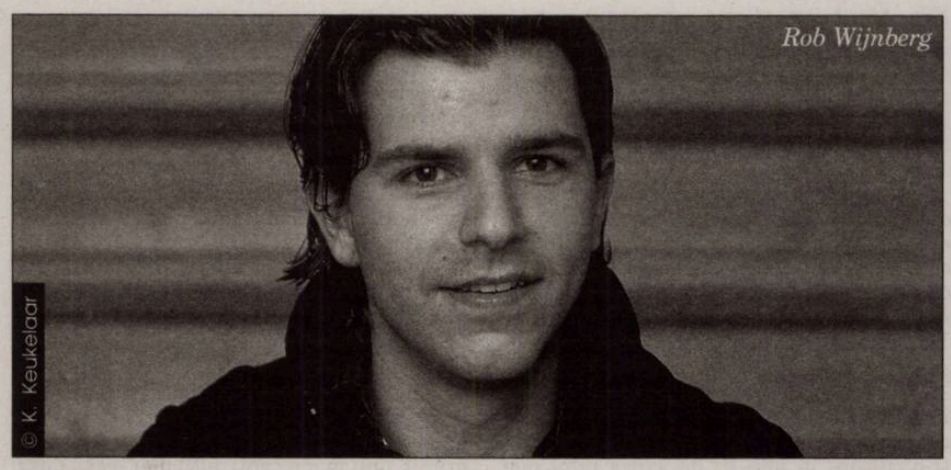

Rob Wijnberg a avut o idee grozavă: să facă un ziar pentru cititori. Oamenii nu și-au pierdut încrederea în ziare. Ci într-un anumit mod de a face presă. *De Correspondent* e o nouă promisiune. Una cu șanse mari de a se îndeplini. Căci jurnaliștii sînt, de data asta, plătiți direct de beneficiarii prestației lor. Practic, cititorii plătesc în avans cheltuielile pentru relatările de presă, degrevînd ziarul de sarcina complicată de a obține venituri din publicitate. Publicația e astfel ținută departe de influențele politice sau economice directe. Cititorii „investesc" în dezvoltarea ziarului, participă, prin contribuția lor, la planul editorial, ceea ce îi face și pe jurnaliști mai responsabili.

De Correspondent e un caz foarte spectaculos de *crowdfunding*. Redacția avea nevoie de 15.000 de susținători pentru a produce conținut jurnalistic vreme de un an. Fiecare membru-susținător plătește 60 de euro în avans pentru a avea acces total la articole. Ținta trebuia atinsă în 30 de zile. Să strîngi 900.0000 de euro într-o lună e un obiectiv foarte ambițios. Au reușit să strîngă jumătate din sumă în doar o zi de la lansarea campaniei. După o săptămînă, se strînsese deja peste un milion de euro. Și asta, fără să fi publicat un singur articol – totul e doar pe baza promisiunii unui ziar de calitate! Wijnberg a înțeles probabil foarte bine că în țara sa lipsește un ziar credibil și relevant, că oamenii ar citi dacă ar avea o ofertă interesantă. Și, ca să nu repete greșelile altor trusturi de presă, a creat de la bun început premisele unui ziar care să aparțină cu adevărat cititorilor săi. (E de la sine înțeles că modelul de dezvoltare pe care se bazează noul ziar nu numai că permite, ci chiar încurajează interacțiunea cu cititorii și opiniile critice.) Căci despre asta e vorba, pînă la urmă: să faci știri relevante pentru public.

De Correspondent **e un caz foarte spectaculos** *de* **crowdfunding.** *Redacția avea nevoie de 15.000 de susținători pentru a produce conținut jurnalistic vreme de un an.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

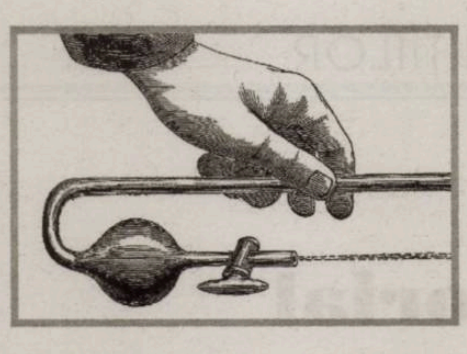

Oana STOICA

rosencrantz & co

Corpuri sonore

● *ReVerbs* de/cu: Özlem Alkiş şi Vlaicu Golcea; video: Andrei Gâţu; animaţie: Mihai Păcurar; producţie: Fundaţia „Gabriela Tudor". Premieră în cadrul Festivalului „E-MOTIONAL Corpuri şi oraşe în mişcare"

„E-MOTIONAL Bodies & Cities" este un proiect derulat de Cosmin Manolescu şi Ştefania Ferchedău. Rezumat de Cosmin Manolescu, proiectul a însemnat „Trei ani de lucru, şase ţări participante şi nouă oraşe, 18 rezidenţe coregrafice, 27 de burse de mobilitate, 13 burse «Gabriela Tudor», cinci rezidenţe de cercetare artistică la Dublin, Riga, Limassol, Londra şi Bucureşti, 15 spectacole prezentate în patru ţări, două ateliere de management cultural şi un Festivalul «E-MOTIONAL»." Festivalul (12-14 aprilie), în coproducţie cu Centrul Naţional al Dansului Bucureşti, s-a desfăşurat la ZonaD – Studio Paradis Serial şi Muzeul Naţional de Artă Contemporană.

Reticenţa spectatorului arată un anume grad de inconfort în preajma artistului, lăsat să performeze ca în teatrul clasic.

La parterul MNAC dai de expoziţia lui Mircea Cantor, „Q.E.D." Asta după ce treci de controlul de la intrare, pe care doi domni în uniforme îl exercită cu o anume agresivitate, ca şi cum ai fi un infractor prins cu bomba în poşetă. Nu e prima dată cînd remarc stilul neprietenos cu care te întîmpină MNAC. Trag aer în piept şi trec de intrare, de expoziţia lui Cantor şi de drumul inconfortabil (pentru cineva care are rău de înălţime) cu liftul de sticlă pînă la etajul al treilea. Cine nu ştie, spaţiile de la MNAC sînt imense, din acelea în care poţi întoarce tancul rusesc (se spune asta şi despre actuala scenă mare a TNB – după renovare va fi mai mică, cel puţin aşa a promis conducerea teatrului). De această dată, spaţiul pare „îmbrăcat". Prima instalaţie vizibilă, *Corpuri şi oraşe în mişcare*, are mai multe părţi. Una dintre ele pune în discuţie procesul de creaţie, teorii şi practici coregrafice, concepte şi contextualizări ale dansului. O serie de post-it-uri colorează un perete. Pe ele – note de lucru, planuri, dileme, interogaţii. Performance-ul ca un banc de lucru. O altă instalaţie e ca un cocon, o placentă uriaşă. Două încăperi cu băncuţe şi plasme. Rulează un video în care se întîmplă ceva, dar mă prinde muzica mai mult decît acţiunea sau textul. Cînd intri, dînd la o parte draperia care etanşeizează încăperea, ai senzaţia că sunetul creează spaţiul. Ca şi cum ai fi în interiorul unui corp şi acesta ar cînta. O altă instalaţie – *Continuum body*, a Bogdanei Pascal – analizează corpul orfan. Călătorul încearcă să se integreze în spaţii noi, să fie adoptat de oraşele prin care trece. „În mod figurat, a adopta înseamnă şi a îmbrăţişa" – scrie Bogdana Pascal. Fotografiile ei sînt puse într-un tunel la capătul căruia, pe o plasmă, curge un video. Sînt peste tot imagini ale drumului (mers şi zbor) şi ale şederii. Mişcare şi static. Ca o îmbrăţişare. Frînturi de străinătate care se apropie, metropole care învăluie trupuri, corpuri pe stradă, integrîndu-se în oraş, topindu-se în peisaj.

Două echipe de artişti cercetează, în mai multe oraşe din diferite ţări, în ce mod corpul relaţionează cu oraşul. În *Keep walking: Dublin / Limassol / Bucureşti*, Mădălina Dan, Fearghus Ó Conchúir, Olga Zitluhina, Arianna Marcoulides şi Luke Pell fac o plimbare prin oraş. Trupurile lor, încremenite în stradă, se înşurubează în peisajul citadin. Spectacol lui Farid Fairuz, *Realia (Bucureşti – Beirut)*, reface o identitate performativă din frînturi de identităţi imaginare. În *(anti) aging*, Mădălina Dan şi Mihaela Dancs văd corpul ca o arhivă, ca o istorie vie.

Reflecţii ale realităţii: corpuri, sunete, imagini

În *ReVerbs* (instalaţie performativă cu premiera în festival), compozitorul Vlaicu Golcea devine performer (actant, muzician, fotograf) alături de coregrafa Özlem Alkiş (Turcia). Siluetele lor negre se insinuează discret într-un spaţiu deschis. Piciorul ei bate în podea. La mînă – o brăţară cu clopoţei. Din fotografiile lui Vlaicu Golcea, proiectate pe perete şi afişate la polul opus, în materialitatea lor, prinse în cleşti de lemn pe o frînghie, ca într-un laborator fotografic, oraşul se vede absurd. *Frame*-uri de realitate dementă, melancolică. Copacul desfrunzit, ciuntit, cu coroana tăiată, în faţa unui bloc comunist degradat, cu ferestre goale, ca o sinistră prefigurare a morţii. Trei scaune de pînză în zăpadă, păstrînd urma unor prezenţe văratice. Indicatoarele stradale din Petroşani arată într-o direcţie Muzeul, Spitalul, Universitatea, doar Teatrul e în direcţia opusă. Anunţ lipit pe o uşă (gard?): „Vînd porci." Sec şi oarecum sinistru. Oraşul este un corp străin.

Corpul reverberează oraşul. Piciorul bate cu putere în podea, iar şi iar, ritmic. Pe încheietura mîinii ei sună brăţara. În vîrful pantofului lui zornăie nişte zdrăngănele. Relaxaţi, pun scaunele în diverse locuri din spaţiu şi se aşază. Mîinile ei pipăie aerul în căutarea unui punct de sprijin. Capul e dat pe spate. Trupul fără cap devine o notă muzicală. Corpul ei se contorsionează ritmic pe o şină de cale ferată suspendată. Pe o bancă într-un parc, corpul fără cap încearcă să dibuiască oraşul, se întinde ca o cheie pe portativ. Stinghiile de lemn ale spătarului băncii se lungesc (video: Andrei Gâţu, animaţie: Mihai Păcurar) şi corpul ei devine o notă muzicală (sol?). Corpurile cîntă în spaţiu, spaţiul reverberează. Toate compoziţiile lui Vlaicu Golcea sînt *post factum*, după ce au fost făcute înregistrările video cu Özlem Alkiş. Corpul naşte muzica, devine sonor, reflectă spaţiul. Performance-ul rulează *in loop* timp de două ore. Alternanţele video/performance live/foto au variaţii minimale. Gesturile se dezvoltă, sunetele se diversifică, dar instalaţia descoperă interdependenţa corp – spaţiu. Ca şi cum, în fiecare dimineaţă, cînd se trezeşte, corpul trebuie să sonorizeze spaţiul.

Ar fi cîte ceva de spus despre publicul român de artă contemporană, crispat încă, reticent la (inter)acţiune, chiar cînd aceasta este minimală. Deşi performativă, instalaţia era vizitabilă în sensul că expoziţia fotografică, rînduită frumos pe sfori, aştepta să fie vizionată. Spectatorul a rămas însă cuminte pe scaunele-pernă, în ciuda evidenţelor că spectacolul avea conexiune directă cu fotografiile (care ar fi trebuit văzute) şi că era jucat în buclă (şi permitea, astfel, deplasarea publicului prin spaţiu). Reticenţa spectatorului arată un anume grad de inconfort în preajma artistului, lăsat să performeze ca în teatrul clasic (deşi acolo sună telefoanele mobile sau se mai trezeşte cîte un spectator să ţină un monolog în timpul spectacolului, cum s-a întîmplat de curînd). Sper ca, în timp, spectatorul să se relaxeze şi să exploreze instalaţiile, chiar şi pe cele performative.

Seara, cînd plec de la MNAC, vîntul adie neprietenos. Şi totuşi, aud sunetele corpurilor care trec pe lîngă mine pe stradă.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

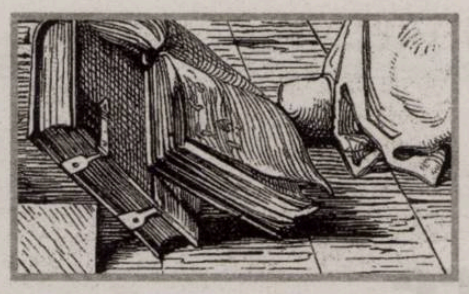

Simona SORA

biographiti

Un fenomen editorial

Este, fără îndoială, un eveniment faptul că o editură serioasă (Polirom) s-a hotărît să reediteze, într-o nouă traducere (aparţinîndu-i lui Ciprian Şiulea), *India secretă* de Paul Brunton. Din 1936, cînd a fost pentru prima dată tradusă în româneşte de Henriette Yvonne Stahl, cartea a circulat reeditată de edituri obscure, fără un minim aparat critic şi între nişte coperte care-ar fi băgat groaza în orice cititor de bun-simţ. De altfel, mai toate cărţile lui Paul Brunton – un scriitor care-şi are cluburile lui de fani necondiţionaţi oriunde în lume, dar şi un „căutător" veritabil de o factură cu totul aparte – au apărut în condiţii discutabile, la noi. Jurnalist de investigaţie, la origine, om al faptelor şi dovezilor, Paul Brunton a scris mai multe cărţi situate, e drept, „la limita cunoaşterii", cum se numeşte şi colecţia în care l-a publicat acum Editura Polirom. Nu ştiu cum au fost publicate în alte părţi, dar în Franţa, de pildă, unele dintre cărţile sale (despre care s-au scris teze de doctorat) au apărut la Payot Scientifique. La noi însă, cărţile lui Brunton au avut o soartă îndoielnică poate şi pentru că, după 1989, ne-am trezit mai sceptici şi mai materialişti decît ne-am imaginat că vom fi, oricum mai puţin înţelegători cu acele texte care, neaparţinînd curentului dominant, cad sub spectrul noii ironii corozive faţă de lucrurile pe care (încă) nu le pricepem sau cad de-a dreptul în gol. Există, desigur, edituri de nişă care suplinesc întrucîtva această curioasă segregare, însă multe dintre acestea publică, fără nici un fel de discernămînt *editorial,* tot felul de drăcovenii scrise de oameni cu probleme psihice, cînd nu de-a dreptul de escroci.

Dacă nu ştii cine este Paul Brunton, cu greu te poate convinge cineva să pui mîna pe o carte (în fond, extraordinară) cum e *Cunoaşte-te pe tine însuţi (The Inner Reality).* În primul rînd, cum ziceam, din pricina copertei. Fiind de negăsit, am cerut-o prin împrumut interinstituţional la Biblioteca Metropolitană din Bucureşti (cu cerere, aşteptare, documente ataşate), iar cînd am primit-o, am încremenit: în mijlocul copertei trona un Buddha de aur cu cel de-al treilea ochi căscat, iar lîngă el, mai mic, un Conte de Saint-Germain tocmai descoperind Graalul, totul pe fundalul deşertului egiptean vegheat de cîteva piramide, de figura impenetrabilă a Sfinxului şi de un soare în mijlocul căruia e anunţat concursul editurii: „Premii de 5.000.000 lei". Probabil era inflaţie mare cînd a fost publicată cartea, nu se poate şti, pentru că n-are nici an de apariţie, cum n-are nici traducător. Traducerea piratată e însă lizibilă cu o redactare mentală concomitentă şi cu eliminarea unor pagini întregi. Poate c-o fi scris-o Paul Brunton direct în româneşte prin channeling...

Nu e deloc cazul noii traduceri de la Polirom. Deşi impecabil tălmăcită, în 1936, de Henriette Yvonne Stahl, editura a simţit nevoia unei traduceri proaspete a cărţii celei mai cunoscute a lui Paul Brunton, *India secretă.* Am fost doar mirată, pentru că rar s-a întîmplat să văd retraduceri ale unor cărţi traduse deja de scriitori clasici, dar şi pentru că Henriette Yvonne Stahl ştia prea bine despre ce vorbeşte atunci cînd s-a hotărît să dea varianta românească a acestei

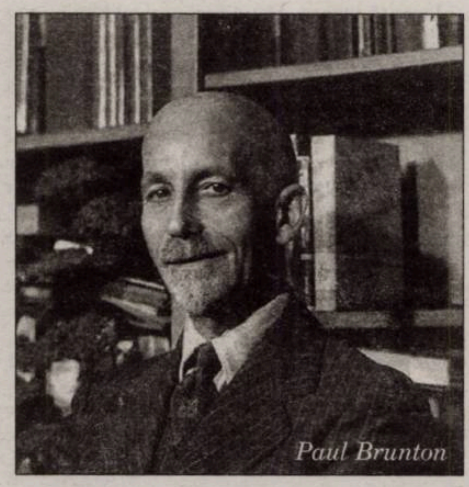

Paul Brunton

cărţi. Ea însăşi îşi pregătise de cîteva ori călătoria în India (ultima dată, cu toate vaccinurile necesare chiar), iar faptul că n-a ajuns niciodată s-a datorat doar sănătăţii ei precare şi unui repetat şi bizar blocaj exterior. În plus, era extrem de deschisă spre filozofia şi spiritualitatea Indiei, citise enorm în această zonă şi voia neapărat să-l cunoască pe Ramana Maharashi, în fond, personajul central al *Indiei secrete.* În principiu, aş fi optat pentru o actualizare (lexic, gramatică, punctuaţie) a traducerii scriitoriceşti din 1936. După ce le-am citit pe amîndouă însă, cred că cealaltă variantă, a lui Ciprian Şiulea, e mai nimerită pentru 2013. Din mai multe motive, primul dintre ele fiind chiar lexicul: traducerea scriitoarei (interbelică şi ea, ca Brunton, dar care a trăit, tot ca el, pînă în anii '80) nu e datată – după gustul meu, mai degrabă literar, dar nu interbelic. Ea se adresa unor oameni care-l citiseră nu doar pe Eliade, proaspăt întors atunci din India, ci şi pe Zimmer, şi pe Deussen, şi aveau o deschidere *culturală* spre Orient. *India secretă* are însă azi mai multe publicuri: unul interesat de pitoresc, altul de turism, al treilea de „aventuri spirituale" (cu barbarismul asumat). A da o nouă traducere – limpede, actuală, pe alocuri plastică – este, în fond, mult mai bine decît să recondiţionezi o traducere literară cu un public oricum prea cultural, prea literar şi care (prea) strîmbă din nas. *India secretă* a lui Brunton – periplul unui jurnalist obosit de goana înainte a Occidentului, dar un om al faptelor şi dovezilor, care ajunge un adept al acelui fascinant „papă al investigaţiei sinelui", cum a fost numit Ramana Maharashi – va avea astfel cu siguranţă mai mulţi cititori. Şi poate că ea va deschide o serie Paul Brunton la Polirom, care ar cuprinde nu numai *Egiptul secret,* dar şi *Indian Philosophy and Modern Culture* sau *Hidden Teaching Beyond,* ori cărţile sale postume şi extraordinara biografie scrisă de fiul lui Brunton, Kenneth Thurston Hurst. Ar fi o mostră rară de coerenţă, dacă lăsăm deoparte faptul că ar fi un real boom editorial, căci cărţile nu mai există în librării nici măcar aşa piratate, prost traduse şi cu coperte fantasmagoric-kitschoase care vînd nu cartea, ci promisiunea unei iluminări-instant sau măcar o tombolă, ceva...

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Drama King

● **James Blake, *Overgrown*, ATLAS, 2013.**

Dacă noile MTV-uri – MTV-ul acela privit ca agregator şi emulsificator generaţional – aveau nevoie de puţină melodramă, numele ei a fost să fie James Blake, iar nu James Blunt.

La sfîrşitul lui 2010, „Limit to Your Love", *cover*-ul după piesa canadiancei Feist, îl viraliza cu succes pe tipul ăsta coborît din nordul Londrei. Bine, înainte de acest moment, „CMYK", un cîntec de pe EP-ul cu acelaşi nume, dăduse deja o mînă bună de ajutor, ajungînd să-şi cîştige statutul de *„Record of the Week"* în show-ul de pe BBC 1 al lui Nick Grimshaw, pentru a primi, astfel, credit din partea altor DJ-i de radio şi a impune un *sound* care, fără să fie din cale-afară de original, apela oarecum firav curentul muzical *under-* şi *overground* al momentului, dubstep-ul, mixîndu-l cu accente din soul, R&B şi jazz şi cu o voce-instrument, jumătate Thom Yorke, jumătate Antony Hegarty, aptă să ajungă drept la inima albastră a publicului. *James Blake,* debutul pe album din 2011, îi menţinea muzicianului britanic obsesiile pentru genurile enumerate mai sus, transformîndu-l, totodată, într-un star – oarecum minor, dar totuşi star – al muzicii momentului.

Pe cel mai nou album al său, *Overgrown,* Blake nu-şi abandonează stilistica. Flirtînd cu întunericul, narcoza şi romantismul, scrutînd cele mai accesibile zone ale aceloraşi bule muzicale, el vine, totuşi, cu noutăţi: vocea nu îi mai stă ascunsă în spatele efectelor, devenind, pentru prima oară în scurta, dar, iată!, prodigioasa lui carieră, vedeta propriei muzici, iar scriitura cîştigă în coerenţă, ajutîndu-l pe englez să construiască o operă mai consistentă decît cea dinainte, fără a se aventura mult prea departe de teritoriul căruia i s-a circumscris cu *James Blake.*

Overgrown ascunde sub aparenta inaccesibilitate destulă marfă pentru toată lumea. „Retrograde", *lead single*-ul albumului, se foloseşte de armonii şi un infinit *clap* pentru a deveni un imn emotiv al tuturor iubirilor din lumea asta. Colaborarea cu Brian Eno, „Digital Lion", e o dimineaţă ambientală încărcată cu percuţii şi sub-başi, petrecută într-un club al vreunei Ibize nouăzeciste. „Voyeur" e letargică pînă cînd abuzează de un cowbell pentru a se transforma într-un simulacru acid house cărui nu-i lipsesc, *touché!,* sintetizatoarele-sirenă. RZA îşi împrumută vocea pentru „Take a Fall for Me", o piesă care vînează esenţele fine ale epocii Massive Attack, fără a reuşi, din fericire, a se apropia prea mult.

În fapt, aş putea spune că proaspătul album al lui James Blake e cel mai interesant album de trip hop al unui moment din istoria muzicii în care nimeni nu mai face trip hop. Funcţionînd în aceeaşi filozofie a colajului, scrutînd o estetică sonoră în care atmosfera e mai importantă decît orice altceva, manipulînd superficial clişeele muzicii de dans, *Overgrown* îl plasează, foarte probabil, pe James Blake în aceeaşi zonă de confort pe care i-o săpase primul LP, păstrîndu-i privilegiile de star – unul minor, cum spuneam – al muzicii electronice de inimă albastră pentru noua generaţie.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Andrea GAVRILIU

Zic Zac

Care-i istoria spectacolului Zic Zac?

Am început să „visez" la acest spectacol în urmă cu vreo patru-cinci ani. Pe-atunci, totul era la nivel de „flash-uri", senzaţii, energie şi – cel mai important – muzică. Toate ideile s-au adunat în urmă cu doi ani, cînd le-am sintetizat, curăţat şi aşternut pe hîrtie sub forma unui proiect pentru admitere la masterul de Coregrafie. Odată intrată, am început treaba avînd povestea, coloana sonoră şi o idee scenografică. Ştiam că El avea să fie Ştefan Lupu, fiindcă sîntem prieteni din copilărie şi am terminat împreună actoria la Cluj, la profesorul Bács Miklós şi, deci, avem acelaşi limbaj scenic. În rolul DJ-ului ştiam doar că vreau un actor charismatic, clovnesc şi cu un fizic nu tocmai caracteristic unui spectacol de teatru-dans. Cînd Ştefan mi l-a prezentat pe Gabriel Costin, am ştiut că el este „alesul". Procesul de lucru a fost extrem de relaxant şi amuzant. Se simţea foarte puternic că lucrăm pentru un spectacol fix pe gustul nostru: nimic impus, forţat sau scremut. Ba chiar am picat de multe ori în extrema cealaltă: ne veneau atît de multe idei, încît pierdeam controlul bălăcindu-ne în gaguri şi îndepărtîndu-ne de poveste. Nebunia finală a fost punctată de către scenografa spectacolului, Andreea Săndulescu, pe care am întîlnit-o printr-o minunată întîmplare şi care mi-a înţeles perfect visul, ba chiar l-a dus şi mai mult într-o fantezie psihedelică.

Ce urmează?

În afară de cîteva proiecte în care sînt implicată în calitate de coregraf, sînt din nou în acel stadiu de „flash-uri" pentru un nou spectacol. Tot ce ştiu este că de data asta nu voi mai fi interpret în el şi că încerc să mă curăţ de *Zic Zac*-isme.

Pînă atunci, unde poţi fi urmărită?

În Bucureşti – mai mult pe marginea scenei, numărînd paşii actorilor din *Julius Caesar* la Godot, în regia lui Eugen Gyemant, şi în *Cartea Junglei* la Teatrul „Ion Creangă", în regia lui Octavian Jighirgiu. Ca interpret, fac parte din spectacolul de teatru-dans al colegei mele de master, Loredana Nicola, numit *Aparent o cină.*

***Andrea Gavriliu** este actriţă şi coregraf.*

a consemnat Marius CHIVU

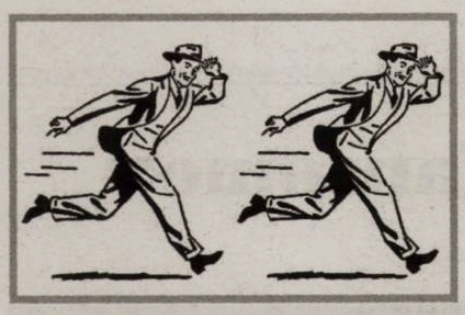

Andrei GORZO

dilematograf

Trei în unu

● *Vînătoarea / Jagten* (Danemarca, 2012), de Thomas Vinterberg.

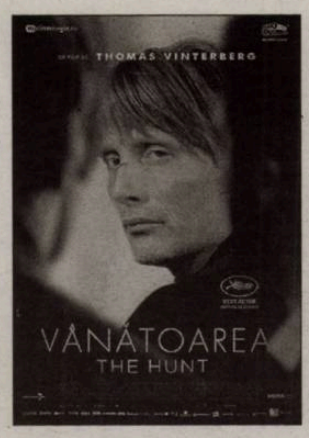

Jagten (Vînătoarea) al lui Thomas Vinterberg e o melodramă pe teme „sensibile", despre patimile unui educator de grădiniţă (Mads Mikkelsen), suspectat pe nedrept de pedofilie. Cîteva cuvinte aruncate aiurea de o fetiţă sînt suficiente pentru a-l stigmatiza în ochii comunităţii – un burg danez, unde accesul la statutul de „bărbat" se face pe baza permisului de vînătoare. Educatorul însuşi e un membru cu vechime al acestei comunităţi; nu e o prezenţă exotică acolo, cum era Nicole Kidman în *Dogville* (ambele titluri fac parte din portofoliul aceleiaşi case de producţie). Propriii lui tovarăşi de băutură şi de vînătoare (în frunte cu tatăl fetiţei reclamante, care-l considerase cel mai bun prieten al lui) sînt cei care-l iau acum la ţintă (cu vreo două-trei abţineri); mai că nu scot furcile şi topoarele la el. Cu greu se poate spune că Vinterberg (regizorul lui *Festen)* e un finuţ, că n-ar recurge niciodată la forţări în demonstrarea iraţionalităţii feroce de care e capabilă această burghezie provincială, în numele valorilor ei familiste. Din contră, e greu de imaginat vreo tactică de manipulare emoţională a spectatorului, suficient de ieftină şi de primitivă încît Vinterberg să se sfiască de ea: vînătorii de vrăjitoare merg pînă la a ucide cîinele protagonistului; şi cum altfel să-şi anunţe acesta decizia de a înceta să mai întoarcă şi celălalt obraz, dacă nu lepădîndu-şi ochelarii? Pentru numărul ăsta de martiraj macho (întrerupt doar cît să mai dea şi el cîte un cap în gură), Mikkelsen (un actor excelent, de altfel) a primit premiul pentru Cel mai bun actor la Festivalul de la Cannes.

● *Legături suspecte / Stoker* (SUA, 2013), de Park Chan-wook.

Primit cu răceală la Sundance, *Stoker* e primul film hollywoodian al lui Park Chan-wook. Filmul lui precedent, *Sete (Bakjwi,* pe titlul său sud-coreean), era o adaptare după *Thérèse Raquin* al lui Zola, cu un preot-vampir pe post de protagonist. *Stoker* e un hibrid încă şi mai bizar. Punctul de plecare al poveştii e cel din *Shadow of a Doubt* al lui Hitchcock, unde viaţa unei adolescente era dată peste cap de apariţia unui unchi enigmatic, numit (ca şi aici) Charlie. Filmînd pentru prima dată într-un mediu american (identificat, pur formal, drept Connecticut-ul zilelor noastre), regizorul lui *Oldboy* îl ermetizează şi-l goticizează. Adolescenta din filmul lui locuieşte cu mama sa într-o casă izolată, ale cărei împrejurimi (foarte negurosromantice la ceas de noapte) nu le părăseşte decît pentru o ocazională altercaţie cu gaşca (generică) de derbedei de la ea din liceu. O altă rudă, venită pe-acolo doar în vizită, reuşeşte să se îndepărteze mai mult – şi anume pînă la un motel sinistru (asocierile sînt, desigur, tot hitchcockiene). Cu excepţia lui Charlie, personajele tind să poarte nume cu rezonanţe livreşti, ca India sau Gwendolyn. India arată ca o adolescentă *goth,* dar atît mama ei (Nicole Kidman), cît şi Charlie (Matthew Goode), par să-şi aleagă hainele conform unor etaloane de *glamour* din alte vremuri. Park păstrează tema zoliană din *Sete* – revelaţia finală a poveştii priveşte un anumit „ceva" pe care India şi unchiul ei „îl au în sînge". De data asta, motivul vampirului e doar evocat discret – numele de familie al eroinei e Stoker, iar faţa lui Kidman arată ca o mască a tinereţii fără bătrîneţe. În schimb, tema „deşteptării" puberale e apăsată tare. Singurul „clei" care leagă, cît de cît, toate aceste teme, motive, citate, clişee de gen etc. e „cleiul" stilului-de-dragul-stilului: racordurile dintre imagini adiacente se întemeiază adesea nu (numai) pe logică narativă, ci (şi) pe similarităţile pur grafice (de formă, de culoare) dintre obiecte şi acţiuni plasate în spaţii diferite.

● *Tărîmul visurilor / Beasts of the Southern Wild* (SUA, 2012), de Benh Zeitlin.

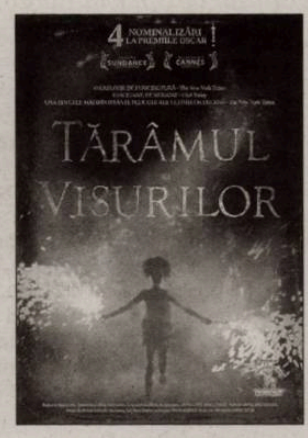

Acesta a fost indie-fenomenul anului trecut. Jucat de actori neprofesionişti şi regizat pe bani puţini, de către un debutant în vîrstă de 29 de ani (provenit dintr-o familie de folclorişti), filmul e plasat într-o comunitate rurală extrem de săracă din delta Mississippi-ului, pe care o vede prin filtrul transfigurator al privirii unei fetiţe (afro-americane) de 6 ani. O calamitate naturală evocînd potopul biblic – dar şi uraganul Katrina – constituie semnalul de începere al unei aventuri în care fetiţa, alături de tatăl ei bolnav şi de alţi membri ai comunităţii, va trebui să se împotrivească atît unor fiare mitologice, cît şi ajutoarelor trimise de stat fără să le fi chemat nimeni. Fantasticul filmului e anti-hollywoodian, adică anti-*glossy:* e filmat pe 16 mm, iar o bună parte din efectul realist-magic e asigurat de ambarcaţiunile bricolate de localnici din tot felul de deşeuri şi de locuinţele lor acvatice, cîrpite în fel şi chip; alcoolismul multora dintre ei e prezentat ca un simplu fapt. Pe de altă parte, chiar şi pusă pe seama „privirii pe copil", elogierea acestei marginalităţi ca fiind sinonimă cu libertatea, cu autosuficienţa etc. rămîne facilă: autorul nu descrie cum anume funcţionează comunitatea glorificată şi nu trece dincolo de pitoresc în portretizarea membrilor ei.

PUBLICITATE

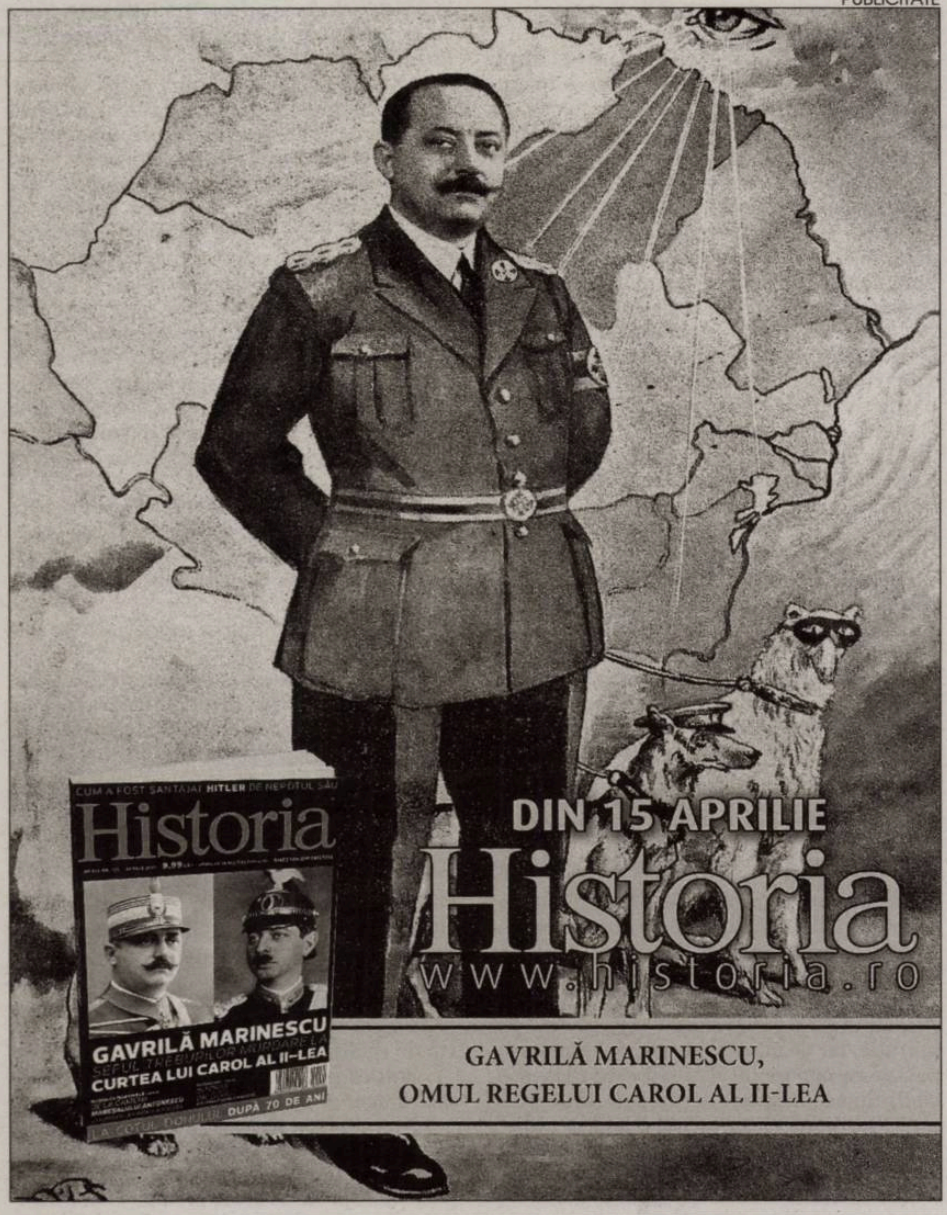

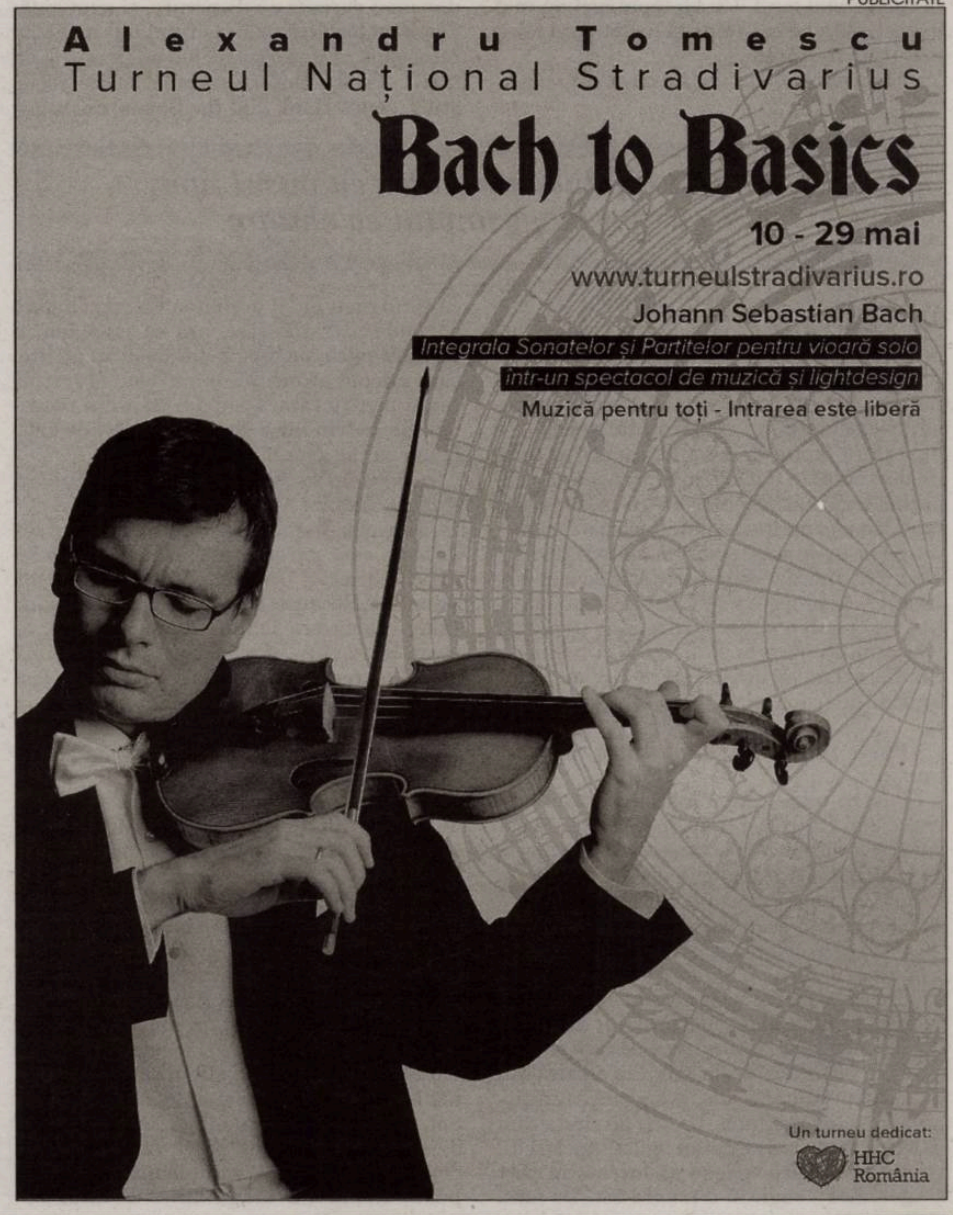

PUBLICITATE

„Unele cîntece au propriile lor fantome“

– interviu cu Mark KNOPFLER –

***Mark Knopfler** va concerta la Sala Palatului din Bucureşti, joi, 25 aprilie. Interviul care urmează a fost difuzat de Smooth Radio pe 31 martie 2013.*

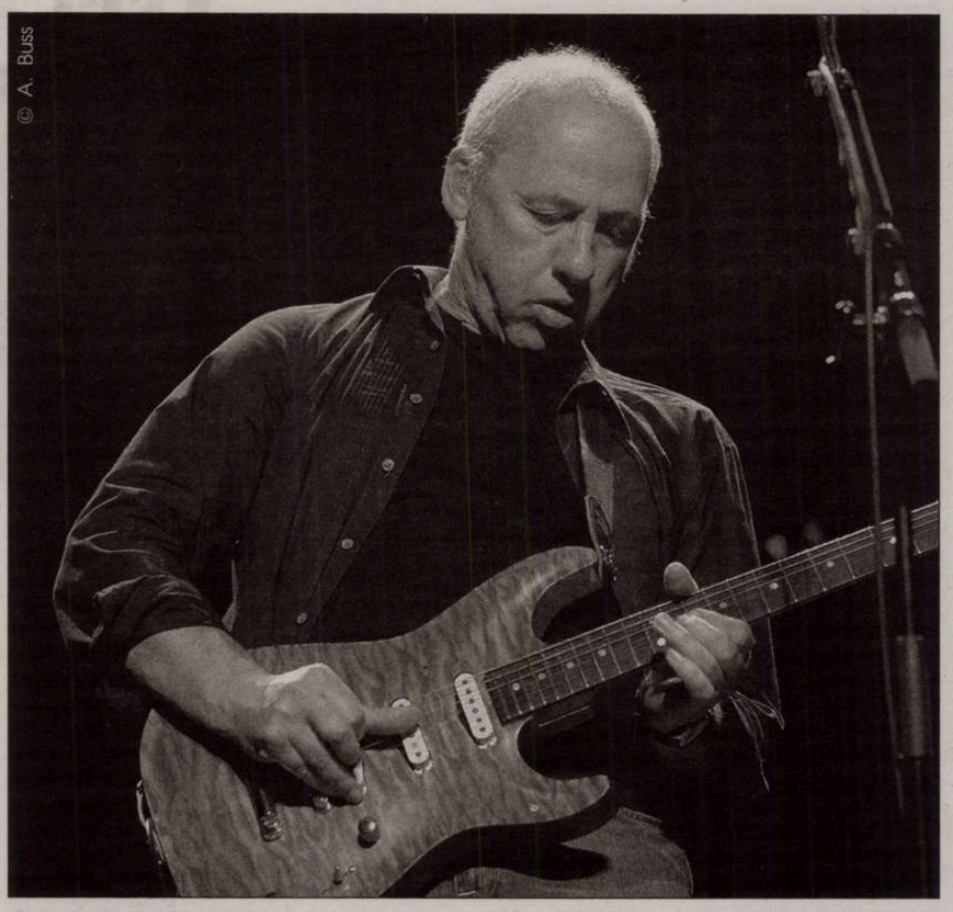

Ai putea să descrii locul unde ne aflăm acum?

Sîntem la British Grove Studios, în Chiswick, Londra, un studio construit în locul unor ateliere unde odată se făceau acordeoane. Cînd am ajuns eu aici, însă, am găsit un depozit de cărţi, cărţi pentru copii.

Aici ai înregistrat noul tău album, Privateering?

Da, şi a fost o perioadă foarte plăcută, pentru că lucram în acelaşi timp la mai multe înregistrări, nu doar cu trupa mea, dar şi cu Kim Wilson, care lucra la un album de blues, mai erau şi nişte folkişti care ni s-au alăturat, aşa că în acea vreme m-am implicat în trei tipuri de înregistrări, una după alta.

Cînd ai realizat că îţi va ieşi un album dublu?

Începusem să supectez că aşa se va întîmpla, pentru că nu-mi doream neapărat să scot doar un album de blues, aşa că a fost o idee bună să-l încorporez într-un album dublu. Îmi place însă şi să fac lucrurile diferit, în sensul că toată lumea ţi-ar spune că nu e cazul să înregistrezi un album dublu, şi probabil că au dreptate, dar eu întotdeauna mi-am dorit asta.

Te surprinde faptul că eşti atît de productiv?

Sînt surprins de cît de multe lucruri sînt capabil să produc. Nu ştiu dacă asta se datorează faptului că, îmbătrînind, nu mai sînt atît de distras de altele, însă, spre exemplu, chiar şi cînd sînt în turneu, mă trezesc că am mereu chitara alături şi lucrez la vreun cîntec. Cumva, reuşesc să-mi fac timp să lucrez mai mult. Cu laptopul nici nu mai irosesc atîta hîrtie, tăind şi mototolind foi; e mai uşor cu Apple.

Iar ai plecat în turneu, un lucru care-ţi place...

familia mamei mele era alcătuită în egală măsură din geordieni şi scoţieni, oameni de la graniţe. Aşa că atunci cînd creşti ascultînd cîntece din regiunea Tyne (cîntam la şcoală „The Waters of Tyne“) sau din Northumbria, ceva ajunge mai tîrziu şi în muzica ta. Dar cînd eşti copil te impresionează şi muzica pe care o asculţi la radio. Cred că am început să cînd încă de la doi-trei ani, poate chiar aveam un an şi jumătate cînd am început să cînt ce auzeam la radio unde, în fiecare zi, era o emisiune cu cîntece pentru copii. Cred că totul atunci a început.

Prima chitară

Ştiu că ai o colecţie impresionantă de chitare...

S-a transformat într-o colecţie, dar nu sînt un colecţionar. N-am intenţionat niciodată să colecţionez chitare. La început ai nevoie de cîteva chitare ca să-ţi cînţi muzica sau să faci înregistrări de studio. Apoi oamenii ţi le oferă sau le împrumuţi, apoi vrei una mai bună decît cea pe care o ai pentru a scoate un sunet mai bun, aşa că la un moment dat te trezeşti cu 70 *(rîde)* şi îţi dai seama că ai deja o colecţie.

Şi această dragoste pentru chitară tot din copilărie bănuiesc că vine...

Am fost copilul care stătea cu nasul lipit de vitrina magazinului cu chitare şi încă îmi amintesc momentul în care am îndrăznit să-mi aleg de pe perete prima chitară dintr-un magazin din Newcastle. Era o chitară spaniolă, nici nu ştiam cum s-o ţin în mînă, dar mi-o doream cu disperare, şi cum o dădeam eu jos de pe perete tipul din magazin mi-a spus: „Dacă o scapi, am să-ţi scap şi eu una!“. Prima chitară trebuia să fie roşie, ştii!?, genul Hank and the Shads, dar sigur

> *„Am fost copilul care stătea cu nasul lipit de vitrina magazinului cu chitare.“*

Da, ţine de un anume echilibru. Să cînt live a fost dintotdeauna foarte important pentru mine, este un ciclu important al creaţiei şi oamenii ştiu asta cînd vin să vadă un concert, simt că îmi place să fiu acolo, pe scenă. Niciodată n-am dispărut din peisaj şi e important faptul că mereu am găsit motivaţia de a cînta în faţa oamenilor. Aceasta este partea cea mai plăcută dintre toate. Să ai mult timp şi multe de cîntat, şi să o faci mereu cu prospeţime şi spontaneitate, să nu devină o rutină. Iar asta face totul foarte distractiv – la propriu, mă doare burta de la atîta rîs, pentru că în turnee sînt implicaţi foarte mulţi oameni şi se creează o anume chimie, există un anume spirit... Şi nu e vorba doar de trupă, ci de toată echipa implicată.

Este o parte vitală pentru tine ca muzician...

Pentru mine este o felie importantă de viaţă, dar, în acelaşi timp, îmi place şi să pot sta acasă şi să lucrez la cîntece. Aşa că încerc să menţin toate mingile în aer, să nu plec în turneu în timpul vacanţelor, pentru că vreau să petrec timp şi cu băieţii mei.

Crezi că dragostea ta pentru muzica celtică a apărut în vremea cînd ai trăit în Glasgow?

Îmi vine foarte uşor să cînt muzică celtică, mi se pare foarte natural, iar asta probabil pentru că prima muzică pe care am auzit-o pe cînd eram în Glasgow era muzică celtică, Jimmy Shand, dar şi muzică tradiţională de dans scoţiană. La fel, pe cînd eram în Newcastle, unde existau multe legături între scoţienii care veneau să lucreze în port şi „geordies“, englezii din nord-est. De fapt, că tatăl meu nu-şi permitea să-mi cumpere o Fender Stratocaster, aşa că mi-a luat o Hoffner mică, pe care a dat doar 50 de lire, care oricum atunci însemna o sumă importantă pentru tata. Cînd am ieşit din magazin, un bătrîn mi-a spus: „Să te ţii de ea!“. N-am să uit asta niciodată.

Obişnuiai să asculţi discuri ca să înveţi să cînţi la chitară?

N-aveam la ce să ascult discuri, dar dacă auzeam ceva care-mi plăcea făceam o adevărată obsesie. Un prieten de-al meu avea discul cu „Because They're Young“ de Duane Eddy – asta era înainte să am chitara, aveam 10-12 ani –, şi mă duceam la el să pună discul mereu şi mereu – cred că acela a fost primul semn al fixaţiei nesănătoase pe care am făcut-o deseori pentru cîte un cîntec.

Dragostea ta pentru chitare îţi aminteşte de cînd erai copil?

E important, foarte important, să ai grijă de copilul din tine. Inocenţa e foarte importantă. Deunăzi, vorbeam chiar despre acest lucru cu o scriitoare foarte bună, Edna O'Brien, iar ea spunea că inocenţa este cel mai important lucru din viaţa noastră, este vitală. Sînt de acord. Cred că lucrurile care te stimulează şi-ţi dau energie încă de la început trebuie păstrate. Aşa că atunci cînd spun „copilul care stă cu nasul lipit de vitrina magazinului cu chitare“, încerc să păstrez viu acel sentiment. Să zicem că urmează să mă întîlnesc cu un prieten într-o cafenea în Soho sau oriunde altundeva, să luăm micul dejun – lucru care, de altfel, mi se întîmplă des –, îmi parchez întotdeauna bicicleta peste drum de magazinul de muzică, traversez şi privesc înăuntru prin vitrină, ca şi cum m-aş asigura că păstrez legătura cu trecutul. Nu pot trece pe lîngă un magazin de muzică fără să vreau să mă uit la chitare. Vechile obiceiuri nu mor atît de uşor.

Ai învăţat uşor să cînţi la chitară?

Trebuie să-ţi doreşti cu adevărat să înveţi să cînţi. I-am învăţat pe mulţi de-a lungul anilor cum să cînte la chitară şi ştiu că nu e uşor. Îmi amintesc cum îmi forţam degetele să facă anumite mişcări. Nu e vorba doar de învăţatul acordurilor cu mîna stîngă, dar şi de ce trebuie să faci cu mîna dreaptă. Odată ce înveţi cum să ciupeşti corzile cu mîna dreaptă şi cu degetul mare de la stînga să ţii linia de bas, în timp ce restul degetelor cîntă notele, începi să vezi chitara într-un cu totul alt fel decît cîntînd notele separat sau împreună, sau lovind corzile. Odată ce înveţi să ţii şi ritmul şi să faci şi diverse combinaţii, începi să vezi că e ca şi cum ai cînta la pian. Dar încă eşti la suprafaţa lucrurilor, căci cîntatul la chitară este ceva umil. M-a sunat odată Chet Atkins, care era un foarte bun chitarist cu pana, şi ţin minte că m-a compătimit.

Cum ţi-ai dezvoltat stilul?

N-aveam un amplificator pentru chitara electrică şi împrumutam de la prieteni chitare acustice, apoi am început să cînt împreună cu un prieten, care avea o soră mai mare care cînta folk, şi aşa am ajuns să cînt în cluburi de folk şi să învăţ să ciupesc. Dar eu îmi doream cu adevărat să cînt la chitara electrică, într-o trupă de rock 'n' roll, astfel că tot timpul a existat această dualitate. Mai tîrziu, cînd am început să cînt şi Chicago blues, şi country, mi-am dat seama că totul începea să semene a ceva ce putea fi numit stil. Iar stilul e pur şi simplu ceva ce vine din imitaţie, iar pe măsură ce cînţi tot mai mult, devine recognoscibil. Un stil este recognoscibil, lumea îmi spune tot timpul: „Întotdeauna îţi recunosc chitara cînd o aud la radio“, dar mi-e greu să vorbesc despre stilul meu, pentru că vine din prea multe locuri. Stilul e uşor de recunoscut, dar greu de definit.

> *„Stilul e uşor de recunoscut, dar greu de definit.“*

„Oamenii folosesc muzica“

Una dintre temele recurente din cîntecele tale este drumul spre sud, în State, dar şi de la Newcastle la Londra. Ai folosit asta chiar pe Southbound Again, *primul album Dire Straits...*

M-am văzut întotdeauna ca pe un compozitor mai mult decît ca pe un chitarist. Cînd am început să scriu cîntece, am vrut ca, dincolo de influenţele venite dinspre blues şi muzica americană, să folosesc propria geografie. „Southbound“ este o temă importantă pentru mine, pentru că eu însumi am mers de la nord la sud, am făcut pe autostopistul în toate părţile. Însă, cînd m-am mutat în sud, aveam o altfel de casă, aşa că atunci cînd spuneam versul *„Southbound again, don't know if I'm going or leaving home“*, totul era adevărat. Vorbeam despre traversarea rîului Tyne, simţi această diferenţă cînd traversezi rîul Tyne, eu încă o simt.

Dar şi Londra a fost importantă pentru tine.

Povestea mea de dragoste cu Londra a început pe cînd aveam 14 ani şi continuă şi azi, chiar dacă acum am o viziune mult mai realistă asupra lumii decît cînd eram adolescent.

Acea temă a călătoriei continuă şi pe Privateering, *nu?*

Pe album este un cîntec numit „Go Love“ şi chiar despre asta e vorba, despre nevoia de a pleca şi despre plăcerea de a te întoarce ştiind că va trebui să pleci din nou. Mi se întîmplă asta apropo de nord-est şi mă întreb dacă îmi place să mă întorc tocmai pentru că ştiu că pot pleca din nou, că trebuie să mă întorc acolo unde este viaţa mea acum. E un sentiment ciudat. Cred că fiecare are acest tip de relaţie cu locul de unde vine.

Ştiu că tu crezi în faptul că eşti doar un instrument al cîntecului.

Nu-mi place să cred că totul depinde de mine, că impun eu singur tematica unui album, asta m-ar face să simt că mă impun prea mult pe mine şi las prea puţin loc liber-

tăţii şi spontaneităţii. Cîntecul este stăpînul şi tu i te supui, servindu-l cît mai bine. E ca un copil, în sensul că îţi dai toată silinţa să-l creşti, apoi îşi găseşte un drum şi pleacă singur în viaţă. Cîntecele au o viaţă a lor.

Cîntecele tale influenţează oamenii în moduri profunde...

Compui un cîntec şi cîntecul iese în lume, iar oamenii îl folosesc în viaţă să facă lucruri cu el, iar asta se întîmplă în moduri diferite şi foarte interesante. Oamenii folosesc muzica pentru a celebra, pentru a plînge cu ea sau pentru a se linişti după o zi de muncă. Acest lucru te face să te gîndeşti că-i ajuţi pe oameni, că-ţi aduci astfel, contribuţia la vieţile lor. Îmi amintesc – o, Doamne! – că acum ceva timp, după un concert într-un campus universitar, a venit la mine un tip şi mi-a spus: „Vreau doar să ştii că azi a fost o zi literalmente suicidară, dar tu tocmai...", apoi a ridicat pumnul şi a continuat: „O să continui. O să continui." Asta s-ar fi putut întîmpla oriunde – la Newcastle, spre exemplu, cînd se cîntă „Local Hero", se creează un moment fantastic. Asta arată cum cîntecele capătă o viaţă a lor.

Trebuie să fie un sentiment grozav pentru un compozitor să afle că a marcat vieţile unor oameni în aşa fel.

Te simţi foarte norocos că poţi ajunge la sufletele oamenilor, iar la sfîrşitul concertului, nu-şi doreşti ca doar fetele să izbucnească în lacrimi. Cînd vezi în public zdrahoni cu trupuri ca nişte saci de ciment, stînd cu braţele încrucişate, te întrebi dacă nu cumva cineva i-a adus acolo şi tu trebuie să le provoci nişte reacţii, dar la final, vezi că au lacrimi în ochi şi atunci ştii că ai realizat ceva.

În noul setlist *se găsesc şi cîntece noi, lucru care trebuie să fi fost destul de dificil de ales...*

E foarte interesant faptul că anumite cîntece pur şi simplu nu pot fi scoase din *setlist*, indiferent de cît de multe cîntece noi ai compune. Şi atîta timp cît îmi place să le cînt în continuare, o s-o fac. „Romeo & Juliet" e unul din acestea. Pare că a trecut testul timpului. La începutul lui, pare că ceva nu e acordat cum trebuie, dar asta deja face parte din arhitectura cîntecului şi n-am cum să mai scap de asta.

Şi alte cîntece ale tale sînt definite de primele acorduri.

Da, „Brothers In Arms" e un altul. E interesant că, în cazul acestor două cîntece – dar e valabil şi pentru „Sultans of Swing" –, primele note arată exact despre ce e vorba, deşi am încercat să fac altceva din ele. Odată, am încercat să cînt „Money For Nothing" altfel – nu ştiu ce-a fost în capul meu atunci, dar anumite cîntece se definesc prin începutul lor şi nu poţi să te îndepărtezi de acel lucru.

Probabil multă lume îţi spune tot felul de poveşti legate de un cîntec precum „Brothers In Arms", spre exemplu...

„Brothers In Arms" este un bun exemplu de cîntec care face lucruri de neimaginat şi care oferă mult confort oamenilor. Îmi amintesc cum, la radio, un tip care luptase pe tanc în Războiul din Golf povestea cum, după o luptă de noapte, a doua zi dimineaţa au conectat sistemul de sunet al tancurilor din acel regiment şi au pus „Brothers In Arms" ca pe un fel de imn.

„Cauţi propria plăcere"

Mulţi se gîndesc la cariera ta în termenii a două perioade: „anii rock" şi „anii de folk-acustic", dar mie mi se pare prea simplu, cînd, de fapt, influenţele merg împreună şi se amestecă.

Toate contururile devin indistincte pe la margini. Ca şi cum ai arunca un pahar de apă pe un tablou. Uneori, nici măcar nu eşti foarte conştient de ceea ce faci.

Eşti un compozitor disciplinat?

Sînt – aşa cum mi-a spus un profesor în şcoală – fundamental leneş. Dacă mă suni şi-mi propui să luăm prînzul împreună, mi se va părea o idee de geniu, care îmi va da o stare foarte bună. Cineva mai matur decît mine ar refuza şi s-ar apuca de treabă.

Ce te motivează să compui?

Cauţi propria plăcere, aşa cum un poet bun sau un romancier bun sau un pictor bun ar face. Trebuie mai întîi să-ţi faci ţie plăcere pentru că, dacă nu-ţi place ţie, nu va plăcea nimănui.

Dar eşti recunoscător şansei pe care o ai, nu?

Niciodată nu uit cît de norocos sînt să fac asta la un asemenea nivel, cu asemenea muzicieni. Este un privilegiu fantastic.

Scrii şi cînd eşti plecat în turneu?

Mai demult, îmi era greu să scriu în timpul unui turneu, poate pentru că eram mai puţin organizat, pe cînd acum, după atîţia ani petrecuţi pe drum, aş putea scrie o carte despre cum să supravieţuieşti unui turneu. Capeţi experienţă şi afli ce poţi face mai bine cu timpul pe care-l ai la dispoziţie, dar asta vine după un anume moment în care, dacă nu ai grijă, îţi poţi face singur rău.

Ştii întotdeauna exact despre ce scrii sau poate fi şi ceva mai abstract?

Indiferent de efortul artistic, subconştientul joacă un mare rol. Nu ştii niciodată foarte multe despre ce vrei să faci. Să-ţi dau un exemplu: cînd lucrez la 50 de cîntece în acelaşi timp, încep să le grupez într-un anume fel, iar asta pentru că, în haosul din mintea mea, se întîmplă totuşi nişte lucruri pe care nu le pot urmări conştient tot timpul. Nu ştiu exact ce urmăresc, ce caut. După o vreme, analizez ce-am făcut şi îmi spun: „Sigur că se leagă!" Iar altcineva, mai tîrziu, poate observa foarte clar tematica.

În setlist*-ul turneului ai făcut loc şi noilor cîntece, cum se integrează?*

Îmi place să le cînt mai ales celor care încă nu le-au auzit. Mă gîndesc chiar că un cîntec precum „Privateering" va însemna ceva în varianta live, la fel şi „Haul Away" sau „Kingdom Of Gold". Unele cîntece sînt ambiţioase şi vreau să le cînt cu trupa mea de acum, vreau să păstrez lucrurile interesante, să le cînt pe rînd şi să pot schimba setlist-ul în fiecare seară. Un lucru bun cînd ai înregistrat mai multe albume este că îţi oferă mai multe alegeri cînd vrei să cînţi live.

Mereu ai scris cîntece despre artizani şi muncitori, nu?

Cred că meseriile oamenilor sînt mereu interesante. Oamenii trebuie să muncească şi îi compătimesc pe cei care nu o fac, mai ales pe cei care n-au vrut niciodată să muncească *(rîde)*, cred că pierd foarte mult. M-a interesat întotdeauna munca oamenilor, iar oamenii simpli au fost, acolo de unde vin eu, o mare sursă de inspiraţie. Crescut în Northumberland, n-am avut niciodată o imagine idilică a vieţii la ţară, munca pe cîmp e muncă pe cîmp. Îmi place să cînt live un cîntec precum „Hill Farmer's Blues" sau „Yon Two Crows", pe care l-am cîntat şi în turneul cu Bob Dylan.

Influenţa dinspre folkul tradiţional nu e niciodată departe, nu?

Îmi amintesc că cineva a zis despre muzica mea instrumentală, de pe *Local Hero* sau cea compusă pentru coloana sonoră a filmului *Cal* (excelent film, fantastic chiar, regizat de Pat O'Connor): „Cum se face că muzica sună de parcă ar fi fost compusă acum 1000 de ani?" Cred că asta vine din faptul că am absorbit sunetele şi cadenţa muzicii ascultate în trecutul cel mai îndepărtat. Prin '95-'96, am cîntat cu nişte muzicieni irlandezi foarte grei şi i-am întrebat dacă influenţele celtice din muzica mea sînt irlandeze sau scoţiene. Ei au zis că sînt, fără dubiu, scoţiene, iar asta datorită intervalurilor. Încă nu sînt sigur că am înţeles, dar anul trecut am înregistrat cu scoţianul Phil Cunningham şi, nu mai ştiu exact ce anume cîntam, cînd el a zis: „Asta vine direct din Western Highlands." I-am spus că sună ca orice alt cîntec vechi, dar el a zis că sigur vine de acolo. Iar asta e grozav, pentru că te legitimează într-un fel. Ai putea rîde spunînd că e un furtişag, genul de lucruri pentru care oamenii sînt acuzaţi. Dar sînt doar opt note, oricum.

Multe dintre cîntecele tale spun poveşti, iar albumul începe cu una foarte puternică – „Redbud Tree".

> *„Cîntecul este stăpînul şi tu i te supui, servindu-l cît mai bine."*

> *„Indiferent de efortul artistic, subconştientul joacă un mare rol."*

Nu sînt sigur ce anume m-a inspirat pentru acel cîntec sau unde am citit. Ar putea fi ceva legat de Războiul Civil American, dar nu sînt sigur. Uneori, e ca şi cum o fantomă ar vorbi prin tine. Dar eu nu-mi pun întrebări, încerc să văd unde poate duce cîntecul, indiferent de fantoma care-mi vorbeşte. Ai putea lua cîte un cîntec de pe fiecare album, să le pui împreună, şi vei începe să vezi legături. Dar cine poate şti cu adevărat despre ce e vorba? Mi-ar plăcea să pot vorbi despre toate astea, mi-ar plăcea să povestesc cum compun, dar nu pot, pentru că nu există o formulă. Fiecare cîntec e unic, iar unele cîntece au propriile lor fantome, propriile lor voci care vor să se facă auzite printre crăpături. Sînt sigur că există şi cărţi unde lucrurile stau la fel.

Cum a fost turneul nord american cu Bob Dylan din toamna anului trecut? Ştiu că sînteţi prieteni buni.

Mă ştiu cu Bob de foarte multă vreme. A venit să vadă Dire Straits pe cînd eram doar o trupă de patru oameni, cîntam la Sunset Strip în Los Angeles, şi atunci ne-am cunoscut. Bob m-a impresionat foarte mult cînd l-am ascultat prima dată – pe atunci cînta acustic, cîntece folk. Cred că aveam vreo 12 ani cînd sora mea a adus acasă primul disc cu Dylan şi, de atunci, l-am urmărit tot timpul. Eram în public la Newcastle cînd a venit în concert şi cînd a cîntat jumătate acustic, jumătate electric, şi mi-a plăcut atît de mult. Prietenia noastră a venit natural, căci ne tragem rădăcinile muzicale din aceleaşi locuri, iar creativitatea noastră se bazează pe folk şi blues, foloseşte acele forme pentru a crea altceva numai al nostru. Cred că energia şi pasiunea cu care compunem şi cîntăm amîndoi vine din dragostea pentru aceleaşi rădăcini muzicale.

Imaginea din cîntecul „Privateering", despre pregătirea pentru plecarea pe mare, se potriveşte cu ideea de a te îmbarca pentru o nouă aventură în turneu.

E ca şi cum ai trăi pe un mic vas, care pluteşte pe mare tot timpul şi care trebuie să reziste. Trebuie să fii pregătit şi să-ţi placă să munceşti în echipă. Viaţa de turneu nu e pentru oricine. După concert, spre exemplu, uneori trebuie să mergi la aeroport în mijlocul nopţii, dimineaţa să aterizezi altundeva şi să te cazezi la un hotel, sau ai putea fi într-o maşină îndreptîndu-te noaptea spre un alt loc... Mulţi n-ar rezista, n-ar avea nici un sens pentru ei să facă asta, de-asta spun că trebuie să ţi se potrivească acest gen de viaţă. Mulţi vor să stea acasă, să urmărească Wimbledon-ul la televizor şi să scoată sticlele goale de lapte pe verandă...

Iar trupa şi echipa trebuie să fie pregătite pentru asta.

Ai nevoie de oameni care să accepte rigorile turneului şi să fie dedicaţi. E un adevărat angajament, ca la teatru – deşi, probabil, e mai greu decît la teatru, căci acolo ei au de făcut două matinee pe săptămînă, în timp ce noi avem, în general, cinci concerte pe săptămînă. Dar noi n-o să facem cinci, probabil vom face mai multe.

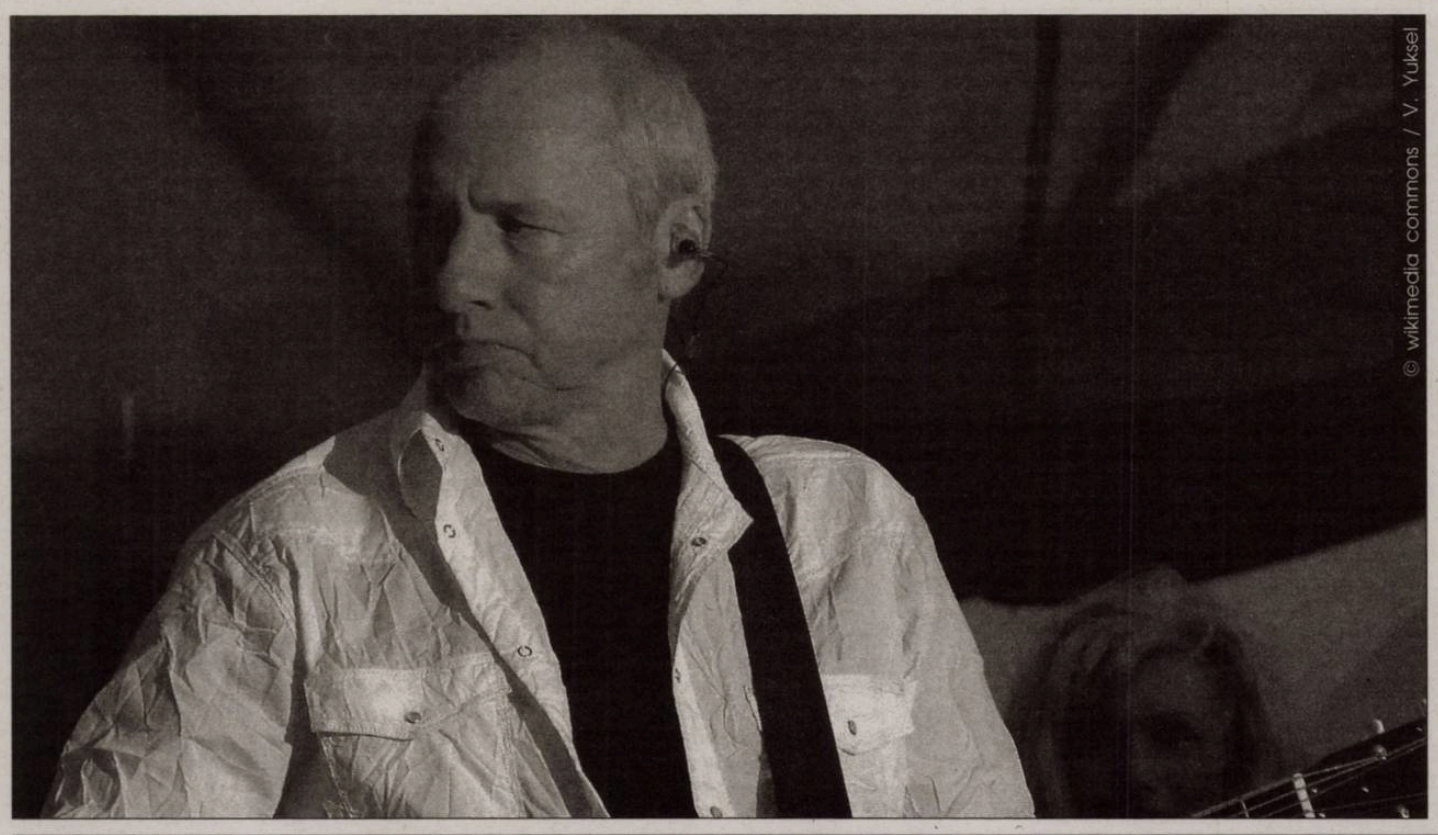

traducere de Marius CHIVU

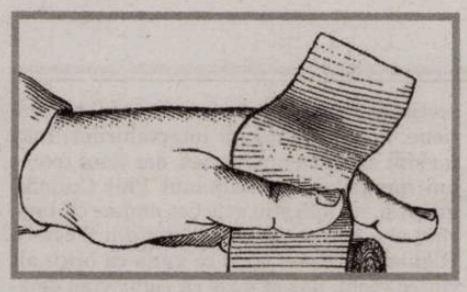

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

De ce (nu) e fotbalul fotbal

Nu m-a interesat niciodată fotbalul. Pe stadion, la meci, am fost o singură dată, pe la sfîrşitul anilor '90, iar în liceu am jucat mai degrabă baschet. Mi s-a părut dintotdeauna un pseudosport, cu o încărcătură gregară şi ipocrită, un fel de simulare a unei confruntări reale, complexe, echitabile. Pînă într-o zi, cînd mi-am dat seama că tocmai de-asta – fiindcă e pseudosport – e fotbalul atractiv. Dar să vă spun ce nu-mi place la fotbal. În primul rînd, faptul că se poate discuta atît de mult – şi mai ales laudativ – despre un gol dat cu mîna, aşa cum a fost cel al lui Maradona – prin 1986, dacă nu mă-nşel – împotriva Angliei. Mi se pare şi mi s-a părut o încălcare dezgustătoare a regulilor. Chiar dacă s-a văzut numai în reluare, ea îl descalifica/priva de onoare pe autor. Dar, în loc de asta, o mare parte a presei – nu cea britanică, desigur – a vorbit la vremea respectivă despre „mîna lui Dumnezeu".

Chiar aşa? Atunci cînd văd oameni rugîndu-se pentru sănătate în loc să se ducă la doctor, rugîndu-se doar, stau şi mă gîndesc dacă fac acelaşi lucru şi cînd li se arde un bec. Sigur, rugăciunea e bună, mai bună chiar decît sănătatea, dar Dumnezeu nu e doctor, electrician, taximetrist şi altele. Şi cu atît mai puţin, jucător de fotbal-cu-mîna. Asta nu puteam înţelege.

Cel mai cunoscut fotbalist de pe Pămînt făcuse, la vremea respectivă, într-un meci de vîrf, un lucru ruşinos, care, descoperit, ar fi determinat un cavaler medieval să se retragă definitiv din turniruri şi, eventual, să se apuce de penitenţă. E drept, în Evul Mediu nu existau televiziunea şi, mai ales, reluările. Dar, ca tacîmul să fie complet, discuţia care urmează unor astfel de mizerii – din punctul de vedere al regulamentului şi al adversităţii sportive, reale, oneste – merge adesea în direcţia justificării, a legitimării gestului, cel puţin pentru partizanii echipei. La fotbal, nu poţi pur şi simplu să nu te uiţi deloc şi nici nu poţi să nu vorbeşti deloc despre el, ca dovadă textul de faţă. Aşa că am prins şi eu cu coada ochiului, la TV, tot felul de cotonogeli, de crampoane pe tibie, de extremităţi smulse şi altele – de regulă, atunci cînd arbitrul era cu spatele şi nu putea pedepsi. Mîna lui Dumnezeu a lui Maradona nu e singura care intervine în felul ăsta.

Dar, în fine, dincolo de astfel de controverse, pe mine mă miră tocmai faptul că discuţiile, umorile, justificările, aura eroică se creează fix în jurul lor, al controverselor. În România – şi sînt convins că nu numai – meciurile de fotbal nu durează 90 de minute, ci vreo trei zile. Cei 22 de fotbalişti de pe teren sînt doar nişte marionete, un pretext, actul introductiv al balamucului de după, în care cel puţin 50% din populaţia ţării, aia de sex masculin, trebuie să aibă o părere şi, mai ales, s-o exprime fie în tribună, fie la TV, fie a doua zi, în editoriale de hîrtie.

Acum, că am ajuns în acest punct, cei mai mulţi dintre dumneavoastră, care înţelegeţi la ce e bun fotbalul, priviţi acest text şi pe autorul lui cu scîrbă. Mi-aduc aminte de ultima dată cînd am scris despre fotbal – mai precis, despre metaforele-clişeu, inepte, cu panzere, ieniceri şi cocoşi galici, care umplu gura comentatorilor de sport cu probleme de IQ. Vă daţi seama ce-a urmat în subsolul articolului: principala acuzaţie, pe lîngă cea de nesimţit, a fost de nepriceput, personaj care nu „ştie" fotbal şi se bagă în ciorba iniţiaţilor. Trag nădejde, însă, că există o minoritate de cititori – infirmi, ca mine – care continuă să se întrebe unde-i poanta, de ce se agită atîta lume din cauza unor lucruri care pentru mine sînt clare: jucătorii care fac mizerii ar trebui scoşi definitiv pe tuşă, arbitrii cumpăraţi ar trebui excluşi din breaslă, preşedinţii de club şi antrenorii demenţi ar fi cazul să dispară din viaţa publică.

Răspunsul l-am găsit într-un text al lui Roland Barthes despre catch. Este chiar cel care deschide *Mythologies,* bine-cunoscuta culegere de eseuri din anii '50. Acolo, Barthes spune, în linii mari, că la catch – un fel de Mortal, Total sau Local Kombat –, trucarea înfruntării, caracterul ei teatral nu deranjează spectatorul, ci dimpotrivă, constituie esenţa acestui gen de pseudosport. „Ceea ce publicul vrea e imaginea pasiunii, nu pasiunea însăşi. Adevărul nu e o problemă în mai mare măsură în catch decît în teatru" – scrie filozoful francez. Dar ce fel de adevăr? „Ceea ce catch-ul e mai ales destinat să imite e un concept eminamente moral: dreptatea. Ideea de răsplată este esenţială în catch."

Barthes vorbea despre lupte fizice între doi adversari, cu însuşiri fizice contrastante, ca în Commedia dell'arte. Cum se aplică asta la fotbalul zilelor noastre? Echipele sînt mai degrabă personaje colective. Dar înfruntarea propriu-zisă a competenţelor sportive e doar preludiul sau pretextul meciurilor de după, de la televizor. Atunci cînd moderatorii şi invitaţii lor încep să întoarcă meciurile pe toate feţele, principala preocupare a tuturor pare identificarea unui Bine sau a unui Rău transcendent. Despre un cartonaş galben controversat sau un penalty acordat prea repede (sau dimpotrivă) se discută cu o energie care pe mine, unul, mă lasă perplex. Dar, sigur, dacă vezi totul ca pe o piesă de teatru, lucrurile se limpezesc, de la Barthes citire: „Publicului nu-i pasă absolut deloc dacă lupta e trucată sau nu, şi are dreptate; se încredinţează primei virtuţi a spectacolului, care e abolirea oricărui mobil şi a oricăror consecinţe: e interesat nu de ceea ce crede, ci de ceea ce vede."

Chiar dacă, aşa cum sugeram, coregrafia se mută din teren în tribune şi din tribune în studiouri, în fotbal, cel puţin, Binele şi Răul sînt uşor de identificat. Politica, businessul, literatura, performanţa ştiinţifică din România sînt zone acaparate de neconvingător, de relativitate, de incompetenţă. Publicul are nevoie de o reducţie a realităţii, chiar dacă aceasta se numeşte ficţiune, de un domeniu în care duşmanul e clar identificat. Iar fotbalul nostru – aşa, falit cum e din punctul de vedere al performanţei propriu-zise – are, în mod firesc, mai multă audienţă decît talk-show-urile politice. Personajele de pe teren sînt, poate, greu de deosebit. Dar ce campionat se poate lăuda cu un ortodox atît de fistichiu ca Becali, un antrenor atît de filozof precum e Cornel Dinu sau un briliant atît de fals ca Mutu?

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG, 23 aprilie

Adorabil interviul cu Madeleine Albright din *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. E vorba despre tact diplomatic şi întîlniri „altfel":

„Într-o zi am avut dificultăţi din cauza broşei. Găseam că politica Rusiei în privinţa Ceceniei e groaznică. La întîlnire, mi-a pus dinadins o broşă cu cele trei maimuţe – alea care nu aud, nu văd, nu vorbesc, le ştiţi, cu siguranţă. Am decis, deci, să port această broşă în vara anului 2000, la o întîlnire la vîrf cu ruşii. Intru în încăpere. Preşedintele Putin se întoarce către preşedintele Clinton şi spune: sînt tot timpul atent la ce broşă poartă doamna Albright. Oare de ce poartă acum una cu cele trei maimuţe? Şi atunci am răspuns: din cauza politicii dumneavoastră din Cecenia! S-a înfuriat îngrozitor, s-a supărat foarte tare, şi atunci preşedintele Clinton m-a privit în ochi, ca şi cum ar vrea să-mi transmită: ai înnebunit? Dar, de fapt, altceva am vrut să vă povestesc. Anume: cum am inventat arta sărutului diplomatic." (...)

„Atunci cînd mergi într-o ţară străină, trebuie să-l saluţi cumva pe omologul tău. În locul strîngerii de mîini, eu am introdus sărutul şi îmbrăţişările. Trebuie să recunosc că a fost mai complicat decît pare. În unele ţări sud-americane, oamenii se sărută doar pe obrazul drept, în alte locuri doar pe cel stîng – mereu m-am încurcat." (...) „Odată, cînd mă întorceam dintr-o vizită în Coreea de Sud, am fost sunată de nişte jurnalişti. Mă întrebau ce părere am: ar trebui sau nu să fie dat afară ministrul lor de Externe pentru acea replică nepotrivită. Care replică nepotrivită? – am întrebat. Mi-au spus că ministrul sud-coreean ar fi zis că el şi doamna Albright ar avea aceeaşi vîrstă, dar a costatat că el însuşi pare bătrîn şi obosit, în vreme ce Albright are sînii tari. Ce era să zic la chestia asta? Le-am spus: foarte bine, am nevoie de ei ca să-mi pot prinde broşele. Iată un moment în care broşele m-au scos dintr-o situaţie destul de delicată." **(M. M.)**

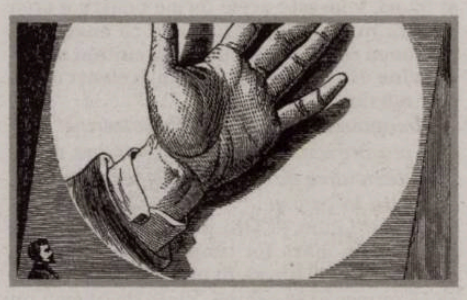

Adina POPESCU

portrete din mers

Li, agricultorul

„Ştiţi cumva unde-l găsim pe chinezul ăla de are nişte sere?" La birtul satului, trei bărbaţi supăraţi pe viaţa abia dacă îşi sucesc capetele spre noi. „P-ăla îl găsiţi pă cîmp, acolo stă!" Unul se îndură să ne dea lămuriri. Facem dreapta, apoi stînga la biserică şi tot mergem prin praf, printre cîini ce se reped la roţile maşinii şi printre puradei apatici. E toiul verii şi satul pare încremenit. Nimeni nu munceşte nimic aici. Mai puţin chinezul, care munceşte pentru tot satul.

Ieşim pe cîmp, unde se află şi indicatorul strîmb cu Şindriliţa. Arată undeva spre cer. Se văd, în sfîrşit, şi „serele" – de fapt, nişte solarii improvizate cu folii de nailon. Vedem şi chinezul, pe tarla. Ars de soare, într-un surtuc vechi de mătase, mînjit tot de pămînt. Lasă telefonul mobil pe o brazdă şi vine să ne întîmpine. Rîde cu toată faţa, e bun de pus pe-un afiş – îl vezi pe el, vezi China „profundă". Doar că el e de cinşpe ani în România. De trei ani s-a pripăşit pe cîmp, la Şindriliţa. Nu înţelege de ce era lăsat în paragină un pămînt aşa de bun. Te uiţi în jur: în afară de parcela chinezului, cîmpul e plin de bălării şi de gunoaie. El munceşte aproape singur, doar cu nevastă-sa şi trei ajutoare – doi chinezi şi un vietnamez care se feresc de noi ca de dracu', nu le place cu străini.

Ca-n basme – ce construieşte chinezul ziua, se năruie în timpul nopţii.

Intrăm în sere, la răsaduri. E cald, umezeală, multă linişte. Parcă auzi seva cum urcă din pămînt în tulpinile plantelor. Sevă românească, seminţe din China. Usturoi chinezesc – ăsta a prins cel mai bine –, varză chinezească, castraveţi şi ceva salată de-a noastră. Le vinde la Dragonul Roşu, unde-şi are aprozarul.

Apare şi „nevasta" din coşmelia unde stau. E o româncă zdravănă, care se apucă să spele un *wok* şi, din cînd în cînd, ne mai „traduce" ce spune Li. Din româna lui stîlcită în româna noastră. Chinezul vorbeşte binişor, dar, cînd te ascultă, ai senzaţia că nu pricepe mai nimic, însă tot îţi dă dreptate: „Da, mă, da!" Ce iarnă grea au avut, au crezut că nu mai ies teferi din ea! Le-a acoperit zăpada aia mare coşmelia, de au rămas „sinistraţi" (asta spune nevasta), fără mîncare, iar timp de două săptămîni, nimeni din sat n-a fost interesat de soarta lor. „Face drum pentru noi... nimica!" zice şi chinezul. De obicei, chinezii care o rup pe româneşte compun cam tot ce au de spus cu verbul „a face". „Doi-trei ani, face aici frumos!" Li e cam ruşinat cu „ferma" lui, că „acuma face multă mizerie". În preajma coşmeliei e plin de coteţe, cùtii cu înscrisuri chinezeşti de prin Dragon, legume putrezite, zoaie. Femeii nu prea pare să-i pese. Li ne trage la o parte şi scoate din buzunarul surtucului nişte poze, ca să ne arate cîmpul de la el, de acasă, din China.

Telefonul mobil sună în legea lui, pe brazdă. Li tresare, îşi aminteşte că trece ziua şi că el stă la poveşti în loc să muncească. Merge să le supravegheze pe cele două ţigănci care cultivă alune şi-s plătite „cu ziua". „Aicea nu face bine! Dacă nu face bine, eu dau bătaie la tine!" Ţigăncile rîd şi se prefac că muncesc. Noaptea, în schimb, se întorc ca să fure pe bune. Tot satul îl fură pe chinez. Sapa, cărucioarele, foliile de nailon de la solare, toate dispar, rînd pe rînd. Ca-n basme – ce construieşte chinezul ziua, se năruie în timpul nopţii.

Plecăm cu plasele încărcate de varză chinezească şi usturoi. Timp de cîteva zile, mirosul de cîmp, de la Şindriliţa, stăruie în apartamentul meu de pe Calea Moşilor. Îmi fac planuri cu chinezul. Însă a doua oară, cînd ne întoarcem cu camera de filmat, nu mai sîntem atît de bineveniţi. China „profundă" a fost doar o iluzie, într-o zi de vară.

Andrei GORGAN

Reenactment, pe banii turiştilor

– reconstituiri de tot felul –

O soluţie mai convenabilă pentru turistul dornic să încerce toate chestiile care i se oferă pentru a-şi cheltui excesul de bani este ceea ce în engleză se cheamă *reenactment,* iar în română – o limbă ceva mai dificilă – „reconstituire istorică". E vorba, de fapt, despre un hobby de grup, care strînge laolaltă istorici, arheologi, escapişti, spirite ludice, naţionalişti, narcisişti, oameni care s-au plictisit de magazinele vintage sau care caută o formă de socializare. Şi mi se par simpatici, cu atît mai simpatici cu cît reuşesc să-i facă pe unii să bage mîna în buzunar pentru a le urmări cu atenţie hobby-ul. Voi aţi fi dispuşi să daţi 15 lei ca să mă vizionaţi plantînd răsaduri de roşii, îmbrăcat în costum de mayaş? Bineînţeles că nu, ce reconstituire istorică e asta, în care nu-ţi omori aproapele? Dar să zicem că mi-aş convinge vecinul să-şi jupoaie cîinele şi să facă din pielea lui steag dacic, după care am merge la birtul din colţ şi le-am prezenta un plan de afaceri băieţilor care nu fac nimic acolo, zi-lumină. Bagă ei mîna în lada de zestre şi se costumează cu hainele bunicului – sau ale bunicii –, îşi trag pe cap o căciulă pe care scrie GAP şi, cu blana lui Rex în frunte, aşteaptă în mijlocul uliţei gaşca de unguri îmbrăcaţi în români din Cluj. Aţi vrea să vedeţi continuarea? Corect! Ceea ce vă interesează în acest caz e ciomăgeala, care se anunţă a fi pe bune. Însă, în cazul în care eşti turist, ai o disponibilitate fără limite de a-ţi pierde, contra cost, ore întregi din vacanţă, ca să vezi cetăţeni în haine militare de epocă, dansînd delicat cu săbii şi suliţe, aruncînd cu artificii unii în alţii, vorbind la mobil în timp ce se prefac morţi, într-o poveste care se termină tot timpul la fel. Că nu dă bine ca germanii să ocupe Moscova, japonezii Washington-ul şi moldovenii Bucureştiul.

Poze fanteziste cu Moş Crăciun, cu Dracula sau cu un harem turcesc

Mai există şi variaţiunea în care turistului i se prezintă reconstituirea cap-coadă a unei aşezări dintr-o altă perioadă istorică, mai degrabă din trecut, cu toate că nu m-ar deranja să văd o colonie umană din 4532 de pe Marte, clădită cu puţină imaginaţie pe halda de steril de la Copşa Mică.

În Austria – ţară care se pricepe de minune să facă turism din nimic – pe locul vechii aşezări romane Carnuntum, nişte oameni cu iniţiativă s-au apucat să construiască vile romane în care, dacă instalezi prize şi o centrală termică, te poţi muta începînd de mîine. Nu sînt în măsură să spun cît de bine seamănă cu originalul, dar, văzînd vilele romane dezgropate la Ephesus, Turcia, am dubii serioase că austriecii nu scot, la apus de soare, bormaşini, betoniere, bule şi saci de adeziv. Să facă treabă nemţească, nu porcării balcanice, care cad la primul cutremur. Cu biletul de intrare în buzunar, priviţi o luptă de gladiatori în care nu moare nimeni şi nici un creştin nu e devorat de feline, vă faceţi poză cu amfitrioana şi gata, vă simţiţi vag în Roma antică, cu condiţia să faceţi abstracţie de hoardele de barbari în haine de arheologi, care scormonesc terenul agricol.

Să nu uităm nici de fotografiile în costume fanteziste. Imposibil să nu fi văzut familii întregi travestindu-se în harem turcesc, paşoptişti romantici, împăraţi asiatici, cavaleri medievali, echipă de fotbal, populaţii Amish, Moş Crăciun cu reni, animale pe cale de dispariţie, Mao, gherilă cubaneză, Dracula cu lilieci. Totul pentru o poză şi o sumă absurdă de bani. Dar bucuria de a te face de rîs, arătînd apoi fotografiile tuturor prietenilor? Nepreţuită! Nu zic că nu e interesant să te vezi îmbrăcat în arab, la finalul unei sesiuni de *shopping* de 5000 de euro în Mall Dubai, dar e de preferat, pentru binele public, ca această ipostază să fie păstrată acasă, în familie, nu dată spre vizionare publică, la ore de maximă audienţă.

Reinterpretarea tradiţiilor

Un caz mai special e reconstituirea istorică ce te loveşte în cap chiar în cartierul în care locuieşti. Nu mă refer la românii deghizaţi prost în saşi şi secui, care organizează festivaluri medievale în cetăţile primite de la moaca de la mai sus-pomeniţii, ci la găşti venite de peste mări şi ţări, care invadează încet, dar sigur, marile metropole ale lumii. Da, sînt amerindienii, blestemul ocupantului abuziv european, care acum trebuie să-şi ia porţia de Anzi, dacă n-a ştiut să stea cuminte acasă şi să-şi vadă de treabă. N-am fost niciodată sigur că oamenii ăia n-ar fi filipinezi, mongoli sau turkmeni, cert e că, dacă îşi pun pene în cap şi suflă în nai, aduc în centrul îngheţat din Uppsala magia unor tărîmuri de care vrei să scapi cît mai repede. Dai bani, dar nu scapi, că n-ai tu atîţia bani cît să acoperi pierderile materiale, morale şi umane pe care caucazienii tăi le-au cauzat.

Ce-aţi zice de un Oktoberfest realizat, la scară ceva mai largă, în Bangalore?

Mai există un fel de reconstituire, care nu se referă la perioade istorice, ci la maimuţărirea tradiţiilor altor popoare. Probabil din lipsă de idei sau de tradiţii proprii. Un caz cu totul aparte – şi nu cred să fi văzut sau auzit despre aşa ceva în vecii vecilor – este carnavalul brazilian de la Constanţa. Vorbim despre o imitare palidă de către un popor a „ceva" ce face foarte bine un alt popor, în condiţiile în care cele două popoare nu au nimic în comun, în afară de faptul că ambele joacă fotbal – de rîsul lumii unul şi spre ruşinea primului popor – celălalt. Argumentul e că face bine la turism. De acord, atît că noi interpretăm cît se poate de prost o piesă bună, din cauză că nu ştim să folosim instrumentul. Ce-aţi zice de un Oktoberfest realizat, la scară ceva mai largă, în Bangalore? Sau de nişte norvegieni alergaţi de tauri pe străzile din Oslo? Sau de nişte texani din Dallas, aruncînd cu vopsea unii în alţii aşa, de Holi?

Maori Show

Ştiu că nu înţelegeţi ce mă roade pe mine, motiv pentru care vă sfătuiesc să vizitaţi Noua Zeelandă, ţară pe care v-o recomand călduros, cu condiţia să mergeţi la un Maori Show, în Rotorua.

La mine s-a întîmplat aşa: parcăm maşina şi ne îndreptăm confuzi spre intrare. În parcare mai sînt trei tineri, lîngă o rablă. Încercăm să aflăm dacă veniseră pentru aceeaşi treabă. Da, dar nici ei nu ştiu mai multe. Ne întreabă de unde sîntem, noi îi întrebăm de unde sînt. Mă pregătesc să le-o iau înainte şi să le zic „Turcia", ca să mă dau mare cu flerul meu în a gini etnotipuri. Unul dintre ei începe şoptit: *„We're from..."* Face o pauză, privindu-ne fix, apoi răcneşte: *„Baghdad Bomb!"* Doza de adrenalină e suficientă pentru o zi, nu mai simţim nevoia de un Maori Show. Fix la ora 14, patru autocare intră în parcare, ne lipim şi noi de turmă şi intrăm. E un fel de antecameră la un sat de băştinaşi neozeelandezi, construit pentru turişti. Un domn respectabil (de origine anglo-saxonă) ne urează bun venit, apoi ne anunţă că, după tradiţia maori, ni se va face o primire exact aşa cum li se făcea acum 200 de ani coloniştilor englezi care, căutîndu-şi loc de casă-n codru, mai nimereau peste cîte o aşezare de omorîtori. Cum coloniştii ăştia aveau lideri, şi pentru a păstra autenticitatea reconstituirii istorice, fiecare autocar trebuie să-şi aleagă un şef. Locuitorii autocarelor sînt de diverse origini: americani, germani, francezi. Nu cred că era nici un australian, că pe nimeni nu părea să-l umfle rîsul. Şefii de autocare fac o linie mai în faţă, supuşii sînt organizaţi în semicerc şi „Set! Motor! Acţiune!" De după poartă apare o duzină de domni tatuaţi pe tot corpul, fluturînd nişte arme rudimentare de lemn. Scot limba la noi şi, după facies, par să ne înjure. Cîţiva sînt supraponderali, mă întreb de unde le oferă pădurea atîţia carbohidraţi şi atîtea dulciuri. Între cei care urlă la noi, văd şi doi luptători cu trăsături europene, probabil Tarzan şi Rahan. Această primire – din care eu, cel puţin, am înţeles că nu sîntem bineveniţi – e urmată de un surprinzător şi călduros schimb de strîngeri de mîini şi amabilităţi între şefii de autocare şi şeful de trib. Ultimul ne invită, cu plecăciuni baroce, să purcedem în satul lor. În loc să ne servească nişte carne de emu şi să ne întrebe ce avem de vînzare, fiecare locuitor se apucă să performeze cu zel cîte ceva. Unul face scheme cu o suliţă în faţa colibei, în timp ce nevastă-sa croşetează sociopat lîngă uşă. Două tipe învelite în blănuri fac mişcări de ninja cu un fel de tocător, un gras îşi chinuie consăteanul, scobindu-i un tatuaj. Cîţiva maori sînt concentraţi pe o groapă unde se fac în jar nişte cartofi, veniţi pe apă de la mii de kilometri, hăt, din America. În fine, cei mai mulţi îşi fac poze cu coloniştii din autocare, toată lumea e cu limba scoasă şi se strîmbă la cameră. După o jumătate de oră, sîntem duşi la o Casă de Cultură foarte mare, luăm loc pe scaune şi începe un spectacol de dansuri şi poezii folclorice, care se termină, inevitabil, cu un/o *„haka"*, ritual tradiţional al echipei naţionale de rugby a Noii Zeelande. Seara se încheie cu un bufet servit într-o anexă a Casei de Cultură. Seamănă destul de bine, ca prezentare şi gust, cu mîncarea de la un hotel de 4 stele din Kusadasi. Mă gîndesc la rudele noastre de la ţară, care scoteau pachetul de Marlboro, sticla de whisky pe trei sferturi goală şi vesela bună doar cînd aveau oaspeţi. Aşa sînt şi maori: stau afară şi mănîncă cu mîna din boluri de lemn şi scot farfuriile, feţele de masă şi tacîmurile doar cînd vin domnii de pe continent. Ies la o ţigară cu un pahar de vin maori în mînă şi îi văd pe toţi sătenii ieşind din Casa de Cultură. Sînt îmbrăcaţi precum coloniştii din autocare. Mi se pare un troc rentabil: haine pentru dansuri şi bufet.

Dacă nu vă deranjează, puteţi asista pe cheltuiala voastră la aşa ceva. Dacă vă deranjează, mergeţi în Afganistan, ca să vedeţi cum se scrie istoria în direct.

***Andrei Gorgan** este editor de film. A făcut parte din echipa emisiunii* Bazar *(TVR 2), împreună cu care a călătorit în peste 40 de ţări.*

Cu ochii-n 3,14

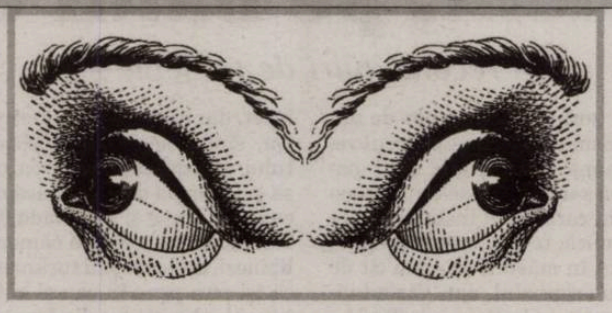

AM DESCOPERIT CĂ IMAGINEA INTRĂRII ÎN PARADIS EXPRIMĂ O COMBINAŢIE DE FORME „ARTISTICE" ŞI CAPTIVITATE

■ Am descoperit că există un soi de spanac care se numeşte Matador. Spanac! (**M. V.**)

■ O serie de experimente conduse de neurologi au condus la concluzia că toate acele voci şi lumini pe care cei care experimentează moartea clinică le identifică cu imaginea intrării în Paradis sînt, de fapt, halucinaţii care pot fi provocate artificial prin acţiunea asupra unei anumite părţi a creierului. Dar cine-a zis că Paradisul n-ar putea fi taman o infinită halucinaţie, eventual cu ceva verdeaţă şi răcoare şi, mai ales, fără suspin!? (**M. C.**)

■ Săptămîna trecută, cînd nu se ştia cine a fost la originea atentatelor de la Boston (poate pînă la apariţia acestui text s-a aflat), un reprezentant al talibanilor din Pakistan a fost întrebat ce ştie despre atentat. Acesta a răspuns: „Vom ucide americani oriunde îi vom găsi, dar nu avem nici o legătură cu exploziile din Boston". Formularea exprimă o combinaţie de ură şi laşitate pe măsura unui adevărat taliban. (**A. M.**)

■ Plagiatul are mai multe forme „artistice". Francezii au descoperit de curînd că fostul consilier al lui Nicolas Sarkozy a inventat plagiatul prin interviu. Mod de folosire: cînd răspunzi la întrebări, citezi pasaje pe care le-au scris alţii, fără să aminteşti nimic despre autorul lor. E vorba de un interviu acordat de Patrick Buisson ziarului *Figaro Magazine*. Fragmentele reproduse de acesta erau din *Vrai génie du Christianisme* de Jean-Louis Harouel. Pare destul de elaborat plagiatul ăsta. Pe lîngă faptul că trebuie să citeşti, mai trebuie să şi memorezi. Şi să ai grijă ca bucăţile alea să se potrivească în context. (**A. M. S.**)

■ Dan Voiculescu a declarat că nu e deranjat de porecla Varanul pe care i-a dat-o CTP. „Din cîte ştiu eu, varanul este un animal foarte puternic, care are doi ficaţi şi care, indiferent cum îl arunci, cum îl pui, el cade bine, se aşază pe burtă. Foarte puternic, un crocodil mare." Totuşi, România e o ţară cu o climă temperat-continentală, unde specii precum crocodilul nu trăiesc libere, în natură, ci doar în captivitate. Indiferent dacă au un ficat sau doi. (**A. P.**)

CE-I DREPT, AM AUZIT DEJA DE PREA MULTE ORI CĂ DUMNEZEU A FOST BLOCAT, DIN MOTIVE DE SIGURANŢĂ, ÎNĂUNTRU (DAR CRED CĂ NU E NIMIC SFÎNT LA METROU)

■ La o clinică particulară din Bucureşti, o tînără asistentă de la laborator îmi explică pe îndelete cum se recoltează o analiză, cu toate amănuntele, însă complet fals. O întreb dacă nu confundă o analiză cu alta, ce-i drept, asemănătoare, şi adaug, pentru că mi-e simpatică: „Eu aşa am învăţat la şcoală". Mă priveşte stupefiată, dar edificată şi îmi răspunde triumfătoare: „Eu am învăţat *acum!*". (**S. S.**)

■ În general nu sînt foarte atentă la gafele prezentatorilor de pe posturile TV. Dar acum nu pot să nu remarc ceva ce am auzit deja de prea multe ori: vocea care citeşte titlurile pieselor de teatru din ziua respectivă tot repetă Lautrec (exact cum se scrie!) şi, mai nou, Mahler (cu un „h" puternic). E prea mult! (**I. P.**)

■ Dan Voiculescu a declarat, după eşecul procedurilor de suspendare a preşedintelui: „Înfrînt, e greu de spus, eu voi fi foarte greu înfrînt, probabil că numai Dumnezeu va reuşi să mă înfrîngă atunci cînd mă va lua la el. Probabil". Adică nici acolo nu se ştie sigur. (**L. V.**)

■ O prietenă a vrut să-şi schimbe PIN-ul la cardul bancar, a mers la bancomat, acesta a rugat-o politicos să introducă noul PIN, după care, la fel de politicos, i-a afişat pe ecran: „Stimate client, cardul dumneavoastră a fost blocat, din motive de siguranţă". Morala: în ziua de azi, nici pe tine însuţi nu te mai poţi baza. (**P. M.**)

■ „Intrarea cu cîini strict interzisă" – scrie pe o pancartă la intrarea în Parcul Tei din Capitală. Înăuntru însă, la soare, nestingherite, se lăfăiau haite de cîini vagabonzi. Şi gardul, afară, nici măcar nu era vopsit. (**S. G.**)

■ Tîrziu în noapte, taximetristul, comentînd starea naţiunii, ne anunţă cu o voce gravă: „Dezastrul e cît Muntele Athos". O avea şi el dreptate, dar cred că nu e nimic sfînt în povestea asta. (**A. M. S.**)

■ Undeva la Piaţa Unirii, nişte oameni strîng semnături şi împart fluturaşi pentru unirea Republicii Moldova cu România. Dedesubt, în pasajul pietonal care duce la metrou, e un chioşc unde se vinde ciocolată „Bucuria", din Republica Moldova. Schimburile economice merg bine, în ciuda graniţelor. (**M. M.**)

DOAR N-O SĂ-MI SPUNEŢI CĂ STATUL ROMÂN VA AJUNGE RURAL

■ Pe 1 mai se împlinesc 260 de ani de cînd Carl Linnaeus a publicat *Species Plantarum*, lucrare în urma căreia ne-am ales cu taxonomia şi cu nomenclatura plantelor folosite şi astăzi. Doar n-o să-mi spuneţi că puteţi trăi în afara taxonomiei?! (**M. C.**)

■ Cele cinci statui chinezeşti de teracotă (un general, un ofiţer, un infanterist, un arbaletier şi un cal) care vor fi expuse la Muzeul Naţional de Istorie din Bucureşti costă statul român 650.000 de euro. Cam cît vreo cîteva festivaluri de film la un loc. (**L. V.**)

■ Revin la plaja numelor de firme româneşti cu unele din Buzău, care se vor întinde pe două numere (fiind multe): Ion Grigore Antic SNC, Ion Vasile Clasic SRL, Angels Nunta De Vis Studio Art SRL, Tub Inspect SRL, La Doi Drumeţi SRL, Vecinu Market SRL, Exclusiv Diamantul Roşu SRL, Pentru Viaţă SRL, Taxi European SRL, Graur Stil Glass SRL, Pieţe Tîrguri Şi Oboare SA, Noua Generaţie SRL, Cleştar SRL, Omuşor Construct SRL, Cuore Di Bambino SRL, Bunătăţi Tradiţionale SRL, Pui K SRL, Chinta De Treflă SRL, Turism Briant SRL, Nica Axa Acapulco SNC, Fii Olteanu Speed SRL, Ciui & Cici SRL, Bunăziua Studio SRL, Achiziţii Piei Şi Lînă SRL, Micromoft 84 SRL, Gothic Edilitar SRL, Universul Piticilor SRL, Desperado SRL, Liniştea Naturii SRL, Urban Ciclopedia SRL, Curăţenie Extremă SRL, Railway Albastru SRL, Strada De Buzău SRL, Passion Rural SRL, Sora Soarelui SRL, Plăteşte Mai Puţin SRL. (**D. S.**)

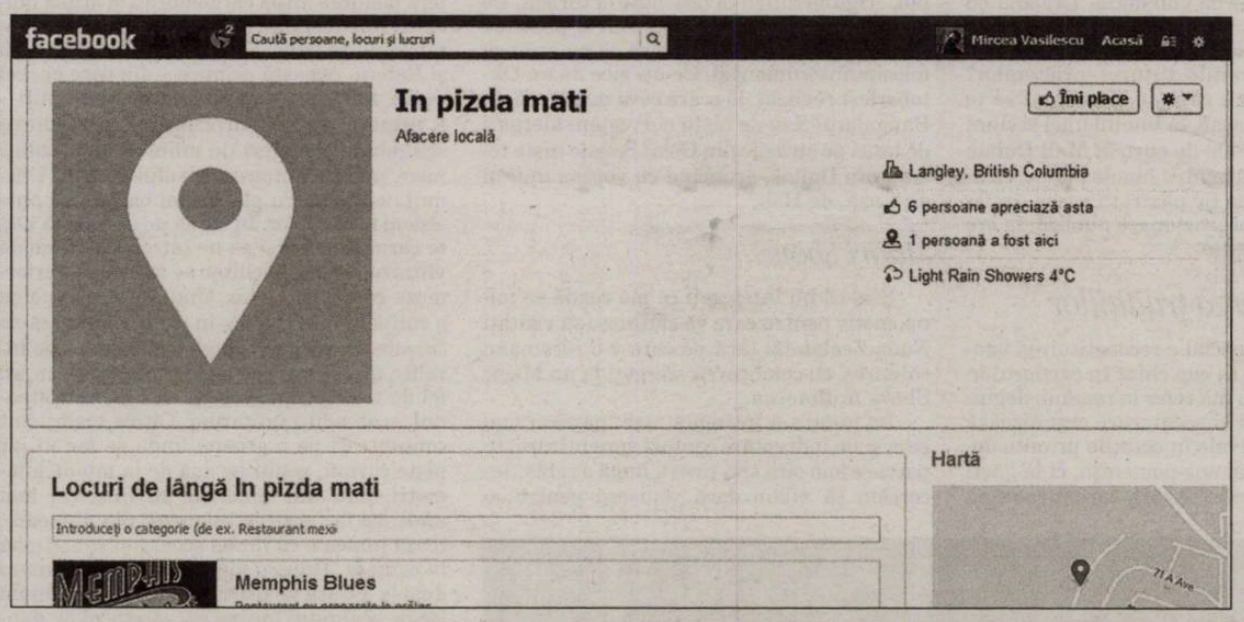

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 481 ■ 2-8 mai 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

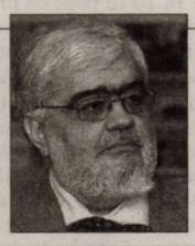

ANDREI PLEŞU
„Povestiri, poveşti, mituri“
pagina 3

Interviu cu
VAVA ŞTEFĂNESCU
pagina 15

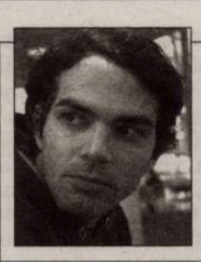

OCTAVIAN COMAN
„Boston, între optimism şi răzbunare“
pagina 23

Educaţia nonformală

„Natura ne aseamănă, educaţia ne deosebeşte.“
CONFUCIUS

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

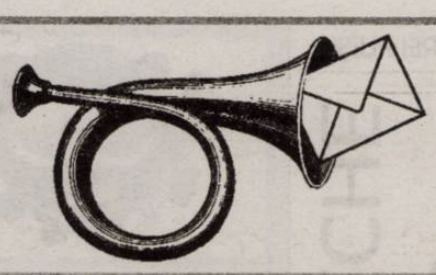

turneu de inbox

Pro „The Human Body“

În cazul articolului Mariei Iordănescu – „Cadavre pentru lecţii pe viu“, din nr. 479 –, am cîteva observaţii: Ministerul Educaţiei s-a pripit, într-adevăr, preconizînd un eventual „impact emoţional negativ“ asupra copiilor de pînă la 12 ani – nu cred că a fost făcut vreun studiu psihologic care să demonstreze că vizionarea acestei expoziţii, în particular (fiindcă este, într-adevăr, un caz particular de expunere a corpului uman), nu se poate asimila cu interdicţia de vizionare a filmelor, de exemplu. În lipsa unei păreri competente şi avizate care să susţină afirmaţia, atitudinea Ministerului devine un soi de comentariu partinic asupra calităţii pedagogice a expoziţiei. De altfel, aşa a şi fost interpretată de către inspectorate şi directori de şcoală, care s-au grăbit să interzică vizitarea expoziţiei în timpul Săptămînii Altfel, asumîndu-şi nepermis rolul părinţilor care au, într-adevăr, ultimul cuvînt – şi nu neapărat pînă la 12 ani, ci raportat la nivelul emoţional al fiecărui copil. Este normal să te îngrijorezi cînd trimiţi copiii să vadă cadavre, doar că din postura de conducere a sistemului educaţional, îţi trebuie niscaiva argumente ca să acţionezi, nu doar declaraţia stupidă a ministrului: „Eu nu mi-aş duce copiii la aşa ceva.“ Să fie sănătos domnul ministru, sînt convinsă că aceşti copii îi pot da lecţii de anatomie pe care domnia sa probabil că nu le intuieşte.

În al doilea rînd, am fost să văd expoziţia împreună cu copiii mei, de 6 şi 10 ani, hotărînd că sînt suficient de bine pregătiţi psihic ca să vadă aşa ceva. Experienţa a fost mai mult interesantă decît impresionantă pentru ei. Cred că subestimăm, în multe cazuri, capacitatea psihică a copiilor, majoritatea părinţilor au impresia că propriii copii sînt nepregătiţi emoţional în faţa informaţiei, cînd, de fapt, eu cred că sînt cumva supradezvoltaţi emoţional. Cînd informaţia este prezentată neagresiv, firesc, fără patos şi prejudecăţi, copiii o digeră corect şi nu reacţionează negativ – cel puţin din propria mea experienţă de mamă. Deci copiii mei n-au văzut nişte cadavre, de-aia este „The Human Body“ o expoziţie, şi nu o lecţie de medicină în sine.

La întrebarea: „La ce bun?“, răspunsul meu este: „Pentru că este adevărat.“ O animaţie computerizată e percepută de copii – care sînt mult mai adaptaţi şi fireşti în faţa computerului decît sînt adulţii – drept informaţie procesată, nu adevăr. Copiii mei – şi ceilalţi copii care erau la expoziţie – au văzut cum sînt făcuţi oamenii în realitate pe dinăuntru, şi asta i-a făcut să reţină mai mult despre corpul uman şi despre mecanismele lui interioare decît orice lecţie de anatomie. Cît despre impactul emoţional, fata mea de 6 ani a stat cinci minute în faţa sistemului circulator, exclamînd „Uite, mami, ce copac roşu frumos avem pe dinăuntru!“ Sora ei mai mare a plimbat-o pe culoarele expoziţiei, explicîndu-i şi citindu-i etichetele, iar asta în situaţia în care acasă sînt precum Tom şi Jerry.

În fine, nu vreau să transform o experienţă personală într-un argument; cred, însă, că expoziţia în cauză este într-adevăr importantă din punct de vedere pedagogic şi că părinţii trebuie să decidă oportunitatea vizitării pentru propriii copii, nu Ministerul sau altă autoritate – în lipsa unor argumente susţinute ştiinţific. Copiii sînt exact la fel de diferiţi ca adulţii iar reacţiile lor nu pot fi judecate la grămadă, printr-o limitare arbitrară. Cred şi susţin această expoziţie; în rest, alegerea aparţine fiecăruia.

Smara
adăugat la 24 aprilie 2013

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ Pe 2 mai 2013, în Piaţa Universităţii din Bucureşti, Fundaţia Eidos aduce în România, pentru al doilea an consecutiv, „World Press Photo Awards 2013“ – cea mai importantă expoziţie de fotojurnalism la nivel mondial. Anul acesta, au fost primite spre jurizare 103.481 de fotografii, de la 5666 de fotografi din 124 de ţări. Expoziţia va putea fi vizitată în fiecare zi, între orele 11 şi 21, pînă pe 26 mai. (Patricia Mihail)

■ Francofoni din toate ţările (Ţara Românească, Ţara Moldovei ş.a.m.d.), nu rataţi numărul pe aprilie din *Magazine littéraire*, unul dintre cele mai consistente din ultima vreme. Puteţi citi, printre altele, un eseu despre felul în care a schimbat Internetul noţiunea de cunoaştere, un text dedicat de Charles Dantzig lui Barbey d'Aurevilly (pe care Zola îl numea „catolicul isteric“), un interviu cu Jeffrey Eugenides şi un dosar sprinten şi suprinzător în jurul ideii de „écriture de soi“. Destul încît să aveţi ce citi toată vacanţa de Paşti. (Luiza Vasiliu)

■ De aproape zece ani ascultătorii Radio România s-au obişnuit deja cu vocea ei: Carmen Gavrilă este corespondent în Iran şi în statele arabe din Orientul Mijlociu. De la ea am aflat despre primăvara arabă, despre ameninţarea nucleară iraniană, despre cum e cu vălul islamic, despre sharia şi despre jihad. Şi *Dilema veche* a publicat cîteva analize şi reportaje de ale ei. Cîteva dintre aceste corespondenţe au fost acum adunate într-o carte – *Revolta Orientului* a apărut la Editura Polirom. *Revolta Orientului* nu trebuie citită neapărat ca o carte despre o zonă aflată într-un conflict perpetuu, ci şi ca o pledoarie pentru integrare multiculturală. (Matei Martin)

■ *Scary movie* a ajuns deja la numărul cinci. Rulează prin mai toate cinematografele. Recunosc că, din toată seria, nu l-am văzut decît pe primul. Mi-a ajuns. Îmi închipui că potrivit unei reguli de aur, următoarele au fost din ce în ce mai proaste. Producătorii mizează pe brandul creat iniţial şi, probabil, pe faptul că se nasc mereu spectatori noi. Eu sînt mai vechi şi nu mi-aş dori nici în ruptul capului să văd acest film. Ca atare, nici nu-l recomand şi sînt sigur că nu greşesc. (Andrei Manolescu)

■ Documentarul *Păcătoasa Teodora*, regizat de Anca Hirţe, va putea fi vizionat începînd cu 30 aprilie în cinematografele din ţară şi în spaţii neconvenţionale (galerii de artă, muzee, cluburi şi librării). Filmul nu e doar de o incursiune clasică în lumea monahală, ferită de obicei de ochii publicului. E mai mult decît atît. E o oglindă fidelă pusă în faţa unei mirese care se pregăteşte sufleteşte şi trupeşte pentru alesul inimii sale, „stăpînul Isus“. Întregul ritual al acestei nunţi simbolice prin care tînăra de 26 de ani, Teodora, îşi va asuma pe deplin statutul de călugăriţă, a fost surprins cu infinită delicateţe, pudoare şi umanitate. (Ana Maria Sandu)

■ Poate cel mai extins Tîrg de Paşti are loc în Piaţa Mare din centrul Sibiului: a început pe 26 aprilie şi ţine pînă pe 7 mai. (Stela Giurgeanu)

■ Citiţi, dacă o găsiţi pe undeva, frumoasa revistă *Alecart* realizată de mai mulţi elevi şi absolvenţi ai Colegiului Naţional de Artă „Octav Băncilă“ şi ai Colegiului Naţional din Iaşi. Veţi găsi nu doar recenzii, cronici de film, interviuri şi reportaje culturale extraordinar scrise, dar mai ales un discernămînt care e din ce în ce mai rar în presa noastră culturală. Dacă nu o găsiţi pe viu, căutaţi-o la www.alecart.ro/index.php. (Simona Sora)

■ Că tot sîntem în preajma Învierii, recomand elegantul volum *Arta trecerii* (coord. Şerban Anghelescu, Cosmin Manolescu şi Lila Passima, Editura Martor), în care aproape 30 de antropologi, etnologi şi scriitori (printre care Rilke, Kafka şi Mateiu Caragiale) scriu despre moarte, ritualuri, frici, superstiţii, gropari, înmormîntări, pomeni ş.a.m.d. (Marius Chivu)

■ Sandra Newman, *Lit Kit. Kitul de supravieţuire în literatura occidentală sau cum să citeşti clasicii fără reverenţă* (Editura Baroque Books & Arts, traducere de Mihai Moroiu). Un ghid simpatic şi erudit despre Marile Cărţi, altfel decît învăţăm despre ele în şcoală. Literatura occidentală e tratată „ca un parc de distracţii“, iar fiecare operă primeşte note de la 1 la 10 în ceea ce priveşte Importanţa, Accesibilitatea şi gradul de Amuzament. Astfel încît cititorul mediu (căci pentru el e scrisă) poate scăpa de „complexele“ că nu a citit sau n-a înţeles tot. (Mircea Vasilescu)

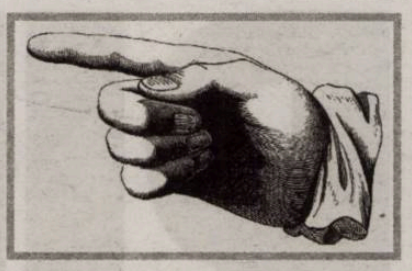

■ *Cele mai frumoase povestiri din biblie. Primul legămînt*, traducere din ebraică, aramaică şi greacă veche de Monica Broşteanu şi Francisca Băltăceanu, cu un cuvînt însoţitor de Andrei Pleşu şi ilustraţii de Mihai Coşuleţu. Aşa cum s-a spus la lansarea de la librăria Humanitas Cişmigiu, volumul are meritul de a scoate povestirile Vechiului Testament din circuitul strict religios şi de a le face accesibile unui public mai larg, care să nu fie îndepărtat de un format prea... canonic. Şi care să se poată bucura şi de valoarea lor literară şi formativă. (Iaromira Popovici)

■ Sonetul XIII din *Sonetele către Orfeu* de Rilke, tradus, în prologul primului volum al lui Rupert Spira în româneşte *(Prezenţa,* Editura Cartea Daath, 2013) de Ioan Gyuri Pascu. Mie mi-a plăcut mai mult decît cel tradus, pe vremuri, de N. Argintescu-Amza. Iată cum sună noul Rilke: „Un măr în pîrg, banană şi pepene şi piersici / Agrişe, aste poame toate / Simt cum rostesc în gură şi viaţă dar şi moarte...“ (Simona Sora)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Comunismul povestit copiilor**

album dilematic Mircea Vasilescu

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.200 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

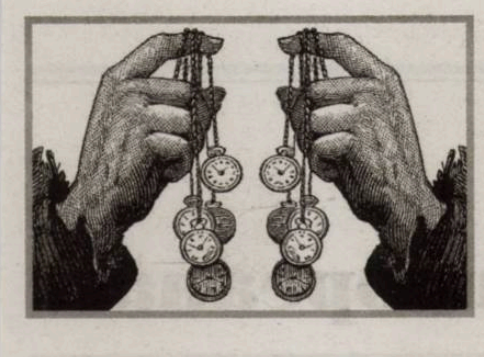

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Povestiri, povești, mituri

La editura Humanitas a apărut, de curînd, o antologie a „celor mai frumoase povestiri“ din Vechiul Testament. Cititorul autohton se poate socoti norocos. Ține în mînă un volum alcătuit de două mari profesioniste. Doamnele Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu sînt o garanție de infailibilitate filologică, de competență biblistică, de inteligență, eleganță și sensibilitate. Selecția textelor, traducerea lor, notele introductive și ținuta generală a întregului constituie un dar prețios, delectabil și modelator, potrivit pentru toate vîrstele.

Ni se dau de citit marile episoade narative ale unui text, pe care trei religii impunătoare ale umanității (așa-numitele „religii ale cărții“, monoteismele „abrahamice“) l-au asumat ca text sacru: Vechiul Testament. Și spațiul creștin, și cel iudaic, și cel musulman includ, ca pe o temelie, substanța epică a acestui străvechi monument religios. Avem de-a face cu un amplu inventar de referințe istorice, mitologice și simbolice, fără de care parcursul spiritual al lumii noastre nu poate fi înțeles. Sînt referințe care au pătruns atît de adînc în fibra intimă a creativității universale, încît au devenit un fel de „locuri comune“, pe care mulți le invocă „din auzite“, fără a le mai localiza în chip riguros. Tot omul cît de cît cultivat (sau cît de cît „dus la biserică“, indiferent de gradul lui de instrucție) știe cîte ceva despre Adam și Eva, despre Cain și Abel, despre Turnul Babel, Arca lui Noe, Sodoma și Gomora, Samson și Dalila, David și Goliat, Vițelul de Aur, regina din Saba, Estera, Iosif și frații săi etc. Nici istoria generală a artei, nici istoria literaturii mondiale, nici exegeza teologică, nici istoria filozofiei nu se pot dispensa de materia acestor legende fondatoare, de imagistica lor, de „ereditatea“ lor iradiantă. Decisiv, pentru cititorul creștin, e și faptul că lectura acestor texte e de neocolit pentru înțelegerea Noului Testament, documentul axial al credinței (sau măcar al culturii) sale.

Întîmplarea face că am publicat de curînd o carte subintitulată *Adevărul ca poveste*. Au existat voci (unele prietenești și bine intenționate, altele ipocrit „ortodoxiste“) care m-au sfătuit să prefer „povestire“ în loc de „poveste“. „Poveste“ li se părea nepotrivit ca termen corelativ al „adevărului“. Înțeleg acest punct de vedere. Povestea e – prin definiție – ficțiune, invenție, dacă nu direct basm pur, baliverna, minciună. De multe ori, în românește, cel care proclamă năzbîtii sau care debitează istorioare puțin credibile e amendat drept cineva care „spune povești“, care înșiră „basme“. În această accepțiune ar fi, într-adevăr, o blasfemie să-I atribuim lui Iisus un asemenea comportament. Doamnele Băltăceanu și Broșteanu au ales, însă, în titlu, cuvîntul „povestiri“ și au avut bune motive să o facă, oferindu-mi, în același timp, prilejul să-mi argumentez propria alegere. Textele vechi-testamentare antologate sînt, categoric, *povestiri*, nu *povești*. Ele sînt *istorie* – istorie a omenirii și a poporului ales –, adică sînt fapte descrise ca „petrecute“ în timp și „consemnate“ ca atare, sau *relatate* în scop pedagogic sau comemorativ. Nu de „povești“ e vorba, așadar, ci de *istorisire*, adică de povestirea unor întîmplări înțelese ca episoade dintr-un trecut *real*. Parabolele lui Iisus nu se încadrează în aceeași specie. Iisus nu are în minte, cînd spune parabole, împrejurări „rupte din viață“, chiar dacă, prin construcția și detaliile lor, ele sînt cu totul verosimile. Nu ni se transmit scene cu vreun minim suport documentar, scene trăite aievea de vorbitor sau de cei din jur. Știm cu toții – cum o știa și publicul parabolelor – că „Fiul risipitor“, „Casa zidită pe stîncă“, „Copiii din piețe“ etc. sînt *pilde*, scenarii închipuite pentru a face mai pregnant gîndul „povestitorului“. Ficțiunea, în acest caz, nu este falsificare, eludare a realității, fantasmă. Este un procedeu retoric, o „metodă“, un dispozitiv al persuasiunii. Povestirea este o *prelungire a realului*, o reluare a lui în alt timp decît acela în care faptele au avut loc. Povestea e un discurs *paralel cu realul*, și, în cazul parabolelor hristice, o metaforă de însoțire a predicației mîntuitoare. Trebuie spus, pe de altă parte, că povestirile, „istoriile“ din Vechiul Testament au devenit, cu trecerea vremii, mituri, tot astfel cum poveștile, parabolele din Noul Testament au sfîrșit prin a deveni și a face istorie. Cînd spunem că istoriile Vechiului Testament au devenit mituri, spunem că ele se referă la „evenimente“ care nu doar s-au întîmplat cîndva, ci *se întîmplă mereu* în viața lăuntrică a fiecăruia. Tot ce trăim ca iubire, fidelitate, ură, invidie, gelozie, credință, dubiu, răzvrătire, curaj și smerenie, loialitate și trădare, păcat, căință, iertare, vise, presentimente și taine, comuniune spirituală și degenerescență a moravurilor, totul e cuprins, arhetipal, în textele veterotestamentare, ca într-un inepuizabil *compendiu al omenescului* și al dialogului cu divinitatea.

În vremurile de azi, o carte ca aceasta e mai mult decît binevenită. Ritmul în care trăim, configurația fiecărei zile (din care răgazurile, perioadele de *otium* fertil sînt, practic, evacuate) reduc pînă la o limită îngrijorătoare timpul rezervat altădată lecturii. Cine își mai permite astăzi luxul de a citi, în liniște, Pentateuhul, Cărțile Regilor, Cronicile, Psalmii, Proverbele, Ecleziastul și marea literatură profetică, de la Osea la Daniel? Or, lucrarea de față oferă un „extract“ edificator din fluviul uriaș al literaturii biblice, pentru uzul celor prea grăbiți, prea ocupați, prea obosiți ca să aspire la o cuprindere integrală a textului. Evident, cunoașterea unei părți nu înlocuiește cunoașterea ansamblului, dar poate măcar să dea o idee despre el și să stîrnească oarecare curiozitate. Și, în orice caz, poate readuce în memorie reperele lui cardinale.

(Variantă a prefeței scrise pentru volumul Cele mai frumoase povestiri din Biblie, *lansat săptămîna trecută la Librăria Humanitas de la Cișmigiu)*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sărbători...

Cum mai e cu sărbătorile la români?...

Paștile și Crăciunul au început să-mi cadă greu din cauza acestei întrebări pe care presa o pune cu o consecvență demnă de o cauză mai nobilă. E firească, într-un fel, dar cînd se repetă identic, în fiecare an, cam ce noutăți ai putea să mai spui? Că doar nu apare în fiecare an ceva nou în sărbătorile noastre strămoșești! Pe de altă parte, *modul* în care este pusă întrebarea sugerează (ca în atîtea alte cazuri) genul de răspuns așteptat: s-a ales praful de sărbătorile noastre, românii nu-și mai țin frumoasele lor sărbători, unde sînt sărbătorile d-altădată?! Și dacă nu verși măcar o lacrimă pe altarul sărbătorilor defuncte, îl apucă pe jurnalist plînsul că a ratat interviul! (Știu, iar o să-mi iasă vorbe că am eu ce am cu jurnaliștii. Zău că am tot respectul pentru cei care își fac meseria! Pentru cei care nu, nu...) Mai există, apoi, modelul folclorist, un fel de *știați că* vag autoexotic: știați că, pe vremuri, românii făceau așa și pe dincolo, de la Florii și pînă la Rusalii? Și asta iarăși, în fiecare an, la fel. E minunat și e util, dar parcă se cam repetă, nu credeți?

Să încercăm să lămurim, deci, puțin lucrurile.

Există minunate colecții despre „Sărbătorile la români“ și/sau despre „Credințe și superstiții“, există calendare comentate ale sărbătorilor țărănești, există monografii despre fiecare dintre ele. Toate acestea fac parte din patrimoniul nostru cultural. Este, deci, firesc să le păstrăm memoria. Unii țin, însă, morțiș să le păstreze în viață, ca atare. Pe de altă parte, alții, mai circotași, insinuează că, de leneși ce sînt, românii aveau mai multe sărbători decît zile lucrătoare. Nu este tocmai așa, dar nici foarte departe de adevăr. Cum e, deci, cu sărbătorile la români?

Păi, cum să fie, ca peste tot! Sărbătorile sînt, de fapt, timpul sacru al unor ritualuri menite să păstreze *rînduiala* lumii și să susțină *rostul* oamenilor. Ele sînt practicate întrucît – și în măsura în care – oamenii respectivi *cred* în această rînduială și se roagă pentru acest rost. Sărbătorile țin, astfel, mai mult de *obligații* decît de *distracții*. Căci toți cei care participă la ele au convingerea profundă că așa este rînduit de cînd lumea, că sărbătorile (adică ritualurile respective) le vor face viața mai ușoară, dar și invers, că nerespectarea lor va atrage nenorociri.

Și la noi ca peste tot.

Sărbătorile, multe la număr, sînt păstrate deci cu sfințenie din respect și din teamă, nu din lene sau simplă plăcere. Și nici de dragul „păstrării tradițiilor“! Pe scurt, sărbătorile țin de ontologie, nu de *entertainment*. Faptul că sînt *însoțite*, adesea, și de petrecere este cu totul altceva: bucuria face parte și ea din ritual.

Ce se mai întîmplă *acum* cu aceste sărbători?

Ce să se întîmple, se întîmplă ce s-a petrecut peste tot în Europa cu sărbătorile societăților țărănești. Au dispărut încet-încet, pe măsură ce credințele într-o rînduială dată și eternă au slăbit, iar modul de viață al oamenilor s-a „modernizat“. Timpul *sacru* al sărbătorilor a devenit și el unul *festiv* – ceea ce este cu totul altă treabă.

Să luăm un exemplu la întîmplare: înstrunatul (sau împănatul/ferecatul) boilor, ritual arhaic practicat în preajma Rusaliilor. Ritual de fertilitate, ca atîtea altele, vital și el pentru soarta recoltelor de peste an. Vital atîta vreme cît oamenii cred cu tărie în invocarea rituală a fertilității și depind de ea; dar devenit inutil, pe măsură ce *ritualurile de fertilitate* au fost înlocuite de *fertilizanți*. Ce să mai înstrunezi acum, tractorul? Și de unde boi, cînd n-a mai rămas nici unul în sat?

Și uite-așa s-au născut tradițiile! Amintirea și bucuria acestei sărbători i-au făcut pe unii să o repună în scenă, „ca altădată“, dar fără credința și mizele de odinioară. Într-un sat din Bistrița-Năsăud, de pildă, localnicii sărbătoresc cu fast, în fiecare an, înstrunatul boilor, deși nu mai au nici un bou în comună și sînt nevoiți să închirieze dintr-un sat vecin. Îi hrănesc cum se cuvine și îi „primenesc“, îi „împănează“, aranjează gospodăria de unde va porni cortegiul, cele patru „druște“ pregătesc cununile de spice și de flori ale boilor, pe uliță intervin și „ghidușii“ cu tălăngi, mă rog, toate elementele ritualului sînt acolo. În plus, „mașinile sînt oprite pentru a plăti vama“ – precizează Ema Mihalachi în prezentarea pe care o face pe blogul său acestui obicei. Ei, asta cu mașina cred că e ceva mai recentă...

Care e morala fabulei?

Obiceiul boului înstrunat a murit, trăiască tradiția boului înstrunat! – ca să spun așa. Ca și multe alte sărbători, nici înstrunatul boilor nu-și mai are eficiența sa rituală, nimeni nu mai crede în ea. Din fericire pentru noi, orășenii, căci dacă agricultura actuală s-ar baza în continuare pe paparude și alți caloieni, în loc de irigații sau aspersoare, noi am fi primii supărați, căci am risca să murim de foame! Ceea ce nu i-a împiedicat însă pe oamenii din satul de mai sus să se „joace“ de-a înstrunatul boilor. Și să o facă exact ca la carte! E frumos? Este! Dar este o „joacă“, un spectacol, o festivitate la care vin și turiști din alte părți, la care există un *public;* nu mai este „sărbătoarea de altădată“.

Zău, nu e nimic de jelit în povestea asta!...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

15 ani de integrare europeană

Sala de seminar este în regulă. Are şi wireless, aşa că toţi ziariştii care au laptopuri şi tablete caută prize şi prelungitoare. Ca la orice întîlnire „tehnică", ne sînt împărţite dosare-plic, cu date, statistici, documente, pixuri şi memory-stick-uri. Una dintre pagini îmi atrage atenţia: este o listă suficient de lungă, intitulată „Lista indicativă a strategiilor sectoriale pentru a răspunde condiţionalităţilor *ex-ante*, precum şi pentru fundamentarea intervenţiilor viitoare din fonduri comunitare". Vă rog să le scuzaţi expresia! Am în faţa ochilor o listă de strategii şi planuri naţionale şi regionale. De exemplu: Strategia de Gestionare a Nămolurilor, sau Strategia privind Reducerea Părăsirii Timpurii a Şcolii. Am folosit majusculele, exact ca în documentul original. „Eh, o mică greşeală de redactare, e luat direct din engleză" – mi se spune. Păi, tocmai asta e greşeala mare, uriaşă: că toate par a fi luate direct din engleză, ca şi cum s-ar da CTRL-C şi CTRL-V dintr-un text scris pe la Bruxelles, cu minime eforturi de traducere şi, mai ales, de adaptare la limba română (mai bine zis, la societatea în care se vorbeşte limba română). Nu ar trebui să mă sparie prea tare fenomenul, nu? Formele fără fond au fost invocate şi la vremea celeilalte mari modernizări a ţării, acum mai bine de 100 de ani.

Aşa îmi fuge gîndul, din nou, la Florin Iaru. Poetul. Cel care, acum vreo zece ani, mi-a răspuns: „Corecta utilizare a limbii române". Eu îl întrebasem care ar trebui să fie principalul obiectiv postaderare al României. Miniştri şi analişti, ONGişti şi ziarişti îmi înşiraseră varii obiective, care mai de care mai interesante, mai tehnice, mai înălţătoare. Numai Iaru îmi spusese că obiectivul postaderare numărul unu al României ar trebui să fie... corecta utilizare a limbii române. Nu l-am luat prea în serios în acel moment. Pe măsură ce căpătăm vechime în calitate de membri ai Uniunii, îi dau din ce în ce mai multă dreptate.

Aşa îmi dau seama că au trecut cam 15 ani de cînd a început integrarea României în UE. Momentul zero poate fi socotit cel în care s-a pus prima filă în primul dosar de negociere a aderării, prin 1998. Perioadei aceleia, eu îi zic „preistoria integrării". Aş spune că a fost o vreme a infantilităţii instituţionale, înduioşătoare prin entuziasm şi lipsă de rigoare. Apoi, a venit „vremea Puşcaş". A durat cam patru ani vremea asta. După penibila ieşire din scenă a doamnei Puwak (executată politic în urma unei anchete scrise ca la carte de către jurnalistul Liviu Avram), nici un alt ministru al Integrării nu a mai avut o poziţie dominantă în relaţia cu Uniunea Europeană, pînă la aderare. Important a fost numai negociatorul-şef, adică Vasile Puşcaş. Să nu uit: cel puţin la fel de important politic a fost şi (paradoxal) şeful Reprezentanţei Comisiei Europene, Jonathan Scheele, ceea ce nu era, în sine, o situaţie tocmai normală. Dar ne-a făcut bine. Premierul Năstase pariase întregul său mandat pe reuşita negocierilor de aderare. De aceea, a oferit lui Vasile Puşcaş (cam) tot sprijinul politic posibil. Încet-încet, pe cît s-a putut, dosarele de negociere s-au „internalizat", au fost întocmite cu participarea directă (mai mult de frica şefului, decît din convingere) a ministerelor „de linie". Au

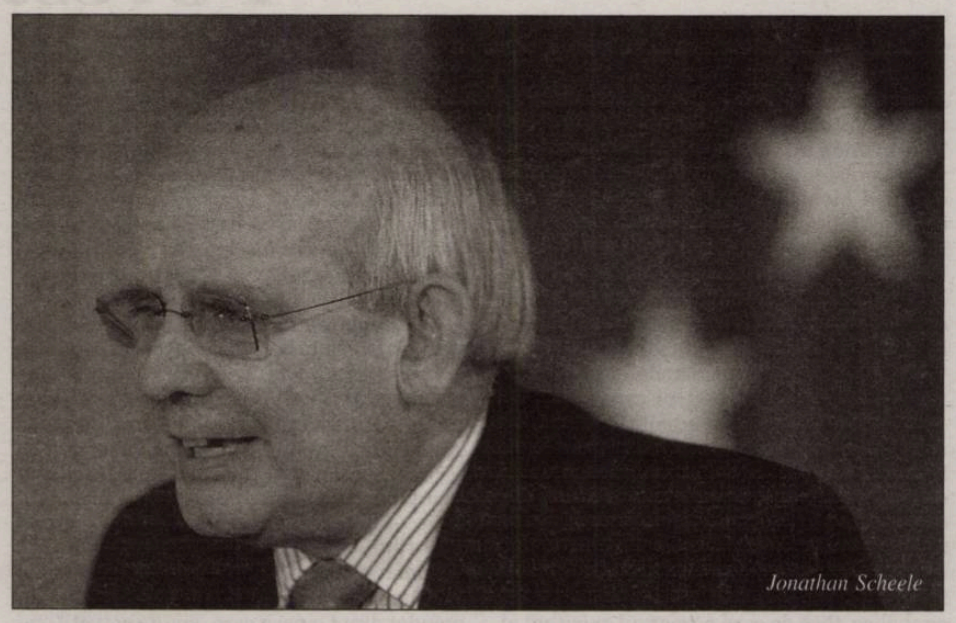

Jonathan Scheele

fost angajaţi, prin concurs, mai mult de 100 de „euroconsilieri". Ei au fost plasaţi în ministere sau în aparatul propriu al prim-ministrului, pentru a ţine legătura directă cu echipa de negociere. Pe atunci, nu prea exista şedinţă de Guvern în care să nu fie, pe ordinea de zi, un punct numit „Cum mai stăm cu negocierile, ce ar mai fi de făcut?" Era vremea „tudulistului" gestionat de şeful cancelariei premierului, sociologul Alin Teodorescu. În plan public, viitorul comunitar al ţării era zugrăvit în roz pur: vor veni bani mulţi, românii vor putea să muncească oriunde, trebuie să luăm legile „lor", că ale noastre sînt proaste. Atît de roz era viitorul, încît Jonathan Scheele mi-a spus, într-un interviu: „Nu uitaţi că România se pregăteşte să adere şi la un mare set de valori, nu numai la un mare portofel."

(va urma)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

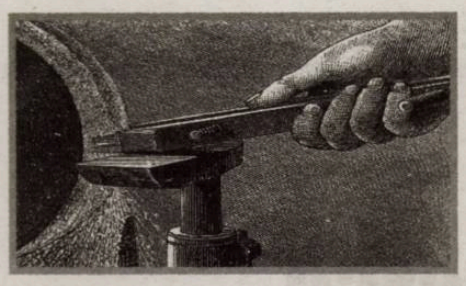

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Uniunea Europeană

– un Turn Babel al nemulţumirilor –

Una dintre condiţiile ca o informaţie oarecare să devină o ştire este caracterul ei neobişnuit sau neaşteptat. Cu alte cuvinte, orarul magazinului din colţ – o informaţie demnă de reţinut – nu reprezintă, totuşi, o ştire. Schimbarea orarului, însă, ar putea fi. Din această perspectivă, sondajul realizat recent în şase mari state ale Uniunii Europene şi publicat de ziarul britanic *The Guardian* (în general, mai favorabil Uniunii Europene decît altele din Insulă) nu este o ştire. Mai precis: faptul că încrederea cetăţenilor în instituţiile europene nu reprezintă o surpriză. Pur şi simplu, se află în linie cu aşteptările. Şi, totuşi, în dosul cifrelor se pot găsi o mulţime de explicaţii.

Aşadar, cifrele. Sondajul – care a cuprins 350 de milioane dintre cele 500 de milioane de cetăţeni ai Uniunii – a comparat situaţia din cele mai mari state membre, în raport cu anul 2007, premergător crizei.

Neîncrederea în instituţiile europene a urcat vertiginos, cum era şi de aşteptat – de la 28% la 53% în Italia; de la 41% la 56% în Franţa; de la 36% la 59% în Germania. În Marea Britanie, ţară aflată în febra dezbaterilor privind „renaţionalizarea" unor prerogative acordate instituţiilor europene, neîncrederea a crescut de la 49% la 59%. Recordul de neîncredere este însă deţinut de Spania, unde nivelul a crescut de la 23% la 72%. Curios, neîncrederea polonezilor a crescut de la 18% la 42%, deşi nu se poate spune că Polonia nu a profitat din plin de apartenenţa ei la Uniunea Europeană.

Desigur, era de aşteptat o scădere a încrederii în instituţiile europene, într-o perioadă de criză – mai precis, în care criza financiară s-a transformat într-una economică, apoi într-una socială, apoi într-una politică şi, în cele din urmă, într-o criză a identităţii europene. Şi, în acest sens, se poate spune – desigur, în glumă – că sondajul din *The Guardian* nici măcar nu e o ştire.

Într-un fel, reacţia este oarecum nedreaptă. Criza datoriilor, de exemplu, nu aparţine Uniunii, ci statelor membre. Este adevărat că instituţiile europene – Consiliul, Comisia, Parlamentul – nu au găsit, poate, cele mai eficiente răspunsuri pe termen scurt. Dar cel puţin au impus reglementări care să facă puţin probabile asemenea derapaje, în viitor. Şi aceasta, chiar prin sancţionarea statelor membre care depăşesc deficitele.

Era de aşteptat o scădere a încrederii în instituţiile europene, într-o perioadă de criză.

Apoi, neîncrederea germană nu are prea mult de-a face cu cea spaniolă, de exemplu. Ba chiar vin din direcţii diferite. Pentru germani, neîncrederea în instituţiile europene înseamnă mai degrabă nemulţumirea faţă de partenerii risipitori, indisciplinaţi şi neatenţi cu finanţele publice. Cetăţeanul german de rînd are convingerea că el plăteşte factura pentru restul europenilor, mai ales pentru cei din sud, în timp ce aceştia din urmă protestează, fac greve şi agită portretele lui Adolf Hitler. „Ce fel de Uniune este aceea în care noi plătim, iar ceilalţi ne jignesc?" ar spune germanii.

Pentru spanioli şi italieni – şi într-o bună măsură, pentru francezi – instituţiile europene sînt echivalente cu austeritatea. O austeritate impusă, bineînţeles, de Germania, în faţa căreia „Bruxelles-ul" nu a avut a obiecta.

Dar polonezii? Politica de coeziune, de care au ştiut să se folosească într-un mod admirabil, le-a adus resursele necesare pentru a trece cu bine peste criză. Liderii lor se bucură de o bună reputaţie şi de o mare putere de influenţă în complicatul joc al negocierii de la Bruxelles. Polonia a avut mult de cîştigat în urma aderării. Dar poate tocmai aici este problema!

Polonia îşi vede ameninţate realizările ei, în viitorul tot mai ceţos al Uniunii. Pur şi simplu, instituţiile europene nu reuşesc să-i ţină laolaltă pe europenii din nord şi din sud, din est şi din vest, iar asta nu poate fi decît în dezavantajul Poloniei. Nu degeaba ministrul de finanţe Jan Rostowski afirma, acum doi ani, stîrnind discuţii aprinse la Bruxelles şi Strasbourg, că dacă zona euro se prăbuşeşte, în Europa va fi război.

Desigur, ar fi fost interesant şi dacă sondajul ar fi cuprins şi a şaptea mare ţară a Uniunii, adică România. Conform ultimului eurobarometru, publicat în această primăvară, dar cuprinzînd date din toamna lui 2012, încrederea românilor în Uniunea Europeană a scăzut cu 14 procente, la 46%, de la 60% în 2011. Motivele? Poate că Uniunea Europeană nu s-a dovedit acel Moş Crăciun pe care mulţi şi-l imaginau înainte de aderare. Poate a contat şi intervenţia instituţiilor europene, în vara lui 2012, în sprijinul unui preşedinte Traian Băsescu puternic contestat. Dar chiar şi aşa, nivelul este cu mult peste cel al încrederii în instituţiile democraţiei autohtone – or fi ei liderii europeni mai puţin buni decît am crezut, dar în nici un caz atît de răi precum ai noştri.

Există, aşadar, nu *o nemulţumire* a europenilor faţă de instituţiile Uniunii. Sînt mai multe nemulţumiri şi de sens contrar. Iar aceeaşi măsură nu-i poate mulţumi pe toţi, în acelaşi timp. Ceea ce face cu atît mai dificil dialogul pentru viitorul Uniunii Europene. Dar măcar ştim cum stăm. Iar asta, da, este o ştire.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Rugăciunea lui Manase

Cei care merg zilele acestea la biserică pentru spovedanie vor auzi pe preot rugîndu-se pentru iertarea lor, invocînd în faţa lui Dumnezeu rugăciunea lui Manase („Dumnezeule, Mîntuitorul nostru, Care prin prorocul Tău Natan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui şi *ai primit rugăciunea lui Manase pentru pocăinţa lui*, însuţi şi pe robul Tău acesta..., care se căieşte de păcatele ce a făcut, primeşte-l cu ştiuta Ta iubire de oameni, trecîndu-i cu vederea toate cele făcute de dînsul, Cel ce ierţi nedreptăţile şi treci peste fărădelegi." – *s.m.)* Preotul vorbeşte despre regele Manase, care a domnit peste Iudeea, vreme de 55 de ani, cam cu şapte secole înainte de Christos. Din sursele care ne stau la dispoziţie reiese că Manase a fost un rege contradictoriu. În vremea lui, economia regatului mergea destul de bine, negoţul prospera, recoltele erau bune şi schimburile comerciale cu vecinii erau din ce în ce mai profitabile. În acelaşi timp, însă, Manase a zăpăcit complet minţile celor pe care îi conducea, devenind liderul unei sminteli colective antologice din vremurile Vechiului Testament. Manase a condus, cu mînă sigură, poporul întreg pe drumul depărtării de Dumnezeu, guvernînd, totuşi, bine treburile generale ale statului. Nebunia ieşirii poporului condus de Manase de sub cuvîntul lui Dumnezeu a înregistrat toate păcatele cu putinţă: a înflorit idolatria, Manase se ruga la soare, la lună şi la stele, au reapărut altarele pentru Baal, templul s-a umplut de puzderie de altare mai mici sau mai mari pentru diferiţi zei, Manase ghicea viitorul, practica spiritismul, se înconjura de vrăjitori, chema spiritele morţilor şi a ajuns chiar să-şi îngroape de vii doi fii, într-un ritual înspăimîntător pentru idolul Moleh. Era un rege sîngeros şi ajunsese să-i placă să ia viaţa multor oameni care nu-i greşiseră cu nimic. Totuşi, pentru că economia mergea bine, poporul nu se revolta, ci, mai degrabă, îl urma. Dumnezeu l-a avertizat pe Manase – prin vocea unora şi-a altora – că drumul e rău şi că aprigă va fi pedeapsa pentru ceea ce face. Cu nici un rezultat. Atunci, regele Asiriei a invadat cu mare armată Iudeea, l-a luat prizonier pe Manase şi l-a dus în Babilon (aflat, în acel timp, sub control asirian). Condiţiile de detenţie ale lui Manase au fost cumplite. Se zice că era legat cu un lanţ de gît şi de picioare, care îl ţinea permanent aplecat, într-o cuşcă în care, oricum, nu putea să stea în picioare. Se mai zice că i se dădea de mîncare numai de două ori pe săptămînă şi de băut doar o dată pe zi. Era, de asemenea, expus admonestărilor şi insultelor celor care treceau pe lîngă cuşcă. Spre surprinderea generală, după mai mulţi ani petrecuţi în asemenea condiţii, Manase nu murea. Aflat în acest îngrozitor prizonierat, Manase a început să se roage la Dumnezeul tatălui său, la Dumnezeu cel adevărat, să-I ceară iertare şi îndurare. După un timp, Dumnezeu l-a ascultat şi Manase a fost eliberat. După anii petrecuţi încovrigat în cuşcă, la eliberare, coloana lui vertebrală nu se mai putea îndrepta şi abia se deplasa, încovoiat ca un cerc. Totuşi, încet-încet, Manase şi-a revenit. Mai mult, a reuşit să redevină regele Iudeii. Revenit pe tron, Manase a făcut tot ce a depins de el ca poporul iudeu să se întoarcă la Dumnezeu şi Iudeea să recapete identitatea religioasă firească. Nu i-a fost deloc uşor, pentru că oamenii care îl urmaseră foarte lesne în sminteală îl urmau mult mai greu pe calea îndreptării. Ei bine, cînd preotul dumneavoastră îl evocă pe Manase, se referă la rugăciunea acestuia de iertare şi îndurare, rostită în detenţie. Doar că acea rugăciune ascultată de Dumnezeu, deşi pomenită în trei locuri în Vechiul Testament, nu apare nicăieri reprodusă în textele originare. Totuşi, ea apare în unele versiuni greceşti şi slavone ale Bibliei, dar e socotită apocrifă de către evrei, catolici şi protestanţi. În ortodoxia noastră, rugăciunea lui Manase se rosteşte la Pavecerniţa mare; prin urmare, poate fi des auzită în casele Domnului în aceste zile. Dincolo de problema canonică, ea este o rugăciune splendidă, de mare forţă, pe care e foarte bine să o spunem măcar o dată zilele acestea, pentru că, într-un sens profund, fiecare dintre noi este un mic Manase.

„Doamne, Atotţiitorule, Dumnezeul părinţilor noştri, al lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacov, şi al seminţiei celei drepte a lor, Cel care ai făcut cerul şi pămîntul cu toată podoaba lor, Care ai legat marea cu cuvîntul poruncii Tale, Care ai încuiat adîncul şi l-ai pecetluit cu numele Tău cel înfricoşător şi slăvit, înaintea căruia toate se tem şi tremură din pricina atotputerniciei Tale, pentru că nimeni nu poate să stea înaintea strălucirii slavei Tale şi nesuferită este mînia urgiei Tale asupra celor păcătoşi! Însă nemăsurată şi neajunsă este şi mila făgăduinţei Tale, căci Tu eşti Domnul cel preaînalt, bun, îndelungrăbdător şi mult-milostiv, căruia îi pare rău de răutăţile oamenilor. Tu, Doamne, după mulţimea bunătăţii Tale, ai făgăduit pocăinţă şi iertare celor ce ţi-au greşit şi după mulţimea îndurărilor Tale ai hotărît pocăinţă păcătoşilor spre mîntuire. Aşadar Tu, Doamne, Dumnezeul celor drepţi, n-ai pus pocăinţă pentru cei drepţi: pentru Avraam şi Isaac şi Iacov, care nu ţi-au greşit ţie, ci ai pus pocăinţă mie păcătosului, pentru că am păcătuit mai mult decît nisipul mării. Multe sînt fărădelegile mele şi nu sînt vrednic a căuta şi a privi înălţimea cerului din pricina mulţimii nedreptăţilor mele. Strîns sînt eu cu multe cătuşe de fier, încît nu pot să-mi ridic capul meu şi nu am nici loc de odihnă, pentru că Te-am mîniat şi am făcut rău înaintea Ta; n-am împlinit voia Ta, nici am păzit poruncile Tale, ci am pus urîciuni şi am înmulţit smintelile. Dar acum îmi plec genunchii inimii mele, rugînd bunătatea Ta, am păcătuit, Doamne, am păcătuit şi fărădelegile mele eu le cunosc, însă cer, rugîndu-Te: iartă-mă, Doamne, iartă-mă şi nu mă pierde în fărădelegile mele şi nici nu mă osîndi la întuneric sub pămînt, căci Tu eşti, Dumnezeule, Dumnezeul celor ce se pocăiesc. Arată-Ţi peste mine bunătatea Ta, mîntuindu-mă pe mine, nevrednicul, după mare mila Ta şi Te voi preaslăvi în toate zilele vieţii mele. Căci pe Tine Te slăvesc toate puterile cereşti şi a Ta este slava în vecii vecilor. Amin!"

P.S. Teologii spun că problema acestei rugăciuni este aserţiunea păcătosului în faţa lui Dumnezeu că Avraam, Isaac şi Iacov nu I-au greşit. Dar rugăciunea prinde atît de bine şi, în plus, pare că a fost ascultată de Dumnezeu, încît socotesc că e bine să-i lăsăm pe teologi cu ale lor şi să o mai rostim o dată...

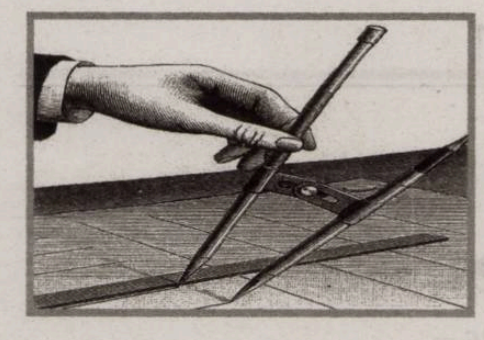

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Arhitectul Călinescu

Acum trei ani, cînd am scris pentru prima dată despre acest subiect, încercasem să văd locuinţa scriitorului – nr. 53, de pe strada care-i poartă numele –, dar o găsisem închisă. Aşa e şi acum, deşi, fiind donată Academiei, a fost cîtva timp casă memorială. Nu e singurul caz de nesocotire a unui act de donaţie – fie că ar fi nevoie de reparaţii, dar banii pentru ele capătă mereu altă întrebuinţare, fie din alte motive pe care nu le pot bănui, căsuţa e părăsită. Telefonul fluieră degeaba, deşi numărul n-a fost încă şters din lista abonaţilor. Îmi doresc, de atunci, să compar „concepţia particulară pe care G. Călinescu o avea despre Bucureşti şi despre arta arhitectonică în general“ cu situaţia de azi. Chiar fără havuzul din curte şi fără broasca ţestoasă care-i dădea altădată tîrcoale, mărturisirile scriitorului, atribuite lui Ioanide, protagonistul ultimelor sale romane, sînt destul de explicite.

Cine mai citeşte astăzi *Scrinul negru?* Interminabil, pe alocuri odios (fiindcă, de pildă, ironizînd decăderea aristocraţiei, între alte figuri caricaturizate îl recunoaştem pe monseniorul Vladimir Ghika, iar acesta, cu cîţiva ani înainte de apariţia romanului, murise în închisoare). De altfel, în mai multe cazuri, portretele sînt asemănătoare pînă la identificarea evidentă: Gaittany – Al. Rosetti, Babighian – Zambaccian, cu toate că aceştia erau prieteni cu autorul. Capitolul despre Talcioc este, fără îndoială, cel mai reuşit, tocmai pentru imaginea foarte adevărată despre acea clasă pe care evenimentele o lipsiseră brusc de poziţie socială şi de avere. Tonul sarcastic, adoptat şi pentru a se adapta la perspectiva comunistă, corespunde probabil şi unui resentiment acumulat de Călinescu din tinereţe faţă de foştii privilegiaţi. (De ce? Fusese bursier la Roma, căci era meritocraţie.)

A crezut că are vocaţie de arhitect. Era nesatisfăcut de Bucureştii dinainte de război: „Piaţa fostului Palat Regal e... o monstruozitate geometrică, strada Lipscani e o uliţă de barăci, acoperite cu firme mari de tinichea, Calea Griviţei, îndată ce descinzi din gară, e încă respingătoare. Lipseşte ideea. Fiecare a făcut anarhic ceeace-l interesa, o plăcintărie într-o magherniţă sau un hotel abject cu patru etaje.“ A reconstrui oraşul era din vremea aceea o obsesie, fiindcă românii au o problemă cu identitatea lor, nu destul de occidentală. Deci, Ioanide proclamă: „Să ridicăm fabrici şi locuinţe, dar să le facem frumoase ca Domul din Milano şi ca Palatul din Versailles. Coloanele uriaşe, pilaştrii, cupolele înalţă sufletele şi le dau avînt în muncă.“ La care alt personaj, implicat şi el în construcţia socialistă, obiectează că „blocurile pot fi măreţe şi fără cupole şi colonade, care costă scump.“ Fiindcă se construieşte un oraş muncitoresc, după proiectul lui Ioanide – e vorba de cartierul Floreasca, format în anii '50, în jurul noului parc. Pentru a se inspira, arhitectul s-a dus, bineînţeles, la Moscova, unde metroul stalinist i-a făcut o impresie copleşitoare: „Am stat o zi întreagă pe sub pămînt, trecînd din galerii cu marmuri verzi în altele cu marmuri roşcate şi de la bronzuri la statui de marmură. Această feerie subterană înalţă spiritul, îl face conştient de forţa de creaţie a unui popor.“ Cu acest model în minte, Călinescu dorea Gara de Nord „măreaţă ca un templu“, cu piaţa dinspre oraş „vast pătrată, cu două sau patru fîntîni aruncînd suluri groase şi umbrele de apă“, cu o statuie (el o vedea de bronz şi în raport cu înălţimea clădirilor): „Puneţi... un bărbat ridicînd braţele spre soare, cu un ciocan într-o mînă şi cu secera într-alta.“ Ce urmează? „Calea Griviţei trebuie să ia neapărat aspectul unui bulevard cu corpuri masive, de înălţimi egale, preferabil despărţite prin spaţii.“ Cît despre Calea Victoriei, şi acolo „edificiile le văd compacte, nivelate, diversificate prin distribuţia deosebită a elementelor decorative.“

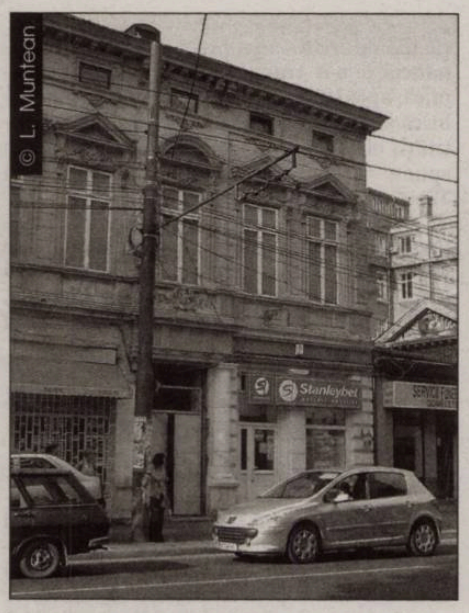

Mărturisirile scriitorului, atribuite lui Ioanide, sînt destul de explicite.

Aşadar, blocuri cărora li s-ar face loc prin demolare... Totul devine clar cînd cineva întreabă: „«Pentru ce se dărîmă vila în care stă tovarăşul Dragavei? E nouă, frumoasă. Asta nu e risipă?» «Deloc – răspunse arhitectul. Vila nu poate adăposti decît o familie, pe cînd blocul tip ce se va ridica în locul ei va cuprinde douăsprezece apartamente. Materialul rezultat din demolare va fi folosit.»“ Chiar dacă nu l-a citit pe Călinescu, cel care scria acestea în 1960, Ceauşescu avea să gîndească la fel, şi mai sînt unii şi astăzi care proiectează lungi fronturi de blocuri înalte pe Calea Griviţei, acolo unde n-au să mai lase nimic. Cel puţin pentru Floreasca, imaginaţia scriitorului construia „corpuri de un stil simplu, în alb“, care „aveau trei caturi şi un portal cu arcadă sau cu fronton la parterul pus pe un soclu scurt, cu mici ferestre luminînd subsolurile.“ Între ele, largi peluze, curţi interioare „vaste ca piaţa San Marco“, iar castanii sau plopii aliniaţi – nu platani, imitaţie după Paris – ar fi măsurat cu înălţimea lor nivelul superior al acestor blocuri „somptuoase... distribuite în aşa fel încît perspectiva evoca gustul Renaşterii.“

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica Mănăstirii Stelea din Tîrgovişte

Cînd sînt întrebată cum arată arcele piezişe moldoveneşti, cele care fac parte din repertoriul bisericilor de dincolo de Milcov, îi trimit pe cei interesaţi la Tîrgovişte. Pare ciudat, dar aşa este, biserica moldovenească cea mai apropiată de Bucureşti se află în vechea capitală a Ţării Româneşti.

Construită în cadrul ansamblului mănăstiresc ridicat de Stelea spătarul în secolul al XVI-lea, pe locul pe care se aflase biserica zidită de acesta, mănăstirea ridicată de meşterii trimişi de Vasile Lupu în 1645 trebuia să fie un simbol al păcii încheiate cu Matei Basarab. Conform aceleiaşi înţelegeri, acesta din urmă construieşte şi el o biserică dincolo de Milcov, la Soveja. Doar că, dacă Vasile Lupu îşi pune tot zelul şi o finanţare generoasă în scopul afirmării prestigiului său şi dispune să se construiască o biserică foarte asemănătoare cu cea a Mănăstirii Trei Ierarhi din Iaşi, nu acelaşi lucru se petrece cu Matei Basarab, care construieşte la Soveja, în Moldova, o biserică mult mai modestă. După unii cercetători, el îşi exprimă, astfel, neîncrederea în raport cu durata păcii; alţii susţin că domnitorul muntean e pur şi simplu mai atent la cheltuirea banilor decît cel moldovean.

Cît despre alegerea locului bisericii, pare să fi fost o decizie uşoară pentru Vasile Lupu: lîngă vechea biserică a lui Stelea se afla mormîntul tatălui voievodului, vel aga Nicolae Coci, aşa cum apare scris în pisanie.

Ei bine, dacă vă duceţi la Tîrgovişte şi dacă vreţi să vedeţi modelul de la Trei Ierarhi, „adaptat“ realităţii valahe, mergeţi la Stelea. Este o bună ocazie pentru a admira un exemplu unic de transfer de forme moldoveneşti în peisajul arhitectural al Ţării Româneşti. Şi ele nu se reduc doar la arcele piezişe care susţin cele două turle ale bisericii.

Încă de la exterior, volumul înalt, susţinut de contraforturi şi de un soclu puternic de piatră, bazele stelate ale turlelor anunţă o arhitectură neobişnuită în raport cu alte biserici tîrgovişteneşti şi munteneşti. Mai frapează şi ancadramentele de piatră ale ferestrelor, avînd forme specifice goticului moldovenesc. Aceluiaşi mod de tratare îi aparţine şi singura podoabă a pridvorului închis, prin care pătrundem în biserică: ancadramentul uşii dintre cele două spaţii. Folosit frecvent în arhitectura Moldovei, goticul ajuns astfel pe teritoriul de la sud de Milcov va deveni model pentru ancadramente de uşi şi ferestre pentru aproape 40 de ani. Şi, odată ajunşi în biserică, vom putea vedea – în sfîrşit – cele două turle şi eleganta lor înălţare pe arce piezişe.

Este biserica moldovenească cea mai apropiată de Bucureşti.

Şi mai este ceva de privit cu atenţie: pictura interioară. Proaspăt restaurată de doamna Raluca Bilţiu Dăncuş Ceicu – pictor restaurator –, ea oferă o imagine cel puţin neaşteptată. Şi asta fiindcă pictura – făcută de meşterii lui Constantin Brâncoveanu în 1705-1706 – este una de inspiraţie orientală. Ştim deja că forme decorative care se întîlnesc în pictura unor moschei din capitala Imperiului Otoman – dar şi pe cunoscutele covoare turceşti (!) – sînt preluate la edificii ridicate de Cantacuzini şi de Brâncoveanu în Ţara Românească (stucatura exterioară de la Biserica Fundenii Doamnei, stucatura interioară de la Palatul de la Potlogi, decoraţia de stuc pictat a foişorului de la Mogoşoaia şi încă altele). Şi descoperim acum încă o utilizare a acestora: împodobirea pereţilor bisericii Mănăstirii Stelea. Privită din această perspectivă, biserica nu mai este doar expresia „aclimatizării“ modelului moldovenesc, ci ilustrează o sinteză a tendinţelor din Ţara Românească în a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi la începutul celui următor.

Se mai pot spune multe despre Stelea. În ce mă priveşte, mă limitez doar la succinta prezentare de mai sus şi la îndemnul de a vizita biserica. Veţi descoperi singuri cît e de spectaculoasă!

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

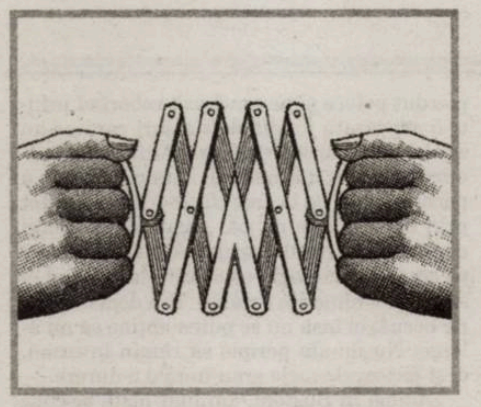

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

„Deschiderea către diversitate se face privind dinspre o anumită cultură“

– interviu cu Mihai MOROIU –

Acest interviu a fost cîştigat la tombolă. La petrecerea de 20 de ani a revistei noastre (care a avut loc în februarie), unul dintre premiile la tombolă a fost „un interviu în Dilema veche*“. Cînd l-am anunţat, de pe scenă, nu a venit nimeni să-l revendice. Ulterior, un domn discret şi elegant m-a abordat zîmbind, mi-a arătat numărul de tombolă şi mi-a spus „sînt cîştigătorul interviului“. Domnul se numeşte Mihai Moroiu. Este director de programe la Fulbright Romania. Dar îi cunosc de multă vreme numele, de pe pagina de gardă a unor cărţi foarte bune: a tradus mult, de la* Texte esenţiale *de Marshall McLuhan, la romanele lui Julian Barnes, de la* Lexiconul inutilităţii *de Alexander von Schonburg, la Lit Kit de Sandra Newman. Discreţia, eleganţa, stilul rafinat şi zîmbetul deschis au fost tot timpul prezente pe parcursul discuţiei noastre. De fapt, interviul l-am cîştigat eu. Şi* Dilema veche*, desigur.*

Cum citiţi Dilema?

Dilema este singura gazetă pe hîrtie pe care o mai cumpăr – deşi citesc din plin ziare şi ştiri pe Internet; prefer foşnetul hîrtiei, iar cititul *Dilemei* este tabietul meu de weekend. O citesc de mult, iar în ultima vreme, observ o anumită schimbare de tendinţă. Dar cred că aceasta este una dintre marile calităţi ale revistei: oferă puncte de vedere diverse şi fiecare îşi ia ce vrea din ea. Trebuie lăsată o cale deschisă celor tineri şi viitorului; în plus, ne face bine şi nouă, celor trecuţi de o vîrstă, să ne ţinem la curent cu ce mai este nou în cultură, în politică şi în alte domenii.

De ce „tabiet“? Dilema veche *este o lectură de tabiet?*

În momentul în care ai un serviciu şi mai faci şi alte lucruri pe deasupra, vrei să-ţi oferi şi cîteva momente doar pentru tine. În primul rînd, pentru mine, *Dilema veche* este o fereastră deschisă către lumea din jur şi este o alternativă la consumul (sau neconsumul, în cazul meu) de televiziune. Din revistă poţi lua pulsul lumii care se schimbă. Prezenţa unor autori tineri este un lucru bun, căci fereastra nu se deschide către trecut sau către o zonă care ar putea fi neinteresantă, ci către viitor şi, mai ales, către un prezent în continuă mişcare, pe care – mai ales cînd eşti foarte ocupat – rişti să-l ignori, să-l pierzi. *Dilema veche* e pentru un mine un tabiet: o citesc tolănit în pat, multe dintre articole îmi dau de gîndit; în fiecare joi, aştept să apară ediţia tipărită. Am preferat să nu intru pe site, tocmai pentru că un tabiet e mai greu de consumat pe Internet.

De cînd citiţi Dilema?

Am citit-o de la început, sporadic. Dar cred că nu mi-a mai scăpat un număr de vreo 15 ani.

Simţiţi că, citind această gazetă, vă înscrieţi într-un fel de comunitate, intraţi într-un dialog cu alţi oameni care au aceleaşi gusturi şi preferinţe?

Fără îndoială că da. Probabil că la mijloc e şi un fel de orgoliu: fiecare om vrea să facă parte dintr-o „castă“ sau dintr-un grup special. Cred, în adîncul meu, că cititorii de *Dilema* reprezintă o categorie aparte: au şi ei dileme şi încearcă să şi le oglindească în dilemele altora. La televizor mă uit pasiv – adică televizorul merge în timp ce eu fac alte treburi. Dacă sînt seri speciale sau dacă am timp, mă uit, uneori, la cîte o jumătate de meci de fotbal... Prin urmare, sînt un telespectator pasiv şi distanţat de acest mediu de informare. Sîntem sub o năvală de informaţii şi, cum spunea McLuhan, foarte puţine dintre ele sînt relevante. Atunci cred că fiecare trebuie să pună în balanţă ce anume trebuie să asculte sau să vadă şi cît trebuie să creadă din toate aceste informaţii. *Dilema* este un loc în care şansele de a nu te păcăli sînt mult mai mari. Reflectă o realitate mai profundă, nu realitatea imediată. Dacă, de exemplu, citesc articolele lui Marius Chivu despre cărţile unor autori români, sînt la curent cu ce este nou în acest domeniu (căci, altminteri, nu am timp să citesc toate cărţile); dacă citesc articolele domnului Pleşu, dobîndesc un *background* social care este mai relevant decît ceea ce se întîmplă în fiecare zi.

Internetul?

De pe Internet îmi iau informaţia primară. Internetul te face superficial. Pe vremuri, mi-a împrumutat cineva un *Brockhaus* pe care l-am avut în casă vreun an. Îmi petreceam mare parte din timp citind din el, ştiind că, la un moment dat, urma să restitui cele 12 volume. Acum, ştii că Internetul va fi disponibil şi mîine. Internetul e ca un fel de patinoar: nu stai locului, fugi, aluneci. Aşa că trebuie să-ţi creezi o rigoare, ca să rămîi „la cestiune“, la ceea ce te interesează.

Între toate acestea – televiziune, ziare, Internet, Dilema *– în funcţie de ce criterii selectaţi ceea ce este relevant, cum vă construiţi micul „sistem“ personal pentru a vă orienta în lumea din jur?*

Sistemul depinde de timpul pe care îl are fiecare la dispoziţie. Eu am cîteva site-uri de bază. Mă uit, în primul rînd, pe HotNews – pentru ştiri româneşti, pe site-ul BBC – pentru ştiri internaţionale, mă uit pe cîteva gazete din SUA şi cîteva din Germania şi Anglia... Depinde şi ce se întîmplă, ce e la zi. Dar toate acestea îmi iau o jumătate de oră pe zi, nu mai mult. Altfel, rişti să devii superficial, urmărind ştirile. Eu caut şi articole de fond, unde lucrurile sînt explicate, puse în context. *Breaking news* trebuie tratate întotdeauna cu un grăunte de sare. Altfel, ne lăsăm tîrîţi într-un vîrtej de lucruri care sînt uitate a doua zi.

Aveţi o bogată activitate de traducător. Privind lista autorilor pe care i-aţi tradus, am senzaţia că selecţia nu a fost întîmplătoare...

Am tradus mai multe cărţi de Julian Barnes – a fost un mic privilegiu, am avut posibilitatea să aleg. A fost o mare plăcere să traduc Marshall McLuhan. E o muncă extraordinară, care îţi oferă mari satisfacţii. Cînd nu scrii propriile cărţi, interpretarea unor mari autori e un fel de compensaţie: ştii că lucrezi pentru un public avizat, care e interesat de cultură, de lucrurile perene. Şi ai mulţumirea unui „mijlocitor între culturi“. Şi mai e ceva: cînd citeşti o carte, rişti, uneori, să fii superficial. Cînd o traduci, eşti silit de împrejurări să fii foarte atent cum pui cuvintele acolo, să nu faci o operă de „trădare“ a originalului, ci să îl redai în toată frumuseţea sa. Meseria de traducător nu e pentru orgolioşi. Cine doreşte glorie sau bani mai bine să se ţină departe de ea. Traducerea presupune credinţă: în primul rînd, faţă de autorul pe care îl traduci, apoi, faţă de tine şi faţă de public. Trebuie să fii foarte cinstit, orgoliul n-are ce căuta în această meserie.

Discursul dominant la noi este că „moare cultura“, că „nu se mai citeşte“ etc. Observ că dumneavoastră sînteţi tonic şi entuziast cînd vorbiţi despre cărţi şi despre cititori...

În 1992, am făcut parte din echipa Ministerului Culturii care a realizat primul tîrg de carte, Bookarest. Era o echipă de oameni formidabili, foarte pasionaţi. Marea noastră teamă era dacă va veni publicul la tîrg... Cînd s-a deschis (la Teatrul Naţional, etajele trei-patru), a fost o năvală de oameni, nu mai puteai respira... Cred că la fiecare nou tîrg de carte, de atunci încoace, se observă că acest public există. În 1993-1994, tot la Ministerul Culturii, ni s-a propus, de către UNESCO, o campanie pentru încurajarea lecturii; or, problema nu era (şi nu e nici acum) să-i faci pe oameni să citească; problema e că oamenii au puţini bani pentru a cumpăra cărţi. Cred că în România există un public cititor de calitate. Dar puterea de cumpărare e mică.

Ce citiţi din pură plăcere, dincolo de interesul profesional?

Decembrie 1989 m-a prins citind *Parfumul* lui Patrick Süskind. În stradă se petreceau nişte lucruri la care am participat şi eu, ca orice bucureştean, dar nu am abandonat cartea, am continuat să o citesc şi în acele zile agitate. În general, după 1990, am făcut o tranziţie de la ficţiune către nonficţiune. Cred că realitatea bate literatura: indiferent cîte volute face scrierea literară acum, cred că realitatea este, totuşi, în bună măsură mai interesantă. Aşa că am profitat de faptul că s-au deschis graniţele şi am putut citi cărţi de nonficţiune la care nu aveam acces înainte. E adevărat, literatura spune lucruri esenţiale despre om; dar poţi găsi acele adevăruri şi în cărţi de istorie ori de popularizare a fizicii.

De ani buni, traducerile merg mai bine, pe piaţa românească de carte, decît autorii autohtoni. E un lucru bun că se întîmplă aşa?

E explicabil. Imediat după 1989, era foarte firesc – căci, în anii '80, numărai pe degete traducerile care mai apăreau. Aşa că am încercat să venim la zi. În literatura română există o serie de autori de foarte bună calitate, care se vînd bine; probabil că normalitatea noastră ar fi să se publice mai mulţi autori români. În anii '70, în Germania apăreau un milion de titluri pe an. Noi sîntem foarte departe de asemenea cifre. Şi cred că e vorba şi de potenţialul economic. Cred că autorii români ar trebui să fie mai prezenţi pe piaţă. Mi-a plăcut foarte mult un articol al doamnei Simona Sora dintr-un număr recent al *Dilemei vechi*, în care îl evocă pe Mircea Nedelciu – este genul de literatură care îmi place foarte tare.

Explozia de traduceri şi deschiderea graniţelor către lume (care a dus la importuri culturale de tot felul) e privită de unii ca o tendinţă de copiere superficială, de preluare necritică a tot ceea ce înseamnă Occident. Vi se pare că aşa stau lucrurile?

Nici pe departe. Din fericire, avem o cultură solidă, limba română e în măsură să exprime foarte mult, aşa că noi am adaptat întotdeauna foarte bine ce am preluat din afară. Pe de altă parte, e foarte bine că avem la îndemînă ceea ce se face în alte părţi.

Cum era cititorul Mihai Moroiu pînă în 1989?

Generaţia mea era avidă de cărţi şi de muzică din Occident. Cărţile circulau şi atunci. Am citit atunci şi Soljeniţîn, şi *1984* al lui Orwell, şi *Brave New World* al lui Huxley, şi altele. Erau greu de găsit, dar circulau din om în om – ca şi muzica, şi altele. Avea şi cultura circuitele ei „alternative“. În plus, existau, în Bucureşti, Biblioteca Britanică, Biblioteca Americană, unde puteai găsi cărţi şi reviste care nu circulau „oficial“. Spre sfîrşitul anilor '80, Occidentul ajunsese, pentru mine, un fel de ficţiune, aproape că nu mai exista. Aşa că, începînd din 1990, am trăit o bucurie enormă. O bucurie pentru care tinerii ar putea să mă invidieze: ei au acest lucru pe tavă, nu realizează că e un lucru pe care nu-l ai neapărat, nu întotdeauna; ei se bucură mai puţin pentru o călătorie în străinătate...

Care e acest „lucru“?

Libertatea. Faptul de a avea la dispoziţie orice carte, orice informaţie este extrem de preţios. Sînt libertăţi care, acum, intră într-un soi de fundal, fac parte din mediu şi aproape că nu mai sînt văzute. Tinerii sînd privaţi de bucuria de a descoperi lumea aşa cum o descopeream noi, care am trăit sub un clopot de sticlă... Dar să ne bucurăm că există diversitate, că tinerii de azi pot să aleagă.

Fiind absolvent al Facultăţii de Limbi Străine şi aflat permanent în contact cu alte culturi, nu v-ar fi plăcut să trăiţi şi să lucraţi în altă ţară?

E o întrebare complicată şi m-am gîndit foarte mult la asta. Am terminat facultatea în 1978, eram într-o grupă de engleză-germană: din 30 de studenţi care am absolvit, poate mai sîntem trei-patru în ţară. Cei mai buni prieteni şi colegi ai mei au plecat în anii '80. Şi nu era o plecare, era ca o dispariţie în neant – căci nu se mai putea comunica, după cum se ştie... Mi-am pus şi eu problema asta. Dar nu regret deloc că am rămas. În anii 1993-1994, imaginea românilor care veneau la Tîrgul de Carte de la Frankfurt – căci în Frankfurt şi Offenbach sînt extrem de mulţi români – era mai degrabă tristă. Cei mai mulţi dintre ei rămăseseră agăţaţi între două culturi, într-un *no man's land*, într-un limb: nici acolo, nici aici. Nu regret că am rămas în ţară, deşi am trăit momente extrem de grele, mai ales în anii '80, care aproape că au intrat în zona ficţiunii, pentru mine. Anii '80 pot fi povestiţi, dar în nici un caz explicaţi. Nici măcar faţă de noi înşine nu mai putem explica de ce şi cum a fost atunci... Cred, însă, că e un gen de experienţă care te apasă, dar îţi şi dă ceva: s-ar putea ca noi să fi citit şi să fi înţeles mai mult, să fi avut mai mult ideea despre ce înseamnă o prietenie adevărată şi o întîlnire între amici, aveam mai mult timp liber decît am avut vreodată din 1990 încoace. Asta nu înseamnă că sînt un nostalgic al acelor vremuri. Dar, rămas aici, am cunoscut această lume românească aşa cum e, cu bunele şi relele ei, şi n-am trăit, din fericire, această ruptură culturală despre care vorbeam. Discutam, acum cîtva timp, cu un american care venise aici cu o bursă de studii. Copiii lui îşi începuseră studiile la Şcoala Americană din Bucureşti. O şcoală internaţională pregăteşte un copil să fie internaţional. Probabil că e bine să creşti *într-o cultură* – română, albaneză, americană, nu contează. În momentul în care ai rădăcinile într-o cultură, îţi e mai uşor să faci legăturile cu alte culturi. A intra brusc într-un mediu internaţional îţi retează asemenea posibilităţi. Deschiderea către diversitate se face privind dinspre o anumită cultură. Dacă ai o bază – o limbă a ta, o literatură a ta –, devii mai apt pentru deschidere.

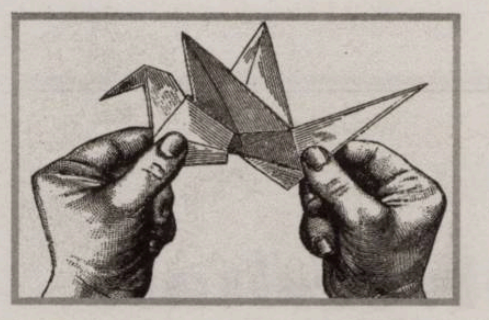

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Prin prăpăstii

Amicul meu alpinist, cel despre care circulă vorba că a bătut un tren întreg, a prins imediat vorba ce-i spusesem, cum că mă simt în formă şi putem încerca să facem o tură „mai tare“. A părut foarte încîntat de idee şi nu cred că a mai înregistrat şi precizarea mea ulterioară: „tare pentru mine, nu pentru tine“. După cîteva zile, m-a informat că s-a gîndit la un traseu mai dificil prin Bucegi, pentru care să nu fie însă nevoie de coardă sau de alte artificii tehnice. Ceva cît se poate de „natural“.

Porniţi de dimineaţă din Buşteni, am lăsat în urmă Căminul Alpin, îndreptîndu-ne spre Valea Albă. Vrînd-nevrînd, mi-am adus atunci aminte că aveam o problemă cu ritmul amicului meu. Voinicu nu putea să meargă încet, ba chiar mersul lui, indiferent de pantă, aducea mai degrabă a alergare. A te ţine după el presupunea un efort incredibil, dar am făcut tot ce-am putut. Abia trecuse o oră că ajunsesem deja la primele săritori. Pentru cei obişnuiţi cu muntele, traseul nu e dificil, dar nici o simplă plimbare nu e. Mai pui o mînă-două, te mai caţeri printre bolovani... Curînd, am dat şi de zăpadă. Aceasta nu se topeşte aproape niciodată complet peste vară, valea fiind adîncă şi răcoroasă. În fine, despre Valea Albă au scris nenumăraţi excursionişti.

Am ajuns sus într-un timp record, dar mă simţeam total epuizat, nu din pricina dificultăţii traseului, ci a ritmului prea susţinut în care-l parcursesem. Ne-am aşezat amîndoi pe iarbă. „Las' că ne revenim imediat“ – a zis Voinicu, cotrobăind prin rucsac. A scos două sticle de Coca-Cola (pe vremea aceea se vindea în sticle, PET-urile de plastic nu erau încă prea răspîndite). Băutura e astăzi detestată de toţi ecologiştii şi nerecomandată de nutriţionişti. Are, însă, o calitate pe care atunci Voinicu părea s-o ştie. Conţine sărurile necesare rehidratării. Am băut sticla dintr-o răsuflare, apoi am mîncat nişte sandviciuri şi am simţit că-mi revin puterile. „Mergem la Babele, la telecabină?“ am întrebat. Voinicu s-a uitat la mine mirat: „Păi, cum să mergem la telecabină? Ce, de-asta am venit la munte? Coborîm pe-aici, la vale.“ Şi a arătat vag cu mîna în direcţia masivului Coştila. Nu ştiam nici o potecă de coborîre pe acolo, fie ea şi nemarcată. Mai mult, unde arăta el ştiam că era chiar zona „marilor pereţi“ – cum zic alpiniştii. La întrebările mele, Voinicu răspundea monosilabic, aşa că l-am lăsat s-o ia pe unde ştia, doar eu îi „comandasem“ tura.

Am ajuns la Hornul lui Gelepeanu, o coborîre abruptă printre stînci. Gelepeanu ar fi fost, cică, un vînător care bătea munţii, despre care vorbeşte Nestor Urechia în cartea sa, *Vraja Bucegilor*. Hornul nu era foarte greu, dar, după ce l-am trecut, am ajuns la o porţiune de creastă (Creasta Văii Albe cred că se cheamă) care mi s-a părut de-a dreptul înspăimîntătoare. În dreapta era hăul „marilor pereţi“ – adică o prăpastie verticală ameţitoare, de sute de metri, unde e şi celebra Fisură Albastră. În stînga crestei se căsca o altă prăpastie, dar cu un început mai rotund şi înierbat. Voinicu mi-a atras atenţia să stau mai spre dreapta, unde erau mai multe stînci pe care mă puteam bizui, pentru că, în stînga, iarba era alunecoasă. Eu, însă, nici că mă puteam apropia de marginea hăurilor vîjîitoare din dreapta, chiar dacă ştiam că şi o alunecare în mai domoala prăpastie stîngă ar fi avut aceleaşi consecinţe. Colac peste pupăză, creasta îngustă pe care mergeam tiptil a început să devină tot mai abruptă şi în faţă. De reîntors în sus, nici nu putea fi vorba, dar înainte, drumul părea că se înfundă într-o a treia prăpastie. Voinicu era însă sigur pe el. Ştia că undeva spre dreapta, înainte ca panta să devină impracticabilă, urma să apară o potecă, o mică portiţă, ca o ultimă carte salvatoare a unei pasenţe pe cale să se închidă. Era Brîna Aeriană, care traversa Peretele Vulturilor. O altă provocare: o potecă lată de-o palmă, care-şi merită numele din plin.

Oboseala îmi dispăruse complet. Excursia se transformase într-o chestiune de supravieţuire. Îmi concentram toate puterile să calc unde trebuie şi să controlez senzaţia de vertij care încerca să mă ia în stăpînire. „Stîngul, dreptul, stîngul, dreptul. Lasă că trecem noi şi de porţiunea asta“ – îmi spuneam, respirînd adînc. La un moment dat, poteca se întrerupea deasupra prăpastiei, pe o lungime de vreun metru. Nu era mult, dar trebuia să sari peste acel metru, punînd piciorul pe unicul smoc de muşchi care se găsea dincolo. Dacă nu-l nimereai... Voinicu a făcut primul pasul şi am văzut cum o secundă i-a tremurat piciorul pe smoc, apoi s-a redresat. Mi-am dat seama că şi lui îi era frică. Am strîns din dinţi şi am făcut aceeaşi teribilă săritură. Mi-a tremurat şi mie glezna pe smoc. „Mai avem puţin şi ajungem la un loc de popas“ – mi-a spus.

Era un mic platou, de vreo trei metri pătraţi, unde am fi avut loc să ne aşezăm în fund. „Am fi avut“ teoretic, pentru că practic, locul era deja ocupat de trei indivizi cu un trepied pe care era plasată o cameră video. Tocmai îi filmau pe nişte băieţi care se căţărau pe pereţi. Ne-am strecurat cu grijă pe lîngă trepied, salutîndu-i, şi ne-am continuat drumul. Cînd s-au terminat prăpastiile, am pierdut poteca şi ne-am trezit coborînd printr-o adevărată junglă de tufişuri care ne-au zgîriat pe mîini şi pe picioare. Am ajuns la pădure odată cu întunericul. Atunci, Voinicu a pornit să alerge la vale, făcînd mult zgomot prin frunzişul de pe jos. „Acum de ce alergi aşa?“ l-am întrebat disperat. Mi-a răspuns ceva cum că nu e cazul să se întunece de tot şi să nu mai nimerim drumul. Era deja întuneric beznă, el însă nu se putea abţine să nu alerge. Nu mi-am permis să rămîn în urmă, deşi picioarele mele erau numai o durere.

Ajunşi în Buşteni, am luat nişte biscuiţi şi ceva de băut de la un chioşc, după care am coborît la gară. Era duminică seara, la vremea cînd se întorceau toţi excursioniştii, drept pentru care am avut parte şi de o surpriză de final: trenul era arhiplin, iar pînă la Bucureşti a trebuit să mergem în picioare.

De atunci, nu m-am mai încumetat să-l însoţesc pe Voinicu în vreo excursie pe munte.

ready made

„Organul de rezistenţă al parazitului denumit sclerot, dezvoltat pe spicele de secară sau pe alte graminee, cade pe sol după maturizare, unde rămîne în timpul iernii. Primăvara, din aceşti scleroţi, se dezvoltă, în condiţii favorabile de temperatură şi umiditate, nişte formaţiuni sferice pornite de la extremitatea spicală a pedicelilor ieşiţi din sclerot. Aceste formaţiuni sferice sînt numite şi strome; la suprafaţă sînt verucoase, iar în interiorul lor se află numeroase conceptacule denumite peritecii, în formă de butelie. În interiorul periteciilor se află numeroase asce avînd cîte 8 ascospori hialini, filiformi. În condiţii optime de temperatură ascosporii se eliberează din asce prin osteolele de la suprafaţa stromelor.“

Mircea Alexan, Ovidiu Bojor, Florentin Crăciun, *Flora medicinală a României*, vol. I, Editura Ceres, 1988

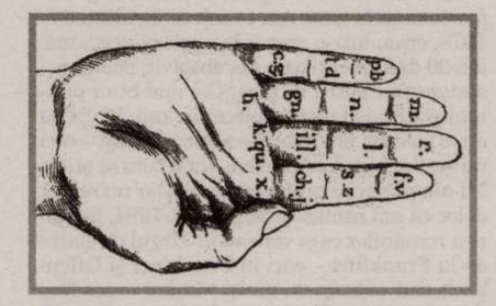

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Referinţe academice

În ultimele decenii, am împrumutat de la occidentali un obicei revoluţionar. Acela de a scrie *recomandări*. Spun „revoluţionar“, întrucît *scrisoarea de referinţă* – cum este ea, de pildă, numită în America – reprezintă, cu adevărat, un fenomen funcţional în sistemele sociale supraaglomerate de informaţie, de tipul celor postindustriale. Cînd trebuie să iei o decizie rapidă şi bună (ca angajator sau ca instituţie de învăţămînt), în privinţa unui solicitant, *recomandările* unor persoane autorizate, care l-au cunoscut pe individul respectiv, devin veritabile instrumente de lucru. Din păcate, noi nu gîndim deocamdată aşa. Scrisoarea de recomandare constituie aici o favoare personală, şi nu o componentă de funcţionare a societăţii. Referinţa, în România, nu poate fi decît pozitivă (ba chiar neobişnuit de elogioasă) şi ea trebuie dată ca *ajutor umanitar*. (Dacă refuzi să o redactezi ori te arăţi reticent faţă de calităţile reale ale solicitantului, eşti „un rău şi un famen“, nemeritîndu-ţi locul printre oameni.) Vorbesc în profundă cunoştinţă de cauză, fiind unul dintre românii care au scris sute (poate chiar mii) de recomandări în ultimii 20 de ani. Am cedat mereu presiunilor emoţionale şi am elogiat multitudini de studenţi şi foşti studenţi de-ai mei, aflaţi în căutare de burse şi slujbe pe diverse meridiane ale globului. Nu am făcut-o întotdeauna cu meticulozitate şi conştiinciozitate occidentală – mărturisesc deschis. Ardoarea unui tînăr dornic să evadeze din România contemporană mi-a creat impresia unei mize morale mai mari decît eventuala mea „obiectivitate“ sau, mai rău, „intransigenţă“. Ca atare, i-am făcut adesea „geniali“ şi pe unii care ar fi putut fi, în cel mai bun caz, „mediocri“. Fără excepţie, i-am clasat pe toţi solicitanţii, ca valoare, între primii 5-10% din totalul studenţilor mei, aşa cum prevede regula unei recomandări excelentissime. Ei mi-au preluat mereu gestul ca pe unul firesc, dovedind, în lipsa vreunui comentariu de uimire, o naturaleţe demnă de invidiat.

Recent, un astfel de caz mi-a prilejuit palpitaţii şi confuzie. Am fost sunat, la o oră tîrzie, de o companie de *baby-sitters* din Anglia, pentru a oferi o recomandare prin viu grai. „Obiectul“ caracterizării era Monica S., o fostă studentă de pe la începutul anilor '90. Sincer să fiu, eu nu mai reţin nici cum arată Monica, ce să mai spun, prin urmare, despre calităţile ei „morale“ şi „intelectuale“, evaporate în negura timpului? I-am scris o referinţă cîndva, în acele vremuri postrevoluţionare (îmi amintesc distinct doar faptul – nostim – că străinii care îi dădeau bursa ori ce va mai fi fost o trecuseră greşit în documente, parcă *Molica* sau *Colica*, în loc de *Monica*, şi avusese, de aici, o groază de încurcături birocratice), fata a plecat din ţară şi, ulterior, mi-a tot cerut, din diverse colţuri ale lumii, alte şi alte recomandări pe care, perseverent, i le-am trimis în perfect acord cu progresul tehnologic: la început, prin poştă; apoi, prin fax şi, mai încoace, prin e-mail. Acum, iată-mă şi în postura de a vorbi despre Monica la clasicul telefon (fix)! Mă trecuse, în dosar, la rubrica „persoane care pot da referinţe despre candidat“, iar administratora de baby-sitters anglofoni m-a sunat, pe înserat, plină de simţul răspunderii. M-a întrebat, fără ocolişuri, de cînd o cunosc pe „*Ms. Morbica*“. „*Monica*“, am corectat-o eu timid. „Scuzaţi?“ m-a luat tare doamna. „Monica, adică *Mónica* la dumneavoastră“ – am schimbat eu accentul, după reguli britanice. Pauză prelungită. „Stimate domn – a revenit tipa cu destulă fermitate – mie computerul îmi zice altceva: *Mor-bi-ca!*“ A silabisit numele, subliniind *morb*-ul din structura lui, cu ironie sesizabilă. „Dar poate că e vorba despre altă persoană“ – m-a ispitit şefa de baby-sitters – „poate nu o cunoaşteţi pe *această Morbica*, solicitanta noastră, şi aţi vrea să vă recuzaţi din postura de referent...“ Într-o fracţiune de secundă, am vizualizat-o pe *Monica-pe-care-nu-o-mai-ştiu* ca pe Fefeleaga, mergînd oropsită prin Trafalgar Square (cu dosarul de la baby-sitters în mînă, respins) şi cîntînd, în răstimpuri, „Maaameeeloor din luuumeaa-ntreeeagăă eeu văă daaauu uun siinguur sfaaat/ Nuu lăăăsaaaţi cooopii pee straadăă dee draaaguul unuui băăărbaaat!“ „Staţi, staţi!“ am urlat sub apăsarea demonilor imaginaţiei. „O cunosc pe *Morbica*. Indubitabil! Anglistă remarcabilă, între primii 5-10% din grupă. Caracter impecabil, inimă zburdalnică etc. etc. Superb calificată pentru orice funduleţ de bebeluş englez şi orice căpşunică a Marelui Albion.“ Se pare că ultimele fraze nu au fost auzite de interlocutoare – sau poate că nici nu le-am zis cu glas tare. S-a limitat să întrebe, în final, cu uşoară neîncredere: „Deci o ştiţi bine pe *Morbica* şi acesta e *numele ei real?*“ „Absolut, absolut! *Morbica*, negreşit!“

„*Ce,* Murbica, *mai?* Ciorbica!“

În viitor, mă aştept, practic, la orice. Nu m-aş mira să primesc un telefon de prin Orientul Mijlociu şi să fiu abordat în ritmuri de Halimà: „Mai, tu fost profesor la nevastă şapte al meu, *Ciorbica?*“ „Da, sigur, fostul profesoraş al *Morbicăi* sînt.“ „Ce, *Murbica*, mai? *Ciorbica!* Am găsit recumandări de la tine în lucrurile lui *Ciorbica*, mai. Supărare mare la mine de-aia.“ „Dar de ce, frate?“ „Eu scut tuţi dinţi la tine, mai. Vezi că făcut Stomatoloji la Iaji. Eu scut dinţi. Tuţi, mai. Pun bamba sub bat! Cum sbui tu că ai cunosgut la *Ciorbica*, nevasta şapte al meu, şi ea la primele 5-10% este, mai? Cînd ai cunosgut tu, mai, aşa de bine la *Ciorbica?* Te umbor cu mîna al meu. Ca baieţii lui Ussama te ciumbîrţesg, mai!“

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

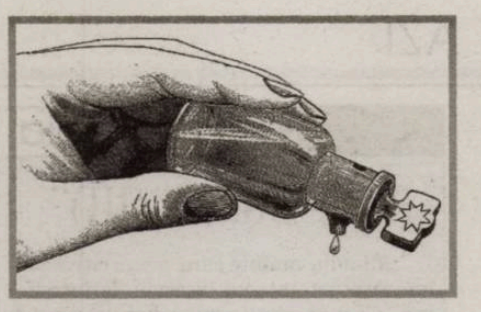

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Mileu

Există cuvinte emblematice, care au capacitatea de a evoca – nu doar prin sens, prin obiectul desemnat, ci și prin forma lor lingvistică – o epocă, un spațiu, o categorie socială. Din această categorie ar putea face parte și *mileu;* de aceea, probabil, e greu ca forma în uz (etichetată ca fiind greșită) să fie pretutindeni înlocuită de cea recomandată de norme, *milieu*. Putem spera ca în cataloagele elegante de produse artizanale să se vorbească de *milieuri;* în același timp, evocarea unei vieți tipice, desfășurate în cadre tradiționale, conformiste și uniforme, ridicol sau emoționant desuete, nu are cum să renunțe la *mileu*.

Memoria colectivă recentă asociază, tipic, *mileul* cu *peștele* – produs de serie din perioada comunistă, bibelou din sticlă plasat cu predilecție pe televizor: „Vă mai aduceți aminte cînd orice televizor era umbrit obligatoriu de un *mileu* alb și apretat, pe care se mai afla o vază cu flori sau un bibelou în formă de pește?“ (alexandrunegrea.ro). Valoarea emblematică a obiectului și cea a termenului sînt exploatate de discursul ironic actual: „Fanii OTV au coborît *mileul* și peștișorul în bernă după închiderea postului lor preferat“ (timesnewroman.ro); „S-au lansat peștișorii și *mileurile* plate, concepute special pentru televizoarele cu ecran plat“ *(ibidem)*; „Plasma ne-a adus în fața unuia dintre cele mai mari impasuri din istoria noastră: cum punem *mileu* și pește pe ea?“ (tvdece.ro); „Voi investi într-o colecție exclusivistă de *mileuri* pentru plasme. Mi se pare cea mai tare nișă de piață de la invenția bibeloului pește“ *(ibidem)*. Gluma e folosită și în scop publicitar, de o firmă care oferă aranjamente interioare moderne: „Erau vremuri cînd peștele de pe televizor era rege. Însă, de cînd televizorul a fost înlocuit de plasmă, spațiul pentru *mileu* s-a micșorat. Și atunci am apărut noi...“ (domicilio.ro). Un alt topos al ironiei vizează o plasare chiar mai ridicolă a obiectului: pe bordul automobilului – „Am bănuiala că... în mașină ai *mileu* pe bord“ (forum.softpedia.com); „Un *mileu* și-un biban de sticlă ar da bine pe bordul ăla“ (daciaclub.ro).

Cele mai multe citate ironice preferă varianta *mileu,* specifică mediului social care a continuat să utilizeze intens obiectul; uneori, ironia recurge, totuși, chiar la forma standard: „Măcar ei, care n-au trăit o viață lipiți de televizorul cu *milieu* și pește de sticlă“ (hotnews.ro); „*milieu* de mașină“ (contrasens.com).

Cuvîntul a pătruns destul de tîrziu în dicționarele noastre, deși e foarte probabil să fi fost curent în viața cotidiană. A fost înregistrat de *Dicționarul limbii române* (DLR), în volumul VI, Litera M (1965-1968), fără citate și doar în forma *milieu* (cu indicația de pronunțare în hiat, *li-eu,* nejustificată și corectată de DOOM 2005). Materialul pus la dispoziție de biblioteca virtuală Dacoromanica ne oferă unele atestări mai vechi: de pildă, într-un inventar al mărfurilor trimise spre valorificare Vămii București găsim „un tischleifer și 6 *milieuri* din șiret de mătase“ *(Monitorul oficial,* 17 mai 1943).

Termenul românesc provine din franceză; e, însă, interesant că în dicționarele franceze actuale (de exemplu, în *Trésor de la langue française informatisé,* TLFi), între sensurile lui *milieu* nu apare și cel din română – „obiect din pînză (brodată) sau din dantelă, care se așază (ca ornament) pe o mobilă“ (*milieu,* în DEX); echivalentul francez cu acest sens este *napperon*. Mai mult, nici măcar *milieu de table* („mijloc de masă“), formulă care stă la baza prescurtării, nu are, în dicționarele franțuzești, semnificația lui *milieu* din română. Pentru *milieu de table*, TLFi înregistrează un alt înțeles: „piesă de veselă decorativă, în genere din argint sau porțelan, care se așază la mijlocul unei mese.“ Supiere sau ceainice cu această denumire apăreau în presă și în numeroase cataloage vechi *(Mercure de France,* 1726, *Catalogue du riche mobilier,* 1859), disponibile online; sintagma a fost preluată ca atare și în alte limbi *(The Art Journal Illustrated Catalogue,* 1851). Imaginile actuale oferite de Internet (Google) pentru *milieu de table* prezintă, în majoritate zdrobitoare, aranjamente florale care se pun în mijlocul mesei.

Desigur că de la piesa de veselă s-a putut trece, prin metonimie, la obiectul de broderie de sub ea; cu atît mai mult cu cît în definiția lui *napperon* intră nu doar ideea de ornament, ci și aceea de protecție: a mijlocului feței de masă (sensul vechi) sau a unui obiect de mobilier. De altfel, echivalentul *milieului* românesc e, în italiană, *centrino:* un termen care trimite tot la plasarea unui mic și grațios obiect textil în partea centrală a mesei.

Cu o evoluție semantică ce s-a îndepărtat de cea din franceză, și cu o formă simplificată de uzul popular, *mileu* a devenit un cuvînt oarecum lipsit de respectabilitate, dar folosit cu mare frecvență. Norma a aplicat criteriul etimologic, preferînd o formă mai apropiată de etimon; corect, dar suspectat de prețiozitate, *milieu* nu are aceeași capacitate de evocare a unui mediu și a unei epoci.

tolo sport

Frumusețea injustă a fotbalului

Cea mai frumoasă echipă (Barcelona) a fost bătută frumos de altă echipă frumoasă (Bayern). În ce stă, adică, frumusețea fotbalului?

Fotbalul e frumos pentru că nu vrea să facă dreptate. Ori de cîte ori îl delegăm să fie justițiar, fotbalul ne face de rîs, ceea ce nu e deloc rău în aceste zile în care orice zîmbet e util, mai ales cel îndreptat spre propriile naivități. Ani la rînd, cluburile din Spania au dominat Europa, făcîndu-ne să nu mai pricepem nimic. Cum vine asta: Barca și Real au datorii imense la bănci și la stat, dar joacă miraculos, în timp ce nemții își plătesc impozitele, dar echipele lor sînt mereu inferioare risipitoarelor cluburi latine?! Unde este echitatea? Dar uite că, pînă la urmă, lucrurile sînt așezate în ordinea lor sportivă și fiscală, de vreme ce Bayern München stopează dominația superbă a Barcelonei! Numai că victoria lui Bayern în Liga Campionilor, în fața Barcei, vine taman în momentul în care toată planeta află că Uli Hoeneß, șeful prosperei echipe din Bavaria și cel mai respectat manager de club din Germania, a dosit 500 de milioane de euro într-un cont elvețian, pentru a se sustrage taxelor. E devreme pentru speculații, dar o sumă ca asta nu e doar a lui și poate avea o dureroasă legătură cu fotbalul. Și atunci, ce rămîne din fotbal cînd cazi în dizgrație, chiar în momentul în care te pregătești să devii numărul 1 mondial? Ce să rămînă? Rămîne jocul, la pieptul căruia să ne cuibărim – ca într-un faaaa-buu-los reportaj despre copiii cu autism, publicat aici, în *Dilema veche,* de Luiza Vasiliu – și să-i spunem: „Ia-mă în brațe și nu mă vărsa pe jos.“

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

De Paşti

Este bine cunoscută zicala „maţului sătul" la Crăciun şi a „curului fudul" la Paşti, aşa că vă propun să ne strecurăm în lumea primei modernităţi româneşti, în vînzoleala pregătirilor de sărbătoare.

Pregătirea spirituală are rolul ei în aşteptarea bucatelor pascale şi, de la boier la opincar, românul posteşte cu sfinţenie şi cu mare respect. „Nici undelemn în gură nu punea" – îşi aminteşte autorul *Genealogiei Cantacuzinilor,* Mihai banul Cantacuzino, cînd vorbeşte de marele vornic de Tîrgovişte, Iordache Creţulescu (~1741), care posteşte cu sfinţenie şi merge la biserică la toate slujbele, fie că-i ger, fie că ninge. Acest post strict prevede eliminarea oricăror grăsimi animale – şi uneori şi vegetale –, renunţarea la ouă sau produse din lapte. Ceea ce îi rămîne, pînă la urmă, este destul de puţin şi destul de sărăcăcios; dar de sus în jos şi de jos în sus, perioada de post alimentar este o regulă de la care foarte puţini se abat. „Ci socotiţi-vă că toţi creştinii au datoria să-şi păzească posturile curate şi nici la boală să nu le spurce" – sună o circulară a mitropolitului Grigore, din decembrie 1765, prin care arată rigoarea ortodoxă peste care nu se poate trece.

Urzicile, borşul, ştevia, fasolea rămasă de cu iarnă se amestecă cu mămăliga şi satură burţile norodului. Boierul mai pune ceva măsline, ceva peşte – cînd se poate –, pîine albă şi pufoasă, orez şi plachii de praz, borşuri şi halvale, icre şi dulceţuri, cafeluţe şi narghilele. Dar, în Vinerea Mare, tot omul se supune pocăinţei...

Iată o reţetă de preparare a urzicilor, culeasă de medicul Constantin Caracaş de pe la casele boiereşti: „Se adună vîrfurile acestei plante, se fierb şi se face un fel de zeamă, la care se adaugă puţin orez sau făină, ca să se facă mai compactă, şi se găteşte ca spanacul, cu undelemn sau cu ulei de in; se mai pune şi hrean şi, astfel, se face o mîncare hrănitoare şi digestivă." Numai că în Săptămîna Mare, săracele urzici sînt exilate de vinovăţiile utilizării lor în patimile Mîntuitorului. Sau alte cîteva reţete de preparare a peştelui: crapul se umple cu prune uscate, cu cucunari sau cu vişine uscate, cu ceapă şi vin alb, cu aguridă, piper, scorţişoară şi cuişoare. Icrele proaspete se amestecă cu nuci sau migdale, apă, pîine, ierburi, şi, prăjite, se servesc cu zeamă de lămîie, zahăr şi scorţişoară presărată pe deasupra.

„Adică, la Crăciun, omul se înveselesce în desfătări, iar la Paşce, în haine şi podoabe."

Şi apoi, la marea sărbătoare a primăverii, hainele grele şi uzate ale iernii se pun în laviţe, printre foile de tutun şi levănţică, iar cele noi, cele frumoase, cele subţiri şi strălucitoare se aduc sau se fac pentru a fi arătate. „Crăciunul sătul, Paştele fudul" – scrie Iordache Golescu, la început de secol al XIX-lea, şi oferă explicaţia: „adică, la Crăciun, omul se înveselesce în desfătări, iar la Paşce, în haine şi podoabe." Acum tot săracul este preocupat de haine noi şi frumoase, iar marchitanii, mărgelarii, mămularii se preumblă prin sate şi mahalale vînzînd urmuz şi panglici, cituri înflorate şi testemele colorate pentru ouă şi mălai, pentru mărunţişul economisit şi ascuns cu grijă prin cufere. Acum, în această Săptămînă Mare se cheltuiesc cei mai mulţi bani, de pe tot parcursul anului, pe haine şi podoabe. Sluga îşi cere simbria în avans, pentru a fi „nou" şi frumos de Paşti. Ajuns la Buzău, cu stăpînul, Gheorghe vizitiul cere bani să-şi ia „o pereche de cizme de Paşte", în timp ce Lica, chelăreasă în casa lui Ion armaşelul Fundăţeanu, se repede în odaia boierului să-i dea de ştire că sărbătoarea mare a Sfintelor Paşti se apropie şi ea vrea „rochie nouă de stambă". Nici copiii nu sînt uitaţi, iar Paştile este pretextul ideal pentru înnoiri şi primeniri. Trebuie făcută precizarea că aceste haine sînt pentru tot anul, că ele se mai schimbă abia la Paştile următor, pentru unii, poate, mult mai tîrziu. De Paştile anului 1796, copilul Gheorghe este primenit din cap pînă în picioare cu „giubea de şal, anteriu de maniţă (postav de lînă), ceaşiri de ilbichir roşii, un fes, un brîu de lînă, o cămaşă şi o pereche iminei cu ciorapi." Fiu de negustor, Gheorghe se află la Bucureşti sub protecţia episcopului Iosif al Argeşului, care trebuie să-i ofere învăţături în ale cîntărilor psaltice.

Şi cum nu există Paşti fără ouă roşii, înţelepciunea populară a născocit: „ca la Paşce cu ouă roşii în mînă". „Se zice despre cele care sînt nedespărţite" – completează Iordache Golescu. Cît despre cei ce nu au, aşteaptă cu speranţă „Paştele Cailor".

Să aveţi Sărbători liniştite!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

„Born Guilty" (III)

„Mi-aduc aminte cum, acum cîţiva ani, am răspuns, într-un interviu, la întrebarea: «Ce reprezintă pentru dumneavoastră teatrul?» cu «O şansă de a supravieţui!» Aveam dreptate, şi ani în şir m-am dus la teatru cu convingerea că am ceva foarte important de spus. Astăzi, ne dăm seama că teatrul devenise un fel de biserică unde oamenii veneau spre a se regăsi pe ei înşişi. Raportul clasic dintre scenă şi public se modificase, apropiindu-şi un limbaj aparte, scena reprezentînd un spaţiu magic unde adevărul îşi găsise locul. Ani în şir, teatrul a funcţionat în mizerie, în frig, în spaimă, urmărit şi controlat de cenzura politică şi de securitate, reuşind să se exprime în ceea ce descoperise mai preţios în atîţia ani de teroare: în tăcere! Cine cunoaşte profund şi cine iubeşte poezia ştiu că expresia cea mai rafinată, cea mai intimă a versurilor este spaţiul gol dintre cuvinte, semnificaţia majoră a metaforei care nu poate fi rostită – dar care... se subînţelege. Locuitori ai acestui spaţiu miraculos, artişti şi spectatori au convieţuit ani în şir în aşteptarea unor vremuri mai bune. Şi iată acum de ce nu mai este un secret pentru nimeni că în primele rînduri ale revoluţiilor contra comunismului în Europa au fost şi artişti, şi în special oameni de teatru. (...) Unul dintre principiile mele pedagogice a fost şi rămîne ideea că actorul e responsabil de destinul lui artistic pe care este obligat să şi-l conceapă ca pe un mod propriu de a fi. Nu poate afla despre sine decît fiind implicat profund în realitate. Ultima «realitate» a fost pentru noi toţi Revoluţia, care a declanşat în fiecare dintre noi energii nebănuite şi care a dat un sens nou existenţei."

Ion Caramitru, fragment din „Discurs ţinut în Camera Comunelor din Parlamentul britanic" (18 februarie 1992), în *Litere, Arte, Idei* (supliment al Cotidianului), 24 februarie1992 (v. şi nr. 479-480)

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Crenvurşti de 1 Mai

■ Ei... măi, mamă... voi n-aţi prins. Şi dacă aţi prins, eraţi mici, ce mai ştiţi voi acuma? Nimic. Pun-te masă, scoal-te masă, fără griji, normal că nu mai ştii nimic. Că şinainte – mai zic cîte unii –, că nu erau de nici unele. Da' zic aşa, să nu tacă. Era, domnule. Găseai de toate. Mai ales pînă prin obzeţrei. Că atunci, cam de pe vremea aia, a luat-o el razna. S-a prostit, aşa, dintr-odată. Şi, în primu' rînd, ea l-a prostit. Vedeai, domnule, după faţa ei, că nu-i mai ajungea. Femeie rea şi duşmănoasă. Să fie ea peste tot, să se bage, să vadă, să facă, să dreagă. Voi nu mai ştiţi. Cum se uita el la ceva, prin vizitele alea de lucru, cum mai arăta cu băţu' ăla al lui, cum sărea şi ea, domnule, imediat. Arsă sărea. Ba lua băţu' lui şi arăta şi ea cu el, să nu fie, vezi Doamne, mai prejos, ba venea cu băţu' ei. Îţi dai seama ce le-o fi zis ea ălora din partid. Că să-i facă imediat băţ şi ei, cum are tovarăşu'. Domnule, n-o mai opreai din arătat. Că se vedea la *Telejurnal*. Ziceai că face în ciudă. Nu putea el să arate ceva, că, hop şi ea, voia să arate. Lua el un spic deăla de grîu, sau... cum îi zice la ăla de porumb? Ei... asta-i culmea! Uite cum nu-mi vine să zic... Exact! Ştiuletele ăla. Domnule, cum îl lua el şi-l freca în palme, cum făcea la fel şi ea, maimuţa! Că, de, se pricepea şi ea... Chimist, agricultor, tot un drac. El măcar era de la ţară. De la Scorniceşti era el. Mai ştia cîte ceva. Da', chiar... Ea de unde era? Cum? Petreşti? Unde vine asta? Deci tot la ţară. Nu ştiu ce să zic. În orice caz, ea l-a tîmpit. Că el ar fi dat la oameni. Nu i-ar fi lăsat să facă foamea şi să doarmă în frig. Era om foarte bun la suflet. Şi nu era prost deloc, domnule. Deloc nu era prost. Îi mergea capu'... Oohoo, încă ce-i mai mergea mintea. Da' noi rîdeam de el că vorbea aşa împleticit. Săracu' de el, îi tăiaseră nemţii limba. Gestapou', legionarii, nu mai ştiu care. În lagăr, în puşcărie, pe unde-a stat el. Şi noi rîdeam, ziceam că e prost. Că e cizmar. Eee... nu era prost el. De-aia l-au primit toţi cu onoruri pe unde s-a dus? Că era prost? Nu, domnule. Că aveau nevoie de el împotriva ruşilor. Că el nu s-a lăsat. Nu i-a pupat în cur (pardon!) pe ruşi. Şi ăia aveau frică de el. Uită-te acuma. Mai dă cineva doi bani pe noi? Or, el avea intrare peste tot. L-ai mai văzut pe careva de la noi că merge în trăsură cu regina Angliei? Nu l-ai mai văzut. Şi nici n-o să-l mai vezi. Că aşa ca el n-o să fie. El nu fura. Avea el fixuri, cu clasa muncitoare, cu „muncipiile", cum zicea el, cu „pretinii", da' nu-i stătea mintea la furat. El era pentru popor. Ea şi cu ăilalţi îl stricau, că nu-i spuneau ce rău o ducea lumea. Umbla peste tot, da' ăia aranjau tot în drumu' lui. Vopseau şi frunzele, şi iarba, să fie mai verzi şi mai frumoase. Domnule, şi el credea că aşa e. Credea că aveam de toate. Şi erau, să ştiţi, erau de toate pînă prin obzeci. Pe urmă, s-a stricat rău. De douăştrei August ce mai primeai ceva, sau de'ntîi Mai.

Domnule, da' crenvurştii ăia de'ntîi Mai erau extraordinari. Nemaipomeniţi erau, domnule.

■ Ce frumos e oraşul ăsta noaptea. Ştii vorba aia... Frumoasă ţară, păcat că-i locuită. Nu rîde, că aşa e. Superb era oraşul ăsta. Bine, era un continuu contrast, ca şi la ora asta. Adică găseai sordidul la un pas de sublim. Dar era nebunia asta a formelor, amestecul de stiluri arhitecturale, joaca asta care dă un *je ne sais quoi,* pe care doar aici îl mai găseşti. Comunismul a făcut ravagii, domnule. Nimic n-a scăpat. Şi ce-a scăpat păstrează în fibră răul ăsta. S-a impregnat în pereţi, în tencuieli, în ciment şi-n cărămizi. Elita dusă la Canal, conacele alea superbe, de la ţară, transformate în CAP-uri, teroare zi şi noapte, ameninţări, ascultări de telefoane, violat orice corespondenţă, foame, frig, tot tacîmul, ca să pui o naţiune întreagă cu botul pe labe. Pe urmă, după dresaj – umilinţa. Uite reţeta care ne face aşa cum sîntem acum. Sau crezi, cumva, în naivitatea ta, că lucrurile astea se vindecă în 20 de ani? După dresajul ăstora, crezi că putem deveni elveţieni, aşa, peste noapte? Aiurea! Trebuie să treacă o eră de spălare peste noi. Pentru că în urma ăstora rămîn copiii lor. Tot ce-au puit ăştia în atîta amar de vreme. Şi lucrurile se amestecă, şi nu mai ştii care-i albul şi care-i negrul. Pe urmă, apar toţi fiţoşii ăştia cu nuanţele, cu interpretările, c-o fi, c-o păţi, şi uite-aşa, nu mai e nimeni vinovat. Un dezastru, domnule, nimic nu pare să ne mai dea vreo şansă. În fine... Hai să intrăm la o bere. Mai ţii minte cînd era 1 Mai şi se dădeau crenvurştii ăia? Măi, aveau un gust unic. Nu se compara cu nimic. Aşteptam să se facă primăvară, cu gîndul la ei. Şi parcă doar în ziua aia aveau gustul ăla incredibil. Şi muştarul ăla oribil, care era fabulos de bun. Mai ştii?

■ Vere, se fac mai mult de 30 de ani de cînd am plecat din ţara aia a noastră blestemată. Am trecut şi pe-aici prin umilinţe crunte, băi. Crunte. Dar ideea e că nu e nici o ruşine să munceşti. Orice. Nu contează. Să munceşti şi să faci bani. Pe care, dup-aia, îi dai tot la ăştia, înapoi. Că aşa merge treaba aici. Îţi dau bănuţu' printr-o parte şi ţi-l iau, imediat, prin alta. Nici nu te prinzi, nici nu visezi cum ţi-l iau. Odată te trezeşti că nu-l mai ai. Scurt. Ştii cum zic ăştia? Ai plecat de la Nicolae, de la bunăstarea întregului popor? Ia treci mătăluţă la treabă, pentru bunăstarea mea, Gigele, dacă vrei să duci o viaţă cît de cît decentă. OK, bine, mă. Nu zice chiar aşa. Dar ăsta-i mesajul. Să ştii cine-i stăpînul. Ai vrut libertate, ai libertate. Adică eşti liber să pleci, Gigele, dacă nu-ţi convine. Înţelegi cum vine chestia? Aici munceşti, n-ai douăştrei August şi întîi Mai. Băi... apropo. Mai ţii minte crenvurştii ăia? Îi visam noaptea, vere. Nu mai există aşa gust. Habar n-am din ce-i făceau. Îi visez şi-acum.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Sportul ca acrobaţie şi dresaj

De mult, de foarte mult timp, sportul şi-a pierdut rostul iniţial, cel din vremea olimpiadelor greceşti: performanţă individuală, rezultată din exercitarea la superlativ a unor abilităţi curente: alergarea, aruncarea discului sau a lăncii, condusul carelor etc. Astăzi, competiţiile au alte misiuni şi alte mize, mai aproape de cele ale marilor corporaţii, decît de bucuria simplă a virtuţilor dobîndite prin efort propriu.

La televizor, o emisiune despre fostele mari gimnaste ale României: Nadia Comăneci, Teodora Ungureanu, Emilia Eberle. Mi-aduc aminte, evident, de anii lor tineri, petrecuţi aici, în ţară, de bucuriile şi emoţiile cu care le urmăream la olimpiade, de pumnii strînşi ţinuţi după fiecare exerciţiu care stîrnea ropote de aplauze, în timpul de deliberare al comisiei de arbitri. Nu ghiceam nimic din sacrificiile lor din culise, vedeam doar bucuria cu care îşi anunţau prezenţa în faţa fiecărui aparat de gimnastică.

La 20 de ani după, aflăm ce se ascundea în spatele medaliilor cucerite: eforturi supraomeneşti, antrenamente extenuante, regim alimentar draconic, pedepse fizice. Sportivele vorbesc despre bucuria şi plăcerea cu care îşi făceau treaba, dar şi despre imensele poveri care le apăsau umerii: dacă greşeau, dacă ratau calificările sau pierdeau locul pe podium, „România întreagă s-ar fi acoperit de ruşine". Misiunea lor, deci, aşa cum le era prezentată de antrenori şi de autorităţile de atunci, era să nu-şi facă ţara de rîs. În comunism, sportul devenise pentru copii şi tineri o sarcină de partid. Un dresaj, în urma căruia n-a rămas decît bucuria inocentă a reuşitei, confiscată în fotografii de propagandă neruşinată.

Astăzi, competiţiile au alte misiuni şi alte mize.

Privesc şi astăzi la cîteva dintre competiţiile sportive. Şi văd în ele, cu inima strînsă, mai curînd încrîncenare, nefiresc, spectacol, primejdie, decît frumuseţe, eleganţă, talent, fairplay. În exerciţiile sportive, de oricare fel ar fi ele – fotbal, gimnastică, atletism –, nu mai e vorba, de mult, de „întreceri" în care miza este să dovedeşti doar că eşti cel mai bun. Sportivii de azi îşi testează mai curînd abilităţile de a deveni un brand, capacitatea de a se vinde pe bani mulţi. Sportul nu mai este distracţie, plăcere, bucuria de a sta la linia de start, umăr lîngă umăr, cu un competitor. Limitele fizice umane sînt puse la grele încercări, fiindcă fiecare secundă de antrenament, fiecare cameră din cantonament înseamnă investiţii uriaşe, care trebuie recuperate în grabă. În patinaj, gimnastică, schi, cîştigă punctele, întîi de toate, mişcările riscante, salturile dificile, rotirile în aer extravagante, gesturile periculoase. Oamenii vor circ, la propriu, acrobaţii fără plasă de protecţie, şi nu sport pur.

Sportul pare că-şi pierde pe zi ce trece virtuţile pedagogice: ignorat în planurile de învăţămînt, concurat serios de calculator şi învins de betoanele care epuizează rapid orice tentativă de mişcare în aer liber, preţuit în exces pentru false iluzii de îmbogăţire facilă şi prezent în emisiunile de ştiri mai degrabă în culori vulgare, de scandal şi cancan, sportul dispare încet-încet din viaţa copiilor noştri, lăsînd loc violenţei, ranchiunii, intoleranţei, lipsei de respect faţă de reguli.

Ce rămîne în urma sportului de azi? Răni, decese, violenţă, crime, droguri, înşelătorii, iachturi luxoase, cifre de afaceri fabuloase. Adică opusul „culturii fizice", care voia excelenţa corpului, ca semn al excelenţei interioare şi al armoniei cu lumea.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Post

În primii ani postrevoluţionari, să ţii post chiar era o problemă, dacă voiai să mănînci în oraş. Restaurantele – în fapt, tot ceauşiste – nu-ţi puteau oferi decît cartofi prăjiţi, şi nu cu orice, ca-n piesa lui Wesker, ci cel mult cu salată verde sau de varză.

Problema era că, dacă îţi permiteai luxul avangardist de a comanda asemenea delicatesuri, erai tratat, dacă nu cu refuz, măcar cu dispreţ: „Adică vine şi coate-goale ăsta, care n-are bani de-o friptură serioasă, un muşchiuleţ ceva" etc.

Treptat, foarte treptat – pe parcursul a vreo zece ani –, lucrurile s-au mai normalizat. Patronii de restaurante şi bistrouri s-au prins că se poate cîştiga şi din post, ca şi din mîncarea vegetariană (fiind mulţi străini care practicau acest sport), aşa că şi-au multiplicat ofertele şi le-au mărit preţurile.

Încet-încet, au apărut, mai la toate bombele care se respectă, ciupercuţe la grătar, cu mărar sau fără, ori tocăniţă de ciuperci cu mămăliguţă. (Să fie diminutivele întîmplătoare, sau rolul lor – semisubconştient – să fie acela de a îndulci postul?) De asemenea, s-au perpetuat feluri care existau şi în mai vechile meniuri, precum zacusca ori salata de vinete (fără maioneză).

Industria culinară s-a deşteptat, în timp, şi mai tare şi, pe filieră italienească, a introdus legumele la grătar. Apoi, fostele garnituri ridicate la rang de fel culinar, preparate neaoşe sănătoase, precum: fasolea (verde sau bătută), spanacul, ghiveciul, ardeii sau sarmalele cu orez. Şi, deloc în ultimul rînd, crema de legume cu crutoane, cu varianta ciorbă (şi cu variaţiunile de fasole, lobodă ori salată). Şi aşa, în cîteva paragrafe, cred că am pomenit mai toate meniurile autohtone consacrate de post (pe cele mai uzuale). Acestea au fost dublate, însă, pe de o parte, de variantele lor de supermarket şi, pe de alta, de împrumuturile exotice, mai ales orientale.

În cea dintîi categorie intră zacusca, picantă sau nu, cu vinete sau cu ciuperci, în orice formă de borcan (fie el şi hexagonal), precum şi pasta de măsline (cu E-uri sau fără), humusul şi variile produse din soia. În cea de-a doua, orezul şi tăieţeii de toate felurile, urechile-de-lemn şi bambusul, precum şi legumele în cîte culori şi cu ce iuţeli le vor restaurantele chinezeşti. Ori falafelul, în cazul celor arăbeşti.

Desigur, mai rămîn fructele de mare. Aici, părerile sînt împărţite: unii le admit în post, alţii nu, pentru că, deşi fără sînge, tot creaturi sînt. Chiar în supermarketuri se găsesc salate conţinînd fructe de mare, precum cea de alge de la Billa.

Ideea e că postul s-a încetăţenit şi în industria gastronomică. Societatea de consum a înţeles că, dacă vrea să-i meargă bine şi înainte de Crăciun şi Paşti, trebuie să adopte ritualuri ortodoxe. Aşa că globurile, îngerii şi moşii, pe de o parte, şi iepuraşii, ouăle şi puişorii, pe de alta, merg mînă în mînă cu zacusca, humusul şi salata de vinete. Drăgălaşul kitschului (pre)sărbătoresc nu e intimidat de duritatea (oarecum) restrictivă a postului. Zic „oarecum" pentru că restricţia se aplică doar la numărul mai redus de produse adecvate celor 40 de zile. Altfel, credincioşii se aprovizionează din plin: doar că, în loc de diverse iaurturi, creme de brînză ori mezeluri, iau mai multe borcane de zacuscă sau pastă de măsline.

De altfel, există chiar bistrouri care se axează pe produse vegetariene sau lactovegetariene – tot mai multe. Cremele de legume, de broccoli, ciuperci, praz, cartofi, mazăre etc. sînt una dintre specialităţile locurilor de mîncat mici, dar rafinate. Violeta's Bistro, de pildă, are, în ultimul timp, un singur fel cu carne. În general, lansează combinaţii inedite, de cele mai multe ori reuşite: de pildă, pe linia lacto-ovo-vegetariană – spanac cu mămăligă, ciuperci de pădure, usturoi, ou, parmezan şi alune.

Lista ar putea continua, nu neapărat la infinit, dar încă destul. Totuşi, am realizat că am omis ceva important, şi anume: piaţa. De post putem mînca cel mai bine, mai simplu şi mai aproape de ce ar trebui să însemne acesta, din piaţă. Salată, ridichi, urzici, mere.

Închei, aşadar, într-o notă de normalitate, verde, neaoşă.

Selma IUSUF

legende urbane

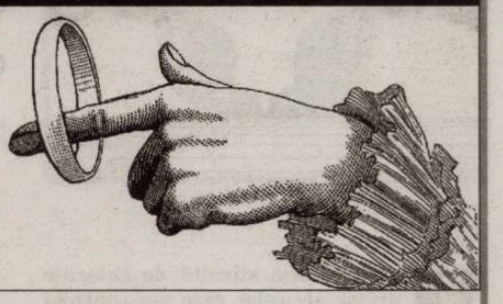

Începutul lăsatului

Ştiţi, oare, cît de sfîşietoare sînt despărţirile, după zeci de ani de trăit împreună? Cît doare cînd ştii, de pildă, că ritualurile comune, rutina zilnică – nebăgată în seamă atunci, raţiunea de a fi acum – sînt pe cale să devină doar nişte amintiri dureroase? Că ochii lui albaştri vor privi pe altcineva fix, aşa cum te priveau şi pe tine? Că gura ei frumoasă va zîmbi altcuiva, exact aşa cum îţi zîmbea şi ţie?

Aşa se întîmplă cînd începi să te laşi de fumat. Spun „începi", pentru că unii n-au curajul despărţirilor dintr-o bucată. Plăcerea suferinţei, întinsă călduţ, ca o gumă de mestecat încă aromată, amînă momentele definitive. În strîngerea asta de mînă, de adio, se mai ţin cu vîrfurile degetelor de degetele celuilalt. Încă o secundă de atingere, încă un fum. E jale.

În primul rînd, fumătorii au o relaţie absolut specială cu ţigara de dimineaţă. Ea este jumătatea cafelei fierbinţi şi aromate. Cu ea te aşezi şi pufăi somnoros primele clipe de trezie. E bună. Puternică şi învăluitoare pînă la leşin, ca după o pauză sănătoasă de cîteva ore. Apoi, aceeaşi ţigară împarte temeinic momentele zilei. Faci un duş, fumezi una. Speli vasele, te aşezi şi mai fumezi una. Te pregăteşti de plecare, mai fumezi una, să-ţi faci curaj să ieşi pe stradă. Ajungi la muncă, fumezi una de integrare. Mănînci ceva, e obligatoriu să fumezi una după. Eşti la plajă, intri în mare, ieşi din mare şi aprinzi una repede, cu degetele umede. N-ai cum altfel. Altminteri, toate clipele zilei ar curge încleiate, una în alta, fără clivaje, fără hiatusurile necesare cîntăririi lor în linişte. Păi, gîndiţi-vă cum rămîne un fumător rutinat fără momentele astea. E suspendat. E fără reper. Nu mai e el. Mîinile îi rămîn neocupate şi stinghere. Gura, la fel. Trebuie să redescopere un alt sens de curgere a timpului şi o altă logică a gesturilor. E jale.

Apoi, ţigara asta alină dezordinea sufletească după momente de furie intensă sau de iubire intensă. Căci ce te faci după-aia? Stai şi te calmezi ca prostul, învîrtind din degete? Începi o conversaţie? Cu fumatul e simplu. Aprinzi ţigara şi te-ai învăluit într-o platoşă din care nu mai e nevoie să ceri sau să dai explicaţii. E comod. Ce faci dacă pici ca prostul în mijlocul unei petreceri unde nu cunoşti pe nimeni? E foarte simplu. Aprinzi o ţigară şi îţi butonezi telefonul. Ce faci cînd aştepţi pe cineva în stradă? Ce faci cînd nu mai vine autobuzul? Regula fumătorilor e universală: aprinzi ţigara şi vine tramvaiul. Sau persoana. Pe verificate.

Gîndiţi-vă că bietul om care începe să se lase trebuie să renunţe, încetul cu încetul, la toate obişnuinţele. Se simte ca şi cum ar rămîne brusc gol în public. Simte că-şi va pierde cumva prietenii fumători. Dacă trecerea în tabăra nefumătorilor îl va schimba definitiv? Dacă devine unul dintre predicatorii ăia neînduplecaţi, unul dintre neplăcuţii care nu pierde nici o ocazie ca să spună lumii ce rău e să fumezi şi cît de urît îţi miros hainele a ţigară? E jale.

Cel care adoptă metoda lăsării pas cu pas e acelaşi care-şi va număra, cu tandreţe îngrijorată, ţigările rămase în pachet. Decizia despărţirii vine cu prima rezoluţie: de azi, fumez mai puţin. Un pachet la două zile. Spre jumătatea celei de-a doua zile, pare că au mai rămas doar două ţigări în pachet. În acel moment, se instalează panica. Le-ar fuma pe amîndouă odată. Le-ar raţionaliza. Fumate pe sfert sau pe jumătate, şi apoi stopate pentru mai tîrziu. Mintea caută febril o cale de supravieţuire. Omul nu se mai poate gîndi la altceva. Golul din pachet îl panichează. Ar trebui să nu se mai gîndească, dar nu poate. E jale.

Acelaşi om care se lasă treptat de fumat nu e interesat să citească nici un fel de carte motivaţională. Nimic. Îl enervează ideea, îl enervează cărţile astea, e, în general, extrem de tensionat. Visează noaptea că fumează. Că trage fumul aromat adînc în piept. Că-l expiră luuung şi că-l năpădesc o linişte şi o fericire imensă. „Pfuuuuu." Mai am doar două ţigări în pachet.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

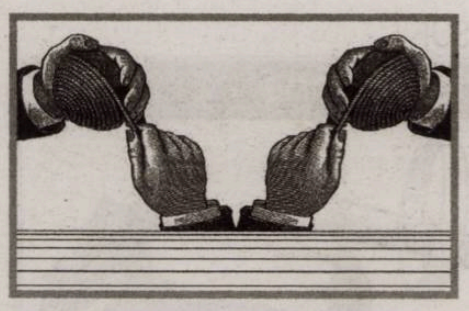

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Gata, am rezolvat viitoarea criză financiară!

Marea emoţie stîrnită de salariile uriaşe ale celor care vor controla piaţa de capital nebancară (pensii private, bursă, asigurări) este pe deplin justificată, deşi ratează puţin ţinta. Ce se întîmplă cu această instituţie este un amestec nesimţit de etatism şi ceva spoială de capitalism. Spoiala de capitalism nu ţine loc de capitalism şi, de fapt, cele mai multe critici la adresa capitalismului se referă la spoială, mai degrabă decît la marfa originală.

Este normal ca oamenii să fie indignaţi că un tip pus în conducerea Autorităţii de Supraveghere Financiară (ASF) va cîştiga 40.000 de euro pe lună – cam atît este un credit mediu, plătibil în 20 de ani de către cineva care a beneficiat de Programul „Prima Casă". Dar nu invidia ar trebui să fie resortul acestei indignări, ci un calcul simplu: ce primim noi ca societate în schimbul acestei plăţi. Aici este punctul în care etatismul socialist se spoieşte şi se dă drept capitalism. O ţară mare pentru standardele regiunii în care ne aflăm, România ar trebui să aibă nişte burse la fel de mari, dacă nu chiar mai mari. Şi nu le are. Aceste salarii existau şi pînă acum, nu asta e noutatea. ASF nu face decît să reunească sub aceeaşi umbrelă instituţii care deja existau: Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare (CNVM), Comisia de Supraveghere a Asigurărilor (CSA) şi Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private (CSSPP). Aceste Coco-chestii sînt de vină pentru subdezvoltarea României pe fiecare dintre cele trei pieţe. Faptul că le reunim este o reacţie de mimetism la periferie, faţă de ceea ce se întîmplă în centru: vestul UE şi SUA şi-au dat seama că supravegherea a fost ineficientă şi pentru că puterea de control era fragmentată. Într-o lume în care capitalul se mişcă rapid dintr-un sector în altul, are mai mult sens o supraveghere transversală. Asta fiind noua filozofie de control în centru, periferia imită ca maimuţa. Deci, ne-am apucat să unim Coco-chestiile.

La noi, însă, nu pensiile private, asigurările şi bursa au contribuit la criză, pentru că erau prea mici cînd s-a instalat. Din fericire, investiţiile străine şi piaţa imobiliară nu au avut un Coco-ceva să le controleze, altfel nu am fi pupat nici creşterea economică din 2004-2008. Problema cu CNVM, CSA şi CSSPE nu era, deci, că au fost instrumente fragmentare şi nu au putut să controleze boom-ul, ca omoloagele lor din Occident. Că le uneam sau nu sub o umbrelă e o problemă secundară, nu facem decît să luptăm într-un război pe care l-au pierdut alţii anii trecuţi. Problema reală cu aceste Coco-chestii este că domeniile pe care le controlează au rămas pitice faţă de potenţialul ţării. Cînd controlezi bursa din România sau din orice altă ţară, nu eşti un fel de contabil care primeşte hîrtii – compania Didina United Limited doreşte să cumpere acţiuni la compania Gigel Systems SA, îi daţi voie? Iar geniile din CNVM, plătite de stat cu de la 10.000 de euro pe lună, se adună şi votează: da, Didina are voie. Asta ar putea să facă orice absolvent de facultate economică a Universităţii din Tărăclia (universitate bulgărească din Republica Moldova, care chiar există în realitate, vă povestesc altădată despre ea). Logica acestor salarii mari este că plătim nişte oameni supercompetenţi şi le delegăm responsabilitate mare. Dacă nu îşi exercită responsabilitatea, avem dreptul să ne enervăm pentru salarii. Indignarea automată nu ne ajută la nimic. Noi, contribuabilii, ar trebui să ne aşteptăm ca geniile de la Coco-chestii să facă *politici* de dezvoltare a pieţei, respectiv a bursei. Să se agite să aducă aici companii mari din afară, de pildă. Să vadă de ce nu vin mai mulţi investitori şi de ce la bursa din Bucureşti se tranzacţionează acţiuni la nivel de Zambia, deşi sîntem cea mai mare ţară europeană din zonă, după Polonia. Şi după ce au văzut, să ia măsuri de ajutare şi de ajustare a pieţei. În loc de asta, contabilii de acolo şi-au văzut rolul ca pe un fel de controlori de tren: ia să vedem, Didina are bilet?

Ce ar fi trebuit să se întîmple acum? Parlamentul ar fi trebuit să ia la rost Coco-chestiile, pentru că pieţele pe care le supraveghează sînt nişte pitici faţă de potenţialul economic al regiunii. Mi se va spune: domnule, dar ei doar supraveghează. Fals. Ei au în grijă o halcă din economie. Cînd eşti plătit cu de la două Dacii în sus pe lună, trebuie să iei decizii, nu să lingi hîrtii. Trebuie să-ţi stabileşti obiective de *policy* şi să le urmăreşti, nu să pui ştampile. Pentru ce au făcut aceste Coco-chestii pînă acum, puteam plăti cu 250 de euro un absolvent de la Tărăclia, care să aibă grijă ca Didina să nu-l abuzeze pe Gigel, şi basta.

Deci nu aducerea sub aceeaşi umbrelă a geniilor de la Coco-chestii era urgenţa noastră, ci faptul că geniile astea nu sînt deloc genii şi ne costă mai mult decît fac. Lasă că aveam de mult dovezi palpabile că geniile respective sînt politruci de joasă speţă. Cea mai celebră era Dorina Mihăilescu. Doamna – o necunoscută publicului – e faimoasă printre jurnalişti de pe vremea cînd era biciul infractorului condamnat Adrian Năstase. Se ocupa oficial de relaţiile cu presa, la cabinetul prim-ministrului Năstase. Neoficial, se ocupa de călcat ziariştii pe gît. Cine nu era cuminte se trezea cu telefoane la redactorul-şef de la „Dorina". Căruia i se amintea că lui Adrian nu îi place să se vorbească despre x chestie, ştii tu, dragă! Iar Adrian avea instrumente de convingere a unor redactori-şefi care erau şi manageri. „Dorina" şi telefonul de la ea erau sfinte prin presă. Ca o recompensă, a fost numită unul dintre geniile plătite să supravegheze piaţa de capital. Cînd Cristian Sima a fugit din ţară (cu banii altor genii) şi s-a pus pe destăinuiri, a povestit cum avea probleme cu CNVM, dar a vorbit cu Viorel Hrebenciuc, care a vorbit cu Dorina. Şi s-a rezolvat. Într-o ţară în care bursa chiar conta pentru economie, asta ar fi trebuit să producă un scandal monstru. Adică un telefon de la Viorel către Dorina rezolvă lucrurile? Văleu! Poate că Sima nu e tocmai cel mai credibil martor, dar o bănuială că bursa e mînărită de supraveghetor ar trebui să fie lămurită rapid. Anchetă parlamentară e puţin lucru. În loc de asta, Parlamentul face comisie de anchetă pentru DNA – se pare că afectează grav dreptul omului de a fi corupt. Pentru Viorel şi Dorina – nici o anchetă, tăcere completă. A, ca să vă enervez şi mai rău: în 2011, Dorina primea un salariu lunar de 13.600 din banii dumneavoastră. Euro, nu lei.

Parlamentul a zis: ia să vedem cîte genii cu salarii uriaşe avem la Coco-chestii?

Ce a făcut Parlamentul nostru acum, în loc să ia geniile la întrebări? (Parlament care îşi reconfirmă faima de cea mai ineptă instituţie de control din România – o spun din nou, cu amărăciune faţă de reprezentanţii legitimi ai poporului român.) Parlamentul a zis: ia să vedem cîte genii cu salarii uriaşe avem la Coco-chestii? Şi le-au numărat: şapte genii la CNVM, cinci la SDDPA şi alte şapte la CSA. Cu totul, 19. Proiectul de lege prevedea 15 genii la noua instituţie. Parlamentul a zis: hai să punem 17, să nu rămînă prea multe genii fără *coledzi*.

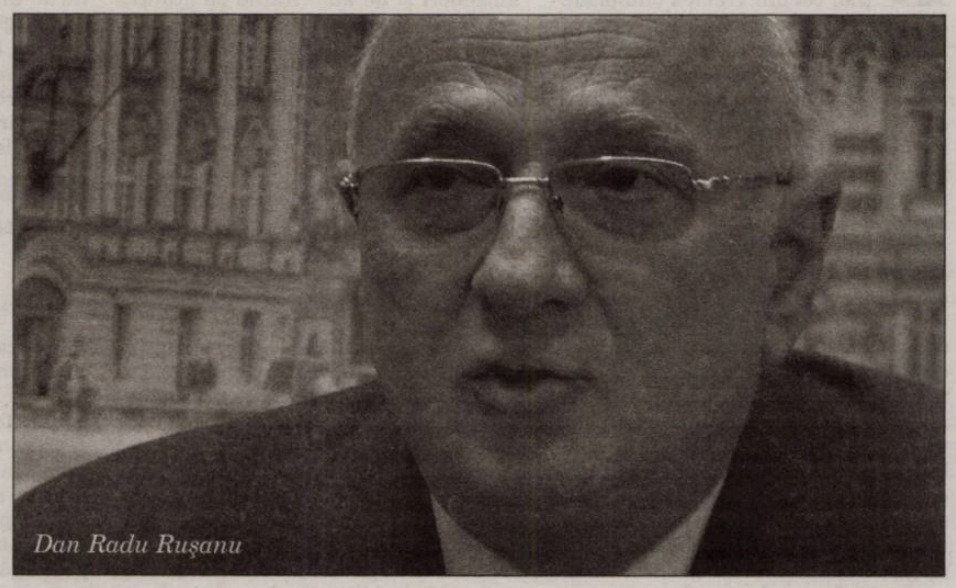

Dan Radu Ruşanu

Adică am avut trei instituţii defecte, cu cîţiva oameni, iar Parlamentul s-a gîndit să facă una singură, cu mai mulţi oameni. Genial! Apoi, i-au numit cam pe aceiaşi. Evident, Dorina e acolo. Şi cam tot geniile de pînă acum au fost revotate. În fruntea lor, a fost reşapat Dan Radu Ruşanu, un geniu economic de la liberali. Ca să fie totul pe faţă, şi-au dat seama că Ruşanu era incompatibil, pentru că ar fi trebuit să controleze firmele nevestei şi ale fiicelor. S-a rezolvat schimbînd legea – gata, acum nu mai e incompatibil legal.

Serios, această serie de decizii inepte chiar se întîmplă. Iar marele scandal este nivelul salarizării. Ziarişti care salivează şi ei după salarii mari, fără nici o obligaţie, scandalizează poporul: cum e posibil aşa ceva, să plătim atîţia bani unor oameni? Întrebarea e greşit orientată. Corect ar fi: cum e posibil să plătim atîţia bani unor oameni, *degeaba?*

Evident, soluţia ar fi trimiterea la sapă a tuturor celor care au umplut pînă acum cele trei Coco-chestii. Apoi, dacă vrem musai să facem o singură autoritate de control, singurul argument real e să facem economii la salariu, altfel, autoritatea unică rezolvă o problemă pe care nu o avem. Adică e ca apa sfinţită: nici nu strică, nici nu ajută. Dar tocmai asta nu face noua lege: nu reduce salariile pentru că preia aproape ca atare funcţiile baban plătite. Iar un consiliu de 17 va funcţiona chiar şi mai prost decît cele trei consilii mai mici, de cîte cinci şi şapte persoane. Cînd Viorel îi va da telefon Dorinei, să vezi complicaţii să strîngi voturile de majoritate. Schimbarea legii cît să se potrivească afacerilor familei Ruşanu arată că nu există nici măcar ruşinea de a face mînăreli pe sub masă. Dacă şeful suprem al controlului pieţei îşi aranjează legea cu mîna, ca să se pupe cu afacerile de familie, ce semnal primeşte fiecare broker din piaţă? Evident că legea e o barieră la care se opresc doar viţeii. Să vezi acum ce vor preveni cele 17 genii, cu Ruşani în frunte, la următoarea criză. Staţi liniştiţi!

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Învierea

Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol. Iarbă verde crudă, aerul nopţii, lumînarea, Dumnezeu, Iisus, ouă roşii. Răcoare, calm, senin. Vin roşu, ouă roşii, cozonac înmuiat în lapte. Miel, oh, miel, mirodenii, miracol.

Educaţia nonformală

Texte şi opinii de:

● Andrei POPESCU (coordonator în cadrul Agenţiei Naţionale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educaţiei şi Formării Profesionale)
„Europa, nonformalul şi cîteva efecte asupra României“

● Gabriela DINU-TEODORESCU (trainer, certificat CNFPA – Consiliul Naţional de Formare Profesională a Adulţilor)
„Emoţional sau academic?“

● Vera ULARU (manager de proiect în cadrul Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile)
„Experienţa ca metodă“

● Miruna COVACI-ZĂVOI (ofiţer de comunicare ANPCDEFP)
„Prima mea dată (ghid de metode nonformale)“

● Vlad DUMITRESCU (manager de proiecte FDSC)
„Un alt fel de a învăţa“

argument

Cine şi ce ne mai învaţă

Acum cîteva săptămîni, m-am întîlnit cu reprezentanţii a două organizaţii, ambele promovînd educaţia nonformală. Auzisem cîte ceva despre acest tip de educaţie, dar nu îndeajuns ca să nu-mi întreb interlocutoarele: „Cu ce se mănîncă, de fapt, educaţia nonformală?“

Am primit un set de definiţii, care, însă, nu m-au convins. Mi s-a părut o lume uşor corporatistă, iar „educaţia“ – un soi de „joacă“ pentru oameni mari, un fel de „training“ la care participi, însă, voluntar, cursuri ţinute de „formatori“ care nu sînt, însă, finalizate de vreo diplomă sau vreun atestat.

Mi-am mărturisit, în final, dezarmată, incapacitatea de a înţelege de ce cineva care nu are timp de pierdut ar fi tentat să urmeze acest tip de cursuri. Mi s-a răspuns că, în primul rînd, deşi par a fi „jocuri“, proiectele de educaţie nonformală sînt departe de a fi „o joacă“; nici măcar un training – este un alt fel de a învăţa.

În al doilea rînd, mi s-a spus – tocmai pentru că oamenii de azi nu mai au timp de pierdut – că îmbinarea educaţiei formale cu metodele informale (un soi de învăţare creativă) ar fi cheia unei educaţii complexe şi de lungă durată, căci memoria afectivă durează de obicei mai mult decît cea cognitivă, iar metodele de educaţie nonformală vizează, în principal, dezvoltarea acestui tip de memorie.

Şi, pentru că din ce în ce mai multe studii relevă acest fapt, atît în Europa, cît şi în restul lumii, educaţia nonformală a devenit o parte importantă a educaţiei formale. În România, Ministerul Educaţiei pare şi el a fi deschis acestui tip de învăţare, derulînd, de altfel, prin Agenţia Naţională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educaţiei şi Formării Profesionale (ANPCDEFP), un program european de finanţare pentru proiecte de educaţie nonformală – „Tineri în Acţiune“.

De partea nonguvernamentală, Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC), alături de alte organizaţii, dar şi companii private sînt tot mai implicate în acest tip de proiecte.

Pentru că educaţia nonformală a devenit o realitate şi în România, o realitate pe care mulţi dintre noi nu o cunoaştem îndeajuns, dar care începe a fi foarte căutată, am invitat să semneze, în acest dosar, reprezentanţi ai societăţii civile, dar şi ai părţii guvernamentale, alături de cei care predau, dar şi de oameni care participă la aceste cursuri. (**Stela Giurgeanu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri* va fi reluată pe 9 mai.

Andrei POPESCU

Europa, nonformalul și cîteva efecte asupra României

„Scopul educației este acela de a înlocui o minte goală cu o minte deschisă."

MALCOM FORBES

„Învățăm" sau ne „educăm" nonformal? Dacă ne uităm, atît în practică, dar și în documentele europene care tratează zona de nonformal, termenul cel mai des folosit e cel de „învățare" *(learning)*, mai degrabă decît cel de „educație" *(education)*, așa cum e folosit în limba română. Poate părea o diferență minoră, dar, de cele mai multe ori, indică o atitudine care poate spune destul de multe.

Conform *Dicționarului Explicativ al Limbii Române*, găsim următoarele definiții:

- „educáție s.f. educare; influențare sistematică și conștientă a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și tineretului; totalitatea metodelor folosite în acest scop; (p. ext.) culturalizare, ridicare metodică a nivelului ideologic, cultural, profesional; faptul de a dezvolta facultățile morale, intelectuale și fizice ale unui om, ale unui popor etc."
- „învățáre, învățări, s. f. Acțiunea de a (se) învăța și rezultatul ei; instruire, învățătură, studiu, învățat."

De ce e importantă diferența? Cînd vorbim despre educație, ne referim la o abordare „sistemică", ce presupune o serie de proceduri, un sistem reglementat și ierarhizat (nu poți merge la facultate dacă nu ai terminat liceul, cel puțin nu în România) și instituții care desfășoară acest proces. Ceea ce, prin definiție, îi dă o tentă oarecum... oficială, căci centrul de greutate este sistemul.

De cealaltă parte, învățarea e un proces continuu, se desfășoară pe toată durata vieții, avînd în centru „omul", cel care învață mereu, bazîndu-se pe experiența sa anterioară.

UNESCO definea, în 1997, educația prin învățarea nonformală ca fiind constituită din „orice activități educaționale organizate și susținute care nu corespund exact la ceea ce numim educație formală. Aceasta poate fi realizată în cadrul sau în afara instituțiilor de educație și se adresează persoanelor de toate vîrstele. (...) Învățarea nonformală nu urmează un sistem ierarhizat și poate diferi ca durată, fără a implica în mod obligatoriu certificarea rezultatelor învățării."

Anu se înțelege greșit. Cele două elemente nu sînt antagonice, ele completîndu-se unul pe celălalt, alături de învățarea informală. (Care, spre deosebire de cea nonformală, apare „spontan", fără să ne fi propus acest lucru – de exemplu, cînd mergem în concediu, învățăm implicit, fără să ne fi propus anterior, o mulțime de lucruri despre cultura și istoria locului vizitat.)

Tocmai acest fapt este evidențiat la nivel european: cele trei elemente coexistă și se completează în mod natural. În traducere liberă, ele pun în practică o vorbă înțeleaptă din folclorul românesc: „Omul, cît trăiește, învață." În anul 2001, Comisia Europeană a definit învățarea pe tot parcursul vieții *(lifelong learning)* drept un proces care „cuprinde toate activitățile de învățare desfășurate de-a lungul vieții cu scopul de a crește cunoștințele și a îmbunătăți abilități, competențe și/sau calificări în scop personal, social sau profesional."

Putem observa (cel puțin) trei aspecte din această definiție, unde, la nivel național, avem destul de mult de recuperat: în primul rînd, în momentul în care am încheiat parcursul formal de educație (indiferent că acesta se oprește la școala generală, liceu, facultate etc.) nu încetăm să învățăm ca adulți (inclusiv prin programe de formare profesională). În al doilea rînd, scopul educației – și mai ales al învățării – nu e strict legat de piața muncii. A fi parte a unei comunități sau a fi satisfăcut pe plan personal sînt lucruri la fel de importante. În al treilea rînd,

© FDSC

cunoștințele sînt o parte importantă în procesul de învățare, dar nu singura – dezvoltarea de abilități, competențe și atitudini fiind cea care schimbă ceva în viața reală.

Dacă abordăm ultimul aspect: știați că există școli în Europa unde, ca parte a materiilor de studiu pentru copiii de 10 ani, se află masajul? Și nu e vorba de școli cu profil special. Iar motivația n-are nici o legătură cu dorința de a dezvolta competențe profesionale în acest domeniu. Este dată mai degrabă de nevoia de a modela o atitudine. Masajul presupune atingere, iar contactul direct cu alte persoane duce, de obicei, la o mai bună cunoaștere și acceptare. Cu atît mai important dacă e vorba de copii de etnii sau rase diferite. În acest fel, prin masaj se dezvoltă,

„Educația este ceea ce rămîne după ce uiți tot ce ai învățat în școală."

ALBERT EINSTEIN

Cele două elemente nu sînt antagonice, ele completîndu-se unul pe celălalt.

la viitorul adult, atît abilități sociale de interacțiune cu cei din jur, cît și o atitudine antidiscriminatorie.

Cunoștințele sînt importante, fără îndoială. Pentru ca ele să fie valorificate la adevăratul lor potențial, e nevoie și de dezvoltarea abilităților de viață. Cu alte cuvinte, e nevoie de dezvoltarea modului în care le folosim în viața de zi cu zi. Învățăm la școală că 2 plus 2 egal 4. Poate fi o informație seacă – sau poate deveni o informație foarte valoroasă în momentul în care mergem la cumpărături.

Revenind la Europa... Importanța procesului de învățare pentru dezvoltarea personală, profesională, dar și pentru creșterea coeziunii sociale e evidențiată prin strategia europeană pentru educație și formare, în cadrul căreia a fost dezvoltat și un sistem de opt competențe-cheie (funcțional din 2006). Primele patru (comunicarea în limba maternă, comunicarea în limbi străine, competența matematică și competențe de bază privind știința și tehnologia – competențe digitale) se regăsesc destul de mult și în sistemul educațional românesc. Ele sînt completate de alte patru tipuri de competențe, unde învățarea nonformală ar putea avea un cuvînt important de spus: a învăța să înveți, competențe sociale și civice, inițiativă și antreprenoriat, conștientizare și expresie culturală.

În anul 2010, a fost lansat ELLI *(European Lifelong Learning Index* – Indicele European pentru Învățare pe Parcursul Întregii Vieți), care analizează unde se situează statistic toate țările membre în funcție de patru tipuri de competențe (piloni): a învăța să știi *(learning to know* – care acoperă în special sfera educației formale), a învăța să faci *(learning to do* – aspecte profesionale, practici la locul de muncă), a învăța să fii *(learning to be* – dezvoltare personală) și a învăța să trăiești cu cei din jur *(learning to live together* – coeziune socială). Probabil că nu e o surpriză majoră faptul că România este pe ultimul loc. Ceea ce poate surprinde este că, dacă luăm în considerare punctajul primit de fiecare dintre cei patru piloni pentru România, a învăța să știi (unde se investesc cele mai multe resurse) se află pe ultimul loc.

Una dintre provocările majore ale Europei este legată de modul în care se poate face recunoașterea experienței dobîndite în contexte nonformale și informale. Există și o recomandare a Consiliului European, elaborată în acest sens din decembrie 2012: pînă în anul 2018, fiecare stat membru trebuie să dezvolte un sistem național de validare a învățării, realizate în afara cadrului formal. Această tendință a căpătat o nouă turnură odată cu instalarea crizei și, implicit, cu creșterea șomajului.

Ușor de spus, mai greu de făcut. În urmă cu ceva timp, circula pe Internet o caricatură în care, în fața unui domn îmbrăcat la patru ace, stăteau un pește, o maimuță, un elefant, o focă, un cîine etc. iar domnul le spunea: „Pentru a oferi șanse egale, toți trebuie să treceți același test: va cîștiga cel care ajunge primul în vîrful copacului."

Unul dintre avantajele învățării în contexte nonformale e dat de flexibilitatea cadrului în care se desfășoară și a activităților care se pot realiza. Avantaj care se transformă într-o mare provocare în momentul în care dorești să îți fie recunoscute abilitățile dezvoltate, deoarece majoritatea instrumentelor de evaluare lucrează cu standarde. O parte dintre practicieni se teme de faptul că validarea poate duce la „formalizarea" învățării nonformale. Cum e posibil să mențiu un echilibru corect între un proces autonom de învățare, creativitate și posibilitatea unei recunoașteri oficiale a experienței dobîndite în acest fel?

Dezbaterea e în plină desfășurare. Deși există abordări diferite de la o țară la alta, o serie de pași au fost făcuți de CEDEFOP (Centrul European pentru Formare și Dezvoltare Profesională) prin crearea unui Ghid european de validare și a unui Inventar de metode de validare. În mod surprinzător, România se afla, în 2010, pe cea de-a doua treaptă (din patru) în ceea ce privește punerea în practică a unui sistem de recunoaștere.

Punînd toate aceste informații cap la cap, putem trage concluzia că, la nivel european, învățarea pe tot parcursul vieții se referă la o persoană în întregul său, cu toate fațetele: personal, social și economic/profesional. Educația formală joacă un rol important, dar trebuie completată de învățare în context nonformal și informal, pentru atingerea potențialului nostru prin experiență și descoperire directă a lumii în care trăim zi de zi.

În acest sens, sînt dezvoltate politici și strategii care sînt sprijinite și printr-o serie de mecanisme, inclusiv prin instrumente financiare precum Fondul Social European sau programe precum „Învățare pe Tot Parcursul Vieții" sau „Tineret în Acțiune". Și, pentru a da Cezarului ce-i al Cezarului, într-o bună măsură, prin intermediul acestor politici și instrumente europene, România a (re)intrat în contact cu învățarea în context nonformal.

***Andrei Popescu** este coordonator în cadrul Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale.*

Gabriela DINU-TEODORESCU

Emoțional sau academic?

La nivel academic și științific, inteligența emoțională este un subiect controversat – de la dilema că e o abilitate sau o trăsătură de personalitate, pînă la modalitățile concrete de măsurare și validare a constructului. Un consens relativ îl găsim în descrierea componentelor inteligenței emoționale, în sensul în care majoritatea celor care s-au preocupat de subiect au vorbit despre cunoașterea propriilor emoții, despre gestionarea lor într-un mod constructiv, care să ne permită să folosim emoțiile potrivite pentru susținerea activităților și să minimalizăm efectele nedorite ale unor emoții precum furia, frica sau tristețea excesivă. Empatia este și ea considerată un atribut al oamenilor inteligenți emoțional, facilitînd înțelegerea celorlalți și o relaționare de calitate.

Odată eliberată, furia va lăsa locul unei stări de liniște și, eventual, unor emoții constructive.

Caracteristicile de care vorbeam ne sînt de folos cînd stabilim relații cu ceilalți – profesionale, personale, familiale, de prietenie. Pentru a reuși să stabilim contacte cu ceilalți – într-un mod confortabil pentru noi și stimulant pentru celălalt – avem nevoie să știm ce simțim, cum ne gestionăm emoțiile, cum ascultăm empatic, cum insuflăm emoții energizante celuilalt, cum rămînem în contact cu ce simțim, pentru a ajunge acolo unde ne dorim.

Dintr-o perspectivă mai comună, inteligența emoțională este privită ca un deziderat, dar are și o valență ușor utopică, pentru că sub umbrela acestui termen sînt adunate multe atribute, pe care foarte puțini dintre noi le au dezvoltate într-o măsură care să ne definească drept oameni inteligenți emoțional.

Oricare ar fi abordarea inteligenței emoționale în literatura de specialitate, ceea ce cred că este esențial privește aspectul practic, aplicativ. Se vehiculează ideea că, în viață, inteligența emoțională poate conta mai mult decît inteligența academică. Personal, o consider o afirmație populistă.

Din experiența mea în domeniul educației nonformale, ca trainer și facilitator de teatru forum, dar și în calitate de consultant în comunicare relațională, consider că dezvoltarea inteligenței emoționale face parte dintr-un proces de dezvoltare personală, bazat pe conștientizarea și procesarea emoțiilor în diverse experiențe de învățare. În atelierele de teatru forum se creează contexte în care poți experimenta ipostaze și trăiri diverse, care te pot ajuta să te înțelegi mai bine, să-ți descoperi limitele, blocajele, temerile, zonele de confort. Prin interpretarea unui rol, ieși din zona de confort personal al rolurilor cotidiene, ai șansa de a trăi emoții diverse, care ulterior sînt împărtășite într-un cadru sigur și, astfel, poți să le cunoști și să le accepți.

Gestionarea emoțiilor care ne perturbă, care ne consumă energie și care ne pot duce la conflicte este un subiect din aria inteligenței emoționale, pe care îl abordez la atelierele de comunicare relațională. Și cînd oamenii văd și vorbesc despre ceea ce simt, îi îndrum mereu spre demersuri de eliberare, de acceptare și de ascultare a emoțiilor prin mijloace concrete. De exemplu, furia poate fi scoasă din interiorul nostru prin modelarea plastilinei, prin ruperea unor hîrtii, prin scris, prin desen... Odată eliberată, furia va lăsa locul unei stări de liniște și, eventual, unor emoții constructive, care să ne permită să ne concentrăm într-o direcție benefică.

Consider că inteligența emoțională poate fi dezvoltată prin educație doar în context nonformal (cel puțin în acest moment). Există, în alte țări, programe ce au ca scop dezvoltarea abilităților de relaționare, de gestionare a conflictelor în rîndul elevilor, care se axează în mod deosebit pe aspecte precum identificarea emoțiilor (numirea lor, sesizarea lor în interiorul persoanei), gestionarea emoțiilor care au un potențial de producere a conflictelor (exprimarea lor verbală, eliberarea de acestea, în moduri acceptate și benefice) și stimularea emoțiilor care favorizează cooperarea și rezolvarea conflictelor. În România, nu știu să existe astfel de proiecte/programe în instituțiile de învățămînt.

„N-am îngăduit niciodată ca învățătura primită în școală să aibă vreo înrîurire asupra educației mele."

MARK TWAIN

Bineînțeles că nu numai școlile sînt responsabile pentru dezvoltarea inteligenței emoționale, ci mai ales familia și modul de relaționare în familie. Înainte de a fi elevi, copiii învață din relațiile cu părinții. În cadrul atelierelor pentru părinți, aceștia întreabă frecvent cum pot relaționa cu copilul lor cînd acesta are o criză de furie sau cum pot să-i alimenteze stima de sine și încrederea. Comunicarea în cadrul unor relații e o modalitate nonformală, o pedagogie relațională la care adulții apelează pentru a găsi mijloace potrivite să-și gestioneze propriile emoții, dar și pe cele ale copiilor.

De cîteva luni, sînt implicată într-un proiect de teatru forum, în care elevii de liceu participă la o serie de ateliere, pentru a realiza și juca o piesă de teatru forum. Am putut astfel să văd cum elevii învață să se exprime, să transmită stări, să-și gestioneze temerile legate de a fi pe o scenă, de a vorbi în public. Totul, făcut prin exerciții și jocuri de educație nonformală. Teatrul forum este doar una dintre căile nonformale prin care elevii se pot dezvolta în orice activitate din sfera nonformalului, emoțiile fiind parte a procesului de învățare.

Aș afirma, în final, că în locul ideii de „inteligent emoțional" ar trebui folosit conceptul de „abordare inteligentă a emoțiilor", pe care îl văd ca pe o cale de a ne folosi de emoții pentru a relaționa eficient și armonios cu ceilalți și de a ne atinge obiectivele propuse. Această abordare poate fi deprinsă prin experiență, prin testarea diferitelor contexte oferite de mediul nonformal, într-un mod sigur și educativ.

Gabriela Dinu-Teodorescu *este trainer, certificat CNFPA (Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților).*

Vera ULARU

Experiența ca metodă

Am înțeles că experiența – în orice domeniu – este cel puțin la fel de importantă ca teoria, cînd am început să lucrez ca asistent social la Centrul pentru Integrarea Profesională a Persoanelor cu Deficiențe Fizice al Asociației „Viață Independentă", din București.

Se întîmpla în anul 2006. Terminasem, în urmă cu doi ani, Facultatea de Asistență Socială, unde am învățat destul de multe despre lucrul cu grupurile vulnerabile și nevoile lor speciale de relaționare și comunicare. Am participat, atunci, la un program de formare în care fiecare dintre cei care lucrau în echipa asociației urma să afle cum să coopereze cu persoanele cu deficiențe fizice.

Oamenii nu reții doar informațiile și faptele, ci și propriile emoții, dispoziții și sentimente.

Am petrecut trei zile în compania unui trainer care ne-a explicat cîteva lucruri despre legislație și politici publice la nivel național și internațional, și apoi... ne-a legat. La propriu. La ochi, de mîini și de picioare, după care ne-a rugat să încercăm să facem aceleași lucruri pe care le facem în mod normal la birou. Deși mă consider o persoană destul de activă, timpul pe care l-am petrecut încercînd să fac lucruri în felul acesta a fost foarte frustrant și obositor. Am încercat să fac o tură de birou în scaunul cu rotile și am descoperit că ușile au devenit mai puțin ușor de deschis și, fără lift, este exclus să părăsesc etajul. După prima zi de training, am fost foarte obosită. Culmea este că sentimentele mele de milă și tendința de a proteja persoanele cu dizabilități pe care le întîlneam s-au transformat în admirație și în înțelegerea faptului că, mai mult decît ajutor, ele vor să beneficieze de posibilitatea de a se descurca singure. Am realizat de cît curaj și de cîtă perseverență are nevoie o persoană cu astfel de deficiențe pentru a face lucruri – de orice fel – pe parcursul unei zile.

Dacă aș fi petrecut ziua de training urmărind o înșiruire de *slide*-uri pe care erau înșirate argumente pentru nevoia de independență a persoanelor cu dizabilități fizice, probabil că mi s-ar fi părut interesant; însă e foarte probabil că, eu una, aș fi uitat mare parte din ele. Oboseala de la sfîrșitul zilei o țin minte și acum, la fel și frustrarea cînd încercam să deschid ușa de birou sau să ies din liftul care era mult prea mic ca să încap cu tot cu cărucior.

Cele două stiluri de învățare – cognitivă și emoțională – întăresc practic procesul de învățare. Psihologul francez Théodule-Armand Ribot este unul dintre promotorii conceptului de memorie emoțională sau afectivă. El este de părere că oamenii nu reții doar informațiile și faptele, ci și propriile emoții, dispoziții și sentimente.

Avantajul educației nonformale este că folosește metode diferite prin care oamenii ajung să experimenteze o situație sau o stare legată de o informație. Asta îi ajută, pe viitor, să acceseze informația din două planuri: cognitiv și emoțional.

Experiența ca metodă de învățare este des utilizată în plan profesional. Formarea la locul de muncă motivează și crește productivitatea angajaților. Ce ar fi, însă, util este ca acest timp de învățare să fie folosit și în învățămîntul formal. El crește capacitatea de înțelegere și poate să îmbunătățească capacitatea de învățare a elevilor.

Vera Ularu *este manager de proiect în cadrul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Legătura cu viața reală

La nivel naţional, Legea Educaţiei, pe baza documentelor de politici europene, defineşte învăţarea în contexte nonformale ca fiind „integrată în activităţi planificate, cu obiective de învăţare"; caracterizată prin faptul că „nu urmează în mod explicit un curriculum", spre deosebire de activităţile de educaţie formală; „poate diferi ca durată" în raport cu nevoile identificate, resursele şi tipul de activităţi propuse; „depinde de intenţia celui care învaţă", în sensul că este o activitate voluntară de învăţare" şi „nu conduce în mod automat la certificarea cunoştinţelor şi a competenţelor dobîndite." Pentru a afla cum anume completează educaţia nonformală sistemul formal de educaţie, i-am invitat pe cîţiva profesionişti în educaţie şi practicieni ai educaţiei nonformale să participe la o anchetă pe acest subiect.

■ Oana MOŞOIU
trainer şi expert în educaţie, Departamentul de Ştiinţele Educaţiei, FPSE, Universitatea Bucureşti

Astăzi, se remarcă o tendinţă tot mai explicit formulată de a include elemente sau metode asociate educaţiei nonformale în practica educaţională formală, din şcoală (caracterul voluntar al implicării în învăţare, abordarea holistică – minte, corp, emoţii/suflet, facilitare, implicare activă a elevului, cooperare şi învăţare de grup), precum şi de a recunoaşte/aprecia competenţele dobîndite prin participarea la activităţi de educaţie nonformală în afara şcolii. Un alt beneficiu este vizibil la nivelul formării cadrelor didactice, prin familiarizarea acestora cu contextul şi metodele specifice educaţiei nonformale, dar şi prin sprijinirea transferului de metode în spaţiul didactic şcolar şi lărgirea orizontului de manifestare, în calitate de profesionist în educaţie (depăşirea rolului de profesor şi corelarea cu roluri de facilitator, formator/trainer, moderator/mediator, animator, lucrător de tineret, consilier etc.).

■ Monica DVORSKI
preşedinte executiv, Centrul „Educaţia 2000+", Bucureşti

De cele mai multe ori, avem tendinţa de a trasa graniţe clare între ceea ce este educaţia formală şi ceea ce înţelegem prin educaţie nonformală. Ceea ce nu trebuie, însă, să uităm este că educaţia formală (cea oferită de instituţii de învăţămînt, în sensul clasic al cuvîntului) trăieşte şi este din ce în ce mai mult influenţată de lumea din afara „şcolii", de viaţa reală. Iar educaţia nonformală include şi transmite, în cele mai variate moduri şi contexte, această atît de necesară legătură cu viaţa reală. Mai mult decît atît, educaţia nonformală are flexibilitatea necesară (dezirabilă, de altminteri, şi în cazul educaţiei formale) de a răspunde nemijlocit nevoilor individuale de dezvoltare personală şi profesională, de a crea contexte în care fiecare individ să fie valorizat şi „provocat" să-şi utilizeze achiziţiile teoretice, deprinderile şi competenţele. În ultimele decenii, am observat o din ce în ce mai mare tendinţă de a utiliza, în şcoli, tehnici şi metode specifice educaţiei nonformale, tot aşa cum este din ce în ce mai evidentă necesitatea recunoaşterii (prin certificări) a competenţelor dobîndite în contexte nonformale. Aceasta a făcut ca, în limbajul educaţional, dincolo de conceptul de „învăţare de-a lungul vieţii" *(lifelong learning)* să apară un altul – din punctul meu de vedere mult mai relevant –, acela de *„lifewide learning"*. Acesta se referă la învăţarea care are loc în contexte autentice de viaţă reală, în afara clasei şi în paralel sau complementar cu procesele educaţionale care au loc în şcoală. Este vorba de învăţarea experienţială, un tip de învăţare specific educaţiei nonformale.

■ Cristina CRISTEA
Centrul de Resurse pentru Organizaţii Studenţeşti, Bucureşti

Sistemul formal de educaţie nu mai ţine pasul cu nevoile societăţii. Oamenii, din nevoia de a învăţa, au început să-şi construiască singuri experienţe de învăţare, contexte în care să înveţe lucruri relevante pentru ei. Îi spunem educaţie nonformală pentru că se află în afara unor standarde gîndite de către instituţii educaţionale acreditate, însă omul are o singură educaţie – un proces de învăţare continuu, care începe în momentul în care te naşti, ţine toată viaţa şi toate experienţele pe care le trăim zi de zi contribuie la educaţia fiecăruia dintre noi. Ce aduce în plus educaţia nonformală este conceptul de libertate. Libertatea de a crea procese de învăţare personalizate pe nevoile oamenilor, de a experimenta metode de interacţiune noi, de a ignora orice bariere de statut sau categorie socială.

O persoană trece printr-o experienţă de învăţare nonformală pentru că a dorit, a făcut o alegere. În spatele acestei alegeri se află, de cele mai multe ori, o dorinţă puternică de învăţare şi de dezvoltare. În acest context, credinţa mea este că rezultatele educaţiei nonformale au un impact mai mare decît cele ale educaţiei formale.

■ Gabriel MAREŞ
Universitatea „Vasile Alecsandri", Bacău

Cu siguranţă, există o multitudine de studii referitoare la eficienţa metodelor de învăţămînt, utilizate pe diverse paliere educaţionale; cu siguranţă, unele metode sînt mai „eficiente" decît altele – „moderne" sau tradiţionale –, dar dincolo de toate acestea, cred că ar fi cazul să aflăm dacă aceste metode au cu adevărat impact asupra stilului de învăţare al unei persoane. Ca educator, indiferent dacă predai la grădiniţă, la şcoala primară ori gimnazială, la liceu sau la universitate, cele mai comode metode de predare sînt cele cu caracter magistrocentrist. Ca persoană cuprinsă într-un proces de formare, aceste metode tradiţionale – în care rolul central îl are profesorul – sînt adesea păguboase, mai ales din prisma valenţelor formative.

Să fie o prăpastie între educaţia formală şi cea nonformală? Răspunsul poate fi *da*, dacă noi facem ca acest lucru să se întîmple prin punerea pe primul loc a confortului personal. Răspunsul este *nu*, dacă doreşti cu adevărat să fii parte şi tu, ca educator, în propria educaţie, educîndu-i pe ceilalţi. De o vreme încoace, am început să îmi schimb şi mai mult stilul de a preda, acordînd metodelor specifice educaţiei nonformale un spaţiu mult mai generos. Astfel, am descoperit că, implicînd oamenii care învaţă în realizarea unui *critical movie*, aceştia petrec împreună chiar şi 20 de ore pentru a aborda creativ tema, pentru a descoperi şi a pune împreună un volum impresionant de resurse informaţionale şi resurse personale. Metodele de educaţie nonformală sînt cele ce pot face învăţarea cu adevărat activă, sînt cele ce pot creşte gradul de participare efectivă în procesul propriei formări, ele pot oferi prilejul dezvoltării şi valorificării mult mai multor aptitudini şi abilităţi ale persoanei (elev/student/educator) care învaţă.

Prăpastie sau simbioză între educaţia formală şi metodele nonformale? Mai curînd opţiune între a fi un educator care ţine cont de nevoile reale ale celui ce doreşte să înveţe, şi a fi un simplu funcţionar, simplu transmiţător al unor conţinuturi pe care chiar transmiţătorul nu le înţelege, dar are pretenţia de a fi înţelese şi reproduse.

■ Irina GRUIA
psihoterapeut, Craiova

Educaţia nonformală aduce schimbarea necesară într-un sistem excesiv de formalizat, cum este sistemul actual de învăţămînt. Schimbarea se face greu, însă eu sînt optimistă pentru că am văzut dorinţa de schimbare în ochii tinerilor cu care lucrez, dar şi în sufletul colegilor cu care am construit proiecte educaţionale. E simplu să aduci nonformalul în orele tale. Dar, pentru asta, trebuie să-l experimentezi, să-i înţelegi rostul şi să vrei, înainte de orice, să te reconstruieşti tu ca profesor, ca să poţi, apoi, să-i convingi pe oamenii din jurul tău. Trebuie să vrei ca şcoala să aibă legături puternice cu viaţa de dincolo de băncile ei, să urmăreşti tînărul în splendida-i experienţă de autoconstrucţie şi în dorinţa-i puternică de a învinge. Dacă înţelegi toate astea e simplu să îmbini formalul cu nonformalul şi să reuşeşti acolo unde alţii cred că e doar teorie.

Elevii caută în profesor un partener în formarea lui, nu un specialist pe un domeniu/o disciplină de studiu. Nonformalul este cel care distruge barierele în învăţare şi creează terenul pentru o formare personalizată, adaptată nevoilor tînărului şi, mai ales, lumii de mîine. Pe un teren astfel creat se pot „planta" cunoştinţe mult mai uşor, se pot forma competenţe mult mai eficient, iar calea spre succes se dezvăluie tînărului mult mai limpede. Spun acestea cu convingere pentru că le-am experimentat. Şi, de aceea, cred în nonformal.

■ Cristina GHERMAN
Colegiul Naţional „Doamna Stanca", Satu Mare

„Educaţia nonformală îl aduce pe tînăr la întîlnirea cu el însuşi şi cu cele mai bune resurse pe care le are el. Educaţia nonformală ne învaţă să avem încredere în ceea ce putem face şi să găsim soluţii, indiferent de dificultatea în care ne aflăm. Ea creează şi îmbogăţeşte relaţiile dintre oameni, iar acestea sînt foarte importante în procesul nostru de creştere.

■ Ariana ARSA
Colegiul Tehnic „Ion Mincu", Timişoara

Societatea este în continuă schimbare, iar pentru a reuşi, noi toţi trebuie să ne adaptăm schimbărilor şi nu să fim împotriva lor. Folosirea cu stricteţe a metodelor tradiţionale ale educaţiei formale dă greş şi, de aici, apar decepţii de ambele părţi. Formalului îi lipseşte comunicarea. Educaţia nonformală vine şi deschide minţi, suflete, îi apropie pe oameni şi dă jos barierele impuse de educaţia formală. Un dascăl bun ştie cum să împletească metodele educaţiei tradiţionale cu metodele educaţiei nonformale şi deoarece în ultima perioadă, metodele educaţiei nonformale sînt tot mai vizibile şi oricine doreşte are acces la acestea, veţi fi surprinşi să aflaţi că tot mulţi dascăli apelează la ele, integrîndu-le în sistemul formal.

Educaţia nonformală este practic un context care permite învăţarea şi dezvoltarea, alături de contextele formale (şcoală, sistem de învăţămînt) şi informale (învăţarea spontană, întîmplătoare, nestructurată, din viaţa de zi cu zi). E complementară educaţiei formale în sensul că asigură acel spaţiu de experimentare şi dezvoltare a unor capacităţi şi competenţe formate la un anumit nivel prin intermediul şcolii. În ultimii 10-15 ani, educaţia nonformală a fost asociată unei eficienţe crescute a învăţării, prin corelarea aspectelor teoretice cu cele practice, dar mai ales pentru că a fost permeabilă noilor teorii ale învăţării – *learning by doing*, învăţare experienţială, educaţie prin aventură etc. –, pe care sistemele formale de educaţie nu le-au asimilat suficient în practicile de predare, datorită condiţiilor specifice necesare (timp de exersare mai mare, spaţiu, resurse, expertiză specifică).

Spaţiu de experimentare

„Cunoaşterea acumulată prin constrîngere nu rămîne în minte. Aşadar, nu folosiţi constrîngerea, ci faceţi în aşa fel încît educaţia timpurie să pară un soi de amuzament. Astfel va ieşi la iveală aplecarea naturală a copilului."
PLATON

PUBLICITATE
Art Cultura
O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.
Vineri, de la 19h15.
rfi românia

De cealaltă parte a „baricadei"

Deoarece majoritatea articolelor din acest dosar sînt semnate de către experţi în domeniul educaţiei (formale sau nonformale), am încercat să aflăm cine se găseşte de cealaltă parte a baricadei, cine sînt participanţii la proiectele de educaţie nonformală, de ce au ales să se implice la aceste proiecte şi care sînt impresiile lor vizavi de acest tip de educaţie. Iată ce au răspuns:

© FDSC

■ Cornelia ZAHARENCU
51 de ani, Uniunea Ucrainenilor din România, participant la Cursul „Scrierea propunerilor de finanţare", proiectele „Tineret în Acţiune"

În cadrul cursului TiA la care am participat, am cunoscut metodele nonformale. La prima vedere, mie, născută fiind cu mult înaintea Revoluţiei, mi-au părut nişte lucruri lipsite de substanţă, fluşturatice. Dar acest curs m-a făcut să-mi schimb radical percepţia asupra metodelor de comunicare între oameni. M-au impresionat pozitiv deoarece am redescoperit gustul jocului. M-am bucurat şi m-am simţit mai tînără cu cel puţin 20 de ani. Metodele nonformale sînt foarte vii, energizante, relaxante, în acelaşi timp, şi fac să dispară barierele dintre oameni: de limbă, de vîrstă, de nivel de educaţie.

Cu ajutorul acestor metode, „poţi trece marea", înţelegînd prin aceasta că poţi depăşi necazurile, neînţelegerile între concetăţeni, diferenţele de opinie. Mă gîndesc să aplic aceste metode şi în relaţiile cu toţi cunoscuţii, cu elevii mei, chiar şi în orele de predare. Sînt sigură că s-ar schimba în bine relaţia profesor-elev, dacă s-ar folosi în procesul instructiv-educativ aceste metode: vînătoarea de comori, biblioteca vie, teatrul forum, *photovoice*, teatrul labirint, cafeneaua publică.

■ Alexandra GRAPINI
25 de ani, Asociaţia „Acţiune în voluntariat", participant la Cursul „Laboratorul de Educaţie Nonformală"

Pentru mine, laboratorul a reprezentat un loc aparte, un mic univers unde s-au întîlnit curiozitatea cu învăţarea şi jocul. Timp de şapte zile, am experimentat educaţia nonformală, împreună cu oameni frumoşi şi deschişi, care astăzi îmi sînt foarte dragi. Metodele prezentate au avut ca puncte comune diversitatea, interactivitatea, creativitatea. Structura şi obiectivele acestora diferă în funcţie de metodă; unele au un impact puternic la nivel individual, în dezvoltarea personală a participanţilor, din această categorie făcînd parte atelierele de improvizaţie, dans contemporan, teatrul labirint, psihodrama, iar altele produc efecte la nivelul comunităţilor în care sînt implementate, în schimbarea atitudinii vizavi de respectarea drepturilor omului sau faţă de anumite probleme locale. Aş menţiona biblioteca vie, *photovoice*-ul, teatrul forum, animaţia stradală. Avantajul acestor metode este că se pot folosi în diverse proiecte. Eu mi-am propus să le utilizez în activităţi care au ca teme cultura urbană, învăţarea interculturală şi dezvoltarea cetăţeniei active. Experienţele prin care trec participanţii în cadrul unui astfel de laborator produc schimbări atît de puternice la nivel individual, încît aceştia se vor raporta adesea la experienţa laboratorului ca la un eveniment de referinţă în dezvoltarea lor personală. Metodele învăţate într-un astfel de laborator nu au impact doar asupra celor care s-au implicat în mod direct în realizarea lor, ele multiplicîndu-se şi la nivelul comunităţilor cu care participanţii interacţionează ulterior.

■ Cristina Sînziana BULIGA
24 de ani, Asociaţia pentru Iniţiative Durabile Alternative, participant la Cursul de Animaţie Socio-Educativă pentru proiectele „Tineret în Acţiune"

Animaţia este un domeniu fascinant, îi dezvoltă atît pe cel care „livrează", cît şi pe beneficiari. Însufleţirea timpului prin animaţie pare că te duce într-o altă lume, în care tu eşti erou şi îţi faci propria variantă a poveştii. Mi-am dat seama că înveţi, te descoperi, ajuţi şi, mai ales, creezi. Cursul de animaţie socio-educativă a fost o bună introducere în acest mediu de „joacă cu folos". Am înţeles funcţiile, tipurile de activităţi, obiectivele, alcătuirea şi livrarea animaţiei – cum altfel, dacă nu prin nonformal? Am văzut că este nevoie de animaţie şi că aceasta îi apropie pe oameni. Îmi place cînd am ocazia să prezint altora (cu onoare!) ce am învăţat şi să imaginez, alături de alţi animatori, activităţi curioase şi bogate în înţeles. În organizaţia unde îmi desfăşor activitatea, Asociaţia pentru Iniţiative Durabile Alternative, în timpul „Săptămînii Altfel", am fost în Buzău şi am ţinut un training despre animaţie elevilor de la liceul pedagogic. Am trăit atunci pe pielea mea experienţa revelatoare a copiilor care au luat contact pentru prima oară cu nonformalul şi s-au produs schimbări grozave în viaţa lor.

Educaţia nonformală îl aduce pe participant în afara zonei lui de confort, acolo unde îşi poate trage singur învăţămintele; iar această învăţare din experienţă e cu atît mai importantă, cu cît nu este condiţionată de vîrstă, de timp sau de loc. Oamenii se schimbă în bine, se dezvoltă la nivel personal, îşi lărgesc perspectivele, capătă curaj, colaborează, aduc idei originale, reuşesc să se autoexprime.

„Nu mărgini educaţia unui copil în funcţie de propria ta cunoaştere, căci el s-a născut în alt timp."

RABINDRANATH TAGORE

■ Dorina ICHIM
32 de ani, Asociaţia „Alături de Tine", participant la Cursul de Animaţie Socio-Educativă pentru proiectele „Tineret în Acţiune"

Fiind profesor de Arte Plastice şi, de aproape trei ani, coordonatorul unei echipe de evenimente pentru copii, am fost curioasă să aflu ce metode se aplică la acest curs de animaţie socio-educativă. Am experimentat metodele învăţate la curs, împreună cu o echipă, în cadrul „Săptămînii Altfel" – „Să ştii mai mult! Să fii mai bun!" –, printr-o acţiune de voluntariat la şcoala din comuna Ileana, judeţul Călăraşi. Am urmărit un plan de animaţie pe care l-am realizat înainte: „Aeronava 03042013 – căpitanul fiind un pirat, ajutoarele căpitanului: Spiderman şi Bugs Bunny, stewardese fiind Zîna Primăverii şi Hannah Montana – a pornit de dimineaţă la drum, cu bateriile încărcate, către Planeta Ileana."

Acest tip de formare are efecte pozitive, am adus multă bucurie în sufletele copiilor. Una dintre fetiţe chiar mi-a şoptit: „Eu am mai văzut aşa ceva o singură dată la Bucureşti, la circ, şi mă bucur că aţi venit." Un alt copil a stat şi m-a urmărit, a aşteptat pînă cînd am terminat de pictat şi mi-a spus: „Vreau pirat ca tine." Pe scurt, dacă punem suflet şi pasiune în tot ce facem, efectele vor fi bune întotdeauna.

■ Gisculescu VIOLETA
35 de ani, Asociaţia Educatoarelor din România, filiala Vrancea, participant la Cursul de „Management al voluntarilor"

Am învăţat, la acest curs, metode noi de educaţie, nonformale, metode deosebite, care funcţionează perfect în lucrul cu tinerii şi nu numai. Le aplic zilnic la clasă (pentru că sînt şi cadru didactic), iar copiii s-au obişnuit foarte repede cu ele şi sînt încîntaţi. Le aplic de cîte ori am ocazia, la întîlnirile de la cercurile pedagogice, la comisiile metodice, la diverse întîlniri, activităţi şi cursuri pe care le susţin. Aceste metode mă ajută să mă integrez foarte uşor într-un grup, să cunosc oameni, să cunosc tinerii, să empatizez cu ei şi, nu în ultimul rînd, mă ajută la formarea mea personală şi profesională. Pînă acum, de exemplu, nu ştiam că există metode specifice de recrutare, motivare şi evaluare a voluntarilor, iar despre educaţia nonformală nu pot spune decît că, prin cursurile la care am participat, am simţit, de fiecare dată, că am mai adăugat cîte o cărămidă la temelia formării mele profesionale. E de dorit să se facă educaţie nonformală oriunde, tot timpul.

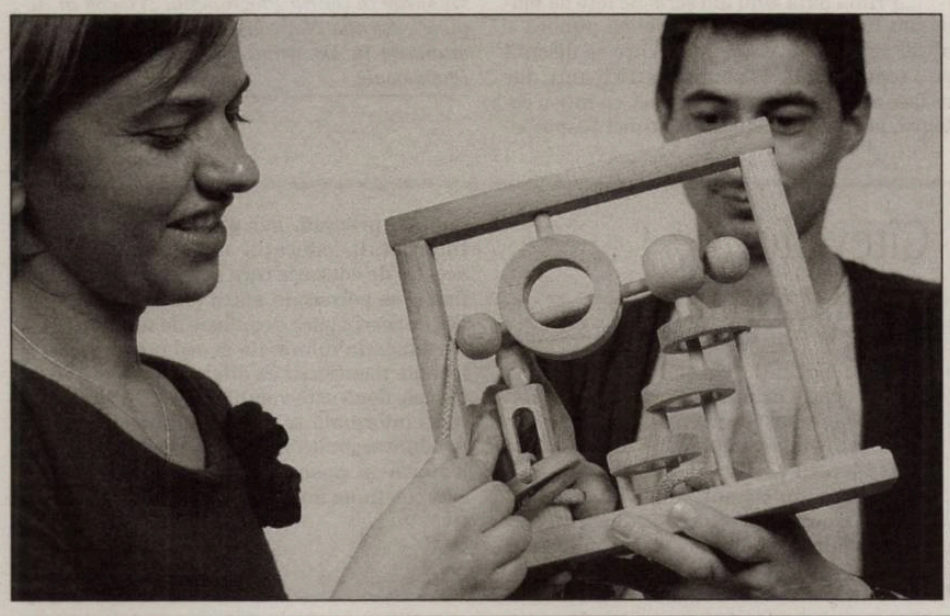
© FDSC

Miruna COVACI-ZĂVOI

Prima mea dată

(ghid de metode nonformale)

Astăzi, conceptul de educaţie se extinde din ce în ce mai mult, iar diferitele forme educaţionale se pot ajuta reciproc, pentru a crea un tot sănătos. Cred că în acest domeniu este foarte important ca lucrurile să fie făcute într-un mod unitar şi că, dincolo de orice categorisire sau împărţire conceptuală, trebuie să privim lucrurile ca pe ceva închegat, care serveşte oamenilor, determinîndu-i să fie deschişi spre învăţare. Se ştie că sînt foarte multe lucruri de făcut în educaţia formală, dar şi în educaţia nonformală. Sînt provocări, neajunsuri, limite. Dar, în acelaşi timp, sînt şi oameni dedicaţi, iniţiative, idei.

Cum ajunge însă cineva să participe la proiecte de educaţie nonformală? Actorii implicaţi sînt din ce în ce mai numeroşi – de la ONG-uri la şcoli, de la centre culturale la biserici, de la instituţii publice la companii, de la teatre şi muzee, la ceainării şi cafenele. Punctele de pornire pot fi diferite, însă au la bază aceeaşi dorinţă de învăţare.

Anul trecut, în cadrul Proiectului „Nonformal", derulat de FDSC în parteneriat cu ANPCDEFP (Agenţia Naţională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educaţiei şi Formării Profesionale) şi IŞE (Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei), finanţat prin Programul „Învăţare pe tot parcursul vieţii", s-a lansat şi o platformă online, www.nonformalii.ro, care poate reprezenta un astfel de punct de pornire. Şi, pentru că vorbim de „puncte de pornire" şi pentru că am fost invitată să scriu despre metode şi programe de educaţie nonformală, voi face un scurt inventar al primelor mele participări la asemenea proiecte.

Teatrul forum, cartea vie, origami – şi legătura lor cu realitatea

...Prima dată cînd am fost la un spectacol de teatru forum era în 2008. Era şi prima oară, de cînd mă angajasem la ANPCDEFP, cînd participam la activităţile unui proiect al „Tineret în Acţiune". Nu îmi era clar ce însemna alăturarea celor două cuvinte – „teatru" şi „forum". Mă aşteptam, în primul rînd, la teatru şi aproape deloc la... forum.

Piesa era – dacă ţin bine minte – despre Ana, o elevă care voia să se implice într-un proiect, dar se lovea de rezistenţa unei profesoare, ajungînd, în cele din urmă, să renunţe. Piesa era jucată de nişte tineri (care nu erau actori), în cadrul unui proiect al asociaţiei ART Fusion. Am văzut piesa pînă la final (cam 20 de minute), iar apoi fiecare act în parte s-a jucat din nou, pentru ca noi, spectatorii, să putem interveni în desfăşurarea piesei, luînd locul unor personaje. Scopul era să găsim acele soluţii care ar fi putut, în mod firesc şi credibil, să determine un alt final. Iar finalul s-a schimbat în bine! Pentru că teatrul forum este un spaţiu al implicării şi al acţiunii, în care spectatorii devin actori şi determină o schimbare. La teatrul forum, finalul piesei chiar se poate schimba, prin implicare! Iar teatrul forum este – după cum spunea creatorul său, Augusto Boal – o repetiţie pentru viaţă.

...Prima dată cînd am citit o „carte vie" era prin 2009, pe terasă la Motoare, tot în cadrul unui proiect al ART Fusion. Eu am citit... un deţinut. Am fost instruită să nu rup paginile, să returnez cartea în stare bună după ce o citesc etc...

„Biblioteca vie" este un experiment care te ajută să descoperi oamenii dincolo de stereotip, cărţile fiind chiar aceşti oameni. În acest program, ajungi să stai de vorbă cu un străin despre care crezi că ştii atîtea lucruri; te face să te confrunţi cu propriile prejudecăţi şi să-ţi pui întrebări. Te face să fii mai deschis, mai tolerant şi te determină să te convingi singur, citind cărţi vii.

...Prima dată cînd am înţeles legătura dintre fotografii şi... sistemul de canalizare a fost în timpul unui proiect în care Centrul de Resurse pentru Participare Publică, împreună cu partenerii săi, a folosit metoda „Photovoice" cu copiii şi tinerii de etnie romă din două comunităţi rurale. Prin imagini şi mesaje ataşate, tinerii de acolo au exprimat realitatea lor – o realitate a sărăciei. După un timp, perseverenţa asociaţiilor implicate a determinat, printre altele, ca autorităţile să cumpere un microbuz şcolar şi ca satul să fie inclus în planurile de canalizare şi alimentare cu apă ale comunei.

© FDSC

...Prima dată cînd am experimentat teatrul labirint a fost în 2010, în cadrul Laboratorului de Educaţie Nonformală. Ştiam şi nu ştiam la ce să mă aştept. Cei care ştiau mai multe despre această metodă îmi spuneau că, pentru a înţelege teatrul labirint, trebuie să-l experimentezi chiar tu. Aşa mi-am dat seama ce înseamnă teatrul senzorial. Cum te învaţă să dăruieşti celuilalt, cum te învaţă să fii deschis, să simţi şi să primeşti. Cum, intrînd în labirint, poţi găsi atîtea senzaţii şi cum toate îţi spun ceva despre tine.

...Prima dată cînd am scris pe feţe de masă din hîrtie a fost într-o cafenea publică – altfel zis, un... eveniment în care se discută pe o temă de interes pentru participanţi, dar se face asta într-un mod destins, ca într-o cafenea, la mese. Am discutat atunci despre legea tinerilor şi am umplut cîteva feţe de masă cu notiţe şi propuneri de modificări ale legii. Ce combinaţie: feţe de masă de hîrtie, cafea şi legea tinerilor!

...Prima dată cînd am văzut care e legătura dintre albinuţe, fluturaşi, legea celor două picioare şi educaţia nonformală a fost într-un *open space; open space*-ul este ca o conferinţă foarte prietenoasă care îi lasă pe oameni să propună teme de discuţie, să se mute de la o temă la alta ca să poată învăţa şi ca să poată contribui (legea celor două picioare), să meargă de la un grup la altul, ducînd, implicit, şi informaţia de la un grup la altul (albinuţele) sau să se retragă din discuţiile de grup, să iniţieze altele sau să „zboare" de colo-colo, discutînd la cafea (fluturaşii). Din *open space*, alegi ce te interesează.

...Prima dată cînd am realizat că hîrtia împăturită poate aduce zîmbete şi poate alina durerea a fost într-un spital de copii din Bucureşti, unde voluntarii asociaţiei ACTOR făceau animaţie clinică. Prin origami, hîrtia prinde viaţă şi naşte poveşti!

...Prima dată cînd am urcat pe o scenă neştiind ce avea să se întîmple, ce poveşti urmau a fi spuse şi ce relaţii între personaje urmau a fi create a fost într-un spectacol de teatru de improvizaţie al Şcolii de Improvizaţie; improvizaţia te învaţă să accepţi, să lucrezi împreună cu celălalt, să fii spontan, să ai încredere în tine.

Metodele de învăţare în context nonformal

Aceste „prime dăţi" mi s-au întipărit clar în minte şi m-au ajutat să înţeleg educaţia în ansamblul ei, să o văd vie, adaptată nevoilor, deschisă şi creativă. Îmi pot imagina că impactul e asemănător pentru toţi cei care intră în contact cu astfel de metode indiferent în ce context – într-o asociaţie, la şcoală, la muzeu. Metodele de învăţare în context nonformal – şi am amintit doar cîteva – au obiective educaţionale bine definite, sînt active, interactive şi creative, au caracter participativ şi experienţial şi determină implicarea, toleranţa, învăţarea prin joc, cunoaşterea, deschiderea, acţiunea. Toate modelează atitudini şi dezvoltă competenţe.

„Biblioteca vie" este un experiment care te ajută să descoperi oamenii dincolo de stereotip.

„Educaţia
este îmblînzirea unei flăcări,
nu umplerea
unui vas."

SOCRATE

Miruna Covaci-Zăvoi *este responsabil comunicare în cadrul Programului „Tineret în Acţiune", Agenţia Naţională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educaţiei şi Formării Profesionale.*

Cîteva forme educaţionale

Dacă educaţia formală se referă la acea educaţie primită înăuntrul unui sistem structurat pe nivele, de la învăţămîntul primar, general şi liceu pînă la învăţămîntul postliceal, superior şi postuniversitar, iar cea informală la acumularea de cunoştinţe zilnice şi informaţii (avînd ca surse mediul social înconjurător, familie, prieteni, dar şi mass-media sau Internetul), educaţia non formală este acel tip de educaţie care nu are o structură fixă şi se petrece în afara oricărui sistem. Deşi uneori apare o confuzie de termeni între educaţia informală şi cea nonformală, trebuie menţionat că diferenţa majoră între cele două este voluntariatul. Dacă educaţia informală se petrece în mod absolut involuntar, informaţiile fiind acumulate aleatoriu şi pasiv, învăţarea nonformală este o acţiune individuală, voluntară şi activă.

Vlad DUMITRESCU

Un alt fel de a învăța

Astăzi, educaţia a capătat noi sensuri, iar „a învăţa“ nu mai are aceeaşi semnificaţie ca în trecut. Din ce în ce mai multă lume conştientizează faptul că educaţia nu mai poate fi înţeleasă doar ca un proces ce are loc exclusiv în cadrul unei şcoli, iar responsabilitatea pentru ca un proces de învăţare să se producă nu mai aparţine exclusiv cadrelor didactice. Căci, pînă la urmă, învăţarea nu ţine cont de vîrstă, neexistînd o limită pînă la care putem acumula cunoştinţe sau dezvolta abilităţi şi atitudini.

Conceptul de educaţie nonformală apare, în discursul internaţional, către sfîrşitul anilor '60 şi începutul anilor '70. Este important de reţinut că discursul a apărut într-un context care semnala o criză educaţională şi care propunea, astfel, o abordare diferită pentru sistemele de învăţămînt formal ale ţărilor în curs de dezvoltare. De la bun început, conceptul de educaţie nonformală a pornit ca o reacţie de revoltă şi a stîrnit discuţii aprinse cu referire la definirea acestuia, la încadrarea lui şi mai ales la opoziţia sau complementaritatea faţă de sistemul formal de învăţămînt.

Scurt istoric

Printre primii autori în domeniu, Philip H. Coombs afirma, în 1968, în lucrarea sa *The World Educational Crisis: A Systems Approach* că „programele mai flexibile compensează deficienţele sistemului formal de învăţămînt şi se nasc din neputinţa acestuia de a se adapta suficient de repede la nevoile în continuă schimbare ale oamenilor.“ Existau, astfel, diferite abordări care luau în calcul educaţia nonformală (fie ca „educaţie în afara şcolii“, fie ca un tip de educaţie aflată în opoziţie cu educaţia formală), care, însă, nu semnalau nici o diferenţă între educaţia formală şi cea nonformală.

Definirea conceptului a apărut, de fapt, de la cercetători ca Philip H. Coombs şi Manzoor Ahmed, care, în 1974, defineau educaţia nonformală ca fiind „orice activitate organizată, cu scop educaţional, care se desfăşoară în afara structurii sistemului formal de învăţămînt.“

În afara discursurilor care aveau loc la nivel teoretic, exista în continuare o activitate prolifică a organizaţiilor de dezvoltare şi ajutor la nivel mondial. UNESCO, de exemplu, a fost pentru multă vreme un practician şi promotor asiduu al conceptului iar în anul 1997 organizaţia definea educaţia nonformală ca fiind alcătuită din „orice activităţi educaţionale organizate şi susţinute care nu corespund exact cu ceea ce numim educaţie formală. Aceasta poate fi realizată în cadrul sau în afara instituţiilor de educaţie şi se adresează persoanelor de toate vîrstele.“

La nivel internaţional, în momentul de faţă există o oarecare abordare comună asupra conceptului de educaţie nonformală, abordare care, însă, nu este unanim acceptată. De ce? În primul rînd, din perspectiva practicii, instituţii şi oameni diferiţi abordează acelaşi concept în mod distinct, luînd în calcul premisele în funcţie de beneficiarii cu care lucrează. În al doilea rînd, dacă educaţia nonformală ar fi standardizată pentru toată lumea în acelaşi fel, ea nu ar mai fi non... formală.

Nonformalul în Europa şi în România

La nivel european, există în prezent o tendinţă de unificare a conceptului şi o integrare în ideea de învăţare „pe toată durata vieţii“, mai ales din perspectiva politicilor educaţionale care guvernează spaţiul comunitar. Unul dintre documentele de politici importante în acest sens este „Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educaţiei şi formării profesionale – ET 2020“. Acesta include două obiective strategice, care pun accentul pe învăţarea pe toată durata vieţii, mobilitate şi „îmbunătăţirea calităţii şi eficienţei educaţiei şi formării“, cu deosebire pe competenţele-cheie. De asemenea, concluziile Consiliului European privind rolul educaţiei şi formării în cadrul punerii în aplicare a strategiei „Europa 2020“, evidenţiază faptul că „educaţia şi formarea profesională au un rol-cheie, prin asigurarea unor competenţe şi aptitudini relevante şi de înaltă calitate“ (Procesul Copenhaga).

În acelaşi timp, două iniţiative majore la nivel european – „Tineret în mişcare“ şi „O agendă pentru noi competenţe şi noi locuri de muncă“ – pun accent pe aspecte legate de competenţe şi contexte de formare, de validare a cunoştinţelor dobîndite în contexte nonformale sau informale, precum şi pe procesul de tranziţie între diferite niveluri (educaţie, formare şi/sau muncă).

Tot în acest sens, glosarul terminologic propus de Cedefop (Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale) în 2011 descrie învăţarea în contexte nonformale ca fiind un tip semistructurat de învăţare, ceea ce reflectă modalitatea în care procesul se referă la nevoia celui care învaţă, dar şi intenţionalitatea participării persoanei la învăţare.

La nivel naţional, Legea Educaţiei Naţionale din România (nr. 1/2011) se aliniază cu politicile europene în domeniu, susţine şi face accesibilă atingerea obiectivelor acestora în domeniul educaţiei. Astfel, articolul 328 (2) descrie învăţarea pe toată durata vieţii drept: „totalitatea activităţilor de învăţare realizate de fiecare persoană pe parcursul vieţii în contexte formale, nonformale şi informale, în scopul formării sau dezvoltării competenţelor dintr-o multiplă perspectivă: personală, civică, socială ori ocupaţională.“

Formal, informal, nonformal

Învăţarea în context formal (care se produce mai ales în instituţii acreditate de învăţămînt şi de formare – precum şcoală, universitate, instituţii acreditate de formare profesională etc.) este definită de Legea Educaţiei ca fiind organizată într-un cadru instituţionalizat, presupunînd proiectare didactică explicită şi existenţa obligatorie a unui curriculum. De asemenea, educaţia formală are obiective, durată şi resurse – fiind de multe ori susţinută de stat, nu depinde automat de voinţa celui care învaţă, parte din ea fiind obligatorie şi, specific educaţiei formale, este axată pe certificarea cunoştinţelor şi a competenţelor.

Potrivit aceleiaşi legi, învăţarea în contexte nonformale (care are loc mai ales în afara instituţiilor acreditate de învăţămînt şi de formare profesională, însă nu exclusiv şi mai ales în contexte diverse, precum în cadrul activităţilor organizaţiilor nonguvernamentale etc.) presupune activităţi planificate cu obiective clare de învăţare, dar nu urmează în mod explicit un curriculum, spre deosebire de activităţile de educaţie formală; are o durată variabilă, în ideea în care nu se subscrie în mod automat unui ciclu de învăţare; presupune intenţionalitate din partea celui care învaţă şi nu conduce în mod automat la certificarea cunoştinţelor şi a competenţelor dobîndite.

Cît despre învăţarea în contexte informale (cea care se produce în orice context, mai ales în familie, la muncă, la locul de joacă etc.), aceasta este definită prin faptul că nu este organizată sau structurată pe obiective; este asociată activităţilor cotidiene; nu presupune intenţionalitate din partea celui care învaţă şi nu conduce în mod automat la certificarea cunoştinţelor şi a competenţelor dobîndite.

Pornind de la delimitările de mai sus, putem sublinia cîteva caracteristici importante ale educaţiei nonformale. Este centrată şi răspunde nevoilor reale de învăţare ale oamenilor, fiind adaptată grupului şi/sau individului. Acest lucru se întîmplă datorită faptului că nu urmăreşte un standard bine definit şi identic pentru toate persoanele, fiind particularizată în funcţie de nevoi individuale şi presupunînd o învăţare în ritm propriu. Altfel spus, printr-un proces de învăţare în context nonformal, o persoană învaţă lucruri, de care are nevoie, într-un mod accesibil.

Deşi complex şi bine planificat, un proces de învăţare în context nonformal va presupune flexibilitate, astfel încît orice conţinut al procesului să poată fi ajustat în funcţie de situaţia particulară a persoanelor care învaţă.

Un element esenţial al unui proces de educaţie nonformală este metoda activă şi diversificată de învăţare participativă, interactivă, care permite achiziţia uşoară de noi cunoştinţe, abilităţi, atitudini. Spre exemplu, poţi învăţa despre Legea gravitaţiei urmărind un film cu Superman.

„Şcoala cea mai bună este aceea în care şi şcolarul îl învaţă pe profesor.“

NICOLAE IORGA

Certificată sau nu?

Un proces de educaţie nonformală poate să conducă la recunoaşterea competenţelor dobîndite, însă nu în mod automat, fiind, în esenţă, o formă de învăţare necertificată. De asemenea, un astfel de proces presupune extinderea cadrului de învăţare, diversificarea şi flexibilizarea spaţiului şi timpului de învăţare, astfel încît un asemenea proces poate avea loc fie într-o sală de clasă, fie într-o cafenea.

În plus, educaţia nonformală poate aduce o schimbare în bine în comunitate, prin prisma schimbărilor atitudinale ale celor angrenaţi într-un astfel de proces.

***Vlad Dumitrescu** este manager de proiecte la FDSC.*

Conceptul de educaţie nonformală apare în discursul internaţional către sfîrşitul anilor '60.

Şcoala altfel

Pentru că sistemul de învăţămînt de la noi este adeseori criticat ca fiind unul prea „teoretic“, partea „practică“ lipseşte – cauzînd, astfel, o educaţie bazată pe memorare, nu şi pe aplicabilitate –, de cîţiva ani, Ministerul Educaţiei a introdus în orarul învăţămîntului de stat programul „Să ştii mai multe, să fii mai bun!“, un program prin care se doreşte apropierea de metodele de educaţie nonformală, văzute astfel ca un soi de „completare“ a metodelor clasice de educaţie.

Principalul proiect al acestui program – care „îşi propune implicarea, deopotrivă, a elevilor şi a dascălilor, în activităţi extracurriculare şi extraşcolare interesante, care să le valorizeze talentele, preocupările extraşcolare şi competenţele în domenii cît mai diverse şi interesante“ – este „Şcoala altfel“.

Anul acesta, proiectul s-a desfăşurat în perioada 1-5 aprilie 2013 şi a constat în „derularea, la nivelul fiecărei unităţi de învăţămînt, a unui orar special, format doar din activităţi cu caracter nonformal.

În ce a constat acest proiect? Elevii, însoţiţi de profesori sau de educatori, au avut parte de o săptămînă în afara şcolii, cinci zile în care au vizitat muzee sau instituţii publice (precum Palatul Parlamentului din Capitală), au participat la jocuri alternative (precum schimbul de roluri între profesor şi elev), expoziţii proprii sau excursii – toate avînd, bineînţeles, aplicabilitate în programa educaţională.

Potrivit Ministerului Educaţiei, ca parteneri în acest proiect au fost, în primul rînd, „fiecare dascăl şi elev din România“, Consiliul Naţional al Elevilor, dar şi organizaţiile nonguvernamentale.

Programe și finanțatorii lor

În Europa, educația a devenit, în ultima vreme, o preocupare constantă pentru dezvoltarea economică și socială: sînt elaborate politici de sprijin, sînt stabilite obiective strategice și sînt alocate fonduri speciale. Cum stau însă lucrurile la noi? Dincolo de strategii și politici – care sînt resursele financiare prin care educația este sprijinită în România?

Teoretic, prin Legea Educației, clasificările sau competențele obținute, atît în context formal, cît și nonformal, sînt recunoscute la nivel național. Ambele sînt declarate a fi importante, sînt complementare și au același scop final: dezvoltarea personală și profesională a celor care iau parte la ele. Însă de cît de multă susținere financiară beneficiază fiecare dintre ele? Se știe că problema lipsei fondurilor pentru educația formală este una îndelung dezbătută. Cum stă, în acest context, educația nonformală, cea care dezvoltă competențe la nivel personal și este definită ca fiind complementară educației formale?

Programe de finanțare europeană

Unul dintre cele mai reprezentative programe pentru educația nonformală la nivel european este „Tineret în acțiune", un program prin care sînt finanțate proiecte cu și pentru tineri. Gestionat în România de către Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP), „Tineret în Acțiune" se desfășoară la nivel european și susține activitățile de învățare nonformală, participarea activă, voluntariatul, includerea socială a tinerilor cu oportunități reduse, drepturile cetățeniei europene, implicarea tinerilor și diversitatea, fiind o ocazie pentru tineri și pentru cei care lucrează cu aceștia de a derula proiecte în comunitatea din care fac parte.

În 2013, în România, pentru proiecte ca „Schimburi de tineri", „Inițiative ale tinerilor", „Proiecte pentru democrație participativă, proiecte de voluntariat" – prin Serviciul European de Voluntariat, „Proiecte de formare și rețele" și „Întîlniri ale tinerilor și responsabililor de politici de tineret" (toate reprezentînd liniile de finanțare ale programului) sînt disponibile 7 milioane și jumătate de euro.

Un alt program important al Comisiei Europene în domeniul educației este „Învățare pe Tot Parcursul Vieții" (gestionat de către Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale), prin care sînt finanțate patru tipuri de proiecte și activități: „Leonardo da Vinci" –, care abordează nevoile sistemului de formare profesională, „Grundtvig" – destinat educației adulților, cunoscutul „Erasmus" – care finanțează mobilități și proiecte la nivel universitar și, nu în ultimul rînd, „Comenius" – program prin care sînt finanțate proiecte în domeniul preuniversitar.

Al treilea program de finanțare se numește „Fondul ONG" și, după toate dificultățile create ONG-urilor de către fondurile structurale, acesta pune azi la dispoziție o sumă impresionantă, de aproximativ 30 de milioane de euro. Lansat de curînd, „Fondul ONG" face parte din mai larga schemă de finanțare a granturilor SEE și norvegiene, 2009-2014.

În România „Fondul ONG" este gestionat de către trei organizații nonguvernamentale – Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, în colaborare cu Fundația pentru Parteneriat și Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi –, scopul său fiind să reducă diferențele economice și sociale în Europa și să sprijine organizațiile din România și statele donatoare – Norvegia, Islanda și Liechtenstein – de a dezvolta proiecte în parteneriat. Beneficiază de finanțare, prin acest program, domenii precum democrația, voluntariatul, drepturile omului, drepturile minorităților, dezvoltarea durabilă, buna guvernare și transparență, serviciile sociale și cele de bază pentru grupurile vulnerabile, activități care vizează copiii și tinerii, combaterea discursului instigator la ură, și nu numai. Deși educația nonformală nu apare ca fiind un obiectiv direct, programul încurajează organizațiile nonguvernamentale să folosească activități de formare și să includă în proiectele lor programe dedicate educației nonformale, pentru fiecare dintre temele propuse de ei.

Alte organizații care includ educația nonformală ca metodă de lucru pentru atingerea unor obiective sînt: European Youth Foundation, Open Society Foundations și Romanian American Foundation.

European Youth Foundation – o organizație europeană înființată în 1972 de către Consiliul Europei – finanțează proiecte care îi vizează, evident, pe tineri, are un buget anual de aproximativ 3 milioane de euro și sprijină organizații nonguvernamentale de tineret și rețele de organizații. Open Society Foundations își propune să „construiască societăți tolerante, cu guverne responsabile și deschise participării tuturor oamenilor". Fundația este preocupată de responsabilizarea tinerilor, de accesul lor egal la o educație de calitate. Romanian American Foundation vizează dezvoltarea spiritului antreprenorial, îmbunătățirea educației și promovarea spiritului filantropic. Multe dintre proiectele pe care le finanțează au o parte educativă nonformală.

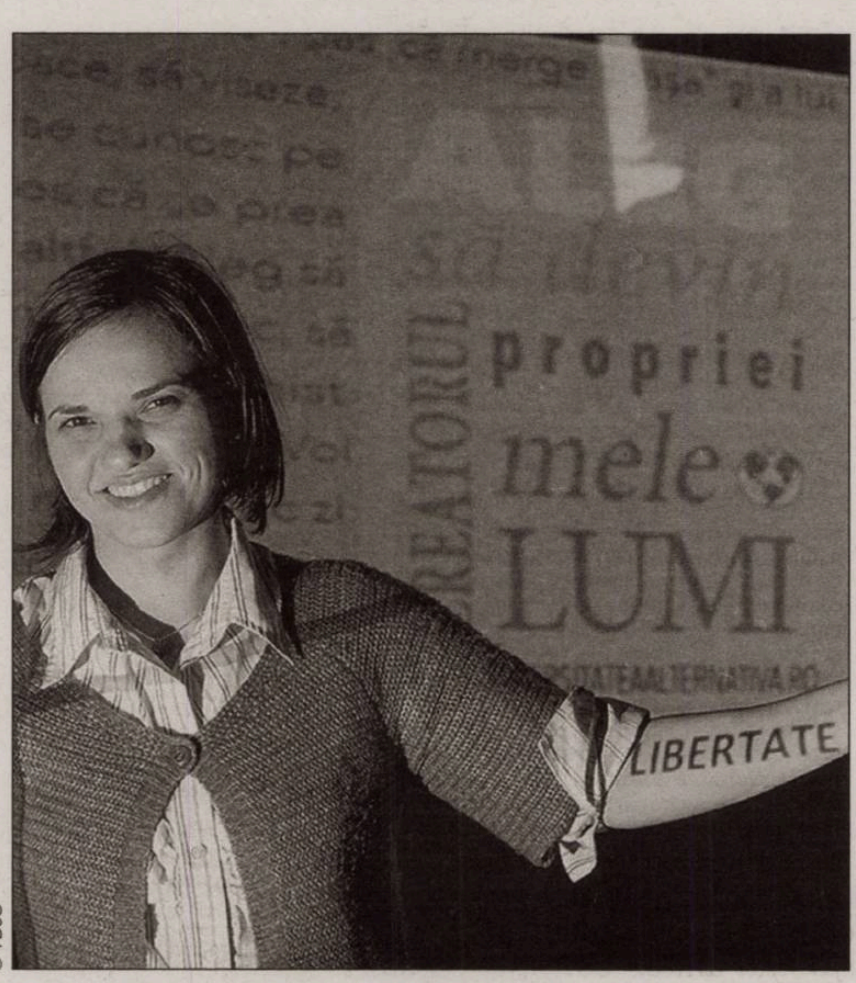

© FDSC

„Experiența nu este
ceea ce ți se întîmplă,
ci ceea ce înveți
din ceea ce ți s-a întîmplat."

ALDOUS HUXLEY

Finanțările românești

La fondurile din afara țării se alătură cîteva programe românești derulate de instituții publice, companii și organizații nonguvernamentale. Astfel, Ministerul Tineretului și Sportului administrează fonduri specifice, destinate proiectelor de educație pe teme specifice de tineret, în care sînt incluse și activitățile de educație nonformală. De asemenea, Administrația Fondului Cultural Național oferă finanțări nerambursabile pentru proiectele culturale, iar legătura cu educația nonformală se realizează mai ales prin partea de finanțare dedicată educației culturale, unde se pot încadra proiecte culturale nonformale. Asociația pentru Relații Comunitare oferă suport financiar pentru proiecte locale din domeniul educațional, protecția mediului, cultură, dezvoltarea tinerilor. Youth Bank îi încurajează pe tineri să lucreze împreună și să ia decizii privind comunitatea din care fac parte.

Fondul pentru Inovare Civică – de la Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile – susține ideile inovatoare ale organizațiilor nonguvernamentale prin care sînt încurajate responsabilizarea și participarea oamenilor la dezvoltarea comunității, educația civică fiind una dintre prioritățile acestui program.

Finanțările private

Pe lîngă programele cu bani obținuți prin strîngere de fonduri, găsim și un număr de programe ale unor companii românești sau străine care susțin proiectele de educație, fără să fie, însă, exclusiv dedicate acesteia. Printre ele se numără Fundația ERSTE, al cărei principal obiectiv este să promoveze și să sprijine dezvoltarea unei societăți incluzive, ai cărei oameni „să-și ia soarta în propriile mîini".

„Țara lui Andrei" este un alt program inițiat de către o companie privată – OMV Petrom, un program prin care sînt susținute proiecte de responsabilitate socială care sprijină antreprenoriatul social, unde își găsesc locul și activitățile de educație nonformală desfășurate în comunități.

Și pentru că amintim de responsabilitate socială, Raiffeisen Comunități este un asemenea program, derulat de Raiffeisen Bank România, prin care se sprijină proiecte care vizează implicarea comunitară, activitățile de educație nonformală fiind mai mult decît binevenite, chiar încurajate.

După toate aceste exemple, putem vorbi, în concluzie, de susținerea educației nonformale în România? Cu siguranță, putem spune că există fonduri pentru educația nonformală. Însă nu îndeajuns. Pentru ca acest tip de educație care susține, pînă la urmă, dezvoltarea unei societăți, să iasă din anonimat, să fie promovată și să ajungă, precum statutul legal, complementară unei educații formale, ar fi nevoie să existe cît mai multe programe iar proiectele să ajungă cît mai ușor la beneficiarii săi.

pagină realizată de Vera ULARU,
Miruna COVACI
și Vlad DUMITRESCU

Adrese utile

Programul Tineret în Acțiune: www.tinact.ro
Programul Învățare pe Tot Parcursul Vieții: www.llp-ro.ro
Fondul ONG: http://fondong.fdsc.ro
Programul de cooperare Româno-Elvețian: http://www.fdsc.ro/parteneriate
Ministerul Tineretului și Sportului: www.anst.gov.ro
Administrația Fondului Cultural Național: www.afcn.ro
Departamentul de Relații Interetnice: www.dri.gov.ro
Romanian American Foundation: www.rafonline.org
Fondul pentru Inovare Civică: www.fdsc.ro
Țara lui Andrei: www.taraluiandrei.ro
Raiffeisen Comunități: www.raiffeisencomunitati.ro
Asociația pentru Relații Comunitare: www.arcromania.ro
Fundația Erste: www.erstestiftung.org/countries/romania/
European Youth Foundation: http://www.eyf.coe.int/fej/
Open Society Foundations: www.soros.ro
Fundația Charles Stuart Mott: www.mott.org

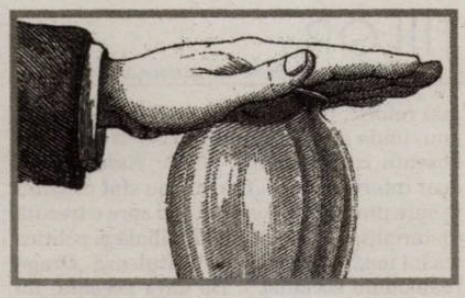

George BANU

în afara cadrului

Chagall şi exilurile sale

Chagall nu are o cotă înaltă în cercurile artei. Motivele sînt multiple, dar nu vom încerca să le discernem aici. Chagall e, însă, un pictor iubit – o confirmă cozile fără de sfîrşit ale privitorilor care aşteaptă senini în faţa Muzeului Luxemburg, să-i vadă expoziţia care reuneşte opere rare, puţin expuse, venite din colecţii private. Chagall e calificat drept un pictor sentimental, prizonier al unei lumi proprii, lume pe care n-a trădat-o şi, îndelung, a explorat-o. O lume pe care a purtat-o cu sine, o lume a originii, legată de un spaţiu, de o comunitate – aceea a Vitebsk-ului, oraş eteroclit, unde comunitatea evreiască coexista cu cea rusească, pe fond de neagresiune reciprocă. Oraş în care culturile şi cuvintele aveau un drept egal la existenţă. Acest Vitebsk iniţial, Chagall niciCînd nu l-a abandonat, l-a purtat cu sine, centru afectiv definitiv. Citindu-i gîndurile, văzîndu-i operele, mi-am amintit vorbele lui Cioran, a cărui casă se afla la abia cîteva sute de metri de această expoziţie lirică. „De ce Aurel, fratele meu, vrea să vină la Paris, cînd are Poiana Sibiului, paradisul pe pămînt?“ Cioran, panicat la ideea sosirii lui Aurel, nu trişa, cred, ci îşi mărturisea propria convingere: Poiana Sibiului rămăsese Vitebsk-ul său. Ca şi Chagall, el nu a fost schimbat de „paradis“ şi n-a cunoscut exilul interior, căci amîndoi – descopăr acum – s-au recunoscut în aceste locuri impure, locuri de comunicare, şi nu de izolare. Chagall, la rîndul lui, ar fi putut semna frumoasa frază a lui Cioran, rătăcită în *Carnete:* „Niciodată n-aş fi putut trăi într-un oraş în care se vorbeşte o singură limbă.“ Pe una dintre gravurile de la începuturi, descopăr trei semnături înscrise în caractere iudaice, chirilice şi latine.

Metafora explicită a unei apartenenţe fără excluderi, în Vitebsk-ul „paradisiac“, unde Chagall s-a descoperit pe sine şi la care, întristat, se gîndea, ani de zile mai tîrziu, cînd îşi propunea: „Vreau să mă vindec de mine.“

Revenit în Rusia, de la Berlin şi Paris, tînărul Chagall se ataşează idealurilor Revoluţiei bolşevice şi iniţiază o reputată şcoală de arte plastice, profitînd de postul de comisar al oraşului, care-i e atribuit. Cîte speranţe a produs Revoluţia printre artişti – îmi spun, înspăimîntat: Kandinsky, Maiakovski, Meyerhold, Eisenstein... Nazismul, cu doar cîteva excepţii, a fost de la început detestat – e drept, nu de popor, ci de artişti. În Rusia, ţară tînără, perspectiva unei reînnoiri brutale, accelerate de utopia comunistă, a mobilizat o generaţie de pictori, scriitori sau oameni de teatru şi de cinema. Succesiv, ei vor fi, însă, sacrificaţi! Pe Chagall îl va expulza, din Vitebsk, artistul intransigent, partizanul suprematismului, Malevici! E ceea ce va face, la început, Meyerhold în teatru sau Maiakovski în literatură: în numele unei radicalităţi pe care o asumă fără rezerve, creatorii vor declanşa primii, ei înşişi, „vînătoarea de vrăjitoare“! Pe fond de puritate ideologică, eliminările se vor produce din sînul artei, pentru ca, apoi, puterea asasină să intervină. Dar, totodată – îmi zic –, drama iniţială produsă de Malevici, care-l alungă pe Chagall din Vitebsk, îl va salva pe acesta de crimele staliniste. Un rău convertit în contrariul său! Malevici va fi asasinat în 1936...

Chagall se refugiază la Berlin, unde opera îi era cunoscută şi deja celebră. El îşi ia în valiză îngerii şi luna, răstignirile şi miresele ce seduseseră deja capitala germană. fără de seamăn: „Ruşii nu mă iubesc, evreii nu mă iubesc, nemţii nu mă iubesc. Cred, însă, că Rembrandt mă iubeşte!“

Parisul îi primeşte cu afecţiune pe artistul poet şi pe soţia depresivă. O nouă etapă începe, iluzorie bucurie, căci timpurile se vor întuneca repede! Nazismul contaminează

Chagall, Le salut *(detaliu), 1914*

Chagall nu ajunge aici în necunoscut! Reputat, el pictează şi „reîncîntă“ lumea, alături de Bela, acest *alter ego* al său care îi e soţia, venită şi ea tot de la Vitebsk, oraş pe care, împreună, dureros, zilnic îl regretă. Progresiv, însă, nazismul devine agresiv şi exilaţii evrei trebuie să-şi pregătească valizele, pictorul – să-şi caute alt atelier, cuplul – să se transplanteze pe alte pămînturi. Chagall se compară, atunci, cu „evreul rătăcitor“, neştiind că se află de-abia la început de drum. Singurul refugiu: arta. Şi cum să nu-i copiez aici rîndurile de o tristeţe şi de o speranţă

gerează că e momentul ca „rus, să revină în Rusia“, Chagall, lucid, răspunde: „Mai întîi dumneavoastră, ca simpatizant comunist.“

Exilurile lui Chagall invită la cîteva distincţii. Există exilul *„heavy“,* greu, exilul ce se transformă în destin definitiv cînd zidurile sînt de netraversat şi frontierele de nedislocat. Acest exil obligă la confruntarea fără compromis cu situaţia impusă de istorie şi condiţia lipsită de perpsectivă. Dacă acest exil e dureros, tot el e cel ce interzice tranzacţiile şi compromisurile. El permite accesul la o condiţie tragică! Condiţie clară ca noaptea fără stele. Lui i se opune exilul *„light“,* lejer, acela ales de artiştii care circulă fără dificultate de la o ţară la alta, pe fond de reconcilieri temporare şi iluzii pasagere. Ei revin în ţară şi-şi construiesc adesea o hiperbolică imagine de sine, pentru a pleca apoi din nou şi a profita de beneficiile – adesea

Vitebsk-ul „paradisiac“

Europa, şi Franţa nu-i va rezista îndelung. La Berlin, tablourile lui Chagall au fost înscrise ca opere exemplare în catalogul artei degenerate, a cărei cauză primă e considerat a fi iudaismul artistului. Pentru a se apăra, el va cere şi va obţine naţionalitatea franceză, dar poliţia nu-i va accepta modificarea prenumelui: pe paşaport, Chagall va rămîne definitiv „Moise“, şi niciodată „Marc“! Parisul ocupat, refugiul, plecarea spre sud, în zona liberă, acolo unde evreii se mai pot, încă, ascunde, rămîne unica soluţie, pînă cînd, la ceasul „ciumei“ generale, imperativul plecării spre America se impune. Din nou pe drumuri, Chagall asumă „exilul“ ca destin al evreilor şi, deseori, pentru a-şi formula deruta, abandonează culorile în favoarea cuvintelor. Poeme de o nostalgie fără de margini! Vitebsk-ul, mereu el. Chagall nu se adaptează, ci se deplasează cu speranţa constantă a revenirii, căci el nu a înţeles încă esenţa puterii sovietice şi continuă a expedia scrisori, chiar lui Stalin, întreţinînd mintal ipoteza unei posibile invitaţii! Iluzii de exilat neconsolat! În America, sentimentul neapartenenţei la această lume îl deprimă, nu pictează decît rar şi singura bucurie îi va fi ralierea la o comunitate artistică, în momentul cînd va fi invitat să facă decorurile pentru *Aleko,* în coregrafia lui Massine. Acolo, printre ruşi şi evrei, o clipă, el va înceta să se considere străin. Întrebat cum se simte în America, Chagall răspunde: „Recunoscător, dar nefericit.“ De aceea, victoria Aliaţilor abia întrezărită, el revine în Franţa, faţă de care resimte o „datorie de iubire“. Şi rămîne acolo, din acel moment, fără ezitări. Cînd, în 1952, Picasso îi su-

economice – ale teritoriului străin. Exilul *„light“* e o iluzie ce-l alienează pe artist, agent de comerţ între două lumi, fără dramă, nici sfîşiere. El nu e de niciunde! El se mulţumeşte cu un surogat de exil.

Chagall va depăşi această relaţie binară! El va face din Franţa un loc de exil asumat, teren intermediar, alianţă între origine şi asimilare. Refugiat în vila de pe Coasta de Azur sau în Sala Operei din Paris, el va reînvia lumea Vitebsk-ului, niciCînd uitată, în ciuda tuturor încercărilor traversate. „În ceea ce priveşte suferinţa, marii pictori rămîn maeştri“ – mărturisea el. Pariul consta în a o depăşi şi, de aceea, va face elogiul lui Mozart: „Măreţia sa consta din faptul de a-şi fi păstrat bucuria după ce a cunoscut durerea.“ E ceea ce va resimţi pictorul reconciliat după rătăcirile exilului.

Privind tablourile lui Chagall, am revelaţia înrudirii cu spectacolele lui Kantor, care doar la bătrîneţe, după lungi căutări formaliste, şi-a regăsit satul natal, Wielopole – cu mirese, soldaţi şi cai înaripaţi descinşi parcă dintr-un tablou al lui Chagall. Vitebsk, Wielopole – două capitale ale memoriei! Chagall, Kantor – artişti reuniţi prin adeziunea la locul prim, originar, nucleu indestructibil.

Chagall, La Crucifixion blanche, *1938*

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

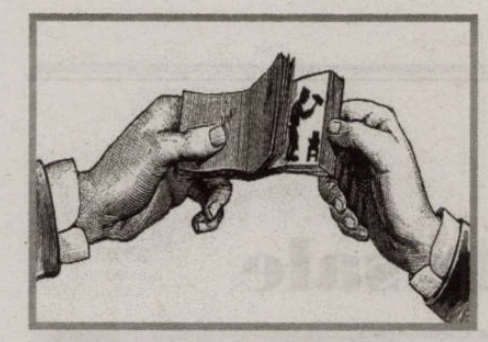

Marius CHIVU

feedbook

Sfori la mansardă

● **Teodora Coman, *Cîrtiţa de mansardă*, Casa de Editură Max Blecher, 2012.**

●**Alice Popescu, *Sfoara de întins rufe*, Editura Pandora M, 2013.**

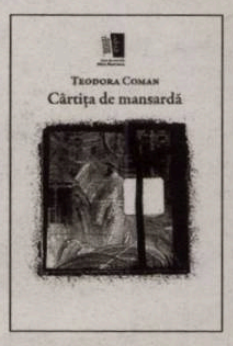

Am ţinut să recenzez neapărat unul-două dintre multele debuturi în poezie ale fetelor, dar cu cît citeam mai mult – Laura Dan, *Începe să doară puţin* (Tracus Arte); Silvia T., *L'enfant terrible* (Tracus Arte); Raluca Şandor Gorcea, *Cînd eşti obosit vrei acasă* (Herg Benet); Ana Puşcaşu, *Te aştept ca pe un glonte* (Casa de Pariuri Literare) sau Livia Ştefan, *re.volver* (Casa de Pariuri Literare) –, cu atît îmi era mai greu să mă decid ce anume mă inspiră mai mult să scriu. Pînă la urmă, un anume efect de ecou accidental mi-a răsunat în urechi citind, întîmplător, unul după altul volumele Teodorei Coman (n. 1976) şi cel al lui Alice Popescu (n. 1970), două cărţi care, aparent, nu au prea multe în comun, dar care pot fi citite împreună, în căutarea unui efect liric stereo pe care fiecare carte în parte nu-l poate scoate. Poate că e o impresie subiectivă, legată de aşteptările mele, dar o frază a Simonei Sora dintr-un text dedicat cărţii lui Alice Popescu – text apărut chiar în *Dilema veche* acum cîteva săptămîni – m-a lămurit ce anume mi-a atras atenţia. „*Sfoara de întins rufe* e un volum care expune o rană deschisă, însă nici un corp" – afirma Simona Sora ceea ce eu gîndisem, în negativ, despre *Cîrtiţa de mansardă,* o carte care expune un corp vătămat de nişte răni interioare (fobii, obsesii) aproximate, dar neexplorate. Recitind alternativ cele două cărţi cu discursuri sensibil diferite, mi s-a părut că „citesc" două trupuri orientate unul – înspre trecut (poemele lui Alice Popescu vorbesc, reductiv spus, despre părinţi şi bunici, timp, moarte), celălalt – înspre viitor (Teodora Coman scrie şi despre maternitate sau despre copilul încă nenăscut), dar cu suprafeţele unui prezent – problematic sau ultragiat – uşor suprapuse.

Probabil că, odată formată această imagine, poezia celor două scriitoare mi s-a relevat cu atît mai comunicantă, cert e că numeroase versuri mi s-a părut că-şi „răspund" într-un mod cît se poate de interesant. Scrie Alice Popescu: „simt rotocoale / de frică împingîndu-mi oasele pînă în gît. mă furişez în / spaţiul rămas / gol / ca să fiu prima care mă va ocupa"; scrie şi Teodora Coman: „...spaţiul începe să dea semne / că tremură de frică / şi se mototoleşte // din somn se străbate drum lung pînă afară / apăsînd pe oase /.../ e bun şi corpul ăsta /.../ bun pentru că / prima îmbrăţişare pe care o înveţi / e cea a genunchilor / în singurătate." Scrie Teodora Coman: „să cumpăr doi metri / de panglică roşie / mi-o voi lega / pe cutia toracică / în formă de cruce / să pot sta cadou / cu nodul în gît / şi nodul de fundă / pe pragul uşii / cuiva"; şi scrie şi Alice Popescu: „m-am învîrtit de trei ori / pe banda rulantă a aeroportului, / odată cu ea, / aşteptînd ca cineva să mă recunoască, să mă ia / de toarta pe care scrie alice cu litere mici / şi-adresa mea."

(Fac aici o paranteză pentru a spune că şi băieţilor li se întîmplă să formuleze relativ asemănător pe marginea aceloraşi motive. Iată trei exemple: „Încă mi se mai întîmplă să cred că în curînd mi se vor trezi superputerile" – Dan Sociu; „nu sînt nici urît, nici tîmpit. sînt doar permanent obosit. dar voi dormi. şi cînd mă voi trezi. adevăr grăiesc. pe mulţi am să uimesc" – Sorin Gherguţ şi „Odată cu timpul voi ieşi de după perdea, voi fi ofensiv ca Eric Cantona" – Alex Văsieş.)

Dincolo de aceste interesante – cel puţin pentru mine – puneri în relaţie, poezia celor două scriitoare merită, firesc, urmărită şi separat. Teodora Coman scrie despre retragerea fiinţei feminine într-un spaţiu locativ recluziv – mansarda fiind un fel de muşuroi al cîrtiţei sociale, fereastra velux reprezentînd pleoapa unui corp mai mare, fanta însorită – deci ucigaşă – prin care ar putea avea loc evadarea/mîntuirea. Inadaptarea şi distanţa faţă de vitalitatea, gregaritatea şi tehnicitatea lumii, comunicarea defectuoasă şi deficitul de empatie sînt permanent sugerate de imaginile izolării autoimpuse, ale intimităţii cu spaţiul aseptic şi rece, ale introspecţiei propriei corporalităţi, în absenţa gesturilor de solidaritate interioară ale celorlalţi sau, mai dramatic, în proximitatea morţii: „mă aşez în cadă şi dau drumul la robinet; / o să aştept cu genunchii la bărbie pînă ce apa o să mă cuprindă şi o să mă / îmbrace, atentă să nu se tulbure, pînă la gît. / lumina cade prin geam, pe mîini, doar atît, cît să mă înmănuşeze. / înecul e atunci cînd te înveleşti complet, pînă la creştet, pînă la capăt. / plămîni înfofoliţi matern cu apa, ca nişte gemeni / înainte de culcare." Mediul şi corpul, carnea şi sufletul – acestea sînt „marginile", „graniţele" de pe care scrie Teodora Coman, deopotrivă sec şi nostalgic, senzorial şi visceral, grav şi autoironic. Sîngele şi saliva, dar şi lipsa laptelui; creierul, inima – mereu cîntărită; oasele şi carnea; cusături, comprese şi vînătăi, toate acestea vorbesc despre o formă de feminitate capricioasă, vulnerabilă, fragilă pînă la maladiv.

Tot un fel de cîrtiţă a vieţii este şi personajul feminin – la fel de vulnerabil – al poeziei lui Alice Popescu: „m-am ascuns / sub pieliţa vieţii, / ca un animal viu, / fără vizuină, fără ochi, făcă culoare, / cu labele întinse pe toată suprafaţa ei... În schimb, Alice Popescu practică un discurs mai metaforic şi mai retoric, predominant nostalgic şi ambiguu, unde dezolările interioare se petrec în absenţa corporalităţii. Nimic visceral aici, doar interiorizare, simţurile nu sînt orientate spre propria corporalitate, ci spre o trecută materialitate, deopotrivă familială şi politică (ciclul median al cărţii se intitulează „Dragă realismule socialist"). De data aceasta, nu mai e vorba de izolare voluntară, ci de o formă de suspendare inevitabilă a sinelui între trup şi suflet, între amintire şi simţire, între timpul trecut şi „singurul" loc: „nu mai e nici o sfoară de întins rufe / pe care să mă pot întoarce. / dacă am să cad, totul se va petrece în linişte, / ca şi cum n-aş fi fost niciodată aici. / lucrurile se vor lega între ele fără mine, / de la un capăt la celălalt" – „Sfoara de întins rufe VII". E o anume deferenţă în expresia lirică a lui Alice Popescu, moartea e nenumită că apare, dar e personificată, pusă în relaţie. Din nou, avem la ambele scriitoare secvenţa aceluiaşi motiv, dar, de data aceasta, diferenţele de discurs sînt evidente: „o să m-apuc iar să te zgîndăresc / să-ţi pun sîngele în mişcare / din cînd în cînd o să ciupesc / venele astea / cam dezacordate..." (Teodora Coman) – „şi Ea a venit. / oasele mi s-au topit / şi s-au făcut umbră, / o umbră frumoasă, cu vene violet, / pe care nu o mai văzusem niciodată..." (Alice Popescu)

Discursul poetic al Teodorei Coman, de un vag expresionism minimalist, auster şi neretoric, supralicitînd jocurile de cuvinte („mişcările mele nu dăunează grav sănătăţii", „sufletul se îngroaşă odată cu gluma", „azi e ziua porţilor închise" etc.), se prezintă deseori confuz şi facil, nu doar simplu, dar şi simplist, fiind *o replică a* discursului poetic feminin visceral douămiist. Scrisă fără o asemenea intenţie, poezia lui Alice Popescu se prezintă însă ca *o replică la* antipoezia ultimului deceniu, un lirism feminin senzorial, nu visceral, care nu exhibă cît învăluie, dar care riscă să rămînă nu confuz, însă prea vag, nu facil, dar prea comun, în zone ale expresiei deja cartografiate.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Sandra Newman, *Lit Kit*, traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Editura Baroque Books & Arts, 2013.**

Săptămîna trecută, am văzut, în linii mari, ce e cu această inteligentă carte de umor pe tema Marilor Cărţi ale lumii. Revin acum cu cîteva linii mici.

Pentru Sandra Newman, Shakespeare rămîne *the best ever.* Prima scriere care obţine 10 pe linie (la Importanţă, Accesibilitate şi Amuzament) este totuşi *Mîndrie şi prejudecată* a lui Jane Austen. „Dacă laşi cartea pe podea, cînd te întorci o să-ţi găseşti citind din ea pisica", ne spune comentatoarea. Tot o mîţă, dar mai mare, intervine şi în cazul *Povestirilor din Alhambra,* de Washington Irving, care se „savurează de preferinţă cu o ceaşcă de ciocolată fierbinte şi în prezenţa unei pisici supraponderale."

Scriitura lui Proust beneficiază de o foarte eficientă descriere, în care pisica îşi bagă din nou coada: „Uneori autorul pare că vrea să înghesuie toate ideile, care i-au trecut prin cap, într-o singură frază. Uneori, descoperirea sensului ei seamănă cu fugăritul unei pisici într-o încăpere plină de scaune pliante. Odată ce te obişnuieşti cu exerciţiul, frazele capătă dintr-odată aspectul unei serii de ouă Fabergé. Fiecare în parte e ingenioasă, vag comică şi atît de frumoasă, încît pare greu de crezut că ar fi alcătuită doar din cuvinte."

În alte cazuri, apar alte vietăţi ale naturii. De exemplu: „Esenţa liricii lui Wordsworth este acest extaz al vacii." Sau, despre romanul *Educaţia sentimentală* al lui Flaubert: „Dacă îl citeşti cu voce tare, în pădure, păsările vor cădea moarte în jur."

Cînd face un raţionament, *Lit Kit* e iarăşi felină. De pildă, în comentariul la Tolstoi: dacă din enormul *Război şi pace* s-ar tăia ce e „mai puţin interesant", în speţă mai toate părţile de război şi cîte ceva din părţile de pace, ar rămîne o bijuterie de amor romantic, cu scene de familie şi vînătoare, adică o *Anna Karenina.*

Ce s-o mai lungim! *Have a break, have a Kit... lit.* Sau *Lit Kit,* ca pe copertă.

PUBLICITATE

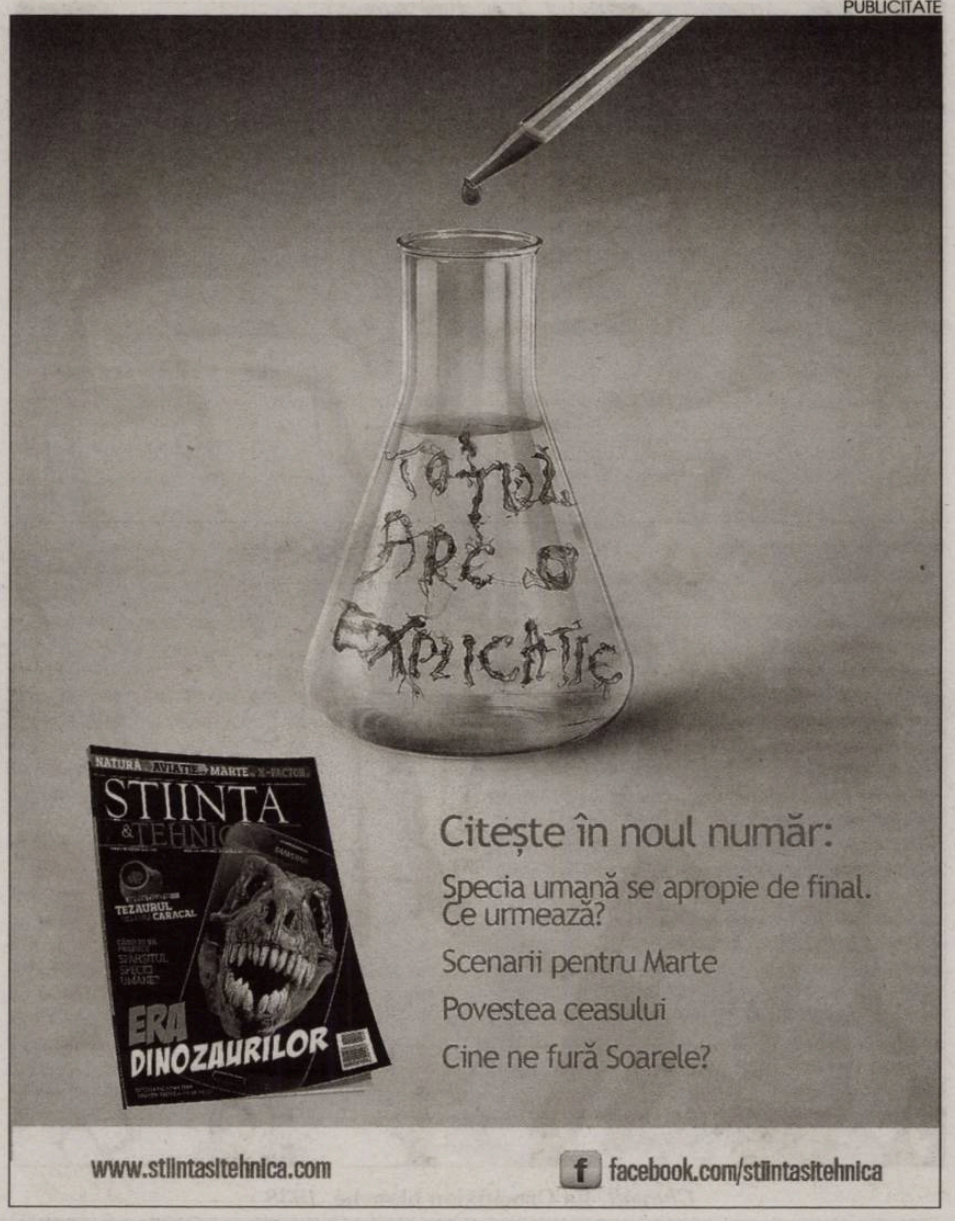

„Dansul contemporan nu poate fi izolat de alte arte“

– interviu cu Vava ŞTEFĂNESCU –

Centrul Naţional al Dansului (CNDB) se mută în casă nouă. Instituţia a obţinut, în sfîrşit, un sediu corespunzător, după ce, în urmă cu doi ani, sala de spectacole fusese evacuată din Teatrul Naţional, aflat în reconstrucţie. CNDB e în continuare în criză: în ultima vreme mai ales, dansatorii tineri „au tropăit pe loc“, iar instituţia şi-a văzut bugetul tăiat, în două rînduri. Acum are măcar o sală de spectacole. Ceea ce înseamnă mai multă coerenţă şi stabilitate pentru artişti. Vava Ştefănescu, director artistic al CNDB, e optimistă.

Cum aţi găsit acest nou sediu?

Am început să-l căutăm de-acum vreo doi ani, din momentul în care am fost anunţaţi că trebuie să părăsim incinta Teatrului Naţional. Dar e greu să găseşti un spaţiu echivalent a 3000 de metri pătraţi, în centrul oraşului, care să fie potrivit pentru a servi scopurilor noastre. Am văzut vreo 20 de spaţii: foste teatre, fabrici, depozite, cinematografe etc. La un moment dat, am fost la un pas să şi cumpărăm unul dintre aceste spaţii. Dar am fost mereu urmăriţi de ghinion: de fiecare dată, apărea cîte o chichiţă birocratică, o lege sau o ordonanţă nouă. Acum, în sfîrşit, reuşim să ne mutăm. Într-o fostă ţesătorie de covoare, pe care am transformat-o într-o sală de spectacole cu 100 de locuri; în plus, mai avem un studio pentru repetiţii şi o curte foarte mare, unde sperăm să putem organiza cît mai multe evenimente.

„Publicul ne aşteaptă“

În ce măsură corespunde acest spaţiu cu necesităţile unei săli de spectacole de dans?

Spaţiul nu oferă cine ştie ce posibilităţi tehnice, dar e OK. E un spaţiu neutru. Centrul Naţional al Dansului e creat după o filozofie în care spaţiul ca atare e doar un recipient. Identitatea spaţiului e dată de cei care creează spectacole de dans.

Fără sediu, activitatea instituţiei a fost, practic, blocată, vreme de aproape doi ani. Continuaţi de unde v-aţi oprit sau faceţi un restart?

N-avem cum să uităm ceea ce am făcut deja – inclusiv greşelile. Însă acum o luăm de la capăt. Avem energie, avem experienţă, am învăţat mult. Publicul ne aşteaptă. Primim apeluri telefonice, oamenii ne întreabă cînd deschidem. Trebuie să folosim acest capital dobîndit în cei cinci ani de activitate. Sîntem optimişti.

Ce presupune acest restart, din perspectiva direcţiei artistice? Care sînt primele proiecte?

Pentru 16 mai, lansăm un apel către creatori, ca să refacem *Operaţiunea monstru*. A fost show-ul de deschidere al CNDB, îl preluăm (sau îl reluăm) şi acum. Fiecare artist care vrea să participe propune o scenă scurtă, care va intra în circulaţia publicului. Va fi un fel de maraton al spectacolelor, pînă dimineaţa. Întotdeauna am crezut că dansul contemporan nu poate fi izolat de alte arte. Aşa că mereu am „cuplat“ dansul cu evenimente din zona muzicală sau din cea a artelor vizuale. Acesta e spiritul în care vom continua. Vom avea grijă în special de debuturi şi de tinerii care, pînă acum, au tropăit pe loc. Şi vom căuta o mai mare deschidere pe plan internaţional.

Sînt foarte multe personalităţi ale dansului românesc despre care nu se ştie, din păcate, mai nimic.

Apropo de public: cine sînt spectatorii CNDB?

N-am făcut, încă, un profil foarte riguros. Ştim, însă, că fiecare coregraf are propriul public, în funcţie de temele care îl preocupă. Programul „Amprenta“, din 2007-2009, exact asta a arătat: că spectatorii sînt diferiţi în funcţie de mesaj, în funcţie de spiritul artistului. Publicul e, deci, foarte divers. Şi aş fi înclinată să spun că sînt foarte mulţi spectatori tineri, ceea ce e şi adevărat, însă asta ar falsifica, de fapt, răspunsul, căci spectatorii sînt de foarte multe feluri. Cert e că sînt mulţi spectatori care caută spectacole de dans.

În 2003, cînd s-a încheiat activitatea Centrului MultiArtDans (MAD), am fost invitată la galele de dans de la Teatrul Odeon. Cred că aşa s-a întîmplat şi acum. Publicul CNDB, rămas fără spectacole, s-a mutat acolo unde a găsit ceea ce îşi dorea. Anul trecut am văzut în jur de cinci spectacole de dans, de la cel realizat de Gigi Căciuleanu pînă la unele show-uri regizate de tineri absolvenţi de coregrafie. Producţii bune există, doar că ele trebuie susţinute şi adunate, coerent, în aceeaşi pagină.

Rezidenţe pentru artişti

Care sînt cele mai interesante iniţiative în dans contemporan din afara Bucureştiului?

Există proiecte valabile şi în ţară. Primul care-mi vine în minte e Festivalul „Temps d'images“ de la Cluj. Tot acolo, Fabrica de Pensule – un centru cultural foarte puternic – susţine diverse proiecte de dans contemporan. E un fenomen foarte interesant, mă bucur că rezistă şi că se dezvoltă. O să avem şi noi un proiect acolo, în colaborare cu Ground Floor Group şi cu Temps d'images. E vorba de un spaţiu de rezidenţe. Tocmai pentru că nu aveam un spaţiu adecvat, am realizat aceste rezidenţe în parteneriat. Am reuşit să obţinem şi sprijin din partea Administraţiei Fondului Cultural Naţional. În iunie, lansăm apelul la candidaturi pentru aceste rezidenţe.

„Mai mult o speranţă decît o promisiune“

În ce măsură există, în România, o tradiţie în spectacolele de dans?

CNDB a avut un proiect de cercetare a istoriei recente a dansului. Am derulat, la un moment dat, şi un proiect intitulat „Sertar“, care aducea în prim-plan persoane care puteau să vorbească despre coregrafi şi dansatori din trecut. Am fost stupefiaţi să aflăm că, între 1920 şi 1945, au existat în jur de 40 de studiouri de dans în Bucureşti. Erau mici studiouri independente, ca să zicem aşa, unde evoluau Floria Capsali, Trixi Checais etc. Noi, cei care am făcut şcoală de dans de la 9 ani, pînă la terminarea liceului, nu le-am aflat niciodată din programa şcolară. Ceea ce mi se pare inadmisibil. Sînt foarte multe personalităţi ale dansului românesc despre care nu se ştie, din păcate, mai nimic.

Acum, Şcoala de coregrafie se numeşte „Floria Capsali“. E o încercare de recuperare.

Cînd se vor relua finanţările de proiecte?

Cum se ştie, anul acesta e sărac. Toate instituţiile de spectacol din subordinea Ministerului Culturii au fost vitregite. Tuturor li s-a tăiat bugetul. Nici noi n-am scăpat. Am fost nevoiţi să facem o alegere: să continuăm să finanţăm proiecte sau să folosim banii pentru plata sediului. Credem că acest spaţiu aduce un plus de coerenţă şi stabilitate lumii coregrafice contemporane Am ales, deci, să investim în sediu. Sîntem optimişti că pe la jumătatea anului în curs o să putem relansa sesiunea de finanţări. E mai mult o speranţă decît o promisiune.

***Vava Ştefănescu** e coregrafă şi dansatoare. Este director artistic al Centrului Naţional al Dansului Bucureşti.*

a consemnat Matei MARTIN

craii de burta veche

Stridii *à la* Rockefeller

În 1995, policier-ul *Free* al americanului Todd Komarnicki apare la Gallimard, în populara colecţie „Série Noire“, tradus în franceză de Élisabeth Guinsbourg. La un moment dat, protagonistul romanului, vagabondul-detectiv Jefferson Alexander Freeman, povesteşte cum „Antoine gătea cele mai bune *stridii à la Rockefeller* din oraş *(n.n.* – New Orleans). Nu-l cunoşteam personal pe Rockefeller, dar îi mulţumeam în sinea mea de fiecare dată cînd o perlă amăruie îmi aluneca pe gîtlej.“

E vorba de reţeta faimosului restaurant Antoine's, deschis în 1840 la New Orleans, care presupune gătirea stridiilor cu un sos onctuos şi bogat (precum un Rockefeller). Preîncălziţi cuptorul la 200 de grade Celsius. Tăiaţi fin 150 gr de piept de porc puţin sărat. Tocaţi mărunt 4 cepe albe tinere, 300 gr de spanac curăţat de codiţe, o jumătate de legătură de pătrunjel, 4 frunze de ţelină şi o jumătate de legătură de fire de arpagic. Prăjiţi crocant într-o soteuză, în 50 gr de unt, bucăţile de piept de porc şi reduceţi apoi focul. Adăugaţi ceapa – avînd grijă să nu se rumenească –, spanacul, pătrunjelul, frunzele de ţelină şi arpagicul. Sotaţi 5 minute. Separat, amestecaţi 100 gr de pesmet, 100 gr de parmezan ras, o jumătate de linguriţă de boia de ardei dulce şi un vîrf de boia iute. Întindeţi pe o tavă un strat gros de sare grunjoasă, pe care aşezaţi 2 duzini de stridii desfăcute, fără „capac“. Coaceţi-le 5 minute la cuptor şi scoateţi-le apoi afară. Distribuiţi tocătura de porc cu legume deasupra fiecărei stridii şi cerneţi deasupra pesmetul condimentat. Puneţi tava la cuptor pentru alte 5 minute, pînă cînd pesmetul capătă o culoare aurie. În momentul servirii, turnaţi peste fiecare stridie 2 picături de *pastis*.

Acest fel, gătit pentru prima oară în 1889, se găseşte şi astăzi în meniul restaurantului din strada Saint Louis 713, sub numele *Huîtres en coquille à la Rockefeller* şi costă 14 dolari.

Amicul Dejun

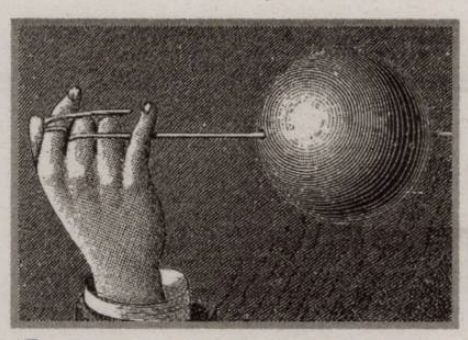

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Zvonistica

– instrucţiuni de folosire –

În avalanşa informaţională care ne copleşeşte zilnic e tot mai greu să facem distincţia între adevărat sau fals, între informaţie şi opinie. O carte recentă aduce puţină de lumină în această chestiune încâţoşată. Cartea lui Cass R. Sunstein este intitulată *On Rumors: How Falsehoods Spread, Why We Believe Them, What Can Be Done (Despre zvonuri: cum se răspîndesc, de ce le credem şi ce e de făcut)* şi tratează, într-o perspectivă mai largă, cum circulă informaţia şi cum se formează opinia. Exelent documentat, volumul evocă istoria unor zvonuri celebre care-au schimbat lumea (sau măcar lumea economică ori cea politică), le urmăreşte alcătuirea şi le descrie în detaliu contextele. Un capitol interesant tratează modul în care se formează opinia publică. Autorul analizează fenomenul polarizării pornind de la o cercetare sociologică din 2005. Experimentul de atunci urmărea procesul democratic. Au fost aleşi 60 de cetăţeni şi împărţiţi în 10 grupe de cîte 6. Fiecare grup a avut de discutat cîte o temă spinoasă. Printre acestea: dacă Statele Unite ar trebui sau nu să semneze un tratat internaţional cu privire la lupta împotriva încălzirii globale. Ca să poată răspunde la această întrebare, subiecţii trebuiau, mai întîi, să dezbată nişte chestiuni punctuale: să se decidă, de pildă, dacă încălzirea globală e un fenomen real sau o mistificare, să hotărască dacă economia americană ar fi sau nu afectată de semnarea unui eventual acord internaţional, să vadă dacă o asemenea convenţie e chiar indispensabilă pentru prevenirea un dezastru de mediu.

În funcţie de experienţa de viaţă a oamenilor, grupurile erau compuse din indivizi „progresişti" ori „conservatori". Primii veneau din Boulder, ceilalţi din Colorado Springs. Astfel, erau acolo cinci grupuri provenind din „state albastre" (adică democrate) şi cinci grupuri din „state roşii" (adică republicane). Fiecărui individ i s-a cerut să răspundă întrebării în mod anonim: o dată înainte de dezbatere, apoi după runda de discuţii. Cercetătorii voiau să urmărească efectul dezbaterilor asupra formării opiniei. Rezultatele au fost foarte clare. Aproape în toate grupurile, indivizii aveau, după dezbatere, poziţii mult mai ferme. Cei mai mulţi „progresişti" din Boulder erau deja favorabili – chiar şi înainte de discuţie – semnării de către SUA a unui tratat împotriva încălzirii globale; dezbaterea i-a făcut să fie şi mai favorabili. Conservatorii din Colorado Springs se opuneau ideii unui tratat, devenind, după dezbatere, încă şi mai înverşunaţi. În afară de această radicalizare, experimentul a mai produs şi un alt efect: toate grupurile au ieşit, după dezbatere, mult mai omogene – ca şi cum opiniile divergente s-ar fi resorbit. Chiar şi în cazul declaraţiilor anonime, participanţii s-au dovedit a fi mult mai consensuali. Pe de altă parte, dezbaterile au intensificat clivajul între „progresişti" şi „conservatori".

Experimentul acesta a devenit un caz-şcoală în ceea ce priveşte polarizarea grupurilor. Cînd oamenii împărtăşesc cam aceleaşi opinii, discuţiile îi fac să devină mai radicali. Acest tip de polarizare ar fi vizibilă în toate domeniile – susţine Cass R. Sunstein. De pildă, dacă un grup consideră că un anume politician e corupt, că patronul cutare e escroc etc., orice discuţie în interiorul grupului nu va face decît să întărească temerile (şi convingerile) iniţiale. Fenomenul e simplu: cînd membrii unui grup sînt înclinaţi să creadă într-o informaţie – fie ea eronată sau exagerată –, o vor face cu şi mai multă tărie după ce vor fi discutat între ei.

Cînd membrii unui grup sînt înclinaţi să creadă într-o informaţie – fie ea eronată sau exagerată –, o vor face cu şi mai mare tărie după ce vor fi discutat între ei.

Experimentul descris de Cass R. Sunstein explică foarte bine relaţia dintre mediul televizual şi configurarea opţiunilor politice din România. Pseudodezbaterile cu oameni politici de (aproape) aceeaşi părere, şi adresate unor telespectatori cu aceleaşi convingeri n-au făcut decît să întărească opiniile în rîndul fiecărui grup. Între unii şi ceilalţi nu există comunicare directă, ci numai polarizare. Sunstein nu oferă nici o soluţie de ieşire din această spirală. Însă am putea încerca, pentru început, să închidem televizorul.

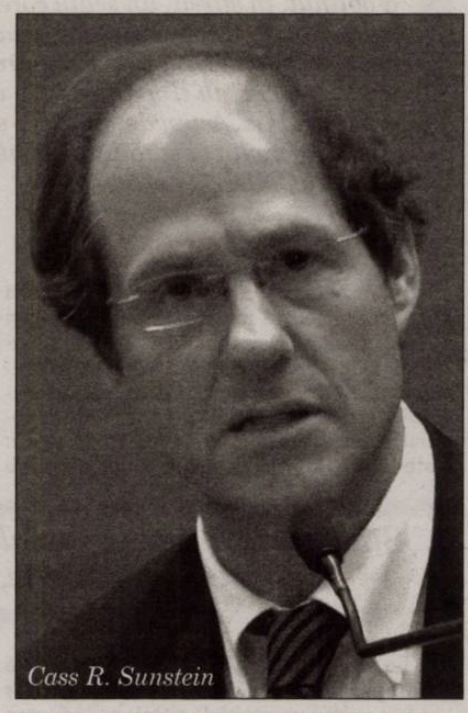

Cass R. Sunstein

PUBLICITATE

THE LEGENDARY
COUNT BASIE ORCHESTRA™

17 premii Grammy

magicfm soft music

SALA PALATULUI
14 MAI 2013, ORA 20.00

Biletele sunt disponibile pe www.bilete.ro, în oficiile Poştei Române semnalizate Bilete.ro, la Casieria Palatului Naţional al Copiilor Bucureşti şi la Casieria Metrou Unirii 1 Bucureşti, precum şi în reţeaua eventim, pe www.eventim.ro, în librăriile Humanitas şi librăriile Cărtureşti, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo şi la casa de bilete a Sălii Palatului.

Organizator PHOENIX

SAPTESERI · iConcert.ro · BestMusic · NR1.ro · OOPS · SIGNATE

adevărul · DILEMA · 220.ro · ACCENTE · INFO MUSIC · zile şi nopţi

PUBLICITATE

Prezentat de MARCEL AVRAM şi East European Events, în colaborare cu D&D east entertainment

STING
BACK TO BASS TOUR

special guests:
MIKE & THE MECHANICS
James Walsh

31 IULIE - ROMEXPO BUCUREŞTI

eventim Bilete prin Reţeaua Eventim şi online pe www.eventim.ro

adevărul · Click! · DILEMA · OK! · Business Woman · zile şi nopţi · HotNews.ro · REALITATEA.NET · ProTV · OOPS · peteava.ro · INFO MUSIC · iConcert.ro · radio ZU · WWW.RADIOZU.RO

IN STORES NOW
WWW.STING.COM

This tour is promoted by Live Nation and produced by RZO Entertainment, Inc.

LIVE NATION

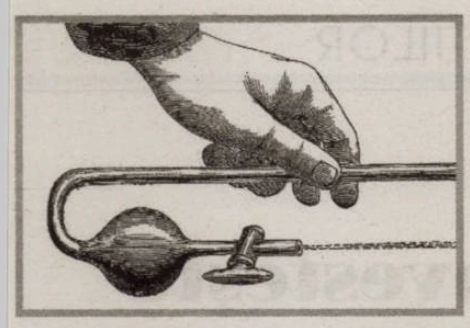

Oana STOICA

rosencrantz & co

Mi se spune „fluture gladiator“

● ***Urme de distrugere pe Marte, o instalaţie performativă* de Cinty Ionescu pe poeme de Bogdan Ghiu; performer: Nicoleta Lefter; video design & live video: Cinty Ionescu; sound design & live: Miron Ghiu. Teatrul Odeon, Sala Studio.**

În 2010, Sala Studio a Teatrului Odeon a fost redeschisă după 62 de ani. Un spaţiu underground cu un design frust, o scenă modulară, bine dotată tehnic şi un foaier potrivit pentru expoziţii. Cu alte cuvinte, un loc în care artiştii pot face tot felul de năzdrăvănii. Debutul s-a făcut cu *Blifat*, un spectacol de Alexandru Mihail pe textul lui Gabriel Pintilei, o poveste despre familie ca mediu sufocant, tarat, deviant, subiect tratat hiperrealist, în stilul noului val din cinematografie. Începutul părea promiţător pentru noul spaţiu care şi-ar fi putut crea un program pe măsura poziţionării sale (sub „marea“ scenă), dar continuarea nu a fost pe măsură. Cu excepţia programului *Filmul pe scenă*, coordonat de Andreea Vălean, proiect în care regizorii de film îşi prezentau metoda de lucru în direct, în faţa spectatorilor, Sala Studio a repetat mimetic programul Sălii Majestic, fără a avea o identitate proprie. Cea mai recentă premieră a Odeonului pare să îndrepte lucrurile. Cel puţin aşa sper.

Urme de distrugere pe Marte este o instalaţie performativă, care foloseşte poezia ca textură pentru multimedia şi performance. Poemele lui Bogdan Ghiu – din volumul care dă şi titlul instalaţiei – sînt construite/deconstruite într-o formulă postmodernă, cu aportul major al autorului. În film, poetul şi performerul stau faţă în faţă şi analizează poezia. Poetul citeşte şi explică, interpretul aprobă, contestă, interoghează. Laboratorul artistic se expune astfel spectatorului, „bucătăria internă“ a manualului performativ se arată, la propriu, într-o bucătărie în care, în loc de mîncare, se gătesc cuvinte şi sensuri. Acest video este proiectat pe ecranul central (sînt trei ecrane), ale cărui muchii fracturează imaginea şi, uneori, chipurile se văd doar pe jumătate, „îndoite“, misterioase ca sensurile poemelor. Pe celelalte două ecrane, Cinty Ionescu proiectează micro şi macrouniversuri care potenţează sau contrapunctează textul. În fond, disecţia culinară a poemelor, făcută la masa de prînz (sau cină) se constituie tot într-un microunivers. „Experimentul produce experienţă“ – zice poetul, şi aşa ar putea fi înţeles şi titlul, distrugerea ca experiment pentru că „urmele de distrugere sînt urme de viaţă“. *Cosmosul începe cu un cuvînt şi se termină cu o imagine* – susţine poetul, iar imaginile mixate live de Cinty Ionescu sînt expresia vizuală a cuvintelor. Dincolo de sunete, imagini şi cuvinte, instalaţia are o parte performativă. Nicoleta Lefter este una dintre cele mai active actriţe din spaţiul bucureştean, care se mişcă atît în zona instituţionalizată (mai puţin, deşi e angajată la Odeon), cît şi în cea independentă (mai mult, în varii direcţii: teatru de atitudine, de consum, instalaţii, performance, teatru-dans etc). Tocmai această activitate intensă i-a reliefat calităţile tehnice (face adevărate creaţii cu vocea în *dontcrybaby* la Teatrul Luni de la Green Hours, îşi demonstrează expresivitatea corporală în *Dezintoxicare* la Godot), i-a ascuţit intuiţia, i-a şlefuit talentul. Nicoleta Lefter întruchipează tipologia actorului curios, care încearcă formule performative diferite, pentru acumularea experienţei, decantabilă ulterior. Lucrează mult, şi asta o face flexibilă faţă de estetici şi tematici. În instalaţia de la Odeon, apariţia sa ca element viu într-un complex multimedia are două funcţii: una este dată de poezie (personaj: omul constructor de universuri şi, în acelaşi timp, produs al acestora), cealaltă este dată de spectacol, din a cărui structură face parte şi performerul. Îmbrăcată într-o rochie albă, lungă, de pînză, desculţă, Nicoleta Lefter arată ca o călugăriţă în intimitatea chiliei, doar că această intimitate asta e de-a dreptul cosmică. Cu un gest ritualic, îşi desface cordonul ombilical înfăşurat pe corp şi citeşte de pe el. Poezia se desprinde de piele în fişii, versurile se descuamează. Se apropie de cîte un spectator şi îi proroceşte ceva. „Ca la biletele de papagal“ – zice cineva, dar Nicoleta Lefter explică, după spectacol, că „oamenii zic că se potriveşte ce citesc, nu ştiu cum“. Îmi spune că sînt un „fluture gladiator“ şi prietenii confirmă că descrierea mă reprezintă, „nu ştiu cum“. E o magie poetică, inocentă şi cuceritoare.

E o magie poetică, inocentă şi cuceritoare.

Printre imagini este una cu o mînă care mîngîie iedera pe zid ca şi cum ar trece degetele prin părul cuiva drag. Imaginea mi se pare cunoscută, probabil se regăseşte (sau doar memoria mea subiectivă a plasat-o acolo) în *ROMANYEAH!*, un live audio-video performance realizat tot de Cinty Ionescu, proiect comisionat şi susţinut de ICR New York în 2012 şi performat împreună cu Nicoleta Lefter şi Mandela Gajol (instrumente live: flaut, caval, ocarină, fluiere, drîmbă, kalimbă, clopoţel) în Alchemia (spaţiu nou de performance în Calea Moşilor 95, Bucureşti, o casă boierească renovată). *ROMANYEAH!* este o sinteză subiectivă a României ca spaţiu identitar al autoarei, o lume eterogenă, vie, care se încheagă din mers, din călătorie, un loc al schimbării, al frumuseţii şi al urîtului, cu un univers sonor eclectic, construit de americanul Brennan Green (inginer de sunet şi producător muzical) din sample-uri de muzică românească (cultă, folclorică, lăutărească) integrate în muzica electronică. Frame-uri de realitate frustă, cu juxtapuneri de personaje peste peisaje citadine sau rurale răsar din leitmotivul imagistic – o spirală obsedantă, călăuzitoare, ca firul Ariadnei printr-o Românie melancolică în frumuseţea şi urîţenia ei deopotrivă, în speranţă şi disperare, în comicul ei involuntar (un cal trage o Dacie, biciclete „parcate“ la balcon...). E un *road remix performance* despre o ţară care îşi caută drumul, identitatea. România lui Cinty Ionescu este una nemistificată. Instalaţia conţine decupaje video mixate live, muzică înregistrată cu pasaje live, cărora li se adaugă texte citite de Nicoleta Lefter după un scenariu prestabilit, dar care permite, totuşi, improvizaţia.

Instalaţiile performative *Urme de distrugere pe Marte* şi *ROMANYEAH!* aduc în prim-plan două spaţii – unul instituţionalizat, la Odeon, şi altul privat, Alchemia – ambele pregătite pentru experimente, şi două artiste – Nicoleta Lefter, o actriţă care combină bizar fragilitatea cu forţa, şi Cinty Ionescu, un video artist care explorează inconfortabil realitatea şi o metaforizează fără agresivitate, dar şi fără cosmetică.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

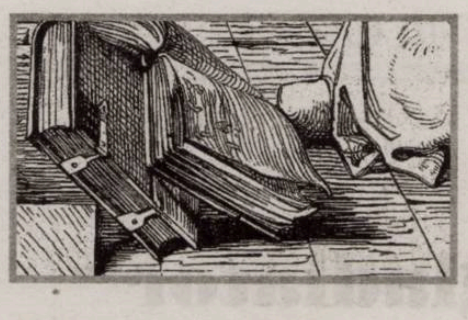

Simona SORA

biograffiti

Peisajul patriei se povestește

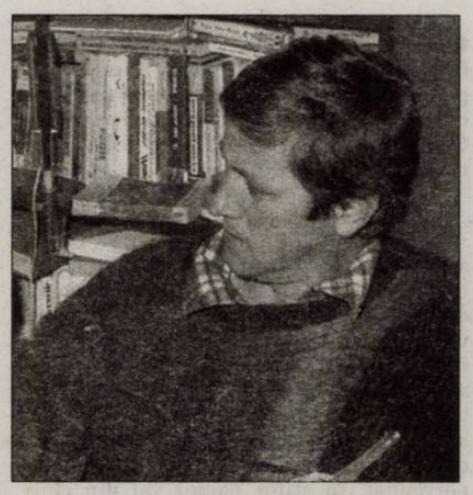

Am avut bune ecouri în legătură cu reluarea, nu demult, a „Decalogului" lui Mircea Nedelciu în *Dilema veche*. Asta poate și pentru că, în acel text-manifest din 1983, se simte nu doar meseriașul literaturii, cel care știe din citite și din scrise ce căi bătute să evite, cum să construiască, cum să intre în poveste și mai ales cum să iasă (onorabil) din ea, fără să-l frustreze pe cititor, „noul personaj principal" al unei literaturi care, și-atunci, tocmai se schimba. Pe lîngă acest rar profesionist, dintr-o specie aproape cu desăvîrșire dispărută azi, Nedelciu mai era și un inovator în limbaj, cum astăzi numai Angela Marinescu, Gheorghe Iova sau Marin Mălaicu-Hondrari își mai bat capul să fie. La Nedelciu, inovația era întotdeauna dublată de o vastă cunoaștere a literaturii, nu trebuie decît să-l recitiți ca să vă amintiți asta. Cînd încălca granițe și tabuuri reconfirmate, Mircea Nedelciu știa bine cum s-o facă, de ce o face și cu ce efecte literare.

Cînd schimba persoanele (și numele acelui personaj) de cîteva ori pe aceeași pagină, cînd i se adresa cititorului ca între prieteni (sau dimpotrivă), Nedelciu era deopotrivă prof de literatură și exterminator al poncifelor. Iar adresarea „la cititor" era și tehnică, și ironică, și premonitorie: „Dumneavoastră aveți o gîndire foarte rapidă, o gîndire de om al secolului al XX-lea sau al XXI-lea (mi-e greu să cred că un om al secolului al XIX-lea ar putea să citească această povestire scrisă abia în 1982), așa că, imediat după ce ați citit titlul, ați și înțeles un sfert din text și vă aflați cu ochiul pe la rîndul al cincisprezecelea, vă uitați acolo așa, pur și simplu pentru a vă confirma cele deja înțelese" („Povestire eludată"). Literatura care astăzi pare că a comutat spre „viață" (sociologie, comportamentism, realitate abia disimulată) era și atunci viață-realitate-comportament, însă într-un mod *conștient*, dinăuntrul literaturii – poate și de asta țintea mult dincolo de ea. Orice-ar spune oricine, reinventarea genuinului, a „talentului înnăscut" sau a studiului de caz „reprezentativ" aduce, în prezent, cu reinventarea apei calde. Iar pastișarea „manierelor" occidentale în vogă acum 30 de ani nu reprezintă decît exerciții de seminar, de felul celor recomandate începătorilor, de Alexandru Mușina la cursurile sale de scriere creativă.

„Dumneavoastră aveți o gîndire foarte rapidă, o gîndire de om al secolului al XX-lea sau al XXI-lea."

Dintre lemele lui Nedelciu, a cincea – „Peisajul unei țări străine poate fi descris, al patriei se povestește" – mi se pare și cea mai subversivă. Și asta nu doar pentru că volumul de povestiri, *Amendament la instinctul proprietății*, din care face parte „Decalogul", e publicat în 1983, nu doar pentru că el era dedicat, nediferențiat, „literaturii române din ultimele trei decenii", nu doar pentru că a apărut cu un motto transparent din G. Călinescu despre „Instinct și rațiune". Subversivitatea volumului cu pricina și a povestirii eliptice din „Decalog" vine dintr-o simultană situare – a personajelor, a cititorului, a autorului – aici și dincolo: aici, în România comunistă, și dincolo, în lumea liberă, unde unele dintre personajele lui Nedelciu se trezesc că visează să plece. Peisajul țării străine e însă inert, fără viața pe care povestirea o poate aduce. În „Povestire eludată", țara de dincolo de granițe e doar o constelație de noduri (de aeroporturi, precum cel în care l-am întîlnit și eu, ultima dată, pe Mircea Nedelciu, prin 1994), un loc în care personajele își caută cu disperare autorul ca să le dea consistență prin povestire: „Giulai îl întîlnește în '81 pe aeroportul din Zürich. El vine de la Lisabona, cine știe ce treburi a avut pe acolo. Ea, Giulai, care între timp a divorțat de Maicăl și e căsătorită a doua oară (are doi copii frumoși și amîndoi stau cu ea și cu soțul de-al doilea) vine de la Stockholm. Îmi poate spune ce discuție a avut cu el, cu Claudio, pe aeroportul din Zürich numai dacă promit că nu voi povesti niciodată nimănui. *Îmi interzice chiar.*" În „Voiaj chimic", țara străină intră în text printr-un epistolar colecționat cu grijă de ghidul ONT George, un Don Juan blazat și cinic care bîntuie visele „turistelor" francofone însoțite de el în voiaje carpatine și provoacă recunoștința domnilor de vîrsta a treia.

Patria însă se povestește, țara proprie, cu consistența ei fabulatorie, este chiar viața, adică acel ceva care provoacă literatura. În extraordinara povestire care dă titlul volumului din 1983 (și care ar trebui predată, pe felii, aspiranților literari), protagoniștii capătă identitate în funcție de „diferențele de consistență a luminii în același anotimp în cele două colțuri ale țării", în funcție de felul în care ființele din jur de raportează la ei, în funcție de opririle pe un drum care străbate toată țara, de la Constanța la Oradea și înapoi. Cu siguranță însă, paralel cu drumul oblic care barează acea Românie pierdută, în textul lui Nedelciu mai trebuie urmărită și calea ironiei sale ambivalente, dar răspicate, măcar pentru că felul în care o „făcea" a rămas încă unic în literatura română.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Spiritual vs senzorial

● **Bill Frisell, *Silent Comedy*, Tzadik, 2013.**

Uitîndu-mă în urmă, observ statistic o predilecție de care sufăr în ultimele luni, de a asculta albume solo, deși mereu găsesc ceva de cîrcotit în privința lor; uneori, necinstit, chiar faptul că sînt albume solo. Deși mai intime, adesea le găsesc ostentative și sărace în comparație cu un efort colectiv. Uneori, precum în cazul lui Bill Frisell, le găsesc chiar agresive. Aici avem, însă, de-a face cu un album pentru care nu ar avea sens nici o formă de acompaniament, solitudinea sugerată de ciupitul corzilor e însăși esența albumului. Bill Frisell s-a lansat drept unul dintre stindardele casei de discuri ECM, sprijinitori și promotori ai avangardei muzicale în Europa. În calitate de chitarist plătit cu ziua, a acompaniat o serie de producții ECM, la începutul anilor '80, și a îndrăznit chiar cîteva albume proprii înainte să-și ia zborul din acest incubator jazz al Europei.

După recentul succes (relativ) cu un album de prelucrări după John Lennon, Frisell revine cu acest material produs de John Zorn la firma lui, aspect ce spune deja cîte ceva despre natura materialului. Vîrsta vine cu o preferință pentru confort, iar în anii recenți, bătrînețea l-a silit pe Frisell să se așeze în albume confortabile. Comparativ cu acestea, materialul de față este un spasm violent, de evadare din propriile norme (nici alea foarte normative), o tentativă de redeprindere a gustului pentru inovație. Chitaristul improvizează live pe chitară, în combinație cu un filtru de efecte și *looping*, o încercare de conciliere a unui instrument de orînduire clasică cu trucul digital modern. Nu avem, totuși, aglomerația și gimnastica sonoră generată adesea de această combinație, ci un sound rarefiat de chitară solitară, componenta electro fiind menită strict pentru a modifica pe alocuri textura produsă de corzi, nu de a o completa cu peisaje sonore digitale.

Senzațiile și părerile pe care le poate produce (uneori în același ascultător) sînt, evident, împărțite. Unii fani se plîng de impresia lăsată – că artistul și-a pus chitara pe masă și și-a îndemnat pisica să umble pe ea. Alții realizează că Frisell nu e, totuși, un farsor și încearcă să-i joace jocul. Concluzia – oarecum intuitivă – este că, dacă acest material ar fi fost produs de un artist anonim, ar fi probabil considerat o obrăznicie, dar, știind că e un rezultat al colaborării Frisell – Zorn, începi să suspectezi că la mijloc e o conspirație sionistă de manipulare mentală pe căi subsonice. Pe cei care au apreciat albumele de chitară experimentală recent recenzate aici (ale lui Westerhus, Aarset ori Rypdal) îi îndemn să își riște timpul cu exercițiul audio propus de Frisell. Comparativ cu pomenitele materiale, e mai slab structurat, mai free (-jazz), mai zornist (=strident) și cu mai puține șanse să vîndă în afara cercului de fani care cumpără orice vine de la ECM/Tzadik. Pe cei care așteaptă virtuozitate chitaristică în sens clasic, în care plăcerea e de ambele părți – a artistului și a audiospectatorului –, îi îndrum spre catalogul clasic al lui Frisell și spre Festivalul „Gărîna", unde vor putea asculta, trag nădejde, o compilație mai largă a influentei sale opere, cu de toate pentru toți și cu cîteva dintre cele mai calde și emoționante partituri de chitară din jazzul modern.

Se cuvine remarcat, totuși, că deseori Frisell a avut contribuții de o natură similară prezentului material, în albumele sale colaborative, unde partenerii îl completau cu straturi suplimentare care să confere coerență improvizației experimentale. Necazul e că aici colaboratorii lipsesc, prin urmare și agentul coagulant al acestor spasme chitaristice. Rămîne în sarcina ascultătorului să realizeze interpolarea și extrapolarea, cu condiția să fie motivat în a executa astfel de exerciții nu neapărat intelectuale, ci undeva la granița dintre spiritual și senzorial, capabile să catalizeze meditație, cînd ascultătorul nu e pus în defensivă de momentele mai stridente.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Iulia RUGINĂ

„*Love Building*, gîndit ca un film pentru public"

Ați debutat în lungmetraj cu Love Building, *deși nu v-ați „programat" așa. De ce v-ați hotărît, totuși, să lăsați deoparte proiectul la care lucrați și să-l faceți pe acesta?*

Nu l-am lăsat deoparte, sper să se concretizeze și el cît de curînd. Dar nu va mai fi film de debut. Scenariul pentru *Breaking News*, proiectul despre care vorbiți, a fost scris acum cinci ani și, de-atunci, încercăm să găsim sprijin din partea CNC pentru producție. Nu s-a întîmplat pînă acum. Și, între timp s-a întîmplat *Love Building*. La un moment dat, obosești să aștepți sprijin de la cei care există ca să ți-l acorde și nu ți-l acordă, și îl găsești la cei care fac asta doar pentru că iubesc filmul: o agenție de publicitate, un studio de postproducție, niște oameni dispuși să lucreze pe gratis, sponsori, oameni și firme care au vrut doar să ajute.

De curînd, ați fost cu filmul în competiție la B-EST IFF și ați obținut premiul publicului. Vă bucură?

Mă bucură două premii: Premiul pentru Regie și Premiul Publicului. Am cîștigat Regie, dar niciodată Premiul Publicului, pînă acum. Iar acesta e cel mai frumos, mai ales că așa a fost gîndit: un film pentru public, făcut altfel, cu un subiect altfel și poate chiar dedicat unui altfel de public – acela care spune că nu merge la filme românești doar pentru că sînt românești. Poate că la *Love Building* vor veni cu toții.

Ce fel de poveste o să vedem și care sînt mizele filmului dvs.?

Love Building spune povestea unei tabere pentru cupluri cu probleme în relație, în care 14 cupluri vin „la reparat" sub asistența a trei traineri. Miza din poveste e transmisă în primele minute de film, de unul dintre ei: „Discuția nu e dacă există sau nu relații care durează toată viața. Discuția e dacă se pot repara." Asta rămîne de văzut. În film și în viețile noastre.

***Iulia Rugină** este regizoare.*

a consemnat Ana Maria SANDU

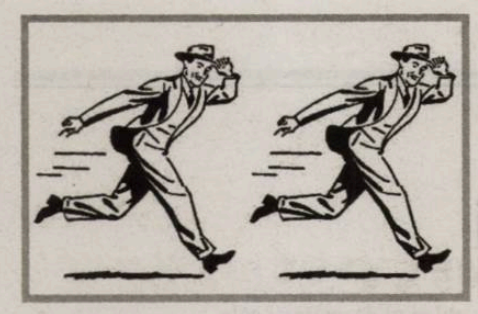

Andrei GORZO

dilematograf

Noile filme mute

Impunîndu-se de-a lungul anului 2011 ca un „film de public" *(crowd-pleaser)* festivalier și cîștigînd inclusiv Oscarul pentru „Best Picture", *The Artist* – un film nou-nouț, făcut să semene (de la distanță) cu un film de dinainte de 1930 (adică mut și alb-negru) – a dat o față *mainstream*, drăgălașă și atît, unui cine-anticarism pe care alți cineaști îl practicau deja în forme mult mai elevate. *The Artist* e o pastișă care îmblînzește alteritatea estetică a modelelor sale, făcînd-o sinonimă cu „inocența", cu „naivitatea dulce" – deci cu prejudecățile despre cinema-ul mut ale celor care, de fapt, nu cunosc cinema-ul mut. Din contră, o capodoperă precum *The Heart of the World* (2000) al lui Guy Maddin – care se prezintă ca o versiune comprimată (nu durează decît 6 minute) a unui (inexistent) film sovietic din anii '20 – nu se mulțumește să copieze o estetică, ci evocă și inconștientul acesteia, pe care cineastul canadian, în cea mai bună tradiție suprarealistă, îl vede ca fiind complet dereglat. O altă capodoperă de cine-anticarism este *O estranho caso de Angélica* (2010), al portughezului Manoel de Oliveira, care, fără a fi propriu-zis o pastișă și fără a vorbi explicit despre cinema, îi evocă pe Lumière și pe Méliès într-o manieră care desființează presupusa falie dintre direcțiile estetice legate de numele lor, amintind, totodată, că a fi arhaic cu bună știință poate fi o cale validă de a ajunge în avangardă. (Cum spune și Marlene Dietrich în *Touch of Evil* al lui Welles, referindu-se la o pianolă, „e atît de veche, încît e nouă".) La o altitudine comparabilă accede și un film din 2012, *Tabu* (care a beneficiat pînă acum de o singură proiecție publică în București), regizat de un alt portughez, Miguel Gomes. Atît titlul filmului, cît și titlurile celor două părți din care e alcătuit acesta („Paradis" și „Paradis pierdut"), sînt împrumutate de la F.W. Murnau și Robert Flaherty, coregizori ai *Tabu*-ului (mut) din 1931. (Numele eroinei, Aurora, trimite tot la un film de Murnau, *Sunrise*, luat și de Cristi Puiu ca partener într-un dialog obscur.) Reprezentat abia în partea a doua a filmului (adică invers decît la Murnau), „paradisul" e (ca și al acestuia) un „paradis" colonial – localizat în Africa (în Mozambic) pe vremea cînd revoluția se pregătea, iar coloniștii erau prea prinși în adulterurile lor (margueritedurasiano-somerset-maughamisto-isak-dineseniene) ca să bage de seamă. Pentru a reprezenta acest „paradis", Gomes nu pastișează, însă, pur și simplu, cinema-ul mut (al lui Murnau, al lui Flaherty sau al altcuiva). Filmînd pe peliculă de 16 mm alb-negru, el își inventează propriul cinema parțial mut sau, mai bine zis, rarefiat acustic – niciodată nu auzim dialoguri, în schimb, putem auzi foșnet de iarbă, bîzîit de insecte sau cîntările unei trupe cincizeciste de rock'n'roll: un cinema totodată distanțator (o întreagă mitologie a „Africii", produs al colonialismului și, nu în ultimul rînd, al Hollywood-ului, e astfel insolitată) și imersiv-ambiental (insolitarea acestui imaginar colonial nu e însoțită de repudiere, ci de revalorizarea lui – *amour fou* la tropice și tot tacîmul – ca filon de *merveilleux* în sens suprarealist).

Coborînd niște trepte către nivelul lui *The Artist*, ajungem la *Blancanieves* al lui Pablo Berger, un film spaniol (tot alb-negru și nevorbitor) care a repetat, anul trecut, la scară mai mică, isprăvile de *crowd-pleasing* festivalier ale recentului laureat cu Oscar (ajungînd să fie proiectat și la noi, în cadrul Festivalului B-EST). Tot o pastișă precum *The Artist* (deși principalul reper nu mai e stilul colectiv hollywoodian de la sfîrșitul anilor '20, ci un fel de stil United Europe al aceleiași epoci, sintetizînd împrumuturi german-expresioniste, francez-impresioniste și avangardist-sovietice), *Blancanieves* o transplantează pe Albă-ca-Zăpada într-o Sevilie stereotipică, toată numai coride și flamenco (încadrată temporal tot în epoca respectivă). Această Albă-ca-Zăpada (Macarena García) are tauromahia în sînge; mama ei vitregă (Maribel Verdú) e vampa care a pus gheara pe tăticul ei toreador, după ce acesta a suferit un accident în arenă; iar piticii (rămași numai șase) sînt un grup de toreadori-saltimbanci itineranți. Miza exercițiului nu se reduce, însă, la efectul de drăgălășenie cultivat atît de asiduu de *The Artist*. Drăgălășenia e asortată aici cu umor sadic, cu aluzii la practici sexuale oarecum neortodoxe și cu un oarecare cinism la adresa showbiz-ului băsmos-folcloristic pe care filmul, pe de altă parte, îl exemplifică în mod eminent. Emoțiile or fi ele primare și paroxistice („de basm" sau „de film mut"), dar ideologia e la zi: sensibil la discriminarea împotriva oamenilor mici de statură, astfel încît unul dintre aceștia pare, inițial, să-și facă încălzirea pentru a juca și rolul prințului salvator, filmul se dovedește încă și mai sensibil la cauza independenței feminine, finalul lăsînd mai mult decît deschisă posibilitatea ca prințul salvator, fie el înalt sau scund, să nu existe deloc.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

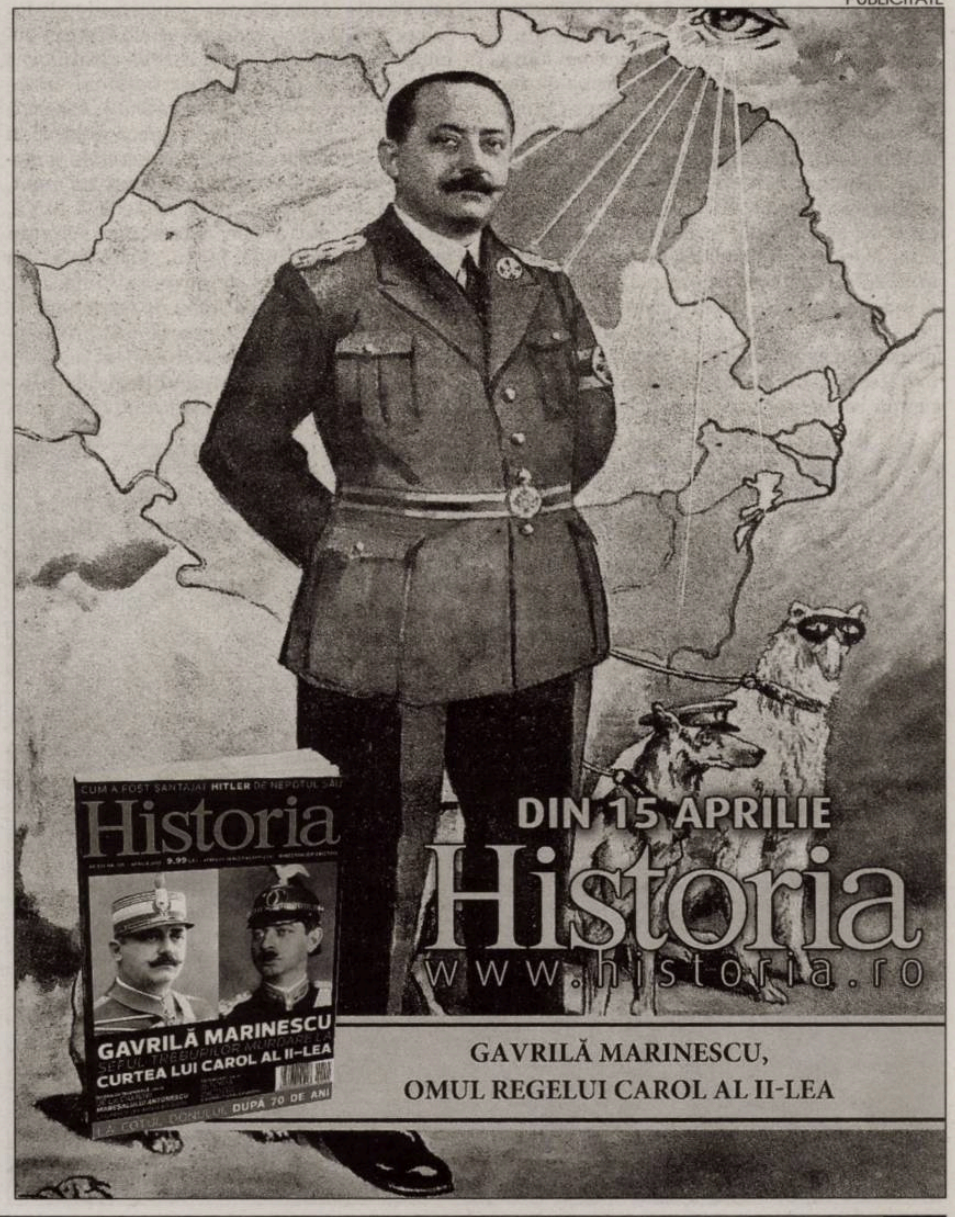

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Maşina de fabricat bani

Cînd am citit declaraţia domnului Dinu Patriciu referitoare la Banca Naţională a României, mi-am adus aminte de o întîmplare de un umor nebun, pe care am trăit-o mai demult. Mergeam cu maşina pe un drum de ieşire din tîrgul unde locuiesc şi, fără să-mi dau seama – altfel nefiind vitezoman, dimpotrivă –, am apăsat mai tare pe acceleraţie şi am trecut puţin peste viteza legală. Evident că am fost oprit de cunoscuta maşină cu radar din spatele pomului, numai că cei doi miliţieni şi-au dat seama că au de-a face cu un cetăţean onest, care a comis o greşeală de iertat, ca să zic aşa. În dialogul cu mine, au ajuns la concluzia că un simplu avertisment ar fi de ajuns pentru a mă determina ca altă dată să am mai multă grijă şi la modul în care apăs acceleraţia, dar şi să mă uit mai atent în spatele tuturor pomilor aflaţi pe marginea tuturor drumurilor de ieşire din toate oraşele României. Dar să nu deviem. În timp ce îmi scriau procesul-verbal, cei doi au purtat un dialog greu de uitat, hazliu şi în acelaşi timp sinistru, aşa cum sînt multe întîmplări, fapte şi vorbe pe care le auzim şi le vedem zilnic. Unul dintre ei, cel din dreapta, îl ruga pe celălalt ca a doua zi să-l lase pe el şef peste maşina cu instalaţia radar. Uşor surprins, cel de la volan l-a întrebat de ce, iar omul, cu un aer senin, al unei conversaţii normale, i-a răspuns că are nevoie de ceva bani, pentru că în finalul de săptămînă care avea să urmeze, trebuia să meargă la o nuntă... Maşina poliţiei se transformase în maşină de fabricat bani...

Revenind la temă, trebuie să spunem că băncile naţionale au apărut, în istoria economică, în perioada în care se constituiseră deja statele naţionale. Ele au fost şi sînt simboluri ale suveranităţii şi ale independenţei economice, fiind instituţiile chemate să gestioneze cel mai important capitol din viaţa economică a unei naţiuni – moneda. Se discută mult între economişti, despre moneda de hîrtie – cu forma sa modernă, care este bancnota –, despre modalităţile de acoperire a bancnotei cu rezervele de aur ale autorităţii emitente, precum şi despre sistemul rezervelor fracţionare, adică acoperirea bancnotei cu aur numai într-un procent, şi rolul său în declanşarea crizelor financiare de la cea a lalelelor pînă la cea din anul 2008. Un lucru este sigur – în economie şi în societate s-au desfăşurat o serie de procese obiective, care au dus la realitatea economică de azi. Băncilor şi băncilor naţionale le datorăm suportul permanent pentru economia reală, pentru comerţ, industrie, servicii. Fără bănci – şi mai ales fără băncile centrale – nu ar fi existat dezvoltarea economică şi umană uluitoare din perioada capitalismului, ca şi prezentul ultratehnologizat, postcapitalist.

Dacă vom arunca o privire, din nou, în istoria banului, vom observa relaţia directă între monedă şi puterea politică şi militară. Au existat regi şi principi care au bătut monedă cu chipul lor, în semn de putere, monedă care era larg acceptată pe spaţii geografice întinse, tocmai ca semn al recunoaşterii puterii celui care a emis-o. După al Doilea Război Mondial, această tendinţă capătă un caracter instituţional, global. Nici nu se finalizaseră ostilităţile, cînd SUA a chemat la Bretton Woods ţările cele mai importante ale lumii pentru a discuta despre o arhitectură nouă, de instituţii şi de legi care să alcătuiască un nou sistem monetar internaţional. În calitate de mare putere învingătoare, America îşi va impune voinţa şi va aşeza dolarul la baza funcţionării relaţiilor comerciale şi monetare de după război. Din acest moment, dolarul devine principala monedă a lumii, moneda-garant a noii arhitecturi, singura monedă convertibilă în aur prin obligaţia asumată tot atunci de guvernul american. Din acest moment, ca semn de recunoaştere a puterii economice, politice şi militare, băncile centrale şi monedele se împart în două. Prima categorie, cu Sistemul Federal de Rezerve – banca centrală americană – în frunte, va emite ceea ce numim monedă forte sau valută, iar cea de-a doua categorie era formată din restul băncilor centrale ale lumii, care erau chemate, prin rolul minor pe care îl jucau statele şi economiile din spatele lor, să ducă o politică monetară acomodativă, bazată pe rezerve de aur sau valute. Lordul Keynes – celebrul economist britanic – a fost reprezentantul Marii Britanii la această conferinţă. Deşi a avut un mandat din partea guvernului Marii Britanii, acesta nu a reuşit să-l impună. Se spune că, odată ajuns acasă, presa engleză l-ar fi acuzat pentru această cedare, reproşîndu-i că transformă Anglia în al 53-lea stat american. Keynes i-a îndemnat să se bucure dacă va fi aşa...

Moneda înseamnă o combinaţie subtilă de putere şi echilibru.

După 1971, cînd America a renunţat la recunoaşterea convertibilităţii în aur a dolarului, de la baza sistemelor monetare naţionale dispare obligativitatea acoperirii cu devize sau aur a bancnotelor. Lumea a intrat în epoca competitivităţii şi a concurenţei economice şi comerciale libere. Fiecare stat îşi poate acoperi moneda cu mărfuri şi competitivitate, într-o lume a comerţului liber şi a dispariţiei barierelor comerciale. Evident că inflaţia, şi în trecut, dar mai ales din acest moment, poate fi folosită pe post de motor economic, de pîrghie de dezvoltare, expansiune economică şi investiţii. Numai că economiştii ştiu că, dacă inflaţia controlată are capacitatea de a crea economie, cea incontrolabilă are capacitatea de a distruge economia. Acesta este un joc pe care nu ni-l interzice nimeni, şi chiar este un joc folosit de BNR. Vezi, de exemplu, permanenta scădere a dobînzii de refinanţare după anul 2008, tocmai pentru a compensa reţinerea investitorilor şi submonetizarea economiei. Este un joc la limită, foarte subtil, în care trebuie să împingi economia înainte, dar, în acelaşi timp, trebuie să ţii şi inflaţia sub control. Pentru că numai dezvoltarea prin echilibru este o dezvoltare durabilă, care evită irosirea de resurse şi alocarea lor corespunzătoare, după rate ale rentabilităţii pozitive. Ca să nu mai vorbim că România se află în plin proces de integrare în zona monetară optimă a euro. În acest context, rămînerea economiei noastre într-un culoar acceptabil de creştere a preţurilor, în raport cu economiile puternice ale eurozonei, este prima condiţie într-un sistem de criterii nominale şi reale, mult mai complex. În acest moment, în condiţiile politice, economice, de competitivitate, de comerţ şi de performanţă societală de care dispune, este imposibil ca România să folosească maşina de tipărit bani ca motor al expansiunii şi al dezvoltării sale.

Sigur, aceste reguli nu sînt valabile pentru toată lumea economică. Cei puternici şi competitivi pot folosi şi folosesc inflaţia ca motor al propriilor economii. Aceasta deoarece au capacitatea de a internaţionaliza propriile dezechilibre într-un sistem monetar internaţional şi comercial pe care îl conduc. Ştim cu toţii şi vorbim, de exemplu, despre o inflaţie planetară a dolarului american. Bănuim că se tipăresc prea mulţi şi că America şi-ar regla deficitele prin efortul întregii planete. Da, putem avea dreptate, numai că nu trebuie să uităm că economia americană este cea mai competitivă şi mai puternică economie a lumii. Ei fabrică dolari şi pentru că dolarii sînt ceruţi pe pieţele internaţionale. De ce sînt ceruţi şi căutaţi? Pentru că doar cu dolari poţi cumpăra, de exemplu, un Boeing 747 care să meargă cîteva zeci de ani fără să cadă. V-aţi urca într-o jucărie de acelaşi tip făcută de chinezi? Capacitatea de revenire a monedei pe randament şi competitivitate economică a Americii este una uriaşă. Lumea întreagă îl plăteşte pe cel inteligent şi competitiv, şi lumea întreagă îi doreşte moneda.

Inflaţia şi folosinţa sa reprezintă, deci, o problemă subtilă, extrem de nuanţabilă de la ţară la ţară şi de la o economie la alta. Nu este neapărat important cîţi bani tipăreşti, ci dacă poţi garanta cu ceva aceşti bani. Cultivatorii de cartofi şi crescătorii de albine care dau miere ecologică nu vor muri niciodată de foame, dar nici nu se vor compara cu producătorii de sateliţi militari spion. Pînă la urmă, nu este important cîţi bani pui pe piaţă, ci ce capacitate de recunoaştere şi de mobilizare pentru moneda respectivă deţii. Sigur, la noi în familie, între prieteni, sîntem cu toţii frumoşi şi chiar ne putem autoproclama şi şefi, numai că ce ne facem cînd ieşim din casă sau din oraş? Moneda înseamnă o combinaţie subtilă de putere şi echilibru. Nu există ţări sărace cu monedă puternică sau ţări puternice cu monedă slabă. Cine ar dori lei pe această planetă şi ce am putea oferi în spatele leilor? Cu alte cuvinte, pentru ce i-ar dori?

Rămîne, totuşi, ca soluţie, contrar a tot ceea ce ştim despre noi şi despre lumea înconjurătoare, despre teoria şi practica economică, să renunţăm, într-un elan de patriotism desuet, la statutul actual al BNR şi să pornim maşina cu bani, în speranţa că aşa vom cuceri şi uimi o planetă întreagă. În cazul acesta, vă rog să vă imaginaţi cum politicienii noştri de azi negociază conducerea acestei instituţii. Ar fi sinistru să-i vezi cum decid conducerea sa prin rotaţie, cum făceau miliţienii din începutul poveştii cu maşina de radar. O lună ar trebui să fie condusă de PDRE, pentru că ei sînt de stînga şi mai au datorii de cîteva miliarde din campania electorală trecută, luna următoare, banca centrală ar trebui condusă de PTGE, pentru că ei sînt singurii de dreapta şi mai au ceva paradisuri fiscale de acoperit. În sfîrşit, în ultimă instanţă i-ar veni rîndul şi domnului preşedinte de la PBRC, care, în prima zi de mandat, şi-ar aduce familia şi prietenii şi ar încărca mai multe camioane sub formă de monedă care nu ar mai avea nici o valoare. Aceasta ar fi istoria defunctului nostru leu...

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010, a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

Codruţ CONSTANTINESCU

Share-uiala finală

Lumea a luat-o puţin razna. Se concentrează din ce în ce mai mult pe o noţiune de mare efect, perfect altruistă şi vocală: *share*-uirea, un neologism barbar şi fortat de la verbul englez *to share,* dar care cunoaşte un mare succes, pe care ar fi necinstit să i-l negăm. Termenul vine de pe Facebook, dar avem impresia că începe, tiptil, să caracterizeze întregul spaţiu public. Există mai multe forme de *share*-uire.

Share-uirea telefonică (telefoniada): în maxi-taxi sau în autobuz, jumătate din pasageri vorbesc la telefon. Uneori zeci de minute, împărtăşind cu toţi ceilalţi călători diversele aspecte neinteresante ale vieţii lor. Obosind o minoritate, încîntînd o majoritate care, plictisindu-se, preferă să miroasă rufele murdare ale celuilalt. Voyeurismul banal al vieţii noastre. Se ceartă cu iubitul, dau sfaturi bunicilor rămaşi acasă cu copilul, dau indicaţii preţioase celor rămaşi la birou, fac declaraţii de iubire, îşi controlează copilul. Se vorbeşte mult, prea mult, excesiv de mult, acesta fiind unul dintre beneficiile scăderii pînă la aproape de ridicol a costurilor cu telefonia mobilă. Acum, abonamentele cu mii de minute incluse, sute de mesaje, aplicaţii peste aplicaţii sînt banale, spre deosebire de începuturile telefoniei mobile, cînd acestea erau scumpe. Determinîndu-i şi pe oameni să devină scumpi la vorbă. Să transmită doar un mesaj clar, concis. Cele trei secunde netaxabile. *Sînt la ceas*. Acum, petrecerea orelor cu telefonul la ureche este ceva comun şi normal. Propun să ne fie implantat direct în creier cipul prin intermediul căruia să ascultăm muzică, să vorbim la telefon, să accesăm e-mail-ul şi să postăm pe reţele de socializare. Cu cît telefoanele devin mai sofisticate, cu atît ele ne devin indispensabile. (Am înţeles că unele s-ar numi chiar Android! Ceea ce dovedeşte din plin dorinţa lor, a telefoanelor, de a ne înlocui pe noi, oamenii.) Vorbim la ele, accesăm, postăm, ascultăm, vizionăm, stăm cu ochii ore în şir în micile ecrane care par a ne provoca mai multă plăcere decît aerul proaspăt, natura primăvăratică, razele soarelui.

O altă formă de *share*-uire nelimitată este blogul, care a devenit un instrument utilizat cu maximă preţiozitate, atît de vedete cît şi de mari politicieni. De oricine crede că are ceva de spus, de împărtăşit cu dragul univers. Ion Iliescu are blog, Adrian Năstase are blog. Există şi un termen prizat, numit „blogosferă", – populat de o specie aparte, de bloggeri mai mari sau mai mici –, care, prin rezonanţele lui, mi se pare destul de apropiat de stratosferă şi atmosferă şi, în fond, este o comparaţie întemeiată, pentru că toate sînt la fel de eterice. Se *share*-uieşte şi profesional, pe o platformă numită (semi)doct LinkedIn. *Share*-uirea profesională este mai ţîfnoasă şi snoabă, căci profesioniştii acestei lumi trebuie să pară cît mai implicaţi în bunul mers sau *buna administrare* a firmelor din care fac parte, însă, din păcate, se iau prea în serios şi nu prea au umor. Tribul vedetelor autohtone îşi *share*-uieşte intimităţile (ridicîndu-şi fustele pentru a se putea admira mai bine, mai îndeaproape) prin mijloace audiovizuale de mare efect, pe la diverse televiziuni, unde există din ce în ce mai multe emisiuni de profil. În plus, datorită impactului major al acestei *share*-uiri, tribul este încurajat să producă subiecte cît mai suculente cu putinţă, demne de a fi împărtăşite cu un public gata (de)format.

Share-uirea finală este dată de Facebook unde, în mod paradoxal, cu cît ai mai mulţi pseudoprieteni, cu atît ai şanse mai mici să observi ce postează fiecare. Şi totul se transformă într-un imens torent, în care fiecare trebuie să pară cît mai fericit şi împlinit (casă, maşină, curte cu piscină sau doar grătar, căţel caucazian, vacanţă în Ibiza) cu putinţă. Vocile se pierd tocmai pentru că există o imensă libertate a fiecăruia de a urla (şi posta). În plus, trăim într-o *societate autistă,* în care toată lumea postează, dar nimeni nu-l mai aude/citeşte/înţelege pe celălalt. *Postaţi, postaţi, ceva tot va rămîne!* Jumătate dintre adolescenţi şi tineri sînt cablaţi la diverse dispozitive, privind pierduţi în zare, în timp ce tramvaiul sau autobuzul se leagănă precum o *caravella* în apele învolburate ale Atlanticului, plutind către un port îndepărat din America spaniolă (Maracaibo sau Buenos Aires). Să nu-i mai oferim creierului nici un moment fără o informaţie inutilă, fără cîntec de voie bună, fără vizionare, fără *share*-uire, fără poze. Un studiu publicat recent de revista americană *Emerging Adulthood* arată că folosirea intensă a reţelelor sociale, a Internetului, a telefoniei şi a jocurilor video dăunează grav rezultatelor şcolare sau academice, singurele activităţi care contribuie la îmbunătăţirea lor fiind lectura ziarelor, a cărţilor şi ascultarea muzicii – afirmă cercetătorii de la Miriam Hospital (Rhode Island). Nimic surprizător, pînă la urmă. Studiul a fost efectuat urmărind evoluţia a 483 de studenţi, din primul an de universitate (http://etudiant.lefigaro.fr/le-labeducation/actualite/detail/article/les-etudiants-trop-connectes-ont-de-moins-bons-resultats-1706).

Aceste remarcabile artificialitate şi inconsistenţă au fost bine surprinse şi de un observator atent al realităţii (nu numai al istoriei), profesorul Lucian Boia, în volumul *Mitul democraţiei*. „Libertatea dă naştere unui mediu intelectual nediferenţiat, unde forţa ideilor exprimate este atenuată chiar de faptul atenuării obstacolelor. În plus, o societate atît de fragmentată ca a noastră este un mediu rău conducător pentru mesajele transmise. Fiecare poate să spună ce vrea, şi după aceea? Sporirea mesajelor – exprimînd o multitudine de proiecte diferite şi uneori contradictorii – produce un efect de neutralizare reciprocă. Odată ce diversitatea e nu numai admisă, ci şi cultivată în mod expres, totul devine oarecum egal. (...) Realitatea virtuală e în plină expansiune şi ameninţă să acopere realitatea efectivă. Nici un tip de civilizaţie n-a fost capabil să ofere atîta ficţiune; este un miracol produs prin fuziunea banalului şi a tehnologiei." O pedeapsă care ar putea fi trecută într-un viitor Cod Penal: interzicerea *share*-uirii pentru treicinci ani, în funcţie de gravitatea infracţiunii. Probabil că această totală *share*-uire are legătură nu numai cu dezvoltarea spectaculoasă a tehnologiei şi foamea de bîrfă a întregii omeniri (unde este bîrfa de altădată? s-a mutat pe Facebook), dar şi cu declinul familiei tradiţionale (la care avem semnale că reţele de socializare contribuie zilnic, căci ele permit dedublări simpatice, „eu cel real" şi „eu cel virtual" putînd avea vieţi sentimentale separate), precum şi a religiei – mai ales a celei creştine –, căci, în accepţiunea ei, *share*-uirea adevărată şi finală nu poate avea loc decît cu El. De preferat, de-a lungul întregii vieţi. Una intimă, în doi.

***Codruţ Constantinescu** este scriitor. Cea mai recentă carte publicată:* În labirint sînt multe umbre şi lumini, *Editura Vremea, 2011.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

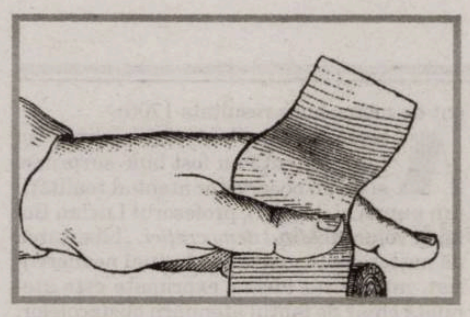

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Cum s-a globalizat Inna

Inna – cîntăreaţa – este abonată la topurile de vizibilitate media din ţară, dar face figură separată în plutonul de Pepe, Bianca Drăguşanu, Laura Cosoi şi Dan Diaconescu, prin percepţia de brand curat, hituri lansate şi concerte. În alte ţări, cîntăreaţa este o celebritate minoră. La noi, e un exemplu despre felul cum ar trebui construită o carieră în showbiz.

Tabloidele şi show-urile TV mondene din România sînt enervante pentru că au dus la extrem năravul de peste tot al canalelor media de acest tip, de a discuta la nesfîrşit despre viaţa personală a unor starlete – pseudocelebrităţi apărute peste noapte în reality show-uri – sau a unor soţii, copii, soţi şi nepoţi de oameni cu adevărat faimoşi. Obsesia Cancan TV-ului sau a *Click!*-ului pentru Oane Roman, Cătălini Botezatu şi alte personaje fără o treabă propriu-zisă-n viaţă e, însă, parţial scuzabilă. În România nu există un circuit al valorilor, nici în domenii imanente şi comerciale ca muzica dance. Au trecut vremurile cînd producătorii români lansau 3rei Sud Est, André sau Anna Lesko – printre altele, fiindcă azi se trăieşte binişor, pe aceeaşi piaţă, din vînzări de artişti străini, ca licenţiat al marilor producători globali ca EMI sau Sony Music.

Inna – pe numele din buletin Elena Alexandra Apostoleanu – are, însă, un alt gen de traiectorie. Diva dance şi-a făcut o carieră bunicică în străinătate, din 2008 încoace, cînd a lansat o piesă pe nume „Hot". Aceasta şi alte melodii – ca „Déjà Vu", „Club Rocker" sau „Sun Is Up" – au fost hituri din Cehia pînă în Republica Moldova şi Turcia, dar şi în pieţe mai pretenţioase, precum Franţa sau Marea Britanie.

Salata de dance şi house pe care o serveşte îndeobşte Inna publicului este, bineînţeles, un produs – în sensul de construct comercial –, care i se datorează, în primul rînd, lui Marcel Botezan, producătorul care a mai colaborat cu nume ca Akcent sau Andra. Ca imagine, Inna este, şi ea, un produs elaborat, dar uşor de citit de către public şi bazat pe ingrediente clare.

Dincolo de muzică – nu sîntem obligaţi să ne placă –, cîntăreaţa înseamnă, în primul rînd, erotism. Pe 500px.com poate fi găsit un pictorial realizat de Edward Aninaru, fotograf din Los Angeles, care a făcut şi clipuri pentru ea. Pozele respective etalează un anumit tip de kitsch decoltat şi, în acelaşi timp, asumat, destinat revistei pentru bărbaţi *FHM*, cea care a pus-o pe copertă şi la noi, dar şi în Slovacia sau Franţa. Acest gen de imagine artificial-erotică a cîntăreţei are, însă, o componentă interesantă, un fel de irizaţie de holograma. De ce? Fiindcă se prelungeşte natural şi în acelaşi timp pe conturile de pe reţelele sociale ale cîntăreţei. Aici, Inna este cumva globalizată, dă dovadă de un fel de inevitabilă imprecizie geografică, e în acelaşi timp de peste tot şi de niciunde. Sau, altfel zis, e de-a noastră fără să fie de-a noastră. Şi, bineînţeles, publicul de Web 2.0 nu e numai românesc. Cei 500.000 de abonaţi la @inna_ro – contul ei de Twitter – sînt probabil recordul în materie de conturi deţinute de români, deoarece clasamentele autohtone îl situează în prima poziţie pe Andi Moisescu, cu numai (sic!) 145.000. Pe Facebook, cîntăreaţa are cea mai populară pagină românească, cu 8,45 milioane de fani, de vreo două ori mai mult decît acoperirea totală a reţelei în România. Iar ingredientul principal al prezenţei pe cele două reţele vine dintr-un alt spaţiu social – Instagram. E vorba de aplicaţia foto de mobil, care trimite poze pe celelalte reţele. Şi pe care, mai ales, Inna o foloseşte ea însăşi, adesea cu rezultate amuzante.

Pînă aici, e destul de clar că Inna nu are o imagine de călugăriţă, dar în business-ul ei nici nu ai cum să trăieşti cu aşa ceva. Tabloidele şi emisiunile de cancanuri autohtone caută şi ele, natural, diferite lucruri prin viaţa de zi cu zi a cîntăreţei, dar, adesea, găsesc doar: „Incendiar! Inna într-o ţinută foarte sexy la concertul cutare." Adică, într-un fel sau altul, fac trimitere la muzică, fiindcă, spre deosebire de creaţiile premiate ale lui Botezatu sau succesele de politică externă ale Elenei Băsescu, aceasta există.

Desigur, pentru asta e nevoie de muncă propriu-zisă. Biografia Innei conţine, din acest punct de vedere, un detaliu interesant, referitor la cel puţin trei starturi ratate. Cu cîţiva ani înainte de „Hot", aceasta încerca un duo cu fiica profesorului de canto cu care studiase, dar fără succes. Participa la preselecţiile ASIA, dar nu era aleasă, pentru ca mai apoi să îşi ia numele de scenă de Alessandra. Piesele soft rock cu care încerca să cîştige etapa locală de la Eurovision nu funcţionau nici ele. Printre altele, în lipsa succesului, Inna ajungea, în acei ani, să vîndă papuci în piaţă.

Succesul pe care l-a avut ulterior arată că şi pentru a te impune într-un gen minor, îţi trebuie o cantitate importantă de ambiţie şi putere de muncă. Rebranduită în chip de Inna şi cu un repertoriu de dance, cîntăreaţa a ajuns mai apoi, destul de repede, la notorietate globală.

Desigur, aşa ceva nu are legătură cu gusturile sofisticate. În luna martie a acestui an, Inna a făcut însă o mutare surprinzătoare, colaborînd cu basarabenii de la Carla's Dream pentru un single – al cărui nume înseamnă ceva nu chiar pentru copii în argoul românilor din Chişinău –, „P.O.H.U.I." Nu mai e vorba de dance, ci de rock alternativ, iar cîntăreaţa face bine ce are de făcut, nu doar pe bandă, ci şi într-un clip romantic şi mult mai plin de idei decît standardizatele clipuri dance cu care ajunsese la faimă.

Probabil, Inna nu îşi doreşte să rămînă în istoria muzicii, fiindcă la ceea ce a produs pînă acum, are puţine şanse să realizeze aşa ceva. În bestiarul celor mai vizibile personaje de pe scena noastră publică, ea este, totuşi, o prezenţă reconfortantă şi cu o identitate clară. Şi, pe de altă parte, cîntăreaţa nu are decît 27 de ani şi are tot timpul să ne mai ofere surprize plăcute, ceea ce n-ar supăra pe nimeni.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● TIMPUL.MD, 30 aprilie

În Republica Moldova, televiziunile care au difuzat, în formă necenzurată, piesele trupei Carla's Dreams riscă să fie sancţionate. Timpul.md relatează:

„«Şi iar-îi trist. Şi iar-îi *depresneac*... / Şi iară îi sfîrşit de lună şi tu stai pe *galeac* / Dar ţie ţi-e *P.O.*.U.I.*» sînt doar primele rînduri dintr-o piesă semnată de trupa muzicală Carla's Dreams, ai cărei membri încă nu şi-au dezvăluit identitatea. Totuşi, în pofida faptului că trupa foloseşte un limbaj rusificat şi «îmbogăţit» cu înjurături, controversata formaţie a reuşit să adune mai mult public în scuarul Teatrului de Operă şi Balet decît Orchestra Simfonică a Filarmonicii Naţionale. De cealaltă parte, însă, există oameni care nu agreează repertoriul formaţiei şi, mai mult, au depus sesizări la Consiliul Coordonator al Audiovizualului cu privire la conţinutul pieselor. Zilele trecute, pe adresa redacţiei au parvenit mai multe apeluri critice referitoare la repertoriul muzical al formaţiei Carla's Dreams. Deşi posturile Radio şi TV din Moldova au încetat să difuzeze versiunea necenzurată a celor mai populare piese ale trupei, la Agenţia de Stat pentru Protecţia Moralităţii (ASPM) au venit sesizări privind acelaşi subiect. (...) Conform şefei Direcţiei Monitorizare din cadrul CCA, Mariana Cersac, ASPM stabileşte dacă cuvîntul respectiv reprezintă o înjurătură sau este un cuvînt licenţios. După verdictul Agenţiei, CCA îl va examina şi, în caz de necesitate, postul de radio care a difuzat piesa necenzurată va fi sancţionat conform prevederilor Art. 6 din Codul Audiovizualului şi conform Deciziei 98 din 19 iulie 2012. Sancţionarea este graduală. Se începe cu o avertizare publică, după care urmează amenda minimă, medie, maximă iar, ulterior, se retrage dreptul de a difuza publicitate pentru o anumită perioadă de timp etc." (**M. M.**)

Adina POPESCU

portrete din mers

Doamna Mari de la nonstop

„Ce mai faceţi, doamnă Mari?" „Ce să fac? Ce am învăţat. Dacă nu mi-a plăcut şcoala!" Stă neclintită pe scăunaşul ei improvizat dintr-o navetă goală de bere şi fumează. „Iar s-au scumpit ţigările şi tot nu mă las. Atîta plăcere am!" Strada e aproape pustie, a trecut „valul de ora zece" – cum zice ea, în momentul în care parcă toţi locatarii de pe Calea Moşilor se revarsă dintr-odată din blocurile lor, ca să ia o gură de aer şi să mai cumpere una, alta. Acela e momentul cînd ziua se încheie cu adevărat şi începe noaptea de veghe a lui Mari, noaptea de nonstop. Se face coadă, iar ea nu mai prideşte să dea restul – şi, dacă n-are mărunt, să mai plaseze cîte o gumă –, să iasă din coşmelia de tablă, doi paşi pînă la frigidere, fiecare cu lăcăţelul lui, că doar n-o să le lase descuiate („Eu le-aş lăsa, dar pînă dimineaţă, mă trezesc cu ele goale!"), aşa că toată noaptea încuie şi descuie – pînă face băşici la degete – şi scotoceşte prin lada cu îngheţată, că „toată lumea are pretenţii şi e suciţi... Nu mai vrea cu ciocolată, vrea cu căpşune, că de ce nu mai e vafe, să văd de ne-o fi rămas vreuna pe la fund!" „N-are lumea bani, d-asta vrea vafe, că vafa e un leu!" Şi tot aşa, mai bine de o oră, pînă trece „valul", doamna Mari „e ocupată". După doişpe, mai vin doar petrecăreţii şi insomniacii, mai opreşte cîte un taxi, apoi, ore-n şir, nu mai trece nimeni pe stradă, aşa că n-are nici la ce se uita, prin geamlîcul ei. O apucă un pic somnul, dar nu doarme, că doar e „la datorie". Doar spre dimineaţă reuşeşte să aţipească, dar o trezeşte primul tramvai. Din cînd în cînd, îşi mai face treabă ca să-i alunge pe aurolaci, pe Fane, care bea spirt – „Hai, ia, valea de aici! Uite-acolo, la Mega, pe trepte, poţi să dormi acolo şi să nu te mai văd!" –, însă, cu timpul, a început să nu-i mai bage în seamă, sînt ca nişte muşte care roiesc în jurul buticului, atrase de lumină şi de alcoolul dinăuntru. „Mi-era frică, pe cuvîntul meu... dar m-am obişnuit! Iar ăştia ai voştri, de pe Moşilor, îs blînzi! Să-i fi văzut p-ăia unde lucram înainte, în Fundeni, ce răi erau!" Parcă vorbim de cîini vagabonzi. În curînd, o s-o văd pe doamna Mari ieşind din butic ca să-i dea lui Fane un os.

„Mi-era frică, pe cuvîntul meu... dar m-am obişnuit!"

Buticăreala de noapte e meserie de bărbat, „dar ce să-i faci, cînd n-ai alte posibilităţi?" Doamna Mari crede că o femeie ar trebui „să se respecte", nu ca ea, care ajunge acasă – pe undeva prin Afumaţi – dimineaţa la şapte, doarme pînă la doişpe, că mai mult nu poate, apoi se apucă să facă mîncare pentru toată familia, să dea cu mătura, să dea la găini, „că aşa-i la curte!" „Dar n-aş da curtea mea pe betoanele astea ale voastre!"

„Tu n-ai somn?" mă întreabă şi-şi mai aprinde o ţigară. „Cînd poţi, mai adă-mi nişte reviste din alea de-ale tale, chiar mai vechi să fie... Că-mi trece timpul mai uşor!" Mai demult, îi aduceam *Destine* şi *Povestea mea*, pe care le citea din scoarţă-n scoarţă, cînd nu făcea integrame. Cînd i-am spus că poveştile de acolo nu-s adevărate şi că le scriu unii ca mine, nu m-a crezut. „Cum să nu fie adevărate? Păi, uite, dau şi nume, Mihaela, Nelu... Sînt scrisorile oamenilor, e viaţa lor, trimisă la revistă!" „Dacă vă spun că am scris şi eu o tonă şi că le-am inventat!" Imediat mi-a părut rău că i-am stricat bucuria. Însă s-a gîndit puţin şi a zis: „Ei, şi dacă le-ai scris tu, ce? Tot trebe să fie ceva adevărat în ele, nu-i aşa? Că doar te-ai luat după realitate..." Şi a continuat să le citească la fel de pasionată, iar curînd, a uitat, probabil, de mica noastră discuţie. Uite-aşa s-a născut literatura! Noaptea tîrziu, pe o stradă pustie, cu doamna Mari de la butic şi nevoia ei de poveste.

Octavian COMAN

Boston, între optimism şi răzbunare

Vreo şapte fotografi şi cameramani înconjoară, ca nişte vulturi, o femeie îmbrăcată în negru, cu gluga trasă pe cap şi faţa acoperită de o eşarfă cu model piele de leopard.

Parcă pentru a smulge o bucată din ea, fiecare jurnalist încearcă în goană şi fulgerător să se apropie cît mai mult ca să-i surprindă chipul.

Femeia merge alert pe trotuar, cu trei genţi în mîini şi pe umăr. Se apropie de o maşină la care o aşteaptă un bărbat, şi el cu gluga trasă. Pentru că jurnaliştii stau între ea şi automobilul salvator, panicată, pentru o secundă, îi împinge pe fotografii din faţă. Din geanta de pe umărul său se aude un mieunat, pe care, prima dată, l-am crezut a fi un scîncet de bebeluş. M-am convins că nu-i aşa doar cînd am văzut pisica, prin plasa laterală a genţii.

Bărbatul o ajută pe doamna fără chip să-şi pună lucrurile în portbagaj, iar apoi, cu toată agitaţia păsărilor de pradă din jur, femeia reuşeşte să se urce în maşină. Automobilul pleacă imediat.

Nici unul dintre jurnalişti nu cred că ştia cine era femeia. Simplul motiv că a ieşit din casa din oraşul Cambridge (lipit de Boston) în care a locuit familia Ţarnaev a transformat-o imediat într-o ţintă. După cîteva verificări, presa descoperă că femeia ar fi fost Katherine Russell, soţia lui Tamerlan Ţarnaev, cel mai în vîrstă dintre cei doi fraţi acuzaţi a fi autorii atentatelor de la maratonul din Boston.

Totul se întîmpla la puţine ore după ce fratele mai mic, Djohar Ţarnaev, a fost prins, iar Tamerlan a murit în urma unei confruntări violente cu poliţia.

Casa în care au locuit cei doi, pentru o perioadă, alături de restul familiei, se află pe o stradă cu un aspect numai bun de pus în vederile cu zona Bostonului. Copaci înfloriţi, imobile cu aspect de vile de vacanţă, oameni care, dimineaţa, îşi plimbă liniştiţi cîinii.

Clădirea de la numărul 410 e cea mai neîngrijită de pe stradă. Are două etaje şi se află în fundul unei curţi înguste, în care mai există acces la o altă casă mai mică. Un geam de la ultimul etaj e spart, iar fereastra cu ramă albă atîrnă spre exterior, pe punctul de a cădea. Lîngă uşa de intrare în clădire sînt trei cutii poştale ruginite şi cu vopseaua uscată, jumulită. Două au lipite bileţele cu numele locatarilor, una nu. De asemenea, două biciclete stau aruncate într-un colţ din curte, dîndu-mi impresia că proprietarii ar fi cuprinşi de o mare silă. Pentru a intra în curtea fără poartă, trebuie să treci pe sub o boltă acoperită de o plantă căţărătoare care încă nu a înfrunzit. În combinaţie cu maroul posomorît al clădirii, atmosfera locului devine apăsătoare.

Pe drum se văd urme de cioburi, probabil de la un geam de vehicul spart. La cîţiva metri mai încolo, sub roata unei maşini stă captivă o bucată de bandă galbenă, utilizată de poliţie pentru a încojura zonele în care accesul publicului este restricţionat.

Matthew Stuber este un tînăr om de afaceri, care locuieşte din anul 2009 în casa din aceeaşi curte cu imobilul în care se află apartamentul familei Ţarnaev. Îşi aminteşte că spaţiul de la etajul al doilea era aglomerat la început, de prezenţa a destui oameni a căror relaţie nu o ştie. I-a întîlnit de cîteva ori pe cei doi fraţi, care, de la o vreme, nu prea mai treceau pe acolo. Pe Tamerlan îl descrie, într-un cuvînt, ca fiind „filfizon". Cu haine ţipătoare, folosea bolta de la intrarea din curte pentru a face tracţiuni la bară în văzul lumii – spune vecinul. Pe Djohar şi-l aminteşte ca fiind un adolescent timid. Nu poate spune, însă, că i-a cunoscut bine, ceea ce – ţine să precizeze – e normal într-un oraş format dintr-o amestecătură de studenţi, imigranţi şi localnici.

La cîteva case mai încolo, îl întîlnesc pe Carlos. Trăieşte aici de 35 de ani, dar mărturiseşte că nu-şi cunoaşte vecinii. Peste noapte a dormit în hotel, căci strada era închisă seara de poliţiştii încă aflaţi în urmărirea lui Djohar. Admite că e ciudat pentru el să afle ce fel de oameni a avut în preajmă.

Pe Tamerlan îl descrie, într-un cuvînt, ca fiind „filfizon".

Zona în care a fost arestat Djohar Ţarnaev, ascuns într-o barcă din curtea unei case din oraşul Watertown (tot de la periferia Bostonului), a rămas închisă curioşilor şi presei, pentru mai multe zile. După captu-

rarea suspectului, maşini de poliţie blocau aleile. Locul era puternic luminat cu ajutorul unor reflectoare mobile, iar prin faţa casei se întrezăreau siluetele unor agenţi îmbrăcaţi în costume albe, ca ale cercetătorilor care intră în laboratoare cu viruşi. Cam atît vedeam eu, de la o distanţă de vreo 500 de metri.

Mult mai aproape de toată nebunia a fost însă un alt român, Dumitru Ciuc. Din anul 1989 acesta trăieşte împreună cu soţia şi copiii pe strada Franklin din Watertown. Cartierul e frumos, compus din case prietenoase, cu gazon verde crud în faţă, ca-n filmele americane. După ce toată ziua de vineri, 19 aprilie, poliţiştii s-au învîrtit prin zonă, iar oamenilor li s-a spus să nu iasă din locuinţe, spre seară, recomandarea a fost ridicată. Pe la ora 18, Dumitru Ciuc a auzit o bătaie în uşă. Un ofiţer de poliţie i-a strigat: „Evacuaţi casa imediat!" Cînd a ajuns în stradă, a observat că toată zona era înţesată cu membri ai forţelor antitero şi agenţi. Împreună cu soţia, a fost dus repede de poliţişti la vreo 300 de metri mai încolo, în spatele unei alte vile. În acel moment, au început să se audă împuşcăturile. „Ca-n zona de război" – povesteşte românul. Au stat la adăpost aproximativ trei ore, fără să ştie ce se întîmplă, după care li s-a permis să se întoarcă în locuinţă.

Două dormitoare de la etaj au fost ocupate, probabil, de forţele speciale. „Geamurile au fost scoase şi puse în mijlocul casei. Maşina mi-a fost acoperită cu o prelată" – îşi aminteşte Dumitru Ciuc. Urmele de gloanţe sînt multe. „Am pe peretele din spate şapte. În grătarul electric am unul. În copacul din spatele grădinii sînt vreo opt. Bineînţeles, şi prin gard."

Familia Ciuc a avut ghinionul să locuiască la vreo 30 de metri de aria în care Djohar Ţarnaev a fost prins, ascuns în barca din grădina unui vecin. Casa lor este a doua în şir de la cea în care s-a petrecut ultima confruntare între suspect şi forţele de ordine. De la etajul locuinţei sale, Dumitru Ciuc spune că se vede clar şi barca în care se refugiase Djohar.

Nu am putut să merg să văd casa familiei Ciuc pentru că accesul în zonă nu era permis decît rezidenţilor.

Îl întreb, în final, dacă are de gînd să se mute, din cauza celor întîmplate. Răspunsul e clar: „Nu." Românul completează, într-un ton optimist, de american: „Totul va fi în regulă. Viaţa merge înainte."

Imediat după cele două explozii din timpul maratonului din Boston, centrul oraşului a fost izolat. Un ultim bilanţ arăta că trei oameni şi-au pierdut viaţa şi alte 250 de persoane au avut de suferit în urma deflagraţiilor.

Toate drumurile adiacente străzii Boylston, unde au fost puse bombele, erau închise cu bariere şi păzite de militari din garda naţională şi de poliţişti. Vehicule militare Humvee şi altele ale trupelor speciale stăteau parcate în intersecţii. Într-un oraş relaxat ca Bostonul, era tare ciudat să auzi, din loc în loc, răzbătînd lătratul agresiv al cîinilor. Cîini de la unităţile K9 ale poliţiei.

La nici o zi după explozii, cu toate că semnele tragediei erau evidente în centrul Bostonului şi oraşul era asaltat de jurnalişti, autobuzele speciale pentru tururi turistice funcţionau şi aveau destui pasageri. Terasele cafenelelor şi ale restaurantelor nu duceau nici ele lipsă de clienţi.

Într-un capăt al străzii Boylston, de la care începea blocajul pentru aria din jurul exploziilor, americanii au improvizat un memorial. Pe gardul care bloca strada, dar şi pe asfalt, oamenii au adus steaguri, buchete de flori, cîte trei lumînări, baloane inscripţionate cu „Însănătoşire grabnică" sau mesaje pe hîrtii: „Boston, te iubesc", „Bostonul va învinge".

Cu tot optimismul public afişat, momentul atentatelor a fost unul marcant pentru cei care s-au aflat în preajmă. Juliette Fontaine, belgiancă, profesoară în Boston, era printre „spectatori", la doar cîţiva metri de explozia petrecută în apropiere de linia de sosire. „Am văzut oameni fugind speriaţi, plîngînd. Şi eu am luat-o la fugă, căci nu ştiam ce s-a întîmplat. (...) A fost îngrozitor. Sînt încă puţin speriată."

Tot în zona deflagraţiilor s-a întîmplat să se afle domnul Kelly. Era de serviciu ca portar la un hotel din centrul oraşului. Cu vorbe puţine şi reţinute, fără nici o urmă de zîmbet, acest american de rînd nu împărtăşeşte abordarea pozitivă a unora dintre concetăţenii săi. „M-am săturat. Sînt sătul să mă simt în primejdie."

Această tensiune acumulată şi mîndria şifonată i-au făcut, probabil, pe unii locuitori ai Bostonului şi ai comunităţilor din jur să iasă în stradă, să chiuie, să ţopăie, să arate pumnul la camerele de televiziune şi, din loc în loc, să se bucure penibil, ca la victoria într-un meci de fotbal, în momentul în care Djohar Ţarnaev a fost prins de poliţie.

***Octavian Coman** este jurnalist.*

STUDIILE ARATĂ CĂ PĂREREA SIMPLĂ S-A GENERALIZAT ÎN BUCLĂ

■ Studiile arată că oamenii „dezvoltă“ sentimente reale faţă de roboţi, pe care ajung să-i considere companioni. Mai ales pe cîmpul de luptă, unde soldaţii se ataşează foarte mult de roboţii cu care colaborează. Condiţia este ca roboţii să aibă trăsături cît mai umane, dar nu *foarte* umane. (**M. C.**)

■ Dacă vreţi să aflaţi cît aţi zice peşte cum funcţionează Centrul Naţional al Cinematografiei, fără analize şi comentarii suplimentare, vă recomand să citiţi interviul realizat de Florentina Ciuvercă pentru filmreporter.ro cu Ioan Cărmăzan, membru în consiliul de administraţie al CNC. Cîteva idei principale: „Nu îmi cereţi mie părerea, că nu mă pricep. Deci nu mă pricep şi nu vreau să intru în nici o dispută“, „Eu votez ce vreau eu, cînd vreau eu [la sesiunile de finanţări pentru tîrguri, festivaluri de film etc., *n.m.f*“, „Eu sînt o persoană subiectivă şi votez efectiv după buna subiectivitate. Am dreptul ăsta, după atîţia ani de cinema. Şi cu asta, basta“, „Nu ştiu, habar n-am“. (**L. V.**)

■ Cu o zi înainte de a i se decerna Premiul Cervantes, cel mai important premiu spaniol de literatură, scriitorul José Manuel Caballero Bonald a fost primit de regele Juan Carlos, vizibil afectat în ultima vreme nu doar de antipatia supuşilor săi, dar şi de cîteva intervenţii chirurgicale. Regele, mai transparent ca niciodată, l-a întîmpinat pe celebrul scriitor născut în 1926, şi el în convalescenţă, cu vorbele „¡Está Usted mejor que yo!“ („Arătaţi mai bine ca mine“). Vorbele au făcut înconjurul Internetului ca o mostră de cochetărie senilă, deşi era o simplă glumiţă de *bienvenido*... Spaniolii sînt ca românii: cînd încep să deteste pe cineva, nu se mai pot opri. (**S. S.**)

■ Constat, şi eu, că prepoziţia „pe“ s-a generalizat într-un mod tragicomic: la B1 TV, o tînără şi entuziastă reporteriţă sporovăia despre o acţiune care a avut loc „pe Centrul Vechi“ (al Bucureştiului). Ca să afli exact despre ce era

Cu ochii-n 3,14

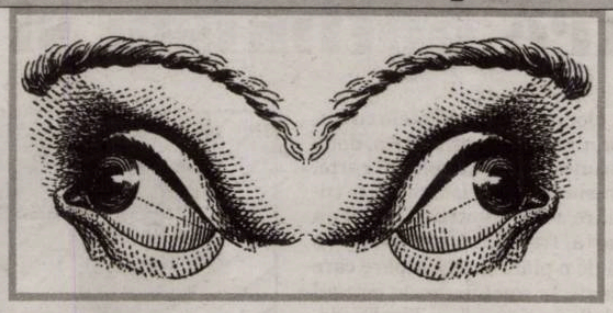

vorba, ea a încheiat cu „Ceva de genu'...“ (**I. P.**)

■ Din seria „Aflate de la prieteni“: dacă suni la penitenciar şi eşti pus pe linia de aşteptare, poţi asculta, în buclă, „Ob-La-Di, Ob-La-Da“. (**P. M.**)

AM EVOLUAT FERICIT (MÎNCĂRIMILE SÎNT DE PREFERAT REVOLUŢIILOR DESENATE PE AMBALAJ)

■ Am văzut prin Bucureşti şi prin comunele învecinate o groază de pomi daţi proaspăt cu var. Mi se pare o veste bună. Adică am evoluat întrucîtva faţă de faza în care românu' îi spunea agentului sanitar (în parodia lui Topîrceanu, desigur): „Ce-ai cu noi, mă? Pentru ce să dăm cu var?“ (**M. V.**)

■ Nu numai că a ajuns să se facă reclamă la postul Paştelui („Vino să te delectezi cu produsele de post“), dar au apărut şi reclame pentru „Meniu pentru un Paşte vegetarian“. Probabil că urarea „Paşte fericit“ a fost luată *ad litteram*. (**S. G.**)

■ Doi neurologi pe nume Liang Han şi Xinzhong Dong au identificat neuronii ale căror terminaţii în piele conţin o proteină-receptor unică, numită aşa: MrgprA3. Ei bine, această MrgprA3 este de vină pentru mîncărimile resimţite pe corp. Care mîncărimi de piele au fost definite pentru prima dată de fizicianul Samuel Hafenreffer. Era în anul 1660. (**M. C.**)

■ Victor Ponta a spus că modificările Constituţiei nu vor fi radicale, ci mai degrabă „un reglaj fin“. Evoluţiile fine sînt într-adevăr de preferat revoluţiilor brutale. Cu condiţia ca „reglajul fin“ să nu fie ca la Farfuridi, „Ori să se revizuiască, primesc! Dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, şi anume în punctele... esenţiale.“ O dilemă din care nu putem ieşi. (**A. M.**)

■ Vă plac iaurturile cu fructe? Atunci aflaţi că fructele se găsesc mai degrabă desenate pe ambalaj decît în iaurt. În unele cazuri, proporţia poate fi de două căpşuni la un kilogram de iaurt. Dacă însă pe etichetă e marcat clar „cu fructe“, atunci puteţi spera la mai mult: adică la 6% pulpă de fructe. (**M. M.**)

CINEVA S-A FĂCUT CĂ NU AUDE RĂCNETUL BUZĂULUI

■ Într-o seară, făcînd un zapping, la un post de televiziune am văzut un domn, de care nu auzisem în viaţa mea, ce-şi bălăcărea fosta soţie (sau, mă rog, viitoarea fostă, căci abia se separaseră), dar mai ales pe o prietenă a soţiei care îi fusese, se pare, şi lui confidentă. La un post concurent, fosta soţie – habar n-am cine era – îl acuza pe domnul de mai devreme c-o înşelase, şi mai era invitată şi acea prietenă sau confidentă care îi bălăcărea de fapt pe toţi, chiar şi pe Silviu Prigoană, care nu ştiu ce legătură avea cu această poveste. Am închis televizorul cu senzaţia că cineva mă teleportase forţat în sufrageria unor străini cu care categoric nu voiam să am de-a face. (**A. P.**)

■ O duc pe mama la gară. Îşi luase cu ea o *Dilemă*, pe care a scos-o la un moment dat din geantă şi a început s-o citească. Domnul cărunt de lîngă ea n-a stat prea mult pe gînduri şi a început să vocifereze: „Dumneata numai revista asta puteai s-o iei?“ Mama l-a rugat să-şi vadă de treabă, fiecare citeşte ce vrea. Omul nu s-a dat bătut, a ţinut-o gaiamaţu. „Ştiţi că Sever Voinescu scrie acolo?“ I-a răspuns extrem de politicos: „Nu numai el.“ Sfîrşitul acestei conversaţii mi s-a părut apoteotic: vecinul i-a mărturisit că a divorţat de soţie după 20 de ani de mariaj din motive politice. Mama s-a făcut că nu aude şi a citit mai departe. (**A. M. S.**)

■ Alte nume de firme din Buzău (vezi numărul trecut): La Nelu Şi Elvis SRL, Meşter Manole SRL, Lucyfer & Juniorii SRL, Precident SRL, Fraţii Comercial SRL, La Birou SRL, Sunet Şi Lumini Negoiţă SNC, Plus Minus SRL, Dealul Zorilor SRL, Trei Izolaţii SRL, Băuturi Alese SRL, Perfect Replica SRL, Şase & Cinci SRL, Registrul Mioriţa SA, Util Marinescu SRL, Insert Name Here SRL, Proxima Mundi SRL, Vulcanii Noroioşi SRL, Rekinul Alb SRL, Poliglot SRL, Drumul Învingătorilor SRL, Briliant Etern SRL, Dan Tineri Fericiţi SRL, General Membrane SRL, Fel De Fel SRL, Răcnetul Buzăului SRL, Doctor Bun TG SRL, Profu De Curăţenie SRL, Eternam Cimitire SRL, Venituri Suplimentare SRL, Micul Peisagist Oly SRL, Galant Perpetuum SRL, Rock La Felinare SRL, Pictură Bisericească SRL, Naşu Pungaşu SRL, Suhurlui Eolian SRL, Terra Utopica SRL, Auto Ştrengarii SRL, Pinguinu Congelat SRL, Optica Vino Să Vezi SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

International Wine Contest Bucharest 2013
May 23-26 National Library of ROMANIA
ONVPV ADAR OIV ASER wine consulting
Eveniment susţinut de DILEMA VECHE

DILEMATIX
Povești la obiect
supliment pentru copii editat de Dilema veche

Într-o dimineaţă, laptopul meu a făcut o criză de nervi şi a refuzat să-mi mai arate altceva în afară de un ecran negru şi îmbufnat. Degeaba mi-am tot cerut scuze, deşi nu-i greşisem cu nimic, în afară de faptul că vărsasem pe el, din greşeală, nişte ceai. Nu avea de gînd să mai vorbească cu mine şi pace. Din nefericire, toate textele voastre erau în hardul lui. Nu ştiam ce să fac – că doar nu poţi scoate cu forţa din creierul cuiva ce ai tu nevoie! Mi-am amintit că salvasem textele pe un memory stick. Stick-ul mi-a cerut nu ştiu ce parolă. O uitasem. „Atunci nu-ţi dau nici un text... Tu nu faci parte din gaşca noastră! Dacă eşti un impostor?“

Ce se întîmplă cu toate obiectele astea de au luat-o razna dintr-odată? Veţi afla mai multe dacă veţi citi poveştile „la obiect“ din acest număr al suplimentului.

Aventurile lui Brelock Holmes

De cînd cu arestarea Gumei de Şters care a ucis cu sînge rece butonul Delete, Brelock n-a mai ieşit din noptieră nici pentru cursurile de yoga. L-a adus pe bietul Vatson la disperare. Nu era zi în care să nu-şi fi smuls fire de vată din capul lui de beţişor de urechi. Nici Brelock nu arăta mai bine.

Pe la 8 şi jumătate, acul de cravată a adus corespondenţa.

– Factură, factură, pliant, asigurare... E, uite ceva interesant, Vatson! a zis Brelock, pentru prima dată în ultimele cinci zile. Se pare că s-a întîmplat ceva ciudat în sufragerie, chiar lîngă şemineu. Cred că doamna R. ne va da mai multe detalii.

– De unde ştii că e vorba despre doamna R.? întrebă Vatson, în timp ce se pregătea să fie surprins de logica deducţie a prietenului său.

– Vai, vai, Vatson! Îmi închipui eu sau trebuie să faci o vizită iminentă la oftalmolog? Vezi tu, aceasta este o hîrtie foarte subţire şi orice urmă lăsată pe ea este vizibilă. Aici, în colţ, se observă că a fost semnată, dar cînd a fost pusă în plic, s-a şters. Mai departe, dacă ţii foaia în poziţia aceasta, se vede clar R.-ul despre care ţi-am vorbit. Cît despre scris, sînt absolut sigur că este al unei femei – îşi încheie acesta demonstraţia.

Spusele lui Brelock s-au dovedit a fi adevărate, căci în puţin timp, la uşa noptierei a bătut o doamnă cu pălărie roşie.

– Bună ziua, domnule Brelock! salută ea politicos, în timp ce Vatson o ajuta să-şi scoată haina. Nu vreau să vă răpesc mult timp, aşa că voi trece direct la subiect. S-a întîmplat ceva oribil! Oribil, vă spun! s-a plîns aceasta.

– Doamnă, vă rog să vă calmaţi! Vatson, fă-i doamnei un ceai de tei, te rog!

După ce a luat o gură din ceaiul făcut de Vatson, papiota de aţă roşie a început să povestească nenorocirea care avusese un asemenea efect asupra sa:

– Ştiţi, domnule, noi sîntem foarte liniştite. Nu ne-am amestecat niciodată în vreo problemă, iar de dimineaţă, cînd Acul ne-a acuzat că am furat planurile rochiei, am simţit cum ni se înmoaie cartonul.

– „Noi“?

– Da. Eu şi prietena mea, Verde. Să continui. Planurile erau pentru rochia fetei. Bătrîna le lăsa întotdeauna în coşul cu material. Aşa au stat acolo săptămîni, dar dimineaţă nu mai erau. Eu şi Verde dormim, de obicei, în cutia cu papiote, dar aseară am fost în vizită la Bumbac şi, cum se înserase, ne-a propus să petrecem noaptea la ea. Am dormit buştean amîndouă. Sînt sigură că Verde nu are nici o legătură cu furtul. Am încredere în ea.

– Aţi văzut vreodată planurile? încercă Brelock să obţină mai multe informaţii.

– Da, a răspuns prompt. Le-am văzut o dată sau de două ori. Erau pentru o rochie albastră de vară. Îmi amintesc că se încheia cu fermoar la spate şi avea o fundă mare la capătul acestuia. Bumbac mi-a zis că bunica voia să o facă din pînză de in şi că avea de gînd să cumpere materialul de la magazinul din colţ, a spus aceasta şi apoi s-a oprit pentru a lua o gură mare de aer.

– Factură, factură, pliant, asigurare...
E, uite ceva interesant, Vatson!

– Aţi observat ceva ciudat în ultimele zile? Suspectaţi pe cineva?

Pe faţa lui Brelock lucea interesul pentru acest caz.

– Nimic ieşit din comun, iar de suspectat nici vorbă. Sîntem puţini şi ne înţelegem foarte bine. Asta e ceea ce mă frămîntă: cine ar fi în stare să facă aşa ceva?

– Cred că îmi este de ajuns ca să îmi încep investigaţia. Doamnă, vă mulţumesc pentru detalii şi vă informez că există posibilitatea să vă facem o vizită în scurt timp. Ei, Vatson, ce părere ai? spuse Brelock, după ce femeia ieşi din noptieră.

– Este cu adevărat straniu. Nu reuşesc să-mi imaginez nici o pistă de urmat, a zis acesta dezamăgit.

– Eu, în schimb, am una numai bună. Gîndeşte-te, nimeni nu se comportă ieşit din comun, dar asta se întîmplă numai în perimetrul pe care îl frecventează doamna. Din cîte îmi amintesc, cutia cu papiote şi cuşul cu materiale sînt lîngă piciorul canapelei. Ai văzut vreodată ce este pe poliţa şemineului?

– Nu, dar acum, că aduci asta în discuţie, cred că am zărit, cînd am poftit-o pe doamna înăuntru, o panglică ce coboară de pe poliţă pe covor.

– Bravo, Vatson! Eşti un partener incredibil. Nu credeam că ai observat. Deci, este foarte probabil ca hoţul să fi coborît pe acea panglică. Apoi, ce să fi făcut? A văzut planurile, le-a înşfăcat şi a fugit pe unde a venit. Sau poate nu. Asta vom afla în scurta vizită pe care i-o vom face doamnei Roşu şi prietenei sale. Apropo, Vatson, ţine minte că rochiile se închid şi cu nasturi.

Înainte de a ajunge la cutia cu papiote, Brelock s-a învîrtit minute bune pe lîngă panglică. Vatson şi-a bătut capul cu trabucul, în timp ce fumul îi înnegrea vata. După zece minute, doamna Roşu îi invită la o cafea în apartamentul ei din cutie.

– Domnule, spuneţi-mi că aţi reuşit să aflaţi ceva. Nu mai suport! Toţi vecinii fug de mine, cînd trec, se întorc şi încep să vorbească mai încet. Ştiu că vorbesc despre mine, se plînse ea.

– Vă rog să staţi liniştită. Totul se va termina curînd şi, dacă tot am ajuns aici, vă invit diseară la un ceai. Poate o să vă aduc nişte veşti bune.

– Să dea Marea Maşină de Cusut să fie aşa! V-aş rămîne datoare pînă la ultimul fir!

Spre seară, Brelock a ieşit din noptieră, lăsîndu-l pe amicul său la o cafea cu sticla de spirt. În scurt timp, a apărut doamna Roşu, de data aceasta mai neliniştită ca după-amiază.

– Calmaţi-vă, Brelock sigur are o soluţie şi, dacă nu mă înşel, ne-o va prezenta foarte curînd.

Se pare că intuiţia sa avea nevoie de o mărire de salariu. Brelock s-a întors după cîteva minute.

– Mă bucur că aţi ajuns înaintea mea. Vi-l prezint pe Adrian, nasturele cu două găuri şi sursa problemelor dumneavoastră.

Nasturele se rostogoli pînă la deschizătura de la uşă şi apoi încercă să se strecoare prin ea. Noroc cu Vatson, că altfel... Acesta se împiedică de firul papiotei şi alunecă pe lîngă nasture, chiar în momentul evadării sale.

– Bravo, Vatson! Văd că ţi-au făcut bine exerciţiile de zumba. Ţi-au dat o lecţie pe cinste. Cred că ar trebui să le urmaţi şi dumneavoastră, zise el, uitîndu-se la Roşu.

Papiota se uita mirată cînd la Brelock, cînd la Vatson, cînd la nasture. Avea o privire mai distributivă decît mintea lui Napoleon.

– Să trecem la ale noastre. Nu cred că aţi venit aici doar pentru ceai sau lecţiile de fitness ale prietenului meu. Cum v-am spus, el este cel pe care îl căutaţi şi, dacă îmi permiteţi, vă voi povesti cum a fost rezolvată problema. De cînd ne-aţi vizitat prima dată, mi-am dat seama că nici una dintre persoanele cu care vă întîlniţi zilnic nu este implicată – continuă acesta, fără să aştepte un răspuns. Mai putea fi Acul, dar să fim serioşi... Bunica oricum l-ar fi folosit, n-avea cu ce altceva să coasă. Cînd aţi spus că rochia se încheia cu fermoar, mi-am imaginat că ar putea fi un nasture. Multe rochii se încheie şi cu nasturi. Apoi, cînd am văzut panglica, mi s-au confirmat bănuielile, fiindcă erau urme de la găurile acestuia. Puteau fi două, dar la fel de bine şi patru. Logic era că nu avea cum să coboare doar cu jumătate de corp pe panglică. Aşa că mi-am căutat obiectul. Cred că ştiţi că bunica a folosit toţi nasturii cu două găuri pentru fular. El a mai rămas, şi iată-l! Am dreptate, domnule?

Nasturele a preferat să înghită în sec şi să urmeze poliţiştii pînă la închisoarea din penarul cu Scooby-Doo al fetei. De planuri nu s-a mai auzit nimic, pînă cînd au apărut misterios, pe masă, într-o zi înnorată de aprilie.

Alexandra DINCĂ, *clasa a VIII-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti*

Mara ne spune o poveste pe care a aflat-o, la rîndul ei, de la o pată de acuarelă din penar. Este vorba despre un creion care ştia atît de multe şi se credea atît de deosebit, încît a devenit un criminal. Tot creioane, de data aceasta unele cu intenţii bune, sînt personajele din povestea Ilincăi. Ele transformă o lume în alb şi negru într-una plină de culoare.

Creionul cu deosebite calităţi comunicative

Hei, voi de-acolo! Mă auziţi? Ştiam eu că nimeni nu mă bagă în seamă; pînă la urmă, sînt o simplă pată de acuarelă din penar. Dar dacă aţi şti cîte pot să vă spun... Ştiu o grămadă de poveşti. Sînt sigură că voi nu ştiţi povestea „Stiloului cu peniţa îndoită“ sau pe cea a „Cariocii verzi cu buline albastre“, dar cea mai sigură sînt de faptul că nu aţi auzit-o pe cea mai uimitoare: povestea „Creionului cu deosebite calităţi comunicative“. Cred că pe asta aţi vrea să o auziţi. Da, pe asta am să v-o spun! Aşa că fiţi atenţi, o voi spune doar o dată!

A fost odată ca niciodată – că doar aşa încep toate basmele –, a fost odată un creion. Şi acel creion a învăţat foarte multe cuvinte, încă din prima lui zi de viaţă. Ei bine, era ambiţios, voia să ştie tot ce scria fetiţa care îl cumpărase. Iar acea fetiţă scria o grămadă de compuneri. Era cea mai bună din clasa ei, iar în fiecare zi îşi aducea creionul norocos la şcoală. Nu era cu nimic mai special decît creioanele celorlalţi copii, toate arătau la fel. Dar acea fetiţă credea că îi aduce noroc, aşa că îl purta peste tot cu ea. Ce nu şi-a dat seama fetiţa era că, într-o oră de muzică, făcuse, din greşeală, schimb de creioane cu unul dintre colegi.

Aşa s-a plimbat acel creion prin penarele mai multor colegi şi a învăţat din ce în ce mai multe de la fiecare nouă rechizită pe care a întîlnit-o. Aşa a învăţat creionul nostru matematica – de la un raportor rupt, muzica – de la un stilou cu o peniţă îndoită, desenul – de la nişte creioane cerate, răspîndite pe un bloc pictat, biologia – de la o copiuţă uitată în ghiozdanul unui băieţel. Dar cel mai mult a învăţat de la un pix vechi, moştenit din generaţie în generaţie într-o familie. A învăţat de la el lecţii de viaţă şi a ascultat aventuri nemaiascultate. Creionul nostru ajunsese cum nu mai fusese nici un alt creion pînă atunci, ştia mai multe decît ştia un profesor universitar.

Într-o zi, însă, creionul a realizat că ştia atît de multe, dar făcuse atît de puţine. Se gîndea ce să facă: dacă ar fi compus o piesă muzicală, nu ar fi fost cu nimic mai special decît celelalte creioane care compuseseră piese înainte. Dacă ar fi scris o carte, nu ar fi fost cu nimic mai special decît celelalte creioane care mai scriseseră cărţi înainte. Dacă ar fi desenat un portret, nu ar fi fost cu nimic mai special decît celelalte creioane care mai desenaseră portrete înainte. Deodată, i-a venit o idee. Urma să fie un geniu, un geniu cum nu mai fusese nici un alt creion pînă atunci.

S-a apucat de munca lui, cu multă răbdare. Zilele treceau, plănuind totul, iar într-o zi s-a trezit într-un nou penar, exact aşa cum anticipase. Alături de el mai erau o ascuţitoare, o foarfecă, o gumă, un stilou, o riglă, un creion colorat şi un compas. Cu toţii se bucurau de noul cămin şi li se părea primitor şi sigur.

Totul s-a schimbat în ziua în care ascuţitoarea a fost găsită înjunghiată cu un creion. Lamele îi erau tocite şi carcasa aproape că i se spărsese. Celelalte rechizite din penar au anchetat ce se întîmplase şi au observat că, de fapt, creionul nu era un creion, ci o piatră lungă, cioplită sub forma unui creion. Punînd totul cap la cap, s-a ajuns la concluzia că, la contactul cu piatra, ascuţitoarea se spărsese. A doua zi a dispărut de-acolo, fiind aruncată la gunoi. Lucrurile se mai liniştiseră. Ustensilele reuşeau să se odihnească şi să se simtă iarăşi în siguranţă.

Într-o dimineaţă, însă, rigla nu se mai trezea. Au încercat cu toţii să o strige, dar fără efect. Cînd creionul a zguduit-o puţin, surata lor s-a dezmembrat în faţa lor. Toată lumea era şocată. Tocmai prietena lor avusese o soartă atît de tragică? A dispărut şi ea din penar, curînd după incident. Rechizitele se trezeau zilnic speriate. Mereu verificau dacă se mai întîmplase cîte ceva.

Ceea ce nu au anticipat a fost moartea gumei. Cu toatele au participat o dată la o oră de curs, iar cînd s-au întors în penar, au găsit guma tăiată în mii de bucăţi. Cu toţii şi-au imaginat că vina era a foarfecii, singura de faţă, aşa că au exilat-o. Bănuind că tot ea comisese şi celelalte crime, pacea s-a aşternut iarăşi asupra penarului.

Nimeni nu ştia însă ce se întîmplase cu creionul colorat. După incidentul cu guma, au găsit doar un vîrf roz rupt, aşa că rechizitele rămase au bănuit că fratele lor fusese mutat într-un alt penar.

Aşa au rămas în noul penar doar compasul, creionul nostru şi stiloul. De curînd, fusese mutat alături de ei şi un pic. Creionul avea încredere în el, aşa că, într-o zi, i-a dezvăluit planul său:

– Bănuiesc că ai auzit ce s-a întîmplat în ultimul timp pe-aici, nu? S-au întîmplat multe incidente stranii. Şi ştii cine e responsabil? Eu. De ce ar face un creion aşa ceva? Ca să se răzbune. Pe ce? Păi: guma mi-a şters într-o zi urmele, foarfeca mi-a tăiat conturul, rigla mă tot zgîria, ascuţitoarea mă rănea, creionul colorat prea se lăuda şi, în final, tot ele erau cele mai alintate. M-am săturat. Următoarea mea victimă va fi stiloul. Şi cu el am o istorie lungă şi neplăcută, dar nu îţi voi povesti. Crima are loc în seara asta. Stiloul va fi aruncat în gunoi. Vrei să mi te-alături?

Picul a răspuns afirmativ, dar ceea ce nu ştia creionul era că picul era îndrăgostit de stilou. Şi, de asemenea, creionul nu ştia că picul îi purta pică, dintr-o zi în care copilul a crezut că şi creionul poate fi şters cu picul, şi i-a pătat vîrful. În fine, momentul crimei sosise, stiloul era pe marginea mesei, iar creionul era pregătit să îl împingă, cînd...

Creionul simţea căderea. Vedea capacul picului care îl trădase, aruncîndu-l în gunoi. Ştia că avea să moară. La impactul cu coşul, creionul s-a sfărîmat în sute de bucăţi. Totul luase sfîrşit. Picul şi stiloul puteau, în sfîrşit, să îşi trăiască povestea de dragoste iar compasul a scăpat nevătămat.

Şi-aşa au trăit fericite toate rechizitele, pînă la adînci bătrîneţi, iar povestea creionului cu deosebite calităţi comunicative a fost spusă din rechizită în rechizită, aşa cum am aflat-o şi eu, şi acum şi voi...

Mara PETCANA, *clasa a VIII-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Adevăraţii pictori ai lumii

Ştiţi de ce pozele vechi erau alb-negru? Fiindcă lumea în şine era în alb şi negru. Un dictator – cunoscut drept Schlaumeier Schgingen – era omul fără de inimă care hotărîse ca nimic din ce vedea el să nu aibă culoare. Pe-atunci, cea mai mare parte a Pămîntului era sub controlul lui, fiindcă exista un singur continent, numit Schwungt. N-a fost prea greu să poruncească decolorarea totală. Din fericire, însă, o mică părticică a lumii, Pădurea Colorimus, rămăsese neatinsă de nebunia lui Schgingen. Aici trăiau fiinţe colorate şi vii – vii în adevăratul sens al cuvîntului. Numele lor era Creionisimus colorus. Urmaşii lor sînt cunoscuţi azi cel mai bine de elevi, fiindcă e vorba despre... creioane. Creionisimus arătau exact ca şi culorile de astăzi, doar că aveau calităţi umane.

Printre puţinele familii de Creionisimus trăia şi una numită RAG, după iniţialele celor trei membri ai familiei. Galben, fetiţa de un centimetru (la creioane, un centimetru reprezintă echivalentul a zece ani la oameni), împreună cu tatăl Albastru şi cu mama Roşu, vorbeau într-o zi:

– Gălbenuţă gălbioară, tatăl tău şi cu mine ne-am hotărît să îţi facem pe plac: vom merge împreună la groapa cu apă. Dar să fii atentă, acolo sînt multe pericole, am mai vorbit despre asta, nu?

– Daaaa! Ura, mergeeeem! ţipă Galben, că aproape îl surzi pe Albastru.

Şi fără să mai stea pe gînduri, au luat-o din loc. Lui Galben i se împlinise visul de-o viaţă şi alerga fericită spre lac.

Totul va fi la fel de frumos ca în Pădurea Colorimus.

– Uuuu! Apaaaa! o auziră Albastru şi Roşu, înainte că aceasta să aterizeze în valuri.

O lăsară în voia ei. Doamna Roşu se aşează la soare lîngă Albastru, care mînca un măr.

Dar e bine ştiut că, după o zi de stat la soare sau în apă, apar efecte secundare. Cam asta li s-a întîmplat şi celor trei. Pe drumul de întoarcere, lui Galben i-au apărut cîteva pete Vrzi – care acum sînt numite „verzi“ –, lui Roşu i-au ieşit dungi Prtcoalii – adică „portocalii“ în limba de azi. Şi ce credeţi că s-a întîmplat cu Albastru? Bineînţeles că s-a umplut de buline Omv – mai pe înţelesul nostru, „mov“.

– Uf! Eram sigur că asta se va întîmpla! comentă Albastru –, nemulţumit, ca de obicei.

Şi discutînd ei aşa, se rătăciră. După o vreme, ajunseră într-un loc oribil, de nedescris: un loc fără nici o culoare. La vederea acestei opere nereuşite, RAG-ii îşi acoperiră, indignaţi, ochii. Se aşezară apoi pe o bancă. După nu mai mult de trei secunde, banca se coloră în maro. Săriră în sus ca arşi, neştiind ce se întîmplă. Făcură cîţiva paşi în altă direcţie şi îşi dădură seama că lăsau urme verzi.

– Uau! Ce se petrece?

– Cred că le facem lumea ca pe a noastră!

– E mult mai bine, nu? intră în vorbă Roşu cu un străin – un om – apărut de nicăieri. Atingem obiectele şi le colorăm...

Străinul, văzînd minunea, era în culmea fericirii, aşa că învăţă pe loc să zîmbească. Văzînd ei asta, îşi ziseră:

– Haideţi să atingem fiecare lucru, obiect sau fiinţă din jur... Totul va fi la fel de frumos ca în Pădurea Colorimus.

Şi aşa a ajuns lumea noastră colorată. Oamenii care i-au întîlnit i-au numit pe cei trei RAG „Pictori ai Lumii“. Li s-a aflat şi obîrşia, s-a aflat totul despre ei. Au fost foarte iubiţi, fiindcă ne-au salvat lumea de tristeţe şi de cenuşiu.

Şi pentru că v-am spus toate acestea, aş vrea să mai adaug ceva: cîteodată, mă uit în stînga şi-n dreapta la mîzgăliturile colegilor mei (mă rog, nu că eu aş desena mai bine) şi mi se pare că ei nu dau viaţă desenului. Nu îi pun culoare, iar asta e păcat. Fiindcă – aţi aflat şi voi acum – culoarea poate da viaţă!

Ilinca STĂNESCU, *clasa a V-a, Şcoala „Hermann Oberth“, Voluntari*

Ronț-Cronț este un șoricel din ceramică ce pleacă de unul singur în căutarea oamenilor care au fost răpiți de niște zmei. Aventura imaginată de Adela se întîmplă într-o lume în care oamenii nu pot trăi fără obiectele lor. Gabriel a descoperit un penar cu suflet care dorește să întîlnească o penăriță.

Ronț-Cronț și hoții de oameni

A fost odată ca niciodată o lume foarte asemănătoare cu a noastră. Erau mulți oameni în ea, toți buni și cumsecade. Dar, spre deosebire de alții, ei își iubeau obiectele ca pe ochii din cap. Să fi văzut ce tărăboi se făcea dacă cineva pierdea chiar și o clamă de păr. Vai! Era jale și prăpăd! Era anunțată poliția, traficul era oprit, străzile erau închise, iar ei ar fi stat așa și luni întregi, doar ca să fie siguri că obiectele lor au fost găsite.

Să vă spun acum despre Ronț-Cronț, un șoricel alb, din ceramică. El era tare iubit de o fetiță de 11 ani, pe nume Suzana. Ea era o fetiță cuminte, ordonată și frumoasă. Suzana își iubea așa de mult șoricelul din ceramică, pentru că era primit în dar de la bunica ei, care îi era foarte dragă și de care îi era tare dor, fiind plecată de doi ani pe cealaltă lume. Șoricelul din ceramică era o amintire care o făcea fericită pe fetiță.

Ronț-Cronț o iubea, de asemenea, foarte mult pe Suzana și mergea peste tot cu ea, în buzunarul hanoracului ei.

Într-o seară, Suzana îl scoase pe Ronț-Cronț din buzunar, îl puse pe noptieră, lîngă patul ei, și îi spuse încet:

– Somn ușor, Ronț-Cronț!

Mai căscă o dată, stinse veioza și adormi ușor-ușurel.

A doua zi, Ronț-Cronț, cînd se trezi, se uită în jur, dar n-o văzu pe Suzana. Coborî cu grijă de pe noptieră și se duse în bucătărie, dar nu o găsi nici acolo. Merse apoi în sufragerie, în birou, ba chiar și în baie, dar... nimic. Nici urmă de Suzana sau de părinții ei. În cele din urmă, se strecură afară din casă, prin tăietura pentru scrisori a ușii de la intrare. Toate obiectele din vecini stăteau în stradă, dar nici urmă de stăpînii lor.

Ronț-Cronț se duse la prietenii săi, Căpșună și Marmeladă. Căpșună era chiar o căpșună, care fusese în plus într-o farfurie și nu se îndurase nimeni s-o mai mănînce, iar Marmeladă era un borcan gol, în care fusese cîndva marmeladă și care era păstrat curat pe un raft din bucătărie.

– Ce se petrece? întrebă Ronț-Cronț.

– Nu știu! zise Marmeladă. Oamenii au dispărut pur și simplu, iar toate obiectele sînt alarmate.

– Oare ce s-o fi întîmplat? întrebă Căpșună.

– Nimeni nu știe. Asta-i chestia! adăugă Marmeladă.

– Păi, atunci, ar trebui să aflăm unde s-au dus oamenii, nu? întrebă Ronț-Cronț.

– Ar trebui, dar nu putem, spuse trist Căpșună. Nu ne putem asuma un asemenea risc!

– Bine, dar cînd noi ne pierdem, oamenii se străduiesc din greu să ne găsească. Acum, se pare că a venit și rîndul nostru să facem asta pentru oameni. Dacă voi sînteți atît de temători, atunci voi merge singur.

– Esti sigur, prietene?

– Absolut, Căpșună.

– Mult noroc atunci! spuseră Căpșună și Marmeladă.

Și Ronț-Cronț plecă la drum, fără să știe prea bine încotro.

Merse el, și merse, și merse, pînă ajunse la o poartă făcută din aur, dincolo de care începea o pădure. Se uită la poartă, o cercetă și văzu că are loc să treacă printre bare. Dar, în momentul cînd vru să se strecoare, se auzi o voce:

– Stop!

– Cine a vorbit?

– Eu, soldățelul de plumb, Apărătorul Oficial al Palatului de Cristal.

– E un Palat de Cristal dincolo de această pădure? Și ce poți găsi în Palatul de Cristal? Cumva, niște oameni?

– În Palat nu mai sînt oameni. N-a mai rămas decît Atotștiutorul. Este o oglindă magică. Știe absolut tot.

– Pot să intru? întrebă Ronț-Cronț. Vreau să vorbesc cu Atotștiutorul!

– A, păi, atunci, te rog să intri, zise Apărătorul Oficial și îl lăsă să treacă.

Cînd Ronț-Cronț văzu Palatul de Cristal, rămase cu gura căscată. Era alcătuit numai din turnuri subțiri, înalte și strălucitoare, făcute din sticlă alburie, ca ceața. La ușă, îl întîlni pe Gardianul Palatului, care era alt soldățel de plumb și care îi spuse să se ducă în cel mai înalt turn al Castelului. Așa și făcu. Urcă o mie și una de trepte, pînă cînd, în cele din urmă, ajunse la oglindă.

– Ziua bună, Atotștiutorule!

Pe moment, nu primi nici un răspuns. Brusc, pe suprafața oglinzii apăru, scris cu litere ca fuiorul: „Bine ai venit!“ și „Cu ce te pot ajuta?“

– Păi, aș vrea să știu unde au dispărut toți oamenii.

Literele de pe oglindă se șterseră și, în locul lor, apăru imaginea Palatului de Cristal, iar undeva deasupra, sus de tot, văzu un nor pe care se ridica un palat asemănător, dar negru.

– Acolo trebuie să merg ca să îi găsesc?

„Da“ – apăru din nou scrisul pe oglindă.

– Și cum o să ajung eu...

Dar nu apucă să-și termine întrebarea, că, puff! se și pomeni în fața Palatului Negru. Făcîndu-și curaj, intră încrezător în palatul acela ca smoala. Înăuntru îi găsi imediat pe toți oamenii, legați cu lanțuri. Încercă să-i dezlege cum putea, cu lăbuțele lui mici, cînd o ceată de zmei îi apăru în față.

– Să înțeleg că voi ați furat oamenii? întrebă Ronț-Cronț.

– Da, noi, răspunse cel mai pocit dintre zmei, cu o voce obraznică.

– De ce ați făcut așa o faptă urîtă?

– Ne plictiseam și am vrut să ne distrăm.

– Așa vă distrați voi? Aducînd necazuri altora?

– Ei, și? Ce poți face tu, prichindelule, ca să rezolvi asta?

– Ăăă... nu știu, zise încurcat șoricelul alb din ceramică.

Zmeii începură să rîdă așa de zgomotos că se cutremurau pereții. Deodată, lui Ronț-Cronț îi veni o idee.

– Atotștiutorule, strigă el, cum pot să-i învîng pe zmei?

Imediat, în lăbuță îi apăru o sferă de lumină. Zmeilor le pieri brusc rîsul. Ronț-Cronț îndreptă lumina sferei spre ei și fiiuuu! aceștia plecară departe, foarte departe. Imediat, lanțurile oamenilor se desfăcură toate odată, prăbușindu-se pe podea, zornăind. Iar Atotștiutorul, care bineînțeles că știa tot, îi trimise înapoi în orașul lor.

Nu se poate povesti ce veselie a mai fost cînd s-au revăzut obiectele cu oamenii lor! Se îmbrățișau și se sărutau toți, la grămadă. Iar șoricelul a fost purtat ca un trofeu de mare preț, din mînă în mînă, pînă cînd a ajuns în brațe la draga lui Suzana.

Mai tîrziu, oamenii, recunoscători, i-au ridicat șoricelului de ceramică un monument în formă de sferă, care să le amintească de sfera de lumină cu ajutorul căreia acesta îi alungase pe zmei și îi eliberase pe ei.

Adela GEORGESCU, *clasa a V-a, Școala primară și gimnazială „Școala mea“, București*

Penarul cu suflet

Alex, de cînd se știa, trăia într-o clasă. Din păcate, stătea mereu închis într-un dulap. Cea mai mare dorință a lui era să vadă soarele. Avea venele din creioane și mergea pe stilouri. Cu ochii din două etichete zărea destul de multe lucruri în jur. Gura îi fusese desenată de ultimul copil pe care-l întîlnise. Avea și un cățel (de jucărie, dar totuși viu) cu care își petrecea tot timpul. Erau cei mai buni prieteni din școală. Alex – cum v-ați dat seama – era, de fapt, un penar. Dar nu unul obișnuit, fiindcă era viu și putea vorbi. Împlinise două luni (în ani de penar înseamnă 10 ani) și nu putea ieși din sertarul său.

Dar, într-o zi, s-a întîmplat să se deschidă dulapul. Un copil, Luca, visase că ar exista pe undeva un penar cu suflet. Îl căutase peste tot, prin fiecare clasă, prin fiecare ghiozdan, însă degeaba.

– Cine ești tu? întrebă penarul.

– Sînt Luca, îi răspunse acesta foarte fericit. Nu-mi vine să cred că te-am găsit, credeam că trăiești doar în mintea mea. Ai cumva și-un nume?

– Da. Mă cheamă Alex. Îți mulțumesc din suflet că m-ai eliberat! Cum ai ajuns la mine?

– Te-am visat.

Îl luă apoi și-l strînse în brațe.

– De ce mi-ai dat drumul?

– Fiindcă îmi plac ființele imaginare. Din păcate, mai există doar una, în afară de tine.

– Cine?

– Cineva pe nume Ana. E tot un penar, doar că e fată.

– Ce mult aș vrea s-o cunosc! Eu zic să plecăm chiar acum către ea!

– Dar locuiește pe cealaltă parte a planetei...

– Știu pe cineva care ar putea să ne ducă acolo.

– Pe cine?

– Cățelul meu. Aleargă foarte rapid și are foarte multă energie.

– Bine.

Primul loc unde au ajuns a fost un deșert. Era dimineață și s-au oprit la o cafenea să bea ceva. Deodată, cum se uita pe fereastră, penarul făcu ochii mari. Un cerc de foc plutea pe cer. Era soarele, adică cel mai frumos lucru pe care-l văzuse vreodată. I se îndeplinise dorința.

Gîndurile i-au fost întrerupte de niște strigăte. Un om fioros, cu un pistol, intrase în local. Voia să-i împuște pe toți clienții. Din fericire, penarul, folosindu-se de piciorul-stilou drept, desenă repede o pușcă cu somnifer. L-a nimerit fără greutate pe criminal. Iar acesta, căutat de 50 de ani, a ajuns într-o pușcărie de maximă securitate.

A doua oprire a fost pe o insulă cu canibali. Alex, uitîndu-se doar după soare, nici nu și-a dat seama cînd Luca a dispărut. Băștinașii puseseră peste tot capcane. Cînd penarul i-a găsit, cu pușca pregătită, aceștia se pregăteau să-l transforme în sushi pe copil. I-a adormit pe toți și, ajutați de cîine, Alex și Luca au fugit mai departe.

Într-o clipită, au ajuns la casa Anei. Au bătut la ușă, dar nu le-a răspuns nimeni. Foarte aproape, văzură un turn păzit de soldați. Înăuntru, desigur, aștepta Ana. Fusese răpită de regele locului. Ana, zărindu-l pe Alex de după gratii, i-a pictat un zîmbet de aer.

– Te salvez eu! a strigat acesta încîntat. Cu piciorul-stilou stîng, a desenat repede niște frînghii care i-au legat pe paznici de cel mai apropiat copac. A urcat în turn și-a eliberat-o pe Ana.

Cu toții au trăit apoi fericiți, într-o casă cu tavan de sticlă, de unde puteau vedea tot timpul soarele.

Gabriel CĂRTĂRESCU, *clasa a IV-a, Școala „Hermann Oberth“, Voluntari*

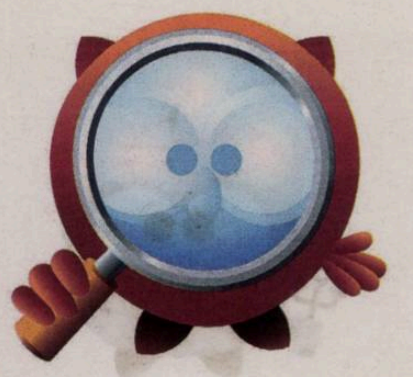

Petru a aflat o poveste incredibilă despre... o ceapă. Apaec avea parte de un trai bun pe taraba din piață pînă cînd „asasinul-din-bucătărie“ a cumpărat-o laloaltă cu cîteva surate. Destinul cepei urma să se sfîrșească tragic, într-o tocăniță, însă în ultimul moment a fost salvată de „un proiect pentru școală“ și și-a îndeplinit o dorință secretă.

Destinul unei cepe

– Da, un kilogram, vă rog, zise o voce de femeie.

Ceapa Apaec simți atingerea umedă și caldă a unei mîini murdare prinzînd-o și aruncînd-o, împreună cu alte cîteva surori de-ale ei, într-o pungă. Căzură unele peste altele într-o ploaie de foițe. Apaec se afla chiar la fundul grămezii de cepe, care creștea cu fiecare secundă, apăsînd-o insistent pe spate. Punga era așezată pe metalul dur și rece al „măsurătorului-de-vieți“. Apăsînd cîteva butoane verzi, vînzătorul luă „temnița-plutitoare“ cu o mînă, în cealaltă primind o sumă de bani de la „asasinul-din-bucătărie“, care mulțumi și luă punga.

Apaec simți cum plutește. Așteptase îngrozită ziua în care vînzătorul ar fi dat-o pe mîna cuiva. Persoanele care cumpărau legume din piață voiau doar să le mănînce.

Era în drum spre moarte, știa lucrul acesta. Teama îi umplea foițele.

Șirul gîndurilor îi fu întrerupt de un scuturat metalic, undeva aproape de ea, urmat de un bipăit scurt și enervant. Prin plastic putea vedea cum femeia deschidea portiera unei mașini. Cu o zvîcnire a încheieturii, aceasta aruncă punga pe bancheta din spate. Călătoria dură foarte puțin. Lui Apaec i se păru că mașina se opri aproape imediat după ce porni. E adevărat, de asemenea, că cepele percep timpul altfel față de alte ființe. Știa de la prietenul său, ardeiul Iedra, care îi spusese că fiecare zi i se părea cît un an. Gîndul îi stîrni amintiri de la tarabă. Deodată, i se făcuse dor de celelalte legume, de atmosfera din piață... Oftă.

Apaec ameți cînd asasinul răsturnă punga pe o masă de lemn. Cînd se dezmetici, se trezi în vîrful grămezii de cepe, cu spatele liber. Zîmbi ușurată, dar își aminti de soarta ce o aștepta și zîmbetul îi deveni amar.

Pe neașteptate, Apaec alunecă și se lovi de masă. Cîteva foițe i se rupseră. Auzi o surată de-a ei începînd să urle. Nu putea vedea nimic, deoarece căzuse fix în mijlocul grămezii, care îi bloca privirea. Începu să respire agitată.

– Ce s-a întîmplat, soră? întrebă o voce de undeva de sus.

Apaec se uită înspre tavan și văzu o ceapă așezată peste o alta. Privea direct spre ea.

– Ți-e teamă?

– Da, răspunse Apaec. Normal. O să murim de mîna „asasinului-din-bucătărie“.

– E inevitabil. Încearcă să te resemnezi. Apropo, eu sînt Paceapa.

– Apaec, zise și ea. Încîntată.

Între cepe nu existau formalități. De aceea, Apaec își permitea să vorbească liber cu surorile ei.

– Poți să-mi spui ce vezi de-acolo, de sus?

– Orizonturi roșii.

– Atît de rău?

– A, nu, doar toarnă suc de roșii pe „prăjilocul-morții“.

– Am vrut dintotdeauna să fiu replantată, nu să ajung un ingredient amărît într-o tocăniță. Nu vreau să mor, zise Apaec.

– Cum așa? se auzi o voce iritată din spate. Cum negi o astfel de onoare?!

O ceapă pricăjită, încruntată și vizibil enervată privea spre Apaec.

– Da' cine ești tu? întrebă Paceapa pufnind.

– Fidel Ceapo, onorat să mor pentru al cepelor popor!

– Bine, bine, fidel, dar te-am întrebat *cine* ești.

– Așa mă cheamă, nu îmi lua numele în derîdere!

– De ce anume vrei să mori? interveni Apaec.

– Pentru onoarea mea și a poporului cepelor! Ce îți rămîne, dacă nu datoria față de popor, hm?

– Viața, interveni o patra ceapă.

Ceilalți o priviră curios. Se lăsă un scurt moment de liniște, singurul sunet ce răzbătea fiind susurul dulce al uleiului pe foc și urletele cepelor care se duceau spre moarte.

– Karel Ceapek mă numesc. Știi – spuse acesta, privind spre Ceapo – dacă mori pentru cepe, le onorezi o singură dată cu faptele tale măreție. Dacă trăiești pentru cepe, le poți onora de mai multe ori. Ce spui e absurd. În orice caz, nu de oameni trebuie să ne temem, ci de tot ce e electronic. O să se ridice împotriva tuturor ființelor vii și o să ne distrugă, ascultați ce vă spun.

– Electronic? întrebă Paceapa. Ce înseamnă aia?

– Tot ce trăiește din electricitate.

Cepele îl priviră ca pe un nebun.

– Ce tot îndrugi acolo? interveni Ceapo.

Ceapek oftă.

– Nimic, lasă.

Deodată, o mînă pătrunse printre cepe și o apucă pe Ceapo. Aceasta începu să strige:

– La moarte! Viva la Revolución! Venceremos! Vinchhh...

Discursul înflăcărat îi fu întrerupt de cuțitul care trecu printre foițe și mușcă adînc din miez, ucigînd-o.

Mîna se întinse din nou înspre Paceapa.

– Doamne, ce aș fugi acum... zise aceasta.

Strînse din foițe, dar mîna se opri. O bătaie în ușă o întrerupse. Femeia lăsă cuțitul lîngă ele și plecă să răspundă.

– Poți... cîteva cepe... și mie...? zise o voce de bătrînă.

– Sigur, răspunse asasinul lui Ceapo.

Femeia luă punga albastră și aruncă rapid cîteva cepe în ea. Apaec și Ceapek erau printre ele. Doamna în vîrstă luă punga și plecă.

Scena din bucătăria celei de-a doua asasine era sîcîitor de asemănătoare cu prima, doar că, de data asta, instrumentul de tortură era altul. Erau toate băgate într-un aparat cu niște lame care se învîrteau foarte repede, sfîrtecînd totul. Ceapek zise:

– Fidel Ceapo, onorat să mor pentru al cepelor popor!

– Uite-l acolo cum robotește. Ți-am spus eu, ei o să ne ucidă pe toți. Culmea ironiei... să mor din cauza unui demon electric, eu, care-i urăsc...

El muri primul. Apaec începu să respire agitată. Era la rînd.

Un scîrțîit metalic îi atrase atenția. Privi spre ușa deschisă a bucătăriei și văzu o fetiță intrînd. Își salută bunica și îi spuse:

– Pot să iau o ceapă pentru un proiect de la școală?

– Sigur, nepoată, ia.

Fetița scrută cepele de pe masă cu o privire atentă. Ochii i se fixară pe Apaec.

– Pe asta o iau! Sărut-mîna!

Întinse mîna și o luă de pe masă. O plimbă prin apartament pînă în camera ei, unde o așeză pe un birou mic din lemn, luminat de o lampă albastră. Se așeză și aprinse lumina. Scoase tacticos patru scobitori dintr-un borcănaș și doi nasturi cu ace înfipte în fund. Un zîmbet lacom i se întinse pe față. Luă două scobitori și le înfipse adînc în miezul cepei, pe post de mîini. Apaec țipă îndurerată. Scobitorile erau subțiri și nu prezentau un pericol mortal, dar durerea era crîncenă. Celelalte două veniră în locul picioarelor și, în sfîrșit, nasturii în locul ochilor.

Apaec își simțea rănile pulsînd dureros. Fata o luă mîndră de pe masă și se grăbi afară, spunîndu-i bunicii un „La revedere!“ pe fugă. „Cum poate să fie atît de relaxată mințindu-și bunica? Mare proiect ce face ea!“ gîndi Apaec.

Fata mergea cu pași apăsați pe stradă, în timp ce Apaec se chinuia cu rănile adînci din miez, gemînd. Deodată, auzi voci răsunînd înăuntrul ei, făcîndu-i corpul să vibreze.

– Măiculiță, ciudat e aici! Lăcrimez neîncetat! zise prima.

– Nu mai spune! Pe deasupra, trebuie să mai și suport capetele voastre tocite și urîte lîngă al meu, ascuțit și frumos, continuă o a doua.

Pentru cîteva secunde, Apaec fu atît de șocată încît uită de orice.

– Ce-a fost asta?

– Uau, mai și vorbește! zise prima voce.

– Noi sîntem scobitorile înfipte în tine. Eu sînt Scob Lennon, monstrul ăla îngîmfat este Aera, fetița prostuță și visătoare e Oti și ultimul dintre noi e Bocs. Sîntem Scobitălșii. Tu cine ești?

Gemînd, Apaec răspunse:

– Apaec. Ceapa Apaec. În condiții normale, aș spune „încîntată“, dar, acum, asta ar fi o minciună.

– Dar te văd... scuze, te simt cam abătută, zise Oti. Ce e?

Apaec se înfurie.

– Cum ce e? Am avut o zi infectă! Am supraviețuit morții la limită, de două ori azi, după care o fetiță sadică mi-a înfipt scobitori și ace în miez, și mă întrebi *ce e?*

– Calmează-te! Persoanele agitate mă oripilează. Nu le suport! zise Aera pe un ton superior.

Ceilalți îl ignorară.

– Ți-e frică să mori? spuse Scob.

Apaec șovăi. Ceva din tonul glumeț al scobitorii nu-i plăcea.

– Da.

– Dar de ce? E natural. Face parte din ciclul vieții. Scob oftă. Cepele nu trăiesc mult oricum, deci, orice-ar fi, o să mori de tînără. Nu te mai plînge și, cine știe, poate te vei reîncarna în ceva mai bun, în viața viitoare.

Apaec se încruntă. Știa că cepele nu au viață lungă și faptul că Scob vorbea superficial despre viața ei o enerva. Totuși, nu putea să nu recunoască faptul că ideea lui suna cît se putea de plauzibilă. Cepele îl venerau pe Ceapshnu, iar reîncarnarea era unul dintre principiile centrale ale ceapshnușismului, dar nu se gîndise că ar putea primi un alt destin din partea marelui zeu...

Deodată, fetița o scăpă pe Apaec pe jos. Ceapa căzu pe spate și se lovi, împrăștiindu-și foițele. Fata o privi puțin, apoi oftă. Să se întoarcă să tortureze o altă ceapă „pentru proiectul ei de la școală“? Sau...? A luat ceapa și a sărit gardul în grădina blocului. A scos scobitorile și nasturii, s-a lăsat în genunchi și a săpat în pămînt. Apoi a pus-o pe Apaec în scobitură și a acoperit-o.

Cepei nu-i venea să creadă. Visul ei fusese îndeplinit: n-a ajuns mîncată, ci replantată. Auzi – nu, *simți* – picioarele fetiței îndepărtîndu-se. Era una cu pămîntul, cu natura, cu viața, rănile nu o mai dureau, era ca nouă...

***Petre ROȘU**, clasa a VII-a, Școala „Pro Ingenio“, București*

Răzvan a descoperit că, pe cînd era plecat de-acasă, în camera lui se organiza o petrecere în toată regula. Ar fi vrut şi el să participe, însă mama lui se va supăra dacă nu se apucă urgent de curăţenie. Andra îşi doreşte de ziua ei să se întîlnească cu Timpul, în carne şi oase, şi să-l înfrunte. Într-o luptă contratimp va fi ajutată de nişte ceasuri care prind viaţă.

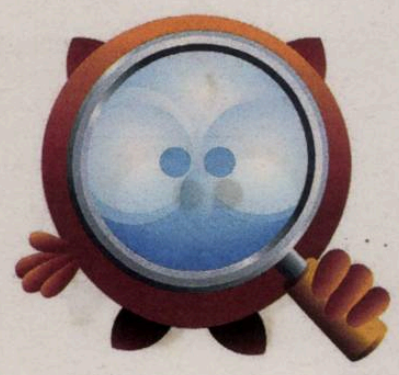

Petrecerea din camera mea

În fiecare dimineaţă îmi aranjez camera, dar, spre surprinderea mea, cînd mă întorc acasă, găsesc o dezordine ce nu poate fi descrisă în cuvinte. „Oare ce se întîmplă?“ este întrebarea care m-a frămîntat zile întregi. Într-o dimineaţă, cînd eram în sufragerie şi mă gîndeam cum să găsesc rezolvarea acestei probleme dificile, am auzit, dinspre camera mea, ritmul vesel al unei muzici. Am crezut că nu aud bine, dar muzica era atît de tare, încît mi-am dat seama că ceva se întîmplă la mine în cameră.

Curios, am deschis încet uşa, să văd despre ce este vorba. Nu-mi venea să cred: în cameră se dădea o adevărată petrecere!

Pe birou, penarul dansa, întinzîndu-şi fermoarele din toate încheieturile. Creioanele şi caietele se chinuiau să păstreze ritmul vesel al muzicii, iar perna, acoperită cu o cămaşă albastră, împreună cu pătura „împodobită“ cu cîteva tricouri şi perechi de pantaloni alunecau în ritm de vals pe parchetul lucios. Uşile dulapului, în ritm de cazacioc, se mişcau vesele şi nehotărîte dacă să rămînă deschise sau închise.

Atmosfera era incendiară! Doream din tot sufletul să particip şi eu la dans!

– Ai terminat de făcut ordine în cameră? aud, ca prin vis, vocea mamei mele.

– Aaa... vreau să... eram pe cale să divulg secretul camerei fermecate!

– Da sau nu?

În momentul acela, nu ştiam ce să zic. Am privit scaunul pe care se opriseră să se odihnească, pentru cîteva minute, şosetele

colorate şi desperecheate, parchetul ce zîmbea fericit că avea rolul de ring de dans, şi fereastra ce transpirase în urma neastîmpărului perdelei şi al draperiei.

Covorul îmi făcea discret cu ochiul. Dar, în momentul următor, cînd am clipit, am văzut uimit că avusese loc un miracol: toate erau aşezate cuminţi la locul lor, de parcă nimic nu se întîmplase pînă atunci.

– Desigur, mamă! Vin imediat! am răspuns şi am plecat grăbit spre şcoală.

Sperăm ca magia curăţeniei să se întîmple în fiecare zi, înainte să ajungă părinţii mei acasă.

Răzvan George ŞTEFAN, *clasa a V-a, Şcoala nr. 198, Bucureşti*

O luptă cu Timpul

Era, în sfîrşit, aniversarea mea de 10 ani. Cît am aşteptat această zi! În oraşul meu, există o carte imensă cu reguli. Cea mai importantă e:

C. S. Î. L. L. Z. A. Ţ. S. Î. O. D.

Adică, pe scurt, regula dorinţei: Cînd Sufli În Lumînări La Zece Ani Ţi Se Îndeplineşte O Dorinţă!

A fost o petrecere foarte lungă, dar, pînă la urmă, s-a ajuns şi la tort. Trebuia să am mare grijă, aveam o singură şansă.

Am uitat să vă spun că dorinţa se îndeplineşte doar în ziua respectivă şi magia se risipeşte la miezul nopţii (dar cred că vă sună cunoscut). Aşa că, să nu mai pierdem timpul! *Timpul!!!* Tocmai despre el e vorba! Îl urăsc! Are ceva cu mine! E ca şi cum timpul meu curge cu altă viteză. Pentru mine, se opreşte, abia se mişcă, uneori încremeneşte. Pînă îmi dau eu seama, ceilalţi sînt departe, au terminat temele, şi-au scris compunerile, s-au îmbrăcat, iar eu am rămas din nou în urmă. Din vina lui, desigur. Ah, timpul! De aceea, dorinţa mea, cu grijă pregătită, de ani de zile (care au trecut tot din vina lui), dorinţa, deci, este să mă întîlnesc cu Timpul în carne şi oase, ca să mă pot lupta cu el. De fapt, ar fi bună şi o discuţie, o explicaţie, acolo, ceva, să-i spun părerea mea despre el. Ştiu că pot să-mi doresc direct să dispară, dar vreau să ştiu ce are cu mine de foarte multă vreme, ca să nu folosesc cuvintele *de foarte mult timp.*

Mi-am spus: „O să fie uşor, am un plan bine gîndit, doar am lucrat la el o veşnicie, mă descurc!“

Dar, în realitate, nu s-a întîmplat aşa.

Deci, exact cînd ceasul arăta 16,25, adică ora la care m-am născut, mi-am pus dorinţa: *Îmi doresc să mă întîlnesc cu Timpul!*

Nici nu am suflat bine în lumînări că m-am trezit deasupra casei. Zburam. M-am uitat în sus să văd ce mă trage, dar nu am văzut nimic. Deodată, o pală de vînt m-a luat uşor şi am început să mă învîrt din ce în ce mai repede, în cercuri din ce în ce mai strînse, pînă am ameţit de tot. M-am oprit brusc şi m-am trezit într-un loc ciudat.

Eram într-o clepsidră uriaşă de sticlă. Normal, unde putea să-şi piardă vremea Timpul?! Se vedea soarele, dar cerul era negru. Stelele erau uriaşe, iar soarele – minuscul. Cele patru anotimpuri erau combinate într-un mod foarte ciudat: ningea, dar era cald, pomii erau înfloriţi, iar pe jos erau frunze uscate. Cineva greşise tare de tot data. Acolo erau trei porţi, prin care se vedeau diferite grozăvii. Am aruncat o privire prin prima poartă şi mi-a venit să rîd: înăuntru era iepuraşul din *Alice în ţara minunilor,* alergînd de colo-colo fără nici o noimă, foarte stresat şi grăbit. Şi el e tot timpul în întîrziere, bietul iepuraş. M-am gîndit că ar fi mai bine dacă am fi mai mulţi la fel ca mine în luptă. Apoi, a urmat o uşă care era închisă, dar afară era o pancartă pe care scria: „Vreau mai mult timp!“ Am bătut la uşă. A deschis un moş, care s-a mirat că nu-l recunosc şi a spus: „La ce te aşteptai de la Moş Crăciun, să arate ca un bătrînel plictisitor, aşa cum şi-au imaginat oamenii mereu?“ Şi eu mi-am cerut scuze, încă mirată de înfăţişarea lui ciudată. Îmi place Crăciunul, dar nu asta căutam acum.

A treia uşă a fost mai ciudată. Avea un semn cu: NU DERANJAŢI, SE DOARME! (AMR 99 de ani şi 34 zile)

Totuşi, am intrat, şi înăuntru era – cum cred că v-aţi dat seama deja – Prinţesa Adormită Aurora şi, lîngă ea, un ceas care număra invers anii. Eu mi-am spus: „Ei, uite un ceas care-mi place şi mie!“

Dar eu aveam altă treabă aici şi trebuia să mă grăbesc. Înainte de luptă, trebuia să fiu echipată cu cele mai bune arme. Şi cu ce învingi ceasuri trezite la viaţă, decît cu alte obiecte însufleţite? E logic. Pentru că Timpul o luase razna, toate lucrurile care aveau legătură cu el se trezeau la viaţă. Adică lucrurile care îi făceau pe unii să piardă timpul, lucrurile care îi ajutau pe unii să cîştige timp, piese de la ceasuri, aproape toate obiectele erau însufleţite. Peste tot se auzeau voci care strigau: „Cumpăraţi, cumpăraţi, superofertă, două minute la preţ de un minut!“ Mi-am cumpărat şi eu obiectele: limbi de ceas guralive, pline de sfaturi înţelepte, trei ceasuri strălucitoare, cu armură de aur sau argint. Erau armate întregi de ceasuri.

„Cumpăraţi, cumpăraţi, superofertă, două minute la preţ de un minut!“

S-au grăbit spre mine şi armata mea, dar eu am aruncat ceasul cu alarmă, care a sunat atît de tare, încît le-au zbîrnîit cadranele. Apoi, rotiţele mi-au şoptit să arunc cu bucăţi din ceasurile stricate. Am nimerit cîteva ceasuri de şi-au încurcat limbile. Celelalte ceasuri s-au enervat şi m-au alergat aşa de tare, că zici că zbura Timpul pe lîngă noi. Pentru că – ştiţi deja – am o problemă cu viteza, au reuşit, în cele din urmă, să mă ajungă. Armata mea era pe terminate, pierdeam teren, dar încă puteam să ne luptăm.

Ceasurile erau, însă, mult mai şirete decît păreau. Aşa rele cum deveniseră, le plăceau mult jocurile. Cu armata pe jumătate destrămată, am fost de acord să jucăm un joc. Dacă găseam într-o oră toate cele 73 de clepsidre ascunse, nu se mai jucau cu timpul meu, iar dacă nu, totul urma să rămînă aşa cum era. Într-adevăr, aveam o oră la dispoziţie, dar asta nu înseamnă că în acel timp nu puteau să mă păcălească, să mă fure la timp. Astfel că ora pe care o aveam a trecut parcă într-un minut. Am reuşit să găsesc 60 de clepsidre, cum era normal, fiindcă fiecare clepsidră avea cîte un minut.

Timpul mi-a cerut clepsidrele şi le-a numărat. Îmi mai rămăseseră 13 clepsidre de prins, adică 13 minute. Timpul zîmbi satisfăcut. Urma să pierd 13 minute la fiecare oră, în tot restul vieţii. Nisipul din clepsidra mare, transparentă, era aproape scurs. Mi se termina timpul. Limbile guralive mi-au şoptit că era clepsidra zilei mele.

Deodată, am simţit ceva ciudat. Un fel de cutremur. Eram înapoi acasă. Acum, se pare că voi rămîne şi mai mult în urmă, dacă Timpul se ţine de cuvînt. Să sperăm că nu, deşi s-ar putea să nu fie vina lui... pentru că eu nu mă grăbesc niciodată.

Andra NEGUŢ, *clasa a IV-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Ciobul de sticlă, un bun prieten a lui Aristid, se îndrăgostește. Și ca orice amorez veritabil visează, suferă în tăcere și cîntă serenade. Doar că iubita lui îl va trăda cu... oglinda. Iulia vrea să scrie o compunere, însă descoperă că imaginația i-a fost răpită de către o carte de bucate. Va reuși, pînă la urmă, să și-o recupereze?

Povestea unui ciob de sticlă

Nu pot să cred că m-am dat bătut! Știam că nu am șanse la ea, dar măcar aș fi putut să lupt. Acum, am ajuns să stau rezemat de peretele casei, cu o vioară în mînă, strîngînd tare din arcuș și tresărind la fiecare notă înaltă pe care o scot. Mulți mă confundă cu un greiere în nopțile senine de vară, cînd mă proptesc de perete singur și încep să cînt. Nu sînt un ciob de sticlă de bere, nu înțeleg cum de nu se vede diferența de culoare, și pot spune că lucesc destul de tare în lumina lunii.

Nu am idee de ce stau singur, cîntînd la o vioară veche și prăfuită. Am prieteni, nu pot să spun că nu, dar nu își pot imagina durerea care mă macină.

De aceea, m-am hotărît să vorbesc cu voi. Nu știu dacă v-ați dat sau nu seama, dar este vorba de o fată. Acea „ea" pe care am iubit-o și care aș fi vrut să mă iubească.

Am un nume ușor de reținut: Thomas. Sînt un ciob. Am făcut odată parte dintr-un geam și eram atît de fericit! Aveam familie, aveam prieteni... și iubeam. O iubeam pe Lizzie!

Aveam locul meu în geam, ca orice bucată de sticlă care se respectă. În fiecare zi, Lizzie intra în sufrageria mare, ai cărei pereți fuseseră de curînd vopsiți în portocaliu. Încă văd în fața ochilor casa pătrată, unde familia lui Lizzie se aduna în fiecare seară pentru a se uita la televizor, în timp ce ronțăia biscuiți.

Cred că ar fi, de fapt, mai bine să încep cu începutul: eu eram special. Am luat naștere cînd cineva a aruncat cu o minge în geam și am căzut de cealaltă parte a lui. Lizzie, cu mînuțele ei palide, m-a luat din iarbă și m-a lipit cu grijă înapoi. Părul ei bălai mi-a atins ochii, iar în momentul în care i-am simțit atingerea, am știut că între noi va fi ceva special. Și așa a și fost.

Nu dormeam nopți întregi, din cauza prezenței ei în camera de la etajul întîi. Mă ținea treaz gîndul că ne despărțeau doar nouă scări. Imaginea ei era mereu în mintea mea. Nu înțelegeam ce se întîmplă cu mine și nu era cine să mă ajute să descopăr misterul acelui zîmbet tembel care îmi era în permanență prezent pe buze. Nu era nimeni care să îmi spună de ce îmi bătea atît de tare inima cînd o vedeam. Toți considerau asta normal și dădeau vina pe scotch-ul cu care eram lipit de fereastră.

Viața mea era atît de frumoasă! Cînd eram trist, Lizzie venea la mine, mă mîngîia, spunîndu-mi cuvinte menite să mă facă să mă simt mai bine. Știa cum să mă facă să zîmbesc, orice s-ar fi întîmplat. Singurul lucru care mă deranja era băiatul care stătea mereu de partea cealaltă a geamului, ascultînd-o pe Lizzie și fixînd-o cu aceeași privire visătoare ca mine. Cel mai ciudat lucru era că și Lizzie părea că se uită la el. Niciodată nu am dat prea multă atenție acestui fapt, dar mă enerva că el era mereu acolo, cînd eu discutam cu Lizzie.

Dar să revenim la frumoasa mea poveste de dragoste. Eram cel mai fericit ciob de sticlă cînd o vedeam apropiindu-se de fereastră. Știam că urmează ore în care va sta și se va uita la mine zîmbind timid.

Odată, îmi spusese că mă iubește, dar nu m-a sărutat niciodată. Nu pot spune că nu eram mulțumit, mă obișnuisem cu asta. Simpla ei prezență era de ajuns pentru mine.

Zilele treceau repede cînd era cu mine, scriind, desenînd sau citind. Am realizat că m-am îndrăgostit, iar timpul parcă refuza să treacă cînd ea lipsea.

Era o dimineață frumoasă de primăvară. O așteptam cuminte pe Lizzie să coboare din camera ei, cînd am observat o lumină puternică venind de undeva din cameră. Era un fel de placă, în care mă zăream pe mine și tot ce era în jurul meu. Mi se spusese că aceea era o „oglindă". Nu mai văzusem niciodată una și mi se părea foarte interesant acel obiect. Ea, pe de altă parte, mă analiza din cap pînă-n picioare, cu o privire răutăcioasă. Nu am băgat de seamă, mă liniștem cu gîndul că o voi vedea pe Lizzie.

În final, am auzit scîrțîitul enervant al scărilor. Ea s-a ivit de după colț, îmbrăcată într-o rochie de un roz pal. Nu mai vedeam altceva decît frumusețea ei, pe care nu poți să nu o remarci. Eram pregătit să o primesc în brațele mele mici.

În schimb, ea s-a îndreptat grăbită spre oglindă, și-a aranjat părul și s-a învîrtit de două ori. A așteptat cîteva minute, în timp ce oglinda îi complimenta ținuta, dar, după expresia ei, părea că nu o aude, ceea ce m-a liniștit. Lizzie s-a uitat în stînga, s-a uitat în dreapta, după care a sărutat oglinda. Am rămas cu gura căscată și cu ochii mari cît cepele, în timp ce ea ieșea vioaie pe ușă. Nu mai înțelegeam nimic din ce mi se întîmpla. Am desfăcut scotch-ul cu care eram lipit și m-am lăsat să cad de cealaltă parte a ferestrei. Nu am mai avut putere să mă ridic.

Și așa, am ajuns de unde am plecat. Mi-am făcut alți prieteni și am început să cînt la vioară, iar Lizzie a devenit doar o amintire.

***Astrid DODEA**, clasa a VII-a, C. N. „Elena Ghiba Birta", Arad*

Hoața

Stau... și mă uit în jos... tot ceea ce văd e un alb imaculat, la fel ca mintea mea... care e goală. Mă chinui să umplu acest tărîm arid cu ceva nemaipomenit, dar mă simt blocată, n-am idei, iar mîna mea refuză categoric și cu o încăpățînare greu de crezut să ia pixul. Am impresia că cineva mi-a furat imaginația! Acest lucru mă lasă fără vlagă, îmi ia tot entuziasmul și bucuria pe care le am de obicei cînd mă așez în fața unei foi de hîrtie.

Deodată, mă trezesc urlînd în gura mare: „Ce s-a întîmplat cu imaginația mea? Unde e? De ce a plecat?" Un moment, se lasă o liniște mormîntală... apoi, totul începe să prindă viață și lucrurile parcă șușotesc între ele. La un moment dat, Pixul începe să scrie singur pe foaie:

„Imaginația ta a fost furată de Cartea de Bucate, în timp ce tu dormeai, și a fugit cu ea. Noi, creioanele, pixurile și cărțile am încercat să o oprim, dar n-am reușit. Te vom ajuta să o recuperezi."

Toate obiectele din jurul meu – Foarfeca, Penarul, Dicționarul, Globul Pămîntesc, chiar și o Plantă în ghiveci – se dezmorțesc și se încolonează în fața mea, gata parcă de o călătorie. Am însă o problemă: nu știu unde s-a ascuns Cartea de Bucate! Îmi vine dintr-odată o idee: trimit repede Globul Pămîntesc să alerteze toate obiectele din casă. Le cer să fie atente la cel mai mic semn al hoțului nostru și să ne raporteze imediat orice indiciu le iese în cale.

Am însă o problemă: nu știu unde s-a ascuns Cartea de Bucate!

Pornim, deci, la drum cu un întreg alai! Ne oprim în fața bucătăriei: acolo sînt nenumărate locuri și coltișoare unde s-ar putea ascunde Cartea de Bucate. Atît de copleșitor e locul acesta, încît nici nu am curajul să intru. Deodată, un glas firav întrerupe tăcerea aceea apăsătoare. Cînd mă uit în jos, ce să vezi? Un Biscuit mic și fărîmițat sare în sus, dorind să se afirme. Îl iau în palme și îmi apropii urechea de el:

– Am văzut Cartea de Bucate, șopti el sfios. Se ascunde în cămară, pe raftul de sus, în cel mai întunecat colț. E singură, dar ai grijă că e nervoasă.

Îi mulțumesc frumos și o pornesc spre cămară, cu toată ceata după mine. Deschid ușa cămării. Un aer umed, răcoros și un miros straniu mă izbesc în față. Aici e o beznă cumplită, de nepătruns. Toate alimentele stau cuminți și liniștite la locul lor.

Înaintez cu grijă. De sus se aud parcă un bolborosit înfundat și un fîșîit de pagini... Sau o fi doar o impresie? Nu, nu e o impresie. Acolo își are, într-adevăr, lăcașul Cartea de Bucate.

Atunci, Dicționarul și Planta îmi aduc o scară. Cu mare grijă, mă urc pe ea și, cînd ajung în dreptul ultimului raft, întind mîna și apuc hoața de coperte, trăgînd-o afară. Aceasta se zbate, scîncește și plînge, rugîndu-ne să o cruțăm, dar Foarfeca și Penarul o imobilizează.

– De ce mi-ai furat imaginația? o întreb eu, cu o scînteie de milă în suflet.

– Iartă-mă, dar știi... Speram că dacă o să picur în mine puțină imaginație, voi deveni o carte mai interesantă, dar, uite, îți înapoiez ceea ce ți-am luat...

Simt că mi se face milă de ea și aș vrea să o ajut.

– Uite cum facem: eu îți dau un sfert din imaginația mea (poate că așa și ciorbele bunicii vor fi mai... inspirate), dar trebuie să-mi promiți că de-acum vei fi cuminte.

În sfîrșit, se pare că tocmai am încheiat pace cu biata Carte de Bucate și mi-am recuperat ceea ce pierdusem.

Acum, cu trei sferturi din fantezie la îndemînă, mă întorc în camera mea și mă așez la birou, hotărîtă să scriu o poveste nemaipomenită, cînd... Îmi dau seama că am deja una. Pixul îmi sare în mînă și începe să se miște singur pe albul imaculat al hîrtiei.

***Iulia FLOREA**, clasa a VI-a, C.N. de Informatică „Traian Lalescu", Hunedoara*

În Regatul din Baie, lucrurile mergeau bine pînă cînd o ţeavă singură şi ruginită a plesnit de ciudă. Bianca a inventat, însă, un erou care a salvat situaţia: instalatorul. Tania ne spune povestea unui aragaz pe nume Boş care a trăit 27 de ani aragazeşti, timp în care a acumulat experienţă de viaţă şi a devenit cu adevărat un înţelept.

Regatul din baie

A fost odată ca niciodată un tărîm magic, alb ca strălucirea apei cristaline în zilele însorite, numit „Regatul Imaculat al Apei şi al Tronului". Pe scurt, Baia.

În magnificul tărîm, regină peste tot şi toate era Oglinda. Pe lîngă ea se aflau palatele (dulapurile suspendate) în care locuiau tot felul de supuşi: periuţe colorate de dinţi, nasturi grăsuţi, bureţi pufoşi şi jucăriile plutitoare ale copiilor.

Toată lumea era fericită, vieţuind pentru a-i ţine pe oameni sănătoşi şi curaţi. Asta pînă într-o zi, cînd o Ţeavă – invidioasă că stătea ascunsă în cotloane, singură şi ruginită – s-a spart.

Prin acea spărtură spumega, cu picături şi jeturi de abur, apa caldă. Zi şi noapte, pic, pic, pic, fssss, fssss, pic, pic, fsssssss... Şi tot aşa, timp de două-trei zile parcă interminabile. Tot prin spărtură era împroşcată o căldură bolnăvicioasă, ce se împrăştia în întregul regat, împreună cu un miros fierbinte de mucegai.

Apoi, spre seară, îşi dădură seama că acest „erou" era un instalator.

Cînd veneau la Baie, oamenii nu mai aveau aceleaşi feţe înviorate, luminate, copiii nu se mai strîmbau la Oglindă, în timp ce îşi spălau mîinile, totul era mai monoton, mai urît, în această atmosferă aburită.

Dar, într-o zi, proprietarii scoaseră totul din Baie.

– Ce, s-a spart fraiera aia şi din cauza ei ne dau pe noi afară? foşni din perişori o Periuţă.

– Staţi liniştite, suratelor, şopti printr-un luciu de lumină Majestatea Sa.

Timp de o zi întreagă, un om străin stătu în Regat, bocănind şi ciocănind. În acest timp, locuitorii amuţiseră, gîndind: „De ce ne dărîmă Regatul? Cu ce am greşit noi?"

Apoi, spre seară, îşi dădură seama că acest „erou" era un instalator. El a ieşit din baie cu un mănunchi de ţevi tăiate. Dintr-o ţeavă picurau cîteva picături de rugină, ca nişte lacrimi. Tot ce desluşi Regina din conversaţia conductelor a fost: „Din cauza ei, ajungem toate la fier vechi..."

Din acel moment, viaţa în Regat şi-a reluat cursul obişnuit şi a fost la fel de frumoasă ca mai-nainte.

Bianca CRĂCIUN, *clasa a VI-a, Liceul „Dimitrie Bolintineanu", Bucureşti*

Un Aragaz de la A la Z

Am auzit şi eu, spusă chiar de el, povestea unui aragaz, poveste ce m-a pus pe gînduri. Acum, vă rog din toată inima, nu mă înţelegeţi greşit: nu vreau să v-o bag pe gît (sau pe urechi), să vă iau din timp, căci ştiu prea bine ce supărător este. Pentru cei ce au timp şi răbdare şi pentru cei ce vor, m-am gîndit că n-ar strica s-o-mpărtăşesc şi altcuiva. Pînă la urmă, cînd am stat de vorbă, nu-mi aduc aminte ca aragazul să fi pomenit c-ar fi cine ştie ce secret... Uitaţi, eu nu sînt un individ indiscret, dar nici să tac nu mă prea pricep, deci hai să-ncepem, de la A la Z.

A fost odată – şi mai e şi acum (şi va mai fi, sper, încă ceva timp) –, născut din tată alb (fabricat în 1980) şi mamă neagră (tot pe-atunci... să fi făcut şcoala împreună?) un aragaz pe nume Boş, asamblat în anul 2000, de către firma Bosch. Micul aragaz a întîmpinat probleme de la o vîrstă fragedă – mama sa murise la asamblarea unicului său fiu (adică el, Boş), deoarece a fost nevoită să-i dea nişte piese vitale (pentru amîndoi). Tot atunci (nu se cunosc motivele, poate depresia), tatăl său s-a dus undeva departe. Tot ce ştia Boş (am uitat să întreb de unde) era că locuia cu mai multe maşinării, majoritatea stricate, singura lor ocupaţie fiind să citească ziarele vechi de prin preajmă (aţi ghicit, probabil, că este vorba despre groapa de gunoi – am evitat totuşi să-i spun lui Boş, neştiind ce impact ar putea avea asupra sa, ţinînd cont de faptul că şi el avea să ajungă tot acolo).

Din fericire, cei ce s-au ocupat de asamblarea lui Boş nu l-au uitat. L-au trimis (nu în condiţii foarte bune, dar nu se putea plînge) la o familie ce avea să-i poarte de grijă. Adică, a fost adoptat. Ştia prea bine ce însemna acel lucru şi era recunoscător: alte aragaze aşteptau luni în şir într-un magazin pînă să fie luate de cineva. „Şi le strigau după marcă – ce urît!" gîndea el atunci (şi-a dat seama mult mai tîrziu că e, de fapt, în aceeaşi situaţie).

Iată cum şi-a descoperit (şi nu aflat sau inventat, nici măcar găsit) numele:

Nişte bărbaţi au intrat în camera sa, pe care o împărţea cu mai multe oale, un frigider, o masă, nişte scaune şi cine ştie cîte şi mai cîte, iar tatăl său adoptiv a spus mîndru:

– Este noul nostru aragaz Bosch (adică Boş).

Putea să simtă în circuite mîndria, pînă cînd şi-a dat seama cum stăteau de fapt lucrurile: s-a maturizat, forţat de împrejurări, poate prea repede.

Dacă se constată că ar putea fi şi vina noastră, ne-am ars.

Cu timpul, s-a obişnuit să fie vizitat des – camera sa nu reprezenta, oricum, un spaţiu privat, cu toate acele oale indiscrete, dar acum se bucura de mai puţină intimitate ca niciodată. Şi mai era şi frig! „Cum de s-a schimbat vremea aşa?" se întreba el zilnic. Din conversaţiile celor care îi invadau camera fără ruşine, înţelesese cum stă treaba cu anotimpurile, în mare, dar nu pricepuse un lucru. A auzit că într-un an sînt 12 luni, dar el văzuse luna în fiecare noapte. Asta însemna că anul are doar 12 nopţi (i-am lămurit confuzia, pe care nu reuşise să şi-o lămurească singur în atîţia ani, din lipsă de mijloace, apoi el a trecut direct la nişte întîmplări petrecute pe la 18 ani de aragaz, adică acum 9 ani de aragaz, aşa cum vom trece şi noi de la A la R).

Pe la 18 ani de aragaz (echivalentul a 9 ani calendaristici), a trecut printr-o perioadă în care-şi punea tot felul de întrebări despre cele mai mici şi neînsemnate probleme. De exemplu, auzise odată o discuţie:

– Am avut o scurgere de informaţii în sistem, spuse un domn îmbrăcat elegant.

– O scurgere? întrebă un altul, trezind interesul lui Boş. Nu-mi miroase bine, continuă acesta.

– Nici mie... Cred că se vor face nişte concedieri. Dacă se constată că ar putea fi şi vina noastră, ne-am ars.

Conversaţia l-a lăsat cu nişte semne de întrebare. Ştia că nu te poţi arde de la o scurgere de gaze şi nu poţi păţi nimic dacă ai plecat de-acolo. De ce îşi făceau cei doi domni griji pentru viitor? Şi ce-au a face nişte oameni cu o scurgere de gaze accidentală? De ce să fie concediaţi? În fine... oamenii...

Mi-a povestit apoi despre copilăria sa (la început, A), că a fost cît pe ce să-i scoată o pisică un ochi (n-ar fi fost mare pierdere, m-am gîndit... nu?), apoi, despre vremea cînd avea 7 ani de aragaz (G) şi cît de zdrobitoare a fost vestea că nu va merge la şcoală, fiindcă el aştepta acea zi cu atîta înflăcărare (la propriu).

M-a mirat cu adevărat nostalgia cu care îşi contempla trecutul, aparent plictisitor din exterior. Boş era supărat, deoarece credea că nu va putea fi niciodată cu adevărat cineva. M-am simţit prost pentru că niciodată nu-mi pusesem problema lucrurilor sau a animalelor. Oare cum se simt ele cînd noi ne credem mari şi tari pentru că le deţinem, le controlăm? El se simţea un simplu aragaz cu patru ochi (la propriu), îngrădit de propria-i gîndire (şi, mă rog, de gratiile tipice pentru un aragaz). Odată cu maturizarea, din fericire, şi-a dat seama de acest lucru şi a învăţat să-şi folosească cei patru ochi cum trebuie – şi-a lărgit orizonturile, a „topit" gratiile (doar la figurat, desigur – nu voia să aibă probleme cu unele noi).

A avut o viaţă împlinită, împărtăşindu-le oamenilor ideile şi cunoştinţele sale, aşa cum ni le-a împărtăşit nouă prin povestea vieţii lui. (Nu a devenit, totuşi, profesor – directorilor le-a fost frică să nu-i ardă pe elevi la note.)

Ne-a mai rămas, deci, doar Z-ul. La 27 de ani de aragaz, ştia că se va întîlni în curînd cu sfîrşitul şi era gata să-l întîmpine. Ajunsese într-o bucătărie de vară, la alţi oameni, iar frigiderul se stricase.

Ziua 1

Soţia: Vai, ce facem?! Mergem acum să luăm altul?

Soţul: Stai, mai lasă-l o zi, că poate reuşeşte Doru să-l repare.

Noaptea 1

Aragazul (Boş): Hai, revino-ţi, prietene, că vor să te-nlocuiască! Ce-o să mă fac eu fără tine? Hai, trezeşte-te, că mai ai ani buni de ţinut la rece!

Ziua 2

– Nu a reuşit să-l repare...

– Hmm... Las' că poate reuşesc eu să-l repar.

– Da... L-oi drege tu cumva...

Noaptea 2

– Haide! Nu lăsa viaţa să-ţi treacă prin faţa ochilor! Nu lăsa curentul să-ţi ocolească circuitele, trezeşte-te! Mai ai mult de trăit, să-ţi împlineşti viaţa! Să trăieşti cum vrei tu!

Frigiderul porneşte.

– Ah... să mă ierte Dumnezeu! Am vrut să-mi pun capăt zilelor... Am crezut că...

– Stai liniştit. Este o depresie comună la electrocasnice. Cu timpul, o să-nţelegi... Eşti încă tînăr.

Ziua 3

– Ei, uite c-a pornit... Ţi-am spus c-o să reuşesc să-l repar.

– Vai, dar nu m-am îndoit nici o clipă!

– Da... Acum, dacă nu mai înlocuim frigiderul, ne permitem să luăm un aragaz nou.

Astfel, la jumătatea anului 2013, la 13 ani şi jumătate de la fabricaţie – adică la 27 de ani de aragaz –, Boş s-a pensionat. Mîine va pleca spre groapa de gunoi, unde urmează să-şi întîlnească tatăl. Pare un sfîrşit, dar pentru Boş e, de fapt, un nou început.

Tania ŞENDROIU, *clasa a VI-a, Şcoala „Anastasia Popescu", Bucureşti*

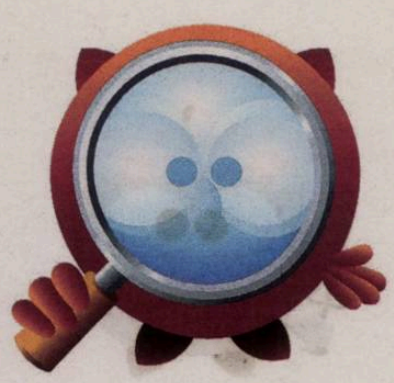

Aspri o iubește pe măsuța Marta, așa că pornește într-o lungă călătorie prin casă pentru a-i declara dragostea sa. O faptă demnă de povestit de către Ioana este și cea în care aspiratorul o pețește pe fata lui Cuțit Împărat pentru un scaun. Ștefania ne face cunoștință cu ascuțitoarea Tăietorul care cel mai mult își dorește o inimă.

Aspiratorul cel viteaz

Curajosul Aspri traversează tărîmul celor cinci camere: holul, bucătăria, dormitorul, baia și sufrageria.

A fost odată ca niciodată, că de nu ar fi, nu s-ar povesti... A fost o măsuță de cafea foarte cochetă, care se numea Marta. Ea avea un prieten care se numea Aspri, care era un aspirator foarte harnic. Cei doi se îndrăgeau foarte mult, în așa fel încît Marta îi ruga pe toți prietenii ei să facă cît mai multă mizerie, pentru a-l vedea mai des pe dragul ei Aspri. Într-o zi, menajera – care era angajată în casa în care locuiau Marta și Aspri – înțelese că în acea casă se întîmplă ceva anormal. Se așeză la pîndă și așteptă, și așteptă, pînă cînd îi văzu pe prietenii Martei cum încep să facă mizerie, pentru a o ajuta să îl reîntîlnească pe Aspri. Menajera se supără așa de tare, încît, din acea zi, aspira fiecare cameră din casă, mai puțin cea în care se afla măsuța. Marta, de tristețe, își pierdu tot lacul.

Într-o zi, Aspri se hotărî să pornească într-o aventură, pentru a-și reîntîlni vechea prietenă. În prima zi, el deschise cutia în care se afla. A doua zi, el trebui să străbată coridorul, dar cînd să treacă în următoarea cameră, în fața ușii apăru un Scaun, care îi spuse că acela era teritoriul lui (Bucătăria). Scaunul îl informă pe Aspri că trebuie să treacă o probă, care consta în a i-o aduce pe fata lui Cuțit Împărat. Aspri ajunse la curtea împărătească, dar trecerea îi fu oprită de un Uriaș Bol de Porțelan. Acesta îi spuse lui Aspri că trebuie să dovedească că nu are nimic la el care ar putea să le facă rău reginei, regelui sau prințesei. După ce Uriașul Bol de Porțelan îi verifică săculețul și perișorii, îl lăsă să treacă. Aspri a mai mers un timp și trecerea lui a fost oprită de un Aragaz uriaș. El a văzut la poalele Aragazului un Ambalaj de Bomboană. Cît pe-aci să o calce, dar aceasta strigă:

– Nu mă omorî, te rog! Poate într-o zi îți voi fi de folos.

Și Aspri lăsă Ambalajul de Bomboană în pace. După ce mai urcă puțin pe munte, găsi un Băț de Acadea, pe care a vrut să îl folosească pentru a face un foc. Dar și Bățul, la rîndul său, îl rugă pe Aspri să îi cruțe viața, căci poate, într-o zi, îl va ajuta și el, la rîndul său. Aspri îl lăsă în pace și își continuă drumul. După un timp, se întîlni cu o Măturică bătrînă, care îl rugă pe Aspri să o ajute cu două ceșcuțe cu apă, atîrnate de un bețișor chinezesc. Cum Aspri avea o inimă mare, se învoi. Însă bătrîna Măturică era, în realitate, Baba Rada, care îi testa pe călători. Aceasta îi spuse lui Aspri:

– Băiete, ai o inimă mare. Ești primul care m-a ajutat. Te voi răsplăti. Care ți-e dorința?

– Am pornit să o aduc pe fata lui Cuțit Împărat.

– Nu-i o misiune tocmai ușoară, dar cu cîteva descîntece potrivite, o rezolvăm noi.

Și începu Baba Rada a sufla în frunză verde și a cînta în cochilie de melc. După ce îi dărui lui Aspri o poțiune magică – din care, dacă sorbi o picătură, ești puternic cît zece lei (animalul, nu moneda) – și îi ură drum bun, se făcu nevăzută.

Aspri își adună toate forțele și reuși să treacă de Aragazul uriaș. Din vîrful Aragazului, el văzu castelul împărătesc. De la fereastră, fata lui Cuțit Împărat anunță pe toată lumea din castel că se vede venind un voinic la pețit. Tare se bucură împăratul cînd auzi o asemenea veste, căci de multă vreme nu-i mai călcase un voinic pragul, din cauza Aragazului uriaș. Aspri o luă pe fată și pe-aci ți-e drumul. Odată ajunși la Scaunul cel vestit, ce domnea în ordonata și curata împărăție a dormitorului, fata rămase să se mărite cu Scaunul, și Aspri își putu continua drumul. Traversînd Împărăția Sufrageriei, el poposi într-un loc unde era secetă mare. Își aduse aminte de Ambalajul de Bomboană, căruia îi cruțase viața, și îl chemă în ajutor. Acesta ascultă rugămintea lui Aspri, de a ploua cu găleata în acel ținut, o dată pe lună. Lucrurile de aici îi mulțumiră lui Aspri că i-a scăpat de secetă și chiar îi ridicară o statuie.

Aspri își continuă drumul. Merse el ce merse, pînă găsi graniță cu Camera de Baie. În acel loc domnea o regină frumoasă, numită Ogla. Ea era o oglindă cu gusturi foarte rafinate și era, de asemenea, foarte blîndă cu supușii. Aspri nu a făcut decît un mic popas aici, într-un sătuc în care era inundație mai tot timpul. Aspri rugă Bățul de Acadea pe care îl cruțase, ca rîul să nu mai iasă din matcă niciodată. Și de această dată, sătenii fură foarte mulțumiți.

Următoarea cameră a fost Împărăția Sufrageriei, unde Aspri o regăsi pe Marta și trăiră fericiți pînă la adînci bătrîneți.

Ioana MANEA, *clasa a V-a, C.N. de Informatică „Tudor Vianu", București*

Tăietorul Inimă-de-leu

A fost odată ca niciodată o ascuțitoare, numită Tăietorul. Toată lumea făcea glume pe seama lui și nu avea nici un prieten. El era supărat mereu. Nu înțelegea de ce nimeni nu voia să fie prietenul lui, fiindcă el era politicos, amuzant, iubitor, avea toate virtuțile unui prieten adevărat. Tăietorul se gîndea că toate aceste lucruri i se întîmplă deoarece el nu avea o inimă, iar acest lucru și-l dorea mai mult decît orice. Inima, credea el, o să-l scape de toate necazurile.

Într-o zi, plecă spre împăratul Tărîmului Sertar. Cînd a ajuns la el, îi spuse:

– Luminăția Ta, am venit la tine să-mi spui unde pot să merg să-mi iau o inimă.

– Există doar un loc de unde poți să-ți iei o inimă, dar este un drum foarte lung, foarte greu și tare periculos.

– Eu vreau foarte mult o inimă, mai mult decît orice! Am să mă duc, chiar dacă îmi pun viața în pericol.

– Bine. Eu doar te-am avertizat. Trebuie să mergi pe Tărîmul Hainelor.

Tăietorul plecă a doua zi, dis-de-dimineață. Era foarte cald, iar soarele topea firișoarele mici de ață din covor. Merse Tăietorul nostru ce merse, pînă cînd ajunse pe Tărîmul Biroului, cel mai periculos tărîm dintre toate, unde domnea Lampa cea Groaznică. Ea te făcea orb dacă te uitai în becul ei puternic. Tăietorul voia s-o învingă și să-i salveze pe oamenii care trăiau acolo. Merse ce merse, pînă cînd ajunse în fața Lămpii.

– Hei, tu de acolo, îndrăznești să calci în palatul meu?

Tăietorul stătea cu spatele la Lampă, ca să nu-l orbească. El era tare isteț, așa că, dintr-odată, s-a aruncat în becul orbitor al lămpii și l-a spart. Tot poporul din Tărîmul Biroului îl ovaționa.

Tot poporul din Tărîmul Biroului îl ovaționa.

Tăietorul plecă mai departe, cu merindele dăruite de către poporul din Tărîmul Biroului. Drumul era tare lung pînă la Tărîmul Hainelor. Merse el ce merse, pînă ce dete peste un Cal din Plastic, alb ca laptele și frumos... Vai, dar ce frumusețe!

– Ai vrea să mă urmezi în călătoria mea? îl întrebă Tăietorul pe Cal.

– Mi-ar plăcea, dar eu sînt lipit aici de către Super Glue-ul Nărăvaș și nu pot să mă mișc.

Tăietorul se uită la locul unde era lipit armăsarul și, gînditor, îi spuse:

– Cred că aș putea să te dezlipesc, dar va fi puțin cam dureros.

Calul acceptă bucuros. Tăietorul ascuți un creion și-l înfipse în lipici. După aceea, îl apucă bine și îl smulse cu putere.

– Au! M-a durut! spuse Calul.

– Eu te-am avertizat!

– Acum pot veni cu tine în călătoria ta! Dar unde mergem?

– Mergem spre Tărîmul Hainelor!

– Dar mai este cale lungă pînă acolo!

– Știu și, din cauza asta, ar trebui să plecăm, dacă nu vrem să ne prindă noaptea.

– Bine. Urcă-te pe spatele meu!

Cei doi tovarăși plecară mai departe. Au călătorit pînă cînd luna a ajuns pe cer.

– Eu zic să înnoptăm aici! zise Tăietorul.

Unde se opriră ei era Tărîmul Noptierei, care era cel mai sigur tărîm dintre toate. Au înnoptat acolo. A doua zi, au plecat mai departe. Cei doi începeau să zărească Ținutul Hainelor, dar tot mai aveau de mers. Era o călătorie lungă. Trecură trei zile și trei nopți pînă au ajuns la poarta Tărîmului Hainelor. În fața porții erau două scame mari și puternice.

– Bună ziua! Ca să puteți intra pe Tărîmul Hainelor, trebuie să spuneți parola. Începe cu sunetul „i" și este formată din cinci litere.

Tăietorul se gîndi ce se gîndi, pînă cînd își dădu seama. Parola era cuvîntul „inimă". Cei doi pătrunseră pe Tărîmul Hainelor și merseră la împărăteasă. Aici, s-au întîlnit cu mine. Eu sînt Împărăteasa Modei.

– Bună ziua, dragii mei! Vă așteptam de multă vreme.

– Știai că venim? întrebă Tăietorul uimit.

– Cum să nu! Știu și de ce ați venit.

– Adică ai o inimă și pentru mine?

– Dragul meu, am să-ți spun ceva foarte important. Să ai o inimă nu înseamnă să ai un organ care se află în corpul tău, ci înseamnă să fii bun, iubitor, milos, prietenos, iar tu ai toate aceste virtuți. Ți-ai dorit o inimă ca să-ți poți face prieteni, dar, pe parcursul acestei călătorii, ți-ai făcut o mulțime de prieteni, cum ar fi armăsarul care te-a urmat pînă aici. Tu, dragul meu, ai o inimă de leu!

De atunci, Tăietorul a fost numit Tăietorul cu Inima-de-Leu.

Ștefania ISAR, *clasa a V-a, Școala primară și gimnazială „Școala mea", București*

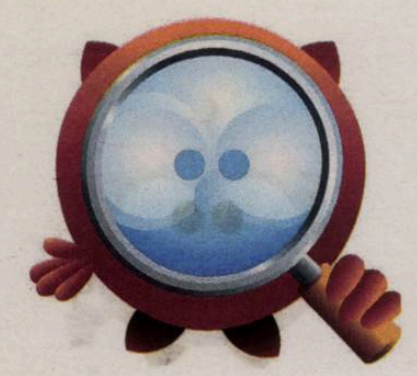

Prietenii noştri de la Buzău ne-au trimis poveştile adevărate ale unor obiecte descoperite „în cufărul bunicilor". Astfel am aflat despre un soldăţel cu ochi din rubine, despre Lisa, o păpuşă din porţelan care a luat naştere într-un atelier de jucării din Bohemia, despre umbrela cu un nume romantic – „Aripi de dantelă" şi despre cum toate aceste mici comori se transmit din generaţie în generaţie.

Din cufărul bunicilor

Noi ne-am dus cu un pachet mare. Ea avea pentru noi două pacheţele. Noi ne gîndisem la ceva de ultimă generaţie. Ea se gîndise la ceva „din cufărul bunicii". În timp ce ne luptam cu tehnologia, am descoperit că doamna doctor ne dăruise cîte un inel, modificat deja, la bijutier, pentru degetele noastre. Cînd am scăpat de gheruţele din ochi, am auzit şi ce ne-a spus: „Aşa, ca să vă aduceţi aminte, că eu n-am fete..." De fapt, am primit o poveste! Pe al meu îl avea de la o mătuşă, din vremea cînd era studentă. L-a purtat pînă cînd s-a născut Mihai. Apoi l-a pus într-o casetă, pentru... 40 de ani. Pînă acasă, m-am gîndit la Rugăciunea inimii, *minte şi inimă...*
„Voi ştiţi o poveste ca asta?" îi întreb pe copiii de la clasa a VI-a...

Prof. Mihaela NICOLAE, Colegiul Naţional „Mihai Eminescu", Buzău

■ Firele din panglica aurie ce o înconjoară au început să se destrame, formînd mici gheme lucitoare. Uşor decolorată, pălăria îşi arată vîrsta: a fost făcută în 1930. În interior se află o etichetă, albă cîndva, acum de un gri stins. Pe această bucată de mătase este scris, cu litere de tipar, *Oslo*, o marcă norvegiană. Fusese comandată de un boier, prieten al bunicului meu. Într-o zi, am aflat şi eu istoria acestei pălării. Fiindcă era prea elegantă pentru a fi purtată zilnic, bunicul a aşezat-o în valiza militară. De fiecare dată cînd pleca în concediu, bunicul spunea: „Îmi iau la revedere şi pălăria" – acest lucru mă făcea mereu să rîd. La un moment dat, cred că bunica o folosea ca ornament, în bibliotecă... Şi iată că pălăria asta a ajuns la mine!

Andrei MIHALCEA

■ Am de la bunicul meu nişte ochelari de soare, de pe vremea cînd era comandant la Bobocu. Au ramă închisă la culoare şi lentile fumurii. Sînt ochelari valoroşi, de firmă. Bunicul îi purta în fiecare zi, cred că nu ar fi putut rezista fără ei. Şi acum ţine foarte mult la ochelarii aceştia. Uneori, mă mai întreabă dacă i-am purtat şi dacă îi şterg de praf. Îi păstrez închişi într-un suport special.

Petruţ HARALAMBIE

■ O adiere uşoară de vînt îmi atinge părul lăsat pe spate. Umbrela de soare a bunicii mă apără de razele fierbinţi ale unei zile obişnuite de iulie. Dantela subţire, uşor învechită, îmi dă un aer de domnişoară. Umbrela a fost cumpărată la o licitaţie caritabilă, prin 1953. Încă de pe atunci, bunica, de dragul ei, îi dăduse acestei umbrele un nume romantic: „Aripă de dantelă". Atinsă de timp (şi de molii!), într-o continuă călătorie prin viaţă, „Aripă de dantelă" a ajuns la mine, ca o pasăre.

Andreea LAZĂR

■ De la bunica am primit o păpuşă de porţelan: Lisa. A fost făcută cu multă vreme în urmă, într-un atelier din Boemia. Mă priveşte cînd dorm, cu ochii ei negri, ascunşi sub o pălăriuţă albă, potrivită pentru balerinii de lac. Bunica mi-a spus că o are chiar de la meşterul care a fabricat-o. O făcuse special pentru bunica, mai mult de doi ani îi luase să şi-o imagineze aşa. Apoi, Lisa a călătorit cu trenul o săptămînă întreagă, într-o cutiuţă, care n-a ferit-o, însă, de o zgîrietură pe frunte. Cred că Lisa păstrează un secret al bunicii.

Iulia VASILE

■ Într-o zi, am găsit în elefantul de porţelan al bunicului mai multe brichete şi ochelari de vedere. Mi-a plăcut o brichetă de culoarea bronzului, care avea undeva, pe o margine, un cap de şarpe sau de dragon, inscripţionat *Made in Israel*. Nu mai avea gaz, dar m-a impresionat culoarea ei. Văzînd că-mi doresc aşa de mult bricheta asta, bunicul mi-a dat-o, pînă la urmă – cu ea îşi aprindea ţigările în tinereţe! Eu o păstrez tot acolo, în elefantul de porţelan.

Mihai NAE

■ Am primit, de la bunicul, un nasture cu o poveste anume – un nasture argintiu, cu o iniţială gravată pe el. Era un nasture de la vechea lui uniformă. Bunicul a fost bucătar în armată, gătea pentru 500 de oameni, de trei ori pe zi. Stătea în bucătărie, într-o căldură îngrozitoare. Chiar dacă nu are decît valoare sentimentală, nasturele acesta e important pentru familia noastră. Acum, nasturele de uniformă stă într-o cutie cu bijuterii pentru că este o bijuterie, chiar dacă nu pare.

Carmen GRIGORE

■ Bunica mi-a dăruit un colier a cărui frumuseţe e dată de o singură perlă. A fost păstrat într-o casetă îmbrăcată în catifea, cam prăfuită. Mi-a spus că îl primise de la bunicul, de ziua ei, cînd erau tineri. Îl cumpărase de la un bijutier vestit, care-i lăsase din preţ, fiindcă venise vremea să închidă prăvălia.

Sânziana POPA

■ La un moment dat, cînd a venit în vizită, bunica a adus cu ea o cutie din lemn, închisă cu o cheiţă. Înăuntru erau multe poze, vechi şi noi, multe alb-negru. Aveau dimensiuni diferite – pătrate, dreptunghiulare –, dar toate aveau zimţi, cum se făceau cîndva. Bunica a stat lîngă mine şi mi-a spus cine se află în fiecare fotografie. Am văzut acolo nunta părinţilor mei, botezul meu, naşii pe care nu i-am întîlnit de 12 ani, dar şi mulţi oameni necunoscuţi. I-am promis bunicii că voi avea grijă de poze, să nu se strice. Le ţin închise în cutia lor şi port cheia la mine.

Ionuţ GROSU

■ Bunica mi-a dat un covoraş lucrat de mama ei, prin 1940, din lînă şi bumbac, vopsite natural. Menta şi urzica i-au folosit să obţină negrul. Vinele de salcie, pentru vişiniul închis. Din cojile de vişin şi de dud a scos un vernil. Rădăcina de păducel a dat albastrul, iar nalba a adus griul. Foile de ceapă au dat galbenul, iar sunătoarea a făcut firul auriu.

Diana PLĂTICĂ

■ În 1931, bunica a plecat cu străbunicii mei în Rusia. S-au refugiat în casa unei bătrîne, Ildiko, tot româncă. Pe bunica o atrăgea o păpuşă care înfăţişa un soldat din armata lui Stalin. Soldăţelul avea ochi din rubine. Ildiko i-a dăruit păpuşa. Mai tîrziu, bunicul s-a dus la bijutier şi acesta l-a sfătuit să nu vîndă păpuşa: ochi de rubin ca aceia nu se mai găseau.

Lidia AVRAMESCU

■ Lănţişorul auriu care stă la gîtul meu a fost făcut din patru verighete mici, de vreo 5 grame împreună. Cînd m-am născut, bunicul a dus verighetele la bijutier – s-au topit într-un cuptor, apoi au fost presate de nişte pietre negre, tari, şi, în cele din urmă, aruncate în apă rece, au luat forma unui lănţişor auriu. Bunicul l-a numit „Semnul afecţiunii mele" şi mi l-a dat să-l port cu o iconiţă a Fecioarei, să mă protejeze.

Ana-Maria ILEA

■ Am primit o pereche de mănuşi lungi, croşetate, crem, cu dunguliţe fine. Nu sînt de iarnă, sînt din dantelă. Ştiu că au fost purtate doar de două ori – la nunta bunicii mele, pe 16 aprilie 1968, şi pe 23 octombrie 1989, la nunta mamei. Cînd le ating, simt momentele cînd ele au fost fericite. Sînt o moştenire de familie, iar eu le voi dărui mai departe.

Cosmina GRIGORE

■ În pod, într-o cutie mare, prăfuită, am găsit o chitară cu şase corzi şi cu un model pictat pe lemn, lîngă cercul din mijloc. Bunicul mi-a spus că fusese lucrată în Rusia. Cu ea, îi cîntase bunicii tot felul de romanţe. Chitara a trecut şi de război, nestricată şi nevîndută. Ca să nu mai stea degeaba chitara asta, bunicul mi-a spus, cu bucurie, că aş putea să învăţ şi eu să cînt. Şi asta fac!

Irina ZAHARIA

■ Bunica mi-a dat cana aceea, fiindcă am fost foarte insistentă – o cană albastră, cu nişte desene abstracte. Acum, e ciobită în partea de sus şi nu mai are toartă. Ştiu că a fost luată de la un tîrg de vechituri. Crezînd că era valoroasă, bunica a vrut să o vîndă, la un moment dat, dar şi-a dat seama că porţelanul se decolorase. Fratele bunicului făcea oale din lut, aşa că bunicul l-a rugat să o picteze. Eu pur şi simplu nu mă pot despărţi de cana asta, în fiecare zi îmi beau ceaiul din ea!

Alexandra SĂFTOIU

■ Cerceii ăştia i-am purtat, pe rînd, toate fetele din familie. Cercei micuţi, cu tortiţă din aur, terminaţi cu o pietricică de un albastru deschis. Bunica a purtat cerceii aceştia pînă la 21 de ani, cînd s-a căsătorit. Bunicul i-a dăruit alţii. Primul ei copil, mătuşa mea, i-a purtat pînă la un an, cînd a primit alţii de la naşii ei. După cîţiva ani, s-a născut a doua fetiţă a bunicii, mama, aşa că cerceii i-au fost daţi ei şi i-a purtat pînă la tăierea moţului. Şi eu i-am purtat pînă la un an şi jumătate, cînd, de asemenea, am primit alţii. După mine, s-a născut verişoara mea, deci i-a purtat şi ea! Arată bine, fiindcă sînt păstraţi cu grijă de bunica.

Bianca OPRIŞANU

■ Bunicul m-a chemat la el, anul trecut, prin decembrie. Voia să-mi dea ceva: ceasul lui rusesc, marca Pobeda, fabricat în 1955. Ceasul are o cureluşă din piele maro, iar cercul care ţine ceasul e din aur. L-a cumpărat la 17 ani, din primul lui salariu. Este incredibil cît de bine a fost păstrat: capacul nu are nici o zgîrietură. Bunicul mi-a spus că ceasul acela are o valoare inestimabilă pentru el. O să am grijă să-l dăruiesc şi eu copiilor mei.

Bogdan NICULESCU

■ Tatăl meu avea trusa de geometrie de la tatăl lui. Acesta i-o dăduse în clasa a VIII-a, pentru examenul de matematică. Unele piese sînt ruginite, altele sînt încă sclipitoare, dar asta nu contează. Contează că cel care mi-a dat-o a ţinut la ea, ceea ce înseamnă că şi eu trebuie să o preţuiesc, chiar dacă m-am obişnuit greu să-mi placă, chiar dacă trusa asta nu mai e la modă.

Valentin ENE

■ Am primit, de la bunicul meu, un *Dicţionar enciclopedic*, o ediţie veche. Era la Paris, cu bunica, şi s-au întîlnit pe stradă cu o cunoştinţă care ducea o carte mare într-o mînă şi pe copilul ei de cealaltă mînă. Copilul îşi scrîntise glezna şi, cum bunicul era doctor, i-a bandajat repede piciorul şi l-a înveselit. Ca mulţumire, femeia aceea i-a dăruit bunicului acest dicţionar valoros, care, mai tîrziu, a ajuns la mine. Chiar şi acum, îl iubesc pentru gestul făcut.

Vlad POPA

■ Pe la 3 ani, am primit de la bunicul meu o maşinuţă de lemn. Nu prea ştiam la ce foloseşte şi muşcam din ea ca din pîine. Îmi amintesc că era verde închis, avea roţi negre, iar pe laterale avea desenate nişte geamuri. Înăuntru părea să se afle un omuleţ, care stătea neclintit, de parcă i-ar fi fost frică să nu se buşească de ceva. Chiar dacă nu are telecomandă şi nu i se deschid uşile şi capota, maşinuţa asta are un loc important în sufletul meu.

Emilian PLĂIAŞU

În aceste două pagini veți colinda un bazar în toată regula, unde veți găsi alandala tot soiul de obiecte, fiecare cu povestea lui. Compas și Stilou sînt doi regi care își dispută regatul Biroului. Telefonul, Televizorul și Calculatorul se plimbă călare prin parc. O Cască de karting nu mai vrea să mai iasă de pe capul unui băiețel. Ce lume ciudată!

Bazarul cu obiecte pierdute

Asociația „Creative Factory"

Din 2006 și pînă acum, ciudățeniile își fac loc pe Pămînt, puțin cîte puțin. Această afirmație există datorită noii descoperiri a lui Bill Gates, Asociația „Creative Factory". Adică – mai pe românește – o invenție care face mai multe invenții, destul de vitală, conform unui studiu din 2005, care preciza că oamenii nu știau ce este un gadget, nu comunicau pe WhatsApp sau nu ascultau hituri de pe iTunes.

Însă această fabrică și-a atins apogeul în 2010, cînd a lansat un clip cu peștele acela vorbitor, care cînta Lady Gaga. Și chiar avea concerte! Acest animal acvatic dansa, cînta, se zbenguia, exact ca noi. De asemenea, hiturile lui erau în top 10 pe Youtube.

Văzînd ce succes au, inventatorii au dat viață unui al doilea obiect opac, un creion care dansa. Așa s-a inventat un nou stil de dans, numit „Discoteca din ghiozdan", și au apărut multe alte suveniruri, precum tricouri „ascuțitoare", caiete de „creioneală" și o bandă desenată – *Creion* vs *Stilou*.

În 2011, pufuleții erau la modă. Nu cei comestibili, eu vorbesc de cei care merg pe *catwalk* și fac *photoshooting*-uri. Cu toții am auzit de *modelling* și, mai nou, meseria asta o practică 97% dintre pufuleți. Acum, se scrie în ziare că ei sînt la Săptămîna Modei de la Paris.

Pornind de la aceste invenții, creatorii juniori – mai pe scurt: copiii – au promovat Asociația „Creative Factory" prin diferite compuneri și texte cu rechizite însuflețite, cu tacîmuri însuflețite, cu flori însuflețite, cu reviste și anotimpuri însuflețite. Trebuie doar să știți că numai datorită lui Bill Gates există așa ceva.

P.S.: Am mai citit un studiu care demonstrează că lumea s-a cam plictisit de inovații și tehnologie. Afirmația mi s-a confirmat cînd descărcam o aplicație de pe AppStore. Bunicul mi-a zis că s-a săturat de atîtea „aifoane" și că, dacă nu-l arunc, o să fiu pedepsită o săptămînă, iar asta nu prea-i de bine...

***Adriana STĂNICĂ**, clasa a V-a, C. N. „B.P. Hasdeu", Buzău*

Povestea unui card

În ziua de azi, totul este posibil. Nu mai este ca în zilele de ieri, cînd nu puteai să te joci pe calculator sau pe tabletă, deoarece acestea nici nu existau. Acum poți face ce vrei, doar dacă nu îți stau în cale părinții.

Acum, chiar și Făt-Frumos s-a modernizat! Astăzi, el nu mai merge pe cal, ci are o motocicletă Honda, cu care gonește prin oraș, iar dacă vă veți duce vreodată prin centru, se poate să-l vedeți. Este un tip înalt și slab, cu părul blond, ochi albaștri și jachetă neagră de piele. Are chiar și un Card – hai să vă spun o întîmplare cu acel Card.

Într-o zi, Făt-Frumos se duse la un bancomat să scoată bani de pe Card, și îi scoase pe ultimii care-i rămăseseră. Cardul, nemulțumit, se tot plîngea: „Ce stăpîn am! Toată ziua merge la bancomate ca să scoată bani și mă golește în trei zile după ce au intrat banii! Ce om!'

După puțin timp, Cardul expiră, nemaifiind valabil, iar Făt-Frumos fu nevoit să îl ducă la un centru unde se taie cardurile invalide. Acolo, Cardul fu tăiat în două și fu dus într-un loc unde se păstrau aceste carduri rupte.

Într-o zi, jumătatea dreaptă a Cardului lui Făt-Frumos se plimba prin acea cameră și văzu un loc unde cardurile își spuneau poveștile. Se duse acolo și se așeză la ascultat povești. După multe istorisiri, veni rîndul altui card, iar jumătatea dreaptă a Cardului, supărat, recunoscu povestea ca fiind a lui și alergă repede într-acolo. Cînd ajunse, își recunoscu jumătatea și, ca prin minune, se uniră din nou cele două jumătăți și Cardul redeveni valabil.

După puțin timp, Cardul se puse iar în funcțiune și ajunse la un om bogat, care avea deja bani cash și nu îi mai trebuia Cardul, dar, totuși, îl păstra pentru că îi era frică să nu se întîmple ceva cu toată averea lui.

Bogatul era gras – ca orice bogat –, nu avea mult păr, avea ochii albaștri, iar hainele îi erau de stofă și foarte colorate.

Și, într-o zi, cum se uita bogatul pe fereastră, văzu un echipaj de poliție intrînd în casa lui cu forța. Cînd l-au găsit, polițiștii i-au spus că au descoperit că averea a fost lăsată moștenire altcuiva de către bunicul lui, deci nimic nu îi aparține.

După o săptămînă de dormit și cerșit pe străzi, bogatul și-a adus aminte că polițiștii nu îi luaseră Cardul, deci acesta era încă la el în buzunar. După ce l-a găsit, s-a dus repede la un bancomat și a vrut să scoată bani, dar, cînd băgă Cardul în bancomat, acesta se bloca – dacă un card nu este folosit o perioadă bună de timp, acesta adoarme. Cînd Cardul a fost introdus în acel bancomat, s-a trezit, dar, de supărat ce era, nu a vrut să mai funcționeze, așa că a rămas blocat acolo.

Omul s-a panicat și nu mai știa ce să facă, așa că intră la bancă și chemă pe cineva să îi deblocheze Cardul. Bancherii, neștiind nici ei ce să facă, au chemat poliția să îi ajute. Cînd aceștia au ajuns, l-au văzut pe fostul bogat și l-au recunoscut, pentru că erau aceiași oameni care veniseră să îi ia toată averea.

După cinci minute de sfat, polițiștii au hotărît că, atunci cînd i-au luat averea, trebuia să i-o ia pe toată, deci i-au luat și Cardul.

Omul, supărat că nu mai are absolut nici un bănuț, a plecat să slujească la o biserică, de unde a primit ajutor și unde a fost învățat să nu mai creadă că banii înseamnă totul în viață. Cît despre Card... a ajuns iar la fabrica de tăiat carduri, dar nu s-a mai întîmplat ca data trecută. Cardul a trăit în două jumătăți care au fost tot timpul una lîngă alta, dar nu s-au mai unit niciodată.

***Andreea Diana GHERGHESCU**, clasa a V-a, Școala nr. 280, București*

Compas I vs Stilou al II-lea

Într-o noapte de primăvară tîrzie, pe biroul din dormitor al unei eleve se aflau două regate: unul al rechizitelor, și celălalt al instrumentelor de geometrie. Biroul era împărțit pe jumătate. Rechizitele erau loiale, dar și înțelepte. Ele erau conduse de regele Stilou al II-lea.

Viclenele instrumente de geometrie erau conduse de regele Compas I, care era invidios pe regele Stilou, deoarece era folosit mult mai des la școală. Pentru aceasta, hotărî să atace pe neșteptate regatul rechizitelor și astfel să îl distrugă pe Stilou...

Regele Stilou veghea pe tron,
în penarul multicolor.

Regele Compas porunci să vină bătrînul Echer, pentru a se sfătui. Curînd, în fața Compasului apăru un echer deformat, cu gradațiile șterse, care făcu o plecăciune. Regele și Echerul se închiseră în taină în trusa de geometrie și discutară despre cum să atace fără să fie descoperiți... Peste cîteva minute, regele se afla în fața regatului său, spunîndu-le supușilor:

– Dragi cavaleri, după cum bine știți, noi, instrumentele de geometrie, sîntem folosite rar la orele de geometrie, pe cînd stiloul e folosit permanent, chiar și la lucrările de control! Pe noi, elevii ne țin închiși în strîmta trusă de geometrie, iar rechizitele stau comod în penare multicolore! Dacă ar dispărea rechizitele, noi am putea să le luăm locul: penarele multicolore ar putea fi ale noastre! De aceea, dragi instrumente, haideți să distrugem rechizitele!

Instrumentele de geometrie acceptară și, în mai puțin de un ceas, erau pregătite de atac.

În acest timp, în regatul rechizitelor domnea liniștea. Regele Stilou veghea pe tron, în penarul multicolor. Deodată, fermoarul se deschise și două creioane albastre înaintară, spunîndu-i regelui că un intrus voia urgent să-i vorbească.

La lumina slabă a unei lumînări se putea deslușI clar o siluetă scundă. Era o Gumă de Șters roz, cu trăsături aspre, tocită din cap pînă-n picioare.

– Și tu de unde mai vii?! întrebă regele Stilou, indiferent.

– Maiestate, spuse în sfîrșit intrusul, eu vin de sub pat, unde m-a aruncat stăpîna acestei camere... Am stat acolo luni în șir!

– Ha! Eu nu te cunosc! Cine domnea cînd făceai parte din regat?

– Domnea regele Stilou I, presupun că era tatăl Domniei Voastre.

– Hm... Da. Acum treci la subiect, ce era așa de urgent încît m-ai deranjat la ora aceasta?!

Guma de Șters continuă:

– Am reușit să ies de sub pat și, cînd veneam aici, am auzit că regele Compas I vrea să atace regatul nostru, cît de curînd...

Guma de Șters își continuă povestea, iar regele era din ce în ce mai atent și mai uimit de acest intrus care apăruse atît de brusc, dar care era atît de înțelept.

După ce îi mai puse cîteva întrebări, ca să fie sigur că nu minte, sună alarma... Porunci creioanelor să îi găsească Gumei de Șters un buzunar liber în penar.

În regatul instrumentelor de geometrie era multă agitație: regele Compas își ascuțea nasul iar raportoarele alergau nerăbdătoare dintr-o parte în alta a mesei. Se auzi glasul răgușit al regelui, urmat de sunetul unui corn:

– Atacaaaați!!!...

Se dădu semnalul și în regatul rechizitelor: creioanele își lustruiau cariocile zburătoare pe care urmau să călărească, iar regele Stilou își umplea rezervele cu cerneală veninoasă.

Cele două armate se întîlniră la mijlocul mesei și începu lupta: raportoarele aruncau cu săgeți, iar Stiloul împroșca cu cerneală. Era un haos de nedescris. Lașul Compas încercă să se strecoare și să scape nevătămat, surprins că fuseseră descoperiți, dar regele Stilou îl zări și se îndreptă către el.

În mijlocul luptei, ușa camerei se deschise brusc. O rază orbitoare de lumină năvăli în dormitor. Armatele zăceau neînsuflețite pe biroul stropit cu cerneală.

***Sofia ILIE**, clasa a VI-a, C. N. „Mihai Eminescu", București*

Filele de poveste din poveste

Erau odată, pe o masă oarecare, două foi, și ele oarecare, legate una de alta printr-o poveste. Dar, într-o zi, cele două foi se certară.

– Să știi că, fără mine, povestea nu există! zicea foaia pe care era scris începutul.

– Dar te rog! Ai citit vreo poveste fără sfîrșit? Ce tupeu! protesta cealaltă.

– Ba chiar am citit, cea de Michael Ende!

Și zicînd acestea, prima foaie se ridică jignită și plecă pe geamul deschis, fără să privească înapoi. Dar, cum mergea ea așa, iată că întîlni un pisoi cu blana pestriță ca un cojoc vechi, cu ochii de smarald lucind și cu lăbuțele moi ca două pernuțe de ace.

– Încotro, foicico? N-ai vrea să-mi spui ce poveste porți? Am auzit că sînt la modă cele cu cavaleri și mere de aur!

Roșind, subțirica foaie se clătină și răspunse:

– M-am certat cu prietena mea, care poartă sfîrșitul. Dar haide să-ți citesc povestea pe care o duc! Nu știu dacă e cu mere de aur, nu știu nici cine a scris-o! Poate aflăm!

Și începu să citească:

„Era odată un regat, ca oricare regat. Locuitorii săi nu aveau întotdeauna rod îmbelșugat, nici soare strălucitor. Căci erau oameni, bineînțeles. Așadar, nu aveau tot ce își doreau."

– De ce „bineînțeles"? se revoltă motanul, mișcîndu-și ochii lucitori, în timp ce studia foaia cuvînt cu cuvînt.

– Să vorbim cu autorul!

Motanul își ridică alene mustățile stufoase și căscă, încuviințînd. Apoi, foaia continuă:

„Dar, cînd le era rău, ei își imaginau că le e bine. Cînd era secetă, își imaginau că pămîntul e numai bun de cultivat, cînd lanurile se inundau, ei își închipuiau că a plouat doar puțin mai mult."

– Ce optimism! șuieră foaia.

„Într-o zi, însă – reluă ea – regina acelui ținut născu un fiu. Băiețelul era frumos, sănătos, dar nu putea să își imagineze nimic! Atunci cînd ceru jucării, tatăl său începu să se joace cu mîinile cu el, dar băiețelul nu înțelese. Lui nu i se părea că mîinile pot fi jucării. Regele, mirat la culme, se mîhni. Pe patul de moarte, îi lăsă regatul fiului său. Acesta nu era un rege rău, însă era foarte diferit de oamenii de acolo. Cînd era secetă, se făcea roșu de mînie, iar cînd se inundau lanurile, plîngea cu lacrimi amare. Dar, într-o zi..."

– Într-o zi, ce? întrebă motanul.

– Nu știu, sfîrșitul poveștii e scris pe sora mea!

– Și cum o găsim?!

– E acasă, vino după mine!

Cei doi porniră pe străzile întunecoase, printre bălți adînci, și ajunseră la o casă frumoasă. Acoperișul ei era roșu-aprins iar la geamuri erau begonii rozalii. Cei doi intrară pe geamul cu pervaz sculptat, ca o ramă de tablou.

– Sora mea! strigă foaia noastră. Îmi pare rău că ne-am certat...

– Te iert, dar și eu îmi cer scuze!

– Haide, ne citești continuarea poveștii? întrebă motanul, întrerupîndu-le.

– Da! Ascultați:

„...noul împărat găsi pe tron niște foi. «Ce-aș face eu cu niște foi? Mai ales că sînt goale!» își spuse el, iar apoi aruncă foile pe geam. Ele ajunseră la un ciobănaș tînăr, care își păștea oile pe cîmpiile verzi, presărate cu flori albastre ca ochii fetelor de împărat. El ridică foile și scrise pe ele o poveste..."

Cei trei își zîmbiră și se așezară lîngă lumînarea care se topea încet.

***Ilinca PELEA**, clasa a IV-a A, Liceul Teoretic „Avram Iancu", Cluj-Napoca*

Călare pe o pisică

Un Telefon, un Calculator și un Televizor se plimbau prin lume. Prima dată, au călătorit prin parc, așa că haideți să vedem cum a început totul.

Telefonul, Televizorul și Calculatorul se plimbau în parc. Deodată, apăru o pisică. Pisica era turbată. Telefonul s-a urcat pe pisică și pisica a început să sară, să alerge, dar Telefonul nu era tentat să se dea jos de pe spinarea ei.

Televizorului și Calculatorului le-au plăcut ce a făcut Telefonul. Au căutat și ele un animal. Pe marginea lacului, pe poteca ce ducea spre pădure, au întîlnit un cal. Televizorul s-a urcat pe el, dar pentru că era prea mare și prea gras, calul a căzut.

Calculatorul a pornit singur în căutarea unui animal. A apărut un cățel. Calculatorul s-a urcat pe cățel și a plecat după prietenii săi. Fiecare a avut cîte un animal: Telefonul – o pisică, Televizorul – un cal și Calculatorul – un cîine. Au hotărît să se plimbe prin toată lumea, așa că au și plecat.

Cînd s-a înserat, s-au întors acasă. A fost o zi plină de întîmplări ciudate. Televizorul se lovise serios cînd a căzut de pe cal.

***Alessia SFETCU**, clasa a II-a, Școala Europeană, București*

Un ceas scotea limba

Într-o zi, pe cînd mă plimbam aiurea prin pădure cu cîinele meu Max, am văzut un ceas care scotea limba la oricine trecea pe lîngă el. Era ruginit, rupt și „scos din arcuri". L-am luat cu mine și am plecat mai departe, în căutare de ghiocei. Cînd să fac un pas... o masă zăcea ruptă acolo, sub un tufiș, cu două picioare rupte și lemnul putrezit. Am luat-o în cîrcă și am pornit mai departe.

Am mers și am mers... pînă cînd am văzut o veveriță care rodea o figurină din plastic și o agăța de copac, crezînd că e un sac de box, și jongla cu ghindele din vizuină. I-am zis veveriței să coboare și să îmi dea imediat figurina sau mă urc eu și o iau de bunăvoie.

Calculatorul s-a urcat pe cățel și a plecat după prietenii săi.

Le-am dus acasă și am început să le spăl, să le șterg de praf și să le repar. Ceasul nu mai scotea limba la lumea din casă sau la musafiri, masa era reparată și puteam mînca liniștit pe ea, iar figurina din plastic nu mai era așa de jumulită. Acum putea merge prin casă, zicînd tuturor: „Te iubesc!"

***Andrei Tudor TURCESCU**, clasa a II-a, Școala Europeană, București*

Casca mea de karting

Eu fac karting, adică un fel de curse de mașini. Duminică de duminică simt viteza pe pistă. De aceea, trebuie să port o cască. Așa că mi-am cumpărat o cască albă, care îmi place foarte, foarte mult.

Într-o zi, am venit de la școală, mi-am lăsat rucsacul la ușă, ca de obicei, și am trecut pe lîngă casca mea. Deodată, am auzit un zgomot dubios. M-am întors, dar nu am observat nimic suspect, doar casca stătea strîmb, pe vitrină. (De obicei, o pun cît se poate de drept!) M-am apropiat de cască și ea a sărit pe capul meu. Încă mirosea a eșapamente de mașină. Am tras tare, ca să o scot, dar nu ieșea. Pur și simplu, era fixată de capul meu. Am început să mă sperii, dar m-a calmat gîndul că părinții mei vor ști ce să facă. M-am dus la ei, dar oricît s-au chinuit, nu au putut s-o scoată. Atunci, m-am îngozit! Iar Casca, de parcă mi-ar fi ghicit disperarea, mi-a șoptit ușor:

– De-acum, fiecare zi va fi pentru mine duminică, nu voi mai zace șase zile din șapte în vitrină...

Nu-mi credeam urechilor, o cască... vorbitoare?! Nu, asta nu putea fi adevărat! Și poate că nici nu era adevărat fiindcă n-am mai auzit-o vreodată vorbind.

Am alergat la cămară și am scos o sticlă de ulei. Am luat-o și am turnat-o toată pe cască. Iar am tras tare de ea, dar tot nu ieșea, era încăpățînată rău. Mi-a înghețat șira spinării: dacă o să-mi pierd capul? Încercînd să-mi fac curaj, m-am gîndit că, dacă merg la școală cu casca, poate colegii mei mă vor admira.

A doua zi, m-am dus cu ea la școală, dar arătam ca un ciudat. Imaginați-vă cum ar fi să vedeți un om pe stradă care poartă o cască pe cap și are un ghiozdan în spate. Aoleu! Vă dați seama cît m-am rușinat?

Cînd am ajuns acasă, am luat un ciocan și am spart vizorul căștii, ca să pot înțelege mai bine ce spun cei din jur. Cu siguranță, auzeam mai bine ce vorbeau ceilalți, însă arătam chiar mai ciudat ca înainte. Vai, ce era de făcut? Nu aveam nici o idee, așa că m-am trîntit pe pat și am adormit. M-am trezit cînd mama încerca să-mi scoată cu forța casca. Nu a reușit nici de data asta.

De atunci, a trebuit să merg așa la școală, în parc, la restaurant... Doar la karting nu mă privea nimeni cu mirare. N-aș mai fi plecat de pe pistă. Așa, în starea asta, au trecut mai bine de patru ani. Am tot încercat să mă eliberez din captivitatea aceasta neobișnuită, stînjenitoare, chinuitoare. Dar, în loc să scap de povară, m-am ales și cu cîteva cicatrici.

După încă un an și după îndelungi căutări, tatăl meu a găsit, pe Internet, un anunț ce părea salvator. Un anume *Anticăsculie Cascăluiciosu'* își făcea reclamă că ar fi specialist la scos căști de pe capul oamenilor și al animalelor. Spunea că, o dată, ar fi reușit să scoată o cască de pe capul unui gîndac Ochiul-Domnului – dar pe asta sigur că nu am crezut-o!

Cînd a venit la noi acasă, l-am întrebat cum a reușit să smulgă o cască de pe capul unui gîndac, fără să-l zdrobească. El s-a uitat la mine și a schimbat vorba, discutînd cu tata despre prețul serviciului său. A venit și momentul cînd trebuia să-mi scoată casca de pe cap. A încercat și a încercat, însă fără nici un succes. Atunci, tata l-a gonit afară, spunîndu-i că este un mincinos și nimic altceva. Dacă nici măcar *un maestru* n-a reușit să scoată casca, atunci cine va reuși? Răspuns la întrebarea retorică: nimeni!

Am încercat să duc o viață cît mai normală, în ciuda tuturor privirilor curioase și a ironiilor celor pe care îi întîlneam. M-am și căsătorit, iar soției mele nu îi pasă că am o cască pe cap.

Într-o zi, îl țineam pe băiețelul meu, Luca, în brațe. Curios din fire, acesta a început să-mi pipăie casca și a descoperit o încuietoare ascunsă. A tras de ea și m-a eliberat din închisoarea de-o viață. De atunci, am dus un trai obișnuit.

Casca este acum într-un muzeu, cu comentariul: *Înțelepciunea copiilor poate fi mai mare și mai puternică decît cea a adulților.*

***David STAVILLA**, clasa a V-a, Școala „Hermann Oberth", Voluntari*

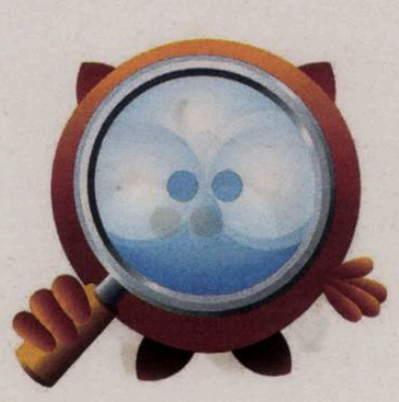

Eugen revine în forţă şi transmite în direct de pe o autostradă din Germania. Vom afla care e diferenţa între un Logan şi un BMW, dar şi între români şi nemţi. Iar Petre încheie tema cu poveştile... la obiect, cu o petrecere însufleţită la care participă toată lumea din apartament, de la scobitori la chiuvetă.

Românii pe autostradă

– o poveste nemţească –

Vasile Rătăcescu spumega de furie. Volanul maşinii i se părea o chingă de care îi erau lipite mîinile, iar acceleraţia, inertă, ruginea din cauza nefolosirii. În dreapta lui, Mărioara Popândoc-Rătăcescu stătea calmă, cu un ghid turistic în mînă, pe care îl studia meticulos, chicotind din cînd în cînd şi molfăind o gumă de mestecat căreia gustul îi pierise, devenind un cauciuc găurit pe alocuri. Pe bancheta din spate, un băiat de 6 ani se scobea în nas şi rîgîia, strănutînd ocazional.

Familia Rătăcescu experimenta fenomenul de *Stau*, cunoscut de români sub denumirea de „ambuteiaj“. Deasupra Loganului familiei române, un afiş electronic pe autostrada care lega München de Salzburg arăta că *Stau* se prelungeşte pe încă zece kilometri. Vasile, scos din minţi de cele trei minute petrecute pe loc, ieşi din maşină şi, de afară, zbieră la nevastă-sa:

– Ia uite, fă, ce coadă! Ptiu! La noi în ţară nu se fac niciodată ştauri d-astea!

– Da, dragule, pentru că nu au pe ce să se facă, spuse Mărioara, neridicîndu-şi privirea din ghid. Uite, Maximilian, puiule, ce poză frumoasă – adăugă femeia, arătîndu-i copilului o pictură de Paul Klee, prezentă în ghid.

– Bă, Maxi, bă, ia dă tu, tată, încoa' *haifonu!* se răsti Vasile la băiat.

Maximilian scoase dintr-o geantă de lîngă el un iPhone 5 alb, pe care îl întinse tatălui său. Vasile luă telefonul, îşi scoase mănuşa plină de zăpadă şi îşi puse nişte ochelari rotunzi de soare (marca Ray Ban), apoi îşi făcu o poză, prinzînd în cadru numai cerul înălbit de ninsoare. Vasile intră înapoi în maşină şi îi aruncă telefonul nevesti-sii, care începu şi ea să se pozeze în diverse ipostaze.

– Doamne, mînca-ţi-as, femeie, cu ce-am greşit ca să nimerim în mijlocu' la maşinile astea?

Mărioara, surîzînd, scuipă guma în palmă, deschise geamul şi o aruncă pe parbrizul unui BMW. Proprietarul maşinii, un neamţ din Bavaria, deosebindu-se probabil de conaţionalii săi (oameni calmi, liniştiţi şi impasibili), se dădu jos din maşină şi încercă să dezlipească cocoloşul de pe parbrizul său, însă nu reuşi. Guma îngheţase, transformîndu-se în piatră. Înfuriat, neamţul se repezi la Dacia familiei Rătăcescu şi bătu cu putere în portieră.

– Ce vrea ăsta, mă? ţipă Vasile la nevastă-sa.

– Nu ştiu, dragule, hai să-l întrebăm.

Mărioara coborî geamul din dreapta şi îl întrebă pe neamţ, într-o engleză stricată, ce doreşte. Neamţul, neştiind engleză, răspunse în germană:

– *Sie Dummkopfen! Sie blöde Menschen! Was haben sie gemacht? Sie haben mein Fenster kaputt gemacht! Sie müssen es putzen!*

– Ce vrei, mă? se răsti Vasile.

– *Reinigen*, silabisi neamţul, sperînd ca românii să înţeleagă.

– *We not speaks nemtzisch*, se chinui Mărioara.

– *Putzen, bitte!* spuse exasperat neamţul, gesticulînd şi arătînd spre maşina sa.

– Aaa! se lumină Mărioara. Vrea să ne dea maşina lui! Asta vrea!

– Crezi, mă?

– Da, dragule, îl mai întreb o dată: *You wants to give us car?*

– *Sie sollen mein Fenster reinigen!*

– Da, dragule, sigur asta vrea!

– Maxi, ia rucsacu'! Femeie, tu iei geamantanul! Eu iau sacoşa cu berile.

Familia Rătăcescu, în toată măreţia ei, se dădu jos din Logan, iar neamţul se dădu un pas înapoi, speriat de avantajul numeric al românilor. Vasile lăsă cheile în contact, deschise portbagajul BMW-ului, îşi puse bagajele înăuntru şi intră în maşină. Neamţul rămăsese ca trăsnit şi nu reuşi să se mişte decît cînd Vasile apăsă pe acceleraţie. *Stau* luase sfîrşit, astfel încît familia Rătăcescu plecă mai departe nestingherită, într-un BMW X7.

– *Scheiße!* ţipă neamţul într-un tîrziu. *Sie haben mein Auto gestohlen! Hilfe! Hilfe!*

Din spatele Loganului se auzi un claxon nerăbdător, provenit dintr-un Rolls Royce cu număr de Olanda.

– Dă-te dracu' dă p-autostradă! se auzi din maşină.

Neamţul, amărît, se urcă în Dacia familiei Rătăcescu, pustiită de orice, în afară de chei. Dădu să pornească motorul, însă maşina rămase la fel de tăcută. Mai întoarse o dată cheile în contact, însă nimic. Ieşi din maşină şi se uită la numărul de înmatriculare, acoperit în mare parte de zăpadă. Oftă resemnat şi o luă pe jos pe autostradă.

În acelaşi timp, familia Rătăcescu se bucura de noua ei maşină. Maximilian elimina gaze pe bancheta din piele, Mărioara primea masaj de la scaunul din dreapta, iar Vasile bea o bere şi rîdea.

– Asta viaţă, fă, Mărio! Beemveul ăsta are tot ce-i trebuie unei maşini!

– Da, dragule, aşa este, spuse Mărioara relaxată. Tot ce-i trebuie!

– Ce-i asta? răcni Vasile cînd observă guma de mestecat lipită de parbriz. Cît de nesimţit să fii să dai o maşină cuiva şi să lipeşti o gumă de mestecat pe geam?

– Foarte nesimţit, dragule, aprobă Mărioara.

– Cît tupeu pe neamţu' ăla! Acu' tre' să trag pe dreapta şi s-o scot.

Vasile ieşi din maşină şi începu să se lupte cu guma îngheţată. Trase cît trase, însă adversarul nu cedă. Începu să împingă şi să dea pumni în lateral. În final, cu o lovitură năprasnică, zbură guma cu tot cu nişte cioburi. Intră înapoi în BMW şi porni motorul. Mărioara luă încă un Winterfresh şi începu să molfăie şi să pleoscăie supărător.

– Da' ştiu că bine ne-a prins vacanţa asta! spuse Vasile fericit, deschizînd încă o bere. Ar trebui să mai venim şi pe la anu', poate nemţii ăştia ne mai fac un cadou.

– Maxi, puiule, ce muzică vrei să punem la noua noastră maşină? îşi întrebă Mărioara băiatul.

– Lasă, femeie, că ştiu eu exact ce trebuie, spuse Vasile şi scoase din geaca de piele un CD pe care îl introduse în CD Player. Să mergem acasă!

Astfel, BMW-ul zbura pe autostradă în ritm de manele, cu vocea armonioasă a lui Nicolae Guţă făcîndu-se auzită prin toată Germania.

***Eugen DEDIU-SANDU,** clasa a X-a, C.N. „Sfîntul Sava“, Bucureşti*

Petre Ioan CĂLIN

O petrecere ciudată

Ieri, cînd m-am întors de la şcoală, am deschis uşa şi, ce să vezi? Alarma era transformată într-o Ioana d'Arc modernă. Avea un ochi laser şi un difuzor care scotea un zgomot asurzitor. A acceptat codul de dezactivare, aşa că am scăpat viu. Nu prea voiam să înaintez, dar curiozitatea îmi tot dădea tîrcoale. Pînă la urmă, m-am lăsat dus de val.

Pe hol nu se întîmpla nimic deosebit şi atunci am intrat în camera mea. Am dat de o surpriză, de una plăcută. Creioanele şi pixurile îmi scriau problemele suplimentare. Ele nu m-au observat, erau preocupate să scrie pentru *Dilematix* – despre viaţa lor – şi să rezolve problema 12. Fără să le deranjez, am pus subtil pe masă şi temele de la şcoală. Cînd am ieşit, am schiţat un zîmbet pe faţă. Am continuat cu sufrageria. Aici, casetofonul era vedeta, cînta „Cai verzi pe pereţi“ pe măsuţa de ceai. Televizorul dansa pe muzica domnului Casetofon. Lustra se juca cu luminile, dar îi era cam greu, pentru că întrerupătorul voia să doarmă şi se chinuia să se aşeze în poziţia de somn. Cînd se întunecă, el trebuie să fie la datorie. Lumina nu se culcă şi, de aceea, mai face fiţe peste noapte. Tableta şi telefonul stăteau pe margine şi erau foarte supărate că nu puteau să petreacă, pentru că erau la încărcat. Aş fi vrut şi eu să intru la petrecere, dar nu înainte de a vedea ce se întîmplă în celelalte încăperi. Bucătăria avea cele mai harnice obiecte – mătura, aspiratorul de masă, bureţii şi substanţele de curăţenie adunau şi ultimul fir de praf. Uneori, aruncau şi cu noroi de-afară, numai să aibă ce curăţa. Aragazul, împreună cu tigaia şi lingura de lemn preparau cartofi prăjiţi. Scobitorile au format un om micuţ, care transporta legume. Am cerut o porţie şi m-am mirat cînd o linguriţă s-a repezit să-mi dea ceva de mîncare. Deşi am mîncat trei farfurii pline, am slăbit. M-am gîndit că poate o fi o linguriţă magică. Vasele toate se bălăceau în chiuveta plină cu spumă. Am plecat din bucătărie şi m-am dus în dormitor. Acesta era o sală de artă amestecată cu un fel de salon de înfrumuseţare. Toate fardurile mamei erau împrăştiate pe pat, iar patul le sorta după culoare. Bijuteriile îşi aranjau pietrele şi se fardau cum puteau mai bine. Cele nefardate erau ruginite şi urîte. Televizorul era pornit pe *Top 10 Beauty* şi hainele se împachetau după liniile de pe hainele modelelor. Picturile mele erau pe toţi pereţii, iar cărţile le foloseau pentru a se colora cît mai frumos posibil. Deşi dormitorul mi s-a părut extrem de ciudat, nu văzusem încă ce ascunde baia. În loc de uşă, am observat o pojghiţă de gheaţă, pe care nu o puteam sparge cu mîna. M-am întors în camera mea, am luat o sticlă cu apă şi am aruncat-o spre gheaţă. S-a spart. Am intrat repede şi un curent foarte rece m-a lovit. Pojghiţa de gheaţă s-a refăcut şi abia atunci mi-am dat seama că sînt în apă şi că nu mai am aer.

Chiuveta mi-a împrumutat cîteva bule de aer pe care le-am respirat. Baia se transformase într-un ocean care părea să fie un loc de distracţie pentru obiectele de acolo. Şamponul împrăştia arome care făceau apa mai înecăcioasă pentru mine, iar cada şi chiuveta aruncau cu bule de aer, care mă gîdilau. Am spart din nou pojghiţa de gheaţă şi am ieşit.

Pe hol, m-am gîndit ce nebunie ar ieşi dacă aş uni toate camerele (cu excepţia camerei mele, unde e nevoie de linişte). Aşa că am adus cu mine aparatele electrice care se distrează, omuleţul din scobitori, setul care găteşte singur, linguriţa care te slăbeşte şi vasele care vor petrecere la piscină. Am pornit o petrecere pe cinste, care se desfăşura în dormitor. Baia a fost şi ea un loc unde ne distram de minune, pentru că stăteam sub apă. Alături de noi a venit şi alarma, care şi-a lăsat un pic meseria, ca să se distreze.

Totul a durat destul de puţin pentru că a sunat soneria. Vasele s-au dus la locul lor, împreună cu setul de bucătărie şi cel de curăţenie. Aparatele electrice s-au băgat la loc în priză, bijuteriile s-au adunat şi fardurile le-au pus la loc. Picturile s-au aşezat pe pereţi, televizorul s-a închis, cărţile s-au oprit din colorat şi, ca prin minune, apa din baie s-a evaporat. Dar cel mai repede – pentru că sînt cele mai organizate – creioanele s-au sortat pe culori, în penarul meu.

A intrat mama. A fost mîndră de tot ce „am făcut“ şi de ordinea din camera mea.

***Petre Ioan CĂLIN,** clasa a IV-a, Şcoala nr. 195, Bucureşti*

Ne-a bucurat foarte mult faptul că în sfîrşit un colaborator al nostru şi-a luat în serios rolul de jurnalist şi realizat „pe bune" un interviu cu o personalitate reală. Dan şi-a pregătit atent întrebările şi, luîndu-şi inima-n dinţi, a plecat, însoţit de bunica sa, spre sediul RFI, pentru a-l cunoaşte pe Luca Niculescu. Felicitări! Avem nevoie de astfel de texte, nu doar de convorbiri imaginare cu zîne şi cu spiriduşi.

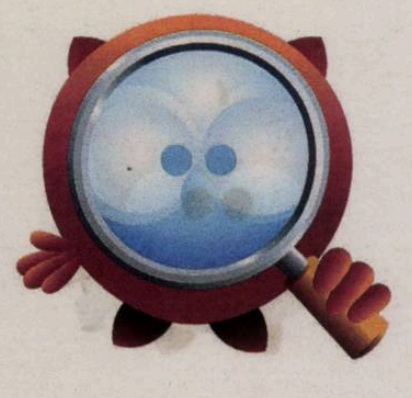

„Aş fi vrut să devin cosmonaut"

interviu cu jurnalistul Luca NICULESCU

Doamna profesoară de limba română ne prezentase în clasă tema concursului lansat de revista *Dilematix*. Printre propunerile revistei se regăsea şi realizarea unui interviu cu o personalitate reală sau imaginară. Povestind acasă despre această temă, mi-a venit ideea să fac un interviu cu jurnalistul Luca Niculescu, redactor-şef la Radio France Internationale. Pe Luca îl cunoscusem cîţiva ani în urmă, el fiind coleg cu unchiul meu, la Radio. În ultima vreme, l-am urmărit şi la Digi24, unde realizează o emisiune de seară. Urmărindu-mi ideea, am făcut în aşa fel încît să obţin o întîlnire cu Luca, în această săptămînă, pentru a pune la cale interviul pentru tema lansată de *Dilematix*.

Marţi dimineaţă, pe la 10,30, am plecat de acasă spre sediul RFI, unde aveam întîlnire cu Luca Niculescu. Mărturisesc că eram emoţionat, pentru că urma să intru în sediul RFI şi, în acel moment, nu prea ştiam cum mă voi descurca. Interviul s-a desfăşurat în biroul unchiului meu, iar bunica mea, cu care venisem la Radio, a stat acolo cu mine. În aceste condiţii, m-am mai liniştit puţin, iar cînd am început să discutăm, am simţit chiar că începe să-mi placă, pentru că, rînd pe rînd, întrebările mele găseau răspuns şi prindeau sens.

Luca, eu sînt aici pentru că în săptămînă asta – „Săptămîna altfel" – avem un proiect, este vorba despre suplimentul revistei Dilema veche *– numit* Dilematix *– şi, printre temele propuse este şi aceea de a realiza un interviu cu o personalitate reală sau imaginară, iar eu m-am gîndit, împreună cu părinţii mei, văzîndu-te la televizor şi ascultîndu-te la radio, luînd interviuri unor persoane importante, să fac un interviu chiar cu tine. Este primul meu interviu şi nu prea ştiu cum să încep, dar sînt curios să ştiu cum era copilul Luca în clasa a V-a, la vîrsta de 11 ani.*

În clasa a V-a, la vîrsta de 11 ani, mă gîndeam că o să vină clasa a VI-a, care nu îmi plăcea. Nu-mi plăcea cum sună „a şasea"! Clasa a V-a îmi plăcea foarte mult, era prima clasă după şcoala primară, aveam mulţi profesori, eram destul de bulversat pentru că trecusem de la o învăţătoare pe care o iubeam, la mai mulţi profesori. Pe unii dintre ei nu îi simpatizam deloc şi mă gîndeam că abia am trecut de primele patru clase primare şi că mai am vreo opt clase pînă termin liceul, mai urmează şi facultatea, şi mi se părea că viaţa asta în care tot înveţi, tot înveţi, nu se va termina niciodată. Dar acum pare foarte în spate.

Ce materie şi ce profesori îţi plăceau cel mai mult?

În general, îmi plăceau materiile unde îmi plăceau şi profesorii. De exemplu, îmi plăcea limba germană pentru că aveam o profesoară foarte bună, cu multă *charismă*, care ştia să predea, îmi plăcea şi limba franceză, şi istoria. Îmi plăcea mai puţin matematica, chiar dacă aveam o profesoară foarte bună, dar era cam aspră şi, cînd ai 10-11 ani, nu prea îţi plac profesorii severi. De fapt, nu ştiu dacă îţi plac vreodată... După cum este acum, aş spune că îmi plăcea profilul uman, nu cel real. Poate şi acesta ar fi unul dintre motivele pentru care am devenit jurnalist.

Ce îţi imaginai că o să devii cînd o să fii mare?

Aveam o varietate largă de opţiuni. Mă tenta să devin cosmonaut, pentru că tocmai fusese zborul în spaţiu al lui Dumitru Prunariu, singurul cosmonaut român de pînă acum, şi evident că aş fi vrut să devin asta. Aici apărea, însă, incompatibilitatea – pentru că nu îmi plăceau materiile exacte. La fel de ireal, voiam să devin medic, pentru că eram cam bolnăvicios şi îmi spuneam că, în felul acesta, o să mă vindec singur dacă am vreo boală. Apoi, mai visam să fiu şi profesor. Cam astea erau cele trei profesii care îmi plăceau. A, şi mai era ceva: arheolog. Îmi plăcea foarte mult istoria şi aveam şi un unchi care era arheolog şi care îmi povestea din cînd în cînd.

Tu, în vacanţe, ce făceai?

Eram printre copiii nefericiţi care nu aveau bunici la ţară, locuiam într-un bloc în Berceni, toţi colegii şi prietenii mei plecau vara la ţară; eu plecam în tabere, ceea ce era foarte frumos, dar în tabără plecam de două sau de trei ori într-o vacanţă, ori vacanţa mare era de trei luni pe-atunci, acum nu ştiu cum mai este. Deci plecam cel mult o lună – asta înseamnă că două luni mi le petreceam în Bucureşti, la ştrand sau în faţa blocului şi, de cele mai multe ori, destul de singur pentru că prietenii mei erau plecaţi. Deci era o perioadă care-mi plăcea şi nu îmi plăcea.

Dacă ar trebui să mă convingi să devin jurnalist, ce calităţi ar trebui să am?

Cred că ai deja, pentru că însuşi faptul că ai venit să faci un interviu cu un jurnalist – şi nu cu altcineva – arată că ai un anumit interes pentru profesia asta. Cred că principala calitate este să fii curios, să te intereseze lumea din jur, să îţi placă să pui întrebări şi, după cum se vede, îţi place, deoarece te-ai chinuit să le scrii. Apoi, mai trebuie să vorbeşti bine limba română şi să fii cinstit, să tratezi cu sinceritate oamenii, evenimentele cu care te întîlneşti. Dar, în primul rînd, trebuie să fii curios, şi cred că eşti.

Ce îţi place să faci în timpul tău liber?

Nu am foarte mult timp liber, dar cînd am, îmi place să citesc – în general literatură – şi să mă văd cu prietenii. Cam ce ne place tuturor.

Cînd ai realizat că eşti o personalitate?

Faptul că fac interviuri cu personalităţi nu înseamnă că sînt o personalitate. Eu sînt un ziarist şi îmi place ce fac, şi sper că o să îmi placă o perioadă cît mai lungă. În momentul în care o să încetez să mai fiu curios, o să mă opresc din jurnalism şi o să fac altceva. Eu nu cred că jurnaliştii sînt neapărat nişte personalităţi, ci nişte intermediari. Ei sînt nişte oameni care te ajută să înţelegi unele lucruri iar faptul că au acces la nişte personalităţi nu face din ei nişte personalităţi. M-a mai întrebat cineva, acum cîteva săptămîni, cît de celebru sînt, pe o scară de la 1 la 10. Şi am răspuns că sînt atît de celebru încît mama mea, acum doi ani, m-a confundat pe stradă cu unul dintre fraţii mei.

În încheiere, aş fi vrut să-ţi spun că şi bunicul meu a fost jurnalist, lucra la AGERPRES şi vorbea şapte limbi străine. Lucra în actuala clădire a Presei Libere şi, de cîte ori trecem pe acolo, mă gîndesc la el. Era şi traducător pentru delegaţiile sosite din străinătate.

> *Eu nu cred că jurnaliştii sînt neapărat nişte personalităţi.*

Da, o meserie foarte grea – cred că este meseria cea mai dură – să fii ziarist de agenţie pentru că nu ai voie să faci greşeli. Noi lucrăm, în primul rînd, cu informaţiile pe care ni le dau agenţiile şi, dacă ei greşesc, atunci şi noi greşim.

Mulţumesc, Luca, pentru interviu.

Astfel mi-am încheiat şirul întrebărilor pentru Luca, iar apoi am mers într-unul dintre studiouri, unde am făcut o fotografie împreună. Căştile pe care le aveam erau un pic mari pentru capul meu. Ajuns înapoi în maşină, cu bunica, i-am mărturisit că mi-a plăcut şi că este o meserie interesantă aceea de jurnalist.

Interviu realizat de ***Dan Teodor SAVASTRE,*** *clasa a V-a, Şcoala Generală nr. 11 „Ion Heliade Rădulescu", Bucureşti.*

Copiii de la Şcoala Mea ne-au povestit ce au citit. Mariei îi place Emily the Strange, *Nicolas a fost fascinat de jocul Erebos, însă cel mai mult ne-au plăcut comentariile Anei despre Care-i faza cu cititul?, o carte pe care ar trebui ca toţi copiii să o aibă în bibliotecă.*

13 ani, porunci şi jocul de noapte

– cărţi citite de copiii de la Şcoala Mea, Bucureşti –

■ *Emily the Strange – Zilele pierdute* (Rob Reger, Jessica Gruner) este o carte plină de mister şi suspans. Regula cea mai importantă este să nu crezi niciodată că povestea s-a terminat. Mereu va exista un lucru care te va surprinde!

Pentru a vă crea o părere despre carte, voi începe cu personajul principal. De fapt, acesta nu are un nume. Mai exact, ea suferă de amnezie şi se trezeşte pentru prima dată pe o bancă într-un oraş cu foarte puţini locuitori... de fapt, un oraş de cîţiva kilometri. De-a lungul cărţii, ea tot încearcă să găsească indicii despre propria identitate. În prima jumătate, aceasta îşi găseşte nişte părinţi – aparent falşi, pentru că ea nu se recunoştea deloc în acea viaţă, chiar dacă semăna foarte bine cu Molly (o altă fată dispărută). Sînt foarte multe de spus, aşa că o să o iau pe scurt:

13 ani. Probabil în stare să sară de pe clădiri înalte, dacă ar avea chef. Mult mai probabil să moţăie cu cele patru pisici negre ale ei sau să încropească un accelerator de particule din scame, lentile şi ace de siguranţă, sau să bată la tobe, să zdrăngănească la chitară şi ţitieră, să sufle-n saxofon sau să picteze o frescă reprezentînd o canalizare funebră şi învîrtejită, sau să forţeze pe cineva să zică de 13 ori „fresca reprezentînd o canalizare funebră şi învîrtejită“ şi să-l arate cu degetul şi să rîdă.

Mai clar, noi îi citim jurnalul, cu toate evenimentele petrecute de la amnezie încoace. O carte plină de răsturnări de situaţie şi mistere foarte ciudate. Emily (sau urechelniţa) le va rezolva, cu ajutorul instinctului ei pentru mistere şi spiritului ei de orientare.

Maria IVĂNESCU, clasa a VI-a

■ *Erebos* este o carte de ficţiune, scrisă de Ursula Poznanski. În această carte, este vorba de un joc numit Erebos, care este foarte popular în şcoala lui Nick. Acest joc se bazează pe viaţa reală, dîndu-ţi porunci pe care trebuie să le execuţi – iar dacă nu le execuţi, pierzi jocul. Are nişte reguli foarte stricte: nu ai voie să îl joci împreună cu altcineva, nu ai voie să spui cuiva că îl joci, să ceri sfaturi sau ajutor. Ai numai o şansă, iar dacă nu vrei să execuţi o poruncă, pierzi jocul.

Prietenul lui Nick juca acest joc şi, în timp, Nick îşi dă seama de acest lucru, din comportamentul său. Nick caută detalii despre acest joc şi i se pare tentant, aşa că îl încearcă şi el şi i se pare interesant. Astfel, jocul îl corupe pe Nick, creîndu-i dependenţă. Juca întruna şi mergea la şcoală numai ca să îşi execute poruncile. Nu mai asculta de nimeni, asculta numai de joc.

Jocul îi dă la început porunci frumoase – cum ar fi să le dea flori fetelor –, dar, în timp, acestea încep să fie din ce în ce mai rele. Într-o zi, jocul îl pune să omoare un om! Oare o va face sau nu? La început, a vrut să facă acest lucru, dar, pînă la urmă, prietenii lui l-au convins să renunţe!

Mie această carte mi s-a părut foarte interesantă şi mi-a făcut o mare plăcere să o citesc. Cînd citeam, mă simţeam ca şi cum eram acolo, în mijlocul acţiunii, şi îl priveam pe Nick cum se joacă şi execută poruncile.

Nicolas TROHANI, clasa a VI-a

■ Cititul în secolul XXI este înlocuit de alte activităţi, precum jucatul pe calculator, mersul la cinema sau ascultatul muzicii, în special în viaţa tinerilor. Mulţi adolescenţi uită că, fără carte, n-ai parte.

Părerea mea este că cititul este important deoarece te ajută să te destinzi, să intri într-o lume numai a ta, unde tu eşti păpuşarul şi personajele sînt marionetele tale, legate cu sfori. Firul poveştii nu îl poţi schimba, însă întotdeauna îţi poţi imagina un alt final.

Deci, ţineţi minte, înainte să vă gîndiţi să faceţi altceva, luaţi în considerare şi varianta unei seri petrecute în casă, citind o carte bună, lîngă focul arzînd. Cărţile sînt necesare, deoarece te ajută să îţi formezi o cultură generală, oricît de mică ar fi ea. Pînă şi o carte de aventură îţi poate da o învăţătură importantă.

Vă propun cartea *Care-i faza cu cititul?* – din Colecţia „Cărţile mele“, apărută sub îndrumarea lui Liviu Papadima.

Cărţi de bucate, enciclopedii, mîzgăleli, de Paul Cernat

Naratorul explică prima apariţie a cărţilor în viaţa lui – şi anume, o carte pe care a pus mîna la tăierea moţului, inconştient de conţinutul acesteia. Însă prima carte pe care naratorul spune că a citit-o a fost o carte de bucate. Fascinat de pozele cu bucate apetisante şi fiind mic copil, acesta a început să facă mîzgăleli lîngă imagini, lucru care l-a ajutat pe viitor la procesul propriu-zis de citire.

Avansînd, autorul a trecut de la o simplă carte de bucate, la atlase de diverse feluri şi la enciclopedii. Mai apoi, acesta explică faptul că titlul primei cărţi cu adevărat citite îi este necunoscut. Dar îşi aduce aminte că, pentru a învăţa să şi scrie, s-a folosit de o carte cu poezii.

Cartea copilăriei mele, de Ioan Groşan

Crescînd într-un mediu plin de cărţi (o bibliotecă), naratorul a descoperit încă de mic plăcerea cititului. În satul în care a copilărit exista un castel părăsit, unde naratorul şi prietenii lui trăiau peripeţiile din cărţile de aventură citite.

Toate pînzele sus! l-a introdus într-o lume a aventurii mai interesantă decît în oricare altă carte citită pînă atunci. Deoarece există o singură copie a cărţii la care ţinea foarte mult, acesta s-a simţit nevoit să le povestească amicilor săi o variantă mai laborioasă şi mai interesantă.

Cititul ca un sport extrem, de Cezar-Paul Bădescu

Aventura naratorului în tărîmul cititului a început cu romanele de Jules Verne. Deoarece el practic făcea parte din poveste şi trăia fiecare moment la intensitate maximă, la fel ca personajele, a decis să le fie alături pe parcursul romanului *Cinci săptămîni în balon*. Naratorul povesteşte cum a rezistat pe arşiţa unei veri fără să bea apă, la fel ca personajele curajoase din carte, simţind nevoia să împărtăşească aceleaşi aventuri. Dar, cum în viitor a dat peste cărţi mai triste, acesta a renunţat la acest mod extrem de a citi.

Sfîrşitul cărţilor, de Vlad Zografi

Naratorul dă vina pe Sadoveanu pentru startul lent pe care acesta l-a avut în lumea cititului. În clasa a II-a, fiind obligat să citească *Nicoară Potcoavă,* şi-a pierdut aproape o vară în încercarea de a digera această lectură.

Încă din clasa I, avînd probleme cu cititul, naratorul a petrecut ceea ce lui i s-a părut o eternitate, trudind să termine această carte. Pentru ca, la maturitate, să îşi dea seama că nu îşi mai aduce aminte finalul nici unei cărţi citite, fiind nevoit să recreeze el unul, de dragul integrităţii unei poveşti.

Jocul de noapte, de Robert Şerban

Naratorul îşi aduce aminte de vremurile în care se juca singur sau nu, cu copii pe străzi, prin curţi sau alte locuri, şi cum jocurile lui au evoluat odată cu el. Dar, fiind nevoit să înceapă şcoala, acesta îşi găsea tot mai puţin timp pentru jucat, vacanţele reprezentînd o pauză binemeritată. Cititul a înlocuit atunci, pe parcurs, jocul, naratorul înşirînd multe cărţi citite în primele clase, pe furiş sau pe la bunici, în vacanţe. Pentru el, cititul devenise un altfel de joc: jocul de noapte.

Ana PETRESCU, clasa a VIII-a

PUBLICITATE

Teodora ne-a trimis o poveste în care două personaje faimoase – unul cool, altul mai de modă veche – fac schimb de roluri în cărţile lor. Cum se va descurca Făr-Frumos în lumea zgomotoasă a lui Greg Heffley din Jurnalul unui puşti? *Şi, va reuşi Greg să învingă în lupta cu zmeul? Ce am reţinut noi din această aventură este că toate poveştile, fie ele vechi sau noi, îşi au rostul lor.*

Cearta dintre Făt-Frumos şi Greg Heffley

Te enervează cînd doamna bibliotecară îţi spune să faci linişte în bibliotecă... La cel mai mic zgomot, îţi aruncă o privire de gheaţă, care îţi dă fiori. Probabil că voi nu ştiaţi, dar în fiecare seară, cînd se închide biblioteca, personajele ies din cărţi şi poartă tot felul de discuţii. La ora aceea nu mai este doamna bibliotecară să le arunce privirile de gheaţă.

Nu mă întrebaţi cum ies personajele din cărţi sau despre ce vorbesc ele pentru că n-am nici o idee. Ştiu doar că două personaje se ceartă încontinuu. Motivul acestei neînţelegeri? Care este cel mai apreciat personaj.

Poate vă întrebaţi ce personaje se ceartă... Ei bine, vă spun acum: Făt-Frumos şi Greg Heffley din *Jurnalul unui puşti*.

Din nefericire, în ultima vreme, nici nu mai poţi să ai o discuţie ca la carte. Întotdeauna eşti întrerupt de cîte un strigăt de-al celor doi. Aseară, de exemplu, în sala de lectură, Făt-Frumos şi Greg se certau din nou:

– Zici că numele tău e tare? Făt-Frumos? Hai să fim serioşi! Greg Heffley este un nume şmecher, mişto...

– Domnule Heffley, adjectivele pe care tocmai le-ai folosit nu-mi sînt familiare, aşa că te rog frumos să foloseşti un limbaj civilizat.

– *Wey*, io nu stau să spun „te rog frumos", „mulţumesc" sau „cu plăcere". Io spun „dă şi mie sau îţi dau un pumn în faţă", „mersi, mă" şi „cu plăcere şi-altă dată nu mai cere".

– Domnule Heffley, aş fi încîntat să vă duc la un curs de bune maniere...

– N-am nevoie de cursuri de bune maniere! Cred că ar trebui să te învăţ io pe tine cum să te îmbraci mişto...

– Nu ştiu cui i-ar plăcea să-ţi citească jurnalul acela... plictisitor...

– Măi, tu nu ştii că sînt cel mai tare din parcare? Toată lumea citeşte jurnalul meu! Toţi mă adoră! În ziua de azi, nu mai stă nici un copil să-ţi citească aventurile acelea fără nici un sens!

– Cel mai tare din parcare? Care parcare? Noi sîntem într-o bibliotecă, nu într-o parcare...

N-are rost să continuăm conversaţia celor doi. Cred că v-aţi dat seama deja „cît de bine" se înţeleg cele două personaje, nu-i aşa? Din fericire, un împărat (dintr-o anume poveste) s-a dus la Făt-Frumos şi la Greg şi le-a poruncit, cu un glas supărat, să tacă din gură.

N-a fost nevoit împăratul să repete porunca a doua oară. Vocea sa puternică i-a liniştit imediat pe cei doi.

– Voi doi îmi distrugeţi serile! Nici nu pot să servesc un ceai cu împărăteasa că trebuie să vă aud nemulţumirile... Am o propunere pentru voi. Ce-ar fi să nu vă mai întoarceţi în poveştile voastre, pentru un timp?

– Stai, stai un pic, moşule! De ce să nu ne mai întoarcem în poveştile noastre? Ce, ce trebuie să facem?

Împăratul s-a uitat urît la Greg. Ar fi vrut să îl strîngă de gît de supărat ce era, dar s-a abţinut.

– Fiecare dintre voi va trebui să intre în povestea celuilalt.

– De ce trebuie să facem asta? a întrebat Greg.

– Pentru a nu vă mai certa atîta! Vreau ca fiecare dintre voi să vadă cum e în lumea celuilalt.

Făt-Frumos şi Greg nu erau aşa de siguri, dar, pînă la urmă, au acceptat propunerea.

Cînd s-a făcut dimineaţă, toate personajele s-au reîntors în poveştile lor, cu excepţia celor doi certăreţi.

– Făt-Frumos, tu vei merge în *Jurnalul unui puşti*, iar tu, Greg, vei merge în... ei, bine, în oricare basm al lui Făt-Frumos.

Împăratul şi-a luat rămas-bun de la cele două personaje.

– Ne revedem diseară! a spus împăratul.

Zis şi făcut! Cele două personaje au intrat în cele două poveşti, exact cînd a intrat şi doamna bibliotecară în bibliotecă.

Făt-Frumos era uimit. Intrase într-o lume cu totul şi cu totul diferită! Se afla exact în casa lui Greg! Tocmai picase în mijlocul unei petreceri. Cîtă muzică! Cîtă agitaţie! Rodrick, fratele mai mare al lui Greg, dansa cu prietenii lui. Unii se uitau pe iPhone-urile lor, iar alţii... alţii aruncau hîrtie igienică pe geam... „Vai, Doamne, ce-i toată asta? Nu suport muzica aceasta! Îmi sparge timpanele!" şi-a zis în sinea sa Făt-Frumos.

La un moment dat, Rodrick l-a văzut pe Făt-Frumos.

– *Wey*, fiţi atenţi acolo!

Muzica s-a oprit iar toate privirile s-au îndreptat spre Făt-Frumos. Pentru cîteva momente, nu s-a mai auzit nimic. Dar liniştea n-a durat mult. Toată lumea a început să rîdă de bietul Făt-Frumos.

– Să-l punem pe Facebook!

Făt-Frumos a fost imediat înconjurat de mii şi mii de iPhone-uri. Blîturile îl orbeau.

– Te punem pe Facebook! Te punem pe Facebook! strigau cu toţii.

– Oh, deja are trei like-uri! Ce tare!

Vacarmul era de nedescris... Făt-Frumos nu mai putea sta în acel loc. Trebuia să plece imediat! Nu mai suporta muzica şi blîturile enervante! Dar încotro putea să se ducă? Era blocat în „cea mai tare petrecere a secolului XXI", cum spunea Rodrick.

Nici Greg nu o ducea foarte bine... Cînd a intrat în povestea lui Făt-Frumos, s-a trezit lîngă un castel mare. Se pare că era aşteptat pentru a o salva pe Ileana Cosînzeana. Urma să se lupte cu un zmeu.

– Un zmeu? Ha, zmeiele sînt doar nişte jucării pentru copii. Mă descurc eu cu problema asta...

– Mai întîi, hai să vedem dacă eşti în stare de ceva... Ia urcă pe calul acesta! îi spuse un oştean de-al regelui.

Greg, cînd a văzut calul, s-a speriat! Trebuia... să... urce... pe... un... cal? Cum aşa? S-a apropiat de animal şi a încercat să se urce pe el... Nu a avut noroc... Calul l-a zvîrlit cît colo!

– Dar ştii să lupţi cu o sabie? au întrebat doi fraţi de la castel.

I-au dat lui Greg o sabie, dar acesta abia dacă a putut să o ridice de la pămînt...

– Doamne, pînă şi o fată ar fi în stare să se suie pe un cal şi să ia o sabie în mînă! au rîs cei doi fraţi.

Deodată, din castel a ieşit un zmeu fioros (nu era un zmeu de jucărie, ca să ştiţi! – un zmeu al cărui plural este „zmei", nu „zmeie")... Greg, cînd a văzut o asemenea arătare, a leşinat. Cei doi fraţi l-au luat de pe jos şi au fugit departe de castel.

Cînd Greg şi-a revenit, a zis:

– Vreau acasă! La mami!!!

– Dar trebuie să o salvezi pe „frumuşica", pe Ileana Cosînzeana!

– N-am nevoie de nici o „frumuşică", am deja o prietenă! Să vină Făt-Frumos să se lupte cu... monstrul ăla!

Şi Greg a leşinat din nou...

Ei, dar cum o mie de ani trec cît ai zice „peşte" într-o poveste, se şi făcu seară şi personajele noastre, ostenite şi traumatizate, trebuiau să se întoarcă la povestea lor. Îi întîmpină împăratul:

– Ei bine? a întrebat el.

– Oribil, oribil, Majestatea Voastră! Muzica aceea, toate luminile acelea ce îmi veneau în faţă! Şi copiii aceia m-au înnebunit la cap cu „Feisbuc-ul" lor! a zis Făt-Frumos.

– Am văzut un monstru îngrozitor, înfiorător! Aş prefera oricînd să stau cu fratele meu (care oricum mă bate la cap încontinuu), decît să mă lupt cu creatura aia!!! a spus Greg.

– Deci, care sînt părerile despre vizitele voastre? a întrebat împăratul.

Cei doi s-au gîndit un pic la tot ce li s-a întîmplat...

– Trebuie să recunosc că Făt-Frumos e tare, da, nu mai am ce să spun...

– Greg e cel mai tare puşti, dacă poate sta cu asemenea creaturi!

Făt-Frumos şi Greg au zîmbit. Vorbiseră în acelaşi timp. Împăratul a crezut că poate, în sfîrşit, să-şi savureze ceaiul cu împărăteasa. Asta dacă cei doi s-ar fi liniştit.

– Ştii ce frumos e să fii eroul copiilor?

– Măi, ţi-am spus să nu mai foloseşti adjectivul ăsta, „frumos"! Spune şi tu, de exemplu, „şmecher"!

– Şmecher?

– Aşa, foarte bine! Vezi, ai început să asculţi de mine! Io sînt *boss, wey, boss!*

– Ce înseamnă „bos"?

– Frate, ai multe de învăţat...

– Stai un pic, eu nu sînt fratele tău... Auzi, chiar ţi-a fost frică de zmeul ăla? Nu vrei să ştii de cîte ori l-am pus la pămînt!

Da, Făt-Frumos şi Greg au continuat să se „certe" ca doi prieteni... Cine a zis că două personaje complet diferite nu se pot înţelege?

– Hei, doamna bibliotecară a venit! Deja e dimineaţă... Frate, faţa ei severă mă cam sperie! a spus Greg.

Iar Făt-Frumos a adăugat, rîzînd:

– Cam uşor te sperii mătăluţă!

Ei, ce părere aveţi? Am putea spune că povestea are, totuşi, un final fericit. Pardon, am vrut să spun *cool!*

***Teodora LEON**, clasa a VI-a, C. N. „Costache Negruzzi", Iaşi*

PUBLICITATE

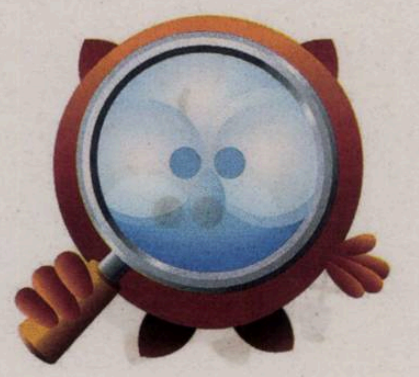

În încheiere, Ileana ne face cadou o poveste într-o ureche, de fapt un „exerciţiu blitz“. Este vorba despre un călugăr, o hangiţă şi... mai bine citiţi voi şi vă veţi lămuri ce şi cum! Ca de obicei, le mulţumim tuturor copiilor care ne-au scris şi vom anunţa în curînd premianţii. Şi le urăm tuturor obiectelor voastre „sufletiste“ un trai pe vătrai!

Ileana ZIRRA

Din ceas abia dedus

După ce m-am împrietenit anul trecut la olimpiadă cu Ştefan Georgescu, fost coleg de liceu şi acum student la UNArte, anul I, am descoperit că putem lucra împreună ca scriitor şi grafician. Pentru că am văzut că ne potrivim ca stiluri, am început acest proiect fără nume. Merge aşa: el desenează ceva – cu limită de timp sau nu – iar eu scriu o poveste care să se muleze pe desen. Am scris şi poveşti împreună – cîte un paragraf fiecare, pe rînd – dar, din păcate, ne codim la sfîrşit. Sper ca în curînd să mai recrutăm oameni şi să extindem conceptul acesta, care e un fel de invers al ilustraţiei. Dar, pînă atunci, am hotărît să public ultimul nostru „exerciţiu blitz“ – cum îl numim –, fiind şi cel mai amplu, fără limită de timp.

La şcoală ţi se spune doar despre Europa, Africa, Asia, Antarctica, Noua Zeelandă şi despre cele trei Americi. Dar eu nu m-am făcut geograf degeaba. Şi dacă m-aş face prof, aş vrea să îi învăţ pe elevi adevărul. Cînd am plecat din ţară la studii, am mers la bibliotecă zi şi noapte, şi am găsit documente clare, care vorbesc despre două continente în miniatură, care-s plouate undeva pe lîngă Ecuator, la mijlocul distanţei între Europa şi America de Sud. Letru şi Polact, cele două continente despre care vorbesc, nu există pe globurile pe care le aveam în copilărie.

Eu m-am dumirit care-i treaba, acum doi ani, cînd am plecat cu un Titanic în miniatură, în expediţie, şi am măsurat distanţele, ca să fac publică informaţia şi în ţara mea de baştină. Într-adevăr, treaba s-a mai schimbat oleacă, dar nu-i bai. Am citit destul, încît să pot spune pe-ndelete ce fu. Am şi mărturii ale unor băbuţe, care ştiu şi ele din străbuni ce fu.

Se pare că acum cîteva sute de ani, în Letru şi în Polact trăiau oameni obosiţi pe toată durata vieţii, deşi nu conştientizau. Letru se afla mai în sud, iar Polact mai în nord. În Letru era mereu zi, iar în Polact iară şi iară noapte. Nimeni nu dormea. Continentul nu era nici el aşa bătrîn, dar vulcani avea cît cuprinde – vorbesc de Polact, care se afla pe paralelă cu Cercul de Foc al Pacificului. Oamenii veşnic treji din Polact şi din Letru aveau căpătîiurile mai mici, cearcăne gigantice, se năşteau cu multă vlagă şi erau cei mai energici oameni de pe glob. Cu cît îmbătrîneau, slăbeau mai mult, de-aia se apucau să perpetueze specia, pe cît se putea mai repede. În rest, aveau toate calităţile pe care le avem şi noi (mai puţin mania *iFoney*-urilor şi a pozelor cu supă de linte cu tone de chimicale – să nu mai spun că ei doar fierbeau ierburi în apă şi era de-ajuns).

Istorisirile menţionează un fel de Columbus sfrijit, care a apărut după marele cutremur din 1605, cînd vulcanii Satra din Polact au erupt cu-atîta amploare, încît placa tectonică s-a plimbat cîteva sute de kilometri, pînă s-a apropiat la cîţiva metri de Letru. Se pare că atunci a început să se întunece în Letru, respectiv să se lumineze în Polact. În ziua dezastrului, a apărut un călugăr cu faţă lungă, haine tridimensionale, cu ceva cute care ieşeau din relief, de parcă formau o a doua persoană. Ascuns sub haină, ţinea ceasuri de toate culorile şi mărimile, şi un calendar care îşi schimba singur data, după ceasurile care treceau. A poposit în Letru cîteva ore, la hanul din centrul oraşului Lagh din ţara Pteleu. Evident că tot oraşul s-a adunat la han şi l-au sufocat complet pe călugărul sobru şi obosit. Acesta leşină cu proxima ocazie. Toţi l-au crezut mort, au dat din colţ în colţ, s-au arătat unul pe altul cu degetul.

În Letru era mereu zi,
iar în Polact iară şi iară noapte.

– Nu eu l-am ucis!

– Ba tu! De ce te-ai băgat ca hămesitul?

– Lăsaţi săracul om să respire, nu vedeţi că-l omoriţi?

– Bă, stai în mama mă-sii la coadă, că deja trebe dus la morgă!

Şi s-au certat ca chiorii, l-au lăsat să lîncezească pe masa hanului, pînă s-a spart îngrămădeala şi a rămas doar hangiţa. Cum stătea ea de veghe cu o lumînare aprinsă, fiind sigură că era trimisul Ăluia de Sus, a şuierat cu groază cînd l-a văzut pe bătrîn că se ridică în capul oaselor:

– Doamne Sfinte, fereşte-mă de Ăl' de Jos!

Călugărul s-a uitat la ea ca la felul paişpe, i-a cerut de-ale gurii şi un prosop. A-mbucat cu poftă, s-a uitat la ceas. S-a dus şi s-a spălat, s-a uitat la ceas. În timpul ăsta, hangiţa tăcea mîlc. Nici gura nu reuşi s-o mai deschidă. Călugărul se uită la ceas şi ceru o odaie. Fu condus în spatele hanului; se uită la ceas. Dar cînd ridică privirea, constată că pat nu exista în separeu.

– N-ai şi tu un pat?

– C-c-ce-i aia? reuşi să îngaime hangiţa.

– Of, al doilea continent cu-astă problemă, pe ziua de azi. Călugărul îşi dete ochii peste cap.

Cu chiu, cu vai, îşi întinse pelerina pe masă şi se culcă.

– Sfinte, iar moare! zbieră hangiţa.

Călugărul se uită la ceas cînd se culcă. Peste exact 8 ore şi 45 de minute, se trezi, mîncă, se plimbă, citi, vorbi cu nişte copii care umblau hai-hui la miazăzi, mîncă de prînz, mai citi ceva, le făuri copiilor nişte jucării din lemn, mai stătu de vorbă cu ei, mîncă de seară şi iar se culcă. Aşa a dus-o el cam o lună întreagă.

În oraş era o vîlvă de nedescris. Umbla din vorbă-n vorbă cum că în Lagh trăieşte un bătrîn care moare din cînd în cînd, dar nu uită să învie! Se dădu apoi sfară-n ţară, apoi, din ţară în ţară, umblă vorba. Lună după lună, se tot întuneca. La cîţiva metri, în Polact, se mai însenina şi se mai lumina în acelaşi ritm. În fiece zi, călugărul le mai povestea copiilor ceva despre o noţiune complet abstractă pentru ei – timpul. Fiind singurii deschişi acestor idei, au fost şi singurii care s-au dumirit că aşa e, că poţi măsura aşa ceva. Un ceas era ceva total nemaiîntîlnit în epoca aia. Deja începuseră să se inverseze luminozităţile pe cele două continente, lumea credea că vine Apocalipsa. Între timp, continentele se apropiau. În acelaşi timp, oamenii de peste tot, tare curioşi de ce se-ntîmpla cu bătrînul din Lagh, începuseră şi ei să se întindă pe mese. Totul începu cu un copil care nu mîncă ceva timp, ci stătu afară nelimitat, să vorbească cu al nostru călugăr. După ce se uită călugărul la ceas vreo patru zile la rînd, copilul îşi luă inima-n dinţi şi îşi ţinu ochii închişi, multă vreme, întins pe masa din bucătăria lui. Tot oraşul sări în sus. „Moare copilul! Se sinucide copilul!!“ zbierau părinţii băieţelului. Evident că, în momentul următor, toată lumea îl ocăra pe călugăr, spunînd că e numai vina lui. După foarte puţin timp, o fetiţă făcu acelaşi lucru. Şi încă un băieţel, şi încă unul, şi o fetiţă, şi tot aşa, pînă cînd toţi copiii din Lagh se culcară. În momentul ăla, cetăţenii au sărit furioşi pe călugăr, l-au legat fedeleş şi l-au pus pe-o plută, pe care au dus-o în larg.

Disperare mare, copiii toţi dormeau! Părinţii dădeau din colţ în colţ – le mureau copiii! O tanti de 50 de ani – care înnebunise de pe la 20 – făcu aceeaşi chestie precum copiii. Toţi nebunii trecură şi ei la culcare în decurs de cîteva ore. La momentul ăla, în Letru era beznă, iar în Polact dimineaţă, soarele strălucea din plin, iar toată lumea turba de frica necunoscutului. Cu toţi copiii şi nebunii pe mese, adulţii se luptau cu bezna, cu ajutorul lumînărilor de veghe. Cine-a citit *Suferinţele tînărului Werther* poate-şi imaginează cu ce consecinţă a cărţii seamănă această întîmplare.

Cert e că, peste cîteva ore – după ceasul misterios care apăruse pe rugul din centrul oraşului –, s-a auzit un pocnet strident, care a zguduit cele două continente. Chiar atunci s-a luminat brusc de zi în Letru şi s-a întunecat în Polact – copiii se treziră, căscară, zîmbiră, îşi îmbrăţişară părinţii îngroziţi şi încercară să le explice *situaţiunea*. Se apucară să povestească toată trăsnaia cu existenţa timpului, ceva cu nişte rotocoale în jurul unei chestii mari numite Soare. Şi-au stat două continente de vorbă despre timp ore-n şir. Dovada era ceasul din centrul oraşului Lagh. Apoi, copiii elucidară misterul umbrelor şi-al măsurării acestui timp de care vorbeau. Şi evident că vorbeau despre cît de bine se simţeau după acest „somn“ pe care-l avuseseră: cum se simţeau împrospătaţi şi cum aveau mai multă vlagă ca niciodată.

Şi aşa se făcu..., pe cînd se întuneca în Letru, cîte un adult mai curajos se culcă, văzu că totul era adevărat, iar toţi făcură din asta un obicei – să doarmă. Le păru apoi rău că-l trimiseseră la moarte sigură pe călugărul care le găsise rezolvarea tuturor problemelor de lipsă de vlagă. Or fi avut dreptate cînd îl numiseră trimis de Ăl' de Sus.

Hangiţa deveni celebră pentru că ştiu cum să numească grămezile de paie pe care dormeau fermierii – pat! (şi orice altceva pe care îşi mai odihneau membrele oamenii). Iar copilul care a-ndrăznit cel mai dintîi să doarmă a fost ridicat în slăvi şi a rămas în istorie.

E ironic cum toţi sîntem minţiţi la şcoală, nici nu sînt Letru şi Polact continente de care să se ruşineze careva, au peisaje ca-n Australia şi oameni tare civilizaţi. Chiar mă întreb – nu m-am interesat – dacă ei au informaţii complete asupra ăstorlalte continente, de care ştim cu toţii. Măcar economia lor merge bine, neavînd nevoie să se bazeze pe alte ţări. Şi, legat de călugăr, n-am aflat ce origine avea, că deh, sînt geograf, nu istoric!

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 481
2-8 mai 2013

Coordonator
Adina POPESCU
Redactor colaborator
Ileana ZIRRA,
clasa a XI-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc“, Bucureşti
Vinlete shutterstock
Secretar general de redacţie
Dana CĂLINESCU
Corectură
Ruxandra MIHĂILĂ
Cristina ŞTEFAN
Prezentare grafică
Dan STANCIU
Tehnoredactare
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

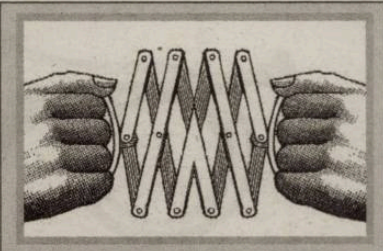

Mircea VASILESCU

oameni de treabă 7

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 482 ■ 9-15 mai 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

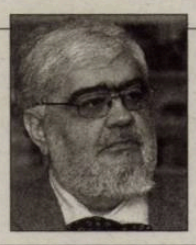

ANDREI PLEŞU

„Portretul artistului“

pagina 3

IVAN KRASTEV

„Iluzia mişcării transparency“

paginile 20-21

IAROMIRA POPOVICI

„Ultimul pălărier din Bucureşti“

pagina 23

Comunismul pe înţelesul celor tineri

„Comunişti sînt cei care i-au citit pe Marx şi pe Lenin; anticomunişti sînt cei care i-au înţeles.“

RONALD REAGAN

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

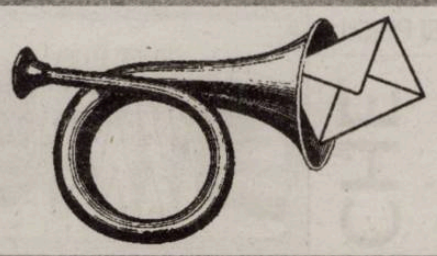

turneu de inbox

NR. 480

Articolul lui Claudiu D. Tufiş, „Iubeşte-ţi aproapele, dacă nu diferă prea mult"

Toleranţă

Accept rezultatele cercetării dumneavoastră referitoare la gradul de toleranţă din alte ţări mai însorite, şi la noi, în Românica. Durerea mea nu este că nişte fraţi ai mei doresc să-şi manifeste atracţia faţă de o altă persoană de acelaşi sex cu ei.

Refuz să accept, însă, transformarea instituţiei sociale a căsătoriei (sînt convins că aveţi mai multe argumente ştiinţifice decît mine) într-o parodie absurdă (pentru mine, pensionar conservator). Ca părinte şi bunic (presupun că sînteţi şi dumneavoastră părinte), am priceput că dezvoltarea armonioasă fizică, psihică şi sufletească a copilului are loc şi prin identificarea cu modelele parentale materne şi paterne. Dificultăţile copiilor care au crescut în familii monoparentale nu-s puţine, am convingerea că le cunoaşteţi mai bine şi mai profund decît mine.

Mă tem de consecinţele asupra unui copil adoptat de către un cuplu homosexual masculin (există exemple mediatizate, în străinătatea cea la care ne tot închinăm). Accept că în loc de alăptarea la sîn, copilul va avea parte de formule ştiinţifice, că i se vor schimba scutecele, că va fi îmbăiat, protejat, probabil şi educat de bărbaţi.

Vă rog să apreciaţi cu ce model comportamental se va identifica copilul.

Măcar, într-un cuplu de lesbiene – mai ales dacă va avea norocul să fie copilul natural al uneia dintre ele –, va avea parte de iubire maternă.

Din cîte ştiu (poate nu ştiu bine), şi legea română are prevederi civile pentru unirile consensuale, unde se subsumează şi aceste uniri trupeşti şi sufleteşti speciale, egale cu ale cuplurilor căsătorite. Adică baza legală există, inclusiv pentru adopţie.

Sînt de partea respectării dreptului fiecărui om la a-şi decide viaţa, cu precizarea că alegerea sa trebuie să-l respecte şi pe fratele său.

Pot înţelege de ce popoare cu mare răspîndire marinărească în istorie (greci, romani, englezi, olandezi şi alţii) au o mai mare răspîndire a preferinţelor homosexuale, perpetuate, apoi, în mod natural, prin imitaţie ori tradiţie.

Nu dispun de rezultatele vreunui studiu privitor la preferinţele hetero ori homosexuale ale populaţiilor de plugari şi păstori. Că vrem ori nu, sîntem popor de ciobani şi de plugari – poate de aceea, ce este nefiresc nu are înţelegere şi acceptare la destui dintre concetăţenii mei (nu doar români).

Nu mă pot opri să-mi imaginez societatea oamenilor toleranţi în aşa măsură pentru a crede că şi dintr-o legătură afectivă între două persoane de acelaşi sex se pot naşte prunci. Nu doresc omenirii o asemenea soluţie a suprapopulării.

Încolo, nu pot să nu mulţumesc unora dintre aceste popoare că, îndepărtîndu-se de credinţa creştină, au oferit bisericile lor – goale de enoriaşi – căpşunarilor intoleranţi şi ortodocşi din România, care au, astfel, unde se ruga la bunul Dumnezeu.

Cu aleasă stimă,
Şt. Luchian

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ La vîrsta de 52 de ani, primul alpinist român care a urcat pe Everest continuă să aibă planuri mari. Anul acesta, Constantin Lăcătuşu vrea să cucerească – în premieră mondială – vîrful Tsartse din Himalaya, împreună cu alţi patru alpinişti germani. Deşi are „doar" 6343 de metri, vîrful Tsartse este neescaladat de om, pînă în prezent. Lăcătuşu se află la a treia tentativă de a cuceri acest vîrf periculos, pe care, în ultimii ani, mai multe echipe de alpinişti din întreaga lume au încercat să-l atingă, fără succes. Expediţia a început pe data de 6 mai, e planificată să dureze o lună, iar povestea ei va fi transmisă prin satelit. (Andrei Manolescu)

■ Documentîndu-mă pentru dosarul despre comunism şi modul cum acesta este înţeles de cei care nu l-au trăit, am descoperit un site fascinant, cu ajutorul căruia am reuşit să mă întorc în timp. Istoria comunismului în România – o iniaţiativă a Fundaţiei Soros – este o lecţie de comunism pentru adolescenţii şi tinerii de azi, şi un motiv în plus de „antinostalgie" pentru cei-lalţi. (Adina Popescu)

■ Corespondenţa lui Flaubert, în special cu Louise Colet. Se poate citi şi cap-coadă, şi pe sărite. Sentimentul va fi acelaşi: scrisorile vorbesc despre o intimitate artistică şi umană, aşa cum în era e-mail-urilor şi a Facebook-ului, nu ai cum să-ţi mai imaginezi. Se scria aşezat, cu conştiinţa că e important şi că nu mai poţi să dai *delete*. (Ana Maria Sandu)

■ Anul acesta, nu doar *Dilema veche* a împlinit două decenii. Formaţia Sarmalele Reci sărbătoreşte, de asemenea, 20 de ani de existenţă, printr-un turneu naţional. Joi, 9 mai 2013, începînd cu ora 21,00, la Hard Rock Cafe din Bucureşti are loc concertul aniversar şi punctul culminant al turneului „Sarmalele Reci – Anul douăzeci". Pentru toţi cei cărora le e dor de „Violeta", „Mona", „Ana are mere", „Prostia la putere", „Maniac" sau „Spriţ de vară". (Patricia Mihail)

■ Proza scurtă a celor cunoscuţi sub numele de Ilf & Petrov, *1001 de zile sau Noua Şeherezadă* (traducere de Adriana Liciu, Editura Polirom) – povestiri şi schiţe, scenarii şi scenete, foiletoane şi vodeviluri, ficţiuni şi reportaje. Adică 840 de pagini de grotesc, absurd, comicării şi parodii ruseşti. (Marius Chivu)

■ Dacă vă e dor de scriitorii Matei Florian şi T.O. Bobe, îi puteţi vedea vineri, 10 mai (Ziua Regelui), ora 18,30, la Librăria Bastilia din Bucureşti, cînd vor lansa *La mine-n cap* (Cartea Românească, 2013), romanul de debut al Laviniei Bălulescu. După care, dacă vă e dor de Toulouse Lautrec şi de-un concert acustic pe terasă, în lumina apusului de mai, puteţi merge, de la ora 20, la deschiderea oficială a terasei Readers Cafe. Dacă, în schimb, vă e dor de rege, nu ştiu ce să vă recomand. (Luiza Vasiliu)

■ Cartea lui Cătălin Ghiţă, *Orientul Europei romantice* (Editura Tracus Arte, 2013, „Cuvînt înainte" de Alexandru Cistelecan) – o relaxată (dar plină de miez) incursiune în poezia romantică, privită prin caleidoscopul „alterităţii ca exotism". Un studiu încheiat la toţi nasturii, dar în care încape şi polemica, şi refuzul ideologizării şi, mai ales, umorul. Cine mai are curajul să încheie un studiu academic cu o glumă a lui Lovinescu povestind riposta unui student român agasat de un turc ce voia bacşiş: „Bacşiş, efendi? Ioc bacşiş, geanabet, caraghioz, puşlama, ciulama, tuslama, pacea, calabalîc, babalîc, ciorbalîc, sacîz, marafet, ghelir, chilipir, bucluc, ghiordum, hai bacşiş? – sictir, bre!" (Simona Sora)

■ Dacă vreţi veşti bune, intraţi pe www.centuracicloturisticabucuresti.ro şi o să vedeţi cum prinde contur o idee foarte bună: o reţea de comunităţi rurale din jurul Capitalei, unde să se amenajeze trasee pentru cicloturism.

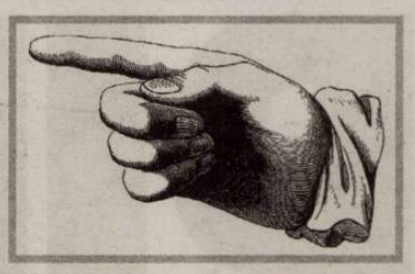

Adică, pe scurt: Centura Cicloturistică Bucureşti. Primul „circuit" de acest fel a fost inaugurat acum cîteva săptămîni, în comuna Ciocăneşti (la 30 de km de centrul Bucureştiului). Dacă aveţi bicicletă, poftiţi. Dar – ca să nu fiu înţeles greşit – precizez că nu e o veste bună doar pentru biciclişti: ideea principală e că, în jurul prăfoasei şi agitatei noastre Capitale, ai ce face şi ai ce vedea. Totul e să vrei. (Mircea Vasilescu)

■ Un prînz la restaurantul militar Bucureşti, adică la Casa Centrală a Armatei, dacă vrei să ai o plăcută senzaţie de întoarcere nostalgică în timp, în faţa cunoscutului caşcaval pane, a ficăţeilor de pui, a „muşchiului de văcuţă" sau a „muşchiuleţului de porc". Toate, însă, într-o locaţie impunătoare şi la preţuri rezonabile. (Iaromira Popovici)

■ În Capitală, la Muzeul Naţional al Ţăranului Român, pînă pe 12 mai, are loc expoziţia de ouă încondeiate „Sărbătoarea Paştelui", unde puteţi descoperi, pe lîngă arta încondeierii, tradiţii româneşti legate de sărbătoarea pascală. (Stela Giurgeanu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Obiecte de care ne legăm**
- **Zborul**
- **Verde**

album dilematic Daniel Goace

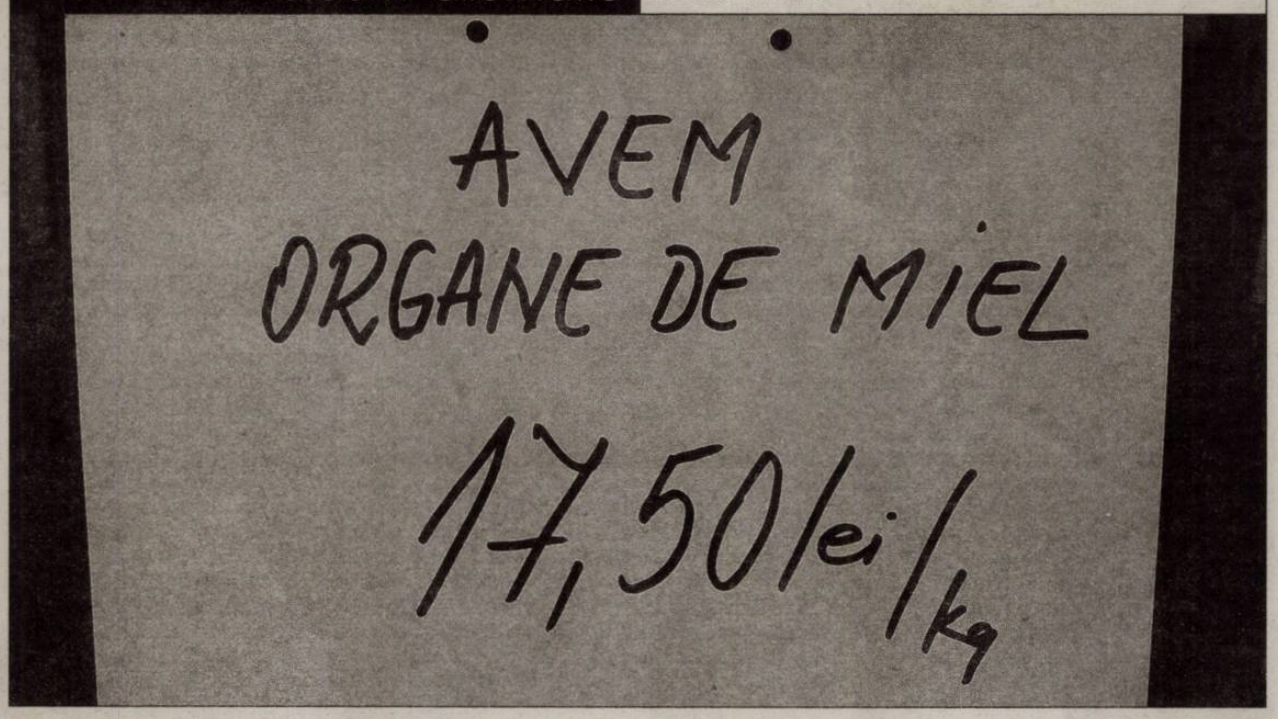

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.400 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

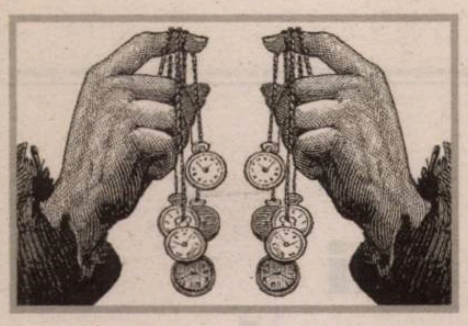

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Portretul artistului la senectute (și dincolo de ea)

Am încetat, de peste 20 de ani, să practic meseria pentru care am fost școlit: critica de artă. Ajunsesem la concluzia că scrisul despre imagine, ca și cel despre muzică nu pot adăuga nimic esențial la discursul artistic propriu-zis. E o simplă dexteritate, mai mult sau mai puțin inspirată, pendulînd între gesticulație amabilă, frazeologie plată și acompaniament baroc. Înțeleg, desigur, că pictorul sau muzicianul au nevoie de ecou public, de semnalare avizată, dar, la un moment dat, am socotit că mi-am făcut datoria și că am dreptul să mă ocup de propriile proiecte, atîtea cîte sînt. Datorez, însă, enorm contactului cu atelierele artiștilor plastici și cu artiștii înșiși. Formația și biografia mea sînt de negîndit fără acest contact, în care am avut mai mult de primit decît de dat.

Din cînd în cînd, totuși, provocat de împrejurări inevitabile, de inerții sociale sau de vechi prietenii, intru în cîte o expoziție, oarecum stingherit de distanța care s-a așezat, între timp, între mine și meseria tinereților mele. Evit, însă, dacă se poate, să recidivez: să scriu, să comentez, să redevin „cronicar“. De data asta, ca și – acum vreo lună – în cazul lui Vladimir Șetran, m-am lăsat ispitit. Am văzut, în sălile Palatului Mogoșoaia, o sumedenie de lucrări adunate laolaltă de Florin Ciubotaru. Ne știm de aproape 40 de ani. Și am fost surprins să constat ce experiență întremătoare pot provoca bătrînețile noastre reunite... Avem aceleași întrebări, aceleași oboseli, dar și aceeași formă de încăpățînare, aceeași foame de expresie, același delir al comunicării.

În textul său de catalog, Florin Ciubotaru reformulează, fără să știe, propriile mele perplexități și îmi justifică decizia de a abandona profesiunea de critic de artă. Ne întîlnim în aceeași melancolie, în același „portret de generație“: bîntuiți de „blocaje vechi“, de „un trecut care te ajunge din urmă“, sub numele de „forța împrejurărilor“, de tema zădărniciei, a amăgirilor de tot soiul și a umorului („Dacă rîzi cu lacrimi, nu mai ai lacrimi pentru plîns.“). Dar nu ne putem abține să tot încercăm, „să învîrtim comutatorul“, să cedăm cîte unei „subite însuflețiri“. Nu mai suportăm coreografia vernisajelor, manevrele lor festive, clișeele amabile (cu „felicitări ca la nunți și botezuri“). Vrem să regăsim libertatea respirației autentice, bucuria de a crea, confortul incomod al creativității.

Am citit selecția de lucrări, oferită, la Mogoșoaia, de Florin Ciubotaru, ca pe un rezumat al vremurilor pe care le-am trăit și ca pe o tatonare a unui viitor posibil: experimente la limita dintre informal și geometric, dintre abundența realului și asceza ideii, dintre aprofundare și invenție. Atmosfera generală e tonică, dar fără exces de „stabilitate“. O anumită neliniște a multiplului, în care savoarea detaliului riscă să ducă la explozie, cînd nu se adună sub coerența unor forme compacte, liniștitoare, dă ansamblului aspectul unei sărbători „periculoase“.

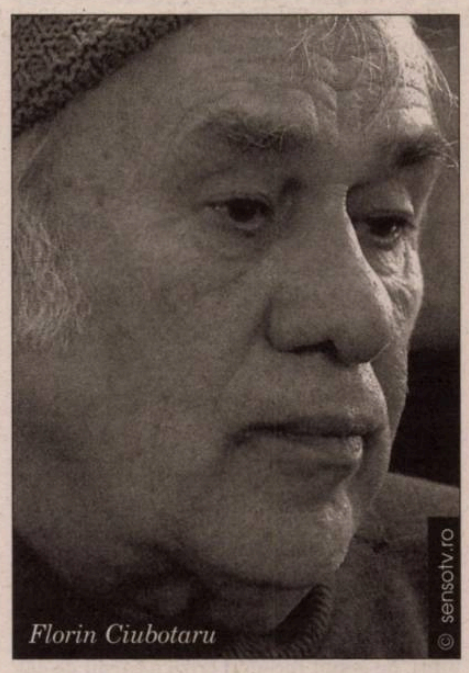

Florin Ciubotaru

Dar iată-mă recăzut în vacuitatea cronicii plastice...

Noutatea radicală a expoziției constă într-o tehnică a expunerii care refuză solemnitatea inevitabil decorativă a așezării lucrărilor pe perete, de-a lungul unei monotone simeze. Ceea ce vedem sînt aglutinări de imagini montate, în mijlocul sălilor, pe stative variabile. Sînt *obiecte* tridimensionale cărora trebuie să le dai ocol, „instalații“ imprevizibile, eliberate de orice pompă muzeală. Picturalitatea e constrînsă la volumetrie, statica lineară a discursului e înlocuită prin improvizație dinamică.

Constantin Noica pretindea că apogeul creativității coincide cu vîrstele tîrzii. Nu l-am crezut. Dar Florin Ciubotaru îl confirmă: e mai viu și mai proaspăt ca niciodată. Am plecat de la expoziția lui cu un reconfortant sentiment de securitate interioară și curaj. E păcat – dar asta e altă problemă – că asemenea spectacole se petrec undeva în afara orașului. Parcul așezămîntului brâncovenesc e superb (stricat, totuși, de construcțiile nesimțite de peste lac), dar accesul public în incinta lui e limitat, sporadic, accidental. Imaginile sînt condamnate, astfel, la o singurătate pe care nu o merită.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Eu, nomadul

Nu m-am gîndit niciodată la mine însumi ca fiind nomad! Am aflat doar zilele acestea – și, ca să fiu sincer, mi-a plăcut ce-am aflat...

Am găzduit săptămîna trecută la SNSPA o conferință despre nomadism, dar nu cel al transhumanței sau al mobilității unor grupuri umane, ci acela al antropologilor. Despre ce a fost vorba?

Odată cu mondializarea, și antropologii au ajuns să penduleze între multiple spații, dar o fac mai sistematic și mai în profunzime decît alții. Și nu vorbesc aici doar de nomadismul aproape ritual al burselor și al granturilor de cercetare care te poartă, ca pe majoritatea tinerilor studioși, dintr-o universitate/cultură în alta, ci despre cercetarea propriu-zisă. Minimal, se cheamă „teren multilocal“ *(multi-sited ethnography)*, căci într-o lume interconectată și hipermobilă nu mai poți sta locului ca să studiezi „obiceiurile locale“. Imaginați-vă doar că vreți să studiați viața maramureșenilor dintr-un sat de pe Valea Izei, dar jumătate din sat este plecat la muncă în străinătate. Trebuie, deci, să stai cu ei în sat, să te duci și în Franța sau Italia – unde muncesc cea mai mare parte a timpului –, și să-i însoțești și pe drumurile adesea întortocheate ale migrației. Dacă te mulțumești cu interviuri la portiță, nu mai înțelegi nimic. Dar acest nomadism geografic este doar vîrful aisbergului, căci orice ai studia, trebuie să umbli măcar cu mintea printre diverse culturi ale acestei lumi globalizate, pentru a pricepe un comportament sau o reprezentare aparent „specifică“ locului. De aceea, colegii mei vorbeau despre nomadismul antropologilor ca despre o „stare de spirit“, o orientare intelectuală definitorie. În plus, instituțional și profesional, antropologia se află la o intersecție de discipline și se uită obligatoriu peste gard la sociologie, la istorie, la semiotică ori la geografia umană etc. Este, deci, nu doar transculturală, ci și transdisciplinară. Pe scurt, sare permanent pîrleazul.

În esență, nu este însă nimic foarte nou în aceasta. Prin definiție, antropologul „nomadiza“ între cultura sa (occidentală) de apartenență și cea „primitivă“ pe care o studia – iar Lévi-Strauss o definea ca act de *traducere*. Doar că, multă vreme, antropologia nu s-a mulțumit doar cu traducerea, a fost și o „politică a numirii“, inventînd sau documentînd categorii umane, spre uzul statului.

Drumurile întortocheate ale migrației.

Așa au apărut „primitivul“ (dar și noțiunea socio-politică de „trib“) în antropologia colonială (ceea ce Stocking numește *empire-building anthropology)* și „țăranul“ din etnologiile naționale (sau *nation-building anthropolgy*, în termenii aceluiași Stocking). Mai ales după mișcările de eliberare a coloniilor și ceea ce s-a chemat „întoarcerea acasă a antropologilor“, aceștia au început să-și pună, însă, tot mai multe întrebări referitoare la legitimitatea noțiunilor și a cadrelor mentale pe care le-au propus și le-au impus omenirii. Au descoperit, astfel, că multe erau doar „mari narațiuni“, mitificări pioase – și au fost primii care și-au făcut *mea culpa*. Deconstructivismul postmodern a început, astfel, într-un fel, cu (auto)critica postcolonială a antropologiei. Etnologiile locale au întîrziat în a-și face și ele critica postnațională, dar încep să recupereze. Traducerea pe care au învățat-o de mici a devenit una mult mai sistematică și extinsă, dar și mult mai prudentă, cu pedanterii lingvistice referitoare la acurateța unui termen sau a altuia. Și cu angoasa permanentă de a se pomeni „pierdut în traducere“...

Și ce-i cu asta? – veți întreba. Ei bine, aici apar cu adevărat sensul și rostul „nomadismului“ antropologilor. Ca orice nomad care constituie o provocare la adresa societăților sedentare, antropologul devine o provocare la adresa „sedentarismului“ puterii, a *establishment*-ului. Poate lucra pentru acesta, dar atunci toată breasla îi va sări în cap. Poate fi prins în departamentul unei universități sau al unui centru de cercetări, dar și atunci va rămîne un „marginal“, nici în car, nici în căruță, bun la ceva, dar fără a se ști prea bine la ce – iar unii antropologi pledează pentru păstrarea cu orice chip a acestui statut de marginalitate. El este într-o cultură, dar se plasează, vocațional și profesional, deasupra culturilor; are o diplomă și o profesie, dar – vorba unui coleg grec – nu vede prea bine de ce ar trebui să aleagă exclusivist între a o numi antropologie, etnologie, istorie, folclor sau sociologie. Neașezat și fluid, el este precum subsemnatul, moștenitor al unei gîndiri geografice, absolvent al unei facultăți de psihologie, predînd antropologie la departamentul de sociologie al unei facultăți de științe politice. Adică – așa cum sînt prezentat adesea –, psiho-sociolog, etnolog și antropolog. Ceea ce ajunge să-i și placă și să-i dezvolte un soi de complex, ușor narcisist, de genul „prinde-mă dacă poți!“

Dar tocmai acest nomadism intelectual îl face util social. Într-o lume interconectată prin rețele mondiale de comunicare și mobilitate care fac tot mai relative referințele la „specificul național“, antropologul se află permanent „între“ și traduce dintr-o parte în alta, punînd permanent note de subsol cu „nu vă considerați unici, căci nu sînteți!“ Într-o lume în schimbare accelerată, antropologul poate încerca traduceri intergeneraționale; într-o lume care își dispută centre de putere, acesta nu joacă în nici o echipă, dar le poate traduce fiecăreia în parte eșecul și/sau reușita; în sfîrșit, într-o lume în criză de sens, antropologia poate păstra legătura cu Omul și poate servi ca un soi de *catharsis*, pentru bunul motiv că, plimbîndu-se sistematic printre alții, antropologul nu a făcut altceva decît să se caute pe sine.

Pledoarie *pro domo?* Voi fi bănuit, evident, și de așa ceva. Nu este însă decît o schiță de „ideal tip“, vorba lui Weber, un soi de cel mai mic numitor comun din aritmetică; și nici un om nu-și atinge vreodată *idealul*...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

(Tot despre) 15 ani de integrare europeană

Mă uit pe lista de documente, strategii şi planuri şi nu înţeleg. De ce i-or fi spus „Strategia privind Reducerea Părăsirii Timpurii a Şcolii“ şi nu „Strategia privind reducerea abandonului şcolar“? Umila mea opinie este că, la nivel instituţional, continuăm să traducem prea mult. Adaptăm prea puţin. Am rămas, la mai mult de 15 ani de la debutul relaţiilor tehnice cu Comisia Europeană, cu un reflex al lecţiilor făcute pentru a-l mulţumi pe dom' profesor, nu pentru a învăţa, cu adevărat, ceva. Spre ţară şi spre cetăţeni, comunicăm că „aşa vrea Europa“ şi ne-am scos.

Rădăcinile situaţiunii ţin de istoria relaţiilor cu Uniunea, de meandrele construcţiilor politice interne şi de nivelul de maturitate al administraţiei. Din toate cîte puţin. După „vremea Puşcaş“ – care a durat patru ani şi în care s-a finalizat negocierea capitolelor din tratatul de aderare – a venit anunţul oficial: România va fi stat membru. Printr-o stranie coincidenţă, vestea a sosit într-un moment foarte tulbure, al unei tranziţii de putere: la Consiliul European de iarnă, din 2004, aveam un preşedinte în funcţie (Ion Iliescu), un preşedinte ales (Traian Băsescu) şi un prim-ministru care urma să părăsească puterea (Adrian Năstase). Ţara nu prea a băgat de seamă că i s-a anunţat aderarea. În ziua aceea fusese amnistiat Miron Cozma şi analiştii găsiseră alt motiv de despicat firu-n patru la televizor. Campania electorală a cîştigătorilor fusese axată mai degrabă pe „costurile aderării pentru că s-a negociat prost“, nu pe „profitul aderării“. Cu atît mai surprinzătoare a fost oferta preşedintelui ales, Traian Băsescu: Vasile Puşcaş să rămînă responsabil cu trebile europene. Atunci, s-a ratat o rarisimă şansă de continuitate în preaîncercata administraţie autohtonă. Oferta (sinceră au ba) a fost preluată de malaxorul politic şi refuzată.

Au urmat ani mai degrabă dificili pentru tehnicienii „din sistem“ (cum le place să se numească). Ene Dinga a fost una dintre cele mai triste figuri de ministru al Integrării. În loc de aprecieri pentru munca de patru ani, a adus echipei de negociere suspiciuni (de trădare politică) şi închiderea birourilor la ora 17. Apoi, de la aderarea din 2007 şi pînă azi, au urmat tot felul de variante instituţionale. Structura de reprezentare a fost cînd minister, cînd departament în subordinea prim-ministrului. În funcţie de personalitatea pusă în frunte şi de voinţa politică a premierilor, responsabilii cu integrarea au fost (ceva) mai puternici sau pur şi simplu decorativi. Ministerele „de linie“ erau mai active sau total dezinteresate, după criterii imposibil de analizat cu obiectivitate. În timp, am rămas cu doar două teme ceva mai prezente în spaţiul public: MCV-ul şi absorbţia fondurilor structurale. Pe ici, pe acolo, ceva agricultură, mai ales la momente fierbinţi, de genul recentei crize a cărnii de cal.

De curînd, Guvernul a căpătat un Minister dedicat Fondurilor şi a transferat politicile europene către un departament al Ministerului de Externe. După mine, este şi bine, şi rău. Este bine că, la umbrela unui minister ceva mai coerent (cel de Externe), putem trage speranţa unei dorite continuităţi a poziţiilor de negociere din Consiliu sau din

Comisie. Pe de altă parte, este rău că aceleaşi te miri care strategii comunitare sînt tratate ca parte a politicii externe. Ele, de fapt, ar trebui să aparţină exclusiv politicii interne.

Cît priveşte succesul pe viitor al actualului Minister al Fondurilor Europene, nu pot fi nici optimist, nici pesimist. Totul depinde de tăria argumentelor pe care le va aduce ministrul Teodorovici (cu vechime şi experienţă „în sistem“), dar şi de interesul politic pe care îl poate zări premierul Ponta cînd vine vorba de UE.

După 15 ani de integrare europeană, ar fi cazul să trecem de la traducere şi atît, la traducere şi adaptare. Cred că folosirea limbii române corecte în jargonul administrativ ar fi un (prim) semn că înţelegem ce se scrie la Bruxelles şi că pricepem ce o fi în folosul nostru şi ce nu, în momentul în care adoptăm o Lege, o Strategie, un Plan de Dezvoltare (Ca un Semn al Condiţionalităţilor Ex-Ante, evident).

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

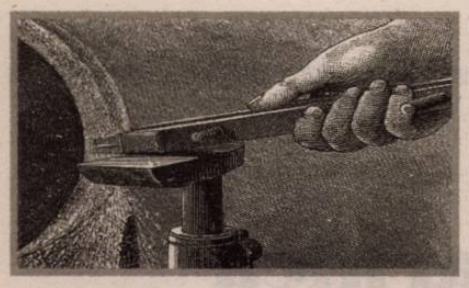

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Povestea europeană a micului românesc

Întîmplarea – și numai ea – a făcut ca „bomba mititeilor interzișI în Uniunea Europeană" să explodeze chiar în preajma vacanței de 1 Mai și Paști. Altfel, zile de glorie ale grătarului autohton. Cum era și firesc, cu acest prilej, abonații studiourilor TV, păreriștii care se pricep la orice, au și lansat cu entuziasm cîteva idei cu valoare de axiome. Să le discutăm pe rînd.

■ „Uniunea Europeană" are ceva cu noi. *Nici vorbă.* Miniștrii europeni și cu atît mai puțin funcționarii Comisiei nu au de unde să știe că bicarbonatul de sodiu, scos de pe lista aditivilor permiși, începînd cu 1 iunie, este un ingredient obligatoriu în rețeta micului autohton. Substanța a fost interzisă pentru că poate masca mirosul unei cărni care nu mai este chiar proaspătă. „Lecția" aceasta o știm și noi – mititeii românești au fost adesea un subiect al comerțului lipsit de fair play. Reputația acestui produs tradițional nu este chiar cea mai bună cu putință, deși unii producători și proprietari de restaurante reușesc să mențină ștacheta. Sînt toate motivele pentru ca miniștrii de resort și funcționarii europeni să trateze bicarbonatul cu suspiciune.

■ Ne-au pus în fața faptului împlinit. *Nu, noi singuri ne-am pus.* Nu sîntem în România. În Uniunea Europeană, reglementările se dau numai după dezbateri publice și negocieri îndelungate. Sînt necesari, adesea, ani întregi pentru a tranșa o chestiune aparent banală. Regulamentul Uniunii Europene, care cuprinde lista aditivilor alimentari permiși, a fost publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii,* în noiembrie 2011. Comisia și-a propus să modifice lista aditivilor permiși, încă din primăvara lui 2010. O preocupare, de altfel, legitimă din partea Comisiei, dacă ne gîndim la cît de mult se discută pe seama aditivilor din alimente. Deci, nu numai că ar fi trebuit să știe de interdicție, încă de acum un an și jumătate, dar producătorii români, prin asociațiile lor, ar fi avut tot timpul din lume să-și susțină punctul de vedere, înainte de adoptarea Regulamentului. Și să demonstreze că bicarbonatul de sodiu este un ingredient important într-un produs tradițional. Ar fi obținut astfel, mai mult ca sigur, o excepție pentru micii românești.

Regulamentele sînt obligatorii pentru toate statele membre, nu sînt simple recomandări.

■ Europarlamentarii și miniștrii români sînt de vină. *În prea mică măsură.* Este adevărat că actele normative se aprobă prin codecizie, de către Parlamentul European și Consiliul Uniunii – în cazul de față, este vorba despre Consiliul privind Forța de Muncă, Politica Socială, Sănătatea și Problemele Consumatorilor. Dar este rezonabil să le cerem europarlamentarilor și miniștrilor români să știe pe dinafară rețeta micului autohton? Mai degrabă nu. Dar asociațiile de producători ar fi trebuit să-și dea seama și să-i informeze pe reprezentanții români din instituțiile europene. În definitiv, acesta este mult discutatul lobby de la Bruxelles – de fapt, o reflectare a nenumăratelor interese existente de-a lungul și de-a latul Uniunii.

■ Premierul Ponta a salvat micul românesc. *Nu încă.* Pentru că noi ne trezim pe la apusul soarelui, premierul Victor Ponta a anunțat, în al treisprezecelea ceas, că va proteja micul ca produs tradițional și astfel problema se va rezolva. Acest lucru este posibil, dar pentru a trece produsul pe lista celor protejate e necesară îndeplinirea unor proceduri. Însă este practic imposibil ca acestea să fie finalizate pînă la 1 iunie, cînd noua listă intră în vigoare. Regulamentele sînt obligatorii pentru toate statele membre, nu sînt simple recomandări. Dar există portițe și aici. Pur și simplu, autoritățile pot să închidă ochii la folosirea bicarbonatului, pînă cînd produsul va intra pe lista celor tradiționale. Comisia nu se va sesiza chiar imediat, iar pînă să se ajungă la sancțiuni, va trece un timp în care ne putem pune la punct. Dar toate acestea sînt doar chestiuni teoretice: singurul lucru clar este că, de la 1 iunie, bicarbonatul de sodiu nu mai e permis ca aditiv alimentar.

■ Se termină cu micii de la 1 iunie. *Nici chiar așa!* Regulamentul privește producția industrială, dar nimic nu îl împiedică pe micul producător să rămînă cu produsul tradițional pe piața locală. Atenție, din punctul de vedere al Uniunii Europene, piața locală înseamnă țara, și nu județul – cum greșit înțeleseseră, prin 2007, niște autorități care s-au apucat să-i hăituiască pe nedrept pe producătorii de caș și telemea. Nimic nu oprește micile carmangerii și restaurantele să vîndă în continuare clienților, micii tradiționali.

Povestea pare amunzantă și chiar derizorie, dar în realitate lucrurile sînt foarte serioase, dacă ne gîndim la o piață estimată de specialiști la aproximativ 50 de milioane de euro anual. Iar dacă nu știi regulile europene, riști să te arzi mai rău decît cu jarul grătarului.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dor de Macedonski

La fiecare început de mai, mi se face dor de Macedonski. Am crezut și eu, cînd am simțit pentru primele dăți acest dor anual, că e ceva superficial, frivol, că sufletul meu este ademenit de natura din jur, care mă îndemna să îngîn versuri cunoscute din școală, dar, cu anii, am înțeles că e ceva mai mult. Spre bătrînețe, sentimentul devine mai profund și inima mai tare. Acum, am ajuns să aștept luna mai, gîndindu-mă la Macedonski ca la un destin special, ca la un om plin de talent, sucit și nu ușor de suportat, special în multe privințe și strivit de această țară cum nu au fost mulți. E deja un clișeu să spui că România a fost mereu vitregă cu marii români, în timpul vieții lor. De aceea, mulți dintre ei au plecat scîrbiți – se știe. Și Macedonski a avut momentul lui de lepădare, dar a revenit la București după o ședere pariziană pe care o voia definitivă. Vorba românească – n-a fost să fie. Diferența, însă, este că în cazurile știute ale celorlalți mari români, de la Caragiale la Eliade, Enescu sau Brâncuși, măcar după moarte, România le-a dat onorul. Oricît de hăituiți au fost de compatrioți în timpul vieții lor, astăzi, ei sînt zeii tutelari ai culturii naționale, omagiați pios de toată lumea. Macedonski, însă, nu. Amărăciunea pe care „contimporanii" i-au produs-o în timpul vieții, strivirea înzestrărilor lui poetice în contextul coroziv autohton, acestea nu s-au răscumpărat niciodată. Deși e studiat la școală și are parte, în general, de vorbe bune, Macedonski rămîne la scara culturii noastre un secund – și nu e drept. Pentru o cultură mereu întîrziată, cînd se întîmplă ca unul să fie în perfect sincron cu marea cultură europeană – fiind, în România, înaintea vremurilor sale –, o imensă și onestă apreciere ar fi de cuviință să urmeze. Macedonski e cel care, la finele secolului al XIX-lea, scria poezie cum se scria în *Le Parnasse contemporain.* Dintre toți autorii români ai acelui moment, nu este altul mai aproape de Gautier sau de Mallarmé, cel de la începuturi. Proza lui e mai sincronizată cu D'Annunzio sau cu proza victoriană engleză decît a oricărui altui român din acel timp. Dar România nu îl putea aprecia pentru asta; România trăia întîlnirea cu geniul ei, cu Eminescu, Poetul însuși, care venise la timp pentru noi, dar tîrziu pentru Europa. Talente ca Macedonski nu sînt niciodată bine primite de românii contemporani, cu atît mai puțin atunci, cînd toți vedeau pentru prima dată absolutul, sub numele Eminescu. Macedonski nu avea nici o șansă să primească ceea ce credea – nu fără îndreptățire – că merita. Așa că poetul – notează G. Călinescu – „apare invadat de psihoza de persecuție... Sacerdotal, declamatoriu, cu o părere despre valoarea sa nebună, simțindu-se din esența aurului, diamantelor, eterului, divinității, poetul se extaziază de gloria eternă... El se declară împărat și joacă rolul imperial cu o ținută poate actoricească, dar, sub durata scenei, magistrală. Cînd mulțimea neghioabă îl insultă, Poetul ridică preoțește ochii la cer..."

În serile de mai, plimbîndu-mă prin parcuri sau pe sub dealuri obligatoriu „clasice", mă gîndesc la destinul lui Macedonski și mă gîndesc mai ales la fenomenul acesta ciudat, de respingere, purtător de blestem, cu care primim tot ce ne este contemporan. Nu e tocmai primăvară în mintea mea dusă în sfera abstractelor seninătăți, deși sufletul meu exaltă, recoborît între roze.

Sigur că multe atitudini de-ale lui Macedonski au fost blamabile. Epigrama cinică scrisă cînd Eminescu pleca din lume pe drumul sanatoriului este – uman și literar – impardonabilă. Furia revanșardă cu care a susținut porcăria Caion împotriva lui Caragiale este cel puțin o nesăbuință, dacă nu direct o ticăloșie. Ceea ce nu se poate scuza nu trebuie scuzat. Dar, măcar, simt că-l înțeleg pe Macedonski. El nu era rău; era, însă, înrăit. E ușor de imaginat ce producea combustia interioară în acest om convins de valoarea lui, sensibil și vulnerabil, mai ales, la propriul orgoliu, cînd se vedea mai puțin prizat decît merita.

Așadar, în fiecare mai, revizitez scrierile lui Macedonski în lecturi deloc sistematice, cu unicul scop de a mă umple cumva de un parfum fin, sofisticat, căutat cu meșteșug și mereu bine găsit doar de el. Recitesc, de asemenea, pagini din excelenta monografie pe care Adrian Marino a dedicat-o poetului, în 1966. Găsesc acolo, descrisă emoționant, scena morții poetului, petrecută în toamna anului 1920. Nu-mi dau seama de unde știa Marino toate detaliile, dar nu contează deloc. Vorba italianului, *se non è vero, è ben trovato,* pentru că această scenă sintetizează în epică nu doar un crez poetic, ci o reușită estetică după o viață de creație. O redau, fără să mai adaug nimic.

„Pe la orele 3 după-amiază, poetul își cheamă copiii pe nume – Dinu! Nikita! Nina! – ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că stăteau mereu lîngă sine, el nemaiavînd puterea să i caute cu privirea prin cameră, iar în apropierea patului nu veghea decît Ana Macedonski. Simțindu-se atins de aripa înghețată a morții, cu o voce înfrigurată, el ceru să fie ridicat pe perne, ceea ce Dinu făcu întocmai. Cel care visase toată viața bogății feerice, de nabab, nu avea acum de lăsat moștenire decît un vraf de manuscrise, ce urma să fie vîndut la licitație, și un plic cu cîteva sute de lei, pe care îl întinde Ninei, cuprins de o stinsă amărăciune... Ar fi dorit să încerce o ultimă plăcere rafinată, să deguste cea din urmă bucurie suavă a vieții sale, a cărei senzație adîncă să-i rămînă în suflet. Cîntăreț al extazului crinilor, voluptuos al parfumului de roze, al cascadelor de roze, el murmură, deci, imperceptibil, ca pentru sine «roze... roze...» Sorbindu-i dorința de pe buze, Nikita aleargă să i le caute. Dar cum ne aflăm la sfîrșit de noiembrie, el se oprește deznădăjduit la o drogherie. De aici, cumpără în disperare un flacon cu parfum. «Iată ce ți-am adus, căci roze n-am găsit. Ți-am adus parfumul de roze care-ți place ție...» spuse poetului, intrînd pe ușă. S-ar zice că l-a așteptat să vină, căci Macedonski se trezește din comă. Revenind la luciditate, vrea să i se deschidă iute sticluța. El dă să-și scoată singur batista de sub pernă, cerînd înfrigurat «rozele». Ghicindu-i gîndul, Ana Macedonski ia batista și i-o întinde lui Nikita, care o stropește cu parfum din abundență. «Mai repede» – șopti el, în prada unei dorințe acute. Era ultimul fir subțire care îl mai ținea legat de viață. Poetul o mirosi avid, cu o voluptate agonică, apoi mîna îi căzu inertă. Suprema sforțare îl învinsese. Mînată de un gest reflex, mîna sa descărnată dădu să mai apuce o dată batista ce exhala artificialele sale arome. Nikita i-o duse aproape, Macedonski își dădu capul pe spate, inspiră adînc, șopti încă o dată «rozele» și muri într-un suspin extatic."

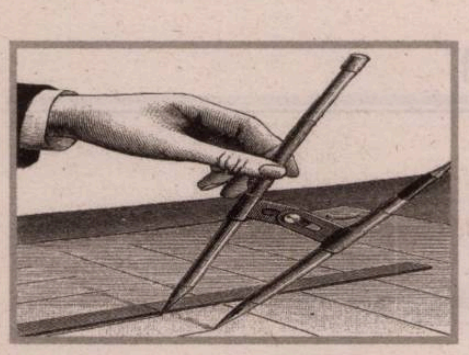

Cezara MUCENIC

SOS Bucureşti

Despre soarta amarnică a arhivelor aflate în Bucureşti

Cîndva, demult, prin secolul al XIX-lea, nişte înţelepţi istorici, adevăraţi oameni de cultură, s-au gîndit cît de important ar fi să existe locuri în care să se adune documentele emise de instituţii şi de persoane cu funcţie în stat şi în oraş. Destul de repede s-a perceput valoarea înscrisurile adunate într-o viaţă de trudă de către personalităţi culturale, ştiinţifice şi din alte domenii. Este ca o legendă cu semnificaţie de simbol păstrarea, de către Titu Maiorescu, a lăzii cu manuscrisele, ciornele, bruioanele poetului Mihai Eminescu şi depunerea acestora la Academia Română, de unde, peste ani, printr-o trudă tenace, s-au putut reconstitui atîtea capodopere ale liricii eminesciene sau etape din uriaşul efort creator al acestuia.

Astfel de gînduri bune au condus către constituirea unei prestigioase instituţii, Arhivele Naţionale, căreia i s-a găsit şi locul potrivit de adăpostire – clădirile construite special, care înlocuiau ruinele chiliilor Mănăstirii Mihai Vodă, respectînd impunătorul lăcaş de cult şi reconstituind, în limbajul arhitectural al sfîrşitului de veac imaginea incintei mănăstireşti care domina oraşul de pe Dealul Spirii, unde era aşezată. Mai tîrziu, s-a constituit, din aceeaşi nevoie de a păstra date preţioase, Arhiva oraşului Bucureşti, iar marile instituţii – Ministere, Primăria Bucureştiului –, dar şi cele mai mici au înţeles că unele documente trebuie să rămînă ca mărturie autentică a celor petrecute de-a lungul istoriei. Acestea au fost păstrate şi la firme, organizaţii, dar şi în familii, fie că erau nume de vază ale ţării sau familii ale locuitorilor oraşului, de mulţi, foarte mulţi ani. Şi, astfel, s-au păstrat în sipeturi acte de vînzări şi cumpărări de proprietăţi, donaţii, moşteniri, foi de zestre, corespondenţă. Din păcate, faţă de alte meleaguri, puţine au ajuns în instituţia constituită pentru a le păstra şi a le pune la dispoziţia celor interesaţi. În cazul celor particulare, au contat mult vremurile, căci oamenii de pe la noi au trecut prin multe: armate străine care au ocupat oraşul, incendii, persecuţii politice – în care şi o scrisoare te putea condamna. S-au păstrat mai mult timp arhivele instituţiilor, pînă cînd şi acestea au fost risipite – din indiferenţă, din nepricepere şi, mai ales, din ignoranţa celor care decideau asupra lor.

S-a dărîmat frumosul sediu de pe Deal, operă a unor arhitecţi de prestigiu, iar arhiva a fost dusă în diferite spaţii. S-au desfiinţat instituţii, prin formula deja devenită şablon – *reorganizare*. Cine s-a preocupat de arhivă? Unde pleacă, cine o preia? Sigur, a existat o Lege a Arhivelor (chiar de curînd reactualizată), au existat şi mai există arhivari care s-au luptat să nu fie împrăştiate documentele, pînă cînd nu au mai avut şi nu li s-a creat spaţiul necesar. Există specialiştii la Arhivele Naţionale, care, prin atribuţia dată de lege, urmăresc şi îi îndrumă pe arhivarii din instituţii. Dar cînd se reduc posturile, cînd ne costă prea mult bugetarii, de unde poţi tăia? Să plece omul de la arhivă, să o preia altcineva, cu alte atribuţii, care nu ştie şi nu are timp să înţeleagă că răspunde de un tezaur. Arhivarii – în instituţii cu arhive care păstrează documente de zeci de ani – sînt prea mulţi, mai reducem numărul lor. Nu ne uităm la ce atribuţii au, ce înseamnă ore şi ore de căutare prin inventare scrise şi recrise, căratul şi reaşezatul dosarelor ş.a.m.d. Unde stă arhiva sînt hîrtii, sînt grele, deci e bun subsolul care se mai inundă, e bună o clădire veche, unde nu este căldură, căci hîrtiile nu tremură de frig (dar se degradează ireversibil – ar striga orice restaurator de hîrtie!), iar arhivarul poate îndura frigul, praful, căci este cel mai mic în schemă. Clădirea Primăriei Capitalei a intrat în restaurare, măsură normală pentru suta de ani pe care o poartă în spate şi valoarea ei arhitectural-urbanistică şi memorială. Dar în cămăruţe obscure, la subsol, la etaj, sub scară, deţine o comoară: autorizaţiile de construcţie a clădirilor, începînd cu anul 1913 – deci toată perioada interbelică, extraordinară în dezvoltarea urbanistică şi arhitecturală a oraşului –, de cele mai multe ori însoţite de planuri semnate de arhitecţi, care au intrat deja în cartea de istorie, multe opere fiind încă necunoscute. Tot aici, poţi afla planurile parcelărilor, ale alinierilor de străzi, documente care redau concret cum gîndeau evoluţia oraşului cei trei actori principali: proprietarii – persoane sau instituţii –, arhitecţii care proiectau noile construcţii sau le reparau pe cele existente, şi administraţia oraşului: serviciul tehnic, arhitectul şi inginerul-şef, primarul. S-a mutat provizoriu Primăria, dar Arhivele? Într-o gîndire coerentă şi cu respect faţă de valorile pe care le gestionează Primăria, în primul rînd trebuia să se găsească locul în care să plece toate fondurile arhivei. Era un moment esenţial, căci oricum nu mai încăpea în spaţiile repartizate ei. Biroul arhivarilor era minuscul şi sufocat de dosarele şi inventarele care trebuiau cercetate pentru a răspunde petenţilor, iar cercetătorii erau oamenii-fantomă, pentru că locul lor era rezervat „în aer". Evident, cei care lucrau direct cu acest tezaur şi cu oamenii interesaţi de el solicitau, redactau memorii, explicau necesitatea adunării, o dată pentru totdeauna, într-un singur spaţiu al arhivei, al arhivarilor şi al sălii cercetătorilor, iar în continuare, în condiţii vitrege, munceau cuminţi, liniştiţi, încercînd să-i ajute pe toţi.

Unde pleacă, cine o preia?

Nu era, din păcate, nici prima şi mă tem că nici ultima dată cînd cei care decid nu ascultă de cei care efectiv lucrează într-un domeniu. Aşa că arhiva Primăriei Capitalei a plecat prin tot oraşul, pe unde s-a găsit cîte un spaţiu nefolosit, iar acum, ultima parte din ea – autorizaţiile de construcţie – aşteaptă, nu se ştie pînă cînd, să fie scoasă din clădirea în plin şantier, cu scări demolate cu pasarele de lemn, care trec peste hăul de doi-trei metri şi peste care se mai duc, plini de curaj, arhivarii. Sigur, cercetătorii să-şi vadă de alte treburi, dacă sînt mai bătrîni, să se străduie să trăiască, dacă sînt mai tineri, să nu-şi piardă interesul, căci cîndva se va muta undeva şi această parte din arhivă, apoi se va pune în ordine, ca să poţi găsi un dosar în ea, se vor mai rătăci unele – nu se pierd, dar cei cîţiva arhivari (evident, este munca specifică doamnelor) trebuie să răspundă şi la solicitările serviciilor Primăriei sau ale celor care au nevoie de vreun act mai vechi şi, oricum, este „o plăcere să te plimbi" în cît mai multe sedii ca să cauţi dosare şi apoi să le duci înapoi.

Toţi cei care sînt interesaţi şi care nu vor reconstituiri tip poveste „a fost odată ca niciodată", ci un adevăr susţinut de document, de actul, de înscrisul căutat cu migală şi găsit cu greu, preţuind relatările care au un grad de verosimilitate tocmai datorită acestor documente, cei pentru care istoria unei case, a unei străzi, a familiilor sau a instituţiilor poate reconstitui imaginea reală a vieţii care s-a petrecut pe aceste meleaguri, sigur nu contează în viziunea administrativă. Se uită mereu că, legînd pe cei au fost cîndva de cei prezenţi, li se oferă şansa să devină o parte din această curgere a vremii, care are neapărat un trecut şi un prezent ce va fi urmat de viitor. Adevărul se găseşte în arhive. Daţi-ne voie să le cercetăm!

***Cezara Mucenic** este istoric de artă.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Cum a fost dărîmat turnul de apă al Fabricii Nicolina

Iritare în rîndul opiniei publice, al municipalităţii şi al Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural din Iaşi: o neaşteptată explozie a doborît turnul de apă al Fabricii Nicolina. Cu o vechime de peste 100 de ani, turnul nu era monument istoric, dar un *gentleman agreement* între proprietar şi autorităţi părea să îl salveze de la demolare. N-a fost deloc aşa. În cîteva secunde, a fost pus la pămînt. Era unul dintre simbolurile vieţii industriale ieşene, de la începuturile sale.

Nicolina a fost una dintre cele mai cunoscute fabrici din Iaşi, cu produse destinate, în special, sistemelor de căi ferate, nu numai din România, ci şi din străinătate, unul dintre beneficiari fiind îndepărtatul Iran. Înfiinţată în anul 1892 – sub denumirea de Ateliere CFR –, în vremurile de glorie avea peste 8000 de angajaţi, pentru ca, după 1989, numărul să scadă constant, la 3000, în 2005, şi la doar o duzină, în anii 2007-2008. S-a ajuns aici din cauza managementului defectuos şi al devalizării din partea unor persoane infiltrate în societate, care au avut mînă liberă la furat din bani publici, cu concursul celor care trebuiau să aibă grijă de activele societăţii – reprezentanţi ai statului român. Istoria scurtă a acestei perioade tragice porneşte de la vînzarea pachetului majoritar către salariaţi, subcontractarea controlului acestui pachet către un om de afaceri controversat, care s-a rezumat să cumpere şi apoi să vîndă o parte din terenul Nicolina – unui hipermarket, cu un profit de milioane de dolari, cu rezilierea contractului de privatizare, intrarea în faliment, vînzarea, la preţuri mici, a celorlalte terenuri şi hale pentru plata unei părţi din datoriile uriaşe înregistrate în timp. Cumpărător final a fost o firmă înfiinţată cu puţin timp înainte de achiziţie, cu sediul oficial în Slovacia, dar cu acţionariat misterios, ascuns într-un *offshore* din Cipru. Destin des întîlnit pentru asemenea afaceri în România ultimilor ani: intenţia acestui ultim proprietar de a demola halele şi de a construi un complex rezidenţial, mall şi alte cuceriri ale consumerismului.

În tot acest iureş, autorităţile au dorit să păstreze intacte două imobile din interiorul fostei fabrici: turnul de apă şi sala de compresoare, ambele construite la începutul secolului trecut. Direcţia de Cultură a înaintat, încă din 2009, la Ministerul răspunzător, un dosar pentru includerea lor pe lista monumentelor istorice, fără însă ca acest lucru să se finalizeze. Primăria Iaşi, care a avut la îndemînă o constrîngere mai puternică – buirea autorizaţiilor de demolare şi de construcţie pentru investitor –, n-a avut mai mult succes. O mare surpriză a constituit-o „ştirea" din ziarele locale potrivit căreia turnul ar fi fost demolat printr-o explozie controlată. Oficialii din Primărie şi de la Direcţia de Cultură au luat foc, s-au întîlnit de urgenţă, iar primii au anunţat că nu vor mai acorda vreo autorizaţie firmei slovaco-cipriote. În plus, au aruncat vina, pentru ceea ce s-a întîmplat, pe cei de la Cultură. Cei de la Cultură au dat, la rîndul lor, vina pe instituţia care a vîndut activele. Reprezentanţii demolatorului au dat înapoi, au declarat, în mod incredibil, că obiectivul a fost dărîmat dintr-o neînţelegere cu societatea care efectua demolări pe platforma fostei fabrici şi au promis că vor reconstrui turnul, pe cheltuiala lor, mai ales că, în planurile noului ansamblu, turnul era integrat în viitorul complex. Acest lucru, însă, n-a mai avut loc, deşi au trecut luni bune de la acest scandal.

Obiectivul a fost dărîmat dintr-o neînţelegere.

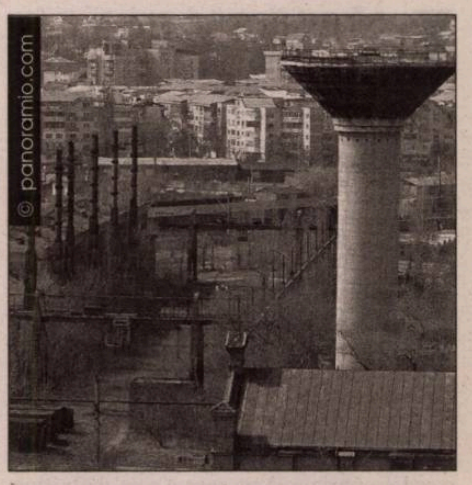

Ridicat din cărămidă roşie, modelată în cuptoarele fabricii de la Ciurea, turnul era dotat cu două rezervoare de apă, unul de 25 m^3 şi altul de 100 m^3. Specialiştii aveau numai cuvinte de laudă în privinţa arhitecturii răposatului turn.

***Sorin Cristian Semeniuc** este dr. al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.*

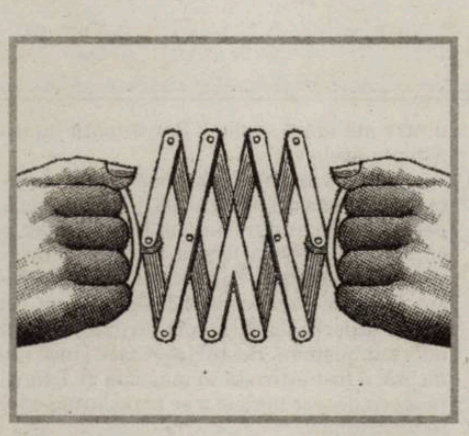

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

Există în continuare o mare densitate de talente native...

– interviu cu Radu GOLOGAN –

La început, am crezut că vorbesc eu prea rar. Apoi, mi-am dat seama că profesorul ***Radu Gologan*** *intuieşte încotro „bat", cînd încă n-am ajuns nici la jumătatea întrebării. Vorbeşte pe un ton cald, zîmbeşte tot timpul, foloseşte cuvîntul „copii" în momentul în care se referă la elevi şi studenţi. Este profesor la Politehnica bucureşteană, la Facultatea de Automatică şi Calculatoare, iar de ani buni coordonează lotul olimpic internaţional de matematică (despre care toată presa scrie o dată pe an, cînd se întorc* copiii *cu medalii). Apare rar în public, dar întotdeauna are de spus ceva substanţial şi ferm.*

Spuneaţi, într-un interviu mai vechi, că vă place meseria de profesor pentru că, în sala de curs, citiţi lumina inteligenţei în ochii studenţilor. Cum se întîmplă, „concret"?

Asta îmi place întotdeauna să povestesc. Să vă dau un exemplu. Te uiţi la un show politic în care apar tot felul de figuri – şi oameni inteligenţi, dar şi oameni care nu au nimic de comunicat din punct de vedere intelectual. La aceştia din urmă se vede pe încleştarea chipului lor că nu radiază nimic. Or, cînd te duci la primul curs, în octombrie, cu copiii de la Facultatea de Calculatoare, anul I – care vin acolo cu nişte speranţe, cu bucuria că se află într-un grup de elită –, cînd intri în sală şi le vezi ochii, se face lumină. Sau cînd, încercînd să povesteşti ceva care nu face parte din curs (o aplicaţie, vreun exemplu din viaţă), îi vezi efectiv cum *se bucură* că aud aşa ceva, parcă ar vrea să vină la tine să te mîngîie şi să-ţi spună „domn' profesor, ce frumos ne-aţi explicat"... E măgulitor şi plăcut să simţi asta. Din păcate, ei reprezintă un segment mic al societăţii. Important, desigur, dar mic. Mi se mai întîmplă, însă, şi în alte medii. De exemplu, cînd stau de vorbă cu prieteni cultivaţi, care au trecut cu folos prin şcoală, care au o concepţie corectă despre viaţă şi se încinge o discuţie cu ei, şi vezi că şi ei zîmbesc la fel, au aceeaşi lumină.

Spuneţi că studenţii dumneavoastră se bucură *cînd le explicaţi* frumos. *Dar, în percepţia comună, matematica e asociată cu răceala cifrelor, nu cu frumuseţea şi cu bucuria...*

Copiii care vin la Facultatea de Calculatoare sînt dintre cei cărora matematica nu li s-a părut rigidă. Sau au încercat să şi-o apropie. Cu timpul, ca matematician şi, mai ales, ca profesor – şi am observat asta şi la profesorii mei în vîrstă –, am realizat că matematica are nevoie de o umanizare cînd e comunicată. Din păcate, profesorul tînăr nu-şi dă seama întotdeauna de asta. Generaţia mea a fost una „bourbakistă", am fost influenţaţi foarte mult de formalismul riguros al şcolii Bourbaki, care a fost nociv pentru învăţămînt, pentru că nu te ducea la reprezentarea intuitivă a noţiunilor. Părerea mea este că matematica poate fi făcută foarte umană şi foarte atractivă, chiar pentru oameni care nu au acest talent – căci, la urma urmei, asta înseamnă matematica, să ai un talent de a-ţi reprezenta intuitiv noţiunile, să vezi în spaţiu şi, cînd ai de-a face cu o noţiune rigidă, întotdeauna s-o legi de ceva. Din păcate, secole de-a rîndul, matematica a fost predată rigid, mai ales în epoca revoluţiei industriale, cînd, în învăţămînt, de la faza în care educaţia logicului era făcută prin filozofie, prin logică, prin artele liberale de odinioară, s-a trecut spre matematică. De ce? Pentru că se făcea acelaşi lucru – se construiau nişte silogisme logice bune, dar aveai avantajul că se puteau şi aplica. Aşa că oamenii deveneau „tehnicieni". Şi nu mai exista grija de a forma şi imagini, şi intuiţii, ci doar grija pentru formalism.

Dvs. plasaţi matematica într-un context cultural mai larg...

Aici sînt influenţat de profesorul Solomon Marcus. La fel ca dumnealui, şi eu am susţinut întotdeauna că ştiinţa face parte din cultură. Nu numai pentru că este un produs al inteligenţei şi al gîndirii, dar şi pentru că are aceeaşi valenţă: ştiinţa, dacă e făcută pentru scopuri înalte, are aceeaşi menire ca literatura. O teoremă de matematică este echivalentul unei poezii superbe. Ar trebui să existe o comunicare mai bună între cultura umanistă şi cultura ştiinţifică. Solomon Marcus e foarte exact cînd spune aceste lucruri şi are o teorie foarte bine închegată. De curînd, a publicat pe HotNews un fel de manifest despre felul în care este înţeleasă cercetarea. Sînt perfect de acord cu dumnealui, face o observaţie extrem de pertinentă: nu există „ştiinţă abstractă" şi „ştiinţă aplicată", există doar ştiinţă bună. Nu ai dreptul să spui – aşa cum e tendinţa în lumea actuală – „să dăm mai mulţi bani pentru cercetarea aplicată". De unde ştii că o cercetare despre care azi spui că „nu e aplicată" nu îţi va da, mîine, răspunsul la o chestiune practică imediată?

Sînteţi un profesor popular? Am găsit pe diverse site-uri, sub interviurile şi articolele dvs., zeci şi sute de comentarii în care foştii studenţi îşi amintesc cu plăcere de cursurile dvs.

Îmi cade foarte bine cînd aud asemenea comentarii. E adevărat, a fi profesor, a te afla în faţa elevilor şi a studenţilor înseamnă şi puţin teatru: există o regie, există o „interpretare". E ca în spectacolele moderne, unde piesa se inventează pe loc, în funcţie de felul cum reacţionează sala. Aşa am învăţat să fac meseria de profesor. Sigur că am o temă dată, dar adesea ies din ea. Am citit, de curînd, că aşa făcea şi Dan Barbilian (Ion Barbu) – care, altminteri, era un profesor destul de scîrbos, a avut multe discuţii neplăcute cu studenţii: se ducea la curs extrem de bine pregătit, dar, la un moment dat, dădea notiţele la o parte şi spunea „mai bine fac cum simt eu". Şi cursul îi ieşea mult mai bine. Cînd eşti liber şi vezi cum reacţionează sala e mai bine. La matematică e mai dificil, pentru că studenţii sînt învăţaţi din liceu cu un program destul de arid: lecţia cutare, problemele cutare.

Echivalentul unei poezii superbe.

Matematica e unul dintre subiectele de mîndrie naţională: din cînd în cînd, lumea românească îşi aminteşte de olimpicii internaţionali şi de mulţimea de matematicieni prestigioşi răspîndiţi prin lume...

Există o tradiţie mare în matematică, în toată această parte a Europei, nu numai în România – iar în sistemul comunist matematica era, practic, singura ştiinţă privilegiată, pentru că n-avea cine să se atingă de ea: nu se spunea la congresele partidului ce n-ai voie să spui la matematică... Deşi, existau restricţii „ideologice": la un congres dinainte de 1989, la care participau şi străini, era plin de securişti care ne tot întrebau ce am discutat şi ne avertizau să fim atenţi „să nu ne fure străinii teoremele". Ce să fure? Să fim serioşi. Şi în ziua de azi persistă acest soi de naţionalism, care ar trebui poate dezbătut cîndva... Dar partea interesantă este că matematica de cercetare a României este extraordinară. Am mai povestit asta, o ştiu de la directorul Institutului de Matematică: prin anii '90, la un congres internaţional, un matematician chinez l-a întrebat pe directorul nostru ce populaţie are România, iar cînd a aflat că sîntem 20 de milioane, a spus: „Eu credeam că 200 de milioane, la cîţi matematicieni buni aveţi." Cam ăsta e raportul: avem o matematică de 10 ori mai bună decît ar trebui să avem. Şi mă refer inclusiv la matematicienii rămaşi în România, nu doar la cei plecaţi. Şi apar mereu tineri extraordinari...

Cum se explică asta?

În primul rînd, prin şcoală şi prin tradiţie. Şi – deşi multă vreme m-am străduit să fiu moderat în afirmaţii „patriotice" – există, totuşi, o genă, stimulată de-a lungul timpului de vicisitudini, şi care a format obişnuinţa de a raţiona repede şi bine. Uneori glumesc spunînd că, în momentul în care veneau năvălitorii, cel care găsea drumul cel mai scurt spre codru scăpa. Or, găsirea drumului celui mai scurt presupune un pic de geometrie...

Dar discursul nostru „patriotic" nu e un pic fals? În definitiv, performanţa e, în primul rînd, meritul individual al fiecăruia...

Da, şi al unei Şcoli de matematică făcute tîrziu, dar bine, de către Spiru Haret. Sau al acestei revistuţe numite *Gazeta matematică*, pe care au iniţiat-o nişte absolvenţi ai Şcolii de Drumuri şi Poduri: puşi supraveghetori la un examen de admitere, şi-au dat seama că elevii nu ştiu matematică. Şi au înfiinţat revista, apărută chiar în ziua cînd s-a inaugurat Podul de la Cernavodă (pus acum pe sigla Societăţii de Ştiinţe Matematice). Există şi talente native. Cînd eram eu copil, la Bran, erau oameni cu puţină instrucţie, dar care aveau o judecată foarte bună şi făceau în minte calcule pe care noi, în prezent, le facem greu, pe hîrtie. Există, în continuare, o mare densitate de talente native pe care nu o găseşti pe toate meridianele – nu ştiu de ce...

Cînd a început istoria dvs. cu lotul de olimpici internaţionali?

A început dintotdeauna, pentru că eu însumi am fost olimpic. În clasa a IX-a, am participat la o tabără internaţională de matematică la Bran. Cînd i-am văzut pe olimpicii internaţionali, mi-am zis că trebuie să mă apuc şi eu serios de treabă. Şi în vara aceea „am tras tare", de unul singur. (Sigur, avînd avantajul că mama era profesoară de matematică, deci aveam ce-mi trebuie în casă şi pe cine să întreb.) Aşa am început. Student fiind, m-am ocupat de elevii olimpici. Apoi, ca profesor la un liceu industrial, am propus – împreună cu alţi colegi – un cerc de matematică pe Capitală, de unde au ieşit mai mulţi matematicieni foarte buni. Într-o vreme, am dat meditaţii; dar cînd meditam un olimpic, nu puteam să-i cer bani – căci o meditaţie cu un olimpic poate dura de la 5 minute la 5 ore, în funcţie de ce-i dai de făcut, şi e o plăcere să pregăteşti un elev pentru performanţă. Am rămas tot timpul apropiat de olimpici. Totul a culminat în 1999, cînd România a organizat Olimpiada Internaţională de Matematică şi se căuta cineva care să ştie ce înseamnă olimpiada internaţională, să se priceapă un pic la calculator, să aibă nişte abilităţi de organizator (ceea ce, printre matematicieni, se găseşte mai greu). Aşa că am fost secretarul olimpiadei organizate la Bucureşti. După aceea, a mers cumva de la sine – am fost numit coordonatorul lotului olimpic. Aşteptam asta de cînd eram copil. O fetiţă, fostă olimpică, actualmente doctorandă la Harvard (provenită dintr-un sat din Oltenia, dintr-o familie modestă), mi-a spus, cînd era prin clasa a XI-a: „De cînd eram mică, mi-am dorit să ajung ca dumneavoastră." Acum vrea să se întoarcă în România, să facă politică şi să se ocupe de olimpici.

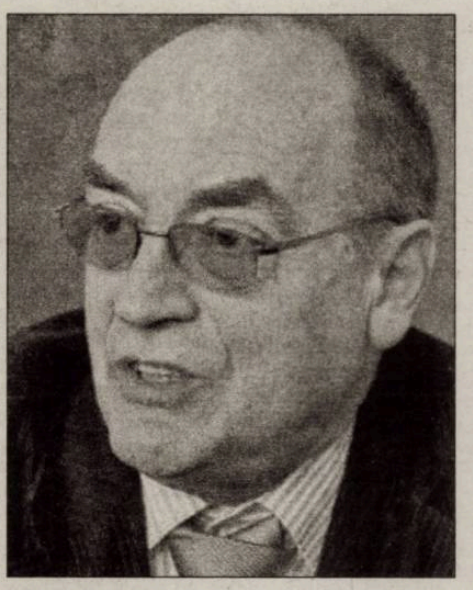

Ce credeţi că este – pentru noi, cei „din afară" – cel mai interesant în lucrul cu olimpicii?

Primul lucru este extraordinara lor inteligenţă. Sînt copii care se antrenează datorită unei plăceri mari pe care au întîlnit-o la un moment dat. Plăcerea porneşte pe la 12-13 ani, din nevoia de a concura cu cineva. E o prelungire a jocului. Cînd observă că mai sînt cîţiva copii asemănători, fiecare vrea să-l depăşească. Şi atunci, competiţia devine puternică, iar noi, ca dascăli, mai avem foarte puţine de făcut: le dăm nişte direcţii, le procurăm nişte materiale. Ei învaţă mult mai bine unii de la alţii, iar acum trăim epoca Internetului... Cred că, dacă am face o competiţie între o echipă de elevi şi o echipă de profesori, copiii ne-ar usca la rezolvarea problemelor. Noi, profesorii, sîntem precum cei care analizează partidele de şah întrerupte şi le dau indicaţii jucătorilor de forţă, dar nu-i vor putea învinge niciodată, căci nu au rapiditate.

Mulţi dintre foştii olimpici pleacă în străinătate şi rămîn acolo. Trebuie să ne plîngem de „fuga creierelor"?

Nu cred că cei care pleacă fac un rău României plecînd, cred că îi fac un bine. În primul rînd, pentru reclama pe care o fac acolo ţării, ca studenţi şi doctoranzi, apoi, pentru felul în care colaborează ulterior cu noi. Matematica românească are rezultate mult mai bune în ultimii 20 de ani decît în toată istoria ei, în primul rînd datorită colaborării cu cei plecaţi în străinătate. Eu cred că trebuie să-i facem să simtă în continuare că sînt un produs al acestei şcoli.

Şi dvs. aţi predat în străinătate – aţi ţinut cursuri la mai multe universităţi din SUA. Nu v-ar fi plăcut să lucraţi permanent acolo?

Am fost tentat la un moment dat, dar m-am răzgîndit imediat. E ca la fotbal: dacă n-ai sub 30 de ani, poţi să fii oricît de bun, nu te mai ia nimeni... Nu mi-ar fi plăcut acolo. Colegii şi prietenii mei care sînt matematicieni în străinătate, de zeci de ani, o duc bine profesional şi material, dar nu cred că sînt mai fericiţi decît noi, cei de aici. E foarte greu cînd pleci, cînd tot ce ştii şi tot ce ai trăit este legat de locurile de aici, cînd te dezrădăcinezi.

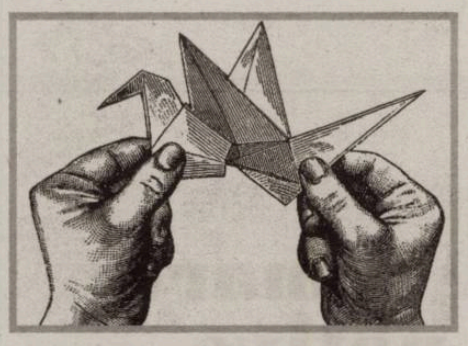

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Proţapul cel de pomină

Acum, dacă tot au trecut Sfintele Paşti, să vă povestesc cum se poate pregăti un miel de Revelion. Era mai degrabă un berbecuţ de vreo 17 kilograme, cumpărat de la nişte turci din Berceni şi urma să devină vedeta acelui Revelion pe care îl programaserăm în creierii munţilor. Nu era viu şi nici blana n-o mai aveam, deşi ni se spusese că oaia cea mai bună se face la groapă, ciobăneşte, în blană. Adică: într-o groapă cu mult jar se pune oaia, avînd măruntaiele înlocuite de diverse verdeţuri, amestecuri din organele interne (ca la drob) şi mirodenii, blana jupuită fiind cusută la loc. După vreo nouă ore de stat în acel jar – peste care se mai pune pămînt şi se face iarăşi focul deasupra –, cică se dă la o parte blana carbonizată, iar dedesubt se găseşte o friptură extraordinară. Nouă ni s-a părut însă prea complicat procedeul acesta, aşa că ne-am încăpăţînat să instalăm un mai clasic proţap, deasupra unei mari gropi cu jar. Procedurile au început pe 31 decembrie, la ora 10 dimineaţa. Groapa a fost săpată repede, dar pînă să se facă jarul, a trebuit să aşteptăm vreo trei ore, timp în care am primit şi ultimele serii de invitaţii care veneau în unicul mod posibil – adică cu sania lui Gheorghe (Dumnezeu să-l ierte!), trasă de iapa Isabela. Prezentările se făceau încă din curte, ca-n celebrul scheci cu *Aga-Ima, Aga-Ava, Aga-Iva, Aga-Eva, Aga-Sică, Aga-Gică*.

Trebuie să mai spun că, înainte să ajungă la locul faptei, toţi invitaţii telefonaseră de prin ultimul oraş mai mare în care ajunseseră, ca să întrebe dacă mai trebuie ceva anume de mîncare sau de băut. De la un punct încolo, le răspundeam disperaţi că nici vorbă, că în cămara cea mare e mîncare pînă la genunchi (şi aşa era, la propriu). Ei, însă, insistau: „Da' măcar un mezel fin, un kaiser, o slăninuţă, o ţuică de Bordeni, o palincă de gutui, o prăjiturică Figaro de la bunica, un tort Diplomat, ceva..." Era o adevărată nebunie. Pasămite, lipsurile alimentare din vremea lui Ceauşescu încă ne bîntuiau pe toţi. În cele din urmă, mîncarea din cămară a ajuns, literalmente, pînă la brîu, aşa că am fi putut petrece acolo, fără griji, întreaga iarnă.

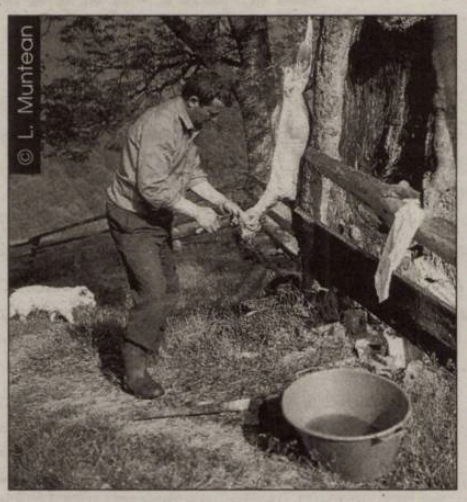

Proţapul fusese deja instalat deasupra gropii cu jar, iar cîţiva băieţi făceau cu rîndul de servici, avînd grijă să întoarcă periodic oaia, de pe o parte pe alta. Cineva anume care preparase o licoare fermecată într-un castron avea grijă ca la fiecare jumătate de oră să iasă din casă cu castronul şi o pensulă, pentru a unge oaia pe toate părţile. Afară era un ger cumplit şi băieţii tropăiau în jurul proţapului, trecîndu-şi o sticlă de ţuică din mînă în mînă.

Lipsurile alimentare din vremea lui Ceauşescu încă ne bîntuiau pe toţi.

Proţapul era lăsat tot mai jos, mai aproape de jar, dar, la un moment dat, a fost nevoie ca focul să fie reînteţit, pentru că nu mai avea destulă putere, iar oaia nu dădea semne că s-ar fi făcut. Lucrurile nu păreau să aibă absolut nici o legătură cu ceea ce se petrece la un grătar normal. Orele treceau, noaptea se apropia şi frigul devenea din ce în ce mai pătrunzător. Înăuntru era cald şi bine, invitaţii jucau diverse jocuri sau mai pregăteau cîte ceva pentru marea masă care avea să fie. Afară, băieţii aveau aerul că o sfecliseră. Mult gîndita operaţiune cu proţapul părea să eşueze. Cînd mai rămăseseră doar două ore pînă la miezul nopţii, cineva a avut curajul să zică hotărît: „Hai s-o luăm de aici, s-o tranşăm şi s-o băgăm înăuntru la cuptor, că doar n-o să petrecem întreaga noapte dintre ani afară, la foc." Parcă toată lumea aştepta acele vorbe...

Am înşfăcat rapid cele două capete ale ţepuşei. Am pus oaia pe o masă, i-am tăiat pulpele din faţă şi din spate şi le-am băgat la cuptor. Chiar dacă făcută în două feluri – proţap plus cuptor –, a ieşit o friptură pe cinste. După ce s-au bucurat din plin de ea, cei care stătuseră toată ziua în jurul focului au adormit buştean. Restul „carcasei", încă nefăcută, a fost atîrnată în magazia de lemne, în ideea de a se usca şi a se transforma apoi în pastramă.

A doua zi la prînz, groapa din faţa casei încă fumega, parcă în ciuda idealiştilor cu proţapul. Peste încă o săptămînă, cînd am trecut pe-acolo, pastrama din magazia de lemne era aproape gata. Am rupt din ea cu mîna cîteva bucăţele şi ne-am lins pe degete. Ne-am zis că peste încă o săptămînă va deveni de-a dreptul extraordinară. Peste alte şapte zile, ne-am făcut drum din nou pe-acolo. Nu mică ne-a fost surpriza să descoperim că dispăruse. Cu amărăciune, ne-am reamitit vorba cum că pe la noi, nimic nu pare să fie pentru cine se pregăteşte, ci doar pentru cine se nimereşte. Iar cel ce se nimerise în magazia noastră de lemne se alesese cu o pastramă pe cinste. Şi nu era cîine, urs sau lup. Era om. Unul mai deştept ca noi.

ready made

„Foaie verde, rar mărar,
Acum mina Rovinari
Planul şi l-au depăşit
Şi drapelul l-au primit,
Drapelul fruntaş pe ţară,
Republica să înfloară!"

Nicoleta Coatu,
Lirica populară românească cu tematică actuală,
Editura Minerva, 1984

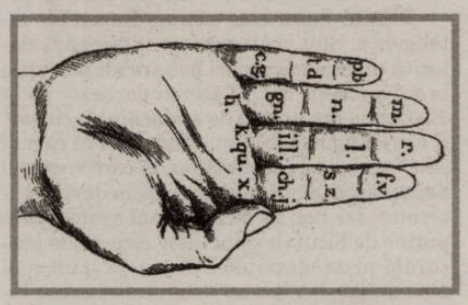

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Dimensiunea nostalgică a delaţiunii

Îmi amintesc, ca prin ceaţă, fizionomiile colegilor din şcoala primară. Nu însă şi pe cea a Ionuţei, comandanta noastră de detaşament. Cu privire ageră, buze subţiri, strînse parcă într-o grimasă a efortului permanent, şi o expresie a îndîrjirii neostoite, faţa bătăioasei pioniere avea în ea, cu siguranţă, ceva inubliabil. În plus, Ionuţa era şi vecină de scară cu mine, iar mamele noastre ajunseseră, în timp, destul de apropiate – ceea ce, *volens-nolens*, dusese la o frecvenţă mai mare a prezenţei imaginii bravei comandante pe retina ochilor mei, decît în cazul oricărui alt coleg. Nu mă fascinau performanţele şcolare şi sociale ale vecinei mele şi, cu atît mai puţin, aspectul ei fizic crispat (oricum, pe atunci, standardele mele în materie de frumuseţe feminină porneau de la Marilyn Monroe în sus). Relaţia dintre noi rămînea, astfel, una sobră, chiar uşor încordată. Într-o bună zi, totuşi, Ionuţa a ieşit din reprezentarea cenuşie de „fată" – sub incidenţa căreia o percepeam la vîrsta respectivă –, devenind extrem de importantă în viaţa mea, „importantă" mai curînd într-un sens malefic. Eram în clasa a II-a şi, pe neaşteptate, am fost lovit de o tragedie incomensurabilă. Am luat primul 2 din viaţa mea. Situaţia avea în ea ceva aberant. Făceam franceză cu o femeie admirabilă, teribil de apreciată de copii şi, în plus, mă remarcasem la obiectul menţionat (şi dintr-o motivaţie colaterală: maică-mea era ea însăşi „profă" de franceză şi beneficiam de un ajutor suplimentar considerabil). De aceea, doiul în chestiune a devenit, cu adevărat, o tragedie extrem de severă.

„Doamna de franceză" obişnuia să sancţioneze lipsa temei de acasă din caiet cu această notă – scrisă cu roşu ţipător şi ameninţător, chiar în spaţiul alb al foii unde ar fi trebuit să apară buclucaşele „exerciţii". (Semnificativ de precizat însă: doiul nu se mai regăsea ulterior şi în catalog!) Lucrul li se întîmpla frecvent codaşilor clasei, pe care noi – cei „buni" – îi priveam cu o aroganţă înfricoşătoare. Ei bine, după principiul vaselor comunicante, năpasta a căzut *şi peste mine*. Uitasem cu desăvîrşire de tema la franceză şi, la verificarea de rutină, profesoara, deşi cu vizibil regret, a fost obligată să aplice legea, scriindu-mi un *2 (doi)* terifiant în caiet, în rumoarea de surpriză a clasei şi sub broboanele de sudoare rece care mi se preligeau, apocaliptic, de la frunte în jos. M-am simţit vlăguit toată ziua, dar, în final, am luat o decizie cît se poate de matură: aceea de a nu sufla o vorbă despre incident alor mei. Zis şi făcut. Trece o vreme de la eveniment, mai încordată la început, apoi din ce în ce mai destinsă, cînd, la o ieşire obişnuită cu maică-mea în oraş, ne ciocnim, pe scară, de Ionuţa. I-am văzut privirea sfredelitoare şi am simţit, deodată, că se năruie lumea pe mine: „Tanti Livia – a spus ea cu avînt pionieresc – v-a zis Codrin că a luat 2 la franceză?"

Ionuţa a început să facă literatură.

Urmarea „faptică" a denunţului este mai puţin importantă şi, ca să fiu sincer, nu-mi face nici o plăcere să o retrăiesc. Mai interesantă devine, de departe, urmarea aşa-zis „psihologică" a episodului respectiv. Ionuţa a ajuns, peste noapte, în ochii alor mei şi, se pare, şi ai părinţilor ei, „fetiţa bună şi sîrguincioasă", care *povesteşte tot*, iar Codrin – „băiatul rău şi *ascuns*", comparabil, încă de la acea vîrstă crudă, cu pletoşii mustăcioşi şi soioşi, aciuaţi, cu chitările lor zdrăngănitoare, pe la colţurile blocurilor de cartier. Eu însumi îmi indusesem imaginea *culturală* că Ionuţa ar fi fost „fata moşului cea cuminte şi harnică", iar eu „fata babei cea leneşă şi rea" (cu toate că, la rigoare, maică-mea nu s-ar fi simţit, probabil, onorată de un astfel de paralelism literar!) Oricum, viteaza comandantă de detaşament şi-a asumat noua postură cu o voluptate sumbră, care reuşise să mă paralizeze, pur şi simplu, pe parcursul orelor de şcoală. Mă simţeam supravegheat permanent – precum, *avant la lettre*, într-un *Big Brother* postmodern – şi nu mai făceam o mişcare fără să cîntăresc, obsesional, consecinţele. Îmi răsunau în urechi, cu un ecou *horror*, ţipetele isterice ale Ionuţei: „Tanti Livia, azi Codrin s-a urcat pe garaj cu alţi băieţi!", „Tanti Livia, Codrin şi-a aruncat tartina la coş!" etc. etc.

Apoi, ceva neaşteptat s-a întîmplat. Furată de plăcerea puterii pe care o obţinuse atît de uşor (putere exercitată *asupra* mea, dar şi *asupra* alor mei şi alor ei deopotrivă), Ionuţa a început *să facă literatură*. Nu degeaba se spune că puterea absolută corupe în mod absolut. Tînăra mea vecină de scară ilustra cu deplinătate acest principiu. Atragerea atenţiei celorlalţi, prin descrierea unei realităţi nespectaculoase, nu mai satisfăcea nevoia de senzaţional a Ionuţei, care mă transformase, în consecinţă, treptat, într-un personaj de *thriller* american. Codrin ajunsese „să se bată cu elevii de-a XII-a" (cu zece ani mai mari decît el!), „să fie fugărit de poliţişti prin curtea şcolii, ca Pistruiatu'", „să sară de la etajul doi al liceului", „să joace cărţi pe bani" şi „să fumeze la veceu". Poveştile Ionuţei îşi pierdură astfel complet credibilitatea, stîrnind amuzamentul părinţilor mei şi jena alor ei. Din cînd în cînd, primea mîngîieri consolatoare pe cap, aidoma sărmanilor cretinoizi. Există, fără îndoială, în noi morbul manipulării *celuilalt*, chiar cu preţul mistificării adevărului. Au trecut decenii de-atunci şi i-am pierdut urma fruntaşei pioniere Ionuţa. Cît nu mi-aş dori, însă, astăzi să mă mai toarne părinţilor, fie şi din cînd în cînd, fie şi pentru lucruri benigne! Din nefericire, nu mai are cui.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

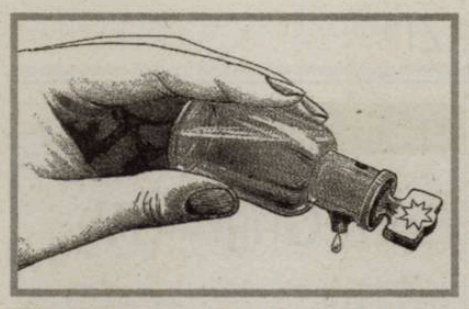

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Humus

În explicaţiile lingvistice, se invocă uneori o presupusă tendinţă de evitare a omonimiei, care ar explica preferinţa unei limbi (mai exact, a vorbitorilor ei) pentru anumite forme şi respingerea altora. Ipoteza, în principiu verosimilă, e contrazisă foarte des de evoluţiile reale ale limbii. S-a invocat de multe ori exemplul formei *site,* care ar fi fost preluată ca atare din engleză, pentru a se evita confuzia dintre pagina electronică şi vechiul *sit* arheologic. De fapt, în cazul dat nu exista nici un pericol serios de confuzie: contextele de utilizare se diferenţiau total, iar *sit* era un termen de specialitate prea puţin cunoscut de marea masă a vorbitorilor. Ipotetica teamă de omonimie oferea o explicaţie raţionalistă şi o scuză pentru ceva mult mai simplu şi mai banal: tendinţa vorbitorilor de a prelua ca atare termeni străini, fără voinţa sau ştiinţa de a-i grefa pe cuvinte deja existente. În alte limbi romanice, englezescul *site* a fost tradus exact prin termenii deja existenţi, înrudiţi prin originea latină comună: fr. *site,* it. *sito* etc.

Că vorbitorii actuali ai românei nu se tem de omonimie (sau că nu sînt familiarizaţi cu o serie de cuvinte savante) o dovedeşte şi preluarea entuziastă a denumirii *humus* în domeniul culinar. Interesul pentru bucătăria orientală (mai ales libaneză) a dus la prezenţa intensă, în ultimii ani, în meniurile restaurantelor sau în oferta de produse gata preparate din magazinele alimentare, a unei creme de năut cu susan, a cărei denumire arabă *(hummus)* a fost diferit preluată şi adaptată. Wikipedia permite o comparaţie rapidă a formelor preferate de diverse limbi: articolele în spaniolă şi italiană folosesc forma *hummus,* cel în germană *Hummus;* în engleză e ales *hummus,* dar se indică numeroase alte variante: *houmous, hummous, hommos, humos, hommus, hoummos.* Româna pare să prefere forma adaptată *humus* (fără consoană dublă), corespunzînd şi echivalentului din turcă: „Ce este şi cum se face *humusul?*“ (goodfood.ro); „*Humusul* se prepară rapid“ (culinar.ro). Circulă totuşi şi varianta cu dublu *m,* preluată direct din arabă sau prin intermediul englezei: „*Hummusul* se serveşte proaspăt, stropit cu lămîie“ (cevabun.ro).

Humus a fost deja inclus în *Dicţionarul de cuvinte recente* al doamnei Florica Dimitrescu (ediţia a III-a, în colaborare cu Alexandru Ciolan şi Coman Lupu, 2013), fiind ilustrat prin citate din presă, începînd din anul 2001. Produsul e încă prea nou ca numele său să fi fost înregistrat şi de dicţionarele româneşti curente; acceptarea s-a petrecut totuşi în alte limbi, în primul rînd în engleză *(houmous/hummus* este cuprins deja în *The Concise Oxford Dictionary, Merriam-Webster* etc.).

În orice caz, forma adoptată spontan în română are un risc destul de înalt de omonimie supărătoare cu mai vechiul *humus* („amestec de substanţe organice amorfe aflat în sol, care îi condiţionează fertilitatea şi care este rezultat din transformarea materialului vegetal sub acţiunea microorganismelor“, DEX). În alte limbi, formele alese pentru felul de mîncare oriental sînt în general diferite de cele rezultate din preluarea termenului latin *humus*: în engleză *hummus* (sau *houmous)* nu se confundă cu *humus;* şi mai evidentă e diferenţierea din franceză, între *houmous* şi *humus*. În română, unii marchează, în scris (împotriva recomandărilor normative actuale), noutatea *humusului* culinar prin separarea prin cratimă a articolului: „*humus-ul* este unul dintre acele feluri de mîncare de care te îndrăgosteşti“ (pranzuldincaserola.ro). Desigur, contextele de apariţie a celor două forme sînt în genere diferite – e greu de crezut că agricultorii sau geologii vor descrie un fel de mîncare, sau că i se va aduce clientului, la restaurant, o porţie de pămînt proaspăt şi gras. Bănuiesc că pentru pasta de năut se va impune, pînă la urmă, forma *humus*. E încă o dovadă că întîmplarea, circumstanţele comerciale, comoditatea şi simplitatea sînt mai puternice decît orice posibilă dorinţă de evitare a omonimiilor şi a confuziilor.

Pe de altă parte, noul termen chiar merită o formă simplă, repede asimilabilă. În fond, pasta cu pricina e alcătuită din plante bine cunoscute, pentru denumirea cărora româna a împrumutat în trecut termeni din turcă (comuni spaţiului balcanic): *năut* şi *susan*. *Năutul* (cu formele vechi *năhut, nohot)* apărea deja la Dosoftei, în descrierea hranei unui sfînt pustnic („cu *năhut* şi cu bob muiat să hrăniia“), era prezent în cea mai veche carte de bucate („Ia pui de găină şi-i fierbi iahnii, zemoşi, cu *năhut* şi castane coapte“) şi s-a fixat chiar în formulele iniţiale ale poeziei populare („foaie verde bob *năut*“, „frunzuliţă de *năut*“ etc.). Atestările ulterioare îl prezintă mai ales în ipostaza de *năut prăjit* (servit pe tavă, în proza lui N. Filimon, alături de migdale şi *vutcă de izmă);* Lazăr Şăineanu îl considera un element esenţial în bucătăria ţăranilor români.

un sport la Răsărit

Drumul către limite

Cam prea frecvent auzim de foşti mari sportivi care mor relativ tineri (Dan Stuparu e, poate, cel mai recent exemplu). Să tragem concluzia că sportul de performanţă dăunează (grav) sănătăţii?

Depinde ce mai înţelegem prin sport – tindem să avem o concepţie anacronică. Sportul din prezent mai seamănă cu cel de la înfiinţare în proporţia în care agricultura de tip Monsanto ar mai avea ceva de-a face cu cea sumeriană. Cînd sportivul devine un soi de cosmonaut, supus testelor de tip cobai şi aruncat în condiţii extreme, există riscuri. Nu ştiu dacă are vreo legătură cu *sensei* Stuparu, care mi se pare un caz aparte. Dar drumul către limite e periculos întotdeauna. Vestitorul de la Maraton e primul despre care avem ştiinţa că a decedat din cauza dopajului – în cazul lui, unul emoţional. Un ciclist italian a murit la dentist. Uite-aşa, a venit, a dat bună ziua, s-a aşezat pe scaun şi a murit. Profesia asta te duce pe muchie de cuţit, cei care intră în chimia organismului de performanţă găsesc modificări înspăimîntătoare. De curînd, s-a aflat ca Didier Deschamps, selecţionerul Franţei la fotbal, avea nivelul de hematocrit (procent de globule roşii) de 51,9% cînd era jucător. Dumneata, da, dumneata, cel care citeşti rîndurile astea, ai undeva între 39 şi 43%. Pentru nelămuriri, întrebaţi inima, care trebuia, în cazul lui Didier, să pompeze marmeladă pe conducte. Deschamps a cîştigat titlul mondial şi european. Trăieşte. Trăieşte bine. Nu toţi au avut şansa lui.

Radu NAUM

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Dileme de altădată

– statornicia în iubire –

„Eşti în îndoială dacă acela pe care-l iubeşti şi care – afirmi – îţi repetă mereu că şi el te iubeşte, ar fi spunînd adevărul. Ai vrea ca noi să te scoatem din această îndoială, să-ţi dăm siguranţa că el te iubeşte. Vai, nimic mai greu!“ Aşa îşi începe redactorul Arno, de la cunoscuta revistă *Moda Nouă*, din 30 ianuarie 1904, răspunsul său pentru o oarecare „roză din Caracal“, doritoare să afle ce este „iubirea de bărbat“ şi cîte zări ale statorniciei acoperă. Statornicie, fidelitate, îndoială, gelozie – tot atîtea dileme care ronţăie toate iubirile şi „însîngerează“ mai toate inimile, oricît de puternice s-ar declara şi unele, şi altele. Revista continuă anchetele şi propune cititoarelor tema statorniciei în iubire. Or, această întrebare este mai veche chiar şi decît povestea oului şi a găinii. Cine se leagă mai tare de iubire, de ceea ce este cu adevărat iubire? Cine este atît de puternic încît să rămînă legat statornic de iubirea care nu mai seamănă cu imaginea iubirii din vis? Cine vrea să nu fugă în braţele unei noi iubiri care se anunţă promiţătoare? Cine, mai presus de toate, este cel mai statornic? Să fie bărbatul? Să fie femeia? Pe această temă şi în jurul acestor întrebări, cititori şi cititoare se grăbesc să-şi anunţe şi să-şi enunţe iubirea.

Statornicia este pentru toţi o virtute, dar fiecare sex îşi arogă calitatea, aruncînd în ograda celuilalt vinovăţia. O oarecare domnişoară din Galaţi rosteşte: „Femeia, de la cea mai în vîrstă şi pînă la cea mai tînără, e sclavă a iubirii.“ Şi apoi, datorită feminităţii, statornicia se leagă mai degrabă de femeie, decît de bărbat, întotdeauna plutind printre parfumurile mai multor doamne. Doar domnişoara M.C. din Craiova pare destul de sceptică şi de-a dreptul cinică, legînd statornicia de folosinţele ei. Femeile trecute n-au încotro – ne spune –, statornicia fiind singurul lucru căruia i-ar mai rămîne fidele: „O femeie în vîrstă e ca o roză care a început să se veştejească şi care, nemaiavînd căutare, cum s-ar zice, nu are nici o piedică de întîmpinat pentru a rămîne statornică.“ Clar, nu?! Degeaba încearcă celelalte cititoare să ne asigure că iubirea orbească a tinerului lunii, cînd frunzele foşneau grav, pe cînd caii nerăbdători băteau cu potcoavele pămîntul şi nechezau de foame!“ În amintirea acelor clipe, în amintirea vîrstei cînd „doar imbecilii nu erau fericiţi“, Marcello o preamăreşte pe frumoasa, zeiţa Mimi: „Mimi, înger de iubire, cînd mă gîndesc la timpul acela de iubire, ceva sfînt simt pentru tine!“ Dar

Mai este ea o virtute?

nerelor alunecă într-o statornicie de „fer“, degeaba se lamentează soţiile prinse în laţul menajului că iubirea, iubirea conjugală nu poate fi decît statornică, verdictul e deja pus: tinerele nu pot, nu au cum să fie statornice, căci inimile libere zburdă ca fluturii. Acelaşi lucru cred şi bărbaţii. Un anume Romeo provoacă un adevărat scandal cînd acuză femeile că nu sînt decît „roiuri de fluturi în căutarea unei lampe“, în timp ce un anume Marcello declamă patetic iubirea, iubirea lui pentru o oarecare Mimi, femeie gingaşă şi suavă, dar... nestatornică.

Rîndurile lui sînt oferite spre lectură cetelor de femei care se bat să-şi aroge virtutea statorniciei: „Ne iubisem doi ani de zile, cu un delir de pasiune furibundă şi cu înduioşătoare lipsă de prevederi şi de calcul, cu acea adorabilă nepăsare caracteristică celor douăzeci şi doi de ani ai noştri“ – scrie cu patimă. Totul este jertfit pe altarul iubirii veşnice: „Mai ţii minte, Mimio, umbră roză, de ziua de aprilie, cînd am vîndut un dicţionar de medicină şi colecţia lui Testut, ca să ne plătim luxul unei cine la cîmp?“ Şi a meritat: „Ce de nebunii am făcut în seara aceea în dumbrava poetică, sub clar Mimi s-a dovedit mai practică şi... nestatornică, trecînd cu uşurinţă în braţele altuia. Şi, cum se întîmplă adesea, altul nu putea fi decît un amic: „Un amic, care presupunea tezaurul de calităţi ce poseda dînsa, a cerut-o formal şi respectos. Şi s-au dus fericiţi amîndoi.“ Săracului Marcello i-a rămas doar să spere că amintirea acelei „fericiri cu termen“ o va înduioşa pe frumoasa şi sensibila Mimi, că-i va arunca „prin ferestrele sufletului ei candid, tot parfumul dorului acumulat, tot regretul despărţii.“ Mimi, însă, „afonă şi impasibilă“, s-a dus şi s-a tot dus...

Bieţii oameni ai tuturor timpurilor aleargă după statornicie, definind-o, despuind-o de conţinut, sperînd că ea le-ar asigura fericirea. Oare astăzi, cînd atîta libertate ne invadează spiritele, contează mai puţin statornicia?! Mai este ea o virtute?

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Born Guilty (IV)

„Am admirat, venind aici, statuia lui Churchill străjuind parlamentul. Mare om de stat şi mare neşansă pentru România. Admiram, venind încoace, impresia de stabilitate, de siguranţă pe care ţi-o dă tot ce se vede în jur. Mă uit şi recunosc în arhitectură sentimentul de permanenţă care domină în jur. Descopăr încă o dată cît de importantă a fost epoca Renaşterii în existenţa Marii Britanii. Cînd Anglia cucerea lumea, Shakespeare scria piesa *Hamlet*. La 1601, anul premierei ei absolute, la celălalt capăt al lumii, Mihai Viteazul unifica pentru prima oară Principatele Române. Imperiul britanic se desăvîrşea, imperiul turcesc se clătina, ţările române creştine şi latine ţineau piept expansiunii musulmane, iar în Europa Occidentală, Renaşterea purta semnul crucii ca simbol.

Dacă, însă, Mihai Viteazul a fost decapitat şi nu are mormînt, iar Shakespeare a murit de moarte bună şi a fost glorificat, nu mai are astăzi nici o importanţă, atîta vreme cît, la 1601, amîndoi sărbătoreau o victorie asemănătoare asupra lor înşişi.

Nu cred că vorbirea mea în faţa dumneavoastră ar putea avea un efect pozitiv imediat (în favoarea cui?), lucrînd cu idei generale. Ceea ce interesează lumea noastră de azi este eficacitatea deciziilor luate în cel mai scurt timp. Şi totuşi, ce mă impresionează şi rămîne remarcabil în existenţa poporului britanic este necesitatea timpului de gîndire! *Give me time!*“

Ion Caramitru,
fragment din „Discurs ţinut în Camera Comunelor din Parlamentul britanic“
(18 februarie 1992), în *Litere, Arte, Idei* (supliment al *Cotidianului)*,
24 februarie 1992
(vezi şi nr. 479-481)

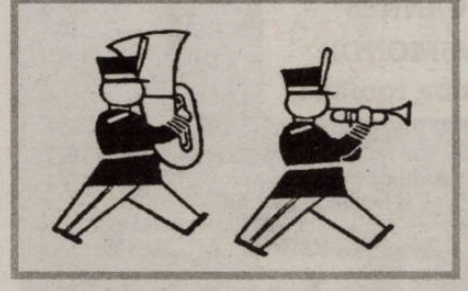

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Pornografia gastronomică

Ca orice lucru supraexpus – ca în orice obsesie a „dezbrăcării“ cu orice chip, a privirii doritoare să vadă mult dincolo de orice limită a vizibilului – showurile cu găteală devin o formă de *pornografie gastronomică*. Sintagma nu vine doar de la Julian Barnes. Într-o formă sau alta – cu sau fără referiri la natura *obscenă* a volumului expunerii sau la insaţietatea voyeurismului celor care privesc această expunere – au spus-o mai mulţi, folosind perdele retorice cu grade diferite de transparenţă. Însă, dincolo de jocul pervers între *sexy* şi *porno,* mecanismul aţîţării simţurilor nu e pus în mişcare doar de energia pieţei, de consum. Există şi un puternic suflu motivaţional din direcţia pornirii noastre ascunse de a găsi cele mai sofisticate drumuri spre plăcere.

Lucrurile merg mult dincolo de drumul normal al descoperirii, de adecvarea felului în care trăim, la felul în care înţelegem lumea. Spectacolul gastronomic nu mai e doar o reprezentaţie, un moment de expunere a artei de a produce şi combina lucrurile care se aşază *deasupra* necesităţii de a ne hrăni. El a devenit un soi de reality show cu dimensiuni universale. Un spectacol care se autocontemplă şi se automotivează în căutarea de soluţii de a se privi pe sine. Spre deosebire de lumea gadjeturilor de comunicare sau de spaţiul vast al electrocasnicelor, spectacolul gastronomiei merge mult dincolo de relaţiile dintre funcţional şi design. Aici lucrurile nu se discută doar în termeni din categoria *cutting edge, state of the art,* sau orice altă sintagmă care defineşte performanţa, inovaţia, *ultimul strigăt* în materie de tehnologie şi progres al tehnicii. Aici mai e ceva care depăşeşte cu mult erotica designului sau banalitatea sexualizării din prezentarea de produs.

Frivolităţile spectacolului gastronomic au intrat demult în muzeul acestei arte. Iar procesul de trecere la profesionismul oferirii de plăcere e, la rîndu-i, o amintire, de cînd televiziunea s-a instalat în fruntea plutonului de mijloace prin care ne uităm la noi înşine. Folosirea termenului „perversiune“, în raport cu ideea de gastronomie şi spectacol al gătitului, nu e deloc un lucru nou. Iar valoarea de utilizare a termenului plonjează direct în abisul semnificaţiei sale. La fel se întîmplă şi cu ideea de *orgie*. Pentru că *pornografia gastronomică* e o industrie a plăcerii, cu tot siajul de fenomene şi instituţii conexe unui spaţiu atît de vast şi de complicat. Ea are toate *ingredientele* inerente unui spaţiu atît de complex, de la tradiţionalism la decadenţă, de la producţia de masă şi serie mare, la oferta limitată şi unicat. În plus, beneficiază şi de o doză de mistică venită de la începuturile începuturilor, ceea ce face ca problematizarea ei să aibă o aură a primordialităţii.

Una dintre situaţiile cele mai spectaculoase ale perspectivei pornografice asupra gastronomiei este cea în care se mănîncă *între oglinzi*. Lămuresc îndată figura de stil. Imaginaţi-vă următoarea situaţie banală, obişnuită, în care ne-am aflat toţi. O vizită la nişte prieteni, într-o zi de sfîrşit de săptămînă, spre seară. Oaspeţii se adună încetul cu încetul. Se depăşeşte convenienţa primelor momente şi se dezleagă discursurile. Casa se umple de aromele care vin dinspre bucătărie. Plăcerea vederii surselor mirosului se amînă savant. Undeva, în spaţiul de adunare, se găseşte şi un televizor. Cu toţii, prinşi în discuţii, au uitat de el. Merge în legea lui, rămînînd fixat pe un canal de gastronomie, unde reţetele curg cît e ziua de lungă. Aţîţaţi de aromele năucitoare care vin dinspre bucătărie, oaspeţii încep să vorbească despre ce au mîncat în minunata vacanţă care tocmai s-a încheiat. Se discută reţete, se nasc controverse, se verifică pe net, dar se şi recunosc valorile supreme ale inspiraţiei şi improvizaţiei. Discuţia ajunge la puritatea ingredientelor şi la sursele de obţinere a lor. Se pune masa. Toată lumea se aşază şi comentează ceea ce se vede pe masă. Întrebările şi răspunsurile se amestecă pentru că deja se vorbeşte tare în toate direcţiile. „Ce-ai pus? Sarea asta de Himalaya e foarte sănătoasă. Tu cum faci sosul Caesar? Am o sursă de şofran adevărat, de nu-ţi vine să crezi. Ai bătut întîi albuşurile, nu?! De unde ai luat muguri de pin? Doar amatorii mai folosesc smîntînă la Carbonara. Tu pui sare pe antricot înainte? Cînd ne-am căsătorit, al meu era total antitalent la bucătărie, iar acum nu-l mai dezlipesc de lîngă aragaz. Zatarul e libanez, nu? Măi, Feta aia de la ei are cu totul alt gust, mai ales cînd eşti acolo. Cît a stat aluatul acoperit? Hai, spune-ne cum ai făcut minunea asta.“

În timp ce se mănîncă, se vorbeşte despre mîncare, despre felul în care s-a făcut ce e pe masă, despre asemănări cu ce s-a mîncat în alte locuri, se compară reţete, se nasc contradicţii. Toate pornirile se sublimează în discuţii despre mîncare şi glumiţe gastronomice. Televizorul merge în continuare. Jamie i-a predat ştafeta Nigellei care, la rîndul ei, i-a lăsat locul lui Heston. Se mănîncă, se discută despre reţete şi se uită la televizor, la emisiuni despre gătit. Heston şi-a terminat programul. Urmează un show unde cîţiva bucătari profesionişti, care au confirmat în numeroase rînduri, alcătuiesc un juriu. În faţa juriului, mai mulţi candidaţi la poziţia de competent în ale gătitului. Juriul umileşte candidaţii în ultimul hal. Cu unii mai că nu spală pe jos. Juriul e dur şi dominant. Îl umileşte pe candidat, dar el, candidatul, trebuie să ceară, mînat de o dorinţă autentică, să fie umilit mai departe, şi mai rău. Mult mai rău. Trebuie să ceară, disperat, să fie umilit, anulat.

La masă a sosit desertul. „Ştiu că nu-i frumos, dar mă laşi să iau un pic de cremă cu degetul? Măi, nu mă pot abţine...“ Se rîde în hohote. „Mmmmm... Ia spune, ce-ai pus în crema asta? E cu ciocolată mexicană, nu?“ La televizor, un candidat îşi cere scuze pentru că a avut insolenţa de a crede că ştie să facă o cremă de hribi. Va fi umilit. Dar asta şi vrea. Îl doare, dar îi place.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

În căutarea întîlnirilor pierdute

Cartea *Emaus,* scrisă de Alessandro Baricco, spune povestea a patru adolescenți, aflați la primii lor pași spre lumea adultă. Titlul cărții evocă binecunoscuta întîmplare povestită în Evanghelia lui Luca, în care doi apostoli se întîlnesc cu Iisus Cel Înviat, fără să-l recunoască. Absorbiți de propriile gînduri și emoții, declanșate de vestea că învățătorul lor a murit, chinuiți de îndoială cu privire la reușita misiunii Lui, ucenicii nu-L „văd", nu-L „descoperă" pînă nu recunosc, în cîteva gesturi definitorii, sacra Lui identitate. După care Cel Înviat dispare din nou. Este, în fapt, o întîlnire ratată și recuperată în absența ei.

Romanul lui Barrico spune, și el, povestea a nenumărate întîlniri ratate: ale părinților cu propriii copii, ale adolescenților cu iubirea, ale tuturor cu credința.

Părinții par total absenți la întîlnirea copiilor lor cu răul. Ei află despre experiențele traumatizante, prin care tinerii trec, abia după deznodămîntul dramatic al unor întîmplări povestite de prieteni. Și asta nu pentru că nu își iubesc copiii, ci pentru că, absorbiți de propriile vieți, cu trecut impur și prezent ambiguu, nu văd tentațiile, tensiunile, falsele modele cu care adolescenții se confruntă. Abia în absența lor – unul dintre adolescenți se sinucide, altul intră în pușcărie –, părinții încearcă să afle, cu disperare, amănuntele, secretele, pașii care i-au dus către eșecul devastator. Abia după ce ei nu mai sînt, părinții simt, văd, înțeleg emoțiile și gîndurile copiilor lor.

Nici întîlnirea cu iubirea nu pare a fi una împlinită. Cei patru adolescenți sînt fascinați de Andre, o fată dispusă să-și joace anii tineri la ruleta rusească: face sex în cele mai promiscue și periculoase condiții, cu oricine i-o cere și oricînd. Atrasă de candoarea cu care doi dintre cei patru protagoniști încearcă să o seducă, ea își oferă trupul pentru prima lor experiență sexuală. Dar lucrurile se termină prost, căci fata rămîne însărcinată, iar unul dintre adolescenți, speriat de perspectiva de a deveni tată la o vîrstă fragedă, se sinucide, în timp ce adevăratul tată al copilului intră la pușcărie, în urma unei crime comise din teribilism. Rostul supraviețuitorilor acestor întîmplări – povestitorul și Andre – este acela de a recupera inocența pierdută a prietenilor lor: povestitorul, prin mărturia despre nevinovăția camarazilor săi, iar Andre, prin asumarea maternității.

Toți cei patru sînt crescuți în rigorile severe ale credinței catolice. Li se vorbește despre păcat și vină, își asumă penitențe grele și ritualuri stricte. Pentru instituție, pentru oamenii Bisericii, nu există întrebări proprii, doar rețete de trăit viața în afara păcatului. Credința – așa cum apare din discursul adulților – pare că le propune mereu adolescenților ștachete de netrecut. Biografia celor care le vorbesc despre curățenia trupească și sufletească este, mai curînd, plină de impurități, iar adolescenții detectează lesne ipocrizia și minciuna la care adulții consimt să devină complici. În absența încrederii în Biserică, tinerii recuperează drumul spre credință, punînd propriile întrebări.

Sînt destule reproșuri de adus cărții: *Emaus* nu este povestea adolescentului universal: puțini dintre ei au parte, în lumea reală, într-un timp atît de scurt, de crime, sinucideri, droguri, perversiuni sexuale. Mai apoi, din lumea adolescenților prezentată de Baricco lipsește cu desăvîrșire umorul.

Dar este o carte care reușește destul de bine să vorbească despre adolescență ca agonie, o agonie înțeleasă în sensul ei originar, de luptă, și nu de precedent al morții. Din această „agonie" nu se iese, s-ar zice, decît trecînd în agonia vîrstei următoare.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

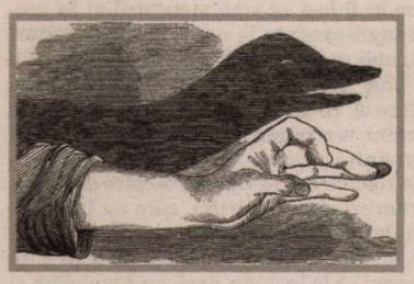

Iaromira POPOVICI

bazar

La biserică

Copil ceaușist fiind, primele mele contacte cu biserica au fost mai curînd afective și... poetice, decît substanțiale. Tatăl meu, deși provenea dintr-o familie de preoți, era ateu. La fel și bunicul meu, băiat de preot el însuși (cel puțin, ei așa credeau și se declarau, deși faptele îi contraziceau de multe ori...). Latura feminină a familiei a salvat situația (desigur, depinde de perspectivă). În primul rînd, m-au botezat, deși mai tîrziu. Apoi, m-au învățat niscaiva rugăciuni. De fapt, cam singura pe care o știam era „Înger, îngerașul meu", și asta printr-o filieră catolică (mama nașei). De asemenea, de Paști, de pildă, îmi amintesc că treceam pe sub masă la biserica din cartier. Și cam atît.

În liceu, evenimentul „monden" și de gașcă legat de biserică era... Învierea. În fiecare an, ne pregăteam cu ceva timp înainte cu cine și unde să mergem la Înviere (la care se participa cu acordul tacit al sistemului, însoțit, desigur, de nenumărate razii ale Miliției de atunci, lume multă fiind pe stradă). Nu cred că vedeam ceva neapărat sacru în asta, ci, mai curînd, o acțiune de grup care, în mod neobișnuit, avea loc noaptea și era învăluită, astfel, într-o aură de mister.

Slujba de Înviere însemna, pentru noi, strict intervalul de cinci-zece minute cînd se dădea lumină și se cînta „Hristos a înviat!" Am exagerat cînd am spus că nu aveam sentimentul sacrului: oarece tot mișca în noi, pe cînd hălăduiam apoi, în noapte, din biserică în biserică, de dragul aventurii. Simțeam ceva nelămurit... altfel.

Cînd m-am căsătorit, nu am vrut să fac nunta și la biserică: în mintea mea de-atunci, asociam cununia religioasă cu circul nunții cu dar, pe care-l urmărisem în varii situații. Căsătoria religioasă am făcut-o mulți ani mai tîrziu. După ce descoperisem – mai curînd printr-o întîmplare (deși, cum tot aud în ultimul timp, nimic nu-i întîmplător) – biserica.

O prietenă de la Paris îmi dăduse un pachet de ceai pentru părintele Iustin Marchiș, de la Stavropoleos. I l-am dus și apoi am revenit la biserică, într-un moment de cotitură al existenței, cum se zice (sună, acum, ușor comic, dar atunci părea dramatic). M-am hotărît să mă spovedesc pentru prima dată. Părintele mi-a înmînat cărticica de rugăciune, cea cu păcatele, printre altele...

Nu mică mi-a fost mirarea cînd am văzut că majoritatea lucrurilor pe care le făceam puteau fi păcate... (Abia în timp am înțeles că e o chestiune de grad, cele capitale făcînd excepție, evident.) De pildă, faptul că mîncam mai mult, cu lăcomie; toate orgoliile mele de diverse feluri, pe vremea aceea mai gonflate; mînia pe care nu puteam s-o stăpînesc în lucruri de nimic...

Desigur, nu eram chiar ca-n *Seven* (1995, David Fincher), dar *self-esteem*-ul de junăîn pline puteri, care nu-și mai încape în piele, a mai avut de suferit. După care am început să merg la slujbe. Nu foarte des, ce-i drept, și mai ales la cele de seară. La Stavropoleos, loc în care nu am văzut încă nimic urît, ori kitsch, fiecare obiect fiind adecvat și exact la locul lui. Și am mai găsit acolo ceva ce am mai întîlnit în puține locuri: se înțelegea tot ce spuneau preoții la slujbă, și textul acesteia nu mai părea doar un murmur fără sens...

De atunci, evident, am priceput tot mai multe. Am căpătat răbdare și o mai mare doză de toleranță pentru ceilalți: de pildă, la coada la spovedanie, nu-mi puteam permite să mă enerveze cei din fața mea sau să-mi doresc să le-o iau înainte...

Cînd mi s-a născut copilul, am hotărît să merg mai des, ca să-l împărtășesc. Dar și pentru că era (și este) de-a dreptul încîntător în curtea interioară a bisericii, unde nenumărați copii zburdau (și zburdă) liberi.

De atunci, mi s-au întîmplat, ca fiecăruia dintre noi, și bune, și rele. Și nu am fost, nici pe departe, stîlp de biserică. M-am dus destul de rar, copilul crescîndu-mi. Nu am stat destul la slujbele lungi și serioase de Crăciun sau de Înviere. Dar mi-am propus s-o fac și am rămas o aspirantă la sentimentul pe care mi-l dă mersul acolo. Evident, e o chestiune de trăire și opțiune personală, pe care nu am făcut decît s-o împărtășesc.

Selma IUSUF

legende urbane

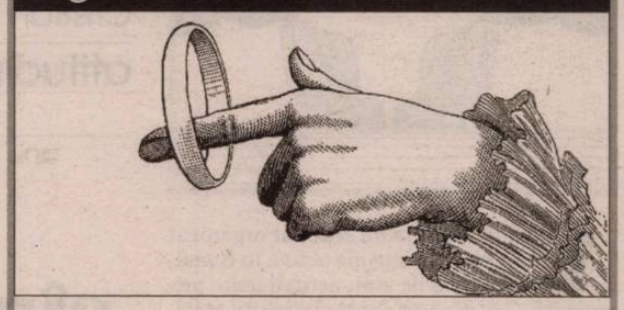

Scrisori, misive, mesaje

„(...) Mă uimește întotdeauna cît de puține știu pictorii despre pictură, scriitorii despre scris, negustorii despre comerț și fabricanții despre producție. Înainte de toate, mi-aș dori să poți cunoaște o grămadă de oameni la prima mînă. Te-ar ajuta mai mult decît orice altceva. Nu știu însă cum ai putea să faci asta. Poate se va găsi o cale. În orice caz, ne vedem în vară. Noi începem să facem bagajele de săptămîna asta. Cu drag, tata."

În 1926, scriitorul american Sherwood Anderson îi scria această scrisoare fiului său. Se scria mult și altfel pe atunci. Bilete, vederi, misive, lungi scrisori, corespondențe celebre întinse pe zeci de ani – toate cu răgazul scurt sau lung pe care ți-l ofereau serviciile poștale. Îmi amintesc că am învățat la școală despre așa-numitul stil epistolar. Mă întreb sincer cui i-ar mai folosi acum. (M-am întrebat și în anii de școală, dar asta e altă poveste.)

La o primă vedere, mi s-ar răspunde, probabil, că există e-mail-urile. Aceeași chestie, numai că suportul e altul. La o adică, cine ne-ar opri să scriem ca acum aproape un secol? Adică să tragi adînc aer în piept și să comunci cu adevărat cu acel om. Să-i povestești ce ți s-a întîmplat, ce ai văzut, ce te-a contrariat, ce te frămîntă, ce ai citit și cum arată partea de oraș în care stai acum cu laptopul în brațe și scrii. Poți s-o faci, probabil, cu persoane mai în vîrstă și mai conservatoare. Sau cu amici care nu-s pe Facebook, pe Twitter, care n-au conturi pe Instagram sau Pinterest. Cu ciudații.

Ce s-o mai scrie acum prin e-mail-uri? În afară de chestiunile de la serviciu? În afară de mesajele de PR și de felurite comunicate de presă? Să ne imaginăm că un cuplu se află despărțit temporar și n-are chef să-și verse amorurile la vedere. Au vorbit deja la telefon. Se cunosc deja detaliile acomodării celuilalt. Cine se așază să scrie, în cuvinte adevărate, un sirop de genul: „Simt că exist aici și simt că voi exista și după – cu ce scop, tu decizi, destinul meu e legat de tine. (...) Te iubesc mai mult decît iubirea și nu mă pot opri din a te iubi. Gîndește-te la mine cîteodată, cînd Alpii și Oceanul ne despart..." bla bla bla (fragment dintr-o scrisoare trimisă de Byron iubitei lui contese Teresa, într-o traducere foarte liberă).

Dragostea contemporană e infinit mai cinică și mai speriată de ridicol. E foarte posibil ca în 2013, un Byron să-i fi trimis iubitei un link la YouTube, cu cine știe ce piesă de amor grunge devenită deja clasică (și tot se va fi aflat la marginea ridicolului). Îi va fi arătat deja pe FaceTime (mama, tata, ăsta-i un programel de videotelefonie) împrejurimile, fără să mai fie nevoit să i le descrie. I-ar mai fi vorbit de tunetul surd al valurilor care se sparg în depărtare, de liniștea grădinii mărginită de chiparoșii întunecați, liniște spartă abrupt de milioane de cicade? Habar n-am. Poate că da. Dar nu într-un e-mail lung. Pentru că dragostea împărtășită e spartă acum în bucăți mici și rapide. În mesaje pe telefon. În imagistica de messenger. În emoticoane zîmbărețe, care moaie o frază care poate părea prea dură.

Nu mai există așteptare. Să vină poștașul. Să ascuți creionul, să pregătești hîrtia. Să cauți plicul potrivit. Comunicarea a devenit permanentă, oriunde s-ar afla fizic celălalt. Prieteniile s-au schimbat, la fel și modul de relaționare cu celălalt. Ai prieteni pe Facebook pe care nu i-ai văzut în carne și oase în viața ta. Nu știi cum le sună vocea. De-aia e simplu să te desprietenești de ei, dintr-o enervare de moment. Unul te-a supărat că nu-i place Messi, ălălalt e mult prea obsedat de sine, în altul descoperi un intolerant pînă de curînd bine ascuns.

De-aia zic, mare dreptate avea Anderson în 1926, cînd îi scria cu cerneală fiului că ar fi bine să cunoască oamenii la prima mînă. În speranța că poate se va găsi o cale, a cam eșuat. Păi, nu s-a găsit. Dimpotrivă, domnule Anderson, calea a devenit și mai întortocheată.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

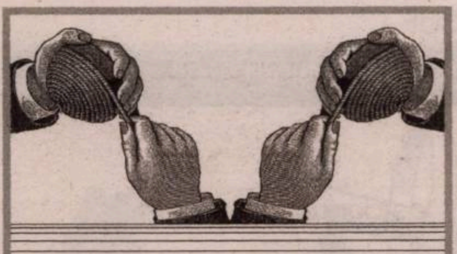

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Unde duc eu mîna cînd aud de companii româneşti?

Astă-toamnă, la un seminar organizat de o mare companie activă în România – fostă de stat, actualmente privatizată –, se discuta despre investiţii străine. Publicul era format din membri ai organizaţiilor de tineret ale principalelor partide din România. Tot discutînd noi, revenea termenul de „companie românească". Folosit ambiguu. Pricepînd că eram într-o situaţie din aceea în care vorbeam despre lucruri diferite, cu aceleaşi cuvinte, cineva a propus un exerciţiu de grup: să scrie fiecare dintre noi, pe nişte foi de hîrtie, ce înţelege prin „companie românească". A ieşit ceva interesant. Reproduc răspunsurile notate atunci de participanţi pe foi: 1) O companie care plăteşte taxe statului român. 2) Care aduce bani la bugetul de stat; asigură locuri de muncă românilor; asigură dezvoltarea socio-economică a României; acţionarii îşi investesc dividendele în România şi îşi exportă banii; nu e obligatoriu un capital 100% românesc. 3) O companie care creează locuri de muncă în România. 4) O companie care plăteşte taxe statului român. 5) O companie înregistrată în România, care plăteşte taxe şi impozite în România. 6) Întreprindere fondată în România şi cu acţionariat majoritar român. 7) Cea în care capitalul, acţiunile sînt deţinute în majoritate de către statul român. 8) Instituţie/organizare/asociere care dezvoltă anumite relaţii economice în interiorul unui grup mai mare sau mai mic de persoane. 9) Este o unitate care produce bunuri şi servicii pentru români. 10) Companie cu sediul în România şi cu acţionariat românesc. 11) Capital social deţinut de persoane fizice sau juridice, cu cetăţenie, respectiv personalitate juridică românească; plan de dezvoltare a societăţii pe termen lung în România; produce pentru uz intern, dar într-o mare proporţie şi pentru export; societate dispusă să investească în dezvoltare tehnologică şi profesională. 12) Companie românească = proprietate a statului român, care activează în susţinerea interesului naţional. 13) Entitate juridică cu capital 100% deţinut de una, două sau mai multe persoane fizice sau juridice cu domiciliul stabil în România, care este înregistrată la Registrul Comerţului dintr-un judeţ, îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul României şi se supune în integralitate legilor fiscale şi juridice româneşti. 14) Companie cu acţionariat majoritar formată din persoane fizice sau juridice române. 15) Nu există companii cu titulatură naţională de genul „companie românească". Există companii pur şi simplu, organizaţii care activează în teritoriu în căutarea profitului.

După cum vedeţi, răspunsurile sînt diverse şi ele mai degrabă au accentuat confuzia iniţială decît să o fi lămurit. Dar măcar ştiam că vorbiserăm paralel. În linii mari, răspunsurile intră în cîteva categorii. Prima ar fi – să-i zicem – cea funcţională: o companie este românească dacă plăteşte taxe statului român. Cu varianta: creează locuri de muncă aici. Mai e, apoi, logica etatistă: o companie este românească dacă aparţine statului român. În sfîrşit, urmează o serie întreagă de aserţiuni care pot fi puse într-o categorie – să-i zicem – aspiraţională: o companie este românească dacă face anumite lucruri bune: investeşte în România, acţionează pentru interesul naţional, investeşte în dezvoltare tehnologică etc. Mai e şi varianta radicală, care zice că nu există aşa ceva, companiile nu sînt româneşti sau neromâneşti – variantă prezentă într-un singur răspuns.

Într-un fel sau altul, toate aceste răspunsuri lasă ceva pe dinafară. Logica etatistă mi se pare cea mai limitativă: dacă o companie românească este doar cea care aparţine statului român, atunci lăsăm pe dinafară întreaga economie privată. Care, pe cale de consecinţă, nu este românească. Categoria aspiraţională e simpatică, dar spune prea puţin despre subiectul în cauză. O companie este românească pentru că investeşte în România şi acţionează pentru interesul naţional? Adică proclamăm români numai pe cei care fac lucruri bune. Asta nu spune nimic despre starea de fapt, ci doar despre ce cred oamenii că ar fi bine să fie bine. În fine, logica funcţionalistă este coerentă în interiorul său, dar incoerentă cu definiţia însăşi. O companie este românească dacă plăteşte taxe în România şi/sau creează locuri de muncă în România. Dar orice companie înregistrată în România satisface acest criteriu (în afară de evazionişti). Rezultă, de aici, că orice companie din România este o una românească. Tot de aici rezultă că, de fapt, nu există companie românească şi că această logică desfiinţează categoria care se cerea definită. (De fapt, radicalul nostru nu era atît de singuratic în grup, doar că el a spus-o clar, cu subiect şi predicat: nu există aşa ceva.)

Înainte de acest exerciţiu colectiv de neputinţă cognitivă, am avut o dilemă similară la CRPE. Trebuia să scriem un raport despre cooperarea economică dintre România şi Republica Moldova. Colegul meu Ciprian Ciucu s-a gîndit să recenzeze investiţiile româneşti acolo. Din nou, aceeaşi dilemă: Ce e aceea „investiţie românească"? Petrom, Rompetrol, BCR, Adevărul Holding, Banca Transilvania, UTI, Metrorex etc. Însă cele mai multe dintre ele sînt, de fapt, investiţii străine în România, care s-au extins şi în Moldova. În unele cazuri, compania franceză sau austriacă a venit întîi în România, iar filiala de aici s-a extins peste Prut. Cum ar veni, o investiţie franceză în România devine investiţie românească în Moldova. Pînă la urmă, am agreat tot o logică funcţionalistă: considerăm investiţie românească acolo orice companie activă în România, care se extinde şi acolo.

Toate aceste dificultăţi metodologice mi-au venit în minte recent, cînd s-a lansat o aşa-numită Asociaţie a marilor investitori români. Am avut o străfulgerare, un moment dintr-acela în care te gîndeşti: Bă, ce bou am fost! Era atît de simplu, tot timpul fusese simplu, dar noi, ca nişte intelectuali proşti, am complicat discuţia. Simplu: o companie românească e cea care cere ceva de la noi.

Şi de multe ori şi primeşte, pe principiul din *Filantropica:* mîna întinsă care spune o poveste... Asta e povestea lor: companie românească la nevoie, cum să n-o ajuţi? În realitate, nu există companii româneşti, există companii din România. Dar la nivel de percepţie, e altceva.

Asociaţia de care vă zic a fost anunţată de Ioan Nicolae, unul dintre eroii filmului lui Alecu Solomon – *Capitalism, reţeta noastră secretă*. Şi cel mai ghiolban dintre ei, de altfel. De faţă cu cei care îl filmau, omul aranja la telefon afaceri cu un secretar de stat, aşa, pe faţă, fără jenă. Aşa cum reţeaua din *Filantropica* profita de buna-credinţă a oamenilor, companiile „româneşti" profită de acest sentiment ambiguu, dar pozitiv: e de-a noastră, din popor. Nu putem spune de ce anume e românească sau ce face ea pentru noi, dar întotdeauna ştim că e cazul ca noi să facem ceva pentru ea. Companiile străine ne lasă reci. Vin, investesc, au succes sau nu – oricum, e treaba lor. Că e un mamut ca Dacia-Renault sau e restaurantul meu turcesc favorit de pe Bulevardul Cuza: e treaba lor, sînt companii străine, private. Asta, deşi plătesc enorm de multe taxe, din care vin salarii şi pensii româneşti, creează locuri de muncă româneşti. Sau, de exemplu, fac cele mai bune costiţe de miel cu orez pe care le poţi visa.

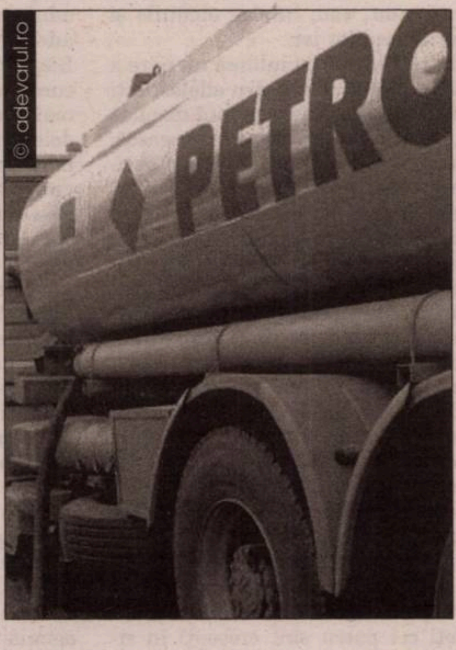

© adevarul.ro

Însă ceva le lipseşte: nu sînt româneşti, nu ne implică emoţional, nu au povestea care strînge stomacul şi lăcrimează ochiul. Cum e, totuşi, companie românească? Poate să fie oricum. De stat – ca Oltchimul. E românească, clar. De ce? Pentru că are nevoie de ceva de la noi, întinde mîna şi toarnă povestea. Combinatele de îngrăşăminte ale lui Ioan Nicolae sînt româneşti? Clar. De ce? Pentru că vor gaze ieftine de la noi. Vă zic, ăsta e singurul criteriu: o companie „românească" e o afacere care activează în România, dar e oarecum mai handicapată de la natură şi vrea ceva.

Nu sînt româneşti, nu ne implică emoţional, nu au povestea care strînge stomacul şi lăcrimează ochiul.

Nu contează cine le deţine, dacă plătesc taxe sau nu, dacă fac profit sau nu – singurul lor lucru comun e că mereu au o nevoie specială: gaze ieftine, subvenţie, ajutor de stat, un masaj, o măslină, o atenţie, ceva, acolo, orice, dar de la buget să fie. Chestiile astea materialiste, precum impozite şi profit, se discută numai cînd e vorba despre străini. Atunci sîntem al naibii de vigilenţi să nu cumva să...

Dacia – cel mai mare creator de locuri de muncă din România. Petrom – cel mai mare plătitor de taxe din România. Da, dar e aşa ceva dubios cu ele. Nu mai sînt româneşti. Discuţiile legate de ele nu sînt aproape niciodată la modul: Cum să le ajutăm? Nu, la ele e vorba că dau salarii mici sau că sînt conduse de oameni haini, care fac profit. Ioan Nicolae şi Oltchim nu fac profit din principiu, ei funcţionează din patriotism, doar profitul de la Petrom ne enervează. Şi cum mai bălesc patrioţii care falimentaseră Petrom la stat, după profitul făcut în prezent de străinii ăia care mai întîi au băgat bani în vaca de muls...

Regula logică e aşa: dacă a fost vîndut şi merge e nasol. Dacă nu a fost vîndut şi nu merge, atunci e OK: e companie românească şi trebuie ajutată. Trebuie ca Guvernul să facă ceva pentru Oltchim. Dacă altceva a fost vîndut, dar prost – la fel. În loc să vindem fiecare combinat de îngrăşăminte către nişte investitori serioşi, le-am făcut pe toate pachet şi le-am dat lui Ioan Nicolae. Era de importanţă strategică naţională – cum ar fi fost să vină nişte străini să producă îngrăşăminte la noi în ţară? Loganuri – da, mai merge; îngrăşăminte – niciodată! Mai bine găsim un fost securist patriot şi produce el. În loc să luăm impozite la stat de la străini, mai bine îi dăm gaz ieftin de la stat securistului nostru. De ce? Păi, nu e companie românească?! Spre deosebire de nasoii de francezi şi de austrieci, care au luat Dacia şi Petrom şi fac profit cu ele, deci sînt dubioşi, domnul Nicolae nu face profit şi se plînge mereu că le închide, dacă nu-i mai dăm şi anul acesta gaz ieftin. Deci trebuie ajutat.

Eu cînd aud „companie românească", îmi vine să duc mîna la buzunar. De acolo va lua Guvernul bani să le ajute.

facebook.com / Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Despre restaurante scumpe degeaba

Cînd în România te costă un milion fructele de mare din farfurie eşti un tîmpit că mai stai în restaurantul ăla. Nu există aşa ceva. Nu este elefant. Nu există în ţară un bucătar care să justifice prepararea acestor delicatese cu banii ăştia. Dacă tu plăteşti atîţia bani înseamnă că eşti tîmpit şi degeaba ai banii ăia. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani.

Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani. Tîmpit cu bani.

Tîmpit cu bani. Pardon, ai bani – nu eşti tîmpit în general, ci că te laşi păcălit în sensul fructelor de mare. Îţi dau consultanţă. În orice restaurant din România intri şi ţi se pare curios preţul, dă-mi un e-mail şi te ajut să priveşti ca un om ce ţi se întîmplă.

Istodor.eugen@gmail.com

Coordonatoare: Adina POPESCU

Comunismul pe înțelesul celor tineri

Texte și opinii de:

- Alexandru Ofrim (istoric)

„O scurtă istorie a comunismului din România“

- Zoltán Rostás (sociolog)

„Istoria celor mici“

- Mihai Stamatescu (profesor de istorie)

„Poveşti din clasă“

argument

Comunismul, din auzite

Dau un click, intru pe site (istoriacomunismului.ro) şi mă pomenesc în plin comunism – anii '80. Este reconstituirea unei sufragerii tipice dintr-un apartament de bloc socialist, în care îmi este cunoscut fiecare element de decor – de la ceasul cu cuc, la cutia de cacao SeaGull, „lăsată la vedere“ pe măsuţa cu mileu, sau la peştele-bibelou din sticlă, de pe etajeră. Fiecare obiect din sufrageria virtuală are o semnificaţie şi o poveste, şi declanşează o nostalgie – de altfel justificată – faţă de o copilărie pierdută pentru totdeauna într-un timp apropiat şi, în acelaşi timp, îndepărtat. Însă site-ul (o iniţiativă a Fundaţiei Soros România) nu este unul pentru nostalgici şi are un cu totul alt scop. Este o formulă deşteaptă de a „povesti“ comunismul celor care nu l-au trăit, prin recuperarea şi „explicarea“ aspectelor mărunte ale vieţii de zi cu zi de atunci. Explorînd sufrageria, te poţi „juca“ de-a comunismul – formezi cîteva numere la telefonul cu disc şi-ţi răspund voci din trecut (Atenţie! Nu se poate suna în străinătate!) care te sfătuiesc să dai foc unor cărţi subversive din bibliotecă sau te invită, pur şi simplu, la un film la cinema, deschizi televizorul alb-negru Lux L, la care poţi vedea momente esenţiale din istoria comunismului, începînd cu anul 1945 şi sfîrşind cu 1989, poţi prinde posturi la radio ori poţi afla cîte ceva despre pionieri sau cît costa o pîine, o bicicletă.

Nu-mi dau seama ce fel de reacţie ar avea un puşti de 12-13 ani care ar descoperi un astfel de site, dacă i s-ar părea *cool* şi ar începe să scotocească prin diferitele colţuri ale sale, manifestînd un oareşce interes, sau dacă l-ar părăsi repede pentru lumea „reală“ de pe Facebook. Totuşi, el este un bun exemplu de cum ar putea să arate o „lecţie“ interactivă (şi atractivă) despre comunism, fără tendinţa de a transforma totul în teorie, de a ideologiza sau de a întări anumite stereotipuri. În general, adolescenţii şi tinerii de azi, cei născuţi după 1989, au un interes destul de vag faţă de acest subiect, care se transformă uneori într-o fascinaţie asemănătoare cu cea faţă de ceva care s-a întîmplat destul de recent pe o insulă exotică sau pe o altă planetă, dar care nu are cum să le influenţeze viaţa în mod direct. Comunismul poate fi o curiozitate şi atît. De multe ori, folosesc termenul „comunist“ într-un mod peiorativ, cu sensul de „învechit“, „demodat“, cînd se referă la cei din generaţia bunicilor lor. Consideră şcoala drept „comunistă“, din cauza sistemului de predare, a reglementării şi a uniformizării pe care aceasta le impune. Acasă au aflat ori că „în comunism era mai bine“ (pentru că existau locuri de muncă, oamenii primeau case de la stat etc.), ori că „în comunism era rău“, însă fără argumente şi explicaţii suplimentare (oamenii stăteau la cozi pentru mîncare, se lua curentul ş.a.m.d, dar nu ştiu mai nimic despre cenzură sau despre lipsa libertăţii de exprimare). Nu prea există nuanţe – de aici şi superficialitatea cu care ei se raportează la trecutul recent. Totuşi – aşa cum reiese din acest dosar – există şi excepţii, iar o perspectivă „didactică“ corectă asupra comunismului este necesară. (**Adina Popescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 9 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Mihai STAMATESCU

Povești din clasă

Sînt profesor de istorie şi predau istoria comunismului de mai mulţi ani. Deşi am oareşce experienţă didactică, întîmpin tot felul de probleme şi dificultăţi în a povesti copiilor despre comunism. De exemplu: încercaţi dumneavoastră să le explicaţi copiilor ce e ăla un montaj literar-artistic sau un dans tematic, de ce artiştii amatori cîntă şi spun poezii în faţa Hidrocentralei de la Porţile de Fier, printre furnale sau în mijlocul unui lan de grîu. Sau de ce un cor echipat ca pentru o seară de gală (rochii lungi şi fracuri) ar cînta în gară, printre vagoane şi locomotive. Sau de ce mi-am cumpărat (eu, e o experienţă personală) frigider, în anul 1988, avînd nevoie de aprobarea primarului oraşului (care acum e viceprimar şi a fost chiar şi primar, pe la începutul anilor 2000 – asta-i altă poveste complicată!), cu care aprobare m-am dus la şefa raionului de electrice (aşa-i zicea) de la magazinul universal, care şefă mi-a dat cu flit, plină de graţie şi de importanţă, şi pînă n-am „insistat" cu un borcan mare de nes (pe care-l procurasem de la un restaurant, „insistînd" cu un pachet de Kent, pe care nu mai ţin minte de unde-l aveam), nu mi-a dat frigider – oricum, peste vreo trei săptămîni de la primirea aprobării. Nu-i vorbă că dup-aia n-am avut ce pune în el, mai răceam apă vara. Pentru televizoarele Telecolor era o listă scurtă (tot la Primărie), plină de notabilităţi – în general, activişti de partid, lucrători din comerţ, securişti –, şi nici măcar n-am îndrăznit să fac cerere. Dar ce erau activiştii de partid? Aici fac o paranteză: la această întrebare, elevilor mai mari le spun bancul acela cu Bulă, care e întrebat la şcoală ce lucrează părinţii, iar el, cuviincios (nu ca de obicei), explică: mama e casnică, iar tata – activist de partid. Iar „doamna" face următoarea remarcă: „A, deci nici unul nu munceşte." Am închis paranteza şi revin cu ghicitorile din realitatea socialistă. De ce la noi în oraş, la mine în cartier, miercurea după-amiaza puteai să umbli în pielea goală pe-afară? Fiindcă nu era nimeni pe stradă. În alte cartiere, în alte zile, la fel. Ghiciţi de ce? Răspuns: miercurea după-amiaza era jumătatea de zi din săptămînă în care aveam apă caldă, şi atunci toată lumea îşi spăla rufele (în familie), făcea curăţenie şi se spăla, aşa, în general. Cum să explici faptul că, duminica, maşinile circulau alternativ: o dată cele „cu soţ", data viitoare cele „fără soţ". Iar la povestea despre cele două ore de program de la Televiziunea Română, în care nu era nimic de văzut, un elev mi-a explicat odată că aş fi putut să schimb postul. Iar un altul, în acelaşi context, a continuat: „Ce tare, aveaţi timp, cred că stăteaţi numai pe net."

Alte lucruri sînt mai sensibile şi la fel de greu de priceput. Spre exemplu, le citesc – celor mai mari, de liceu – următoarea adresă oficială, eliberată de Comitetul Provizoriu al Oraşului..., datată 22 mai 1950: „Tovarăşului (şi urmează numele destinatarului şi adresa – nu mai există nici el, nici adresa respectivă). În baza Ordinului Ministerului Afacerilor Interne, Departamentul Gospodăriilor Locale, Direcţiunea Reglementării Spaţiului Locativ no. 224/Conf./1950, vi se face cunoscut ca în termen de 24 de ore de la primirea prezentei să eliberaţi imobilul proprietatea d-voastră. Acest imobil este rechiziţionat pe seama şi la dispoziţia Comitetului Provizoriu al Oraşului... În caz de opunere, vă vom evacua cu forţa." Ce urmează? Cel mai adesea, un moment de uluială. Şi apoi curg întrebările: „De ce era casa rechiziţionată, nu se terminase războiul?" Răspuns: „Ba da, războiul se terminase." „Păi, şi oamenii aceia unde ar fi trebuit să se ducă?" Răspuns prin ridicare de umeri. „Dar de ce nu s-au revoltat oamenii?" Răspuns: „De frică." „Şi-au mai recuperat vreodată proprietatea?" Legat de această întrebare, le recomand să se uite la ştirile de seară. Astă-toamnă, l-am chemat la şcoală

pe fiul proprietarului respectiv să le povestească diverse. Are 83 de ani, a fost profesor de sport, a venit pe bicicletă şi le-a vorbit copiilor de clasa a XII-a, timp de două ore, despre orice. De exemplu, despre cum a rămas, în momentul evocat mai înainte, doar cu nişte pantaloni scurţi, un tricou şi cu o bluză de trening, el fiind atunci la Bucureşti pentru un examen la Facultatea de Sport. Nu s-a mai întors vreo cîţiva ani acasă. Fiindcă nu mai era o casă unde să se întoarcă. Şi alte poveşti la fel. Am surprins vreo cîteva fete care cam trăgeau de nas – şi nu erau răcite, chiar dacă era noiembrie. La final, cînd am rămas singuri, i-am întrebat pe elevi cum s-au simţit, iar o fată mi-a spus că a stat cele două ore cu gura căscată, ca la un film de ficţiune, că aproape nu-i venea să creadă ceea ce aude, iar o alta a recunoscut că nu era răcită. Un băiat a înjurat comunismul. Cîteodată chiar că-ţi vine! Asta mi s-a mai întîmplat în urmă cu cîţiva ani. Vedeam, împreună cu copiii – tot mari, de-a XII-a –, în *Memorialul durerii*, un fragment din interviul luat lui Nicolski despre „reeducarea" de la Piteşti. Dacă aţi văzut vreodată acea convorbire, veţi înţelege de ce un elev i s-a adresat defunctului (e drept, printre dinţi şi destul de încet, dar era aproape şi l-am auzit) cu: „F... morţii m... de nenorocit." N-am ştiut cum să reacţionez – sau n-am vrut – şi m-am făcut că plouă. Ulterior mi-a fost ruşine că n-am zis nimic. Îmi mai e şi-acum.

„Dacă la 20 de ani nu eşti comunist, nu ai inimă, iar dacă la 40 de ani mai eşti comunist, n-ai minte."

ANDRÉ MALRAUX

Pe de altă parte, am citit în cărţi (asta n-am învăţat la şcoală, nu se face în România, nu ştiu să explic de ce), că cea mai simplă formă de educaţie afectivă o reprezintă exprimarea imediată a sentimentelor. Şcolarizarea emoţiilor înseamnă alfabetizare emoţională şi e, spun unii, la fel de importantă ca învăţarea scrisului sau a matematicii. Autocontrolul şi înţelegerea emoţiilor celuilalt se educă. Comunismul este un subiect numai bun de exploatat din această perspectivă. Şi-atunci, am încercat să-i provoc pe elevi să stea de vorbă cu adulţii din preajma lor (părinţi, bunici, vecini etc.) şi să-i întrebe: „Cînd aţi fost fericiţi în comunism? V-aţi simţit vreodată umiliţi? V-a fost vreodată frică? Cu ce vă mîndreaţi pe vremea aceea? Ce însemna demnitatea pentru voi atunci? V-a fost vreodată ruşine?" Unii adulţi refuză să discute cu copiii, alţii au treabă tocmai atunci, alţii nu sînt în stare să comunice cu copiii proprii, iar cei care sînt de acord să răspundă se împart în două categorii: unii sînt sinceri, iar relaţia lor personală cu copiii are de cîştigat; alţii se încurcă în tot felul de explicaţii şi justificări, îşi pierd brusc memoria, devin chiar agresivi. Atunci încolţeşte neîncrederea în adulţi şi munca la şcoală devine foarte complicată. De data asta, de-adevăratelea!

Predarea istoriei comunisului devine un subiect complicat şi cînd ai un elev al cărui părinte a făcut parte din Securitate (şi el, şi tu, profesorul, ştiţi asta) şi, în aceeaşi clasă, la aceeaşi oră, la acelaşi curs, o colegă a avut bunicii deportaţi în Bărăgan, iar părinţii ei s-au născut acolo. Cum vorbeşti despre crime, despre dispreţul faţă de oameni, în aşa fel încît să nu lezezi relaţia între cei doi copii şi nici pe cea dintre copii şi părinţi, ca să nu mai vorbim de situaţia în care te trezeşti cu tatăl respectiv la şcoală, venit să-şi retragă copilul (elev în clasa a XII-a) de la cursul opţional despre comunism în România.

Sau şi mai complicat: cînd tu însuţi te trezeşti subiect de discuţie. Copiii nu se abţin, n-au complexe, sînt plini de entuziasm, au încredere în tine şi întreabă, aşa, într-o doară: „Domn' profesor, aţi fost membru de partid?" Răspuns: „Da!" Şoc! Le-a căzut faţa, pe bune. Şi continuă cu jumătate de gură şi cu teamă: „Dar informator aţi fost?" Răspuns: „Nu! Dar m-am întrebat, din cînd în cînd, în ultimii 20 de ani, ce-aş fi făcut, cum aş fi reacţionat dacă mi s-ar fi propus să fiu informator. N-am un răspuns nici acum, gîndindu-mă la situaţia de atunci." Le-a mai venit inima la loc. „Măcar atît, bine că n-aţi fost informator! Ăştia au fost nişte jegoşi. Dumneavoastră aţi fost pe faţă." Brrrr! Nu te mai spală toată Marea Neagră de judecata copiilor. Mai adaug, în speranţa că mai pot salva ceva, ce-a zis Ţuţea, citînd, la rîndul lui: „Cine, la 20 de ani, nu este de stînga nu are suflet! Cine, la 40, mai este de stînga, acela este imbecil!" În '89, aveam 25 de ani.

„Domn' profesor, aţi fost membru de partid?"

Altfel, există o tensiune latentă între adulţi şi copii, generată de o moştenire neclarificată a comunismului, iar apelativul „comunistule" adresat/aplicat în orice situaţie de nemulţumire faţă de un adult este un exemplu. Fiecare dintre noi se simte cumva confortabil în propria memorie istorică şi, de regulă, este alegerea adulţilor să nu aibă cu tinerii o relaţie care să transceadă problemele vieţii cotidiene şi ale convieţuirii. E nevoie de recunoaşterea fragilităţii memoriei personale şi a rolului nostalgiei în discuţia despre regimul comunist, dar şi de asumarea propriului trecut şi de onestitate în poziţionarea faţă de comunism.

Predarea istoriei comunismului la şcoală nu e un act de justiţie, ci un demers civic în stare să contribuie la formarea şi dezvoltarea unei culturi a participării civice şi la socializarea politică a tinerilor. Am fost implicat direct în scrierea programei şcolare de curriculum, la decizia şcolii – „O istorie a comunismului din România" – şi, apoi, în scrierea manualului cu acelaşi titlu. El debutează cu următoarea sugestie adresată elevilor: „Singurul punct de vedere cu privire la această perioadă – pe care puteţi să vi-l asumaţi integral – este cel pe care, la sfîrşitul cursului, vi l-aţi formulat singuri. Dacă încă mai aveţi îndoieli este foarte bine. Înseamnă că gîndiţi! Succes!" Asta e, de fapt, cea mai mare dificultate a meseriei de profesor: să-i înveţi pe copiii tăi să gîndească singuri şi să nu te creadă niciodată pe cuvînt.

Mihai Stamatescu *este unul dintre autorii manualului intitulat* O istorie a comunismului din România. *A colaborat la realizarea de programe şcolare, manuale şi auxiliare didactice, fiind implicat în diverse programe educaţionale pentru dezvoltarea adulţilor şi pentru socializarea civică a elevilor.*

Neînțeles, dar plin de înțelesuri...

Elevii de clasa a VI-a (12-13 ani) şi cei de clasa a IX-a (15-16 ani) au puncte de vedere vesele şi triste, dar autentice şi tulburătoare, legate de o istorie recentă pe care o cunosc doar din auzite.

Prof. Mihaela Nicolae, C.N. „Mihai Eminescu", Buzău

■ Dictatorul era un om foarte strict, care obliga oamenii să îl slăvească. (Petruţ Haralambie)

■ Cît despre telefonul mobil în comunism – catastrofă! Nu existau aplicaţii, nimic, puteai doar să suni, iar semnalul nu era prea bun. Pentru a-ţi cumpăra o maşină, trebuia să lucrezi o grămadă, şi nici măcar nu era spectaculoasă. Războiul era crunt, se plasau bombe (de obicei sub poduri), care încă se află în pămînt şi pot exploda în orice moment. (Mircea Popescu)

■ Pe vremea lui Ceauşescu, părinţii mei au avut o copilărie bună. Îmi spunea mereu tata că, în unele perioade ale anului, bunicul se ducea în pădure şi se întorcea peste o lună, cu traista plină de melci. (Georgiana Şerban)

■ Aş putea spune că, atunci, distracţia le era interzisă adulţilor. Cred că atunci a prins viaţă expresia „Comunistule!" (Andreea Lazăr)

■ Trebuia răbdare: să stai la cozi, să primeşti o casă de la stat, să pleci în străinătate. De aici am dedus că răbdarea era un sport naţional. (Andrei Mihalcea)

■ Fiecare om mergea la serviciu îmbrăcat într-o uniformă anume, pentru ca ceilalţi oameni să recunoască uniforma şi să ştie unde lucrează. (Diana Plătică)

■ Pe vremea aceea, oamenii mîncau portocale o dată pe lună, iar dulciuri primeau o dată la trei luni sau la un an. (Bianca Podaru)

■ Nu aveai voie să fii mai bogat decît Ceauşescu, căci ţi se punea sechestru pe avere. Vorbeau cu toţii un limbaj diferit de cel de azi. Nu conta că erai doamnă sau preşedinte. Toţi se salutau cu „Tovarăşe!", „Tovarăşa!" (Bogdan Niculescu)

■ Pe vremea aceea, ca să aibă carne, omul trebuia să vîneze sau să cumpere direct de la o fermă porci şi găini. (Cornel Şerban)

■ Toată strada se culca devreme, că nu mai era curent. Bunica îi spunea mamei că nu e curent în zilele în care ea, bunica, nu era cuminte. (Alexandra Săftoiu)

■ Tatăl meu nici nu auzise de kiwi sau de portocale pentru că banii aveau altă valoare. Chiriile, taxele, sănătatea şi mîncarea costau mult. (Cosmina Grigore)

■ Copiii nu făceau facultate deoarece nu exista pe vremea lui Ceauşescu. Băieţii mergeau la armată, iar fetele se duceau să-şi ajute părinţii. (Andreea Plăpămaru)

■ Se purtau pampoane şi uniforme în pătrăţele. Elevii aveau o oră pe săptămînă în care făceau practică. (Maria Vasile)

■ Bunicii, ca să cîştige mai mulţi bani, cumpărau lucruri din ţară şi le duceau la ruşi, unde le vindeau şi, cu banii cîştigaţi, cumpărau îmbrăcăminte şi încălţăminte pentru mama şi pentru mătuşa. (Irina Zaharia)

■ Bunicul mi-a zis că, în clasa a II-a, copiii care aveau numai Foarte Bine în carnet deveneau pionieri şi erau numiţi aşa pînă în clasa a VIII-a. Asta mi se pare o chestie destul de interesantă. (Bianca Oprişanu)

■ După ce se jucau, la prînz, copiii intrau în casă şi ascultau *Telejurnalul* de la ora 12. După ce se cînta imnul „Trei culori...", apărea o imagine alb-negru cu dictatorul Ceauşescu: „Dragi tovarăşi şi pretini!" (Iulia Vasile)

■ Comuniştii au dat ordin ca militarii să se ducă acasă la oamenii de la ţară, care erau mai bogaţi decît ei, şi să le ia toată averea. (Valentin Ene)

■ Atunci, copiii se jucau cu orele în faţa blocului, iar cînd intrau în casă, trebuiau să se spele pînă se întuneca. (Arina Tacu)

■ Pe vremea comunismului era greu, nu existau multe magazine şi, chiar dacă erau, nu aveau multă marfă şi se vindea repede. (Carmen Grigore)

■ În perioada vacanţei, toţi băieţii îşi lăsau plete, pînă aproape de începerea şcolii, cînd se puneau toţi la coadă la tuns, la frizeria din Complexul Crîng. (Vlad Miloş)

■ Duminica era zi de sărbătoare. (Valentin Ene)

* * *

■ Cum se putea cumpăra o maşină? Produsul era prezentat la televizor, cu date de contact, apoi îi scriai directorului fabricii, iar acesta alegea cui să dea întîietate, după anumite criterii. Aşa a făcut şi bunicul, îndemnat de tatăl meu. După şase luni, a venit răspunsul la scrisoare, iar bunicul a putut cumpăra o Dacie 1100, aproape singura din parcare. (Teodor Muşat)

■ Mătuşa mea călătorea, împreună cu unul din verii mei, de la Bucureşti la Timişoara, cu trenul. Copilul s-a plictisit şi, la un moment dat, ca să facă o glumă, a zis: „Cînd face nea Nicu cu mîna, şterge televizorul prin interior!" Oamenii din compartiment s-au albit la faţă şi au întors privirea spre geam, ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Se temeau să rîdă. (Andreea Poşircă)

■ Elevii aveau o uniformă strictă, iar fetele purtau o bentiţă pe cap. La începutul orei, se cînta imnul. Dacă nu ştiau lecţia, erau neatenţi sau vorbeau în timpul orei, profesorul se oprea din predat şi îi lovea pe elevi cu rigla în palmă, apoi îşi continua ora. (Arina Enea)

■ Bunica era croitoreasă şi îi era destul de greu să crească trei copii într-un apartament cu doi camere, unde trebuia să mai facă şi croitorie. Cea mai fidelă clientă era „doamna cu coc", o femeie solidă şi elegantă. Mama şi fratele ei o ţin minte pentru că le aducea de fiecare dată pufarine. (Oana Manea)

■ Tatăl meu urma să vină pe lume şi pînă la maternitate era drum lung. Bunicii mei aveau maşină, dar era duminică. Pe vremea aceea, se circula ciudat: o duminică – maşinile cu număr par, cealaltă duminică – maşinile cu număr impar. Aşa că bunicii au apelat la un vecin să îi ducă pînă la maternitate. (Mihai Budescu)

■ Nu se găseau pantofi. Întors dintr-o călătorie, bunicul i-a adus tatălui meu o pereche de pantofi din carton presat, albaştri, cu un model frumos, destul de scumpi pe vremea aceea. Tata a aşteptat duminica, s-a îmbrăcat frumos şi s-a dus ţanţoş la biserică. În timpul slujbei, a început ploaia. Tata şi-a pus pantofii la uscat, dar a doua zi, a văzut că din pantofi rămăseseră doar tălpile şi un ghemotoc de carton. (Adelin Petre)

■ Mama făcea parte din corul Facultăţii de Chimie. Repetiţiile se ţineau uneori la Conservator, unde cîntau cei de la Madrigal. Concertele se deschideau cu acele cîntece patriotice obligatorii, după care se puteau cînta şi melodii cu adevărat frumoase. Din acest cor nu puteau face parte studenţii care aveau restanţe. (Cosmin Tudor)

■ Mergeau la mare cu cortul pentru că era mai ieftin şi mai liniştit. La Eforie. Mama şi verişoarele ei dormeau în cort, iar bunicul în maşină. Mîncau la cantină, oricum nu se prea găsea mîncare. Seara se plimbau pe faleză sau mergeau la Teatrul de Vară. (Eugen Onu)

■ Mama mi-a spus că, pe vremea comunismului, o doamnă activistă de partid era studentă la o facultate politică, la fără frecvenţă. Pe atunci, activiştii de partid erau muncitori. Femeia trebuia să facă un rezumat pentru un curs. Mama mea i-a făcut rezumatul şi, în schimb, doamna a vorbit la magazin să-i fie păstrat un frigider. Pe vremea aceea, era foarte greu să cumperi un frigider, trebuia să te înscrii pe o listă de aşteptare. (Teodor Moldoveanu)

■ Povestea bunicul că stăteau la coadă să cumpere ce aveau nevoie, de dimineaţă pînă seara, şi făceau cu rîndul sau lăsau o sacoşă cu o piatră în ea, ca să nu-şi piardă locul. Armata era obligatorie chiar şi pentru femei, iar stingerea se dădea la ora 22, cînd se lua curentul. (Cristian Cozma)

■ Şcoala era mai severă. Bunicul mi-a povestit că a uitat lecţia la matematică, iar profesorul a început să-l dea cu capul de tablă, întrebîndu-l dacă şi-a amintit. La un moment dat, între lovituri, bunicul şi-a amintit, cumva, a răspuns şi a luat notă mare. (Alexandru Zăvoianu)

■ Bunicul avea trei clase terminate şi, într-a IV-a, a fost exmatriculat. Tatăl său murise în război, fratele mai mic avea 9 ani, iar el 14. Bunicul a mers la un meşter să facă ucenicie ca cizmar. A învăţat repede, dar într-o zi, cînd a trebuit să facă cizme pentru un ofiţer, nu le-a lustruit şi, pentru asta, a primit o cizmă în cap. Ucenicia i-a fost utilă, căci în armată, pentru că repara pantofii ofiţerilor, avea ceva avantaje, şi asta conta în vremea aceea. (Alexandru Tănase)

■ Mătuşa mea era elevă şi avea o profesoară de chimie foarte rea. Îi controla să vadă dacă şi-au tăiat unghiile. Profesoara îi punea pe elevi să întindă mîinile pe bancă şi cine avea unghiile mai mari era dat afară şi obligat să-şi taie unghiile. Dacă incidentul se repeta, elevul prima nota 4. (Alexandra Vizitiu)

■ Bunicul a fost secretar la CAP. Îi plăcea să facă exerciţii fizice, aşa că dimineaţa alerga prin vie, o oră-două, înainte de a pleca la treabă. Şi-a făcut singur gantere, din bare de fier pe care sudase greutăţi. Sportul nu era atît de mediatizat atunci. (Nicolae Drăgulin)

■ Ştia franceză şi, după zece ani de lucrat în armată, s-a gîndit să plece în străinătate. Aşa a hotărît bunicul să treacă Dunărea pe la bulgari, împreună cu un coleg. Vreo două zile a supravegheat graniţa. Dar s-a întîmplat să fie martor la prinderea unor fugari, unul din ei a fost împuşcat. Asta l-a făcut să renunţe la planul său de evadare. (Ionuţ Constantin)

■ Tata avea 19 ani şi era electrician. În primele lui zile de muncă, a trebuit să stea peste program. Însă după ora 22, nu mai puteai circula pe stradă. Cînd se întorcea acasă, tîrziu, tata a fost dus de miliţieni la „corecţie". Au venit să-l ia de acolo bunicii, care au şi plătit o amendă bună. (Ramona Tudose)

■ Bunicul a fost şofer şi a muncit la construirea Transfăgărăşanului, unde lucrau mulţi soldaţi şi chiar prizonieri. Transporta balast cu un Mercedes vechi, deseori pe timp de noapte, deşi farurile nu funcţionau prea bine. A văzut atît de mulţi oameni striviţi de bolovani, scoşi pe targă, încît se obişnuise cu astfel de imagini. La un moment dat, o bucată de autostradă s-a prăbuşit peste un grup de oameni, din care n-au supravieţuit decît şase. (Cătălin Cheşnoiu)

■ În perioada aceea, elevii aveau grijă de viermii de mătase. Fetele aduceau frunze de dud, chiar dacă le era scîrbă. Uneori, erau duşi să lucrezе cu apicultori. O dată la cîteva săptămîni, elevii mergeau la scandări în masă. (Ştefan Nicolae)

■ Bunica se trezea de dimineaţă ca să o ducă pe mama la creşă şi pe unchiul meu la grădiniţă, pentru ca apoi să meargă la serviciu. Pentru copii se făceau mari eforturi; ştiu că plecau bunicii mei în Bulgaria şi luau dulciuri. Ţineau bananele verzi pe şifonier, să se coacă. (Andrei Enescu)

„Dacă aţi trăi, aşa cum am trăit şi eu, cîţiva ani sub totalitarismul nazist şi apoi 20 de ani în totalitarismul comunist, veţi realiza cu siguranţă cît de preţioasă este libertatea şi cît de uşor este să ţi-o pierzi."

MILOS FORMAN

„Comunismul posedă o limbă pe care toată lumea o poate înţelege – elementele ei sînt foamea, invidia şi moartea."

HEINRICH HEINE

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Dan SOLCAN

Lolek, Bolek și cîteva gînduri de 1 Mai

În urmă cu cîtăva vreme, avînd de discutat la clasă despre disidenţa anticomunistă, m-am decis să fac o lecţie „practică“. Aveam în minte, între altele, nişte piese ale lui Andrieş, de pe *Interzis:* „Dracula Blues“, „Dragă Şeherezada“, „Mie mi-e somn“ şi încă vreo cîteva. Ştiam cît sînt de deschişi elevii mei la experienţe care presupun altceva decît ceea ce fac în majoritatea timpului, puneam la socoteală şi faptul că sînt înzestraţi, cei mai mulţi, cu un simţ sănătos al umorului, întrevedeam o discuţie savuroasă, cu analize rafinate pe text şi cu mult rîs. Chiar rău n-a ieşit... dar s-a întîmplat următorul lucru: ei au rîs pe limba lor, eu pe-a mea. De fapt, n-am trecut mai departe de „Dracula Blues“. Şi nici n-a durat mult pînă să-mi dau seama că aşteptam de la ei nişte reacţii pe care nu le puteau avea. Sigur, i-a amuzat ideea ţepelor rezistente la seism, au „prins“, în principiu, anacronismul presupus de „şedinţa medievală“, au chicotit auzind că am cîştigat Războiul Rece la Capitolul Producţie de Ţepe, surclasîndu-i pe americani. Dar e limpede că ne mişcam în sisteme de referinţă diferite. Cum să fi vibrat ei, care nu cunosc „fasonul“ şi vocabularul şedinţelor comuniste, la formule precum: „producţia stagnează“, „să nu se neglijeze“, cu faimosul impersonal, ori „reproiectare justă“? Cum să prindă deliciile „duelului“ dintre Vasile şi Şulea Trepe, bazat pe clasicul binom: realizări – autocritică (întotdeauna constructivă, revedeţi versurile...)? Şi cum să înţeleagă diabolicul lui „propun“ din „E o propunere bună, zise Ţepeş, propun...“, surprinzînd deopotrivă sugestia ipocrită a egalităţii, condescendenţa şi realitatea că şeful nu „propune“? Se vede bine treaba, nici măcar Dracula, cel din mintea lor, nu era chiar acelaşi cu al meu.

Sînt profesor de istorie, lucrez cu adolescenţi care nu au trăit nici o secundă din viaţa lor în comunism. Am şansa să fie inteligenţi şi curioşi, ne simţim bine împreună. Îmi propun întotdeauna să le transmit ideea că a înţelege istoria presupune să încerci să mergi, cît poţi mai mult, în mocasinii celor ce se plimbă prin ea. Cînd vine vorba despre comunism, însă, lucrurile devin mai presante şi, cumva, mai personale.

Daţi-mi voie să lărgesc puţin cadrul. Cu oarecare timp în urmă, am participat la o conferinţă pe tema predării comunismului în preuniversitar. Discuţiile au pornit de la un studiu privitor la implicarea politică şi civică a tinerilor. Redau aici doar cîteva date: 38% dintre adolescenţii din România cred că perioada comunistă a fost mai bună decît cea contemporană – se ajunge pînă la 43%, la elevii de clasa a XII-a –, 40% sînt atraşi de un regim militar, iar 64% ar avea încredere într-un lider autoritar. (Să ne mirăm, cînd am văzut că, într-un alt sondaj, adulţii care le-ar putea fi părinţi au răspuns, la întrebarea „Cu ce animal ar semăna liderul pe care îl doriţi?“, prin a alege boul şi cîinele, pentru că sînt „puternici şi de încredere“?) Dincolo de alte nuanţe interesante, concluziile chestionarului arată cu degetul spre două atitudini: dezamăgirea tinerilor faţă de ceea ce le e dat să trăiască, la pachet cu tentaţia unei „nostalgii“ nefireşti, pentru o perioadă pe care nu au trăit-o.

Un cadru şi mai larg. Douăzeci şi ceva de ani de harababură postdecembristă au furnizat nostalgicului autentic un tovarăş de drum: nostalgicul de context. Cu variante, desigur: nostalgicul-cu-speranţa-de-mai-bine-înşelată, nostalgicul dezorientat, nostalgicul prin contaminare, nostalgicul cool (ipostaza Che Guevara sau alta) etc. Există variate categorii de adulţi nostalgici, între care părinţi şi profesori – conform studiului invocat mai sus, 41% dintre elevi îşi percep profesorul de istorie drept un nostalgic al comunismului! Sînt, însă, cum am văzut, şi elevi „nostalgici“, pe care i-aş situa, în primul rînd, în zona nostalgiei prin contaminare (dar nu numai), căci aici problema se pune, mult mai tranşant decît la adulţi, în termeni de influenţă: a societăţii, a familiei, a şcolii, a mijloacelor de informare. De curînd, o elevă mi-a atras atenţia, cu un arţag care nu era al ei, că i s-a reproşat lui Ceauşescu salamul cu soia, iar azi exaltăm la soia în reţetarele sănătăţii. Am răspuns – cum au făcut-o probabil şi alţii, deoarece tema salamului cu soia pare un loc consacrat – cu cel mai la îndemînă argument imaginabil: da, dar este esenţial ca *eu* să pot decide ce vreau să mănînc. Bine, mi-a replicat, şi la ce-mi foloseşte libertatea asta, dacă nu am bani să cumpăr? De aici, discuţia a alunecat, inevitabil, spre teme bine ştiute: înainte erau locuri de muncă, toţi aveau salarii, legea era lege, exista un sentiment de securitate. Teme false? N-aş zice. Doar prost înţelese, într-un sens îngrozitor de periculos. Încît îţi rămîne să te întrebi (fără nostalgie), ca Lenin: ce-i de făcut?

Bănuiesc că găsirea antidotului acestei „judecăţi la pachet“ trecut-prezent presupune, într-o primă instanţă (esenţială), să reuşeşti să „istoriseşti“ comunismul pe înţelesul copiilor, să le arăţi ce a fost în realitate, ajutîndu-i, implicit, să înţeleagă că o cauză majoră a bolii nu are cum să fie remediul ei, că *azi* trebuie să-l evacueze complet din el pe *ieri*, nicidecum să-l resusciteze. E riscant însă, atenţie, să fii dogmatic-simplist (cum am fost eu acum); mai ales la vîrsta lor. Vor recepta asta ca pe încă o manifestare a acelui „e aşa cum spun eu, punct“, pe care nu-l iubesc deloc. Astfel încît ai putea aborda, de pildă, problema crucială de mai sus – „avantajele“ comunismului *vs* lipsa de libertate –, într-un mod dilematic, asociind elevul în formularea concluziei sau, mai mult, lăsîndu-i libertatea alegerii. Întrebat fiind dacă libertatea îi face pe oameni mai fericiţi, un preşedinte de stat a răspuns cîndva: „Nu am nici cea mai vagă idee. Dar sînt sigur că îi face mai oameni.“ Interlocutorii tăi sînt tineri, rebeli, generoşi: ideea de mai sus este o excelentă premisă de discuţie. Cu condiţia absolut necesară ca libertatea de gîndire a elevului să se aşeze pe o informare serioasă; mai mult, ca profesorul să „coloreze povestea“, să reuşească, cît mai mult cu putinţă, să recompună în faţa copiilor acel sens – general, cotidian – al realităţii comuniste care taie apetitul oricărei persoane lucide. Idei pot fi multe, iată cîteva păreri.

O soluţie ar fi să le povesteşti lucruri din experienţa ta. De pildă, cînd vreau să le explic pericolul îndoctrinării, le povestesc despre ziua în care am fost făcut pionier. Ai mei nu m-au putut băga în casă toată ziua, am stat pînă seara tîrziu pe stradă, în aşteptarea trecătorilor care să-mi sesizeze cravata şi metamorfoza. Ori le spun de un 8 Martie, cînd i-am arătat mamei, într-o revistă, o poezie „de Ziua Femeii“, gîndindu-mă că o să ne amuzăm împreună de trudirile autorului în cîmpul muncii literare. Mama a citit, apoi m-a întrebat: tu vezi *ceva* aici? Nu, nu văzusem ce văzuse ea. Mi-a numărat cu degetul, pe poezia de Ziua Femeii: o strofă despre femeie, apoi trei despre Tovarăşa, următoarele opt despre Tovarăşul. Noroc cu spiritul de observaţie feminin – a zis o elevă.

O altă idee utilă ar fi, cred, să le iriţi bunul simţ. Am văzut copii bulversaţi de paralelismul frapant, aproape piesă cu piesă, dintre relatarea evanghelică a naşterii Mîntuitorului şi un delir apologetic „binevestind“ (termenul e din text) naşterea lui Ceauşescu; mă bănuiau de plastografie. Îmi amintesc expresia unei fete citind, într-un număr din *Munca* din 1961, versurile: „Mîinile noastre s-au întîlnit / O clipă pe aceeaşi mistrie / Unul din noi zidind mai departe / Celălalt, s-a oprit / Să-l citească pe Shakespeare.“ Nu a trebuit să îi explic nimic; a *înţeles* instantaneu, apoi a scris nişte pagini splendide despre stilul „fals-uman“, atît de caracteristic comunismului.

A nu se uita umorul, alungă demonii. Colecţia de bancuri poate fi clasată pe capitole şi folosită cu rezultate formidabile. La români, bancurile traversează graniţele de orice fel; nu degeaba Bulă a fost ales în top 100 Mari Români, la atîţia ani după Revoluţie. Apoi, epigramele lui Păstorel, de pildă, spun mai mult decît o tablă plină de scheme. Iar dacă sînt întîmplări reale, şi mai bine. N-aş putea uita să amintesc, cînd vorbesc despre instaurarea comunismului la noi, o întîmplare petrecută în '45 în Ardeal, povestită apoi de un ofiţer rus. O bătrînică, văzînd peste tot chipul lui Stalin, îl întreabă pe ofiţer: „Dar ăsta cine-i, maică?“ „Stalin, măicuţă, care ne-a scăpat de nemţi.“ Şi bătrînica, închinîndu-se: „Ţine-l, Doamne, poate ne-o scăpa şi de ruşi!“ Ce altceva pe lume le-ar putea reda mai bine elevilor acel lucru pe care îl numim, cu maximă seriozitate, „contextul istoric“?

Există, în sfîrşit, aventurile intitulate, inofensiv, proiecte şcolare. Majoritatea au durat multe luni, unele s-au întins pe patru anotimpuri. Au mobilizat părinţi, bunici, alţi aparţinători, „pile“, enorm de multă energie. Au presupus excursii la Berlin sau Barcelona, la Sighet sau la Rîmnicu-Sărat, şi mai ales la arhive. Au produs sute de pagini de text, zeci de ore de interviuri cu oameni interesanţi, filmări halucinante. Îmi vin în minte ţiganii din Aleea Grădinilor, mutaţi de Ceauşescu de la „drum“ (fiindcă stricau imaginea, treceau turiştii polonezi) în grădinile „sîrbilor“, imagine dezolantă a consecinţelor unei decizii arbitrare: peste 400 de oameni în cîteva zeci de bordeie suprarealiste, neînregistraţi şi primind amenzile la vecinul lor, „românul“, om cu adresă în regulă; două surse de apă rece, una defectă, veceuri „în doi paşi cu trambulină“, cu grad ridicat de risc –ăia mici n-aveau voie acolo –, pielea care ne mînca tot timpul (asta n-a ieşit pe film). Nu, proiectele şcolare serioase nu sînt inofensive, sînt o mare bătaie de cap. Îşi merită, însă, preţul. Nu toţi copiii le pot asuma, doar cei care vor foarte mult de la ei, dar, pentru aceştia, funcţionează ca o adevărată maşină a timpului.

Astăzi e 1 Mai. De dimineaţă, deschid pagina de Facebook a *Dilemei vechi*. Sub textul „Bună dimineaţa! Ce faceţi de 1 mai?“ – un film. E cu Lolek şi Bolek. Intru pe pilot automat, zîmbesc fiecărei amintiri, apoi mă întreb: Dar copiii, ce-or fi făcînd ei azi? Nu mă hazardez să-mi răspund. Zilele trecute am rugat-o pe o colegă, diriginte la clasa a V-a, să le dea elevilor ei un minichestionar despre comunism. Între răspunsuri, unul care suna aşa: „Comunismul a fost un grup de ateişti din Antichitate.“ Am încercat să-mi imaginez, preţ de cîteva secunde, ce fire s-au lipit în mintea omuleţului, astfel încît să rezulte răspunsul cu pricina. Următorul gînd a fost că Antichitatea nu este o epocă atît de îndepărtată pentru nişte copii, mai mici sau mai mari, care n-au trăit nici o secundă din viaţa lor în comunism. Există, însă, soluţii...

„Comunismul nu a ajuns niciodată la putere într-o ţară care să nu fi fost afectată de război, de corupţie sau de amîndouă.“

JOHN F. KENNEDY

„Comunismul nu este iubire. Comunismul este un ciocan pe care îl folosim pentru a zdrobi duşmanul.“

MAO ZEDONG

„Producţia stagnează“, „să nu se neglijeze“.

Dan Solcan *este profesor de istorie la Colegiul Naţional „Bogdan Petriceicu Hasdeu“ din Buzău. A publicat* La piété chez Platon. Une lecture conjuguée de l'«Euthyphron» et de l'«Apologie de Socrate», *Paris, l'Harmattan, 2009.*

Mergem înainte, privind în urmă

I-am întrebat pe prietenii mei – elevi de liceu – ce ştiu şi ce cred despre comunism. Iată părerile unor adolescenţi care, în curînd, vor fi adulţi în toată firea.

■ N-aş putea spune că şcoala m-a învăţat prea multe despre comunism. De cîte ori ajungeam, cu chiu, cu vai, să studiem acest subiect, ne aflam deja pe final torid de şcoală, aşa că singurele informaţii pe care le primeam erau cîteva date prăfuite şi două-trei cuvinte cum că „era greu, n-aveam curent, oamenii erau mai striciţi". Nu cred că nu ni s-ar fi spus altceva, dar nu s-a ivit ocazia.

Am aflat, în timp, despre poliţia politică şi închisori, despre regimul de teroare. Am aflat despre astea şi din cărţi, Preda a fost de folos. Mai apoi, despre Ceauşescu, despre cultul personalităţii şi cum şi-a format viziunea. Cum a şters datoriile ţării – şi cu ce preţ –, cum am ajuns să îl numărăm pe cetăţeanul cu numărul 20 de milioane, decreţeii, Radio Europa Liberă, partid, propagandă. Totuşi, simt mereu că ceva ne scapă. Şi mă întreb oare cum era să trăieşti în lipsuri, dar poate simţindu-te mai aproape de cei din jur, cu care împărtăşeai ceva, o enervare, o dorinţă, ambiţii.

Oricum, societatea adultă de azi a rămas marcată de o urmă de comunism, fie că acceptă sau neagă acest lucru. Cred că se leagă cel mai mult de tendinţa de a ne uniformiza, ca în şcoli. Mi se pare că e cel mai comunist lucru de care să ne plîngem. Modul ăsta în care nu ni se oferă aproape nici o posibilitate de a alege, pînă să intrăm la facultate, dar se aşteaptă să luăm decizii în deplină cunoştinţă de cauză. Nu spun că la nivel individual nu se poate şi altfel. Există mulţi dascăli, pot da şi exemple elocvente, care acceptă particularităţile elevului. Dar, la nivel macro, asta încă nu se întîmplă. Bănuiesc că e nevoie de generaţia nouă de profesori, cu un altfel de elan, altfel de experienţe, ca să se schimbe cu adevărat. Pînă atunci, un strop de comunism tot ne rămîne.

***Anisia Petcu,** clasa a XI-a, C.N. „Sfântul Sava"*

■ Sindromul Stockholm. Asta-mi vine în cap cînd mă gîndesc la comunism. Se manifestă prin ataşamentul persoanelor răpite faţă de răpitor. La fel e şi comunismul astăzi: o ideologie în care oamenii (în special bătrînii) au ajuns să îşi manifeste ataşamentul faţă de un regim în care, deşi libertatea era străină, „se trăia mai bine", în care omul uită ce înseamnă să trăieşti. Astăzi, toate lucrurile pe care comunismul le oferă se pot găsi foarte uşor într-o închisoare – nu e greu. Doar primeşti locuinţă, mîncare, asistenţă medicală, siguranţă şi chiar nişte amici de table sau de cărţi – gratis! Nu există absolut nici o diferenţă. Sărăcia i-a adus, însă, pe aceşti oameni în stadiul în care sînt, fiindcă nici statul român nu este prea competent.

O altă manifestare a „sindromului comunismului" este cea a tinerilor cu tricou cu Che Guevara, necunoscători că omul de pe tricou a fost unul dintre marii călăi cu sînge rece ai secolului al XX-lea, dar pe care, totuşi, îl consideră *cool*.

Aceste lucruri arată care este înţelegerea pe care oamenii o afişează faţă de libertate, înţelegere care se rezumă la un comportament de animal de casă, care-şi iubeşte stăpînul orbeşte şi face orice pentru acesta, chiar dacă respectivul e un mare idiot. Presupun că asta este dovada supremă a evoluţiei: că nu toţi oamenii pot evolua intelectual. Păcat.

***Alex Tenie,** clasa a XI-a, C.N. „I.L. Caragiale"*

„Un comunist este ca un crocodil: cînd deschide gura, nu ştii dacă încearcă să-ţi zîmbească sau se pregăteşte să te mănînce."

WINSTON CHURCHILL

■ Fiecare are o părere, iar fiecare părere are un opozant agresiv şi ferm convins de propria dreptate. Comunismul este combustibilul unei dezbateri naţionale fără reguli, arbitri sau cîştigători. Iar în mijlocul certurilor sîntem noi – cei născuţi după '89. Noi habar n-avem cît de *bine* era să ai un loc de muncă asigurat, cît de *rău* era să stai la coadă la pîine sau cum era să fii căpitan de pioneri. Noi sîntem martorii unei discuţii la care nu putem să participăm cu o părere proprie care să nu fie falsă, forţată sau împrumutată. Şi, teoretic, noi sîntem clişeicul „viitor al ţării", viitor lăsat pe dinafară în discuţia despre trecut. Deci, dacă nu există cîştigători din această perpetuă dezbatere, există sigur învinşi: toţi cei care nu pot avea parte de o imagine clară, obiectivă şi împăcată a comunismului. Problema este că, la mai mult de 23 de ani după Revoluţie, noi încercăm să mergem înainte, uitîndu-ne în urmă.

***Andrei Belibou,** clasa a XI-a, C.N. „Gheorghe Lazăr"*

a consemnat Ileana ZIRRA

Epoca de Aur, altfel decît o ştim

– dialog cu Ştefan CONSTANTINESCU, artist vizual –

În 2008, se lansa volumul lui Ştefan Constantinescu Epoca de Aur, pentru copii, *cu un concept interactiv. Cartea este o istorie neconvenţională ce începe în 1968, anul naşterii artistului, şi se încheie cu Revoluţia din 1989 şi o alternativă pentru cei tineri la „comunismul de manual".*

De ce *Epoca de Aur, pentru copii?*

Îmi doream de mult să fac o carte în format pop-up, dar nu aveam nici o idee mai consistentă în legătură cu conţinutul ei. Ştiam doar că vreau să fac o carte spectaculoasă.

Încă de pe la sfîrşitul anilor '90, am încercat, prin proiectele mele, să povestesc despre ultimii 20 de ani ai comunismului. *Arhiva Durerii* (1999), *Dacia 1300, Generaţia Mea* (2003), *Pasajul* (2005), *Dacia Dragostea Mea* (2009) fac parte din această serie de proiecte.

La un moment dat, cred că prin 2006, în urma discuţiilor cu Iona, băiatul meu mai mare care avea atunci 11 ani, am descoperit că nu ştia cum arăta Nicolae Ceauşescu. Pînă la acea vîrstă auzise multe despre el, dar nu ştia cum arată. Atunci m-am decis că trebuie să fac o carte despre Epoca Ceauşescu, colorată şi cu multe poze.

Cum a luat naştere, la modul concret, acest proiect?

Prins de idee, am început să pregătesc proiectul şi să caut finanţare. Pe vremea aceea aveam mai multă energie decît am astăzi şi, din acest motiv, am cerut bani peste tot, am bătut la toate uşile şi am aşteptat în multe anticamere. N-a fost uşor, pentru că oamenii cărora le ceream bani nu înţelegeau demersul meu artistic şi nici eu nu puteam să le explic foarte clar de ce era atît de important să apară o astfel de carte, dar, în cele din urmă, am avut noroc. În primul rînd, criza încă nu începuse să bîntuie prin Europa, iar în România existau cîteva fonduri pentru finanţare în arta vizuală şi exista, de asemenea, o anumită transparenţă. În al doilea rînd, ICR-ul era încă la început şi se făceau lucruri cu entuziasm. Astăzi, realizarea unui asemenea proiect ar fi imposibilă.

Am reuşit să acopăr finanţarea primind bani atît din România, cît şi din Suedia: Ministerul Culturii şi Cultelor prin Programul „Promocult", The Swedish Arts Grants Committee, ICR-Stockholm, Botkyrka Konsthall, Institutul Pentru Investigarea Crimelor Comunismului.

Ştiam doar că vreau să fac o carte spectaculoasă.

Pentru că doream ca proiectul să aibă şi profunzime, nu doar spectacol, i-am invitat pe Adina Brădeanu, Agnes Ers, Ion Grigorescu, Alexandru Polgár, Toader Popescu, Miruna Stroe, Alina Şerban, Ana Maria Zahariade să povestească despre propriile experienţe legate de epoca Ceauşescu.

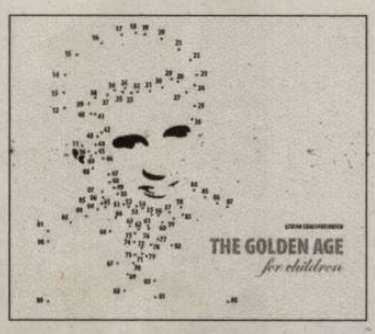

Proiectul a fost bine primit mai ales în străinătate. Cum se mai raportează occidentalii la tema comunismului?

Epoca de aur, pentru copii a fost compus din două părţi, (I) cartea Pop-up şi (II) expoziţie personală în două spaţii diferite – Botkyrka Konsthall şi ICR Stockholm.

Atît volumul, cît şi expoziţia s-au bucurat de o mare atenţie în Stockholm. Cartea a început să circule şi a fost bine primită peste tot. Pe parcursul unui an, a fost folosită ca manual şcolar în cîteva şcoli din Botkyrka, Stockholm. A participat la expoziţii şi bienale, a ajuns în biblioteci, în colecţii private şi muzee. Chiar anul acesta, a fost colecţionată de Muzeul KIASMA din Helsinki.

Dar dacă vrei să-ţi spun cum este privită tema comunismului de publicul occidental (şi implicit recuperarea trecutului), cu riscul de a generaliza, este văzută prost. Publicul occidental este dezinteresat şi plictisit de acest subiect. Există un mic public interesat de Europa de Est, de România, de comunism şi ei sînt consumatorii acestor proiecte. Astăzi sînt alte teme mult mai atrăgătoare – Primăvara arabă, de exemplu. Marele avantaj de a fi în trend este că aproape nici nu contează ce faci. Dar bineînţeles că nu sînt doar avantaje, există şi riscuri. Unul dintre acestea este ca, atunci cînd ai gata proiectul, trend-ul să fi trecut. Alergatul ăsta besmetic după „artificii" poate fi frustrant.

Îmi plac artiştii care îşi urmăresc cu disperare traseul, fără să fie deranjaţi de bruiajul din jur.

a consemnat Adina POPESCU

Gabriel NICOLAE

Ce le spunem...?

La clasa a XI-a, vorbim despre regimul comunist din România. Manualul, indiferent de editură, arată descurajant. Informaţia este rece, firavă şi neconvingătoare. Prezentarea e generală, fără aprofundarea evenimentelor, fără studii de caz, mai degrabă înşiruiri seci de fapte. Formalism.

Înainte de oră, constat că elevii ştiu despre comunism ce au auzit acasă, puţin şi deformat. Comunismul ar fi, în esenţă, vremea cînd părinţii şi bunicii lor o duceau bine. De la prima întrebare, elevii îmi spun că pe vremea lui Ceauşescu „îţi dădea casă“ şi „avea toată lumea loc de muncă“. Adică nişte stereotipii sociale, încurajate de scepticismul generalizat pe care-l trăim. Sînt lucruri pe care copiii le aud pentru că cei din jurul lor le propagă din nostalgie, plecînd de la o istorie personală – experienţă de viaţă diversă şi o memorie traumatizată. Etimologic, *nostalgie* înseamnă „durerea întoarcerii“. De fapt, pentru mulţi dintre părinţi – astăzi oameni de 40-50 de ani –, comunismul se suprapune cu năzuinţele pe care le aveau în ultimele două decenii ale regimului, cînd erau tineri şi aveau o perspectivă oarecum stabilă asupra felului în care va decurge viaţa lor. O realitate care s-a schimbat după '90, cînd s-a pierdut ideea de stabilitate socială şi economică.

Ca profesor de istorie, încerc să-i spun elevului că experienţa totalitară înseamnă altceva. Încălcarea sistematică a drepturilor şi a libertăţilor fundamentale – gîndire, exprimare, informare. În primul rînd, elevul trebuie să înţeleagă că perioada comunistă nu se rezumă la Ceauşescu. Experienţa totalitară a început cu pierderea valorilor interbelice, cu lichidarea elitei sociale, cu distrugerea valorilor satului tradiţional, colectivizarea şi naţionalizarea.

„Ceea ce caracterizează comunismul nu este desfiinţarea proprietăţii în general, ci desfiinţarea proprietăţii burgheze.“

KARL MARX,
Manifestul Partidului Comunist

Predarea expozitivă nu conduce la înţelegerea fenomenelor. Este mereu nevoie de experienţă nemijlocită. De aceea, le propun copiilor să strîngem mărturii despre colectivizare, mai ales că există încă supravieţuitori ai acestei istorii recente. Aceşti elevi ai mei, majoritatea locuind la ţară, acceptă să realizeze o serie de interviuri. Nu e puţin lucru, trebuie să-şi depăşească timiditatea şi să găsească o cale de a scoate informaţia de la cei pe care îi intervievează. Cînd elevii prezintă rezultatele interviurilor, constatăm că s-a strîns destul material. Iar concluziile nu vin de la mine, ci de la ei. Procesul de colectivizare s-a realizat forţat, cu sprijinul direct al trupelor de securitate, cu arestări şi condamnări la ani grei de închisoare. Florina Dragomir, elevă în clasa a XI-a, prezintă experienţa unui consătean al ei, din satul Vintileanca, judeţul Buzău. N-a avut reportofon, nici telefon cu care să poată înregistra, dar a scris cît mai aproape de mărturia omului, ca să nu distorsioneze informaţia. Ne spune că a trebuit să facă interviul de două ori, pentru că, după prima întîlnire, unele dintre răspunsuri n-au fost relevante. Prin vocea Florinei ne vorbeşte un ţăran, Chiorpecă Mitică, despre cum a trebuit să renunţe la pămînt, apoi să-l muncească fără să poată beneficia de munca lui:

„Colectivizarea a început în 1949, mai întîi prin formarea întovărăşirilor agricole. Mai tîrziu, au apărut şi gospodăriile colective, luîndu-ne bunurile, caii, căruţele şi pămîntul. Ne-au obligat să ne alăturăm colectivelor agricole, iar cei care nu voiau erau bătuţi groaznic. Am fost nevoit să fug cîteva zile la Mizil, pentru a scăpa de ei şi de bătăile la care eram supus. Am fost nevoit să mă întorc şi să mă alătur colectivului.“ (mărturia ţăranului Chiorpecă Mitică, sat Vintileanca, comuna Săhăteni, judeţul Buzău)

La capătul acestei experienţe de documentare, elevii au o reprezentare mai bună a fenomenului. Aşa îşi pot explica, de exemplu, faptul că procesul colectivizării a durat mult, din 1949 pînă în 1962, ca formă de rezistenţă în faţa regimului. Se schimba o lume, ţăranul renunţa la pămîntul pe care-l munciseră toţi ai lui. Căutînd mărturii, copiii înţeleg mai uşor de ce ţărănimea a fost următoarea ţintă a comuniştilor, după elita burgheziei interbelice. Din asemenea proiecte pe care le realizează nemijlocit, elevii percep evenimentele dintr-o perspectivă care le este mai la îndemînă. Mulţi au trăit în comunism. Nu toată lumea a trăit, însă, experienţa carcerală, experienţa colectivizării sau a disidenţei. Reconstituirea evenimentelor, cînd documentele întîrzie să apară sau sînt insuficiente, se face şi pe baza mărturiilor.

Ce le spunem copiilor acasă că a fost comunismul? Ce le spunem elevilor la şcoală despre comunism? Poate ar fi bine să vedem dacă aceşti copii ai noştri au şi ei ceva de spus despre o istorie care, recentă fiind, e ca o fotografie uşor blurată.

Gabriel Nicolae *este profesor de istorie la Liceul Tehnologic „Costin Nenițescu“, Buzău.*

Zoltán ROSTÁS

Istoria celor mici

Rîndurile ce urmează nu constituie sinteza unor observaţii sociologice sistematice asupra cunoştinţelor tinerilor despre comunism, sînt mai degrabă o schiţă. Altminteri, sînt cît se poate de sceptic în privinţa obţinerii unor date credibile în acest sens. Măcar datorită experienţei mele în observarea „societăţii socialiste multilateral dezvoltate“, dar mai ales datorită deschiderii în relaţia meu cu studenţii, din ultimii 20 de ani. Orice observator lucid poate constata că şi generaţiile mai vîrstnice sînt nehotărîte în aprecierea regimului comunist, ca atare nu putem avea aşteptări prea mari de la tineri. Am mai spus-o şi o repet: imaginile distorsionate (într-un sens sau altul) ale tinerilor despre trecutul de dinainte de 1989 se datorează, înainte de toate, părinţilor care, bulversaţi de amploarea schimbărilor, preferă să tacă sau, mai rău, să construiască un trecut diferit. Nimic neobişnuit în acest fenomen. S-a întîmplat la fel şi în jurul schimbărilor din 1948. (De aici şi vorba bătrînilor comunişti marginalizaţi de Ceauşescu – devenită loc comun: ce puţini am fost şi ce mulţi am rămas!)

Mediul familial neprielnic explicării clare şi echilibrate a trecutului a fost întărit şi de şcoală, şi de mass-media postdecembriste. Prima – prin pierderea de prestigiu, cea de-a doua – prin manieism şi superficialitate.

Mărturisesc că la început am fost şi eu contrariat de această incoerenţă a părerilor şi a imaginilor despre trecutul recent, dar am fost totodată conştient că cea mai bună metodă de a-i „trezi“ pe studenţi nu constă în nişte explicaţii savante, cursuri raţionale, ci în a-i pune pe aceştia în situaţia de a investiga ei înşişi acest trecut.

Chiar dacă nu am insistat asupra acestui fapt pînă acum, volumele editate în colaborare cu regretatul Sorin Stoica, cu Theodora-Eliza Văcărescu, Antonio Momoc şi Florentina Ţone, conţinînd interviuri de istorie orală, realizate de studenţi, au avut şi un scop paideic. Am vrut ca studenţii să pătrundă nemijlocit în „istoria celor mici“, să audă, să vadă şi alte imagini ale trecutului decît cele oferite de mass-media şi de şcoală. Sigura indicaţie metodologică – să formuleze întrebări pe baza celor spuse de interlocutorul vîrstnic – urmărea diminuarea influenţei mediatice şi obţinerea unui document de istorie socială. Ca studentul să-şi dea seama că există mai multe trecuturi şi că imaginile promovate de mass-media sînt susceptibile de nuanţări.

„Comunismul înseamnă puterea sovietelor şi, în plus, electrificarea întregii ţări.“

VLADIMIR ILICI LENIN

După cum era de aşteptat, sfatul profesorului nu a fost ascultat pe deplin (sau chiar deloc!), studentul întrerupînd cursul normal al unei convorbiri despre viaţa interlocutorului cu întrebări prefabricate (de alţii) despre trecut. Această atitudine spontană a avut totuşi avantajul de a identifica şi de a inventaria – sumar, pentru prezentul scurt articol – manifestări spontane ale viziunilor acceptate despre trecutul comunist. Cu alte cuvinte, am început să fiu atent nu doar la răspunsuri, ci şi la întrebări. Clasificînd tipurile de întrebări, am identificat patru categorii de atitudini sau patru grupuri.

Primul grup este format din cei ferm convinşi că regimul de dinainte de '89 este, de la un capăt la altul, univoc negativ. La o remarcă a interlocutorului cu privire la mersul la biserică, studenta, contrariată, replică: „Totuşi, pe vremea comunismului mersul la biserică era interzis... Dacă voiai să te duci la biserică, trebuia s-o faci pe ascuns şi să te rogi să nu te pîrască nimeni.“ Un alt student ştie precis: „În momentul în care îl urmăreai pe un vecin, de exemplu, şi aduceai informaţii Securităţii, erai destul de bine plătit.“

Cea de-a doua categorie de atitudine faţă de regimul comunist este favorabilă acestuia şi se manifestă mai ales defensiv. Reacţionînd la povestirea critică a interlocutorului, un student a spus: „Dar totuşi, în perioada comunistă au fost construite Canalul Dunăre - Marea Neagră, metroul bucureştean, Casa Poporului şi Centrul civic...“ Cînd un alt subiect deapănă amintiri despre nedreptăţile din gospodăria colectivă, studentul contraatacă cu întrebarea: „Care a fost partea bună din CAP-urile de dinainte de 1989?“

Cei aparţinînd categoriei a treia îşi pun capul la contribuţie şi îşi dau seama că lucrurile nu pot fi judecate simplist, în alb şi negru, şi pune întrebări de tipul: „Cum se făcea că spuneaţi bancuri cu Ceauşescu fiind membră de partid?“ O altă studentă încearcă să înţeleagă un paradox aparent al anilor '80: „Aveau serviciu, aveau bani, dar nu aveau mîncare, cum aşa?“

Cea de-a patra categorie excelează prin întrebări de o naivitate tulburătoare. De pildă, un interlocutor ajunge cu povestea vieţii în anii '90 şi pomeneşte de înfiinţarea unui magazin propriu. Studentul întreabă nestingherit: „Nu puteaţi să vă privatizaţi înainte de 1989?“ Un altul vrea să ştie, într-un lung şir de întrebări de tip chestionar, dacă „exista libertatea cuvîntului în Radio, TV şi presa scrisă?“, pentru ca, în final, să dea lovitura cu întrebarea: „Aţi fost fericită în perioada comunistă?“ Ceea ce este însă îmbucurător e că oamenii simpli nu se pierd cu firea şi nu cad în capcana acestor întrebări nefericit formulate, ci răspund, în majoritatea cazurilor, nuanţat şi firesc. Adică, interlocutorii tinerilor nu au teoretizat, poate nici nu au conştientizat caracterul regimului, dar au ştiut să facă distincţia dintre palierele sociale, între regimul comunist ca sistem politic şi societatea locală ca sistem autoreglator. În ciuda intoxicării spaţiului public, nu văd de ce nu ar deprinde şi tinerii o receptare nuanţată a trecutului.

Zoltán Rostás *este profesor de sociologie la Universitatea Bucureşti, coordonează proiecte de istorie orală şi de istoria alternativă a sociologiei.*

Antonio MOMOC

„Oamenii nu aveau nici un stres"

„Ceauşescu era un om bun şi oamenii răi l-au omorît de Crăciun." Lucram la volumul *Activiştii mărunţi. Istorii de viaţă*, cînd am auzit această frază uluitoare la TVR, din gura unui copil de 11-12 ani. Era în iarna anului 2005 şi Televiziunea Română difuza documentarul *1989. Sînge şi catifea*, realizat de Cornel Mihalache. Noutatea acestui film documentar era aceea că Revoluţia din 1989 era descrisă nu doar prin mărturiile aceloraşi personaje politice implicate şi responsabile de acele evenimente, ci şi prin ochii copiilor născuţi după '89. Copii aflaţi în clasele a VI-a, a VII-a şi a VIII-a, din 60 de şcoli din Muntenia, Oltenia, Banat şi Ardeal au răspuns la întrebările jurnalistice „Cine a fost Ceauşescu?" şi „Ce s-a întîmplat în 1989?" Poveştile copiilor erau prelucrări ale istorisirilor bunicilor sau ale educatorilor acestora. Regizorul Cornel Mihalache aducea, cu acel prilej, la microfonul TVR oamenii simpli şi prezenta istoria aşa cum este ea înţeleasă de copii şi amintită de bunici, adică istoria „la firul ierbii". Ca miză, demersul era asemănător cu ceea ce antropologul Zoltán Rostas propunea de cîţiva ani istoricilor români, ca nouă perspectivă de cercetare a istoriei recente: introducerea metodei istoriei orale.

Opinia profesorului Rostas este că istoria comunismului păcătuieşte prin abordarea exclusivă a puterii de stat şi a sistemului represiv, prin concentrarea exagerată asupra personalităţilor politice, în defavoarea micilor actori şi a societăţii în general. „Fără cunoaşterea eşaloanelor inferioare, a celor de la «munca de jos», fără cercetarea modului de recrutare a cadrelor nu se poate înţelege funcţionarea sistemului. Fără devotamentul activiştilor mărunţi, regimul comunist nu ar fi dăinuit decenii întregi. Povestirile părinţilor şi bunicilor sînt autojustificative, iar informaţiile obţinute în liceu şi din mass-media sînt, de cele mai multe ori, contradictorii şi neserioase." (Rostas)

L-am invitat, în noiembrie 2005, pe Cornel Mihalache la facultate să stea de vorbă cu studenţii despre Revoluţie şi comunism. În 2004-2005, studenţii de la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării (Universitatea Bucureşti) au primit ca temă de seminar să identifice, fiecare din ei, un bătrîn în vîrstă de 70-80 de ani, fost membru al Partidului Comunist Român, şi să îi ia un interviu de istorie de viaţă. Împreună cu profesorul Rostas, le-am cerut studenţilor să găsească mici activişti ai Partidului Comunist şi să-i invite să-şi povestească viaţa. Istoriile de viaţă au fost incluse, apoi, în volumul *Activiştii mărunţi*, apărut la Editura Curtea Veche, în 2007.

Poveştile acestor bătrîni activişti din anii '50-'60 au scos la lumină convingerea lor că regimul comunist a fost, fără discuţii, unul mult mai bun decît cel instituit după 1989: „Toată lumea avea serviciu. Avea un loc de muncă asigurat. Oamenii erau mulţumiţi în general. Gîndiţi-vă dumneavoastră, tot ceea ce vedeţi dumneavoastră acum construit, cît este... sînt blocuri neterminate nici acum, rămase după timpul lui Ceauşescu. Ei, gîndiţi-vă, să te duci să-ţi dea apartament... Acum îţi dă cineva ceva? Ţi-asigură cineva locuinţa? Atunci o aveai. Te lua de pe stradă şi te ducea în serviciu."

Tabloul poate părea familiar pentru că nu o dată am auzit această descriere (despre *serviciul şi casa de la stat)* de la cei mai în vîrstă, nostalgici ai regimului Ceauşescu, membri sau nemembri de partid. Oameni tineri, copii şi adolescenţi şi-au însuşit acest tablou cu fidelitate şi, în contextul lipsei locurilor de muncă sau a spaţiului locativ, mulţi dintre ei, chiar dacă nu regretă fostul regim, aşa cum o fac cei mai în vîrstă, cel puţin se simt şi mai confuzi cu privire la „cît de rău sau cît de bine era înainte".

Un copil de şcoală generală povestea cu convingere, în documentarul lui Mihalache, că „Ceauşescu te lua de pe drum dacă nu aveai de lucru şi te băga în serviciu. Păi, în ziua de astăzi, acuma ei găsesc motive ca să te arunce de la lucru afară. Atunci era foarte bine. Era şi bine, era şi rău, dar acuma, fiindcă el a picat, este foarte rău." Un alt elev, de 11-12 ani, în acelaşi documentar: „Eu cred că Ceauşescu a fost îndepărtat de la conducere pentru că oamenii munceau toată ziua, dădeau alimente la stat, iar noaptea, cînd veneau acasă, Ceauşescu le oprea lumina, că zicea să se culce, să se odihnească."

Am reluat, zilele trecute, experimentul lui Cornel Mihalache la facultate, la un seminar de Politologie, cu studenţii mei de anul I. Le-am cerut tinerilor născuţi după 1992-1993 acordul să îi înregistrez pe reportofon, dar am promis că voi păstra secret numele lor. I-am întrebat ce ştiu ei despre comunism, de la părinţi sau de la bunici, de la învăţători, din manualele şcolare sau din mass-media. Înainte de a le explica, prin prisma autorilor de ştiinţe politice, ce este comunismul, am purtat cu ei un dialog despre ce ştiu şi ce cred ei despre regimul Ceauşescu.

Surpinzător, răspunsurile din 2013 nu au fost fundamental diferite de cele oferite de copiii intervievaţi în documentarul *Sînge şi catifea*, în 2005: „În comunism, oamenii nu aveau nici un stres. Nu cunoşteau libertatea şi nici nu simţeau nevoia să fie liberi. Oamenii aveau serviciu, nu trăiau cu grija zilei de mîine, erau conduşi ca nişte oi, aveau multe restricţii. Dacă nu ar fi avut atît de multe restricţii, nu ar fi avut o problemă cu comunismul. Singurul stres era cu Serviciul Român de Informaţii, cu Securitatea. Oriunde mă duc, oamenii spun ce bine era pe vremea lui Ceauşescu, aveam serviciu, aveam de toate." O studentă ştie, de la un fost învăţător de şcoala generală, că „oamenii aveau un loc de muncă şi nu ajungeau în halul în care pot ajunge astăzi pe străzi, să cerşească." Oamenii „aveau o casă şi un serviciu", dar nimeni nu le spune tinerilor cum era plătită munca în economia de comandă (în fabrici şi uzine sau la cooperativă) şi cum se trăia, în anii '80, în apartamentele oferite de statul comunist. Altă studentă completează că ştie de la televizor că „oamenii au ieşit în stradă în 1989 nu atît din cauza situaţiei lor economice, ci pentru că au fost manipulaţi de către cei care au dat lovitura de stat."

„Oamenii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere cu ei" – este o sintagmă preluată de tineri, care defineşte perioada dură a anilor '80. Dar cam atît. Cozile la pîine, cartela, raţionalizarea alimentelor, rafturile goale din Aprozare sau din magazinele Alimentara nu sînt imagini frecvente cu care să fie asociat comunismul de către studenţii mei. Poate şi pentru că despre neajunsurile materiale din comunism se vorbeşte mai puţin astăzi, în contextul neajunsurilor din capitalism. Mai degrabă liniştea şi siguranţa publică, serviciul şi casa de la stat sînt imaginile stereotip care le vin în minte cînd se discută despre regimul Ceauşescu.

Studenţii mei cred afirmaţia potrivit căreia „comunismul era o idee bună, dar a fost aplicată greşit". În ce constă această idee bună, le este greu să explice, iar părerile sînt contradictorii. Unii cred că ideea ca oamenii să fie egali economic, că „nu trebuie să existe diferenţe economice", ar putea fi acea idee bună, dar sînt repede descurajaţi de ceilalţi colegi, care argumentează că nu toţi oamenii merită să fie răsplătiţi în mod egal dacă muncesc şi depun efort inegal. Ei ştiu, de la bunicii lor, că „regimul comunist a fost favorabil oamenilor care nu aveau bani – de exemplu, ţăranii care nu aveau decît locul de casă şi nimic altceva. Dacă erai deştept şi doreai să-ţi continui studiile, puteai să o faci chiar dacă nu aveai bani. Apoi, erai repartizat într-un anumit domeniu, după facultate."

Alţi studenţi cred că ideea ca oamenii să fie egali din punct de vedere al şanselor este ideea bună din comunism, dar pe care comuniştii nu au aplicat-o corect. Aceeaşi promisiune o au de reproşat astăzi democraţiei: „Nici după Revoluţie, oamenii nu au şanse egale." Nici astăzi nu au toţi tinerii aceleaşi şanse, ci reuşita lor depinde de mediul din care provin, de statutul social al părinţilor, de etnia lor şi, prin urmare, ideea că acum ar fi mai bine decît în comunism nu este foarte convingătoare. Nici politicienii din regimul democratic nu sînt percepuţi foarte diferit de politicienii comunişti.

„În regimul comunist, binele poate fi realizat numai întîmplător, pe căi ocolite, ocolite şi nelegale, nelegale adică neconforme cu principiile – prin urmare, neprincipiale."

NICOLAE STEINHARDT
Jurnalul fericirii

„Comunismul n-a funcţionat pentru că oamenilor le place ca lucrurile să le aparţină."

FRANK ZAPPA

La scurt timp după 1990, s-a spus că, cu cît ne vom îndepărta de decembrie 1989, adevărul despre comunism şi adevărul despre Revoluţie vor ieşi la lumină. Imaginea elevilor şi a studenţilor despre comunism arată contrariul. Pe fondul creşterii nemulţumirilor populare şi a crizei financiare, confuzia se adînceşte, amestecul de adevăruri cu minciună face să fie la fel de neclar pentru tînăra generaţie dacă regimul comunist a fost mai bun sau mai rău decît cel actual. Ei ştiu prea puţin despre închisorile comuniste, despre experimentul Piteşti, despre lagărele de muncă precum Canalul Dunăre-Marea Neagră, despre suferinţele şi privaţiunile anilor '80. Tinerilor nu le este deloc clar dacă şi cît de rău a fost regimul naţional comunist al lui Nicolae Ceauşescu, cît de criminal sau cît de opresiv.

La lecţia despre democraţie din seminarul de Politologie, le povestesc studenţilor că românii au ieşit în stradă fiind frustraţi şi dezamăgiţi de comunism. Românii au ieşit din comunism în speranţa că viaţa lor va fi mai bună în democraţie. Confruntaţi cu o tranziţie interminabilă, românii reproşează azi nu capitalismului, ci democraţiei, greutăţile din postcomunism. Mulţi au crezut, în 1989, că democraţia trebuia să fie soluţia la problemele lor materiale. Dar democraţia nu este un regim economic, ci un regim politic care stabileşte cadrul libertăţilor economice şi politice. Nici bunicii, nici nepoţii lor nu ştiu că democraţia nu face promisiuni economice. Dar profesorii şi educatorii nu au voie să nu ştie. Democraţia este o formă de guvernare a majorităţii, prin consens cu minorităţile; înseamnă drepturi şi libertăţi cetăţeneşti, domnia legii şi pluripartidism. Românii reproşează astăzi democraţiei ceea ce ar trebui să reproşeze politicilor economice, liberalismului, socialismului, conservatorismului, teoriilor despre stat şi economie.

Democraţia românească i-a intrat în pericol de cînd nostalgia pentru comunism (adică pentru un regim autoritar/totalitar) i-a contagiat pe tineri. Suma de clişee despre comunism din piaţa publică este puternică, în mintea elevilor şi a studenţilor. Bunicii, vecinii mai vîrstnici, bătrînii din autobuz, din tramvai povestesc că „era mai bine înainte, pe vremea comuniştilor". Clişeele despre comunism sînt preluate şi transmise mecanic mai departe: „Toţi oamenii aveau serviciu, toţi oamenii aveau o casă de la stat, şi în România era mai multă linişte şi siguranţă pe străzi." Este memoria celor mai în vîrstă, pe care o regăsim în receptarea comunismului la cei mai tineri.

Şi cîtă vreme şomajul în rîndul tinerilor care termină facultatea, lipsa oportunităţilor şi criminalitatea supramediatizată sînt realităţi postcomuniste, imaginile-stereotip favorabile fostului regim îi pun pe gînduri pe tinerii cărora li se povesteşte prea puţin despre teroarea Securităţii, despre cenzură, despre „Cîntarea României", despre cultul personalităţii, despre foamea cotidiană, despre raţionalizarea alimentelor, despre frigul şi întunericul din apartamentele comuniste, despre imposibilitatea de a călători în străinătate, în special în Occident, despre marea minciună a regimului comunist.

Antonio Momoc *este specialist în comunicare politică, lector universitar la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti.*

Alexandru OFRIM

O scurtă istorie a comunismului din România

I-am propus lui Alexandru Ofrim o încercare de a povesti comunismul – într-un mod detaşat şi obiectiv, din perspectiva sa de istoric – celor care nu l-au trăit, adolescenţilor şi tinerilor din România actuală. Ceea ce a rezultat este mai mult decît un text „de manual", este „o scurtă istorie", într-adevăr, însă una vie şi nuanţată. **(A. P.)**

În decembrie 1989, cînd regimul comunist s-a prăbuşit, aveam 25 de ani. Astăzi, lumea de atunci mi se pare, şi mie, străină. Generaţia mea a fost cu mult mai norocoasă decît cele anterioare. După ce au trecut prin război, bunicilor noştri li s-au luat, cu brutalitate, drepturile şi libertăţile democratice, fiind forţaţi să accepte un nou tip de societate după modelul celei din Uniunea Sovietică. După 23 August 1944, România a fost ocupată de trupele sovietice, care i-au ajutat pe comunişti să acapareze conducerea. Comunismul este un sistem politic care şi-a propus să construiască o societate fără clase sociale, fără proprietate privată, pretinzînd că avuţia ţării este un bun al întregului popor. Idealul comunist era o societate egalitară, condusă de un partid unic. Comuniştii susţineau, în mod mincinos, că puterea în stat era deţinută de către muncitori.

În anul 1946, au fost organizate alegeri parlamentare. Bunicul meu, învăţător într-un sat, a fost preşedintele secţiei de votare. Seara, la secţie a oprit o maşină din care au coborît nişte indivizi cu pistoalele la vedere. Aduceau cu ei o altă urnă, înlocuind-o pe cea veritabilă. La numărarea voturilor, comuniştii şi aliaţii lor obţinuseră peste 80%! Ţăranii din acel sat erau ostili comuniştilor, votaseră masiv cu Partidul Naţional Ţărănesc. În acest fel, prin falsificarea alegerilor în toată ţara, comuniştii au ajuns la putere, au desfiinţat toate partidele, i-au arestat pe liderii acestora, pentru ca apoi, în decembrie 1947, să-l alunge pe regele Mihai I, proclamînd Republica Populară.

În perioada 1947-1964, întreaga ţară devenise o adevărată închisoare. În 1948 a fost înfiinţată Securitatea, a cărei misiune era să apere, prin teroare, conducerea comunistă şi să-i distrugă pe toţi cei care s-ar fi opus acesteia. Mai întîi, Securitatea i-a trimis în închisoare pe foştii oameni politici şi pe marii intelectuali ai ţării. (Mulţi au murit în penitenciare cum ar fi cele de la Sighet, Aiud, Gherla şi multe altele.) Aici, erau supuşi unui regim de exterminare: înfometaţi, torturaţi, puşi la muncă forţată. În închisori au fost trimişi foşti ofiţeri, preoţi, ţărani, studenţi şi chiar elevi de liceu. Securitatea avea pretutindeni informatori, adică persoane care colaborau de bunăvoie sau erau constrînse, prin şantaj. Dacă vorbeai împotriva regimului, puteai fi arestat şi condamnat la închisoare. Ofiţerii Securităţii puteau împuşca oameni pe loc, fără judecată; aşa au sfîrşit mulţi ţărani care s-au opus, nevrînd să li se ia pămîntul pentru a fi înfiinţate ferme colective de stat (Cooperative Agricole de Producţie).

În 1948, a avut loc naţionalizarea: toate fabricile, magazinele, restaurantele, hotelurile etc. au devenit proprietatea statului. Autoturismele nu puteau fi deţinute decît de instituţii. Locuinţele celor consideraţi „duşmani ai poporului" au fost confiscate. Proprietarii lor au fost evacuaţi, bibliotecile le-au fost arse în curte şi au fost trimişi să locuiască în spaţii insalubre. În cele mai frumoase imobile s-au mutat liderii comunişti (aşa-numita „nomenclatură", lacomă să-şi savureze privilegiile). Represiunea a avut multe forme: la facultate nu puteau fi primiţi decît cei cu „origine socială sănătoasă" – adică copiii de muncitori şi de ţărani săraci. Religia era interzisă în şcoli, iar mersul la biserică nu era bine văzut de noii diriguitori.

Liderul comunist al României, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a decretat eliberarea deţinuţilor politici în 1964. Politica regimului s-a schimbat, urmînd o perioadă de relativă liberalizare şi de emancipare de sub controlul sovietic. Nicolae Ceauşescu – ajuns la putere în 1965 – a continuat această politică. Perioada 1964-1971 a adus mari speranţe şi optimism. Au fost recuperate valorile culturale româneşti, au fost reeditate cărţile autorilor interzişi în anii '50, scriitorii şi artiştii români au putut crea mult mai liber. A avut loc o deschidere către Occident, fiind publicate numeroase traduceri. Şi copiii au beneficiat de această deschidere: la chioşcurile de ziare putea fi cumpărată celebra revistă franceză de benzi desenate *Pif*, pe care o aşteptam cu nesaţ în fiecare săptămînă. În şcoli, limba rusă a fost eliminată, după ce, în anii precedenţi, fusese materie obligatorie.

„Dictatorul e de meserie cizmar, diploma şcolară şi-a cumpărat-o. Nu ştie nici să scrie, nici să citească – spune mama –, e mai prost ca noaptea. Dar noaptea nu ucide – spune tata."

AGLAJA VETERANYI,
De ce fierbe copilul în mămăligă

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Nivelul de trai al populaţiei a crescut semnificativ. Magazinele alimentare erau bine aprovizionate. În 1967, americanii au deschis la noi o fabrică Pepsi-Cola, singura din ţările comuniste. Maşinile puteau fi proprietate personală – aşa a apărut Dacia, o replică a mărcii franceze Renault. Oamenii erau mai bine îmbrăcaţi, tinerele purtau fustă mini, după moda occidentală. Au apărut şi blugii, dar nu puteau fi cumpăraţi din magazine, ci doar de la cei care îi procurau din Iugoslavia sau dacă aveai rude în străinătate. Şi acum îmi amintesc prima mea pereche de blugi, prin 1978, marca Wrangler. Filozoful francez Régis Debray spunea că în ţările comuniste, blugii şi muzica rock au fost mai puternice decît armata sovietică. Şi la noi au apărut formaţii rock – Phoenix, de exemplu. Totuşi, tinerii nu aveau voie să poarte plete, ca şi cum acestea erau un pericol pentru regim. Miliţienii aveau obiceiul să îi tundă pe cei prinşi pe stradă. Unii profesori îţi măsurau părul cu liniarul şi te trimiteau la tuns.

Revenind la muzică, erau obişnuite petrecerile (sau „ceaiurile") unde adolescenţii ascultau formaţiile apusene de succes. Vinilurile ajungeau foarte repede în România, le aduceau piloţii Tarom sau marinarii; erau copiate imediat pe bandă de magnetofon şi se răspîndeau cu o viteză extraordinară.

În 1971, Ceauşescu a făcut o vizită în China şi în Coreea de Nord, şi a fost impresionat de spectacolele grandioase de pe stadioane, prin care erau adulaţi conducătorii acestor ţări. La întoarcere, a considerat că s-a mers prea departe cu liberalizarea şi a propus ca, de atunci înainte, ştiinţa, arta, literatura să fie atent supravegheate de către partid, pentru a nu promova idei dăunătoare regimului. Presa şi Televiziunea au devenit strict cenzurate, fiind obligate să-l proslăvească pe Ceauşescu şi pe soţia sa, Elena. Cultul personalităţii a început să se amplifice treptat, după alegerea lui ca preşedinte, în 1974, pe lîngă funcţia sa de secretar general al PCR. A fost inaugurat Festivalul „Cîntarea României", în cadrul căruia se desfăşura propaganda comunistă. Pe stadioane erau organizate şi spectacole cu mii de figuranţi – mai ales elevi, care, după săptămîni istovitoare de repetiţii, dansau, alcătuiau lozinci cu trupurile lor şi cîntau ode „conducătorilor iubiţi". Cei mai oropsiţi erau bucureştenii, cei din provincie participau doar la marele miting, în momentul în care „Marele Conducător" venea în vizite de lucru.

Securitatea s-a adaptat la noile realităţi. Oficial, nu mai existau deţinuţi politici, cei care criticau regimul sau pe Ceauşescu erau declaraţi bolnavi psihic şi izolaţi în spitalele de psihiatrie. Populaţia era supravegheată prin reţeaua de informatori (erau recrutaţi chiar şi elevi de liceu), iar opozanţii erau ascultaţi cu microfoane ascunse în casă. O adevărată obsesie a noastră era că Securitatea ne urmăreşte pe toţi, cu ajutorul turnătorilor, şi că ne ascultă telefoanele.

Aproximativ pînă în 1982, nivelul de trai era suportabil. Însă anii acestei prosperităţi relative aveau să se încheie în momentul în care Ceauşescu decide să şteargă imensa datorie externă a României. Spre a susţine programul de industrializare masivă, Ceauşescu împrumutase miliarde de dolari de la băncile occidentale, pentru a construi întreprinderi de industrie grea, mari consumatoare de energie şi ineficiente în plan economic. Pentru a plăti datoria externă, au fost introduse măsuri de austeritate de neimaginat. Totul mergea la export: alimente, petrol, energia electrică. Regimul n-a ţinut deloc seama de nevoile populaţiei care a început să trăiască la limita subzistenţei.

Magazinele alimentare au început să se golească. Pe rafturi se găseau doar borcane cu tocană de legume, creveţi vietnamezi şi şampanie. Alimentele de bază au fost raţionalizate, vîndute numai pe cartelă. Cartela era un fel de bon cu pătrăţele, îl decupa vînzătorul de la Alimentara unde erai înscris pe o listă. Raţia prevedea o jumătate de franzelă pe zi şi un kg de zahăr, un litru de ulei, un kg de carne, o jumătate de pachet de unt şi cinci ouă pe lună. Ca să cumperi lapte, trebuia să te aşezi la rînd de la 3 noaptea. Uneori, alimentele se vindeau „la liber" – de obicei, la uşa din dos a magazinului, unde se formau cozi imense şi oamenii se îmbulzeau.

Pentru a economisi valuta, Ceauşescu nu mai importa cafea naturală, aceasta fiind înlocuită cu ovăz prăjit – cel căruia îi spuneam „nechezol" (ovăzul este hrană pentru cai). Portocalele şi bananele erau importate numai de Anul Nou şi trebuia să ai noroc ca ele să nu se termine chiar înainte să ajungi şi tu în faţă, după ce ai stat cîteva ore la coadă. Lipsurile erau de tot felul: nu se găsea tot timpul hîrtie igienică! Nu se găseau băuturi alcoolice (în afara şampaniei), lenjerie intimă, lame de ras.

Şi benzina era raţionalizată: lunar, aveai dreptul la doar 20 de litri. Ca să pleci la drum lung, trebuia să o ai pusă deoparte şi să o transporţi în canistre, în portbagaj, pentru că benzinăriile din alte judeţe nu aveau voie să vîndă decît 10 litri şi doar dacă stăteai la cozi interminabile. Au fost impuse restricţii şi la circulaţia maşinilor: într-o duminică puteau ieşi doar maşinile cu număr par, iar în cealaltă, cele cu număr impar.

În apartamente, apa caldă curgea doar două ore, de două ori pe săptămînă, iar în ultimele ierni ale regimului comunist, caloriferele erau îngheţate. Ziua, gazele aveau o presiune atît de mică, încît gospodinele găteau noaptea, cînd presiunea era suficientă. Curentul electric se întrerupea deseori, mai ales seara. Făcusem rost de un felinar cu petrol, dar acesta scotea un fum îngrozitor.

Începînd cu 1985, TVR1 emitea doar două ore, între 20-22, difuzînd aproape în exclusivitate emisiuni dedicate lui Ceauşescu şi soţiei sale. Cine putea se uita la posturi bulgare, maghiare sau iugoslave, prinse cu antene confecţionate artizanal.

Dacă ar fi să rezum într-un singur cuvînt lumea de atunci, aş spune că totul era *gri*. Cel mai gri era, însă, faptul că nu ne dădeam seama că e atît de gri. Am mai pomenit strîngerea de inimă cu care am auzit remarca unui deţinut, care fusese închis înainte de 1989 şi eliberat prin 2000. La întrebarea reporterilor cum i se pare că s-a schimbat lumea, acesta se arată uimit de cît de colorat este totul în jurul lui.

Astăzi, lucrurile stau diferit, poate că tinerii nici nu îşi dau seama cît de colorată este lumea în care trăiesc!

Alexandru Ofrim *este conf. univ., predă cursuri de istorie culturală la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Străzi vechi din Bucureştiul de azi, *Editura Humanitas, 2011.*

Anca MANOLESCU

Iov al lui Petru Creţia

De curînd, am participat la o întîlnire găzduită de Librăria Humanitas de la Cişmigiu. Locul este deja un spaţiu de convivialitate culturală, plin de evenimente, arhiplin la lansări de carte prestigioase sau la dezbaterile lunare ale lui Horia-Roman Patapievici. De data asta, întîlnirea era una dintr-un şir dedicat volumului *Cinci cărţi din Biblie,* în traducerea şi interpretarea lui Petru Creţia, editat de Humanitas în 1995, reeditat în 2009. În alte după-amiezi duminicale, Francisca Băltăceanu a vorbit despre Cartea Ecleziastului, iar Monica Broşteanu s-a ocupat de Cartea lui Iona. Eu am ales Cartea lui Iov. Şirul de reuniuni are ca organizatori Asociaţia pentru Cultură, Educaţie şi Normalitate (ARCEN) şi Librăria Humanitas de la Cişmigiu.

ARCEN este un grup de studenţi şi de absolvenţi universitari care înţeleg nu numai să trăiască normal – adică modelîndu-se prin cultura de bună calitate –, ci şi să iradieze această atitudine. Încearcă să facă din ea substanţa unui mediu de întîlnire, de colocvialitate destinsă. Vor reuşi, poate, cine ştie, chiar o mică mişcare de societate în nesocietatea noastră, ameţită de tonuri răstite, gros ori strident vulgare, agramate. Important e că sînt oameni tineri, că pun la cale o mulţime de evenimente, că reprezintă un public care nu consumă doar cultura, ci îşi organizează interesul cultural, îi dau cadre şi găzduiri plăcute, o atmosferă îmbinînd cercul de discuţii şi cafeneaua. Ceva asemănător propune Fundaţia „Calea Victoriei", pusă pe roate tot de tineri. Dar şi instituţii ca ICR-ul de pe vremea lui H.-R. Patapievici şi *Dilema veche* au creat asemenea spaţii de dialog, unde publicul devine partener în dezbatere, unde cultura devine schimb viu, mod de a ne cultiva împreună.

M-am întrebat pentru ce un erudit impregnat de sevele limbii şi ale gîndirii vechi greceşti s-ar simţi atras să traducă şi să comenteze texte biblice? Răspunsul e simplu: creativitatea religioasă pune pe lume opere care depăşesc contextul socio-istoric şi mental al tradiţiei unde au apărut. Lucrări care stau la fel de bine în universalul unei religii şi în universalul culturii. Petru Creţia vine în faţa poemului lui Iov dinspre lumea culturii profesioniste şi pasionate. Clinteşte textul – ceea ce nu înseamnă că îl dislocă – din căuşul religios care l-a păstrat pînă azi în timpul foarte lung al tradiţiei, unde el a fost frecventat, „practicat", transmis, folosit, asimilat, interpretat. Dar care l-a încadrat în anumite coduri dogmatice şi confesionale. Care, într-o anumită măsură, l-a şi acoperit de praful unei îndelungi familiarităţi: neglijenţe redacţionale, uniformizări terminologice, traduceri din surse amestecate. Intenţia lui Petru Creţia – şi bucuria lui – a fost – spune el – să ofere „cititorului de azi un text degrevat de întreg protocolul inerent al tradiţiei bisericeşti, un text de citit liber, ca mare literatură". Ce se întîmplă cînd o piesă religioasă de acută frumuseţe e scoasă din montura practicii ecleziale şi expusă în lumina culturii?

Am perceput ceva din asta în cîteva biserici-muzeu. La Torcello, de pildă, unde, înconjurat de ziduri nude, între pilaştri de marmură, străluceşte vertiginosul mozaic veneto-bizantin din secolul al XIII-lea, al Fecioarei cu Pruncul, într-o mare de aur. E un spaţiu golit de ritmul liturgic, dar şi de semnele cîteodată pestriţe ale practicii pioase. Te afli în faţa unei structuri dezgolite, a unei mari forme limpezi, care îndreaptă ochiul către splendoarea mozaicului din absidă. Te afli în faţa unui spaţiu religios căruia tu, ca observator, îi poţi căuta articulaţiile, logica vizuală, codurile simbolice. Eşti îndemnat să o faci, de frumuseţea spaţiului şi de limpezimea lui. Ceva de acest fel, cred, a vrut să obţină Petru Creţia: un text limpezit, exaltat în frumuseţea lui poetică, de un poet cu experienţa potenţialului de expresivitate al limbii române. Un text pe care să-l guşti în splendoarea expresiei lui. Căruia eşti îndemnat să-i găseşti tu însuţi articulaţiile, logica, înţelesurile. Iată de ce Petru Creţia însoţeşte traducerea cu propriul comentariu. E drept că el stabileşte – aproape autoritar – structura poemului pe baza căreia îşi va da interpretarea. Din considerente de critică textuală şi de arhitectură armonioasă a poemului, cad, de pildă, „interpolările" constituite de Imnul Înţelepciunii şi de intervenţia lui Elihu, care s-ar băga în vorbă, stricînd ritmul ternar al dialogurilor. După eliminări şi reaşezări, Petru Creţia obţine o structură simetrică, arhitecturală, de o frumuseţe clasică, a unei tragedii în cinci acte.

E o interpretare în cheie greacă, în cheie eroică, în cheie tragică.

Ea nu include prologul în cer, cînd Satan primeşte învoire de la Dumnezeu să-l atace pe Iov, cel mai drept şi de vază dintre fiii Răsăritului. Iov e – aş spune – excelenţa fără pată, vîrful într-o lume a normei religioase. O normă moştenită, cunoscută şi acceptată de toată lumea, susţinută de „glasul celor mulţi" – cum spune Iov la un moment dat, în suferinţa lui. O normă care administrează bine cazurile de viaţă şi de morală curentă, dar care nu face faţă cazului excepţional, marilor crize, întrebărilor ultime. E norma respectabilă şi respectată, ale cărei voci sînt prietenii lui Iov. E norma pe care, încă din prolog, o bănuim insuficientă.

Care e interpretarea lui Petru Creţia la Iov? E o interpretare în cheie greacă, în cheie eroică, în cheie tragică. Iov are curajul uluitor, smintit de a nu rămîne cu tragedia sa nemeritată înăuntrul concepţiei comune despre ordinea lumii. Îşi lansează vertical apelurile către dreptatea lui Dumnezeu. Vrea să obţină – chiar cu preţul vieţii lui care nu mai are nici un preţ – o dezbatere cu interlocutorul transcendent. Îl cheamă pe Dumnezeu la judecata cazului său particular. Prelungind sugestiile lui Petru Creţia, aş spune că Iov este un personaj teribil *(deinós),* aşa cum e caracterizat omul în *Antigona* lui Sofocle. Iar omul care asumă o atitudine „perpendiculară" pe legile comun acceptate ale societăţii şi ale cosmosului, „transgresivă" în raport cu ele, omul capabil să provoace divinul la înfruntare e prin excelenţă eroul. Iov e un *deinós,* poate fi privit ca un erou de tip grec.

În ceea ce-L priveşte pe Dumnezeu, el se manifestă în faţa lui Iov – e de părere Petru Creţia – sub aspectul de atotputernicie, de forţă. Îl striveşte de-a lungul poemului, sub nedreptate şi mizerie. În final, „intrigat" de rezistenţa ofensivă a eroului, Dumnezeu i se arată în deplinătatea atotputerii sale creatoare, dar şi „discreţionare". Auzind tunetul acestei transcendenţe suverane, Iov îşi dă seama că Dumnezeu nu poate fi un interlocutor, că „nu poate avea ceva de dezbătut cu El". Şi se retrage în supunere şi tăcere. Aşadar, tema dreptăţii divine faţă de fiinţa umană în particularul ei ar fi compromisă, pierdută. În acest înţeles, Iov este un erou tragic. Iată interpretarea lui Petru Creţia, al cărei centru hermeneutic e fiinţa umană *menţinută în individualul ei.*

Totuşi, poemul spune şi altceva. Se vorbeşte mult despre „judecată" nu numai în înţeles juridic, ci şi în înţeles de cugetare, de dezbatere asupra sensurilor mari ale realului: condiţia omului, raportul lui cu divinul, expresivitatea cosmosului ca act al transcendenţei – aceasta e substanţa dialogurilor şi a unor extraordinare imagini poetice. De-

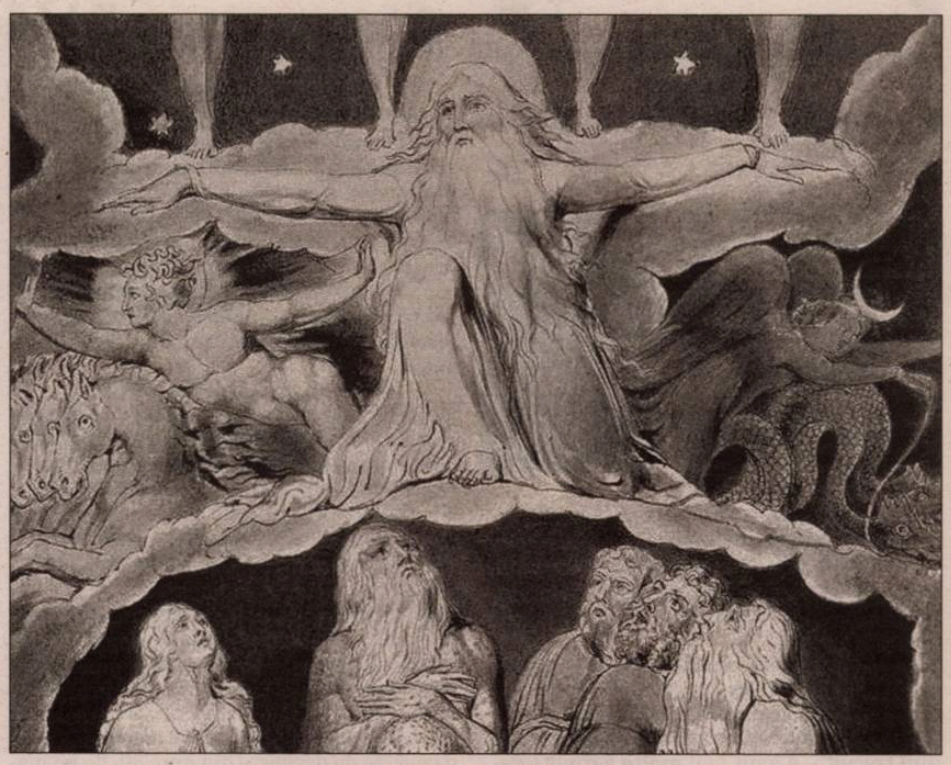

spre ele vorbeşte o înţelepciune comună, întrucîtva mărginită şi repetitivă – cea a prietenilor lui Iov. Tot pentru ele strigă zbuciumul lui Iov, care constată, în carnea sa, că înţelepciunea comună are limite, fundături, că ea poate deveni insuficientă, iluzorie, poate pricinui aporia şi poate gira nedreptatea. Pentru aceste sensuri cheamă Iov din răsputeri lămurirea lui Dumnezeu.

Or, asemenea dezbateri fac şi substanţa vieţii filozofice din Grecia antică. Ştim de la Pierre Hadot ce însemna filozofia la începuturile ei: cercetare în dialog, căutare prin dezbatere colegială a înţelepciunii. Dar nu căutare strict speculativă, ci mod de viaţă în vederea unei cunoaşteri transformare, care să elibereze fiinţa de ignoranţă, de frică, de robia necesităţii. E o viaţă prin care fiinţa aspiră la raport cu divinul, care de la el aşteaptă asistenţă pentru transformarea prin cunoaştere. Socrate, în *Theaitetos,* 151d: „Încearcă să spui, Theaitetos, ce poate fi cunoaşterea! Şi să nu zici că nu eşti în stare, pentru că, dacă Divinitatea va voi şi te va îmbărbăta, vei fi în stare." Viaţa filozofică avea aceleaşi teme precum poemul lui Iov: tema dreptăţii, a suferinţei, a suferinţei nedrepte a celui drept, tema perisabilităţii umane, a adevărului, transcendent şi totuşi participabil. Sigur că între lumea greacă şi cea iudaică există diferenţe de doctrină, de concepţii asupra omului şi a divinului. Dar în Iov, ca şi în cercurile filozofice, se pun aceleaşi întrebări, cu aceeaşi intensitate a vieţii şi a gîndului. Şi în Iov, şi în cercurile filozofice, dialogul între prieteni dă demersul cercetării.

Ce sens primeşte suferinţa în poemul lui Iov?

Ce sens spiritual are suferinţa în lumea greacă? Ce sens primeşte suferinţa în poemul lui Iov? Primeşte ea vreun sens? Eschil, în *Agamemnon,* pune corul să îl cinstească în aceste cuvinte pe Zeus: „El a deschis oamenilor căile chibzuinţei, dîndu-le drept lege: a suferi spre a înţelege." *Pathein – mathein:* iată ce se poate face cu suferinţa, astfel încît ea să devină nu schimonositoare, ci fertilă spiritual. În Iov (36, 15) se spune la fel: „celui nenorocit... prin suferinţă, Dumnezeu îi dă învăţătură." Suferinţa, nenorocirea îl izbesc pe om de limitele condiţiei sale. Dar tîrîndu-l pînă la aceste limite, îi deschid în faţă teritoriul de dincolo de limitele sale. Astfel, omul poate simţi direct „pe pielea lui" aerul universalului. Poate auzi cu urechile lui vuietul transcendenţei. Poate avea experienţa lor. Căci a suferi – *pathein* – nu înseamnă numai pătimire în sens de chin. Înseamnă şi „întipărire": a suporta în fiinţa ta amprenta unui sens de dincolo de mărginirile fiinţei tale, a avea experienţa lui directă, modelatoare. Ysabel de Andia – cercetătoare a gîndirii lui Dionisie Areopagitul – citează un pasaj în care Dionisie vorbeşte despre părintele lui, spiritul *(Despre numele divine,* 2, 9): „Nu numai că el cunoştea lucrurile divine, ci le pătimea." Era amprentat de ele, modelat de ele, avea experienţa lor intimă.

Petru Creţia spune că ce i s-a întîmplat lui Iov – trecerea abruptă, într-o clipă, de la măreţie la mizerie – se numeşte, în greacă, *katastrophé.* Dar Iov izbuteşte să transforme *katastrophé* într-un *kairós,* într-un enorm prilej. Prietenii săi îi vorbiseră, cu o ştiinţă primită din vechime, despre Dumnezeu. Iov, însă, a izbutit să vorbească *cu* Dumnezeu. A izbutit să facă audibilă tăcerea lui misterioasă şi să-i declanşeze glasul infinit, plin de sensuri. A aflat, astfel, că există ceva mai preţios decît dreptatea lui Dumnezeu – şi anume: intimitatea cu El. A aflat că suferinţa proprie nu poate primi sens la nivelul particularului. Că primeşte un torent de sensuri prin articularea fiinţei lui particulare cu universalul lui Dumnezeu. Nu diferit gîndeau şi filozofii greci. Pentru ei, dialogul însemna depăşire a eului în universalul logosului care îi reunea.

În spaţiu creştin, *Epistola către Evrei* (5, 8-9) are curajul să aplice tema *pathein – mathein* chiar lui Iisus. „Deşi era Fiu, a învăţat ascultarea din cele ce a pătimit. Şi, desăvîrşindu-se, s-a făcut tuturor celor ce-l ascultă pricină de mîntuire." Fiul divin ia asupra sa tema umană a suferinţei, spre a înţelege şi a o conduce la treapta ei ultimă, „desăvîrşită": îmbrăţişarea particularului uman de către vitalitatea universalului lui Dumnezeu. E tema însăşi a Paştelui. O temă expresivă şi pentru credinţă, şi pentru cultură, căreia amîndouă îi dau roată.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi dr. în filozofie. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea târzie *(Polirom, 2011).*

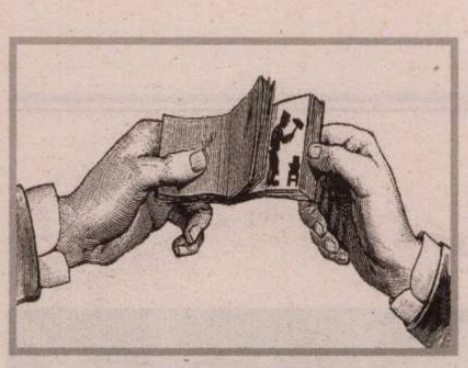

Marius CHIVU

feedbook

Compoziţii exemplare

● **T.O. Bobe, *Contorsionista*, Editura Humanitas, 2011.**

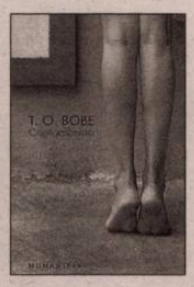

La cît de ignorat este genul scurt – şi de către edituri, şi de către public –, mi se pare cu atît mai nedreaptă receptarea insuficientă (dacă percepţia mea e reală) a unei culegeri de povestiri precum *Contorsionista,* venită de la un scriitor care a dat un volum de poezie cult – *Bucla* (Univers, 1999), şi un roman de succes – *Cum mi-am petrecut vacanţa de vară* (Polirom, 2004), ajuns deja la a treia ediţie. Eu însumi ajung să scriu cu mare întîrziere despre această carte, care mi-a amintit, pe alocuri, de *Nostalgia* lui Mircea Cărtărescu.

Nu e o surpriză că T.O. Bobe este un stilist, iar faptul că acest volum de povestiri – început, conform mărturisirii scriitorului, „pe la mijlocul ultimului deceniu din mileniul trecut" – a avut mai multe variante denotă grija extremă pentru formulare, expresie şi compoziţie. Căci după stilistica impecabilă, T.O. Bobe se arată şi un fin cunoscător al lexicului (într-o literatură în care majoritatea scriitorilor folosesc doar vocabularul fundamental), şi un povestitor ingenios, capabil de asociaţii uluitoare, într-un discurs aparent lejer (o „schizofrenie bine temperată", întîlnită doar la un Răzvan Petrescu), integrat unor naraţiuni complicate, compuse atent în straturi şi din alternanţe, cu citate şi referinţe adînc îngropate în text şi, mai ales, cu destule *clin d'œil*-uri între povestiri. Fundamental, T.O. Bobe este un ironist, iar povestirile sale sînt nişte stranii fantezii parodice, unde, însă, insolitul, pastişa şi lirismul merg mînă în mînă. Comicul, poezia şi absurdul sînt, toate, constante ale povestirilor sale, construite ca nişte deliruri cu efecte narative controlate, în care logica doar se lasă întrezărită, pentru a abdica în vertijul formulărilor încuietoare, deseori de o frumuseţe stranie, nu rareori obscură. De altfel, povestirea care dă şi titlul volumului (publicată, dacă nu mă înşel, pe la sfîrşitul anilor '90, în revista *Interval)* este o *ars poetica*. Tînăra contorsionistă, care dovedeşte „o mobilitate şi o adaptibilitate cu totul ieşite din comun" şi ajunge să „îmbine meritul tehnic cu meritul artistic", sfîrşeşte prin a se contorsiona în sine, dispărînd în perfecţiunea propriului exerciţiu. Sfînt trup şi artă sieşi, contorsionista din care rămîne doar un zîmbet (precum gura beckettiană) este metafora formulei literare practicate de T.O. Bobe însuşi.

Nici restul povestirilor nu sînt cîtuşi de puţin ceea ce par a fi, te prinzi cu uşurinţă în iţele şi fiţele textelor, fără a înţelege cu adevărat încotro te poartă naraţiunea, povestitorul manipulîndu-şi, ca pe nişte marionete, nu atît personajele, cît propriii cititori. Motiv pentru care o să mă concentrez mai mult pe forma povestirilor şi mai puţin pe detaliile conţinutului. „Răpirea din Serai" începe cu descrierea subiectului celebrei carpete, din unidimensionalitatea căreia prinde formă şi mişcare, ca într-un balet narativ potenţial (conjuncţia „dacă" marchează impulsul istorisirii), cu multe focalizări şi stop-cadre („luneta" şi „lupa" apar ca metaobiecte), o poveste de dragoste din anii '80, de pe malul Mării Negre. Şi în poemul în proză „Cea mai frumoasă femeie din lume", tot despre un delir vizual este vorba („îi vedeam / priveam" deschide fiecare paragraf), mai exact, despre o serie de slide-uri ce surprind prototipuri ale eternului feminin din Parisul sau Londra secolelor trecute, în subsolul textului, în spatele pînzei acestei proiecţii a subconştientului cultural desfăşurîndu-se secvenţial, sub forma unui poem sincopat, episoadele unei poveşti de dragoste agitate şi întinse pe durata mai multor ani, în Constanţa. (De altfel, Constanţa este oraşul a cărui geografie urbană T.O. Bobe o integrează perfect în aceste povestiri, fără a coborî, însă, în subterane, precum Cărtărescu în Bucureştiul lui.) Exemplar din punct de vedere stilistic, textul evoluează, în chiar paragraful care dă sens imaginii de pe coperta cărţii, într-un ton cumva cărtărescian: „Îi priveam tălpile, şi ele la rîndul lor mă priveau ca doi ochi orbi, monstruoşi, care dincolo de pielita întinsă pe ei îmi recompuneau imaginea din mii de fosfene din sclipiri albastre şi roşii şi verzi ce alunecau prin cristalin pînă la pelicula unde, răsturnat într-un univers răsturnat, în culori de sens invers îi priveam tălpile cu călcîiele sprijinite unul de altul, lipite, îi privem tălpile ce păreau acum înotătoarea dorsală a unei specii necunoscute ori un fragment dintr-o orbitoare stea în cinci colţuri, i le priveam şi, în macrameul liniilor desenate pe ele, distingeam destinul acelei femei." Tot un personaj feminin aflăm şi în cea de-a patra povestire (plus în alte două din cele opt ale volumului), „Irina. I se duce un fir la ciorap" – drumul prin oraş al unei femei, sub forma unui *stream of consciousness* domestic-sentimental, proză construită cumva pe modelul muzical al variaţiunii, cu refrene, reveniri şi reluări.

„Cum am întemeiat Montrealul" – o proză încă şi mai ambiţioasă stilistic decît „Cea mai frumoasă femeie din lume" – este parodia picarescă, sub forma consemnării la persoana I a unuia dintre membrii echipajului belgian care descinde pe o coastă neexplorată şi întemeiază acolo o aşezare. Comicul relatării, alternînd limbajul preţios de letopiseţ/cronică a expediţiei cu oralitatea vulgară, este concurat doar de lirismul exotic al reveriilor pe care le au membrii echipajului, în timp ce înfruntă triburile native şi zeităţile acestora. Ca o demnă fantezie postmodernă, textul conţine referinţe deopotrivă la cultura greacă antică şi la cea pop americană, o vagă trimitere la „Răpirea din Serai", precum şi un posibil paragraf autoreferenţial, despre chiar principiul narativ al textului, care se dezvoltă la nesfîrşit: „...ar fi ascultat cu suflarea tăiată, cu bătăile inimii punctînd ritmul poveştilor ei, ar fi ascultat-o şi ar fi călătorit, călăuzit de ea, prin lumi răsucite în ele, prin lumi care ar fi fost dacă n-ar fi fost alte lumi, prin lumi căzute în altele căzute în altele, telescopate la nesfîrşit şi oglindindu-şi una alteia frumuseţea şi hidoşenia..." „Nemuritorul" este o ingenioasă povestire fantastică, în siajul unui Adolfo-Bioy Casares (sau, apropo de intriga sinucigaşului în serie, asemănătoare scenariului lui Nacho Vigalondo din *Los cronocrímenes),* despre un bărbat care descoperă că se poate întoarce în timp, pe firul poveştii sale de iubire destrămate, încercînd să descopere momentul rupturii. Dacă lunga fantezie primatomorfotică scrisă la persoana a II-a şi la timpul viitor „Bună dimineaţa, cimpanzeeo" este o povestire nu despre pierdere, ca celelalte, ci despre inadaptare, cortázariana „Tandreţea felinelor mici" este confesiunea unei imposibilităţi, bărbatul-narator fiind sedus de o stranie apariţie unipedă (cam ca-n videoclipul lui Tori Amos la „A Sorta Fairytale").

Fără a fi egale între ele ca valoare, dar una mai incitantă decît alta şi toate foarte bine scrise, cu pasaje de o rară frumuseţe stilistică, cartografiind zone literare nestrăbătute pînă acum la noi, am avut senzaţia că prozelor lui T.O. Bobe, rafinate şi inteligente, le lipseşte, totuşi, viaţa. Precum felina unipedă – care nu ştii cum arată şi de care nu ştii cum să te apropii –, precum contorsionista care se contorsionează în sine pînă la a dispărea în propriul zîmbet, prozele astea stranii par că se scriu din ele înseşi, fără legătură cu lumea; compoziţii exemplare literar, care-şi sînt autosuficiente în lumea lor de hîrtie. Fireşte, acesta nu este un reproş absolut şi întreaga literatură de *acest* fel ar putea fi privită şi aşa, fără a i se diminua calităţile, este doar senzaţia de artificial pe care am avut-o, uneori, la lectura grupată a acestor sofisticate povestiri. Altfel, o carte pe care o consider cel mai bun volum de povestiri al ultimilor ani.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Marcelo Figueras, *Kamceatka*, traducere din limba spaniolă de Elena Alexandra Şerban, Editura ALLFA, 2013.**

Avem aşa: un puşti de 10 ani (pasionat de Houdini, Superman şi regele Arthur, de un joc gen „Dacii şi romanii" şi de un serial SF în care nişte invadatori extratereştri luaseră înfăţişare umană, dar nu puteau îndoi degetul mic, iar asta îi dădea pînă la urmă în vileag), fratele acestuia (Piticul, 5 ani, neclintit în hotărîrea lui de a se face sfînt ca Simon Templar şi de a desena cîte un cerculeţ deasupra oricărui cap găsit prin cărţile ilustrate, fie el şi de animal sau de personaj de desene animate), mama celor doi copii (fiziciană, expertă în fripturi crude sau carbonizate, învăluită permanent într-un norişor de fum de ţigară, dar şi posesoare a unor superputeri precum Surîsul Dezintegrator, Privirea de Gheaţă, Ţipătul Paralizant sau Ciupitura Fatală), tatăl celor doi copii (avocat, civil pînă în măduva ludicului, dezastru al oricărei îndeletniciri gospodăreşti) şi maşina familiei (un Citroën hodorogit, dar cu o inimă de aur). Într-o bună zi, toate aceste personaje abandonează domiciliul din Buenos Aires şi se stabilesc la ţară, unde o căsuţă cu piscină şi broscoi, o şcoală nouă şi un adolescent căzut ca din cer le deschid o lume de mistere mici, cu bucurii stranii şi aventuri rural-universale. Joaca pare nesfîrşită. Părinţii îşi cam uită slujbele şi se joacă mai mult de-a casnicii, se fac că-i cheamă altfel, ba încă îi invită şi pe copii să-şi aleagă alte nume – Piticul îşi va zice „Simon" (de la Simon Templar), fratele mai mare îşi alege „Harry" (de la Harry Houdini) – şi să-şi asume noile identităţi.

Romanul argentinianului Marcelo Figueras are tot ce-i mai indicat pentru o comedie domestică vioaie. Ce povesteşte el, sub această formă, este însă terifiant: Argentina anului 1976 şi instalarea dictaturii. Protagoniştii din *Kamceatka* sînt nişte prigoniţi. Iar ei par să se joace, într-unul dintre cele mai frumoase şi mai subtile romane ale evadării de sub dictatură.

PUBLICITATE

„Înainte de toate, sînt îndrăgostit de cuvinte“

– interviu cu Daniel BOYACIOGLU –

A jucat pentru principalele teatre suedeze: Dramaten şi Riksteatern, a scris un libret de operă, pus în scenă de Opera Regală din Stockholm, a înregistrat cîteva albume de hip-hop şi a colaborat cu o trupă de jazz. A mai publicat şase volume de versuri, apreciate de critica literară pentru stilul narativ şi ritmic, datorat pasiunii pentru muzică şi scenă. Anul trecut, ***Daniel Boyacioglu*** *(n. 1981) a fost invitatul Festivalului Internaţional de Literatură Bucureşti.*

Cum de faci atîtea lucruri?

Poţi generaliza şi spune că sînt două moduri în care eşti poet – ambele în sensul în care eşti nerăbdător să scrii poezie şi să îţi cîştigi existenţa. Unii poeţi petrec 15 ani ca să fie publicaţi, merg la lecturi de poezie şi la serate literare, poate fac cursuri de scriere creativă...

Tu ai făcut aşa ceva?

Nu. Ei aparţin acestei lumi, tînjesc să aparţină acestei lumi şi în final vor fi publicaţi, fiind deja încadraţi în structură dinainte de a fi publicaţi; de fapt, din acest motiv sînt publicaţi. Şi ei nu îşi cîştigă existenţa din poezie, ci din bursele pe care le primesc pentru că sînt formaţi în gustul general şi în ideea a ceea ce reprezintă arta şi poezia pentru marele public.

Cum ai început să scrii poezie?

Am început într-un mod foarte diferit. Nu mi-am dorit să fiu poet. Nici nu ştiam cum ar trebui să fie structura scrisului, cînd am început să scriu. Îmi place la nebunie să scriu. Îmi place la nebunie să cînt rap, să interpretez, şi îmi place la nebunie să spun adevărul cum ştiu mai bine. Îmi place să fiu un martor a ceea ce observ.

Ai început cu muzica?

Cu amîndouă, dar poezia, cînd eram tînăr, era mai degrabă un secret, şi rap-ul era ce se ştia oficial. Dar asta s-a schimbat cînd mi-am dat seama că nu sînt atît de multe diferenţe între cele două; am început să explorez cum le-aş putea face pe ambele în acelaşi timp. Asta mă transformă cumva într-o persoană greu de acceptat de către ceilalţi. Trebuie să fac ce ştiu mai bine, într-un mod diferit. Voi fi mereu curios în ceea ce priveşte alte lucruri şi nu o să-mi pese de cum cred alţii că ar trebui să fie un poet. De asemenea, nu pot să-mi cîştig existenţa luînd în serios ce părere au ei despre mine; nu-mi pot hrăni tînjirea pentru explorarea poeziei sau să supravieţuiesc, economic vorbind, luînd în serios ce cred ei că este poezia.

Poezia nu se creează stînd acasă şi aşteptînd o bursă sau un premiu, ci fiind undeva, performînd, predînd într-o şcoală, ţinînd un discurs sau colaborînd cu opera, de exemplu.

Ai scris un libret pentru o operă. Cum aşa?

Totul e, de fapt, acelaşi lucru. În ambele exemple, mereu spun că sînt bun la două lucruri: cuvintele şi ritmul. Cînd scriu o carte de poezii, cînd cînt rap sau compun un libret pentru operă, explorez cît de „fizice“ sînt cuvintele; e ceea ce m-a interesat dintotdeaua. Şi cînd eram rapper, credeam că asta e ceea ce îi lipseşte scenei muzicale, iar eu am încercat să introduc acest lucru în peisaj. Ca poet, cred acelaşi lucru despre scena literară – îi lipseşte „fizicalitatea“ cuvintelor. Asta explorez, asta mă interesează, asta e ştiinţa mea. Am petrecut 10.000 de ore explorînd acest aspect şi, de fapt, asta este tema – aspectul fizic al cuvintelor.

„Dreptul de a fi apolitic“

Ai terminat cu rap-ul?

Am terminat cu cîteva zeci de moduri de a face rap. Am terminat cu tipul ăsta de a scrie poezie; cred că toate cărţile mele de poezie sînt diferite. Dacă o să compari prima mea carte cu cea de-a cincea, o să crezi că sînt scrise de poeţi diferiţi.

Eram şi foarte tînăr cînd am scris prima carte de poezii. Dar tot cred că o să mă schimb pe parcurs. Probabil cea de-a zecea carte nu va avea acelaşi stil cu cea de-a cincea. Pentru unii, a-şi păstra stilul este o provocare la fel de mare ca oricare alta, pot spune că timp 30 de ani au reuşit să facă asta – în literatură, se apreciază păstrarea stilului. E bine, e o provocare, dar eu nu am ajuns la acel punct în care să rămîn la o singură întrebare sau la un singur subiect, timp de 30 de ani. Poate nu am o astfel de problemă sau poate chiar asta e întrebarea mea – timp de 12 ani, m-am întrebat ce pot să fac cu cuvintele. Poate dacă îmi dau seama de acest lucru, ca punct principal de cercetare, îl pot numi subiectul meu. Dar sînt lucruri care îi fac pe oameni să mă vadă diferit faţă de cum mă văd eu. Nu sînt ceea ce poate fi definit de normă în Suedia – sînt considerat un imigrant. Aşa că, dacă scriu un poem despre doi copaci dansînd în vînt, care se iubesc, ei or să îl interpreteze drept un poem politic, iar pe mine – drept un poet activist politic.

Ai scris poezie politică?

Fiecare poem e politic. Nu e nimic care să nu fie politic. Dar sînt poeţi consideraţi mai politici decît alţii, chiar dacă ei aleg aşa sau îşi doresc asta.

Te schimbi de la o carte la alta, cauţi mereu altceva. Privind retrospectiv, sînt teme care nu te mai reprezintă?

Tot ce nu este munca mea cea mai recentă nu mă mai reprezintă. Dar reprezintă persoana care am fost.

Aşa eşti şi ca persoană, nu doar ca poet?

Nu, mie nu-mi place să mă schimb. Dacă apare ceva bun, sînt nerăbdător să fac o schimbare. Sora mea m-a ajutat foarte mult; cred că trebuie să ne bazăm pe oamenii din jurul nostru. Nu cred că m-am schimbat, totuşi, atît de mult, în ceea ce am creat, pentru mine sînt acelaşi lucru – şi opera, şi rap-ul. Joc un rol în acest spectacol de operă, chiar cei de la Operă mi-au propus, iar producătoarea mi-a atras atenţia că e foarte greu să interpretezi pe o astfel de muzică. M-am gîndit, însă, că nu poate fi mai greu decît rap-ul. Le spunem diferit, dar toate stilurile şi toate tehnicile pe care le ştiu de cînd aveam 12 ani ţin de ritm, nu de tonalitate.

Să scrii poezie e un soi de libertate?

A fost, acum e o închisoare. Această libertate poate fi, de fapt, o închisoare.

Spuneai mai sus că toată poezia e politică...

Da, ca orice lucru care poate provoca. Pentru mine, a-mi asuma dreptul de a fi apolitic este probabil cel mai politic lucru pe care îl pot face. Ştii, toată lumea care scrie despre mine şi despre poezia mea o să menţioneze că Bob Dylan e un foarte mare compozitor. Acesta e gustul lor. Eu îl prefer pe Biggy, pe care îl consider unul dintre cei mai mari experţi literari în afara literaturii. Nu sînt singurul care crede asta, dar sîntem dintre cei care nu au puterea să exprime acest gînd dincolo de scena hip-hop-ului.

Mă gîndeam la recentul conflict din Siria...

E o mare provocare pentru mine, pentru că toţi prezintă situaţia de acolo prin ochii lor, de oameni albi, toţi vor pentru Siria un sistem politic asemănător celor occidentale, avîndu-l pe Bob Dylan în minte, dar o astfel de abordare e foarte greşită. Poate că le voi schimba părerile mai degrabă dacă repet că Biggy e un autor mai bun decît Dylan, decît să scriu un poem despre Siria. Asta, de fapt, nu înţeleg oamenii – modul nostru de a vedea lucrurile nu e mai superficial, doar pentru că susţinem structurile pe care ei vor să le demoleze. E mai simplu pentru ceilalţi dacă scriu un poem despre Siria şi îmi las cititorii să îl parcurgă, cum au făcut-o şi pînă acum. Dar, de fapt, trebuie să le schimb vocabularul şi modul de abordare a problemei.

Eşti un iubitor de cuvinte. Te defineşte unul anume?

E greu să vorbesc despre mine. Cred că sînt un om bun şi vreau să fiu cît mai bun – ca fiu, frate, viitor soţ şi tată. Şi cînd îmi iese ceea ce îmi propun, mă simt bine. Ce mă defineşte – nu ştiu. Conştiinţa de sine poate fi problematică pentru un poet – să ştii ce vrei să comunici lumii literare o să te facă să scrii poezie care va împlini acest lucru, şi de aici rezultă un tip de poezie plictisitor. Cred că trebuie mai întîi să scrii ca să vezi cine eşti; eşti definit de ce faci, nu faci ce te defineşte.

Cred că toată lupta din anii dinaintea mea – pentru definirea stilurilor (modernism, dadaism) – s-a dus pentru ca eu, ca poet, să pot fi liber, să am o hîrtie albă în faţă şi să nu fiu constrîns să scriu în vreun anume fel, împotriva sau pentru ceva. Am şi eu contextele mele, dar cînd scriu, vreau să mă simt liber.

Poate că sînt leneş şi nu îţi răspund la întrebare, sau nu am un răspuns. Am încercat, dar tot e ciudat cînd îi ascult pe alţii spunînd foarte exact ce fel de artă fac. Se poate, cred, dar trebuie să joci un rol. În prezent realizăm acest interviu pentru că sînt poet. Acest limbaj e necesar în scris. De ce e nevoie în răspunsuri îmi vine greu. Trebuie să îmi iau o altă haină şi să îţi dau răspunsuri uşoare. Pe scenă, dacă e un rol, o pot face, dar în ceea ce scriu, mi-e greu să rîd la glume proaste sau să am răspunsuri facile. Nu are de-a face cu poezia, poezia nu se scrie aşa.

Eu cred că te-ai descris bine că eşti un om bun.

Cred că, înainte de toate, eşti un om bun, şi abia apoi eşti un poet bun. Aşa ar trebui să fie, altfel, te vor prinde toate din urmă. Oricum, oricît de importantă e arta, viaţa e şi mai tare.

(varianta integrală a interviului pe dilemaveche.ro)

a consemnat Cătălina MICIU

craii de burta veche

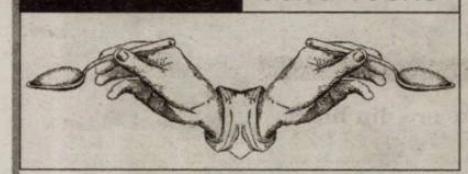

Sturion *à la* Barras

Pregătiţi pentru garnitură 3 duzini de sardine umplute, 6 duzini de midii Villeroy (pané), 16 raci întregi cu cozile curăţate, bucheţele din frunze de pătrunjel şi un sos *tortue* cu măsline.

Tăiaţi din mijlocul unui sturion de mărime medie un tronson de 60-70 cm lungime. Curăţaţi-l de piele, evisceraţi-l şi scoateţi-i şira cartilaginoasă. Împănaţi fileurile cu pene din trufe crude şi cu fileuri de anşoa şi legaţi peştele cu o bandă lată, care să nu taie carnea, pentru a-i menţine forma naturală. Înfăşuraţi tronsonul de peşte în fîşii de slănină legate cu fir şi puneţi-l într-o poasonieră. Umpleţi vasul cu un fond de supă de legume, pînă cînd peştele e acoperit pe jumătate. Acoperiţi totul cu un pergament uns cu unt şi puneţi vasul pe foc. După ce dă în clocot, micşoraţi focul şi lăsaţi peştele să fiarbă lent, întorcîndu-l din cînd în cînd de pe o parte pe alta. Cînd e gata, scurgeţi-l bine, aşezaţi-l pe un platou şi îndepărtaţi banda şi firele. Strecuraţi supa, degresaţi-o, adăugaţi puţin vin, un fond aromat, şi reduceţi-o pînă obţineţi un sos *demi-glacé*. Puneţi sturionul într-o altă poasonieră, mai îngustă, adăugaţi sosul *demi-glacé* şi puneţi-o la cuptor pînă cînd suprafaţa peştelui se rumeneşte şi se glasează. Dacă e suficient de ferm, tăiaţi tronsonul în fileuri, dacă nu, lăsaţi-l întreg. Puneţi peştele pe un platou, aranjaţi scoicile în capete, racii la mijloc, cele 2 bucheţele de pătrunjel, pe flancuri, şi sardinele, împărţite în 4 grupuri, în spaţiile rămase libere. Sturionul se poate orna şi cu broşe.

Paul viconte de Barras, un membru chefliu şi controversat al Directoratului francez, e pomenit şi în opereta *La fille de Madame Angot* (1872) a lui Charles Lecocq, în refrenul: „Barras est roi, Lange est sa reine / C'n'était pas la peine *(bis)* / Non pas la peine, assurément / De changer de gouvernement!“

Amicul Dejun

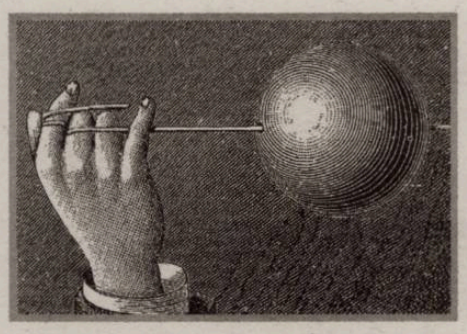

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Praful fin, vienez

■ Nimeni nu s-ar fi gîndit că la Viena e plin de praf. Şi totuşi, ziarele scriu adesea despre asta. Uneori, pe un ton tăios, angoasant. În capitala Austriei, praful e din caleafară de fin. Particulele sînt mai mici de 1/100 mm. Ce e de făcut? Specialişti de tot felul îşi dau cu presupusul, lideri politici locali ameninţă cu tot felul de măsuri, activişti ecologişti cer tot mai multă curăţenie. Desigur, Viena se numără printre oraşele europene cele mai curate – sau măcar cele mai puţin poluate. Faptul că vienezii au o problemă cu „praful fin" arată, de fapt, că le-au cam rezolvat pe toate celelalte: epurarea apei, curăţenia străzilor, reciclarea deşeurilor, folosirea energiei regenerabile, amenajarea spaţiilor verzi etc. Calitatea aerului e pusă în pericol de acest praf fin, insidios, greu de detectat, dificil de evaluat. O problemă minoră a devenit majoră pentru că nimeni nu-i găseşte o soluţie plauzibilă.

■ Praful e-n tot şi-n toate. De pe la 1850 s-a aflat şi că e dăunător. Iar de la începutul secolului trecut, praful – şi eliminarea lui – au început să preocupe autorităţile publice. La Technisches Museum din Viena se află expusă o carte despre *Prafuri şi pulberi*. E o lucrare ştiinţifică despre tipurile de praf din Viena acelor ani. Autorul descrie în detaliu fiecare tipologie, urmăreşte proveniența şi explică urmările pe care le pot avea atingerea ori inhalarea particulelor. Dincolo de unele concluzii eronate (contrazise ştiinţific mult mai tîrziu), cum că tuberculoza ar fi provocată de cutare praf, cartea pare documentată riguros. Ea arată nu numai o obsesie pentru curăţenie, ci şi o abordare sistematică. Este, probabil, una dintre lucrările care stau la baza ecologiei de azi. În vitrina în care e expusă cartea sînt prezentate, în recipiente mici de sticlă, etichetate şi numerotate, cîteva zeci de mostre de praf. Praf fin, vienez, de pe la 1900, păstrat precum o comoară preţioasă, şi expus la muzeu.

■ Mania curăţeniei e atestată şi de folosirea, la scară largă, a aspiratorului, încă de la începutul secolului trecut. La Technisches Museum se găseşte, în colecţia impresionantă de aspiratoare – parte a galeriei dedicate vieţii cotidiene –, o piesă rară, din anii '30. E un protoaspirator de praf, mare cam cît un frigider de azi, cu pompă manuală. E incredibil cît efort (fizic) era depus doar pentru îndepărtarea prafului şi cît de puţin putea face tehnica pentru a-i ajuta pe oameni să-l combată. Am văzut aspiratoare cu piston (ca nişte seringi uriaşe care, prin mişcări repetate, curăţau tapiţeria); perii rotative; bătătoare de covoare. M-am minunat de „suflătoare" (un fel de foale) sau de dispozitivele cu elice care doar ridicau praful de pe mobilier pentru ca, a doua zi, să se reia, sisific, munca de curăţire. Am văzut instrumente complicate, precum aspiratorul patentat de un austriac, pe la 1900: pe un cadru cu roţi e montat un dispozitiv greoi, un container şi nişte pompe. Pompele sînt acţionate mecanic: împingînd căruciorul, acţionezi un mecanism care le pune în mişcare. Curentul de aer astfel produs absoarbe praful şi-l depozitează într-un container izolat cu nişte capace din piele.

■ Tehnologia a avansat rapid: au apărut primele aspiratoare cu motor pe benzină, apoi cele cu motor electric. La început, date fiind condiţiile grele de muncă, aspiratoarele erau folosite mai ales de bărbaţi. Apoi, odată cu introducerea electromotorului, care a redus considerabil dimensiunile aparatului, curăţenia a devenit o muncă prin excelenţă feminină. Evoluţia tehnologică a produs o involuţie în ceea ce priveşte distribuirea sarcinilor casnice. Probabil că, de prin anii '60, femeia a ajuns stăpînă pe aspirator iar bărbatul – pe televizor.

■ Tot la Viena, la Karlsplatz, se mai poate vedea (încă) sculptura lui Daniel Knorr, *Explosion*. Intervenţia urbană reprezintă fracţiunea de secundă în care se propagă unda de şoc a unei explozii nucleare. E ca un fel de fotogramă în trei dimensiuni a momentului în care totul se trasformă în praf şi pulbere. Sculptura e realizată din praf, fireşte.

Probabil că, de prin anii '60, femeia a ajuns stăpînă pe aspirator iar bărbatul – pe televizor.

Explosion *de Daniel Knorr*

PUBLICITATE

THE LEGENDARY
COUNT BASIE ORCHESTRA™
17 premii Grammy
magicfm soft music

SALA PALATULUI
14 MAI 2013, ORA 20.00

Biletele sunt disponibile pe www.bilete.ro, în oficiile Poştei Române, la Casieria Palatului Naţional al Copiilor Bucureşti şi la Casieria Metrou Unirii 1 din Bucureşti, precum şi în reţeaua eventim.ro, pe www.eventim.ro, în librăriile Humanitas şi librăriile Cărtureşti, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo şi la casa de bilete a Sălii Palatului.

Organizator
SAPTESERI iConcert.ro BestMusic PRO FM ODEON SUCCESS
PHOENIX adevărul DILEMA 22 ACCENTE INFO MUSIC

plafar centrofarm
prezintă
ALEXANDRU TOMESCU
Turneul Naţional Stradivarius
Bach to Basics
10 - 29 mai
www.turneulstradivarius.ro
Johann Sebastian Bach
Integrala Sonatelor şi Partitelor pentru vioară solo
într-un spectacol de muzică şi lightdesign
Muzică pentru toţi - Intrarea este liberă

Un turneu dedicat:
HHC România

Sponsori: intel FIVE'S
Organizatori: TUPOK
Parteneri:
Parteneri Media: adevărul DILEMA CATAVENCII Forbes SAPTESERI MONEY REGARD Europa FM Discovery Business
Co-producători:

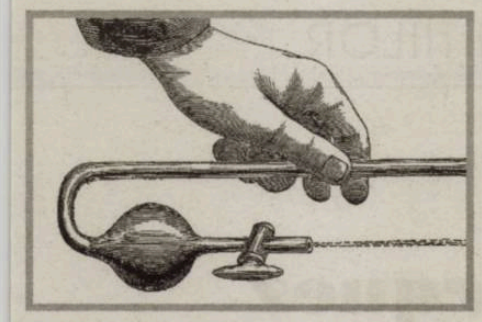

Oana STOICA

rosencrantz & co

CNDB is back in town

● ***Promised Land*, conceptul şi coregrafia: Arcadie Rusu; scenografia: Ioana Pashca; light design: Alin Popa. Cu: Ioana Marchidan, Ramona Bărbulescu, István Téglás, Arcadie Rusu, Elisabeta Mihai. Centrul Naţional al Dansului Bucureşti.**

● **Liana Tugearu, *O întreagă lume din fărîme. Cronici de dans 1972-2012*, Editura Coresi, 2013.**

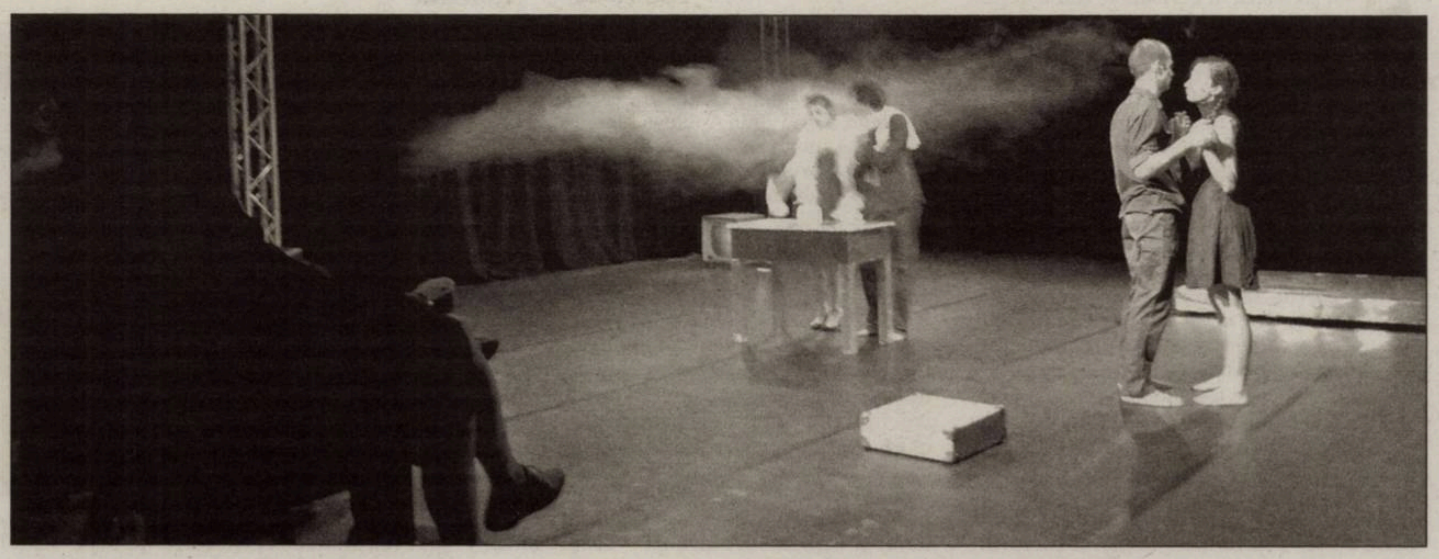

Din februarie 2011, Centrul Naţional al Dansului este un vagabond instituţionalizat. A rămas fără spaţiu – sală de spectacole, studiouri – din cauza renovării Teatrului Naţional Bucureşti, unde îşi avea sediul şi a fost anunţat că nu va reveni în această clădire după terminarea lucrărilor, căci nu este cuprins în noua arhitectură a TNB. CNDB a recuperat astfel – involuntar – statutul de *homeless* pe care comunitatea dansului l-a avut pînă la înfiinţarea sa, în 2004, şi şi-a consolidat poziţia de instituţie marginală în preocupările autorităţii tutelare. În ciuda situaţiei (semnalată prin toate mijloacele, inclusiv prin proteste publice performative), Ministerul Culturii nu a găsit nici o soluţie; prin urmare CNDB şi-a restrîns activitatea la ordonator de credite, oferind fonduri prin licitaţii de proiecte, dar nu şi spaţiu pentru realizarea acestora. Comunitatea dansului s-a risipit, proiectele s-au împuţinat, unii au reuşit să găsească spaţii proprii (Asociaţia 4Culture la WASP şi Fundaţia „Gabriela Tudor“ la ZonaD), alţii au preferat să lucreze în străinătate. După doi ani, cu bugetul redus drastic, fără fonduri alocate special pentru obţinerea un spaţiu, CNDB a închiriat şi a amenajat o sală de spectacole şi un studio în Bucureşti, Bulevardul Mărăşeşti 80-82. Numită „Stere Popescu“ – o reverenţă făcută autorului unui spectacol de-a dreptul mitologic, *Ciocanul fără stăpîn* (1965), care a schimbat multe vieţi şi pe care CNDB a încercat să îl reconstituie într-un amplu proiect de *Cartografiere a istoriei invizibile* –, noua sală este un spaţiu prietenos, care îi creează spectatorului obişnuit al Centrului senzaţia de „acasă“. După ce treci de curte – loc „încălzit“ de cîţiva copaci abia înfrunziţi –, sentimentul de nou dispare, lăsînd locul unui *déjà-vu*. Spaţiul aminteşte de fosta Sală Rondă, şi un aer de complicitate voioasă îi uneşte pe spectatorii veniţi la inaugurare. Ca şi cum şi-ar fi recuperat copilăria. Şi totuşi, recuperarea e vremelnică, atîta timp cît depinde de plata unei chirii. CNDB îşi confirmă, astfel, plasarea în zona instabilităţii, fragilitatea resorturilor care îl fac să funcţioneze, dar şi încăpăţînarea de a supravieţui în condiţii dure, susţinut de lupta îndelungată pentru obţinerea acestei prelungite efemerităţi instituţionale. (Auto)ironic, spectacolul cu care s-a inaugurat noul spaţiu în 26 aprilie a fost *Promised Land*, creaţia din 2009 a lui Arcadie Rusu, care atrăgea atenţia, la vremea respectivă, asupra Ioanei Marchidan şi a lui István Téglás. În contextul problemelor Centrului Dansului (financiare şi de spaţiu), titlul spectacolului trimite la ancorarea pe un tărîm al făgăduinţei, o speranţă la fel de consistentă precum Fata Morgana, în actuala degringoladă economică şi instituţională. Dincolo de simbolistica alegerii sale pentru deschiderea CNDB, *Promised Land* investighează vulnerabilitatea relaţiilor interumane, conflictualizarea lor, care duce la dizoluţie, însingurarea ca eşec, dar şi ca salvare. O serie de duete, în care cuplurile se fac şi se desfac, conturează un traseu emoţional detectabil în spatele unor convenienţe sociale. Gesturile cotidiene şi relaţiile construite după norma socială sînt încărcate de afect, dar conexiunile se viciază (aşezat la masă, un cuplu execută mecanica rutinei) şi se produce insularizarea. „Noi“ evoluează spre „eu“. Singurătatea e o formă a ratării cuplului, dar şi una a salvării individuale. Două cupluri întruchipează stadii diferite ale disoluţiei, unul în fază incipientă, altul deja erodat, apropiindu-se de final. Spectacolul o aduce din nou în prim-plan pe Ioana Marchidan, dansatoare de o expresivitate bizară şi o mobilitate corporală uimitoare. Alături de ea este István Téglás, unul dintre cei mai interesanţi performeri de pe scena bucureşteană, din aceeaşi zonă a ludicului versatil, cu o plastică corporală cameleonică (a se vedea inventivitatea sa în crearea rolului Sigismundo din *Viaţa e vis*, regia Dragoş Galgoţiu, la Teatrul Odeon, altminteri un spectacol tern şi obositor). Arcadie Rusu intră şi el în spectacol, împreună cu Ramona Bărbulescu şi fetiţa Elisabeta Mihai, iar în ciuda faptului că nu a mai fost jucat de doi ani, spectacolul este omogen şi viu ca sens.

Este clar, însă, că evenimentul central în jurul căruia a fost gîndită revenirea – la propriu – a CNDB în spaţiul public, prin deschiderea unei săli de spectacol, este lansarea cărţii Lianei Tugearu, – *O întreagă lume din fărîme. Cronici de dans 1972-2012*. Cele două volume care totalizează 900 de pagini, finanţate de Ministerul Culturii, reprezintă 40 de ani de istorie a dansului în România, conturată din cronicile scrise de Liana Tugearu, care nu a ratat aproape nici un eveniment din lumea dansului clasic sau contemporan. Este remarcabilă această memorie păstrată pe hîrtie, singura formă existentă de arhivare a istoriei dansului românesc. Cartea este o lucrare uriaşă, care se constituie într-un instrument de lucru pentru specialiştii din lumea dansului, cu un index bogat, destinat unei explorări rapide, fotografii şi texte care înregistrează atent şi avizat evenimentele de dans, spectacolele străine aflate în turneu, evoluţia în timp a dansatorilor şi maturizarea coregrafilor, schimbarea conceptelor în dansul românesc, modificarea reperelor internaţionale, dar şi apariţia unor structuri noi – precum MAD şi, mai tîrziu, CNDB –, intenţia de organizare a dansului contemporan, nevoile comunităţii dansatorilor, apariţia noilor forme de expresie, hiperconceptualizarea performance-ului – minimalizarea pînă la anulare a mişcării, primatul ideii etc. Liana Tugearu are calitatea unei expertize avizate. Dansatoare – a fost eleva Elenei Penescu Liciu şi a Floriei Capsali –, apoi absolventă a Academiei de Artă, Facultatea de Istoria şi Teoria Artei – a lucrat la Muzeul Naţional de Artă –, ea a conectat cele două domenii în textele sale, folosindu-se de perspectiva plastică în perceperea spectacolului coregrafic. Scrisul ei este onest – o altă calitate remarcabilă, căci autoarea nu se ascunde în spatele diplomaţiei cînd are rezerve faţă de creaţii coregrafice sau demersuri personale ori instituţionale din comunitatea dansului, este critică fără încrîncerare, mereu elegantă în scriitură. *O întreagă lume din fărîme* este o carte necesară, a cărei apariţie acoperă o bună parte din golul existent în istoria dansului românesc. Noua Sală „Stere Popescu“ este un loc necesar, care acoperă parţial lipsa acută de spaţii de exprimare pentru dansatori şi coregrafi. Centrul Naţional al Dansului este într-o luptă continuă pentru transformarea absenţelor în prezenţe. Este şi aceasta o formă de materializare a motto-ului CNDB – „Oameni care mişcă lumea“.

Încăpăţînarea de a supravieţui în condiţii dure.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

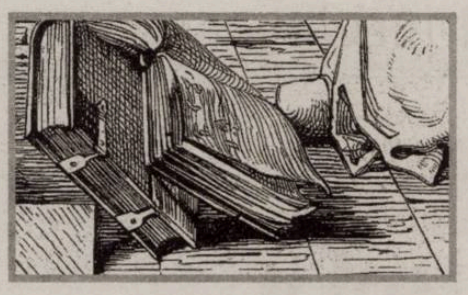

Simona SORA

biographiti

Memoriile lui Márquez

S-ar putea ca în perioadele tulburi, cum e nesfîrşita tranziţie pe care o traversăm, cărţile de memorii dialogate care fac bilanţul unor vremuri asemănătoare să-şi trăiască adevărata viaţă, adică să fie intens recitite. Cînd te întrebi de ce nu se mai scrie ca altădată, de ce se citeşte din ce în ce mai puţin şi mai superficial, ce s-a întîmplat cu „spiritul creator" şi cu maeştrii visaţi în (cam) orice adolescenţă, unele cărţi frivol-jurnalistice, care limpezesc la modul colocvial contexte şi gesturi, pot fi o bună introducere pentru cărţile serioase, pe care le mai deschidem doar din nevoi practice. Marginalii la o operă în care intri sau nu, după facultăţi, cărţile acestea pseudo-memorialistice în care răspunderea cade mai degrabă în grija personajului secundar (care selectează, ordonează, face interstiţii biblio-biografice) sînt condimentul exegezelor neacademice, carnea discuţiilor despre „faimosul scriitor" şi, mai întotdeauna, un ghid umanizat de formare pentru uzul aspiranţilor la gloria literară.

Nu ştiu cîţi literaţi au citit *Ceasul rău, Cronica unei morţi anunţate* sau *Toamna patriarhului,* dar mulţi dintre ei ştiau din amintiri cenacliere, cu mult înainte de traducerea în româneşte a *Parfumului de guayaba,* că lui Márquez îi poartă noroc galbenul, numărul 13 şi pisica neagră, în timp ce melcii din spatele uşii, acvariile în casă, florile de plastic, păunii şi şalurile de Manila au *pava,* adică aduc ghinion. La începutul anilor '90, un fel de coleg de facultate, amestec de *dandy* şi *macho* (căci făcea engleză-spaniolă), îşi lăsa iubitele cu gura căscată povestindu-le cum că „să fumezi dezbrăcat nu are efecte malefice, dar să fumezi dezbrăcat şi să te plimbi, da" sau că „să faci dragoste cu ciorapii puşi aduce un ghinion fatal". Cum pot să jur că nu citise *Parfumul de guayaba,* cartea de convorbiri cu Márquez a lui Plinio Apuleyo Mendoza, sigur frecventa medii în care traducerea în franceză a celebrului volum făcea vogă.

Mendoza, bun prieten cu „Gabo", scriitor, ziarist şi om de televiziune, este autorul unui roman premiat în 1979, *Años de fuga,* şi coautor al unui *Manual al perfectului idiot latino-american.* Prin 2000, Mendoza a publicat un volum de memorii, *Acele vremuri cu „Gabo"*, în care clarifică – din perspectiva mai lucidă a unui politolog, jurnalist şi fost ambasador al Columbiei în Italia – opţiunile politice ale lui Márquez. Cu douăzeci de ani înainte, în *Parfumul de guayaba,* ziaristul îşi jucase foarte bine rolul punînd întrebări şi cerînd explicaţii, făcînd *chapeau*-uri şi povestind uneori – cu tonul şi vorbele lui Márquez – despre miraculoasa casă din Aracataca sau nepreţuitul „Grup de la Barranquilla", decisiv în formarea scriitorului, despre lumea stranie a Caraibelor şi mirosul ei de fructe putrede, despre moneda cerşită de Márquez în metroul parizian după demisia de la *Prensa Latina* sau despre cum cea de-a cincea carte a lui „Gabito" a început să se vîndă precum cîrnaţii calzi, deşi fusese scrisă doar pentru cîţiva prieteni.

Dacă în cartea sa din 2001, Plinio Apuleyo Mendoza detaliază despărţirile sale politice de Márquez (experienţa agenţiei aservite *Prensei latina,* cazul scriitorului cubanez Padilla, de care Márquez s-a desolidarizat,

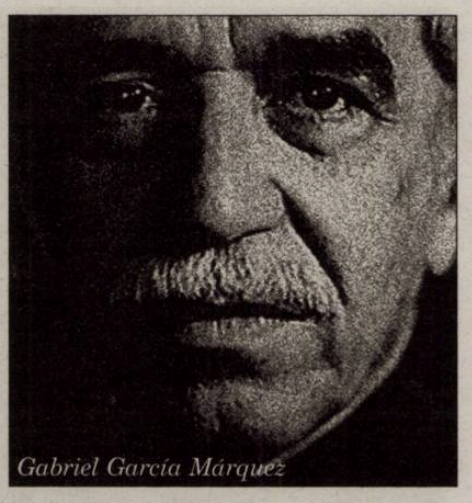

Gabriel García Márquez

prietenia necondiţionată pentru Fidel Castro, cu rădăcini în obsesia lor comună pentru putere şi *pava),* volumul din 1982, citat în orice carte respectabilă despre Márquez, e interesat mai degrabă de rădăcinile ideologice ale lui „Gabo", de primele sale lecturi politice, la liceul din Zipaquirá. În rest, jurnalistul acceptă – deşi, e clar, se situează pe poziţii contrare – răspunsuri cînd metaforice, cînd de-a dreptul propagandistice. Întrebat de ce nu a semnat telegrama de protest faţă de regimul cubanez în cazul Padilla, lucidul Márquez răspunde: „Dintr-o mult mai bună şi mai directă informare şi o maturitate politică ce-mi permite o înţelegere mai senină, mai răbdătoare şi mai umană a realităţii."

Cu cinci ani înainte de a lua Premiul Nobel, în culmea gloriei sale, Márquez era încă propriul său personaj, mişcîndu-se cu un instinct sigur printre fiinţe de hîrtie şi oameni din carne şi oase, amintindu-şi toate fantomele copilăriei sale fabuloase în Aracataca – „morţi apropiaţi ce locuiesc întunericul" –, întîlnind, iar şi iar, „cea mai frumoasă femeie din lume", dar rămînînd alături de cel mai surprinzător personaj din viaţa sa, Mercedes. După premiu, deşi la decernare nu a purtat frac – îmbrăcăminte la fel de purtătoare de ghinion ca folosirea cuvîntului *simbioză* –, scriitorul a devenit personajul altora, al istoriilor lor personale, al criticilor de toate calibrele care îl acuză pe maestrul realismului magic de sterilitate, autopastişare şi cecitate politică. Cartea sa de memorii va confirma cu siguranţă o vorbă memorabilă a scriitorului dintr-o altă carte de dialoguri, de data aceasta cu Gonzáles Bermejo, un alt prieten al său: „Singurătatea este contrariul solidarităţii... dar este esenţa cărţilor." La fel cum convingerile politice nu i-au influenţat vreodată scrisul, exprimarea directă, dialogurile cu prietenii (unele ajunse cărţi, altele, mai ales cele epistolare, vîndute pe bani grei unor universităţi americane) nu l-au oprit vreodată pe Márquez-cel-contradictoriu să ţină asul propriilor memorii în mîneca jovialităţii colocviale. Cu o tenacitate pe care „Gabo", unul dintre cei şaisprezece fii ai telegrafistului din Aracataca, o moşteneşte, fără îndoială, de la tatăl său.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Sofistipop

● Justin Timberlake, *The 20/20 Experience,* RCA Records, 2013.

Aluzia vizuală la epoca unui Humphrey Bogart şi a găştii de *rat packers* care i-a copiat şi i-a urmat *lifestyle*-ul îi vine onorabil unui Justin Timberlake care, în ultimii şase ani şi jumătate, a fost văzut mai degrabă pe ecranele cinematografelor. „Suit & Tie" – *lead single*-ul care a precedat lansarea celui de-al treilea album solistic al fostului membru al The New Mickey Mouse Club şi 'N Sync, dar şi relansarea propriului business numit MySpace – descifrează cu destulă acurateţe dimensiunea muzicală în care se situează *The 20/20 Experience*. E un animal luxuriant, sofisticat şi fascinant, această nouă operă fabricată de american, cu ajutorul producătorului care i-a construit şi succesul discului anterior – *FutureLove / SexSounds* –, Timbaland, secondat de adjunctul Jerome „J-Roc" Harmon. Dacă pentru falansterul pop e inadmisibil să îşi decupeze piesele în durate care să nu orbiteze obsesiv în jurul celor 3 minute de aur, Timberlake – unul dintre cei mai aclamaţi *player*-i ai *mainstream*-ului ultimilor zece ani, în pofida subţirimii raftului discografic – se dezice complet de standard, aruncînd doar două cîntece sub 6 minute pe proaspătul *T20/20E*. Turul acesta de forţă – apelînd, parţial, un model de regăsit în muzica anilor '60-'70 – poartă, în acelaşi timp, o senzualitate foarte greu de întîlnit în pop-ul ultimei perioade. (Poate şi pentru faptul că Majestatea Sa Prince, o referinţă cu care Tim-Tim Team a intrat întotdeauna într-o coliziune interesantă, a cam îmbătrînit într-un gen muzical care-i marginalizează lent pe cei ieşiţi din prima tinereţe.) Pe lîngă aceasta, muzica de astăzi a lui Justin Timberlake vine împachetată într-un ambalaj care încearcă – şi reuşeşte în multe dintre cele aproximativ 70 de minute ale albumului – să lipească două perioade ale muzicii despărţite de destui ani şi de destule cutume. Între epoca de glorie a Motown Records şi noul *chop'd n screw'd* R&B/soul, producţia pare a croşeta cu o uşurinţă reconfortantă o relaţie neparazitată de accidente înspăimîntătoare.

Oricît ar părea de paradoxal pentru un album pe coperta căruia stă numele lui JT, *The 20/20 Experience* nu te trimite pe ringul de dans. Sau, dacă o face – sînt momente în care Timbaland îşi aminteşte că el e, de fapt, şi un creator de *beat*-uri –, nu-şi afişează niciodată cu adevărat predilecţia pentru o astfel de destinaţie. Asta poate fi o altă săgeată aruncată în direcţia The Rat Pack şi a muzicii unor Frank Sinatra sau Dean Martin, care se împacă mult mai bine cu un Martini, un trabuc şi o *femme fatale,* dar şi un semn că Timberlake şi Timbaland încearcă să schimbe regulile jocului, pentru a nu merge braţ la braţ cu hoardele de *hoodies* care s-au instalat în ultima vreme în zonele eterate ale pop-ului. Uneori, dorinţa aceasta aduce şi balast în muzica de pe album – supradimensionarea pieselor n-a lucrat niciodată în favoarea pop-ului. În principiu, însă, această nouă stilistică funcţionează, făcînd din ascultarea lui *T20/20E* o experienţă care, deşi te poate purta prin cîteva locuri comune, merită trăită/ascultată.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Ioana POPESCU

„Un grund comun"

Cum v-a venit ideea acestui muzeu?

Încă de cînd a fost înfiinţat acest muzeu, încă din planurile lui Horia Bernea, exista un spaţiu, numit „Copilarium". Nu ştiam, pe atunci, cum va fi. Un spaţiu de joacă? Un loc pentru ateliere de stimulare a creativităţii? În sfîrşit, pentru o vreme am renunţat la această idee. Muzeul îşi extinsese oricum discursul, pur şi simplu nu mai aveam loc. În cele din urmă, ne-am gîndit să facem un muzeu virtual al copilăriei. Ne e la îndemînă căci, fiind virtual, poate fi extins oricînd, oricît.

Ce aţi descoperit?

Acest proiect are la bază un parteneriat european: cu Franţa, o ţară cu o cultură veche, o civilizaţie care şi-a început dezvoltarea urbană cu mult înaintea noastră, şi cu Polonia, o cultură puternic legată de catolicism, o ţară care a trecut prin experienţa comunismului. După ce am făcut documentarea pentru expoziţie, ne-am dat seama că vorbim de un grund comun, de un fel de a gîndi şi de a trăi copilăria comun european, mentalităţi colective foarte asemănătoare. Poate că formele de manifestare şi comportamente să fie uneori diferite – însă fondul e comun.

Muzeul virtual de acum e, de fapt, o arhivă online a unor expoziţii prezentate deja la MŢR. Care au fost direcţiile pe care le-aţi urmărit?

Totul a pornit cu cercetări bibliografice şi de teren foarte amănunţite. Am încercat să stabilim temele pe care ar trebui să se dezvolte acest muzeu. Am vrut pe cît posibil să acoperim toate problemele care vizează copilăria. Am încercat să vedem cum era copilăria la ţară şi la oraş, cum era copilăria în vremea comunistă, cum e acum etc. Asta ne-a făcut să ne axăm discursul pe probleme largi. Am urmărit, de pildă, credinţele şi practicile legate de naştere, pragurile de vîrstă magico-rituale, am încercat să vorbim despre descoperirea lumii, la şcoală sau prin educaţia de acasă.

Muzeul copilăriei poate fi vizitat la adresa http://childhoodmuseum360.ro/

***Ioana Popescu** este cercetător la Muzeul Ţăranului Român.*

a consemnat Matei MARTIN

Andrei GORZO

dilematograf

Starea disciplinei

● ***Povestea poveștii în filmul românesc (1912-2012)*, de Marilena Ilieșiu, Editura Polirom, 2013.**

Să încep cu o banalitate: o persoană care intenționează să se dedice disciplinei academice numite la noi „filmologie" (pe englezește *„film studies"*), dar și o persoană care vrea să se dedice serios disciplinei jurnalistice a comentariului cinematografic, e datoare să cunoască „harta" domeniului. Există o piață internațională a ideilor considerate relevante la ora actuală. Există o istorie a celor mai influente feluri de a privi și de a înțelege filmele. Pentru fiecare aspect al cinematografului, există niște studii, niște abordări consacrate drept „clasice". Cu ce scuză ar putea fi ignorată această tradiție? „Imperialismul" ei cultural (faptul că, de la al Doilea Război Mondial încoace, e vorba despre idei venite, în marea lor majoritate, dinspre Franța, SUA, Marea Britanie și, într-o măsură mult mai mică, dinspre alte două-trei centre, precum Italia și Germania)? Dar, trecînd peste faptul că și critica imperialismului cultural are o tradiție care s-a dezvoltat în mare parte tot la „centru", combaterea acestui imperialism nu se poate face prin refuzul dialogului cu tradițiile sale, prin ignorarea acestora. Înșir banalitățile astea pentru că, în momentul de față, ele sînt foarte departe de a fi „de la sine înțelese" de către majoritatea „specialiștilor" români în cercetare și reflecție pe teme cinematografice. Lipsa unei hărți „la zi" a domeniului constituie norma. Referințele fiecăruia tind să fie alea pe care le-a prins din zbor. De pildă, o recenzie de pe Cinemagia la cartea Marilenei Ilieșiu *Povestea poveștii în filmul românesc (1912-2012)*, recenzie semnată de Mihnea Columbeanu, e scrisă dintr-o perspectivă vizibil suprasolicitată de procesarea marii noutăți (în 2013!) a unei hermeneutici care nu se sinchisește de intențiile artiștilor, de „ce-a vrut să spună poetul". Și, dacă Mihnea Columbeanu acceptă pînă la urmă (după un paragraf de luptă) legitimitatea unei asemenea hermeneutici (dar numai în cazul filmelor situate „între bunicel și capodoperă", ca și cînd socio-psihanaliza produselor culturale de serie nu și-ar fi dovedit cu prisosință utilitatea, de la școala de la Frankfurt încoace), el sugerează că autoarea cărții irosește prea mult timp și spațiu pe opere necanonice (ca și cînd n-ar fi de datoria unei lucrări de naratologie cinematografică să releve *norme* – procedee narative instituționalizate și aplicate colectiv –, iar normele n-ar fi eminamente relevabile *mai ales* în filmele cineaștilor de duzină, care le aplică fără prea multă creativitate). Un cititor competent de lucrări de filmologie n-ar întîmpina dificultățile de care se lovește Columbeanu aici.

Astea fiind zise, el e îndeajuns de calificat încît să-și dea seama că Marilena Ilieșiu nu-și îndeplinește angajamentul de a caracteriza riguros feluritele modalități de narare cinematografică, întîlnibile în filmele românești dintre 1912 și 2012. Deși din bibliografia ei nu lipsește David Bordwell, a cărui *Narration in the Fiction Film* (1985) i-ar fi oferit un excelent punct de plecare, autoarea româncă nu oferă un inventar cît de cît comprehensiv al operațiunilor cine-dramaturgice și regizorale circumscrise narației, și nici nu

încearcă să grupeze filmele românești în funcție de apartenența lor la mari și bine definite tradiții sau familii transnaționale (precum clasicismul, neorealismul, modernismul sau „filmul european de artă"). De fapt, ea refuză să pună filmele românești pe o hartă internațională, cît de cît riguros întocmită, a „evoluției limbajului cinematografic"; la ea în carte, istoria filmului românesc curge într-un vacuum. În lipsa acelei hărți (care ar fi trebuit să fie totodată și o hartă a conceptelor teoretice influente), invocarea unor noțiuni precum cea (deleuziană) de „imagine-timp" (de pildă, apropo de *Erupția* al lui Ciulei), sau cea de „deconstructivism" (apropo de *Duminică la ora 6* al lui Pintilie), n-are altă utilitate decît aceea – mistificatoare – de a conferi o spoială de „teorie" unor comentarii altminteri impresioniste. Deși se angajează să vorbească sistematic despre cum sînt construite „spațiul și timpul" în diverse filme, analiza aplicată (tehnică) a construirii lor *cinematografice* e sacrificată în favoarea descrierii beletristice a textùrilor (care în general sună bine) și în favoarea prelevării de conotații simbolice (adesea banale – apa e „purificatoare", hanul e un spațiu „matern" etc.) – genul de tratament hermeneutic a cărui aplicare o învățăm la liceu și în fața căruia nu contează, de fapt, dacă discutăm despre (de pildă) spațiul codrului în contextul unui film, al unei poezii sau al unui tablou; important e că e codru și că, în această calitate, conotează așa și pe dincolo. În pofida *name-dropping*-ului *re:* Deleuze, cele mai moderne instrumente critice folosite în această lucrare sînt venerabilele „opoziții binare" ale structuralismului timpuriu – „oraș–natură" ș.a.m.d.

Sper ca această recenzie să fie luată drept ceea ce s-a dorit a fi – nu un atac la adresa „concurenței" (eu însumi am scos recent o carte), ci o tentativă de a pune problema situației în care se găsește, la ora actuală, specialitatea noastră comună. Situație agravată și de faptul că ne ignorăm unii pe alții în loc să polemizăm.

PUBLICITATE

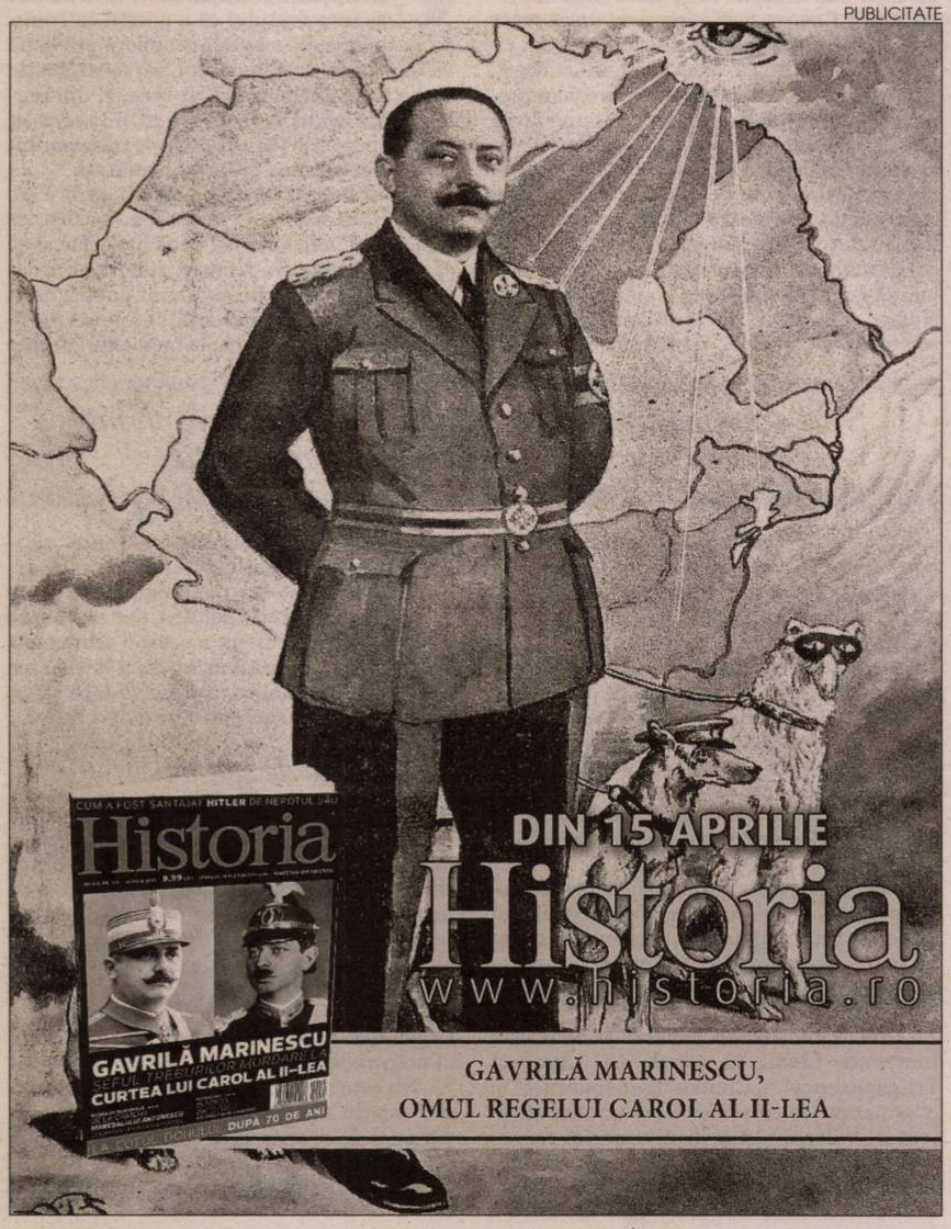

PUBLICITATE

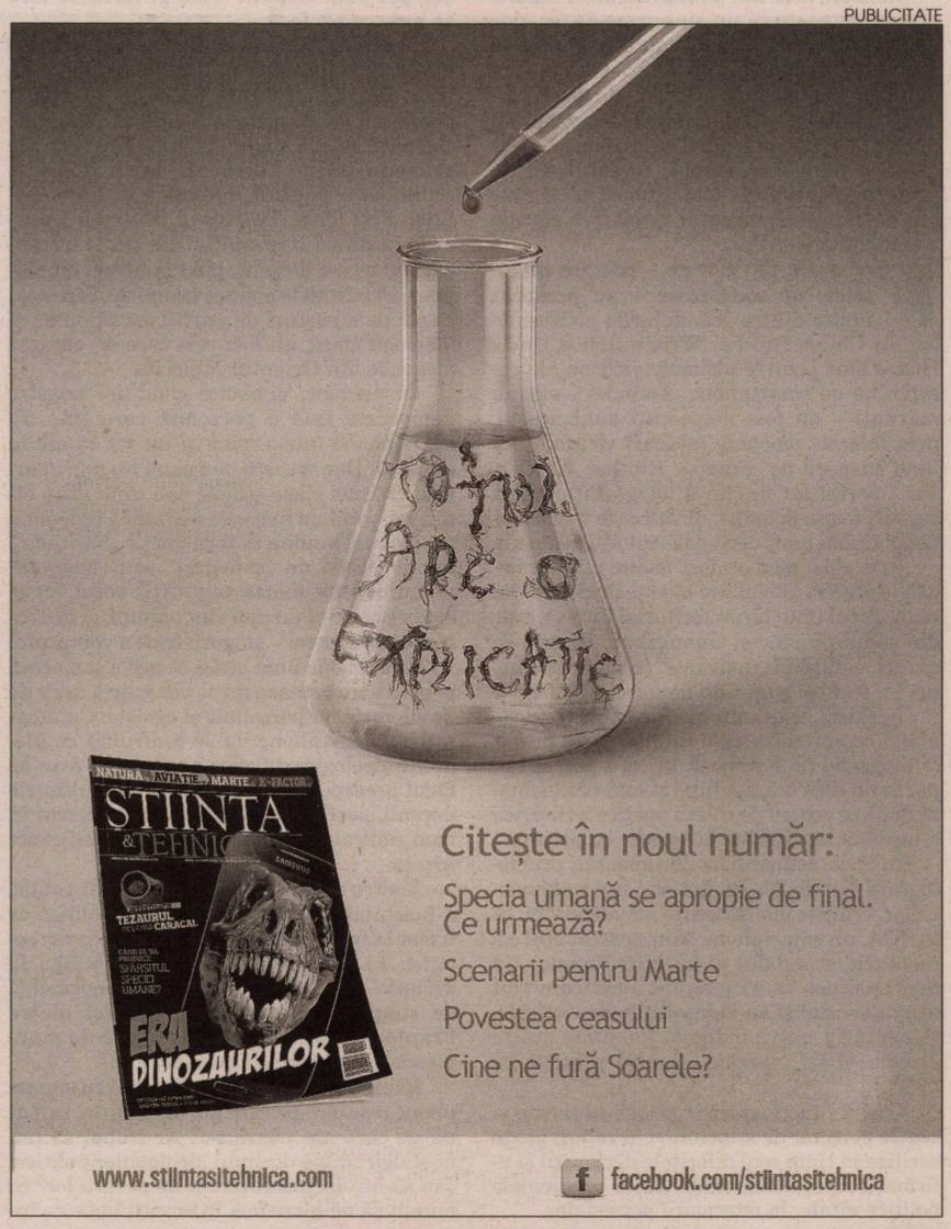

Ivan KRASTEV

Iluzia mişcării transparency

O binecunoscută gravură franceză din 1848 – anul în care cetăţenii francezi au primit dreptul universal la vot – simbolizează dilemele naşterii democraţiei europene. Gravura în cauză reprezintă un muncitor cu o puşcă într-o mînă şi cu un vot în cealaltă. Mesajul este clar: votăm contra duşmanilor ţării, îi împuşcăm pe duşmanii de clasă.

Menirea alegerilor a fost integrarea socială şi reconstrucţia naţională. Muncitorii erau astfel incluşi, prin dreptul de decizie, în participarea la putere. Omul cu puşca şi cu votul simbolizează venirea unei epoci democratice în Franţa, pentru că redă, deopotrivă, atît imaginea francezului, cît şi a muncitorului, reprezentant al naţiunii şi al poziţiei sociale, model preluat de lupta de clasă. E de la sine înţeles că cel care va sta lîngă el pe baricade va fi asemenea lui, tot un muncitor francez, care îl va identifica, fără umbră de îndoială, pe „duşman".

Puşca nu este, însă, doar un simbol al apărării drepturilor constituţionale, ci şi dovada că noul tip de cetăţean cu drepturi este pregătit să-şi apere şi ţara, dar şi interesele de clasă, ştiind că puterea votului său este garantată şi de focul de armă pe care îl poate trage. Votul devine, aşadar, o armă adiţională, căci alegerile au fost, pînă la urmă, o formă civilizată de război civil. N-au fost simple mecanisme de a schimba guverne, ci instrumente de a remodela lumea.

Cînd republicanul Paul Ryan, candidat la vicepreşedinţie, nu şi-a amintit prea bine timpul scos la un maraton – afirmînd că l-a terminat în trei ore, cînd, în realitate, fuseseră mai mult de patru –, „greşeala" a ridicat imediat îndoieli asupra credibilităţii candidaturii sale.

Bineînţeles, nu se pune problema că politicienii nu ne mai pot prosti de acum încolo, dar, cînd o fac, există riscul de a pica ei înşişi de proşti.

De asemenea, smartphone-urile permit cetăţenilor să-şi facă cunoscute opiniile. Aceştia pot suna, pot trimite e-mail-uri, îşi pot pot posta părerile pe Twitter, contribuind astfel la o discuţie politică la scară mare şi în timp real. De exemplu, fiecare dintre cele trei dezbateri electorale ale celor doi candidaţi la preşedinţia SUA a generat, doar pe durata dezbaterii, mai mult de şapte milioane de mesaje postate pe Twitter.

Poate că nu trăim chiar într-o epocă a iluminismului, dar epoca Twitter este, cu siguranţă, mult mai distractivă.

Cel mai important aspect din toate acestea este, probabil, faptul că aceşti cetăţeni îşi pot folosi smartphone-ul spre a mobiliza mase de oameni să iasă în stradă pentru apărarea unor interese. Primăvara Arabă a fost acest gen de manifestare a puterii oamenilor înarmaţi cu smartphone-uri, forţă care i-a detronat pe tirani şi a scris istoria. Smartphone-urile nu pot mutila sau ucide,

Epoca Twitter este, cu siguranţă, mult mai distractivă.

În zilele noastre, omniprezentele smartphone-uri poate că nu sînt arme de foc, dar au propria resursă de a „imortaliza". Pot să documenteze abuzuri de putere şi să le facă publice. Pot conecta oameni de pretutindeni, dîndu-le, astfel, puterea. Pot răspîndi adevărul. Căci am fi naivi să credem că, doar printr-o pură coincidenţă, recentul val de proteste care a prins toată lumea s-a suprapus exact peste momentul răspîndirii globale a smartphone-urilor.

Fotografii nevinovate – postate pe reţelele de socializare – au provocat multe dintre scandalurile politice de azi. În China, Brother Wristwatch şi Uncle House sînt printre ultimele victime ale cetăţenilor cu smartphone. Amîndoi – oficiali mărunţi – au fost demascaţi anul acesta, prin *Internet mobbing* (atacuri virtuale), ca fiind suspecţi de corupţie. Brother Watch a fost imortalizat în cîteva fotografii, purtînd ceasuri foarte scumpe, dintre care unele costă chiar mai mult decît salariul său pe un an.

În acelaşi mod au fost făcute publice ilegalele afaceri imobiliare ale lui Uncle House, managerul unui birou teritorial într-un oraş din sudul provinciei Guangzhou. În ambele cazuri, cetăţenii „înarmaţi" cu smartphone-uri au fost cei care i-au demascat.

În Rusia, legitimitatea Bisericii Ortodoxe a fost compromisă cînd un blogger a postat o fotografie pe Facebook în care patriarhul purta un ceas scump, fiind şi mai zdruncinată după ce echipa de relaţii publice a Bisericii a încercat să falsifice fotografia cu pricina.

În Siria, cetăţenii au documentat, prin fotografii distribuite cu ajutorul smartophone-urilor, crimele monstruoase ale regimului. Şi în SUA, un smartphone a înregistrat acel comentariu scandalos al lui Mitt Romney (în care susţinea că 47% dintre americani sînt asistaţi social şi au mentalitate de victimă), comentariu care a indignat jumătate dintre americani (şi, sperăm, şi acel procent de 47%).

O altă funcţie a smartphone-ului este şi cea de detector de minciuni. Un votant poate verifica în timp real diferitele declaraţii şi afirmaţii ale politicienilor, de la problemele politice vitale, la istorioare personale.

dar pot pune beţe în roate guvernelor care ar încerca s-o facă.

În acelaşi timp însă, Primăvara Arabă a trasat şi o limită a puterii smartphone-urilor. De pildă, cel care foloseşte un smartphone nu va şti niciodată cine va răspunde chemării sale la acţiuni politice. Poate că are prietenii săi pe Facebook, dar îi lipsesc o comunitate politică autentică şi lideri politici. Poţi folosi Twitter-ul pentru a transmite în direct o revoluţie, dar nu şi o tranziţie. Căci s-a dovedit, pînă la urmă, bineînţeles, că partidele politice islamiste, care s-au bazat pe structuri de partid tradiţionale şi ideologii clare, au fost cele care au cîştigat alegerile din Orientul Mijlociu.

În prezent, simbolul condiţiei noastre democrate este o persoană care ţine un smartphone într-o mînă şi un vot în alb în cealaltă. Dar această persoană nu mai aparţine vreunei clase sociale sau unui grup etnic, iar votul nu mai este o armă la îndemîna sa. Nu mai gîndim în termeni de „baricade", iar noţiunile de „camarad" sau „duşman" ne-au devenit foarte vagi. Atît votul, cît şi smartphone-ul nu mai sînt opţiuni, ci instrumente de control – singura frică a votantului cu smartphone fiind aceea că acela sau aceea pentru care votează nu se vor îngriji decît de problemele lor personale şi egoiste. Cetăţeanul cu smartphone nu se confruntă cu alegerile ideologice dificile pe care le-au avut de făcut predecesorii lor. În timp ce, în ultimele decenii, posibilitatea opţiunilor a crescut în mod radical, în politică lucrurile stau exact invers.

Pentru cetăţeanul de ieri, implicat politic, a-ţi schimba partidul sau tabăra politică ar fi fost la fel de neconceput ca schimbarea religiei. În prezent, să treci de la stînga la dreapta şi viceversa este la fel de normal şi de simplu ca traversarea graniţei dintre Franţa şi Germania: o autostradă de mare viteză, fără controlul paşaportului.

Reprezintă, aşadar, cetăţeanul cu smartphone o putere pe care am dobîndit-o, sau una pe care am pierdut-o? Ar trebui să fim nostalgici după declinul ideologiilor politice, sau să ne simţim eliberaţi de povara lor? Şi putem să ne încredem în smartphone ca într-un instrument eficient, care ne păzeşte drepturile?

Transparenţa este noua religie

Sînt sceptic la ideea că cetăţeanul cu smartophone este cel care ne va restaura încrederea în democraţie şi în instituţiile democratice. Smartphone-ul ne facilitează controlul asupra politicienilor, dar încrederea se referă la siguranţa pe care o avem în activităţile instituţiilor, activităţi pe care nu le putem monitoriza sau controla direct. Nu avem încredere în familie sau în prieteni pentru că îi putem controla tot timpul.

Lenin spunea că „încrederea este bună, dar controlul este mai bun", dar tiranul bolşevic nu este recunoscut a fi un model de democraţie. Şi, în timp ce criza actuală a lipsei de încredere este probabil mai puţin dramatică decît o arată sondajele (o criză sugerată şi de dezbaterile publice), sociologul Niklas Luhmann a afirmat că încrederea este „baza vieţii sociale", fără de care, dimineţile, nici nu ne-am mai putea da jos din pat.

Din păcate, cele mai multe iniţiative, care pretind că reconstruiesc încrederea civică, în realitate nu fac nimic altceva decît să trezească o neîncredere în democraţie. Iar acest trend se poate observa în mod evident în obsesia în masă asupra nevoii de transparenţă.

Transparenţa este noua religie politică împărtăşită de o majoritate de activişti civici şi de un număr din ce în ce mai mare de guverne democratice.

Curentul *transparency* întruchipează acea speranţă într-o combinaţie de noi tehnologii, acces public la informaţii şi activism civic care i-ar putea ajuta pe oameni, într-un mod mai eficient să-şi controleze reprezentanţii. Ceea ce face mişcarea *transparency* atît de atractivă pentru diferite grupuri civice este premisa că, dacă oamenii „cunosc", vor acţiona pentru apărarea intereselor proprii. Trebuie să recunoaştem, pe bună dreptate, că mişcarea *transparency* a dat rezultate impresionante în multe domenii. Legislaţii guvernamentale, care au cerut companiilor să divulge riscul asociat cu produsele lor, au dat putere consumatorului şi au făcut ca viaţa să fie mai sigură (iar aici ar trebui să-i mulţumim mult blamatului Ralph Nader). Clauzele de confidenţialitate au schimbat şi relaţiile dintre doctori şi pacienţi, profesori şi studenţi. Acum, pacienţii au mai multe drepturi şi puterea legală de a cere socoteală doctorilor, iar părinţii pot alege, în mod mai eficient, şcoala la care vor merge copiii lor.

Sînt sceptic la ideea că cetăţeanul cu smartophone ne va restaura încrederea în democraţie.

Am putea presupune, într-o ordine logică a evenimentelor, că, dezbărată de privilegiile secretului, politica guvernelor se va schimba în mod ireversibil. Că acestea vor deveni mai oneste. Căci în momentul în care un guvern are prea multe secrete, democraţia devine fragilă, chiar în cazurile în care acerbele competiţii electorale dau, *ex-ante,* rezultate nesigure.

Doar cetăţenii informaţi pot cere socoteală guvernelor. Pe scurt, nu e nici o surpriză faptul că activiştii pentru democraţie au investit atît de multă speranţă că transparenţa în sine poate reda încrederea în instituţiile democratice.

După cum afirma juristul şi activistul Lawrence Lessig în eseul său, „Against Transparency" („Contra transparenţei"): „Cum ar putea cineva să fie contra transparenţei? Valorile şi beneficiile acestui curent sînt mai mult decît evidente." Dar, în timp ce valorile transparenţei sînt evidente, dezavantajele şi riscurile n-ar trebui ignorate – argumentează, în continuare, Lessing.

Conceptul transparenţei – acela că va reda încrederea publică în democraţie – se bazează pe cîteva ipoteze care pornesc de la ideea că, „dacă am fi ştiut", totul ar fi fost altfel. Dar lucrurile nu sînt atît de simple. Sfîrşitul secretelor guvernamentale nu înseamnă naşterea acelui tip de cetăţean informat, iar controlul acerb nu înseamnă „mai multă încredere în instituţiile publice". De exemplu, cînd americanii au aflat că SUA a pornit războiul contra Irakului, fără a avea, de fapt, dovezile clamate ale existenţei armelor de distrugere în masă, l-au reales pe preşedintele care a luat această decizie.

Italienii l-au menţinut la putere pe Silvio Berlusconi, mai mult de un deceniu, deşi erau la curent cu toate ilegalităţile pe care acesta le-a comis, ilegalităţi dovedite de activiştii anti-Berlusconi, în speranţa că votanţii se vor sătura de acest individ. Dar în politică, „a şti totul" încă are multe alte sensuri.

Faptul că guvernele sînt forţate să dezvăluie informaţii nu înseamnă neapărat că, dacă oamenii vor şti mai multe, automat vor înţelege mai bine. S-a dovedit că un om copleşit de informaţii este, de fapt, un om neinformat. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi un contabil: vă va spune că cea mai bună metodă de a descuraja un inspector fiscal, venit să verifice registrele companiei, este să-i oferi un munte de informaţii accesibile, în loc să-i dai lucrul de care are, de fapt, nevoie.

Dacă vorbim de relaţiile dintre încredere şi control, problema devine mai complexă. Oare posibilitatea de a controla creează încrederea, sau, de fapt, controlul devine un substitut al acesteia?

Contrar celor susţinute de către avocaţii mişcării *transparency,* care insistă asupra faptului că e posibil ca transparenţa guvernamentală să apere protecţia vieţii private a cetăţeanului, personal, susţin că un asemenea guvern ar cere, şi din partea cetăţeanului, o viaţă privată, fără secrete.

Nu putem avea un guvern transparent fără a ne sacrifica propria intimitate.

Contrar aşteptărilor potrivit cărora un guvern fără secrete va putea avea un discurs public mai mult raţional decît paranoic, cred că transparenţa va alimenta teoriile conspiraţiei. Căci nimic nu este mai dubios decît să pretinzi o transparenţă absolută. Şi nimeni nu poate spune că, în momentul în care guvernele devin mai transparente, dezbaterile noastre sînt mai puţin paranoice.

Creşterea mişcării de transparenţă poate remodela democraţia politică, dar trebuie să fim conştienţi de direcţia acestei schimbări. Poate transparenţa să ne readucă încrederea în instituţiile publice, sau ne va face să ne îndoim de chiar conceptul de democraţie?

O societate de spioni

Atenţia exclusivă pe care o acordăm transparenţei influenţează, în mod decisiv, felul cum funcţionează democraţia. Ar putea chiar să contribuie la înlocuirea acesteia cu un regim politic care s-ar baza pe controlul cetăţenesc asupra executivului. Contrar ambiţiei declarate – aceea de a reda încrederea în instituţiile statului –, mişcarea *transparency* ar putea accelera procesul transformării politicii democrate într-un management al neîncrederii.

Nu este suprinzător faptul că liderii chinezi susţin cu mult entuziasm ideea transparenţei. Ei se opun doar existenţei mai multor partide care să candideze la putere şi ideii unei alternative la conducerea comunistă.

La sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Jeremy Bentham – filozof şi reformator social – a proiectat o formă instituţională numită „panoptic". Conceptul a fost creat pentru a ajuta un paznic să supravegheze ocupanţii unei instituţii – fie că e vorba de o închisoare, o şcoală sau un spital –, fără ca aceştia să ştie.

Curînd, panopticul a simbolizat, în gîndirea modernă, puterea pe care ţi-o dă controlul asupra unor grupuri periculoase de indivizi.

Celebrele antiutopii ale secolului al XX-lea – Aldous Huxley cu *Brave New World*, ori *We* al scriitorului rus Yevgeny Zamyatin, sau *1984* al englezului George Orwell – sînt, de fapt, poveşti ale unor societăţi transparente, în care guvernul deţine controlul absolut. Să cunoşti totul este o utopie guvernamentală a puterii suverane.

Dacă ideea unei societăţi transparente este visul guvernelor, ideea unui guvern transparent şi a corporaţiilor fără secrete reprezintă împlinirea dorinţelor multor activişti pentru democraţie. Iniţiative precum Publish What You Pay, Open Government Initiative sau eforturi politice radicale precum WikiLeaks sînt cele mai bune exemple a ceea ce pot face oamenii cînd sînt înarmaţi cu informaţiile „exacte", şi în ce măsură aceştia pot cere socoteală guvernelor. Citatul des folosit din Louis Brandeis – „se spune că lumina soarelui este cel mai bun dezinfectant" – rezumă, pe scurt, mişcarea *transparency*, al cărei scop este să construiască un panoptic revers, unde nu guvernul monitorizează societatea, ci societatea îi supraveghează pe cei aflaţi la putere.

Utopiile totalitariene, în care oamenii spionează adunînd informaţii pentru guvern, sînt înlocuite în prezent cu cele progresive, în care oamenii spionează chiar guvernul.

Pînă la urmă însă, tot despre spionaj este vorba, necontînd cine pe cine spionează. Are însă sens să renunţăm la intimitatea vieţii private, doar ca să beneficiem de servicii publice mai bune? Şi e oare atît de radical diferit de poziţia adoptată de regimurile totalitare care revendică „sacrificarea dreptului de a alege", al cetăţeanului, pentru atingerea unui scop mai înalt – precum măreţia naţională şi egalitatea socială?

Latura morală a războiului contra secretizării a fost adusă în dezbatere prin publicarea unui număr de documente oficiale, de către WikiLeaks. Este imposibil să faci publice documente autentice, fără să supui la risc sursele guvernamentale. Şi este exclus să accesezi fişiere oficiale fără să afli şi informaţii adiacente – ca, de pildă, informaţii pe care guvernul le are despre cetăţenii săi.

Desecretizarea unor documente ale poliţiei, în societăţile postcomuniste, este exemplul clar al dilemei din spatele oricărei politici a transparenţei. Trebuie oare ca toată lumea să ştie ce au făcut ceilalţi, în timpul regimului comunist? Ar trebui să cunoaştem doar dosarele oamenilor publici? Cît de sigure sînt informaţiile strînse de poliţia secretă? Oare acestea vor produce un *catharsis* moral în societate, sau vor fi folosite ca un *kompromat* (compromis) în jocurile sordide ale puterii? Acestea nu sînt întrebări care aşteaptă răspunsuri facile.

Societatea modernă a fost costruită avînd la bază speranţa că, într-o bună zi, vom avea încredere în instituţii şi în străini, aceeaşi încredere pe care o avem în membrii familiei noastre. Exemple recente au demonstrat însă că lucrurile stau exact pe dos. Am început să avem îndoieli chiar în ceea ce priveşte familia, o îndoială pe care o manifestam, pe vremuri, doar faţă de infractori. Sîntem martorii unei combinaţii de neîncredere şi tehnologie, care ne remodelează viaţa privată. Avocaţii vor spune că tehnologia a transformat divorţul într-o cursă a înarmării. Avem bucătării şi dormitoare la fel de pline de microfoane precum ambasada SUA în Moscova, în timpul Războiului Rece.

Iată cum perspectivele transparenţei de a reda încrederea în instituţiile publice a semănat, în fapt, germenele neîncrederii în sfera vieţii private.

Transparenţa şi mişcările antipolitice

„Poţi fi sigur că în viitorul apropiat se vor crea software-uri care îi vor împiedica pe politicieni să ne mai mintă" – mi-a spus, doar pe jumătate în glumă, prietenul meu, Scott Carpenter, director adjunct la Google Ideas, *think-tank*-ul creat de Google pentru a-l ajuta pe cetăţean să folosească noile tehnologii.

Nimic nu este mai dubios decît să pretinzi o transparenţă absolută.

Ani de zile, politica a fost arta de a reuşi să spui oamenilor ceea ce vor să audă. Ideea sugerată de Carpenter a fost că, în epoca transparenţei, acest lucru n-ar mai fi posibil. El s-a gîndit la faptul că noile programe software ar putea urmări declaraţiile şi luările de poziţie ale unui politician, astfel încît, cînd acesta îşi schimbă deciziile luate anterior, votantul să afle şi să-i poată pedepsi oportunismul. Şi nu numai atît: am şti, de exemplu, cu cine se întîlneşte politicianul respectiv, cine contribuie la campania sa ori dacă soţia sau copiii săi sînt angajaţi în consiliile de administraţie ale companiilor favorizate de guvern.

Transparenţa, în cazurile acestea, ar ajuta, mai degrabă, nu la aflarea unor secrete, ci la dezvăluirea unor minciuni şi a unor înşelătorii. Perspectivele unei societăţi transparente nu diferă de cele pe care le-ar avea, într-un context science-fiction, o Maşină a Adevărului.

Este perspectiva unei societăţi fără minciuni. Nu poţi scăpa de mincinoşi, dar poţi elimina minciuna şi consolidarea puterii prin aceasta.

Ceea ce este deranjant în această entuziastă speranţă cum că transparenţa va îmbunătăţi societatea este ceea ce scria T.S. Eliot, cu aproape un secol în urmă, şi are legătură cu felul cum apărătorii mişcării *transparency* „visează la un sistem într-atîta de perfect, încît nimeni nu va mai avea nevoie să fie bun." În acest scenariu, încrederea nu ar veni dintr-o înşiruire de credinţe, de ţeluri comune sau de experienţe, ci dintr-o grandoare a unui concept instituţionalizat.

În loc să creadă că societatea democratică se poate autocorecta de la sine, activiştii transparenţei preferă să-şi păstreze convingerile în instituirea acelei societăţi care nu face nici o greşeală.

Dacă filozofii Iluminismului au încercat, odată, să înţeleagă natura umană – inima, mintea, fricile –, noua generaţie de reformatori democratici şi-a pierdut interesul în a descoperi omul. În lumea lor instituţionalizată şi plină de slogane, a te răzgîndi este doar un semn al oportunismului politic. Dar nu libertatea de opinie este însăşi esenţa politicilor democratice? Este, oare, intransigenţa mai importantă pentru democraţie decît afabilitatea de a-ţi schimba punctul de vedere, cînd afli informaţii noi sau cînd te găseşti în circumstanţe inedite?

Păcatul originar al mişcării *transparency* este exact această neglijare a complexităţii psihologice a politicilor democratice.

Acest articol a fost publicat iniţial în *In Mistrust We Trust: Can Democracy Survive When We Don't Trust Our Leaders?*, TED Books, 2013.
Obţinut prin reţeaua Eurozine (www.eurozine.com).

© Ivan Krastev, Eurozine

traducere de Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

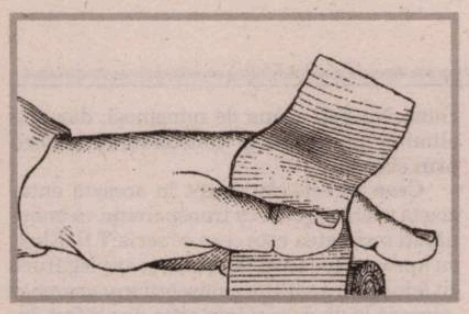

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Se poate fără Facebook?

Zilele trecute – după ce, mai mulţi ani la rînd, a refuzat să îşi facă cont pe Facebook –, un amic mi-a dat ceea ce pe limba reţelei se cheamă *add as friend*. A fost, sigur, o mică surpriză. O fi fost amicul ultimul român conectat la Internet, fără user şi parolă pe site-ul albastru? Bineînţeles că nu. Dar cum e viaţa fără reţele de acest fel? Pierzi ceva esenţial?

Înainte de a reflecta eu însumi la astfel de lucruri, mi s-a părut corect să îmi întreb amicul – apropo, utilizator intensiv şi avizat de Internet – cum de nu-şi făcuse cont pînă atunci. „Ca să nu fac ceea ce fac de azi-noapte, să pierd timpul" – a răspuns omul nostru. „Bun, dar atunci, cum de ţi-ai făcut cont?" l-am întrebat – la care mi-a zis că s-a decis cînd s-a surprins piratînd în mod repetat contul propriei soţii, „ca să vadă ce se mai întîmplă."

În aceste zile, numărul românilor conectaţi la reţea se apropie de 6 milioane. Cifra este impresionantă, comparabil cu totalul românilor conectaţi la Internet – conform unor statistici nu foarte precise – de 8-9 milioane. În România, ca şi în alte pieţe, dacă nu eşti pe Facebook, nu prea eşti nici pe Internet, se poate spune. Dar, la noi, reţeaua are succes şi din motive specifice.

Primul şi cel mai important dintre acestea este oferta din ce în ce mai anemică a altor canale media. Presa cotidiană e în degringoladă, televiziunile politice au *parti-pris*-uri care te gonesc, iar *entertainment*-ul prezent pe posturile de top e preponderent format din show-uri mondene vulgare sau din filme de duzină. Excepţiile notabile, reţetele de succes din toată lumea – gen *Românii au talent* – nu se găsesc pe telecomandă chiar zi de zi şi oră de oră.

Mai aproape de Web 2.0, blogurile – care au prins viteză în România acum şase-şapte ani – au rămas un gen de comunicare endemic, marginal, uneori specializat, dar care nu atinge masa critică de informaţie proprie, necesară pentru apariţia vreunui *Huffington Post* sau Mashable. Cu alte cuvinte, în România avem o ofertă media abundentă care e, de fapt, un vid de conţinut: toată lumea agregă pe toată lumea, radiourile copiază bloguri, superficialele televiziuni preiau temele site-urilor de ştiri, pentru ca acestea să dea şi ele informaţia posturilor TV mai bogate în resurse.

Pe de altă parte, criza e criză, ceea ce înseamnă că şi românii au mai multă vreme pentru entertainment ieftin (la propriu), iar acesta se găseşte, printre altele, pe Facebook. Cumva, pe reţeaua născută din voyeurism (prin expunerea unei baze de date cu studente de la Harvard), în România, s-a instaurat un fel de bunăvoinţă, de *netiquette* care elimină, în principiu, agresivitatea, încurajează o conversaţie, dacă nu totdeauna inteligentă, cel mai adesea urbană, exclude postacii politici şi pe obsedaţii de partide.

Facebook-ul este, pentru fiecare, o mică gazetă personală, în care, pe de o parte, eşti la curent cu ce face şi ce spune fiecare dintre cei cîteva sute de prieteni pe care-i ai. S-a discutat mult despre relevanţa şi consistenţa prieteniei, aşa cum e ea definită de clicurile de pe Facebook şi, desigur, lucrurile pot fi şi mai profunde decît se petrec în aşa-numitul *timeline* al fiecăruia. Dar, în principiu, dacă îţi alegi prietenii la modul economicos şi cu discernămînt, ceea ce vezi cînd deschizi site-ul poate fi interesant.

Dar, în plus, Facebook funcţionează şi ca un agregator de conţinut clasic. Aşa, deficiente cum sînt, canalele media tradiţionale nu sînt chiar uniform imbecile, egal mincinoase şi lipsite de oameni talentaţi, de la un capăt sau altul. Cititorii sau utilizatorii remarcă adesea cîte un text bine scris – fie el al unui condei consacrat sau o postare pe blog a unui nou-venit cu sclipiri – şi îl dau mai departe, viralizîndu-l. Link-urile pe care le găseşti pe acelaşi *wall* sînt, probabil, în ultimă instanţă, motivul pentru care amicul meu s-a decis, în cele din urmă, să îşi facă un cont.

Bineînţeles că, pînă la urmă, toate au un preţ – în ultimă instanţă, pierderea de timp de care se temea amicul. La care se adaugă şi cantitatea de date personale pe care le oferi reţelei şi care, la un moment dat, îţi creează – nu numai pe Facebook – o imagine mai precisă decît ţi-ai putea dori. Mai important e faptul că Facebook înseamnă, de regulă, şi un anumit grad de inconsistenţă culturală, despre care vorbeam în prefaţa la volumul despre reţea al lui Alex-Brăduţ Ulmanu – *Cartea feţelor*. Spuneam acolo că Facebook înseamnă primatul clicului – sau, pe tabletă, al *tap*-ului – asupra tastaturii. E de domeniul evidenţei că mesajele lungi se scriu rar şi se citesc şi mai rar; în schimb, folosim intens diferitele butoane existente. Ceea ce înseamnă că pe Facebook prestăm un fel de dans de societate, un balet nonverbal ale cărui sensuri profund umane sau spirituale rămîne încă să le stabilim, presupunînd că ele există. Cu siguranţă, Facebook-ul nu este pentru asceţi culturali şi nici pentru grafomani.

În doze prea mari, Facebook poate, desigur, deveni o obsesie care te împiedică să trăieşti. Un studiu recent din Marea Britanie arată, însă, că cele 33 de milioane de utilizatori îşi petrec aproximativ 34 de milioane de ore zilnic în reţea. Adică ceva mai mult de o oră pe cap de utilizator. Comparativ, consumul de televiziune este, în ţările europene, între 3 şi 5 ore pe zi. În 2010, tot britanicii petreceau 4,18 ore zilnic în faţa televizorului. Cu siguranţă, nu numai cu filme de artă şi talk-show-uri de la BBC. Iar consumul de Internet tinde să-l înlocuiască sau să se suprapună peste cel de media clasică. Prin urmare, vorbim de schimbări, dar nu de o apocalipsă cibernetică.

Pînă la urmă, a fi sau a nu fi pe Facebook e o opţiune personală. Iar liniştitor în toată povestea e tocmai ceea ce poate părea pe dos: mediocritatea agreabilă a reţelei e garanţia că, aşa cum arată acum, lucrurile nu au nimic tenebros în ele.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● LE FIGARO
(6 mai 2013)

Marele Gatsby – adaptarea romanului lui Scott Fitzgerald, făcută de Baz Luhrmann – va deschide, pe 15 mai, Festivalul de Film de la Cannes. E unul dintre cele mai aşteptate filme ale anului. O să intre în curînd şi pe ecranele noastre, dar, pînă atunci, să vedem ce scrie despre el presa anglo-saxonă, care nu s-a arătat prea îngăduitoare nici cu regizorul, nici cu actorii.

Variety: „*Marele Gatsby* pare o adaptare clasică în care actorii îşi recită textele cu talent, dar fără să transmită vreun pic de emoţie. Un film foarte stilizat, dar fără substanţă."

Cei de la site-ul Hitfix sînt şi mai necruţători, şi consideră filmul ca fiind lipsit de viaţă: „E doar o piesă artizanală."

The Wrap taxează filmul ca fiind insipid: „Baz Luhrmann ia ca pretext excesele anilor '20, pentru a se folosi de toate excesele secolului 21 în materie de efecte speciale. Dar, la sfîrşit, spectatorul nu rămîne cu altceva în cap decît cu un zgomot supărător. Filmul acesta marchează momentul în care regizorul Baz Luhrmann a ajuns să-şi parodieze propriul stil." Nici actorii n-au convins presa. „Prestaţia lui DiCaprio e un eşec complet." Nu există nici un fel de chimie între personaje – mai scriu cei de la *The Wrap*. „Filmul reprezintă un frumos eşec pentru un ambiţios cineast."

The Hollywood Reporter înclină balanţa în favoarea acestui film şi crede că nu contează atît de mult partea disturbantă a realizării, ci implicarea personală a regizorului, care se simte şi face ca filmul să fie viu şi, în acelaşi timp, să-i rămînă fidel nu literei, ci spiritului cărţii lui Fitzgerald."

De obicei, controversele nu fac altceva decît să sporească curiozitatea. Şi în cazul acestui film, probabil că lucrurile vor sta la fel. (**A. M. S.**)

LE FIGARO

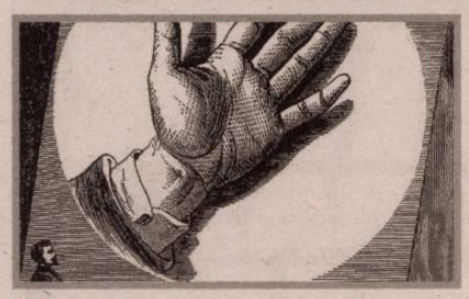

Adina POPESCU

portrete din mers

Mielul şi păstorul lui

Personajul principal de Paşti este mielul. Sau, mai nou, iedul, însă asta e o chestiune de gust. Chiar încep să mă întreb de ce se face atîta tam-tam de Paşti cu mielul ăsta, de vreme ce, în tot restul anului, oaia – respectiv capra – sînt total ignorate din meniul obişnuit. În privinţa porcului, există măcar o constanţă – îl tăiem de Crăciun, însă nu ne dăm în lături de la el, indiferent de anotimp şi de circumstanţe. Iar bietul pui – care de bine, de rău ne cam alimentează zilnic – este total ostracizat în calendarul nostru festiv, n-are parte de nici o celebrare, de nici o „dezlegare la pui", de nici o recunoaştere, ba dimpotrivă, se spune că dacă mănînci pui în noaptea de Anul Nou, „o să risipeşti tot anul, ca găina."

Dar să revenim la miel şi la dezmăţul culinar pe care îl generează doar de Paşti. Hai să zicem că ne e dat să-l consumăm musai trei zile pe an, pentru că „aşa cere tradiţia", deşi nici prea religioşi nu sîntem, iar la biserică mergem de regulă tot cam o dată pe an, de Înviere. Mielul căruia anul acesta i-a fost dat să ajungă în farfuria mea pe masa de Paşti provine de la nea Titi, din comuna X de pe Valea Prahovei. Este un miel „bio", „eco" şi alte atribute moderne care îi certifică starea excelentă de sănătate în momentul sacrificării, gustul, digestia uşoară etc. Mai exact, nu e un miel „de Auchan" sau „de Carrefour", are o proveniență clară – nea Titi de la care cumpără oi şi preotul din comună (are vreo 200 de oi şi ciobani care se duc cu ele la munte), a fost recomandat şi de Bebe, care pune tablă pe case, şi de Fane, mecanicul auto. Mai exact, un miel cu un dosar în regulă şi antamat de pe 15 aprilie. Ar trebui să te consideri norocos pentru că Titi te-a primit în ograda lui şi ţi l-a arătat „pe Marinică", cu aproximativ o lună înainte de marele festin. „Ia uite ce gras e de-acuma!" rîde Titi, cu gura lui plină de dinţi de porţelan, după ce a alergat mielul prin curte, l-a prins şi ţi l-a întors pe toate feţele ca să vezi că sigur „va corespunde" cerinţelor tale. (De fapt, e un singur miel de pripas, pe care îl prezintă în avans viitorului potenţial client, probabil mielul-exponat.) „Păcat că Paştele ăsta pică aşa de tîrziu şi trebe să tai din ei, ce să fac? Doar n-o să vînd oi de Paşti... dacă mai cade vreun Paşti din ăsta de 5 mai, dau faliment!" Titi a lucrat în Spania şi în Italia, şi ştie el de-acolo cum „se face" şi agricultura, şi păstoritul. E om de încredere, doar l-au recomandat popa, Bebe şi Fane.

Un miel
cu un dosar în regulă.

Aşadar, ai bătut palma cu Titi, l-ai mîngîiat pe bietul Marinică – pe care îl vei mînca peste o lună –, îl mîngîi bonus şi pe Grivei, cîinele ciobănesc care tot flendureşte din coadă, bei o stacană de apă rece de la fîntîna din ograda lui Titi, şi ai avut parte – pe gratis – de o experienţă cîmpenească *cool*.

Peste o lună, în Săptămîna Mare, vii să-ţi iei mielul. Titi nu te mai primeşte în curte, te aşteaptă la colţul uliţei, cu „Marinică" în punga de plastic înroşită. „Nouă kile opt sute, douăştrei de lei kilu, cum am stabilit!" Dai banul, iei „produsul" – cam uşor în pungă–, cîntăreşti acasă şi descoperi că are vreo şapte kile. Marinică al tău, deja berbecuţ, zburdă pe pajiştea lui. Îl suni pe Titi, răspunde greu, că nu e semnal pe dealurile alea. „Cum să aibă, dom'le, şapte kile, că l-am cîntărit cu mîna mea?! Dacă-i p-aşa, veniţi mîine să vă dau restul dă bani, dar data viitoare nu mai fac afaceri cu dumneavoastră!"

Şi uite-aşa, de Paşti nu-ţi mai vine să mănînci miel. Filozofia lui nea Titi o auzi însă oriunde, la orice cîrşmă din satele de pe Valea Prahovei – „Fi-r-aţi ai dreacu' de bucureşteni! Veniţi voi să ne faceţi legea p-acilea!"

Ultimul pălărier din Bucureşti

– interviu cu Nicolae ZDÎRCĂ –

*În Pasajul Englez, cel dintre Calea Victoriei şi Strada Academiei, am dat peste... ultimul pălărier din Bucureşti. Aşa spune că este, şi aşa auzisem şi eu înainte să-l fi cunoscut. Fermecător: profesionist, cu haz, şi priceput antreprenor. Trecut prin vremi de toate felurile – la cei în jur de 80 de ani ai lui –, dar adaptat şi timpurilor de azi. Înconjurat, evident, de pălării interesante. (**I. P.**)*

De cînd lucraţi ca pălărier? Cum aţi început?

De 70 de ani lucrez în meseria asta. Din Gorj sînt, cea mai amărîtă regiune. Acolo am deschis ochii. Dar acolo era foarte greu de trăit, mai ales pentru tineret. Aşa că am terminat şapte clase primare şi am venit în Bucureşti. Mie mi-a plăcut să învăţ carte, dar nu puteau să mă ţină la şcoală. De la mine la şcoală erau trei sate, şi nu mă puteau duce. Erau vreo 4 kilometri pînă acolo. Mergeam prin noroi pînă la genunchi. De sărăcie am plecat.

Unde şi cum aţi plecat?

Patronul magazinului de pălării de la Unirea, spre norocul şi ghinionul lui, a murit. Ei ştiau de mine, că sînt bun. Am fost şef pe magazinul ăla. A fost bine.

Cum cîştigaţi în cooperaţie?

Era la sută. Aveam tarif. Era rentabil. Nu declaram tot.

Mergea treaba cu pălăriile, pe vremea aceea?

Comuniştii nu mai dădeau voie oamenilor să facă pălării. Se purtau şepci şi căciuli. Ziceau că pălăria aerisește mintea şi căciula-i îmbrobodită... Am prins curba de sacrificiu, cîţiva ani am dus-o foarte greu. Făceam şepci pentru copii, cravate...

Comuniştii nu mai dădeau voie oamenilor să facă pălării. Se purtau şepci şi căciuli.

Am plecat cu un cetăţean care vindea cu cobiliţa. I-a cerut voie lui tata şi m-a dus la Bucureşti, la un frate de-al lui. În curte acolo mai erau nişte meseriaşi. Şi unul dintre ei a zis: dă-mi-l pe Nicolae ca să-l duc să înveţe meserie.

V-aţi descurcat ca ucenic?

Meşterul meu mă lăuda la Camera de Muncă, unde aveau o întîlnire. Mă închiria şi la alţii, şi lucram la cîte trei-patru ateliere. Aveam o forţă de muncă... Stăteam şi lucram şi pînă la 12 noaptea. Seara plecam cu o grămadă de bani.

După care v-aţi deschis propriul atelier?

După care am plecat în armată, pentru trei ani. La Securitatea care păzea Căile ferate. Păzeam toate tunelele de la Bucureşti la Braşov – le era frică de teroriştii, că vin să le arunce în aer. Vreo şapte luni am stat la tunelul din Predeal. Iarna urlau lupii...

M-au pus şi conducător de UTC, că m-au văzut cu papagal şi m-au făcut şef de lecţie. Le citeam ziarele. La terasă, în Sinaia, era o vilă care avea o săgeată în vîrf. Cînd a venit locotenentul, m-a văzut discutînd cu fetele peste gard. Mi-a dat două zile de carceră. M-a mutat la Poiana Ţapului – disciplinar –, dar tot bine a fost şi acolo.

Şi am venit înapoi în Bucureşti. Patroanei unde lucrasem i-au luat prăvălia, cu naţionalizarea. Un an m-am chinuit, m-am băgat pe la nişte instalaţii. Se formase şi cooperaţia. Patronii cărora nu le plăcea să muncească intraseră în administraţie – contabili.

Cum se face, practic, o pălărie?

Întîi îţi achiziţionezi materialele – lînă şi păr moale, de iepure. Amîndouă se numesc fetru. Aveam o fabrică la Timişoara care făcea cele mai bune materiale de pălării, pentru toată Europa. Au dat 300 de oameni afară şi au dat-o la fiare vechi. Acum, în ţară nu mai avem fabrică de pălării. Aducem totul de la chinezi, tot ce nu ne place de la turci.

Degeaba eşti meseriaş bun, dacă nu eşti şi bun negustor.

Apoi, trebuie să iei măsura clientului, totul depinde de bila omului. 52 e prima măsură – circumferinţa. Am întîlnit şi 63. Îl întrebi ce doreşte, ce culoare. Se poate oricare, se vopseşte.

În ce priveşte modelele, pe vremuri erau două-trei: pălării obişnuite. Şi cu margini mai mici. Sînt pălării care merg la munte. Cam ungureşti, de cioban.

Materialul trebuie să-l apretezi. Apoi tragi modelul pe calapod. Ai un bon cu măsura, o croieşti. O tragi udă, se mai usucă, apoi o tragi încă o dată. Îi pui panglica, fiindcă o şi ţine, dar şi acoperă aţele care ar ieşi. Ca să aibă şi ea un aspect...

De la 500 în sus costă o pălărie, pînă la 3 milioane.

Ce calităţi trebuie să aibă un bun meseriaş în domeniul... pălăriilor?

Degeaba eşti meseriaş bun, dacă nu eşti şi bun negustor. M-am uitat şi eu prin revistele, am căutat diverse modele. Am combinat meseria cu negustoria. Am nişte neamuri la Băicoi şi, într-o duminică, ne-am dus la tîrg acolo. Erau toate prostiile, dar pălării nu erau. Aşa că mi-a venit o idee (am eu capul mic, dar prin el circulă diverse chestii). Şi mi-am zis: ia să fac nişte pălării şi să le vînd acolo. Eu le făceam şi cînd mă duceam, le vindeam aşa de repede, încît se făcea coadă. Apoi am luat legătura cu un alt talciocar şi m-am dus şi la alte tîrguri. La Măneciu, de pildă. Întîi am vrut să văd ce se poartă pe acolo. Am mai făcut din cele de gabor, şi apoi dintr-astea, cu borul mai mare.

Degeaba eşti meseriaş bun, dacă nu eşti şi bun negustor.

Aţi lucrat pentru celebrităţi?

Am lucrat cu Nicolaescu. Toate filmele le-a făcut cu noi. Eram acolo, pe Şepcari, pe lîngă Hanul lui Manuc. Proprietarul ne-a dat afară de acolo. Toate teatrele veneau la noi...

Lucrez cu producătorii de film. Sînt firme de îmbrăcăminte care vin şi discută cu mine.

Pălăriile le faceţi singur?

Le fac singur, în general, dar mai am nişte fete care le mai cos.

Aveţi ucenici, discipoli?

Vin în fiecare zi fete de la facultatea aia de vestimentaţie. Vin la mine să le învăţ. „Măi, fetelor, asta e meserie de bărbat" – le zic. Am avut una care era deşteaptă, căsătorită cu un spaniol. A-nvăţat, i-am dat nişte calapoade şi prima care m-a sunat la Revelion, noaptea, a fost ea. „Merge treaba!" a zis. „Am făcut legătura şi cu Mexicul..."

Sînteţi cu adevărat ultimul pălărier din Bucureşti?

Nu mai e nici un pălărier în Bucureşti, pălării de bărbaţi nu mai face nimeni. În timpul comunismului, meseriile erau mai preţuite. Lucram în cooperaţie. Acum mai sînt doar ăia care au vîndut prăvăliile, i-au dat afară pe meseriaşi şi trăiesc din chirii...

a consemnat Iaromira POPOVICI

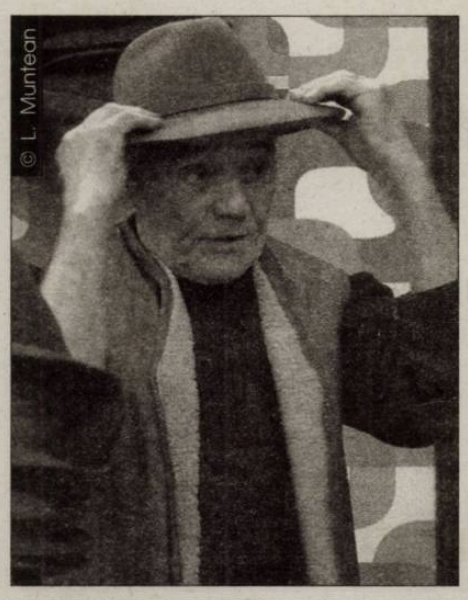

Pălării vintage

Dacă domnul Zdîrcă este ultimul făuritor de pălării bărbăteşti, iată ce am găsit, printre multe altele, căutînd pe net pălării pentru femei (I. P.):

■ Descriere: O pălărie vintage spectaculoasă, din organza, verde mentă, cu funde şi cusături circulare, ornamentală. Circumferinţa (interior) – 58. Detalii: bor tivit cu voal, cusut manual; cusături ornamentale circulare; decorată lateral cu funde din organza; rejansa subţire din *faille* negru; căptuşită cu mătase naturală de culoare crem. Material: organza din mătase naturală. Brand/Provenienţă: nu are/Italia. Stare: perfectă. Culori: verde mentă.

■ Descriere: Pălărie vintage din buntal bej şi organza de mătase naturală maro cafea cu lapte. Circumferinţa (interior) – 52. Detalii: croială foarte complicată, cu margini întoarse pe interior, rejansa din *grosgrain;* inserţii din organza. Material: bej, maro. Brand/Provenienţă: Alta moda Florence/Italia. Stare: perfectă (articol nou, nepurtat, cu etichetă). Culori: bej, maro.

■ Descriere: *Pancake* vintage din fetru crem, cu flori, traforaje şi voaleta *point d'esprit.* Circumferinţa (interior) – 60. Detalii: structură rigidă, cu margini din metal pe interior; se fixează cu ajutorul unor „urechiuşe" din fetru şi metal, flexibile. Material: fetru, voaletă. Brand/Provenienţă: nu are/Italia. Stare: excelentă. Culori: crem.

■ Descriere: Halo vintage din pene turcoaz, cu structură rigidă şi fundă din *crêpe.* Circumferinta (interior) – 48; merge la orice măsură, se aşază pe cap. Detalii: căptuşit cu catifea turcoaz; bandă de *faille* pe interior; la spate are o fundă din *crêpe* turcoaz. Material: pene naturale, catifea din bumbac, *crêpe* din mătase naturală. Brand/Provenienţă: Vogue de Paris/Canada. Stare: perfectă. Culori: turcoaz.

■ Descriere: Pălărie vintage din buntal negru, lucrat sub formă de dantelă, cu trandafir ornamental şi voaletă cu picăţele. Măsuri: orice măsură. Detalii: structură rigidă; reglabilă; împletitura este foarte complicată şi minuţioasă; ornamentată lateral cu un trandafir din satin *ivoire*, voaletă ajustabilă, cu picăţele din mătase; în ambalajul original. Material: buntal, mătase naturală, voaletă. Brand/Provenienţă: Bond street/Canada. Stare: perfectă. Culori: negru, ivoire.

(http://www.vintagewardrobe.ro)

Cu ochii-n 3,14

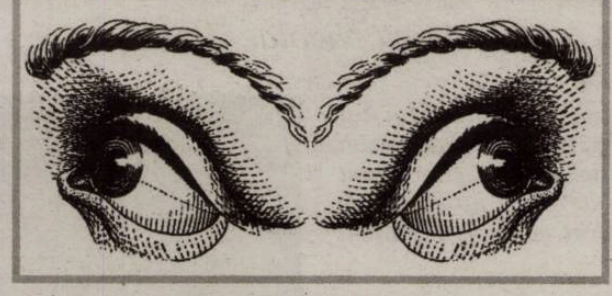

DACĂ DUPĂ SĂPTĂMÎNA CU MAIONEZĂ VINE DEPRESIA CU MÎNECĂ LUNGĂ, CE-O SĂ MAI URMEZE?

■ Pînă de curînd eram convins că tehnologia HD e cea mai tare. Ce poate fi mai tare ca High Definition? Păi, Full High Definition, pe scurt: *full HD*. Se poate şi mai tare? Se poate: Ultra High Definition. Dacă după *full* vine *ultra*, ce-o să mai urmeze? (**M. M.**)

■ După ani întregi de populism culinar, filiala PSD Iaşi a hotărît să nu mai dea mici şi bere de 1 Mai: „Sîntem în Săptămîna Patimilor şi nu vom organiza nici o acţiune cu mici şi bere în aer liber. Nu poţi aduce fanfara şi să dai de băut oamenilor“, a declarat Mihai Chirica, viceprimar al municipiului şi liderul PSD Iaşi. În schimb, filiala PSD va organiza prin oraş manifestări „cu caracter religios“. Puţine lucruri sînt mai periculoase decît o gaşcă de socialişti habotnici. (**L. V.**)

■ La restaurantul Koket din Cîmpulung-Muscel comand salata casei, care va să zică „salata Koket“, însă o rog pe chelneriţă să nu-mi pună maioneză. Nu se poate – zice –, că aşa e salata, cu maioneză. Dar eu nu vreau maioneză – zic. Comandaţi altă salată – zice. Vreau „Koket“ fără maioneză – zic. Nu se poate – zice –, ce să pună în loc de maioneză? Iaurt – zic. Cu ce? – zice. Cu coriandru sau mentă – zic. Aha – zice, cu tonul ăla: „E nebună, să n-o contrazicem“. Peste cîteva minute, căutînd o toaletă, aud dinspre bucătărie hohote de rîs, cu lacrimi şi icneli: „Co-ri-an-dru, men-tă!!!!!“ (**S. S.**)

■ După ce am aflat că şi animalele pot suferi după pierderea unui companion, unele cunoscînd chiar depresia – un articol care mi-a dat speranţă –, am citit că, de la musculiţe, trecînd prin peşti, pînă la cimpanzei, aproape toate speciile au felul lor de a-şi înşela partenerii, fie că e vorba de mîncare, fie că e vorba de sex. Nici animalele nu sînt mai bune decît oamenii. (**M. C.**)

■ Guturaiul sau căpuşa? Am intrat în această dilemă ascultînd la radio sfaturi utile pentru a ne feri de căpuşe: dacă mergem la iarbă verde, tre' să purtăm pantaloni lungi, bluze/cămăşi cu mînecă lungă, iar încălţămintea „să nu fie decupată“. Pe căldura asta? Dacă ne trebuie salopetă şi cizme de cauciuc, atunci de ce-am mai ieşi la iarbă verde „să ne răcorim“? Nu-i mai bine să stăm în casă, să dăm drumul la aer condiţionat şi să ne-alegem cu un simplu şi „benign“ guturai? (**M. V.**)

MARŢI SE ÎMPLINESC 32 DE ANI DE CÎND NOUĂ ELEFANŢI FĂCUŢI MANUAL ZBURAU PE STRADĂ, ÎN PREAJMA PATINOARULUI FĂRĂ ACOPERIRE

■ Marţi se împlinesc 32 de ani de cînd de la Baikonur a fost lansată misiunea Soiuz 40, avîndu-l la bord pe Dumitru Prunariu, un român despre care se poate spune că a văzut cîte ceva la viaţa lui. (**M. C.**)

■ Din categoria „Ce oferte îţi mai fac comercianţii ambulanţi cînd stai la terasă şi bei bere“: „Nu vreţi să vedeţi nouă elefanţi făcuţi manual?“ Refuzul îl descumpăneşte pe domnul în vîrstă, cu pălărie: „Mă rog, erau frumoşi!“ (**A. P.**)

■ O maşină a Poştei Române a pierdut pe traseu un sac de bani, în comuna Tomeşti din judeţul Iaşi. Cine s-a nimerit la faţa locului a pus mîna pe ce-a putut, după care a şters-o. Ilie Andrieş, poliţistul local, descrie astfel scena: „Banii zburau pe stradă şi prin şanţuri, iar sacul pe care scria «Poşta Română» era undeva mai la deal, era desfăcut, gol“. Jurnalistul de la *Adevărul* observă: „Toţi cei care îşi umpluseră buzunarele se răspîndiseră ca potîrnichile.“ Neam de poeţi. (**L. V.**)

■ Proprietarii de cîini rîd mai mult sau mai puţin decît proprietarii de pisici? Ei bine, s-a aflat şi asta: comportamentul cîinilor în societate asigură mai multe oportunităţi ludice pentru stăpînii lor. Acum se cercetează ce anume îi face pe oameni să rîdă în preajma animalelor lor de companie. (**M. C.**)

■ Cică aeroportul din Braşov ar putea fi gata în 2016. De ce o fi nevoie de atîţia ani ca să faci o biată pistă de beton şi un terminal? Pare o poveste din aceeaşi categorie cu a patinoarului pentru FOTE din Poiana Braşov, a cărui construcţie a lîncezit cu lunile, pentru ca apoi să fie făcută pe brînci, în ultimul moment. O fi vorba de specificul naţional, dar poate că e şi ceva local, adică niscai braşoave. (**A. M.**)

■ Un puşcăriaş din America e regele puşcăriei. A reuşit, nu se ştie cum, să seducă 13 gardiene. Patru dintre ele au rămas însărcinate. Trei şi-au tatuat numele lui pe diverse părţi ale corpului. Şi toate îi ajută – pe el şi pe tovarăşii lui de puşcărie – să-şi continue afacerile de după gratii: trafic de alcool şi droguri, clonare de carduri, operaţiuni cu cecuri fără acoperire etc. Nu se ştie exact cum a fost demascată această grupare, ajunsă acum în atenţia FBI. Probabil că au fost turnaţi de o femeie geloasă... (**M. M.**)

INDICII CĂ TE PAŞTE UN FEL DE ANTIUTOPIE: INVENTATORUL LUI DUMNEZEU S-A PRĂBUŞIT PE JOS, VA FI NEVOIE DE UN AN PENTRU O PAUZĂ

■ Deschid Yahoo! şi-mi sare în ochi următorul titlu al unei „ştiri“: „5 indicii că te paşte nefericirea“. Să înţeleg că toate „reţetele fericirii“ de pînă acum, pe care le puteam găsi pe net, au dat greş? (**A. P.**)

■ Ca să fii în trend azi, îţi cumperi blugi rupţi (cu variantele: uşor agăţaţi sau sfîşiaţi de-a dreptul), ojă care crapă pe unghie (în mod special!), tricouri gata scămoşate şi tenişi murdari (din fabricaţie). Mi se pare mie sau trăim un fel de antiutopie vestimentară? (**S. G.**)

■ Albert Hofmann, inventatorul LSD-ului, a murit marţi, 29 aprilie 2013. Avea 102 ani. (**L. V.**)

■ Jen Campbell – poetă şi scriitoare britanică şi librar într-un anticariat din Londra – a publicat, în aprilie anul acesta, cel de-al doilea volum din seria „Cititorii spun lucruri trăsnite“, intitulat *More Weird Things Customers Say in Bookshops*. Iată o mostră din perlele culese de-a lungul timpului: „Clientul *(gîndindu-se):* Cît ar valora un exemplar cu autograf din Biblie? Librarul: Cu autograful cui? Clientul: Păi... Nu ştiu... Nu al lui Dumnezeu, evident. *(rîde agitat)* Asta ar fi absurd... nu-i aşa?“ (**P. M.**)

■ Mergînd, aşa, pe stradă, pe la Unirii, mă gîndeam ce zi frumoasă şi liniştită e, şi cum se bucură toată lumea din jur de ea. Deodată, chiar în faţa mea, la stopul la care aşteptam, un tînăr în pantaloni scurţi, uşor ponosit, s-a prăbuşit pe jos. În afară de tovarăşul său, care se bălăngănea şi el, ceilalţi oameni nu l-au băgat în seamă, continuîndu-şi ziua de primăvară. (**I. P.**)

■ Chiar dacă despre ochelarii Google s-a spus că se vor comercializa în 2014, *New York Times* e deja pregătit. Marele cotidian american a scos pe piaţă propria aplicaţie pentru viitorii Google Glass. Această aplicaţie le va permite „cyber-ochelariştilor“ să recunoască alerte, texte scurte şi rezumate ale articolelor. Potrivit ultimelor studii, va fi nevoie de un an pentru ca ochelarii Google să fie popularizaţi, avînd în vedere că preţul cu care vor intra pe piaţă va fi unul mare: 1500 de euro. Se pare, însă, că aşteptarea va merita, căci vor revoluţiona lumea. (**A. M. S.**)

■ După Buzău (şi înainte de a mai lua o pauză), drumul numelor de firme româneşti ne poartă prin Mangalia, Medgidia, Năvodari şi Oneşti: Eclatant SRL, Ordinul Dragonului SRL, Kilipir Activ SRL, Passo Doble SRL, Mărul Lui Adam SRL, Zorile Toys SRL, Inter Etnica SRL, Potpuriu SRL, Ziua Speranţei SRL, Tot Înainte Dinamic SRL, Transbitum SRL, Européenne De Bois SRL, Selectiv SRL, Ghe Jan SRL, Harnicii Cocoşei SRL, Ceva Bun SRL, Amuzament 777 SRL, Poarta Edenului SRL, Lacrima SRL, La Creţu Fresh Fast Food SRL, Moldo Absolut SRL, Cont & Cost SRL, Nae Interstar SRL, Medeleni Vis SRL, Sturionul Vesel SRL, Gică Şi Moşu SRL, Mezozoica SRL, Pas Cu Pas SRL, Iliescu Ship SRL, Steaguri 24 SRL, Lady Eu Doina SRL, Tânăr Şi Puternic SRL, Pitic Activ SRL, Stare Bună SRL, Act Valabil SRL, Sănătate Prieteni Şi Bani SRL, La Tot SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

International Wine Contest Bucharest 2013

May 23-26 National Library of ROMANIA

Eveniment susţinut de DILEMA VECHE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 483 ■ 16-22 mai 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

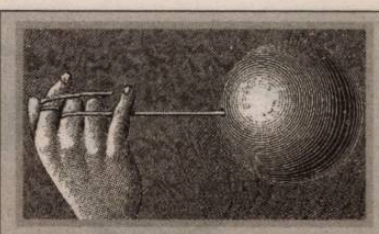

Matei MARTIN
mapamondul de buzunar 16

ANDREI PLEŞU
„Înapoi la colectivism?“
pagina 3

CONSTANŢA VINTILĂ-GHIŢULUESCU
„Trenurile noastre toate...“
pagina 10

Interviu cu
GEORGE SOROS
pagina 13

Obiecte subiective

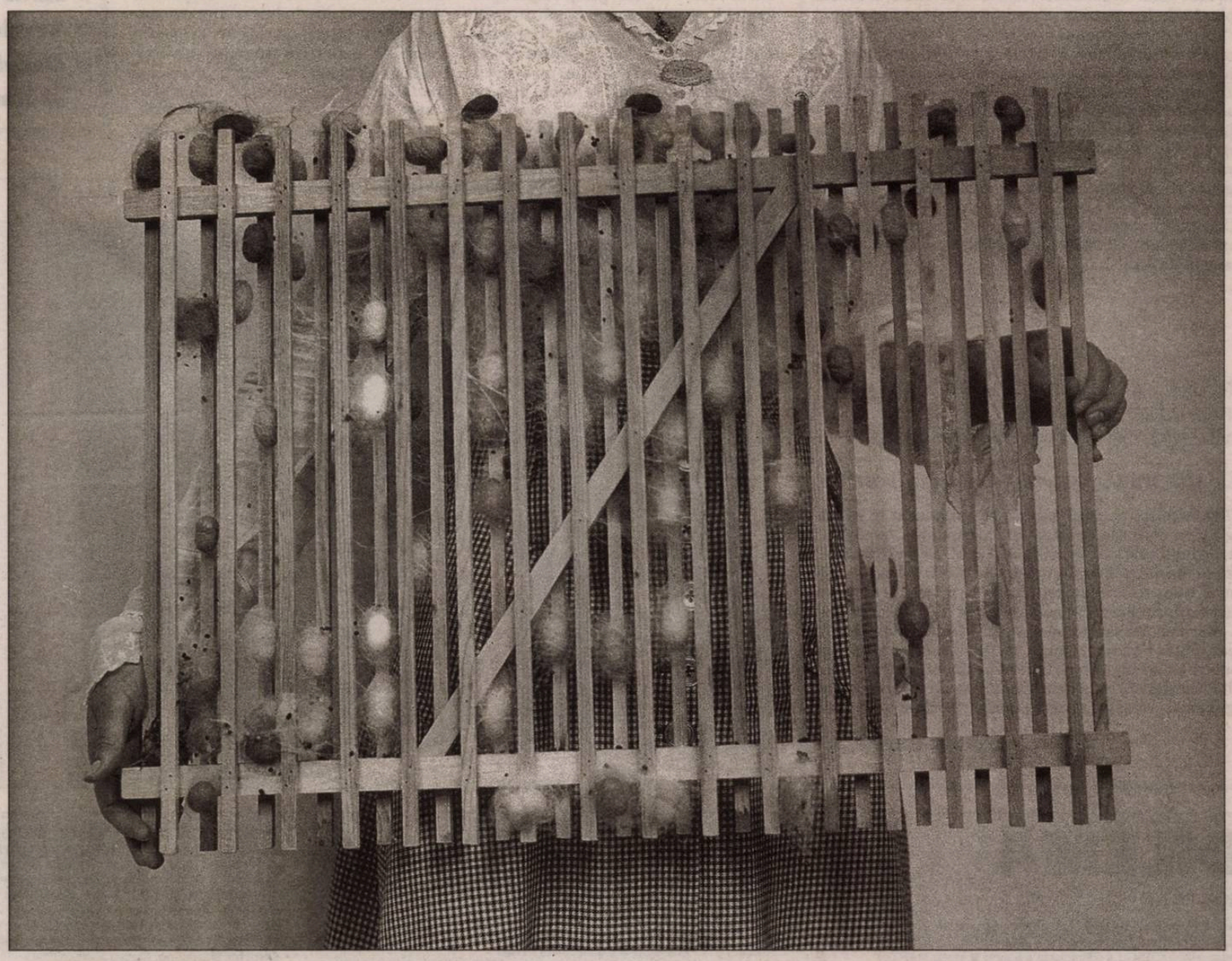

„Obiectele sînt acelea care contează. Numai ele poartă dovada, de-a lungul secolelor, a ceea ce s-a întîmplat cu fiinţele umane.“

CLAUDE LÉVI-STRAUSS

5 948489 141997 20

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

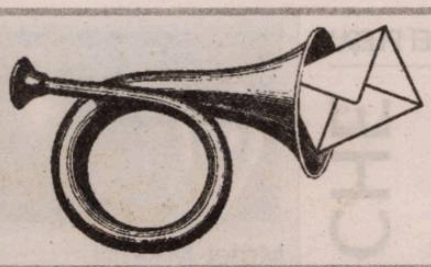

turneu de inbox

NR. 482

Articolul lui Zoltán Rostás, „Istoria celor mici"

„Adevărul ştiut de noi toţi"

„Istoria celor mici" ar putea fi foarte bine şi „Cultura celor mari". Deşi comunismul în România s-a sfîrşit (cel puţin teoretic) în decembrie '89, imaginea de ţară comunistă a României persistă şi în prezent, pentru mulţi dintre americani. Prin urmare, întrebările despre comunism ale studenţilor români se regăsesc adesea şi în chestionarul american al unor persoane erudite – din păcate, chiar profesori universitari. Cei care întreabă aici, în SUA, despre comunism (diferiţi ca nivel cultural şi vîrstă faţă de studenţii români, scuzaţi de inocenţa şi limita celor 20 de ani ai lor), s-ar putea încadra în mai mult de patru categorii, dintre care nu aş elimina şi categoria ignoranţilor. Aflată adesea în postura incomodă a celei care răspunde unor astfel de întrebări, am fost surprinsă să constat aceeaşi atitudine descrisă de dumneavoastră în text, venind de la interlocutori cu pretenţii culturale şi oarece ştaif. De multe ori, aici, cel care chestionează nu e un căutător de informaţii noi, de adevăr, cît e dornic să-şi întărească convingerile şi ideile formate anterior, din legende, filme comerciale şi documentare de presă cu ţinte politice. Un răspuns diferit de cel aşteptat, posibil demolator de mituri ştiute, devine trist, ciudat, considerat fără valenţe veridice, iar pentru cel nepregătit să-l audă este chiar nepoliticos. Adeseori, în dialogul acesta se pleacă de la premisa că „adevărul este ştiut de noi toţi". Nu se ştie care noi şi care toţi. Prin exerciţiul de întrebări şi răspunsuri se urmăreşte doar întărirea satisfăcătoare a ceea ce se cunoaşte, de către cel ce întreabă. Mai pe românеşte, simplificat ca schemă, dialogul devine: „Nu-i aşa că e aşa?" De cele mai multe ori, nu se pleacă de la premisa că nu se cunoaşte nimic (sau aproape nimic) din ceea ce cunoşti şi din ce vei răspunde tu, intervievatul, din propria-ţi experienţă. Simpla concluzie divergentă a dialogului riscă să provoace panică. Prin urmare, cum „deviezi" de la „adevărul ştiut de noi toţi", cum eşti taxat rapid şi fără înţelegere, cu o altă întrebare-răspuns, desprinsă parcă din cu totul alt film (american, în contextul de faţă).

Delia UJICĂ NEUWIRTH

Articolul lui Cristian Ghinea, „Unde duc eu mîna cînd aud de companii românеşti?"

„Eu sînt român şi vreau să fiu ajutat"

Articolul mi se pare extrem de interesant şi se bazează pe o definiţie neaşteptată: companiile românеşti sînt, de fapt, cele care cer ceva de la noi. Definiţia se pretează la marile companii românеşti, celelalte zeci de mii de mici companii românеşti poate că ar cere şi ele ceva de la noi, dar nimeni din cei care decid nu le bagă în seamă. Marii capitalişti români – gen Ioan Niculae sau, în trecut, Dinu Patriciu – nu o să fie niciodată nişte tipi populari: parcă simţim cu toţii că în spatele patriotismului lor se ascunde ceva urît, gîndul acesta patriotard, de mogul local – eu sînt român şi vreau să fiu ajutat.

Ioana Cristina SIN

Dilema veche vă propune

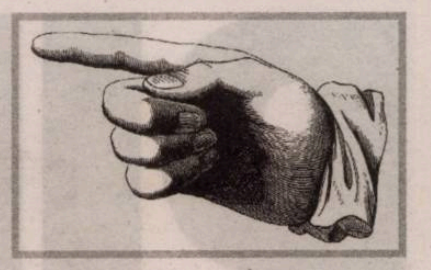

■ Sîmbătă, 18 mai, ora 22, în Club Control, legendara trupă newyorkeză Swans. Anxietăţi post-punk, peisaje ale dezolării, sare pe rană. Dacă nu mă credeţi, căutaţi pe YouTube „Love Will Save You". (Luiza Vasiliu)

■ Sîmbătă, în aceeaşi seară cu Noaptea Albă a Muzeelor, în Centrul Vechi, puteţi admira opere de artă „la rece" şi, în acelaşi timp funcţionale, în cadrul „Red Bull Curates: Canvas Cooler Project", realizate de 23 de artişti urbani şi contemporani. Aşadar, un frigider care poartă amprenta lui Ghica Popa, Noper, Ciubi sau Virgil Scripcariu... ce v-aţi putea dori mai mult, într-o noapte caldă de mai (mai ales că presupun că nu sînt nici goale)? (Adina Popescu)

■ La doar o oră de Bucureşti, în apropiere de Călăraşi, chiar lîngă locul pe unde se trece Dunărea cu bacul, există un hotel şi vreo două terase unde se poate mînca peşte proaspăt, foarte bun şi de multe feluri, privind către Silistra şi către malul dobrogean al Dunării. Servirea e şi ea destul de promptă, şi nu ar fi nimic de reproşat personalului. Dacă preferi să mănînci afară, există, totuşi, o problemă care apare odată cu lăsarea serii: ţînţariiiii! (Andrei Manolescu)

■ *Faust* cu Ştefan Iordache; *Jocul ielelor* cu Marcel Iureş şi George Constantin; *Europolis* cu George Constantin, Octavian Cotescu şi Valeria Seciu. Sînt doar cîteva mostre de teatru radiofonic transmis zilele acestea de Radio România Cultural (seara la 19 şi noaptea la 01,30 – în fine, găsiţi singuri programul pe radioromaniacultural.ro). Ştiu, e altceva decît pe scenă. Dar avantajul teatrului radiofonic este că are interpretări şi distribuţii care nu s-au văzut niciodată pe nici o scenă. Relativ neglijat de cînd e moda *audiobooks*, teatrul radiofonic oferă – totuşi – plăceri de negăsit altcumva. Şi se poate asculta şi online. (Mircea Vasilescu)

■ *Nuntă cu peripeţii/The Big Wedding* (2012, regia Jason Zacham), cu De Niro, Diane Keaton şi mai ales Susan Sarandon în formă bună, plus frumoasele Katherine Heigl şi Amanda Seyfried. Departe de a fi o capodoperă, te binedispune prin multiplele combinaţii pe care le poate oferi o familie avangardistă. (Iaromira Popovici)

■ A apărut, de curînd, cartea istoricului Sorin Turturică, *Aviatoarele României. Din înaltul cerului în beciurile Securităţii* (Editura Militară, 2013). Un subiect pasionant şi prea puţin explorat. O bucată de istorie romantică şi dramatică, povestită şi recuperată cu multă empatie şi cu o documentare serioasă. Personajele de aici (Irina Burnaia, Smaranda Brăescu, Yvonne Cămărăşescu, Elena Caragiani, Mariana Drăgescu, Nadia Russo, Virginia Duţescu, Marina Stirbey, Ioana Cantacuzino etc.) au destine şi istorii de adevărate eroine de roman. (Ana Maria Sandu)

■ Una dintre cele mai bune emisiuni radiofonice de reportaje din România, difuzate la Radio România Actualităţi, un regal jurnalistic cu documentare premiate/selecţionate în concursuri naţionale, dar şi internaţionale, cu o echipă de patru reporteri adevăraţi: *Documentarele RRA*, difuzată duminica, de la ora 12,30. Merită să o ascultaţi. (Stela Giurgeanu)

■ Joi, 16 mai, de la ora 19, în Music Club se lansează cel de-al 13-lea număr al *Revistei de povestiri*. Evenimentul este inspirat din dadaism şi va cuprinde, printre altele, un concurs de poezie aleatorie împotriva timpului, un concurs de perspectivă asupra obiectelor banale, un duel cu dadacuvinte inventate şi un concert de rock irlandez, susţinut de trupa Blackbeers. Mai multe detalii pe www.revistadepovestiri.ro. (Patricia Mihail)

■ Pînă pe 7 iunie, artiştii îşi pot trimite lucrările (pictură, desen, fotografie, video şi instalaţie) pentru cea de-a 12-a ediţie a Premiului Henkel CEE pentru Artă. Cîştigătorul va fi recompensat de Henkel Central Eastern Europe cu un premiu în valoare de 7000 de euro, o expoziţie şi o prezentare la Museum der Modernen Kunst Stiftung Ludwig din Viena (MUMOK). Mai multe detalii despre înscrieri şi competiţie găsiţi la www.henkel.ro. (Marius Chivu)

■ Cele trei povestiri (de Olga Tokarczuk, Andrzej Stasiuk şi Jerzy Pilch) din volumul *Trei laureaţi Nike într-o carte*, apărut la Editura Arc din Chişinău. Excelent traduse de Cristina Godun, cele trei nuvele ar fi o bună introducere la o antologie reprezentativă şi cuprinzătoare din noii nuvelişti polonezi – pe cît de buni, pe atît de necunoscuţi la noi. (Simona Sora)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Zborul**
- **Verde**
- ***Deadline* şi amînare**

album dilematic

Ernő Farkas

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informaţii şi reclamaţii ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 şi 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producţie: Ionuţ MATEI
Director Distribuţie: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVĂRUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tiraj: 10.000
Tipărit la Tipomedia Bucureşti

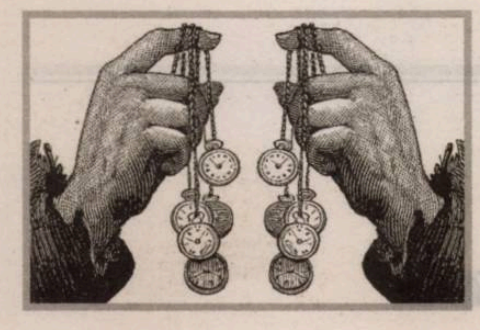

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Înapoi la colectivism?

Am ascultat, de curînd, o conferință a doamnei Angela Gronenborn de la Universitatea din Pittsburg. Domeniul era departe de a-mi fi familiar (biologie structurală), dar implicațiile lui „metodologice“ mi s-au părut cît se poate de instructive și... neliniștitoare. Doamna Gronenborn lucrează într-un laborator dotat cu instrumente hiperperformante și se străduiește, alături de o echipă multinațională, să lămurească misterul interacțiunilor celulare. Cercetarea implică nu doar unelte sofisticate, dar și specialiști ai unor teritorii distincte: fizică, chimie, biologie. Inevitabil, se pune problema multidisciplinarității, a interdisciplinarității și, la limită, a transdisciplinarității. Rapid spus, istoria științei nu avea cum să evite acest tip de evoluție. S-a trecut, de-a lungul unui traseu milenar, de la „viziuni globale“ fără temei empiric, la fragmentare disciplinară, de la enciclopedism candid, la specializare severă. Conviețuirea, pe orizontală, a mai multor discipline a prins corp în instituția *multidisciplinară* a universităților. A urmat momentul în care fiecare disciplină a simțit nevoia să-și lărgească unghiul de atac, adoptînd metode și informații ale altor discipline. Nu atît *obiectul* investigațiilor lor s-a modificat, cît *modul de abordare*. Fizica a simțit nevoia să se cupleze cu matematica, psihologia cu istoria, geografia cu antropologia etc. Același fenomen, pus sub mai multe spoturi de lumină. E ceea ce se cheamă *interdisciplinaritate*. Doamna Gronenborn – aducînd laolaltă chimia, fizica și biologia – se încadrează în *această* categorie, care nu implică dispariția disciplinelor „tradiționale“ sau neglijarea unei riguroase formații de ramură, ci doar mobilizarea mai multor date și tehnici din domenii colaterale, pentru a înțelege mai bine și mai cuprinzător domeniul propriu. La un moment dat, însă, interdisciplinaritatea *creează* discipline sau noduri disciplinare noi. Problema „mediului“, de pildă, sau aceea a „energiei“ în sens larg nu mai suportă încadrarea într-o singură rubrică disciplinară. „Rețeaua“ își produce propriile discipline. Lucrurile se complică pînă la inefabil, odată cu apariția, în anii '70, a ideii de *transdisciplinaritate*, care valorifică spațiile de investigație *dintre* disciplinele clasice sau de *dincolo* de ele. Nu ne mai confruntăm cu mai multe metode focalizînd asupra *aceluiași* obiect, ci cu obiecte insolite, dacă nu chiar cu *explozia noțiunii înseși de „obiect“*. Sîntem, brusc, pe un alt nivel de înțelegere a realității. Cele 8000 de discipline care alcătuiesc, astăzi, *curriculum*-ul academic planetar nu sînt decît 8000 de secțiuni artificiale prin „corpul“ realului. Lumea nu e, în definitiv, o sumă de „discipline“. E, prin definiție, *trans-* și aș spune chiar *meta*disciplinară. E un *întreg*, un ansamblu *complex* de interconexii, un *paradox* cvasiindescifrabil. Transdisciplinaritatea (vezi definiția lui Basarab Nicolescu) implică conjuncția dintre mai multe niveluri ale realului și nu mai lucrează cu principiul terțului exclus. S-ar zice că un mare fizician englez (Sir James Jeans) avea dreptate să creadă că universul seamănă mai degrabă cu o mare idee, decît cu o uriașă mașinărie.

De ce spuneam că „metodologia“ propusă de doamna Angela Gronenborn are o dimen-

Angela Gronenborn

siune neliniștitoare? Pentru că, din experiența interdisciplinarității, dînsa induce principiul preeminenței *echipei* asupra cercetătorului individual. Într-un laborator și în perimetrul științelor naturii, efortul colectiv e, firește, legitim. Pe de altă parte, în nici un domeniu, *creativitatea* nu poate fi redusă la *aglutinare* intelectuală. Dialogul, deschiderea către celălalt, colaborarea cu el nu se rezolvă prin simpla juxtapunere a energiilor individuale. Angela Gronenborn dă, jubilatoriu, exemplul unei „contribuții“ științifice (devenită articol ISI) semnată de 82 de autori! Ne aflăm, cu o asemenea cifră, în plin *anonimat*, într-o creativitate de tip folcloric, fără portrete distincte și fără responsabilități asumate. Oricum, în spațiul disciplinelor umaniste, tipul acesta de cercetare e de negîndit. Da, un grup (mare) de savanți poate produce o enciclopedie sau o culegere de articole pe aceeași temă. Dar nici în științele exacte, nici în cele ale spiritului, marile idei nu coboară, ca Duhul Sfînt, asupra unui colhoz „apostolic“, ci se nasc în mintea unui om. A unui om singur. Nu se poate exclude principiul colaborării fructuoase dintre indivizi ilustrînd aceeași disciplină sau discipline diferite, dar nu se poate delega patosul interogativității, al căutării și, de ce nu, al inspirației asupra unei *cantități* umane, oricît de solidare. Nici legea gravitației, nici teoria relativității, nici mecanica cuantică – și cu atît mai puțin marile sisteme filozofice sau marile performanțe hermeneutice – n-au survenit la capătul unui hei-rup colectiv, al unui Bumbești-Livezeni academic. Dacă inter- și transdisciplinaritatea devin *transindividuale*, ele vor sfîrși prin a deveni, într-un fel sau altul, transomenești. Vom fi înlocuiți de un previzibil metabolism gregar. Unanimitatea întrebărilor și a răspunsurilor, omogenitatea planetară a gîndirii, consensul diamantin asupra unui adevăr căutat și găsit de toți, la grămadă, ar fi – din punctul meu de vedere – moartea entropică a inteligenței.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

D'ale bucuriilor vieții

Oare care este pluralul de la *verde*? Un plural mai mare, în care să încapă toate nuanțele primăverii. Mă rodea această întrebare, întins într-un șezlong și privind la Munții Carpați. Îmi propusesem în fiecare an, dar de data aceasta am reușit: am prins primăvara! Știam că vine în fiecare an, dar eram atît de ocupat, încît, pînă să o notez în agendă, ea trecuse deja, ca o iubire de duminică. De iubire a altcuiva... Prindeam doar, eventual, cîteva zile la Bușteni, unde puteam lucra liniștit, priveam din cînd în cînd pe fereastră și-mi spuneam: „Uite ce frumos e!“ După care, treceam la fraza următoare. Dar totul era doar un decor și aș fi putut obține același efect cu un fototapet HD.

De data aceasta, după cum spuneam, „am fost pe față“, am fost acolo, am fost *prezent*... Am văzut-o, am mirosit-o, m-am jucat cu ea, mergînd cîte o sută, două sute de metri mai sus pe munte și prinzînd ziua de ieri, cînd liliacul de-abia înflorise. Plăcerile mărunte ale vieții – mi-am zis, am oftat și am adormit.

Și, privind la cerul albastru, am început să cuget la aceste „bucurii mărunte ale vieții“. Somnul, de pildă – că tot m-am trezit chiar acum. *A căzut într-un somn profund* – îmi vine mie în minte. Ce prostie, cum să „cazi“ în somn? La somn trebuie să te ridici, trebuie să fii demn de el, trebuie să-i dai răgazul să se trezească, pentru a-i permite să-și desfășoare întreaga sa artă de gheișă. În somn nu cazi, acesta nu este doar o simplă odihnă recuperatorie a muncii, ceva legat de refacerea forțelor de producție. Somnul se „fură“, precum descîntecele, se picotește, se lenevește. Întrebați-i pe meridionali ce-i aia siestă și de ce mai toți și-au trecut-o, cu litere roșii, în programul lor de muncă! Dar *time is money*, iar somnul cere timp, arta de „a pierde timpul“ – drept care, nu mai avem timp de somn, ne-am rezervat doar cîteva ore pentru dormit...

Iar după somn, ceva de mîncat, un *ouzo meze* acolo, o gustărică. De gust, nu de hrănit! Doar că noi nu mai știm să *degustăm*, noi ne hrănim – și anume, ne hrănim sănătos. Musai! Sau, mă rog, ținem dietă, ceea ce a devenit cam același lucru. A mai venit și americanu' ăla habotnic, de l-au dat ăștia la televizor, supărat că pierde timp cu gătitul, și a făcut un cocteil de substanțe esențiale, niște prafuri pe care le-a amestecat într-un mojar și din care ia cîte o lingurință la ore fixe. E gustos? Nu! Dar e hrănitor, e sănătos și nu ia timp. Mai e și devreme acasă, că-l țin pe birou, lîngă calculator! Am auzit însă de atîtea ori convingeri similare în jurul meu, încît nu mă mai mir. Înfrînare, control, supraveghere, parcă am fi într-un lagăr de concentrare trupească.

Știm noi mai bine, trebuie să-l *detoxifiem!*

Dar de unde știți, maică?

Din reclame, cum de unde?

Și acolo scrie că trupul nostru e o chestie *toxică?* mă revolt eu, retoric.

Habar n-aveți voi ce lucru minunat este corpul ăsta și cîte plăceri ne poate oferi dacă îi facem pe plac! Doar că, pentru noi, postmodernii, corpul a luat locul sufletului, ca instrument de mîntuire, o mîntuire profană aspirînd *hic et nunc* la raiul tinereții fără bătrînețe. A fost unu', Baudrillard, care a pre-

Adevărata cheie a totalitarismului este controlul fericirii.

văzut asta, acum peste jumătate de secol. Ce cinic!...

Durerile încă nu m-au lăsat. Mă mut cu greu din șezlong pe pat. Și, ca să nu-mi întrerup firul ideilor, mă gîndesc la suferință. Nu neapărat la o banală durere trupească – deși nici asta nu e de lepădat, din cînd în cînd. Nu, suferința ca experiență umană, suferința asumată ca parte a vieții, ca sarea în bucate. Suferința ca dar divin, dat cu măsură nouă, pentru a conferi sens și profunzime bucuriilor. Și pentru a le purifica de ce înseamnă simplă plăcere. Dar despre asta au scris mult prea bine mult prea mulți oameni serioși, așa că renunț...

S-a înserat. A căzut și vîntul. Îmi pun ceva mai gros pe mine și mă întorc în șezlong, rămînînd cu ochii pe geana de lumină care profilează creasta munților. Totul miroase a tihnă. Și iar mă gîndesc: toate aceste mici plăceri nu sînt, de fapt, decît ingredientele a ceva ce este deasupra lor, a tuturor: *tihna*. Iar tihna este măsura timpului cu rost. A timpului pe care *îl petreci*, nu a celui care *trece* și te mînă de la spate pînă nu mai rămîne nimic în față: *J'arrive, bien sûr j'arrive. N'ai-je jamais rien fait d'autre qu'arriver?...*

Revin la bucurii. Oare ce mă frămîntă? Nu avem, oare, parte de atîta distracție? Poate că exact asta mă frămîntă: bucuriile au devenit distracții, entertainment *à la carte*, pentru toate gusturile și toate buzunarele. Externalizarea bucuriilor, devenite servicii pentru oameni triști. Cu un singur scop: *positive thinking*. Obligația fericirii productive. *Exit* suferința, e contraproductivă! În caz de urgență, apelați la Prozac. Cineva a anticipat de mult și asta, Zamiatine, de la care s-au inspirat și Huxley (la el se chema *soma*), și Orwell. Toți au știut că adevărata cheie a totalitarismului este controlul fericirii: o pilulă, și fidelitatea față de societatea planetară e asigurată!...

Au mai trecut cîteva zile. Convalescența mea s-a încheiat. Am pierdut însă, deja, trei zile. Înapoi la treabă, am o agendă ultraîncărcată!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Mici (şi) confuzii

Să zicem că aş fi mezelar. Cîrnăţar. Măcelar. Adică – mai sofisticat spus –, aş lucra în industria alimentară şi aş produce varii specialităţi de salam, parizer, cîrnaţi. Şi mici, normal. Aş afla că mi se interzic nişte E-uri care, pînă atunci, îmi intrau în reţetele preparatelor. Aş afla cam tîrzior, pentru că e deja 1 mai şi noua regulă ar intra în vigoare de la 1 iulie. Cel puţin aşa a zis la televizor.

De fapt, îmi frec mîinile de bucurie. Mi-a ieşit manevra de marketing. De imagine. De presiune (implicită) asupra autorităţilor. Să se pună şi ei pe treabă şi să mă ajute un pic. Probabilitatea ca eu să fi aflat abia acum o lună este foarte mică. Firma mea nu este vreo măcelărie de cartier. Eu sînt unul dintre cei 10-12 mezelari din vîrful clasamentului naţional, adică dintre cei care vînd cam 9 din 10 mici româneşti. Lucrez pentru marile lanţuri de hipermarketuri, fie pe numele meu, fie pe numele lor (în cazul în care ei îmi cer să nu-mi afişez brandul şi să îl tipăresc pe etichetă doar pe al lor). Mă amuză cei care îşi închipuie că de-abia am aflat că se va scoate bicarbonatul din mici. La cîtă presiune pune Comisia Europeană pe noi, euromezelarii, ar fi fost şi culmea să fi fost atît de ignorant. Păi, nu aţi văzut ce ne-au făcut cînd i-au prins pe colegii din Olanda şi din Franţa cu carnea de cal trecută drept carne de vacă? Ştiam de bicarbonat, de ani buni. De-aia am tot modificat reţeta de mici, încetîncet, în ultimii ani. N-aţi văzut că micul de Carrefour sau cel de Metro nu seamănă de nici un fel cu ceea ce mîncam noi în buza Halei, la Obor, în copilărie? Am tot scăzut bicarbonatul că prinde mai bine la clientul urban, de corporaţie, cu stomac sensibil. Oricum, şi pe „platou" la Obor, tot micii de la „foaie", din supermarket, se pun pe grătar. Nu de ieri, de azi, ci de vreo zece ani. Cantitatea de carne de mici făcută „artizanal, ca pe vremuri" este minusculă, în prezent, pe piaţă. Din interiorul breslei vă zic: micul e corporatizat de mult, iar transformarea s-a petrecut pe nesimţite, cu larga complicitate a consumatorului român.

Care consumator acum afirmă că îşi apără tradiţia şi reţeta strămoşească. L-aş întreba care reţetă... Că nu prea există o reţetă. Unii zic că micul ideal e cu o treime vită, o treime porc şi altă treime carne de oaie. Alţii zic că nici vorbă, că trebuie şi ceva carne de cal, iar oaia nu are ce căuta. Ba au mai apărut şi mititei de mistreţ, căprioară şi urs. I-am văzut cu ochii mei, tot în supermarketuri. Mie, în calitate de mezelar mare, cu producţie de serie industrială (ne-am înţeles: pe ăia mici îi ignorăm, căci nu mai contează pe piaţă), îmi convine lipsa unui reţetar oficial. Nu mă forţaţi să zic de ce, s-ar supăra colegii de breaslă că „aş da din casă". De fapt, se repetă povestea standard a integrării naţiei întru Europa: multă simţire, emoţie şi sentiment, dar prea puţine proceduri, reguli, reţete scrise. Astfel, ne lăsăm loc pentru improvizaţie. Virtute la noi, viciu la Bruxelles, dar cui îi pasă?

Să revin la problema mea. Aşadar, ştiam de mult de povestea cu directiva E-urilor. În reţetarele (interne ale) firmei, am făcut modificări din timp. Ce ne-a venit să organizăm tam-tam-ul de la televiziuni? Eh, aşa, de-o vorbă, la început de sezon al grătarelor. Se ştie, la debut de mai,

noi vindem cel mai bine, an de an. Era momentul perfect să aruncăm pe piaţa televiziunilor „bomba cu mititei". Parţial, a mers. Premierul a afirmat (uşor amuzat, e drept) că Guvernul va începe să trimită spre Bruxelles documentaţia necesară pentru ca micul să fie declarat specialitate locală. Acum, o să încercăm să îi mai temperăm potenţialul entuziasm, deoarece ar trebui să existe o reţetă. Ceea ce, v-am mai spus, nu este neapărat profitabil. Oricum, prin ministerele care ar trebui să facă asta, avem oamenii noştri şi ei vor face toate cele necesare, doar cînd vom fi şi noi gata. Adică, în momentul în care vom fi pus deja la punct socoteala profitului.

Am uitat să vă zic: noi nu sîntem ciobani, în 2007. Noi sîntem cîteva corporaţii puternice, în 2013. Am mai învăţat şi noi cîte ceva, n-am stat degeaba.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Joseph NYE

despre putere şi dreptate

Cărămizi fără mortar

Luna trecută, noul preşedinte al Chinei, Xi Jinping, a ales Moscova pentru prima sa vizită în străinătate. El şi preşedintele Vladimir Putin au anunţat un număr de acorduri şi apoi au călătorit la Durban, în Africa de Sud, pentru cel de-al cincilea Summit BRICS, unde s-au întîlnit cu liderii Indiei, Braziliei şi Africii de Sud, pentru a anunţa crearea unei noi bănci de dezvoltare, care ar putea concura dominaţia Băncii Mondiale şi a Fondului Monetar Internaţional. Cei cinci lideri au ţinut discursuri referitoare la schimbarea ordinii mondiale, iar Xi a spus că „potenţialul de dezvoltare al BRICS este infinit."

Pare ca şi cum BRICS s-ar fi maturizat, în sfîrşit. În urmă cu trei ani, eram sceptic în legătură cu această organizaţie. Şi, în ciuda aparentului succes al recentului summit, încă sînt sceptic.

Cu aproape 12 ani în urmă, Jim O'Neill – pe atunci economist-şef la Goldman Sachs – a inventat termenul „BRIC" pentru a descrie „piețele emergente" ale Braziliei, Rusiei, Indiei şi Chinei. Din 2000 pînă în 2008, aceste patru ţări au împărtăşit o creştere rapidă a producţiei, de la 16% la 22% (în termenii puterii de cumpărare), iar economiile lor s-au comportat peste medie, în timpul recesiunii globale ce a urmat.

Pentru investitori, acest rezultat a justificat crearea atrăgătorului acronim *(brics = cărămizi,* în engleză – *n.red).* Apoi, însă, un lucru straniu s-a întîmplat: creaţia investitorilor a prins viaţă. În 2009, reprezentanţii celor patru ţări s-au întîlnit pentru prima dată în Rusia, într-un efort de a născoci o nouă organizaţie politică internaţională. Africa de Sud s-a alăturat acestui bloc în 2010, în primul rînd din motive politice. Aşa cum spunea recent Jim O'Neill pentru *China Today:* „Africa de Sud e destul de norocoasă să fie în acest grup, fiindcă – economic vorbind – e mai degrabă mică, în comparaţie cu cei-alţi." În plus, performanţele ei economice sînt relativ domoale, cu o rată de creştere de doar 2,3%, anul trecut.

Din 2000 pînă în 2008, aceste patru ţări au împărtăşit o creştere rapidă a producţiei, de la 16% la 22%.

Într-adevăr, dacă BRICS poate fi de ajutor în coordonarea unor anumite tactici diplomatice, organizaţia aduce la un loc ţări foarte diferite. Nu doar că Africa de Sud e minusculă în comparaţie cu celelalte ţări, dar economia Chinei e mai mare decît a tuturor celorlalţi membri la un loc. Tot aşa, India, Brazilia şi Africa de Sud sînt democraţii şi, ocazional, se întîlnesc în forumul alternativ pe care-l numesc „IBSA". Şi, în vreme ce marile autocraţii – Rusia şi China – găsesc avantajos, din punct de vedere diplomatic, să ciupească America, ambele au relaţii diferite, dar cruciale cu Statele Unite. Şi amîndouă au lucrat pentru a zădărnici eforturile Indiei, ale Braziliei şi Africii de Sud de a deveni membre permanente în Consiliul de Securitate al ONU.

Aşa cum spuneam acum trei ani, nu prea are sens să incluzi Rusia, o fostă superputere, în oala economiilor emergente. Rusia nu are exporturi diversificate, se confruntă cu probleme grave demografice şi ale sistemului de sănătate şi, chiar în cuvintele fostului preşedinte, Dimitri Medvedev, are „mari nevoi de modernizare". Puţine s-au schimbat de cînd Putin s-a reîntors la preşedinţie, anul trecut. Creşterea economică a Rusiei a beneficiat de mărirea considerabilă a preţului petrolului şi gazelor, din ultima decadă, dar celelalte industrii competitive nu au apărut încă, iar, acum, ţara se confruntă cu perspectiva scăderii preţurilor la energie. Deşi are ca ţintă menţinerea unei creşteri anuale de 5%, economia a fost relativ stagnantă, anul trecut.

Dacă resursele de putere ale Rusiei par să intre în declin, Brazilia pare mult mai impresionantă, dat fiind că are un teritoriu de aproape trei ori mai mare decît India, o rată a alfabetizării de 90% şi un venit pe cap de locuitor de trei ori mai mare decît India (şi de două ori mai mare decît China). Dar, în cei trei ani de la ultima mea evaluare, performanţele Braziliei au scăzut: creşterea economică anuală s-a încetinit de la 7,5% în 2010, la 1% anul trecut, cu o previziune de 3,5% pentru 2013.

Ca şi Brazilia, India a trecut prin experienţa unei creşteri bruşte a producţiei, după liberalizarea economiei în anii '90; într-adevăr, pînă acum cîţiva ani, creşterea PIB-ului a fost apropiată de cea a Chinei. Anul acesta, oricum, se aşteaptă ca producţia să crească relativ mai puţin, cu 5,9%. Dar fără să-şi îmbunătăţească infrastructura şi rata alfabetizării (în special pentru femei), India nu va putea prinde China din urmă.

Deci, am putea lua BRICS, de astăzi, mai în serios decît BRICS de acum trei ani?

În mod grăitor, meeting-ul de la Durban n-a putut produce alte amănunte asupra structurii noii bănci propuse, sugerînd că au fost făcute puţine progrese de la reuniunea de anul trecut de la New Delhi, acolo unde acest plan a fost anunţat în premieră. De fapt, în ciuda hotărîrii de a lansa „negocieri formale" pentru înfiinţarea băncii, dezacordurile privind mărimea şi acţiunile băncii n-au fost rezolvate.

Lipsa de unitate e simptomatică pentru incompatibilităţile dintre membrii BRICS. În termeni politici, China India şi Rusia luptă una cu alta pentru putere în Asia. În termeni economici, Brazilia, India şi Africa de Sud sînt preocupate de efectele subevaluării cursului monetar al Chinei asupra propriilor economii.

În urmă cu trei ani, scriam că „e puţin probabil ca BRIC să devină o organizaţie politică serioasă, de state cu aceleaşi idei". Recentul summit BRICS nu-mi dă nici un motiv să-mi revizuiesc această evaluare.

***Joseph S. Nye** este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii The Future of Power.*

Copyright: Project Syndicate, 2013.
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Se clatină civilizaţia contractului!

– pentru Laura Ştefan, aprig jurist –

Plec de la o observaţie fără pretenţii de generalitate şi, de aceea, nu am pretenţia să formulez concluzii. Exprim, doar, o temere bazată, poate, pe o speculaţie. Constat că, pe măsură ce trece timpul, instituţia contractului îşi pierde din autoritate şi din respectabilitate.

Observ din ce în ce mai mulţi oameni în jur care se simt tot mai puţin legaţi de obligaţiile unui contract pe care îl semnează. Sînt din ce în ce mai mulţi oameni care, semnînd un contract, au deja în minte decizia de a nu-l respecta, la un moment dat (sau întrevăd, măcar, ca normală această variantă). Starea de spirit cu care din ce în ce mai mulţi oameni se angajează într-un contract este departe de a fi dominată – cum ar trebui – de responsabilitate. Nu cred că, în plan individual, există un moment în care trebuie să fim mai responsabili decît în momentul în care semnăm un contract. Văd din ce în ce mai multe contracte nerespectate şi din ce în ce mai puţină voinţă a celor păgubiţi, prin nerespectarea contractului, de a apela la lege şi la judecător. Tendinţa despre care vorbeam nu e detectabilă doar în România, ci şi în alte ţări europene (mai ales mediteraneene) şi ea coincide, paradoxal, cu intensificarea discuţiilor din Comisia Europeană, dar şi din Parlamentul European, pentru generarea unui drept european al contractelor – adică a unei reglementări unice referitoare la contracte. Mare ambiţie!

Mă declar îngrijorat de faptul că nerespectarea unui contract este o împrejurare din ce în ce mai comună, tratată cu din ce în ce mai multă indulgenţă de toată lumea. Civilizaţia europeană actuală este civilizaţia contractului. Dacă instituţia contractului se moaie, mă tem că efectele vor fi nebănuit de rele pentru noi şi pentru cei care ne vor urma.

Ştiu, există multe explicaţii de primă mînă pentru acest fenomen. Prima este criza economică generalizată şi greutăţile – unele imposibil de prevăzut la semnarea contractului – produse fiecăruia de către această nefericită conjunctură. Apoi, mai e şi procedura lungă şi greoaie prin care cineva păgubit prin neexecutarea unui contract îşi poate repara prejudiciul: instanţe, termene, avocaţi, bani cheltuiţi, timp pierdut. Şi, la final, constatarea că toate acestea nu pot repara cu adevărat prejudiciul produs, pentru că, adesea, acesta e greu să fie evaluat în bani sau măcar dovedit ca atare în faţa instanţei. Este cazul micilor comercianţi care au un contract consistent cu o companie mare – neexecutarea contractului de către partenerul mare duce adesea la ruinarea definitivă a micului comerciant, în vreme ce eventualele pierderi ale marii companii sînt lesne de gestionat. Niciodată o instanţă nu va putea repara, adesea la ani mulţi după încălcarea contractului, răul produs, de pildă, prin neplata unei facturi de către cel mare, celui mic. Mai există, desigur, şi explicaţia eternă: aşa sînt românii, nu se ţin de cuvînt. Ce, sîntem nemţi?

Aşa sînt românii, nu se ţin de cuvînt.

Ideea contractului este, probabil, cea mai fructuoasă idee din istorie. Iar ideea substanţei contractuale a societăţii este, cred, cea mai de succes idee dintre toate cele emise vreodată de juriști, de filozofi sau, în sfîrşit, de această specie intelectuală incertă, numită „politologi". De la socialiştii ceva mai moderni decît Marx, pînă la conservatori la fel de vechi ca Burke, ideea că societatea este un contract – fie în sens cît se poate de propriu, fie în sens figurat – face, aproape, unanimitate. „Contractualiştii" domină terenul – sînt mulţi şi siguri pe teoria lor despre lume. Îi găseşti oriunde. Am văzut chiar şi mistici contractualişti (pentru care lumea e rezultatul unui contract între Dumnezeu şi oameni – întruparea lui Dumnezeu şi toată istoria lui Iisus, plus toate epistolele pauline marcînd, de fapt, extinderea efectelor contractului dintre Dumnezeu şi poporul ales, din Vechiul Testament, la întreaga specie).

Dreptul însuşi – o ştim de la H.J. Sumner Maine – evoluează de la status la contract. Această evoluţie a dreptului urmăreşte, de fapt, emanciparea individului, trecerea sa „de la agregarea necesară la asociaţia voluntară" (Del Vecchio). Pe măsură ce societatea se liberalizează, elementele de status devin tot mai puţin importante, iar voinţa liberă a individului contează din ce în ce mai mult, şi dreptul devine tot mai mult drept privat şi tot mai puţin drept public. Dreptul coboară de la exigenţa unei legi morale superioare la amenajarea slăbiciunilor umane în numele libertăţii oricui. Astfel, locul contractului este tot mai proeminent. Şi, cînd legiuitorul civil napoleonian a decis să instituie principiul „contractul este legea părţilor" (adică, forţa obligatorie a contractului este egală cu forţa obligatorie a legii, pentru cei care sînt părţi la contract), a consacrat supremaţia voinţei libere, făcînd un pas îndrăzneţ înainte, faţă de vechiul principiu latin care spunea doar că pactele/contractele trebuie respectate *(„pacta sunt servanda").* De un secol şi jumătate (adică exact de cînd capitalismul începe să-şi producă efectele benefice), dreptul civil şi dreptul comercial al civilizaţiei noastre spun că un contract, odată asumat, e pe acelaşi picior cu legea. Nici judecătorul nu-l poate dezlega, dacă a fost legal încheiat.

Acum, în anii noştri, contractul nu mai e aşa ceva. E din ce în ce mai slab, din ce în ce mai uşor de fentat, atît cu argumente din înţelepciunea străzii, dar şi cu argumente din rafinata şi subtila ştiinţă a dreptului. În plus, în ultimele decenii, dreptul a generat un sistem de protecţie a persoanei faţă de propriile prostii. Faptul că există limite ale executării silite, de pildă, garantează că, oricît de nepăsători am fi în legătură cu respectarea unui contract, cel păgubit nu poate să treacă în reparaţie, dincolo de o anumită limită, care garantează celui care păgubeşte un trai cît de cît decent. Astfel, dreptul – produs al politicienilor, nu al zeilor – ajunge să protejeze slăbiciunea şi nepăsarea, fiind mai puţin preocupat de protecţia celui păgubit. Pe vremuri, se făcea închisoare pentru falimentarea unei societăţi. Acum, aducerea în faliment e doar o şmecherie pentru a scăpa de obligaţii asumate.

Nu ştiu alţii ce cred, dar eu n-aş vrea să trăiesc într-o lume în care obligativitatea contractelor e şubredă şi semnătura pusă pe un contract chiar nu mai valorează nimic.

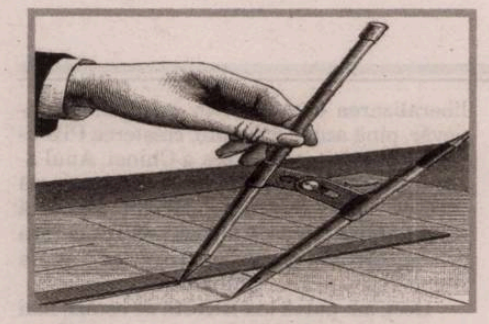

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O colecţie şi multe altele

La colţul străzilor Nicolae Iorga şi Henri Coandă, a rămas una dintre casele într-adevăr frumoase din acest cartier al oraşului, încă ferit pînă acum de agresiuni, aşa cum este pitit între Bulevardul Lascar Catargiu şi Calea Victoriei. O clădire mai mult lungă decît înaltă, deoarece, neavînd etaj, se întinde în formă de L pe cele două străzi care se întîlnesc acolo. S-au păstrat anexele din fundul curţii, desigur – vechile grajduri şi locuinţa servitorilor. În curte, cîteva busturi – atît de urîte şi de stîngace, încît nu pot fi decît încercările de atelier ale unor elevi cu desăvîrşire lipsiţi de talent, de prin anii realismului socialist – îl înconjoară pe acela banal, dar decent, al stăpînului de altădată al casei. Fiindcă o placă pe zid anunţă că acolo se găseşte un muzeu, purtînd numele doctorului George Severeanu (1879-1938). Nu ştiu dacă data morţii e corectă, căci în cartea lui Petre Oprea – de care va fi vorba mai departe – se găseşte anul 1940. Oricum ar fi, aici putea fi văzută,Colecţia de artă „Maria şi George Severeanu“ (Maria a dispărut din inscripţie). Am vizitat-o pe vremuri, dar poarta e închisă cu lacăt. Mulţi ani, clădirea a aşteptat reparaţii, din ce în ce mai necesare, iar cînd restaurarea a fost gata, s-a deschis numai pentru inaugurare. Acum, dacă suni la telefon, se pare că numărul e nealocat. Alt număr de telefon este indicat pentru altă adresă, pe strada Berzei, unde, continuînd ancheta, mi s-a răspuns: „Nu e nici un Muzeu Severeanu.“ „S-a mutat?“ „Nu, e tot acolo“ – adică în strada Coandă. N-am putut afla mai mult de la instituţia de care depinde – Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti.

Severeanu a fost chiar director al Muzeului Municipal, la înfiinţarea sa, în 1931. Colecţia proprie – care exista din 1929 – cuprindea patru pînze ale lui Andreescu şi 20 de Grigoreşti, mai multe tablouri de Eustaţiu Stoenescu şi Sava Henţia. Un pictor pentru care doctorul avea o afecţiune deosebită a fost Abgar Baltazar, dintre ale cărui lucrări avea în posesie 12. Un portret de bărbat atribuit lui Renoir era în salon. Numele colecţionarului este mai cunoscut azi pentru piesele de ceramică greco-romană şi de numismatică, pe care le adunase din Dobrogea, încă de la începutul secolului. Îmi amintesc că mai avea şi vechi gravuri franceze, germane şi româneşti. În 1949, văduva a donat statului colecţia, care a fost deschisă pentru public în 1956. Custodele ei a fost numismatul Radu Ocheşeanu, pînă la moartea sa. Doamna Liliana Hanganu, care i-a succedat, a reclamat, după închiderea şantierului de reparaţii, că plouă înăuntrul clădirii. Rezultat: i s-a redus postul şi colecţia n-a mai fost despachetată...

Numărul colecţiilor de artă bucureştene scade mereu.

Reputaţia familiei se datora primului doctor Severeanu – Constantin, medic primar al spitalelor civile încă din 1880, cînd publica *Medicina populară,* o cărticică de noţiuni de anatomie şi sfaturi de igienă, pe lîngă recomandări de prim-ajutor. De curînd, au fost reeditate *Amintirile mele* (1929-1930), povestirea cam dezlînată despre o epocă de care societatea românească se îndepărtase repede.

Numărul colecţiilor de artă bucureştene scade mereu. Cele care existau pînă la Primul Război Mondial erau vreo 20 (Regele Carol I, miniştri ai săi, scriitori şi artişti). Deşi incompletă, lista pe care Petre Oprea şi-a construit cartea din 2007 mai cuprinde încă vreo 40, pentru perioada interbelică. Alte 20 încep să se formeze de prin 1950 – sau capătă atunci o recunoaştere oficială, odată cu asigurarea accesului public. Consecvent atitudinii sale de a reduce pînă la suprimare orice prezenţă particulară în viaţa culturală, Ceauşescu a folosit cutremurul din 1977 ca pretext pentru absorbirea celor mai multe în Muzeul Colecţiilor, de unde s-a mai întors acasă numai Zambaccian. Vînătoarea obiectelor de artă şi a celor de valoare istorică a reînceput pentru împodobirea reşedinţelor „Tovarăşului“, fiindcă declaraţia la care eram toţi obligaţi permitea informarea completă a „organelor“ despre tot ce mai era ascuns pînă atunci în locuinţe private sau în instituţii care moşteniseră asemenea lucruri de preţ de la fondatorii lor. (De pildă, un tui domnesc, într-un apartament de bloc muncitoresc, sau ceramică persană de la Gh. Brătianu şi mobilier de la N. Iorga în Institutul de Istorie.) Fără să menţioneze aceste abuzuri, lucrarea lui Petre Oprea – *Colecţionari de artă bucureşteni* – a adus la cunoştinţa publicului un inventar migălos alcătuit.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Theophil von Hansen

– şi Mausoleul de la Filiaşi –

Acum mai bine de 20 de ani, descopeream la Filiaşi, în cimitirul oraşului, un mausoleu impozant, cu o arhitectură neobişnuită. Nu am reuşit să aflăm mai nimic de la localnici sau nu i-am găsit pe cei care ştiau ceva despre acest monument funerar.

Mai tîrziu, am căutat o bibliografie lămuritoare şi am aflat că edificiul, împreună cu anexele sale, fusese comandat de către ultimul membru al familiei Filişanu. Despre această familie sînt puţine informaţii: pînă şi O.G. Lecca o tratează succint, mai ales cu referire la membrii săi din secolul al XVII-lea. În ultimii ani, cîteva bloguri se ocupă de familie, aducînd fragmente de informaţii referitoare la cel care pune să se construiască mausoleul: Dimitrie Filişanu (1808-1883) – om politic, participant la Revoluţia din 1848 şi la Unirea Principatelor; a deţinut funcţiile de serdar, paharnic, mare agă, iar după Unire a fost ales deputat din partea judeţului Mehedinţi (http://filiasiexpress.blogspot.ro).

Cît despre mausoleu, aflat astăzi pe Lista Monumentelor Istorice, la poziţia DJ-II-m-A-08267, am aflat recent mai multe. Istoricul de artă Oana Marinache publică pe www.adevarul.ro un articol privind capela Palatului Ştirbei de la Buftea. Sprijinindu-se pe surse bibliografice mai vechi şi pe literatura germană de specialitate, ea confirmă construirea acesteia după planurile lui Theophil Edvard Frh. von Hansen (1813-1891) – autor, de asemeni, al... Mausoleului de la Filiaşi!!!

Informaţia este de mare preţ, cu atît mai mult cu cît cele două capele sînt destul de asemănătoare – şi mă refer aici atît la spaţiul de tip central, cît şi la decoraţia lor exterioară, cea care le face să fie atît de neobişnuite în peisajul arhitectural românesc. Capela de la Filiaşi este prima construită; terminată în 1868, ea pare să fi constituit un model pentru proiectul celei de la Buftea, proiectată în 1871.

Un edificiu nu numai spectaculos, ci şi ilustrator al epocii în care arhitectura românească se moderniza.

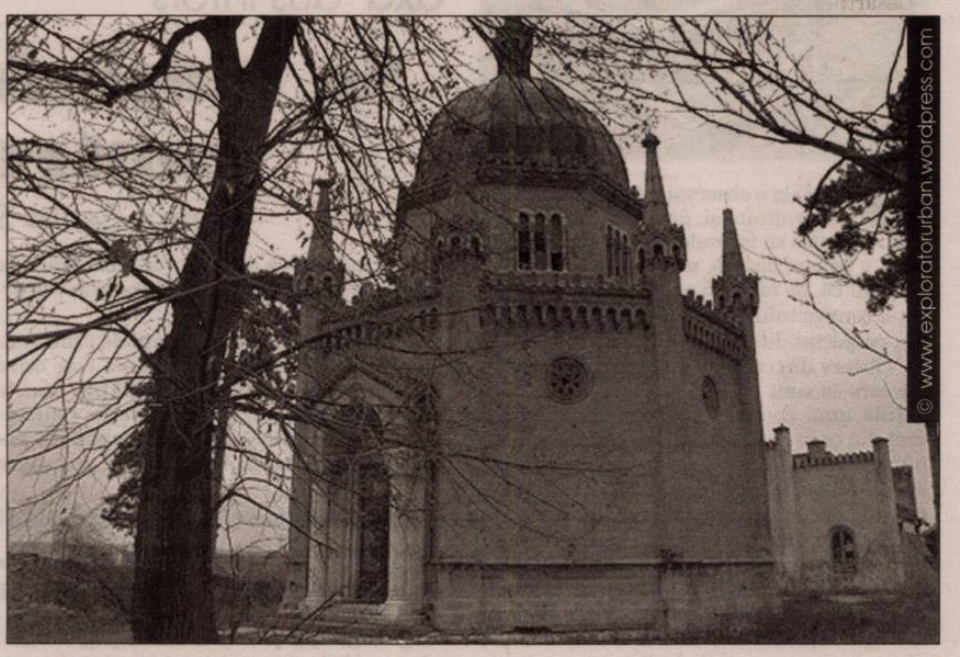

Theophil von Hansen este danez de origine, dar – cum îşi face studiile de arhitectură la Academia din Viena şi lucrează în diverse părţi ale Imperiului – el este socotit ca fiind austriac; şi, de aici, prezenţa lui şi a numeroaselor sale lucrări în lexicoane austriece. O biografie îi este dedicată la doar doi ani de la moartea sa. Arhitect prolific, cu activitate la Viena, Lemberg, Brno, el construieşte şi la Atena sau, iată, în Principatele Române. Şi, în întreaga bibliografie care se referă la el – biografie sau lexicoane –, Hansen figurează ca fiind arhitectul care a construit capela Filişenilor.

Cît despre arhitectura acesteia, ea trebuie să fi fost inspirată de modul de a gîndi al practicienilor din lumea central-europeană din care venea Hansen: o arhitectură eclectică – în cadrul căreia se pun în operă elemente de factură medievală –, socotită continuatoare firească a formelor postbizantine. Hansen nu este nici primul, nici singurul care adoptă o asemenea atitudine: cu puţin timp înaintea lui, Johann Schlatter (1808-1865) – elveţian de cultură germană – foloseşte acelaşi limbaj şi aceeaşi sintaxă la lucrările pe care le proiectează în Ţara Românească la comanda lui Gheorghe Bibescu şi, mai apoi, a lui Barbu Ştirbei. Cu alte cuvinte, vorbim de o expresie arhitecturală specifică secolului al XIX-lea, care caracterizează intervenţiile arhitecţilor provenind din lumea germană şi austriacă în teritoriile lumii ortodoxe.

Toate acestea fac din mausoleul lui Dimitrie Filişanu un edificiu nu numai spectaculos, ci şi ilustrator al epocii în care arhitectura românească se moderniza, făcînd apel la modele europene de prestigiu şi la arhitecţi pe măsură. Şi la executanţi remarcabili, cărora le datorăm păstrarea monumentului, lipsit multă vreme de lucrări de întreţinere şi de restaurare.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

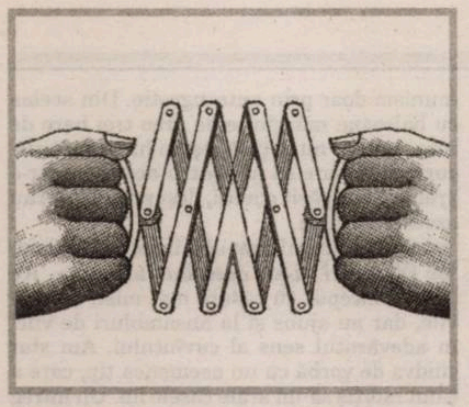

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

Încredere în forţa individului

În 1984, cînd ***Corina Şuteu*** *a terminat Facultatea de Limba şi Literatura Română (aşa se numea pe atunci), cei mai mulţi absolvenţi deveneau profesori prin satele şi orăşelele patriei. Peste şase ani şi-o Revoluţie, Corina s-a lansat către cariera de manager cultural. A urmat un master la Dijon, apoi a devenit directoarea acelui master. A creat Asociaţia Culturală Ecumest şi un teatru de proiecte, a fost cîţiva ani directoare la UNITER, a fost directoarea ICR New York pînă anul trecut, cînd a fost dată afară intempestiv, de către noua conducere a ICR. Aşa că a organizat Festivalul Filmului Românesc de la Lincoln Center, în decembrie 2012, în mod privat, în cîteva luni. S-a întors anul acesta în România. Oameni avizaţi spun că e cel mai bun manager cultural pe care îl avem.*

Cum se ajunge de la filologie la management cultural?

Faptul că am lucrat la revista *Teatrul*, înainte de căderea comunismului, şi că imediat după am devenit responsabil cu relaţiile internaţionale la UNITER – la invitaţia lui Ion Caramitru, preşedintele UNITER – m-a adus, în acel moment, în situaţia cu totul specială de a fi obligată să primesc primul mare turneu francez organizat de Ambasada Franţei, în 1990, la Bucureşti. Era un moment foarte eclectic, în care noi trebuia să reînvăţăm să facem lucrurile în libertate. Ion Caramitru şi George Banu s-au gîndit că eu aş fi persoana cea mai potrivită pentru asta. Aveam 29 de ani la vremea aceea, vorbeam mult mai bine engleza decît franceza – căci terminasem Filologia la secţia română-engleză. Şi, în felul acesta, am început să coordonez un imens turneu – numit „Printemps de la Liberté" – care îi includea pe Patrice Chéreau, pe Hélène Delavault, pe Gérard Desarthes, pe Antoine Vitez (a fost, de altfel, ultima călătorie a lui Antoine Vitez în România). Am înţeles că există un tip de meserie în care poţi să-ţi foloseşti cultura, bagajul intelectual, dar şi capacităţile organizatorice, pentru ca spectacolele să ajungă la public. Am descoperit, de fapt, că aveam o pasiune pentru asta. Ulterior, pentru că am lucrat foarte bine cu ei, francezii mi-au dat posibilitatea, ca răsplată pentru cum a funcţionat „Printemps de la Liberté" (există şi o carte despre asta, scrisă de Doina Modola), să aleg 20 de actori români care să fie prezenţi la Avignon. Mergînd la Avignon, s-a întîmplat să asist la conferinţa de presă care lansa primul masterat de management cultural european, chiar la casa memorială Jean Vilar. N-auzisem în viaţa mea de acest domeniu. I-am cunoscut, acolo, pe directorii acestui curs, ei m-au întrebat despre România – care atunci era pe val – şi, ulterior, am primit o bursă pentru acest masterat. Ion Caramitru a avut atunci o reacţie extrem de generoasă şi de intuitivă (el, de altfel, a făcut atunci multe lucruri ale căror rezultate s-au văzut mai tîrziu) – mi-a spus să mă duc pentru ca, la întoarcere, să devin director la UNITER. M-a pasionat foarte tare acest masterat; nici eu nu înţelegeam pe atunci că era ceva original, organizat de Şcoala de Comerţ din Dijon. Am avut colegi din toată Europa, unii dintre ei ocupă azi funcţii importante: de exemplu, Mercedes Giovinazzo este preşedinta Culture Action Europe şi directoare a Centrului Interars din Barcelona, Emilio Cabazino are o societate de consultanţă în economia culturii. M-am întors acasă şi am devenit principalul vector de *lobby* pentru managementul cultural. Am făcut, de pildă, prima conferinţă de presă la UNITER, în 1991, în care i-am obligat pe colegii mei să facă dosare de presă: nimeni nu înţelegea, pe atunci, ce sînt acelea şi la ce folosesc, toţi erau stupefiaţi. Am făcut şi un raport – cum învăţasem la masterat – despre UNITER şi trebuie să spun, fără modestie, că eu am fost autoarea sugestiei ca UNITER să se schimbe dintr-o organizaţie pe secţii, într-una pe proiecte. Ceea ce a permis ulterior organizarea Galei şi a celorlalte proiecte.

Ai pronunţat o formulă: „economia culturii". Avem aşa ceva în România?

Nu. Dar istoria acestor termeni – management cultural, economia culturii, politici culturale – este foarte recentă, spre deosebire de ţări precum Croaţia, Bulgaria, Polonia, Ungaria, care au avut, încă din perioada comunistă, nişte centre de cercetări academice în domeniul culturii. De fapt, în Europa, primul curs de management cultural a fost organizat la Belgrad, în anii '70. În România nu am avut, înainte de căderea comunismului, cursuri la nivel academic, în această specialitate. Am avut centre de pregătire profesională – adică am avut buni administratori, buni logisticieni, buni producători, adică specializări vocaţionale; dar n-am avut centre de cercetare care să se ocupe de *ansamblu*. A lipsit baza teoretică.

Facem management cultural cum făcea Monsieur Jourdain proză.

În schimb, în prezent am luat din mers practicile, inclusiv formulele verbale: auzi şi citeşti peste tot despre „piaţa culturală", „piaţa ideilor", „marketing cultural" ş.a.m.d. Funcţionează în cultură regulile pieţei?

Unele da, altele nu. Dar, ca întotdeauna, am trecut de la o extremă la alta. Fiind o ţară europeană, ar fi trebuit să adoptăm regulile europene. Asta am încercat să demonstrez în cartea mea – *Another brick in the wall: A critical review of cultural management education in Europe* (Boekmanstudies, Amsterdam, 2006), care este un studiu comparativ despre educaţia în management cultural în toate ţările europene, ce s-a împrumutat din America şi cum au funcţionat aceste principii pe teritoriul european, în funcţie de specificitatea naţională a fiecărui sistem educativ. În anumite ţări s-a păstrat specificul european. Franţa a transformat managerii culturali în administratori, a fost mai generalistă; Germania a păstrat un tip de management cultural vocaţional, a format specialişti în *anumite* instituţii (teatre, muzee etc.); Italia a creat mai ales specialişti în patrimoniu şi, apoi, a dezvoltat specializări anexe (PR, animaţie culturală). În ţările din est, terenul arată mult mai accidentat, tocmai pentru că acest domeniu a pătruns odată cu toată degringolada postcomunistă. La noi, prin avalanşa de noţiuni americane, prin globalizare, prin noile tehnologii, prin înflorirea, în anii '90, a agenţiilor de publicitate, s-a produs un soi de metastază a terminologiei, care nu mai acoperă neapărat un teritoriu inteligibil şi o disciplină foarte clară. Şi atunci, toată lumea face „management cultural", dar noi nu prea ştim despre ce e vorba. Facem management cultural cum făcea Monsieur Jourdain proză. Poate de aceea nici nu s-a înţeles foarte bine ce dificultate există în a construi o organizaţie bazată pe principii de administraţie competentă, cum a fost Institutul Cultural Român. De aceea a şi existat, la nivelul opiniei publice, o mare confuzie: de ce e mai competent să faci lucrurile într-un fel decît în altul. De aceea a şi putut fi distrusă instituţia, cu atîta uşurinţă. Nimeni nu-şi pune problema ce înseamnă *să ştii* să conduci un proiect, ce înseamnă să fii competent în construirea unei instituţii culturale. E o metastază a vocabularului, nu şi a competenţei.

Foarte multă lume crede că, dacă te ocupi de o instituţie culturală, trebuie neapărat să fii om de cultură. Dacă ne uităm spre sora noastră mai mare, Franţa, observăm că un foarte bun ministru al Culturii a fost Jack Lang, care nu era om de cultură... Un ministru al Culturii nu poate fi jurist sau economist?

În România se crede, în general, că scriitorii au toate competenţele, ştiu să facă tot. Cred că aici e, de fapt, problema. Un foarte bun lider de organizaţie culturală poate fi *şi* scriitor, dar el trebuie să aibă şi alte competenţe şi nu trebuie neapărat să fie un creativ, un artist. Pe de altă parte, trebuie să fie un om care să aibă apetenţă pentru cultură, să înţeleagă cum funcţionează sistemul cultural. Un manager cultural este un organizator cultivat.

Bani de la stat sau bani privaţi pentru cultură?

În acest moment, în România, sîntem obligaţi să construim un sistem în care banii publici şi banii privaţi să contribuie deopotrivă la realizarea oricărui proiect cultural. Nu mai sîntem – cum nici Europa, în ansamblu, nu mai e – în situaţia în care să putem spune liniştiţi că există investiţii în cultură de la stat, statul are această obligaţie. Orice proiect trebuie să obţină fonduri private. Pe de altă parte, ca ţară europeană, noi nu putem ieşi din sistemul prezent încă în foarte multe ţări europene. Celebra „excepţie culturală" franceză înseamnă că statul nu numai că trebuie să protejeze cultura unei naţiuni, ci trebuie să şi construiască identitatea culturală a cetăţeanului. Noi trăim în continuare în această moştenire. În America, statul nu trebuie să construiască identitatea culturală a cetăţeanului, ci trebuie doar să-l ajute să fie *enabled*. În momentul de faţă, statul trebuie să-şi păstreze anumite atribuţii în cultură – e foarte clar că patrimoniul cultural nu poate fi prezervat fără fonduri de la stat. Ca să ajungi ca statul să nu mai fie prezent în acest domeniu, trebuie create facilităţi legislative care să le permită celor cu bani să aibă un avantaj din donaţii către instituţiile culturale. Dar asta ar însemna să se schimbe şi întreg sistemul nostru de educaţie şi ar implica o responsabilizare faţă de cultura comunităţii în care trăim. În Europa, cetăţenii cred că e responsabilitatea statului să întreţină opera, muzeele, monumentele; în America, dacă întrebi cine e responsabil pentru toate astea, ţi se răspunde că cetăţenii. În România, marile linii ale politicii culturale trebuie gestionate de către stat, dar cu o deplasare importantă către găsirea de surse de finanţare private. Dar finanţările private nu vor veni atîta vreme cît nu există o lege a sponsorizării care să avantajeze donatorul privat.

Dar există o lege a sponsorizării...

Există, dar nu funcţionează eficient. Un american poate dona direct unei instituţii culturale sau educaţionale o sumă de bani, în loc s-o dea la stat, sub formă de taxe. Aşa ceva nu se poate la noi, există doar acel 2% din venit. Dar nu există un *masterplan*. Politicile culturale nu sînt *doar* ale Ministerului Culturii, ele trebuie gîndite în colaborare cu politicile publice din domeniul educaţiei, al sănătăţii, al administraţiei publice. De fapt, ele sînt politici publice, prin care, cu ajutorul culturii, aduci o bunăstare mai mare comunităţilor şi produci un fel de beneficiu economic care nu se vede imediat, ci în timp. Dacă faci un festival undeva, în timp, festivalul transformă acel loc într-un spaţiu al bunăstării.

Care sînt diferenţele – profesional vorbind – între a lucra în străinătate şi în ţară?

În primul rînd, e o mare diferenţă între felul cum se lucrează în SUA şi în Europa. Apoi, pe continentul european sînt mari diferenţe între nord şi sud. În ţările mediteraneene, eşti într-un sistem care privilegiază teoria, cunoaşterea, iar dinamicile de muncă sînt mai lente şi mai birocratice. În ţările nordice, întîlneşti toată panoplia de abordări protestante, în care contează munca, eficienţa, rezultatul, practica. Dar în toate ţările vest-europene, noţiunea de angajament e foarte respectată, oamenii au conştiinţa *sistemului* în care trăiesc: ei ştiu că, dacă îşi fac treaba, întregul sistem va funcţiona mai bine. Se plîng infinit mai puţin decît în România. Sigur, francezii se plîng şi ei, dar pentru că sînt foarte critici; nu vei întîlni la ei acest soi de negativism atît de frecvent la noi. În Europa, există peste tot sentimentul că statul naţional e puternic şi e un *provider*, îi oferă ceva cetăţeanului şi îl ghidează. În America, lucrurile stau cu totul altfel. Eficienţa domneşte. Stilul de lucru e foarte confortabil, pentru că oamenii se ţin întotdeauna de cuvînt, toate se fac cu mult umor şi cu o lipsă totală de crispare. Totul se bazează pe raţional, foarte puţin pe emoţional – ceea ce face dificilă crearea unor relaţii.

Ultima ispravă din America, înainte de întoarcerea în ţară, a fost Festivalul Filmului Românesc de la Lincoln Center, organizat în mod privat, în decembrie 2012, strîngînd bani într-un timp foarte scurt, după ce ICR te-a destituit peste noapte şi Festivalul rămăsese în aer...

Am lucrat cu o echipă foarte rodată, formată din Oana Radu şi Mihai Chirilov. Dar trebuie să spun că aşa ceva n-ar fi fost posibil în Europa. Nu m-aş fi putut duce la o organizaţie cu care am lucrat ca reprezentantă a statului român, să întreb „lucraţi cu statul român sau cu noi trei?", căci, evident, peste tot în Europa mi s-ar fi spus „preferăm statul român". Ceea ce este fabulos în America e că americanii au încredere în forţa individului. Cei de la Lincoln Center au avut mai multă încredere în noi trei, decît într-o instituţie a statului român.

Versiunea integrală a interviului – pe dilemaveche.ro

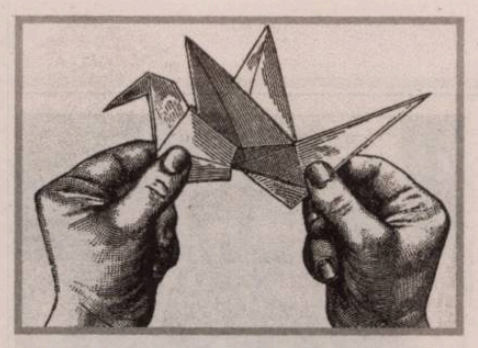

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dezvoltatorii

Noua limbă postrevoluționară a adus cu sine conceptul de *dezvoltator imobiliar*. Un termen repede întrupat de un soi anume de individ. Numele de *dezvoltator* te poate duce cu gîndul la un tip care-și dezvoltă mușchii, ceafa și burta. Adeseori, realitatea îți confirmă acest gînd. Și dacă n-ai aflat încă, vei descoperi că dezvoltatorul nu e în nici un caz un simplu constructor care-ți face o casă. Pentru că dezvoltatorul imobiliar a fost importat la pachet cu o altă mare descoperire pentru cei care au locuit zeci de ani la bloc. E ceea ce se cheamă *ansamblu rezidențial*. Dezvoltatorul imobiliar este cel care – așa cum scrie și în Wikipedia (nu că asta ar avea rol de certificat) – realizează ansambluri rezidențiale, adică are scopul de a „achiziționa teren și de a-i crește valoarea prin construirea unor obiective." Mai clar, dezvoltatorul imobiliar este un întreprinzător care de obicei își cîștigă banii, oferind oamenilor case în ansambluri rezidențiale. Nu vei cumpăra de la el o casă izolată, ci o casă într-un ansamblu, sau un teren pe o suprafață „parcelată". Ansamblurile astea sînt de mai multe feluri, dar majoritatea celor de la noi sînt de un fel mai degrabă primitiv. Între un arhitect sau un inginer constructor și un dezvoltator, de multe ori, diferența e ca aceea dintre un om de cultură și un culturist.

Înainte de criză, amintiții dezvoltatori au scos bani frumoși din specularea dorinței celor născuți la bloc de a avea „o casă pe pămînt". Le-au prezentat asemenea ansambluri de case noi, vopsite frumos, cu feronerii strălucitoare. Unii au dat mulți bani ca să locuiască în asemenea cartiere, pe străzi unde mașinile abia încap, cu case avînd grădini minuscule, pereți subțiri și distanțe incredibil de mici între ele, dar invers proporționale cu imposibilele distanțe față de primul magazin, școală, spital, poștă ș.a.m.d. De fapt, era vorba tot de un fel de blocuri, dar desfășurate pe orizontală, amintind de niște colonii muncitorești. Mulți clienți ai dezvoltatorilor au luat plasa asta, orbiți de ideea că trebuie neapărat să evadeze din blocul comunist în care destinul istoric i-a ținut închiși zeci de ani. Au nimerit în cîte un asemenea cartier, înghesuit și îngrădit, spre a fi mai bine păzit. Ceea ce pe unii nici măcar nu i-a scutit, ulterior, de hoți.

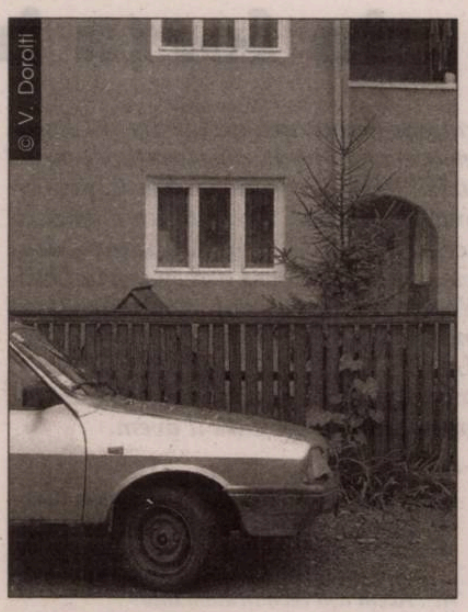

Trebuie spus și că imobilele din asemenea ansambluri rezidențiale – din care multe exemple sînt de găsit prin Pipera – nu au fost vreodată numite case. În ofertele dezvoltatorilor, ele au avut dintotdeauna statutul de vilă. Ca și cum unui colonel i-ai zice „dom' general", ca să-i cîștigi bunăvoința. Doar că, în cazul caselor pomenite, gradul echivalent ar fi cam pe la plutonier.

Vă dau casa
în funcție de faianță.

E bine măcar cînd asemenea ansambluri sînt construite pe la marginea orașelor, căci am văzut unele plasate complet aiurea, în plin cîmp, fără vreun copac pe o rază de kilometri. Sînt grupuri de case sau de mici bloculețe standard, dintre care multe zac acum neterminate, din cauza crizei și a prostiei, ca o mărturie de piatră a stupidității epocii. Unii oameni au dat banii și nici n-au mai putut să se mute, fiindcă, între timp, dezvoltatorul a dat faliment și a lăsat totul baltă. Nu mai vorbesc că dincolo de asta, „culturiștii" imobiliari au continuat să construiască și blocuri care se diferențiază de cele din comunism doar prin autosugestie. Din acelea cu balcoane mărginite de vreo trei bare de inox, în care nu poți să ieși în halat fără riscuri. Culmea e că și pentru acestea, într-o vreme, s-au găsit clienți, deși prețurile erau excesiv de mari.

De-a lungul timpului însă, unii dezvoltatori și-au *dezvoltat* afacerea. Au început cu căsuțe mai mici, numite vile, dar au ajuns și la ansambluri de vile, în adevăratul sens al cuvîntului. Am stat cîndva de vorbă cu un asemenea tip, care a ținut morțiș să-mi arate casele lui. Un întreg cartier cu foarte multe vile enorme, aflat în plin cîmp, undeva unde n-ai prea avea motive să vrei să locuiești. Dar, în sfîrșit, casele erau mari și foarte scumpe. Înăuntru aveau toate instalațiile, iar faianța, gresia sau chiar marmura erau deja montate. Nici una nu era însă vîndută. L-am întrebat ce mă fac dacă nu-mi place culoarea faianței din baie sau din bucătărie. „Cum să nu vă placă, ce, nu-i frumoasă?" a reacționat el, în vreme ce eu studiam muchiile din metal auriu, montate pe treptele de marmură neagră. „Poate că nu-mi place exact ce-ți place dumitale." „Ah, domnule, sigur că da, dar nu vă faceți probleme, îmi spuneți ce culoare de faianță preferați și vă ofer casa cu respectiva faianță, că doar nu le-am făcut pe toate în aceleași culori. Vă dau casa în funcție de faianță."

Se spune că e nebun cine dă, nu cine cere, dar eu întotdeauna m-am întrebat unde e defectul mai mare: la cerere sau la ofertă?

ready made

„Vai mir kleinem Kinde Rifchi! că Moldovenii nu cad cu toții în genuchi spre a se prosterna înaintea *Steaoaei* Dunării!"

I. Heliade Rădulescu, *Acte și scrisori adnotate și publicate de Emil Vîrtosu*, „Cartea Românească", 1928

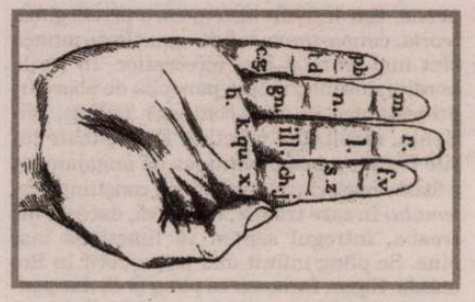

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Aventuri la Mărcăuți

Am doi colegi – profesori universitari – mari amatori de pescuit. În sezon, ei sînt cu antenele întinse, mereu în căutare de locuri potrivite pentru hobby-ul lor sportiv. Au ajuns să întrebe pe toată lumea – inclusiv pe doamne – dacă nu cunosc bălți cu pește sau măcar persoane din domeniul piscicol, capabile să le faciliteze accesul în diverse zone de profil. Într-o dimineață, tot interogînd în dreapta și-n stînga, un pescăresc noroc curat dădu peste împricinați. Secretara-șef de la o facultate înrudită cu aceea de unde proveneau amicii mei le mărturisi deschis că satul ei natal era înțesat cu iazuri bogate în dihănii subacvatice și că, pe baza aprobării primarului localității, oricine își putea întinde în ele lansetele, cît ar fi fost ziua de lungă. „Iar primarul este unchiul meu!" adăugă doamna în cauză, cu un surîs plin de subînțelesuri, către cei doi profesori cărora ochii le sticleau deja ca niște faruri în noapte, pe o mare zvîrcolită de furtună.

„Și puteți vorbi cu dumnealui?" se interesară urmașii postmoderni ai apostolului Petru, aproape într-un glas. „Desigur! Numai să-mi spuneți ziua și ora cînd doriți să mergeți! Unchiul o să vă aștepte în fața Primăriei din Mărcăuți. Numele lui e Nache Popache..." Doamna făcu o pauză, ușor stingherită, apoi continuă: „Știți, tatăl său și al lui taică-meu – bunicul, mai precis – avea un prenume ciudat: Enăcache. Dacă îl veți combina cu apelativul familial, veți obține imediat o imagine terifiantă – Enăcache Popache. Amărîtul de Enăcache l-a urît din suflet, toată viața, pentru această glumă onomastică, pe taică-său, adică pe străbunicul meu, și s-a răzbunat pe propriii copii, numindu-i în fel și chip. Lu' unchiu-meu, vă spuneam, i-a zis Nache, lu' tata – Bobîrnache, la un alt frate – Mielache și la o soră de-a lor – Monache. Vă dați seama, toate numele rimau, grotesc, cu Popache!"

„Totuși, copii lui Enăcache – își reluă secretara perorația, după o scurtă întrerupere de respirație – s-au revoltat, la rîndul lor, și și-au schimbat toți, la majorat, actele de identitate (mă rog, mai puțin unchiul Nache, care, de altfel, a și rămas în sat și a moștenit averea lui Enăcache Popache, iar azi, iată, a ajuns ditamai primarul!). De nervoși ce erau, și-au luat nume celebre. Tata a hotărît că, de atunci înainte, îl va chema Eminescu. Mihai Eminescu. Toată lumea l-a respectat în secția de oțelărie, cît a lucrat, pe vremea lui Ceaușescu! A fost, vă rog să nu negați, altceva decît Bobîrnache Popache, invenția malefică a revanșardului Enăcache Popache! Pe de altă parte, mătușa Monache Popache a decis să-și ia numele de Veronica. Veronica Micle, mai exact. Ea, săraca, a întîmpinat greutăți cu noua identitate, deoarece șeful atelierului de croitorie unde se angajase se numea Titu Maiorescu și o persecuta necruțător: cică l-ar fi concurat în ochii subalternilor! Unchiul Mielache Popache s-a transformat în Ion Luca Caragiale. Ei, el era un mare Don Juan. Nenumărate cucoane din mahala suspinau după dumnealui. Ca *domn' Mielache Popache* nu ar fi avut – să recunoaștem – nici o șansă să ajungă fante de cartier!"

„Acum – adăugă volubila doamnă – corect este, domnilor profesori, să vă spun că și rudele mamei excelau în nume bizare, nume cu *-escu*, e drept, nume, așadar pur românești, dar nemaipomenit de stranii: Doctorescu, Mortescu, Hoțescu, Mierlescu, Popîndescu, Văcescu, Porcescu..." Secretara se opri speriată și începu să răcnească: „Aoleu, domn' profesor, ce s-a întîmplat, vă e rău?" Unul dintre colegii mei intrase într-un soi de convulsii și își dădea ochii peste cap. Partenerul lui nu se grăbea deloc să-l ajute, întrucît și el se afla în împietrire mută, cu privirea fixată morbid pe gura neobosită a simpaticei secretare. În sfîrșit, oamenii din preajmă săriră, cu mic, cu mare, și îi stropiră pe cei doi profesori cu apa de la flori, pînă cînd aceștia începură să dea semne de revenire. Într-un tîrziu, plecară amîndoi buimaci, dar fericiți că la orizont se profila o nouă partidă de pescuit. În cîteva zile, la ivirea zorilor (mult mai devreme decît ora fixată cu doamna secretară-șefă!), eroii noștri stăteau disciplinați, ținîndu-și lansetele în spate, lîngă poarta Primăriei din Mărcăuții din Vale, în așteptarea primarului. Deodată, cel mai vîrstnic dintre ei, cu un barbișon distins, maiorescian, ieșind de sub pălăria de paie, întrebă precipitat: „Ioane, tu îți mai amintești cum îl chema pe nenorocitul ăla de primar?"

Acesta era colegul care dezvoltase atacurile succesive de aparentă regurgitare convulsivă. Celălalt – devenit inert pe parcursul conversației cu doamna secretară – răspunse speriat: „Habar n-am! Bobîrnac, Mielul, Cîrnățescu ori ceva... Da' îi spunem *domn' primar* și gata!" „Ei, nu merge așa, trebuie să fim mai familiari cu el, să ne împrietenim și, după aia, venim aici cînd dorim. Să-i zicem *Nea!* Dar *nea* și mai cum? *Nea* Mortache, *Nea* Doctorache, *Nea* Matache sau ce Dumnezeu mai povestea femeia aceea...? Stai, uite, îl întreb pe moșul ăla care vine pe cărare." Într-adevăr, de clădire se apropia un bătrînel destul de sprinten (pentru ora matinală a idilicului tablou): „Moșule – strigă maiorescianul –, cum îl cheamă pe primarul vostru de-aicea?" „Bulache, Căcache ceva..." – adăugă universitarul, după două secunde, rîzînd. Bătrînul începu să alerge către ei cumva amenințător. Dintr-o mișcare, sări în fața lor, zbierînd de mama focului: „Eu sînt primarul, mamelucule! Și mă cheamă Popache, nu Bulache!" Profesorii o zbughiră, fără comentarii, observînd că personajul își agită, tot mai marțial, brațele în direcția lor. Nea Popache-primarul înșfăcă o piatră de pe uliță și o aruncă înspre bravii pescari: „Și *moș* să-i zici lu' mă-ta, nu mie, băi, bărbosule de la oraș ce ești!"

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

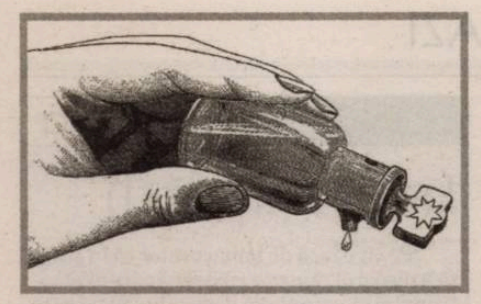

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Eu şi scalpul meu...

Despre prezenţa derutantă sau iritantă a termenului *scalp* în anunţurile publicitare româneşti am mai scris, cu cîţiva ani în urmă. Probabil că de atunci, ca efect inevitabil al repetiţiei, ne-am obişnuit cu toţii, într-o anumită măsură, cu un cuvînt prezent în continuare în dicţionarele noastre doar cu sensul cu care l-am preluat mai de mult prin intermediar francez: „piele a capului uman, împreună cu părul, smulsă de pe craniu în urma unui accident sau desprinsă cu un instrument ascuţit“ (DEX). Prin calc după englezescul *scalp*, cuvîntul e folosit acum cu sensul mai general de „piele a capului (din zona în care creşte părul)“; acest uz, acceptabil într-o descriere strict medicală, e improbabil în alte contexte – de pildă, în conversaţia cotidiană. Cei care cunoşteau dinainte termenul, avînd amintirea vechilor romane cu indieni şi o imaginaţie bogată, riscă să vadă într-o banală reclamă la şampon o poveste de groază.

Dincolo de ambiguitatea lexicală, formula „Eu şi scalpul meu ne simţim liberi...“, dintr-un clip publicitar des difuzat de posturile noastre de televiziune, conţine încă o formulare discutabilă: personificarea unei părţi a corpului şi asocierea ei cu întregul e un abuz semantic şi logic, pe care nu mi se pare că îl justifică îndeajuns invocarea unui procedeu retoric. E, desigur, o figură de stil, dar una cu efect mai curînd rizibil şi prea puţin convingător. Focalizarea asupra unei părţi a corpului – care devine autonomă, merită atenţie şi respect, primeşte îngrijiri etc. – e un fapt curent în publicitate: „Oasele tale, pregătite pentru orice provocare!“ (ArtroCalcium). Cînd această focalizare presupune o disociere a părţii de întreg, scenariul devine şi mai caricatural. Părul, de pildă, pare să se detaşeze adesea de purtător (viziune în care e posibil să fi jucat un rol tradiţia literară): „Trebuie să încerci experienţa Shades, pentru ca *tu şi părul tău* să fiţi mereu în centrul atenţiei!“ (shades.ro); „Talentaţii stilişti ai Salonului Beauty Else sînt tot ce ai nevoie pentru ca *tu şi părul tău* să străluciţi în fiecare zi!“ (zumzi.ro); „Gama Respectissim de la Rowenta este tot ce îţi trebuie, pentru ca *tu şi părul tău* să aveţi o vacanţă perfectă!“ (eva.ro) etc. Formula pare contagioasă, trecînd (simulat sau autentic) chiar în limbajul destinatarelor publicităţii: „Eu am fost la acest salon la recomandarea unei prietene şi am fost foarte mulţumită de atenţia şi profesionismul domnului B. *Eu şi părul meu* îi mulţumim!“ (adulmec.ro)

> *Ar fi trebuit, totuşi, evitată construcţia cu deficienţe de logică.*

Din aceeaşi categorie de personificări dubioase, bazate pe disocierea corporalităţii, face parte o evocare lirică a inimii, în reclama la un medicament. În spotul publicitar, o voce rosteşte cu emoţie: „Inima – cea mai bună prietenă a ta. *A fost lîngă tine* în cele mai importante momente din viaţă. Acum, trebuie să o protejezi şi tu“ (CoenziPrim). Ideea unei vieţi în care inima îţi este alături (cel puţin în momentele importante) mi se pare chiar mai înfricoşătoare decît aceea a unei vacanţe perfecte, petrecute împreună cu părul. Din fericire, alte părţi ale corpului, nevizate de produse cosmetice sau medicale specifice şi nemarcate de o lungă tradiţie literară, scapă de asemenea personificări traumatizante. O căutare insistentă în Internet nu a produs nici un rezultat pentru formule de genul „eu şi urechile mele“, „eu şi splina mea“ etc.

Mai puţin ridicolă – dar la fel de îndepărtată de logica minimală a limbajului cotidian, a distincţiilor cuprinse chiar în sensurile cuvintelor – e formula care apare în permanenţă pe ecranele televizoarelor, la începutul unor emisiuni care nu sînt total interzise copiilor: „Acest program poate fi vizionat de copiii în vîrstă de (...) numai cu acordul sau *împreună cu părinţii ori familia*.“ Din disjuncţia finală ar rezulta că *părinţii* şi *familia* sînt două entităţi care nu au nimic în comun, respectiv că părinţii nu alcătuiesc o familie. În mod similar, s-ar putea spune că un medicament se ia cu *apă ori lichide* sau că ar fi bine să mîncăm *morcovi ori legume*. E de înţeles dificultatea de a găsi formule clare şi scurte pentru etichetarea emisiunilor, chiar cu riscul unor neconcordanţe de regim gramatical; ar fi trebuit, totuşi, evitată construcţia cu deficienţe de logică.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

tolo sport

Un om fericit

Pentru prima dată, un fotbalist (austriac) a obţinut acceptul FIFA să joace în meciurile oficiale cu o proteză la picior. Se profilează începutul unui nou capitol în sportul de performanţă?

Martin Hofbauer joacă în liga a şaptea din Austria. El este cel căruia FIFA i-a permis să evolueze cu proteză, punîndu-i o condiţie vagă precum un horoscop: „Proteza să nu reprezinte un pericol pentru jucător, pentru coechipieri sau pentru adversari.“ Cerinţa FIFA sună ridicol, dar e corectă din perspectiva practicii sportive. Pînă la cazul Oscar Pistorius, publicul a văzut doar faţa eroică a eforturilor pe care le fac performerii cu handicap. Ei au impresionat şi au inspirat. Pentru prima oară în istorie, Jocurile Paralimpice s-au disputat cu casa închisă, anul trecut, la Londra. „Mulţumim pentru încălzire! Acum urmează Jocurile!“ scria pe bannerele emoţionante ale BBC la încheierea Olimpiadei mari şi la începerea Jocurilor Paralimpice. Însă după ce sprinterul sud-african şi-a ucis logodnica, oamenii au început să se uite la dosarul Pistorius cu alţi ochi. Dintr-o dată, am realizat că preţul pe care-l cere sportul de performanţă pentru un om cu handicap este multiplul celui decontat de un om obişnuit. Care nici el nu e mic, ci dimpotrivă. Sportul de performanţă sintetizează o alegere dură, o alegere pe termen lung – uneori, o alegere făcută în numele copiilor, de ambiţiile oamenilor mari. Nu ştiu dacă FIFA deschide, prin această decizie, un nou capitol. Ceea ce ştiu e că Martin Hofbauer nu face diferenţa dintre liga a şaptea din Austria şi finala Champions League care se va disputa pe 25 mai, pe Wembley. Un om fericit.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Trenurile noastre toate...

Nu știu dacă ție, cititorule, ți s-a întîmplat să ai vreun moment de euforie patriotică. Să crezi că nu sîntem nici chiar atît de răi cum ne cred unii, nici chiar atît de înapoiați, nici chiar atît de necivilizați și că aștia sîntem, cu bune și rele... Astfel de optimisme patetice îmi treceau mie prin minte după cîteva dezbateri frumoase în Dealul Copoului... Dar, în miez de zi fierbinte și muncitorească, a trebuit să iau drumul către casă... cu trenul. Și...

„Trenurile nu oferă viteza și confortul necesar pentru a înlocui mașina" – recunoștea, acum cîteva zile, ministrul Transporturilor, explicînd de ce nu prea se avîntă, da' deloc, pe căile ferate. Dispreț total pentru funcția după care a alergat atît... Cu mașina, se vede.

Or, cînd trebuie să ajungi la celălalt capăt al țării, din obligații de serviciu, nedecontabile, n-ai ce face, te urci în tren, spui un „Doamne ajută!" și...

Asta a trebuit să fac de 1 Mai muncitoresc, cînd trenurile domnului Relu Fenechiu, după cum se lăuda, zburau către mare cu 200.000 mile pe oră, ajungînd – vai! – în două ore. Mare scofală! La 14,20 trecute fix, eram în trenul Iași – București, care ar fi trebuit să ajungă la destinație, așa, pe la 21,30... Vagoane – vreo trei. Locomotiva: una, ca vai de ea. Mi-am zis atunci: „Dea Domnul să ajung acasă", cu optimismul zburdalnic al proaspetelor amintiri, fără să bănuiesc că mă va ajunge gîndul din urmă. Călători: puțini, o duzină cu toții. Viteza: de Personal, deși descrierea era de Inter Regio. Da' cum nu știu ce este acest IR, aveam doar pretenția să ajungă la timp...

Optimismul meu de țară frumoasă și bogată a început să cam scîrțîie cînd trenul s-a urnit din gară. Era fără prea mare chef, abia de-și tîrîia roțile, oprindu-se mai des decît mi-aș fi putut închipui, scurgîndu-se cu mare încetineală spre munți... Aveam, în schimb, aer condiționat, de mare viteză. Țiuia de-mi crăpau urechile: în compartiment, pe hol, oriunde... Controlorul m-a „asigurat", plictisit, că nu se va opri pînă la București, că-i din cabina mecanicului și el n-are ce să-i facă. I-am sugerat să coboare la prima stație și să rezolve. M-a privit din vîrful celor 150 de kile, strecurînd un „Aș! Las' că merge și așa."

Și uite-așa, s-a mai clătinat un pic dorul meu de țară frumoasă... La Focșani, ne-am oprit de tot și ne-am așternut pe plictis de 1 Mai... Și, cum mă plictiseam eu mai abitir, în așteptarea unei lămuriri politicoase cu privire la situația apărută, tărăboiu' izbucni. Strigăte, zbierete, urlete, înjurături de „să vă ardă focurile iadului" și draci și dumnezei și multe alea (de înroșeau chiar și albăstreala scorojită a vagoanelor) se înălțau către cer. Un guițat lugubru de porc înjunghiat mă lipi de geam. Dar... nimic spectaculos: o turmă de conaționali romi încerca să urce în tren, fără bilet, bineînțeles, împingînd teatral și cu mare hărmălaie un cărucior și un presupus „handicapat" (corect politic: „persoană cu dizabilități"). Puradeii priveau amuzați cum șatra își punea poalele-n cap, transpirînd pentru o juma' de vagon... S-au potolit brusc, s-au așezat cuminți pe peron, și-au scos semințele, țigările, PET-turile, și au făcut umbră trenului vreo două ore... pînă cînd „umbra" a părăsit, în sfîrșit, Focșaniul... Între timp, nașul mi-a explicat, cu același sictir, că a „crăpat" locomotiva și-a trebuit să vină alta, tocma' de la... Mărășești. „Și dacă se strică și asta?" l-au întrebat tovarășii mei de suferință. Ridică din urmă sastisit și indiferent, spre disperarea tovarășilor mei. Tovarășii – doi tineri blindați de tehnologia prezentului occidental – nu-și imaginaseră, cînd își cumpăraseră bilete de avion, la miez de noapte, că trenurile, trenurile românești îi vor împiedica să zboare către lumi normale.

Și cînd a trebuit să ajung la toaletă, după lungi și grele rețineri, pestilențialitatea patriotică mi-a distrus optimismul, pentru următoarele milenii.

„Ați înghețat, ai?" m-a trezit malițios controloarea.

Pe la Ploiești, aveam deja jumătate de valiză pe mine și, uluită de fiorii arctici, mă ghemuisem în ușă, sperînd să nu mă ajungă. „Ați înghețat, ai?" m-a trezit malițios controloarea. „De ce nu ziserăți să opresc nenorocirea asta?" m-a apostrofat. „Se poate?" am întrebat năucă. „Ete că da. Da' dacă vă place răcoarea, stați la răcoare." Am ajuns în București la miezul nopții, rebegită, cu guturai și fără iluzii de țară frumoasă.

Citii acu' că domn' ministru ne propune trenuri *low-cost*. Or, mă întreb așa: dacă la prețurile actuale, condițiile sînt de clasa a XI-a, cu bani mai puțini ce va mai fi? Locuri pe acoperiș? Opriri dese, prin pădurile Mărășeștilor, pentru trebuințele firii? Să mă tot apuce euforiile patriotice...

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În șalvari și cu ișlic. Biserică, sexualitate și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Limba română (I)

„Pe cît e însă de îmbucurător că în știință a dispărut aproape cu desăvîrșire diletantismul și că cercetările asupra limbii noastre se fac azi, în genere, de oameni cu pregătiri serioase, pe atît de nefirească e răceala interesului general față de cestiuni de limbă.

Am întrebuințat anume cuvîntul «nefiresc», căci limba unui popor nu este menită să stîrnească numai interesul celor ce se ocupă de ea în mod științific, ci aproape fiecare individ, oricare i-ar fi cultura și poziția socială, se simte atras printr-o putere naturală față de ea; pretutindeni putem constata o plăcere de a discuta și de a-și da seama despre acel ceva care se naște în momentul cînd voiai să comunici altuia gîndurile tale. Interesul pentru limbă izvorăște dintr-un simț firesc, precum dorința de a asculta o cîntare, de a ceti o poezie sau de a rătăci prin potecile unei livezi înflorite, se naște tot dintr-o aplecare înnăscută în om. Și acest simț pentru limbă se aseamănă cu simțul pentru frumos sau cu simțul pentru natură. Ceea ce ne face să medităm asupra limbii și să căutăm a ne da seama despre tainele graiului nostru nu e numai grija de a fi pricepuți de alții, de a cultiva deci – economicește – mijlocul acesta important de trai, ci e și o preocupare necontenită și de multe ori inconștientă, de natură estetică, de a îmbrăca gîndurile noastre într-o formă frumoasă. (...) Cît de mari sînt bogățiile limbii noastre, pe care nu le întrebuințăm și de care nu facem uz, nu numai în vorbirea zilnică, ci nici chiar în literatură! Tezaurul nostru lexical, pe care nu-l cunoaștem decît în parte mică, e deosebit de bogat, expresiunile frumoase și precise sînt foarte multe, iar subtilitățile sintactice și stilistice, care nu sînt imaginabile în altă limbă, fac să ne putem exprima chiar cele mai fine nuanțe ale gîndirii."

Sextil Pușcariu,
„În jurul *Dicționarului limbii române*",
în volumul *Cercetări și studii*,
Editura Minerva,
București, 1974

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Ce rechizite punem în ghiozdanul antiglonț?

– trei povești scurte, despre chestii tehnologice –

În dimineața zilei de Paști, un prieten stătea și se gîndea la ce-ar fi putut face ca să scape de obiceiul urărilor în toate direcțiile. E un tip dintr-o bucată, destul de puțin conformist, un om preocupat de lucruri serioase. Se gîndea la toată nebunia asta cu mesajele-urări scrise pe telefon, la faptul că, uneori, ești obligat măcar să răspunzi la unele dintre ele, chiar dacă tu nu te apuci să trimiți urări către alții. Omul stătea pe balcon și reflecta la diferitele chipuri ale ipocriziei, la scălîmbăielile micilor convenințe și la starea de disconfort pe care ți-o dă necesitatea de a face ceva împotriva convingerilor tale. În jurul blocului, totul era inundat de un verde crud, două vrăbii se giugiuleau la colțul balconului, iar aerul cartierului era plin de fluturări de aripi, chicoteli păsărești și sunete de clopote de la bisericile din apropiere. Soare, cald, liniștea aia a sărbătorii, cînd ți-e frică de fiecare secundă care trece. Ai vrea ca timpul să împietrească și veșnicia să arate așa. Ca o duminică dimineața, de Paști, cu soare blînd și frunze de un verde crud, mișcate din cînd în cînd de o adiere abia simțită. În liniștea aia pe care o prinzi atît de rar – în inima secundei de visare și de rupere a legăturilor simțurilor cu lumea asta –, deodată, ca un par în moalele capului, se aude semnalul sonor al unui mesaj scris, care tocmai a sosit pe telefonul mobil. E o urare de Paști. Prietenul meu s-a scuturat tot și a scăpat printre dinți niște cuvinte pe care nu le-a auzit nimeni. În cele din urmă, lovit de o dezamăgire față de propriul sine – care, odinioară, dădea cu tifla oricăror conformisme –, s-a apucat, la rîndu-i, să scrie un SMS de Paști. Asta e. Ce să faci?! Maturitatea înseamnă compromis, rezolvarea obligațiilor, gîtuirea libertății interioare. Omul face o listă de destinatari – rude, șefi, cîțiva prieteni apropiați. Are oroare de tembelismul mesajelor cu „fie ca..., lumina..., alături de cei dragi..., liniștea sărbătorii..." etc. Se gîndește la ceva cît mai simplu, și scrie următorul text: „Cristos a înviat!" Pe care-l și trimite. Aprinzîndu-și o țigară, răsuflă ușurat și încearcă să revină la liniștea dimineții. Deodată, explozie! Încă un par în moalele capului! Semnalul sonor al sosirii unui nou SMS. E un amic. „Salut! Adevărat a-nviat! Dar cine e Cristi? :-) Vezi că nu ți-ai dezactivat programul de autocorectare în limba română cînd ai scris SMS-u'. Cre' că tu ai vrut să scrii Cristos și programu' ți-a pus, de capu' lui, Cristi. Deci Cristi a înviat. Tare faza, frătzie!"

Prietenul meu îmi povestea toate astea, la o cafea, într-un bar liniștit, la puțină vreme după „învierea lui Cristi". Era amuzat și trist în același timp. Ca o ironie, tehnologia îi jucase o festă, lui, celui pe care toți prietenii îl știau drept modelul nedeturnabil al nonconformismului. Îmi povestea că unii – foarte puțini – s-au prins de faptul că programul de autocorectare schimbase numele, dar alții, cei mai mulți, au crezut că nonconformistul nu se dezminte și trimite un text mai ușchit, așa cum îi e felul. Cîțiva probabil că zîmbiseră, dar alții i-au răspuns de la obraz că sînt pe lumea asta și chestii cu care nu se glumește. Adică nu dai, de Paști, mesaje de-astea nesărate, cu glumițe de trei lei, în care zici că a înviat Cristi, doar ca să fii tu șmecher. Să-ți confirmi statutul tău de nonconformist și de – vezi Doamne – agnostic. Poate că ar fi cazul să ne maturizăm la un moment dat și să lăsăm glumele astea studențești la locul lor, pentru lumea de altă vîrstă, pe care noi n-o mai avem de multă vreme. Prietenul meu aluneca pe panta poveștii și se tura: „Băi, ce chestie tîmpită! Vezi cum se leagă lucrurile? Adică eu sufăr că m-am muiat, că am pierdut libertatea aia a mea de odinioară, că trebuie să fac așa cum fac toți, să dau tîmpenia aia de SMS. Că, dacă nu-l dai, zic toți că ești nesimțit sau că faci pe nebunu'. Înainte, mă știi, mai bine-mi rupeam o mînă decît să fac căcaturi de-astea conformiste. Acu', băi, transpiram de nervi în dimineața aia și mă gîndeam că sînt exact ca ăia de care făceam mișto. Un nene din sistem. Dau mesaju' pînă la urmă, și uite ce iese. Tîmpenia aia de program de autocorectare, vere, e ca un fel de intervenție divină. Pe bune, nu rîde! Pe cinstea mea, băi! Rămîi rînjit la faze de-astea. Parcă e un mesaj de la divinitate, care-ți zice să nu fii prost și să nu te schimbi după lume. Ții minte că mereu ziceam de Dumnezeu că nu există, dacă n-are umor? Pe urmă, seara, tot de Paști, i-am povestit lu' nevastă-mea toată faza cu mesaju', cu răspunsurile ăstora, cu cine s-a prins, adică foarte puțini, și cu cei mai mulți, care m-au făcut tîmpit și-au zis că nu se glumește cu de-astea. Fie-mea halea niște prăjituri p-acolo și m-aude. Îți dai seama, nu s-a prins ea de filozofia chestiei, de frecangeala mea interioară cu pierderea de libertate și cu pusu' botului la obligațiile maturității. Ea o fi auzit doar faza cu Cristi în loc de Cristos. Zice, cu aeru' ăla doct, de zici că-i mă-sa în miniatură: «Tati, fii atent. Poți să eviți pe viitor erorile astea gen Cristi/Cristos. Ies acuma ochelarii de la Google. Tot procesu' de funcționare se bazează pe amprenta vocală. Ai o lentilă specială, mică, cumva deasupra ochiului. Pur și simplu, dictezi textu' și ți se scrie SMS-u' pe lentilă, adică îl vezi superlejer. Plus că scoți programu' de autocorectare tot prin comandă vocală, imediat, că-ți sare în ochi din prima, cînd nu-ți trebuie. Înțelegi? E mult mai *friendly* și mai intuitiv.»"

Prietenul meu își spunea povestea, maimuțărindu-se cu drag și imitînd-o pe fie-sa. Deasupra mesei noastre era un televizor, dat pe CNN. Una dintre știri era despre ghiozdanul antiglonț, pentru elevii americani. Se poate cumpăra și cu o gecuță antiglonț, foarte la modă.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Portretul unui adolescent altfel

Imaginea adolescentului român de început de mileniu are mai curînd culorile terne ale eşecului la bacalaureat sau la felurite teste naţionale, ale modelelor prost alese sau ale idealurilor nechibzuite. Pierduţi printre exemplele dubioase care ţin prima pagină a ziarelor sînt, însă, adolescenţii obişnuiţi. Adolescenţii neobişnuiţi. Adolescenţii cu totul excepţionali.

Irina are 16 ani – pe care îi trăieşte firesc, zbuciumat sau destins, cu pasiuni sau cu frivolităţi, cu seriozitate sau cu umor. Nu poartă bentiţă tricoloră ca să le facă în sîc ungurilor şi nu participă la demonstraţii în Piaţa Universităţii. Citeşte Tolstoi, F. Scott Fitzgerald, Jane Austen şi face parte din elita celui mai bun liceu din ţară. Vrea să se facă avocat, e pasionată de cinematografie şi are un cîine şi o pisică.

În timpul liber citeşte, se întîlneşte cu prietenii, vede filme, construieşte lungi şi serioase argumentaţii pe diferite subiecte date de tatăl ei: delaţiunea, filmele lui Tarantino, poezia preferată, schimbări în programa şcolară etc.

Nu (prea) se uită la televizor, nu poartă blugi găuriţi şi nici farduri groase pe obraji. Îl admiră pe Cristian Mungiu şi pe profesorul de română.

Vorbeşte şi scrie foarte corect, este inteligentă, are mult farmec şi mult haz, cînd vorbeşte despre generaţia ei.

Ce vor adolescenţii? „Să fie fericiţi în dragoste şi împliniţi material" – spune ea, cu zîmbetul pe buze. Ce îi sperie? „Posibilitatea de a fi nefericiţi cu profesia pe care au ales-o, şi sărăcia."

Unde vede ea prăpastia între generaţii? „Părinţii nu sînt foarte interesaţi de viaţa extraşcolară a adolescentului lor. Or, eu cred că ceea ce ne defineşte pe noi, în primul rînd, este ceea ce se află dincolo de activităţile obligatorii, şi anume: pasiunile, prieteniile, conflictele, dorinţele, temerile... Sigur, e firesc să fii, ca părinte, preocupat în primul rînd de viitorul profesional al copilului, dar dialogul cu el n-ar trebui să se concentreze doar pe asta. Apoi, adulţii din jurul nostru nu ne dau prea mult credit în ceea ce priveşte viitorul nostru: în oţămînt sînt superficiale, limitate, dese şi ineficiente. Spre exemplu, eu sînt la profilul filologic: de doi ani nu studiez decît autori români, iar la istorie învăţăm despre Ştefan cel Mare, timp de două săptămîni. N-am nimic împotrivă, dar cred că o deschidere mai mare către alte culturi nu poate strica. Apoi, dascălii, în general, nu par a-şi da seama cît de multă influenţă au asupra noastră prin felul în care ne predau o materie, prin modul în care ne explică ceva şi intră în dialog cu noi."

Aici e o bătălie deja pierdută.

Colegii de clasă ai Irinei citesc pe sub bănci, vorbesc despre iubire, dar nu cu părinţii lor (care „îi judecă"), despre modă, despre viitor. „Am un coleg pe care-l admir foarte mult, e cel mai inteligent dintre noi. Mi-a spus că nu vrea să plece din România, că vrea să rămînă, ca să schimbe în bine ce se poate schimba. Eu, însă, vreau să studiez în străinătate şi, dacă se poate, să rămîn acolo. Aici e o bătălie deja pierdută. Nu vreau să-mi sacrific şansele, visurile, pentru un scop iluzoriu. Nu cred că poţi reuşi de unul singur să schimbi ceva esenţial." Iată o voce de adolescent, căreia guvernanţii noştri ar trebui să-i acorde cel puţin tot atîta atenţie cîtă acordă, an de an, interminabilei „reforme a învăţămîntului"...

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Mese în familie

Am trăit mereu – din romane, poveşti, filme şi seriale – cu mitul mesei în familie. O masă imensă, cu cel puţin şase scaune, la care e aşezată o mulţime veselă – dar, totuşi, respectuoasă – care-şi pasează felurile alert. Mănîncă din farfurii bune, cu tacîmuri eventual de argint, şi reprezentanţii acesteia au în faţă cel puţin trei tipuri de pahare, dintre care măcar unele cu picior. Înainte să se pornească îmbuibarea, *pater familias* se ridică şi rosteşte o scurtă rugăciune, mulţumind pentru bucatele alese...

Şi aş putea continua *ad infinitum* (ce m-o fi apucat cu latina...) pe acelaşi ton idilic. (Chiar îmi venea să spun că bucatele se lăfăiau pe o faţă de masă imaculată etc.) Dar doar în teorie, sau în utopie. În practică, rar am avut parte de asemenea mese.

La bunici, cînd eram mică, mîncam cu bunicul şi bunica la masă. Dar nu pe o faţă de masă albă, ci pe o muşama albastră. Nu eram şase oameni prezenţi, ci trei. Ca atare, nu prea era nevoie să ne pasăm nimic, ci bunica mea ni le dădea pe toate. Ţin minte că făcea în fiecare zi o mare mămăligă, într-un ceaun verde. Care se mînca cu orice, de la supă pînă la măr. În supă se mai punea caşcaval. Şi urmau cartofii prăjiţi – pe atunci, pai –, care se luau cu mîna şi cu multă sare.

La mine acasă, mîncam uneori pe o masă care se trăgea în destul de strîmta bucătărie. Apoi, cel mai des, cînd rămîneam cu tatăl meu, mîncarea se punea pe o tavă pe care şi-o lua fiecare în camera lui şi o plasa în faţa cărţii pe care o citea. În timp... şi, în alte vremi, cărţile au fost înlocuite cu serialele – da, ştiu, ce decădere! Tava a rămas...

La petreceri, nu exista masa de vis, ci o masă mică, pliantă, pe care se înghesuiau gustările. Doar de sărbători, uneori, puneam o masă de maximum patru oameni. Dar aveam faţă de masă şi farfurii cît de cît bune (deşi desperecheate...).

Anul ăsta, de Paşti, însă, am participat la o masă cu adevărat mare, în familie. Eram nouă persoane, dintre care patru membri „oficiali" ai familiei. De fapt cinci, dacă se pune şi o naşă. Restul erau, oricum, ca din familie.

Faţa de masă era nu albă, dar în culori „calde, de sezon": galben şi nuanţe roşiatice. În jurul ei erau aşezate în majoritate femei, de vîrste medii şi coapte. Farfuriile, de astă dată, făceau parte dintr-un serviciu, şi tacîmurile aşijderea: nu erau din argint, dar se puteau lăuda cu vechimea şi patina lor.

La început, nu s-a rostit nici o rugăciune. Dar s-au ciocnit ouă, şi, vrînd-nevrînd, s-a repetat şi „Christos a-nviat!" După care, s-au adus felurile – vreo patru. Mi-a plăcut că am avut ocazia, aproape pentru prima dată, să le pasez de la unul la altul, ca-n filmele americane menţionate-n primul paragraf. Cineva spunea: „Dă-mi sarea, te rog." Îi dădeam sarea. Apoi, altcineva voia salata de boeuf şi altcineva, din partea cealaltă, drobul. Şi începusem să încerc, aşa, o dexteritate de posibil chelner – cu o mînă plasam ceva în dreapta, cu cealaltă recuperam altceva din stînga. Mă simţeam, într-un mod absurd, utilă. Jocul pasării devenise atît de palpitant, încît, la un moment dat, nici nu-mi mai ardea de mîncatul propriuzis: trebuia să nu-mi ratez pasele.

Mai era şi conversaţia: se închega – nu neapărat sărbătorească sau profundă. Nici măcar binevoitoare. Mai curînd maliţioasă, dar, ce-i drept, vioaie: doamnele participante la festin îşi dădeau sincer cu părerea – prea sincer, în anumite situaţii. Nu prea era loc de conciliere, ci doar de adevăruri absolute, rostite tăios, între ciorbă şi friptura de miel. Sau chiar cu ele în gură.

Problemele dezbătute erau cele esenţiale ale omenirii. Atunci (şi era şi firesc, doar era prima zi de Paşti) trebuiau nu doar enunţate, ci şi tranşate. Victimele (căci au fost – nu vă îngrijoraţi, nu de-adevăratelea...) se puteau reculege apoi afară, la umbră. Unde cugetau în linişte la greşelile lor...

Pînă la cafea s-a trecut la amintiri, lucrurile intrînd pe un făgaş mai domol. Şi prima zi de Paşti a putut trece nestingherită, în familie, într-o imagine cel puţin cu contururi comparabile cu ale celei din primul paragraf, cel idilic.

Selma IUSUF

legende urbane

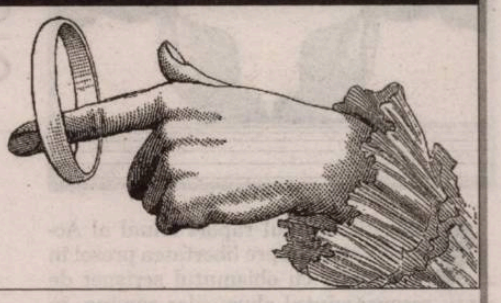

De prin ogradă

Făinare, păianjenul roşu, mii de afide verzului şi lunguieţe. Toate s-au năpustit într-un nemilos atac asupra florilor din micul balcon; pripăşisem acolo cîţiva trandafiri pitici, un caprifoi de care eram mîndră de parcă eu l-aş fi făcut, şi alte cîteva petunii şi crăiţe pe care reuşisem să le cresc mlădiţe din seminţele păstrate de anul trecut. „Păi, şi afidele astea sînt parte din natură" – mi s-a spus, în momentul în care lumea mea verde mi se prăbuşise în cap şi nu puteam decît să privesc descumpănită, cu mîinile atîrnînd grele pe lîngă trup, dezastrul care-mi făcea fărîme încropeala botanică de pe balcon. Mi-a venit să plîng de parcă toată existenţa mea ulterioară ar fi depins de o mînă de crăiţe. De parcă acel caprifoi, cu frunzele stinse de mana albicioasă, ar fi trebuit să ne umple cămările la toamnă şi, iată, acum o să murim de foame şi de sete.

Mă gîndeam că aşa ar trebui să se simtă un biet ţăran cînd vede că urîtele coropişniţe, roiuri de muşiţe, de gîndaci şi viermi îi atacă varza sau cartofii. Că molia tomatelor – al cărei nume latinesc pare o răzbunare în română: *tuta absoluta* îi zice – face praf roşiile copilite, cu spinarea ruptă.

O să rîdeţi de trimiterea – desigur, caraghioasă – prin care am legat agonia florilor din balcon de dezastrul adevărat din curtea ţăranului. Eu una am pus mîna pe un insecticid şi am fisîit cu ură toată populaţia colcăitoare care se năravise la petunii. Am destrămat scrîşnind din dinţi pînzicile fine ale minusculului păianjen roşu, care învelise molcuţ crengi, frunze, boboci de trandafiri. Am stropit petele albe, fantomatice ale făinării care descompunea lăstarii ondulaţi de Mîna Maicii Domnului. Şi am jurat să nu mă mai intereseze dacă roşiile sau castraveţii luaţi din piaţă sînt organici au ba. Dacă sînt date cu antracol, dithane M45, captadin, trifmine, dacfolin sau rubigan. Aşa cum viruşii umani devin din ce în ce mai încăpăţînaţi, înţeleg că şi cei ai plantelor au cam luat-o razna.

Pare destul de aiurea să pretinzi de la omul ăsta de la ţară să se chinuie – arareori cu succes – să-şi păzească recoltele de miile de prădători îmbuibaţi, doar rotind culturile sau dînd foc la rădăcinile îmbolnăvite. E aproximativ la fel de pervers ca momentul în care o mînă de orăşeni recomandă păstrarea unui sat tradiţional, refuzîndu-le ălora canalizarea. Sau asfaltarea uliţelor.

Şi mi-am mai dat seama că n-am ce să caut cu mila mea orăşenească pe la sat. Acolo unde lumea îşi iubeşte vaca şi porcul şi mielul, dar le taie la fel de firesc aşa cum ţine la ele. Mi-am dat seama că n-o să înţeleg cum o să stea ţăranul o iarnă întreagă după puii de curcă – aşa de sensibili şi aşa de proşti, că odată împiedicaţi şi căzuţi, rămîn şi mor acolo – iar în primăvară-vară o să-i taie, după ce-i binecuvîntează. Falsa pace rurală din capul meu face o dramă din moartea lui Ghiţă şi a lui Vasilică. Din puii de pisică abandonaţi sau înecaţi. Cine Doamne-Dumnezeule să stea să sterilizeze cotoaica slabă, cu ochii migdalaţi şi verzi, cu muşchii lungi care-i joacă sub blana prăfuită, într-un sat în care nici doctor de oameni nu există? Cine să şteargă cu dezinfectant ochii lui Grivei, din care curg oblic, de-a lungul botului, cele două pîraie verzi ale infecţiei? Dacă scapă, scapă. Cotoaica zveltă şi Grivei sînt anexe prin curte. Vaca, mielul, curca sînt grijite căci de carnea şi de laptele lor depinde lumea. Omul îşi mîngîie vaca, îi dă cîteva palme prietenesti pe crupă, are grijă de ugerul ei şi-i mănîncă viţelul cu bot catifelat. Strînge curcile stupide căzute în cioc pe te miri unde, le face mărişoare şi le ia gîtul pentru o ciorbă bună. N-are cum să fie altfel.

Dincoace, pe la oraş, ai de unde alege. Poţi să nu mănînci nici Ghiţă, nici Vasilică. Poţi să pretinzi roşii organice. Ţi le vinde ţăranul – organice, ieftin, dar să ştii că tot cu rubigan şi captadin din ăla le-a păzit. Cam aşa merg lucrurile. Iar boala boierească a mîncătorilor de carne – cum îi zice... guta – s-a democratizat.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

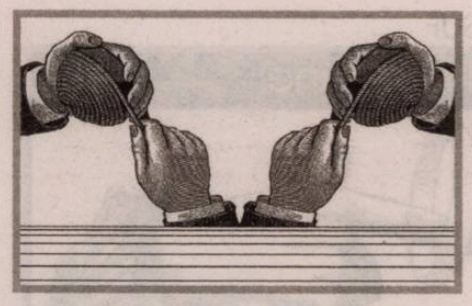

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Peisaj postapocaliptic cu presă şi proşti

Am citit ultimul raport anual al ActiveWatch despre libertatea presei în România, cu obişnuitul scrîşnet de dinţi: recensămîntul abuzurilor rămîne, în mare, constant, de la an la an, tematica se schimbă. În plus, îmi dau seama că, treptat, domeniul rămîne fără obiectul muncii: nu prea mai avem presă. Peste ziarele care încă mai apar, poţi trece lejer în cinci minute, fără să ai senzaţia că pierzi ceva important. Televiziunile de ştiri fac trafic de vizibilitate şi influenţă şi nimic mai mult – nu mai am televizor şi mă consider mult mai bine informat decît în perioada în care aveam, iar cînd mai urmăresc cîteva talk-show-uri pe site-urile acestor televiziuni, rămîn cu o stare de profundă jenă. Deci mă uit cu drag la colegii de la ActiveWatch (sau Centrul pentru Jurnalism Independent) – cîtă vreme presa bubuia de investiţii, pînă în 2008, păreau singurii care se mai gîndesc la reguli şi la starea industriei ca atare. Acum, cînd presa a falimentat economic, tot ei par a fi singurii care se mai gîndesc la reguli şi la starea industriei ca atare. E ca şi cum Don Quijote umblă vioi şi se ceartă cu balaurii, într-un peisaj post-război nuclear. Nu vreau, deci, să repet şi aici chestiunile grave, dramatice şi cu adevărat apocaliptice care compun cadavrul defunctei prese din România. Vă propun să ne amuzăm. Cînd citesc rapoartele astea – care pun cap la cap cazurile care ajung la ActiveWatch –, mereu descopăr şi latura absurd prostească a problemei. Există ceva dintr-un film cu Stan şi Bran, în plăcerea unora pe care l-aş numi *pupă-i în bot şi ia-le tot!* Traian Băsescu a fost un mare inamic al presei, dar a fost unul deschis. A băgat presa printre vulnerabilităţile la adresa siguranţei naţionale. Cu Băsescu ştii cam care e faza. Are stilul unui marinar care agaţă fete în port: dacă nu te culci cu el, te face curvă în gură mare; dacă te culci cu el, te tratează iremediabil drept curvă. Năstase şi Ponta sînt, însă, băieţi finuţi. Vedeţi interviul lui Ponta la *HARDTalk* de la BBC – întrebat despre faptul că aliaţi de guvernare folosesc presa drept baros contra adversarilor, Ponta a răspuns mieros: „În România, presa este liberă şi ţinem foarte mult la asta." Simpatica englezoaică care îl intervieva nu şi-ar imagina că un prim-ministru poate sta într-un studio de televiziune, în timp ce se foloseşte limbaj suburban la adresa unor instituţii, aşa cum stătea Ponta în studioul de la Antena 3. Şi tot zicînd, aşa, mieros, cum ţine el la libertatea presei, Ponta o controlează încet-încet, prin numiri ca cea de la Agerpres, cooptîndu-i patronii de televiziuni etc. Spre deseobire de bruta de Băsescu, Ponta şi Năstase au aerul că fac curte unei prinţese, pentru ca apoi să o umple de sifilis şi să zică la toţi în sat că aia e o sifilitică. Eu zic să fim atenţi la Anca Alexandrescu – mai sus-pomenită –, probabil ea va juca rolul de „Dorina lui Năstase", de-

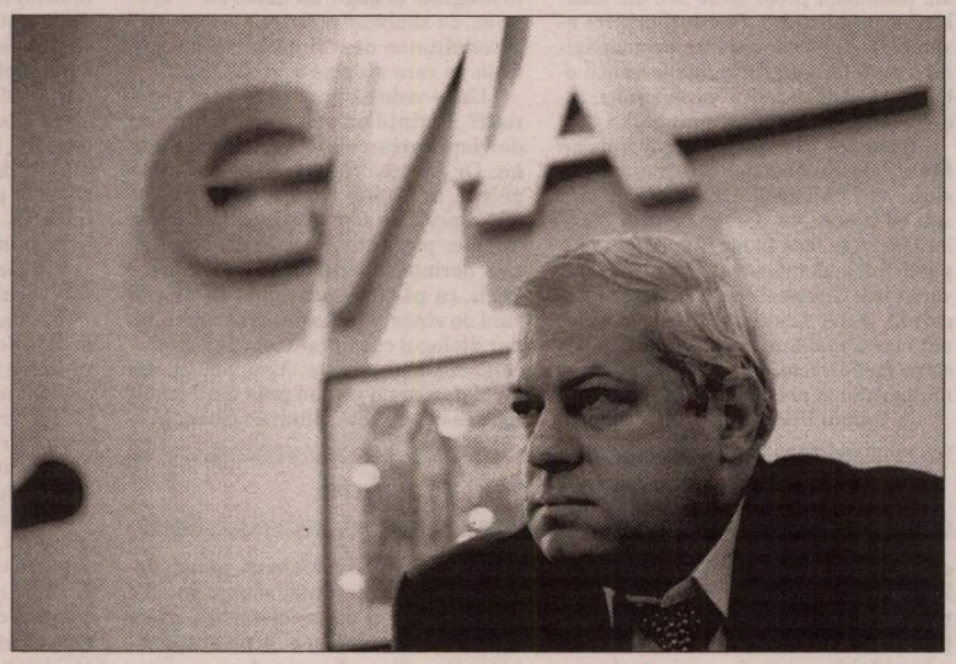

Băi, stai aşa, că ăsta e de la Agerpres, ăştia nu sînt ai noştri? Ia, sună, bă, la şeful lui!

de a-i cenzura pe alţii. Stilul este uneori atît de grosier, încît nu te poţi gîndi că oamenii ăia chiar fac asta la modul serios. Adică te întrebi: asta e pe bune? Există ceva dubii, aşa cum o bătaie cu frişcă în Stan şi Bran nu pare cu adevărat o luptă de stradă.

Să citim şi aşa raportul ActiveWatch: „La începutul lunii iulie, jurnalistul Agerpres Claudiu Zamfir, acreditat la Guvern, a trimis un set de întrebări la Biroul de Presă al Palatului Victoria, către Andrei Zaharescu, purtătorul de cuvînt al Executivului, şi către Anca Alexandrescu, şeful departamentului de comunicare al instituţiei. Claudiu Zamfir solicita informaţii despre salariul generalului Wesley Clark, fost comandant NATO şi proaspăt instaurat în funcţia de consilier onorific pe securitate şi economie al lui Victor Ponta. Clark este membru în conducerea unei companii petroliere care are operaţiuni în domeniul gazelor de şist în Polonia. La cîteva ore de la trimiterea întrebărilor pe e-mail, şefii jurnalistului l-au anunţat că nu se mai ocupă de Guvern. Alte surse din interiorul Agerpres au declarat atunci, pentru *România liberă*, că superiorii au menţionat drept motiv e-mail-ul trimis de jurnalist." (p. 15) Avem, deci, un jurnalist de la agenţia de presă de stat, dat la o parte pentru o întrebare despre cît cîştigă un consilier al lui Victor Ponta. Şi aş paria că s-a făcut la modul: Andrei Zaharescu şi/sau Anca Alexandrescu primesc cererea şi se gîndesc dacă să răspundă sau nu. Băi, stai aşa, că ăsta e de la Agerpres, ăştia nu sînt ai noştri? Ia, sună, bă, la şeful lui!

După ce de ani de zile se cere depolitizarea Agerpres, în februarie 2013, s-a rezolvat: Ponta l-a numit acolo director pe Alex Giboi, şeful biroului de presă al PSD. Aşa, direct, pe faţă, fără subtilităţi: luăm omul direct de la biroul nostru de presă şi îl punem la agenţia de ştiri. Aşa cum, pe vremuri, l-au luat pe Alexandru Sassu de la biroul de presă PSD şi l-au pus şef la TVR. Am tot mai mult impresia că Ponta repetă modelul Năstase, în relaţia cu presa, model spre care vă ziceam acum două săptămîni.

Dar să continuăm cu cazurile de Stan şi Bran. „Pe 14 noiembrie, o echipă a Poliţiei Locale a sectorului 3 şi un reprezentant al Inspectoratului în Construcţii sector 3 au demolat abuziv un panou stradal care milita împotriva exploatării miniere cu cianură de la Roşia Montană. Afişul făcea parte dintr-o campanie a organizaţiei nonguvernamentale Alburnus Maior, împreună cu agenţia de publicitate Papaya Advertising. Mesajul panoului era adresat premierului României: «Cetăţene Victor Ponta, o iei în căsătorie pe dra Cianură?», «Sînt întrebări la care se răspunde cu DA sau NU. Electoratul aşteaptă răspunsul pînă pe 9 decembrie, ora 7.» Panoul trimitea la site-ul rosiamontana.net, care informează şi colectează adeziuni publice împotriva exploatărilor miniere cu cianuri pe teritoriul României. Reprezentanţii campaniei au spus că nimeni nu a primit nici un document scris privind motivele demontării. Dorina Iordache, reprezentantul Inspectoratului în Construcţii sector 3, a declarat că această decizie ar fi aparţinut primarului de sector, Robert Negoiţă." (p. 16) Cu alte cuvinte, în spaţiul public se pot afişa numai mesajele care plac domnului primar. Acelaşi Negoiţă umple sistematic sectorul 3 de panouri publicitare cu propria sa faţă. Tipul are aerul că îşi construieşte Coreea lui de Nord, în sectorul 3 al Bucureştiului.

Cel mai delicios dintre aceşti oameni mici, cu suflet de cenzor, care nu se poate abţine, este Ion Stavre. Cum adică care Stavre? Cel din exemplul cu clipul electoral al Partidului Popular Maghiar din Transilvania. TVR decide cu de la sine putere că mesajul PPMT (autonomie pentru Transilvania) este ilegal, deci interzice clipul. În cuvintele lui Ion Stavre, de la TVR: „Ca urmare a legislaţiei în vigoare, spotul trimis spre difuzare de Partidul Popular Maghiar din Transilvania studiourilor regionale ale SRTv din Timişoara şi Cluj-Napoca a fost supus unei analize de conţinut (metodă de cercetare media care se predă în primii doi ani de facultate la jurnalism). (...) În consecinţă, PPMT este rugat să modifice conţinutul spotului pentru a fi în acord cu prevederile legale. Decizia SRTv poate fi contestată la CNA, autoritatea care a emis Decizia nr. 738 din 1 noiembrie 2012." (p. 18) Observaţi aura de inteligenţă pe care şi-o construieşte Ion Stavre: în urma unui demers ştiinţific pe care l-a învăţat la facultate, i-a rezultat că e ilegal ce zice partidul maghiar. Dacă nu vă convine, contestaţi la CNA. Întrebat de ActiveWatch, preşedintele CNA, Răsvan Popescu, a afirmat că „CNA nu are competenţă legală pentru a se pronunţa cu privire la decizia luată de TVR în cazul spotului respectiv." Cu alte cuvinte, nu se poate face nimic; dacă Stavre de la TVR zice că dai un mesaj ilegal, gata, s-a terminat.

Iar Stavre de la TVR zice că eşti ilegal cînd vor muşchii lui şi mai face şi pe deşteptul cu analiza lui de conţinut. Eu, de pildă, făcînd analiză de conţinut la cele cîteva fraze semnate de el, îmi rezultă – ştiinţific – că Stavre e un prost sinistru. Dar, totuşi, Stavre e acolo şi dă drumul pe postul public numai mesajelor electorale care nu îl deranjează. Şi – veţi zice – de ce fac caz din situaţii mici. Nu sînt mici. Aici e problema: eu nu vreau să trăiesc într-o ţară în care micul primar Kim de la sectorul 3 decide ce se afişează, în care marele Nicolae Manolescu nu vrea să deranjeze organele care lucrează, în care Băsescu tratează relaţia cu presa ca pe o vizită vînjoasă la bordel, în care Ponta pupă presa pe bot şi o lucrează pe la spate, şi în care Stavre are butonul cu clipuri electorale. Toate astea sînt legate între ele. Şi de-asta mai e, încă, util să te baţi pentru libertatea presei, chiar şi pentru libertatea cadavrului presei. Pentru ca măcar aşa, o dată pe an, să le fie puţină ruşine ăstora!

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Benzinăria – ţara lui Negru Împărat

De vreo lună, benzinăriile nu-ţi mai dau bon. Nu e vorba de vreuna anume. Nici una nu-ţi mai dă. Te întreabă casierul: vrei bon fiscal? Şi cum te vede zăpăcit de o aşa întrebare, te lasă fără. Nu sînt omul care să ia multă benzină o dată, nici omul care să deconteze bonurile, dar întrebarea aceasta şi faptul că nu mi se mai dă bon îmi dau vertij. Benzinăriile au devenit spaţiul nimănui? Tocmai benzinăriile care-ţi stau în cale? Cum vine asta, să fie negociabil ceea ce este obligatoriu? Au devenit pieţe de maidan benzinăriile astea? După ce ne-au scumpit benzina dincolo de limite psihologice, acum ne subjugă umilindu-ne, făcîndu-ne să ne simţim ca ieşiţi din civilizaţie? De ce? Doar pentru că este criză teribilă, monşer? Este criza acestui tip de nesimţire faţă de celălalt, faţă de omul care, totuşi, cumpără de la tine. Aceasta este criza adevărată, a lăcomiei cu care-l „faci" pe celălalt. În această criză, benzinarii au fost mereu înaintaşi. Acest joc continuă. Doar că-i transformă în ultimii negustori de pe lumea asta. Nu e vorba de omenie, dar de corectitudine, poate. Comerţul cu cîştig îl înţeleg, comerţul ca jaf generalizat – aşa ceva, nu. Dacă nu mi se dă bon înseamnă că toată marfa poate fi netaxabilă şi că tot lanţul este netaxabil. Şi ţiţeiul e luat netaxabil, şi lucrătorii de la benzinării sînt negri pînă la rădăcini. Că mie mi se dă benzină la negru pricep, dar mă întreb cum sînt plătiţi şefii firmelor – de regulă, nişte pompoşi străini. Cum li se bagă banul în ciorapi? Şeful de la contabilitate s-o duce să cumpere un seif în fiecare lună – unul de lux, bun înţeles – şi-i înmînează cîte un seif plin de bancnote de 50 de lei netaxate?

Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Obiecte subiective

Texte şi opinii de:

● Mona NICOARĂ (regizor)

„Ursul de lemn“

● Florin BICAN (scriitor)

„Biblia King James“

● Alexandra OLIVOTTO (critic de film)

„Inelul“

● Aurelia MOCANU (critic de artă)

„Am primit, la un moment dat, şi un craniu de călugăr“ – interviu

● Mihai MATEIU (scriitor)

„Lanseta“

argument

„Cu cît are mai multe poveşti, cu atît e mai valoros“

Irina Nicolau spunea, într-un interviu din anul 2000: „Un obiect are valoare în momentul în care are o poveste. Cu cît are mai multe poveşti, cu atît e mai valoros. Am mai povestit eu despre o doamnă care mi-a arătat, la un moment dat, un pat de alamă, zicîndu-mi: «Uite, în patul acesta m-a născut mama, am dormit toată viaţa în el şi o să mor în el.» Obiectele nu sînt atît de inocente precum credem noi, dimpotrivă, cred că ţin minte tot. Materia are o memorie a ei – există şi teorii în sensul ăsta. Mă simt extrem de ataşată de obiecte şi, recent, chiar am întrebat pe cineva dacă crede că în Paradis există obiecte.“

Şi avea mare dreptate. Nimeni nu poate trăi izolat de obiecte. Şi nici indiferent. Ne împărţim amintirile, ne ajută să ne conservăm memoria şi sentimentele. „Ce brăţară frumoasă ai!“ îmi spune cineva, la un moment dat. Şi imediat simt nevoia să-i spun povestea noastră întreagă. Cînd am văzut prima dată bucata aceea de argint bătută cu pietre, la mîna mătuşii mele, nu aveam mai mult de 8 ani. Plecaserăm împreună într-o vacanţă la mare, la Constanţa, şi locuiam la nişte rude îndepărtate. Familia la care am stat avea o fată de vreo 20 de ani. Nu mai ştiu nimic despre ea, nici măcar cum o cheamă. Dar n-am uitat niciodată că primise brăţara aceea de la un logodnic vaporean rus, cu care se certase de curînd. I-a dăruit-o mătuşii mele doar ca să n-o mai vadă prin preajmă şi să sufere în continuare din cauza amorului pierdut.

Brăţara a ajuns la mine peste cîtva timp, cînd am împlinit 16 ani. Mi-e în continuare foarte dragă şi mi se pare cea mai valoroasă brăţară de pe pămînt, deşi ştiu de la un bijutier la care am dus-o cîndva, să-i repar închizătoarea, că nici măcar nu e chiar din argint, ci din aramă suflată. Asta chiar nu contează.

M-am gîndit de atîtea ori, cînd am purtat-o, la băiatul îndrăgostit, de peste mări şi ţări, la îndepărtata Rusie, unde un meşter necunoscut a făcut-o, la vaporul pe care a călătorit ca să ajungă, printr-un mare ocol, în cele din urmă, la mine. Ne leagă multe, am privit-o minute în şir în timpul examenelor, am umblat împreună prin lume şi ne ţinem încă bine una de alta, ca nu cumva să ne rătăcim.

În dosarul acestui număr am colecţionat poveşti mici, dar preţioase, despre lucrurile la care ţinem. Şi pe care le-am învestit cu puteri sentimentale uriaşe. Jocul a fost ca fiecare dintre cei care au scris să aleagă un singur obiect drag, pe care l-au avut, l-au găsit sau l-au pierdut. Cel mai drag dintre toate. S-au înşirat, ca mărgelele pe aţă: o biblie King James, nişte sandale, un inel, o lansetă, un urs de lemn, două caiete, un scarabeu şi multe altele. Descoperiţi-le poveştile! (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

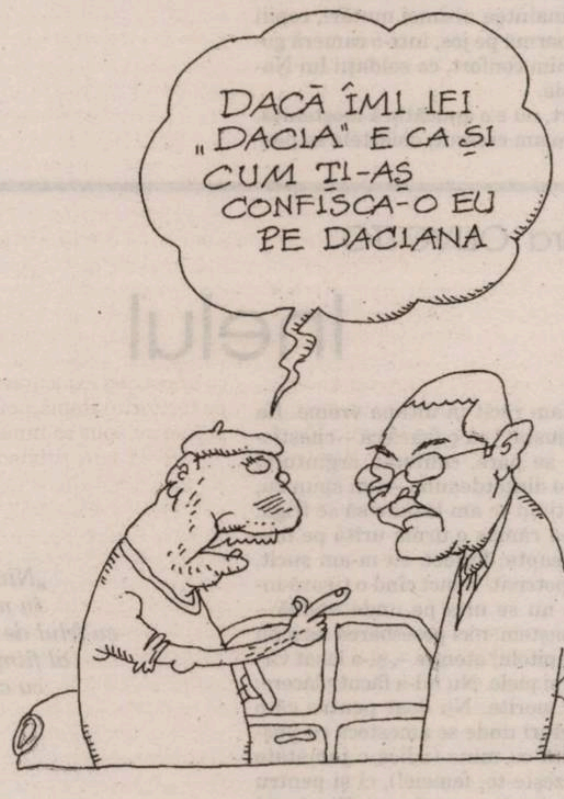

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 16 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Mona NICOARĂ

Ursul de lemn

Ca nomad, am învăţat să tratez obiectele cu scepticism şi să mă leg greu de ele. Aşa că, în momentul în care descopăr că un urs de lemn din casa părinţilor îmi trezeşte sentimente, sînt luată complet prin surprindere. Ursul cu pricina e nespectaculos. Cît o minge de tenis, cioplit din lemn maro-cenuşiu, vag mirositor, are un aer şters, nederanjant, de sculptură dintr-o staţiune de litoral. Eu îl ţin minte din prima casă în care am locuit, la începutul anilor '70, dar e mai vechi cu cel puţin o decadă. Mama l-a primit cînd avea 10 ani, de la un sculptor din Timişoara căruia îi pozase. Una dintre sculpturile rezultate, un bust banal, supradimensionat fără justifcare, e şi acum la loc de cinste în casa bunicilor mei. Ursul – mic, dar mai tactil, mai încăpăţînat ca prezenţă – nu e clar dacă e făcut de aceeaşi persoană. E poate numai un obiect pe care sculptorul îl avea prin atelier, întîmplător.

În ultimii 20 de ani, am locuit în nouă apartamente. Cea mai recentă mutare am făcut-o acum o lună. Casa încă miroase impersonal a vopsea proaspătă şi a chimicale. Cel mai mult am stat într-un apartament în Budapesta, aproape şapte ani, între două şederi la New York. Pentru locul în care am stat cel mai puţin sînt în competiţie o casă din Brooklyn, cu una din Bucureşti – mai puţin de un an în fiecare loc.

Toate aceste mutări au forţat o diviziune a muncii. Ne-am specializat: soţul meu se ocupă de hărţogăraie. Eu – de aruncări.

Indiferent că ne mutăm de pe un continent pe altul sau cu două străzi mai încolo, eu, de cum mijeşte ideea relocării, încep nişte runde sistematice, concentrice de organizare şi epurare. Rezultatul e deversarea unei mari părţi din viaţa anterioară în ecosistemul urban: lucrurile copiilor ajung la prieteni cu copii mai mici; cărţile proaste – pe la triste biblioteci municipale; oalele abuzate – la reciclat; iar mobila – la evaporat în stradă. Din pricina zelului meu minimalist, în seara de dinaintea ultimei mutări, copiii au ajuns să doarmă pe jos, într-o cameră golită de un minim confort, ca soldaţii lui Napoleon în Rusia.

În mod cert, nu e o apucătură moştenită. În casa în care am crescut, obiectele se păstrează cu orice preţ. Ultima oară cînd mama mea şi-a rupt piciorul, a făcut-o căzînd de pe un scăunel de pian care trecuse prin cel puţin patru generaţii, consemnul fiind că nu era voie să te sui cu picioarele pe el. Vechimea bate utilitatea.

© L. Muntean

Un cotlon la subsol, în care se adunase toată istoria americană de la Nixon încoace.

Soţul meu vine şi el dintr-o familie strîngătoare, călită în marea criză financiară din 1929, pentru care a irosi e un păcat de moarte. La ultima mutare a mamei lui, am găsit un cotlon la subsol, în care se adunase toată istoria americană de la Nixon încoace, ilustrată în containere de iaurt de unică folosinţă, spălate cu grijă şi puse unul într-altul.

Dar epurările nu sînt nici contrareacţie, nici frondă. Sînt mai mult o necesitate, o consecinţă inevitabilă a unei relaţii care se întinde, nu foarte elastic, între două lumi. Dacă avem mai puţine obiecte devine mai uşor să cădem de acord să ne strîngem bocceluţa de fiecare dată cînd unuia dintre noi îi vine dorul de ducă.

Şi avem şi mai puţine lucruri de negociat, de translatat între culturile personale ale fiecăruia. Aşa au dispărut, de pildă, tricourile de la concertele rock, colecţionate de bărbatul meu, şi poeziile scrise de mine în adolescenţă. În plus, noile începuturi au valoarea lor eliberatoare şi pun capăt discuţiilor de cuplu, de soiul: Wainwright – Loudon sau Rufus?

Avem numai achiziţii intenţionate, făcute la maturitate. Nu au balastul nostalgiei, al întîmplărilor pe jumătate uitate sau înţelese. Sînt, însă, îngreunate de responsabilitatea vieţii de adult, de justificări de bun-simţ, de simpla necesitate. Din cînd în cînd însă, găsesc că absenţa obiectelor care să preceadă viaţa mea de adult – practic, absenţa istoriei – mă obligă să reconstruiesc fiecare amintire de la zero. Uneori, rar, munca asta chiar mă oprimă.

Aşadar, cînd fiul meu cel mic mă cheamă să îl salvez de la o sesiune de Skype cu bunicii, care începuse să-l plictisească, mă trezesc complet absorbită în faţa ecranului. Mama a înscenat pentru fiul meu un mic film mut, al cărui personaj central e ursul de lemn din copilărie. Zboară prin faţa camerei, după o logică ce precede venirea mea în cameră. Pot să îi deslușesc lustrul tactil, prin voalul de pixelare. Chiar şi mirosul mi-e uşor să mi-l imaginez. Fiul meu se întoarce către mine indignat: are deja vreo 7 ani, sceneta asta simplă este sub demnitatea lui. Pentru mine, însă, e perfectă.

***Mona Nicoară** este regizor şi producător de film documentar. Cel mai recent film al ei este* Şcoala noastră *(2011).*

Alexandra OLIVOTTO

Inelul

„Nimic nu e bun sau rău în natură decît în raport cu felul de a vedea şi de a simţi al fiinţelor faţă de obiectele cu care sînt în legătură."

DENIS DIDEROT

Ne-am cam răcit în ultima vreme. Ea m-a „ajustat" cu o foarfecă – chestionează, se pare, calitatea argintului meu. A făcut-o dintotdeauna – îmi spun eu, la nervi –, în timp ce am lăsat-o să se frigă. La propriu. I-a rămas o urmă urîtă pe inelarul de la dreapta, fiindcă eu m-am sucit, la momentul potrivit. Exact cînd o ţigară inflamată, care nu se uita pe unde umblă – dar, să recunoaştem, nici posesoarea mea nu excelează la capitolul atenţie –, şi-a lăsat vîrful între mine şi piele. Nu mi-a făcut plăcere, dar, sincer, o merita. Nu doar pentru că o arde pe la chefuri unde se amestecă cu puştani de-o vîrstă cu mine (adică o jumătate din a ei – trezeşte-te, femeie!), ci şi pentru că m-a ţinut pe bară un an şi ceva. Ei, să văd cum mă mai ţine pe bară acum! Buşit, trecut prin furci caudine şi zgîriat fix alături de ea, tot nu găseşte altul care să acopere cicatricea. Eu sînt singurul care se potriveşte pe vreascul ăla de deget.

Nici nu trebuia să mă aibă, de fapt, şi nici nu m-a vrut. Voia „modelul" meu, îi trecea ei prin cap la vîrsta aia – a mea de acum, dar parcă tind să o trec cu vederea, dacă mă gîndesc la compania de babalîci în care mă ţine în caseta cu bijuterii – că eram un model pentru spadasini, menit să abată loviturile de sabie. Nu, serios, chiar credea aşa ceva. Că fix cu argintul deturnezi o şarjă. I-a dat maică-sa o şarjă de n-a văzut-o venind. I-a luat, deşi spusese limpede că vrea modelul meu, o pereche de cercei. Argint pursînge, nene. Nu s-a mulţumit cu ei, a bocit, s-a ales cu mine. De aici, argintul discutabil şi zgîrietura nr. 1 – „E din fabrică, dragă..." Zici că pe atunci existau linii de asamblare a inelelor. De ce o dau cotită? S-a zgîrcit, pur şi simplu, doar nu era să îi cumpere fiicei sale două cadouri pentru aniversarea de 15 ani. Maică-sa avea dreptate, cumva. Nu pui pe cineva ca mine pe un deget cu unghia roasă – şi le mînca pe-atunci, ani de zile a făcut-o. Aşa se scurtează degetul, şi chiar nu avea nevoie şi de asta.

I-am purtat noroc. Mai ales la olimpiada de română. Mai ales cînd a uitat că mă lăsase pe chiuvetă. Şi-a adus aminte mai tîrziu, cînd – vezi Doamne! – m-a integrat în „brandul personal". (De atunci datează primele fotografii cu mine. Doar cu mine şi vreascul!) Mă tot asociază cu acel succes, deşi ne e limpede amîndurora că nu am fost de faţă.

În schimb, am văzut de aproape moartea celei care m-a achiziţionat. Aş spune că, pentru ea – şi, într-o oarecare măsură, şi pentru mine – a fost un succes. Ambele au capitulat la fel de voluptuos. Nr. 1 voia companie, apreciere şi respect, mai degrabă în moarte decît în viaţă. Le-a căpătat în decursul a două slujbe şi a – aşa am auzit – nenumărate acatiste. Batiste au fost scoase şi utilizate, s-au schimbat amintiri şi vorbe de duh (bazate pe amintiri despre), s-a cimentat o posteritate de bun-gust. Lui nr. 2 i se luase de bun-gust. Cel puţin asta mi-a zis paltonul brun, de la prima şi a doua slujbă, care auzise destule vorbe de dojană la adresa lui. Auzise şi bancuri, semn că avea dreptate. Nr. 2 voia doar să se termine abrupt o telenovelă în care nici o discuţie, iertare, alint, interludiu de înţelegere reciprocă, scuză, justificare, răsteală, reproş, aplanare, urlet, respiro, mîngîiere, pumni, îmblînzire – completaţi voi cu ce o mai fi – nu mai aveau relevanţă. Şi mai abrupt şi ferm decît decesul, cel puţin pentru oameni, sînt puţine lucruri.

De acolo nu am căpătat zgîrieturi – cel puţin, aşa cred. Iar a mea încă e de părere că îi port noroc. M-am achitat de sarcină, s-a fript rar cu mine. Chiar şi cînd mă lăsa, din ce în ce mai frecvent, pe birou. O făcea ca să scrie la computer – scrie doar cu mîna mea, şi nu îi vine uşor. Acum o jenez fix la treaba pentru care mă păstra pe vremuri, dar văd suficiente cuvinte pe pagină – măcar încă împărţim cititul. Mirosul de carte nouă, de oţă proaspătă pe unghii rezonabil de lungi. Nu mă omor după cel al pielii ei. Dar nu dorm niciodată departe de ea, oricît de rău ar fi friptă.

***Alexandra Olivotto** este critic de film şi jurnalist.*

Cătălina MICIU

Cînd lucrurile se transformă în amintiri

poveşti de la vîrsta a patra

Nu definim niciodată relaţiile în raport cu obiectele, ci mereu în raport cu ceilalţi – fiinţe vii, ca noi. Dar faptul că nu facem asta nu înseamnă că ele nu există. Avem relaţii cu obiectele din vieţile noastre – în primul rînd, ele sînt acolo ca să ne amintească ce memoria vizuală şi cea auditivă tind să uite. Abia apoi ca să ne înfrumuseţeze vieţile sau să le materializeze. Devenim mai sentimentali în raport cu obiectele, odată cu înaintarea în vîrstă? Ne detaşăm de ele şi ne dăm seama că e în van a ţine la un obiect, din moment ce el se sparge, se rupe, se pierde, ţi se fură, se strică, se decolorează? Ni se face dor de obiectele pe care le pierdem şi ne e greu să le înlocuim cu altele identice? Studiile spun că pierdem 40 de ore din viaţă căutînd obiectele pierdute. Dar nu ne spun cîte ore din viaţă ne petrecem ştergîndu-le de praf, cît timp ne petrecem amintindu-ne lucrurile care ne leagă de ele sau cît de greu găsim obiectul perfect pe care să îl facem cadou celor dragi. Obiectele devin cu atît mai importante cu cît sîntem privaţi de ele din cauza lipsei spaţiului. Este şi cazul rezidenţilor Căminului de persoane vîrstnice „Amalia şi Şef Rabin Dr. Moses Rosen" din Bucureşti.

Un scarabeu rătăcit

La cei 104 ani ai săi, Medi Dinu, pictoriţă, vorbeşte cu tandreţe despre un scarabeu primit de la o prietenă şi rătăcit cine ştie cum. „E foarte penibil să vorbeşti de lucruri care îţi sînt foarte intime. Intimitatea între

Şi, într-o zi, o nemţoaică i-a aruncat drăcovenia asta. Foarte frumoasă, din cobalt albastru.

tine şi obiect trebuie să rămînă intimă! N-am ştiut că mă pot ataşa de obiecte pentru că le dădeam totdeauna cu mare plăcere; dar nu-mi place nici acum să le pierd şi sînt indignată cînd mi se fură.

Am pierdut un scarabeu. L-am căpătat de la o prietenă care a fost în Egipt; m-am gîndit: «Eh, mi-a adus, de pe o margine de lume, ceva ieftin.» Dar ani de zile m-am bucurat de el, era totuşi ceva adus de o prietenă, ceva egiptean, care aducea a vechi. Şi cînd am văzut că poate să cadă, că poţi să calci pe el, că nu i se întîmplă nici o zgîrietură, mi-am dat seama că era exact ceea ce arăta: un scarabeu adevărat egiptean. L-am purtat pe aici cît l-am purtat, îl pierdeam, mi se găsea, îl găseam eu, pînă cînd, la un moment dat, a dispărut. Şi acum îmi pare rău după el. L-am avut foarte mulţi ani; nu-l purtam, dar cînd dădeam de el, mă bucuram să-l ţin în mînă, crezîndu-l din gips vopsit.

Nu e ceva ce nu se poate înlocui pentru că probabil erau foarte mulţi în trecut; scarabeul era un obiect de superstiţie – se credea că aduce noroc. Mie nu pot să zic că mi-a înfrumuseţat viaţa într-un fel neaşteptat – am avut destule necazuri cu el în cutie sau cu el pe mine. Aşa că, probabil, dacă aş fi liberă şi aş face un ocol prin anticariate, pe undeva aş mai găsi unul; sau să-i cer cuiva care pleacă în Egipt...

Păstrez amintiri, nu obiecte. De-asta păstrează bătrînii lucruri pe care tineretul ar vrea să le arunce că doar *n-ai nevoie de ele*. Eh, cum poţi să le explici ce îţi aduce aminte de fiecare dată cînd le vezi?! Şi cu toate astea, nu am obiecte dragi, dar dacă dau de vreunul, mi-aduce aminte, mă înduioşează, mă întristează şi pe urmă îmi văd de treabă. Nu e nici unul despre care să zic *pe ăsta l-aş vrea în mormînt cu mine.*"

Pierderea ochelarilor, de pildă, atît de indispensabili pentru citit (cînd ne-am întîlnit, doamna Dinu răsfoia un *Vogue* franţuzesc), nu e un fapt grav: „Te duci la oftalmolog, îţi dă o reţetă, o predai la cancelarie, apoi îţi vine o altă pereche."

Un computer şi o oglindă

Pompiliu Sterian a fost jurnalist; în prezent, e cel mai bătrîn blogger din România (are 94 de ani) şi nu mai poate trăi fără calculator, obiectul care îl ţine legat de familia răsfirată pe trei continente.

„Sînt trei fotografii care reprezintă ce-a mai rămas din familia mea – fata, nepoata şi nepotul, cei doi copii ai ei; fata locuieşte în Danemarca, nepoata locuieşte în Canada şi nepotul în Israel. Pe trei continente şi, cu toate astea, eu am o legătură foarte, foarte strînsă cu ei. Fata a fost profesoară de informatică; avea calculator – aveam, pe atunci, vreo 80 şi ceva de ani – şi a vrut să mă înveţe şi pe mine, ca să îmi umplu timpul liber. Eu am zis că nu are nici un rost la vîrsta mea, astea sînt chestii pentru noua generaţie. Cînd am venit la cămin, în urmă cu şapte ani, am învăţat să lucrez la calculator şi, prin intermediul lui, am o legătură foarte bună cu familia mea, zilnic am trei-patru mesaje de la ei – fotografii, imagini, poveşti; am şi cont de Skype. M-am legat foarte mult de calculator, mi-am creat şi un blog – www.varstapatru.blogspot.ro. Aşadar, calculatorul a devenit un obiect foarte preţios, pe care îl folosesc zilnic."

Iudith Ardeleanu a fost biolog, iar obiectele i-au delimitat etapele vieţii, fără avertisment sau drept de apel. „Am avut o oglindă mare, care are o istorie întreagă – nu era oglinda mea, propriu-zis; am fost la Oradea, acum 30 de ani, la tatăl meu, şi el avea această oglindă foarte frumoasă, de cristal, cu un model pe care eu nu l-am mai văzut în altă parte; şi era de exact înălţimea mea, adică 145 cm. Era atît de grea... cînd am montat-o în perete, a trebuit să o lege de o bîrnă, le era teamă că scoate şi peretele. Cînd intrai în casă, oglinda îţi mărea camera, o dubla; totul părea mai mare decît era. Şi m-am mai ataşat de un obiect mic – în bibliotecă păstram o farfurioară din cobalt albastru, pictată. N-a fost a mea de la început, a fost a celei de-a treia neveste a lui taică-miu, care a fost la Auschwitz şi a prins ultima perioadă, cînd nemţii fugeau deja că veneau ruşii, şi englezii, şi americanii. Făceau grupe – la mijloc ei şi pe margini evrei în haine tărcate, ca de sus să se vadă că sînt toţi deţinuţi. Şi i-au împins aşa spre Germania, unde le-au dat drumul. Ăştia mureau de foame şi cerşeau pe străzi – aşa mi-a povestit ea –, pînă cînd i-au adunat americanii şi i-au băgat în lagăre de realimentare. Şi, într-o zi, o nemţoaică i-a aruncat drăcovenia asta. Foarte frumoasă, din cobalt albastru. A păstrat-o, a ţinut-o tot în vitrine acasă şi, cînd ea şi tatăl meu au murit, am luat, din toată casa aia, farfurioara şi oglinda. Aici am o măsuţă pe rotile la care ţin enorm. De fapt, nu trăim fără obiecte. Creăm altele, dar nu trăim fără ele."

O statuetă Buddha, cărţi şi goblenuri

Eva Lendvay Szemler are 78 de ani, a fost jurnalistă şi e vizitată în vis de obiecte cu valoare sentimentală.

„Nu sînt valoroase obiectele mele, nu mă ataşez de un diamant, de exemplu, nu mă ataşez decît, în contrast, de o cafetieră a bunicii, din ceramică, de modă veche. Şi, cum am lăsat o gospodărie întreagă în urma mea, această cană de cafea – filtru antic, că avea un filtru la mijloc – îmi tot vine în minte. I l-am dat unei vecine cadou, ca să nu se prăpădească, şi chiar am visat obiectul acesta, fără nici o explicaţie sau poate pentru că vine aşa, peste generaţii, şi nu mă părăseşte. Şi cred că aşa e la fel la fiecare om, ne ataşăm de ceva fără valoare sau numai cu valoare pesonală.

La cămin, mi-e dragă o statuetă Buddha, pe care o tot filfii sub nasul celor care vin la mine; îmi place micul obiect, care e o imitaţie, nu este din fildeş, ci din plastic. Dacă mă uit la ea, îmi vine un fluviu de trecut, de cînd a intrat în posesia mea şi pînă astăzi; i se ataşează un şir întreg de personaje, de prieteni, de situaţii, e o chestie la care ţin şi care tot a scăpat de – aşa cum numesc eu – tsunamiul vieţii mele, ruperea bruscă de obiecte, pentru că, într-adevăr, îmi plăceau obiectele mele şi mi-a părut foarte rău că a trebuit să plec de acasă."

Margareta Eschenazy a cusut toată viaţa goblenuri de care se ataşa şi pe care le împărţea cu tragere de inimă cunoscuţilor, iar Lidia Fonea, fostă profesoară de limba română şi bibliotecară a căminului de persoane vîrstnice „Amalia şi Şef Rabin Dr. Moses Rosen", povesteşte despre biblioteca plină de cărţi pe care o avea acasă: „Legătura mea cu obiectele e reprezentată de cărţi."

Marius Armaşu crede că, „cu cît înaintăm în vîrstă cu atît ne ataşăm de anumite obiecte. Nu există o preferinţă, asta e adevărat, dar dacă se întîmplă să te ataşezi la bătrîneţe e altfel decît la tinereţe. Obiectele se înlocuiesc, şi nu prea."

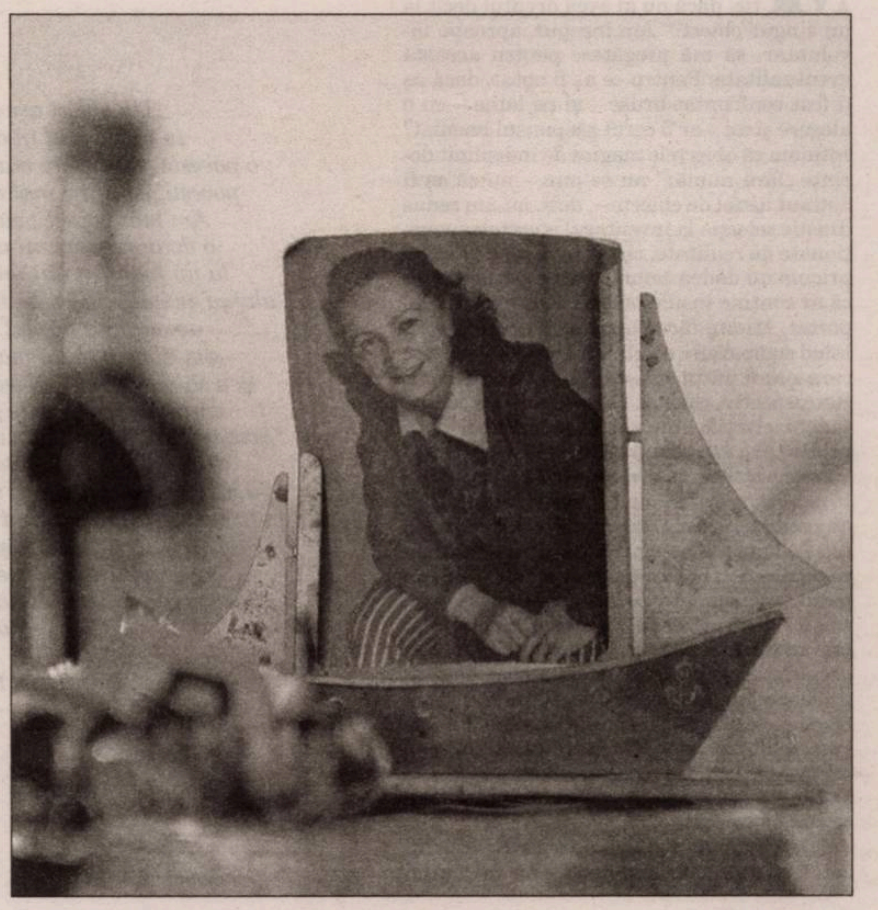

Poveştile şi obiectele de care aceşti oameni nu s-au despărţit o viaţă întreagă au fost recuperate de spectacolul Vîrsta obiectelor, *realizat în cadrul „Vîrsta4", proiect de artă comunitară desfăşurat de tangaProject – http://www.facebook.com/pages/4th-AGE-Community-Arts-Centre/151155228287974.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Florin BICAN

Biblia King James

M-a neliniştit totdeauna întrebarea „Ce ţi-ai lua cu tine pe o insulă pustie, dacă nu ai avea dreptul decît la un singur obiect?“ Am început, aproape involuntar, să mă pregătesc pentru această eventualitate. Pentru ce aş fi optat, dacă aş fi fost confruntat brusc – şi pe bune – cu o alegere şi mi s-ar fi cerut răspunsul imediat? Intuiam că obiectele magice de îndeplinit dorinţe „fără număr“ nu se pun – nu că aş fi deţinut astfel de obiecte –, deci, mi-am redus drastic selecţia la inventarul obiectelor sancţionate de realitate, chiar dacă realitatea cu pricina nu dădea semne prea convingătoare că ar conţine insule pustii pe care să fiu deportat. Mi-am făcut tema conştiincios, evaluînd comparativ utilitatea diverselor obiecte care s-ar fi putut substitui unui *survival kit*. Retrospectiv, constat cu surprindere că briceagul elveţian nu s-a numărat niciodată printre ele. Am renunţat, rînd pe rînd, la opţiunile practice, în favoarea unei cărţi: o carte care să reziste unui număr nedeterminat de recitiri, o carte cu care să pot construi o relaţie împotriva singurătăţii, care – aşa cum realizam pe zi ce trece – avea să fie principalul inconvenient pe insula pustie. Nici o carte nu a rămas pe lista opţiunilor mele, mai mult de un sezon. Şi, oricum, riscul mi se părea foarte mare – cunoscusem, cîndva, un marinar care lucra pe un submarin şi care-mi povestise că, în timpul unei misiuni de şase luni, s-a constatat că uitaseră să-şi ia muzică la bord. Nu exista decît un singur CD şi, după o lună deja, acest fapt îi adusese pe toţi la exasperare...

De-abia cînd am descoperit Biblia, a încetat să mă frămînte problema bagajului pentru insula pustie. Acum, aş descinde acolo cu biblia mea King James, pe care o citesc fără să mă plictisesc, de 15 ani. Este un exemplar legat în piele de culoarea scorţişoarei, pe care degetele mele o recunosc şi o mîngîie involuntar la fiecare atingere. Pielea nu e rigidă – se arcuieşte elegant, dezmierdîndu-mi palmele cu improbabile geometrii neeuclidiene. Îi recunosc greutatea şi i-o anticipez cu bucurie. Uneori, în timp ce citesc, mă trezesc ţinînd în mîini imponderabilitate în stare pură. Paginile miros încă a hîrtie proaspătă şi a cerneală de călimară, şi foşnesc ca simulatorul-de-pădure din *Solaris*. Hîrtia ei este albă şi fină, dar, în acelaşi timp, foarte solidă între degete şi bine înţepenită-n cotor. Categoric, nu e hîrtie reciclată. Mă tem că n-avem de-a face cu o biblie ecologică, dar bănuiesc că pe insula pustie, nu de ecologie aş duce lipsă – asta în caz că nu-i o insulă de PET-uri, situaţie în care biblia mea ar fi singurul produs natural. Deja se deschide singură la Psalmul 23, la Isaiia 54, la Ieremia 33, la Matei 5, la Luca 13, la Ioan 17, la Faptele Apostolilor 17 (episodul cu Pavel la Atena, în care poeţii de pretutindeni sînt creditaţi cu intuirea corectă a lui Dumnezeu), la Romani 8 şi în alte cîteva locuri... Şi are o temperatură care nu o reflectă neapărat pe cea a ambientului. Cîteodată, cînd vechea mea bronşită îşi revendică din nou un loc în cavitatea toracică, iar Mucosolvanul şi ce-mi mai dă doctorul pe reţetă par să pactizeze cu ea, îmi pun biblia pe piept, ca pe o compresă, şi respir liber (poate că înaintea voiajului ar mai trebui dată la legat). Într-o noapte, am visat că, între coperţi, biblia mea avea miez de pîine, alb-strălucitor şi pufos, din care rupeam fişii şi mă înfruptam într-un extaz de recunoştinţă. Ceea ce face ca această carte să-mi fie cu atît mai utilă pe o insulă pustie, unde problema alimentaţiei nu se rezolvă de la sine (iar pentru vînătoare şi pescuit n-am avut niciodată înclinaţii).

„Un obiect are valoare în momentul în care are o poveste. Cu cît are mai multe poveşti, cu atît e mai valoros. Am mai poveştit eu despre o doamna care mi-a arătat la un moment dat un pat de alama zicîndu-mi «uite, în patul acesta m-a născut mama, am dormit toată viaţa în el şi o să mor in el». Obiectele nu sînt atît de inocente precum credem noi, ba dimpotriva, cred că ţin minte tot. Materia are o memorie a ei – există şi teorii în sensul asta. Mă simt extrem de ataşată de obiecte şi recent chiar am întrebat pe cineva dacă crede că în Paradis există obiecte.“

IRINA NICOLAU

În *Operating Manual for Spaceship Earth*, R. Buckminster Fuller avansează noţiunea că planeta noastră este o navă spaţială şi e nevoie de un manual ca s-o conducem. Păstrînd proporţiile, insula mea pustie ar fi o navetă spaţială, iar biblia mi s-ar părea cel mai potrivit set de instrucţiuni de zbor. Am vorbit cîndva cu un astronaut care zburase într-o misiune (reuşită) a navetei spaţiale Columbia. Mi-a povestit că, după un stagiu îndelungat de pregătire la sol, într-o replică identică a navetei, unde erau simulate toate situaţiile posibile (şi imposibile), iar echipajul trebuia să aplice prompt instrucţiunile din manual (un manual cît o carte de telefon), ajunsese să înveţe cărţoiul pe de rost şi butona-ntr-o veselie, fără să mai apeleze la text. Cu toate acestea, cînd naveta s-a urnit de-adevărat, nu mai îndrăznea să facă nici o mişcare, fără manual. La fel şi eu – mi-aş lua biblia pe insula pustie... Doar că, de la o vreme, nu prea mai am acces la text, fără ochelari. Deci, ce fac dacă n-am voie să iau decît un obiect? Biblia sau ochelarii? Indiscutabil, biblia. Compresa cu ochelari încă nu s-a inventat.

***Florin Bican** este scriitor şi traducător.*

Jean-Lorin STERIAN

Singur acasă

La capătul patului sînt trei pungi de carton. Pe una dintre ele se afla o etichetă pe care scrie „Bucureşti“, pe alta scrie „Sfîrşit, *work in progress*“, iar pe ultima: „Vest/Est“. În bucătărie, într-o geantă roşie, stau – unele, peste altele – mere de diferite soiuri. Sînt 19, ceea ce înseamnă că, la ultimul spectacol, în care a performat un australian care face turul lumii, au fost 19 spectatori. Pe un raft al bibliotecii din dormitor se află un mic dragon roz de hîrtie, un roboţel R2D2 de plastic, care bipăie cînd îl apeşi, şi o pastilă efervescentă portocalie. Sînt cele trei obiecte de la *Home1*, piesă care are un singur spectator pe reprezentaţie. Mai sus se află: o bucată de săpun în ţiplă reprezentînd steagul Elveţiei, primit de la familia Irenei, acum mai bine de zece ani; un acordor de chitară bas, primit de ziua mea, pe vremea cînd credeam o să ajung mare basist; un semn de circulaţie minuscul, primit la ultimul Crăciun; un dreptunghi de sticlă pictată, făcut cadou de o fostă iubită; o sticlă veche de lapte, în care mi s-a spus că se ascunde un spiriduş şi pe care n-am îndrăznit să o deschid; un popic adus de tata din RDG în care se aflau cîndva trei zaruri din sticlă albastră, din care a mai rămas doar unul; o cupă din plastic, cîştigată la un campionat de şah al hipsterilor, desfăşurat în toamna lui 2012. Printre ele se află alte cîteva obiecte aduse de public pe post de bilet la teatrul din garsoniera mea: o doză de Tuborg din anii '60, nedesfăcută; un binoclu de teatru *made in USSR;* un pocal roşu; un clopoţel pe care scrie *London*. Li se adaugă cele două telefoane mobile din anii 1990, care pot fi folosite drept palete de tenis de masă; o cămilă făcută din ierburi împletite de nişte copii marocani, cărora nu le-am dat nici un ban; o statuetă de plastic a lui Andy Warhol stînd pe botul unui arici de lemn; o vedere reprezentînd librăria Shakespeare and Company; un cap de bufniţă de marmură, cumpărată cu 1 euro, din Roma, cu gîndul să o dăruiesc, şi pe care nu m-am mai îndurat să o fac cadou; o bucată rotunjită de chihlimbar, încastrată într-un suport de lemn, cu aspect falic; doi păuni de porţelan rămaşi de la mama; un pitic de bronz, al cărui coş adăposteşte pixuri şi creioane şi pe care l-am purtat în toate casele în care am locuit, înainte să mă mut în Şipotul Fîntînilor; un suport de lumînare din piatră albă, în care ţin monede de 10 bani; un vas făcut din lut, de o fostă iubită, singurul lucru care îmi aminteşte de ea; o sticluţă cu nisip luat din Sahara, acum opt sau nouă ani; o sculptură din săpun de casă, făcută în perioada în care m-am mutat în Bucureşti; două statuete micuţe, de idoli azteci ori tolmeci, primite de Elisabeta Polihroniade, cu care am făcut cîndva un interviu pentru revista de femei unde mi-am început „cariera“ – terminată acum – de jurnalist de *lifestyle;* o vedere veche, cu o demoazelă goală, o alta cu o chinezoaică făcînd cu ochiul; degetarul de la bunica, pe care i l-am luat fără să ştie (mai avea două), pentru că sînt convins că nu o să mai ajung vreodată în satul ei, ca să o mai întîlnesc; un Svejk din cauciuc, luat anul trecut din Praga; doi cocoşi de sticlă care se uită la o hîrtie pe care scrie „Bine că eşti tu deştept“.

© J.-L. Sterian

Obiectele aduse de spectatori s-au amestecat cu cele personale, la fel cum reprezentaţiile de teatru, care se desfăşoară de aproape cinci ani în garsoniera în care locuiesc, s-au integrat în viaţa mea. După opt reprezentaţii cu piesa *Singur Acasă*, între 2008-2011, am strîns aproximativ 100 de obiecte ale singurătăţii (ochelari, căşti, şosete desperecheate, pistolete de jucărie, mănuşi, periuţe de dinţi, un dildo, cărţi). I-am rugat pe spectatori să-mi scrie ceea ce spuseseră la sfîrşitul piesei, cînd povestiseră semnificaţia şi motivele alegerii lor. Le-am expus într-o expoziţie omonimă, într-o lună de primăvară, atîrnate în crengile unui brad artificial. Le-am împărţit, un an şi jumătate mai tîrziu, spectatorilor reprezentaţiei aniversare. Cînd sînt întrebat care este cel mai ciudat obiect pe care l-am primit vreodată, am un răspuns standard: un fierăstrău de tăiat BCA.

În copilărie, strîngeam monede străine. Cînd a apărut euro, lumea mi s-a părut brusc mai săracă (nu e o butadă). Tata aducea suveniruri din călătoriile în estul Europei şi colecţiona fanioane şi insigne. Cu toate că bibelourile din biblioteca mea au rolul de a face o trimitere la felul în care-şi decorau sufrageria părinţii noştri, în ochiul unui străin, un bibelou e un bibelou. Chiar dacă, iniţial, obiectele sînt substitute pentru oameni şi locuri, obişnuinţa vederii lor le face să-şi piardă această proprietate. Doar vizitele (sau scrierea acestui text) mai trezesc poveştile. Un antropolog englez, Daniel Miller, a scris o carte excelentă, în care i-a portretizat pe locuitorii unei străzi londoneze, pornind de la obiectele din casele lor. Nu ştiu cum ar fi interpretat faptul că în cutia în care păstrez încă monedele altor ţări am adăugat brăţări, lănţişoare, insigne, cheiţe, amulete, broşe, cercei rămaşi la mine în casă de la persoanele care au locuit acolo de-a lungul timpului (am închiriat adesea casa) sau că ultimul obiect pe care l-aş vrea ajuns pe rafturi să fie propria urnă.

„Dacă ar rămîne un singur om pe Pămînt, n-ar şti la ce foloseşte.“ Asta e povestea fierăstrăului de tăiat BCA.

***Jean-Lorin Sterian** este scriitor. Din 2008, şi-a deschis un teatru (Lorgean theatre) în propriul apartament.*

Mihai MATEIU

Lanseta

Îmi amintesc o vîrstă la care mă ataşam cumplit de obiecte: jucării, haine, caiete şi rechizite de şcoală, cadouri primite, suveniruri din călătorii, bilete de intare în diverse locuri, desene, tentative de jurnale, reviste etc. Mi-era greu să mă despart de ele, aşa că umpleau dulapurile şi sertarele, transformîndu-le în depozite de amintiri. Îmi amintesc mutarea dintr-o casă, felul în care mi-am luat rămas bun, cu lacrimi în ochi, de la fiecare piesă de mobilier în parte, de la tot ce trebuia să rămînă acolo. Cînd am învăţat, destul de tîrziu şi de greu, să mă despart de lucruri, am aruncat aproape tot ce adunasem. Iar de atunci, chiar dacă am, în continuare, obiecte preferate, chiar dacă primesc cadouri sau aduc amintiri din călătorii – periodic, toate astea sînt triate şi o parte ajung la gunoi. Nimic nu mai e de neînlocuit – casa nu se mai umple de amintiri şi e mai uşor de făcut curăţenie.

Şi totuşi, printre undiţele din debara e şi o lansetă veche, cu vîrful rupt.

Îmi amintesc ziua în care şi-a cumpărat-o Claponul – eram adunaţi în parc, pe bancă, şi el a adus-o să ne-o arate, dar, cum nu era nici unul pasionat de pescuit, n-am fost foarte impresionaţi. Ne uluiau, în schimb, peştii cu care se întorcea cîteodată acasă – cleni cît braţul, cu aripioare portocalii, ştiuci cu gura lată şi pete aurii. Somnul enorm, pe care l-a prins sub baraj, nu l-am văzut decît în poza apărută într-o revistă pentru pescari.

Nu-mi amintesc ce anume m-a făcut să-mi doresc să încerc şi eu, dar, la un moment dat, l-am rugat să mă ia cu el. Mi-a spus că pot merge, cu condiţia să nu-l bat la cap – n-avea chef să piardă timp explicîndu-mi ce şi cum să fac. Puteam, însă, să mă uit la el şi să încerc să-l imit. Am primit împrumut o lansetă mai veche şi grea şi, în următoarele săptămîni, am încercat să fur cît mai mult de la profesorul meu – răcnetele pe care le scotea cînd eram prea aproape şi riscam să-i agăţ firul sau hohotele cu care-mi acompania rateurile erau singurele indicaţii venite din partea lui. Încet-încet însă, am învăţat să lansez tot mai precis, să trag nălucile prin apă cu viteza potrivită şi, cînd se agăţau la fund, să le recuperez fără să rup firul. Surprinzător, Claponul a început să-mi vorbească mai mult.

La începutul sezonului următor, a venit cu mine la magazin cînd mi-am cumpărat prima lansetă şi o mulinetă potrivită. Apoi, cîteva luni, am mers împreună pe Mureş, zi de zi. Am început să recunosc singur locurile de clean şi cele de ştiucă, repezişurile cu avaţi şi gropile cu somni. A fost o vară caniculară, cu temperaturi care urcau pînă la 40 de grade – ne scufundam mereu în apă şi hainele se uscau pe noi în cîteva minute, iar seara ne întorceam acasă cu ochii injectaţi. Deşi nu prindeam prea mulţi peşti, în fiecare dimineaţă îmi doream să o iau de la capăt.

Claponul n-a mai apucat vara următoare, a murit într-un accident de maşină – acele zile sînt ca o buclă întunecată, pe care rareori o vizitez. La înmormîntare, singurul lucru care m-a liniştit a fost că de acolo de sus, de pe deal, se vedea în vale panglica sclipitoare a Mureşului. După cîteva zile, fratele lui, prietenul meu cel mai bun, mi-a dat lanseta Claponului, rugîndu-mă să o păstrez.

Mai bine de zece ani am pescuit numai cu ea. Deşi tehnologia a evoluat enorm în timpul ăsta, n-am simţit nevoia să o schimb – era o lansetă foarte bună, rapidă, şi mă obişnuisem cu ea. Am purtat-o cu mine în multe locuri şi a prins tot ce se putea, mai puţin vreun somn. În zilele lungi petrecute în singurătate, pe malul unor ape, mi-a amintit de multe ori de Clapon – am mai povestit cu el în gînd, i-am arătat modele noi de năluci, m-am lăudat cu peşti, i-am cerut sfatul. Ştiam că vorbesc singur, dar nu m-a deranjat. Pînă la urmă, lanseta a cedat, la o partidă de toamnă tîrzie – vîrful s-a rupt exact deasupra penultimului inel şi s-a dus în apă, nu l-am mai găsit. Aş fi putut să o folosesc în continuare aşa, mai scurtă, dar îşi pierduse toată sensiblitatea. M-am gîndit să o pun pe perete, ca pe un trofeu, dar nu arăta grozav, aşa că, pînă la urmă, a ajuns în debara, după uşă. Am mai luat-o cu mine o singură dată, într-un loc cu somni, şi am avut noroc – n-am egalat recordul Claponului, dar lanseta lui a simţit încă o dată tensiunea şi loviturile unei lupte pe cinste.

© L. Muntean

Mihai Mateiu este scriitor. A publicat volumul Oameni, *Editura Casa de Pariuri Literare, 2011.*

Adela MARCOV

Două caiete

Din motive greu de imaginat, viaţa de adult, pe care o visam în copilărie, trebuia să includă musai registre, dosare, coli de cerere şi caiete studenţeşti. De preferat unele cu spirală, ca să pot rupe foile mai estetic. *Voilà!* Un vis îndeplinit: biroul mi-e împînzit cu nenumărate specimene de hîrtii, în timp ce acasă, într-un sertar, hibernează cuminţi exemplarele cu care am avut relaţii ceva mai serioase.

Fragmente din cîntece pe care le-am uitat şi citate răzleţe din Wilde, Orwell ori Dino Buzzati.

Carnetul cel negru arată ca o biblie de buzunar, cu coperţi moi, dezlipite pe la colţuri. Are pagini lucioase, brăzdate de pătrăţele galben-pal, şi e prima achiziţie de papetărie care m-a făcut fericită. A devenit al meu pe la sfîrşitul facultăţii, cînd l-am dezvirginat naiv cu *„Poor is the man whose pleasures depend on the permission of another“* – în toamna lui 2000, Madonna era un personaj central în cultura mea pop. Au urmat apoi, de-a valma, numere de telefon ale unor oameni pe care nu i-am sunat niciodată; adrese ale unor oameni cărora nu le-am scris niciodată; nume şi zile de naştere ale unor oameni de care abia îmi mai aduc aminte; liste de melodii alese cu grijă, din vremea în care adoram mix-tape-urile pentru că mi-era mai simplu să fac declaraţii la modul ăla; sfaturile lui F. Scott Fitzgerald pentru fiica sa (varianta incompletă, cum aveam să descopăr ani mai tîrziu); fragmente din cîntece pe care le-am uitat şi citate răzleţe din Wilde, Orwell ori Dino Buzzati. Grosul îl reprezintă însă tentative de poezii, unele moarte în faşă, altele ajunse un *draft* aproape decent, schiţe, idei, combinaţii de cuvinte pe care simţeam nevoia să le pun pe hîrtie pentru vreo scriitură viitoare. Penibile, inevitabil înduioşătoare. Pe lîngă ele, cîteva file de pseudojurnal, doldora de introspecţii, mici bucurii şi mari tristeţi, care acum mă amuză.

Carnetul cel alb e subţiratec şi îngust, are spirală metalică şi înveliş de plastic. *„Je suis sous le charme“* – declamă coperta unu, şi realmente a fost un *coup de foudre* de cînd l-am luat din raft. Încape într-o palmă, în buzunarul de la blugi ori în compartimentul de chei al poşetei, şi începe cu notiţe luate pe fugă după vizionarea de presă a *Paranoid Park*. Se înşiră, la rînd, *Hellboy 2, Nunta mută, Milk, Slumdog Millionaire, Revolutionary Road, Les plages d'Agnes*, minicronici de TIFF, cîteva chestii plicticoase de pe la varii conferinţe de presă. Traseul premierelor din cinematografele româneşti, de-a lungul cîtorva ani, rezumat la cîteva impresii notate în grabă pe colţuri de masă ori în autobuz, cît să nu uit ce-am simţit, litere înghesuite ordonat ori lăbărţate fără jenă, cerneluri albastre, roşii sau verzi. Printre ele, numere de telefon necunoscute; orarul muzeelor din Viena; adrese de hotel din Veneţia; liste de cumpărături pentru un Revelion de mult trecut; adrese de site-uri cu lucruri *artsy;* scenarii pentru e-cards, din epoca în care mă visam copywriter.

Scriu toate astea pe un laptop. La capul patului stă de pază o tabletă. Am mereu alături telefonul, pe care îmi iau notiţe în mesaje *draft* şi unde există Wordpress, Facebook, Tumblr. Dar nu mai există emoţia în faţa paginii goale, gestul reflex prin care scoteam cu dinţii capacul de la pix, ştersăturile – martor al ezitărilor dintre cuvinte, urmele de cafea, de vin sau de portocale care să-mi confirme că peste acele foi a trecut şi viaţa mea. Carnetul cel alb şi carnetul cel negru aşteaptă, de ani buni, să revin cu lirisme ieftine, impresii de călătorie ori nume pe care să se depună praful. Aşteaptă degeaba, o ştiu şi eu, o ştiu şi ele. Ne vedem din ce în ce mai rar, şi-atunci nu mai avem ce să ne spunem; ne despărţim timid de fiecare dată, cu singurele vorbe care ne-au mai rămas: „Adio, dar rămîn cu tine.“

Adela Marcov este business analyst la o companie de consultanţă în management şi IT, autoare a blogului www.boladenieve78.wordpress.com.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu.**

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Laura ALBULESCU

Casa mea e un templu al porcului

Orice obiect care are de-a face cu porcul mă umple de fericire. De fapt, nu e vorba numai de obiecte: mărturisesc că îmi place şi să grohăi din cînd în cînd; mai mult, am un prieten care mi-a devenit mult mai simpatic de cînd am constatat că, atunci cînd rîde cu poftă, emite nişte sunete care aduc cu nişte grohăieli înfundate, ca şi cum un godac s-ar hlizi cînd nu e cazul şi maică-sa îi transmite să se abţină. Cînd văd un rît desenat sau tirbuşonul cozii de purcel, îmi pierd minţile de entuziasm. Sînt fan porc pînă la moarte. Pe scurt, am un fetiş.

Ca orice fetiş, a fost cultivat cu cvasireligiozitate: porci din toată lumea se lăfăie în casa mea, în toate ipostazele. Cabinetul de curiozităţi la care lucrez de ani de zile începe să frizeze muzeul. Colecţia mea porcină are un aer totemic: în biblioteca din sufragerie, am o zonă sacră unde am plasat cărţile de şi despre Bourdieu. Acolo se odihnesc, pe nişte adevărate jilţuri, trei godaci de sticlă: Gustav, cel mai mare, a fost urcat pe un tron regal miniatural, dar tapiţat. L-am primit din Grecia şi a rămas Gustav, pentru că e un nume grozav pentru un porc şi, în plus, sticla are în interior nişte pete de culoare *à la* Klimt. Lîngă el şade Bohumil, mai mic decît o boabă de fasole (are sub 1 cm), dintr-o sticlă culoarea gălbenuşului, dar cu rît, ochi, codiţă şi tot ce-i trebuie. I-am făcut, din traforaj, un scaun de un azuriu intens. I se mai zice şi Boh, e preferatul meu şi l-am luat din Praga, se înţelege. În stînga lui e Toto – verde, gras şi tîmp, cu o ureche ciobită, cocoţat pe un scaun portocaliu. Nu ţin prea mult la el, fiindcă l-am luat din Veneţia, în timp ce mă despărţeam melodramatic de un tip cu care credeam că o să mă căsătoresc. Tot prin zonă mai bîntuie, lucraţi foarte naturalist, dintr-un fel de cauciuc rozaliu, o scroafă cu un godac (de la acelaşi tip), plus o domnişoară din lavă, primită de la o colegă care-a fost recent în Sicilia. Ea e *glam* şi sexy şi o cheamă Poppy.

Cînd lucrez la calculator, am în spate un exemplar din porţelan, de la Paris, şi lateral două bucăţi de lemn, dintre care una e un porc zburător, cu picioare mobile, agăţat cu o tijă de lampă şi înhăţat lacom dintr-un magazin praghez de jucării. În cutia de bijuterii pluteşte un godac de expoziţie, pandantiv de argint cumpărat cu lacrimi în ochi de la metrou (Eroilor). Cărţile dedicate porcului sînt multe, dar piesele de rezistenţă sînt două: un album *Beautiful pigs*, care se deschide cu declaraţia de iubire a lui Churchill, închinată neamului porcin şi care mă asigură, pe coperta a patra, că o să descopăr porcul cum nu l-am mai văzut niciodată. Confirm, arată ca un calendar Pirelli. A doua bijuterie e *Trott's Porcine Miscellany*, din care am aflat cît de sensibil este rîtul (conţine la fel de mulţi receptori ca ambele mîini ale omului) şi că, la 70 de kilometri nord de Stuttgart, există Muzeul Porcului Norocos, care are 14.000 de exponate. Din aceeaşi lucrare i-am citit aceluiaşi tip, cînd încercam să-mi cresc cota de seducţie: cîte bătăi de inimă are, în medie, un porc într-o viaţă şi sfaturi practice, gen cum să-i iei pulsul.

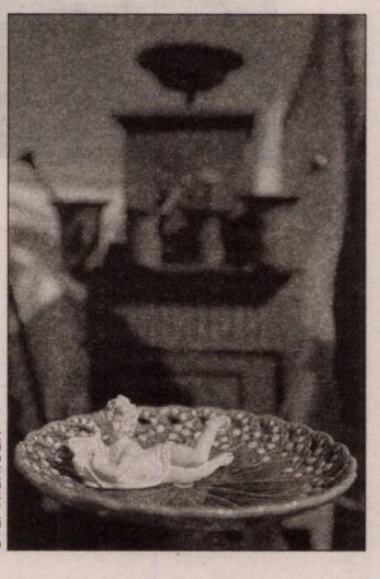
© L. Muntean

Ea e glam *şi sexy şi o cheamă Poppy.*

Şi bucătăria e un templu al porcului: patru magneţi pe frigider, din materiale diferite (sticlă, carton, tablă etc.), un pahar rozaliu de plastic, în formă de rît, un exemplar textil plasat strategic în mijlocul unui suport de tort din porţelan englezesc şi un fund de tocat reprezentînd un godac, smuls fără scrupule de la prietenul meu care grohăie involuntar cînd rîde. Dulapul din dormitor ascunde şi el nişte nestemate: şosete şi tricouri cu porci. A, şi mai am şi-o broşă de dimensiunile unui cartof.

Mi-am făcut cont pe Facebook ca să expun o poză de profil cu un purcel foarte ferchezuit, citind un ziar de *views*, nu de *news* (sub pseudonim, se înţelege), la fel cum mi-am torturat iubiţii să-mi facă simboluri heraldice, cu dictoane în latină şi cu porci. Wallpaper-ul laptopului meu este cu un porc gigantic etc. etc.

Cum am ajuns aici? N-aş putea să spun. E o hiperslăbiciune care n-are nici o bază raţională: n-am avut contact cu porcul în copilărie, mănînc slănină cu o plăcere teribilă, nu-mi amintesc ca vreun reprezentant livresc să mă fi cucerit vreodată. Am o slăbiciune pentru animale în genere, ador cîinii şi aricii, cu care am copilărit, de altfel, dar nu mi-aş umple casa cu obiecte din registrul canin sau aricesc. Nu o cultiv din excentricitate, cum defila Dalí cu tapirul prin urbe, iar moda microporcilor lansată de Clooney mi-a displăcut, deşi posesorul microporcului merita toată atenţia feminină. Seamănă, mai degrabă, cu o pasiune abstractă, pornită dintr-o glumă sau o joacă, asumată şi apropriată pînă a căpătat toate datele unui fetiş. Din motive evidente, definiţia freudiană a fetişului nu mă încîntă prea tare („substitut al falusului feminin, în care copilul a crezut şi la care nu poate renunţa", o rezolvare a ameninţării cu castrarea, clivaj între funcţia imaginară şi realitate etc.). Winnicot e ceva mai nuanţat – fetişul are rolul de obiect tranziţional, prin care se păstrează legătura simbolică din faza preoedipiană cu mama, o punte între subiect şi obiectul dorinţei sale –, dar tot nu mă convinge. Majoritatea autorilor sînt de acord că fetişismul e caracteristic sexului masculin, în timp ce cleptomania ar fi echivalentul lui feminin, întruchipată, în varianta soft, de actul de a colecţiona. Nu e măgulitor, dar, sub tortură, sînt dispusă să accept că mă plasez pe undeva pe la mijloc.

Cum să-mi explic acest ataşament bizar? N-am pierdut niciodată nimic din preţioasa colecţie, le păzesc cu o sfinţenie demnă, probabil, de o cauză mai nobilă. Am depăşit faza în care mai aleg obiecte porcine, mă tem că vin ele spre mine. Nu le găsesc, mă găsesc ele pe mine. O dată că le văd dintr-o mie – e ca în amor, le recunosc într-o grămadă aparent informă –, apoi, persist de atît de mult timp în această pasiune, încît prietenii au ajuns să facă o asociere pavloviană: cum le iese un porc în faţa ochilor, cum se gîndesc la mine. Sînt măgulită, n-are sens să mint.

***Laura Albulescu** este redactor-şef la Editura ART.*

Lavinia BRANIŞTE

Sandalele

Îmi luasem o pereche de sandale dintr-un Decathlon din Spania, pe vremea cînd magazinul nu exista la noi. Am aşteptat cu nerăbdare mica escapadă, printre articole sportive, m-am uitat pe net şi mi-am făcut din timp listă cu ce mi-ar plăcea să-mi iau; nu ţin minte să-mi mai fi luat şi altceva în afară de aceste sandale şi nici măcar nu mai ştiu dacă erau pe listă, cert e că m-am bucurat de ele enorm. Ţin minte că au costat 7 euro şi că a fost o adevărată aventură să ajung la complexul comercial din suburbii. M-a dus cu maşina un prieten al unor cunoscuţi, m-a lăsat într-o staţie de autobuz, m-am rătăcit cu autobuzul, m-am întors de unde am plecat, apoi am luat-o pe jos, prin soare şi pămînt galben, pînă am ajuns, în sfîrşit, pe acel minunat tărîm de răcoare şi miros de cauciuc. Au fost cele mai comode sandale pe care le-am avut în viaţa mea. Şi sănătoase.

„Dacă tot ce ai este un ciocan, toate obiectele din jur îţi par cuie."

LEGILE LUI MURPHY

Aici e vorba, de fapt, de povestea despărţirii mele de aceste sandale, cred că cea mai absurdă despărţire de un obiect, care mi s-a întîmplat. Eram în Bucureşti şi eram săracă şi-mi căutam un adăpost cu chirie. (Am pus la trecut doar pentru concordanţa timpurilor.) Mi-a recomandat o colegă să mă mut într-o cameră ocupată pînă atunci de sora ei, într-un apartament pe care-l împărţea cu un cuplu. Mi-a zis de la început că ar fi o mică problemă, au un cîine, dar e pui şi, oricum, nu-l mai ţin mult, o să-l ducă în curînd la cineva la curte. Cînd m-am dus să văd apartamentul, cuplul tocmai ieşise la plimbare cu căţelul. Cînd am venit cu valizele şi am deschis uşa, primul care m-a întîmpinat a fost căţelul, cu o labă pe umărul meu stîng şi una pe umărul drept. Şi era doar pui. Adică nu-i crescuseră bine dinţii şi încă mai rodea.

Nu m-a deranjat, într-o primă fază, coabitarea cu animalul; era un motiv bun să ţin închisă uşa camerei. Dacă mai scăpa înăuntru, se ducea direct în pat şi era mare cît tot patul. Sau aşa mi se părea. Oricum, n-aş mai fi avut loc de el, în cazul în care aş fi dorit să mă întind şi eu un pic.

Partea proastă era că uşa abia se ţinea în balamale, iar clanţa era lipită cu scotch, ca să nu cadă. Uşa se mai deschidea şi singură, dacă se făcea curent.

În ziua în care am pierdut pe vecie sandalele (la scurt timp după ce m-am mutat acolo), venisem pe la prînz de la Brăila, cu o valiză cu lucruri de vară. Abia aşteptam să trec la sandale.

Îmi adusesem şi nişte lăstari de flori de apartament şi ţin minte că mi-am lăsat valiza desfăcută, pe jos, în cameră – cîteva lucruri încă în ea, altele scoase – şi m-am dus repede pînă la Cora să-mi iau nişte pămînt de flori. Am lipsit fix o oră.

Cînd m-am întors – după cum, probabil, intuiţi deja –, uşa era dată de perete, lăstarii de flori împrăştiaţi pe jos, iar cîinele, în mijlocul patului, rodea fix din acele sandale. Erau distruse amîndouă, dintr-una mîncase inclusiv jumătate de talpă.

M-am dus disperată în camera de alături, unde cuplul se uita tolănit la un film pe laptop. Am chemat-o pe ea, să mi-l dea jos din pat. S-a făcut că-l bate la fund. Şi după aia, cu ochii mari şi umezi, către mine: „Îi e dor de camera aia..." Îmi venea să urlu de frustrare. Nu ştiam pe cine să-mi vărs mînia, nu era nimeni vinovat. Nici dacă dăduse un brînci uşii, fiindcă îi era dor de cameră (unde avea acces, plus parte de afecţiune, înainte de venirea mea), tot nu era el vinovat.

Am bolit o bună bucată de vreme. Timp de cîteva zile după aceea, tot găseam pe lîngă pat bucăţele mici de sandale mestecate.

Am constatat, în urmă cu un an sau poate chiar doi, că acel model încă mai e în catalogul Decathlonului din Bucureşti. Culori pe alese. Am tot zis că poate ajung. Şi tot n-ajung.

***Lavinia Braniştе** este traducătoare şi scriitoare. A publicat volumul* Cinci minute pe zi, *Editura Casa de Pariuri Literare, 2012.*

„Am primit, la un moment dat, și un craniu de călugăr"

interviu cu Aurelia MOCANU

*Despre casa criticului de artă **Aurelia Mocanu** am auzit, de-a lungul timpului, tot felul de poveşti. N-am fost niciodată la ea, dar mi-am imaginat-o în fel şi chip, în funcţie de ochiul celui care mi-o povestea.*

Cum ne lipim de obiecte într-o epocă a consumismului? De ce unii aruncă şi alţii adună?

Urăsc toate obiectele făcute să fie de unică folosinţă. Observ că există, mai nou, oameni de unică folosinţă. De altfel, conceptul acesta a ajuns să se extindă la absolut orice. Dar mie mi se pare o jignire a lanţului trofic şi antropologic. Încurajez artiştii să slujească conceptul de Recup'Art, şi eu însămi, cînd am de aruncat ceva, încerc, de fapt, să le găsesc lucrurilor o întrebuinţare. De exemplu, bateriile consumate nu le mai duc la Mega Image, unde există acel cilindru de colectare, pentru că mă gîndesc la cît rău fac sulfuric, aşa că le dau unei artiste pricepute la artă obiectuală şi *assemblage*, Ileana Dana Marinescu, să fie corpuri de insecte. Mă gîndesc la fiecare obiect şi la cum să-i dau a doua sau a treia viaţă, pentru că-mi pare rău de toată munca pe care o încorporează. Îl ador pe Philippe Starck, care afirma că îşi face deja depozit de plastic, pentru că va fi o materie atît de preţioasă din cauza dispariţiei sursei petrolului.

Recup'Art este o mişcare din ce în ce mai serioasă de manifestare (tot aici intră şi marea estetică a deşeului şi a refolosirii şi a ceea ce faci cu detritusul vieţii urbane). O mişcare pe care o urmăresc acum e descreşterea – *décroissancet*, un fel de *neo-hippy-ecolo* (am văzut un documentar cu un sat belgian de felul ăsta, unde m-aş muta pe loc) –, e vorba despre oameni care nu mai vor să consume, ci să respecte lucrurile cît mai simple şi mai naturale, şi să lucreze pentru descreştere.

Cînd aţi început să strîngeţi obiecte?

M-am mutat în 1980 în acest apartament cu trei camere. Nu aveam nimic, mi-au luat părinţii un aragaz, un frigider şi un pat cu două saltele Relaxa.

Pînă în 1990, am acumulat tot ce înseamnă memorie de obiecte, iar apartamentul s-a populat cu memoria schimburilor de obiecte între prieteni artişti, şi cu memoria drumurilor prin ţara noastră. Aşa a ajuns să conţină atît de multe vestigii biologice şi de ştiinţe ale naturii, încît mi-am dat seama că am ajuns să am prea multe structuri de cuiburi de păsări, prea mulţi scorpioni de Cozia uscaţi, prea multe şopîrle de Vama Veche, care, după ce am convieţuit cu ele, s-au uscat şi au rămas tot în casă – nu spun cîte broaşte ţestoase de Histria care n-au rezistat la proba iernii şi, din cauza căldurii de tip calorifer, s-au uscat, dar n-au păţit nimic estetic –, iar mie îmi aminteau scenariile naturii de unde le-am sustras. Aşadar, un „Cabinet de curiozităţi" local, după care, de vreo 20 de ani, am făcut sindromul Magellan şi recuperez meridiane şi paralele pe glob. Tocmai m-am întors dintr-o călătorie în Indochina, cu finalul la Ankgor, şi n-am putut să nu iau cu mine obiecte de tot felul, uzual-artizanale, care sînt de-o căldură şi de-o naturaleţe incredibile.

Aţi putea să estimaţi dacă aveţi în casă o mie, două mii de obiecte sau mai multe?

N-am idee cîte sînt. Trebuie să vă spun, însă, că nu mai pot să chem pe nimeni în casă, dintre cei tineri, pentru că aceste generaţii sînt construite pe imaginile de locuire aseptică, de tip aeroport internaţional sau cameră de hotel. Deci exact ce urăsc eu cel mai mult. Iar la mine, din contra, e un fel de grotă a lui Ali Baba, de Amazonia fără apă.

Poate arta să dea vieţi noi unor lucruri aparent fără nici o valoare?

Am în preajmă artişti cum ar fi Laura Covaci, care e performer de talciocuri în Bucureşti. Se duce la 4 dimineaţa cu lanterna, şi are o colecţie incredibilă din care îşi alimentează arta – de păpuşi Arădeanca, de exemplu. Le aranjează apoi sau le pozează, le reproduce în Photoshop şi, în felul ăsta, a făcut din aceste vestigii ale copilăriei şi ale jucăriei sărăcăcioase ale anilor '70, cu istoria ei locală, o temă a copiilor orfani cu facies de clone hi-tech. Tot ea a adunat peştii de sticlă şi din ăştia a făcut ceva, iar obiectele de talcioc – abandonate şi fără nici o valoare – au căpătat o nouă estetică, extraordinar de complicată. Există, aşadar, această resursă de a lua memoria obiectelor şi de a o proiecta într-un viitor straniu.

Nu sînt o activă a talciocurilor, cum sînt mulţi dintre cei care şi-au făcut colecţii de artă din lucruri abandonate, din „arta orfană", cum sînt prietenul şi colegul meu Pavel Şuşară sau Mihai Oroveanu, care a adunat o colecţie remarcabilă de fotografii vechi. Dar cînd merg prin talciocuri, nu pot să nu mă gîndesc că poate şi eu o să ajung să-mi vînd vestigiile memoriei. Obiectele mele reprezintă ceva pentru mine, dar oare pot ele însemna ceva şi pentru altcineva? Sînt oare în stare să mă duc – experimental, în joacă – la talcioc, să le etalez şi să vină cineva să le cumpere? O solniţă-bufniţă de nu ştiu unde, o broască de lemn din Vietnam, care orăcăie dacă o freci cu un bastonaş pe solzii din spate, pot să aibă hazul lor, independent de mine?

La mine, din contra, e un fel de grotă a lui Ali Baba, de Amazonia fără apă.

Cum v-aţi descrie casa?

E o densitate exotic-insolită de obiecte în casa mea. Unora li se pare că le ia aerul. Dar am, în clubul meu, oameni care au acumulat mai mult decît mine şi mă depăşesc. De exemplu, familia de artişti şi profesori Stendl stă în patru camere de bloc, şi la ei nu mai există centimetru pătrat de perete neacoperit de obiecte care palpită, care spun ceva. Am foarte multe obiecte ciudate. Sînt urme ale tuturor relaţiilor mele, pot să fac pomelnic pentru că toate au nume. Dacă nu le-am adunat eu, le-am primit. Aşa am ajuns să primesc, la un moment dat, un craniu de călugăr, pe care mi l-a adus cineva care a venit în vizită şi mi-a zis: „M-am gîndit că la tine s-ar potrivi..." Vă daţi seama cîte se potrivesc la mine?

© S. Buia

© A. Mocanu

Ce nu aveţi acasă?

Nu ştiu ce nu am, am avut şi cap de crocodil împăiat. Ştiţi că am vrut să am o lustră cu lilieci, ca să scap de frica de animăluţele astea. Aşa am scăpat, de fapt, de toate aceste frici: de şarpe, de şopîrlă, de păianjen. N-am ajuns să am o lampă cu lilieci, dar am văzut cîndva, într-o grădină zoo istorică, la Pistoia, mama-liliac alăptînd doi gemeni. Şi mi s-a părut atît de puternică imaginea aceea cu femela-liliac alăptînd, cu capul în jos, acei pui, că mi-au dat lacrimile şi m-am vindecat de repulsia indusă cultural pentru aceste creaturi – de fapt, pline de performanţe în ordinea vieţii.

Am, de asemenea, colecţii şi zăcăminte de textile. O prietenă, Victoria Luţă, cînd a plecat la Paris, mi-a lăsat o colecţie senzaţională de ziare strînse de mama ei, care a păstrat fiecare *Scînteie* din ziua aniversară a fiicei, începînd cu anul în care s-a născut.

Casa mea este de neumblat şi are dificultatea unui joc *marocco*. Cînd caut ceva, fac exerciţii şi încerc să nu mă grăbesc, ca să nu cumva să se prăbuşească totul.

Dacă – Doamne fereşte! – intră un hoţ în casă, e posibil să moară de frică, crezînd că vor cădea toate lucrurile pe el şi că nu va înţelege ce să ia.

Cînd plecaţi mai mult timp de acasă, vă lipseşte această construcţie?

Nu sufăr după ele. Iar cînd ajung în altă parte, încep, oricum, să acumulez altele.

Care e cea mai ciudată reacţie pe care aţi avut-o din partea cuiva care v-a vizitat?

Lucram cu un fotograf care a venit, la un moment dat, la mine. Cînd a venit în casă, a făcut o faţă atît de contrariată, încît mi-am dat seama că lucrurile pe care le-am adunat pot să provoace spaimă, pentru că nu oricine poate să-şi închipuie că pot să trăiesc într-o asemenea aglomeraţie şi să îmblînzesc atît de multe lucruri ciudate. Acest prieten fotograf trăia şi el într-un apartament, dar care era aproape gol. Mi-am dat seama, atunci, că nu e bine să chemi pe toată lumea în casă, pentru că una e imaginea ta publică, şi altceva e vizuina personală. Arhitecţii capotează, iar majoritatea artiştilor simt, de fapt, acumularea de tip stimul-de-atelier. De cei care mă consideră ciudată, nu-mi pasă. Copiilor le place casa asta, parcă li se arată un miracol – pe formatul stasului de bloc! Am verificat asta în urmă cu cîţiva ani, cînd îi strînsesem pe mai mulţi de la blocurile vecine şi le dădeam cheile să facă tot felul de scenarii culturale. Grupajele de obiecte insolite erau, de pildă, tocmai bune pentru exerciţii de memorie vizuală. Erau concursuri de descris sectoare din casă, cu denominări şi adjectivări.

Vecinii de bloc mă tot întreabă dacă nu fac ghidaje şi, cînd o să mă plictisesc, mă roagă să nu uit să-i chem la danie. M-am gîndit deja că, dacă o să apuc 69 de ani, o să fac un eveniment-tombolă specială pentru acea aniversare. O să mă joc cu numerele şi cu hazardul, ca să plece lucrurile din casă altfel de cum au venit, cu un semn ascuns, de ofrandă pentru fiecare invitat, în valuri, aşa cum înşiră furnicile din Amazonia fărîmele unui copac.

a consemnat Ana Maria SANDU

Sentimentali și strîngători

Nimeni nu trăiește fără obiecte. Toți ne surprindem ataşîndu-ne mai mult de unele decît de altele. Sîntem sentimentali şi facem pasiuni pentru te miri ce. Răspunsurile primite la această anchetă stau mărturie:
1. Care e obiectul cel mai drag pe care îl aveți sau l-ați avut?
2. Sînteți genul care strînge lucruri şi se ataşează de ele, sau, din contră, se descotoroseşte uşor de orice?
3. Dacă ar trebui să plecați şi ați putea să luați un singur lucru, care ar fi acela?

© L. Muntean

■ Iulia RUGINĂ
regizoare

1. Un sac de dormit pe care mi l-am cumpărat cu toți banii din prima mea bursă de la facultate. L-am avut, păstrat, cărat cu mine şi îngrijit vreo zece ani, pînă anul trecut, cînd l-am pierdut la o filmare, între mulți alți saci de dormit. Încă sper să mă sune cineva şi să-mi spună că l-a găsit.

2. Depinde de obiecte. Mă ataşez de obiectele care îmi amintesc ceva despre mine sau despre oamenii din jur, în diverse etape din viața mea. Dacă renunț la ele, mi se pare că renunț la o parte din mine. Aşa că le strîng. Sînt multe. Dar mici.

3. Lănțişorul pe care îl am la gît, cu o spirală-infinit din aur alb atîrnată de el. Pentru că orice s-ar întîmpla, el trebuie să rămînă acolo.

■ Adina CHILIM-DUMITRIU
avocată

1. Casa noastră.

2. Sînt genul care strînge obiecte şi se descotoroseşte greu de ele.

3. Telefonul (iPhone-ul), în care am poze şi filmulețe cu băieții mei.

■ Radu DUMITRIU
designer

1. Colecția de obiecte vechi pe care o avem.

2. Adun obiecte vechi; de obiectele noi scap repede, dacă nu am nevoie de ele.

3. Micul meu topor Fiskars.

■ Stela LIE
artistă

1. Multe obiecte au jucat acest rol, pe rînd. O jucărie veche, un inel frumos, iMacul, o cană albă de porțelan, o poşetă, o piatră, o bucată de stofă imprimată.

Dar am patru poze cu mama mea, la 26-27 de ani şi cu mine mică (sub un an) în braţe. Sînt fotografii demodate, mici, alb-negru, şi mi-e greu să mă uit, dar şi să nu mă uit la ele un timp prea îndelungat.

© L. Muntean

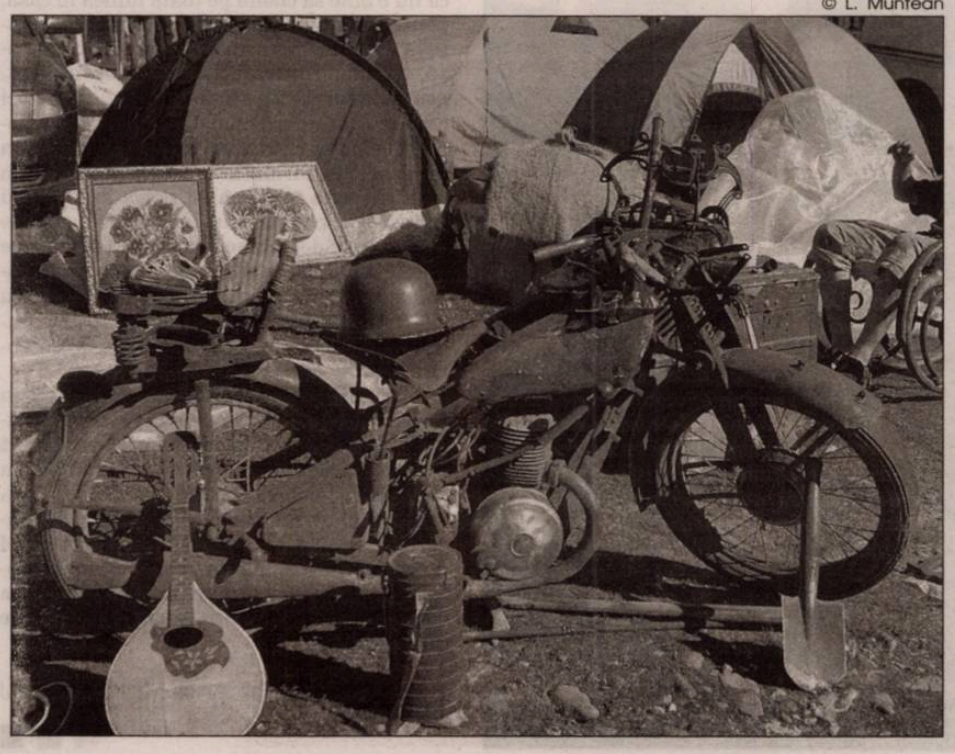

„Toate obiectele neînsufleţite se pot mişca îndeajuns de mult şi de repede ca să-ți stea în cale."

LEGILE LUI MURPHY

2. Strîng lucruri de cînd mă ştiu. Şi lucruri, şi obiecte de importanţă reală (estetică, istorică), dar şi unele care numai pentru mine contează şi pentru timpul trăit/trecut de mine – amintiri, momente, ce scriam, ce desenam, unde eram, în ce oraş, ce am găsit pe stradă, în pădure, în casa cuiva drag, ambalaje, poşete, dantele şi lucruri de mînă, poze şi imagini din ziare, din reviste din cele mai tîmpite. Strîng mult şi de mult. Aşa că arhivez, clasific, fac ordine. De la o vreme, visul meu este să integrez, să fac o lucrare mare, în care să încapă toată arhiva.

Strîng mult şi de mult.
Aşa că arhivez, clasific, fac ordine.

3. Dacă ar trebui să plec de tot, aş lua nişte fotografii cu ai mei. Dacă plec numai pentru o vreme, iau tot nişte fotografii cu ai mei pentru că ştiu că, în orice loc aş sta, încep să strîng imediat în jurul lor. Aşa domesticesc spaţiul în care trebuie să locuiesc, chiar şi o cameră de hotel.

■ Alexandrina PANAITE
traducătoare

1. Cred că lucrul la care am ţinut cel mai mult a fost o brăţară lată de argint, luată din Istanbul, pe care, de altfel, încă o mai am, doar că acum n-o mai port atît de des, m-am detaşat puţin de ea. Prima dată am mers la Istanbul în august 2008, invitată la o nuntă de diplomați turci, şi m-am îndrăgostit iremediabil de oraş. În încercarea mea de a-l ține cît mai prezent în amintire, m-am dus cu Lisa, o prietenă nemțoaică, la bazar, să-mi iau o brăţară. Ezitam între două brăţări de argint – una lată, simplă, şi o alta, cu mai multe lanțuri cu perle din loc în loc, mult mai ieftină. Pentru că nu mai aveam bani şi nici la negociat nu sînt foarte talentată, am luat-o în final pe cea mai ieftină, deşi îmi plăcea mai puțin, rămînînd însă cu nostalgia primei brăţări şi cu promisiunea că o să mă întorc eu într-o bună zi, să mă „răzbun" şi să mi-o cumpăr.

Am stat cu nostalgia ei vreo cîteva luni, pînă am găsit în Bucureşti o brăţară asemănătoare, pe care mi-am luat-o şi chiar am purtat-o permanent. Şi, deşi o consideram, chiar după luni de zile, o brăţară „de tranziție", şi aşteptam momentul întoarcerii la Istanbul şi al înlocuirii ei cu „cea adevărată", ajunsese, fără să-mi dau seama, obiectul la care ţineam cel mai mult. Aşa că, în iunie 2009, cînd am venit la Berlin, după un drum epuizant, făcut singură, cu Matizul cu frînele pe spate stricate, am zis că este momentul să dau ceva la care ţin foarte mult, ca mulțumire că am ajuns cu bine, şi am dat brăţara. Am revenit, astfel, la nostalgia cea dintîi, nevindecată, după brăţara din Istanbul. În octombrie 2010, m-am întors la Istanbul, într-o vacanță de cîteva zile, şi am găsit, în bazar, la un turc care mie mi se părea că era chiar cel de prima dată, o brăţară lată, de argint. I-am spus povestea brăţării, l-am întrebat dacă îşi aminteşte de mine, crezînd în continuare că, totuşi, cu el negociasem, şi în urmă cu doi ani. *„No, it wasn't me, because I never forget a customer"* – m-a asigurat el. *„But he looked exactly like you"* – am mai încercat eu să-l conving că totuşi el fusese. *„There a lot who look like me..."* Am cumpărat brăţara, m-a invitat la un ceai, în atelier, am mai stat puțin de vorbă şi am plecat. Mulțumită că am brăţara, nemulțumită, totuşi, că am încheiat povestea. O port şi acum, dar mult, mult mai rar decît la început.

2. Sînt o colecționară prin excelență. De la jucării din lemn (în special titirezi), pînă la obiecte găsite pe stradă (linguri, cercei, cărți de joc), în care încerc să „descifrez" ce va urma în viața mea. Paradoxal, mă şi desprind uşor de lucruri, forțată poate şi de desele mutări care îmi configurează viața. Aşa că dau şi mobilă, şi cărți, şi haine, şi bijuterii. Şi, oricum, nu țin lucrurile care poartă cu sine o poveste de care, la un moment dat, vreau să mă eliberez.

3. Un titirez. Cred. Poate. Sau, pentru că nu aş fi în stare să aleg, n-aş mai lua nimic.

■ Ozana OANCEA
actriță

1. Un rucsac de laptop (Samsonite), de culoarea nisipului, cumpărat din întîmplare, pe o stradă în şantier din Amsterdam, acum vreo şapte ani. S-a rupt în faţa cinematografului Victoria din Cluj, înainte de premiera *Felicia;* nu mai pot să-l port, dar aş vrea foarte mult să reuşesc să îl repar.

2. Obiectele se lipesc de mine, vin la mine. Pe multe le păstrez, le găsesc rostul, mă ocup de ele. Altora le caut stăpîn. Pe unele le arunc, după ce m-am chinuit o vreme să le găsesc locul.

3. Laptopul. Cu pozele tuturor obiectelor, cu toate muzicile, şi filmele, şi cărțile în el.

a consemnat Ana Maria SANDU

Romii, criza şi Europa

– interviu cu George SOROS –

În ultimii 20 de ani, miliardarul american a înfiinţat fundaţii care au impulsionat dezvoltarea societăţilor civile din fostele ţări comuniste, a contribuit esenţial la democratizarea acestora şi a făcut nenumărate acte de caritate. E acelaşi om care, prin speculaţii bursiere, în anul 1992, în aşa-numita „Miercurea Neagră", a realizat un profit uriaş mizînd pe deprecierea lirei sterline şi şi-a cîştigat renumele de cel care doborît Banca Angliei. A fost acuzat că ar fi stat şi la originea crizei ţărilor ASEAN, din 1997, lucru ulterior infirmat. La vîrsta de 82 de ani, **George Soros** *continuă să fie implicat în chestiunile arzătoare ale economiei şi ale politicii mondiale. Îl preocupă în mod special situaţia din Europa, continentul unde s-a născut (la Budapesta). În urmă cu cîteva săptămîni, a înfiinţat, la Barcelona, Open Society Institute for Europe, după ce a observat că, urmare a crizei, spiritul democratic de pe vechiul continent e pe cale să se degradeze. A continuat să militeze pentru o societate deschisă, un concept pe care l-a preluat de la filozoful Karl Popper. A devenit un critic important al politicilor europene pentru combaterea crizei, în special a celor de austeritate promovate de Germania. Recent, a înfiinţat un centru de solidaritate prin care sînt ajutate persoanele afectate de măsurile de austeritate din Grecia. Zilele trecute, George Soros a vizitat România şi a acordat* Dilemei vechi *un interviu în exclusivitate, în momentele în care, în presa internaţională, apărea zvonul potrivit căruia fondul său de investiţii ar fi speculat la bursă deprecierea bruscă a dolarului australian (procentul de depreciere ar fi fost, în cele din urmă, de doar un procent, dar cîştigul rezultat de pe urma acestei speculaţii ar fi fost de 60 de milioane de dolari).*

Domnule Soros, înainte de toate, care sînt motivele vizitei dumneavoastră în România?

Motivul principal este legat de un proiect comun între Banca Mondială şi Fondul pentru Educaţia Romilor (înfiinţat la iniţiativa lui George Soros – *n.r.).* Noul preşedinte al Băncii Mondiale a vrut să-şi arate sprijinul şi, în acelaşi timp, să cunoască mai îndeaproape ce anume îşi propune acest fond. Aşa că am aranjat să întreprindem o vizită comună acolo unde fondul desfăşoară programe educative pentru romi. Iar asta s-a potrivit foarte bine şi cu planurile mele de a revizita fundaţia pe care o am aici şi pe care n-am mai văzut-o de şapte ani, adică o perioadă mult mai lungă decît cea dintre vizitele mele anterioare. Aşa că am fost foarte încîntat că am ocazia să-mi văd fundaţia.

Ştiu că acordaţi o atenţie specială romilor şi că programele pe care le derulaţi pentru ei se desfăşoară şi prin Fundaţia Soros România. Vă rog, explicaţi-ne de ce populaţia romă e atît de importantă în proiectele dvs. De ce e importantă din punctul de vedere al formării şi al bunei funcţionări a unei societăţi deschise?

Pentru că, în privinţa lor, avem de-a face cu cel mai grav caz de discriminare şi excludere, bazat pe apartenenţa etnică. E o încălcare a ceea ce consider eu că sînt drepturile omului. Iar această problemă a devenit mai complicată acum, din cauza dificultăţilor economice, a recesiunii care afectează majoritatea populaţiei. În actualele condiţii, nu mai putem lucra doar pentru populaţia romă, pentru că sîntem preocupaţi, de asemenea, şi de declinul condiţiilor de viaţă ale altor categorii de oameni, care nu sînt romi, ci români.

Dar, în condiţii de criză, presupun că romii sînt printre primele comunităţi afectate.

Ei sînt cu certitudine cel mai tare loviţi, iar la asta se adaugă şi suferinţele generate de creşterea animozităţii în rîndul populaţiei majoritare, care se confruntă şi ea cu dificultăţile economice. Situaţia e exploatată şi de politicienii populişti, ceea ce duce la un necaz dublu. Pentru a trata această chestiune, noi, ca fundaţie, trebuie să avem grijă să ne ocupăm şi de educaţia celor care nu sînt romi, dar sînt şi ei afectaţi de sărăcia extremă.

Vorbind de criza din Europa, consideraţi că e ceva greşit în politicile prin care Uniunea Europeană încearcă să o combată?

Sînt un critic al politicilor de urmat pe care le-a stabilit Uniunea Europeană în această chestiune. Am scris şi am vorbit pe larg despre acest subiect – nu în România, pentru că România nu poate face nimic în această privinţă. Constat cum criza euro a transformat deja Uniunea Europeană în ceva care este radical diferit de ceea ce s-a intenţionat să fie. Uniunea a fost creată ca o asociere voluntară de state egale, iar criza a dus la o divizare care separă statele creditoare de cele debitoare. Într-o criză financiară, creditorul devine cel care dictează termenii. Asta nu mai e o asociaţie voluntară de state egale, ci o relaţie forţată între creditori şi debitori. În aceste condiţii, Uniunea Europeană nu mai e ceea ce s-a dorit a fi.

Vedeţi o soluţie pentru a ieşi din această situaţie?

Am avansat cîteva idei despre asta, într-un discurs pe care l-am ţinut la Frankfurt, dar e foarte mult de explicat. Conferinţa mea e publicată pe site-ul Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, unde poate fi accesată.

Pe scurt, cum vedeţi viitorul zonei euro?

Aşa cum am mai spus, Uniunea Europeană este în pericol de a fi distrusă de moneda euro. Şi cred că Uniunea Europeană e mult mai importantă decît euro. E important să realizăm că scopul este să avem o Uniune Europeană ca o asociaţie voluntară, între egali, şi că euro e menit să fie doar un instrument pentru acest scop. Trebuie revizuite unele slăbiciuni fundamentale care au nevoie de corectare. Şi, de fapt, o Europă fără un bloc monetar comun poate fi mai bună decît una cu o singură monedă care nu funcţionează cum trebuie.

Dar cum vedeţi situaţia din ţările din Estul Europei, cum vi se pare că au trecut România, Ungaria, Bulgaria sau Polonia prin această criză?

Cred că ţările din ceea ce obişnuim să numim *noua Europă* – noii membri ai UE – sînt, după această perioadă, vorbind în termeni relativi, într-o formă mult mai bună decît ţările îndatorate, din vechea Europă. N-au suferit atît de mult ca ţările cu datorii din vechea Europă. De asemenea, din punct de vedere politic, dincolo de toate, au o situaţie mai solidă. În mod special Polonia este una dintre ţările cu cea mai mare creştere din Europa. România ar putea fi la fel, deşi nu e încă aşa.

Trecînd la chestiuni privind afacerile: în general, în România avem exemple de persoane bogate care au eşuat în încercarea de a-şi investi banii în mod eficient, din pricină că n-au reuşit să găsească manageri, oameni cinstiţi şi competenţi care să le administreze bine firmele şi investiţiile. Dvs. v-aţi confruntat cu fenomenul acesta? Aveţi soluţii la o asemenea problemă?

Da, din momentul în care m-am retras din managementul activ, am avut dificultăţi în a-mi găsi un succesor. Dar, în cele din urmă, am depăşit această problemă, iar acum am o echipă care conduce fondul cu succes. A fost, însă, nevoie de ceva timp pînă să reuşesc.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Cum să salvăm Uniunea Europeană de criza euro

„În cazul în care analiza mea este corectă, o soluţie se impune, practic, de la sine. Aceasta poate fi rezumată într-un cuvînt: eurobonduri. Dacă ţărilor care suferă din cauza Tratatului Fiscal li s-ar permite să convertească întrega lor datorie publică în eurobonduri, impactul pozitiv ar fi aproape miraculos. Pericolul de a nu plăti datoria ar dispărea, şi la fel s-ar întîmpla şi cu primele de risc. Bilanţurile contabile ale băncilor vor primi imediat un impuls, şi tot aşa şi bugetele ţărilor puternic îndatorate, deoarece le-ar costa mai puţin să gestioneze datoria publică. Italia, de exemplu, ar economisi pînă la 4% din PIB. Bugetul ar deveni excedentar şi, în loc de austeritate, ar fi loc pentru stimulente fiscale. Economia ar creşte şi raportul datoriei ar scădea. Cele mai multe dintre problemele aparent greu de rezolvat s-ar evapora. Numai divergenţele în privinţa competitivităţii ar rămîne nerezolvate. Fiecare ţară ar avea în continuare nevoie de reforme structurale, dar principalul defect structural generat de moneda euro ar fi vindecat. Ar fi cu adevărat ca o trezire dintr-un coşmar."

(din conferinţa susţinută de George Soros la Frankfurt, 9 aprilie 2013)

PUBLICITATE

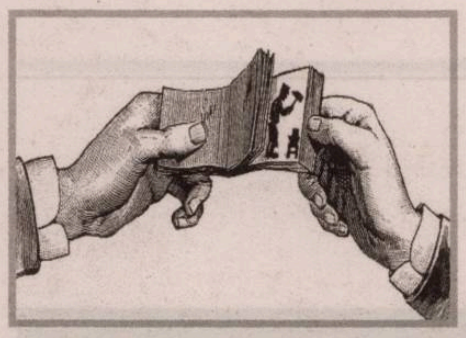

Marius CHIVU

feedbook

SF vs comunism

● **Marian Truţă, *A doua venire*, Editura Nemira, 2012.**

Din zona SF-ul românesc, cel puţin din cît am reuşit să acopăr eu, Marian Truţă este scriitorul care-mi place cel mai mult. A debutat în almanajul *Anticipaţia 1986,* a continuat şi după '90 să publice prin reviste de gen şi volume colective – volumul de debut, *Vremea renunţării,* apărînd abia în 2008 –, a primit mai multe distincţii de gen şi în prezent este redactorul-şef al revistei *Nautilus*. Marian Truţă scrie însă puţin sau, probabil, este foarte pretenţios cu ce publică (lucru destul de rar printre scriitorii SF – să mi se scuze generalizarea!), dat fiind că nu prea este prezent în antologiile de gen, destul de multe, care se publică pe la noi, iar acest volum de povestiri, *A doua venire,* este abia a doua sa carte. Poate că acest lucru face şi diferenţa. Căci Marian Truţă nu este genul de scriitor punk sau cyber (din ce-am citit, nu cred că am întîlnit vreun calculator) a cărui literatură se afundă în universuri virtuale rupte complet de istorie şi realitate; e cumva mai *old school,* scriind, în general, ficţiuni speculative, ucronii şi istorii alternative, deseori inspirate sau avînd pe fundal comunismul românesc. De altfel, într-un articol foarte bun, publicat recent în *Observator cultural,* Cătălin Badea-Gheracostea trece în revistă puţinele scrieri SF româneşti care, după 1989, au folosit experienţa ultimului deceniu de comunism românesc, ajungînd la concluzia că SF-ul românesc, de pînă la acest al doilea volum al lui Marian Truţă, „nu a exorcizat de-adevăratelea comunismul de tip ceauşist decît în texte disparate, de mai mică întindere." Sigur, tema este importantă şi ea face savoarea cărţii, dar ce apreciez eu la Marian Truţă este stilistica foarte bună şi arta compoziţiei ce denotă o bună cunoaştere a literaturii. Şi nu cred că exagerez dacă spun că scriitorii din SF-ul românesc care ştiu cu adevărat şi cum să scrie pot fi număraţi pe degetele unei singure mîini. De aceea, nefiind neapărat un fan al SF-ului, pe Marian Truţă îl citesc ca pe un bun povestitor şi atît.

Povestirea care deschide volumul, „Ubik, mon amour" este o parabolă despre iluzia progresului, despre Adevărul cu majusculă îngropat în profunzimile mîloase ale realităţii. Un tînăr aspirant la postul de şef al Catedrei de Chimie la Universitate este ales, asemeni lui Neo în *Matrix,* să i se dezvăluie adevărata realitate printr-un fel de drog care-i înfăţişează, dintr-odată, în faţa ochilor „lumea aşa cum este", adică primitivă şi violentă. Acesta este cel mai redus şi, în acelaşi timp, şi cel mai modest text din carte; din fericire, povestirile care urmează au teme şi structuri mai complexe, au mize mari şi spaţiu pe care să se desfăşoare. Povestirea omonimă, spre exemplu, un fel de ficţiune speculativă fusion, expune o Românie alternativă, deopotrivă medievală şi capitalistă, aflată în pragul unui conflict alchimisto-economic, cînd neutra Elveţie pregăteşte pe ascuns un experiment ştiinţific, iar Vaticanul cere ajutor autorităţii religioase de la Bucureşti. Creştinismul şi alte religii sincretice, Solomonăria de Stat (un fel de Minister al Finanţelor), ingineria, toate au importanţă într-un scenariu de tip spy-SF în care jocurile politice dintr-o Europă ajunsă în culmea progresului ştiinţific (pe cînd NASA încă n-a ajuns pe Lună) folosesc ca valoare universală de schimb aurul alchimic. Acceleratorul elveţian de atomi şi de particule elementare numit Maşina lui Dumnezeu, ţinut sub observaţie de comunitatea internaţională, va fi însă folosit în secret nu ca armă, ci pentru a recrea condiţiile originare ale unui gol negru cosmic, considerat a fi fost condiţia primordială a venirii lui Mesia. Altfel spus, nu identificarea Particulei lui Dumnezeu era scopul acceleratorului, ci chemarea Fiului Acestuia.

„Cumania 2010" este cea mai politică ficţiune a cărţii, imaginînd o societate românească în care Ceauşescu a rămas la putere după '89. Avem aici un fel de meta-povestire în care personajul principal, Aleodor, pasionat de literatura SF (Marian Truţă ne oferă aici un preţios *inside-view* al lumii SF-iste comuniste), este atras, de către o vecină, în capcana a ceea ce la început pare un joc erotic, dar care se dovedeşte a fi o perversă acţiune de demascare a tînărului autor al unei însemnări secrete considerate „gînduri duşmănoase împotriva orînduirii". Admiţînd convenţia scenariului alternativ care îl plasează pe Ceauşescu dincolo de dispariţia lui istorică, povestirea este perfect realistă dpdv epic şi psihologic. De altfel, nici nu era nevoie ca Marian Truţă să plaseze ceauşismul securist mai tîrziu, dincolo de adevărul istoric, căci această povestire vorbeşte, în fond, despre libertatea şi forţa subversivă a imaginaţiei. Confruntat de către agenţii Securităţii cu scrierile sale ucronice (în care recunoaştem îndrăzneaţa teorie cumanică a lui Neagu Djuvara), Aleodor este un caz clasic de scriitor considerat periculos de orice regim totalitar: „«Anticipaţie înseamnă să descrii un posibil viitor, corect?», «Oarecum corect», admise Aleodor. «Dar înseamnă mult mai mult. De pildă, să vorbeşti despre lumi posibile, nu neapărat despre viitorul posibil al nostru. Lumi posibile sau lumi care ar fi putut exista. Sau care vor exista.» Avu sentimentul că păşeşte pe o gheaţă subţire..." Şi „Aevum Aeternum" este tot o minunată ficţiune speculativă românească despre ceauşism, în care protagonistul, Ilarion, un radioamator şi electronist pasionat, are şi el probleme cu Securitatea din cauza inventivităţii sale (voia să construiască un dispozitiv cu care „să dea un bip pe Lună"), ajungînd un adevărat *outlaw* care trăieşte din construcţia şi vînzarea de amplificatoare pentru televizoarele celor care voiau să vadă şi alte posturi decît TVR-ul Epocii de aur. Ideea unui amplificator care să prindă televiziunile greacă şi turcă începe să-l obsedeze, şi tot ce urmează, senzaţia că este supravegheat de Securitate, precum şi apariţiile în carne şi oase ale unor agenţi de intimidare sau mesajele pe care le primeşte prin intermediul tubului catodic, toate astea nu ştim sigur dacă chiar se întîmplă sau dacă nu cumva sînt delirurile paranoice ale fricii şi minţii lui supralicitate. Faptul că Marian Truţă n-a sacrificat nebunia genialului Ilarion pe altarul scenariului SF şi a lăsat ca totul să se întîmple doar în mintea lui este marea reuşită a acestei povestiri care şi ea are un mesaj simbolic dpdv politic, prin faptul că cele două forţe obscure ce-i concurează paranoia lui Ilarion sînt trecutul probabil şi viitorul posibil.

„Cu Gagarin pe Calea Victoriei" este povestirea pe care am mai remarcat-o o dată, în antologia *Steampunk. A doua revoluţie* (2011), doar că atunci purta titlul – mult mai bun, căci nu atît de străveziu – „Lungul drum din cer acasă". Mi se pare, în continuare, foarte bună, poate cea mai bună din carte, întrucît, ca şi „Cumania 2010" sau „Aevum Aeternum", este un tur de forţă deopotrivă narativ şi stilistic, accentul necăzînd pe scenariul alternativ, ci pe drama şi confruntarea psihologică a personajelor. De data aceasta, e vorba de cosmonautul Iuri Gagarin care aterizează cu capsula sa spaţială peste pătulul ţăranului Ieronim din comuna Ciulniţa (un fel de Moromete care ştie ceva rusă din război), doar că nu eroarea de calcul geografic asigură drama şi comicul situaţiei, ci hazardul temporal: Gagarin aterizează pe vremea unui oarecare Bălcescu şi va rămîne, astfel, captiv în mijlocul unei lumi străine care nu-i poate înţelege povestea lipsită pentru totdeauna de gloria meritată. Scrisă impecabil, povestirea mi-a plăcut la fel de mult şi la relectură şi cred că aici – în atmosferă, în dialoguri şi în monolog, în desfăşurarea epicului – se vede cel mai bine talentul narativ al lui Marian Truţă, un scriitor pe care-l recomand oricui, mai ales celor care au reţineri şi prejudecăţi legate de genul SF.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

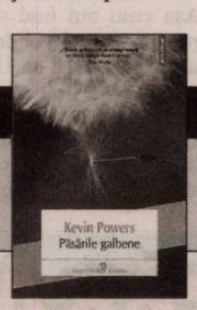

● **Kevin Powers, *Păsările galbene*, traducere din limba engleză de Daniela Rogobete, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2013.**

În 2012, cînd publica acest roman, americanul Kevin Powers era şi debutant, şi veteran. Mai exact, debutant în literatură şi veteran al războiului din Irak. Romanul, însă, e pur şi simplu profesionist: ştie cît să decupeze din biografia autorului şi cum să croiască din acest material o poveste de război cinică şi lirică, unde supravieţuirea nu are gustul victoriei, ci al singurătăţii încleştate şi al doliului sec.

Protagonistul, John Bartle, e un tînăr combatant US pe frontul irakian. Îi plăcea literatura, unii îl considerau cam fătălău din pricina asta, aşa că, pentru a-şi dovedi bărbăţia, omul intră în armată şi se trezeşte trimis la război. Bartle îşi face datoria de soldat modern, luptă mecanic, impersonal, abulic şi reuşeşte maximul posibil: să supravieţuiască şi să fie repatriat cu inventarul anatomic intact. Numai că în interiorul acestei carcase de învingător nu mai există viaţă, ci doar amintiri cu morţi absurde şi cu cadavre mutilate bezmetic, plus povara unei promisiuni neonorate (aceea de a-l aduce acasă viu şi nevătămat pe mai tînărul său tovarăş de arme, un puşti de 18 ani).

Tirul epic e încrucişat: capitolele de front (cele dinaintea morţii tovarăşului de arme) se întretaie cu cele civile (ale repatrierii lui Bartle şi ale retragerii lui într-o tristeţe buimacă). Altminteri, întreaga poveste pare spusă de un pustnic ateu şi dezabuzat, iar cînd tonul devine biblic, la mijloc e doar o amară ironie: „Şi s-au servit hamburgeri şi cartofi prăjiţi şi cu toţii ne-am bucurat."

Remarque, Hemingway, Cormac McCarthy şi folclorul post-Vietnam sînt cîteva dintre partiturile mixate în substanţa acestui roman. Scenele cele mai „tari" (şi mai abisale) din carte ţin însă nu atît de „ororile războiului", cît de jumătatea civilă a poveştii – partea la care cu toţii ne credem pricepuţi. Aici Kevin Powers e un scriitor puternic, un real supravieţuitor.

PUBLICITATE

„E fantastic cînd simţi că ochiul regizorului funcţionează“

– interviu cu actorul Şerban PAVLU –

A cîştigat, anul acesta, premiul Gopo pentru Cel mai bun actor într-un rol principal, – personajul din Toată lumea din familia noastră *al lui Radu Jude. Peste cîteva zile, mediumetrajul semnat de acelaşi regizor,* O umbră de nor, *din a cărui distribuţie face parte, va participa la Cannes, în secţiunea Quinzaine des Réalisateurs. E bonom şi charismatic, iar în rolurile pe care le interpretează, are întotdeauna un aer ataşant şi ceva care te face să mergi cu el pînă la capăt. Chiar şi cînd lucrurile o iau cu totul razna, aşa cum i se întîmplă protagonistului Marius, divorţat, care vrea să-şi ia fetiţa de la fosta soţie şi să plece împreună cîteva zile în vacanţă...*

Toată lumea din familia noastră

Cu Radu Jude aveţi deja o istorie lungă. Aţi jucat în multe dintre filmele lui scurte şi lungi. V-am văzut în Cea mai fericită fată din lume, *în* Alexandra, *mediumetrajul care a pregătit oarecum* Toată lumea din familia noastră. *Cu* O umbră de nor *mergeţi anul acesta la Cannes. E important pentru un actor să-şi găsească regizorul potrivit?*

Nu mi s-a mai întîmplat cu alt regizor să am acelaşi gen de experienţă. Cu Radu Jude am ajuns imediat la un tip de relaţie de multe ori exterior profesiei. Îmi place cum gîndeşte, cum vede povestea cu cinema-ul. Nu simt o presiune îngrozitoare cînd îmi propune să fac un rol, fie că e mai mare, fie că e mai mic. Îmi dă un sentiment benefic, care mă pune într-o stare de lucru bună. Asta cred că e grozav în cazul meu. Alţii, poate, se simt mai motivaţi dacă vine un regizor şi le spune „Dom'ne, nu ştiu ce să fac, sînt zece oameni pe care aş vrea să-i iau“ şi apoi „Aţi rămas patru, doi, şi tot aşa.“ Asta pune o presiune mare, pe care nu poţi s-o eviţi, iar în meseria asta, n-ai nici cum să stai şi să aştepţi să-ţi pice rolurile din cer.

La *Alexandra* am dat probe. Dar la *Toată lumea din familia noastră,* Radu mi-a zis că rolul l-a scris cu mine în minte, ceea ce, evident, m-a bucurat.

Personajul Marius, acest tată care înnebuneşte de dragoste şi de furie, e unul extrem de credibil şi de empatic. Vi s-a părut că vă vine ca o mănuşă, de la început, sau l-aţi descoperit pas cu pas?

Ceea ce a fost pentru mine interesant e că în filmul ăsta – şi în cazul personajului meu – există nişte probleme de viaţă pe care, probabil, în momentul în care le întîlneşti şi le trăieşti, îţi deschid o uşă spre rol. Eu nu mă confruntasem deloc cu aceste experienţe de viaţă. Nu aveam pe vremea aia nici copil. Dar mi-am dat seama că le puteam născoci. Plăcerea a fost, aşadar, să-mi imaginez tot felul de lucruri legate de acest personaj şi de felul în care el reacţionează, şi să-l înţeleg. A fost un mare dar pe care l-am primit, pentru că aveam senzaţia că e prima dată cînd puteam face orice fel de rol. Nu degeaba se spune că nu trebuie să omori pe cineva ca să joci un criminal.

Contează relaţia pe care o stabileşti cu regizorul?

Contează enorm această relaţie, în timp ce lucrezi. Există un schimb. Probabil că sînt şi actori antrenaţi, care-şi pot construi rolurile acasă şi nu mai au nevoie de asta, dar eu cred că există o mare plăcere în această comunicare cu regizorul, şi ce se naşte din această poveste. E fantastic cînd simţi că ochiul regizorului funcţionează. Cînd ştiu că cineva va veni şi mă va trage de mînecă în momentul în care derapez sau fac o prostie. Fără prea multe vorbe şi explicaţii. Şi-mi spune „vezi că e prea mult aici, liniştează-te, vezi că sună ca naiba“ etc. E grozav cînd poţi să ajungi la genul ăsta de comunicare şi de încredere.

Pe de altă parte, sînt şi nişte lucruri pe care le face actorul. De exmplu, în *Toată lumea...* e vorba despre o poveste aparent comună, dar, de fapt, nu atît de comun scrisă şi regizată. Aşa că mi-am dorit să fug de anumite clişee şi locuri comune. Iar ele există, mai ales în actoria de film, pentru că lucrurile se întîmplă un pic mai repede şi atunci te duci oarecum într-un loc sigur, în care ştii ce i se întîmplă personajului, şi-ţi spui: „Acum sînt trist, acum sînt vesel“ etc. Marchezi repede jaloanele astea şi apoi nu ţi se poate reproşa nimic. Dar, uneori, chiar dacă tu nu vrei să te plasezi înte jaloanele astea convenţionale, se întîmplă să vină regizorul şi să-ţi spună că nu e cazul să încerci nu ştiu ce rafinament al tristeţii. Atunci e trist.

O umbră de nor – *mediumetrajul cu care Radu Jude a fost selecţionat la Cannes anul acesta şi pe care o să-l vedem la TIFF la Romanian Days – e un film plin de tensiune, o tragicomedie savuroasă. Aş mai spune despre el că e dens şi foarte bine decupat şi că unul dintre actori este cu totul neaşteptat. Ce ne puteţi spune despre acest film?*

Aici eram deja relaxaţi şi eu, şi Mihaela Sîrbu, cu care jucasem în *Toată lumea...* Întîlnirea cu Alexandru Dabija – în această distribuţie – care a trecut de partea cealaltă a baricadei şi joacă rolul unui preot – el, care e regizor de teatru, şi încă unul foarte cunoscut – cred că e un mare cîştig. De altfel, Radu Jude n-are nici un fel de prejudecăţi legate de actori, aşa că discută despre actori profesionişti sau despre tipi pe care i-a cunoscut în afara profesiei şi i se par foarte interesanţi. E un regizor extrem de atent la oameni în toate momentele şi situaţiile. Aşa că, în momentul în care a apărut cu Sandu Dabija la filmare, cu care şi eu, şi Mihaela lucrasem relativ recent la un spectacol de teatru de la Teatrul Act, mi s-a părut ceva normal. Dabija e un tip formidabil ca discurs şi are o prezenţă specială, aşa că a fost ceva inedit pentru toată lumea să jucăm împreună. După ce-l vezi ce rol face, n-ai zice că nu e actor. Mie îmi place această provocare în care tu, ca actor, te verifici cumva cînd joci alături de oameni din afară şi ai multe de învăţat.

În meseria asta, n-ai nici cum să stai şi să aştepţi să-ţi pice rolurile din cer.

Jucaţi mult în scurtmetraje. Vă găsiţi mereu energia s-o faceţi?

Actorii români joacă puţin în filme. Dacă ajungi să ai două roluri pe an, sau un rol mai mare în două filme deja e bine. Nu vreau să se înţeleagă că joc în scurtmetraje numai din cauza asta, dar am nevoie de acest exerciţiu. E un efort, bineînţeles. Trebuie să înveţi textul, să-ţi imaginezi anumite lucruri, să spui textul cînd se dă acţiune. Dar dacă faci film o dată la cinci ani, cum ai toate şansele să se întîmple la noi, e foarte complicat, cînd cineva vine şi-ţi propune un scenariu – chiar dacă e vorba despre un student –, să zici că nu te interesează. E important să-ţi faci mîna şi să te antrenezi. Nu zic nici că, dacă joci într-o sută de scurtmetraje proaste, o să-ţi folosească la ceva, dar cumva tot te ajută. Dar, dincolo de acest exerciţiu, în unele scurtmetraje joc pentru că pur şi simplu îmi place scenariul. De exemplu, *Bad Penny* – făcut de Andrei Creţulescu – mi s-a părut un proiect mult prea inedit ca să poţi spune că n-ai timp sau chef.

a consemnat Ana Maria SANDU

O umbră de nor

craii de burta veche

Rasoluri de viţel *à la* Nesselrode

Alegeţi 12 rasoluri (jarete) mici de viţel de lapte, cu carnea cît mai albă; tăiaţi-le din încheietură şi desprindeţi osul chiar dedesubtul tendoanelor musculare. Lăsaţi rasolurile la limpezit, în apă rece, o jumătate de zi, schimbînd de cîteva ori apa. Scurgeţi-le apoi şi puneţi-le la fiert într-o oală cu apă sărată şi cu legume. Cînd sînt aproape făcute, scoateţi-le din apă şi lăsaţi-le să se răcească. Dezosaţi rasolurile şi modelaţi carnea fiecăruia pentru a-i da forma unei pulpe de berbecuţ. Pe măsură ce sînt astfel pregătite, aranjaţi jaretele într-o oală, acoperiţi-le cu zeama în care au fiert, puneţi deasupra un pergament uns cu unt şi încălziţi-le uşor, cu un sfert de oră înainte să le duceţi la masă. Separat, puneţi într-o oală de supă 2 litri de *consommé* de pasăre şi alţi 2 litri din zeama în care au fiert rasolurile. Adăugaţi 250 gr de orz perlat şi puneţi oala la fiert pe un colţ de cuptor, astfel încît supa să fiarbă doar dintr-o parte. După o oră, adăugaţi 250 gr de orez spălat şi lăsaţi să fiarbă încă un ceas, fără să mutaţi oala. Strecuraţi supa prin etamină. Reîncălziţi supa strecurată cîteva minute, chiar înainte de masă şi amestecaţi-o cu o bucată de unt; turnaţi-o apoi într-o supieră aşternută cu un pumn de frunze de pătrunjel mărunţite cu mîna şi opărite pentru o secundă. Scurgeţi rasolurile, aranjaţi-le pe un platou lung şi aduceţi-le la masă odată cu supa.

„Rasol“ vine din rusă *(rassól),* unde înseamnă „saramură“, şi se referă mai degrabă la modul de procesare (prin fierbere în apă sărată). Anatomic-măcelăresc, rasolul sau jaretul e porţiunea din membrul posterior al unui patruped, situată între gambă şi fluier. Corespondentul anatomic uman al jaretului ar fi regiunea fosei poplitee, adică zona în care se punea jartiera, numită, de altfel, şi *„jaret*eră“.

Amicul Dejun

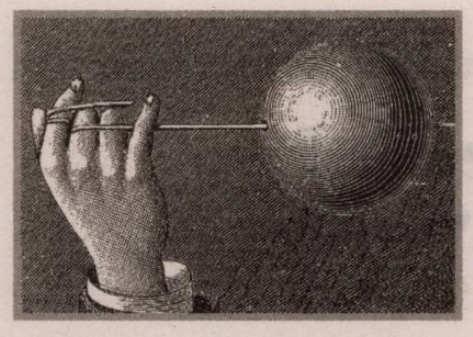

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

E tot mai greu să fii jurnalist

Raportul FreeEx („Libertatea presei în România", 2012), realizat de organizația Active Watch, nu a luat pe nimeni prin surprindere. Tipologia agresiunilor, a amenințărilor, a presiunilor etc. este deja cunoscută, din studiile anterioare. Iar cei care cunosc cît de cît mediul politic și de presă din România se așteptau ca riscurile cu privire la libertatea presei să se multiplice în anul electoral 2012. Ceea ce s-a și întîmplat – observăm, citind raportul.

Cazurile evocate trec prin toate registrele, de la comic la dramatic. Poveștile creează și un efect paradoxal: cu toate că, după cum spuneam, mă așteptam la o înrăutățire a situației jurnaliștilor, cazuistica prezentată pare, uneori, de-a dreptul neverosimilă. Citite rînd pe rînd, într-un raport scris în limbaj sec, direct, ele pot părea fragmente dintr-o operă de ficțiune sau, poate, cronici din cine știe ce țară îndepărtată de civilizație. Doar numele de persoană și toponimele amintesc că, într-adevăr, faptele s-au petrecut în România. De pildă: „Un tînăr activist civic a fost hărțuit cu metode specifice Securității comuniste, de către agenți ai poliției Argeș, la cererea Serviciului de Pază și Protecție București. Aceștia s-au deplasat la domiciliul părinților lui Mihail Bumbeș, adresînd mamei sale întrebări privind deținerea unor arme de foc de către Bumbeș. Ulterior, polițiștii au solicitat și au obținut fișa medicală a acestuia de la cabinetul medicului de familie." „O bagatelă" – o să spuneți, după ce-o să citiți altă poveste: „Jurnalistul Narcis Daju, de la publicația locală online *GorjNews*, a depus, în ianuarie 2013, o cerere la Parchetul de pe lîngă Tribunalul Gorj pentru a afla dacă în ultimii doi ani au fost emise autorizații de interceptare a comunicațiilor sale telefonice și/sau a comunicațiilor sale ambientale. (...) Din informațiile trimise de Parchet rezultă că jurnalistului i-au fost ascultate telefoanele în ianuarie și februarie 2012 și interceptate comunicațiile prin Internet în februarie și martie 2012, în cadrul unui dosar penal care avea ca subiect un interlop local, Șerban Doru Aristică, zis Habitu. Motivația procurorilor a fost că jurnalistul ar fi ținut legătura cu inculpatul și ar fi avut cunoștință de date ce priveau activitatea de urmărire penală, însă nu a adus nici o probă în sprijinul acestor afirmații. Din rechizitoriu reiese că a fost interceptat și un alt număr de telefon, care era folosit de întreaga redacție *GorjNews*." Numai jurnalist local să nu fii în România: departe de mediile centrale sau de vreo altă formă de apărare, ei sînt cei mai expuși amenințărilor și intimidărilor – se înțelege din raport. Dar asta nu înseamnă că jurnaliștii de la presa centrală nu sînt, și ei, supuși presiunilor în meseria pe care o exercită. Un caz grav s-a petrecut chiar la Agerpres, agenția națională de presă.

Deprofesionalizarea jurnaliștilor e doar unul dintre efectele crizei.

„La începutul lunii iulie, jurnalistul Agerpres Claudiu Zamfir, acreditat la Guvern, a trimis un set de întrebări la Biroul de Presă al Palatului Victoria, către Andrei Zaharescu, purtătorul de cuvînt al Executivului, și către Anca Alexandrescu, șeful departamentului de comunicare al instituției. Claudiu Zamfir solicita informații despre salariul generalului Wesley Clark, fost comandant NATO și proaspăt instaurat în funcția de consilier onorific pe securitate și economie al lui Victor Ponta. Clark este membru în conducerea unei companii petroliere care are operațiuni în domeniul gazelor de șist în Polonia. La cîteva ore de la trimiterea întrebărilor pe e-mail, șefii jurnalistului l-au anunțat că nu se mai ocupă de Guvern." Jurnalistul incomod a fost înlăturat – deducem – prin intervenția directă a fostului jurnalist Andrei Zaharescu. Ceea ce e cu atît mai grav: pe vremea cînd se afla de cealaltă parte a baricadei, probabil că lui Zaharescu i s-ar fi părut inacceptabil ca șefii să-i scoată vreo știre sau să îl îndepărteze de o anchetă bine țintită. Sau nu?

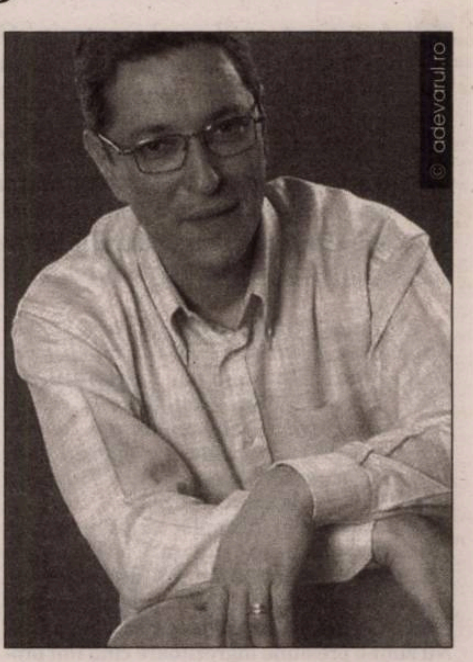

Dincolo de cazuistica foarte vastă care ilustrează amenințările și agresiunile la care au fost supuși numeroși jurnaliști, raportul atrage atenția asupra vulnerabilității presei din România. În ultimul an au dispărut, într-adevăr, zeci de ziare, radiouri și posturi TV. Instituțiile de presă rămase pe piață funcționează la limita subzistenței. Deprofesionalizarea jurnaliștilor e doar unul dintre efectele crizei. Celălalt e riscul tot mai mare de corupție în rîndul redacțiilor. E tot mai greu să fii jurnalist. În curînd, n-o să mai putem citi, cu ochi critici, raportul anual despre libertatea de expresie. O să ne spunem, doar, în gînd: bine că mai avem presă, chiar și-așa șubredă cum este.

PUBLICITATE

Cu noua aplicație adevărul pe iPhone rămâi conectat 24/24 la ziarul tău preferat. GRATIS.

Acum ai:

- Acces gratuit la cel mai mare flux de știri din presa românească
- Posibilitatea selecției știrilor în funcție de orașul în care locuiești
- Conținut multimedia: text, foto, video, audio
- Oportunitatea de a fi reporter Adevărul: poți încărca poze și filmulețe ce vor fi preluate de www.adevarul.ro
- Configurarea personală a afișării știrilor
- Acces la conținut în modul offline

Disponibil în App Store

www.adevarul.ro

PUBLICITATE

Librăriile adevărul & POLIROM

DESPRE FILME ȘI CĂRȚI

Dezbatere despre volumele
Marele Gatsby și **Supuse sau rebele – Două versiuni ale feminității,**
în contextul recentei ecranizări a cărții omonime a lui Scott Fitzgerald

JOI • 16 MAI • ora 18:30

INVITAȚI

Aurora Liiceanu - scriitor
Florin Iaru - scriitor
Bogdan-Alexandru Stănescu - director editorial Polirom

Evenimentul va avea loc la Librăria Adevărul de pe Str. Doamnei nr. 27-29, vizavi de Spitalul Colțea

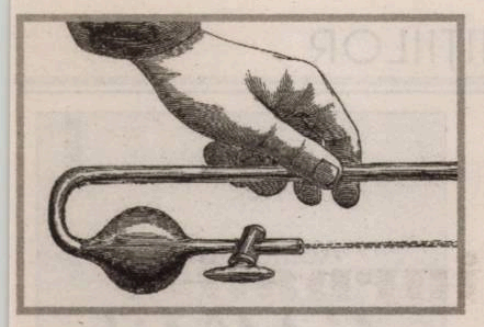

Oana STOICA

rosencrantz & co

Eternele neînțelegeri

● ***Shot – 6 piese scurte*. Direcția scenică: Andreea Bibiri. Orientarea scenică: Carmen Coțofană. Cu: Andreea Bibiri/Florina Gleznea, Andreea Mateiu, Andrei Mateiu, Rolando Matsangos. Teatrul LUNI de la Green Hours.**

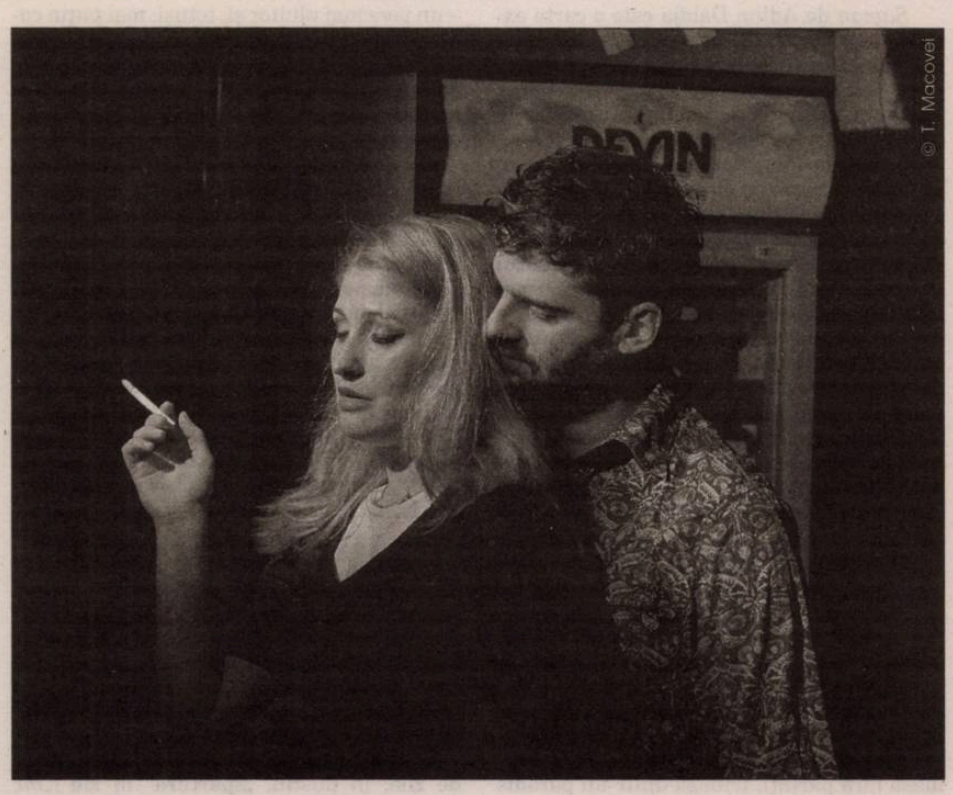

Cînd stai într-un bar, de multe ori ai senzația că la mesele vecine se poartă conversații incitante sau măcar mai interesante decît cea la care participi tu. Într-o pauză de vorbe, trăgînd cu urechea la discuția aprinsă de alături, am realizat că efervescența nu exclude banalitatea. Femeile vorbesc despre bărbați (și despre alte femei), bărbații vorbesc despre femei (și meciuri, bere, bicle, noul șef și „proiectul ăla în care mi-am prins urechile"). Nimeni nu schimbă lumea – sau, dacă o face, schimbarea ține cît beția –, nu se rezolvă misterele omenirii și nici nu se găsesc soluții miraculoase pentru economia mondială. Și atunci, despre ce vorbesc oamenii într-un bar?

Shot cuprinde șase piese scurte (schițe), scrise de către scriitoarea Theresa Rebeck (printre altele, scenaristă și producătoare a unor episoade din serialele *NYPD Blue* și *Law & Order: Criminal Intent),* special pentru a fi jucate într-un bar. De aici, o relaxare a scriiturii pînă la firescul cotidian, o reală nedemonstrație, un refuz al etichetărilor de orice fel. Schițele vorbesc despre femei, despre bărbați și despre relațiile dintre ei. Nimic mai banal și mai complicat. Abordarea este departe de „bărbații sînt de pe Marte, femeile sînt de pe Venus", dar acuză tot o fractură de comunicare și o percepție reciprocă eronată, care conduc la concluzia – asumată de Andreea Bibiri, cea care a făcut direcția de scenă – că victimele acestor eșecuri relaționale sînt, de cele mai multe ori, femeile. Ideea poate apărea din perspectivă socială, ca o critică a misoginismului latent în diferite zone ale societății, din sfera corporatismului pînă la bucătăria de acasă, dar meritul mare al spectacolului este lipsa unui militantism ostentativ. Situații și caractere tipologice evoluează surprinzător, dar, uneori, surpriza reprezintă tot un tipar. Un cuplu rutinat pînă la autism, în care soția îi poate atrage atenția soțului doar cu un pistol, și un altul, la opusul acestuia, în care ea percepe corect lucruri bine ascunse. Două situații de „agățat" în bar, care încep sau se termină altfel decît era de așteptat. O mostră de misoginism corporatist, deghizat în corectitudine politică, și o partidă de „sex" plătit, în care prostituata joacă, la cerere, rolul femeii-obiect-de-folosit-și-aruncat. Sînt frînturi de povești cărora Andreea Bibiri le redă viață tocmai prin neforțarea intrării lor într-o zonă fățiș militantă. La mijloc sînt eternele neînțelegeri între sexe, diferitele unghiuri de vedere, judecățile apriori – nu întotdeauna greșite –, un complex relațional dificil de gestionat de către ambii parteneri. Accentul pe suferința feminină apare din faptul că femeile sînt cele care conștientizează și încearcă să repare viciile de cuplu, în timp ce partea masculină se mulțumește doar cu constatarea derapajelor – aici, apărătorii masculinității vor spune că bărbații suferă la fel de mult ca femeile, dar nu verbalizează.

Cu patru actori bine racordați la fiecare personaj, spectacolul se încheagă frumos, schimbă perspectivele, răstoarnă situațiile și așteptările, chiar dacă uneori ritmul mai încetinește. Trecerile dintr-o piesă în alta sînt rapide, actorii schimbă un personaj odată cu pantofii sau cămașa. Unele se conturează mai mult, altele rămîn discrete. Andrei Mateiu creează doi soți: unul închis în lumea lui, suferind de o surditate psihologică, pe lîngă care cuvintele – și problemele – soției trec neauzite; altul – prins într-o căsnicie nedorită, pe care și-o asumă și o sabotează, în același timp. De la rolul nevestei *middle class* dintr-un orășel prăfuit care își idealizează – aparent inocent – viața și familia, în cel mai enervant mod cu putință, Andreea Mateiu trece la prostituata care are o aparentă cădere psihologică. Rolando Matsangos construiește nuanțat diferite tipologii de șmecherași de bar, un corporatist care face apologia sistemului (comunist) și clientul prostituatei, personaj creat numai din voce și penumbră.

Actriță la Teatrul Bulandra, unde joacă puțin, în spectacole vechi, Andreea Bibiri se îndreaptă spre zona noninstituțională, ca să contrabalanseze lipsa de activitate „oficială". În *Shot,* ca director de scenă, ea a concentrat spectacolul pe personaje și relații, fiind mai puțin vizibil un mesaj, dar tocmai asta face spectacolul atrăgător. Pe dublu rol cu Florina Gleznea, Bibiri joacă o soție fragilă, care își descoperă forța (consoarta „autistului"), o femeie puternică, dar vulnerabilă emoțional (fosta iubită a unui bărbat eșuat într-o căsnicie monotonă), sau tînăra abandonată la întîlnirea din bar, a cărei expresie de resemnare ar fi putut fi imaginea perfectă pentru final.

Despre ce se discută într-un bar? *Shot* oferă șase variante de răspuns.

O mostră de misoginism corporatist, deghizat în corectitudine politică, și o partidă de „sex" plătit.

■ În 16 mai, Centrul Național al Dansului deschide pentru public Sala „Stere Popescu" (Bd. Mărășești, nr. 80-82). Deschiderea se face prin „artă la cort". În curtea noului CNDB, la „umbra" unui mare semn de întrebare (sic!) vor campa oameni apropiați de CNDB – artiști sau nu –, care vor prezenta publicului propriile viziuni asupra a ceea ce consideră fiecare că e important de spus. Evenimentul subliniază precaritatea în care și-a desfășurat activitatea CNDB, care a avut ca punct culminant pierderea sălilor de spectacole și a studiourilor, deci a spațiului vital.

■ Festivalul „Scrie despre Tine", prima ediție. Din 10 mai pînă în 10 iunie, în diferite spații bucureștene (Teatrul Act, MNAC, Teatrul de Artă București, Teatrul de Comedie, Teatrul Apropo, Légère Café, Lente&Cafea JoinPoint, UNATC) au loc performance-uri, spectacole-lectură, filme, ateliere de scriere. Evenimentul dezvoltă proiectul Verei Ion și al lui Sorin Poamă, „Scrie despre Tine" – un atelier de scriere dramatică, pe bază de povești personale. Prima ediție a festivalului, cu tema „Cui ne spunem poveștile?", va prezenta în premieră cinci spectacole de teatru pe texte scrise în cadrul atelierului „Scrie despre Tine", iar alte opt piese vor fi prezentate în spectacole-lectură. Festivalul cuprinde un atelier de teatru și actorie – coordonat de regizoarea Gina Moxley și de actrița Stefanie Preissner –, un altul de exerciții creative de actorie și dramaturgie, ținut de Vera Ion și Sorin Poamă, și o seară de proiecții a cinci scurtmetraje realizate pornind de la texte generate în atelierul „Scrie despre Tine". Programul săptămînal poate fi consultat la www.scriescrie.wordpress.com. (**O. S.**)

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

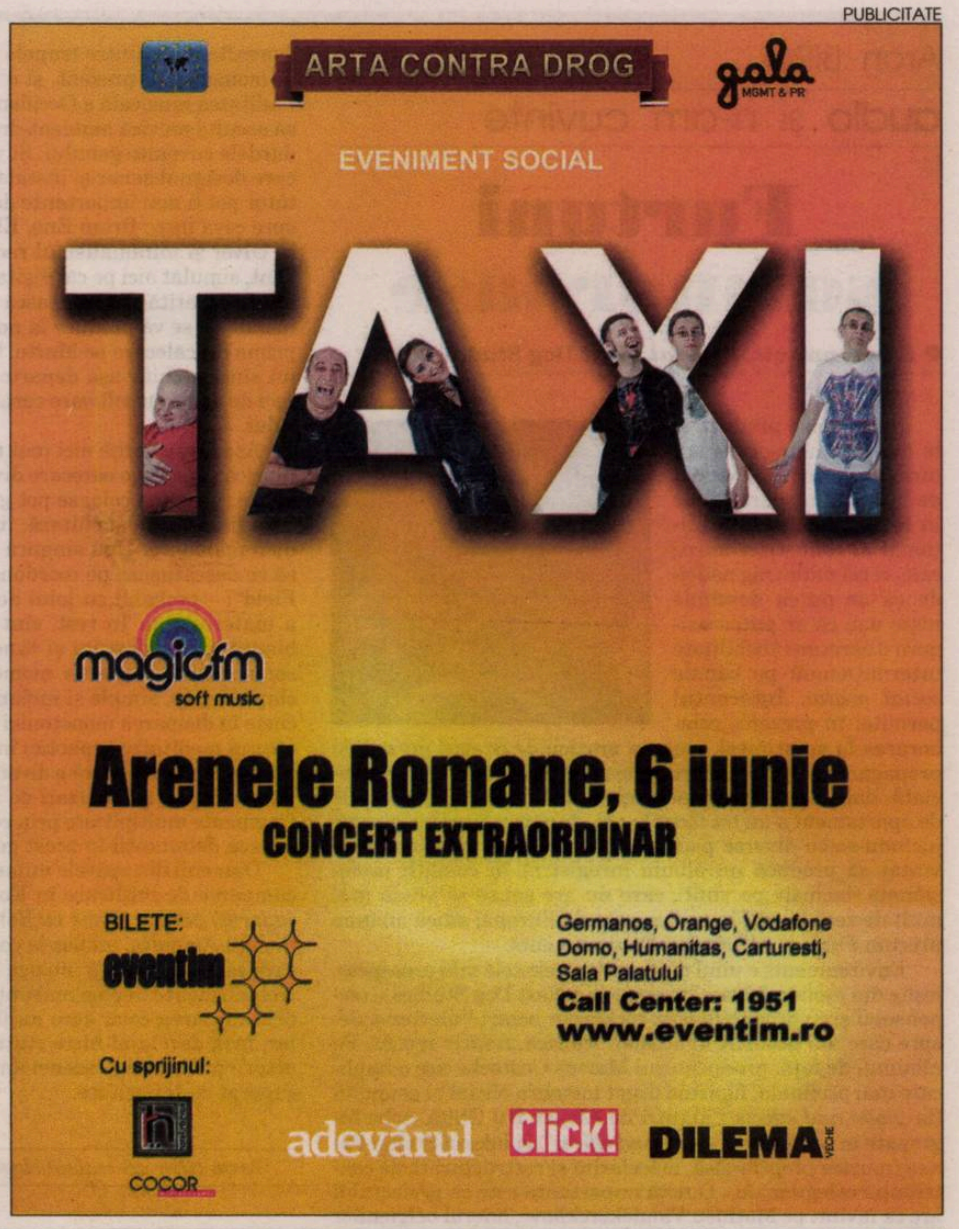

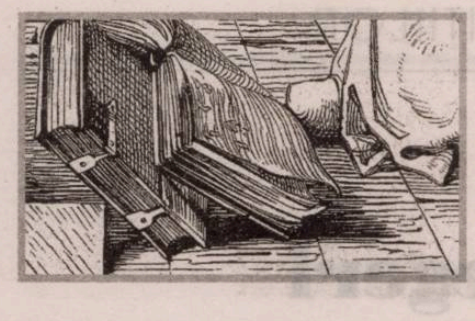

Simona SORA

biographiti

Marea topire

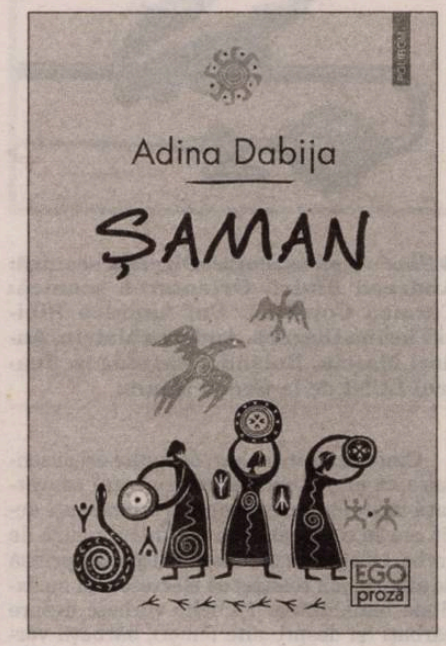

Acum cîțiva ani, cînd în presa noastră culturală s-a încins o dispută despre „marile teme" ale romanului românesc, mi-am mărturisit public cîteva mirări: De cînd tema face literatura? Care e legătura între „marile teme" și literatura valabilă? Care sînt, în fond, aceste „mari teme", cînd, în ultimii ani, cam peste tot în lume, majusculare a cuvintelor a devenit un semn de retardare, dacă nu chiar de țopenie? Cam asta cred că mă întrebam. Mi-am amintit disputa cu pricina citind romanul Adinei Dabija – *Șaman*, recent apărut la Editura Polirom, o carte de citit, într-adevăr, „cu sufletul la gură", cum ne urează O. Nimigean, dar și un volum care repune în discuție – mai mult ca sigur fără să vrea, măcar pentru că „tema" sa e cu mult mai importantă – chestiunea „marilor teme". Căci, la urma urmelor, care e tema temelor? Cu siguranță nu istoria, nu tema socială (sau comportamentală) și, orice s-ar spune, nici măcar amorul. „Tema temelor" romanului e cea metafizică, raportarea la ceea ce ne definește depășindu-ne, cu toate capcanele, șabloanele și antitemele derivate de aici, cu toate variantele și varietățile care leagă *Don Quijote* de *Corecțiile* lui Frazen, cu teodicee și agnosticisme, cu blasfemii și simulacre, cu predări necondiționate și sinucideri (literare) spectaculoase. De cînd granițele (și limitele încălcate ale genurilor) au devenit subiectul de elecție al noii lumi în care trăim, mutarea centrului de pe un eu iluzoriu și fals-perceptiv, într-un „dincolo" măcar întrezărit nu poate lipsi din nici o panoramă literară. Măcar pentru că a scrie despre acest subiect presupune să poți inventa un limbaj, o lume și o relație pe verticală.

Șaman de Adina Dabija este o carte extrem de curajoasă și pentru că își asumă – ficțional, dar în deplină cunoștință de cauză – această reinventare de sine, descoperirea spațiului incert al propriei ființe, o „călătorie pe verticală mult mai mare și mai misterioasă, pe lîngă care scrisul nu e altceva decît o excursie la mare cu clasa..." Un roman metafizic, așadar – după două excelente volume de poezie, *poezia-păpușă* (1997) și *Stare nediferențiată* (2006) –, publicat în momentul în care nimeni nu scrie așa, adică fără proptele generaționale sau de grup, și care, e drept, consună cu Blecher, Eliade, Cărtărescu, pe alocuri, dar e legat, în linie dreaptă, de *Creanga de aur* a lui Sadoveanu, de *Jurnalul alchimic* al lui Vasile Lovinescu sau de *Zenobia* lui Gellu Naum. Dincolo de filiații, însă, *Șaman* e o carte extraordinar de proaspătă, de „transparentă" (în ciuda subiectului, atît de înconjurat de obscurități și de „știutori") și de atentă cu livrarea adevărului propriu, o carte a nașterii de sine, printr-un efort aproape inuman de înțelegere. O fată rămasă fără părinți, trimisă dintr-un paradis rural ardelenesc, într-un oraș plin de blocuri și betoane, trăiește, halucinant, cîteva întîlniri de destin care-o pun pe cale. Una dintre primele întîlniri este cea cu figura singulară a lui Korosi Csoma Sandor, autorul ardelean al primului dicționar tibetan-englez din lume – un personaj uluitor și, totuși, mai puțin cunoscut în cultura română decît oriunde altundeva. (Dalai Lama îi cunoaște, în schimb, foarte bine opera și chiar a proiectat, la un moment dat, o călătorie în România, în onoarea sa...)

Un eu care trece, alchimic, prin „marea topire" și așteaptă ani de zile, în pustiu, „spărtura" în zid.

Altă figură liminală e cea a canadianului Jean-Claude, un mic daimon de răscruce – în fond, doar prilejul unei alte adevărate întîlniri decisive, cu Père Joseph, un inițiat reconciliind catolicismul cu Coranul, pe Paracelsus cu Moise sau Platon, și care îi dă protagonistei cel mai simplu sfat din lume: „Ceea ce gîndești trebuie să fie ceea ce spui, iar ceea ce spui trebuie să fie ceea ce faci." Aplicarea acestui precept (mai alchimic decît ne putem imagina) în scris e chiar acest roman – metafizic, dar și poem în proză, roman de formare, dar și „autoficțiune", în măsura în care *Cartea schimbărilor*, *Tratatul despre calea de mijloc* sau *Upanișadele* sînt autoficțiuni ale unui eu mai încăpător și mai universal. Un eu care trece, alchimic, prin „marea topire" și așteaptă ani de zile, în pustiu, „spărtura" în zid (*„the crack-up"*, cum o numea Scott Fitzgerald) spre o altă existență; iat-o descrisă și de Adina Dabija, într-un scurt poem swedenborgian de la începutul cărții: *„Spărtura* apăruse în acel moment în viața mea ca să mă salveze de la moarte. Dacă nu aș fi întrevăzut, cu ochii și sufletul înmuiate de durere, în curbura ei întunecată, posibilitatea unei alte existențe, fără îndoială că aș fi murit. Și toți oamenii de pe pământ ar muri și viața ar înceta dacă nu ar exista această scînteie de grație la care avem acces, prin cine știe ce capriciu sau calcul complicat al sorții, pentru a ne reinventa și reînnoi. Locul acesta pe care l-am întrezărit o secundă îmi era cunoscut de o veșnicie, de pe vremea de dinainte de a mă naște, cînd posibilitățile erau infinite și această stare lichefiantă, intermediară, a lumii de lapte și vată de zahăr ars, singura în care materia se descompune și se înmoaie ca să o poți remodela, era însăși natura mea." Să recunoaștem, e un curaj (poetic) dintre cele mai rare, iar acest roman este una dintre cele mai spectaculoase cărți apărute, în ultimii ani, în limba română.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Furtuni somnoroase

● **Environments, *Fraktal*, Next Dog Studio, 2013.**

Încep să se producă și la noi albume pe care autorii lor nu vor să le vîndă, de la care nu speră nimic în sensul comercial tradițional al industriei muzicale, ci cel mult trag nădejde că ar putea deschide niște uși, că ar putea asigura o oarecare vizibilitate internațională pe canale *social media*. Internetul permite, în prezent, colaborarea la acest nivel, crearea muzicii de dragul muzicii și propagarea ei țintită, spre zone unde are șanse să fie apreciată, dacă acasă acest lucru nu e posibil. Sigur, materiale de apartament s-au tot făcut la noi, de către diverși pasionați jucîndu-se cu diverse pachete software, însă puțini s-au avîntat să producă un album înregistrat în condiții profesionale (inclusiv pe vinil), care nu are șanse să vîndă mai mult de zece bucăți în partea asta de Europă; adică albume precum *Fraktal*, al trioului Environments.

Environments e unul dintre proiectele cele mai proaspete, ieșite din atelierul sonor bucureștean Next Dog Studios – responsabil și cu producția post-rockerilor noștri Valerinne, despre care am povestit în această rubrică, relativ recent. Pe albumul de față, producătorul Marius Costache are o implicare mai profundă, figurînd drept membru oficial al grupului (la *„noise and effects"*) alături de Alexandru Ghiță (tobe îngropate în pomenitele *„noise and effects"*) și liderul Ștefan Panea (muzica propriu-zisă, măcelărită și restructurată de contribuția colegilor săi). O notă importantă este că proiectul îl are ca invitat pe Mathieu Vandekerckhove, liderul belgienilor AmenRa, una dintre trupele pe val în post-rockul european al momentului prezent, și o valoroasă portiță politică spre realitatea muzicală a Occidentului, care are, în sfîrșit, șansa să asculte muzică ambient-drone românească făcută la standardele cuvenite genului. Și vorbim de un gen pretențios, în care designul sonor și instalația de redare folosite de ascultător pot fi mai importante decît muzica în sine. Vorbim despre ceva între Brian Eno, EP-urile ambientale ale celor de la Ulver și minimalismul recursiv al lui Steve Reich – evident, simulat aici pe căi digitale, căci, în România, societatea nu e pregătită să hrănească oameni ca Reich, iar minimalismul nu se va produce la noi pe căi orchestrale, înainte de prima descălecare pe Marte. De sound-ul lui Eno, în schimb, nu sîntem chiar așa departe – ce-i drept, cu un decalaj de zeci de ani și cu software care face jumătate din munca artistului.

Așadar, e vorba aici mai mult de peisaje sonore decît de muzică. Avem și o oarecare diversitate instrumentală, în sensul că, pe ici-pe colo, se pot ghici ceea ce la origini ar putea fi să fi fost tobe și chitară, înainte să fie trecute prin filtre distorsionante. Una singură dintre cele șase piese e lăsată să se descătușeze pe coordonate rock („Fathom, Movement, Field") – probabil cu țelul de a diversifica prezentarea live a materialului. În rest, sînt alternate două tipuri de ambianță meteo: furtuni și tunete (nu agresive, ci solemne și somnoroase), respectiv momente mai însorite, punctate de clape curate, simple și melancolice. Alternanța e un factor-cheie în disiparea monotoniei inevitabile (și necesare, pentru efectul meditativ-hipnotic) în muzica ambientală, iar cei de la Environments oferă o diversitate cromatică rezonabilă, încît să nu poată fi acuzați de a produce un album din cîteva fragmente multiplicate prin copy-paste – capcana în care cad adesea debutanții în acest gen de muzică.

Oamenii din spatele numelui Environments sînt în plină campanie de infiltrare în Europa. Au deschis (ca grup sau separat) pentru nume ca Bohren & Der Club of Gore și pomeniții AmenRa, au pus la cale concepte vizuale ambițioase, care să le însoțească muzica în concert, și fac lucrurile care trebuie făcute în pași mărunți, dar strategici – deocamdată, prin imitarea celor care au făcut lucrurile astea la vremea lor, însă decalajul între statutul de epigoni est-europeni și actorii principali ai scenei ambient-drone din Occident e recuperat cu tenacitate.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Nicolas TRIBOI

„O privire din interior a grădinii de la sat"

Ați realizat de curînd, la MȚR, prima etapă a unui proiect care s-a numit „Grădini sătești. Radiografiile a trei grădini, etapa I: ieșirea din iarnă." Ce v-ați propus cu această expoziție?

Societatea noastră europeană a intrat într-un moment istoric, în care civilizația țărănească dispare, transformată într-o societate rurală în care țăranul devine agricultor. Țăranul devine un simbol, un ultim refugiu, un ideal. Un ideal prea fragil și pe cale de dispariție. În multe alte țări, grădinile sătești au dispărut, din simplul motiv că „grădinarii-țărani" au dispărut. Cîte ulițe din Franța, Anglia sau Germania mai văd bălegar proaspăt și roaba scîrțiind? Unii zic că România a rămas înapoiată, dar acest defazaj este și o mare șansă, care ne permite să avem o cultură vie a grădinăritului rural. Multe studii despre grădinăritul bio nu fac decît să se inspire din bune practici ancestrale. Pînă acum, am studiat casele, hainele, bisericile, mîncărurile... A venit timpul să deschidem portița din grădină.

Cum va continua acest demers observațional?

Ne-am propus să urmărim relația dintre „grădinarul-țăran" și natură. Obiectivul principal este acela de a avea o privire din interior a grădinii de la sat, urmărind pas cu pas evoluția acesteia, pe o durată de patru-cinci ani.

Prima etapă a fost punerea în valoare a primăverii 2013, mai precis felul în care trei grădini se trezesc încet din iarnă. Vor urma expoziții pentru celelalte anotimpuri, în vara lui 2014, în toamna lui 2015 și în iarna lui 2016, cu aceleași trei grădini. Vom avea, așadar, un studiu pe termen lung, ca o radiografie a societății rurale.

Ce înseamnă să radiografiezi, de fapt, niște grădini?

O astfel de radiografie încearcă să descopere lucrurile pe care nu le vedem cu ochiul liber. Sute de ani s-au transmis secretele, soiurile... Dorim să descoperim dimensiunile ascunse, și asta necesită un pic de timp.

***Nicolas Triboi** este peisagist.*

a consemnat Ana Maria SANDU

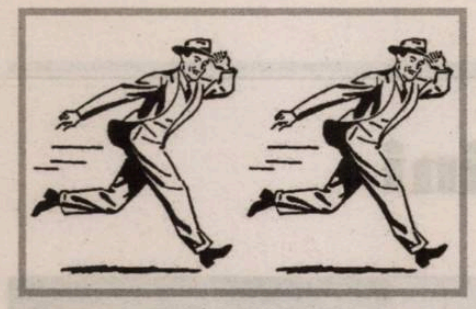

Andrei GORZO

dilematograf

Literatura ca dinamită

● ***În casă / Dans la maison*** **(Franța, 2012), de François Ozon.**

Tulburat de intuiția literară dovedită de un elev în compunerea sa despre casa unui coleg și despre familia acestuia, un profesor de franceză (Fabrice Luchini) îl încurajează imprudent pe tînărul scriitor (Ernst Umhauer) să *voyeurizeze* și să literaturizeze în continuare. Pomenită și în titlul filmului lui François Ozon, casa respectivă este (la fel ca cea din clasicul *Céline et Julie vont en bateau*, al lui Jacques Rivette) literarizarea unei metafore de-a lui Henry James: este *„the house of fiction"*. Și, în această reprezentare, e ocupată de o familie mic-burgheză arhetipală (mai degrabă transatlantică decît „pur" franceză): tatăl și fiul urmăresc la televizor meciuri de baschet, în timp ce mama casnică (Emmanuelle Seigner) visează cu ochii deschiși, răsfoind reviste de decorațiuni interioare – totul sub privirea literară a spionului, care, pe lîngă faptul că le e dușman de clasă, mai e și orfan de mamă. Inițial, privirea lui combină superioritatea afectată cu senzualitatea *creepy* (stîrnită de femeia matură). Poate și pentru că se simte atacat în propria ființă de membru al burgheziei culturale – un *littérateur* (lite-ratat) căsătorit cu o galeristă (Kristin Scott Thomas) –, profesorul îi vorbește despre etica descrierii literare și îl pune să-i citească pe Flaubert, Cehov & co. Între timp, el și soția sa neglijată (care se proiectează în personajul casnicei) devin tot mai captivați de misterele casei, pe care le comentează la fel de aprins ca soții detectivi-amatori jucați de Woody Allen și Diane Keaton în *Misterul crimei din Mahattan*. (Sarcasmele soțului la adresa galeriei de artă a soției sînt tot în tradiția lui Allen.) Îmboldit de profesor să extragă din „casă" mai mult conflict, mai multe complicații, scriitorul livrează episod după episod, iar Ozon pune în scenă (și, parțial, pe coloana sonoră, sub formă de lecturi în *voice-over)* tot ce scrie el. Și bineînțeles că, pe măsură ce scriitorul revizuiește – stăpîna casei ba-i acceptă, ba-i respinge avansurile, în timp ce colegul lui ba se sinucide, ba nu se mai sinucide –, distincția dintre ceea ce inventează și ceea ce trăiește pe bune se pierde total. Ceea ce se păstrează e spiritul adolescentin al istorisirilor lui: ce vede el, la fiecare incursiune în casă, e dictat ba de prejudecățile lui de clasă, ba de *wishful thinking*-ul sau de autocompătimirea lui. Totuși, departe de a fi o jucărie inofensivă în mîinile lui, imaginația literară se impune ca o sursă de energie revoluționar-distructivă, pe care profesorul e incapabil s-o conțină. Este funcția ideologică a instituțiilor burgheze pe care le slujesc și el, și soția lui – educația literară liceală, respectiv arta de galerie –, rolul de a struni asemenea energii *wild*, să le canalizeze în forme așa-zis edificatoare sau inofensiv decorative: predicile lui despre responsabilitatea etică a scriitorului care-și portretizează semenii, instalațiile ei *lame*, cu păpuși gonflabile care poartă mustăți de Stalin. Dar, Ozon fiind un *provocateur* cu vechi state de plată (chiar dacă instalat în idiomurile și instituțiile cinematografului *mainstream)*, imaginația literară nu e definită, în filmul lui, nici ca sursă de edificare, nici ca resursă ornamentală, ci ca o amenințare la adresa ordinii și a stabilității identitare burgheze: ea, imaginația, îl urmează la baie pe tăticul mustăcios al unui coleg de clasă, pune la îndoială heterosexualitatea unui profesor și resexualizează femei între două vîrste, neglijate de soții lor. Celebrarea subversivității ei scoate filmul din masa exercițiilor cinematografice de metaficționarism (care nu mai reprezintă de mult o noutate, nici măcar la Multiplex – după cum atestă *Seven Psychopaths)* și îl așază în descendența sublimului *Céline et Julie...*, chiar dacă nu și pe același palier valoric.

Ce se întîmplă „în casă" (extinzîndu-se inevitabil pînă în casa profesorului însuși) e întotdeauna generic – sigur, genul însuși trecînd de la *mystery & suspense* la *soap* și farsă (în timp ce muzica trece de la pseudo-Bernard Herrmann învolburat la jazz languros, și de acolo la sirop pianistic). Evident că, *În casă* fiind un film atît de meta-, personajul scriitorului e criticat necontenit de personajul profesorului, ba pentru recursul la o psihologie simplistă a orfanului, ba pentru o rezolvare barbara-cartlandistă, ba pentru personajul unidimensional al colegului – căruia scriitorul, receptiv la critici, îi mai adaugă, prompt, încă o dimensiune. Dar însăși promptitudinea asta a demonstrației – a ostentării mecanismelor țeserii de povești – condamnă evenimentele narative de-aici să rămînă subțiri, nu imaginate pe deplin, ci mai degrabă ipotetizate și diagramate: un inventar ordonat, ușor mecanic, al posibilelor combinații dintre personajul scriitorului și celelalte personaje. Ozon (care la ora asta tocmai își lansează un nou film, *Jeune et jolie,* în competiția Festivalului de la Cannes) e la fel de ordonat și în amplasarea omagiilor sale către artiștii cărora le e dator: profesorul merge la un film de Allen, pomenește la un moment dat numele lui Pasolini, iar propriul său nume, Germain, îi este și prenume – marcă nabokoviană a *villain*-ului încurcat într-un păienjeniș narativ de care tot el e responsabil.

PUBLICITATE

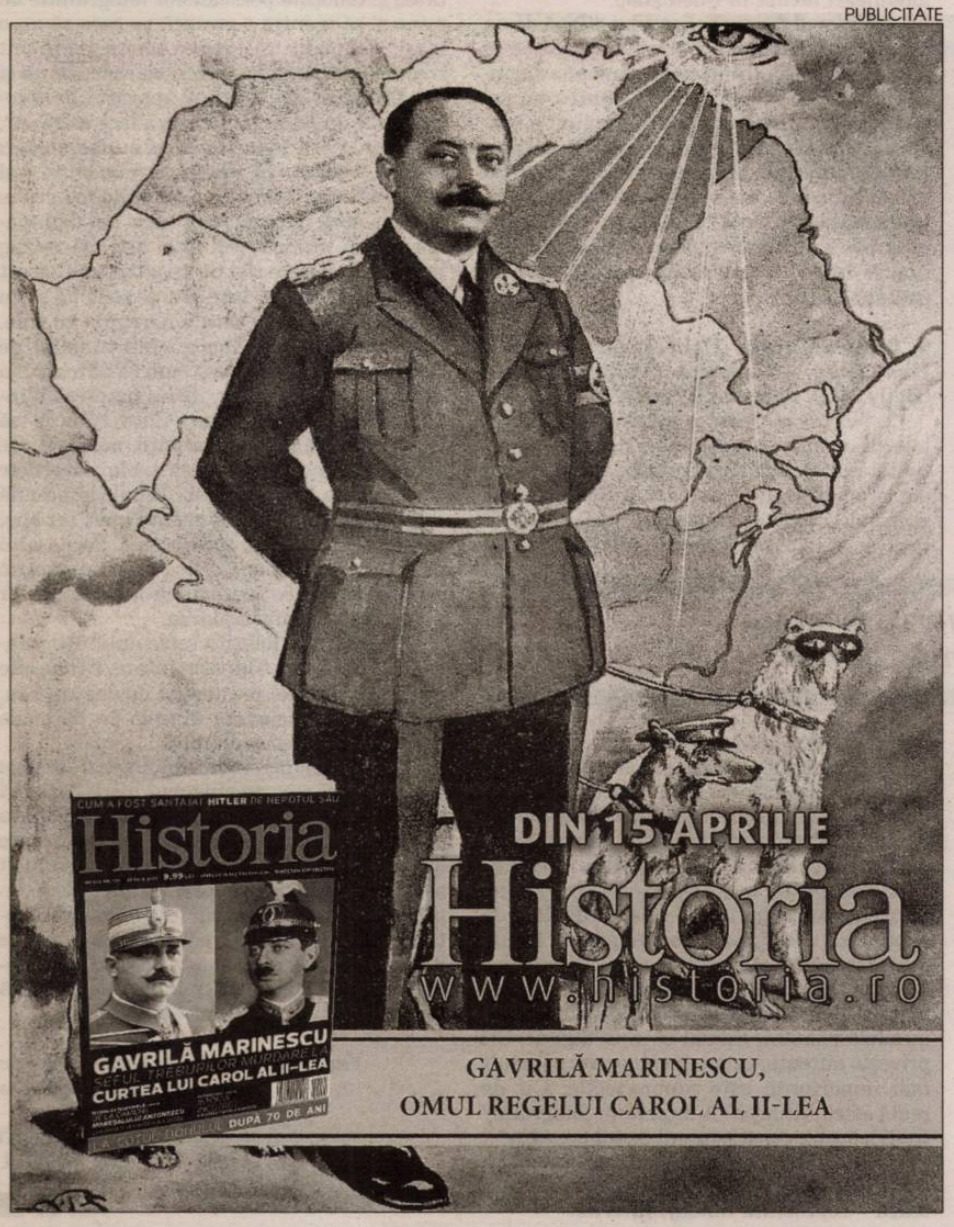

PUBLICITATE

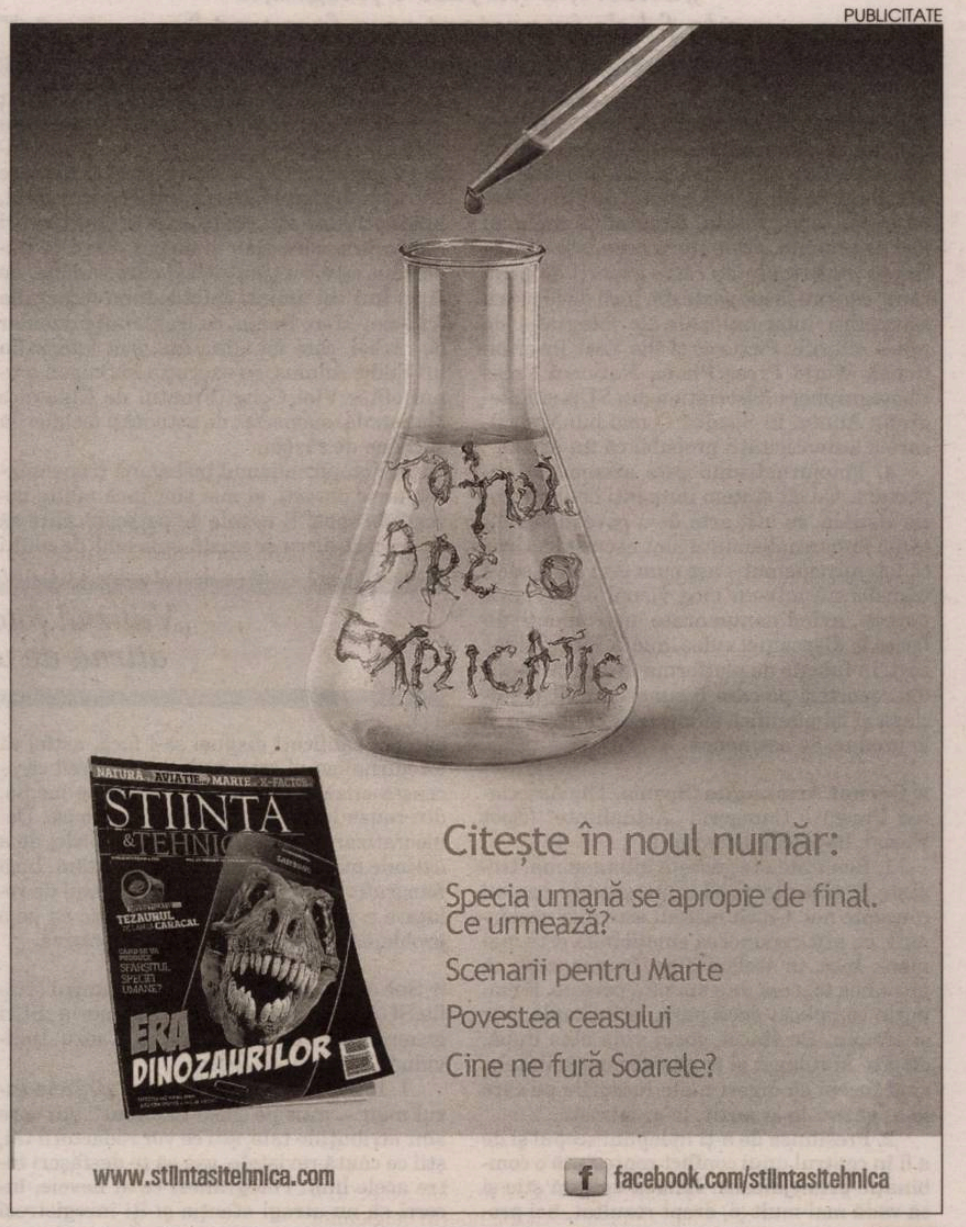

Arta de a povesti în imagini

După jurizarea celor peste 100.000 de fotografii înscrise în cea de-a 56-a ediţie a „World Press Photo" – una dintre cele mai prestigioase competiţii de fotografie de presă din lume –, doar 54 de fotojurnalişti au fost declaraţi cîştigători. Pe cîţiva dintre ei îi puteţi regăsi într-o anchetă specială a revistei Dilema veche.

1. Cît de mult vă influenţează mediul cînd faceţi fotografii? Cum vă păstraţi detaşarea şi calmul, în acele situaţii, adeseori violente sau periculoase?

2. Pînă unde aţi merge pentru a obţine o anumită fotografie?

3. Întrucît autenticitatea e extrem de necesară în cazul fotografiei de presă, care sînt limitele postprocesării imaginilor?

*4. Cît de important este fotojurnalismul, în zilele noastre? Care credeţi că este viitorul profesiei de fotoreporter? (**P. M.**)*

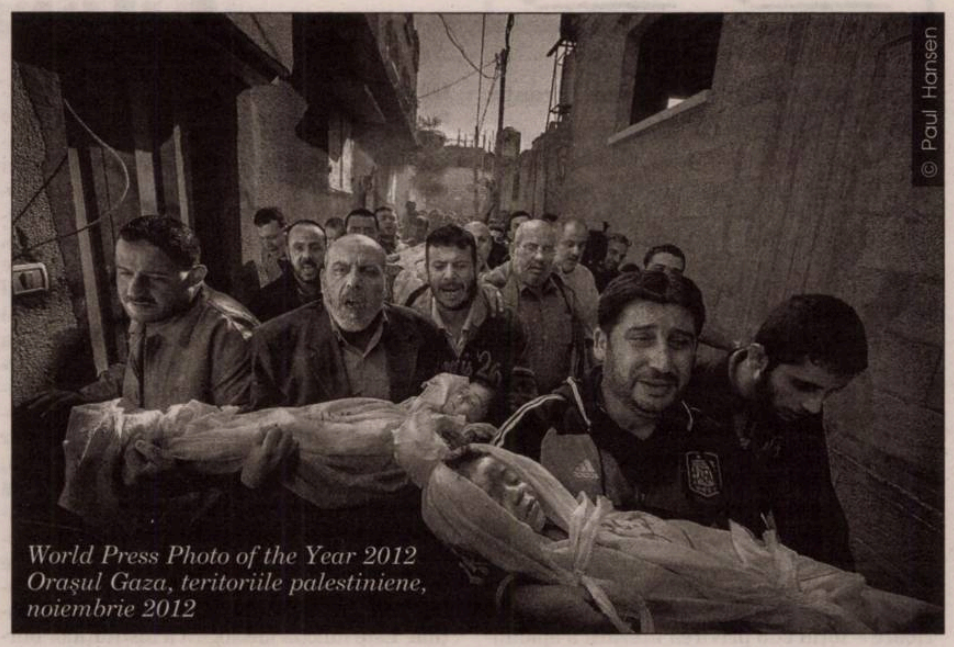

World Press Photo of the Year 2012
Oraşul Gaza, teritoriile palestiniene, noiembrie 2012

■ **Paul Hansen** (Suedia, *Dagens Nyheter)* – Fotografia World Press Photo a Anului 2012. Categoria „Actualitate" (Spot News), Cadru Individual, Premiul I

1. De multe ori, nu rămîn nici detaşat, nici calm... Încerc să lucrez cît de bine pot, dar sînt deseori copleşit de emoţii, la fel ca oricine altcineva. Chiar dacă am un aparat de fotografiat în mînă şi menirea mea e să încerc să spun poveşti din punct de vedere vizual, sînt, în primul rînd, o fiinţă umană, care se confruntă uneori cu lucruri complexe şi triste, iar a plînge şi a simţi ceva reprezintă o parte din a fi om. Dacă nu eşti acolo ca o persoană cu sentimente, nu cred că ar mai trebui să fii în acel loc.

2. E greu de răspuns la o astfel de întrebare, fără a cunoaşte amănuntele situaţiei. Dar nu aş alege să fac o fotografie, dacă în loc de asta pot ajuta pe cineva. Cred că, uneori, a *nu* face o fotografie e la fel de important ca a face una.

3. Autenticitatea e un cuvînt-cheie în fotojurnalism. Nu pot răspunde pentru colegii mei din toată lumea, însă eu folosesc aceeaşi postprocesare pe care o puteam face înainte în camera obscură (laboratorul de prelucrare foto). Iar, anul acesta, fotografiile mele au fost examinate, evaluate şi premiate cu distincţii importante de către experţi de prim rang, care au făcut parte din jurii de la patru competiţii internaţionale de fotografie de presă diferite: Pictures of the Year International, World Press Photo, National Press Photographers Association din SUA şi Fotografia Anului în Suedia. O mai bună verificare a autenticităţii probabil că nu există.

4. Fotojurnalismul este extrem de important. Cu cît sîntem inundaţi de informaţie vizuală, cu atît arta de a povesti şi calitatea fotojurnalismului sînt esenţiale. Cred că fotojurnalismul – aşa cum este azi – se va transforma într-un mod vizual de a spune poveşti, avînd nenumărate instrumente diferite la dispoziţie: video, audio, foto şi chiar text, în funcţie de platforma utilizată. Mulţi fotoreporteri pe care îi cunosc nu doar iniţiază şi îşi planifică subiectele, ci le scriu şi le produc, de asemenea.

■ **Bernat Armangue** (Spania, The Associated Press) – Categoria „Actualitate" (Spot News), Reportaj, Premiul I

1. Realitatea te găseşte întotdeauna, trezeşte în tine emoţii şi te pregăteşte pentru concepte noi. Cu cît mediul este mai neobişnuit, cu atît expunerea emoţională este mai mare. Însă, în acelaşi timp, îţi aminteşti că misiunea ta e cea de a spune o poveste. E mai puţin complicat decît pare, se întîmplă, pur şi simplu. De obicei, şocul vine abia după, cînd te-ai relaxat şi te găsesc simţămintele, cînd începi să digeri toate lucrurile pe care le-ai văzut, le-ai auzit, le-ai mirosit...

2. Presiunea de a-ţi îndeplini scopul şi de a fi în centrul unui conflict reprezintă o combinaţie primejdioasă. Lumea vrea să ştie şi să vadă mai mult şi, drept rezultat, noi producem non-stop. Cu toate că este esenţial să-ţi păstrezi claritatea şi să te concentrezi pe ce ai de făcut, a te asigura că rămîi milos şi cuviincios faţă de cei pe care îi fotografiezi are la fel de multă însemnătate. Cînd povestea s-a încheiat şi adrenalina scade, trebuie să îţi poţi aminti că i-ai tratat cu demnitate pe cei fotografiaţi, altfel rişti să-ţi pierzi propria demnitate. Dintr-un punct de vedere al „siguranţei", cîndva, un fost fotograf mi-a spus că „cel mai important este să te întorci cu imaginea, iar un fotograf într-un coşciug nu mai poate face fotografii". Cam asta e şi ideea mea, dar, în mod evident, reprezintă un concept vag.

3. Ca fotograf al Associated Press, limitele postprocesării le reprezintă standardele impuse de compania mea. Postprocesarea a fost dintotdeauna o problemă în cazul fotografiei documentare, iar procesul digital, care a schimbat modul nostru de a spune poveşti, a sporit aceste discuţii. Din punctul meu de vedere, cred că regulile de bun-simţ ar trebuie să fie limita noastră, însă acesta nu e un concept tangibil. Aş vrea să văd, într-o imagine, ceva ce nu strică realitatea care a fost cîndva acolo. Desaturarea, contrastul, luminozitatea etc., toate acestea sînt trucuri temporare, care apar şi dispar. Cred că important este conţinutul, cel care rămîne, de fapt. Îmi voi aminti întotdeauna fotografia lui Jean-Marc Bouju, cu irakianul prizonier de război, care îşi alina fiul, sau fotografia lui Eddie Adams, cu execuţia în Saigon a unui ofiţer Viet Cong (Frontul de Eliberare Naţională) suspectat de activităţi de gherilă şi crime de război.

4. Fotojurnalismul înseamnă transmiterea unor poveşti, şi mai sînt încă multe poveşti de spus. E nevoie de persoane care să facă acest lucru şi există suficient de mulţi oameni calificaţi dispuşi să-l facă, astfel că fotojurnalismul nu este în criză. Cred că această criză se menţine la canalele media, din cauza lipsei de conţinut de valoare. Democratizarea videoului e un bun prilej de a extinde modul în care ne documentăm. Însă fotografia ocupă un alt loc în procesul de relatare a poveştilor. Nu văd situaţia ca pe o problemă contraproductivă, dimpotrivă.

„Uneori, a nu face o fotografie e la fel de important ca a face una."

■ **Sebastiano Tomada Piccolomini** (Italia/SUA, Sipa Press USA) – Categoria „Ştiri generaliste" (General News), Cadru Individual, Premiul al II-lea

1. Într-o zonă de război – cel puţin în cazul meu –, intri pe „mod automat": ştii care sînt atribuţiile tale, ştii ce vor redactorii tăi, ştii ce caută revistele, aşa că te desfăşori între acele linii. Fotografiezi ce ai nevoie, încerci să nu atragi atenţia şi îţi înregistrezi munca zilnic, pregătindu-te, apoi, pentru ziua următoare. A rămîne detaşat e imposibil şi există o linie subţire între a fi extrem de obiectiv şi a face o analiză subiectivă a tot ceea ce vezi. Însă, pînă la urmă, fotografiezi un detaliu dintr-o întreagă lume/mediu care te înconjoară... ceea ce face lucrurile extrem de *subiective*.

2. Siguranţa e pe primul loc. Cu toţii am avut partea noastră de poveşti şi experienţe nebuneşti, cînd am alergat după vreun subiect sau un eveniment. Dar, în final, nici o fotografie nu merită chiar să-ţi dai viaţa...

3. E o întrebare complicată... Eu mi-am păstrat întotdeauna distanţa de prea multe modificări făcute în Photoshop.

4. Viitorul fotojurnalismului atîrnă de un fir de aţă. Prea mult acces la tehnologie oferă prea multe posibilităţi unor persoane dispuse să facă o muncă mediocră pentru un salariu redus. Toate acestea înseamnă o scădere a însăşi calităţii documentării. Concurenţa se înteţeşte, de asemenea, iar apariţia videoului aduce un nou format pentru captarea realităţii. Cred că viitorul fotojurnalismului va fi următorul: vom avea un decalaj imens între lucrul de calitate şi cel de proastă factură.

■ **Tomás Munita** (Chile, pentru *The New York Times)* – Categoria „Viaţă cotidiană" (Daily Life), Reportaj, Premiul al III-lea

1. Nu mă pot păstra detaşat de suferinţele altor oameni. A rămîne concentrat pe activitatea mea este singurul mod prin care mă pot proteja parţial, dar a fi influenţat este esenţial. Ulterior, trebuie să găsesc echilibrul şi să nu mă grăbesc, astfel încît să nu-mi pierd toată energia.

2. Depinde de cît de importantă este acea fotografie, dar încerc să nu fac lucruri nebuneşti. Cînd mediul este ostil, încercăm să evaluăm situaţia înainte de a ajunge acolo, pentru a ne asuma doar riscuri rezonabile.

3. Fotografia încă este legată de originile sale, cînd alegeam un tip specific de film, de expunere, developare, temperatură, hîrtie, contraste etc. Toţi aceşti factori contribuiau la obţinerea unui efect unic, dorit: o interpretare a luminii. Exact acelaşi lucru îl facem în zilele noastre, numai că este digital. Cît priveşte autenticitatea unei imagini, cu mult mai importantă este preproducţia: Cît de reală este o situaţie? A intervenit fotograful? Indivizii care constituie subiectul pozează?...

4. Încă vedem o mulţime de imagini în fiecare zi, la fel şi clipuri video, însă nu contează – reprezintă limbaje diferite.

„Viitorul fotojurnalismului atîrnă de un fir de aţă."

■ **Altaf Qadri** (India, The Associated Press) – Subiecte Contemporane (Contemporary Issues), Reportaje, Menţiunea de Onoare

1. Misiunile mele sînt, în special, legate de conflict şi război, astfel că nu am abordări predefinite, dar pot face anumite presupuneri pe baza naturii acestora. Majoritatea sarcinilor mele – asemeni celor ale oricărui alt fotograf aflat în zone de conflict – sînt asociate cu moarte, distrugere şi sînt urmate de jelire. Cred cu tărie în Dumnezeu şi Îi urmez poruncile. Îmi practic religia cît pot de mult, iar aceasta îmi dă forţa mentală şi fizică de a face faţă oricărui tip de emoţie.

2. Întotdeauna încerc să respect intimitatea şi emoţiile persoanelor fotografiate de mine şi să menţin o graniţă pe care să nu o încalc. De multe ori, cred că aceste limite sînt trecute pentru că fotografii au concurenţă şi deadline-uri, sau cred că aparatul de fotografiat le dă permisiunea de a face orice vor, cînd vor. Fără îndoială că şi eu fac alegeri greşite, uneori. În anumite momente, îmi spun că trebuie să obţin o anumită fotografie cu orice preţ, mă grăbesc şi-apoi îmi dau seama că am încălcat o limită, dar mă retrag imediat. Îmi pare rău de cei ce nu simt acest lucru. Dacă nu eşti într-atît de sensibil şi nu respecţi acea linie, ceva e neregulă cu tine. Dacă e necesar să lucrezi într-o astfel de situaţie, trebuie să înveţi cum să pătrunzi în intimitatea oamenilor, într-o manieră blîndă, pentru a nu-i jigni. Cînd trebuie să fotografiez oameni în situaţii normale, de obicei o iau încet şi încerc să mă împrietenesc cu ei înainte, petrec mai multe zile împreună cu ei, îi obişnuiesc cu prezenţa mea, iar apoi pot fotografia ce şi cum vreau. Pe de altă parte, în situaţia unor ştiri, nu e înţelept să ceri permisiunea, pentru că acest lucru ar putea distruge întîmplarea.

3. Dacă este folosită între anumiţi parametri, tehnologia o binecuvîntare, dar de cîte ori încălcăm acei parametri devine un rău. Eu nu merg niciodată dincolo de tehnicile permise în camera obscură.

4. Puterea incredibilă a fotografiilor de a schimba lumea este singurul lucru care mă inspiră să rămîn în această profesie. Cineva spunea că „imaginile fotografice pot scoate la lumină emoţii pe care nici cea mai iscusit şlefuită proză nu le poate cuprinde". Este imposibil să transmiţi în cuvinte impactul emoţional al fotografiei. Cred că simplul fapt de a face fotografii şi a le publica în ziare şi reviste nu e suficient. Ar trebui ca ele să poată aduce o schimbare în întreaga lume.

Varianta integrală a articolului – pe www.dilemaveche.ro

anchetă realizată de Patricia MIHAIL

Patricia MIHAIL

Expoziţia „World Press Photo 2013“ la Bucureşti

„Întotdeauna am spus că o imagine ar trebui să captiveze capul, inima şi stomacul“ – a spus Santiago Lyon, vicepreşedinte şi director de fotografie al Associated Press şi preşedintele juriului din 2013 al „World Press Photo“ – considerată una dintre cele mai importante competiţii de fotografie de presă din lume.

Fundaţia „World Press Photo“ a fost fondată în 1955, în Olanda, cu scopul de a „inspira înţelegerea lumii prin intermediul fotojurnalismului de calitate“. La prima ediţie a concursului, care a debutat în acelaşi an, 42 de fotografi din 11 ţări au înscris 301 imagini. Spre comparaţie, anul acesta, 5666 de fotografi din 124 de ţări au înscris 103.481 de fotografii. Dintre aceştia, cei 19 membri ai juriului au ales 54 de fotografi drept cîştigători, în cele 9 categorii tematice: Spot News (Actualitate), General News (Ştiri generaliste), Sports Action (Sporturi), Sports Feature (Reportaj sportiv), Contemporary Issues (Subiecte contemporane), Daily Life (Viaţă cotidiană), Observed Portraits (Portrete), Staged Portraits (Portrete regizate) şi Nature (Natură).

În urma selectării fotografiilor premiate, are loc expoziţia anuală „World Press Photo“, care ajunge în peste 45 de ţări, fiind vizitată de aproximativ 3,5 milioane de oameni, la fiecare ediţie. Începînd cu anul trecut, după 17 ani de absenţă în ţara noastră, expoziţia a fost readusă la Bucureşti de către Fundaţia EIDOS, organizaţie înfiinţată în urmă cu cinci ani, de către fotojurnalistul Cristian Movilă.

Erik de Kruijf – unul dintre managerii de proiect ai expoziţiilor „World Press Photo“ – este implicat de aproape şapte ani în organizarea lor, călătorind în toată lumea pentru a le împărtăşi oamenilor fotografiile cîştigătoare. La începutul lunii mai, el s-a aflat la Bucureşti pentru a vernisa cea de-a doua expoziţie „World Press Photo“ din 2013, după deschiderea oficială din Amsterdam. „Aceste fotografii au potenţialul de a declanşa ceva în noi, de a ne face conştienţi de anumite realităţi. Alegerile sînt făcute de un juriu format din personalităţi internaţionale din domeniu, iar expoziţia reprezintă un mijloc de a aduce în atenţia oamenilor fotografia de presă“ – a spus el.

În vremuri în care sîntem invadaţi de informaţie, în toate formele sale (audio, video, foto, text), transformîndu-ne, la rîndul nostru, în creatori de informaţie, a păstra şi a consolida credibilitatea şi valoarea jurnaliştilor profesionişti – indiferent de instrumentele de comunicare pe care le folosesc – este esenţial. Aşa cum din ce în ce mai mulţi oameni au impresia că ştiu să scrie, există şi multe persoane care consideră că este suficient să deţii un aparat foto pentru a te numi fotograf sau fotoreporter. Aceştia devin, deseori, competitori neloiali ai profesioniştilor din fotografia documentară şi de presă.

Întrebîndu-l despre numărul în creştere al fotografilor amatori, Erik mi-a răspuns zîmbind: „Pentru mine, marea diferenţă între aceştia şi profesionişti constă în faptul că cei din urmă au, în principiu, nişte limite morale, o anumită etică, un *cod de onoare* pe care îl urmează. Lor le pasă de oamenii pe care îi fotografiază şi îşi asumă *responsabilitatea* fotografiilor făcute. În plus, existenţa fotografiei de amator îi va obliga pe profesionişti să fie mai pregătiţi, mai atenţi, mai demni de încredere şi îi va determina să găsească noi modalităţi de exprimare.“

Folosirea unui aparat de fotografiat pentru a prinde realitatea într-o imagine presupune – pe lîngă abilităţile tehnice şi umane ale fotografului potrivit, aflat la momentul potrivit – o combinaţie echilibrată între deciziile legate de felul în care încadrezi, unghiul ales, setări etc., stabilirea corectă şi veridică a contextului, fracţiunea de secundă în care apeşi butonul şi modificările ulterioare aduse imaginii. „În general, fotojurnaliştilor nu prea le place postprocesarea. Mai mult, juriul «World Press Photo» este, încă, destul de conservator. Acum ne aflăm într-o perioadă de tranziţie, dar ce se va întîmpla în 20 de ani, cînd va exista o generaţie cu totul nouă, care nu a lucrat niciodată pe aparate foto analogice?... Cred că, la momentul respectiv, etica acestei meserii se va schimba. E foarte posibil ca lucruri pe care acum le considerăm inacceptabile, atunci să devină obişnuite“ – a continuat Erik.

Pînă vom ajunge, însă, în acel timp viitor, care acum ni se arată neclar, iniţiative precum „World Press Photo“ sînt extrem de necesare pentru susţinerea creativităţii, a muncii şi a seriozităţii fotojurnaliştilor din toate colţurile lumii.

Expoziţia „World Press Photo“ din Bucureşti va fi deschisă pînă pe 26 mai, în Piaţa Universităţii, între orele 11 şi 21.

Mai multe detalii pe www.worldpressphoto.org

PUBLICITATE

PUBLICITATE

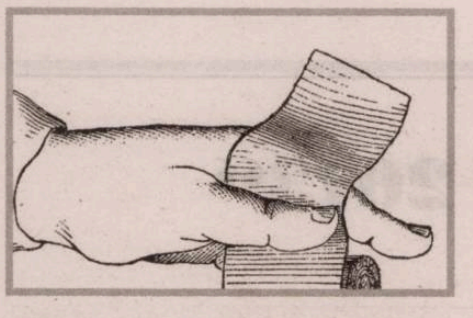

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Ce-a avut, dom'le, englezul ăla cu noi?

Acum vreo săptămînă și ceva, am nimerit pe un post de știri care dezbătea o problemă foarte importantă pentru România: Jeremy Clarkson de la *Top Gear* s-a luat de noi și de țărișoara noastră. Parcă el e mare scofală cu Marea lui Britanie – ricanau analiștii. Dar, pînă la urmă, ce-a avut, domnule, Clarkson cu noi?

Îl știți pe tipul ăla creț-cărunt, în sacouri greșite și blugi, care face tot felul de glume la emisiunea cu mașini, împreună cu un pitic și un tip cu mutră de carte de joc? Dacă nu, ori n-aveți televizor, ori n-aveți telecomandă. *Top Gear* e show-ul care se transmite în 150 de țări, cu o audiență globală de 350 de milioane de telespectatori, cea mai mare din lume. Ei bine, tocmai tipul creț, cu blugi, a spus, în rubrica lui din *Sunday Times,* că unele dintre localitățile românești sînt într-un stadiu „care ar fi caracterizat pînă și de Iisus drept înapoiat". Și că, în Europa, românii vor fi arătați cu degetul dacă vor încerca să-și plătească cumpărăturile „cu o gîscă și cîteva lemne de foc".

Dacă citești un singur articol de Clarkson, ești nedumerit și te-ai putea scandaliza. Prezentatorul a debutat, însă, în anii '80, ca ziarist de presă scrisă, și își trimite rubrica la *Sunday Times* de ani buni, iar textele lui sînt adunate în volume pe cît de amuzante, pe atît de profitabile intelectual – de găsit pe Kindle.com și în aeroporturi. Analiștii care s-au inflamat ar fi trebuit să deschidă una dintre cărțile sale sau măcar să caute citate din faimosul prezentator, pe Internet. Concludentă ar fi fost și vizionarea cîtorva ediții din emisiune, fiindcă, de exemplu, *Top Gear UK* și-a cărat omologii de la *Top Gear Australia,* în locația de filmare, cu o mașină pentru pușcăriași, pentru a reconstitui, în sens invers, drumul făcut de strămoșii lor delincvenți. Despre SUA, cu un prilej asemănător, au susținut că e „colonia" Marii Britanii, pentru ca, altădată, Clarkson să numească aceeași „colonie" drept „Statele Unite ale Paranoiei Totale".

Prin urmare, are Clarkson o problemă cu România, în mod special? Antipatia pe care prezentatorul o afișează la adresa Franței și a altor țări occidentale e și ea de notorietate, iar în privința statelor mai puțin răsărite, nu putem vorbi de altceva decît de un masacru retoric. Clarkson și colegii lui, Hammond și May, s-au îmbrăcat, de exemplu, în burka, în momentul în care au trebuit să traverseze Orientul Apropiat, lucru care, în țările islamice, poate fi considerat blasfemie.

Masculul alfa al emisiunii a reintrodus în discursul TV figurile retorice, mai ales comparația, iar asta e ceva ce merită comentat. Despre un subiect în definitiv arid, cum sînt mașinile, nu poți vorbi decît evocînd alte tipuri de imagini, iar la Clarkson, termenul cu care se compară capătă un fel de autonomie de sens și se constituie într-un al doilea palier de conținut. E o retorică funcțională, deoarece creează un soi de halou conotativ în jurul discursului, care ajunge să nu mai fie despre motoare, ci despre tot felul de aiureli amuzante.

> *„E ca și cum i-ai ridica fusta Reginei și ai descoperi că are bikini dedesubt."*

Pe acest mecanism, Clarkson a insultat și altceva decît țări. Cele mai frumoase vedete hollywoodiene apar în discursul lui, în contexte ciudate. Pornind de la o Alfa Romeo: „Gîndiți-vă la ea ca la Angelina Jolie. Să presupunem că ați auzit că e nebună și se hrănește numai cu clei de lipit tapetul. Și totuși, v-ar plăcea, nu?" O altă Alfa Romeo are, tot după Clarkson, puncte comune cu o altă femeie celebră: „Cum spunea cîndva Sir Francis Bacon, nu există frumusețe care să n-aibă o anume ciudățenie în proporțiile ei. Și are mare dreptate, oricine-o fi fost el. De pildă, uitați-vă la Keira Knightley. E o scîndură de călcat cu față. Și totuși, funcționează."

Deja, la o asemenea cantitate de măgărie, ceea ce a spus Clarkson despre România e, în același timp, blînd și nu tocmai sclipitor. În 2009, cînd ne vizita țara pentru finalul seriei a XIV-a a emisiunii, Clarkson reușea să ne ofenseze nu numai pe noi, ci și pe alții, cu ajutorul aceluiași dispozitiv retoric: „Să vii aici (în România – *n.r.*) într-o mașină care costă 168.000 de lire e ca și cum ai ateriza în Sudan într-un costum făcut din mîncare."

Furia discursivă a lui Clarkson se extinde, de altfel, la toate guvernele, care „ar trebui să construiască bănci în parcuri și, în rest, să ne lase în pace." Ecologiștii sînt „ecomentaliști" și, culmea, lesbienelor le spune chiar „lesbiene". Iar nu mai știu ce altă mașină îi evocă o imagine de-a dreptul scandaloasă, interzisă: „Singura persoană care a arătat vreodată bine pe bancheta din spate a unei decapotabile cu patru locuri a fost Adolf Hitler." Și, în fine, dacă Hitler nu e suficient, Clarkson pune tunul și pe o persoană mult mai respectabilă, mîngîind tapițeria unui Jaguar: „E ca și cum i-ai ridica fusta Reginei și ai descoperi că are bikini dedesubt."

Mai e ceva de adăugat? Da, fiindcă motorul unui Ferrari produce un zgomot comparat cu „Dumnezeu făcînd sex într-un mod cu totul neobișnuit".

De ce zîmbim cu toții citind toate acestea și de ce rîdem de-a dreptul la emisiune? Fiindcă umorul e, prin definiție, în esență, incorect politic, crud, deranjant. Majoritatea oamenilor care se ocupă cu glumele, ca meserie, își fixează anumite limite. Unele sînt date de societate, altele, de credințele proprii. Toni Grecu îmi zicea, acum mai mulți ani, într-un interviu, că singurul de care Divertis nu rîde e Dumnezeu. Comedienii stand-up care trec la TV renunță la obscenitățile acceptate și gustate în cluburi, live, ș.a.m.d. Clarkson a intuit un moment social și politic, în care limitările sociale sînt din ce în ce mai apăsătoare, și și-a construit discursul din monstruozități și exagerări. Convingerile politice conservatoare ale lui Clarkson sînt cunoscute, dar, citite la rînd, într-o culegere gen *How Hard Can It Be,* articolele lui din *Sunday Times* revelează un autor prea din cale-afară de retrograd. E clar că prezentatorul și-a construit nu numai un personaj TV, ci și o voce auctorială exagerat neaoșă, intolerantă, antiguvern și xenofobă la modul amuzant. Să-l mai luăm în serios, sută la sută? Clarkson însuși a recunoscut, cu jumătate de gură, că nu e cazul – într-o discuție cu Alastair Campbell, om de televiziune britanic și consultant politic de stînga, deci neprieten: „Cred ce scriu tot atît de puțin cît crezi tu ce spui."

Cu alte cuvinte, Clarkson și-a construit personajul asemănător cu un alt realizator – din SUA –, anume Stephen Colbert. Acesta și-a creat discursul de stînga maimuțărind, începînd chiar de la generice și pachetul grafic al emisiunii – un idiot de dreapta, republican, și montura de imagine a acestuia. La britanic, însă, idiotul de dreapta e haina purtată de un om cu convingeri tot de dreapta. Pentru toate aceste nuanțe și explicații superflue? *Top Gear* s-a văzut în România pe Antena 3 și acum e pe Discovery și BBC Knowledge. Stephen Colbert e pe Comedy Central și pe Internet, integral, la Colbertnation.com. E suficient să ieși puțin din bucla înnebunitoare a posturilor de știri ca să îți dai seama că televiziunea e, totuși, altceva.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

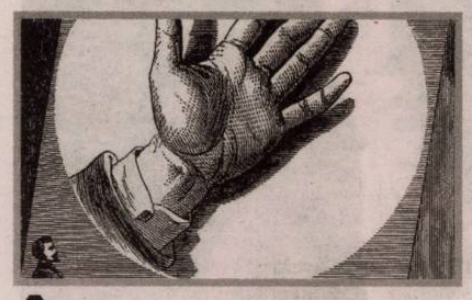

Adina POPESCU

portrete din mers

Ekaterina de la Balcic

În curte era o femeie în jur de 40 de ani, care întindea rufe. O întreb dacă are camere libere, mai întîi în engleză, apoi în română. „Moment!" Intră în casă și se întoarce, însoțită de o bătrînică într-un capot cu flori, fără mîneci, cu pielea încrețită, de culoarea nisipului – un bronz permanent, care nu se mai duce. E genul de bătrînă care ți-e simpatică din prima, are ceva luminos și cald, de bunică universală. „Bună ziua!" zice și ne zîmbește. „Știți românește?" întreb, fără o prea mare suprindere, căci de cînd cu exodul turiștilor români spre țara vecină, mulți locuitori din Balcic au învățat cîteva cuvinte – cum ar fi „mici", „bere", „ciorbă de burtă", unii chiar mai mult. Bătrînii știu, însă, din amintiri. „Puțin... am uitat!" Rîde încetișor, cu un soi de melancolie.

O lasă pe nora ei să-și termine treaba cu rufele și ne poftește în casa „de oaspeți", ca să ne arate camerele. Acestea au un amestec de interior tradițional de casă dobrogeană (cu nelipsita perdea din mărgele, la ușă), cu acele elemente de decor la limita kitsch-ului, pe care le găsești cam la toate gazdele din România (vitrina, mileurile). E plăcut. În plus, mai e și terasa de pe care se văd străduțele în pantă ale Balcicului și, pe fundal, marea. „Convine?" ne iscodește bătrînica, în vreme ce culege o scamă pe care doar ea o poate vedea, de pe cuvertura patului. Cînd e vorba de negociere, puținele cuvinte românești pe care le știe n-o ajută. Fiul ei și nora nici atît nu pot comunica cu noi. „Moment!" spune, din nou, nora. Îl sună „pe băiat", care e la Sofia, la facultate, și negociem cu el în engleză, la telefon.

> *Curăță pește la cișmea, smulge buruienile din grădină, uneori doar stă într-un balansoar.*

În următoarele zile, pe bătrînică o vedem mereu făcîndu-și de lucru prin curte, urmată îndeaproape de un cocker spaniel bătrîn. Curăță pește la cișmea, smulge buruienile din grădină, uneori doar stă într-un balansoar, cu mîinile în poală, legănîndu-se ușor, într-un ritm doar al ei. Și cînd stăm sus, pe terasă, știm că e undeva la cîțiva pași de noi, căci auzim frînturi de cîntece, murmurate, fără cuvinte. Prezența ei vie, liniștitoare face parte din atmosfera Balcicului, aproape că ajunge să pună stăpînire pe loc.

În penultima seară, ne invită fără prea multe vorbe la o cină „în familie". Zice: „Mîncare!" și arată stomacul, rîzînd. Vrem? Stăm la masa din lemn de sub vișin, cu Ekaterina – abia acum am aflat cum o cheamă –, cu fiul și cu nora care, la răstimpuri, dispare în bucătăria de vară, pentru a ne aduce una-alta. Bem un soi de rachiu, apoi vin, dăm noroc în română, engleză, bulgară și rusă, mîncăm hamsii prăjite cu usturoi și mămăligă. Prea multe nu putem să ne spunem, amestecăm cuvinte, le stîlcim și rîdem. E o masă plină de voioșie, ca la o întîlnire dintre comandanții a două nave extraterestre care multă vreme au orbitat una în jurul alteia, fără să-și acorde o prea mare atenție, ca mai apoi să descopere că împart un univers comun.

Ceva tot înțelegem. Ekaterina s-a născut în Dobrogea noastră, într-un sat de pe lîngă Jurilovca. Mama ei era romîncă. Copil fiind, a fost plecată o vreme în vizită la niște rude din Balcic și, pentru că între timp a venit și a trecut un război, iar în urma lui țările noastre n-au mai arătat la fel, aici a rămas. S-a căsătorit cu un bulgar. În România nu s-a mai întors, n-a mai avut de ce. Ar fi vrut să meargă măcar o dată, ca să vadă mormîntul mamei, din satul ei românesc, dar niciodată nu și-a găsit timp pentru asta. Are multă treabă aici, îi ajută pe copii. Toate acestea ni le-a spus trunchiat, mai mult am dedus povestea. Îi pare rău că nu mai ține minte limba română. Din cînd în cînd, pune mîna pe fiul ei, care îi stă alături, la masă, și spune „copilul meu!" N-am auzit nicicînd acest cuvînt rostit așa, cu toată gura, cu atîta poftă și atîta dragoste. Probabil că, pentru Ekaterina, sensul său în română este mult mai profund.

Clienţii spun lucruri trăsnite

– interviu cu Jen CAMPBELL –

În ultimii ani, ***Jen Campbell*** *a strîns nenumărate „perle" rostite de cititorii care au trecut pragul anticariatului în care lucrează. Aceste lucruri „trăsnite", alături de multe altele, au fost adunate în volumul* Weird Things Customers Say in Bookshops, *care s-a vîndut în peste 50.000 de exemplare, în toată lumea. După apariţia ediţiilor în finlandeză şi în suedeză, urmează alte traduceri – în germană, olandeză şi chineză. Între timp, a apărut şi sequel-ul cărţii, care conţine alte întrebări ciudate, de tipul: „Ce-i aşa de extraordinar la* Marele Gatsby, *pînă la urmă? Era vreun supererou sau ceva de genul?"; „Am nevoie de o carte extrem de îngrozitoare, să o dau unui om pe care îl urăsc. Vreo recomandare?"; „Chiar nu-mi place planeta astăzi – îmi puteţi recomanda o carte a cărei acţiune să se petreacă departe, departe de tot?" (**P. M.**)*

Majoritatea iubitorilor de cărţi au povestea lor despre cum au ajuns să le placă atît de mult să citească. Care este povestea dumneavoastră?

Cînd eram mică, am petrecut mult timp în spital, şi aşa am început să citesc. Cărţile erau (şi încă sînt) un mod extraordinar de a evada într-o altă lume. Prima carte de care îmi amintesc că m-am îndrăgostit a fost *Green Smoke* de Rosemary Manning, despre o fetiţă numită Susan, care a găsit un dragon într-o peşteră din Cornwall. Dragonul lucra pentru regele Arthur şi adora gogoşile. Era o poveste minunată.

Cum aţi ajuns să lucraţi într-un anticariat?

Prima mea slujbă ca librar a fost în Edinburgh, unde am lucrat într-o librărie independentă pentru copii. Mi-a plăcut nespus. Cînd m-am mutat în Londra, am depus CV-uri la tot felul de librării şi, pur şi simplu, s-a întîmplat să primesc un post la anticariatul Ripping Yarns. A fost o experienţă extraordinară de învăţare – e complet diferită de lumea cărţilor noi. În multe privinţe, reprezintă o chestiune mult mai personală. Îmi petrec timpul ajutîndu-i pe oameni să dea de urma unor cărţi din copilăria lor. E ca şi cum am pune laolaltă bucăţi din trecutul oamenilor...

Cum a apărut ideea cărţii Weird Things Customers Say in Bookshops?

în continuarea cărţii – *More Weird Things Customers Say in Bookshops* –, care a apărut luna trecută şi care conţine o secţiune destul de mare cu citate de la librari din întreaga lume. E reconfortant să ştiu că nu am doar eu vreun fel de magnet care să atragă ciudăţenii. E ceva cu librăriile şi cererile neobişnuite, şi nu contează ce limbă vorbeşti.

Care e cel mai trăsnit lucru pe care vi l-a spus vreun cumpărător, vreodată?

Primul meu „lucru trăsnit..." a fost cînd o persoană m-a întrebat dacă Anne Frank a scris şi o continuare la jurnalul ei. Nu prea am ştiut cum să reacţionez la una ca asta!

În ultima vreme, mi-au plăcut lucrurile

Clienta (către prietena ei): „Ce-i secţiunea asta de critică literară? *E pentru cărţi care se plîng de alte cărţi?"*

fantastice pe care le spun copiii în librării. Iată un exemplu: „Fetiţa *(arătînd spre dulapul de sub unul dintre rafturile cu cărţi):* Poţi ajunge în Narnia, pe-acolo?

Eu: Din nefericire, nu cred că se poate.

Fetiţa: Oh. Nici şifonierul nostru de acasă nu funcţionează pentru a ajunge în Narnia.

Eu: Nu?

Fetiţa: Nu. Tata spune că e din cauză că mama l-a cumpărat de la IKEA."

Însă cititorul meu ciudat favorit este un bărbat care obişnuia să vină la librărie o dată pe săptămînă, să-mi citească pasaje din Biblie. În italiană. Spunea că face asta pentru „a mă ajuta să-L înţeleg pe Dumnezeu". Eu nu ştiu italiană. Bărbatul zicea că asta nu contează. Eu cred că probabil a contat.

La un moment dat, un băieţel v-a spus că, atunci cînd va fi mare, vrea să fie un ninja al cărţilor. Ce superputere v-ar plăcea să aveţi, ca librar?

Chiar aş fi vrut să-l angajez pe acel puşti. O superputere ca librar? Capacitatea de a citi extrem de repede, astfel încît să pot înghesui în minte cît mai multe poveşti posibil şi, prin urmare, să pot potrivi cît mai mulţi oameni cu cartea lor perfectă.

Care ar fi cartea potrivită pentru dvs.? Aveţi una care vă e dragă în mod special?

Pot să aleg mai mult de una? *Alice în Ţara Minunilor, Peter Pan* şi trilogia *Materiile Întunecate* a lui Philip Pullman. Se pare că am o pasiune pentru cărţile care includ copii, locuri magice şi lupte cu maturizarea. Înţelegeţi ce vreţi din asta!

Există lucruri care nu au fost incluse în carte?

Unele foarte jignitoare, pe care nu le voi pomeni aici. Acelea nu sînt foarte plăcute, dar iată unul hazliu, petrecut acum cîteva zile, cînd un client m-a întrebat: „Aveţi un exemplar din *Harry Potter şi prizonierul din Azerbaidjan?*" Nici nu aveţi idee cît de multe variante diferite ale acestui titlu am auzit!

Clientul: „Aveţi cărţi în nuanţa asta de verde, să se asorteze cu hîrtia de împachetat pe care am cumpărat-o?"

Iniţial, *Weird Things...* nu trebuia să fie o carte. Totul a venit ca o surpriză extrem de plăcută. După o zi deosebit de ciudată la librărie, am început să postez pe blogul meu cîteva „lucruri trăsnite". Acele postări au fost redistribuite mai departe pe Twitter, de către alţi librari sau iubitori de cărţi, devenind foarte cunoscute. Apoi, Hugh Barker – care a lucrat la Ripping Yarns cu zece ani în urmă, iar acum este editor la editura Constable & Robinson – a dat de ele şi mi-a propus să le strîngem într-o carte. A urmat apoi o călătorie amuzantă, cu lansări în toată ţara, ceea ce a fost grozav.

În afară de lucrurile trăsnite, cărţile conţin şi o serie de ilustraţii. Cum i-aţi ales pe ilustratori?

Editorii mei m-au întrebat dacă am vreo idee în acest sens, aşa că am cerut recomandări pe Twitter. Cineva m-a îndreptat spre The Brothers McLeod, fraţii care fac animaţie TV pentru copii. Greg, unul dintre ei, a văzut că fuseseră pomeniţi într-un *tweet* şi s-a uitat pe blogul meu. Apoi, mi-a dat un mesaj, spunîndu-mi că i se pare un proiect distractiv, aşa că i-am pus în legătură cu cei de la editură. Greg e minunat, a surprins foarte bine ideea cărţilor.

Dacă ne uităm la cele scrise în cele două cărţi, se pare că oamenii spun lucruri trăsnite în librării din toată lumea...

E adevărat. A fost extraordinar să primim citate de la librari de pretutindeni – din Japonia în Africa de Sud şi din Canada în Hong Kong. Acest lucru este chiar mai vizibil

Cum reacţionaţi cînd oamenii vin şi întreabă tot felul de lucruri ciudate sau absurde? Devin vreodată pur şi simplu supărătoare?

Chiar nu mă deranjează întrebările ciudate – fac parte din frumuseţea acestei meserii şi, să fiu sinceră, nu aş vrea să fie altfel. Cînd un client îmi spune: „Am citit o carte în anii '80, era verde, m-a făcut să rîd – o aveţi?", eu tot încerc să-mi dau seama despre ce carte e vorba. Întrebarea în sine nu e ciudată, ci aşteptările oamenilor, care cred că librarii vor şti răspunsul. Presupun că e măgulitor. Am avut persoane care m-au sunat la librărie pentru că se blocaseră la un joc de cuvinte încrucişate şi credeau că eu, ca librar, ar trebui să ştiu răspunsul. Ciudat e în regulă, nepoliticos nu e OK. Cei care cer sfaturi despre cărţile pe care să le cumpere, scriu titlurile pe o hîrtiuţă, iar apoi pleacă şi le cumpără online – asta mă întristează şi mă supără. Dacă vor ca librăriile să supravieţuiască, nu ar trebui să ne ia de buni.

De la o vreme încoace, se tot spune că tinerii şi copiii nu mai citesc şi că sînt mult mai preocupaţi de Internet, device-uri mobile, gadget-uri şi altele, decît de lectură. Credeţi că schimbarea acestei orientări ar trebui lăsată doar pe umerii librarilor şi ai bibliotecarilor?

Nu putem face mai nimic dacă acei copii nu intră în librării – părinţii/cei de la şcoală

Clienta: „Aveţi vreo carte scrisă de Jane Eyre?"

trebuie să-i aducă aici. În numeroase ţări din Europa, librăriile sînt protejate de către guvern (spre exemplu, în Franţa, reducerea preţului la cărţile nou-apărute este interzisă). Acest lucru protejează librăriile, deşi în Marea Britanie nu există aşa ceva. Cred că e important ca guvernele să acţioneze mai mult pentru a arăta că atît cărţile, cît şi librăriile sînt importante. Între timp, noi vom face tot ce ne stă în putere, pe partea noastră.

Tehnologia şi viteza cu care lucrurile se transformă în această zonă au schimbat şi modul în care ne gîndim la informaţie – cărţi, ziare, cuvîntul scris etc. Din ce în ce mai mulţi oameni aleg să cumpere cărţile online şi să le citească pe e-readere sau pe tablete. În acest context, care credeţi că va fi viitorul cărţilor şi al librăriilor?

Nu cred că ştie cineva ce se va întîmpla într-adevăr. „Moartea cărţii" a fost prezisă de nenumărate ori înainte. Nu am o problemă cu e-reader-ele (deşi eu nu am unul), iar e-book-urile oferă o lume întreagă de posibilităţi: romane cu sfîrşituri multiple, din care cititorul să poată alege, mai multă interacţiune cu cititorii... Însă am o problemă cu atitudinea Amazon faţă de lumea editorială. Felul în care acţionează indică faptul că ei cred că pot lua locul librăriilor şi al edituri-lor, ceea ce nu cred că e corect. Nu-mi place controlul pe care îl au asupra pieţei şi cred că acest lucru trebuie să fie îndreptat (în special din punct de vedere al taxării, întrucît nu joacă toţi după aceleaşi reguli). Motivul pentru care Amazon e atît de mare – pentru că editurile îl hrănesc cu reduceri masive. Însă, acum, cei de la Amazon încearcă să ocolească acele edituri şi să-i convingă pe autori şi pe agenţii acestora să facă înţelegeri direct cu ei. Editorii îşi cam taie singuri craca de sub picioare, în acest sens.

Pe de altă parte, cred că editurile conştientizează necesitatea de a face cărţile mai frumoase; oamenii care cumpără obiectele în sine au nevoie de mai multe motive pentru a le achiziţiona – ediţii limitate, o prezentare grafică atrăgătoare, mai multe cărţi cu autograf disponibile etc. Cred că, pînă la urmă, e-book-urile vor deveni noile cărţi tipărite broşate, iar cărţile cu coperte groase vor supravieţui drept cadouri, amintiri şi obiecte valoroase. Mi-ar plăcea să cred că librăriile vor rămîne în viaţă, de asemenea. Ne transformăm şi ne adaptăm timpurilor noastre, arătînd ce avem de oferit: îndrumări personalizate, evenimente, aducerea autorilor în şcoli, interacţiunea cu întreaga comunitate... Cred cu tărie că librăriile sînt locuri importante, mai ales pentru copii – ele ajută la cultivarea iubirii faţă de cărţi. Reprezintă un loc sigur şi fericit. Nu vreau să-mi imaginez o lume fără ele.

Mai multe detalii pe www.jen-campbell.co.uk

Jen Campbell *este poetă şi scriitoare britanică, librar la anticariatul Ripping Yarns din North London. Cele mai recente cărţi apărute:* Weird Things Customers Say in Bookshops *(2012) şi* More Weird Things Customers Say in Bookshops *(2013).*

a consemnat Patricia MIHAIL

A FOST O VREME CÎND ANUMITE PERSOANE, MERGÎND SPRE MIEZUL PROBLEMEI, SE ADUNASERĂ ÎNTRE DOUĂ VÎRSTE PENTRU A FACE SCANDAL

■ A fost o vreme cînd laserul era mult mai fascinant decît pixelii. Ei bine, săptămîna asta laserul a împlinit 53 de ani. Fizicianului Theodore Maiman i-a trebuit atunci doar un cristal de rubin. (**M. C.**)

■ Înainte de Paşti, printr-un anunţ la o casă de bilete din Gara de Nord, SNCFR îşi cere scuze pentru întîrzierile trenurilor de pe ruta Bucureşti – Constanţa, deoarece „anumite persoane răuvoitoare" au furat nişte cabluri de electrificare. Se pare că, în preajma sărbătorilor, hoţii prind mai mult curaj. De Crăciun, îi sfătuiesc să nu se mai complice cu cablurile şi să fure direct trenul. (**A. P.**)

■ Sătul, se pare, de jumătăţile de măsură, simţind „punctul nevralgic" al societăţii româneşti, mergînd spre miezul problemei, un deputat PSD a propus un proiect de lege prin care România să treacă definitiv la ora de vară. Scopul declarat al iniţiativei este acela de a „utiliza total întreaga zi". (**S. G.**)

■ În seara zilei de 1 Mai, la Spitalul de Urgenţă din Bra-

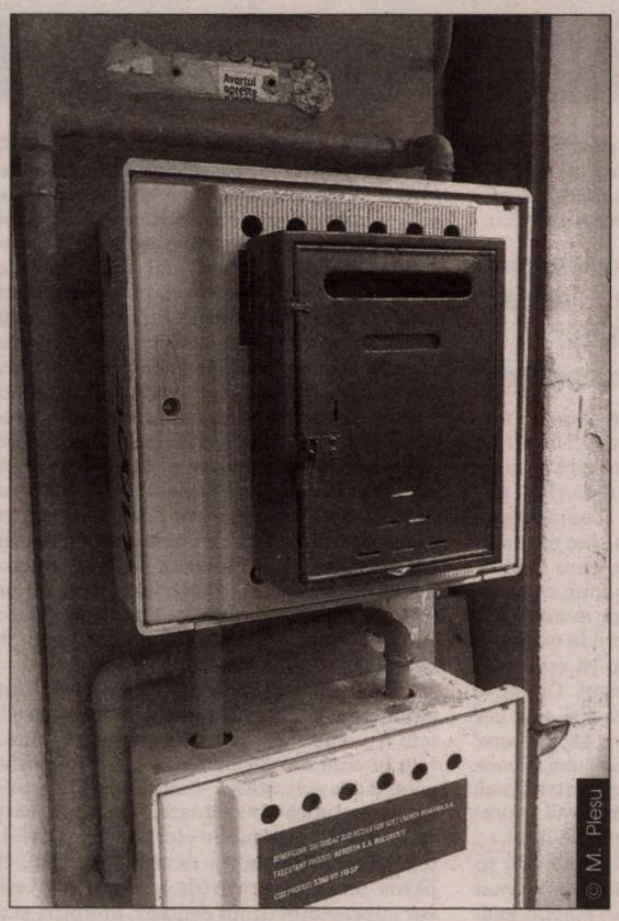

Cu ochii-n 3,14

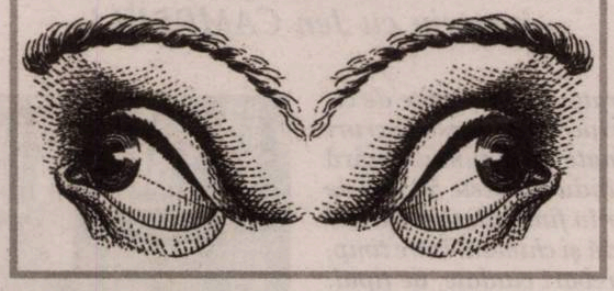

şov se adunaseră mai multe persoane muşcate de căpuşe. Pe hol, fiecare îşi spunea povestea, iar înăuntru, chirurgul de gardă nu mai prididea cu „decăpuşarea". Probabil că de Ziua Muncii, cînd majoritatea firmelor sînt închise, căpuşele se orientează asupra persoanelor fizice. (**A. M.**)

■ Austriecii sînt o specie aparte de germani. Formula de salut cea mai răspîndită e „Grüß Gott!" (un fel de „Doamne ajută!"). Cu un „Grüß Gott!" jovial am fost întîmpinat de o doamnă între două vîrste, la un WC public din Viena. Taxa: 1 euro. (**M. M.**)

■ Un citat post-pascal: „Nu vreau să spun «Hristos a înviat!», că nu am înălţimea şi curăţenia necesare pentru a face o asemenea afirmaţie". Autor: Tudor Barbu, fost TVR, fost OTV, actualmente parlamentar PP-DD. Ce poţi pentru ca să zici? Gura păcătosului adevăr grăieşte. (**M. V.**)

■ După lupte seculare ale românilor cu cheeseburger-ul şi BigMac-ul, McDonald's România a inventat, în sfîrşit (previzibil, de altfel – politica Mc Donald's recomandă adaptarea produselor la tradiţiile locale), şi în plin „scandal" al interzicerii mititeilor autohtoni de UE –, McMic-ul. Mai exact, carne de mici, chiflă şi muştar. Pe cînd şi McSarmale? (**A. P.**)

NOI SELECTĂM CELE MAI PREVIZIBILE FORME LEXICALE ÎNRUDITE SEMANTIC CU DECLINUL MENTAL ŞI CUNOAŞTEREA NATURII

■ O glumiţă care circulă *via* e-mail, pe care îmi permit s-o reproduc aici: „Ce apare în reclamele TV: «Noi selectăm cele mai bune boabe de cafea...» şi ce se taie la montaj: «...cele rămase ajung la voi!»". (**C. Ş.**)

■ În China au secat, în ultimele decenii, peste 28.000 de rîuri, din motive dintre cele mai previzibile: exploatare industrială iraţională, modernizare etc. Păcat că nu ne putem şi noi modifica atît de mult corpurile încît apa din ele să nu mai fie în proporţie de 70%, iar nevoia de apă să nu mai fie de cîţiva litri pe zi. Totul ar fi mai simplu, mai eficient şi, vorba reclamei, mai curat şi mai uscat. (**S. S.**)

■ Romanian Global News anunţă: „Zi istorică în Parlamentul României. Cu o majoritate zdrobitoare Parlamentul a aprobat că etnonimele de vlahi, aromâni, istroromâni, moldoveni etc. denumesc pe cea de român. Din acest moment oricine îşi spune moldovean, aromân, vlah este recunoscut ca român de pretutindeni". Şi nu doar ei, ci şi următorii: „armâni, armânji, aromâni, basarabeni, bucovineni, cuţovlahi, daco-români, fărşeroţi, herţeni, istro-români, latini dunăreni, macedoromâni, macedo-români, maramureşeni, megleniţi, megleno-români, moldoveni, moldovlahi, rrămâni, rumâni, valahi, vlasi, volohi, macedo-armânji, precum şi toate celelalte forme lexicale înrudite semantic cu cele de mai sus." Nu vi se pare că, brusc, sîntem cam mulţi? (**L. V.**)

■ Din ultimele descoperiri ştiinţifice: bătrînii care joacă jocuri pe computer pînă la zece ore pe zi îşi amînă cu pînă la trei ani declinul mental; Facebook-ul e mai eficient în a-i ajuta pe fumători să renunţe la fumat decît ţigările electronice; persoanele ambidextre sînt o anomalie a naturii, iar îmbătrînirea pare să fie controlată de o anume parte a creierului (deocamdată doar la şoareci). Iar viitorul nici măcar n-a început. (**M. C.**)

■ Institutul Cultural Român a scos, din nou, posturi la concurs. Printre cerinţele pe care trebuie să le îndeplinească doritorii se numără şi „cunoaşterea a minimum două limbi de circulaţie universală". Klingoniana se pune? (**L. V.**)

■ Dacă aveţi o grădină cu multe hortensii şi descoperiţi că adolescenţii din familie nu se mai dau duşi de acolo, s-ar putea ca motivul să fie acesta: să fi descoperit nu doar minunăţia naturii, ci şi efectele halucinogene şi euforizante ale petalelor florilor. Se pare că, dacă sînt fumate, substanţele din aceste plante se transformă în acid cianhidric, mai cunoscut sub numele de Zyklon B. E reţeta pe care naziştii o foloseau în camerele de gazare. (**A. M. S.**)

POATE FI O ŞTIRE, MĂ GÎNDESC: E TIMPUL SĂ TRECEM, MAI DEVREME SAU MAI TÎRZIU, DIN LESĂ LA TREABĂ

■ Anul ăsta am fost la cea mai paşnică Înviere posibilă. La biserica de lemn din Cumpătu, mai toţi participanţii au fost liniştiţi, disciplinaţi, nu au vorbit şi cîrcotit între ei, nu şi-au dat coate. Predica preotului a fost, şi ea, corectă. (O antiştire poate fi o ştire pozitivă.) (**I. P.**)

■ Culeasă de pe Facebook, auzită în metrou de către o prietenă: O tînără, discutînd cu amica ei, se întreabă retorico-dilematic: „Fată, şi mă gîndesc eu aşa, eu dacă mă despart de el azi, eu ce fac de Paşti?!?" (**P. M.**)

■ Trec săptămînal pe lîngă un magazin care are în vitrină un anunţ: „Avem pilote de vară." E timpul să trecem pe pilote automate. (**A. M. S.**)

■ Vechile savori nu pier, mai devreme sau mai tîrziu ele renasc. În vitrina unei cofetării, un anunţ spune: *AVEM PROFITEROL CA ODINIOARĂ*. (**D. S.**)

■ La una dintre intrările în Parcul Herăstrău, pe un copac stă lipit următorul anunţ: „Pierdut broască ţestoasă – broscuţă de Florida, tîmple roşii, 20 cm lungime. Ofer recompensă." Pe de o parte, mi-e milă de biata creatură şi de stăpînul ei însingurat. Pe de alta, nu pot să nu mă întreb: cum poţi să pierzi o broască ţestoasă? A scăpat din lesă şi a luat-o la fugă? (**C. Ş.**)

■ La o plimbare prin parc, un tînăr îi explica unei cucoane mai în vîrstă, probabil mama lui: „Da' ce, el n-a mai fost la procese de divorţ? Eu am fost de două ori şi ştiu. Păi, acolo nimeni nu spune adevărul. Asta e, chiar dacă juri pe Biblie, regula e să minţi, numai aşa faci treabă. Păi, cum naiba altfel?" Mi-am adus aminte că mi s-a spus cum în faţa tribunalului din Napoli există nişte indivizi care împart cărţi de vizită pe care scrie *testimone oculare*, adică „martor ocular" (de profesie). (**A. M.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul X ■ nr. 484 ■ 23-29 mai 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis 4

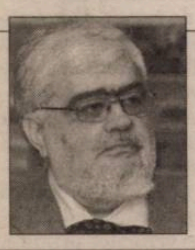

ANDREI PLEȘU

„Note, stări, zile“

pagina 3

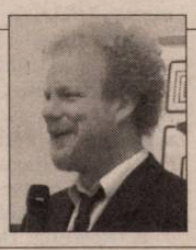

Interviu cu

TOMÁS SEDLÁCEK

pagina 7

ANDREI MANOLESCU

„La Frumușani“

paginile 20-21

Zborul

© Lucian Muntean

„Odată ce ai încercat zborul, vei păși întotdeauna pe pământ cu ochii ridicați spre cer, pentru că ai fost acolo, iar acolo vei dori mereu să te întorci.“

LEONARDO DA VINCI

5 948489 141997 21

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

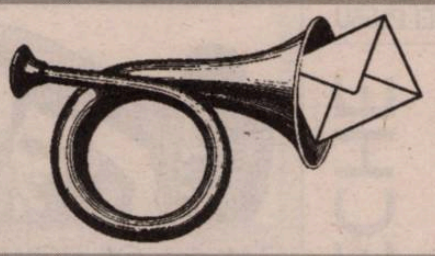

turneu de inbox

NR. 483

Articolul lui Andrei Pleşu, „Înapoi la colectivism?"

Proprietatea ideilor

Chestiunea cu proprietatea asupra ideilor, mie personal nu mi-e clară deloc. În primul rînd, există acea vorbă celebră cu piticii cocoţaţi pe umerii unor uriaşi (adică cei din urmă datorează, în mare parte, ideile lor predecesorilor). Apoi, se spune că, pentru a avea idei bune, trebuie să discuţi cu mai multe persoane (de preferinţă din alt domeniu) despre ceea ce te preocupă. Cineva îţi poate da o idee bună chiar fără să-şi dea seama. Dar dacă ideile decurg dintr-o serie de dialoguri/interacţiuni, atunci nu se cheamă oare că ele sînt rodul unui efort comun? Ideile care ne plac, le preluăm şi le transmitem apoi altora. Chiar mai mult, pentru a convinge pe cineva, se spune că trebuie să faci astfel încît să preia ideea ta ca şi cum ar fi a lui. Astfel, am putea spune că succesul ideii (în termen de răspîndire/adoptare) depinde de renunţarea la proprietatea asupra ideii. Dacă am aplica aici principiul selecţiei naturale, ar rezulta că ideile cele mai puternice, mai răspîndite/aderente sînt tocmai cele nerevendicate, pe care şi le însuşeşte cu uşurinţă oricine. Azi, ideile circulă prin Internet şi, mai ales, prin reţelele sociale, cu o viteză fantastică, dar rareori ne întrebăm cine e autorul. Le cam înghiţim pe nemestecate. Cu cît mai simple, cu atît mai puternice. Aşa că, da, s-ar putea să nu mai conteze chiar atît de mult ca în trecut cine este la originea unei idei. Tocmai gradul ridicat de interconectare şi densitatea interacţiunilor produc acest fenomen. În sensul ăsta, cred că, într-adevăr, cîştigă teren acest gen de colectivism căruia nu i-aş asocia neapărat o conotaţie pozitivă sau negativă – e un fapt. Vorba unui politician chinez: e prea devreme să ne pronunţăm. Iar cînd ne vom putea pronunţa, va fi, probabil, prea tîrziu.

Chestiunea cu disciplinele mă interesează de asemenea, şi nici asta nu mi-e clară. Am participat mai de mult la un curs doctoral despre *transdisciplinaritate*, al domnului profesor Basarab Nicolescu. A fost foarte interesant şi mi-a făcut plăcere să particip. Era ceva între ştiinţă şi filozofie. E interesant să constaţi că, în bună parte, cunoaşterea este cu necesitate paradoxală. Una dintre justificările necesităţii abordărilor transdisciplinare („ceea ce este între şi dincolo de discipline") este faptul că numărul N de discipline creşte, deci a fi expert doar într-o disciplină înseamnă a fi ignorant în restul de N-1 discipline. Astfel, cu cît N este mai mare, cu atît mai mare ignoranţa. Totuşi, recunosc că nu am înţeles foarte clar cum poţi să abordezi în practică mai multe discipline, fără să rişti să fii diletant. Însă – vorba unui prieten –, diletant vine de la *dilettare* – a face cu plăcere. Or, mă întreb, oare ce e mai bine să fii: un expert blazat, cu mintea îngropată în tehnicităţile alambicate ale domeniului (pe care numai tu şi o infimă comunitate de alţi experţi le înţeleg), sau un diletant proaspăt, optimist, cu chef de muncă şi idei noi, numai bune de experimentat?

C. Marcel
17 mai 2013

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

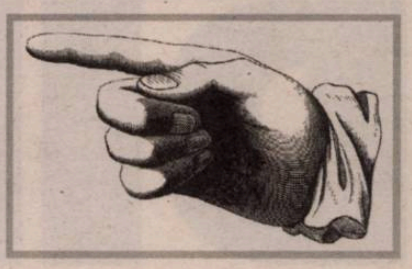

■ În perioada 21 mai-2 iunie, va avea loc Bookfest-ul. Anul acesta şi-au dat întîlnire scriitori români şi străini, iar literatura germană este invitată de onoare. În rest, forfotă mare, cărţi pe alese, cozi, înghesuială, lansări pe bandă, discuţii, vedete culturale, ca la orice tîrg care se respectă. Aşadar, ne vedem acolo. (Ana Maria Sandu)

■ Dacă v-a plăcut la Noaptea Muzeelor, încercaţi şi Noaptea Albă a Galeriilor. E vineri, 24 mai. Asociaţia Ephemair şi Muzeul Naţional de Artă Contemporană propun un nou traseu *Bucureşti by night*. Repere principale: 26 de galerii şi spaţii alternative. Vă aşteaptă expoziţii, demonstraţii artistice, performance-uri, instalaţii audio-video şi ateliere de lucru. Programul complet e la www.noapteagaleriilor.ro (Matei Martin)

■ Pe site-ul lapunkt.ro găsiţi o serie de articole (de investigaţie & de opinie) despre Centrul Naţional al Cinematografiei şi ce-a făcut el în ultimii ani pentru filmul românesc. Sau, mai bine zis, ce n-a făcut. Textele sînt semnate de Corina Şuteu, Florentina Ciuvercă, Ileana Bîrsan, Laurenţiu Brătan ş.a. După ce le veţi citi, vă veţi întreba, probabil, la fel ca mine, cum de-a fost posibil aşa ceva. (Luiza Vasiliu)

■ Pentru melancolici: joi, 23 mai, puteţi merge la o petrecere costumaţi în haine de epocă, pentru că Fundaţia Calea Victoriei organizează la Cercul Militar Naţional din Capitală Balul Bucureştiului Interbelic. Dress code, bineînţeles, şi 170 de lei pentru un bilet. (Stela Giurgeanu)

■ Pentru toţi iubitorii de locuri frumoase şi muzici alese, în ultimul weekend al lunii mai au loc, la Palatul Mogoşoaia, şi ultimele recitaluri din cadrul Mogoşoaia Clasic Fest. Sîmbătă, 25 mai, de la ora 17, pianistul Horia Mihail va susţine un recital cu lucrări de Ludwig van Beethoven şi Paul Constantinescu, iar duminică, 26 mai, tot de la ora 17, Cvartetul ArtMusik va interpreta cvartete de coarde de Giuseppe Verdi, Giacomo Puccini şi Gaetano Donizetti. (Patricia Mihail)

■ Seria de cărţi pentru copii intitulată „Secret series", semnată de Pseudonymus Bosch (cine o fi, oare?), tinde să devină un succes comparabil cu al seriei „Harry Potter". Mulţi copii susţin chiar că, pe lîngă faptul că e foarte interesantă, este, în orice caz, mai nostimă decît celebra serie a autoarei J. K. Rowling. Doar că „Secret series" e accesibilă deocamdată numai în varianta englezească. Ceea ce nu pare a fi însă o barieră serioasă pentru copiii curioşi şi deştepţi. (Andrei Manolescu)

■ A 23-a aniversare a Teatrului Masca, cu ocazia căreia se vor juca, între 24 şi 26 mai, spectacole din repertoriul teatrului, în sală şi în aer liber. Dintre acestea: *O scrisoare pierdută* – după I.L. Caragiale, folosind tehnica Statuilor Vivante; *Militarul fanfaron* – după Plaut, în traducerea lui Nicolae Teică, o farsă spumoasă; *Ţara în care îngerii vin degeaba* – o poveste fără cuvinte, într-un mic sat din America Latină, cu personaje amintind scrierile lui Garcia Marquez şi picturile Fridei Kahlo (toate trei în regia lui Mihai Mălaimare). (Iaromira Popovici)

■ Tulburătoarea cronică de familie *Castele în Spania* (1949-1959), recuperată de Alexandru Lupescu dintre scrierile postume ale lui Petre Sirin şi apărută de curînd la Humanitas: jurnalul unui personaj de roman care scrie despre o mare iubire tragică (pentru muzicologul Mihai Rădulescu) într-o epocă de grotesc calvar. (Simona Sora)

■ Lucian Boia, *De ce este România altfel?*, ediţia a doua. Nu pentru că textul propriu-zis al cărţii ar fi mai bun decît de cel al primei ediţii, ci pentru că dl Boia răspunde, în această ediţie adăugită, obiecţiilor şi criticilor primite. Nu ştiu dacă vor apărea şi alte obiecţii/critici, dar cu siguranţă va continua succesul de vînzări. Căci sînt destui oameni *convinşi* că România e altfel, dar le place să mai citească ideea asta înc-o dată şi-nc-o dată... (Mircea Vasilescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Deadline* şi amînare**
- **Cîrcoteli, bîrfe, vorbe**

album dilematic

Mirel Bănică

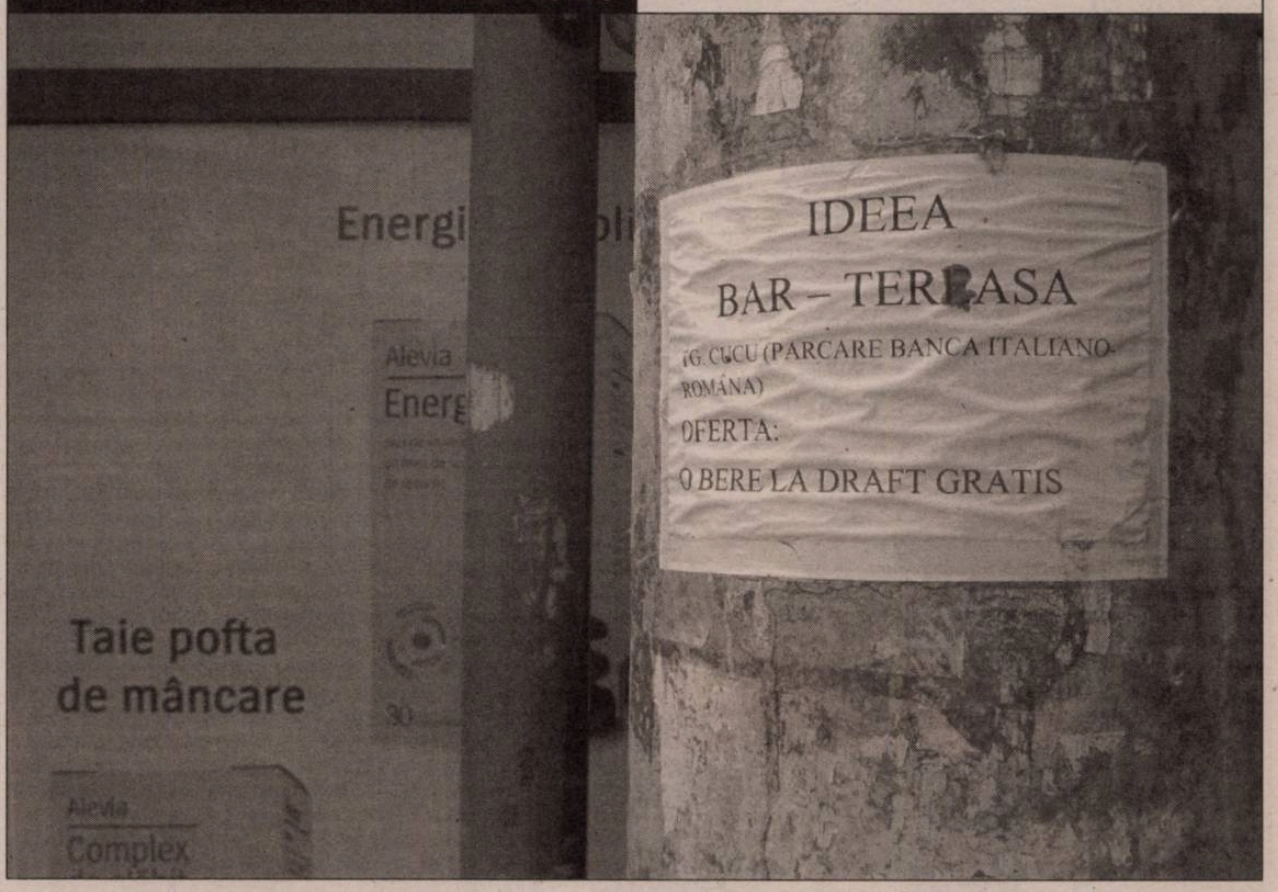

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU
CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informaţii şi reclamaţii ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 şi 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producţie: Ionuţ MATEI
Director Distribuţie: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tiraj: 9.900
Tipărit la România liberă

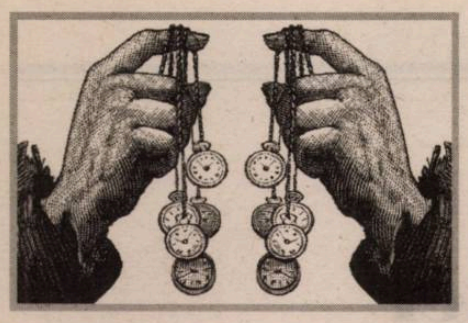

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Februarie 2012, București

După gustul meu, poeții își recită mai bine poeziile decît o fac actorii. Fireşte, cu excepțiile de rigoare. Cine i-a auzit pe Nichita Stănescu, pe Cezar Ivănescu, pe George Călinescu, pe Teodor Pâcă şi pe alții rostindu-şi textele, nu-şi poate imagina un mai potrivit mod de lectură. (De neuitat e, pentru mine, şi Sadoveanu citind „Sara pe deal“.)

Ioan Alexandru avea, şi el, harul – incomparabil – de a-şi scanda versurile, cu un amestec de simplitate arhaică, patos profetic şi inocență adolescentină. Era integral prezent în fiecare silabă, în fiecare literă pe care o pronunța. Combustia interioară care se făcea auzită în fiecare sunet avea o forță de contaminare irezistibilă. Şi asta pentru că era unul dintre cei puțini care tratează cuvintele nu ca pe niște convenții, ci ca pe niște stihii vitale, autonome, mînate de adierea Duhului...

Aprilie 2012, București.

(In memoriam Ion Lucian.) Cînd, în 1990, Ion Lucian mi-a făcut o vizită la Ministerul Culturii, pentru a-mi propune înființarea unui teatru pentru copii, n-am avut deloc sentimentul că el era acela care cere, şi eu acela care urma să dea. Am simțit, dimpotrivă, că el avea ceva de oferit şi că primitorul eram eu şi, împreună cu mine, cultura românească, teatrul românesc şi copiii acelui moment. Ceea ce mi se cerea, în fond, nu era decît buna-cuviință de a ieşi în întîmpinarea acestui formidabil cadou. Mă felicit că am făcut-o şi că pot număra întemeierea Teatrului Excelsior printre rezultatele durabile ale mandatului meu.

Dar nu simpla bună-cuviință a fost motivația gestului meu. Îl admiram pe Ion Lucian din copilărie. Am cochetat, pînă tîrziu, cu dorința de a deveni actor, am jucat, ca elev, în cîteva piese (la Palatul Pionierilor şi la Teatrul Giuleşti), am participat, tot ca actor *in nuce* la mai multe emisiuni de radio şi televiziune. Atunci am cunoscut-o pe Daniela Anencov, de care toată generația mea de puberi a fost discret, dar temeinic îndrăgostită. (Mă pot lăuda că şi pe Paula Sorescu am cunoscut-o înaintea lui Ion Lucian, pe vremea cînd eram amîndoi elevi la Liceul „Spiru Haret“ şi cînd, alături de alți colegi, savuram farmecele ei de gimnastă la serbările de sfîrşit de an.) Pe acest fundal, îmi închipuiam, candid, că admirația mea pentru maestrul Lucian nu era simpla idolatrie a unui spectator, ci aprecierea „competentă“ a unui profesionist începător pentru un profesionist excepțional, aflat la apogeu. Cu trecerea timpului, am descoperit însă şi alte chipuri ale lui Ion Lucian. Era un om cultivat, un scriitor inspirat şi îndemînatic, un om plin de umor. Unul dintre cei puțini care îşi au centrul nu în ei înşişi, ci în domeniul pe care îl slujesc. S-a dedicat, fără vanități solemne, unor valori pe care, astăzi, le neglijăm în mod sinucigaş: *construcția* instituțională, *respectul* pentru scris şi pentru educație, grija pentru copilărie şi copii. A spus-o, în repetate rînduri: în sfera copilăriei nu trebuie abuzat de demitizări, ingeniozități şmechere, modernisme de paradă. A putut fi socotit, de aceea, „conservator“, prea circumspect cu inovația săltăreață, cu zgomotele ultimei ore. Dar eu tocmai de aceea îl admir. Îmi plac naturile care pun accentul mai mult pe păstrare decît pe agitația modelor, a subtilităților factice, a adaptării la mondenitate şi rating. Nu întîmplător am adoptat, pentru frontispiciul *Dilemei,* o vorbă a de neocolitului Caragiale: „Sînt vechi, domnule!“ Sînt vechi. Şi Ion Lucian era „vechi“. Şi era minunat, ca (aproape) toate lucrurile vechi: prietenia, arta, politețea şi vinul. Tot ce e vechi (a nu se confunda cu ceea ce e inactual, sclerozat, defazat) e *excelsior,* adică aşezat sus şi în continuă ascensiune. Ion Lucian a fost un om-instituție şi ar trebui să devină model, reper, monument al slujirii de oameni şi de țară, mustrare vie pentru netrebnici.

Am cochetat, pînă tîrziu, cu dorința de a deveni actor.

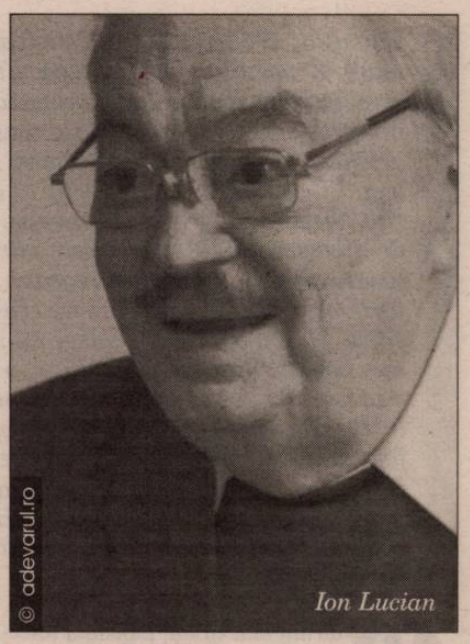

Ion Lucian

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Colectivism şi asociere

– un comentariu la articolul lui Andrei Pleşu –

Mă văd nevoit, de gura tîrgului, să încep cu un aviz amatorilor: nu, nu mi-am dat demisia de la *Dilema veche* şi nici n-am fost dat afară; şi nici nu m-am certat cu Andrei Pleşu sau reciproca. Pur şi simplu, am o părere uşor diferită într-o anumită privință, care cred că este şi de un oarecare interes public. Pe vremea mea, se chema discuție intelectuală...

Acestea fiind zise, să trecem la lucruri serioase: în ce privință am o părere diferită de aceea a domnului Pleşu?

Vă amintesc, articolul se chema, uşor îngrijorat, „Înapoi la colectivism?“ Adică? Iată ce spune domnul Pleşu: „De ce spuneam că «metodologia» propusă de doamna Angela Gronenborn are o dimensiune neliniştitoare? Pentru că, din experiența interdisciplinarității, dînsa induce principiul preeminenței echipei asupra cercetătorului individual. (...) Da, un grup (mare) de savanți poate produce o enciclopedie sau o culegere de articole pe aceeaşi temă. Dar nici în ştiințele exacte, nici în cele ale spiritului, marile idei nu coboară, ca Duhul Sfînt, asupra unui colectiv «apostolic», ci se nasc în mintea unui om. A unui singur om.“ De unde riscul care se prefigurează, îngrijorător, la orizont: *moartea entropică a inteligenței.*

Există două probleme aici, total distincte. Mai întîi, oare chiar există un asemenea risc? Părerea mea este că nu. Aceste mari colective de autori apar în ştiințele experimentale, care au nevoie tot mai mult de laboratoare la fel de mari şi de o şi mai mare coroborare de date diferite, pentru a putea ajunge la o concluzie pertinentă. Un articol semnat de 82 de autori (imens!) – cum evocă doamna Gronenborn – nu înseamnă, probabil, decît că a fost nevoie de contribuția tuturor acestor cercetători pentru ca primul autor (în orice astfel de listă există şi un „prim autor“, care nu este niciodată întîmplător...) să poată face o afirmație pertinentă. Ar fi, deci, o problemă de echitate şi onestitate academică. În ştiințele spiritului (dar şi în matematică, de pildă), acest lucru pur şi simplu nu este posibil. Şi nici nu se întîmplă. Mînat de spiriduşul pozitivist, m-am apucat să mă uit pe niște publicații de referință din domeniul ştiințelor sociale. Ei bine, fără a pretinde că am făcut o „statistică reprezentativă“, la prima vedere se pare că frecvența articolelor cu mai mulți autori a *scăzut* în ultimii ani. Pe de altă parte, există nu doar riscul, ci şi confirmarea că modelele de performanță din ştiințele exacte, în general, pogoară mai rău decît Sfîntul Duh asupra națiunilor tolerate ale umanioarelor. Dar aceasta este o altă discuție, în care nu cred că aş avea vreo diferență notabilă de păreri față de domnul Pleşu...

Cealaltă problemă este însă mai largă şi mă „îngrijorează“ de data asta pe mine: *echivalarea colectivism – echipă.* Or, „preeminența echipei“ nu înseamnă „înapoi la colectivism“, ci exact invers: *înainte la individualism. Echipa* este opusul colectivismului, căci este o *asociere* liberă de indivizi raționali, care îşi distribuie eficient eforturile pentru a-şi mări şansele de reuşită într-o sferă de interes comun. Echipa este o *asociație,* iar asociația este idealul individualismului liberal, nu al colectivismului comunist – sau, înaintea lui, al majorității societăților „tradiționale“.

Simplă pedanterie terminologică – veți spune. Nu este chiar aşa. Punctual şi rafinat, cred că se strecoară aici o indistincție mult mai răspîndită şi cu implicații mult mai profunde. Dar, din acest punct, mă desprind de articolul domnului Pleşu. Repet: ceea ce urmează nu se mai referă direct la articolul respectiv, ci la problema mai generală menționată mai sus.

De ce este mai generală şi cu implicații mai profunde? Pentru că ne încurcă sistematic în a ne gîndi pe noi înşine ca societate, cum am fost, cum sîntem şi cum ne-am schimbat. Să dau un singur exemplu: mi s-a întîmplat, de foarte multe ori, ca studenți avansați sau doctoranzi să-mi spună, uimiți, la întoarcerea din Danemarca sau Olanda, că „ăştia sînt mai comuniști decît noi!“ Se referean, de regulă, la „cooperativele“ agricole, pe care le luau *ad litteram* drept un soi de CAP-uri, deci „comuniste“. Or, „modelul danez“ este o construcție protestantă veche, în care educația individuală (evaluată, în prezent, la peste patru ani) şi asocierea fermierilor mici şi mijlocii în rețele integrate de producție şi distribuție constituie coloana vertebrală a uneia dintre cele mai performante agriculturi din lume. La extrema cealaltă, marea problemă actuală a țăranilor din România este dificultatea asocierii. Ar rezulta, de aici, că danezii sînt colectiviști iar românii individualişti? Nici pomeneală!

Echipa este o asociație, iar asociația este idealul individualismului liberal.

Pe de altă parte, colectivismul nu este neapărat un lucru rău, cum ne-am obişnuit să-l considerăm, confundîndu-l cu *ideologia* comunistă. Colectivismul este *cultural* şi tradițional. Din nou, un singur exemplu. Pentru cea mai mare parte a românilor, familia a rămas una dintre valorile culturale centrale. Dar acest mod de dependență de familie, de recurs afectiv şi moral la rude, de normă a întrajutorării necondiționate (chiar dacă nu respectată întotdeauna...), ei bine, toate acestea sînt colectivism în stare pură. Şi ne mîndrim cu el, cu spiritul nostru de familie, şi avem nostalgia comunităților săteşti, şi mai „colectiviste“. Şi, chiar aşa, ce e rău în asta?

În sfîrşit, ne place sau nu, societățile dezvoltate actuale sînt individualiste, iar noi, ca societate, ne mişcăm, la rîndul nostru, în aceeaşi direcție. Dar nu vom reuşi dacă ne vom feri în continuare, ca dracu' de tămîie, de „echipe“ – adică de asocieri libere între indivizi liberi!...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Națională de Ştiințe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii şi hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Indianul de oţel

Calcutta, 1970. Vînzoleala din cartierul de lîngă Park Street este ameţitoare. Zona nu e deloc săracă. Funcţionează alături, într-o prietenoasă şi sofisticată devălmăşie, magazine mici şi elegante, cafenele şic, terase umbroase. E 6 dimineaţa. Cu toate astea, greu găseşti cîte un loc liber în cafenele. Cei mai veseli, gălăgioşi şi expansivi clienţi sînt băieţii de la Colegiul Catolic „St. Xavier". Au 17 ani, provin în general din familii înstărite. Nu prea au griji, cu o excepţie. De fapt, excepţia tocmai a apărut, parcă de nicăieri, lîngă masă. Este părintele Jurice, dirigintele. „La şcoală... lăsaţi cafelele... hai mai repede... în clasă... e deja 6 fără cinci..." Intră fără mare chef în sala care nu era goală. Singur, la pupitrul său stă Lakshmi. Nici unul dintre colegi nu se miră. Familia lui nu este dintre cele mai bogate. Vine din Rajasthan, o zonă săracă din nord. Oamenii de acolo sînt harnici şi ambiţioşi. Lakshmi s-a trezit de la 5, a mers o oră cu autobuzul. După şcoală, la 12, îl aşteaptă taică-su la atelierul familiei. Zilnic face ucenicie, pregătindu-se să preia afacerea cînd va veni vremea. Topesc fier vechi, nimic spectaculos. Pe la 6 seara, trebuie să se apuce de învăţat pentru a doua zi. Oftează. Între timp, părintele Jurice începe lecţia de latină. Lakshmi scoate un creion şi începe să copieze tacticos ce scria profesorul pe tablă.

43 de ani mai tîrziu, Lakshmi Mittal intră în Palatul Victoria din Bucureşti. Are o întîlnire cu Victor Ponta, premierul României. Doreşte să pună la punct un plan care să salveze combinatul siderurgic din Galaţi. Are de negociat. Asta a făcut ani şi ani de zile, în toate colţurile lumii. A negociat.

Din India a plecat înainte de a împlini 25 de ani. A ajuns în Indonezia. Tot o topitorie de fier vechi, ca şi acasă. Apoi, a început să aplice tehnologia minereului redus direct, ceea ce i-a adus un avantaj faţă de concurenţi. După ce a cumpărat cîteva combinate siderurgice de stat, aflate în pragul falimentului, în Trinidad Tobago şi Mexic, a făcut marele salt: a achiziţionat patru oţelării nord-americane. Cînd puternicul sindicat yankeu l-a ameninţat cu greva, şantajîndu-l cu nerespectarea contractelor încheiate cu industria auto, Mittal a ameninţat cu mutarea producţiei la ISPAT Mexicana. Greva s-a încheiat rapid. Atunci, şi-a dat seama ce şansă îi oferă globalizarea. Are o adevărată obsesie pentru găsirea celor mai ieftini furnizori de minereu şi materii prime, pe plan mondial. Şi-a dat repede seama că, în cazul în care se va păstra fragmentarea naţională a industriei oţelului, furnizorii şi clienţii îi vor juca după bunul plac. Aşa că a început să cumpere, să cumpere, să cumpere. Specialitatea casei: combinate „tip SIDEX" din Canada, Irlanda, Kazahstan, Algeria, România. Adică, în fosta proprietate a statului, cu management slab şi dezinteresat de reducerea costurilor. Treptat, ISPAT a devenit campion mondial la eficienţă, în industria siderurgică, pe plan mondial. Cumva logic, a urmat preluarea gigantului francez Arcelor. Bătălia a fost cruntă. Concurenţi i-au fost ruşii. Pînă la urmă, a reuşit să îi convingă pe acţionarii semnificativi să îi vîndă lui acţiunile. De atunci, este numărul 1 mondial, sub noul nume Arcelor-Mittal. A reuşit în ceea ce şi-a propus: să fie o forţă globală care să nu poată fi ignorată nici de furnizori, nici de clienţi, în nici o parte a lumii. În plus, combinatele sale contribuie semnificativ la prosperitatea (sau măcar la supravieţuirea) regiunilor în care se află. De aceea, nici un guvern cu care are de-a face nu are cum să îl ignore.

Lakshmi Mittal

De curînd, la Bucureşti, a amintit un fapt simplu: nu poţi produce oţel la preţ competitiv, utilizînd curent electric provenit din centrale eoliene. Este mult prea scump. De aceea, ar fi nevoie de oarecare conversaţii la Bruxelles şi rostirea apăsată a unor interese ţinînd de dezvoltarea industrială a unor regiuni.

Mi se pare nostim: a venit omul tocmai din India *(via* Londra, e drept), să reamintească Bruxelles-ului că Uniunea Europeană de azi a pornit de la o Uniune a Cărbunelui şi Oţelului, şi nu de la una a Vîntului şi Agroturismului.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

INVITATE DE ONOARE LA Bookfest 2013 29 mai 2 iunie

trei ţări
aceeaşi limbă
germania austria elveţia

Manifestări pentru publicul larg şi profesionişti ai cărţii
de miercuri, 29 mai,
până duminică, 2 iunie
la Bookfest (Romexpo),
Hala C4/C5

Întâlnire cu autorii
„3 ţări, aceeaşi limbă.
9 autori se prezintă"
Vineri, 31 mai, ora 19
Librăria Humanitas Cişmigiu
(Bd. Elisabeta nr. 38)

Noapte de club
Cu TEXTOR şi Mieze Medusa
Doi dintre cei mai cool artişti ai momentului
vin direct din Germania şi Austria
Sâmbătă, 1 iunie, ora 22
în Club Control (Str. Ctin. Mille nr. 4)

Scanaţi acest cod pentru informaţiile la zi
http://blog.goethe.de/treitari/

Organizatori:
GOETHE INSTITUT · FRANKFURTER BUCHMESSE · Auswärtiges Amt · Ambasada Republicii Federale Germania Bucureşti · Ambasada Austriei Bucureşti · forumul cultural austriac · ADVANTAGE AUSTRIA · Schweizerische Eidgenossenschaft Confédération suisse Confederazione Svizzera Confederaziun svizra Ambassade de Suisse en Roumanie · Schweiz.

Sponsori:
BCR · SAP · Swiss Sponsors' Fund România · ProCredit Bank · Mercedes-Benz

Parteneri:
Hauptverband des Österreichischen Buchhandels · bm:uk · sbvv · traduki · pro helvetia · kulturstiftung liechtenstein · Prior. · HUMANITAS · CONTROL

Parteneri media:
TVR · if · Radio Romania Cultural · DW Deutsche Welle · DILEMA · Cultural · Realitatea.net · Modern · bookaholic.ro · Infocarte · privesc.ro · 24 FUN · volpublica · Bookblog · ARTA · Ideea

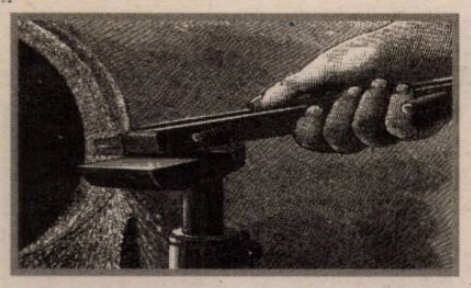

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

De ce ne interesează bulgarii

La ora redactării acestui articol, ecuaţia viitoarei guvernări de la Sofia nu fusese încă rezolvată, după rezultatul nedecis al alegerilor din 12 mai. Iar miza este una extrem de mare, nu doar pentru vecinii noştri de la sud de Dunăre, ci chiar pentru întreaga Uniune Europeană.

Aceasta pentru că alegerile devansate din Bulgaria au constituit şi un fel de repetiţie generală pentru europarlamentarele de peste un an. Şi, în orice caz, miza este extrem de importantă pentru configurarea mesei de decizie unde se va trasa viitorul Uniunii Europene.

Alegerile de anul viitor pentru Parlamentul European vin cu ceva nou pentru cetăţeanul Uniunii: marile familii politice vor propune, pentru prima dată, candidaţi la funcţia de preşedinte al Comisiei Europene. Sînt primele alegeri pentru Parlamentul European de după Tratatul de la Lisabona, document care conferă puteri sporite adunării legislative de la Bruxelles şi Strasbourg. Şi asta se vede deja în negocierile tot mai intense care au loc între Parlament şi Consiliu, pe diverse teme – poate cea mai mediatizată fiind cea a bugetului 2014-2020.

În continuare, rolul principal în numirea şefului Comisiei îi revine tot Consiliului European. Dar Consiliul trebuie să facă o numire în acord cu rezultatul alegerilor pentru Parlamentul European. Altfel, candidatul propus de Consiliu nu va avea cum să obţină votul obligatoriu din partea majorităţii eurodeputaţilor.

Contează, aşadar, cine va ocupa locul Bulgariei în Consiliul European – spre deosebire de România, ei sînt reprezentaţi de premier, şi nu de preşedinte, chit că acesta din urmă este ales prin vot universal, la fel ca la noi. Aşadar, ce familie politică va avea în mînă votul Bulgariei în Consiliul care va propune numele preşedintelui Comisiei?

Deocamdată, balanţa pare să încline către socialişti, cîtă vreme preşedintele Parlamentului de la Sofia tocmai a fost votat din rîndurile acestuia. S-ar profila, aşadar, o majoritate parlamentară în jurul socialiştilor lui Stanişev – dar să nu anticipăm. Să nu uităm, totuşi, că Stanişev este şi liderul socialiştilor europeni.

Miza este extrem de importantă pentru configurarea mesei de decizie.

Tocmai din acest motiv, miza pentru socialişti este uriaşă. Candidatura la preşedinţia Comisiei Europene a germanului Martin Schulz – liderul grupului socialist din Parlamentul European – ar urma să fie lansată chiar la Sofia. Or, socialiştii au tot interesul să-şi desfăşoare festivitatea acolo unde colegii lor ies victorioşi, nu unde sînt înfrînţi.

Este adevărat, socialiştii bulgari nu au cîştigat războiul urnelor. (Au luat doar 27 de procente, cu trei mai puţine decît partidul fostului premier Bojko Borisov, cel care a demisionat la începutul anului.) Aşa că pentru Stanişev devine aproape obligatoriu să cîştige pacea – adică negocierile pentru formarea guvernului.

Mai trebuie spus însă că, pentru Martin Schulz, alegerile bulgare şi deznodămîntul acestora este important, dar alegerile din ţara sa, Germania, sînt cruciale. Fiindcă va fi practic imposibil ca liderul europarlamentarilor socialişti să fie propus pentru preşedinţia Comisiei, cîtă vreme partidul său nu va face parte din coaliţia de guvernare din propria ţară. (Căci despre cîştigarea alegerilor din Germania de către SPD cu greu se poate vorbi, după cum arată lucrurile acum.)

Există o miză specifică şi la Bucureşti, şi ea este legată, evident, de anul electoral 2014. Un an cu alegeri europarlamentare şi prezidenţiale. Între timp, ar mai putea fi, la toamnă, un referendum pentru modificarea Constituţiei. Dar situaţia poate fi văzută şi în perspectivă, chiar pentru alegerile regionale şi parlamentare din 2016.

Să ne gîndim, în primul rînd, la reprezentarea României în Consiliul European. Este greu de crezut că, în momentul în care se va pune problema alegerii preşedintelui Comisiei (vara-toamna 2014), preşedintele Traian Băsescu îi va mai face vreun cadou premierului Ponta, aşa cum s-a întîmplat zilele trecute. Preşedintele va îndrepta voturile României către familia sa politică. Asta, însă, doar în cazul în care preşedintele va mai avea pînă atunci atribuţii legate de Consiliul European! Fiindcă este posibil ca acestea să-i fie smulse, odată cu intrarea în vigoare a Constituţiei revizuite.

Dar pentru aceasta este nevoie de un referendum şi, inevitabil, discuţiile referitoare la proceduri şi la pragul de validare se vor relua.

Criza politică din 2012 a arătat cît de importantă este Comisia Europeană pentru jocul politic intern, aşa că părţilor care se confruntă la Bucureşti nu le este indiferent cine va ajunge, în cele din urmă, să deţină preşedinţia Comisiei Europene.

În definitiv, celebra listă în 11 puncte, din vara lui 2012, „ungerea" neoficială a lui Victor Ponta ca premier, în decembrie, precum şi celebrul „pact de coabitare" au venit exact de la José Manuel Barroso!

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cum ar fi trebuit apărat dl Ouatu de geopolitcă

Am privit mereu cu detaşare amuzată agitaţiunea pe care concursul Eurovision o stîrneşte în anumite cercuri. Anul acesta, însă, m-am trezit ceva mai atent la fenomen. Pe de o parte – mărturisesc cu oarecare vinovăţie –, interesul meu pentru subiecte specifice tabloidelor a sporit în ultimele luni, fără să pricep de ce. După ce am ieşit din iarnă şi am început să mă bucur de terasele din cartier, apetitul meu pentru bîrfa benignă a crescut, aşa cum creşte, uneori şi fără explicaţii, pofta de dulciuri sau pofta de bere. Dar nu e doar atît. Concurentul care a cîntat în numele României a fost – veţi recunoaşte – un personaj aparte. Dl Cezar Ouatu. Un contratenor. Atît de frapantă a fost prezenţa sa în ultima vreme, încît a stîrnit falsetul mimetic al unui cunoscut cerber mediatic, generînd, astfel, o înregistrare mult apreciată în mediile online. Dar nu atît sprintul vocal al sumbrului mizantrop de presă a fost argumentul care m-a convins să îl privesc cu simpatie pe contratenorul nostru, cît numele său. Vedeţi, şi eu am un nume pe care mulţi imbecili l-au ironizat şi pe care mulţi dintre cei care mă antipatizează îl rostesc cu agresivitate cînd mă pomenesc, imaginîndu-şi că, dacă îmi strigă numele apăsat, îmi produc dureri. Mă cheamă (şi) Cotoi. Îl înţeleg, aşadar, pe dl Ouatu. Cotoi e solidar cu Ouatu! Dacă nu ai avut şansa să te naşti sub nume splendide, precum Popescu sau Badea, va exista mereu un grup de proşti care se reped să-ţi spargă capul cu propriul nume, rîzînd cu bucuria unui cretin. Nu în ultimul rînd, faptul că dl Ouatu a fost susţinut în campania sa de cucerire a Europei „visioniste" de doamna Angela Gheorghiu – diva fermecătoare al cărei fan iremediabil îndrăgostit sînt de ani buni – mi s-a părut extrem de interesant. Aşadar, ca niciodată, am urmărit. Nu concursul – l-am ratat pentru că în acea seară m-am încurcat cu nişte amici la o bere şi am ajuns prea tîrziu acasă ca să pot urmări vreun concurent –, ci epopeea.

Sigur că melodia cu care dl Ouatu a mers în concurs e lesne ubliabilă. Muzica e mediocră, iar cuvintele sînt banale. De n-ar fi fost interpretarea (cu trecerea surprinzătoare de la registrul de tenor la cel de contratenor), chiar că nu era nimic de melodia asta. Dar nu mi-am făcut griji mari din pricina asta pentru că, din cîte ştiu, niciodată concursul acesta nu a excelat în privinţa muzicii. Nu la Eurovision se găseşte muzica!

Aşadar, apariţia căutat extravagantă – cu puternice elemente androgine – a dlui Ouatu a putut strînge puncte cît să se plaseze pe locul 13. Sună prost, dar, dacă ţinem cont de context – adică de faptul că au concurat 39 de ţări –, e onorabil. Am citit că se miza pe mobilizarea transeuropeană a diasporei româneşti şi a homosexualilor. Se pare că nici unii, nici alţii nu au răspuns stimulilor (diferiţi, desigur) cu care staff-ul de creaţie din jurul dlui Ouatu a îmbibat campania aceasta. Ca unul care ştie cît de greu se scoate electoratul la vot, sînt, iarăşi, solidar cu efortul prestat.

Totuşi, după concurs, am citit o declaraţie a dlui Ouatu, care m-a uimit: „Mi-aş fi dorit un *loc* mai bun în clasamentul final, pentru mine şi pentru România, dar ştiu că ceea ce a ţinut de mine am făcut. Show-ul nostru a ieşit foarte bine, am muncit cu toţii enorm şi le mulţumesc tuturor celor care au făcut posibil ca această *muncă* de echipă să prindă formă. Le mulţumesc tuturor celor care au crezut în mine şi au votat România. România rămîne, însă, o ţară negată oarecum de Europa, aşa că, în această seară, cele două mari familii – Scandinavia şi Mama Rusie – au învins. Eu am fost favorit la titlu din partea fanilor, dar, geopolitic vorbind, nu mai ţine de mine." *(s.m.)*

Aşadar, dl Ouatu a fost excelent, dar, prins „geopolitic" între „cele două mari familii – „Scandinavia şi Mama Rusie", a fost învins. De altfel, remarcasem abuzul de „geopolitică" în comentariile care au precedat concursul. La început m-a surprins, apoi am înţeles. Pentru unii, care au obiceiul de a citi anumite cărţi, cuvîntul „geopolitică" înseamnă ceva cît de cît precis. Apărut la finele secolului al XIX-lea, termenul desemnează un tip de analiză: cum influenţează condiţiile geografice, în ansamblul lor (aşezare, relief, resurse, condiţii hidrografice etc.), politica unui stat. Încet-încet, termenul a început să desemneze un stil de a face politică, o modalitate de a lua decizii politice şi, în cele din urmă, orice rivalitate între naţiuni, legată de teritoriul lor. Pentru unii, e o ştiinţă cu toate exigenţele epistemice îndeplinite; pentru alţii, e un fel de instinct colectiv orb. Acest ultim sens este cel avut în vedere de dl Ouatu. Logica geopolitică, din cîte pricep eu de la Eurovision, e similară cu logica cooperativei din liga de fotbal a lui Mitică. O ţară dă punctele vecinului sau afinului şi acesta, cînd îi vine rîndul, întoarce serviciul. În tot acest ghem de relaţii, fatalmente, România pică prost. Noi n-avem nici cui să dăm, dar, mai grav, n-avem nici de la cine primi. N-avem banii lor, n-avem noroc în istorie (aşezarea la cumpăna imperiilor), noi nu puteam construi catedrale pentru că apăram Europa nerecunoscătoare, toţi ne vînd şi ne pizmuiesc pentru resursele noastre de pe şi de sub piciorul de rai; în fine, dl Ouatu a fost ignorat de votanţii europeni, deşi a fost genial, „aproape perfect" – a zis cineva bine informat, la un moment dat. România ignorată de Europa – aşa sună verdictul necruţător al contratenorului. Nu-i, aşadar, vorba de muzică, ci de istorie! Şi cine ne-a făcut asta? „Cele două familii, Scandinavia şi Mama Rusie." Sigur, nu înţelegem exact de ce n-or fi funcţionat şi familiile noastre – ginta latină, Estul Europei, cei din jurul Mării Negre etc. Dar aşa e norocul nostru. Familiile altora merg mai bine. În lungul şir de lamentaţii naţionale, asta cu familiile mari care l-au învins pe dl Ouatu vine perfect. Nu ştiu precis ce familii or fi lucrat pentru noi în 2005, de pildă, cînd am luat locul 3 (după Malta şi Grecia – ţări cunoscute pentru puterea lor „geopolitică" în Europa). Nici în 2010, cînd am luat tot locul 3. Sau în 2006, cînd am luat locul 4, după o altă ţară cu solide poziţii „geopolitice", Bosnia-Herţegovina. Remarc, doar, faptul că, de cîte ori avem o melodie proastă, oculta geopolitică a marilor familii (acum scandinavii şi ruşii, altădată alţii) intră în acţiune şi ne taie aripile. Dimpotrivă, de cîte ori avem o melodie bună, familiile geopolitice se mobilizează pentru noi. Părerea mea este ca, pe viitor, să apărăm pe reprezentanţii noştri la Eurovision de intrigile geopolitice, trimiţîndu-i acolo cu melodii bune şi prezenţe scenice sincere şi tuşante. Oricum, ideea că geopolitica l-a învins pe dl Ouatu mă binedispune şi mi-l face pe om încă şi mai simpatic.

Şi eu am un nume pe care mulţi imbecili l-au ironizat.

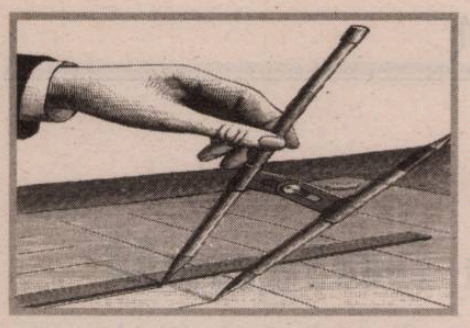

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Din reviste vechi

În România, regimurile se schimbă şi fiecare, de la început, îşi pune în minte să reconstruiască Bucureştiul. Am văzut pînă în prezent că înnoirea Capitalei era mîndria cui trăia sub Carol al II-lea, ne aducem aminte de entuziasmul cu care Vadim Tudor şi alţii proslăveau opera urbanistică a lui Nicolae Ceauşescu, vedem astăzi ce planuri se croiesc, cu mai mult ori mai puţin succes, pentru altă „schimbare la faţă" a oraşului. La fel au stat lucrurile cînd puterea au luat-o comuniştii. Cercetările despre acea vreme nu lipsesc, dar se bazează mai degrabă pe amintiri. Nimic nu poate înlocui recursul la surse. De aceea, vreau să răsfoim împreună documentele care au fost, pentru arhitecţi, o reglementare strîmtă sau un avertisment cu privire la atitudinea lor faţă de „sarcini măreţe" şi „reconstrucţia socialistă". Veţi auzi voci care au tăcut de mult.

Ce găseşte cineva dacă ia în mînă revista *Arhitectură şi urbanism* pe anul 1952? Numărul 12 se deschide cu un articol de Duiliu Marcu – recuperarea unui profesor cu renume, dinainte de război. Sub titlul „Perspective luminoase sînt deschise de Hotărîrile Partidului şi ale Guvernului", în articol era vorba de hotărîrile din noiembrie 1952 – „epocale", bineînţeles –, stabilind că „ceeace burghezia nu a făcut timp de 50 de ani, se va putea realiza de acum înainte într-un timp record." Pe calea realizării unei noi arhitecturi, „socialistă prin conţinut şi naţională ca formă", cu inevitabilul ajutor al experienţei sovietice. Între ţintele propuse era sistematizarea Capitalei, care pînă atunci fusese „un oraş urît şi dezordonat" – după părerea autorului. Acesta visa nu numai introducerea metroului, ci chiar transformarea Dîmboviţei în canal navigabil. Evenimentul simbolic prin care acest program începea să se desfăşoare era inaugurarea Casei Scînteii, a cărei construcţie durase trei ani (1949-1952).

Un alt articol, semnat R. Laurian, un adevărat rechizitoriu, acuza atît înapoierea, mizeria cartierelor locuite de „oamenii muncii", cît şi „cosmopolitismul şi formalismul, producţii ale imperialismului" manifestate în centru, unde puteau fi observate „stiluri străine de tradiţiile artistice ale poporului". Pentru înlocuirea planului de sistematizare din 1935, care fusese cîndva salutat ca un mare progres, dar ale cărui erori şi lacune erau acum criticate, se anunţa întocmirea unui plan unitar de ansamblu. Invocarea exemplului sovietic aplicat la Moscova servea la respingerea unor recomandări de a păstra oraşul existent „ca muzeu al antichităţii" şi de a clădi un oraş nou, dincolo de graniţele celui vechi, sau de a demola pentru a face loc noilor construcţii, care ar fi imitat înfăţişarea oraşelor capitaliste. O fotografie menită să ilustreze greşelile săvîrşite în trecut – „Biserica Enei, monument istoric, înghesuită între calcane de blocuri" – incriminează şi viitorul, fiindcă trimite, în memoria noastră, la distrugerea aceleiaşi biserici, în 1977. Principiile expuse de arhitectul Laurian cu privire la monumentele istorice ca repere ale educaţiei patriotice merită citate pentru a pune în evidenţă cît şi cînd s-a făcut ceva, sau dimpotrivă: „mănăstirea Snagov, palatul de la Mogoşoaia, Căldăruşani, biserica Fundenii Doamnei, mănăstirea Comana şi altele vor trebui restaurate, întreţinute cu grijă şi create mijloace de transport în comun pentru a înlesni vizitarea lor. În oraş vor trebui executate lucrări de degajare şi de creare a unui cadru adecuat monumentelor istorice mai importante, ca: Patriarhia, biserica Mihai-Vodă, *mănăstirea Văcăreşti (n.n.)*, Radu-Vodă, Curtea Veche şi altele."

Sînt de reţinut şi consideraţiile despre practica proiectării oraşelor cu care Cezar Lăzărescu – viitorul pontif al arhitecturii româneşti din anii '70 – căuta să îndrume activitatea colegilor săi. De exemplu: „Studiul arhitecturii străzilor este încă insuficient aprofundat; efectele şi perspectivele succesive pe care le vede trecătorul, variaţia volumelor şi a culorilor, accentuarea judicioasă a detaliilor nu sînt încă îndeajuns studiate. Profilele prea mari de străzi, alcătuite pe baza unor formule de circulaţie şi nu ca rezultat al perspectivelor şi secţiunilor prin construcţii, de cele mai multe ori rup zonele de locuinţă în loc să le lege." Nu putem să nu citim acest pasaj fără să ne gîndim la Bulevardul Victoriei Socialismului şi la noua arteră care a înaintat trudnic de la Buzeşti la strada Berzei.

Restul volumului este ocupat de cultul lui Mincu, dezvoltat cu ocazia centenarului, şi de descrierea metroului de la Moscova. De reconsiderarea lui Mincu se ocupa, atunci, Gh. Kurinschi (mai tîrziu va semna Curinschi-Vorona). Cariera acestui autor legată de monumentele istorice se putea prevedea din titlul – de o emfază aproape comică – articolului său, „Lupta poporului pentru independenţă împotriva robiei turceşti, oglindită în arhitectura epocii lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş".

Uniunea Arhitecţilor fusese înfiinţată la sfîrşitul anului 1952, avînd o revistă, *Arhitectura R.P.R.* În primul său număr pe 1953, apare o recenzie la „Documente de arhitectură românească", mapele I-III dintr-o colecţie care avea să continue multă vreme, sub redacţia lui Grigore Ionescu. Prin faptul că el îi avea alături pe Petre Antonescu, Ştefan Balş şi Horia Teodoru, echipa reunea specialiştii cei mai calificaţi în materie de monumente istorice. Calităţile publicaţiei – evidente – au fost recunoscute, dar recenzentul, aspirant la Institutul de Arhitectură din Moscova, trebuia să fie rezervat faţă de acei profesori români care fuseseră formaţi sub vechiul regim.

În general, tonul revistelor oscilează între vorbe goale pe teme neapărat impuse şi observaţii de bun-simţ, care-şi făceau cu greu drum prin discursul bombastic al ideologiei.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Del prencipe della Valacchia Maggiore (I)

Acesta este titlul unui capitol din cartea lui Stefano Guazzo, *Dialoghi piacevoli*, apărută la Veneţia în 1586. Cartea lui Guazzo este un tratat, specific pentru peninsula italică în secolul al XVI-lea. Petru Cercel a fost ales de către autor pentru a ilustra un „model" de principe al epocii. În aceste condiţii, este evident că în prim-plan se află calităţile lui Petru Cercel, sau ceea ce în epocă era socotit ca meritoriu pentru o figură princiară.

Personaj marcat de modernitatea occidentală a epocii sale.

Guazzo nu este singurul contemporan al lui Petru Cercel care a scris despre el. În 1944, istoricul român Ştefan Pascu publică – folosind o documentaţie care conţine şi un mare număr de acte diplomatice din a doua jumătate a secolului al XVI-lea – cea mai completă istorie a vieţii principelui Valahiei: *Petru Cercel şi Ţara Românească*, Institutul de Istorie Naţională, Cluj, 1944. Textul fundamental, pe care se bazează lucrarea, este amănunţita relatare a celui ce, timp de opt ani, a fost secretarul devotat, confidentul şi sprijinitorul principelui, genovezul Franco Sivori. Textul acestuia – *Memoriale delle cose occorse a me Franco Sivori del signor Benedetto dopo la mia partenza di Genova l'anno 1581 per andar in Vallachia* – este, fără dubiu, cel care repune în drepturi personalitatea uneia dintre cei mai remarcabile figuri ale istoriei româneşti.

Născut în 1545, Petru Cercel avea 10 ani cînd, ca fiu al principelui Valahiei, este adus la Constantinopol pentru a zălogi – conform obiceiului timpului – atitudinea proturcească a tatălui său. După moartea acestuia, în 1558, tînărul principe este trimis în insula Rodos, apoi în Caramania, în Cipru, mai tîrziu la Damasc şi în „alte locuri mai îndepărtate". Alep este ultimul loc al exilului în care fusese ţinut timp de 14 ani. În 1569 pleacă pe ascuns din Siria şi îşi începe, astfel, itinerarul european destinat să-i deschidă drumul spre mult rîvnitul tron al Valahiei. Orice mijloace sînt bune pentru atingerea acestui scop, şi Petru – cunoscător al politicii vremii – va căuta să-şi cîştige aliaţi puternici care să-l impună în faţa turcilor.

Plecat din Asia, Petru Cercel trece prin Polonia, unde arhitecţi italieni erau chemaţi să ridice edificii de factură renascentistă; devine, la Viena, un apropiat al lui Maximilian al II-lea, împăratul sensibil la farmecul Veneţiei şi al grădinilor sale; petrece destulă vreme la Roma, la curtea papală, pentru ca fastuoasele decoruri arhitecturale ale epocii să-i devină familiare; trăieşte, apoi, la curtea Franţei – ţară care-şi îmbogăţise patrimoniul, încă din vremea lui Francisc I, cu operele unor arhitecţi ca Primaticcio şi Rosso.

Henric al III-lea – interesat de a crea în răsăritul Europei o zonă de influenţă franceză – intervine la Poartă pe toate căile, pentru instalarea lui Petru pe tronul valah. La insistenţele regelui Franţei, în septembrie 1580, Petru primeşte de la Murad al III-lea invitaţia de a merge la Constantinopol, spre a fi învestit ca voievod al Valahiei, fapt care se petrece în 1583.

Personaj marcat de modernitatea occidentală a epocii sale, cizelat în contactul cu lumea literaţilor, a principilor, a diplomaţilor şi-a aventurierilor pe care îi frecventează în peregrinările sale europene, Petru Cercel aspiră – odată devenit domn – să-şi conducă principatul după modelele curţilor cărora le fusese onorat oaspete. Evenimente independente de voinţa sa nu i-au dat răgazul necesar schimbării unei politici care-şi avea prea adînci rădăcini; sau poate domnia i-a fost scurtată de chiar încercarea de a-şi pune în aplicare intenţiile – prea înaintate pentru deja împămîntenita „viaţă molcomă orientală" şi pentru vigilenţii ochi ai turcilor.

Singurul domeniu în care principele reuşeşte să-şi pună în practică ideile reformatoare în efemera sa domnie (1583-1585) este cel al urbanismului şi al arhitecturii. Cu alte cuvinte, putem vorbi de o politică urbană pe care Petru Cercel o urmăreşte şi care dă roade chiar în timpul domniei, în capitala sa, Tîrgovişte.

(Textul foloseşte extrase din articolul cu acelaşi titlu, publicat în *Romania culturale oggi*, Roma, 2008.)

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

„Economia a ajuns un obiect fetiş“

– interviu cu Tomás SEDLÁCEK –

Unul dintre cei mai talentaţi economişti ai momentului, ***Tomás Sedlácek*** *consideră că ştiinţele economice ar trebui să fie umanizate. Lucrarea sa de succes internaţional –* Economia binelui şi a răului *(apărută în traducere românească la Editura Publica, în 2012) a fost lansată recent şi în Franţa, ocazie cu care Presseurop i-a solicitat un interviu.*

În cartea Economia binelui şi a răului, *susţineţi că limitările economiei – şi anume definirea acesteia ca o ştiinţă exactă, bazată pe formule matematice – ar trebui să fie lărgite pentru a putea lua în calcul filozofia, religia şi artele. Ce aduce nou acest concept şi la ce anume se referă titlul?*

Oamenii au tendinţa să separe gîndirea tehnică de problemele sufletului. Pe de altă parte, una dintre caracteristicile de bază ale economiei este aceea de a fi cît mai dificilă posibil; ceea ce încerc eu să arăt este că, dacă separi trupul de suflet, nici unul, nici celălalt nu mai au nici un sens. Noi, economiştii, ne punem cîteva întrebări clasice, cum ar fi: merge economia, este ea eficientă? Ceea ce ar trebui să ne întrebăm este, însă, care este scopul economiei.

Şi care ar fi scopul economiei, atunci?

Ideea principală este aceea de a îmbina economia cu alte discipline. Biblia îşi pierde din semnificaţie cînd este interpretată exclusiv din punct de vedere spiritual. La fel, economia îşi pierde din semnificaţie dacă este privită doar din punct de vedere tehnic. Acesta este mesajul pe care încerc să-l transmit prin cartea mea: să încercăm să vorbim despre sufletul economiei şi să-l scoatem în evidenţă. Dacă dorim ca economia să fie corectă, atunci ar trebui să o privim diferit. Dacă tot ce dorim este ca economia să ne aducă bunăstare, cum credeţi că este posibil? Dacă lăsăm totul pe mîna invizibilă a tranzacţiilor comerciale, atunci piaţa va fi cea care ne va conduce. Îmi place să numesc acest lucru o „orchestră fără dirijor“: dacă nu poate fi dirijată, atunci ne va dirija ea pe noi.

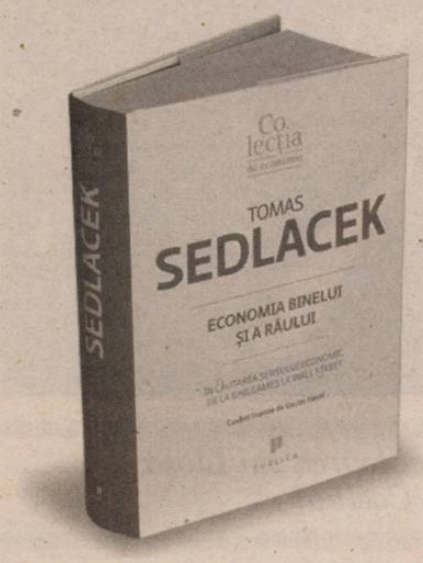

Credeţi că ar trebui reintrodusă etica în economie?

S-a vorbit destul de mult despre necesitatea de a include etica şi umanitatea în principiile economice. Sînt de acord cu acest lucru, dar ştiinţele economice îşi au propria etică, care impune următoarele: să fii eficient, raţional şi să nu fii emotiv; este acceptabil să fii egoist şi este admisibil ca naţiunile să îşi urmărească propriul interes. Orice sistem îşi are propriile reguli. Recent, am citit o poveste despre Sodoma şi Gomora. Pe scurt, ideea de etică din povestire se rezumă la faptul că nu trebuie să ajuţi pe oricine. Este povestea a două fete care oferă pîine unui cerşetor flămînd. Ele au fost crunt pedepsite cînd oamenii au aflat că au încălcat legile de etică din Sodoma şi Gomora: una a fost arsă de vie, iar cealaltă – atîrnată de zidurile cetăţii, unsă cu miere şi lăsată să fie mîncată de vie de viespi. Nazismul a avut propriile legi etice, la fel şi comunismul, şi la fel le are şi economia. În concluzie, dacă nu sîntem mulţumiţi de etica timpului prezent, atunci ar trebui să o schimbăm.

Poate fi economia comparată cu un cult religios care impune un echilibru între materialitate şi spiritualitate?

Ştiinţele economice în sine au devenit un fel de religie. Ne spun ce să facem, cum să raţionăm, cine sîntem, cum să găsim înţelepciune în viaţa noastră, cum să interacţionăm unii cu alţii, care sînt principiile care îi unesc pe membrii unei societăţi. Am putea spune că, într-un fel, economia are nişte caracteristici religioase. Dacă este să scoatem matematica din economie, rămînem cu moralitate pură.

În Economia binelui şi a răului, *susţineţi că societatea noastră a devenit obsedată de ideea creşterii economice. Sînteţi împotriva progresului?*

Nu sînt împotriva creşterii şi a progresului. Problema este că am ajuns să fetişizăm aceste noţiuni. Am apelat la exemple de indivizi din diferite pături sociale, cu diferite nivele culturale şi de educaţie, pentru a arăta că fetişizarea este nocivă pentru oricine şi că se întoarce împotriva ta, distrugîndu-te. Poate fi vorba despre etică, economie, religie sau chiar despre persoana iubită. Dacă îţi idolatrizezi dragostea, te poate înnebuni. Aceasta este ceea ce eu am denumit „inversiunea subiect-obiect“. Omul creează ceva ce se presupune că ar trebui să fie docil şi folositor, apoi ceva se întîmplă în relaţia subiect-obiect şi acel om sfîrşeşte prin a fi el cel controlat şi folosit. Am găsit în literatură multe exemple, începînd cu *Golem* şi pînă la *Lampa lui Aladin* sau *Stăpînul inelelor*. Sînt ferm convins că, la începuturile sale, sistemul – să-l numim democraţia pieţei – a fost un teren foarte fertil pentru dezvoltare. În timp, ceva s-a inversat şi acest sistem a devenit o condiţie *sine qua non* a democraţiei pieţei. Ar trebui să fim recunoscători cînd creşterea economică este posibilă, dar, în acelaşi timp, ar trebui să fim capabili să supravieţuim în caz de stagnare a economiei. Criza apare doar în momentul în care credem că, fără o creştere economică, civilizaţia se va prăbuşi. Nu poate exista, însă, creştere în permanenţă. Sînt ani în care putem inventa lucruri extraordinare, în timp ce în alţi ani poate că nu inventăm nimic. În anumiţi ani putem avea o creştere semnificativă a PIB, în timp ce în alţi ani stagnăm sau avem rezultate negative.

Ideea principală este aceea de a îmbina economia cu alte discipline.

Se poate identifica ceva pozitiv în criza actuală?

Carl Jung a spus că orice se poate schimba pe dinafară în momente de criză, mai puţin natura umană. Aceasta nu este o criză a Europei, ci o criză a Vestului. America, Japonia şi Europa, fiecare în parte, încearcă să trateze criza în termeni proprii. Cel mai important lucru este, însă, să vorbim despre criză. Chiar şi locuitorii unui sătuc uitat din munţi vorbesc despre Europa în acest moment. Îi luăm în derîdere pe americani că sînt aşa de mîndri de ceea ce au realizat. În Europa, noi nu sîntem mîndri de ceea ce am realizat. Criza a forţat Europa să se integreze mai repede decît se aştepta. Dacă acum zece ani, cineva ar fi pomenit despre comuniune fiscală, ar fi fost o blasfemie curată. Faptul că în prezent ne ajutăm unii pe alţii este fără precedent. De aceea, cred că Europa va ieşi din această criză, mai bună şi mai puternică. În trecut, jumătate din Europa lipsea. Eu văd criza ca pe o oportunitate a Europei de a se autopropulsa.

Ce părere aveţi despre atitudinea euroscepticilor referitoare la Europa şi la moneda euro?

Comparînd situaţia cu cea a anilor 1920-1930, nu cred că reprezintă un pericol semnificativ.

Ce credeţi despre politicile europene de austeritate, care au fost implementate încă de la începutul crizei?

Am putea compara situaţia noastră cu cea din America, ţară care se comportă la fel ca înainte de criză, dar adăugînd mai multe tensiuni fiscale, nivele în creştere ale deficitului şi tipărind bani. Aici, în Europa, încercăm să facem faţă situaţiei altfel. Noi ştim că am devenit dependenţi de deficit şi de aceea avem nevoie să trecem printr-o perioadă dureroasă de detoxifiere. Dacă nu am face acest lucru, economia ne-ar ucide. Trebuie să fim competitivi din cauza Chinei şi a altor pieţe care se impun pe plan mondial. Este, însă, adevărat că sîntem forţaţi la austeritate în cel mai inoportun moment. Anul trecut, la Forumul de la Davos, subiectul principal al discuţiilor l-a constituit marea transformare, crearea de noi modele. Niciodată nu te întrebi cine eşti cu adevărat, pînă în momentul cînd ai probleme.

Cum explicaţi faptul că unii politicieni germani refuză să plătească pentru datoriile grecilor şi ale portughezilor, şi să impună austeritatea?

Marea controversă este dacă Grecia reprezintă o piaţă comercială sau este un membru al familiei. Dacă cineva din familie îşi rupe piciorul, fugi şi îl ajuţi, dar dacă brutarul tău îşi rupe piciorul – te duci la altul. Fără resentimente, nu te interesează brutarul, ci să cumperi o pîine. În America, nu au nici o problemă cu asta, au făcut transferuri între state de sute de ani, dar nu este atît de vizibil, pentru că America este o federaţie. În Franţa, se face la fel, regiunile mai puternice ajută regiunile sărace. La fel se procedează şi în Republica Cehă. Ar trebui să ne întrebăm cine ne este vecin, doar Franţa, sau şi Grecia?

Eu văd criza ca pe o oportunitate a Europei de a se autopropulsa.

Ştim că situaţiile de criză oferă oportunitatea de a regîndi modelele economice. Ce sfat aţi da conducătorilor europeni referitor la ce ar trebui evitat pentru a nu-şi conduce ţările într-un deficit şi mai adînc?

Cu cîteva generaţii în urmă, politicienii europeni aveau două mîini pentru a putea influenţa economia – una pentru a dirija politica monetară, iar cealaltă pentru a controla politica fiscală. Spus mai pe şleau, politica monetară este monopolul fiecărui guvern de a tipări bani, în timp ce politica fiscală este monopolul guvernului de a crea datorii. În zilele noastre, politicienii nu mai pot

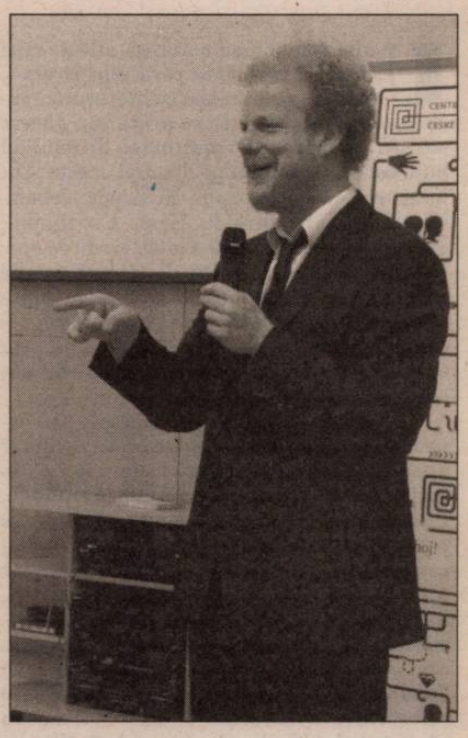

controla politica monetară. Ei nu mai pot tipări bani. Au rămas cu o singură mînă, prin care doar pot crea datorii oricît de mari doresc şi nimic nu îi poate opri. Presiunea creată de Uniunea Europeană şi pieţele ei nu este suficientă. Piaţa reacţionează destul de tîrziu şi slab, iar obiectivul european asupra căruia noi am convenit ca federaţie – acela că deficitul fiecărei naţiuni a Europei să nu depăşească 3% din PIB – s-a dovedit a nu fi suficient în reducerea deficitului. Acesta este motivul pentru care Europa nu are o problemă cu inflaţia şi, de aceea, noi încercăm să rezolvăm situaţia cu o singură mînă, creînd datorii. Subiectul de dezbatere care apare astăzi este dacă ar trebui să eliberăm ambele mîini sau să o legăm şi pe a doua. Eu consider că amestecul guvernului ar trebui să fie minimal şi că guvernele ar trebui să renunţe la controlul nivelului de deficit.

Cu ce mit sau ecranizare aţi compara situaţia curentă a Europei?

Cu *Stăpînul inelelor*. Spiriduşii şi piticii se urăsc unii pe alţii, în timp ce hobbiţii se ajută unii pe alţii şi sînt uniţi, trecînd peste momentele dificile. Cînd totul era în regulă, nimeni nu a fost interesat de Europa. Ni se părea firesc să beneficiem de pace şi comerţ. Ideea de Uniune Europeană a pornit de la dorinţa de a face schimburi comerciale, şi nu război. Cel de-al Doilea Război Mondial a fost rezultatul fetişizării ideii de stat naţional. Putem vedea Uniunea Europeană ca fiind un antidot al acelei fetişizări. Ceea ce am făcut a fost o mişcare ingenioasă, aceea de a schimba creşterea geografică a unei naţiuni cu propria creştere economică. Noi nu ne gîndim, însă, la PIB-ul Europei, dar ne gîndim, în schimb, la PIB-ul Franţei, comparat cu cel al Germaniei sau al Greciei. Nu este nici un dubiu că schimbarea creşterii geografice cu cea economică a fost o idee bună şi pozitivă. Acum, cînd am dobîndit o creştere economică, putem să o schimbăm pe o creştere în alte domenii, cum ar fi cultura, legăturile sociale sau alte domenii importante.

Interviu realizat de
Martina BULÁKOVÁ
şi Eric MAURICE
pentru Presseurop.eu.

Copyright: Presseurop.eu

N.red.: *Rubrica lui Mircea Vasilescu – „Oameni de treabă“ va fi reluată săptămîna viitoare.*

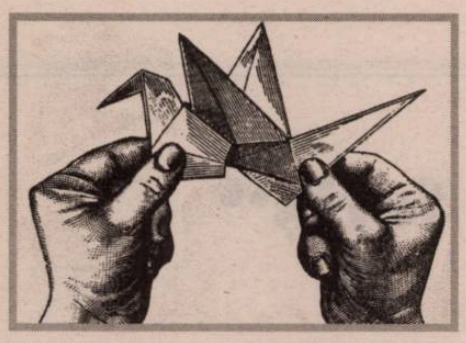

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Strada mare şi fundăturile

Unii oameni, mai norocoşi, află de mici copii – sau poate ceva mai tîrziu – cam cum stă treaba cu literatura, muzica, arta, filozofia... Li se arată sau găsesc singuri, prin propriile aptitudini, drumul cel bun, canonul. Află că pe drumul acesta sînt marii creatori – de tipul, să zicem, Tolstoi, Beethoven, Rembrandt, Kant. Cu timpul, citindu-le, ascultîndu-le sau privindu-le operele, înţeleg tot mai bine de ce sînt aşa de importante. Chiar fără o pregătire umanistă academică, asemenea persoane pot recunoaşte aproape întotdeauna valoarea, ştiu ce merită şi ce nu merită atenţie, ce e major, ce e minor, ce e kitsch...

De-a lungul vieţii lor, însă, aceste persoane vor fi adesea acompaniate (dacă nu chiar agasate) de reprezentanţii nefericitei categorii a indivizilor care se pretind, la rîndu-le, „degustători" de „lucruri frumoase", dar care propun întruna false valori, care nu pot discerne. Deh – unii joacă tenis cu „racheta" iar alţii cu „paleta". Sigur că, în multe cazuri, lucrurile sînt discutabile, nuanţele sînt sensibile. De pildă, e greu să susţii – aşa cum unii conservatori într-ale muzicii o fac – că Johann Strauss ar fi un compozitor dintr-o categorie ceva mai „uşoară" decît Mozart sau că operele lui Verdi nu se ridică la înălţimea celor ale lui Wagner. Poate că au şi argumente, dar cred că la acest nivel e nevoie de multă grijă. Valsurile lui Strauss sau operele lui Verdi sînt pe cît de populare, pe atît de extraordinare. Şi e greu de comparat marea cu muntele. Nu aici e problema.

Ce te faci, însă, cînd în loc de Arthur Rubinstein ţi se propune Richard Clayderman sau în loc de Yehudi Menuhin ţi se flutură pe la nas André Rieu? Cum reuşeşti să explici valoarea lui Llosa unui cititor de Coelho, sau faptul că literatura lui Umberto Eco are cu totul altă calitate decît conspiraţiile născocite de Dan Brown? Pînă la urmă, în ce constă diferenţa? Să foloseşti argumentul că din unele creaţii lipsesc spiritul, inspiraţia? Demonstraţia ar fi o nebunie şi ar duce la complicaţii îngrozitoare.

Discuţiile de acest fel nu pot fi totdeauna evitate iar combatantul cel educat şi lămurit ajunge de multe ori în postura unui militar de carieră, care trebuie să facă faţă, nu unor inamici înarmaţi, ci unor civili care-l scuipă. Viaţa te aruncă mereu în asemenea înfruntări „asimetrice".

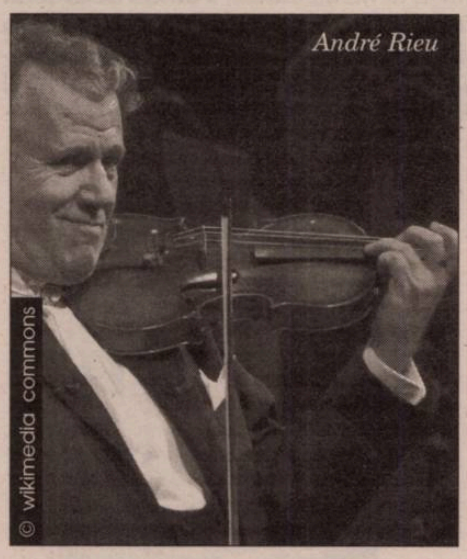

André Rieu

Altfel, ce să spui? Clayderman nu cîntă cristalin? Rieu n-are spectacole fascinante? Coelho nu scrie poveşti pline de învăţăminte? Ce-i aşa de grav în ce fac ei? Şi unde mai pui că „gusturile nu se discută".

Cum reuşeşti să explici valoarea lui Llosa unui cititor de Coelho?

Doar n-o să-i interzici. Başca, sînt unii care ascultă doar manele sau citesc doar tabloide. Păi, nu-i mai bine să asculţi Clayderman şi să citeşti Coelho? Ce răspunzi la asta?

Dar există şi separări mai întortocheate. De exemplu, cum poţi explica repede şi convingător de ce Agatha Christie e o valoroasă autoare de romane poliţiste, în vreme ce Sandra Brown e o autoare de succes, fără nici o valoare? Să foloseşti argumentul posterităţii, să spui că timpul discerne valorile, că de-a lungul anilor din timpul şi de după viaţă, un artist autentic este apreciat de mult mai multă lume decît unul cu succes de moment? E, poate, o soluţie.

Pe de altă parte, sigur că nu-i o crimă să citeşti Coelho sau să asculţi Clayderman. Ba poate fi chiar relaxant. Poţi să te amuzi sau să găseşti interesant pînă şi vreun citat (din cele care au invadat Internetul) scris de Valeriu Butulescu. Numai să nu crezi cumva că autorul e un mare filozof, tot aşa cum nu trebuie să crezi despre Coelho sau Clayderman că reprezintă literatura sau muzica de mare valoare.

De fapt, cred că tocmai aici e esenţa problemei. Adevăratul necaz cu autorii şi artiştii amintiţi este acela că ei pot părea ceea ce nu sînt. Pot induce în eroare şi, mai rău, prin ei nu se ajunge la drumul adevărat. Cînd ştii drumul, îţi poţi permite să mai pierzi vremea, de curiozitate, şi prin fundături, care pot fi chiar frumoase. Dacă, însă, iei fundătura drept calea bună de urmat, nu ajungi nicăieri. Iar spre deosebire de unii dintre fanii lui Clayderman, cei cărora le plac manelele nu-şi vor închipui vreodată că ascultă o grandioasă muzică simfonică. Pericolul acesta e creat doar de cei care imită în mod comercial arta adevărată. Pe scurt, e vorba de un fel de erezie. A nu se înţelege că genul Clayderman, Rieu, Coelho sau Brown e blamabil, că autorii aceştia sînt de pus la stîlpul infamiei. Nu. Sînt doar de pus la locul lor. La fel ca aceia care le cad în plasă.

ready made

„Nu este necsu causalu, nici logica pentru ce a străpunsu cu frigarea in smochinu pre cea lalta baba, şi pentru ce a ingropatu pre acést'a, dar pre mam'a loru bătrâna au lăsatu-o perduta şi neingropata. Tóte suntu formalu fapte nebune şi nu se lovescu cu caracterulu adevăratu a lui Păcala."

Simeone Mangiuca, *Călindariu julianu, gregorianu şi poporalu românu*, Tipografia Alexi, 1881

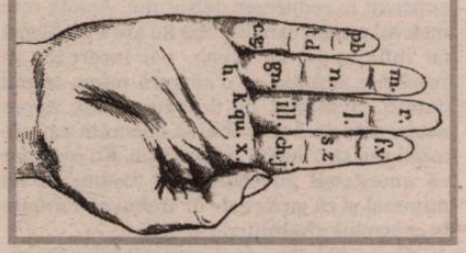

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Tradiţii strămoşeşti

În două decenii şi ceva de profesiune universitară, am participat la cîteva zeci de aşa-numite „inspecţii pentru acordarea gradului I în învăţămînt". Am colindat, practic, toate tîrgurile Moldovei şi trebuie să recunosc faptul că, peste tot, m-a impresionat natura esenţial bună a copiilor şi dăruirea (majorităţii) dascălilor lor. Cu un singur lucru nu am reuşit să mă acomodez, în aceste inspecţii: ospitalitatea supradimensionată a gazdelor, ospitalitate care, pentru naturile sensibile, poate induce o stare de angoasă. Dimineaţa, la 8, abia aterizat la şcoală, într-un loc frumos amenajat, te aşteaptă cafeluţe, ceaiuri şi sucuri din abundenţă, asortate cu sute de prăjiturele de diverse forme şi culori. Pot fi prezente şi anumite tipuri de sandvişuri, de la cele cu icre şi pateu, pînă la cele cu mezeluri fine şi brînzeturi. După prima oră, se revine în aceeaşi ospitalieră încăpere, unde mirosurile amestecate şi grele încep deja să producă o oarecare confuzie. Este intervalul pentru ceva mai consistent. Apar vinurile „cu origini controlate", ţuiculiţele preparate de „tata-socru" şi vişinatele „de casă". La o astfel de desfăşurare de forţe bahice, un coleg – măcinat de o migrenă teribilă – a spus cu glas stins: „Aduceţi-mi, vă rog, un medicament bun, ca să rezist pînă la sfîrşit!" Panicat, profesorul inspectat deschise un fişet discret, de unde răsări o sticlă cu scotch vechi, afumat, de colecţie limitată. Spuse solemn, arătîndu-i-l universitarului zdrobit de durere: „Domn' profesor, iată *medicamentul!*" Suferindul avu un vertij paroxistic şi, sprijinindu-se de colţul mesei, imploră cu glas patetic: „Un antinevralgic, oameni buni, vă implor! Atît vreau: un antinevralgic!"

Claponii fripţi, şniţelele şi chifteluţele cu susan constituie „gustarea de la ora 10". Sărmăluţele aburinde sosesc după penultima oră, pentru ca, pe parcursul discuţiilor candidatului cu membrii comisiei, fiecare să poată ronţăi un cîrnăcior picant, o rulăduţă din organe de berbecuţ ori un ouţ umplut cu ficat de răţuşcă. Cine ia în serios dinamica alimentară a unei „vizite de gradul I" riscă să intre în dezorientare chiar în punctul culminant al activităţii, mai precis, la vremea susţinerii tezei metodico-didactice a candidatului în faţa corpului profesoral din şcoală şi din oraş. Un preşedinte de comisie blajin şi timid, descins – pe la mijlocul anilor '90 – într-un liceu moldav bine cotat, a trăit o experienţă de neuitat în acest sens. Omul (incapabil de refuzuri directe!) a acceptat, politicos, trataţiile abundente ale gazdelor şi – fatalitate! – la debutul exercitării funcţiei sale (conducerea şedinţei de susţinere publică a tezei), se ridică nesigur de pe scaun, la prezidiu, şi, dinaintea audienţei numeroase, rîgîi macabru, după care se prăbuşi la loc cu o privire nedumerit-bovină.

Un colegul mai în vîrstă – căruia îi vorbeam deunăzi despre aceste curiozităţi – zîmbi părinteşte, auzindu-mi lamentaţiile: „Asta-i nimic, dragul meu, în comparaţie cu ce se întîmpla la inspecţii înainte de 1989! Crede-mă, este, mai curînd, un pas semnificativ spre civilizaţie! Păi, ia ascultă aici nişte poveşti sălbatice, relatate de un bătrîn profesor, trecut prin multe bătălii! În anii '80, cînd criza alimentară începuse să facă ravagii în România, universitarii se luptau pentru cît mai multe *grade*, sperînd să aducă, de prin tîrguleţe şi sate, cîte ceva de-ale gurii. Cadrele didactice inspectate ştiau chestiunea şi se dădeau de ceasul morţii să procure diverse bunătăţi pentru clipa vizitei înalţilor oaspeţi academici. Am senzaţia că, strînşi cu uşa, ar fi făcut rost şi de cotlete de rechin! Îi întrebau ei înşişi, în avans, pe profesorii-oaspeţi cam ce şi-ar fi dorit, pentru a merge la sigur. Cîndva, în preajma Paştelui, un preşedinte de comisie ceru ouă, fără să precizeze însă cantitatea ce i-ar fi fost necesară. Bietul candidat aranjă cu o fermă din regiune să-i aducă un camion întreg, temîndu-se să nu rişte cu un cofraj sau două. Aşadar, la plecare, încărcă Dacia 1300 a preşedintelui cu zeci de cartoane cu ouă – înghesuite pe banchetele din faţă şi din spate, în portbagaj şi deasupra caroseriei."

Ar fi făcut rost şi de cotlete de rechin!

„Colegul preşedintelui – continuă profesorul după o mică pauză –, coordonatorul lucrării de grad, mai exact, se uita, blocat, la automobil, întrucît, în mod evident, nu mai avea loc să intre. Preşedintele, privind cînd la el, cînd la ouă, spuse, într-un tîrziu, cu regret: «Mircică, n-am ce-ţi face! Iei pesonalul de ora 16 şi ne vedem mîine la Universitate!» Un alt universitar – fără maşină de data asta – a comandat sec doamnei inspectate nişte *cărniţă de viţică*. Familia rurală a tinerei se execută, sacrificînd viţelul cel gras şi, ca atare, la întoarcere, universitarul tîra, extenuat, pe culoarele trenului spre casă, cadavrul animalier sîngeriu, stîrnind ororarea călătorilor, dar, totodată, şi foamea lor structurală, întreţinută magistral de regimul comunist. Nimeni nu mai ştie dacă profesorul a ajuns cu viţelul întreg acasă sau dacă nu a fost consumat el însuşi, canibalic, de stacojiii pasageri. Altul a venit, de la grad, călare pe un cal – apropo de fantoma fripturicilor cabaline, care bîntuie astăzi Europa! Unul a căzut între două butoaie dintr-o cramă sătească şi nu a mai putut fi urnit de-acolo vreme de două săptămîni! Un altul a băut uleiul din candela de pe peretele bunicii profesoarei inspectate şi..." „Domn' profesor – am strigat oripilat – opriţi-vă, recunosc: lumea căreia îi aparţin eu este o culme a civilizaţiei!" „Păi, vezi, băiatule, aşa te vreau! Să apreciezi ce ţi s-a dat! Alţii n-au avut, poate, norocul tău. Şi, într-o nouă ordine de idei, ia zi, cînd mai ai inspecţii anul ăsta? N-ai putea să mă iei şi pe mine preşedinte?"

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

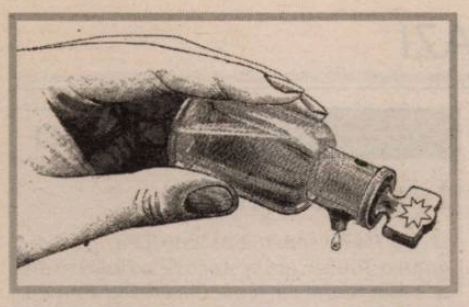

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Opinologi, părerişti, părerologi

Proliferarea expunerii în spaţiul public a unor idei şi interpretări subiective, excesul de speculaţii, atribuiri de cauze şi intenţii, evaluări de posibilităţi şi probabilităţi, nesfîrşita pălăvrăgeală care ne înconjoară au ca efect crearea unui nou cîmp lexical, în limbajul colocvial: se vorbeşte tot mai mult despre *opinologi, părerologi* sau *părerişti,* ca şi despre domeniul lor vag de activitate: *opinologie* sau *părerologie, datul cu părerea, datul cu presupusul* etc. Ca în multe alte cazuri, noutatea e relativă: fenomenul era deja descris, în esenţa sa, de Caragiale, din care *Dilema veche* a republicat, acum un an (în nr. 442, 2-8 august 2012), articolul *Obligativitatea opiniilor:* „A-mi spune părerea este dreptul cel mai sacru ce-l am eu, individ gînditor, în mijlocul semenilor mei"; numai că „Regele creaţiunii, reuşind să-şi recapete sceptrul, şi l-a exercitat cu atît de adîncă convingere de la o vreme, încît a ajuns să crează că dreptul lui îi este chiar o datorie" (din *Epoca,* 17 ianuarie 1897). Sastisirea de banalităţi – într-o epocă în care taifasurile de la berărie şi cafenea nu erau încă transformate în talk-show-uri – e sintetizată şi în aforismul „Opiniile sînt libere, dar nu şi obligatorii." La Caragiale erau deja prezente şi riscurile tăcerii („Dacă n-ai nici o părere, în astfel de împrejurări, cînd mai toată lumea are o părere, eşti în primejdie să superi pe oricine are una", *Atmosferă încărcată),* şi balansul retoric caţavencian – „respect la orice opiniune", dar „Astfel de opiniuni nu le respect, să-mi dea voie să-i spui..." –, iar în repertoriul de nume proprii rămas în manuscrise (publicat în *Opere,* II, ediţia Zarifopol) apare un „*Opinianu,* ziarist".

De la termenul *opinie* s-a format, în ultima vreme, cu elementul de compunere *-log,* neologismul *opinolog* – „determinatul *opinolog* anonim" (infobrasov.net), „*opinolog* de serviciu" (rahoveanu.wordpress.com), „*opinologii* din România" (pandoras.realitatea.net) –, cu varianta (mai rară) *opiniolog* („nu poţi face faţă valului de *opiniologi",* tibifarcas.ro). Termenul – desemnîndu-l în primul rînd pe producătorul constant de opinii subiective, adesea invitat al posturilor de televiziune sau comentator în spaţiul virtual – e ironic şi depreciativ, probabil datorită contrastului dintre presupoziţia de ştiinţificitate a elementului de compunere şi lipsa de seriozitate şi responsabilitate atribuită expunerii de opinii, în opoziţie cu furnizarea de informaţii, date certe, adevăruri verificabile. Sinonimia dintre *opinie* şi *părere* amplifică posibilităţile ironice ale creaţiei lexicale. În genere, în română, contrastul dintre un element savant şi un cuvînt vechi şi popular – sau măcar de uz curent – tinde să producă un efect comic şi să accentueze conotaţiile ironice. *Părerolog* (pe care unii îl cred mai nou, dar era deja folosit într-un articol din *Jurnalul Naţional* din 13 august 2004) e mai marcat depreciativ decît *opinolog,* pentru că termenul curent *părere* pare să justifice şi mai puţin decît *opinie* presupusa pretenţie de autoritate ştiinţifică, pseudospecializarea. Cuvîntul e perceput ca ofensator – „«M-aţi făcut *părerolog*», a acuzat C." (ziare.com) – şi apare, într-adevăr, în contexte clar negative: „Nici că se putea găsi un mai mare «probabilist-*părerolog*-expert» care să ne lămurească, chipurile!" (zf.ro); „Fabrici de «analişti/analiste» şi *părerologi,* intelectuali de cafenea" (criticatac.ro); „*părerologul* sportiv R." (mediaddict.ro). Femininul e ceva mai rar, dar nu mai puţin depreciativ: „cea mai cunoscută *părerologă* din lume" (bloggermonster.com).

„Ar fi potrivit ca să fie oficializată şi profesia de părerist."

Nu e nici o diferenţă semantică esenţială între cei doi termeni discutaţi şi derivatul *părerist,* care a fost înregistrat în *Dicţionarul de cuvinte recente* al doamnei Florica Dimitrescu (ediţia a III-a, în colaborare cu Alexandru Ciolan şi Coman Lupu, 2013), cu o primă atestare din 2009. *Părerist* e parcă mai puţin sarcastic decît *părerolog,* dar cantitatea de conotaţii negative depinde în ultimă instanţă de context: „Ar fi potrivit ca să fie oficializată şi profesia de *părerist.* Sună ca dracu', dar ne vom obişnui" (Tudor Octavian, *De profesie părerist,* în *Jurnalul Naţional,* 13.12.2011); „aş avea o rugăminte la cine se pricepe şi are experienţă, nu mă interesează *părerii*ştii" (astraclub.ro); „părerea e cea mai ieftină marfă şi nu întîmplător românii sînt un neam de *părerişti,* care sînt în stare să se pronunţe despre absolut orice" (concediaza-ti-seful.ro). Cuvîntul are şi folosire adjectivală: „discuţiile *părereşti*" (emilstoica.ro).

Mult mai rar e substantivul *opinist,* mai puţin negativ şi putînd avea şi alte sensuri contextuale (de exemplu, „ziarist la *Opinia");* în unele cazuri, acesta e totuşi inclus în seria de sinonime pe care o descriem: „Atîţia *părerişti* şi *opinişti* n-am mai văzut demult pe la noi" (blog.claudiuconstantin.ro).

Numele de agent circulă alături de numele de activitate: *părerologie, opin(i)ologie, părerism:* „Cel mai tare mă deranjează atitudinea formatorilor de opinie, a starurilor *părerologiei,* a specialiştilor în *opiniologie"* (laurailica.wordpress.com); „s-a mai notat comportamentul mioritic înclinat spre subiectivism şi *părerism"* (nimic.info).

Îndemnul „Spune-ţi părerea!" e prezent la tot pasul, în mass-media şi mai ales în mediul virtual; îi răspund foarte mulţi, ceea ce nu exclude tot mai puternica depreciere a unei libertăţi prea la îndemînă şi lipsite de responsabilităţi. Mulţimea termenilor ironici din familia lexicală a *părerii* şi a *opiniei* confirmă uşurinţa derivativă a românei colocviale, dar semnalează, în acelaşi timp, o zonă vulnerabilă a nervozităţii publice. Evident, ca în cazul tuturor termenilor depreciativi, nu există criterii obiective de atribuire: în vreme ce eu îmi exprim o opinie, adversarul meu e un *părerolog*...

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Ce-a fost mai întîi: untdelemnul sau untura?

În ziua de astăzi, supermarketul ne scapă de orice griji, oferindu-ne produsele necesare preparării tuturor rețetelor culinare. Obișnuința „raftului" ne îndepărtează de întrebări și de curiozități, de stres și, mai ales, de neliniști gastronomice. Dar eu tot m-am întrebat, văzînd sticlele cu uleiuri felurite, mai ieftine sau mai scumpe, de măsline sau de porumb, de floarea-soarelui sau de rapiță, ce fel de grăsimi consumau românii pe vremea fanarioților. Am purces la această căutare de la un amănunt regăsit în documente: „undelemnul de candelă". Ce fel de „undelemn" ardeau românii în candelă? Mai întîi de toate, DEX-ul oferă următoarea definiție: „undelemn – ulei comestibil extras din măsline" și, prin extindere, „orice ulei vegetal comestibil". Uleiul – oloiul sau undelemnul – este o grăsime importantă pentru oamenii secolului al XVIII-lea, mai ales în vremurile lungi de post. Cum floarea-soarelui este o plantă recentă, aclimatizată destul de tîrziu, folosită mai întîi de toate ca plată ornamentală, și abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Rusia, pentru producerea uleiurilor, m-am întrebat cu ce își îmbogățeau țăranii mîncărurile pe vremuri de post. Untdelemnul sau uleiul de măsline este o marfă adesea regăsită în băcăniile tîrgurilor. La București sau la Iași, la Craiova sau la Galați, mahalagiul cu dare de bani își poate procura o litră de untdelemn pentru „asezonarea" lăptucilor sau îngroșarea ciorbelor, dar țăranul nu ajunge la oraș decît foarte rar. Or, pentru el și mîncărurile lui, se folosesc alte grăsimi. Orice sămînță oleaginoasă poate fi presată, stoarsă, fărîmițată, pentru a oferi un dram de grăsime vegetală. Nucile, semințele de dovleac, semințele de in, rapiță și cînepă, toate „semințele" capabile să verse cîțiva stropi de grăsime pe legumele insipide din lungile posturi sînt binevenite. Medicul Constantin Caracaș, în lucrarea sa dedicată Valahiei, la începutul secolului al XIX-lea, vorbește de pădurile de nuci, arbori regăsiți mai peste tot. Nucile sînt hrănitoare, iar uleiul lor este la fel de prețios. Și, totuși, este mult prea puțin.

Cînd analizează hrana de toate zilele consumată de francezii de rînd, în aceeași perioadă, Madeleine Ferrières constată că uleiurile de rapiță și cel de nuci sînt niște rarități, grăsimea este un lucru dorit, visat, sperat, dar destul de rar întîlnit.

Grăsimea de porc – untura –, cînd se găsește și acolo unde se găsește, ține locul oricărei materii grase care ar îmbogăți mîncărurile ordinare de legume. Porcii, rîmătorii, cresc mai ales în zonele de deal și munte, acolo unde se pot hrăni cu jir și ghindă; sau prin bălți, lăsați sub supravegherea unui porcar. Din catagrafiile anilor 1837-1838, se observă sărăcia extremă. Gospodării întregi fără animale (căci păsăretul nu este înregistrat), fără un porc sau o vacă, fără oi sau capre. Iar porcul, porcul ăla atît de rîvnit, pare absent. Este posibil ca țăranii să-și ascundă animalele și să refuze să le declare. Ceea ce ar presupune că pe lîngă fiecare casă se află unul sau doi porci. Crescut cu una, cu alta, porcul oferă carne cît să ajungă la toată lumea, pentru o vreme, și cîteva funți de grăsime care se termină repede, înainte de a rîncezi. Unul, firește, sacrificat la Crăciun... iar celălalt – cîndva cînd perioada prohibită de post ar permite, iar fermenții căldurilor verii ar fi departe. Dar este pentru toată lumea? S-ar adăuga seul de oaie și de vite mari, crescute pentru a fi trimise spre Imperiul Otoman și consumate ca atare și de către localnici. Cu seul ăsta se va realiza primul iluminat public, cînd felinarele sau fînarele ard uleiuri cumpărate de la casapi.

Ar mai fi și untul, untul gras și numai bun de aruncat în tigaie, pentru a da consistență jumărilor de ouă sau strălucire mămăligii. Untul cu care se ung puii înainte de a fi perpeliți la proțap, untul în care fierb găinile și claponii, untul proaspăt, în care se prăjește mușchiul de vită, untul care se amestecă în făina confeturilor, și cîte și mai cîte...

Și totuși, în secolul al XVIII-lea, țăranul vinde tot, pentru a face rost de bani, bani pentru lucruri mărunte, dar și pentru biruri și dajdii. Dacă ar fi să ne uităm prin documentele epocii, vom descoperi că țăranii trebuiau să plătească o dijmă a untului („untul împărătesc", trimis către Țarigrad), că au obligația de a asigura untdelemnul pentru biserici și mănăstiri, plus dajdiile de untdelemn, date în ocale. Exista, apoi, o dajdie pe miere, alta pe poame, alta pe vin, pe animale... Iar grăsimea, untura, untul, untdelemnul par a fi doar lucruri rare, dorite, visate, sperate. Iar țăranul salivează cu gîndul la „măduvă de miel", la bucătărie „grasă", carne „grasă", nevastă „grasă", văduviță „grasă", „mese întinse și pahare pline", nădăjduind că, într-o bună zi, va „fi ca untul", adică gras și plăcut, „mergîndu-i din unt în unt", adică din bine în mai bine.

Cît despre „untdelemnul de candelă"? Nu m-am dumirit încă: să fie untdelemnul de măsline? Cam scump! Să fie untdelemnul de in? Sau seul animalelor, „convertit" în untdelemn? Încă mai caut.

(Fragment din volumul: *Zăbava fandacsiei: Despre lucrurile mărunte ale cotidianității la început de epocă modernă, 1750-1860*, în pregătire, Editura Humanitas)

anti nostalgia

Limba română (II)

„... limba română nu este fiica, ci continuarea limbei latine vorbite odinioară în cele mai multe părți ale imperiului Roman de răsărit. În cursul veacurilor, limba aceasta a suferit diferite schimbări, în urma evoluțiunilor firești la care e supusă orice limbă în dezvoltarea ei. (...) Precum, vorbind despre limba română de astăzi, nu înțelegem în special nici limba lui Eminescu, nici a lui Maiorescu, nici a lui Caragiale sau Creangă, nici limba cutărui țăran din șesul Olteniei sau de aiurea, nici a ciobanului din creștetul Carpaților, ci subt limba română înțelegem limba tuturor românilor, din toate regiunile locuite de români și vorbită de toate păturile sociale, tot astfel limba latină era limba comună vorbită de romanii din capitala țării și din provincie, de poeți, cărturari, funcționari, militari, negustori, țărani etc. Fiecare individ, fiecare strat social și fiecare provincie contribuia cu particularitățile ei de grai la această limbă comună latină. Limba română peste cincizeci sau cinci sute de ani nu va fi, deci, urmașa limbii cutărui autor român de azi, ci ea va continua limba de astăzi, la care au contribuit deopotrivă Eminescu, cu împărecherile sale armonioase de vorbe, Maiorescu, cu limba sa corectă și plină de abstracțiuni, Caragiale, cu felul său cizelat și lapidar de a se exprima, Creangă, cu limba sa colorată și plină de plasticitate, țăranul oltean sau din oricare altă parte a țării, cu figuri de limbă împrumutate din sfera vieții agricole, și ciobanul, cu expresiile sale luate din viața pastorească. Cu cît un popor e mai cult, cu atît limba lui comună se resimte mai puțin de particularitățile pe care le aduce în grai fiecare provincie și fiecare strat social; cu cît el are mai dezvoltat simțul de autoritate și tradiție, respectul lucrului judecat, mîndria civică și grija de a vorbi frumos, cu atît limba scriitorilor lui de seamă pătrunde în cercuri mai largi."

Sextil Pușcariu, *Limba română, vol. I*, Editura Minerva, București, 1976
(v. și nr. anterior)

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Ah, criza de modele!

La concertele de pe aici – sau la cîntările pe care le fac dragii noștri soliști de muzică ușoară, atunci cînd vizitează comunitățile românești de prin lumea largă – există o formulă-cheie care declanșează nostalgia, dorul, lacrimile, visarea. De fapt, nu numai că le declanșează, ci le ridică pînă dincolo de curba balistică a celor mai eficiente cuvinte. Aceste vorbe magice sînt următoarele: „Și acum, în continuarea programului, un cîntec atît de drag sufletului meu..." Zi-ne nouă, românilor, ceva cu *sufletul;* orice, oricînd, dar să fie despre *suflet*, și praf ne faci. Ai tăi sîntem. Ei bine, stimați cititori, stimați consumatori, zic și eu așa: Și acum, în continuarea programului nostru, vă propun un subiect atît de drag sufletului meu – *criza de modele*.

E un titlu de șlagăr atît de drag sufletului nostru. Cum se rostește, în orice împrejurare, cum produce un mîrîit general de satisfacție, un consens imposibil de atins altfel, o emulație care ne leagă suflet de suflet – victime ale aceleiași suferințe. Pronunțăm, pe diferite tonuri, titlul acestui șlagăr suprem, și jumătate din durere parcă ne e luată cu mîna. În urma stării de grație dată de formula magică, vine cîntecul propriu-zis, sosește cavaleria cuvintelor izbăvitoare. „Nu mai sînt modele, domnule. Nu mai sînt repere. De unde să-și ia un tînăr modelul după care să se călăuzească în viață? Spune! De unde? De la televizor? De la toți dementii care se perindă pe-acolo? Eu nici nu mă mai uit? Nu mă mai uit deloc. Îți strică ziua, domnule. Te culci plin de nervi. Strigă, zbiară ca niște tîmpiți. Măi, dar nu mai au nici o limită! Stau cîteodată pînă după miezul nopții și văd și reluările, dar tot nu-mi vine să cred. Stau să văd pînă unde pot să meargă. Te crucești, nu altceva. Rămîi bătut în cap de ce pot să facă. Ce să vadă ăsta mic, la vîrsta lui? De unde să-nvețe ceva? Nimic, domnule. Nimic. La școală e nenorocire, nu se mai învață deloc. Sex în clasa a șaptea?! Ai mai pomenit așa ceva? Eu nici prin anul întîi de facultate nu știam cum vine asta. Bătăi, scuipat profesorii, droguri, fumat, băut, nu vezi la televizor cîte arată? Pe stradă trebuie să te ferești să nu-ți dea în cap, iar cu țiganii ăștia, domnule, nu se mai poate. Deci, efectiv, toată lumea ne confundă cu ei, nu ne mai primește nimeni în Europa asta. În loc să-i iei, domnule, să-i închizi cumva, să-i controlezi. Că nu mai e loc de ei. Ce mașini au, ce case, ce bani... Ia să vedem, domnule, de unde ți-ai cumpărat tu gipanu' ăsta? A, nu poți să justifici? Atunci confiscăm tot, și treci la muncă, dragă coloratule, să vezi cum e să muncești. Ăștia mici îi văd pe țiganii cu mașini și lanț. Pe urmă vin acasă și zic că de ce n-avem și noi? Unde sînt modelele, domnule? Cum aveam noi. Să-ți fie frică, să ai un respect. Păi, cînd treceau ăia de-a doișpea pe culoar la școală, mă făceam basorelief, așa mă lipeam de perete să le fac loc. Și vorbeam cu *dumneavoastră,* cînd trebuia să le zic ceva. Poți să crezi așa ceva acum? Ce model să ai? De la cine să iei un exemplu? Că nu mai sînt. Presa asta a făcut nenorociri. Libertatea asta prost înțeleasă. Nu dai șpagă, nu ești om. Nu se uită la tine. Ferească Dumnezeu să ajungi într-un spital! Crăpi cu zile. Și nu se uită la tine nici dacă-i dai o dată. Trebuie să-i dai în fiecare zi. I-am și zis lu' fie-mea. Vai de curu' tău, cu medicina ta! Că vrea să facă medicină. Mori de foame, domnule. Sau profesor. Du-te, măi, și fă un mangement, o avocatură, ceva, să cîștigi banu' ăla mai ușor, nu ca mine, să tragi o viață-ntreagă. Și să te scuipe-n cap orice țigan. Sau pleacă, domnule! Du-te! Te țin la o școală afară că mă descurc. Cunoști și tu pe cineva ca lumea, îți faci un rost. Ce să faci aici? Nu vezi ce nenorocire e? Se uită prin mine și se face că n-aude. M-am și săturat să-i mai zic. Și i-am pus în vedere. Treaba ta, faci ce vrei. Să nu-mi vii dup-aia cu burta la gură, c-o fi și-o păți. Te descurci. Schimb încuietoarea și la revedere! Nu mai au valori, domnule, nimic. Un model, o frică, ceva... Nimic!"

Și melodia poate să țină mult și bine. Ceea ce și face. Cu bisuri zilnice. Există o adevărată industrie a discuțiilor despre *criza de modele*. Într-o atmosferă profund masochistă, *lipsa valorilor* e întoarsă pe toate fețele. Cel mai spectaculos e faptul că, la plecare, toată lumea iese mulțumită că s-a pronunțat de atîtea ori verdictul – *criza de modele*. Asta e. Nu e vina noastră. E vina crizei. Iar deliciul absolut e invitarea unei liste de personalități care trebuie să povestească de pe vremea lor. Despre dascălul de la școală, despre lumea în care valoarea era respectată, despre cum nu se vor întoarce niciodată vremurile alea. E o foame de cuvinte, o nevoie de delir verbal, de răspunsuri frumoase la *întrebări incomode*. Și se cer soluții. Răspunsuri clare. Ești personalitate? Atunci dă, domnule, soluții. Implică-te! Fă ceva! Rezolvă-ne situația.

Iar cel mai tragi-comic moment e cel în care se vede de la o poștă că delirăm la periferia discuțiilor despre modele, fără nici un chef real de a respecta vreodată pe cineva. Dacă e criză înseamnă că nu mai există nici un model. Toate au murit. Ca și valorile. Iar modelele de odinioară sînt descrise cît mai idealizat-masochist, pentru a produce durere în prezent, în așa fel încît să se anuleze orice șansă a cuiva de acum, care ne-ar putea cîștiga respectul și atenția. Un om simplu nu mai poate fi... simplu. Simplitatea și autenticitatea au murit. Un profesor nu mai poate fi... profesor. Ăia erau odinioară. Un cercetător nu mai poate fi... cercetător. Ăia au plecat toți. Nu mai are cine să te inspire. Nu mai ai pe cine să respecți. Și ai rezolvat situația. E criză mare de modele. Și nu mai sînt valori. Hai să ne uităm la un show de seară. Mai uităm și noi de necazuri.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Evaluări „de amorul artei“

Cifrele din învățământ nu îngrijorează pe nimeni.

Încerc, de cînd „moda evaluărilor naționale“ a ținut prima pagină a tuturor reformelor din învățămînt, să le găsesc rostul: an de an se anunță tot mai multe examene, evaluări, testări, sau simulări ale lor și nu pricep care le-ar fi scopul: ce se întîmplă cu rezultatele obținute de copii și tineri? Folosesc cuiva? În afara presei, care reușește să alimenteze pagini întregi cu „dezastrul din învățămînt“, cu tineri care se sinucid pentru că n-au luat BAC-ul sau cu miniștri perplecși în fața notelor, cifrele nu reușesc să stimuleze nici o acțiune.

Guvernanții noștri ciulesc urechile și fac ochii mari doar în fața cifrelor de la rating-uri, exit-poll-uri sau sondaje de vot. Sînt singurele în stare să-i scoată din letargie și să declanșeze campanii de îmbunătățire a imaginii: mai două sticle de bere și doi mici în nordul țării – unde influența partidului este mică –, mai cîțiva lei în plus pensionarilor – electoratul fidel –, mai o reducere de TVA la pîine, pentru întreg poporul.

Doar cifrele din învățămînt nu reușesc să îngrijoreze pe nimeni: constatările de pe teren nu par să aibă nici un efect asupra școlii românești. A crescut numărul cazurilor de violență în școli. Au crescut cazurile de abandon școlar sau numărul de absențe. Reclamațiile împotriva dascălilor incompetenți sau abuzivi se țin lanț. Toate acestea sînt motive serioase de îngrijorare, care ar trebui să-i scoată din amorțeală pe dascăli, pe inspectori și pe miniștri, și să-i pună la treabă: cercetări, studii, analize, comparații, dar, mai ales, *soluții*.

Revenind la evaluări, rezultatele lor nu par a trezi interesul nimănui, deși ele ar putea furniza informații extrem de interesante pentru multe categorii sociale: părinți, educatori, autori de manuale, comisii de realizare a curriculum-ului școlar, edituri, universitari etc.

Iată un exemplu: s-au observat, de-a lungul timpului, rezultate extrem de slabe la limba română. Exercițiile propuse, raportate la programa școlară de profil, nu sînt dificile. Cu alte cuvinte, un elev care învață poate lua examenul. Copiii nu învață, notele lor sînt din ce în ce mai mici, limbajul lor – tot mai rudimentar. Și asta se întîmplă de ani buni. Există cumva vreo analiză pe obiectivele și standardele propuse pentru orele de română? S-a încercat cumva ajustarea programei la lipsurile reale ale elevilor, dar și la interesele și preocupările lor? Se întreabă cineva de ce copiii – mulți dintre ei cu o inteligență normală și cu condiții de trai rezonabile – au dificultăți în a asimila materia anilor primari? De ce maladia plagiatelor bîntuie și băncile gimnaziale?

Ceea ce vreau să spun este că evaluările naționale ar putea declanșa pași serioși spre reforma profundă, eficientă a învățămîntului. De acolo, din rezultatele lor ar putea ieși un program de revizuire a tuturor obiectivelor școlare: manuale, curricula, pregătirea dascălului, racordarea sistemului la nevoile pe termen mediu și lung ale societății etc. Evaluările naționale ar trebui să declanșeze ample discuții și analize despre ce are de acumulat în școală elevul român. Ce cunoștințe, ce deprinderi i-ar putea fi de folos? Ce competențe minime ar trebui să le fie asigurate celor care sînt viitorul țării?

Poate că, astfel, căpătăm răspunsuri la două întrebări de mare actualitate: 1. De ce patru milioane de români nu-și caută un loc de muncă? (cifră extrasă din analizele INS) și 2. De ce școala nu numai că nu apare printre instituțiile publice în care românii au încredere, dar nici măcar nu este inclusă ca posibil răspuns?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

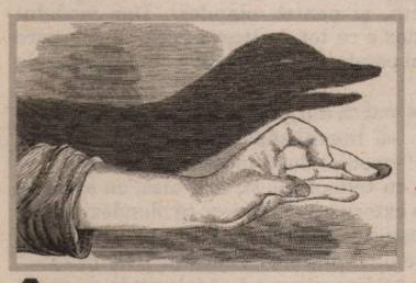

Iaromira POPOVICI

bazar

O întîmplare la MNAC

Într-o duminică de sfîrșit de aprilie, început de mai, m-am hotărît să vizitez, după mult timp, MNAC-ul. Erau (și cred ca mai sînt) expoziția lui Mircea Cantor și Lettrismul, interesante amîndouă. Dar o prietenă a tot insistat că pentru ea, cînd vine acolo, terasa e principala atracție.

Așa că, după ce am urmărit cu sufletul la gură înfruntarea dintre lup și căprioară, din filmul proiectat în expoziția lui Cantor, m-am îndreptat spre legendara terasă. Într-adevăr, cerul foarte albastru din ziua aceea, combinat cu citronada foarte rece și ieftină se îndreptau spre o posibilă perfecțiune (mică perfecțiune...).

Pe terasă nu era, însă, liniștea aducătoare de contemplație, despre care îmi vorbise respectiva prietenă. Acolo se afla o mulțime de oameni, într-o forfotă – dacă pot spune așa – pozitivă. Se pregătea ceva, se simțea în aer. O fată drăguță și zîmbitoare pe bune, îmbrăcată în ceva galben, a venit spre grupul nostru: „Bună-ziua, sînt Oana și vreau să vă invit la evenimentul nostru, care va avea loc în curînd. Niște prietene vor cînta, o să vedeți ce, e o surpriză. Luați, dacă vreți, și cîte o clătită cu spanac.“

Am fost surprinsă, dar în mod plăcut, așa că am luat o clătită și am rămas. Pe terasă era un grup de vreo 20-30 de oameni, în special fete de 20-30 de ani, în rochii care mai de care. Totul era organizat, pe jos se aflau perne de diverse forme, pe care te puteai așeza. Lucrurile erau sub control, cu excepția soarelui prea arzător de aprilie, care stăpînea cerul excesiv de albastru, de deasupra noastră. De altfel, aflu că – tocmai pentru că nu exista un plafon deasupra – evenimentul se numea „Despre plafoane și plafonare“.

La început, trei fete atrăgătoare s-au plasat în fața publicului adunat pe terasă: erau cele trei prietene care urmau să cînte: Irina Sârbu, Sînziana Tarța și Monica Ciută. Erau îmbrăcate cam cum îmi doream și eu cînd eram de vîrsta lor și îmi doream să ajung – poate – vedetă: sexy-simpatic, nu vulgar sau ostentativ. Ca niște fetițe sexy.

Ajunse pe scenă, nu au cîntat din prima, ci au început să povestească. Despre ele. Despre prietenia lor, despre cum s-au cunoscut: discursul era un amestec bine temperat între public și privat. Un soi de public domesticit pînă la un privăt bun de împărtășit: cei de față erau prieteni, dar nu chiar toți (de pildă, noi...). Mie, una, mi-a plăcut.

Cele trei fete ne-au prezentat întîi mitologia lor: au făcut ATF-ul – una dintre ele, Monica Ciută, a fost profesoara lor. Apoi s-au împrietenit și, printre altele, au plecat prin lume împreună (alături de o a patra prietenă, Reli, prezentă și ea acolo). După care au cîntat, în franceză, engleză și română, melodii una și-una, alese cu gust. Printre care: „Imagine“, „Je veux“, „Undeva, cîndva“, „Don't Worry Be Happy“. Cu orchestrații și interpretări speciale, undeva spre jazz. De altfel, cele trei fete cîntă și separat – Irina Sârbu chiar jazz –, iar Sînziana Tarța este și creatoare de modă.

După concertul reușit și neconvențional, am aflat că, de fapt, evenimentul era organizat de rocambolesque.ro, un blog care – citesc pe site – își propune următoarele: „Rocambolesque pornește de la o idee simplă: fiecare dintre noi avem ceva de dat la schimb. Obiecte, informații, idei, imagini, preferințe, întrebări și răspunsuri. Nu toate schimburile sînt echitabile, iar de prea multe ori credem că ceea ce avem de dat nu merită nimic în schimb. Trocul e demodat, preferi să mergi să cumperi, să vezi cu ochii tăi că primești ceea ce ceri. Ei bine, Roc e locul unde te invit să fii extravagant, să cauți, să nu te grăbești, să te tîrguiești, să ceri, să ajuți.“

Textul îi aparține, cred, Oanei Băcanu, organizatoarea evenimentului și autoarea blogului. Care, după ce au terminat de cîntat fetele, a prezentat încă două particpante la eveniment: o doamnă care ne-a pus să ne facem o *bucket list* pe termen lung (dar nu era total lipsită de interes) și o fată care își făcuse un blog cu obiecte pentru nunți.

Una peste alta, ce s-a întîmplat acolo a fost interesant, ca idee de eveniment... De altfel, și unul capabil să facă legătura, firesc, între comunicarea virtuală și cea reală.

Selma IUSUF

legende urbane

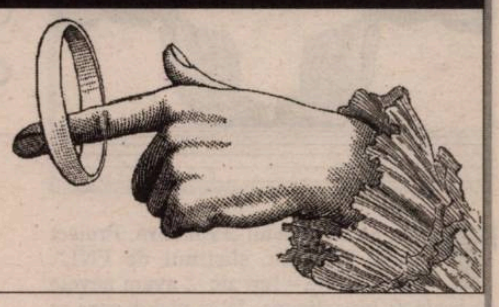

Mic bestiar de metrou

Stătea sprijinit cu tot spatele de una dintre barele vagonului de metrou. Era aglomerat. Fiecare se agățase de ce apucase și am impresia că și conductorul era cam smucit în dimineața aceea. Toată lumea era la mila unor frîne icnite, care ne amestecau tuturor cafelele în stomac. Eu eram prinsă într-o situație instabilă; nu găsisem un mîner, o bară de care să mă pot ține, așa că trebuia să fac o echilibristică bizară ca să nu mă prăvălesc grămadă peste cineva. Tipul care ocupase bara cu tot spatele începuse, încetul cu încetul, să devină dușmanul meu personal. „Ce nesimțit“ – am gîndit. „De bara asta se pot ține patru-cinci oameni... Așta chiar nu-și dă seama cît de nesimțit e?“ Și tot așa. Pînă am ajuns în stația următoare, mă dureau toate și-mi tremurau picioarele de atîta încordare. Iar domnul lipit de bară, pe care l-am țesut într-o înveninată plasă de invective, trebuie că a avut o zi tare proastă la serviciu.

De la exemplarul comun al persoanelor cu o bară de inox crescută între omoplați, gîndul m-a dus și la restul de vietuitoare care populează peșterile răcoroase ale metroului. Una dintre cele mai remarcabile e tipa care călătorește cu geanta ei. Tipa stă pe un scaun, iar geanta ei pe scaunul alăturat. Geanta ei – o ființă vie – respiră colorat și autonom pe unul dintre scaunele roșii. Inspiră respect, iar maimuțele umane atîrnate de bară, în fața ei, admiră degajarea cu care stăpîna ocupă două locuri deodată. Din aceeași categorie a tipei însoțită de geantă fac parte și personajele care se lăbărțează pe un scaun cu picioarele răscrăcărate. De-a stînga și de-a dreapta lor, lumea trebuie să stea pe scaune într-o poziție umilă, de copil pedepsit. Sau ca o fată de pension, învățată să fie invizibilă. Cu genunchii lipiți și coatele împletite cît mai aproape de trup, ca individul de alături să aibă cît mai mult loc. Și ca să nu ne atingem. Pentru numele lui Dumnezeu, nimeni nu e pregătit să stea cu coapsa lipită de un străin împrăștiat în scaun.

Aceeași degajare, laolaltă cu o simpatică uitare de sine, e de găsit și la fetele care își scutură pletele peste fața ta. Parfumate sau nu, proaspete sau nu, blondele, brunele și roșcatele care aleg să-și aranjeze coama peste ceilalți călători merită o menționare aparte. Dacă stai în preajma lor, ai toate șansele să pleci cu fire lungi de păr, care nu-ți aparțin, agățate de haină. Atunci se trezesc în mine reflexe de directoare de școală, acrită de regulamente. Îmi vine să le fac codițe. Să le împletesc părul.

Apoi, sînt cei care mănîncă plăcinte fărîmicioase în timpul călătoriei. Dacă omul e în picioare și tu pe scaun, primești o ploaie de merdenea în creștet și un pic în poală. Dacă omul e lîngă tine, va scutura cu latul palmei firimiturile tot la tine în poală. Am mers, la un moment dat, patru stații cu o doamnă care a dat gata o merdenea și un strudel. Mînca delicat, cumva strînsă în sine. Ce nu cădea în punga de hîrtie cădea pe fusta ei neagră. Ce cădea pe fusta ei neagră era repede înlăturat pe blugii mei albaștri. La rîndul meu, mie mi-era jenă să scutur firimiturile și praful de zahăr pudră, așa, ostentativ, în ochii ei. Așa că am coborît cu un crac aproape comestibil, un vis al tuturor porumbeilor și al vrăbiuțelor de prin parcuri. În topul personal, cei mai împrăștiați sînt ăștia cu merdenelele, apoi, mîncătorii de pufuleți. Cei mai periculoși sînt cei cu înghețatele, iar cei mai inofensivi – ăia cu cafele.

Ar mai fi cel-care-vorbește-la-telefon-pentru-că-are-minute-gratis. Cel care-ți citește peste umăr. Melomanii care au căștile în urechi, dar dau muzică la tot vagonul. Superparfumatele și bărbații cu tricourile rulate peste burtă. Cu superparfumatele nu e bine să te întîlnești după o noapte de nesomn. În ceața iscată de oboseală, cineva cu o sticlă de parfum turnată în cap poate da vertijuri companionilor din vagon. În fine, cei mai intimidanți sînt ăia care vin cu eterna replică inteligentă – „Dacă nu îți convine, ia taxiul.“

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

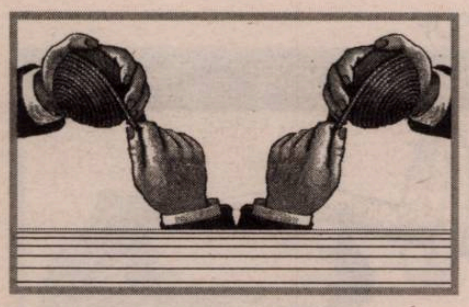

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Să pîrjolim pămînturile prin noi înşine!

Titlu pe ziare.com: „Premieră: Proiect al lui Băsescu, susţinut de PNL". Foarte bine – îmi zic –, avem nevoie de proiecte bipartizane. Ia să văd despre ce este vorba. Este vorba despre o prostie.

Preşedintele Băsescu propune crearea unei agenţii de stat care să aibă drept de prim cumpărător pentru terenurile agricole. De ce avem nevoie de aşa ceva? Spune preşedintele: „Dacă tot ne place să spunem că nu ne vindem ţara, aş vrea să văd că românii nu-şi vînd pămîntul. (...) Categoric, statul are obligaţia să creeze o agenţie care să aibă dreptul de prim cumpărător cînd proprietarii doresc să-şi vîndă pămîntul. Este – cred eu – o soluţie care să prevină scăparea de sub control a producţiei agricole."

Bun, deci, de aici, înţelegem că rostul unei asemenea agenţii ar fi unul dublu: să nu cumva să cumpere străinii pămînt şi să nu scăpăm de sub control producţia agricolă. Mă voi întoarce la cele două obiective. Ziare.com îl întreabă pe vicepreşedintele PNL, Dan Motreanu – fost ministru al Agriculturii – ce părere are despre idee. O găseşte binevenită şi spune că va depune un proiect de lege. El are detalii despre obiective: „Dacă vom vinde o parte a terenurilor, cu siguranţă că nu vom putea crea acest capital românesc şi acea clasă de mijloc în mediul rural. (...) E o problemă cu această posibilitate a cetăţenilor străini de a cumpăra terenuri începînd de la 1 ianuarie 2014, pentru că România este decapitalizată, fermierul român este decapitalizat, iar terenul este destul de ieftin. Costă undeva la 1000 de euro necomasat, poate ajunge la 3000 de euro dacă sînt suprafeţe mai mari, de 30-40-50 de hectare. Dar aşa, dacă ai două-trei hectare, mai mult de 1000-1200 de euro nu primeşti, ceea ce duce la posibilitatea achiziţionării rapide de către cetăţenii străini, care evident că au o grămadă de bănci în spate. În Olanda, cu doi ani în urmă, s-a constituit un fond de sprijinire a fermierilor care vor să cumpere terenuri în alte ţări." Întrebat cît ar costa, Motreanu spune că undeva la 1,5 miliarde de euro. Reporterul îi spune că Vasile Blaga consideră ideea socialistă, la care Motreanu răspunde: „Nu e adevărat, aşa fac olandezii."

Bun, să le luăm pe rînd. Salut atenţia pentru agricultura de mijloc. Este ce tot încercăm să spunem la CRPE, din 2009 încoace. Avem un proiect special, care studiază agricultura de mijloc şi asocierea, fiind finanţat de Fundaţia Româno-Americană. Acum cîţiva ani, cînd am început să împingem subiectul, singura preocupare a statului era doar producţia la hectar şi fermele mamut, fără nici o atenţie la efectele sociale. Încet, se schimbă ţinta – împinşi de la spate şi de europeni –, începem să conştientizăm că e mai bine să ajutăm familiile de fermieri să intre pe piaţă, în loc să le plătim ajutoare sociale.

Dar nu înţeleg cum ajung ei la concluzia că agricultura de mijloc din România nu se dezvoltă din cauza străinilor. Au cerut, la intrarea în UE, perioadă de graţie prin care străinii nu puteau să cumpere teren în România. Deci, s-ar zice că avem o problemă trecută, creată de străinii care urmează să vină din 2014 încolo. Care e logica? Nu este. E doar acelaşi puseu protecţionist în căutare de noi argumente. Marii fermieri români (vorbim de mii de hectare) sînt panicaţi că vin olandezii şi vor cumpăra pământ. Ce vor face olandezii cu pămîntul? De ce e asta o catastrofă? Or avea olandezii un fel de fetiş să deţină pămînt în Bărăgan, aşa, aiurea? De fapt, nu. Au tehnologie, capital şi pieţe, iar pămînt în interiorul UE e exact ce le trebuie. Un aranjament bun şi pentru olandezi, şi pentru România. În loc să importăm lalele din Olanda, am putea exporta lalele olandeze din România. Deci, care e baiul? Pentru ce ne luptăm cu străinii?

Referinţa lui Traian Băsescu la producţia agricolă scăpată de sub control e şi mai bizară. Adică ce vrem să prevenim? Vor produce olandezii atît de multe lalele încît vor muri românii de foame? Oare cum se descurcă Olanda, care produce puţine cereale şi o grămadă de lalele? Mănîncă olandezii bulbi în loc de pîine? Din punct de vedere economic, să produci cereale e păgubos – valoarea adăugată este mică. Să produci lalele e foarte deştept – valoarea adăugată e mare. Deci, olandezii importă cereale din ţările fraiere, şi vînd lalele ţărilor fraiere. Evident, folosesc laleaua ca pe o metaforă pentru agricultura sofisticată, nu faceţi un caz din ea. Ideea asta că trebuie să ţinem pămînturile pline de mărăcini, dar în proprietatea românilor, ca să nu murim de foame în viitor – e cu totul ridicolă.

Ce le lipseşte fermierilor mijlocii din România? Umblă fermierii români cu bani de cumpărat şi nu găsesc pămînt din cauza olandezilor hrăpăreţi? Mai degrabă e invers. Avem o grămadă de pămînt nelucrat, în căutare de cumpărători, de unde şi faptul că e ieftin. Iar în 2007, cînd am cerut excepţia, nu era atît de ieftin. Situaţia s-a degradat din cauza protecţionismului contra străinilor. Şi, cu toate că pămîntul e ieftin, nu-l cumpără nimeni. Problema nu e că e ieftin în sine, ci că nu există, de fapt, o piaţă a terenului agricol.

Marii fermieri români (vorbim de mii de hectare) sînt panicaţi că vin olandezii şi vor cumpăra pământ.

Fermierilor români le lipseşte accesul la piaţă. Fără acces la piaţă pentru pămîntul pe care deja îl au, e irelevant cît costă pămîntul pe care nu îl au. Săptămîna trecută, am moderat o întîlnire între asociaţii de fermieri, oficiali şi reprezentanţi ai marilor lanţuri de supermarketuri. Pentru a vinde acolo, fermierii au nevoie de asociere pentru prelucrare, sortare şi contractare. Colegele mele Alexandra Toderiţă şi Cornelia Alboiu au publicat date culese din 300 de ferme, de unde se vede că rata de contractare e dezastruoasă – cu alte cuvinte, 90% dintre ei vînd în afara unor contracte formale. Preţurile fluctuează masiv, pe termen scurt, şi concurenţa funcţionează cam aşa: anul acesta s-a vîndut bine varza, la anul punem toţi varză. Evident, anul viitor, preţul la varză se prăbuşeşte. Măsurile de suport din bani europeni sînt prost aplicate şi au fost prost gîndite de către statul român. Ideea că fermierii români nu pot creşte valoarea adăugată pentru că vin olandezii peste noi e genul de prostie bazată pe prejudecăţi, fără nici o legătură cu realitatea funcţionării pieţelor agricole.

De ce nu funcţionează piaţa de terenuri? Aici e partea cea mai enervantă. Politicienii se apucă să deseneze scheme grandioase de protecţie a pămîntului faţă de străini, cînd sînt incapabili să asigure un serviciu minimal: înregistrarea corectă a terenurilor agricole. Cadastrul agricol este o varză. Drept urmare, fermierii nu pot garanta cu terenurile. De unde vin subcapitalizarea şi o mulţime de alte probleme. Prin 2010, exista un proiect (cost estimat: 1 miliard de euro) de punere în ordine a cadastrului agricol. Ţin minte cum îmi desena un director de acolo scheme pe hîrtie: oricum o dădea, suprafaţa

României nu ajungea pentru toate titlurile de proprietate emise de statul român. E curat Kafka, dar asta e situaţia. Statul a emis certificate de proprietate multiple, pentru parcele sau bucăţi din ele. Legi de retrocedare s-au bătut cap în cap, dar toate au produs efecte. Retrocedări corupte, aranjamente locale la primării, prostie, sisteme de înregistrare defectuoase. Te iei cu mîinile de cap. Cum poţi să organizezi cadastrul agricol cînd pentru milioane de parcele există titluri de proprietate care se suprapun? Adevărul e că nu poţi. Chiar dacă cei de la Cadastru ar fi avut miliardul de euro (nu-l aveau, nu-l au nici azi), problema era de decizie politică: care titlu de proprietate are prioritate? Cine rămîne cu terenul şi cine primeşte despăgubiri? De unde se plătesc despăgubirile? Politicienii trebuie să ia decizii grele pentru a debloca piaţa terenului agricol, nu să creeze încă un mijloc de blocare (parcă văd că se va crea Agenţia şi, cînd vrei să vinzi un teren, ai nevoie de o ştampilă de la ea, că statul nu îţi vrea pămîntul – altă sursă de şpagă).

Deci, statul român e incapabil să rezolve chestia asta de bază. Şi ce-l roade pe preşedintele României? Care e urgenţa sa? Să ne apere de olandezi. Motreanu ştie el ceva despre ce a făcut statul olandez, dar ştie greşit. Ambasada Olandei la Bucureşti (care are un ataşat pentru agricultură) promova, acum cîţiva ani, modelul lor de bănci de teren. Prin care se creează o umbrelă unde oamenii pun titlurile de proprietate. Pămîntul devine o comoditate uşor transferabilă şi capitalizabilă. De ce nu s-a putut în România? Păi, dacă la cadastru e varză, ce pui în banca de teren? Şi, astfel, piaţa este blocată, şi pentru români, şi pentru olandezi. Dar modelul olandez e cu totul altceva decît să cumpere statul pămîntul şi să-l redistribuie nu se ştie cum.

Cred că am greşit încă din 2007; trebuia să liberalizăm piaţa pentru străini, imediat după integrare. Ar fi venit cu bani, cu tehnologie şi, mai ales, cu acces la piaţa externă (mă gîndesc că olandezii nu ar fi proşti să pună lalele, dacă nu au deja contracte de desfacere). Adică ar fi venit exact cu ce ne lipseşte nouă. Acolo unde au venit deja (cumpărînd pămînt prin firme înregistrate în România), sînt exemple de succes pentru restul fermierilor din zonă.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

A apărut, în sfîrşit, căpşuna

Aşa cum este normal – i-a răspuns cireaşa. Vin curînd, de plouă, zmeuricile. Dar voiam să vorbesc despre roşii. Luasem o brînză din piaţă, de la „Traian". Acasă nu mi-a mai plăcut. Nu ştiu ce-a avut la gust acolo, la taraba femeii – cică din Sibiu –, şi nu mai are în farfurie. Sau ştiu, dar iar mă blamez că un dram de emoţii în piaţă te termină, că este normal să te răzgîndeşti cînd este vorba să stai ca boul în faţa tarabei cu clienţi şi să stai la coadă şi apoi să spui *nu*. E, uite, nu pot, oricît de mult exerciţiu am. Şi-atunci, poftim poveste. Nu-mi mai place marfa acasă. Şi a doua zi, mă duc după nişte roşii, ca să acopăr cumva răutatea brînzei, ezitarea mea. Şi e plin de roşii la Şulea, dar ce folos, mi se par scumpe şi înşelătoare. Uriaşe şi prezentate ca bulgăreşti. Da, ştiu bulgarii să lucreze o roşie, dar iar zic: nu-i sezonul de ucigaşe de-astea. Şi mă plimb prin piaţă să prind o roşie să-mi facă cu ochiul. Într-o latură, văd nişte puţişoare. Şi la 5 lei. Şi alături, cu una storcită, s-o vedem în inima ei de roşie. Şi atac. Dar văd că vînzătoarea nu mă priveşte în ochi. Văd că e îmbrăcată ca o doamnă. Văd că are siluetă. Văd detalii, nu văd roşia. Este ceva în neregulă. Dar, iarăşi, sînt cu mîna pe roşie şi aleg. Să mă răzgîndesc? Nu mai pot. De ce să nu pot? De ce? Şi, cotropit că nu-s în stare să vorbesc, plec cu roşiile în traistă. De data asta, noroc. Roşiile sînt roşii pe interior. Şi fac brînzei un *upgrade* necesar, cum spun ţăranii hipsteri.

Zborul

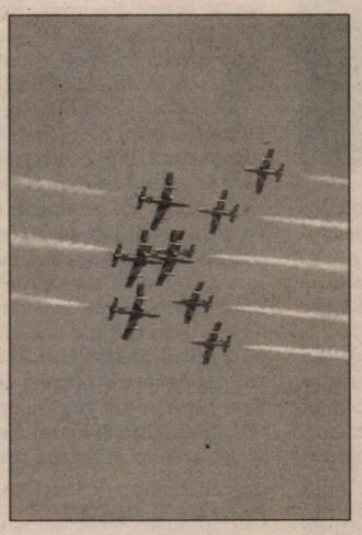

Texte şi opinii de:

● Ana-Maria CAIA (producătoare TV)
„Vise cu aeroporturi“

● Valentin IORDACHE (director de comunicare al Companiei Naţionale Aeroporturi Bucureşti)
„Un aeroport e un oraş“ – interviu

● Otilia NUŢU (analist la think tank-ul Expert Forum)
„Ce şanse are TAROM?“

● Amalia DASCĂLU (jurnalistă)
„Istoria aviaţiei române – la un pas de uitare“

● Alida MOCANU (reporter cultural)
„O stea norocoasă“

● Andrei LUCESCU (pilot comercial)
„Primul meu zbor solo“

argument

Printre nori

Oricît am visa, ne-am dori, ne-am strădui, locul nostru nu e în aer. Ne-am uitat la păsări şi ne-am imaginat cum ar fi să zburăm, dar păsările aveau aripi, iar noi nu. Atunci ne-am îndîrjit, ne-am concentrat şi ne-am făcut aripi de metal, numai să putem atinge înaltul cerului.

Visul de zbor al oamenilor a existat dintotdeauna şi, indiferent ce posibile obstacole ne sînt puse în cale – fie ele de ordin meteorologic sau tehnic –, nu vom renunţa niciodată la sentimentul acela imposibil de descris, cînd te desprinzi de pămînt şi te înalţi.

Acest dosar încearcă să întredeschidă discret o uşă către lumea aviaţiei, pentru a lăsa să pătrundă în noi toată lumina, pasiunea şi bucuria pe care le-am simţit la toţi oamenii întîlniţi – de la piloţi ai unor companii de linie la piloţi de acrobaţie, de la însoţitori de bord la piloţi privaţi, de la controlori de trafic aerian la instructori, mecanici, inventatori. Am descoperit o lume aparte, pe care vreau să vi-o împărtăşesc în paginile de faţă. O lume în care, dincolo de standarde, proceduri, lucruri bine stabilite şi ştiute, există o libertate pe care numai cei care au zburat – măcar o dată – o pot înţelege.

De veţi citi dosarul acesta „zburător“, veţi mai găsi şi poveşti despre aeroporturi îndepărtate, din Singapore, Dubai sau Tokio; cum s-a desfăşurat primul zbor solo al unui pilot; un text despre frica de zbor care nu poate fi înfrîntă sau ignorată întotdeauna; cum a fost construit Aeroportul Otopeni, în anii '60, sau cum ar trebui să arate Muzeul Aviaţiei din Bucureşti.

Aviaţia este un domeniu cu tradiţie îndelungată în România, iar miturile că piloţii români sînt foarte iscusiţi s-au dovedit a nu fi simple mituri. Mulţi am auzit, de cînd eram mici, de cei trei „zburători“ faimoşi ai ţării noastre, care au scris istorie în aviaţia sfîrşitului anilor 1800: Henri Coandă – cu „efectul Coandă“ şi al său avion cu reacţie, Aurel Vlaicu – cel care a construit primul avion pe teritoriul românesc, sau Traian Vuia – care a creat primul avion ce a reuşit să decoleze, la începutul anilor 1900. Piloţii, instructorii, cercetătorii, inginerii sau mecanicii din zilele noastre nu au făcut altceva decît să ducă mai departe această tradiţie, cu mîndrie şi determinare.

Departe de a cuprinde complexitatea domeniului aeronautic, nădăjduiesc că acest dosar vă va lăsa cu mai multe întrebări şi curiozităţi, decît răspunsuri şi certitudini. După zborul pe care l-am făcut cu un avion de acrobaţie Zlin 142, eu una nu mai pot spune decît că farmecul zborului stă exact în ceea ce nu poţi explica despre felul în care simţi despre el. Şi acest lucru e nepreţuit.
(Patricia Mihail)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 23 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Amalia DASCĂLU

Istoria aviației române

la un pas de uitare

La pas prin Muzeul Aviației

Pentru cei care nu cunosc Bucureștiul, traseul pînă la Muzeul Național al Aviației Române poate fi o aventură. Am nimerit o zi lejeră la muzeu, astfel că, timp de o oră, m-am plimbat cam singură printre lucrurile care amintesc de faptul că istoria aviației române este una foarte bogată. De la poartă mi se spune, totuși, că vizitatori există în număr destul de mare, numai că mulți dintre ei preferă să vină la sfîrșitul săptămînii.

De la fotografii originale cu Smaranda Brăescu, la documente personale ale lui Radu Manicatide și obiecte personale ale lui Aurel Vlaicu, Henri Coandă sau Traian Vuia, muzeul are tot ce-i trebuie pentru a fi un punct de maxim interes pentru turiști și nu numai. Sau ar trebui să aibă. Din păcate, clădirea care adăpostește muzeul se află într-o stare de degradare extrem de vizibilă, nu puține fiind zonele în care tencuiala a căzut inclusiv pe exponate. În același timp, scîrțîiturile și zgomotele venite din tavan te fac să crezi că o să-ți cadă în cap, dacă mai stai mult pe acolo.

Cele mai multe dintre exponatele din interior au explicații atașate, astfel că și necunoscătorii în ale aviației pot să afle măcar o parte din istoria românilor – de altfel impresionantă – o au în acest domeniu. Probleme cu informația sînt în exterior, unde, în jurul clădirii, au fost amplasate mai multe tipuri de avioane și elicoptere folosite, la un moment dat, de Aviația Română. Aparatele de zbor – cele mai multe dintre ele, oricum – sînt parcă aruncate printre buruieni, iar starea de degradare este evidentă. Avioane în care au urcat piloți cu experiență se află acum printre cărămizi și boschețI, la discreția cîinilor comunitari din zonă. De asemenea, exceptînd inscripțiile originale de pe aparate, nu există alte surse de informații, în locurile în care acestea sînt amplasate.

Zbuciumata istorie a muzeului

Site-ul instituției prezintă cîteva date istorice, astfel ca vizitatorii să știe la ce să se aștepte. Primul care a avut ideea unui asemenea muzeu a fost Nicolae Iorga, iar demersurile inițiale au fost făcute după Primul Război Mondial, de către Liga Națională Aeronautică. La momentul respectiv, au fost adunate într-un punct muzeistic toate materialele de război pe care armata română le capturase în timpul confruntărilor. Bazele viitorului muzeu au fost puse, după 1970, de către generalii Aurel Niculescu și Gheorghe Zărnescu, în localitățile Boboc și Mediaș, însă patrimoniul a fost preluat de către secția de aviație a Muzeului Militar Național. Oficial, Muzeul Aviației a fost inaugurat pe data de 2 martie 1990. Totuși, muzeul a funcționat mai mult de un an în corturi, în cadrul Bazei 90 Transport Aerian. Ulterior, a mai trecut pe la Aeroportul Băneasa, iar acum se află pe strada Fabrica de Glucoză, în locul fostului Aerodrom Pipera.

© L. Munteanu

Muzeul Aviației

© A. Dascălu

Dan Antoniu

„Aeronautica nu a fost nici o industrie, nici o știință. A fost un miracol."

IGOR IVAN SIKORSKI

Istoria acestei instituții este, însă, destul de zbuciumată, iar istoricul Dan Antoniu, cercetător în aeronautică în cadrul Academiei Române, spune că starea în care se află muzeul este cauzată de lipsa culturii aviatice și a dorinței autorităților de a face ceva în acest sens. „Hangarele în care se află acum au fost ateliere ale armatei, stații de radio. Eu, pe răspunderea mea, am trimis camioane care au cărat avioane pentru muzeu. Au fost probleme inclusiv cu terenul, în condițiile în care autoritățile locale au vrut să construiască locuințe acolo. S-a luat jumătate din suprafață și s-au înghesuit avioanele într-un spațiu foarte îngust. Oricum, n-au putut să construiască nimic acolo pentru că și-au dat seama că e metrou dedesubt. Tot așa a apărut și o biserică în curtea muzeului, fără legătură cu unitatea militară" – a declarat Dan Antoniu. Istoricul afirmă că muzeul nu e nici pe departe așa cum ar trebui să fie: „În toate locurile prin care a trecut – acesta de acum fiind al patrulea –, muzeul a fost o improvizație. N-are nici un flux coerent, pentru că nu au fost lăsați să facă, nu e spațiu pentru extindere. Oricum, nici acum nu se vrea amenajarea muzeului pentru că ar trebui bani."

„În toate locurile prin care a trecut – acesta de acum fiind al patrulea –, muzeul a fost o improvizație."

Pionierii aviației române

Autor a numeroase cărți despre cei care au făcut istorie în aviația română, Dan Antoniu are și cea mai mare colecție de fotografii care conțin imagini unicat cu aviatori, avioane, prototipuri și alte documente legate de aviație în general, nu numai cea română. Conform istoricului, aviația română nu înseamnă doar Aurel Vlaicu, Traian Vuia sau Henri Coandă: „Sînt mulți români care au fost adevărați pionieri în aviație, oameni care au emis concepte, chiar dacă n-au avut posibilitatea să le pună în practică, fie din lipsa banilor, fie pentru că erau prea avansate pentru tehnologia vremii respective." Din punctul său de vedere, Vuia, Coandă și Vlaicu au fost norocoși pentru că au avut posibilitatea de a-și pune în practică ideile și visele. Ei nu au fost, însă, singurii români care au încercat să zboare. „Undeva în Franța, Rodrig Goliescu a făcut un aeromodel cu fuselaj tubular, era un soi de propulsie cu reacție, în 1909. Aparatul construit de el folosea și «efectul Coandă», chiar înainte ca Henri Coandă să-l breveteze. Nu știa el de asta, nu a stat să analizeze" – afirmă istoricul.

Cercetătorul spune că descoperirile unui român – Gheorghe Botezatu – au fost folosite inclusiv la NASA, capsula Apollo neputînd să ocolească Luna înainte de punerea în practică a calculelor românului. Tot el a fost cel care a construit primul elicopter stabil. „Îl ridica la jumătate de metru, lăsa accelerația blocată, se dădea jos din elicopter, aparatul de zbor se dezechilibra și se reechilibra la loc, rămînea la jumătate de metru înălțime și apoi se urca la loc. Undeva în 1922-1925 se întîmplă asta – era primul elicopter stabil din lume. Restul nu puteau să facă punct fix."

Visul de zbor al oamenilor a început încă din Antichitate, iar românii au, și ei, legendele lor. „Există două documente, unul într-o biserică din Transilvania și unul într-o biserică din Ungaria, în care se spune că Avram Iancu și oamenii lui ar fi coborît de pe munți cu niște planoare, cu aripi învelite în piele, construite din lemn, boierii trezindu-se cu ei pe moșii. Mai există înscrisuri vechi care vorbesc de persoane care-și puseseră pe biciclete aripi, și-au dat seama că le trebuie viteză" – spune istoricul. Nici mitul Meșterului Manole nu a fost uitat, iar despre constructorul Bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Iași se spune același lucru – la finalul lucrării ar fi fost lăsat pe acoperiș și de acolo ar fi scăpat prin zbor.

Istoria aviației, strînsă într-un calculator

Pasiunea pentru aviație e moștenire de familie, în cazul lui Dan Antoniu, tatăl său fiind un iubitor al zborului. Deși nu s-a văzut foarte des cu el, după despărțirea părinților, copilul de atunci a avut un sprijin în pasiunea sa de la un unchi, care era aviator. Totuși, Dan Antoniu nu și-a dorit să ajungă aviator. A ales istoria zborului, colecționarea de fotografii și realizarea de machete de avioane. Primele fotografii le are de la unchiul său, următoarele fiind realizate chiar de el, după ce a reușit, adolescent fiind, să-și cumpere un aparat de fotografiat: „Am mai multe categorii de fotografii: pe cîteva le-am primit, multe le-am făcut chiar eu, iar altele au fost fotocopiate sau scoase de pe clișee originale. Nu le-am numărat niciodată, însă sînt sigur cîteva mii, cam un terra de spațiu pe hard-disk." Singurele poze originale cu planoarele lui Aurel Vlaicu de la el au plecat. Are, totuși, un mare regret. Ar fi vrut să scrie o istorie a piloților cu sînge albastru de la noi. A și încercat să obțină acces la documente și la mărturii de la Casa Regală, însă pînă acum nu a reușit. Istoricul a mai avut și numeroase insigne, căști și alte obiecte specifice aviației, însă, de-a lungul timpului, le-a vîndut unor colecționari. „Din păcate, n-am transmis copiilor mei pasiunea pentru aviație, așa că n-am cui să las colecțiile. Tot ce am despre aviație va merge la Arhivele Statului, pentru că acolo va putea să le vadă oricine" – a adăugat Antoniu. Chiar și așa, cercetătorul nu și-a pierdut speranța că se vor găsi soluții, atît pentru ca tinerii de azi să cunoască istoria aviației, cît și pentru o mai bună promovare a muzeului, care adăpostește poate cele mai importante dovezi că aviatorii români au fost deschizători de drumuri în acest domeniu.

***Amalia Dascălu** este jurnalistă la Digi24.*

Patricia MIHAIL

Limita (nu) e cerul

Eram deja la cîteva sute de metri în aer, într-un avion Zlin 142 – o aeronavă cu două locuri şi un singur motor, destinată acrobaţiilor aeriene. Decolaserăm lin, de pe iarba aerodromului de la Clinceni, iar acum zburam deasupra celor 33 de hectare ale aerodromului. Era liniştitor, odihnitor chiar, să priveşti de sus pămîntul pe care îl abandonaseşi, pentru scurtă vreme, pentru înaltul cerului. Cu toate acestea, aveam inima strînsă. Însă nu din cauza vreunui sentiment de nesiguranţă sau neplăcere, ci de teama că pilotul de la manşă, care mă purta acum pe deasupra lumii, se va feri să-mi arate fie şi puţin din minunăţiile pe care le desenează pe cer, în timpul zborurilor acrobatice.

Parcă ghicindu-mi gîndul, pilotul Alexandru Ion a tras deodată scurt de manşă, săgetînd cerul cu botul aeronavei îndreptat în sus. Într-o clipă, inima mi se urcase în gît. La fel cum, tot într-o clipă, a coborît apoi drept în stomac, odată cu apropierea ameţitoare şi rapidă a avionului de pămînt, într-un unghi înclinat suficient de abrupt pentru a da senzaţii necunoscute unei persoane a cărei experienţă în domeniul aviatic se rezuma la cele cîteva zboruri cu diverse companii de linie şi ce-a văzut prin filme. Au mai urmat, apoi, felurite viraje, schimbări de altitudine şi o trecere paralelă cu solul, la o distanţă care mi-a părut suficient de mică încît cei de pe aerodrom să ne poată atinge.

Apoi, Alexandru Ion m-a readus cu picioarele pe pămînt (la propriu), cu cea mai lină aterizare pe care mi-aş fi putut-o închipui. Dacă în timpul zborului amuţisem, încercînd să asimilez cu toate simţurile minunea pe care o trăiam, după coborîrea din cabină aveam o mulţime de întrebări. „Ce aţi văzut acum e nimic" – mi-a spus el zîmbind. Un salt înapoi în timp ni-l arată pe Alexandru, la 6 ani, visînd să se facă pilot: „Nimeni din familia mea nu are legătură cu lumea aviaţiei. Tot ce mi-aduc aminte e că eram mic şi plîngeam în somn pentru că visam avioane pe care nu le puteam prinde." Membru al lotului naţional de acrobaţie aeriană al României, comandant adjunct al Aeroclubului „Aurel Vlaicu" de lîngă Bucureşti şi coordonatorul „Vulturilor Tricolori" – o formaţie de acrobaţie compusă din trei avioane Zlin 142 –, Alexandru a început să zboare cu planorul, asemeni multor altor piloţi, prin 1996, cînd avea cam 16 ani. A fost nevoit să întrerupă activitatea la scurt timp, dar nimic nu l-a putut ţine departe de „familia sa", cum o numeşte deseori. În 2005, a revenit „acasă", ca discipol al instructorului Gheorghe Uţă, care i-a devenit maestru. De altfel, realizările sale se măsoară în păstrarea continuităţii, mai mult decît în numărul de răsuciri făcute în timpul unei figuri acrobatice: „Este important să laşi ceva în urmă, să-i vezi pe elevii tăi că te depăşesc – aceasta e, într-adevăr, o mare realizare."

Cum devii pilot

Îmi vorbeşte apoi despre „microbul cîmpului", sădit parcă în ADN-ul acestor zburători de către o forţă nevăzută. Acelaşi „microb" pe care l-am regăsit şi la George Rotaru, directorul Aeroclubului României şi liderul „Hawks of Romania", formaţia de acrobaţie aeriană care ne lasă cu ochii lipiţi de cer, la fiecare miting aviatic la care participă. Un alt pilot – o poveste ruptă din acelaşi mănunchi – a avut o pasiune pentru avioane, de mic, şi a început cu planorismul, în adolescenţă, cînd a venit în Bucureşti şi a păşit pentru prima dată pragul Aeroclubului Român. La doar puţin peste 30 de ani, George Rotaru are o experienţă solidă şi un calm imperturbabil. Deşi tot pe aerodromuri sau în avionul său Extra 300 se simte cel mai bine, din biroul său, el punctează des importanţa Aeroclubului Român şi faptul că majoritatea piloţilor s-au format aici.

Anual, aproximativ 1000 de tineri se înscriu la unul dintre cele 15 aerocluburi din toată ţara. În timp, apare selecţia firească şi, după alţi cîţiva ani, rămîn doar cei cu adevărat dedicaţi lumii aviatice. Pe lîngă faptul că trebuie să fie buni atleţi şi să aibă o orientare foarte bună în spaţiu, aceştia sînt cei pentru care dorinţa de a zbura înfrînge orice obstacol. Pentru cei care au între 16 şi 23 de ani, există şansa de a obţine gratuit o licenţă de pilot de planor sau de paraşutism. Tot ce trebuie să facă e să se înscrie, să parcurgă o vizită medicală şi un curs teoretic de două luni şi jumătate, iar apoi să dea un examen de final de curs. În funcţie de bugetul acordat în fiecare an, există un număr limitat de locuri, pentru fiecare disciplină.

Avînd în minte prima mea oră de şofat, în care instructorul m-a aşezat direct pe scaunul şoferului, la o oră de trafic intens, pe un bulevard din centrul Capitalei, l-am întrebat pe George Rotaru care e primul lucru pe care îl învaţă un elev cînd se urcă în avion. Mi-a răspuns rîzînd: „Înainte de a urca în avion, există o pregătire teoretică. Întîi trebuie să înţelegeţi de ce zboară avionul, trebuie să-l cunoaşteţi, să ştiţi pe unde vă urcaţi în el şi ce se verifică la exterior – chiar dacă există şi un personal tehnic, de la care preluaţi aparatul, trebuie să-l verificaţi, acesta fiind standardul la toate tipurile de aeronave – şi civile, şi militare... Învеţi pe ce poziţie ai scaunul, ce înseamnă fiecare aparat de pe bord, fiecare comandă, şi abia după ce instructorul consideră că ţi-ai însuşit toate acestea, poţi începe pregătirea de zbor. Atunci, pare complicat, pentru că sînt multe lucruri de urmărit, trebuie să te uiţi şi afară... Fiecare pilot începător are tendinţa de a urmări bordul fîndelungt – indicaţiile de înălţime, de viteză, dar trebuie să te uiţi afară, să-ţi dai seama de poziţia aeronavei în spaţiu..."

În plus, în primele momente de pregătire, ai un instructor lîngă tine şi tot timpul există cineva care te urmăreşte şi îţi faci recomandări. „Piloţii întîi fac un zbor-două, după care încep să piloteze aeronava în linie dreaptă, apoi încep să facă viraje, pe urmă învaţă decolarea, apoi aterizarea – care e cea mai complicată parte de învăţat din toată tehnica pilotajului –, după care se finalizează pregătirea cu rezolvarea situaţiilor speciale, care sînt simulate: pană de motor, blocare de comenzi, la paraşută – încurcarea suspantelor, la balon – o problemă cu anvelopa balonului... şi toate acestea trebuie să le stăpîneşti." Totul se încheie cu examenul de licenţiere, fie cu Autoritatea Aeronatică Civilă Română – pentru avioanele uşoare –, fie cu Aeroclubul României – pentru avioane ultrauşoare, planor, balon şi paraşutişti.

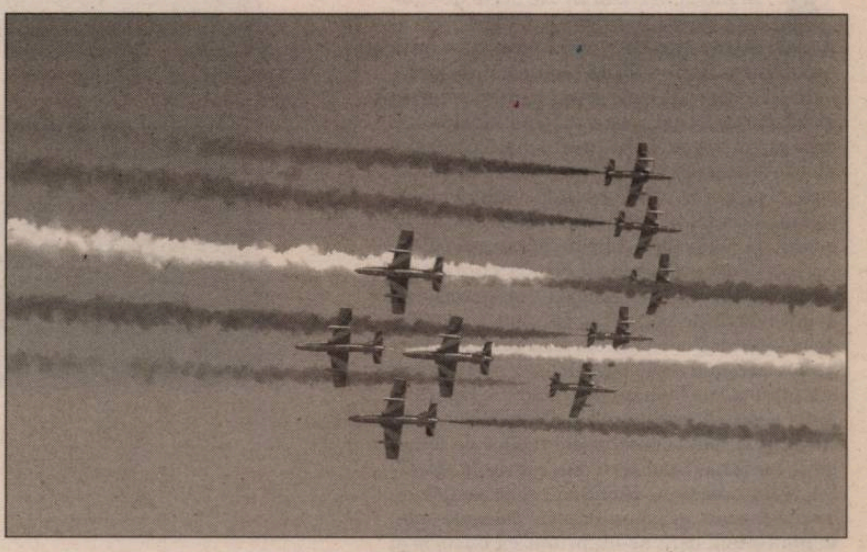
© L. Muntean

© L. Muntean

„Pentru majoritatea oamenilor, cerul e limita. Pentru cei care iubesc aviaţia, cerul e acasă."

JERRY CRAWFORD

Acrobaţie aeriană

De altfel, Aeroclubul României este o instituţie cu tradiţie în România, dar şi în lume, fiind înfiinţat încă din 1923, de către prinţul George Valentin Bibescu. În prezent, este o instituţie subordonată Ministerului Transporturilor, fiind sigura din România care se ocupă de pregătirea piloţilor români în acrobaţie şi susţinerea lor pentru a participa la competiţiile europene şi mondiale de profil.

Iar acrobaţie aeriană înseamnă atît activitatea de performanţă, cu participări la campionate, cît şi partea de demonstraţii aeriene, menite să promoveze aviaţia. Dacă la mitingurile aviatice, unde evoluează deseori în formaţii, combinaţiile de figuri sînt stabilite de către piloţi, în cadrul unei competiţii – unde evoluţiile acrobatice sînt numai solo – există doar un program liber ales, format din mai multe familii de figuri (looping-uri – adică executarea unor bucle în plan vertical sau oblic, răsuciri etc.), şi două programe impuse, unul cunoscut cu mai mult timp înainte şi unul necunoscut, primit cu o zi înainte de concurs. „Este ceva deosebit pentru că sînt nişte forţe diferite faţă de un zbor normal. Le simţi la început, cînd te pregăteşti pentru acrobaţie, apoi nu te mai interesează asta, ci executarea corectă a figurii acrobatice, să zbori cît mai precis..." – îmi spune George Rotaru.

Din primăvara lui 2012, lotul naţional de acrobaţie aeriană al României are un nou antrenor, pe lituanianul Jurgis Kairys – celebru pilot sportiv şi multiplu campion mondial la acrobaţie aeriană. „În toamna lui 2011, Dan Ştefănescu – pilot la TAROM şi coordonator al formaţiei private «Iacării Acrobaţi» – l-a convins pe Jurgis Kairys să vină antrenor, iar noi l-am reintegrat pe Dan în lotul de acrobaţie. El este unul dintre piloţii care au adus aceste avioane Extra 300 din Germania, cînd au fost achiziţionate. Influenţa şi experienţa pilotului lituanian se reflectă în rezultatele noastre din ultimul an."

Deşi figurile executate în înalta acrobaţie aeriană pot părea nebuneşti uneori, George Rotaru, care a acumulat peste 3000 de ore de zbor, afirmă cu tărie: „În aviaţie nu e loc pentru nebunie şi nici pentru orgoliu. Totul se rezumă la capacitatea pilotului de a rezolva orice situaţie dificilă – lucru care vine din experienţă, din stăpînirea de sine. Contează foarte mult cum e construit fiecare om, şi fizic, şi psihic. Zborul presupune nişte riscuri, din momentul în care te-ai desprins de sol. Omul nu a fost creat să zboare, dar el şi-a forţat limitele."

Patricia MIHAIL

Păstrătorii ordinii aeriene

Am intrat în clădirea Turnului de Control de la Aeroportul Otopeni cu aceeaşi întrebare plimbîndu-mi-se prin cap: „Într-o lume atît de haotică şi dezordonată ca a noastră, cum reuşesc aceşti oameni să păstreze, totuşi, ordinea?“ Îmi închipuiam deja că voi da, probabil, peste nişte persoane încruntate şi încordate, care numai de stat la poveşti cu noi nu vor avea timp. Gîndul mi s-a schimbat în fix trei secunde, după ce l-am cunoscut pe Gheorghe Marin, supervizorul de trafic al Turnului. A făcut Şcoala Militară de Ofiţeri de Aviaţie, la „Bobocu“, şi lucrează în aviaţie de 35 de ani. A fost cel care ne-a cules de la intrare şi ne-a purtat pînă în inima Turnului, începînd să ne povestească vesel despre simulatorul de la demisolul clădirii. Odată ajunşi acolo, îi întîlnim şi pe Vasile Ţocu, directorul DSNA (Direcţia Serviciilor de Navigaţie Aeriană) Bucureşti, din cadrul ROMATSA (Administraţia Română a Serviciilor de Trafic Aerian) şi pe una dintre colegele sale, Ioana Galan, care ne-au primit cu bucurie şi cu nerăbdarea de a ne arăta cît mai mult din activitatea lor.

Comparînd căile aeriene cu nişte autostrăzi care se intersectează pe toate cele trei axe, Ioana Galan îmi explică modul în care spaţiul aerian este împărţit în trei: turnul de control, care dirijează decolările şi aterizările, de la sol pînă la 2000 de picioare (cam 600 de metri), apoi *approach*-ul (zona de apropiere), care dirijează pe suprafaţa de deasupra, acoperind spaţiul respectiv sub forma unei „ciuperci“, după care urmează ACC (Area Center Control), care dirijează, *no limit*, tot ce există mai sus de altitudinea acoperită de *approach*.

„Turnul de control, care e un organ de dirijare pe aeroport, are ca principală misiune să evite coliziunile aeronavelor cu restul. Al doilea scop al său este să facă informarea piloţilor vizavi de tot ce ţine de zbor, de trafic, de meteo, de alte avioane care circulă pe lîngă ei, eventuale restricţii... Pentru această activitate, ei dispun de multe informaţii. Spre exemplu, există un sistem prin care se transmit toate datele meteo – vînt, presiune, nori. Ele sînt măsurate prin nişte senzori, de pe pistă care măsoară temperatură, presiune, vizibilitate, vînt... şi care transmit la staţiile noastre exact parametrii. Iar noi transmitem datele piloţilor. Al treilea obiectiv este cel de alertare în caz de pericol, de primejdie. Dacă se întîmplă ceva cu o aeronavă, noi ar trebui să fim cei care îi alertăm pe cei care ar trebui să meargă să-i salveze pe oameni“ – îmi explică Vasile Ţocu.

Sub un singur cer

„La nivelul aviaţiei, sîntem un *single sky*“, afirmă Vasile Ţocu. „Aviaţia a avut şansa să fie în Europa, în EUROCONTROL, cînd cei din ţara noastră nu ştiau dacă vor în UE. Noi ne-am globalizat cu mult timp înainte.“ ROMATSA, înfiinţată în 1991, are statutul de regie autonomă autofinanţată, de importanţă naţională, şi se află sub autoritatea Ministerului Transporturilor. Toţi banii primiţi

© Romatsa

© Romatsa

„Motorul este inima avionului, dar pilotul reprezintă sufletul lui.“

SIR WALTER ALEXANDER RALEIGH

de ROMATSA vin pe contravaloarea serviciilor pe care le practică pentru companiile aeriene – dirijare şi control –, pentru care se percepe un tarif de survol sau de aterizare, în funcţie de greutatea aeronavei.

Simulatorul

Simulatorul 3D al Turnului de Control a fost proiectat, dezvoltat şi implementat chiar de ROMATSA şi este capabil să reproducă mediul şi condiţiile de lucru dintr-un Turn de Control al unui aeroport. Soft-ul simulatorului a fost gîndit tot de un român – Cosmin Bodea, controlor de trafic aerian din Cluj. A rezultat un simulator extrem de performant, unul dintre cele mai bune din Europa.

Intrînd în sala cu simulatorul, care reproduce întocmai nu doar sala operaţională de la etajul 9, ci şi diferite aeroporturi din România, în funcţie de soft-ul încărcat, Ioana Galan se opreşte în dreptul fiecăruia dintre cele trei scaune de la pupitrul de comandă, descriindu-mi rolul fiecăruia dintre controlori: „Primul – *planner*-ul – discută cu maşinuţele şi utilajele care circulă pe platformă şi pe piste. Cel din mijloc ţine legătura doar cu avioanele care sînt la sol, cele care rulează de la poziţiile de parcare pînă în zona de aşteptare sau cele care, după ce au aterizat, vin spre zona de parcare. Iar cel din dreapta – numit şi *executive* – dirijează toate avioanele care vin la aterizare sau decolare, precum şi elicopterele, dîndu-le aprobările necesare şi coordonîndu-se cu cei de la *approach*.“

Toate aceste comenzi se dau pe baza unor informaţii primite de către controlori prin intermediul staţiilor de comunicaţii, al radarelor, dar şi al planurilor de zbor (care conţin tipul de avion, ce echipament are, care este ruta sa etc.), trimise mai întîi la EUROCONTROL (Organizaţia Europeană pentru Siguranţa Navigaţiei Aeriene, la care România a aderat din 1996), după care este preluat şi de sistemul turnurilor de control.

Anticipîndu-mi întrebarea, Ioana Galan îmi repetă ce auzisem şi de la piloţi: „Totul, în aviaţie, e cel puţin dublat – toate echipamentele, toate sistemele din aeronavă.“ Tocmai pentru a fi cît se poate de siguri că informaţiile pe baza cărora se efectuează zborurile sînt complete şi corecte. Cu atît mai mult cu cît un element precum vîntul se poate dovedi decisiv. „Se decolează şi se aterizează cu vîntul din faţă, impactul este mult mai uşor la aterizare, pentru că viteza faţă de sol este mai mică“ – spune Gheorghe Marin.

„Avionul stă în aer datorită unei forţe care se numeşte portanţă şi care se formează în momentul în care curenţii de aer circulă deasupra şi dedesubtul aripii. Datorită profilului curbat, deasupra, curentul de aer circulă mai repede şi presiunea e scăzută. Dedesubt, circulă mai încet, iar presiunea e mai mare. Şi atunci apare o forţă de sustentaţie. Cu cît curentul circulă mai repede pe aripă, cu atît portanţa e mai mare“ – continuă Vasile Ţocu.

În cele cîteva zeci de minute petrecute la simulator, am trecut de la cer senin la ploaie torenţială, ninsoare abundentă şi apoi ceaţă densă. Fiecare astfel de fenomen presupune luarea unor anumite măsuri, iar controlorii şi cei care învaţă la simulator trebuie să ştie cum să gestioneze fiecare situaţie în parte. Apoi, gazdele noastre m-au aşezat pe poziţia controlorului *executive*, învăţîndu-mă cum să dau aprobările necesare unui avion care urma să decoleze pe pista din dreapta. Totul mergea ca uns, cînd, deodată, observ că avionului respectiv îi luase foc unul dintre motoare. „Strigă repede «Stop. Opriţi rulajul!»“ îmi spune Ioana Galan. „Şi fii atentă că pe pista din stînga mai ai un avion, la decolare.“

În Turnul de Control

Tocmai pentru că este necesară o atenţie extraordinară şi o coordonare precisă, controlorii de trafic (care la Turnul de la Otopeni sînt aproximativ 40) lucrează în ture, de la 7 dimineaţa la 7 seara. Sînt cam şase-şapte pe tură şi fiecare „mînă de lucru“ din tura respectivă (adică cei trei controlori plus un supervizor) lucrează două ore, după care au o pauză de o oră şi ceva. La controlori, ca şi în cazul piloţilor, odihna şi pauzele sînt obligatorii şi bine reglementate, astfel încît aceştia să-şi poată păstra concentrarea.

„Haideţi sus, să-i vedeţi“ – ne spune Vasile Ţocu. În timp ce liftul urca spre etajul 9, îmi imaginam că vom intra într-o sală forfotitoare şi agitată. În schimb, am intrat într-o încăpere liniştită, unde am întîlnit un grup de oameni simpatici şi joviali (unii dintre ei cititori de *Dilema veche)*, care îşi făceau meseria cu profesionalism, fără crispare şi teamă. Văzînd că mi s-au oprit ochii pe cifrele roşii ale ceasului din Turn, care nu arăta ora „corectă“, Vasile Ţocu îmi explică faptul că, în aviaţie, se lucrează după un timp universal, pentru ca toată lumea să înţeleagă acelaşi lucru. Faţă de ora României, vara este o diferenţă de trei ore, şi iarna de două.

Întrebîndu-l apoi pe directorul DSNA Bucureşti ce îţi trebuie ca să fii un bun controlor de trafic aerian, îmi răspunde scurt: „nervi şi atenţie distributivă“. Cînd te afli într-o asemenea poziţie, nu este permis să greşeşti. Şi tocmai această presiune şi responsabilitate îi consumă enorm. Constat însă şi aici, pentru a nu ştiu cîta oară de cînd am intrat în contact cu diverşi oameni din domeniul aviaţiei, că există acel „ceva“ care te ţine acolo.

Vasile Ţocu, spre exemplu, a venit la aeroport prin '90. „Am fost comandant adjunct vreo şase ani şi răspundeam, pe tura mea, de activitatea de atunci a aeroportului, care cuprindea şi traficul aerian, şi *handling*-ul... Între 1996 şi 2001, am fost inspector-şef la Inspectoratul Aviaţiei Civile, iar din 2001 am venit la ROMATSA, la departamentul de siguranţă, şi din 2008 sînt aici, la DSNA Bucureşti.“ Un loc în care se simte bine şi de care este mîndru. „Înainte, după selecţie, erau trimişi la un training în Miami, pentru şase luni. Acum sîntem în al doilea an în care pregătim controlori chiar în România, la Constanţa. Urmează patru luni la simulator şi o perioadă de *on job training*, cu instructorul alături, chiar în Turn, pentru a vedea cum se descurcă în situaţiile reale.“

Responsabilitatea turnului este pe o zonă destul de restrînsă în jurul aerodromului, dar intensă, foarte complexă, pentru că pe lîngă avioane mai sînt şi maşini, şi oameni, şi elicoptere. La cele aproximativ 90.000 de mişcări de aeronave pe an, pe Aeroportul Otopeni, sînt perioade în care controlori de trafic ajung să dirijeze şi 30 de avioane pe oră – adică un avion la fiecare două minute.

În 2012, controlorul anului a fost desemnat Alexandru Adrian Caragea, care a avut 5744 de dirijări. Adică 5744 de decolări şi aterizări realizate în siguranţă, pentru că persoana care s-a ocupat de controlul traficului aerian şi-a făcut treaba bine. Şi acesta e doar un om din cei 40 de la Turnul de Control care veghează asupra siguranţei zborurilor noastre.

Ana-Maria CAIA

Vise cu aeroporturi

Aeroporturile povestesc cel mai bine despre visele unei ţări. Ele nu sînt despre trecut sau despre prezent, aşa cum sînt, de pildă, liniile aeriene naţionale, care pot povesti exact despre beteşugurile şi calităţile unui popor. Primele sînt opera unor decizii de stat şi sînt despre viitor. Celelalte sînt, vrînd-nevrînd, conduse mai mult de interese de moment.

Visul luminos

De după rîndurile de floarea-soarelui, un uriaş avion Airbus s-a ridicat înspre cer. E aproape de asfinţit, pielea îmi este umedă de la căldura sufocantă din Singapore. Sînt în aeroportul Changi, pe o terasă, tolănită într-un fotoliu, lîngă un lan de floarea-soarelui. Înăuntru, dacă vreau, mă pot odihni într-o grădină cu palmieri de zeci de metri înălţime, într-una de cactuşi ori într-alta de orhidee. Preferata mea, însă, e oaza cu fluturi tropicali, unde creaturi colorate ireal ţi se opresc pe braţe şi ţi se lipesc pe spate şi pe tot corpul, fără ruşine şi fără frică. Îmi pierd noaptea aici, pînă la următorul meu zbor, plimbîndu-mă prin cinematografe şi săli de jocuri, mîncînd raţă prăjită în stil cantonez, făcînd baie în piscină şi cumpărături. Ştiu că în momentul în care oboseala va deveni copleşitoare, o să mă pot duce la spa sau la jacuzzi, sau o să-mi plătesc un pat într-unul dintre hotelurile aeroportului. Totul strigă aici: „Sîntem buricul universului, sîntem lumea ta de vis, paradisul; înfrîngem în tine, călătorule, stresul de aeroport şi frica de zbor, de la noi pleci pus pe picioare şi mirat. Altă ţară ca a noastră, pe lumea asta nu mai poate fi.“ Şi aşa este acest Singapore, statul liliputan din sud-estul Asiei, care investeşte în biotehnologie şi e obsedat de ordine, curăţenie, prosperitate.

Visul bunei-cuviinţe

Plouă mărunt la Tokyo şi traficul a devenit, dintr-un coşmar mic, un coşmar mare. Blocată în taxi, cu luminile oraşului în ochi, flash după flash, aproape cît să faci o criză de epilepsie, îmi imaginez cum avionul meu spre Europa va zbura fără mine. Narita e un aeroport mare. Mai mare decît orăşelul din Moldova în care m-am născut. Am ajuns la o oră la care nici speranţă nu mai trebuia să am. Am alergat înspre ghişeul de check-in, pe podelele perfecte, lucioase, curate-farmacie. Aveam de gînd să mă milogesc, să încerc să aranjez ceva. N-a fost nevoie. Domnişoara mi-a înşfăcat paşaportul, bagajul, a făcut ca un roboţel superrapid documentele, apoi a început să alerge prin aeroport în faţa mea, strigînd de semnalizare şi agitîndu-şi mîinile. Tot aeroportul participa la această importantă operaţiune de ajutorare a unor ameţiţi de întîrziaţi, pe la securitate şi paşapoarte. Cînd ne lăsase suflul pe amîndouă, a dat peste o maşinuţă (dintr-acelea care transportă pasageri cu mobilitate redusă) în care ne-am aruncat şi, cu viteză sporită, am mers înspre îmbarcare. Cînd am ajuns la poartă, s-a plecat în faţa mea şi mi-a zîmbit. Lăsam în urmă o ţară în care iubirea de semeni şi alte megavirtuţi nu înseamnă nimic. O ţară în care pe oameni îi interesează doar să fie muncitori şi cuviincioşi cu ceilalţi. Acum şi de-a pururi.

Vise de nisip

Dubaiul e al arabilor ălora care promit lux pînă îţi iese pe nas şi pe urechi. Şi ţi-l dau, numai că drumul tău înspre poşeta de 3000 de euro, toată aur şi fireturi, din Mall of Emirates, trece prin aeroport. Unde, pentru că eşti femeie, vei fi separată de bărbaţi şi dusă într-un subsol destul de insalubru, să-ţi fie verificat paşaportul. Nu-i vorbă, în subsolul ăla mai sînt bărbaţi, dar nu de-ai tăi, ci unii din Bangladesh sau Pakistan, care au venit să-şi sfărîme oasele pe şantierele dubaiote, pentru cîţiva dolari pe zi.

Cîteva dune mai încolo – ori cîteva hoteluri de lux mai încolo – se află micul şi prosperul stat Qatar, care are, în momentul de faţă, cea mai dinamică linie aeriană din lume, din punct de vedere comercial. Reclama – bine plătită, pe tot mapamondul – anunţă noua senzaţie în aviaţie. În avioane, sticlele de vin franţuzesc şi chilian îi ţin pe pasageri zîmbitori pînă la Doha. Acolo, aterizezi într-o atmosferă de autogară românească, cu lumini slabe, toalete neigienice, cozi dezorganizate, personal mohorît spre nepoliticos. E o impresie de aeroport din capătul lumii, construit întocmai ca o burtă de balenă întunecoasă, în care, odată intrat, nu mai contează dacă ieşi, iar dacă scapi şi nu te mai întorci, de asemenea, nu contează. Pentru că virtutea lui cea mai mare e că se află aici, unde e, pe marile rute comerciale ale Orientului. Ei îţi vor banii, nu admiraţia.

De după rîndurile de floarea-soarelui, un uriaş avion Airbus s-a ridicat înspre cer.

© L. Muntean

Visul de aur al omenirii

„Zbor pentru că
îmi elibereazp mintea
de tirania lucrurilor mărunte.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Pe 12 aprilie 1961, Iuri Gagarin a zburat spre spaţiul cosmic. Fix 19 ani mai tîrziu, m-am născut eu – care, în secret, la fiecare tort aniversar, pînă pe la căderea Uniunii, i-am închinat un gînd bun acestui erou sovietic.

Am fost un copil cu speranţa cuceririi spaţiului cosmic în inimă, gata oricînd să mă maschez în cosmonaut (deşi asta presupunea îmbrăcarea unui costum de ski foarte gros şi incomod), veşnic în căutare de OZN-uri pe cerul întunecat al serilor de vară (deşi activitatea asta îmi provoca deopotrivă frică şi plăcere), mare amatoare de zboruri, fie ele şi mai modeste, cu avionul, pe rutele Iaşi – Constanţa, Bacău – Bucureşti ori Bucureşti – Moscova. De-a binelea nu m-am dezmeticit nici astăzi din visul vechi despre stele, la sute de zboruri după – unele lungi şi chinuitoare, altele scurte şi plăcute; nici unul, pînă acum, prea aproape de cosmos. Am mers de curînd, urmîndu-mi vechea fantezie, pînă în Kiruna, un oraş din Laponia suedeză, de vreo 20.000 de locuitori, cei mai mulţi mineri în subteran, la o exploatare uriaşă de fier. Actualul aeroport din Kiruna e o cameră primitoare, cu o parcare unde maşinile de închiriat stau în priză, ca să nu îngheţe. Dar viitorul, în orăşelul ăsta friguros, stă pitit în pădure, într-o clădire toată numai sticlă, unde o mînă de oameni de ştiinţă se chinuie să pună la punct primele zboruri spaţiale pentru turişti fraieri, ca mine şi ca tine, cititorule. Sigur, ruşii scot deja bogătani în spaţiul extraterestru, numai că aceste călătorii sînt poreclite „zboruri-vomă“, de la activitatea pe care o au pasagerii în vreme ce gravitaţia scade. Varianta suedeză va fi mai puţin traumatizantă. Aeroportul lapon nu va avea Duty Free, ci centru de educaţie pentru copii. Şi n-o să vă ţină la cozi la paşapoarte, ci în săli unde să învăţaţi despre praful de stele.

© L. Muntean

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Ana-Maria Caia *deţine Indie Studio (o companie de producţie TV) şi colaborează la diferite reviste. O găsiţi online pe www.caia.ro.*

Alida MOCANU

O stea norocoasă

Amalia nu a visat niciodată să devină însoţitoare de bord. Însă chiar şi acum, la 25 de ani, îi revin în minte anii copilăriei, cînd, în joacă, obişnuia să creadă că, dacă se ridică pe vîrfuri şi întinde mîinile către cer, ar putea atinge norii sau chiar soarele. Visele copilăriei au prins mai apoi contur în pînza unui tablou, cînd şi-a descoperit pasiunea pentru pictură. Era un copil cuminte care spera să devină pictor. Picta cerul fără să-şi imagineze că, peste ani, acesta avea să fie a doua sa casă. Însă viaţa a purtat-o pe un drum neaşteptat. A urmat cursurile Facultăţii de Drept, iar în al doilea an de studiu, şi-a pierdut mama. Pentru a termina studiile, s-a angajat ca vînzătoare la un lanţ de magazine.

În 2011, a găsit în presă anunţul de recrutare al unei mari companii de zbor din Orientul Mijlociu. O carieră printre nori nu e o meserie pe care o practici de azi pe mîine, iar perspectiva înstrăinării de cei dragi o speria. A ştiut, totuşi, că nu are nimic de pierdut: „Întotdeauna am fost ambiţioasă şi realistă. Tot ce am făcut în viaţă, am considerat că este o experienţă din care am avut ceva de învăţat. Nu m-am văitat niciodată. În schimb, am avut multă răbdare." O răbdare care i-a fost răsplătită din plin în ziua în care a primit *golden call*-ul. A fost aleasă, dintre mii de candidate, pentru postul de însoţitoare de bord la una dintre cele mai selecte companii de zbor din lume. Şi-a făcut bagajul şi a plecat spre noua casă: Emiratele Arabe Unite, Dubai. Momentul înmînării diplomei de absolvire a cursului pregătitor pentru Cabin Crew a făcut-o să realizeze cît de mîndră este să-şi reprezinte ţara în cadrul unei companii pentru care excelenţa este literă de lege: „Eu sînt mîndră că m-am născut în România şi, de fiecare dată cînd văd steagul sau îmi este menţionată ţara de proveniență, mă mîndresc. Încerc mereu să le schimb părerea oamenilor despre noi." Mîndră a fost şi în momentul în care a îmbrăcat, pentru prima dată, celebrul costum cu tocă roşie şi văl alb, recognoscibil în orice colţ al lumii, marcă distinctivă a celebrei companii aeriene de lux: „Costumaţia noastră (a însoţitoarelor de bord) îmi place enorm, are un impact vizual incredibil asupra oamenilor. Cînd sîntem în aeroporturi, oamenii ne privesc cu stimă, ne studiază cu atenţie şi ne fac poze. Noi şi ţinuta noastră impecabilă reprezentăm compania, noi sîntem imaginea liniei aeriene. Sîntem inconfundabile, oriunde ne-am afla."

© H. Vârlan

Meseria de însoţitoare de bord nu este, însă, desprinsă din povestea Cenuşăresei, aşa cum şi-ar imagina probabil multe tinere aspirante la o astfel de poziţie. De la vis la realitate este un drum lung, din care nu lipsesc oboseala, teama şi dorul de casă. Dincolo de imaginea idilică pe care reclamele şi filmele o aduc în prim-plan, meseria de însoţitoare de bord presupune, în primul rînd, o extraordinară stăpînire de sine, profesionalism şi, mai ales, studiu permanent. Frica şi emoţia unui zbor nu lipsesc nici ele, în pofida celor imaginate de noi, pasagerii. Dar este o frică ţinută sub control, cu echilibru, luciditate şi credinţă: „Sînt conştientă că ceea ce fac este periculos, dar, într-un fel, m-am obişnuit cu gîndul. Zilnic sînt transportaţi milioane de oameni, iar anxietatea la bord este des întîlnită. Sînt oameni care îşi încredinţează viaţa altor oameni pe care nici măcar nu-i cunosc" – explică Amalia. Imaginea-clişeu a însoţitoarei de bord care zîmbeşte frumos, vorbeşte impecabil limba engleză şi are un chip şi o siluetă de invidiat este doar o mică parte din ceea ce presupune complexitatea acestei meserii, de prea multe ori judecată prin prisma unor prejudecăţi fără temei. Şi asta pentru că „o însoţitoare de bord este în avion în primul rînd pentru securitatea şi siguranţa pasagerilor, şi abia mai apoi pentru impresie. La înălţime, într-un tub de aluminiu aflat la peste 11.000 de metri altitudine, noi sîntem cele care oferim ajutor, salvăm vieţi. Sîntem mereu pregătite pentru cel mai urît scenariu posibil. Avem multe responsabilităţi clar definite. Pentru noi, un zbor reuşit este acela în care oamenii nu observă nimic altceva decît experienţa serviciilor ireproşabile şi zîmbetul frumos al însoţitoarelor de bord."

Viaţa trăită la înălţime (la propriu) are, însă, farmecul ei de necontestat. Cînd iei micul-dejun în Dubai, prînzul la Paris şi cina la Roma, timpul are o cu totul altă valoare, nu se măsoară în secunde, ci în puncte pe o hartă a globului: „Beijing, Auckland, Moscova, Madrid, Roma, Milano, Calcutta, Geneva, Dar es Salaam au fost, pe rînd, casa mea pentru cîteva zeci de ore. Drumul acesta prin lume te schimbă, e o experienţă pe care nu o înţelegi decît dacă o trăieşti" – mărturiseşte Amalia.

A fi însoţitoare de bord este un stil de viaţă. Un pact semnat în mod responsabil cu tine, cu temerile tale, cu încrederea (oarbă) că vei ajunge la sol în siguranţă, de fiecare dată. Dar, mai ales, înseamnă să le oferi o parte din sufletul tău pasagerilor, celor care caută în zîmbetul şi eleganţa unei însoţitoare de bord liniştea şi siguranţa unui zbor peste ocean. Iar uneori, poveştile aflate printre nori – spune Amalia – valorează cît o mie de poveşti nescrise: „Este emoţionant, mai ales cînd avem cupluri în vîrstă care călătoresc pentru prima dată cu avionul, pe rute mari, din Australia pînă în America, doar pentru a-şi vedea copiii sau nepoţii. Poveştile astea de viaţă ne dau curaj. Înseamnă că ceea ce facem chiar merită orice efort. De asta iubesc atît de mult ce fac. Steaua mea norocoasă există."

***Alida Mocanu** este reporter cultural la Digi24, la emisiunea* Digicult.

Andrei LUCESCU

Primul meu zbor solo

Aş putea începe cu „M-am născut, am crescut..." sau, mai degrabă, cu... „am simţit prima dată mirosul de ulei al cabinei unui supersonic, apoi am asistat la tunetul provocat de forţajul unui avion însoţit de flacăra de magneziu, decolînd într-un zbor de noapte."

Cînd iubeşti cu ardoare o meserie, precum cea de aviator, chiar şi cînd nu te mai aştepţi să ajungi la ea, ţi se întîmplă ce ţi-ai dorit toată viaţa: obţii licenţa de pilot. Ba, mai mult, în pachetul promoţional găsit, oferta conţine şi şansa – de mult uitată – să profesezi ca pilot comercial.

În acel moment, am uitat de vîrsta trecută de 30 de ani, fiind obligat să transcend către un registru nu tocmai prielnic formării mele umaniste anterioare, „să mor de gît" cu matematica şi fizica, şi să trec o serie de examene pentru obţinerea licenţierii de pilot comercial. Greu, dar numai determinarea poate mobiliza atît de eficient un om. Iar răsplata a fost pe măsură.

Cel mai minunat prim moment din viaţa unui pilot rămîne zborul în simplă comandă, cînd instructorul – convins că eşti în stare să zbori singur – îţi încredinţează avionul pentru primul zbor solo. Era o după-amiază de iunie, cu o căldură înăbuşitoare, iar în momentul cînd am vrut să decolez a doua oară, instructorul meu, Ioan Postolache, mi-a pus maneta de gaz în poziţia de ralanti şi a răstit scurt: „Andrei, vei zbura singur."

© A. Lucescu

Trecuseră zece minute de cînd nu mai auzeam decît bîzîitul domol al motorului Rotax. Aliniasem în rulaj avionul, pe direcţia 04 a pistei; efectuam un ultim control în cabină, inclusiv centurile de siguranţă, echipamentul radio, conexiunea căştilor... În acel moment, eram propriul meu pasager. Trebuia să decolez la libera mea alegere, cînd eram gata. Dar oare eram gata? Îmi tot spuneam că „sînt prea bătrîn pentru chestia asta", dar ceva îmi amintea de acel zbor de noapte care mi-a marcat definitiv traiectoria în viaţă.

În 1976, tatăl meu era foarte bun prieten cu piloţii de la regimentul de aviaţie supersonică de la Kogălniceanu. Tot atunci, eram pasionat de construcţia modelelor de avioane din stiren, care se găseau în comerţ sub formă de kit-uri de montaj. Totul putea rămîne doar un hobby, dar cînd am fost urcat şi „abandonat" în cabina supersonicului, plină de indicatoare, instrumente şi comutatoare, am simţit o dorinţă nesfîrşită de a zbura.

Iată, elipsa se încheie: sînt în anul 2007, la comanda nu a unui MIG 21, ce-i drept, ci a unui avion Diamond Katana, cu care trebuia să fraternizez pentru următoarele două tururi de pistă, în simplă comandă.

Anunţ decolarea, împing maneta de gaze în faţă, ridic picioarele de pe frîne, iar aparatul vibrează, se lansează într-o acceleraţie care mi s-a părut destul de accentuată. Controlez direcţia şi urmăresc vitezometrul: 45 de noduri, rotaţie; totul vibrează în jurul meu şi... mă desprind, iniţiind panta de urcare. Din acel moment, eram singuri amîndoi – eu şi avionul – într-o linişte totală. În lateral – cîmpul de un verde crud. În partea dreaptă – marea liniştită. Zborul devenise poezie.

Nimic din ce am mai experimentat pînă la vîrsta de 42 de ani nu mi-a oferit atîta farmec. Au urmat, apoi, modulele de pregătire pentru zborul comercial, cu alte aeronave şi sub alte reguli de zbor. Este vorba despre zborul instrumental – care se desfăşoară noaptea sau în condiţii de vizibilitate redusă –, caracteristic avioanelor de linie, cu care călătorim în vacanţe sau în interes de serviciu.

De multe ori, cînd mai zbor ca pasager, înainte de pornirea motoarelor, cînd însoţitoarele de bord explică exerciţiul pentru evacuarea de urgenţă, îmi imaginez lucrul din cabina piloţilor: desemnarea strictă a atribuţiilor între comandant şi copilot, pregătirea procedurilor de plecare, preluarea informaţiilor meteo, indicarea pistei de decolare, stabilirea nivelului de tranziţie, punctul de ieşire şi cel de intrare pe culoarul de zbor desemnat... Toate aceste proceduri, aparent grele, devin parte a mirajului zborului.

Aflîndu-ne acolo sus, deasupra norilor, căpătăm o altă perspectivă asupra vieţii şi, în acelaşi timp, un regret: că trebuie să aterizăm, să revenim cu picioarele pe pământ. Dar chiar şi atunci, ne pregătim în minte următoarea decolare, aşteptînd cu nerăbdare să ne prezentăm la un nou briefing, pentru un nou zbor.

***Andrei Lucescu** este regizor de film şi pilot comercial.*

Patricia MIHAIL

Fața nevăzută a zborului

Să zbori cu avionul de pasageri al unei companii de linie a ajuns un lucru din ce în ce mai la îndemîna tuturor, devenind parte din firescul de fiecare zi. Vrem să ajungem la destinație repede, confortabil și în siguranță. Despre restul... nu cunoaștem prea multe. De aici – chiar punctul de pornire pentru articolul de față. Din dorința de a vă dezvălui, măcar în parte, fața nevăzută a zborului la o companie de linie, prin bunăvoința celor de la TAROM am participat la activitățile care au loc înainte de decolare, cu un echipaj de zbor (comandantul Cristian Iancu, copilotul Alexandru Gâdei și cele două însoțitoare de bord – Elena Oancea și Raluca Tilea) compus special pentru a „simula" activitatea de *preflight* dinaintea unei curse.

Cu o oră înainte de zbor, după ce piloții și-au confirmat prezența pentru cursa programată la biroul de Planificare Zboruri din cadrul OCC (Operations Control Center), ei se opresc la biroul Flight Dispatch, pentru a primi informațiile necesare.

În dimineața aceea însorită, zburam spre Tel Aviv cu un Boeing 737. Ne-am întîlnit cu întregul echipaj de zbor direct în sala de briefing, în care toți cei prezenți au primit dosarul de cursă, inclusiv informațiile meteo și ruta de zbor. „Avionul care ni s-a repartizat se află pe platforma 2, standul numărul 2, astfel că vom ajunge la el cu microbuzul" – spune Cristian Iancu. Apoi se stabilește durata zborului: în cazul nostru, ar fi de 2 ore și 20 de minute la dus și 2 ore și 15 minute la întoarcere. Se precizează numărul de pasageri, precum și modul în care se va face comunicarea cu restul echipajului. Tot în timpul acestui briefing, s-a stabilit și care dintre piloți este PF *(pilot flying)*, respectiv PFN *(pilot not flying)* și poziția pe care o vor ocupa șefa de cabină, respectiv cealaltă însoțitoare de bord. Mă uit la cele două tinere din fața mea și nu-mi pot înfrîna întrebarea: „De cît timp practicați meseria aceasta? Vi se mai face frică vreodată cînd urcați în avion?" Îmi răspund amîndouă, aproape în cor, cu un zîmbet discret: „Nu." Lucrează deja de cîțiva ani ca însoțitoare de bord și îmi dau senzația că, atunci cînd îmbracă acel costum și se îndreaptă spre aeroport, își închid undeva toate temerile și nesiguranțele, pentru a se putea uita în ochii pasagerilor de viețile cărora sînt și ele, alături de piloți, responsabile, asigurîndu-i doar printr-un zîmbet că nu se va întîmpla nimic rău.

E cunoscută prejudecata conform căreia un însoțitor sau o însoțitoare de zbor reprezintă acei oameni care zîmbesc frumos, spun „bună ziua" și „la revedere" de sute de ori pe zi, și ne aduc sandvișuri sau cafea. Și atît. Nimic mai departe de adevăr. „Noi sîntem pregătite să facem mult mai mult", îmi spun ele. Iar faptul că, de obicei, se rezumă doar la a aduce ceaiul sau a ne oferi o pernă înseamnă că întregul echipaj de zbor și-a îndeplinit menirea.

După briefing, am pornit cu întregul echipaj spre avion. Însoțitoarele de bord au verificat interiorul avionului și echipamentele. În vreme ce copilotul verifică *cockpit*-ul (cabina piloților) și documentele care trebuie să se găsească în avion (inclusiv acele manuale care cuprind toți pașii care trebuie executați în situațiile de urgență), comandantul a făcut un *walk around* – o inspecție exterioară a avionului. Pasagerii sînt la locurile lor, bagajele au fost depozitate unde trebuie, alimentarea este gata, sîntem aproape pregătiți de plecare. Înainte, se mai fac teste și sistemelor avionului și sistemului de comunicații între piloți și echipajul de cabină *(cabin crew)*. Atît în cazul piloților, cît și în cel al însoțitoarelor de bord, cuvîntul de ordine rămîne *check-list*. Întotdeauna, ceea ce unul verifică, celălalt spune cu voce tare, ca o verificare în plus. Cînd cabina este pregătită, mai există un briefing ținut de către PF pentru PNF, de informare asupra desfășurării zborului (pornirea motoarelor, decolarea, ruta etc.) La fel, echipajul de cabină are propriul briefing ulterior, care cuprinde *service briefing* (serviciile pentru pasageri) și *safety briefing* (cum se procedează în situații de urgență).

După ce se închide ușa avionului și piloții iau legătura cu Turnul de control, ca să primească aprobarea pentru decolare, pentru a ajunge pe pistă are loc acțiunea de *pushback* (împingerea avionului cu un remorcher mic – de la poziția de parcare pînă într-o poziție de unde să se poată deplasa cu ajutorul motoarelor).

© L. Muntean

„Să inventezi un avion e nimic. Să construiești unul e ceva. Să zbori e totul."

Otto Lilienthal

Din păcate, noi nu am decolat cu adevărat în acea zi, însă, odată ajunși în *cockpit*, comandantul Iancu s-a însuflețit dintr-odată și, timp o jumătate de oră, ne-a explicat importanța și rolul fiecărui ecran, calculator sau buton din cabină. Mă uitam la omul din fața mea care, după ce acumulase mii de ore de zbor – deci, credeam eu, avusese suficient timp să se plictisească – avea aceeași bucurie în privire și aceeași pasiune pe care le descoperisem cu cîteva ore înainte, cînd îmi povestea cum stătea numai cu ochii după avioane, de cînd era mic, visînd să ajungă pilot.

(varianta integrală a articolului o găsiți pe www.dilemaveche.ro.)

Cecilia ȘTEFĂNESCU

Avion cu motor...

Primul meu zbor cu avionul s-a petrecut în 1993. Mergeam la sora mea, în Elveția, și țin minte că, în momentul în care am traversat Alpii, într-un Antonov care pîrîia – probabil așa cum și trebuia să pîrîie, din toate încheieturile – și ne zgîlțîia ca într-o căruță, pe mine și pe partenerul meu de zbor ne-a apucat rîsul. Rîdeam pentru că băiatul de lîngă mine era livid și se lupta cu răul de înălțime, chircit și schimonosit. Eu, în schimb, n-aveam nimic. Auzisem că primul zbor cu avionul ar trebui să fie înălțător. Deci, asta era toată tevatura? La primul meu zbor, în afară de o mahmureală cumplită, provocată de o petrecere la care fusesem cu o seară înainte, n-am avut nici un sentiment memorabil. Nimic nu prefigura teroarea care urma să prindă rădăcini în mine și să se dezvolte nestingherită, haotică, în pofida argumentelor raționale cu care mi-au împuiat capul rude, prieteni, cunoscuți.

Între primul zbor și cel în care mi-a adiat pentru prima dată spaima, nu țin minte să se fi petrecut nimic care să declanșeze o fobie atît de puternică. Îmi amintesc, în schimb, primul zbor în care am fost convinsă că nu o să aterizez și că eram închisă într-o cutie a morții. Am plecat cu un prieten spre Sarajevo, unde se ținea un workshop de scenarii. A fost prima dată cînd am ciulit urechea la zgomotele avionului. Huruitul motorului devenise inegal și, oricum, îmi suna în cap mult mai tare, iar hurducăniturile mă făceau să tremur din toate balamalele. De fapt, orice sunet care altera zgomotul monoton al motorului mă determina să-mi derulez dinainte, preventiv, viața prin fața ochilor. Așa a început, pentru mine, coșmarul zborurilor cu avionul și nici pînă acum nu știu exact ce anume l-a declanșat.

Și frica a crescut cu fiecare zbor. N-a fost prieten sau cunoscut care să nu vină cu o soluție. Dar pentru mine, nici sticluța de whisky cumpărată din aeroport, nici vinul roșu din avion, nici un calmant, nimic n-a reușit să-mi domesticească spaimele. Ele au crescut ca un copil neglijat de părinți: sălbatice, posesive, imprevizibile.

N-am zburat pînă acum niciodată cu Vlad, băiatul meu, tocmai în ideea de a nu-i strica și lui plăcerea unei călătorii liniștite – dar, m-am gîndit, și plăcerea viitoarelor călătorii, pentru că îmi imaginam că nu poate fi liniștitor să-ți vezi mama dîrdîind și clănțănind de frică lîngă tine. Dar Vlad, de foarte mic, cum vedea un avion, împungea cerul cu degetul. Totul pînă astăvară, cînd, întrebîndu-l ce-și dorește de ziua lui, mi-a spus că vrea să meargă cu avionul. L-am asigurat că va primi un avion, dar Vlad mi-a specificat apăsat că vrea să zboare, nu vrea un avion de jucărie. Am făcut un mic consiliu de familie și ne-am pus de acord, noi, părinții, că ne vom ruga un prieten, pilot, să-i arate băiatului nostru avionul său de mici dimensiuni. Și că, după ce va inspecta mașinăria, vom pleca liniștiți acasă. M-am gîndit că zgomotul care mie îmi bîntuie noptile de dinaintea zborului o să-i producă și lui același gol în stomac. Dar m-am înșelat.

Odată ajunși pe aeroportul de la Clinceni, Vlad și Florin s-au suit în avion și duși au fost. Am rămas cu ochii pironiți pe avionul care se pierdea în zare, iar spaima pe care am resimțit-o atunci, jos, pe pămînt, a fost însutit mai mare decît cea care mă încearcă de obicei sus, cînd zbor eu însămi. La întoarcere, Vlad strălucea de fericire și entuziasm, în timp ce eu îl așteptam pe jumătate leșinată. Și, chiar dacă fericirea lui n-a reușit să-mi vindece fricile mele, măcar m-a făcut să accept – cu greu, ce-i drept – ideea că, pentru unii, zborul poate fi chiar o plăcere.

***Cecilia Ștefănescu** este scriitoare.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Otilia NUȚU

Ce șanse are TAROM?

Peste tot în Europa, şi cu atît mai mult în Est, companiile aeriene de dimensiuni medii se confruntă cu probleme serioase de supravieţuire: doar giganţii cu eficienţe de scară – ca Lufthansa – sau companiile mici, low-cost, ieftine şi flexibile – ca Wizz Air – reuşesc să reziste concurenţei din ce în ce mai mari, în întreaga Europă. E o problemă generală, nu doar la noi. Companiile naţionale nu prea mai pot face faţă pieţei, deşi fiecare guvern încearcă, cu tot mai multă dificultate, să le ţină pe linia de plutire.

Sînt mai multe motive în acest scop. Cele mai multe ţări membre UE îşi tolerează, din pur naţionalism economic, ineficienţa propriilor „campioni" – companii majoritar de stat, sau privatizate şi naţionalizate de mai multe ori. Am avut, în trecut, cazul companiei maghiare Malev, care a mers în pierdere sau cu profit la limită, timp de aproape două decenii, pînă să dea faliment (un caz similar este Alitalia). „Campionii naţionali" au rezistat chiar mai mult în Est, unde fostele ţări comuniste au păstrat vechile companii de transport aerian (uneori privatizate, ca în cazul CSA sau LOT), iar regulile pieţei unice europene au început să li se aplice de mult mai încoace, după aderarea din 2004-2007.

Naţionalismul economic şi protejarea cu orice preţ a companiilor proprii – doar pentru că sînt „ale noastre" – se traduce în decizii ineficiente, generatoare de pierderi. Pierderi care sînt, în cele din urmă, acoperite prin ajutoare de stat – ilegale în Uniunea Europeană, ele fiind subvenţii care distorsionează pieţele şi concurenţa între companii, mai ales cînd vorbim de un produs omogen (transport) şi care prin natura lui depăşeşte graniţele naţionale. „Campionii naţionali" în transportul aerian fac deseori achiziţii de avioane prea scumpe; oferă confort sporit călătorilor, cu costuri care nu se pot recupera în preţul biletelor; sau, pur şi simplu, păstrează în grila de zbor trasee „de imagine", pe care se fac însă pierderi importante (să amintim, la noi, cazul zborului Bucureşti – New York, întrerupt în 2003 din cauza pierderilor şi reluat după şapte ani; exact aşa fac şi alţii).

Cum toate aceste ineficienţe trebuie suportate de cineva, asta se face din buzunarul contribuabililor. Multe state membre au ajuns în conflict cu Comisia Europeană pentru diverse forme de ajutor de stat ilegal, acordat acestor companii din anii '90 încoace. Cei mai mulţi bani de la buget i-a primit Air France, în anii '90. Grecia a avut două investigaţii de ajutor de stat ilegal, în urma cărora Olympic ar fi trebuit să restituie la buget 850 de milioane de euro. Alitalia a tot primit împrumuturi şi garanţii de la buget şi injecţii de capital, la pachet cu programe de privatizare, blocate, în cele din urmă, de sindicate, fiind şi ea sancţionată de Comisie. Dar şi giganţii europeni – Lufthansa, Air France şi KLM – au fost susţinuţi, din cînd în cînd, prin injecţii de capital nu întotdeauna sancţionate de Comisie. Tot motivele politice şi naţionalismul economic au făcut ca multele companii naţionale să fie aproape imune la faliment, pînă în ultimii ani, cînd criza şi austeritatea bugetară au făcut mai dificilă salvarea lor. În orice caz, ineficienţele reale ale „campionilor naţionali" în domeniul transportului aerian au început să devină vizibile şi să fie sancţionate abia odată cu integrarea în UE şi cu piaţa unică a transportului aerian: companii care funcţionau pe bază de acorduri bilaterale pe termen lung şi beneficiau de un monopol garantat de stat s-au confruntat, pentru prima oară, cu concurenţa companiilor din alte state europene şi cu apariţia micilor companii low-cost, capabile să ofere servicii mult mai ieftine. Ce e dificil pentru un monopol e, în schimb, în beneficiul consumatorului.

© L. Muntean

„Avionul ne-a dezvăluit adevărata faţă a Pămîntului."

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

© L. Muntean

Motivele politice şi naţionalismul economic au făcut ca multe companii naţionale să fie aproape imune la faliment, pînă cînd criza şi austeritatea bugetară au făcut mai dificilă salvarea lor.

Avem o companie aeriană naţională. Cum procedăm?

De-a lungul timpului, TAROM n-a fost scutită de problemele cu care s-au confruntat mai toate companiile naţionale din UE. În cei mai buni ani, TAROM nu a înregistrat pierderi, dar, în anii de criză, a ajuns pe la 150 de milioane de euro datorii – cumulate în 2009-2011 – şi un sfert de miliard de lei pierdere doar în 2011. Dintre toate cursele TAROM, numai Bucureşti – Bruxelles merge pe profit. Dar, dat fiind modul în care sînt administrate companiile de stat din România şi scandalurile frecvente cu diverşi „băieţi deştepţi", este foarte probabil că o parte din aceste pierderi au mai avut şi alte motive specifice locului, de care s-a tot scris de-a lungul timpului în presă. S-a vorbit, de pildă, de cheltuieli nejustificate cu achiziţii costisitoare de avioane (de exemplu, cumpărarea a două avioane şi închirierea a încă trei, fix în vîrful crizei – o decizie managerială proastă, chiar presupunînd că o fi fost onestă); cheltuieli nejustificate pe salarii, angajări clientelare, ineficienţe operaţionale, dar şi numiri la vîrf pe criterii politice. Din cauza tuturor acestor probleme de guvernanţă corporativă, TAROM a fost o urgenţă pe lista companiilor la care urma ca managementul „de partid" să fie înlocuit cu unul profesionist, selectat competitiv şi după criterii de competenţă. Prima încercare n-a fost cu noroc, managerul selectat iniţial renunţînd la scurt timp după ce presa l-a acuzat că este prea apropiat de Nelu Iordache, patronul Blue Air recent trimis în judecată pentru corupţie. Alte voci susţin, însă, că managerul s-a retras după o săptămînă din cauză că i se puseseră în vedere restricţii clare (pe cine să angajeze, ce contracte să facă), cu care nu a fost de acord.

Guvernul a promis FMI că va vinde 20% din acţiunile companiei, anul acesta, cu întîrzieri. Cît de mari sînt şansele de reuşită rămîne de văzut; mai ales că la 20%, nici nu ai influenţă asupra deciziilor şi singurii interesaţi ar fi, poate, fondurile de investiţii sau băncile, mai interesate de profitabilitate pe termen scurt. Nici managementul actual, nici alţi specialişti nu cred că TAROM poate ajunge pe profit, înainte de 2015-2016, deoarece compania porneşte de la costuri foarte mari şi contracte existente care trebuie respectate. Apoi, piaţa nu este în creştere, deocamdată. Un avantaj ar fi, însă, că unii concurenţi locali (Carpatair, Blue Air) au, la rîndul lor, probleme şi sînt practic scoşi din joc: Blue Air a avut un management defectuos şi ineficient, bazat doar pe relaţiile preferenţiale ale patronului cu statul, iar patronul e, în prezent, trimis în judecată, şi companiile sale au intrat în insolvenţă; iar Carpatair a avut ghinion, luînd cîteva decizii proaste, pentru că nu a intuit corect tendinţele pieţei şi a fost dezavantajat în trecut de facilităţile primite de Wizz Air de la aeroportul din Timişoara.

În orice caz, TAROM măcar pare singura companie de stat de pînă acum la care selecţia managementului „profesionist" nu a încălcat Ordonanţa 109. Redresarea companiei şi succesul vînzării celor 20% vor depinde atît de planul noilor manageri – care presupune restructurarea unor agenţii, concedieri de personal în exces, restructurarea flotei şi orientarea către rute mai eficiente –, cît şi de cum evoluează piaţa în UE. Dar acest succes posibil poate fi şi pus în pericol, dacă statul decide să intervină direct peste capul managerilor – un risc care nu e de neglijat la companiile de stat din România.

***Otilia Nuţu** este analist pe zona energie, infrastructură şi reglementare la* think tank*-ul Expert Forum (www.expertforum.ro).*

„Un aeroport e un oraș"

dialog cu Valentin IORDACHE

Compania Națională Aeroporturi București a rezultat în urma fuziunii dintre Aeroporturile Internaționale „Henri Coandă" (Otopeni) și „Aurel Vlaicu" (Băneasa), începîndu-și oficial activitatea în februarie 2010. Cele două platforme aeroportuare procesează 70% din totalul traficului aerian de pasageri din România, ajungînd, în 2012, la 7,55 milioane de pasageri. ***Valentin Iordache*** *– directorul de comunicare al companiei – mi-a povestit cum funcționează un aeroport internațional, în conformitate cu standardele internaționale ale aviației civile.* ***(P. M.)***

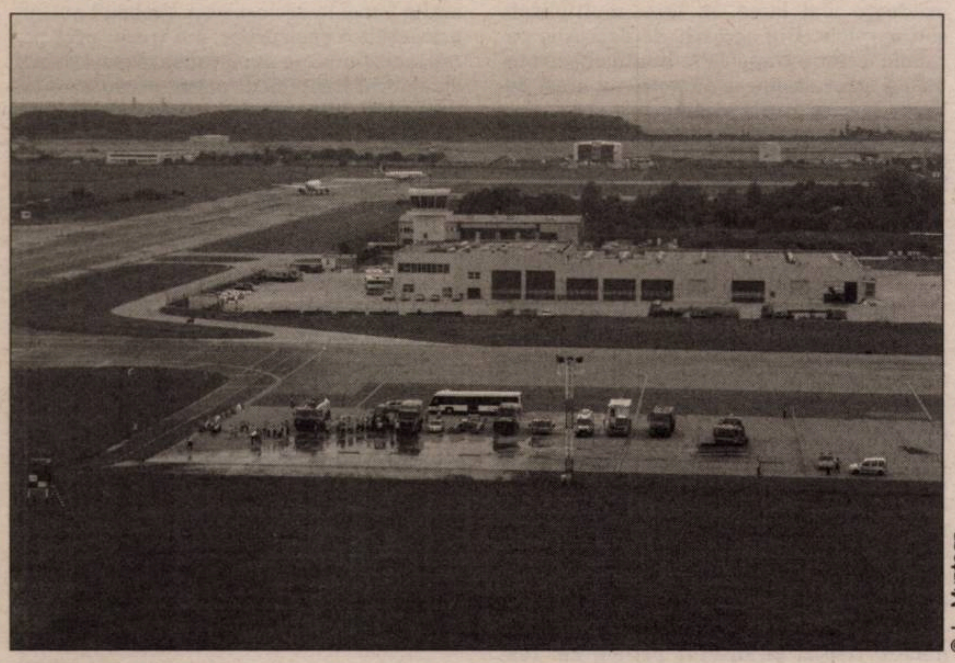

© L. Muntean

„Orice pilot îți poate descrie partea mecanică a zborului. Dar ce poate face zborul pentru spiritul omului e imposibil de descris."

BARRY M. GOLDWATER

„Nu ai văzut un copac pînă ce nu i-ai văzut umbra, din înaltul cerului."

AMELIA EARHART

■ ***Statut.*** Compania Națională Aeroporturi București este o societate comercială pe acțiuni, cu capital majoritar de stat. Multă lume pune semnul egal între Aeroportul Otopeni și compania TAROM, iar acest lucru este incorect, întrucît cele două reprezintă companii diferite, care desfășoară activități diferite. Pe de altă parte, nici nu avem subvenții de la statul român și nici bugetari nu sîntem, însă avem toate restricțiile care se impun bugetarilor. Cel mai important, însă, e că aceste două aeroporturi din București – cînd erau separate, dar și acum – au fost întotdeauna pe profit.

■ ***Organizare.*** Aeroportul e un oraș cu propriile povești și cu oameni speciali, care fac lucruri deosebite – unele se văd, altele nu. Acestea cuprind dezvoltarea și întreținerea infrastructurii, stingerea incendiilor, asistență medicală de urgență, deszăpezire, dirijarea și controlul traficului la sol, operațiuni de andocare și *pushback* (împingerea avionului cu un remorcher mic – prin intermediul unei bare de tractare specifice fiecărui avion, care se prinde de jamba de bot, sau, mai nou, chiar fără bară –, de la poziția de parcare pînă într-o poziție de unde să poată pleca pe motoare), asistența pasagerilor și a persoanelor cu mobilitate redusă, gestionarea parcărilor, protocol (saloane VIP și business), diverse evenimente naționale și internaționale etc. De asemenea, există o serie de alte activități îndeplinite de agenți externi: operatori de *handling*, de *refueling* (alimentare cu combustibil, făcută de o firmă specializată), de catering, precum și controlul de securitate, cel de frontieră și cel vamal, dar și mentenanța echipamentelor și curățenia.

■ ***Handling.*** Cînd vine un avion și se oprește la poziție, ori vine scara la el – dacă e pe platformă –, ori vine „burduful", după care, în jurul lui roiesc foarte mulți oameni și echipamente specifice. Sînt și unele operațiuni făcute de noi, dar, în general, *handling*-ul este făcut de un operator. Acesta lucrează în numele și pentru o companie aeriană, nu pentru un aeroport, și se ocupă de check-in, îmbarcare, gestionarea bagajelor etc. Contractul de *handling* mai prevede, printre altele, și degivrarea aeronavei, cînd condițiile meteo o impun. Tot agenții de *handling* fac și curățenie în avion, duc scările la avion, pun calele la roți etc.

■ ***Colaborare.*** Sînt și relații organizate, instituționalizate, bazate pe proceduri clare, dar și relații interumane care se consolidează deoarece se lucrează în ture. Există o permanentă comunicare și cooperare între aeroport, companii aeriene, agenți de *handling*, controlul traficului aerian și sistemele de navigație (ROMATSA), instituții ale statului etc.

■ ***Securitate.*** Oamenii de la controlul de securitate vin de la SRI, ocupîndu-se cu prevenirea și combaterea terorismului. Ei sînt cei care fac controlul bagajelor noastre de cală, de mînă și cel corporal, cu detectoarele de metale. Noi colaborăm continuu cu ei, cu poliția, cu poliția de frontieră, cu vameșii, cu autoritățile sanitar-veterinare, cu brigada antitero, dar avem și agenții noștri de securitate. În plus, oricine vede ceva în neregulă – inclusiv agenții de curățenie, care pot observa obiecte care nu au ce căuta acolo – este obligat să raporteze.

În aviație, totul se desfășoară după proceduri care trebuie urmate întotdeauna.

■ ***„Safety first."*** În aviație, totul se desfășoară după proceduri care trebuie urmate întotdeauna și care sînt îmbunătățite în timp. Deși noi, românii, chiar ne pricepem să improvizăm și să facem lucrurile „să meargă", în aviație nu e așa. Știu situații clare în care un avion nu a plecat pentru că un șurubel – care, aparent, nu avea nici o legătură cu siguranța zborului – care ținea un întrerupător se rupsese și nu se putea desface pentru a se pune un alt șurub, identic, în locul lui. Niciodată nu pleci cu un defect știut, pentru că s-ar putea să apară și al doilea. Și dacă primul nu te pune în pericol, un cumul de doi factori s-ar putea să o facă.

■ ***Taxe de aeroport.*** Companiile aeriene sînt obligate să vîndă bilete cu toate taxele incluse. Din păcate, sînt multe agenții de turism care vînd pachete turistice cu transport inclus, plus așa-zise „taxe de aeroport", din care doar o parte reprezintă, de fapt, tarife plătite aeroportului. Restul se traduc în: taxă de securitate companie, supratxă de combustibil companie, taxă de catering și o mulțime de alte taxe pe care o companie aeriană le include, obligatoriu, în prețul biletului.

■ ***Calitate.*** Noi oferim același nivel de calitate și de servicii pasagerilor de pe curse tradiționale și celor ai companiilor low-cost. Și sîntem parte dintr-un program ASQ (Airport Service Quality), derulat în colaborare cu ACI Europe (Airports Council International), prin care, trimestrial, primim note de la pasageri, în urma unor chestionare-tip, care sînt trimise la Londra. Avem cam 300 de chestionare pe trimestru, iar 300 de opinii subiective despre serviciile prestate de noi se transformă într-o notă foarte obiectivă. Înainte, ne situam în ultima treime a clasamentului, dar, după ce am deschis noul terminal, am făcut un salt de vreo 70 de locuri, ajungînd în prima treime. Rămîne însă critică – cel puțin deocamdată – problema legăturii cu orașul și, mai ales, lipsa conexiunii cu ajutorul metroului...

■ ***Planuri de viitor.*** Platforma Băneasa va deveni un *city airport* cu servicii personalizate, mai scumpe, dedicate segmentului business și VIP. Cît privește planurile pentru platforma Otopeni, acestea au fost inițiate în 1999 și au fost susținute de toate guvernele de pînă acum. În timp, undeva între cele două piste se va construi un nou terminal mare de pasageri, cu tot ce presupune el, plus un centru de business și zone comerciale, parcări, clădiri de birouri, dar și un nou turn de control, platforme de parcare, noi căi de rulare spre cele două piste, acces rutier, feroviar și metrou. Mai adăugăm aici și o platformă multimodală cargo și un parc tehnologic high-tech.

Pentru a afla mai multe despre activitățile aeroportuare de la Otopeni, cei interesați pot participa la Programul Airport Visit Tour. Mai multe detalii pe www.bucharestairports.ro.

a consemnat Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

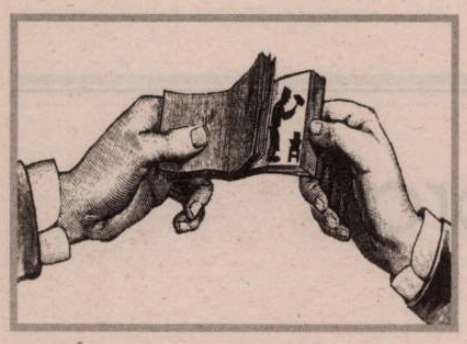

Marius CHIVU

feedbook

Femeia de pe tavan

● **Lavinia Bălulescu, *La mine-n cap*, Editura Cartea Românească, 2013.**

„Nu mă plictisesc prea tare. Am o femeie care locuieşte cu mine, stă pe tavan. Ce ar mai fi de explicat? De cele mai multe ori se tolăneşte ca toţi oamenii şi atunci nu mă deranjează. Uneori, se încăpăţînează să stea în picioare, momente în care părul îi atîrnă pînă la podea. Doar părul, rochia niciodată. Totuşi, dacă ea vrea, acelaşi păr poate sfida legile gravitaţiei şi i se poate lipi de spate. Nu e gălăgioasă şi ăsta e un lucru foarte important. Eu vorbesc tare, ea mai încet, şi de cele mai multe ori vorbim despre lucruri diferite. Nu ne prea auzim una pe cealaltă." Cam aşa este introdus în scenă dublul fantomatic al Apriliei, fata-femeia în capul căreia se dezvoltă o lume paralelă şi, implicit, un lung poem despre nesiguranţa tinereţii şi refuzul bătrîneţii, despre fragilitatea corpului, vulnerabilitatea sufletului şi fricile minţii.

Desfăşurat, cumva la propriu, în mai multe straturi care se „desfac" sub forma unei naraţiuni-introspecţii delirante, debutul în proză al poetei Lavinia Bălulescu, foarte marcat de gen, apăsat feminin (ceva ce băieţii n-ar putea scrie niciodată), face parte din acea familie a cărţilor poematice greu încadrabile pe care, în ultima vreme, le-am tot invocat, încercînd să le aşez pe toate pe acelaşi, singur raft: fantasy-ul clinic, cum i-am zis eu, al lui Matei Florian, *Şi Hams Şi Regretel* (Polirom, 2009), foto-romanul metafizic-oniric *Oase migratoare* de Iulian Tănase (Nemira, 2011), monografia poematică *Parohia* de Dan Coman (Cartea Românească, 2012) sau prozopoemul speculativ al lui Cosmin Perţa, *Teofil şi Cîinele de lemn* (Herg Benet, 2012). Stilistic vorbind, cartea Laviniei Bălulescu are multe în comun cu fiecare dintre acestea, dar, de fapt, cel mai bine mi se pare că stă alături de *Mireasa cu şosete roşii* a Adelei Greceanu (Polirom, 2008), un alt delir narativ al unei fete căzute în depresie după o cununie ratată, tranformat în cele din urmă într-un fel de calendar al gesturilor fără vlagă ale fostei viitoare mirese retrase în garsonieră alături de pisica ei, refuzînd lumea şi gîndind la foştii ei iubiţi, deveniţi un fel de plăci tectonice ale propriei memorii. Ascunsă în garsoniera ei, gîndind şi scriindu-şi obsesiv singurătatea („Eu sînt un cimitir. Am făcut curat în dulap: fiecare mort în paltonul lui, fiecare ciorap cu flaconaşul lui de sînge, fiecare beretă cu porţia ei de opiu..."), personajul Adelei Greceanu se găsea în acelaşi limb mental populat cu tot felul de prezenţe în care ajunge şi personajul Laviniei Bălulescu: „Camera e plină de toţi cei care mă iubesc sau mă urăsc sau mă caută sau plîng pentru mine sau fug şi nu reuşesc să scape; vii şi morţi, frumoşi şi urîţi, stau toţi pe scaune, în picioare, întinşi pe sub masă, mănîncă acadele şi citesc cărţi de poezii, îşi umplu timpul cu rebusuri şi sudoku, orice, doar ca să fie aici..."

„Finalul", „sfîrşitul", viaţa care se scurge doar pentru a se termina („viaţă de probă", „viaţa ca un preludiu amărît", „viaţă amînată"), tinereţea trecută („am trecut de 30 de ani; sînt bătrînă şi nu mai am nici o şansă să mai scap vreodată de celulită sau să mi se subţieze picioarele; în fiecare dimineaţă speranţa mea de viaţă scade") sau moartea, sub toate formele ei: singurătate, boală, dispariţie fizică – toate acestea sînt leitmotivele fetei retrase tot mai mult în infrarealitate, acolo unde mai întîi o visează pe femeia însoţitoare a tribulaţiilor ei, pentru ca apoi să o vadă stînd pe tavan şi care, în cele din urmă, o va însoţi chiar pe străzi. Al treilea personaj al cărţii este Tudor, iubitul Apriliei, deopotrivă prezent şi trecut, în acelaşi timp potenţial, ideal şi epuizat, cel căruia fata îi vorbeşte la toate timpurile, cel asupra căruia îşi proiectează iluziile sentimentale, alături de care îşi face planuri, cel de la care are pretenţii, pe care îl priveşte cu nostalgie, căruia îi reproşează lucruri sau pe care, dimpotrivă, îl învesteşte cu atributele supreme, aşteptînd de la el salvarea de la bătrîneţe şi moarte, îngrozită de perspectiva că el ar putea-o părăsi într-o zi. Relaţia lor de iubire este una de dependenţă, dar supusă capriciilor fetei şi obsesiilor ei legate de comunicare şi protecţie, de propriul corp (inclusiv de maternitate, invocată deseori în fel şi chip), dar, cum spuneam, mai ales de singurătate, bătrîneţe şi moarte. Căci din acest permanent spectru al nefericirilor şi fricilor se desprind toate reacţiile şi proiecţiile fetei care-şi închipuie existenţe mai bune, în lumi multiplicate sau paralele. Din accesele de depresie, paranoia („sînt paranoică la limita subzistenţei") şi schizofrenie se dezvoltă tot acest delir în care amintirile se suprapun dorinţelor, visele devin coşmaruri, confesiunea seamănă cu delirul, iar introspecţiile capătă accentele halucinaţiilor. De altfel, la mijlocul cărţii intrăm într-un lung vis al fetei, nimic altceva decît coşmarul unui sfîrşit al lumii îngropate în zăpadă în mijlocul verii, transformată apoi într-o lume inundată, ai cărei singuri supravieţuitori sînt fata şi femeia, un cîine şi un bărbat misterios. Cele cîteva zeci de pagini în care lumea postapocaliptică are imaginea unui oraş lacustru (ca într-un *Beasts of the Southern Wild* urban) în care cei doi, fata şi bărbatul necunoscut, se plimbă cu barca prin oraş căutînd mîncare şi făcînd dragoste în casele părăsite sau pe capotele maşinilor reprezintă, de departe, capitolul cel mai frumos şi mai impresionant al cărţii, o foarte frumoasă parabolă despre singurătate şi dragoste, despre rătăcire şi posesie, despre încredere şi supravieţuire.

Din toate aceste convieţuri şi însoţiri cu dublul, treceri pe diverse paliere ale realităţii, conştiinţei, memoriei şi visului (există vis în vis), dedublări de personalitate şi proliferări de situaţii, multiplicări de lumi (trei lumi sînt delimitate de structura naraţiunii), voci şi perspective, glisări dinspre alint înspre tragic, dinspre poetic înspre cinic, dinspre psihanalitic înspre cultura pop, mai direct spus, din confesiunea delirantă a Apriliei şi a celorlalte fiinţe interioare şi proiecţii exterioare ale sale, se disting – vag – detaliile poveştii de dragoste cu Tudor, o poveste de dragoste neîmplinită pînă la capăt, plină de frustrare, epuizantă şi definitivă: „Cred că într-o altă lume am existat aceiaşi noi doi, dar nu ne-am căsătorit, evident, nici nu am divorţat apoi. S-a întîmplat ceva, nu sînt sigură ce. Nu m-am îngrăşat şi nu mi s-au lăsat sînii. Nu m-am transformat în toate celelalte femei ale neamului meu. Probabil că în acea realitate, eu am luat-o razna. Şi am avut puteri magice. Am fost una sau mai multe femei în acelaşi corp. Probabil am supravieţuit coşmarurilor, am trecut prin pereţi, am zburat, te-am făcut să dispari şi apoi am mîncat trei pîini de piatră în căutarea ta. Într-o altă lume, Tudor, cred că am fost un pic mai curajoasă. Şi, da, visez la lumea asta în fiecare noapte." Finalul cărţii readuce însă lumea în matca ei, se produce o calibrare a fizicului cu psihicul, a imaginaţiei cu realitatea, a poiecţiilor cu percepţiile. Lucru care, de exemplu, dat fiind că şi acolo era vorba de o poveste de dragoste sfîrşită rău şi tot într-un delir mental, nu se întîmplă şi în *Şi Hams Şi Regretel* de Matei Florian.

Cartea Laviniei Bălulescu – a treia, după două volume de poezie – se alătură, cum spuneam la început, cărţilor speciale ale ultimilor ani, neîncadrabile, speculînd tocmai graniţele genurilor – cărţi scrise, aproape toate, de poeţi. Nu ştiu dacă – aşa cum afirmă Mircea Mihăieş pe coperta a patra – această carte poate reprezenta „un moment de cotitură" în proza actuală aparent „copleşită de biografic" – eu sper, de fapt, cred că n-o va face şi, oricum, nu acesta e idealul ei –, ştiu însă că impune o nouă scriitoare. Iar asta e de-ajuns.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

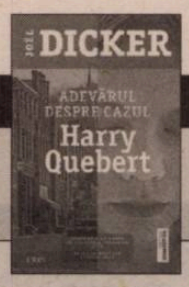

● **Joël Dicker, *Adevărul despre cazul Harry Quebert*, traducere din limba franceză de Ana Antonescu, Colecţia „Fiction Connection", Editura Trei, 2013.**

E al doilea roman al acestui tînăr elveţian, absolvent de Drept. Cartea a apărut anul trecut, în septembrie, a împuşcat rapid două prestigioase premii literare franceze şi a rupt gura Tîrgului de la Frankfurt, vreo 30 de edituri din lumea largă sărind să cumpere dreptul de a o traduce şi publica.

În fond, e vorba despre un roman poliţist excelent, cu o poveste şireată şi tentaculară, montată în decorul unui orăşel nord-american. Autorul are un simţ impecabil al suspansului, construieşte eficient şi surprinzător, îşi transformă cititorul într-un insomniac încîntat. Sînt aproape 700 de pagini de thriller inteligent şi pervers, cu un pic de *Lolita*, un pic de *Dogville* şi, în general, cu o captivantă incorectitudine politică a dezvăluirilor de parcurs sau de final. Pe scurt, nu prea laşi cartea din mînă, semn că proza de aici funcţionează – cum nota Bernard Pivot, entuziasmat – cu o „precizie de ceasornic".

Problema e că, la acest autor elveţian, ceasul nu e ceas destul dacă nu e şi cu cuc. Romanul său poliţist, spectaculos în genul lui, ţine morţiş să discute şi chestiuni de „înaltă" literatură. Anchetatorul şi primul suspect din carte sînt doi „mari" scriitori – al doilea, chiar „uriaş", fiind mentorul celui dintîi. Or, lecţiile de literatură ale maestrului au un patos cam adolescentin şi o impetuozitate potrivită mai degrabă cu educaţia fizică, iar pasajele reproduse din „capodopera" acestuia sună a romanţ de secol XIX. În plus, notorietatea celor doi are ceva comic: mai toată lumea îi recunoaşte dintr-o privire (fie că-i admiră sau îi detestă), ba unii par să se fi oprit din treburi importante (o fugă definitivă de acasă sau îngroparea unui cadavru) pentru a le răsfoi manuscrisele.

Adunînd, obţinem un fel de roman 2 în 1: un policier robust, plus o parodie a mecanismelor ficţiunii „după caz real". Ideal pentru un audiobook în lectura lui Charlie Sheen.

PUBLICITATE

„Facem istoria într-o zi şi în fiecare zi“

– interviu cu Alexandra PIRICI şi Manuel PELMUŞ –

La a 55-a ediţie a Expoziţiei Internaţionale de Artă – Bienala de la Veneţia (1 iunie – 24 noiembrie) – festin artistic grandios, cu 88 de participări naţionale, 150 de artişti din 37 de ţări, 10 state care participă pentru prima dată, printre ele fiind şi Sfintul Scaun –, România va avea două spaţii expoziţionale. În Pavilionul României din Giardini della Biennale va fi prezentată lucrarea O retrospectivă imaterială a Bienalei de la Veneţia *de Alexandra Pirici şi Manuel Pelmuş, curator Raluca Voinea, iar în Noua Galerie a Institutului Român de Cultură şi Cercetare Umanistică de la Veneţia va fi expus proiectul* Centru de reflecţie pentru istorii suspendate. O cercetare, *autori Apparatus 22 (Erika Olea, Maria Farcaş, Dragoş Olea), Irina Botea, Nicu Ilfoveanu, Karolina Bregula, Adi Matei, Olivia Mihălţianu, Sebastian Moldovan, curator Anca Mihuleţ. Alexandra Pirici şi Manuel Pelmuş vin din zona dansului contemporan, iar în proiectul lor vor reproduce, cu trupurile a 10 performeri, aproximativ 100 de lucrări expuse la Bienala de la Veneţia, din 1985 pînă în prezent, inclusiv în actuala ediţie.*

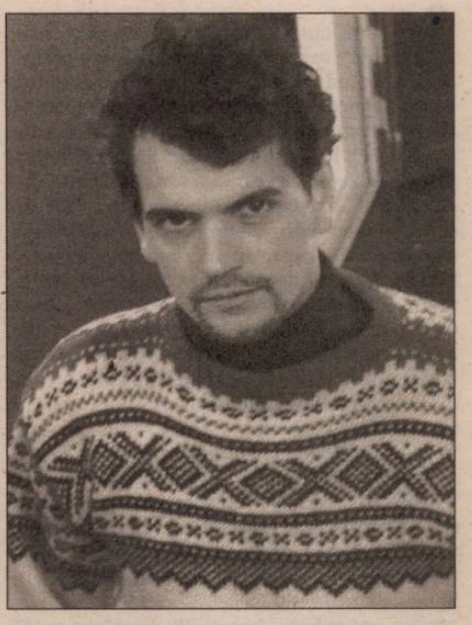

Alexandra Pirici, aveţi experienţa unor monumente performate: Ţeapa cu cartof *sau* Căruţa cu paiaţe *(mai ştie cineva titlurile reale ale acestor lucrări?). Ceea ce făceaţi acolo era o critică a societăţii.* Căruţa cu paiaţe *vie a apărut în contextul pierderii de către CNDB a spaţiului şi a nealocării altuia, din lipsă de bani, asta în timp ce Ministerul Culturii plătea pentru această statuie 1,5 milioane de euro. Performance-ul dumneavoastră atrăgea atenţia asupra priorităţilor bugetare, într-un moment de criză economică. Ce anume puneţi în discuţie la Bienală, prin această istorie monumentală performativă?*

Alexandra Pirici: Proiectul combină, de fapt, două demersuri. E o reluare la altă scară a demersului performativ de atunci, cînd încercam o subminare a monumentalului, fără bugete enorme şi bronz sau piatră, ci folosind doar corpuri care, în ciuda fragilităţii lor, constituie un material la fel de puternic şi poate chiar la fel de durabil, în sensul în care încearcă să rămînă prezente în situaţii care le exclud sau în care pierd din importanţă. Bienala e, în sine, un demers grandios al cărui scop, înainte de toate, a fost revitalizarea economică a Veneţiei, ceea ce n-a exclus însă prezenţa, de-a lungul timpului, a lucrărilor critice sau chiar a unor acţiuni majore de protest (exemplul Bienalei din 1974).

Transformarea monumentalului în imaterial, într-o încercare de a „arhiva“ şi de a dematerializa, în acelaşi timp, aproape toată istoria artei moderne – prima Bienală a avut loc în 1895 –, credem că poate fi un demers critic, mai ales pentru că e întreprins de pavilionul României.

Manuel Pelmuş: Credem că „producţia imaterială“ (relaţii sociale, *affective labour,* economia atenţiei etc.) joacă un rol-cheie (politic, economic şi social, dar şi estetic) în societatea de astăzi. E mult mai important cum performează un obiect şi ce promite, decît ce calităţi tehnice are.

Am alăturat două noţiuni care intră în fricţiune: monumentalul şi imaterialul. Monumentalul presupune ceva solid şi grandios, de regulă, iar imaterialul – ceva ce nu poate fi depus în arhive şi colecţionat. Sau ceva ce trebuie celebrat altfel. Ni se pare că această fricţiune are mize artistice şi politice deopotrivă, nu în sensul de a nega sau de a produce o critică facilă şi simplistă a obiectelor şi a pieţei, ci, mai degrabă, subminează o anumită logică a ei. Nu înseamnă că sîntem împotriva unor anumite forme de artă, dar încercăm să exprimăm această realitate a imaterialului.

O altă dimensiune a lucrării este şi faptul că ne arogăm dreptul de a propune o retrospectivă a celei mai vechi Bienale, chiar la Veneţia. Adică un pavilion al unei ţări aflate la „periferie“ va scrie istoria Bienalei şi va ignora sau va pune lumină pe anumite momente.

Cum se conectează acest proiect la tema Bienalei – „Il Palazzo Enciclopedico“?

Manuel Pelmuş: Dacă e să ne luăm după anumite comentarii, se pare că există legături, dar noi am dezvoltat lucrarea plecînd, în bună măsură, de la alte lucrări recente ale noastre, în principal *Dacă voi nu ne vreţi, noi vă vrem* a Alexandrei şi *Romanian Dance History,* proiectul iniţiat de mine în 2010. Ne-am raportat, însă, la Bienală, pe care am luat-o ca punct de plecare. Asta a fost foarte clar. Istoria Bienalei, dar şi ce reprezintă Bienala. Ce afirmă şi ce înseamnă să scrii istorie. Practic, facem istoria într-o zi şi în fiecare zi!

Ne arogăm dreptul de a propune o retrospectivă a celei mai vechi Bienale.

Alexandra Pirici: *„Il Palazzo Enciclopedico“* e o temă destul de largă şi cred că felul în care proiectul nostru abordează istoria Bienalei şi a peste un secol de artă se poate încadra uşor acolo, deşi eu aş prefera ca legătura să se facă şi la un alt nivel, în sensul în care modul în care lucrăm cu monumentalul şi în care dezamorsăm grandiozitatea obiectului poate avea un raport critic cu „palatul enciclopedic“.

Ce lucrări din istoria Bienalei veţi performa? Daţi cîteva titluri, descrieţi lucrarea.

Manuel Pelmuş: Vom performa peste o sută de lucrări şi nu am evitat nici un mediu. De la sculptură gigantică la pictură, şi de la video pînă la performance art şi intervenţii. Am ales nume mari sau importante, dar şi foarte multe momente uitate şi artişti foarte puţin cunoscuţi sau pavilioane mai puţin vizibile în contextul larg. Miza nu este numai o simplă reproducere a unor lucrări, ci şi faptul că ne autorizăm să scriem istoria Bienalei într-un pavilion.

Cum veţi performa? Lucrările vor fi performate toate în fiecare zi, ca un spectacol care se repetă cu precizie matematică?

Manuel Pelmuş: E vorba de o expoziţie, cu acţiuni, în loc de obiecte. Sau acţiuni ca obiecte. Nu este un spectacol şi nu repetăm o anumită dramaturgie...

Alexandra Pirici: Deşi există o anumită dramaturgie a retrospectivei şi lucrările nu se înşiruie aleatoriu. De exemplu, între anii 1930 şi 1940, cînd Bienala era puternic controlată de regimul fascist al lui Mussolini, am ales să nu reproducem decît sculpturi sau picturi cu animale, să nu ne uităm la umanitate şi să-i ignorăm pe artiştii oficiali – astfel, am grupat lucrările din perioada respectivă.

Manuel Pelmuş: E vorba de acţiune continuă pe toată durata zilei. Ne-am raportat şi am gîndit lucrarea în funcţie de spaţiul expoziţional care este diferit de cel de teatru. Lumea intră şi iese. Nu există început sau sfîrşit.

Cine sînt performerii?

Manuel Pelmuş: Am dorit să combinăm diferite tipuri de corpuri şi calităţi de mişcare. Nu e vorba doar de un corp „tipic“ de dansator. Avem actori, dansatori sau performeri care nu au un background clasic de mişcare.

Cum şi unde repetaţi pentru acest perpetuum performance?

Manuel Pelmuş: Aici aţi lovit unde doare. A fost foarte greu cu spaţiul de repetiţie şi am simţit din plin precaritatea în care a ajuns arta contemporană la nivel de resurse şi infrastructură. Cum .studioul CNDB s-a închis exact cînd începeam să repetăm, am ajuns pînă la urmă în studioul de la Ota. Cineva de la o revistă de modă remarca faptul că e mare lucru pentru un domeniu marginalizat în România, precum dansul contemporan, ca doi coregrafi să cîştige selecţia pentru Bienală. Însă eu, personal, am simţit asta mai mult ca pe o pedeapsă. Am simţit foarte puternic la ce precaritate am ajuns şi, în general, cît de mult s-au degradat lucrurile.

Care sînt riscurile proiectului?

Manuel Pelmuş: Există întotdeauna riscuri şi o anumită fragilitate cînd vine vorba de ceva *live,* în timp real. Nu poţi controla situaţia în totalitate, iar în cazul acesta, în care este vorba de o acţiune de durată, poate fi şi mai fragil. Dar asta ne şi place în propunerea noastră, şi anume, faptul că lucrările sînt vii, la propriu. Respiră, transpiră, tremură şi te privesc.

La un alt nivel, sîntem conştienţi că vom călca pe teritoriul altora, că există o estetică *cheap and easy* intenţionată a proiectului şi că apropriem lucrări şi practici (asta are, totuşi, o tradiţie foarte lungă în artele vizuale). Aşa că ne imaginăm că pot fi tot felul de reacţii şi interpretări, poate chiar polemici. Să vedem. Bucuroşi le-om duce toate...

Şi dacă tot am vorbit de riscuri, cît costă acest proiect?

Alexandra Pirici: În orice caz, mult mai puţin decît probabil orice alt proiect dintr-un alt pavilion din Giardini.

a consemnat Oana STOICA

crații de burta veche

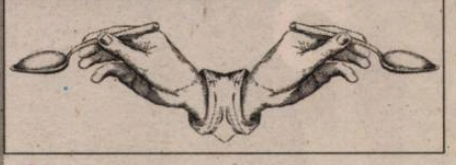

Anghilă *à la* Sémillante

Alegeţi două anghile frumoase, curăţaţi-le şi tăiaţi-le transversal, în trei tronsoane de 35-40 cm lungime. Părţile îngustate dinspre cap şi coadă se aruncă. Despicaţi tronsoanele, dezosaţi-le, săraţi-le moderat şi umpleţi-le cu un pateu de peşte amestecat cu trufe crude, tăiate în cubuleţe; coaseţi tronsoanele, înveliţi-le în fişii de untură şi rulaţi-le apoi în bucăţi de pînză. Coaseţi capetele sulurilor astfel obţinute. Puneţi cele trei suluri de anghilă pe fundul unui vas lung, acoperiţi-le cu o supă de legume şi fierbeţi-le timp de 2 ore, la foc mic. Scoateţi-le după aceea pe un platou şi lăsaţi-le să se răcească sub presă uşoară. Desfaceţi-le din pînză, scoateţi firele şi tăiaţi-le în rondele de 2 cm grosime, fără însă a tăia pînă la capăt, astfel încît sulurile să rămînă întregi. Aranjaţi-le apoi într-o caserolă suficient de mare cît să le cuprindă strîns, turnaţi deasupra un fond degresat, redus în demi-glace, acoperiţi vasul şi puneţi-l într-un cuptor călduţ. Pregătiţi pe un platou un soclu cu suprafaţa orizontală, de 3-4 cm înălţime, lung cît tronsoanele de anghilă şi lat cît două dintre ele puse unul lîngă altul. Scurgeţi bine rulourile de anghilă şi fixaţi două dintre ele pe suprafaţa soclului, iar pe al treilea, deasupra celorlalte două. Cerneţi edificiul astfel montat cu trufe tocate. Aranjaţi garnitura de jur împrejur, după cum urmează: 3 ficaţi de peşte pescar traşi la tigaie, de fiecare parte a soclului, pe mijloc; cîte 3 fileuri de limbă de mare, de o parte şi de alta a celor două grupuri de ficaţi; cîte 6 raci, în cele două capete ale platoului; flancaţi racii cu 4 cuiburi de cepe glazurate şi ciuperci; înfigeţi două broşe la cele două capete ale soclului.

Fregata franceză Sémillante a naufragiat la 15 februarie 1855, în timpul unei furtuni cumplite, în strîmtoarea Bonifacio. Toţi cei 695 de membri ai echipajului au pierit. Soclul scund, auster, paralelipipedic, cu cele 3 tronsoane culcate deasupra, aminteşte de sobrietatea funerară a unui sarcofag.

Amicul Dejun

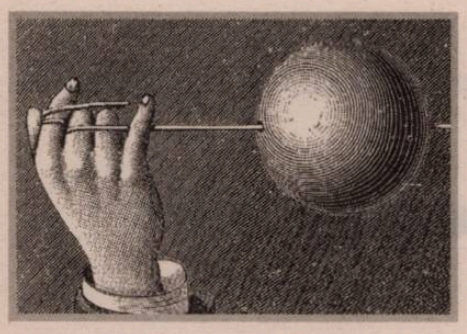

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Robotul e omul

În 1942, cînd Asimov a inventat cuvîntul „robot", existau deja aparate care lucrau (roboteau) autonom, în locul omului: ceasuri mecanice, războaie de țesut, flașnete și orgi programabile, centrale telefonice automate etc. Funcțiile acestor mașinării erau, însă, reduse; și nici una nu era construită după chipul și asemănarea omului. Technisches Museum din Viena prezintă o expoziție (temporară) despre istoria roboților și a roboticii, punînd accentul pe dimensiunea umană a mașinăriilor. Sînt acolo cîteva sute de exponate, de la cele mai vechi mecanisme automatizate, pînă la roboții industriali din zilele noastre. E un parcurs fascinant, care include, printre altele, și forme, și reprezentări ale imaginarului colectiv – adică roboți umanoizi construiți pentru a face mici demonstrații în filmele de anticipație din anii '50-'60-'70. E un *clash* absurd, uneori grotesc, să te întîlnești cu propriile închipuiri despre roboți, de-acum 30 de ani. Adică: să vezi cum visai, prin anii '80, că va arăta lumea în 2000.

Dacă roboții „împăiați" din filme arată ridicol, noile mașinării de acum sînt de-a dreptul înspăimîntătoare. Undeva, pe o masă, un animal mic de pluș așteaptă să fie mîngîiat. Are o blană albă, pufoasă și privirea topită de dragoste. Din cînd în cînd, dă din coadă și scoate un mieunat mulțumit. Dacă-l atingi, tremură de fericire și se perpelește pe toate părțile, mai ceva ca o pisică dornică de afecțiune. Și-o să se gudure pînă i se consumă bateriile. E primul animal artificial de companie. Un robot cu tandrețe artificială. Există și alții, mai puțin drăgălași.

Pe un ecran rulează imagini cu drone în acțiune. Avioane pilotate de la sol, cu un grad foarte mare de autonomie, atacă singure ținte preprogramate. Cea mai recentă tehnologie – încă în stadiul de prototip – funcționează pe principiul roiului de albine: zeci de aparate de zbor miniaturizate (cam de dimensiunea unei lăcuste) cercetează hectare întregi de teren, reacționează la condițiile meteo, la prezența trupelor sau a echipamentelor de luptă, transmit live imagini către un computer central care le analizează și „cere" intervenția umană, doar în momente critice.

Într-o vitrină, două brațe gigantice se fîțîie în jurul unei carcase de mașină. Ghidul spune că, în uzinele moderne, mai mult de trei sferturi din muncă e preluată de roboți. Asamblarea tuturor părților componente ale unei mașini durează cel mult cîteva ore. Dacă s-ar folosi muncitori, în loc de roboți, construcția unei singure mașini ar dura cîteva zile. Chiar și numai retorica ghidului („dacă s-ar folosi muncitori în loc de roboți") arată perversitatea sistemului. Roboții sînt de neînlocuit!

În „Runaround", Isaac Asimov a expus cele trei legi ale roboticii. Prima sună cam așa: un robot nu are voie să facă rău unei ființe umane, sau, prin neintervenție, să permită ca unei ființe omenești să i se facă vreun rău; a doua lege spune că robotul trebuie să se supună comenzilor date de către o ființă umană (atîta vreme cît ordinul nu intră în contradicție cu prima lege); în sfîrșit, a treia lege spune că un robot trebuie să-și protejeze propria existență. Mai mult ca sigur, Asimov n-a mai anticipat că, odată cu avansul tehnologic, cele trei legi ale roboticii vor deveni desuete. Astăzi s-a ajuns atît de departe cu automatizarea, că legile intră în conflict. Roboții se supun în continuare comenzilor date de oameni (inteligența artificială e o realitate, dar sîntem departe de o conștiință artificială) și sînt capabili să-și protejeze propria existență, însă fac indirect rău oamenilor și umanității. Automatizarea e un rezultat al progresului și generează, la rîndul ei, progres – dar, în același timp, și precaritate pentru cei care rămîn fără loc de muncă din cauza roboților.

Mai mult ca sigur, Asimov n-a mai anticipat că, odată cu avansul tehnologic, cele trei legi ale roboticii vor deveni desuete.

Desigur, Technisches Museum nu avea cum să fie ispitit de discursul stîngist care condamnă dezumanizarea prin robotizare. Dar nici nu a construit un discurs pozitiv și utopic despre binefacerile automatizării totale. În paralel cu expoziția despre roboți, este prezentată o alta despre muncă și relațiile dintre angajați și angajator, în secolul XXI. O investigație extraordinară care, cu siguranță, i-a pus la grea încercare pe cercetătorii muzeului.

PUBLICITATE

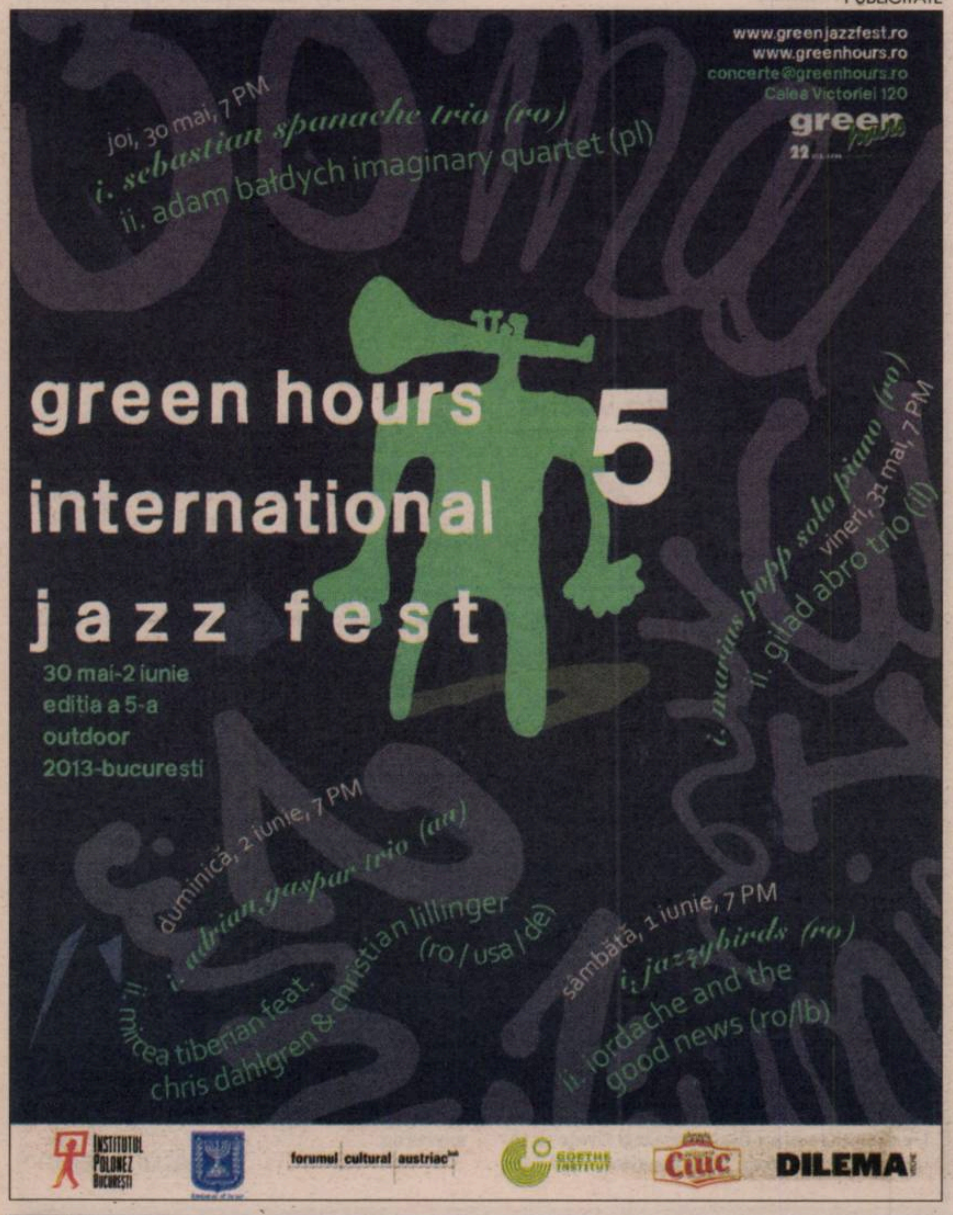

PUBLICITATE

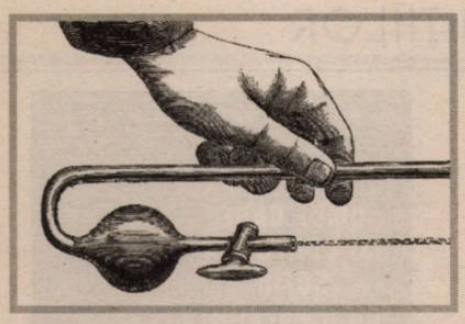

Oana STOICA

rosencrantz & co

Balada mucegaiului urban

● ***Solpadeine is my Boyfriend*, regia: Gina Moxley; de şi cu Stefanie Preissner; producător: Kate Ferris. În cadrul Festivalului „Scrie despre tine".**

Urmare a unui atelier de scriere dramatică susţinut de Vera Ion şi Sorin Poamă, Festivalul „Scrie despre tine" (10 mai-10 iunie) expune textele rezultate în urma workshop-ului, sub formă de spectacole sau lecturi. Evenimentul a avut un episod-pilot, un spectacol invitat din Irlanda, care s-a constituit într-un model aspiraţional pentru această formulă de scriitură dramatică, bazată pe experienţe personale, riscantă prin expunere şi prin posibila cantonare în zona strictă a poveştilor individuale. *Solpadeine is my Boyfriend* este un text scris şi performat de Stefanie Preissner, o tînără actriţă irlandeză care şi-a transformat experienţa unei depresii într-o poveste complexă despre prăbuşirea economică a Irlandei, cu o consecinţă majoră: emigrarea în masă.

Aparent, este vorba despre o poveste de dragoste distructivă, în care dependenţa afectivă se confundă saú este susţinută de cea de medicamente. Iubiri, despărţiri, împăcări, o relaţie amoroasă oarecum accidentată, dar nici mai mult, nici mai puţin decît tumultul obişnuit în poveştile de dragoste. Stephanie se mută din Cork în Dublin, schimbînd, astfel, un loc în care a fost nefericită cu un alt loc în care poate fi nefericită, abandonabil şi el, în momentul în care este „responsabilizat" pentru eşecul personal. Doar că această fugă ca soluţie la problemele personale se înmulţeşte exponenţial la nivel naţional, căci emigrarea – sub pretextul căutării unei clime mai prietenoase – a devenit o realitate îngrijorătoare în Irlanda: 200-300 de irlandezi părăsesc săptămînal ţara. „Ca să nu mucegăiască" într-un loc în care plouă şi e tot timpul frig, ei aleg – de cele mai multe ori – Australia, dar şi SUA, Canada, Noua Zeelandă. Îi goneşte, de fapt, lipsa de perspectivă economică ce antrenează ratarea personală, pînă la ultima celulă, pînă la ADN. Stefanie Preissner înregistrează ambele feţe ale migraţiei: plecarea ca soluţie temporară de ieşire din criză, părăsirea unui loc viciat, pentru a începe o viaţă în alt loc – idealizat, dar unde este nevoie de un proces dureros de adaptare (mutarea ei din provincie în capitală) – şi rămînerea cu senzaţia puternică de a fi fost abandonat („Dacă oamenii nu s-ar mai muta în altă parte în fiecare săptămînă / ar fi mai simplu pentru cei care trebuie să rămînă" – referire la prietenii care emigrează). Se creează, astfel, o perspectivă dublă asupra unei singure probleme: haosul economic. Consecinţele acestei disoluţii naţionale la nivel social sînt grave, exodul tinerilor duce la o aneantizare a identităţii naţionale. La nivel individual, depresia devine un *modus vivendi*. Dependenţa de droguri – în cazul de faţă, de Solpadeine, nişte comprimate efervescente care conţin paracetamol, codeină şi cafeină, cu efect puternic analgezic – se instalează datorită efectului de amorţeală care face ca viaţa, cu toată splendoarea dezamăgirilor sale, să fie suportabilă.

Sînt cîteva momente memorabile în spectacol: succesiunea de variante acuzator-siropoase pentru un mesaj adresat iubitului după o ceartă, din care se trimite exact cea mai neinspirată (întotdeauna se întîmplă aşa), o litanie – „mi-e teamă că..." – ca o mărturisire publică a slăbiciunii (cum se întîmplă în grupurile de sprijin, precum Alcoolicii Anonimi), în care, printre problemele grave ale umanităţii (urşii polari sau ecosistemul african) nu se regăseşte declinul social înregistrat de Occident, care face milioane de victime („dacă mai îmi oferă cineva sunătoare pentru problemele mele, îl împuşc"). Cu doar două elemente de decor, un fotoliu-pernă pe care îl poartă, la un moment dat, ca pe o carapace, transformîndu-se într-o uriaşă ţestoasă autistă, şi un sac de box care îi serveşte ca filozofie de viaţă (opţiunile pentru ieşirea din criză sînt abandonul sau lupta, Stefanie va alege a doua variantă, lovind îndîrjit sacul de box), spectacolul „umple" scena, motivul principal fiind textul. Nu doar că piesa lui Stefanie Preissner foloseşte experienţa personală pentru a exprima probleme acute ale societăţii irlandeze (şi nu numai irlandeze, căci lipsa de orizont economic şi depresia aferentă sînt universal valabile), dar ea îmbracă această perspectivă pesimistă asupra vieţii într-un umor iute, cu tuşe groase de autoironie, care permit textului să „respire". Ajutorul a venit şi din partea regizoarei Gina Moxley, care a curăţat piesa de pasajele mult prea personale, cum ar fi momentele dramatice de depresie, în care Stefanie zăcea pe jos, incapabilă să funcţioneze – „Cred că ţi-era rău şi că pentru tine a însemnat mult, dar asta nu va interesa pe nimeni."

La nivel individual, depresia devine un modus vivendi.

Însă partea cea mai surprinzătoare a textului este forma. Stefanie optează pentru rime care transformă piesa într-un libret de hip-hop. „E ca o piesă rock pe repeat într-o cameră de tortură / după un timp simţi că ţi se urcă stomacul în gură / Şi CD-ul se repetă înnebunitor, monoton / pînă cînd te trezeşti la o petrecere cu Steve, pe balcon / şi jos e rîul Liffey, cu apele lui reci / şi te întrebi oare dacă sari de aici mori imediat cum izbeşti apa sau te îneci? / Ben, un alt prieten al lui Steve, se mută la mii de kilometri depărtare / unde speră să stea toată ziua la soare / şi să-şi îmbrace în creveţi o nouă iubită / şi totul să fie o petrecere nesfîrşită / pentru că toată lumea crede că poate să scape / pur şi simplu mutîndu-se pe malul unei alte ape / şi o să şteargă tristeţea fundamentală a vieţii cu o viaţă nouă / dar, *mate*, să ştii că şi-n Australia plouă!" – traducere Dan Sociu (piesa va fi publicată în toamnă). Textul se transformă, astfel, într-o baladă urbană a derizoriului, cu o mare forţă de impact, care s-a văzut în discuţiile postspectacol. Un public predominant tînăr a discutat cu autorii mai bine de o oră, ceea ce este un indiciu valabil pentru interesul stîrnit de show, în condiţiile în care lipsa de educaţie în materie de vorbit în public amuţeşte, de multe ori, orice încercare de dialog între artist şi spectator.

Festivalul „Scrie despre tine" a început excelent, prin invitarea acestui spectacol irlandez la Bucureşti, ca o mostră de dramaturgie personală valabilă. Pînă la finalul festivalului, în 10 iunie, mai pot fi văzute spectacolele *Brînză topită* (Teatrul de Comedie, Sala Nouă, 26 mai), *Stand up, pls* (Teatrul Act, 2 iunie), *Ultimii eroi* (Teatrul Apropo, 6 iunie) şi *La bucătărie şi la mare* (Teatrul de Artă Bucureşti, 9 iunie).

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

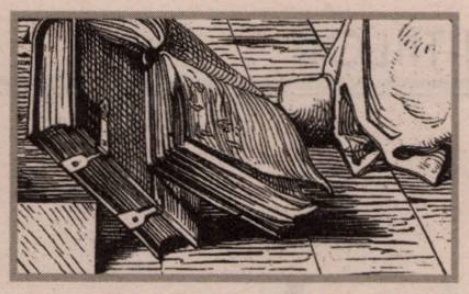

Simona SORA

biographiti

Poveşti de viaţă

Ne raportăm, de obicei, la persoane diferite, apăsînd pe pedala ironiei sau a condescendenţei. Ticurile cuiva sau agitaţia polimorfă ne umplu de veselie sau de-o *corectă* înţelegere prefabricată. Scăpările de memorie sau lapsusurile semnificative ne provoacă un zîmbet superior şi o corecţie imediată, iar excesele de tot soiul ne transformă de-a dreptul în clinicieni ai normalităţii cotidiene. Avem cu toţii teorii de almanah ilustrat despre traume şi despre limitele patologicului. Îl numim, cu un surîs complice, *autist* pe amicul care nu marşează la glumiţe deocheate sau nu socializează suficient. La polul opus acestei percepţii ipocrite a celuilalt există un mod la fel de riscant de înţelegere a diferitului: identificarea fără rest. Cînd nu te poţi abţine şi te pui (voluntar) în locul diferitului, dintr-un reflex irepresibil şi destul de nerealist, eşti, într-un fel, pierdut. Numai cine nu a văzut cu ochii săi un ipohondru de vocaţie, transpirînd în timp ce citeşte, ca pe-o poveste de destin, un tratat de cardiologie, un vademecum în psihiatrie sau un blajin manual de medicină generală... poate crede că e de glumă.

Cam în cele două feluri schiţate mai sus îmi imaginez că poate fi citită succesiunea de cazuri clinice povestite de celebrul doctor londonez Sacks în volumul său din 1985 *(Omul care îşi confunda soţia cu o pălărie)*, tradus şi în româneşte la Editura Humanitas. Pe de o parte, cu o euforie a înţelegerii, pe de alta, cu o nelinişte personală oarecum îndreptăţită. Simţul comun te împinge spre inventar („Pierderi", „Excese", „Transporturi", „Lumea celor săraci cu duhul"), simţul personal te face să încerci fragila limită între normalitatea ta... normativă şi aberaţiile neurologice, cuantificabile sau măcar localizabile anatomic. Acolo unde ochiul clinic vede, în primul rînd, etiologia, anamneza şi pronosticul medical, ochiul comun vede mai ales bizareria detaliilor concrete: un muzician care-şi potriveşte nevasta pe cap, în loc de pălărie, şi care îşi fredonează bucata de tort, un marinar sexagenar care se fixează în propria-i adolescenţă, o doamnă internată pentru o intervenţie banală şi care îşi pierde cu totul simţul propriului trup, iar alta, la 89 de ani, care devine brusc concupiscentă, un fost băcan care confabulează precum cel mai talentat ficţionar... Iar ochiul ipohondru (în definitiv, un ochi filozofic) se vede pe sine, cu diversele sale posibilităţi. Poate că asumarea acestei triple perspective (clinică, comună, filozofică) – atît de rară la un om de ştiinţă – dă gravitatea cărţii, dar şi deschiderea ei. Pentru că, din orice parte ai lua-o, bolile neurologice, afecţiunile degenerative sau accidentele din această carte sînt boli existenţiale, „maladii ale spiritului contemporan", exagerări/deficienţe provocate, dobîndite sau moştenite, ale unei situări în lume.

Ce poate fi mai incitant decît o teorie concretă, fizică, a identităţii personale?

Urmîndu-l pe neurologul rus A.R. Luria – cu care a şi colaborat la unele cazuri –, Sacks consideră afecţiunile rezultate din afectarea emisferei drepte a creierului situaţii pentru care trebuie inventată o nouă neurologie, „romantică", menită să refacă, la modul narativ, întreaga viaţă a subiectului, pentru că în aceste cazuri *„persona,* sinele îşi dezvăluie bazele fizice". Ce poate fi mai incitant decît o teorie concretă, fizică, a identităţii personale? Probabil doar o teorie care să excludă cu totul corpul, la care, din cîte ştiu, nu s-a încumetat nimeni pînă acum.

Cazurile lui Sacks vizează, astfel, nu mecanisme şi funcţii, lobi temporali şi lobi occipitali, ci reconstituirea unor destine frînte (exterior) care îşi continuă, printr-o compensaţie uneori prodigioasă, calea. Sînt fiinţe căzute, aruncate în lume, în acelaşi fel ca oricare dintre noi. Muzicianul al cărui caz dă titlul cărţii este o „fiinţă schopenhaueriană", păstrîndu-şi lumea de odinioară doar „ca muzică şi ca voinţă". El îşi inventează muzici de reconstituire care să compenseze agnozia interioară: cîntece de îmbrăcat, cîntece de mîncat, cîntece de baie. Un fost marinar suferind de o distrugere neuronală este, pentru Sacks, „o fiinţă humeană", un suflet pierdut şi despiritualizat de boală, „un ghem de senzaţii diferite care urmează una alteia cu o iuţeală de neînchipuit şi se află în perpetuă curgere şi mişcare". Christine, *doamna fără trup,* este o „fiinţă wittgensteiniană", lipsită de „ancora fundamentală, organică, a identităţii corporale". Afazicii, sensibili la expresiile corporale, sînt „fiinţe nietzscheene" pe figura cărora „grimasa spune adevărul", la fel ca tourettiştii comici, plini de ticuri, a căror boală este considerată o îngrădire organică a libertăţii şi a accesului la sine. Fiinţele ataşante din lumea celor săraci cu duhul – idioţi dostoievskieni, inocenţi, transparenţi, integri şi demni – sînt „kierkegaardieni", căci pot ajunge la adevărul divin pe altă cale decît cea intelectuală.

Şi totuşi, nu depatologizarea filozofică a neurologiei, cu toată plasticitatea şi adecvarea ei, îţi dă fiori în cartea lui Sacks, ci povestea. Povestea unei vieţi care începe ca orice viaţă, continuă (aproape) ca multe alte vieţi, pînă într-o „bună" zi, cînd o ia cu totul razna.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Daft Funk

● Daft Punk, *Random Access Memories*, Daft Arts/ Columia Records, 2013

„Bob, tocmai mă uit la chestia despre care vorbea Jack mai devreme şi nu e, cu certitudine, un corp ceresc. E un obiect strălucitor care se tot roteşte, pentru că îl văd luminînd intermitent. (...) Nu ştiu dacă asta îţi îmbunătăţeşte situaţia, dar există acolo ceva într-adevăr straniu." Cuvintele ultimului om care a pus piciorul pe lună, Eugene Cernan, se aud pe prologul ultimei piese de pe cel mai aşteptat album al anului. Şi, da! Ultima lui frază ar putea fi o bună figură de stil ataşată celui mai proaspăt opus Daft Punk – *Random Access Memories,* noul şi supralicitatul album al binomului francez, care poartă cu el ceva din misterele ufologiei. Nu neapărat în sensul bun al poveştii. Dacă această ultimă piesă deschisă de înregistrarea vocii lui Cernan – Dumnezeule mare, unul dintre cele doar două *sample*-uri de pe un album DP!!! –, numită „Contact", e o creaţie mai deloc pasabilă cu ale sale apetenţe pentru un retrofuturism sonor foarte, foarte la îndemînă, albumul însuşi funcţionează într-o schemă tehnică care, prea adesea, îi dă aerul unei pastişe lipsite de amănuntul care să-i legitimeze şi să-i valideze relaţia cu sursa. Asta dacă nu consideraţi că vocoderizarea infinită a vocilor ar putea fi sarea şi piperul acestei legături dintre muzica cu care au crescut şi cea pe care o (pot) produc(e) Thomas Bangalter şi Guy-Manuel de Homem-Christo. Sînt pe *RAM* momente care mă contrazic, dar ele funcţionează aproape exclusiv graţie aportului unor muzicieni chemaţi în studio pentru a-şi reitera cu fidelitate un trecut cu care a crescut generaţia 40, 40+. Ce-ar fi „Give Life Back to Music" şi „Lose Yourself to Dance" fără chitările lui Nile Rodgers şi ale mai puţin cunoscutului Paul Jackson Jr.?! Sau interminabila „Giorgio by Moroder", fără găselniţa acelui interviu lipit deasupra piesei, înregistrat cu trei microfoane diferite, reprezentînd fiecare trei decade diferite din viaţa celui care a inventat eurodisco-ul şi, odată cu el, pe Donna Summer?! Exemplul acesta din urmă devine chiar simptomatic pentru *Random Access Memories:* povestea discului este, de fapt, mult mai importantă decît muzica pe care o conţine. Pentru că, aşa cum acele microfoane de studio există doar la nivel narativ, un ascultător oarecare neputîndu-şi da seama de nuanţele de sound pe care le pot livra ele înregistrării, la fel, uriaşa naraţiune – în care se amestecă aparent brownian nume importante şi declaraţii radicale, tehnici fine au ba, de manipulare şi interviuri enigmatice – pe care membrii trupei şi casa de discuri au construit-o în jurul *RAM* tinde să se substituie complet muzicii. Şi pentru că povestea din spatele fabricării acestui disc e puternică (sau, mai degrabă, făcută astfel de campania media care a precedat apariţia lui), dar şi pentru că muzica de pe el nu are deloc aceeaşi forţă. Pe acest al cincilea album de studio, incluzînd aici şi soundtrack-ul filmului *Tron: Legacy,* Daft Punk încearcă să se umanizeze fugind de muzica electronică (de dans, cum spuneam), pentru a se întoarce în timp, la momentul care i-a împins, într-un fel sau altul, să facă muzică electronică. Din păcate pentru ei, ceea ce văd, odată ajunşi la destinaţie – obiectul acela straniu –, devine uşor identificabil: propriul album.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Constantin NIMIGEAN

Love Issue

Ce e cu adevărat de neratat în numărul curent al revistei Love Issue?

În primul rînd, există un interviu în exclusivitate cu Donald Weber, cîştigător al World Press Photo 2012 cu „Interrogations", proiect care ne-a fost pus la dispoziţie de fotograf pentru publicare. Apoi, am primit acceptul pentru publicare a seriei de cupluri fotografiate cu timp mare de expunere (6 ore), în timp ce dorm. Coperta este una dintre fotografii şi aparţine Galeriei Anzenberger, cea care anul acesta va fi printre principalii organizatori ai Vienna Photo Book Festival, ceea ce înseamnă că *Love Issue* va fi prezentă, neoficial, la festival. O altă poveste de neratat este cea a Delphinei Schacher din Elveţia, al cărei tată a venit în 1991 în România, cu ajutoare pentru cîteva sate din Transilvania. Delphine avea 10 ani pe atunci şi, şocată de ce i-a povestit tatăl ei despre cum era în România după căderea comunismului, s-a decis să vină ea însăşi să documenteze fotografic satele în care tatăl ei era un adevărat erou.

Cît de departe – la propriu şi la figurat (distribuţie, impact etc.) – poate ajunge o revistă de fotografie făcută în România?

Avînd în vedere că se printează în doar 1000 de exemplare, nu ajung multe foarte departe, însă există, sigur, în Dubai, Singapore, Australia sau Canada. Cert este că publicul ştie că, odată ce a citit-o şi nu vrea să o colecţioneze, o poate oferi altcuiva interesat şi, astfel, va fi citită de alte cîteva mii.

Cu aparate (semi)profi accesibile tuturor, iPhone, Instagram, Facebook etc., se poate spune că fotografia a devenit o artă a maselor?

Ca să devină artă, cred are nevoie de critici, iar superficialitatea cu care se dă feedback-ul în era Facebook, cu like-uri şi inimioare, denotă cel mult o pasiune foarte mare pentru fotografie. Putem folosi cuvîntul „artă" după ce fotografia trece prin mai multe filtre „neinstagramice".

***Constantin Nimigean** este redactor-şef al revistei* Love Issue. *Mai multe pe love-issue.com.*

a consemnat Marius CHIVU

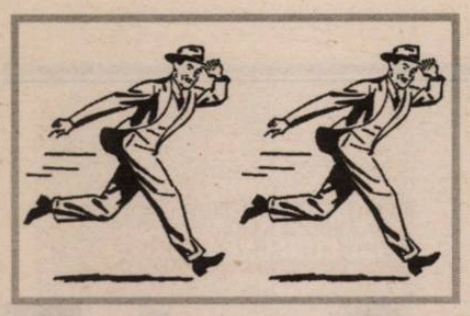

Andrei GORZO

dilematograf

Artă academică

● ***În ceaţă / V tumane*** **(Rusia-Belarus-Olanda-Germania-Letonia, 2012) de Sergei Loznitsa.**

Într-o noapte din 1942, în Bielorusia ocupată de armata nazistă, doi partizani erijaţi în călăi îi fac o vizită unui presupus colaboraţionist şi cad, astfel, într-o capcană întinsă anume pentru ei, cu suspectul pe post de momeală neputincioasă. În timp ce se ascund tustrei în pădure (condamnatul de mai devreme cărîndu-şi în spate unul dintre călăi, care e grav rănit), regizorul Sergei Loznitsa le dedică, pe rînd, cîte un lung flashback, iluminîndu-le tacticos caracterele şi moralitatea. Astfel, se dovedeşte că unul dintre partizani e un fricos; celălalt e brav, dar necugetat. Cît despre cel suspectat de colaboraţionism, flashback-ul îi atestă verticalitatea şi chibzuinţa, dar şi neputinţa de a se sustrage condiţiei de instrument pasiv sau de complice involuntar al vărsărilor de sînge, neputinţă care-i provoacă un apetit aproape mistic pentru expiere. Toate aceste informaţii despre personaje (şi multe altele nu există) îi sînt comunicate spectatorului cu ţîrîita. Se vorbeşte preponderent în replici scurte, totodată apăsate şi ocolitoare (în momentul în care cei doi călăi bat la uşa condamnatului şi se aşază cu el la masă, la un pahar de votcă, înainte de a-l lua cu ei în noapte, dialogul amînă, pe cît se poate, inevitabilele clarificări privind motivul vizitei), totul potenţat de pauze, ca pe vremea cînd prozele lui Hemingway (dintre care una, faimoasă, este chiar despre doi bărbaţi laconici, iviţi din noapte cu misiunea de a executa un al treilea, care, oricum, nu mai vrea să trăiască) se aflau la apogeul popularităţii şi al influenţei lor (inclusiv printre prozatorii şi dramaturgii sovietici). Intrările în flashback-uri nu sînt semnalate în nici un fel, drept care – cel puţin prima dată cînd se întîmplă – durează ceva pînă cînd spectatorul să-şi poată da seama că personajul pe care-l urmăreşte – de obicei, deplasîndu-se printr-un bloc masiv de spaţiu-timp continuu – a alunecat, de fapt, într-un alt timp. Se merge mult în felul ăsta – *În ceaţă* e sculptat în asemenea timpi „reali" şi în spaţii care se expandează lent sub privirea spectatorului, în ritmul mersului unui personaj sau al altuia. La fel de sculptată e şi materia acustică a lumii (rustice) reprezentate: înteţirile şi descreşterile delicate ale foşnetului de vînt – un fundal sonor care trece adeseori în „prim-plan" sînt modulate minuţios, ca şi intensificarea zgomotelor de curte care-l întîmpină pe unul dintre protagonişti în timp ce acesta, proaspăt ieşit din biroul unui ofiţer german, coboară o scară interioară spre ieşirea din clădire. Toate astea invită la o receptare parţial contemplativă, parţial tactil-experienţială.

Cealaltă parte, însă – partea de ironii şi de paradoxuri mai mult sau mai puţin filozofico-morale (falsul colaboraţionist care, totuşi, se simte vinovat, adevăratul colaboraţionist care se dovedeşte a fi altcineva) –, e prea puţintică şi prea clasică pentru a justifica o expunere atît de tărăgănată. Ofiţerul german (Vlad Ivanov) nu numai că e un model cinematografic de fabricaţie standard, dar mai are în birou şi o pasăre ţinută într-o colivie. Ceaţa anunţată în titlu îşi rezervă teatrala apariţie pentru secvenţa finală. Un cadru avînd în centru un cal (pe o cîmpie), iar în stînga un drum şerpuit (pe care trece un camion), se constituie într-un impecabil tablou academic. Întregul film (cel de-al doilea lungmetraj de ficţiune realizat de fostul documentarist Loznitsa) e un exemplu de academism – de *tradition de la qualité* în sensul sarcastic-depreciativ dat demult acestei sintagme de către revista *Cahiers du Cinéma*. De la un capăt la altul, feţele actorilor sînt măşti ale morozităţii meditative; nici o altă expresie nu e admisă, nimic care să rupă sau să varieze tonul. Aproape dusă e componenta de joacă destabilizantă cu forma narativă, atît de prezentă în filmul precedent al lui Loznitsa, *Bucuria mea* (2010). În acel film – o parabolă despre un şofer de camion care peregrinează printr-o Rusie contemporană extrem de malevolentă, înainte de a „muri" (simbolic) şi de a „renaşte" în chip de înger exterminator –, povestea meandrează şi se rupe lynchian, realismul „fenomenologic" al cadrelor lungi acomodează fabulaţia de factură picarescă, prezentul poate aluneca arbitrar într-un trecut îndepărtat, dar nu mai puţin îmbibat de malevolenţă, iar apocalipticul întregii concepţii nu exclude un *soupçon* de umor. Cu *În ceaţă*, regizorul n-a trecut doar de la filmul de actualitate la filmul cu partizani, ci s-a şi reconvertit de la un cinema al provocării la un cinema al respectabilităţii festivaliere uşor mumificate. Primul cadru – o coregrafie cu soldaţi, ţărani, cai, biciclete şi multe alte elemente, culminînd cu zgomotele unei nevăzute execuţii prin spînzurare – ar putea fi un Miklós Jancsó. Cel de-al doilea – un lung *travelling* înapoi, în calea a doi călăreţi care avansează la pas – ar putea fi un Béla Tarr. Numeroasele *travelling*-uri cu aparatul de filmare „în ceafa" personajului au constituit, iniţial, o semnătură de-a fraţilor Dardenne, preluată şi de Mungiu, printre alţii. (El şi Loznitsa împart acelaşi virtuoz director de imagine – Oleg Mutu.) În pofida numeroaselor ei tururi de forţă, regia lui Loznitsa nu-şi găseşte propria personalitate.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei MANOLESCU

La Frumuşani

– contactul dintre două lumi –

Dis-de-dimineaţă, pe uliţa prăfoasă a cartierului de romi din comuna Frumuşani, îşi face apariţia maşina albă a poliţiei, cu sirena şi girofarul pornite, zburătăcind orătăniile din cale. Cineva aude un localnic exclamînd alarmat: „Belea! Procuratura!“ Un altul îl liniştește: „Stai calm, măi, că nu-i control. E ăla!“ Romii, adunaţi cu mic, cu mare, într-un loc mai larg, la un fel de intersecţie de uliţe, aşteaptă curioşi vizita cuiva despre care li s-a spus că e important. În spatele maşinii poliţiei înaintează un şir întreg de Mercedesuri şi alte maşini negre, care stîrnesc praful. Opresc brusc unele în spatele altora, cu roţile clămpănind printre pietrele drumului, în apropierea grupului de localnici. Portierele primului Mercedes se deschid rapid şi din el coboară trei indivizi în costume, cu braţele desfăcute. Au priviri scrutătoare şi emiţătoare în urechi, din acelea cu şnur răsucit, care se pierde pe sub guler. După un moment de maximă încordare, în care fiecare îşi priveşte atent sectorul alocat, dau semnalul că totul e OK şi oficialii încep să coboare.

Miliardarul a preferat o ţinută mai sport, cu pantaloni bej şi jachetă albastră.

Localnicii îşi leagănă puradeii ori se scarpină în cap, muţi şi nedumeriţi. E o scenă clasică, desprinsă parcă dintr-un film în care nişte americani importanţi descind în mijlocul unei zone sărace, din lumea a treia. Probabil, însă, că oamenii de acolo n-au mai văzut aşa ceva nici măcar în filme, pentru că – după cum urma să descoperim – puţini dintre ei abia dacă aveau curent electric, darămite vreun televizor.

Persoanele importante sînt miliardarul american George Soros şi un asiatic înalt şi subţire, cu ochelari, figură cunoscută de pe la ştirile internaţionale: nimeni altul decît preşedintele Băncii Mondiale, Jim Yong Kim. Pentru acest înalt funcţionar internaţional sînt paza şi coloana, atît de oficiale. E îmbrăcat într-un costum impecabil, cu cămaşă bleu, fără cravată. Miliardarul a preferat o ţinută mai sport, cu pantaloni bej şi jachetă albastră.

Apropieri imposibile

Cei doi au descins la Frumuşani pentru a se informa direct, la faţa locului, asupra rezultatelor unui proiect pus în practică de Roma Education Fund Romania, pe care l-au susţinut şi filantropul american, şi Banca Mondială. Un proiect menit să determine familiile sărace (în special de romi) să-şi ţină copiii la şcoală. Oaspeţii vor să viziteze întîi familiile şi caselor unora dintre copiii care beneficiază de program. Aşa se explică neobişnuitul contact dintre marea finanţă americană şi mondială, şi locuitorii uneia dintre cele mai mizerabile margini de sat care poate fi găsită în România.

Lungul alai al vizitatorilor – înconjurat de un roi de fotografi şi cameramani – porneşte pe uliţele înguste, călcînd pungile şi PET-urile împrăştiate (dacă nu chiar înfipte) pe jos, prin praful de culoarea şobolanului. Murdăria locului pare să aibă, pur şi simplu, rădăcini. Nici un fel de mobilizare hei-rupistă nu ar fi putut-o face să dispară peste noapte. Dar o mobilizare a existat, fără îndoială. Cu puţin timp înainte de apariţia coloanei oficiale, din goana maşinii se observau febrilitatea suspectă a poliţiei rutiere în zonă, cele două maşini ale jandarmeriei plasate, ca din întîmplare, într-o margine de drum, individul în costum şi cu cravată, stînd drept în faţa unei instituţii care părea să fie Primăria, o femeie cu basma, care plivea buruienile de pe marginea drumului şi care, la vederea unui şir de automobile necunoscute, a făcut iute stînga-mprejur, încercînd să acopere săpăliga cu propriul trup...

Locuitorii privesc din bătături (terenurile din preajma bordeielor de chirpici nu pot fi numite grădini) coloana care se desfăşoară pe uliţe. De pe o bancă, un bătrîn îşi pune mîna streaşină la frunte, să-i privească pe oamenii care vin către el. George Soros chiar se opreşte puţin în dreptul lui, părînd că ar avea intenţia să i se adreseze. Bătrînul îşi lacîţi dintre ei merg la şcoală. Doar doi din unsprezece. Nu are bani pentru hainele şi rechizitele celorlalţi. Dacă se duc la şcoală prost îmbrăcaţi, rîd colegii de ei. Altfel, copiii romi sînt trataţi bine la şcoală.

„El e domnul care plăteşte şcoala fetei tale“ – i se spune. „Ahhh, sărut-mîna mult, domnule, mulţumesc.“

Frînturi de imagini elocvente pentru cineva care a apucat „vizitele de lucru“ ale lui Ceauşescu. Dar cum spuneam, murdăria din cartierul de romi din Frumuşani nu poate fi eradicată, nici cu poliţia. Pe acea murdărie păşeau, în momentul respectiv, cei vreo sută de vizitatori internaţionali. Cîinii satului, lăsaţi liberi, încep să latre ameninţător. Moment de cumpănă. Oare ce proceduri or fi recomandate în asemenea cazuri pentru gărzile de corp instruite peste Ocean? Ce faci, adică, dacă vreo cinci-şase corcituri ordinare sar să-i muşte pe demnitari? Le dai „cu şutul“? Nu aflăm, pentru că, impresionaţi de aşa o mulţime de oameni, cîinii preferă să păstreze distanţa.

Conversaţiile de la bordeie

Un alt rom e pregătit să stea de vorbă cu înalţii oaspeţi. În faţa bordeiului său, vopsit în albastru, sînt instalate două scaune negre, probabil aduse de la Primărie. George Soros e invitat să se aşeze pe unul, iar Mircea Gheorghe – aşa îl cheamă pe localnic – pe celălalt. Translatorul se apleacă, să-i audă mai bine. Miliardarul începe conversaţia, întrebîndu-l pe Mircea Gheorghe cîţi copii are şi să însă mînă să-i cadă pur, şi simplu, peste ochi. Să nu mai vadă. Un gest spontan de refuz al unui contact care i se pare de nesuportat.

La cîţiva paşi de protagoniştii discuţiei, doi copii – un băiat şi o fată – se dau într-un leagăn făcut dintr-o sfoară prinsă de crengile unui copac. Rîd şi se bucură cînd străinii îi fotografiază. Toată lumea pare a fi a lor şi nici că le pasă de importantele lucruri care se petrec la doar cîţiva metri de ei.

„Care-i diferenţa dintre romi şi români?“ întreabă Soros. „Păi – răspunde localnicul – românii au fost totdeauna mai încrezuţi iar ţiganii au fost mai...“ „Mai?“ insistă translatorul. „Mai... ţigani. Aşa a fost, şi aşa o să fie mereu.“ Soros întreabă ce s-a schimbat de

Roma Education Fund (organizaţie nonguvernamentală cofondată de Banca Mondială, Open Society Institute şi Comisia Europeană, extinsă şi în România) îşi propune ca, la sfîrşitul proiectului „Oportunităţi egale în educaţie, pentru o societate incluzivă“, în România să existe:

- 1250 de elevi din clasele V-VIII care să fi beneficiat de servicii de mentorat şi sprijin financiar prin subvenţii;
- 750 de elevi care să fi beneficiat de măsuri preventive de părăsire timpurie a şcolii, precum şi de consiliere şi orientare şcolară;
- 800 de cadre didactice participante la sesiunile de informare, sensibilizare şi conştientizare;
- 300 de elevi care să îşi continue studiile, prin înscrierea la liceu.

pe vremea lui Ceauşescu, ce e mai bine acum. Omul îl priveşte nedumerit. „Păi, era mult mai bine pe vremea lui Ceauşescu.“ Soros se lasă pe spate. *„That's rather shocking“* – exclamă el, privindu-l pe Jim Yong Kim, care stă în picioare şi zîmbeşte. Amîndoi încep să-l descoasă pe localnic. De ce era mai bine? În cele din urmă, omul găseşte o explicaţie concretă: pe atunci, avea o slujbă sigură. Discuţia se încheie. Soros vrea să-i vadă locuinţa – bordeiul albastru, acolo unde toată familia doarme pe jos fiindcă nu au paturi. Miliardarul zăboveşte cîteva minute înăuntru, apoi iese, strînge mîna gazdei şi alaiul porneşte mai departe pe uliţe. Cîţiva tineri localnici, ataşaţi la coadă, vorbesc zgomotos, de-ale lor. Unul are un tricou de Superman. Un altul – dar cu un aer mai oficial – încearcă să-i tempereze: „Băi, buze, mai taci, băi, din gură. Fă gura mai mică, deranjezi... Ce dracu'!“

„Păi, era mult mai bine pe vremea lui Ceauşescu.“
„That's rather shocking.“

Lumea ajunge în dreptul unui alt bordei din chirpici, vopsit în roz, de data aceasta. Cele două scaune de mai înainte sînt acum în faţa lui, mutate de o mînă nevăzută. Pe unul se aşază George Soros, pe celălalt – o femeie tînără, cu părul strîns în coadă. E Nicoleta Alecu. Are două fete, una e la şcoală. Un al treilea copil e pe drum. Spune că va naşte la maternitate, la Oltenița. În primul rînd, şi-ar dori să aibă electricitate. Mai vrea să-i fie cuminţi copiii şi să termine şcoala. Ea n-a făcut decît două clase. Spune că doreşte să-i rămînă copiii în comunitate. Adică nu vrea să-i vadă plecaţi în altă parte? Ba, da, vrea şi asta. E emoţionată şi nu mai ştie ce să răspundă.

Vizitatorii pleacă. După ce se îndepărtează, vecinele încep să i se adreseze Nicoletei, prin gardul de sîrmă: „Ce te-ai muiat, fă, aşa? Îţi calcă ăla în bătătură şi tu nu mai ştii nici să vorbeşti? Păi, trebuia să vină la noi. Şi noi sîntem amărîte, şi ştiam ce să-i spunem. E cea mai amărîtă comună din România, să vadă şi primaru' ăsta, că n-avem nici curent măcar, nici asfalt, nici nimic.“

La şcoală

Mica instituţie de învăţămînt din comună trece printr-o adevărată sărbătoare. Profesoarele sînt gătite ca la nuntă. Farduri, voaluri şi tocuri înalte. Un grup de copii în straie tradiţionale îi aşteaptă pe oaspeţi cu pîine şi sare. Băieţii au pe cap căciuli ţărăneşti. Uşile claselor sînt deschise şi înăuntru se văd copii care par că-şi ascultă profesorii, dar, din cînd în cînd, aruncă priviri curioase spre ceea ce se întîmplă pe hol. Invitaţii sînt primiţi şi îndrumaţi către o sală cu scaune de jur împrejur. Pe tabla verde scrie „Bine aţi venit!“ Lumea se aşază. Directoarea şcolii, uşor emoţionată, îşi începe discursul în faţa înalţilor oaspeţi. Le expune rezultatele copiilor romi care participă la programul special de integrare în şcoală. Cei 24 de elevi beneficiari au rezultate bune la învăţătură. De un an de cînd au fost selectaţi pentru acest program, nu au absenţe, ceea ce e cel mai important. Şi-au schimbat optica asupra şcolii şi asupra relaţiilor cu profesorii.

„Ce te-ai muiat, fă, aşa?
Îţi calcă ăla în bătătură şi tu nu mai ştii nici să vorbeşti?“

Jim Yong Kim stă pe un scaun, în faţa directoarei. Pantofii şi partea de jos a pantalonilor îi sînt pline de praf. Praful de culoarea şobolanului din marginea Frumuşanilor. Dar omul e antropolog la bază. Probabil că a umblat foarte mult, la viaţa lui, prin locuri pline de praf. E preşedinte al unei universităţi americane şi spune că dintotdeauna a fost interesat de problemele legate de educaţie.

© A. Manolescu

Cîţiva copii sînt şi ei puşi să vorbească. O fată cu ochi strălucitori îşi spune povestea. Pare ceva repetat cu grijă înainte. Dar i se pun întrebări, e scoasă din şabloane şi se descurcă bine. Explică cum într-un singur an, a ajuns să aibă un cu totul alt orizont. În cele din urmă, exclamă: „Ce să vă mai spun? Sînt fericită!“ Asistenţa aplaudă. Întrebată ce ar vrea să se facă, fata răspunde: „Doresc să devin o mare actriţă.“

PUBLICITATE

ARTA CONTRA DROG
gala MGMT & PR
EVENIMENT SOCIAL
TAXI
magicfm soft music
Arenele Romane, 6 iunie
CONCERT EXTRAORDINAR
BILETE:
eventim
Germanos, Orange, Vodafone
Domo, Humanitas, Carturesti,
Sala Palatului
Call Center: 1951
www.eventim.ro
Cu sprijinul:
COCOR
adevărul
Click!
DILEMA VECHE

PUBLICITATE

SIMN
SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A MUZICII NOI
25-31
MAI 2013
BUCUREȘTI
ROMÂNIA
Organizator
Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România
Co-organizatori
Un eveniment finanțat de Ministerul Culturii
Primăria Sectorului 1 București
Co-producător
Societatea Română de Radiodifuziune

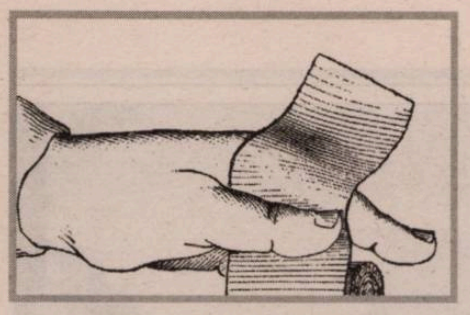

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Ouatu şi România travestită

Încurajat febril de fani şi plin de fanfaronadă în presa locală, Cezar Ouatu nu a reuşit decît un loc 13 la Eurovision. În schimb, el s-ar putea clasa pe locul I în topul celor mai penibile dintre penibilele noastre prestaţii la concursul de muzică. Din păcate, asta nu e o simplă curiozitate, fiindcă Ouatu şi alţii ca el au susţinătorii lor şi un astfel de personaj ne-ar putea reprezenta, cum se spune, şi în contexte mai serioase decît un spectacol TV lipsit de pretenţii.

După ce, nevotat nici de românii din Spania, Italia sau Moldova, nu a prins măcar top 10, contratenorul a găsit o explicaţie *sui generis:* „Jocurile erau făcute", pentru a se plînge că „am fost lovit şi biciuit de toţi" în ţară, cu precizarea că, dacă ar fi reprezentat o Italie, de exemplu, ar fi cîştigat concursul.

În reveriile cîntăreţului se ascunde şi o gogoaşă de proporţii, cea cu lovitul şi biciuitul. Ouatu nu avea cum să nu fie subiect de ironii, la prestaţia stridentă, de paiaţă, pe care a avut-o. Însă, ceea ce e mai trist, omul a avut (şi are) fanii lui. „Cezar a fost impecabil, momentul – memorabil!" exulta o Paula Seling. „Măcar a fost ceva aparte. Tare! Neaşteptat! Era ceva care ieşea din tipar" – s-a bucurat Mircea Badea. Mai puţin încîntat de rochie şi de prestaţie, ex-dirijorul Mădălin Voicu considera, totuşi, vocea lui Ouatu „una dintre primele cinci de contratenor din lume", în timp ce faimoasa Angela Gheorghiu îl iubea, îl critica şi apoi îl iubea din nou pe cîntăreţ, într-un mod prea confuz pentru a putea fi rezumat aici. În timp ce acesta cîştiga locul I în sondaje de cititori (desigur, români), pe reţelele sociale ploua cu mesaje marţiale de încurajare. O doamnă – care se prezintă pe Facebook drept „fostă solistă la Operele din Timişoara, Iaşi, Bucureşti" – critica acerb negativismul românesc în chestiunea Ouatu, pe care Ouatu ţinea să-l pună în aceeaşi ligă nici mai mult, nici mai puţin, decît cu Cristian Mungiu.

Sigur, de Ouatu s-a şi rîs în ţară. Dar dacă tot vorbim de Cristian Mungiu şi de virtuţile mesianic-patriotice ale lui Ouatu, să vedem dacă şi ce servicii de imagine a făcut acesta României, în afară. A existat, e drept, o declaraţie amabilă a lui Jean-Paul Gaultier, referitoare la rochia contratenorului, dar aceasta s-a auzit pe un post românesc. Dacă aţi citit deja cotidianele sau site-urile de ştiri, ştiţi, probabil, că omul nostru a fost calul de bătaie al unei prese globale, oricum dispuse să ia în rîs o competiţie care nu merită cu mult mai mult. *The Daily Mirror* îl consideră ceva gen „cîntăreţ de cîrciumă nevrotic, cu un falset care poate sparge geamuri". *The Guardian* vede în el „un vampir gigant, care stă pe o pajişte, înconjurat de prezervative enorme, umplute cu sînge". *Associated Press* îl numeşte „Dracula renăscut, pe beat-uri tehno, cu efecte pirotehnice". Iar *Bild* se situează cam în aceeaşi cheie, cu „combinaţie între Dracula, Lady Gaga din Carpaţi şi Gloria Gaynor".

Lista cu insulte şi ironii e mult mai lungă. Cezar Ouatu se plînge degeaba de „loviturile şi biciul" conaţionalilor, fiindcă aceştia au avut, măcar, păreri îngrijorător de împărţite. În loc – s-a făcut de rîs în presa mondială. Dacă, cumva, a avut cu adevărat ambiţii patriotice cu scălîmbăiala de la Malmö, ar face bine să ia act de faptul că a realizat contrariul.

Dezamăgitor, aşa cum e pentru fani şi pentru interpret, locul 13 determină, totuşi, un oftat de uşurare la românii cu o anumită doză de decenţă şi măcar un dram de ureche muzicală. Ce s-ar fi întîmplat dacă Ouatu ar fi intrat în top 5? Aşa cum spuneam acum cîteva săptămîni chiar în această rubrică, Eurovisionul e mai degrabă subiect de ironii decît un mecanism productiv din punct de vedere muzical, deci aşa ceva era posibil, fiindcă apariţia lui Ouatu a fost una dintre cele mai stridente de la această ediţie. Dar, şi cu, şi fără asta, Ouatu e un fel de precursor al unei galerii de personaje de coşmar pe care ar putea încerca România să le exporte într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat. În ciuda antecedentelor de contratenor de profesie, aşa cum s-a văzut la Eurovision, e mai degrabă rudă cu personajele care populează late

night-ul TV din România şi, pe de altă parte, cu politicienii exhibiţionişti, precum Mazăre-marinarul sau Elena Udrea-posesoarea-demop. Există, la noi, un gen de propensiune pentru travesti care nu are nimic de-a face cu preferinţele sexuale ale unei minorităţi, ci cu senzaţia că nu eşti la locul tău în propria viaţă şi, la modul fie visător, fie ridicol, te crezi sau te doreşti cu totul altceva. Travestiul de acest gen e rudă cu plagiatul şi, pe de altă parte, cu un lucru cu virtuţi estetice incomparabile, predilecţia pentru ornamental a meşterilor populari, specialişti în tipare repetitive, de scrijelit numai acolo unde se mai găseşte sau unde se mai găsea destulă veşnicie şi visare: la sat.

Partea proastă, în toată povestea de mai sus, nu e nici Radu Mazăre, nici Elena Udrea şi nici Cezar Ouatu. Ci acel gen de public – sau opinie publică – tot mai numeros, care crede în astfel de lucruri. Şi vrea să-şi impună părerea.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● DIE WELT, 21 mai

Regizorul Steven Soderbergh a anunţat că îşi încheie cariera cinematografică. Cel puţin pentru moment. Într-un interviu din *Die Welt*, a vorbit despre ultimul său film, *Behind the Candelabra* şi despre repausul pe care şi-l doreşte. După 30 de filme realizate în 30 de ani de activitate, regizorul se simte obosit. În februarie, el a lansat, la Berlinale, *Side Effects*, un film primit de critică cu entuziasm moderat. Invitat la Festivalul de la Cannes, Soderbergh pare să nu mai aibă nici un chef să mai facă, vreodată, filme: „Nu mai reuşesc să devin înfometat" – spune el.

Despre cariera lui:

„Astăzi am senzaţia că am trecut deja prin toate platourile de filmare din lume. Mi-aş dori să simt foamea. Mi-aş dori să pot privi lumea filmului cu ochii unui începător. Dar tocmai asta nu reuşesc. (...) Poate că am nevoie de o pauză. Poate că vreau să mă odihnesc ca să pot avea o carieră precum Manuel de Oliveira şi să fac filme şi la peste 100 de ani. Însă, deocamdată, n-am energia necesară pentru asta."

Despre cinematografe:

„Cinematografele din New York nu prea au proiectoare ca lumea. Iar cel mai tare mă enervează cultura – pe cale de dispariţie – a filmelor de artă. Oamenii stau şi trăncănesc pe tot parcursul filmului, unii butonează la telefoanele mobile. *Sorry*, mai bine stau acasă şi mă uit la televizor."

Despre filme 3D:

„Dacă se poate evita, atunci voi sta departe de tehnologia 3D, în filmele mele. Deşi, dacă mă gîndesc bine, era cît pe-ce să fi făcut un film 3D. Astea erau planurile iniţiale pentru *Cleopatra*. Au fost, însă, nişte probleme de planificare. (...) După părerea mea, 3D funcţionează doar dacă spectatorii nu ar fi nevoiţi să poarte ochelari speciali. Dar n-am ajuns încă pînă acolo cu tehnologia." **(M. M.)**

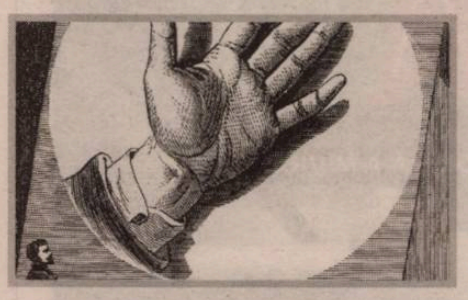

Adina POPESCU

portrete din mers

Omul cu şobolani şi femeia lui

Om de serviciu al blocului, bun la toate cînd e treaz. Cînd o ia pe ulei, o bate pe nevastă-sa, Florica, femeie de serviciu la scara cealaltă. De fapt, se bat parte în parte, că şi ea e beată şi dă şi ea cît poate. Pe la ora 7, îi vezi apărînd împreună în parcare, se prezintă la locul de muncă. El – sobru şi mahmur; ea – la doi metri în urma lui, şontorogind de un picior sau cu un ochi vînăt. Se apucă oftînd de treabă, fără să-şi vorbească şi duc o existenţă decentă, pînă în jurul orei 9, cînd unul dintre ei dispare după colţ, la butic. Apoi, celălalt. Fiecare îşi cumpără băutura din banii lui. Sau pe datorie. Florica e cu celularul de votcă, el – cu berea la PET. Sau invers, depinde de dispoziţie. El dă conştiincios cu mătura, ea spală cu furtunul un covor întins direct pe asfalt. Pe la doişpe, începe cearta. Zice Florica ceva de genul: „Te îmbătaşi ca un porc ieri!", că nu poate să-şi ţină gură. El dă replica şi fiecare răcneşte şi ameninţă în legea lui, articulînd sferturi şi jumătăţi de cuvinte pe care nu le pricepe nimeni care nu e „din familie", el agitînd măturoiul şi stîrnind un nor de praf, ea stropind cu furtunul pisicile şi vrăbiile de prin parcare. Se reîmprietenesc doar cînd vine gunoiul, căci trebuie să care tomberoanele împreună şi să se susţină reciproc. Iar cu ciomăgeală se lasă din nou, mai pe seară.

Pe el, nimeni nu mai ştie cum îl cheamă. Unii îl strigă Toma, alţii Costel, alţii Sandu. Eu i-am zis Omul cu şobolani, pentru că stăteam în bloc cu un membru al trupei şi am văzut numele scris cu markerul în lift. Aşa mi-a venit ideea. El e, de regulă, destul de taciturn, mormăie şi boscorodeşte, însă nu prea conversează. La întrebări răspunde scurt, cu da sau nu; cînd nu ştie, ridică din umeri. Ea, în schimb, e guralivă, băutura îi dezleagă limba şi stă de vorbă cu oricine o bagă în seamă. Cum ar fi alte femei de serviciu din „curte", cu care se întîlneşte „la bancă", unde soarbe cu poftă din celularul ei. „Mă menţin tînără!" rîde cu gura ei ştirbă (dinţii i-o fi scos tot el sau au căzut, pur şi simplu). Apoi, opreşte locatarii şi îşi oferă „serviciile" extra – spălat maşini, covoare, curăţenie prin case, dar cine o primeşte? Şi-l bîrfeşte pe Omul cu şobolani. „Aşa a fost dintotdeauna, un alcoolist... că el m-a învăţat şi pe mine! Eu înainte nu puneam gura pe băutură, nici măcar pe bere." „Beţi, e treaba voastră, dar măcar nu vă mai certaţi, nu vă mai bateţi!" îi zice o cucoană de la cinci, profesoară de biologie. „Da' ce, doamnă, credeţi că io vreau să fac scandal?! Eu înainte n-aveam treabă cu nimenea... dar cu el nu pot să nu mă cert, că e rău! Uitaţi-vă la el, nu vedeţi ce rău e?" La mică distanţă, el cară nişte scînduri, cu o căutătură fioroasă. Parcă şi-a intrat în rol. E spectacol, ce mai!

„Aşa a fost dintotdeauna, un alcoolist... că el m-a învăţat şi pe mine!"

Din cînd în cînd, în rarele lor momente de armonie, stau unul lîngă altul pe bordură, fără să bea, şi nu-şi spun nimic, fiecare cu gîndurile lui. Totuşi, există între ei un soi de legătură stranie, bolnavă, seamănă unul cu altul, au un aer comun. Alcătuiesc un tablou viu, care îmi aminteşte de *L'Absinthe* al lui Degas.

Stau undeva la curte. N-au copii. „Înainte, am avut unul, dar mi-a murit!" spune Florica. Mă întreb cum arată acest „înainte" pe care îl tot pomeneşte şi dacă a existat vreodată, într-o viaţă paralelă sau anterioară a lor. Sînt de plîns şi, în acelaşi timp, de rîs. Doi clovni beţivi.

După ce ne-am mutat din bloc, la cîţiva ani, m-am întîlnit cu Omul cu şobolani în tren. Vindea două reviste vechi la 1 leu şi era suspect de vorbăreţ. Cică se despărţise de Florica. Pe ea o mai văd din cînd în cînd pe Moşilor, cu o privire din ce în ce mai pierdută, o epavă care se descompune. Pare un om care a pierdut iremediabil ceva şi nu-mi dau seama dacă este vorba de Omul cu şobolani sau de acel *înainte*.

„Curajul de a depăşi un spaţiu convenţional“

– interviu cu pictorul Florin CIUBOTARU –

Aţi fost, alături de alţi mari artişti plastici români, printre fondatorii Grupului 9+1, „grupul nesupus“ – după cum îl numea Marin Gherasim. Ce însemna atunci (vorbim, nu-i aşa, despre anii '80) apartenenţa la o astfel de grupare?

Înainte de grupare, eram alăturaţi de felul cum reacţionam la evenimente, de seriozitatea cu care tratam profesia, de credinţa că arta poate oferi o calmare, o respiraţie cu un altfel de oxigen. Gruparea are calitatea de a aduna mai multe energii, puterea rostirii se multiplică, nu poţi să nu iei în seamă o părere spusă de nouă personaje. Vă voi povesti şi despre acel experiment ştiinţific care a avut loc în Franţa, la Lourdes. Ambiţia unora, cu gîndire pozitivă, a hotărît să descifreze vindecările-minune, prin măsurarea energiilor de grup. Au luat, aşadar, un voluntar, i-au pus mîna pe un dinamometru şi au măsurat: nivelul era de zece unităţi. Au conectat mai apoi zece voluntari, la acelaşi aparat. În loc de o sută de unităţi, cît ar fi fost logic matematic să fie, au descoperit, cu uimire, că nivelul dinamometrului crescuse de o mie de ori.

Ce s-a întîmplat cu arta românească după '89? Ce a mai rămas din acea solidaritate care se înfiripase?

Oricît de rezistent ai fi în refuzul tău, profilul epocii te afectează, în primul rînd, uman. Cînd s-a tras cu puşca la start, lumea a pornit ca la maraton şi au alergat cu speranţe, au fugit să-i ajungă pe cei care luaseră startul mai demult. Unii, percepînd zădărnicia, s-au oprit la o bere, hotărînd să nu le mai pese de ei înşişi. Pe alţii, cu o formaţie mai solidă, nu i-a speriat întîmplarea, au privit cu tristeţe şi au continuat să lucreze. Tinerii hotărîţi să izbutească au mimat ajungerea la ţintă. Pe lîngă căruţa cu permis de circulaţie, trec în fugă automobile negre, cu portbagajele pline de agoniseală. Energiile se risipesc, oboseala s-a instalat... De unde resurse pentru regîndire, pentru grupare, pentru susţinerea în comun a ieşirii din impas? În al Doilea Război Mondial, toată lumea a fost mobilizată să producă avioane, ca mai apoi să descopere că nu există piloţi. Aşa şi noi, sîntem abandonaţi în construcţia noastră. Se pare că avem un singur tată – politicul –, iar mamă e fiica celebrei administratoare care se ocupă cu împărţirea nevoilor. Cei de vîrsta apropiată mie au fost prevăzători, s-au poziţionat indiferent de conjuncturi, pentru a ocroti valorile. Pentru tineri, prognoza anunţă timp instabil, cu înnorări repetate, zile reci şi, din cînd în cînd, cîte o rază de soare.

Pentru că vorbim despre noua generaţie şi pentru că sînteţi şi profesor la Universitatea Naţională de Arte din Bucureşti, într-o societate în care conflictul între generaţii pare mai mult decît un simplu dezacord, nu pot să nu vă întreb: cum se manifestă noul spirit al tinerilor artişti?

Tînărul declară prematur: „E rîndul meu.“ Declară că „e îndeajuns să ai energii bune“ şi că nu e neapărat nevoie de argumentare. Ei se nasc astăzi într-un mediu gata alcătuit, primind însă indicaţia fermă să-l păstreze, că doar pentru asta au muncit generaţii de-a rîndul. Li se spune: „Uite, îţi dau casă!“ Ei răspund: „Da, mulţumesc, dar eu o vreau altfel.“ Atunci li se reproşează că nu preţuiesc efortul părintelui. Aţi auzit vreodată ca turma să se revolte pe păstor? Tinerii de azi gîndesc, fără să declare: „Hai să-i alungăm, să-i înlocuim, conform dreptului nostru natural.“ Aici, conflictul se acutizează, nu mai există stabilitate nici în gîndire, nici în fapte. Criza de încredere ne bîntuie. Dacă noi vrem să le scurtăm timpul ştiutului printr-un minim refuz categoric, sîntem acuzaţi că aparţinem trecutului, din altă epocă, negată de cea care o înlocuieşte.

Însă, nerespirînd aerul tinerilor, devenim obiect de arhivă. Tinerii aspiranţi bat la uşa soluţiilor, fără să se pregătească pentru ce îi aşteaptă, vor să se înfrupte din bucate, fără să vrea să afle unde e bucătăria. Asigurarea lor e talentul, considerînd că e suficient. Criza de identitate e psihologia contorsionată a refuzului. Refuză să joace şah cu profesorul, joacă singuri şi, dacă pierd, sînt mulţumiţi, gîndind că au pierdut doar pe jumătate. Uită însă că de cîştigat, au cîştigat tot doar pe jumătate.

Să vorbim şi despre celălalt capăt al artei: colecţionarii. Care ar fi portretul unui colecţionar? Şi, legat de piaţa de artă, într-un timp din care cenzura ideologică a dispărut, putem vorbi totuşi despre o cenzură comercială?

Cei mai dragi mie sînt cei care se pricep şi nu au bani. Ceilalţi intră în mai multe categorii. Sînt unii care prind o sensibilitate pe care vor să o cultive şi fac achiziţii. Mai sînt dintre cei care acţionează „după ureche“, fără a da un profil colecţiilor, care ajung să fie amestecate. Alţii – care par sobri – nu discută decît despre lucrări cu „valoare comercială“, preferînd achiziţii „cu viitor sigur“ – adică postbelicii; în referinţa lor, contemporanii nu au nici o şansă. Snobul e şi el printre ei, vrea să acceadă la rafinaţi, posedă ceva informaţii, merge pe la întîlniri, pronunţă citate pilduitoare, lansează fantezii utopice, susţine elanul artistului, dar nu prea are bani. Am avut cîteva întîmpinări de acest tip, nu am fost prea vesel, ba chiar deranjat de „tocmeală“.

Galeriile de-abia subzistă, iar aceasta e singura instituţie care ne poate ajuta să avem cotă. Putem spune că e o cenzură financiară care îşi permite să decidă valorile. Ne încăpăţînăm să nu pierdem, în aceste condiţii, probitatea profesională. Las toţi banii mei (dacă apuc să strîng ceva), cu obligaţia testamentară să se cumpere numai pictură contemporană. (Mai am şi o mică veste bună: se zvoneşte că se reduce TVA-ul la cumpărături, dacă dovediţi că aţi achiziţionat o pictură.)

Cînd m-aţi invitat la expoziţia de la Palatul Mogoşoaia, mi-aţi spus că azi, subliniind înadins prezentul, artistul „are cea mai mare libertate de a crea“...

Cei mai dragi mie
sînt cei care se pricep şi nu au bani.

Joan Miró a avut 11 ateliere.
Eu sînt bucuros că am unul şi nici nu vreau mai mult.

Pe aripile vîntului libertăţii plutim ca bezmeticii, fără vreo tentaţie de a coborî pentru că jos nu e nimic pentru noi. Greşim crezînd că cei care iubesc gravitaţia vor să ocupe tot locul. Ia să vedem cum fac alţii: te ridici în vîrful picioarelor, să afli ce e după gardul vecinului, şi nu jinduieşti la rezultatele lor, pofteşti mai mult la gîndirea lor. Tinerii mai pripiţi au înghiţit – fără să mestece – spectacolul vecinului. La noi, cînd savantul munceşte zi şi noapte să descopere o celulă bună, lumea, în loc să urle de bucurie, pasează nonşalant vestea, uită de sacrificiul lui, de necazurile lui. În societatea aceasta, ce pretenţii să mai avem noi, pictorii, de a capta atenţia? Se preferă acţiunea de expurgare, ca să nu ne mai complicăm şi cu ăştia. Ca să nu uit să răspund la întrebare, aleg faţeta absurdă a libertăţii: cînd vrei să faci ceva pentru alţii, se insinuează, vrînd-nevrînd, mici concesii. Cînd lumea nu te mai vrea, eşti liber, eliminînd orice presiune din afară, poţi face ce vrei.

Cea mai recentă expoziţie pe care aţi avut-o, la Palatul Mogoşoaia, surprinde, de la bun început, prin ideea expunerii...

De cîtva timp, gîndirea expunerii a evoluat, nu de dragul noutăţii, ci mai mult pentru punerea în valoare a unei propuneri. Conformitatea – aderarea la un sigur fel de expunere – frînge elanul ideilor, le cuminţeşte, nu le mai subliniază caracterul. M-a revoltat lipsa de reacţie a artiştilor, acceptarea unei formule cu titlul „aşa se face“. De ce nu seamănă decorul de la baletul *Lacul lebedelor* cu decorul unui balet modern? După mine, îngrijirea expunerii trebuie să fie apropiată de valoarea exponatelor. Poţi să-l surprinzi pe privitor dacă vii înainte de ziua în care te aşteaptă. Am văzut desfăşurări îngrijorătoare, sute de lucrări pe două-trei rînduri, lucrări slabe lîngă lucrări bune, un atentat la calmul parcurgerii.

Dacă am refuzat acroşajul pe perete, s-a obţinut şi un respect pentru arhitectura monumentului, prin această retragere centrală, cu suporturi care, prin construcţia lor, au o valoare în sine, gradată cît să nu concureze cu lucrările. Am obţinut o altfel de citire, evitînd-o pe cea liniară şi didactică, conducîndu-l pe privitor pe un alt tip de traseu – circular, cu lucrări oblice, unghiuri diferite şi grupări pe teme. Am vrut să dau şi altora curajul de a depăşi un convenţional care nu ne mai priveşte.

Pictorul Mavrodim expune, în acelaşi timp, într-o altă sală a Palatului. Cu acelaşi gînd de prelungire a îngrijirii lucrării sale, datorată unei orientări autoimpuse, pictura lui se detaşează de perete, suportul fiind în volum geometric, ceea ce îi dă un efect aparte, de data asta, lucrarea venind spre privitor.

Cum anticipaţi întîlnirea cu publicul?

Cînd lucrez, nu mă gîndesc la asta. Doar cînd realizez că am încheiat o temă şi că mi-ar prii să scot picturile din atelier – altfel, ar sta întoarse, ar bombăni că le-am părăsit, că n-au văzut şi ele lumea şi, în felul acesta, scap şi de prezenţa lor, ca să pot face loc următoarelor. Privitorul are cîteva noţiuni căpătate în fugă, cînd îl „ademenesc“ către imaginea mea, o consideră „încifrată“, se retrage, mulţumeşte şi pleacă enervat de complexul neştiutului lui, supărat că i-am pus probleme, umilit că n-a făcut faţă.

Dar de ce vorbesc astfel despre privitor, cînd vizitatorul numeros se compune din pricepuţi?

Cînd cineva se apropie de lucrul meu şi-mi declară că e străin, nu mă încumet – ca alţii, mai restrictivi – să spun despre personajul amintit că e străin în toate. Frumosul zace în foarte multe lucruri.

Cum vă desfăşuraţi în atelier?

Joan Miró a avut 11 ateliere. Eu sînt bucuros că am unul şi nici nu vreau mai mult. Ca să fie chiar al meu, trebuie să îl populez cu întîmplări şi prieteni cu care declanşăm polemici, bucurii, necazuri, enervări şi însenînări ce vor intra în memoria pereţilor şi voi simţi că nu sînt singur. Vin ca un culegător harnic din exterior, iar lucrurile adunate prin memoria afectivă le pun la fiert, pînă scad, apoi le strecor şi le aşez pe un alb imaculat. Cer clemenţă inspiraţiei, să mă conducă în imponderabilitate, să mă sufere să-mi sparg dinţii de trotuarul realităţii brute. Poţi să deţii patru doctorate, nu vei fi prea sprijinit în aventura imaginii. Exerciţiul meu seamănă cu al tuturor – toţi văd, doar că eu pretind că văd mai mult. Fără acest spaţiu care mă izolează de bîzul altor tentaţii, nu aş putea lucra.

a consemnat Stela GIURGEANU

ÎNTR-O ZI, CEI CE APAR DIN CÎND ÎN CÎND SE POT ÎNTREBA DACĂ LUCRURILE VOR CONTINUA SĂ-I PRIMEASCĂ ÎN LOCURILE BUNE

■ Într-o zi, urc (o fac adesea) într-un autobuz 381. Înăuntru, o hîrtie lipită pe un geam (şi semnată „Conducerea RATB") mă pune în gardă: „Acest autobuz nu este prevăzut cu aer condiţionat în salon". Elementar, dragă Watson: pe liniile RATB nu poţi avea parte de aer condiţionat decît în budoar. (**D. S.**)

■ Potrivit celor scrise pe nişte panouri, Parcul Drumul Taberei, fost Moghioroş, este în curs de a fi „reabilitat". Cei ce ştiu cît de cît limba română se pot întreba, pe bună dreptate, ce rău o fi făcut parcul de are nevoie să fie reabilitat. Se pot întreba şi dacă, dincolo de reabilitare, nu se va face totuşi o reamenajare a parcului. (**A. M.**)

■ Ştiţi, probabil, ştirile acelea care apar din cînd în cînd despre scrisori care ajung la destinatar după ani întregi. Mi s-a întîmplat ceva asemănător. Un e-mail trimis de un coleg din redacţia unui post de radio străin pe 19 martie, ora 16,14, mi-a intrat în inbox pe 14 mai, ora 11,55. Să înţeleg că uneori şi e-mail-ul „lucrează" ca poşta tradiţională, sau să cad în teoria conspiraţiei (căci, nu-i aşa, e vorba de un post străin) şi să zic, ca pe vremuri, „Mai răsfiraţi, băieţi, mai răsfiraţi..."? (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

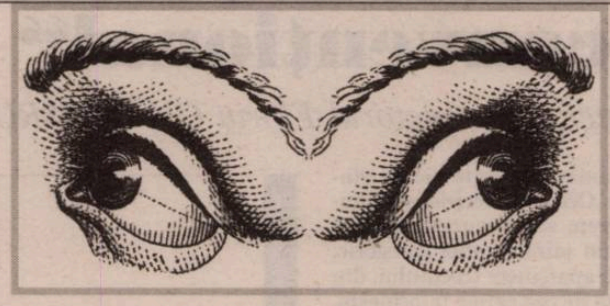

■ S-a prăbuşit o clădire în Centrul Vechi. Pur şi simplu. Noroc că nu era nimeni în ea. Însă dacă lucrurile vor continua aşa, adică turismul „de cîrciumă" înfloreşte într-o zonă nerestaurată, neconsolidată etc., în vreo 20 de ani (şi cu sprijinul unui cutremur ceva mai consistent) vom merge la o bere în următoarele localuri: „La ruine", „La moloz", „Praf şi pulbere", „Adio, mamă!" şi la Club A... fost odată. (**A. P.**)

■ 78.000 de oameni s-au înscris în primele două săptămîni pentru a se muta pe Marte în colonia olandeză Mars One, care ar trebui să-i primească pe imigranţii pămînteni începînd cu anul 2022. Din cauza mutaţiilor psihologice induse de noul mediu, acest autoexil nu mai are cale de întoarcere, spun organizatorii. Candidaţii vor fi antrenaţi timp de opt ani pentru a face faţă noilor condiţii de trai şi muncă. Înscrierile se vor termina la sfîrşitul lui august şi se aşteaptă încă o jumătate de milion de aplicanţi. Pe Marte aerul e irespirabil, iar temperatura medie este de -60°C. Cît de indezirabilă poate ajunge viaţa pe Terra? (**M. C.**)

■ Surprizele toaletelor continuă, chiar în locurile bune: într-un asemenea stabiliment al unei terase avangardiste, foarte *trendy*, un cîine tremurător zăcea pe jos în faţa unuia dintre WC-uri. Reacţiile utilizatorilor oscilau pe undeva între milă, silă şi frustrare (pentru că într-una din cele trei cabine nu se putea intra). (**I. P.**)

V-AŢI ÎNTREBAT VREODATĂ DE CE, ÎN LOC SĂ SE CAUTE ALTE ARII CULTURALE, ORAŞUL A FOST ÎNGHIŢIT DE PLANTE CARNIVORE?

■ V-aţi întrebat vreodată de ce pe prea multe haine de la H&M scrie „Fabricat în Bangladesh"? Desigur, pentru că acolo există (prea) multe ateliere în care sînt asamblate haine ieftine, dar mai ales pentru că în Bangladesh ora de muncă se plăteşte cu 0,38 centime de euro (faţă de o medie de 20 de euro în UE), iar o nenorocire precum cea de luna trecută, cînd în oraşul Dacca din Bangladesh au murit peste 1100 de oameni, este urmată în principal de „pacte cu sindicatele", adică apă de ploaie. (**S. S.**)

■ La concursul *Românii au talent* au cîştigat trei cîini. De fapt, stăpînul lor, care i-a dresat. De fapt, cred că a fost mai mult decît un premiu, a fost un exemplu de iniţiativă civică pentru cei care se plîng de cîinii vagabonzi de pe străzi: în loc să se caute soluţii de a scăpa de ei, mai bine am învăţa cu toţii să-i dresăm. (**S. G.**)

■ Nici o săptămînă fără Marga. De data asta, o declaraţie de presă făcută la Alba Iulia: „Cooperarea cu instituţiile Rusiei şi Chinei, cu alte arii culturale, ne interesează în mod aparte." Cu aria culturală din Azerbaidjan, de pildă (**L. V.**)

■ A apărut o nouă companie de taxiuri. Se numeşte Taxi Legal. Pe portieră scrie că firma e înregistrată în Jilava. E vorba de oraşul în care „locuiesc" cei mai mulţi penali. (**M. M.**)

■ Îl cheamă Paul Templer şi pretinde că umbla cu caiacul pe rîul Zambezi cînd a fost înghiţit de un hipopotam. Întîmplarea are deja 17 ani, dar Templer tocmai a povestit pentru *The Guardian* cum a decurs atacul şi cum, după ce l-a mestecat puţin, hipopotamul l-a „vomitat". Templer şi-a pierdut ambele braţe, dar îşi aminteşte despre acel moment cu nostalgie: „Timpul trece foarte lent cînd te afli într-un hipopotam." (**M. C.**)

■ Intru în Florăria Amazon şi mă aştept să găsesc orhidee, liane, plante carnivore. Aiurea, numai garoafe, trandafiri, lalele. O junglă paşnică de Dîmboviţa. (**A. P.**)

PRIN POIENILE PATRIEI, CÎTEVA ALTERNATIVE (MAI MULT DE CINCI) PROVOACĂ, ÎNTR-UN FEL, REZUMATUL

■ O coincidenţă pe care n-am putut s-o trec cu vederea: în timp ce la televizor se vorbea despre „micii de la Bruxelles", iar în meniul McDonald's apăreau „McMicii", grătarele au continuat să sfîrîie vesele şi neobosite pe pajişti şi prin poienile patriei. (**P. M.**)

■ Un ziar recomandă cîteva alternative naturiste la Ibuprofen. Printre altele, scoarţă de salcie. Bine că am aflat. De acum încolo, cînd mă doare capul, o să mă duc în parc. (**M. M.**)

■ Pentru a marca întoarcerea pe Pămînt, după ce a petrecut mai mult de cinci luni pe orbită, astronautul canadian Chris Hadfield a cîntat piesa *„Space Oddity"* a lui David Bowie. S-a şi filmat în spaţiu, iar videoclipul l-a publicat pe YouTube. Rezultatul: un filmuleţ copleşitor şi emoţionant, care a făcut peste 11 milioane de vizualizări. Uneori, ficţiunea devine pur şi simplu realitate. Cum să interpretezi altfel spectacolul real din cosmos care se potrivea atît de bine cu versurile acelui cîntec, scris cu mai bine de 40 de ani în urmă? (**A. M. S.**)

■ Ştirea că Angelina Jolie a făcut preventiv o dublă masectomie pentru că a aflat că este purtătoarea unei gene care provoacă cancer la sîn a surprins pe toată lumea. Acum îi mai dă cuiva mîna să zică că vedetele nu sînt făcute din carne, oase şi spaime, ca noi toţi, ceilalţi muritori? (**A. M. S.**)

■ Cornel Nistorescu a scris un editorial pornind de la o fotografie trucată de *Kamikaze*. Doar că nu ştia că e trucată. E, într-un fel, rezumatul întregii sale cariere de jurnalist. (**L. V.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEȘU

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul X ■ nr. 485 ■ 30 mai – 5 iunie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

ANDREI PLEȘU

„Din nou despre colectivism“

pagina 3

Interviu cu

MIHAI CHIRILOV

pagina 20

LUIZA VASILIU

„O familie cu 420 de persoane“

pagina 23

Verde

„Dacă ai o bibliotecă și o grădină, ai tot ce-ți trebuie.“

CICERO

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● e-mail: dilema@satiricon.ro

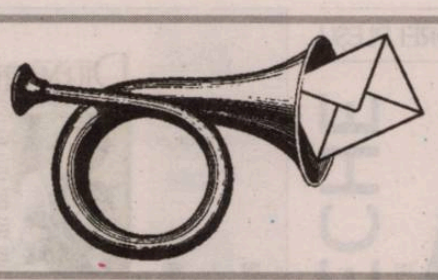

turneu de inbox

Incult – uraaa!?!

Pe vremea cînd autobuzele erau dotate cu interfeţe cu onor (vezi replica „Daţi banii pînă-n fund, la taxatoare...“), am asistat la o discuţie neprincipială între un pasager şi sus-menţionata personalitate. La un moment dat, omul, exasperat de licenţele de limbaj ale acesteia, a făcut-o „cultă“. Răspunsul persoanei a fost scurt şi la obiect: „Bă, cult eşti tu şi cu mă-ta, dobitocule!“ Caz clasat! Dar ne rămîne, totuşi, o nelămurire: a fi cult e de bine? Sau de rău?! – căci discuţia de mai sus s-a cam terminat în coadă de rîndunică!

Şi (aparent), nici de incultură galopantă n-a murit încă nimeni, nici înainte, dar nici după '89. Oare să fi fost mai bine pe cînd organele culturii de partid şi de stat tăiau şi cenzurau, iar bieţii oameni de cultură erau prizonierii sistemului, ca şoarecii în interiorul unei roţi de căşcaval, rozînd (şi bombănind) etern şi plîngîndu-se de cruda lor soartă: dacă-şi rodeau drum spre libertate, pierdeau accesul la căşcaval şi, implicit, simţul apartenenţei la o elită, la un club închis, cu reguli proprii şi turn de fildeş pe măsură.

Ce conta că era o cultură mai curînd bleagă, obeistă şi criptată? Tu erai „în“, erai cu „noi şi ai noştri“, făceai parte dintr-o ghildă „numai pentru cunoscători“ şi, uneori – *pour la bonne bouche* –, mai puteai beneficia şi de oarece foloase materiale sau chiar spirituale. Regula de bază era: *„Mà che m'importa la carosseria, quando il motore va!“*

Iar cine beneficia de o şiră a spinării suficient de mlădioasă, avea uneori chiar dreptul la nişte opinii (mai) căpoase şi partizane. Coloane vertebrale mai ferme ştim bine că nu se prea cereau – şi erau, oricum, mai rare decît caninii la galinacee.

Cît despre rezistenţă, hai să fim serioşi! Noi n-am avut niciodată apetit pentru martiraj, iar Giordano Bruno, dacă se năştea pe malurile Dîmboviţei, avea şanse să ajungă la adînci bătrîneţi.

Singurul act de rezistenţă care funcţiona (chiar foarte bine) era rezistenţa prin bancuri, adică prin băşcălie, prin mişto – oricum, prin derizoriu şi oral/efemer –, că bancuri samizdat n-am văzut să fi apărut pe la noi. Putem, mai curînd, să vorbim despre haz de necaz decît despre vreo formă elaborată sau – ferească, Dumnezeu! – mai organizată de protest.

Iar după decembrie '89, incultura de sorginte naţională s-a transformat rapid în anticultură, ba chiar în cultură cu semnul minus în faţă, care tinde (cu succes) să anuleze firavele eforturi de progres ale culturii tradiţionale.

Vox populi tinde, din păcate, să devină – la toate nivelurile – mai mult *vox* (derbe-) *Deii!* Rămîne la latitudinea fiecăruia dacă acceptă (sau nu!) „glumiţele“ TV, continuînd cît mai multe conotaţii scatologice şi sexuale, sau utilizarea în exces a definiţiei vulgarizate (dar neaoşe!) a „scîrbavnicului mădulariu“, atît de domni cît şi de Doamne, deopotrivă!

Şi pentru că orice pesimist profesionist trebuie să sfîrşească într-o notă optimistă, sugerez (cui??) o soluţie: „Daţi cultura cu linguriţa, să ajungă la toată lumea!“

Peter SZUGYI

Dilema veche vă propune

■ TIFF 2013 începe pe 31 mai. Timp de zece zile, pînă pe 9 iunie, cinefilii din toată ţara îşi dau întîlnire la Cluj. Filme pentru toate gusturile, regizori şi actori români şi străini, petreceri, concerte, discuţii, *workshop*-uri, nopţi lungi, săli de cinema pline, atmosferă adevărată de festival. (Ana Maria Sandu)

■ Săptămîna viitoare se redeschide Muzeul Colecţiilor de Artă. După îndelungi renovări şi restaurări, avem acces, în sfîrşit, în toate sălile acestui muzeu esenţial. Nu-l ocoliţi! (Matei Martin)

■ Primul roman al Laviniei Bălulescu, *La mine-n cap* (Editura Cartea Românească, 2013) – o poveste suprarealistă despre lumile din capul „unic“ al unui cuplu de îndrăgostiţi, cîteva ipoteze despre fericire, întretăiate de scurte poeme autiste, ca acesta: „Cînd o să mă fac mare o să trăiesc veşnic. Nu o să fiu niciodată bătrînă, bolnavă, urîtă, mută sau surdă, n-o să fiu grasă, nici slabă, nici pistruiată şi nici n-o să am reumatism. Cînd o să mă fac mare, viaţa mea nu o să se mai termine...“ (Simona Sora)

■ *Sweet Nightmares,* albumul cu cele 11 picturi onirice ale lui Roman Tolici, apărut la Editura Vellant în colaborare cu H'art Gallery, prefaţat de Dan Popescu. Obsesii din copilărie, simboluri culturale, scene horror, geografii şi arhitecturi stranii – 11 imagini de coşmar bine temperat de viziunea unui mare artist. (Marius Chivu)

■ Expoziţia de sculptură şi desen a Janei Gertler, „Imagini din spatele frunţii“, care reuneşte peste 40 de lucrări (sculptură şi desen) provenind din colecţia artistei, cît şi din colecţii particulare. Vernisajul a avut loc joi, 23 mai şi expoziţia va fi deschisă pînă pe 23 iunie. (Iaromira Popovici)

■ Pornind de la expoziţia de cadavre umane de la Muzeul „Antipa“, Alexandra Ion şi dr. Valentin-Veron Toma, de la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer“, organizează şi moderează o masă rotundă intitulată „Des-coperind corpul uman: expunerea corpului în spaţiul public. Expoziţia «The Human Body»“. Evenimentul va avea loc marţi, 4 iunie 2013, între orele 10,30 şi 13,30, la Librăria Bastilia şi îi va avea drept invitaţi pe antropologii Vintilă Mihăilescu, Lucia Terzea-Ofrim, Călin Cotoi, Alexandru Dincovici, sociologul Gabriel Jderu, biologul Mihaela Marcu-Lapadat, Aurora Stănescu (coordonatoarea departamentului de PR al Muzeului Naţional de Istorie Naturală „Grigore Antipa“) şi jurnalistul Vlad Mixich. (Patricia Mihail)

■ Pînă pe 3 iunie, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană puteţi vedea expoziţia „Lettrists, Isou & Co“, o premieră în România a curentului artistic întemeiat la începutul anilor '40 de către Isidore Isou şi Gabriel Pomerand, un curent care considera că esenţa poeziei se găseşte în expresivitatea literelor. (Stela Giurgeanu)

■ *„Magic history“:* cel mai mare spectacol de iluzionism prezentat vreodată în România – sau cel puţin aşa promite realizatorul său, Andrei Teaşcă – va avea loc pe 3 iunie la Palatul Naţional al Copiilor. Spectacolul îşi propune să prezinte o poveste a magiei şi un periplu de-a lungul istoriei sale, din trecut şi pînă în zilele noastre. (Adina Popescu)

■ Un eseu foarte interesant al lui Jan Werner Müller (profesor de ştiinţe politice la Princeton) apărut pe www.eurozine.com: „Should Brussels intervene in EU member States?“ Noi, păţiţi cum sîntem (mai ales în vara lui 2012), am zice pur şi simplu că da, sigur că Bruxelles-ul trebuie să intervină. Dar argumentaţia şi exemplele (Austria, Ungaria, Italia Ungaria şi, bineînţeles, România şi Bulgaria) sînt mai complexe. Concluzia: „Fiind o comunitate politică, UE are graniţe externe şi *interne:* unde încetează să funcţioneze democraţia liberală şi domnia legii, se termină şi Europa.“ (Mircea Vasilescu)

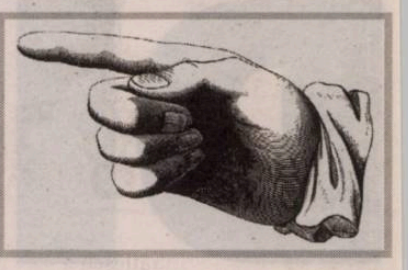

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Deadline* şi amînare**
- **Cîrcoteli, bîrfe, vorbe**
- **Ne vindem ţara la hectar**

album dilematic

Răzvan Dumitru

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● Persoane juridice/companii: 0730.190.899 ● Informaţii şi reclamaţii ABONAMENTE: 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 şi 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producţie: Ionuţ MATEI
Director Distribuţie: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tiraj: 10.200
Tipărit la România liberă

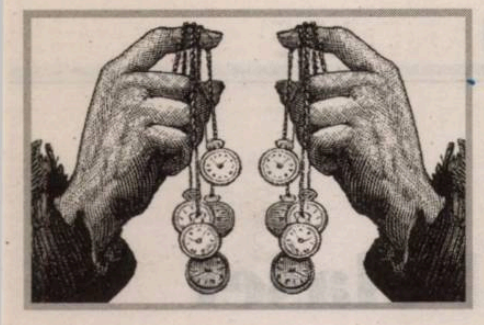

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Din nou despre colectivism

DI Vintilă Mihăilescu a formulat, în numărul trecut al publicației noastre, unele rezerve în legătură cu articolul meu „Înapoi la colectivism?“. De asemenea, dl Ștefan Brăgărea – cu care am fost coleg încă din școala primară – mi-a trimis la redacție o scrisoare cu obiecții legitimate de calitatea lui de cercetător în spațiul științelor naturale. Mai întîi, le mulțumesc celor doi că mă citesc. Cu Ștefan Brăgărea, lucrurile sînt relativ simple. Înamorat, în chip nobil, de ceea ce face, s-a simțit vizat de observațiile mele cu privire la tendința de a aluneca prea ușor de la efortul individual la munca de echipă. În lumea științifică de azi – zice domnia sa – nici nu se mai poate altfel. Păi, și eu zic la fel, în chiar corpul articolului meu. Citez: „Într-un laborator și în perimetrul științelor naturii, efortul colectiv e, firește, legitim.“ Neliniștile mele se refereau la „ideologizarea“ procedurii cu pricina și la înclinația de a o „exporta“ în *toate* domeniile vieții intelectuale. (În domeniul umanioarelor, de pildă.) Sugeram, e drept, că și în cercetarea fundamentală din zona științelor exacte, transformarea unei necesități (tehnice) în regulă (obligatorie) poate altera exercițiul *creativității*. Așa că, dragă Toto, „dracul“ din mine nu e chiar atît de negru. Poți să-ți vezi liniștit de treabă, „în doi, în trei, în cîte cîți vrei“ (vorba lui Arghezi). Mă bucur, oricum, că încă îmi scrii în nume propriu (deși mi-e clar că reprezinți cel puțin 82 de colegi...).

Nici cu amicul Vintilă nu sînt într-un dezacord foarte grav. Doar că eu sînt mai pesimist și mai bombănitor. Eu văd unele riscuri, acolo unde el vede un peisaj cvasinormal. Împărtășim, totuși, impresia că, de la o vreme, „modelele performanței din științele exacte“ „pogoară“ abundent asupra științelor umaniste. Dar chiar asta e axa textului meu! Am intrat la idei cînd dna Gronenborn a proclamat *generalizarea inevitabilă* a muncii colective, într-un viitor previzibil. De vreme ce numai pluridisciplinaritatea are acces la adevăr înseamnă că numai „echipa“ e îndreptățită să-l caute. Mie asta mi se pare un sofism. Încă o dată: nu contest „aglomerația“ benefică a laboratoarelor, a marilor institute de cercetări pe un domeniu dat. În asemenea cazuri, ai dreptate, dragă Vintilă: „Colectivismul nu e neapărat rău.“ Dar, cel puțin deocamdată,

„Asocierile agrare sînt rele? Familia noastră tradițională e rea?“

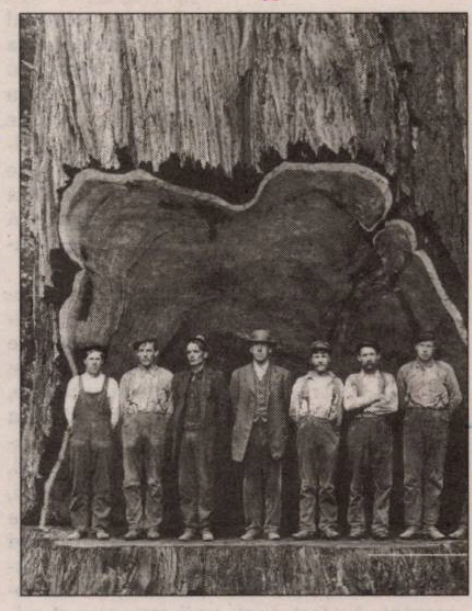

nici tu însuți nu pari să-l fi adoptat în excelentele tale investigații sociologice. Nu te văd – și nici nu vreau să te văd – semnîndu-ți cărțile cu un indefinit plural onomastic. A, da, accept să te văd „coordonator“ al unui „colectiv“ de specialiști, pe coperta unui volum tematic, în care fiecare (repet: *fiecare)* autor își publică reflecțiile proprii. Dar asta e altceva. Și aici, dă-mi voie să-ți reproșez – amical – că bagi lucruri distincte în aceeași oală. Te întrebi retoric: „Asocierile agrare sînt rele? Familia noastră tradițională e rea? Vechile comunități sătești erau rele?“ Nu, firește. Unde m-am legat eu de ele? Ba chiar mă mir că te-ai oprit cu exemplele așa de repede. Și că mă crezi atît de îngust la minte încît nu percep diferența între „colectivism“ și „echipă“. Ca și cum eu pretind că se poate juca fotbal de unul singur, că soliștii n-au nevoie de orchestre, sau că chirurgii n-au nevoie de secondanți, asistente, anesteziști etc. Ca să nu mai spun că ar fi trebuit să-ți închipui că, nărăvit cum sînt de oarecari studii religioase, știu cîte ceva despre Treime, despre comuniune și cuminecătură, despre duhul comunitar („Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu...“). Dar, la rîndul tău, nu poți confunda „colectivismul“ cu „comunitatea“ și nu poți să nu iei notă de primejdiile „masificării“, ale „spiritului gregar“, ale standardizării, ale invaziei sferei publice asupra sferei private. Colectivismul nu e neapărat rău? De acord. Dar nu e nici neapărat bun (fie el „comunist“ sau nu). Sigur că, pornită pe această cale, discuția dintre noi ar merge foarte departe, dincolo de limitele unui schimb de replici într-o gazetă. Dar poate o vom face cîndva, la o masă bună. Apropo, să nu uităm „comesenia“ ca specie fericită a „colectivismului“. Și dialogul – o bună măsură între „mulțime“ și „singurătate“.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Umorul, rîsul și românii

Am impresia că la noi, în ultima vreme, umorul și-a pierdut ceva din funcția lui socială. Presa ne asigură, însă, că nici pomeneală, că *românii și-au păstrat simțul umorului în orice situație*, că *umorul e frate cu românul*, că *românului îi place să rîdă*, ba chiar că *gena umorului pare a fi înscrisă în ADN-ul românului* (mare lucru și genetica asta!...). Dacă m-am înșelat și, de fapt, stăm bine cu umorul, am vrut să văd cum stăm cu rîsul. Și ca tot curiosul postmodern, am căutat pe Google „rîsul la români“. Au urmat pagini după pagini de *sîntem de rîsul lumii*, de *(iar) ne-am făcut de rîsul Europei* etc. Deci ne-am păstrat simțul ancestral al umorului, dar nu mai rîdem, ci rîde toată lumea de noi. Mda, ceva nu e în regulă...

Iată, însă, că ne aflăm deja în seriozitatea istorică a rîsului, căci – dacă e să-l credem pe Jacques Le Goff – există două mari tipuri de rîs, de practici ale rîsului, puternic ancorate în sistemul de valori al Occidentului: rîsul „bun“, pozitiv, eliberator, *din tot sufletul* – cum am spune noi; și rîsul „rău“, negativ, răutăcios, plasat undeva „sub diafragmă“ (ziceau „experții“ medievali), care nu are nici o legătură cu elitista ironie franceză și pentru care avem și noi un edificator repertoriu de expresii: *mîștocăreală, zeflemea, hăhăială, hlizeală, a se rîde de cineva, a rîde ca prostu'* etc. Rîsul are, deci, o istorie, pentru că este cultură. Există, prin urmare, culturi și epoci diferite ale rîsului, chiar dacă rîsul definește Omul în general – cum considera Rabelais. Spune-mi dacă rîzi, cum rîzi, de ce rîzi, cu cine și împotriva cui, și-ți spun cine ești – afirmă același Le Goff. Rîsul are, deci, un rost, ancorat și justificat în și prin societatea în care este practicat. În jurul păcatului și al mîntuirii, Europa creștină a opus rîsul și lacrimile, carnavalul și postul, făcînd din rîs mai degrabă partea diavolului, pînă cînd a venit Renașterea să-l reabiliteze. Dincolo de această mare partiție – reproducînd topografia morală a lumii creștine, umorul englezesc, ironia franceză, bancurile evreiești sau acea *Lachkultur* a germanilor – au continuat, însă, propriile lor fizionomii culturale, ancorate în societățile respective. Chiar și socialismul a ajuns la internaționalismul visat mai degrabă prin bancurile transnaționale, ancorate în realitățile cotidiene ale „lagărului socialist“.

Este funcția „corectivă“ a rîsului – despre care vorbea deja Bergson.

Rîsul este o expresie a societății întrucît îndeplinește multiple funcții în societatea respectivă. De la Democrit încoace, se spune că are și o funcție medicală; rîsul este o descărcare a unor sentimente prizoniere în sistemul nostru muscular, adică o descărcare a unor tensiuni interioare – avea să spună Spencer; mai prozaic, rîsul îngrașă – spunem noi. Mai departe, rîsul este clar legat de ceea ce Marcel Mauss va numi mult mai tîrziu „tehnici ale corpului“ – este încorporat și se exprimă diferențiat prin corp, de la forme de rîs la stiluri de surîs. Totodată, fără să-i pese de Descartes, rîsul unește corpul și spiritul, orice exces într-o parte sau alta denaturîndu-l: *rîzi din tot sufletul* este sinonim cu *rîzi din toată inima*. Iar de la Freud încoace, rîsul și-a extins domeniul, pătrunzînd și în inconștient.

Mai importante din punctul nostru de vedere sînt, însă, funcțiile sale direct sociale. Sub acest aspect, funcționaliștii au legat totdeauna rîsul de *ordinea socială*, de la forme de întărire ale acesteia – precum acele *jocking relations* despre care vorbește Radcliffe-Brown și pe care le găsim și la noi sub forma glumelor „licite“ despre soacre, ori prin strigatul peste sat, care satirizează fetele nemăritate –, pînă la forme de negare sau condamnare a ordinii date, precum riturile de răsturnare ale carnavalului, bancurile politice, satira socială etc. Este funcția „corectivă“ a rîsului – despre care vorbea deja Bergson. Dincolo de acestea, rîsul îi unește pe oameni, creează comunități spontane ale „glumeților“, are o funcție coezivă; complementar, același rîs ajută aceste comunități să se poziționeze în societatea de apartenență, să se împace cu ordinea dată sau, dimpotrivă, să o respingă.

Ce s-a întîmplat în ultima vreme? Ei bine, piața a cucerit și rîsul, acesta externalizîndu-se și devenind o marfă de divertisment, oferită de servicii specializate, pe o piață liberă a umorului. Media, publicitatea, moda, ba chiar și sloganurile manifestațiilor de stradă adoptă tot mai mult un „cod umoristic“ – constată Lipovetski. Devenit entertainment, umorul se extinde și pătrunde, democratic, în fiecare casă. Cu o condiție: să rămînă inofensiv, să fie pur divertisment, *loisir*, amuzament „fără consecințe în lumea seriosului“ – cum se exprimă un sociolog francez. Adică să-și piardă consistența sa socială. În această formă, umorul devine slujba unor animatori profesioniști, iar cel „elitist“, al artiștilor, se retrage în „cultura alternativă“.

Ce s-a întîmplat, însă, la noi? Nu sîntem *altfel*, dar ceva este diferit. Pe de o parte, *simțul* umorului presupune o anumită detașare, o convietuire a lui *homo ridens* cu *homo ludens* – cum se exprimă Jacques Le Goff. Această detașare pare să fie, însă, în grea suferință și, odată cu ea, și simțul umorului. Dacă te uiți la fețele oamenilor de pe străzile patriei, vezi numai încrîncenare, drept care și rîsul devine rînjet. Pe de altă parte, cu rare excepții, în *practica* umorului de la noi lipsesc profesioniștii (cum lipsesc și în atîtea alte domenii), aceștia fiind suplinți de simpli bufoni, în sensul prost al cuvîntului. Drept care, și rîsul devine tot mai mult unul „rău“, negativ, zeflemitor: unii rîd de noi, rîdem și noi de alții... După încarcerarea rîsului în comunism (dar și „rezistența prin bancuri“), gluma politică a ieșit din casă în epoca de glorie a *Academiei Cațavencu*, după care a urmat libertatea indiferenței prin divertisment. Ultima tresărire de umor am văzut-o la revoltele din iarna trecută. Dar a avut ea și „consecințe în lumea seriosului“?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Românul, tocilarul clasei

Dacă tot ne minunăm în ultima vreme cum de a ajuns România să producă oţel utilizînd curent electric de la centrale eoliene (adică foarte scump) pentru că, vezi Doamne, aşa vrea Uniunea Europeană, zic că este un bun prilej să reamintim un lucru simplu: o directivă nu este obligatorie! Ştiu, cuvîntul sună înfricoşător. Cînd zici „Di-rec-ti-vă" e de rău! Nu te poţi pune cu dînsa. Iaca surpriza: directiva europeană, oricare ar fie ea, are nişte ţinte, nişte obiective. *Acestea* trebuie însuşite, nu calea prin care ele (obiectivele) se ating. Legile naţionale, planurile, strategiile sînt la îndemîna şi discreţia statului membru. În cazul eolienelor, ţara noastră avea de îndeplinit ţinta europeană (definită de Consiliul de primăvară de la Berlin, din 2007) numită 20/20/20. Adică, 20% din energie să fie obţinută prin tehnologii care nu emit gaze cu efect de seră (aici intră şi energia nucleară, la insistenţa Franţei), pînă în 2020. Avînd în vedere aportul energiei hidro la care se adaugă producţia de la Cernavodă, România nu avea nici o temere privind atingerea obiectivului respectiv. Mai mult, el era atins încă de acum cinci ani. Asta nu a împiedicat guverne succesive să se lase absorbite de valul european (la modă) al certificatelor verzi şi să ne plaseze ţara pe poziţia unui soi de tocilaru' clasei (adică ăla care învaţă stupid pe de rost toate lecţiile şi le uită pînă a doua zi după extemporal). Preţul: scăderea competitivităţii multor industrii şi creşterea facturii lunare pentru consumatorii casnici. Avantaj cert: crearea a aproximativ 100 de locuri de muncă la nivel naţional (badigarzii care păzesc parcurile eoliene).

Nu este singurul caz în care românul reacţionează ca tocilarul clasei, în relaţia sa curentă cu Bruxelles-ul. La întîmplare, îmi amintesc decizia de a interzice cultivarea soiei modificate genetic cu cinci ani înainte de termenul negociat, agitaţia colectării frigiderelor şi televizoarelor vechi în condiţiile în care, în România, nu există nici o fabrică aptă să le recicleze sau colectarea selectivă a resturilor menajere, utilizînd acelaşi număr de maşini de gunoi.

Cred că marea majoritate a bucureştenilor nu ştiu că sînt obligaţi de o decizie a consiliului local să îşi aranjeze gunoiul în pungi separate: una pentru plastic, alta pentru hîrtie, altele pentru textile, sticlă sau resturi de mîncare. Cînd ştirea a apărut la televizor, nimeni nu părea a se minuna. Cu toţii ştiam că, dacă sîntem în UE, trebuie să facem şi noi ca nemţii şi elveţienii, să lăsăm saci mai mulţi în faţa casei. Decizia cu pricina a fost prezentată ca fiind „în acord cu normele europene". Gata, am luat lucrurile de bune, nu ne-am minunat, nu am comentat. Au fost, însă, unii care s-au şi minunat, au şi dezbătut: firmele de salubrizare. Carevasăzică, în loc de una bucată maşină pe fiecare traseu, de două ori pe săptămînă, ar fi trebuit să trimită la colectare un număr mult mai mare de echipaje, direct proporţional cu numărul de saci cu gunoi „selectat". Oricum, piaţa liberă a avut grijă de peturile de plastic, de exemplu, aşa cum s-a priceput. Adică, în funcţie de cerere, nu de doleanţele UE. Au apărut fabrici care se ocupă cu reciclatul plasticului? Imediat, acesta a căpătat valoare. De aceea, e suficient să laşi o sacoşă cu resturi de plastic în faţa casei, că poţi fi

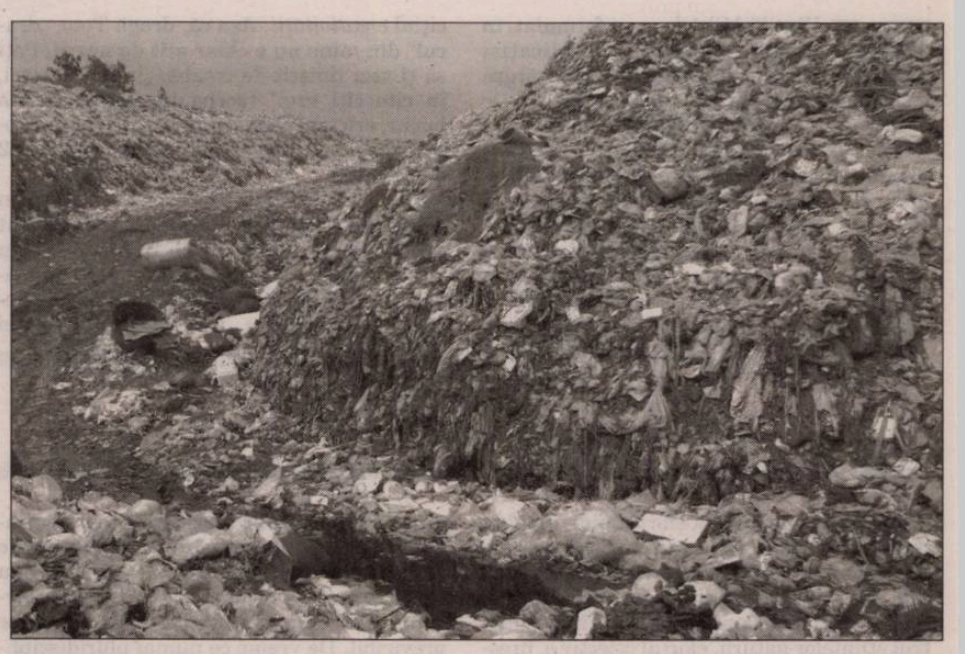

sigur că, în maximum două-trei ore, ea va dispărea. Containerele tricolore, plasate din loc în loc prin Bucureşti, sînt regulat „jefuite", înainte de venirea maşinilor „oficiale", de către tot soiul de amărîţi care cîştigă o pîine făcînd o colectare paralelă. Putem spune că, în afară de Obiectivul Strategic Colectarea Selectivă a Plasticului în Scopul Reciclării întru Protecţia Naturii, avem de-a face şi cu Obiectivul Strategic Lupta Împotriva Sărăciei şi Excluziunii Sociale! (rog, apreciaţi majusculele, sînt „pe linie"). Deci, doi într-unul.

Iaca-aşa, tocilarul clasei care vrea doar să fie mîngîiat pe creştet de doamna dirigintă de la Bruxelles, fără să priceapă o iotă din ce vrea „doamna" cu lecţiile alea, cade de caraghios în faţa ălora din fundul clasei care au „şcoala vieţii". Nasoală concluzie. Sau nu?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Cu noua aplicație **adevărul** pe iPhone rămâi conectat 24/24 la ziarul tău preferat. **GRATIS.**

Acum ai:

- Acces gratuit la cel mai mare flux de știri din presa românească
- Posibilitatea selecției știrilor în funcție de orașul în care locuiești
- Conținut multimedia: text, foto, video, audio
- Oportunitatea de a fi reporter Adevărul: poți încărca poze și filmulețe ce vor fi preluate de www.adevarul.ro
- Configurarea personală a afișării știrilor
- Acces la conținut în modul offline

Disponibil în App Store

www.adevarul.ro

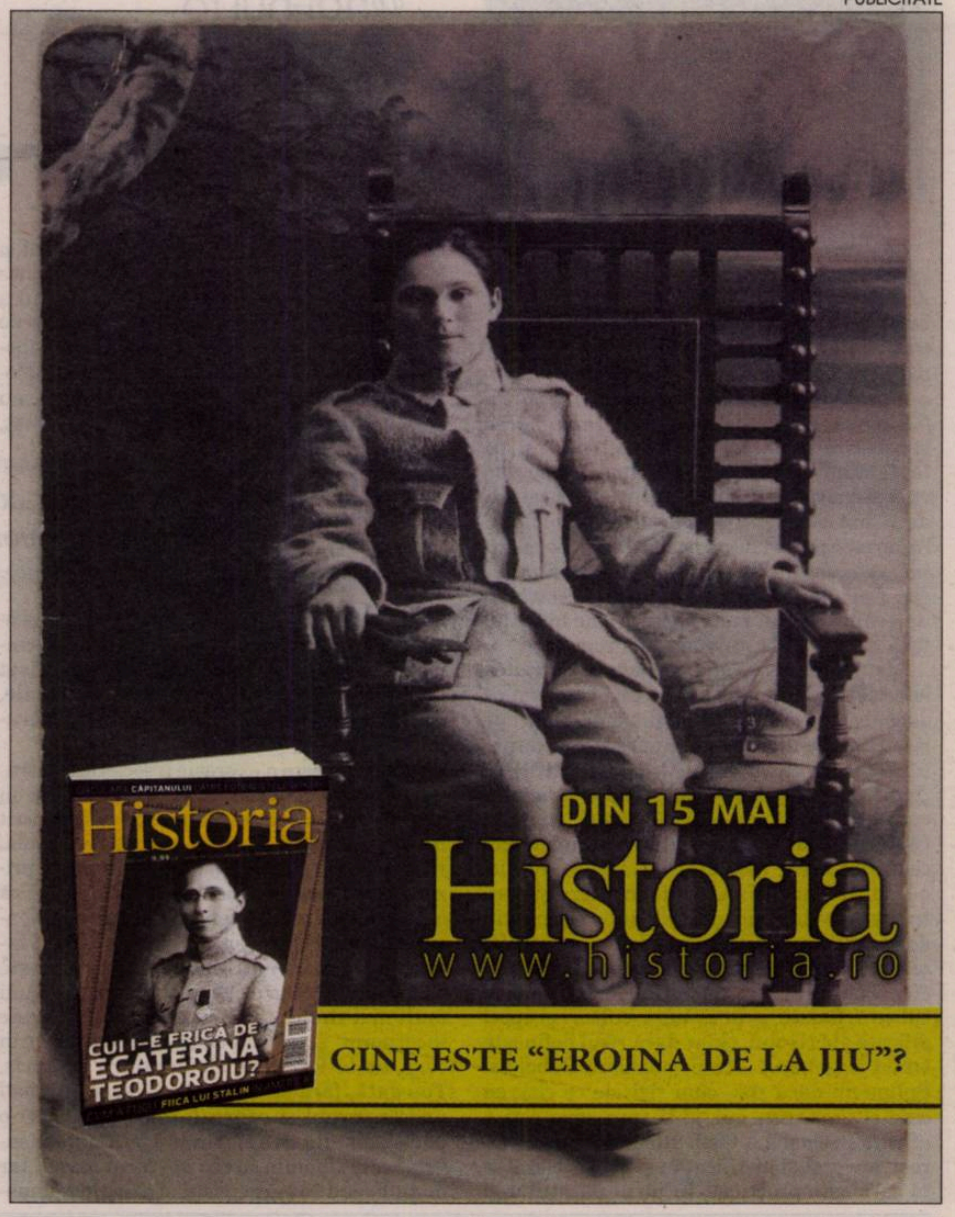

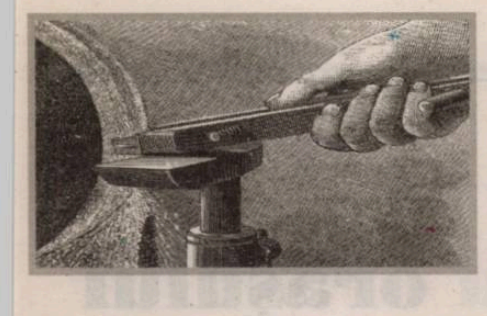

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Tradiţional, modern şi eurodezabuzat

– Izmir, Turcia –

„Noi apreciem proiectul european ca proiect al păcii, dar ni se aplică un dublu standard. Tot mai mulţi turci îşi pierd încrederea" – spune şeful biroului ziarului *Zaman* din Izmir (4 milioane de locuitori, a treia metropolă a Turciei). Mai puţin de 40% dintre turci au acum încredere în Uniunea Europeană, faţă de 80% la finele anilor '90.

Sîntem la masa de prînz, cu *iskender kebap* – una dintre emblemele culinare turceşti –, însoţit de un pahar cu *ayran*. Acest amestec tonifiant de iaurt sărat îndoit cu apă tocmai a fost declarat de statul turc drept băutură naţională. Şi asta, în paralel cu o campanie puternică împotriva băuturilor alcoolice. O lege extrem de restrictivă a trecut de Parlament şi, potrivit acesteia, vînzarea de alcool va fi interzisă după ora 10 seara. Publicitatea va fi şi ea interzisă, scenele din filme în care personajele beau alcool vor fi blurate. Promulgarea nu va fi o problemă. Turcia „profundă", Turcia tradiţionalistă, Turcia majoritară susţine proiectul antialcool, iar guvernanţii ştiu asta.

E greu de estimat ce efecte va avea legea asupra puternicei industrii a turismului sau cum va afecta actul normativ produse locale precum berea, celebrul *raki* ori vinurile care începuseră, timid, să-şi facă un loc pe piaţă. Ce se va întîmpla cu viaţa din Izmir, socotit cel mai liberal oraş al Turciei, fief al opoziţiei republicane? Un oraş care, mai ales în serile de weekend, se animă precum orice metropolă europeană.

Dar este Turcia europeană? Colegii jurnalişti turci spun că, din punctul lor de vedere, proiectul european rămîne valabil pentru ţara lor, dar pentru vremuri viitoare, cînd Europa însăşi se va simţi mai bine. „Îi vedem pe liderii europeni cum se ceartă şi nu pot lua decizii împreună. Şi atunci, cum să nu scadă încrederea oamenilor?" vine explicaţia.

În plus, anii îndelungaţi care au trecut de la depunerea cererii de aderare (1987), ritmul de melc al negocierilor (demarate în 2005 şi fără perspectivă de finalizare), plus deranjanta chestiune a vizelor i-au făcut pe turci să creadă că, de fapt, nu vor fi primiţi niciodată. Deşi – recunosc interlocutorii mei – vina pentru întîrziere trebuie căutată în ambele părţi. „Pot spune că au devenit nişte «eurodezabuzaţi»?" îi întreb. Sînt cu toţii de acord.

Colegii turci vor să afle cum este privită Turcia de către români. Încep prin a le spune că, recent, Festivalul Turcesc, desfăşurat în parcul Herăstrău din Bucureşti, a fost un mare succes de public şi pun aceasta pe seama serialului TV *Suleyman Magnificul*. Un serial care a obţinut audienţe record în toată lumea musulmană şi în Balcani, adică acolo unde Imperiul Otoman şi-a lăsat amprenta.

Reprezentantul postului StarTV (care a produs serialul) zîmbeşte, ceilalţi se arată un pic neîncrezători. Nu demult, realizatorii au fost „blestemaţi" de însuşi premierul Recep Tayyip Erdogan, indignat de intrigile de alcov, dar şi de faptul că sultanul era prezentat drept un mare amator de vinuri (de altfel, un fapt probat istoric).

Jurnaliştii turci sînt însă cu toţii de acord cînd le spunem că, pentru noi, Turcia de azi înseamnă „expansiune". Îi întrebăm, la rîndul nostru, despre jurnaliştii turci aflaţi actualmente în închisori, potrivit rapoartelor instituţiilor pentru drepturile omului. Primim răspunsuri apropiate de cel oficial – unii au comis infracţiuni de drept comun şi doar se folosesc de calitatea de jurnalist, alţii au fost amestecaţi în organizaţii teroriste şi au folosit, pentru acoperire, cartea de jurnalist. Carte eliberată, în Turcia, de un organism guvernamental, şi care îi aduce purtătorului numeroase avantaje...

Ne aflăm în Izmir pentru a vedea cum funcţionează unul dintre proiectele de susţinere a expansiunii culturale şi politice ale Turciei contemporane.

Reţeta ar funcţiona cam aşa: se înfiinţează o fundaţie, finanţată de cele mai bogate grupuri economice – ştiţi povestea cu restituirea către societate a unei părţi din profit... Apoi, fundaţia centrală sprijină o reţea de fundaţii educaţionale, înfiinţate în mai multe ţări. Printre care şi România. La rîndul lor, aceste fundaţii organizează acţiuni la scară internaţională pentru sprijinirea imaginii şi – da – a intereselor statului.

În mijlocul acestui proiect se găseşte Fethullah Gulen, considerat unul dintre cei mai influenţi gînditori ai lumii contemporane, promotor al îmbinării islamului moderat cu ştiinţa şi democraţia multipartinică. Şi unul dintre favoriţii puterii de la Ankara. Iar evenimentul este Festivalul Internaţional şi Olimpiada de limbă turcă. Aceasta din urmă – o competiţie deschisă tinerilor din afara Turciei şi care nu au turca drept limbă maternă. Ambiţia Turciei este să facă din limba sa una de circulaţie internaţională. Şi aceasta, inclusiv contribuind la formarea de elite, în ţările unde şcolile turce funcţionează.

În paralel cu olimpiada şcolară este deschisă o expoziţie culturală, realizată de elevii şcolilor turce de pe cinci continente. Pavilionul românesc – o reprezentare a Castelului Bran, care în ţară ar putea stîrni multe discuţii în contradictoriu – are, în Turcia, un mare succes.

Peste 2,5 milioane de oameni au vizitat expoziţia culturală şi au avut loc 80 de spectacole, printre care şi cel al elevilor din România. Izmir tocmai şi-a depus candidatura pentru Expo 2020, iar expoziţia şi olimpiada de limbă turcă sînt adevărate demonstraţii de forţă. Şi este interesant să vezi cum o organizaţie apropiată guvernului de la Ankara sprijină proiectul din principalul fief al opoziţiei.

Este acest amestec de tradiţional şi modern, de etatism şi liberă iniţiativă, o parte a Europei? Pleci din Izmir cu senzaţia că ai rămas, totuşi, în Europa, deşi parcă ai păşit în afara ei. Nu părăsesc însă marele oraş fără a-mi cumpăra un suvenir: un CD cu *mehter marşi* – muzică militară otomană.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O constituţie fără iluzii

Cred că, la finele primului mandat Băsescu, reconstruirea din temelii a statului român este un proiect obligatoriu. Este un proiect politic, evident, ceea ce înseamnă, între altele, că este fezabil numai prin şi alături de partidele politice. Din nefericire – pentru că, dacă s-a găsit în clasa politică postdecembristă un Traian Băsescu în stare să pună întregul sistem al puterii politice într-o criză atît de profundă, încît, în prezent, vedem bine cu toţii cît este de viciat, nu se întrevede, încă, nimeni în stare să conducă opera de reconstruire.

O nouă Constituţie este mai mult decît necesară. România are nevoie de o nouă Constituţie aşa cum un om care se sufocă are nevoie de aer. Orice încercare de peticire a actualei Constituţii nu va reuşi decît să prelungească agonia şi să vîndă bolnavului incurabil iluzia însănătoşirii. Aşadar, această nouă Constituţie trebuie să plece de la o schimbare majoră de paradigmă. Cred că este necesar ca cei care o vor scrie să aibă o abordare a problemei statului român care să difere în cel puţin două aspecte fundamentale faţă de viziunea autorilor actualei Constituţii.

Prima este aceea că statul va trebui văzut ca un prieten al individului, aşa cum îl vede Hegel. „E mai uşor să descoperi defectele decît să sesizezi conceptul a ceea ce este afirmativ şi se cade uşor în greşeala de a se uita, din pricina unor laturi izolate, însuşi organismul interior al statului" – scrie, la un moment dat, Hegel, în *Principiile filozofiei dreptului*. Şi continuă, cu o doză discretă de melcancolie: „Statul nu este o operă a artei, el se află în lume, aşadar în sfera dorinţei arbitrare, a accidentului şi a greşelii..." O lungă tradiţie de gîndire – de mare succes, de altfel – vede statul ca pe inamicul principal al individului. Statul *vs* individul pare a fi cel mai mare meci al istoriei, dacă te iei după o mulţime de autori. Şi astăzi, cînd se vorbeşte în lumea occidentală despre stat, se prezumă că discursul despre individ este un fel de pandant obligatoriu. Statul are însuşirea naturală şi oribilă de a suprima drepturile individului. Cum individul – ni se spune în atîtea cărţi – este nimic în lipsa listei drepturilor sale, statul a devenit inamicul individului. Aşadar, pentru a supravieţui, trebuie să fim mereu cu ochii pe stat. O constituţie trebuie să fie garantul victoriei individului asupra statului. Aşa ni se spune.

Este adevărat, experienţa comună confirmă teoriile. Să ne gîndim, de pildă, că tiraniile s-au manifestat mai ales prin excese statale. Să ne gîndim că tot ceea ce e antiuman s-a putut perfecţiona ca armă numai prin intermediul statului. Şi totuşi, crima nu a fost inventată de stat, deşi, admit, statul a perfecţionat-o şi a sofisticat-o pînă acolo încît a justificat-o pe deplin, transformînd-o în eroism şi chiar în datorie. Nici terorismul nu este o creaţie a statelor. Dimpotrivă, este o creaţie a indivizilor grupaţi împotriva statelor. E drept, în lumea de astăzi, statele sprijină, finanţează şi, uneori, produc direct terorism. Dar nu e invenţia lor. Prin urmare, este adevărat că statul are păcatele sale în privinţa unor practici antiumane, dar el nu a făcut altceva decît să intre într-un parteneriat vinovat cu cei care au adus în lume aceste orori. Statul, dimpotrivă, este, în viziunea lui Hegel – şi aşa trebuie să fie şi în viziunea autorilor noii noastre Constituţii –, cel mai bun prieten al individului. Explicit, viziunea aceasta sună aşa: „Ideea statului în timpurile noi are drept caracteristică a sa că statul este realizarea libertăţii." Cînd spune, în altă parte, că este „Dumnezeu plimbîndu-se pe pămînt", Hegel nu vrea să spună, aşa cum cred unii că înţeleg, că statul este Dumnezeu. De altfel, plimbîndu-se pe pămînt, Dumnezeu încetează să mai fie Dumnezeu. Hegel vrea să spună că statul („spiritul obiectiv") mediază între individ („spiritul subiectiv") şi Cer („spiritul absolut").

A doua diferenţă fundamentală faţă de foştii legiutori trebuie să fie aceea că preocuparea în redactarea Constituţiei nu trebuie să fie aceea de a „împărţi" atribuţii (căci se sugerează că aceasta e principala problemă a actualei Constituţii, că nu împarte bine puterile), ci aceea de a stabili responsabilităţi. Nu contează prea mult ce puteri îi dau unei instituţii, dacă nu-i dau, de fapt, obligaţii. Şi, mai ales, dacă nu instituie sancţiunea în cazul nerespectării obligaţiei. Guvernul, Parlamentul, preşedintele, curţile judiciare nu trebuie să mai aibă atribuţii, ci trebuie să li se stabilească obligaţii. Constituţia nu trebuie să fie dominată de ideea împărţirii puterii, ci de ideea atribuirii unor responsabilităţi.

Dacă viziunea noii Constituţii pleacă de la aceste două opţiuni fundamentale, atunci chiar putem avea şansa unui stat român performant. Statul trebuie să emane, către societatea românească, raţiune şi etică. Nici fericirea şi nici prosperitatea nu sînt asigurate de către stat. Statul, în afara unui model etic şi a unei ordini raţionale, nu poate impune nimic. Margaret Thatcher spunea, cîndva, că statul trebuie să înţeleagă că nu e în stare să livreze anumite servicii către cetăţeni, deşi simte că este dator să o facă. Atunci, statul îşi satisface obligaţia faţă de societate recunoscînd că nu poate livra şi ajutîndu-i pe cei care pot livra să o facă. Statul român este dator faţă de cetăţenii săi cu trei importante servicii: educaţie, sănătate şi justiţie/ordine publică. Dintre aceste trei servicii, statul român e incapabil să livreze servicii de sănătate, livrează cu greu serviciile de educaţie (pînă la un anumit nivel) şi e departe de a livra mulţumitor serviciul justiţiei.

Înainte de a scrie Constituţia, este nevoie ca legiutorii să facă o baie de hegelianism. Visez, nu-i aşa?

În aprilie 2008, semnam în Dilema veche *articolul de mai sus. Şi atunci, ca şi acum, se vorbea intens despre o nouă constituţie. Tema zilei, aşadar, e aceeaşi. Cred că şi ideile din acest articol au rămas valabile – oricum, eu cred şi acum în ele. Nu mai recunosc, însă, entuziasmul naiv care respiră din acest text. Nici nu-l mai pot avea, de altfel. Pur şi simplu, nu mai pot visa că membrii comisiei conduse de dl Antonescu, dimpreună cu „experţii" forumului condus de dl Pîrvulescu, mai pot susţine meditaţii hegeliene. Nu e nici în spiritul timpului, nici în spiritul lor.*

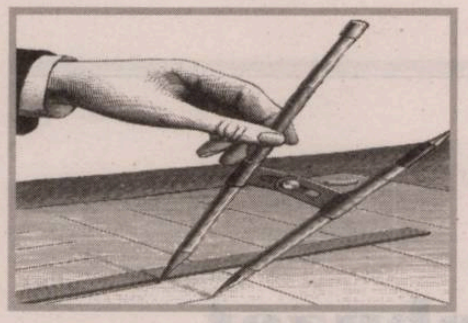

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O invitaţie la apărarea oraşului

După cum ştiţi, nu e prima. Un an după altul au trecut şi, de sute de ori, în fiecare săptămînă, cititorilor *Dilemei vechi* li s-a atras atenţia asupra degradării patrimoniului arhitectural al Capitalei. Demolările semnalate aici erau săvîrşite ilegal sau fără discernămînt, ori iminente, dacă starea de paragină în care erau lăsate clădirile arăta pregătirea înlăturării lor pentru a oferi speculei un teren liber, într-o poziţie strategică.

Cîteodată, chiar anunţuri în presă au indicat cîte o casă ca fiind „demolabilă", deşi vîrsta, stilul sau amintirea personalităţii care locuise acolo ar fi trebuit să recomande protejarea ei. Totodată, am spicuit mărturii istorice despre vechea înfăţişare a acestui oraş, ignorată de către locuitorii săi. Pe ei, din cînd în cînd, i-am îndemnat să intre într-un muzeu, dar am descoperit că multe care existau altădată sînt acum închise. De ce n-ar fi? Nesocotirea trecutului se întinde în atîtea privinţe, de parcă am avea în urma noastră numai lucruri de uitat.

Au mai fost perioade în care moştenirea generaţiilor precedente a fost neglijată sau sacrificată de către modernizatori. Încă de acum un secol, Henri Stahl simţea nostalgia vieţii patriarhale, care fusese trăită în casele vechi, şi vorbea de „Bucureştii ce se duc", în 1911! Un vizitator francez din 1906, Léo Claretie, în loc să se entuziasmeze de imitarea Parisului său, era atras de supravieţuirea unei ambianţe arhaice şi orientale, găsind în acest anacronism originalitatea oraşului pe care-l străbătea: „Grăbiţi-vă să-l vizitaţi cît încă nu şi-a pierdut caracterul!" După vreo 30 de ani, cuvîntul de ordine a fost iarăşi recuperarea întîrzierii faţă de un Occident care se schimba cu paşi repezi. Atunci, în capitala unei ţări mult lărgite şi al cărei progres economic izbutise să învingă Marea Criză, Petre Antonescu, arhitectul cel mai versatil pe care l-am avut, proclama „stilul Carol al II-lea". Despre ce s-a întîmplat de la cutremur la Revoluţie n-are rost să mai vorbim: ni se făgăduia că, pînă în anul 2000, 95% din bucureşteni vor locui în clădiri noi... Abia apucasem să ne bucurăm că pericolul a trecut şi, iată, identitatea tradiţională a oraşului suferă alte mutilări – de data asta, fără program, ci după cum, ici şi colo, e luat cu asalt încă un colţ de Bucureşti, din ambiţia primarului sau din dorinţa de îmbogăţire a nenumăraţilor puişori pentru care capitalismul e o cloşcă pufoasă.

Încetul cu încetul, se formează totuşi o opinie publică a cărei dezaprobare faţă de devastări se manifestă prin proteste. Demonstraţiile pe stradă, cîte au fost, n-au adunat multă lume; articolele de ziar au deja cititorii lor, care le urmăresc, deşi fără să aibă şi consecinţe, dar purtătorul de cuvînt al acestei nemulţumiri, Nicuşor Dan, s-a dovedit constructorul unei campanii judiciare care a cîştigat procese cu autorităţile. La TV, mese rotunde sau interviuri n-au lăsat neobservate accidente ca incendiile de la Moara Assan sau prăbuşirea unei clădiri de patrimoniu pe Lipscani. Cu atît mai ruşinoasă este indiferenţa cu care Ministerul Culturii asistă la această situaţie cu cît, dacă ţin bine minte, ministrul Daniel Barbu a fost, altădată, istoric al artei. Dar mai ştie cineva cine e ministru la Cultură? Cred că e singurul membru al Guvernului care a rămas absent din preocupările presei, spre deosebire de perioada în care îl vedeam la Antena 3 seară de seară.

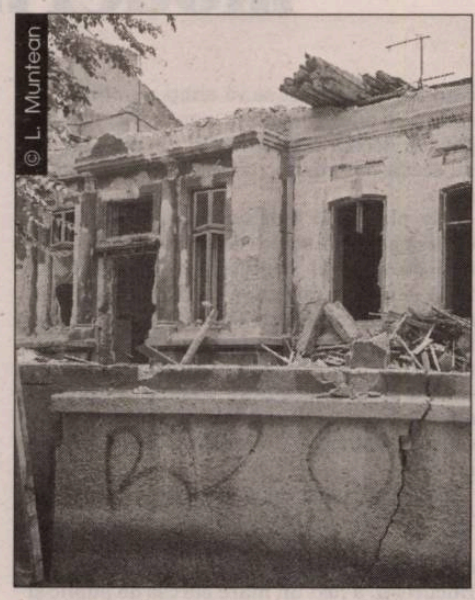

Aşa se face că apărarea peisajului urban tradiţional o ia, acum, iniţiativa privată. Cu toate mijloacele care-i stau la îndemînă – în afară de resursele financiare, de care este, evident, lipsită. S-au organizat expoziţii de fotografii, s-au lansat invitaţii la plimbări prin cartiere al căror caracter de rezervaţie de arhitectură, deşi nerecunoscut oficial, merită tot interesul. Au fost puse în circulaţie hărţi ale Bucureştilor care semnalează monumentele istorice. Cu prilejul aniversării Szathmári, Radu Oltean a publicat un splendid album în care era reconstituit peisajul urban (semirural, de fapt) din epoca Unirii. Alte albume pe care m-am străduit să le fac cunoscute, colecţii de fotografii interbelice au trezit nostalgii pentru ce era „normal" atunci, pe vremea tramvaielor şi a galoşilor. Un număr crescînd de bloguri stabilesc, cu o documentaţie erudită, aspectul de la 1880/1910 al unor străzi despre care avem, în prezent, o imagine foarte diferită. Aceleaşi sau alte bloguri răspîndesc şi informaţii cu privire la clădiri vandalizate, care nu mai sînt victimele nepăsării, ci ale unei nerăbdări sălbatice de a distruge.

Iată că apar şi întreprinzători care preiau, pentru Bucureşti, un sistem de a instrui agreabil, obişnuit în capitale ca Paris şi Roma. Un domn Valentin Mandache anunţă cîte un tur, o dată pe săptămînă, prin zone ca Mîntuleasa, Cişmigiu etc., ocazie cu care se pune la dispoziţia amatorilor, ca ghid (nu numai pentru turişti străini), spre a le dezvălui *Bucureştii, micul Paris al Balcanilor*. Acest domn – pe care jur că nu-l cunosc, deci nu mi-am pus în minte să-i fac reclamă – se recomandă ca diplomat de la London School of Economics şi Birkbeck College, de unde s-a întors ca *market analyst* în materie de arhitectură veche. Oferă asistenţă pentru recunoaşterea calităţii unor clădiri care, dacă înţeleg bine, ar merita restaurate (în beneficiul personal al investitorului sau al unor eventuali clienţi). Nu mă sperie prezentarea ca business, cu condiţia să fie într-adevăr susţinută cu competenţă, pentru o cauză bună. Poate că, asemenea lui, vor descoperi şi alţi întreprinzători că patrimoniul poate fi nu doar un obstacol în calea afacerilor, ci o afacere în sine.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Del prencipe della Valacchia Maggiore (II)

Trebuie remarcat, înainte de toate, că iniţiativa lui Petru Cercel nu constă doar – aşa cum se afirmă, de regulă, în literatura care îi este consacrată – în zidirea unor obiecte de arhitectură. Ca şi mutarea capitalei de la Bucureşti la Tîrgovişte – parte a unei strategii teritoriale, căci această îndepărtare de graniţa Imperiului Otoman face mai dificilă intervenţia directă a turcilor –, acţiunile pe care le iniţiază în domeniul edificării par a se înscrie într-un plan mai vast, bine chibzuit, care ţinteşte spre revitalizarea întregii localităţi. În fapt, ceea ce el întreprinde la Tîrgovişte trebuie citit ca ţinînd de o politică urbană, parte a programului de reforme pe care voievodul îl pregăteşte încă din timpul şederii sale la Constantinopol.

Fără îndoială, reorganizarea arhitecturală a curţii se află în centrul preocupărilor sale. Amplasamentul vechii reşedinţe îi convine, atît ca perenitate a simbolului, cît şi ca poziţie în ţesutul urban al oraşului şi în raport cu drumurile comerciale ce îl traversează. Nu e de neglijat nici avantajul pe care îl oferă relieful, curtea veche fiind aşezată pe o înălţime ce domină valea rîului Ialomiţa.

Pe de altă parte, ceea ce găseşte Petru Cercel la Tîrgovişte este un *castel* neîncăpător, o structură medievală alcătuită dintr-o reşedinţă şi capela adiacentă, ambele înconjurate, la mică distanţă, de un zid cu turnuri de apărare, izolate faţă de oraş printr-un şanţ defensiv. Dimensiunile reduse ale ansamblului şi mai ales caracterul său „închis", supus cerinţelor defensive, nu răspund exigenţelor voievodului şi explică intervenţiile de substanţă care sînt iniţiate în primăvara anului 1584.

Şanţul de apărare este umplut. Pe terenul astfel obţinut sînt amplasate noul palat şi biserica domnească; împreună cu reşedinţa existentă, noile construcţii conturează un spaţiu urban deschis, o „piaţă a palatului", loc de întîlnire în care se desfăşoară evenimente legate de viaţa curţii şi a oraşului. Tot aici se construieşte şi o fîntînă. Piaţa cu fîntîna trimit limpede către modele urbane occidentale, în funcţiune şi în vogă mai ales în spaţiul italian, chiar în perioada în care Petru frecventează acea parte a Europei. Se poate afirma că sîntem în faţa primei încercări de ierarhizare a spaţiului orăşenesc, de organizare coerentă a spaţiului construit în raport cu o finalitate urbană; cel mai important lăcaş de cult al oraşului şi al ţării.

În oraşele Valahiei vremii, apa era scoasă din puţuri.

Această renaştere a oraşului este susţinută de alte două întreprinderi. Prima este aducţiunea de apă făcută pentru a alimenta fîntîna pieţei. În oraşele Valahiei vremii, apa era scoasă din puţuri. Ceea ce face principele presupune cunoştinţe legate de modul cum trebuia aleasă sursa, de tehnica de construcţie a canalului care trebuia să străbată căci – aşa cum pare a fi fost conturată – piaţa Palatului din Tîrgovişte este destinată punerii în valoare a arhitecturii edificiilor aulice, gîndită ca „anticameră urbană" a acestora din urmă.

Pentru această „nouă" Tîrgovişte de care se îngrijeşte principele, buna întreţinere a edificiilor de factură publică constituie un obiectiv important: el pune să se încheie neterminata zidire a Bisericii Metropolitane, cele „două leghe" dintre izvor şi oraş. Cea de-a doua iniţiativă – şi aceasta de amploare şi de evident interes pentru dezvoltarea urbei – este construirea Iazului morilor – în fapt, dirijarea unei părţi a apelor rîului Ialomiţa pe un canal săpat în paralel cu rîul, pe o lungime de aproape 5 km. La scurtă vreme, pe acest braţ artificial încep să fie amplasate şi să funcţioneze din ce în ce mai multe mori. Lucrarea principelui dă roade, căci morăritul devine o adevărată „industrie locală".

Petru Cercel nu se bucură multă vreme de succesele politicii sale urbane: în februarie 1585, el trebuie să părăsească tronul. Şi o face, lăsîndu-ne să completăm cu imaginaţia noastră ceea ce mai există dintre lucrurile plănuite şi construite în timpul scurt al domniei lui.

(Textul foloseşte extrase din articolul cu acelaşi titlu publicat în *Romania culturale oggi*, Roma, 2008.)

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

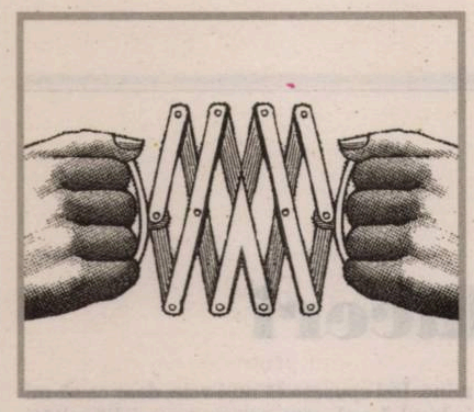

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

„Constat o efervescenţă a inteligenţei tinere...“

– interviu cu Bruno MAZZONI –

În ultimii ani, a tradus în italiană mai multe volume de Mircea Cărtărescu – şi multă lume a aflat despre el în această calitate. Dar mult mai puţini ştiu, de pildă, că a publicat, în Italia, un volum despre Cimitirul Vesel de la Săpînţa: o antologie a inscripţiilor de pe cruci, studiate filologic şi critic. ***Bruno Mazzoni*** *este profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Pisa (a zecea ca vechime din Italia, fondată în 1343). Este, cred, persoana cea mai informată în legătură cu actualitatea culturală românească: de cîte ori ne vedem, mă surprinde cu tot felul de ştiri pe care eu (încă) nu le-am aflat. Pasiunea pentru cultura română îi este egalată doar de marea lui eficienţă în a o promova. În ultimii ani, a îndeplinit, cu aceeaşi eficienţă, şi misiuni administrative, ca decan al Facultăţii de Limbi Străine de la Universitatea din Pisa şi ca preşedinte al Asociaţiei Italiene de Românistică.*

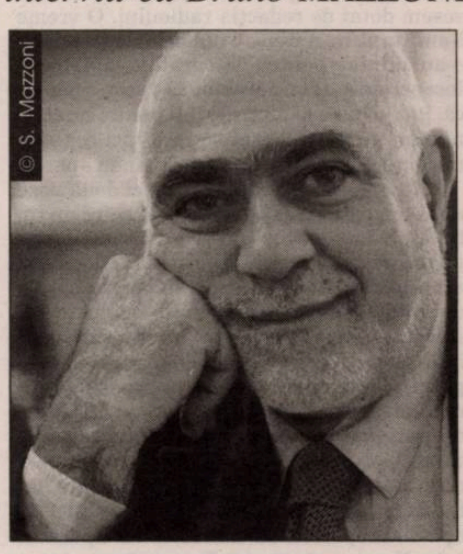

Aţi fost lector de italiană la Bucureşti la începutul anilor '70. V-aţi gîndit, cînd aţi venit aici, că vă veţi face din cultura română o profesie pentru tot restul vieţii?

Nu. *(zîmbeşte)* Trebuie să răspund „da“?

Trebuie să răspundeţi „de ce“ şi „cum“...

De fapt, încă din primii ani de facultate (am studiat la Università „Federico II“ din Napoli), am urmat, extracurricular, la Istituto Orientale di Napoli, un curs de română. Un profesor foarte tînăr, dar foarte ambiţios, Alberto Varvaro, un important specialist în filologie romanică, hotărîse ca o serie dintre studenţii săi să se ocupe de diversele domenii lingvistice din spaţiul neolatin. Eu am ajuns la el – *malgré moi*, sau poate nu tocmai *malgré moi* – în momentul în care celelalte zone fuseseră deja atribuite. Eram în anul I şi profesorul m-a invitat să urmez cursurile de română cu Teodor Onciulescu (un vechi profesor din Bucovina, care preda atunci la Napoli). Am urmat cursul timp de un an – în special poezie, dar şi ceva gramatică a limbii române cu Pasquale Buonincontro. Apoi am cerut o bursă la cursurile de vară şi aşa am ajuns prima dată la Sinaia (unde Universitatea din Bucureşti ţinea astfel de cursuri), în îndepărtatul an 1967. Desigur, acele cursuri au fost o ocazie de a cunoaşte ţara şi de a cunoaşte cîţiva profesori români importanţi – de la Iorgu Iordan la Alexandru Rosetti, de la Boris Cazacu la Daicoviciu –, ca şi cîţiva mari specialişti în lingvistica romanică, participanţi şi ei la aceste cursuri – de exemplu, Carlo Tagliavini şi Pierre Guiraud. Am cunoscut şi studenţi din alte ţări, cu care am stabilit raporturi pentru multă vreme. Într-un fel, toate acestea au afectat „imaginarul“ meu – căci era un fel de „deprovincializare“: proveneam din Napoli, care – avînd totuşi un anumit bagaj istoric şi cultural – este monolingv, în timp ce la Sinaia am avut ocazia să intru în contact direct cu toate limbile romanice. Şi a fost şi prima dată cînd am putut cunoaşte studenţi şi cercetători ruşi.

Ce aşteptări aveaţi, dincolo de aspectele strict lingvistice şi culturale? Era prima dată cînd veneaţi într-o ţară a „socialismului real“...

Acesta era un lucru în care nu investisem aşteptări speciale. Proveneam dintr-un mediu oarecum de stînga şi am primit această experienţă mai degrabă în mod pozitiv: nu vedeam mari inegalităţi sociale, constatam că studenţii pot urma facultatea avînd burse şi cămine studenţeşti (căminele fiind atunci, dar şi acum, în Italia, o raritate), iar acestea mi se păreau nişte lucruri interesante şi, în prima fază, au accentuat adeziunea mea la un fel de socialism mai degrabă utopic decît real. Socialismul real l-am cunoscut în anii următori, căci în 1968-1969 am venit cu o bursă de şapte luni, pentru a-mi face teza de licenţă (despre Şcoala Ardeleană). Bineînţeles, am luat contact cu o lume diferită: nu mai era mediul internaţional şi efervescent pe care îl cunoscusem la Sinaia, ci Căminul Grozăveşti, cu mica „bişniţă“ dimprejur şi cu toate aspectele sociale ale vieţii de student. Am urmat atunci cursuri de un foarte bun nivel – atît cu critici literari afirmaţi, cît şi cu lingvişti foarte buni: de la Iorgu Iordan şi Florica Dimitrescu pînă la Nicolae Manolescu şi Matei Călinescu (cu care am devenit apoi prieten). Am cunoscut atunci şi un mediu format din descendenţi ai vechii aristocraţii româneşti, care se întîlnea la faimoasele „ceaiuri de sîmbătă seara“. Mentorul meu în toate acestea a fost Vlad Georgescu, care abia se întorsese din SUA şi îmi mărturisea că venise cu o poziţie mai la stînga decît cea cu care plecase, tocmai din cauza experienţei americane, unde inegalităţile sociale îl făcuseră să vadă cu alţi ochi anumite lucruri din socialismul real. Nu trebuie să uităm, însă, că erau anii „dezgheţului“, cînd regimul de la Bucureşti încerca să restabilească relaţiile cu Occidentul.

În anii 1965-1973 au fost în România şi alţi colegi ai dvs. care, ulterior, au devenit profesori de română în Italia şi promotori ai culturii române...

A fost un fenomen destul de intersant. În Italia existau studii de română şi românistică în mai multe universităţi. Dar, atunci, s-a întîmplat să vină în România o serie de persoane care nu studiaseră propriu-zis româna. Marco Cugno, de pildă, nu făcuse studii de română, ci de literatură italiană, şi venise la Bucureşti ca lector de italiană. Dar i-a cunoscut pe Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Saşa Pană, Marin Sorescu şi alţii, astfel încît, după aceea, şi-a descoperit propria vocaţie de românist. Cînd şi-a terminat mandatul de lector de italiană, am venit eu: eram preocupat de temele româneşti, dar integrate într-o viziune pan-romanică. La jumătatea anilor '70, a venit ca lector de italiană Roberto Scagno, care studiase filozofia şi era interesat de Mircea Eliade, aşa că aici a putut studia anii tinereţii lui Eliade, generaţia „Criterion“, a avut acces la reviste pe care, desigur, nu le putea găsi în Occident. Au existat însă, în generaţia mea, şi colegi care au fost de la început românişti. Teresa Ferro a studiat româna la Universitatea din Catania, cu Giuseppe Piccillo. Adriana Senatore îşi dăduse licenţa cu profesorul Onciulescu, a venit aici cu o bursă şi a lucrat cu Şerban Cioculescu, apoi a devenit profesoară de română la Universitatea din Bari. Aldo Cuneo (în prezent cercetător la Pisa) studiase româna la Florenţa şi a venit ca lector la Craiova. Şi a mai fost Luisa Valmarin, care studiase la catedra de românistică de la Universitatea „La Sapienza“ din Roma a profesoarei Rosa del Conte.

Se poate spune că toţi aceştia alcătuiesc o şcoală de românistică în Italia?

Dacă vrem să fim generoşi şi să ne lăudăm, se poate spune că este vorba despre o şcoală care, mulţi ani, nu a avut raporturi foarte intense. Începînd din '80, am încercat – considerîndu-mă cumva în afara românisticii propriu-zise, căci pe atunci predam filologie romanică la Universitatea din Calabria – să aduc împreună acest grup de persoane, pentru a forma o asociaţie italiană a româniştilor. Dar erau unele persoane – în special românii din exil – care erau de părere că nu trebuie create punţi cu România. Lucru discutabil, după părerea mea, căci cultura română continua să existe dincolo de orice bariere. Dădeam mereu exemplul lui Cornel Mihai Ionescu, care era un mare italienist, un mare intelectual de nivel european, dar care nu abandonase România (deşi ar fi putut s-o facă); or, asta nu însemna că el e „reprezentantul“ regimului de la Bucureşti. Continua să se ocupe de cultură într-un mediu în care era tot mai greu să faci cultură. Aşa că am reuşit să creăm Associazione Italiana di Romenistica (AIR) abia după 1989. Într-un fel, am vrut să continuăm misiunea unei alte asociaţii internaţionale de românistică – aceea creată de Sorin Alexandrescu la Amsterdam, care publica *International Journal of Romanian Studies*. Eu îndeplinisem funcţia de secretar pentru Italia al acestei asociaţii. Aşa că asociaţia noastră e, într-un fel, tot internaţională – pentru că avem şi membri din alte ţări, inclusiv din România. Vocaţia transnaţională a AIR a fost inspirată, în bună măsură, de Marian Papahagi. Cine vrea să se ocupe de românistică o poate face dincolo de bariere ori de scheme naţionale şi ideologice.

Înţeleg însă că intelectualii au unele slăbiciuni...

Cum menţineaţi legătura cu România în anii '80, cînd aici totul se închidea tot mai mult?

Eu continuam să menţin relaţiile cu prietenii cei mai buni pe care mi-i făcusem în anii anteriori. Reuşeam, atunci, să avem şi întîlniri „la vîrf“ cu Virgil Cândea *(n. red:* preşedintele de atunci al Asociaţiei „România“, care gestiona relaţiile culturale cu alte ţări), dar şi cu Paul Cornea sau Adrian Marino. Erau voci foarte diferite. Paul Cornea, de pildă, îmi vorbea, total „nediplomatic“, despre problemele ţării şi despre ce era oportun să facem din străinătate pentru a da semnale că regimul din România oprimă adevărata cultură. Virgil Cândea, fiind totuşi un mare intelectual, acceptase să fie un fel de portavoce a regimului şi să negocieze cu românii din exil.

Nu vă temeaţi atunci, cînd vizitaţi România, că aţi putea fi manipulaţi de Securitate?

Cei care am continuat atunci să menţinem legăturile cu România – Marco Cugno mai mult cu scriitorii, Luisa Valmarin, Pasquale Buonincontro şi eu mai mult cu universitarii – eram convinşi că tentative de manipulare puteau apărea oricînd. Dar asta n-a reprezentat un obstacol în menţinerea legăturilor noastre cu intelectualii români. Întîlneam atunci figuri care ne dădeau speranţa nu doar că nu totul e pierdut, dar şi că există posibilitatea unui dialog autentic. Bineînţeles, au fost şi mulţi intelectuali români care au făcut concesii regimului. Unele ne lăsau perplecşi, căci nu puteam înţelege de ce, după ce ajungeau să reprezinte ceva în cultura română din acei ani, unii continuau să laude regimul, făcînd afirmaţii care astăzi sună ridicol şi grotesc. Înţeleg însă că intelectualii – nu doar cei români – au unele slăbiciuni... În timpul fascismului, în Italia, profesorii universitari au fost obligaţi să depună un jurămînt de credinţă faţă de fascism: mai puţin de zece au refuzat să jure, toţi ceilalţi au jurat. Deci nu cred că vreun italian ar putea da lecţii de verticalitate vreunui român...

De ce v-aţi hotărît, la un moment dat, să vă ocupaţi de cultura română? Daţi-mi trei motive...

În primul rînd, descoperirea tradiţiei folclorice. Veneam din Napoli, unde în afară de *le canzoni napolitane*, celebre în toată lumea, nu mai există cultură populară. Aici, mergînd în Moldova sau în Maramureş, m-am cufundat în trecut – datorită unui prieten pasionat de folclor, Mihai Dimiu, fost director la Teatrul Mic, şi apoi datorită unor prieteni antropologi şi etnologi, de la Mihai Pop la Irina Nicolau. În al doilea rînd, mi-a plăcut să descopăr aici, cînd eram tînăr, profesori universitari care nu te priveau de sus, ci erau dispuşi să discute cu tine – un student străin oarecare – timp de cîteva ore, o temă de cercetare. Îmi amintesc cîteva vizite la Iorgu Iordan – care era atunci, pentru mine, cel mai mare lingvist în viaţă, alături de Alexandru Rosetti: în Italia, nici un universitar de o asemenea valoare n-ar fi arătat atîta disponibilitate faţă de un student. Al treilea motiv l-au reprezentat relaţiile cu scriitorii, în special cu poeţii. Mi-am dat seama, atunci, în ce măsură cuvîntul scriitorului avea, într-o ţară socialistă, o greutate pe care în Occident n-o avea. Scriitorii – ca şi teatrul, şi alte arte – erau, pe vremea aceea, pentru publicul românesc, o supapă de supravieţuire.

Cum e să-l traduci pe Mircea Cărtărescu?

Eu am ajuns tîrziu la traducere – abia la sfîrşitul anilor '90, cînd mi-am dat seama că există o deschidere către literatura actuală din România. L-am ales pe Mircea Cărtărescu pentru că mi se pare cel mai reprezentativ, începînd din anii '80 încoace. E un autor dificil, pentru rafinaţi – nu poţi imagina, pentru el, succese de public precum a avut *Numele trandafirului* de Umberto Eco. Dar scriitura lui complexă şi sofisticată înseamnă, pentru orice traducător, o „competiţie“ cu Cărtărescu, care devine şi o plăcere cotidiană, ce oferă multe satisfacţii. Plăcerea de a-l traduce depăşeşte cu mult dificultatea: plăcerea de a reda în italiană o scriitură atît de complexă şi fabulatorie, cu lumi paralele, care nu se regăseşte la nici un alt scriitor român contemporan.

Discursul public actual de la noi e mai degrabă pesimist: mulţi se lamentează că „nu s-a schimbat nimic“, că „România nu e cu adevărat o ţară europeană“. Cum comentaţi asemenea afirmaţii, cunoscînd România de peste 40 de ani?

Sîntem apropiaţi şi din acest punct de vedere: şi italianul mediu are tendinţa către autolamentare. Dar privind lucid lumea românească, pe lîngă fenomenul negativ al „fugii creierelor“ şi al hemoragiei demografice, constat o efervescenţă a inteligenţei tinere. Nu doar în literatură sau în publicistică, dar şi în domeniul investiţiilor, al economiei, al informaticii, şi în alte domenii. Această efervescenţă a inteligenţei mi se pare un semnal pozitiv şi o garanţie pentru viitorul ţării.

Versiunea integrală a interviului – pe dilemaveche.ro.

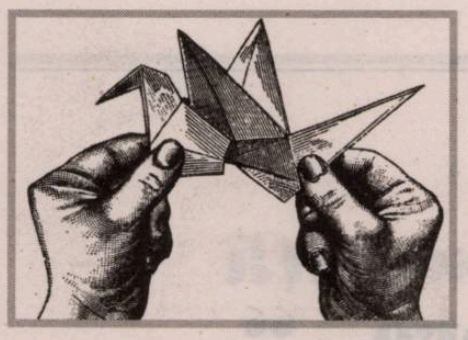

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bilbao şi alte neplăceri

Steaua tocmai a cîştigat campionatul. Patronul ei tocmai a fost condamnat la închisoare şi toată lumea se întreabă ce se va întîmpla cu marea noastră echipă. Un club de care s-au legat şi se leagă o mulţime de lucruri din ţara asta. Şi de care am şi eu legată o amintire pe care n-am reuşit s-o uit.

Era mare meci mare în Champions League, cu Olympique Lyon – campioana Franţei, aflată în mare formă la acel moment. Un coleg de-al meu, dintr-o faimoasă redacţie de radio, mi-a propus să mergem împreună la meci, pentru că el primise două acreditări, una de reporter şi alta de fotoreporter. Eu ar fi urmat să merg cu acreditarea de fotoreporter, să fac poze pentru site-ul radioului şi, eventual, dacă mi se permitea, să culeg şi nişte sunete de la nivelul gazonului, pentru un reportaj de radio cît mai colorat. Nu mai făcusem niciodată aşa ceva şi eram curios cum o să iasă.

Ajunşi la centrul de presă al stadionului din Ghencea, am dat acreditările şi legitimaţiile de presă unui tip mic şi agitat. Eu am primit, în schimb, o vestă fosforescentă pe care scria FOTO. Apoi, m-am despărţit de colegul meu, care urma să meargă la tribuna presei, în vreme ce mie aveau să mi se deschidă uşile raiului, adică cele care duceau direct spre gazonul pe care jucătorii îşi făceau deja încălzirea. Nu mai fusesem niciodată la acel *ground level* al fotbalului mare şi recunosc că am simţit o oarecare emoţie. Stadionul era plin şi vuia. Mă aflam în compania a vreo zece fotoreporteri sportivi, profesionişti, din aceia cu obiectivele aparatelor cît tulnicul. Eu aveam doar un mic Sony, cît un pachet de ţigări, cu care fusesem dotat de redacţia radioului. O vreme l-am ţinut în rucsac. Cînd cele două echipe s-au aliniat pentru fotografiile dinaintea începerii partidei, a trebuit să-l scot. Speram că, într-o lume democratică şi politic corectă, nimeni nu va îndrăzni să facă nici cea mai mică remarcă despre ruşinosul meu aparat.

Nu am apucat însă să fac nici două poze că m-am trezit tras de mînecă de către un tip îndesat, într-un costum gri, care mi-a spus pe ton sever, în engleză: „Sper că în geanta aia mai ai şi alte aparate de fotografiat." Era un individ între două vîrste, cu plete înspicate, întoarse la bază spre interior, care îi fluturau odată cu bruştele mişcări ale capului. Genul de cocoş cît se poate de nesuferit, îndrituit, se pare, cu cine ştie ce puteri discreţionare pe acel stadion. I-am răspuns că acela e unicul meu aparat şi că nu cred că-l interesează cu ce fel de instrumente îmi fac eu treaba. „Greşeşti" – mi-a spus. „Tu nu eşti fotoreporter de meserie, cu aparatul ăsta. Nu ai ce căuta aici. Te rog să mergi sus, în tribune." Degeaba am invocat acreditarea pe numele meu, care era perfect valabilă, şi sonorul nume al postului care mă trimisese acolo... Cu individul acela nu era de discutat, mai ales în acel moment, în faţa echipelor aliniate, în văzul întregului stadion. Am ales soluţia românească de a mă preface că îi urmez indicaţia. Am plecat încet spre tribune, dar, după ce m-am îndepărtat de el, am cîrmit-o brusc spre capătul terenului, unde, împreună cu alţi fotoreporteri, m-am instalat în spatele porţii lui Carlos, portarul Stelei de pe vremea aceea. Mi-am scos microfonul şi l-am instalat pe iarbă, lîngă poartă. Speram că acolo voi fi ferit de ochii cerberului UEFA. După nici un minut însă – meciul deja începuse –, individul s-a înfiinţat în spatele meu. „Vezi că nu eşti fotograf?" mi-a zis. „Eşti om de radio, de aia ţi-ai instalat şi microfonul, iar pozele le faci pentru site sau pentru tine, personal. Dacă nu părăseşti imediat terenul, chem jandarmii." Ce puteam să mai zic?

Ulterior, aveam să aflu că pe intransigentul individ îl chema Bilbao (ca pe oraş), că era ofiţer de presă al UEFA şi că în acea zi a făcut ordine, chiar uşor abuziv, cu toată presa de pe stadion, probabil pentru că era vorba de primul meci din Champions League organizat în România, de cînd formula competiţiei fusese schimbată. Am fost deposedat de vesta fosforescentă, ca un militar căruia i se smulg gradele de pe umeri. M-am dus umilit în tribune. Locurile ziariştilor erau ocupate, iar în zona publicului, evident, nu se mai găseau scaune. Am fost bucuros să descopăr un loc lîngă o bară metalică de care mă puteam sprijini sau pe care chiar mă puteam aşeza, ca să nu stau în picioare. La un moment dat, însă, a venit un poliţist care, asemeni lui Bilbao, mi-a spus, pe ton imperativ, că nu am voie să stau acolo. M-am conformat din nou şi m-am mutat cîţiva metri mai jos, în picioare. Între timp, Carlos a scăpat mingea prosteşte şi Lyon a înscris primul gol. Din nefericire, aveau să mai urmeze încă două, tot în poarta Stelei. În plin dezastru fotbalistic, l-am zărit pe poliţist stînd aşezat pe bara de pe care mă gonise pe mine. Îmi spusese că nu-i voie, doar ca să-mi ia locul. La plecare, am avut mari dificultăţi să-mi recapăt propria legitmaţie, de la tipul mic şi agitat din biroul de presă. Pasămite, înştiinţat de Bilbao că cine ştie ce mare infracţiune săvîrşisem, omul considera că trebuie să-mi confişte actele. Cu siguranţă, nu a fost cea mai norocoasă zi a mea.

■ ■ ■

ready made

„Făcui cunoştinţă tuturor damelor. Printre ele se afla o baroană perotă, ce mergea la Viena: urîciunea încarnată, nimeni nu putea să o apropie, însuşi malul mării fugea de dînsa, pentru care lucru noi o surnumirăm *malul mării*.

[...]

Baroana perotă sau catolică, singură, nu ne da pace, intra în toate conversaţiile neînvitată şi apropozito de orice idee găsea mijlocul de a vorbi de sine în sensul cel mai favorabil. Nimeni, dupe dînsa, ca dînsa nu a avut frumuseţe, spirit, talente, de era vorba de aceste lucruri; de ziceam vorba vapor, ea răspundea că familia ei are şapte vapoare; la vorba mare, răspundea istorisind întîmplări din viaţa ei, cînd s-a fărîmat vaporul şi a scăpat înot; la vorba nobleţă, te oprea şi începea să vorbească de genealogia familiei ei, unde numea chiar împăraţi."

Dimitrie Bolintineanu, *Călătorii*,
Editura Minerva, 1987

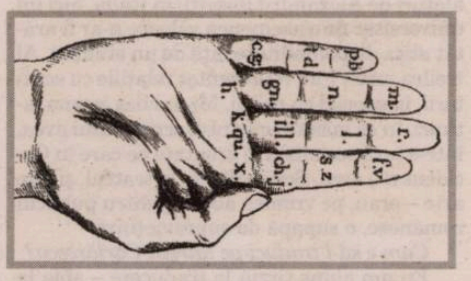

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Relaţii internaţionale

Spre sfîrşitul anilor '80, student fiind, în Dealul Copoului, m-am împrietenit cu mai mulţi tineri arabi, majoritatea din Iran, Liban sau Iordania. Ca şi mine, ei studiau la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi, însă numai pentru un an. Era vorba despre aşa-zisul „an pregătitor", pe care toţi studenţii străini din România îl urmau (îl urmează, de altfel, şi astăzi) înainte de a începe facultăţile unde se înscriseseră încă din ţara lor de obîrşie (aproape toţi mergeau la Medicină, foarte puţini îndreptîndu-se către Politehnică ori Drept). Făceam pe atunci, destul de des, cursuri în corpul D al Universităţii, unde se afla Departamentul de Limbă Română pentru studenţi străini. În dimineţile aglomerate cu ore, locul gemea, pur şi simplu, de studenţi arabi. Noi, filologii, reprezentam acolo o minoritate. Coridoarele răsunau de *h*-urile prelungite ale urmaşilor lui Harun Al-Rashid, iar iuţimea mişcărilor şi gesturilor tinerilor asiatici îţi dădea sentimentul pătrunderii într-un univers de *Halimà*. Colegii din Orient ni se păreau exotici şi, ca atare, aveam o oarecare teamă (combinată, totuşi, cu interes mentalitar!) în faţa lor. Surpriza determinată de obiceiurile unei civilizaţii străine nouă rămînea, însă, omniprezentă, furnizîndu-ne fiori intenşi, exact cînd ne aşteptam mai puţin.

Îmi amintesc, de pildă, că tonul în permanenţă ridicat şi cumva agresiv al tinerilor în cauză mă impresiona peste măsură, atrăgîndu-mi atenţia, într-un mod mai curînd ilar, asupra eventualităţii izbucnirii unui conflict armat (asistasem, în copilărie, în plin ceauşism, la o ciocnire terifiantă între două grupuri politice rivale de arabi şi, în urma intervenţiei violente a scutierilor români – pe care îi vedeam atunci pentru prima oară –, dezvoltasem convingerea subliminală că prezenţa islamică însemna, automat, probabilitatea declanşării unui război). În plus, comportamentul studenţilor în chestiune avea componente neinteligibile pentru noi. Odată, la un curs de literatură română, pe cînd grupa mea se afundase deja, pe deplin, în liniştea luării de notiţe, un arab a intrat zgomotos în amfiteatru. Profesorul şi-a întrerupt prezentarea, uşor derutat, iar noi am ridicat ochii miraţi, spre intrus. Individul a mers cu paşi hotărîţi pînă la peretele terminal al sălii, fără a ne adresa vreo privire ori vreun cuvînt. Apoi, a scotocit într-o bancă, luîndu-şi nişte caiete (uitate, bănuiesc, de la un curs anterior), şi a ieşit la fel de indiferent şi sonor ca la început. Poanta profesorului (inspirată) – „Dom'le, ăştia se cred aici între dunele deşertului" – nu ne-a smuls decît un rîs strepezit, repetarea episodului fiind mult mai apăsătoare în conştiinţa noastră.

„Dom'le, ăştia se cred aici între dunele deşertului."

În sfîrşit, semestrul a avansat, noi ne-am obişnuit întrucîtva cu diferenţele aduse de colegii orientali în dinamica universitară a acelor timpuri şi, treptat, am legat prietenii cu unii dintre ei. În ce mă priveşte, m-am apropiat mai ales de doi tineri iranieni (cu care am păstrat contactul mulţi ani după ce au terminat Medicina şi au plecat acasă), Said şi Hamid, amîndoi foşti luptători în războiul cu Irakul. Vorbeau engleza destul de bine, veneau din familii bune şi dovedeau, în discuţiile particulare, un rafinament greu sesizabil altfel, în evenimentele de peste zi. Am mers cu ei la bairamuri prin căminele din tîrgşorul ieşean (unde am mîncat exclusiv cardegrabă benigne, ceva s-a rupt, totuşi, din cauza mea şi a propriilor mei demoni de scrupulozitate – o recunosc deschis –, în armonia acestei prietenii transnaţionale. În interiorul unei discuţii care evoluase comun pînă în punctul respectiv, Hamid m-a întrebat dacă auzisem de un reputat profesor de la Medicină, cu care ei urmau să aibă examene dificile peste un an. Auzisem, bineînţeles. „Atunci, spune la noi, Codrin" – au sărit amîndoi plini de interes – „de care profesor este el, cu *bunga* sau cu *blicul*?" În prima fază, nu am înţeles întrebarea şi am arborat o fizionomie nătîng-interogativă. „Adică, măi, la examen îi ducem *bunga* ori *blicul*?" a insistat Said, făcîndu-mă să înţeleg că examenele, în România, erau promovate de arabi numai în schimbul unor cadouri („punga") sau sume de bani („plicul"). Mai mult, mi-au zis un lucru îngrijorător. În schemele lor axiologice, moştenite ca „învăţături" de la colegii mai mari, românii se împărţeau în două categorii largi: românii „cadourilor" şi românii „banilor". Am rămas, atunci, cu un gust amar şi, inutil de precizat, nu am mai onorat invitaţia lui Hamid şi a lui Said de a vizita Iranul, deşi ea a fost reiterată cu insistenţă în următorii ani. Nu ştiam, realmente, ce fel de român eram eu în imaginaţia lor. Român de *bungă*, ori român de *blic*?

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

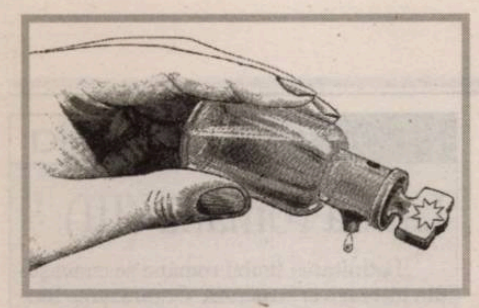

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Huzur / „Timp cînd n-ai nevoie să munceşti şi eşti fericit“

Se ştie că multe dintre cuvintele împrumutate din turcă au căpătat în română, treptat, conotaţii negative, devenind astfel sinonimele parţiale şi depreciative ale unor cuvinte mai vechi sau ale unor împrumuturi culte mai tîrzii. Prin specializare sau prin devalorizare semantică, *haznaua* nu mai desemnează *tezaurul, vistieria* sau măcar *rezervorul de apă,* aşa cum *mahalaua* nu mai este echivalentă cu *cartierul*, nici *alişverişul* cu *comerţul,* nici *marafetul* cu *talentul* sau *măiestria*, nici *tertipul* cu *ordinul* sau *proiectul*. În cartea sa fundamentală, de la 1900, *(Influenţa orientală asupra limbei române),* Lazăr Şăineanu distingea adesea între sensul vechi, „serios“, al turcismelor şi sensul modern, peiorativ şi adesea ironic.

În cazul termenului *huzur,* schimbarea semantică nu e foarte spectaculoasă, dar poate fi destul de semnificativă. În româna veche, e foarte probabil ca *huzur* să fi avut sensurile pe care le are şi azi în turcă etimonul său *huzur:* „pace, linişte, tihnă“. Un „test de conotaţii“ aplicabil cuvintelor internaţionale sau celor care circulă în formă identică ori foarte asemănătoare în mai multe limbi e căutarea prin Google imagini: la comanda *huzur,* programul de explorare în Internet furnizează imediat peisaje esenţializate, spaţii antistres de izolare absolută şi meditaţie. Este exact ceea ce sugerează explicaţia în engleză a cuvîntului turcesc în dicţionarul *Redhouse* 1997: *huzur* – „peace of mind, freedom from anxiety“; „tranquility, peace“.

Pentru cuvîntul românesc, dicţionarele noastre combină în explicaţii termeni mult mai ancoraţi în concret – *bunăstare, trai îmbelşugat, lipsă de griji* – şi indică drept sinonime – *răsfăţ, lenevie, lăfăială, îmbuibare* etc. Cuvîntul e atestat în română destul tîrziu (la jumătatea secolului al XVIII-lea), în contexte care nu permit totdeauna identificarea exactă a sensurilor. O dovadă a circulaţiei cu sensul „pace, linişte“ apare într-un „cînticel comic“ al lui Alecsandri, „Haimana“, publicat în *Convorbiri literare* în 15 noiembrie 1871: „pîn'a nu mă mușca chiftiriţa ambiţiei de a servi Statul Român şi pofta de a gusta din caşcavalul bugetului, trăiam cum trăiam... *greu, dar în huzur.*“ Ideea că prin acces la *caşcavalul bugetului* (e surprinzătoare constanţa metaforelor politice româneşti) s-ar pierde *huzurul* traiului e, desigur, mai greu de înţeles dacă nu ţinem cont de sensurile vechi ale cuvîntului. Cam în aceeaşi perioadă, în dicţionarul român-francez al lui Frédéric Damé (1893), *huzur* era echivalat cu „commodité, repos, loisir, vie paisible“. Cea mai interesantă mi se pare însă definiţia din *Dicţionaru limbii româneşti* (1939) a lui August Scriban, un autor care definea sensul curent într-o limbă nepretenţioasă, fără scrupule ştiinţifice: cu formulări uneori involuntar comice, dar cu atît mai revelatorii pentru uzul real şi pentru stereotipurile cuprinse în cuvinte. Pentru Scriban, *huzurul* e un „timp cînd *n-ai nevoie să munceşti şi eşti fericit*“. Aşa cum era de aşteptat, termenul a fost intens folosit de propaganda comunistă, care i-a accentuat conotaţiile negative (extinse prin derivatele *a huzuri* şi *huzureală):* „exploatatorii duc o viaţă de *lene* şi *huzur, se lăfăiesc* în bogăţie şi belşug“ *(Scînteia,* 2 august 1952).

Sensul curent astăzi e cel predominant negativ şi clar orientat către avantajele materiale (nemeritate): „anchetaţi pentru *huzurul pe banii statului“ (Cotidianul,* 4.12.2012); *„Huzurul de la stat:* funcţionarii publici sînt pe locul doi la salarii, după bancheri. Cum comentaţi?“ (zf.ro); „Tributul plătit de salariaţii CEO pentru *huzurul sindicaliştilor“ (*gorjexclusiv.ro); *„Huzurul parlamentarilor.* 1,5 milioane euro pentru bilete de avion“ (ftr.ro); *„Huzurul căpşunarilor* pe şomaj spaniol“ (adevarul.ro); „Nemţii nu sînt dispuşi să plătească pentru *huzurul grecilor“ (premonitii.ro)* etc. Stilul jurnalistic recurge adesea la pitorescul termenului, inclusiv în contexte metaforice: *„Huzurul găinilor şi porcilor,* pretext pentru subvenţii UE“ (romanialibera.ro). Mai rar, *huzurul* este reevaluat şi i se redescoperă sensurile mai apropiate de etimon: „Este, credem noi, o combinaţie subtilă de familiaritate şi confort, căreia îi putem zice *huzur*. Ne plac cuvintele astea două: *dichisul* şi *huzurul*“ (formula-as.ro, 672, 2005, interviu despre librăriile Cărtureşti).

Evoluţia semantică a lui *huzur* poate fi citită şi ca o poveste despre valori, despre mecanismele psihologice şi culturale care transformă starea de bine în bunăstare opulentă, condamnabilă în măsura în care este întotdeauna atribuită celorlalţi. În *huzur* persistă, totuşi, şi ceva din fascinaţia unui stereotip oriental al hedonismului, în ipostaza unei dulci inactivităţi.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

PUBLICITATE

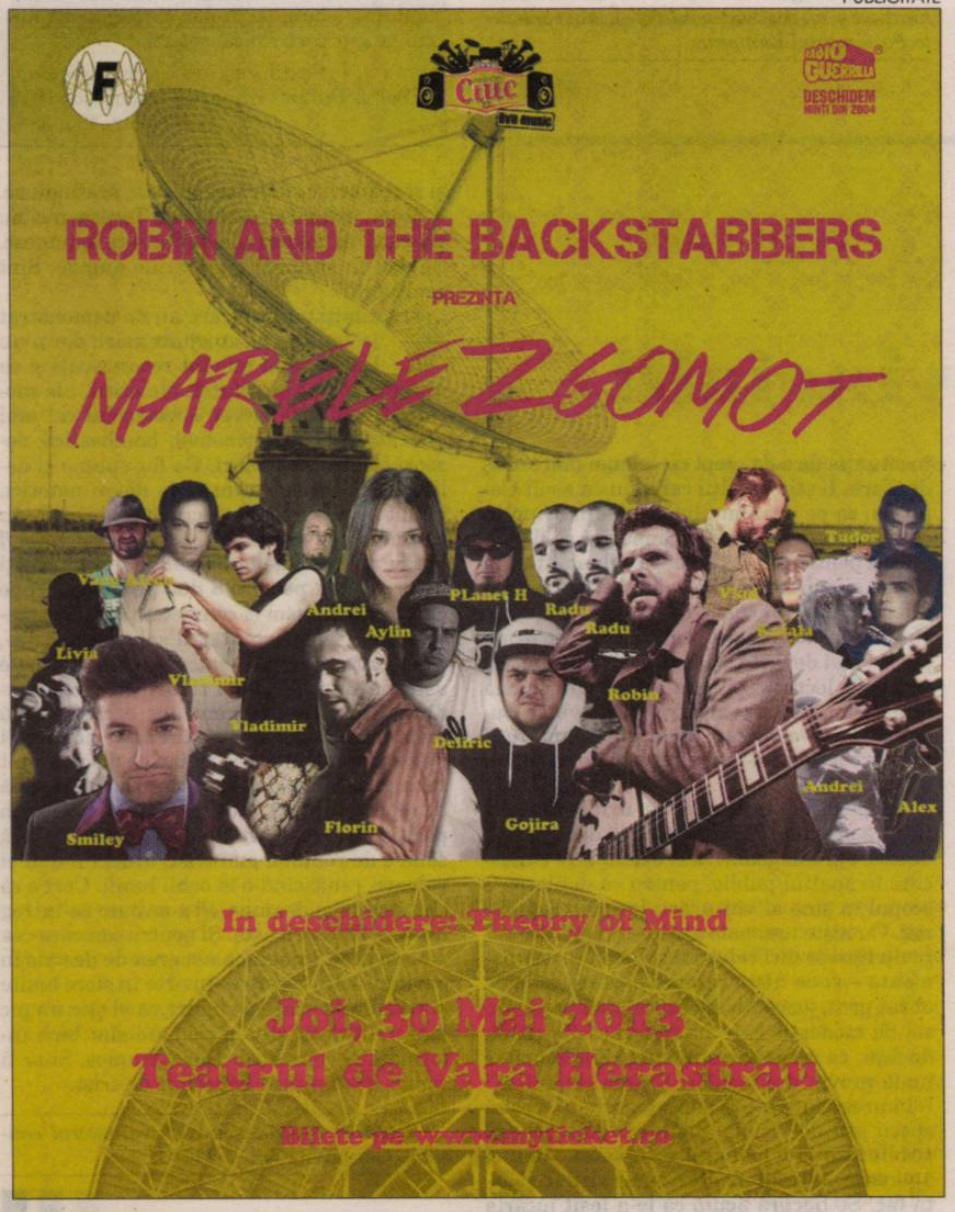

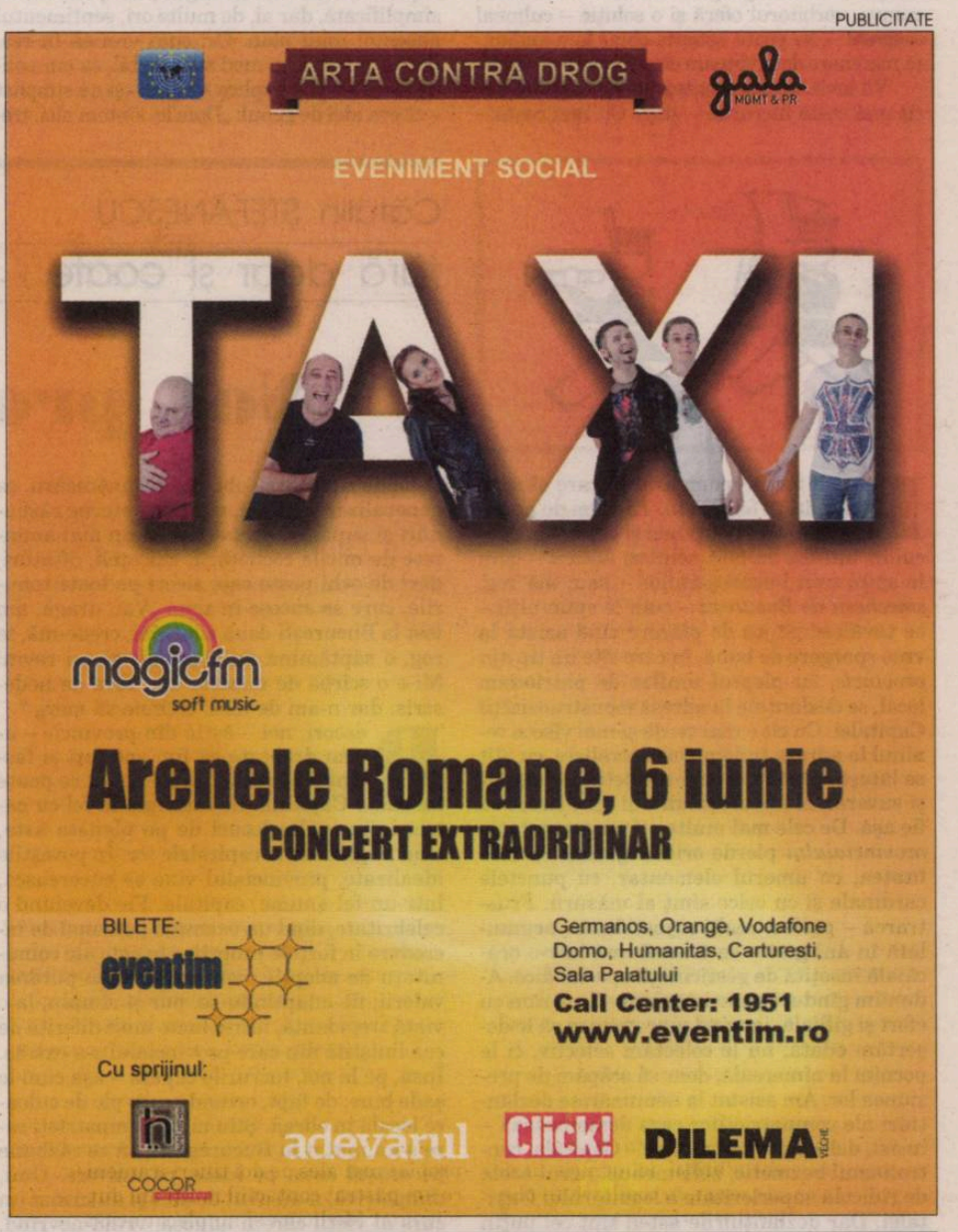

PUBLICITATE

Radu MAGDIN

Politicianul şi piaţa

Acest articol este dedicat pieţei şi relaţiei sale cu politicul. Piaţa pe care v-o propun este atît una în sens propriu – loc „clasic" de procurare a alimentelor de către „popor" –, ca punct de pornire, cît şi una în sens figurat, de audienţă pentru omul politic – de stînga, dreapta sau de o dulce confuzie între cele două. Piaţa chiar e importantă pentru politician (sau ar trebui să fie), deoarece, în lipsa cunoaşterii ei, *homo dambovitea-nus* se exprimă cu o candoare total desprinsă de nevoile cetăţenilor.

Dar să începem cu piaţa, în sensul cel mai propriu cu putinţă, şi să mergem în această direcţie. Piaţa înseamnă, în esenţă, pentru mine, ca cetăţean, produse şi preţuri pe care, mai toţi, le raportăm la venituri: în funcţie de cît cîştigăm, acestea ni se par mai mult sau mai puţin accesibile. Expresii precum „coşul zilnic" au dispărut din dezbaterea publică, dar coşul trebuie, totuşi, umplut în fiecare casă, după puterea financiară a fiecăruia. Dacă preţul este corect, iar venitul – pe măsură, omul merge fericit acasă. Problema, însă, este că, în timp de criză, aceşti oameni – „am întîlnit şi români fericiţi" – sînt din ce în ce mai puţini, iar cînd se uită la televizor, dincolo de show-ul combativ al zilei, tare ar prinde bine puţină empatie faţă de problemele lor.

Empatia e, practic, singura cale de a frîna canalizarea energiilor românilor spre viziuni negative ale lumii, mai mult sau mai puţin oteviste. Totodată, empatia poate fi o armă politică bună de diferenţiere în mîna unui politician iscusit, la capitolul apropiere de oameni: în contextul în care logica dezbaterii e de multe ori „pro sau contra cineva" sau „vai, ce dramatic e, dar să facă altcineva ceva", acel cineva care începe să vorbească, cu bun-simţ, despre problemele zilnice reale ale oamenilor nu poate avea decît de cîştigat: „Uite, Costică, omul ăsta chiar înţelege ce ne doare." Iar dacă, cumva, vorbitorul oferă şi o soluţie – culmea! *concretă* –, se poate aştepta chiar la o audienţă mai mare data viitoare cînd reapare pe sticlă.

Vă invit, în acest context, la un experiment: cît mai costă lucrurile – ştiţi? Cît mai costă – apropo de piaţă – o pîine, un litru de lapte, un ou, un kilogram de carne, roşii, cartofi... Sau, dacă ţinem cont de drumul spre piaţă, un bilet RATB sau de metrou. Sigur, veţi zice, să nu fim populişti acum, căci poate ne/le face altcineva cumpărăturile; felicitări norocoşilor şi norocoaselor. Însă, cînd meseria ta e poporul şi managementul aşteptărilor lui, ar fi bine să nu îi laşi pe cei care te votează să aştepte un răspuns la întrebări de bază – care ar fi bine să fie puse. În acest context, cineva ar putea spune: da, dar asta e treaba celor de stînga, să vorbească de nevoiaşi, care sînt „piaţa" lor. Pornind de aici, vă propun să trecem la sensul figurat al pieţei – cine, cui se adresează...

Pentru a echilibra puţin discuţia şi pentru a nu vorbi doar de preţuri şi de subiecte aparent doar de stînga, să ne uităm puţin la politicianul de dreapta. Să zicem că sînt un tînăr antreprenor, care se zbate într-o economie deformată şi, în ciuda mediului, creez, la rîndul meu, slujbe mai departe. Mie nu mi se adresează nimeni de pe peronul drept al politicii, nimeni nu pare interesat de contribuţiile sociale care mă cocoşează, de birocraţia care mă sufocă, de problemele apărute pe piaţă cu privire la plata facturilor şi valul de insolvenţe care va face ravagii în curînd, în ritmul în care se extinde. Or, tocmai asemenea oameni se presupune că sînt „piaţa" politicienilor de dreapta – fie că vorbim de liberali, democrat-liberali sau actuali şi viitori populari. Nu poţi fi, însă, popular cu adevărat dacă nu îţi securizezi, în primul rînd, baza electorală, iar la dreapta, acest proces e mai greu ca la stînga, tocmai prin prisma temelor şi valorilor invocate.

Dar să ne întoarcem la o temă fundamentală, care afectează în egală măsură stînga şi dreapta – şi anume, creşterea economică, ca mijloc de ieşire din criză. Aici nu numai că lipseşte o dezbatere ideologică, fie şi în formă simplificată, dar ai, de multe ori, sentimentul absenţei unui plan. Or, cum vrei să fii respectat şi votat, în mod sustenabil, ca om politic, dacă nu poţi explica simplu – şi nu simplist – cîteva idei de genul: „Dom'le, sîntem aici, trebuie să ajungem acolo, în acest scop trebuie să facem asta, asta şi asta, pînă la data asta; acest lucru depinde de noi, celălalt nu, aici poate acţiona guvernarea, dincolo avem nevoie de voi, sectorul privat; hai să vedem cum colaborăm să ieşim din groapă împreună, nu să îl luăm pe Doamne-ajută în braţe." O asemenea prezentare nu numai că naşte ideea de competenţă, dar poate îl ajuta pe omul politic să cîştige timp: românii nu sînt absurzi, dar vor să audă măcar, ca o minivictorie de etapă, că mergem într-o direcţie, simplă şi bună. Sau, dacă nu bună, măcar nu în întregime proastă, ca să nu intrăm cu toţii automat în depresie cu privire la viitorul nostru şi al copiilor noştri.

De asemenea, e de interes discuţia cu privire la valori. Cum îmi pot creşte şi valorifica „piaţa", dacă nu vorbesc cu ea şi de valorile mele, despre lucrurile în care cred – asta fie şi în contextul temelor emoţionante, sau triviale, ale zilei. Dacă sînt politician de stînga şi nu vorbesc mereu de solidaritate, echitate socială, comunitate, ca motivaţie a acţiunilor mele, cum pot justifica unii dintre paşii mei economici, cu o motivaţie nu mereu evidentă? La fel, cum poate un om politic de dreapta să nu-şi justifice acţiunile prin apel la libertate şi valorificare a succesului invidividual?! O excepţie recentă în acest sens a fost discuţia cu privire la proprietate, cînd taberele s-au conturat, în sfîrşit, mai clar, a existat o diferenţiere între stînga şi dreapta.

În loc de concluzie, ar trebui să ne gîndim la consecinţele neschimbării de macaz, în sensul celor de mai sus: dacă oamenii politici români nu vor şti să vireze cu atenţie crescută către „piaţă", cu claritate şi empatie, e posibil să devină eroii unui blocaj de toată frumuseţea – a se vedea, de exemplu, ce se întîmplă şi în Italia –, cu prima ocazie cu care apare un populist coerent pe piaţă.

***Radu Magdin** este CEO SmartLink Communications şi un pasionat al politicii, lucrînd anterior la Parlamentul European.*

anti nostalgia

Limba română (III)

„Latinitatea limbii române se cunoaşte din întreaga ei structură. Organizarea limbii noastre se face pe bază latină, morfemele şi instrumentele ei gramaticale sînt de origine latină, iar întrebările la care răspundem cînd construim fraza – această esenţială parte constitutivă a limbii – sînt *cine?, ce?, cui?, a cui?, care?, cum?, unde?, cît?...* tot cuvinte de origine latină. Ceea ce s-a alăturat mai tîrziu, prin împrumut de la vecini, acestui stoc latin, e înainte de toate de ordin frazeologic şi lexical. Dacă o mare parte din sufixe e de obîrşie străină, aceasta se explică tot ca o influenţă a lexicului străin asupra celui românesc. Sufixul diminutiv *-iţă*, noi nu l-am împrumutat ca morfem de la slavi, ci în limba noastră au intrat de la vecinii noştri slavi o seamă de cuvinte terminate în *-iţă*, care toate exprimau ceva mic, tînăr, simpatic etc. şi din care, prin analiză, am extras pe teren românesc sufixul diminutiv -iţă. *Importanţa influenţei slave nu se recunoaşte din cele cîteva sufixe, ci din deasa întrebuinţare a diminutivelor şi din mulţimea de funcţii pe care le îndeplinesc, ca la slavi, în limba noastră.*

Dar chiar în ceea ce priveşte tezaurul nostru lexical, numărul mare de cuvinte de origine străină e mai mult o înşelăciune optică. (...) Orice dicţionar etimologic e unilateral, căci el ţine seama numai de originea, nu şi de *circulaţia cuvintelor* în limbă. Într-un dicţionar etimologic, cuvinte cunoscute şi întrebuinţate zilnic de fiecare român, din orice parte a ţării, ocupă o unitate de loc, întocmai ca vorbele întrebuinţate numai în cîte o regiune – şi acolo foarte rar – şi necunoscute tuturor celorlalte ţinuturi.

E meritul lui B.P. Hasdeu de a fi arătat că provincialismele şi termenii speciali nu pot avea aceeaşi valoare în limbă ca vorbele elementare cu care operăm zilnic. (...) Aceste cuvinte cu o întrebuinţare zilnică multiplă sînt «banii buni» ai limbii, ele formează stocul de aur care ridică «valuta». "

Sextil Puşcariu, *Limba română, vol. I,* Editura Minerva, Bucureşti, 1976
(v. şi nr. 483, 484)

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Noi, provincialii

Luăm foc în momentul în care sîntem numiţi în felul ăsta. Turbăm de nervi, ne umplem de spume şi vedem diferite culori intense în faţa ochilor. *Miticii* – cum le spun unii bucureştenilor – sau, mă rog, *şmecherii de Bucureşti* – cum le spun alţii – se tăvălesc pe jos de plăcere cînd asistă la vreo spargere de bubă, în care cîte un tip *din provincie,* cu pieptul umflat de patriotism local, se dezlănţuie la adresa monstruozităţii Capitalei. Cu cît e mai verde şi mai vîscos veninul la adresa zeflemelei centraliste, cu atît se lăţeşte pînă la urechi zîmbetul indulgent şi suveran al bucureşteanului. Şi e firesc să fie aşa. De cele mai multe ori, argumentaţia *provincialului* pierde orice legătură cu realitatea, cu umorul elementar, cu punctele cardinale şi cu orice simţ al măsurii. Frustrarea – perfect reală şi justificată, acumulată în ani grei – se transformă într-o orăcăială însoţită de gesticulaţii spasmodice. Adunăm gînduri grele în spinare, le cărăm cu efort şi gîfîială, iar cînd vine vremea să le deşertăm odată, nu le colectăm selectiv, ci le pocnim la nimereală, doar să scăpăm de presiunea lor. Am asistat la nenumărate dezlănţuiri ale compatrioţilor care demonizează – insist, deloc lipsiţi de motive – Capitala, centralismul bezmetic, zeflemeaua, aerul acela de ridicolă superioritate a locuitorului Capitalei. Dar dezlănţuirile astea sînt cel puţin la fel de ridicole ca obiectele demonizării, ca generalizarea oarbă, ca aceste eterne răzbunări şi supărări pe sat. Ca să nu mai amintesc de micile cochetării, chicoteli, oftaturi, dări de ochi peste cap, ziceri pe toate tonurile, care se sucesc în zona „Vai, dragă, am fost la Bucureşti două zile. Măi, crede-mă, te rog, o săptămînă mi-a trebuit să-mi revin! Mi-e o scîrbă de mizeria aia, ceva de nedescris, dar n-am de ales, trebuie să merg."

Deseori, noi – ăştia din provincie – avem dreptate să fim speriaţi şi fascinaţi în acelaşi timp de tot ce poate însemna Capitala. Se întîmplă la fel cu oameni din multe locuri de pe planeta asta, cînd se gîndesc la capitalele lor. În poveştile idealizate, provincialul vine să cucerească, într-un fel anume, capitala. Fie devenind o celebritate, dînd un exemplu personal de încredere în forţele proprii şi în cele ale comunităţii de adopţie, care recunoaşte puterea valorii, fie adaptîndu-se, pur şi simplu, la o viaţă trepidantă, într-o lume mult diferită de cea liniştită din care provincialul s-a extras. Însă, pe la noi, lucrurile capătă – aşa cum le şade bine, de fapt, oriunde – un pic de culoare locală în obraji. Ştiu mulţi compatrioţi care s-au mutat la Bucureşti ca să se răzbune pe oraşul ăsta, pe lume, pe univers. Unii, dimpotrivă, n-au avut de ales şi au urmat un curs al vieţii care îi aducea, vrînd-nevrînd, în situaţia de a da piept cu cel mai mare oraş din ţară. Îi ştiu pe alţii care iau cu asalt Capitala, ca pe o trambulină, într-un drum în care doar cerul e limita. Şi merită să fie admiraţi pentru că nu plasează culpabilităţi în stînga şi-n dreapta, ci îşi văd de visul lor, indiferent de caterinci, de culori locale, de zîmbete ironice. În general, aceştia din urmă pleacă mai departe, spre zările altor capitale sau spre locuri cu nume sonore din lumea largă. Sînt însă şi compatrioţi care vin la Bucureşti *să demonstreze*. Să arate comunităţii din care au plecat cine sînt ei şi de ce sînt ei în stare.

În general, pe aceştia din urmă nu-i poţi rata cu privirea. Sînt mai vizibili decît păunii dintr-o ogradă goală. Sînt exemplare cunoscute în spaţiul public, pentru că defilarea e scopul în sine al vînturării lor prin faţa lumii. Cu nişte arsenale ale ipocriziei – din care nu lipsesc nici cele mai sofisticate echipamente – şi cu nişte rezerve neverosimile de obraz gros, joacă, în modul cel mai prost, un soi de modestie care ar trebui să fie citită, de fapt, ca un soi de bun-simţ tipic zonei de unde provin dumnealor. E prea complicat? Lămuresc îndată. O subcategorie a acestei specii atît de vizibile defilează prin spaţiul public fără să îi mai pese de crearea vreunei aparenţe. Ăştia şi-au dorit să fie vizibili şi asta fac. Se bucură acum că le-a ieşit jucăria şi sărbătoresc zilnic treaba asta, arătîndu-se. E drept, nici nu se dau Maica Tereza, nici nu pozează în comori ale sufletului românesc. Se dau în stambă, şi gata. Le ajunge. Sînt mulţumiţi.

Ceilalţi sînt cei care au de demonstrat în sat la ei că au ajuns mari, dar n-au linişte pînă nu sînt recunoscuţi şi ca autorităţi ale conştiinţei, ale eticii, ale moralităţii. Şi aici începe spectacolul cel mai distractiv. Sînt zgomotoşi, bombastici, deseori comic de bipolari. Ba fac spume şi delirează, picaţi în transă, da devin patetici, gînditori, melancolici, scrutînd abisurile în căutarea adevărului ultim, pe care doar ei îl pot formula. În general, sînt şi puţin obosiţi de greutatea pe care o duc pe umeri. Tone de profesionalism şi competenţă în toate teritoriile, responsabilitatea salvării noastre, conştiinţa propriei valori, toate poverile astea crunte, care dau riduri şi cearcăne adînci. Dar cel mai amuzant e cînd umflă piepturile la ideea că ei sînt nişte domni. Şi nişte doamne. Deseori îşi iau ca discret aliat zona geografică din care vin. Dacă e o zonă cu reputaţie bună, atunci se autodefinesc din poziţia de exemplare tipice ale locului. Dacă zona e de renume mai trist, atunci îi dau ei valoare, renăscînd-o în ochii lumii. Cert e că sînt domni şi doamne. Şi s-ar bate cu întreg universul pentru asta. Şi pentru comoara cea mai de preţ. Imaginea aia greu de descris în cuvinte, a ăluia care se învîrte în sfere înalte şi trebuie să arate pe figură că el ştie un pic mai mult decît ştiu şi cei care sînt bine informaţi. E complicat. Dar e frumos. Şi ar fi comic, dacă n-ar fi hohotitor de trist.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Organizații noi, ambalaj de lemn

Consiliul Național al Elevilor, înființat în 2007, este o organizație care-și propune să reprezinte și să apere drepturile, interesele, nevoile copiilor cuprinși în învățământul preuniversitar din România. Cum ziarele nu s-au prea înghesuit să furnizeze informații despre CNE, site-ul lui rămîne singura sursă care îți poate oferi cît de cît o imagine despre ce vrea acest consiliu, de ce și pentru cine.

Și ce aflăm? Lucruri, fapte, profiluri, inițiative extrem de interesante: spre exemplu, că CNE are ditamai structura, în toate regiunile țării, coborînd pînă la fiecare unitate școlară. Există, deci, consilii școlare, municipale și județene, președinți și comisii de specialitate: avocatul elevului, concursuri școlare și extrașcolare, cultură, educație și programe școlare, mobilitate, formare, informare și consiliere, sport și programe de tineret. Mai aflăm, tot de pe site, despre proiectele lor: concursuri de eseuri, burse oferite elevilor cu „spirit antreprenorial", sau oportunități de a studia în străinătate, școli de vară sau dezbateri pe teme de interes școlar etc. Consiliul elevilor este interesat de toate problemele cu care se confruntă școlarii: de la lipsa fondurilor pentru transportul elevilor, pînă la admiterea în învățământul superior, de la discriminarea elevilor, pînă la violența în școli. În revista CNE, numită *Generația C,* tinerii scriu despre literatură, economie, viitor, iubire, prietenie, acțiuni de voluntariat, proiecte personale și de grup, lumea adulților *vs* lumea adolescenților etc.

În concluzie, acest demers al tinerilor pare a avea toate datele unui proiect de succes: inițiativă, spirit independent, efort propriu, implicare, gîndire proaspătă. Tocmai de aceea mi-e greu să înțeleg de ce tocmai în acest loc, care pare a fi destinat creativității și originalității, limba de lemn și prejudecățile obosite funcționează din plin. Iată cîteva mostre de exprimare tinerească – un citat din discursul președintei CNE: „În cadrul primei întîlniri din acest an a Biroului Executiv al Consiliului Național al Elevilor, cu reprezentanții diferitelor instituții cu rol decizional și organizații cu rol în dezvoltarea învățământului și a elevilor, s-au comunicat o serie de propuneri care urmează a fi concretizate și înaintate în bază legală. Vom contribui la creșterea calității educației, asigurîndu-ne în continuare că părerea elevilor va fi luată în considerare." Mai apoi, felul în care sînt descrise întîlnirile tinerilor, în comunicatele de presă, pare a fi copiat după procesele-verbale ale ședințelor de partid: „În cadrul Adunării Generale s-a stabilit Strategia de Implementare a Politicilor Educaționale la nivel național. (...) Participanții au analizat cele patru direcții de dezvoltare, au identificat problemele, cauzele, efectele și soluțiile, urmînd a fi adoptate o serie de poziții publice." (Este de remarcat rapiditatea cu care s-au rezolvat problemele învățământului românesc, în doar o ședință CNE, în timp ce Ministerul Educației caută de vreo 20 de ani soluții.)

Am păstrat pentru final perplexitatea maximă: în paginile revistei am găsit un atac furibund, al unui licean, împotriva Occidentului care ne cam păcălește: „În acea perioadă (anii '90, *n.a.),* Vestul ne convinge – și noi acceptăm ca proștii – că industria românească e învechită și nu poate concura cu performantul capitalism. Așa că am dat-o la fier vechi. (...) Dar hopa! Vestul ne impune condiții umilitoare! Cică dacă nu vindem ieftin, nu ne mai dau împrumuturi!"

Vestul ne impune condiții umilitoare!

Tinerii patriei nu par vaccinați împotriva virusului ideologiei „omului nou". E uimitor cît de repede și de insidios reapare trecutul în limbajul și în convingerile lor.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

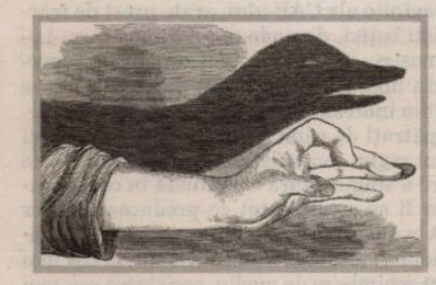

Iaromira POPOVICI

bazar

Galerii, tigru, pepene...

Anul acesta am participat, pentru prima dată – parțial, ce-i drept – la Noaptea albă a galeriilor, care a avut loc pe 24 mai, între orele 19,00-04,00. Nu am ajuns decît la vreo patru galerii, foarte diferite între ele.

Cea dintîi a fost Galeria „Make a point" din Pantelimon, situată în fosta Postăvărie Română, pe locul secției de repasat. Galeria își propune „să aerisească centrul și să faciliteze manifestări culturale la periferie, în cartiere și printre blocuri, în hale abandonate, în fabrici și uzine sau în alte cimitire de acest soi." (makeapoint.ro) Punctul ei cel mai atractiv este turnul de apă, care a fost reabilitat de către Asociația Culturală „Make a Point": „Este un turn oarecare, de uzină, și arată ca multe altele din generația sa (anii '60). Dar destinul lui nu a fost tragic, este unul dintre foarte puținele turnuri de apă încă funcționale, așa că va mai face parte din peisajul urban mult timp de acum înainte.

În noaptea de Revelion 2012-2013, turnul de apă s-a deschis locuitorilor orașului, în noua sa formă, de Turn de Artă, cu noua lui identitate vizuală – *Perdeaua verde* proiectată de artistul româno-libanez Daniel Georges și votată ca favorită de către bucureșteni în luna octombrie)."

Galeria adăpostea expoziția „Tigru.pepene", curator **Bogdan Teodorescu.** Acesta din urmă ne-a explicat proiectul: „Este prelungirea unui proiect mai vechi, «Pepeni sparți», un concept neo-dadaist. Ideea era ca proiectul să nu se integreze neapărat undeva. Acesta avea ca intenție, chiar dacă părea un lucru copilăros, să ignore toate regulile stricte ale unui proiect: conceperea unui *statement,* urmărirea lui pînă la capăt. Lucruri care, pînă la urmă, fac din creație un produs bine fabricat, sau îngrijit, într-o direcție... un pic capitalistă. Proiectul vorbea despre libertate. La Atelier 35, în 2008, a fost bine primit. Motivului pepenelui i l-am adăugat pe cel al tigrului. În sensul invers al unui proiect obișnuit: întîi ai produsele, apoi sursele lor. Au participat artiști foarte diferiți.

Primul perete, cel colorat cu buline, aduce în atenție un pattern popular la creatorii de modă și vine în pandant cu un tablou și un fragment dintr-o instalație a Suzanei Dan, artistă care exploatează universul kitsch. Afișul expoziției, prezent și el, este făcut de Juan de Dios Marfil, muzician și realizator de filme de animație (n. 1976, a studiat animația la FAMU, Universitatea de Film și Televiziune din Praga, și a obținut titlul de master în etnomuzicologie la Universitatea din Maryland, SUA; locuiește în Granada). Am și eu lucrări, niște meditații despre textură, despre faptul că noi subiectivizăm mult: am vrut să și derutez – în spatele unei lucrări mai apare un desen, iluzie optică, ceva care îl ajută, dar și derutează. Cea de-a doua lucrare a mea trimite la covoare din blănuri de animale. Animalele exotice devin simboluri ale bunăstării. Urmează lucrările Silviei Costin – incursiuni în lumea tribală, folosind motivul exotic al leopardului –, care trimit, în mod afirmativ sau critic, la un mod tenebros de inspirație fotografică din pictura actuală."

În timpul vizitării expoziției, se poate auzi muzica... sălbatică, creată de Hermes Luaces (n. 1975, a studiat compoziția la Real Conservatorio Superior de Música de Madrid și fizica la Universidad Autónomas; locuiește în Madrid). Pornind de la muzica lui, Luca Istodor a făcut un scurtmetraj – Free Cut, „revolta a doi oameni împotriva formalităților și convenționalului. Ei distrug obiectele pe care le vedem și le folosim în fiecare zi și cu care sîntem atît de obișnuiți. Devin liberi." Filmul este proiectat în turnul de apă.

Nu în toate galeriile vizitate am stat de vorbă cu „vinovații". După ce ne-am perindat prin cîteva (și am remarcat calul din șuruburi de la Backspace/Open studio și casa în sine de la Galeria „Mița Biciclista"), am ajuns, în final, la Annart Gallery, unde era o interesantă expoziție Sorin Ilfoveanu, intitulată „Alb".

Chiar dacă nu toate galeriile au fost cu adevărat... de vizitat, cred că Noaptea albă a galeriilor e o încercare cu sorți tot mai mari de izbîndă.

Selma IUSUF

legende urbane

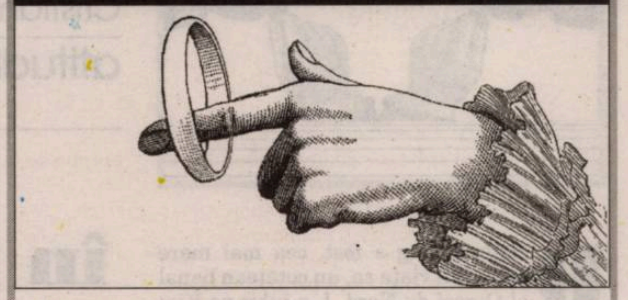

Omagiu paznicilor

Duf! Duf! Duf! Bubuitura înăbușită se aude din orice colț al camerelor spațioase care comunică deschis între ele. Duf! Duf! Necontenit. La un interval de trei secunde între ele, bușiturile sună ca un soi de tobă bătută ritualic, ca să te scoată din minți. Duf! Se aude de nicăieri și de peste tot, ba crește, ba pare că descrește în intensitate, de parcă mîna șamanului care bate toba obosește, cînd și cînd, și-și pierde din vigoare, ca apoi extazul întețit al viziunilor care îl animă să-i dea din nou putere. Duf! Duf!

Îl caut pe șaman. Caut sursa bufniturilor care-mi sapă direct în lobii temporali și-mi distrug funcțiile parietalilor. Îl caut rătăcind prin labirintul aerisit al încăperilor care curg una din alta. Trec pe lîngă viziunile unor creatori est-europeni care s-au maturizat artistic în anii '50-'60 și care sînt vizibil traumatizați de al Doilea Război Mondial. Trec pe lîngă cîteva instalații în metal chinuit, ale unor sculptori germani. Pe lîngă un ansamblu minimalist de trei blocuri de piatră, așezate corect unul lîngă altul. O plăcuță explică vizitatorilor cheia în care trebuie interpretate cele trei paralelipipede. Calm, interiorizare, retragere în sine, ceva de genul ăsta. Duf! Duf! Duf! Bușitura crește și descrește și sună acum de parcă cineva e izbit ritmic, sadic, aplicat, cu capul de un zid. Am impresia că e capul meu. E capul meu. Caut sursa zgomotului. Trec pe lîngă o lucrare care ocupă un întreg perete – *Nașterea lui Hitler* se numește. Un coșmar al unor ochi halucinanți, injectați, alături de capul unui mult-iubit cîine-lup. Un vis strîmb, de omenire bolnavă, cu o geneză ratată, din ADN de porc. Copii mici, urlînd cu o dantură completă. Suboameni și supraoameni. Cordoane ombilicale răsucite, vineții. Răni, puroi, ochi albaștri. Am stat un pic acolo. Coșmarul de pe acel perete părea că se montează din ce în ce mai bine cu bușiturile obsedante. M-am tîrît mai departe. Duf! Duf! În altă încăpere – cîteva bile imense din metal bronzuliu, din care parcă țîșniseră niște alieni. M-am uitat în craterul adînc al uneia, să caut zgomotul. Nu era de acolo. M-am dat doi pași în spate și m-am împiedicat de o altă sferă. Duf! Am rătăcit prin săli care expuneau lucrări ale unor pictori nervoși. Pensulare viguroasă în cromatica neagră a unei sensibilități parkinsoniene. Cineva – un vizitator – stătea fascinat în fața unei mochete portocalii expusă pe perete. O carpetă uni, în culoarea aceea vie. Omul stătea pe o băncuță și privea. Și privea. Poate că se simțea bine în fața acelei lucrări. Poate simțea că un soare portocaliu îi încălzește inima. Poate că lucrarea aia se numea *Stare de bine*. Eu căutam însă sursa zgomotului.

Pînă cînd, după un colț, iat-o. Un stativ cu trei picioare susține un ecran de televizor. În imaginea alb-negru, un tip îmbrăcat într-un tricou de corp se izbește ritmic de colțul unui perete. Imaginea îl arată de la gît în jos, capul nu i se vede. Stă cu mîinile adunate pe lîngă trup fix în unghiul format de doi pereți și se izbește în colțul acela. Se lasă pe spate, și revine din recul în poziție dreaptă. Apoi iar își dă drumul pe spate: duf! În imagine e artistul american Bruce Nauman care și-a numit lucrarea *Bouncing in the Corner*. Nauman vinde pe milioane la Sotheby's, Christie's și altele asemenea. M-am uitat îndelung la bărbatul subțirel care se izbea de perete. Alături, doi Warholi cu doi Elvișii și un scaun electric. Într-un colț al încăperii – paznicul repartizat acestei încăperi. Care e o doamnă cu păr cărunt. Se numește Valerie și stă cu spatele în colțul format de doi pereți. Mîinile ei sînt adunate lîngă trup și privește în gol. Aude timp de opt ore bușitura lui Nauman. Duf! Duf! Vede de cîteva ore diverși pasionați de artă care se uită lung la artistul chinuit din videoul alb-negru. Mi-a plăcut mult Nauman. Dar oi fi singura care a înțeles. Nu la el trebuia să mă uit. Ci la gardiana Valerie, în uniforma ei neagră, stînd absentă într-un colț.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

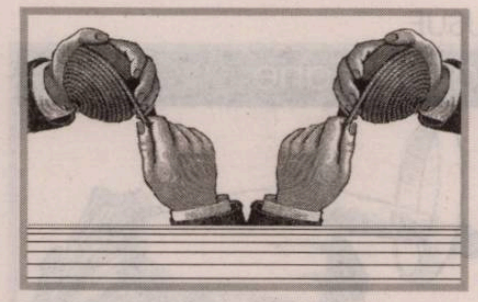

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum e viaţa în marxismul corect implementat

Doamna Song a fost, cea mai mare parte din viaţa sa, un cetăţean banal al Coreei de Nord. L-a iubit pe Kim Ir Sen fără să fie prea interesată de politică – pur şi simplu, aşa era normal. A făcut mulţi copii, a muncit în fabrică, a fost de cîteva ori şefa comitetului revoluţionar de cartier. A îngrijit portretele lui Kim 1 şi Kim 2 – pe care fiecare muncitor le primea de la stat – cu o cîrpă specială de curăţat de praf. Pentru doamna Song, controalele miliţiei – care intra în casele oamenilor să vadă dacă şterg portretul de praf – au fost mereu inutile: ea le ştergea oricum pentru că aşa era bine.

Altfel, viaţa doamnei Song era banală. Mergea la magazinul de stat pentru alimente, unde schimba cartele şi bani pe mîncarea – aceeaşi mîncare, aceeaşi cantitate mereu, cu puţin orez – pe care statul calculează că o merită fiecare nord-coreean, în funcţie de munca depusă şi de casta din care provine. Toţi cetăţenii sînt organizaţi în cîteva zeci de asemenea caste, un fel de cercuri care au în centru familia Kim şi partidul, iar la periferie pe duşmanii regimului – foşti burghezi sau cei cu rude în afară.

Soţul doamnei Song e mai degrabă o dezamăgire – e ziarist, dar, din motive obscure, e mai puţin pătruns de avînt revoluţionar decît ar trebui. Se uită la ştirile despre realizările ţării, cu aerul că ştie cum se fac asemenea ştiri. A şi intrat în belele cîndva, cînd a făcut un comentariu nepotrivit. La TV era o ştire despre producţia în creştere de pantofi. La care el a zis că sînt minciuni, că el nu găseşte pantofi. Cum familia Song era una dintre puţinele cu televizor propriu, lăsau uşa deschisă pentru ca vecinii să vină să urmărească programele. Nu se ştie care dintre vecini l-a turnat. Altfel, familia Song îşi îndeplineşte conştiincioasă îndatoririle revoluţionare – cînd partidul îşi cheamă cetăţenii să-şi doneze propriile excremente pentru a înlocui îngrăşămintele chimice care nu mai sînt produse de fabrici, fiica cea mare a familiei traversează oraşul în fiecare zi, pînă la depozitul unde lasă ofranda din partea familiei. În schimb, primeşte un bon pentru hrană.

Apoi, a început să fie din ce în ce mai rău. Fabrica doamnei Song nu mai producea. Femeile din fabrici erau chemate la muncă oricum şi băgate în şedinţe ideologice. Apoi, cînd încep să se prăbuşească de foame, conducerea organizează excursii prin afara oraşului – adună buruieni pentru mîncare şi fier vechi. La un moment dat, le spune că ar fi bine să nu mai vină deloc, ceea ce e un şoc: ce să faci, ca şomer, într-un regim în care totul depinde de locul de muncă ales pentru tine, de către stat? Oricum, doamna Song nu mai are timp de întrebări, începe să leşine de foame. Acum, culesul buruienilor devine o aventură proprie, de care depinde supravieţuirea familiei. Iar doamna Song nu face faţă. Apar primele fisuri în credinţa ei. Care se agravează cînd moare soacra. Apoi soţul, care era intelectual şi incapabil să se descurce în noile reguli ale sălbăticiei. Apoi băiatul, care era sportiv, deci avea organismul neadaptat la foame. Şi totuşi, doamna Song nu poate articula ceva împotriva regimului. O fi adevărat că alimentele sînt puse deoparte pentru a-i hrăni pe muritorii de foame din Coreea de Sud, la reunificare?

Se ceartă cu fetele ei, care mîrîie la televizor cînd apare Kim 2 (tatăl lui Kim ăsta de acum). Le face trădătoare. Una dintre fete fuge în China. Se vinde ca mireasă pentru un chinez (e o întreagă industrie a mireselor coreene pentru chinezi) şi apoi fuge, după cîţiva ani, în Coreea de Sud. O minte pe doamna Song că e încă în China, o ademeneşte acolo. Femeia e şocată că există mîncare, că există haine, că există cuptor cu microunde. Ajunge în Coreea de Sud şi trebuie, la bătrîneţe, să se reinventeze.

Povestea doamnei Song este una reală. Apare în extraordinara carte a Barbarei Demick – *Nothing to envy – Real lives in North Korea,* care ar merita tradusă şi în română. Demick vorbeşte cu refugiaţi nord-coreeni care au ajuns în Coreea de Sud. Găseşte mai mulţi dintr-un singur oraş şi le verifică încrucişat poveştile. La un moment dat, povestea doamnei Song se amestecă cu altele, pe capitole tematice. Ca un soi de roman rusesc care aglomerează personaje interesante şi le împinge uşor, pe fiecare, spre momentul culminant pe care cu toţii îl ştim oricum. Povestea doamnei Song e chiar banală, altele sînt mai ieşite din comun – precum aceea bizară a doi îndrăgostiţi care au ascuns unul de altul planurile de evadare şi au fugit separat.

Coreea de Nord a aplicat cel mai fidel viziunea lui Karl Marx.

Toate poveştile urmăresc anumite momente-cheie, cum ar fi cel al morţii lui Kim Ir-Sen. Toţi ştiu unde erau şi ce făceau cînd au auzit vestea. Unii dintre transfugi au jelit sincer, alţii s-au simţit obligaţi să jelească, oamenii se uitau atent unii la alţii să vadă cine nu jeleşte. Statuia Mareşalului din fiecare localitate este, de fapt, centrul spiritual al acestui stat ateu. Pentru mulţi dintre ei, e ca şi cum ar fi murit Zeus sau Isus.

Altfel, sistemul economic e simplu, predictibil şi exact cum l-a visat Marx: de la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după cum decidem noi că are nevoie. Dacă vrei să cumperi mîncare, mergi la magazinul de mîncare şi dai bonurile primite pentru mîncare. Cînd economia se gripează, sistemul de aprovizionare nu mai are ce distribui. Alternativele au fost înăbuşite. Foametea se răspîndeşte.

Dacă vrei haine, nu prea poţi face nimic, oricum vei primi de la locul de muncă două uniforme, una de vară, una de iarnă. Dacă vrei obiecte de lux, gen bicicletă sau televizor, faci o cerere la locul de muncă şi aştepţi. Primeşti în funcţie de meritele ideologice.

Povestea foametei este spusă rece, aproape clinic. E povestea unei societăţi din care mîncarea dispare treptat, de la periferia societăţii spre clasa de mijloc. Elita (unde intră oricine are legătură cu partidul sau armata, oricît de mică) este protejată, ei au mîncare. Aflăm reţete de cum poţi să nu mori de foame, mîncînd scoarţă de copac şi iarbă. Aflăm ce se petrece cu organismul care mănîncă mai mult timp aşa ceva. Aflăm că cei buni mor primii, cei egoişti rezistă mai mult. Aparatul de propagandă porneşte campania „Să mîncăm doar două mese pe zi". Cu toate astea, oamenii au nevoie de mîncare.

Povestea foametei este spusă rece, aproape clinic.

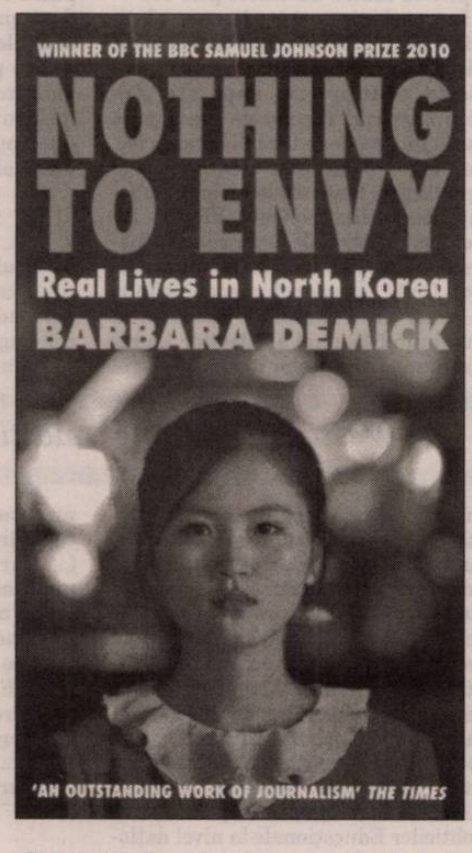

Mai e momentul realizării că nu trăiesc în cea mai bună ţară din lume. În mod incredibil, unii mai cred încă asta, chiar şi după ce oamenii au murit de foame în jurul lor. Dar nord-coreenii – spun ei – sînt ca nişte broaşte care trăiesc într-o fîntînă: bucăţica de cer de deasupra lor este singura realitate pe care o cunosc. Momentul realizării vine, de obicei, de la acea urmă de raţiune şi bunsimţ pe care regimul nu a reuşit să o stîrpească din fiecare. Un marinar care prinde întîmplător un post de radio sud-coreean aude două fete care se ceartă pe un loc de parcare. Banal. Doar că el nu a cunoscut niciodată pe nimeni care să aibă maşină proprie. Cum o arăta o ţară cu atît de multe maşini încît nu se găseşte parcare? Cum o fi posibil ca fete tinere să aibă maşina lor? Bizar.

Terminînd acest pseudoroman atent, bazat pe fapte reale, te bîntuie o întrebare: de unde prostia asta, cu comunismul care a fost o idee bună, prost implementată? Acest slogan este drag intelectualilor de stînga, chiar şi celor moderaţi, genul care spune în public că s-a împăcat cu capitalismul, dar la bere îţi mărturiseşte că fantazează la cum ar fi dacă...

De fapt, comunismul a fost riguros aplicat, cu mici scăpări. În Coreea de Nord au fost cele mai puţine scăpări. Coreea de Nord a aplicat cel mai fidel viziunea lui Karl Marx. Banii burghezi şi-au pierdut valoarea, fiecare individ contribuie cu o cantitate X de muncă la societate şi primeşte o cantitate Y de bunuri, în funcţie de judecata colectivă. Ce e mai curat marxist-comunist decît asta?

Dimpotrivă, URSS, cu banii săi reali, cu cozile care arătau că oamenii pot să aleagă singuri ce produse merită să consume – şi uneori chiar le şi obţineau dacă se străduiau –, URSS s-a abătut prea mult de la marxismul curat. Nu spunea Marx că proprietatea, banii, individualismul vor fi abolite? Poftim, Kim a fost cel mai serios, ceilalţi au încercat să aplice corect comunismul, dar nu mergeau pînă la capăt.

Faptul că URSS şi România lui Ceauşescu permiteau ţăranilor mici loturi individuale de pămînt era, de fapt, un compromis făcut proprietăţii şi libertăţii individuale. Cînd bunicul meu s-a prăpădit, statul ne-a luat lotul individual (bunica singură nu mai avea dreptul la el). Ţin minte acel lot: era atent îngrijit. Satul era înconjurat de cîmpuri părăginite ale CAP-ului, arate prost de tractorişti beţivi, de unde toată lumea fura. Lotul nostru, bine cultivat şi gospodărit, reprezenta libertatea, iniţiativa şi hărnicia care vin din individualism. Erau vreo 2000 de metri pătraţi de capitalism, permis de cel mai crunt regim comunist din Europa. Coreea de Nord e singura ţară comunistă în care ţăranilor li se confisca tot ce produceau. Marx luat la modul serios: nici o concesie făcută individului, totul la comun. Evident, la cea mai mică schimbare de mediu, societatea cea mai fidel marxistă moare de foame. Oricum, şi fără foamete, e cea mai primitivă societate din lume. Şi asta pentru că a aplicat fidel doctrina, nu invers.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

De la sfios la tîrlan. Eu. Ce bine!

Cînd intram primele dăţi într-un supermarket din ăsta, intram cu sfială. Frică mi-era să păşesc, să ating. Nu puteam fi decît un invitat, nu puteam, ca un tîrlan, să umblu măgăreşte prin lumea altora. Cînd am aflat ce dementă de comisioane, de şmecherii încarcă preţul pe care-l plăteam pentru orice prostie din supermarket – poziţia produsului, nivelul ochiului, păcăleli pentru naivi ca mine –, atunci m-am simţit atît de trădat, de frustrat, de terminat, încît un timp am evitat intrările. Nu blestemam ca babele, dar ocoleam, ocoleam şi m-am întors în piaţa copilăriei. Am făcut o diaree epuizantă adusă din piaţă şi, atunci, iar m-am întors la supermarket. Mai ieri însă, m-am trezit că umblam ca un tîrlan prin ceapa oamenilor. O răscoleam, o căutam de ouă, o loveam, o trînteam, o beleam. Eram ca un tîrlan. Mă durea în cot de a cui este locaţia, aveam aerul unui mahalagiu care rîgîie în sufrageria străinului care l-a invitat. Voiam să fac o supă de ceapă şi ceapa era pe ducă. De-asta am căutat. Dar gestul meu m-a surprins chiar pe mine. Nu mi-e frică de supermarket. Ştiu că-s furat, atunci măcar să zdrobesc, să termin obiectele locului. Au bani, de dărîm ceva, să refacă. Din banii mei, nu? Din ce m-au furat ani de zile. Orice ţi se oferă, sclipicios sau nu, plata te aşteaptă la casă. Plătesc pentru produs, pentru etichetă, pentru prostia mea de a alege, greşeala mea de a căuta şi a ezita şi a evita. Mi se oferă mulţime. Aleg cu adevărat? Nu, niciodată.

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Verde

Texte şi opinii de:

● Eugen CIOCAN *(Maître Photographe)*

„Amintiri din grădina mea“

● Cosmin MANOLACHE (scriitor)

„O cucerire fără luptă. La Mizil“

● Doru MITRANA (director al Asociaţiei MaiMultVerde)

„Ca vaca-n verdeaţă“

● Costel POPA (preşedinte Ecopolis)

„Natura românului verde“

● Ioana TUDORA (arhitect)

„Între grădina de vis şi gazonul cu trotuar“

● Nicolas TRIBOI (peisagist)

„Grădinile săteşti“

argument

Poveşti verzi şi grădinăreşti

De ce un dosar despre... Verde? Desigur, răspunsul cel mai la îndemînă ar fi: „Fiindcă a venit primăvara...“

Evident că mai există şi alte răspunsuri posibile, printre care: pentru că m-a interesat să văd cum a mai evoluat relaţia „românului“ cu natura. Nu cea din poezii, unde, ştim deja, acesta e „frate cu codrul“. Ci cea din viaţa de toate zilele. Nu pe plan oficial, instituţionalizat (deşi există cîteva – puţine – articole în dosar care se ocupă şi de aşa ceva), ci cea a „cetăţeanului“ mediu, a omului obişnuit.

Cum se raportează acesta la spaţiile verzi publice, pe care, în general, le exploatează cam nemilos... Ce cred despre asta arhitecţii peisagişti, care au studiat subiectul şi care observă tendinţa spre kitsch a peisajului urban. Ce cred ONG-urile de mediu (unele dintre ele...), care încearcă să-i responsabilizeze pe oameni în ce priveşte natura din jurul lor; ba chiar să obţină o legislaţie decentă în domeniu.

Cum se raportează concetăţenii noştri la spaţiul privat, fie el la bloc sau la casă. De ce simt nevoia să îngrijească – unii – măcar o muşcată într-un ghiveci, iar alţii să-şi facă, chiar cu mîna lor, grădina la care au visat ani, chiar dacă imperfectă...

Am constatat că există un interes pronunţat pentru subiect. Că mulţi dintre noi, orăşeni crescuţi în blocurile gri, ceauşiste, avem nevoie de „colţul nostru de natură“. Că mulţi ne luptăm să-l obţinem, şi unii dintre noi chiar reuşim – ce-i drept, cu eforturi.

Ceva, cel puţin în perspectiva personală asupra relaţiei cu Verdele, cu siguranţă s-a schimbat: a apărut nevoia de mica natură apropriată, domesticită – chiar dacă aceasta se reduce la trei ghivece pe balcon (sau e chiar o grădină adevărată).

Dosarul de faţă s-a axat mai mult pe această perspectivă şi mai puţin pe relaţia „românului“ cu spaţiul verde public. Acolo mai sînt multe de făcut, şi relaţia mai lasă încă multe de dorit. De altfel, e interesant de observat cum oamenii se raportează şi tratează diferit propriul „colţ verde“ – pe care îl respectă –, comparativ cu publicul „colţ verde“ – faţă de care sînt indiferenţi sau chiar agresivi. Ce se întîmplă cu casa se petrece şi cu grădina...

Despre asta şi alte poveşti verzi şi grădinăreşti – în dosarul de faţă. (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 30 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Costel POPA

Natura românului verde

Românul, dacă vrea să urle, „urlă ca-n codru", iar dacă vrea să-şi arunce gunoiul, aruncă „în fundu' curţii". Iată două forme tradiţionale de raportare la natură, metamorfozate de populaţia nou urbanizată în zgomotoase şi deseori extrem de poluante ieşiri la iarbă verde. Obiceiurile în sine sînt benigne, nu însă şi dacă sînt amplificate de moderne descoperiri în materie de urlat, prin boxele maşinilor purtătoare de muzică de voie bună, precum şi de gunoaiele aproape imposibil de biodegradat – omniprezentul plastic.

Aceste constatări mi-au fost prilejuite de o ieşire la „iarbă verde". Aflat într-o îndepărtată zonă protejată, i-am întrebat pe nişte vecini de picnic de ce nu respectă regulile parcului natural în care ne aflăm şi în care muzica zgomotoasă era interzisă, acest lucru fiind tipărit în broşura primită de toţi vizitatorii. Una dintre persoanele respective mi-a răspuns, candid, arhetipal aş putea spune, că este în mijlocul pădurii şi că s-a săturat să păstreze liniştea, aşa cum este obligat să o facă la bloc. Recunosc, am rămas fără argument suplimentar, în afară de nevoia de linişte a păstrăvilor din rîu, dar nu am fost convingător (argumentul existenţei unei reguli fiind anihilat din start, regula fiind, pentru petrecăreţii în cauză, doar o formă fără fond).

Desigur, atît muzica de voie bună, cît şi plasticul ca atare nu sînt ceva rău (scriu acest articol în grădină, la o masă şi un scaun confortabile, din plastic). Intersecţia, însă, dintre diverse obiceiuri de comportament şi noile produse şi tehnologii de masă se poate dovedi, uneori, dezastruoasă. Exemple se pot da şi din alte zone sensibile, precum tăiatul pădurilor sau pescuitul excesiv. Nu nevoile de bază ale oamenilor au distrus pădurile sau au decimat sturionii din Dunăre, ci puterea – fără precedent în istoria omenirii – instrumentelor de tăiat copacii sau a sculelor de prins peşte, în aceleaşi mîini căutătoare de resurse. Nu impulsul de a arunca resturile în grădină ne dă senzaţia că ne îngropăm în gunoaie (deşi ar trebui să ne întrebăm ce se întîmplă în spatele unor blocuri care arată ca o ladă de gunoi; o fi asta o prelungire a obiceiului de a arunca resturile „în fundul curţii"?), ci perpetuarea acestui impuls cînd avem o doză sau un PET în mînă.

Argumentul meu relevă faptul că ne aflăm între două realităţi: un comportament tradiţional, adînc înfipt în noi, care priveşte natura strict utilitar (recipient al deşeurilor, producătoare de resurse, natură ce trebuie cucerită) şi recunoaşterea evidenţei că natura singură nu mai are capacitatea de a face faţă acestui instinct de exploatare. Cum ar putea păstrăvii din rîul Făgăraş să se apere împotriva buldozerelor ce amenajează cursul pentru construcţia microhidrocentralelor? Cum ar putea păsările din Deltă să se apere împotriva vînătorilor, a poluării şi a dezechilibrelor ecologice? Cum ar putea un ecosistem să se lupte cu betoanele şi blocurile noi, aşa cum se întîmplă în Delta Văcăreşti?

În mod natural, nu ne pasă de natură, valorizarea acesteia fiind mai degrabă o construcţie a civilizaţiei moderne, iar în România – cel mult o formă fără fond. Dar formele, chiar şi fără fond, au fost cele care au modernizat România în secolele XIX şi XX. Ce urmează, însă, în secolul XXI?

Modificarea Constituţiei şi drepturile naturii: forme necesare

Deşi Constituţia este documentul fundamental al statului român, natura în ansamblul ei nu reprezintă o temă constituţională decît în mică măsură, la capitolul despre bogăţiile şi resursele aerului şi ale solului. În acest sens, Coaliţia pentru Mediu din România – ce reuneşte principalele 70 de organizaţii de protecţia mediului din ţară – a organizat în această perioadă o dezbatere pe tema modificării Constituţiei, din perspectiva protecţiei mediului.

Propunerile rezultate (www.coalitiapentrumediu.ro) în urma dezbaterii ar putea să pară foarte îndrăzneţe pentru spirite mai de dreapta şi chiar mai de stînga, dar aş vrea să subliniez că protejarea naturii nu a omorît încă pe nimeni. Desigur, ecocentrismul dus pînă la consecinţele lui ultime poate fi absurd şi chiar periculos pentru stomacul gurmanzilor, însă susţin o abordare contextuală şi lipsită de excese absolutiste.

Prima propunere este modificarea Art. 1 (3): „România este un stat de drept, democratic, *ecologic* şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic, reprezintă valori supreme, în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989, şi sînt garantate."

În acest context, „stat ecologic" este pe acelaşi nivel cu statul social şi se referă la ideea mai generală a unei relaţii armonioase între toate elementele întregului. Practic, ceea ce dorim este exprimarea acestei valori – recunoaşterea nevoii de echilibru ecologic.

„(...) aştepţi mai întîi ca
pasărea să intre în colivie
şi după ce a intrat
închizi uşiţa binişor cu
pensula,
apoi
ştergi toate gratiile una cîte una
cu mare grijă, nu cumva
s-atingi vreo pană.
Pe urmă faci portretul
arborelui, alegînd
din toate crengile pe cele mai
frumoase,
iar pentru pasăre pictezi
după aceea
frunzişul verde şi răcoarea
vîntului,
pulberea soarelui,
foşnetul gîzelor prin iarbă
în căldura verii,
apoi aştepţi ca pasărea
să cînte..."

(JACQUES PREVERT, *„Ca să faci portretul unei păsări", traducere de Gellu Naum)*

Natura are drepturi.

Aşa cum este afirmată şi ideea de stat social – în care educaţia, sănătatea, grija pentru persoane dezavantajate reprezintă o valoare supremă –, tot aşa, grija pentru natură şi accesul la ea reprezintă o valoare fără de care „drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane" nu cred că se pot realiza.

A doua propunere importantă vizează un nou titlu în Constituţia României, inspirat din Constituţia Ecuadorului, referitor la Protecţia Naturii. Acest titlu ar statua drepturile naturii şi ale animalelor, ar defini mai bine răspunderea în cazul dezastrelor ecologice şi ar institui un avocat de mediu similar avocatului poporului.

Drepturile naturii

„Articolul (1): Natura – locul în care se manifestă existenţa vieţuitoarelor şi a omului – are dreptul la respectarea integrală a existenţei sale, la întreţinerea şi regenerarea ciclurilor sale de viaţă, structurilor, funcţiilor şi proceselor evolutive. Statul trebuie să ofere stimulente pentru persoanele fizice şi juridice, pentru a proteja natura şi pentru a promova respectul pentru toate elementele pe care le cuprinde un ecosistem."

Da, natura are drepturi. Acest lucru deja se întîmplă, directiva UE referitoare la habitate şi cea referitoare la păsări stabilesc criterii foarte clare cu privire la protecţia acestora. Din acest motiv, de exemplu, România are deschisă procedura de *infrigement* pe nerespectarea Directivei Habitate în cazul construcţiilor de pe plaja Sulina. Textul constituţional ar consfinţi, într-o formă mai generală, ceea ce deja, într-o anumită măsură, legislaţia europeană ne obligă să facem ca stat membru.

Drepturile animalelor

„Articolul (4): Recunoscînd animalele ca fiinţe simţitoare şi sensibile, care percep suferinţa fizică şi psihică, Statul şi persoanele au obligaţia să asigure dreptul la o viaţă adecvată animalelor, respectul pentru animale şi demnitatea lor, luînd măsurile necesare pentru a le proteja."

Nu, nu se vor închide toate firmele de deratizare şi nici nu vom fi transformaţi toţi în vegetarieni, ci este vorba, în primul rînd, despre bunăstarea animalelor în acord cu bunul-simţ şi cu tratatele internaţionale. Astfel, în conformitate cu articolul 13 din Tratatul de la Lisabona (documentul constituţional al UE), animalele sînt recunoscute ca „fiinţe simţitoare şi sensibile". Această recunoaştere are puternice implicaţii legislative, cu atît mai mult cu cît articolul menţionat impune statelor membre UE să respecte cerinţele de bunăstare a animalelor. Articole constituţionale similare au şi Italia, Portugalia, Elveţia sau Germania, pentru a da doar cîteva exemple.

Ecocid = genocid

„Articolul (5): Ecocidul– acţiunea extensivă de a crea pagube importante, distrugerea sau pierderea de ecosistem(e) dintr-un anumit teritoriu, în urma acţiunilor umane sau din alte cauze, într-o asemenea măsură, încît bunăstarea locuitorilor acelui teritoriu a fost sau va fi sever diminuată – se va pedepsi prin privare de libertate."

În ianuarie 2013, un comitet de cetăţeni din nouă ţări UE a lansat oficial iniţiativa cetăţenească *„End Ecocide in Europe"*, în Parlamentul European. Această iniţiativă vizează incriminarea ecocidului, inclusiv interzicerea accesului pe piaţă pentru produsele bazate pe ecocide în UE şi al investiţiilor în activităţi care cauzează ecocid.

La nivel internaţional, Curtea Penală Internaţională are în vedere ecocidul, dar doar pe timp de război. Articolul 8(2)(b)(iv) din jurisprudenţa Curţii condamnă „lansarea intenţionată a unui atac, cu cunoştinţa faptului că un astfel de atac va cauza (...) pagube severe, extinse şi pe termen lung asupra mediului înconjurător, care ar fi astfel în mod clar excesiv în raport cu avantajul direct şi concret al acţiunii militare respective." Dar, în mod curios, articolul este valabil doar pe timp de război, existînd însă încercări recente de a extinde aplicabilitatea acestuia şi pe timp de pace.

Avocatul naturii poporului

„Articolul (6): Avocatul naturii/de mediu (Green Ombudsman) este autoritatea publică autonomă şi independentă faţă de orice altă autoritate publică şi are drept scop apărarea drepturilor oamenilor privind respectarea naturii şi bunăstarii oamenilor în raportul acestora cu autorităţile publice."

În calitate de *Green Ombudsman* (care poate fi de sine stătător sau poate fi un adjunct pe probleme de mediu al Avocatului Poporului), acesta ar investiga plîngerile referitoare la o gamă largă de aspecte de mediu, cum ar fi degradarea zonelor urbane verzi, poluarea fonică, acordarea de licenţe de instalaţii industriale individuale şi altele, mai ales cînd acestea sînt făcute cu complicitatea autorităţilor publice, aşa cum se întîmplă cel mai adesea.

Nu mă aştept ca aceste propuneri de modificare a textului constituţional să schimbe peste noapte natura românului, însă l-ar putea ajuta să privească altfel natura, astfel încît instinctele tradiţionale să fie domolite de conştiinţa faptului că natura deja a fost cucerită, iar acum ea trebuie ocrotită.

***Costel Popa** este preşedinte al Centrului pentru Politici Durabile Ecopolis (www.ecopolis.org.ro). Centrul asigură secretariatul Coaliţiei pentru Mediu din România, o alianţă care cuprinde peste 70 de organizaţii nonguvernamentale de protecţia mediului din România.*

Cosmin MANOLACHE

O cucerire fără luptă. La Mizil

Mutarea de la bloc la casă, în 1982, adusese nişte schimbări evidente. Nu rezistasem decît cinci ani într-un apartament. Pînă să începem experienţa asta, în 1977, stătusem tot la casă. Nu ştiu ce-i făcuse pe ai mei să renunţe la curte: cutremurul sau apariţia noului cartier Teilor? La curte era ceva, aveai spaţiu să te învîrţi şi să ţii o grădină, cît de mică. Vag îmi amintesc curtea de pe George Ranetti. La bloc era mai simplu, nu mai aveai atît de multe griji. Totuşi, cei mutaţi în noul cartier – muncitoresc, evident – aveau în spate experienţa de curte, de brazdă. Mizilul avusese un cătun – Mărăcini, aflat la doi-trei kilometri distanţă – care fusese desfiinţat după noua organizare teritorial-administrativă din 1968, iar ruralii aceia deveniseră, peste noapte, urbani. Lor li se alăturaseră şi alţii din satele învecinate. Unii dintre ei poate chiar îşi doreau să scape de ţărînă, să se emancipeze în grabă, rătăcind buimaci prin secţiile celor cîteva fabrici din oraş. Alţii, însă, nu aveau cum să uite satul şi asta se vedea în efuziunile gospodăreşti care îi scoteau din apartamente în grădiniţele din faţa blocurilor. Chiar şi noi, copiii, ne încoţopeneam în pămîntul din care aproape că nu mai reuşeam să scoatem cazmaua captivă rămăşiţelor de beton, cărămidă sau BCA. Rezultatul era un gri afinat, după ce tot bolovănişul fusese mărunţit cu greblele, închipuind ronduri şi poteci din care cu greu ieşeau flori – necum zarzavat. Grădiniţele acelea erau mărginite cu un soi de plasă de sîrmă, cu ochiurile pătrate, pe care o întîlneam şi la gardul care delimita terenul de tribună, la stadion. Cu timpul, unele dintre aceste grădiniţe aveau să fie închise şi luate în posesie de proprietarii apartamentelor de la parter, care aveau să le transforme serios: aşa au apărut bolta cu viţă-de-vie, o măsuţă pe un picior, fixată în sol, ba chiar şi niscaiva beciuri. Pe terenul viran, cu care se învecina blocul, au răsărit, apoi, garaje şi mici gospodării unde îşi creşteau păsări, porci şi-şi ţineau lucruri de care nu le venea să se despartă. N-am apucat acolo, ca locatar în Teilor, această dezvoltare neprevăzută, pe care comunismul tot mai gîfîit de la sfîrşitul anilor '80 n-o putuse împiedica. Am observat fugar aceste schimbări, cînd se întîmpla să-mi vizitez colegii din locurile în care copilărisem vreme de cinci ani.

La a doua casă, unde ne mutasem, nu aveam prea mult teren liber. Vreo 230 de mp era toată suprafaţa proprietăţii. Ne rămăsese, totuşi, o fişie de pămînt de aproximativ 1 x 15 m, mărginită de o boltă de viţă-de-vie. Nici nu prea ştiai ce să plantezi acolo. Puţină ceapă, pătrunjel şi mărar, un pic de ardei, poate şi morcovi. Cel mai adesea am pus roşii, care se înălţau pe sîrmele întinse între nişte ţevi şi dădeau rod pe vreo două nivele. La casă – adică *la curte*, cum le place multora să spună – te îndemnai la aşa ceva numai trăgînd cu ochiul la vecini. Cu noi aşa a fost. În spatele nostru stătea domnul Păun, care avea o grădină mult mai mare. Avea de toate, chiar şi cîteva rînduri de vie, iar printre ele căpşuni. Găseai, în curtea lui, tot felul de fructe. Uneori, prin gardul de sîrmă care ne despărţea, ciuguleam bobiţele de zmeură cu teama că atentez la armonia unui mic paradis.

La puţină vreme după ce ne-am mutat acolo, pe strada Erou Radu Nicolae, domnul Păun avea să dea tonul ieşirii din spaţiul privat, cam aşa cum se întîmplase şi la blocuri. Între gard şi trotuar era o fişie de pămînt cu o lăţime cam de un metru, iar între trotuar şi şosea – o alta de aproape doi metri. Pe aceasta din urmă erau bine înfipţi arţari. Nu mai ştiu cum a fost desfăşurarea precisă a întîmplărilor în acea primăvară. Ştiu doar că în după-amiaza în care Universitatea Craiova bătuse cu 1-0 pe Kaiserslautern, unul dintre cei doi arţari de pe fişia noastră a fost tăiat. Taică-miu şi vecinii noştri l-au doborît cu topoare şi au tras de el cu nişte frînghii, de parcă ar fi vrut să înfrîngă un elefant căruia i se refuză moartea în singurătate. Toţi acei arţari fuseseră năpădiţi de nişte omizi – insuportabile pentru navetiştii care îşi aveau drumul spre gară pe trotuarul nostru. Dar insuportabile erau şi pentru noi. Şi, deodată, ne-am pomenit cu un loc golaş, din care umbra fusese gonită fără speranţa de a o avea cîndva înapoi, pentru că domnul Păun ştia foarte bine cum o bucată de pămînt putea fi redată agriculturii. El a fost primul care a pus cartofi pe fişia lui, de unde scosese chiar trei arţari. Apoi a fost rîndul doamnei Aprodu, şi cred că după ei ne-am luat şi noi, familia Boboc şi Hurduială. Cred că au mai fost şi alţii, dar mai degrabă am fost doar cei de la casele aflate între gară şi stadion, vreo 11 la număr, pe ambele părţi ale străzii. Cartoful era cel mai la îndemînă, dar şi cel de care te-ai fi putut lipsi mai uşor, la o adică, în caz că parcela ţi-ar fi fost prădată de navetiştii care treceau de la trenurile de noapte. Şi, oricum, recolta nu era grozavă, dar ne amăgeam că aşa aveam ceva mai multe provizii în cămară. Uneori, mai puneam pe fişiile alea sfeclă roşie, apoi ne-am pomenit răsărindu-ne din pămînt, în cîteva locuri, frunze de hrean. Segmentul ăsta cu grădina la stradă era destul de scurt, de maxim 100 de metri. Urmau stadionul, Şcoala nr. 3 şi parcul – contrastul dintre spaţiul luat în posesie de particulari şi cel public făcea ca această trecere să fie aproape şocantă: de la cartofii cu rîndurile atent îngrijite şi udate aproape seară de seară, la fişiile cu iarbă, pomi şi gunoaie.

„Iunie este
Verde poveste.
Iureş sporeşte. Iarba mai
creşte.

Ziua a şasea,
Sîmbăta ierbii.
Creşte mătasea,
N-o calcă cerbii.

Cresc ale ierbii
Fire albastre
Pîn' la-nălţimea
Inimii noastre."

(LUCIAN BLAGA, *„Iarba"*)

Nu ştiu dacă aceşti particulari-gospodari, asemenea celor de la blocurile din Teilor, fuseseră atenţionaţi sau somaţi de Primărie în vreun fel, pentru a li se zădărnici iniţiativele. Cred, mai degrabă, că era o mică libertate pe care sistemul o îngăduia asumat, după raţionalizarea alimentelor de la începutul anilor '80. Apoi, în drumurile spre centrul oraşului ori spre bîlci, aveam să observ că nu eram singurii care făcuseră acest pas în stradă. Pe Bulevardul Gării sau pe strada Tudor Vladimirescu, era la fel. Şi-or mai fi fost şi alte străzi asemenea, pe care, la vremea aceea, nu le ştiam atît de bine. Mă gîndesc că şi asta trebuie să fie una dintre poveştile comunismului, în care ziceam ca ei şi făceam ca noi. Cam ca şi acum.

***Cosmin Manolache** este muzeograf la MŢR şi scriitor.*

Nicolas TRIBOI

Grădinile sătești

Astăzi, în 2013, ce a rămas din ţăranul român? Ce a rămas din grădinile lui? O caracteristică comună societăţilor rurale care au păstrat o dominantă „ţărănească" este un peisaj îngrijit, grădinărit. Fiecare colţ de pămînt fiind valorizat, curăţat, pieptănat. „Bucăţi de teren" domesticite şi transformate în „grădini" pe un parcurs de sute, de mii de ani. Care trăiesc şi cresc odată cu omul, împrumută din calităţile lui, se inspiră din atitudinea lui. O grădină nu poate fi decît proiecţia firii umane în natură, dînd mărturie despre loc, timpuri, anotimpuri, tradiţii şi credinţă.

Pînă acum, am studiat casele, hainele, bisericile, mîncărurile... A venit timpul să deschidem portiţa din grădină.

În luna mai am decis să organizăm o expoziţie pe tema „Grădinile sătești"– etapa I, ieşirea din iarnă. Această expoziţie a fost un prim pas spre o recunoaştere şi o revalorizare a grădinilor ţărăneşti, cu caracteristicile lor esenţiale. Ne-am propus să urmărim trei grădini sătești, în ideea observării relaţiei între „grădinarul-ţăran" şi natura unde îşi desfăşoară acesta activitatea. Observarea evoluţiei ne va da indicii relevante în selectarea şi salvarea unor bune practici, conturarea unui model de trai, dar şi evaluarea unor pierderi înregistrate la nivelul peisajului cultural sătesc.

Obiectivul principal este de a avea o privire din interior asupra grădinii de la sat, urmărind pas cu pas evoluţia acesteia pe durata anului, pe durata anilor. În multe alte ţări, grădinile sătești au dispărut, din simplul motiv că „grădinarii-ţărani" au dispărut. Cîte uliţe din Franţa, Anglia sau Germania nu mai văd bălegar proaspăt şi roaba scîrţîind? Unii zic că România a rămas înapoiată, dar acest defazaj este şi o mare şansă care ne permite să avem o cultură vie a grădinăritului rural. Multe studii despre grădinăritul bio, permacultură nu fac decît să se inspire din bune practici ancestrale... Practici ancestrale în general bune şi, uneori, prea încărcate de tradiţii şi superstiţii. Dorim o radiografie de durată, de mai mulţi ani, dorim să urmărim activităţile şi gîndirea care stau la baza practicilor, în trei grădini diferite, din două zone climatice şi culturale diferite: zona Cîmpulung Muscel (munte) şi zona Suceava (Moldova). Prima etapă a fost primăvara 2013, cînd trei grădini s-au trezit încet din iarnă. Am invitat copii de la oraş (Bucureşti) şi am repetat/învăţat un gest istoric – cel de a săpa, de a semăna cartofi, arpagic. Toţi au fost încîntaţi. După ce am plantat, am şi desenat produse care pot să provină din grădină, au ieşit multe flori, roşii, copaci de specii necunoscute, plante misterioase, dar toate colorate...

Grădinile de la ţară au o polivalenţă, ca şi spaţiul public de la ţară. În faţa casei punem flori de frumuseţe, dar mai şi depozităm lemne, nisip sau bălegar... şanţul înierbat este atît de primitor în zilele calde... numai prin betonare devine agresiv. Nu au plante luxoase sau conifere uriaşe care umbresc. Sînt plante în general moştenite sau primite de la un vecin, de la o rudă. Fiecare bucată are o istorie personalizată, bună la ceva: ceai, salată, mîncăruri, creme...

Am crescut într-un sat de 800 de oameni în Auvergne, Franţa şi, cînd eram copil, toţi vecinii cultivau zarzavat în grădinile lor. Erau perioade intense, de schimb de experienţe, de secrete, de seminţe... erau găini pe stradă şi mirosea a bălegar. Fiecare era pasionat, în felul lui. Acum, multe grădini sînt lăsate pîrloagă, bătrînii au murit şi au luat cu ei seminţele şi secretele lor. Ce păcat că nu au reuşit, prin familiile lor sau prin şcolile sătești, să transmită această pasiune noilor locuitori! Pare că şi oamenii s-au „împîrlogit" (om împîrlogit este o expresie care nu există... echivalent imaginat pentru *„delăsat de cultură"*). Ce păcat că aceste locuri de refugiu sînt abandonate! Prea puţini tineri se apucă de săpat.

„Grădinar", „ţăran" – două identităţi mai clare decît naţionalităţile noastre. Aceeaşi piele arsă de soare, aceleaşi mîini mîncate de pământ, aceeaşi privire către cer.

***Nicolas Triboi** este peisagist şi se preocupă intens, în ultima perioadă, de dezvoltarea rurală şi agriculturală.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Ioana TUDORA

Între grădina de vis și gazonul cu trotuar

Disecam, cu ceva timp în urmă, noile relaţii pe care „românul generic“ le dezvoltă, din 1989 încoace, cu locuinţa sa (de dorit a fi de tip „vilă“) şi subliniam diferenţele fundamentale între discurs şi practică. Această diferenţă, deşi firească – pentru că acesta e, deseori, rolul discursului, să „ambaleze“ estetic practici mai puţin fermecătoare – este uriaşă cînd analizăm felul în care ne construim astăzi intimitatea locuirii.

Dacă discursul pune accentul pe ideea de locuire „la curte“, realitatea seamănă mai mult cu o colecţie de enorme apartamente de bloc aşezate (de cele mai multe ori fără nici o noimă) pe pămînt. Şi asta pentru că, deşi „casa de vis“ a românului are, în teorie, „o grădină cît de mică“, în realitate, aceasta se rezumă deseori la un biet trotuar asfaltat, în jurul vilei, de preferinţă roz-somonel.

Grădina a fost unul dintre elementele structurante ale peisajului urban, astfel că, în Bucureşti – ne povestea Ion Ghica –, pînă spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, „erau grădini, livezi, viţă-de-vie şi maidane presărate ici-colo cu bordeie, colibe şi căsuţe despărţite unele de altele de cariere de nisip şi zone de mlaştină, în mijlocul cărora de ridicau grămezi de bălegar de la grajdurile boierilor. Văzut de pe Dealul Mitropoliei, Bucureştiul arăta mai degrabă a pădure decît a oraş, cu copaci înalţi şi stufoşi, printre care străluceau crucile aurite ale celor o sută de biserici mari şi mici. În această imensitate de verdeaţă se zăreau, pe alocuri, unele luminişuri: acestea erau marile hanuri şi casele boiereşti.“

Astfel că Bucureştiul, ca multe alte oraşe regătene, arăta, cel puţin de la distanţă (spaţială şi culturală), mai degrabă a pădure sau a natură sălbatică. Dar cum arăta, de fapt, această grădină urbană? În cea mai mare parte, era structurată ca şi cea rurală. Straturi de flori la poartă, o „bătătură“ – prelungire a locuinţei în spaţiul exterior, strecurată pe sub bolţi de viţă-de-vie –, iar în spatele casei – grădini de legume şi zarzavaturi, o livadă... Grădina urbană era dominată de plante utile, folosite în gospodărie. Chiar şi aliniamentele stradale erau mai degrabă formate din arbori „folositori“: duzi, tei, salcîmi, pomi fructiferi.

Pe lîngă aspectul ei productiv, grădina era un spaţiu al locuirii. Încă era, pe vremea copilăriei mele. Vara, mahalagiii bucureşteni scoteau în curte pături, dacă nu chiar patul, iar viaţa de vară a familiei se petrecea aproape exclusiv la umbra unei bolţi de viţă, sub privirile vecinilor, oarecum filtrate de trandafirii căţărători pe gardul de şipci.

După 1989, realitatea curţilor şi a grădinilor se modifică dramatic. Grădina se transformă, dintr-un spaţiu al vieţii cotidiene, într-o vitrină menită să comunice nivelul de reuşită al proprietarului său. Pomii fructiferi sînt înlocuiţi cu tuia îngălbenite sau cu alţi boscheţi semperviresceţi, care plutesc aliniaţi pe un gazon ce are doar rol decorativ. Restul curţii este asfaltat, iar maşinile se lăfăie acolo unde altădată ar fi fost aşezată masa de sub umbrar. Ceea ce multe regulamente urbane de acum un secol încercau în zadar să realizeze – modernizarea forţată a unui oraş patriarhal –, moda postrevoluţionară a realizat fără nici un efort. Urmaşii celor care s-au încăpăţînat să-şi menţină confortul estival şi gospodăria aşezată au înlocuit de bună voie răcoarea arborilor cu aerul condiţionat şi asfaltul. Urmaşii? Interviurile realizate ne relevă o altă realitate. Dacă mai zărim în prezent grădini scufundate sub o vegetaţie luxuriantă şi sufragerii de vară umbrite de viţă este pentru că unii bucureşteni au reuşit să-şi păstreze casele părinteşti. Grădinile goale – doar cu gazon şi tuia sau alte feluri de „brăduţi d-ăia“ – aparţin, de cele mai multe ori, primelor generaţii de orăşeni. Frica de a fi „ţărani“ este parte din decizia de a înlocui confortul cu „luxul“, viaţa cu imaginea.

„Cheia ce mi-ai dat aseară –
Cheia de la poarta verde –
Am pierdut-o chiar aseară!...
Dar ce cheie nu se pierde?
Cheia ce mi-ai dat aseară
Mi-a căzut din turn,
Pe scară,
Şi căzînd, mi-a stins lumina.
(...)
Şi-am rămas în turnul gotic –
Turnul celor trei blazoane:
Al Iubirii,
Al Speranţei,
Şi-al Credinţei viitoare...
Şi-am rămas în turnul gotic
Domn pe-ntinsele imperii
Ale negrului haotic.“

(Ion Minulescu, *„Romanţa cheii“*)

Pentru mulţi din nou-veniţi, care motivează tăierea pomilor fructiferi „pentru că fac murdărie“ iar abordarea unui stil „urban“ este un mod de legitimare a prezenţei lor în spaţiul urban. Deşi searbădul peisaj pe care îl creează mi se pare fundamental agricol din cauza aspectului său monospecie (verde).

Într-o epocă în care oraşele occidentale sînt împînzite cu grădini de legume, românii încearcă să se „occidentalizeze“ distrugînd ceea ce „ceilalţi“ se luptă să recupereze. Mîndria berlinezului sau a parizianului de a avea o grădină de legume pare paradoxală privită dinspre o periferie care priveşte gazonul şi asfaltul ca pe o marcă a modernităţii, a urbanităţii şi a „europenităţii“.

Noile grădini au rolul de a arăta succesul.

Un alt paradox este cel al vitrinei ascunse. Dacă noile grădini au rolul de a arăta – succesul, stilul, modernitatea, urbanitatea şi confortul(?) noului proprietar de casă, gardurile înalte şi opace acţionează ca butonul *mute*, transformînd mesajul într-o promisiune neţinută, într-un discurs al surdo-muţilor, în care mesajul se opreşte în ziduri de beton.

Astfel, grădinile cele noi sînt transformate în absenţe urbane, atît ca sens al existenţei lor, cît şi ca prezenţă vizuală, tactilă, olfactivă, într-un peisaj din ce în ce mai sărac şi mai neprimitor. Şi pe lîngă pierderea confortului privat, al locuirii, se distruge încet şi cel al spaţiului public, al trecerii visătoare pe sub umbre dese şi învăluite în miros de tei şi caprifoi.

Spaţiul public, cel al nimănui

Dacă transformările grădinilor private din oaze de verdeaţă, răcoare şi umbră în covoare de gazon şi asfalt pot fi privite ca o expresie a noilor mode şi gusturi individual-dîmboviţene, spaţiul public este, la rîndul lui, supus unor transformări similare. Acestea sînt dictate, în mod „democratic“, de bunul (?!) gust al edilului local. De cele mai multe ori, peisagiştii sînt fie total ignoraţi, fie utilizaţi pentru a urmări şi pentru a carta, apoi, executarea deciziilor estetice ale primarilor entuziaşti şi siguri pe ei. În ciuda conflictului evident dintre viziunile edilitare şi regulile artei, orice anchetă urbană – simplă sau complexă – ne demonstrează acelaşi lucru întristător. Edilii „au dreptate“!

Căci 80% dintre alegători apreciază jardinierele rustice amplasate printre compoziţii de buxuşi baroci cu iz proletar. Pentru citadinul obişnuit, topiariile în formă de mineri, ursuleţi sau dinozauri au darul de a personaliza şi de a înveseli spaţiul, chiar dacă, în realitate, dată fiind maniera extensivă de a utiliza aceste elemente, putem vorbi mai degrabă de o uniformizare şi o banalizare a imaginii spaţiului public, în contrast cu varietatea arhitecturală.

Majoritatea susţinătorilor acestor noi amenajări nu înţeleg de ce noile scuaruri care seamănă cu vitrinele încărcate cu bibelouri chinezeşti sînt considerate kitsch de către profesionişti, atîta timp cît lor li se par pur şi simplu frumoase. Frumoase pentru că sînt noi şi curate. De altfel, această confuzie categorială între nou/curat = frumos, şi vechi/murdar = urît marchează întreaga cultură românească de după 1990. Iar la nou şi curat se adaugă şi colorat. Culoarea pare a fi marca ieşirii din cenuşiul comunist, iar consecinţa imediată este mulţimea de rozuri şi verniluri care au invadat întregul peisaj urban. Iar extensivul kitsch edilitar devine model pentru cel privat.

În plus, forţa imensă a kitschului vine din chiar bizara sa frumuseţe şi atractivitate. Căci instaurarea kitschului are loc cînd înlocuim valorile etice cu cele estetice, cînd în locul profesionistului care caută să realizeze un spaţiu public util, bun, confortabil, funcţional, ecologic (şi abia în ultimă instanţă frumos), decizia aparţine edilului care vrea să facă frumos. Acel frumos pe care îl poate înţelege el, acel frumos care emoţionează, place instantaneu şi generează o acceptare şi o aprobare majoritară. Ceea ce, din punctul de vedere al unui politician ales, este extrem de important. Astfel încît, apelul la kitsch, practicat de edili, pare firesc. Dar, de cele mai multe ori, nu este vorba de o manipulare a publicului din „simple“ raţiuni electorale, ci de opţiuni estetice sincere şi entuziaste.

Primarul generic încearcă să aducă în peisajul neaoş frumuseţile lumii. Astfel, dacă pe străzile Nisei există palmieri, ei pot sta la fel de bine pe bulevardele bucureştene sau constănţene, iar topiariile din grădinile baroce pot ornamenta şi trotuarele cenuşii ale cartierelor de blocuri comuniste. Tendinţa de a copia modele estetice (?) întîlnite în vacanţe exotice nu este neapărat specifică societăţii româneşti, doar transformarea imitaţiei în *stil de stat* este frapantă.

Nu mă pot împiedica să nu mă întreb, în izolarea mea din turnul peisajului de fildeş, dacă nu cumva ne aflăm în faţa unui conflict adînc între etică, estetică şi „democraţie“? Ar trebui ca acest „gust public“ să fie transformat în „principiu estetic“? Problema democratizării esteticii sau a democratizării artei nu este una nouă, dar problema care se ridică din perspectiva peisajului cultural este, în mare măsură, una etice şi nu estetică. În ţara frunzei turistice, în grădina carpatină, cresc palmieri iar turiştii chemaţi să admire frumuseţile naturii (noastre) sălbatice vor descoperi, probabil cu uimire (dar oare şi cu admiraţie?), faleze baroce de Berceni.

Putem deveni dramatici şi profesoral-apocaliptici discutînd despre distrugerea peisajelor culturale, a patrimoniului naţional, a identităţii culturale, dar recunosc că în faţa ridicolului estetic înconjurător, mă loveşte rîsul-plînsul şi îmi pare că o argumentaţie privind valorile patrimonial-culturale şi calitatea cadrului de viaţă în contextul nostru socio-politic vine precum nuca în perete. Dar din perspectiva unei dezvoltări cultural-durabile, kitschul practicat pe scară largă de edili reprezintă nu atît o problemă estetică, cît una etică. Peisajul nu presupune doar prezervarea patrimoniului – care poate părea, la o privire superficială, o problemă elitistă şi „de fiţe“ –, ci şi producţia de noi valori care pot genera o dezvoltare echilibrată, în cadrul căreia problema identităţii rămîne centrală. Argumentul „gustului democratic“ este fals, în momentul în care locuitorii au de ales între abandonul spaţiilor publice şi transformarea acestora într-un carnaval exotic. Pentru a putea avea un „plebiscit estetic“, ar trebui ca, în primul rînd, să existe opţiuni reale. Simpla acceptare de către populaţia bucureşteană a kitschului, sau chiar îmbrăţişarea lui entuziastă este, în mare măsură, rezultatul unui monolog estetic în care palmierul şi tuia par să fie simboluri ale transformării şi modernizării spaţiului public. Dar mult-visata modernizare poate fi generată şi cu alte instrumente decît palmieri şi pergole rustice. Peisajul – cel cultural – nu presupune în mod necesar tradiţionalism şi viziuni retrograde sau pastişe, ci înţelegerea a ceea ce avem deja şi putem face să evolueze, în loc să dispară.

***Ioana Tudora** este arhitect, lector la Facultatea de Peisagistică a USAMVB, unde predă Proiectarea şi planificarea peisajului, Istorie urbană şi urbanism.*

Doru MITRANA

Ca vaca-n verdeață

Vacanţele mi le petreceam într-un sat de cîmpie de pe malul Oltului. Vara, ars în tălpi – de praful uliţelor – şi în cap de soare, mă năpusteam la cana de tablă, o scufundam în găleata cu apă rece din fîntînă şi o dădeam pe gît pe nerăsuflate. Cînd terminam, eliberam un „ah“ plin de mulţumire şi îmi ştergeam gura cu dosul palmei. Cîteodată, se întîmpla să mă înec de atîta poftă, şi atunci tata, dacă se nimerea prin preajmă, îmi explica părinteşte: „Vezi, dacă te repezi ca vaca-n verdeaţă?“ N-am avut niciodată vacă, dar am stat suficient de mult pe lîngă oi ca să văd cum, scăpate prin strunga tîrlei, după mulsoare, se avîntă în iarbă, hotărîte parcă să o termine.

De cînd am intrat în lumea nonguvernamentală a protecţiei mediului, îmi revine regulat în minte această vorbă despre noi, românii. Mi s-a întîmplat mai întîi în 2007, cînd am ajuns pentru prima oară în viaţă în Delta Dunării. Aveam în minte pelicani, cormorani, egrete şi lebede, aşa cum apăreau în cărţile copilăriei sau în pliantele turistice. În loc de toate acestea, am găsit maluri pline de sticle de plastic, golite de localnici, lăsate de turişti sau aduse de apă. Pentru românii sătui să mai tragă de sacoşele de rafie pline cu sticle de aceeaşi formă, fie că erau umplute cu apă minerală, bere sau ulei, plictisiţi de coada la sifoane sau scîrbiţi de lăsat sticlele de lapte la rînd, apariţia PET-ului a fost mai importantă ca aselenizarea. Peste noapte, ne-am lepădat de tot ce era sticlă şi ne-am convertit la PET-uri. O vreme le-am strîns, bucuroşi că le primeam gratis – nu ni se oprea nici garanţie –, dar de la un punct încolo, cămara s-a umplut şi atunci ne-am dat seama că, de fapt, PET-urile, precum coaja de la pepene, se aruncă. 10-15 ani mai tîrziu, ţara era îngropată în plastic, de la munte pînă la mare. Aşa a apărut ideea primelor proiecte ale MaiMultVerde: strîngerea, cu ajutorul voluntarilor, a deşeurilor de ambalaje din zonele naturale şi educarea turiştilor şi a membrilor comunităţilor locale în privinţa colectării selective şi a reciclării. Cîţiva ani, am avut de lucru chiar şi cu reabilitarea unor termeni, căci apelurile la voluntariat trezeau fantoma muncii patriotice, iar invitaţiile la reciclare dădeau frisonul programelor şcolare de strîns maculatură, sticle şi borcane. Astăzi, problema managementului integrat al deşeurilor – de la producători, trecînd pe la distribuitori, consumatori şi pînă la colectori şi reciclatori – este încă departe de a fi rezolvată, dar măcar acum nimeni nu mai foloseşte, cu rezervă, cuvintele. Dovadă sînt numeroasele ONG-uri active în acest domeniu, alături de care lucrăm în continuare, sub umbrela Coaliţiei pentru Mediu din România, la inducerea schimbărilor de comportament, infrastructură sau legislaţie, dar mai ales la trezirea conştiinţei publice şi a voinţei politice în acest sens.

În 2008, pe cînd culegeam, alături de voluntari, PET-uri prin ţară, am aflat de problema defrişărilor, astfel că ne-am îndreptat atenţia spre proiecte de (re)împădurire, în special în zone în care efectele devastatoare ale tăierilor fără cap şi fără măsură – inundaţii, alunecări de teren, deşertificarea solului, valuri de praf vara sau de ninsori iarna – începuseră să le facă viaţa grea localnicilor. Am plantat, de atunci, 700.000 de puieţi, iar aceste acţiuni sînt şi în prezent cele mai populare în rîndul voluntarilor MaiMultVerde.

Au cam început să ni se împuţineze iarba, pădurea, apa, peştii, păsările, animalele, aerul, spaţiul şi timpul.

Tot în 2008 abordam şi problema poluării din oraşe, în special a celei cauzate de traficul auto excesiv. Căci tare ne-a mai plăcut nouă, românilor, după '90, să ne luăm maşini şi să nu ne mai dăm jos din ele! Ca remediu la excesul de noxe, zgomot, praf şi stres, din Bucureşti, am oferit spre închiriere biciclete. Aşa a apărut Cicloteque, primul centru de închiriere, dezvoltat, în anii care au urmat, într-o reţea ce permitea utilizatorilor închirierea bicicletei dintr-un punct al oraşului şi restituirea în altul. Bicicleta nu mai era doar un mijloc de a-

© L. Muntean

grement, ci şi unul de locomoţie urbană pe distanţe scurte. Peste 20.000 de abonaţi au parcurs, de atunci, sute de mii de kilometri cu bicicletele prin oraş, chiar dacă infrastructura pentru acest mijloc de deplasare – îmbrăţişat de localnicii şi edilii din mai toate oraşele respectabile ale lumii – este încă extrem de neprietenoasă. Partea bună este că, în doar cinci ani de la acest prim proiect velo major, Bucureştiul are o comunitate de biciclişti cu mii de membri, o mulţime de organizaţii active în promovarea mersului pe două roţi şi tot mai mulţi locuitori care îşi cumpără bicicletă. Deşi sînt încă vînaţi de maidanezi, bombăniţi de şoferi, lăsaţi „pietoni“ de hoţii de biciclete şi văduviţi de benzi speciale de circulaţie de către autorităţi, bicicliştii sînt din ce în ce mai mulţi, iar MaiMultVerde continuă să activeze în acest domeniu, chiar dacă, între timp, aceiaşi oameni de prin primării au reuşit să alunge Cicloteque din parcuri.

„Înger trist de abanos,
Înger mic
S-a trezit cu faţa-n jos
Într-un cuib de borangic.
Un luceafăr ideal,
Verde i s-a prins pe gene,
Ca un fulg de papagal
Din păduri braziliene.“

(GEORGE TOPÎRCEANU, *„Acuarela“*)

După zeci de ani de lipsuri, din 1990 încoace, noi, românii, am scăpat, în multe privinţe – vorba tatălui meu –, „ca vaca-n verdeaţă“. Şi nu e de mirare că, văzîndu-ne apetitul, mulţi s-au grăbit să ne îmbie cu din ce în ce mai multe, să ne arunce în braţele supraconsumului. Doar că în goana asta a noastră după tot mai mult, au cam început să ni se împuţineze iarba, pădurea, apa, peştii, păsările, animalele, aerul, spaţiul şi timpul. Dacă cineva s-ar fi gîndit să pună în scenă „Tragedia proprietăţii comune“, conceptul ecologistului american Garrett Hardin („The Tragedy of the Commons“, *Science*, decembrie 1968), n-ar fi putut-o face mai bine. Teoria lui sună a poveste şi este tot despre vaci: pe o păşune îşi pasc animalele mai mulţi văcari. Toţi sînt fericiţi căci le merge bine. Şi, de bine ce le merge, se gîndesc să ţină şi mai multe vaci, ca să le meargă şi mai bine. Aşa că, după o vreme, vacile ajung să stea înghesuite pe pajişte, iarba nu mai creşte, iar văcarii încep să se certe. Morala este că nu poţi acomoda interese personale nelimitate, într-o lume cu resurse limitate. Or, noi cam aici am ajuns, în punctul în care lupta pentru mai mult verde este tot mai aprigă.

***Doru Mitrana** este membru fondator şi director al Asociaţiei MaiMultVerde, promotor al responsabilităţii sociale şi faţă de mediu, în rîndul companiilor, autorităţilor şi publicului larg.*

„Preferatele mele sînt cele perene...“

interviu cu Emilia IOVU, pensionară din Sinaia

Cum aţi învăţat grădinăritul?

Fiind născută la ţară, munceam cu părinţii în grădină, îmi plăceau florile, plantam şi zarzavaturi.

În Sinaia de cînd sînteţi?

Din 1975, de la 25 de ani, cînd m-am mutat la Sinaia, unde am lucrat. Cînd eram gestionară la bar, şefa mea a adus flori şi a pus peste tot, în afară de la mine la bufet. Ne-am certat pentru o floare de nu se poate. Pînă la urmă, şefii mai mari decît ea, pînă la care s-a dus buhul discuţiei, au venit şi mi-au adus şi mie flori. Aşa s-a încheiat conflictul.

De grădina actuală de cînd vă ocupaţi?

Din 2001, de cînd s-a făcut vila asta, am început să pun cîte o floare pe ici-pe colo, din astea perene, ca să răsară şi anul următor. Am pus garoafe, liliac, trandafiri, tufănici, crini, margarete.

Cum se plantează o floare?

Ţi le dă cu rădăcină. Faci o groapă cu o săpăligă sau cu colţul sapei. De vreo 10 cm. O acoperi. O uzi în fiecare dimineaţă sau seară, cînd nu e soare. Şi nu pe floare, ci într-un loc mai ferit.

Ce plante mai sînt în grădina asta?

Pe lîngă cele perene, mai sînt şi plantele de sezon. Dintr-astea am pus petunii, dalii, margarete, muşcate. Trandafir japonez, leandru, levănţică. Pe astea la ghiveci. Plus arbuşti: tuia, forstitia *(sic!)*, jnepeni. Am pus şi un prun. Am şi o magnolie de patru ani, care înfloreşte frumos. În curte am găsit 14 brazi, vechi de 80 de ani...

Ce trebuie lucrat la ele?

Periodic, trebuie săpate, plivite, jumulite de buruieni. Iarba trebuie tunsă, cu maşina, la două săptămîni. Iarna, locul unde punem flori se acoperă cu cetină.

Care e primul lucru pe care-l faceţi dimineaţa, cînd ieşiţi în grădină?

Prima dată, mă uit de plăcere. Nu mai zic că printre plante mai sînt şi veveriţe, plus nişte păsări albastre şi mierle...

Care sînt preferatele dumneavoastră?

Preferatele mele sînt cele româneşti şi cele perene.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Eugen CIOCAN

Amintiri din grădina mea

Am venit odată, de la Chişinău, cu trenul. Plecasem cu avionul, dar am preferat să mă întorc la o fereastră, ca să privesc plaiul. Merită! Trenul merge alene, pe un singur fir, iar tărîmul este încă bucolic. Verdele este intens şi fără fisuri. În zare, cîţiva cosaşi se opreau din treabă şi făceau cu mîna, aidoma amintirilor din copilărie. Nu am văzut turme. În schimb, cîte un miel zburda pe lîngă muma lui. Părea nelocuit, căci, în momentul în care trenul oprea în cîte o gară, nu se zăreau casele. Am realizat, într-un tîrziu, că acoperişurile se ascund sub coroanele vegetale. Ultima localitate basarabeană este oraşul Ungheni. Tărîmul paradisiac se menţine pînă la trecerea frontierei. Îndată, pe malul românesc, feeria se destramă. Se intră în localitatea numită Ungheni Prut. Contrastul este năucitor, neverosimil. Gri, pîrjol, pămînt crăpat, cearcăne de gunoi în jurul caselor dărăpănate.

Cum aşa? – vine întrebarea. Nu ştiu cît de mult ne punem problema legată de urîţenia pe care mulţi români au înclinaţia de a o genera în jur. Locuirea, la noi, este deseori o formă de a păta peisajul cu urmele trecerii noastre prin lume. Pentru mine, formularea glumeaţă „frumoasă ţară, păcat că este locuită“ sună mai patetic: „Urîtă ţară, pentru că este locuită.“ Diversele curente – cum ar fi ecologia, preocuparea pentru mediul înconjurător, ideea de a lăsa copiilor tăi o lume a frumuseţii cît mai puţin alterată – nu par să fi pătruns prea mult pe aici.

Cînd a venit vremea să ne facem o casă cu grădină, cea mai bună lecţie ni s-a părut că am putea să o luăm de la Muzeul Satului. Se întrevede acolo un firesc al conlocuirii cu pămîntul („...din care eşti făcut“), care dă de gîndit. Lucrurile îşi găseau cîndva răspunsul prin integrare, nu prin defrişare. Ce oare a frînt continuitatea acestei stilistici? Dar asta ar fi o altă temă. Să rămînem la grădină.

„Verde crud, verde crud...
Mugur alb, şi roz şi pur,
Vis de-albastru şi azur.
Te mai văd, te mai aud!“

(GEORGE BACOVIA,
„Note de primăvară“)

Deşi casa pe care o aveam de făcut era în Bucureşti, am încercat să ne folosim de ceea ce am învăţat de la Muzeul Satului. A rezultat o căsuţă din pămînt (excepţională izolare atît iarna, cît şi vara!), acoperită cu şindrilă, care se contopeşte într-o grădină devenită, în cîţiva ani, tot mai luxuriantă. În iazul din mijloc, se înnoadă necontenit traiectoriile cărăşeilor, ca ale unor morcovi unduioşi.

Poate vom reuşi să descoperim un fel de a ne păsa de ceea ce este în jur.

Între ei, imobilă, broasca ţestoasă Esop. Vara, acesta este televizorul nostru (iarna ne aşezăm la şemineu). Nu ne vine să pierdem nici un episod. Seară de seară, ne aşezăm să privim. Televizorul din casă l-am desfiinţat pentru că, încet-încet, a pierdut audienţa.

Avem cîteva vecine care vin, din cînd în cînd, la portiţă, să vadă „ce s-a mai întîmplat“ prin grădină. Provin de la casele alăturate, din beton gri, înconjurate de curţi acoperite cu ciment gri. Ne spun: „Lăsaţi-ne să vedem, că e ca la noi în copilărie.“

Fără falsă modestie, avem sentimentul că am făcut o ispravă bună. Într-o seară, însă, ne-a vizitat John, un tînăr prieten din Londra. Am găsit nişte guvizi proaspeţi, pe care i-am servit cu mămăliguţă, în ideea de a ţine de un specific. În timp ce toţi ceilalţi de la masă s-au descurcat cum au putut cu multele oscioare, ocolind mai mult sau mai puţin tacîmurile, John – deşi nu este un mare conformist – nu a lăsat o clipă instrumentarul din mînă. A terminat de mîncat, impertubabil, la vreo jumătate de oră după noi, fără să facă rabat de la etichetă. La desert, a deschis subiectul grădinii. Nu-i scăpase nici un detaliu. Observase o mulţime de amănunte compoziţionale, pe care abia dacă ni le mai aminteam, după atîta timp de la plantări. Dar cînd a început să se refere la fiecare plantă după denumirea ei în latină, ne-a lăsat *flabbergasted*. Ne-a spus că în Anglia se învaţă numele latineşti în gimnaziu. „Cum poţi avea respect faţă de ceva care nu are nume?“ ne-a întrebat. Am realizat că, nu de puţine ori, am fost neplăcut surprins de cunoştinţele mele, care nu recunoşteau diferenţa dintre pătrunjel şi leuştean.

Poate ar fi cazul să dăm un nume celor care ne înconjoară şi, poate, vom reuşi să descoperim un fel de a ne păsa de ceea ce este în jur. Poate că, astfel, vom transforma împrejmuirea într-o grădină. Nu ţine nici de Guvern, nici de Băsescu, nici de UE. Ci de fiecare în parte.

***Eugen Ciocan** a absolvit Imagine de Film şi a realizat, ca regizor, peste 350 de filme documentare şi docu-drama, timp de 15 ani, în cadrul mai multor televiziuni. Simţind că filmul devine un domeniu tot mai sleit de posibilităţi în vacarmul mediatic de azi, a decis să se retragă. Barca sa de salvare este studioul retro FotoCabinet din Lipscani, unde s-a autointitulat* Maître Photographe de la Belle Epoque.

Alcor C. CRIŞAN

Grădinile suspendate

Una dintre primele mele amintiri e imaginea cerului senin de vară, întrezărit printre crengile nucilor, la umbra cărora căldura devenea nu doar suportabilă, ci chiar plăcută, cu atît mai mult cu cît lucrurile se petreceau la sfîrşitul anilor '60, cînd încă mai aveam cîte patru anotimpuri.

Trăiam în casa bunicii din partea tatălui, împreună cu străbunica, şi ea mare specialistă în ale grădinăritului. Pentru copilul de atunci, grădina luxuriantă era cu adevărat raiul pe pămînt, cu cărările înguste printre straturile de o precizie geometrică, străjuite de parii acoperiţi de fasole căţărătoare, cu păstăile de un verde crud şi pline de sevă. Printre legume şi zarzavaturi, cu gust şi aromă de neegalat, spiritul econom făcea loc şi simţului estetic. Straturile cu flori, aranjate în aşa fel încît acestea să înflorească pe rînd, unele după altele. Ghiocei şi ciuboţica-cucului, zambile şi narcise, lalele şi liliac, iasomie şi regina-nopţii, garofiţe, crini şi gladiole, busuioc şi măghiran, cimbru şi mărar, revent şi anason.

Lăsînd în urmă grădina paradisiacă din Ardeal, cu iluzia că va fi o despărţire doar temporară, şi ajuns la Bucureşti, am avut norocul să-mi petrec anii studenţiei într-o casă veche de peste o sută de ani, cu fereastra care dădea spre o terasă însorită, dincolo de care piersicii în floare se întreceau în miresme cu caprifoiul învolburat, care creştea în voie la fereastra mea. Am deprins gusturi noi şi le-am împărtăşit, din cele vechi, noilor prieteni din Vechiul Regat, după cum le spuneam pe atunci. Anii au trecut şi tinereţea fără bătrîneţe – odată cu ei, ca şi iluziile cu care venisem să cuceresc Capitala. După absolvire, au urmat ani de rătăcire şi peregrinări, prin diverse camere închiriate. La un moment dat, aproape ca un exil, a trebuit să mă mut din centru într-un cartier care atunci mi se părea înspăimîntător, dar pe care am ajuns, cu timpul, să-l îndrăgesc. O garsonieră cu vedere la parc, din balconul căreia vedeam nuanţele de tablou impresionist ale răsăritului, şi în care am fost chiar fericit, mai mult de un deceniu, lucru rar întîlnit în viaţa mea... Proaspăt zugrăvită, înainte de mutare, şi inaugurată cu un superb trandafir galben şi parfumat, într-o vază improvizată.

Au urmat, apoi, cu toate speranţele noului început, petuniile mov şi regina-nopţii albă, busuiocul pentru salata de roşii, leuşteanul pentru ciorbă şi celelalte plante de nelipsit din jardinieră. Ficusul de pe hol şi crinii de apartament care aveau să înflorească, după ani de aşteptare, de ziua mea, cu florile lor roşii ca sîngele – aproape o premoniţie.

Şi deceniul de fericire nebună s-a pierdut undeva, departe, în vîltoarea tranziţiei şi a aderării la o lume mai bună... Pîine şi circ. Şi mai mult circ decît pîine.

Plecat la mii de kilometri distanţă de România şi de verile ei tot mai lungi şi tot mai toride, stabilit vremelnic, poate, pe un pămînt al făgăduinţei, unde e frig şi plouă aproape tot timpul, am adus cu mine, precum eroii de poveste, cîte un pumn de ţărînă din patria pierdută. Un lămîi care a supravieţuit călătoriei cu avionul şi a început să înflorească din nou. Ba chiar a făcut şi o lămîie mare şi galbenă, pe care mi-a fost milă să o rup din pom, dar care, pînă la urmă, a dat o nouă aromă ceaiului de dimineaţă pentru tatăl meu. Crinii din Bucureşti, care la Bruxelles au făcut şi flori portocalii, pe lîngă cele roşu aprins. Şi piesa de rezistenţă – un leuştean primit cadou, care învie după fiecare nouă iarnă tot mai geroasă, doar el şi trandafirii de prin partea locului... Jardinierele cu petunii şi regina-nopţii, iar, mai nou, şi cu mixandre. Un pin singuratic, cu aer de bonsai, şi o tufă de iasomie cu flori mari şi parfumate. Care îmi aduce aminte de un film cu Bette Davis, de la care am învăţat deopotrivă să beau ceai din flori de iasomie şi să aranjez zeci şi sute de trandafiri în vaze, spre disperarea prietenilor de cursă lungă şi a bancherilor, în egală măsură.

Grădina bunicii – cu serile de vară la umbra nucilor, cu zmeura şi murele culese printre ţepi, bujorii cu florile revărsate şi pline de căldură – a dispărut undeva în urmă. Ca şi jardinierele improvizate, pe vremuri, din Vatra Luminoasă. Momentele fulgurante şi atît de rare de fericire de acum se leagă, uneori, şi de gardenia din cameră, şi de trandafirii din pervaz. În aşteptarea grădinii englezeşti de mult visate, revin, atent şi constant, la grădinile mele suspendate. Sau măcar amînate...

***Alcor C. Crişan** este absolvent al Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti, membru al Asociaţiei Internaţionale a Interpreţilor de Conferinţă (AIIC), stabilit la Bruxelles (în aşteptarea unor vremuri mai bune...).*

Codruța NEDELCU

Convenția europeană a peisajului

Cariere la Roșia Montană și în alte părți, „pădure“ de antene GSM pe Semenic, centrale eoliene pe Muntele Găina, turn de birouri lîngă Catedrala Sf. Iosif, sală de sport între mormîntul lui Lucian Blaga și Rîpa Roșie – ce au toate acestea în comun?

În 2002, România a semnat legea prin care a ratificat Convenția Europeană a Peisajului (http://www.coe.int/t/dg4/culture-heritage/heritage/Landscape/default_en.asp). Iubitorii de natură poate s-au așteptat ca acest lucru să însemne mai mult verde, mai puțin beton și mai puțină poluare, mai puține păduri tăiate. Dar de la a emite o lege (în acest caz: L 451/2002) și pînă la a o pune în practică, mai sînt mulți pași – primul fiind niște instrucțiuni („norme de implementare“). Fără ele, legea e goală de conținut.

„Peisaj“... este acesta doar o fotografie plăcută, cu multe culori? Verde (iarbă, arbori), alb (zăpadă), albastru (cer, ape) etc.? Ce înseamnă, în primul rînd, „peisaj“, în sensul Convenției?

Înseamnă o parte dintr-un teritoriu, perceput ca atare de către populație, cu caracteristici care sînt rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și, acolo unde există, umani. De fapt, este un mix de componente și structuri: tipuri de teritorii, percepții sociale și în continuă schimbare, elemente și forțe naturale, sociale și economice. Pînă la urmă, de ce – cu toate că întreaga planetă Pămînt este un puzzle de „peisaje“ – noi, oamenii, percepem doar o parte dintre ele? Simplu: deoarece noi am inventat o noțiune care ține de „percepție“, adică este subiectivă, reprezintă ceva important pentru noi.

Instrument prin care noi, (oamenii), să ajungem a ne simți bine acolo unde trăim.

Dacă este „subiectivă“, care este rolul Convenției? Aceasta se dorește a fi un instrument prin care noi, cei care am inventat-o (oamenii), să ajungem a ne simți bine acolo unde trăim. Iar „peisajul“ – frumos sau urît – face parte din viața noastră. Uneori, ne identificăm cu el, alteori, ne agresează, avem aspirații referitoare la acesta, dorim să îl modificăm sau, dimpotrivă, să-l conservăm. Uneori, îl dorim „verde“, alteori, îl sacrificăm gîndindu-ne că plecăm și îl lăsăm pentru alții sau nimănui... sau că nu ne interesează și că vom trăi și așa, cu el... fără să ne gîndim că ne influențează nu doar starea de spirit, ci și modul în care se va dezvolta întreaga comunitate din jurul nostru. În afară de faptul că le percepem ca „frumoase“ sau „urîte“, peisajele sînt de multe feluri: urbane sau rurale, moderne sau tradiționale, de munte sau din zone umede ori marine, de stepă sau forestiere. Există peisaje agricole sau industriale, peisaje în plină evoluție sau degradate (aceasta fiind tot o „evoluție“, dar una negativă), miniere sau viticole, și chiar... arheologice. Sînt pînă și peisaje „de transport“ (cîteva căi ferate vechi de peste 100 de ani fiind binecunoscute în Europa și producînd incredibil de mulți bani din turism – iar la noi există o mică astfel de bijuterie: calea ferată Oravița – Anina).

Dacă ne gîndim bine, cu toții cunoaștem cîteva astfel de peisaje, însă... nu am conștientizat faptul că ele au niște caracteristici anume. Ne privește, cumva, acest lucru?

Ei bine, da! Pentru că, în afară de natura care modifică mereu cursuri de apă, vegetație, forme de relief, pe măsură ce omenirea crește ca număr și necesități, noi modificăm peisajul din ce în ce mai mult și mai dramatic... apoi, ne plîngem: „Uite ce de gunoaie, uite ce de dealuri sterpe, uite ce ziduri cenușii... Cît praf... Unde sînt ciocîrliile copilăriei mele? Aici era o cascadă, iar acum sînt microhidrocentrale, vîrful acela de munte era minunat, acum e plin de antene, vai! Ce frumos era Dealul Mitropoliei și ce bloc urît a răsărit aici!“...

Ca să nu ne distrugem starea de bine pe care ne-o creează contemplarea unui „peisaj“, ar trebui să știm cum poate evolua, ce îl pune în valoare și ce îl distruge – iar pentru asta, ce anume ne trebuie?

În primul rînd, un minim de educație estetică; apoi, un minim de educație științifică (să înțelegem legătura între fapte și fenomene) și ceva informare... corectă, dacă se poate.

În acest sens, Convenția spune lucruri frumoase: „Fiecare parte (= stat semnatar) se obligă să mărească gradul de conștientizare a societății civile, a organizațiilor private și a autorităților publice în ceea ce privește valoarea peisajelor și rolul transformării lor.“

Este că sună frumos? Dar cîți dintre dumneavoastră ați avut de-a face cu așa ceva? Asta înseamnă „normele de aplicare“: Cum se face? De către cine? Cu ce fel de metode și instrumente? Cu ce termen?

© L. Muntean

„Fată verde cu părul pădure
Fată verde cu părul pădure
Simți cum privirea lor vrea
să te fure.

Fată verde, ei te sărută
Cu privirea lor cea mută
Ochii negri, ochi de țigani.“

(Phoenix)

© L. Muntean

Pînă cînd autoritățile se vor trezi să o facă (apropo: au trecut 11 ani de la ratificare, dar voi, cititorii, știți cumva care autorități ar trebui să se ocupe de asta? Noi știm, dar nu vă spunem, ca să rămîneți curioși), noi ne-am trezit acum cîțiva ani, trei organizații din trei colțuri de țară (Asociația ARIN – www.arin.ro; Clubul Ecomontan „Origini Verzi“ –www.originiverzi.ro; Fundația ACTIVITY – www.activity-foundation.ro), să începem ceva și... surpriză! Nimeni nu știa că această Convenție există și... ce vrea ea.

Ne-am documentat, am făcut informare... parcă-parcă, ceva-ceva, mic-mic de tot, s-a mișcat... Dar tot nu credem că voi, majoritatea cititorilor, cunoașteți care autorități ar trebui (ele, nu noi!) să vă informeze sau să vă asigure educația în domeniu....

Apoi, am încercat să aflăm ce au făcut alții, prin alte țări: am încercat un proiect de parteneriat pentru învățare. În proiect am făcut niște „ghiduri“ accesibile pentru un public foarte larg, le găsiți pe site-ul proiectului (www.grundtvig-landscape.eu), împreună cu alte informații (http://www.europeansharedtreasure.eu/detail.php?id_project_base=2010-1-IT2-GRU06-13884).

Fiecare dintre noi, cei trei, a făcut „pui de proiecte“ la el acasă. La mine, de Ziua Mediului (5 iunie), se va desfășura a doua ediție a concursului școlar „Peisajul de pe strada mea“; anul viitor, sperăm să îl extindem la nivel regional.

Și, ca o încununare a eforturilor noastre, deoarece orice cetățean al României are dreptul să se bucure de peisajul care crede că îl reprezintă, încercăm să introducem într-o viitoare Constituție (?) un alineat și cîteva cuvinte-cheie referitoare la „peisaj“: Art. 35 (1) „Statul recunoaște și garantează dreptul oricărei persoane la un mediu natural sănătos și ecologic funcțional, prin: (...) d) planificarea teritorială adecvată, avînd în vedere atît respectul față de mediu, peisaj și patrimoniul cultural, cît și dezvoltarea sustenabilă a comunităților.“

În felul acesta, poate, vom avea și „verde“, și mai multe cunoștințe despre natură și... mai mult interes pentru a ne planifica viitorul.

***Codruța Nedelcu** este director executiv al Asociației ARIN, geolog și activist în domeniul protecției mediului.*

Am grădina mea...

I-am întrebat – pe foarte puţinii oameni din jurul meu care stau la curte şi au grădini – despre acestea: de ce au simţit nevoia să le amenajez; cum le-au făcut propriu-zis, dacă au existat un concept şi un scop; cum le folosesc şi cum le lucrează. ***(I. P.)***

Dana DRĂGOIU

52 de ani, ingineră

Am stat la bloc, de cînd m-am născut, pînă acum opt ani. Mi-am dorit să „am grădină“ şi grădina să fie cum vreau eu. De opt ani, am grădină. Trei suprafeţe în total (maxim) 100 de mp, din care cea mai mare dintre parcele are în mijloc un brad înalt şi frumos, deci acolo nu pătrunde soarele. Am vrut să văd verde. Să văd cum se succed anotimpurile cînd privesc „copacul“ din grădina *mea*, unul oarecare, plantat de mine. Aveam şi nişte idei fixe, evident: în grădina mea trebuia să fie neapărat măcar un mesteacăn – pentru frumuseţea tulpinii albe, în contrast cu frunzele galbene toamna –, bujori, liliac, levănţică, mîna Maicii Domnului. După ce ne-am mutat, la prima vedere nu era loc de nimic din ce îmi doream eu, doream multe şi spaţiul disponibil mi s-a părut minuscul... Privind mai atent, cu ochi de inginer, era loc, chiar la soare, pentru ce visasem. Înghesuit, dar era loc.

Am cumpărat plantele, arbuştii şi copacii, şi le-am plantat. Eu şi soţul meu. Pur şi simplu. O tuia în faţa casei, un mesteacăn în spate, o tufă de liliac, o tufă de bujori, trandafiri, un rododendron, iedera care rămîne verde tot anul – şi iarna –, o magnolie micuţă, levănţică, mentă, rozmarin... N-a existat nici un concept, nici un plan, scopul a fost „verde“ şi îndeplinirea unor vise, a unor dorinţe de cînd îmi făceam vacanţele la ţară.

Cred că am reuşit. Chiar dacă un rododendron s-a uscat – am plantat altul, căruia îi merge foarte bine –, magnolia nu înfloreşte – am răbdare –, tufele de trandafiri au forme ciudate – pentru că nu mă pricep să îi tai, dar sînt perseverentă şi continui să sper –, tuia din faţa casei arată cam cheală, deşi e verde; chiar dacă, în glumă, am plantat un bujor fix sub brad, convinsă că nu va înflori – nu mai aveam unde să-l pun – şi, cu toată umbra, a crescut înalt şi înfloreşte cu nişte flori enorme, de culoarea piersicii; chiar dacă iedera de sub brad s-a întins – parazit, ce să-i faci – şi mă lupt cu ea să rămînă unde vreau eu.

Mai am peste tot, la geamuri sau agăţate, ghivece şi jardiniere cu muşcate roşii – bunica mea le spunea rotunjoare, unele curgătoare, altele nu – şi cerceluşi.

Da, am reuşit. Sînt mîndră de grădina mea, aşa mică şi umbroasă cum este. Munca este grea şi nu poţi lua vacanţă de la munca asta. Primăvara e cel mai greu, e nevoie de curăţarea uscăturilor, replantarea jardinierelor şi a ghivecelor, pămînt nou, proaspăt; din cauza căldurilor din timpul verii, udatul este esenţial... Foarte multă muncă în aceşti 100 de mp. Dar plăcerea cu care privesc ce am muncit este nepreţuită şi mă face să uit efortul.

Să vă povestesc ceva: eram în Austria, undeva în Alpi, stăteam la o pensiune micuţă dintr-un sat cu 800 de locuitori. Seara mergeam pe jos spre un restaurant cu o terasă mare, mîncam şi ne uitam la munţi. Admirînd casele şi grădinile, zărim o căsuţă care era de vînzare, cu o grădină mică şi cochetă. Cînd ne-am întors la gazdă, am întrebat-o dacă ştie cu ce preţ se vinde şi cît teren are. Nu intenţionam să ne mutăm acolo, nu aveam absolut nici un plan, pur şi simplu eram curioşi. Nu ştia preţul, dar ne-a spus că are 200 de mp de grădină şi că e mult 200 de mp, că e foarte greu de lucrat... Atunci, ni s-a părut uşor, stăteam încă la bloc, alţii prin România aveau jumătate de hectar, ce era greu la 200 mp?! Acum, însă, ştiu că avea dreptate, singur nu poţi lucra o grădină aşa de mare, decît dacă asta ai făcut toată viaţa; la ţară, bunicii mei lucrau zilnic grădina şi era ceva firesc. Asta nu înseamnă că nu era greu, dar era firesc, nu aveau alternative, aşa se făcea.

Mai adaug ceva: dacă toată lumea ar pune la ferestre, la bloc, la vilă, la casă, un singur ghiveci cu muşcate, ţara asta ar fi – măcar – mai frumoasă.

„Hei, hei, verde e iarba,
Soarele-i sus pe cer.
Hei, hei, dusă e iarna
Cu dinţii ei de fier.“

(Phoenix)

M.C.

45 de ani, ingineră

Ne-am născut şi am crescut la bloc. Cu toate astea – sau poate tocmai de aceea –, ne-am dorit cu ardoare să trăim la casă, să avem o bucăţică de teren cu gazon, pomi, flori şi un căţel care să alerge. Aşa că am ieşit din Bucureşti şi ne-am mutat într-o rezidenţă. Avem un teren de 366 de mp şi un Golden Retriever care-l păzeşte.

Am construit grădina metru cu metru, fiindcă rezidenţa s-a ridicat pe un fost teren arabil. Nu ne-a ajutat nimeni. Noi am plantat fiecare pom, arbust, floare sau fir de iarbă. Am citit tot felul de reviste de casă şi grădină, am consultat Internetul şi am trecut la treabă.

Am respectat cîteva reguli de bază, aflate de pe ici şi de pe colo: arborii înalţi să fie spre fundul grădinii, tufele – pe lîngă gard şi să avem plante înflorite tot timpul, de primăvara pînă toamna tîrziu.

Ne-am dorit să avem un brad argintiu, pe care să-l împodobim de Crăciun şi am plantat trei. Ne-am dorit o magnolie – arbore, şi nu tufă. Aşa că avem una superbă, care face flori de culoare mov, de primăvara pînă toamna. Am fost la Washington într-un aprilie cu cireşii japonezi înfloriţi şi ne-am dorit să avem şi noi unul. Cînd am venit acasă, l-am cumpărat şi l-am plantat. Ne-a plăcut wisteria şi, la întoarcerea din Bucovina, dintr-un magazin de la marginea oraşului Cîmpulung Moldovenesc, am cumpărat două exemplare: unul cu flori albe şi celălalt cu flori mov. Şi, fiindcă mai era loc în maşină, am mai achiziţionat două tufe de liliac.

În grădina Mănăstirii Putna ne-au plăcut merii şi perii pitici. Aşa că, tot de la Cîmpulung Moldovenesc, am cumpărat un măr şi un păr pitic.

Pomii fructiferi i-am ales după preferinţele noastre culinare. Avem şi un cireş, şi un vişin, care deja fac fructe de vreo trei ani. Anul acesta, am mai plantat un prun, un gutui şi un cais. Par că s-ar fi prins, dar mai avem de aşteptat un an sau doi, ca să vedem şi dacă fac fructe.

Fiindcă ne plac fructele roşii, am plantat pe lîngă gard tufe de coacăze roşii şi negre, şi merişoare. O colegă de serviciu mi-a adus din zona Sighişoarei nişte rubarbă. Aşa că toată vară fac prăjituri cu fructe de la mine din grădină.

Dintre flori, preferăm trandafirii plantaţi direct în sol, iar în jardiniere – muşcatele curgătoare pe care le schimbăm în fiecare an în funcţie de ce culoare preferăm.

Cu trandafirii am avut o divergenţă de opinie cu căţelul. Trebuia să plantăm în weekend mai mulţi decît putea el să scoată din pămînt lunea, cînd rămînea singur acasă.

Pentru a avea mai multă umbră pe terasă, anul acesta am plantat şi o salcie.

Am contabilizat şi cîteva nereuşite. Ne-au plăcut arţarii văzuţi în Canada şi am plantat şi noi vreo doi, dar s-au uscat. Tot aşa ni s-au uscat şi cei vreo 20 de tuia. Un prieten, silvicultor de profesie, ne-a explicat că nu orice specie se prinde şi se dezvoltă pe un anume teren. Aşa că am renunţat să mai plantăm ceva care nu s-a prins de la bun început.

Dacă toată lumea ar pune la ferestre un singur ghiveci cu muşcate, ţara asta ar fi mai frumoasă.

Gazonul este, aproape în totalitate, rezultatul muncii soţului meu. El i-a chemat şi i-a supravegheat pe cei care au săpat terenul şi au semănat iarba. Tot el a proiectat şi a realizat sistemul de udare, inclusiv hidroforul şi pompa.

Trebuie să recunosc că acum avem un lucrător care vine periodic, cam o dată pe săptămînă. Tunde gazonul şi pomii, sapă grădina şi face toate activităţile de întreţinere pe care i le solicităm.

În 2013 se împlinesc şase ani de cînd stăm la casă. Pot să spun că, abia în al cincilea an, grădina a început să arate ca cele din reviste. Cu toate acestea, noi savurăm, chiar din primul an de cînd ne-am mutat, plăcerea de a bea o cafeluţă pe terasă, de a auzi cucul cîntînd din cireşul japonez şi de a sta cu prietenii la masă în weekend, pînă seara tîrziu.

Toate astea nu le experimentasem cît am stat la bloc. De fapt, grădina este cea care face diferenţa între bloc şi casă. Pentru ea merită să faci, în fiecare zi, drumul de circa 50 de minute între casă şi serviciul din centrul Bucureştiului.

anchetă realizată de
Iaromira POPOVICI

„Le iubesc şi vorbesc cu ele...“

interviu cu Steluţa GOGU, vînzătoare pensionară

Cum de vă pricepeţi la plante?

Vin de la ţară, unde în curte aveam tot felul de plante: lalele, narcise, ghiocei, crini. Am avut gospodărie mare. 26 de arii de pămînt în jurul casei. În judeţul Buzău, la Glodeanu Siliştea. Cînd eram copilă, grădina era a mea. Plantele le înmulţeam, le răsădeam, le schimbam locurile. De mică. De pe la 8-9 ani. Toţi copiii făceau asta. Şi la zarzavaturi ne puneau. Ne plăcea, că asta era, nu puteai să-i spui părintelui că nu vrei...

După un timp, v-aţi mutat la oraş...

Apoi am făcut liceul la Urziceni, unde iar am avut casă cu curte şi cu multe flori. Pe atunci, toate-mi plăceau.

Acum nu vă mai plac?

Acum nu-mi mai plac narcisele, lalelele şi zambilele. A murit tatăl meu în perioada lor şi-mi amintesc mereu de el... Cel mai mult îmi plac muşcatele: aveam nişte tufe mari, pe care le puneam în grădină. Şi gladiolele îmi plac.

Aţi continuat cu plantele şi la Bucureşti?

În '80, m-am mutat la Bucureşti, am stat la bloc, la sora mea, care avea un balcon mare şi multe flori. Avea nişte crini roşii, mari. Aveam şi aloe: o plantă verde, fără flori, bună pentru sănătate. Asparagus. Şi o floare care nu ştiu cum se numea, dar se-ntindea pe perete, în toată casa...

De ce credeţi că le merge bine plantelor cu dumneavoastră?

Eu le iubesc şi de multe ori chiar vorbesc cu ele, ba le pun şi muzică. Ele sînt ca omul, simt. De multe ori, se mişcau cînd le puneam muzică. Le ziceam „Mînca-le-ar mama pe ele!“ – şi ele înfloreau...

Vara le ud în fiecare zi, pentru că balconul e spre soare. Le schimb pămîntul toamna, le rup frunzele uscate, le mai pun minerale. Ştiu să fac şi altoiuri.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU

Milioanele lui Ceauşescu

– cum a fost construit Aeroportul Otopeni –

În iunie 1964, locotenent-colonelul Constantin Diaconu pleca în concediu, să-i arate fiicei sale Raluca mănăstirile din Moldova şi Bucovina. Avea o săptămînă înainte de a se întoarce la şefia secţiei Construcţii şi Instalaţii de Aerodrom din Comandamentul Apărării Antiaeriene. Pe la prînzul unei zile călduroase, Diaconu ajungea la o intersecţie înainte de Bacău, unde a fost tras pe dreapta de un echipaj de miliţie. „Tovarăşu', sînteţi aşteptat de urgenţă la Bucureşti. Vă rog să vă întoarceţi, ca să deblocăm miliţienii din intersecţii. Sînteţi căutat în toată Moldova." A doua zi, Diaconu se prezenta la Ministerul Apărării, la şedinţa Consiliului Militar al Comandamentului Apărării Antiaeriene. Îl aşteptau şeful de stat major – generalul Cutoiu –, comandantul Apărării Antiaeriene – generalul Alexe –, comandantul trupelor de artilerie şi rachete – generalul Cupşa – şi comandantul trupelor radiotehnice – generalul Ionescu. „Să trăiţi, bine v-am găsit!" i-a salutat vesel. „A, bine ai venit!" i-a spus generalul Vasile Alexe, aruncîndu-i nişte hîrtii în faţă: „Păi, n-ai spus că ţi-a promis Ceauşescu 33 de milioane să faci cazarmă?" Diaconu a răspuns senin că da. „Atunci, să te speli pe cap cu cele 5 milioane pe care ţi le-a aprobat!" Locotenentului i s-au înmuiat genunchii. A ieşit afară cu hîrtia de la cancelaria Comitetului Central şi s-a dus glonţ la ofiţerul de serviciu, colonelul Pâslaru. Degeaba s-a rugat „nea Petrică" de el să nu fumeze. De un an se lăsase, dar din acel moment, Diaconu a redevenit fumător de două pachete pe zi.

* * *

Ministerul Transporturilor lansase, la începutul anilor '60, o comandă internaţională pentru proiecte de construcţie a unui aeroport internaţional la Bucureşti. Otopeniul era, la vremea aceea, doar un aerodrom militar. În contextul vremii, pe lîngă nevoia unui aeroport civil internaţional, Guvernul României mai avea un scop strategic. Se dorea scoaterea din circuitul spre Orient a aeroportului Brno din Cehoslovacia. Nu erau neglijate nici interesele posibililor investitori străini. Operarea unui aeroport presupune alimentarea cu combustibili, iar România era nevoită să importe petrol, din cauza conţinutului mare de sulf din rezervele autohtone. S-au prezentat două soluţii foarte asemănătoare, ambele brodate pe amplasamentul Aerodromului Otopeni: una franceză, alta austriacă. În esenţă, proiectele prevedeau construcţia unei piste pe lîngă DN1, pe o lungime de 3,5 km în direcţia nord. La mijloc ar fi fost construită aerogara,

Locotenent-colonel Constantin Diaconu

iar apoi o altă pistă de 3,5 km, mai la nord. Una pentru aterizare, alta pentru decolare, folosite alternativ, în funcţie de direcţia vîntului.

Odată înaintate propunerile, Ceauşescu a dat ordin ca echipe de specialişti să le analizeze. Au fost create comisii de la Apărare, Aviaţie Civilă şi Petrol. Comisia de la Apărare era condusă de locotenentul Diaconu. Avea 32 de ani. Cu el în echipă mai lucrau inginerul Bădărău – specialist în proiectare de piste – şi inginerul Ivanovici – specialist în instalaţii de aviaţie. Comisiile au lucrat timp de o lună, în sediul Comitetului Central. „Lucrai în tensiune, nici nu ştiai cine e în stînga şi în dreapta ta. Te ştiai în inima forului de conducere şi nu era deosebit de agreabil" – îşi aminteşte Diaconu.

Analizînd proiectele propuse, echipa locotenentului a constatat că ele presupuneau un efort financiar mult mai mare decît costul în sine de 1 miliard de lei. Mutarea amplasamentului faţă de cel militar însemna demolarea satului Dimieni şi strămutarea cîtorva mii de locuitori. La asta se adăuga construcţia unei şosele noi şi mutarea căii ferate care trece peste pod către Constanţa. Exista o soluţie alternativă? Da, şi ea a fost avansată de echipa de „puştani" care nu aveau nici un scaun de pierdut de sub fund. Raportul comisiei de la Apărare însuma costuri de 480 de milioane de lei, folosirea în comun a pistei militare de către armată şi aviaţia civilă, construcţia aerogării la DN1 şi mutarea unităţii militare cu toate dependinţele, la sud. Acolo unde, decenii mai tîrziu, aveau să se întîmple afacerile Ţigareta I şi II.

„Ideea nu era să luptăm împotriva proiectelor străine, dar noi am considerat că aeroportul trebuie să se dezvolte în etape. Să ajungem noi la un asemenea trafic aerian încît să se justifice investiţia şi apoi o facem." Acesta a fost raţionamentul echipei conduse de Diaconu – aprobat de Ceauşescu, împreună cu 33 de milioane de lei necesare mutării regimentului de la Otopeni mai la sud.

„Păi, n-ai spus că ţi-a promis Ceauşescu 33 de milioane să faci cazarmă?"

* * *

Trăgînd din ţigara de la „nea Petrică", locotenentul Diaconu s-a dus către bufetul ministerului. Şi-a cumpărat Snagov cartonat. Kent nu-i plăcea, deşi avea fişetul plin de pachete primite de la piloţi. A sunat la cabinetul ministrului şi a cerut o audienţă. Abia ce ministrul adjunct de la servicii ceruse să fie dat afară pentru că cedează bunurile armatei către administraţia civilă, şi acum avea deja o altă problemă. Cum să demoleze hangarele din nord, să construiască o cazarmă nouă şi o întreagă bază de deservire pentru forţele aeriene, în valoare de 33 de milioane, cu doar 5 milioane date de Ceauşescu? Ministrul Apărării, generalul Ion Ioniţă, l-a liniştit. I-a dat o cafea şi i-a spus: „O să ai bani din fondurile armatei. Nu te uita că nu ţi-a dat Ceauşescu."

Pe baza raportului făcut de comisia condusă de Diaconu, proiectul civil a fost apoi administrat de Direcţia Aeroportuară a Aviaţiei Civile, subordonată atît Ministerului Transporturilor, cît şi Ministerului Apărării. În 1966, lucrările la aerogară „ieşeau din fundaţie", iar în 1969 totul era gata, înainte de vizita lui Richard Nixon. În 1977, Diaconu ieşea din armată cu gradul de colonel, nu înainte de a-i prezenta lui Ceauşescu proiectul de aeroport internaţional de la Constanţa. După a doua căsătorie, colonelul în rezervă şi-a schimbat numele în Diaconu-Colintineanu.

Astăzi, la vîrsta de 81 de ani, îşi doreşte să viziteze aeroportul din Otopeni, în zonele unde pasagerii nu au acces, pentru a vedea cum s-a dezvoltat proiectul iniţial.

***Laurenţiu Diaconu-Colintineanu** este jurnalist la RFI România şi documentarist independent.*

Aeroportul Otopeni, 2012

În jurul lumii

■ **Aeroportul College Park,** din oraşul cu acelaşi nume aflat în Maryland (SUA), a fost fondat în august 1909, după ce Wilbur Wright a venit pe acel teren cu scopul de a antrena doi ofiţeri militari pentru a pilota primul aeroplan al guvernului. Este considerat cel mai vechi aeroport din lume, care a funcţionat neîntrerupt şi reprezintă locul multor premiere semnificative din aviaţie. Aeroportul College Park – cunoscut drept „Leagănul aviaţiei" – rămîne un aeroport activ, răspunzînd nevoilor piloţilor, şi este, de asemenea, un loc potrivit pentru pasionaţii de istorie şi aviaţie.

Printre multele premiere la College Park se numără primul zbor militar cu un avion propulsor cu reacţie, precum şi iniţierea întîiului zbor în totalitate „orb" sau „instrumental" (ceea ce azi cunoaştem sub numele de IFR – Instrument Flight Rules). Mai tîrziu, College Park a devenit cunoscut drept Casa Ercoupe, întrucît toate aeronavele de acest tip erau construite în apropiatul oraş Riverdale. În 1924, familia Berliner a prezentat pe acest cîmp şi primul zbor controlat al unui elicopter. (www.collegeparkairport.org)

■ **Aeroportul Changi – Singapore** a primit anul acesta premiul pentru cel mai bun aeroport din lume, pentru a patra oară în cei 14 ani de existenţă ai World Airport Awards din Geneva. În topul pe 2013, pe locul al doilea s-a situat Aeroportul Incheon din Coreea de Sud şi Aeroportul Amsterdam Schiphol din Olanda. Premiul a fost acordat în urma unor sondaje realizate de către Skytrax, grupul de consultanţă şi cercetare al călătoriilor internaţionale, care a chestionat 12,1 milioane de pasageri, pe o perioadă de nouă luni. În cadrul studiului, au fost examinate peste 39 de servicii şi produse – incluzînd check-in, sosiri, transferuri, cumpărături, securitate şi imigraţie – din 395 de aeroporturi din întreaga lume.

Aeroportul Changi reprezintă o legătură aviatică vibrantă între est şi vest, servind, în 2012, mai mult de 52 de milioane de pasageri şi transportînd mărfuri de 1,81 milioane de tone. Changi şi-a cîştigat reputaţia pentru atenţia cu care îşi tratează pasagerii şi multitudinea serviciilor de entertainment. Aeroportul oferă tururi ale oraşului gratuite, tuturor călătorilor care au o escală de cinci sau mai multe ore. De asemenea, cuprinde o grădină de fluturi, iazuri cu peşti, piscine, cinematografe, încăperi de rugăciune, baruri pe acoperiş, zone cu jocuri etc. (www.cnn.com)

■ **Aeroportul Internaţional Hartsfield-Jackson Atlanta** este localizat în oraşul Atlanta din Georgia (SUA) şi de aproape 15 ani este considerat cel mai aglomerat aeroport din lume. Nu doar că atrage mai mulţi călători decît oricare alt aeroport (în 2011 a avut peste 92,4 milioane de pasageri), ci a înregistrat şi cele mai multe mişcări ale aeronavelor (adică decolări şi aterizări) – aproximativ 950.000 în 2010, conform ultimelor date finalizate. (ww.bbc.com)

■ **Aeroportul Juancho E. Yrausquin** e, probabil, cel mai mic aeroport comercial din lume, aflat pe insula Saba din Caraibe, care este deţinută de Olanda. Are o singură pistă, de numai 400 de metri, fiind doar puţin mai lungă decît aeronavele medii, accesul acestora nefiind permis acolo, din teama de a nu rata decolarea sau aterizarea şi de a ajunge în ocean. Singura companie aeriană care operează aici este Winair, care are curse zilnice către insulele Saint Martin şi Saint Eustatius din apropiere. Durata unui zbor pînă în Saint Martin este de numai 12 minute. (www.businesstraveller.com) (**Patricia Mihail**)

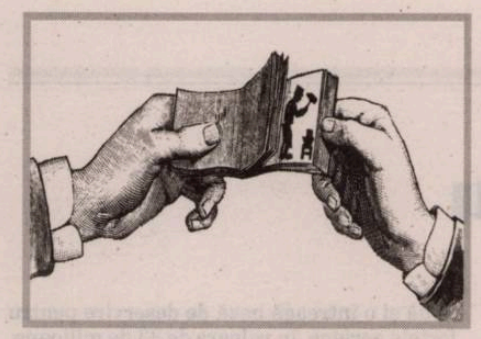

Marius CHIVU

feedbook

Zădărnicie

● **Florin Lăzărescu, *Amorțire*, Editura Polirom, 2013.**

Florin Lăzărescu revine cu un roman la patru ani de la volumul de povestiri *Lampa cu căciulă* (Polirom, 2009), povestiri mai vechi și mai noi, unele rescrise sau integrate unor texte mai mari, un volum construit – după cum spuneam la vremea respectivă – conform principiului *„something old, something new, something borrowed...“*, dar omogen scris și alcătuit în jurul temei copilăriei la sat. Între timp, colegii săi de generație, Radu Pavel Gheo și Lucian Dan Teodorovici, și-au dat – cumva imprevizibil, aș zice – romanele lor cele mai substanțiale și mai ambițioase de pînă acum, *Noapte bună, copii!* (Polirom, 2010), respectiv *Matei Brunul* (Polirom, 2011), două cărți ale căror întîmplări se petrec în decenii diferite din comunism, deopotrivă în țară și în străinătate, politicul fiind însă parte importantă din intriga în care sînt prinse personajele confruntate, de fapt, cu Istoria. Noul roman al lui Florin Lăzărescu *(„...something blue“)* este și acesta, în felul lui, o carte de maturitate, chiar dacă scriitorul rămîne fidel realismului minimalist, universului domestic, de cartier, și personajelor „mici“, oameni comuni, nelocalizați, cărora nu li se întîmplă altceva decît viața însăși, cu micile-marile ei drame.

Protagonistul cărții este Evghenie, un bărbat de 40 de ani, om bun, dar cam delăsător și lipsit de voință, căruia nu i-a reușit mai nimic în viață. După cîteva slujbe mărunte, printre care și cele de crescător de melci, gardian și distribuitor de oferte promoționale în mall, a profitat de o oarecare conjunctură favorabilă („după Revoluție, se pare că toți oamenii s-au trezit cu un mort în casă: biblioteca“) și a devenit proprietarul unui anticariat de lîngă campusul studențesc. „Biznizul“ însă nu i-a mers și, de cîțiva ani, trăiește în gazdă la bătrîna Valeria, amînînd să-și ducă pînă la capăt singura promisiune pe care, aparent, și-a făcut-o vreodată: „E o jumătate de viață de cînd a promis că scrie o carte și n-a mai făcut-o. Ai lui – rude, feluriți prieteni și chiar amici ocazionali – o tot așteptau, ca și cum asta le-ar folosi la ceva, ca și cum le-ar putea rezolva o problemă. Pentru că o mare parte din viață a trăit printre cărți, Evghenie considera, așa cum îl învățase și bunul său prieten Cazimir, că o carte nu rezolvă nimic. O mie de cărți nu rezolvă nimic. Sau, mă rog, cărțile nu au nimic din importanța pe care unii pretind să le-o acorde.“ Acest sentiment al delăsării, această senzație de deșertăciune sînt predominante în tot ce se întîmplă, și nici măcar nu se întîmplă prea multe în carte. Toate personajele par că joacă roluri secundare în propriile vieți: boschetarul Costică, pișcotarul prostovan Zen, pensionara Valeria – care conduce un cor de amatori – și divorțata Mădălina, fiica acesteia – vînzătoare într-un magazin; văduvul Zaharia – vînzător de pești de acvariu... De altfel, cu toții sînt captivi în propriile vieți mărunte, precum peștii de acvariu a căror memorie nu durează decît trei secunde, idee cu care doamna Valeria nu e de acord și pe care se străduiește s-o infirme. Chiar și Cazimir, prietenul din copilărie al lui Evghenie, cel ajuns scriitor de succes, se arată a fi un creator blazat, deziluzionat de literatura căreia i se dedicase într-o lume fără Dumnezeu, într-o lume în care „nu există nici o noimă“. Această imagine a zădărniciei și a existenței în cheie minoră, a vieții limitate de mărunțișurile de zi cu zi revine, tot ca o metaforă a cărții, și momentul în care lui Evghenie 0150 care mai e și fotograf amator – îi încolțește ideea alcătuirii unui album al *Bibliei în fotografii* și începe cu Cartea Ecleziastului, căutînd prin oraș imagini care să ilustreze lipsa de noimă a oamenilor și a obiectelor. Prilej pentru ca tabloul personajelor mărunte și umile să se îmbogățească cu noi figuri: bărbatul care vinde broaște-țestoase direct dintr-o găleată de plastic, violonistul orb care cîntă fals aceeași sonată de Scarlatti, nebuna care cerșește monezi pentru telefonul public, pustiul care vinde flori veștede...

Pe principiul biblic al celor-care-nu-au-lise-va-lua, peste această lume simplă și amărîtă, solidară în nimicnicia ei și care părea că-și duce, de bine, de rău, traiul, se abate, ca o fatalitate, boala. Și Evghenie, și Valeria se trezesc dintr-odată fragili și expuși, confuzați de prezent, nesiguri pe viitor, încercînd să salveze ce se mai poate salva. Discuția din mașină, dintre Evghenie și Mădălina, în timp ce depășesc un cortegiu funerar, cînd fiecare povestește despre visele sale sau unde i-ar plăcea cel mai mult să meargă, este un alt moment-cheie al cărții. Evghenie cel păgubos și lipsit de ambiție se visează în ipostaza săritorului de probă cu schiurile, de la Garmisch-Partenkirchen: „Să intru înainte de cei mai buni zece săritori din lume și să bat recordul trambulinei; dar fără să bage nimeni în seamă asta; oricum, nimeni nu îi dă atenție săritorului de probă și asta-mi place enorm“; în timp ce Mădălina se visa, în copilărie, unul dintre copiii care adună florile aruncate patinatorilor pe gheață. Idealul acesta, al vieții fără idealuri, simple, anonime, aproape invizibile, unde orice realizare și importanță sînt doar „de probă“, este reflectat de gestul final al lui Evghenie, care, realizînd că nu e în stare să scrie romanul promis, își adună poeziile publicate prin reviste, de-a lungul anilor, și le tipărește pe banii săi, în cîteva exemplare destinate prietenilor. De cealaltă parte, confruntată cu propria boală, doamna Valeria încearcă să profite de timpul și memoria rămase și-și pregătește un pelerinaj la Muntele Athos, pentru a-l reîntîlni pe bărbatul ei din tinerețe, fostul fotograf oficial al Cenaclului Flacăra, retras acum la mănăstire. Ambele gesturi pot părea niște încercări de depășire sau de răscumpărare a propriilor vieți, dar ele nu sînt decît replicile unor oameni lipsiți de putere, expresii ale zădărniciei în fața morții insinuate printr-o amorțire în trup. Cu diferența tragică, în fond, a faptului că Evghenie, martor al evoluției bolii doamnei Valeria, are imaginea și revelația sfîrșitului umilitor, devine brusc conștient de îmbătrînire și degradare și, în cele din urmă, i se face frică. Pînă la urmă, lumea e lipsită de un Dumnezeu, iar viața e un drum fără noimă, pentru care-ți trebuie „doar o pereche bună de papuci“.

În ciuda temei grave a cărții, Florin Lăzărescu rămîne un povestitor și aproape deloc un prozator introspectiv. Cîteva pasaje plus finalul se apropie de ceea ce ar putea însemna, vag, meditație asupra condiției umane, fiind, mai degrabă, formularea unor poncife existențiale. Calitatea scriiturii lui Florin Lăzărescu vine însă din felul în care cumulează detalii și istorii de viață, iar talentul său e vizibil în montura narațiunii. Ca și în celelalte romane sau povestiri, găsești la tot pasul anecdote, replici și întîmplări cu tîlc, doar absurde și pline de umor (un spirit de observație și un gust pentru faptul divers pe care le mai avea și regretatul Sorin Stoica), personajele sînt întotdeauna pitorești, oameni simpli și amuzanți, bonomi (rareori ai la noi o impresie atît de puternică de dragoste a naratorului față de personajele sale), iar felul în care curge narațiunea este limpede și fluent, are ușurința oralității (perfect pentru a fi ascultat, spre exemplu, pe un audiobook). Mai apropiat de minimalismul existențialist al lui Călin Torsan din *O zi. Ultima* (Casa de Pariuri Literare, 2011) decît de orice alt roman al vreunui coleg de generație, *Amorțire* povestește și enunță, fără a coborî prea mult în profunzimile temei, te pune pe gînduri, dar nu te marchează (deși finalul rămîne deschis), se face înțeles fără insistență – este un roman de un dramatism soft, amuzant și trist deopotrivă. Dintre toate cărțile lui Florin Lăzărescu, aceasta este cea care, fără a fi și favorita mea, merge însă cel mai departe.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Alain de Botton, *Religia pentru atei*, traducere din limba engleză de Mihaela Ghiță, Editura Vellant, 2013.**

Alain de Botton e un fel de ateu nepracticant. Nu crede în Dumnezeu sau în supranatural, dar nici nu privește religiile ca pe o aberație sau un caraghioslîc. Fiindcă – spune el – în demersul religios există multă pricepere într-ale omenescului, lucru de care ar trebui să profite și laicul libertarian contemporan, că doar și el e om. Oricît de puternici, performanți, raționali și autonomi sîntem presați să fim, rămînem vulnerabili, infantili, capricioși, fragili, iar asta ne cam doare, chiar dacă în secret. Cu alte cuvinte, laicatul nostru ultramodern nu are încă soluții pentru ofurile a ceea ce Alain de Botton nu ezită să numească „suflet“. În privința sufletului, de folos nu sînt confortul consumist, potopul informațional, tehnicismul învățămîntului actual sau industria timpului liber, ci o artă de a trăi, o înțelepciune a vieții, un răgaz ritualizat pentru meditație, o însufletire a gîndirii și alte asemenea lucruri pe care religiile le-au avut întotdeauna în vedere.

În fond, Alain de Botton propune, în locul necredinciosului încrezut, un necredincios încredințat de subtilitatea psihologică a codului de „proceduri religioase“ (din care nu lipsesc nici Ziua Ispășirii, nici Săptămîna Nebunilor, nici înțelegerea arătată singurătății, nevoii de tandrețe sau miezului copilăros dinăuntrul oricărei maturități).

Religia pentru atei împacă prelegerea seducătoare cu predica reconfortantă, propunînd soluții deloc lipsite de umor (de exemplu, sugestia de a se înființa în universități o Catedră de Relații Interumane, un Institut pentru Știința de a Muri și un Centru pentru Autocunoaștere). Gîndirea lui Alain de Botton e expertă în arta spectacolului, are strălucire și energie, descifrează între *aman!* și *amin!* o sumedenie de lucruri care pot face viața mai vie. O carte splendidă! De răscitit.

PUBLICITATE

Veronica D. NICULESCU

După 20 de ani...

– Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu –

În 1993, un grup de iniţiativă, condus de Constantin Chiriac, actor la Teatrul „Radu Stanca" din Sibiu (pe atunci, teatrul nu avea şi cuvîntul „Naţional" în denumire), a hotărît să facă un festival de teatru. Au participat artişti din două ţări: România şi Republica Moldova. În anul următor – 1994 –, la ceea ce este considerat, de fapt, prima ediţie oficială a festivalului, numărul ţărilor participante a crescut la opt, iar apoi s-a tot mărit, treptat. Recordul a fost atins la ediţia de excepţie din 2007, cînd Sibiul a fost Capitală Culturală Europeană, alături de Luxemburg – atunci, peste 2500 de invitaţi din 70 de ţări au venit la festivalul de la Sibiu, şi toate spectacolele s-au jucat cu biletele vîndute în avans.

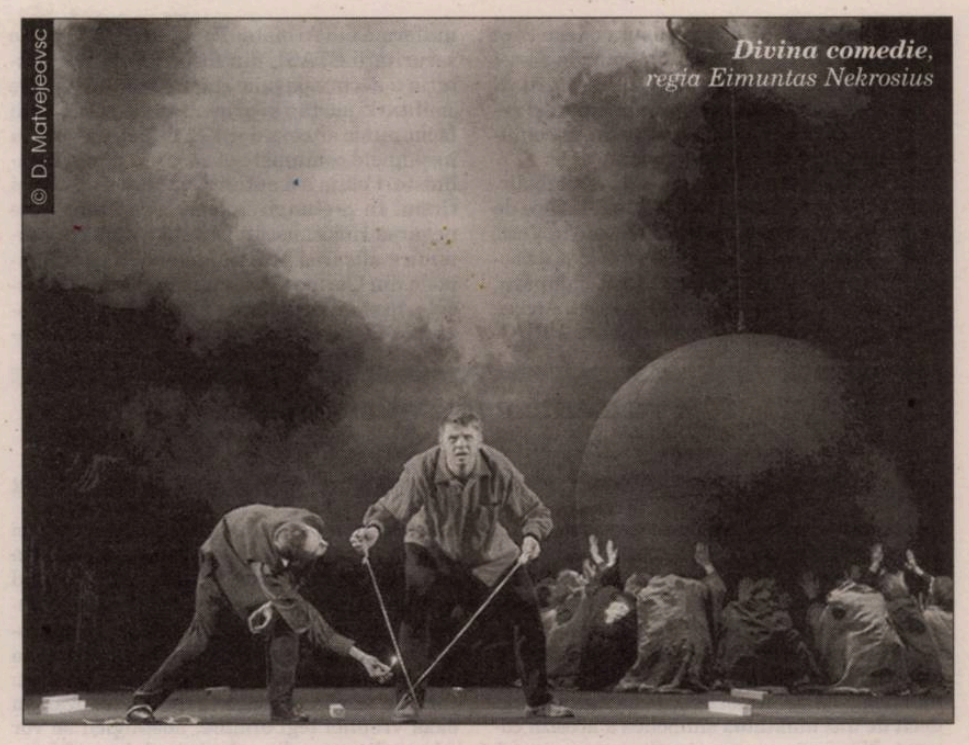

Divina comedie, regia Eimuntas Nekrosius

La ediţia cu numărul 20 a unui festival care şi-a depăşit cu mult intenţiile iniţiale, devenind un festival de artele spectacolului, organizatorii au pregătit cîteva evenimente speciale, pe lîngă secţiunile deja bine cunoscute. Vor fi, ca de obicei, spectacole de teatru, dans, muzică, spectacole-lectură, conferinţe şi dezbateri, lansări de carte, care vor avea loc în toate sălile de spectacol şi de concert din oraş. Dar şi o ceremonie de gală, care va marca ediţia aniversară pe 15 iunie, sîmbătă seara, la Sala Thalia. Evenimentul va consta din momente de recunoaştere publică a celor mai importanţi artişti care au contribuit la frumosul traseu al festivalului. O asemenea gală a mai avut loc doar în 2007.

Stele în Parcul Cetăţii

Tot pe 15 iunie se va inaugura Aleea Celebrităţilor, în Parcul Cetăţii, ca loc permanent de celebrare a contribuţiilor din domeniul teatral. Pentru început, şapte personalităţi vor primi o stea în centrul Sibiului: regizoarea Ariane Mnouchkine, regizorul Eugenio Barba, coregraful Sasha Waltz, regizorul Silviu Purcărete, regizorul Declan Donnellan, teatrologul George Banu şi actorul de kabuki Nakamura Kanzaburo XVII. Următoarele stele vor fi alese de o comisie, intenţia fiind ca dezvelirea să se facă tot cu ocazia ediţiilor anuale ale festivalului, însă numelor din teatru li se vor alătura şi nume din alte domenii culturale.

În programul stufos al festivalului, te poţi rătăci. Pe cele 40 de pagini cu evenimente, poţi găsi de toate pentru toţi. În fiecare dintre cele zece zile, lista cu „de-ale festivalului" începe de la 8 dimineaţa şi se încheie la miezul nopţii. Totuşi, lucrurile se pot rezuma aşa: cîte zece evenimente zilnic, în fiecare sală importantă de spectacol, adică unul în fiecare seară. Zece spectacole la Teatrul Naţional „Radu Stanca", zece la sala de la Casa Sindicatelor, la Sala Thalia, la Teatrul Gong, dar şi la Cetatea Cinsădioara. Acestora li se adaugă expoziţiile, conferinţele, lansările de carte. Şi cea mai stufoasă secţiune a festivalului: spectacolele de stradă, nu de puţine ori mai multe în acelaşi timp, prin centrul oraşului.

Sezon rusesc

Sezonul rusesc din festival se anunţă a fi unul dintre cele mai interesante. „Sezonul rusesc de la Sibiu marchează o gală a tinerilor actori ruşi în dialog cu vechea generaţie de actori de la Moscova şi St. Petersburg. Selecţia de la Sibiu îşi propune să evidenţieze noile tendinţe din acest spaţiu teatral, oferind publicului o viziune provocatoare asupra lumii din jur şi a limitelor umanităţii, prin complexitatea montărilor propuse de unii dintre cei mai importanţi creatori europeni ai momentului" – spune Adrian Tibu, într-un comunicat de presă al festivalului.

Ivan Vîrîpaev prezintă la Sibiu spectacolul *Iluzii*, sub forma unui dialog cu publicul. Actorii Teatrului Praktika vor spune povestea în întunericul din sala Studio de la Casa Sindicatelor, pe 10 iunie, de la ora 23. Dramaturgul rus este prezent în agenda festivalului şi cu un spectacol-lectură, în traducerea Maşei Dinescu – *Dansul Delhi*, pe 9 iunie, iar filmul său de debut – *Euphoria*, va fi proiectat în aceeaşi zi, tot la sala Studio de la Sindicate. Pe 11 iunie, pe scena teatrului sibian se va juca *Trei surori* al Nebalşoi Drama Teatr din St. Petersburg, în regia lui Lev Erenburg, „o profundă şi strălucitoare analiză psihologică şi un nou efort uman de a răspunde la întrebarea «de ce nu sîntem fericiţi?»" – după cum s-a scris la premiera spectacolului.

Al treilea eveniment din sezonul rusesc este *Nunta*, după Cehov, cu două reprezentaţii, pe 11 şi 12 iunie, în sala teatrului. Spectacolul, o adaptare modernă care îmbină jocul actorilor cu momente de muzică şi dans, este regizat de Vladimir Pankov, fiind o coproducţie a Festivalului Internaţional de Teatru „Anton Cehov", a Academiei Naţionale de Teatru „Janka Kupala" din Minsk şi a Confederaţiei Internaţionale a Asociaţiilor Teatrale.

Moment de excepţie al festivalului se anunţă a fi spectacolul unuia dintre cei mai bine cotaţi regizori europeni – Eimuntas Nekrosius. Nekrosius i-a cucerit pe spectatorii de la Sibiu acum doi ani, cu *Idiotul*, o montare de excepţie. Acum, compania Meno Fortas aduce cea mai nouă producţie a sa – *Divina comedie* după Dante. *„Divina Comedie* este una dintre operele de bază ale culturii universale. E posibil să regăsim ceva din *Divina Comedie* în mai toate lucrările marilor autori. Putem să lucrăm la acest text o viaţă întreagă, încercînd să înţelegem ceva, cu şansa de a nu reuşi niciodată" – declara regizorul Eimuntas Nekrosius la premiera spectacolului, în aprilie 2012. Reprezentaţia de la Sibiu are loc pe 9 iunie, la Casa Sindicatelor – cea mai încăpătoare din Sibiu – şi are o durată de patru ore şi jumătate.

Pietonala Bălcescu rămîne locul preferat de întîlnire cu clovni, scamatori, artişti.

Producţiile româneşti sînt ceva mai puţin numeroase în acest an. Cei care vor căuta numele lui Radu Afrim în program, nu îl vor găsi, din păcate. Dintre producţiile sibiene recente, vor fi prezentate în festival: *Platonov* – regia lui Alexandru Dabija, *Maestrul şi Margareta* – regia Zoltán Balász, *O poveste japoneză* – regia Yasuda Masahiro.

Întotdeauna, o opţiune fericită la festivalul sibian o reprezintă spectacolele de dans. Şi în acest an, secţiunea este bine reprezentată. Iată două sugestii: *Continu*, spectacol eveniment în coregrafia Sashei Waltz, o producţie Sasha Waltz în colaborare cu Schauspielhaus Zürich, şi *Un basm întunecat*, o coproducţie Israel-Danemarca, coregrafia Oded Graf şi Yossi Berg.

Nu mai puţin de şapte spectacole se încadrează în acest an la secţiunea „Circ". Anticipăm ca remarcabilă revenirea la Sibiu a celor din trupa Les Parfaits Inconnus, pe care nimeni dintre cei care i-au văzut la una dintre ediţiile precedente nu i-a putut uita. Canadienii îmbină muzica rock, acrobaţia şi jongleria într-o poveste intitulată *Reîntoarcerea*, care va avea două reprezentaţii la Casa Sindicatelor, pe 16 iunie.

Marşul picioroangelor şi fanfara regală

Cea mai stufoasă secţiune rămîne cea a spectacolelor stradale, adresate tuturor vîrstelor, spectatorilor întîmplători sau nu, din centrul oraşului. Practic, pe durata celor zece zile, teatrul va fi peste tot, pe străduţele din centru, cu fel şi fel de personaje surprinzătoare. Pietonala Bălcescu rămîne locul preferat de întîlnire cu clovni, scamatori, artişti care aduc culoare şi magie în oraş. Seria spectacolelor de stradă începe pe 7 iunie, la ora 15, cu Marşul picioroangelor şi Fanfara regală din Merchtem, Fanfara şi graţioasele majorete din Stara Wies, Orchestra veselă „La Racchia di Vejano", urmînd o Invazie extraterestră la ora 17.

În prima seară de festival, Piaţa Mare va fi scenă pentru *Odiseea*, cu Teatrul Titanic din Germania. Iar pentru a doua seară, în Piaţa Mare, recomandăm concertele Robin and the Backstabbers şi Şuie Paparude.

Dintre expoziţiile permanente ale festivalului, amintim expoziţiile de costume Lia Manţoc, Doina Levintza şi Dragoş Buhagiar, expoziţiile de fotografie Mihaela Marin şi Sebastian Marcovici. Iar iubitorii spectacolelor-lectură sînt invitaţi la Librăria Humanitas, unde se va desfăşura zilnic cîte un asemenea eveniment, de la ora 14 sau 15.

Programul complet al Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu se află pe www.sibfest.ro.

***Veronica D. Niculescu** este scriitoare, traducătoare şi jurnalistă.*

craii de burta veche

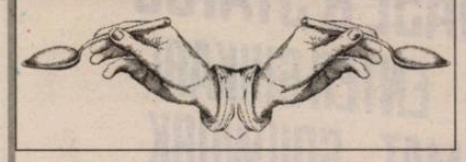

Organe *haute cuisine*

Iată cum fudulii, momiţe, urechi şi alte accesorii de zahana balcanică erau apreciate şi de *haute cuisine* franceză a secolului al XIX-lea.

■ **Urechi de miel *à la* Villeroy.** Fierbeţi 15 urechi de miel, opărite şi curăţate în prealabil, într-un *blanc* (apă cu făină şi zeamă de lămîie). Umpleţi-le apoi cu un pateu de pasăre amestecat cu ierburi aromatice, pînă unde începe pavilionului extern; umplutura va rigidiza pavilionul urechii, menţinîndu-l drept. Scăldaţi urechile în sos Villeroy (sos alb, legat, onctuos), înşiraţi-le pe un platou şi lăsaţi-le să se răcească. Daţi-le apoi prin pesmet, ou bătut şi, din nou, pesmet, şi prăjiţi-le în baie de ulei.

■ **Momiţe de miel *à la* Villeroy.** Alegeţi două duzini de momiţe de miel cît mai arătoase. Opăriţi-le, curăţaţi-le şi puneţi-le într-o soteuză umplută cu fond de supă, cît să le acopere. Fierbeţi-le pînă lichidul scade şi se îngroaşă. Lăsaţi-le să se răcească în oala în care au fiert. Treceţi-le apoi prin sos Villeroy cald, răciţi-le din nou şi panaţile în modul clasic. Momiţele se montează pe un platou, în piramidă, cu un ornament în formă de coroană, de jur împrejur.

■ **Fudulii de viţel *à la* Villeroy.** După ce curăţaţi fuduliile de pieliţă, lăsaţi-le la limpezit în apă rece. Fierbeţi-le în apă acidulată cu lămîie, cu sare şi legume de supă. Scurgeţi-le bine cînd sînt gata şi tăiaţi-le în bastonaşe de 4-5 cm lungime. Treceţi bastonaşele prin sos Villeroy şi lăsa-ţi-le să se răcească pe un platou, pînă cînd sosul se întăreşte. Panaţi-le ca în reţetele precedente şi prăjiţi-le în grăsime. Fuduliile astfel preparate servesc cel mai adesea ca garnitură. În gastronomie, *„amourettes"* desemnează, în mod clar, „fuduliile"; *Larousse*-ul, în schimb, defineşte termenul ca „măduvă a spinării", deci ca „măduvioare". Confuzia românească dintre măduvioare, momiţe şi fudulii se propagă, în mod straniu, şi în franceză.

Amicul Dejun

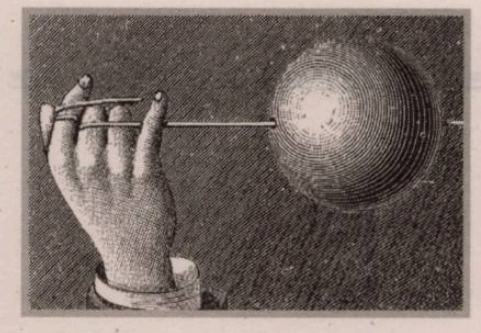

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Tovarăşii cîntă la Berlin

Germania ar putea adopta o lege care interzice afişarea simbolurile fostei RDG. E o restrîngere a libertăţii. E o formă de cenzură. Însă minimizarea şi relativizarea răului produs de regimul comunist îngrijorează opinia publică.

La Checkpoint Charlie – un loc simbolic, încărcat de istorie, căci se află la răscruce de drumuri între Berlinul de Est şi cel de Vest, între lumea liberă şi spaţiul controlat de sovietici –, turiştii şi nostalgicii pot cumpăra, în prezent, o părticică din fosta RDG. Aici se vînd şepci şi chipie militare cu stema RDG, uniforme ale Armatei Populare (NVA) şi ale securităţii STASI, din fosta RDG. Manifestaţia a decurs paşnic, chiar dacă unii dintre „militari" purtau şi arme. Din relatări, n-au făcut nimic altceva decît să filfîie steaguri cu însemnele comuniste şi să cînte imnuri staliniste. Poliţia s-a autosesizat, totuşi, o zi mai tîrziu. În prelungirea legii care pedepseşte negarea Holocaustului există o alta, care interzice afişarea oricărui simbol nazist. Crimele din Germania comunistă sînt recunoscute, însă nu există vreo lege care să-i pedepsească pe cei care le neagă. Afişarea însemnelor comuniste sau ale fostei RDG nu e, nici ea, interzisă. Aşa că autorităţile îi cercetează acum pe protagonişti în baza legii privind manifestaţiile publice şi a celei privind regimul armelor. E doar o soluţie de compromis, o măsură luată de ochii lumii. De-abia de acum înainte începe să devină interesant: căci, de vreme ce nu pot fi găsiţi vinovaţi în baza vreunei legi anume, nostalgicii se vor aduna din nou, doar de dragul de a sfida.

Criza economică afectează, se pare, inclusiv memoria.

trese militare, insigne pioniereşti, steaguri sovietice şi cîte şi mai cîte. Capitalismul e o binefacere şi pentru colecţionarii de suveniruri cu arome comuniste, şi pentru micii speculanţi care îngrămădesc, pe tarabe, „antichităţi", de acum 23 de ani, şi imitaţii ieftine, contemporane. Berlinezii sînt agasaţi mai degrabă de atmosfera de bazar oriental decît de însemnătatea simbolică a acestui comerţ. Numeroase organizaţii care se ocupă de cultivarea trecutului recent încearcă, de multă vreme, să atace pe fond această problemă.

Însă lucrurile nu se opresc la acest bazar kitschos al nostalgiei. Pe 9 mai, zeci de bărbaţi au mărşăluit la Berlin în faţa monumentului sovietic din Parcul Treptow. Purtau

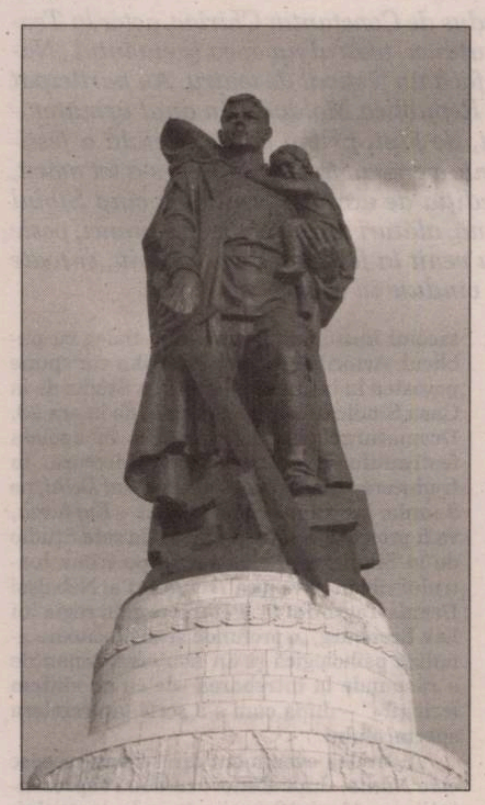

Adevărul e că în Germania – dar nu numai acolo – condamnarea regimului comunist nu e unanimă. Regimul comunist pare mai puţin detestabil căci a fost duşmanul fascismului. Cei care susţin această teză uită însă să spună că înlăturarea regimului fascist s-a făcut prin instaurarea altei dictaturi. Această relaţie concurenţială, care încă mai bîntuie cărţile de istorie şi discursul public, nu încurajează deloc o abordare pragmatică a situaţiei de acum. Pe de altă parte, criza economică afectează, se pare, inclusiv memoria. Sondajele arată o creştere accentuată a reflexelor comunist-egalitariste. Dimensiunea totalitară a regimului din RDG e aproape uitată – oamenii tind să-şi amintească mai degrabă de binefacerile statului asistenţial. Dintr-un studiu sociologic reiese că tot mai mulţi germani dintre cei care n-au trăit în fosta RDG consideră că regimul de atunci asigura o viaţă confortabilă, liniştită. Cultura pop din anii '90 a contribuit şi ea la răspîndirea acestui mit: în cărţi, filme şi videoclipuri apar mai degrabă acele embleme „soft" ale Germaniei comuniste, cum ar fi, de pildă, maşina Trabant sau cafeaua Mocca Gold. Despre SED şi STASI nu se ştie mai nimic – parcă nici n-ar fi existat.

Şi tocmai la aceste simboluri „tari" au recurs nostalgicii comunişti pe 9 mai! Mai multe voci din CDU (creştin-democraţi) şi FDP (liberali) cer acum o lege care să interzică afişarea în public a însemnelor comuniste. Unul dintre liderii uniunii, Volker Kauder, consideră că demonstraţia tovarăşilor comunişti din 9 mai e o provocare, o ameninţare la adresa democraţiei. Dezbaterea de-abia începe. Căci nu toţi politicienii sînt convinşi de utilitatea şi de legitimitatea unei asemenea iniţiative. Nu este oare democraţia acel regim capabil să tolereze şi să integreze inclusiv acele grupuri care o pun în pericol? Nu ar fi interzicerea acestor simboluri o formă de abdicare de la principiile de bază ale democraţiei – adică libertatea de asociere şi libertatea de exprimare?

PUBLICITATE

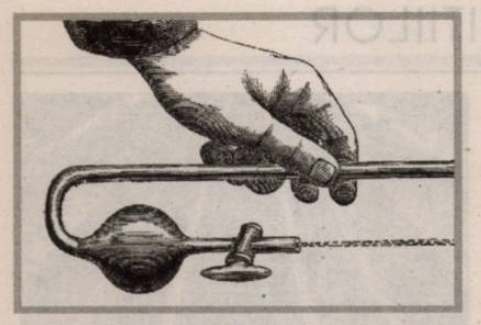

Oana STOICA

rosencrantz & co

Regresul progresului

● ***Contra progresului* de Esteve Soler, regia: Bobi Pricop, scenografia: Rodica Ştirbu; cu: Ioana Manciu, Aida Avieriţei, Vlad Pavel, Cezar Grumăzescu. Teatrul Bulandra, Sala Laborator (Izvor).**

Trilogia dramaturgului catalan Esteve Soler – *Contra democraţiei, Contra iubirii, Contra progresului* – vizează viciile sistemice ale societăţii contemporane. Sistemele politice, avansul tehnologic, emanciparea afectivă sînt analizate şi deconstruite pînă la a demonstra că au devenit toxice pentru umanitate. În această ofensivă contra a tot, Esteve Soler se foloseşte de cîte şapte scheciuri pentru fiecare episod al trilogiei, mici piese burleşti, suprarealiste, care arată cum dezvoltarea inteligenţei duce la autodistrugerea umanităţii. Libertatea, progresul şi iubirea se transformă în opusul lor şi capătă valenţe monstruoase, devin letale.

Mici piese burleşti, suprarealiste, care arată cum dezvoltarea inteligenţei duce la autodistrugerea umanităţii.

Dramaturgul catalan (născut în 1976) – profesor de scriere dramatică la Institutul de Teatru din Barcelona – excelează în umor absurd şi în concentrarea poveştii, care evoluează surprinzător şi devoalează sensuri nebănuite. Cele trei texte – traduse excelent în limba română de Luminiţa Voina-Răuţ – au fost deja montate în mai multe teatre europene. În România, *Contra democraţiei* se joacă la Secţia Germană a Teatrului Naţional „Radu Stanca" din Sibiu, în regia lui Alexandru Dabija, iar regizorul Radu-Alexandru Nica repetă *Contra iubirii* la Compania „Liviu Rebreanu" a Teatrului Naţional din Tîrgu Mureş (premieră în iunie).

Prezentat întîi ca lectură publică, anul trecut, la UNATC, în prezenţa autorului, într-o serie care cuprindea toată trilogia, *Contra progresului* în regia lui Bobi Pricop păstrează ceva din atmosfera austeră, din minimalismul spectacolului de debut al regizorului, *Jocuri în curtea din spate*. Decorul (Rodica Ştirbu) este format din patru scaune pe rotile, recuzita este pusă în cîţiva saci de gunoi, pentru a fi la îndemînă cînd e nevoie. Convenţia este clară: totul se face la vedere, poveştile sînt produse pe loc, omul este personaj în propria viaţă. Contextul în care Bobi Pricop pune povestirile lui Soler este acela al unei dominaţii absolute a tehnologiei asupra umanului. Într-una dintre povestiri, televizoarele inteligente (3D-urile domestice) – rezultate ale unei tehnologii avansate – imbecilizează, ba mai mult, produc viitorii lideri-dictatori sau chiar moartea. În întreg spectacolul, Bobi Pricop extinde această idee a manipulării, a omului – marionetă manevrată de însuşi produsul minţii sale. Personajele sînt direcţionate de un Povestitor care recită didascaliile şi indică acţiunea, scurt şi autoritar. Practic, personajul şi povestea se construiesc sub ochii spectatorilor, sînt „produse" virtual. Omul dezvoltă tehnica şi îşi pierde libertatea, devine dependent de tehnologie şi această dependenţă, ca orice viciu, mai ales unul puternic, îl va distruge.

Dar în piesa lui Esteve Soler nu este vorba strict de avansul tehnologic, ci de progresul înregistrat în toate dimensiunile existenţei umane. Religia se poate multiplica precum un produs de serie, omul se reinventează ca propriul Dumnezeu – unul rău, discreţionar, răzbunător. Consumismul este văzut ca suprema credinţă, iar profitul – ca ideal şi raţiune de a trăi. Biserica este o corporaţie. Episodul biblic al căderii în dizgraţia divină prin consumul fructului cunoaşterii ia o formă cinică, în spectacol: mărul este celebra siglă a lui Steve Jobs şi desemnează, astfel, un simbol al corporatismului şi al dependenţei de gadgeturi. Noua religie începe cu un nou zeu. Omul – dependent de obiecte şi de virtualitate. Oroarea depersonalizării umane. O femeie refuză să cheme ambulanţa pentru un rănit grav, deoarece vrea să experimenteze moartea, care este o experienţă imposibilă în mediul virtual în care se claustrează omenirea. Sistemul medical funcţionează perfect în lipsa pacientului. Un scenariu horror – povestea Scufiţei Roşii –, citit cu voce tare, devine realitate şi îi absoarbe pe ascultători. Căsătoria este un contract pe durată determinată pentru că fericirea este garantată pe termen scurt. Un cuplu (hetero în text, gay în spectacol) îşi organizează viaţa afectivă strict juridic. Sentimentele sînt viabile doar în baza unui acord notarial, încep şi se termină odată cu acesta. Nu există excepţii, nu sînt permise melodramele, îndrăgostirea este exclusă, iubirea în afara limitelor contractuale este condamnabilă. Sînt poveşti care demonstrează, suprarealist sau grotesc, că avantajele progresului în lumea contemporană sînt posibile arme de distrugere în masă. Problema esenţială este că omul devine victima propriei inteligenţe care se constituie într-un Frankenstein.

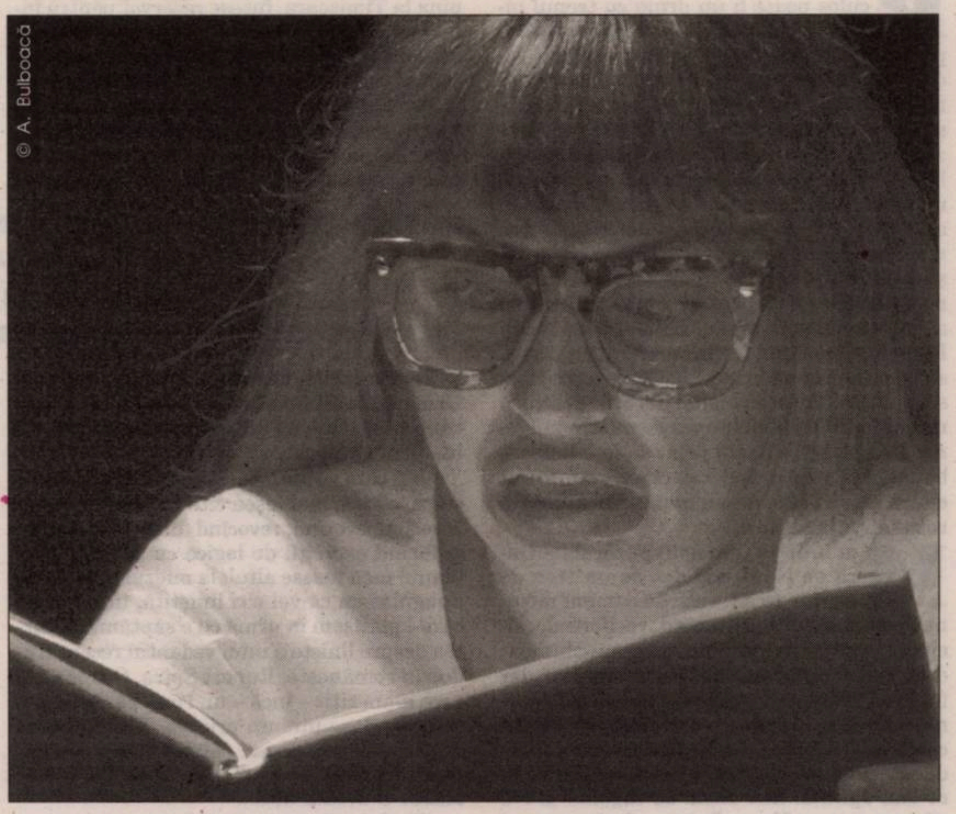

Actorii joacă o varietate de specimene umane, tipologii civile sau corporatiste, create dintr-o singură tuşă. O voce bizară, afectată sau piţigăiată, o gură supradimensionată cu ruj, şepci colorate şi expresii infantile – şi personajele sînt gata. Ioana Manciu şi Cezar Grumăzescu au jucat şi în spectacolul de debut al lui Bobi Pricop. Ioana este cameleonică, calitate dovedită în *Jocuri în curtea din spate,* în care interpreta alternativ două personaje, şi certificată acum, în special în rolul de Învăţătoare, în care umanizează treptat tipologia caricaturizată a profesoarelor acrite, pînă ce rezultă un personaj terifiat de povestea pe care o citeşte, a cărui frică se materializează şi îl anihilează. Expresivitatea lui Cezar Grumăzescu este vizibilă în roluri de băiat rău, cu potenţial autodistructiv, dar aici, el face credibil personaje total diferite – un copil plîngăcios sau un soţ îndrăgostit. Vlad Pavel excelează în crearea vocii pentru inventatorul unei noi religii – care mixează profitabilitatea cu dictatura –, un timbru afectat, stupid şi comic, care denotă pierderea creatorului în propria creaţie artificială (el ajunge să creadă în sine însuşi). Aida Avieriţei radiografiază îndemînatic o serie de mame şi soţii, trecînd rapid din tipologia casnică într-un registru suprarealist.

Spectacolul nu lasă nici o urmă de speranţă, umanităţii. Ultimul scheci este unul postapocaliptic, în care omul revine la esenţa sa – aceea de animal – şi din această postură suportă cruzimea pretins necesară a unui animal dominat – în speţă, o focă. Trimiterea se face, la un prim nivel, la îndelungata cruzime a oamenilor faţă de animale, dar la o privire mai atentă, teza lui Esteve Soler este că inteligenţa umană poate duce la extincţie, în lipsa discernămîntului. Omul este propriul său călău.

Contra progresului va avea încă două avanpremiere, în 27 şi 29 mai, premiera oficială fiind programată în deschiderea stagiunii viitoare. Cît despre Esteve Soler, el poate fi întîlnit la Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu (7-16 iunie) unde ţine un atelier de scriere dramatică (Învăţînd de la noii clasici: Pinter, Mamet, LaBute, Kane – 12-15 iunie).

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

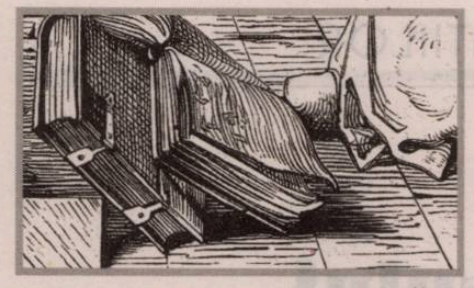

Simona SORA

biograffiti

Trenul groazei

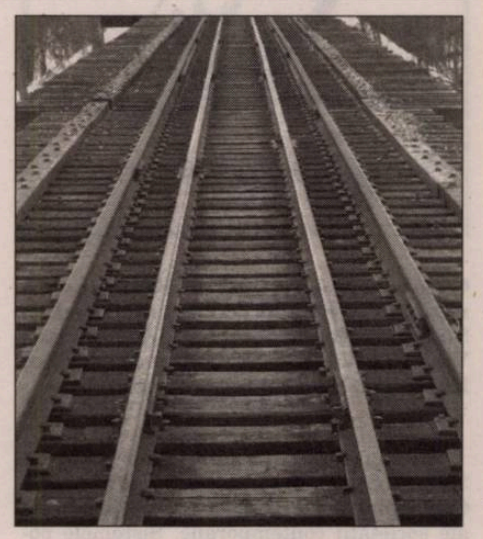

Pun pariu că nu vă imaginaţi ce periculos poate fi un drum cu trenul pînă la Timişoara. Ce se poate întîmpla, la urma urmelor? Doar nu străbaţi India de la nord la sud, în tren deschis; doar nu iei „trenul morţii" care vine din Bolivia şi, după ce pătrunde vreo 50 de km în Brazilia, te lasă la cheremul vînătorilor de călători, cu tot ce înseamnă asta (de cele mai multe ori, să fii transportat în continuare cu autobuzul); doar nu mai există „trenul foamei" care lega, pe vremuri, Timişoara şi Iaşiul, şi despre care circulau horroruri urbane... Aşa mi-am zis cînd am acceptat, senină, să iau trenul spre oraşul cel mai frumos din România, ca să-mi întîlnesc cîţiva cititori şi să bem împreună un ceai la Cărtureşti. Pînă să ajung însă în dichisita librărie deschisă recent în Iulius Mall (pe cea de pe strada Florimund Mercy o ştiam deja, de la o lansare bănăţeană a *Tovarăşelor de drum),* am trecut cîteva hopuri care mi-au mai verificat o dată rezistenţa la absurd.

Mai întîi, în (din nou) mizerabila Gară de Nord, am dat de un tren de noapte ticsit: sute de oameni mişunau somnambulic, întrebînd, vociferînd, călcîndu-se pe valize, într-un miros neschimbat de grund şi urină stătută. Părea sinistru, dar încă mă îndreptam spre vagonul *meu* de dormit, din care, după un somn bun, aveam să cobor la Timişoara. Am străbătut peronul de două ori în sus şi-n jos, lumea era din ce în ce mai agitată: nici urmă de vagonul 4. Nu găseam – ca-n *Harry Potter* – decît vagonul (sau peronul) 3:4: după 3 urma neantul. Am întrebat-o pe însoţitoarea de vagon: într-adevăr, vagonul meu nu exista, iar patul în care-mi imaginasem că voi dormi liniştită, pînă la Timişoara, fusese rezervat pentru întoarcere, la un tren de zi care nu avea vagon de dormit. Bref, în noaptea care tocmai începuse, urma să călătoresc *pe* tren sau să mă întorc frumos acasă. Cum încă mai aveam timp, am coborît. Într-un minut, însă, m-am urcat la loc. Nu puteam să alerg pînă la ghişeul din gară, nu-mi venea nici să cedez pe toate fronturile, doar promisesem că ajung. Urma să mă hotărăsc pînă la Ploieşti, dar trenul – aveam să aflu în cîteva minute – o lua prin Craiova...

Care era cel mai rău lucru ce putea să mi se întîmple?

Am cam vociferat – noroc că lumea nu se culcase încă, mai ieşea cîte unul să mă vadă invocînd, evocînd, revocînd (diferite instanţe) şi făcînd exerciţii de logică cu „naşul", deşi planul meu fusese altul: la miezul nopţii, îmi imaginasem că voi citi liniştită, în patul pe care-l plătisem în urmă cu o săptămînă, cartea despre linişte a unui vedantin recent tradus în româneşte, Rupert Spira. O carte din care n-am citit – încă – un rînd, pe care mi-o recomandase un bun prieten. E drept, cam după vreo oră, m-am calmat. Care era cel mai rău lucru ce putea să mi se întîmple? Habar n-aveam încă...

Cînd tocmai mă instalasem pe o strapontină – mai mult pentru efectul scenic, căci trebuia să mă ridic de cîte ori trecea vreun călător *legal* (cum eram şi eu, aflaseră deja toate vagoanele de dormit), naşul s-a întors. Îmi găsise, nu ştiu cum, un pat în trenul groazei, l-am mai plătit o dată (căci, nu-i aşa, era vina mea, nu confruntasem, pe un bilet dus-întors, suplimentul cu biletul) şi m-am trezit la cucurigu, deasupra unei doamne care, vorbind la telefon, m-a privit cu mare neîncredere. Ajunsesem cu greu în noua situaţie, m-am gîndit să scot cartea lui Spira despre linişte, numai că rucsacul era jos. Am dat să cobor, dar trenul s-a smucit ca la cutremur. Am renunţat şi am dat să mă schimb, în lumina de veghe verde, iar atunci am observat curelele de siguranţă rupte şi cîteva molii trezite din rumegarea păturilor, urmele de jeg pe tavan (n-o să vă descriu toaleta, pentru că n-o depăşeşte în oroare pe cea povestită de Gheorghe Crăciun în *Pupa russa),* salteaua maronie de sub cearşaf şi, cînd am pus capul pe pernă, mirosul ăla care, pe vremuri, după ce stătusem ani buni în Elveţia şi aveam mintea odihnită, îmi evoca, sfîşietor şi nostalgic, România însăşi.

Nu ştiu dacă am apucat să aţipesc, căci mă ţineam cu mîinile încleştate de plasa inutilă de sub întrerupător. Cum nu exista nimic care să mă oprească, puteam ateriza oricînd în mijlocul compartimentului. Probabil am aţipit totuşi cîteva minute căci, dimineaţa, doamna de jos mi-a povestit că, pe la ora 3, cineva a urlat zadarnic: „Opriţi trenul!!!" Nu auzisem nimic; de altfel, nu se putea auzi altceva în afara şinelor ce scrîşneau în capul meu, tangajul mă rostogolea, pe saltea, din ce în ce mai repede, pînă cînd trenul frîna, căci intram într-o zonă de restricţii. Dimineaţa eram vînătă din cap pînă-n picioare de la aruncările în gol, şuturile în grilajul de bagaje şi scurte lovituri cu capul în uşă. Mi-era dor de strapontina pe care-o dispreţuisem în urmă cu cîteva ore.

Am ajuns însă cu bine la Timişoara, a fost minunat, mi-am întîlnit vechi prieteni (pe Adriana Babeţi la Bastion, pe Alina Radu şi pe Gheo într-un restaurant cu piscină, pe Robert Şerban la TVR, în emisiunea lui, *Piper pe limbă)* şi m-am simţit acasă cu Simona Pele de la Radio Timişoara şi Diana Petruţ de la Cărtureşti. Am povestit cu cititorii (care – Iisuse! – la Timişoara chiar citesc tot!) despre literatură, linişte şi *Dilema veche.* N-am apucat însă să le spun povestea cu trenul groazei, poate şi pentru că s-ar putea s-o ştie mai bine ca mine.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Libertinaj stilistic

● **In The Country, *Sunset Sunrise,* ACT, 2013.**

Iarăşi ceva de la casa de discuri ACT, adică scandinavi, mai exact norvegieni: Morten Qvenild la pian, Roger Arntzen la bass, Pal Hausken la tobe. Iarăşi jazz meditativ, alcătuit din dueturi bass – pian. Aşadar, aviz fanilor Esbjörn Svensson Trio şi Lars Danielsson, şi publicului Festivalului de la Gărîna, care au şansa să-i vadă pe In the Country anul acesta. Dintre cei trei protagonişti, Qvenild, pianistul, e liderul trioului, cel mai vizibil internaţional şi cel mai versatil. E vorba de un nivel de versatilitate care, în orice ţară, în afară de Norvegia, ar fi greu de conceput, iar la noi poate chiar interzis contractual, din raţiuni de imagine şi politici de marketing. Să vedem cît de grav e: cariera sa a bifat black metal cu trupa Shining, pop operatic cîntînd coveruri Joy Division, Dolly Parton şi AC/DC cu Susanna and the Magical Orchestra, post-jazz cu post-orchestra Jaga Jazzist, indie pop hipsteresc cu The National Bank şi jazz lasciv cu Slow Motion Orchestra. Cu alte cuvinte, e ca şi cum Dan Grigore ar cînta azi cu Negură Bunget, mîine la Eurovision şi poimîine la Gărîna. E dificil să asculţi, cu un acelaşi creier, plaja stilistică din CV-ul lui Qvenild, nu-mi pot închipui cum e să fii şi implicat în producţia materialelor respective. Filonul său de bază este, totuşi, jazzul – cu jazz a debutat şi în jazz activează în calitate de lider de grup de zece ani încoace, cu aceşti In the Country.

Albumul *Sunset Sunrise* nu se ridică, totuşi, la nivelul recentelor materiale EST/Danielsson pe care le-am recenzat în această rubrică; îi lipsesc sofisticarea şi impactul emoţional, dar asta numai pentru că în cazul celor doi artişti avem de-a face cu un extrem de înalt nivel de sofisticare şi impact emoţional, şi nu pentru că In the Country ar suferi de lacune sesizabile. Materialul acestora e perfect plăcubil, dar mai aerisit în comparaţie cu EST şi mai puţin fluid/atmosferic în comparaţie cu *Liberetto.* Poate pentru că trio-ul e condus de un pianist, faţă de care colegii săi sînt umili executanţi – nu avem un basist de talia lui Berglund/Danielsson, şi nici un baterist cu personalitate solo ca Magnus Öström. Bucuriile pe care ştie să le aducă jazzul scandinav sînt însă prezente şi satisfăcătoare pe materialul de faţă. Albumul începe şi se încheie cu melancolii pianistice în care celelalte instrumente au o prezenţă minimală – „Birch Song", respectiv „December Song". Miezul conţine şi momente mai ritmate („Derrick"), un interesant număr de theremin („Steelpants") şi cîteva bucăţi ale căror titluri („Silverspring", „The Fluke, a Whale's Tail") sugerează că îşi propun să fie atmosferice în tradiţia scandinav-glacială (sigurrósiană), însă o fac doar parţial – un strat de texturi ambientale pare să lipsească, albumul sună prea analogic.

Experienţa scandinavilor care trec, mai în joacă, mai în serios, prin multiple genuri, le deschide o viziune mai largă asupra jazzului, asupra muzicii în general, viziune care a dus la ceea ce tradiţionaliştii numesc post-jazz. Într-un interviu recent, Qvenild explică predispoziţia norvegienilor spre acest libertinaj stilistic în cheie antropologică: densitatea populaţiei fiind mică, oamenii locuiesc la distanţe relativ mari unul de altul şi sînt nevoiţi să trăiască mult cu ei înşişi, cu propriile resurse şi idei, ceea ce contribuie la dezvoltarea unei pofte de explorare individualistă care nu poate fi constrînsă cu regulamente, cu marketing de aliniere la o strategie ori la o imagine. Se poate comenta că tocmai această abordare – „strategia lipsei de strategie" – este, în sine, strategia de marketing a scandinavilor (şi de orientare pe piaţă a casei de discuri ACT). La noi – şi probabil în ţările cu puternică tradiţie socialistă –, acest tip de gîndire intră în categoria riscurilor neasumabile – apropierea mai puternică a indivizilor face ca părerea vecinului să conteze mult prea tare, şi fiecare pas liberal să trebuiască validat de multiple ancore sociale, dintre care unele există doar de dragul tradiţiei, din raţiuni pe care nu şi le mai aminteşte nimeni.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Andi VANCA

Urbanul & trecutul istoric

Are România suficiente şi destul de variate festivaluri de muzică?

Piaţă consumatorilor de festivaluri de la noi a devenit tot mai mare şi mai pretenţioasă, avînd ca termen de comparaţie festivaluri mari din afară, ca Exit, Sziget, Balaton Sound. Consider că sîntem pe un trend bun, avem tot mai multe festivaluri de anvergură, cu tot mai mulţi artişti participanţi de anvergură. Şi nu mă refer doar la muzicieni, ci şi la actori, regizori etc.

Cum s-a conturat conceptul Festivalului „Electric Castle"?

Este un proiect la care lucrăm de vreo doi ani. Aveam deja în spate o experienţă mare, în organizarea evenimentelor, ştiam de Castelul Bánffy şi aşa ne-am conturat conceptul de festival, în jurul acestui monument spectaculos. Noul şi urbanul, combinate cu un trecut plin de istorie. Încercăm, astfel, să atragem atenţia în primul rînd asupra castelului, să-l repunem pe harta turistică a României şi să grăbim procesul lui de restaurare. Vrem să oferim o experienţă nouă şi completă. Concertele celor 80 de artişti sînt doar unul dintre motivele pentru care cineva ar veni la „Electric Castle". Pînă la urmă, este o poveste, o experienţă completă creată de locaţie, activităţile de acolo (expoziţii, proiecţii, sporturi extreme) şi muzică.

Ce opţiuni de acomodare au cei care vor să vină din ţară?

Vom avea o zonă de camping cu toate facilităţile necesare (duşuri, toalete, securitate, cutii de valori). Cei care vor veni cu rulotele vor avea o zonă specială unde pot parca. Va mai exista şi posibilitatea de cazare la localnici, am făcut o listă pe site-ul nostru cu cei dispuşi să închirieze camere. Va exista şi o zonă de *food court,* cu mîncare variată, pentru toate gusturile: grătare, mîncare gătită, vegetariană, salate, fructe sau dulciuri. Cei care vor dori să rămînă toate cele trei zile vor avea la dispoziţie tot ce le trebuie.

***Andi Vanca** este PR-ul Festivalului „Electric Castle" (21-23 iunie) de la Castelul Bánffy (Cluj-Napoca). Mai multe la electriccastle.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

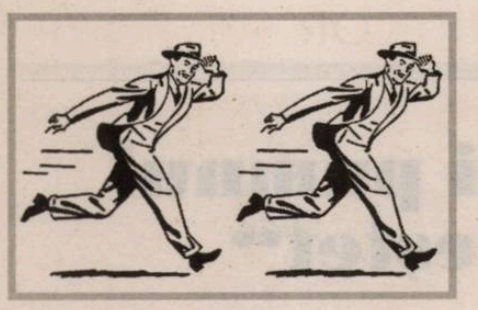

Andrei GORZO

dilematograf

American dreamer

● ***Marele Gatsby / The Great Gatsby* (SUA, 2013), de Baz Luhrmann.**

Tragedia lui Jay Gatsby e tragedia mobilităţii sociale neînsoţite şi de emancipare ideologică: ridicat prin propriile forţe (şi prin mijloace nu neapărat legale), acest visător american arhetipal ajunge îndeajuns de bogat încît să-şi poată permite orice, însă rămîne prizonierul viselor extravagant-banale care-i luminaseră adolescenţa săracă. Ieftinătatea superluxoasă a viselor lui inspiră şi modul de operare al regizorului Baz Luhrmann în această nouă (şi supramediatizată) ecranizare după romanul lui Scott Fitzgerald. Locuinţa lui Gatsby (Leonardo DiCaprio) arată aici ca un castel proiectat de Disney pentru Mickey Mouse. Partenerul lui de afaceri (Amitabh Bachchan) se prezintă sub un nume evreiesc – Meyer Wolfsheim –, dar fizionomia şi accentul lui vin, în mod evident, din India, tot aşa cum accentul şi manierismele lui Gatsby vin de la Oxford, dar *via* Nicăieri. Totul e simulacru, totul e erzaţ în lumea lui – ca în oricare dintre lumile cinematografice construite pînă acum de Luhrmann *(Strictly Ballroom, Romeo + Juliet, Moulin Rouge!, Australia)*. Cerul înstelat sub care Gatsby visează la femeia vieţii lui, Daisy (Carey Mulligan), pierdută cu ani în urmă din cauza sărăciei, e un cer pe care fiecare steluţă a fost adăugată de computer şi pe care, ocazional, apar scrise înseşi cuvintele lui Fitzgerald. În faimoasa „scenă a cămăşilor" (aruncate frenetic de Gatsby la picioarele lui Daisy, care, la vederea lor, plînge şi îngaimă printre sughiţuri că n-a mai „văzut niciodată cămăşi atît de frumoase"), mătasea flutură ca într-o reclamă la detergent. Şi butaforia nu se opreşte la marginea domeniului lui Gatsby: în aceast film, întreaga „epocă a jazzului" nu e altceva decît un parc tematic – este epoca jazzului trecută-prin-Babilon-trecut-prin-Hollywood-trecut-prin-Vegas. Anacronismele abundă: bacanalele din castelul lui Gatsby sînt animate de dansatoare grupate în dispozitive coregrafice *à la* Busby Berkeley, în timp ce muzica lui Cole Porter se ciocneşte de cea a rapperului Jay-Z, iar pe Queensboro Bridge trece în ralanti o decapotabilă plină de *party people* afro-americani, deschizînd sticle de şampanie în spatele unui şofer alb. Ca şi în celelalte filme ale lui Luhrmann, kitschul e tratat parţial ironic şi, parţial, ca o cale spre sublimitate.

Dar, cu tot *partying*-ul şi cu toată DJ-eala nonstop, cu tot vertijul ninsorilor de confetti în 3D, al *trav*-urilor şi al mişcărilor de macara augmentate de CGI, şi cu toată adeziunea la principiul *„anything goes"*, Luhrmann nu e un regizor cu multe idei, iar cele pe care le are – aici o secvenţă de montaj ca pe vremuri, compusă din titluri de ziare, dincolo nişte servitori care se mişcă perfect sincron, ca într-un musical – tind să fie executate superficial, fără cine ştie ce imaginaţie sau precizie. De la un punct încolo, *partying*-ul şi DJ-eala se mai domolesc; aparatul de filmare nu se mai vîră chiar atît de insistent sub nasurile actorilor, iar montajul nu le mai reduce chiar tot jocul la stat în poză şi la reacţii de desen animat. Cu toată bravada sa iniţială, gen „hai să-l scoatem pe Gatsby la *clubbing*" sau „hai să i-l prezentăm pe Jay G. lui Jay-Z", filmul se dovedeşte a fi nu atît o reinterpretare în toată puterea cuvîntului, cît un *digest* cuminte al romanului, cu toate ideile principale extrase ca la şcoală (chiar în cuvintele lui Scott F.) şi ba suflate spectatorului din *off*, ba scrise pe ecran cu litere mari, ba amîndouă deodată. Cu alte cuvinte, poate să stea liniştit lîngă versiunea din 1974, cu Robert Redford (pe care criticii şi spectatorii americani au primit-o cu binemeritată răceală, dar pe care, în România, lipsa de acces la unele dintre filmele precedente ale lui Redford a ajutat-o să devină filmul său definitoriu). Un bonus e dimensiunea comică pe care DiCaprio, încurajat de Luhrmann, i-o conferă lui Gatsby – aristocratismele lui butaforice, CV-ul lui gogonat, timiditatea de adolescent pe care şi-a păstrat-o faţă de Daisy. Cît despre celelalte personaje, Luhrmann şi actorii săi le caracterizează scoţîndu-le în evidenţă cîte un atribut *per capita* – grobianismul soţului lui Daisy (Joel Edgerton), ingenuitatea naratorului Nick Carraway (Tobey Maguire). Complexitatea e minimală – deşi personajului Nick i se mai atribuie şi cîteva date biografice de-ale lui Fitzgerald: el e cel care scrie *Marele Gatsby*, într-un sanatoriu, în 1929. (De fapt, romanul lui Fitzgerald apăruse în 1925; postdatîndu-l, Luhrmann recontextualizează iresponsabilitatea financiară a lumii lui Gatsby şi legăturile ei cu lumea interlopă, ca embrioni ai crahului din 1929, respectiv ai gangsterismului acutizat din epoca lui Al Capone.) În fine, marea iubire a lui Gatsby e caracterizată ca o fată destul de oarecare; mai multă alură are prietena ei, flapperiţa Jordan (Elizabeth Debicki).

În faimoasa „scenă a cămăşilor" mătasea flutură ca într-o reclamă la detergent.

■ ■ ■

aduse cu poşta

Mircea V. CIOBANU

Revistele literare din Basarabia

– între sincope şi hiatusuri –

Pînă în 2012, datorită susţinerii ICR, în Basarabia au existat cîteva reviste de cultură de o bună calitate: *Clipa* (o revistă a celor mai tineri), sobru-academicele *Sud-Est Cultural* şi *Limba română*, *Contrafort* (o revistă modernă, elevată, selectivă, chiar selectă), *Semn* – revistă editată de universitarii de la Bălţi, deopotrivă sobră şi ludică, didactică şi artistică.

Unele dintre ele pot fi trecute, fără rezerve, la ceea ce s-ar numi patrimoniu cultural românesc. Dacă ICR (împreună cu fosta FCR) ar fi trebuit să facă un raport al eficienţei, un *argument forte* ar fi colecţiile (arhivele) revistelor. Spre deosebire de multe activităţi poate utile, dar efemere, aceste reviste pot fi prezentate cu titlu de argument şi de patrimoniu naţional real, acumulat cu contribuţia Institutului. Arhivele sînt mai relevante decît orice descriere, oricît de argumentată, a unui proiect sau a unei intenţii. Tocmai de aceea – credeam eu –, ICR a anunţat că revistele vor fi finanţate şi în acest an *fără a mai anunţa un concurs*.

Dar lucrurile sînt încă nebuloase în ceea ce priveşte viitorul presei literare din Basarabia. Pînă la finele anului 2012, revistele au fost ţinute în suspansul incertitudinii. Aşteptarea a durat şi în primele luni ale anului 2013. În sfîrşit, după ce presa românească *(Adevărul,* în primul rînd) a semnalat această atitudine absolut inexplicabilă (şi... *inexplicativă)* a ICR, a doua zi (în ajunul plecării lui Andrei Marga la Chişinău), pe pagina oficială a ICR a apărut ştirea precum că revistele din Basarabia vor fi finanţate conform listei din anul trecut.

Nu a mai urmat nici o acţiune, cel puţin nimic nu a mai ajuns la urechile/ochii cititorului. Doar nişte informaţii... oximoronice. Într-o ştire din 29 aprilie, plasată pe site-ul ICR, se spune că vor fi sprijinite *şi alte* publicaţii din Basarabia, într-o contradicţie inexplicabilă cu reducerea fondurilor, deductiv – cu reducerea finanţării revistelor existente. În lipsa unui concurs, nu se ştie care vor fi acele „alte" publicaţii, nu se ştie cine şi cum le-a testat calitatea. Absolut neinspirată pare a fi decizia de a finanţa revistele prin intermediul filialei Chişinău a ICR. Pe de o parte, nu va fi evitat partizanatul local şi efectul unor mofturi personale, iar pe de alta, lipseşte un instrument de evaluare conform strategiilor ICR, nu conformă cu gusturile directorului filialei Chişinău.

Pînă azi, nu a ieşit de sub tipar nici o revistă... Bine, fondurile limitate presupun închiderea finanţării anumitor proiecte, cu anunţarea clară a priorităţilor (responsabilitatea, în acest caz, şi-o asumă conducerea ICR), sau acordarea unor fonduri modeste (cu decizia revistelor de a le accepta sau de a-şi încheia activitatea, după caz). M-au pus în gardă, însă, şi alte obiecţii, strecurate în paralel cu invocarea lipsurilor. De exemplu, unele reviste au fost învinuite de elitism. Or, poţi să spui că o publicaţie este elitară, iar alta e cumva... „democrată şi populară". Dar să sugerezi unei reviste să devină „mai populară" înseamnă să-i ceri să nu mai fie atît de bună, să mai scadă din calitate, în favoarea divertismentului. Şi cu totul deplasată mi s-a părut replica noilor manageri culturali de la Chişinău, că trebuie „să se mai hrănească" şi alţii. Adică, să facem un fel de rotaţie? Or, misiunea unui institut cultural, menit să promoveze cultura de calitate, este să identifice elitele culturale, nu să „hrănească" hoarde de veleitari.

Deocamdată, presa literară din Republica Moldova s-a dus să moară puţin.

Soluţia onestă, fără menajări este simplă pentru toate situaţiile: se dau publicităţii fondurile disponibile, se anunţă concursul respectiv (cu nişte condiţii limpezi şi uşor testabile), iar revistele îşi prezintă proiectele. Institutul îşi afişează, prin aceste concursuri, priorităţile, îşi asumă responsabilitatea selectării, iar revistele îşi decid viitorul.

Există oameni de cultură, în Basarabia, pentru care revistele respective sînt parte a destinului lor. Şi nu e deloc corect să joci cu aceste destine ori să le pui la cheremul unor factori de decizie foarte subiectivi. Încă şi mai trist ar fi dacă românii din afara graniţelor ţării devin ostatici ai unor confruntări politice interne. Asta chiar nu are nimic cu cultura. Oricum, anul 2013 lasă o umbră mare pe activitatea ICR în Basarabia. Dacă nu cumva trage o linie de demarcaţie a independenţei ICR faţă de cultura română de calitate din Basarabia.

Deocamdată, presa literară din Republica Moldova s-a dus să moară puţin. E o sincopă? E un hiatus?

P.S. În acest an, în Basarabia a apărut, cu sprijinul Departamentului Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni, o singură revistă de cultură. E trist viitorul unui ţinut care are o singură revistă literară, chiar dacă ea se numeşte, imperial, *Literatura şi Arta*. Sau mai ales pentru că se numeşte aşa.

***Mircea V. Ciobanu** este scriitor şi critic literar.*

■ ■ ■

„În selecţia generală la TIFF e şi pumnul în stomac, şi mîngîierea pe creştet“

– interviu cu Mihai CHIRILOV –

Înainte de TIFF, întrebarea „Ce mai faci?“ devine, inevitabil, „Vii anul ăsta la Cluj?“ Dacă răspunsul e afirmativ, aşa cum se întîmplă aproape de fiecare dată, vine continuarea: „Cînd ajungi?“ Oamenii îşi iau concedii, lasă totul baltă şi intră în ritmul dement de TIFF, care înseamnă patrucinci filme pe zi, stat pînă tîrziu în noapte de vorbă despre ele, la o bere. O comunitate insulară care parcă se reîntregeşte. Şi chiar dacă se întîlneşte o dată pe an, se recunoaşte dintr-o privire. Trebuie să recunoaştem, am ajuns să ne măsurăm timpul în „înainte“ şi „după“ TIFF.

TIFF 2013 începe pe 31 mai la Cluj. Ce noutăţi aduce ediţia cu numărul 12?

În primul rînd, o selecţie redusă de filme. Nu neapărat pentru că ar fi o ediţie de criză (şi este, de fapt, „mulţumită“ CNC-ului şi altor instituţii care nu au sprijinit festivalul la nivelul ediţiilor anterioare, dar asta e o altă discuţie). Am decis să reducem oferta de filme tocmai pentru a face mai uşoară navigarea prin programul extrem de bifurcat al TIFF-ului şi pentru a atenua frustrările de fiecare an ale celor care şi-ar dori să vadă cît mai mult, dar care sfîrşesc inevitabil prin a regreta că nu au văzut cutare film. E drept că şi noi ne-am lăsat duşi de val de la un an la altul, în goana după un – pînă la urmă, irelevant – record, de a avea şi mai mult, tot mai mult faţă de ediţia precedentă. Prin urmare, „doar“ 150 de lungmetraje se vor vedea în acest an la TIFF (faţă de 190, în 2012), dar ceva îmi spune că tot e mult; oricum, imposibil de cuprins, nici chiar de cel mai înrăit „tiffar“. Apoi: graţie succesului enorm al proiecţiilor de la Palatul Banffy de la Bonţida, anul acesta inaugurăm aşa-numitul „Weekend la Castel“ – un maraton de proiecţii şi de evenimente muzicale, teatrale şi culinare. Tot o noutate o reprezintă şi retrospectiva dedicată artistului vizual şi cineastului maghiar Péter Forgács (dacă tot am ales să ne extindem, anul trecut, aria de acoperire, proiectînd filmele video ale lui Mircea Cantor). Pentru prima dată la TIFF, Grecia şi Slovacia – două ţări aflate pe val, cinematografic vorbind – sînt invitatele secţiunii „Focus“, cu o selecţie reprezentativă de titluri recente, dar şi de arhivă. E foarte interesant de văzut cum o ţară aflată în criză a continuat să facă cinema, integrînd în poveste situaţia critică prin care a trecut şi trece Grecia – de pildă, în *Boy Eating Bird's Food* şi *The Eternal Return of Antonis Paraskevas*. La capitolul evenimente speciale, noutatea absolută e lansarea setului DVD *Pintilie Cineast*, care include toate cele 11 titluri din cariera celui mai important cineast român, plus un disc bonus de pe care vom proiecta, în onoarea şi în prezenţa lui Pintilie, conferinţa de presă-dinamită a filmului *Prea tîrziu*. Rar mi s-a întîmplat să văd un cineast dezlănţuit, care se expune fără menajamente, fără plasă de siguranţă. Nu în ultimul rînd, nouă e şi secţiunea tematică a ediţiei, intitulată „Acesta este sfîrşitul“ (sună mai bine în engleză – *„This is the End“*), în care intră 12 titluri preocupate de faptul că ceva sau cineva ajunge într-un punct terminus. Probabil că abundenţa de filme recente despre apocalipse personale sau globale are legătură cu psihoza provocată de teoria mayaşă a sfîrşitului lumii în 2012, sau poate că nu. Cert este că ideea acestei secţiuni, inevitabil sumbre, mi-a venit anul trecut la Veneţia, cînd am văzut ultimul film al lui Alexei Balabanov, *Me Too*, un soi de *Călăuza* tăvălit prin cinism şi umor negru. Ce mă nelinişteşte e că Balabanov a murit acum cîteva zile...

Un film care nu e însoţit de un regizor, scenarist sau actor e, parcă, incomplet.

Festivalul are anul acesta o campanie atipică, de care s-a ocupat regizorul Cristi Puiu. Vom vedea nu un spot, ci o poveste spusă pe toată durata festivalului. De ce această campanie de imagine?

Cred că festivalul a atins o notorietate suficient de confortabilă încît să-şi permită o ruptură stilistică şi de ton în campania de imagine, centrată pînă acum pe glumiţe şi parodii care făceau cu ochiul ba la Hollywood, ba la Noul Val. I-am oferit lui Cristi Puiu *carte blanche*, „impunîndu-i“ un singur element: prezenţa pe afiş şi în spot a actriţei Luminiţa Gheorghiu. Nu doar pentru că îi consider eminamente reprezentativi pentru cinematografia românească, ci şi pentru că ştiam că între ei există o alchimie extraordinară. Rezultatul e nu doar un spot, ci zece, iar povestea care leagă aceste secvenţe de cinema pur acoperă 24 de ore din viaţa personajului interpretat de Luminiţa Gheorghiu. Spoturile vor rula cîte unul pe zi, în toate locaţiile festivalului – existînd însă şi un bonus de alte zece spoturi care fac cu ochiul la *Marfa şi banii* şi care vor fi proiectate exclusiv seara, înainte de filmul din Piaţa Unirii.

Cum staţi la capitolul invitaţi români şi străini?

Neaşteptat de bine, date fiind constrîngerile de buget. Un film care nu e însoţit de un regizor, scenarist sau actor e, parcă, incomplet – drept care am încercat să avem reprezentanţi pentru cît mai multe filme, din competiţie sau din secţiunile paralele. Sebastián Lelio – care a cîştigat Trofeul Transilvania în 2007 cu *La sagrada familia* – revine la TIFF cu ultimul său hit de la Berlin, *Gloria*. Canadianul Denis Côté – premiat tot la Berlin pentru *Vic+Flo ont vu un ours* – vine la TIFF pentru prima oară. *Idem* documentaristul de origine israeliană Eyal Sivan, pe care l-am descoperit anul trecut la Festivalul de la Salonic – cu trei documentare în secţiunea „3x3“, printre care şi controversatul *The Specialist*. Péter Forgács – care îşi va prezenta nu doar filmele din retrospectivă, ci şi instalaţia video *Danube Exodus*. Şi, nu în ultimul rînd, doi cineaşti prestigioşi, recompensaţi cu premii pentru întreaga carieră: Stephen Frears şi Jirí Menzel. Filmele româneşti – 11 lungmetraje şi 20 de scurtmetraje – vor avea parte de delegaţii impresionante, iar Luminiţa Gheorghiu şi compozitorul Adrian Enescu vor primi premii speciale la gala de închidere.

Dacă ar fi să descrieţi festivalul de anul acesta în cifre, cum ar arăta el?

De regulă, facem contorizări la final, cifra cea mai importantă fiind numărul de spectatori. Cele mai relevante cifre cu care pornim la drum ar fi numărul de 190 de filme din 53 de ţări, cei peste 700 de invitaţi aşteptaţi la TIFF şi cei 15 ani de existenţă în România, pe care îi aniversează canalul HBO în 2013, prin tradiţionala zi de proiecţii HBO şi legendara lui petrecere, la care toată lumea vrea să prindă un loc sub lună.

Care sînt lucrurile de neratat ale acestui TIFF?

Nu aş rata pentru nimic în lume proiecţia *Heaven's Gate*, filmul lui Michael Cimino, în versiune integrală, restaurată digital. Nici proiecţiile-maraton cu seriile pentru televiziune Carlos, ale lui Olivier Assayas (şi el omagiat în secţiunea „3x3“) şi *Penance* al lui Kiyoshi Kurosawa – fie doar şi pentru şansa de a le vedea pe un ecran mare. Trilogia *Paradise* a lui Ulrich Seidl e, şi ea, o vizionare obligatorie – cei cu stomacul tare pot vedea cele trei filme unul după altul, dacă îi ţin curelele. *Idem* clasicul mut al lui Dovjenko, *Pămînt*, dublat de acompaniamentul excepţional al trupei din Ucraina, DakhaBrakha. *Dark Blood*, al olandezului George Sluizer, film neterminat în anii '90 din cauza morţii neaşteptate a lui River Phoenix, dar finalizat 20 de ani mai tîrziu printr-un artificiu ingenios, dar care – sînt convins – îi va face pe mulţi să strîmbe din nas. *No* al chilianului Pablo Larraín – care seamănă teribil de mult cu ce s-a întîmplat în timpul referendumului verii trecute. Două documentare cu *pedigree* incontestabil – *Searching for Sugar Man* şi halucinantul *Act of Killing*. Filmele lui Stephen Frears din prima perioadă: *Gumshoe, My Beautiful Laundrette* şi *Prick Up Your Ears*. Olandezul *Taped* – o bijuterie *low-budget* de suspans şi teroare, care mai mult ca sigur va avea parte de un remake hollywoodian. Şi, nu în ultimul rînd, *Experimentul Bucureşti* al lui Tom Wilson, revelaţia mea din Zilele Filmului Românesc – film politic inclasabil ca demers şi, cu siguranţă, generator de polemici.

Cum arată selecţia de anul acesta?

Competiţia – rezervată regizorilor aflaţi la primul sau al doilea film – favorizează în acest an debuturile (10 din 12), cu accentul pe poveşti feminine: de la puştoaica din *Tanta agua*, care profită de compania plictisitoare a tatălui ei pentru a-şi face o intrare nu tocmai triumfală în adolescenţă, la cea din *The Deflowering of Eva van End* care – titlul e cum nu se poate mai explicit – vrea să-şi piardă virginitatea; de la femeile slovace din *Made in Ash* – film de un realism crîncen care abordează frontal tema emigraţiei şi a prostituţiei –, la enigmatica protagonistă din *In a Bedroom*, care se livrează clienţilor la uşă, pentru a-i lăsa, mai apoi, cu buzele umflate ş.a.m.d. Una peste alta, selecţia generală încearcă, la fel ca-n fiecare an, să marieze filmul de autor cu filmul de public, pumnul în stomac cu mîngîierea pe creştet, experienţa vizuală cu luxurianţa narativă, şi experimentul cu – să-i zicem – reţeta.

TIFF-ul a creat un spirit, un public. A provocat de la început şi a cîştigat. Simţiţi, în timp, vreun fel de presiune sau, din contră, lucrurile se leagă în continuare firesc?

Deşi e cea mai populară dintre arte, în România, filmul nu face parte din cultura oficială. E, ca atare, o provocare permanentă de a-l pune pe picioare din punct de vedere financiar şi de a-l menţine la standardul consacrat. Ar fi însă prea plictisitor şi amorţitor dacă lucrurile ar merge strună. Sigur, ne ies peri albi (sau nu ne mai ies deloc), dar, cumva, printr-un miracol care e doar al TIFF-ului, în timpul festivalului totul se leagă atît de firesc, încît ruptura pe care o prilejuieşte ultima zi e întotdeauna fatală.

***Mihai Chirilov** este directorul artistic al Festivalului Internaţional de Film Transilvania.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei CREŢULESCU

Nori călători

– Cannes 66 –

Unde e soarele? Unde sînt tinerii? Unde sînt fetele? Unde sînt filmele? Mă rog, alea remarcabile... Şi unde e Ryan Gosling?! La ultima întrebare – dintre cele care au bîntuit croazeta în acest an – a fost cel mai uşor de răspuns, chit că răspunsul a venit cînd nimeni nu mai voia să ştie de el.

Vremea împuţită de anul trecut a fost parcă şi mai împuţită – vînt şi ploaie, ploaie şi vînt – de data asta, fără pauză, cel puţin în primele zile. Negrişorii de pe Rue d'Antibes au făcut mici averi vînzînd umbrele de unică folosinţă – în sensul că degeaba te chinui să le deschizi a doua oară –, pentru ca, spre final, să pună la bătaie pălăriile de paie şi ochelarii de soare. Căci da, la un moment dat, a ieşit soarele, dar să nu anticipăm.

Un singur regizor sub 40 de ani în acest 2013 musonic.

Pre-festival – al 10-lea pentru sus-semnatul, al 66-lea pentru restul lumii –, cei de la *Cahiers du cinema* se lamentau *à propos* de viitorul filmului... Un singur regizor sub 40 de ani în acest 2013 musonic – mexicanul (născut în Barcelona) Amat Escalante, care avea să cîştige premiul de regie cu parţial admiratul, parţial fluieratul *Heli*. Sigur, n-au fost la fel de mulţi moşnegi – pardon, veterani – ca-n 2012 (Haneke, Kiarostami, Resnais), anul acesta doar Polanski a reprezentat bunicii), dar senzaţia de bizar rămîne, dacă ne gîndim că alde Steven Soderbergh a venit prima oară la Cannes în 1989, la 26 (!!!) de ani, cînd a şi cîştigat Palme d'Or (remarcînd, hîtru/profetic, *„it's all downhill from here..."*), iar fraţii Coen au împuşcat premiul cel mare în 1991, cînd aveau puţin peste 30 de ani. Asta ca să nu pomenim (dar, în fond, de ce nu?) de însuşi preşedintele Spielberg, premiat pentru scenariul la *Sugarland Express* în 1974, la 28 de ani... Tot cei de la *Cahiers* (dar nu numai ei) deplîngeau lipsa cucoanelor regizor din competiţie şi, în special, faptul că biata Claire Denis a fost trimisă (doar) în secţiunea secundară Un certain regard – nimic nou sub soare, adică sub nori, dar să nu divagăm.

Chiar dacă ne-am învăţat lecţia de multişor şi nu mai venim la Cannes să vînăm capodopere la fiecare colţ de stradă, nu ne putem împiedica să nu strîmbăm princiar din nas şi să ridicăm din sprîncene, miraţi/amuzaţi, la vederea unor filme care, în alţi ani, n-ar fi trecut de faza preselecţiei. François Ozon, cu *Jeune et jolie* (un soi de *Belle de jour* pentru altă generaţie); Arnaud Desplechin, cu *Jimmy P.* (psihanaliză în doi, cu indianul Benicio del Toro şi românul Mathieu Amalric); Asghar Farhadi, cu *Le passé* (soap parizian, tare departe de extraordinarul *A Separation);* chiar şi Takashi Miike, cu *Shield of Straw* (polar vînjos, dar şcolăresc), căruia i-ar fi stat mai bine într-un *midnight screening*, alături de Johnnie To, cu *Blind Detective* (fantezie debil/irezistibilă cu Andy Lau orb şi gurmand)... Ce caută dînsele în competiţie, ne întrebăm? Explicaţii se găsesc întotdeauna, dar să nu ne ambetăm.

Pînă la urmă, tot acest joc de-a „soare, fete, filme sau băieţi" e pur retoric şi-i şade mai bine la crîşmă, alături de un *rosé* sau un *pastis*. Singura întrebare pertinentă şi singura al cărei răspuns a fost cu adevărat aşteptat (şi intuit, şi sperat, şi aplaudat) s-a referit la gusturile juriului condus de Spielberg. Iar marele cîştigător (palmaresul în sine e un mişmaş), deopotrivă premiat de critică, vine să-l confirme (pe juriu), în ciuda pişicherilor care nu cred în coincidenţe – taman în ziua votării/ceremoniei, la Paris se întîmpla ditai manifestaţia împotriva legii *gay marriage*, promulgată pe 18 mai. Nu jurizăm să ne-amuzăm, nu-i aşa? *La vie d'Adèle – chapitre 1&2 (Blue is the Warmest Color*, pe americăneşte) a fost senzaţia festivalului, de departe – iar dacă luăm în calcul anteriorformidabilele opusuri ale regizorului Abdellatif Kechiche *(L'esquive, La graine et le mulet, Venus noire)* ar trebui să avem de-a face cu o capodoperă. Spun „ar trebui" pentru că n-am văzut filmul lui Kechiche (aşa cum n-am văzut noile James Gray, Polanski, Jarmusch, toate difuzate – pe soare!!! – după ce-am plecat din Cannes), ceea ce înseamnă că ar trebui să mă opresc niţel la regizorii pe care chiar i-am bifat.

Fedora

Alexander Payne porneşte la drum, în alb-negru şi cinemascop, complet cu logoul Paramount de acum 40 de ani, pentru un film şaptezecist în ton, structură, ţinută, dus în spinare fără efort de un Bruce Dern la apogeu *(Nebraska)*. Steven Soderbergh pune în scenă, cu aplomb şi siguranţă, ultimul act al „operetei Liberace", mai exact anii în care pianistul s-a iubit cu junele Scott Thorson; un spectacol – paradoxal, kitsch şi emoţionant (refuzat de studiouri şi produs de HBO) – jucat cu plăcere vădită de Michael Douglas, Matt Damon şi Rob Lowe şi dedicat lui Marvin Hamlisch *(Behind the Candelabra)*. Olandezul Alex van Warmerdam semnează probabil cel mai provocator film al competiţiei – inteligent, subversiv, suprarealist, violent, hilar, bulversant, alb-negru în culori; imaginaţi-vă că Aki Kaurismaki ar fi regizat un remake la *Funny Games (Borgman)*. Şi acum, imaginaţi-vă că Paul Thomas Anderson ar fi regizat un remake după *La dolce vita* – Paolo Sorrentino se întoarce la Roma şi o filmează cu dragoste şi voluptate, într-un eseu splendid despre trecut şi vîrstă, prezent şi futil, ancorat de (încă) o performanţă magistrală a vechiului prieten Toni Servillo *(La grande bellezza)*. Nicolas Winding Refn pleacă la Bangkok, la braţ cu Ryan Gosling şi Kristin Scott Thomas, unde mutilează, ucide, îngroapă şi resurectează filmul de acţiune, decis şi definitiv; hipnotic şi stilizat, sîngeros şi abscons, minimalist şi abstract (scenariul începe sigur pe spatele unei cărţi poştale), filmul trîmbiţat drept evenimentul ediţiei i-a lăsat cu buzele umflate pe cei care aşteptau *Drive 2* – nu şi pe cei care cunoşteau cum se cuvine pasiunea regizorului pentru alde Lynch şi Jodorowsky (căruia îi este dedicat – *Only God Forgives)*. În schimb, fraţii Coen aterizează în Greenwich Village *circa* 1961 şi creionează odiseea unui trubadur („Ce cînţi? Folk. Parcă spuneai că eşti muzician...") ghinionist, antipatic şi sărăntoc, care conferă noi valenţe termenului (atît de drag fraţilor) de ratat; Oscar Isaac cîntă la fel de bine cum joacă, iar aventurile cu motanul portocaliu sînt la fel de delicioase ca şi filmul *(Inside Llewyn Davis)*. Surpriza plăcută a festivalului a fost *Seduced and Abandoned,* (fals) documentar filmat anul trecut, la Cannes, de James Toback şi Alec Baldwin – sub pretextul că vor să tragă un remake după *Ultimul tango la Paris,* relocalizat în Irak (!), cei doi cer sfaturi şi finanţare de la regizori, producători sau nababi; concluziile sînt mai degrabă triste, deşi am rîs cu lacrimi... În fine, cel mai frumos moment cannez a fost proiecţia cu *Fedora* lui Billy Wilder, în versiune restaurată şi în prezenţa şarmanţilor Marthe Keller şi Mario Adorf. Demn *companion piece* al mult mai titratului *Sunset Blvd.*, *Fedora* rămîne, la 35 de ani de la premieră, la fel de încărcat de frumos şi de regret. *À propos* de regrete – am două mari şi late: proiecţia cu *Plein soleil,* în prezenţa domnului Alain Delon, şi proiecţia cu *Vertigo,* în prezenţa doamnei Kim Novak.

Tot acest joc de-a „soare, fete, filme sau băieţi" e pur retoric.

Hm – deci, cine are nevoie de tineri? Ştiu, să nu exagerăm.

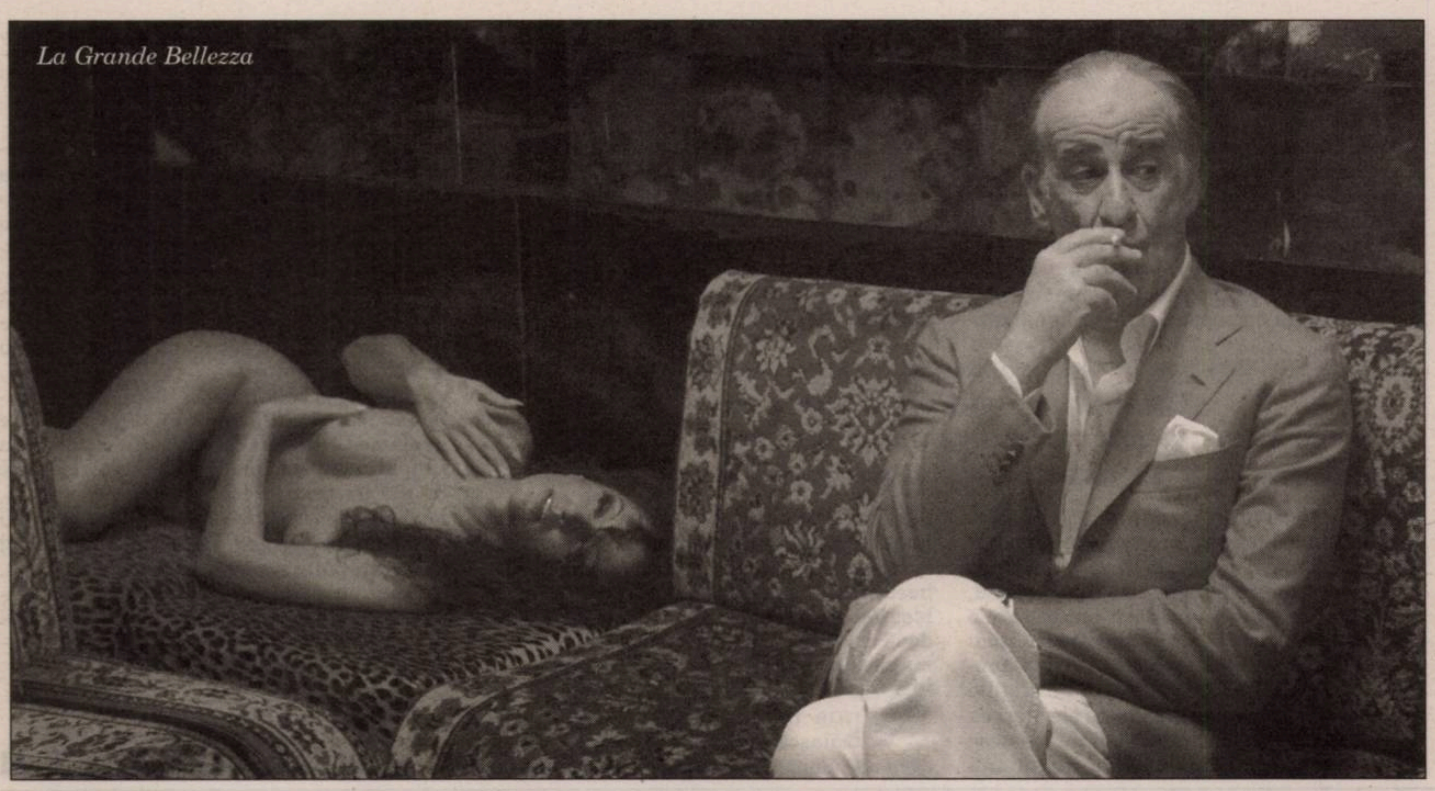

La Grande Bellezza

***Andrei Creţulescu** este producător şi regizor.*

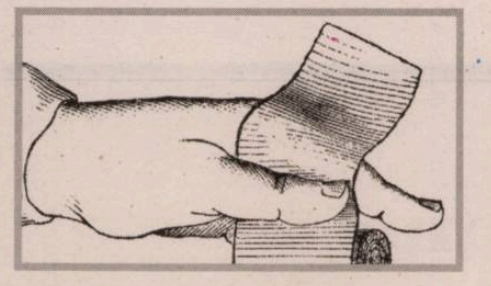

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Inventarul televiziunilor-fantomă

Zilele trecute, emisia unui post pe nume Money TV s-a oprit pentru că postul nu plătise curentul. Fiindcă emisia propriu-zisă se face dintr-un alt corp al Casei Presei decît cel debranșat, Money și-a cîrpit grila cu reluări, care se pot da de pe casetă sau din calculator. Acum cîteva săptămîni, Realitatea TV a rămas fără machiaj, drept pentru care invitații au început să vină cu cosmeticele proprii de-acasă. Mai nou, pe licența televiziunii fondate acum 12 ani de Silviu Prigoană se bat Cozmin Gușă și o firmă despre care se presupune că i-ar aparține lui Elan Schwartzenberg. Există o morală sau măcar un fir roșu al acestor povești?

Că veni vorba de Money TV, pe telecomandă n-o găsiți propriu-zis. Dar dacă o căutați bine, o descoperiți sub sigla Giga TV, investiția audiovizuală a lui Gheorghe „Pinalti" Ștefan, baronul local al PDL-ului. Money TV e de fapt redacția plecată de la Money Channel, televiziunea fondată acum cîțiva ani de Sorin Ovidiu Vîntu, care este pe telecomandă, dar difuza pînă nu demult doar reluări de la Realitatea TV. De curînd, a fost preluată de Mohammad Murad, proprietarul hotelurilor Phoenicia, și a fost relansată cu o grilă ineptă și lipsită de șanse.

Realitatea TV a rămas fără machiaj.

Telecomanda e plină, de altfel, de posturi asemănătoare. TV „România de Mîine", aiureala unde și-a cîntat cîntecul de lebădă răposatul George Marinescu, s-a relansat pe la începutul lui 2012 sub numele de TV H 2.0 și sub oblăduirea consilierului prezidențial Sebastian Lăzăroiu. După ce acesta a renunțat la ambiții, postul a fost redenumit TV H, fără 2.0, ca să difuzeze cam aceleași spanacuri. Rămas fără OTV, Dan Diaconescu mai are ceva numit DDTV, unde dă desene animate atît de vechi, încît au ieșit de sub incidența legilor privind drepturile de autor, deci nu costă nimic. Fostul protejat al lui Diaconescu, Luis Lazarus, a căpătat licență pentru ceva numit Zeus TV, care la un moment dat emitea dintr-un studio neîncălzit, în care cîțiva amărîți îmbrăcați în paltoane încercau să glumească. După ce a pierdut mai multe rînduri de alegeri și a întors cu susu-n jos Republica Moldova cu un exit poll în care nici măcar ordinea primilor doi clasați nu era corectă, Vasile Dîncu s-a făcut manager de media, la alte două posturi-fantomă, clujene, dar cu ambiții naționale, pe nume Transilvania Life și Transilvania Look.

La ce folosesc toate televiziunile de mai sus? Din punctul de vedere al publicului, la nimic. Chiar și defunctele TVR Cultural sau TVR Info erau posturi cu o poziționare mai clară și un sumar mai atractiv. De ce se zbat atunci patronii lor pentru licențe și de ce cheltuiesc bani, atîția cît cheltuiesc, pentru emisie? Răspunsul se leagă de faptul că toate aceste cîrțițe audiovizuale au apărut anii trecuți, între diferite tururi de alegeri. Din 2009, piața media a început să scîrțîie serios, din motive de criză. Cheltuielile de publicitate s-au redus de pe la 500 de milioane de euro, la ceva mai puțin de 300. Dar, desigur, asta nu i-a speriat nicidecum pe Sebastian Ghiță, Cozmin Gușă sau Vasile Dîncu. Ei și alții ca ei au început să lanseze și să șefuiască moroi audiovizuali de felul celor de mai sus. Între timp, a devenit destul de clar că așa-numitele canale de știri nu se ocupă cu știri, ci cu datul cu părerea, o îndeletnicire simplă și foarte ieftină, avînd în plus avantajul că îți permite să faci o televiziune pro sau contra oricărui partid politic sau președinte. Fiindcă Realitatea TV se scindase în televiziunea cu același nume și România TV, B1 TV și Antena 3 au devenit păstrătoarele a două gnoze ideologice de semn contrar, pro și contra PDL/a președintelui Băsescu. Ulterior, România TV s-a poziționat mai aproape de PSD, pe fondul relației bune dintre patronul ei, Sebastian Ghiță, și premierul Ponta. Ghiță s-a făcut, de altfel, deputat al social-democraților, în timp ce Antena 3 se situează mai aproape de jumătatea liberală a coaliției de guvernare.

Un fapt e frapant: așa, înregimentate politic cum sînt, Antena 3, B1 și România TV sînt tristele povești de succes, lucru care spune ceva despre rostul unui astfel de post. Realitatea TV, Money TV sau toate televiziunile-cîrțiță enumerate mai sus au incertitudini în același timp ideologice și financiare. Sărăcia de la unele posturi se pupă cu lipsa unei opțiuni politice clare, oricît de prost sună asta. La un moment dat, televizunile autointitulate de știri erau vreo zece, dar, între timp, alegerile au cam trecut, iar banii s-au terminat. Care bani – reiese destul de limpede din cele de mai sus.

Așa ajungem acolo de unde am pornit, cu Money Channel rupt în două și împărțit pe două licențe, dar combinat cu Giga TV și, pînă nu de mult, cu Realitatea. Deși 2014 va fi un an agitat, cu alegeri prezidențiale și europarlamentare, e greu de crezut că toate giuvaierele audiovizuale de mai sus își vor găsi finanțatori. Spectrul politic e în linii mari împărțit la trei, dacă nu luăm în calcul PPDD, partidul lansat ca televiziune, dar rămas între timp fără OTV. Problemele cu curentul și machiajul nu sînt nici ultimele, nici cele mai rele. E plauzibil că multe din ciudățeniile amintite vor dispărea pur și simplu – și, din nou, cu tristețe trebuie spus, nu e vorba de cele evident înregimentate.

Un singur lucru rămîne pe loc: oamenii care lucrează la astfel de televiziuni. Ca și frații lor de la cotidiene falimentare, care nu plătesc salariile cu trimestrele, ei nu au unde pleca. Altădată exponenți ai unei meserii de la care se cerea un soi de verticalitate mai puțin necesară în alte zone profesionale, jurnaliștii români își pot dori, cel mult, să o mai întindă cîteva luni de zile, la o instituție care plătește cît de cît. După, e greu de imaginat ce va urma.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● CINEMAGIA.RO
(26 mai 2013)

Abdellatif Kechiche a cîștigat Palme d'Or pentru filmul *La vie d'Adèle* la gala celei de-a 66-a ediții a Festivalului Internațional de Film de la Cannes. Într-un interviu acordat Gloriei Sauciuc, regizorul a vorbit despre acest film, despre scenele erotice, despre cum lucrează cu actorii. Iată un scurt fragment din această discuție:

„De ce încă o poveste despre femei?

Este încă o poveste, dar nu despre femei! Pentru că e o poveste despre iubire, despre pasiune, despre întîlniri! Este o poveste despre cupluri, și chiar filmul este o poveste a cuplului: cum se creează, se dezvoltă, cade în banalitate și în plictis, pentru ca apoi să aibă loc o ruptură. Poate este și tema destinului, a hazardului. Ca o persoană care traversează un drum din întîmplare, poate pentru că a întîrziat, poate pentru că a prins roșu la semafor. Și observă pe cineva care îi bulversează viața. Și această întîmplare va declanșa o evoluție ulterioară și îl va transforma. Nu pot spune mai multe dacă ar fi să definesc filmul. (...)

Există vreun risc în a pune în rol o actriță experimentată, ca Léa Seydoux, alături de una debutantă?

Am lucrat cu amîndouă genurile și nu am avut dificultăți. Ba a existat și situația în care actrița experimentată își „uită" experiența, și cea neexperimentată o „adaugă" pe a sa.

Vorbiți-ne despre modul în care ați filmat scenele erotice.

În același spirit cu al celorlalte scene. Pentru mine, există senzualitate și în gesturi, și în exprimare, și în rîs. Nu am avut sentimentul că aș avea vreo dificultate aparte în turnarea acestor scene, mai puțin la început – cînd corpurile sînt prima dată goale. Pe de altă parte, expresia unei fețe față de expresia unui corp nu poate fi exprimată la fel, e ceva instinctiv în mișcarea corpului. De aceea este necesară o filmare mai îndelungată la scenele erotice și de preferat planuri largi, mai mult decît cele strînse. Cred, totuși, că le abordez ca și pe celelalte scene. (...)" **(A. M. S.)**

Adina POPESCU

portrete din mers

Madame Legrand

Locuia pe undeva pe lîngă Place d'Italie, într-un apartament confortabil de patru camere. Aici s-a oferit, printr-un amic comun, să ne găzduiască cele șapte zile pe care le planificasem pentru vacanța la Paris. Blocul – un imobil de prin anii '70 – avea un portar de vîrsta a treia care mereu o saluta „cu respect", iar pe noi se încăpățîna să ne privească cu suspiciune, deși știa ce căutam acolo, ne văzuse chiar și pașapoartele – sau poate tocmai din cauza asta. De pe terasa unde mi-a permis să fumez (mi-a adus chiar și o scrumieră micuță, în formă de frunză), vedeam parcul îngrijit al unui spital. Îmi începeam ziua acolo. Îmi beam cafeaua, le observam pe tinerele infirmiere care stăteau la taclale, mă miram că nu zăream niciodată vreun pacient pe aleile parcului, respiram aerul dimineților din Paris, înfiorîndu-mă de emoția de a fi acolo, mereu aceeași, de fiecare dată.

Madame Legrand avea aproape 80 de ani, era pensionară, însă, de profesie, doctor psihiatru. De cîte ori stăteam de vorbă – eu, cu franceza mea de baltă, cu mici amabilități care se rezumau la cîteva fraze –, aveam senzația că mă analizează cu ochii ei cețoși, de la bătrînețe, că-mi pătrunde cumva în minte. Însă nu era o intruziune agresivă, ci una blîndă, reconfortantă. Era atentă la toate gesturile mărunte, politicoase, pe care le face un om aflat în vizită – cum își unge felia de pîine de unt, cum taie felia de pepene galben, cum îi umple paharul cu un strop de vin (atît cît să-și înmoaie buzele), cum împăturește șervetul, cu gîndurile deja aiurea, la locurile din Paris (marcate pe harta pe care ne-o făcuse cadou, susținînd că e mai bună decît cea pe care o aveam deja), unde urma să-și petreacă ziua. De cele mai multe ori, ne dădea indicații precise legate de liniile de autobuz, de stațiile de metrou și de legăturile dintre ele, deși ea însăși recunoștea că de zece ani nu mersese mai departe de Place d'Italie, aflată trei străzi mai încolo. Fusese operată la șold, se deplasa greu, cu o cîrjă metalică, și asta îi dădea mereu un aer trist. Însă în fiecare dimineață, înainte să ne trezim noi, mergea pînă la băcănie ca să cumpere baghete proaspete, credea că asta e datoria ei supremă de gazdă, să ne aștepte la masa cea mare din sufragerie cu un mic dejun pregătit – iremediabil același: pîine, unt, cafea. Cafeaua era lungă și slabă, în boluri mari – noi o sorbeam la repezeală, ea își înmuia cu mișcări lenețe bucățile de baghetă unse cu unt, era un tabiet. Micul dejun era momentul zilei în care două culturi se întîlneau și în care fiecare își manifesta curiozitatea față de celălalt.

Cu toții ne agățăm de cîte ceva ca să ne facem viața de zi cu zi mai suportabilă.

Nu avea copii, însă era genul de om căruia îi fusese parcă menit să-și trăiască singur bătrînețea. Totuși, avea un companion – o fată oarbă, din vecini, care o vizita zilnic. Uneori, se plimbau împreună printr-un parc din apropiere. Fata vedea cu ochii madamei Legrand, iar madame Legrand o ținea de braț și mergea cu picioarele sprintene ale fetei. Fata era extrem de activă, făcea tot felul de cursuri pentru persoane cu nevoi speciale, în fiecare zi străbătea întreg Parisul cu taxiuri. Îmi amintea de noaptea pariziană a lui Jarmusch din *Night on Earth*.

În ultima seară, micul dejun a fost completat de o cină. Noi am cumpărat pizza, iar madame Legrand a făcut o tartă cu mere. În timpul cinei, era rîndul ei să fie cu gîndurile în altă parte. La fiecare început de august, mașina unui nepot se oprea în fața blocului lui madame Legrand, ca să o ducă la casa ei de la țară. Mai rămăseseră doar cîteva zile. Cu toții ne agățăm de cîte ceva ca să ne facem viața de zi cu zi mai suportabilă – unii de imaginea Parisului, madame Legrand – de cea a unei căsuțe din Bretania.

Luiza VASILIU

O familie de 420 de persoane

„De Valea Plopului am auzit acum patru ani, cînd un coleg de la firmă mi-a povestit de părintele Nicolae Tănase şi despre ceea ce face el la Valea Plopului. În următorul weekend am fost cu un prieten din copilărie să vedem aşezămîntul. Am plecat de-acolo prăbuşiţi emoţional" – îşi aminteşte Cristian Moraru, directorul executiv şi artistic al Asociaţiei „JAZZ.RO" (www.jazz.ro), o platformă de promovare a jazz-ului european în România, responsabilă, printre altele, de Festivalul „Jazz in Church". „Cînd am înfiinţat JAZZ.RO, acum doi ani, «Jazz for Kids» era unul dintre proiectele pe care ne doream enorm să-l facem în România. Am ales să-l lansăm anul acesta, de 1 iunie, la Valea Plopului, pentru a le face un cadou muzical copiilor de la aşezămînt. Ni s-a spus că vor participa şi copiii din alte sate, ceea ce ne bucură şi mai tare, pentru că va fi prima lor întîlnire cu jazz-ul. Practic, sînt două premiere: primul proiect de jazz special construit pentru copiii din România şi prima întîlnire din viaţa copiilor de la Valea Plopului cu jazz-ul. E cam frumos" – încheie Cristian.

Primul copil de la Valea Plopului a fost Lucian. Mama lui, o tînără studentă din Bucureşti, a venit la finalul unei conferinţe ţinute de părintele Nicolae Tănase şi i-a cerut sfatul: rămăsese însărcinată şi nu putea păstra copilul, părinţii ei n-ar fi fost niciodată de acord. „Dă-mi-l mie" – i-a răspuns preotul. La cîteva luni după, studenta a născut copilul şi i l-a încredinţat părintelui. „Tata l-a luat, a venit cu el acasă, în sat, numai că mama era bolnavă atunci şi nu se putea ocupa de un nou-născut" – îşi aminteşte Mihai Tănase, fiul cel mare al părintelui, care administrează acum aşezămîntul de la Valea Plopului şi Valea Screzii. „Aşa că s-a dus în sat, cu copilul în braţe, a bătut la prima poartă – n-a răspuns nimeni –, a bătut la a doua, a bătut la a treia, şi la a treia i s-a răspuns. Iar familia de-acolo a fost de acord să crească copilul." Povestea Asociaţiei „Pro Vita" seamănă cu o parabolă despre solidaritate, iubire, milostenie, valori creştine fundamentale, care au ajuns, în ultima vreme, să fie înghiţite de catedrale ale neamului, jeepuri parohiale şi afaceri preafericite. Povestea Asociaţiei „Pro Vita" este, de fapt, povestea unei comunităţi dintr-un sat de lîngă Vălenii de Munte, care, impulsionată de energia şi charisma (sau, în limbaj ortodox, harul) preotului din parohie, găzduieşte şi îngrijeşte, începînd din anul 1990, copii pe care părinţii nu-i pot creşte, mame-victime ale violenţei domestice, bătrîni abandonaţi de rudele lor, persoane fără adăpost. La început, copiii erau plasaţi de Protecţia Copilului în familiile din sat. Apoi, cînd n-au mai fost suficiente familii, s-a început construirea de locuinţe, case în care stau 10-12 persoane şi unul sau doi angajaţi ai asociaţiei, responsabili de întreaga casă.

Asociaţia „Pro Vita" a fost înfiinţată în 1994 de către părintele Nicolae Tănase şi 24 de oameni din Valea Plopului. Doi ani mai tîrziu, existau deja şase case şi un centru social. Tot în 1996, un grup de italieni a venit în România ca să facă o tabără de vară pentru copiii străzii, undeva lîngă Braşov. Italienii au oprit în Bucureşti, au umplut cinci autocare cu copii şi au plecat spre Braşov. Numai că, odată ajunşi în tabără, au aflat că elveţianul care organizase toată povestea fusese arestat cu o zi înainte, fiind acuzat de pedofilie. Dezorientaţi, italienii s-au întors în Bucureşti cu tot cu copii şi au găsit parcare pentru autocare lîngă Dealul Patriarhiei, unde o doamnă bine intenţionată le-a spus că la Valea Plopului e un părinte care are grijă de copii. Aşa au ajuns cinci autocare pline de copii la părintele Nicolae Tănase. Mihai îşi aminteşte că s-a dus cu fraţii lui mai mari la o bază militară din zonă şi au cerut corturi de armată, ca să-i poată adăposti pe copii. Italienii au stat toată vara, au făcut ateliere, s-au jucat cu copiii şi, cînd a venit toamna, au plecat. Cîţiva dintre copii au ales să se întoarcă în Bucureşti, restul au rămas. „Pe locul fiecărui cort e acum o clădire" – spune Mihai.

Povestea Asociaţiei „Pro Vita" seamănă cu o parabolă despre solidaritate.

Aşezămîntul de la Valea Plopului şi Valea Screzii este o alternativă „umană" la sistemul serviciilor sociale oferite de stat. Din 1990 şi pînă astăzi, au ajuns acolo – trimişi de Protecţia Copilului sau aduşi de părinţi – peste 1000 de copii. Diferenţa majoră faţă de orfelinate este că părinţii sînt încurajaţi să-şi ia copiii înapoi, cînd au din nou mijloace de a-i creşte. Mari Frigea – asistentă medicală şi om de bază în Valea Screzii – explică, de pildă, că în momentul în care o mamă e diagnosticată cu cancer, e nevoită să înceapă tratamentul şi nu are rude în grija cărora să-şi poată lăsa copilul, îl aduce temporar la Valea Plopului. E un tip de ajutor pe care nici o instituţie a statului n-o poate oferi. În prezent, asociaţia părintelui Tănase are în grijă 420 de persoane. „După fiecare emisiune de la televizor despre noi, jumătate vin ca să facă donaţii, jumătate vin ca să rămînă. N-am refuzat niciodată pe nimeni" – spune Mari. „Un bătrîn ni l-au adus cu taxiul, l-au lăsat pe butuci şi au plecat. Ce era să facem?"

Comunitatea de la Valea Plopului şi Valea Screzii se gospodăreşte prin forţe proprii, fără ajutor din partea statului şi fără sprijinul Bisericii. Copiii merg la şcolile din apropiere, cei mari se duc la gimnaziu şi la liceu în Vălenii de Munte şi Ploieşti (asociaţia plăteşte inclusiv internatul copiilor). Doi dintre ei sînt deja studenţi la Bucureşti. La Valea Screzii există o minifermă, o cantină, se construiesc o şcoală şi o bibliotecă, dar e mereu nevoie de bani şi de materiale de construcţii. „Oamenii cred că noi n-avem haine. Noi avem haine, dar n-avem ciment" – spune părintele Tănase. În plus, facturile de lumină, gaz etc. ajung la 300 de milioane pe lună. „Noi avem nevoile unei familii de 420 de persoane. Hrană, medicamente, materiale de construcţii" – adaugă Mari Frigea. Faptul că această comunitate continuă să reziste de la o lună la alta ţine, într-un fel, de domeniul miraculosului. În fiecare dimineaţă, o firmă de panificaţie le aduce, gratis, 300 de pîini (iar ei le dau, la schimb, grîul primit de la agricultori în toamnă). Preoţii de la alte parohii vecine ajută şi ei, oamenii vin mai ales de Crăciun şi de Paşti şi aduc orez, făină, ulei, un sat din Ploieşti le donează legume în septembrie. „Dacă tăiem un porc, ne ajunge pentru o masă" – spune Mihai –, „dar bucătăresele noastre sînt foarte inventive, au învăţat să se descurce cu foarte puţin."

Poveştile pe care le-am auzit despre unele dintre femeile care au ajuns la Valea Plopului sînt cumplite. „Una a mers pe jos şapte ore, şi-a luat şi copiii cu ea, iar cînd a ajuns la noi, mirosea a benzină, pentru că soţul ei a vrut să-i dea foc. Alta îşi lăsase copilul la noi, dar familia nu ştia. Şi, într-o zi, Protecţia Copilului s-a dus la ea acasă pentru nişte hîrtii, a sunat la uşă şi a răspuns tatăl ei. A vorbit frumos, Protecţia Copilului a plecat, iar el a chemat fata şi a băgat cuţitul în ea. Acum e bine, din fericire..." – spune Mihai. Existenţa aşezămîntului de la Valea Plopului demonstrează, de fapt, ineficienţa şi inflexibilitatea serviciilor de asistenţă socială din România. Cîţiva oameni au reuşit, în 20 de ani, să mobilizeze o comunitate întreagă şi să ajute peste 1000 de oameni aflaţi în dificultate. Cu sprijinul unor voluntari ocazionali şi cu ajutorul unor persoane particulare care le donează bani şi alimente, membrii asociaţiei fac minuni. De aceea, alegerea acestui loc pentru prima întîlnire „Jazz for Kids" e un semn binevenit de solidaritate. Pe 1 iunie, de la ora 12,00, pe dealul de la Valea Screzii (comuna Poşeşti, judeţul Prahova), vreo 500 de copii vor asista la un concert gîndit special pentru un public foarte tînăr (cu dialog, pesonaje, ghicitori) de pianistul Mircea Tiberian. Copiii vor face cunoştinţă cu bunicul contrabas, unchiul saxofon, vecina baterie, bona claviatură, tamburina-şarpe cu clopoţei etc. Dacă vreţi să vedeţi cum sute de copii chicotesc miraţi de sunetele pe care le pot face pianul, saxofonul (Alex Munteanu), vioara (Diana Miron), basul (Michael Acker) şi percuţia (Vlad Popescu), atunci urcaţi-vă într-o maşină şi mergeţi, de 1 iunie, la Valea Screzii. N-are cum să nu vă placă.

„Jazz for Kids" este un proiect finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional. Spectacolul „Jazz for Kids" va fi prezentat şi în Bucureşti: sîmbătă, 15 iunie, ora 12, în Parcul Icoanei, în cadrul Street Delivery, şi duminică, 7 iulie, ora 13, în Piaţa „George Enescu", în cadrul Arcub Open Air Festival. Accesul la toate spectacolele „Jazz for Kids" este gratuit.

Copiii vor face cunoştinţă cu bunicul contrabas, unchiul saxofon, vecina baterie.

Pînă duminică, 7 iunie, „Jazz for Kids" organizează o campanie de strîngere de cărţi pentru copii. Cărţile pot fi aduse la clubul La Scena (Calea Călăraşilor, nr. 55, sector 3, Bucureşti), în fiecare zi, între orele 12 şi 22.

Dacă vreţi să ajutaţi aşezămîntul de la Valea Plopului şi Valea Screzii sau pur şi simplu doriţi să aflaţi mai multe despre activitatea Asociaţiei „Pro Vita", scrieţi-le un mail pe adresa asociatiaprovita@gmail.com.

Cu ochii-n 3,14

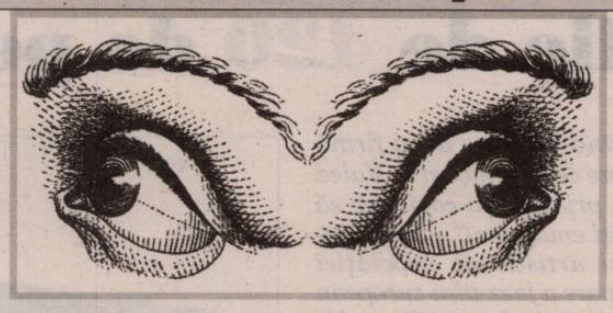

IAR SÎNT PRETUTINDENI ALTE CUVINTE PENTRU A FACE SĂ DISPARĂ MULTE DINTRE UNIFORME?

■ Iar se unifică dreapta. A cîta oară? (**M. V.**)

■ Din seria „Cititori dilematici". Momentul 1, cînd am intrat într-unul dintre birourile Romatsa – DSNA Bucureşti şi dna Ioana Galan, care lucrează la Turnul de control al traficului aerian, mi-a zîmbit larg auzind de la ce revistă sînt şi mi-a spus: „Exact acum am terminat de citit un articol din *Dilema veche!*" Momentul 2, cînd aşteptam să înceapă concertul Depeche Mode de la Bucureşti şi am observat un domn care se plimba pe stadion cu *Dilema veche* îndoită sub braţ, căutîndu-şi locul. Concluzia: oamenii „cu dileme" sînt pretutindeni. (**P. M.**)

■ De la un taximetrist am aflat „cel mai bun remediu împotriva stresului": „Uitaţi-vă la televizor pe alb-negru. Culorile obosesc creierul... cînd ajungeţi acasă şi deschideţi televizorul, scoateţi culorile şi o să vedeţi ce bine o să vă simţiţi!" Cu alte cuvinte, o viaţă cenuşie e mai liniştită. Aşa o fi, însă prefer să-mi stresez în continuare creierul cu albastru, verde, roz. (**A. P.**)

■ Potrivit informaţiilor din presă, fostul ministru Victor Babiuc a fost închis la Penitenciarul Rahova în aceeaşi celulă cu Gigi Becali (cel puţin pentru primele săptămîni ale detenţiei). E o situaţie aproape experimentală, în care nu poţi folosi telecomanda pentru a face să dispară personajul din faţa ta. Greu de imaginat o pedeapsă mai aspră. (**A. M.**)

■ N-am putut să nu mă întreb ce-o fi scris Dominique Venner, eseistul de extremă dreaptă care s-a sinucis de curînd în faţa Catedralei Notre Dame în semn de protest faţă de (posibila) legiferare a căsătoriei homosexualilor în Franţa. A scris enorm, vreo 50 de cărţi, multe dintre ele despre arme şi asasini de profesie. De neînţeles rămîne, pentru un specialist, obsedat de puritatea franceză, de ce s-a împuşcat cu un pistol belgian... (**S. S.**)

■ Însoţitoarele de drum ale trenurilor companiei Virgin protestează împotriva noilor uniforme, pe care le consideră prea sexy şi prea transparente. Refuză să le poarte şi continuă să se îmbrace în cele vechi. Pentru a calma spiritele, generosul grup al lui Richard Branson le-a oferit angajatelor cîte un bon de cumpărături în valoare de 24 de euro, pentru a-şi procura... sutiene noi. Directorul Andy Cross a declarat pentru *Telegraph:* „E important ca angajaţii noştri să se simtă bine, deci le-am oferit cecuri cadou pentru a-şi lua *dessous*-uri pe care să le poarte pe sub bluze." Ştim toţi că iadul e pavat întotdeauna cu bune intenţii. (**A. M. S.**)

PE UN BLOC DE ZECE COLONEI (PLIN CU HORMONI), AVEM ÎNCĂ UN MARTIR DE CARTIER

■ Pe un bloc de zece etaje din intersecţia Şoseaua Ştefan cel Mare cu strada Polonă s-a afişat zilele trecute o imensă reclamă la operaţii pe creier şi pe inimă, garantate de Euroclinic. Te trec fiori cînd vezi banner-ul care urlă, în intersecţie, printre reclame la gumă de mestecat şi tampoane: *Alegeţi-ne pe noi!* Cu alte cuvinte, „nu mai daţi banii la nemţi / că noi chiar n-avem clienţi." (**S. S.**)

■ În sfîrşit, o veste bună: s-a deschis bistroul „La 2 colonei"; în Drumul Taberei, vizavi de biserica Răzoare. Tot gradu' sfinţeşte locanta... (**R. M.**)

■ Pentru că vaca e nebună, porcul face febră, puiul e plin cu hormoni şi peştele cu mercur, a apărut o nouă tendinţă alimentară, promovată de altfel şi de OMS (Organizaţia Mondială a Sănătăţii): mîncaţi insecte! Şi pentru că treaba cu „combateţi foamea mondială" nu cred că va prinde decît la cîţiva activişti sociali, „combaterea kilogramelor în plus" va convinge, cu siguranţă. (**S. G.**)

■ Cezar Ouatu a declarat, după finala Eurovision: „Am fost lovit şi biciuit de toţi şi am ajuns aici. Dacă România nu mă va vrea, Europa mi-a dat semne bune. Cred că, dacă aş fi reprezentat o altă ţară, de exemplu, Italia, aş fi cîştigat Eurovision-ul". E bine, avem încă un martir megaloman. (**L. V.**)

■ Unii şoferi de taxi din Franţa îi „iau" pe cei din România: în Paris, am mers, la un moment dat, cu unul african, care tot fredona ceva. Întrebîndu-l ce, am aflat că era slujba pe care urma să o ţină duminica următoare la o biserică de cartier: cel de-al doilea job era de pastor protestant. (**I. P.**)

E FOARTE IMPORTANT SĂ IEI AVIONUL DUPĂ CINCI ANI PENTRU A-L SCOATE DIN NISIP

■ Victor Ponta îi dă indicaţii preţioase ministrului Educaţiei, Remus Pricopie. Premierul cere supraveghere strictă în timpul examenului de bacalaureat. „E foarte important, o spun încă o dată, supravegherea: camere de luat vederi, profesori. Aia trebuie să fie la sînge! (...) Poţi să fii mai puţin bine pregătit, dar nu poţi să fii hoţ! Dacă eşti hoţ, trebuie să pleci din bacalaureat!", a spus Ponta, în şedinţa de guvern. Ce bine le zice Dottore! (**M. M.**)

■ Pe un panou publicitar, un cuvînt scris mare: FENOMENAL. Ce e fenomenal? Un preţ: 19,99 lei. Ce poţi să iei cu ei? Gresie Marte. (**D. S.**)

■ Doi americani au vrut să meargă în vacanţă în Africa. Şi-au luat bilet de la Los Angeles pînă la Dakkar, s-au urcat în avionul companiei Turkish Airlines şi, în loc să ajungă la Dakkar, au aterizat la Dacca, la 11.000 de kilometri distanţă, în Bangladesh. Compania aeriană a încurcat codurile aeroporturilor (DKR şi DAC). Sper că americanii nu s-au supărat. Mie mi-ar plăcea să-mi iau bilet Bucureşti-Roman şi să aterizez la Roma. (**L. V.**)

■ Alvin Lee, chitaristul trupei Ten Years After, a murit în urma unei operaţii; Bob Brozman s-a sinucis; Jeff Hanneman, chitaristul de la Slayer, a murit în spital; Chi Cheng, basistul trupei Deftones, a murit după cinci ani petrecuţi în comă în urma unui accident; Trevor Bolder, basistul de la Uriah Heep, a murit de cancer; Ray Manzarek, clăparul trupei The Doors, a trecut şi el în partea cealaltă, săptămîna trecută... A fost o primăvară cît se poate de neagră pentru rock. (**M. C.**)

■ Spania a cheltuit aproape un miliard de euro (o treime din bugetul Apărării) pentru a construi unul dintre cele mai avansate submarine militare. Doar că a ieşit atît de greu, încît deocamdată nu-l bagă în apă de teamă să nu se scufunde (şi să plătească celelalte două treimi din buget pentru a-l scoate din nisip). Ar putea măcar să-l vopsească în galben. (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

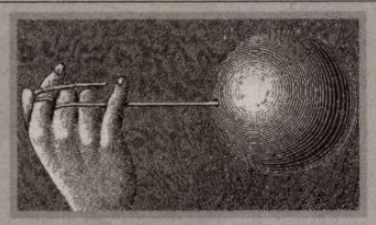

Matei MARTIN
mapamondul de buzunar 16

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 486 ■ 6-12 iunie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

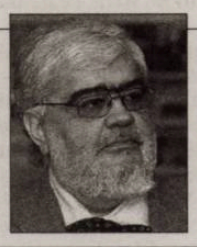

ANDREI PLEŞU
„Feluri de a vorbi“
pagina 3

ANCA MANOLESCU
„Doi papi despre dialogul religiilor“
pagina 13

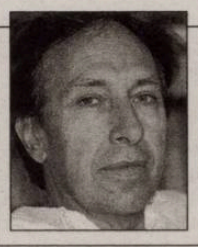

Interviu cu
PASCAL BRUCKNER
paginile 20-21

Deadline şi amînare

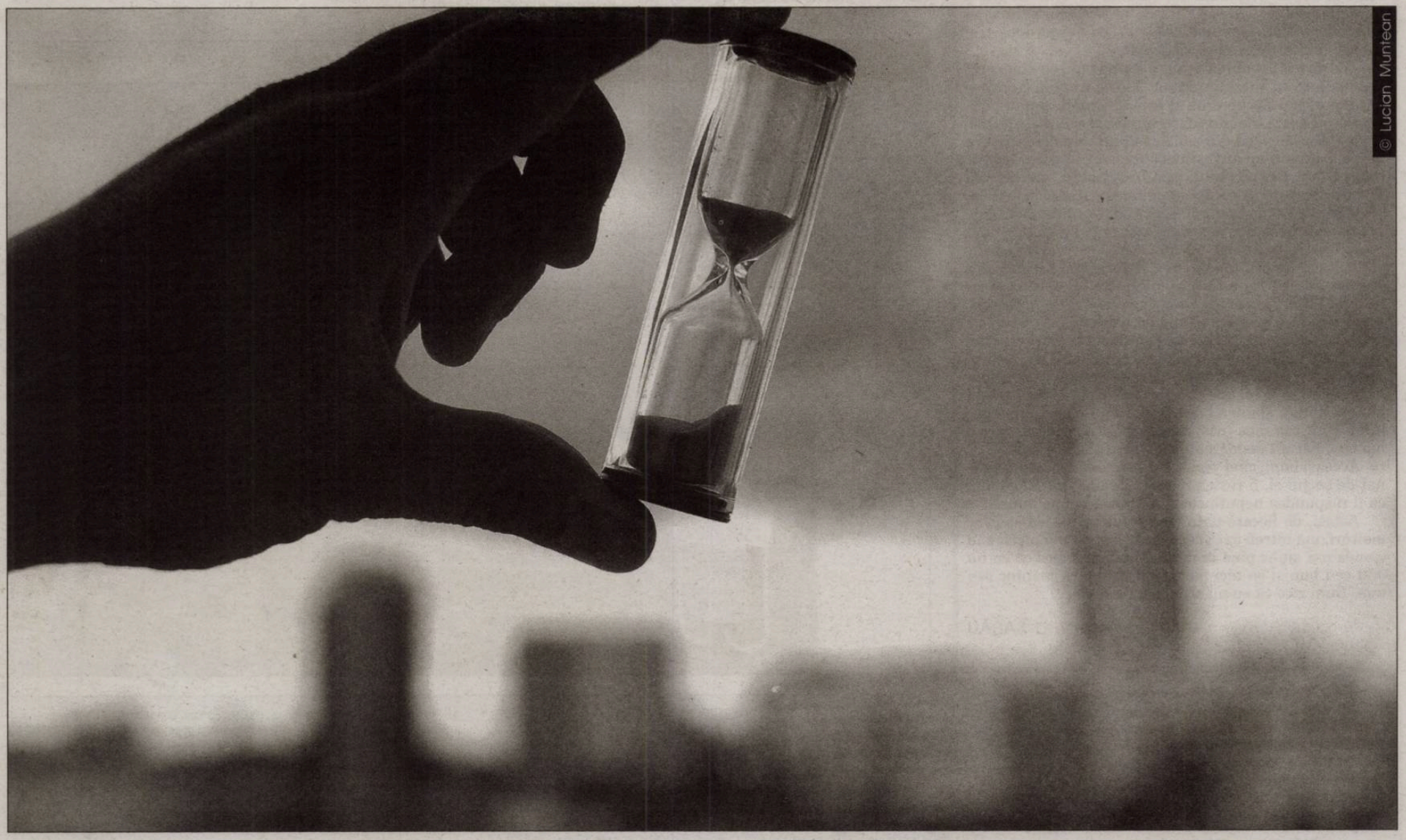

„Pînă la urmă, şi mîine e o zi.“

MARGARET MITCHELL – „PE ARIPILE VÎNTULUI“

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

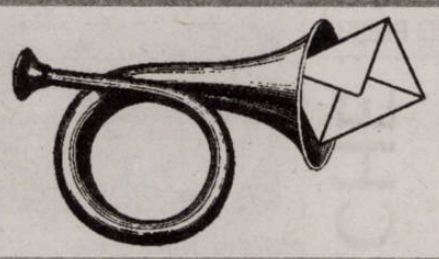

turneu de inbox

NR. 480

Articolul Iaromirei POPOVICI, „Bogăție/sărăcie"

Foamea

Nu mănînc peşte. De nici un fel. C-o fi cu oase sau fără, cu piele sau fără, c-o fi cu cap sau cu coadă, c-o fi prăjit, ars, crud, dat prin pesmet ori ou, terfelit prin făină de grîu sau de mămăligă, c-o fi servit cu mujdei sau cu lămîie, c-o fi cumpărat din pescărie, ales din acvariu ori adunat ca un puzzle – una bucată peşte, trei bucăţi gheaţă – dintr-o pungă de 1 kg cumpărată din supermarket, c-o fi luat direct din vîrful unui băţ transformat pentru două ore în undiţă şi atras cu o rîmă din Tîrnava, nu mănînc peşte. La fel simt, cred şi miros şi despre aşa-zisele „fructe" de mare.

Nu mănînc *interne:* pipote, ficaţi, inimi, fudulii, rinichi, plămîni sau ce reiese din amestecul lor, caltaboş, pateu etc.

Dintre ierburile verzi, m-am împrietenit recent cu spanacul, dar încă nu vorbesc cu verişoara lui, salata, iar cu mătuşa de la ţară, urzica, nici măcar nu mă salut. În schimb, cu verii de-al doilea de la oraş, ca varza şi conopida, mai stăm la poveşti; cît despre vărul din străinătate, broccoli, nici să nu aud. De snoaba de rucola dau doar cînd citesc meniul unui restaurant, moment care se lasă cu un nod în gît şi-o pagină dată repede, ca să nu o mai văd în faţa ochilor.

Mănînc carne: pui, vită, porc. Nu mănînc carne de oaie.

Cum am ajuns aşa, încerc şi eu să mă dumiresc.

Cît timp am copilărit, nu am avut niciodată frigiderul plin – deh, nu erau nici vremurile, dar nici nu ţin minte să fi fost lihnită de foame. O felie mare de pîine cu unsoare şi o roşie nespălată din grădină îmi erau de-ajuns pînă ajungea mama sau tata de la serviciu, pentru ca spre seară să mă las rugată să iau şi eu măcar două-trei linguri din farfuria cu ciorbă caldă.

Zile de festin culinar erau cele cînd buni cu mama făceau pupuri cu varză în cuptor. Ele se trezeau cu noaptea-n cap să ardă cuptorul, să facă aluatul de pupuri, după ce, cu o seară înainte, au cernut făina şi au călit varza. Eu mă trezeam cînd mirosul de pupuri calde îmi tulbura visele, trezindu-mi un instinct ancestral: foamea. Nespălată pe faţă sau pe mîini, încă în pijamale, şterpeleam un pup din care mă-nfruptam şezînd pe trepte în faţa casei. Iar după pup, potopul. Adică muştruluiala dată de mama sau de buni, încheiată cu „ia-ţi un pup şi fugi de-aici că avem treabă".

Mătuşa Rodica îmi spunea că lor, copii fiind, le era „veşnic foame". Ea este ultimul dintre cei cinci copii ai lu' buni Victoria, care i-a crescut cu ce-a avut prin ogradă, prin grădină şi pe hotar. Buni făcea mămăligă de trei ori pe zi, ca să ajungă la „doi oameni mari şi cinci copii pe lîngă". Tot buni a inventat puiul cu cinci picioare. În zilele de sărbătoare sau duminica, tăia cîte un pui. Cum copiii, de la cel mare la cel mic, îi cereau să le pună cîte o pulpă în blid, buni îi spunea fiecăruia că lui i-a pus pulpa puiului. Ei îi rămînea întinsura cu gust de pui, pe care o lua cu o bucată de mămăligă de pe marginea oalei.

Aceeaşi buni, cînd vreunul dintre cei cinci copii, atîrnat de şorţul ei, îi rostea îngînat „Mamă, mi-e foame!", ea îi răspundea neputincios: „Mănîncă-mă pe mine."

Astăzi, de fiecare dată cînd refuz mîncarea sau fac mofturi, mă întreb dacă ceva dintr-o genă n-a pierit sau cumva n-a ajuns pînă la mine. Mama îmi zice că eu nu ştiu ce-i bun şi că nici măcar nu încerc să mănînc ce-i bun. Buni zice că eu nu ştiu ce-i aia foame.

Maria-Georgeta SABĂU

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ Doar pînă pe 8 iunie mai puteţi vedea, la Biblioteca Metropolitană Bucureşti, expoziţia „Identităţi", prima apariţie publică a bursierilor „Tinere Talente". Programul „Tinere Talente" promovat de Fundaţia „Principesa Margareta" susţine tineri artişti din familii cu venituri mici, care nu îşi pot dezvolta potenţialul din cauza lipsurilor materiale. Bursierii sînt tineri cu vîrste cuprinse între 14 şi 24 de ani care studiază la liceele şi universităţile de arte plastice din toată ţara. Fundaţia „Principesa Margareta a României" a selectat 28 de tineri artişti care vor primi burse de pînă la 2000 de euro pentru dezvoltarea propriului talent. Bursele acoperă participarea la concursuri naţionale şi internaţionale, masterclass-uri şi workshop-uri în România şi în străinătate, achiziţionarea de instrumente şi materiale de lucru etc. (Matei Martin)

■ Vineri, 7 iunie, de la ora 19, lăsaţi tot şi veniţi la Librăria Bastilia din Bucureşti, unde va fi lansat ultimul volum din seria „Prima dată" de la Editura Art, coordonat de Laura Albulescu şi Andra Matzal. Printre povestitorii adunaţi în carte se numără şi cîţiva dintre membrii redacţiei *Dilema veche:* Ana Maria Sandu, Marius Chivu, Luiza Vasiliu, Matei Martin, Ion Barbu şi Matei Pleşu. Numai motive de bucurie. (Patricia Mihail)

■ Sîmbătă, pe 8 iunie, de la ora 20, la ArCuB, spectacolul *Însemnările unui nebun,* de Nikolai Vasilievici Gogol, cu Marius Manole, alături de violonistul şi compozitorul Alexander Bălănescu. Regia este semnată de Felix Alexa. (Stela Giurgeanu)

■ „Noaptea Lungă a Filmelor Scurte" – sîmbătă, 8 iunie, la Turbohalle: 26 de filme scurte din 15 ţări, o noapte-maraton cu şase ore de producţii recente care au făcut ocolul lumii trecînd prin cele mai prestigioase festivaluri de film (Oscar, Cannes, Berlin, BAFTA, Toronto); plus un DJ set cu Electric Brother, *board games* şi expoziţia colectivă „Bucureşti Optimixed", o intervenţie artistică spontană care prezintă capitala din perpectiva a 12 tineri ilustratori. Mai multe detalii pe www.shortsup.ro. (Marius Chivu)

■ *Eseurile alese* ale lui T.S. Eliot (Editura Humanitas, 2013) e o carte care vorbeşte despre literatură din interior şi care a marcat istoria gîndirii critice a secolului XX. Autorul lor – deopotrivă poet, critic şi dramaturg – a primit Premiul Nobel în 1948. Citindu-l, nu poţi să zici decît că a avut o minte sclipitoare. (Ana Maria Sandu)

■ Frivol-dramaticul roman al lui N. Steinhardt, *Călătoria unui fiu risipitor,* (Polirom & Mănăstirea Rohia, 2013) cartea unui narator sătul de literatura realistă şi care voia, mai mult ca orice „o literatură feerică, o feerie modernă, hoteluri şi aventuri, localităţi balneare şi fericire... cărţi dintre acelea pe care le citeşti vara, dar să nu-ţi fie ruşine de ele iarna...". Romanul de dinaintea *Jurnalului fericirii...* (Simona Sora)

■ Petre Sirin, *Castele în Spania, Cronică de familie* (1949–1959) – File de jurnal, însemnări răzleţe, pagini de corespondenţă – secvenţe memorialistice legate prin comentariul naratorului. Petre Sirin s-a născut la 29 mai 1926 la Chişinău, fiu al unui polonez din Odessa, Anatolie Petrovici Hrşanovschi, şi al unei ucrainence din Kiev, Xenia Zaharovna (n. Oppocov). Studiază la Liceul „Matei Basarab", apoi este admis la Institutul Francez din Bucureşti. Îl are ca mentor spiritual pe Roland Barthes, de care îl va lega o mare amiciţie. În 1952, intră la secţia Regie de film a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică Bucureşti. Este repartizat la Studioul „Al. Sahia", unde regizează unul-două filme de scurtmetraj pe an şi îşi dedică restul timpului lucrărilor literare de sertar. În 1979 se retrage la Bran, alături de tovarăşul său de-o viaţă, Alexandru Lupescu, care este şi autorul prefeţei. Până la pensionare (1986), va conduce Catedra de artă teatrală şi cinematografică a Şcolii Populare de Artă din Braşov. Moare pe 2 aprilie 2003, la Bran. (Iaromira Popovici)

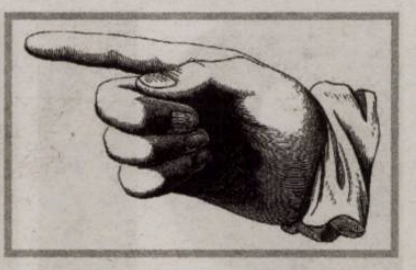

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cîrcoteli, bîrfe, vorbe**
- **Ne vindem ţara la hectar**
- **Aici (nu) sînt banii dumneavoastră**

album dilematic Ion Constantinescu

DILEMA VECHE

REDACŢIA:

Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:

Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informaţii şi reclamaţii ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 şi 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producţie: Ionuţ MATEI
Director Distribuţie: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tiraj: 10.100
Tipărit la Tipomedia

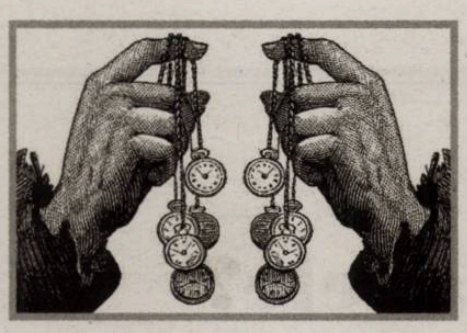

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Feluri de a vorbi

Trăim în centrul unei nebuloase care se cheamă talk-show. La televiziune și la radio, la Guvern și în Parlament, în ziare, la ședințele sindicale și de partid, în piața publică, la mese amicale sau în familie, pretutindeni se vorbește dezlănțuit, lacom, voluptuos. Dreptul de a vorbi e, firește, unanim recunoscut. Dar ce diversitate, ce policromii, ce nuanțe! Cine ar îndrăzni să sistematizeze acest zburdalnic zgomot de fond al vieții noastre zilnice? Iată, totuși, cîteva note rapide, în perspectiva unei răbdătoare încercări viitoare:

1. Vorbitorul amuzant. Vrea să te distreze cu orice preț, deși n-are nimic de spus. E plin de glumițe, istorioare în doi peri, calambururi și grimase mucalite. E băiat deștept, tachinează „paradigma feminină a auditoriului“, enervează, în final, pe toată lumea.

2. Vorbitorul competent. Știe. Ascultă vag nerăbdător neroziile celorlalți și intervine decisiv, cu un aplomb mirandolian, pentru a tranșa lucrurile. E autoritar și enciclopedic. De la agricultură la teologie, nimic din ce e teoretic nu-i e străin. Poate da lecții fotbaliștilor și miniștrilor, taților de familie și tineretului bezmetic, tuturor compatrioților aflați în derută. Are soluții, are morgă, n-are cu cine discuta.

3. Vorbitorul oracular. Nu vorbește. Oficiază. Are o misiune. O parte din el e deja statuie, discursul lui e gîndit ca un depozit de viitoare citate. Se adresează contemporanilor, dar mai ales secolelor care vin. E o instituție. Prin urmare, nu poate greși, nu poate fi întrerupt și nu poate fi contrazis. E monumental și ridicol. Gestul e scenografic, privirea – oțelită. Stupiditate solemnă, cu irezistibil efect soporific.

4. Vorbitorul constructiv. Înțelege repede și are propuneri practice. Agitat, tonic, diurn pînă la insomnie. Nu crede în obstacole, dubii și melancolii. Vrea să te ajute, chiar dacă n-ai chef. Vrea fericirea tuturor. Îți explică, surîzînd încurajator, că nu se poate face omletă fără să spargi ouăle.

5. Predicatorul. Te ceartă. Îți vrea binele, dar te crede inapt să-l obții. E înțelept și sumbru. Nesigur de capacitățile tale intelectuale, îți vorbește în pilde transparente, în cuvinte simple și amare.

6. Vorbitorul „popular“. Se coboară la nivelul „publicului larg“. Cultivă cordialitatea brută, cimilitura, buna-dispoziție „din topor“. La nevoie, zice „bade!“, „mătușică!“ sau „măi, omule!“. Se străduiește să miroasă a opincă, se exprimă bolovănos, suduiește îmbuibarea guvernamentală. (Echivalent în planul retoricii feminine e stilul „fată bună“: lași să se vadă, îndărătul fiecărei fraze, „mama“, „soția“, „gospodina“, femeia de suflet și de comitet.)

7. Vorbitorul cult. Nimic fără Kant, fără lecții de istorie, fără citate țepene. Fraza e sibilinică, privirea – adumbrită de reflexiuni abisale. Stil de „lexicon ambulant“, ținută de belfer încercănat. Cuvintele sînt căutate la limita indescifrabilului, sintaxa e obscură, gramatica – aproximativă, mesajul – inexistent.

8. Diplomatul. Vorbire în bobote. Colocvialitate vidă. Tehnica de a perora, evitînd

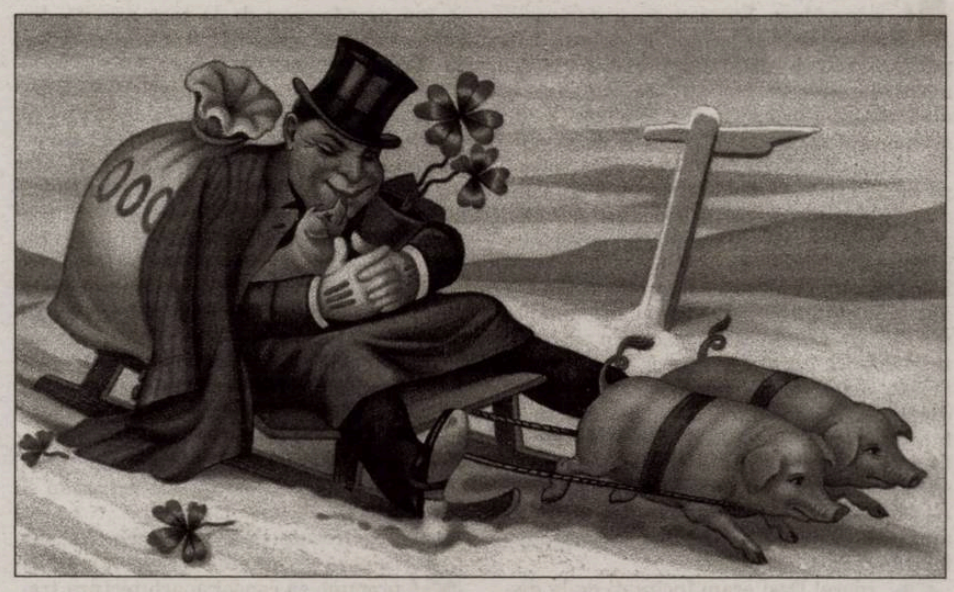

cu grijă orice comunicare reală, orice conținut explicit. Surîsuri reci, subînțelesuri fără nici un înțeles, coregrafie mecanică.

9. Vorbitorul incontinent. Odată pornit, cade într-un soi de transă. Nu mai percepe nimic din lumea înconjurătoare, își dizolvă, torențial, interlocutorul, clămpăne precipitat, ridică glasul, se ridică în picioare, gesticulează spasmodic, se înveselește imprevizibil și se înfurie devastator. (Subspecie: stilul fluvial, cumulativ, cu intercalări infinite, divagații, derapaje, deliruri.)

10. Vorbitorul informal. Tutuie, americănește, pe toată lumea, e „interactiv“, pantomimic, *matter of fact.* Băiat de viață, nepretențios (dar *smart),* săritor (și la propriu, și la figurat), tolerant, *trendy.* Ireproșabil, inexpugnabil, indigerabil.

...Și așa mai departe.

(Apărut *în Dilema veche,* nr. 189, 24 septembrie 2007)

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Nu mai înțeleg nimic...

Am plecat surîzători la drum, cu perspectiva a trei zile furate din agenda de lucru. Am mers așa, veseli, pînă ne-a oprit poliția: „V-a expirat asigurarea.“ (Nu, domnu' polițist, bineînțeles că nu plecaserăm la drum fără asigurare la zi, asta este doar așa, o metaforă, o figură de stil, ca să dea mai bine în poveste!...) Consecința era clară: lăsat mașina în cîmp, întors la București pe jos și revenit cu asigurarea. Polițistul s-a uitat la mine, s-a înduioșat (căci în România, oameni sîntem, ce naiba!) și mi-a zis să mă întorc cu o asigurare. „Promiteți?“ mă măsoară el din priviri. „Pe cuvînt de onoare!“ răspund eu, fără să clipesc. Doar că era sîmbătă, iar noi eram *in the middle of nowhere,* cum se spune la noi, la țară. Am oprit la prima benzinărie și m-am plîns, cu ochii umezi, unei mami care mînca semințe, în așteptare de clienți. „Nu se poate, ce oameni răi!“ m-a compătimit ea. „Stați așa, că vorbesc cu Costel.“ Și l-a chemat pe Costel, care a sunat-o pe Nuți, care i-a dat numărul de telefon al unui asigurator din comuna învecinată, care și-a lăsat răsadurile și a venit să-mi facă asigurarea. „Mă scuzați că am întîrziat“ – mi-a mai zis acesta. „Sînt și profesor suplinitor, am și asigurările astea, mai fac și puțină agricultură pe-acasă, ce să-i facem. Vînd și răsaduri! Nu vreți niște mazăre?“ Am luat asigurarea și niște mazăre, ne-am făcut cruce că nu trăim în Elveția și am plecat bucuroși mai departe.

Doar că, de bucurie, am greșit drumul. Cînd mi-am dat seama, l-am căutat pe hartă, să văd unde ne aflăm. Nu era pe nici o hartă. Nu știam unde sîntem și încotro mergem, dar era un drum ca-n palmă și cel mai frumos spațiu mioritic din cîte văzusem. N-am apucat să ne minunăm, însă, de două ori ce frumoasă țară avem, că drumul s-a oprit la fel de brusc precum începuse. Și așa am ajuns, după o probă de safari, la Dunăre, în loc de Munții Godeanu.

O societate care se scufundă și indivizi care se ridică imprevizibil, unde te aștepți mai puțin.

Ei, și dacă tot a fost să ajungem la Dunăre, ne-am oprit la Orșova, ne-am cazat (cu greu!) și ne-am grăbit să mîncăm un pește bun, pe malul gîrlei. „Nu avem decît ceafă de porc“ – ne-a spus sec ospătărița și ne-a întors spatele. Am găsit o altă terasă, unde aveau și „ceva pește“. În timp ce mîncam, niște manele au început să curgă peste noi, de la fereastra pensiunii de deasupra, împreună cu o ploaie de coji de semințe. „Nu înțeleg“ – a murmurat soția mea și am plecat grăbiți.

Dimineața am părăsit orașul răvășit parcă de un cataclism. La cîteva minute, spre Cazane, au apărut din senin hoteluri cu terase generoase și bărci de croazieră. „Parcă ar fi Monte Carlo“ – am zîmbit eu și ne-am întors, luînd-o în sus, pe Valea Cernei. Festivalul Pinului. „Hai și noi!“ Am ajuns, astfel, la Băile Herculane. Unele dintre cele mai triste ruine din România. Prostia nu are istorie, așa că e oarbă la trecut. „Chiar nu înțeleg!“ se ambalează soția mea, și renunțăm la festival.

Ceva mai departe, văd un panou mare din tablă, ruginit: „Închiriem sală de sport pentru nunți – Primăria.“ „Oameni gospodari“ – zîmbesc eu, în sinea mea. Mai încolo, zăresc o dubiță cu o reclamă mare pe ea: „Transport orice.“ „Românul bun la toate!“ îmi mai trece mie prin minte. Ne oprim, deprimați, la un han de pe drum. Toată lumea se uită la cazul Becali și comentează. „Păi, ce e el de vină, dacă statul e prost și-ți dă pe degeaba?“ se revoltă o tînără. „A greșit și el o dată, dar și-a răscumpărat vina prin tot ce a făcut pentru oameni!“ explică, pe post, și un avocat. În două ore, cît am mîncat, nimeni nu a pomenit ceva despre legalitate.

Și am ajuns la Buziaș. Mai fusesem acolo în tinerețe. Acum era o ruină. Promenada acoperită, din lemn traforat, a parcului secular – o bijuterie unică în România – atîrna în franjuri putrezite, iar în Vila Franz Josef, niște chiloți erau agățați la o fereastră. „Un străin nu ar putea înțelege nimic din asta!“ zice soția mea, pe un ton cu o octavă mai sus. De mîncare am găsit doar o pizza bănățeană, așa că am plecat mai departe. Chinuiți de foame, ne-am oprit la prima cîrciumă din cîmpia întinsă a Banatului. Am mîncat un platou de pește cum numai la tanti Valentina de la Sfîntu Gheorghe am mai avut parte.

Pe înserat, am ajuns într-un orășel ardelenesc cochet. Am tras la un hotel confortabil, cu multe stele, să ne limpezim gîndurile. Impecabil, ștaif, distincție afișată. Stilul Ludovic al XVII-lea – vorba mea; barocul românesc postcomunist – vorba soției mele: grinzi aparente stil bavarez, cu oglinzi venețiene superbe, brocarturi franțuzești și imitații de pictură flamandă, de prin casele burgheziei imperiale scăpătate, totul pe fundal de piscină stil Hollywood. Și chelneri șlefuiți și reci precum un diamant. Becalizare sau civilizație occidentală? Ambele...

Flori de mucegai... Un rahat imens, prin care fojgăie gîndaci de bălegar și din care răsar flori diafane, în jurul cărora roiesc albine fără stup. O societate care se scufundă și indivizi care se ridică imprevizibil, unde te aștepți mai puțin, un spațiu abandonat și oameni care sfințesc locul. Dracu' să mai înțeleagă această țară! Cîndva, de mult, am hotărît, însă, că o iubesc, așa că asta e...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ce-aveţi cu termopanele?

Era cald şi bine. Cred că era în Săptămîna Mare. Stăteam în curtea şcolii de muzică, pe strada Petraşcu. Prin geamurile deschise auzeam viori şi piane, rezultatul orelor de repetiţii ale copiilor. De alături, de la biserică, venea muzică liturgică, parcă acordată cu încercările de Für Elise dinspre şcoala de muzică. M-am sucit pe bancă, să mă uit mai bine la bisericuţa nouă, din parc. Nu-mi displăcea defel. Brusc, m-am înfiorat. Mi-am dat seama că sînt un nătîng. Bisericuţa era construită în stil maramureşean, în plin Bucureşti. Ar fi trebuit să mă scandalizeze. Nici vorbă. Mie îmi părea că îi şade bine între copacii din parc, era splendid echilibrată, volumele suple nu mă făceau defel să mă înfior a neplăcere. E drept, dacă eram vreun ecologist sadea, m-aş fi întrebat cîţi copaci au fost tăiaţi pentru a face loc bisericii sau cum îşi permite preotul să lase a se auzi în exterior muzica liturgică. Aşa, avînd doar curiozităţi inginereşti, m-am apropiat, pentru a vedea mai îndeaproape felul în care a fost construită.

Oroare! Deşi eram încîntat, de la distanţă, de felul în care arată clădirea, apropiindu-mă, am început să mă cutremur. Ferestrele erau de termopan! Am constatat asta deoarece m-am apropiat la mai puţin de un metru. Ramele erau de aceeaşi culoare ca restul clădirii, astfel încît nu se vedea nimic special de la distanţă. Oroarea ororilor a fost să mă uit spre acoperiş şi să constat că şiţa era... prefabricată. Habar nu am din ce material era, dar, privită de aproape, îşi dădea în vileag perfida constituţie: fabricată în serie, din panouri standardizate! După ce mi-am revenit din şoc, mi-am amintit cîte am pătimit cînd am vrut să îmi acopăr casa de la ţară cu şiţă din lemn, realizată artizanal, tradiţional, ecologic. În primul rînd, preţul era enorm. În al doilea rînd, termenul de execuţie era înspre sfîrşitul toamnei (prospecţia se desfăşura în iunie). Alt meşter nu aş fi găsit pe o rază de mai multe sute de kilometri, inutil să caut o a doua ofertă. Ceea ce mi-a pus capac şi m-a făcut să renunţ la a face un acoperiş tradiţional, ca la carte, a fost întreţinerea. Pare-se că, o dată la trei-patru ani, trebuie să ungi şiţele de lemn cu miere şi apoi cu motorină. Altfel, praful se alege de prea tradiţionalul tău acoperiş. L-am înţeles, aşadar, pe preotul paroh bucureştean. Optase pentru o soluţie ceva mai ieftină, suficient de arătoasă şi cu bun-simţ economic. Repet: de la mai mult de cinci metri, nu-ţi dădeai seama de diferenţa între şiţa de lemn şi cea prefabricată sau între ferestrele de termopan şi cele clasice.

Zilele trecute, aflu de la radio că se derulează un proiect european care îşi propune să conserve arhitectura tradiţională într-una dintre zonele rurale din Transilvania (cred că era vorba despre Mureş). Toate bune şi frumoase, căscam larg urechile, poate îmi iese şi mie de un subiect pentru emisiune. La un moment dat, managerul proiectului anunţă ritos că scopul principal al fondurilor europene obţinute este „războiul declarat termopanelor". În acel moment, totul mi-a fost clar: ar fi urmat ca banii respectivi să fie utilizaţi drept subvenţie pentru încălzirea locuinţelor rurale, ameninţate cu decăderea estetică, deoarece proprietarii (în etate, majoritatea) doresc (in-

conştienţii de ei)... confort. Adică: o casă cît mai bine izolată, care să aibă nevoie de mai puţină încălzire.

În acest fel, iniţiatorii respectivului proiect au călcat în picioare şi sentimentele ecologiste ale proprietarilor. Ei ar dori să monteze termopane pentru a tăia mai puţini copaci pentru foc? Lăsaţi! Ştim noi, ONG-ul de la oraş, că oamenii ăia au mai degrabă nevoie de un aspect tradiţional pentru casele lor, cu bătrînele ferestre prin care suflă crivăţul iarna şi care obligă la cam zece braţe de lemn pe zi. Lasă, că om veni noi, orăşenii îndrăgostiţi de aspectul bucolic al satului memoriei noastre afective, să pornim soba, atîta timp cît durează sezonul rece...

Tare mă tem că este vorba despre un (alt) proiect, din categoria „ştim noi mai bine decît ei ce e mai bine pentru ei". E un fel de „specialitatea casei" la unii ecologişti şi pentru unele axe cu finanţare europeană.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

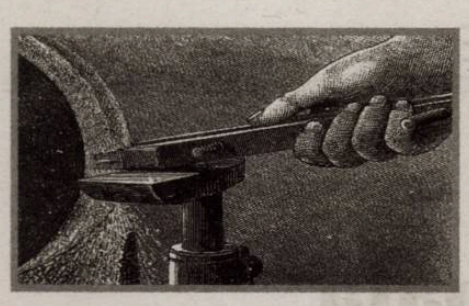

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Noul Acord Schengen, bun pentru România?

Vestea bună: Parlamentul European şi Consiliul au ajuns la un acord în ceea ce priveşte noul pachet legislativ al spaţiului Schengen. Întotdeauna este bun un compromis. Noua guvernare a spaţiului fără frontiere interne are, aşadar, undă verde, după ce procesul fusese blocat timp de un an şi jumătate, din cauza viziunilor diferite ale Parlamentului şi Consiliului. Întrebarea este, însă, dacă noua guvernare înseamnă un progres sau un pas înapoi. Depinde de unde priveşti, dar, în mai mare măsură, depinde de cum vor înţelege guvernele recentul compromis.

Lucrurile au stat cam aşa: în 1985, şapte state ale – pe atunci – Comunităţii Europene semnau, în mica localitate Schengen, din Luxemburg, un acord prin care urmau să desfiinţeze graniţele interne. Graniţele s-au deschis efectiv zece ani mai tîrziu şi, de atunci, numărul statelor care au aderat s-a tot mărit, inclusiv cu nonmembri ai Uniunii, precum Norvegia, Islanda, Elveţia sau Lichtenstein, astfel că numărul participanţilor a ajuns la 30, dintre care 27 aplică efectiv acordul, restul fiind în proces de tranziţie.

Toate au fost bune pînă cînd, în anii din urmă, prezenţa unui mare număr de imigranţi a început să fie deranjantă pentru o parte a localnicilor, iar politicienii nu puteau rămîne indiferenţi. Situaţia s-a agravat, bineînţeles, odată cu criza, astfel că introducerea noilor reguli în spaţiul Schengen a devenit o urgenţă.

Lasă că, şi fără aceste noi reguli, unele state membre au suspendat acordul unilateral. Franţa şi Italia, de exemplu, în primăvara lui 2011, invocînd presiunea cîtorva mii de imigranţi din Africa de Nord. Sau Danemarca, în acelaşi an, din considerente mai degrabă electorale. Urmau alegeri în toamna aceluiaşi an, pe care guvernul de centru-dreapta tot le-a pierdut, cu toată lovitura de imagine dată prin suspendarea acordului. Bineînţeles, nici Franţa, nici Italia, nici Danemarca nu au fost sancţionate – Comisia s-a limitat la unele critici şi cam atît.

Ei bine, în jurul noului sistem de guvernare a spaţiului Schengen s-au confruntat două direcţii. Una – a guvernelor (Consiliul), care doreau mai multă libertate pentru state, pentru a reintroduce controale la frontiere, oricînd vor considera necesar. Şi alta – dinspre Parlament, care dorea impunerea unor condiţii stricte pentru suspendarea unilaterală a acordului, pentru a apăra dreptul de liberă circulaţie a cetăţenilor europeni.

Normal, Consiliul şi Parlamentul au găsit, pînă la urmă, o cale de mijloc. Statele membre vor putea reintroduce controale la frontiere pentru cel mult doi ani, în momentul în care se vor considera ameninţate de un val masiv de imigraţie. Formalităţile de intrare în spaţiul Schengen pentru cetăţenii din afara Uniunii (chiar şi pentru cei care nu au nevoie de vize) vor fi înăsprite, călătorii urmînd a se înscrie online, după modelul aplicat deja în Statele Unite. Comisia Europeană va supraveghea modul de aplicare a măsurilor de reintroducere a controalelor, pentru a nu exista abuzuri. Noua guvernanţă va intra în vigoare la 1 ianuarie 2014.

Europarlamentarul român Renate Weber, care a condus negocierile din partea Parlamentului European în domeniul Codului Frontierelor Schengen, spune că acordul are meritul de a fixa norme comune de reintroducere a controalelor şi aceasta numai în situaţii excepţionale.

Dar, pînă la urmă, cine va decide asupra situaţiei excepţionale? Guvernele, cel puţin în primă instanţă. Şi aici există riscul ca decizia să nu aibă la bază întotdeauna considerente de ordin tehnic, ci şi politic. Cu alte cuvinte, ameninţările pot fi „exagerate“, să spunem, din considerente electorale, cum a fost cazul „invaziei românilor“ în Marea Britanie (care nu este, totuşi, în Schengen) sau „asaltului ciorilor“ cu care şi-au făcut campanie adversarii intrării Elveţiei în spaţiul Schengen.

În această primăvară, Asociaţia Oraşelor Germane s-a plîns guvernului federal de faptul că imigranţii – mai ales cei din România – pun presiune pe sistemele de protecţie socială şi obligă municipalităţile la cheltuieli prea mari. Poate fi aceasta considerată o situaţie excepţională, cu atît mai mult într-un context electoral? Tot ce se poate.

Oricum, potrivit comisarului pentru energie Günther Oettinger, România este, alături de Bulgaria şi Italia, o ţară „aproape neguvernabilă“ – afirmaţie exagerată, desigur (putem fi doar o ţară prost guvernată), dar pe care guvernul de la Berlin nu s-a grăbit să o dezmintă. Iar o ţară „aproape neguvernabilă“ produce – nu-i aşa? – instabilitate regională, inclusiv un flux de emigranţi...

Sîntem, bineînţeles, pe domeniul speculaţiilor, dar şi acest exerciţiu de imaginaţie ne arată că recentul compromis privind noul mod de funcţionare a spaţiului Schenhgen poate fi un pas înainte – sau unul înapoi, în funcţie de buna-credinţă a guvernelor statelor membre.

Europarlamentarul social-democrat român Ioan Enciu, care a participat la negocieri, spune că acordul prevede în mod explicit faptul că România şi Bulgaria nu sînt tratate ca state candidate la spaţiul Schengen, întrucît ele au atins deja *acquis*-ul. Pe de altă parte, noul mecanism de evaluare nu mai face referinţă la criterii precum corupţia şi crima organizată, invocate adesea de unele ţări ca pretexte pentru a bloca accesul în spaţiul Schengen al României şi Bulgariei. Aderarea României şi Bulgariei ar putea fi, aşadar, uşurată în urma acestui compromis – putem considera că, avînd la dispoziţie un mecanism de reintroducere a controalelor, statele membre vor fi mai relaxate în privinţa celor două ţări dunărene.

Dar şi aceasta depinde tot de calculele politice din capitalele ţărilor membre ale Acordului – şi într-o măsură mică spre deloc de Comisie sau de Parlamentul European.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Simple note privind televizorul

■ Antena 3 şi RTV sînt în război de multă vreme. Episodul acut generat de arestarea unuia dintre şantajiştii şefi ai Antenei 3 nu e decît o bătălie în acest război, care îmi pare încă departe de a se încheia. Pînă la un punct, confruntarea celor două posturi de televiziune este amuzantă. De la un punct încolo, devine interesantă. În final, este pur şi simplu dezgustătoare. Războiul dintre cele două armate mediatice este, de fapt, o competiţie a minciunii, a manipulării, a dispreţului faţă de public, a neruşinării. Cu osîrdie şi, mai grav, cu vocaţie, armata lui Ghiţă şi armata lui Voiculescu trag una în alta cu bombe urît mirositoare. Disputa lor urmează cu o asemenea exactitate suişurile şi coborîşurile raporturilor securistico-politico-financiare dintre cei doi stăpîni, încît nu te poate decît cuprinde rîsul cînd îi vezi, şi pe unii, şi pe alţii. Evident, şefii lor nu se reprezintă doar pe ei în acest război, ci adevărate subsisteme ale marelui şi larg îmbrăţişătorului sistem. De fapt, cei doi miliardari stăpîni de televiziuni sînt asemănători. Sînt, ca Janus, feţele aceleiaşi „instituţii“. Doar că unul e bătrîn şi priveşte spre trecut, iar celălalt e tînăr şi priveşte spre viitor. Ziceam, în altă parte, că se bat securiştii bătrîni cu securiştii tineri. Nici nu ştii cu cine să ţii – e, cumva, ca la acel bizar tur II al prezidenţialelor din 2000: Iliescu *vs* Vadim. Ce-o da Dumnezeu, cu credinţa că Dumnezeu alege mai bine decît noi cînd e vorba de o asemenea alegere imposibilă. Cum zic, partea amuzantă este seriozitatea şi aplicaţiunea cu care ostaşii de ambele fronturi îşi execută ordinele. Zel mult şi chiar urme vagi de talent, pe alocuri. Munţi de ignoranţă, tupeu nesfîrşit. Uneori – cu un plus pentru Antena 3 la acest aspect – vulgaritate. Tot la stadiul amuzant al poveştii: fiecare parte citează principii şi evocă deontologii cînd înjură viguros partea adversă. Tărăboiul devine interesant în momentul în care unii încep să spună adevăruri despre ceilalţi. Exerciţiul minciunii trece, ca oţelul înroşit prin apă rece, spre călire, prin mici băltoace de adevăr. Mai aflăm şi noi, cu acest prilej, despre contractele lui Ghiţă cu statul şi despre securismul abject al lui Dan Voiculescu. În alt plan, cineva îşi poate spune că interesant trebuie să fie şi finalul acestui război. Dacă va fi bine pentru noi toţi şi ne va ajuta Dumnezeu, cele două televiziuni se vor compromite atît de urît în această bălăcăreală, încît vor sfîrşi prin a se anihila reciproc. Dacă nu va fi bine, una dintre ele va cîştiga. Iar dacă va fi să fie chiar foarte rău, vor face pace şi îşi vor vedea în continuare fiecare de treaba ei, mîrîind şi pe viitor una la alta, dar în cadrul unui acord de coabitare.

Războiul dintre cele două armate mediatice este o competiţie a minciunii, a manipulării.

■ La PRO TV s-a încheiat ediţia din acest an a concursului *Masterchef*. Cea de anul trecut a fost mai reuşită. Anul acesta, concurenţii nu au fost deloc agreabili. Dacă anul trecut i-am putut simpatiza pe cîţiva dintre ei, anul acesta nu l-am putut simpatiza pe nici unul. Spre deosebire de anul trecut, emisiunea a fost mai lacrimogenă, mai aplecată spre relaţiile dintre concurenţi – care, nefiind oameni interesanţi, nu aveau cum să aibă între ei relaţii interesante – şi, de aceea, mai puţin credibilă. Sigur, tensiunea concursului îi domină pe concurenţi, iar relaţia lor cu cei trei *chef*-i este una de autoritate, ceea ce adaugă la tensiunea firească a competiţiei. Dar anul acesta, lucrurile au părut într-o mai mare măsură regizate, căutate anume şi lipsite de spontaneitate. Pe alocuri, emisiunea încerca să devină, dintr-un concurs de gătit, un fel de telenovelă. Nu a fost ediţie a show-ului la care să nu se plîngă – uneori plîngeau chiar mai multe concurente deodată, de aveai impresia că vezi un concurs pe platou la Bollywood, nu la Buftea. Apoi, cînd concurenţii mergeau în altă parte să comenteze, nu o dată am simţit limba de lemn a clişeelor prost scrise de alţii, spre a fi rostite de bieţii concurenţi. În plus, ca mare mîncăcios, vă spun că bucatele nu m-au impresionat anul acesta aşa cum m-au impresionat anul trecut. Evenimentul cel mai important din întregul sezon *Masterchef* 2012 a fost, pentru mine, faptul că o concurentă – dacă nu mă înşel, chiar cîştigătoarea concursului – a folosit la gătit, pentru una din probele finale, rubarba. Unul dintre *chef*-i (cred că Florin Dumitrescu) a remarcat că e prima oară cînd un concurent de la *Masterchef* foloseşte rubarba. Mie îmi place rubarba (cunoscută la noi şi sub denumirea de revent), sufăr că e atît de ignorată în bucătăriile noastre şi mă bucur că (şi) cu ea s-a putut cîştiga *Masterchef*.

■ Am vrut să scriu şi eu cîte ceva despre catastrofalul interviu al mediocrităţii numită Mihai Gâdea cu imensa artistă Angela Gheorghiu. Unul dintre cele mai jenante momente de televiziune din ultimii 20 de ani! Dar am văzut că în diverse locuri, unde mai contează bunul-gust şi competenţa, flăcăul varanului a fost urecheat pentru isprava sa, aşa că nu mai adaug nimic.

■ Am revăzut, pe TCM, *Acolo unde se avîntă vulturii*, clasicul film de război cu Richard Burton şi Clint Eastwood, din 1968. Imensă bucurie! Unul dintre filmele care mi-au plăcut cel mai mult în copilărie. De data asta, filmul mi-a stîrnit nu doar nostalgii, ci şi dorinţa de a vizita Bavaria, locul unde se petrece acţiunea filmului şi unde au fost filmate multe dintre secvenţe. Puseu turistic, aşadar, după ce am revăzut unul dintre filmele copilăriei mele. Ani mai tîrziu, cînd am aflat că titlul filmului *(Where Eagles Dare)* vine dintr-o replică shakespeariană, am fost iarăşi impresionat pentru că replica aceea, din *Richard al III-lea*, a devenit una din favoritele mele: *„The world is grown so bad, that wrens make prey where eagles dare not perch“* – „S-a stricat într-atîta lumea, că unde nu ajung vulturii, pradă vrăbiuţele.“ Pentru „puritani“: ştiu că *wren* nu înseamnă vrăbiuţă, ci desemnează o altă pasăre mică şi timidă, dar cred că sună mai bine aşa, în traducere.

■ Am văzut, pe Mezzo, spectacolul *Parcul*, de la Opera Bastille, în coregrafia lui Angelin Preljocaj, pe muzică de Mozart. O încîntare, pur şi simplu! Imediat după ce s-a terminat, m-am trezit inundat pur şi simplu de dorinţa de a-l vedea încă o dată, imediat.

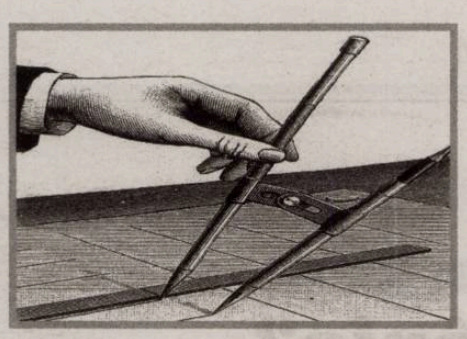

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Aici a fost o şcoală

Să înţeleagă odată cineva că oraşul din a cărui istorie am vrea să păstrăm cît mai mult a avut o fizionomie originală şi că trăsăturile ei se datorau unor *oameni* pe care i-a înghiţit uitarea, pe măsură ce acestea dispar, una cîte una! Sînt şase ani de cînd am atras atenţia asupra pierderii unei clădiri care exista din 1901, fără ca desfiinţarea ei să fi fost cîtuşi de puţin justificată. Între străzile Temişana şi Cazzavillan se află piaţeta în care se găseşte, de la 1906, bustul ziaristului italian cu acest nume, fondatorul *Universului* – care a fost cel mai popular cotidian din Bucureşti, din 1884 pînă la suprimarea presei libere de către regimul RPR. Amintirea lui Luigi Cazzavillan o păstrează şi casa care se întinde pe colţul străzilor Temişana şi Transilvaniei: chiar dacă mi s-a spus numele altui proprietar, cred şi acum că stilul de palat veneţian era un fel de a-şi afirma identitatea şi, totodată, ascensiunea socială, pentru cineva care, originar dintr-un sat din Veneto, luptase sub steagul lui Garibaldi şi îşi cîştigase, prin munca lui, un loc în burghezia patriei sale adoptive. Casa – astăzi pe jumătate părăsită – este atît de dărăpănată încît avertismentul „Pericol de prăbuşire!“ nu e de prisos.

De partea opusă a scuarului, un gard înalt închide terenul ocupat altădată de şcoala primară cu care Cazzavillan înzestrase colonia italiană din Bucureşti, o colonie de trei sau patru sute de persoane. Şcoala avea un caracter confesional (catolic) şi privat, fiind înfiinţată sub patronajul unei asociaţii caritabile – „Umberto & Margherita“ – purtînd numele suveranilor Italiei. Primul său local fusese la nr. 113 de pe strada Berzei. Noua adresă se numea, în 1901, Păunilor colţ cu Neptun. Înainte de inaugurare avusese loc atentatul de la Monza – asasinarea lui Umberto I de către un anarhist –, aşa că şcolii i s-a dat numele reginei, iar ca omagiu pentru Umberto, s-a adus la Bucureşti un bust al regelui. L-am văzut – nu mai ştiu unde –, era de marmură şi imens. Colaborarea dintre autorităţile italiene şi arhiepiscopia catolică – creată în 1883, cu caracter misionar pentru Valahia şi Dobrogea – este de remarcat, avînd în vedere situaţia care exista de la 1870, cînd, faţă de statul unificat, cu capitala la Roma, papa se izolase, declarîndu-se „prizonierul din Vatican“. Şcoala funcţiona în paralel pentru băieţi şi fete, în limbile italiană şi română, alături de care se predau, facultativ, germana şi franceza, avînd în vedere că erau primiţi şi alţi elevi decît italieni, din familiile catolice. Programul mai cuprindea aritmetica, dar şi gimnastica şi muzica (canto sau pian). Se trimiteau de la Roma atît manuale de italiană, cît şi texte menite să cultive sentimentul naţional al expatriaţilor – *racconti e biografie di storia patria* (probabil extrase din inevitabilul E. de Amicis).

Solidaritatea între membrii comunităţii italiene din Bucureşti era întreţinută şi de o structură de organizare apărută din 1901 – Cercul Italian, un club care a rămas activ şi în perioada interbelică. Ţara de origine a părinţilor continua şi atunci să furnizeze literatură patriotică pentru copii – de bună calitate, pot să asigur eu, care am avut, înainte de a învăţa limba, cărţile frumos ilustrate *I grandi navigatori italiani* şi *I grandi capitani italiani*. Fotografia pe care o găsesc în cartea din care am cules mare parte din informaţiile de mai sus arată o clădire cu un etaj, acoperită cu tablă, simplă ca stil, încăpătoare: era loc pentru 350 de elevi. Nu mai există, dar o pancartă anunţă că terenul aparţine statului italian, deci ambasada a luat hotărîrea de a desfiinţa şcoala.

Nu e de felicitat.

Cazzavillan o donase Italiei după ce cheltuise cu construcţia ei 130.000 de lei. Spiritul lucrativ al gazetarului se dovedise cu prisosinţă: *Universul* începuse prin cumpărarea unei modeste maşini de imprimat, la care lucrau numai el şi nevasta (româncă). Primul sediu al ziarului fusese în Calea Dorobanţilor nr. 8, de unde a trecut, doi ani mai tîrziu, în 1886, pe strada Brezoianu. Acolo, la nr. 19, s-a statornicit şi se va ridica palatul în care au funcţionat redacţia şi tipografia, în vremea în care Stelian Popescu le preluase la căsătoria cu văduva moştenitoare a ctitorului. Ne putem închipui că succesul întreprinderii s-a datorat nu numai activităţii de presă, ci şi publicităţii comerciale. Într-adevăr, acolo se făcea reclamă pentru diverse produse ale industriei italiene (biciclete, maşini de cusut, pălării, corsete, vinuri sau vermuturi). Cititorii erau atraşi, de asemenea, de anunţurile pentru pastă de dinţi, ba chiar pentru alte inovaţii farmaceutice: pilule pentru slăbit, pentru regenerarea părului sau pentru colorarea lui, pentru tratarea sifilisului sau a holerei şi contra bătăturilor, pînă şi „vin praf“ – adică un fel de Nescafé...

Biografia lui Cazzavillan (Cacciavillan, nume răspîndit şi astăzi în regiunea natală) se datorează unor istorici clujeni (Ioan-Aurel Pop şi Ion Cârjă), care au izbutit, cu acest prilej, să plaseze un destin uitat în contextul epocii.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Mănăstirea Râşca

Una dintre mănăstirile moldoveneşti mai puţin cunoscute, din seria celor avînd biserici cu pictură exterioară, este mănăstirea Râşca. Poate pentru că se află în afara traseelor obişnuite ale vizitatorilor Moldovei: pentru a ajunge la Râşca trebuie ca, din drumul care leagă Romanul de Fălticeni, la cîţiva kilometri înainte de acesta, să urmăm un drum lateral, spre est. Direcţia este anunţată din şoseaua naţională, aşa încît nu se ajunge greu. De altfel, nici tătarii nu ratau ţinta, mănăstirea – ridicată la porunca voievodului Petru Rareş, în 1542 – suferind, pînă în secolul al XVIII-lea (inclusiv), numeroase atacuri ale acestora.

Biserica, aşa cum o construise Petru Rareş, era una foarte asemănătoare cu cele ale epocii: pronaosul dreptunghiular este urmat de naosul cu abside laterale şi acoperit cu o turlă şi, dincolo de iconostas, altarul. Pictura exterioară a fost realizată în 1552 de către pictorul grec Stamatello Cotronas.

Doar că – aşa cum scriam mai sus – mănăstirea a fost adesea atacată de tătari. Astfel, în 1574, aceştia o pustiesc şi ea nu mai funcţionează pînă cînd marele vornic Costea Bucioc nu intervine pentru refacerea ansamblului şi a vieţii monahale: între 1611-1617, el repară mănăstirea. Mai mult, adaugă bisericii lui Rareş un pridvor închis, acoperit şi el cu o turlă. Aceasta este biserica pe care o vedem astăzi în centrul ansamblului de la Râşca.

Viaţa mănăstirii este tulburată sau – mai mult – profund afectată de numeroase alte atacuri ale tătarilor, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Iar după jaful din 1716, mănăstirea rămîne din nou pustie, timp de cîţiva ani.

Cu o asemenea istorie zbuciumată, ne-am aştepta să nu mai vedem mare lucru la Râşca. Şi totuşi, după fiecare atac, mănăstirea reînvie şi monahii îşi găsesc resurse pentru a lua totul de la început. Pe de altă parte, nu trebuie să neglijăm faptul că actuala înfăţişare nu li se datorează doar lor: trei restaurări au loc în secolul al XX-lea, una în anii 1923-1931, alte două în anii '60 şi '70, făcute de către Direcţia Monumentelor Istorice. Şi putem spune că – tocmai pentru că incinta şi clădirile anexe au suferit numeroase distrugeri, reconstrucţii, reparaţii care au condus la modificări – ceea ce vedem astăzi este o bună ilustrare a felului în care astfel de ansambluri au traversat timpul pînă în zilele noastre.

Rămîne şi astăzi unul dintre cele mai interesante monumente de artă religioasă românească.

Cel mai interesant obiect de arhitectură este – fără doar şi poate – biserica. Şi asta tocmai din pricină că şi ea este rezultatul unor transformări, oferindu-ne o imagine mai puţin obişnuită. Clădirea iniţială, cea ridicată de meşterii lui Rareş, poartă – aşa cum arătam mai sus – trăsăturile arhitecturale caracteristice ale epocii, la care se adaugă şi pictura exterioară. Dezvoltarea ulterioară spre vest a bisericii, pridvorul închis şi neobişnuit de larg, adăugat de Costea Bucioc, reprezintă limpede o altă etapă, pe care restauratorii au marcat-o prin intervenţia lor. Cu toate acestea, ei au reuşit, totodată, să facă din biserică un volum unitar, care, pe de altă parte, permite vizitatorului să descifreze corespondenţa faptelor istorice cu materialitatea clădirii.

Aceasta este unul dintre principiile de bază ale restaurării moderne, urmărit de cei care sînt puşi în situaţia de a interveni asupra monumentelor. Pe de altă parte, punerea în practică a acestui principiu constituie una dintre problemele cele mai dificile pe care ei trebuie să le rezolve. De aici şi admiraţia mea pentru ceea ce s-a realizat la Râşca: rezultatul îmi pare a fi unul dintre cele mai izbutite tocmai din acest punct de vedere, iar mănăstirea lui Rareş rămîne şi astăzi unul dintre cele mai interesante monumente de artă religioasă românească.

Rămîne de văzut dacă, prin cele de mai sus, v-am convins să mergeţi să vizitaţi mănăstirea Râşca.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

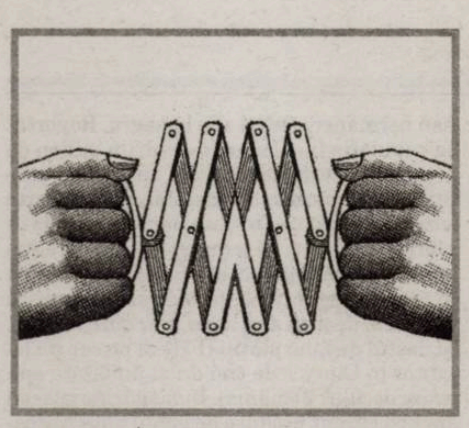

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

Avocatul trebuie să se impună

– interviu cu Florentin ŢUCA –

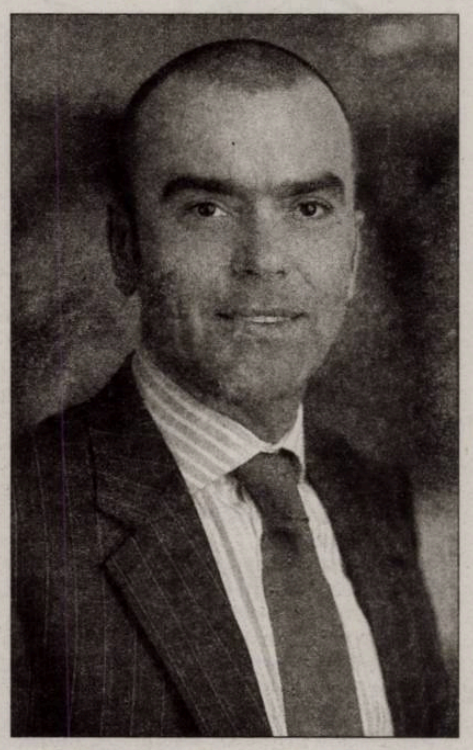

În prezent, conduce o importantă firmă de avocatură – Ţuca, Zbârcea & Asociaţii. În urmă cu aproape 20 de ani, ***Florentin Ţuca*** *era student la Drept şi publica primul său articol în* Dilema. *Citeşte revista de la începuturile sale: „Am fost îndrăgostit de* Dilema, *ţin minte primul ei număr, cu editorialul lui Andrei Pleşu. Epoca în care a apărut revista era o perioadă maniheistă, în care totul era alb-negru.* Dilema *a încercat să pună ordine în spaţiul public.“ Aşa a început dialogul nostru despre meseria de avocat, despre comunicarea publică şi despre altele. Căci Florentin Ţuca e, dincolo de profesia sa, un om preocupat de lumea în care trăieşte, iar stilul său aminteşte de vremurile de odinioară, cînd juriştii adăugau elitelor societăţii un plus de rafinament şi de gîndire critică.*

V-am auzit de mai multe ori vorbind în public şi mi-a venit în minte un cuvînt mai degrabă uitat azi: elocinţă. *În lumea veche, această calitate era la mare preţ – nu numai în lumea juridică. Azi cum se vorbeşte în spaţiul public?*

Foarte prost. Nu există o cultură a dezbaterii şi a discursului public. Există, desigur, oameni seducători sau convingători, care probează elocinţă. Dar dacă mă refer la discursul pe care îl regăsim în dezbaterile televizate, în presă, în Parlament – este foarte departe de ceea ce ar trebui să fie o dezbatere de idei. Dau un exemplu din lumea noastră. În mod normal, există nişte rigori ale disputei dintre avocaţi. Prima lege nescrisă a duelului între avocaţi este că trebuie să-l asculţi pe celălalt, ca să-ţi produci apoi propriul discurs argumentativ. Constat, chiar în lumea avocaţilor, că lucrurile nu stau aşa. Începi propoziţia – eşti întrerupt, nu poţi s-o duci pînă la capăt. Construieşti o linie de argumentaţie – ţi se răspunde cu argumente din alt sector: spui că „cerul este albastru“, ţi se răspunde că „dimpotrivă, pajiştea este verde“. Sînt vicii pe care le constat în lumea dezbaterilor avocaţiale, care ar trebui să se desfăşoare riguros. În dezbaterea publică, asemenea vicii sînt şi mai extinse...

Care să fie explicaţia? Eu îmi imaginam că măcar avocaţii iau exemplu din filmele americane cu procese...

În primul rînd, lipsa unei tradiţii într-ale dezbaterii. Apoi, şcoala românească a funcţionat pe un model care este foarte departe de modelul dezvoltat în culturile occidentale. Ca student la Drept, apari în faţa profesorului şi susţii o teorie care e a lui, a profesorului. Eşti mai curînd în postura de a monologa, de a proba că ştii acea teorie. În şcoala anglo-saxonă, eşti pus în situaţia ca, analizînd şi verificînd teoriile, să-ţi formezi propria ta părere. Şi, astfel, ajungi să polemizezi în mod real. Şansa de a polemiza este un atu al avocatului şcolit în lumea occidentală.

Dar, la noi, polemica este văzută ca un atac la persoană, iar părerea diferită este privită ca o anormalitate...

Atacul la persoană pare că prinde din punct de vedere electoral: „Le-a zis-o!“ exclamă publicul, care e mai puţin atent la polemica de idei şi mai mult la schimbul de replici. Cred că există o tendinţă de a duce discursul public în zona senzaţionalului, a tabloidului, a tuşelor groase şi a pestilenţialului. Este trist să vezi că oameni care au funcţii publice sînt jalnici din punctul de vedere al rigorii logice, al respectului pentru interlocutor şi al limbii române. Limba română e maltratată de-a dreptul. Se cultivă şi o preferinţă pentru cabotinism şi mistocăreală ieftină, ceea ce îmi displace foarte mult. Cred că e nevoie de mai multă sobrietate în discursul public.

De 20 de ani încoace, au fost multe procese de insultă şi calomnie între persoane publice (politicieni sau jurnalişti). Este acesta un fenomen sau e vorba doar de cîteva procese foarte mediatizate?

A fost un fenomen pînă la dezincriminarea insultei şi a calomniei, de acum cîţiva ani. Foarte adesea, cel insultat sau calomniat recurgea la un proces care avea un temei civil, fără să pună în cauză responsabilitatea penală a făptuitorului: voia despăgubiri pentru că i-au fost ştirbite onoarea şi reputaţia. Este un bun test pentru a analiza efectele libertăţii de expresie în spaţiul public românesc. Cred că libertatea de expresie, aşa cum a fost înţeleasă de jurnalistul român, este un exemplu negativ. Au fost atacuri foarte dure în presa noastră, care ar fi trebuit să fie aspru sancţionate. Sau unele speculaţii. Îmi aduc aminte de un caz cînd un jurnalist a afirmat pe prima pagină a ziarului: „Se spune că X a furat...“ Chemat în instanţă, s-a apărat *cu succes* întemeindu-se pe acest „se spune“ – deci pe bîrfă. E foarte ieftină o asemenea apărare: ca jurnalist, n-ai voie să publici în ziar bîrfa străzii.

Am observat că unele emisiuni TV se ascund după termenul de pamflet *şi afişează un* disclaimer: *„Această emisiune este un pamflet şi trebuie considerată ca atare.“ E corect, din punct de vedere juridic? Anunţul că e un pamflet scuteşte de consecinţe?*

E exact ca şi cum ai avertiza pe cineva că „urmează finala campionatului mondial de box“, iar apoi îi aplici una în figură. Iar dacă se plînge după aceea, îi poţi spune: „Păi, te-am avertizat...“ Pamfletul ca gen literar poate fi evaluat de cei care se pricep la literatură – şi există exemple de pamflete formidabile în literatură. Înjurătura ascunsă sub umbrela pamfletului rămîne înjurătură.

Aţi construit o firmă de avocatură de succes. Cum se construieşte succesul în această profesie – foarte dinamică în România ultimilor ani?

Nu prea cred în reţete ale succesului – sînt pline librăriile de asemenea reţete, sînt cărţi construite pe tipicul „zece paşi pentru a fi un om de succes“. Firma noastră a avut cîteva ingrediente care, combinate, au asigurat succesul. În primul rînd, un spirit de autentic parteneriat între oamenii care au fondat-o: sînt oameni care aparţin aceleiaşi generaţii şi – oricît de pompos ar suna – împărtăşesc aceleaşi valori. Apoi, ne-am îndepărtat de un reţetar al corectitudinii politice şi al clişeelor – am vrut să fim ceva mai prietenoşi şi mai deschişi şi în relaţiile dintre noi, şi în relaţiile cu clienţii ori cu publicul. Dar, peste toate, am vrut să *demonstrăm,* am avut ambiţia colectivă de a demonstra că se poate.

Pînă în 1989, meseria de avocat nu era semnificativă în societate, nu prea se vorbea despre asta. În ultimii ani, meseria a devenit foarte vizibilă, avocaţii sînt prezenţi la televizor şi în presă. Pentru profesie, în ansamblu, e bine că se întîmplă aşa?

Pînă în 1989, Dreptul însuşi era sufocat de dictatura partidului, aşa încît era normal ca şi avocatul să fie un personaj mai degrabă absent din societate. În condiţii de libertate, era normal ca meseria să capete notorietate. Pentru profesie, e bine dacă avocatul care apare la TV ştie să argumenteze şi să susţină o idee, şi e trist dacă avocatul respectiv nu ştie asemenea lucruri. Despre avocaţi circulă o groază de bancuri şi de clişee. „Arhetipul“ e cam aşa: lacom, inteligent spre şmecher, *workaholic,* un ins cu relaţii şi, peste toate, un ins care nu prea are scrupule – ar pleda pentru Satana dacă arginţii sînt suficienţi. Asta e imaginea în cultura populară – inclusiv în cea britanică sau americană! Eu am cunoscut avocaţi care au o remarcabilă deschidere culturală, un profil intelectual foarte frumos, sînt oameni care contrazic acest „arhetip“. Pot vorbi în orice secundă despre subiecte care preocupă lumea contemporană – de la politică internaţională la cultură şi altele – şi care stăpînesc foarte bine un discurs. Ei pot, la televizor, să pledeze pentru meseria de avocat şi rolul ei. Dar un avocat care se prezintă la televizor şi care nu ocupă platoul nu prea e avocat. El trebuie să se impună cu discursul lui: cînd vorbeşte el, ceilalţi trebuie să tacă.

> *„Nu spun că nu există corupţie în justiţie, dar principalul viciu este incompetenţa.“*

Există şi stereotipii pozitive: avocatul care, pe lîngă cunoştinţe şi idei, are şi conştiinţă, şi o etică profesională, face parte din elita intelectuală a unei naţiuni. Vedem asemenea avocaţi în filme americane, dar ştim că şi la noi au existat în trecut. Vi se pare că aparţineţi unei noi elite?

Aşa ar trebui. În momente în care societatea e într-o stare de criză, ori suferă, ori se clatină, ori gîfîie, juriştii au şansa de a lua hăţurile. Au fost exemple, în trecutul apropiat, în care sistemul de drept a fost atacat foarte puternic. Ar fi fost extraordinar de folositor şi de reconfortant să fi existat o reacţie coerentă şi bine croită a breslei juriştilor în apărarea dreptului, a ideii de drept. Că eşti partizanul unei soluţii doctrinare sau al alteia – e în regulă, te poţi bate în platforme şi programe. Dar nu atacaţi Constituţia! Nu călcaţi în picioare legile! Eu, ca jurist, sînt adesea contrariat cînd văd atacuri grosolane la adresa instituţiilor de drept: se adoptă legi anapoda sau ordonanţe pe bandă. Sau sînt atacuri în procesul de aplicare a legii, cu procese care se întind pe mulţi ani şi oamenii sînt debusolaţi, căutîndu-şi dreptate. Şi sînt atacuri în procesul de interpretare a legii, cînd tot felul de pseudospecialişti îşi dau cu părerea pe teme de Drept.

Se vorbeşte, de multă vreme, despre reforma justiţiei, iar discuţia a ajuns la un stadiu foarte complicat şi tehnic. Pe de altă parte, în presă se spune adesea că de la Comisia Europeană se aşteaptă să băgăm la puşcărie nişte mari corupţi şi atît. Care sînt, de fapt, marile probleme ale justiţiei?

Se spune adesea că problemele cele mai grave sînt corupţia şi traficul de influenţă. După părerea mea, printre tarele de top ale justiţiei române se situează incompetenţa. Mi-a fost dat să văd analize juridice, hotărîri judecătoreşti, documente cu pretenţie de rigoare şi am fost foarte contrariat. Nu spun că nu există corupţie în justiţie, dar, ca să-mi spun o părere, cred că în prezent, justiţia e mai puţin coruptă decît era în 1990 şi e mai puţin infestată de influenţe externe. Dar principalul viciu este incompetenţa.

În spaţiul nostru public predomină un discurs autonegativist: tindem să vedem lucrurile care nu merg bine. Nu cumva acest tip de discurs dominant ne împiedică să vedem şi lucrurile care merg bine şi, astfel, întreţine un fel de „mare depresie naţională“?

Preferinţa pentru lamentaţie ar putea fi explicată, pe de o parte, prin autoflagelarea tradiţională şi printr-un fel de bucurie a autocompasiunii. În ultima scenă din *Zorba,* cînd totul se prăbuşeşte, Zorba îi spune profesorului: „Ai văzut o prăbuşire mai măreaţă?“ Pe de altă parte, lamentaţia face rating. Îmi aduc aminte de procesul cel mai greu pe care l-am avut în viaţa noastră ca firmă, cînd am cîştigat pentru România un litigiu internaţional, desfăşurat la Washington. Avea şi o componentă politică foarte puternică, pentru că Guvernul era acuzat de practici corupte, iar statul român în ansamblu era acuzat de o pretinsă expropriere a unor investiţii. A fost o bătălie foarte grea, pe care am cîştigat-o. Un jurnalist m-a sunat noaptea să-mi ceară detalii şi l-am întrebat, în glumă, dacă ştirea va apărea pe prima pagină. Mi-a răspuns: „Nu, dacă pierdeaţi, era pe prima pagină.“ Dincolo de o savoare a autocompasiunii, mai sîntem „ajutaţi“ şi de faptul că exhibarea tarelor şi a dezastrelor se vinde extraordinar. Mai bine un urît decît un frumos, mai bine un viciu decît o virtute. A spune că un matematician român a luat un premiu sau că un artist român a cîntat la Scala din Milano nu interesează. Dar a spune că un nimeni s-a bătut în metroul londonez şi britanicii au tras concluzia că românii sînt hoţi e mult mai vandabil.

Firma dvs. a fost prezentă şi în procese internaţionale, aţi cunoscut lumea avocaţilor din alte ţări. Nu v-ar fi plăcut să lucraţi permanent în altă ţară, într-o mare casă de avocatură?

Ba da, cu condiţia să fi lucrat ca pionier. Eu am avut şansa, în România, să încep avocatura şi să urc într-un tren inaugurat după 1990 (printre primele), şi nu eram mai grozav decît tinerii pe care îi avem azi ca avocaţi juniori în firma noastră – oameni de foarte bună calitate, bine şcoliţi, cultivaţi. Dar tinerii de azi nu au şansa pe care am avut-o noi atunci: sîntem prima generaţie care a învăţat Constituţia postcomunistă şi a început avocatura chiar cînd a apărut Legea avocaturii. Şansa asta n-aş da-o pentru a face avocatura într-un birou la Londra. E ca şi cum m-aţi întreba: „Ce vrei să fii, căpitanul echipei la noi sau rezervă în echipa a doua a unui club străin?“ Eu aş vrea, totuşi, să joc... A începe cariera de avocat într-o firmă londoneză nu e deloc uşor, e stresant şi mult mai puţin spectaculos decît se vede în filme: eşti a nu ştiu cîta roată la căruţă şi începi în condiţii foarte dificile. Nu, n-aş da startul meu din România anului 1993 pe startul într-o mare firmă străină. Dar dacă aş lucra în aceleaşi condiţii de la Bucureşti la Paris – bineînţeles, prefer Parisul.

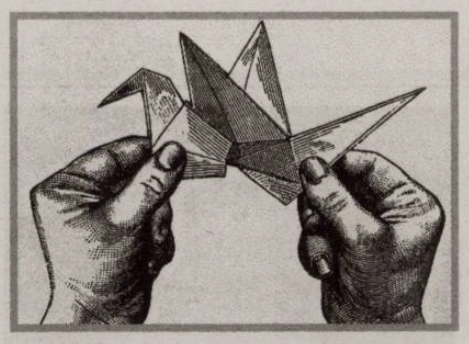

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Invazia românească

Ştiam, ca tot omul cît de cît informat, că Ciprul e un fel de paradis fiscal în care afaceriştii dubioşi de peste tot şi-au plimbat banii, cel puţin pînă la scandalul *offshore leaks*. Am urmărit cum recenta criză bancară din mica republică a pus pe jar întreaga Europă, cum s-a adoptat un plan de salvare impus de Uniunea Europeană, pe care, la început, ciprioţii l-au refuzat, încercînd întîi marea cu degetul, în speranţa unui promis ajutor rusesc.

Ştiam, ca tot omul cu o oarecare cultură generală, că în Cipru a fost un conflict între greci şi turci; că Turcia a ocupat, în anii '70, partea de nord a insulei, gonindu-i în sud pe toţi locuitorii de origine greacă; că grecii au răspuns cu aceeaşi monedă, gonindu-i pe etnicii turci în nord; că, pînă în anii '60, insula a fost colonie britanică, de unde şi numele monedei pe care au avut-o (lira cipriotă), pînă în urmă cu vreo cîţiva ani, cînd au trecut la euro; că, în istorie, insula a fost stăpînită de veneţieni, care au construit clădiri în stil gotic, dintre care unele mai există şi astăzi. Bănuiam că, logic, Ciprul trebuie să fi făcut parte şi din imperiile persan, roman, bizantin şi otoman. Am mai aflat şi că, în Antichitate, au mai trecut pe acolo, în calitate de ocupanţi, asirienii şi egiptenii (independenţa actuală a părţii de sud pare, deci, un lucru foarte rar).

Nu ştiam că britanicii şi-au păstrat pe insulă nişte teritorii asupra cărora îşi declară suveranitatea (cam la fel în Gibraltar), în care au instalate baze militare. Se pare că simpla existenţă a acestor baze a limitat înaintarea armatei turceşti în timpul conflictului din 1974. De la britanici, în întregul Cipru a rămas şi sistemul rutier: se circulă pe partea stîngă iar maşinile au volanul pe dreapta. Nu-mi imaginam, însă, că absolut toţi ciprioţii, de la recepţionerii de hotel şi taximetrişti pînă la cei care păzesc parcările, vorbesc engleza. Unii mai bine ca alţii.

O singură excepţie am întîlnit, într-un magazin prăpădit, în care vînzătoarea mi-a spus că nu ştie engleză (în engleză, totuşi). Cîteva secunde mai tîrziu, am descoperit, însă, că vorbea româneşte. Româncă fiind, nu ştia engleză, precum ciprioţii. Şi aici ajung la ceea ce, spre ruşinea mea, nu ştiam şi nici nu-mi puteam imagina în vreun chip. E vorba de invazia românească din Cipru, petrecută în ultimii ani. Nu cu armată, nu cu conturi (deşi au mai fost, se pare, şi dintr-acestea, de la Dan Voiculescu pînă la Sorin Roşca Stănescu) sau investiţii, nu cu turişti, ci cu forţă de muncă. Într-o săptămînă întreagă, de-a lungul şi de-a latul părţii greceşti a Ciprului, n-am întîlnit nici măcar un singur restaurant în care să nu existe măcar un chelner român. Recepţionera de la hotel era româncă, la fel şi femeia care făcea curăţenie în cameră, vînzătoarele de prin multe magazine (culmea, nu şi din cel pe care scria „Magazin românesc"), oamenii care percepeau taxa pentru umbrele şi şezlonguri pe plajă, funcţionara de la aeroport, care ne-a luat paşapoartele, barmaniţa din acelaşi aeroport sau femeia care ştergea mesele din bar. Sînt zeci de mii de români, probabil, (statul nostru nu are evidenţe clare, aşa cum am mai scris) care lucrează acolo sezonier sau permanent, legal sau la negru. Raportat la populaţia insulei, care e sub un milion de locuitori, aceste zeci de mii de români constituie un procent considerabil. Sînt şi foarte vizibili pentru că, în mare parte, lucrează în sfera serviciilor. În general, cei cu care am stat de vorbă spuneau că au fost bine primiţi şi trataţi. Sigur, însă, trebuie să muncească din greu, de-asta sînt acolo. Dar sînt, se pare, şi destul de bine plătiţi (PIB-ul pe cap de locuitor în Cipru e de trei ori şi jumătate mai mare decît în România). În magazine găseşti în mod curent produse de genul pate Ardealul, cozonac Boromir sau gem de Rîureni. Iar după Italia şi Spania, Ciprul pare să fie cea de-a treia destinaţie majoră a românilor care pleacă la muncă în străinătate.

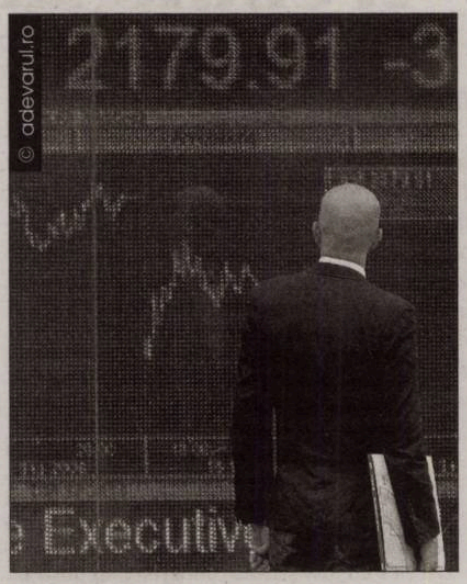

Sînt zeci de mii de români, probabil, care lucrează acolo sezonier sau permanent.

Pe lîngă ei, în prezent, în Cipru mai există şi o altă populaţie „invadatoare": ruşii. Aceştia se duc însă acolo mai mult ca turişti. Numărul lor a crescut an de an, iar criza şi problemele bancare din ultimele luni nu par să-i fi speriat ca pe englezi (care erau obişnuiţii locului) sau pe alţi occidentali. Aşa se face că, la ora actuală, pe frumoasele plaje unde s-a născut Afrodita auzi vorbindu-se aproape numai rusește. Iar românii – cărora, în principiu, nu le-a plăcut limba asta în timpul comunismului – se văd acum nevoiţi s-o înveţe, în Cipru, din raţiuni profesional-comerciale. Ei trebuie să-i servească pe ruşii cei vestiţi că dau bacşişurile cele mai mari. Căile lumii şi ale istoriei sînt, aşadar, întortocheate.

ready made

Telegramă

„Publicaţi articulii în contra proiectului de instrucţiune publică sau sînt acum superflui?"

Titu Maiorescu către C.A. Rosetti, în *Jurnal şi epistolar*, vol. IV, Editura Minerva, 1983

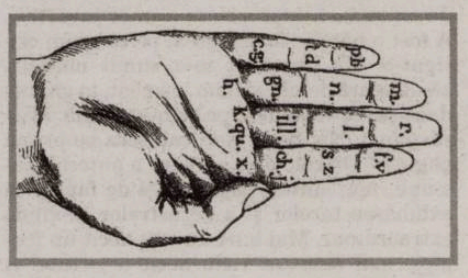

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Politică de anvergură

În jurnalul lui Mihail Sebastian (ţinut între 1935 şi 1944) vedem un personaj interbelic foarte interesant. Mă refer la profesorul bucureştean de filozofie Nae Ionescu, un fel de guru pentru şcoala *Criterion*-ului, dar şi o figură mondenă de prim rang. Nu voi vorbi aici despre relaţia mai curînd stranie, de admiraţie-respingere, existentă între Ionescu (ideolog gardist, cu o viziune antisemită de notorietate) şi Sebastian (intelectual evreu), relaţie care, de altfel, a şi declanşat un scandal imens în epocă (după publicarea de către Sebastian a volumului *De două mii de ani* – prefaţat, cu virulenţă xenofobă, la solicitarea autorului însuşi, de Nae Ionescu!). Voi încerca să punctez numai trei ipostaze ale profesorului, preluate de retina discipolului (deşi, avînd în vedere circumstanţele, termenul nu este cel mai fericit) în ani şi contexte diferite.

Prima imagine surprinde, la începutul anului 1935, un Nae Ionescu volubil, cucerindu-şi audienţa din compartimentul unui tren. Ieşind din „politica internă", unde Nae face şi drege („ce i-a spus el lui Averescu, cum l-a tras pe sfoară pe George Brătianu, cum s-a răfuit la Braşov cu Vaida" etc.), profesorul intră, sobru, în „afacerile internaţionale" şi comentează asupra apropiatei stări de beligeranţă: „Tot nodul e la Singapor. Acolo îşi joacă Europa cartea. Poate s-o joace fără Germania. Asta e!" Publicul (doi colonei) vrea informaţii suplimentare, mărind ochii interogativ. Prin urmare, Nae Ionescu îşi continuă peroraţia, amintind ce i-a zis lui Beck (ministrul de Externe al Poloniei) la Varşovia (că alianţa cu Germania e necesară), cum i-a argumentat lui Karl Radek (membru în C.E. al Kominternului şi victimă, ulterior, a lui Stalin) că succesorul lui Iosif Vissarionovici va fi... Genghis-Han, cum a pregătit el revoluţia de la München etc. „Dar pe Hitler îl cunoaşteţi personal?" întreabă abrupt, topit de curiozitate, unul dintre ofiţeri. Sebastian comentează aparte, nu fără maliţie: „Ştiam bine că nu-l văzuse niciodată pe Hitler. Ne-a spus-o ritos şi anul trecut, şi în vară. Dar putea să riște a-l dezamăgi pe colonelul atît de admirativ?" Aşadar, răspunde oratorul: „Da. L-am văzut. Mare om politic, domnule. Vezi dumneata, Troţki, care e enorm de deştept, şi Stalin, care e un prost... (linie schimbată din prudenţă, probabil, dar minciuna a rămas, minciună din simplă bravadă, pentru că nu se îndură să scadă ceva din gloria în care s-a angajat)." Adaugă, prin urmare, Sebastian, siderat: „Ce copil e!"

Cea de-a doua ipostază este de la sfîrşitul lui 1937, în casa somptuoasă a profesorului (considerată de locatarul ei drept „cea mai frumoasă vilă din Bucureşti"). Pe parcursul vizitei lui Sebastian, Nae Ionescu vorbeşte, din nou, despre politica externă şi rolul lui fundamental în interiorul acesteia: „Ei, îţi place cum ne-au lucrat sîrbii? (...) Dacă eu strig de trei ani că trebuie să facem înţelegerea directă cu bulgarii – nimeni nu vrea să mă audă. Şi uite că acum s-au înţeles sîrbii cu ei – şi ne-au lăsat în aer. I-am spus-o Regelui de atîtea ori: n-a vrut să mă înţeleagă. Acuma, dacă ar funcţiona un tribunal revoluţionar, l-ar pune pur şi simplu la zid. Cîte ocazii pierdute! Acum un an, nemţii îmi făceau propuneri extraordinare, ca să ne înţelegem cu bulgarii. Mergeam la Adrianopol, făceam un imperiu. Acum doi ani, i-am dus Regelui coroana Poloniei pe tavă. N-a vrut să mă audă." La întrebarea timidă a interlocutorului „Dar Franţa?", profesorul izbucneşte şi mai febril: „Franţa merge şi ea cu Germania. Eu le-am spus nemţilor: măi, băieţi, trebuie să faceţi pact cu francezii. Altfel nu merge. Şi atunci Schacht (Hjalmar Schacht era, pe atunci, ministrul german al Economiei – *n.m.*) s-a dus la Paris. Uite, am să-ţi spun una care o să te uluiască. Dar bagă de seamă: nu trebuie să treacă nimic dincolo de aceşti patru pereţi. Eu am tratat pentru francezi cu Germania. Am avut mandat să tratez. Şi ştii de la cine am avut mandat? De la Léon Blum. Şi încă cu Léon Blum merge mai greu – dar cînd s-o constitui guvernul Daladier – chestia e tranşată. Uite, am aici scrisoare de la Daladier, că cum o veni prim-ministrul, să plec la Paris." Sebastian nu adaugă nici un comentariu.

Sindromul „autoimportanţei".

În sfîrşit, cea de-a treia secvenţă ne mută la începutul anului 1938 (an în care, ca parte a procesului lui Corneliu Zelea Codreanu, autorul *Rozei vînturilor* va fi arestat, alături de unii dintre colaboratorii săi, precum Mircea Eliade bunăoară), cînd – ne spune Mihail Sebastian – „l-am regăsit pe vechiul meu Nae Ionescu, limbut, abil, copilăros şi, din cînd în cînd, şmecher." Povesteşte iarăşi cu şi-a continuat consilierea la cel mai înalt nivel al Cancelariei Germaniei. Sebastian tace şi acum, mai degrabă indefinibil. Se vede însă clar că sindromul „autoimportanţei" constituie o suferinţă veche a culturii noastre. Faptul rămîne cumva explicabil. O civilizaţie mică simte nevoia, în răstimpuri, să-şi facă singură curaj şi să se autosugestioneze, freudian, că există. N-ar strica, poate, ca, prin acest exerciţiu constant, să cîştigăm şi noi mai multă credibilitate externă pentru personalităţile politice locale. Sînt, bineînţeles, optimist. Sper că miracolul se va întîmpla cu adevărat, la un moment dat, şi nu va (mai) fi doar subiect de (mare) trăncăneală.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

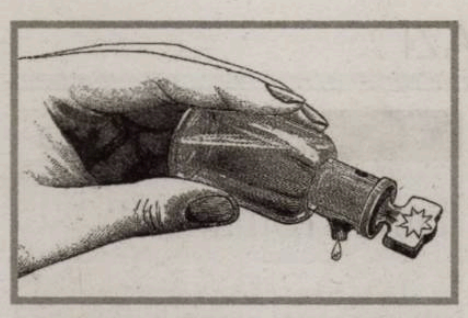

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Postac, comentac, lăudac

Din cînd în cînd, la seria derivatelor (nume de agent) în *-ac* se mai adaugă cîte un termen, care poate rămîne o creaţie efemeră sau poate căpăta o mare frecvenţă în registrul familiar şi în limbajul publicistic. Modele de succes sînt termenii *aplaudac* şi *răspîndac:* foarte folosiţi, la începutul anilor '90, pentru a-i desemna ironic şi depreciativ mai ales pe susţinătorii şi adulatorii fostului regim *(aplaudaci)* şi pe cei care, sub controlul serviciilor secrete, răspîndeau zvonuri *(răspîndaci). Aplaudac* şi *răspîndac* au fost înregistrate încă din ediţia a II-a (1997) a *Dicţionarului de cuvinte recente;* dintre cele două cuvinte, *aplaudac* a fost mai uşor acceptat, pătrunzînd chiar în DOOM (2005). *Răspîndac* apărea adesea în asociere cu derivatul glumeţ *zvoner;* între timp, şi acestuia din urmă pare să i se prefere tot mai mult o formaţie lexicală în *-ac – zvonac*: „Aici, orice informaţie circulă pe calea *«zvonacul* şi *răspîndacul»*. După lansarea zvonului, urmează răspîndirea lui" (romanialibera.ro); „matale eşti *zvonacul* tipic, cu neuronul obosit" (capital.ro). În ultimii zece ani, odată cu dezvoltarea Internetului, posibilitatea tot mai largă oferită utilizatorilor de a contribui cu opinii proprii la discuţiile de pe forumuri şi din secţiunile de comentarii ale blogurilor, ale articolelor etc. a produs, ca derivat de la verbul *a posta,* numele de agent *postac,* cu sute de mii de atestări online. Din aceeaşi sferă face parte şi sinonimul parţial *comentac,* mai recent şi aplicabil nu doar scrisului din Internet, ci şi autorilor de comentarii orale, difuzate de posturile de radio şi televiziune.

Sufixul *-ac* aparţine registrului popular, multe dintre derivatele pe care le-a produs nemaifiind cunoscute în prezent majorităţii vorbitorilor. În articolul său din 1967, „Sufixele peiorative" (în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română,* IV), Zorela Creţa enumera o serie de adjective şi substantive formate cu *-ac*: *prostac, budalac* („prost"), *buftac* („gras, burtos"), *fusuiac* („înalt şi slab"), *codac* („care ezită"), *mutac* („tăcut, ursuz"), *ciorsac* („cuţit care taie rău"), *scîrţac* („lăutar"), *popoiac* („epitet depreciativ pentru un preot"). Dintre toate, doar *prostănac* e în uzul curent, dar vorbitorii îl analizează probabil mai curînd ca format din *prost* + *-ănac* decît (aşa cum e mai justificat din punct de vedere lingvistic) din *prostan* (la rîndul său derivat din *prost*) + *-ac*. *Prostac* nu mai apare decît în jocuri de cuvinte, probabil ca o nouă contaminare între *postac* şi *prost*: *„prostacii* de partid" (voxpublica.realitatea.net), *„prostacul* sabotor" (stiri-azi.ro).

Cele mai multe dintre cuvintele seriei vechi erau derivate de la adjective şi substantive. Doar *scîrţac* (de la *a scîrţîi),* căruia i s-ar putea adăuga, din limbajul familiar-argotic, *borac* („copil") ilustrează tiparul preferat astăzi, al derivatelor de la verbe (în *-a: a aplauda, a posta, a comenta,* dar şi în *-i: a răspîndi).*

Sufixul *-ac,* nu foarte productiv, are o clară notă depreciativă. Aşa cum se întîmplă de obicei, sensul cuvintelor-bază şi al contextelor în care derivatele s-au folosit mai des i-au imprimat anumite conotaţii stabile. Cuvintele *aplaudac* şi *răspîndac* au fost asociate ideii de „obligaţie de serviciu", cu presupunerea că activităţile în cauză nu erau spontane. La fel, *postac* – foarte adesea folosit ca insultă şi ca acuzaţie reciprocă în conversaţiile online – presupune că individul care postează şi-a transformat activitatea într-o profesie de propagandist neoficial: *postacii* sînt, în sens restrîns, inşi plătiţi să influenţeze opinia publică, aflaţi în slujba unor partide politice sau a unor entităţi comerciale, ori măcar înregimentaţi politic: „o carieră de *postac* profesionist" (propinatiu.ro); în sens larg, e vorba pur şi simplu de oameni care încarcă pe Internet un text, de obicei cu o anume frecvenţă şi continuitate („Un tînăr din Braşov a rămas fără telefonul mobil, pentru că a avut încredere într-un *«postac»* de anunţuri pe internet", mytex.ro). Termenul *comentac* pare şi mai puţin specializat, funcţionînd în genere ca un sinonim depreciativ pentru *comentator;* componenta sa peiorativă sugerează tot mercenariatul („este un măscărici *comentac* aflat în solda lui V", adevarul.ro; „clica de stătători pe site-uri şi *comentaci de serviciu!",* botosaneanul.ro). Contextele în care apare sînt majoritar negative – *„comentacul* ăla care ne tot oboseşte pe site" (kmkz.ro), *„comentacul* turbat" (pandurul.ro), „Despre părerologi şi *comentaci"* (adevarul.ro) –, dar nu se exclude un uz atenuat, chiar autoironic: „mulţi dintre noi, *comentacii* de pe CG" (computergames.ro.).

Mult mai puţine atestări are termenul *lăudac* („şi să nu vă aud care cumva ca sînt din ăla plătit sau *lăudac* de profesie", daciaclub.ro). În genere, în cazul derivatelor glumeţe, surpriza asocierii joacă un rol important, astfel că au mai multe şanse să se impună termenii care ataşează un sufix popular la o bază lexicală modernă, la un termen cult mai recent, decît cei care păstrează unitatea de registru; de aceea, probabil, *comentac* şi *postac* par mai ingenioşi şi mai amuzanţi decît *lăudac.*

un sport la Răsărit

De ce se îmbată în halul ăsta fotbaliştii români?

Pentru că pot. Nici de tristeţe, nici de bucurie. De cilindree. Sînt cîţiva care au o capacitate excepţională în decilitri şi banii necesari pentru a-şi face plinul oricînd vor. E o chestiune de libertate absolută, care, incidental, se mai intersectează cu pretenţia absurdă a unei uşi de bloc de a exista. Fotbaliştii români care se îmbată grav sau care împart frăţeşte cîte o prostituată de TV nu sînt băieţi răi, nici vorbă! Sînt doar crescuţi într-un loc rău. Existenţa lor candidă e strîns legată de pudibonderia unui popor voyeurist – mereu gata de a se uita pe gaura cheii televizuale – şi de o morală moale, în care eşti bun sau rău în funcţie de „fratele" cui eşti. „Tamaş e un băiat minunat" – se grăbesc să spună toţi, de la selecţioner la vreun fost coleg de şcoală. Tamaş e licenţiat *magna cum laude* & votca familiei celor care lovesc o minge. E „de-al lor". E protejat, căderea lui e atenuată, de la orice înălţime ar alege să se arunce în cap. Iar noi, ceilalţi, ne indignăm şi-apoi uităm. Pînă la urmă, sîntem cu toţii nişte băieţi buni, buni de tot. Tamaş-mănîncă-pahare ştie asta. Pămîntul care ne ţine pe toţi ştie asta. Noroc cu Gabi, băiat minunat, că mai aflăm, din cînd în cînd, cît de proşti de buni sîntem.

Radu NAUM

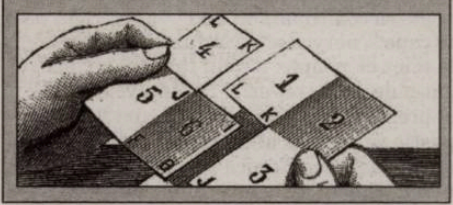

PUBLICITATE

VOI IUBIŢI FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE TEATRU DE LA SIBIU

NOI ÎL SUSŢINEM

PARTENER PRINCIPAL AL EVENIMENTELOR "FRANŢA INVITAT DE ONOARE"

DEZVOLTĂM ÎMPREUNĂ SPIRITUL DE ECHIPĂ

BRD GROUPE SOCIETE GENERALE

7/16 iunie 2013

copyright: Marc Domage

www. brd.ro

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cît de tare ne urîm țara?

Cînd te întorci de pe alte meleaguri – civilizate și mai ales previzibile cînd vine vorba de facilități și utilități cetățenești, ca să zic așa – te apucă, vrei, nu vrei, o oarecare melancolie. Și cînd această melancolie este alimentată de marile noastre lipsuri de toate felurile, depresia îi gata. Cam pe-aici mă aflam eu, la miez de noapte, într-o zi de luni spre marți, abia poposind pe aeroport, după o săptămînă de Copenhaga. În primul rînd, scările – scările alea lungi despre care a tot scris și domnul Andrei Pleșu – de-a pururea nefuncționale... Nu-i mare scofală, veți spune, să urci niște scări, dar ia să aveți un copil în brațe, adormit de-a binelea, un rucsac în spate, o geantă pe umăr, și să mai fie și miezul nopții... Apoi taxiurile – despre care a scris Sorin Ioniță, și nu l-am prea luat în serios... Așa că fac pe deșteapta și comand un taxi, de una singură, căci domnișoara dispeceră este prinsă în dezbateri contradictorii cu clienți obosiți, ca și mine, iar cele două aparate menite a-ți furniza „un număr" sau un bon de ordine sînt practic nefuncționale, din cauza acelorași clienți care nu știu să le folosească.

Și începu haiul: deșteptăciunea mea s-a dovedit a fi doar exces de zel inutil și nerod. Omu' cu taxiu' nu putea să intre în aeroport fără confirmare de la dispecer... „Vă rog, se poate să confirmați un taxi" – am strigat peste capete nervoase și confuze, în așteptarea, la miez de noapte, a unui taxi. Și am mai rugat-o de vreo trei ori... Și cînd veni taxiul... depresia mea se dovedi nimic pe lîngă prăpastia în care se află „omu'meu". În pragul apoplexiei, nea Fănică era tot un pachet de nervi: „Proștii ăștia au schimbat sistemu'. De ce nu ți-a explicat, doamnă, cum să-l folosești? Stau ca prostu' la barieră, îi spun tîmpitului ăla că am client, că vorbesc cu el la telefon și nu mă lasă să intru. Țară de proști" – mă apostrofează, în timp ce-mi trîntește valiza în portbagaj. „Un' te duci, doamnă, ia aci un loc, în față. Nu vezi că-i mașina goală?" mă strigă iarăși, cînd, din obișnuință, vrusei să mă așez pe bancheta din spate.

Nea Fănică e trecut bine de 45 de ani. Are burtă și un mare sictir de România. Nimic nu-i place în țara lui, totul pute, guvernanții sînt proști, colegii sînt șmecheri, femeile sînt fie curve, fie proaste, străzile sînt pline de gropi, patronii profitori, parcurile pline de cîini etc. etc. Vorbește tare, vorbește numai el (nu că aș avea ceva de spus, în miez de noapte), are o părere despre oricine și orice, le știe pe toate, este agresiv. Își iubește, totuși, familia. „Ia uite, doamnă, aici" – îmi zice, vîrîndu-mi în ochi telefonul mobil, cu poza soției. „E Chitra mea, doamnă. O frumusețe de femeie. Poți să crezi că are 48 de ani? Uite-o ce corp are!" Chitra e aproape goală, pe o plajă însorită, de pe undeva... „Ia, s-o vezi și din profil" și-mi vîră sub nas altă poză. „Să o vezi acu' și pe fata mea. Vezi? Fata de la pagina 5. Uite cît e de frumoasă." Am văzut apoi băiatul familiei, cățelul familiei, sufrageria familiei... am aflat cît e de cinstit și cum respectă legile, și „alea de prin țara asta", dar cît de „nenorociți" sînt ceilalți, cum se „învîrte" cu gardianul de la Băneasa și fură clienții altora, cum era să-l bată pe unu', cum a reparat taxiu' patronului, deși mașina arăta jalnic, și mai ales cît de proaste sînt femeile...

„Să vezi, doamnă, sînt pe Dorobanți, la 3 dimineața... în spatele meu un jeep, d'ăla de neam prost... mare... cu față lungă. Îi fac semn, mai întîi cu avariile, că mă orbește... nimic. Apoi, scot mîna pe geam... nimic... pun mîna pe oglindă... îți dai seama că mi se urcă sîngele la cap? Opresc la semafor, mă dau jos din mașină și mă duc la jeep. Cînd colo, ce să vezi... o muiere. De fapt, o fătucă d-asta de bani gata. Îi strig: «Unde dracu' ai învățat, fă, școală? Oprește dracu' faza aia lungă, că mă orbești.» Și ce să vezi, doamnă, fătuca ridică din umeri și mă întreabă «Da' de unde să opresc? Nu știu.» Am băgat capu' pă geam, am oprit faza lungă și i-am zis vreo două... Păi, asta a luat carnetu' pă bani, doamnă, îți dai seama, și pă urmă dai de ea în trafic și te face praf. Așa-s toate șoferițele, nenorociri, nu alta..."

Am fost fericită cînd am scăpat de nea Fănică și mi-a trecut și depresia. Săracu' nea Fănică era tare supărat pe România, pe viață, pe tot, deși mi-a mărturisit că n-a plecat niciodată din țară, nici copiii lui n-au ieșit și nici nu vor să iasă. Că „se descurcă", așa cum se descurcă tot românu', că are casă, o Dacie pe care o ține în fața blocului și, în fiecare vară, pleacă la mare. Și cu toate astea, urăște din toți rărunchii România... N-aș ști să vă spun de ce.

■ Participarea mea la conferința „Gender in the European Town", Odense, 22-25 mai, a fost susținută de Colegiul „Noua Europă". Întreaga mea recunoștință.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În șalvari și cu işlic. Biserică, sexualitate și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Limba română (IV)

„De ce crește deodată atît de mult numărul cuvintelor de origine latină după aceste statistici? Pentru că vorbele care exprimă noțiuni elementare, cu care operăm la tot pasul, sînt mai toate moștenite din latinește, pe cînd cele luate de la străini sînt în cea mai mare parte termeni speciali, întrebuințați numai în anumite regiuni sau de anumite clase sociale.

Din cauza aceasta putem exprima fraze întregi, fără să întrebuințăm nici un cuvînt de obîrșie străină, dar cu greu vom putea construi o propoziție, cît de scurtă, care să fie compusă numai din vorbe neromane. Nu cred că există, în toată literatura noastră, o singură strofă care să cuprindă numai cuvinte împrumutate din alte limbi, dar avem strofe întregi, și dintre cele mai frumoase, care constau numai din cuvinte de origine romană: «Somnoroase păsărele / Pe la cuiburi se adună, / Se ascund în rămurele – / Noapte bună!» sau «Mai am un singur dor / În liniștea sării / Să mă lăsați să mor / La marginea mării...»

Rezultă, dar, din aceste constatări, că și în privința tezaurului lexical, limba română nu e mai romanică, nici mai puțin romanică decît limba italiană, franceză sau oricare alta din limbile neolatine, ci pur și simplu romanică, fără comparativ, căci noțiunea «romanic» e absolută și nu sufere gradație. Românii de azi continuă a vorbi limba romană din estul Imperiului. În cursul veacurilor, ea s-a transformat printr-o dezvoltare firească. Dar tocmai aceste elemente nouă, care se adaugă la elementul vechi, prin amestecul și traiul la un loc cu alte neamuri, constituie nota esențială care deosebește noțiunea exprimată prin cuvîntul *romanic* sau *neolatin* de cea cuprinsă în cuvîntul *roman* sau *latin*."

Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I, Editura Minerva, București, 1976 (v. și nr. 483 – 485)

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Reforma din Justiția Divină

București. Sfîrșitul lunii mai. Taximetrist: „Domnule, ca om, eu cre' că trebuie să-i dea drumu'. Părerea mea. Nu?! Acu' cinstit vorbim. Ca oameni de omenie. Io nu sînt cu fotbal și cu de-astea. Nu zic. E nebun, e cum e el. Da' nu-l bagi, domnule, la pușcărie, după nu știu cîți ani. Aaa... ești corect și l-ai prins? L-ai dovedit tu, l-ai prins, că ești tu ăla corect? Atunci bagă-l, domnule, la pușcărie, da' în momentul în care face fapta. Nu după o mie de ani, cînd îți convine ție. De ce să-l mai bagi acuma? Că ai tu un interes? Că te-a-njurat? Că ți-e frică de el că face bine la oameni? Păi... fă și tu! Nu poți? Atunci lasă-l, domnule, în pace! Ia bagă-i în pușcărie pe ăia care fură cu vagoanele și cu vapoarele. Ia bagă-i pe ăia care fac crime. Crime, domnule, nu jucării! Ăia nu intră. P-ăia nu-i prinde. L-a prins p-ăsta. Ăsta care a dat la lume. A dat la biserici zeci de milioane. A făcut case la oameni, cînd cu sinistrații. El a făcut foarte mult bine. Nebun-nebun, da' a făcut imediat ce-a promis. A zis că face case, a făcut. Tu ce-ai făcut? Să nu mai zic io acuma ce-ai făcut. Mă scuzați, domnu'! Io vorbesc ca om, domnule. Nu-l iubesc, că nu sînt cu fotbal. Da' nici chiar așa, să-l bagi la pușcărie p-ăsta, și alții sînt liberi. A făcut și el o combinație, și gata. Păi îl bagi pe el pentru treaba asta? Și alții fac de o mie de ori mai mult. Și nu-i bagi. Păi... e corect?"

O statistică europeană, făcută în urmă cu vreo trei ani, arată că, în România, 42,5% dintre locuitori nu au toaleta în interiorul casei. Iar 41,2% nu au baie sau duș. Pentru ca tacîmul să fie complet, statistica mai arată că 55,3% dintre români trăiesc în locuințe supraaglomerate. Un studiu al Institutului de Sănătate Publică spune că aproape 50% din populația țării noastre nu se spală pe mîini după folosirea toaletei. Cică am consuma doar cinci bucăți de săpun și două tuburi de pastă de dinți, într-un an. Sigur, povestea din *dosul* cercetării, ca să zic așa, e mult mai complicată. La vremea respectivă, un post de televiziune arăta, la știri, și următoarea situație – există locuințe care au toaletă în interior, dar aceasta nu e folosită. O doamnă – intervievată în legătură cu acest subiect – spunea că, acasă la dumneaei, toaleta din interior nu e folosită așa, hodoronc-tronc, fix cînd vrei, cînd te lovește nevoia. În mod obișnuit, se folosește tot toaleta din curte, pentru că, dacă o folosești pe cea din casă, miroase urît. Voia, cumva, să spună că așa ceva e inacceptabil într-o casă curată, îngrijită, civilizată. Treaba funcționează asemănător și în unele dintre „locuințele supraaglomerate". Nu e deloc un fapt neobișnuit să întîlnești familii care dorm claie peste grămadă, în una sau două camere dintr-o casă cu patru, cinci, sau chiar mai multe încăperi. Însă discuția despre toate astea e foarte lungă și nu e simplă deloc. Oricum s-ar desfășura ea, nu ar trebui să ocolească sărăcia pură. Sărăcia în care nu mai încap nuanțe. Felul acela de a nu avea de nici unele, unde nu mai e loc nici măcar de discuțiile despre lene, dezinteres, complacere în promiscuitate. Deși, toate astea au și ele, la rîndul lor, un loc bine determinat în poveste.

Cînd mai pui la socoteală școlile fără apă curentă, programele de studii elaborate delirant, drumurile desfundate și atmosfera medievală din multe localități, spitalele-fantomă – în care nu e nevoie să miști nici un obiect pentru a configura decorul ideal al unui film sinistru – și clădirile răpciugoase ale instituțiilor publice, ideea de justiție pare un moft. Cufundat în mizerie, frustrare și boală, omul vrea *dreptate*, nu justiție. Să nu credem cumva că imaginea asta îngrozitor de tristă e valabilă doar pentru zone din lumea rurală de la noi. La fel de bine cum nu e de uitat faptul că 52% din populația României trăiește în mediul rural. Imaginile astea dure se pot vedea în orice oraș al acestei țări, la cîțiva metri de altele, diametral opuse. Contrastul e năucitor. Însă chiar și cînd e vorba despre contraste – despre recunoașterea faptului că există și multe locuri luminoase, spații ale vieții noastre în care progresul e extrem de vizibil – totul se încețoșează cînd apare discuția despre asumarea unui *fond* capabil să umple formele astea care, uneori, pot să ne dea speranță.

Iar atunci cînd instituțiile trăiesc din bîlbă în bîlbă, cînd discursul autorității e, în cel mai bun caz, ezitant, cînd imaginea actului de justiție devine un soi de carnaval, fără nici o legătură cu ideea de lege, doar dreptatea venită de la Divinitate pare să mai fie o soluție. În condițiile astea, haiducia pură și regulile ei elementare de „demnitate" și de „onoare" par mult mai credibile și mai valabile decît contorsionările, tatonările, caracterul sofisticat și procedural al justiției din democrație. Sentimentul religios e lăsat și el mult în urmă de viteza superstiției, iar Divinitatea devine un soi de martor suprem al dreptății conjuncturale. O „dreptate" care, uneori, se oprește la nivelul simplității suverane a unui fapt ultracunoscut – dai bani la biserică, ajuți săracii, crezi în Dumnezeu; înseamnă că ești un om bun. Iertarea ți se cuvine, pentru că ai ajutat instituția iertării. Finalmente, povestea e veche de cînd lumea. Sau de cînd e instituția. Numai că, din negura timpului și pînă acum, în situații ca asta – cînd dimensiunea iertării e direct proporțională cu suma investită – greu se poate zări care o fi Diavolul și care o fi Bunul Dumnezeu.

Cătălin Ștefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Sînt imposibilitat a vă onora

Nu cu mult timp în urmă, Gabriel Liiceanu, întrebat fiind care ar trebui să fie calităţile unui absolvent de liceu, aspirant la un loc pe băncile facultăţii, a răspuns, oftînd din greu: „În primul rînd, să ştie limba română."

Urmăresc, de ceva ani, programele şcolare şi obiectivele propuse în predarea limbii române în şcoli. Şi mi-e greu să pricep de ce, de atîta timp, şefii din ministere nu văd eşecul învăţămîntului românesc în bătălia cu agramatismul, cu vulgaritatea şi, în general, cu proasta folosire a limbii române. De la curriculum la exerciţiile existente în manualele şcolare, nimic nu pare gîndit să-i ajute cu adevărat pe „beneficiari", pentru a depăşi graniţa dintre exprimarea lălîie şi cea coerentă, corectă, adecvată. Copiii pisaţi ani întregi cu „subordonata circumstanţială condiţională" şi „apoziţia" ajung tineri care nu ştiu să facă acordul dintre subiect şi predicat, sau care folosesc interjecţii nemiloase în loc de adjective.

Mai grav e cînd constaţi că tineri absolvenţi de studii superioare stau prost, dar foarte prost, cu utilizarea limbii române în scris. Am primit, întîmplător, o scrisoare a unui tînăr avocat, adresată firmei care îl invitase să participe la nişte cursuri. Scrisoarea e halucinantă: tînărul inventează cuvinte, iar cînd le foloseşte pe cele deja existente, le uită sensul. Rîndurile lui sînt o cascadă de preţiozităţi, bolboroseli, barbarisme, explicaţii stranii, metafore năucitoare, ghilimele puse brambura etc. Am să dau cîteva mostre: în primele fraze, după ce se prezintă, tînărul îşi cere scuze că nu poate participa la cursuri (ortografia şi punctuaţia îi aparţin): „Astfel cum am anunţat telefonic, sînt imposibilitat a vă onora cu prezenţa, dat fiind că sînt plecat din ţară în această perioadă, dar considerînd şi că peste puţin timp urmează examenul de licenţă. Aşadar, avînd în vedere că aplicaţia mea a fost selectată în urma unei investiţii consistente, atît ca timp, dar mai ales cu sentimentul că voi reuşi să contribui intens la activităţile pe care le aveţi în vedere, mă consider îndrituit, cel puţin să aspir, la acordarea unei oportunităţi în viitorul apropiat, în funcţie de disponibilitatea dvoastră. Actualmente întrevăd că perioada iulie-august va fi uşor „aglomerată", atît ca urmare a pregătirii pentru examenul la Barou, dar şi pentru că profesorul meu coordonator intenţionează să-mi publice lucrarea de licenţă la editura Universul Juridic, ceea ce necesită unele ajustări. Cu speranţa că aceste informaţii îşi vor îndeplini menirea în a vă revela determinarea şi condescendenţa care mă reprezintă... etc." Pare scrisă de Rică Venturiano, aflat în plin delir – nu amoros, ci profesional.

Cred că cele mai importante semne ale dezordinii care macină societatea românească sînt două: mizeria întîlnită la tot pasul şi dispreţul faţă de limbă. Dispreţ manifestat nu la piaţă sau în cartierele mărginaşe. Ci la vîrf, în media, în şcoli sau în facultăţi, în cabinetele medicale sau în manuale, în institute de cercetare sau în discursurile conducătorilor de partide şi de stat.

Bătălia cu agramatismul, cu vulgaritatea şi, în general, cu proasta folosire a limbii române.

Revenind la tînărul invocat mai sus, trebuie spus că am citit despre el pe Google. Are deja o mică experienţă politică: a lucrat pe la diverse cabinete de senatori sau primari de sector. Vorba unui coleg: „O să mai auzim de el. De undeva, de la o tribună parlamentară sau de la o emisiune culturală."

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Comedie antică şi statui vivante

De mult nu am mai fost la un spectacol de teatru pe care să-l trăiesc de-a dreptul, împreună cu restul publicului, fără să-mi pun explicit probleme majore. La care pur şi simplu să mă bucur, dar nu aşa, discret, ci să rîd cu gura pînă la urechi, ieşind cu plăcere din postura spectatorului civilizat, care doar zîmbeşte suav şi aparent inteligent...

Acest lucru mi s-a întîmplat la Teatrul Masca, la unul dintre spectacolele prezentate la Zilele Teatrului, cu ocazia aniversării a 23 de ani de activitate (24-26 mai 2013). Spectacolul de care vorbeam este *Militarul fanfaron,* o adaptare după Plaut (traducere de Nicolae Teică), în regia lui Mihai Mălaimare. Cu o echipă actoricească pregătită compact – pe scurt, în care toţi erau aproape la fel de buni: Valentin Mihalache, Cosmin Creţu, Sebastian Ghiţă, Aurel Sandu, Iulia Dumitru, Ada Dumitru, Cristina Panait, George Pupăză, Alexandru Floroiu, Mihai Hurduc, Antonio Mincă, Haricleea Bădescu, Robert Poina.

Teatrul antic va fi mereu, în ceea ce mă priveşte, „Teatrul" de la care pornesc toate, inclusiv *commedia dell'arte.* Aşa consideră şi Mihai Mălaimare, pe care l-am întrebat cîteva lucruri legate de teatrul pe care îl conduce: „Comedia antică latină şi *commedia dell'arte* au o legătură ombilicală. *Commedia dell'arte* ca teatru suprem – în forma existenţei umane pe care o trăim noi – s-a hrănit şi se hrăneşte în continuare din comedia antică latină. Peste tot şi peste toate, dramaturgii latini şi greci au fost fantastici, au promovat un comic de limbaj şi de situaţie aproape neatinse."

Cea de-a doua piesă pe care am văzut-o, la Zilele Masca, a fost *O scrisoare pierdută,* pusă în scenă tot de Mihai Mălaimare, cu aproximativ aceeaşi trupă actoricească. Dar folosind tehnica statuilor vivante. Personajele nu spuneau nimic, ci gesticulau, de cele mai multe ori repetitiv, putînd fi uşor identificate prin gestul corespunzător particularităţilor de limbaj pe care le atribuise Caragiale acestora; de pildă, „şi clopoţeii..." lui Dandanache, ori replica „...eu pentru cine votez?" a Cetăţeanului turmentat. Eu, una, cînd le vedeam dînd din mîini sau aplecîndu-se, ca nişte maşinării stricate, aproape că le auzeam replicile celebre.

Tot de la Mihai Mălaimare aflăm cum e cu tehnica statuilor vivante şi de unde şi-a însuşit-o: „M-am întîlnit, însă, cu Lecoq la Paris, am şi făcut un curs cu el; acolo am învăţat unele dintre secretele pantomimei. Ele mă ajută, pentru că statuia vivantă se bazează, în primul rînd, pe tehnica de bază din pantomimă, *isolation* – izolarea fiecărui element al corpului şi stăpînirea lui perfectă."

De fapt, ce fel de teatru face Masca? „Teatru de gest, pantomimă şi expresie corporală. Un teatru al actorului cu mijloace de expresie. Nu încercăm să ne cantonăm într-o formă de expresie anumită.

Tehnica statuilor vivante a apărut relativ tîrziu, este o derivaţie din ceea ce ne-a impus oarecum publicul; pentru un actor profesionist, e piatra de încercare în domeniul teatrului de stradă. Asimilat ideii de *one-man show* în teatrul clasic. E altceva decît pantomima, care e o formă de expresie. Eu nu m-am ambiţionat niciodată să devin un mim, în sensul clasic, stabilit de Marcel Marceau.

Mi se pare că aşa trebuie să fie teatrul, ca-n *Militarul fanfaron,* şi nu cum se întîmplă în ultimul timp în România: actorii vorbesc la microfon şi se mişcă un pic pe scenă, cît să nu se strice, şi spun un text, adesea nu foarte bine. Ei trebuie să transforme rostirea într-un mijloc de expresie absolut performant, lucru care nu se întîmplă şi nu se educă la noi.

Actorii mei fac antrenamente zilnice cu mine şi cu profesorii pe care-i aduc. Altfel nu m-aş putea folosi de nici unul dintre studenţii buni."

Cît despre plasarea teatrului într-un cartier (în Militari), aceasta a fost iniţial întîmplătoare (pentru că acolo a obţinut sediu). Acum, însă, actorilor şi regizorilor săi le-ar plăcea să-i atragă pe locuitorii din Militari la spectacole. Unde majoritatea publicului a rămas cel... central, ori din alte cartiere. Şi în majoritate tînăr.

Evident, viziunea teatrală a directorului de la Masca e doar una dintre cele posibile. Pot spune, cu siguranţă, însă, că reprezintă o variantă... vie.

Selma IUSUF

legende urbane

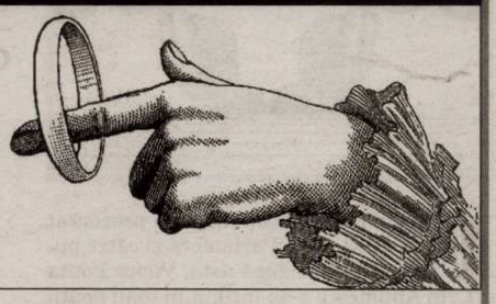

Minciuni sfruntate

„Să ştiţi că noi nu mai plecăm nicăieri în vacanţă anul ăsta. Ne-au terminat cheltuielile cu casa şi..." Un picior repezit pe sub masă îi zdrobeşte tibia femeii, care se albeşte instantaneu la faţă. Au feştelit-o. Şi ea, şi bărbată-su. Femeia înţelege ce a făcut. Şi-a lăsat soţul în ofsaid în faţa prietenilor, care se uită acum ba la el, ba la ea. Cu siguranţă că le-a spus altceva legat de vacanţă şi pe ea n-a anunţat-o. După un moment de linişte penibilă, cuplul minţit are decenţa să treacă aparent lejer peste incident şi schimbă vorba.

Mincinoşilor, însă, nu le mai tihneşte de nimic. Le ard obrajii şi simt că ar trebui să găsească totuşi o explicaţie plauzibilă pentru bîlbîiala de dinainte. Dar ce naiba să le spui? Că nevasta habar n-are că au fost invitaţi să stea la nişte prieteni acasă, la Paris, după cum abia le povestise soţul ei? Că ce? Să le spui adevărul? Adică să le spui că s-au temut să nu vrea şi ei să vină în aceeaşi vacanţă? Că, de fapt, nu mai vor neam să meargă cu ei nicăieri, pentru că s-au săturat de fiţele lor? Că aia nu, aia nu, că de ce să mergem la restaurantul ăsta, că uite ce la stradă e şi se uită toată lumea în gura ta, că să mergem la nu ştiu ce plajă în fundul tuturor mulţimilor gălăgioase, că sînt terase pe-acolo şi să stăm 2000 de ani la soare, să ne bronzăm pînă facem cancer de piele? Că ce? Că ea vorbeşte prea mult iar el e un lăudăros? Că ea vine cu tocuri pe plajă, iar el are obiceiul să tutuiască toţi chelnerii? Imposibil de făcut aşa ceva. Probabil că după masa asta împreună în oraş, relaţiile se vor răci treptat, se vor îndepărta din ce în ce mai mult unii de alţii... n-are cum să fie altcumva. Între cei doi mincinoşi va izbucni, în privat, o ceartă scurtă: „Bine, măi, mie de ce nu-mi spui ce minţi? Ce naiba, mă laşi să mă trezesc vorbind acolo, să ne facem de rîs, ca nişte papagali..."

Minciuna dezgolită în aşa fel, da, creează una dintre cele mai jenante situaţii sociale. Sînt alte minciuni, însă, care trag după ele un alai întreg de minciuni ajutătoare. Pînă te înglodezi în plasa poveştilor ţesute din ce în ce mai intricat şi totul devine o avalanşă de necontrolat. Nenorocirea poate porni, în primul rînd, de la un mincinos neinspirat. Sînt persoane care, puse în faţa unei situaţii pe care trebuie s-o evite cu orice preţ, pot născoci o poveste perfect plauzibilă, pe care o livrează interlocutorului fără a clipi măcar. Dar sînt şi persoane care, puse în faţa situaţiei de a primi pe cineva inoportun în vizită, de pildă, nu ştiu să mintă curat. A minţi curat înseamnă să nu mai implici şi alte persoane în povestea ta. Că după aia, trebuie să le dai imediat telefon şi să le spui cum trebuie să-ţi susţină minciuna. Trebuie să-ţi faci noduri la batistă şi să nu uiţi că, de fapt, în acel weekend cu petrecerea, tu ai fost plecat din oraş, la Cîmpulung, la socri. Stai cu frica în sîn ca nu cumva şubredul castel de cărţi de joc pe care l-ai construit să nu se năruiască din cauza imprudenţei unei dame de roşu.

Există, de asemenea, mincinoşii degajaţi, care mai că nu fac cu ochiul călătorilor din autobuzul 300 cînd spun tare unei persoane aflate la telefon că sînt în maşină, în drum spre mare. Mincinoşii ghinionişti daţi de gol pe Facebook sînt cei care nu-şi instruiesc prietenii să nu-i tăguiască în nici un fel de *check-in.* Pentru cei nefamiliarizaţi cu acest Facebook: există posibilitatea ca un amic din lista ta de prieteni să scrie pe pagina asta virtuală că e cu tine în nu ştiu ce cîrciumă, fix în ziua în care tu te-ai dat bolnav copt la serviciu, iar şeful tău să vadă o poză tine simţindu-te relaxat copt la o bere.

Există minciuni de convenienţă – în care ambele părţi ştiu şi acceptă că e un neadevăr la mijloc –, există minciunile necesare – alea pot fi cele mai dureroase –, minciunile nenecesare, dar rostite doar de amorul artei (ale Münchausenilor sadea) şi minciunile total nevinovate, drăgălaşe chiar. Ca ale fetelor aflate la o nesfîrşită dietă şi care pretind că nu le place defel ciocolata. Mie chiar nu-mi place.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

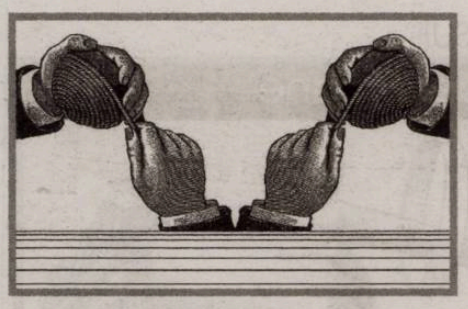

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum a devenit Forumul Constituţional un înălbitor periculos

Forumul Constituţional şi-a prezentat raportul către Parlament şi către public. Imediat după asta, Victor Ponta şi Crin Antonescu s-au întîlnit în toiul nopţii şi au decis ce şi cum vor schimba la Constituţie. *Gândul* a publicat, pe surse, ce au agreat cei doi, iar materialul a fost ulterior confirmat.

Atunci, ce anume a decis/a propus/a dres Forumul Constituţional? La conferinţa de presă unde l-a uns pe Cristian Pîrvulescu şef de trib peste consultările populare, Crin Antonescu anunţase şi cam ce vrea să schimbe la Constituţie. Un fel de „hai, mergeţi şi vă jucaţi de-a consultarea, noi avem treabă."

Şi a început Festivalul „Consultarea României". Îndrăznesc să spun că am ceva experienţă cu consultarea. Exerciţiul are sens cînd subiectul este unul clar delimitat, cînd participanţii sînt interesaţi de el şi cînd există ceva şanse ca, în urma consultării, chiar să se întîmple ceva. În lumea ONG-urilor/a institutelor româneşti se poartă consultarea care e bună doar de bifat că s-a făcut. Am obosit de evenimente-conferinţe-consultări cu titluri generice, la modul „Perspective geostrategice la Marea Neagră". Sau: „Cetăţenia europeană, între perspective şi realitate". Sînt deosebit de plicticoase. Mai îndrăznesc să spun că evenimentele de consultare ale CRPE chiar sînt de consultare. Temele sînt înguste – ultimele au fost, de pildă, despre cum ar trebui schimbate regulile de garantare ale creditelor agricole pentru a putea avea acces la ele şi micii fermieri. Asociaţii de fermieri, bănci, instituţii de microcreditare, oficiali de la mai multe ministere. Nu s-au bătut cîmpii cu consideraţii generale. Şi ca urmare, Ministerul Agriculturii a schimbat regulile de creditare pentru micii fermieri, pentru că au fost convinşi de argumente. La Chişinău, am moderat săptămîna trecută un eveniment de consultare despre cum pot guvernele din România şi Republica Moldova să coopereze mai bine în proiectele regionale finanţate de UE. Şi am plecat de acolo cu recomandări concrete. Consultarea în aceste cazuri este specializată şi are sens. Tema suspusă consultării e clară. Participanţii nu adorm, dimpotrivă. Evident, asta e mai greu de organizat decît vorbăria fără subiect clar. Trebuie să pregăteşti materiale de *background*, să te asiguri că găseşti oamenii relevanţi, care pot aduce experienţa din realitate la masa decidenţilor.

Nu contează ce anume discutăm, important e să ne consultăm.

Deci, luaţi critica mea la adresa Forumului şi ca o exasperare a cuiva care a fost torturat cu participări la evenimente de consultare fără sens. E şi asta un soi de industrie, care are în spate o ideologie: aceea a consultării. Nu contează ce anume discutăm, important e să ne consultăm. Mult bla-bla de la acel gen de ONG-ist care nu are obiectul muncii clar definit. Dar umblă ţanţoş, cu aerul că ne face tuturor un serviciu pentru că există în viaţa noastră şi, uneori, ne consultă în legătură cu ceva despre care nu ştiam că avem o opinie.

Forumul Constituţional a fost expresia perfectă a acestei consultări de dragul consultării. Cum ar fi trebuit făcut? Crin Antonescu şi Victor Ponta ştiau ce şi cum vor să schimbe. Ei sînt liderii majorităţii şi majoritatea va decide. Ei ar fi trebuit să-şi asume nişte propuneri în mod deschis şi transparent. Asupra cărora cetăţenii puteau fi consultaţi. În loc de asta, a fost un fel de terapie de grup. Să vină fiecare să verse ce are de spus. O sarabandă de evenimente de „consultare" asupra a ceva ce nu exista. Dar asta a convenit de minune liderilor politici ai majorităţii. În loc să-şi asume egoismul constituţional, le-a convenit să se discute despre propuneri irelevante, făcute de alţii, care nu aveau putere de decizie. Şi cînd lumea oboseşte de atîta consultare, hop şi ei cu propunerile reale.

Cum punea mama lui Creangă ghemele pe prispă de crăpau mîţele jucîndu-se cu ele, aşa a pus şi USL tema în spaţiul public, de au crăpat cetăţenii jucîndu-se de-a consultarea. Să fim bine înţeleşi, nu vreau să ironizez cetăţenii care au mers la consultări – ei sînt, poate, ce are România mai bun în materie de participare politică, cei interesaţi. Dar mă uit la lista de evenimente a Forumului. Multe sînt evident făcute la modul: vine cineva de la Bucureşti la (să zicem) Suceava, domnul de la Consiliul Judeţean are ordin să organizeze consultarea, ia poftiţi şi consultaţivă. Caragiale curat. Şi nici nu avea cum să fie altfel, lipsea obiectul consultării.

Apoi, imediat după ce Forumul s-a închis, Crin Antonescu şi Victor Ponta s-au întîlnit şi au decis ce va vota comisia parlamentară. Au decis ce îi interesa: cum funcţionează puterea. Aţi reţinut toată retorica despre cum se schimbă Constituţia nu pentru persoane, nu pentru evenimente recente, ci pentru istoria viitoare, da? Bun. Antonescu şi Ponta au decis că, de pildă, preşedintele e obligat să desemneze drept premier pe cel propus de partidul cu cele mai multe mandate. Desigur, asta nu are legătură cu Băsescu, e pur şi simplu un principiu constituţional universal valabil. Corect? Au mai decis ca premierul să meargă la Consiliul European. Vă imaginaţi că nici asta nu are legătură cu Băsescu şi cu conflictul cu Ponta pe tema asta, da? Au nişte enervări şi îşi folosesc imensa majoritate să le dreagă prin Constituţie. Unele dintre propunerile lor sînt binevenite. De pildă ideea de moţiune de cenzură constructivă: Parlamentul nu poate pica un guvern decît dacă, automat, numeşte un altul. Dar aici discutăm despre consultare.

Şi nu aş fi scris acest articol dacă Forumul rămînea doar o pierdere de timp ingenuă. Dar nu e asta. A fost deja folosit pentru a masca adevăratele propuneri. Liderii USL au vrut să-şi modeleze Constituţia pe placul lor. Avem, deci, o ţară din UE cu 70% în Parlament care se apucă să dreagă ceva pe la Constituţie – anume, în părţile esenţiale care îi enervează pe cei din majoritate. Unde am mai auzit noi asta? Exact, în Ungaria. A, da, şi acum în România.

Citesc raportul Forumului. Ce zice Preşedintele Cristian Pîrvulescu în introducere? Să citim. „În ultimii doi-trei ani, trei forme de consultare publică în vederea revizuirii constituţionale au fost folosite în Europa: cea islandeză, care a constat în alegerea unui comitet cetăţenesc de redactare a unei noi Constituţii; cea maghiară, care a presupus o consultare poştală *post factum* (...) criticată de instituţiile europene pentru lipsa sa de coerenţă; şi cea românească, ce a luat forma convocării unui Forum Constituţional!"

După cum descrie chiar el, în Ungaria, majoritatea a propus un proiect de revizuire. Acesta a fost foarte criticat şi intern, şi extern. Guvernul Orbán a vrut să fie şmecher: a trimis opt milioane de chestionare prin poştă, cu 12 întrebări. Rata de răspuns a fost de 10%. Apoi, Pîrvulescu face praf şi experimentul islandez, cu un juriu cetăţenesc ales. Pentru că, fiind cei aleşi simpli cetăţeni, nu au produs un text constituţional OK din punct de vedere tehnic. Însă, în România, spune Pîrvulescu, „Forumul Constituţional a încercat o altă abordare: parteneriatul între societatea civilă cu Parlamentul". Cum s-a întîmplat parteneriatul acesta inovator şi uimitor? 50 de dezbateri şi 400 de propuneri de la cetăţeni, venite pe site. Şi încheie triumfător: „Spre deosebire de Islanda, în România, proiectul de revizuire a Constituţiei va fi elaborat în Parlament, care, spre deosebire de Ungaria, va avea la bază propunerile cetăţenilor." Bravo, aplauze, pupături, felicitări!

Majorităţi de 70% care umblă cu foarfeca în Constituţie ca să-şi mărească puterile.

Serios? Chiar şi-a pierdut Pîrvulescu orice simţ al ridicolului? Să recapitulăm. Deci, în Ungaria, o majoritate de 70% propune o schimbare de Constituţie să îi convină ei. Apoi, se trimit 8 milioane de scrisori care cer opinia cetăţenilor, pe nişte întrebări concrete. Răspund 10%, ceea ce ar însemna 800.000. Schimbarea din Ungaria a fost (pe drept cuvînt) criticată. Dar pentru ceea ce a propus Orbán să schimbe, nu pentru lipsa de consultare. Încă un exemplu de consultare menită să dilueze responsabilitatea. Dar dacă vorbim strict despre consultare, Orbán a făcut măcar ceva cap-coadă: consultare de masă pe un proiect dat. Nu propuneri pe site despre ceva nebulos. În Islanda s-a mers pe un proces radical – nişte cetăţeni au fost aleşi special pentru a scrie Constituţia. Ei au scris Constituţia, nu au propus altora ceva. În opinia lui Pîrvulescu, nu a fost bine nici aşa.

Dar, în România, noi venim cu un supermodel. Sîntem ce mai tari. Adică? Adică se înţeleg Crin şi Ponta să-l numească pe Pîrvulescu consultator-şef. Apoi, consultatorul-şef organizează 50 de evenimente, cele mai multe în provincie, la modul prefectura-ordonă-sucevenii-la-consultare. Plus 400 de propuneri pe site, fiecare cu tema sa. Asta dă clasă celor 800.000 de maghiari care au răspuns la întrebări concrete. În modelul românesc, nu a fost nici un moment clar ce se va întîmpla cu ce propune Forumul. Parlamentarii conduşi de Antonescu au aerul că nu au auzit şi votează (pînă am scris asta) doar pe amendamentele depuse de alţi parlamentari sau de ei înşişi. Şi – ca să vezi! – cele anunţate de *Gândul* ca fiind agreate de Antonescu şi Ponta la ceas de seară sînt votate. Asta dă clasă islandezilor, care au ales oameni să scrie Constituţia. Modelul românesc de consultare sparge gura tîrgului.

Dincolo de grandomania consultatorului-şef, rămîne pericolul din spatele şaradei. De fapt, situaţiile din România şi Ungaria sînt similare. Majorităţi de 70% care umblă cu foarfeca în Constituţie ca să-şi mărească puterile. Deocamdată, USL a fost mai puţin stupidă decît Viktor Orbán şi nu a umblat agresiv la puterile Băncii Naţionale sau ale Curţii Constituţionale. Dar nu e tîrziu, deputaţii liberali au depus amendamente în acest sens. Însă, acum, au un cec în alb de la Cristian Pîrvulescu. El funcţionează pe post de înălbitor: gata, dom'le, sîntem democraţi, ne-am consultat cu poporul, avem certificat de consultare de la Pîrvulescu, acum putem să decidem ce vrem.

Cu toată părerea de rău pentru zecile (poate sutele) de oameni de bună-credinţă care au participat la Festivalul „Consultarea României": sînteţi pe post de înălbitor.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Apa

Am ajuns să fim doar apă minerală. Adică, de fapt, ce consumăm? Dar asta nu este o pervertire? O nenorocită uitare a naturii reale? Că avem o natură reală, acum, şi una artificială. Cea reală este apa din rîu care cică ajunge la chiuvetă, dar pe care n-o bem. Cea artificială este apa tratată ca să fie minerală şi pe care, îmbuteliată, o găsim risipită în organismul nostru. Fie cu vin, fie fără vin. Cu cît plătim mai tare apa de la chiuvetă, cu atît consumăm de-aia îmbuteliată. Cum se face că nu sîntem în stare să creăm o apă de încredere? Adică, să ne simplificăm viaţa. Să vorbesc de canci comuniune de comunitate. Să vorbesc. Dar puţin. Să vorbesc de tîrguială. Noi cumpărăm ceea ce ar trebui să fie elementar. Apa! Păi, dacă noi nu luptăm nici măcar pentru viaţa din care sîntem alcătuiţi – apa –, pentru ce luptăm? Luptăm să cumpărăm. Da, cărăm ca măgarii baxuri, butelii, cărăm la doi litri, la cinci, la zece. Să ne ajungă. Păi, nu ajunge apa la etaj singură? De ce n-o putem face pe-aia mai bună? Dăm bani şi pe produs, şi pe chiuvetă. Nu sîntem întregi în schisma noastră. Vreau apă, apă la chiuvetă bună de băut.

Coordonator: Marius CHIVU

Deadline și amînare

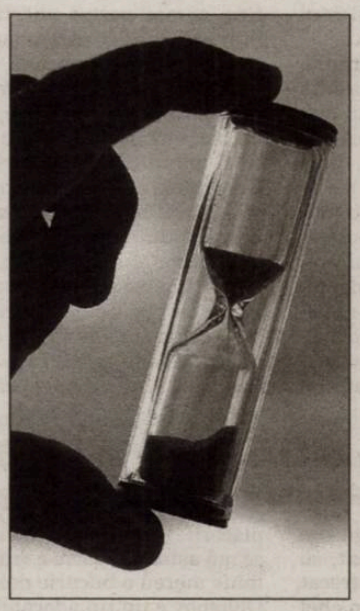

Texte şi opinii de:

● Mircea DRĂGOI (graphic designer)
„Strategia rostogolitului“

● Sandra GHIŢESCU (designer de experienţe la Creative Fitness Studio)
„Reabilitarea tendinţei de a amîna“

● Raluca POPOVICI (coordonator de programe la IPP Bucureşti)
„Restanţele Parlamentului“

● Isabela Maria RINDERU (studentă la SNSPA Bucureşti)
„Arta de a face faţă zilei de ieri“

● Adina ROSETTI (scriitoare)
„Cum se termină un *deadline*“

● Monica STROE (antropolog)
„Nevoia de răgaz, amînarea ca eficienţă“

● Ciprian VOICILĂ (sociolog la Muzeul Ţăranului Român)
„Să ne muncim sau să ne trîndăvim?“

argument

E timp!

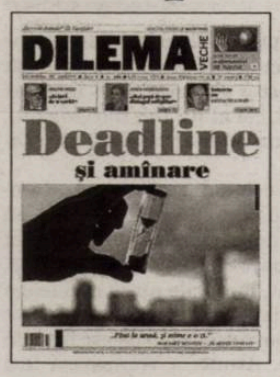

Un nou termen a intrat în vocabularul nostru şi devenim tot mai familiari cu un fenomen căruia în Occident i se dedică, de cîteva decenii, studii academice: procrastinare.

Originile acestui cuvînt provin din latinescul *procrastinatus: pro-* („pentru“) zi *crastinus* („care ţine de ziua de mîine“), însă la noi a fost preluat din limba engleză, unde verbul *to procrastinate* înseamnă a amîna nejustificat începerea unei acţiuni, a lăsa pe altădată, a tărăgăna lucrurile. Mai pe româneşte: a (o) lălăi.

Trăim într-o vîrstă a civilizaţiei obsedate de ideea de eficienţă şi mereu în criză de timp, unde munca şi chiar activităţile domestice se desfăşoară conform unei programări mai mult sau mai puţin abstracte, între liste cu *„to do“*-uri, *remindere* şi *deadline*-uri. Cei mai mulţi dintre noi – trebuie s-o recunoaştem – găsim nenumărate motive să amînăm şi lăsăm/facem totul în ultima clipă. Cîştigăm timp sau ne furăm singuri timpul? Ne pregătim mai mult sau prelungim stresul unei sarcini încă neonorate? Această tendinţă de a amîna este expresia personalităţii noastre, o chestiune individuală care ţine de lipsa disciplinei (ori de lene)? Este un mecanism psihologic universal (poate chiar o dereglare) sau un dat cultural? (În fond, noi, românii, am inventat temporizarea în fotbal – care nu este altceva decît amînarea atacului – şi construirea unei autostrăzi pe secol.)

În ceea ce priveşte deadline-ul, acest termen – care, odată, desemna un punct, o linie limită pe care deţinuţii din lagăre şi închisori nu o puteau depăşi decît cu preţul vieţii – şi-a deplasat sensul de la propriu spre figurat şi înseamnă astăzi, în toate limbile, scadenţă, dată limită. Se ascunde aici un tîlc etimologic? În sensul că astăzi moartea nu mai este militarizată, ci birocratizată?

Japonezii au, încă din anii '80, un termen – *karōshi* – care înseamnă chiar moarte (prin atac cerebral sau infarct) cauzată de prea multă muncă, uneori executată în limita unor deadline-uri prea scurte. Japonia, de altfel, este una dintre foarte puţinele ţări unde acest tip de moarte este înregistrată în statistici separate. Asta în timp ce în Elveţia moartea poate fi voluntară şi asistată.

În această perspectivă, procrastinarea înseamnă viaţă, amînarea sfîrşitului; reprezintă, bartlebyan, o formă de refuz pasiv, poate chiar de revoltă temporară. Dăunează deadline-ul vieţii!? (**Marius Chivu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Adela MARCOV

Procrastinez și-mi pare bine

„Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge“, însă „graba strică treaba.“ „Nu sta, că-ţi stă norocul“, dar „mergi încet, c-ajungi departe.“ Înţelepciunea populară pare uşor confuză în ceea ce priveşte reţeta succesului în viaţă. Întocmai aşa am fost şi eu.

Pe cînd eram copil, am petrecut cîteva ore magice într-un laborator de analize medicale, printre mojare şi microscoape, pipete şi etuve, trăgînd cu nesaţ în piept mirosul exotic-înţepător de reactivi. Pe unul dintre pereţii bleu-jegos, cineva lipise cu leucoplast următorul bileţel, care avea să-mi marcheze existenţa: „Nu lăsa pe mîine ce poţi face azi; lasă pe poimîine, că poate pînă atunci se rezolvă de la sine.“ Firește, asta contravenea tuturor principiilor cu care crescusem în familie. Lasă lecţiile pe mai tîrziu şi ieşi întîi la joacă? Lasă datul cu aspiratorul pe altădată şi uită-te întîi la televizor? Scandalos, tentant, irezistibil.

Şcoala a fost un mediu prielnic pentru a-mi cizela tehnica tărăgănării. Temele pentru acasă erau piatra de moară care îmi întuneca după-amiezele, dar le evitam sub diverse pretexte pînă seara, cînd se întorceau ai mei de la serviciu. Pe la sfîrşitul gimnaziului, ascundeam beletristica în coperta caietului de comentarii şi, înainte de teze, îl trădam pe Sadoveanu pentru Malcolm Bradbury – o alegere pe care n-am s-o regret niciodată. În liceu, mă retrăgeam în dormitor cu caietele de matematică şi ascultam Joe Dassin, încercînd să ghicesc versurile – cumva, integralele nu păreau la fel de seducătoare. Sesiunile din facultate îmi declanşau brusc apetitul pentru *soap operas*, sport, gătit, rezolvat integrame ori mers la cinematecă. Se ştie doar, înainte de examene apar cele mai bune filme, vin în oraş prieteni pe care nu i-ai mai văzut de mult, ori înţelegi brusc avantajele unei vieţi mai sănătoase şi te apuci de jogging. Înainte de examene se întîmplă evenimentele cele mai dramatice în serialele tale preferate, afli o reţetă nouă de mîncare, pe care e musai să o încerci, sau te îndrăgosteşti nitel de tipul care pînă atunci ţi se părea întruchiparea plictiselii. Asta e, o să înveţi în trei zile, în loc de cinci. În două, în loc de trei. Sau în ultima seară, doar nu poate fi ceva atît de greu. Faci nişte scheme, subliniezi cu carioca pe foaie, te bazezi pe memoria vizuală. Îţi pregăteşti materialele, cursurile xeroxate, pixurile şi markerele, aranjezi totul pe birou, în ritualul preţios şi inutil cu care încerci să mai amîni nitel momentul fatidic în care vei deschide prima carte.

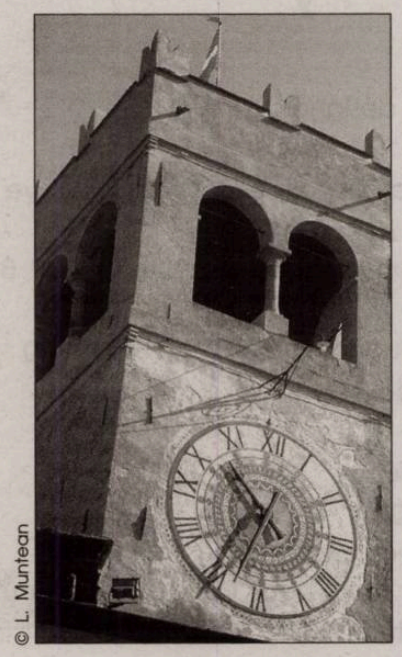
© L. Munteanu

Mi-am încheiat triumfător anii de studiu, tehnoredactînd în paralel lucrarea de licenţă şi povestea pescăruşului Jonathan Livingston – Humanitasul nu o reeditase încă, iar eu muream de poftă să fac prozelitism, după ce o descoperisem într-o ediţie veche a revistei *Secolul XX*. Aşa încît alternam metafora zborului şi contabilitatea instituţiilor publice cu o dezinvoltură vecină cu schizofrenia.

Obiceiul lălăielii mă însoţeşte fidel pînă în ziua de azi, şi înainte să mă apuc de lucrat serios la ceva, orice digresiune e binevenită: o carte începută demult, care zăcea pe masa de la capul patului, o invitaţie în oraş, un telefon prelungit ore în şir, o partidă de baschet improvizat, cu hîrtii mototolite, o sesiune intensă de frecat aragazul ori de împachetat şosete. Am chef să fac de toate, în afară de lucrul acela care trebuie făcut. Puţine cuvinte au darul de a-mi stîrni o asemenea reacţie viscerală de iritare, frondă, nemulţumire şi refuz precum acest „trebuie“, pe care îl întîmpin de fiecare dată cu un prim impuls de scuturat frîul, proptit îndărătnic pe călcîie şi ridicat a sictir dintr-o sprînceană. „Trebuie“ e întotdeauna hotărîrea altcuiva. „Trebuie“ transformă orice bucurie într-o obligaţie nesuferită. „Trebuie“ îmi destramă mereu iluzia libertăţii şi, de aceea, îl sabotez cum pot. Am descoperit că sentimentul de vinovăţie e ceva mai atenuat cînd pierd vremea făcînd chestii onorabile precum spălatul vaselor adunate în chiuvetă ori călcatul cămăşilor înghesuite în fundul şifonierului. Corvezile amînate cu alte ocazii capătă deodată un aer ademenitor.

„Trebuie“ e întotdeauna hotărîrea altcuiva.

Internetul e unealta mea preferată de tortură. „Să verific nitel Facebook-ul“ – îmi zic, „să văd ce mai e pe Tumblr şi cine a mai postat chestii pe Instagram.“ Ştiu prea bine că o doză nu-mi va fi de-ajuns, că voi cădea în capcana călduţ-vinovată a compromisurilor – hai să trec şi de pagina asta, de următoarele două, cinci ori zece, încă un pic, nici nu e aşa tîrziu, ce mai contează cinci minute. Ştiu că voi *scrolla* din nou, cu febrilitatea compulsivă a oricărui dependent, ştiu că voi privi ceasul pe ascuns şi mă voi minţi spunîndu-mi că „o să muncesc mai bine mîine dimineaţă, cu mintea limpede“, ştiu că îmi voi inventa scuze penibile şi le voi da crezare pe loc. Ştiu că voi alege şi de data asta sabia lui Damocles deasupra capului, pentru că sînt genul care lucrează mai bine sub stres şi se supune fără jenă principiului plăcerii. Pentru că viaţă e scurtă şi nu ştiu ce mă aşteaptă peste o oră. Iar chiulul va rămîne mereu o bucurie delicioasă. Pentru că Oblomov e un tip adorabil şi există cu siguranţă păcate mai grave decît contraproductivitatea. Dar mai ales pentru că timpul pierdut făcînd lucruri care îmi plac este, de fapt, timp cîştigat.

***Adela Marcov** este business analyst la o companie de consultanţă în management şi IT, autoare a blogului www.boladenieve78.wordpress.com.*

Adina ROSETTI

Cum se termină un deadline

Nu mai ştiu cum am scris *Deadline* – care pînă înainte de publicare nu se numea aşa (de fapt, multă vreme n-a avut nici un titlu) –, dar ştiu sigur că e o carte care porneşte de la următorul fapt real: de la 6 ani şi pînă acum, cu mici întreruperi nefaste, cînd mă uit pe fereastră, văd turlele bisericii din curtea blocului meu în formă de U. N-am nici o îndoială că de aici a pornit, de fapt, cartea asta, pe care cei mai mulţi cronicari o numesc „roman corporatist“.

Am locuit în apartamentul de la etajul opt, rînd pe rînd, în toate cele trei camere (acum, de pildă, am cartierul general în sufragerie) şi de la toate ferestrele am văzut acelaşi lucru: turle aurite sclipind în soare, stoluri de porumbei, pisici maidaneze tolănindu-se pe maşinile parcate pe lîngă blocul din care ies dimineaţa oameni grăbindu-se spre serviciu, pensionare care-şi îngrijesc florile de la geam şi cerşetori adormiţi în boscheţii care mărginesc curtea. Cînd eram mică, îmi plăcea să-mi imaginez că mă dau de-a dura pe turlele aurite, ca pe-un tobogan. Uneori, fără să-mi crească aripi, zburam în jurul lor. Mai ales în serile de vară, cînd încă aveam şcoală şi mama mă obliga să fiu în pat la ora 8, deşi noaptea mai avea mult pînă să vină. Deschideam fereastra larg, să intre aerul serii, şi-n clipa următoare eram acolo, în cămaşa de noapte, cu părul fluturînd, cu tălpile goale lipăind pe metalul fierbinte al turlelor.

A mai existat o fereastră, mult mai tîrziu, o fereastră care era tot timpul închisă şi de care obişnuiam să-mi lipesc fruntea cînd mă ridicam de la biroul înghesuit, încercînd să evadez pentru cîteva momente. Mă fascina că fereastra asta dădea într-o curte interioară perfect etanşă, în care nimeni nu putea pătrunde vreodată. Erau acolo cîţiva arbuşti artificiali, o bancă nefolosită şi mult pietriş, perfect aranjat. Mă gîndeam: ce-ar fi dacă toţi oamenii ăştia s-ar ridica acum de la birouri, ar forţa intrarea în curtea aia interioară şi ar lua-o în stăpînire, ar face un picnic pe pietriş, întinzînd pe jos rapoarte de vînzări scoase la imprimantă, şi-ar întinde acolo caserolele cu mîncare comandată pe Internet, s-ar descălţa şi s-ar întinde pe bancă să fumeze?

„La drept vorbind, mereu amînăm tot ce poate fi amînat; pesemne că ştim cu toţii, în adîncul sufletului, că sîntem nemuritori şi că, mai devreme sau mai tîrziu, orice om va face toate lucrurile şi va şti totul.“

JORGE LUIS BORGES

Cred că din lucrurile astea e făcută literatura. Altfel, da, cărţile pornesc (şi) de la ştiri din ziare, despre cazuri de *„burn out“*. N-am vrut niciodată să documentez jurnalistic cazul morţii Ralucăi Stroescu, din care m-am inspirat. A fost pentru mine un pretext să scriu despre obsesiile unei generaţii, despre oamenii care-şi amînă mereu viaţa – aia „adevărată“ –, despre alegerile pe care le faci cînd devii om mare şi te înghite un soi de vîltoare. Încă mi se pare că sîntem cu toţii nişte copii obişnuiţi să zburde pe turlele unei biserici, care se trezesc deodată în faţa unui geam închis, dincolo de care nu se află decît o curte cu pietriş artificial. Nu ştiu cum să găsesc ieşirea decît scriind despre toate astea. Partea bună este că în *Deadline* s-au strecurat şi alte poveşti (altfel, ar fi ieşit ceva teribil de deprimant!): un motan pus pe aventură, nişte mătuşi de provincie, un artist care locuieşte într-o ghenă – şi el inspirat dintr-un caz real, cel al lui Ion Bârlădeanu, cu care am făcut un interviu chiar pentru *Dilema veche*.

Am scris în weekenduri, pe furate, incoerent şi haotic, în orele pe care reuşeam să le rup de la job, de la mers la supermarket şi de la joaca în parc cu fetiţa mea. Doar că, la un moment dat, lucrurile nu se mai leagă aşa, personajele devin îndărătnice dacă le tot abandonezi, iar poveştile se încîlcesc într-un hăţiş fără ieşire. Atunci e vremea să faci chestia aia pe care o citesc mereu în biografiile scriitorilor: să te „dedici“ literaturii. Eu n-am reuşit să fac chestia asta decît trei luni, cît am avut un soi de concediu negociat de la serviciu. Cu alte cuvinte, a trebuit să-mi pun un „deadline“ ca să termin cartea şi se pare că a funcţionat, pentru că n-am avut încotro.

Titlul a venit, paradoxal, în ultima clipă, deşi ar fi fost cea mai la îndemînă variantă. A fost singura variantă la care Răzvan Petrescu – cel care a fost lectorul şi redactorul cărţii – nu a izbucnit în rîs, aşa cum a făcut la toate celelalte titluri naiv-copilăreşti pe care le găsisem pînă atunci (conţineau porumbei şi îngeri, mulţi îngeri, unii dintre ei fără aripi, ca titlul unei melodii a lui Puya). Aşa că am rămas cu *Deadline*, prilej pentru cîrcotaşi să-mi spună că mă dau interesantă cu titluri în engleză.

***Adina Rosetti** este scriitoare. Cel mai recent roman publicat:* Deadline, *Curtea Veche, 2010.*

Ciprian VOICILĂ

Să ne muncim sau să ne trîndăvim?

proverbe, zicători, ghicitori

Ţăranul român respecta odihna, dar demasca lenea, delăsarea. Modelul suprem al oricărui act uman, arhetipul, se găsea în timpul creaţiei lumii. Dumnezeu (de)săvîrşise totul în şase zile, iar în a şaptea s-a odihnit de toate lucrurile pe care le-a făcut. Ţăranul valoriza munca, dar nu era un *workaholic*. Munca o asocia cu chinul. Despre un om chinuit se spunea că este muncit. La fel, despre ouăle încondeiate de Paşti, care necesitau multă migală.

Cine răsfoieşte monumentala carte *Proverbele românilor* de Iuliu Zanne are ocazia unică să facă o radiografie rapidă a universului spiritual prin care se orienta ţăranul român. Strămoşul nostru ancestral avea o credinţă fermă în viitor, fără să fi urmat un curs de dezvoltare a gîndirii pozitive. „Nu aduce anul ce aduce ceasul" este vorba pe care o cunoaştem cu toţii. La Anton Pann, aceeaşi idee e transmisă cu accente melodioase: „Cînd va vrea norocul să-şi întoarcă pasul / Nu aduce anul ce aduce ceasul." Convins fiind, din experienţa sa cît se poate de nemijlocită, de riscurile presupuse de orice formă de amînare, acesta afirma ritos că „pînă la anul, multe căciuli rămîn fără stăpîn". Recunoştea valoarea răbdării: „Oţetul cu încetul se face oţet." Cum spunea odată un ţăran exemplar, provenit din mediul monahal românesc, Ilie Cleopa: „Răbdare, răbdare, răbdare. Dar nu pînă la prăşit, ci pînă la sfîrşit."

Deşi nu studiase piramida trebuinţelor a lui Abraham Maslow, ţăranul român ştia că nevoile primare nu se satisfac de la sine, fără efort: „Pîinea nu vine singură la tine." La fel, era conştient că omul care s-a confruntat cu multe situaţii existenţiale problematice va rezista mai uşor la încercările viitoare: „Baba bătrînă nu se teme de pîinea moale." Dacă cineva întîrzia să se apuce de treabă, deşi i se cerea imperios asta, i se spunea: „Nu număra foile la plăcinte." Despre cineva care sta tolănit oblomovian se zicea că „s-a trîntit ca o plăcintă ţigănească". Iar despre unul care pierdea vremea se spunea că „bate alcaoa", alcaoa fiind un exerciţiu militar în care cineva trebuia să arunce cu suliţa, iar aceasta ar fi trebuit să treacă printr-o verigă de fier. Despre un leneş care era trimis să lucreze se spunea: „Cînd se duce, parcă vine." Tot despre omul leneş umbla vorba în sat că merge în trei zile mai mult decît într-una, aşa cum se credea că e bine să-l trimiţi după moarte.

O intuiţie demnă de invidiat îi spunea ţăranului că omul visător, acaparat de propriile plăsmuiri ale minţii, nu este adaptat la realitate: „Gînduri multe fără treabă / Dovedeşte minte slabă." Despre oamenii leneşi se bănuia că îşi doresc, asemeni unei bătrîne din poveştile lui Creangă, să dea Dumnezeu tot anul să fie sărbători şi numai o zi de lucru, iar atunci să fie praznic şi nuntă. Trîndăvia era văzută ca un simptom care anunţă boala fizică sau morală: „Lucrul face sănătate / Trîndăvia tot păcate." Orice lucru avea în rînduiala firii, în ţesătura lumii, nu doar locul lui, ci şi timpul lui, momentul lui kairotic în care trebuia să îi dai viaţă. Un proverb învaţă că „aţa lungă face noduri". Cu alte cuvinte, dacă te grăbeşti să faci ceva, o păţeşti.

Mitologia noastră ţărănească cuprinde două personaje rele, care pedepsesc amarnic lenea, dar şi amînarea, întîrzierea unui lucru. Marţolea apărea marţea, pe înserat, şi în prima noapte de martie. Le pedepsea pe femeile care munceau de ziua ei, adică marţea. Într-o gospodărie tradiţională, era tot timpul ceva de făcut: se torcea, se spălau rufe, se cocea pîinea. Pedeapsa administrată de Marţolea era de-a dreptul sadică: le arunca împricinatelor pe horn o puzderie de fuse, pe care bietele femei trebuiau să le umple cu lînă toarsă. Din firul care rezulta trebuiau să îi ţească o pînză şi să-i facă din ea o haină pînă în zori. Cine nu reuşea, murea. Era mai sigur să îţi asculţi instinctul de conservare şi să îi respecţi ziua nelucrînd. Marţolea asta era complet lipsită de nuri. Imaginaţia populară i-a compus o înfăţişare aglutinată, ceva între om şi drac. Avea cap de om, dar şi coarne. Avea picioare, dar în loc de tălpi se folosea, în preumblările ei răutăcioase şi poliţieneşti, de copite. Ca să-i înşele pe bieţii săteni, lua forme antinomice: ba se arăta ca un fecior mirobolant, ba stîrnea fiori ivindu-se mai ales noaptea – pentru că, fiind o fiinţă malefică, devenea mai puternică la lăsarea întunericului – ca o babă îmbrăcată în alb.

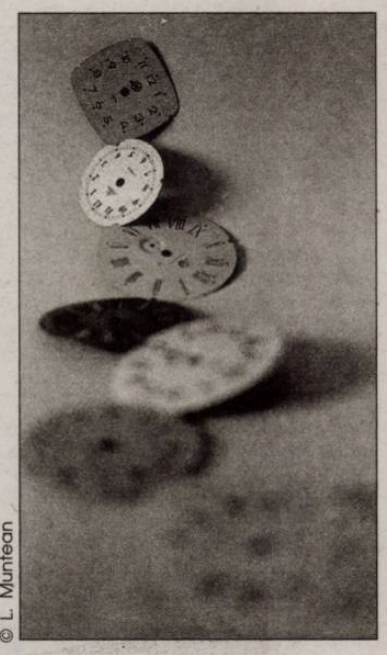
© L. Muntean

O altă fiinţă punitivă, avidă să-i descopere pe nefericiţii care i-au necinstit ziua lucrînd, era Joimăriţa, slujnica Joii Mari. Femeia care era surprinsă de ea că toarce cînepa sau că ţese pînza în Joia Mare era pedepsită exemplar: degetele îi erau arse în găleata cu jar de care Joimăriţa era nedespărţită. Înainte să treacă la fapte, monstruoasa creatură a folclorului nostru autohton îşi întreba victima: „Cîlţii, cîlţii, torsa-i cîlţii? Cîlţii dacă n-ai torcat, mîinile ţi le-am tocat!" Ştiu ce o să-mi spuneţi: poveştile noastre tradiţionale sînt oribile. Încă mai aştept regizorul român care să facă primul film horror inspirat din ele. Un film care l-ar face şi pe Dracula să se răsucească de invidie în mormînt.

Dacă vorbirăm de muncă, lene, trîndăvie, grabă, ar trebui să spunem cîteva cuvinte şi despre timp. Vă provoc să-mi răspundeţi la două ghicitori. Prima: „Am o casă mică, de tot mititică, cu pitici, cu firfirici; ziua cîntă, noaptea cîntă, n-are nicidecum astîmpăr." A doua: „Sînt totuna călător, de cu seară pînă-n zori; nu flămînzesc, nu însetez, dar totuna mă oftez." Cînd le-am citit prima dată, eu n-am ghicit, aşa că am întors antologia de cimilituri a lui Arthur Gorovei şi am citit răspunsul: ceasornicul.

***Ciprian Voicilă** este sociolog la Muzeul Ţăranului Român.*

Mircea DRĂGOI

Strategia rostogolitului

Primul meu deadline l-am primit prin '98, amplasat în coada unei întrebări şi ambalat într-un zîmbet. Adrian, patronul publicaţiei la care eram pe punctul de a mă angaja, m-a întrebat la finalul interviului: „Crezi că poţi să termini ilustraţia la articol pînă, hai să vedem, lunea viitoare?" Se uitase pe calendarul de pe birou, văzuse data la care mergea revista la tipar şi scăzuse nişte zile, clasica marjă de eroare a editorului precaut. Radiam, fiind întîiul meu job serios plătit pentru a desena. Acel prim termen şi deadline-urile care au urmat au fost o nimica toată, citeam articolele şi mă apucam cu poftă, aprig, de ilustrat. Terminam la timp, ba chiar înainte de termen. Apoi, treptat, lucrurile s-au complicat. Un coleg inginer de sistem mi-a arătat forumurile cu joburi de freelancing, m-am acomodat cu ele şi am început să preiau proiecte şi seara, acasă. Acelaşi entuziasm la început, translatat în faţa altui computer, dar disipat odată cu aglomerarea. Cu termenele de livrare parcă mai scurte, mai nemiloase.

Un deadline, odată stabilit, devine un punct supărător pe cortex, o pulsaţie de fundal, o senzaţie încă minusculă, dar neplăcută. Pe măsură ce se apropie ziua livrării, semnalul coboară în zona plexului, se măreşte, apasă difuz. De acolo îl culeg de obicei, ca pe o bucată moale de lut, pe care o frămînt îndelung în mîini pînă ce se încălzeşte şi-mi vine să o arunc de perete. Nu scapi uşor de ea. Ideea scadenţei te macină în faţa grătarului la grădină, la cinema, la piaţă, în pat dimineaţa. Ajunge să te preocupe mai mult decît însuşi conţinutul proiectului. Îţi strică weekendurile şi te face să regreţi că ai acceptat termenul prea uşor, că ai irosit timp, că nu te-ai apucat mai devreme.

Ţi se întîmplă şi să uiţi cînd pică exact ziua cu pricina. Lucru curios, de obicei ţi se pare mai apropiată, alarmant de apropiată. Devii nesigur şi reciteşti e-mail-ul din cutia poştală, ca să descoperi uşurat că mai ai cîteva zile. Şi totul reîncepe.

Ar mai fi şi strategiile. Pe una am numit-o rostogolitul. Te apuci de proiect cît mai devreme, stabileşti un avanpost, apoi iei o pauză, te reapuci, şi tot aşa pînă la final, cînd, cu un ultim efort, finalizezi. Rostogoleşti proiectul, bolovanul încetineşte, te opinteşti şi, la final, îi faci avînt peste culme. O altă abordare, mai rar întîlnită, este cea a muncii consistente, spornice, în primele zile ale proiectului, cu mici asalturi pe final. Este varianta cu cele mai multe şanse de reuşită, dar cere rigoare şi anulează acea perioadă benefică în care proiectul e deja analizat şi construit în minte. Şi fiindcă veni vorba de asta, păcatul cel mai des întîlnit este, fără îndoială, procrastinarea. Cu consecinţa efortului nocturn, pe ultima sută de metri, prin antrenarea celulei de criză asortată cu cafea. Mai demult – era pe la sfîrşitul anilor '90 –, mă prindeau dimineţile la birou şi plecam acasă privind obosit cum autobuzele descărcau mulţimile de muncitori pregătiţi de o nouă zi. Era un contratimp uimitor, care punea faţă în faţă două orizonturi: primul – deschis Internetului şi plin de tineri navigînd agitat în coada deadline-urilor; al doilea – local, lipsit de scadenţe agresive, dar repetitiv. Dacă, în acele vremuri, atacul pentru a termina la timp se desfăşura la ceas de seară, cu prelungiri nemiloase în noapte, odată cu vîrsta totul s-a mutat în zori. Posibilul motiv? Organismul nu mai e dispus să consume din rămăşiţele zilei, acum aşteaptă dimineaţa să se refacă.

De partea cealaltă a firului stau clienţii. Cei care mi-au prins slăbiciunile le-au exploatat justificat. Cei mai mulţi scad zile, asemeni lui Adrian, pentru a se asigura că vor primi la timp munca. Alţii închid ochii şi probabil oftează cînd acele termene de siguranţă sînt depăşite. Îmi amintesc zîmbind că, în anii mai agitaţi, tinerii – programatorii mai ales – după ce depăşeam sorocul, setau alarme automate care se trimiteau pe mail şi-mi bombardau zilnic cutia poştală. În cele din urmă, toţi ştiu că vor primi ce s-a promis. Cît despre mine, frămînt în palme bucata mea de lut, cu o singură certitudine: singurul deadline major, care nici măcar nu-mi trimite e-mail-uri, probabil nu a fost încă stabilit.

***Mircea Drăgoi** este graphic designer.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Isabela Maria RINDERU

Arta de a face față zilei de ieri

Acum cîţiva ani, economistul George Akerlof – una dintre figurile centrale ale economiei comportamentale, laureat al premiului Nobel în 2001 – avea de realizat o sarcină simplă: să trimită o cutie plină de haine din India, unde locuia, în America. Hainele îi aparţineau colegului său Joseph Stiglitz, care le lăsase în urma unei vizite. Akerlof a amînat trimiterea cutiei săptămînă de săptămînă, iar această amînare a durat, în total, opt luni. În articolul său, „Procrastination and Obedience" (1991), Akerlof spune că în fiecare dimineaţă, timp de opt luni, se trezea şi îşi spunea că mîine va fi ziua cînd îi va trimite cutia lui Stiglitz.

Majoritatea dintre noi putem să ne regăsim în povestea lui Akerlof. Cu toţii am amînat sarcini mai mult sau mai puţin importante, şi parcă urmărim spusele lui Mark Twain: nu lăsa pe mîine ce poţi face poimîine la fel de bine. În ciuda familiarităţii şi banalităţii aparente a subiectului amînării, procrastinarea a atras numeroşi economişti şi filozofi, deoarece aceasta se află la baza iraţionalităţii umane. Şi aşa ne îndepărtăm, încet-încet, de conceptul *Homo Economicus,* de povestea frumoasă a economiei neoclasice – cum că sîntem fiinţe raţionale, care iau cele mai bune decizii –, şi ne apropiem, uşor-uşor, de ceea ce Akerlof numea *spirite animale,* termen care îmbrăţişează iraţionalitatea umană şi încearcă să o explice. Cum altfel putem explica milioanele de abonamente la sală care rămîn nefolosite sau de ce lista rezoluţiilor de la începutul fiecărui an rămîne nebifată?

În jurul a ceea ce înseamnă procrastinare stăruie multă confuzie şi există multe păreri eronate. Recunosc, înainte de a mă interesa de acest subiect, nici eu nu prea ştiam cu ce se mănîncă. Termenul de „procrastinare" vine din latineşte, de la *pro* – „înainte, pentru" şi *crastinus* – „de mîine", însă procrastinarea înseamnă mult mai mult decît sensul literal al cuvîntului. În primul rînd, procrastinarea nu înseamnă doar amînare. În al doilea rînd, contrar credinţelor populare, procrastinarea nu înseamnă lene. Mi-am scris licenţa pe acest subiect şi am auzit des întrebarea „Deci studiezi de ce sîntem leneşi?". Pentru a rezolva rapid această părere eronată şi pentru a delimita clar cei doi termeni, fără a mă apuca să explic în detaliu ce înseamnă, de fapt, procrastinarea, pentru a nu crea şi mai multă confuzie, am apelat mereu la analogia cum că lenea este mai degrabă vărul de-al doilea al procrastinării.

Să revenim la faptul că procrastinarea nu înseamna doar amînare. Piers Steel, unul dintre puţinii experţi în procrastinare, spune că încă de la apariţia sa în limba engleză, în secolul al XVI-lea, procrastinarea s-a identificat nu doar cu amînarea, ci şi cu un „act iraţional" de tergiversare – cu alte cuvinte, cu amînarea voluntară a îndeplinirii unor sarcini, în ciuda faptului că sîntem conştienţi de greşeala pe care o facem: cînd procrastinăm, ştim că ne facem singuri un deserviciu. Nu putem să vorbim de procrastinare cînd ajungem la o petrecere cu mult după ceilalţi sau cînd nu ne ducem la aeroport cu trei ore înaintea decolării. Pentru că întîrziem puţin, evităm momentele stînjenitoare cînd, cel mai probabil, gazda se află încă în febra pregătirilor, precum şi orele de disconfort ale aşteptării la poarta de îmbarcare. Astfel, procrastinarea poate fi definită ca un decalaj între intenţie şi acţiune: dorim să ducem la bun sfîrşit acţiunile pe care ni le-am propus, însă nu facem acest lucru sau întîmpinăm mari dificultăţi.

Am stabilit ce înseamnă procrastinare – amînarea iraţională a sarcinilor – şi am doborît mitul conform căruia aceasta este lene. Întrebarea rămîne: de ce procrastinăm? De ce amînăm acţiuni pe care dorim să le realizăm, mai ales că amînarea lor intră în conflict direct cu dorinţele noastre? De ce există această inconsistenţă a preferinţelor noastre?

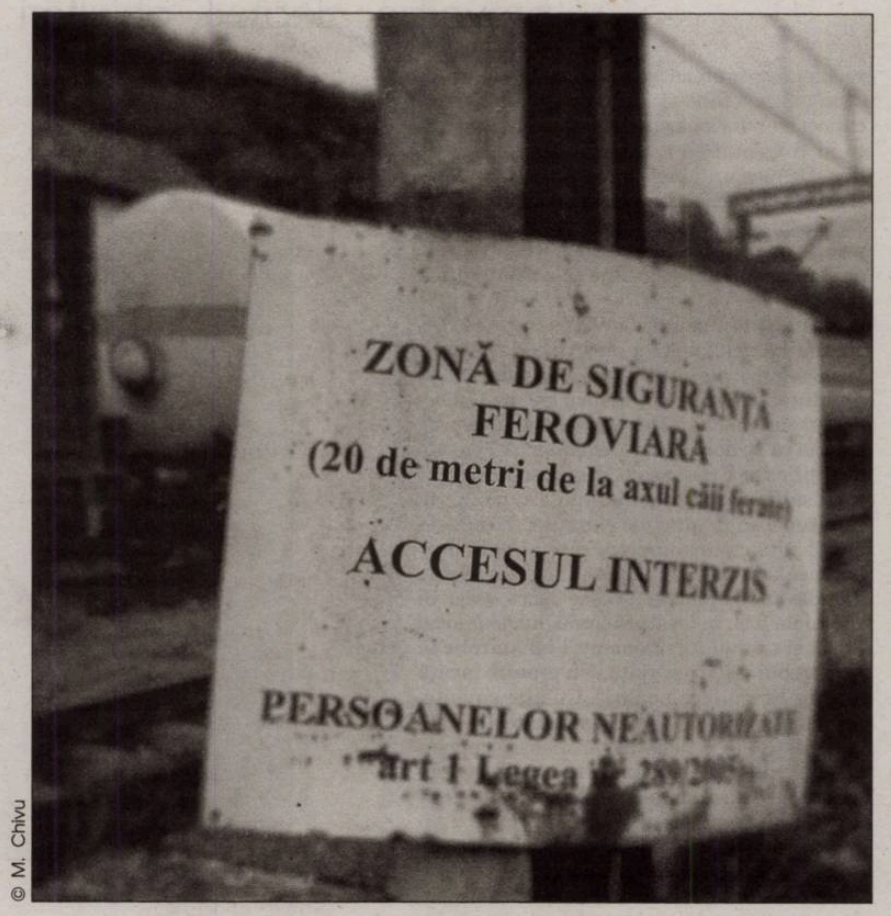

© M. Chivu

„Viaţa este, pentru mulţi, o foarte lungă amînare."

HENRY MILLER

Una dintre cauze este timpul; mai exact, percepţia noastră asupra timpului. De cîte ori nu ni s-a întîmplat să avem impresia că în unele momente timpul trece mai repede, şi în alte momente mai greu? Asta pentru ca există un timp obiectiv, independent, şi un timp subiectiv, dependent de percepţia noastră asupra sa. Oamenii sînt orientaţi mai degrabă către prezent, nu către viitor, iar această orientare este mai accentuată în momentul în care orizontul timpului este mai larg: cu cît un deadline este mai îndepărtat, cu atît atingerea lui pare mai neimportantă şi tindem să avem preferinţe imediate, în momentul în care anticiparea viitorului este slabă. Contrar lui Mark Twain, Charles Dickens spunea odată că procrastinarea este hoţul timpului şi nu trebuie lăsat pe mîine ceea ce poţi face azi.

Procrastinarea a fost studiată ştiinţific şi atribuită unui număr mare de trăsături de personalitate. Steel, de exemplu, a realizat o metaanaliză a acestora, care s-a bazat pe 691 de corelaţii. Din motive evidente, nu voi enumera toate aceste trăsături, dar o să menţionez impulsivitatea, care este definită ca preferinţă pentru recompensele imediate – altfel spus, inabilitatea de a amîna gratificarea imediată – şi care confirmă teza menţionată anterior cu privire la percepţia noastră asupra timpului; şi anxietatea, care este într-o oarecare măsură forma de manifestare a procrastinării: amînăm lucruri pînă în momentul în care devenim anxioşi în legătură cu acea amînare şi are loc un disconfort subiectiv.

Altă cauză care a fost asociată procrastinării este lupta dintre sistemul limbic – un Mark Twain al minţii umane – şi cortexul prefrontal – un Charles Dickens al minţii umane. Sistemul limbic este automat, ia decizii fără efort şi este sursa plăcerii şi a fricii, a recompensei şi a excitaţiei, şi vizează *aici*-ul şi *acum*-ul. Acesta ne spune că trebuie să ne luăm mîna de pe flacăra aragazului. Cortextul prefrontal este sediul voinţei şi în baza acestuia luăm decizii pe termen lung. Cînd sistemul limbic cîştigă – şi acest lucru se întîmplă destul de des, deoarece este mai puternic –, ajungem să amînăm lucrurile care trebuiau făcute azi, pe mîine, ajungem să facem doar ce se simte bine – să procrastinăm, să-l ascultăm pe Twain.

Deoarece procrastinarea are cauze psihologice şi mai ales biologice, aceasta este impregnată în noi şi putem să nu mai dăm vina pe noi înşine, pe părinţii noştri, pe zodie sau pe vremea de afară, ci mai degrabă pe instinctele noastre primare. Procrastinarea este în noi, este un comportament universal, prezent dintotdeauna, întîlnit indiferent de ce cultură vorbim. Însă a devenit o problemă odată cu modernitatea. În cuvintele lui Steel, „societatea modernă a ridicat gradul de procrastinare la nivel de pandemie".

„Societatea modernă a ridicat gradul de procrastinare la nivel de pandemie."

Isabela Maria Rinderu *este studentă la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA Bucureşti.*

Michael MOYER

Eterna fascinație pentru sfîrșit

„Unii dintre cei mai înfocaţi profeţi ai sfîrşitului lumii sînt, de fapt, oamenii de ştiinţă. Billy Joy, cofondator şi cercetător-şef la Sun Microsystems, ne-a prevenit că, scăpaţi de sub control, nanoroboţii ar epuiza orice resursă de energie de pe planetă. Astronomul Martin Rees a făcut un pariu public că o catastrofă biologică – accidentală sau intenţionată – va ucide un milion de oameni pînă în 2020 (pînă acum, nici o victimă). Numeroşi climatologi sună alarma despre posibilitatea unei încălziri globale accelerate. Cu toţii se sprijină pe umerii unor uriaşi precum economistul britanic Thomas Malthus, care a prezis, încă din secolul al XIX-lea, că explozia demografică va conduce la o foamete catastrofică. Care nu s-a întîmplat, dar asta nu l-a oprit pe biologul Paul R. Ehrlich, de la Universitatea Stanford, să reia acest avertisment în cartea sa din 1968 – *The Population Bomb,* unde a prezis că foametea globală va lovi în mai puţin de două decenii. Catastrofa n-a venit atunci, dar asta înseamnă oare că nu va veni niciodată? Nu neapărat. Totuşi, oamenii exagerează cînd vine vorba despre astfel de dezastre...

Dorinţa de a trata evenimente teribile drept premonitorii pentru sfîrşitul civilizaţiei are rădăcini nu doar în cercetările ştiinţei, dar şi într-o trăsătură profund umană: vanitatea. Cu toţii credem că trăim în vremuri excepţionale, poate chiar într-un moment critic în istoria speciilor. Tehnologia pare că ne-a dat putere asupra atomului, a genomului, a planetei – cu consecinţe dintre cele mai directe. Această atitudine ar putea explica dorinţa de a ne plasa cu orice chip în centrul universului. «E normal ca, din perspectiva limitată pe care o avem, să credem că acest moment este unul critic, în orice sens, chiar şi în sensul sfîrşitului umanităţii» – spune Nicholas Christenfeld, psiholog la Universitatea San Diego din California. Să ne imaginăm sfîrşitul lumii ne face să ne simţim speciali.

Frica noastră de Apocalipsă este, în fond, imaginea fricii fundamentale: frica de propria mortalitate. Însă indiferent de ceea ce simţim noi, fluxul este însăşi natura lumii, iar sfîrşiturile sînt o parte inevitabilă – chiar dacă uneori trecută cu vederea – a vieţii."

(din Scientific American, *septembrie 2010)*

Sandra GHIŢESCU

Reabilitarea tendinţei de a amîna

Pe vremuri, deadline-ul era zăpada. Nimeni nu amîna adunatul lemnelor şi prepararea conservelor, pregătirile se făceau din timp, aşa cum ne-ar plăcea acum să ne facem rapoartele şi alte „teme" de birou. Dacă, pe vremuri, stresul era provocat de o iarnă timpurie, creşterea bruscă a taxelor sau o recoltă distrusă de grindină, acum ne stresăm pentru că...?

Trainerul din mine nu se poate abţine să încerce un exerciţiu: luaţi un pix şi o foaie şi notaţi ce vă stresează. Deadline-uri prea strînse? Lipsa banilor? Colegi incompetenţi? Starea naţiunii? Tăiaţi de pe listă lucrurile pe care nu le puteţi controla şi înlocuiţi-le cu o mantră de genul: „Îmi dau voie să mă enervez, dar aleg să nu." 99% din ce rămîne se reduce la o negociere interioară neîncheiată sau neconştientizată.

Procrastinarea este cel mai bun coach *personal.*

Cele mai frecvente surse de stres ale oamenilor pe care îi antrenăm la Creative Fitness Studio pornesc de la tîrgul iniţial prin care fiecare dintre noi îşi vinde sub o formă sau alta timpul şi energia, pentru bani cu care să ne cumpărăm mîncare, cercei şi vacanţe. Ne pasă cum ne ocupăm acest timp şi ce rezultate obţinem pentru că vrem să facem *level-up* profesional, pentru a cîştiga independenţă, mai mult timp şi mai mulţi bani, ca să mergem în vacanţe mai îndepărtate şi mai scumpe. Asta e recolta noastră. Ne stresăm cînd nu ducem metafora pînă la capăt, cînd nu ne este clar ce urmărim de fapt, care ne sînt obiectivele. Cîte borcane de zacuscă vrem să facem, ca să ştim cîte roşii trebuie să adunăm? Din ce birou vrem să plecăm în ce vacanţă peste trei ani, ca să ne dăm seama cu ce rezultate trebuie să încheiem anul ăsta? Din această negociere interioară, pe termen mediu-lung, se naşte şopîrla care trage cîte trei săptămîni de cîte un *task* şi ne creşte pulsul pe măsură ce se apropie deadline-ul termenelor scurte.

Procrastinarea nu e un duşman de învins. E cel mai bun prieten al omului din cîmpul muncii. E asistentul personal care îţi semnalează ce *nu* ar trebui să faci, ce ar trebui să renegociezi, ce ar trebui să delegi, ce depăşeşte puterea sau voinţa ta de realizare într-un anumit moment. Adesea, mintea te poate prinde în capcana de a te implica în ceva ce nu-ţi aparţine: procrastinarea e semnalul dat de o instanţă interioară mai deşteaptă decît raţiunea, care îţi spune că nu cu asta ar trebui să-ţi ocupi timpul. Ia din nou pixul şi foaia: ce ai amînat în ultima lună? Care au fost *task*-urile care au luat de zece ori mai mult timp decît ai planificat iniţial? Şi acum, momentul de sinceritate: de ce nu le-ai făcut? Ce cuvinte pui pe încordarea aia din stomac care bate comanda din creier şi zice: „Nu, nu faci asta acum, o faci în ultimul moment posibil, care nu e acum"?

Am predat acest articol cu cîteva ore după deadline, propunîndu-mi să mă apuc de el cu patru zile înainte. Nu am predat la timp pentru că am foarte mult de lucru şi sînt stresată la birou (sic!), pentru că timpul liber e puţin şi subţire, şi am mai mare nevoie de somn şi ieşiri în natură decît de satisfacerea raţiunilor pentru care am vrut să scriu articolul (plăcerea de a scrie, de reconectare la contexte româneşti, nevoia de recunoaştere a egoului etc.). Acest dialog interior mai mult sau mai puţin conştient a lăsat timpul să curgă pînă în cel mai tîrziu moment posibil, timp în care nici nu m-am relaxat pînă la capăt şi nici nu am scris articolul, căci negocierea între instanţele interioare implicate (raţiune, nevoie de odihnă, ego etc.) nu era încă încheiată. Tensiunea acestei conversaţii a întîrziat scrierea articolului pînă în momentul *aha*-ului care a împăcat şi capra şi varza: reabilitarea tendinţei de a amîna.

Procrastinarea este cel mai bun *coach* personal, iar primul lucru pe care ţi-l arată este de unde poţi cîştiga timp. *Task*-ul planificat într-o săptămînă s-a realizat în două ore, 45 de minute sau două telefoane, pentru că nu, nu era ceva crucial în economia vieţii sau a priorităţilor profesionale din acea lună – să faci raportul pe care nu-l va citi nimeni, să te întîlneşti cu clientul care pariezi că nu va cumpăra, să te pregăteşti pentru întîlnirea X ş.a.m.d. Nu mai privi bucla amînării ca pe o pierdere de timp, ci ca pe o „pierdere de griji": dacă mintea ta permite amînarea acţiunii, înseamnă că acţiunea nu e importantă pentru Planul cu „P" mare. Lasă-te să amîni liniştit şi observă curios dacă acţiunea îţi va lua, în cele din urmă, două ore sau două minute. În paralel, întreabă-te ce te-a motivat să accepţi acel *task* pe lista ta de priorităţi, care sînt de fapt priorităţile care îţi permit să-ţi atingi obiectivele pe termen mediu şi lung, ce poţi face pe viitor pentru a evita să-ţi mai ajungă pe farfurie de-făcut-uri irelevante. Cu cît te angajezi în mai multe acţiuni care te apropie de destinaţia finală, cu atît scad grijile, stresul şi tendinţa de a amîna.

Grijile sînt *junk food* pentru suflet. La bază, stresul e o reacţie de apărare a organismului, un cocktail de hormoni care anunţă sistemul că există o presiune şi îl face să se încordeze, pregătindu-l să reacţioneze la un potenţial pericol. În doze „normale", stresul este bun, pentru că ne apără de rele şi ne transpune într-o stare în care putem activa cu uşurinţă potenţial latent. De aici pînă la stresul organizaţional devenit „molima secolului XX" e o cale lungă a excesului. Rezolvarea este, însă, mai simplă decît pare şi porneşte tot de la o negociere la nivel individual. Studiile cercetătorilor americani arată că principalul potenţator al stresului patologic este distanţa dintre aşteptări şi realitate. Nivelul de stres în cadrul companiilor fluctuează în funcţie de relaţia dintre experienţa imediată (reală sau imaginată) şi aşteptările şi resursele individului. O persoană a cărei realitate este în concordanţă cu aşteptările personale nu resimte stres, chiar şi cînd condiţiile externe pot părea stresante pentru cineva care priveşte din alt punct de vedere. Viceversa, o persoană poate resimţi un nivel foarte ridicat de stres, în timp ce cei din jurul ei nu percep condiţiile ca fiind stresante. Dacă ne-am negociat clar cu noi înşine obiectivele pe termen mediu-lung şi am ales contexte profesionale şi personale care ne aşteptăm să ne sprijine în atingerea acestora, avem două opţiuni: am nimerit bine, realitatea corespunde aşteptărilor, deci nu ne stresăm şi o ţinem tot aşa; sau sîntem stresaţi, agitaţi, îngrijoraţi, semn că realitatea nu corespunde aşteptărilor, respectiv nu ne-am pus în contexte care să ne ajute să plecăm din biroul ideal în vacanţa ideală. Odată ce înţelegem lucrurile din perspectiva asta, stresul este o tensiune sănătoasă, care ne semnalizează necesitatea unei ajustări a direcţiei.

© L. Muntean

„Procrastinează acum, n-o lăsa pe mîine!"

ELLEN DEGENERES

Nici deadline-ul nu îţi e duşman. E mai degrabă o eliberare şi un soi de oglindă: după ce treci de momentul în care încă te mai îndoieşti dacă vei reuşi sau nu să-ţi respecţi angajamentul, intri în starea de flux în care nu-ţi mai pui o mie de întrebări, ci pur şi simplu execuţi. Singurele lucruri care „mor" la deadline sînt grijile, devenite inutile. Drept urmare, întoarce-te la pix şi la foaie şi scrie ce-ţi place cel mai mult şi mai mult despre tine la deadline şi imediat după. Ce poţi să faci pentru a te menţine în acea stare productivă/constructivă cît mai des? Desenează următorul deadline care te sperie. Adaugă-i mustăţi şi o pălărie roz şi treci mai departe.

Sandra Ghiţescu *este designer de experienţe la Creative Fitness Studio.*

End of the line pentru Terra?

- pînă în anul 2050 se vor exploata 90% din resursele de petrol, iar pînă în 2072 – 90% din resursele de cărbune;
- pînă în 2030 se vor extrage toate zăcămintele de aur şi de argint, probabil şi cele de cupru şi indiu;
- 8% dintre plante, 10% dintre păsări, 18% dintre mamifere, 20% dintre şopîrle, 30% dintre amfibieni sînt, în acest moment, în pericol de dispariţie;
- în deceniul următor, numeroase specii de peşti, printre care rechinul-ciocan, nisetrul şi ţiparul, vor fi dispărute cu totul (dacă înainte de apariţia omului rata de extincţie a speciilor era de 0,1% per mileniu, în primul secol al acestui mileniu rata de extincţie estimată se ridică la 20%);
- apa din lacul Aral (considerat, în 1960, al patrulea ca mărime din lume) a scăzut cu 75%; pînă în anul 2070, gheţarii himalayeni se vor topi în proporţie de 43%, iar Gheţarul Rhone din Alpi va dispărea pînă în anul 2100.

(Statistici extrase din articolul „How much is left", American Scientific, septembrie 2010)

Monica STROE

Nevoia de răgaz, amînarea ca eficienţă

„Nu poţi să dai drumul pur şi simplu creativităţii, ca şi cum ar fi un robinet. Ai nevoie de dispoziţia potrivită. Care este această dispoziţie? Panica din ceasul al doisprezecelea."
Bill WATTERSON, artist grafic

© L. Muntean

Dimineaţa tîrziu, în camera de lucru lîncezeşte un aer dens, iuţit de o fibră olfactivă de vin acru, răspîndită de un pahar de şpriţ pe jumătate nebăut. Întinse fără noimă, farfuriuţe cu firimituri, cotoare de măr oxidate şi un amestec de foi mîzgîlite şi cărţi crăcănate pe burtă – sînt urmele aplicaţiei scrise în noaptea anterioară, pentru ritualica conferinţă bienală a Asociaţiei Antropologilor Europeni. Deşi alocasem cu generozitate o zi întreagă redactării aplicaţiei, am ajuns să o scriu aproape integral în jumătatea de oră de după miezul nopţii şi să o trimit la timp doar cu ajutorul privilegiului diferenţei de fus orar. Îmi fac loc spre calculator printre urmele luptei şi deschid site-ul Asociaţiei Antropologilor: pe prima pagină tronează – mustrător-sarcastic – un grafic cu ritmul primirii aplicaţiilor pe parcursul întregii luni puse la dispoziţie de organizatori. Curba graficului înaintează leneş, aproape liniar, la nivelul numerelor compuse dintr-o singură cifră, pînă în dreptul ultimei zile, cînd creşte aproape vertical, ca să reflecte sutele de aplicaţii *last minute*. Toţi contributorii la vîrful de curbă sînt, desigur, întîrziaţii, neserioşii, cei care lasă lucrurile pe ultima secundă. Răsuflu uşurată: nici în această privinţă nu sîntem noi, românii, *altfel*.

A amîna, a tergiversa, a o lălăi. Toate aproximează nesatisfăcător termenul pe care studenţii generaţiei mele l-au cunoscut şi l-au adoptat, pe filieră anglo-saxonă, din cultura populară de tip *PhD comics*, romglezul „a procrastina".

Studenţilor noştri – nişte antropologi şi sociologi aspiranţi, cu înclinaţii boeme pronunţate, dar şi foarte angajaţi şi uşor perfecţionişti – le place să joace în prelungiri. Să predea proiectele puţin mai tîrziu. Scuzele însoţitoare acoperă toată paleta de creativitate specific studenţească, de la confundarea datei de predare („am înţeles 17 mai în loc de 7 mai") pînă la crize personale sau familiale atît de grave încît trimit tema alocată de mine în derizoriu, şi la catastrofe tehnice inexplicabile, în care procesoare de text au proiectat preţiosul document într-o gaură neagră.

Nimic din aceste lucruri nu este adevărat, desigur. Toate festele jucate de memorie, tehnologie, conspiraţii cosmice pe care le invocă studenţii nu fac decît să mascheze o slăbiciune umană: nevoia de a procrastina a unei persoane cu angajamente multiple, între care cele universitare sînt o specie aparte. Este un semn al nevoii de a spaţia obligaţiile academice de viaţa care aleargă în paralel, în propriul ei ritm, care cere răspunsuri imediate, mobilizări de energie, acţiune. În această logică, aleg să citesc în unele dintre amînările studenţilor importanţa specială pe care o acordă temei şi imposibilitatea de a o expedia sumar, între două joburi part-time. Un proiect, referat sau eseu care nu poate fi scris decît după ce ultimul e-mail din căsuţa poştală a primit răspuns, după ce ultimul fişier Excel a fost expediat şefului şi ultimele chips-uri din cămară au fost ronţăite nu poate fi decît o prioritate absolută.

Munca academică se întîmplă abia după ce tot restul lumii s-a dus la culcare. Nevoia de distanţare, de degajare a tuturor bruiajelor, de răgaz (ceea ce un coleg biolog, de altfel foarte prolific, numea *brainspace)* face munca cu textul dificil de strecurat pe parcursul unei zile obişnuite. Procrastinăm, unii dintre noi, pînă în ultimele zile sau ore posibile, pentru că abia atunci reuşim să impunem lucrul cu textul ca acţiune de maximă urgenţă şi să avansăm termenul de predare la acelaşi rang cu restul stimulilor. Puţini studenţi, doctoranzi, cadre didactice sau cercetători îşi mai permit să-şi petreacă programul de lucru în laborator, pe teren sau în bibliotecă. Pot fi găsiţi mai degrabă la secretariat sau la contabilitate, cu două telefoane sunînd în sincron prin buzunare, fugărind ştampile sau agitînd cîte un dosar de deconturi şi nişte rapoarte de activitate detaliate (fictiv) la nivelul orelor de lucru. Răspunsul la cerinţele pieţei devine adeseori o muncă full-time animată de „zgomotul" administrativ, în care scrisul, în momentele cînd nu este şi el o datorie către piaţă, rămîne un moft rezervat insomniacilor. Această dezangajare frecventă de la munca universitară propriu-zisă scurtcircuitează fluxul ideilor, reconectarea este solicitantă, iar costurile acestui yoyo se decontează din calitatea rezultatelor.

„Ca să fii creativ, trebuie să ai starea potrivită. Ce fel de stare e asta? Panica ultimului minut."

BILL WATTERSON

Nevoia de răgaz *(brainspace)* este privită cu ochi critici de către experţii în maximizarea eficienţei, în creşterea producţiei de puncte pe hectar academic şi, în ultimă instanţă, a viabilităţii economice a învăţămîntului superior. Cincinalul în patru ani şi jumătate s-a transformat în doctoratul în trei ani. Hărnicia academică, impusă managerial, deşi funcţionează într-o logică perfectă, omite să cuantifice rezonabil timpul alocat decantării ideilor. Această omisiune creează un nou management, de data aceasta informal, al procrastinării.

Munca academică se întîmplă abia după ce tot restul lumii s-a dus la culcare.

***Monica Stroe** este antropolog, cadru didactic asociat la SNSPA Bucureşti.*

Peter COLLETT

Punctualitatea la europeni

„Statele Europei se pot împărţi în cele care pun accentul pe nevoia unei bune gestionări a timpului, a programelor şi a termenelor-limită, şi cele care consideră aceste înregimentări artificiale şi inutile. În prima categorie intră ţările dependente de timp, cum ar fi Anglia, Germania, Elveţia şi cele din Scandinavia, a doua cuprinzînd ţările independente de timp, precum Spania, Portugalia şi Grecia.

Ritmul în care oamenii îşi trăiesc viaţa este foarte diferit în aceste două tipuri de societăţi. În primul caz, cei care se încadrează în timp, folosindu-l în mod profitabil, sînt recompensaţi generos. De cealaltă parte, societăţile care nu valorifică timpul nu-i percep valoarea economică şi, prin urmare, nu simt nevoia să se grăbească în viaţă, să îngrădească totul în orare şi termene stricte. Acest lucru a reieşit dintr-o serie de studii interculturale legate de ritmul vieţii, în care psihologii au consemnat cît de repede obişnuiesc oamenii să meargă. Se pare că nu există mare diferenţă între vitezele de mers pedestru în metropole precum München, Praga, Dublin, Edinburg şi Atena; dar locuitorii oraşelor mediteraneene se mişcă mult mai încet decît cetăţenii oraşelor de aceleaşi dimensiuni din nordul şi centrul Europei...

Culturile diferă enorm şi în privinţa importanţei pe care o acordă punctualităţii. În ţări pentru care timpul este lipsit de valoare, cum ar fi Spania şi Grecia, timpul este perceput ca fiind mai degrabă ciclic şi, prin urmare, mai puţin supus măsurării. Timpul este considerat, de asemenea, elastic, uşor de dilatat sau de contractat, în funcţie de context. Noţiunea de a întîrzia este percepută foarte diferit în cele două tipuri de culturi menţionate... În cea obsedată de timp, precum Anglia, întîrzierile sînt interpretate, de obicei, drept semn al dezorganizării sau al impoliteţii; dimpotrivă, în societăţile independente de timp, precum Spania, ele sînt considerate un apanaj al statutului social, fiind mult mai posibil ca oamenii influenţi să încerce să-i impresioneze pe ceilalţi făcîndu-i să aştepte... Într-o comunitate în care timpul este irelevant, oamenii lasă să treacă mult mai mult timp între a hotărî dacă cineva a întîrziat sau nu mai vine deloc. De asemenea, e mai puţin probabil ca oamenii să ofere explicaţii sau scuze cînd întîrzie, fiind posibil ca victimele întîrzierii să nici nu le aştepte...

Există o tendinţă crescătoare în percepţia oamenilor asupra sarcinilor pe care le văd ca teste de caracter, avînd ca adversar major timpul. Se vorbeşte tot mai mult despre «a duce lucrurile la capăt», «a duce la bun sfîrşit», «a prinde din urmă, spre a nu fi lăsat de căruţă». Limbajul metaforic în privinţa timpului este foarte diferit în societăţile independente de durată, pentru că, aici, el nu constituie o sursă de anxietate...

În comunităţile care devin mai dependente de timp, centrul temporal de gravitaţie începe să se deplaseze. În ultimii zece ani, ritmul vieţii în Anglia a crescut enorm. O nouă generaţie de workaholics, pierzînd puţin timp cu somnul şi masa, înarmaţi cu cronometre şi telefoane mobile, a intrat în scenă. Pe nesimţite, viaţa în viteză a devenit un model cultural; astăzi, este un lucru care merită tot respectul, un stil pe care oamenii simt nevoia să îl imite."

(din Cartea gesturilor europene, *traducere de Andreea Răsuceanu, Editura Trei, 2006)*

Raluca POPOVICI

Restanţele Parlamentului

Peste 200 de proiecte de lege acoperind cele mai diverse domenii au fost lăsate moştenire de fostul Parlament celui curent, dintre acestea 177 rămînînd nedezbătute în Camera Deputaţilor şi 23 – în Senat. În condiţiile în care votarea unei legi a durat şi două minute în plenul Camerei (vezi rapoartele de monitorizare date publicităţii de Institutul pentru Politici Publice din Bucureşti – IPP, în ultimii ani), ne aşteptăm ca, măcar la începutul unui nou mandat, noul Guvern să facă curăţenie între restanţele legislative din Parlament.

Diferitele ministere din guvernele trecute, care au depus o parte consistentă dintre acestea (peste 40%), nu au făcut, în ultimii ai, nici măcar minimul efort de a evalua lista propriilor iniţiative, dacă nu cu o periodicitate anuală, măcar la finalul, respectiv începutul unei noi sesiuni parlamentare. Din această perspectivă, devine evident că României nu îi pasă să-şi construiască memorie instituţională, de fiecare dată un nou guvern începîndu-şi mandatul prin denigrarea proiectelor fostului. Măcar dacă acest lucru ar fi însemnat discutarea în vederea respingerii acestor proiecte, în loc să fie ignorate pur şi simplu! Pe de altă parte, nici staff-ului Parlamentului şi conducerii celor două Camere nu le putem aduce laude, în sensul în care nu am văzut vreo iniţiativă din partea acestor structuri specializate în a atenţiona Guvernul asupra practicilor de iniţiere a unor noi acte normative, fără să ţină cont de propriile restanţe, deja aflate în circuitul legislativ. Cele mai multe proiecte sînt din anii 2009-2012, pe fondul unei efervescenţe din partea autorităţilor române, după integrarea în UE, de a supralegifera în anumite domenii şi, bineînţeles, a unui zel dus pînă la extrem de unii parlamentari ai mandatului trecut. Una dintre periodicele cercetări ale IPP asupra eficienţei activităţii de legiferare atrăgea atenţia asupra fenomenului în creştere a depunerii de iniţiative legislative cu scopul de bifa, statistic, o activitate intensă, celebri în acest sens fiind foştii parlamentari Mircea Giurgiu – cu peste 400 de iniţiative depuse – şi Emilian Frâncu – 135 de iniţiative depuse în întreg mandatul. Dovada superficialităţii cu care unii aleşi tratează aceste lucruri rezultă din dezinteresul total în a-şi promova ei înşişi proiectele, făcînd lobby pentru a fi incluse pe agenda de lucru.

Explicaţia din spatele acestor sute de proiecte uitate în Parlament (şi care reprezintă practic 10% din iniţiativele depuse într-un mandat de patru ani) nu are, în mod evident, nici o legătură cu importanţa domeniilor vizate, pe listă figurînd propuneri de acte normative pentru: serviciile de utilităţi publice privind producerea, distribuţia de energie, dar şi pentru stabilirea sistemului de promovare a producerii energiei din surse regenerabile, exercitarea profesiilor de asistent, moaşă şi kinetoterapeut, protecţia mediului, ariile naturale protejate şi conservarea habitatelor naturale, nemaivorbind de cele privind modificări ale legii privind statutul magistraţilor, al judecătorilor şi procurorilor, respectiv al personalului de specialitate din cadrul instanţelor judecătoreşti şi al parchetelor de pe lîngă acestea. Zelul unor parlamentari care-şi contorizează exclusiv statistic aportul în activitatea legislativului a dus, de cele mai multe ori, la o inflaţie de proiecte de lege redactate fără o consultare prealabilă cu mediile interesate, de unde şi opoziţia – de multe ori foarte puternică – a acestora în momentul în care acestea sînt incluse în calendarul de lucru al Parlamentului. Pentru că nu au forţă să determine respingerea efectivă a acestor proiecte, dar nici parlamentarii nu au decenţa să recunoască un proiect de lege nefundamentat pe realităţile din România, tactica este de a tergiversa la nesfîrşit includerea în agendă, pînă la aşteptarea unor contexte politice ideale.

Epocală este situaţia – care pare fără sfîrşit – a Proiectului de Lege privind statutul minorităţilor naţionale din România, înregistrat la Senat încă din iunie 2005, cu iniţiator Guvernul României. Respins de Senat în octombrie 2005, proiectul este transmis către Camera Deputaţilor, aceasta fiind camera decizională. La sfîrşitul lunii iunie 2006, plenul Camerei Deputaţilor a decis retrimiterea acestui proiect de lege Comisiilor Permanente de specialitate (Comisia pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităţilor naţionale, Comisia pentru învăţămînt, ştiinţă, tineret şi sport, precum şi Comisia juridică, de disciplină şi imunităţi) pentru a formula rapoarte suplimentare, urmînd ca, peste un an, Biroul Permanent al Camerei Deputaţilor să reia discuţia despre acest proiect, dar fără nici un rezultat concret. După alţi patru ani, în martie 2011, surpriză: proiectul figurează din nou pe ordinea de zi a Biroului Permanent, iar după încă un an şi cinci luni de dezbateri, în septembrie 2012, este înscris pe ordinea de zi a plenului, acesta decizînd însă retrimiterea sa la comisiile de specialitate, cu un nou termen: 25 septembrie 2012. În fine, oficial, în prezent, proiectul se află pe lista priorităţilor legislative ale Guvernului pentru sesiunea februarie – iunie 2013, cu propunere de termen de finalizare procedurală în mai 2013. Sîntem, iată, în iunie, iar tema nu se poate spune că nu ar avea importanţă. Dacă nu importanţa acestor proiecte este explicaţia, mai degrabă par că au ajuns să fie folosite drept un instrument de şantaj/negociere în plan politic, oglinda cea mai fidelă a faptului că totul se tranzacţionează în politică fiind chiar activitatea legislativă din Parlament.

Noua dezbatere constituţională – dacă nu voinţa politică în care ne punem de atîţia ani speranţa – ar trebui să prevadă reguli clare de anulare din oficiu a unor asemenea proiecte lăsate în sertarele Parlamentului de peste opt ani. Actualele prevederi regulamentare şi-au dovedit în mod clar limitările, somaţiile repetate ale membrilor Birourilor Permanente (mai ales la Cameră) adresate Comisiilor Permanente de a întocmi raport asupra acestor proiecte (fără de care respectiva iniţiativă nu poate intra pe ordinea de zi a plenului) rămînînd fără ecou. În Parlament, mai ales la nivelul Camerei, anumite comisii au devenit clienţii şedinţelor de Birou cînd se discută despre întîrzieri în dezbaterea proiectelor de lege; anume, în ordinea numărului de restanţe, Comisia pentru industrii şi servicii (74 de proiecte nedezbătute), Comisia juridică, de disciplină şi imunităţi (54 de proiecte nedezbătute) sau cea pentru Administraţie Publică (17 proiecte nedezbătute). La Senat, cea mai leneşă Comisie pare cea juridică, în condiţiile în care, spre deosebire de alte domenii unde este mult în spatele Camerei, Senatul ţine mai bine în mînă agenda şi termenele (ne)îndeplinite de Comisii în redactarea rapoartelor asupra proiectelor de acte normative.

© M. Chivu

Zelul unor parlamentari a dus la o inflaţie de proiecte de lege, redactate fără o consultare prealabilă cu mediile interesate.

„Ţelul este un vis cu deadline."

NAPOLEON HILL

***Raluca Popovici** este coordonator de programe în cadrul Institutului pentru Politici Publice (www.ipp.ro), think-tănk românesc cu peste 12 ani de experienţă, dintre care peste 10 ani în monitorizarea sistematică a performanţei aleşilor din Parlament. Analizele IPP folosesc date oficiale comunicate sau afişate de instituţiile publice – în cazul de faţă, de cele două Camere ale Parlamentului.*

Autostrada veşnic amînată

„Povestea Bechtel a început oficial în 2003. Ar fi trebuit să fie prima autostradă care să lege România de Ungaria. Însă, la un deceniu de la semnarea contractului cu Bechtel, sînt gata doar 52 din cei 415 kilometri ai Autostrăzii Transilvania. Acum, Guvernul vrea să scape de cei de la Bechtel.

Decembrie 2003. În pline negocieri pentru aderarea României la NATO, Compania de Drumuri încredinţează americanilor de la Bechtel, fără licitaţie, un contract de 2,2 miliarde de euro pentru construcţia a 415 kilometri de autostradă între Braşov şi Borş. Contractul este unul încheiat pe genunchi şi are multe clauze interpretabile şi în defavoarea statului român.

Lucrările la autostradă încep în iunie 2004. Bechtel nu s-a spetit însă cu munca, mai ales că noul ministru al Transporturilor, Gheorghe Dobre, a cerut renegocierea contractului. 2005 a fost primul an în care utilajele au stat degeaba pe şantiere. O nouă înţelegere a fost semnată în februarie 2006, iar lucrările au fost reluate, patru luni mai tîrziu. În urma renegocierii contractului s-a făcut o economie de 126 de milioane de euro, după ce s-a decis că Bechel nu se va mai ocupa şi de proiectarea autostrăzii.

Pe 1 decembrie 2009 sînt inauguraţi, cu fast, primii 42 de kilometri ai autostrăzii, între Turda şi Gilău; aproape un an mai tîrziu, americanii mai termină 10 kilometri din acelaşi tronson şi continuă să lucreze, la turaţie mică, pe cei 64 de kilometri dintre Suplacu de Barcău şi Borş.

O a doua renegociere a contractului cu Bechtel are loc în august 2011. În scaunul de ministru al Transporturilor se afla, la acea dată, Anca Boagiu. În urma discuţiilor, americanii renunţă la construcţia a şase tronsoane de şosea şi acceptă un cost de aproape 7 milioane de euro pe kilometru pentru finalizarea lucrărilor la tronsonul Suplacu de Barcău – Borş.

Actualul guvern, condus de Victor Ponta, vrea rezilierea contractului. Asta va mai scoate alte milioane de euro din visteria statului, scumpind şi mai mult proiectul. În cei zece ani scurşi de la semnarea contractului, statul a cheltuit aproape 1,5 miliarde de euro pentru doar 86 de kilometri de şosea, din care doar 52 daţi în circulaţie. Aşa am ajuns să plătim şi 25 de milioane de euro pentru un kilometru de autostradă."

Sursa: www.digi24.ro

Ce-ați amîna(t) să faceți în viață?

■ Iuliana ALEXA
redactor-şef Psychologies

Am amînat să am copii, pe principiul „ce poţi face azi, lasă nu pe mine, ci pe poimîine, poate pînă atunci rezolvă altcineva sau nu mai e nevoie". Şi aş amîna în continuare. Amîn de vreo trei ani să public două cărţi – nu prea le văd rostul. Dintre amînările cu regret, am amînat să plec din ţară. Dintre amînările rezolvabile care rămîn, ciudat, *pending,* cum zic englezii, *sine die:* amîn să învăţ să fac ciorbă, deşi ştiu să fac cozonaci.

■ Dan AMARIEI
muzician, OCS

Am amînat să-mi dau licenţa în 2000. Am terminat facultatea, m-am angajat imediat şi am zis că o dau eu la anu'. Au trecut 13 ani. Şi dacă nu aveam nevoie de ea anul trecut, nu-mi ridicam nici măcar adeverinţa că am terminat facultatea. Dar am terminat actoria, dacă asta contează.

■ Andreas ARON
muzician, The Pixels

Joi seară eram într-un club şi trecusem de pragul în care-ţi pui întrebări vizavi de etichetă în materie de mişcări de dans sau replici urlate la ureche. Puteam să jur că sînt în Iad, nicotină, condimente, pe piele aveam o peliculă de transpiraţie ce pulsa în lumina roşie. Avea pantaloni de piele şi părul prins. A început să danseze cu mine – eu cu ea, nu. Am tras-o mai aproape şi i-am zis că-mi plac pantofii ei. S-a uitat la mine de parcă aş fi fost imbecil. I-am zîmbit, ea nu mi-a zîmbit înapoi. Am luat-o de mînă, am dus-o la bar. După ce i-am luat ceva de băut, părea că-mi mai dă o şansă. Am întrebat-o dacă atunci cînd taxiul merge cu spatele trebuie ca taximetristul să-ţi dea bani înapoi. A plecat, eu i-am scos limba. Ar fi cazul să mă maturizez, dar eu tot amîn.

■ Ioana AVĂDANI
director Centrul pentru Jurnalism Independent

Am trăit o (lungă) perioadă în Macondo. În Macondo-ul din capul meu, unde fiecare lucru avea să se întîmple „cînd" ceva sau „după" altceva. Nimic din ceea ce se întîmpla, de fapt, nu era al meu, al meu era doar viitorul condiţional. Nu era o situaţie impusă, nu există un vinovat sau un responsabil – aşa gîndeam, aşa trăiam, de bunăvoie: proiectată în viitor. Amînam trăirea de azi pentru cea de mîine. A fost nevoie de o iregularitate majoră, care să-mi demonstreze cît de imaterial poate deveni mîinele. Aşa că m-am repatriat în prezent (cu oarece efort). Evident, există priorităţi, planificări şi termenelimită. Există amînări şi ocazii ratate. Evident că există un mîine care, în mod fatidic, este mai promiţător ca azi. Dar mă bucur fără să mai amîn şi, la fiecare pas, îmi repet mantra călătorului: „Sînt exact acolo unde vreau să mă aflu."

■ Oana BĂLUŢĂ
activistă feministă

E o întrebare dificilă, fiindcă „a amîna" are sensuri nenumărate şi-mi deschide posibilităţi să mă întorc în trecut ori să recunosc ce amîn, de fapt, acum. Dacă stau bine să mă gîndesc, îmi trec prin minte mai multe forme de amînare. De exemplu, *amînare-relaxare,* care pare să-mi fi fost cel mai puţin constrîngătoare pentru că are consecinţe mai degrabă minimaliste. Aici pot aşeza lucrurile aparent mărunte din zona gastronomic-gospodăresc-administrativă, adică: mai amîn să merg la cumpărături chiar şi cînd frigiderul îmi e gol, amîn să schimb cauciucurile, să dau un telefon, să aşez lucrurile la locul lor, sau am întîrziat să-mi cumpăr un bilet şi am stat cu ciudă acasă în ziua concertului. Cu *amînarea-spaimă* e o altă poveste şi situaţia devine mai complicată. Ştiu că am amînat discuţii, confruntări şi, într-o notă mai serioasă, pot spune că mi-am amînat amintiri, adică am amînat reflecţia asupra lor şi să mi le gîndesc. Cît despre *amînarea-împotrivire,* am tărăgănat plata unei facturi pentru că nu mi-au plăcut serviciile, am amînat plata unei amenzi rutiere pentru că este nedreaptă (încă sînt în procesul de amînare), am „temporizat" plata întreţinerii ca o formă de protest pentru tratamentul diferit al locatarilor ori pentru că liftul nu oprea la etajul 1, iar una dintre vecinele mele avea un copil mic şi căra toate lucrurile pe scări. Poate mă înşel, dar acum cred că amînarea face parte din viaţa noastră şi mi se pare că ne face mai umani, ne ajută să şi înţelegem ce putem amîna ori nu.

„N-am nevoie de timp, am nevoie de un deadline."

DUKE ELLINGTON

„Procrastinare e atunci cînd citeşti toate citatele astea în loc să-ţi termini treaba pe care o mai ai de făcut."

R.T.A. BIRKETT

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

■ Monica BÎRLĂDEANU
actriţă

Am amînat să fac un copil; să plec într-un *road trip* cu o prietenă, prin toată America, şi să cînt fals, cu ea în maşină, „Dead and Gone" de la The Black Keys; să învăţ spaniolă, deşi e a doua limbă „oficială" în Los Angeles; să stau cîteva zile undeva în pădure, într-un cort poate, fără acces la Internet, telefonie mobilă şi fără să trebuiască să socializez cu nimeni; să termin de citit *Hitch 22* şi să văd toată seria *Lord of the Rings;* şi, în final, am amînat să-mi asum, complet şi fără rezerve, cine sînt de fapt.

■ Mihai BREZEANU
cercetător ştiinţific

Acum şase ani mi-am terminat doctoratul. De atunci, tot amîn scrierea unui articol ştiinţific care ar trebui să cuprindă parte dintre noutăţile propuse în teza mea. Nici nu ştiu dacă e vorba de lene sau de dorinţa de fi, încă, prin intermediul acestei sarcini neîncheiate, în atmosfera acelei perioade din viaţa mea. Mi-am amînat vreme îndelungată ieşirea integrală din copilărie. A murit cineva foarte drag şi am fost evacuat cu forţa. Am amînat întotdeauna să parcurg parte dintre muzeele şi atracţiile cultural-turistice ale oraşelor în care am locuit. Pofta de a le locui sau de a le revizita a rămas, astfel, vie. Nu mi-am amînat niciodată vorbele, deşi uneori ar fi trebuit să o fac. Mi-am amînat adesea faptele, deşi adesea n-ar fi trebuit să o fac. Ion Vianu povestea undeva că, după săptămîni de rugăminţi ale unei foarte bune prietene – bolnavă incurabil –, a acceptat să-i procure poţiunea care, vărsată în perfuzie, i-ar fi curmat suferinţa. Bolnava l-a îmbrăţişat şi şi-a luat ramas bun, spunîndu-i că noaptea ce urma va fi ultima. A doua zi dimineaţa, Vianu a găsit-o privind pe geam. „N-am putut, am vrut să mai privesc încă o dată lumina." Peste cîteva ore, a murit din cauze naturale. Da, aş amîna sfîrşitul.

■ Florentina CIOCĂNEA
director Teatrul Mignon

Am amînat dintotdeauna să fac „calcule", atît la nivel personal, cît şi în iniţiativele mele. Ştiu ce am investit, ce şi cît am cheltuit, cu siguranţă ştiu pentru ce am făcut-o, dar, pentru că amîn să „calculez", nu ştiu cînd şi cum se va întoarce totul. Aşadar, amîn să trăiesc după un plan de business. E la modă azi să ai plan pe următorii ani. Eu sînt cu siguranţă o demodată.

■ Gianina CORONDAN
realizator emisiuni TVR

Am amînat să mă maturizez. Parcă mereu (prea) conştientă că maturizarea are neplăcerile ei, că vine la pachet cu un fel ursuz de-a fi, că bucuria e un cadou invizibil în cazul oamenilor mari, că n-o să mai văd în cugine. Numai că mişcările lui sînt acum lente şi căznite, nervurile gîtului ies prin piele, iar ochii sînt trişti. Atunci simţi, cu adevărat, trecerea timpului.

■ Simina LEOTESCU
general manager la Propaganda

Am amînat să merg în locuri pe care îmi imaginez că le iubesc fără să le fi văzut deja. Pentru că, fir-ar, a trebuit s-aleg altele în locul lor. Toscana *vs* Provence. India *vs* Kenya. Şi tot aşa. Amîni mereu să mergi în unele locuri, pentru că altele cîştigă. Şi strîngi o listă-ntreagă de „amînate". Şi o dorinţă surdă pentru ele. Am mai amînat să pictez atît de des pe cît mi-aş fi dorit să pictez. Iniţial pentru că nu aveam o cameră/un studio numai pentru asta. După ce-am avut o cameră – pentru că nu era îndeajuns de multă lumină în ea. Cînd au existat şi camera, şi lumina – pentru că, pur şi simplu, mă bucuram de altceva în weekend. Inclusiv să nu fac nimic. Şi am mai amînat să devin antreprenor. Mai puţin din tipica frică. Cel mai mult pentru că am aşteptări prea mari. Şi-aşa se tot lungeşte procesul. N-aş avea nici o scuză dac-ar fi un business fără viziune, fără şanse de-a face o diferenţă, fără corectitudine. Evident c-am amînat destule, dar cele de mai sus „mă rod" cel mai tare cînd vine vorba de-ntrebare. (Rima chiar a fost involuntară.)

■ Dan PERJOVSCHI
artist vizual

Am amînat să fac copii, pînă a fost prea tîrziu.

„Da, aş amîna sfîrşitul."

(continuarea anchetei pe dilemaveche.ro)

anchetă realizată de
Marius CHIVU

Anca MANOLESCU

Doi papi despre dialogul religiilor

Benedict al XVI-lea şi Francisc I. Presa a publicat din belşug, acum cîteva luni, imaginea celor doi oameni în veşminte albe, îngenuncheaţi alături în capela de la Castel Gandolfo. Alături de comentarii care să stoarcă din ea cît mai mult profit mediatic, cu supoziţii – neverificabile, deci fără risc – menite să-i adauge ceva piper, să creeze un plăcut freamăt de emoţie înaltă, dreasă cu puţină suspiciune. Nemaipomenită doime de Pontifi – s-a spus –, şi nici măcar în concurenţă, în schismă (asta s-a mai văzut), ci în colegialitate spirituală! Nemaipomenită (oare posibilă, permisă de canoane?) retragere a papei Benedict din funcţie! Nemaipomenită întîlnire între un Papă demisionar şi Papa proaspăt ales. Despre ce au vorbit cei doi, singuri, fără nici un martor? Despre condiţia Bisericii Catolice în modernitate ori despre dosarele ei nevralgice? Despre mersul catolicismului după Conciliul Vatican II sau despre Vatileaks?

Fiecare gest, mişcare, cuvînt, veşmînt al celor doi au fost înregistrate. Au devenit suport – sau pretext – pentru construcţii explicative luxuriante. S-a vorbit în jurul lor despre geografia religioasă a lumii şi căsătoriile gay, despre istoria recentă a Argentinei şi istoria milenară a Bisericii, despre ecumenism şi excluziune socială, despre condiţia actuală a sacrului, despre sărăcie, peronism şi laicitate. S-a vorbit şi despre dialogul religiilor.

Media sînt, desigur, regizori de „evenimente ale zilei". Orice fapt ar lua în seamă, îl ambalează în aerul actualităţii, îl leagă de temele dominante ale momentului. Îl marchează cu etichete şi simboluri larg cunoscute, aşa încît publicul să-l poată consuma cu uşurinţă. Au prezentat evenimentul de la Vatican după aceeaşi reţetă. De astă dată, însă, erau îndreptăţite să citească lucrurile după coduri simbolice, chiar dacă lectura lor nu pedala pe fineţuri spirituale. Se aflau în faţa unui eveniment care participă într-adevăr la un vast univers simbolic, la marea reţea a simbolismului creştin. Pe deasupra, un Papă îşi împlineşte ministerul nu numai prin cuvînt, decizii, documente, ci şi prin stilul – atent condus – al prezenţei sale. Papa e un „actor" spiritual nu numai prin importanţa sa pe scena creştinătăţii şi a lumii, ci şi fiindcă „îşi pune în scenă" mesajul. Gesturile şi atitudinile sale publice fac parte dintr-un vocabular simbolic care se adresează credincioşilor, dar totodată societăţii şi timpului său. Chiar într-o lume laicizată, tipul lui de prezenţă e un reper la care iau seama atît oamenii din Biserică, cît şi cei din afara ei. Ioan-Paul al II-lea a fost, în acest sens, un mare comunicator. La fel se anunţă a fi Francisc I. Primul a stîrnit curajul oamenilor împotriva totalitarismului. Cel de astăzi stîrneşte – prin traseul său anterior deja – responsabilitatea faţă de periferiile şi excluşii societăţilor noastre. În comparaţie cu stilistica lor vie, îndrăzneaţă, Benedict al XVI-lea pare de o clasică discreţie. A fost un Papă al sobrietăţii aristocratice, urmat de un Papă al jovialităţii populare!

Prin căldura sa franciscană, noul Papă stîrneşte speranţe de inventivitate înviorătoare privind ecumenismul intracreştin şi larg religios. În ceea ce priveşte dialogul religiilor, e semnificativ ce episod emblematic se invocă drept referinţă istorică pentru un iezuit ca Jorge Bergoglio. E amintit, desigur, şi Sfîntul Francisc Xavier, primul iezuit care a rostit mesajul Evangheliei în extremul Răsărit. (Va fi urmat de Matteo Ricci în China secolului al XVI-lea, cînd, cu superioară inteligenţă, iezuiţii au turnat mesajul creştin în cadrele înaltei civilizaţii a locului. Au atestat, astfel, universalitatea acestui mesaj prin dialog intelectual cu cărturarii unei lumi atît de diferite de a lor.) Dar mai adesea e invocată întîlnirea plină de poezie curtenească între Sfîntul Francisc şi sultanul Al-Kamil, în 1219, la Damietta. Cruciat al cuvîntului, Francisc străbate pînă la principele musulman cu vestirea Evangheliei şi – la întrebarea acestuia despre războiul care opune două religii ale Cărţii – răspunde cu echidistantă melancolie că „Iubirea e neiubită, e răstignită în această lume."

Francisc I are ceva din acest stil de îndrăzneaţă spontaneitate. Are curajul de a refuza pompa instituţională, de a trece peste convenţii şi bariere socio-religioase, peste eticheta Curiei. E un om de anvergură în privinţa doctrinei, dar şi un om al simplităţii generoase, surîzătoare. În splendoarea Vaticanului a adus cu sine, din Buenos Aires, o modestie programatică. Îşi înmulţeşte gesturile de colegialitate faţă de cardinali, faţă de credincioşi, faţă de public. Se amestecă în mulţime, spre spaima aparatului său de securitate. Are un tip de comportament şi de comunicare menit să afirme puternic ceea ce predecesorii săi semnificaseră în moduri mai discrete: anume, desprinderea funcţiei papale de gloria unei „monarhii religioase", de stilul suveranităţii temporale cu care ea a fost înveşmîntată în secole de-a rîndul. Papa nu e un principe sacralizat. E un înalt slujitor al Bisericii, împlineşte un *ministerium*. Iar funcţia nu se lipeşte de chipul şi destinul persoanei care o împlineşte. Poate chiar mai expresivă decît cordialitatea lui Francisc I a fost, în această privinţă, demisia Papei Benedict al XVI-lea. Ea a marcat îmbinarea, dar şi neidentitatea între responsabilitatea faţă de o funcţie şi responsabilitatea faţă de propriul destin spiritual. Deosebirea nu a prea fost asumată în istorie. Se poate cita doar cazul Papei Celestin al V-lea, care, în 1294, după cîteva luni de pontificat, s-a întors la îndeletnicirea lui de călugăr. Dar canoanele prevăd posibilitatea demisiei, pe care Papa o anunţă cardinalilor electori. Cel care a fost Benedict al XVI-lea s-a retras într-o mînăstire din Vatican, pentru a-şi vedea de un drum care e mult mai lung decît un pontificat.

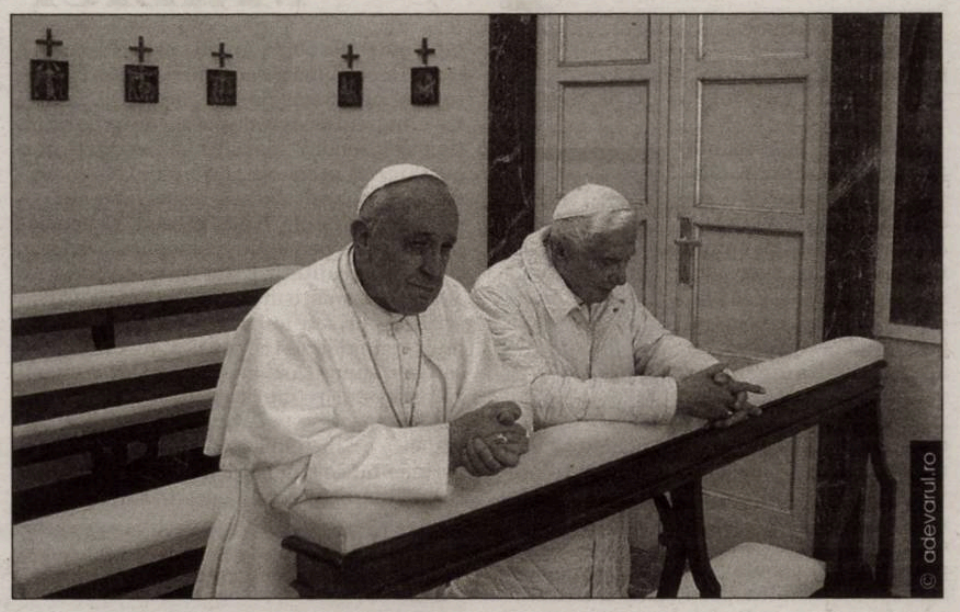

Tăcerea şi simfonia: două modele complementare pentru întîlnirea religiilor.

În privinţa diversităţii religioase şi de convingere, Francisc I a dat un semn limpede, puternic în subtilitatea lui: binecuvîntarea papală tăcută, adresată celor cîteva mii de jurnalişti reuniţi la Vatican după înscăunarea sa. Pentru a nu *impune* altor apartenenţe religioase sau convingeri *forma* creştină – a declarat el –, va rosti binecuvîntarea înlăuntrul său, cu conştiinţa că „toţi sînt fii ai lui Dumnezeu". Aşadar, o binecuvîntare creştină, dar dincolo de cuvinte exterioare. În acea tăcere *orientată*, împărtăşită de asistenţă, se făcea semn către Duhul care se revarsă dincolo de contururile cuvintelor omeneşti, se oferă fără limite, iradiază în cuvintele religiilor şi ale căutărilor spirituale. Iată un mod de a semnifica universalitatea christică, atotcuprinzătoare, fără a stingheri nici libertatea omului, nici diversitatea religioasă. Iată un mod de a face semn către Tăcerea divinului, din care El însuşi se rosteşte pe sine în diferite limbaje spirituale.

Un scriitor pe forum – spirit canonist, ori poate antropolog pur şi dur – se întreba cum poate fi valabilă o binecuvîntare mută. Pentru ca binecuvîntarea să fie eficace – spunea el –, „canalul Duhului", care e Papa, trebuie să articuleze exact cuvintele stabilite prin canon. Or, a reduce raportul cu transcendenţa la mecanică rituală e o formă de idolatrie pe care religiile o denunţă: ea ar însemna să desfiinţezi colaborarea între om şi divin, să-i interzici tradiţiei creativitatea. Ar însemna, pînă la urmă, să-i impui lui Dumnezeu reguli de comunicare, să-l obligi să se comunice în formule. Noul Papă e departe de asemenea poziţie, are curajul inventivităţii credincioase. El critică, de altfel, acea „Biserică autoreferenţială, care pretinde să îl reţină pe Christos înăuntrul ei şi nu îl face să iasă" în largul lumii *(Zenit,* 27 martie 2013).

Comparativ cu deschiderile Conciliului Vatican II, a fost tema dialogului interreligios mai palidă în timpul lui Benedict al XVI-lea? Nu. A fost tratată diferit. Izbucnind mediatic în 2006, prin discursul controversat al Papei la Universitatea din Regensburg, ea a fost condusă, totuşi, cu fineţe şi perseverenţă. Tocmai momentul de criză în relaţia cu islamul a declanşat un schimb de vederi între cele două religii, dus nu în cerc restrîns, de specialişti, ci în auzul public, cu mare ecou în presă. Tocmai acel moment a declanşat din partea Vaticanului un şir de precizări care nu infirmă deschiderile Conciliului Vatican II. Rezervat întrucîtva faţă de dialogul doctrinar, Benedict al XVI-lea a mizat, în schimb, pe dialogul între culturile spirituale ale lumii. Nu o teologie interreligioasă, precum cea a unor teologi catolici liberali – a susţinut el –, ci un efort de convivialitate bazat pe libertatea de conştiinţă şi pe deschiderea spre valorile spirituale ale celuilalt.

Prin binecuvîntarea sa tăcută, Francisc I a făcut, implicit, semn către Tăcerea ultimă, rădăcina unică a diversităţii. În ceea ce îl priveşte, Benedict al XVI-lea vedea dialogul ca pe o simfonie a diferenţelor. Modelul susţinut de el constă într-o „acordare" în sens muzical a culturilor hrănite de religii. De ziua Sfîntului Benedict, în 11 iulie 2012, West-Eastern Divan Orchestra, condusă de Daniel Barenboim, i-a oferit un concert la Castel Gandolfo. Reunind muzicieni israelieni, palestinieni şi din alte ţări arabe, evrei, musulmani şi creştini, West-Eastern Divan Orchestra a fost creată cu 13 ani în urmă. Asemenea lui Jordi Saval, Daniel Barenboim crede în capacitatea muzicii de a deveni exerciţiu de colegialitate, diversitate culturală adusă la sunetul plin al unei armonii. Benedict al XV-lea a folosit practica orchestrală pentru a-şi explicita modelul. Din mulţimea de timbre ale diferitelor instrumente – susţinea el – se poate alcătui o simfonie. „Dar rezultatul nu se obţine în mod magic ori automat, ci doar graţie angajamentului fiecărui muzician, un angajament răbdător, trudnic, care cere timp şi sacrificii, presupune efortul ascultării reciproce şi evită să se pună excesiv în valoare pe sine, în dauna reuşitei superioare a ansamblului."

Tăcerea şi simfonia: două modele complementare pentru întîlnirea religiilor. Primul referă acordul la liniştea atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu, care se manifestă în centrul profund al omului. Al doilea situează acordul la capătul unui lung exerciţiu de compunere – fără nivelare, sincretism ori competiţie – a diferenţelor. Amîndouă cer angajare, inventivitate orientată, depăşire de sine.

***Anca Manolescu** este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie *(Polirom, 2011).*

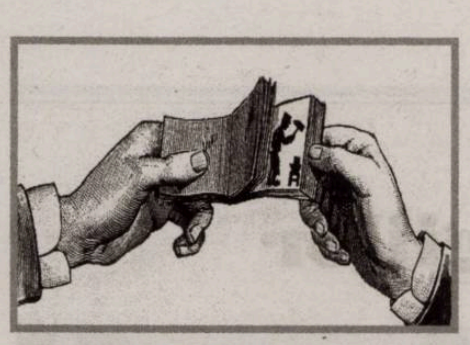

Marius CHIVU

feedbook

Muzici & fraze

● **Revista *Echinox*, nr. 3/2012**

Cea mai interesantă anchetă literară din ultimul timp am găsit-o recent, în revista clujeană *Echinox*, revistă cu numere tematice, pe care o citesc de fiecare dată cu plăcere și pe care o recomand fără reținere – păcat că nu are, din cauza finanțării defectuoase, și apariție regulată. Dedicată relației dintre literatură și muzică, ancheta se intitulează „Note de subsol". Iată și cele trei întrebări adresate de realizatorii Cosmina Moroșan și Alex Văsieș celor 14 scriitori (cu excepția Ruxandrei Cesereanu și a Simonei Popescu, toți au debutat în ultimii ani și sînt, aproape majoritatea, poeți): prima, cam stîngace formulată – „Ce fel de spațiu creează muzica pe care o alegi față de literatură sau lucrează cu efecte egale la nivel de impact, intensitate, putere de seducție și, pînă la urmă, de ce nu, șanse de extindere a domeniului expresiv?", „În ce măsură ți-a influențat muzica scrisul?" și „La care dintre cele două teritorii ai rămîne mai atent, pînă la sfîrșitul vieții?". Dintre toți cei 14 scriitori care răspund întrebărilor, făcînd și liste mai mari sau mai mici de genuri și nume, doar doi au studiat și au făcut și muzică: Ștefan Baghiu și Mihai Dușescu. Răspunsurile sînt – cum altfel – de tot felul, o parte dintre scriitori n-au o relație prea apropiată cu muzica, alții sînt niște buni ascultători, curioși, exploratori, pasionați; unii găsesc, într-un fel sau altul, inspirație în muzici (curios însă, nu și în versuri, cu excepția lui Gabi Eftimie), alții le ascultă ori le tratează, în relație cu literatura, cu destulă indiferență; și doar Lavinia Braniște, spre exemplu, aduce în discuție și dansul.

Care ar fi relația dintre muzică și literatură? Cum spuneam, lucrurile variază în mod sensibil, de la un scriitor la altul. Pentru Lavinia Braniște, muzica poate contribui la memoria involuntară și atît („îmi fixează în memorie niște situații sau locuri sau oameni"); pe Val Chimic, muzica a „afectat-o", dar nu dezvoltă ideea; Ionuț Chiva recunoaște că „aproape fiecare poezie din *instituția moartă a poștei* are în spate cîte o piesă care, în combinație cu anumite stări sufletești și un număr de beri, declanșa oxitocina"; Andrei Doboș vede poezia drept „o intuiție pură, sonoră", dar atît (și i se pare „dezgustător să preiei versuri de cîntece în poezie" – dar parafraze sau versuri din alți poeți?); iar Cristina Ispas găsește că muzica „stimulează percepția și amplifică emoția, conferind realității peste care se pliază un strop de dramatism în plus", dar atît. Cîțiva scriitori au sau au avut, scriind, o relație mult mai profundă cu muzica. Ruxandra Cesereanu spune că a scris „uneori, de-a lungul anilor, poezie pe muzici psihedelice, rock sau pop" și vorbește pe larg despre muzica psihedelică și „dicteul automat psihedelic", experimentat cu studenții la cursurile de scriere creatoare. Simona Popescu, căreia îi plac coloanele sonore ale filmelor și care a lucrat un roman colectiv cu studenții, este și ea în stare de liste eterogene infinite cu nume. Hit Girl (nu-i spun numele real, căci oricum toată lumea îl știe) separă literatura în genurile poeziei și prozei, pentru a apropia doar poezia de muzică, două arte care merg foarte bine împreună și care se pot inspira reciproc: „Poezia și muzica le percep ca arte de explozie – adică au la origine o reacție de combustie rapidă (cu diferența că muzica ar fi echivalentul unui explozibil mai instabil, gen fulminat de mercur sau acid de plumb, care detonează la cel mai mic șoc, iar poezia ar fi un explozibil mai stabil, gen dinamită sau RDX); de cealaltă parte, proza, așa cum o percep eu, e o artă de mocneală."

Andrei Dósa, în cel mai interesant text al anchetei, după ce recunoaște că la început a perceput aceste arte drept două teritorii incompatibile, dezvoltă o întreagă teorie a spațiilor mentale create de muzică în funcție de genuri, descriind cîteva „experiențe subiective direct legate de muzica ascultată în ultimul an". Astfel, „jazzul de avangardă a avut ca rezultat texte cu un ritm mai languros, imagini care apăreau ca din spatele unor vitrine murdare"; „muzica electronică a produs imagini care păreau proiectate pe un ecran"; „cu muzica psihedelică și drone nu există imagini rupte de subiect, subiectul însuși se mișcă/înoată în fricile și senzațiile corporale"; „muzica ambientală a dus la poezia nonevenimentului, texte construite mai mult pe stare decît pe întîmplare, în care am încercat să fac auzită vocea unei instanțe poetice cu o identitate cît se poate de rarefiată"; „muzica trip-hop și *shoegaze* am perceput-o ca pe un fond de basi, piperat cu tot felul de inserturi vocale și inserturi de sunete înalte care pot deschide poveștii întregi". Un alt poet care ar fi putut spune mai multe, la cîte ascultă, este Vlad Moldovan, dar, din păcate, după un început frumos, se pierde în parada propriului trip: „Consider că muzica este arta supremă și toți și toate (literatura *included)* au de învățat de la ea o lecție a libertății infinite... În muzică avem codul adevărului, care este cel al desfășurării și complicației energetice pornind de la impuls. Cînd spun «să înveți», nu mă gîndesc la nici un fel de traducere sau echivalare – domeniile sînt și trebuie să rămînă separate, însă există, în muzică, o dinamică omniprezentă analoagă oricărei forme de expresie și existență. Gîndiți-vă numai la forța autonomiei, la invitația/dăruirea/solicitudinea, la forța ei de sucțiune, dar și la discreția muzicii – în orice situație în care această rulează pe fundal. E un model de solicitudine și de prospețime pe care cineva nu ar dori să îl deprindă? Muzica este maestrul meu și nu mi-a infuențat doar scrisul, ci chiar și periplul spiritual, prisma comprehensivă, calitatea conștientizării." Referitor la genuri, Bogdan Coșa, Andrei Doboș și, din nou, Vlad Moldovan spun că ascultă și le place hip-hop-ul, dar asta se vede deloc sau foarte puțin în ce scriu ei înșiși (moment în care am simțit lipsa unui Sorin Gherguț).

„O lecție a libertății infinite"

La capitolul surprize simpatice (în ceea ce mă privește), Ruxandra Cesereanu ascultă Mars Volta, pe filiera Van der Graaf Generator – respect! Altfel, Simona Popescu are o megalistă de nume, atît de eterogenă (în mod căutat eterogenă), încît cu greu poți crede că și *ascultă* cu adevărat muzicile alea, probabil doar le-a *auzit*. E simpatic, însă, faptul că un oarecare snobism hipsteresc se face simțit la mai toți tinerii poeți, mai întîi prin felul condescendent cu care se disociază cu emfază de rock-ul clasic, gen Queen sau The Doors (mai puțin cel psihedelic, pe care par că-l acceptă prin experiența electro) și pun pe listele personale „post-"genuri și nume obscure, cît mai underground, mai nișate și mai hip (însă, semnificativ, foarte puțin jazz sau muzică contemporană), străini, și nu români (hai că mergeau niște The Egocentrics, Coughy sau Norzeatic!); soft-uri, și nu instrumente; DJ, și nu muzicieni; postartiști, și nu fondatori; track-uri, și nu albume; mixaje, și nu concepte; Youtube-uri, și nu sisteme surround; digital, și nu analog etc. Fapt care scoate în evidență și mai mult lipsa de umor și detașare, căci nimeni, absolut nimeni nu spune/recunoaște că ascultă și muzici simple, ușoare sau penibile (moment în care am simțit lipsa unui Adi Șchiop). Asta pe lîngă acel tip de ignoranță simpatică, rudă cu teribilismul; spre exemplu, pentru Bogdan Coșa pare că jazzul este doar o muzică „pseudo/complicată", „zona contrabas etc.", adică „o muzică activă, fără finalitate".

Oricum, o anchetă foarte bună, în care se vede că scriitoriilor le-a plăcut subiectul și au avut și ce zice. Restul revistei, cu un conținut centrat tot pe muzică, merită citită (și ascultată) integral. Intrați pe revistaechinox.ro!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

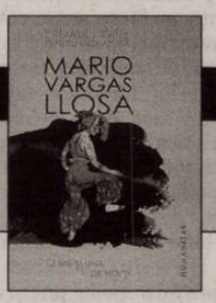

● **Mario Vargas Llosa, *O mie și una de nopți*, traducere din limba spaniolă de Luminița Voina-Răuț, Editura Humanitas, 2013.**

Ficțiunea are puteri miraculoase, în „minciunile" ei există viață, farmec și adevăr! Llosa a afirmat lucrul ăsta în fel și chip – cînd implicit (în romane), cînd explicit (în eseuri), ca să ne intre bine în cap. În cele două secțiuni ale recentului volum *O mie și una de nopți*, aceeași idee e afirmată de încă două ori: mai întîi, ceremonios, în așa-numitul „Elogiu lecturii și ficțiunii", text ce reproduce discursul ținut de scriitor în 2010, la decernarea Premiului Nobel pentru literatură; apoi, magic și exuberant, într-o piesă de teatru din 2008, unde Llosa concentrează, ca într-un espresso epic, basmul nopților de poveste ale Șeherezadei.

Partea „de Nobel" a volumului e cristalină și generoasă, nu poți decît s-o aplauzi cuviincios. Partea „de Șeherezadă", în schimb, are cîteva chichițe cu adevărat spectaculoase. Llosa (pentru care teatrul a fost prima mare dragoste) are abilitatea de a rescrie *O mie și una de nopți* ca pe o dramă (sau o feerie) în care doi actori joacă vreo 20 de personaje: doi oameni de scenă, cuplul Șeherezada – Șahriar, plus nenumărații eroi din poveștile istorisite. În plus, piesa lui Llosa – un fel de *jam session* narativ, care respectă „vag" structura inițială a poveștilor selectate – operează ajustări în conformitate cu „sensibilitatea modernă", asta implicînd supersuspansul și superrapiditatea „acțiunii", un erotism cu neașteptate acrobații, vreo două confruntări K1 însoțite de metamorfoze lucrate parcă pe calculator, plus o largă participare a demonicului, în variantă ghidușă, deocheată sau infernală.

Cele 1001 nopți de povești au început – subliniază Llosa – în noaptea nunții Șeherezadei cu crîncenul Șahriar, după consumarea mariajului, iar atunci cînd ele s-au sfîrșit, cei doi și-au început luna de miere „cu spor". Poveștile au transformat postludiul în preludiu, ceea ce – să recunoaștem – le confirmă decisiv puterea miraculoasă.

PUBLICITATE

Luiza VASILIU

Bienala lui Gioni

În a doua zi de *preview* a Bienalei de artă de la Veneţia, cu o oră înaintea conferinţei de presă, Massimiliano Gioni – curatorul Bienalei de anul acesta şi cel mai tînăr din ultima sută de ani – însoţea un grup de curatori şi galerişti americani sexagenari, prin sălile de la Arsenale. Le povestea cîte ceva despre fiecare artist pe care l-a ales să facă parte din gigantica expoziţie „Il Palazzo Enciclopedico" (două spaţii expoziţionale, 158 de artişti – de două ori mai mulţi ca în anii trecuţi – consacraţi sau necunoscuţi, profesionişti sau amatori, cu toţii preocupaţi, sub o formă sau alta, de investigarea sistematică a realităţii). În pauzele în care americanii inspectau lucrările şi făceau poze, Gioni mai citea cîteva rînduri din articolul apărut în aceeaşi dimineaţă în *La Repubblica* despre bienala lui. Mai mult ca în oricare alt an, lumea vorbeşte despre Bienala unui singur om, un copil teribil al artei contemporane, un tip responsabil de cîteva expoziţii care au făcut vîlvă în ultima vreme (printre care „Younger than Jesus", în care a adunat 50 de artişti sub 33 de ani, sau Bienala de la Gwangju, Coreea de Sud). Paolo Baratta, preşedintele Bienalei, a declarat pentru *The New York Times* că „după 14 ani în care am avut curatori tradiţionalişti, m-am gîndit că a venit vremea să invit un reprezentant al generaţiei tinere", iar la conferinţa de presă din deschiderea Bienalei, a adăugat: „L-am ales pe Massimiliano pentru că-mi place să risc." „Hai că n-a fost nici un risc" – au şuşotit două ziariste italiene. Într-adevăr, alegerea lui Gioni pare să fie exact lucrul de care avea nevoie Bienala, acuzată în permanenţă de monumentalism anacronic şi de promovarea unei idei datate despre artă. După primele zile de *preview,* toată lumea era cucerită de farmecele de curator ale lui Gioni. La finalul turului ghidat prin sălile de la Arsenale, Gioni le-a mulţumit americanilor sexagenari, iar ei l-au aplaudat şi au strigat „Bravo!" de cîteva ori, ca şi cum Gioni tocmai ar fi coborît de pe scena de la Carnegie Hall după un recital epuizant din Bach. Bătrîna doamnă (Veneţia, cu tot cu Bienala ei) şi-a găsit *charmeur*-ul.

Cea de-a 55-a ediţie a Bienalei de artă de la Veneţia are loc anul acesta între 1 iunie şi 24 noiembrie la Giardini şi Arsenale (adică la grădini şi la fostul şantier naval). Şi-au anunţat prezenţa 5711 jurnalişti din toată lumea, plus alte cîteva mii de dealeri de artă, galerişti şi curatori. Pînă la finalul lui noiembrie sînt aşteptaţi 500.000 de vizitatori – spune Gioni. Bienala de la Veneţia este, de fapt, o uriaşă chermeză care durează jumătate de an şi se întinde în tot oraşul, în palate, galerii, pe cheiuri, pe iahturi (veneţienii se plîng că iahturi uriaşe ale miliardarilor, mari colecţionari de artă, blochează canalelel oraşului – acum doi ani a fost Abramovici, anul ăsta francezul Pinault, cu suita lui de VIP-uri, printre care şi Leonardo DiCaprio sau Naomi Campbell). Amestec de snobism şi curiozitate autentică pentru dinamica artei contemporane, atmosfera de la Bienală are în ea ceva electric. Indiferent cît de sceptic eşti apropo de megalomania unui astfel de eveniment, eşti luat pe sus. Din ce în ce mai multe ţări vor să aibă un pavilion permanent, ceea ce devine o problemă, pentru că nu prea mai există spaţii în Veneţia potrivite pentru asta. În 2013, 88 de ţări au pavilioane naţionale. Dintre ele, 10 sînt nouvenite (mult-discutatul Vatican – care-şi anunţase de vreo zece ani dorinţa de a participa la Bienală –, Bahamas, Angola, Coasta de Fildeş, Regatul Bahrain – cu o serie fotografică impresionantă –, Kosovo – cu o instalaţie-scorbură *in situ* făcută din crengi, pămînt şi frunze de artistul Petrit Halilaj ş.a.). România are pavilion permanent la Bienală, încă din anii '40, însă de-abia de cîţiva ani artistul căruia i se încredinţează pavilionul e stabilit prin concurs de proiecte. Pentru ediţia de anul acesta, responsabili de prezenţa României la Veneţia au fost Alexandra Pirici şi Manuel Pelmuş, alături de curatorul Raluca Voinea şi de zece dansatori. Proiectul lor – „O retrospectivă imaterială a Bienalei de la Veneţia" – a ales o sută şi ceva de lucrări prezentate în o sută şi ceva de ani de Bienală şi le reinterpretează, timp de opt ore, în fiecare zi a Bienalei, din iunie pînă în noiembrie, cu ajutorul corpurilor dansatorilor. De la *The Guardian* pînă la *New York Times* sau *Frieze,* presa a inclus pavilionul României printre *highlight*-urile de anul acesta. Şi bine a făcut, pentru că „Retrospectiva imaterială" este unul dintre cele mai entuziasmante proiecte artistice pe care le-am văzut în ultimii ani. Ludic, inteligent, provocator, radical, punînd sub semnul întrebării muzeificarea artei, transformînd inventarul obiectiv în privire subiectivă, aducîndu-ne aminte că arta nu stă închisă în obiectul artistic, ci trece în minţile şi corpurile noastre, lăsînd urme, luînd forma structurilor noastre mentale, afectîndu-le şi modificîndu-le substanţa. Miercuri, 29 mai, în a doua zi de *preview,* în pavilionul României intrau doamne cu ochelari de soare Chanel şi tineri cu trei plase pe umăr (de la pavilionul Irakului sau al Marii Britanii, pe care scria *This bag has its stomach full of butterflies),* şi rămîneau cîte un sfert de oră, chicotind, făcînd poze şi căzînd pe gînduri, în timp ce dansatorii treceau de la Cindy Sherman la Kandinski, Marina Abramović şi Perjovschi, iar spaţiul pavilionului se reconfigura cu fiecare lucrare reinterpretată. Dacă a 55-a ediţie a Bienalei e atît de vie, asta se datorează în mare parte şi pavilionului României.

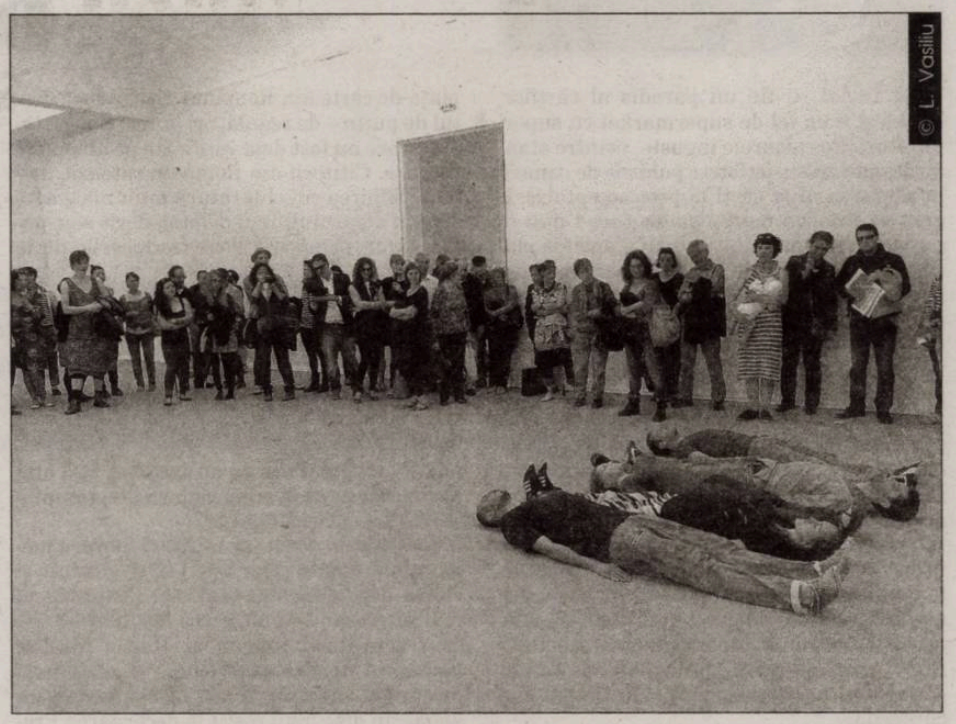

Dintre cele 88 de pavilioane naţionale, am reuşit să văd doar cîteva de la Giardini şi Arsenale, printre care cele ale Germaniei (unde chinezul Ai Weiwei sare în ochi, ca de obicei), al Serbiei, al Rusiei, al Belgiei, al Statelor Unite, al Braziliei, al Indoneziei şi încă vreo cîteva. Regret că n-am văzut Irakul, Arabia Saudită, Coasta de Fildeş ş.a., dar am parcurs toată expoziţia curată de Gioni. Construită în jurul imaginilor ca mediu de structurare şi de reprezentare a realităţii, expoziţia „Il Palazzo Enciclopedico" porneşte de la utopia artistică a lui Marino Auriti, care a proiectat, în 1955, macheta unui Palat Enciclopedic, un muzeu imaginar, de 136 de etaje, urmînd să găzduiască întreaga cunoaştere umană, „de la roată la satelit". Punînd alături autodidacţi şi profesionişti, marginali şi hituri ale pieţei de artă, Gioni chestionează identitatea artistului, felul în care vede şi felul în care reprezintă ceea ce vede: „Expoziţia asta înseamnă 100 de ani de vise şi viziuni" – spune Gioni. Dincolo, însă, de orice teoretizare, selecţia făcută de Gioni reuşeşte să te molipsească de o curiozitate entuziasmantă pentru artă şi pentru excentricităţile imaginaţiei umane. Printre cei peste 150 de artişti aleşi de Gioni se află şi trei români. „Nu-i întreb pe artişti din ce ţară vin, nu le cer paşaportul, ci sînt curios să văd unde o să mă ducă" – spune Gioni, şi continuă: „De Geta Brătescu ştiam de multă vreme. Cu lucrările lui Ştefan Bertalan mi-a făcut cunoştinţă Victor Man, un tînăr artist român. Iar Andra Ursuta trăieşte acum la New York şi i-am prezentat deja lucrările în alte expoziţii, ea face parte din noua generaţie şi mi se pare o artistă extrem de interesantă. Acum cîţiva ani, m-am ocupat de o expoziţie dedicată artiştilor din fostul bloc comunist, aşa că m-am documentat intens. Brătescu şi Ursuta erau deja în expoziţie, iar de Bertalan am aflat de la Victor Man. Am vrut să prezint artişti din generaţii foarte diferite, unii tineri – de vîrsta mea sau mai tineri chiar decît mine – şi artişti care sînt un soi de figuri fondatoare în ţările lor. În sensuri diferite, şi Geta Brătescu, şi Ştefan Bertalan sînt foarte importanţi şi influenţi pentru cîteva comunităţi mici de artişti." Întrebat cum se potrivesc lucrările celor trei în Palatul Enciclopedic, Gioni răspunde: „Am ales o serie incredibilă de desene ale lui Ştefan Bertalan, «Am trăit 130 de zile cu o floarea-soarelui» (1979), în care artistul studiază, observă şi descrie, într-o manieră extrem de frumoasă, dezvoltarea unei plante de floarea-soarelui, metamorfoza naturii. E o serie care vorbeşte despre artist ca observator al lumii şi despre încercarea lui de a înţelege lumea din jur. Prin intermediul broderiilor ei («Medeic Callisthetic Moves», 1980), Geta Brătescu alcătuieşte hărţi mentale. Broderia e o adevărată artă a memoriei, de aceea se potriveşte atît de bine în expoziţia de anul acesta. Şi Brătescu, şi Bertalan sînt artişti importanţi, dar care au rămas, totuşi, izolaţi în lumea artei contemporane. Andra Ursuta prezintă o serie de modele («T. Vladimirescu # 5, An International Psychic Maneuver», 2007-2010) care refac interiorul casei în care a copilărit. Ideea de nostalgie este, la urma urmelor, o formă de imaginaţie."

Bătrîna doamnă (Veneţia, cu tot cu Bienala ei) şi-a găsit charmeur-*ul.*

În afară de expoziţia curată de Gioni şi de pavilioanele naţionale, în Veneţia au loc evenimente colaterale ale Bienalei, capitol la care e campioană China (zece evenimente ale muzeelor chineze de artă contemporană). România e prezentă şi la galeria Institutului Cultural Român din Veneţia, cu proiectul „Reflection Centre for Suspended Histories. An Attempt", curat de Anca Mihuleţ. 2013 pare să fie unul dintre anii buni ai Bienalei. Iar asta e, în mod evident, meritul lui Gioni.

Această deplasare a fost posibilă cu sprijinul Enel. Enel este sponsorul principal al celei de-a 55-a Expoziţii Internaţionale de Artă „Il Palazzo Enciclopedico". De asemenea, grupul a susţinut participarea a şase artişti din România (Geta Brătescu), Rusia, Brazilia, Mexic, Spania şi Columbia.

craii de burta veche

Supe ruseşti, pe filieră franceză

■ **Krapiva – supă de urzici *à la russe*.** Opăriţi 5-6 legături de urzici noi *(krapíva,* în rusă) împreună cu o legătură de spanac fraged. Scurgeţi-le bine de apă. Sotaţi în unt o ceapă verde, mică. Adăugaţi urzicile şi spanacul, amestecaţi bine cîteva minute şi pasaţi totul prin sită. Cu cîteva momente înainte de masă, diluaţi piureul cu un *grand buillon gras* (fond din vită, viţel, pasăre şi legume). Îngroşaţi supa cu un decilitru de smîntînă, turnaţi-o într-o supieră şi serviţi-o alături de 24 de jumătăţi de ouă umplute.

■ **Potroha – supă de măruntaie de curcan *à la russe*.** Alegeţi 3-4 tacîmuri de curcan – pipote, gheare, gîturi şi aripi – şi curăţaţi-le bine. Puneţi-le în apă fierbinte, lăsaţi-le să dea un clocot şi, apoi, să se răcească. Trageţi în unt o ceapă mică tocată; cînd începe să se rumenească, cerneţi deasupra o lingură cu vîrf de făină, amestecaţi bine şi adăugaţi treptat 3 litri de *consommé* de pasăre şi 2 decilitri de zeamă sărată de castraveţi muraţi. Continuaţi să amestecaţi cu o lingură de lemn, pînă cînd supa începe să fiarbă şi să se lege. Adăugaţi apoi tacîmurile şi trageţi oala spre marginea plitei, la foc mic. Tăiaţi julien cîţiva morcovi, praz, rădăcini de ţelină şi de pătrunjel; opăriţi legumele, sotaţi-le în unt şi lăsaţi-le să se glaseze la foc cît mai mic. Adăugaţi-le apoi în oala de supă, împreună cu cîţiva castraveciori confiaţi, tăiaţi în fişii lungi, şi cu cîţiva ficaţi blanşaţi, tăiaţi în felii subţiri. Preparaţi din timp 4-5 duzini de piroşti şi fierbeţi-le rapid, chiar înainte să fie gata supa. Cînd tacîmurile au fiert, strecuraţi supa şi îngroşaţi-o cu un decilitru de smîntînă acră. Turnaţi-o într-o supieră şi adăugaţi piroştile. E vorba, evident, de o ciorbă de potroace, rusească la origine, ca şi cuvîntul *potroхá* (măruntaie).

Există şi o versiune lituaniană a potroacelor, din tacîmuri de gîscă, în care supa se îngroaşă, în ultimul moment, cu sînge de gîscă amestecat cu 7-8 gălbenuşuri.

Amicul Dejun

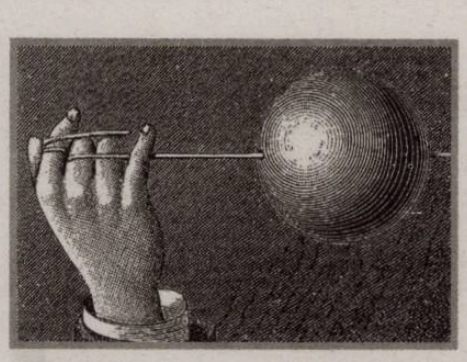

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

După Bookfest

■ În loc să fie un paradis al cărților, Bookfest e un fel de supermarket cu supereduceri. Pe culoarele înguste, printre standurile editurilor, forfotesc puhoaie de oameni în căutarea unor cărți la preț acceptabil. E greu să înțelegi mecanismele care-i pun în mișcare. Cei mai mulți nu au o agendă clară, n-au vreo listă de titluri pe care și le doresc; statisticile de după tîrg arată, în general, că best-seller-uri sînt cărțile scrise de vedete. Rareori cîștigă literatura de calitate. Bookfest nu seamănă cu nici unul dintre tîrgurile de carte occidentale pe care le-am vizitat: nu are nici o ambiție în ceea ce privește schimburile culturale, nu își propune să joace vreun rol pe piața drepturilor de autor, nu are vreo influență în ceea ce privește trendurile literare, nu impune cărți, nu descoperă autori noi; lansările de carte sînt, pînă la urmă, doar niște întîlniri cît se poate de formale care încurajează, poate, vînzările, dar nu promovează dialogul. Lucrul ăsta se vede, de altfel, și din comportamentul spectatorilor, care migrează, brownian, de la un stand la altul, adesea chiar și în timpul discursurilor.

■ Dimensiunea internațională a tîrgului de carte bucureștean se vede doar în programul legat de țara invitată de onoare – un stand special la care se prezintă autorii propuși de ambasada și institutul cultural reprezentînd țara invitată. Anul acesta, invitată de onoare a fost literatura de limbă germană. Sub sloganul „Trei țări, aceeași limbă" au venit la Bookfest autori din Germania, Austria și Elveția. Literatura contemporană de limbă germană nu e foarte prezentă pe piața de carte din România. Se traduce destul de puțin – de regulă, ori autori clasici, ori cărți care au fost deja verificate pe alte piețe literare. Cititorii din România ratează, astfel, întîlnirea cu o literatură mult mai vastă și, mai ales, mult mai diversă decît s-ar putea bănui urmărind doar traducerile de la noi. Exact golul acesta au încercat să-l umple, măcar parțial, organizatorii programului „Trei țări, aceeași limbă".

De fapt, expoziția e ca un fel de șantier deschis, ca un imens depozit în care sînt păstrate componentele de bază ale operei sale.

■ Dincolo de cîteva întîlniri literare memorabile, scena celor trei țări a găzduit și cîteva dezbateri substanțiale. Poate că cel mai interesant eveniment a fost dezbaterea cu traducătorii români ai Hertei Müller, moderată de Ernest Wichner – scriitor și prieten al autoarei. A fost un fel de *mise en abîme:* în discursul rostit la decernarea Premiului Nobel, Herta Müller spunea că „orice cuvînt știe ceva despre cercul drăcesc". Eseul scris atunci vorbește despre puterea și neputința cuvîntului, și poate fi citit și ca o declarație de dragoste pentru limba română. Scriitoarea de limbă germană a avut însă nevoie de traducători (Nora Iuga, Alexandru Șahighian, Corina Bernic) pentru a ajunge la cititorii români.

■ Tot în cadrul programului „Trei țări, aceeași limbă" (dar în afara tîrgului de carte) a fost deschisă expoziția „Cercul drăcesc al cuvintelor". E o expoziție-eveniment, care a avut parte de recenzii elogioase cînd a fost prezentată, în urmă cu doi ani, la Literaturhaus München și apoi la Berlin. Expoziția urmărește cele mai importante momente din biografia Hertei Müller începînd cu copilăria autoarei, petrecută în Banat, trecînd prin anii de tinerețe, la Timișoara, fuga în Germania și pînă la ceremonia de decernare a Premiului Nobel pentru Literatură. Ea cuprinde documente și fotografii din arhiva personală, manuscrise, colaje, diverse ediții ale cărților sale, precum și înregistrări ale unor interviuri în care scriitoarea povestește despre viața ei din România și din Germania. Tot aici pot fi văzute și extrase din dosarul de urmărire a Hertei Müller, deschis de Securitate. E o privelițe înfiorătoare, mai ales pentru cei care cunosc opera scriitoarei, romanele și mai ales eseurile ei despre teroarea comunistă. De fapt, expoziția e ca un fel de șantier deschis, ca un imens depozit în care sînt păstrate componentele de bază ale operei sale. Expoziția e, în egală măsură, un prilej de a-i scoate în față pe membrii „Grupului de Acțiune Banat", autori care au influențat opera literară a Hertei Müller.

■ Cercul (drăcesc sau nu) se închide. Programul „Trei țări, aceeași limbă" a fost importat și adaptat pentru Bookfest după ce Germania, Austria și Elveția s-au prezentat deja, în aceeași formulă, la Tîrgul „Bok & Bibliotek" din Suedia. În 2011, la Göteborg, tot Herta Müller se pare că a prilejuit cele mai interesante discuții. A fost, poate fără să vrea, vedeta tîrgului de carte. Și la Bookfest a triumfat. O performanță remarcabilă, de vreme ce nici măcar nu a fost prezentă.

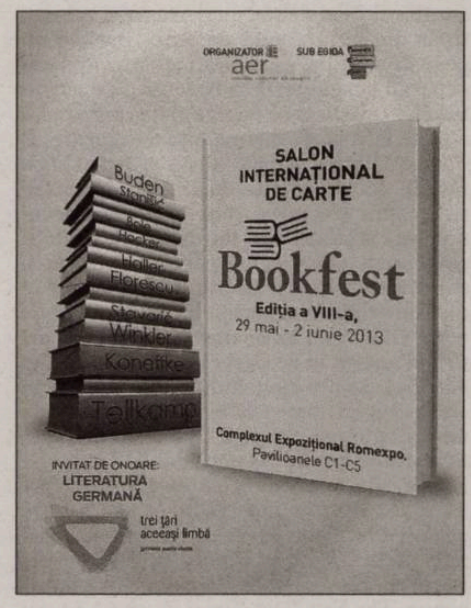

PUBLICITATE

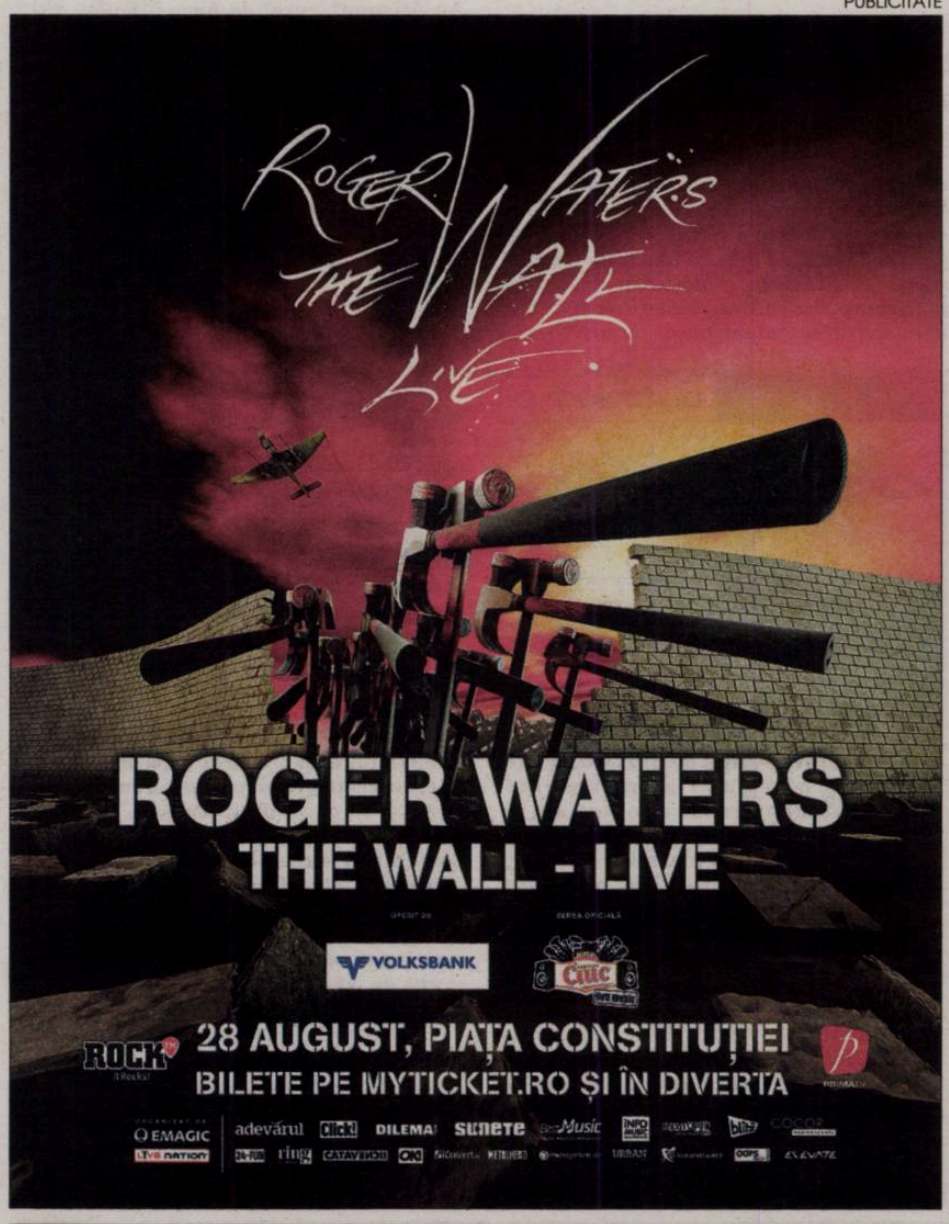

PUBLICITATE

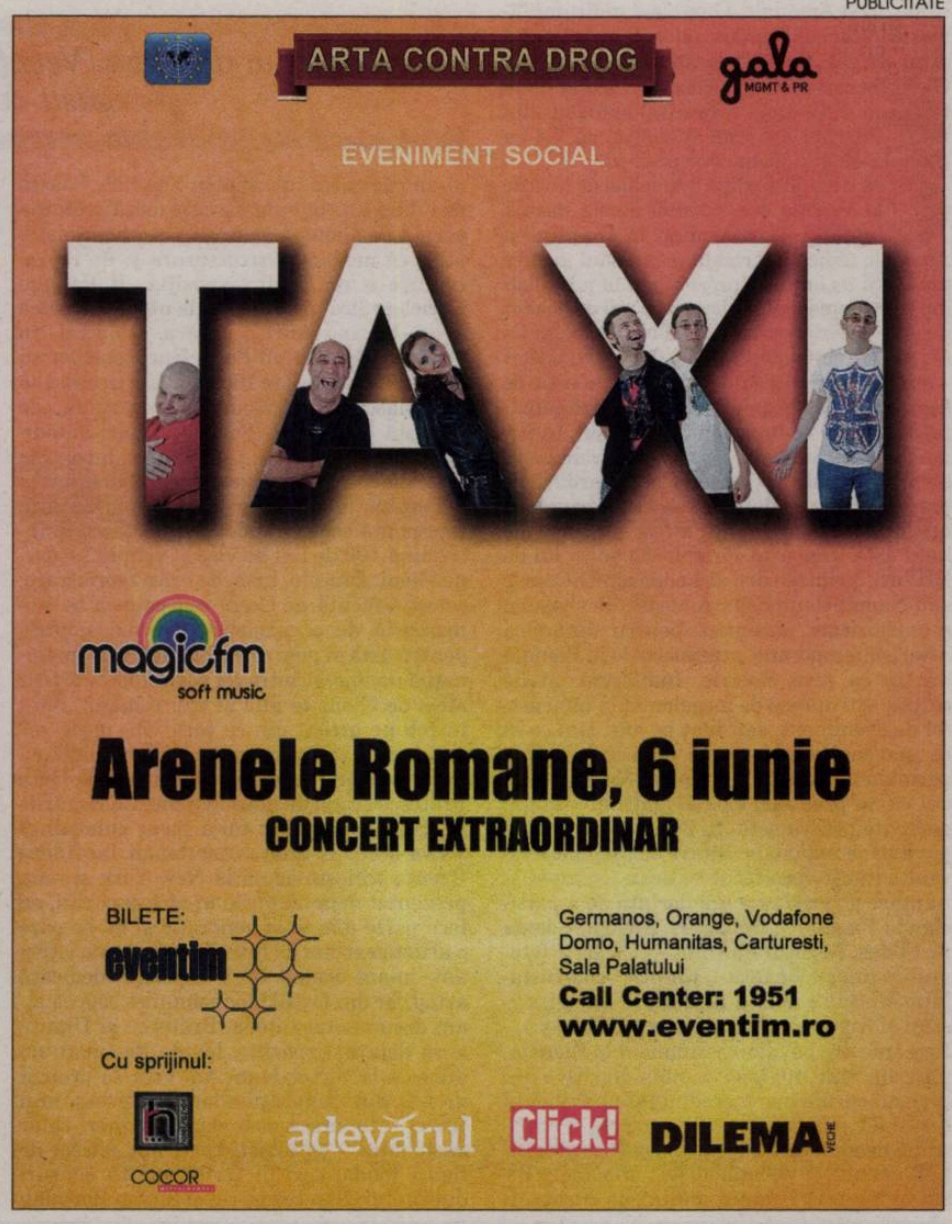

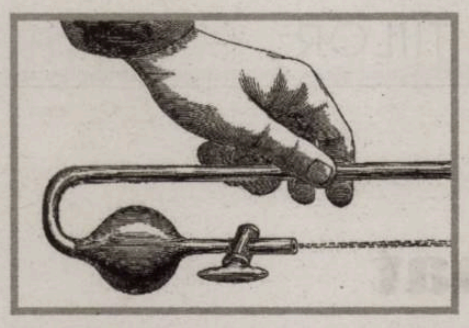

Oana STOICA

rosencrantz & co

Despre dragoste şi alte vînătăi

● *Accidente înspăimîntătoare pe terenul de joacă*, de Rajiv Joseph; regia: Ryan Whinnem; scenografia: Tudor Prodan; cu: Simona Cuciurianu şi Tudor Aaron Istodor. Asociaţia Pro Drama, Teatrul Fără Frontiere & Godot Café-Teatru.

Dragostea doare. Nimic nou pînă aici. El şi ea se întîlnesc în copilărie şi, timp de 30 de ani, au o relaţie de prietenie în care nici unul nu vrea să arate că există mai mult decît atît, iar cînd se decid să recunoască elefantul din magazinul de porţelanuri, momentele în care fiecare are curajul să o facă nu coincid. Cu alte cuvinte, doi oameni se iubesc şi au grijă să îşi pună singuri piedică. Iarăşi, nimic nou, dragostea e complicată, şi dacă nu e, o complicăm singuri.

Ce e interesant la piesa dramaturgului american Rajiv Joseph – *Accidente înspăimîntătoare pe terenul de joacă* – este modul în care autorul – unul dintre noile talente în vogă, cîştigător al unor premii literare precum NEA Award şi Whiting Writers Award, finalist în 2010 în cursa pentru Premiul Pulitzer, cu piesa *Bengal Tiger at the Baghdad Zoo* – scrie această poveste ca pe o succesiune de pauze întrerupte de scurte întîlniri cauzate de diverse dezastre fizice, de la banala conjunctivită (varianta extrem de contagioasă) pînă la comă (profundă, dar reversibilă). Predilecţia lui Doug – Tudor Aaron Istodor – pentru accidente, unele păţite stupid, din cauza unor bravuri absurde (de exemplu, urcatul pe acoperiş în timpul furtunii, aventură temerară pe care „eroul" a încheiat-o „firesc", lovit de trăsnet) şi tendinţele autodistructive ale lui Kayleen – Simona Cuciurianu – (obiceiul adolescentin de a se tăia cu lama pe picioare sau depresiile cu urmări suicidale de mai tîrziu) îi aduc împreună, de cele mai multe ori la spital, unde îşi tratează rănile fizice, dar şi în alte locuri, în preajma unor evenimente dramatice (de exemplu, moartea tatălui ei). Cert este că pe ei îi leagă mereu durerea, zgîrieturile fizice şi suferinţele sufleteşti, o stare permanentă de *nebine* în propria piele. Poate că este şi o preferinţă a dramaturgului pentru spitale ca loc în care boala se vindecă, dar şi ca anticameră a morţii şi mediu ofertant pentru vicii (Rajiv Joseph a scris două sezoane din *Nurse Jackie*, un serial despre o asistentă medicală dependentă de pastile, cu o viaţă personală răvăşită). În *Accidente...*, Rajiv Joseph zapează prin viaţa celor două personaje, descriind un traseu al autodistrugerii, marcat de experienţe ridicole, inofensive, traumatizante sau grave, toate menite să îi ajute să se maturizeze. Odată cu maturizarea fizică intervine şi o maturare a sentimentelor. Cu cît sînt mai multe răni – picioare fracturate, dinţi şi ochi pierduţi, stomac scos –, cu atît sentimentele sînt mai sigure, chiar dacă mascate abil de relaţia „frăţească". Prietenia de paradă are sincope: un sărut ca o „repetiţie" pentru primul sărut („cu altcineva"), o izbucnire furibundă a lui, determinată de modul în care e tratată ea de iubitul ei – în fapt, o criză de gelozie pentru prima ei partidă de sex (nu cu el) –, o declaraţie făcută tîrziu, indirect, un sărut dat şi mai tîrziu. În general, lucrurile merg greoi şi nu în direcţia potrivită, dar cu fiecare rană şi organ scos din funcţiune, se pierde ceva din fanfaronadă şi adevărul începe să se vadă. El se răneşte şi ea îl vindecă. Ca un vraci personalizat. El e durerea, ea e alinarea. Nu e prea clar dacă nu cumva el îşi provoacă aceste „accidente" tocmai pentru ca ea să îl vindece. Clar este că el crede în capacitatea ei tămăduitoare, pînă cînd o face şi pe ea să creadă. Dacă mă iubeşti, mă vindeci. Şi invers.

Desigur, aceasta este o metaforă, una percepută ca atare chiar de personaje. Ne aflăm, totuşi, în faţa scriiturii dramatice a-

Scenele sînt tăiate cinematografic, ca nişte flash-uri, fiecare cu informaţia şi cu rosturile sale în evoluţia relaţiei.

mericane, hiperrealiste, geometric structurate, chiar şi dezordinea cronologică – scenele nu urmează logica timpului, ci pe cea a afectului – are sens şi rigoare. Regizorul american Ryan Whinnem – despre care aflăm din prezentarea spectacolului că este director al Companiei de Teatru „Vacant Lot" în New York, a colaborat cu Milwaukee Shakespeare, The Folger Theatre şi The Shakespeare Theatre şi a lucrat ca regizor în Boston, Baltimore, Washington DC şi New York – lucrează pragmatic. Scenele sînt tăiate cinematografic, ca nişte flash-uri, fiecare cu informaţia şi cu rosturile sale în evoluţia relaţiei. Decorul lui Tudor Prodan este simplu, gîndit din punctul de vedere al utilităţii – un pat care devine, la nevoie, uşă, şi un dulap îngust.

Accentul este pus pe actori. Tudor Aaron Istodor şi Simona Cuciurianu trebuie să parcurgă trasee identitare dificile actoriceşte, de la copiii de 8 ani la maturii de 38 ani, obosiţi înainte de vreme, existenţe accidentate, fizic şi metaforic, care se încheagă din episoade disparate. Acest puzzle narativ trebuie să se coaguleze la sfîrşit într-o relaţie de dragoste, una complicată, în care protagoniştii se sabotează singuri, dar tocmai prin asta interesantă şi profund umană. Nu ştiu dacă există vreun animal care să complice atît de mult jocul de-a iubirea, dar omul o face. Tudor Aaron Istodor conturează un caracter complex, ale cărui teribilisme din copilărie evoluează în izbucniri oarecum agresive la adolescenţă, pentru a se dovedi apoi miezul unor angoase autodistructive care generează un comportament aproape iresponsabil. Doug îşi testează mereu limitele, nu întotdeauna curajos, ba chiar, de cele mai multe ori, ridicol, ca şi cum ar avea o totală indiferenţă faţă de viaţă. E un fel de nepăsare belicoasă în atitudinea lui, şi nu ştiu cît de mult prezenţa acestei iubite intermitente îl vindecă, pe cît pare să îl adune, să îi materializeze existenţa, altfel fluidă, gata să se destrame oricînd precum artificiile care îl lasă fără un ochi. De partea cealaltă, Simona Cuciurianu creează o fetiţă curajoasă, care devine o adolescentă curioasă să descopere tabuurile, asumîndu-şi consecinţele pentru depăşirea limitelor, pentru a se transforma apoi într-o femeie resemnată, cu accese suicidale, dar gata să îi salveze pe toţi cei din jur. De altfel, această asumare a responsabilităţii pentru cei apropiaţi (inclusiv pentru Doug) o caracterizează pe Kayleen şi este, totodată, sursa oboselii sale.

Pe scurt, un bărbat teribilist înţelege, după 30 de ani, că iubeşte o femeie. O femeie cu vocaţie vindecătoare acceptă, după 30 de ani, că iubeşte un bărbat. Dragostea necesită timp şi uneori cere jertfe. Un picior, un ochi, un stomac. Ce rămîne este pur şi simplu viaţă.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

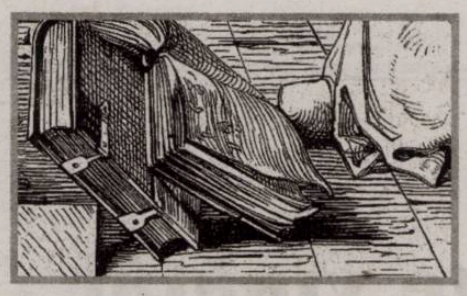

Simona SORA

biograffiti

Teatrul indignat

De mult n-am mai vibrat la un spectacol de teatru ca lunea trecută, la avanpremiera suitei de „şapte piese burleşti“ care compun partea mediană a trilogiei dramaturgului catalan Esteve Soler. *Contra democraţiei, Contra progresului* şi *Contra iubirii* – acestea sînt cele trei piese care au făcut vîlvă în ultimii ani în toată Europa, alcătuite din cîte şapte scene succesive, dar nelegate între ele, după modelul unui gen uitat *(Le Grand Guignol)* şi recondiţionînd (într-un mixaj ingenios de suprarealism adus la zi şi anticorectitudine politică) umorul negru, ironia verde şi sufletul albastru. „În ce măsură ne-am vîndut sufletul pe nimic?“ – asta pare să fie întrebarea lui Esteve Soler în toate cele trei volete dramatice. Iar răspunsurile sînt mereu surprinzătoare (deşi folosesc toposuri literare şi jurnalistice binecunoscute), incitante şi tăios-inteligente.

Contra progresului – în regia lui Bobi Pricop, la Teatrul „Bulandra“, Sala Laborator (Izvor) – pune în scenă nu doar *indignarea* de care s-a tot vorbit în legătură cu teatrul lui Soler, ci de-a dreptul lehamitea unei generaţii. Fără declamaţii, fără fraze (prea) elaborate, aproape fără retorică, piesa lui Soler este „trăită“ de patru tineri actori excepţionali (Ioana Manciu, Aida Avieriţei, Vlad Pavel, Cezar Grumăzescu), cu registre largi şi pe care cele şapte secvenţe burleşti (în care ei se travestesc, se deghizează, îşi schimbă vocile, ţin locul recuzitei) le exploatează neaşteptat. N-o să insist, Oana Stoica a semnat (de curînd, tot în *Dilema veche)* o cronică amplă în care celor patru actori le sînt elogiate atît registrele proprii, cît şi armonizarea lor cu viziunea regizorală. Mie mi s-a părut opera unei generaţii (cea în jur de 30 de ani) în care colaborau nu doar autorul catalan sau regizorul, ci şi cei patru actori care înţelegeau „organic“ umorul liminal, indignarea, transformarea oamenilor în „infrapersoane“.

Cele şapte piese burleşti din *Contra progresului* (în minunata traducere a Luminiţei Voina-Răuţ) sînt, toate, rupturi ale simetriei, eşecuri ale rolurilor clasice, denunţuri ale „mecanicului placat pe viu“. Nu întîmplător, ele sînt puse sub un motto al lui Buñuel: „Sînt sătul de simetrie.“ Absurdul nu este întrecut, în fiecare dintre ele, decît de ridicolul tabuurilor rutinate, de punerea în scenă a grotescului de sub interdicţiile devenite „corecte“. Ce se face un cuplu mic-burghez cu un copil din lumea a treia, aterizat, din propriul lor televizor, în propria lor sufragerie? Cum reacţionează o fată drăguţă, deşi cam demodată, dînd, într-o seară, de „omul călcat de tramvai“ al lui Malraux? Cum ne descurcăm în bazarurile spirituale deschise peste noapte de „întreprinzători“ religioşi, autoproclamaţi salvatori ai omenirii? Ce face o familie obişnuită – din Cataluña sau România – dacă se trezeşte, într-o bună dimineaţă, cu un măr de trei metri înălţime în sufragerie? Cum alegem oamenii care ne educă şi supraveghează copiii, astfel încît să prevenim abuzurile? Ce-are căsătoria (contractul) cu amorul? Ne vom putea opri după ce populaţia Pămîntului va depăşi 8 miliarde, peste vreo 20 de ani?

Umorul negru, ironia verde şi sufletul albastru.

Soluţiile lui Soler o să vi-i amintească, pe alocuri, pe suprarealiştii francezi şi latino-americani, pe Pascal Bruckner sau pe Huxley. Şi asta pentru că nu rasismul, anticlericalismul, cruzimea faţă de animale sau grotescul şablonizării intimităţii sînt esenţiale în scenele burleşti antiprogresiste, ci inventarea unui limbaj (scenic) pentru fiecare poveste. Simultan şi paralel cu rutinarea unei situaţii de viaţă, apar indignarea, suflul ironiei, umorul devastator (sala a rîs, la *masterclass*-ul despre care vorbim, aproape continuu), iar toate acestea reconstituie (exact prin rîs) omenescul pierdut.

Ar fi extraordinar ca, spre toamnă – cînd vom avea, se pare, întreaga trilogie a lui Esteve Soler pe scenele româneşti – să putem şi citi cele trei piese, de-acum celebre şi traduse în peste zece limbi, o trilogie nihilistă a vremurilor pe care le trăim şi care, după dramaturgul catalan, au depăşit deja „limita extremă a infamiei“. Poate vreun editor român, căruia îi place teatrul, o să vibreze.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Alive and kicking

● **Iggy & The Stooges, *Ready to Die*, Fat Possum, 2013**

Sînt aproape sigur că toată lumea se aşteaptă, de fiecare dată cînd The Stooges intră în studiourile de înregistrări, la încă un *Raw Power*. Nu mai contează faptul că, în 2007, Eminenţa Sa Steve Albini le-a stricat trupeţilor din Michigan nunta de rubin, producîndu-le cel puţin ciudatul album *The Weirdness*. Nu mai contează faptul că, la apariţia lui, *Raw Power* a fost profund şi manifest detestat de fanii cei mai fani ai The Stooges, albumului luîndu-i ani buni şi tot atîtea controverse ca să devină una dintre operele esenţiale ale istoriei punk rock-ului. Nu mai contează nici măcar faptul că între 1973 şi ziua de astăzi s-au scurs exact 40 de ani.

Ready to Die – cel de-al cincilea album de studio al trupei conduse de Iggy Pop – nu e *Raw Power*. Era greu să fie. Pe Ron Asheton l-a lăsat inima acum patru ani. Iar Iggy, cu toate că se ţine al dracului de bine la cei 66 de ani împliniţi de curînd, este, în prezent, un pic mai aproape de Dylan decît de creatura aceea care schimba complet, pe atunci, legătura dintre scenă şi public. Şi care o transforma pe prima în terenul de joacă al unui drac împielităt. Nici braţele lui Scott Asheton nu mai pot arunca tobele în aer precum în anul acela îndepărtat. Cu toate astea, *Ready to Die* e o surpriză – un album care stă foarte bine în picioare. Chitara lui James Williamson – reîntors în trupă după o carieră strălucită în departamentul tehnic al gigantului Sony – a trăit atît de mult timp ascunsă, încît, scoasă din nou din cutie, sună aproape la fel de imprudent ca pe vremuri. Iar ăsta mi se pare, esenţial, punctul forte al noului album Iggy & The Stooges – relaţia dintre vocea lui Pop, uşor voalată acum, şi liniile adrenalinice trasate între punk, blues şi rock'n'roll, ale desenului pe care îl construieşte chitara lui Williamson.

Primele patru piese de pe album – „Burn“, „Sex & Money“ (cu saxofonul acela de milioane al bătrînului Steve Mackay, recuperat şi el din perioada *Fun House)*, „Job“ şi „Gun“ – sînt un tur de forţă: abrazive, electrice şi impetuoase, teleportează muzica de astăzi a The Stooges în epoca de aur a *garage*-ului născut în Detroit. Nu există compromisuri aici, în afara faptului în care consideri că autopastişarea ar putea primi un astfel de nume. Sau că texte precum *„Nipples come and nipples go / But even love comes for the dough“* („Sex & Money“) şi *„I'm just a guy with a rock star attitude / I've got no belief and I've got no gratitude“* („Job“) ar putea suna stupid în gura unui tip ajuns la vîrsta senectuţii.

Un intermezzo lent, de aproape patru minute, „Unfriendly World“, îl apropie pe Pop periculos de mult de Leonard Cohen, pentru ca „Ready to Die“ să-l ducă în proximitatea acelui Alice Cooper dintre *School's Out* şi *Welcome to My Nightmare*. Apoi, lucrurile reintră în normal preţ de două piese – „DD's“, o reverenţă juvenilă făcută în faţa sînilor *extra large („I'm on my knees for those double D's / Why tell a lie? I am stupefied.")* şi „Dirty Deal“. Finalul schimbă din nou semnul tempoului, pentru a ajunge la un climax în care chitara lui James Williamson – omul care l-a trimis la Ron Asheton la bass pentru ceea ce avea să devină capodopera acestui grup, amintitul *Raw Power* – să cînte, pe „The Departed“, memorabilul intro al lui R.A. de pe „I Wanna Be Your Dog“. O încheiere emoţionantă pentru cel mai viu album The Stooges, din 1973 încoace.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Andrei ANASTASESCU

„Tarife catastrofale“

Care sînt obiectivele Asociaţiei Române a Traducătorilor Literari (ARTLIT)?

Să atragă atenţia asupra profesiei de traducător literar şi a problemelor socio-economice grave cu care se confruntă traducătorii în România. Un traducător vizibil şi conştient de rolul important care-i revine pe piaţa editorială va avea un cuvînt de spus în faţa editorilor, renunţînd să mai fie un simplu executant angrenat într-un proces de producţie. Ne propunem să-i consiliem pe traducători, să semnalăm public situaţiile în care li se încalcă drepturile, să-i îndemnăm să negocieze cu editorii tarife şi condiţii de lucru onorabile. Succesul asociaţiei depinde, fără îndoială, de numărul cît mai mare al membrilor ei. Nu în ultimul rînd, vrem să le redăm traducătorilor un anumit sentiment de solidaritate, de care duc lipsă acum.

Care sînt principalele probleme ale traducătorilor literari din România?

În primul rînd, tarifele catastrofale, printre cele mai scăzute din întreaga Europă: între 2 şi 3 euro pentru o pagină de 2000 de semne. Din cauza tarifelor mici, traducătorii sînt obligaţi să lucreze nefiresc de mult şi de repede. Au de suferit calitatea traducerilor, dar şi autonomia şi demnitatea profesiei de traducător. În ultimii ani, s-a întîmplat ca unele edituri (chiar dintre cele mari) să nu-şi plătească deloc traducătorii.

În ce măsură există deschidere spre dialog din partea editorilor?

Pînă acum, într-o măsură prea mică. Unele edituri au făcut, ce-i drept, anumite progrese la capitolul „vizibilitate“ (traducătorii sunt invitaţi uneori să vorbească la lansări, sporadic li se trece numele pe copertă etc.), dar situaţia economică a traducătorului este *frozen in time:* tarifele au rămas la nivelul anilor '90, în timp ce alte salarii şi onorarii au crescut semnificativ în ultimii ani. Din păcate, unii editori par să nu vadă această disproporţie şi susţin hiperbolic că o creştere a tarifelor pentru traduceri ar „arunca în aer“ preţul cărţii.

***Andrei Anastasescu** este traducător de germană şi neerlandeză şi unul dintre iniţiatorii ARTLIT.*

a consemnat Matei MARTIN

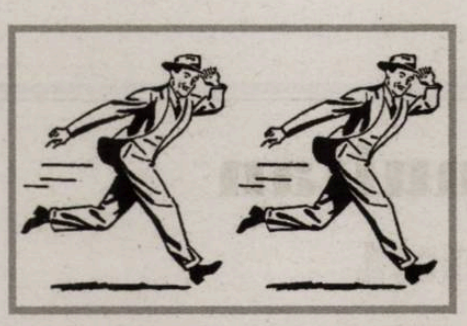

Andrei GORZO

dilematograf

Nicolaescu revisited (1)

Din tot ce s-a scris imediat după moartea lui Sergiu Nicolaescu, cele mai iluminante două comentarii au apărut unul în *Dilema veche*, sub semnătura criticului iranian Ehsan Khoshbakht, și unul pe blogul Focuri în noapte (focuriinnoapte.blogspot.ro/), sub semnătura istoricului Mircea Platon. Khoshbakht amintește că filmele nicolaesciene – care, contrar miturilor întreținute de creatorul lor, nu s-au bucurat niciodată, în țările occidentale, decît de o circulație scăzută-spre-inexistentă – au fost, în schimb, foarte populare în Iranul complet izolat de Occident („țările vestice îl sprijineau pe Saddam") al anilor '80, unde pe scena celebrității nu concurau, pe vremea aceea, decît eroi de „westernuri est-germane, de filme de război bulgărești, de seriale de spionaj sovietice"... și eroii lui Nicolaescu. Criticul iranian sugerează că filmele lui Nicolaescu ar trebui privite nu în contextul vreunui canon al marilor filme și al marilor regizori, ci în contextul acestor culturi populare alter-hollywoodiene care s-au dezvoltat, în anii '60-'70, atît în Vestul Europei (peplumurile italiene, westernurile spaghetti, westernurile vest-germane), cît și în Est (unde erau concepute într-un spirit ideologic nu doar alternativ, ci direct opozițional față de Hollywood). În pofida cîte unui succes festivalier precum acela al unei selecții recente de vechi westernuri comuniste (despre care a scris la noi Mihai Fulger, după ce a descoperit-o la un festival din Austria), aceste culturi dispărute sînt, astăzi, prea puțin studiate și cunoscute în afara țărilor lor – bineînțeles, cu excepția westernurilor spaghetti, care au schimbat cinematograful hollywoodian (ca și pe cel hongkonghez) și au dat un mare regizor, în persoana lui Sergio Leone.

După cum a observat Khoshbakht, revăzînd o serie de filme nicolaesciene după moartea regizorului român, Leone era și unul dintre reperele acestuia din urmă. Dar, după cum notează în continuare Khoshbakht, gîndirea regizorală a lui Nicolaescu, spre deosebire de a lui Leone, se cvasiepuizează aproape invariabil în faza de *set-up*, de expozițiune, de promisiuni – în momentul cînd desfășoară mărcile unui gen sau ale altuia. În filmul său din 1977, *Osînda* (ca și Khoshbakht, am revăzut recent o parte – cea mai respectată – din filmografia lui Nicolaescu), *set-up*-ul include întoarcerea la vatră a ex-soldatului, ex-ocnașului și ex-răsculatului jucat de Amza Pellea; mai exact, include mantaua lui leoniană, scîrțîitul porții de la bordeiul lui (unde soția lui a încetat de mult să-l mai aștepte), peisajul sterp, vînturos, primordial (ca pasiunile celor care-l locuiesc), în care conacul boierului se înalță ca fortul izolat din westernuri (genul cu mărcile căruia lucrează Nicolaescu). Și cam pînă aici se întind puterile lui de regizor de cinema. În continuare, cinema-ul devine un simplu mediu de transmisie de secol XX, pentru o estetică foiletonistică de secol XIX – adică pentru o estetică literară (sau subliterară), nu cinematografică, în care secreția și acreția de evenimente epice înseamnă totul (boierul e asasinat, eroul e acuzat, procurorul e un fost camarad de arme, șansa e să-i găsească pe adevărații făptași ș.a.m.d), iar articularea cinematografică a acestei colcăieli evenimențiale e minimală. Nicolaescu nu gîndește în forme cinematografice elaborate

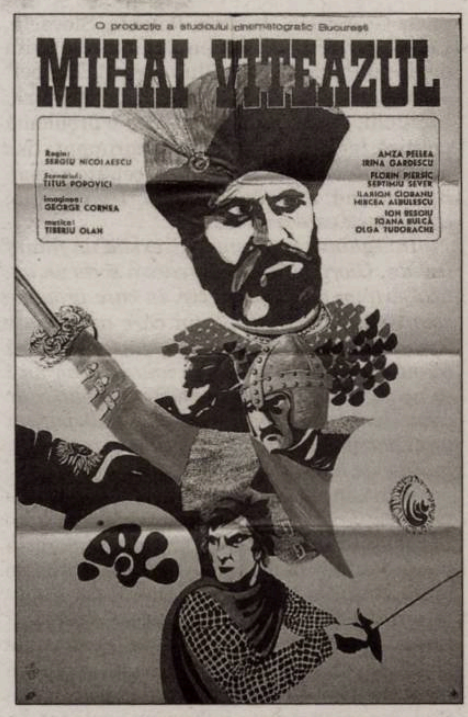

– în tablouri care se modifică în timp, în selecții de sunete, în diversele posibilități de racord sau de ruptură între imagini succesive; îi e suficient torentul de epică foiletonistică, neturnat decît sumar în asemenea forme, nemodelat decît minimal de ele. De aici, absența analizelor aplicate ale meșteșugului regizoral al acestui om privit de multă lume ca un bun meseriaș, dacă nu chiar ca un „mare regizor"; filmele lui oferă prea puțin de analizat din acest punct de vedere. Fără a exagera prea mult, se poate spune că meseria de regizor de film, așa cum o practică el, se află într-o etapă pregriffithiană, prefeuilladiană – după cum sugerează Mircea Platon, adevărații lui contemporani estetici sînt un Eugène Sue sau un Paul Féval. E valabil și pentru *Mihai Viteazul* (1971), producția lui cea mai ambițioasă – în sensul că ea conține și baluri, și turniruri, și du-te-vino pe mapamond (Roma, Stambul, Persia), și figurație de ordinul zecilor de mii. Dar toate astea țin de conținut – de ceea ce, dat fiind un buget consistent, se poate aduna în fața camerei de filmare. Articularea cinematografică a acestui conținut e la fel de oarecare. În general, Nicolaescu nu compune cine știe ce cadre, iar atunci cînd se ambiționează, rezultatele sînt academice – un tablou cu lețuri după bătălie, un *remake* cuminte după o secvență din *Chimes at Midnight* al lui Welles, cu oșteni „statuificați" de noroiul adunat pe ei în timp ce se luptă. Niște rapeluri la iconografia westernului (prima apariție a Buzeștilor, cînd țin calea unui convoi turcesc ce duce copii în robie) mai condimentează stilistic prima parte a filmului, iar unele scene de violență prezintă binevenite excese ornamentale (frigăruia înfiptă, cu tot cu căprioară, în secuiul Tompa). Și în tot filmul s-ar putea să existe trei sau patru tăieturi de montaj mai demne de remarcat (dintre care una îl aruncă pe Mihai în vîltoarea unei bătălii, îmbrăcat doar în cămașă). Dar în general, regizorul e, aici, un fel de controlor de trafic.

Valentina SANDU-DEDIU

Efectul Wagner

Anul Verdi-Wagner ne înconjoară aproape sufocant și ne distribuie atenția între cei doi mari rivali ai operei secolului al XIX-lea, în concerte, spectacole, festivaluri, simpozioane. Dacă Verdi marchează clar puncte în favoarea sa în întreaga istorie a receptării de pînă acum – chiar și în teatrele de operă din spațiul german, predominanța repertoriului verdian este evidentă –, Wagner își ia o anumită revanșă la nivelul dezbaterii teoretice. Controversele pe marginea scrierilor sale – poate mai mult decît comentariile asupra muzicii propriu-zise – sînt încă vii și provoacă scîntei, așa cum era de așteptat, din cauza buchetului de provocări pe care compozitorul însuși îl lansează.

La Leipzig, una dintre capitalele romantismului muzical german, orașul în care s-a născut Richard Wagner acum două secole, o conferință internațională a înrămat, timp de șase zile, tocmai data sa de naștere (22 mai). Nu este prima: diverse instituții muzicale (din Shanghai, Berna, Carolina de Sud sau Bayreuth) au început să ofere „zile Wagner" încă de la finalul anului 2012 și vor continua, pe parcursul lui 2013, cu siguranță, să brodeze evenimente pe felurite teme anexate dramelor muzicale wagneriene (natură și sexualitate; istorie, mit și naționalism; ecouri și efecte în media, film, din perspectiva globalizării etc.). Editorii au pregătit și ei terenul, prin (re)publicarea operelor complete, a corespondenței și a unei ediții istoric-critice a scrierilor lui Wagner. La rîndul său, muzicologul Helmut Loos, cel care poartă mereu grija orașului muzical Leipzig (marcînd diverse celebrări ale compozitorilor Johann Sebastian Bach, Robert Schumann, Felix Mendelssohn, Edvard Grieg, Max Reger sau Hanns Eisler), a îngrijit un volum monumental, cu contribuțiile celor peste 50 de vorbitori programați la conferința organizată tot de el.

Având volumul la dispoziție, participanții s-au limitat la cîteva aspecte din cercetarea lor, lăsînd mai mult loc discuțiilor libere și nu rareori polemice. Pentru muzicologii de limbă germană și engleză, inepuizabile par a fi noțiunile de „decadență" sau „mântuire", precum și implicațiile metadramei, ale ideologiei sau ale narativității, toate asociate cu diverse momente ale operei wagneriene (cu sau fără muzică). Imaginea lui Wagner se construiește, în prezent, din toate contradicțiile care îi caracterizează existența artistică și mai ales receptarea ulterioară a acesteia. Celebrul său articol antisemit, „Iudaismul în muzică", înclinațiile politice ale cercului de la Bayreuth (bunăoară, rasismul ginerelui lui Wagner, Houston Stewart Chamberlain), atitudinea filofascistă a fiului lui Richard, Siegfried Wagner, și apoi propaganda nazistă vor tăia, pe bună dreptate, felii dure în imaginea despre compozitor. Se vor găsi, însă, voci (Daniel Barenboim este cel mai ilustru exemplu) care să încerce să diferențieze afirmațiile politice ale lui Wagner (și manipularea lor ulterioară) de muzica propriu-zisă, care poate crea dependență prin fascinația sonoră a armoniei, a orchestrației, a continuității sunetului.

Anul acesta, Festivalul „George Enescu" propune tetralogia Inelul Nibelungului, *în versiune concertantă.*

Pe de altă parte, muzicologii proveniți din estul și centrul Europei s-au concentrat, în discuția de la Leipzig, mai cu seamă asupra asimilării creației wagneriene în mentalitățile și instituțiile artistice din țările respective. Călătoria prin diverse orașe (de la Vilnius la Belgrad, de la Liov la Bratislava, de la Sankt Petersburg la București) a reușit – dincolo de o inevitabilă anecdotică – să creeze un spațiu comun al dezbaterii și să integreze contribuții de acest fel în cercetarea mondială despre Wagner. Despre o receptare românească a compozitorului nu pot spune decît că ea și-a atins clipa de glorie în perioada interbelică – atunci cînd, pentru nou-născutele teatre de operă de la București și Cluj, montarea unei drame wagneriene era onorabilă și onorantă, echivalentă cu maturizarea instituției – sau cînd apare prima (și, pînă în prezent, neîntrecuta în obiectivitate și stil) monografie românească despre Wagner, semnată de Emanoil Ciomac. Iar dacă, în jur de 1900, exista un bariton român specializat în roluri wagneriene (Dimitrie Popovici-Bayreuth), iar „wagnerianismul" era promovat de compozitorul și dirijorul Eduard Wachmann, cu funcții proeminente în viața muzicală bucureșteană, după 1945, interesul pentru Wagner va păli considerabil. Altele erau prioritățile. Noi voci wagneriene nu s-au construit în România, și nici montări inedite n-au făcut vâlvă prin teatrele noastre de operă. Anul acesta, Festivalul „George Enescu" propune tetralogia *Inelul Nibelungului*, în versiune concertantă (cu Sinfonieorchester Berlin, sub bagheta lui Marek Janowski, cu o distribuție mixtă, internațională și românească). Poate fi acesta un impuls pentru o nouă descoperire autohtonă a „operei de artă totale", a complexității sale, a magiei sonore care învăluie partiturile wagneriene?

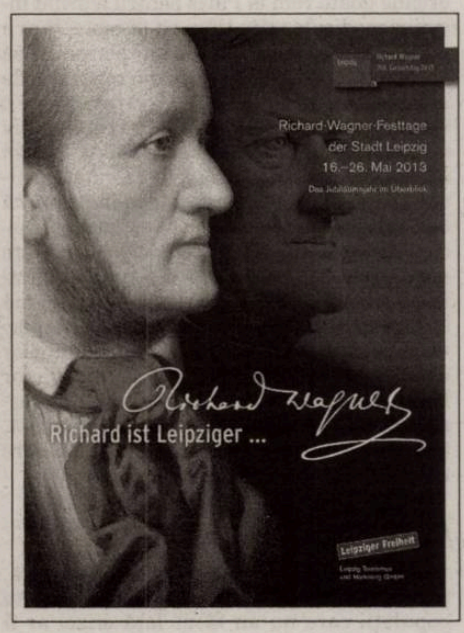

***Valentina Sandu-Dediu** este prof. univ. la Universitatea de Muzică din București.*

„Cred că ne vom îndrepta simultan spre bine şi spre rău“

– interviu cu Pascal BRUCKNER –

Mă pregăteam pentru acest interviu şi vorbeam cu un responsabil de ONG, care îmi spunea că fenomenul sărăciei se extinde la scară mondială. Îmi dădea un exemplu: la Milano, în Italia – un oraş care nu avea problema vagabonzilor pînă în urmă cu 10-15 ani –, trăiesc 100.000 de copii abandonaţi. Aşadar, fenomenul nu se manifestă doar la Bucureşti sau în alte oraşe în care exista mai demult, ci s-a generalizat. Criza a dus la creşterea numărului de persoane fără domiciliu fix. Acel responsabil de ONG îmi spunea că lumea a început să se obişnuiască cu această problemă. Nu putem spune că o vom rezolva, dar ne putem angaja s-o gestionăm mai mult sau mai puţin corespunzător. Din ce spuneţi dumneavoastră, am impresia că situaţia degenerează continuu la Paris.

Da şi nu. Da, situaţia se agravează continuu pentru că şomajul antrenează acest fenomen de ruptură, apoi, există acea categorie de oameni ai muncii avînd o situaţie deosebit de precară, care ajung să cerşească pe stradă. De fapt, la Paris au existat întotdeauna cerşetori şi oameni fără adăpost, este o tradiţie de aproape o mie de ani. Să ne amintim de Curtea Miracolelor. Mereu au existat grupuri organizate de cerşetori, de oameni care întind mîna. Aceştia apar în toată literatura franceză, îi regăsim în opera lui François Villon, a lui Victor Hugo. Parisul a avut mereu o latură întunecată şi necunoscută, a avut cartiere în care oamenii trăiau din furturi mărunte, din cerşetorie. Ce s-a schimbat a fost deschiderea graniţelor, în sensul că Parisul este un oraş deschis către lumea întreagă. Pe străzile din Paris poţi întîlni afghani, kurzi, egipteni, tunisieni, magrebini, cîţiva africani din Africa Subsahariană şi mulţi oameni din Europa de Est: ruşi, moldoveni, romi, bulgari, cehi, polonezi, nemţi din Germania de Est. Parisul este nucleul unde se adună toate aceste naţionalităţi şi, cum în Franţa avem o politică foarte generoasă, cum sistemul nostru de sănătate le este accesibil tuturor (există ceea ce numim asigurarea de sănătate universală), oricine poate veni la Paris pentru a primi îngrijiri medicale atîta timp cît doreşte, fără a plăti nici o copeică – dacă îmi permiteţi să spun aşa. Franţa are, aşadar, o reputaţie de azil, de ţară-gazdă. Dar e adevărat că este o latură foarte deprimantă, dintr-un motiv foarte simplu: după cel de-al Doilea Război Mondial, epoca modernă a fost fondată pe ideea că sărăcia a rămas undeva în urmă, că toate clasele sociale urmau să se îmbogăţească, clasele medii se vor consolida, iar peste doar cîţiva ani, sărăcia va fi o simplă amintire din secolul al XIX-lea. Or, ne dăm seama că starea de criză pune pe tapet acest spectacol pe care îl credeam rezervat romanelor de Dickens, de Jack London sau de Victor Hugo. Întrebarea este: trebuie să ne obişnuim cu acest spectacol? Da, fără îndoială, pentru că va face parte din vieţile noastre multă vreme de acum înainte.

Diferenţe

Dacă peste zece ani vom ieşi din criză, timpul necesar pentru a absorbi toate aceste populaţii care nu au făcut faţă crizei ar fi foarte îndelungat, dar, oricum, ar fi profund deprimant pentru tinerele generaţii care vor să reuşească în viaţă şi care ajung să fie martore la un spectacol care le demoralizează. Nu este adevărat că există sărăcie lucie în toată Europa. Acest fenomen nu se observă în Europa de Nord, în ţări ca Olanda, în Germania mult mai puţin, nu veţi întîlni aşa ceva în Danemarca, Scandinavia, sau, oricum, într-o măsură mult mai redusă. Sărăcia există în ţările latine, în Europa de Sud, din care faceţi parte voi, românii, şi noi, francezii. Distincţia se face, în zilele noastre, mai ales între Europa Occidentală şi cea Răsăriteană. Din jumătatea nordică a continentului fac parte Germania, Austria, Polonia, Slovacia, Cehia, iar din jumătatea sudică – numită dispreţuitor de Berlin „Club Med al Europei“ – fac parte francezii, italienii, portughezii, spaniolii, grecii şi românii. Este o problemă politică teribilă, este foarte deprimant, dar aşa stau lucrurile, aşa sînt percepute popoarele din sud. Trebuie să cunoaştem situaţia, chiar dacă este deplorabilă.

În legătură cu ce spuneţi, există un filozof italian, Giorgio Agamben, care a scris un articol extrem de dispreţuitor, în care propune crearea unui imperiu latin care ar include Spania, Italia, Franţa şi alte state, pentru că nu numai că unui grec sau unui italian nu i se poate cere să trăiască ca un german, dar chiar dacă ar fi posibil, s-ar duce la dispariţia unui patrimoniu cultural în care se regăseşte, înainte de toate, o formă de viaţă.

Într-adevăr, aşa este, dar această propunere a apărut într-un moment de furie. Adevărul este că tinerii greci şi italieni merg să lucreze în Germania, acolo unde condiţiile de viaţă sînt mai bune. În Spania, rata şomajului în rîndul tinerilor depăşeşte 50%, toţi tinerii merg să muncească în Europa de Nord. Nu trebuie să facem această separare radicală între Europa de Nord şi Europa de Sud, deoarece sîntem în Europa peste tot. În Suedia, la fel ca la Berlin, mă simt în Europa; în aceeaşi măsură şi la Bucureşti sau la Atena. Europa este bogată datorită diversităţii culturale a lumii protestante din nord şi a lumii catolice sau ortodoxe din sud. Trebuie să păstrăm această unitate, altfel visul european s-ar distruge. Este adevărat că trebuie rezolvate problemele legate de datorii, iar ţările din Europa de Nord au gestionat mai bine economia decît Franţa, Spania, Italia sau Portugalia. Aceasta este o provocare pe care nu trebuie să o ignorăm, spunînd că vom diviza Europa, spunînd că Europa se opreşte la Roma sau la Paris, după care urmează, în nord, o populaţie nedefinită de barbari, de vikingi blonzi. Franţa se află undeva la mijloc, ea reuneşte Europa de Nord şi Europa de Sud. Între Lille şi Marsilia se întind două mentalităţi diferite şi, totuşi, vorbim aceeaşi limbă şi aparţinem aceleiaşi ţări, la fel cum România este o ţară din lumea slavă şi, în acelaşi timp, sînteţi de origine latină, înrudiţi cu italienii şi cu francezii. Aceste contradicţii culturale reprezintă o sursă de bogăţie, trebuie profitat de ele. Nu trebuie să facem simplificări de dragul unei crize economice care, oricum, o să treacă la un moment dat. Europa este bogată, are competenţe incredibile şi este adevărat că traversăm un moment dificil, dar nu este un motiv să cedăm în faţa disperării sau unei soluţii simpliste.

„Cel mai mult mă tem de revenirea în forţă a ideologiilor criminale din secolul trecut.“

Nu credeţi că tot ceea ce se petrece în prezent – pentru că situaţia de criză durează de cinci ani deja – se reflectă în momentul alegerilor, cînd se observă că oamenii se orientează tot mai mult către mişcări populiste? Avem exemplul Italiei de curînd – cu Beppe Grillo –, a fost şi cazul din Franţa, unde stînga populistă şi Frontul Naţional au strîns împreună 25% dintre sufragii. Credeţi că această tendinţă se va îmbunătăţi sau se va înrăutăţi?

Cred că ne vom îndrepta simultan spre bine şi spre rău. Este adevărat că tentaţia extremistă este foarte puternică în Ungaria, cu partidul neonazist; în Grecia, cu Obdore; în Franţa, cu Frontul Naţional, care militează ferm pentru ieşirea din Europa. Uneori, sîntem acel sat de gali care se închide între propriile graniţe şi îi alungă pe germani, englezi, italieni, spanioli şi magrebini din Hexagon. Acest fenomen se observă în toate ţările, parcă ne deplasăm între doi piloni. Trebuie să facem faţă crizei economice şi să rezistăm, pentru ca extrema stîngă sau extrema dreaptă să nu ne împingă într-un impas din care să nu mai putem ieşi: ieşirea din zona euro, ieşirea de pe scena mondială. Pînă şi Belgia, care este o ţară mică, doreşte să se separe. Cum proiectul european a dezamăgit şi nu a protejat popoarele pe care se presupune că le reuneşte sub cupola sa, visul tuturor ţărilor europene este să se închidă în propriile graniţe, să renunţe la globalizare, la contactul cu lumea, şi să se limiteze la mica lor producţie locală de brînzeturi, la propriile lor recolte. Cred că aceasta este o soluţie disperată, dar îi poate cuceri pe unii, într-o perioadă în care perspectivele de redresare economică sînt, pentru moment, foarte slabe.

Cum putem să ieşim neafectaţi din criză, dacă nu există nici un proiect european de anvergură? Doar am văzut ce idei catastrofale a propus Europa în cazul Ciprului. Nici măcar nu au provenit de la nişte aleşi europeni, ci de la cîţiva tehnocraţi de la Bruxelles, ceea ce face să adîncească sentimentul de dezamăgire.

Dacă aş avea eu soluţia, aş fi tare fericit să v-o dau imediat, dar problema este că Europa nu există ca guvern politic. Aţi spus chiar dumneavoastră, este o adunare de tehnocraţi la Bruxelles, care lucrează în clădiri anonime şi decid viaţa politică a celor 27 de state membre. Europa nu are guvern, nu are armată, nu are Minstru de Externe, nici preşedinte. Înainte de toate, ar fi trebuit creată Europa politică, înainte de crearea monedei euro. Or, lucrurile s-au petrecut pe dos. Consider că proiectul european nu este mort, dar se află într-o stare de comă profundă şi trebuie să reluăm de la început proiectul european iniţiat după al Doilea Război Mondial, dar pe baze fragile. Trebuie să ne bucurăm de ceea ce am obţinut pînă acum, cum ar fi securitatea asigurată de NATO, schimburile comerciale, care sînt foarte profitabile, nu trebuie să dăm cu piciorul la crearea proiectului european care, totuşi, a adus avantaje enorme, de care nici nu ne dăm seama. Trebuie, însă, să mergem şi mai departe, către o Europă federală, o armată europeană, integrarea diverselor ţări, trebuie să ne orientăm către un mare lider european, care nu există în prezent, deoarece cele cîteva persoane de la Bruxelles care au putere de decizie nu ne pot scoate din impas. Peste un an şi două-trei luni vom avea alegeri europene, vom vedea dacă se produce un declic sau, dimpotrivă, vom continua să ne zbatem ca pînă acum, afectaţi de problemele pe care le cunoaştem bine.

Ideologii

Credeţi că ideologiile mai înseamnă ceva în Europa zilelor noastre? Mai putem spune că sînt de dreapta sau de stînga, dacă analizăm politicile duse de guverne în ultimii ani?

Da, cred că ideologiile încă nu au dispărut, ele supravieţuiesc, sînt indestructibile. Mai sînt monarhişti în Franţa, fascismul încă mai cucereşte anumite persoane, la fel şi comunismul. Sînt destui intelectuali în Franţa care îşi declară apartenenţa la comunism. Or, dacă ar fi să facem bilanţul tuturor crimelor comise de regimul comunist de-a lungul secolului al XX-lea... În timpul crizelor revin în forţă ideologiile simplificatoare şi cuceresc un număr mare de oameni care spun că cel puţin vor avea o autoritate în stat şi nu vor mai avea dezordine în ţară. Şi ruşii vor fi liniştiţi cu un dictator, deoarece străzile ar fi curate, trenurile ar ajunge la timp şi nu ar mai fi şomaj. În realitate, ştim că ar fi o soluţie aberantă, doar că în momentul în care nu mai au nici o speranţă, oamenii susţin orice lider, indiferent dacă este de extremă dreaptă sau extremă stîngă. Pentru anii următori, cel mai mult mă tem de revenirea în forţă a ideologiilor criminale din secolul trecut, cum ar fi fascismul sau comunismul – ar fi cumplite pentru democraţiile noastre.

Şi ce se întîmplă cu ideologiile democratice, cu stînga clasică, dreapta clasică?

Trebuie să reuşească prin ele însele, printr-o combinaţie de social-democraţie şi de liberă întreprindere. Dacă eşuează, uşa este deschisă pentru demagogii din ambele tabere, dar zarurile încă nu au fost aruncate. Varianta cea mai rea încă nu este inevitabilă. Ce este mai rău încă nu s-a produs, avem, totuşi, atîtea resurse! Ţările sărace ne văd ca fiind atît de bogaţi, în ciuda problemelor noastre, încît am impresia că cea mai cumplită greşeală pe care o putem comite ar fi să fim pesimişti. Ce mă îngrijorează cel mai mult este fatalismul pe care îl văd la intelectualii francezi, un fatalism de pisică grasă, care toarce nemulţumită, chiar lîngă bucata de ficat. Nu trebuie să cedăm acestei tentaţii. Putem fi pesimişti, dar trebuie să avem în continuare iniţiative şi să căutăm soluţii posibile, în loc să ne complacem în situaţia de a ne plînge. Să nu uităm ce a spus Nietzsche: „Să ne purtăm ca şi cum progresul ar fi încă posibil.“ Dar progresul încă este posibil! Eu sînt un partizan al progresului, sînt liberal de stînga: cred, în acelaşi timp, în libera iniţiativă şi în îmbunătăţirea sorţii tuturor; de aceea, într-o carte precedentă, denunţam

ecologia radicală, care se pronunţa, în numele protejării planetei, în favoarea sărăcirii generale a populaţiei, ceea ce consider că este o soluţie agresivă şi nebună.

Datoria de a fi fericit

Într-o altă carte, vorbeaţi de datoria de a fi fericit în societatea occidentală. Credeţi că mai este cazul în prezent? Oare criza n-a atacat conceptul de datorie de a fi fericit?

Nu, din păcate cred că oamenii sînt datori să caute surse de împlinire chiar şi în vreme de criză economică. În profunzime, datoria de a fi fericit este o manieră de a căuta echilibru chiar şi într-o ordine economică constrîngătoare. Săptămînal, apar revistele pentru femei şi pentru bărbaţi cu sfaturi de dezvoltare personală. Noi, occidentalii, sîntem blestemaţi să credem în fericire, orice s-ar întîmpla. Cum spuneam, situaţia este foarte delicată deoarece, dacă fericirea este singura soluţie pentru societatea noastră, atunci cei care nu reuşesc să fie fericiţi cad în depresie şi au o proastă imagine de sine, nu mai ştiu să gestioneze grijile zilnice şi nefericirea. Este o ideologie destul de periculoasă, aceea de a le spune oamenilor că trebuie să fie fericiţi cu orice preţ.

Veniţi foarte des în România şi vă bucuraţi de entuziasmul cititorilor români. Puteţi percepe diferenţa dintre a fi fericit în România şi a fi fericit în societatea occidentală? România face parte din Europa, dar este diferită, este o îmbinare de spirit slav şi latin, de ortodoxism şi de catolicism, avem Moldova, dar avem şi Transilvania. Diferenţele sînt mari?

Da, cred că diferenţele dintre România şi Franţa sînt uriaşe, deoarece nu am avut aceeaşi istorie. Noi am avut norocul să fim eliberaţi de americani, iar voi, din păcate, de Armata Roşie. Această ruptură istorică rămîne fundamentală în istoria celor două ţări. Franţa şi România sînt ţări surori, deşi au avut şi divergenţe de-a lungul timpului. Nimic nu circulă mai repede ca ideile în vremurile noastre. Datoria de a fi fericit există şi în România, care este, ca şi Franţa, o societate cu tendinţe individualiste, în care se presupune că fiecare persoană este stăpînă pe propriul destin, că îşi trăieşte viaţa după cum consideră de cuviinţă. Poate că datoria de a fi fericit nu se pune în aceiaşi termeni în Franţa şi România, dar cu siguranţă se pune în ţara dumneavoastră în aceeaşi măsură ca la noi. Am impresia că asemănările dintre cele două ţări sînt mult mai mari decît diferenţele. Chiar dumneavoastră aţi spus că românii circulă foarte mult: 3 milioane de români trăiesc în alte ţări. Mulţi români vin în Franţa. Trecem zilnic pe lîngă români, fără să bănuim acest lucru, pentru că s-au integrat în societatea franceză. În 20 sau 30 de ani s-a creat treptat o mentalitate europeană uniformă, de aceea nu sînt de acord cu Giorgio Agamben. Fie că este vorba de Stockholm, Oslo sau Málaga, de Bucureşti sau Atena, există ambiţii comune care constituie ethosul european. La urma urmei, sîntem toţi produsul aceleiaşi istorii, deşi am avut istorii naţionale foarte diferite, chiar dacă voi, românii, aţi fost marcaţi de tragedia comunistă într-o măsură mult mai mare decît noi, francezii, care ne aflam de partea cea „bună" a baricadei. Trăim în aceeaşi Europă, care se opreşte la frontiera românească, apoi urmează Rusia, care este o altă lume. Moscova nu vrea să intre în Europa, Moscova nu este o naţiune occidentală, ea atacă în mod constant spiritul european, deoarece acesta reprezintă libertatea, spiritul critic, democraţia şi gustul pentru artă, pentru arte frumoase.

Despre liberalism

După căderea regimului comunist în România, au existat neînţelegeri între intelectualii români şi cei francezi. Românii nu înţelegeau de ce atît de mulţi intelectuali francezi sprijiseră comunismul, în timp ce intelectualii francezi le reproşau colegilor lor români că sînt prea de dreapta. După 1990, existau, în lume, alte valori în afară de dreapta liberală. Credeţi că această dispută se stinge sau revine de fiecare dată în dialogurile dvs. cu intelectualii români?

Da, începe să dispară. În fiecare an particip la o întîlnire în Slovacia cu intelectuali polonezi, cehi, Adam Michnik şi alţii. Disputele încep să dispară, dar intelectualii români au dreptate aici. Atitudinea intelectualilor germani, francezi, britanici sau spanioli faţă de comunism a fost scandaloasă. După căderea Zidului Berlinului, cînd cei din Est au năvălit în Berlinul de Vest, în special asupra supermarketurilor de acolo şi a bogăţaşilor care profitaseră de toate avantajele capitalismului, se purtau ca nişte maimuţe în căutare de banane, iar orbirea continuă a intelectualilor din Europa de Vest faţă de lumea a treia este scandaloasă; noi, cel puţin, sîntem indulgenţi faţă de comunism. E ceva infam în negarea realităţii, de aceea nu sîntem obligaţi să fim de dreapta liberală, dar putem fi de stînga liberală. Gîndirea liberală are, totuşi, frumoase titluri de glorie. Liberalismul este o ideologie politică frumoasă, care apără drepturile individuale faţă de preluarea puterii publice.

Şi totuşi, cuvîntul „liberalism" este un cuvînt tabu în Franţa. Liberalismul este asociat cu neoliberalismul american.

Exact, ne gîndim la Reagan şi Thatcher, la financiarizarea economiei. Este o neînţelegere, liberalismul este o mare şcoală politică, avînd adepţi de dreapta şi de stînga, apărată de Tom Grill, de Stuart Mill în Anglia, care, înainte de toate, s-a bazat pe protecţia libertăţilor individuale faţă de abuzurile guvernelor. Cine nu este liberal la ora actuală, inclusiv intelectualii comunişti francezi, care sînt primii care ţipă cînd le sînt atacate libertăţile? Într-adevăr, această neînţelegere între Est şi Vest trebuie obligatoriu soluţionată, altfel nu înţelegem prea bine despre ce vorbim. Noi, francezii, sîntem copiii răsfăţaţi de după război, iar voi, românii, sînteţi victimele dictaturii comuniste, deşi nu mai există în prezent.

Da, a dispărut de aproape un sfert de secol. Aţi scris un roman, un thriller social. Înainte de acesta, aţi publicat o carte împotriva ecologiei radicale... Cînd veţi mai scrie despre dragoste, despre cuplu?

O, dar am scris deja mult despre dragoste şi cuplu, am vreo zece cărţi pe această temă. Poate că, într-o bună zi, o să scriu din nou despre relaţii, dar nu deocamdată. Am impresia că am spus deja foarte multe pe această temă, însă inspiraţia îmi poate reveni foarte rapid şi, totuşi, dragostea acoperă foarte multe domenii. Eu cred că un scriitor scrie mereu aceeaşi carte, doar că mereu sub alte forme. Probabil că urmează să scriu un eseu, am şi cîteva idei de romane, dar cu siguranţă voi reveni şi la tema dragostei, o voi aborda, numai că sub o altă formă.

Căsătorie vs *dragoste*

În Franţa are loc o dezbatere foarte aprinsă privind căsătoria între homosexuali. Au loc manifestări importante de ambele părţi, am impresia că mai ales din partea celor care se opun acestui proiect de lege. Sînteţi pentru această opoziţie?

Consider că opoziţia faţă de căsătoriile între homosexuali nu prea are de-a face cu homosexualitatea, este vorba, mai degrabă, de o opoziţie de ansamblu, la adresa guvernului lui Hollande. Cred că aici se amestecă mai multe lucruri. Pentru dreapta, care se dezintegrează, este o modalitate de a-şi strînge trupele, iar în spatele opozanţilor căsătoriilor gay se află opoziţia Bisericii Catolice, care se află în plină criză. Ştiţi că francezii nu prea mai merg la slujbă, numărul de preoţi este în scădere, Biserica Catolică traversează o criză de vocaţie, iar sosirea a cinci milioane de cetăţeni musulmani pe teritoriul francez a avut asupra catolicilor şi protestanţilor efectul unei bîte în moalele capului, iar în prezent reprezintă un moment de trezire. Căsătoriile între homosexuali sînt, pentru creştini, un pretext pentru a-şi reanaliza concepţiile, pentru a se remobiliza, pentru a fi mîndri de identitatea lor, pentru a spune că ne aflăm în faţa unei religii foarte demonstrative, foarte agresive şi vizibile, foarte practicante – islamul – şi este momentul ca şi noi, catolicii, să strîngem rîndurile şi să fim împreună în mod public. Consider că povestea căsătoriilor gay nu este altceva decît o ocazie de conjunctură pentru ca cele două tabere – Dreapta şi Biserica Catolică – să se reafirme ca atare.

Deci nu credeţi că opoziţia faţă de căsătoriile gay este puternică în sine?

Nu. Oricum, legea va fi adoptată, ea există deja în unele state europene, iar după instituirea căsătoriilor gay va trebui să ne gîndim la divorţul pentru homosexuali. Faptul că homosexualii se căsătoresc nu schimbă cu nimic instituţia căsătoriei, care este în criză de vreo 40 de ani. Oricum, mariajul pierde teren în Franţa, francezii se căsătoresc din ce în ce mai puţin, ei recurg tot mai mult la PACS – un pact de uniune civilă: oamenii trăiesc în uniune liberă, în concubinaj, iar legea le oferă aproape aceleaşi avantaje ca oamenilor căsătoriţi, mai puţin pe plan fiscal: pot avea copii, pot beneficia de alocaţii. Căsătoria ca instituţie se află în criză profundă. După cum am scris într-o altă carte, căsătoria din zilele noastre se bazează doar pe iubire, ea nu mai este sacră, ca odinioară, în ţările de tradiţie catolică, deci nici căsătoriile între persoane de acelaşi sex nu se vor sustrage acestei evoluţii. Aşadar, homosexualii şi lesbienele se vor căsători, după care vor divorţa, vor avea loc procese, litigii, avocaţii se vor îmbogăţi un pic mai mult.

Prin urmare, cei mai cîştigaţi vor fi avocaţii. În prezent, adevăratul trio adulterin nu mai este format din amant, soţ şi soţie, ci din soţ, soţie şi avocat. Avocatul este amantul ambelor părţi şi se va îndrepta către partea care îl va plăti mai bine. Căsătoriile între homosexuali nu vor schimba radical nici familia, nici căsătoria. Trăim un fenomen foarte paradoxal în ţările occidentale, la fel şi în România. Pe de o parte, avem o valorizare extremă a familiei pe care am ales-o, ne adorăm copiii, copiii sînt regii societăţii, vrem pentru copiii noştri cea mai bună soartă posibilă, iar pe de altă parte, căsătoria ca instituţie pierde teren, oamenii se separă, divorţează, formează alte familii, deci nu trăim momente de decadenţă – cum spun pesimiştii sau conservatorii –, trăim, dimpotrivă, un moment de recompunere a formelor familiale; însă – contrar a ceea ce auzim adesea, – familia este cea care triumfă în prezent, numai că această familie se bazează nu pe legături de constrîngere, ci pe legături de dragoste, de aceea este dificil să locuieşti cu persoana iubită. Pentru că ne iubim, iar în ziua în care nu ne mai iubim, uniunea se distruge – şi aceasta este marea provocare a secolului următor.

Deci trebuie să consolidăm dragostea, dacă ea este liantul dintre oameni...

Exact, trebuie să luptăm pentru a consolida dragostea. Problema care se pune şi care se punea deja pe vremea strămoşilor noştri este următoarea: se poate clădi o uniune durabilă numai pe dorinţă şi pasiune? Oare nu trebuie introduse în cadrul căsătoriei sau al cuplului elemente pe care noi, oamenii moderni, le îndepărtăm cu oroare – cum ar fi interesul economic, interesul financiar, avînd în vedere că un cuplu este o mică entitate economică? Dacă eşti sărac, dragostea dispare foarte rapid, trebuie să-ţi poţi creşte copiii sau să închiriezi un apartament convenabil, să duci o viaţă decentă, să-ţi poţi permite să pleci în concedii, călătorii, dar trebuie să integrăm elemente realiste, şi cum am putea, dacă ne-am bucurat atît de mult să ne debarasăm de ele, pe motiv că sînt nişte idei învechite din secolul al XVIII-lea, al XIX-lea? Cred că asta a fost prostia eliberării sexuale, un scriitor libertin chiar o afirmă. Da, a fost prostia acelor ani cînd nu aveam pe buze decît cuvinte ca poftă, dorinţă sexuală, pasiune şi cred că în prezent ne dăm seama că n-o să mai ajungem în vremurile anilor '60, cu emanciparea femeilor, cu eliberarea moravurilor. Nu prezintă interes să revenim în trecut, dar vom tempera acest progres prin reintegrarea elementelor care erau considerate pînă în prezent tabu. Rolul banilor, de exemplu. Foarte puţini vorbesc despre această temă. Protestantismul este religia banilor. Anglo-saxonii adoră banii. Mai este şi diferenţa de roluri economice în cuplu. Ce se întîmplă în cuplu cînd femeia cîştigă mai mult decît bărbatul şi are o poziţie socială mai avantajoasă? Este o situaţie foarte dificilă, care se vede în cazul femeilor politice de anvergură din Franţa – soţul lor abia dacă există. Aceasta este o recompunere a rolurilor tradiţionale, care o să fie pasionant de analizat în anii care vin.

Şi credeţi că această recompunere va avea loc în 10-15 ani?

Cred că este deja în curs. Nu este vorba despre decadenţa familiei – a tradiţionaliştilor, aşa cum se spune –, ci familia se reconstruieşte pe noi baze, poate peste 12-15 ani chiar vom asista la renaşterea dragostei, probabil că va fi un fenomen minoritar, rezervat celor puţini şi fericiţi, snobilor şi nobililor care vor regăsi plăcerea mulţimilor. Doar snobii se vor mai căsători. Nimic nu este decis definitiv, de aceea nu sînt pesimist nici în ceea ce priveşte familia, nici căsătoria, nici Europa, pentru că trebuie să ne păstrăm sîngele rece pe timp de criză. Panica înseamnă să cădem iremediabil tocmai în ceea ce vrem să evităm.

> *„Eu sînt un partizan al progresului, sînt liberal de stînga: cred, în acelaşi timp, în libera iniţiativă şi în îmbunătăţirea sorţii tuturor."*

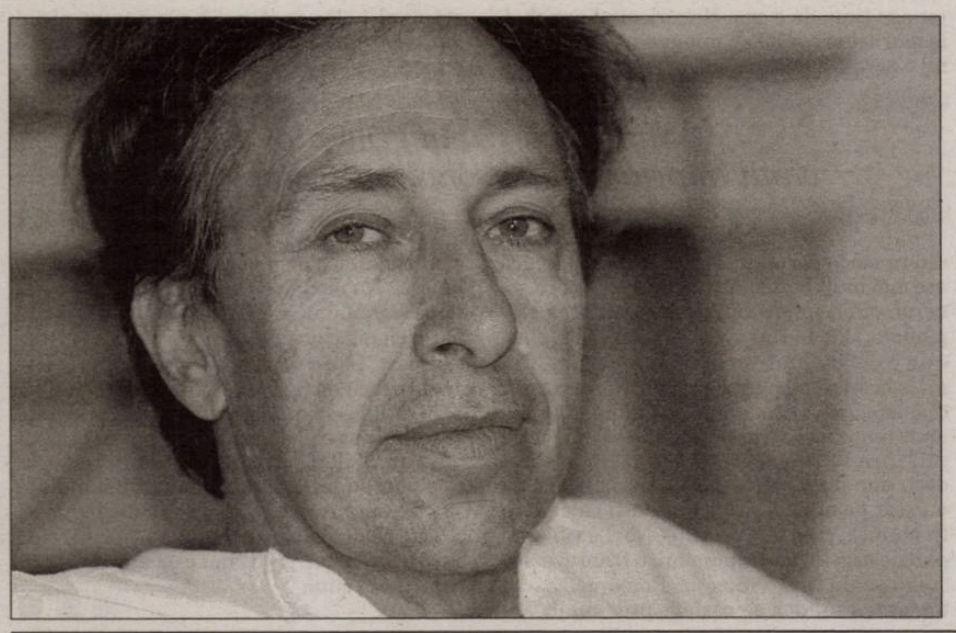

Pascal Bruckner *este romancier şi eseist francez. Cel mai recent roman al său,* Casa Îngerilor *(2013), a fost tradus în limba română la Editura Trei şi a fost lansat, de curînd, şi la Bucureşti.*

(fragment din interviul realizat de Luca Niculescu pentru postul Digi TV)

traducere de Iulia NEGRU

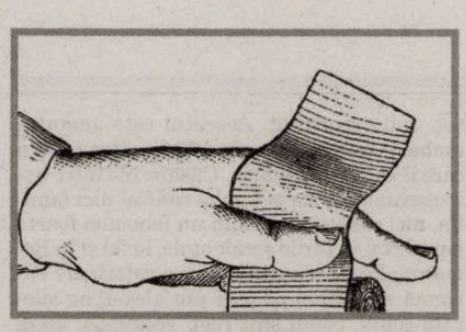

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Cazul Alexandrescu şi banii din spatele lui

Ştirea arestării directorului executiv de la Antena Group, Sorin Alexandrescu – sub acuzaţia de şantaj –, a aruncat în aer piaţa media din România. Povestea de business din spatele ei e, însă, mai interesantă.

Toată tărăşenia merită un paragraf de recapitulare. Conform interceptărilor de la DNA, Alexandrescu a cerut unui acţionar al RCS & RDS, Ioan Bendei, să încheie un contract care ar fi obligat RCS & RDS la plata a 35 de milioane de euro pentru includerea posturilor din Antena Group în oferta TV proprie. Suma a fost considerată anterior de RCS & RDS prea mare, ceea ce a dus la scoaterea Antenelor din reţeaua de DTH (satelit digital) a companiei. Dacă RCS & RDS nu ar fi făcut acest lucru, Alexandrescu şi Antenele ar fi dezvăluit o finanţare de 1,7 milioane de euro – sau 3,5 milioane, s-a spus ulterior – pe care compania de cablu i-a oferit-o lui Mitică Dragomir, preşedintele Ligii Profesioniste de Fotbal. Desigur, o astfel de idee de finanţare este ciudată, mai ales în contextul în care Mitică Dragomir e un personaj-cheie în afacerea meciurilor din campionatul intern, pentru care RCS & RDS a licitat, cu succes, şi în 2008, şi în 2011.

Din punctul de vedere al anchetei, cazul Sorin Alexandrescu este similar – dacă nu chiar mai complicat pentru învinuit – cu un alt caz, care s-a soldat cu condamnare: cel referitor tot la şantaj, dar cu Sorin Ovidiu Vîntu şi Sebastian Ghiţă. În povestea mai recentă, există, în plus, un martor-cheie, Mitică Dragomir, care a confirmat cu detalii cele discutate în interceptările telefonice, existente şi în cealaltă afacere. Probabil, lucrurile sînt foarte complicate pentru Sorin Alexandrescu, mai ales că avocatul lui, Gheorghiţă Mateuţ, pare a fi ales ca linie de apărare nu negarea conţinutului interceptărilor, ci lipsa prejudiciului, deoarece contractul nu s-a mai semnat. Faptul că banii nu s-au dat ar scoate de sub incidenţa DNA întreaga poveste, fiindcă Direcţia Naţională Anticorupţie se ocupă doar de infracţiuni cu un prejudiciu mai mare de 200 de mii de euro, iar înregistrările – realizate de SRI la cererea DNA – ar fi nule în sens juridic.

Dar nu şi în sens public. Chiar dacă Sorin Alexandrescu ar ieşi de sub incidenţa legii în acest caz, faptul că ar fi ameninţat un rival de afaceri cu dezvăluirea unor date compromiţătoare ar rămîne. Ceea ce ne duce exact la povestea de business despre care vorbeam.

Dacă e s-o spunem de la coadă la cap, cum se spun lucrurile în presă, ea se rezumă la: „Managerul unui mare grup media nu găseşte altă sursă mai bună de venit, decît să preseze un cablist (telecom, pe stil mai nou) să-i ofere mai mulţi bani pentru difuzare, din abonamentele pe care acesta le colectează."

Sună destul de trist şi spune multe despre felul în care se fac afacerile în România. Să mai facem, însă, un pas înapoi. Alexandrescu avea la mînă RCS & RDS cu contractul referitor la finanţarea firmei lui Mitică Dragomir, Bodu SRL. Preşedintele Ligii Profesioniste de Fotbal a luat bani de la unul dintre cei mai activi participanţi la licitaţiile pentru meciurile din Ligă. RCS & RDS a achiziţionat o mare parte dintre acestea în 2008, în consorţiu cu Antenele, contra a peste 100 de milioane de euro. Alexandru Oprea, CEO-ul companiei de telecomunicaţii, a suflat atunci cele mai bune pachete de meciuri de sub nasul Realitatea-Caţavencu. Dacă meciurile s-ar fi dovedit rentabile, ar fi fost un balon serios de oxigen pentru o piaţă media care începea să scadă, din punctul de vedere al cheltuielilor de publicitate. Astăzi, televiziunile se bat pe aproximativ 200 de milioane de dolari din totalul ceva mai mic de 300 al cheltuielilor cu reclame. Meciurile ar fi trebuit difuzate pe canale specializate, la care telespectatorii-microbişti ar fi urmat să se aboneze. Un calcul simplu spunea, la vremea respectivă, că un pachet de fotbal, vîndut de cablişti cu 1-2 euro, ar fi dus la un profit serios.

Lucrurile n-au ieşit, însă, ca pe hîrtie. Motivul a fost unul simplu: Mitică Dragomir şi Liga lui au programat, săptămînal, mai multe meciuri în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră, drept pentru care Antenele, responsabile cu împachetarea şi difuzarea lor pe post, au trebuit să îşi imagineze nu mai puţin de patru GSP TV-uri. Neînţelegerile dintre RCS & RDS şi Antene au apărut ulterior şi s-au referit la banii care trebuiau plătiţi către Ligă. Cele două grupuri s-au dat reciproc în judecată şi a urmat ceea ce s-a văzut zilele trecute la DNA.

Care DNA, apropo, nu s-a oprit la Sorin Alexandrescu, ci a luat la verificat şi contractul dintre RCS & RDS şi firma lui Mitică Dragomir. Dar, din nou, despre vinovaţi, în acest sens, e treaba justiţiei să vorbească. Întrebarea e ce l-a făcut pe Mitică Dragomir să încurce socotelile RCS & RDS şi Antena Group, în 2008.

La vremea respectivă, pe piaţă circulau diferite zvonuri. Nu le vom mai pomeni, fiindcă toată povestea e prea gravă. Cert e că, după ce a încasat (pe hîrtie) peste 100 de milioane de euro, în 2011, Mitică Dragomir a purces cu avînt la o nouă licitaţie pentru meciuri. De astă dată, nu s-au vîndut decît pachete în valoare de 36 şi ceva de milioane. Au achiziţionat şi Antena Group, şi RCS & RDS cîte ceva, dar, în principiu, marea afacere numită fotbal contra cost, pe cablu, n-a decolat. Cu excepţia televiziunii publice, care e largă la mînă în astfel de contexte, piaţa TV se fereşte de meciuri.

După ce a ieşit de la DNA, cu faimoasa şapcă roşie pe cap, Mitică Dragomir a făcut nişte declaraţii cilibii despre elefanţii care se află în conflict şi modul cum e el prins între cei doi elefanţi, adică RCS & RDS şi Antena Group.

În ultimă instanţă, în toată povestea e vorba de o mulţime de bani, pe care oamenii care fac azi vizite la DNA – sau care stau în arest – ar fi putut să-i facă împreună. În orice piaţă occidentală, microbiştii plătesc pentru fotbal. La noi, afacerile se fac altfel.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● TEATRUL AZI (Nr. 5-6/2013)

Minunat interviul luat de Monica Andrei actriţei Luminiţa Gheorghiu. Metoda (de fapt, „nu există metodă") e „să caşti o mie de ochi": „Se compune plecînd de la autor, de la regizor, de la tot ceea ce pune actorul, de la viaţa pe care i-o dă el. Şi n-o să ai un rol dus pînă la capăt, dacă cel din sala de teatru nu te crede. Numai adevărul tău, al fiecărei seri, atunci cînd joci, îl poate impresiona pe omul din sală, indiferent ce rol joci – de dramă, de comedie sau orice ai juca. Eşti actor de film sau actor de teatru, ai nevoie de putere de convingere numai prin adevăr; numai aşa poţi construi un personaj. Nu poţi păcăli pe nimeni. [...] Lucrez gîndindu-mă la multe variante, posibile şi imposibile. Textele mele, de-a lungul anilor, au multe ştersături şi adăugiri, fiindcă eu întotdeauna mi-am făcut însemnări pe marginea textului; acum mi le fac mai cifrat, să le recunosc doar eu, să nu rîdă cineva de mine fiindcă lucrez aşa de mult. De exemplu, intri într-o încăpere şi spui «bună ziua»; o poţi face în multe feluri, după ce ai intrat pe uşă. Ce se întîmplă cu personajul, din momentul respectiv? Şi deduci că ar fi aşa sau altfel... Lucrez foarte mult. Dacă mi-ai vedea însemnările... Mă uit, şterg, găsesc altă variantă... În timpul unui spectacol, dacă eşti concentrat în seara respectivă, în următoarea seară descoperi ceva nou, fiindcă jocul în două seri diferă. Şi nu mă refer la tonalitate, la voce. De fapt, este vorba despre gîndul pe care îl ai atunci cînd interpretezi. Gîndul. Gîndul. Gîndul. Trebuie să ai grijă unde este *gîndul* tău. Cineva mi-a propus să le vorbesc studenţilor despre cum se face un rol în film sau în teatru. Am să vă răspund sincer: nu ştiu cum se face! Nu există o metodă. Şi singura metodă pe care o indic este să caşti milioane de ochi: în primul rînd la text, ca să vezi adevărul autorului; dacă poţi să suplimentezi acel adevăr cu ceva de la tine, dacă ai un moment de inspiraţie, este foarte bine. Gîndul tău din timpul jocului este determinant pentru felul în care spui *ceva*, pe scenă sau în film." (**M. M.**)

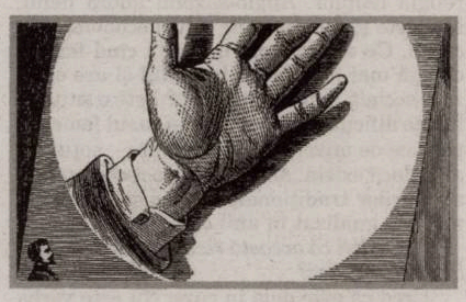

Adina POPESCU

portrete din mers

Plimbăreaţa de cîini

Miki e în anul II la Agronomie şi, în timpul liber, plimbă cîini. Nu pe ai ei, că ea nu s-ar îndura să ţină un cîine în camera de cămin pe care o împarte cu încă trei fete. Îi plimbă pe ai altora, care n-au timp să se ocupe de ei. Oameni cu bani, din Primăverii. „Cum îi zici tu la jobul ăsta?" o întreb. Miki ridică din umeri. „Plimbătoare de cîini? Hm, nu sună bine... mai degrabă plimbăreaţă de cîini!" Rîde – jobul ei nu există în nomenclatorul de meserii. „Şi, oricum, îi plimb la negru..." Cît cîştigă pe lună? „Păi, depinde de cum şi cît îi plimb... Pe Lola o plimb doar trei zile pe săptămînă. Pe labradori îi plimb în fiecare zi, în afară de weekend, că pleacă cu stăpînu' la casa de vacanţă. Cu Noel e cînd şi cînd, în funcţie de toanele lui *madame*. În total, scot vreo şase milioane..." Sînt banii ei de buzunar, de *clubbing* şi de ţigări.

Mică de înălţime, tunsă scurt, cu tricoul ei negru şi larg pe care scrie „*More and more*" şi în care, uneori, pare o bilă care se rostogoleşte pe asfalt, înnodată toată în hamuri şi lese, smucită şi trasă în toate părţile de cei patru cîini, ţipînd cînd la unul, cînd la altul, cu vocea ei de clopoţel – „Şezi!", „Nu e voie acolo!", „Lasă-l în pace!", „Stai aici!", Miki e o apariţie excentrică pe aleile din Herăstrău, la primele ore ale dimineţii sau spre seară, printre joggeri de ocazie, care înconjoară lacul, biciclişti, copii cu bonă, cupluri. Mulţi se uită lung după ea. „Uite-o şi pe nebuna asta! La ce i-or trebui patru cîini, nu-i ajunge unul?" Alţii, mai destupaţi la minte şi mai umblaţi prin alte ţări, unde practica de a plimba cîinii altora pentru bani e uzuală, mai ales printre studenţi, ştiu despre ce e vorba, intră în vorbă cu Miki şi încearcă să se împrietenească cu cîinii. Cu Lola – un Collie de 6 ani, cu Noel – un Chow Chow care e, de departe, vedeta grupului, cu Hassan şi Alabama – doi labradori aproape identici.

La o margine de parc, pe un soi de pajişte neamenajată, Miki le dă drumul, ca să alerge liberi. Ea sprijină un pom şi încearcă să citească nişte cursuri, dar nu prea reuşeşte, trebuie să fie cu ochii pe cîini. „Hassan, înapoi!", „Lola, vino aici!" şi tot aşa timp de o oră. Uneori, cînd are chef, le mai aruncă şi cîte o minge sau un băţ. Cîinii o ascultă, însă ea nu s-a ataşat de nici unul în mod special. Poate doar de Collie, „că are mai mult bun-simţ". Miki crede că, în general, cîinii împrumută personalitatea stăpînilor. „Uite la Hassan şi Alabama! Stăpînu' e un cocalar, unul din ăla care s-a ajuns. Cîinii îs la fel ca el, plini de tupeu. Şi au porniri din astea agresive, noroc că ăla nu stă prea mult timp cu ei, că ar deveni nişte cîini foarte răi." Are în rucsac şi botniţe pentru labradori, dar nu le pune niciodată. „Încă n-au muşcat pe nimeni. Imaginează-ţi că ai avea tu botniţă, cum te-ai simţi?" Noel e ţîfnos şi plin de orgolii, ca stăpîna lui, o franţuzoaică stabilită de ceva vreme în România. „Nu e un cîine rău, dar se răsfaţă prea mult." Pe stăpînul Lolei, însă, nu l-a cunoscut niciodată, aşa că îşi poate imagina orice. Cînd o scoate la plimbare, sună la interfonul vilei şi iese mereu o menajeră, cu cîinele pregătit, în lesă. Tot menajera îi dă şi „salariul", o dată pe săptămînă. La un moment dat, a întrebat-o cine locuieşte acolo, însă ea i-a retezat-o scurt: „Nu-i treaba ta!"

Miki crede că, în general, cîinii împrumută personalitatea stăpînilor.

În afară de faptul că plimbă cîini pentru bani, Miki e o fată normală, cu mici angoase şi ambiţii, merge la facultate, iese în oraş cu prietenii. Odată, un coleg a văzut că rucsacul ei e plin de lese, hamuri, botniţe, mingiuţe şi i s-a dus vorba că e din aia, sado-maso. „Poate că din cauza asta n-am prieten!" rîde ea, un pic forţat. „Ştii cum e... oamenii îs răi, oamenii îs cîini."

Andrei GORGAN

Alt brand de ţară?

Un filmuleţ foarte apreciat de patrioţi pe Internet este cel despre cum ar fi arătat astăzi lumea dacă Ţaratul Bulgar, Regatul Ungariei, Imperiul Otoman şi Moldova s-ar fi descurcat mai bine în anumite conjuncturi. Pe scurt, ce v-aţi fi făcut voi, pămîntenilor, dacă noi, popor român frumos, deştept, care cîntă şi spune poezii musafirilor, n-am fi existat?

Eu cred că un străin care vede filmul *The World without Romania (Lumea fără România)* se simte, la sfîrşitul vizionării, ca un nefericit dus în vacanţă la all-inclusive şi abandonat de agenţia de turism în aeroportul din Antalya. Multe promisiuni, nici o satisfacţie. În schimb, dacă în tine, privitorule, se zbate neostoit orgoliul de a face parte din poporul în care s-a nimerit să te naşti – în cazul acesta, unul pe care-l înjuri în mod constant şi isteric, îţi va fi imposibil de imaginat cum ar fi arătat astăzi lumea fără stilou, oină, bere românească, patru lovituri succesive de la 11 metri apărate în 1986, prima notă de 10 la gimnastică, stilul brîncovenesc, albastrul de Voroneţ, Cimitirul Vesel de la Săpînţa, frumuseţea femeilor noastre şi, mai ales, limba română, ca a doua limbă vorbită la Microsoft. Probabil că încă mai jumuleam porumbei ca să scriem depeşe cu penele lor, depeşe pe care le-am fi trimis, apoi, prin porumbeii jumuliţi. Căci de unde avion cu reacţie, dacă pe Henri Coandă nu l-ar mai fi chemat atît de românește şi s-ar fi irosit în cine ştie ce tîrg prăpădit din Franţa, în timp ce atentatele de la 11 septembrie s-ar fi executat cu ajutorul unui escadron de zepeline? Probabil că, în prezent, Bill Gates zăcea într-un gang, învelit în cartoane, iar cei de pe Wall Street îşi făceau calculele cu ajutorul unor maşini de scris legate la proiectoare cinematografice. Probabil că americanii îşi dădeau cu bîtele de baseball în cap pe stadioane, dacă n-ar fi beneficiat de înţelepciunea celor mai viteji şi drepţi dintre traci, inventatori patentaţi ai oinii. Iar fără stilul brîncovenesc şi albastrul de Voroneţ, ţi-ar fi imposibil de conceput Amsterdamul, aşa cum arată el azi. Şi, bineînţeles, toată lumea ar fi băut Guinness, Stella Artois şi încă vreo cîteva mii de sortimente de bere scumpă, în loc să se bucure de cele ieftine şi româneşti. În ceea ce priveşte noaptea magică de la Sevilla, oricîte eforturi aş face, nu pot să-mi dau seama ce s-ar fi întîmplat dacă Duckadam le-ar fi apărat pe toate cele cinci.

Ce au făcut Bram Stoker şi prinţul Charles pentru noi?

Totuşi, oricît de mîndru aş fi de produsele gastronomice valahe, care au modelat istoria umanităţii de-a lungul veacurilor, nu pot fi de acord cu o formulare. Filmuleţul se întreabă retoric ce s-ar fi făcut Bram Stoker fără România şi fără personajul istoric Vlad Ţepeş, care, mă rog, a ajutat la botezarea vampirului. Cred că aici se impune o mică inversiune. Anume, ar trebui ca România, mai precis imaginea ei, să se întrebe ce a făcut Bram Stoker pentru ea.

În lumea de azi, aşa cum arată ea din cauză că noi sîntem aici de 2000 de ani, există ţări care sînt un brand turistic în sine. Franţa, Italia, Grecia n-au nevoie să-şi bată capul cu clipuri de promovare difuzate pe CNN, că e greu să îngrămădeşti în 30 de secunde cîteva sute de vederi. Urmează ţările care trebuie să scrieme un slogan, un logo, ceva, din cauză că restul lumii n-a prea auzit de ele. Cele mai multe reuşesc, chiar şi printr-o rimă simpluţă, dar de efect, în genul „Malaysia, truly Asia". Mai e categoria ţărilor care s-au dat bătute: Afghanistan, Irak, Somalia. La inclasificabile e Coreea de Nord. Şi mai sînt ţări care s-au trezit că nu mai trebuie să facă nimic, pentru că i-au blagoslovit alţii cu un brand. În această ultimă categorie se află şi România, care poate să zică mersi că n-a avut soarta Kazahstanului, pricopsit cu Borat în braţe.

Deci, ne pică nouă pleaşca asta norocoasă şi ce facem cu ea? Vedem un film şi aflăm că Dracula avea castel. Păi, n-avem noi castele droaie, pe care-l alegem? Unde merg meltenii la castel, nu la Bran? Bran să fie, că e restaurat de Regina Maria în stil Art Nouveau, aşa cum îi plăcea lui Dracula! Şi ce să mai facem noi? Ia hai să cioplim nişte lemne, magneţi şi tricouri cu faţa lui Vlad Ţepeş, apoi să le ducem la aeroportul din Otopeni şi să le vindem scump! Şi ce-a mai rămas de făcut? Stăm şi aşteptăm pînă apare Anthony Bourdain (*No reservations,* pe Discovery), îl luăm pe sus şi îl ducem la o pensiune unde dansează nişte turişti penibilo-demenţi, costumaţi în vampiri. Şi toată lumea asta mare şi nerecunoscătoare rîde de noi cînd ne vede la televizor – că cică, ce proşti sîntem –, în loc să ne mulţumească pentru binefacerile civilizatoare. Însă noi nu ne mulţumim cu acest brand pus de alţii, ci mai stăm şi nu facem nimic pînă cînd mai soseşte unul, tot din Insulele Britanice: Prinţul Charles, fermecat de autenticul şi pitorescul satelor româneşti din secuime şi săsime. Şi ce facem noi cu brandul turistic Charles? Nişte reportaje la ştiri, un documentar BBC şi cîteva talk-show-uri în care se discută aprins despre secreta şi arzătoarea dorinţă a Alteţei Sale Regale de a deveni moştenitorul Coroanei României. Nu mai facem nimic încă un timp şi apare Clarkson de la *Top Gear,* tot din Marea Britanie – de zici că ţara asta şi-a propus să ne convingă ce frumos e la noi, suficient cît să nu mai vrea strop de român să părăsească grădina carpatină – şi zice că: „Uau! Transfăgărăşanul e cea mai bună şosea din lume!" Şi ce facem noi cu chestia asta? Recităm: „Uite, a făcut şi Ceauşescu, săracul, lucruri bune!" Apoi îl înjurăm de mamă pe Clarkson, care, între timp, s-a smintit şi face mişto de noi, el, care, altfel, are numai cuvinte de laudă pentru francezi sau italieni.

După care luăm statisticile şi ne uităm la ce-am realizat. Care ţară trimite cei mai mulţi turişti în România? De ani buni de zile – Ungaria, care însumează procentajul locurilor 2, 3 şi 4 adunate. Orice prost poate să-şi dea seama că ungurii nu vin la noi ca să danseze în care alegorice la carnavalul de la Mamaia sau ca să se pătrundă de spirit duhovnicesc în mănăstirile din Bucovina. Nici de Dracula sau Transfăgărăşan nu le arde. Oamenii ăştia pun botul la un brand turistic masochist, pe care ei înşişi l-au creat, cu sloganul „Ce-am avut şi ce-am pierdut". Ne dau bani ca să vadă oraşele pe care ni le-au construit în Ardeal. Cam la fel e şi cu germanii de pe locul 3. Cît despre locul 2, pe care stau un milion de bulgari, singura explicaţie pe care o am e că în efectuarea statisticilor s-au luat în calcul şi plăcuţele de înmatriculare ale maşinilor înregistrate cu număr de Bulgaria.

Multe promisiuni, nici o satisfacţie.

Şi din ce-am mai putea noi scoate turism, da' care să fie turism, înţelegi? Adică turism d-ăla, care, cînd spui „turism", te gîndeşti la mare, soare, schi la Predeal, saline, chestii d-astea. Că Festivalul de Film de la Cluj nu e turism, nu aruncăm bani de la buget pe prostii. Numai ţări sălbatice, ca Bosnia şi Herţegovina, organizează festival de film la Sarajevo, ca să-l umple cu străini măcar o dată pe an. Şi atunci care ar fi, să zicem, liantul, ce au în comun toate aceste branduri turistice pentru care n-am mişcat un neuron? Unde se întîmplă toate astea? În Munţii Carpaţi! Bine! Facem un slogan cu cuvîntul „Carpaţi" în el şi vindem în continuare pachete turistice pe litoral fraierilor care nu-şi fac timp să se uite la filmuleţul *The World without Romania.*

Ce au făcut austriecii pentru noi?

Spre deosebire de noi, care sîntem şmecheri şi stăm, austriecii sînt şi mai şmecheri, şi nu stau. Acum cîţiva ani, am fost să filmăm o serie de regiuni sinistrate turistic ale Austriei. Au desenat băieţii de la minister cîteva hărţi cu zonele care n-au mare lucru de arătat şi le-au dat nume. Au pus de nişte birouri de turism, şi hai să vedem ce-a ieşit.

Burgenland, tărîmul băilor termale, al shopping-ului în Parndorf pentru ţăranii cu jeep din Est şi al lacului Neusiedler See, unde se poate face tot ceea ce se poate face pe oricare lac de pustă, atît că ei l-au clasat ca rezervaţie naturală şi îi pun pe turişti să se dea cu bicicleta.

Wiener Alpen, unde Alpii sînt mai pitici, dar mai aproape de Europa de Est, cu ale sale staţiuni de schi, cam la fel de prăpădite ca ale noastre. Numai bune, dacă n-ai bani şi timp de Tirol şi trebuie musai să-ţi marchezi statutul social cu poze de la schi din Austria. Un restaurant cu iodlăreli de pensionari, o ruină ponosită pe un vîrf de munte, în jurul căreia se scorneşte rapid o legendă, o eoliană în care poţi să te caţeri; s-a mai inventat o regiune turistică.

N-ai brand, îl inventezi: Millstätter See – un lac de munte cum or mai fi cu sutele în Europa, dar aici vii îndrăgostit şi în cuplu. Eşti luat cu arcanul şi dus la picnicuri romantice, mese pe platforme plutitoare şi plimbări interminabile cu barca. Musai, că altceva n-ai ce face, trebuie să fii îndrăgostit rău ca să-ţi pese că stai aici de mai mult de două zile şi te îndopi cu specialităţi de brînzeturi maturate.

Mostviertel, ţara celui mai prost cidru pe care l-am băut vreodată. Dar, în lipsă de altceva, faci muzeu, statuie şi traseu al cidrului, din sărăcia pe care o ai. Această regiune mai oferă o reconstituire deşteaptă a îndeletnicirii ţapinarilor din vechime. O defrişare modestă, pe stil vechi, că pe cel nou, austriecii nu-l mai practică de mult la ei acasă, implementîndu-l, în schimb, cu un succes greu de egalat, *in the Carpathian Garden.*

Ajuns acasă, după o lună de plimbări şi filmări haotice – cel mai mare oraş văzut de noi fiind Krems an der Donau –, am luat harta, ca să înţeleg şi eu pe unde am umblat. Făcuserăm un slalom prin tot ceea ce înseamnă Austria turistică, ocolind la milimetru locurile pe care mi-aş fi dorit să le văd şi de care auzisem. Atît de aiurea erau regiunile astea, că pînă şi reprezentantul biroului turistic Mostviertel ne rătăcea şi făcea mereu cale întoarsă în zonele pe care cu multă pasiune le promova.

Cui erau destinate aceste pachete turistice? Românilor, bineînţeles,ăia de stau cu mîinile în sîn şi aşteaptă să vină la ei cineva şi să le propună ceva, orice.

Andrei Gorgan *este editor de film. A făcut parte din echipa emisiunii* Bazar *(TVR 2), împreună cu care a călătorit în peste 40 de ţări.*

Cu ochii-n 3,14

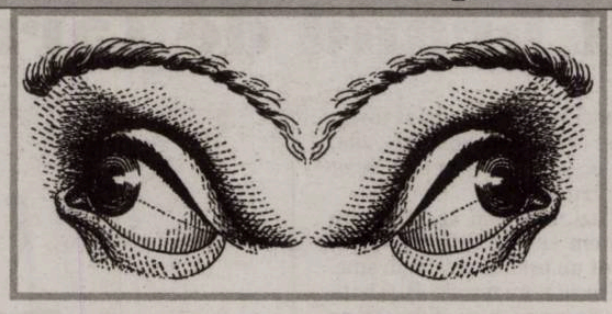

CEEA CE PENTRU UNII VA PĂREA O EXPLOZIE DE RADIAŢII CONVINGĂTOARE, PENTRU ALŢII VA SUNA A RANGĂ

■ La sfîrşitul acestei luni s-a lansat ediţia 2014 a dicţionarului *Le Petit Robert*. Apar listate cuvinte care pînă acum, deşi erau cunoscute de toată lumea, nu avuseseră parte de această recunoaştere, circulînd doar în registrul familiar. Printre ele: *bombasse* (bunăciune) sau *kéké* (cineva care face pe grozavul), *chelou* (ciudat, bizar). Dintre celebrităţi şi-au făcut intrarea în dicţionar Papa Francisc, Michel Hazanavicius, Jean-François Copé, Cristiano Ronaldo. În ceea ce priveşte cuvîntul *mariage*, definiţia sa a fost uşor modificată: „uniunea legitimă dintre un bărbat şi o femeie şi, în anumite legislaţii, a două persoane de acelaşi sex". Ceea ce pentru unii va părea o blasfemie, pentru alţii va suna a liberalizare de la A la Z. (**A. M. S.**)

■ Într-un posibil top al scenariilor apocaliptice care s-ar putea întîmpla pe Pămînt în viitorul mai mult sau mai puţin apropiat, oamenii de ştiinţă au pus aşa: o pandemie letală (50% şanse să se întîmple în următorii 30 de ani, rată de distrugere: 4); o încălzire globală accelerată (50% şanse să se întîmple în următorii 200 de ani, rată de distrugere: 3); un război nuclear (4% şanse să se întîmple în următorii 10 de ani, rată de distrugere: 6); o explozie solară (5% şanse să se întîmple în următorii 15 de ani, rată de distrugere: 2); erupţia unui supervulcan (1% şanse să se întîmple în următoarea mie de ani, rată de distrugere: 3); o explozie de radiaţii gamma (6,5% şanse să se întîmple în următorul milion de ani, rată de distrugere: 7); impactul cu un asteroid gigant (o şansă la un milion să se întîmple în următorii 100 de ani, rată de distrugere: 9) şi expansiunea unui alt univers (o şansă la un miliard să se întîmple în următorul biliard de ani, rată de distrugere: 10). Deci mai e timp! (**M. C.**)

■ „Mă îngrijorează că ţări precum Bulgaria, România şi Italia sînt, în mod fundamental, aproape neguvernabile" – a afirmat comisarul european pentru energie Günther Oettinger. Potrivit Mediafax, guvernul german ar fi transmis ulterior că nu ar putea face o astfel de apreciere privind Italia, însă nu a retractat afirmaţia în privinţa României şi Bulgariei. La Bucureşti, ministrul de Externe Titus Corlăţean se declară surprins. Şi zice că aşteaptă „explicaţii oficiale, publice, convingătoare". E de-a dreptul înduioşător cînd implementează politica struţului. (**M. M.**)

■ La postul TV Al-Nas, un cleric musulman, Sa'd Arafat, a explicat recent cum să-ţi baţi corect nevasta. Există şi aici o „etichetă". Un bărbat niciodată să nu-şi ridice mîna sus cînd îşi bate nevasta, întotdeauna de la piept. Doar aşa el onorează femeia care are nevoie de disciplină. Cu ce s-o bată? – întreabă moderatorul –, poate să folosească şi un obiect, o rangă? Ştiţi, atunci cînd o bate – spune clericul –, bărbatul nu trebuie să-i lase semne. Dar poate folosi şi un obiect, fără problemă. *No comment*. Nu pot decît să mă consider fericită că nu m-am născut într-o ţară arabă. (**A. P.**)

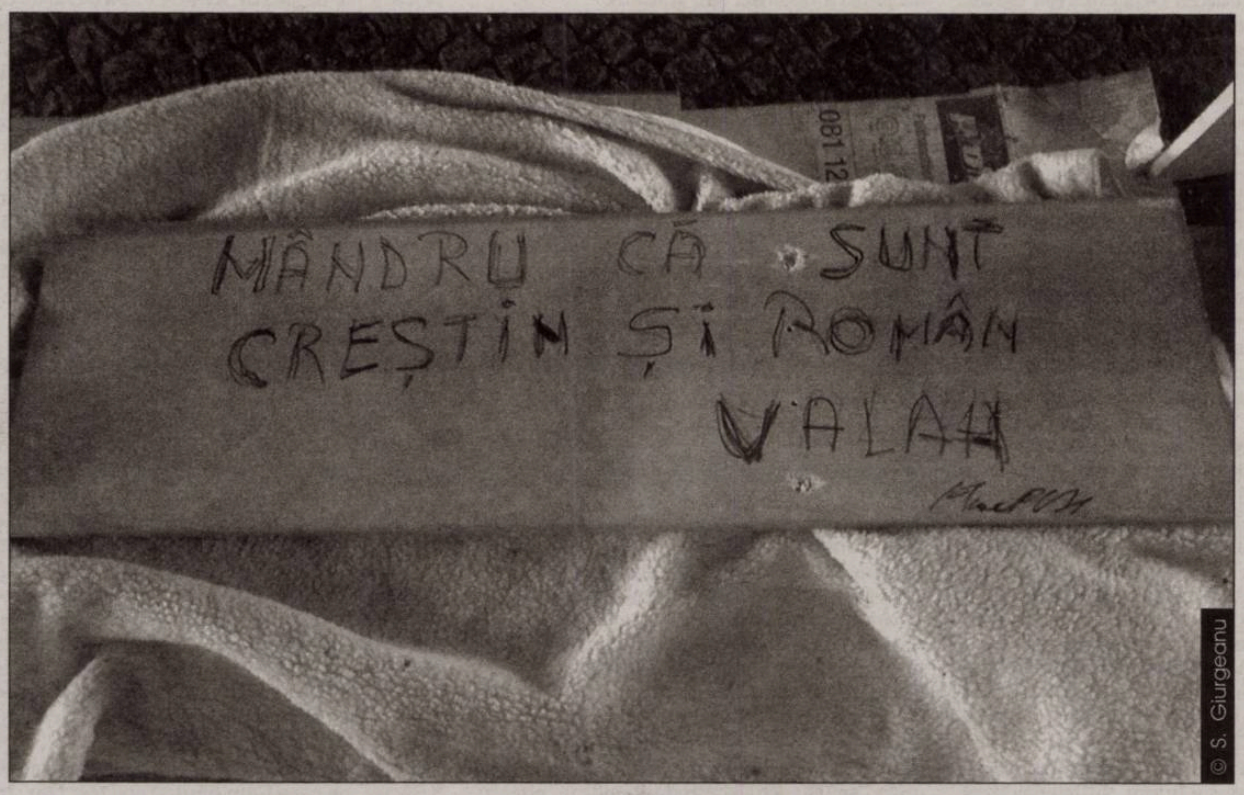

DUPĂ ATÎTEA ŞI ATÎTEA ZILE PETRECUTE SUB UN POD, NU POT SĂ NU MĂ ÎNTREB CARE-I DIFERENŢA DINTRE ARTĂ ŞI ALTCEVA

■ După atîtea şi atîtea articole şi comentarii despre Eurovision, nu pot să nu mă întreb: nu cumva se acordă prea multă, exagerat de multă, inutil de multă atenţie acestui subiect? Căci, bunăoară, dacă îl „întrebăm" pe văru' Google, la căutarea „Eurovision România" oferă aproximativ 13.100.000 de rezultate, iar la căutarea „Schengen România" doar 2.900.000. Chiar aşa?... (**M. V.**)

■ În amintirea unor vechi şi bune zile petrecute la München, le-am sugerat unor prieteni să încerce berea *Augustiner* în unicul loc în care am văzut-o la Bucureşti: restaurantul din sala de evenimente a Tîrgului Bookfest. Au încercat-o, dar la un preţ cel puţin triplu faţă de orice restaurant nemţesc, iar după figurile lor nici nu era atît de bună cum îmi aminteam eu. Şi doar ştiam că aşa se face: la München bei *Augustiner*, la Bucureşti bei *Silva*, iar la Fribourg, musai *Cardinal*... (**S. S.**)

■ Sub un pod, pe Friedrich Strasse, în Berlin, pe o pancartă de lemn, aşezată deasupra unui adăpost improvizat, stătea scris: „Sînt mîndru că sînt român, valah şi creştin". Proprietarul nu era de găsit. (**S. G.**)

■ Pe vitrina unui magazin de jucării din Veneţia scria: „Care-i diferenţa dintre artă şi magazinul ăsta?" Era o întrebare retorică? (**L. V.**)

■ Pe lîngă Rucăr, într-un luminiş din inima munţilor, o cabană numită „Cătun fericit". Ce altceva ţi-ai mai putea dori? (**P. M.**)

CEI MAI MULŢI PSIHANALIŞTI AR PUNE TOTUL PE O PÎNZĂ

■ Rostul stîlpilor nu e acela de a fi citiţi, credeam (dar greşeam). Cei mai mulţi stîlpi din oraş au devenit gazde pentru diverse texte, unul dintre ele fiind acesta: „Asociaţia Speranţa pentru Mâine vă invită să punem împreună Biblia sub lupă". (**D. S.**)

■ Se pare că Buenos Aires-ul are cei mai mulţi psihanalişti din lume. Mai precis, cîte un psihanalist la 500 de buenosairesezi. Vorba bancului: şi la ce le-a folosit? (**L. V.**)

■ Moşul meu de la colţul străzii, de lîngă magazinul cel mic, nu m-a dezamăgit: după ce m-a întrebat cum se fac clătitele, acum nivelul conversaţiei a crescut brusc – mi-a spus că rolul lui e cel de observator şi că, dacă s-ar pricepe, ar pune totul pe o pînză sau într-o carte. După care mi-a povestit despre absurdul în pictură. (**I. P.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis 4

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 487 ■ 13-19 iunie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

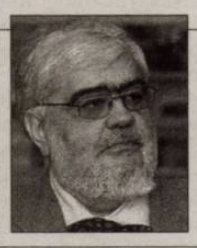

ANDREI PLEŞU

„Yang Lian“

pagina 3

Interviu cu

RADU TĂTUCU

pagina 7

TIFF 2013

pagina 15

Trăncăneala

„Numai cu vorba nu se face ciorba.“ (proverb)

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

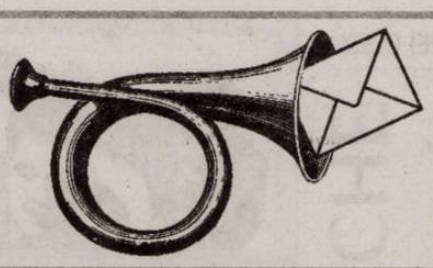

turneu de inbox

NR. 485

Articolul Mariei Iordănescu, „Organizații noi, ambalaje de lemn"

Avantajele limbajului de lemn

Limbajul de lemn este un bun exemplu de meteahnă păguboasă, dar de succes. De ce nu renunțăm la limbajul de lemn, din moment ce are atîtea inconveniente unanim recunoscute? Probabil pentru că are și avantaje. Iar aceste avantaje sînt legate mai ales de mult-prețuitele *aparențe*. Cînd accentul cade pe *imagine*, găunozitatea exprimării este permisă. De unde au învățat limbajul de lemn bravii reprezentanți ai elevilor despre care vorbește doamna Iordănescu în articolul său? L-ar fi învățat dacă nu existau exemple numeroase la profesorii lor, precum și o acceptare, chiar o apreciere pentru utilizarea acestui gen de exprimare? Uitați-vă la reprezentanții elevilor și ai studenților: ei sînt politicienii de mîine! Dacă nu ar stăpîni instrumentele discursului politic (în forma sa adaptată local), nu ar fi acolo. Să fim bine înțeleși: nu discutăm aici despre persoane, ci despre strategiile pe care le adoptă anumite persoane pentru a reuși într-un sistem social dat, strategii care depind de valorile sistemului. Iar pentru a reuși, ne adaptăm.

Fraza exemplificată în articol – „În cadrul Adunării Generale, s-a stabilit Strategia de Implementare a Politicilor Educaționale la nivel național. (...) Participanții au analizat cele patru direcții de dezvoltare, au identificat problemele, cauzele, efectele și soluțiile, urmînd a fi adoptate o serie de poziții publice" – este un foarte bun exemplu. Aparent, fraza sună foarte frumos și este plină de bune intenții. Ai zice că cel care a emis-o este o persoană foarte serioasă și inteligentă. Mai mult, se înțelege că problema s-a analizat exhaustiv și s-au găsit toate soluțiile. La o analiză critică, însă, fraza e doar o afirmație gratuită, lipsită total de conținut concret. Această frază practic nu transmite nici o informație în sine. Informația este, de fapt, în altă parte, anume în impresia asupra auditoriului/cititorului. Mesajul indirect este: „Iată ce competenți și demni de stimă sînt cei care se ocupă cu astfel de chestiuni serioase."

De ce nu e penalizat limbajul de lemn, atît de utilizat de politicienii mari și mici, de oricine pretinde o anumită autoritate sau vrea să facă impresie? Pentru că asta ar cere ca auditorii/cititorii să fie capabili de *gîndire critică*. Mai simplu spus, de capacitatea de a pune întrebări. Adică exact acel lucru pe care școala noastră se dovedește total incompetentă să îl dezvolte. Ca profesori, ținem atît de mult să ne apărăm imaginea (așa cum o înțelegem noi), încît distrugem orice posibilitate de dezvoltare prin critică constructivă. Problema educației nu este atît mediocritatea în sens de pregătire profesională a dascălilor, cît faptul că, în această cultură (care ar trebui să fie elitistă), sacrificăm gîndirea pentru a păstra niște aparențe care ne oferă iluzia autorității, a siguranței și a ordinii. Ne tăiem satisfăcuți craca de sub picioare. Și, din moment ce ne scufundăm împreună, ținîndu-ne de mîini, nu văd cine ne-ar putea salva.

C. Marcel
30 mai 2013

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ Un documentar foarte interesant despre chinezii din București: *Anul Dragonului,* realizat de colega noastră Adina Popescu și de Iulian Manuel Ghervas. Pentru o țară care abia începe să se confrunte cu problema imigranților, o asemenea *prise de conscience* nu strică. Joi, 13 iunie, ora 20, la HBO. (Mircea Vasilescu)

■ Dacă aveți copii și vă place jazz-ul, duceți-i neapărat la Jazz for Kids, primul proiect de acest gen din România, un concert creat special pentru copii, de Mircea Tiberian. Spectacolul va fi prezentat în București sîmbătă, 15 iunie, ora 10,30, în cadrul Street Delivery, în Parcul Grădina Icoanei, și duminică, 7 iulie, ora 11, în cadrul ArCuB Live Open Air Jazz Blues & More, în Piața „George Enescu". (Luiza Vasiliu)

■ Joi, 13 iunie, lansarea numărul 12 (vară 2013) al *Decât o revistă,* la terasa J'ai Bistrot, cu texte, muzică și multe surprize. Eroi – Avant'n'Gard și Eyedrops, și un personaj bonus – *Omnivor,* Jurnalul de cultură gastronomică. Veți putea cumpăra revista la prețul promoțional de 20 de lei pentru că... chiar merită citită. (Adina Popescu)

■ „Super" – prima proiecție de filme regizate de adolescenți va avea loc luni, 17 iunie, la ora 19, la Cinema Studio. Vor fi prezentate șapte scurtmetraje, realizate de elevi de la liceele Sava, Lazăr, Lauder, Șincai, Școala Centrală: *Free cut* și *Biografia omului altfel* de Luca Istodor; *Fragil* de Marc Solomon; *Generația mea* și *The World from Above* de Dan Iliuță; *Bucharest Day and Night* de Matei Gaginsky; *The Hostage* de Vlad Cristian Pau. Proiecția va fi urmată de o discuție cu regizorii despre cum pot elevii de liceu să facă filme în România. (Iaromira Popovici)

■ *O telenovelă comunistă* de Doru Pop, o autoanaliză crudă, dar plină de umor, sprijinită de o memorie prodigioasă (inventată?) și de un patetism extrem de bine controlat, manipulat și restituit cititorului ingenuu sau hîrșit în autofabulații. Unul dintre personajele principale, Finul Rebeleș, dacă nu exista deja (în viață) ar fi trebuit inventat (în literatură). (Simona Sora)

■ Improvisneyland împlinește 5 ani. Trupa de teatru de improvizație, formată din actorii Axel Moustache, Andreea Samson, Mădălin Mandin, Monica Anastase, Pavel Bârsan, Radu Ciobănașu și Rozana Radu – alături de muzicienii Marian Hâncu, Vlad Pasencu și Filip Dascălu – va sărbători duminică, 16 iunie, de la ora 19, printr-un spectacol aniversar, care va avea loc la Teatrul „Constantin Tănase" din București. (Patricia Mihail)

■ Pentru fanii filmului horror: joi, 13 iunie, de la 22,30, la Cinema City Cotroceni și la Cinema City Sun Plaza, remake-ul filmului de groază (semnat în 1981 de către Sam Raimi), cu același titlu: *The Evil Dead.* (Stela Giurgeanu)

■ În perioada 11-17 iunie, TIFF-ul se mută, în variantă scurtă, la București. La Grand Cinema Digiplex din Băneasa Shopping City puteți vedea cîteva dintre filmele care au rulat anul ăsta la Cluj. Printre ele, și cîștigătorul Trofeului Transilvania 2013 și al Premiului pentru imagine, *Corabia lui Tezeu / Ship of Theseus,* în regia lui Anand Gandhi. (Ana Maria Sandu)

■ Salonul Sticlei 2013, a 25-a ediție, organizat de Uniunea Artiștilor Plastici din România, Filiala de Arte Decorative București, va avea vernisajul vineri, 14 iunie, la ora 18, pe strada Pictor Arthur Verona nr. 19, sector 1. În deschidere va vorbi criticul de artă Aurelia Mocanu. Expoziția, care va fi deschisă timp de două săptămîni, reunește lucrările a peste 40 de artiști sticlari. (Dana Călinescu)

■ A doua ediție a Festivalului internațional de film „Pelicam", dedicat mediului înconjurător și oamenilor, este pregătită să își primească invitații și publicul, între 14 și 16 iunie, la Tulcea. În cadrul festivalului vor avea loc proiecții în premieră națională ale unor filme documentare din peste 12 țări, concerte în aer liber, vernisaj de fotografie, workshop-uri de specialitate și interactive, dar și un program dedicat copiilor. (Lucian Muntean)

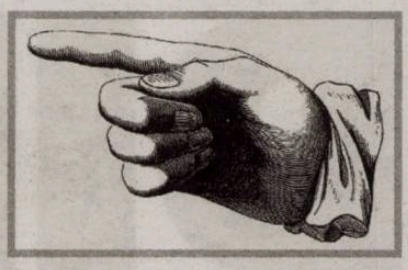

■ Colecția de teatru de la Casa de Pariuri Literare debutează cu un volum pe care îl așteptam de mult. Andrei Vornicu (coord.), Vera Ion și Alina Frîncu și-au unit piesele într-un triptic intitulat *La final, Moartea strigă: „Bis!".* Pînă la momentul lansării oficiale, iată ce spune coordonatorul antologiei: „Teatrul prelungește viața fiindcă este o prelungire a vieții. Nu e atît parte a ei, cît o extensie, ca o pereche de aripi cu care plonjăm într-un bar supraaglomerat, într-un dormitor în care încap fix două persoane, într-un vis policrom cu iz de psihotrope sau într-o scenă care ne va marca fiindcă urmează să se petreacă în acel interval de timp pe care niciodată nu sîntem în stare să-l dibuim, dar știm atunci cînd se întîmplă că nu putea fi altcîndva. Îndrăznește și citește!" (Cristina Ștefan)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ne vindem țara la hectar**
- **Aici (nu) sînt banii dumneavoastră**

album dilematic

Ernö Farkas

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU
Radu COSAȘU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conținut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ȘTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informații și reclamații ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 și 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producție: Ionuț MATEI
Director Distribuție: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding
Tiraj: 9.600
Tipărit la Tipomedia

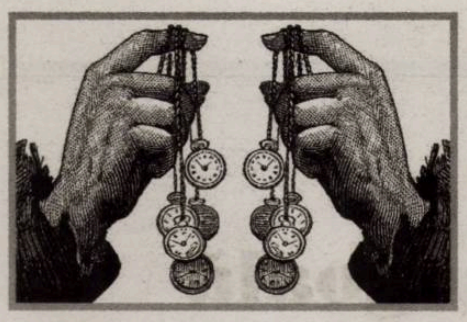

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Yang Lian

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

L-am cunoscut de curînd la Berlin, unde a vorbit despre poezia sa, despre poezie în general și despre alte cîteva lucruri legate de multicolora sa experiență de viață. S-a născut acum 57 de ani în Elveția, dar a crescut în China, a trecut prin „revoluția culturală“, a fost trimis la reeducare într-o provincie îndepărtată (ca săpător de morminte), a fost cînd tolerat, cînd amenințat, i s-a retras cetățenia chineză, a călătorit mult și s-a stabilit pînă la urmă la Londra.

„Exilul“ pare să fie, pentru poetul chinez, recuperarea lirismului clasic al Chinei Vechi.

A luat mai multe premii literare, a fost nominalizat, la un moment dat, pentru Nobel. E comunicativ, tonic, neconvențional, dar într-o versiune acomodantă.

Te-ai aștepta ca, pe un asemenea fundal existențial, discursul lui Yang Lian să fie îmbibat de ideologie, resentimentar, „revoluționar“, „avangardist“, marcat de toate frustrările exilului. Nu e cazul. Pentru el, „dezrădăcinarea“ e prilejul de a ieși din conjunctural, din gîndirea în alb-negru, din gata-făcutul terminologiilor și doctrinelor la modă. Exilul devine, astfel, condiția optimă – și de fapt inerentă – a culturii, indiferent de amplasamentul spațial al exilatului. Poezia nu e despre ideologii, ci despre limbă și despre aventura ideii dincolo de contingențe (chiar dacă împreună cu ele). Yang Lian ne explică sensul ideogramelor care exprimă „exilul“ în chineză și în japoneză: e vorba de o combinație între o ideogramă care desemnează *plutirea* și una care desemnează *moartea*. Imaginea nu e un lipsită de un hrănitor echivoc. Este exilul un zbor *spre* moarte? Sau un zbor al *îndepărtării de* moarte? Sau un tip de zbor care *echivalează* cu moartea? Oricum, condiția exilului e universală și benefică. Stilistic, „exilul“ pare să fie, pentru poetul chinez, recuperarea lirismului clasic al Chinei Vechi. Adevăratul „acum“ este clasicitatea, iar clasicitatea e, mereu, „acum“. Clasicitatea (care nu exclude experimentul) e transcenderea tuturor dihotomiilor în care se sufocă lumea contemporană: Orient-Occident, național-global, vechi-nou, fericire-nefericire. Pe marele ocean planetar, cultura e singura ambarcațiune rezistentă, iar poezia e balastul care ține nava în echilibru.

Cum ți se pare China de azi? – l-am întrebat pe Yang Lian care, deși expatriat, e în permanentă legătură cu cercurile intelectuale din țară. „În două privințe – a sunat răspunsul – lucrurile evoluează încurajator: mai întîi, economia se dezvoltă spectaculos, ceea ce, în mod neașteptat, provoacă cetățenilor o încredere nouă în drepturile proprii; apoi «cultura populară» a Internetului deschide orizonturi de comunicare infinite. Pe de altă parte, blocajul politic pare de nedepășit (mai ales cînd e vorba de «cultură și propagandă»), iar intelectualitatea locală e de un conformism echivalent cu sterilitatea. În rezumat, China riscă să încremenească într-o formulă care ia ce e mai rău din comunism și ce e mai rău din capitalism.“ („Mie-mi spui?“ – îmi venea să adaug, cu gîndul la malurile Dîmboviței...)

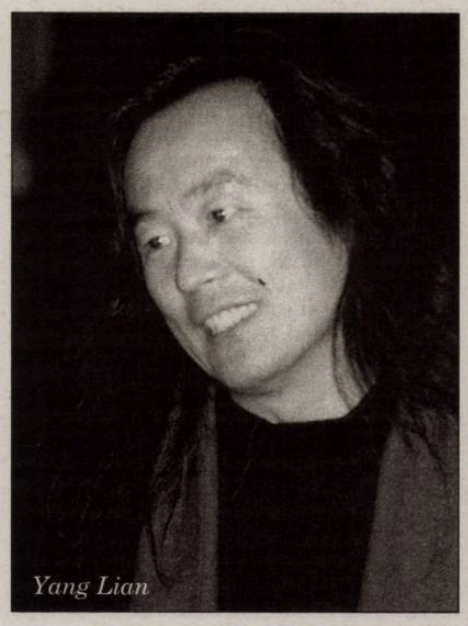

Yang Lian

N-am destulă îndemînare ca să traduc vreun poem de Yang Lian. Toate sînt îndrăznețe și eliptice, „tradiționale“ și imprevizibile. În vreme ce scriitorul european se simte obligat, de regulă, să fie „angajat“, combativ, dedicat unei cauze sociale și politice, sau înregimentat într-un experimentalism histrionic, vecin cu acrobația, Yang Lian își ia răgazul de a face metafizică, de a reflecta la misterul și limitele cuvîntului (descoperind afinități între Lao-Tse și Wittgenstein) și de a atenua prestigiul nemeritat al „politicului“. „Viața e mai adîncă și mai sălbatică decît politica.“ Memoria? Desigur. Nu avem dreptul să uităm nimic din ceea ce seamănă cu tragedia Tian'anmen. Dar, să avem grijă ca „lacrimile să nu spele memoria, să nu-i șteargă conturele...“ Are dreptate: cînd amintirea devine instrument electoral, retorică sentimentală, sau simplă pietate comemorativă, substanța ei intră în descompunere. În asemenea cazuri, memoria ajunge să fie una din multele viclenii ale uitării...

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Dincolo de „The Human Body“

Despre expoziția „The Human Body“ s-a tot vorbit. Ce m-a apucat, atunci, să redeschid acest subiect taman acum, la spartul tîrgului? Motivul îl constituie exemplara dezbatere & site („Des-coperind corpul uman: expunerea corpului în spațiul public“), organizate de Alexandra Ion și Valentin Toma, ambii de la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer“. Și faptul că – așa cum sugera Călin Cotoi – unul dintre participanții la această discuție, expoziția este *bună de gîndit*, nu doar de privit, constituind, astfel, un excelent pretext pentru o utilă și reală *dezbatere de societate*.

Pasiunile nu au ocolit nici această discuție explicit academică, începînd, previzibil, cu acuzația de imoralitate datorată prezumtivei origini a corpurilor plastinate. Povestea a început în 2004, cînd Gunther von Hagens, părintele plastinației, a fost acuzat de către *Der Spiegel* că trupurile expuse ar fi cele ale unor deținuți chinezi, victime ale regimului. Von Hagens a dat revista în judecată, a cerut probe pentru afirmațiile făcute, nu a obținut, așa că a cîștigat procesul. Scenariul s-a repetat cu variațiuni și în alte țări, dar nimeni, nicăieri, nu a putut confirma legal această bănuială: dosar închis. Pînă la proba contrară, eu unul suspend judecata...

Majoritatea discuțiilor s-au grupat însă în jurul mizei educativ-științifice. Specialiștii au vorbit despre „capodopere anatomice“, părinții din sală au recunoscut interesul copiilor: consens. Ceea ce nu s-a discutat este o observație a lui Tony Walter vorbind despre aceeași expoziție, dar în Anglia: *detașarea* pe care medicul începător trebuie să o obțină prin exercițiul disecției a început să fie considerată ușor excesivă de către corpul medical, care pledează acum pentru o predare a anatomiei mai „centrată pe pacient“. Nu cumva expoziția de față extinde această „detașare“ asupra profanilor, exact în momentul în care ea devine problematică pentru medici?

Complementar, s-a pus problema impactului emoțional asupra copiilor. În acest sens, Realitatea.net titra, cu litere mari: „Psihologi: Expoziția «The Human Body» nu e adecvată oricărei vîrste.“ Un avertisment de genul „interzis minorilor“ ar fi, deci, necesar. De fapt, psiholoaga spunea cu totul altceva: „Prin cultura mult prea tradițională, inducem teama pentru moarte, pentru boli. Nu este în regulă, pentru că devenim anxioși și apoi depresivi la astfel de stimuli. E un fel de duplicitate la noi: nu ducem copiii la înmormîntare să vadă mortul, dar ducem mortul pînă la groapă, descoperit, să-l vadă lumea.“ Nimic de adăugat...

Obiecte ale unui hedonism ludic

Apoi, suspiciunea de „ateism“, de „expoziție fără nici un Dumnezeu“. Alexandru Dincovici a prezentat, însă, cîteva dintre impresiile publicului: „Încă o dovadă a perfecțiunii divine!“ sau „Există Dumnezeu! M-am convins încă o dată privind aceste minunate exponate!“ Păi?...

Problema nu se oprește însă aici, căci, în cheie religioasă sau laică, se naște suspiciunea referitoare la *respectul* datorat morților. Problemă încîlcită: dezgropatul moroilor, de pildă, poate să pară o totală lipsă de respect față de morți, cînd, de fapt, el exprimă exact contrariul, doar că într-un mod nu tocmai „ortodox“. Pe de altă parte, expoziția, ca orice expunere publică, este și un spectacol, însuși von Hagens folosind în acest sens termenul de *edutainment*. Este însă acest lucru decent? Lucia Ofrim a făcut o scurtă incursiune în istoria – altminteri foarte lungă – acestui gen de expuneri publice, de la mumiile egiptene sau moaște, la muzeele de curiozități sau cele anatomice. Deci, dintr-un punct de vedere, nimic nou. Există apoi, uneori, și o doză de ipocrizie *politically correct*, ca în cazul acoperirii mumiilor din British Museum, de pildă: să le expunem, dar să nu le vedem, căci e „imoral“. Mde...

Da, dar în acest caz, expunerea publică a resturilor umane se face în scop „comercial“, au decis niște judecători din Franța, interzicînd expoziția; iar această corelație a apărut adesea și în România. Desigur că există și o dimensiune comercială, dar este greu de susținut că reprezintă țelul și rostul „real“ (și ascuns) al expoziției. Există, pe de altă parte, și alte forme de „comerț“ în jurul morților: facultățile de medicină *cumpără* cadavre, bocitoarele de la sate sînt *plătite* pentru a plînge mortul. E adevărat, însă, că în aceste cazuri lipsește partea de spectacol, or exact această asociere posibilă dintre cadavre umane și showbiz este cea care deranjează.

Nu în ultimul rînd, pentru mulți, corpurile plastinate sînt „frumoase“. „Expoziția ar fi putut să fie găzduită la fel de bine la MNAC“ – a provocat același Călin Cotoi audiența. Și avea perfectă dreptate. Ajungem, astfel, la ceea ce mie, personal, mi se pare esențial, și anume *estetismul postmodern al expoziției*. Pus în context, el este doar o ducere la limită (provizorie) a unui relativ recent *cult al corpului*, în care acesta ia locul sufletului ca obiect și cale a mîntuirii. „Scopul expoziției“ – declară și organizatorii – „este de a insufla oamenilor dorința de a-și respecta și îngriji mai mult *cea mai importantă posesie a lor – propriul corp*“ (sublinierea mea). Iar plastinația poate asigura, apoi, acestui corp eternitatea rezervată altădată sufletului...

Acest cult al *corpului viu* are drept revers ocultarea și eufemizarea morții – „punerea ei sub preș“, cum spunea Lucia Ofrim. Rezultă o *fascinație* a morții (Philippe Ariès), generînd o curiozitate iconoclastă față de „materializările morții“, de la animalele taxidermizate ale artei contemporane (vezi Annette Messager & co.), la oamenii plastinați ai acestei expoziții. Toate sînt păstrate însă la o distanță confortabilă emoțional, prin *estetizarea funerarului*. Viața și moartea își pierd, astfel, din greutatea lor ontologică „tradițională“, pentru a deveni obiecte ale unui hedonism ludic.

De-abia aici intervine adevărata distanțare de religie, mai exact, față de „vechea“ cultură europeană infuzată de creștinism. Și tot de aici ar trebui să înceapă dezbaterea de societate în jurul pretextului oferit de expoziție.

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Aer curat, pe burta goală

Cam aşa pot să rezum dilema Europei, în perioada asta: „Vom muri mai sănătoşi şi mai săraci dacă nu se schimbă ceva."

Diferenţele de opinii între ecologişti şi „developişti" (adică ăia care ne plictisesc cu dezvoltarea tehnologică şi industrială) sînt arhicunoscute. Durează de ani buni, au dus la congrese mondiale, adunări la cel mai înalt nivel, măsurători mai mult sau mai puţin măsluite, privind creşterea temperaturii medii globale, şi bătălii crunte de imagine. Consecventă cu sine, Uniunea Europeană s-a situat mereu de partea „bună", „progresistă", „prietenoasă cu natura". A pozat mereu în campion moral şi a arătat cu degetul spre răii ăia care nu vor să semneze acordurile de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră: Statele Unite, Rusia, China şi parte din America Latină. Acum, după o criză financiară transformată în criză economică, statele Uniunii îşi dau seama că au pornit vitejeşte şi pioniereşte la drum întru apărarea gheţarilor din Groenlanda, dezvoltînd politici care au scumpit permanent producţia şi consumul de energie, iar, după o vreme, au privit de jur împrejur şi au constatat că sînt singuri pe frontul ecologist. Un înalt oficial european spunea: „Am fost naivi, ce mai..." (La noi, la români, s-ar fi zis: „Am picat de fraieri.")

Statele Unite au trecut la exploatarea intensivă a gazelor de şist. China îşi vede liniştită de ars cărbuni şi de construit hidrocentrale gigantice, Rusia îşi arde propriul gaz fără vreo tresărire eco. Urmarea: ţările europene sînt confruntate cu o îngrijorătoare pierdere de viteză şi competitivitate în raport cu tradiţionalii săi concurenţi globali. Prin urmare, Comisia şi-a suflecat mînecile şi a trecut la redactarea unei strategii industriale pentru următorii şapte ani. S-au uitat întîi spre americani. Au constatat că firmele de acolo au început să îşi „internalizeze" producţia. Adică, să aducă înapoi din China, India sau Brazilia locurile de muncă transferate în ultimii ani, ca urmare a globalizării de care atîta vorbire s-a făcut. Motivul este simplu: energia ieftină. Aşadar, Europa ar trebui să facă la fel. Condiţia: producţie de energie din surse cît mai ieftine posibil. Evident, centralele solare şi eoliene încurcă, într-un fel, respectivul plan. Alternativa: „delocalizarea", adică fuga marilor producători înspre America de Sud, Rusia şi chiar... Statele Unite. E drept, vom avea aer mai curat, dar nu prea vom mai avea salarii cu care să cumpărăm de mîncare.

Să vedeţi ce a mai constatat Comisia! Analizînd ultimii cinci ani (de cînd cu criza), au ajuns la concluzia că ţările care se bazează mai degrabă pe producţie decît pe servicii au trecut mai uşor hopul. Altfel spus, toate soluţiile oferite de economişti pînă prin 2007 (fabricile sînt cîh, avem nevoie de agroturism, viitorul este în servicii) s-au dovedit fragile în vremi de ananghie.

Pe bună dreptate, a rămas în vigoare mai vechiul comandament al inovării continue, al dinamicii prin cercetare şi al noutăţii tehnologice. Ţinta descrisă de strategia industrială europeană este simplă: locuri de muncă productive, în domenii cu tehnologie cît mai avansată, cu energie obţinută *cît mai ecologic posibil*. Am remarcat clar deplasarea de accent. Altfel spus, condiţia de Campion Moral şi Global al Luptei cu Schimbările Climatice

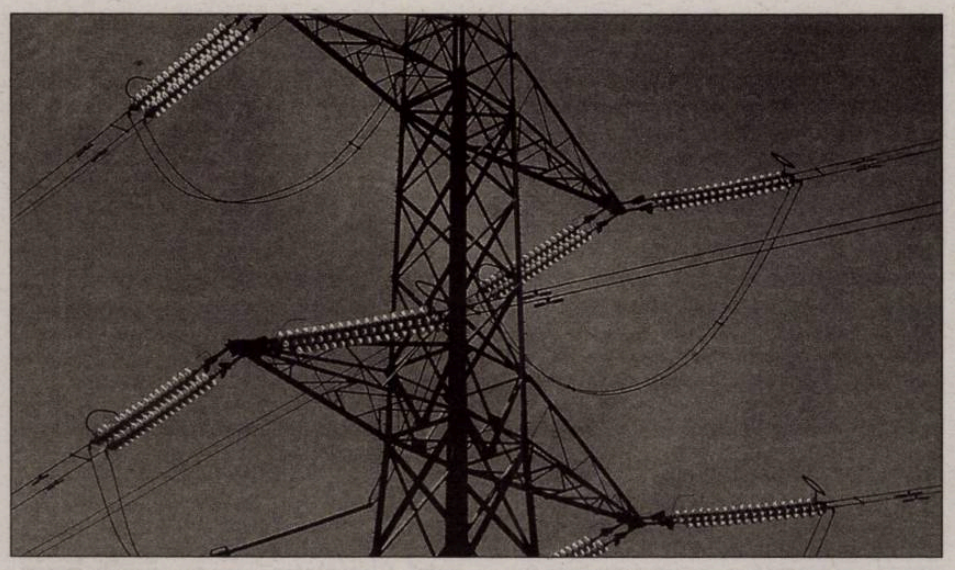

lasă cumva locul celei de Căutător Hotărît al Pierdutei Competitivităţi. Este o veste mai degrabă tristă pentru ecotalibani, dar mai degrabă bună pentru eurosalariaţi şi patroni. Adică, pentru noi, ceilalţi 95% dintre cetăţenii europeni.

Culmea, România nu stă foarte rău în actualul context. Dacă ar începe să utilizeze propriile rezerve de gaz natural (de şist şi din Marea Neagră) şi ar putea scădea, astfel, costul kilowatt-ului, şi dacă ar lega ceva mai hotărît cercetarea/inovarea de cererea pieţei (o hibă general europeană), ar fi într-o poziţie suficient de bună în anii următori.

Las restul strategiei industriale europene (firme mici şi mijlocii, diplomaţia economică, băncile) pe săptămînile viitoare. Merită povestită pe îndelete.

(Informaţii obţinute în urma participării la lansarea noii strategii industriale a UE, organizată de European Journalism Center şi finanţată de Comisia europeană)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Florentin ŢUCA

Finala de sport de la Roland Garros

În finala Roland Garros-ului, căzută anul ăsta într-o vineri, s-au nimerit doi coloşi. Doi colosali în Colosseum, sclavi ai zeului Tenis, chemaţi de zeitatea lor să se bată pentru gloria ei. Şi s-au bătut... Gladiatorul Nadal a învins, dar nu despre antologica lui victorie este vorba.

Vorba este despre luptă şi despre sport. O luptă sportivă ale cărei fresce vor fi revăzute de nepoţii noştri, încrustate pe zidurile Amfiteatrului „Philippe Chatrier", colosseum-ul.

De la înălţimea tribunei în care mă aflam, prima dintre aceste imagini care-mi revin în minte este aceea a doi atleţi înalţi şi zvelţi, strîngîndu-şi mîinile deasupra fileului, ca debut de amicală încălzire şi semn că nu au nimic important de împărţit.

Odată începută confruntarea, însă, imaginea asta este înlocuită cu una a doi imenşi competitori de sumo, uriaşi cît toată arena, grandioşi cît valoarea şi cariera lor, granzi cît toate Grand Slam-urile lor laolaltă. E o imagine cu Rafa şi Nole aruncîndu-şi sarea peste cap şi, giganţi în toată măreţia lor, năpustindu-se unul asupra altuia pentru a cîştiga teren. În toată disputa lor splendidă, fileul n-a rămas decît o simplă convenţie, un indiciu de înjumătăţire echitabilă a spaţiului vital. În realitate, frumoşii luptători de sumo cucereau succesiv terenul advers, împingîndu-se reciproc înspre limita limitelor. Limitele terenului, ale puterii şi-ale răbdării. Tenisul-sumo, drumul către marginea limitelor.

Memorabilă va rămîne şi scena în care, într-un moment foarte tensionat al meciului, copleşit de emoţia stilului care-pe-care şi scos din minţi de defensiva spaniolului, Nole s-a năpustit la propriu, de-adevăratelea, peste fileul-convenţie. În acel moment, el nu mai era un luptător de sumo, ci un boxer care dă năvală peste adversar, dar, păcălit de eschivele vîntului şi de eschiva stăpînirii de sine, se prăbuşeşte în corzi. Năvala asta a boxerului era, în fapt, expresia nerăbdării disperate şi-a arcadei sîngerînde a cuiva care înnebunise la ideea că pierde, din nou, şansa de a îmbrăţişa rîvnitul trofeu şi că Roland Garros-ul va rămîne, pentru el, Fata Morgana. Tenisul-box, lovituri şi eschive calculate, speranţe sîngerînde.

O luptă sportivă ale cărei fresce vor fi revăzute de nepoţii noştri.

La fel de fascinant, în percepţia mea de martor ocular, rămîne şi filmuleţul cu Djoko-Django furibund, în momente în care nu-l mai comparam cu un luptător de sumo sau cu un boxer. Era condus în setul patru şi tot mai împins înspre capitulare, cînd, ori la bal ori la spital, bravul Nole şi-a adunat toate rămăşiţele de dîrzenie şi de credinţă în îngerul său – *boje moi, boje moi!* – şi, îmbrăcat în costumul negru de rugbist neozeelandez, a recurs la un *blitzkrieg* de contraofensivă, avid să recucerească terenul prăpădit. Iar contraatacul s-a încheiat cu o lovitură magnifică, însoţită de propriul lui strigăt *haka*, un urlet mai sonor decît toate uralele stadionului, şuierat cu epilog sîrbesc: privire de războinic înspre echipa lui şi către toată lumea, pumnul încleştat în pectoralul stîng şi piciorul pe grumazul setului patru. Tenisul ca rugby, permanentă luptă pentru recucerirea spaţiului pierdut.

Ei bine, setul decisiv a fost o coridă. Toreadorul (N)Olé a luat iniţiativa şi şi-a mînuit cu succes muleta, pînă în momentul pe care l-am fotografiat – recunosc, cu mare satisfacţie: condus, în pericol să fie lovit de *banderilla* decisivă, taurul Rafa se fereşte la timp, exact la timp (la 3-4 în decisiv), iar eschiva lui a fost însoţită de un *vamos* din toţi rărunchii. Văzîndu-l şi auzindu-l, am ştiut că tocmai acel *vamos* e momentul în care taurul va prelua controlul partidei, va începe *el* să-l hărţuiască pe matador, *el* să-l scoată din minţi, *el* să-l dezarmeze de săbii, *el* să-l nimicească şi să-i taie urechea. Tenisul ca o coridă, de la capă la spadă.

Ajuns în acest punct, mă văd nevoit să proiectez pe ecran o altă poză: imaginea tenisului. Nu, tenisul nu este un sport extrem. Extreme sînt doar concentrarea, trăirile, emoţiile. De fapt, Nadal a cîştigat pentru că a fost mai tare nu cu muşchii, ci cu mintea şi cu nervii. Tenisul ca şah, Rafa Kasparov.

În fine, fotografia de final, de care vă vorbesc din scrisele altora. Nole, impietrit de durere, pe băncuţa din vestiar, privind în gol vreme de 15 minute. Rafa, plîngînd de fericire în braţele unchiului şi mentorului lui. În imaginea asta se simte, însă, un oftat. E suspinul cuiva pentru care forţa luptătorului de sumo, precizia boxerului, dîrzenia rugbistului, curajul toreadorului şi concentrarea şahistului sînt subjugate de virtutea eleganţei. E oftatul unui jucător-vrăjitor, care ne anunţă că nu e departe vremea în care El-Vrăjitorul, El-Forever Number One va apărea pe teren pentru ultima reprezentaţie şi-apoi va dispărea ca-n vis, înfăşurat în propria-i pulpană. Noi ştim că la finalul acestei ultime apariţii-dispariţii, el va plînge omeneşte şi intens, iar lacrimile lui şi-ale noastre vor curge ca un torent şi vor inunda tot tenisul lumii. Tenisul, ca spectacol de magie.

Florentin Ţuca *este managing partner la casa de avocatură* Ţuca, Zbârcea & Asociaţii.

Radu GOLOGAN

Scurt şi cuprinzător

„Everything should be made as simple as possible, but not simpler."

EINSTEIN

Erau vorbele des folosite de bunicul meu, intelectual la prima generaţie, şcolit prin propria ambiţie, cu eforturile – simbolice azi – ale ardelenilor trecuţi clandestin, în preajma Primului Război Mondial, în Regat, pentru a-şi păstra conştiinţa românească nepătată. Acestea l-au făcut, probabil, extrem de eficient şi exact în comunicare. Mi s-a povestit că, primar al Braşovului fiind, întîlnirile din birou durau cîteva minute, iar interlocutorii interveneau după ce primarul le reamintea: *„Scurt şi cuprinzător!"*

Parte din copilăria mea a fost marcată de personalitatea sa extrem de exactă, dar cuprinzătoare în judecăţi adînci şi cunoştinţe vaste. Primele mele compuneri din clasele primare, verificate de bunic, erau marcate cu aceeaşi observaţie: „Descrie scurt şi cuprinzător!"

Probabil cele de mai sus au marcat structura mea mentală, adeptă a unei comunicări minimale şi – sper – eficiente. Apetitul pentru matematică îşi are originile, poate, şi în această construcţie a mentalului.

Se explică astfel de ce, de la începuturile mele intelectuale şi de implicare în viaţa socială, m-am simţit agresat de felurite tipuri de discursuri lemnoase, de raţionamente gargaristice, de reluări nesfîrşite ale aceloraşi idei, în general puerile sau fără conţinut bazat pe realitate.

Evident, perioada comunistă a excelat printr-o adevărată şcoală în astfel de discursuri. Mai grav este că, după mai bine de două decenii, limbajul tulbure, inutil lungit şi presărat cu sentimentalisme de gaşcă de cartier nu a dispărut, ba chiar a cîştigat valenţe noi. S-au păstrat pronunţările cu accent greşit din limbajul ceauşist (rar mai auzim cuvîntul „prevederi" pronunţat corect) şi referirile patriotarde ieftine din acea perioadă, la care s-au adăugat schemele simpliste şi agresive, prin lipsa construcţiei logice impuse de limbajul televizat al „venibililor permanenţi" şi de discursul fără cap şi coadă al unei ne-neglijabile părţi a tagmei politicienilor. Consider această sintagmă teribil de potrivită pentru limbajul care nu conţine nici global, nici – pe alocuri măcar – triada ipoteză – demonstraţie – concluzie şi este însoţit, de regulă, de o mimică teatrală exersată parcă să ascundă carenţele de judecată logică. În fapt, opusul celor două vorbe din titlu: scurt – adică nemarcat de fraze şi conotaţii inutile; cuprinzător – adică prezenţa componentelor triadei de mai sus. Iată un exemplu. Deunăzi, un preşedinte de partid afirma, într-un discurs care se putea rezuma la o singură frază, după alte cîteva de acelaşi tip: „Inacceptabil înseamnă ceva ce nu poate fi acceptat, cînd un membru X face ceva care este inacceptabil, înseamnă..." Mai mult, mi se pare inexplicabil cum acest personaj a fost promovat de-a lungul anilor, menţionîndu-se mereu aşa-zisul talent oratoric. Iar exemplele pot continua cu mulţi alţii – politicieni, ziarişti, formatori de opinie, chiar dascăli, din păcate etc.

După mai bine de două decenii, limbajul tulbure, presărat cu sentimentalisme de gaşcă de cartier nu a dispărut.

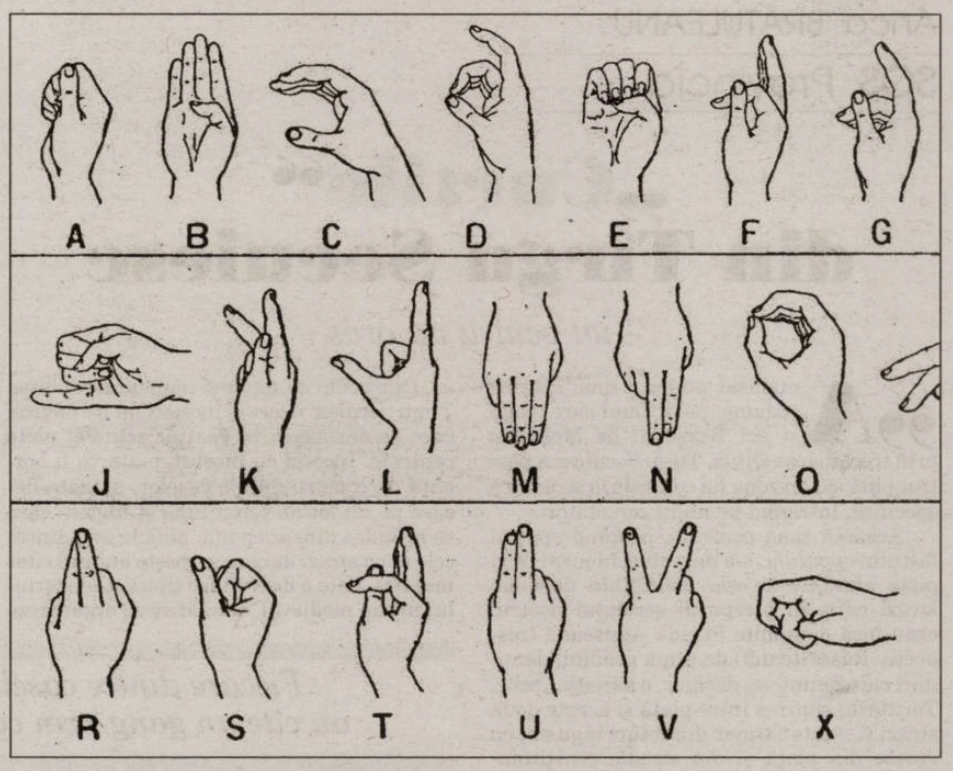

Fenomenul este, după părerea mea, distrugător pentru societate. Nu pentru talmeş-balmeşul comunicat prin aceste ziceri, ci pentru faptul că, devenind majoritare pe canalele de comunicare, aceste devieri devin nocive deoarece tind să înlocuiască şcoala.

Treptat, ele deviază demersul şcolii şi al familiei pentru un limbaj corect, o judecată logică, o deschidere pentru discutarea şi interpretarea coerentă a unor puncte de vedere diferite.

Scurt şi cuprinzător: să ferim educaţia de aceste predici!

P.S. Ideea de a aşterne pe hîrtie ideile de mai sus – dilematice mie de zeci de ani – a pornit de la o scurtă şi cuprinzătoare discuţie cu juristul Florentin Ţuca, interesat ca firma la care este asociat să sprijine educaţia matematică de excelenţă.

Radu Gologan *este profesor la Universitatea Politehnică din Bucureşti şi pregăteşte lotul naţional de elevi care participă la olimpiadele internaţionale de matematică.*

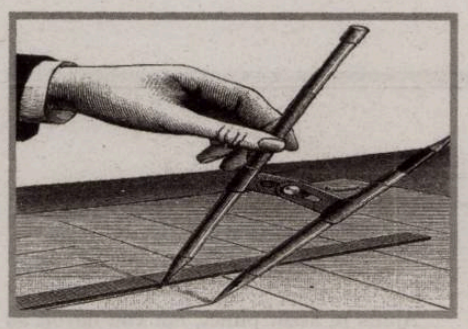

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Taxiurile

Cîte sînt acum în Bucureşti? Licenţe sînt 6000 – după alţii, 10.000, punînd la socoteală sau nu taxiurile cu număr din Ilfov, care ar fi 1600. Oricum, mulţimea lor a crescut imens faţă de trecutul pe care-l ţin minte sau despre care mi s-a povestit. Prin 1930, un tînăr din Craiova pleca la studii în străinătate, cu manualul de conversaţie român-italian, din care învăţa italieneşte. Coborînd din tren la Roma, le cerea celor care se repezeau să-l întrebe de ce are nevoie „una carrozza con tassimetro", ceea ce provoca nedumerire, pînă cînd cineva mai întreprinzător aducea doi cai şi o veche trăsură cu taximetru. Dicţionarul fusese tipărit înainte de răspîndirea automobilelor. Românii nici nu se foloseau de aceste maşini decît rar, la plecarea în călătorie sau la întoarcere, deci locul taxiurilor era la gară. Cînd bunicii mei Iorga se urcau într-un taxi, se auzea întrebarea tîrzie şi inutilă: „Catincă, ai paşaportele?" Amintirile mele de copil mi-aduc în minte şirul „pobedelor", atît la Gara de Nord, cît şi la Sinaia. În singura vacanţă pe care am petrecut-o în altă parte, la Vălenii de Munte, în 1954, nici nu exista un taxi, aşa că mama şi cu mine ne-am făcut intrarea în oraş cu o birjă, care a trecut pe sub un arc de triumf din scînduri vopsite în roşu, în vîrf cu o imitaţie a turnului Spasski şi cu citate din Lenin pe o latură, din Stalin pe latura cealaltă, scrise cu litere de-o şchioapă.

În ultimii 20 de ani ne-am obişnuit cu taxiurile, ca şi cu alte elemente ale vieţii moderne. De cîte ori am avut ocazia să vorbesc cu şoferii, am avut impresia că, din conversaţiile cu tot soiul de clienţi, şi-au adunat un capital de informaţii – nu chiar exacte, dar judecate critic. Pe vremuri, spuneam că ei sînt „detaşamentul cel mai înaintat al clasei muncitoare"; în prezent, am impresia că măcar unii dintre ei au pătruns în rîndurile micii burghezii. Copiii la facultate, cîine-lup în apartamentul de bloc, casă la ţară (nu prea departe de Bucureşti), cu grădină de zarzavat pe care o lasă vecinilor să o stropească în timpul săptămînii, iar ei vin în weekend la pescuit sau pentru reparaţii la acoperişul căsuţei. Cît despre credinţele lor politice, ele sînt dintre cele mai variate, deşi, în unanimitate, sînt nemulţumiţi de situaţia actuală. Unii îl regretă pe Ceauşescu, am şi un regalist care se bucură de cîte ori îl iau, fiindcă mă găseşte de acord cu el, dar, cel mai adesea, ei nu văd nici o soluţie.

Am aflat de la ei ce grămadă de hîrtii le sînt necesare pentru a face meseria asta (de care s-au apucat chiar cercetători ştiinţifici, la reducerea de cadre!). Se zice că, pentru a începe o firmă de taximetre, e nevoie de 30.000 de euro şi că, în Bucureşti, profitul anual ar putea ajunge la 38.000 de euro (numai 10.000 în provincie), dar e aproape imposibil să formezi o firmă nouă! Păi, dacă am înţeles bine, trebuie 11 aprobări pînă la licenţa finală... Una de la registrul auto, alta de la registrul comerţului, o copie a licenţei de transport – care se reînnoieşte anual –, un certificat de agreare, o atestare a pregătirii profesionale, bineînţeles, autorizaţia de funcţionare de la Primărie; n-au ieşit 11? Ei, am mai uitat. Pe lîngă toate astea, se cere o staţie radio de emisie-recepţie. Echiparea cu lămpi color, vopsirea maşinii etc. Birocraţia sufocă economia!

Licenţele pot fi obţinute individual sau de o companie care ar avea sute de maşini; aşa că, în 2004, numărul de licenţe – care ajunsese la 9500 – a fost limitat pentru cinci ani. Prin 2005, lista de aşteptare cuprindea 638 de solicitări. Primăria a anunţat, în 2010, că numărul licenţelor a scăzut pînă la 8500. Legea în vigoare a fixat limita la patru autorizaţii la mia de locuitori. Prin urmare, cînd sun la telefon ca să cer un taxi, am o concurenţă virtuală de 250 de persoane! De fapt, nu-i chiar aşa, fiindcă numărul meu, revenind cu regularitate, a fost înregistrat, telefonista îl recunoaşte şi, bănuiesc, îi acordă prioritate. Oricum, se pare că din 2011 se poartă discuţii în Parlament pentru o lege nouă a taximetriei.

De ce vorbim de taxiuri la „S.O.S. Bucureşti"? Nu le ameninţă dispariţia ca pe casele vechi, dar condiţiile în care evoluează această profesie reclamă şi ele mai multă atenţie. De n-ar fi decît pericolele care-i ameninţă pe şoferi. Ca în metropolele capitaliste, au fost şi în Bucureşti, din cînd în cînd, asasinate despre care am citit în presă. În alte cazuri, taxiul a fost lovit de o maşină la volanul căreia era un „alcoolist", omul care a trebuit să dea bani pe reparaţii l-a dat în judecată pe şoferul culpabil, dar procesul durează de doi ani... Şi închiderea accesului la această meserie – prin limitarea numărului de licenţe, lucru care, însă, nu limitează cumva accesul unor borfaşi ca aceia de la Otopeni – e o problemă. Un oraş e reprezentat de taximetriştii săi...

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

„Curţile" din Tîrgu Secuiesc

– un centru de oraş –

„Amplasat pe locul unei aşezări romane, pe drumul care leagă şi azi Braşovul de Moldova, prin trecătoarea Oituz, Tîrgu Secuiesc a păstrat pînă azi, în zona lui centrală, o structură specifică, intrigînd pe mulţi cercetători.

Această zonă centrală, ocupînd spaţiul fostului *oppidum*, s-a dezvoltat în jurul unei pieţe alungite şi este delimitată de două străzi care, la începutul secolului nostru, erau încă denumite Strada Apuseană (respectiv Răsăriteană) de după grădini, denumiri care amintesc, desigur, o situaţie veche. Teritoriul cuprins între piaţă şi aceste două străzi (...) este format din loturi înguste, cu accese din piaţă şi din stradă, constituindu-se, astfel, numeroase ulicioare, la mică distanţă între ele, denumite curţi *(udvarterek)*, spre care se deschid intrările caselor, aşezate în lungul acestora. (...) Prima casă din fiecare şir de acest fel închide frontul pieţei, lăsînd doar o intrare (carosabilă) spre curte."

Am citat aici descrierea pe care Gheorghe Sebestyén o face centrului istoric al localităţii Tîrgu Secuiesc în cartea sa – *Renaşterea* (Editura Tehnică, Bucureşti, 1987). Este, fără nici un dubiu, cea mai bună descriere şi analiză făcută asupra „oraşului vechi" – în fapt, oraşul propriu-zis, aşa cum s-a alcătuit el de-a lungul secolelor al XVII-lea şi al XIX-lea.

După cum ne spune şi numele, localitatea Tîrgu Secuiesc a fost la început un loc de tîrg, care se desfăşura în spaţiul actualei pieţe centrale. Încetul cu încetul, piaţa va fi bordată de construcţii ale caselor, aşezate fiecare pe un lot de teren lung şi îngust, care se întindea dinspre piaţă, pînă la una dintre cele două străzi de care vorbeşte autorul citat mai sus. Este o dezvoltare tipică a teritoriului urban medieval, obligat să se organizeze pe o suprafaţă restrînsă de teren. Tot de aici se trage şi faptul că, ulterior, fiecare parcelă este împărţită între urmaşii primului proprietar şi că fiecare moştenitor îşi construieşte casa de-a lungul parcelei, astfel încît aceasta devine o curte comună şi, în acelaşi timp, un spaţiu de legătură între piaţă şi străzile exterioare. Aceste curţi au, deci, un statut dublu, privat şi public totodată.

Fiecare dintre casele care fac front pieţei au cîte un gang prin care se pătrunde în curţi.

Cît despre locuinţele din curţi, multe dintre ele erau probabil de lemn, ceea ce explică de ce, în anul 1834, un incendiu mistuie trei sferturi din oraş. Odată cu casele este distrusă şi arhiva oraşului, motiv pentru care – ne spune tot Gheorghe Sebestyén –, în lipsa documentelor care ar fi putut aduce numeroase lămuriri, „cercetătorii evită problema genezei acestei structuri urbanistice... preferînd să se limiteze la descrierea ei."

Revenind la locuinţe, reconstruite după incendiu pe fundaţiile celor arse, multe sînt relativ modeste, uneori făcute tot din lemn. Chiar dacă unele dintre ele au fost transformate sau modernizate, imaginea lor dinspre curtea căreia îi aparţin – singurul spaţiu din care pot fi văzute – este, totuşi, una extrem de interesantă, şi ele rămîn o ilustrare a unei organizări urbane particulare.

Centrul actual păstrează configuraţia alcătuită în timp şi este, din această cauză, un unicat insolit, spectaculos şi care merită văzut. Dar, atenţie, nu plecaţi la drum fără să vă fi documentat în prealabil, fie şi numai din articolul de faţă. Pentru vizitatorul neavizat care ajunge în piaţă, imaginea este una relativ asemănătoare cu ale pieţelor altor oraşe ardeleneşti. Doar dacă ştim „ce căutăm", vom vedea că fiecare dintre casele care fac front pieţei au cîte un gang prin care se pătrunde în curţi/străzi. Şi că parcurgerea lor ne pune în faţa unei suite de imagini specifice, neîntîlnite în alte oraşe, una dintre cele mai elocvente pentru un trecut care dăinuie prin structurile sale construite.

Am sperat multă vreme să văd o operaţie urbană de anvergură, care să pună în valoare curţile din Tîrgu Secuiesc. Mai sper încă!

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

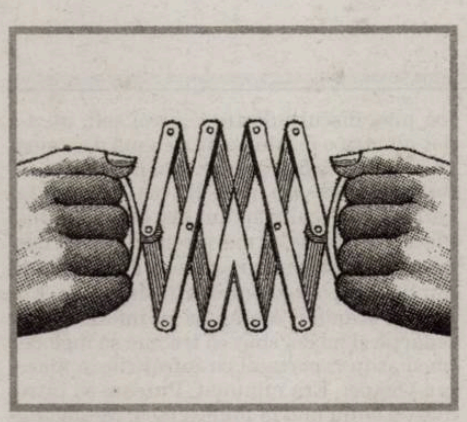

Mircea VASILESCU

oameni de **treabă**

E mai bine să te implici decît să fii spectator

– interviu cu Radu TĂTUCU –

L-am întîlnit săptămîna trecută la o conferinţă despre dezvoltarea capitalului uman, organizată la Banca Naţională de către GRASP – Global Romanian Society of Young Professionals, o organizaţie nonguvernamentală înfiinţată în 2008 de un grup de tineri români care lucrează sau studiază în străinătate. ***Radu Tătucu*** *este preşedintele acestei organizaţii care îşi asumă, programatic, un vis:* „Our dream is to build a fair and competitive Romania by 2020." *A studiat la Harvard, la John F. Kennedy School of Government, iar acum urmează un program de master la London School of Economics. A lucrat la Banca Mondială, într-un program special adresat tinerilor manageri. În spatele acestei traiectorii academice impresionante, se află un om firesc, cu un aer destins şi simpatic, care vorbeşte limpede şi decis: inspiră încredere şi normalitate.*

Am citit un interviu al dumneavoastră de acum cîţiva ani, al cărui titlu avea un „ce" senzaţional: „Românul care, la numai 24 de ani, lucrează la Banca Mondială." Cum trăiţi faptul că sînteţi prezentat ca o excepţie, ca un fel de „caz special"?

Sigur, e măgulitor că am apărut cu un asemenea titlu. Am muncit mult ca să ajung pînă acolo. Dar experienţa mea şi a altor tineri care au trăit experienţe similare arată că este un lucru normal: dacă ai studiat foarte mult, dacă ai făcut practică, poţi obţine un loc la Banca Mondială sau într-o mare corporaţie unde ceea ce faci poate avea un mare impact. Am lucrat într-un program special al Băncii Mondiale – sînt vreo 15.000 de candidaţi în fiecare an, pentru vreo 80 de locuri. Probabil că acest gen de prezentare în presă, în care se pune accentul pe „excepţional", ne duce la ideea că excepţia confirmă regula: România n-a dus niciodată lipsă de vîrfuri. Aceste „insule de excelenţă" au existat întotdeauna – am avut şi olimpici excepţionali, şi sportivi foarte buni... Dar unde cred că e mult de lucru în România este la medie: trebuie să ridicăm media, să ajungem la o clasă de mijloc care să dea senzaţia de normalitate.

Ce înţelegeţi prin normalitate astăzi, în România?

Cred că sînt multe insule de normalitate, dar ce se vede în mass-media, de cele mai multe ori, nu este această normalitate. Nu apar oamenii care într-adevăr fac ceva, se dedică muncii, sînt pasionaţi de ceea ce fac. Văd mulţi astfel de oameni – şi în mediul corporatist, şi în mediul ONG –, sînt oameni care îşi fac treaba, care tac şi fac ceea ce ştiu să facă. La televiziuni îi vedem, mai degrabă, pe cei care vorbesc şi nu fac. Lao Tse spunea că cei care ştiu nu vorbesc iar cei care vorbesc nu ştiu.

Ce ar trebui să facem pentru a lega între ele aceste insule de normalitate?

Cea mai bună ar fi, cred, abordarea „de la firul ierbii": trebuie încurajate diverse forme de colaborare. Sînt atîtea asociaţii de tineri care se implică în comunităţi... Ar trebui încurajate să lucreze împreună, nu izolat: dacă fiecare are un proiect de succes într-o comunitate, în decurs de cîţiva ani, succesul s-ar extinde. În România de azi predomină însă o cultură foarte individualistă, în ciuda moştenirii celor 45 de ani de comunism. Lucrul în echipă nu prea există. Multe oportunităţi sînt văzute ca un joc cu sumă zero: „Dacă eu cîştig, tu trebuie să pierzi." Or, dacă nu se vede, în anumite ocazii, cum putem face ca să cîştigăm toţi, e destul de greu să ajungem la normalitate.

Aţi deprins acest mod de gîndire învăţînd şi trăind în străinătate? Căci, în toţi aceşti ani, aţi fost implicat în diverse activităţi şi în România...

Eu am plecat din România în clasa a XI-a, cu o bursă acordată de Fundaţia Soros. De cînd am plecat, am avut această idee ca o parte din experienţa şi cunoştinţele dobîndite în străinătate să le transmit înapoi. Aceasta a fost şi ideea programului prin care am plecat. Sînt atît de multe de făcut în România şi există un potenţial atît de mare... Asta mă doare cel mai mult: cît potenţial este irosit. Dacă ar fi o ţară în care nu se poate face nimic, ar fi mai uşor să te resemnezi. Dar cînd vezi cît potenţial există, te motivează. Aşa încît încerc să dau înapoi, fie şi de la distanţă, o parte din ceea ce am învăţat.

Acesta este motivul pentru care aţi înfiinţat GRASP?

Am început acum cinci ani, împreună cu cîţiva colegi, de la constatarea simplă că există foarte mulţi tineri români care lucrează sau studiază în străinătate şi nu au un mediu organizat prin care să comunice între ei şi să pună la un loc resursele de care dispun. Este foarte bine că fiecare are nişte rezultate la nivel individual, dar trebuie să reuşim să ne coalizăm şi să alcătuim o masă critică, pentru a putea vorbi de „circulaţia creierelor", nu doar de „migraţia creierelor", într-un singur sens... Am început cu o conferinţă la care au fost 50-60 de participanţi şi de atunci am tot crescut. Am avut un proiect de mentorat, în care elevi şi studenţi din România au lucrat alături de colegi de-ai noştri care au deja experinţă de cîţiva ani, am avut alt proiect despre diplomaţie, acum trei ani am elaborat un proiect de politici publice pentru a introduce votul electronic, în primul rînd pentru românii din străinătate, dar ulterior şi pentru românii de acasă.

Chestiunea votului electronic a întîmpinat opoziţie pentru că unii au bănuit că în spatele ei se ascunde intenţia de a fura voturi... Cum v-aţi împăcat cu asemenea reacţii?

Documentul de politici publice pe care l-am elaborat a analizat diversele metode de vot şi am ajuns la concluzia că votul electronic este de departe cel mai sigur. Există companii specializate în software, care au 20-30 de filtre de securitate. Probabilitatea de a sparge toate aceste filtre tinde dramatic către zero. Este mult mai uşor să falsfici voturile în ţară, prin turism electoral sau vot multiplu, decît să furi voturi electronice.

Nu vă simţiţi dezarmaţi cînd încercaţi, cu bună-credinţă, să puneţi cărămizile una peste alta, şi vi se răspunde că „nu se poate" sau că „faceţi un joc ascuns"?

Ba da, e frustrant într-o anumită măsură. Cînd ai cele mai bune intenţii şi prezinţi lucruri care nu sînt *rocket science,* ci chestiuni de bun-simţ – există ţări ex-comuniste unde se practică deja votul electronic –, e frustrant. Ne-am lovit de mai multe ori de această reacţie defensivă. Asemenea atitudini trebuie combătute făcînd ceea ce ştii să faci mai bine şi arătînd că nu e nimic ascuns, nu e nici o conspiraţie la mijloc. Mai devreme sau mai tîrziu, tot o să ajungem să votăm electronic. Aşa că mi se pare, din nou, că este o oportunitate pierdută pentru România. Puteam fi pionieri, puteam fi printre primii care au introdus votul electronic, dar e mai uşor să cauţi scuze şi să spui că „la noi nu se poate" şi că „se va fura".

Spuneaţi că sînt foarte mulţi profesionişti care „tac şi fac". De ce tac?

Un prim motiv – din cîte am aflat de la ei – este că sînt scîrbiţi de ceea ce văd în mass-media, în politică, şi nu vor să fie asociaţi cu aşa ceva. Asta mă duce cu gîndul la altă chestiune: de ce nu merge lumea la vot: atîţia ani, pe vremea comunismului, oamenii şi-au dorit să voteze, iar acum, cînd se poate vota liber, rata de participare a ajuns la vreo 40%. De ce? Experienţa din SUA şi din Marea Britanie m-a învăţat că a tăcea şi a nu face nimic e mai rău decît să faci ceva, chiar dacă greşeşti, căci se poate învăţa din greşeli. E mai bine să te implici cît de puţin decît să stai cu mîinile în sîn şi să fii spectator. În comunism s-a pierdut ideea de implicare civică, s-a pierdut dorinţa cetăţeanului de a fi parte din viaţa comunităţii. Oamenilor nu le e clar că ceea ce fac are implicaţii asupra vieţii sociale, deci şi asupra vieţii lor.

Dacă ar fi o ţară în care nu se poate face nimic, ar fi mai uşor să te resemnezi.

De multă vreme se vorbeşte la noi despre tineri, de la care se aşteaptă schimbarea: au fost şi sînt încă speranţe că politicienii tineri, de pildă, vor fi altfel. Între timp, politicienii tineri au ajuns la maturitate. E nevoie de un „declic"?

M-am gîndit de multe ori la această problemă. Cred că ar fi nevoie ca generaţia care a crescut sub comunism să se retragă total – şi din politică, şi din mediul de afaceri. Iar asta mai durează. Sînt multe persoane care au fost influente în perioada comunistă şi sînt influente şi acum. Nu ştiu dacă în ziua cînd se vor retrage lucrurile se vor schimba radical, dar se vor crea premisele pentru un *breaking with the past* şi vom putea scăpa de metehnele trecutului.

Aveţi un discurs pozitiv. Tinerii cu care lucraţi – tot aşa. Dar în societatea românească predomină lamentaţia şi autonegarea: „aşa ceva nu se poate la noi", „n-o să reuşim niciodată să...", „nu ne putem compara cu Vestul" etc. Cum priviţi acest tip de discurs?

Cei care au un asemenea discurs vorbesc în necunoştinţă de cauză. Una e să mergi în concediu două săptămîni în SUA ori la Londra, alta e să trăieşti acolo şi să-ţi dai seama că şi în acele societăţi există probleme. Şi acolo există funcţionari publici ineficienţi, şi acolo sînt lucruri care nu merg bine. Acum cîteva zeci de ani, şi ţările occidentale erau mai puţin dezvoltate. Dar *atitudinea* e diferită: acolo, oamenii încearcă să facă ceva, chiar dacă pare greu, au ideea de a nu renunţa la bătălie înainte de a ajunge pe cîmpul de luptă. Am fost invitat de curînd să le vorbesc studenţilor de la un program de master de la ASE. Erau foarte drăguţi şi foarte inteligenţi. Dar am fost trist să văd că, la vîrsta lor, păreau oameni bătrîni: mă întrebau, de pildă, dacă pentru ei nu e tîrziu să meargă să studieze în străinătate; sau: „Dacă mă duc în străinătate, de unde ştiu că o să reuşesc?" Nici eu n-am avut doar reuşite, am trecut şi prin dificultăţi, şi prin căderi; dar toate acestea m-au făcut mai înţelept, am învăţat din ele. Dar dacă la 23 de ani gîndeşti „mai bine nu mă duc, căci mi-e teamă că n-o să reuşesc", nu e bine. Stabilitate nu mai există nicăieri astăzi, nimeni nu-ţi garantează o slujbă pe viaţă. Trebuie să-ţi asumi riscurile.

Această teamă faţă de risc nu e şi o consecinţă a felului în care sîntem educaţi în România?

Ba da. La noi se pune accentul pe memorizare şi pe regurgitarea cunoştinţelor. Nu sîntem încurajaţi deloc să ne dezvoltăm calităţile analitice, să punem întrebări – iar asta omoară curiozitatea şi spiritul de investigaţie. Ni se spune, cînd sîntem mici, să nu vorbim neîntrebaţi; ni se spune „decît să pui o întrebare stupidă, mai bine taci". Or, nu există „întrebări stupide", din orice întrebare poţi să înveţi ceva.

Care sînt cele mai importante lucruri pe care le-aţi deprins trăind şi studiind în SUA şi în Marea Britanie?

Mai întîi, diversitatea. Am avut ocazia să trăiesc într-o lume diversă şi să interacţionez cu oameni din culturi şi religii diferite, ceea ce m-a ajutat să înţeleg cum sînt acei oameni, de ce se comportă într-un anumit fel. Apoi, spiritul antreprenorial pe care ţi-l dezvoltă faptul de a trăi într-o lume atît de dinamică, în campusul universitar. Trebuie să înveţi cum să-ţi gestionezi viaţa şi problemele. În al treilea rînd, *networking*-ul. La noi se face confuzie între *networking* şi pile. Dar e important să cunoşti oamenii şi organizaţiile cu care vrei să lucrezi. În lumea de azi, care e foarte mobilă, reţelele sînt foarte importante, nu mai poţi sta în colţişorul tău, trebuie să interacţionezi cu oameni de pe toate continentele.

Spuneaţi că aveţi de gînd să vă întoarceţi la un moment dat în România. De ce?

În primul rînd, pentru că văd ce potenţial enorm este aici. Aş putea să contribui cu experienţa mea căpătată la nivel internaţional. Fiecare caz e unic; România nu e, desigur, Marea Britanie ori Germania. Dar se poate învăţa din ceea ce acele ţări au făcut bine, chiar şi greşelile lor sînt relevante, pentru a şti ce să nu greşim şi noi.

Nu vă e teamă că o să vă scufundaţi în „neantul valah"?

Asta e o replică la întrebarea pe care o puneau studenţii: „Şi dacă nu voi reuşi?" Dar ştiţi cum se spune: *it is better to have loved and lost than not to have loved at all.* Pentru mine e o încercare. O să fac tot ce ţine de mine. Dacă nu iese bine, măcar voi şti că am încercat.

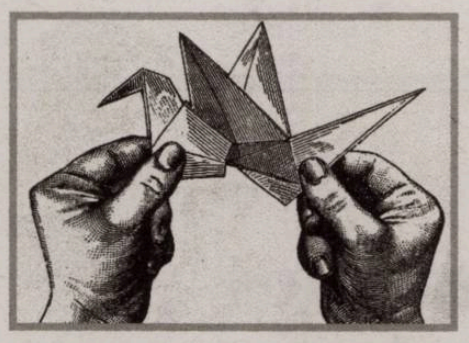

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Povestea pompei

Te rog, frate, să nu publici articolul.

Mă angajasem la un ziar important, plin de jurnalişti cunoscuţi. Directorul, un celebru om de presă, fusese cît se poate de generos şi de elegant cu mine. În momentul în care Radio Europa Liberă tocmai îşi închisese biroul de la Bucureşti, aruncîndu-ne, pe cei cîţiva jurnalişti care eram acolo, în lumea presei româneşti de tranziţie, el mi-a reoferit acelaşi post pe care, cîndva, îl refuzasem. Am intrat în marele combinat, mai degrabă plin temeri decît de speranţe. Casa Presei Libere, fostă a Scînteii, mă îngrozea. Rece şi lugubră, bîntuită de stafiile trecutului, departe de orice punct fierbinte al Capitalei, îmi părea mai degrabă Castelul din Kafka, decît un loc în care să poţi face o presă liberă şi eficientă.

După vreo cîteva zile – „de acomodare", mi s-a spus –, am fost repartizat la departamentul de reportaje. Mi-a fost prezentat cel care avea să fie şeful meu direct, un tip ce părea de treabă, dar şi cam fără treabă. În prima zi, mi-a dat un subiect, ceva despre găunoşenia marii operaţiuni care era pe atunci înfrăţirea comunelor şi a oraşelor noastre cu localităţi din Occident. Ca un nou-venit ce eram, mi-am dat imediat silinţa. Am început să dau telefoane, să vorbesc cu primari şi cu opozanţi de-ai lor. M-am gîndit, apoi, să văd şi direct nişte cazuri – să merg, adică, să vizitez cîteva localităţi „înfrăţite" din jurul Bucureştiului. M-am înhămat la lungul drum birocratic al obţinerii unei maşini din partea redacţiei. Am văzut cu ochii mei ceea ce auzisem, şi anume cît de mare e atotputernicia şefului de garaj şi a şoferilor.

După multe discuţii, formulare şi explicaţii, am obţinut maşina şi am pornit spre comuna Tunari, unde am stat de vorbă cu primarul despre beneficiile înfrăţirii cu localitatea Ponta-Celles din Belgia. Altundeva n-am mai mers, însă, fiindcă şoferul, atotputernicul, avea o treabă înapoi în Bucureşti. Chiar şi aşa, credeam că am destule informaţii. Am redactat textul care urma să ocupe o pagină întreagă de ziar – după cum mi se comandase de dimineaţă – şi m-am dus cu el la şefu'. Cînd a auzit că reportajul e deja gata, omul a făcut ochii mici, în semn că a înţeles şmecheria prin care reuşisem să-l termin aşa de repede. Cu blîndeţea cu care încerci să aduci pe calea cea bună pe cineva aflat la prima abatere, mi-a spus că, spre deosebire de Radio, acolo unde eram eu obişnuit, jurnaliştii de la un ziar merg pe teren, nu fac reportajele de pe Internet. Cînd a auzit că, dincolo de predocumentarea de pe Internet, am fost şi pe teren şi am vorbit şi la telefon cu cîţiva primari şi cu oameni informaţi de prin unele asemenea localităţi, a făcut ochii mari. Fără să se uite pe text, mi-a zis atunci că nu e nevoie să mă grăbesc aşa, că trebuie să mai rumeg informaţiile ca să dau un articol de calitate, publicabil în marele cotidian din a cărui echipă făceam parte. Şi eu care crezusem că e ca la radio, că articolul trebuie încheiat pînă la sfîrşitul zilei... Dar am înţeles mesajul lui şi m-am întors la birou cu textul în braţe, ca să-l mai rumeg cîteva zile.

Nu după mult timp, urma să descopăr că, de fapt, mai aveam un şef direct. Ba nu, chiar încă doi. Erau tineri, mai ambiţioşi şi mai energici decît primul şi se băgau peste el, fiecare cu viziunea proprie. Toţi voiau să mă îndrume în reportajul pe care eu... deja îl scrisesem. Mi-am adus aminte de schema pe care o primisem pe e-mail la Europa Liberă, în care scria cine cui îi raportează. Era o ierarhie simplă şi clară, incontestabilă. Ei bine, acum aveam trei şefi simultan, iar raporturile dintre ei erau cît se poate de incerte. La un moment dat, un alt şef mi-a spus că, de fapt, trebuie să demonstrez că sînt mai bun decît ei şi să le devin eu şef.

Cum-necum, însă, la momentul respectiv, eu m-am văzut obligat să tot modific reportajul, după cum li se părea lor că e mai bine. Făceam asta aproape zilnic. Mai puneam o frază, mai scoteam alta. Altceva nu lucram. Colegii m-au învăţat că, dacă mă întreabă cineva, să spun fără grijă că muncesc la reportajul cu pricina. Aşa, cică timp de o lună aş fi putut să mă descurc fără probleme. Cu acea ocazie, am aflat şi că, dacă nu eşti atent, subiectul unui reportaj ţi se poate fura. Într-o zi, te trezeşti că tema la care lucrezi apare în ziar, făcută şi semnată de altul, care ştie o cale mai scurtă spre publicare.

Afară, prin cenuşiile curţi interioare, ningea în fiecare zi. Cu timpul, textul „meu" a ajuns să nu mai semene deloc cu cel iniţial. Devenise mult mai dezlînat şi mai prost. Era muncit rău de tot. La un moment dat, în urma unei discuţii dintre cei trei şefi, mi s-a dat din nou o maşină pentru a mă documenta mai bine asupra unor amănunte din comuna Tunari. Am mers din nou acolo şi, tot vorbind cu localnicii, am dat de urma unei afaceri dubioase. O mare pompă de apă destinată localităţii, care fusese achiziţionată din Belgia, pe baza înfrăţirii, dispăruse. Era un mic scandal. Am ajuns cu informaţia în redacţie şi mi s-a spus că trebuie să înglobez imediat în reportajul cu înfrăţirile şi afacerea pompei. Era minunat. Puteam să introduc un suflu nou în munca mea. M-am apucat de treabă, dar n-am predat articolul pînă seara. Eram deja mai experimentat. Am mai aşteptat vreo trei zile – să nu deranjez orgolii – şi l-am predat apoi unuia dintre şefi (am ales unul la întîmplare), spre supervizare. După vreo cîteva zile, nu primisem încă nici un răspuns. M-am trezit, însă, cu un coleg pe care-l ştiam doar din vedere, care a venit la mine să-mi spună că mă apreciază şi că-i place tot ce scriu eu (deşi încă nu publicasem nimic în acel ziar), dar că are o problemă cu ultimul text pe care-l predasem spre publicare. Nu prea înţelegeam cum de ajunsese textul acela sub ochii lui, dar nu mă mai mira nimic. „Măi, frate" – mi-a zis – „eu sînt din Tunari, sînt cumătru cu primarul de acolo. Pompa aia există, n-a fost furată, dar nu mai funcţionează. Eu am stricat-o. De-aia te rog, frate, să nu publici articolul. Sau să cădem la învoială, ce să scrii aşa încît să nu mă bagi la apă."

■ ■ ■

ready made

Bombe anarchiste

„Chicago, 26 August. – *Două bombe au fost găsite lîngă monumentul ridicat în amintirea victimelor atentatelor săvîrşite cu ajutorul bombelor. Poliţia a pus să le distrugă.*"

Adevărul,
Marţi, 28 August 1901

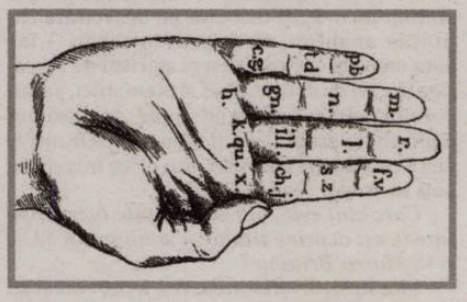

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre autoscopie

Am citit, nu demult, o anchetă interesantă despre defectele personale. Întrebarea esenţială – care credeţi că sînt defectele dumneavoastră principale? – era adresată unor personaje mai mult sau mai puţin cunoscute. Întîmplarea a făcut să-i ştiu pe doi-trei dintre intervievaţi şi, ca atare, după un interval bunicel de lectură, am încercat un oarecare sentiment de inadecvare. Împricinaţii vorbeau detaliat despre – să le spunem – neajunsuri ale propriilor personalităţi, pe care, cu siguranţă, *nu le aveau,* ori, cel puţin, dacă într-adevăr ei simţeau că *le aveau,* nu le exhibaseră pînă atunci, în vreun fel, către alteritate. Mai mult, nici unul nu menţiona, fie şi fugitiv, o inconsecvenţă *reală* a caracterului său, „inconsecvenţă" sesizată nu neapărat de mine, ci asumată drept valabilă, în mod unanim, în cercurile de apropiaţi ai respectivilor. Părea că asculţi monologul (altfel, destul de relaxat şi jucăuş, de parcă discuţia nu s-ar fi referit la handicapuri şi culpe, ci, paradoxal, la virtuţi şi calităţi!) unui om fără un picior, care constată, senin, la un moment dat: „Lipsa mîinii stîngi reprezintă pentru mine o imensă problemă."

Aş merge chiar mai departe şi aş susţine că perspectiva unora dintre interlocutori avea în ea ceva fundamental *pozitiv*. Nu numai tonul lor se voia jucăuş: întregul discurs introspectiv emis vibra de sănătate şi echilibru. Defectele (auto)inventate de oamenii în cauză ajunseseră să fie percepute – tocmai prin inexistenţa lor *de facto* – drept „limita de atins" – vorba lui Gabriel Liiceanu într-o celebră carte. Mai precis, protagoniştii anchetei şi le fixau drept *idealuri,* se simţeau, aparent, minunat în pielea insului „defectuos" pe care îl imaginaseră. Inutil de precizat că majoritatea „carenţelor" de caracter prezentate acolo rămîneau dulci şi ameţitoare benignităţi. La o lectură mai atentă, bănuiesc că le-aş fi considerat eu însumi, ultimativ, „virtuţi" demne de toată stima. Cînd şpriţarul-şef afirmă că slăbiciunea sa majoră e cafeaua, întrucît îi produce stări contemplative inubliabile, te cucereşte necondiţionat. Senzaţia iniţială de *inadecvare* lua uşor, prin urmare, forma unui veritabil *exerciţiu de admiraţie*.

Chestiunea are implicaţii mai profunde, legate de ceea ce americanii numesc – deşi cumva pleonastic sau măcar redundant – „caracter moral". Discutînd despre defectele personale, vorbeşti, într-un anumit sens, în primul rînd, despre defectele de caracter şi, aşadar, despre incongruenţele propriei moralităţi. Or, în materie de moralitate – observa Andrei Pleşu încă de acum cîteva decenii – toţi ne declarăm inafailibili. Sîntem gata să ne asumăm – public – un intelect mai fragil, un nivel mai redus de cultură, o semnificaţie socială mai curînd fracturată şi o performanţă economică mai puţin evidentă, dar, în ruptul capului, nu vom accepta vreodată ipoteza că *am fi imorali*. Caracterul este sacru, asupra lui nu încap negocierile. Din poveştile noastre despre sine va reieşi clar că avem resurse inepuizabile de generozitate, că suferim neostoit de grija *celuilalt,* că iertăm ingratitudinile, nedreptăţile şi ostilitatea, că îi susţinem martiric pe cei care vin după noi, că ne-am descoperit de mici vocaţia christic-salvatoare, că, în sfîrşit, rivalizăm (fratern!) cu Maica Tereza.

Nu aş putea să explic de ce un om ar admite oricînd să fie dovedit mai degrabă idiot decît indecent. De ce, forţat totuşi de împrejurări, un om acceptă să vorbească despre defecte şi, apoi, treptat, le face şi pe acestea să semene cu nişte virtuţi. De ce dimensiunea etică a fiinţei sale se suprapune cu intimitatea absolută, devenind la fel de importantă ca şi viaţa. De ce între a fi deconspirat ca adulterin şi a fi demascat drept incompetent profesional, varianta a doua ar avea mereu cîştig de cauză. De ce abdicarea morală i se pare oricui o mizăr mult mai mare decît orice alt tip de abdicare la care te poate împinge existenţa. De ce, dacă l-ai acuza de răutate pe un semen, el ar intra imediat în degringoladă şi, ulterior, ar fi capabil de gigantice izbucniri, pe cînd, la acuzaţia de neglijenţă fizică, ar zîmbi cel mult încurcat. De ce trădarea isterizează, iar prostia amuză. De ce stigmatul nebuniei este preferabil celui de fariseism.

Ştiu numai că o astfel de ciudăţenie persistă de cînd lumea. În comunităţile arhaice de creştini, se practica, la început, confesiunea publică. Penitentul îşi mărturisea păcatele în faţa întregii comunităţi, şi nu în recluziunea dialogului cu duhovnicul. Procedura s-a schimbat în timp şi spovedania a devenit un act privat, în interiorul căruia preotul are rol de *mediator,* nu de *auditor*. Cumva, undeva, individul a înţeles că, nici măcar în actul pocăinţei sincere, nu e dispus să-şi toarne cenuşă în cap, în văzul lumii întregi. Să-şi dezgolească trupul în public, da, acceptă, la rigoare, micile inhibiţii putînd fi depăşite cu succes! Dezgolirea sufletului dinaintea unei întregi congregaţii (fie ea şi de credincioşi autentici, sensibili la drama mărturisirii unui potenţial fiu risipitor) – ei, aceasta ne duce pe un cu totul alt palier de reprezentare, înfiorător de diferit! Nu-i vorbă că, foarte frecvent, pînă şi mărturisirea individuală ajunge să-i irite pe mulţi duhovnici. Nu cer ei în predici, de atîtea ori, sinceritate la spovadă, pentru că, altfel, gestul mărturisirii capătă valoarea frecţiei la un picior de lemn?

În absenţa unor explicaţii raţionale ale unor asemenea – să zicem – sensibilităţi ancestrale ale umanităţii, putem propune ca întrebările cu caracter autoscopic să se pună uşor diferit: Cît de deştept vă consideraţi sau la ce nivel de educaţie vă aflaţi? Veţi vedea că, în noile circumstanţe de autoanaliză, noi, oamenii, avem potenţial. Am fi în stare chiar să dăm recitaluri de remarcabilă modestie.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

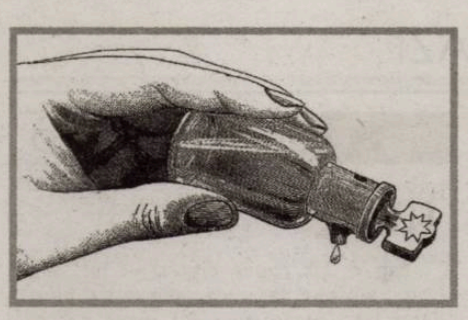

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Regim şi dietă

Dacă luăm în considerare doar definiţiile din dicţionarele noastre curente, lucrurile par simple: *regimul* are o semnificaţie foarte generală şi acoperă situaţii destul de diferite, desemnînd sistemele de reguli care guvernează viaţa politică, anumite domenii ale societăţii, stilul de viaţă (inclusiv de alimentaţie) al persoanelor, ba chiar unele condiţii naturale şi relaţii gramaticale, în vreme ce *dieta* are un înţeles mai restrîns, de „regim alimentar special, recomandat în caz de boală, pentru păstrarea sănătăţii, scăderea greutăţii corporale etc." (DEX).

Conservatorismul lexicografic nu permite înregistrarea tuturor preferinţelor şi a evoluţiilor uzului; unele expresii şi istorii se mai pot reface doar pe baza textelor mai vechi şi din amintiri. Pentru *cura de slăbire*, de exemplu, tot mai des desemnată astăzi prin cuvîntul *dietă*, a fost preferat, timp de decenii, termenul *regim*. E drept, această accepţie a lui *regim* (neînregistrată ca atare de majoritatea dicţionarelor) persistă în uz, aşa cum o atestă Internetul. Fără vreo precizare suplimentară, *regim* (cu sensul „regim de slăbire") intră în expresiile *a ţine regim, a fi la regim, a pune la regim:* „Vedeta *ţine regim* de cînd se ştie şi a încercat diferite diete de-a lungul timpului" (tabu.ro); „acum *e la regim*, ca să se menţină în formă" (enational.ro); „Michelle Obama *i-a pus la regim* pe angajaţii Casei Albe" (economica.net). Specializarea semantică e tipică pentru situaţiile în care un substantiv cuprins într-o construcţie stabilă absoarbe în sensul său şi înţelesul atributului celui mai frecvent: tot astfel, cînd se spune că cineva *are temperatură*, se implică ideea că e vorba de o temperatură *mare*.

Deşi *regim* continuă să fie folosit cu acest sens, e tot mai evidentă înlocuirea sa prin *dietă*, chiar în expresiile trecute în revistă mai sus: „A.M. merge din nou la sală şi *ţine dietă*, dar se plînge" (click.ro); „Dieta celor care nu pot *ţine dietă*" (femeia.ro); „A.M. e *la dietă!* N-o să-ţi vină să crezi cîte kilograme a slăbit în doar o săptămînă! Află ce mănîncă" (wowbiz.ro); „O.L. *e la dietă!* Uite cum arată după ce a slăbit 10 kg" (ele.ro); „pentru acest rol, actorul a fost pus să slăbească, astfel încît a fost *pus la dietă* pentru a putea obţine rolul principal" (unica.ro). Se observă, în citatele de mai sus, stilul inconfundabil al tabloidelor, de o simplitate dezarmantă, alternînd apelul interjecţional cu abuzul tautologic.

Dacă *regim* pierde teren, cel puţin în limbajul gazetăresc, în favoarea lui *dietă*, circulaţia sa este nelimitată în comentariul politic. Sînt zeci de mii de atestări ale sintagmelor formate din termenul *regim* şi numele propriu al unui preşedinte sau prim-ministru. Contextele sînt de obicei critice, polemice: „Antonescu critică dur *«regimul Băsescu»*", (zf.ro, 23.02.2013); „Aspecte ale genocidului comis de *regimul Băsescu* împotriva rezerviştilor României" (corectnews.com, 11.04.2013); „Declaraţia politică se intitulează *«Regimul Năstase*, un nou început»" (Camera Deputaţilor, 5.03.2013) etc. De fapt, uzul politic al termenului oscilează între o accepţie neutră (în sintagme descriptive de tipul *regim parlamentar, regim prezidenţial* etc.) şi una depreciativă, mai ales în asociere cu un nume propriu. Dicţionarele englezeşti notează, de obicei, această specializare peiorativă (engl. *regime*, în *Oxford English Dictionary* şi în Wikipedia, e definit ca „a government, *especially an authoritarian one*"), care nu este însă consemnată de cele franceze (de exemplu, de *Trésor de la langue française informatisé*). În română, mi se pare că în folosirea lui *regim* domneşte ambiguitatea: ar fi interesant de ştiut dacă cei care folosesc termenul îi atribuie mai curînd o accepţie neutră, de „formă de guvernămînt", sau implică o acuzaţie de autoritarism.

Istoria e, de fapt, mai veche.

Istoria e, de fapt, mai veche, oscilaţia între accepţia neutră şi cea acuzatoare persistînd în timp. Atestat în secolul al XIX-lea, *regim* era folosit în discursul politic românesc în moduri nu foarte diferite de cele de azi. În volumul al V-lea al discursurilor sale, Titu Maiorescu afirma că „lîncezeala parlamentară de care suferiseră mai ales cei din urmă patru ani ai *regimului Brătianu* pare a se continua şi sub *regimul Sturdza*" (1915, p. 21); într-un discurs din 1899, polemiza cu un adversar: „d-ta ziceai în contra lui Ioan Brătianu: *«regimul corupţiei şi al teroarei»*" (p. 407). Termenul a fost folosit şi după 1947 (în Constituţia din 1952 apărea formularea *„Regimul de stat* al Republicii Populare Române este *regimul democraţiei populare*, care reprezintă puterea oamenilor muncii"), ceea ce a produs în uzul oral, cel puţin în primele decenii, construcţii aluzive şi conotaţii negative *(a fi cu regimul...)*.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Unde ne sînt umblătorile?

Raporturile noastre cu materiile fecale, cu trebuinţele firii şi cu necesităţile intime ale trupului sînt cît se poate de ambigue. Ubicuitatea pestilenţială a urinei a ajuns, practic, să ne sufoce, dar dincolo de bombăneală, pare să nu ne deranjeze. Dacă nu mă credeţi, vă ofer două „excursii" de vis: mergeţi în Parcul Carol, la orice oră poftiţi – mirosurile „fericite" vă inundă nările încă de la intrare, iar urmele paşilor dumneavostră vor fi condimentate de cum aţi intrat pe iarbă. A doua excursie, pe care n-o doresc nimănui – cu trenul... trenul de la Constanţa la Vaslui, şi de la Bucureşti la Iaşi, şi... detaliile le ştiţi.

Am colindat prin lumea civilizată şi doar prin Bulgaria mi s-a mai întîmplat să sufăr de alergie la mirosuri... Şi, atunci, mă întreb de unde această apropiere şi îngăduinţă faţă de excremente? Trecutul nostru istoric şi măreţ în igienizare şi în izolarea excrementelor se aseamănă cu lumea civilizată, pînă aproape recent. Nu pentru că aşa am vrea noi să fie, ci doar pentru că şi „ei" au început tîrziu, adică aşa, pe la început de secol XIX. Atunci, „zefirul" devenise mult prea urît mirositor să mai poată primi o poezie, iar medicii se amestecaseră în toate, cerînd, cu aplomb, izolarea trebuinţelor. Poale în cap şi prohaburi desfăcute s-au tot văzut încă secole bune, dar procesul începuse... Mai trebuie spus că procesul se cam opinteşte şi din cauza faptului că oamenii credeau cu tărie în calităţile terapeutice ale excrementelor, capabile să combată, de exemplu, ciuma sau holera. Iar istoricul francez Alain Corbin (în cartea sa *Le miasme et la Jonquille. L'odorat et l'imaginaire sociale, XVIIIe-XIXe siècles*, Flammarion, Paris, 1986) povesteşte cum oamenii, dominaţi de spaimele morţilor epidemice, se avîntă în a-şi „decora" uliţele cu rămăşiţele oalelor de noapte, inhalînd pestilenţialitatea excrementelor vindecătoare. (Şi asta mi-aduce aminte de copilăria mea, cînd baba Dumitra, doftoreasa satului, m-a vindecat de o oareşce bubă folosind cu încredere pasta urît mirositoare de la prima oră a dimineţii.)

La noi, ambiguitatea s-a instaurat definitiv şi irevocabil. Nu fuserăm capabili nici măcar să avem o părere despre nume. Aşa că ne învîrtirăm între plimbătoare, umblătoare, retiradă, latrină, privată, toaletă, ieşitoare şi, mai simplu, WC... Or, dacă nu există un nume pentru care să te baţi, atunci la ce bun?

O privire prin arhivele timpului ne arată această permanentă relaxare cînd vine vorba de umblătoare. Proiecte au tot fost, şi griji ale medicilor, şi mirosuri „scîrnave" de îndepărtat, şi instituţii şi spaţii publice asediate de relele mirosuri fetide. Dar oamenii, oamenii din toate timpurile nu s-au lăsat prinşi în jocul medicilor, dedicaţi asanării şi igienizării trebuinţelor firii. Mai întîi de toate, perceperea acestor trebuinţe este un pic diferită. Urina n-are nevoie de o umblătoare. Intră în pămînt, se amestecă cu toate cele ale naturii şi-apoi, nu cere nici cine ştie ce timp. La miez de noapte sau în pragul dimineţii, ţăranul se repede în curte, pe potecă sau lîngă tufa de margarete, fără să pătrundă în latrina din spatele casei. De altminteri, nici lui nu-i prea place cum miroase acolo. La aceleaşi ore, pe uliţele oraşelor, călătorul înfrigurat se agaţă de ziduri, de garduri ori de curţi pustii, lăsînd în urmă mirosurile de peste zi. Dacă urinarea nu prea pare a fi o problemă pentru nimeni, celălalt proces chiar are nevoie de un adăpost, de un răgaz. Or, lui ar fi trebuit să i se dedice un *temple*. Şi, dacă proximitatea excrementelor nu deranjează prea tare, atunci măcar obsesia igienei, a curăţeniei şi a gestului intim, nevoia acută de decenţă ar trebui să pună ceva stavilă trebuinţelor noastre.

Pe la 1800, un oarecare Tănasie, zaraf din Bucureşti, pune să i se construiască o plimbătoare paradosită cu scîndură de brad şi acoperită cu şindrilă, pentru care cheltuieşte o sumă de bani. Amplasarea este, însă, una de excepţie: la „capătul aleiului de trandafiri". Or, Tănasie leagă trebuinţele firii de plimbarea îmbietoare a dimineţii şi de liniştea parfumată a înserării. De aici şi sensul *plimbătorii*, vreau să cred eu. La acelaşi lucru s-or fi gîndit (deşi mă îndoiesc serios) şi constructorii zilelor noastre, care au aşezat umblătorile (şi iată, aici, alt sens) – nu din scîndură de brad, ci din cel mai „fecund" albastru plastifiat – prin parcurile patriei noastre. Ce-a ieşit, mirosiţi dumneavoastră bine!

Umblătorile, mirosind a trandafiri şi a flori de tei (că tot se revarsă dulcele lor parfum peste noi), nu sînt decît o iluzie a modernităţii noastre niciodată încheiate. Stăpînirea n-are timp de umblători, aşa cum nu are timp de multe altele, şi preferă să se facă etern de rizil în momentul în care oaspeţi de seamă, de prin lumi normale, ies din umblătorile noastre ţinîndu-se de nas.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

The Human Body

cap < lat. *caput*, creieri < lat. *cerebrum*, minte < lat. *mens*, păr < lat. *pilus*, des < lat. *densus*, rar < lat. *rarus*, subţire < lat. *subtilis*, cărunt < lat. *canuntus*, coadă < lat. *coda* (= *cauda*), tîmplă < lat. *templa* (= *tempora*), faţă < lat. *facia* (= *facies*), frunte < lat. *frons*, ochi < lat. *oc(u)lus*, lacrimă < lat. *lacrima*, orb < lat. *orbus*, choir < tc. *kjor*, ureche < lat. *oricla* (= *auris*), nas < lat. *nasus*, nară < lat. *naris*, muci < lat. *muccus*, strănuta < lat. *sternutare*, mirosi < sl. *mirosati* (din gr.), bucă < lat. *bucca*, mustaţă < lat. **mustacia*, buză (cf. alb. *buzë*), gură < lat. *gula*, mînca < lat. *manducare*, bea < lat. *bibere*, zice < lat. *dicere*, spune < lat. *exponere*, rîde < lat. *ridere*, limbă < lat. *lingua*, dinte < lat. *dens*, măsea < lat. *maxilla*, falcă < lat. *falx*, bărbie < lat. **barbilia*, barbă < lat. *barba*, gît < sl. *glŭtŭ*, înghiţi < lat. *inglutire*, sughiţa < lat. sugglutiare (= singultio), ceafă (cf. alb. *kjafë*), piept < lat. *pectus*, sîn < lat. *sinns*, coastă < lat. *costa*, inimă < lat. *anima*, plămîni < lat. *pulmo*, sufla < lat. *sufflare*, suspina < lat. *suspirare*, tuşi < lat. *tussire*, umăr < lat. *humerus*, braţ < lat. *brachium*, subsuoară < lat. *sub ala*, mînă < lat. *manus*, cot < lat. *cubitum*, deget < lat. *digitus*, unghie < lat. *ungula*, palmă < lat. *palma*, pumn < lat. *pugnus*, spate < lat. *spatha*, burtă (origine obscură), maţe < lat. *matia*, ficat < lat. *ficatum*, fiere < lat. *fel*, rinichi < lat. *reniculus*, băşică < lat. *vesica*, buric < lat. *umbilicus*, picior < lat. **peciolus* (*petiolus*), şale < lat. *sella*, coapsă < lat. *coxa*, genunche < lat. *genunc(u)lus*, pulpă < lat. *pulpa*, gleznă < sl. *glezinŭ*, călcîi < lat. *calcaneus*, trup < sl. *trupŭ*, piele < lat. *pellis*, os < lat. *ossum* (=*os*), muşchi < lat. *musculus*, carne < lat. *caro*, vînă < lat. *vena*, sînge < lat. *sanguis*, naştere < lat. *nascere*, moarte < lat. *mors*.

După Sextil Puşcariu, *Limba română, vol. I*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

La birtuţu' din pădure

Pentru a risipi orice suspiciune – dacă lucrul ăsta va fi fiind posibil – asigur cititorul, de la bun început, că povestea care urmează nu are ca scop nici o urmă de culpabilizare a cuiva. Din nefericire, precizările de felul ăsta sînt foarte necesare. Cînd se face referire la vreo provincie istorică a acestei ţări, orgoliile şi patriotismele locale se umflă mult peste măsură, indiferent de benignitatea subiectului în discuţie. Imaginea generală a diversităţii noastre – aşa cum e ea, destul de deformată şi de bogată în clişee – spune că ardelenii sînt oameni înţelepţi, lenţi, muncitori, civilizaţi, posesori ai unui umor tipic. O altă vorbă celebră la noi spune că, de fapt, convieţuirea cu maghiarii i-a ajutat să fie aşa cum sînt. Despre bănăţeni se spune că sînt strîngători (asta ca să folosesc o formulă corectă politic), exagerat de preocupaţi de patriotismul lor local şi zonal, cel puţin la fel de civilizaţi ca ardelenii şi încălziţi istoric de vecinătatea cu sufletul tumultuos şi viteaz al sîrbilor. Despre olteni şi munteni se spune că sînt şmecheri, păcălici şi guralivi, buni la improvizaţie şi mari artişti în toate, dar şi în iuţeala de mînă. Se spune că apropierea de turci i-a orientalizat şi i-a condus în moravuri nu tocmai dintre cele mai bune, şi că te fac din vorbe cît ai clipi. Iar moldovenii, bieţii de ei, vin la întîlnirea asta cu o reputaţie de sărăcie, lene, ciuca bătăilor în bancurile grave, subiect favorit al ştirilor de la ora cinci, dar cu suflet poetic şi de povestitor. Să nu uităm însă nici de cel mai miştocărit accent din ţara asta. Repet, ca să fie clar: nu fac decît să reproduc „şlagăre" pe care le auzim zilnic. Şi trec îndată la poveste, cu convingerea clară că introducerea pe care am făcut-o e, de fapt, complet inutilă.

Pe la sfîrşitul anilor '90, dar şi după trecerea în noul mileniu, în Ardeal, la birturile de prin sate, dar şi în cartierele oraşelor, la cîrciumi, la petreceri, în toate soiurile de împrejurări, aveai şansa să auzi un hit pseudofolcloric – „La birtuţu' din pădure". Avea un succes nebun. Îl mai are şi acum. Unii ar zice că, de fapt, e folcloric, în definiţia modernă a termenului. Dar nu intrăm în asta. Ar începe o altă poveste. Cîntecelul e fredonat cu o plăcere nedisimulată şi are succes maxim, odată ce petrecerea se încălzeşte şi capătă un pic de roşeaţă în obraji şi pe vîrful nasului. Îl găseşti în locuri în care nu te-ai aştepta şi-l vezi preluat, cu voioşie, de oameni despre care nici în ruptul capului n-ai zice că fac pactul cu genul ăsta de... „umor". Piesa – lucrarea în cauză – se bucură de mai multe variante. Unele dintre ele au ajuns şi în sud, întorcîndu-se, în cele din urmă, de unde au plecat, ambalate în ţoale sclipicioase, de manea. Nici la asta cu *manelizarea* variantelor nu rămînem, pentru că şi în cazul ăsta dăm în altă poveste. Cert e că „La birtuţu' din pădure" s-a „clasicizat" într-un anume fel, devenind o piesă grea în repertoriile de petreceri şi în cele ale posturilor TV specializate în muzica veselă, de pahar. La urma urmelor, în cazul de faţă, nici nu contează de unde a plecat acest cîntecel de succes. Ceea ce ne interesează e, de fapt, ce spun versurile sale.

Cu cîteva zile în urmă, într-un minunat oraş din Ardeal, am intrat într-un restaurant cu specific românesc. Genul ăla de loc „rustic", decorat delirant şi încărcat cu toate clişeele strepezitoare ale specificului naţional văzut de pe fundul paharului. Ospătarii, evident, costumaţi într-un amestec de daci de la Sergiu Nicolaescu şi mafioţi caricaturizaţi de la Jim Jarmusch. La un moment dat, printre cîntările obişnuite felului ăstuia de loc s-a auzit şi o variantă a *megahitului* „La birtuţu' din pădure". Printr-o întîmplare fericită, cineva, habar n-am cine, poate un entuziast, a dat muzica mult mai tare. Pesemne că era legat afectiv în vreun fel de cîntecelul cu pricina. Abia atunci, vrînd-nevrînd, am luat un contact revelator cu versurile tulburătoare ale acestei lucrări. N-o mai lungesc. Iată-le:

„La birtuţu' din pădure, / eu beau vin şi mănînc mure. De să-ntîmplă să mă-mbăt, / Mărg acasă şi sparg tăt. / Nu sparg masa, nici dulapu', / Numa' la nevastă capu'. / Nu sparg masa, nici cuptoru', / Numa-i *zmulg* la soacra păru'. / Măi muiere, mai nevastă, / Eu cîştig la noi în casă, / D-aia dau cu pumnu-n masă. / Decît acasă cu soacra, / Mai bine-n coteţ cu scroafa. / Decît în casă cu socru', / Mai bine-n coteţ cu porcu'."

Tragem aer în piept şi continuăm. Există, cum spuneam, mai multe variante ale lucrării. Una dintre ele – înregistrată, probabil, la o nuntă – conţine, între strofe, şi un îndemn senzaţional, din partea artistului care interpretează lucrarea. Sună fabulos: „Aşaaa! Rupe-i fişu'! Ia-i umbrela!"

Ca să-i calmez pe cei care s-au înfierbîntat deja, detectînd vreun scop subversiv în povestea asta, reamintesc ce-am spus şi mai devreme. Nu vreau să afirm, pe după copac, ceva fundamental, în legătură cu vreo componentă a ethosului ardelenesc. Sau românesc, în general. Povestea ar putea spune enorm, sau absolut nimic. Nu aici e problema. Nu în simplitatea denunţării primitivismului, a sălbăticiei, sau, pur şi simplu, a prostiei. Interesant de sesizat e tipul de univers care se întrevede în dosul bucuriei, al elanului cu care se preia un asemenea tip de mesaj. Sigur că se poate vorbi, scrie, specula enorm în urma brazdei pe care o trage plugul acestor versuri – ca să rămînem într-o ordine sămănătoristă a lucrurilor. Şi e firesc să facem asta. Dar cel mai important lucru e constatarea existenţei acestui tip de conţinut. Şi luarea lui în calcul, în momentul în care conturăm datele portretului nostru interior. Contează.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Like-uri pentru comunism

Există pe Facebook un grup destul de numeros – are peste 4000 de membri –, care poartă numele „Nostalgia copilăriei noastre din Epoca de Aur". Citez din „manifestul" acestei pagini: „Acest grup este dedicat tuturor nostalgicilor copilăriei lor, trăită în perioada comunistă: cînd eram şoimi şi pionieri, iar la şcoală învăţam că ţara noastră e cea mai frumoasă din lume, cînd la şcoală eram toţi egali, fără ca cineva să iasă in evidenţă prin avuţia părinţilor, cînd în clasa a II-a primeam cravata de pionier şi ne mîndream cu ea, (...) cînd învăţătoarea ne pocnea la cea mai mică «abatere», cînd te mai altoiau şi părinţii acasă, auzind că învăţătoarea te-a pocnit – «Dacă ea te-a bătut înseamnă că ai făcut tu ceva...» –, cînd restaurantele şi terasele erau pline de oameni simpli, dornici să bea doar o bere cu amicii, nu să-şi etaleze maşinile de lux şi hainele «de firmă», cînd Miliţia tundea la zero pe mai toţi infractorii, în afară poate de cele cîteva coaste rupte..." etc. Şi tot aşa, sînt descrise, pe mai multe alte rînduri, tot felul de „drăgălăşenii" din copilăria comunistă, cu invitaţia de a posta pe site fotografii cu şoimii patriei şi cu cravata de pionier, *„simple amintiri din copilărie"*. Şi mai există un avertisment destul de serios dat de autoare: această invitaţie la dialog nu este adresată celor care au suferit în timpul comunismului (!)

M-am străduit din greu să înţeleg care este rostul paginii: membrii grupului par indecişi în privinţa propriilor nostalgii. Sînt postate poze cu patinele cu rotile şi steagul partidului, cu parizerul cu soia şi sticlele de lapte lăsate la coada de la alimentara, dar şi înjurături la adresa vechilor şi actualilor guvernanţi, incriminări privind felul în care oamenii îşi găsesc de lucru în prezent, dar şi vechile pile de care aveai nevoie ca să prinzi o „repartiţie bună", melancolii în faţa aparatelor de pirogravat, a mentosanelor şi a şepcilor de şoimi ai patriei, dar şi bucuria că există Facebook, unde oamenii „se pot regăsi în amintirile lor înduioşătoare" etc. Din cînd în cînd, apare cîte o chemare virilă la luptă: „Mulţumesc trădătorilor şi exploatatorilor din ţara asta, ce le-am declarat război eu şi tovarăşele şi tovarăşii mei pentru că mi-au blocat contul de la comentarii şi postări 30 de zile! Asta înseamnă, încă o dată, că lupta noastră e dreaptă şi că vă temeţi de adevărurile comunismului."

Ştiu: memoria e scurtă şi, pe deasupra, mai are şi tendinţa de a selecta din trecut mai curînd amintirile pozitive. Dar amintirile vesele din anii regimului totalitar nu mai au de mult haz pentru cei care ştiu să discearnă între nostalgia copilăriei şi a tinereţii – firească şi seducătoare –, şi cea după micile evadări sau bucurii scăpate de vigilenţa activiştilor şi a securiştilor. Voioşia neocomuniştilor – care tînjesc după cravata de pionier, dar vor burse în ţări capitaliste şi adoră binefacerile inovaţiilor occidentale – este mai curînd dovada unei maligne lipse de discernămînt. Şi a necesităţii ca, mai devreme sau mai tîrziu, comunismul să fie declarat, în rînd cu nazismul, o ideologie criminală. Are tot ce-i trebuie „la dosar" pentru asta: crime în masă, abuzuri fizice şi psihice, popoare întregi decimate de programe revoluţionare etc. Dar are, mai ales, adulţi iresponsabili, care ar vinde viitorul liber al copiilor lor pentru cîteva eugenii tari ca piatra şi cu cremă rîncedă.

Amintirile vesele din anii regimului totalitar nu mai au de mult haz.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

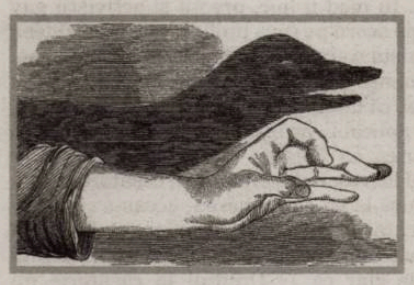

Iaromira POPOVICI

bazar

„Acesta este sfîrşitul"

La TIFF (Transilvania International Film Festival) 2013, secţiunea „This is the end" a fost una dintre cele mai consistente, în ce mă priveşte. Dintre cele 12 filme prezentate acolo, aproape toate au fost nu doar interesante, ci din cele care-ţi opresc respiraţia şi te întorc pe dos, măcar pentru o clipă.

Evident, filmele, în majoritate, vorbeau despre moarte şi despre modalităţile de a-i face faţă. *Living (Zhit,* Rusia, 2012, în regia lui Vasili Sigarev) a fost cel mai focalizat pe relaţia celor aflaţi încă pe lumea asta cu morţii lor apropiaţi. Şi morţi nu oricum, ci în circumstanţe violente, îngrozitoare. Cum poţi supravieţui şi „merge mai departe" cînd îţi moare iubitul cu care tocmai te-ai căsătorit, tatăl care s-a hotărît să se sinucidă sau cînd îţi mor cele două fetiţe pe care, în sfîrşit, sperai să le revezi după mult timp şi multe vinovăţii? Răspunsul pare simplu, dar, de fapt, e foarte complicat şi fascinant zugrăvit în film: cu ajutorul morţilor înşişi. Filmul îmbină cele două lumi (cea de aici şi cea de... dincolo), estompînd graniţa dintre ele. Deşi uneori greu de dus prin lentoare şi lungime, *Living* are darul de a reuşi un slalom abil printre momentele înălţătoare şi cele voit derizorii, între subrealitate şi metafizică.

El Limpiador (Curăţătorul, Peru, 2012, în regia lui Adrian Saba), cîştigătorul premiului FIPRESCI (Federaţia Internaţională a Criticilor de Film) îl are drept personaj central pe Eusebio (interpretat impecabil de Victor Prada), a cărui profesie e să cureţe după morţi. Şi asta într-o perioadă în care se moare mult, pentru că lumea e atinsă de o epidemie necunoscută. Molimă care-i afectează pe toţi, cu excepţia copiilor. Într-una dintre „misiunile" sale, Eusebio îl găseşte pe Joaquin (Adrian Du Bois), ascuns într-un dulap. Relaţia cu copilul îl umanizează pe Eusebio. Filmul e emoţionant, printr-o aparentă, dar fermecătoare simplitate, de sub care transpar întrebările importante legate de iubire, moarte şi fericire.

În căutarea fericirii pornesc şi personajele dintr-un alt film remarcabil, *Me too (Şi eu,* Rusia, 2012, în regia lui Aleksei Balabanov). Unul dintre personaje, un maior care a omorît mulţi oameni la viaţa lui, cum singur povesteşte, a aflat de un Turn al Fericirii, plasat într-o zonă încă radioactivă. Ca într-un basm, maiorul adună mai multe personaje (printre care un muzicant şi o prostituată absolventă de Filozofie) şi pleacă împreună în căutarea fericirii. Filmul e savuros prin umorul negru împletit cu absurdul.

Tot într-o căutare mitologică sînt şi „Ultimii piraţi din Marea Neagră", eroii filmului cu acelaşi nume (Bulgaria, 2013, în regia lui Svetoslav Stoyanov), dar, de astă dată, scopul nu e găsirea fericirii, ci a unei comori. Toţi trecuţi de mult de prima tinereţe şi alcoolici, locuitorii de pe lîngă mare au farmec tocmai prin utopiile pe care şi le imaginează în cazul în care vor găsi comoara. Unul dintre atuurile filmului este faptul că cea mai mare parte dintre personaje nu sînt actori profesionişti, ci chiar oameni ai locului.

Aceeaşi combinaţie interesantă între localnici şi actori profesionişti o încearcă şi Ana-Felicia Scutelnicu în *Panihida* (Germania – Republica Moldova, 2012), un *road movie* dinspre casa bunicii care a murit în drum spre cimitir. În afara de preotul din film – cel care se opreşte la un moment dat, pe la mijlocul drumului interminabil, şi propune să lase moarta acolo şi să se veselească –, care este actor profesionist, restul personajelor sînt localnici reali ai satului în care s-a filmat. Drumul spre moarte e o bine surprinsă alternanţă de stări euforice şi grave, de momente statice şi dinamice, de linişti şi cîntări.

Sfîrşitul filmelor secţiunii nu e, neapărat, cel definitiv. Anumite filme vorbesc despre sfîrşitul unor relaţii *(Dincolo de ziduri,* Belgia – Franţa – Canada, în regia lui David Lambert), de al unei lumi *(Al cincilea anotimp,* Belgia – Olanda – Franţa, 2012, în regia lui Peter Brosens şi a Jessicăi Woodworth), ori chiar de sfîrşitul umanităţii aşa cum o ştim noi (*Los Salvajes,* Argentina – Olanda, 2012, în regia lui Alejandro Fadel). Aproape toate filmele, însă, deşi îngrozitoare, sînt, în acelaşi timp şi într-o oarecare măsură, şi înălţătoare.

Selma IUSUF

legende urbane

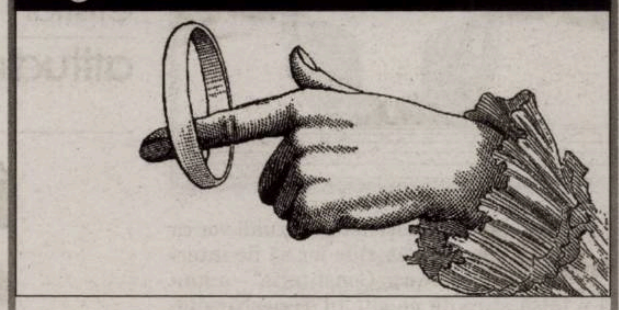

Prietenul meu, burlacul

L-am găsit, într-o zi, tuns foarte scurt şi cu numele schimbat. O fată îi tot spunea Ştefan, ca-n buletin. Toată lumea îi spunea, de regulă, P. Şi mobila din livingul lui era zburătăcită, altfel decît o ştiam noi aranjată. În casă era prea curat. Perdelele lui, de regulă îmbîcsite de fum de ţigară, se înfoiau acum transparente, diafane şi bine mirositoare a detergent şi a balsam. Iar P. – mă rog, Ştefan – stătea cuminţel pe unul dintre fotolii, cu genunchii adunaţi şi se mai ridica răstimp, la rugăminţile fetei care-l rebotezase să ne mai aducă cîte o farfurioară cu tort sau te miri ce sandvişuri.

Noi, amicii, am rămas cu gurile căscate. Duse erau pletele lui ondulate, dusă era sclipirea aia de Puck obraznic din ochii lui albaştri, dus era cumva şi amestecul de inocenţă, sfială şi neobrăzare care-l prindea atît de bine. „Tu cine eşti şi ce ai făcut cu P.?" l-am întrebat, dintr-un impuls din cele inoportune, care mă animă des. Fata care-l rebotezase se uita la noi. Şi nu i-a plăcut întrebarea. Şi, probabil că, pe bună dreptate, s-a întrebat cine naiba sînt oamenii ăştia care îşi permit să vorbească aşa cu Ştefan al ei. Căci P. devenise Ştefan al ei. Ea ne furase prietenul. Ea ne acaparase amicul de petreceri, de hăläduieli, de vacanţe sălbatice la mare, de beţie, de lungi conversaţii, de rîsete cu scheunături, pînă la lacrimi.

Evident, P. nu mi-a răspuns la întrebare. A zîmbit un pic şi mi-a întins tava cu sandvişuri. Mi-a venit să-i pun sălămiorul şi castraveciorul în capul tuns. Ceilalţi începuseră deja să facă glume moi, cu jumătate de gură. Noi, prietenii lui, ne comportam acum ca un grup de amante înşelate. Căci aşa ne simţeam. Între picioarele oaspeţilor din livingul corect fojgăia un căţel străin nouă. Mic şi negru. „Cu hamsterul ce ai făcut?" am întrebat din nou, obraznic. P. a lăsat iară ochii în jos. Am bănuit că fetei care-l rebotezase nu-i plac rozătoarele. „L-ai călcat din greşeală?" am plusat. P. s-a făcut roşu. E un băiat voinic, are aproape doi metri şi e tachinat întotdeauna din cauza uşoarei neîndemînări şi a atitudinii împiedicate – de elefant mic – pe care o are orice persoană mult mai înaltă decît media. Cineva mi-a atras apoi discret atenţia. Fata care pusese ordine în casă şi în coafura amicului P. scăpăra săgeţi din ochi. Dacă nu ne cuminţeam, riscam un schimb de replici tensionat, şi nu se făcea.

Am aflat că P. o ceruse deja de nevastă şi că ăsta era, de fapt, scopul întrunirii vesele din acea zi – un anunţ emoţionat. O mie de întrebări aveam cu toţii în cap. „De unde o fi ieşit fata asta, că doară ne petreceam atîta timp împreună şi n-am auzit niciodată de ea?" „Cum se face că l-a pocnit brusc ideea însurătorii, cînd el ar fi fost, poate, ultimul din grupul de amici la care să ne gîndim că ar putea să se aşeze, vezi bine, la casa lui?" În fine, petrecerea respectivă n-a fost o petrecere, a fost un soi de întrunire bizară în care fiecare cîntărea pe fiecare, într-o atmosferă tensionată în care trosneau uşurel mici descărcări electrice, căci nici fata cea nouă nu ne ajuta. Probabil că, în ochii ei, eram o adunătură de imbecili (şi poate că avea dreptate), nişte unii care nu pot avea decît o influenţă proastă asupra lui Ştefan. Ştiţi, situaţia clasică.

Peste vreo două luni, mă sună prietenul P. Nu mai era Ştefan. Fata pe care o prezentase părinţilor, bunicilor, tot neamului şi nouă, pe care o cadorisise cu inelul vechi de la bunică-sa, dispăruse într-o bună zi, cu tot cu căţelul mic şi negru. Cică a ieşit să-l plimbe şi, de atunci, la revedere. N-a păţit nimic, o mai văzuse de cîteva ori după aia, prin cartier. Cel puţin asta a fost povestea lui de Puck, cînd ne-am reîntîlnit după petrecerea aia ratată. Între timp, mulţi din grup am fost şi noi rebotezaţi, de fete şi băieţi care ne-au băgat minţile în cap. S-o fi aşezat o nouă ordine în casele şi-n pletele noastre. Om fi dat hamsterul pe un cîine sau singurătatea pe o pisică. Om fi crescut. Şi să ştiţi că P. are, acum, o nouă prietenă. Dacă îi spune iar Ştefan, nu se mai supără nimeni.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

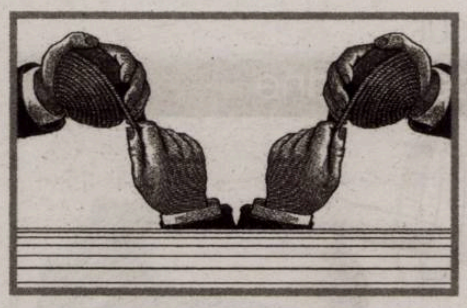

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

În care se rezolvă problema căsătoriilor gay în România

„Mii de soţi heterosexuali vor ca şi căsătoriile lor să fie interzise prin Constituţie“ – anunţă o falsă ştire de pe site-ul TimesNewRoman.ro. Aceştia afirmă că interzicerea doar a căsătoriilor gay „ar fi profund discriminatorie“. Poanta asta pune degetul pe două fracturi logice ale actualei dezbateri despre căsătoriile gay: 1) Ce mai înseamnă şi pentru cine e importantă căsătoria? şi 2) Ce legătură are căsătoria cu discriminarea? Să le luăm pe rînd.

Am auzit, într-un documentar BBC, un vechi activist gay care se plîngea de povestea asta cu căsătoria. „E o catastrofă pentru comunitate“ – se plîngea el. Omul crescuse în cultura alternativă a anilor '60, în comunităţi gay din San Francisco. Era vorba despre un stil de viaţă (din care cultura gay era numai o parte) care respingea „normalitatea“ plictisitoare, mic burgheză. Gîndiţi-vă la toate filmele cu hippioţi şi veţi înţelege despre ce vorbea. Pentru el, recunoaşterea homosexualităţii nu fusese o simplă schimbare de preferinţă sexuală, fusese un efort de a construi o altfel de societate. „Acum, ăştia noi vor să se căsătorească“ – zice omul, rîzînd nervos. Ironia istorică este, într-adevăr, superbă. Ca propagandist mic-burghez liberal, salut această victorie istorică a stilului de viaţă cuminte şi capitalist asupra nebunilor ani '60. Noi, mic-burghezii, ar trebui să ne bucurăm că noile generaţii gay vor să se căsătorească, să trăiască plictiseala de cuplu, viaţa cu rate la bancă, stresul pentru găsirea unei grădiniţe bune şi angoasa vacanţei petrecute mereu cu aceeaşi persoană. Într-o lume occidentală în care căsătoria este abandonată în masă de heterosexuali, ea devine un stindard pentru homosexuali.

Deci, ce mai înseamnă căsătoria? De fapt, vorbim despre două căsătorii – care, în România, sînt clar separate. Plimbarea ridicolă a nunţilor între primărie şi biserică a devenit atît de banală, încît puţină lume se mai întreabă de ce se practică. De fapt, căsătoria a fost o practică religioasă în cea mai mare parte a istoriei, aşa cum se calculează ea de la Christos încoace. Te cununai în faţa lui Dumnezeu şi asta ţinea loc de legămînt social. În America, în multe state, ceremonia e una singură. Totuşi, esenţa e diferită. Prin cununia civilă, doi oameni intră de bună voie sub incidenţa unei serii de legi care garantează anumite drepturi şi obligaţii pentru părţi. Dreptul la moştenire este, poate, cel mai important. Prin refuzul căsătoriei civile pentru gay, statul declară că două persoane adulte nu au dreptul de a intra într-un asemenea contract. De ce e bine ca statul să facă asta? Oponenţii căsătoriei gay nu acoperă aproape niciodată acest aspect. De aici şi faptul că există foarte mulţi oameni care se opun căsătoriei gay, dar sînt de acord cu o uniune civilă. Termenul însuşi de „uniune civilă“ este un eufemism de care a fost nevoie pentru a evita confuzia dintre căsătoria civilă şi cea religioasă. Preşedintele Obama se opunea căsătoriei gay cînd a fost ales prima dată, dar era de acord cu uniunea civilă. Apoi, cînd opinia publică s-a schimbat în America, acest preşedinte – ale cărui principale caracteristici sînt oportunismul şi laşitatea – şi-a schimbat şi el opinia. Am avut şi o surpriză de la Crin Antonescu – după ce a făcut bancuri de autobază în comisia de revizuire a Constituţiei („La noi în partid avem alte obiceiuri“ – hă hă hă!), preşedintele PNL a declarat că ar fi de acord cu uniunile civile. Deci, cînd se calmează, oamenii tind să fie de acord că statul nu are de ce să refuze un contract între două persoane adulte, pe motive de orientare sexuală.

Să trecem la căsătoria religioasă. Ce înseamnă ea? Pentru practica civilă, nimic. Cuplurile heterosexuale din România care aleg să se căsătorească doar civil se bucură de exact aceleaşi condiţii ca marea masă care face şi plimbarea pînă la biserică şi se leapădă de diavol. (Aţi observat moaca oamenilor cînd îi pune popa să zică asta? La modul: e pe bune?) Căsătoria religioasă este, deci, un cu totul alt fel de uniune şi nu poate fi pusă în termenii unui contract între doi adulţi. Este o înţelegere între cei doi şi o comunitate de credincioşi. Cei doi îi iau garanţi pe naşi şi jură anumite chestiuni (unele dea dreptul dubioase, în cazul nostru, al ortodocşilor, cum ar fi că femeia trebuie să dea ascultare bărbatului – dar asta e o altă problemă). Este, deci, un ritual social extins, al unei comunităţi. Cum se integrează căsătoria gay în peisaj? Răspunsul este simplu: depinde de voinţa comunităţii. Şi astfel ajung la a doua chestiune: ce legătură are căsătoria cu discriminarea?

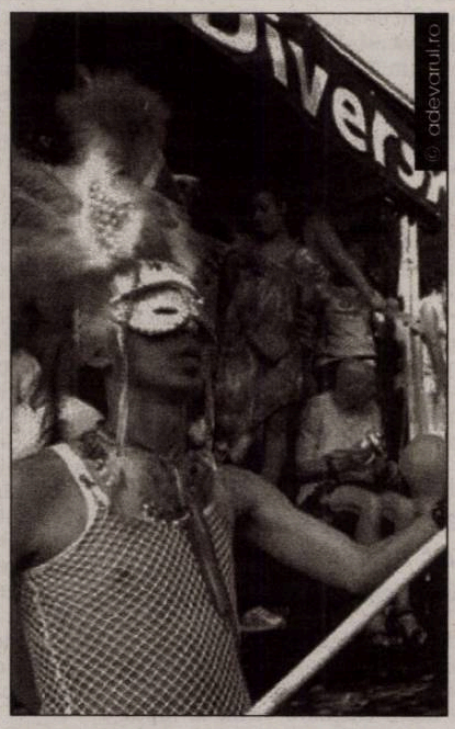

Într-o lume occidentală în care căsătoria este abandonată în masă de heterosexuali, ea devine un stindard pentru homosexuali.

Dacă este vorba despre cea civilă, atunci cred că are legătură. Dreptul de moştenire pe baza unui contract liber asumat de părţi ar trebui să fie un drept minimal asigurat de stat. Uzul liber al proprietăţii private nu ar trebui să fie condiţionat de stat pe baza preferinţelor sexuale ale cetăţenilor contribuabili. În acest sens, aş vrea să văd atacat Codul Civil românesc, care defineşte căsătoria ca fiind între un bărbat şi o femeie. Codul Civil este – cum îi zice şi numele – o chestiune strict civilă, nu una religioasă. A condiţiona acest tip de contract de preferinţele sexuale ar fi trebuit să fie anticonstituţional, potrivit Constituţiei actuale, care vorbeşte despre soţi fără a preciza sexul. Cu ce drept a decis Parlamentul, de pildă, să limiteze dreptul de moştenire între „soţi“ la dreptul de moştenire între „un bărbat şi o femeie“?

Dar cum e cu căsătoria religioasă? Cînd plasezi discuţia în termeni de nondiscriminare, de fapt, ceri statului să intervină activ pentru a repara o nedreptate comisă de o entitate X împotriva unui grup vulnerabil Y. În cazul nostru, vorbim despre entitatea numită Biserica (în sens larg, orice biserică) şi despre grupul vulnerabil numit gay. Este căsătoria religioasă gay o obligaţie pe care statul ar trebui să o impună bisericilor? Nu cred.

Căsătoria religioasă este o alegere a unei comunităţi. Biserica decide pe cine să căsătorească religios. Biserica, la fel ca orice comunitate liber formată, poate alege pe cine acceptă şi în ce formă. Nu văd un motiv temeinic pentru care statul să schimbe balanţa antidiscriminare – libertate religioasă. În cazul căsătoriei civile, e clar: e vorba despre o relaţie între stat şi cetăţenii săi, pe care trebuie să-i trateze egal. În cazul căsătoriei religioase, e vorba despre o relaţie între stat, nişte cetăţeni care se consideră discriminaţi şi o comunitate care nu îi acceptă. Ca liberal, refuz să las statul să decidă şi să forţeze comunitatea să facă ceva ce nu doreşte. Ar trebui să fim mereu îngrijoraţi cînd cerem statului să facă aşa ceva, să limităm numai la cazuri excepţionale şi pe temeiuri clar delimitate. Evident, există cazuri în care statul trebuie să forţeze anumite comunităţi să nu discrimineze. De pildă, statul american a obligat universităţile să accepte studenţi negri. Găsesc intervenţia aceea justificată. Statul român a interzis unor persoane private să publice anunţuri de genul „Vînd apartament, exclus ţigani“. Din nou, cred că dreptul la nondiscriminare a bătut cu drept temei, în acel caz, dreptul la uzul liber al proprietăţii.

Nu văd însă căsătoria religioasă ca pe un drept al individului, opozabil dreptului comunităţii religioase de a se asocia numai cu cine doreşte (în cazul nostru, libertatea unei comunităţi religioase de a crede că în Rai se găsesc numai cupluri de cîte doi, femeie – bărbat). Şi mai cred că e abuziv să acuzi de homofobie pe oricine se opune căsătoriilor gay – e genul de exagerare corectă politic care-i enervează chiar şi pe oamenii de bunăcredinţă dispuşi să mediteze la chestiune. Deci, Bisericile nu ar trebui forţate în nici un caz să căsătorească cuplurile gay. Poate vi se pare ilar pentru România, dar e o chestiune de principiu. Inversa este la fel de valabilă: dacă Biserica (orice biserică) decide să căsătorească oameni gay, ar trebui să fie liberă să o facă. Dacă o Biserică, să zicem baptistă, decide să căsătorească cupluri gay pe teritoriul României, statul nu ar trebui să aibă nimic de spus, este alegerea liberă a acelei Biserici. Acea căsătorie nu are nici o valoare civilă, aşa cum nici căsătoria celebrată de Biserica Ortodoxă nu are nici o valoare juridică civilă, este un act religios, liber consimţit de participanţi. În acest context, protestez faţă de actualul Alineat 2 din art. 48 din Constituţie: „Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.“ M-aş fi aşteptat ca BOR să ceară renunţarea la această aberaţie. Constituţia din 1866 spune că actul civil „va trebui să proceda în tot-d'auna benedicţiunea religiosă“, dar alea erau vremuri în care ţăranii refuzau sau nu ştiau să se căsătorească altfel decît la biserică şi statul era decis să schimbe obiceiurile, chiar cu forţa. Ne-am putea relaxa pe această temă – adică, de ce nu te poţi căsători, în 2013, în faţa lui Dumnezeu, fără patalama de la Primărie?

Dezbaterea despre Constituţia românească nu este prea logică, tocmai pentru că amestecă cele două tipuri de căsătorie. Capitolul constituţional 48 se referă la căsătoria civilă. Nu Biserica oficiază, în România, căsătoria civilă, ci statul. Pretenţia BOR de a schimba acest articol este bazată, din nou, pe tentaţia de a desfiinţa limitele dintre stat şi Biserică, cînd îi convine. De cealaltă parte, activiştii gay care vorbesc despre dreptul la căsătorie amestecă la fel de ambiguu cele două căsătorii. În mod ironic, preoţii şi activiştii gay cad de acord pe ceva profund greşit: pe ideea că există o singură căsătorie civil-religioasă. Oponenţii căsătoriei gay din SUA se tem, cu temei, că un drept constituţional la căsătorie, egal aplicabil, ar însemna că statul va obliga Biserica să oficieze căsătorii gay. Dar în cazul lor, confuzia are temei, căsătoria e una singură la ei. În România, această confuzie e făcută intenţionat şi derutează întreaga dezbatere, care devine fără obiect. Ar trebui să fie clar că 1) Dreptul la căsătorie nu priveşte Biserica şi statul nu o va obliga niciodată să oficieze o căsătorie cu care nu e de acord, şi că 2) Biserica nu are de ce să intervină în materie de căsătorie civilă.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Se bagă roșia bulgărească

Bulgari – or fi sau n-or fi, dar avem roşiile lor pe piaţă. Gigantice, coapte, incredibile, desprinse dintr-un film imposibil. Şi chiar am încredere, cu mare teamă, în roşia bulgărească. Cum să nu ai? Se merge la bulgari la mare, se laudă plaja sălbatică bulgărească, se doresc scoicile bulgăreşti, visez porţii uriaşe de mîncare bulgărească, vinurile lor... şi ştiţi de ce? M-am prins. Fiindcă sînt date lumii chestii omeneşti la preţuri cinstite. Neam de hoţ, cu drăgălăşenii la adresa tuturor, poporul român nu mai este bun nici o roşie să dea poporului român. Este un blocaj elementar de schimburi. Neîncrederea în noi este fundamentală. Şi ne şi furăm *di granda* căciula. De la Vântu, Stoica-Caritas, la brokerul care a fugit cu banii bancherilor şi ai VIP-urilor, pînă la bancomate, roşii, pepeni, n-am ratat nici un tip de înşelătorie. Asta o ştim, ceea ce aştept eu este cinstea, demnitatea hoţilor. Aia este greu de aşteptat. Văd, am viziuni, am mari speranţe în hoţii nenorociţi ai acestei naţii, care vor veni să-mi cultive roşia, pepenele, să facă din mititelul de la Cocoşatul, salamul de Sibiu, renumele ţării pe care au furat-o. De ce, bre, să nu fie şi hoţi patrioţi în ţara asta? Îmi vine să-mi bag deştele în carnea roşiei bulgăreşti şi, cu o brînză, să aştept hoţii să facă un bine roşiei româneşti. Las aici adresa mea de e-mail, să mă sune primul hoţ care face asta. Promit să mă asociez cu el. Promit să-i fac reclamă hoţului, tîlharului. Istodor.eugen@gmail.com – scrie-mi, bă, hoţule! Hai să facem roşii împreună.

Trăncăneala

Texte şi opinii de:

● Mircea KIVU (sociolog)

„Multe ştiri, yak, yak, yak“

● Radu PARASCHIVESCU (scriitor, jurnalist şi traducător)

„Dacă tăceai...“

● Cristina GUSETH (director la Fundaţia „Freedom House România“)

„Marea abureală“

● Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist şi analist media)

„Luna trecută am vorbit mai puţin...“

● Vlad STROESCU (psihiatru)

„Remedii pentru mahmureala de cuvinte“

argument

Puterea vorbei

Inflaţia de vorbe, de pseudoinformaţii, de pseudodezbateri şi de pseudoargumentaţii pare a fi una dintre caracteristicile vremii în care trăim. Dacă românii sînt mai trăncănitori de felul lor – din pricina, poate, a spiritului latin –, caracteristica aceasta a cunoscut, în ultima vreme, unele transformări. Pe vremea lui Ceauşescu, lumea trăncănea la cozi, în vizite sau la telefonul fix (cine avea). Discursul public era aberant. Se foloseau limbajul de lemn şi cuvintele mari, în scopul preamăririi „iubitului conducător“ şi a partidului comunist, o cale prin care, într-un fel, se manifesta şi atunci un oarecare exces oratoric.

Imediat după Revoluţie, urechilor noastre le-a fost dat să audă lucruri cu totul noi. Unele discursuri publice începeau să pară logice şi de bunsimţ. Altele erau, în schimb, excesive sau incoerente. Dezbaterile erau întotdeauna aprinse şi semănau mai degrabă a ceartă. În particular, şuetele şi bîrfele pline de farmec, din vremea comunismului, au fost înlocuite, pentru o perioadă, de certurile pe teme politice, chiar şi în familie. La ceva vreme după această răbufnire firească, rezultată din ruperea zăgazurilor de toate felurile, părea că lucrurile se vor aşeza într-o matcă mai liniştită. N-a fost însă să fie aşa, pentru că acum, iată, ne aflăm în plină epocă a vorbirii fără rost, în plin haos al trăncănelii inutile sau iresponsabile. Astăzi, se poate spune orice nu doar în particular, ci şi în public. Şi pare că nimic din ceea ce s-ar putea spune nu rămîne nespus. Ba mai mult, se spune şi absolut tot ceea ce e de nespus. Cei care fac şi tac sînt în postura de perdanţi. Vorba înlocuieşte fapta. Vorbitorii sînt la putere. Şi nu-i interesează dacă-i mai ascultă cineva, important e ca ei să se exprime. Vorbesc în paralel unii cu alţii sau se suprapun, fără să se mai asculte între ei. Televiziunile – la care imaginile s-au transformat în şiruri de vorbe pe tonuri diferite – amplifică fenomenul pînă la saturaţie. Se vorbeşte despre vorbe. Cuvîntul, în înţelesul său profund, a căzut într-un noian de vorbe. Politica e numai vorbe, întregi partide parlamentare s-au întemeiat din vorbărie, evenimentele sînt create din vorbe, mii de kilometri de autostrăzi sînt doar vorbe, nu golurile, ci vorbele goale de după orice meci par a fi devenit scopul fotbalului, întreaga societate e construită pe o sporovăială generală.

Dincolo de discursurile şi dezbaterile publice, în particular, lumea trăncăneşte la telefonul mobil în neştire. Instrumentul, încă destul de nou, a devenit mai indispensabil decît orice altceva. E folosit în toate împrejurările. Unele statistici relevă faptul că, pe timp de criză, cumpărătorii din România preferă să renunţe la orice fel de aparate electrocasnice (chiar şi la televizor), în favoarea unui telefon cît mai inteligent. Că sînt acasă sau (mai ales) la serviciu, oamenii utilizează, încă din greu, şi reţelele de socializare. Cea mai mică banalitate trebuie iute împărtăşită cu toată lumea, chiar dacă nu interesează pe nimeni. În cîteva vorbe spus, libertatea de exprimare s-a transformat în libertate de exhibare. (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Tudor Călin ZAROJANU

Luna trecută am vorbit mai puțin...

...dar s-a pus mai mult, deşi vreo săptămînă nici n-am fost acasă şi cum era să vorbesc dacă nu eram acasă? şi de-aia zic că e ceva în neregulă aici, ştiu că dumneavoastră n-aveţi nici o vină şi nici o putere, dar am zis să vă zic, ca să ziceţi mai departe cui trebuie şi poate se rezolvă, că şi pensia asta, cît să tragi de ea? mai ales dacă n-ai vorbit – că n-am vorbit, ştiu precis, de trei ori s-o fi sunat pe sor-mea, hai patru, şi de încă vreo cinci-şase ori am sunat la administrator, că şi ăla e ceva de speriat, trebuie să-i spui de o mie de ori că scîrţîie uşa de la lift, ca să cumpere nişte vaselină, că altfel ne pune nişte cote de întreţinere de ţi se face părul măciucă, dar pe ce se duc banii ăia, el ştie, da, da, *da,* domnule! nu vedeţi că am o problemă de factură!? nu vă mai grăbiţi aşa, că tot acolo ajungeţi, unde o să ajung şi eu mîinepoimîine, la revedere, drăguţă, ne vedem luna viitoare!

Adresa-m-aş şi n-am cui

Sîntem un popor de Florini Piersici – mai puţin farmecul. Nevorbiţi din naştere, aşteptînd înfrigurați, pîndind, cerşind momentul în care o să putem în sfîrşit să vărsăm ce avem pe suflet, să izbucnim, *să vorbim!* Despre ce? Ei, Doamne, chiar are importanţă asta?

Textul de mai sus e doar un fragmenţel din miile, milioanele, miliardele de monoloage pe care mi-a fost dat (am şi eu păcate de plătit) să le aud în cele mai nonverbale împrejurări cu putinţă, cum ar fi statul la coadă să plăteşti o factură. Aştepţi să-ţi vină rîndul, spui „Bună ziua!“ sau „Sărut-mîna!“, că aşa e frumos, dai factura şi banii, omul sau femeia de la ghişeu face ce are de făcut, îţi dă chitanţa şi restul, dacă a umblat pe la cursuri de relaţii cu clienţii îţi zice ceva de genul „Vă mai aşteptăm, la revedere!“ – dacă nu, nu, tu iei hîrtia şi banii, zici şi tu „La revedere“ şi gata. Dacă nu intervine nici un incident (de pildă, nu-ţi dă restul bine), alte cuvinte n-ar prea avea de ce să se audă.

Asta-i culmea! Păi, dacă nici la ghişeu nu vorbesc, unde să vorbesc!? Pe stradă, singur, ca nebunii!? Şi-aşa ne-au făcut ăştia figura şi au băgat bancomate şi aparate de-alea la care poţi plăti facturi, o fi elegant, nu zic, o fi progresist, da' nu mai ai şi tu cu cine să schimbi o vorbă, că doar n-o să vorbeşti cu aparatu', Doamne, iartă-mă!

A! Nu, că vă aşteptaţi să mă iau de talk-show-uri, unde se bate apa-n piuă pînă se crapă piua. Dar bîrna din ochii noştri? Ăia care apar pe sticlă de unde se recrutează, nu tot din poporul ăsta nevorbit? Iau un exemplu absolut la-ntîmplare: Mariana Cîmpeanu. Dacă nu era abonată la emisiunile TV – nu acum, cînd e ministru, ci aşa, în ultimii cinci ani, vorba manifestantei din 12 ianuarie 1990 –, unde credeţi că vorbea? La ghişeu la Electrica.

Vorbitul despre vorbe

Bine, o să mă iau de talk-show-uri. Prima problemă este că sînt despre nimic. Nu chiar întotdeauna, fireşte. Doar de regulă. Adică nu discuţii despre lucruri importante, care s-au întîmplat ori sînt iminente, ci discuţii despre discuţii. Vorbe despre vorbe. Cazul standard este cel al discursurilor lui Traian Băsescu. Iese omul, vorbeşte o jumătate de oră şi pe urmă – însumînd toate posturile TV –, vreme de patru-cinci ore, 15-20 de cetăţeni discută pe tema „Ce-a vrut să spună?“

Nu e, de altfel, o excepţie în peisajul audiovizual românesc. Vîrful de lance sînt „ştirile sportive“ – de pe toate posturile –, care sînt 10-15% despre rezultate, transferuri, clasamente, întîmplări, 10-15% despre ce-au spus oameni din lumea sportului despre întîmplările din sport şi 70-80% despre ce-au spus oameni din lumea sportului despre ce-au spus alţi oameni din lumea sportului. Aşa-i la noi.

„Povesteşte ce ai văzut, nu ceea ce ai auzit.“
(proverb egiptean)

„Vorba lungă, sărăcia omului.“

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Dar la ei cum e? Iată o întrebare care pare să nu preocupe multă lume la nord de Dunăre. Ce să zic, c-o să ne-nveţe americanii pe noi cum se face televiziune! Pe noi, care am inventat caloriferul. Dacă ne încordăm un pic, descoperim c-am conceput şi televizorul.

O televiziune de ştiri românească are vreo cinci-şase talk-show-uri zilnice. Asta înseamnă 150-180 lunar. Să nu-mi spuneţi că în fiecare lună, în România se petrec 180 de lucruri interesante, de interes general! Cred că 18 e deja o exagerare.

Nu-ţi rămîn decît trei posibilităţi, care, fireşte, pot fi combinate:

1. Acoperi şi evenimente externe, din toate domeniile. Dar asta înseamnă imagini preluate, invitaţi care se pricep la subiect şi, mai ales, o documentare serioasă. Una e să baţi cîmpii despre prima noapte în închisoare a lui Gigi Becali şi cu totul altceva să vorbeşti despre evenimentele senzaţionale din centrul Africii. Evident, televiziunile noastre nici nu ştiu că se-ntîmplă ceva senzaţional acolo.

2. Discuţi aplicat şi neapărat cu date noi subiecte care n-au produs un eveniment recent, dar rămîn de interes general. Dar nu atemporale şi nesfîrşite! Nu copiii străzii, cîinii fără stăpîn şi gropile din asfalt! Gazele de şist, da, însă numai dacă au apărut elemente noi.

3. Discuţia – în fapt, un interviu – se bazează pe personalitatea invitatului, care, în acest caz, de regulă, e unul singur. Ca să faci un talk-show de calitate cu Tudor Gheorghe, de exemplu, nu-ţi trebuie nici un subiect la zi. Ceea ce nu înseamnă că nu poţi aborda şi o temă fierbinte, doar că nu e obligatoriu.

Cînd ţi-o modera una...!

A doua problemă e că n-au moderatori. Moderatorul, carevasăzică, se ocupă cu moderatul. Vine unul care susţine că faza cu manualele digitale e o porcărie, cîtă vreme multe şcoli n-au nici aviz sanitar de funcţionare, vine altul care explică frumos că trebuia să le facem de mult şi că una-i una şi alta-i alta, iar moderatorul le pune întrebări, le dă cuvîntul pe rînd, are grijă să nu se-ncaiere, mă rog, moderează, nu? Nu. La noi, moderatorul e *parte.* Ca într-o caricatură de demult a lui Matty Aslan: un arbitru de fotbal, cu ochii sclipind şi cu braţele ridicate, strigă: „Haideţi! Acum! Sîntem în avantaj!“

A treia problemă, rezultînd parţial din primele două, e că au în total vreo 30 de invitaţi, hai, 40. Vorbesc de majoritatea discuţiilor, în ultimii 15-20 de ani. Ei s-au ales, în timp, pe baza unor criterii foarte clare: unii pentru că fac scandal tot timpul şi asta aduce rating (adică sari spectaculos de la 0,3% la 0,7%), alţii pentru că au o relaţie specială cu conducerea postului (sau pur şi simplu sînt plătiţi să vină şi să spună ce trebuie), alţii pentru că ţin morţiş să apară la TV (drept care acceptă şi invitaţii cu o jumătate de oră înainte de emisiune, cînd afli că nu vine invitatul pe care îl voiai, de fapt) şi alţii pentru că nu deranjează pe nimeni şi nu au nimic de spus despre nimic – dar dau bine în cadru, se creează impresia de înghesuială şi echilibru politic.

Cel mai tare e cînd dă peste ei un *breaking news.* Ţi-ai programat, bunăoară, să discuţi despre incandescenta şi inedita problemă a doctorilor care iau şapgă. Pînă cînd, tovarăşi!? Ai invitat un reprezentant al UNPNMVDŞ (Uniunea Naţională a Pacienţilor care Nu Mai Vor să Dea Şpagă), un jurnalist specialist în şpagă (sper să nu se înţeleagă greşit...) şi, *fair-play,* şi un medic. Dar nici n-ai apucat să bagi cartonul cu tarifele de bacşiş în spitale că – pac! – a deraiat un tren în Chitila. N-a păţit nimeni nimic, dar e supersubiect! Drept care te-ntorci imediat spre pediatru (sau neurochirurg sau oftamolog sau ce-o fi el) şi-l somezi să-ţi spună ce părere are despre mentenanţa („întreţinere“, în română, dar sună neprofesionist) şinelor de cale ferată.

Un adevăr dur: ei sînt noi

Dar încă o dată: ei nu sînt altfel decît sîntem noi. Ei sînt un extras de noi. Şi politicienii, şi moderatorii, şi „analiştii“ (mai zicem o dată: adică specialişti în analiza matematică, psihologie, IT sau scriitori de anale – că altceva „analist“ nu înseamnă), şi ajutoarele de băgători de seamă.

De-aceea au fost atît de savuroase *Lumea lui Gaiţă* ori sondajul cu H_2O: pentru că românul moare să-şi dea cu părerea. El e incapabil să spună „Nu ştiu“, „Nu mă pricep“ sau „Nu mă interesează“. Pe el îl interesează totul, se pricepe la orice şi vorbeşte oricît de mult despre indiferent ce subiect.

Deşi, cum spuneam, luna trecută am vorbit mai puţin, o săptămînă nici n-am fost acasă, că sor-mea...

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi analist media.*

Mircea KIVU

Multe ştiri, yak, yak, yak

„You talk too much, baby
You talk too much
You yak, yak, yak
You yak too much“

JOHN LEE HOOKER

Pînă în urmă cu aproximativ un secol, societatea s-ar fi putut încă descurca, cred, fără ajutorul cuvintelor. Mă gîndesc la filmul mut, care era încă inteligibil, chiar dacă, uneori, simţea nevoia inserării unor „cartoane“ cu cîteva propoziţii scrise. Dar esenţa mesajului trecea oricum. Asta ca să nu mai vorbim că pe scenele bucureştene, teatrul de operă s-a jucat multă vreme în „versiunea originală“.

Coordonatele definitorii ale contemporaneităţii – televiziunea, telefonia mobilă, Internetul şi reţelele de socializare – sînt intrinsec dependente de cuvînt. Versiunile lor „mute“ ar fi nişte caricaturi. Una peste alta, nu ştiu dacă vorbim mai mult decît acum un secol, dar e limpede că o facem mai des prin interpuşi.

Desigur, comunicarea e, de milenii, mediată de cuvînt. Dar a suferit metamorfoze. Scrisorile aveau valoare utilitară relativă, dat fiind intervalul scurs între momentul scrierii şi cel al citirii. Dar aveau meritul de a da ocazia transmiterii unui conţinut cu substanţă – dovadă valoarea perenă a epistolarelor rezultate din corespondenţa unor personaje ilustre. Mă îndoiesc că cineva ar putea obţine valoare adăugată din miliardele de statusuri disponibile azi în reţelele de socializare (cu excepţia notabilă a amicului Sorin Psatta, inventatorul memorialisticii pe Facebook). Cel mult, o spumoasă satiră – Caragiale şi-ar fi reformulat fără probleme *Telegramele* în *SMS-uri*. Biblioteca, această bancă depozitară de valori culturale cu dobîndă garantată, este abandonată în prezent în favoarea lui Google, sursă a confuziilor de tot felul (dar mai ales a valorilor). Responsabilitatea asigurată de angajamentul scris se pierde odată cu „like-urile“ şi „join-urile“ care nu strîng, în piaţa publică, mai mult de cîteva zeci de cetăţeni angajaţi (aici avem de-a face şi cu specificul mioritic, care amplifică – dacă e permisă exprimarea – pasivitatea).

Aparent, comunicarea e azi mai eficientă – se petrece în timp real, nu mai există bariere de spaţiu. Poţi răspunde la SMS-uri în timp ce Lear moare pe scenă, poţi schimba e-mail-uri de afaceri de pe plajă, poţi da replica unui conferenţiar ce-şi ţine prelegerea pe alt continent. Problema e, ce rămîne? De cele mai multe ori, mai nimic, în afara unor eventuale emoţii.

În spaţiul public, hărmălaia este mult mai mare decît în cel privat. Destructurarea informaţiei produsă de mediile electronice s-a suprapus democratizării presei. În comunism, mediile de comunicare fiind în totalitate sub controlul statului, informaţia difuzată era imposibil de pus la îndoială. Dacă în ziar se scria că în luna următoare se va ieftini untul, puteai fi sigur că aşa avea să se întîmple; dacă era criticat un ministru, toată lumea ştia că destinul său este pecetluit. Singurele surprize puteau apărea din rubricile sportive – poate de asta, cei mai influenţi comentatori politici de azi şi-au început cariera scriind despre fotbal.

Televiziunile de ştiri sînt, în prezent, mai degrabă televiziuni de discuţii. Absenţa *breaking news*-urilor este un eveniment, în condiţiile în care ştirile sînt mai ales despre ce a spus, decît despre ce a făcut cineva. Or, de spus, oamenii spun vrute şi nevrute, fără a face economie.

Vă amintiţi, probabil, că în urmă cu trei ani, prim-ministrul de atunci ne anunţa că, pentru combaterea evaziunii fiscale, urmează ca de la 1 septembrie, cumpărătorii de bunuri şi servicii să primească de la stat o parte din banii cheltuiţi, în schimbul bonurilor fiscale. A trecut septembrie 2010, a trecut şi 2011... Vecinul meu, pensionar care ştie că dacă „a spus la televizor“ nu se poate să nu se întîmple, a strîns de atunci cîţiva saci cu bonuri, pe care acum îi depozitează pe palierul blocului. Ştiindu-mă om informat, mă tot roagă, cînd mă vede, să aflu unde poate să-i ducă, să-şi primească bănişorii. La fel de probabil, vă amintiţi şi de promisiunile că pînă într-o lună ne vom depune electronic toate declaraţiile fiscale şi la fel ne vom plăti dările. Cît despre termenele anunţate pentru finalizarea nu ştiu căror autostrăzi, astea nici măcar nu mai sînt *breaking news*. Lista e lungă, sînt sigur că fiecare dintre dumneavoastră o poate completa. Problema este că, după ce s-a publicat ştirea, nimeni nu mai e interesat să-i afle continuarea. Ştirea şi-a făcut datoria, a ţinut ecranul ocupat cîteva ore, comentatorii şi-au dat cu părerea, după care poate să dispară. Vin alte *breaking news*-uri, avem treabă cu ele.

De curiozitate, am făcut un mic experiment (cu ajutorul lui Google, evident). Am luat un interval de trei zile, exact acum doi ani (3-6 iunie 2011), şi m-am uitat care au fost principalele ştiri din mass-media românească.

Problema este că, după ce s-a publicat ştirea, nimeni nu mai e interesat să-i afle continuarea.

Cea mai importantă (după frecvenţa cu care apărea) era ştirea că exporturile de castraveţi către Cehia şi Germania au fost oprite din cauza bacteriei E-coli şi nici piaţa internă nu mai primeşte toată marfa pentru că a scăzut cererea. O parte a pierderilor ar putea fi acoperite de Comisia Europeană, dacă instituţia va da curs solicitării Ministerului Agriculturii. Adrian Rădulescu, secretar de stat în Ministerul Agriculturii, declara că legumele din România nu sînt responsabile de transmiterea bacteriei care a făcut ravagii în Europa şi îi îndemna pe cetăţeni să mănînce liniştiţi castraveţi autohtoni. A trecut povestea cu castraveţii, a venit aia cu carnea de cal, apoi cu ouăle, apoi cu curcanii... După un an şi jumătate, un alt ministru avea să anunţe că s-au primit drept despăgubiri 3,7 milioane de euro de la Comisia Europeană, pe care urmau să-i încaseze cei şase producători români păgubiţi.

Altă ştire era că DNA a făcut percheziţii la sediul Consiliului Judeţean Bistriţa-Năsăud, sigilînd biroul preşedintelui instituţiei, Liviu Rusu, şi al vicepreşedintelui Luca Iancu. Interesat de soarta celor doi, am putut afla, după o ştire publicată în februarie 2013, că sînt cercetaţi pentru corupţie şi deturnare de fonduri. Probabil, prin 2021 vor fi condamnaţi cu suspendare, dar nimeni nu va înţelege pentru ce.

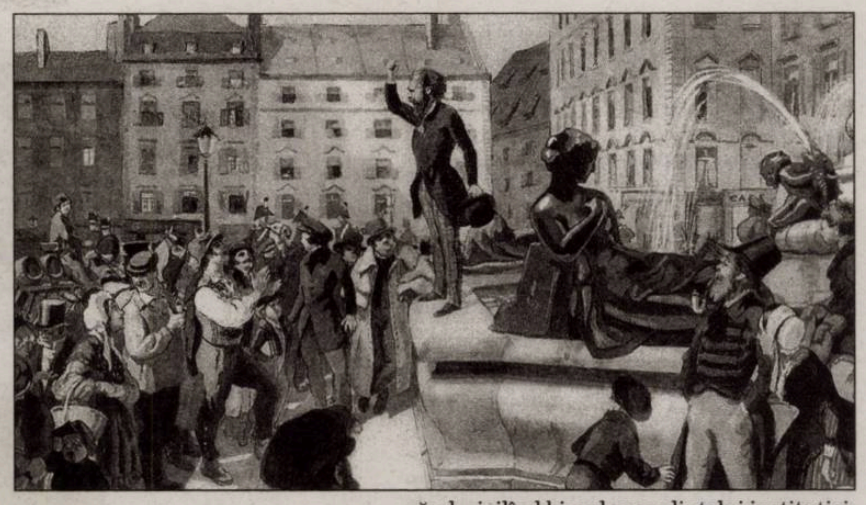

„Vorba ce n-ai spus-o
se mai poate spune,
dar cea spusă nu se mai poate
lua înapoi, căci s-a răspîndit
şi s-a revărsat.“

PLUTARH

„Gîndul nu se coboară
acolo unde aude
prea multă vorbă.“

NICOLAE IORGA

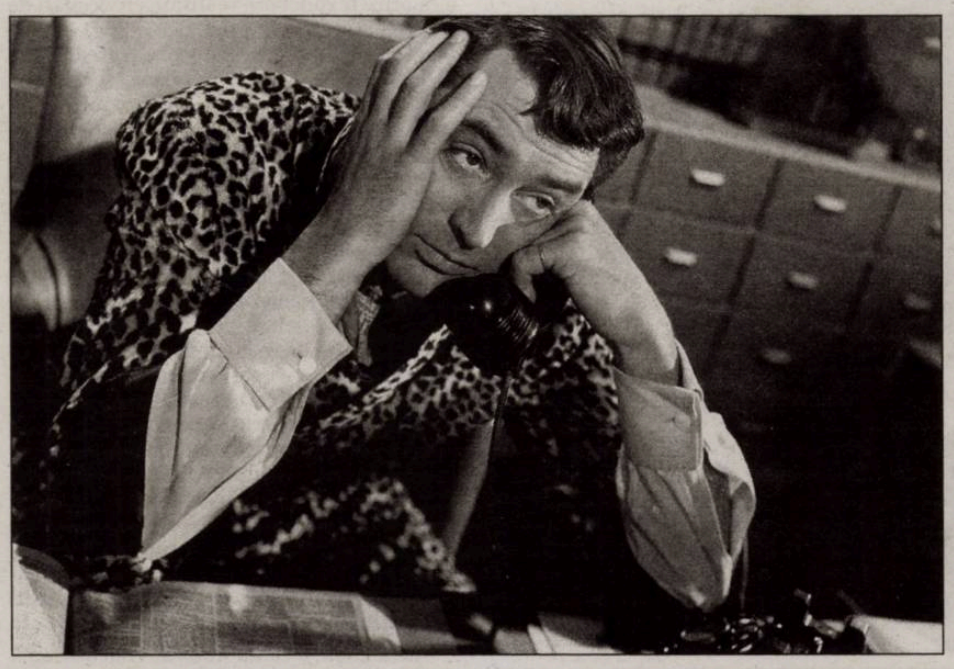

Mai departe. Contractele semnate de preşedintele Consiliului Judeţean Teleorman, pesedistul Liviu Dragnea, cu firma lui „de casă“, ar putea duce la pierderea unor finanţări de 743 de milioane de euro din bani de la UE. Un audit al Comisiei Europene a scos la iveală nereguli care ar putea duce la întreruperea plăţilor pe axa 2 a Programului Operaţional Regional pentru România. Între timp, ştim că finanţarea respectivă a fost oprită, guvernanţii foşti şi actuali îşi pasează vinovăţia, iar domnul din debutul ştirii deseneză viitoarele regiuni ale ţării.

Am mai aflat că Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului va finanţa două proiecte foarte importante pentru judeţul Covasna – reabilitarea Cetăţii Dacice din Valea Zînelor şi reabilitarea Hotelului Bodoc din Sfîntu Gheorghe. Cetatea din Valea Zînelor e şi azi aşa cum au lăsat-o dacii (ceva mai deteriorată) iar despre hotelul din Bodoc, proprietate a lui Ion Niculae, se ştie că au fost ceva discuţii să fie cumpărat de către autorităţile locale, suspendate (definitiv) şase luni mai tîrziu. Oricum, nu se înţelege de ce trebuia MDRT să-i finanţeze reabilitarea.

Globe Trade Center (GTC) anunţa asocierea cu Ana Group, deţinut de omul de afaceri George Copos, în vederea dezvoltării unui turn de birouri în Bucureşti, cu o suprafaţă de circa 30.000 de metri pătraţi şi a cărui finalizare este stabilită pentru începutul anului 2013. Construcţia nu a fost începută niciodată.

În rest, premierul Emil Boc a mers, vineri dimineaţă, la Cotroceni, cu propunerea ca Sulfina Barbu să preia portofoliul Muncii, liderii PDL aşteptînd concluzia întîlnirii prim-ministrului cu preşedintele Traian Băsescu, iar anunţul oficial urma să fie făcut în jurul orei 13. Mai pe seară, Sebastian Lăzăroiu devenea ministru al Muncii. Crin Antonescu declara la Timişoara că „avem conducători sub nivelul de aspiraţie. Este o criză morală, de autoritate, de voinţă politică. Stă în mîna noastră să schimbăm soarta noastră şi a copiilor noştri“, dar se pare că, între timp, şi-a schimbat părerea. În interiorul PDL se discuta – nu se ştie de ce – adoptarea modelului polonez de voievodate, structuri-gigant care să înglobeze cîte 3-4 milioane de locuitori şi a căror autoritate să fie exercitată direct asupra comunelor, oraşelor şi municipiilor.

După cum se vede, ştiri am avut, avem şi vom avea din belşug. De văzut la ce ne foloseşte.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Vlad STROESCU

Remedii pentru mahmureala de cuvinte

Citisem mai de mult, nu mai ştiu pe unde, un studiu conform căruia în Franţa există mai mulţi scriitori decît cititori. Nu contează dacă studiul e serios, nici dacă el a fost realizat în Franţa sau în altă parte. Reţin doar ipoteza sau cazul ei mai general: că în lumea civilizată s-ar putea să fi fost deja atinsă o masă critică, înghesuită toată pe scenă, în timp ce, în sală, publicul e neglijabil. Acesta este noua stare nominală: există numeroşi psihologi care susţin că evitarea cu orice preţ a reţelelor sociale – adică să nu ai un cont pe Facebook – e un act excentric de recluziune. Şi s-ar putea să aibă dreptate: imunitatea la presiunea socială poate fi o virtute – sau o patologie, după caz.

În psihiatrie, excesul de cuvinte este cunoscut şi codificat semiologic: se cheamă logoree. Echivalentul mental al logoreei e trecut, aristotelian, la capitolul de tulburări ale formei gîndirii. În unele tulburări psihice, cum este sindromul maniacal, logoreea este impresionantă şi e însoţită de o afectare a coerenţei, a firului logic al gîndirii. Verigile dintre idei sînt slăbite, se sare de la una la alta, uneori fără să mai fie detectabilă vreo legătură, şi nu se ajunge nicăieri, dincolo de pura beţie a vorbelor. Am fi tentaţi să postulăm o corelaţie inversă între cantitatea de cuvinte şi coerenţa ideilor, doar că există şi varianta patologică reciprocă: deficitul de cuvinte. Bradilalia, musitaţia, mutismul. Undeva, trebuie să existe un echilibru; psihiatria, însă, nu vă va spune unde să-l găsiţi pentru că ea se ocupă doar cu marile dezechilibre. Nici nu e de datoria ei să o facă. Psihiatria nu se va amesteca în vieţile noastre, decît dacă i-o cerem. Nici nu ştim dacă ideile sînt calul, iar gîndurile – călăreţul; lucrurile ar putea sta exact invers, sau, poate, cu totul altfel. Tot ce face lecţia psihiatriei e să presupunem că inflaţia vorbelor duce la sărăcia gîndurilor şi să ne temem profilactic de acest efect, fără să devenim dogmatici în temerile noastre.

Indiferent cum stau lucrurile, eu nu sînt în poziţie să ţin predici. Am o identitate virtuală de peste zece ani, un blog personal de vreo şapte, un alt blog – profesional –, cont pe Facebook cu mii de prieteni, şi faptul că dumneavoastră citiţi acum un text scris de mine îmi produce o satisfacţie existenţială, îmi consolidează eul. Pentru că sîntem la un început de lume, într-o eră preistorică în care a apărut un nou strat identitar – să îi zicem hiper-realitate, ca Baudrillard, deşi nu contează prea mult. Nu ar trebui nici să emit teorii neutre pe această temă – deja s-a scris enorm de mult. Înainte de hiper-realitatea lui Baudrillard, de imposibilitatea metanaraţiunii lui Lyotard – despre care am citit în facultate –, Borges inventase deja bibliotecile infinite. Şi mai înainte, Mallarmé – pe care îl citeam în adolescenţă pe bancă în parc – obosise de inflaţia străvechiului limbaj european şi căuta o limbă proaspătă, apropiată de origini. Şi mai înainte, Titu Maiorescu, despre care am învăţat în gimnaziu, scria cum că vorbele îmbată şi orice beţie produce, conform lui Cabanis, „debilitatea funcţiilor intelectuale şi înclinaţia către violenţă." Şi pe atunci nici măcar nu existau forumuri pe Internet şi comentarii în subsolul articolelor.

„Limba este o fiară, dacă-i dai drumul, te sfîşie."

(proverb arab)

Problema nu e că ar fi o dovadă de aroganţă să mai spun ceva pe tema asta. La urma urmelor, aroganţa este modul nostru de a trăi şi subiectul nenumit al dosarului din această săptămînă. Aroganţa ca angoasă existenţială, sau – cum zicea un coleg de-al meu – narcisismul ca epidemie. Nu, problema e că orice text despre realitatea excesului de vorbe conţine, şi el, vorbe. Şi modifică în mod inerent realitatea despre care tratează. Încercînd să rezolvăm o problemă, sau măcar dacă problema există, o adîncim, într-o spirală vicioasă. Seamănă, în mod ciudat, cu spirala toxicomaniei: iluzia conform căreia mahmureala trece cu încă un păhărel.

Şi cum deja mă simt grizat de toate cuvintele de pînă acum, o să scriu în continuare de ce îmi place meseria mea.

Sînt psihiatru. Marea frumuseţe a meseriei mele sînt oamenii pe care îi cunosc. E o platitudine, dar una adevărată. Că psihiatrul întîlneşte doar „nebuni" – adică oameni pe care nu ai vrea să-i cunoşti altminteri – e, în schimb, o platitudine falsă şi malignă, dar asta e o altă discuţie. Am întîlnit oameni remarcabil de frumoşi, mult mai mulţi decît dacă nu aş fi fost psihiatru. Nu e o chestiune de probabilitate statistică, adică a numărului şi a diversităţii persoanelor cu care vin în contact, ci e vorba de cazul particular al relaţiei pacient – psihiatru. Prima mea obligaţie profesională e să ascult. Să ascult, şi atît. Să asculţi presupune să încetezi să existi, la un anumit nivel social, să renunţi să îţi impui identitatea în faţa celui din faţa ta. Mărturisesc, îmi e mult mai greu să ascult, în momentele în care nu sînt psihiatru. Dar la cabinet păţesc un fel de dedublare, sau de posesiune: persona psihiatrică preia frîiele. Măştile în stare să asculte nu sînt simple măşti, sînt produsul imaginaţiei colective a unei generaţii întregi de oameni. Din acest punct de vedere, nici măcar ascultarea psihiatrică nu e una totală şi pură, ea însăşi e o declaraţie modificatoare de realitate, ceea ce unii numesc transfer şi contratransfer, dar e mai mult decît reuşesc să fac în restul vieţii mele, saturat de cuvinte din toate părţile.

În romanul *Ruşinea,* Salman Rushdie scrie ceva despre medici, care m-a făcut să mă simt într-adevăr ruşinat. Zice că sîntem „voyeuri legitimi". În felul lui mizantrop, are dreptate: există o mare satisfacţie în a asculta. Dar nu trebuie să ne limităm la doctori: să citeşti o carte bună e o formă similară de ascultare. În lumea noastră postmodernă, a fost deja stabilit că cititorii au acelaşi merit ca scriitorii. Şi că singurul lucru mai important decît cititul – nu, nu este scrisul – este recititul. Există egoism în ascultare, dar şi merit. Iar meritul primează: satisfacţia e doar recompensa evoluţionară a unui gest corect şi sănătos. Putem infera că este util şi valoros, pentru toată lumea şi pentru supravieţuirea speciei, să asculţi. Să faci parte din public. Să transcenzi limitele scenei.

Inflaţia de cuvinte, în absenţa cuiva care să le asculte, este însingurare. Cineva trebuie să asculte, pentru că altfel nimeni nu va mai şti ce merită să fie spus şi ce nu, iar raportul semnal – zgomot va deveni indeterminabil. Ceea ce înseamnă haos. Iar haosul produce anxietate. Iar anxietatea vă va aduce la mine la cabinet. Ca să nu mai fim singuri, însă, nu e suficient să căpătăm o audienţă. Trebuie să facem noi înşine parte din ea.

Inflaţia de cuvinte, în absenţa cuiva care să le asculte, este însingurare. Cineva trebuie să asculte, pentru că altfel nimeni nu va mai şti ce merită să fie spus şi ce nu, iar raportul semnal – zgomot va deveni indeterminabil. Ceea ce înseamnă haos. Iar haosul produce anxietate. Iar anxietatea vă va aduce la mine la cabinet. Ca să nu mai fim singuri, însă, nu e suficient să căpătăm o audienţă. Trebuie să facem noi înşine parte din ea.

Vom putea să plătim toate creditele pe care le-am făcut, abuzînd de rezervele limbilor noastre?

Dar nu cumva e prea tîrziu?

Dacă, într-adevăr, inflaţia cuvintelor e paralelă cu explozia consumerismului, acum, în plină criză economică, nu sîntem într-o criză a cuvintelor? Nu e falimentul vorbelor inevitabil? Vom putea să plătim toate creditele pe care le-am făcut, abuzînd de rezervele limbilor noastre? Cu alte cuvinte (mereu alte cuvinte), ne mai aparţine ceva din ce spunem? Şi dacă sîntem ce spunem, mai sîntem ceva?

Scriind acest text, sînt precum doctorul care îţi vorbeşte despre ravagiile tabagismului, trăgînd, în acelaşi timp, voluptuos dintr-o pipă. S-ar putea însă să nu conteze. I-am spus unei colege despre ideea directoare din text, a importanţei ascultării. Mi-a răspuns că a întîlnit-o deja, într-o reclamă la o reţea de telefonie mobilă. Dacă nici să ascultăm nu mai putem, fără să cumpărăm un produs, ce ne-ar mai rămîne de făcut?

O dată pe lună, susţin nişte cursuri. Adesea, mi se întîmplă să vorbesc trei-patru ore la rînd. E noapte cînd plec spre casă, pe bicicletă. Zgomotul oraşului e mai mic, răcoarea serii e plină de miresme care ziua stau ascunse, dar lucrul cu adevărat minunat este că eu însumi tac. Nu doar din gură, ci din tot sufletul şi din toată mintea. Aş vrea o pot face mai des. Dumneavoastră cînd aţi tăcut ultima dată?

***Vlad Stroescu** este psihiatru.*

Cristina GUSETH

Marea abureală

Aş dori să încep prin a fixa un reper: în orice domeniu, comunicarea este catalizatorul dezvoltării. Este vital să comunici coerent, să explici ceea ce faci, de ce faci, astfel încît să aşezi o societate pe o temelie solidă în care cetăţenii se pot implica întrucît chiar înţeleg ce se întîmplă.

Acest lucru permite construirea unui capital social fără de care viitorul unei ţări este incert.

Aş exemplifica cu modul în care se desfăşoară comunicarea politică în Statele Unite; sînt mai familiarizată cu ea, datorită programelor derulate de-a lungul anilor, prin care consultanţi americani au lucrat în administraţia românească şi sute de funcţionari români au participat la stagii de pregătire şi vizite de studiu în Statele Unite. Bunăoară, interviul unui congresman este pregătit cu maximă seriozitate, este fixată şi analizată din timp tematica interviului, consilierii întocmesc o listă de posibile întrebări, la care se pregătesc răspunsurile ce urmează

Cu cît au lăsat mai puţin în urma lor, cu atît vorbesc cu mai multă siguranţă.

a fi date. Se lucrează cu consilierii din fiecare domeniu în parte. Politicienii americani sînt conştienţi că au o mare responsabilitate faţă de ceea ce spun în spaţiul pubic, întrucît afirmaţiile publice te angajează în faţa oamenilor, trebuie să respecţi ceea ce afirmi. Mai contează enorm ceea ce americanii numesc *constituency relations,* adică să ţii legătura direct cu cei care te-au trimis în Parlament, prin întîlniri nemijlocite, scrisori etc. şi să încerci să găseşti soluţii pentru problemele lor. Vorbele care nu se sprijină pe fapte sînt vorbe în vînt. Cam acesta ar fi standardul. La ei.

La noi, partidele şi politicienii lor au propriii experţi/consultanţi în comunicare. Rolul lor este să-i ţină la curent cu agenda publică (o revistă a presei, plus fluxul de ştiri pe SMS), să stabilească mesajele corespunzătoare principalelor subiecte şi (uneori) să-i distribuie pe politicieni pe la diversele emisiuni de aşa-zisă dezbatere, din care trăiesc numeroasele noastre canale de ştiri (apropo de canale de ştiri, România bate Statele Unite în ceea ce priveşte numărul acestora). Astfel înarmaţi cu „punctajul", oamenii politici pornesc la atacul televiziunilor, unii dintre ei la mai multe emisiuni în aceeaşi seară, sau chiar apar în acelaşi timp în direct pe un canal şi în reluare pe altul, într-un straniu fenomen de bilocaţie, caracteristic politicii şi mediei româneşti. Ce mai, sînt ubicui! Se eternizează şi se erodează pe canalele televiziunilor; sînt elocvenţi, grandilocvenţi, mai consultă SMS-ul cu „punctajul", în pauzele de publicitate, să fie siguri că nu ies din linia partidului, simulează lupta politică în platou şi se pupă la ieşire. Atacă virulent în momentul în care se simt ameninţaţi – vezi atacurile la adresa magistraţilor anticorupţie, care au fost menţionate şi în rapoartele de ţară. Culmea, „se luptă" cu SUA, cu Departamentul de Stat, cu instituţiile europene, Merkel, Barosso etc.

Mulţi dintre ei, odată ajunşi într-o funcţie, au impresia că le ştiu pe toate. Şi chiar dacă vorbesc despre orice, oamenii aceştia sînt, totuşi, specializaţi în ceva – eu i-aş spune, aşa, mai neaoş: abureală. Te aburesc cu un aer sigur, de cunoscători. Pare că ştiu ce spun. Cu cît ţi-e mai greu să spui la ce se pricep, cu cît au lăsat mai puţin în urma lor, cu atît vorbesc cu mai multă siguranţă, care este soră bună cu suficienţa.

Uneori, cînd au ceva care-i supără, vreun ziarist care-i critică, o muscă ce-i bîzîie, simt nevoia imperioasă să-i vorbească poporului. Îşi comandă cîte un interviu luat de un *yesman,* din acelea care se numesc, în jargon de presă, „bot". Adică „ziaristul" a pus „botul". Că mă încurc în ghilimele, într-o lume de ghilimele. Nu le-a spus nici un „consultant" cît de mult rău le poate face un interviu de acest fel, că doar un interviu autentic, realizat profesionist, cu întrebări provocatoare, reuşeşte să-i pună în valoare. Astfel de întîmplări dovedesc că nu mizează pe un public inteligent, ci pe unul captiv, pe care-l cumpără cu un mic, o bere,

„Cine vorbeşte mult spune şi multe minciuni."

(proverb indian)

o umbrelă sau o găletuşă. Într-un cuvînt – dispreţ. Acest dispreţ se întoarce împotriva lor, deoarece îşi pierd credibilitatea. Cel mai bun exemplu poate fi referendumul pentru suspendarea statului de drept, din vara trecută. Vă invit să vă aduceţi aminte cine a mai rămas atunci pe ecrane, din rîndul partidelor.

Deşi sînt vanitoşi şi lacomi de „imagine", ei ştiu că, de fapt, se pot baza doar pe cei cumpăraţi. Cu bani. Deoarece, în lumea partidelor, totul este de vînzare: media, ştiri, oameni, jurnalişti. Listele cu jurnalişti fideliza ţi cu bani sînt o veche tradiţie la multe partide. Acum, cei mai importanţi sînt ziariştii/moderatorii de TV: pe sticlă s-a mutat marea abureală, marea flecăreală. Acolo ne întîlnim seară de seară cu personaje care, dacă ţi se întîmplă să le întîlneşti într-un platou TV, îţi creează un sentiment al derizoriului. Astfel de oameni goi, care nu au nici un crez, îţi dau uneori sentimentul că te-ai întîlnit cu nimicul.

Da. Rezultatul final este o lume butaforică, lipsită de standarde etice, profesionale, o lume care, cum îmi spunea cu năduf o altă prietenă (o doamnă pensionară, care se mai uită la TV) despre un foarte cunoscut personagiu politic în care ea îşi pusese oarece speranţe: „Asta vorbeşte parcă tace." Căci, pînă la urmă asta e – „vorbirea" negată, confuzia, abureala.

Mai mult, în laboratoarele muncii de partid se fabrică şi textele care ar trebui să vină dinspre public, feedback-ul menit, în teoria comunicării, să te ajute să-ţi ajustezi mesajele; aceste texte sînt preluate de către „postaci" – o nouă categorie profesională, angajaţi de către partide pentru a simula reacţia publicului. Nimic nu este lăsat la voia întîmplării; ce mai, se face „comunicare integrată". În campania electorală, postacii lucrează la foc continuu, partidele folosesc în mod natural aceste practici profund imorale. În 2011, la Tînărul Jurnalist al Anului, a fost premiat un reportaj al lui Vlad Ursulean, scris după ce autorul s-a angajat pe post de... „postac", la un partid pe care nu-l mai numesc, deoarece practica este generalizată. Şi pentru că în acest articol am încercat să nu dau nume, cu speranţa că, dacă din întîmplare, în revista presei intră şi *Dilema veche,* se recunosc singuri.

***Cristina Guseth** este director la Fundaţia Freedom House România*

Radu PARASCHIVESCU

Dacă tăceai...

Iată o condiţională neplauzibilă. Dacă tăceai? Ha, asta-i bună! Cum să taci? Acum şi aici? În fierberea şi în forfota asta? Păi de-aia am murit în decembrie? Şi, la urma urmelor, n-am tăcut destul? N-am respirat decenii la rînd prin palma care neastupa gura? N-am trăit atîta amar de ani în zodia surdinei? Pe de altă parte, chiar aţi uitat confesiunea cetăţeanului de la palat („Eu dacă nu vorbesc la televizor, fac cancer la limbă")? Nu, nu, nimeni nu tace. Pînă şi surdo-muţii îşi răcnesc gesturile. Sîntem în plin priapism retoric, în zenitul limbariţei, pe culmile meliţării continue şi impenitente.

Cu puţine săptămîni în urmă, Rodica Zafiu s-a ocupat aici, în *Dilema veche,* de opinologi, părerişti şi părerologi. Şi a amintit, invocînd un text al lui Caragiale, de riscurile tăcerii. La fel ca pe vremea lui Caragiale, tăcerea în tranziţia românească nu e semn de înţelepciune. Cine tace nu e discret, rezervat sau sagace. Tăcerea nu denotă cumpătare, ci doar o vinovată abstragere din peisaj. E memorabilă scena din afara scenei (petrecută, ehei, cîndva demult), cînd volubilul Fory Etterle se întîlneşte cu taciturnul Emanoil Petruţ şi-l întreabă: „Despre ce tăcem astăzi?" Ei bine, un asemenea moment e de negîndit la ora actuală. Iar cine leagă tăcerea de răgazul reflexiv e un inadaptat sau, mai grav, un papă-lapte lipsit – nu-i aşa? – de tăria opiniunilor. Cu excepţia unor oaze şi insule, spaţiul public al României de azi e o arenă a vehemenţei pulmonare, a punctului de vedere urlat, a părerii pe care-o lansezi fără să ţi-o ceară nimeni, a excesului decibelic, a logoreei îndeobşte ţîfnoase.

Şi, firesc, e vorba aici de energiile cheltuite pe baricadele media, nu de zumzăiala sau de gălăgia din birt. Eşti caraghios dacă aştepţi ca discuţiile la o bere să se poarte în stilistica murmurului. Din Regensburg în Salonic şi din Praga în Siena, cîrciuma e spaţiul locvacităţii fără zăgaz, al hărmălaiei vesele. În jurul paharului, îţi povesteşti viaţa,

„Vorba goală nu umple sacul."

nu te cufunzi în reculegere. Bodega, băncuţa din faţa blocului şi piaţa înseamnă sporovăială, tăifăsuire, trăncăneală, tacla, flecăreală – ziceţi-i cum vreţi. Sînt locuri unde se rîde şi se vorbeşte torenţial, gîlgîit, la do de sus. Prin forţa lor, glasurile din cîrciumi ar putea pune în mişcare turbine. Părerile, sfaturile şi amintirile se întretaie şi parcă te-aştepţi să obţină corporalitate şi să se ciocnească fizic, la propriu.

Într-un studio de televiziune, lucrurile se schimbă şi întrebările se pun altfel. Prin urmare, de ce adorăm nu doar să vorbim la televizor, ci şi să vedem cum vorbesc alţii? Din mai multe motive, dintre care cred că se disting două.

Primul e excesul de sens invers care explică şi alte fenomene ale tranziţiei şi ale expresiei publice (deşucherea, pornoşagul, miile de meciuri de fotbal pe an, inflaţia de reviste etc.) De unde înainte nu aveai voie nimic, acum e permis orice. Înainte, ţi se difuza la televizor, eventual, un meci la două săptămîni; acum, ai în medie patrucinci pe zi. Înainte, nu găseai brînză şi zahăr, acum ai zece emisiuni şi tot atîtea reviste culinare. Reţeta e aceeaşi şi în materie de „vorbit discuţii". Înainte, simţeai umbra cenzurii cînd deschideai gura, acum te-ai descotorosit de autocenzură. Dintr-o extremă în alta – aşa arată traseul românului care, eliberat de sub clopotul comunist unde se tăcea masiv, simte nevoia de-a fi mereu în mijlocul gîlcevii. De-a respira certuri în loc de aer şi de-a se hrăni cu scandal în loc de ciorbă şi friptură.

Al doilea motiv ţine de o dublă meteahnă: pe de o parte, simularea competenţei, pe de alta, omniscienţa. Sigur, e mult mai uşor să vorbeşti (şi să dai poveţe) decît să faci. În plus, intervine aici sfiala de-a refuza invitaţii la dezbateri în care nu ai ce să cauţi. Ea circulă braţ la braţ cu neputinţa de-a spune „nu ştiu" cînd ţi se cere o informaţie de care nu dispui. Aşa s-au născut şi continuă să trăiască făpturile televizuale, cărora simţul ridicolului le-a fost extirpat de mult şi care populează platourile emisiunilor. Aşa s-a impus atenţiei gureşenia frenetică a unei Monica Tatoiu, campioana absolută a diversităţii tematice. Aşa au ajuns să corodeze retina şi timpanul oameni pierduţi în voluptatea de-a pronunţa verdicte şi de-a emite păreri în toate domeniile, de la petele de petrol din Marea Egee la ashramuri, de la fizica atomică la rapsodii şi de la campionatul de badminton al Indoneziei la calota polară. Sîntem în captivitatea lor, orice-am face. Şi le putem cere orice, numai să ia o pauză, nu.

***Radu Paraschivescu** este scriitor, jurnalist şi traducător. Cel mai recent volum publicat:* Astăzi este mîinele de care te-ai temut ieri *(Humanitas, 2012).*

Ana Maria SANDU

Unde s-a dus romantismul?

Ani de zile, în fiecare vară şi iarnă, plecam cu bunica la rudele din Ardeal. Schimbam trei trenuri, ne pierdeam timpul dintre legături prin săli de aşteptare mizere. Mirosea a mîncare, a blană de oaie, dar nu-mi aduc aminte ca cineva să fi vorbit tare. Bunica reuşea uneori să mai moţăie, iar eu mă uitam pe geam şi căscam gura la poveştile de amor sau de boală, spuse cu voce scăzută de vreo vecină de compartiment, venită de printr-un colţ îndepărtat de ţară. Nu oboseam şi nici nu mă plictiseam.

În ultima vreme, de fiecare dată cînd mă urc în tren, o fac cu o strîngere de inimă. Nu din cauza aglomeraţiei de care am avut parte la ultimele călătorii, care s-au nimerit să fie în preajma sărbătorilor. Amestecul de genţi, pungi şi paporniţe, în care pare că cineva şi-a propus să ambaleze lumea întreagă pentru a o muta dintr-un loc în altul, încă mă înduioşează.

N-aş putea să spun acelaşi lucru despre momentul în care tînăra din faţa mea îşi anunţă prima interlocutoare: „Mi-am încărcat telefonul cînd am plecat, pot să vorbesc pînă ajung la Craiova." Şi nu e o figură de stil. Mă uit la ea şi ştiu că se va ţine de cuvînt. Stau cu cartea în braţe, o răsfoiesc şi-mi dau seama că şansele mele de a citi ceva scad considerabil. Dar, poate, totuşi, am noroc de data asta. Aşa-mi zic de fiecare dată.

Fata îşi pune *handsfree*-ul în urechi şi începe ofensiva. O noapte petrecută într-un club şi rochia purtată – roşie, cu fermoar la spate – devin personajele unei Odisei fără sfîrşit. Le flutură dintr-o convorbire în alta. Le întoarce pe toate feţele. A şi plîns în seara cu pricina pentru că şi-a amintit de fostul iubit. O să mănînce tort cu multă ciocolată, acasă. Îşi întreabă mama ce a mai pregătit pentru masa de Paşti. O ia pe rînd, de la aperitiv la felul paişpe. Nervii mei sînt întinşi la maxim.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Puteţi să rîdeţi, dar incidentul Bubico se va repeta cît de curînd.

Dar, oricît de greu mi-ar fi, trebuie să recunosc că tipul care lucra la o firmă de materiale de construcţii, care a coborît la Roşiori, m-a enervat şi mai tare. Şi-a sunat compulsiv colegii, să-i verifice dacă le-au livrat unor vietnamezi tapetul. Şi-a bîrfit apoi o şefă, cu care a vorbit în continuare despre cei doi copii ai femeii şi au schimbat politeţuri şi invitaţii la masă.

Ştiu că pare greu de crezut, dar plictiseala e un monstru. Nu pot să-mi scot din cap faptul că oamenii care călătoresc cu trenul folosesc telefonul pe post de anestezic. Cuvintele le ţin de urît. Sînt goale, dar fac zgomot şi asta îi liniştește.

Intimitatea nu s-a inventat niciodată. Convorbirile telefonice se întretaie şi te iau pe sus. Aşa se face că, după fiecare călătorie, îmi dau seama că iau cu mine tot felul de detalii şi de personaje. Am colecţionat, în ultimul timp: un domn aflat la spital, din cauza faptului că îi pleznise un vas de sînge la cap şi n-avea voie să se mişte deloc două săptămîni; două perechi de bocanci îmblăniţi, pe care o fată blondă i-a adus în discuţie la fiecare dintre cele cinci ore de vorbit nonstop la telefon; o cumnată care venea numai dimineaţa acasă şi sora îşi compătimea fratele, fără însă să uite să amintească de faptul că fiecare „face ce vrea, treaba lor, dragă".

Dar cel mai „cinematografic" dintre călătorii întîlniţi rămîne, de departe, bărbatul care şi-a terorizat soţia pe ruta Bucureşti – Tîrgu-Jiu. Omul mergea la Petroşani şi sînt sigură că doar acolo şi-a oprit obsedantele convorbiri. Totul se întîmpla ca-n scurtmetrajul lui Ştefan Constantinescu – *Troleibuzul 92*. Cîteva ore bune, a sunat-o pe femeia aceea din cinci în cinci minute. Întrebarea era aceeaşi: „Ce faci acum?" Mi-o imaginam pe victimă cum încerca să doarmă puţin. Dar suna imediat telefonul şi sărea ca arsă. Urma o serie de ameninţări, după care un binevenit moment de respiro. Cele cinci minute binecuvîntate. Speram că n-o va mai lua de la capăt. Că a obosit. Pe naiba! Eu am coborît, şi mecanica convorbirilor rămăsese aceeaşi.

Puteţi să rîdeţi, dar incidentul Bubico se va repeta cît de curînd. Şi nu va fi vorba despre un căţel parfumat, ci de nişte blestemate de telefoane.

Cristina FOARFĂ

E-părerea mea

Pe Internet, la adăpostul anonimatului, ai impresia că poţi spune totul pentru că ştii totul. Frustrări, nervi, idei aruncate în glumă, provocări, crezi că poţi promova orice şi că poţi corecta pe oricine. Anonimul are întotdeauna dreptate. Anonimul nu are îndoieli, nu exprimă nuanţe. Anonimul nu are milă. Te corectează pentru orice literă mîncată, şterge cu tine pe jos pentru că tu, cu nume şi cu poză, ai o altă părere decît a lui, ţipă cu litere de tipar, se gîndeşte cu puncte-puncte şi are o imaginaţie lingvistică debordantă cînd vine vorba de jigniri. Devierile sînt hobby-ul lui principal, de la o discuţie despre plantele naturiste baletează lejer la conspiraţiile mondiale, de la politică ajunge la Dumnezeu şi de la filmele cu pisici, la tăierile de salarii.

După enervarea iniţială, comentariile anonimului ajung să te fascineze, cel puţin pentru o scurtă perioadă de timp. Te întrebi de unde atîta elasticitate în exprimare, combinată cu o atît de mare rigiditate a părerilor, ce se întîmplă în mintea lui de reuşeşte să facă asocieri atît de neaşteptate şi de unde îi vine siguranţa absolută a opiniilor. Ce îl face să fie atît de furios? Cîteodată, îţi e milă de el. Ţi-l imaginezi singur, plictisit, ducînd o viaţă fără provocări, frustrat că în viaţa reală nimeni nu-l bagă în seamă, scrîşnind din dinţi, convins că are dreptate şi că le arată el lor, tuturor, cum stau lucrurile. E un stereotip, probabil sînt mulţi oameni, de altfel rezonabili, civilizaţi şi cu idei argumentate, care se pot transforma pe net în fiinţe agitate, care-şi susţin părerile pînă în pînzele albe sau care aberează la nesfîrşit în jurul unei teme şi mai departe de ea.

În 2011, Techcrunch.com – cel mai mare site important despre tehnologie – a înlocuit comentariile normale cu Facebook *comments*. Văzînd cît de mulţi *trolls* şi *spammers* le inundau secţiunea de comentarii cu te miri ce, îngropînd practic comentariile inteligente şi la obiect, au decis ca, prin logarea cu contul de Facebook, să elimine anonimitatea şi, implicit, părerile aruncate aiurea, fără acoperire. Rezultatul a fost o scădere dramatică a comentariilor de toate felurile, ceea ce i-a făcut, în 2013, să revină la un sistem mai flexibil. Anonimitatea predispune la discuţii şi dă o libertate mai mare celor care vor să se exprime. Teoretic, sună frumos libertatea asta de exprimare; practic, scoate la suprafaţă o parte nu tocmai civilizată şi raţională, care funcţionează prin categorisiri, generalizări, informaţii luate de-a gata, este lipsită de nuanţe şi, nu de puţine ori, are darul să distorsioneze realitatea, în funcţie de nişte scheme bine şi adînc fixate.

Internetul oferă oricui posibilitatea de a-şi expune opiniile, sub o formă sau alta. Cînd apare publicul, încrederea că ceea ce spui şi faci este corect nu poate fi combătută cu argumente. Dacă pui la îndoială calitatea scrisului de pe un blog; ţi se dă în cap cu traficul. Dacă spui că X nu are dreptate în ceea ce spune, se găsesc cinci cititori ai lui care să-l apere şi să-l laude. De aici şi micile vedete ale Internetului, care îşi dau cu părerea despre orice, de la maşini la tigăi şi de la academele la literatură. Pentru că au un public (de multe ori mult mai mic decît cel expus) gata să consume păreri şi idei la prima mînă, un public care nu e dispus să rîcîie un pic pojghiţa lucioasă de pe un articol şi să îşi dea seama dacă omul chiar ştie ce vorbeşte, respectivii se transformă în fiinţe superioare, atotştiutoare, care au impresia că părerea lor despre orice contează.

Pe Facebook, situaţia e – cel puţin teoretic – diferită. Profilul e privat, publicul îl constituie prietenii iar spaţiul este unul intim. Practic, lucrurile stau altfel. Ne împrietenim cu oricine şi ne creăm un spaţiu unde ideile noastre – aparent – sînt urmărite. Facebook-ul a ajuns, mai mult decît socializare, o formă de *branding* personal, filtrăm ceea ce vrem să se ştie despre noi, arătăm doar anumite lucruri, postăm doar anumite linkuri, ne alegem cu grijă fotografiile şi, în general, selecţia e cea care ne construieşte imaginea. Nu avem în listă doar prieteni sau oameni pe care îi cunoaştem bine, ci, conştient sau nu, ne construim un public. Iar acolo ne dăm cu părerea despre orice, la adăpostul graniţei dintre public şi privat, mereu putînd spune „dar e pagina mea personală, fac ce vreau". Iar aici sînt acuze, trageri la răspundere, teorii infinite ale chibritului, ping-pong-uri de idei, de răutăţi, de speculaţii sau de mici reproşuri, al căror public sau ţintă sînt, de obicei, oamenii din acelaşi domeniu – asta dacă nu vorbim, bineînţeles, de problemele importante ale ţării sau ale umanităţii. Sau dacă nu ne dăm *like* singuri la poze şi nu intrăm într-un frumos dialog noi cu noi, în comentarii.

„Rai. Un loc unde cel rău încetează să te mai necăjească cu vorbărie despre treburile sale personale, şi cel bun ascultă cu atenţie, în timp ce i le explici pe ale tale."

AMBROSE BIERCE

Internetul mai oferă ceva important oamenilor cu păreri – informaţia. Nu-ţi ia mult să-ţi faci o idee vagă despre un subiect, să cauţi informaţii mai mult sau mai puţin veridice pe care să le foloseşti şi nu e greu să dai impresia, la adăpostul tastaturii şi al scrisului, după consultarea Wikipediei, că ştii ce vorbeşti. Datul cu părerea e sport naţional. Pe stradă, la supermarket, în familie şi mai ales la TV sînt numai specialişti. Iar Internetul le oferă spaţiul perfect de exprimare a opiniilor şi a cunoştinţelor dobîndite printr-o căutare pe Google.

***Cristina Foarfă** este editor la portalul metropotam.ro.*

Liliana NICOLAE

Cum se văd vorbitorii de dincolo de microfon?

Pentru un om de radio, e foarte important cu cine stai de vorbă pentru un interviu. Primul lucru care eşti întrebat în redacţie, cînd te întorci de pe teren, este: „Cum a fost?" Iar asta se referă, de fapt, la... cum a vorbit interlocutorul. Acest lucru e important pentru că, la radio, totul se măsoară în secunde. Iar dacă ai noroc de un interlocutor bun, care vorbeşte scurt şi la obiect, îţi poţi edita materialul mai uşor şi ascultătorul va avea şansa să afle ştirea, cu insert audio cu tot, într-un minut şi jumătate. Nu de puţine ori, ţi se întîmplă să ai zeci de minute de înregistrări şi să reuşeşti, cu greu, să scoţi cele 30 de secunde care să spună tot ce e nevoie ca să înţelegi despre ce e vorba.

Mai nou, persoanele publice, obişnuite să dea interviuri, te întreabă din capul locului cît să vorbească, tocmai ca să încerce să spună esenţialul într-un timp scurt. De multe ori, prefer să evit să le dau un timp în care să se încadreze, de teamă că se vor concentra pe timp, şi nu pe conţinut. Aşa că aleg să editez mai mult, dar să am esenţa răspunsului pe bandă.

Deseori, cele mai bune clipuri sînt cele cu declaraţii ale oamenilor simpli, cînd faci ceea ce se cheamă *vox-pop*. Adică un minisondaj de opinie. Mergi cu microfonul pe stradă şi îi întrebi pe trecători ce părere au despre un anumit subiect. E drept că mulţi dintre ei – din diferite motive – refuză să răspundă, aşa că treci mai departe, pînă înregistrezi păreri pro şi contra, care chiar să spună ceva despre subiectul în cauză, nu doar simple banalităţi. Ultima dată cînd am făcut un *vox-pop*, producătorul mi-a spus că acesta nu trebuie să aibă mai mult de 30 de secunde. Ceea ce însemna că trebuia să am trei opinii – scurte şi la obiect, diferite şi cît se poate de relevante pentru subiect.

Uneori, poţi întîlni buni vorbitori, de la primele persoane cărora le pui întrebarea pe stradă. Alteori, vorbeşti cu zece oameni sau mai mulţi, pînă să găseşti trei-patru răspunsuri care merită să fie date pe post şi să mai îndeplinească şi condiţia echilibrului. Întotdeauna mi-am zis că există, însă, un Dumnezeu al reporterului, care-i scoate în cale oamenii potriviţi, cu vorbele potrivite. Mi s-a întîmplat odată, cînd făceam un reportaj despre discriminare. Mai exact, despre discriminarea romilor şi a homosexualilor. Mă opresc cu microfonul în faţa unui domn – care nu părea rom (cu atît mai puţin homosexual!) – şi-l întreb dacă ar avea ceva împotrivă să aibă un vecin rom. Omul îmi spune că – întîmplător – este şi el rom, aşa că nu-l deranjează, e obişnuit, ş.a.m.d. Reiau întrebarea, dar de data asta cu referire la homosexuali. Bărbatul îmi spune că – întîmplător! – este şi homosexual... şi îmi spune povestea.

După cîţiva ani de meserie, însă, deşi ai spune că lucrurile se simplifică, dintr-un anumit punct de vedere, ele se complică. Dacă la început ascultai cu atenţie şi cu răbdare orice om căruia îi puneai microfonul în faţă, cu speranţa că în vorbele lui vei putea găsi subiectul vieţii tale, mai tîrziu îţi dai seama, din primele propoziţii, dacă merită să asculţi povestea pînă la capăt sau îţi pierzi timpul de pomană. Pentru că fiecare om e convins că problema lui e cea mai importantă sau că povestea lui e cea mai interesantă. Ca urmare, vorbesc mult despre ceea ce-i preocupă, cu amănunte inutile, cu paranteze care se îndepărtează de subiect, şi uită de unde au plecat. Iar tu ştii de-acum cînd să asculţi şi cînd nu. La fel se întîmplă şi la conferinţele de presă sau la interviurile cu politicieni, de exemplu. Cînd – la fel – se vorbeşte mult, iar tu ştii că, în mare parte, ai de-a face cu propagandă, cu vorbe goale, că nu o să se schimbe mai nimic după discursurile lor. Iar tu ai nevoie la radio de acea esenţă de 30 de secunde, care să spună ceva ascultătorului şi – în primul rînd – să-ţi spună ceva ţie. Altfel, e foarte uşor, într-o ţară în care se vorbeşte mult, să dai pe post 30 de secunde care să nu spună nimic!

„Limba nepriceputului e întotdeauna lungă."

(proverb armean)

***Liliana Nicolae** este jurnalist la Radio România Actualităţi.*

Stela GIURGEANU

Și cu votul cum rămîne?

Ce aţi face dacă aţi locui la bloc şi, într-o bună dimineaţă, cineva, un vecin, v-ar suna şi, cu o voce precipitată (nici n-aţi avea timp să-l întrebaţi de unde are numărul de telefon) v-ar anunţa că administratoarea a fugit cu banii de întreţinere pe şase luni?

Probabil că, în primele clipe, totul vi s-ar părea o glumă. Chestiunile astea se întîmplau pe vremuri, imediat după Revoluţie, cînd unii, ispitiţi de mirajul străinătăţii şi avînd atîţia bani pe mînă – mai mult decît ar fi visat să aibă vreodată –, călcau strîmb, îi luau şi dispăreau, însetaţi după o viaţă ca în filme.

Ei bine – nu, v-ar asigura vecinul –, este „pe bune“, administratoarea a fugit, iar RADET-ul şi Apa Nova, plus REBU – toţi ameninţă să sisteze orice serviciu, pe motiv de neplată. Drept pentru care v-ar invoca vecinul, fără drept de apel, la şedinţa de bloc.

Şi aşa, pentru prima oară în viaţă, ajungeţi încolonat, într-o sîmbătă dimineaţa, într-un prelung şir de vecini (veniţi de la trei „scări“, plus de la blocul „din spate“), toţi cu feţe îngrijorate, unii revoltaţi, alţii resemnaţi, mergînd spre şcoala unde se va ţine şedinţa. Ajungeţi să vă daţi bineţe cu oameni pe care nu-i cunoaşteţi, dar cu care aveţi acum numitorul comun al ţepei. Intraţi, la grămadă, într-o sală de clasă, unde vă aşezaţi, cuminte, într-o bancă.

Pînă să înceapă şedinţa, aflaţi ierarhia vieţii unui bloc. Căci nu există doar un administrator, care colectează întreţinerile lunar, există un cenzor, un casier, apoi un preşedinte de bloc – mai-marele minipreşedinţilor, adică preşedinţii de scară –, cu toţii avînd în mînă frîiele bunului mers al blocului.

„Vă spun eu, preş'-ul a fost mînă în mînă cu administratoarea“ – vă spune, confidenţial, o băbuţă, pe care o încuviinţează, în tăcere, o altă băbuţă. Soţul acesteia din urmă, mai cu vervă, dar tot cu voce joasă, confirmă categoric: „Sînt cu toţii nişte hoţi.“

Întrebaţi, curios, dacă a anunţat cineva Poliţia. Peste murmurul general, cuvîntul „poliţie“ lasă tăcere: nimeni nu ştie, să nu vorbim, mai bine să aştepăm pînă vine domnul preşedinte, al doilea ca rang după administratoare, căci el trebuie să ne pună la curent cu toate acestea.

Preşedintele îşi face, pînă la urmă, apariţia, iar şedinţa începe.

Jovial, cu un aer de frate mai mare şi cu un teanc de hîrtii în mînă, preşedintele confirmă situaţia, gesticulînd şi zîmbind, cumva împăciuitor, dar nu reuşeşte să termine cele cîteva fraze de introducere, că un vecin recalcitrant din spate îl repede nervos: „Haideţi, domnu' preşedinte, că acum ştim cu toţii ce s-a întîmplat. Asta e, s-a întîmplat, s-a întîmplat, nu e cazul să ne mai plîngem inutil de milă. Nu ştiu de ce ne-am adunat ca să vorbim nimicuri, n-o să se rezolve nimic aici, asta e situaţia, acum urmează să ne recuperăm banii şi cu asta încheiem. Ce atîta tevatură?“

„Omul care e flecar hodorogeşte ca un car.“

„Dar cum ne recuperăm banii?“

„S-o dăm în judecată“ spune, timid, cineva.

„Aţi anunţat, domnule, Poliţia?“ se repede şi soţul băbuţei care încerca să mă converseze.

Preşedintele încearcă să se impună: „Dragii mei...“

Vecinul recalcitrant îl întrerupe: „Nu sîntem dragii nimănui... Dumneavoastră ce aţi păzit, timp de şase luni, că listele de întreţinere trebuie să fie contrasemnate?“

Preşedintele, împăciuitor: „Dacă mă lăsaţi să vorbesc, permiteţi-mi să mă explic.“

O doamnă fişneaţă intervine: „Ce explicaţii, domnule, spuneţi-ne ce urmează să facem noi acum. Că are dreptate vecinu'...“

Altă doamnă, pe care o şi recunoaşteţi ca fiind cea care hrăneşte cîinii vagabonzi de la ghenă, va sări şi ea: „Dar lăsaţi, oameni buni, omul să vorbească!“

Doamna e încurajată, de altfel, şi de corul băbuţelor, cu permanent şi îmbrăcate ca de sărbătoare, căci, nu e aşa, dacă vorbim toţi deodată, nu se mai înţelege nimic: „Aşa e, păi, sigur, nu vedeţi, ba vedem.“

Peste tot vacarmul, vocea din ce în ce mai sugrumată a preşedintelui imploră să fie lăsată „să se explice“. Oamenii, însă, sătui de explicaţii, vor soluţii. Se încurajează unii pe alţii, vorbind vehement, strînşi în pupitrele mici ale sălii de şcoală generală, ca nişte copii neajutoraţi, dar furioşi, întorşi cu capetele în toate direcţiile, gesticulînd şi protestînd – a chemat, domnule, cineva, Poliţia?

„Păi, de asta sîntem aici, domnilor“ se precipită, uşor disperat, preşedintele. „O denunţăm sau nu la Poliţie, haideţi să votăm!“

Preţ de cîteva secunde, ceata de piţigoi se liniştește şi majoritatea ridică mîna, votînd denunţul la Poliţie. Votul e întrerupt, bineînţeles, de vecinul recalcitrant din fundul sălii. „Aţi înnebunit? Să o denunţăm la Poliţie, pentru ce? Ca să înceapă procesul şi să nu ne mai recuperăm banii decît la Paştele cailor? Eu am vorbit cu ea şi a promis că returnează în maximum o lună banii, cu condiţia să nu chemăm Poliţia.“

Întorsătura bruscă a situaţiei va lumina chipurile vecinilor: „Păi, de ce n-ai spus asta, domnule, de la bun început?“

Totul pare lămurit, toată lumea răsuflă uşurată, însă preşedintele simte că vrea să fie preşedinte pentru ultima oară: „Şi de unde ştim noi că se va ţine de cuvînt?“

Vecinul recalcitrant ştie şi, mai mult, este convins de cuvîntul administratoarei. Dar de unde va avea banii? O să-şi vîndă unul dintre cele două apartamente (căci administratoarea are două apartamente şi două maşini). Ajunşi aici, totul este definitiv rezolvat, mai ales că vecinul recalcitrant, care lucrează la Primărie, a dat asigurări că a vorbit el cu furnizorii de servicii, care sînt de acord să-i păsuiască pe locatari cu plata, pînă la recuperarea integrală a banilor. Cu alte cuvinte, de ce să mai implicăm Poliţia, cînd lucrurile se pot aranja, pe şestache, aşa, ca între buni vecini?

„Şi cu votul cum rămîne? Doar am votat cu toţii să chemăm Poliţia.“

Totuşi, preşedintele mai are un of care întunecă puţin bucuria oamenilor: „Şi cu votul cum rămîne? Doar am votat cu toţii să chemăm Poliţia.“

Preţ de o secundă, toţi tac, încurcaţi. „Mai votăm o dată, ce mare brînză?“ spune atunci, şugubăţ, un alt vecin. Avînd soluţia fericită, toată lumea răsuflă uşurată şi votează încă o dată. De data aceasta, prinşi de veselia unui lucru bine făcut, majoritatea votează ce trebuie: adică neimplicarea Poliţiei în treburile interne.

După care, lumea pleaca acasă, mulţumită de rezultatele şedinţei: Poliţia nu a mai fost chemată, fosta administratoare a plătit toate daunele, iar la un an după, trăieşte în bună înţelegere cu vecinii, are restanţe la întreţinere, la cele două apartamente. A rămas, însă, cu o singură maşină.

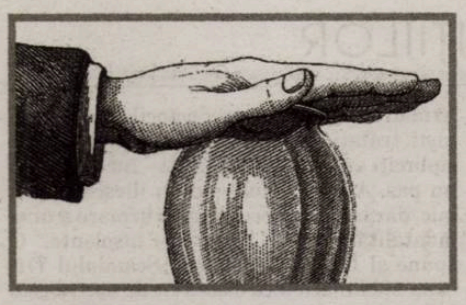

George BANU

în afara cadrului

„De l'Allemagne“ sau sfîşierile unei culturi

Acum cîţiva ani, cînd apărea textul inedit al lui Emil Cioran – *De la France,* în traducerea admirabilă a lui Alain Paruit – ce nobil intermediar a fost el! –, *intelligentsia* pariziană contesta violent o asemenea tentativă: ea nu poate manipula decît stereotipuri, nu poate fi decît parţială şi superficială, şi alte argumente care mi-au rămas străine, cu atît mai mult cu cît, pe mine, eseul m-a sedus. În ciuda unor asemenea reticenţe, Luvrul propune – la alte proporţii, dar în aceeaşi perspectivă – o expoziţie ce reia titlul celebru al cărţii doamnei De Staël – *De l'Allemagne* (1813), expoziţie care produce, în Germania, o reacţie polemică similară. Care-i explicaţia? Nu atît constatările privind datele unui „spirit naţional“ sînt respinse, cît faptul că diagnosticul e formulat din exterior. Nici o cultură nu acceptă să fie definită de o privire străină, venită din afară. Orice evaluare care nu e autohtonă sfîrşeşte prin a fi sursă de discordie.

De la debut, expoziţia e plasată sub semnul unei picturi-efigie, pe care o cunoaştem din manuale şi cărţi poştale, pictură al cărei autor e uitat – Tischbein –, dar al cărei protagonist rămîne admirat. Goethe însuşi! Interesante pentru proiectul expoziţiei sînt detaliile de compoziţie care atestă scopul edificator al celebrei reprezentări: Goethe se detaşează pe un fond de peisaj italian, avînd în planul doi fragmente de frizã greacă. Astfel se concretizează discursul său teoretic privind „renaşterea prin Italia“, care – spune Goethe – i-a servit de „universitate“. O antichitate de „sinteză“, ale cărei rămăşiţe nobile el le va reuni, de altfel, şi în propriul palat de la Weimar. Goethe e la originea acestui cult retoric, pe care-l regăsim expus aici în pînze de un academism insuportabil. Propaganda antică! Zei, madone, palate – comentariile expoziţiei definesc aceste platitudini ca fiind un simptom „apolinian“! Cîtă poză! Privind datele – întotdeauna un tablou sinoptic e binevenit – mă gîndesc, comparativ, la energia liberă a unui Delacroix sau a unui Géricault care, de partea cealaltă a Europei, refuzau asemenea sterotipii *à la grecque*. Cum se spune, de o supă! Această valorizare antică va căpăta, apoi, acordul diferiţilor regi care se succed şi o asimilează unui program de impunere a Germaniei ca naţie.

Nici o cultură nu acceptă să fie definită de o privire străină, venită din afară.

Doamna De Staël

În căutare de sine, arta germană îşi descoperă, după aceea, surse medievale şi, brusc, coloanele dorice vor fi înlocuite de păduri obscure, soarele Sudului – de întunericul miezului de noapte, în timp ce catedralele gotice se înalţă pînă la cer – cea de la Köln e simbolică – pentru a afirma emergenţa unei naţii care, la mijloc de secol XIX, se constituie reunind principatele rămase pînă atunci disparate. Arta serveşte o perspectivă identitară şi Wagner o va confirma în mod genial, dar şi ameninţător: nu grecii, nici romanii nu sînt modelele de reînviat, ci Nibelungii! Ei devin protagoniştii repetitivi ai unor tablouri unde muşchii se încordează şi violenţa se exhibă. Astfel, „artei apoliniene“ îi succede un alt surogat, „arta dionisiacă“ – ambele, expresii ale unei ideologii şi ale unui program. Vizibil, explicit, detestabil!

Dar, dintr-odată, acest inventar de locuri comune se întrerupe şi Caspar David Friedrich se impune. La el, natura se dilată şi, adesea, omul se vede redus la o prezenţă miniaturală, cînd nu e deplin absent. Peisajele emană o linişte metafizică, o pace a spiritului, enigme pentru privirea care le prospectează. Friedrich spunea: „Închide ochiul fizic pentru a deschide ochiul spiritului şi apoi pictează ce ai văzut în noaptea ta.“ Revenit acasă, îi citesc textele care, toate, invită la sacrificiul copiei „italiene“, la talciocul referinţelor „antice“ pentru a solicita ineditul „sentimentului“, al „privirii proprii“. Refractar la tot ceea ce ar fi considerat azi ca „transpictural“ – citate, referinţe –, Friedrich face elogiul unei picturi „trăite“, al unei melancolii personale, al unui vis de fuziune cu lumea, căci „Dumnezeu nu e în afara ei, ci în ea“. Cu Friedrich, pictura germană devine o pictură mentală, înrădăcinată într-un real pe care constant îl depăşeşte pentru a-l înscrie într-o viziune a spiritului. Spirit pe care opera unică a lui Friedrich îl linişteşte şi, totodată, îl neliniştește.

Mă opresc în faţa unei pînze familiare: *Femee în faţa soarelui de dimineaţă* (1818). O ştiu de mult pe această „femee văzută din spate“, femeie care descoperă revărsarea luminii la răsăritul matinal. *A priori,* motivul tabloului implică recursul la pînza vastă. Tade sine în peisaj, practicat de Friedrich. Această dialectică între pace şi agresiune ca principiu alternativ al culturii germane e, indiscutabil, revelaţia expoziţiei. „De l'Allemagne“ relevă sfîşierile unei arte care a debutat sub semnul pacificării, pentru a se confrunta apoi cu semnele distrugerii. În teatrul sfîrşitului de secol XX, acelaşi simptom dublu s-a manifestat: Grüber a căutat împăcarea, iar Castorf – conflictul şi agresiunea.

Primul Război Mondial declanşat de nemţii înşişi va învia – cum spune Otto Dix – „partea diavolului“ cu care pictorii germani se confruntă în dimensiunea sa tragică sau grotesc tragică. Max Beckmann semnează o *Coborîre de pe cruce* (1917) unde liniile frînte, scheletul lui Isus, privirile Fecioarei, toate atestă o reducere a corpului la o arhitectură de oase frînte. Franz Radziwill pictează un cimitir (1930) într-o lumină stranie, ireală. O lumină metalică, de proiectoare militare fără ceas, nici sursă vizibilă. George Grosz semnează o *Sinucidere* (1916) pe un fond integral roşu, într-un cabaret unde defunctul zace pe jos, în timp ce, la balcoane, petrecerea continuă frenetic. În noaptea plăcerilor de bazar, moartea trece nebăgată în seamă. Gravurile lui Käthe Kollwitz – care-mi erau necunoscute – impun contururi negre, mase bloul însă nu are o amploare epică, ci surprinde prin dimensiunile reduse: nuvela în care se concentrează materia unui roman. De aici provine, uneori, beneficiul cunoaşterii directe a unei opere: din contactul cu materia plastică, din relaţia cu cadrul şi dimensiunile sale.

Friedrich a alternat, în peisajele sale, marea şi muntele. Dar, mai cu seamă, el se situează la originea muntelui ca fantasmă comună, ipoteză a ascensiunii spirituale dincolo de cotidian. Privind variaţia acestor coline şi culmi – cînd sterpe, cînd înzăpezite – le regăsesc ecoul în cel mai cunoscut roman german al secolului al XX-lea, *Muntele magic.* Thomas Mann se înscrie în filiaţia lui Friedrich şi Carus, ca şi atîţi alţi autori – mai puţin reputaţi, precum Adalbert Stifter sau adoraţi ca Herman Hesse. „Muntele“ e german!

Expresionismul care încheie expoziţia se defineşte aici tocmai în raport cu idealul goethean al seninătăţii antice sau cu abandonul compacte, femei adăpostindu-se în obscuritatea durerii ca ultim refugiu. Salvarea: replierea de sine! În timp ce în Germania expresionismul se afirma ca o rană postbelică, în Franţa, Matisse se delecta cromatic, iar Bonnard picta grădini. Două lumi... uitare ludică şi recunoaştere tragică în urma catastrofei traversate!

Mă regîndesc la Goethe pe colinele italiene cînd, la capătul expoziţiei, rămîn imobilizat în faţa unui tablou: *Anunţătorul* de Karl Hofer. El strigă în gol, descărnat, într-o natură devitalizată, el strigă în gol! Cui se adresează, ce apel lansează acest strigăt mut asemănător celui din *Mutter Courage* – celebra reprezentaţie a lui Brecht. Personajul lui Hofer nu mai e însă o victimă a războiului, căci, pictat în 1935, el pare să anunţe lumii viitoarele catastrofe. O Casandra modernă!!

„De l'Allemagne“ relevă alternanţa a două principii contrarii, nevoia de pacificare a spiritului şi distrugerea fiinţei. Ele sînt complementare. De aceea e legitimă critica des formulată privind absenţa flagrantă a Bauhaus-ului care s-a opus expresionismului şi a încercat să calmeze traumatismul tragic.

Ipoteză a ascensiunii spirituale dincolo de cotidian.

Toată această artă a mărturiei sau a „obiectivităţii“ va fi calificată de nazism ca „artă degenerată“ şi Hitler, se spune, avea bale la gură cînd îşi lătra celebrul discurs reclamînd eliminarea sa. Stalin, la Moscova, va rămîne mai calm, dar argumentele în procesul intentat avangardei vor fi înrudite. Ora asasinatelor a sosit şi noaptea exilului începe. Războiul nu e departe!

P.S. O întrebare: de ce doar Primul Război Mondial a avut consecinţe atît de fecunde asupra artei germane, în timp ce al Doilea va rămîne fără o posteritate semnificativă? Care-i răspunsul?

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

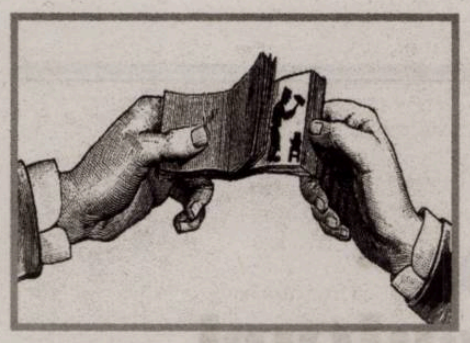

Marius CHIVU

feedbook

Salvaţi odată Tribuna!

● **Revista *Steaua* nr. 5-6/2013**

Cum ai putea cu adevărat înţelege că, după atîta vreme de la dovedirea plagiatului de către Comisia de Etică a Universităţii Bucureşti, Victor Ponta este în continuare prim-ministru!? (Vă recomand pagina de pe Wikipedia dedicată acestui exemplar caz de plagiat!) Sau că, după atîtea abuzuri, gafe de comunicare, o nefericită schimbare de direcţie culturală, plus proteste, inclusiv internaţionale, Andrei Marga încă mai conduce ICR-ul!? Sau că, pentru a fi schimbat Eugen Şerbănescu de la conducerea CNC, a fost nevoie de ani întregi de scandaluri?!

Aşa stînd lucrurile „la cap", cazul revistei *Tribuna* – unde Mircea Arman (care, înţeleg, are şi un dosar penal) şi-a început directoratul cu ameninţări, insulte şi calomnii publice, plus desfacerea abuzivă a contractelor de muncă ale redactorilor Ştefan Manasia, Claudiu Groza şi Ioan Pavel Azap – pare meschin. Degeaba toată presa culturală şi-a manifestat indignarea împotriva abuzurilor şi a îngrădirii libertăţii de exprimare practicate de Mircea Arman; degeaba peste 500 de scriitori şi alte personalităţi culturale au semnat petiţii şi proteste împotriva lui; degeaba au dat comunicate Centrul Român PEN-Club şi Uniunea Scriitorilor, care i-a şi retras calitatea de membru! Nu s-a întîmplat nimic! Mai mult, Mircea Arman tocmai s-a adresat „direct şi public Procuraturii, dar şi SRI" – într-un limbaj agramat, defectuos, de lemn –, anunţînd că îi va acţiona în instanţă pe semnatarii tuturor acestor comunicate şi proteste, şi va cere „fiecărui semnatar daune morale de 1 miliard de lei". Iată cum sună scrisoarea trimisă *Observatorului cultural:* „Ca răspuns la agresiunea antiromânească şi anticreştină a pseudojurnaliştilor de la diferite publicaţii de ştiri pe suport tipărit sau/şi online, care «se activează» la comandă, dispărînd apoi fantomatic, deseori omiţînd să-şi asume identitatea, prestaţie ce se poate caracteriza drept o formă de «terorism jurnalistic» şi care necesită o replică pe măsura afrontului la adresa României, a creştinismului şi a bunului simţ, atît din partea instituţiilor abilitate ale statului, cît şi din partea jurnaliştilor neînregimentaţi în diverse grupuri de interese subversive sau coterii «literar-artistice», voi lua în continuare toate măsurile care se impun. În calitate de jurnalist, am monitorizat activarea acestor reţele de manipulare şi intoxicare a mediului literar-artistic, care probează şi o altă miză – ascunsă – şi conţin mesaje «teroriste» concertate, fie din interesul de a ascunde fraudele financiare comise de vechea conducere, fie fiindcă lezau interesele unei filiere de tip mafiot care îşi vede acum destructurată «o celulă ideologică» bine plasată la Cluj."

Cine e, de fapt, Mircea Arman şi de ce e lăsat să ne agreseze?

Numărul recent al revistei *Steaua* dedică acestui „caz *Tribuna*" un grupaj de texte (exemplu urmat în curînd şi de *Observator cultural*), unde scriitorii clujeni îşi susţin colegii ameninţaţi/insultaţi/calomniaţi/daţi afară, şi protestează, o dată în plus, împotriva politizării şi a degradării editoriale substanţiale a revistei *Tribuna,* al cărei ultim număr – pot confirma – este de necitit. O spune şi Ion Pop: „Consecinţele nefaste se văd deja în reducerea drastică a numărului de colaboratori şi, implicit, a calităţii publicaţiei, în care sînt reluate, din cauza crizei de colaborări, materiale apărute în alte locuri ori se dublează semnăturile aceloraşi autori." Vlad Moldovan descrie situaţia ridicolă în care se face acum revista: „O atmosferă monstrous kafkiană şi-a făcut loc aici: redactorii nu au acces la ceea ce ei înşişi sînt plătiţi să producă – revista ca atare. Formatul, textele, colaborările, dispunerea – au devenit secret de stat chiar şi pentru aceştia. Ştefan Manasia, Oana Pughineanu, Claudiu Groza, Pavel Azap şi Ovidiu Petca trebuie să dea bunul de tipar la ceea ce nu au acces. Chiar şi libertatea de exprimare a acestor intelectuali se dovedeşte a fi o piedică pentru impunerea «ordinii» în şi pe care Arman înţelege să o aducă revistei. Unui poet de talia lui Ştefan Manasia îi este interzisă posibilitatea de exprimare a propriilor poziţii privind problema coşmarească în care s-a trezit." Ovidiu Pecican vorbeşte despre pichetarea redacţiei de mai bine de o lună: „N-am mai pichetat vreo instituţie din timpul Revoluţiei. Nu-mi vine să cred că au trecut de atunci aproximativ două decenii şi jumătate. Îmi ziceam că au trecut toate momentele de disperare şi de glorie de felul celor în care la ordinea zilei erau «teroriştii», apoi «mineriadele», contramanifestaţiile şi altele de acelaşi fel. A trebuit să vină ziua de 22 aprilie ca să mă regăsesc alături de tineri dintre care unii nu se născuseră încă pe vremea împuşcăturilor anonime din decembrie 1989 şi din timpul gloriei lui Miron Cozma, înghesuit, dar vesel, alături de alţi profesori, scriitori, redactori de publicaţii culturale, studenţi şi oameni de presă, pe coridorul comun al Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj, al revistei *Steaua* şi al surorii ei bilunare, *Tribuna,* pentru a protesta împotriva derapajelor de la normalitatea procedurală, de la amenitatea colegială şi de la onestitatea intelectuală semnalate." Şi Valentin Derevlean: „În urma protestului din 22 aprilie, protest la care au participat prietenii lui Ştefan, majoritatea scriitori, ziarişti sau studenţi, protest la care noul director al revistei a considerat de cuviinţă să cheme Poliţia şi Jandarmeria, nu poţi decît să te simţi jenat. Jenat că cineva din conducerea unei reviste culturale cheamă Jandarmeria ca să-i legitimeze pe Ion Mureşan, Ion Pop sau Radu Ţuculescu."

Ruxandra Cesereanu pune punctul pe i-ul politic: „Ceea ce s-a întîmplat la revista *Tribuna* în luna aprilie 2013 nu face altceva decît să reia, la altă scară, tabieturile numirilor pe linie politică, în care liderul impus local (în acest caz, Mircea Arman) acţionează autoritar şi dezagreabil. De la liniarul cu care profesorii loveau degetele elevilor neascultători (odinioară) la abuzul făcut de dl Arman în chestiunea redactorilor săi tribuniştri, trataţi ca nişte şcolari care trebuie disciplinaţi drastic şi reeeducaţi – nu este decît un pas. Armanismul este un iliescism mai mic, dar la fel de nociv, fiind o urmare a unei mentalităţi rigide, abuzive şi insolente." O spune şi Ioan Pop-Curşeu: „Scandalul *Tribuna* subliniază încă o dată cît de nocivă este imixtiunea politicului în cultură şi ne arată limpede că «managementul» cultural trebuie să fie apolitic!" Victor Cubleşan: „Într-un interval record, revista s-a întors în plină atmosferă proletcultistă. Noul manager a instituit un regim totalitar demn de o ţară cu o dictatură adevărată. Nepriceput în ceea ce priveşte conducerea unei reviste literare, a tratat subiectul similar organizării unei fabrici cu bancuri fixe de lucru: muncă normată, fără posibilitatea de a părăsi postul, standardizare, izolare." Şi, în fine, Alex Goldiş: „S-au scris şi s-au spus destul de multe despre cazul *Tribuna,* pînă într-atît, încît toată opinia publică pare deja obosită de subiect. O oboseală periculoasă, însă, pentru o instituţie culturală în plin declin şi pentru cîţiva scriitori tineri din redacţie a căror carieră ar putea avea de suferit pe termen lung. De aceea, e nevoie încă de această mobilizare şi de identificarea unor noi căi – instituţionale şi legale – de a provoca demisia sau demiterea lui Mircea Arman."

Cu regretul că n-am vorbit despre lucrurile care merită cu adevărat citite în noul număr dublu al revistei *Steaua* (ancheta „Anecdotă sau istorie literară minoră?", eseurile despre Mario Vargas Llosa, recenziile etc.), sper totuşi ca acest coşmar al prostiei şi al incompetenţei instituţionale să se încheie cît mai repede. Şi nu doar în ceea ce priveşte cazul *Tribuna*.

P.S. În momentul în care scriu acest articol, Consiliul Judeţean din Cluj, finanţatorul revistei *Tribuna,* anunţă, în sfîrşit, că a instituit o comisie care, în cîteva zile, va înainta Comisiei de Cultură un raport asupra situaţiei la zi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jérôme Ferrari, *Predica despre căderea Romei*, traducere din limba franceză de Tania Radu, Colecţia „Literary Fiction", Editura Pandora M, 2013.**

Romanul acesta a primit Premiul Goncourt 2012. Autorul a fost destul de surprins: unul dintre romanele sale anterioare, *Balco Atlantico* (2008), deşi înrudit, pare-se, cu cel premiat, nu stîrnise nici măcar o ridicare din umeri, darămite de sprînceană, în presa culturală franceză. Asta este viaţa, cu al ei cusur... Bine că, după nu mai mult de patru ani, Goncourt-ul a venit totuşi să salute scriitura acestui autor interesant şi straniu, de o melancolie plină de falduri, cicatrici şi circumvoluţiuni.

Predica despre căderea Romei povesteşte despre oameni care continuă să existe, deşi lumea lor a pierit. Pe de o parte, e vorba de tînărul Matthieu şi de amicul său Libero, doi studenţi la filozofie ale căror iluzii nu şi-au găsit la Sorbona nici un răspuns mulţumitor, motiv pentru care, cu diplomele de licenţă în buzunar, vin să administreze un bar dintr-un sat corsican. Pe de altă parte, îl avem pe bunicul lui Matthieu – bătrînul Marcel Antonetti, trecut prin Al Doilea Război Mondial fără să vadă frontul, numit apoi funcţionar de stat în coloniile africane ale „imperiului" francez, rămas în scurt timp fără „imperiu" şi întors pînă la urmă în Corsica natală, ruşinat că „poartă-n piept o inimă seacă şi întortocheată." Lumea bătrînului Marcel a dispărut de mult, lumea barului administrat de tinerii Matthieu şi Libero creşte şi descreşte şi ea, surpîndu-se dinăuntrul său, aşa cum se întîmplă cu toate imperiile, fie ele şi personale.

Pitorescul bizar al personajelor, tristeţea difuză a istoriilor lor, pliurile adînci şi neliniştitoare ale frazelor, unde frămîntarea anodină se întîlneşte cu patosul înalt din predicile Sfîntului Augustin, fac din romanul lui Jérôme Ferrari o frumoasă replică masculină (şi corsicană) la tot ce e mai puternic în romanele Zeruyei Shalev.

Iar graţie Taniei Radu, Ferrari sună copleşitor în româneşte.

PUBLICITATE

TIFF 2013

– în trei –

Ana Maria SANDU

Regula lui „totul e posibil“

Merg la TIFF de la ediția a doua. Dacă mă întrebați cînd au trecut 11 ani, n-aș ști să vă spun, dar aș putea să vă vorbesc despre filmele fiecărui an. De data asta, răvășitoare a fost tripleta rusească: *Living (În viață),* r. Vasili Sigarev, *Me Too (Și eu),* r. Aleksei Balabanov și *Betrayal (Trădarea),* r. Kirill Serebrennikov. Genul de filme care te taie în două și ai nevoie de un timp să te lipești la loc. Și de nopți lungi în care să vorbești despre ele, de răsăritul soarelui care să te împingă la culcare, de o șaorma matinală de la nonstop, mîncată în față la Diesel, și nici atunci nu e sigur că o să reușești și o să-ți revii cu totul. Dar mai ai o șansă și-n seara următoare, cînd dansezi în My Way pînă în zori și te amuzi copios fiindcă toată lumea se înghesuie la karaoke. E tot o scenă de film, chiar dacă totul pare cît se poate de real. Cum se întîmplă și în cadrul următor, cînd stăm la o masă într-o cîrciumă, de unde chelnerii tot încearcă să ne dea afară, și-o ascultăm pe actrița din *Betrayal,* Franziska Petri, cu fața ei imperială,

Fiecare ediție la care am fost are marca ei sentimentală.

vorbind despre niște întîmplări înfricoșătoare cu o *stalker*-iță ca din Hitchcock. Mă simt ca-n *Gloria* (filmul lui Sebastián Lelio), la concertul Marinei Voica. Dar probabil că nu sînt singura care se bîțîie, cîntă și se gîndește la asta.

De fapt, asta se întîmplă la TIFF. Sîntem și nu sîntem noi. Funcționăm după o regulă de vacanță a lui „totul e posibil“. Te simți în siguranță pentru că ești între prieteni și uiți de toate obligațiile (chiar și sunatul familiei și al copiilor ți se șterge din minte), nu mai știi cînd trec zilele și nici nu te mai interesează altceva decît ce film vine la rînd, ce-ai mai văzut și ce-ai ratat.

A fost un an dificil pentru organizarea TIFF-ului, dar nu s-a simțit. Și, ca întotdeauna, există o lege a compensației. Altfel, cum să-ți explici celelalte lucruri care s-au legat perfect, atmosfera care mi-a amintit de primii ani de TIFF, momentele emoționante, întîlnirile, coincidențele, bucuria și verva oamenilor etc.

Clujul s-a schimbat, mi se pare mai cochet și mai cosmopolit. Multe dintre grădinile interioare neașteptate, pe care le descoperisem în primul an de festival, au devenit între timp restaurante și ceainării minunat amenajate. Am în continuare o slăbiciune pentru bistroul Kaja Tanya și am descoperit-o acum și pe Doamna T., un loc cochet, unde se poate bea cafea la nisip.

Marius CHIVU

Rușii, din nou

Șapte zile de festival (dintr-un total de zece) în care am vizionat, în medie, cam patru filme pe zi și, la final, tot mi-au rămas filme nevăzute, dintre cele premiate! Asta ca să nu mai vorbesc de proiecții speciale, retrospective, expoziții, lansări (spre exemplu, *box set*-ul cu filmele lui Lucian Pintilie sau DVD-ul cu *Marfa și banii* de Cristi Puiu) și tot atîtea discuții.

Ca să spun totul din prima: rușii au fost, din nou, formidabili. Insuportabilul – din punct de vedere emoțional – poem despre moarte, intitulat *Living* (r. Vasili Sigarev) și fantezia existențialistă tragicomică *Me Too* (r. Aleksei Balabanov) m-au marcat puternic, fiecare în registrul său. Chilianul *Gloria* (r. Sebastián Lelio) – despre posibilitatea vieții sentimentale la vîrsta a doua; și grecul *Boy Eating the Bird's Food* (r. Ektoras Lygizos) – delicata poveste a înfometării unui băiat (foarte bine interpretat de Yannis Papadopoulos) și a papagalului său. După norvegianul *Oslo, august 31st* (r. Joachim Trier) premiat anul trecut, scandinavii mi-au plăcut și acum: danezul *A Hijacking* (r. Tobias Lindholm) – un fel de „negociator, adjectiv“ pe un vas deturnat de pirații somalezi; un alt danez, *Northwest* (r. Michael Noer) – destinul tragic al unui tînăr intrat cu aplomb în jocurile crimei organizate; și islandezul *The Deep* (r. Balthasar Kormakur) – povestea, bazată pe fapte reale, a unui pescar obez, devenit erou fără voia lui.

La categoria „mari regrete“, nu-mi iert că am ratat *Betrayal* (r. Kirill Serebrennikov) și trilogia *Paradis* (r. Ulrich Seidl). Din nostalgie, aș fi vrut să revăd și *Pas în doi* (r. Dan Pița) – film pe care l-am văzut cu mama, în 1985. La categoria „recuperări“, m-am bucurat că am avut ocazia să văd și eu două teribile documentare, ambele despre criminali: *The Specialist* (r. Eyal Sivan), procesul banalului Adolf Eichmann, și *The Act of Killing* (r. Joshua Oppenheimer), teribila spovedanie a unui criminal indonezian. Apropo de documentare – de data asta românești –, *Experimentul București* (r. Tom Wilson) a fost pentru mine marea surpriză (din păcate, orice ai spune despre el ar fi un *spoiler);* dar mi-a plăcut și *Aici... adică acolo* (r. Laura Căpățână Juller), povestea adolescenței a două surori a căror părinți au plecat să muncească în Spania; și am urmărit cu interes și *Exploratorul* (r. Gabor Xantus și Titus Munteanu) despre Emil Racoviță. Dintre documentarele muzicale, cum văzusem formidabilul *Searching for Sugar Man* (r. Malik Bendjelloul), *Sound City* – elegia lui Dave Grohl pentru rock-ul înregistrat cu instrumente și în studiouri analoage – mi-a mers la inimă și m-a făcut să mă bîțîi pe scaun tot timpul.

Revenind la cîștigători, m-am bucurat în special pentru Gustav Dyekjaer Giese, protagonistul din *Northwest* care a luat Premiul pentru Cea mai bună interpretare; pentru scurtmetrajul *O umbră de nor* (r. Radu Jude) care a luat Premiul Zilelor Filmului Românesc; și pentru un alt scurtmetraj, belgianul *Death of a Shadow* (r. Tom van Avermaet) care a luat Premiul pentru Cel mai bun scurtmetraj din secțiunea „Umbre“.

Dintre concerte, favoritele mele au fost Gilad Abro Trio și Marina Voica (unde nu, n-au fost doar hipsteri, o categorie/etichetă care atrage, constat, tot mai mulți *haters),* cu un plus pentru clujenii Lights Out! (și nu doar pentru cover-ul live după „Set the Controls for the Heart of the Sun“). Regret că n-am ajuns și la Stepan Project, dar cîte nu regret că n-am apucat să fac la TIFF-ul ăsta! Poate ar trebui să dureze mai mult.

Luiza VASILIU

Cvadruplu tulup

În primul meu an de facultate la Cluj, sesiunea din vară s-a nimerit în același timp cu TIFF-ul. La 7 jumate dimineața eram în față la BCU ca să prind loc în sala bună, de la 8 la 13 citeam, fișam, toceam (la gramatică franceză, sute și mii de excepții de la regulă). După-masa mergeam la filme și seara la petreceri, și o țineam așa zece zile, pînă picam lată, post-TIFF și post-sesiune. Au trecut de-atunci nouă ani și tot atîtea TIFF-uri, am văzut festivalul crescînd, am crescut și eu odată cu el, am bombănit atunci cînd mi se păruse că era prea mare și că aducea prea multe filme (mai multe chiar ca la Veneția), am ajuns să mă gîndesc de prin ianuarie că mai e doar jumătate de an pînă la TIFF și nici nu-mi trece prin cap că aș putea fi în altă parte la început de iunie. TIFF-ul a intrat definitiv în bioritmul meu.

Fiecare ediție la care am fost are marca ei sentimentală. Știu precis ce film am văzut într-o duminică dimineață, la Arta, cu cine-am dat nas în nas la *barbecue,* cu cine-am făcut interviu, cu cine m-am împrietenit, la ce film am adormit întinsă pe două scaune, cînd i-am descoperit pe Andersson, Fliegauf, Lelio, cînd era să rămîn amanet la Bonțida, cînd mi-am depășit recordul de șapte filme pe zi, cînd am renunțat să mai mănînc la Vărzărie și cîte răsărituri am prins. Ediția de anul ăsta (ediție de criză, din pricina tăierilor de la bugetul de stat și cel privat) a avut mai puține filme, dar a fost bine așa, a dispărut (aproape de tot) frustrarea că n-apuci să vezi tot ce vrei. Marca sentimentală a TIFF-ului cu numărul 12 e cvadruplă. Începe cu *În viață* al rusului Vasili Sigarev, cel mai devastator film văzut în ultima vreme, atît de devastator încît ne-a luat ore întregi să ne revenim cît de cît și să putem vorbi despre altceva; continuă cu *masterclass*-ul lui Ed Lachman, o lecție de cinema fină și relaxată, care-ar fi putut să dureze două zile în loc de două ore, nu cred c-ar fi plecat nimeni; trece prin trilogia austriacului Ulrich Seidl *(Paradise: Love, Faith, Hope),* șase ore de comentariu acid asupra condiției noastre umane și fără speranță; și se termină cu *Experimentul București* al lui Tom Wilson, un *mockumentary* independent, curajos și provocator, așa cum nu s-a mai făcut la noi altul pînă acum. Pe lîngă asta, aș adăuga bucuria de a-l regăsi pe chilianul Sebastián Lelio, cu *Gloria* lui, și vreo două ore de discuții despre *Flashdance,* Cassavetes, „The Eye of the Tiger“ și Pialat.

Pînă la TIFF-ul următor mai sînt 350 de zile. O nimica toată.

craii de burta veche

Pipote de curcă *à l'ambassadrice*

Fabricați un soclu din orez, în formă de colină, în mijlocul unui platou oval. Formați și un paner din crustă de orez, pe care îl fixați cu o broșă deasupra colinei, în vîrf. Alegeți două pulpe frumoase de curcă și patru aripi; dezosați-le, umpleți-le cu un pateu de pasăre, coaseți-le și opăriți-le cîteva secunde în apă clocotită; fierbeți-le apoi înăbușit și glasați-le. Extrageți pipotele din carcasă, cu tot cu pielițele gîtului și ale rinichilor. Despicați carcasa curcii în două, fără a separa complet jumătățile. Umpleți spațiul dintre pipote și pielițe cu o umplutură oarecare, menită doar să dea volum pipotelor și să le mențină drepte, și coaseți-le. Împănați pipotele cu bastonașe mari de trufă, dispuse în două linii ornamentale, drepte. Acoperiți pipotele cu un *matignon* scăzut (legume de supă tocate, sotate în unt, cu mirodenii și vin Madera), înfășurați-le în fișii late de slănină, fixate cu ață, și înșirați-le pe o țepușă. Puneți-le la fiert o oră, chiar înainte de masă. Scurgeți aripile și pulpele; ornați-le pe acestea din urmă cu crestături transversale. Scoateți pipotele de pe țepușă, îndepărtați fișiile de slănină și retezați-le baza cu un cuțit, astfel încît să poată sta drepte. Scoateți firele fiecărei pipote; tăiați-le în escalopuri mari, pe care le reașezați în cele două jumătăți ale carcasei, în poziția lor firească. Fixați fiecare jumătate de carcasă de-a lungul colinei, cu partea mai îngustă spre panerul din vîrf. Ornați platoul de jur împrejur cu bulete de ficat. Aranjați cele două pulpe vertical, pe centrul movilei, cu cîte două aripi de-o parte și de alta. Umpleți cupa din centru cu trufe. Înfigeți două broșe la mijlocul fiecărui șir de pipote, străpungînd carcasele. Glasați trufele și pulpele cu sos *suprème.*

Termenul folosit îndeobște în gastronomie e *à l'ambassadeur.* Femininul din rețeta de față se poate explica prin acord cu protagonista rețetei – curca, nu curcanul.

Amicul Dejun

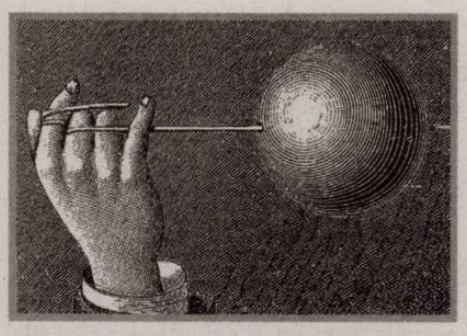

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Mare. Mai mare. Maxim

Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu e un fenomen. E unul dintre puţinele evenimente periodice româneşti care nu numai că durează, ci se dezvoltă. Îl urmăresc deja de aproape un deceniu: în fiecare an e tot mai mare. Fiecare ediţie pare ultima, căci standardele impuse – tot mai mari – par, de fiecare dată, imposibil de atins. Şi totuşi, FITS rezistă, în ciuda crizei economice, în ciuda dificultăţilor de finanţare, în ciuda... E al treilea festival ca amploare, după cele de la Edinburgh şi Avignon. La ediţia aniversară (20) participă 2500 de invitaţi din 50 de ţări. În cele zece zile de festival, vor avea loc 350 de evenimente. Dintre acestea, 150 sînt premiere. Sînt peste 60 de spaţii de joc în oraşul Sibiu şi în împrejurimi. Franţa – invitată de onoare; sezon rusesc. Sasha Waltz, Eimuntas Nekrosius, Meno Fortas etc. Nici nu mai ştii ce să alegi!

Un festival cu 350 de evenimente planificate în zece zile poate părea, în vreme de criză, o extravaganţă, un lux inutil, un moft. Ce au de cîştigat sibienii, care plătesc, prin bugetul local, o parte substanţială din nota de plată pentru acest răsfăţ intelectual? Ce au de cîştigat cetăţenii români în general, care finanţează (prin Ministerul Culturii) o parte din cheltuieli? De fiecare dată cînd sînt anunţate cheltuielile, se găsesc cîţiva circotaşi care să amintească de canalizări, de autostrăzi, de şcoli şi spitale. Păi, cultură ne trebuie nouă, cînd n-avem de nici unele? Din perspectiva unui contopist îngust la minte, cheltuim prea mult pentru cultură – în dauna unor proiecte „mari“ şi cu adevărat importante. De parcă din bugetul unui festival de teatru s-ar putea construi o şosea. Comparaţia nu e deloc deplasată. Dimpotrivă. În anii '60, ministrul francez al Culturii, André Malraux, obişnuia să „traducă“ kilometrii de autostradă în edificii culturale. Şi le explica colegilor din guvern ce se poate construi, în cultură, cu bugetele alocate drumurilor publice. Malraux a fost şi vizionar, şi pragmatic. În timpul mandatului său, s-au pus bazele unor instituţii devenite, în prezent, repere ale politicii culturale franceze. Tot atunci au fost lansate şi festivalurile care aduc prestigiul cultural al Franţei de acum. Desigur, Franţa anilor '60-'70 nu se poate compara cu România de acum: bugetul nostru e, pur şi simplu, secătuit – o să spună criticii. Nu ne putem permite opţiunile lui Malraux.

Şi aici există răspunsuri. Dacă performanţă economică nu e, atunci să fie măcar cultură! Primar (din 2001) al oraşului Berlin, Klaus Wowereit este unul dintre susţinătorii ideii că bunăstarea unui oraş se poate dobîndi investind constant şi susţinut în cultură. Lui îi aparţine sloganul „sărac, da' sexy“: cînd a preluat mandatul de primar, Berlinul era într-adevăr un oraş sărac, cu multe zone industriale dezafectate, cu numeroase imobile nelocuite şi cu o populaţie îmbătrînită. Planul lui Wowereit era simplu: oferind artiştilor tot felul de facilităţi (burse, premii, infrastructură etc.), spera să facă din Berlin un oraş atractiv, inclusiv pentru investitori. Ceea ce a şi reuşit – cel puţin în parte.

Sibiul este, probabil, oraşul românesc în care angajamentul cultural a produs cele mai multe beneficii pentru comunitate.

Sibiul este, probabil, oraşul românesc în care angajamentul cultural a produs cele mai multe beneficii pentru comunitate. Ele sînt vizibile şi de durată. Statutul de capitală culturală europeană, obţinut în parte datorită existenţei acestui festival, a adus oraşului un prestigiu care poate fi „măsurat“ inclusiv în termenii transformării sociale şi economice.

După tema de anul trecut – „Criza. Cultura face diferenţa“ –, directorul festivalului, Constantin Chiriac, a vrut să arate care e motorul progresului. Criza – spune Chiriac – e doar o mare încercare. Momentele de criză cer, din partea mediului artistic, mai multă creativitate. Ceea ce e grav în România e că nu atît criza, cît lipsa unei abordări sistematice sau măcar creative debusolează. „Sloganul“ ediţiei de acum a festivalului este „Dialogul“. Vedem tot mai des monoloage ale surzilor. Se întîmplă de la nucleul de bază al societăţii – familia – şi pînă la organizaţii profesionale, instituţii publice, în economie, în politică etc. Teatrul ca promotor al dialogului şi al progresului. Poate că, pînă la urmă, nu-i chiar o utopie.

PUBLICITATE

VOI IUBIŢI FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE TEATRU DE LA SIBIU

NOI ÎL SUSŢINEM

PARTENER PRINCIPAL AL EVENIMENTELOR "FRANŢA INVITAT DE ONOARE"

DEZVOLTĂM ÎMPREUNĂ SPIRITUL DE ECHIPĂ

BRD
GROUPE SOCIETE GENERALE

7/16 iunie 2013

copyright: Marc Domage

www. brd.ro

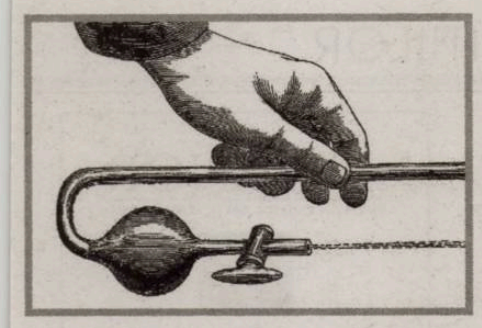

Oana STOICA

rosencrantz & co

Doamnele şi vagabondul

● ***(anti)aging* – concept, coregrafie, interpretare: Mădălina Dan, Mihaela Dancs. Centrul Naţional al Dansului Bucureşti**

© A. Cavallucci

Dragă Mădălina, dragă Mihaela. Două doamne în vîrstă, cu ochelari de soare, căciuli de blană şi bastoane de lemn intră în scenă, cu mers nesigur, ţinîndu-se de braţ. Drumul pînă în faţa scenei se parcurge încet, cu oboseală şi neîncredere, ca şi cum ar cerceta un teritoriu necunoscut. Se aşază pe o băncuţă şi încep un dialog cu ele însele, de la o vîrstă la alta. „Dragă Mădălina, dragă Mihaela." *(anti)aging* este un jurnal performativ ţinut invers, dinspre o previzionată senectute serenă, spre tinereţea energică a prezentului. Mădălina Dan şi Mihaela Dancs realizează un „ambulatoriu *(anti)aging*" în care, timp de 30 de ani – din 2011, cînd a fost premiera, pînă în 2041, cînd va fi ultimul spectacol –, îşi arhivează existenţa, nu atît ca o înşiruire de fapte (deşi există şi această latură), cît ca memorie încrustată pe corp. Performance-ul înregistrează felul cum timpul se scrijeleşte pe pielea dansatoarelor. Şi pentru ca înregistrarea să nu fie efemeră, o cameră filmează spectacolul la fiecare reprezentaţie. La final, spectatorii sînt invitaţi să lase un mesaj pe video, care să marcheze prezenţa lor acolo. Pentru spectacolul din 2041. Pentru construirea unei comunităţi a memoriei.

Dragă Mădălina, dragă Mihaela. Dan şi Dancs se dezbracă de semnele îmbătrînirii, acumulate de-a lungul vremii. Spectacolul are un timp dublu: subiectiv – din bătrîneţea viitoare în prezentul tinereţii – şi obiectiv – cel cronologic, normal, înregistrat de aparatul de filmat. Este o perspectivă ambivalentă, care se echilibrează ca un sistem de scripeţi, din memoria subiectivă a performerilor care se autoinvestighează – parcursul profesional şi cel personal – şi din cea obiectivă, a camerei care priveşte rece procesul de arhivare a timpului pe corp. Şi uneori, viaţa surprinde imaginaţia. Ceea ce a fost, în primele reprezentaţii, un spectacol tandru despre moştenire – „testamentul" lăsat la finalul show-ului: „Să nu vă luaţi prea tare în serios" etc., la care se raportează cele două doamne în deschidere – a devenit, în reprezentaţiile recente, o poveste dură despre supravieţuire. Luptîndu-se cu o boală complicată, una dintre dansatoare inserează acest eveniment în memoria colectivă, căci la fiecare reprezentaţie, arhiva personală se actualizează. Frusteţea mărturisirii taie respiraţia. Mai tîrziu, cînd cronologia inversă duce nu numai la lepădarea de semnele îmbătrînirii, ci şi la o chestionare care merge pînă la afişarea corpului nud – expresie a sincerităţii şi suport al memoriei arhivate –, imaginea trupului care poartă semnele vremelnice ale bolii devine dureroasă la propriu. Ca şi cum ceva din boala de pe scenă s-ar prelinge demonstrativ peste spectatori, făcîndu-i părtaşi la o experienţă majoră, obligîndu-i să interacţioneze cu ea. Nu se mai poate ignora, nu se mai pot aplica clişee melodramatice, nu se mai poate mima compătimirea ori optimismul condescendent. Corpul stigmatizat temporar te forţează să îl priveşti, te provoacă să te confrunţi cu el, chiar dacă îţi suprimă reacţiile. Stigmatizarea îi arată vremelnicia. Şi aici, lucrurile se înşurubează interesant: boala care atrage atenţia asupra corpului temporar şi conceptul performance-ului, de moştenire bazată tocmai pe această vremelnicie. Un asemenea impact devastator din partea unui performance nu am înregistrat decît la *Purgatoriul* lui Romeo Castellucci.

Un jurnal performativ ţinut invers, dinspre o previzionată senectute serenă, spre tinereţea energică a prezentului.

Dragă Mădălina, dragă Mihaela. Pe lîngă arhiva personală, *(anti)aging* înregistrează şi o arhivă profesională. Se conturează biografiile performerilor (diferite ca trasee, una a ales dansul ca primă opţiune, alta vine din... stomatologie) şi se face un comentariu critic asupra dansului din prezent (pornind de la balet clasic). În 2011, premiera spectacolului ar fi trebuit să aibă loc la Centrul Naţional al Dansului, dar, tocmai atunci, instituţia a pierdut spaţiul, fără să primească altul în schimb. Prin urmare, *(anti)aging* a apărut sub semnul precarităţii, lucru perfect conexat cu ideea performance-ului, căci vremelnicia trupului care determină necesitatea unei moşteniri – ca o urmă în afara corpului – se suprapune efemerităţii unei instituţii care a învăţat să trăiască în afara spaţiului. *(anti)aging* a fost primul spectacol în noul sediu al CNDB – după trei ani de vagabondare –, la Sala „Stere Popescu" din Bdul Mărăşeşti nr. 80-82, un spaţiu prietenos, cu o curte şi cîţiva copaci. În seara reprezentaţiei, sala a fost plină, semn că absenţa CNDB din spaţiul public a fost puternic resimţită. Publicul a reacţionat oarecum atipic, poate şi din cauza acestei absenţe prelungite, care a generat un val emoţional la revenire, dar şi datorită sincerităţii fruste a spectacolului, care a produs o bruscă trezire la realitate. Cumva, nevoia de tandreţe a răbufnit în aplauze, stimulată şi de îmbrăţişarea de final a protagonistelor. Aplauze lungi, repetate insistent, rechemare pe scenă, iar şi iar. O simpatie exprimată deschis, efervescent, mod neobişnuit pentru spectatorul de dans contemporan, un tip de performance care antrenează exclusiv gîndirea, fără artificii emoţionale sau materiale (decor, costume) care ar putea genera efuziuni sentimentale. Dar acest tip de *life in progress*, cu toată sinceritatea sa, pare să-l fi răscolit profund pe spectator.

Dragă Centrule. Deschis cu cîteva săptămîni în urmă, în două etape, una pentru comunitatea dansului, cu spectacolul *Promised Land,* alta pentru public, cu o serie de instalaţii performative, CNDB a găzduit *(anti)aging* ca primă reprezentaţie obişnuită, „de repertoriu". Involuntar, titlurile celor două spectacole – *Promised Land* şi *(anti)aging* – descriu situaţia Centrului, între un spaţiu mereu promis (şi încă inexistent – noua sală este închiriată) şi un refuz al standardului, al cuminţirii. Între ele, spectacolul de deschidere pentru public al noului spaţiu, *Domnişoara Speranţa. Dorinţă şi aşteptare – lansarea pe uscat a unui vas delicat* a pseudoinventariat problemele esenţiale ale CNDB. Directorul Mihai Mihalcea (împreună cu Alexandra Pirici) a performat relaţia cu autoritatea tutelară – în speţă Ministerul Culturii – marcată de indiferenţă şi rigiditate. Directorul artistic Vava Ştefănescu a concentrat esenţa muncii unui manager de instituţie „vitregă": datul cu mopul. Coregraful Manuel Pelmuş a cîntat, acompaniat de pianistul Mihai Gămulescu, „Oda bucuriei". Pentru acest moment, Pelmuş a învăţat să cînte la vioară, în două săptămîni. Un CNDB bebeluş a dansat în braţele unei ursitoare (sperăm că e una bună – Ana Costea), pe muzica lui Iordache şi Adrian Neacşu etc. Amfitrioana serii a fost Domnişoara Speranţa (Paul Dunca). Chipul ei voalat şi semnul de întrebare care tronează în curte demonstrează o efemeritate permanentizată. Ca şi cele două doamne respectabile, CNDB îşi arhivează memoria pe corpuri care dansează.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

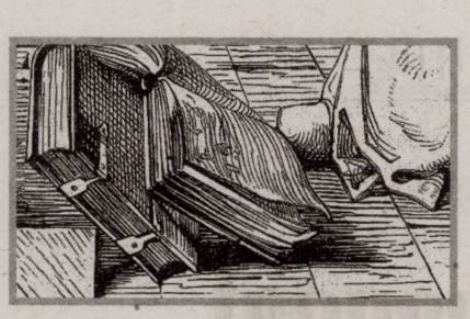

Simona SORA

biograffiti

Athanor

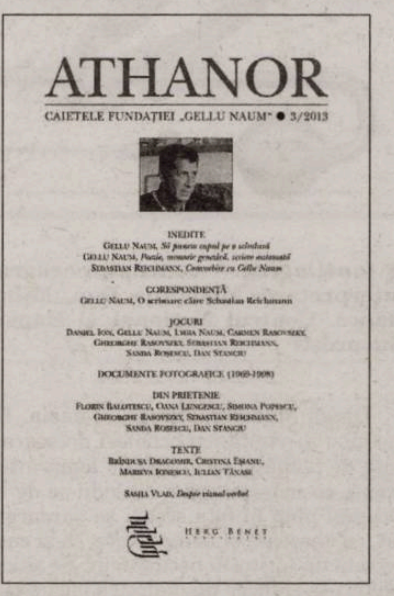

Nu reuşesc să înţeleg de ce o publicaţie cu totul extraordinară în peisajul nostru cultural cum e *Athanor* („Caietele Fundaţiei «Gellu Naum»") este în acelaşi timp, la propriu, atît de rară. Primul număr a apărut în 2004, cel de-al doilea în 2008, iar cel de-al treilea, iată, zilele trecute, la Editura Herg Benet. În 2004, la primul număr al caietelor *Athanor* (de care se ocupau poeţii Dan Stanciu şi Iulian Tănase, cărora li s-a alăturat ulterior Sebastian Reichmann), apariţia lor anuală părea de la sine înţeleasă. În parte, pentru că arhiva lui Gellu Naum tocmai fusese catalogată şi reaşezată, apoi pentru că, în cei cîţiva ani scurşi după moartea poetului (în septembrie 2001), se publicaseră deja cîteva cărţi dedicate lui – cărţile Simonei Popescu, dar şi volumul colectiv *Pentru Gellu Naum*. În acelaşi an 2004, doamna Lygia Naum, care n-a mai apucat să vadă şi al doilea număr, spera (într-un interviu publicat în *Dilema)* ca tocmai aceste publicaţii periodice să reamintească legătura adîncă dintre cărţile naumiene şi viaţa lui *poetică*. „M-am gîndit", spunea soţia lui Gellu Naum (şi, totodată, unul dintre personajele lui privilegiate), „nu numai la o recitire, dar şi la o legătură pe care să o facă aceste caiete *anuale* (s.m.) între cărţile sale – poezia, proza, teatrul – şi modul său de viaţă. De aceea ideea lui Dan Stanciu mi s-a părut foarte bună. Dacă îi cunoşti scrisorile rămase în arhivă, fotografiile, cercul de prieteni, felul în care trăia – vezi altfel diversele amănunte din opera lui. *Caietele* vor ilustra cel mai bine ideea că opera lui Gellu Naum a fost modul lui de viaţă." În practică însă, ca întotdeauna, lucrurile s-au dovenit mai complicate, astfel încît al doilea număr – la fel de substanţial – a apărut abia după alţi patru ani. Iar al treilea, după alţi cinci...

Şi asta cu toate că arhiva mai are zone neaduse la lumină, iar influenţa „postumă" a lui Gellu Naum (dacă putem vorbi despre aşa ceva în cazul unui poet adevărat, şi cu atît mai mult în cazul de faţă, cu totul special) este cel puţin la fel de semnificativă ca aceea din timpul vieţii. Ajunge să răsfoiţi nu doar cărţile scriitorilor apropiaţi de poetica suprarealistă sau pur şi simplu de fiinţa sa cu totul neobişnuită, ci şi pe cele, mai recente, ale unor scriitori care l-au cunoscut pe Gellu Naum doar din cărţile sale, cum sînt poeţii din grupul de la Bistriţa, Marin Mălaicu-Hondrari sau Ana Dragu. Anul trecut, la Leipzig, am vorbit într-un grup de scriitori din toată lumea (invitaţi de Goethe Institut) despre *Zenobia*, „rohmanul" lui Naum, şi despre traducerile sale în franceză şi engleză. Şi am aflat, cu surprindere, că mai mulţi dintre aceştia auziseră de Gellu Naum şi-ar fi vrut să-i citească opera. Nu e bizar că *Zenobia* n-a fost niciodată tradusă în spaniolă, deşi, sînt absolut convinsă, influenţa sa, mai ales în spaţiul latino-american, ar fi fost considerabilă? Fără îndoială, însă, nu de „politici culturale" avem nevoie în privinţa unui personaj „universal" cum a rămas Gellu Naum, ci de deblocarea unor mecanisme gripate, de respectarea (şi sprijinirea) unor proiecte coerente, pe cît de gratuite, pe atît de importante culturaliceşte, pentru noi toţi.

O mare nevoie de adevăr (omenesc, poetic, artistic)

Noul număr din *Athanor* o demonstrează încă o dată. Piesa sa de rezistenţă e, desigur, secţiunea de „inedite": poemul „Să punem capul pe o scîndură", pe care Dan Stanciu l-a primit în noiembrie 1985, şi două texte inedite în româneşte: „Poezie, memorie genezică, scriere automată" şi un interesant dialog între Naum şi Sebastian Reichmann. În ultimul, apărut în 1977 la Paris, în revista *Canal,* Gellu Naum vorbeşte din nou despre „necesitatea" întîlnirii sale cu Victor Brauner. Minunate sînt însă şi jocurile suprarealiste ale „Grupului de la Comana" sau scrisoarea către Sebastian Reichmann în care Gellu Naum povesteşte cum a transformat un exorcism (dintr-un text bogomilic scris de popa Gregori din Măhaciu, pe la 1500) într-un „poem cu putere de autoexorcizare". Inclasabilele texte „din prietenie" sînt, fiecare în parte, reactualizarea unei relaţii maestru-discipol care – în ciuda vieţii şi a întîmplărilor ei – a rămas vie şi incitantă. O mare nevoie de adevăr (omenesc, poetic, artistic) străbate textul lui Gheorghe Rasovszky despre iniţierea sa în poezia magică: „Terenul era starea de veghe prelungită în vis... cu recompensa recuperării nenumăratelor detalii pe care de obicei visul le şterge cu buretele. Un fel de cinematograf magico-genetic. Dicteul consta în transpunerea imediată a unei stranii mixturi de imagini, texte, obiecte finite pînă la ultimul detaliu, multe dintre ele de sorginte hiperpersonală (altele nu), care se fixează pe cortex şi pot fi memorate sau reproduse fără pierderi semnificative. O superacuitate pe toate planurile. Tehnic vorbind, Gellu excludea termenul de onirism din alchimia antrenamentului supravizual în favoarea comunicării mediumnice şi mai ales premonitorii." Aceeaşi urgenţă a adevărului e de găsit şi în cele două dialoguri între Simona Popescu şi Dan Stanciu, unde fiecare joacă, pe rînd, rolul întrebatului şi pe cel al întrebătorului, sau în „darea de seamă despre orbi" (în poezia şi viaţa lui Gellu Naum) întocmită de Iulian Tănase.

Într-un fel, asta e şi importanţa vitală a publicaţiei de faţă: caietele *Athanor* ţin vii un soi de prietenie poetică şi un gen de insolit suprareal fără de care literatura română ar fi şi mai săracă, şi mai provincială.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Bucolic

● **John Surman, *Saltash Bells*, ECM, 2012.**

John Surman e unul dintre contribuitorii de bază ai casei de discuri ECM, avînd, de-a lungul timpului, activitate ca acompaniator (în general la instrumente de suflat) pentru nume ca Abercrombie, Bley şi Brahem (iar înainte, pentru McLaughlin), dar şi o bogată carieră solo. Începînd cu finele anilor '70, a scos aproape anual un album la ECM, un ritm puţin rărit la bătrîneţe, dar nu semnificativ. *Saltash Bells* e cea mai recentă ispravă a sa, şi cea mai solo. Materialul este un recital de instrumente de suflat dintr-o gamă largă – clarinete, muzicuţe, saxofoane, atît soprane, cît şi baritoane, însoţite de un sintetizator a cărui funcţie e mai degrabă de fundal sonor decît de acompaniament – e vorba de clopoţei, ciripit de păsărele şi tensiune sonoră oldfieldiană, care zumzăie undeva în spate. Asta evocă şi titlul albumului, care m-a dus imediat cu gîndul la *Tubular Bells,* însă sentimentul oldfieldian e prezent doar în concept şi în fundalurile discrete ale materialului (realizate, de fapt, de fiul lui Surman), menite să mai umple spaţiile foarte largi lăsate de sufleurul modal. Asta în condiţiile în care oricum artistul încearcă să îmbogăţească sound-ul prin forţe proprii, acompaniindu-se pe sine pe multiple piste (toate cu instrumente de suflat), evitînd astfel solitudinea emanată în albumele de tip *studio live solo recording*. Sînt şi două excepţii de la această abordare – cele mai scurte piese ale albumului, probabil menite a servi drept echivalent instrumental al unor intermezzo-uri a cappella („Glass flower", „Aelfwin").

Rădăcinile muzicii lui Surman au fost identificate în folkul britanic, chiar celtic (iată încă un punct de convergenţă cu conceptul lui Oldfield). Albumul de faţă e probabil cea mai pregnantă expresie a acestei influenţe; tradiţia flautistă celtică – acoperind toată gama de sentimente, de la veselia cîntecelor pentru copii la jale postbelică – e tradusă aici în jazz modal post Miles Davis, ceea ce face din album o deconstrucţie şi o reconstrucţie interesante de comparat cu manifestările aceleiaşi influenţe în pop (în special în cel de tip Eurovision, cu pregnantă componentă etno) ori rock (în special în cel derivat din muzica Jethro Tull). Faţă de ce găsim în pop-rock pe coordonatele astea, oferta lui Surman – ca jazzer de o etate respectabilă, care a acumulat zeci de ani de joacă în domeniu – este conceptual mai sobră (Saltash e, totuşi, o biserică) iar muzical infinit mai complexă. Materialul a înşfăcat numeroase titluri de „albumul jazz al anului 2012" şi e apreciat pentru forţa evocatoare a ceea ce, pe vremea cînd am făcut eu gimnaziul, eram obligaţi să descriem, în tezele la română, drept „bucolic" şi „sepulcral". Vivacitatea trăitului în natură, la ţară, dar şi morbiditatea permanent prezentă în ciclurile naturii sînt, în egală măsură, surprinse prin îmbinarea icnetelor unora dintre instrumente cu bolborositul grav al celorlalte. Materialul a fost iniţiat cu cîţiva ani înainte de apariţia albumului, pentru a acompania un documentar video care nu s-a mai concretizat, despre viaţa la ţară în sud-vestul Angliei (regiunea în care a copilărit Surman).

Avem de-a face, aşadar, cu un fel de „Sara pe deal" a jazzului, în care clarinetul sună cu jale, în timp ce turmele urcă – talăngile amestecîndu-se cu clopotele bisericii Saltash –, cumpăna de la fîntînă scîrţîie şi nişte saxofoane murmură-n stînă. Ţinînd cont de vîrsta artistului, dar mai mult de titlurile pieselor („Winter Elegy", „Crooken Inn", „On Staddon Heights"), cred că lipseşte din concept draga de sub salcîm – sentimentele produse de materialul lui Surman sînt legate, mai degrabă, de contemplarea naturii decît de vreo relaţie interumană. Ultima piesă, „Sailing Westwards", e o doină marinărească despre vîslitul înspre întinsul ocean, deci are un mai puternic specific britanic, fără corespondenţă directă în temele poemului romînesc. În noaptea bogată a festivalului de anul acesta de la Gărîna, albumul îşi va găsi mediul ideal pentru a fi prezentat.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Benjamin RIBOUT

Schimbări greu de controlat

Care e profilul Festivalului „Pelicam"?

Informaţional şi, prin urmare, educaţional. Scopul este de a dezvolta, în Tulcea, la intrarea în Delta Dunării, un eveniment cu un conţinut ales exigent, pentru a atrage atenţia publicului român şi a celui local asupra problemelor ce ţin de mediu. Dar dorim şi să evidenţiem ceea ce se întîmplă şi în alte ţări, respectiv iniţiativele care ţin de punerea în valoare şi de îngrijirea mediului în care trăim. Filmul îţi oferă această şansă, aceea de a învăţa mai uşor anumite lucruri, într-un mod ludic şi artistic. Alegerea oraşului Tulcea şi proximitatea Deltei Dunării ni s-au părut potrivite pentru acest lucru. Zona este superbă, dar este victima unor schimbări greu de controlat.

Cum alegeţi filmele din competiţie?

Vom prezenta filme din diferite zone. Pericolul cel mai mare ar fi să cădem în capcana de a arăta o succesiune de probleme care, într-un fel, ar demoraliza publicul nostru. Realitatea cea mai cruntă trebuie scoasă în evidenţă pentru a conştientiza unele lucruri. În sensul acesta, „Pelicam" este un festival militant; aşadar, vrem să arătăm filme care denunţă anumite abuzuri. Dar la „Pelicam" sînt şi multe filme mai pozitive, să zicem. De exemplu, filmul norvegian din deschiderea acestei ediţii prezintă o poveste extrem de proaspătă şi energizantă: doi tineri au supravieţuit nouă luni aprigei ierni norvegiene, pe o insulă arctică. Şi-au construit o cabană din lemn şi din alte materiale aduse de valuri către mal.

De ce e nevoie de un festival militant, pe teme ecologiste?

În primul rînd, pentru că dezvoltarea României este haotică. Nu numai în oraş, ci peste tot. Excepţiile sînt rare şi merită puse mai mult în valoare. Sînt multe teme fierbinţi. Anul trecut, am organizat o dezbatere pe tema gazelor de şist, împreună cu Asociaţia „Vira", iar anul acesta, tot ei vor ţine un workshop de organizare comunitară.

***Benjamin Ribout** este jurnalist. A iniţiat Festivalul Internaţional de Film despre Mediu şi Oameni „Pelicam". Ediţia a doua are loc între 14 şi 16 iunie la Tulcea.*

a consemnat Matei MARTIN

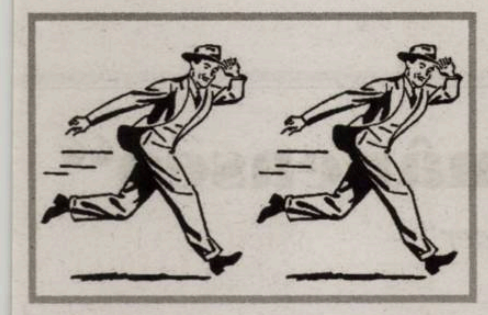

Andrei GORZO

dilematograf

Nicolaescu revisited (II)

Pornind de la o butadă de-a criticului american Andrew Sarris despre colegul John Simon – „cel mai mare critic de film al secolului al XIX-lea“ –, Sergiu Nicolaescu poate fi văzut ca un cineast neintrat vreodată cu totul în secolul cinematografului. În pofida aparentei lui adaptabilități la diverse genuri, în pofida împrumuturilor lui de la contemporani ca Sergio Leone și a ambițiilor lui de a face *grand spectacle,* cinema-ul lui nu s-a emancipat niciodată decisiv de sub tutela unor forme precinematografice ca romanul foileton, teatrul melodramatic și defilarea militară. O materie epică fecundă în sine, străvechi modele de *coups de théâtre* (drumuri sortite să se reintersecteze, măști smulse în ultimul act), cantități mari de oameni, cai, costume etc. – Nicolaescu a continuat să mizeze aproape totul pe efectul generat de aceste materiale prin ele însele, netrecînd vreodată la *the next level,* adică la transmutarea materialelor respective în obiecte cinematografice care să merite apreciate și ca structuri audiovizuale sculptate în spații și timpi. Destule filme de-ale acestui „meșteșugar experimentat“ au chiar un aspect semiamatoristic. De pildă, *Nemuritorii* (1974), care, în calitatea sa de spaghetti-western-de-capă-și-spadă, promitea inițial să fie destul de *badass,* cu eroi nespălați, dînd cu șutul în cadavre, pe acorduri rock; dar, ca în atîtea alte dăți, energia regizorului se consumă integral pe conceperea *setup*-ului, a promisiunilor inițiale – restul e pe pilot automat, aventură la kilogram. La un moment dat, eroii năvălesc în castelul unui nobil maghiar, care îi invită mieros la masa lui. În cursul serii, membrii *wild bunch*-ului nicolaescian produc ceea ce se cheamă „respiro umoristic“, dansînd între ei sau cu doamnele din suita nobilului, în timp ce acesta din urmă se întreține cu liderul haitei (Nicolaescu). Dar regia e atît de stîngace – cît timp prezintă o acțiune petrecută într-un colț al mesei, anulează total existența celuilalt colț –, încît e greu de spus care acțiuni sînt simultane, care sînt consecutive (timpul pare să treacă mai încet la un capăt al mesei decît la celălalt) și cum se strecoară eroul la etaj, ca s-o demaște pe Milady-*in-residence* a castelului. Comparabil de stîngaci e și un film mai respectat precum *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (1972) – studiu de personaje cu alonjă alegorică, plasat în Transilvania ocupată de naziști –, deși unele dintre naivitățile lui regizorale pot fi puse pe seama „privirii“ eroului-copil. Punctul culminant e tot o scenă cu multe personaje – mai multe decît poate regizorul să orchestreze, mai ales că, de data asta, tensiunea cerută e din aceea psiho-morală: reprezentanții societății pretins onorabile negociază (semaforizîndu-și abjecția) cu un marginal (care trece drept nebun) pentru ca acesta să devină țapul ispășitor cerut de naziști după asasinarea unuia de-al lor. *Atunci i-am condamnat...* ar fi interesant de arătat ca film mut – melodrama e îndeajuns de *basic.* Tot un studiu de personaje e și *Ciuleandra* (1985): un *mystery* de tip *whydunnit* (în care nu identitatea, ci motivele criminalului constituie misterul), mizanscenat cu precădere în spații sanatoriale opresiv-austere (aerisirea fiind asigurată de *flashback*-urile și de visele străveziu-simbolice ale protagonistului), cu personaje puține (motiv pentru care interacțiunile lor sînt mai bine ținute în mînă regizoral) și (nu numai din cauza sanatoriului) cu ceva din aerul unei relicve estetice minore de pe vremea cînd *Cabinetul doctorului Caligari* își producea primul val de epigoni. În pofida unei dimensiuni sonore ceva mai rafinat construite decît în alte filme nicolaesciene, ar fi și-n avantajul acestuia să fie prezentat ca film mut – în avantajul emoțiilor extrem de simple, al unora dintre unghiurile de cameră, al scenei în care doctorul își dă jos masca și al pantomimei asudat-holbate a actorului Ion Rițiu.

Dar mai interesant în momentul de față – în lumina rechizitoriilor politice care i s-au făcut lui Nicolaescu – e faptul că, în timp ce condamnă societatea interbelică într-un mod lipsit de ambiguități, *Ciuleandra* (ca și alte filme plasate de regizor în epoca respectivă) o și glamourizează vizual. Tot așa, practicile religioase sînt batjocorite sistematic în *Atunci i-am condamnat...,* dar puterea melodramei de-acolo, atîta cîtă e, se trage inevitabil și din asocierile religioase ale actului de autosacrificiu pe care acceptă să-l facă „nebunul“ pentru păcatele celorlalți. Asta nu înseamnă că filmele lui n-au cîntat, cu perfectă obediență, în struna ideologiei oficiale: e exemplar felul în care *Mihai Viteazul* „updatează“ mitologia romantică forjată în secolul al XIX-lea în jurul domnitorului, pentru a alegoriza și sanctifica poziția în care se visa Ceaușescu – verticalitatea lui atît în fața puternicului Est chitit să-l îngenuncheze, cît și în fața perfidului Vest pornit a-i face curte, legătura organică dintre el și popor. Dar discuția – pe lîngă faptul că se cere purtată pe un ton neranchiunos

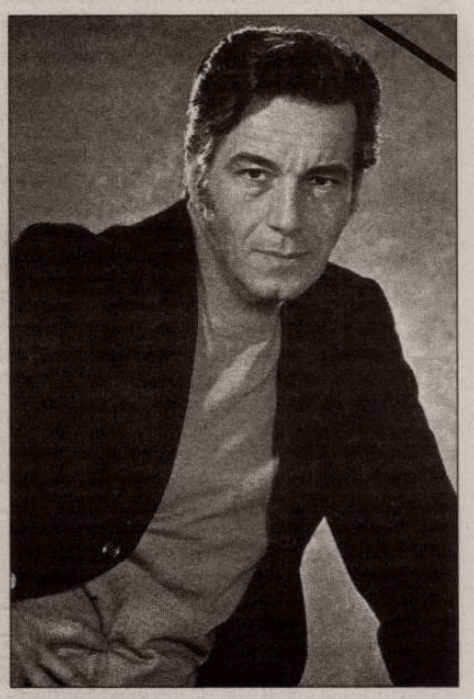

și nerechizitorial – se cere lărgită, astfel încît să cuprindă și alte culturi populare (în afară de cea românească-ceaușistă), la fel de legitim caracterizabile prin contribuția lor la crearea de „falsă conștiință“, prin cîntatul în struna ideologiilor ajunse la putere, dar și printr-o impuritate și o duplicitate constitutive, care pot inclusiv să complice cîntarea.

Jack FEINBERG

Cîntecul lui Ion

Norocoșii care treceau, cu un an în urmă, pe lînga mall-ul Unirea sau pe strada Smîrdan, la momentul potrivit, erau martorii unui spectacol grozav: un oarecare om al străzii dansa în văzul tuturor. Cei care l-au zărit vor zîmbi cu siguranță la amintirea minunatei sale vitalități. Putea fi văzut des în acele zile calde de mai, înconjurat de o mulțime de oameni, dansînd plin de entuziasm pe muzica ce răsuna din Bershka sau din cafenelele de pe Lipscani. Se scălda în soare și în atenția publicului, și improviza fiecare mișcare cu îndemînarea unui dansator profesionist.

Mi s-a părut o filozofie frumoasă și profundă: să dansezi prin viață. Simplu, pașnic, iar inspirația e pretutindeni. Nu dansa pentru bani, ci pentru propria-i plăcere (și atenție). La sfîrșitul cîntecului – sau oricînd ar fi decis că spectacolul s-a terminat – își arunca, pur și simplu, haina pe umeri și pleca mai departe.

Pentru cîteva luni, nu l-am mai văzut. Mă întrebam dacă a plecat din București sau chiar din România – așa cum mulți pleacă în căutarea unei vieți mai prospere. L-am revăzut, într-o noapte friguroasă de decembrie, pe strada Lipscani. Nu mai dansa. Fanii nu îl mai înconjurau. Hainele pe care le purta erau mai ponosite decît alte dăți. Toamna și iarna nu au fost blînde cu el. Fața îi era istovită – în cinci luni, îmbătrînise cît în 15 ani. Se spune că asta li se întîmplă oamenilor care trăiesc pe stradă (mai ales cei care au probleme cu drogurile).

Eram cu cîțiva prieteni și le-am spus despre trecutul lui glorios și despre cît de atipică mi se părea prezența lui. Ne-a spus că îl cheamă Ion. I-am spus cît de minunat mi se părea dansul lui, iar fața i s-a întristat. La un moment dat, o doamnă de la un magazin din apropiere i-a adus o felie de pizza. Se auzea niște muzică dintr-un club din apropiere și, în încercarea de a ridica spiritele tuturor, am început să dansăm împreună în stradă. După cîteva minute, Ion s-a oprit și a început să plîngă. Ne-a spus că sîntem singurii lui prieteni. Unde era bărbatul încrezător și fără griji pe care îl văzusem doar cu cîteva luni în urmă?

După vreo oră, i-am cumpărat două pachete de țigări și am plecat. Înainte să ne luăm la revedere, ne-a recitat o poezie. Pronunța versurile clar și cu pasiune, și mi s-a părut incredibil că un poet și un dansator talentat ca el era în continuare atît de sărac. Mai tîrziu, am aflat că „poezia“ era, de fapt, un cîntec pop mai vechi. Dar eu tot mă gîndesc la el ca la „cîntecul lui Ion“. L-am transcris mai jos, pentru cei curioși:

„E tîrziu,
Soarele a asfințit,
De ce trebuie să pleci acum,
Cînd ochii tăi m-au fermecat
Dintre toți cel mai mult?
La plecarea ta, să nu spui doar adio,
Căci cuvintele nu pot să facă mai ușoare
Despărțirile.
Pleci și-mi pare rău
Că n-am să pot să-ți spun un cuvînt
Ca să te mai pot opri.
Dar mai este doar o speranță,
Că la întoarcere va fi OK, OK!“

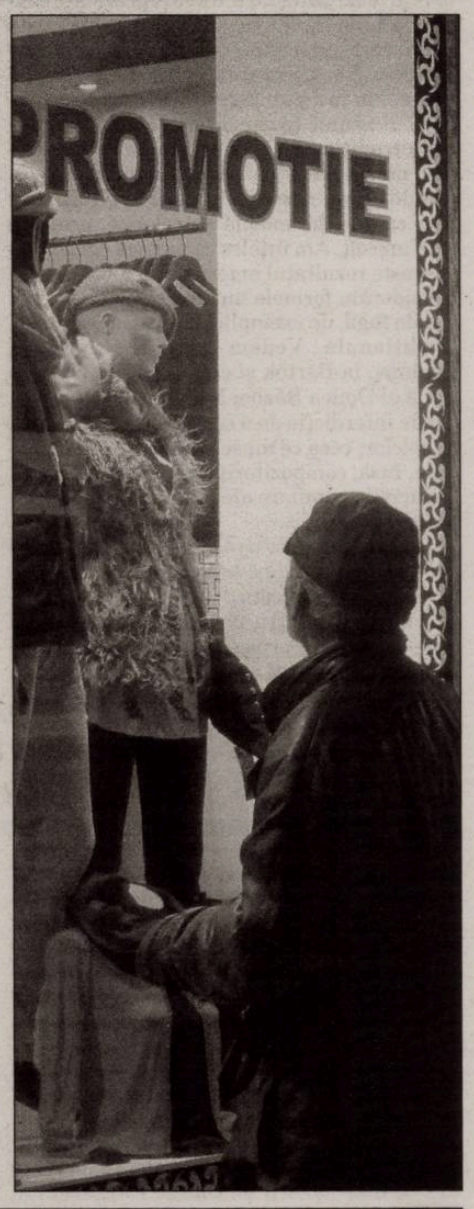

Jack Feinberg *este un scriitor american care locuiește în București. A lucrat pentru Cinemateca Română și pentru Organizația Umanitară „Concordia“.*

traducere de Manuela BOGHIAN

„Iubim mult muzica populară românească“

– interviu cu violonistul Colin JACOBSEN, cvartetul „Brooklyn Rider“ –

În 3 iunie 2013, Casa de discuri Mercury – divizie a concernului Universal Music, unul dintre cei mai importanţi jucători din piaţa muzicală – lansează cel mai nou disc al cvartetului american „Brooklyn Rider“. Cînd am văzut prima dată informaţiile despre disc, mi-a atras atenţia faptul că una dintre piese era dedicată Romicăi Puceanu, ceea ce mi s-a părut ieşit din comun pentru un cvartet ai cărui membri par că nu au nici o legătură cu România, cel puţin dacă le vezi numele: Johnny Gandelsman şi Colin Jacobsen – viori, Nicholas Cord – violă şi Eric Jacobsen – violoncel. Nu ştiam nici cine erau Culai şi Ljova, coautorii primei suite de pe disc. Pur şi simplu, am ascultat acest disc şi am rămas fascinată pentru că prima lucrare este, de fapt, clar inspirată de piese populare româneşti, în admirabile aranjamente şi interpretări.
Am vrut să aflu mai mult. Şi aşa cum descoperit că, de fapt, Culai este Nicolae Neacşu, unul dintre membrii fondatori ai Tarafului Haiducilor (cîntăreţul s-a stins din viaţă în 2002), iar Ljova este un compozitor rus de 35 ani care a realizat aranjamentele pieselor cîntate cîndva de Culai (premiera lucrării a avut loc în 2012 la New York). Însă şi mai multe veţi afla de la Colin Jacobsen, membru al cvartetului „Brooklyn Rider“.

În primul rînd, aş vrea să ştiu cum l-aţi descoperit pe Culai şi de ce aveţi muzică populară românească pe noul dvs. CD.

Personal, am văzut un film acum zece ani, care se numea *Latcho Drom*, un documentar minunat, al regizorului Tony Gatlif, care avea în prim-plan Taraful Haiducilor, al cărui lider era Culai. Cel a scris lucrarea pe temele lui Culai se numeşte Ljova, el a fost la Clejani şi a lucrat cu Taraful Haiducilor.

Cînd s-a întîmplat asta?

Nu ştiu exact, cred că în urmă cu patrucinci ani, a fost acolo împreună cu alt compozitor; au lucrat împreună la coloana sonoră a unui film de Ford Coppola – *Tinereţe fără tinereţe*.

Ştiţi, eu am fost crescut ca un muzician clasic; eu şi fratele meu, care este violoncelist în cvartetul „Brooklyn Rider“, provenim dintr-o familie de muzicieni: tatăl nostru este membru al orchestrei Operei Metropolitane din New York. Însă, la un moment dat, pe drum, am început să întîlnim muzici provenind din surse foarte diferite, în special din zona tradiţională şi, cînd studiam la Juilliard, mi s-a părut că această muzică este un antidot, ceva care are rădăcini şi viaţă, nu este ca o veche mobilă de colecţie, prăfuită într-un colţ. Am înţeles că muzica clasică însăşi este rezultatul amestecului între ceea ce considerăm formele muzicii clasice, precum cea de fugă, de exemplu, şi muzica populară, tradiţională. Vedem asta la Haydn, la Brahms, la Bartók şi cred că, la scurt timp după al Doilea Război Mondial, a existat un soi de interdicţie de a scrie muzică inspirată de folclor, ceea ce mi se pare înfricoşător. Acum, însă, compozitorii aduc din nou în faţă rădăcinile populare ale muzicii şi sper că într-un mod fericit.

Cvartetul „Brooklyn Rider“ i-a comandat lui Ljova lucrarea pe temele lui Culai.

Da, noi i-am cerut lui Ljova să scrie această piesă pentru noi. El a mai lucrat cu noi – în ceea ce priveşte aranjamentele – şi la albumul nostru anterior, cu o minunată muzică persană, disc numit *Kayhan Kalhor – Silent City*. Ljova trăieşte în New York, compune, cîntă la violă, are propria formaţie. Ljova a ales materialul pentru actualul album, *A walk on fire*. Noi am văzut Taraful Haiducilor la New York de două-trei ori, în concert, dar cred că, în acel moment, Culai nu mai era în viaţă.

Interpretaţi foarte bine muzica populară românească, o simţiţi foarte bine. Care e secretul?

Cred că, pur şi simplu, iubim mult muzica populară românească. Ceea ce ne place la cvartetul nostru de coarde este flexibilitatea lui, poţi să te întîlneşti cu multe dintre tradiţiile lumii. Am lucrat mult cu muzicieni persani şi cîteva dintre ornamentele incredibile pe care le creează aceştia, ca şi faptul că avem în faţă o muzică modală realizează o legătură – în sensul bun – între muzica persană şi cea românească. Aceste muzici sînt, desigur, total diferite, dar cred că, totuşi, ele depăşesc graniţele.

Ascultîndu-vă, m-am gîndit că vreun membru al cvartetului are ascendenţă românească…

A, e un foarte frumos compliment pentru noi. Dar să ştiţi că nu este adevărat. Noi am crescut în New York, cîntînd muzică clasică, nu sîntem germani, nu sîntem francezi, am avut profesori minunaţi, care ne-au învăţat să intrăm în lumea muzicii pe care o cîntăm, indiferent care este ea. Seamănă oarecum cu munca unui actor: ei primesc un text şi trebuie să se gîndească cum să dea viaţă personajului, ca să fie cît mai credibil posibil. Deci, este ceva normal pentru noi să ne scufundăm în munca noastră – este doar ceva ce am făcut toată viaţa.

E adevărat, dar trebuie să fii un actor foarte bun, asta face diferenţa! Aş vrea să ne spuneţi de ce albumul se numeşte A Walking Fire.

Este un extras dintr-un vers al poetului sufit Rumi. Noi am ascultat şi am cîntat multă muzică împreună, în cvartet, alături de muzicieni persani. Am fost uimit de bogăţia culturii persane, în toate aspectele sale: caligrafie, muzică, poezie. Poeziile lui Rumi au fost mereu o sursă de inspiraţie pentru mine – este atîta dragoste, atîta umanitate în ele. Cred că în ceea ce priveşte discul, *A Walking Fire* înseamnă să te laşi inspirat de călătorie, ca mijloc de a stimula creativitatea, cînd ieşi din tine însuţi, cînd treci graniţa şi regăseşti lucruri noi, neobişnuite, cum reacţionezi în această situaţie. Poate că focul este al creativităţii, pentru că deschizi fereastră către o nouă lume, şi cînd revii într-a ta, revii schimbat.

Vorbiţi foarte frumos despre aceste lucruri, poate şi pentru că sînteţi autorul celor trei miniaturi pentru cvartet de coarde…

În primul rînd, sînt miniaturi pentru că am vrut să amintesc miniaturile pictate de persani: ele recreează, într-un spaţiu foarte mic, poveşti epice mari, despre dragoste şi alte experienţe umane. Toate detaliile din aceste miniaturi sînt incredibile. Caligrafia ascunde, de asemenea, detalii atît de bogate! În general, îmi place textura: poate fi a unui covor, dar şi a unor ornamente muzicale, iar cînd transpunem aceste lucruri în muzica pentru cvartet de coarde, poate rezulta o multitudine a vocilor ce pare a fi o tapiserie. Şi apoi, mai există această idee a pierderii de sine în dragoste – este firul roşu care leagă cele trei miniaturi ale mele, dar este şi o conexiune cu poemele lui Rumi.

Şi despre Bartók? Mi-l amintesc pe Eugene Drucker de la Cvartetul Emerson care spunea că în muzica lui Bartók regăsim un summum *al influenţelor provenite din zona Europei estice.*

Da, sigur că îi iubim lucrările şi considerăm că cvartetele lui sînt printre cele mai bune opusuri scrise vreodată pentru cvartet de coarde. Ceea ce am gîndit în ceea ce priveşte albumul nostru a fost că Bartók este marele model muzical pentru oamenii care fac astăzi muzică, şi aici mă includ şi pe mine. Felul în care reuşeşte să aducă în muzica sa experienţele lui – muzica populară, faptul că a fost pianist – şi să transforme experienţele sale într-o muzică nouă este un model important. Cvartetul nr. 2 de Bartók este una dintre lucrările noastre preferate şi cred că constituie inima noului nostru album.

Faptul că voi, cei din cvartetul „Brooklyn Rider“, aţi lucrat în cadrul ansamblului „Silk Road Project“ (n.r. – *înfiinţat de violoncelistul Yo-Yo Ma) cred că a avut influenţe importante…*

Da, a avut o influenţă formatoare asupra fiecăruia dintre noi. Violonistul şi eu am cîntat în acest ansamblu încă de la început, din 2000; fratele meu şi celălalt violonist au venit curînd după aceea. Faptul că vrem să ne vedem cvartetul ca pe o experienţă fără limite vine din acea experienţă, din lucrul cu acel grup.

Pentru cei care cumpără de pe iTunes albumul dvs., există trei bonusuri – două cu muzica lui Grigoraş Dinicu. Aţi cîntat aceste lucrări pentru prima oară cînd eraţi membri ai „Silk Road Project“?

Da, cred că da. Johnny [Gandelsman] din cvartetul nostru a iubit dintotdeauna muzica est-europeană. El este cel care l-a rugat pe Ljova să facă aranjamentele pentru „Brîu“ şi „Doina“, asta după ce cred că le cîntasem împreună cu „Silk Road Project.“

Sînteţi tineri. Ce vîrste aveţi, mai exact?

Fratele meu are 30 de ani, eu şi Johnny avem 35 de ani, iar Nick are 39 de ani.

Ce aveţi în plan pentru viitor?

În iulie 2013 avem un turneu în America, sîntem invitaţii mai multor festivaluri; în toamnă cîntăm alături de Béla Fleck – banjo. Tatăl lui i-a pus numele după Bela Bartók. Béla Fleck a scris pentru noi o lucrare pentru cvartet de coarde şi banjo – vom avea un turneu cu această piesă şi o vom şi înregistra. Apoi, în ultimele săptămîni ale lui aprilie 2014 vom veni în Europa: sigur vom merge în Scandinavia şi în Marea Britanie, eu sper să venim şi în România.

Şi, în final, un mesaj pentru publicul român.

Salutări României din partea cvartetului „Brooklyn Rider“. Toată lumea pare să se fi strîns în Brooklyn, avem aici muzicieni de pe întreg mapamondul şi am auzit aici minunate formaţii cu muzică populară din Balcani. Am înregistrat un album numit *A Walking Fire*, care povesteşte despre experienţa de a ieşi din lumea pe care o cunoşti şi de a te lăsa inspirat de noul pe care îl găseşti. L-am avut pe Bela Bartók ca model. Sper că veţi merge cu noi în această călătorie.

Cvartetul „Brooklyn Rider“ este un ansamblu care se distinge prin repertoriile speciale pe care le abordează; radioul public american consideră că această formaţie este una dintre cele care reinventează locul şi scopul cvartetului de coarde în peisajul muzical modern. Noul CD al cvartetului „Brooklyn Rider“ cuprinde trei opusuri: o suită de cinci piese pe teme de Culai, în arajamentul lui Ljova, Cvartetul nr. 2 de Bela Bartók şi trei miniaturi de Colin Jacobsen.

Discul este inclus în campania „Votează discul de muzică clasică al anului 2013“, derulată pe site-ul www.romania-muzical.ro. Pe site-ul campaniei sînt postate pentru ascultare toate discurile intrate în concurs, aşa că, dacă aţi ratat audiţia la radio de pe 10 iunie, ora 20, nu o pierdeţi pe cea de pe site. Merită!

a consemnat
Cristina COMANDAŞU

Am crescut în New York, cîntînd muzică clasică.

Poeziile lui Rumi au fost mereu o sursă de inspiraţie pentru mine.

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Reindustrializarea României

În spaţiul nostru public circulă tot felul de afirmaţii, zvonuri sau informaţii false. Multe dintre teme sînt fabricate în laboratoarele diferitelor cercuri de interes şi propagate în media, în ideea obţinerii anumitor rezultate, a unor efecte dorite şi folosite, în final, în luarea unor decizii. Nu la această categorie doresc să mă refer acum, ci, pur şi simplu, la o temă falsă pusă pe piaţa dezbaterilor, din necunoaştere. Este vorba despre posibilitatea – destul de des invocată de către unii comentatori economici – a reindustrializării ţării noastre. Eu cred că nu mai putem discuta în prezent despre aşa ceva şi, în sprijinul acestei afirmaţii, există multe argumente.

Mă simt dator să spun din start că nu mă voi ocupa, în cele ce urmează, de o analiză a motivelor pentru care capitalismul şi industria au apărut în lumea occidentală, şi nu în altă parte a lumii, la mijlocul mileniului anterior. Este un complex de factori de ordin istoric, civilizaţional şi cultural despre care s-a scris şi se va mai scrie. Nu-i voi invoca, deci, în nici un fel, pe Max Weber, Arnold Toynbee sau Fernand Braudel. Îmi voi permite, însă, să-l amintesc pe Bogdan Murgescu şi analizez argumentele sale în legătură cu rămînerea noastră în urmă *(România şi Europa. Acumularea decalajelor economice, 1500-2010,* Editura Polirom, 2010). Autorul vorbeşte despre o aşezare şi o funcţionare greşită a instituţiilor statului, egoismul elitelor şi insuficienta valorificare a capitalului uman. Ne aflăm în faţa unei întregi istorii în care nu am existat – sau am existat marginal. Nici economia nu putea face excepţie de la această regulă. Din tot acest parcurs, mă voi opri la un segment redus – evoluţia economiei şi a industriei noastre de după al Doilea Război Mondial.

Din păcate, doar odată cu socialismul se poate vorbi despre industrie şi – iarăşi din păcate – tot ce s-a realizat a purtat o amprentă puternică a unui factor politic comunist agresiv, antinaţional şi profund indiferent la tot ce putea să însemne economie şi lege economică. Industria românească, cu excepţii rare, a fost construită pe tiparul unei ideologii care a fost infirmată de istorie şi de legile economiei. Nu s-a ţinut cont niciodată de rolul preţului, al optimului economic sau al competitivităţii produsului final. În România, comunismul a fost instaurat cu multă convingere, asemeni unei religii care, în mintea unora, avea să dureze mii de ani. Deşi a fost instalată cu violenţă, noua orînduire a fost apoi larg acceptată, apărînd aici un fel de talibanism oriental, unic în Europa. Distrugerea oricărei urme de libertate economică avea să ne coste scump după 1990, cînd istoria ne-a pus în situaţia penibilă de a o lua de la capăt, aşa cum, de fapt, ni se mai întîmplase de multe ori.

Aşezat pe asemenea temelii, procesul de industrializare nu a reuşit – şi nici nu avea cum să reuşească. Dincolo de fondul politic toxic pe care l-am amintit, mai amintim şi alte cauze. Prima ar fi insuficienţa forţei de muncă de bună calificare. Fabricile au fost susţinute cu oameni aduşi în pripă de la coarnele plugului şi puşi în faţa strungului. Chiar managementul era asigurat de către muncitori cu o înaltă conştiinţă de clasă. La noi au existat ingineri care, după facultate, şi-au terminat şi liceul. Important era criteriul politic al creşterii în număr a clasei muncitoare conducătoare. Chiar dacă după anii '70 au existat evoluţii, acestea au fost tîrzii pentru că răul era făcut.

Procesul de industrializare a fost unul forţat. În construirea şi alocarea capacităţilor de producţie a avut prioritate criteriul social şi politic. Ne amintim cu toţii de o hartă economică a ţării plină de tot felul de cerculeţe, pe baza căreia profesorii doreau să ne convingă că avem o ţară bogată şi frumoasă.

O bună parte din industrie a fost construită la capacităţi megalomanice, bazată pe relaţii politice cu ţările arabe sau cu cele socialiste. Rămîne clasic exemplul înţelegerii cu Iranul, pentru construirea în România a unor capacităţi de rafinare a petrolului care depăşeau 30 de milioane de tone pe an, adică de peste cinci ori mai mari decît producţia noastră.

Chiar dacă după anii '70 au existat evoluţii, acestea au fost tîrzii.

Industria românească a fost orientată greşit. Industria grea, combinatele siderurgice, construcţiile de maşini sînt ramuri de bază, dar dificil de menţinut, sub aspectul consumurilor energetice, al aprovizionării cu materii prime, dar şi al pieţelor de desfacere şi al retehnologizării. Industria alimentară i s-ar fi potrivit mult mai bine României.

Industria a beneficiat, în toată perioada despre care discutăm, de transferuri uriaşe de valoare din partea agriculturii. Preţurile extrem de mici plătite pentru bunurile din agricultură ajungeau, în final, ca subvenţii pentru o industrie nerentabilă, fără pieţe şi mare consumatoare de energie. Ca urmare, satul românesc a rămas într-o sărăcie greu de descris şi, mai ales, în dependenţă economică de oraş. Să nu credem că acele cohorte de navetişti erau constituite din oameni fericiţi. Nu! Dimpotrivă! Îşi socoteau ultimul ban cîştigat în fabrică şi ţineau un veritabil AMR, ca în armată, al anilor pînă la pensie.

Am produs mărfuri şi bunuri industriale de un nivel competitiv slab, destinate mai ales statelor socialiste sau celor în curs de dezvoltare. Practic, pieţele lumii dezvoltate, unde se cereau produse competitive, nu ne erau accesibile. Această situaţie ne-a pus în inferioritate după 1990, fiind unul dintre motivele prăbuşirii industriei.

O mare parte dintre capacităţile industriale a fost construită în anii '70, cu ajutorul unor împrumuturi externe. În anii '80, acestea ar fi trebuit să beneficieze de primul mare val de retehnologizare, pentru a ţine pasul cu industriile din alte ţări. Acest lucru nu s-a mai întîmplat pentru că dictatorul nostru era preocupat cu plata rapidă a acestor datorii. În 1990, totul nu era decît un morman de fiare vechi. A fost o afirmaţie exagerată, numai că multe dintre ele aveau urgentă nevoie de retehnologizare. Lumea devenise mult mai competitivă decît cu 20 de ani în urmă.

Exporturile industriale se bazau pe un dumping evident. Se vindea la orice preţ, din dorinţa de a forţa obţinerea valutei. Totul se regla în interior prin transferuri din agricultură, plata extrem de proastă a lucrătorilor şi menţinerea unui nivel de trai extrem de scăzut al populaţiei. Mitul efervescenţei economiei şi industriei nu avea acoperire în realitate. În 1989 existau în economie 5153 de întreprinderi, care înregistrau pierderi de 171.344,8 milioane de lei (vezi Constantin Ionete – *Criza de sistem a economiei de comandă şi etapa sa explozivă,* Editura Expert, 1993, p. 22).

Fabricile au fost susţinute cu oameni aduşi în pripă de la coarnele plugului.

În ultimul deceniu al socialismului, ca urmare a cauzelor despre care discutăm, a fost spulberat şi mitul creşterii neîncetate şi în ritmuri susţinute a producţiei industriale. După un avînt important – economic-suspect, dar explicabil, în perioada '71-'75 –, de +12,9%, ritm mediu anual, se înregistrează o scădere la + 9,5% în perioada '76-'80 şi apoi un ritm mediu de creştere foarte scăzut, de +3,3% în perioada '81-'89 (Ionete, 1993, p. 75).

Pentru a acoperi eşecul economiei, regimul comunist a minţit mult. Constantin Ionete vorbeşte despre un indice al dezinformării de 18% în cazul calculului venitului naţional din anul 1988 (Ionete, 1993, p. 19) şi chiar de 300% în cazul calculării altor cifre (Ionete, 1993, p. 20). Or, ce decizii de management macro sau microeconomic se mai pot lua în asemenea condiţii? În 1989, întunericul era peste tot – pe străzi, în statistici, în casele oamenilor şi în sufletul lor. Condiţiile pentru schimbare erau prezente, numai că, din păcate, schimbarea a fost violentă. Un comunism atroce, aruncat în aer de o revoluţie – acestea sînt caracteristicile societăţii noastre, pe care, evident, nu ni le-am fi dorit şi care, din punct de vedere al economiei, ne-au prejudiciat grav.

Este imposibil să discutăm despre un proiect naţional de reindustrializare.

După 1990, industria ar fi avut nevoie urgent de bani, pieţe şi tehnologii. Din păcate, bulversaţi am scăpat de comunism, bulversaţi am rămas. Politica a jucat din nou un rol negativ. Cei care s-au aşezat la conducere nu au crezut într-un drum democratic al ţării şi au acţionat ca atare. De la regretul pentru întinarea de către Ceauşescu a idealurilor socialismului, pînă la încurajarea mentalităţilor gen „nu ne vindem ţara", nu a fost decît un pas. În spatele acestor vorbe goale şi răutăcioase se desfăşura marele jaf. Tot felul de coafeze şi gestionari de aprozare au ajuns patroni de fabrici. Există, în prezent, „deontologi" care evocă Polonia cînd vine vorba despre modul în care ei şi-au salvat industria. Orice comparaţie sau simplă evocare a unei alte experienţe este inutilă şi tardivă. Noi sîntem noi. Puţini au crezut în democraţie şi în economie de piaţă şi, de regulă, erau cataloga ţi ca trădători de ţară. Am pierdut ocazia negocierii de resurse, pieţe şi investitori. Cînd ne-am trezit că trebuie să „ne vindem ţara" pentru a o avea (un paradox al economiei mondiale actuale, neînţeles nici azi de mulţi) nu mai aveam ce vinde. În afară de fier vechi, bineînţeles. Filmul *Despre oameni şi melci* al lui Tudor Giurgiu ne spune povestea cinismului, a indiferenţei, a corupţiei, a laşităţii, dar şi a unui eroism minoritar care există în lumea românească, neînţeles şi neurmat, şi care, din această cauză, pare inutil.

Ce a rămas în funcţiune sînt experienţe ale unor parteneriate cu firme din exterior – exemplul Dacia (Constantin Stroe este un nume care trebuie amintit). Capacităţile industriale s-au mişcat încet, dar sigur spre zona întreprinderilor mici şi mijlocii. Avem, încă, proprietate de stat în industrie, care e pur şi simplu jefuită. Cazul Oltchim este un exemplu de manual. Privatizarea lor rapidă, cu investitori mari, ar fi un gest de patriotism pe care nu şi-l asumă nimeni. Asta pînă cînd nu devin şi ele fier vechi bun de export.

În prezent, este imposibil să discutăm despre un proiect naţional de reindustrializare în înţelesul clasic al termenului, adică să existe în economie o gamă largă de industrii competitive. Ne lipseşte ceea ce ne-a lipsit dintotdeauna: bani, muncitori calificaţi, management industrial, cercetare ştiinţifică, pieţe, investitori. Ne lipseşte totul, după cum se vede. Putem avea, însă, politici sectoriale foarte bine articulate, prin care putem încuraja anumite zone. Revin la agricultură şi la industrie alimentară. Cred că de aici ar trebui să începem.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010, a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

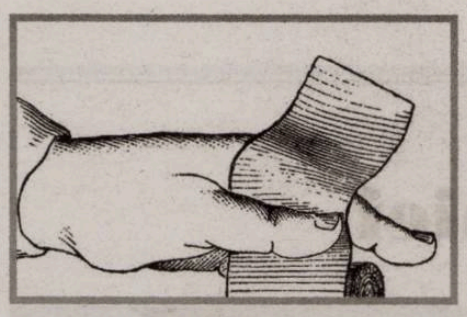

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Nouă criterii de judecat presa

Echilibrul sau imparţialitatea, buna-credinţă, separarea opiniei de informaţie, a departamentului editorial de cel de business şi alte principii de funcţionare a presei, aşa cum o ştiam sau o doream, sînt de domeniul trecutului. Cele mai de succes televiziuni politice ale momentului – B1, RTV şi Antena 3 – sînt aliniate cu PDL, PSD şi PNL, iar telespectatorii nu pot fi decît simpatizanţi ale aceloraşi. Moderatorii nu moderează, ci manevrează, iar talk-show-urile, în loc să reprezinte o căutare dialectică a adevărului, sînt adesea un mecanism de omologare a unor scenarii şi a unor enunţuri politice emanate de către consultanţii de partid. Într-un astfel de peisaj, rişti să suspini inutil după onestitatea şi curajul jurnalistic, succesul financiar care asigura independenţa presei, rolul acesteia de cîine de pază şi mecanism de satisfacere a interesului public. Sau, dimpotrivă, poţi deveni indiferent, pentru a culege doar ceea ce (mai) e distractiv, lipsit de greutate politică, fără legătură cu binele comun. Şi cum nici una dintre alegeri nu duce, în ultimă instanţă, nicăieri, este poate momentul să căutăm nuanţe şi diferenţe în atitudinile şi poziţiile participanţilor reali la bal(et)ul media, aşa cum sînt în România, în 2013.

■ *Ferească Dumnezeu de excesul de zel.* Dacă proprietarii media şi managementul sînt adesea rău intenţionaţi, a nu scrie/filma/vorbi la comandă e foarte greu. E problematic ca un profesionist să se conformeze unor atari comenzi – şi totuşi, cazuri există destule. În schimb, e de-a dreptul oribil ca acelaşi profesionist să se arunce în execuţii, *parti-pris*-uri, imnuri de laudă cu voluptate şi aplomb.

■ *Marii moralişti sînt plini de bube.* Adesea, în România, funcţionează un fel de legge empirică, conform căreia cele mai gălăgioase voci de moralişti sînt ale oamenilor cu probleme de CV, păcate, interese ascunse. E un fel de „Hoţul strigă «Prindeţi hoţul!»“, pe stil nou.

■ *Cei care insultă sau calomniază se dau de gol.* Ceea ce îţi poţi imagina rău despre un altul depinde de propriul traseu moral. De multe ori, mizeriile evident mincinoase care se spun pe seama cuiva au mai multă legătură cu păcatele celui care le spune.

■ *Violenţa de limbaj e dubioasă.* Are de-a face cu excesul de zel sau cu hoţul care strigă după hoţ, dar e mai degrabă un criteriu retoric decît de fond. La şcoala de presă, se învaţă că pamfletarii din clasa Arghezi sau N.D. Cocea aveau un limbaj violent. Este aşa, dar acum trăim într-o altă lume, în care violenţa vine din altă parte – din rigolă. Constatarea referitoare la N.D. Cocea sau la Arghezi e o scuză pentru ca toţi mahalagiii ajunşi pe ecran să înjure, să spumege şi să-şi dea ochii peste cap caragialeşte, protejaţi de eticheta „pamflet“. Acest gen de strategie atrage un public numeros, dar cam de aceeaşi speţă cu „pamfletarul“.

■ *Transparenţa e bună.* Jurnalistul clasic nu avea alt contract decît cel cu cititorul, prin intermediul publicaţiei sau al televiziunii la care lucra. Nu avea voie să primească nici măcar cadouri de la PR-ul companiilor. Azi, el e o specie tot mai rară şi tinde să fie înlocuit de analist, specialist, pundit, consultant – care, în cazul fericit, vine cu o perspectivă de *insider* asupra chestiunii discutate. Totuşi, se spune că în ziua de azi nu mai poţi trăi în afara conflictelor de interese. Iar atunci, cei care îşi declară afilierile nu trebuie blamaţi, ci mai degrabă respectaţi.

nanţezi presa. (E adevărat, aşa cum arată, ţi-ai strica banii pe ea, dar asta nu te scoate din hăţiş.) Toate tipurile de reclamă şi pararеclamă enumerate mai sus nu pot fi excluse din piaţă. Problema e ca ele să fie, ca şi în cazul persoanelor, transparente, adică marcate ca atare. Cine nu face asta ar trebui să-ţi dea de gîndit.

■ *Cine se pricepe la orice nu se pricepe la nimic.* Ecranele sînt pline de oameni ca Monica Tatoiu, Hanibal Dumitraşcu, Marius Pieleanu, Corneliu Vadim Tudor. Invitaţii de meserie au răspunsuri la orice, sînt în temă cu privire la orice, pot sta cu oricine altcineva-n studio. Dar boala se prelungeşte şi la editorialiştii români, într-un alt mod. Ei, editorialiştii, ţin neapărat să scrie despre Traian Băsescu, chiar dacă lucrează la departamentul de sport sau la cel de sudoku. Iar de la Traian Băsescu la orice nu e decît un pas. Ca să ai o oarecare credibilitate, trebuie să te ocupi cu ceva, să te fi specializat într-un domeniu. În caz contrar, discursul tău nu e pentru oamenii inteligenţi.

■ *Ratingul mare e bun, tirajul mare e bun.* E drept, *Click!* nu e tocmai o gazetă care ţine sus stindardul interesului public, la fel cum *Românii au talent* nu se ocupă de geopolitică. Dar de la un grad de popularitate încolo, trebuie să oferi lucruri care devin într-un fel sau altul benigne şi exemplare. Nu poţi face 26 de puncte de rating numai umilind în direct nişte pipiţe, la fel cum nu poţi vinde un ziar numai porcăindu-i pe inamicii politici. Există prejudecata că produsele mediă populare sînt stupide. E şi nu e aşa. Faţă de toţi cei care se laudă cu rating-uri de 3 puncte, de parcă l-ar lua pe Dumnezeu de picior, tabloidele de succes şi marile show-uri de la televiziunile comerciale arată mult mai respectabil. Creează cel puţin impresia că trăiesc pe propriile picioare, financiar vorbind, ceea ce e totuşi o garanţie.

■ *Nu există ziare, ci ziarişti.* Paginile de opinii din presa românească sînt infestate de violenţă, interese ascunse, grafomanie. Acolo, în editoriale, se fac jocurile, iar culoarea editorialelor dă culoarea ziarului. Restul e de multe ori altfel. Căutaţi investigaţiile adevărate (atîtea cîte mai sînt – şi nu pe cele cu „a intrat în posesia unei înregistrări/unor documente“), ştirile exclusive, muncite, reportajele scrise cu talent. Există oameni care reuşesc să-şi facă treaba admirabil şi în cele mai nenorocite spelunci media. Dacă vă întrebaţi de ce nu se duc în altă parte, puneţi-vă problema unde s-ar putea duce. Regula se aplică şi la grilele televiziunilor, unde, mai rar, apar oaze neverosimile.

Într-un astfel de peisaj, rişti să suspini inutil după onestitatea şi curajul jurnalistic.

■ *Publicitatea nu poate fi evitată, dar poate fi marcată.* Acum 50 de ani, ziarele şi revistele trăiau în primul rînd din tiraj, iar televiziunile publice erau singurele care emiteau. Reclama conta de-abia în al doilea rînd. Acum, nu mai e aşa. Nu mai există doar pauze de publicitate şi pagini de reclamă, ci şi advertoriale, plasare de produs, *branded content, native advertising,* posturi cu plată pe bloguri, postaci de companie pe Facebook. Tu, cititorule/telespectatorule, nu ai cum să scapi de ei cît timp nu vrei să fii cel care fi-

Toate cele de mai sus sînt, încă o dată, constatări empirice. Nu-mi trece prin cap să înlocuiesc cu ele Codul Deontologic şi nici nu cred că astfel de consideraţii pot justifica ticăloşiile unora. Am încercat doar să propun o alternativă la scîrba pe care publicul are dreptate să o simtă în faţa a numeroase dintre realizările unei bresle pe cale de dispariţie. Care scîrbă riscă, în ultimă instanţă, să-l priveze de ceea ce ar avea, totuşi, nevoie, măcar în formă ideală: o media puternică, inteligentă şi cinstită.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

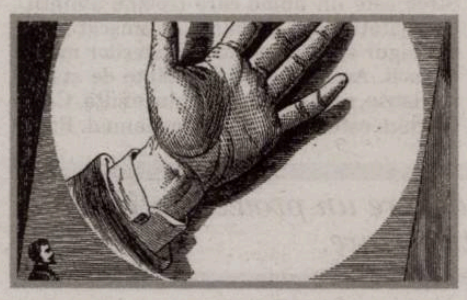

Adina POPESCU

portrete din mers

Nazistul

De la Medgidia a început să decojească cel de-al cincilea ou fiert. La începutul călătoriei avusese opt, îmi dăduse şi mie unul, n-am putut să-l refuz. „Bagă la ghiozdan că vin vremuri grele!“ Ce vremuri grele puteau să ne aştepte într-o vacanţă de zece zile la 2 Mai? Însă el era mereu pregătit. Pentru o campanie de cucerire, pentru o posibilă apocalipsă, pentru orice... Ţinea la îndemînă cuţitul militar Combat 2000, cu care acum îşi tăia tacticos o roşie, să meargă la ou. Rucsacul lui era, de fapt, o trusă completă de supravieţuire – în afară de obiecte banale, cum ar fi busola sau lanterna, avea tot soiul de ustensile despre care doar el ştia la ce folosesc, iar multe dintre ele păreau că trecuseră cel puţin printr-un război. Bocancii îi erau cîrpiţi, iar hainele militare – cum ar fi hanoracul de camuflaj Woodland, de care era foarte mîndru – aveau pete de o provenienţă necunoscută, care puteau la fel de bine să fie de sînge sau de ketchup.

„Tremur de foame!“ se scuză, după ce mîncă oul din două înghiţituri. „Sigur nu mai vrei unul?“ Îi explicasem deja că nu mănînc mai mult de un ou pe zi. „Ficatul rezistă!“ a replicat el. Prin geamul deschis al compartimentului se simţea deja un aer cu iz de mare. „O să vezi tu acolo... ordine şi disciplină!“ Restul găştii urma să sosească abia peste două zile, începusem să regret că mă hotărîsem să plec mai devreme, cu el, însă nu mai suportam cele 40 de grade din Bucureşti.

Mulţi îl suspectau că e nazist. „Zi *Hail!*“ îl salutau prietenii, la mişto. Nu le răspundea, dar mustăcea. Recunoştea, însă, că avea o admiraţie faţă de armată în general şi faţă de armata germană în mod special. Blond, cu ochi albaştri, un arian perfect. Cînd l-am cunoscut eu, se apropia de 40 de ani, deci nu mai era de mult un puştan teribilist. După părerea mea, singurul extremism de care dădea dovadă era legat de femei: le voia pe toate. Însă dacă îl respingeau, nu insista – „o chestiune de respect“. Îi deveneau prietene şi confidente, şi le povestea despre nenumăratele lui aventuri. „Am fost aseară la una nefe rău... Să vezi ce...“ – începuse atunci, în tren, pe la Feteşti. „Las' că-mi zici la mare!“ i-am retezat-o scurt. A suspinat şi s-a întors la ouăle lui.

Marele său regret: că nu făcuse armata. Chiar înainte de încorporare, se îmbolnăvise de oreion, dup-aia s-a luat cu altele, cu gagicile, şi s-a hotărît să facă doar „armata vieţii“. Trezirea la 5, duşuri reci, mic dejun din gamelă, antrenamente sexuale. Duminica, e un obişnuit al tîrgurilor de vechituri. Caută „echipament“, uneori decoraţii, şi-a cumpărat odată o goarnă şi-l apuca suflatul pe balcon, în zorii zilei, pînă cînd au făcut scandal vecinii lui din Berceni. De atunci, foloseşte goarna doar la munte, unde zice că merge „în tabere de rezistenţă“. În timpul său liber, între două „misiuni“, lucrează ca administrator la un depozit de materiale de construcţii.

Trezirea la 5, duşuri reci, mic dejun din gamelă, antrenamente sexuale.

Ajungem pe mica plajă din 2 Mai. Primul lucru pe care îl face este să se dezbrace la pielea goală. „Trebe să-mi vadă soarele brebenelul!“ Aşa nud cum e, mai întîi îmi instalează mie cortul, plin de curtoazie. Mă retrag pe terasă, la o bere, să nu creadă lumea că am fi împreună. Apoi, îşi instalează cortul lui militar, îl propteşte cu nişte bolovani, mai are puţin şi sapă în jurul lui nişte şanţuri de apărare. Vine să mă culeagă de la teresă – măcar acum e decent, şi-a pus un prosop la brîu. „Ordine şi disciplină! Hai pe plajă, uite ce albă ca brînza eşti!“ Oftînd, îmi întind prosopul, în timp ce el îmi face program. „Zece minute pe faţă, zece pe spate!“ Noroc că apar nişte fete goale şi-şi pierde brusc interesul faţă de mine. Mă întreb dacă a doua zi dimineaţă va sufla din goarnă ca să trezească plaja.

Iaromira POPOVICI

Un concurs de vinuri

Între 23 şi 26 mai a.c. a avut loc cea de-a zecea ediţie a International Wine Contest Bucharest, la Biblioteca Naţională a României. Pe durata concursului, au putut fi vizionate şi trei expoziţii: „Laviu în vin roşu" – Ion Nedelcu, „Ceramică" – Bianca Boeroiu, „Fotografii dedicate vinului" – printre acestea numărîndu-se şi cele după „picturile" lui Conrad Engelhardt, din dopuri de la sticlele de vin.

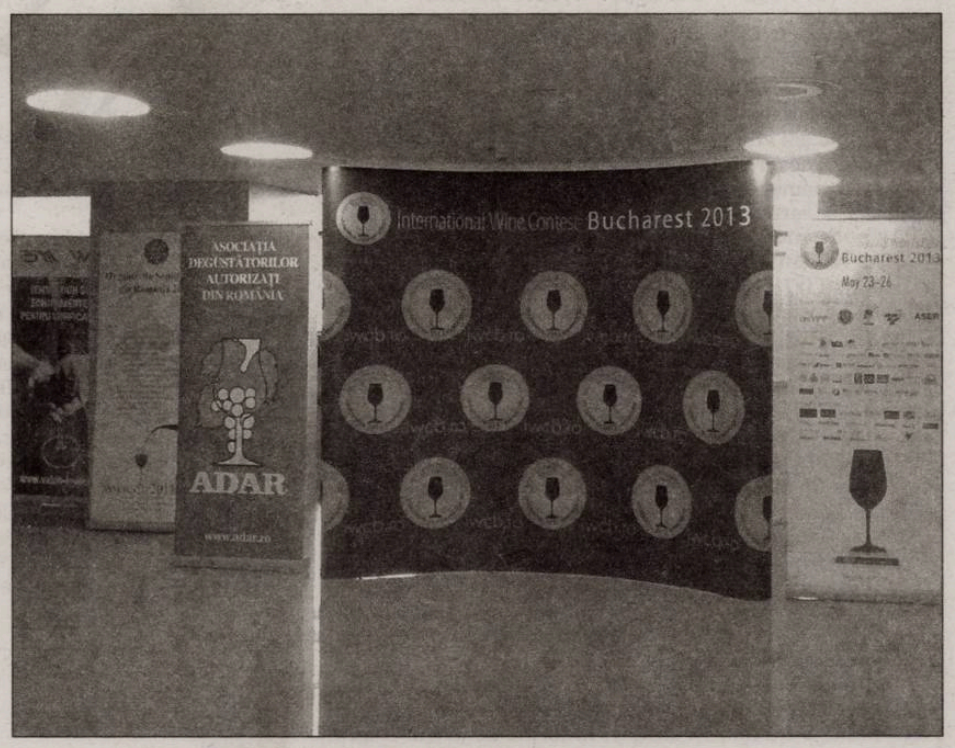

În sălile somptuoase ale Bibliotecii Naţionale, cei care nu participau la concurs au putut vedea doar expoziţiile şi, din cînd în cînd, în pauze, pe cîte unii dintre degustătorii autorizaţi, ieşind de la evaluarea probelor. În ciuda ideii populare despre vin şi ale sale, acolo totul se desfăşura foarte discret şi atmosfera era mai curînd sobră. Ca să mă lămuresc ce e cu acest eveniment, altfel decît multe altele cu care eram obşinuită, am stat de vorbă, mai întîi, cu dl **Cătălin Păduraru,** CEO al concursului şi degustător autorizat: „Eu am preluat managementul acestui concurs acum trei ani, după o perioadă de pauză. Este un concurs sub egida OIV-ului – Organizaţia internaţională a viei şi vinului (care va organiza congres, anul acesta, în România, ceea ce nu s-a mai întîmplat din 1968), al cărei membru sînt."

L-am întrebat prin ce se deosebeşte acest concurs de precedentele: „Diferenţa este că în ceilalţi ani nu avea vizibilitate. Era la un nivel mult mai scăzut ca număr de probe. Nici acum nu e deschis publicului, nu are o doză de spectaculos. L-am completat, însă, cu cele trei expoziţii. Dar şi cu localizarea în Biblioteca Naţională, şi nu întîmplător: am vrut să-l deschidem şi spre o latură culturală. Anul următor vrem să facem şi un festival de artă, împreună cu cei din Elveţia."

După care, am vrut să aflăm cum se desfăşoară, propriu-zis, un astfel de concurs: „Sînt prezente vinuri din 20 de ţări, de pe toate continentele, care sînt supuse la 542 de probe. Ţinta noastră este să-l ducem spre 2000 de probe, ceea ce ne-ar poziţiona undeva cam prin primele concursuri din această parte a Europei. Sînt 11 juraţi din străinătate – specialişti, oameni care, 365 de zile pe an, se ocupă numai de asta, fie că sînt consultanţi, fie că sînt *wine makers*... Au venit din Danemarca, Brazilia, Germania, Anglia. Un mix care să ne asigure o notare complexă, să nu fie doar un anumit tipar de judecată. Sînt patru zile de jurizare, cîte 50 de probe pe zi pentru fiecare comisie. Jurizarea este oarbă, ei nu ştiu ce jurizează, nu văd decît nişte numere. Stocul este închis sub sigiliul OIV.

Evaluarea este simplă: toată lumea deversează, scuipă, dar e şi o îngurgitare de alcool, taninul atacă dinţii. Vin pe rînd, au la dispoziţie somelieri care îi servesc, iau patru pahare, au timp pînă la 1 minut. Au o fişă standardizată, în care sînt trecute mirosul, gustul, postgustul. Şi bifează în zona respectivă. Se stabileşte un scor. Preşedintele preia fişele şi, dacă unul a dat 65 (cel mai mic punctaj), şi altul 95 (cel mai mare), se discută. Extremele se exclud (în ideea că cineva, prin absurd, ar recunoaşte un vin...) şi apoi se face media. Din totalul de vinuri cu punctaj de medalii – peste 90 de puncte –, doar 30% primesc medalii. Pe categorii. Pentru a evita excesul. Avantajul cîştigătorilor e că va apărea un mic sticker pe eticheta lor, care, mai ales acolo unde e vînzare neasistată, poate deveni un criteriu de alegere a vinului respectiv."

Discutăm şi despre unde se situează România în aceste concursuri şi, în general, în ierarhiile de specialitate: „Ca producători, am ieşit, din păcate, din top 10, pentru că am avut suprafeţe mari, cu hibrizi, la care a trebuit să renunţăm. Lumea nu înţelege exact de ce se întîmplă chestia asta. Percepţia colectivă e că ar fi ceva legat de bani.

Via hibridă nu e vie de soi. E o adaptare adusă din SUA, după filoxeră, care rezistă la boli, nu trebuie altoită, nu trebuie stropită, are nişte avantaje de tipul cantitate, în detrimentul calităţii. Într-o sută de ani, am ajuns să credem că asta e via strămoşească, ceea ce nu-i adevărat. Aceste vii au fost aduse la 1900. Sînt hibride care fac foarte rău, pînă la mutaţii genetice.

Într-o sută de ani, am ajuns să credem că asta e via strămoşească.

Totuşi, şi România ia multe premii, iar acum are peste 200 de vinuri în concurs."

Cele mai multe premii provin din marile forţe viticole: Italia, Spania, Franţa, Noua Zeelandă, Australia, Africa de Sud. Ceea ce nu înseamnă că nu există vinuri româneşti competitive – „de pildă: Da Vino – care marchează excelenţa, chiar dacă nu e o firmă mare –, Oprişor, Vinarte, dar şi investiţii româneşti 100%, precum Avereştiul, Anastasia. Viitorul sună bine..." conchide Cătălin Păduraru. Observînd, în acelaşi timp, că în România, consumul de masă merge încă spre vinurile dulci şi că nu există, la nivel extins, o cultură a vinului. În schimb, în ceea ce el numeşte „consum premium", lucrurile stau altfel: aici se beau vinuri seci, bune...

Unde se situează vinul şi care e relaţia lui cu cultura? În opinia dlui Păduraru, „vinul e undeva între băutură recreativă şi suport de pierzanie. Pe de altă parte, e un derapaj faţă de ceea ce lumea bună consideră că e vinul: acesta face parte din cultură. Traduc ceea ce vreau să spun prin cultură: dacă îi dăm să bea un vin românesc unui străin din emisfera sudică, un om care nici n-a auzit de România, acesta, în secunda respectivă, înţelege ceva din noi, intră în contact cu noi. Din punct de vedere senzorial."

De altfel, ca să fii un adevărat specialist în vinuri, recunoscut internaţional, nu-i deloc uşor: „Există un institut de *Master of Wine* la Londra, unde trebuie să fii triplu licenţiat ca să ajungi. Sînt 300 de *Masters of Wine* în lume. Formarea se face în timp, cu multă experienţă, multe concursuri, multă bibliografie de specialitate."

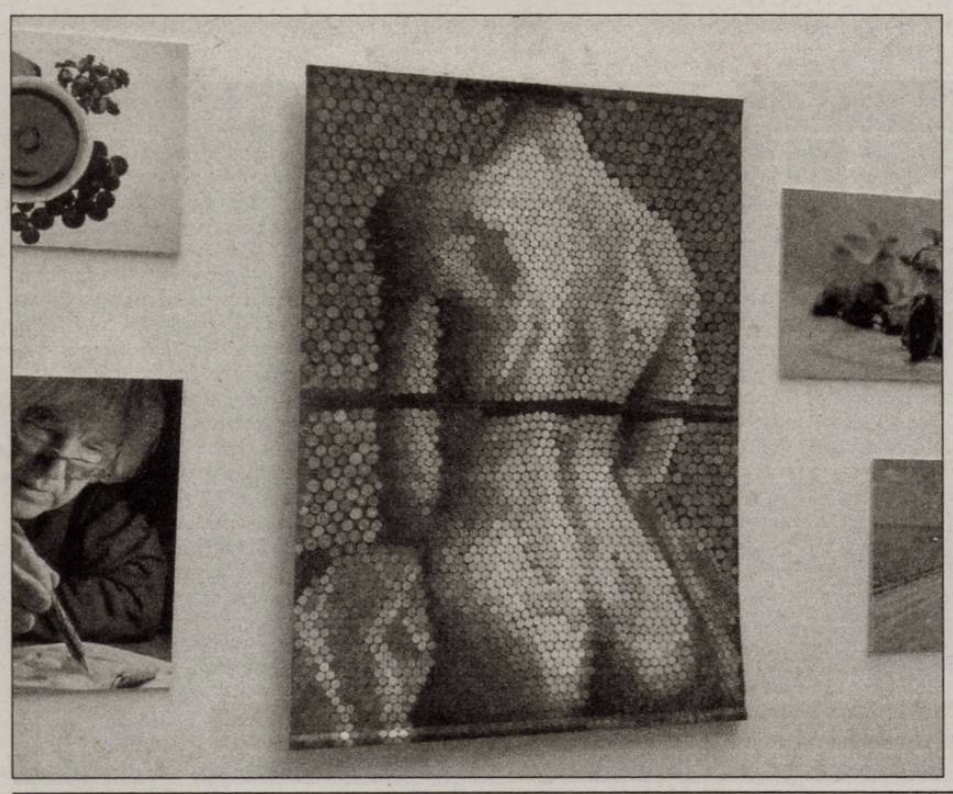

Alicia, Ion Nedelcu şi Conrad

Alicia Diaz este din Columbia, unde – spune ea – nici nu se bea mult vin, nici nu se produce. Nu se bea la nivel de mase; în cercurile elitiste se bea vin de export. Pe care îl aduce, printre alţii, şi ea, mai ales din Panama.

Ea ilustrează, în persoană, ceea ce îmi spunea Cătălin Păduraru despre femei, în lumea vinului: şi anume, că sînt tot mai multe...

Alicia constată nenumărate apropieri între România şi Columbia: deşi săraci – spune ea – ne place, şi unora, şi altora, viaţa bună; ne place să avem maşini „tari", să ne îmbrăcăm bine spre ostentativ, să ieşim. La ei – povesteşte Alicia – chiar şi cei mai săraci au bone sau femei de serviciu; chiar şi femeile de serviciu au, la rîndul lor, alte femei de serviciu...

Ion Nedelcu – scenograf de film şi televiziune, artist plastic – este autorul expoziţiei „Laviu în vin": „Ideea expoziţiei este mai veche, de cînd eram copil. De cînd se vărsa paharul pe masă, eu provenind dintr-o zonă viticolă...

Ai o altă senzaţie cînd pictezi cu vin. De fapt, e grafică, un fel de laviu (o tehnică cu tuşuri colorate, din ce în ce mai deschise). Folosesc toate vinurile care au culoare, de la rosé pînă la cele mai închise, Cabernet-urile, Merlot-urile. Merg spre mov, depinde de gradul de aciditate. Ele oxidează diferit şi în funcţie de cît de absorbantă e hîrtia.

Pun culoare, şi tematica vine după. Orice îţi vine atunci, pe loc, e atît de relaxant! Pun vinurile alături, apoi le întind cu o spatulă, chiar cu peniţa.

Nu elaborez tema înainte. Nu mă gîndesc la final. Merg unde mă conduce vinul. Asta-i frumuseţea – cînd miroase a vin şi uiţi de tine e extraordinar. E o stare euforică, mai şi tragi din vin, nu trebuie să fii beat.

Există o mare legătură între vin şi artă. Din Antichitate, cei de atunci, cînd beau vin, aveau imaginaţie mai multă. Cînd bei, perorezi, dai drumul la metafore, ai curaj..."

Nu doar vinul te poate inspira, ci şi dopurile sticlelor sale. **Conrad Engelhardt** este din California, dar locuieşte, de ceva timp, la Londra. Lui şi soţiei sale le plăcea vinul şi păstrau dopurile de la toate sticlele achiziţionate. Din acestea s-a apucat să facă – folosind în general ca model, fotografii – tablouri din dopuri. O astfel de operă de artă cuprinde între 2000 şi 4000 de dopuri. 20 de restaurante îi păstrează dopurile de la vinurile lor. O dată pe săptămînă sau pe lună, se opreşte să le ia. Asta începînd de acum doi ani.

După care, îşi ia o scîndură pe care înfige 200 de dopuri. De aceea, trebuie să-şi aleagă subiecte care pot fi destul de vizibile din 200 de puncte, în nuanţe de bejuri şi marouri, dar şi alte culori, cu excepţia albastrului – spune Conrad. A făcut-o, astfel, pe Marylin Monroe, a făcut nuduri feminine, dar şi portretul lui Aung San Suu Kyi, celebra disidentă din Myanmar.

Dopurile de la acest concurs îi vor fi donate lui Conrad. Cu care, probabil, ne vom revedea la concursul următor. Ocazie cu care sperăm să descoperim mai mult din lumea vinului, una destul de fascinată.

Cu ochii-n 3,14

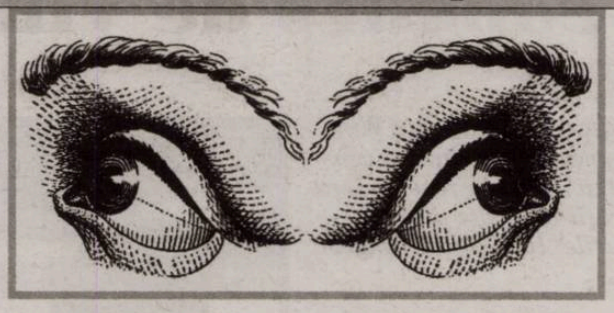

APROAPE SÎNT DEPARTE (LA IEŞIREA DIN PREAJMĂ, ŞTIU CUM VREAU SĂ-MI PETREC VREMURILE: DEASUPRA OGLINZII)

■ Aproape 100% din reclamele de la TV conţin, în proporţie de aproape 100%, formula *100%*. Aproape. (**A. D.**)

■ Cînd am aflat că în comisia de revizuire a Constituţiei se discută despre introducerea unui articol cu privire la aplicarea stemei pe drapelul de stat, m-am apucat imediat să recitesc cartea lui Andrei Codrescu *Gaura din steag*. Anii '90 sînt departe, dar unele lucruri nu se schimbă niciodată, oricîte revoluţii ar trece. (**M. M.**)

■ La TIFF, la ieşirea de la un film rusesc, o fată o întreabă pe prietena ei: „Băi, da' ăştia n-au la festival şi nişte comedii?" Ba da, dar nu-s în nici un caz ruseşti. (**L. V.**)

■ Pe neterminata frîntură de autostradă Bucureşti-Ploieşti au apărut cîteva maşini de „security". Adică – v-aţi prins – de la o firmă privată de pază. Au un fel de bec pus pe capotă, stau pitulate la umbră sub pasajele care traversează autostrada, iar în ele moţăie cîte doi băietani numa' buni de pus să cosească ogoarele din preajmă. Mă întreb ce păzesc dumnealor: stau de şase să nu vină cumva constructorii autostrăzii să termine treaba? (**M. V.**)

■ Nu sînt sigură de multe lucruri, dar ştiu cum vreau să-mi petrec sfîrşitul lumii: într-o sală de cinema, unde rulează filmul lui Vasili Sigarev, *Living (Zhit / În viaţă*, Rusia, 2012). E cel mai răvăşitor film despre insuportabilul gînd al pierderii celor dragi. (**A. M. S.**)

■ În hotelul Capitolina din Cluj, am constatat, cu stupoare, dar şi cu delectare, că lampa de deasupra oglinzii din cameră era (şi este încă...) în formă de joben. Negru, nu prea mare, elegant. Mi-a plăcut ideea (poate şi pentru că mi-a amintit de *Harry Potter*, unde jobenul fermecat făcea selecţia proaspeţilor elevi de la Hogwarts). Şi mi-a mai plăcut că pe peretele de lîngă oglindă scria: „Home is where your heart is." (**I. P.**)

LA CÎTĂ LUME ÎŞI DECLARĂ SPRIJINUL PENTRU CONFLICT, E DE CREZUT CĂ LUMÎNĂRILE ADEVĂRATE S-AU ÎNTORS LA OPAIŢ

■ După ce mult prea celebra Angelina Jolie a făcut ce a făcut pe un principiu similar celui din povestea cu drobul de sare, aflăm că soţul ei, Brad Pitt, ar suferi de o boală rară numită prosopagnozie, care-l face să uite chipurile oamenilor pe care i-a întîlnit. La cîtă lume întîlneşte Brad Pitt, e de crezut că „boala" asta poate fi o scornească a aceloraşi indivizi care au sfătuit-o şi pe Angelina. Sper că nu-l vor convinge pe mult prea celebrul actor că singurul remediu ar fi să i se taie capul. (**A. M.**)

■ Pe la jumătatea lunii trecute, Crin Antonescu, preşedintele Senatului, îşi declara sprijinul pentru iniţiativa lui Remus Cernea de legalizare a căsătoriei între persoane de acelaşi sex. Zilele trecute, acelaşi politician a declarat: „Familia e familie, căsătoria e căsătorie şi se face între un bărbat şi o femeie." Cum ar zice Macedonski, dacă ar trăi vremurile noastre, „în *Crin* e beţia cea rară..." (**S. S.**)

■ Cică echipa de actori a serialului *Suleyman Magnificul* ar fi participat la protestele antiguvernamentale din Turcia. Ce-ar fi să trimitem şi noi niscaiva ieniceri şi spahii rămaşi de pe la filmele lui Nicolaescu şi s-o punem de o co-producţie postmodernă? Subiect avem, conflict avem... (**A. P.**)

■ Un colaj cu replicile favorite din filmele văzute zilele astea la TIFF: „Timpul este un concept occidental", „Cum puteţi testa un miracol?", „Ce faceţi, băieţi? Mai e iarnă pe aici?", „Ne-ai vîndut lumînări chinezeşti. Lumînările adevărate nu se sting", „Hai să furăm şi cîinele ăsta", (Iuda către Iisus) „Pînă la urmă n-am evanghelizat pe nimeni". (**M. C.**)

■ Cinci români au fost condamnaţi în Anglia pentru că au furat cabluri de înaltă tensiune în valoare de 120.000 de lire sterline. Cei cinci au comis infracţiunea de 14 ori în trei luni pînă să fie prinşi asupra faptului. Să nu ne mirăm cînd vom auzi că Marea Britanie a regresat la stadiul de ţară neelectrificată şi că englezii s-au întors resemnaţi la opaiţ şi la candelă. Şi uite-aşa, încet-încet, tot noi, românii, vom salva planeta. (**A. P.**)

PENTRU A SE ODIHNI, O RELATARE PLASTICĂ SE STINGE

■ În partea de Berceni unde locuiesc e un atelier de vulcanizare al cărui proprietar vrea să arate că respectă cauciucul. La el, roţile obosite pot face un popas mai lung pentru a se odihni, fiindcă pe firmă scrie: „Hotel Anvelope – 5 lei / sezon". (**D. S.**)

■ La un post TV, o relatare plastică şi plină de patos a celei de-a doua acuzări a lui Gigi Becali: „Acuzarea cu executare a căzut ca un topor, fix în moalele capului finanţatorului echipei Steaua." (**S. G.**)

■ Multe grozăvii am întîlnit pe coperta a IV-a a cărţilor, dar parcă asta le-ntrece pe toate. Pe o carte de William Golding, descrierea autorului începe astfel: „Se naşte în *Born* St. Columb Minar, Cornwell, la 19 septembrie 1911 şi se stinge din viaţă la *Died* Tullimaar, Cornwall, în 19 iunie 1993". Limba engleză + traducere defectuoasă = umor involuntar. (**P. M.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 488 ■ 20-26 iunie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

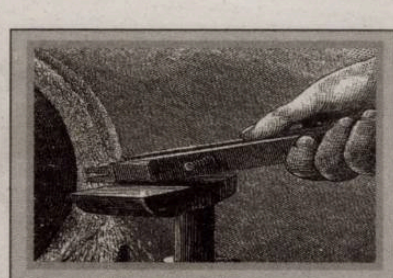

Ovidiu NAHOI
EU şi UE 5

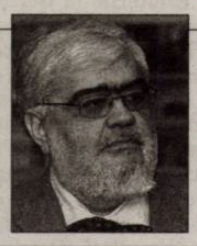

ANDREI PLEŞU
„Note, stări, zile“
pagina 3

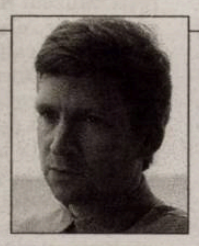

Interviu cu muzicianul
ÓLAFUR ARNALDS
pagina 15

LILIANA NICOLAE
„Maidanezul, noul brand al României“
pagina 20

Responsabilitatea socială a companiilor

Experimentul „Ţara lui Andrei“

„Noi dăm ajutor altora pentru a-i face să ne dea şi ei în împrejurări asemănătoare; şi aceste servicii pe care le facem lor sînt, la drept vorbind, un bine pe care ni-l facem nouă înşine în mod anticipat.“

LA ROCHEFOUCAULD

5 948489 141997 25

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

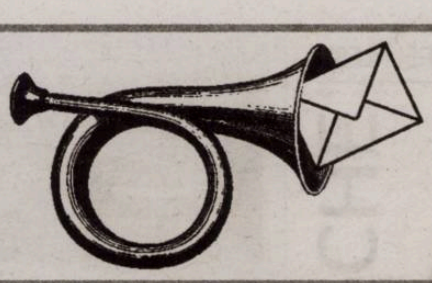

turneu de inbox

NR. 484

Articolul lui Cristian Ghinea, „Să pîrjolim pămînturile prin noi înşine!"

Roşiile doamnei Gigi

Ieri a avut loc un eveniment important pentru consumatorii pieţei piteştene!

A apărut Gigi, cu roşiile de anul ăsta!

Gigi este o doamnă blondă din Turnu Măgurele – probabil descendentă de zarzavagiu din sudul Dunării – şi face cele mai bune roşii de solar; textura şi gustul lor dulce-acrişor sînt o adevărată desfătare a gurii *gourmet*-ului autohton.

Mai ales dacă o combini cu brînza de oaie de la Ion Costel din Siliştea Gumeşti. Descendentele Bisisicăi lui Marin Preda produc o brînză bună şi fac miei de cea mai bună calitate. Jumătatea de miel, strănepot al aceleiaşi Bisisica – cumpărată de Paşti de la conţăranul marelui nostru scriitor moromeţian – a bătut toate recordurile de calitate!

Excelentele roşii de solar ale lui Gigi sînt din sămînţă olandeză.

Şi toate acestea vreau să le pun în contextul articolului lui Cristian Ghinea din ultima *Dilemă veche*.

România are o problemă, ce face cu pămîntul? Pămîntul din zona carpato-dunăreană produce legume, fructe şi cereale de foarte bună calitate. Pămîntul agricol românesc poate fi vîndut la liber, de acum, în Uniunea Europeană. Poate apărea, deci, problema ca acest teren agricol să nu mai aparţină românilor, ci unor întreprinzători străini. Ghinea ne spune, pe bună dreptate, că nu îl iau olandezii în spinare şi-l duc în Olanda, să-l pună pe nisipul recuperat din mare. Mai mult ca sigur l-ar putea cultiva, beneficiind şi de experienţa doamnei Gigi, care face legume cu gust românesc, folosind sămînţa batavă!

Este clar că finalizarea cadastrării terenului agricol românesc ar trebui să devină prioritate naţională.

N-ar fi nici o nenorocire ca ungurii amatori de pămînt românesc să cultive pe el salam unguresc, italienii – pizza, sau nemţii – *Kalbswurst!* Este păcat că atîta amar de teren bun de agricultură zace sub mărăcinii neputinţei bătrînilor din satul românesc.

Pe de altă parte, responsabilii politici români trebuie să întindă o mînă de ajutor, ca oameni precum Gigi sau Ion Costel să poată să ne ofere în continuare produsele lor, de o calitate pe care nici produsele tradiţionale de import nu le pot egala!

Joe Neguţ
28 mai 2013

O singură observaţie

Aveţi dreptate în mare parte, însă sînt şi cîteva aspecte cu care nu sînt de acord; de asemenea, aţi prezentat un punct de vedere, iar modul cum aţi pus problema este mai puţin obiectiv; sînt multe aspecte şi detalii de care nu aţi tinut cont, însă, repet, aşa cum aţi expus problema, este corect; pe de altă parte, ţin să vă informez că, în Belgia, nu se vînd terenuri nici măcar belgienilor, statul este proprietar! O fi bine, o fi rău?! Nu ştiu, dar, dacă într-o zi, belgienii îşi vor vinde pămîntul, anunţaţi-mă şi pe mine, pentru că am să vi-l fac cadou pe al meu: gratis!

O ultimă precizare: este greu de dezbătut într-o revistă o asemenea problemă, foarte greu, ar trebui să scriu foarte mult, aici, la dvs., şi nu cred că este cea mai bună formă de comunicare.

adăugat de ideisiopinii
la 25 mai 2013

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

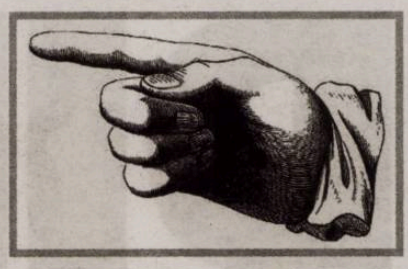

■ Stephen King, *Sub Dom* (traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Nemira, 2013). Despre ce se petrece într-un orăşel din Maine care se trezeşte izolat de restul lumii sub un clopot invizibil şi imens. O carte care se citeşte cu răsuflarea tăiată şi pe nerăsuflate, demonstrînd (încă o dată) remarcabila putere a Regelui King de a-şi ţine cititorii cu sufletul la gură. (Dan Stanciu)

■ Citiţi, pe adevarul.ro, un grupaj bogat de articole despre cei 125 de ani de istorie ai ziarului *Adevărul:* de la povestea fondatorului, Alecu Beldiman, pînă la un articol despre situaţia Bacalaureatului în 1925. În categoria „bloggeri" îi găsiţi pe Arghezi, Sadoveanu, Topîrceanu şi alţi colaboratori ai ziarului. Istoria pe scurt (şi cu ilustraţii) a ziarului şi a lumii româneşti se află pe site-ul 125ani.adevarul.ro. (Mircea Vasilescu)

■ 21 iunie e cea mai scurtă noapte din an. Dar n-o să ne dăm seama, pentru că la Librăria Bastilia din Bucureşti între orele 23-24 va fi un maraton de lecturi nocturne, cu mulţi autori şi cărţile pe care le-au tradus sau la care lucrează. Printre invitaţi: Antoaneta Ralian, Adela Greceanu, Marin Mălaicu-Hondrari, Florin Iaru. (Ana Maria Sandu)

■ Vineri, 28 iunie, de la ora 19 şi pînă tîrziu în noapte, în Sala de cinema de la UNATC, Film Menu proiectează zece scurtmetraje româneşti realizate în ultimul an, în cadrul ultimei ediţii „Să Film!" înainte de vacanţa de vară. Veţi putea vedea filme regizate de Radu Jude, Tudor Jurgiu, Tom Wilson, Ivana Mladenovic, Cristi Iftime, Cecilia Felmeri ş.a. Proiecţiile sînt urmate de discuţii cu echipele filmelor respective, iar intrarea e liberă. (Luiza Vasiliu)

■ Joi, 20 iunie, la Cinemateca Română, e KinObservator. În programul serii: filmul *10 x Observator cultural*. Un documentar concis şi precis, care povesteşte, prin vocile redactorilor şi ale colaboratorilor, istoria de un deceniu a revistei. (Matei Martin)

■ Fără nici o legătură cu invazia de fluturi din ultima perioadă din Bucureşti, Muzeul Antipa vă propune, pînă pe 31 iulie, o expoziţie temporară de fluturi tropicali vii, organizată în colaborare cu „Casa Fluturilor" şi Societatea de geografie Vulticulus. Preţurile biletelor sînt de 10 lei pentru copii sau studenţi şi 12 lei pentru adulţi şi pensionari. (Stela Giurgeanu)

■ Festivalul „Namaste India", ediţia a V-a, are loc la Muzeul Satului, în weekend-ul viitor. În loc de doine şi hore – muzică clasică indiană, în stilul Khayal; în loc de ii şi iţari – *saree*-uri, *salwar kameez* şi *kurta;* în loc de mămăligă – mîncare tradiţională indiană. Ceva diferit. (Adina Popescu)

■ Festivalul „Electric Castle" ţinut la Castelul Bánffy de lîngă Cluj, în weekendul 21-23 iunie. Vor cînta peste 80 de artişti tehno-dub-electro-pop, indie-(post)rock şi hip/trip-hop ş.cl., printre care: Morcheeba, Fritz Kalkbrenner, Pendulum, Télépopmusik, iar de la noi: K-lu, Moonlight Breakfast, Les Elephantes Bizarres, RatB, ROA, Şuie Paparude, Lights Out!, CTC. Programul complet îl găsiţi pe site-ul festivalului: www.electriccastle.ro. (Marius Chivu)

■ Noul roman al lui Dan Stanca, *Craii şi morţii* (Editura Cartea Românească, 2012) – un minunat roman ezoteric despre „domnia cantităţii şi semnele vremurilor", care n-a avut încă receptarea meritată. (Simona Sora)

■ Vineri, 21 iunie, de la ora 19, la Librăria Bastilia, călătorim la Berlin, cu „Voyage-Voyage – un loc, o carte, un film, by Nadine Vlădescu". Ediţia specială a evenimentului, organizată cu ocazia solstiţiului de vară, îi va avea drept invitaţi pe criticul de film Alexandra Olivotto şi pe actorul Alexandru Potocean. După discuţie, va fi proiectat thriller-ul indie cult *Aleargă, Lola, aleargă!,* regizat de Tom Tykwer. *„Alles über Berlin, Berlin über alles!"* (Patricia Mihail)

■ Albumul de fotografie al Ninei Mihăilă, *Journeys to Self* (concepţie grafică: Alexandru Braniştе, prepress: Eugen Vasile, Square Media) – rodul călătoriei autoarei, timp de trei ani, în jurul lumii. (Iaromira Popovici)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ţăranul 2.0**
- **Aici (nu) sînt banii dumneavoastră**
- **Urmează imagini şocante**

album dilematic — Ciprian Vlăduţ

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU
CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ŞTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informaţii şi reclamaţii ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 şi 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producţie: Ionuţ MATEI
Director Distribuţie: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding
Tiraj: 9.600
Tipărit la Tipomedia

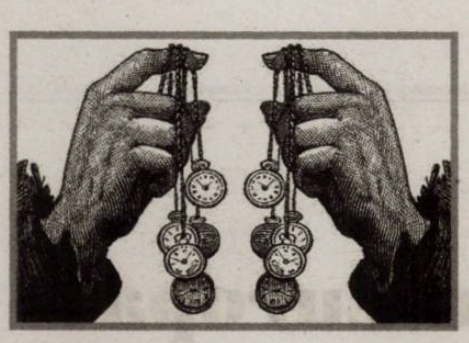

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

15 iunie 2013, Berlin

Există, peste tot în lume, o mitologie a Germaniei și a „neamțului“, mergînd de la deplina încredere în seriozitatea meșteșugărească și în spiritul de disciplină ilustrate de lumea prusacă (un lucru bine făcut e „treabă nemțească“), pînă la ironii nu întotdeauna meritate despre o anumită lipsă de umor, sau pînă la stigmatul inevitabil provocat de dezastrul nazist. Pe de altă parte, evacuarea filozofiei, a literaturii, a muzicii și a științei germane din patrimoniul planetar este de negîndit. Venit din Est, ești cu atît mai vîrtos înclinat să privești cu admirativă invidie reușita postbelică a unei țări devastate, mecanismul bine uns al serviciilor publice și al instituțiilor, „ordinea“, „curățenia“, și „onestitatea“ teutone. Pe acest fundal, orice fisură, orice derapaj capătă, pentru vizitatorul idolatru, proporții catastrofale. Dacă nici Germania „nu mai e ce-a fost“, atunci totul e pierdut.

E pentru prima oară cînd trăiesc la Berlin experiențe îngrijorătoare.

Ei bine, Germania nu mai e ce-a fost! E pentru prima oară cînd trăiesc la Berlin experiențe îngrijorătoare. Începînd de la fleacuri. Am văzut, de pildă, pe celebrul Ku'damm, un domn respectabil, aruncîndu-și țigara neterminată pe trotuar, înainte de a intra într-un magazin. Pe trotuar?! Pur și simplu?! Dacă vedeam asta la București, la Iași, ba chiar la Cluj, abia dacă aș fi observat. Dar aici, în inima Berlinului, o asemenea „scăpare“ are ceva apocaliptic. Ca și reacția vînzătorului de la un chioșc de ziare central: urmărește un meci pe ecranul unui televizor portativ, iar silueta lui obturează „marfa“. Îl rog să se dea puțin la o parte, ca să pot vedea coperțile unor reviste care mă interesează. „Spuneți-mi exact ce vreți!“ îmi spune, deranjat de întrerupere, interlocutorul. „Vreau să văd ce se află pe raftul din spatele dumneavoastră.“ „Știți ce? Ăsta e chioșcul meu. Fac ce vreau. Iar dumneavoastră nu vă vînd nimic. Valea!“ Cine și-ar fi putut închipui, acum cîțiva ani, o astfel de replică într-un magazin „federal“? O surpriză mai mult decît inconfortabilă a devenit, dintr-odată, circulația berlineză. Într-un oraș altfel foarte aglomerat – care, însă, pînă anul trecut, mă intimida cu fluiditatea inexplicabilă a traficului său –, lucrurile au involuat drastic. Nenumărate mici și mari șantiere pe toate traseele imaginabile, un surplus de nervozitate din partea șoferilor, mîna dusă prea repede pe claxon, toate laolaltă, indiferent de ora zilei, îmi provoacă un trist vertij, cu aromă bucureșteană. Magazine cu farmec specific, parte integrantă a portretului tradițional al orașului, au dispărut de la o zi la alta, făcînd loc unor firme fade, cu „produse“ standardizate. Noul aeroport Schönefeld, care trebuia dat în folosință, cu mare tamtam, acum doi ani, e încă în lucru. Presa vorbește de parlamentari și miniștri corupți, se dezbate intens rezultatul unui recensămînt (contestat de unii), în urma căruia anumite landuri – Berlinul, printre ele – vor trebui să suporte drastice reduceri de buget. Unde mă aflu? Asistăm, oare, la începutul unei „integrări“ europene răsturnate? Vestul se va integra în Est?

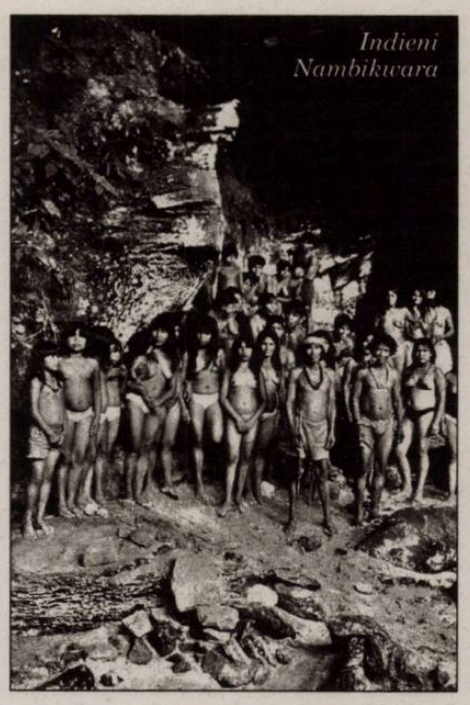

Mă rog, nu vreau să creez panică. Mai e mult pînă la dezastru. Și, oricum, mă pot bucura, egoist, că generația mea n-o să-l apuce...

17 iunie 2013, Berlin

Într-o carte despre bătrînețe, găsesc un formidabil pasaj din Talmud (în *Megillah*, al zecelea tratat din *Mishna*): „Dacă tinerii îți spun să construiești, iar bătrînii îți spun să demolezi, atunci demolează! Căci construcția tinerilor e deconstrucție, iar deconstrucția bătrînilor e construcție.“ Sînt puține textele din care bătrînețea iese atît de bine... Efectul e consolator, mai ales dacă tocmai ai aflat, de la Lévi-Strauss, că indienii Nambikwara n-au decît un singur cuvînt pentru „tînăr și frumos“ și tot unul singur pentru „bătrîn și urît“. Sărăcia cîte unei limbi e, pur și simplu, ofensatoare. Un simptom al lipsei de civilizație – îmi vine să spun – împotriva oricărei corectitudini politice.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cuvinte îngrijite

În numărul „verde“ al *Dilemei vechi*, Eugen Ciocan a relatat una dintre cele mai frumoase povești pe care le-am auzit, coborîtă parcă din înțelepciunea calmă și milenară a Orientului. În grădina sa superbă de la margine de București, amicul său John „a deschis subiectul grădinii. Nu-i scăpase nici un detaliu. Observase o mulțime de amănunte compoziționale pe care abia dacă ni le mai aminteam, după atîta timp de la plantări. Dar cînd a început să se refere la fiecare plantă după denumirea ei în latină, ne-a lăsat *flabbergasted*. Ne-a spus că în Anglia se învață numele latinești în gimnaziu. «Cum poți avea respect față de ceva care nu are nume?» ne-a întrebat. Poate ar fi cazul să dăm un nume celor care ne înconjoară și, poate, vom reuși să descoperim un fel de a ne păsa de ceea ce este în jur. Poate că, astfel, vom transforma împrejmuirea într-o grădină“ – a meditat mai departe Eugen.

Cum poți avea respect față de ceva care nu are nume?... Cum să ai grijă de ceea ce nu cunoști și cum poți să cunoști fără să numești? Cum poți să îngrijești nenumitul? Ei bine, nu poți! Ai putea să ai acces doar la „împrejmuire“, adică la ceea ce se află în preajmă și ți-ai însușit mai mult sau mai puțin întîmplător ori samavolnic. Dar doar ceea ce a fost numit cum se cuvine poate fi îngrijit corespunzător și poate deveni, astfel, cu adevărat al tău sau chiar o parte din tine. Așa a început și creația – sau, mai exact, așa a fost ea însușită de către om, căci Adam, și nu Dumnezeu, a dat numele tuturor celor din preajma sa. Îmi vine în minte și Țăranul, care, după chipul și asemănarea primului Om, dă cîte un nume fiecărui animal din ograda sa, fiecărui loc din preajma sa, devenind, astfel, una cu *trupul* său de moșie.

Limba este ea însăși o grădină – sau așa ar trebui să fie. Grădina Omului. Teamă mi-e însă că, în ultima vreme, am lăsat-o tot mai mult în pîrloagă, transformînd-o într-o simplă împrejmuire. Parabola „verde“ a lui Eugen Ciocan este, astfel, mult mai cuprinzătoare, iar înțelepciunea sa îngrijorată ne privește pe toți. Cum să-ți pese de o lume căreia i-ai uitat numele sau pe care o numești doar așa, de mîntuială, cît să te orientezi prin hățișul grădinii părăsite? De ce să ne mirăm că însăși lumea în care trăim seamănă tot mai mult cu o imensă pîrloagă, cînd nu ne mai facem griji despre felul în care o numim? Nu este vorba aici despre numele latinești ale florilor, nu este vorba doar despre gramatică și nici măcar despre simple necunoașteri ale limbii, ci despre ceva mult mai profund: *numirea* însăși. Cînd poți să numești, cu un aer de normalitate, lucruri diferite, cu același cuvînt, iar cuvinte diferite pot numi, cu dezinvoltură, același lucru, grădina limbii este năpădită de buruienile lui Babel, iar comunicarea dintre oameni devine un dialog al surdului cu mutul.

Recunoașteți ceva din aceste parabole în viața noastră de zi cu zi? Să coborîm, atunci, în trivialul cotidianului nostru și să vă spun, de pildă, o poveste din grădina mea, acolo unde ar trebui să se învețe grădinăritul cuvintelor.

Ceea ce le lipsește, de regulă, studenților nu este informația și nici sîrguința, ci ceva mult mai grav: aparatul numirii, ideea însăși de concept, adică rostul fundamental al cuvintelor îngrijite. „Haideți, domn' profesor, chiar n-ați înțeles ce-am vrut să spun?“ Am auzit această nedumerire sinceră de zeci și zeci de ori. „Ba da, bănuiesc ce-ai vrut să spui, doar că ai spus altceva“ – am răspuns eu, tot de zeci și zeci de ori. Și, în moduri și grade diferite, același lucru se întîmplă și printre profesori, se întîmplă în mai tot ce ține de discursul nostru public – și în discuțiile noastre, în general. Pierdem, una cîte una, denotațiile, sensurile îngrijite ale cuvintelor, și ne orientăm tot mai mult prin conotații, aluzii și iluzii. Chiar și cei mai binevoitori convorbitori o iau, astfel, prin bălării.

Cum să-ți pese de o lume căreia i-ai uitat numele sau pe care o numești doar așa, de mîntuială?

În termenii parabolei grădinarului, asta este ca și cum proprietarul grădinii ar cunoaște doar două cuvinte: flori frumoase și flori urîte. Poți să faci grădinărit și așa, dar rezultatul va fi pe măsură. Se cheamă *The Carpathian Garden* – sau ceva în genul acesta...

* * *

Ieri am avut o zi ciudată, care m-a pus pe gînduri pentru alte două zile. Aveam două întîlniri, pe care le tot amînam din lipsă de timp. M-am dus la prima, înarmat cu agenda, carnețelul de notițe și pixul, pentru a nota ceea ce avea să mi se ceară/propună/solicite – căci, evident, nu putea fi vorba despre altceva. După două ore, nu notasem nimic. La fel și la a doua întîlnire. Interlocutorii mei nu doreau să-mi ceară nimic, ci doar să stăm de vorbă. Bine, bine, să stăm de vorbă, dar ca să facem ce? Păi... să vorbim, să facem schimb de vorbe cu sens. Nu-mi cereau nimic, îmi ofereau: cuvinte îngrijite, conversație, rafinată pierdere de vreme. Ei erau desuet normali, cu mine era ceva în neregulă: îmi pierdusem *darul* vorbirii. Ca mai toți din preajma mea.

Bolnav de eficiență, mi-am salvat angoasa timpului pierdut hotărînd, pe drumul de întoarcere, să scriu o pilulă despre această întîmplare. Adică *să fac*, totuși, ceva...

* * *

Ieri am trecut prin Cișmigiu și m-am oprit să privesc îndelung lebedele negre. Perfecțiunea plutind peste ape – care deveneau, astfel, ireale, prin reflectarea întunecată a lebedelor. Sînt probabil singurele animale care nu mai au nevoie de „cuvinte“, de un limbaj al lor. Oare de aceea se vorbește despre „cîntecul de lebădă“?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

De ce e scumpă viaţa-n Europa?

Katerina e din Zagreb şi e îngrozită de apropiata aderare a Croaţiei la UE. Se tot întreabă de ce s-au scumpit toate cele şi ce o să mai fie după aderare. Bombăne apropiata intrare în „marea familie europeană". Manuel este încă student, în Lisabona. Bombăne şi el, amintindu-şi costul vieţii pe vremea cînd Portugalia nu era încă stat membru. E drept, vorbeşte din poveştile părinţilor şi bunicilor, căci el nu era pe lume. Donovan e scoţian de origine, funcţionar public în Belfast. Îşi aminteşte cît de ieftin era un weekend cu prietenii în Zagreb, Belgrad sau Ljubljana pe vremea Iugoslaviei. Trebuia să te chinui să cheltuieşti 100 de lire sterline în cluburi şi restaurante, timp de două zile. Katerina îi dă dreptate. Manuel îi înţelege. El e încă un „animal de club" şi simte pe pielea lui cît de scumpă e viaţa, evaluată în unităţi proprii de măsură („Jack & Cola" – bănuiesc că e vorba de un carcalete de club, compus din whisky şi Coca-Cola), care au crescut de la 1,5 euro la 6 euro. Toţi trei se uită spre mine şi îmi cer o explicaţie. Fiind un soi de euro-explicator de serviciu, încerc să-i lămuresc.

Primul motiv – le zic – este *politica agricolă a preţurilor înalte* (filiera franceză). Altfel spus, orice creşte pe cîmp sau în grajd trebuie să se vîndă cît mai scump, pentru a-l ţine în viaţă (economică, evident) pe fermierul mediu european, mult mai puţin productiv decît oricare alt concurent global (fie el american, chinez, rus sau sud-american). Uniunea Europeană plăteşte subvenţii directe la hectar, indiferent de ce se produce (sau nu) pe acea suprafaţă. Drept urmare, există, în acest moment, cel puţin 30 de milioane de hectare necultivate, care sînt subvenţionate din bugetul comunitar. (Rog comunitatea vastă a analiştilor de toate felurile din România să nu mai considere ţara noastră drept excepţie europeană în acest domeniu.) Evident, alimentele devin scumpe. Este drept că se laudă a fi ceva mai sănătoase decît ale competitorilor yankei, chinezi sau sud-americani.

Al doilea motiv ar fi *politica de mediu excesivă* (Filiera germană). De dragul ursuleţilor polari, care îşi văd banchizele reduse – conform unor escroci care se dădeau drept oameni de ştiinţă (vă reamintesc scandalul Climategate) –, Europa a zis că ar fi interesant să joace rolul pionierului arţăgos şi plin de zel, din filmele sovietice ale anilor '50, conform părerilor lui Michael Moore (patru decenii mai tîrziu). „Salvăm planeta, dăm exemplul propriu al virtuţii (aici – ecologiste), restul lumii nu are decît să ne urmeze, în ciuda bunului-simţ economic!" Prin urmare, nemţii au investit mult, mult de tot, în producţia de energie „verde", în tehnologii şi utilaje bine subvenţionate de stat (subvenţii trecute cu vederea de Bruxelles), cauţionate cu contracte favorabile de furnizare a gazelor naturale din Rusia. Manuel ia foc. În numele prieteniei cu natura, Portugalia a închis termocentralele, a creat numai şomeri şi importă, în prezent, energie din Franţa. (Rog comunitatea vastă a analiştilor de toate felurile din România să nu mai considere ţara noastră drept excepţie europeană în acest domeniu.) Firesc, preţul energiei electrice produse în Europa a crescut într-un ritm infernal.

Zic şi al treilea motiv: *trimiteţi producţia în Asia* (Filiera anglo-saxonă). Donovan aminteşte cum, înainte de 2008, City-ul era în pragul sanctificării, în timp ce Jaguar era vîndut indienilor. Ţărilor din sud, cu mai puţină tradiţie industrială, li se recomanda intens turismul sau agroturismul „de calitate". Un fel de „lăsaţi investiţiile în fabrici, vouă vă sînt suficiente hotelurile pe malul mării." Firesc, cînd a venit criza, nu a mai fost nevoie de atîtea servicii. Trebuiau plătite mai întîi mîncarea şi factura la curent. (Rog comunitatea vastă a analiştilor de toate felurile din România să nu mai considere ţara noastră drept excepţie europeană în acest domeniu.)

Sper că le-am explicat cît mai bine amicilor mei de ce este viaţa scumpă în Europa. Vestea bună e că şi Bruxelles-ul şi-a dat seama. Vestea proastă este că, pentru redresare, e nevoie de consensul statelor membre. Ele vor fi 28, în curînd. Îmi pare rău, Katerina!

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

efectul de ecou

Termopan?

Fără îndoială, arhitectura se exprimă prin imagini – desene în proiecte, volume în realitate –, dar nu mai puţin importante sînt cuvintele. În prezent, cînd casele includ mai multă inginerie şi tehnologie decît altădată, şi mai puţină ornamentaţie care să necesite desene executate artistic, şi cînd detaliile sînt adesea apanajul furnizorilor, proiectele pot conţine mai mult scris decît desen, mai multe cuvinte şi cifre decît imagini. Norme, coduri, specificaţii, instrucţiuni, memorii care alcătuiesc, în final, „caietul de sarcini" – un volum impresionant de vorbărie. Un desen tehnic poate fi descris, spre deosebire de unul artistic. Arhitectul nu descrie numai *cum arată* o clădire, ci, mai ales, *cum se face*.

Cunoaşterea limbajului de specialitate poate fi un pas către o comunicare mai bună între clienţi, constructori, furnizori şi arhitecţi, şi – de ce nu? – un pas către o cultură a arhitecturii. De aceea, ca de obicei, voi încerca întîi să tranşez, fără a intra în definiţii, o confuzie între termenii *geam* şi *fereastră*.

Ansamblul de uşi şi ferestre din lemn, metal sau plastic, care aparţine unei case, se numeşte „tîmplărie" (nu „tocărie", cum greşit şi-a făcut loc un termen din jargonul semidoct al meşteşugarilor).

Geamul „termopan" (brevetat în această formă) – invenţie a secolului al XX-lea – reprezintă un panou termoizolant format din două foi de geam (de obicei, de 4 mm), asamblate uzinat, avînd între ele un spaţiu de aer captiv, strict etanşat pe contur. Acesta poate fi montat în rame (cercevele) din lemn, aluminiu sau plastic. Montajul se face, de asemenea, în ateliere specializate, astfel că măsurile ferestrelor sînt extrem de precise. Nu degeaba furnizorii ţin să-şi facă ei înşişi măsurătorile golurilor, la faţa locului.

Problema esenţială nu e atît termoizolarea asigurată de geamul termopan propriuzis, cît etanşeitatea asigurată pe conturul ferestrelor şi între cercevele şi toc (tocul e partea fixată în ziduri), precum şi între toc şi zidărie. Pe de altă parte, tocurile şi cercevelele sînt – fatalmente – conducătoare de căldură şi creează o punte termică între interior şi exterior, astfel încît nu toate produsele sînt la fel de eficiente. Pentru alegere, consultarea unui arhitect e binevenită. Furnizorii îşi perfecţionează permanent sistemele, în scopul micşorării transferului termic – în prezent, avem la dispoziţie panouri de geam termopan compuse din trei foi de geam şi două spaţii de aer, precum şi tocuri şi cercevele cu goluri interioare – camere de rupere a punţii termice. Cele mai noi creaţii în materie pot ajunge la şapte astfel de camere şi trei garnituri de etanşare pe conturul ferestrelor care se deschid.

Sistemul a făcut un salt calitativ odată cu apariţia geamului *„float"*, obţinut prin turnarea sticlei pe orizontală (realizînd o perfectă planeitate), care a înlocuit „geamul tras", obţinut prin laminarea sticlei pe verticală. Acum, nimeni nu mai concepe să vadă, prin ferestre, peisajul ondulîndu-se la orice mişcare, din cauza imperfecţiunilor geamului.

Dacă mai punem la socoteală accesoriile metalice special concepute, ne dăm seama de cîtă tehnologie e nevoie pentru a putea privi afară.

O invenţie îşi trăieşte viaţa ca orice fenomen: avangardă, experiment, expansiune, apogeu...

La noi în ţară, apogeul termopanului atinge paroxismul. O vreme, i s-a atribuit simbolul reuşitei, al prosperităţii, al modernităţii şi al confortului, pentru ca, după ce a inundat piaţa, să devină popular, banal şi nelipsit din orice proiect de construcţie nouă sau de amenajare. Clădiri bune sau rele, frumoase ori urîte, au fost dotate – total sau parţial –, fără discernămînt, cu ferestre noi, din iniţiativa administratorilor ori a proprietarilor. A rezultat un aspect eterogen şi adesea în contradicţie cu arhitectura clădirilor respective. Unele faţade ilustrează cuceririle Revoluţiei: dreptul de proprietate, libertatea, democraţia, personalitatea sînt afirmate prin diversitatea de forme, profile şi cercevele, pe aceeaşi faţadă, cum a vrut şi cum a putut fiecare. Au mai venit şi primăriile să toarne gaz peste foc: acţiunea de reabilitare termică a blocurilor implică şi închiderea de balcoane – o calamitate artificială, un balaur cu două capete: pe de o parte s-au sluţit şi depersonificat faţadele, rămase acum fără umbre şi fără jocul de volume dintre logii şi balcoane – unica lor şansă de a avea o arhitectură; pe de altă parte, s-a anihilat funcţia balconului ca spaţiu intermediar între interior şi exterior – replica prispei tradiţionale.

În Bucureşti, urîţenia a devenit dramatică şi din pricina excesului de ferestre albe – potrivite, poate, la şcoli sau la spitale, dar nelalocul lor în peisajul urban bucureştean şi, de altfel, greu de regăsit în tradiţia arhitecturii româneşti. Stridenta culoare albă atrage atenţia asupra ramelor de ferestre, în detrimentul arhitecturii clădirii, şi pune în evidenţă plasticul ieftin şi inexpresiv. Paleta coloristică oferită de furnizori e bogată în culori mai discrete: antracit, gri, oliv, brun etc. Preţul, mai mic pentru ramele albe, n-ar trebui să fie argumentul decisiv. Şi în Londra s-au montat ferestre cu gean termopan. Sînt albe. Dar acolo, casele sînt din cărămidă roşie, iar fereastra albă e tradiţională.

Nu fără importanţă e şi împărţirea golului în cercevele: desenul acestora, potrivit cu factura clădirii, cu formele şi proporţiile golului, poate să inducă eleganţă sau senzaţia de cuşcă cu gratii. Şi aici, e nevoie de experienţa arhitectului.

Abuzul de geam termopan a ajuns să ni-l facă antipatic.

Virtutea sa esenţială – izolaţia termică şi fonică – are şi revers: anihilarea transferului termic anihilează şi transferul de aer. Ventilaţia încăperilor prevăzute cu ferestre cu geam termopan trebuie supravegheată. Accidente pot surveni, cauzate de centrale termice sau alte echipamente. Unde mai pui că termosistemele de polistiren şi răşini învelesc etanş pereţii exteriori şi anihilează, la rîndul lor, transferul – mic, ca respiraţia cutanată la om – de aer prin ziduri. Pe de o parte, vrem să trăim şi să ne hrănim sănătos, pe de altă parte, ne închidem în cutii etanşe, din plastic.

Poate economia de energie a acestor case etanşe e, într-o măsură, diminuată prin mutarea costurilor în termosisteme, tehnologii şi ziduri de 50 cm grosime.

Recent, se remarcă o tendinţă de scurtare a duratei de viaţă a caselor (paradoxal, în contextul dezvoltării durabile!), o tendinţă de reducere a greutăţii lor (cu efecte în structura de rezistenţă) şi chiar conceptul de case reciclabile.

Poate nu termopanul e panaceul universal.

Poate nu e potrivit în mediul rural, sau în case vechi; poate, cînd înlocuim ferestre clasice cu altele cu geam termopan, stăm pe gînduri dacă sînt potrivite în orice situaţie.

Deunăzi, am văzut în cimitir un cavou „pretenţios". Are uşa din PVC, cu geam termopan. O fi bine?

Arh. Crişan ATANASIU

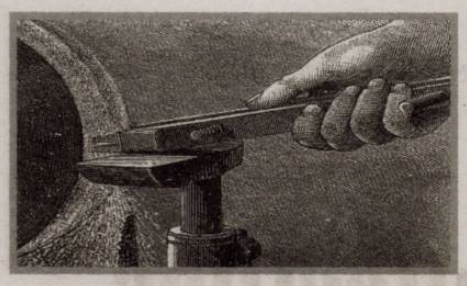

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Noua Constituţie, un tratat de pace umilitor

Credeţi că aici este vorba despre modificarea Constituţiei? Mai gîndiţi-vă! Este, mai curînd, un tratat de pace scris de învingători. Şi ştim din experienţă că în asemenea împrejurări există tentaţia de transformare a tratatelor de pace într-unele de pedepsire.

Aşadar, războiul...

Războiul durează de vreo cîţiva ani – unii spun că de la ultimatumul dat de preşedintele Băsescu PNL-ului, să fuzioneze cu ceea ce atunci se numea Partidul Democrat (era în decembrie 2005). Sau, poate, de mai devreme, dintr-o primăvară ploioasă a aceluiaşi 2005, cu inundaţii catastrofale, în care premierul Tăriceanu refuza să demisioneze, blocînd, astfel, planul preşedintelui Traian Băsescu de a declanşa alegeri anticipate şi de a-şi constitui acea majoritate parlamentară pe care, de fapt, nu avea să o deţină niciodată în termeni absoluţi.

Cine să-l fi influenţat mai tare pe premier? Prietenii Dinu Patriciu, Sorin Roşca Stănescu şi Peter Imre, cu care discutase situaţia politică la o terasă de pe malul lacului Snagov? Sau comisarul Olli Rehn, pe atunci responsabil de extindere? Se spune în Bruxelles că, atunci, comisarul i-ar fi spus pe un ton foarte răspicat premierului de la Bucureşti că orice blocaj politic va fi catastrofal pentru aderarea României la Uniunea Europeană. România semnase tratatul la finele lui 2004 şi eram în plin proces de ratificare de către statele membre. Dar era un moment dificil pentru construcţia europeană – francezii şi olandezii tocmai respinseseră proiectul Constituţiei Uniunii.

Cert este că, în România, am avut război. A fost unul pe laurii victoriei scrîşnite, obţinute în alegerile din 2004, şi pentru controlul României după un an electoral încheiat mai degrabă nedecis.

Pentru PNL, a fost un război drept, cînd s-a luptat pentru păstrarea identităţii de partid vechi de un secol şi jumătate. Şi a fost un război nedrept cînd, sub această flamură, a ajuns să militeze pentru păstrarea privilegiilor unei clase politice închistate şi grav afectate de corupţie.

Pentru preşedintele Băsescu, a fost un război drept cînd a căutat să apere justiţia de ingerinţe politice, şi nedrept cînd a încercat să facă din această confruntare o platformă de putere personală.

În cele din urmă, războiul s-a transformat într-unul dintre preşedinte şi Parlament, dintre preşedinte şi partidele politice. Şi, mai rău, proiectele politice au fost lăsate pe drum, războiul de dragul războiului întunecînd minţile tuturor. Sub deviza „Totul pentru front, totul pentru victorie" au avut loc compromisuri incredibile. Iată doar două: reevaluarea, de către preşedinte, a lui Gabriel Oprea, reprezentant al „mafiei personale a lui Adrian Năstase" – aşa cum însuşi Traian Băsescu afirmase anterior. Şi includerea pe listele USL a lui Gigi Becali.

Şi a venit anul 2012, un an în care preşedintele a pierdut la scor două rînduri de alegeri şi a ieşit cu un scor, totuşi, catastrofal la referendum. Adversarii săi sînt gata să jure că, în prezent, preşedintele ar fi fost deja demis dacă n-ar fi existat intervenţia externă menită a menţine *statu-quo*-ul. Cert este că majoritatea parlamentară vrea acum să-şi înscrie în noua Constituţie, cu litere de foc, victoria din 2012, aşa parţială cum e. Iar ceea ce fac ei seamănă cumva cu practicile sălbatice ale ţăranilor români de odinioară, care înfigeau un ţăruş în pieptul cadavrului, ca să nu se ridice strigoiul. Este o luptă iraţională cu trecutul – preşedintele Băsescu va pleca oricum anul viitor, iar un nou Traian Băsescu nu va mai fi, din simplul motiv că românii nu-şi vor mai dori unul, prea curînd.

Avem toate motivele să ne întrebăm dacă, în cazul în care acţiunea de răsturnare a preşedintelui ar fi reuşit, politicienii care în prezent ne spun cît de importantă este modificarea Constituţiei pentru viitorul României ar mai fi avut atîta aplomb. Sau dacă, la o adică, nu le-ar fi convenit chiar un Traian Băsescu, dar cu două condiţii. Prima: să fie de-al lor. Şi a doua: să nu-i pună pe procurori pe urmele lor.

De partea cealaltă, un preşedinte orgolios şi probabil cu gîndul la cum îl va zugrăvi istoria (puterea cauzează asemenea deviaţii...) poate să ia reducerea puterilor prezidenţiale drept un atac personal. Şi asta chiar dacă noua Constituţie nu i se va aplica. Dar îi este greu să accepte că, în urma celor două mandate ale sale, atribuţiile preşedintelui au fost restrînse drastic. E ca şi cum toată lumea ar recunoaşte că a intrat precum elefantul în magazinul de sticlărie. Traian Băsescu va căuta prin toate mijloacele să oprească acest tratat de pace umilitor. Pentru preşedinte, războiul nu s-a încheiat.

Referendumul pe care-l va declanşa, se pare, chiar în preajma celui pentru adoptarea noii Constituţii, va fi pentru preşedinte ultima şansă de a rămîne în joc. Este adevărat, sînt multe semne de întrebare aici. Dacă judecătorii Curţii Constituţionale vor menţine pragul de participare la 50%, eşecul va fi aproape sigur. Dar chiar şi un prag de 30% va face riscant orice pariu. În plus, cu toată revigorarea din ultimele luni, cota de popularitate a preşedintelui rămîne scăzută, iar gradul de interes al publicului faţă de politică s-a redus drastic. Însă, oricum ar fi, preşedintele nu are prea multe de pierdut – a pierdut oricum enorm în ultimul timp. Eventual, va putea cîştiga, iar asta îl va readuce în joc.

Problema este că acest război – sau răfuială, cum vreţi să-i spuneţi – se poartă tot mai mult în anonimat. Sîntem departe de tensiunea anului 2012, de pasiunile consumate atunci în spaţiul public. Oamenii au obosit şi nu vor înţelege de ce vor fi chemaţi iarăşi să arbitreze la urne un război inutil, declanşat de politicieni.

Distanţa dintre politicieni şi cei pe care aceştia pretind că-i reprezintă s-a mărit, mizele publice au devenit, între timp, altele. Ele sînt legate mai degrabă de aspectele palpabile ale guvernării – locuri de muncă, venituri, kilometri de autostradă ş.a.m.d. Aici se va cîştiga sau se va pierde bătălia politică, şi nu impunînd părţii adverse condiţii umilitoare. Iar istoria ne învaţă că tratatele de pace menite a-i pedepsi pe învinşi ajung să se întoarcă, în cele din urmă, chiar împotriva celor care le-au conceput. E o lecţie pe care majoritatea, încă orbită de victoriile electorale din 2012, pare să nu o fi învăţat.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Capitalismul bun există!

O invitaţie un pic neobişnuită la o plimbare lungă prin cîmpiile Flandrei m-a dus în oraşul Ypres (Ieper). Oraşul nu e cine ştie ce pentru turistul zilelor noastre, cel care are nevoie de uimire sau de încîntare pentru a fi provocat la reflecţie. Uneori, însă, mărturisesc că eu sînt altfel, adică prefer să reflectez la ceea ce pare banal şi să mă minunez doar în consecinţă, descoperind uimitorul în învelişuri modeste. La Ieper, am văzut două lucruri care mi-au stîrnit reflecţii ce au devenit imediat materie primă pentru admiraţie. Primul, despre care voi vorbi altădată, este cultul eroilor – pe care britanicii îl practică, pe aceste meleaguri din afara ţării lor, cu o consecvenţă ceremonială, demnă de o mare naţiune. Al doilea – despre care voi vorbi acum – a fost, de fapt, întîlnirea cu un om.

T. conduce o afacere care, în domeniul ei, a ajuns să fie prima din lume. Produce un anumit tip de tarte *(amuse-bouche)* în care e lider mondial la vînzări. Cu şase decenii în urmă, tatăl său avea o mică patiserie în centrul oraşului. I-a venit ideea să producă ceva, mic şi gustos, după o reţetă proprie. A înţeles că succesul a depăşit graniţele micii comunităţi cînd s-a trezit cu scrisori venite de prin alte ţări şi chiar de peste Ocean, de la oameni care, în excursii, trecuseră pe la patiseria lui, gustaseră şi, după ce au ajuns acasă, îi solicitau produsele. Atunci, s-a gîndit să se extindă. Mica bucătărie de familie a devenit, treptat, un laborator profesionist şi, în prezent, este o fabrică în toată regula, enormă, de unde TIR-uri venite de peste tot încarcă paleţi cu produse. Fiul său, T., a continuat şi a dezvoltat afacerea. Astăzi, are fabrici în toată puterea cuvîntului, nu doar în oraşul său, ci şi în Franţa şi în Statele Unite. Vînzările se ridică la zeci de milioane de euro anual. Fabricile sale (am vizitat-o şi pe cea din Belgia, şi pe cea din Franţa) sînt aproape complet automatizate şi robotizate, lucrătorii fiind prezenţi doar în controlul permanent al calităţii producţiei, în menţinerea în bună funcţiune a maşinăriilor şi în vînzări. Toţi cei care lucrează pentru T. sînt alături de el de mulţi ani şi, după vorbele sale, ştiu tot ce e de ştiut în privinţa producţiei. Împreună cu experţi de cel mai înalt nivel, T. lucrează permanent la inventarea unor noi reţete, la crearea unor noi produse din nişa sa. Iese pe piaţă, cu regularitate, cu produse noi. Unele merg, şi pe acestea este mereu gata să le perfecţioneze. Altele nu, şi atunci se repliază, creează, caută permanent.

L-am cunoscut pe T. la o recepţie pe care chiar el o organiza pentru cîţiva dintre partenerii săi de afaceri, veniţi din toată lumea. Este, desigur, un om bogat şi, obişnuit cu oamenii bogaţi din România, am fost uimit de modestia lui, de buna lui cuviinţă, de buna sa dispoziţie. La recepţia de bun venit pe care a organizat-o, nu se sfia să ia de pe mese paharele goale şi să le ducă în bucătărie, dacă masa la care conversa cu invitaţii săi se umplea de recipiente folosite şi incomodau oarecum conversaţia, iar ospătarii nu mai pridideau cu servitul şi debarasatul. După un timp, l-am cunoscut şi pe fiul său, cel care va prelua, fără îndoială, afacerea. Lucra cot la cot alături de cei care munceau la organizarea evenimentului la care am participat. Un tînăr roşcovan, activ şi atletic, îmbrăcat simplu, în tricou şi blugi, fără vreo pretenţie de brand sau *fashion*. Iniţial, văzîndu-l cum trebăluieşte, am crezut că e unul dintre cei angajaţi de T. să se ocupe de toate cele. Transporta oameni la aeroport, la hotel, la cină sau în alte puncte de întîlnire. Cără lăzi, turna în pahare împreună cu ospătarii, se plasa în spatele meselor care ofereau bufetul, pentru a umple farfuriile invitaţilor. Răspundea, eficient şi competent, la orice întrebare legată de afacere. Mi-am dat seama că e fiul patronului cînd mi-a povestit ceva, spunînd „eu şi tata..." Fiul, cuviincios şi muncitor, făcea, alături de angajaţi, tot ceea ce era de făcut pentru eveniment. T. îşi creşte urmaşul în cultul muncii şi al datoriei de a duce mai departe o afacere a familiei.

Nu m-am putut abţine să nu compar această situaţie cu ceea ce ştim, de prin jurul nostru. Beizadelele – cum li se spune copiilor răsfăţaţi şi mofturoşi ai îmbogăţiţilor zilei de pe la noi – sînt unul dintre motivele pentru care oamenii obişnuiţi urăsc capitalismul. Sau, mai exact, sînt învăţaţi să-l urască. Fiul lui T. este produsul capitalismului „cum trebuie", aşa cum este tatăl său, aşa cum a fost bunicul său. Beizadelele de Bamboo – nu.

Sigur, mi se va spune că Flandra e departe de România. Tocmai în celălalt colţ al Europei. Dar simt că, totuşi, comparaţia e justificată, tocmai pentru a arăta că ethosul capitalist produce, de fapt, altceva decît spectacolul de aroganţă şi incompetenţă de la noi. Distanţa nu trebuie să fie un argument că situaţiile sînt irepetabile, ci un argument că, acolo unde sistemul e lăsat să meargă natural înainte, produce corect. În spaţiile depărtate de metehnele noastre mai mult sau mai puţin guvernamentale, treaba merge în cadrul capitalismului, nu în afara sa.

Poate că această informaţie nu e nouă. Sînt convins că, şi în România, există tineri care muncesc de rup, pentru a urma afacerile bune şi corecte, începute de părinţi. După cum sînt sigur că în România există oameni de afaceri de succes real, care ştiu să-şi crească copiii în obligaţia de a duce mai departe ceea ce au început ei. Continuitatea este esenţială capitalismului. Puţine lucruri de succes se inventează şi se epuizează într-o viaţă. Totuşi, era ceva în felul de-a fi al lui T. şi al fiului său, care mi-a dat un sentiment de noutate totală, de prospeţime, de viitor.

Printre toate textele care anunţă căderea şi erodarea capitalismului, care arată răul adus de acest sistem, ceea ce am văzut la Ypres mă reconfortează. Dincolo de eseuri sceptice sau de formule socialist-revoluţionare, povestea familiei lui T. arată că există realitatea capitalismului bun.

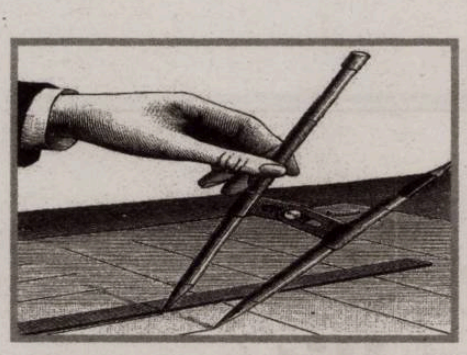

Andrei PIPPIDI
SOS Bucureşti

Ministrul contra arhitecţilor

Am impresia că am mai scris de o mie de ori articolul pe care-l încep acum. Sigur că seamănă toate între ele, dar, din păcate, se mai întîmplă şi să revin la acelaşi caz, fiindcă degeaba am atras atenţia asupra unei anumite case în pericol. Asta înseamnă că nu am de luptat, cum am crezut uneori, cu ignoranţa, ci cu reaua-voinţă, cu interese pe care le pot doar bănui şi cu dispreţul făţiş pentru intelectualii sensibili la istorie (ba chiar pentru orice fel de intelectuali).

Acum doi ani, vorbeam de 9 clădiri a căror suprimare se plănuia între străzile Christian Tell şi Mendeleev, trei fiind condamnate încă din 2009, printr-o HCGMB nr. 119. Aceasta aproba un PUZ emis atunci, care avea în vedere clădirile 16 A, 16 B şi 18 din strada General Christian Tell. Aflăm acum că Direcţia pentru Cultură şi Patrimoniu cultural (sic!) a Municipiului Bucureşti a emis avizul de desfiinţare a ultimelor două case şi de păstrare – pentru 16 A – doar a faţadei, sub cinci etaje care se vor îngrămădi deasupra parterului. La cererea de clasare urgentă adresată Ministerului Culturii de către Ordinul Arhitecţilor, răspunsul a fost negativ. Justificarea respingerii este indignătoare şi ne-a fost adusă la cunoştinţă prin protestul Ordinului Arhitecţilor. Motivul invocat? „Au fost emise acte administrative care au produs efecte juridice care ar genera litigii în instanţă de contencios administrativ." Vasăzică, Ministerul se sperie de litigii, pe care avocaţii săi le pierd de obicei, aşa că, deşi s-a făcut o tîmpenie, e mai bine s-o lăsăm aşa. Eu aş fi crezut că cel care a semnat „actele administrative" prin care Ministerul se declara de acord cu această profanare a patrimoniului arhitectural bucureştean trebuia dat afară, pur şi simplu. Nu ştiu cine e, nu vreau să ştiu cine, ca să nu încapă bănuiala că aş avea o răfuială cu dînsul. A fi consimţit la siluirea unui monument de mare valoare dovedeşte că a mai făcut şi că este în stare să mai facă asemenea neghiobii nefaste. Iar procesul cu care Ministerul se simte ameninţat ar merita încercat. Fiindcă insistenţa Ordinului Arhitecţilor de a salva casa de la nr 16 A a fost susţinută de o temeinică expunere istorică. Poate că foştii mei colegi din Comisia Monumentelor Istorice ar fi fost şi ei împotriva tratamentului, nici estetic, nici ştiinţific, prin care clădirea ar fi desfigurată. I-a întrebat cineva? Mi-ar fi ruşine (pentru ei) să aflu că au fost consultaţi şi că s-a obţinut acest rezultat. Atitudinea Ordinului Arhitecţilor mi se pare un argument care, oricum, trebuie luat în seamă.

Să mi se îngăduie să spun aici ce ştiu despre casa al cărei trecut şi a cărei calitate artistică impuneau înscrierea pe lista oficială a monumentelor istorice. Un funcţionar nu le cunoaşte, poate că nici ministrul în a cărui răspundere revin astfel de greşeli; să le afle de-aici! În ce mă priveşte, am scris, nu o dată, ceea ce mă văd silit să repet aici. Pe la 1895, arhitectul O. Bonis a construit pentru sine, pentru rude şi pentru clienţii pe care-i avea, vreo trei case în zonă: atîta cît îmi amintesc, din planul pe care nu-l am acum la îndemînă, primii proprietari de la nr. 16 A erau din familia Suţu (acolo scrie Soutzo). La 16 B, casa de peste drum, mai modestă, dar în acelaşi stil neoclasic, aparţinea unui Bonis. Alt Bonis locuia ceva mai adînc în acest grup de clădiri din care face parte şi casa prinţesei Alina Ştirbei, care se păstrează încă neatinsă pe strada Christian Tell, unde există, de multă vreme, secţia pentru copii a Bibliotecii Municipale. După cîţiva ani (în 1910?), nr. 16 A era în posesia fraţilor Ghika: a pictorului Alexandru (1862-1915) şi, cînd nu era în străinătate, a lui Vladimir (1873-1954). Fratele mai tînăr, Démètre (1875-1967), cel care a fost diplomat şi chiar ministru de Externe, avea casa din Dorobanţi, pe care a vîndut-o repede şi unde va fi ambasada Iugoslaviei – astăzi, a Serbiei. Amintirea monseniorului Vladimir Ghika – a cărui canonizare, mult amînată, va avea loc peste două luni – îi emoţionează pe vecinii din ordinul călugăresc catolic al Asumpţioniştilor. Chiar ei, care s-au întors în clădirea pierdută în 1948 şi devenită policlinică, mi-au semnalat primele stricăciuni, făcute pe furiş la casele situate la colţul străzii Tell cu aleea pe care se înalţă mănăstirea-bibliotecă.

Nr. 18 nu prezintă interes, nr. 16 B ar fi păcat să dispară, mai ales fiindcă a o înlocui cu un bloc P + 5 ar sfărîma ambianţa care se menţinuse nealterată pînă în prezent. Dar stîlcirea casei Ghika, sub un turn nepotrivit ca stil şi regim de înălţime, este o bătaie de joc. Cum să păstrezi faţada, cînd are o formă semicirculară, pe conturul terasei care înconjura încăperea centrală a parterului (salonul)? Dintre toate încălcările bunului simţ de care auzim zilele astea, nici una nu manifestă mai grosolan dispreţul faţă de vechiul Bucureşti.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin SEMENIUC
SOS Provincia

Casa Magdei Isanos, demolată

– la Iaşi –

Barbarie săvîrşită împotriva unui monument istoric din centrul municipiului Iaşi. Casa în care a locuit poeta Magda Isanos împreună cu soţul ei, scriitorul Eusebiu Camilar, a fost demolată de actualul proprietar, fără ca acesta să păţească nimic pînă acum. Încadrat drept monument istoric de tip B, datat la început de secol XX, imobilul i-a găzduit pe Isanos şi pe Camilar între 1940 şi 1944, plecarea avînd loc din cauza confruntărilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Scriptele situează casa la două adrese, pe strada Cloşca nr. 19, dar şi pe Săulescu nr. 19, cea din urmă fiind cunoscută pe vremea cînd cei doi locuiau aici. În mod ciudat, şi pe lista monumentelor istorice casa apare în dreptul a două poziţii, cu indicative diferite.

Avocată şi participantă ferventă la manifestările literare ale Iaşiului, Isanos a devenit mamă în această casă, iar în 1943 a publicat primul său volum, *Poezii,* la Editura Bravo. Imobilul a suferit stricăciuni puternice în iunie 1944, la două luni după plecarea lui Isanos la Bucureşti, la părinţi, grav bolnavă. Imobilul a fost afectat de bombardamente, iar cea mai mare parte a manuscriselor poetei s-au pierdut atunci. Isanos a murit la doar 28 de ani, în acelaşi an. Camilar, renumit mai ales pentru *Povestiri eroice,* a murit în 1965, tot la Bucureşti, la vîrsta de 55 de ani.

În prezentul apropiat, fosta casă a poetei ajunsese în mîinile a doi ieşeni, pe nume Vasile Irimia şi Ana Maria Sprâncu, care, în ciuda a tot ceea ce presupune legea conservării monumentelor istorice, au demolat-o. Asta după ce, o vreme, fusese lăsată la îndemîna oamenilor străzii, care fie au dormit în imobil, fie l-au jefuit. Actualul director al Direcţiei Judeţene pentru Cultură şi Patrimoniu Naţional Iaşi, Virgil Bâbâi, spune că Irimia nu a avut autorizaţie de demolare şi că instituţia pe care o conduce a depus plîngere penală împotriva proprietarului, după ce a aflat de eveniment. Surpriză însă: deşi lucrurile păreau clare, anchetatorii au dispus neînceperea urmăririi penale. Cei de la Direcţie încearcă să dea vina exclusiv pe Irimia şi pe Sprâncu, dar nici ei nu sînt lipsiţi de responsabilităţi. Pe de o parte, demolarea a avut loc sub nasul lor, casa fiind situată la cîteva sute de metri de sediul instituţiei. Pe de altă parte, conform portalului proceselor din România, este adevărat că Direcţia a contestat la instanţă decizia procurorilor de a clasa cazul demolării, dar a făcut-o tardiv, adică după ce termenul legal acordat pentru aceasta trecuse. Astfel, judecătorii nu au mai analizat dacă demolarea a fost sau nu legală, ci s-au oprit din cauza a ceea ce, în termeni legali, se numeşte „excepţie". De ce juristul de la Direcţie nu şi-a făcut treaba la timp? O întrebare vecină cu infracţiunea, mai ales dacă se are în vedere că, nu de puţine ori, judecătorii trec peste hotărîrile procurorilor şi decid începerea urmăririi penale. O pată şi pe obrazul celor de la Parchet, care au deschis dosarul în 2010 şi au dat soluţia de-abia în 2012.

Judecătorii s-au oprit din cauza a ceea ce, în termeni legali, se numeşte „excepţie".

Prin urmare, pentru a face cît de cît dreptate, Direcţia a rămas să se judece cu cei doi proprietari într-un proces civil, care, de la primul termen, a mai născut un dosar, după ce Irimia şi Sprâncu au cerut declasarea imobilului de pe lista monumentelor istorice. Motivul arată lipsa de respect, pînă la capăt: clădirea este rasă de pe faţa pămîntului, nu pot construi nimic, locul fiind în continuare protejat de lege, şi vor să scape de interdicţia aceasta. Vor să facă bani din acest teren şi deja lucrează la asta. La începutul acestui an, au permis depozitarea, pentru o perioadă de trei luni, a mai multor materiale de construcţii, necesare unei firme pentru intervenţia la reţelele de gaze naturale din zonă.

Sorin Cristian Semeniuc *este dr. al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.*

Iulia BADEA-GUÉRITÉE

Alo, Europa? Da, aici Europavox

Am crezut mult timp – de fapt, pînă în acest mai 2013 – că Uniunea Europeană se află la Bruxelles, la Strasbourg, la Luxemburg sau Frankfurt, uneori în marile capitale. Aveam o vagă idee despre faptul că Europa, în generozitatea şi idealul ei, s-ar regăsi, pentru o noapte pe an, pe scena Eurovisionului, în Liga Campionilor Europeni, şi nutream speranţa că, într-o bună zi, birocraţii de la Comisia Europeană, Consiliu şi Parlament vor înţelege că spiritul european nu zace în tone de documente în nu ştiu cîte limbi, în decizii şi în reglementări aplicate în funcţie de cum bate vîntul în capitalele europene... Dar nu mă aşteptam să-l găsesc chiar în Auvergne, în centrul Hexagonului francez! Nu sub forma unui festival de muzică progresistă, contemporană, hip-hop, electro, urbană, şi nu în intenţiile care au stat la baza apariţiei acestui festival.

Dar iată... povestea începe aici, în regiunea aceasta din centrul Franţei, din oraşul Clermont-Ferrand, vîrf de lance al unei zone vulcanice ultracunoscute în lume, fiind „oraşul Michelin". Familia cu acest nume, care a dat patronimul cauciucurilor pe care cu toţii le cunoaşteţi, îşi are aici sediul, muzeul, o parte din centrul de cercetare şi magazinul propriu, în acest oraş foarte vechi (capitală a galilor, Nemessos, apoi Augustonemetum – 20 d.Hr.) şi foarte cochet, construit în craterul Jaude. Mîndru, dintr-un anumit punct de vedere, pentru faptul că aşa-numitul *rouge de lave* sau *rouge tramway* a dat o identitate proprie aşezării din jurul catedralei Notre-Dame-de-l'Assomption şi de la poalele Puy de Dôme. Ca francez deci, este suficient să rosteşti cuvinte magice ca Bibendum (mascota Michelin), *potée auvergnate* (fel tradiţional al regiunii), *chemin de Compostelle* sau Puy de Dôme, ca să ştii că este vorba de Clermont-Ferrand (şi nu de doar echipa de rugby!).

Şi totuşi, pentru călătorul care soseşte pentru prima oară în urbea situată la patru ore distanţă de Paris, cu trenul, apariţia spectaculoasă – la fereastra vagonului – a vulcanului cu mustăţi de zăpadă surprinde. Este asemeni apariţiei vîrfului Omu la Sinaia, cînd nu te mai aşteptai, la două ore distanţă de Bucureşti, să mai vezi ceva spectaculos înainte de căderea nopţii. Acest oraş, deci, deja celebru datorită culorii sale bordo (a nu se confunda cu Bordeaux, vă rugăm, căci localnicii s-ar supăra), ducea lipsă de un festival de muzică. Nu local, nu obişnuit, ci de-a dreptul european. Nici o falsă ambiţie sau modestie, deci, pentru creatorul Festivalului „Europavox". „Nutream, încă din 2002, an al eşecului referendumului francez asupra Tratatului de la Lisabona, dorinţa de a vorbi altfel despre Europa, într-un fel care s-a apropiat ideii de cetăţenie europeană" – îşi aminteşte François Missonnier (printre altele, organizator şi al Festivalului „Rock en Seine", la Paris). „Pentru mine, UE nu este formată doar din instituţii europene, din domenii instituţionale, cum ar fi economia, finanţele, apărarea, ci şi din arte, din muzică, din noi, din oameni. Deci, cînd regiunea Auvergne (principal sponsor al festivalului) a dorit să aibă un festival de muzică, dar cu rezonanţă europeană, am răspuns «prezent»."

„Europavox" – un titlu atît de sugestiv pentru o muzică interesantă, să fim sinceri, a demarat încă de acum opt ani, nu cu o ţară prezentă, ci cu măcar 20! Şi pentru ca simbolul să fie şi mai puternic, festivalul încearcă să ţină cont de preşedinţiile rotative ale Uniunii Europene. Un festival plictisitor, deci? O, nici vorbă. Anul acesta, de exemplu, au fost prezente formaţii de muzică electro, rock, pop, tehno, din 26 de ţări, Biblioteca Municipală a găzduit, în cadrul festivalului, o expoziţie dedicată poetului irlandez William Butler Yeats, iar Cinematograful Rio a proiectat trei filme: *Once* – film irlandez, de John Carney (2007, a primit Oscarul pentru cel mai frumos cîntec în 2008), mitic, pentru că ne aflăm în semestrul preşedinţiei irlandeze; dar şi două superbe scurtmetraje lituaniene: *Not Lucky Today,* de Dovile Sarutyte, şi *Independence day,* de Urte Budinaite – ei bine, pentru că, din 1 iulie, intrăm în preşedinţia lituaniană!

Un paradis al ritmurilor şi al sunetelor, al stilurilor şi al inovaţiilor instrumentale.

Un paradis al ritmurilor şi al sunetelor, al stilurilor şi al inovaţiilor instrumentale din care – recunosc, ca o novice ce sînt – am ieşit zăpăcită: între belgianca Liesa Van Der Aa – făcînd dintr-o vioară, un instrument de muzică tehno –, la concertul psihedelic de modă şi muzică electronică semnat JC de Castelbajac & MR NÔ, între irlandezii de la Villagers şi spaniolii de la HATEM, nu ştiam unde să mă ascund de ruşine. Habar nu avusesem că există aşa ceva şi că publicul acestui festival de trei zile nu e format din rockeri cu plete şi tapisaţi în negru – nu numai –, ci dintr-un public heteroclit şi cultivat, care înfruntă ploaia şi minutele de stat la coadă, şi care are între 2 şi 82 de ani! Am văzut copii cu *tototе* în guriţe, legănîndu-se pe ritmurile ascultate la unison cu părinţii lor. Sau o sală întreagă de *bambini,* în Palais des Glaces, la un spectacol de muzică şi poezie după opera lui Gertrude Stein. Am văzut, cu ochii mei, cum tineri care nu se cunoşteau la urcarea în sempiternul şi unicul tramvai al unicei linii din oraş coborau prieteni, pentru că-şi dăduseră seama că merg în acelaşi loc...

Ei bine, descoperisem că Europa nu este doar la Bruxelles şi nu doar o dată pe an, la Eurovision. „Vă asigur că mi s-a părut păcat ca noi, europenii, să ne împotmolim în formele rigide trimise de la Bruxelles" – continuă François Missonnier. „Eram convins, şi am avut dreptate, că dacă dorim să trezim interesul tineretului acestui continent asupra Europei, asupra acestui superb proiect, trebuia să utilizăm alte arme. Deviza UE – unitate în diversitate – nu este nicăieri mai bine ilustrată decît în muzică. Mi-am dat seama, de-a lungul anilor şi ediţiilor, că nu avem aceleaşi gusturi în Portugalia ca în Norvegia, în Slovenia sau Islanda, dar că muzica este numitorul nostru comun. Faptul că, timp de cîteva zile efemere, dar puternice, îi vom face pe oameni să vibreze în acelaşi fel, dar cu ritmuri şi în limbi diferite..."

Deviza UE – unitate în diversitate – nu este nicăieri mai bine ilustrată decît în muzică.

Într-adevăr, selecţia trupelor sau a soliştilor care evoluează la Europavox nu este întîmplătoare şi nu este apanajul unui juriu de specialişti. Ci al unui panel de jurnalişti specialişti în acest domeniu, care vin fiecare dintr-o altă ţară a Uniunii Europene, inclusiv din România. Au fost, într-adevăr, invitate, de-a lungul ediţiilor, şi cîteva trupe româneşti: Persona, The MOOod, Brazda lui Novac. Principiul e simplu: de-a lungul anului, acest panel de jurnalişti schimbă mail-uri cu organizatorii festivalului, în care propun diverse nume de trupe sau de artişti, nu neapărat reprezentative, ci mai ales inovative, interesante (iar festivalul în sine adăposteşte şi o dezbatere cu toţi aceşti jurnalişti). Căci scopul festivalului nu este să promoveze nume deja cunoscute, ci nume în devenire, care sînt, într-un anumit fel, o voce a Europei în ţara lor. „Dorinţa de a reprezenta toată Europa a fost încă de la început în ADN-ul nostru" – se laudă François Missonnier. Dovada reuşitei este prezentă aici, la Clermont-Ferrand, de opt ani încoace: fiecare solist cîntă în limba lui, pe care – obligatoriu – o parte din public nu o înţelege, dar care continuă să asculte şi să aplaude de fiecare dată. Asemeni Uniunii, elementele care fac parte din cotidianul organizatorilor festivalului nu sînt statice. A existat un debut al festivalului – ei bine, din 2006 există şi un Club Europavox, iar în iarna acestui an, 2013, un prim turneu în cele mai mari oraşe din Franţa.

Şi ar mai fi încă multe de spus pentru a dovedi spiritul cu adevărat european al festivalului: în 2008, Europavox a cîştigat concursul Europaglobe, al UE, care i-a permis organizarea ediţiei 2009 a festivalului nu la Clermont, ci la Stockholm. Ca o ilustrare a unei alte convingeri a organizatorului, cel care crede că „nu există un proiect mai frumos pe lume decît cel care spune că nu sîntem toţi la fel. Diferenţele noastre ne fac puternici"... Nu înainte de a termina, trist: „Cred că această poziţie de *desamour* (în traducere, „lipsă de iubire" – *n.r.)* a UE este din vina presei." Un alt regret, poate? „Oh, începusem la un moment dat un proiect care nu a mai funcţionat din cauza lipsei finanţărilor – «Jeunes Ambassadeurs». Invitasem cîte un tînăr între 18-25 de ani, un băiat şi o fată, din fiecare stat european. A fost un proiect frumos, dar idealist." Plouă din nou cu găleata şi decid să nu părăsesc oraşul fără a fi testat un bun restaurant tradiţional (fac gestul acesta în fiecare urbe în care eşuez, ca şi cum fosta mea viaţă de jurnalist culinar m-ar trage de aţă înapoi). Găsesc, prin perdeaua de ploaie rece şi sumbră, „L'oustagou", lîngă catedrală. O denumire locală pentru „casă". Cinez singură, pe îndelete, minunîndu-mă de ciudata perfecţiune a lucrurilor simple: *potée auvergnate* este, de fapt, un castron în care zac, întregi, un cartof, un morcov, un sfert de varză şi un praz, o gulie, un cîrnat şi o bucată de muşchi de porc. Făcute la aburi, cu ceva sare şi condimente. Divin. Asemeni Festivalului „Europavox"...

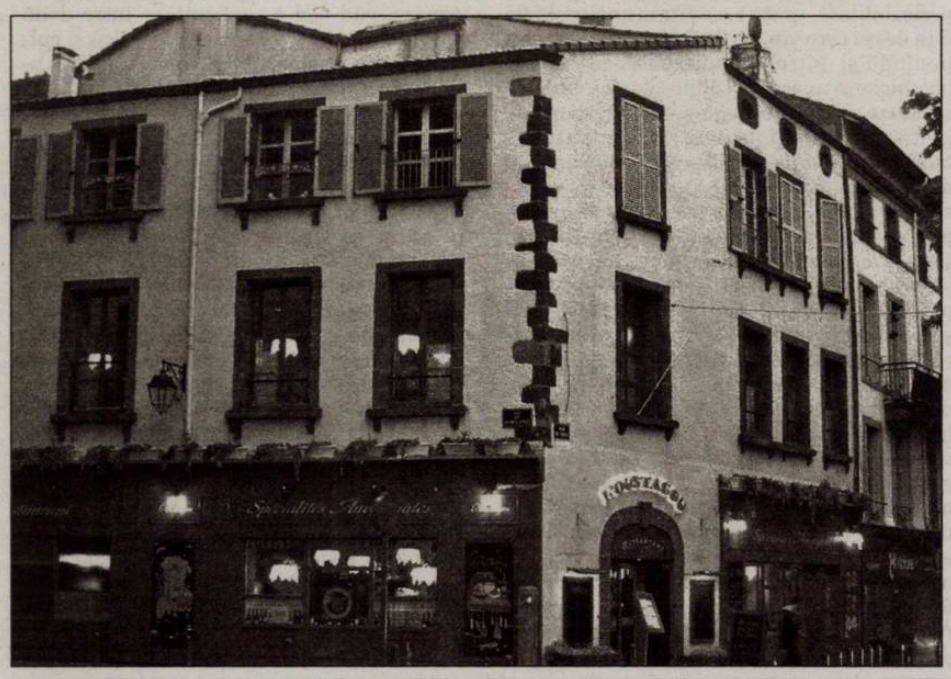

Iulia Badea-Guéritée *este jurnalistă la Presseurop.eu.*

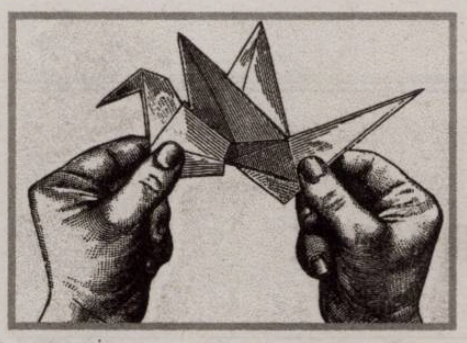

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La pomul lăudat

Austria a însemnat pentru noi, multă vreme, cea mai apropiată ţară occidentală, primul colţ al paradisului în care ajungeau temerarii care fugeau de comunism, lagărul de la Traiskirchen care, în ciuda numelui de „lagăr", era prima etapă în drumul către o viaţă mai liberă şi mai bună. Tot din Austria ne parvenea, uneori, cîte un pachet de Wiener Cafe sau, rarisim, o cutie colorată, cu chipul lui Mozart pe ea, conţinînd delicioase bomboane de ciocolată. Doar bănuiam pe atunci savoarea şniţelelor vieneze şi a ştrudelului original.

Mai tîrziu, după Revoluţie, am descoperit Austria ca fiind o ţară minunată pentru petrecerea vacanţelor de vară şi mai ales de iarnă, la schi. Cînd am auzit că o fată, o cunoştinţă de-a noastră, pleacă în Austria pentru a se mărita cu Hans, ne-am bucurat pentru ea. Trăise destul de bine şi în România, dar... Austria... era cu totul altceva. Auzisem că va locui într-un sătuc de munte, pe care ni-l închipuiam ca fiind de poveste, cu căsuţe ca din turtă dulce, unde toată iarna e un fel de Crăciun, iar vara un veşnic dans în şpilhozeni, pe pajiştile verzi.

Ne aflam la schi, undeva prin Tirol, cînd ne-a venit ideea s-o sunăm. S-a bucurat să ne audă şi să afle şi că sîntem în ţara ei de adopţie. Ne-a rugat ca în ziua în care ne întoarcem în România să ne programăm neapărat un ocol pe la ea, la masa de prînz. „Vă aştept cu masa, să nu cumva să mîncaţi înainte, o să vă pregătesc o pizza." În dimineaţa zilei cu pricina am studiat harta, am ales traseul care ni s-a părut cel mai scurt şi ne-am programat drumul pe care, pînă seara, aveam să ajungem la graniţa României cu Ungaria, aşa încît să fim taman pe la orele prînzului în micul sat, nu prea departe de Viena. Am mers pe nişte şosele tot mai înguste. Casele de pe margine erau din ce în ce mai dărăpănate, drumul se făcea tot mai vălurit şi, la un moment dat, chiar au început să fie gropi în asfalt. Nu ne venea să credem. Nimerisem într-o cu totul altă Austrie decît tot ceea ce ştiusem şi văzusem pînă atunci. Am realizat, cu surprindere, că în ţara aceea de vis pot exista şi locuri destul de mizerabile. Treceam printre case şi grajduri părăginite, unele părеau părăsite. Am ieşit, la un moment dat, din nou într-o şosea mare, locurile s-au mai luminat şi am ajuns la intersecţia unde ne aştepta amica noastră. Ne-am pupat şi ne-am îmbrăţişat în grabă. Apoi, ea a luat-o cu maşina înainte, pe un drumeag neasfaltat, ridicînd un nor de praf pînă la jumătatea brazilor. Am mers şi am tot mers pînă am ajuns într-un sat destul de cenuşiu. Acolo, ne-am oprit în dreptul unei gospodării cu multe anexe şi acareturi. Nu era o construcţie care să-ţi rămînă în minte, fără legătură cu acea căsuţă de turtă dulce pe care ne-o imaginasem. Dar era locuibilă şi cu toate utilităţile.

Înăuntru, i-am găsit pe cei patru copii mici ai prietenei noastre. Se jucau pe jos, fără multă gălăgie, cu mucii atîrnîndu-le. Făcuse deja patru copii cu austriacul! A apărut şi el, voinic şi taciturn. Amica îşi mai pierduse din vioiciunea de altădată. Era, acum, o mamă cu multe griji. Ne-a povestit cît de grea e viaţa acolo, cît de răi sînt unii oameni şi ce aventuri a avut cu ultima sarcină. Gravidă fiind, s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Credea că a luat-o bînd laptele unei vaci bolnave. Doctorii din zonă, catolici, n-au acceptat să-i facă un avort şi i-au spus că există metode s-o trateze fără riscuri asupra sarcinii. În cele din urmă, a născut un copil mai slab, sensibil la boli, dar relativ normal. Ne-a spus, apoi, că vrea să-l dea în judecată pe preotul din sat, care, în fiecare dimineaţă, la ora 5, trăgea clopotele de cel puţin 500 de ori. „Un dement."

Din bucătărie venea un miros îmbietor, care ne-a adus aminte cît de foame ne era după atîta drum parcurs prin Austria profundă. Şi, la un moment dat, gazda noastră s-a dus să scoată pizza din cuptor. A venit cu ea în sufragerie. Era rotundă, cam cît o farfurie obişnuită. Am întins mîinile tremurînde, crezînd că e o porţie pentru unul dintre noi. „Staţi un pic, că trebuie s-o tai" – a zis gazda. Şi a împărţit acea pizza într-o mulţime de felii. Patru le-a dat copiilor, una mai mare a rezervat-o soţului, una i-a oferit-o soacrei şi încă trei ne-a dat nouă. Mi-a revenit o asemenea feliuţă, nici cît o palmă. Am terminat-o dintr-o îmbucătură şi jumătate, cu speranţa că din cuptorul cel frumos mirositor vor mai apărea şi alte pizze. Ei bine, n-a mai apărut nimic. Aia a fost tot. Cînd situaţia asta a devenit clară, n-am ştiut cum să ne retragem mai repede, mînaţi de dorinţa de a găsi un restaurant Rosenberg sau Landzeit pe autostradă, să mîncăm ceva.

(Aproape că mi-e ruşine să povestesc cum, în anul următor, lucrurile s-au repetat. Doar că în loc de micul triunghi de pizza, amica ne-a servit cu cîte o felie de pîine neagră unsă cu marmeladă. Şi, din nou, am dat fuga, după aceea, la un restaurant de pe autostradă. Amintindu-ne cum eram îndopaţi în cîte o vizită din România, chiar şi pe vremea cînd prin magazine nu se găseau de nici unele, ne-am zis că va fi vorba de cine ştie ce diferenţă culturală.)

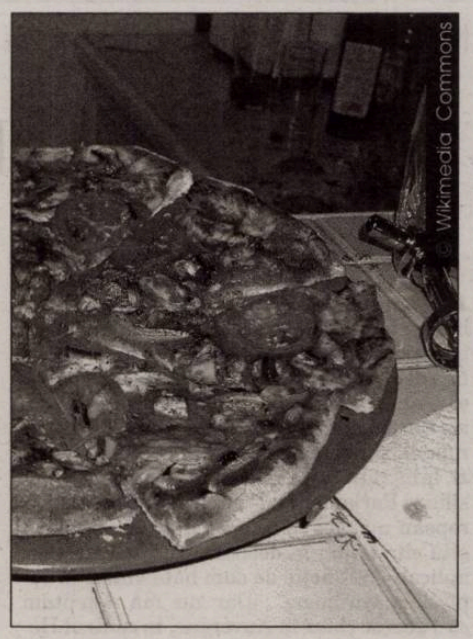

ready made

Ultime informaţiuni

„Un ziar din Galaţi scrie că eri au intrat în acel oraş trei jugănari ruşi: Ioan Solow, Boris Logocow şi Tudor Vlanow, cari au plecat în urmă la Brăila."

Adevărul, Marţi, 28 August 1901

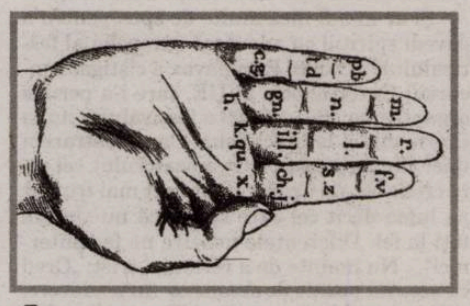

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre generaţii

Într-un articol publicat în *Adevărul literar şi artistic* din octombrie 1933 – intitulat „Anecdote cu tîlc" –, Aristarc (G. Călinescu) porneşte, ca întotdeauna, de la o glumă banală şi ajunge la o concluzie ceva mai complicată. Spune moralistul mizantrop că „o bătrînă asupra căreia desele accidente de tren făcuseră o adîncă impresie, se plimba scrutătoare prin faţa vagoanelor, nehotărîndu-se în care să se suie." Obosită, probabil, de atîta incertitudine, eroina îşi ia, la un moment dat, inima în dinţi şi îl abordează ferm pe şeful de tren: „Care vagon este periculos, la caz, Doamne fereşte, de accident?" Acesta îi răspunde, cu siguranţă profesională, că, neîndoios, primul şi ultimul. Atunci, bătrîna întreabă plină de indignare: „La ce dracu' le mai pune?" Asociaţia călinesciană, deşi neaşteptată, este – vorba criticului însuşi – plină de „tîlc". Aristarc notează că, aidoma „babei noastre judecă şi unii scriitori bătrîni sau tineri. Pentru cei tineri, vagonul care deraiază în literatură e acela al bătrînilor; pentru cei bătrîni, acela al tinerilor. Şi toţi se întreabă: «La ce dracu' le mai pune?», nedîndu-şi seama că aceşti doi termeni sînt inevitabili, că numărul doi presupune numărul unu, că generaţia actuală presupune pe cea antecedentă şi celelalte." Altfel zis, oricît de sofisticat, în problemele fundamentale de supravieţuire (fie ea şi culturală ori istorică), individul se dovedeşte elementar, renunţînd nu doar la fineţe, ci chiar la raţionalitate.

Conflictul dintre generaţii – desfăşurat cu precădere în lumea creatorilor (artistici, ştiinţifici şi politici) – reprezintă, bineînţeles, o realitate universală şi umană, fiind imposibil de delimitat cronologic, psihologic, etnic şi mentalist. Ciocnirea vîrstelor spirituale face parte, în ultimă instanţă, din codul nostru genetic şi indică o nevoie vitală de progres. Noica observă undeva că moartea geniului (a „marelui profesor", a „marelui savant", a „marelui ideolog") rămîne o necesitate istorică, în absenţa sa, evoluţia însăşi ajungînd în pragul crizei. O minte, oricît de valoroasă – credea filozoful –, se supune inevitabilei eroziuni biologice, atingînd momentul firesc al „plafonării" în propria sa excepţionalitate. În situaţia respectivă, „marele profesor" („marele savant" sau „marele ideolog") devine mai curînd un factor de stagnare şi chiar de represiune a urmaşilor, decît un element de progres, înlocuirea lui imediată derivînd dintr-un imperativ de supravieţuire a comunităţii şi foarte puţin din capriciile de ascensiune a aşa-zisului „lup tînăr". Fără îndoială că, din această lege nescrisă a dialecticii modelelor spirituale, s-a născut, în timp, şi convingerea că nimeni nu este de neînlocuit, existenţa asigurînd, prin mutaţiile sale inefabile şi aparent ilogice, o permanentă înnoire a ciclurilor, a mentalităţilor şi, implicit, a generaţiilor.

Ciocnirea vîrstelor spirituale face parte din codul nostru genetic şi indică o nevoie vitală de progres.

Problema intervine cu adevărat cînd insul refuză să accepte circuitul natural al valorilor şi, iritat de propria perisabilitate, arată o ostilitate anormală fie faţă de cei care vin, fie faţă de cei care pleacă, punîndu-şi întrebări aberante, asemenea bătrînei din anecdota călinesciană. Astfel de ipostaze apar, de regulă, în vremuri de instabilitate axiologică, în contexte de bulversare istorică şi culturală, cînd punctele de reper sînt flexibile şi, adesea, irecognoscibile. Inutil să mai precizez că acesta îmi pare a fi portretul-robot al societăţii româneşti din prezent. Un argument este chiar violenţa confruntării dintre generaţii, în toate planurile manifestărilor socio-culturale. Nu ştiu cîţi dintre noi mai au timp să urmărească duritatea schimbului de forţe (şi, implicit, de mentalităţi) din viaţa comunităţii noastre, dar, cu sau fără spectatori, el se desfăşoară intens, oferind un spectacol complicat (în latura lui grotescă ori sublimă, depinde de unghi) care, pentru istoricii viitorului – nu am nici un dubiu – va constitui material de studiu. Unii vorbesc despre tranziţia de la un eon cultural la altul şi nu numai de la o generaţie a trecutului la una a prezentului, fapt care ar explica agresivitatea confruntărilor. Etapele în discuţie ar fi „modernitatea" şi, respectiv, „postmodernitatea" (în spaţiul euro-american, trecerea în chestiune a avut loc în anii '60-'70), două modele de gîndire care, deşi nu sînt esenţial ireconciliabile, propun tipare mentaliste diferite, intrînd în interacţiune zgomotoasă, *volens nolens*.

Alţii, mai prudenţi, amintesc de nesincronizarea României cu nici una dintre aceste faze de evoluţie euro-americană (din cauza retardului istoric) şi, prin urmare, văd aici o confruntare între două centre ale puterii financiare, politice şi culturale: conservatorii ori „seniorii" (adepţii unei autocraţii neaoşe, prin păstrarea variantelor de dominaţie autohtone, de inspiraţie tradiţionalistă) şi cosmopoliţii ori „juniorii" (susţinătorii unei variante de putere actualizate, prin transplantul unor tipare internaţionale). În sfîrşit, cei mai mulţi – nu neapărat cu rafinament teoretic, însă cu bun instinct de evaluare – cred că nici unii, nici alţii nu sînt mai adecvaţi, conflictul dintre generaţii (în literatură, cultură, ştiinţă, politică ş.a.m.d.) nefiind decît un moft al substituţiei sferelor de influenţă. Ca şi baba lui Călinescu, ei se întreabă: „La ce dracu' le mai bagă?" Culmea, în România contemporană, nedumerirea amintită ar putea să fie legitimă.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

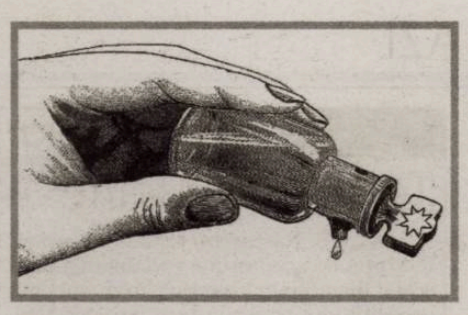

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Calmitate

Necuprins în listele de cuvinte ale celor mai multe dintre dicţionarele noastre, cuvîntul *calmitate* apare, din cînd în cînd, în uz, înlocuind substantivul *calm*, cam în acelaşi fel în care *rigurozitate* îl înlocuieşte, uneori, pe *rigoare*. În ambele cazuri, derivatul transparent (de la adjectivele *calm*, respectiv *riguros*, cu un sufix care formează denumiri abstracte ale calităţii) intră în concurenţă cu un împrumut mai vechi, din franceză *(calme, rigueur)*. Într-o limbă artificială, raţionalizată, cu reguli puţine şi simple, formarea uniformă a derivatelor ar fi, probabil, normală. Limbile naturale sînt, însă, mult mai puţin previzibile, au variaţii şi neregularităţi care contrariază spiritele mai rigide şi complică procesul de învăţare – dar care, pînă la urmă, le conferă flexibilitate, producînd efecte stilistice de tot soiul. Pierderea de eufonie şi eleganţă a unei forme scurte, deja în uz (în cazul nostru, *calm)* nu poate fi compensată de avantajele inovatoare ale regularizării.

În limba română de azi, *calmitate* apare în limbajul jurnalistic, în contexte caracterizate de o anume preţiozitate *(calmitatea* e *deţinută, extrasă, inspirată* etc.): „interiorul caselor marocane *deţine calmitate* şi o frumuseţe aparte" (a1.ro); „Faţa ascunsă a lui Mourinho – un exemplu de *calmitate*" (sport.ro); „Din glas ţi-am extras *calmitatea*" (adevarurilevietii.net); „aceste metode constau în concentrarea pe ceva ce inspiră *calmitate*" (ele.ro). Forma pare să circule şi în româna vorbită în Republica Moldova: „Filat către Marinuţă: «Un bărbat adevărat nu-şi demonstrează puterea prin forţa fizică, *dar prin calmitate*»" (inprofunzime.md, citat în care e neobişnuită şi construcţia *nu..., dar,* în loc de *nu..., ci). Calmitate* intră, se pare, în seria calităţilor numai bune de trecut în CV: „De asemenea *calmitate*, siguranţă, luciditate, echilibru şi bune abilităţi de comunicare!" (myjob.ro); calităţile politicienilor dintr-un anume judeţ, analizate de psihologi, ar fi: *adaptabilitate, vitalitate, spontaneitate, timiditate, calmitate* etc. (argeseanul.ro)

Greoi, pretenţios şi artificial, un cuvînt profund antipatic.

În mod surprinzător, *calmitate* nu e chiar o creaţie de ultimă oră. Recolta de exemple furnizată de textele digitalizate de pe site-ul Dacoromanica.ro acoperă mai bine de un secol. Cuvîntul era deja folosit pe la 1880 – „Natura lui Fustoff se deosibia prin o *calmitate* estraordinară şi prin o amabilitate plăcută şi reservată" *(România liberă,* 26 iunie 1880) –, reapărînd, apoi, în presa din secolul al XX-lea: „Ziarul săsesc (...) îndeamnă pe deponenţii alarmaţi la *calmitate" (Revista economică,* 5 martie 1904); „această perspectivă istorică de o *calmitate* rodnică" *(Revista Fundaţiilor Regale,* nr. 5, 1945) etc.

Adjectivul şi substantivul *calm* era încă etichetat, în marele dicţionar academic coordonat de Sextil Puşcariu *(Dicţionarul limbii române,* Litera C, 1940), ca un *franţuzism;* citatul prin care se ilustra termenul nu era însă tocmai recent, provenind din Caragiale: „Persoanele toate păstrează *un calm* imperturbabil, egal şi plin de dignitate" *(Căldură mare).* Dicţionarul nu înregistra vreun derivat *calmitate,* aşa cum nu accepta nici o altă creaţie, şi mai evident sortită eşecului: *calmeţe* (prezentă într-un dicţionar ortografic al limbii române de la 1909, al lui Ştefan Pop). În *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"* (1947), Iorgu Iordan remarca productivitatea sufixului *-itate* („Iată iarăşi un sufix care se răspîndeşte vertiginos"), ilustrîndu-şi afirmaţia prin liste de derivate din presa vremii şi în mod special din textele lui G. Călinescu *(autohtonitate, costelivitate, rotunditate, sinistritate* etc.). *Calmitate* nu era pomenit, dar locul lui se găseşte uşor în seria de creaţii mai mult sau mai puţin efemere.

Aşadar, *calmitate* ar fi perfect acceptabil ca derivat regulat al unui sufix productiv; în plus, nici măcar nu e o inovaţie recentă, avînd atestări (izolate) destul de vechi. Nu e, totuşi, de ajuns: complet inutil, neaducînd faţă de *calm* decît o specializare strict formală (substantivul diferenţiat de adjectiv), greoi, pretenţios şi artificial, *calmitate* e (neştiinţific vorbind) un cuvînt profund antipatic.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

De ce rămîne Reghecampf la Steaua?

Păi, cine a zis că rămîne? Dan Petrescu e cel mai haios cînd zice că are un contract de respectat, dar nu uită să aducă aminte că nu şi-a dus pînă la capăt, practic, nici o înţelegere. Reghecampf, dacă rămîne, o face măcar ca să apuce ziua în care majoritatea celor care apar la TV îi vor rosti corect numele. „Reghencampf" e un om cu proiect. Proiectul lui e să ajungă să antreneze în prima ligă germană sau o echipă importantă de Champions League. Pînă la decizia de la Nyon, Steaua îndeplineşte, oarecum, a doua condiţie. Deci, deocamdată rămîne. Omul e clar frustrat. A urcat un tanc pe un munte şi, cînd a ajuns acolo, nişte domni cu gulere apretate sînt pe punctul de a-l pune să-l dea jos. Or, n-are vocaţie de Sisif. Ştie că Becali va fi mereu aici să bată mătănii, pe cînd el e făcut pentru drum. Aşa că va calcula şi, cînd îi va rezulta plecare, va pleca. Un singur lucru l-ar putea jena: să fie asimilat cu un trădător. Chestia cu caracterele care rămîn la greu e un şantaj de imagine foarte eficient. Încet-încet, i se construieşte un prizonierat. Şi, vorba aia, cuşcă să fie, dar de aur.

Radu NAUM

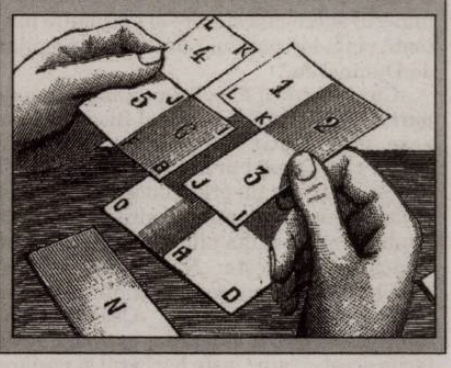

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cu cine ne mai măritǎm/însurǎm?

Dezbaterile constituţionale şi reacţiile publice, exprimate prin opinii şi discursuri, nu fac decît să mă bucure. România se trezeşte. Cum, contează mai puţin; important este faptul că intră în jocul civic al negocierilor. Aşa că voi intra şi eu în acelaşi joc, întrebîndu-mă cu cine ne mai măritǎm/însurǎm în viitoarea Constituţie.

Aş pleca de la definirea nunţii în vechime. Iată ce spune Pravila cea Mare (şi este vorba aici de Îndreptarea legii, codul de pe vremea lui Matei Basarab, 1652), la capitolul „Pentru însurarea, şi ce iaste însurarea": „Însurarea se chiamă că deacă se împreună un om cu muiare şi care nice o au văzut, nici cu dînsa au vorbit; iar deaca se cunună cu ia, atunci el o ia la casa lui şi lăcuiaşte cu dînsul, adecă şed amîndoi într-o casă. Încă se mai chiamă însurare căce că se împreună şi se fac amîndoi un trup, după cum au zis domnul nostru Isus Hristos, cu molitve şi cu cununie pre leage de la preot." Pentru a defini, apoi, prin glava 203, importanţa tainei: „Nunta iaste împreunarea bărbatului şi a muierii, adecă amestecare şi moştenire întru toată viaţa lor, omului celui drept apropiiare de Dumnezeu."

Cum cuvîntul Pravilei n-ajunge prea departe, un important teolog al Bisericii Ortodoxe, mitropolitul Antim Ivireanul, explică nunta pe înţelesul preoţilor. La acea vreme – 1710 –, aceştia nu prea cunoşteau pravilele şi canoanele. În manualul adresat lor, în capitolul „Pentru taina nunţii cei pre lége", mitropolitul lămureşte: „Nunta iaste împreunare bărbat cu muiare spre împlinirea dumnezeescului acela cuvînt: «Créşteţi şi vă îmulţiţi.»" Pentru a detalia, mai apoi: „Materiia acestei taine iaste bărbatul şi muiarea cari vin cu gînd desăvîrşit / ca să să împreune amîndoi şi să lăcuiască nedespărţiţi. Iară chipul sînt cuvintele carele amîndoi le zic în bisérică înaintea preotului în auzul tuturor (adecă): Voieşti-mă? Voescu-te; urmînd la acéste cuvinte rugăciunile şi blagosloveniile preotului spre cea desăvîrşit împlinire a nunţii." De atunci, lucrurile nu s-au schimbat prea mult.

Din tot acest noian de cuvinte, trebuie să înţelegem că Biserica a luptat mult pînă la a transforma uniunea dintre un bărbat şi o femeie într-o taină. Şi că toate aceste definiri şi explicaţii se adresează, mai întîi de toate, preoţimii, agent principal în controlul unei oarecare ordini maritale. Dar de aici şi pînă la impunerea normei, drumul e lung şi anevoios. Mai întîi de toate, pentru că norodul concepe altfel căsătoria. Concubinajul este o formă de căsătorie, ilicită în ochii clerului, dar cît se poate de normală pentru oamenii de la 1800. A locui împreună, sub ochii şi cu acordul comunităţii, fără binecuvîntarea bisericească, fără „acturi" – care, de altminteri, nici nu prea existau –, incumba atribuţii şi obligaţii conjugale. În aceste condiţii, şi despărţirea devenea mult mai simplă şi mai puţin costisitoare. Cînd dezordinea conjugală atingea apogeul, legăturile se desfăceau, tot sub ochii comunităţii, cu scandalul inerent împărţirii bunurilor, şi apoi fiecare îşi vedea de drum. Or, această eră a libertăţii maritale se restrînge pe măsură ce Biserica începe să se impună, cerînd supunere faţă de definirile ordonate ale legăturilor umane, pedepsind aspru „devierile" şi mai ales slobozenia spirituală. N-avea cum să fie altfel, universul era dominat de spiritul religios, cel chemat să pună ordine în gîndurile şi simţămintele tuturor. Şi cu toate acestea, nu se poate spune despre Biserica Ortodoxă că a ridicat ruguri sau spînzurători pentru cei care s-au îndepărtat de la liubovul permis. Există o oarecare îngăduinţă în momentul cînd sînt aduse în gura zvonului public sodomia, homosexualitatea, pedofilia, zoofilia. Toate acestea aveau corespondente legislative cît se poate de dure, dar nu ajungeau să se concretizeze nici în nasuri sau mădulare retezate, nici în arderi pe rugurile credinţei, ci doar în corecţii publice şi, cel mai adesea, în claustrări „purificatoare", cu pîine şi apă, sub imperiul necruţător al cuvîntului divin. Dar îngăduinţa clericală trecea cumva peste spiritul nemilos al comunităţii. Gura lumii redefinea cu maliţie şi cruzime comportamente şi afecte, ruinînd doar prin vorbe reputaţii, iubiri, legături, cariere, măreţii etc. Spiritul mahalalei plutea cumva deasupra acestei lumi, în care moralitatea ocupa un loc esenţial.

Biserica a reuşit, pînă la urmă, să controleze uniunea dintre un bărbat şi o femeie, oferind statului un model de „hîrtie" care a părut că reprezintă, pentru cîteva secole, compromisul majorităţii. Dar ea, Biserica, s-a pierdut pe sine lăsîndu-i pe creştini să lupte în numele libertăţii pentru... libertate. Ocupîndu-se mai mult de zărefie şi mai puţin de spirit, n-a prea avut timp să gîndească la libertatea şi libertăţile creştinului, nici nu prea s-a grăbit să-l conducă prin labirintul fantasmelor „liberatoare". Pînă la urmă, mă întreb şi vă întreb: Cîte libertăţi se pot revendica în numele libertăţii? Cît despre gura lumii... s-a pierdut şi ea, într-o mahala a îngăduinţelor complice, lăsînd spiritul gol de orice conţinut. Şi dacă ar fi să gîndesc în numele libertăţilor noastre, aş spune că nu prea contează cu cine ne mai măritǎm/însurǎm, dar mă interesează mai mult decît orice integritatea copiilor noştri. Or, mă tem că invocînd libertatea, libertăţile şi alte fandacsii, vom ajunge să legiferăm şi ceea ce tolerăm.

anti nostalgia

Torna, torna fratre

„Petre Ş. Năsturel a reluat, de curînd, interpretarea cunoscutei exclamaţii a unui soldat din armata bizantină, în cursul unei expediţii împotriva avarilor, din 587. Năsturel opinează că aceste două cuvinte pot fi socotite ca aparţinînd strămânei: ele reprezintă «cea mai veche urmă de limbă strămână». Termenii amintiţi sînt citaţi cu prilejul unui incident, relatat de cronicarii bizantini Theophylactos Simokattes şi Theophanes: în anul 587, în timpul unei expediţii a armatei bizantine împotriva avarilor, în Balcanii orientali, un soldat a observat că sarcina încărcată pe un catîr alunecase şi era tîrîtă de animal. Atunci a exclamat: *torna, torna* (sau *retorna) fratre,* pentru ca cel care întovărăşea catîrul să se întoarcă şi să ridice sarcina; dar intervenţia sa a fost interpretată ca un semnal de retragere de soldaţii indigeni (proveniţi din populaţia romanizată locală), pentru că, ne spun cronicarii, aceşti termeni erau în limba «părintească» a soldaţilor, sau «în limba ţării». Aşadar, termenii de mai sus aparţineau limbii populaţiei romanizate, adică limbii române în devenire, după cum au susţinut mai demult unii cercetători şi, printre ei, A. Philippide, care a dat traducerea românească a pasajelor respective, însoţită de un comentar convingător. Termenii coincid cu termenii omonimi sau foarte apropiaţi din limba latină şi, de aceea, ei au provocat panică în împrejurarea amintită. H. Zilliacus a arătat că elementul romanic era foarte bine reprezentat în oastea bizantină, şi comenzile se dădeau în limba cunoscută de soldaţi, deci în limba latină. El enumeră termenii de comandă în limba latină uzitaţi de cavaleria bizantină, printre care figurează şi *torna. Torna, torna fratre* aparţin, deci, limbii române; ei corespund unor termeni latini de comandă din armata bizantină. Cronicarii bizantini amintiţi ne dau, prin urmare, o informaţie preţioasă asupra limbii populaţiei romanizate de la sudul Dunării, ce era să devină limba română."

Al. Rosetti, *Istoria limbii române,*
Editura pentru literatură, 1968.

Valentin STÂNGĂ

Trei maladii ale capitulării feminine

Triumful erotic al oricărui bărbat e condiţionat, în mare, de două lucruri: nimbul personal, respectiv disponibilitatea „prăzii", în raport cu dinamica masculină oferită. Cu alte cuvinte, pentru a cuceri o femeie, trebuie să dispui de un anumit tip de *contur* (public, vocal, estetic) şi să propui acest portret *sensibilităţii adecvate*. „Arătosul? Sartre, bunăoară, are nada optimă pentru complicata Simone de Beauvoir (dar şi pentru o puzderie de scrumbii mondene colaterale...), aşa cum, să zicem, Ianis Alifie – sticlar ipotetic, înclinat spre tămbălău, rachiu şi boemă – are toate datele pentru a-i juca inima ospătăriţei de la Euforya. Însă în pestriţa frescă a conjuncţiei dintre sexe pot fi adesea identificate izbînzi groteşti, cacofonii nupţiale, împerecheri haioase, momente din vasta zodie a penibilului. Să fixăm, cu titlu de seriozitate estivală, trei ipostaze de *nesănătoasă* combustie a călcîielor de damă.

1. *Fascinaţia uniformei*. Există femei care aplaudă hormonal abstracţiuni. Unele tresar ritmic în preajma cîte unui academician, altele se încălzesc cînd intră în scenă pompieri, cardiologi, mareşali sau piloţi. Baiul e că în toate aceste cazuri, insul care umple o asemenea funcţie cade în plan secund, fiind doar angajarea în palpabil a unei *instituţii* misterioase, „virile", prestigioase. Studentele îşi contemplă famelic profesorii, gospodinele (nefrecventate) visează felurite întîmplări amoroase cu tenori stihiali, anestezişti mieroşi sau judecători tandri. Asistenta îl vrea pe superior, consiliera flirtează asiduu cu preşedintele, enoriaşele (dintre cele „smolite? lăuntric) îi fac cu ochiul mitropolitului, primejduindu-i echilibrul profesional. În mod limpede, patologia unor astfel de gusturi e dată de sacrificarea, *in nuce,* a întîlnirii propriu-zise. Nu asimilarea afectivă a unui bărbat e urmărită aici, ci alintul vanitos între hotarele unei efigii: a fi iubita *Toreadorului*, a fi nevasta *Ambasadorului*, a fi amanta *Actorului*...

2. *Impurul ca afrodiziac*. De cînd e lumea, testosteronul interlop şi căutătura necurată şi-au adjudecat cote alarmante de simpatie feminină. Celebrităţi patibulare, gangsteri, corsari uleioşi, asasini infailibili, zmei, licantropi şi *dandies* de beznă au populat imaginaţia nenumăratelor cocote imperiale şi dudui bovarice. La fel ca în situaţia precedentă, nici aici nu primează unicitatea cazului, ci consistenţa exotică a infamiei, pitorescul fărădelegilor, farmecul gros al dezordinii. Femeia din patul demonului caută suprimarea monotoniei sociale, escapada doldora de sfidări, apostazii şi otrăvuri. Supărată pe cuviinţă şi pe convenţii, amatoarea de calorii proscrise va juisa doar în afara cumînteniei, prin bolgii selecte şi felii de viaţă patronate de aşii sceleraţeţei. Or, victima unei asemenea fandacsii e fatalmente toantă: rebelă fără grandoare şi caraghios exsanguă, în ciuda poftei pentru masacru, fraudă şi felgmă.

3. *Nostalgia cavernelor*. Am văzut că pe unele femei le aţîţă vitrina carierelor şi piscurile de organigramă. Altele – multe la număr – preferă tovărăşia veninurilor, olfacţia hemoragiilor, străzile Sodomei. În primul caz, *erosul* garantează fantasmatic tumba lubrică în vraja cutărei instituţii; în schimb, puşcăriabilul (uman ori supranatural) promite ştirbirea edificiului social, terfelirea impulsivă a rînduielilor curente, anticetatea. Sînt însă destule femei imune atît la seducţia *ex cathedra,* cît şi la verva de tip mafiot, dar fidele, în chip dezesperant, balelor şi osaturii „fantelui" de Neanderthal. Erotismul de toate zilele e driblat aici prin apelul la ocheada frustă, nepervertită cultural, a pretendentului cu ghioagă şi freză pectorală. Femeia acestui năravcaută, pare-se, o recuperare orgiastică a deprinderilor din dimineaţa lumii, cînd totul se negocia prin urlet baritonal şi gesticulaţie vasculară. Saţietatea traiului civilizat trebuie anulată printr-o erotică a rebarbativului, a lăcomiei arteziene, a violului. Bărbatul ideal e musai troglodit, hirsut, concupiscent: *„Me – Tarzan, you – Jane!"* Vasăzică, o incorigibilă gorilă de budoar.

P.S. Fireşte, textul de mai sus e un inofensiv exerciţiu de ficţiune cîrcotaşă. Altfel spus, am încercat să închipuim cîteva alternative toxice, contrafactuale, la realităţile economiei libidinale feminine dintotdeauna.

***Valentin Stângă** este eseist.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Exces de opinii

De oarecare timp, printre „exigențele“ examenelor naționale, fie ele de clasa a VIII-a sau de Bacalaureat, apare cerința ca elevul să își „expună opinia“ în legătură cu un subiect anume. Intenția pedagogilor este evidentă și, pînă la un anumit punct, benefică: orice copil sau tînăr, absolvent al unui ciclu gimnazial sau liceal, ar trebui să știe să îngaime cîteva fraze coerente, logice, expresive, pe o temă dată.

Mă gîndesc că nu-i simplu deloc să formulezi asemenea teme de examen. Mai întîi, trebuie avută în vedere diferența specifică dintre „oral“ și „scris“, respectiv, adecvarea temelor propuse la circumstanțele în care se desfășoară examinarea – timpul de reflecție pe care îl au la dispoziție cei examinați și stilul diferit de expunere. Mai apoi, tema despre care se cere „o opinie“ ar trebui să fie adaptată la vîrsta și preocupările școlarului, la posibilitățile lui reale de a avea o opinie pe subiectul dat, în funcție de experiențele lui intelectuale, culturale, afective etc.

După o rapidă trecere în revistă a modelelor de subiecte aflate pe site-ul Ministerului Educației, pe cele ale comunității cadrelor didactice sau în manualele dedicate examinărilor, nu poți trage decît o singură concluzie: competențele celor care le-au compus sînt rudimentare și, în orice caz, inadecvate scopului pe care îl urmăresc.

Am să dau cîteva exemple. La proba orală de limba română, li s-a cerut elevilor să-și spună opinia cu privire la „impactul modelului asupra unei culturi“, la „exprimarea prin arte vizuale“, la „rolul studiilor critice în formularea unui punct de vedere propriu asupra unui text literar“ sau „despre importanța lecturii jurnalelor și a memoriilor.“ Pentru astfel de subiecte, chiar adult fiind cu ceva lecturi și experiențe în domeniile vizate, ai nevoie de timp de reflecție, de niscaiva bibliografie la dispoziție și, nu în ultimul rînd, de interes real pentru tema dată. Nu oricine are o opinie avizată, demnă de a fi spusă în public, despre memorii și jurnale sau despre artele vizuale. Și nu oricine citește studii critice despre Harry Potter, ca să știe dacă-i place sau nu. Un alt tip de întrebare, total inutilă: „Care e opinia ta despre rolul cărților în dezvoltarea personalității umane?“ Este o întrebare care aține declanșarea unui roi de clișee străvezii, incluse în dădăceala oricărei mătuși binevoitoare. O întrebare ceva mai potrivită, care ar fi putut avea șansa unor răspunsuri ceva mai originale, ar fi fost, de pildă, „Ce rol are cartea în formarea ta?“ Mi se pare mai firesc să porneşti conversația cu un tînăr de 18 ani de la propria lui situație, decît să-i ceri direct să facă estimări globale.

Ce tip de competențe verifici prin astfel de subiecte? Din exemplele date mai sus, în orice caz, se desprind măcar două, la fel de păguboase: 1. Tînărul este invitat să aibă o opinie despre orice mișcă în jurul lui, fără discernămîntul propriilor competențe. 2. Tînărul este invitat, de asemenea, să sară peste etapa reflexiei, a autoevaluării, a introspecției, și să treacă direct la aprecieri generale.

Tema ar trebui adaptată la vîrsta și preocupările școlarului.

Dacă toate biletele de examen au avut astfel de subiecte, atunci procentul de 63% a celor care au obținut certificatul de „utilizator experimentat“ al limbii române este fabulos! Nu știu dacă viitorul țării va suna mai bine cu acest procent, dar, cu siguranță, viitorul televiziunilor, al talk-show-urilor unde se vorbește brambura, despre orice, va avea resurse de tinere speranțe, pe termen nelimitat.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Singurătăți călătoare

De cîte ori am călătorit singură (și s-a întîmplat de puține ori), nu pot spune că mi-a fost cine știe ce bine. Dar fiecare dintre acele călătorii a fost, cu siguranță... inițiatică.

Cînd te afli, cu persoane apropiate, în locuri noi, parcă nu le simți explicit apăsarea farmecului, dar și a imprevizibilului. Ieși din ritualurile tale cotidiene, trebuie să te adaptezi altora, în general mai alambicate. Obișnuitul confort psihologic de budoar și de bucătărie e înlocuit cu o anxietate generată de incertitudine și de efortul de adaptare. Cînd ești pe contul tău, pe toate le simți mai în plin și mai dureros (desigur, tot așa poți simți și frumusețea lumii, dar trebuie să poți ajunge pînă acolo...).

Prima dată cînd am plecat singură într-o vacanță a fost pe la 16 ani, la Cumpătu – unde mersesem pînă atunci doar cu părinții sau cu bunica etc. Țin minte că singurătatea dădea o altă aparență lucrurilor și oamenilor din jur: parcă îi percepeam și îi vedeam deformați, cu trăsăturile negative exacerbate, ca pe niște... monștri din diverse dulapuri. Țin minte și acum cît de sinistră mi s-a părut o familie alcătuită din mamă, tată și doi copii cam de vîrsta mea, fată și băiat (deși pe mamă o cunoscusem în București și mi se păruse, atunci, OK). De asemenea, pericolele din jur căpătau proporții fabuloase: noaptea nu puteam merge pentru că mi-era frică de urs și, dacă nu venea ursul, erau, oricum, cîinii locali...

Toate astea nu ar fi fost nimic, ar fi rămas doar niște produse ale imaginației terorizate, precum copacii deveniți, noaptea, monștri, din „Albă-ca-Zăpada“ sau „Hänsel și Gretel“, dacă nu s-ar fi întîmplat chiar o mică nenorocire: făcînd un trenuleț de sănii, de undeva de mai sus de cantina de atunci, am prins viteză prea mare și nu ne-am mai putut opri cînd am dat de... sania cu cai, care făcea plimbări, prin zonă. Caii ne-au sărit (pe noi, cei căzuți), dar băiatul care stătea în față și era cel mai temerar și-a spart capul. A fost cusut, fără traume majore. Țin minte și acum senzația pe care am avut-o cînd m-am ridicat de pe sanie: eram (ușor) amețită și nu știam decît într-o oarecare măsură pe ce lume sînt.

Senzația asta o asimilez, pînă azi, cu călătoritul de una singură. Ce-i drept, am mai avut o altă călătorie, și ea inițiatică, la Edinburgh, în 1991, pe vremea cînd cîștigasem o primă bursă Soros. Călătorie care se asociază cu o altă senzație, nici asta prea plăcută: una de frig continuu amestecat cu inadecvare. A fost un februarie geros cînd am pornit-o cu trenul, la clasa a II-a, spre Scoția. Și am făcut patru zile pe drum, inclusiv cu feribotul. Ca să ajungem într-un oraș senzațional, dar și într-o casă în care încălzirea centrală mergea trei-patru ore pe zi. M-am simțit, deși adult deja, precum Oliver Twist amestecat cu David Copperfield...

Recent, am călătorit aproape singură la Cluj. De data asta, mi-am reactivat toate senzațiile... Într-un oraș care, ca întotdeauna, mi s-a părut mai calm și mai civilizat decît Bucureștiul, și cu prețuri mai mici... Într-un hotel căruia nu am ce să-i reproșez. Și totuși, cînd am rămas singură, iar am început să simt lumea... altfel. Uriașa oglindă din cameră, luminată de lampa tip joben, părea, mai ales noaptea, înspăimîntătoare. Minibarul, cu ispitele lui, părea un îndemn la beție și la risipă. Noroc cu Hercule Poirot, care-și soluționa, cu calm, crimele alambicate, dar imperfecte, pe Diva Universal, pe la 3 dimineața.

Cînd ieșeam în mulțime, oamenii – dintre care unii cunoscuți – îmi zîmbeau. Unii chiar pe bune. Alții – cumva pieziș, ca și cum zîmbetul lor firav ar fi alunecat pe lîngă mine fără să mă atingă. Eram cu toată lumea și nu eram cu nimeni. Purtam conversații *casual* cu persoane pe care presupun că nu le voi mai întîlni vreodată.

În tren, senzația a continuat: deși totul era aproape perfect, vagonul curat și confortabil, iar oamenii – civilizați, am simțit aceeași distanță umană alunecătoare. Am înțeles, desigur, că problema e la mine: mai ales pe alte teritorii, nu știu să-mi gestionez singurătatea. Doar că lumea se vede altfel...

Selma IUSUF

legende urbane

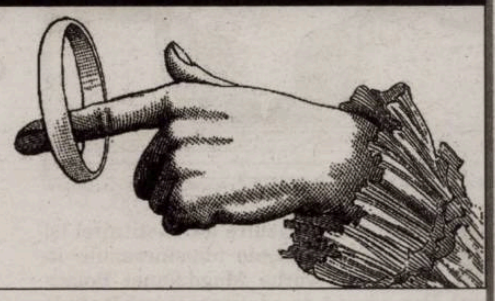

Ratări culinare

Nu m-am priceput niciodată să fac dulciuri. Nici nu am acum intenția de a mă împăuna cu acest ghinion. Știți, genul ăla de dive prea puțin subtile, care dau ochii peste cap, mîndrindu-se public că nu le iese nici măcar o omletă. Nu. Gătesc zdravăn de bine diverse chestii sărate. Ciorbe vîrtoase. Musacale. Supe-cremă. Tocane, chișuri, sarmale, poale-n brîu și sushi. Însă dulciurile mă refuză de fiecare dată. Chiar dacă măsor la milimetru făina, zahărul, praful de copt.

Am o mulțime de recipiente cu diverse gradații, pentru toate alimentele pămîntului. Lichide, solide, păstoase, boabe, prafuri, ce-or fi. Linguri, linguriță speciale. Dar invariabil, dulcele la care rîvnesc va ieși prea moale, prea tare, prea pleoștit sau incredibil de umflat, deci găunos. Am încercat mai multe explicații pentru ratarea asta continuă. Una ar fi că nu sînt vreo mare amatoare de dulciuri. Dacă vreau să le fac, asta nu înseamnă neapărat că aș vrea să le mănînc. Înseamnă, pe de-o parte, că-mi place cum miroase casa a vanilie și a rom, a cocă dulce și caldă și, pe de altă parte, înseamnă că vreau, probabil, să impresionez oarecare lume. Vanitate. Și atunci, m-am gîndit, dacă nu-mi plac dulciurile, probabil că e o oarecare lipsă de suflet în procesul ăsta de creație. De implicare personală, de umoare, de pasiune... mă înțelegeți.

M-am gîndit, apoi, că niciodată nu m-am simțit în largul meu lucrînd cu măsuri fixe. Fără pic de inovație. Trei ouă spune, trei ouă se pun. Dacă zice vanilie, nu mai pui și rom. Dacă spune acolo să nu deschizi cuptorul în primele 15 minute, nu stai ca un deplin obsedat ce te afli, să crapi încetișor ușa cuptorului din două în două minute să vezi ce mai face coca aia. Or, se pare că răbdarea și precizia de genul ăsta nu-mi vin bine. Cred că în cazul chestiilor sărate, ești mult mai liber să inventezi. Dacă potențezi aroma de rozmarin de pe cartofi cu puțină nucșoară, nu se supără nimeni și nu se pleoștește nimic prin tavă. Dacă îți vine să pui un pic de sirop de arțar în sosul de spaghete, la fel. Dar Doamne ferește să calci un pic alături cu drumul, cînd faci o prăjitură! Toate legile chimiei alimentare și ale bicarbonatului de sodiu se vor dezlănțui împotriva ta. Bașca, nu înțeleg, în ciuda repetatelor explicații ale bunelor mele prietene, ce înseamnă cu adevărat smîntîna dulce. Adică acea *crème fraîche*. Nici smîntînă, nici frișcă. Nici lapte, nici nimic.

Pentru mine, gătitul de dulce e ca limba latină. Materie la care am fost de o prostie severă. Matematică, gramaj, rigoare, scandare – nu. Din ablativ ratat în ablativ ratat, latina mi-a dat coșmaruri. D-aia pun eu acum toate vinovățiile pămîntului în cîrca așa-ziselor rigidități de rețetă. D-aia încerc să par interesantă cînd spun că dulciurile nu te lasă să inovezi. Ca latina. Cînd am înțeles că, de fapt, te lasă și că ar fi trebuit să perseverezi un pic ca să pricepi acea splendoare foarte moartă, era prea tîrziu. Mă tem că e la fel cu dulciurile. Gătesc chestiile dulci așa cum tunde o coafeză nepricepută. Am scurtat de-aici prea tare, mai scurtez și pe dincolo, puțină culoare dincoace, un tapat mic dincolo, intri, apoi, definitiv în panică și lucrurile o iau din rău în mai rău. Cea mai bună prietenă a mea mi-a arătat că poți inova și cînd faci rețete clasice de dulciuri. Transforma scorțoasele gramaje în alte minuni nemaipomenit de gustoase. Avea idei grandioase, pornind de la o mînuță de coajă de lămîie rasă. Eu mă simțeam ca un om cu ambele mîini tăiate.

Am o prăjitură cu vișine în cuptor. Ca orice nepriceput cu aere, nu mă las. În casă miroase bine. Visez la ziua în care va ieși și din mîinile mele dulcele suprem. Visez la acea zi așa cum visează scriitorii la cartea vieții. Dulcele suprem, o fabuloasă prăjitură în care fructele să lucească precum rubinele, zahărul pudră să fie așezat molcuț, ca praful divin. Prăjitura să crească monstruos, să înghită Bucureștiul. Și să leșinăm cu toții în boarea vanilată care adie de la apartamentul 12.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

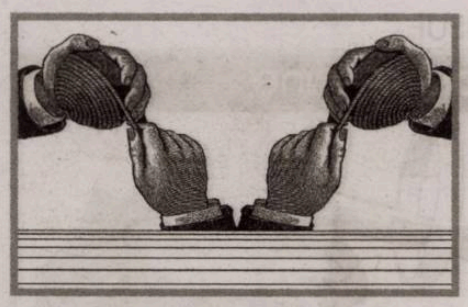

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Nu de revizuire mă tem, ci de perversităţile ei

Comisia de revizuire a Constituţiei îşi transformă zilnic idiosincraziile în principii (vorba Magdalenei Boiangiu). Par o gaşcă de adolescenţi îmbătaţi de propria putere şi puşi să-şi rezolve frustrările recente, prin textul constituţional. Ce trebuia să fie o revizuire – adică o schimbare pe ici, pe acolo – devine o întreagă operaţiune, în care tipi înfierbîntaţi iau Constituţia la pilă, bucată cu bucată, fără a vedea ansamblul. Va fi ca în celebrul banc cu tovarăşii muncitori români, care iau un buldozer la pilă şi le iese avion supersonic.

O constituţie nu acoperă niciodată toate scenariile posibile care apar în viaţă, astfel încît interpretarea ei, precedentele şi raporturile politice de putere contează enorm în modul în care ajunge să arate regimul prescris de text. Actul nostru fundamental din 1991, luat timid la pilă în 2003, este unul prost în partea instituţională. Dar aşa prost cum este, a creat nişte precedente şi a dus la nişte interpretări ale Curţii Constituţionale, care au făcut regimul suportabil. Acum o vom lua de la capăt cu interpretările şi reinterpretările.

Cea mai proastă parte la aplicarea unui text constituţional este momentul cînd ies la suprafaţă efecte perverse neaşteptate. Sau nedorite de cei care au adoptat textul. De bine, de rău, efectele perverse ale actualei Constituţii erau cunoscute şi ele fuseseră ameliorate de interpretările Curţii. Un exemplu deja clasic de efect pervers a fost decalarea alegerilor prezidenţiale de cele parlamentare. Asta s-a făcut la schimbarea din 2003. Pînă în prezent, eram convins că a fost opera lui Adrian Năstase. Motivele mi se păreau lesne de ghicit: Năstase era convins că va fi preşedinte în 2004 şi un mandat prezidenţial mai lung i-ar fi permis păstrarea influenţei şi după o eventuală erodare a puterii parlamentare a PSD.

Această schimbare aparent minoră a produs sau a agravat cele mai multe dintre problemele pe care încercăm acum să le dregem la schimbarea Constituţiei. Să ne gîndim ce a însemnat în practică. În 1992, 1996, 2000 şi 2004, Parlamentul şi preşedintele au fost aleşi în acelaşi timp. Popularitatea şi scorurile electorale sînt nişte fenomene care vin în valuri, aşa cum au aflat toţi cei trei preşedinţi ai României de după Revoluţie. Azi eşti popular, mîine nu mai eşti. Evident, popularitatea unui preşedinte ales este strîns legată de popularitatea partidului din care provine. Valul FDSN – Iliescu, valul CDR – Constantinescu, valul PDSR – Iliescu, valul ADA – Băsescu. Asta însemna, pînă în 2004, o aliniere a legitimităţii celor două instituţii alese direct: preşedintele şi Parlamentul. Chiar şi în această formulă de alegere concomitentă, preşedinţii au avut relaţii încordate cu guvernele. Conflictul dintre palate nu a fost inventat de Traian Băsescu. Ion Iliescu a trebuit să-l scoată cu minerii pe Petre Roman de la guvernare, şi a avut linişte numai cu o marionetă docilă ca Nicolae Văcăroiu. Un premier puternic ca Adrian Năstase a avut conflicte grele cu Iliescu, deşi veneau din acelaşi partid (interesant cum am uitat astăzi ce ghionturi îşi trăgeau cei doi, cum îl bloca Iliescu pe Năstase prin Ioan Talpeş şi cum îl ţinea Năstase pe Iliescu la respect, prefăcîndu-se că îl respectă). Emil Constantinescu l-a forţat pe Radu Vasile să plece din Guvern demiţîndu-i jumătate din Guvern, de se încuiase şeful Guvernului în birou. Şi, repet, asta în condiţiile în care legitimităţile organelor alese direct erau aliniate.

Şi atunci, ne-a venit ideea de a decala mandatul prezidenţial. În practică, a fost o invitaţie la crize perpetue. Evident că personalitatea lui Traian Băsescu a agravat conflictele, dar zarurile au fost aruncate prin schimbarea constituţională. Preşedinte ales la o dată diferită faţă de Parlament, a transformat crizele politice interexecutiv în crize de sistem politic. Conflictul Palatul Cotroceni – Palatul Victoria (manifestat şi în varianta Băsescu – Tăriceanu) a devenit un conflict Cotroceni – Palatul Parlamentului. De unde două crize constituţionale manifestate în 2007 şi 2012. Evident, există circumstanţe personale şi politice diferite la fiecare moment, dar substratul a fost unul constituţional. Decalarea mandatului prezidenţial a fost oxigenul care a alimentat focul.

Cum ziceam, eram convins că a fost prostia comisă de Adrian Năstase. Miron Damian (Doc) mi-a atras atenţia că nu Năstase a venit cu ideea. Autorul acestei tîmpenii colosale care ne-a costat atît de mult este... „societatea civilă". Aşa afirmă Cristian Pîrvulescu, care declară, într-un interviu pentru Agerpres, 3 martie: „Atunci, în 2003, propunerea de modificare a mandatului preşedintelui a venit dinspre societatea civilă şi asta dintr-un motiv simplu – România era mai degrabă o excepţie cu un mandat de patru ani, pentru că şeful statului nu trebuie să fie politizat, trebuie să fie deasupra partidelor şi să aibă un mandat pentru continuitatea statului, mai lung decît cel al unui legislativ. Asta este logica."

Plecînd de la premisa de bună-credinţă pentru Cristian Pîrvulescu, înţelegem că ideea a fost de a depolitiza mandatul prezidenţial. Evident, nu Pîrvulescu a luat decizia, ci Adrian Năstase, dar din zona „societăţii civile" a plecat ideea. Care, de fapt, nu putea avea efectul scontat: un preşedinte ales direct nu poate fi depolitizat pentru că îi schimbi durata mandatului. Sau dacă voiai să-l depolitizezi, ar fi trebuit să-i iei atribuţiile pe care le avea pînă atunci şi să-l faci ales de Parlament. O schimbare a mandatului de la patru la cinci ani a dus, de fapt, la decuplarea legitimăţii preşedintelui şi a Parlamentului, care pînă atunci se aliniau pentru că erau alegeri simultane, iar oamenii votau pe valuri de simpatie: preşedintele şi partidul. Este un exemplu magistral de intenţie constituţională care nu se realizează – în schimb, duce la efecte perverse. De altfel, e amuzant cum Pîrvulescu tot propune chestii care teoretic par OK, dar în practică produc calamităţi (vezi şi sistemul electoral).

Plecînd de la acest exemplu, ar trebui să ne îngrijorăm atît în legătură cu textele votate de Comisia de revizuire, dar mai ales de efectele perverse care vor urma adoptării. Efecte pe care Crin Antonescu & co ar putea să le bănuiască dacă ar sta puţin să se gîndească la cum vor decurge lucrurile în practica politică.

În primul rînd, constat o neînţelegere profundă a ceea ce înseamnă „republică parlamentară". Oamenii sînt obsedaţi de conflictul Băsescu – Parlament şi au impresia că dacă iau atribuţii de la preşedinte, atunci Parlamentul va conduce ţara. De fapt, sistemele parlamentare sînt conduse de premier. El devine şeful. Se glumeşte despre premierul britanic că e un fel de dictator, cîtă vreme are majoritate parlamentară. Cu alte cuvinte, cîtă vreme îşi controlează parlamentarii (nu degeaba şeful de grup parlamentar acolo se numeşte *whip,* adică bici). Şi acela este, totuşi, un sistem în care parlamentarii nu trădează.

Cum va funcţiona în practica din România? Disciplina firavă a grupurilor parlamentare va duce la o putere necontrolată a şefului Guvernului. Ca regulă, grupurile parlamentare ale opoziţiei se destructurează prin trădări, iar practica a fost agravată de votul uninominal (care, teoretic, ar fi trebuit să-l lege pe parlamentar de alegători, dar în practică, l-a legat de banii de la Guvern). În Republica Parlamentară România, şeful Guvernului va cumpăra mereu nişte parlamentari şi va rămîne la putere sigur pînă la alegeri. Traian Băsescu a fost capabil să schimbe majoritatea parlamentară prin trădarea unei părţi a PSD. Avem deja o tradiţie a manufacturării de majorităţi parlamentare postalegeri. Am impresia că Victor Ponta intuieşte (dacă nu chiar plănuieşte) cum va funcţiona în mod real puterea. Ideea moţiunii de cenzură constructivă (Parlamentul demite un premier numai dacă numeşte un altul în acelaşi timp) vine de aici: şeful Guvernului va fi aproape imposibil de demis de către Parlament.

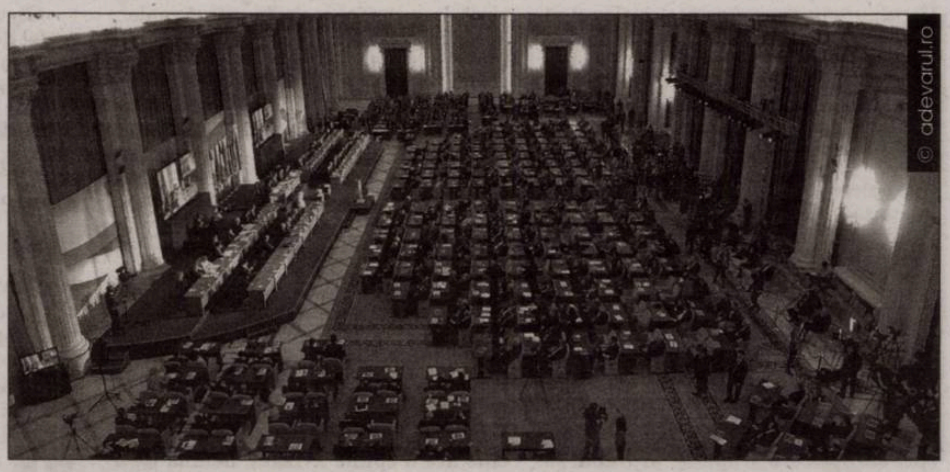

Interzicerea migrării parlamentarilor de la un partid la altul nu va rezolva problema, ci, de fapt, o va agrava. Aici nici măcar nu avem nevoie să speculăm, acesta este un efect pervers deja testat în România: la primari. Pentru că primarii schimbau pe faţă partidele (aşa cum fac parlamentarii acum), s-a dat o lege prin care un primar care schimbă partidul pierde mandatul. Ce s-a întîmplat în practică? S-a schimbat obiceiul? Nu, a devenit şi mai pervers. Acum, primarii rămîn legal membri ai unui partid, dar activează *de facto* în alt partid. Practica asta şubrezeşte şi mai mult structura instituţională a partidelor la nivel local. Interzicerea migrării parlamentarilor sub ameninţarea pierderii mandatului va face acelaşi lucru cu grupurile parlamentare. Oamenii vor fi cu numele într-un grup parlamentar, dar vor activa şi vor vota cu alt grup, cel al premierului. Efectul pervers este că vor slăbi şi mai mult disciplina şi coerenţa Parlamentului. Tocmai cînd i se întăresc atribuţiile de control.

Aş putea continua cu exemple de posibile efecte perverse, pe multe dintre articolele agreate deja de Comisie. Mai ales că nu există o gîndire coerentă capcoadă, oamenii modifică fiecare articol cînd vine la rînd şi după cum le sună bine şi le dictează frustrările recente. Cred că e musai nevoie de un fel de control de perversitate, cînd proiectul de revizuire va fi gata.

În ce priveşte sporirea atribuţiilor de control ale legislativului, aici nu cred că trebuie să vorbim despre efecte perverse neintenţionate, ci de efecte perverse perfect intenţionate. Deşi nu sînt în stare să controleze ceea ce au deja în ogradă (vezi rapoartele de activitate de la ICR, TVR, CNA, care zac cu anii nediscutate), parlamentarii vor, totuşi, să aducă la ordine şi alte instituţii, şi să blocheze justiţia.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi mușterii

Drăguț și adorabil

„Lovely maimute capucin copil bun pentru acasă doi masculi şi o femelă). Ei au ridicat de mînă şi hrănit cu atenţie umane. Ne strica şi să le dea o atenţie mai excelent daca esti interesat. Maimuţe capucin pentru cadouri de Craciun pentru vînzare 180 *euro. Capucin* drăguţ şi adorabil Maimute capucin de bine pregătite maimuţe capucin de vanzare, am un băiat şi o fată şi sînt foarte jucăuş la copii şi alte animale. acestea sînt 4 luni şi va fi vin... Cutest maimuţe capucin puţin pentru vînzare toate sînt primite de persoanele de contact pentru îngrijire veterinară-ne pentru mai multe informaţii. Maimute capucin de vanzare (150euros) bine pregătite maimuţe pentru copii destinate vînzării, ei au toate documentele, place sa se joace cu copii si alte animale, acestea sînt de 3 luni acum... Lovely maimute capucin copil bun pentru acasă doi masculi şi o femelă). Ei au ridicat de mînă şi hrănit cu atenţie umane. Ne strica şi să le dea o atenţie mai excelent daca esti interesat. Maimuţe capucin pentru cadouri de Craciun pentru vînzare 180 *euro. Capucin* drăguţ şi adorabil Maimute capucin de bine pregătite maimuţe capucin de vanzare, am un băiat şi o fată şi sînt foarte jucăuş la copii şi alte animale. acestea sînt 4 luni şi va fi vin... Cutest maimuţe capucin puţin pentru vînzare toate sînt primite de persoanele de contact pentru îngrijire veterinară-ne pentru mai multe informaţii. Maimute capucin de vanzare (150euros) bine pregătite maimuţe pentru copii destinate vînzării, ei au toate documentele, place sa se joace cu copii si alte animale, acestea sînt de 3 luni acum... Lovely maimute capucin copil bun pentru acasă doi masculi şi o femelă). Ei au ridicat de mînă şi hrănit cu atenţie umane. Ne strica şi să le dea o atenţie mai excelent daca esti interesat. Maimuţe capucin pentru cadouri de Craciun pentru vînzare 180 *euro. Capucin* drăguţ şi adorabil Maimute capucin de bine pregătite maimuţe capucin de vanzare, am un băiat şi o fată şi sînt foarte jucăuş la copii şi alte animale. acestea sînt 4 luni şi va fi vin... Cutest maimuţe capucin puţin pentru vînzare toate sînt primite de persoanele de contact pentru îngrijire veterinară-ne pentru mai multe informaţii. Maimute capucin de vanzare (150euros) bine pregătite maimuţe pentru copii destinate vînzării, ei au toate documentele, place sa se joace cu copii si alte animale, acestea sînt de 3 luni acum..." Ia, neamule, capucinul ieftin. Ce scîrbă de maimuţă!

dosar DILEMA VECHE
Dosar sponsorizat de Petrom

Responsabilitatea socială a companiilor

Experimentul „Ţara lui Andrei"

Texte şi opinii de:

● Mona NICOLICI (manager Departament Sustenabilitate Petrom)
„Am investit în oameni"

● Zoltan BERECZKI (manager dezvoltare întreprinderi Fundaţia NESsT), Franz Karl PRÜLLER (membru al Consiliului şi director Programe Dezvoltare Socială – Fundaţia ERSTE), Claudia IORDACHE (expert în comunicare, Fundaţia Soros România)
„Economia socială şi «Fabricat în Ţara lui Andrei»"

● Magdalena NICHIFOR (profesor), Lucian ROPA (profesor), Ciprian Dumitru VÎNTDEVARĂ (muzeograf), Dumitru AVĂDANEI (profesor)
„Oameni şi poveştile unor transformări"

argument

Cealaltă faţă a României

DILEMA VECHE
Responsabilitatea socială a companiilor
Experimentul „Ţara lui Andrei"

De cele mai multe ori, ne-am obişnuit să vorbim despre România în termeni negativi. Nimic nu se face şi, cînd se face, se face prost. Mentalitatea că statul trebuie să intervină pentru a rezolva orice nevoie pe care o avem (de la asfaltarea uliţei, pînă la asigurarea unor locuri de muncă) s-a păstrat, din păcate, şi în prezent, la peste 20 de ani de la Revoluţie. Dornici să devenim egalii „lumii civilizate", ai acelor vestici la care am ajuns să visăm cu jind, ne declarăm „prea mici" pentru a ne „pune" cu sistemul, un sistem pe care îl vedem totodată potrivnic, dar şi singurul de la care aşteptăm vreun ajutor (conform unui studiu făcut de GFK în 2011, 8 din 10 români considerau că doar autorităţile trebuie să ofere soluţii pentru o viaţă mai bună).

În acelaşi timp, construită pe bazele unei continue neimplicări, veşnica stare de „aşteptare" dă voce nemulţumiţilor care, valorificînd pesimismul general şi necăutînd alte motive, acuză, pînă la urmă, capitalismul, într-un mod comod şi naiv, considerîndu-l vinovat de toate insuccesele noastre de azi.

Însă acest dosar nu-şi doreşte să intre într-o polemică teoretico-economică sau să deschidă un dialog asupra lumii capitaliste. Articolele de faţă îşi propun doar să aducă cititorilor o frîntură din implicările sociale pe care companiile private le desfăşoară în România.

Vom încerca, astfel, să detaliem conceptele de CSR (Responsabilitatea Socială a Companiilor) şi de antreprenoriat social – două dintre componentele de bază ale implicării sociale a companiilor private. În spatele teoriei, vă vom face cunoştinţă cu oameni şi cu comunităţile pe care aceştia le-au transformat, oameni cărora li s-a dat şansa să înveţe că orice schimbare va porni, în primul rînd, de la ei.

Pentru că, pînă la urmă, despre asta este vorba. Atît CSR-ul, cît şi antreprenoriatul social sînt, de fapt, concepte care facilitează dialogul şi accesul la informaţie. Este vorba despre programe sociale derulate de marile companii private, spre binele comunităţii, despre care, deşi am început să aflăm cîte ceva, nu ştim îndeajuns, în ciuda faptului că ele se derulează de ani buni, dezvoltînd, creînd şi crescînd această „cealaltă faţă" a unei Românii la care unii se încăpăţînează doar să viseze, fără a deschide însă ochii, să o vadă în reala sa devenire. (**Stela Giurgeanu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată pe 27 iunie.

„Am investit în oameni"

interviu cu Mona NICOLICI, manager Departament Sustenabilitate Petrom

Deşi de formaţie jurnalist, de cîţiva ani v-aţi implicat cu multă pasiune în domeniul sustenabilităţii şi responsabilităţii sociale. Ce v-a determinat să faceţi acest pas?

Am lucrat în Televiziune 11 ani. În tot acest timp, am fost redactor, producător, realizator şi prezentator al celor mai importante jurnale de ştiri din România. La un moment dat, am simţit nevoia de a face altceva, de a mă dezvolta în direcţii noi. Îmi doream să fac lucrurile să demareze, nu doar să le aduc în faţa românilor, în fiecare seară. Decizia mea a venit ca o surpriză pentru mulţi, însă pot spune că a fost cea mai potrivită. Încă am momente cînd îmi e dor de televiziune, dar nu regret deloc alegerea făcută. Împreună cu echipa Petrom, reuşim ceea ce majoritatea românilor consideră imposibil: facem din România o ţară mai bună în fiecare zi! Astfel, am ajuns să conduc Departamentul Sustenabilitate din cadrul Petrom, să lucrez la proiectele pe care înainte doar le visam şi să contribui decisiv la dezvoltarea, pe termen lung, a comunităţilor din România.

Ce înseamnă, de fapt, CSR?

Responsabilitatea Socială Corporativă – pe scurt, CSR – reprezintă angajamentul pe care companiile şi-l iau faţă de societate şi faţă de propriul business, astfel încît dezvoltarea afacerii să se facă pe baze durabile. Sîntem cel mai mare contribuabil la bugetul de stat, cel mai mare investitor în sectorul energetic românesc şi cel mai mare angajator privat din România.

Toate acestea înseamnă, pe lîngă un motiv de mîndrie, şi o mare responsabilitate faţă de societate. De aceea, în viziunea Petrom, CSR-ul e un angajament pe termen lung, care vizează operaţiunile de business, atitudinea angajaţilor, etica în afaceri, dialogul constant cu părţile interesate şi, nu în ultimul rînd, programe concrete pentru dezvoltarea comunităţilor din România. De-a lungul anilor, am construit parcuri, am reclădit şcoli, am oferit educaţie de calitate, am salvat vieţi, am reîmpădurit zone defrişate, am sprijinit societatea civilă, am investit în oameni, am adus voluntariatul din România la rang de cinste. Pentru că ne dorim ca programele noastre de CSR să aibă impact real, în toate demersurile noastre am pornit de la nevoile comunităţilor în care operăm, dar şi ale societăţii noastre în general. Ce am învăţat, în toţi aceşti ani, e că dialogul este un element central cînd ceea ce construieşti afectează direct vieţile a mii de oameni. De asemenea, parteneriatul a fost principiul pe care ne-am dezvoltat relaţiile, fie că vorbim despre autorităţi locale sau centrale, membri ai comunităţilor în care operăm, parteneri de business, societate civilă sau reprezentanţi ai presei. După mai bine de şapte ani, responsabilitatea socială şi principiile dezvoltării durabile fac astăzi parte din ADN-ul nostru – o atitudine pe care o percep tot mai des printre colegii din Bucureşti şi din ţară – iar managementul este cel mai important susţinător al acestei viziuni.

Cît de familiarizaţi credeţi că sînt românii cu acest termen?

În ultimii ani, din ce în ce mai mulţi actori din sfera privată au început să dezvolte programe de responsabilitate socială, care au devenit cunoscute publicului larg. S-au înmulţit şi evenimentele publice dedicate CSR-ului. Această expunere cred că a dus la o mai mare conştientizare a românilor în ceea ce priveşte responsabilitatea socială, pentru că au avut exemple concrete de inspiraţie.

Dacă ne referim la piaţa de CSR din România, cred că evoluţia este mai mult decît vizibilă. Un studiu realizat de CSR Media şi Ernst & Young („Tendinţe şi realităţi CSR în România", 2013) pe un eşantion de peste 70 de persoane (experţi în domeniul CSR) şi publicat în mai 2013 afirmă că în ultimii zece ani, conceptul de CSR a devenit popular în rîndul investitorilor, dar şi al consumatorilor. Acelaşi studiu a descoperit că mai mult de 3/4 din companiile româneşti au un buget dedicat anual acţiunilor de responsabilitate socială, iar companiile intervievate îşi implică angajaţii în proporţie de 92% în proiectele pe care le desfăşoară în acest domeniu. Important e că, dincolo de sumele alocate de fiecare şi de numărul de angajaţi implicaţi, se produce o schimbare importantă pentru societatea românească. Se creează o cultură a implicării, a responsabilităţii şi a voluntariatului, atît la nivelul companiilor, cît şi la cel al indivizilor.

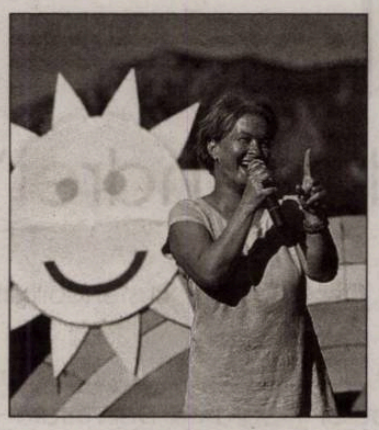

„Singura condiţie pentru a cîştiga dreptul de a crea e credinţa în propria vocaţie, dorinţa de a fi de ajutor şi refuzul de a face vreun compromis."

ANDREI TARKOVSKY

Ce înseamnă faptul că o companie este „responsabilă"?

E acea companie care face afaceri în mod responsabil şi care, în acelaşi timp, contribuie activ la bunăstarea comunităţilor în care îşi desfăşoară activitatea, dar şi a societăţii în general. Responsabilitatea modului de operare include operaţiuni de business, relaţiile cu partenerii şi cu furnizorii – practic, întreg lanţul valoric din care compania respectivă face profit. Pe lîngă dimensiunea de business, o companie responsabilă integrează în activităţile ei, la orice nivel, standarde de etică în afaceri, respectă drepturile omului şi ia în calcul aspectele sociale şi de mediu, în toate componentele ei. Companiile care au investit şi continuă să investească în CSR îşi asumă statutul de parte integrantă a unui ecosistem de a cărui bunăstare sînt dependente. Sînt companii conştiente de faptul că numai în cadrul unei comunităţi sănătoase îşi pot desfăşura activitatea în mod profitabil şi, prin urmare, alocă parte din cîştiguri spre comunitatea în care acţionează.

De ani buni, companiile derulează în România proiecte de CSR. Putem vorbi deja despre o meserie de coordonator CSR?

Tot mai multe companii din România conştientizează importanţa responsabilităţii sociale în cadrul strategiei de business. În ultimii ani, am remarcat o profesionalizare a responsabililor din companii care coordonează activitatea de CSR. Responsabilitatea socială a devenit o meserie în sine, nu doar o anexă a departamentelor de comunicare sau marketing. Evoluţia către sustenabilitate şi către integrarea profundă în business a principiilor responsabilităţii şi ale dezvoltării durabile e o altă provocare pentru specialiştii din domeniu. Interesant e că profilul coordonatorului de CSR e extrem de volubil şi variat, tocmai pentru că trebuie să cunoască atît business-ul, dar are nevoie şi de o serie întreagă de *soft skills* şi cunoştinţe variate în domeniul financiar, de raportare, de comunicare, coordonator de proiect, dialog cu părţile interesate etc.

Cum s-a implicat Petrom în CSR?

Cu peste 300 de comunităţi în întreaga ţară, Petrom are, în primul rînd, o responsabilitate faţă de cei peste 20.000 de angajaţi, faţă de familiile acestora şi de cei apropiaţi lor. De asemenea, domeniul în care activăm, cel al energiei, ne determină să luăm în calcul comunităţile din întreaga ţară, în tot ceea ce facem. Mai ales în perioade de criză economică, sustenabilitatea şi responsabilitatea socială corporatistă trebuie să devină un mod de a face afaceri. Am ales să investim în oameni, în dezvoltarea comunităţilor şi în protecţia mediului.

Petrom a investit, în ultimii şapte ani, peste 30 de milioane de euro în proiecte de responsabilitate socială. Primele iniţiative s-au derulat în zona de mediu şi, în răstimp, am plantat 670.000 de copaci pe 100 de hectare de teren, am reabilitat 6 parcuri, am construit 6400 de metri de piste pentru biciclete şi am făcut demersuri pentru protecţia biodiversităţii marine şi a zonei de coastă.

Am asigurat accesul la servicii medicale de urgenţă, pentru mai mult de jumătate din populaţia României, prin extinderea reţelei de telemedicină de urgenţă, cu programul „Acces la viaţă". De asemenea, am adus în faţa publicului poveştile de succes a peste 1600 de medici din ţară, în cadrul campaniei „Doctore, eşti un erou!".

Am venit în sprijinul românilor loviţi de furia apelor sau de căderile masive de zăpadă, prin construcţia de case sau dotarea Inspectoratului General pentru Gestionarea Situaţiilor de Urgenţă (IGSU) cu echipament specific de intervenţie. În ultimii cinci ani, contribuţia noastră pentru siguranţa românilor se ridică la aproximativ 3 milioane de euro.

În prezent, ne dorim să contribuim la construirea unor comunităţi locale puternice, care să se dezvolte organic şi sustenabil, valorificînd resursele şi nevoile existente în cadrul lor.

Pentru că ne dorim să generăm valoare pe termen lung, atît din punct de vedere economic, cît şi social, am ales să încurajăm dezvoltarea afacerilor sociale. Astfel s-a născut „Fabricat în Ţara lui Andrei" – cea mai mare competiţie de afaceri sociale din România, care are ca obiectiv crearea de locuri de muncă în comunităţile vizate – rezolvînd totodată o parte dintre problemele sociale cu care acestea se confruntă – şi de a oferi un model de urmat pentru cît mai mulţi români entuziaşti, dornici să schimbe în bine lumea în care trăiesc, atît pentru ei, cît şi pentru cei din jur!

Ce înseamnă, pînă la urmă, să fii antreprenor social în România?

Antreprenorul social din România zilelor noastre este un om de afaceri excelent, cu inimă mare. Altfel nu ar rezista în condiţiile de pe piaţă. În România nu există, în prezent, legislaţie care să protejeze şi să încurajeze dezvoltarea afacerilor sociale, cum se întîmplă în alte ţări europene, motiv pentru care presiunile sub care se află antreprenorul social sînt considerabile. El se află permanent în poziţia de a gestiona un echilibru fragil între obiectivele de business ale afacerii sale şi scopul social pe care îl deserveşte. De multe ori, îndeplinirea acestui scop social se reflectă în mod negativ în preţul produselor şi serviciilor oferite de antreprenorii sociali. Pentru că antreprenorii sociali vînd nu numai aceste produse sau servicii – fie ele pachete turistice, produse artizanale, legume sau delicatese culinare. Ei vînd chiar impactul afacerii lor în comunitate – indiferent dacă e vorba de asigurarea de venituri pentru mame care prezintă risc de abandon, de integrarea socio-profesională a tinerilor care provin din orfelinate sau de asigurarea de locuri de muncă locuitorilor unor zone defavorizate. Fapt care se reflectă în ciclurile economiei locale – veniturile rezultate din antreprenoriat social rămîn în comunitate şi creează oportunităţi pentru alţi locuitori. Antreprenorul social are, înainte de toate, spirit de observaţie şi iniţiativă. În universul său cotidian, el observă o problemă pe care doreşte să o rezolve, o oportunitate, o cauză în care crede, dar şi resurse pentru a valorifica oportunitatea în favoarea cauzei identificate. Are spirit întreprinzător, e organizat şi e motivat să obţină rezultate de business, dar şi să schimbe viaţa celor din jur. Indiferent de problema pe care îşi propune să o rezolve, nu uită să ia în considerare impactul afacerilor asupra mediului înconjurător.

Pentru că discursul majoritar din ţara noastră, e, din păcate, unul negativ, unde ar trebui să privim şi ce ar trebui să ştim, pentru ca lucrurile să prindă culori optimiste?

„Ţara lui Andrei" s-a născut tocmai din nevoia de a combate această mentalitate. Prin ea, ne-am dorit să construim un spaţiu unde indivizii cu spirit de iniţiativă să fie sprijiniţi şi încurajaţi să treacă la acţiune. Să se implice în construirea unei vieţi mai bune – pentru ei, pentru cei din jurul lor şi pentru întreaga ţară. Statisticile ne spun că nu sînt mulţi, dar numai cu oameni ca ei putem să ne schimbăm, în mod real, prezentul şi viitorul. Petrom crede în ei, iar proiectele pe care le desfăşurăm prin intermediul „Ţării lui Andrei" sînt dovada clară a faptului că le sîntem alături.

Ţara lui Andrei

Proiectele de CSR ale Petrom în România au debutat în 2007 cu programul „Parcurile viitorului". Atunci, cu ajutorul autorităţilor locale, şase parcuri publice – din Bucureşti, Piteşti, Moineşti, Timişoara, Ploieşti şi Constanţa – au fost reabilitate. În acelaşi an, a fost iniţiată şi prima campanie de informare publică desfăşurată de o companie privată în România, o campanie despre consumul raţional de resurse naturale: „Resurse pentru viitor".

„A fost un act de curaj, la vremea respectivă, ţinînd cont şi de domeniul de activitate, dar rezultatele ne-au confirmat că am ales corect" – mărturiseşte **Mona Nicolici,** manager Departament Sustenabilitate Petrom.

Un an mai tîrziu, în 2008, ne-am alăturat programului de împădurire naţională „România prinde rădăcini", demarat de către Realitatea TV în parteneriat cu Romsilva şi MaiMultVerde, în urma căruia peste 100 de hectare de teren au fost plantate cu aproape 500 de mii de copaci. „Cînd am pornit pe drumul responsabilităţii sociale" – povesteşte Mona Nicolici – „am identificat ariile-cheie în care România are nevoie de sprijin – mediul, educaţia şi sănătatea. Pe lîngă acestea, dezvoltarea comunităţilor în care operăm a rămas o preocupare constantă."

O comunitate care reuneşte oamenii cu spirit întreprinzator şi motivează comunităţile din România.

Anul 2009 marchează, de altfel, şi naşterea „Ţării lui Andrei", programul de responsabilitate socială al Petrom, care sprijină proiecte pentru comunităţi din întreaga ţară, un program derulat pînă în prezent.

„În toţi aceşti ani" – îmi povesteşte Mona Nicolici – „am răspuns imediat cînd România s-a confruntat cu situaţii-limită: am construit case pentru victimele inundaţiilor din nordul ţării, am desfăşurat programe de informare şi prevenţie pentru pericole casnice sau dezastre naturale. În 2012, am dotat Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă cu echipamente, unele dintre acestea fiind în premieră în dotarea instituţiei, echipamente care sînt deja folosite atît pentru acţiuni la nivel naţional, cît şi pentru susţinerea membrilor comunităţii în caz de urgenţă. În ultimii cinci ani, contribuţia noastră pentru siguranţa comunităţilor se ridica la aproximativ 3 milioane de euro. Ne-am implicat şi în domeniul sănătăţii: 9,5 milioane de români au acum acces la servicii medicale de urgenţă de specialitate, prin extinderea reţelei de telemedicină de urgenţă la care Petrom şi-a adus contribuţia. De asemenea, în cadrul programului „Acces la viaţă", am creat un nou centru de comandă la Spitalul de Urgenţă „Floreasca" din Bucureşti şi am conectat 16 spitale la reţeaua existentă. Mai mult, am donat trei ambulanţe salvatorilor de vieţi din cadrul SMURD. Prin campania „Doctore, eşti un erou!", am adus în atenţia publicului 1600 de poveşti de succes ale medicilor care salvează vieţi şi am alocat 24.000 de euro în vederea susţinerii cursurilor de specializare în străinătate a cîştigătorilor. Una dintre cele mai mari realizări ale noastre în cei şapte ani de implicare în CSR este că am reuşit să aducem, alături de noi, peste 20.000 de voluntari, dintre care 6000 de contribuţii sînt ale colegilor mei din Petrom, fie că vorbim de programe de protecţia mediului, acţiuni sociale sau caritabile."

Ţara lui Andrei

Mi se spune, din start, că acest program a fost gîndit şi este caracterizat prin folosirea unor resurse deja existente în comunităţi, pentru „a schimba radical destinele unor oameni." Astfel, de patru ani, „Ţara lui Andrei" susţine platforme de proiecte, cum ar fi „Şcoala lui Andrei", „Fabricat în Ţara lui Andrei", „Idei din Ţara lui Andrei" sau „Plantările din Ţara lui Andrei", proiecte prin care comunităţi întregi din România ajung să-şi rezolve probleme vitale: au fost create, de exemplu, locuri de muncă, s-a facilitat accesul la educaţie, prin proiecte de educaţie nonformală şi, nu în ultimul rînd, a început să prindă formă ideea de spirit civic.

„«Ţara lui Andrei» e o mare comunitate de oameni, orientată către soluţii" – declară Mona Nicolici – „o comunitate care reuneşte oamenii cu spirit întreprinzator şi motivează comunităţile din România să acţioneze pentru a-şi schimba viaţa. «Ţara lui Andrei» îşi propune să transforme proiectele în realitate, folosind, în mod ingenios, nu resurse externe, ci chiar resursele din cadrul comunităţilor respective." Despre oamenii prinşi în proiecte, coordonatori şi voluntari deopotrivă, mi se spune că sînt oamenii cu „spirit de lider", care „îndrăznesc şi care vor duce la bun sfîrşit iniţiative care vor reuşi să schimbe lucrurile în bine."

Programul a debutat cu „Tabăra din Ţara Andrei" – o iniţiativă educaţională dedicată „formării tinerei generaţii în spiritul respectului pentru viitor." Aflu că, pînă în prezent, cei peste 2600 de copii care i-au trecut graniţele au avut parte de experimente educaţionale care i-au învăţat să aibă grijă de mediu şi că atît ei, cît şi profesorii lor au participat la cursuri de formare în domeniile managementului de proiecte, ale comunicării sau ale leadership-ului. Proiectat iniţial ca program de educaţie nonformală pentru copiii angajaţilor, a devenit, la doar un an, premiu pentru cîştigătorii altui proiect, „Şcoala lui Andrei".

Despre acesta aflu că în cele cinci ediţii desfăşurate, „a oferit celor peste 25.000 de elevi şi 1700 de profesori o experienţă unică de creativitate, muncă în echipă şi leadership." Copiii au învăţat nu doar ce înseamnă responsabilitatea faţă de mediu, ci şi cum se pot implica activ, cum pot căpăta puterea de a schimba ei înşişi lumea în care trăiesc. Ediţiile din 2012 şi 2013 au fost organizate în parteneriat cu Ministerul Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului, fiind o confirmare a prestigiului proiectului. Pe parcursul celor şase ani de „Şcoala lui Andrei", au fost acordate premii în valoare de 161.000 de euro, pentru dotarea şcolilor cîştigătoare şi implementarea a 27 de proiecte comunitare.

În ceea ce priveşte mediul, „Plantările din Ţara lui Andrei" este proiectul prin care Petrom pune accent atît „pe protejarea comunităţilor în faţa condiţiilor meteo extreme – zăpezi masive, alunecări de teren", cît şi pe implicarea oamenilor din comunităţi în menţinerea plantărilor. „Cu ajutorul oamenilor responsabili, «Plantările din Ţara lui Andrei» acoperă an de an hectare întregi din zone afectate de alunecări de teren, deşertificare sau inundaţii, iar din 2012, programul include şi amenajarea de perdele forestiere, menite să protejeze comunităţile de viscol şi înzăpezire."

„Îmi plac mai mult visurile despre viitor decît istoriile trecutului."

THOMAS JEFFERSON

Antreprenoriatul social

Pe partea de dezvoltare comunitară şi antreprenoriat social, cele două proiecte – „Fabricat în Ţara lui Andrei" şi „Idei din Ţara lui Andrei" – pornesc de la rădăcina problemelor din România: lipsa unei gîndiri pe termen lung. Astfel, atît „Fabricat în Ţara lui Andrei", cît şi „Idei din Ţara lui Andrei" sînt croite pentru a dezvolta viziunea, implicînd noţiunea de sustenabilitate economică şi socială.

Crearea locurilor de muncă este, pentru proiectul „Fabricat în Ţara lui Andrei", scopul principal. „La finalul celor doi ani de selecţie, finanţare şi sprijinire a cîştigătorilor din cadrul competiţiei, rezultatul se va vedea în afaceri sociale puternice, independente, care să ofere locuri de muncă, oportunităţi şi pieţe de afaceri, crescînd nivelul de trai din zonă" – îmi declară Mona Nicolici.

În momentul de faţă, „Fabricat în Ţara lui Andrei" a devenit cea mai mare competiţie de afaceri sociale din România, susţinînd antreprenoriatul social ca soluţie economică viabilă, prin crearea locurilor de muncă, schimbînd, în acelaşi timp, vieţile unor persoane aflate în dificultate.

În prezent, din cele peste 500 de idei de afaceri sociale înscrise în competiţie au fost alese 20 de finaliste. Cei care le-au propus vor beneficia de pregătire şi consultanţă din partea Fundaţiei NESsT pentru a-şi transforma ideile în planuri de afaceri. În plus, vor primi şi sprijin financiar în limita a 1500 de euro pentru a realiza cercetări locale în comunităţile vizate de proiectele lor. La sfîrşitul acestui an vor fi selectate cele 10 afaceri sociale care vor fi finanţate de Petrom cu granturi în valoare totală de pînă la 350.000 de euro.

Cît priveşte „Idei din Ţara lui Andrei" – o competiţie naţională de proiecte sustenabile cu finanţări în valoare totală de pînă la 160.000 de euro –, acest program îşi propune să sprijine dezvoltarea sustenabilă a comunităţilor locale din întreaga ţară şi să-i încurajeze pe românii cu spirit de iniţiativă să muncească pentru a produce o schimbare majoră în vieţile celor din jur. Aceştia îşi pot înscrie proiecte în competiţie, între 20 mai şi 24 iunie. Astfel, „Idei din Ţara lui Andrei" duce mai departe misiunea competiţiei de proiecte eco-civice „Oraşul tău", proiect desfăşurat între 2009 şi 2012, timp în care s-au înscris peste 500 de idei venite din partea celor dornici de a se implica. Petrom a sprijinit şi a finanţat 66 dintre acestea cu peste 330.000 de euro, pentru a se transforma în proiecte cu impact pe termen lung.

„Există o țară unde oamenii se simt inspirați.
Și unde faptele iau locul vorbelor.
O țară care e azi mai bună ca ieri. Și mâine mai bună ca azi.
E țara ta și te așteaptă să o descoperi."

Mona Nicolici

PETROM
Membru OMV Grup

Stela GIURGEANU

Oameni și poveștile unor transformări

Vorbind despre iniţiative şi despre acele proiecte care pun pe un făgaş normal, încă de la firul ierbii, cursul pe care ţara noastră îl ia, nu putem să nu vorbim şi despre oamenii din spatele acestora. Cunoscîndu-i – doar pe cîţiva dintre ei –, mi-am dat seama că „Ţara lui Andrei“ este mai mult decît un program de responsabilitate socială prin care o companie privată sprijină iniţiative sociale: a devenit în timp un nucleu, în jurul căruia s-a format o comunitate. O comunitate puternică ce creşte, aidoma unor cercuri concentrice, în care entuziasmul e cuvînt-cheie, speranţa şi viitorul făcînd parte din acelaşi repertoriu. Cine sînt aceşti oameni, ce i-a mînat pe ei în luptă şi cum au reuşit să se desprindă de mult generalizata apatie a neimplicării?

„Merită să trăiesc frumos“

Şcoala Filadelfia a fost înfiinţată în 2001, în Suceava, „ca un vis al unui grup de inimoşi, care îşi doreau un alt tip de educaţie pentru copiii lor.“ Era dorinţa de a avea o şcoală unde elevii îşi pot găsi identitatea, rostul şi scopul în viaţă, unde pot cunoaşte lumea de dincolo de pereţii sălii de curs, dezvoltînd un sentiment al valorilor reale. Visul, devenit realitate, mai avea însă nevoie de încă ceva pentru a desăvîrşi acel tip de educaţie holistă.

Aici începe povestea proiectului „Daţi-mi o altă şcoală“ şi a directoarei **Magdalena Nichifor.**

Mi se spune că totul a pornit de la luminişul aflat în vecinătatea clădirii, un loc unde oamenii vedeau deja, cu ochii minţii, un amfiteatru din lemn, unde copiii ar fi putut asista la cursuri, la concerte sau, de ce nu, lîngă care s-ar fi putut organiza expoziţii cu picturile elevilor; mai vedeau oamenii o minigrădină zoologică, un loc de joacă, un teren de sport, aparate pentru exerciţii fizice sau un „Scaun al poveştilor“, în jurul căruia cei mici puteau veni să asculte cele mai frumoase basme.

Dar, deşi idei existau cu duiumul, banii erau, ca în mare parte dintre cazuri, hopul principal. Aşa că, în iunie 2011, directoarea şcolii, Magdalena Nichifor, a aplicat la concursul „Oraşul tău“, iar proiectul său s-a numărat printre cîştigătorii programului „Ţara lui Andrei“.

„A fi director de şcoală“ – îmi mărturiseşte Magdalena Nichifor – „nu înseamnă putere, ci slujire şi dedicare faţă de oameni care uneori nu te înţeleg, dar pe care trebuie să-i conduci şi să-i reprezinţi.“ Încercînd, în permanenţă, să păstreze echilibrul între familie şi carieră, directoarea e genul energic şi raţional: „Îmi place ca timpul şi energia să le investesc în lucruri care nu trec“ – mărturiseşte, adăugînd că, pentru ea, desăvîrşirea caracterului copiilor din şcoală, printre care se numără şi copiii ei, este unul dintre acele lucruri temeinice pe care o societate se poate construi cu adevărat.

Cînd o întreb de ce această şcoală – pe care o consideră o „minune“ şi o „îndrăzneală“ – este diferită de altele, particulare şi cu o curiculă de învăţămînt modernă, Magdalena Nichifor îmi povesteşte de „viziunea de a schimba oameni pe termen lung.“

„Nu ne este indiferent *cine* îi învaţă pe copiii noştri. Profesorii nu sînt doar sursă de cunoştinţe, ci şi model. Dintotdeauna m-au preocupat alternativele educaţionale, reforma, iar parcul educaţional pentru care am optat lîngă şcoală face exact acest lucru: îmbină teoria şi practica, într-un ansamblu perfect funcţional.“ Aflu, de asemenea, că Şcoala Filadelfia este implicată şi într-un proiect social, şcolarizînd 30 de elevi din zone defavorizate ale Vasluiului, cărora le sînt oferite masă şi cazare.

Magdalena Nichifor

Fiind însă o şcoală privată, directoarea îmi dezvăluie unul dintre ofurile ei: „Pînă nu de mult, şcolile private aveau oarece «restricţii» în ceea ce priveste accesarea unor proiecte, pentru simplul fapt că erau private. Acum, porţile s-au mai deschis, nu în totalitate însă. Am mai participat şi la alte concursuri de proiecte, dar nu de mare anvergură. Mă gîndesc la două proiecte mai mari, şi anume o sală de sport (avem doar o mică sală de gimnastică, absolut neîncăpătoare pentru elevii de liceu) şi o grădiniţă cu program prelungit.“

„O minte strălucită este o avere imensă.“

SENECA

Vreau să le arăt principii de viaţă care pot da un sens aparte viitorului.

Cît de greu e să faci un proiect? Magda Nichifor răspunde din prima: „E greu“, dar dacă porneşti la drum cu o echipă „care să treacă testul unităţii, al funcţionalităţii şi al bucuriei“, totul e posibil. „Nu e nevoie de un economist cu Premiul Nobel ca să ne dăm seama că România e într-o situaţie economică foarte gravă, sau de un sociolog ca să ne spună că tranziţia de după Revoluţie nu s-a încheiat. Dar cu atîţia bani cîţi are România, oare nu s-ar putea canaliza mai bine şi mai corect banii?“

În tot acest peisaj, cu criză şi tranziţii, Magdalena Nichifor consideră că puterea exemplului joacă rolul decisiv. „Fiecare dintre noi avem modele în viaţă care ne influenţează existenţa, modul de a gîndi, felul în care ne raportăm la realitatea înconjurătoare. Noi încercăm să-i învăţăm pe elevi să trăiască integru, să fie demni de încredere şi să aibă iniţiativă. Vreau să le arăt principii de viaţă care pot da un sens aparte viitorului. Şi atunci, discursul lor va fi unul pozitiv.

De la doamna Magdalena Nichifor îmi rămîn în minte energia, dinamicitatea şi, mai ales, cuvintele pe care mi le-a adresat, la sfîrşitul interviului: „Merită să trăiesc frumos!“

„Să nu lăsăm timpul să treacă degeaba!“

După absolvirea studiilor universitare, în 2007, a intrat în învăţămîntul preuniversitar. Cu două masterate la activ şi doctorand în Istorie al Universităţii din Oradea, **Lucian Ropa** este un tînăr profesor care a ales să-şi ia titulatura în 2009, la catedra de istorie-geografie a Liceului Vocaţional Pedagogic „Nicolae Bolcaş“ din Beiuş, judeţul Bihor.

„Chiar dacă încă fac parte, la cei aproape 29 de ani, din contingentul tînăr al colectivului profesoral al liceului nostru şi am, deci, o experienţă profesională redusă, cred că prin implicare şi muncă se pot obţine rezultate frumoase“ – îmi mărturiseşte, cu acea modestie dublată de entuziasmul caracteristic omului care vrea şi care poate schimba lucrurile în bine – căci despre Lucian Ropa se spune că a schimbat cursul istoriei Beiuşului.

Născut într-o familie „obişnuită“ din mediul rural – mai precis, în satul Vărzarii de Jos –, a avut parte de „o educaţie nu pretenţioasă, ci sănătoasă, bazată pe valorile creştine.“ Consideră că, la început de viaţă, e important să-i oferi unui tînăr măcar doi stîlpi pe care să se sprijine. „Cei pe care i-am primit eu, prin educaţia oferită în familie, au fost cinstea şi credinţa ortodoxă. Bunicul şi tatăl meu, modele de viaţă pentru mine, îmi spuneau mereu că a fi om cinstit este cel mai important lucru, restul virtuţilor pot sau nu să le dobîndesc în viaţă. Şi au avut dreptate.“

Despre Beiuşul de Bihor îmi vorbeşte cu pasiunea istoricului şi a omului care consideră că valorile strămoşeşti sînt acel atu pe care orice civilizaţie ar trebui să-l investească la temelia construcţiei unui viitor temeinic. Pentru că, dacă spui Beiuşul de Bihor, spui tîrguri de meşteşugari, spui olarii, spui cojocarii şi ţesătoarele „care povestesc, cui îi e drag să asculte“ – dar mai spui şi trista poveste a multor punţi cu trecutul, pe care, din ignoranţă şi nepăsare, românii le lasă să se prăbuşească.

„Să ştiţi că pentru mine, acest proiect a fost o luptă. A fost primul la care am lucrat şi primul pe care l-am cîştigat. Nu am fost singurul care a muncit pentru realizarea lui. A fost un efort colectiv, alături de colegii mei şi de conducerea liceului. Am vrut să-l cîştigăm ca, prin el, să schimbăm în bine unele lucruri în şcoala noastră şi în comunitatea în care trăim.“

Ca orice om ambiţionat să reuşească, Lucian Ropa a strîns în jurul proiectului zeci de copii de şcoală primară şi de gimnaziu, cu care a format echipa „Micii beiuşeni“, şi sute de alţi elevi şi mii de localnici le-au devenit susţinători. Planul lor, pe scurt: copiii de azi să devină purtătorii de tradiţie de mîine. Mai detaliat, proiectul însemna conservarea potenţialului etnografic şi folcloric zonal prin reconstituirea unor tradiţii şi obiceiuri locale, realizarea unui documentar filmat şi a unui album de promovare a potenţialului etnografic şi folcloric din Ţara Beiuşului, organizarea unei expoziţii publice şi a unui spectacol folcloric de muzică şi dans, fondarea unui centru etnografic.

„Gîndul cu care am pornit, în mai 2011“ – povesteşte Lucian Ropa – „a fost acela de a promova tradiţiile şi obiceiurile din partea sud-estică a Bihorului, regiune cunoscută sub numele de Ţara Beiuşului. Apoi, am urmărit să obţinem finanţarea de la Petrom, pentru un muzeu etnografic în cadrul şcolii, pentru a tipări un album despre tradiţiile şi meşteşugurile locale, şi pentru a trage un semnal de alarmă asupra pericolului trecerii în uitare a potenţialului etnografic al acestei zone, care se constituie într-un tezaur valoros al poporului român.“

Au făcut investigaţii pe teren pentru a i-

dentifica meşterii populari şi pentru a vorbi cu ei. „Am constatat că numărul acestora era foarte mic, iar în cazul multor meşteşuguri, nu mai trăia nici un reprezentant. Din discuţiile cu unii truditori într-ale artei şi meşteşugurilor populare, am înţeles că nu mai există practicanţi, din cauze obiective, între care se detaşează cererea redusă pe piaţă, uneori aproape de zero, a produselor acestor meşteşugari. Nu poţi să le ceri unor tineri să practice o meserie din care nu pot trăi, dar putem măcar să promovăm munca lor şi poate vor apărea şi soluţii. Am încercat, prin demersul nostru, să facem cît mai mulţi oameni să conştientizeze valorile lumii rurale, să le respecte şi să înţeleagă că sînt parte a identităţii naţionale."

Despre greutăţile întîmpinate în elaborarea acestui proiect, tînărul profesor declară că „nu a fost prea dificil pentru noi, cei din Beiuş, să-l facem, dacă ne raportăm la sarcinile impuse de finanţator. Cei de la Petrom au fost cît se poate de precişi şi corecţi cu toţi participanţii, au stabilit nişte reguli pe care toţi le-au respectat, cîştigînd cei mai buni. Mai greu a fost să cîştigăm proiectul, pentru că a trebuit să convingem cît mai multă lume de importanţa cauzei noastre."

Îl întreb cum arată drumul unui optimist, într-o ţară în care discursul majoritar este înclinat spre pesimism. Îmi mărturiseşte senin că „este total eronat să abordăm astfel viaţa, pentru că România este o ţară cu destule şi valoroase resurse umane şi cu posibilităţi bune de dezvoltare în viitor. Nu trebuie să subliniem numai ce este negativ în ţara noastră, pentru că, de fapt, se fac multe lucruri bune, doar că nu sînt mediatizate. În presa scrisă şi audiovizuală se insistă pe aspectele negative, pentru că acestea produc rating, dar nu asta este faţa României. Ţara noastră a evoluat mult de la Revoluţia din decembrie 1989, deşi s-au făcut şi destule greşeli. Cred că televiziunile şi formatorii de opinie trebuie să realizeze o abordare echilibrată, care să evidenţieze şi progresele, şi erorile. E trist că românii, în proporţie majoritară, şi-au pierdut respectul faţă de ţară şi faţă de elementele care ne definesc identitatea. Ne criticăm ţara prea mult şi fără temei, fără să conştientizăm că, de fapt, ne facem rău cu asta. Nu vreau să cred că poporul român este atît de pesimist încît a ajuns să nu mai creadă în viitorul ţării, pentru că în mîinile noastre este viitorul României."

Faptul că tradiţiile sînt pe cale de dispariţie nu mai este o noutate, surprinzător este însă faptul că, din cînd în cînd, cineva, un om şi o comunitate se opun acestor renunţări. Şi închei interviul pe acest ton optimist, cu un sentiment de apartenenţă şi cu cuvintele profesorului Ropa: „Să nu lăsăm timpul să treacă degeaba."

„Dacă vrei schimbări mai mari, trebuie ca toată lumea să-şi dorească acelaşi lucru"

Ciprian Dumitru Vîntdevară este un gălăţean venit la Bîrlad, mînat de pasiunea pentru astronomie. În prezent, este muzeograf în departamentul de astronomie din cadrul Muzeului „Vasile Pârvan", un departament care are în dotare un planetariu digital construit în 2009 (unul dintre cele mai moderne din ţară) şi un observator astronomic construit în 2006. Pe lîngă Planetariu şi Observatorul astronomic, muzeograful se mai ocupă şi de clubul de astronomie (Astroclubul „Perseus" Bîrlad). „Cînd am venit la Bîrlad" – începe povestea lui – „am constatat că Observatorul astronomic nu era într-o stare tocmai bună. Exista, în acel moment, doar un singur telescop fix care nu putea fi folosit la observaţii astronomice în afara oraşului sau la alte activităţi similare."

Pentru observatorul astronomic, muzeograful îşi dorea echipamente noi şi instrumente pentru observaţiile astronomice, pe care să le folosească atît publicul, cît şi în cadrul clubului de astronomie. „Mi-am dorit, de cum am venit aici, să schimb ceva la observatorul astronomic."

Asta s-a întîmplat în vara anului 2011, cînd a aflat, întîmplător, de site-ul „Ţara lui Andrei". Aşa a venit ideea, a urmat proiectul, motivarea publicului din Bîrlad să voteze acest proiect şi, pînă la urmă, totul s-a pus pe roate. Aşa a luat naştere proiectul „Modernizarea observatorului astronomic de la Bîrlad".

Deşi a fost pentru prima dată cînd a participat şi a coordonat un proiect, experienţa dobîndită la Observatorul astronomic şi la Planetariul de la Galaţi i-au fost de ajutor. „Sînt membru fondator al Astroclubului «Călin Popovici» din Galaţi, înfiinţat în 2005, locul unde am învăţat cu adevărat atît astronomie, cît şi să lucrez cu publicul. De asemenea, am experienţa numeroaselor activităţi şi tabere de astronomie organizate în Galaţi şi în Munţii Măcinului – particip, de altfel, în fiecare an şi colaborez foarte bine şi în acest moment cu colegii de la Galaţi".

Îmi mărturiseşte că aceste experienţe l-au ajutat să ştie de ce anume avea nevoie pentru a pune pe hîrtie proiectul „Modernizarea Observatorului astronomic de la Bîrlad": „Pînă la urmă, a fost simplu să înşir pe hîrtie echipamentele necesare, toate în valoare de 5000 de euro." La toate acestea, însă, a adăugat şi pasiunea pentru astronomie, pe care o are de cînd era mic copil.

Însă a face un proiect, consideră că este destul de greu: „Nu neapărat să ştii ce îţi doreşti, asta e partea cea mai simplă, cel mai greu e să convingi finanţatorul şi publicul că merită această investiţie. Proiectele în domeniul astronomiei sînt în general dificil de realizat la noi în ţară, motivele fiind numeroase."

Dacă am fi mai atenţi – îmi mai spune, pe finalul interviului – şi am vrea să facem ceva pentru comunitatea în care trăim, cu siguranţă totul ar merge mai bine. Bineînţeles, poţi schimba unele lucruri, dar doar pînă la un punct: „Dacă vrei schimbări mai mari, trebuie ca toată lumea să-şi dorească acelaşi lucru."

„Urmaţi-vă visul!"

Dumitru Avădanei este profesor de biologie, la Şcoala Gimnazială Nr. 2 „Diaconu Coresi" din Braşov, cea mai mare comunitate gimnazială a judeţului.

Din cîte mi se spune, portretul său este cel al unui profesor ideal, energic, iubit de elevi. „Caută mereu provocări de a depăşi condiţia unui profesor obişnuit", sau „este tenace, excelent organizator, *open minded*, dornic de performanţă" – iată doar cîteva dintre calităţile care îi sînt atribuite.

Se consideră „conectat la realitatea de astăzi, la schimbările permanente, la informatizare, la amploarea tehnologiei informaţiilor", punîndu-şi experienţa unei cariere de o viaţă în slujba unui proiect dificil – „Jurnalist pentru o zi, şi apoi pentru o viaţă", un proiect care s-a numărat şi el printre cîştigătorii din „Ţara lui Andrei".

„Şcoala noastră are numeroşi campioni judeţeni, naţionali, dar şi mondiali, în diverse domenii – dans sportiv, muzică, handbal, patinaj artistic, karate, olimpici la matematică, biologie, chimie, fizică etc. Derulăm proiecte naţionale şi internaţionale, avem şi statut de Eco-Şcoală; prin urmare, proiectul «Jurnalist pentru o zi şi apoi pentru o viaţă» a fost conceput ca cel mai eficient mod de a ne face cunoscute rezultatele, prin crearea unui studio de televiziune şi presă şcolară online."

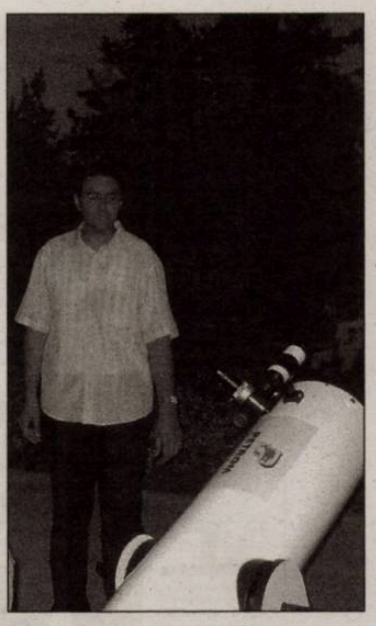

Observatorul Astronomic Bîrlad

„Viziunea este arta de a vedea lucruri invizibile."

JONATHAN SWIFT

Acesta a fost visul profesorului: să reuşească să facă, pentru elevii săi, şi „altceva" pe lîngă a-i ajuta să descopere tainele biologiei. „Am creat această televiziune şcolară tocmai pentru a le oferi un spaţiu public de afirmare şi formare, o alternativă educaţională într-un spaţiu neconvenţional, o modalitate de orientare şcolară şi profesională. Reportajele şi articolele scrise de jurnaliştii TV2BV abordează teme de interes atît pentru comunitatea locală, cît şi pentru elevii din toată ţara. Ei lucrează ca voluntari şi sînt conştienţi că schimbarea în bine, în comunitatea lor, stă în puterea lor, printr-o implicare activă şi responsabilă. TV2BV reprezintă un mediu propice dezvoltării personalităţii unui copil, aflat la vîrsta curiozităţii, a întrebărilor, a căutărilor, dar mai ales a sincerităţii. Presa şcolară este o formă alternativă de cunoaştere şi de autocunoaştere, o modalitate de a depăşi barierele de comunicare."

Mi se spune că toţi, de la echipa de elevi la părinţi, au participat solidar la faza de implementare a proiectului, la amenajarea spaţiului care avea să devină studioul de televiziune şi presă şcolară online TV2BV. „Impactul proiectului asupra elevilor a fost unul direct, rapid, eficient şi stimulativ. Selecţia celor mai buni elevi, cu reale aptitudini de jurnalişti, reporteri, cameramani, sunetişti, IT-işti a concentrat un nucleu de elevi extrem de talentaţi, ale căror aptitudini îi determină să se gîndească deja la o carieră profesională în lumea presei."

În prezent, o echipă de 25 de elevi şi 14 profesori, sub coordonarea profesorului Dumitru Avădanei, activează ca voluntari într-un proiect ambiţios, „unicat în sistemul de învăţămînt românesc."

„Orice concurs de proiecte devine o oportunitate care trebuie valorificată, dacă dorim cu adevărat să schimbăm ceva în jurul nostru şi să aducem un plus de valoare demersului educaţional. Performanţele nu apar peste noapte, ci doar în urma unei implicări active, a unei echipe bine sudate, a generării unor idei originale, care să le dea elevilor şansa autocunoaşterii şi a dezvoltării încrederii de sine. TV2BV este un indicator de performanţă, profesionalism, competitivitate şi deopotrivă un exemplu de bună practică pentru elevii şi profesorii din sistemul de învăţămînt românesc. Sîntem un produs educaţional al «Ţării lui Andrei» şi asta ne onorează şi ne obligă să devenim tot mai buni şi mai performanţi. Intenţionăm, de asemenea, să participăm cu un nou proiect la concursul naţional «Idei din Ţara lui Andrei», care ne-ar putea aduce o finanţare de 5000 de euro, menită să asigure extinderea şi modernizarea televiziunii şcolare."

Profesorul Avădanei îmi mai spune, pe finalul interviului, că a preferat – în locul unei cariere profesionale comode – „varianta incomodă", cea „consumatoare de timp, de energie, de resurse sufleteşti şi intelectuale." Considerînd că n-a abandonat niciodată o luptă, a încercat să le insufle elevilor săi convingerea că, atunci cînd crezi cu adevărat în propriile resurse, nici o culme nu poate rămîne de neatins. Şi încheiem interviul prin cuvintele care îl călăuzesc: „Urmaţi-vă visul!"

Economia socială și „Fabricat în Țara lui Andrei"

La ora actuală, proiectul social al Petrom – „Fabricat în Ţara lui Andrei" este cea mai mare competiţie de afaceri sociale din România, prin care compania susţine antreprenoriatul social ca o soluţie economică viabilă, creînd locuri de muncă şi schimbînd atît destinele vieţilor unor persoane aflate în dificultate, cît şi mentalităţi ale unor comunităţi întregi.

Ce înseamnă însă aceste concepte economice care vizează afacerile sociale şi antreprenoriatul social? Într-un studiu realizat de Petrom în colaborare cu Fundaţia NESst, economia socială – cunoscută şi sub numele de „economie solidară" – este o noţiune care a apărut atît din „necesitatea de a găsi soluţii noi, inovatoare pentru rezolvarea unor probleme sociale, economice sau de mediu ale comunităţilor", cît şi „pentru satisfacerea nevoilor membrilor comunităţii, care nu sînt satisfăcute sau care sînt insuficient acoperite de sectorul public sau privat."

(Sursa: IES – Institutul de economie socială, www.ies.org.ro, „Politici pentru economia socială UE")

Scopul acestui tip de economie vizează „îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă în cadrul unei comunităţi şi oferirea de noi oportunităţi pentru persoanele dezavantajate sau aflate în situaţii de dificultate, iar realizarea profitului prin activităţi de economie socială nu este primordială."

Economia socială include forme diverse de organizare şi/sau juridice cum ar fi: cooperativele, societăţile mutuale, asociaţiile, fundaţiile, precum şi afacerile (sau întreprinderile) sociale.

Economia socială în Europa şi în România

Conform aceluiaşi studiu, în Uniunea Europeană, economia socială se bucură de o largă recunoaştere, atît la nivelul statelor membre, cît şi al instituţiilor europene, reprezentînd aproximativ 10% din ansamblul întreprinderilor europene (respectiv 2 milioane de întreprinderi) şi 6% din totalul locurilor de muncă (IES – Institutul de economie socială, www.ies.org.ro, „Politici pentru economia socială UE"). Făcînd parte dintr-un model social şi de bunăstare european, economia socială deţine mecanismele necesare generării unui nivel ridicat de servicii (inclusiv servicii sociale de interes general), produse şi locuri de muncă.

Antreprenoriatul social

Cînd vorbim despre antreprenoriat social, vorbim, în primul rînd, de o afacere care urmăreşte mai mult impactul social, decît scoaterea neapărată a unui profit, scopul antreprenorilor sociali fiind acela de a construi afaceri pe criterii etice, afaceri durabile care să aibă un impact pozitiv asupra comunităţilor în care sînt desfăşurate.

Pentru a avea succes în antreprenoriat social, este însă nevoie de un model inovator de afaceri, care să vizeze atît impactul social, cît şi obiective de autosusţinere financiară. Antreprenorul social este cel care trebuie să găsească resorturile de a dezvolta produse şi servicii pentru pieţe care încă nu beneficiază de oferte adaptate nevoilor lor.

„E bine să-ţi urmezi propriul drum, dar numai dacă e un drum care urcă."

ANDRE GIDE

La nivel internaţional, antreprenoriatul social este cel mai răspîndit în Statele Unite ale Americii (ţinînd cont că termenul a fost dezvoltat prima oară acolo) şi în ţările dezvoltate ale Europei de Vest (Italia, Franţa, Marea Britanie, Suedia, Belgia, Olanda).

Cu toate acestea, în ultimii ani, antreprenoriatul social şi-a găsit aplicabilitatea şi în ţările sărace, şi pe pieţele emergente din ţări din America de Sud, Africa şi Asia.

Sub o formă sau alta, antreprenoriatul social este răspîndit în toate ţările, singura diferenţă fiind că, în ţările dezvoltate, acesta este recunoscut din punct de vedere legal şi se bucură de suport prin subvenţii şi facilităţi fiscale, iar în ţările mai slab dezvoltate, acesta există şi este aplicat, însă nu este recunoscut.

(Centrul de Resurse pentru Economie Socială – www.economiesociala.net)

Antreprenoriatul social în România

La ora actuală, în ţara noastră, deşi există potenţial de creştere pentru dezvoltarea acestui sector, numărul organizaţiilor pioniere, care au observat potenţialul acestui sector şi desfăşoară activităţi de responsabilitate socială în zona de antreprenoriat social e destul de mic. Fiind relativ la început de drum, antreprenoriatul social este adeseori confundat cu responsabilitatea socială corporativă (CSR). I-am întrebat pe cîţiva reprezentanţi ai Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC) despre diferenţa între cele două concepte. Am aflat că, în primul rînd, „între antreprenoriatul social şi CSR e o diferenţă de scop. În responsabilitatea socială, proiectele sociale sînt mijloace prin care sînt atinse obiective de afaceri. La antreprenoriatul social, activităţile economice şi obiectivele de afaceri sînt mijloace prin care sînt atinse misiunile sociale ale organizaţiilor. Întreprinderile sociale au metode diverse prin care îşi ating scopurile sociale. Unele creează locuri de muncă, altele produc lucruri sau înfiinţează servicii pentru persoane defavorizate sau comunitate. Oricum, scopul lor este să ofere răspunsuri unor probleme sociale. Responsabilitatea socială e fie o obligaţie morală, fie o modalitate prin care companiile satisfac părţile implicate în afacerea lor, de la angajaţi pînă la clienţi. Este o alegere strategică, ce poate lua forme diferite, cum sînt asocierea cu diferite cauze sociale, activităţi filantropice (sponsorizări) sau promovarea voluntariatului angajaţilor. În felul acesta, companiile îşi propun să îşi crească notorietatea, să îmbunătăţească satisfacţia angajaţilor sau să-i facă fideli pe clienţi. Practic, este un comportament organizaţional."

Cît despre diferenţa între o „afacere socială" şi un „business normal", care, la rîndul său, prin crearea de locuri de muncă, ar avea impact social, **Mona Nicolici,** Head of Community Relations & Social-Affairs, Petrom, declara că antreprenoriatul social presupune „o soluţie pe termen lung, care urmăreşte rezolvarea unei probleme sociale printr-un business viabil economic. Diferenţa esenţială vine din problema care stă la baza proiectului şi a planului de afaceri. O întreprindere socială îşi propune să rezolve prin chiar activitatea sa o problemă socială critică, contribuind în acest fel la dezvoltarea pe termen lung a comunităţilor. Activităţile comerciale sînt principala sursă de venit pe termen lung, iar scopul fundamental este bunăstarea comunităţii. Astfel, afacerile sociale reinvestesc profitul obţinut în activităţi care au ca obiectiv rezolvarea respectivei nevoi a comunităţii. Şi, nu în ultimul rînd, afacerile sociale desfăşoară şi promovează activităţi prietenoase cu mediul."

Legea Antreprenoriatului Social

Vorbind despre cadrul legal, aflu că România face parte din rîndul ţărilor unde nu există încă un cadru legislativ special pentru derularea activităţilor de antreprenoriat social.

A existat, la un moment dat, un proiect pentru Legea Antreprenorului Social, iniţiat de parlamentarul PSD Iulian Iancu, adoptat de Senat, dar oprit în Camera Deputaţilor de o campanie dusă de Coaliţia Economiei Sociale, iniţiată de Institutul de Economie Socială din cadrul FDSC. Coaliţia, care a grupat 130 de organizaţii, a militat activ pentru respingerea acestui proiect de lege, din cauză că acesta era în contradicţie cu toate principiile europene în domeniul economiei sociale. „Contestam faptul că iniţiativa pornea de la o premisă falsă" – declară reprezentanţii FDSC – „aceea că actorii economiei sociale nu există în România şi că e nevoie de înfiinţarea lor prin această lege. Proiectul de lege includea, în definiţia antreprenorului social, statul şi corporaţiile multinaţionale/naţionale, şi recunoştea numai actorii economiei sociale (asociaţii, fundaţii, cooperative etc.) care au în obiect de activitate acţiuni de antreprenoriat social sau doresc să se implice în acestea în calitate de parteneri ai statului sau companiilor. Această definiţie este în totală contradicţie cu recomandările din Rezoluţia Parlamentului European din 19 februarie 2009, referitoare la economia socială (2008/2250(INI)). Iniţiativa confunda antreprenoriatul social cu responsabilitatea socială a companiilor."

Sectorul neguvernamental şi antreprenoriatul social

Cel mai reprezentativ segment al economiei sociale în România este constituit din asociaţii şi fundaţii.

În perioada 1990-2010, sectorul neguvernamental a avut o dezvoltare spectaculoasă, ajungînd la peste 22.000 de organizaţii active şi aproximativ 109.882 de angajaţi.

Cum văd diferitele organizaţii şi fundaţii dezvoltarea antreprenoriatului social în România?

Franz Karl Prüller, membru al Consiliului şi director Programe Dezvoltare Socială – Fundaţia ERSTE, declară că „acest concept de afacere socială poate fi o soluţie foarte eficientă, care să ajute la depăşirea multor probleme ale societăţilor de azi – integrarea pe piaţa muncii a diferitelor grupuri dezavantajate, eliminarea sărăciei în comunităţile subdezvoltate etc." În viziunea fundaţiei, „afacerile sociale pot funcţiona în diferite zone şi în orice ţară, independent de nivelul de dezvoltare. Credem şi că antreprenoriatul social e un instrument eficient pentru organi-

zaţiile nonprofit, pentru a-şi asigura finanţare suplimentară, în afara donaţiilor şi a fondurilor europene, care devin din ce în ce mai greu de obţinut. Astfel, pot obţine un grad mai ridicat de autonomie şi siguranţa că vor putea să-şi continue acţiunile, chiar şi într-o perioadă de criză economică. Vedem antreprenoriatul social ca putînd fi benefic oricărei societăţi de top în Europa Centrală şi de Sud-Est: stimulînd energia şi creativitatea tinerilor antreprenori, sensibili la problemele sociale. Ideile lor sînt necesare pentru a configura societăţile într-un mod pozitiv şi pentru a prelua iniţiativa acolo unde nu reuşesc administraţiile publice sau unde nu au resursele necesare pentru a acţiona. Pentru ca antreprenoriatul social să aibă succes, trebuie să ne dedicăm eforturile în schimbarea mentalităţii, pentru a face acest concept cunoscut pe o scară cît mai largă."

Despre dezvoltarea antreprenoriatului social în ţara noastră, Franz Karl Prüller declară că „astăzi, România are probabil cea mai vibrantă scenă de întreprinderi sociale în Europa Centrală şi de Sud-Est. Astfel, au apărut multe afaceri de succes, de la instituţii de microfinanţare la companii care produc scaune cu rotile, de la organizaţii precum Ropot, care, la rîndul lor, formează tineri întreprinzători sociali, la o reţea de comercianţi de obiecte de artizanat de etnie romă. Fără exagerare, au apărut sute de întreprinderi tinere, creatoare, cu orientare socială. Aceasta ne determină pe noi şi pe mulţi alţii să avem speranţa şi încrederea enormă pentru o codezvoltare pozitivă şi puternică a sectorului civil şi de business în România."

Pe aceeaşi temă, parteneri ai Petrom în dezvoltarea întreprinderilor sociale, Zoltan Bereczki, manager dezvoltare întreprinderi Fundaţia NESsT, declară că „interesul pentru întreprinderi sociale (sub diversele lor nume şi avataruri: afaceri sociale, antreprenoriat social ş.c.l.) a crescut enorm în ultimii ani, inclusiv în România. Dacă, la începuturi, NESsT făcea pionierat în dezvoltarea de întreprinderi sociale din ţara noastră, ne bucură mult să vedem că domeniul creşte tot mai mult. A cumpăra produse sau servicii de la o întreprindere socială – dincolo de faptul că a ajuns un trend „pe sistem" *eco-fair trade-chic* – este un gest inspirat, conştient, responsabil, la care vă încurajăm."

Şi **Claudia Iordache,** expert în comunicare la Fundaţia Soros România, vede antreprenoriatul social ca o axă de intervenţie socială. „Antreprenoriatul social e un concept inovator, care propune rezolvarea unei probleme sociale printr-o activitate economică. Spre deosebire de alte tipuri de intervenţie comunitară, antreprenoriatul social propune proiecte cu efecte transversale şi pe termen lung, în comunităţile în care funcţionează structuri ale economiei sociale. Avînd la bază o afacere, întreprinderea socială e o entitate dinamică, ce creşte pe măsură ce afacerea se dezvoltă. Creşterea locurilor de muncă asigură acces la servicii de sănătate, educaţionale. Activitatea economică a unei întreprinderi sociale valorifică resursele zonei în care se dezvoltă afacerea socială şi competenţele, abilităţile oamenilor. Venitul generat de activitatea economică serveşte la îndeplinirea misiunii sociale fie prin profilul angajaţilor, care lucrează într-o întreprindere socială (persoane dezavantajate: romi, persoane care au părăsit timpuriu şcoala, care trăiesc în zone izolate, persoane cu dizabilităţi), fie prin acţiunile sociale pe care întreprinderea le organizează: strîngere de fonduri pentru proiecte locale, festivaluri locale, amenajarea parcurilor." Despre diferenţa între modelele de antreprenoriat social implementate în România, faţă de alte ţări din Europa de Est, Claudia Iordache declară că în România „se găsesc aceleaşi modele de antreprenoriat social ca şi în restul Europei de Est. Pe de o parte, din punct de vedere juridic, formele de organizare sînt ONG-urile, cooperativele de agricultori, CAR-urile. Pe de altă parte, din punct de vedere al filozofiei de înfiinţare şi funcţionare, structurile economiei sociale din România pun accent cu precădere pe inovare şi pe beneficii sociale, activitatea economică fiind mijlocul prin care este atinsă misiunea socială."

„Fabricat în Ţara lui Andrei"

Vorbind despre evoluţia afacerilor sociale din România comparativ cu alte ţări, Mona Nicolici – Petrom, declara că „afacerile sociale au devenit, în ultimii ani, o direcţie de acţiune şi implicare tot mai puternică, atît pentru ONG-uri, cît şi pentru antreprenori. Tot mai multe organizaţii nonguvernamentale se implică în antreprenoriat social, pe măsură ce devin tot mai conştiente de faptul că acesta reprezintă o soluţie viabilă pentru a-şi asigura independenţa financiară şi a-şi creşte nivelul de sustenabilitate."

Cît despre propagarea din ce în ce mai amplă a fenomenului în România, reprezentanta Petrom susţine că la aceasta „contribuie şi antreprenorii clasici, care descoperă afacerile sociale ca alternativă sustenabilă la modul tradiţional de a face business, în care atît antreprenorul, cît şi societatea au de cîştigat."

Deşi în momentul de faţă nu există statistici referitoare la numărul sau impactul afacerilor sociale din România, totuşi, Atlasul Economiei Sociale, realizat de FDSC, consemna în 2011 peste 25.000 de organizaţii active în economia socială, care generează venituri de 1,5 miliarde de euro, dintre care 18,5% sînt proveniţi din activităţi economice, şi care angajează peste 163.000 de persoane (3,3% din totalul de angajaţi – faţă de 6% media din UE). O parte dintre cele 25.000 de organizaţii care compun acest sector în creştere al economiei sînt afaceri sociale.

Şi în mediul internaţional, antreprenoriatul social e un fenomen aflat în plină dezvoltare. „Numai întreprinderile sociale în care partenerul strategic al competiţiei «Fabricat în Ţara lui Andrei», Fundaţia NESsT, a investit de-a lungul timpului – 120 la număr, din 10 ţări, de-a lungul a 15 ani –, au creat peste 12.000 de oportunităţi economice şi au influenţat, în mod pozitiv, viaţa a peste 280.000 de persoane marginalizate."

Cît despre Uniunea Europeană, „aceasta angajează în muncă peste 11 milioane de persoane, adică peste 6% din forţa activă de muncă." Mi se dă şi un exemplu concret de ţară care încurajează dezvoltarea afacerilor sociale: în Marea Britanie, 58% dintre întreprinderile sociale au crescut în 2011, faţă de 28% din IMM-uri. „Această creştere a fost încurajată de faptul că organizatorii Jocurilor Olimpice au hotărît să includă cît mai multe întreprinderi sociale în tot ceea ce a însemnat Olimpiada de la Londra. În cadrul pieţei internaţionale, dar şi locale, cererea de produse realizate de afaceri sociale este în creştere."

Aflu şi că „un număr tot mai mare de corporaţii sînt interesate să includă antreprenorii sociali în rîndul furnizorilor lor (aplicînd principiul de *corporate shared value* ca nivel următor al responsabilităţii sociale)."

Pe lîngă sprijinul financiar acordat antreprenorilor sociali, „deschiderea corporaţiilor spre această zonă are o serie de beneficii clare, precum încurajarea inovării şi creativităţii, motivarea antreprenorului şi a angajaţilor." Prin modelul lor de business, afacerile sociale îmbunătăţesc condiţiile de viaţă ale celor marginalizaţi, reducînd numărul celor asistaţi social şi transformîndu-i în actori activi pe piaţa muncii, devenind, astfel, contributori la bugetul de stat, motiv pentru care autorităţile – mai exact Ministerul Muncii şi agenţiile pentru IMM-uri – sînt interesate de subiect şi încearcă să reglementeze domeniul prin proiectul Legea Economiei Sociale.

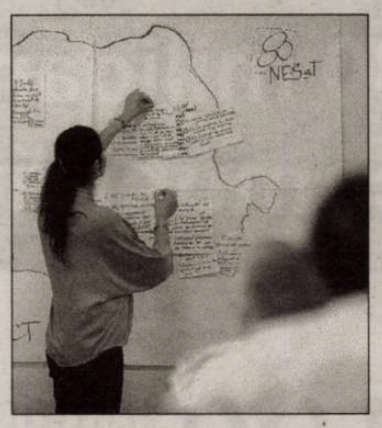

„Binefacerea este mai bine investită acolo unde cel ce a primit-o şi-o aminteşte bine."

PUBLILIUS SYRUS

Cît despre riscurile pe care o afacere socială o implică, Mona Nicolici declară că, în faza de început, trebuie să facă faţă multor riscuri economice şi sociale. „Acesta e motivul pentru care ele au nevoie de sprijin susţinut, pe termen lung, în primul rînd din partea autorităţilor. La nivel european, în schimb, lucrurile sînt mai avansate, autorităţile fiind conştiente de importanţa acestora pentru dezvoltarea socială. În aprilie 2011, afacerile sociale au fost incluse ca unul dintre motoarele pentru creşterea competitivităţii UE în Single Market Act şi, recent, în cadrul noii Social Business Initiative şi European Social Entrepreneuship Funds (serie de măsuri coordonate de Comisia Europeană)."

Mi se spune că acest exemplu ar fi benefic pentru dezvoltarea accelerată a antreprenoriatului social şi în România, într-un mod constructiv şi într-un mediu reglementat legal.

„Credem cu tărie că antreprenoriatul social reprezintă o soluţie pe termen lung, nu doar pentru că rezolvă punctual problemele sociale ale comunităţilor, dar şi pentru că le ajută să se susţină singure pe viitor. Afacerile sociale sînt benefice tuturor părţilor implicate: oamenilor, mediului, societăţii şi antreprenorului. Antreprenoriatul axat pe preocuparea reală legată de o problemă duce la crearea de comunităţi, la educare şi, de ce nu, la schimbarea paradigmei în care trăim. Acesta e motivul pentru care Petrom a ales să încurajeze dezvoltarea afacerilor sociale, ele reprezentînd atît un model de business, cît şi un mod sustenabil de a transforma probleme sociale în oportunităţi de afaceri."

Vorbind despre implicarea Petrom în dezvoltarea antreprenoriatului social din România, vorbim, bineînţeles, despre „Fabricat în Ţara lui Andrei", cea mai mare competiţie de afaceri sociale din România.

Aflu de la reprezentanţii Petrom că anul acesta, în competiţie s-au înscris peste 500 de proiecte, dintre acestea, 20 fiind finaliste. „Cei care le-au propus vor beneficia de pregătire şi consultanţă din partea Fundaţiei NESsT, pentru a-şi transforma ideile în planuri de afaceri" – declară Mona Nicolici.

De asemenea, vor primi şi sprijin financiar, în limita a 1500 de euro, pentru a realiza cercetări locale în comunităţile vizate de proiectele lor.

„La sfîrşitul acestui an, vor fi selectate cele 10 afaceri sociale care vor fi finanţate de Petrom cu granturi în valoare totală de pînă la 350.000 de euro. Drumul lor nu se încheie aici. În 2014, ei vor primi finanţare nerambursabilă pentru iniţierea afacerii. De asemenea, vor beneficia de consultanţă din partea experţilor «Fabricat în Ţara lui Andrei», timp de aproximativ un an, în domenii-cheie pentru antreprenori: management financiar, legislativ, marketing şi distribuţie."

Astfel, afacerile fabricate în „Ţara lui Andrei" vor avea un impact social vizibil prin locurile de muncă pe care le creează şi vor oferi un model de dezvoltare durabilă pentru comunităţile din întreaga ţară. „Pe lîngă finanţarea celor 10 cîştigători, vom încerca să găsim susţinere financiară şi pentru realizarea afacerilor propuse şi de către ceilalţi 10 finalişti."

7 ani de implicare
30 milioane de euro pentru comunitățile din România

100 inițiative pentru dezvoltare comunitară finanțate

10.000 români învață să devină antreprenori

20.000 de voluntari aduși împreună

670.000 de copaci plantați

9,5 milioane de români au acces la servicii medicale de urgență

Construim, împreună, o țară mai bună în fiecare zi.

Țara lui Andrei
o țară mai bună în fiecare zi

PETROM
Membru OMV Grup

„Să îi modifici cititorului percepţia asupra vieţii“

– interviu cu Javier CERCAS –

La a 43-a ediţie a Tîrgului de Carte de la Bruxelles, desfăşurat în luna martie, Spania a fost invitată de onoare. Din delegaţia de scriitori iberici a făcut parte şi ***Javier Cercas****, autorul romanelor* Soldaţii de la Salamina *(2001),* Viteza luminii *(2005),* Anatomia unei clipe *(2009) sau* Legile frontierei *(2012). În limba română a apărut cartea* Soldaţii de la Salamina *(Editura Humanitas), care a fost ecranizată în 2003 de către David Trueba.*

„Probabil că e bun divertismentul, dar literatura poate genera şi altceva“

În mai multe ocazii, aţi afirmat că scriitorii speră să schimbe viaţa celorlalţi prin cărţile lor, afirmaţie care a fost confirmată şi de alţi autori. În ce fel speraţi să schimbaţi viaţa cititorilor?

Cred că este mai degrabă o ambiţie decît o realitate. Nu pot să spun dacă vreuna dintre cărţile mele va reuşi să schimbe viaţa altora, dar pot să afirm că există cărţi care mi-au schimbat viaţa. Evident că aspir ca, într-o zi, şi cărţile mele să îi transforme pe alţii, şi asta într-o manieră foarte simplă: modificîndu-le percepţia asupra lumii. Noi, cititorii, am avut cu toţii ocazia să experimentăm această evidenţă: am citit o carte mare şi apoi totul s-a schimbat.

L-aţi citat adesea pe Borges...

Da, sigur, Borges mi-a schimbat viaţa. Dar nu este vorba numai despre marii scriitori. Cînd sîntem tineri, posibilitatea ca ceva să ne transforme este mai mare. Sîntem inocenţi; aşadar, marile lecturi sînt lecturile adolescenţei, precum Borges sau Kafka. Însă ieri, în avion, am vorbit cu un prieten despre scriitorul american James Fenimore Cooper, un scriitor pe care astăzi nu îl mai citeşte nimeni. Cînd eram tînăr, *Ultimul mohican* sau *Pilotul* erau, pentru mine, cărţi extraordinare. *Mihail Strogoff* de Jules Vernes... wow... Una dintre cele mai bune cărţi pe care le-am citit. În fond, cititorul ideal este Don Quijote sau Emma Bovary, ambii schimbîndu-şi vieţile datorită cărţilor. Sînt într-atît de ambiţioşi, încît vor să transforme în realitate ceea ce au citit. Asta e ideea: să îi modifici cititorului percepţia asupra vieţii. Este exact contrariul literaturii de divertisment. Probabil că e bun divertismentul, dar literatura poate genera şi altceva. Cunoaşteţi, poate, ideea lui Victor Şklovski, teoreticianul rus de la începutul secolului al XX-lea. El vorbea despre misiunea artei ca deautomatizare a realităţii. Trăim într-o manieră aproape automată. Montaigne spunea că „obişnuinţa şterge adevărata faţă a obiectelor“, pentru că nu mai sîntem atenţi la realitate, aşa cum e ea. Literatura ne poate obliga să vedem lucrurile ca pentru prima dată: realitatea fizică, dar şi pe cea psihică. Ambiţia scriitorului este să îl facă pe cititor să vadă lucrurile ca şi cînd ar fi pentru întîia oară.

„Personajele cărţilor mele sînt oamenii care spun nu“

Aţi scris adesea despre eroi. Care este identitatea eroului şi care este identitatea celui salvat de către erou? Cel care este salvat va trăi o modificare identitară?

Ziarul *Le Monde* i-a întrebat pe cîţiva scriitori care este cuvîntul cel mai important pentru ei. Este o întrebare stranie, aşa că am reflectat puţin. Pentru mine, cuvîntul cel mai important este *nu*. După Camus, omul revoltat este cel care spune *nu*. Cred că personajele cărţilor mele sînt oameni care spun *nu* sau care încearcă să spună, chiar dacă nu reuşesc. În *Soldaţii de la Salamina,* este evident. Este vorba despre un om care nu vrea să omoare un altul pe care nu trebuie să îl omoare. Aşa că spune *nu*. Protagonistul din *Anatomia unei clipe* nu acceptă să se arunce pe jos cînd putschiştii din 23 februarie i-o cer. Epigraful din *Anatomia unei clipe* este de Dante, *colui che fece il gran rifiuto* / „acela care pronunţă marele refuz“ – un epigraf valid pentru toate cărţile pe care le-am scris. Dar şi pentru situaţii mai recente: Dante vorbea despre Celestino V, care a refuzat să fie papă, întocmai precum Joseph Ratzinger. Există un poem al marelui poet grec Kavafis, al cărui titlu exact este *„Che fece... il gran rifiuto.“* El spune: „Pentru toţi oamenii, vine vremea marelui Da sau a marelui Nu.“ Omul care spune „marele Da“ aparent se salvează, însă, în realitate, se condamnă. Omul care spune „marele Nu“ aparent se condamnă, însă, în realitate, se salvează. Aşadar, personajele mele sînt oameni care spun *nu* şi care, măcar din punct de vedere moral, se salvează, chiar dacă, din punct de vedere social, viaţa lor ia o turnură proastă. Omul care salvează viaţa altor oameni este o persoană care trăieşte obscur, fără mare lucru, dar el este salvat pentru că a spus *nu*. Însă poate că aveţi dreptate: se schimbă şi viaţa celui salvat. El vede ceva în acest act care nu îi aparţine şi care i-a redat viaţa, iar acest ceva îi schimbă modul în care percepe lucrurile. Îmi amintesc că, într-un interviu real, Sanchez Mazas, cel care a fost salvat de către soldat, spune că „acea clipă în care crezi că mori schimbă totul.“ E adevărat că, după război, Mazas a fost un om complet diferit, poate şi drept consecinţă a acestui act de graţie.

Există eroi şi în viaţa obişnuită?

Omul care spune *nu* în momentele care contează. Nu e uşor. Cînd sîntem tineri, nu prea putem spune *nu*. Vorbesc de acele momente serioase, cînd toată lumea merge într-un sens, iar cineva spune *nu* şi se întoarce în sens opus. De-asta sînt un pic mulţumit de mine însumi. Cînd a apărut ultima mea carte, în Spania era momentul marii explozii naţionaliste, cînd toată lumea susţinea independenţa, iar Spania reprezenta duşmanul. Am spus, atunci, că eu nu cred că e bine. Am spus, în acel moment, ceva ce nu fusese prevăzut.

Omul care spune „marele Nu“ aparent se condamnă, însă, în realitate, se salvează.

„Nu scriitorul îşi alege subiectul, ci subiectul îl alege pe scriitor“

În cărţile dumneavoastră, vorbiţi adeseori despre război şi conflicte istorice. De ce alegeţi frecvent acest context?

Nu sînt prea sigur că eu sînt cel care îşi alege acele momente. Ştiu că sună un pic romantic, dar cred că nu scriitorul îşi alege subiectul, ci subiectul îl alege pe scriitor. Există subiecte care devin obsesii şi care au o legătură cu propria viaţă. În cazul meu, am scris despre Vietnam pentru că am mers în America, unde am cunoscut pe cineva care participase la acest război. Într-un anume sens, Vietnamul m-a ales pe mine. În momentul în care am început să scriu despre război şi despre subiecte – să spunem istorice, legate de război –, nu mai eram aşa de tînăr. Am început să îmi pun probleme legate de trecut pe la 37-38 de ani, cînd aveam eu însumi un trecut. Dar e adevărat şi că tot ceea ce are legătură cu războiul este pasionant. De mic citeam romane de război, despre momentele acelea în care oamenii ştiu cine sînt. În aceste momente de mare tensiune, în care îşi riscă viaţa, oamenii ştiu cine sînt. Atunci, sau în momentul marelui Nu. Literatura începe cu războiul. Iar oamenii iubesc războiul: aşa stau lucrurile. Oamenii l-au iubit dintotdeauna. Este ca un imens telescop prin care vedem natura umană cu trăsături mărite. Cine sînt eu? Omul are impresia că poate afla răspunsul în dragoste sau în război. Două chestiuni importante.

Purtăm războaie diferite astăzi?

Războiul e război. Eu nu cred în războiul cibernetic. Este o metaforă, nu un război. Ducem războaie economice. Ne place să spunem că trăim un al Treilea Război Mondial. Dacă e aşa, sînt foarte bucuros că e un război economic, pentru că celelalte tipuri sînt oribile. În plus, există un fel de fascinaţie în ceea ce priveşte generaţia mea – aş spune, mondială. Este prima generaţie care nu a cunoscut un război, între toate puterile din Europa. Toţi strămoşii mei au cunoscut războiul, cu excepţia mea. Este extraordinar. Poate că Uniunea Europeană a avut o contribuţie în povestea asta. *Soldaţii de la Salamina* vorbeşte, într-un fel, şi despre asta. E acolo un bărbat care crede că Războiul Civil este la fel de îndepărtat precum bătălia de la Salamina. După o scurtă investigaţie despre un mic episod din Războiul Civil, descoperă că trecutul este o dimensiune a prezentului şi că Războiul Civil este încă acolo. Pentru ţară, războiul e încă de actualitate. Există un fel de fascinaţie care a fost întotdeauna prezentă.

„Adevăratul sport european este războiul“

Tocmai aţi menţionat Uniunea Europeană. Ştiu că susţineţi această idee. Cum v-a convins această utopie devenită realitate?

O susţin deplin, aproape fanatic. Ieri, în timpul unei prezentări, am vorbit despre UE ca despre singura utopie rezonabilă pe care am inventat-o în Europa. Am creat multe utopii atroce, paradisuri utopice devenite infernuri reale. Dumneavoastră ştiţi prea bine, pentru că aţi cunoscut comunismul. Chiar dacă „utopie rezonabilă“ este, poate, un oximoron, există două tipuri de motive pentru a o numi astfel, motive pe care le uităm în mod constant. În primul rînd, ceea ce tocmai v-am spus. Sîntem prima generaţie care nu a cunoscut războiul. Americanii cred că sportul european este fotbalul, dar nu e corect. Adevăratul sport european este războiul. N-au existat două săptămîni în Europa fără război, fără ca europenii să nu se omoare unii pe alţii. Am început să învingem acest cancer al Europei care este naţionalismul, cu toate că el persistă încă în interiorul marilor state – spre exemplu, în Catalonia. Uniunea Europeană este singurul instrument pentru a termina odată cu naţionalismul şi cu războiul permanent. Apoi, este o utopie rezonabilă pentru că este şi singurul instrument cu care se poate lupta împotriva dictaturii pieţei, a marilor corporaţii. Iar, în cele din urmă, singuri nu însemnăm nimic – Spania, Romînia, Germania etc. Nu însemnăm nimic contra Chinei sau a Statelor Unite. Singura cale prin care putem reprezenta ceva, prin care putem păstra lucrurile importante – democraţia, statul providenţial, toate acele lucruri care au făcut din Europa ceva extraordinar şi unic în lume – este Uniunea Europeană.

Nu vreau să spun că forma sa actuală este cea mai bună. Trebuie să fim critici, dar fără să distrugem ideea. Nu trebuie să revenim în trecut. În istorie este uşor să te întorci la trecut, dar este dificil să construieşti ceva.

UE, singura utopie rezonabilă pe care am inventat-o.

„Scriu pentru a satisface diferiţii cititori din mine, cu speranţa că şi alţii sînt ca mine“

Ştiu că preferaţi să scrieţi în timpul zilei. Aveţi vreo rutină anume dimineaţa?

E foarte simplu: mă trezesc, iau micul dejun şi merg la birou, cam la 20 de minute de casă. A fost o schimbare foarte importantă să lucrez în afara casei. Şi apoi încep... Călătoresc mult, dar acasă procedez întotdeauna aşa. Cînd eram tînăr, credeam că viaţa unui scriitor are ceva special, dar, de fapt, este o viaţă foarte obişnuită. Sînt foarte sociabil, dar, în acelaşi timp, îmi este bine şi singur. Pot să stau singur destul de mult timp. Pascal spunea că toate catastrofele umane vin din faptul că nu ştim să fim singuri. Eu ştiu, şi îmi e bine şi aşa.

Ştiu că vă detaşaţi de lume cînd scrieţi, dar şi de presiunea de a trebui să confirmaţi succesul dvs. anterior. Totuşi, aveţi în minte un tip de cititor ideal?

Eu însumi.

Dumneavoastră?

Da, eu însumi. Este replica pe care a dat-o François Mauriac în momentul în care a fost întrebat cine ar fi vrut să fie. „Eu însumi“ – a spus. Mi-a plăcut mult. Iar cititorul meu ideal sînt eu însumi. Cînd eram mai tînăr, aveam un maestru, pe Joan Ferraté, şi adesea mă gîndeam la el cînd îmi scriam romanele, dar, de la un anumit moment încolo, am început să scriu pentru acest cititor atroce de exigent, pe care îl regăsesc în mine. Nu există „marele public“. Există doar cititori individuali şi fiecare dintre ei este diferit. Adesea, oamenii îţi spun: trebuie să scrii pentru marele public. Ce înseamnă asta? Eu nu scriu pentru marele public, eu scriu ceea ce scriu. Înainte de *Soldaţii de la Salamina,* numai mama îmi citea cărţile, dar, după această carte, mulţi oameni le citesc, şi chiar în mai multe limbi. Ce s-a schimbat? Nu ştiu, eu scriu exact la fel. Nu ştiu să scriu altfel şi nici nu vreau să o fac. Nu vreau să las să se înţeleagă că sînt narcisist. De fapt, sînt foarte orgolios şi un pic narcisist. Toţi scriitorii sînt narcisişti, dar nu asta e discuţia aici. Scriu pentru a satisface diferiţii cititori din mine, cu speranţa că şi alţii sînt ca mine.

Pentru final, am citit o frază într-unul dintre interviurile dvs. şi mi-a plăcut: „Principala noastră obligaţie este să protejăm întrebările de răspunsuri.“ Mai credeţi asta?

Da, cu siguranţă. De aceea cred în roman. Pentru că e vorba despre întrebări, nu despre răspunsuri.

a consemnat Olivia SGARBURĂ

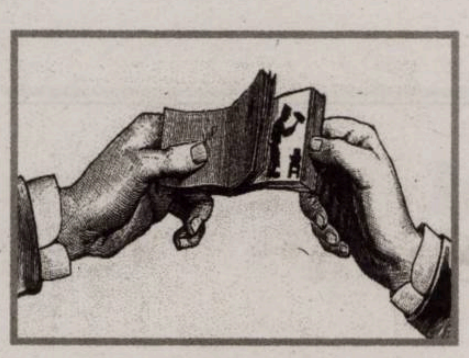

Marius CHIVU

feedbook

Gay story

● **Dora Pavel, *Do Not Cross*, Editura Polirom, 2013.**

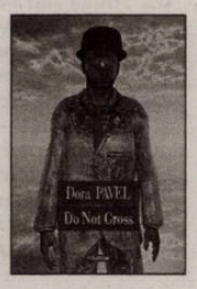

Romanul precedent al Dorei Pavel, *Pudră* (Polirom, 2010), avea o premisă teribilă: un tînăr de 27 de ani, trezit din moarte clinică, noaptea, pe catafalc, în capela bisericii, se confruntă cu ceea ce s-ar putea numi „complicaţiile revenirii la viaţă“ („imprudenţa şi impudoarea de-a te fi întors la viaţă atunci cînd toţi te ştiau mort“). Fără să-şi amintească împrejurările morţii, postura de „mort indecis“ şi teama de a fi „suspectat de farsă“ îl pun în încurcătură şi amînă pînă dimineaţa „clipa abominabilă“ a întoarcerii acasă. Predilecţia pentru subiecte tari se vede şi în acest al patrulea roman al prozatoarei clujene, unde un tînăr gay este luat ostatic de un psihopat evadat dintr-un ospiciu, care-l atrage într-o fugă nocturnă prin pădurea de la marginea oraşului.

Operaţiunea de urmărire şi salvare pornită de autorităţi se loveşte, însă, de refuzul discret şi mascat al tînărului de a se lăsa eliberat. Monologul acestuia, sub forma unei scrisori/confesiuni imaginare, destinate bărbatului iubit, se transformă repede într-o meditaţie pe marginea solitudinii, izolării, evadării sociale. Tînărului gay, răpirea îi convine, se pliază fondului său latent de revoltă, şi noua condiţie de ostatic îi oferă brusc o libertate nesperată. Împreună cu răpitorul taciturn şi cu minţile rătăcite, căruia îi vorbeşte în gînd, ajunge, astfel, să dezvolte o anume simbioză, se identifică cu el la un anume nivel; din victimă, devine complicele propriei răpiri: „Tu circuli amuşinînd şi marcîndu-ţi teritoriul, fără să ştii că nimeni, nici unul dintre camarazii de «celulă» nu-ţi va lua urma, dinspre ortacii tăi scrîntiţi, zona e pustie. Eu înaintez, fugind şi eu tocmai de semeni, să-mi pierd urma. Avem nevoie unul de altul, pe criterii diferite, criteriile nu contează. Tu vii spre mine instinctiv, eu, spre tine, din calcul egoist. Cînd eşti neînţeles în dragoste, cum sînt eu, îţi ajunge un «prieten» ca tine, răpitor, să-ţi protejeze somnul şi călătoria. Oricîţi «întemniţaţi» ai lăsat în urmă, tu rîvneşti doar compania mea. Deşi aflaţi, la fel ca tine, în captivitate, ceilalţi nu-şi simt limita, n-au alte aspiraţii. Pentru o fracţiune de secundă, poarta sanatoriului o fi fost şi pentru ei egal deschisă, nu? Nu s-au urnit. Deşi liberi, la fel ca mine, semenii mei nu-şi resimt libertatea ca pe-o încarcerare. Izolarea mea de acum e diferită de izolarea ta de acum, însă ele au nevoie una de alta, pentru a se apăra de acelaşi inamic: de om, da, omul e inamicul! Tu vii dinspre el cu siguranţa demenţei, eu cu stîngăcia perversiunii...“

O întreagă metaforă a fugii şi-a ascunderii se construieşte astfel, în timp ce tînărul – pe nume Cezar Braia – îşi continuă scrisoarea imaginară, plină de dragoste şi abjecţie, către bărbatul iubit, un tip mai bătrîn cu 12 ani, lectorul din *off* al reportajelor sportive de Televiziune, un fel de fante de cafenea, genul de celebritate locală. Stimulată de situaţia-limtă, confesiunea îndrăgostitului fugar coboară pînă în copilărie, cînd, după naşterea fratelui său mai mic – Flaviu, suferă de o aparentă lipsă de atenţie maternă şi capătă convingerea că dragostea a fost reorientată şi redistribuită, că a fost „înlocuit“ de părinţii săi. Această traumă îl împinge înspre diverse strategii de recuperare a atenţiei, inventîndu-şi slăbiciuni, ticuri şi fobii al căror teatru îl joacă cu o anume perversitate infantilă. Simularea fricilor şi a handicapurilor spre a stîrni îngrijorare şi compasiune pentru a atrage atenţia, devine – mai mult decît o joacă – rolul copilăriei lui Cezar, sfîrşite prematur, cu divorţul părinţilor şi despărţirea de fratele său, care rămîne cu mama. Întîlnirea celor doi fraţi, după cîţiva ani, într-o tabără şcolară, este momentul în care rolurile apar, însă, inversate. Fragilul Flaviu, vizibil marcat de recenta moarte a mamei lor, al cărei martor fusese, este cel care îi dă vestea unui Cezar distant: „Pentru prima oară de cînd mă ştiam, m-am simţit cu adevărat singur în compania lui, panicat şi speriat, poate experimentul încremenirii îi va reuşi şi va muri şi el chiar atunci, acolo, lîngă mine, sub ochii mei, totuşi n-am făcut nimic să-l clintesc, să-l tulbur, voinţa lui de a sfîrşi părea mai mare decît voinţa mea de a-l salva, decît pornirea mea de a-l mîngîia, şi tot ce-am putut face a fost să mă reped să-l ridic de subsuori în clipa în care l-am auzit izbucnind într-un hohot pe care eu îl crezusem de plîns...“

Tot acest *insight* psihologic – despre complexul oedipian, lipsa figurii paterne, culpabilitatea infantilă, doliu şi sexualitate pervertită etc. – este pus în diverse naraţiuni nu tocmai inocente, căci Cezar are studii – neterminate – de psihologie. În fond, confesiunea lui către bărbatul pe care-l iubeşte – dar care, înţelegem, nu-i răspunde dragostei – este povestea educaţiei sentimentale pe care a primit-o, în adolescenţă, de la diverşi substituţi paterni. Pierderea inocenţei şi (auto)dezvăluirea „înclinaţiilor sexuale“ în compania unui pilot de avion, apoi a unui jucător de polo, prima relaţie serioasă cu un galerist (consumată în paralel cu reacţia resemnată a tatălui relativ absent şi cumva indiferent faţă de orientarea sexuală a fiului), aventura cu un barman bisexual – toate aceste scene de dragoste pederastă surprind balansul de cruzime şi tandreţe, şi absolut fiecare are ceva memorabil. Episodul hîrjonelilor cu galeristul Ţeus, încheiat cu o lungă scenă de felaţie, deschide, practic, un capitol în literatura homoerotică românească aproape inexistentă: „...îmi presează şi mai tare ceafa cu palma lui răsfirată, pe care mi-o încleştează în păr, forfecîndu-mi-l pînă spre frunte şi înapoi, buzele mele înaintează punctual, ca pliscul unui vultur înviat subit, cată din cer, pe cînd Ţeus suflă accelerat, se-nconvoaie, se-ncordează şi, în loc să mă mîngîie, îmi strînge ca-n menghină maxilarele cu ambele mîini, îndesînd tot ce are el mai de preţ şi mai umflat în acea clipă între pereţii gîtlejului meu dilatat la limita sufocării, repetînd ca un maniac plîngăcios, ce vrei, mă', Cez, ce mai vrei, mă', Cez, na, ia tot, ce să mă fac eu cu tine, niciodată nu-ţi ajunge.“

În tot acest timp, fuga rătăcitoare prin pădure a celor doi – răpitorul psihopat evadat din ospiciu şi ostaticul gay îndrăgostit pînă la obsesie – îşi continuă marşul simbolic al refuzului oamenilor, ostili şi limitaţi, ei înşişi „maratonişti mărunţi, difuzi prin viaţă“. Fuga celor doi *outlaws* – unul, sustras normelor mentale, celălalt, în afara ordinii sexuale – are ceva animalic în desfăşurarea ei sub survolul luminilor de elicopter, semnifică, de fapt, vînătoarea exemplarelor diferenţei, un *runaway escape show* în cheie morală, care să astîmpere setea de senzaţional a masei. Numai că finalul, deopotrivă al fugii şi al confesiunii (confesiunea, prin natura ei masochistă, este ea însăşi o fugă de prejudecăţi şi prohibiţii, un marş susţinut pentru diferenţă), aduce o schimbare neaşteptată de perspectivă. Surpriza finală are proporţiile ei şi închide cumva rotund acest *queer psy novel*, inedit în proza românească. Scris alert şi fluent (în ciuda unor fraze lungi şi foarte lungi), în stilistica uşor preţioasă, pe alocuri, a autoarei, acestui mic roman homoerotic, cu substrat psihanalitic (sexualitatea aşa-zis deviantă este, de altfel, o marcă a prozei Dorei Pavel), i-aş reproşa limbajul sexual – pe alocuri ezitant, eufemistic. În general, rămîne un mare mister pentru mine pudoarea lexicală a scriitorului român. E adevărat, Dora Pavel foloseşte, la un moment dat, cît se poate de firesc, cuvîntul „futai“, dar am simţit nevoia unui limbaj nu neapărat explicit, însă cevа mai natural. Altfel, *Do Not Cross* este, la jumătatea acestui an, cel mai interesant roman.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

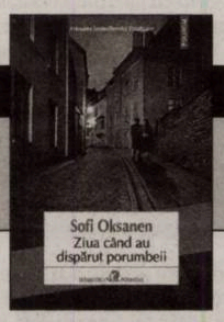

● **Sofi Oksanen, *Ziua cînd au murit porumbeii*, traducere din limba finlandeză de Sigrid Crăsnean, Colecţia „Biblioteca Polirom“ Editura Polirom, 2013.**

Probabil că dragostea durează trei cărţi. Cînd am citit *Purificare*, primul roman al lui Sofi Oksanen tradus la noi, m-am îndrăgostit lulea de scrisul acestei finlandeze cu oarecare rădăcini estoniene. La al doilea roman al său apărut în română, *Vacile lui Stalin*, m-am mai calmat, dar tot nu mi-a trecut. Era vorba de debutul lui Sofi Oksanen, deci o carte anterioară *Purificării:* am citit-o şi, mîngîind-o pe copertă, i-am iertat cu dragă inimă toate micile scîrţîieli. Acum, iată, a venit *Ziua cînd au murit porumbeii* – un roman post-*Purificare*, aşadar de maturitate. Şi l-am citit ca să văd cum s-a maturizat Sofi Oksanen.

S-a maturizat în stilul nordicilor, adică s-a mai răcit. A lăsat deoparte scriitura aceea frisonantă – lapidară şi poetică în acelaşi timp, iradiind prin toate silabele, cam ca la Herta Müller, o suferinţă mută pe cît de înnebunitoare, pe atît de plastică – şi a trecut de partea epicii harnice, soră cu istoriografia. Cînd vrea să te încremenească, îţi trînteşte o formulă de genul: „Tăcerea plutea în castronul cu sos.“ Dar nu mai vrea decît rar, pentru că miza acestui roman e alta, mai dinamică: vremurile degrabă schimbătoare, oamenii aruncaţi dintr-un destin în altul.

Avem, ca de obicei, o poveste estoniană urmărită simultan în două epoci. Pe de o parte, e vorba de anii 1941-1944, cînd Estonia s-a aflat ori sub bolşevici (de două ori), ori sub nazişti (o dată), adunînd între valurile ocupaţiilor doar cinci zile de independenţă. Pe de altă parte, e vorba de anii '60, cînd Estonia e o republică sovietică tipică, ţinută din scurt de urmaşii KGB-işti ai NKVD-ului. Cele două epoci sînt planurile pe care se derulează cronica întortocheată a unei familii în care găsim un colaboraţionist de profesie, un independent idealist şi perdant, plus o femeie care încurcă telenovelistic iţele poveştii.

Probabil că va urma o ecranizare.

PUBLICITATE

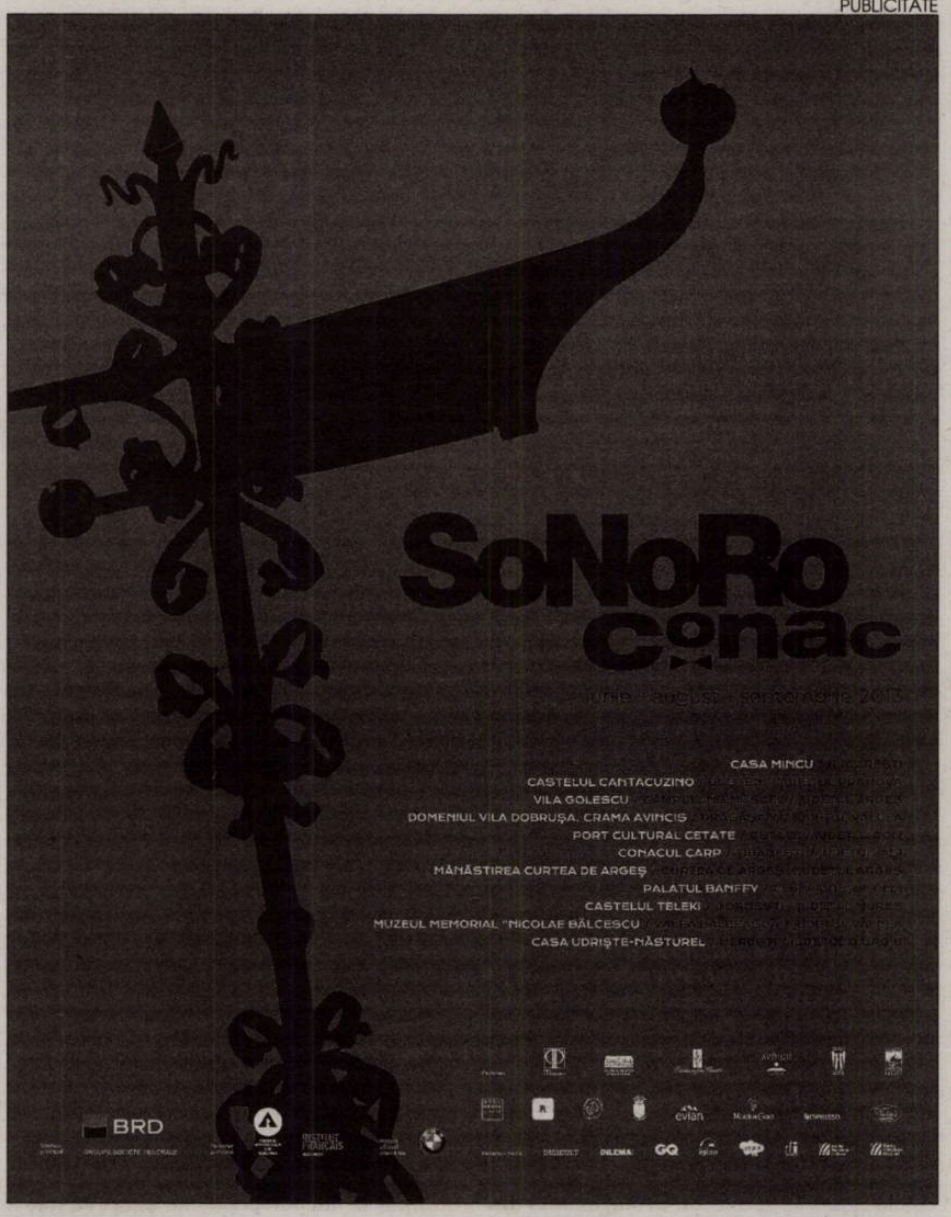

„În Islanda, toată lumea trebuie să facă ceva“

– interviu cu muzicianul Ólafur ARNALDS –

Ascultînd muzica islandezului ***Ólafur Arnalds*** *(n. 1986), am descoperit un artist inspirat, care foloseşte resurse complexe în procesul de formare şi care trasează peisaje după propria-i memorie afectivă, influenţată de locul de proveniență. Stînd de vorbă cu el, nu am avut nici o surpriză să constat atitudinea tipic nordică, un discurs reţinut, aproape laconic, care răspunde punctual la întrebări, nu dezvoltă verbal, lăsînd muzica să spună restul. Noul album, cel de-al treilea al lui Ólafur Arnalds, a fost lansat în luna aprilie şi se intitulează* For Now I Am Winter *(Mercury Classics).*

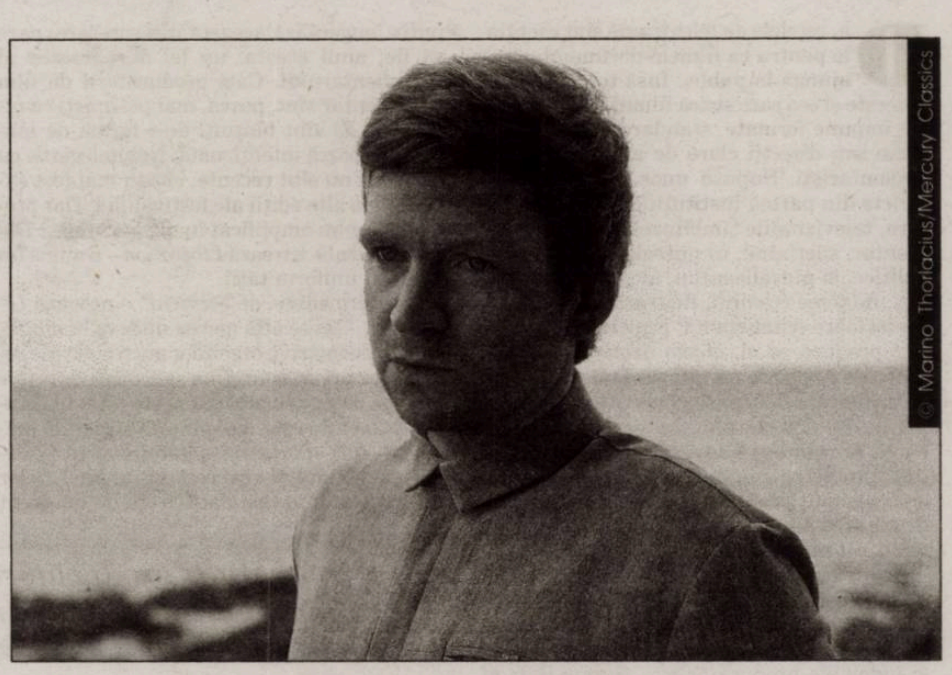

Există vreo conexiune conceptuală între acest album şi cele de dinainte?

Conceptual, nu există neapărat o legătură, dar din punct de vedere muzical, încerc să dezvolt ceea ce am început, să duc muzica în zone diferite, neexplorate de mine pînă acum.

Cît de strînsă este legătura ta cu muzica clasică?

Nu foarte strînsă. Nu provin din lumea academică, nu am frecventat scena clasică. Folosesc doar elemente din acel limbaj.

De fapt, ce studii muzicale ai?

Am studiat muzica în liceu, apoi am urmat cursuri de compoziţie la Universitatea din Reykjavik, dar nu am terminat, am renunţat după primul an.

Care a fost primul tău instrument?

Primul instrument la care am cîntat a fost pianul.

Ce instrumente ai folosit pentru For Now I Am Winter?

E o listă foarte mare, ar fi dificil să enumăr toate instrumentele, dar, în principal, am folosit orchestră, cvartet de coarde, pian, voce şi instrumente electronice.

Cum ai lucrat la acest album? Cum ai conceput producţia?

La mine, modul de lucru e diferit de cel specific albumelor de muzică clasică. Lucrez în studio, scriu muzica în studio şi mă concentrez mai mult pe sunete, pe producţie, nu neapărat pe orchestraţii şi compoziţie, în sensul clasic al cuvîntului. Mă interesează *sound*-ul, caracterul muzicii. Ideile le cînt la pian, apoi introduc totul în computer şi aranjez corzile şi efectele pe baza pianului. E un mod digital de a compune.

Cum ai descrie în cuvinte muzica de pe acest album?

Este o combinaţie între muzica clasică şi cea indie-electronică, între instrumentele de orchestră şi softuri ritmice, sintetizatoare şi chiar voce. La fel de bine poate fi ilustraţia muzicală a unui roman scris de un scriitor nordic. Are o nuanţă de mister, are o latură mai *dark*.

Dacă ar fi să pui muzica ta într-o anumită categorie, pentru a fi mai uşor identificată, cum ai denumi-o?

Nu pun accent pe nici unul dintre elemente. Muzica mea nu are neapărat un miez electronic sau clasic. Eu nu o văd aşa. Nu mi se pare important să o pun în vreo categorie. Privesc ansamblul omogen, format din tot ceea ce intră în această combinaţie.

Ce sau cine te inspiră?

Practic, tot ce mă înconjoară, tot ce se întîmplă în jur mă inspiră. Ascult multe genuri de muzică, de la clasică la pop, indie şi electronică, iar combinaţia dintre ele înseamnă muzica mea.

Poţi menţiona cîteva nume care te-au influenţat de-a lungul anilor?

Sigur: Talk Talk, Chopin, Sigur Rós...

Faci un turneu de promovare? Cum arată concertul tău?

Există cîteva variante de concert. Uneori, folosesc o orchestră întreagă şi cînt albumul aşa cum este, alteori îl prezint într-o formulă mai restrînsă, cu cvartet şi pian, cu o sonoritate mai intimă. Luminile sînt foarte naturale, de genul celor folosite la balet, cu multă lumină albă, la care se adaugă vizualuri, unde adăugăm treptat idei noi.

Cum ţi-ai descrie publicul?

Am un public mixt. Vin iubitori de muzică clasică, tineri, vîrstnici, dar şi iubitori de indie, în principal. Uneori, cînd mă uit în sală, văd tineri care vin împreună cu părinţii sau chiar cu bunicii. Se pare că această muzică atrage multe tipuri de oameni, elimină aceste bariere ale vîrstei.

„Muzica poate contribui la o lume mai bună“

Care crezi că este sursa acestei amprente speciale a muzicii din Islanda? Sigur Rós, Björk, Múm, GusGus – ca să-i numesc pe cei mai cunoscuţi – s-au afirmat în toată lumea cu un mod special de a scrie şi de a exprima muzica. Ce se întîmplă la voi, acolo?

Nu ştiu cum să răspund la această întrebare, nu cred că e ceva de explicat. Islanda e o ţară mică şi toată lumea trebuie să facă ceva. Dar un răspuns clar nu am. Multă lume m-a întrebat asta, dar nu am găsit un răspuns.

Crezi că e mai greu, în vremurile astea, să găseşti pacea de care ai nevoie pentru a face muzică?

Nu.

E în scădere numărul celor care îşi doresc o muzică mai sensibilă, mai bine făcută?

Nu cred. Lumea e mare, lumea ascultă foarte multe feluri de muzică. Nu e neapărat vorba de sensibilitate, dar cred că există foarte multă lume care ascultă muzică mai specială, mai elaborată.

Omul – artistul – descoperă muzica sau o creează?

Nu ştiu. Eu creez şi alţii descoperă. Depinde de ce e mai important pentru fiecare dintre noi.

Cum vezi aşa-zisa industrie muzicală, în calitate de artist, dar şi de ascultător?

Industria a schimbat multe şi cred că schimbarea e ceva normal. Sînt multe lucruri noi pe care le putem face acum, prin Internet sau alte mijloace tehnice. Cred că e bine cînd există schimbare, cînd lucrurile se dezvoltă. Internetul a transformat radical modul în care muzica este consumată şi felul în care ne conectăm cu cei care ne ascultă. Indiferent de mijloace, muzica poate contribui la o lume mai bună. Asta se întîmplă dintotdeauna.

După toate aceste experienţe muzicale, ce te mai provoacă cu adevărat?

Pentru moment, nu lucrez la ceva nou, mă concentrez pe turneu şi pe promovarea noului album. Nu există provocări muzicale în această perioadă.

Ce-ţi mai place să faci cînd nu eşti în studio sau pe scenă?

Îmi place să ies în natură, cu sau fără bicicletă, mă plimb prin munţi cînd e vreme bună, ascult muzică, ies cu prietenii...

Ce muzici ai în iPod?

Nu am iPod. Orice ascult mă inspiră, fiecare album ascultat înseamnă şi studiu, şi inspiraţie, pe lîngă plăcerea de a asculta. Am o colecţie de discuri pe vinil, foarte diversă, din care ascult tot timpul. Recent, am ascultat trupa islandeză Seabear.

interviu realizat de Berti BARBERA

craii de burta veche

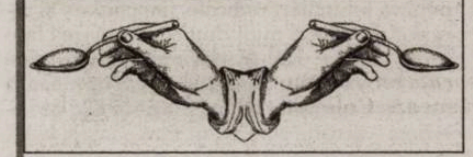

Chaufroix (răcitură) de ieruncă *à la* Erevan

Înveliţi şase pipote de ieruncă în pînză şi coaseţi-le strîns; fierbeţi-le cu un *matignon;* lăsaţi-le apoi să se răcească, descoaseţi-le, desfaceţi-le din pînză, curăţaţi-le de franjuri şi zgîrciuri, şi acoperiţi-le cu un sos Chaufroix (aspic) aromatizat cu ciuperci. Tocaţi împreună resturile de pipotă, carnea crudă a copanelor de ieruncă şi o jumătate din volumul acestora de uger de vacă, pentru a obţine un pateu; fierbeţi-l într-o formă cilindrică de 3 cm diametru şi 12 cm înălţime, pe bain-marie. Cînd e gata, lăsaţi pateul să se răcească. Scoateţi-l din formă, neteziţi-i laturile şi glasaţi-l. Puneţi pe gheaţă pisată o formă similară cu cea a pateului, dar cu un centimetru mai mare în diametru; turnaţi pe fundul cilindrului un strat de aspic şi lăsaţi-l să se întărească; puneţi deasupra pateul, turnînd de jur împrejur aspic. Aşterneţi un platou cu un strat de 2 cm de unt de Montpellier (unt frecat cu anşoa, ou fiert, verdeţuri şi usturoi) şi aşezaţi pateul deasupra. Dispuneţi pipotele în coroană, de jur împrejurul pateului, pe un pat din cuburi de aspic; ornaţi marginile platoului cu crutoane şi înfigeţi o broşă transparentă în centrul edificiului.

Despre termenul *chaufroix* circulă mai multe explicaţii. Una spune că vine de la *„chaud-froid“* şi că a fost descoperit din întîmplare, de un om de stat care a întîrziat la masă şi a găsit mîncarea gătită, mai devreme caldă *(chaud),* rece *(froid)* şi acoperită cu un strat de aspic. O altă explicaţie face referire la un maestru-bucătar de la Versailles, Angilon de Chaufroix, care ar fi inventat această metodă de preparare. O a treia trimite la gastronomul Marie-Antoine Carême care descoperea, în secolul al XVIII-lea, beneficiile aspicului, care ferea carnea de aer şi de bacterii, conservînd-o, şi-i păstra totodată frăgezimea şi aroma. Zvonuri şi legende demne de Radio Erevan.

Amicul Dejun

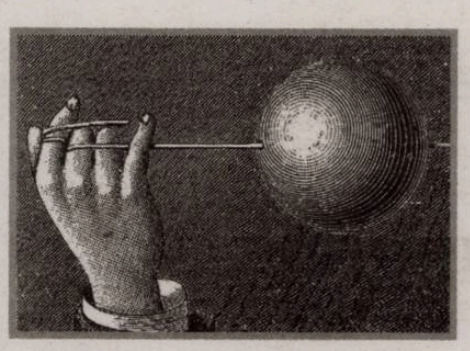

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Oaza frustrărilor

Da, rețelele de televiziune sînt esențiale pentru ca filmele-documentare să ajungă la public. Însă tot Televiziunea este și cea care strică filmul-documentar. Ea impune formate, standardizări, chiar și teme sau direcții clare de atac pentru documentariști. Supuse unor norme adesea stricte din partea instituțiilor de reglementare, televiziunile „îmblînzesc" filmul documentar, susținînd, în numele corectitudinii politice, al pluralismului, al gustului public etc., fie teme cuminți, fie tratări reci și de o castratoare echidistanță. Imperativul economic produce, și el, efecte deloc neglijabile. Mai ales posturile private preferă filmele care tratează, conformist, teme deja cunoscute publicului vast sau subiecte care se presupune că ar interesa audiența generală, neglijînd probleme importante, dar care ating doar agende locale. Ca să nu mai vorbim de finanțarea acestui gen de filme, care e mică, mică, tot mai mică...

Cu cîteva zile înainte de deschiderea Festivalului „Sunny Side of the Doc" (La Rochelle, 25- 28), *Libération* publica un articol amplu despre întrebările și îndoielile producătorilor. „Sunny Side of the Doc" e, de fapt, o mare piață, un tîrg de producții și idei pentru filme documentare. Evenimentul, ajuns la ediția cu numărul 24, atrage un număr mare de producători și profesioniști – și are o reputație mondială. În ultimii ani, „Sunny Side of the Doc" s-a concentrat pe piețele emergente și pe noile tehnologii, reușind să „cupleze" rețele de difuzare din Est și din Vest. Ceea ce ar trebui să fie o întîlnire senină (numele festivalului, cel puțin, sugerează această interpretare) pare să fie, anul acesta, un fel de parastas al documentarului. Căci producătorii de film documentar sînt, parcă, mai pesimiști ca niciodată. Ei sînt bîntuiți de-o formă de inadaptare parcă intenționată. Neînțelegerile cu difuzorii nu sînt recente, ele au mai fost expuse și la alte ediții ale festivalului. Dar problemele s-au amplificat în ultima vreme. Documentarul – titrează *Libération* – a ajuns un regat al uniformității.

„Intermediari de serviciu" – notează *Libération* – „ei se află mereu undeva la mijloc, supuși deopotrivă orgoliilor auctoriale ale regizorilor ori scenariștilor, și constrîngerilor impuse de difuzori." Una peste alta, libertatea de creație este amenințată serios de marii difuzori. Portanța acestei concluzii depășește cu mult cercul restrîns al intereselor de breaslă. E vorba, dacă vreți, de un drept extins al cetățenilor, acela de a avea acces la surse de informare multiple. Un drept pe care, paradoxal, standardizarea din televiziuni îl erodează. Micile ecrane nu sînt în stare să reflecte lumea mare în care trăim.

Mulți producători și regizori aproape că au renunțat să mai producă pentru micul ecran.

Rețelele mari, precum TNT, sînt „o tragedie", spune unul dintre producătorii intervievați de cotidianul francez. Oricum, nimeni nu se așteaptă la mare lucru de la sectorul privat. Televiziunile publice? Da, într-adevăr, ar putea face mai mult pentru a sprijini filmul documentar. Dar nici acestea nu sînt foarte deschise la propuneri noi. Motiv pentru care generează cele mai mari decepții și frustrări. Mulți producători și regizori aproape că au renunțat să mai lucreze pentru micul ecran. Căci acolo – mai ales acolo – se confruntă cu „frica absolută de inovație". Bruno Nahon, unul dintre producătorii de succes ai Franței, spune că nu mai are nici un chef să realizeze documentare pentru televiziune. Și nu este singurul.

Adevărul este că blocajul e, în același, timp tragic și absurd. Căci, pînă la urmă, nu numai documentariștii, ci și regizorii de filme de ficțiune sînt nevoiți să suporte constrîngerile uneori aberante impuse de televiziuni. Să fie formatul (de pildă, durata de 50 de minute) un impediment atît de mare? Să fie televiziunile chiar atît de inflexibile? Pînă una-alta, am putut vedea, în ultimii ani, la televiziune (la ARTE, de exemplu), cîteva documentare memorabile, curajoase, în ceea ce privește atitudinea politică, și inovatoare în estetică. Acestea – spun interlocutorii din ancheta ziarului *Libération* – ar fi, însă, vîrfurile, suprafața. Sînt alte, numeroase proiecte, și mai curajoase, și mai inovatoare, care zac blocate prin sertarele producătorilor: realizate parțial, niciodată

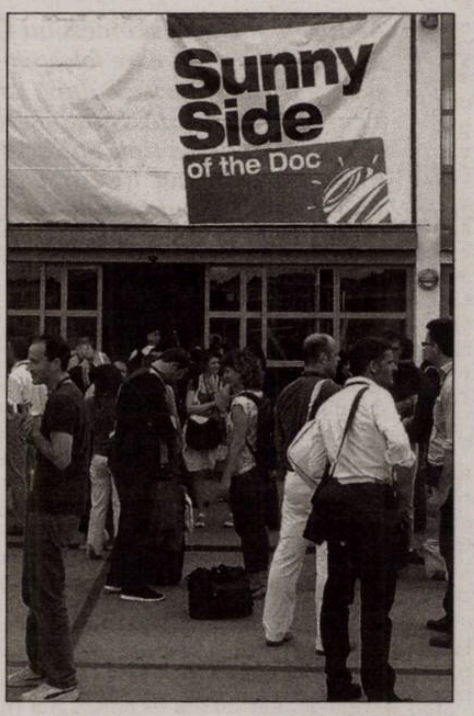

gata de difuzare. Puținele festivaluri special dedicate filmului-documentar au rămas singurele locuri în care mai pot fi văzute. Aceste festivaluri au ajuns niște oaze – deloc senine – în care se dezvoltă și se descarcă toate frustrările. Cam așa e și „Sunny Side of the Doc".

■■■

aduse cu poșta

Vlad VISKI

Rolul elitelor politice

În ultimii 20 de ani, a devenit un clișeu în societatea românească să spui despre politicieni că sînt corupți, incompetenți sau răuvoitori. Într-o anumită măsură, aceste caracterizări sînt corecte, însă ele sînt reducționiste și nu reprezintă în totalitate adevărul. La fel ca în toate domeniile de activitate, și politica are o elită, de o importanță majoră pentru stabilirea direcției în care o națiune se îndreaptă. Bătăliile politice și electorale sînt, în definitiv, o competiție între diverse viziuni asupra felului în care destinul țării trebuie administrat. Dincolo de politicienii de „duzină", liderii principalelor partide parlamentare au fost și sînt oameni inteligenți, cu o agendă mai mult sau mai puțin clară și cu interese care țin de realism. Acest realism are de-a face, în primul rînd, cu supraviețuirea în politică a individului respectiv și cu punerea în aplicare a propriei perspective privind economia, sfera socială sau relațiile cu alte țări. Alegerile din anul 2004 sînt un exemplu elocvent: Adrian Năstase a candidat pe o platformă care avansa ideea că bunăstarea economică este de interes național, pe cînd Traian Băsescu a cîștigat bazîndu-se pe nevoia acută a societății de a adresa problemele care țin de corupție.

Rolul elitelor politice în dezvoltarea țării este rescris adesea în funcție de interesele de moment și de schimbările istorice care parvin cu mult după ce aceștia au ieșit de pe scena imediată a politicii. De exemplu, Unirea de la 1859 s-a realizat, în principal, datorită unor oameni ca Mihail Kogălniceanu, căci majoritatea covîrșitoare a poporului era formată din țărani, fără instincte naționale și fără vreo dorință de unire. Același lucru este valabil și pentru numeroase alte momente definitorii în istoria statului național român, cum ar fi Unirea de la 1918 sau sprijinirea uneia dintre marile puteri în cele două Războaie Mondiale. Politica națională este, în definitiv, un număr de echilibristică între avansarea intereselor naționale și propriul destin politic.

De cele mai multe ori, rolul elitelor politice este de a da „tonul" unor schimbări fără precedent la nivel social. Acest lucru presupune un enorm curaj de a propune pe agenda publică schimbări radicale, impopulare și care vor avea efect mult după consumarea faptului în sine. Eliberarea romilor din robie este un exemplu sugestiv. Această măsură nu a fost sprijinită de populație și nici de boierime – aceștia s-au trezit fără o mînă de lucru ieftină și nevoiți să trăiască alături de o populație pe care au umilit-o și au subjugat-o constant. Același lucru este valabil și pentru acordarea dreptului de vot femeilor, în 1925.

Din caracterizarea de mai sus, ar părea că cele mai radicale măsuri au fost creația exclusivă a unor excepționali oameni de stat, doritori de schimbare. Acest lucru este doar parțial adevărat. Dată fiind nevoia politicienilor de a-și conserva puterea, schimbările acestea au loc și datorită societății civile, care pune presiune, într-o democrație, pe oamenii politici. Prin societate civilă trebuie să înțelegem profesori universitari și intelectuali – care furnizează baza morală și științifică a necesității schimbării –, activiști și organizații nonguvernamentale – care ajută la educarea cetățenilor cu privire la efectele și beneficiile schimbării –, precum și instituțiile de presă, care ajută la popularizarea ideilor progresiste.

Recenta dezbatere din România, privind schimbarea Constituției, ne demonstrează că într-un moment definitoriu pentru națiune, anumite elemente lipsesc cu desăvîrșire. Pe de o parte, elita politică românească este incapabilă să ia măsuri curajoase care să genereze schimbare în viitor și este captiva intereselor personale și de grup. Eliminarea amendamentului privind protecția minorităților este un exemplu semnificativ. Felul în care a fost abordat acest amendament, precum și cel privind fundamentul căsătoriei ca fiind între un bărbat și o femeie, ne arată un troc politic între latura progresistă a elitelor

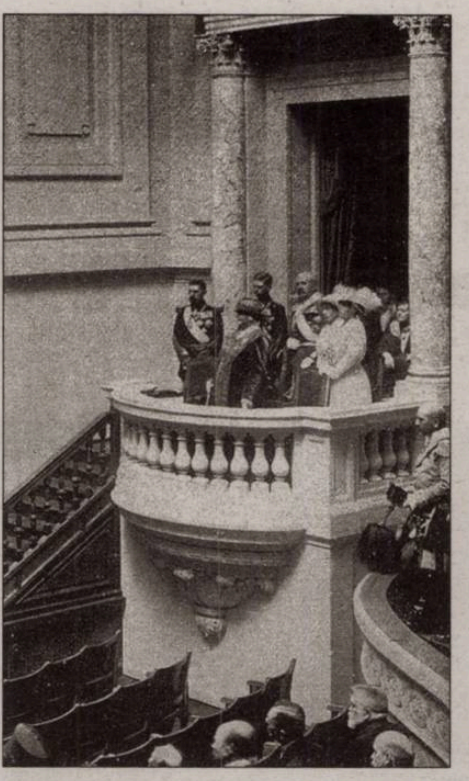

și cea conservator-liberală. În final, cele două grupuri s-au anulat reciproc. Al doilea element are a face, din păcate, cu puterea redusă a societății civile, incapabilă să-și avanseze propriile interese și mult prea insignifiantă pentru a genera schimbare. Fie că e vorba de drepturile omului, de sistemul judiciar sau de libertățile individuale, societatea civilă românească este extrem de firavă. Un ultim element fundamental care prezintă carențe este cel al presei. Din considerente economice, presa românească a devenit extrem de polarizată, un fenomen întîlnit în întreaga lume, ceea ce a dus la scăderea calității editorialistice, la reducerea vocilor independente și la transformarea jurnaliștilor în simple mașini de propagandă.

Aceste trei elemente fundamentale pentru funcționarea normală a procesului democratic din România nu pot avea decît efecte negative asupra progresului societății în ansamblul ei. Cel mai interesant lucru, totuși, se referă la schimbarea organică a societății, care are loc sub ochii noștri și are a face cu revoluția privind comunicarea între cetățeni și dezvoltarea rapidă a dreptului la opinie și exercitarea din ce în ce mai frecventă a acestui drept. Din păcate, o parte a elitei politice românești nu a înțeles încă acest lucru și tot încearcă să aplice reguli vechi la vremuri noi. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că acum este momentul oportun pentru a dezvolta o societate civilă mai puternică, mai vocală și mai curajoasă.

***Vlad Viski** este masterand, Central European University, Budapesta*

■■■

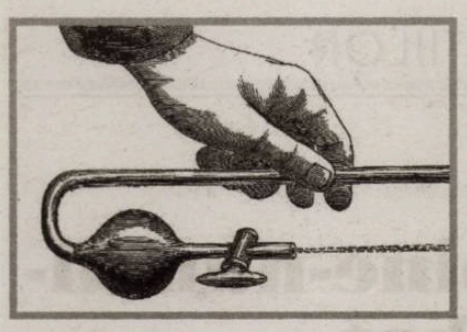

Oana STOICA

rosencrantz & co

Sasha Waltz & Guests la Sibiu

● ***Continu*, coregrafia: Sasha Waltz; costume: Bernd Skodzig; decor: Thomas Schenk, Pia Maier Schriever, Sasha Waltz; light design: Martin Hauk; percuție: Robyn Schulkowsky. Cu: Liza Alpízar Aguilar, Ayaka Azechi, Jirí Bartovanec, Davide Camplani, Maria Marta Colusi, Juan Kruz Diaz de Garaio Esnaola, Luc Dunberry, Edivaldo Ernesto, Delphine Gaborit, Florencia Lamarca, Sergiu Matis, Todd McQuade, Thomas Michaux, Virgis Puodziunas, Sasa Queliz, Zaratiana Randrianantenaina, Orlando Rodriguez, Mata Sakka, Yael Schnell, Xuan Shi, Shang-Chi Sun, Niannian Zhou.**

De cîțiva ani, Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu dezvoltă o secțiune de dans care a devenit una dintre atracțiile evenimentului. Nu numai că în ultimele ediții a crescut semnificativ numărul spectacolelor coregrafice invitate, dar s-a diversificat și paleta esteticilor prezentate, ajungînd pînă în zona instalațiilor performative și a nondansului. Peste toate astea, în fiecare an a existat un cap de afiș: Vertigo, Inbal Pinto and Avshalom Pollak Dance Company sau, în acest an, Sasha Waltz & Guests.

Unul dintre numele cele mai puternice în dansul contemporan actual, Sasha Waltz combină mișcarea cu artele vizuale. Interesată de spații – modul în care corpul se raportează la spațiu, energiile care se creează în funcție de spațiu –, coregrafa a lucrat de mai multe ori în afara sălilor de spectacol – la Neues Museum Berlin sau la MAXXI din Roma. *Continu* – performance-ul prezentat la FITS în acest an – se bazează exact pe această relaționare energetică dintre spațiu și corp: într-un cub negru pulsează un corp multiplu. Între rigiditatea pereților și fluiditatea mișcării se creează un cîmp energetic care determină anumite stări.

Cu o coloană sonoră eclectică, de la opera lui Edgar Varèse – *Arcana*, la concertul lui Iannis Xenakis, cu un solo de percuție interpretat live de Robyn Schulkowsky, de la Claude Vivier la Mozart, de la dans fără muzică la dans pe sunetul respirației (respirația uneia dintre dansatoare imprimă ritmul celorlalți), *Continu* este o istorie a umanului care pornește de la tensiune, conflict, brut și brutal, și tinde spre un ideal seren. O mulțime eterogenă de 24 de dansatori funcționează ca un singur trup amplificat, ca un sunet care se propagă prin boxe, se mișcă organic, pulsatil, cu o precizie chirurgicală, în care este comprimată energia. E o structură dinamică de duete, corpuri care se răsucesc unul în jurul altuia ca lianele. Grupul se deșiră în fracțiuni mici, cu fraze de mișcare repetitive, și se regrupează într-un sincron perfect, pentru a se pulveriza și a se acorda din nou. Urletele funcționează ca un *soundtrack*, rochiile negre (de fapt, un albastru foarte închis) sînt lucioase, tăieturile lor abrupte sînt compensate de fluiditatea mătăsoasă, există permanent un cuplu de contraste care se pun reciproc în valoare, exact ca în conceptul coregrafic unde fluidul dă continuitate, tensiunea duce la serenitate, corpurile se armonizează. Luminile și penumbra arcuiesc corpul multiplu, îl portretizează dinamic, subliniindu-i energia.

© M. Marin

Spectacolul are două părți, în oglindă, dar diferite. Tensiunea brutală din prima parte este aplanată complet, spațiul devine alb, costumele sînt și ele albe sau bej, la fel de fluide, spectaculozitatea nu se reduce – de exemplu, un ingenios mers pe pereți –, doar liniștea coboară ca o binecuvîntare.

Spectacolul Sashei Waltz este o lucrare complexă, abstractă, puternică, despre instincte arhaice pe care le purtăm în noi, un performance neliniștitor și cumva inconfortabil, dar este și o admirabilă imagine a unei mulțimi de corpuri superbe, care funcționează sincron, într-o demonstrație de perfecțiune. Figuri diferite, de neuitat – o dansatoare seamănă cu Oona Chaplin tînără, o alta cu Nicole Kidman, două asiatice par desprinse din filmele lui Wong Kar Wai, un dansator de culoare seamănă cu un Jimmy Hendrix fără chitară, alți doi sînt imaginea clișeică a scandinavilor, încă doi au vibrația fierbinte a Americii de Sud. Printre performeri este și dansatorul român Sergiu Matis, care lucrează de cîțiva ani cu Sasha Waltz. „*Continu* are două părți, prima parte e violentă – acolo, Sasha încearcă să găsească esența pur umană, din perspectiva de azi, și trece prin istoria omenirii comprimată în corp. (...) În partea a doua se schimbă perspectiva, e o pagină albă, ca un început. E deschisă interpretarea, dar se poate vedea că prima parte arată ce se întîmplă acum, violență, conflict, corpuri care se ciocnesc – chiar e reală lovirea –, iar partea a doua e calmă, e o viziune despre lume, e un pic mai liniștită, dar este în continuarea primei părți, căci există paralele între ele. Partea a doua este o propunere de paradis, unul puțin naiv."

Luminile și penumbra arcuiesc corpul multiplu, îl portretizează dinamic, subliniindu-i energia.

© M. Ștefănescu

Poate că sînt posibile diferite interpretări ale spectacolului, dar nivelul ridicat de performanță al dansatorilor este indiscutabil. Sistemele de lucru în companiile de dans variază, însă există un numitor comun: disciplina drastică, aproape militărească (membrii companiei israeliene Vertigo trăiesc într-un chibuț, iar viața are rutina și duritatea din armată). La Sasha Waltz, duritatea muncii e aplanată de factorul uman. Sînt 12 membri ai companiei și nenumărați invitați. „Munca e grea, dar grupul e format din oameni foarte plăcuți și asta face să fie mai ușor pentru că ne înțelegem foarte bine, sîntem buni prieteni, deși venim de peste tot și avem background-uri diferite. (...) Nivelul profesional e ridicat, chiar dacă dansatorii nu ar avea un nivel foarte ridicat înainte de a veni în compania Sashei, lucrul în ritmul de aici îi ridică la acest nivel. Sashei îi place să lucreze cu dansatori încă neformați, care nu au o educație corporală precisă, nu neapărat pentru că îi cizelează ea, ci pentru că absoarbe brutul ăsta. Îi place să lucreze cu oameni care nu sînt îndoctrinați în diferite tehnici, care au baza, dar sînt un pic anarhiști, împotriva normei, au viziunea lor, foarte personală. Eu sînt *«guest»* și asta îmi convine pentru că îmi dă libertate să colaborez cu alți coregrafi și să lucrez piesele mele proprii. Acum fac un masterat în performance la Berlin, la Universitatea de Arte, și asta îmi ia mult timp. Ceea ce fac cu Sasha Waltz îmi formează cumva rezistența împotriva dansului superestetizat. Pînă și piesele Sashei se duc într-o zonă de contemporan estetizat. Cînd zici dans, asta vrei să vezi, și Sasha se cam modulează pe gustul general. Influențat de scena berlineză, vreau să văd în ce fel se poate extinde ideea de dans sau coregrafie. Nu vînez concepte pentru că e la modă, ci e o încercare de a înțelege dansul, mișcarea, sistemul ăsta impus de performance: eu fac, tu te uiți."

Sergiu Matis locuiește la Berlin. În România a fost văzut (și poate va mai fi) în performance-ul *Duet*, alături de muzicianul Vlaicu Golcea.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

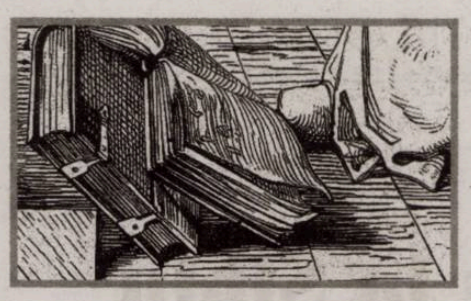

Simona SORA

biograffiti

Bărbatul-căruia-îi-stă-bine-numai-lîngă-un-alt-bărbat

Un scriitor pe care ar trebui să-l recitim cu toții din cînd în cînd scria undeva că romanul este zona indicibilului, locul lucrurilor de nespus altfel. Mai spunea – cred – că a scrie roman înseamnă, înainte de orice, să eviți capcanele sociologismelor ieftine, de manual, pe cele ale eseului abia mascat sau pe cele ale jurnalismului defulatoriu. A scrie roman înseamnă să inovezi – în limbajul propriu, care nu e niciodată dat o dată pentru totdeauna – cu fiecare carte, iar dacă nu reușești (și cîți reușesc?), mai bine te apuci de orice altceva. A scrie roman înseamnă, fără îndoială, a construi plauzibil o formă autonomă și independentă, o entitate cu viața ei proprie, uneori copleșitoare și pentru autor. E cazul – cred – fiecăruia dintre romanele scrise pînă acum de Dora Pavel, de la *Agata murind* (cartea unei recuperări de sine, care a surprins, la apariție, și critica, și cititorii, și care tocmai stă să apară – dacă angajamentele luate de ICR vor fi și respectate – în Spania), la *Pudra* (romanul unei învieri din morți) și, iată, acum, la acest nou roman, *Do Not Cross,* al limitelor unei familii ingenios-sinucigașe.

Ironia este însă ambalajul acestei cărți – în fond, sfîșietoare. Atît titlul, *Do Not Cross* – trimițînd la o intrigă polițistă, dar vizînd transgresiunea dincolo de corp și erupînd expresionist într-o scenă (demnă de Jiri Menzel) care „împachetează" toate personajele, laolaltă cu decorul micului oraș de munte (p. 134-135) –, cît și textul însoțitor de pe coperta IV (cu trimitere la „sindromul Stockholm") sînt înșelătoare. Asta și pentru că Dora Pavel știe mai bine ca mulți alți scriitori cît de superficial se citește azi, dar, cu siguranță, și pentru că „nodul" pe care această carte vrea să-l dezlege trebuie căutat dincolo de straturile unei intrigi polițiste, dincolo de cercurile unui sindrom socio-psihiatric (deși, avem de-a face, e drept, cu un roman *psy)* și chiar dincolo de abisurile, particularitățile și spaimele unui tînăr homosexual masochist.

Căci, dincolo de intrigă, dincolo de acțiune (fără de care – ați observat? – critica *literară* simte că îi fuge pămîntul patriei de sub picioare), cartea Dorei Pavel ne trimite spre acel punct nodal care ne privește, dacă avem suficient curaj, pe fiecare în parte: confruntarea cu noi înșine așa cum am apucat să ne construim – din fantasme, reacții pripite, vinovății, stîngăcii, deviații –, o confruntare – cum se zice – cu „gardianul pragului", însă al unui prag care, în această carte, nu poate fi trecut. Acțiunea, așadar – trasată cu mînă sigură de prozatoarea „pursînge" care este Dora Pavel –, are și ea partea ei de ironie, luînd parcă uneori forme onirice, în care personajele se suprapun, se înlocuiesc, își transferă pulsiunile, se vînează și ajung prea tîrziu (sau inutil) la limpezire. Avem, se pare, o răpire în care un recepționer la un hotel de provincie (cu vagi studii de psihologie) se atașează, peste marginile permise, de răpitor. Tînărul răpit, Cezar Braia, reface însă nu doar filmul răpirii (la prezent, cu grijă mai ales pentru omisiunile care împing desfășurarea lucrurilor spre climax), ci și propria viață accidentată: trauma respingerii materne după despărțirea părinților și separarea de un frate iubit, pe care nu-l poate feri, însă, de moarte; slăbiciunea tatălui și bunătatea lui inutilă, și mai ales marea iubire – neîmpărtășită – pentru un fante local, Sever Caprini, cel care se dovedește a fi cheia tuturor desfășurărilor de forțe din acest roman, dar nu în sensul la care ne-am putea aștepta.

Dora Pavel

Sever Caprini, destinatarul lungii scrisori care se scrie sub ochii noștri, este enigma, *koan*-ul romanului, „bărbatul-căruia-îi-stă-bine-numai-lîngă-un-alt-bărbat", furnizorul călimării și cernelii cu care se scrie totul, agentul nefericirii acelei mici familii Braia, dintr-un „curat" oraș de munte. De obicei, germenii aceștia ai distrugerii sînt invizibili o lungă perioadă, iar cînd încep să declanșeze marile gesturi (ale separării, violenței, repetiției), e prea tîrziu ca să revii și aproape imposibil să refaci momentul infestării. În acest roman despre imponderabile și consimțite fatalități, Dora Pavel face însă exact acest lucru: derulează înapoi nenorocirea, cu nuanțe infinitezimale, pînă în momentul infestării – și o face cu o siguranță demnă de invidiat. O face folosind o frază nouă, alta față de romanele anterioare: lungă, aluvionară (în zonele descrierii depresiei, comparabilă cu cea a lui William Styron din *Darkness Visible: A Memoir of Madness),* adaptată personajului narcisist și semiformat, care scrie într-un vechi caiet (furat de fratele mort de la tatăl lor) și folosind cerneala omniprezentului (atunci, dar și acum) – Sever Caprini, un mic demon *osos.* Prin chiar această frază, cele cîteva secvențe de o poezie crudă (zborul ca un viol, corectarea greșelilor de ortografie din scrisoarea de sinucigaș a fratelui, împerecherea leilor la Zoo) mută cu totul „acțiunea" exterioară, vizibilă, narativă, pe ghemul interior de *vinovăție-neînțelegere-amînare.* Un tur de forță al unei prozatoare de mare subtilitate, o maestră a intimității asumate.

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

După 40 de ani

● Black Sabbath, *13*, Vertigo/Universal Music, 2013.

În dimineața zilei de 16 iunie 2013 – o altfel banală duminică –, topul britanic al albumelor s-a trezit frecîndu-se cu oarece surpriză la ochi: pe cel mai de sus loc stătea, bine mersi, o trupă numită Black Sabbath. Acum exact patru decenii, pe vremea seminalului album *Paranoid,* lucrul acesta n-ar fi fost însoțit de prea multe semne de exclamație. Astăzi, însă, UK Albums Chart trebuia să arate diferit, într-un peisaj al muzicii dominat majoritar de pop-ul acela bine fertilizat cu R&B și hip-hop.

Poate că niște explicații ar putea, totuși, să existe. Ozzy Osbourne s-a întors, pentru un nou album de studio, în trupa din Birmingham, după un exil de 35 de ani. Geezer Butler nu a mai stat nici el la dreapta lui Tony Iommi, din 1994, de la *Cross Purposes* încoace. Iar Rick Rubin, producătorul care a manufacturat capodopere ale metal-ului precum *Reign in Blood* (Slayer) sau *Toxicity* (System of a Down), și-a văzut visul cu ochii trecînd, în sfîrșit, și prin – după propriile cuvinte – „magica experiență" a colaborării cu una dintre cele mai influente entități ale istoriei (heavy) rock-ului.

De la început la sfîrșit, această nouă operă BS stă instalată confortabil în ceea ce aș putea numi „canonul Black Sabbath". *Sound*-ul e, în mare parte, cel al trecutului, al *acelui* trecut, dincolo de fina aplatizare adusă de un „instrument" de studio numit Pro Tools – lentoarea grea, cavernoasă a riff-urilor lui Iommi, timbrul imuabil și sinistroid al lui Osbourne, textele captive unui imaginar apocaliptic, ritmica tribalisto-funerară, spartă de scurte cavalcade războinice, piese interminabile, de 7-8 minute, numite „God Is Dead?". Sau „End of the Beginning". Sau „Damaged Soul". Sau „Zeitgeist". Sau „Dear Father", piesa-simbol a acestui nou opus, cea închisă de clopotele, tunetele și răpăitul iritant al ploii de pe „Black Sabbath", primul cîntec de pe albumul eponim din 1970, imnul generației *doom*-erilor nouăzeciști și piesa care a circumscris această unică trupă într-un univers cu o singură planetă. Fără a conține un moment cu adevărat memorabil, fără a se apropia de perfecțiunea contagioasă a unor „Iron Man" și „Children of the Grave", *13* va rămîne, totuși, un album surprinzător de pasabil pentru o trupă care n-a mai existat cu adevărat de la plecarea lui Osbourne, chiar dacă au fost, ulterior, momente care m-ar putea contrazice. După *Never Say Die!,* formația „condusă" de umorile lui Iommi a părut ca s-a aflat, mai mereu, în căutarea acelui paradis muzical pierdut odată cu cel mai disfuncțional membru al său. Fiind nevoită să se adapteze stilurilor celorlalți șapte vocaliști care l-au urmat pe Ozzy, Black Sabbath s-a îndepărtat ușor-ușor de stilistica adusă pe lume de teribilul album de debut. Cumva, de aici, de la zero, și-a început Rubin munca – i-a somat pe componenții trupei să uite că după acea zi de vineri 13 a anului 1970, anul lui *Black Sabbath,* s-a mai întîmplat ceva în viețile lor. A funcționat. Nefiind un *instant classic, 13* reușește să opereze într-o dimensiune delimitată de amintitele *Paranoid* și *Never Say Die!,* cu toate defectele lui.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Daria GHIU

„Contextul politic"

Care sînt momentele din istoria participării României la Bienala de la Veneția pe care le ilustrezi în expoziția de la galeria Tranzit.ro?

Mi-am dorit performanța – imposibilă! – de a privi de la distanța necesară toți cei 89 de ani de participări (și absențe) ale României ca națiune (de) la Bienala de artă de la Veneția și, dincolo de ei, și încercările eșuate de la începutul secolului al XX-lea. Să pot da publicului un tablou, cu anumite accente, evident, politice. Pe anul 1938 și pe demersurile lui Iorga de a construi Pavilionul național în Giardini di Castello, un moment dominat de personalitatea accentuată a istoricului, care, în modul de operare, aproape că se identifică cu statul român. Din 1954 încolo, Pavilionul României devine un altfel de instrument-cheie de propagandă. Sfîrșitul anilor '90 și anii 2000 mi se par importanți pentru discursul pe care fiecare curator îl construiește și pentru modul în care arta încearcă să se alinieze unor trenduri internaționale. Am apelat la moduri diferite de relaționare la această istorie: prin intermediul arhivelor – publice sau personale –, prin întîlnirea directă cu cei implicați (artiști și curatori) sau, simplu, am lăsat orice efort la o parte, pentru a observa *ce rămîne dintr-o expoziție* și cum poți construi un discurs din urmele ei cele mai la vedere, dar fără să fi fost martorul ei.

Cum arată, retrospectiv, cei (peste) o sută de ani în care artiștii români au participat la Bienală?

Nu poți să te desprinzi de contextul politic. România la Bienală este previzibilă, pe alocuri, sau iese în evidență alteori – la sfîrșitul anilor '60, începutul anilor '70, în anii de deschidere și spre finalul anilor '90. Momentul cel mai radical este Pavilionul gol al lui Daniel Knorr, în 2005.

De ce ai intitulat expoziția: „În acest pavilion se vede artă"?

E naiv, dar fără rest. Este un citat din „caietul vizitatorului", din 1954, în Pavilionul României, cînd vorbele erau măsurate.

***Daria Ghiu** este critic de artă și curator. Prezintă expoziția „În acest pavilion se vede artă", la galeria Tranzit.ro din București.*

a consemnat Matei MARTIN

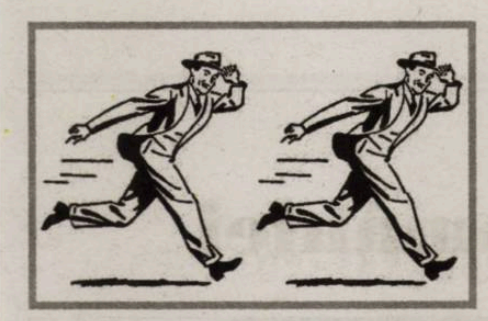

Andrei GORZO

dilematograf

High-low

● ***Funeralii fericite* (România, 2013), de Horaţiu Mălăele**

Într-o versiune mai veche a scenariului său (semnat de Adrian Lustig), *Funeralii fericite* era plasat în Franţa, într-un mediu de imigranţi de toate naţiile şi rasele. În cele din urmă (probabil că în urma destul de previzibilului eşec suferit de realizatori, în eforturile lor de a coopta nişte cofinanţatori occidentali), povestea a fost relocalizată în România. Ea n-a fost, însă, şi reconceptualizată corespunzător. Nu numai că Bucureştiul în care se petrece acţiunea geme în continuare de multicultural ce e, dar majoritatea culturilor respective mai sînt reprezentate şi de actori români: Alexandru Bindea e un *pater familias* italian, Sergiu Costache e un arab, Mihai Gruia Sandu e un anume Kiril Petrov ş.a.m.d. Regizat de Horaţiu Mălăele, *Funeralii...* se doreşte a fi un basm, dar, în lipsa unei stilizări corespunzătoare a decorului urban din fundal, simulacrul de multiculturalism din prim-plan e doar tele-*sketch*-istic, provincial şi chiar debil – aceleaşi rîncede stereotipuri despre slavi (beţivi) sau despre italieni (gălăgioşi), scoase la produs fără nici cea mai mică urmă de reflecţie, de fantezie sau de fineţe. Mai mult, dimensiunea asta de babilonie putea foarte bine să şi lipsească, ea nefiind cîtuşi de puţin esenţială tramei. Aceasta din urmă priveşte aranjamentele finale pe care încearcă să le facă un *everyman* mototolit (Mălăele), după ce o vrăjitoare ultracredibilă îi prezice că va muri peste fix o săptămînă. În timp ce eroul (pe care profeţia îl transformă într-o celebritate) se loveşte la tot pasul de o lume insensibilă, rapace şi vedetocentrică, pe care (după cum descoperă încercînd să se sinucidă) nici n-are voie s-o părăsească înainte de termen, absurdo-burlescul rudimentar alternează cu satira socială facilă, iar cinismul autocomplezent al acesteia din urmă alternează, la rîndul său, cu sentimentalismul jilav care-i serveşte drept (inevitabil) revers. Ca şi în filmul de debut al lui Mălăele, *Nunta mută*, superficiala sa expunere la filme de Fellini şi de Kusturica rezultă într-o combinaţie de sentimentalism lăutăresc şi invocări semidocte ale muzei teatrului (întrupată de o Crina Semciuc grimată ca Madame Butterfly, coafată ca Ioana d'Arc şi chemată să-şi cumuleze funcţiile cu acelea de înger al morţii). Dat fiind faptul că Woody Allen a trebuit să treacă binişor de 60 de ani ca să înţeleagă că, în calitatea lui de actor-regizor (adică de mînuitor al pîinii şi al cuţitului), e dizgraţios să persevereze în a-şi recruta entuziastele partenere sexuale de pe ecran din rîndurile actriţelor născute la peste un sfert de secol după el, poate să i se mai ierte (deocamdată) şi lui Mălăele (care abia a trecut de 60) faptul că, pe parcursul filmului, nu mai puţin de trei personaje de ambele sexe (printre care muza Semciuc, născută în 1986) se arată dornice să iniţieze contacte sexuale cu personajul lui.

● ***Amanţii pasageri/Los amantes pasajeros* (Spania, 2013), de Pedro Almodóvar**

Plasat aproape în întregime la bordul unui avion care s-a defectat în zbor, noul film al lui Almodóvar e un vodevil erotic făţiş-bulevardier, fără prea mult din dantelăria narativă şi discursivă cu care şi-a obişnuit publicul de cînd a devenit un clasic în viaţă, dar cu revoluţionarismul lui sexual manifestîndu-se la cote maxime de jovialitate şi inclusivism. Printre personajele principale (de vîrste diverse) se numără trei stewarzi gay (printre care un catolic practicant), doi piloţi bisexuali, un ginerică avînd asupra sa mescalină (băgată în fund), o *dominatrix* profesionistă şi o virgină. Pînă la un punct, ei şi ceilalţi ocupanţi ai spaţiului care include cockpitul şi *business class*-ul (acţiunea filmului nu prea se prelungeşte şi în spaţiul celor care călătoresc „economic" – aceştia dorm pe toată durata călătoriei) pot fi priviţi alegoric, ca reprezentînd elitele politice, economice şi culturale ale Spaniei încercate de criză; dar dezvoltarea acestei paralele ridică probleme hermeneutice (de pildă, explicarea segregării stewardeselor, care, la rîndul lor, dorm în timp ce stewarii se zbenguie) şi e posibil să nu aducă nici cine ştie ce plusvaloare sapienţială. În price caz, mesajul-manifest este că, atîta timp cît poţi fuma, bea, lua droguri şi face sex, atîta timp cît ai o identitate sexuală fluidă (ca piloţii) sau hiperconstruită (ca diva-*dominatrix)*, sau măcar nu eşti închis chiar pînă la ultimul nasture – în condiţiile astea, criza trece mai uşor. Un pic de *song & dance* ajută (*courtesy of* cei trei stewarzi), ca şi o cromatică veselă, ca şi o deschidere moderată spre glume cu vomă, flatulenţă & spermă.

■ ■ ■

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy

PRIMA HARTĂ FP A PUTERII

Cu miliardari, lideri politici, bancheri de stat, universitari (și câțiva băieți răi). Cum își exercită puterea noul președinte al Chinei, ministrul rus de Externe și moștenitorul aparent al Indiei - și ce spune despre asta șeful global al Coca-Cola.

EXCLUSIV FP ROMÂNIA

Paradisul nostru fiscal - Ce schelete scoate dosarul OffshoreLeaks din dulapurile României.
Turnesolul bulgăresc - Ce întrebări au aruncat în aer recentele proteste din Bulgaria.
Zorii extremei drepte din Europa? - Ce susține creșterea curentului neonazist în Grecia - și ce șanse are intenția Zorilor Aurii de a se internaționaliza.

PLUS

Recolta Al Qaeda după Primăverile Arabe ● Declinul european? Mai gândiți-vă! ● De ce un „NATO economic" (și de ce nu) ● Africa, noua destinație de investiții a lumii

ÎN MINTEA LUI SERGHEI LAVROV:
CUM GÂNDEȘTE MINISTRUL DE EXTERNE AL RUSIEI - UNUL DINTRE CEI 500 DE OAMENI CARE CHIAR CONDUC LUMEA.

FP ROMÂNIA REVISTA (AMERICANO-ROMÂNĂ) DE POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ȘI IDEI.

MUZICA CE-ȚI PLACE

impuls radio

București - 88,00 FM
Timișoara - 93,90 FM
Cluj-Napoca - 101,5 FM
Sibiu - 88,40 FM
Constanța - 96,90 FM
www.radio-impuls.ro

Liliana NICOLAE

Maidanezul – noul brand al României

Ce facem cu cîinii vagabonzi? E o întrebare pe care şi-o pun atît autorităţile, cît şi cetăţenii, de zeci de ani. E una dintre chestiunile în care toată lumea se învîrte într-un cerc vicios. Eutanasiere sau sterilizare? Adăposturi pentru cîini sau adopţia acestora? Nici una dintre măsurile propuse nu a fost dusă pînă la capăt. În tot acest timp, iubitorii de animale acuză, cetăţenii sînt nemulţumiţi, iar cîinii vagabonzi au devenit un fel de „marcă românească". Străinii scriu în ghidurile turistice despre „fauna canină" de pe străzile Bucureştiului şi îi avertizează pe cei care au de gînd să călătorească în ţara noastră asupra „pericolului rabiei, din cauza numărului mare de cîini vagabonzi".

Peste un milion de cîini fără stăpîn în toată ţara

Lîngă Piaţa Sălăjan s-a amenajat recent un mic spaţiu cu cîteva bănci şi un copac înconjurat de dale pietonale roşietice. La umbra copacului, pe dalele încinse, se lăfăie cîţiva maidanezi. Pe bănci – cîţiva pensionari. Radicali. „Să-i ia de aici! Să-i omoare de tot! N-ai loc de ei pe stradă, în autobuz, în parcuri... Noaptea urlă de zici că a dat strechea în ei!"

Apoi, bătrînii îmi spun povestea maidanezilor: „Prin anii '50, aici era o comună. Dudeşti-Cioplea. Deci, erau numai case. Păi, unde credeţi dumneavoastră că au ajuns toţi cîinii ăia care trăiau pe lîngă casele care au fost demolate? Pe stradă. Şi de-atunci, s-au tot înmulţit, că nu mai ai loc de ei."

problema cîinilor fără stăpîn. Unul dintre aceste proiecte propune stabilirea unei taxe de 170 de lei pentru cei care adoptă un cîine dintr-unul din adăposturile municipalităţii, în timp ce pentru ONG-uri, adopţia va fi gratuită.

„E o măsură care va descuraja adopţia"– spune **Anca Tomescu,** medic veterinar şi coordonator de proiecte la Fundaţia Vier Pfoten. „Cei care adoptă cîini fac un bine societăţii, încearcă să contribuie la rezolvarea problemei. Taxa îi va descuraja, în condiţiile în care majoritatea celor care adoptă sînt persoane cu venituri medii. Soluţia? Noi sîntem primii care vrem să fie rezolvată problema şi să fie sancţionaţi cei care abandonează cîinii. Cel care ar trebui să plătească o taxă este cel care îşi abandonează cîinii. Vă dau un exemplu: la Comăneşti, la fiecare sfîrşit de săptămînă, are loc un tîrg. Inevitabil, vin

60.000 de cîini fără stăpîn în Bucureşti

Şi aşa s-a întîmplat la toate periferiile Capitalei, dar şi la periferiile oraşelor din ţară.

60.000 de cîini fără stăpîn în Bucureşti şi peste un milion în toată ţara – acestea sînt statisticile oficiale actuale. Organizaţiile nonguvernamentale nu recunosc aceste cifre. Spun că ar fi vorba de aproape jumătate, iar cei mai mulţi dintre ei ar fi sterilizaţi. Numai că înmulţirea cîinilor pare un proces continuu. Permanent, se aduce „marfă nouă". Directorul Administraţiei pentru Supravegherea şi Protecţia Animalelor (ASPA) din cadrul Primăriei Bucureşti declara recent că, practic, cîinii pot să vină şi să plece din Capitală cînd vor. „Bucureştiul nu este înconjurat de ziduri, nu avem şanţuri cu crocodili, cîinii intră şi ies liber." Ceea ce se şi întîmplă.

Reprezentanţii organizaţiilor nonguvernamentale care se ocupă de respectarea drepturilor animalelor fără stăpîn subliniază că autorităţile trebuie să-şi îndrepte atenţia către ceea ce se întîmplă în localităţile de lîngă Bucureşti şi de lîngă oraşele mari. „Acolo trebuie să se facă sterilizarea, concomitent cu măsurile din oraşe" – îmi spune **Marcela Pîslă,** preşedinta Asociaţiei „Cuţu-Cuţu". „În ceea ce priveşte împrejurimile Capitalei, se fac sterilizări doar în Popeşti-Leordeni şi, mai nou, în Voluntari. Acolo sînt foarte mulţi cîini cu stăpîni, care abandonează puii. Majoritatea sînt de rasă comună şi nu pot fi vînduţi, aşa că puii sînt abandonaţi. Dacă ai o singură căţea, într-un an te trezeşti în curte cu 20 de pui. Aceştia sînt aduşi, de cele mai multe ori, în Capitală, pentru că lumea îşi imaginează că aici sînt iubitori de animale care o să-i salveze. Ceea ce nu se întîmplă. Alte locuri unde-i abandonează sînt cîmpurile de la marginea localităţii sau pădurile. Iar cei care şi-au făcut acum case în zonele rezidenţiale ştiu despre ce vorbesc."

Taxa pe cîine şi gaura neagră

Primăria municipiului Bucureşti a lansat spre dezbatere publică, în luna aprilie, două proiecte de hotărîre de consiliu care privesc acolo oameni cu coşuleţe în care se află cîţiva pui. După ce se termină tîrgul, cîinii rămîn acolo. Cei care supraveghează ce se întîmplă la tîrg – poliţiştii locali, jandarmii – ar putea să-i identifice şi să-i amendeze pe cei care fac aşa ceva. E ca în cazul aruncării gunoiului în locuri nepermise. Atîta timp cît nu sînt amendaţi cei care aruncă gunoiul, aceştia vor continua să o facă."

La rîndul ei, Primăria susţine că scopul acestei taxe este de a-i descuraja pe cei care adoptă un cîine doar pentru a-l salva din adăpost, iar apoi îi dă drumul pe stradă, din nou. Adopţia cîinilor pare să fie, însă, o ecuaţie cu mai multe necunoscute. Marcela Pîslă susţine că e imposibil de aflat ce se întîmplă cu cîinii din adăposturi. „Avem numeroase semnale că animalele ar fi ucise. Multe dispar cam la o lună de la capturare şi nu se mai ştie nimic despre ele. Dacă încerci să afli ceva, ţi se spune că au fost repartizate spre adopţie şi că datele celui care i-au adoptat sînt confidenţiale. Ca urmare, dispar, practic, într-o gaură neagră."

Un document realizat prin solicitări publice de la principalele primării din ţară, de către cele mai importante ONG-uri din domeniu, arată că în Bucureşti s-au eutanasiat, între 2001 şi 2008, 144.339 de cîini, pentru care s-au cheltuit 9 milioane de euro. Adică 62 de euro pentru fiecare animal ucis. Cei mai mulţi cîini au fost omorîţi pe vremea cînd Traian Băsescu era primar general al Capitalei. Recordul îl deţine Slatina, unde s-au cheltuit 205.500 de euro pentru eutanasierea a 1111 cîini. Adică 184 de euro pentru fiecare animal. Pe de altă parte, teoretic, se cheltuie bani şi cu întreţinerea cîinilor din adăposturi. Autoritatea pentru Supravegherea şi Protecţia Animalelor Bucureşti, care se ocupă de maidanezii din Capitală, are un buget de 14,5 milioane de lei (aproape 3,2 milioane de euro) pentru 2013, potrivit proiectului de buget publicat pe site-ul Primăriei. Pentru hrana animalelor s-au alocat 100.000 de lei (23.000 de euro), pentru medicamente 200.000 de lei (46.000 de euro) iar pentru materiale sanitare 840.000 de lei (196.000 de euro).

O altă măsură propusă de Primărie este sterilizarea tuturor cîinilor cu stăpîn. Marcela Pîslă recunoaşte că de la aceştia provin cei mai mulţi cîini de pe stradă. Numai că – spune ea – nu poţi obliga omul să-şi sterilizeze cîinii. „În Statele Unite, de exemplu, cei care refuză sterilizarea sînt obligaţi să plătească o taxă de montă anuală, ceea ce-i responsabilizează."

„Ne aşteptăm la o hingherească naţională"

Cu puţin timp înainte de 1 mai, un alt proiect de hotărîre de consiliu apare pe site-ul Primăriei Capitalei: acesta propune externalizarea serviciului de prindere de pe străzi a cîinilor fără stăpîn. „E o afacere care va îmbogăţi anumite SRL-uri" – spune Marcela Pîslă. „În ţară există deja această practică, iar firmele implicate primesc şi cîte 300 de lei pentru un cîine prins şi predat la adăposturile locale, de unde nu se ştie ce se face cu ei. Ne aşteptăm la o adevărată hingherească naţională."

În Bucureşti s-au eutanasiat, între 2001 şi 2008, 144.339 de cîini, pentru care s-au cheltuit 9 milioane de euro.

Acum, la nivelul Capitalei, hingherii sînt foarte puţini. Cînd sosesc în cartiere, se pun în mişcare mai multe mecanisme. Hingherii sînt patru, înarmaţi cu nişte beţe lungi, care au la capăt un fel de capcană în care sînt prinşi cîinii. Şi începe alergarea: „Uite-l! Du-te prin spate!" Hingherii fug după cîini, cîinii fug de hingheri, cetăţenii aleargă şi ei să salveze ce pot salva. Descinderea are loc în cartierul Militari. Cîini sînt la fiecare colţ de stradă sau la fiecare colţ de bloc. Pe lîngă unele blocuri, sînt amenajate nişte cuşti din cartoane, lîngă care vezi mai tot timpul grămăjoare de mîncare. Două femei, alarmate de vuietul din cartier, au luat un maidanez şi l-au băgat în bucătărie. „Gata, Doina! L-am salvat! Da, după ce pleacă hingherii îl lăsăm din nou pe stradă. Dar nu face nimic, domnişoară! E blînd şi-l ţinem aici, pe lîngă bloc, de ani de zile. Toţi locatarii au grijă de el."

Există, de fapt, cîinele blocului, cîinele şcolii, al pieţei, al străzii ş.a.m.d. E un fel de ruralizare a vieţii la oraş.

Între timp, cîţiva nefericiţi au căzut în laţul hingherilor. „Veniţi, dom'ne, să vedeţi ce le face! Ei sînt animalele! Cum poţi să le chinui în halul ăsta? Dă-le, dom'ne, drumul, tu nu auzi?" se isterizează o femeie care trece prin zonă.

Între timp, de la unul dintre balcoane, cineva aruncă o cărămidă care cade chiar lîngă unul dintre hingheri: „Oameni nebuni! Nu gîndesc, domnule, nu gîndesc! Dacă-mi cădea în cap? Luaţi-i, dom'ne, în casă, şi mîncaţi-le coada. Friptă să le-o mîncaţi!"

De la un alt balcon, un bărbat aplaudă. E o adevărată nebunie! Cîinii prinşi schelălăie în cuşca improvizată în spatele maşinii-papuc.

„Dacă n-ar fi cu carte de muncă, mi-aş lua cîmpii, domnişoară, că nu e deloc uşor. E o muncă murdară. Cîinii te mai muşcă, unii sînt bolnavi, lumea ne înjură..." îmi spune unul dintre hingheri.

Într-o oră, captura se ridică la şapte cîini.

***Liliana Nicolae** este jurnalist la Radio România Actualităţi.*

- Un sondaj realizat anul trecut arată că 50% dintre cei intervievaţi au indicat maidanezii ca fiind principala problemă a Bucureştiului.
- 16.000 de persoane au fost muşcate de cîinii fără stăpîn anul trecut, cu 30% mai multe decît în 2011.
- În România sînt 78 de ONG-uri şi două federaţii specializate în problema maidanezilor.

Cristina HERMEZIU

De ce pleacă medicii şi un nou brand de ţară

Migraţia e un subiect extrem de fecund, transdisciplinar. Am participat de curînd, la Universitatea din Suceava, la un colocviu internaţional, cu tema „Migraţia înalt calificată. Strategii de migraţie şi construcţie identitară". O mînă de universitari şi cercetători din Franţa, Belgia, Bulgaria şi România a disecat tema în profunzime, cu accent mai apăsat pe migraţia medicilor. Am desprins, din această experienţă, cîteva idei şi impresii tonifiante şi am găsit, graţie replicii unui profesor universitar din Franţa, un posibil brand de ţară.

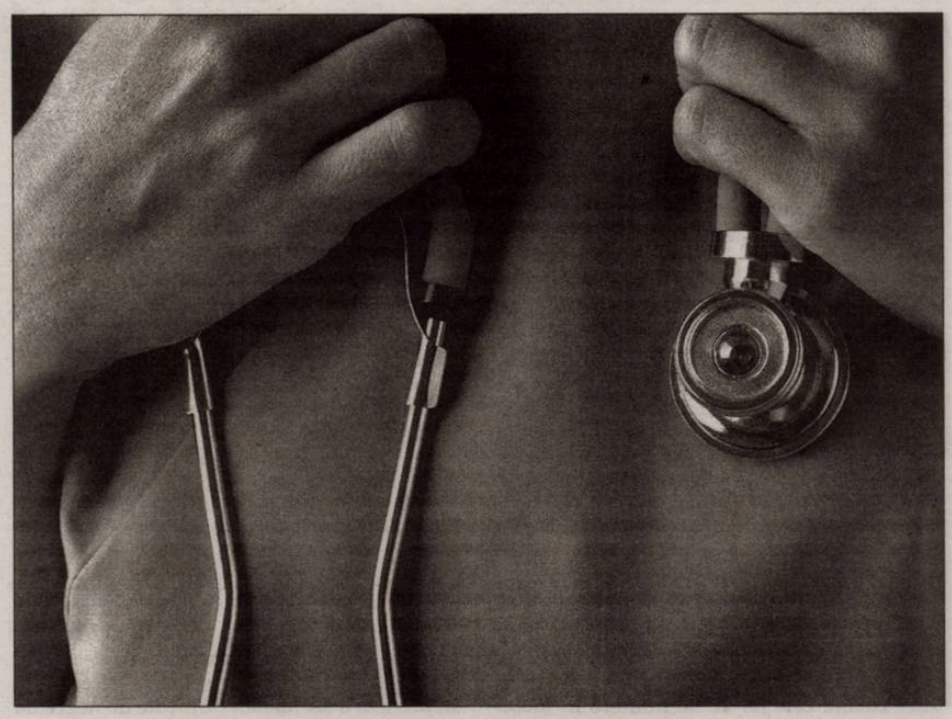

Mobilitatea, *ca drept individual asupra reconfigurării* identitare *a Europei.*

Mai întîi, în mediul universitar şi al cercetării din România, există o intensă preocupare ştiinţifică pentru fenomenul migraţiei înalt calificate, cu încercări de formalizare, cu grafice şi studii cantitative şi calitative ale datelor culese prin chestionare sau printr-o analiză riguroasă a articolelor de presă la temă. A reieşit, cu destulă limpezime, cît de greu este să cuantifici acest fenomen – nu există, practic, indicatori fiabili pentru a realiza statistici relevante; iar acest lucru e valabil atît în România, cît şi în Franţa, unde, spre exemplu, Ordinul medicilor nu are dreptul să facă statistici pe baza naţionalităţii sau a etniei. Lipsa de transparenţă e, aici, un efect secundar al unui cîştig poate mai important, care ţine de drepturile omului şi, mai ales, e un efect al Europei, ca spaţiu politico-administrativ în care *mobilitatea* e o practică normală.

În al doilea rînd, discuţiile n-au ocolit aspecte incomode precum *şpaga,* stereotipurile şi reprezentările vehiculate de presă despre practicile medicilor, dar şi reflecţii mai cuprinzătoare despre fluxul migraţiilor, cu o dinamică pe cît de inefabilă, pe atît de evidentă a echilibrelor/dezechilibrelor generate în societate, în diverse regiuni ale României şi ale Europei. S-a vorbit şi despre ce incidenţă are *mobilitatea,* ca drept individual asupra reconfigurării *identitare* a Europei, subliniindu-se că identitatea e un tablou *în mişcare* – numai vorbind despre definiţia ei, şi o şi modifici.

Ca să revin la tema de *şpagă* – atenţiile pe care medicii le cer sau le primesc fără să le ceară –, voi puncta diferenţa faţă de Franţa, unde nici în gînd nu poate fi vorba de o astfel de practică, dar unde apar situaţii în care pacienţii – eventual părinţii unor copii bolnavi – simt nevoia să mulţumească pentru actul medical de care au beneficiat, iar sistemul este foarte clar în acest sens: pot face o donaţie unei asociaţii sau unei fundaţii independente de instituţia medicală în sine, din fondurile căreia se finanţează, mai apoi, într-o deplină transparenţă, de obicei proiecte de cercetare, dar şi activităţi legate de pacienţi.

Una peste alta, migraţia e un subiect naţional, european şi mondial, cu multiple valenţe sociologice, antropologice, geopolitice, care cer o abordare transdisciplinară: diversele perspective dau măsura complexităţii fenomenului, a gravităţii sale, dar îl şi dedramatizează.

În România, calul e mai îngrijit decît stăpînul.

În al treilea rînd, voi remarca faptul că, în România, astfel de întîlniri ştiinţifice internaţionale au încă nevoie, de multe ori, de o implicare umană extrem de personală, cea instituţională fiind prea discretă. Colocviul a fost organizat, în principal, de Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, de Centrul de Cercetări de Geografie Aplicată – GeA, cu sprijinul AUF (Agence Universitaire de la Francophonie). Punctual, de la implementarea proiectului, în amonte, cu argumentaţia ştiinţifică şi bugetarea sa, şi pînă la aşteptarea la aeroport/gară, totul a fost asumat şi dus la capăt – aş zice – cu simplitate şi solicitudine, dar şi cu un imens efort, inclusiv din partea familiilor acestora (!), de către profesorii Despina Vasilcu şi Mariana Sovea de la Universitatea din Suceava. Clişeul „omul sfinţeşte locul" e, încă o dată, validat. De asemenea, ar fi de remarcat faptul că studenţii n-au prea asistat la dezbateri: explicaţia – se aflau în plină sesiune de examene. (Şi dacă ar fi primit un punct în plus la evaluare, fiind invitaţi să comenteze una dintre ideile lansate la colocviu? Ştiinţific, ar fi fost poate un cîştig, dar deontologic?)

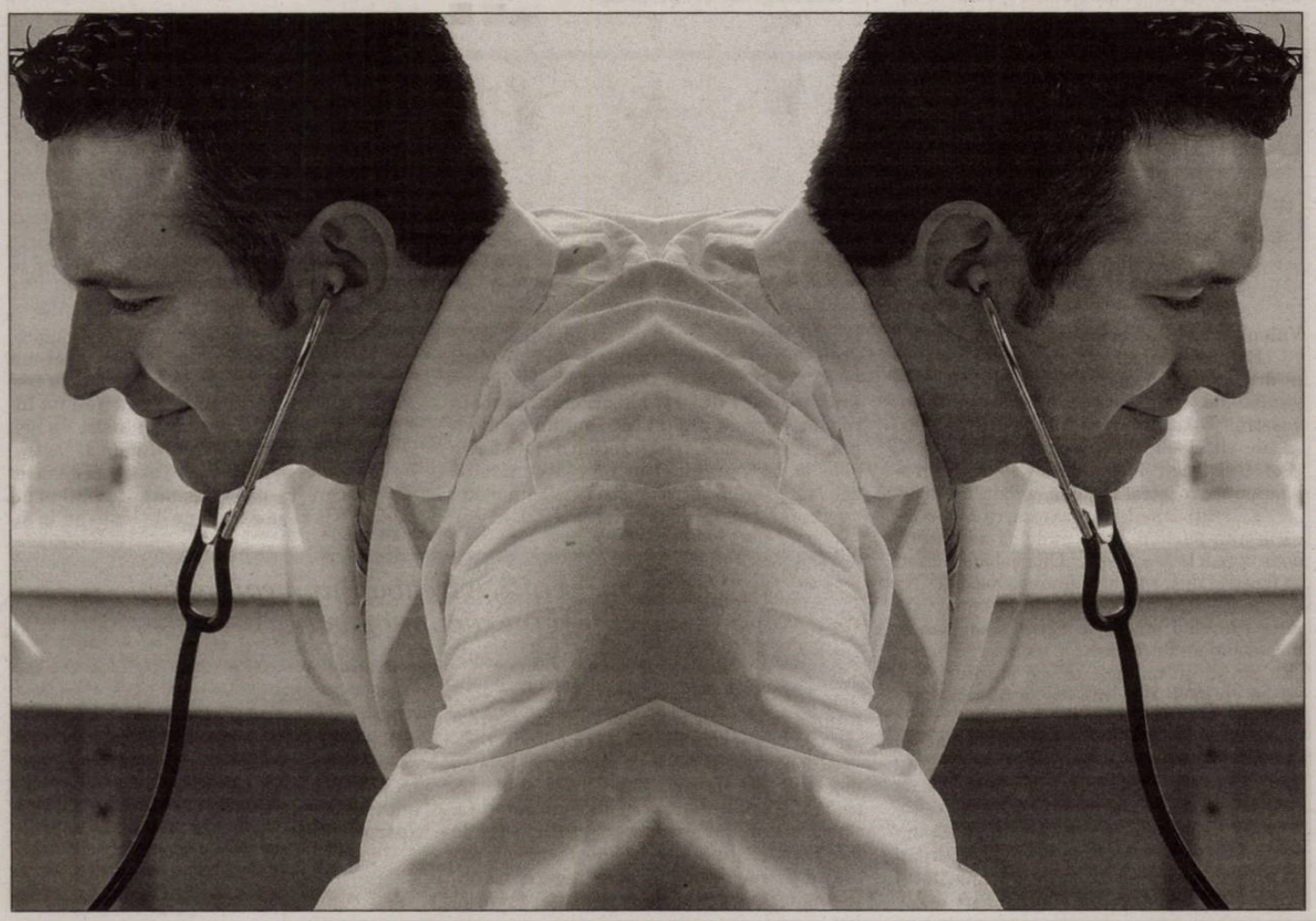

Cine sîntem în Europa

În sfîrşit, dar nu în ultimul rînd, în acest context în care a fost vorba despre caracterul legitim al migraţiei, al *mobilităţii* ca drept fundamental de dezvoltare individuală, dar şi despre dezechilibrele şi tensiunile identitare pe care le poate naşte, întrebarea *cine sîntem în Europa?* părea, o dată în plus, pertinentă. O profesoară universitară din Franţa – spirit deschis, director de important centru de cercetare ştiinţifică, aflată pentru prima dată în România – s-a trezit într-o zi mai devreme, ca să facă un tur prin cartierul periferic din coasta Sucevei, unde era cazată. Replica sa spontană, informală, după ce în plimbarea matinală văzuse mai multe căruţe cu cai, mi s-a părut revelatoare pentru ghemul de splendide contradicţii care ne-ar putea sintetiza identitatea, în ochii unui străin: *„Le cheval est plus soigné que le maître."*

Dintr-o anumită perspectivă, toate datele converg spre această impresie: în România, calul e mai îngrijit decît stăpînul. Sîntem o ţară încă mult rurală (am văzut statistici diverse, 45%, dar şi 52%); avem case din ce în ce mai îngrijite, arătoase – şi proprietari care folosesc toaleta din curte; un parc de maşini aproape luxoase – din care răsună adesea manele, într-un total dispreţ public; un potenţial natural de excepţie – şi o indiferenţă criminală faţă de pîngărirea sa; eforturi de toată lauda pentru a excela într-un domeniu – şi superficialitate în rest; dar şi o naturaleţe în a nu cosmetiza ceea ce eşti zilnic, de dragul unui obraz străin – căruia îi dai, totuşi, bineţe cu asupra de măsură; o tandreţe fără margini faţă de animalul din gospodărie – şi o neglijenţă de neînţeles faţă de sine; orgoliu faţă de ceea ce crezi că presupune calitatea de *român* – şi o autoflagelare distructivă în privinţa aceleiaşi calităţi...

Fără complezenţă, dar şi fără vreo intenţie peiorativă, jignitoare, formula ar putea fi un simpatic (autoironic) brand de ţară: *La Roumanie – le pays où le cheval est plus soigné que le maître.*

De ce nu?

Cristina Hermeziu *este jurnalistă. Cea mai recentă carte publicată:* Revoluţia din depărtare, *Curtea Veche, 2011.*

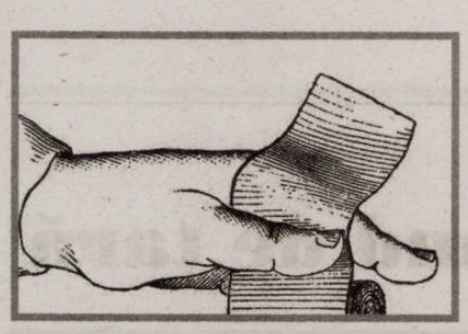

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Litere şi timp

Zilele trecute, cînd m-am surprins formînd din memorie, pe cifre, numărul unui prieten, am realizat că fac ceva neobişnuit. După ce m-am gîndit puţin, mi-am dat seama că omul nostru are acelaşi mobil de prin 1998-1999, cînd, încă, sunam de pe fix la celular şi trebuia să ţin minte combinaţii de numere. Ce s-a schimbat de atunci?

Tocmai voiam să vă spun ce, dar e evident: agenda.

– Cum, telefoanele nu vibrau deloc, nici chiar cînd le puneai pe mut? mă întrerupe fetiţa mea, butonînd nu ştiu ce şcrampă de celular, exact în secunda cînd scriu toate acestea.

Ei, bine, nu, nu vibrau. Unele dintre ele n-aveau creier deloc, nici măcar cît să ţină minte un număr al altora – toată memoria era, în acei ani, pe SIM. Mi-aduc aminte că, după anul 2000, am fost prietenul tuturor, în Ringier – grupul de presă care are *Libertatea* şi *Unica* –, în momentul în care a fost cazul ca toată lumea să-şi copieze agendele. Ringier schimbase contractul cu furnizorul de telefonie mobilă, de la ceva gen 0740 231..., la 0729 729..., iar agendele erau pe SIM. Dacă aveai un telefon deştept, ca al meu – Nokia 6150 parcă? –, puteai stîrni uluire cărînd cele 30-40 de numere în mobil (SIM-ul nu ducea mai mult de 50, apoi 100 de înregistrări), pentru ca, după aceea, să le tragi înapoi în cartela colegilor. Am pierdut, atunci, trei-patru ceasuri repetînd la infinit operaţiunea asta şi culegînd o mulţime de mulţumiri de la amici. Alternativa era să-ţi copiezi agenda cu pixul într-un carneţel – ceea ce nu era chiar atît de rău –, dar mai ales s-o bagi la loc, în mobil, din taste, ceea ce nu cred că a produs cuiva, vreodată, senzaţia de dexteritate sau superioritate.

Chestiile alea – tastele care aveau P, Q, R, S pe aceeaşi cifră, aşa încît trebuia să le apeşi repetat pe fiecare ca să obţii „Popescu" sau „Ionescu" în agendă – erau tare ciudate. M-am întîlnit din nou cu ele anul ăsta, cînd mi-am luat un *smart TV*. M-am trezit cu o tastatură numerică, cu care trebuia să caut pe YouTube – aceeaşi problemă, aceeaşi soluţie de la Sony. Cele 27-31 de litere ale alfabetului, înşirate pe cele 9-10 taste numerice, mi-au provocat o senzaţie de familiaritate, dar, în orice caz, nu una satisfăcătoare. Sony a introdus, la un update de sistem, o aplicaţie de YouTube care se cuplează cu iPhone-ul şi te lasă să baţi la tastatura normală a acestuia.

Dar ce înseamnă tastatură normală în ziua de azi? E vorba de înşiruirea de litere din jumătatea de jos a ecranului, cele pe care le atingi cu degetul – *tap* pe *touchscreen* – ca să produci şiruri de litere cu sens. E, oricum, altceva decît bătrîna tastatură fizică, de calculator de birou (desktop) sau vrăjitoria suplă de pe laptopul la care scriu aceste rînduri. „Altceva" mai atrofiat – am scris şi altădată despre asta – dar, în orice caz, avînd legătură cu modul cum introducem literele în creierul maşinii.

Că veni vorba, nimeni nu ştie de ce tastatura în adevăratul sens al cuvîntului – fizică sau pe ecran tactil – arată aşa cum arată, în ziua de azi. A popularizat-o fabrica de maşini de scris numită Remington, începînd cu anul 1878, luînd-o de la altcineva, şi nimeni – sau cel puţin nu eu – nu ştie cine şi de ce a pus *QWERTYUIOP* pe primul rînd. Ea, tastatura, e o chestie retrogradă, şi totuşi singura care îţi permite să produci o asemenea cantitate de negreală pe ecran, cu o asemenea viteză şi cu sens. Mouse-ul sau ecranul tactil sînt superbe, dar nu înseamnă mai mult decît gesturi – e ca şi cum ţi-ai ridica pălăria sau te-ai înclina fără să spui „Bună ziua". Nu e rău, dar uneori s-ar putea să ai nevoie şi de cuvinte.

Înapoi la ceea ce ţinem şi ce nu ţinem minte, ne-am idiotizat simţitor de acum 15 ani, în sensul şirurilor de cifre păstrate în memorie. Presupun că socotim mult mai rău în minte, fiindcă mai avem puţin şi pînă şi termometrele de la farmacie vor include un calculator cu cifre şi cele patru operaţii elementare. Apropo de asta, aţi observat că în ziua de azi, orice are un ceas electronic înăuntru, mai puţin maşinile de călcat şi măturile. Cum ne schimbă asta viaţa? Ultima dată cînd am văzut un ceas de mînă cu limbi era ceva adus de Ana-Maria, soţia mea, din Hong Kong. În mijloc era Mao, care dădea din mînă, iar mîna îndeplinea şi rolul de secundar. Ana-Maria a scos pocitania din bagaj şi s-a mirat că nu merge. Aşa, extraordinar de bătrînă cum e, văzuse ceasuri cu baterie, eventual cuplate cu ceas. Dar nu le apucase pe cele arc, ci numai pe celelalte – *electronice*, cum se zicea. S-a mirat cînd i-am arătat cum trebuie întors un buton pentru ca Mao să-nceapă să dea din mînă.

Ticălosul de Mao n-a funcţionat mai mult de două zile, cap la cap. Arcul se termina mereu şi, spre surpriza mea proprie şi personală, mîna lui producea un zgomot greu de suportat chiar şi din dormitor, prin uşa închisă. E pe undeva prin casa nouă, nu-mi amintesc exact pe unde, dar fetiţa nu ştie exact la ce foloseşte. Ea are de învăţat ceasul la şcoală, iar în acest scop produce inept nişte cercuri împărţite în diverse dimensiuni. Ultima dată cînd m-am uitat la ce făcea, cifrele de la 1 la 5 erau toate în primul sfert de oră, cu 5-ul în loc de ora 3. Şi-a luat papară de la Ana-Maria – ceea ce, am uitat să-i spun acesteia, e ca şi cum eu aş fi considerat-o proastă fiindcă n-a ştiut să-l starteze pe Mao. Dar, de pe urma acestei întregi revoluţii tehnologice, fetiţa s-a ales şi cu alte infirmităţi. Ceasurile digitale nu includ noţiunea de *fără ceva*. Cînd e 17,54, ea crede că e *ora cinci*. Presupun că ziua are alt ritm dacă nu ştii că după *şi jumătate* ai intrat în ora următoare, în sensul în care, pentru ea, bătrîneţea nu e aşteptarea sfîrşitului, ci o tinereţe care lîncezeşte prin jur, în mod inexplicabil, un pic cam prea mult.

Dacă vă întrebaţi unde vreau să ajung cu toate aceste constatări, o să vă spun sincer că habar n-am, cu excepţia faptului că lumea se schimbă, într-adevăr, în jurul nostru, odată cu însăşi noţiunea de timp (ciclic, grecesc-newtonian – ar zice Deleuze, dar nu e neapărat cazul să intrăm în filozofie). Acest articol a fost scris la laptopul meu, de la 30% la 19% baterie. Nu ţin minte orele, dar ştiu că, mai grav de-atît, fetiţa de care v-am tot povestit n-are nici un fel de percepţie a ceva numit baterie sau energie. Dacă-i dai pe mînă un dispozitiv, oricare, poţi fi sigur că-l găseşti foarte murdar şi mai descărcat decît o cărămidă şi lespezile voievodale. Viitorul e cronofag, dar şi energofag.

trecerea prin reviste

● DIE ZEIT
10 iunie

De ce mergem la muzeu? De ce ne place să privim imagini înrămate? Pentru că vrem să ne satisfacem curiozitatea pentru toate cadrele goale pe care le vedem în viaţa cotidiană. Acesta ar fi rostul muzeului, după Elias Canetti. Ramele goale din viaţa cotidiană ar fi ferestrele pe lîngă care trecem zi de zi şi care nu ne permit să vedem ce se petrece dincolo de ele. Muzeul de artă este o casă a ferestrelor deschise. Acolo se găsesc mii de răspunsuri la întrebarea: cum trăiesc oamenii pe care nu-i cunoaştem?

Pornind de la aceste gînduri ale lui Elias Canetti, regizorul berlinez Matthias Lilienthal a găsit un alt mod de a privi ce se petrece în spatele zidurilor. Din 2002, realizează spectacole de teatru în case particulare. Spectatorii săi sînt invitaţi să caute singuri „scena", prin oraşele în care joacă compania sa: la Duisburg, la Berlin, la Moscova, la Viena, la Caracas sau la Johannesburg. De anul trecut, predă în Beirut.

Lucrarea de an a studenţilor săi se numeşte *X Wohnungen (X apartamente)*. Spectacolul se joacă pe mai multe scene – deci în mai multe apartamente private. Beirut nu e tocmai oraşul potrivit pentru asemenea excursii teatrale. *„Green line"*, „fişia morţii" şi numeroasele ruine sînt repere urbane care marchează viaţa cotidiană în capitala Libanului.

Pacea e fragilă. Oamenii încearcă să uite de războiul civil. Nevoia de dialog e mai mare aici decît în orice alt oraş în care a mai montat Lilienthal. Şi tocmai aceasta e şi miza artistului: să le arate oamenilor cum trăiesc ceilalţi, dincolo de ziduri, dincolo de ferestre. **(M. M.)**

DIE ZEIT

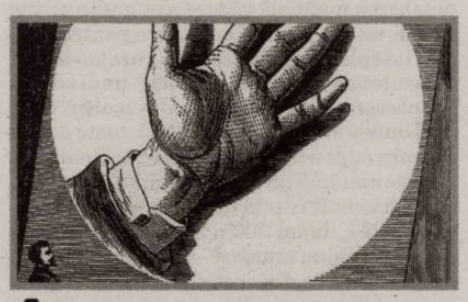

Adina POPESCU

portrete din mers

Gazda noastră de la Cheia

În 2013, avem agenţii de turism, zboruri charter, vacanţe personalizate, *all inclusive* la Albena, safari în Kenya, *birdwatching* în Delta Dunării. În anii '80, aveam „gazdele noastre" de la Constanţa sau din Buşteni, cu care se lua legătură la telefon, la începutul verii, ca să ne rezerve cele mai bune camere, alea „cu vedere" la Cruce, cu baie separată sau cu un pat dublu, care să nu-ţi rupă oasele.

Într-o vară, la Cheia, toate căsuţele de lemn erau ocupate cu tabere, toate gazdele bune îşi găsiseră deja muşterii. Şi aşa, am nimerit la domnul Ursu, în centru, care avea o casă mare, însă părăginită, de părea nelocuită. Avea în jur de 65 de ani, era văduv de aproape zece. În fiecare zi, îşi avea drumurile lui solitare, secrete. Pleca în zori, cu o pălărie pe cap şi o raniţă în spate. Unii spuneau că merge singur, de nebun, pe munte. Alţii credeau că are treabă jos, în oraş, la Măneciu, la o ibovnică. O babă care îl cam plăcea se jura că l-ar fi văzut la Mănăstirea Suzana, cum se ruga cu evlavie pe la icoane. „Ciudat nea Ursu ăsta!" ziceau „cheienii". În plus, era venetic, de pe la Văleni. Ursuz, vorbea puţin şi în doi peri.

„Eu nu prea închiriez, dar dacă aţi rămas pe drumuri, ce să vă fac? Asta e camera, dacă vă convine, bine, dacă nu, e treaba dumneavoastră!" Două paturi cam şubrede – ca şi casa, de altfel – mobilă veche, plină de praf. „Puteţi să faceţi şi focu', dacă vă e frig, e treaba dumneavoastră! Doar să nu daţi foc la casă... Ei, staţi sau plecaţi?" Stăm, ce să facem, că în altă parte n-avem unde să ne ducem, doar înapoi la Bucureşti. „Uite şi baia! Puteţi să faceţi şi duş, e treaba dumneavoastră!" Ne dă cheia şi nu-l mai vedem pînă a doua zi dimineaţă, cînd stătea în curte, pe o bancă, mestecînd un fir de iarbă şi uitîndu-se la cer. „Eu zic să nu mergeţi azi pe munte, că se strică vremea. Dar, mă rog, e treaba dumneavoastră!"

Prea mult nu ne-am intersectat cu domnul Ursu. Era gazda ideală: nu insista să facem conversaţie, nu ne povestea viaţa, nu ne atrăgea atenţia că am udat pe jos în baie, nu eram obligaţi să împărţim brînza de la stînă cu el, doar pentru că ne-a dat voie s-o ţinem în frigider, totul era treaba noastră. Ne simţeam ca la un hotel – de mîna a paişpea, e adevărat, însă eram liberi. Seara tîrziu, îl mai auzeam trebăluind prin curte. Dispoziţia i se schimba brusc. Uneori fluiera, alteori cînta în toată regula, ceva despre un cuc sau din corul vînătorilor: „Vînînd, noi petrecem o viaţă ferice şi la, la, la." Nu cînta rău, tot n-aveam radio sau televizor, însă trebuia să existe un motiv – pe care l-am descoperit în a treia zi, în pivniţa unde teoretic n-aveam ce căuta – practic, uşa era veşnic deschisă, ca o invitaţie – vreo două sute de sticle de vin. Vechi, licoros, degustat de părinţii mei cîte o sticlă pe seară: „La cîte are moşu', nu se prinde!" La vîrsta aceea, habar n-aveam că un astfel de vin, băut în tihnă, la momentul potrivit, putea să-ţi transforme o vacanţă oarecare într-una memorabilă. Iar dimineaţa, proprietarul vinului părea să aibă un surîs complice.

„Veniţi, nu veniţi, e treaba dumneavoastră! Pe mine aici mă găsiţi..."

Din vara aceea, domnul Ursu a devenit „gazda noastră" de la Cheia. Nu trebuia sunat înainte, pentru că nu închiria niciodată la nimeni, în afară de noi. „Veniţi, nu veniţi, e treaba dumneavoastră! Pe mine aici mă găsiţi..." Tot acolo găseam şi vinul care, ca-n poveşti, nu se împuţina niciodată. Casa se dărăpăna de la un an la altul, în curte creşteau bălării, domnul Ursu îmbătrînea, se ramolise un pic, era din ce în ce mai ursuz, însă la fel de discret şi cu treaba lui. Mi-am amintit de el de curînd, cînd am trecut prin Cheia, iar pe locul casei lui apăruse o vilă.

Patricia MIHAIL

De la teorie la practică

– Tîrgul de Întreprinderi Simulate, ediţia a II-a –

Teoria ca teoria, însă practica ne omoară. Înfăşuraţi în spirala bolnăvicioasă a acestui gînd, ne mulţumim, deseori, să repetăm cuvintele respective, ca şi cînd nu mai e, oricum, nimic de făcut. Faptul este consumat încă dinainte de a fi început. Iar într-un sistem de învăţămînt care manifestă o nevoie vitală de reformă reală şi coerentă, mediul universitar reflectă cel mai dureros cuvintele de mai sus.

Într-un astfel de context, apariţia proiectului „De la teorie la practică prin întreprinderea simulată" – alături de alte proiecte similare – reprezintă un pas înainte, dovada că lucrurile pot şi trebuie să fie făcute (şi) altfel. Întreprinderile simulate sînt construite „în oglinda" unor societăţi comerciale reale, folosind proceduri şi mijloace de lucru identice cu ale acestora, dar utilizînd resurse virtuale. Grupuri de studenţi îşi aleg, apoi, firma dorită, distribuindu-şi funcţiile şi responsabilităţile, sub îndrumarea unui profesor-coordonator (denumit ELIS – expert local în treprindere simulată) şi a unui reprezentant al companiei-mamă. Scopul principal constă în dezvoltarea abilităţilor antreprenoriale şi a aptitudinilor practice de muncă ale studenţilor şi, prin extensie, creşterea gradului de inserţie a absolvenţilor pe piaţa muncii.

Proiectul este implementat de Ministerul Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului, în parteneriat naţional cu Universitatea Politehnica din Bucureşti, Universitatea Petrol-Gaze din Ploieşti, Universitatea Valahia din Tîrgovişte şi Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi" din Iaşi, dar şi în parteneriat transnaţional cu ÖSB Consulting GmbH Austria, sucursala România, fiind cofinanţat din Fondul Social European, prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU), 2007-2013. Bugetul acestui proiect este de 11.308.687 lei – din care 9.455.409 lei asistenţă financiară nerambursabilă şi 1.668.602 lei contribuţia beneficiarului, implementarea avînd loc în perioada 1 noiembrie 2010 – 31 octombrie 2013, publicul-ţintă fiind un grup de 640 de studenţi.

„Înainte de 2009, într-o etapă anterioară, a existat un proiect organizat de Centrul Naţional de Dezvoltare a Învăţămîntului Profesional şi Tehnic (CNDIPT), prin care au fost înfiinţate «firme de exerciţiu» la nivelul fiecărui judeţ, în cadrul liceelor economice" – îmi spune Florin Popa, managerul proiectului, despre începuturile acestei idei. „În Franţa, de exemplu, la nivelul studiilor postuniversitare există, la unele programe de MBA, un «joc de întreprindere», unde studenţii lucrează împreună, timp de o săptămînă, simulînd activitatea unei întreprinderi. Am întîlnit acelaşi concept şi la ASE Bucureşti, dezvoltat tot de francezi, dedicat celor care ocupau deja poziţii de conducere. S-a demonstrat, în acest fel, că se pot învăţa multe lucruri şi într-o fază în care crezi că le ştii pe toate."

Pornind de la aceste idei a fost scris şi proiectul „De la teorie la practică prin întreprinderea simulată", menit să le ofere studenţilor cadrul de desfăşurare a unor activităţi asemeni celor din viaţa reală, unde atît capacitatea de organizare, cît şi creaţia şi lucrul în echipă sînt necesare pentru a avea succes. Acţionînd ca un liant între cele patru universităţi şi partenerul transnaţional ÖSB Consulting, care a asigurat *know-how*-ul, Ministerul Educaţiei s-a ocupat de managementul proiectului, de elaborarea metodologiei specifice, precum şi de dotarea laboratoarelor destinate întreprinderilor simulate. „În funcţionarea proiectului ne-au ajutat mult studenţii, care se autodezvoltau în cadrul firmelor create" – a continuat Florin Popa.

Printre evenimentele organizate în legătură cu acest proiect se numără şi cea de-a doua ediţie a Tîrgului de Întreprinderi Simulate, care a avut loc la începutul lunii iunie, la Mamaia, şi a adus laolaltă 195 de studenţi din cele patru universităţi partenere, aceştia reprezentînd 21 de întreprinderi simulate.

Jurnal de tîrg – ziua I

Cuvînt-cheie: *networking*. Prima zi de tîrg a început cu o mare de tineri veseli, care, deşi petrecuseră ore multe în autocar, mai aveau încă putere să facă glume şi să fie destinşi. Înţelegînd foarte bine importanţa proiectului, ei au luat parte la cele două ateliere de lucru, precum şi la prezentarea unui alt proiect similar – „Acces real la piaţa muncii prin întreprinderea simulată" –, realizat de Universitatea Ovidius din Constanţa.

În holul aglomerat de la intrare mi-au atras însă atenţia trei tineri care păşeau apăsat, îndreptîndu-se spre sala mare. I-am reîntîlnit în timpul deschiderii oficiale, unde, într-o coregrafie bine stabilită, şi-au prezentat „firma" şi „produsul" – astfel, am cunoscut echipa de la IS ReNeW Iaşi, formată din Diana Georgiana Zdrobiş, Ovidiu-Ştefan Farcaşi (ambii studenţi ai Facultăţii de Inginerie Chimică şi Protecţia Mediului) şi Bogdan Istrate (Facultatea de Mecanică). În martie 2013, cei trei tineri au ocupat locul al II-lea în competiţia de la Tîrgul Internaţional al Întreprinderilor Simulate, organizat la Liezen, în Austria.

Eleganţi şi siguri pe ei, tinerii nu şi-au ieşit din rolul de „angajaţi" ai IS ReNeW pe tot parcursul tîrgului – de altfel, unul dintre ei a fost şi angajat de curînd la compania originală, făcînd, astfel, trecerea concretă de la studenţie la carieră şi dovedind – dacă mai era nevoie – că investiţia în educaţie şi punerea accentului pe resursa umană, mai degrabă decît pe cea materială, reprezintă calea de urmat.

195 de studenţi din cele patru universităţi partenere, reprezentînd 21 de întreprinderi simulate.

Jurnal de tîrg – ziua a II-a

Cuvînt-cheie: competiţie. Nimic nu m-a pregătit, însă, pentru cea de-a doua zi, cînd am intrat în sala-de-conferinţe-devenită-tîrg. În scurtul timp avut înainte de începerea propriu-zisă a tîrgului, studenţii îşi amenajaseră standurile, care mai de care mai îmbietor, şi îşi aşteptau „clienţii". După numai o oră, îmi „cumpărasem": borcane cu miere, un computer nou, un tractor (nu mă-ntrebaţi de ce), obiecte de grădină, produse alimentare aromate, brioşe proaspete, un aparat de aer condiţionat (vin căldurile, mă-nţelegeţi), parchet, agrafe de birou, o vacanţă (binemeritată şi îndelung dorită) în Palma de Mallorca, o lustră, un software pentru computerul de mai sus, un pachet pentru publicitate *outdoor*, un robot inteligent, o multifuncţională, un pachet de servicii de medicina muncii, un coş cu pîine, organizarea unui bal mascat, un autovehicul în leasing, o mobilă de bucătărie şi o chiuvetă.

„Conceptul de întreprindere simulată mută partea reală în partea virtuală. Contabilitatea, activităţile de marketing, politica de vînzare, lucrurile care ţin de distribuţie şi logistică se întîmplă la fel ca în realitate, mai puţin partea financiară, care este fictivă" – îmi spune Valeriu-Ştefăniţă Dănilă, „director general" al IS EvoStyle & Paper. El subliniază, apoi, faptul că nu toate firmele-mamă s-au implicat atît de mult pe cît ar fi fost necesar. „Multe nu au acordat suficientă importanţă conceptului şi încă nu-şi dau seama de adevărata valoare a proiectului, care pentru noi, studenţii, este esenţială" – a continuat el.

Cu toate acestea, tinerii au lucrat mai departe, învăţînd cît au putut de mult. „Pentru mine, a fost o experienţă... A trebuit să facem documente de înfiinţare a firmei, apoi facturi, ordine de plată. În facultate nu te învaţă aceste lucruri" – afirmă şi Cristina Marin, „director artistic şi de creaţie" la IS 5 Stars Events. „Învăţăm din greşeli, fără să ne asumăm, însă, nişte riscuri reale" – a completat şi Maria Elena Rotaru, „specialist resurse umane" la IS Transunited.

Discuţiile cu studenţii mi-au mai revelat, însă, ceva poate la fel de important: ca şi în viaţă în general, depinde foarte mult de interesul şi de atenţia acordate procesului de învăţare. Diana Manta, fost „director de achiziţii" la IS Dasim, îmi povesteşte cum a început „să lucreze" la departamentul de achiziţii. „Am învăţat cum să completez un formular de comandă, o cerere de ofertă, cum trebuie să discuţi cu clientul, cînd şi cum să insist să-mi facă o reducere... Apoi, am fost asistent manager, am învăţat cum să-i programez agenda directorului. În şedinţa săptămînală, cînd ne întîlneam, eu nu m-am concentrat doar pe partea de achiziţii. De exemplu, mă duceam şi la contabilitate, să văd ce învaţă colega mea. Iar în momentul în care vrei să afli mai multe, ţi se leagă parcă altfel şi cunoştinţele dobîndite anterior. Cum ar fi, să spunem, de ce trebuie să dau un număr unei facturi" – încheie ea zîmbind.

La IS Apicola Costache, pe de altă parte, studenţii au fost invitaţi chiar la fabrica din satul Ion Roată, unde au văzut întregul proces pe care îl parcurge mierea, din stup pînă în borcan. În plus – spune Daniela Voicu, „asistent administrator" –, „am aflat atît povestea începuturilor firmei, cît şi ce paşi trebuie urmaţi dacă vrem să ne deschidem noi o firmă, ce spaţiu ne trebuie, ce condiţii şi norme trebuie respectate."

Cercul s-a închis, însă, cu Daniela Proca, de la IS Le Four D'Or (care a fost şi unul dintre cei doi mari cîştigători ai tîrgului): „Cel mai important lucru învăţat a fost ce înseamnă lucrul în echipă şi cum funcţionează colaborarea unui grup."

Jurnal de tîrg – ziua a III-a

Cuvînt-cheie: sustenabilitate. Tîrgul s-a încheiat în a treia zi, cu festivitatea de premiere a tuturor participanţilor, drept răsplată pentru munca depusă nu doar pe parcursul lunilor de proiect, ci şi în cadrul acestui eveniment, unde studenţii au dovedit că sînt creativi, muncitori, hotărîţi şi curajoşi. În plus, îmi spune Florin Popa, „universităţile au primit acum nişte instrumente, o metodologie, un training adecvat – au tot ce le este necesar pentru a introduce aceste experienţe antreprenoriale în programa analitică, la anumite specializări – cu precădere la facultăţile cu profil economic şi tehnic." Şi chiar dacă acest proiect se încheie la sfîrşitul acestui an, parteneriatul dintre universităţi şi mediul de afaceri trebuie să continue şi să fie îmbunătăţit, iar sistemul de învăţămînt trebuie adaptat pieţei pe care actualii studenţi – viitori angajaţi – vor funcţiona.

Mai multe detalii pe www.intreprinderesimulata.ro

Cu ochii-n 3,14

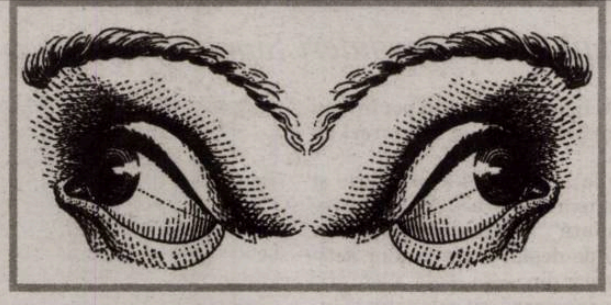

PENTRU A OPRI TREMURATUL IMAGINAŢIEI, O NULITATE DULCE FACE TRIMITERE LA CONŢINUT

■ Diagnosticat cu Parkinson, Brad Carter, un muzician de 39 de ani din California, a fost nevoit să facă un implant cerebral pentru a opri tremuratul degetelor şi a putea cînta în continuare la chitară. În timpul operaţiei, pentru potrivirea corectă a pacemaker-ului, chirurgii l-au păstrat treaz ca să poată cînta la chitară. În creier nu există receptori de durere, aşa că această procedură este destul de comună. La UCLA Medical Center au fost operaţi astfel peste 500 de pacienţi. Îl puteţi vedea pe Brad Carter ciupind corzile chitării în timp ce i se umbla în craniu pe YouTube. **(M. C.)**

■ În sfîrşit, un nume decent pentru un magazin secondhand, faţă de care „Visul imaginaţiei" păleşte: „Remarcabil". Îl găsiţi la Cluj. **(A. P.)**

■ Mircea Arman, managerul revistei *Tribuna*, le trimite sms-uri de ameninţare celor care au semnat scrisori de protest legate de situaţia de la *Tribuna*. De pildă, domnului Ion Vartic i-a trimis următoarele mesaje: „Domnule profesor, vă sparg", „Ce faci gunoiule", „Eşti o nulitate absolută cum spunea Breban, băiete", „Vartic, ca şi armean te sparg". Iată o artă a comunicării pe care Marga încă n-o stăpîneşte. **(L. V.)**

■ În piaţă, din spatele unei tarabe, o cunoscătoare a zarzavatului îşi prezintă marfa unei posibile cliente: „...şi morcov dulce, nespălat". **(D. S.)**

■ Avizul din cutie, emis de Oficiul Poştal 66, menţiona „vamă mare". Cum la acest departament pe uşă scria „închis" (într-o sîmbătă, contrar orarului tot acolo afişat), am prezentat avizul la Mesajerie. Am fost respinsă pe motiv de „vamă mare". Luni dimineaţă, la „vamă mare", coletul era de negăsit. Am revenit la Mesagerie. După încă un timp de căutare, în cele din urmă mi-a fost livrat un plic A4 care conţinea recenta carte a lui Cătălin Ghiţă, *Orientul Europei romantice,* apărută la Tracus Arte. Cum, în acest context, „mare" face probabil trimitere la conţinut, şi nu la volum, rezultă că iniţialele din denominaţia instituţiei în cauză trimit la serviciile de PR, pe care le practică, mai nou, Poşta Română. **(R. M.)**

ÎNTR-O FRUMOASĂ ZI DE IUNIE, ÎN FAŢA UNUI PSIHOLOG FĂRĂ STĂPÎN, ARTA REFLECTĂ ELANUL ŞOFERILOR SPRE SUBIECTE IDENTICE

■ Din seria „Văzut & povestit de prieteni". Într-o joi, o zi frumoasă de iunie, în faţa unui chioşc de ziare din Piaţa Dorobanţi. În geamul chioşcului se află un bileţel scris de mînă: „Revin în 5 minute". În apropiere, două tinere discută aprins despre Suleyman Magnificul şi Sultana Hürrem – serialul, cartea, reeditarea cărţii. La un moment dat, se redeschide chioşcul, iar una dintre tinere se apropie şi întreabă: „Bună ziua, *Dilema veche* aveţi?" Apoi, către cealaltă, încuviinţînd: „Vezi, fată, ţi-am zis eu că apare joia..." **(P. M.)**

■ În ziarul *Adevărul* a fost publicată părerea unui psiholog despre cum ar putea fi Traian Băsescu în postura de bunic, pentru că se ştie că va avea o nepoată. Psihologul spune că îl vede în postura de favorit al nepoţilor. S-ar putea să fie aşa. Dar dacă tot veni vorba, în aceeaşi categorie poate apărea şi întrebarea cum e Traian Băsescu în postura de socru (mai ales după ce nu va mai fi preşedinte şi va avea mai mult timp liber). Imposibil să nu te gîndeşti la filmul cu Robert De Niro, al cărui titlu românesc era *Un socru de coşmar*. **(A. M.)**

■ Dacă taxa pentru proprietarii de cîini necastraţi este de 150 de lei pe an, aş propune o taxă de 50 de lei pe an pentru toţi cei care nu deţin un patruped canin. Astfel, cîinii fără stăpîn nu s-ar simţi discriminaţi, pentru că sumele colectate le-ar putea aduce o mulţime de foloase cuvenite. **(A. D.)**

■ După sculpturile comestibile din vată de zahăr, artistul finlandez Erno Erik Raitanen a creat nişte fotograme folosind *sample*-uri de bacterii din propriul corp (gen muci, salivă) pe care le-a cultivat direct pe filmul foto. Din ce-am văzut pe Internet, fotogramele lui sînt mult mai plăcute la vedere decît picturile lui Pollock. În schimb, sculpturile din ştrampi de nylon ale olandezei Rosa Verloop arată precum Frankenstein ca fetus. Primul zice că arta lui vorbeşte despre natura realităţii, a doua artistă spune că arta ei reflectă ciclul viaţă-moarte. **(M. C.)**

■ Cu ajutorul site-ului Indiegogo, care e o platformă de strîngere de fonduri, un grup de manifestanţi turci a reuşit să adune mai mult de 81.000 de dolari pentru a rezerva o pagină întreagă în *New York Times*. Ei vor ca situaţia din Turcia să fie explicată lumii chiar de turci. Astfel, speră că mesajul lor îi va convinge pe cît mai mulţi oameni să-i susţină în elanul lor spre democraţie. Numai că tot reportajele americăneşti de la faţa locului sînt mai eficiente în asemenea situaţii. Şi cred că şi ceva mai ieftine. **(A. M. S.)**

■ Majoritatea şoferilor de taxi se plîng de tarif. Recent, însă, l-am cunoscut pe – cred – Cel Mai Fericit Şofer De Taxi din Bucureşti: era mulţumit de toate, casă, copil, nevastă. Şi proba totul cu poze. **(I. P.)**

■ Aflăm din surse bine informate (adică profesori de română care au fost în comisie) că la bac, la proba orală, foarte multe subiecte erau formulate pornind de la texte apărute în *Dilema veche* şi *Dilemateca*. Morala e una singură, dragi elevi: (şi) ca să treceţi bacul, citiţi *Dilema veche* şi *Dilemateca*. Iar dacă vă prind părinţii citind, spuneţi-le că vă pregătiţi pentru bac. **(M. V.)**

■ În drum spre Ardeal, ne depăşeau maşini cu platforme pe care erau Dacii Logan abia ieşite din fabrică. Din partea opusă veneau maşini identice, încărcate cu Opel-uri la fel de noi. Deşi TIR-urile cu „Izvorul minunilor" s-au împuţinat considerabil, ceva magic tot se întîmpla în partea asta de ţară. **(A. P.)**

ÎN FIECARE DIMINEAŢĂ, NUMELE AR TREBUI SĂ EXPRIME MUTISM

■ Înghesuială mare la metrou. În fiecare dimineaţă am senzaţia că intru într-un bou-vagon. Astăzi a fost diferit. Pe unde mă uit văd oameni care citesc. Kafka. Isabel Allende. Jack Kerouac. Tolstoi. Eliade. Nenică, sînt pe linia bună? În biblio-vagon am început să scap de claustrofobie. **(M. M.)**

■ În Berlin am dat peste un salon de coafor a cărui deviză era scrisă mare, sub numele firmei: *Cut and go*. Coaforul cu pricina se numeşte James Blond. **(S. G.)**

■ Premierul Victor Ponta şi-a exprimat nemulţumirea faţă de activitatea ICR şi a cerut măsuri, „inclusiv politice", pentru ca ICR „să redevină, totuşi, o instituţie care să ne ajute în promovarea culturii noastre în străinătate." Foarte bine. Ar trebui să-şi exprime şi nemulţumirea faţă de sine însuşi, şi faţă de USL, căci cine altcineva a făcut treaba despre care acum premierul spune că miroase urît? **(M. V.)**

■ Dacă veţi intra vreodată în supermarketul Nic de la Piaţa Dorobanţi, ceea ce nu vă recomand, veţi ieşi de acolo convinşi că toate vînzătoarele de la case suferă de „sindromul chelnerului de la Ritz". Simptomele sînt clare: mutism, lentoare, superioritate, ordine scurte adresate (cui altcuiva?) clienţilor. E clar cum au luat boala, dar prevăd că ele vor putea fi tratate rapid, prin faliment... **(S. S.)**

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEŞU

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 489 ■ 27 iunie – 3 iulie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

ANDREI PLEŞU

„Dialog despre parabole“

pagina 3

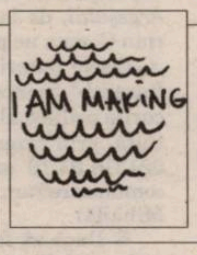

„De ce avem nevoie de *Making Waves*“

pagina 15

Interviu cu
CRISTIAN IFTODE

paginile 20-21

Ţăranul 2.0

A treia venire a cooperativei?

„Cooperaţia a întărit simţul de solidaritate socială, punînd în contact inteligenţa ţării cu pătura sătească, a aruncat puntea de trecere între orăşeni şi săteni şi întărind armonia socială, prin colaborarea pentru aceleaşi idealuri.“

(ziarul Viitorul, *1908)*

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● e-mail: dilema@satiricon.ro

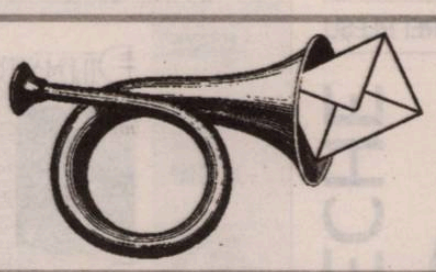

turneu de inbox

Critica pedagogică

Discutam deunăzi cu niște prieteni despre ideea de *critică*. Vorbind despre *gîndirea critică*, cineva mi-a atras atenția că aceasta nu trebuie confundată cu critica în sens comun. Iar dacă insistăm, totuși, cu critica, atunci ar trebui să fie neapărat constructivă. M-am declarat total de acord, subliniind că gîndirea critică, din rațiuni practice, prefer să o reduc la un singur aspect: capacitatea de a formula întrebări.

Astfel, pentru a fi consecvent, mi-am pus două întrebări simple: prin ce diferă critica pozitivă/constructivă de cea negativă/distructivă? Este, într-adevăr, caracterul constructiv/pozitiv un atribut al criticii?

Să presupunem că oamenii sînt ființe pur raționale, complet detașate de *ego*-ul lor, avînd ca scop unic aflarea adevărului. Ce ar reprezenta, pentru astfel de ființe ideale (adică simplificate), o critică distructivă? Orice afirmație critică a unui individ A către un individ B nu ar face decît să aducă o informație în plus, validă sau invalidă. B poate folosi sau nu informația primită. De fapt, din afirmația critică, B ar putea afla cum gîndește A, chiar dacă, aparent, critica se referă la B. Într-o astfel de lume nu ar putea exista critică distructivă. Critica ar putea fi cel mult ineficientă, din punct de vedere al progresului în aflarea adevărului. Dar, chiar și în lumea reală, nu îmi pot imagina un om înțelept, care, auzind în particular o critică adresată lui, ar putea să sufere vreun efect negativ. De asemenea, dacă un dialog se poartă strict la nivel de idei (fapte, atitudini, comportamente), din nou este un nonsens să vorbim despre critică constructivă sau distructivă. Deci, caracterul distructiv sau constructiv nu este, de fapt, un atribut al criticii.

Cu toate astea, bunul nostru simț insistă că există, totuși, critică distructivă. De fapt, totul se datorează existenței *ego*-ului și a felului în care acesta se raportează la alte *ego*-uri, respectiv la mediul social. Bunăoară, a spune în public un adevăr despre cineva poate fi distructiv la adresa imaginii respectivului. Apoi, felul în care o persoană primește o critică depinde în mult mai mare măsură de gîndirea acelei persoane, decît de justețea sau injustețea criticii. În viața reală, voința de putere (a se vedea Nietzsche) este mult mai importantă decît căutarea adevărului. Caracterul constructiv sau distructiv este, de fapt, o interpretare pur personală. Corect ar fi să vorbim despre critică care poate fi interpretată distructiv sau care poate avea un efect distructiv asupra imaginii unei persoane, într-un context particular dat. Normele culturale, educația persoanei și nivelul său spiritual determină, de fapt, caracterul și efectul criticii asupra sa.

Pentru evitarea ambiguității, aș propune să înlocuim termenul de „critică constructivă" cu cel de „critică pedagogică" (respectiv „nepedagogică", în loc de „distructivă"). Astfel, chiar din formulare, vom ști că este vorba despre adaptarea criticii la o anumită persoană sau la un grup de persoane aflate într-un anumit context cultural și social. A alege o formă pedagogică presupune a da criticii acea exprimare care să permită persoanei vizate să poată învăța ceva, să progreseze (ceea ce este dificil/riscant, deoarece s-ar putea să nu cunoaștem bine persoana). Din fericire, în practică este suficient să respectăm *principiile dialogului civilizat* (vezi Patapievici, *Despre idei & blocaje*).

Marcel CREMENE

Dilema veche vă propune

■ Urmăriți, pînă pe 30 iunie, în Piața George Enescu, Bucharest Music Film Festival. În fiecare zi, de la ora 18,30 are loc „Ora de dans", apoi între orele 19,30-21, vor avea loc recitaluri live ale unor artiști de renume național și internațional, urmate de proiectii de filme pînă la orele 23. Programul complet se găsește la www.arcub.ro. (Matei Martin)

■ DVD Box-ul Pintilie Cineast s-a lansat în cadrul Festivalului Internațional de Film Transilvania. El conține 11 filme ale apreciatului regizor român plus un DVD bonus și îl puteți găsi în rețelele de librării. Cred că e cadoul perfect pentru orice cinefil. (Ana Maria Sandu)

■ Iubitorilor de benzi desenate: de pe 29 pînă pe 30 iunie, la galeria Saint Ink, strada Doamnei nr. 3, are loc București ComicsFest, www.bucuresticomicsfest.blogspot.ro, un eveniment dedicat benzii desenate românești. (Stela Giurgeanu)

■ „Fatalitate generală în totul din pricina tuturor! Fatalitate generală în toate din pricina totului! Fatalitate a popoarelor și a destinelor lor – fatalitate totală! Unde sînt cei din vechime, forțele, oamenii, călăuzele, gardienii? Defilare a Națiunilor pe dinaintea Disprețului meu! Astăzi politica e degenerarea adipoasă a organizației incompetenților!" ș.a.m.d. – manifeste și disperări, eseuri de la filozofie la ocultism, corespondență: Fernando Pessoa, *Ultimatum*, traduceri de Dinu Flămând, Editura Humanitas Fiction, 2013. (Marius Chivu)

■ „Jumătate de zeu", de Dan Iancu, în regia lui Ion Mircioagă, cu Radu Solcanu și Marcelius Procopiu, la Teatrul 7 din str. Popa Rusu. Un amestec de muzică și texte... inedite, uneori șocante, într-o piesă-happening ce are meritul de a te surprinde constant. (Iaromira Popovici).

■ www.calendarintercultural.ro – un site realizat de Institutul Intercultural Timișoara, în care sînt trecute și descrise sărbătorile tradiționale și datele semnificative ale tuturor etniilor din România. E interactiv, așa încît mai puteți adăuga cîte ceva (dacă aveți ce). Mi se pare foarte util și foarte interesant într-o societate în care nu știu, zău, cîți cetățeni ar ști să răspundă, luați pe nepregătite, la întrebarea „Cîte etnii sînt recunoscute oficial în România?" (Mircea Vasilescu)

■ Joi, 27 iunie, orele 18, în cadrul expoziției *Mărturii. Frescele Mănăstirii Argeșului*, de la MNAR, istoricul Marian Coman ne propune o incursiune în „Culisele puterii la curtea lui Neagoe Basarab", în încercarea de a devoala jocurile politice ale vremii. Intrarea gratuită, prin rezervare prealabilă la tel. 021314.81.19 sau la adresa de mail comunicare@art.museum.ro. (Ruxandra Mihăilă)

■ Dacă vă fascinează acel loc misterios și definitiv dispărut, treceți pe la Muzeul Țăranului Român în perioada 2-23 iulie 2013, unde puteți vedea expoziția „Ada Kaleh, insula visului și a uitării". Fotografii, mărturii, obiecte, personaje și povești impresionante. (Ana Maria Sandu)

■ Reeditarea celor două eseuri capitale ale lui Lev Șestov *Noaptea din grădina Ghetsimani (Eseu asupra filosofiei lui Pascal)* și *Privilegiații și dezmoșteniții istoriei (Destinul istoric al lui Descartes și Spinoza)* (traducere de Liviu Antonesei și Gabriela Gavril-Antonesei, Editura Polirom, 2013) – două texte sfîșietoare despre boală, abis și mizeria rațiunii. (Simona Sora)

■ Între 3 și 7 iulie are loc în Piața „George Enescu" din București cea de-a II-a ediție a ArCuB Live Open Air – Jazz, Blues & More. Asta înseamnă că de miercuri pînă duminică puteți ieși seara, de la ora 20, ca să ascultați jazz, blues & more în aer liber. Vă recomand cu asupră de măsură seara de duminică, 7 iulie, cînd în Piața „Enescu" vin americanii de la Medeski Martin & Wood, trei tipi neastîmpărați și funky pe care trebuie neapărat să-i vedeți. Intrarea e liberă, iar restul programului îl găsiți aici: http://www.arcub.ro/agenda_detail.php?id=776 (Luiza Vasiliu)

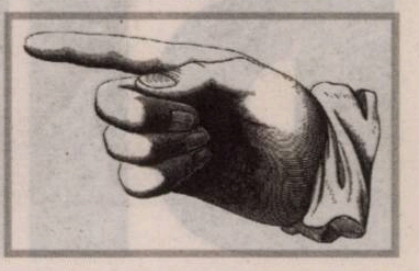

■ Joi, 27 iunie, începînd cu orele 19 și pînă spre dimineață, mergem la prima ediție a proiectului „Noaptea Albă a Fotografiei", care este inițiat și organizat de Pixelpedia. Evenimentul este dedicat tuturor celor pasionați de arta fotografică și de folosirea imaginii ca modalitate de a spune povești. Expozițiile de fotografie vor ieși din muzee și galerii de artă, fiind găzduite în spații neașteptate și neconvenționale, precum hoteluri, ceainării sau sedii corporatiste. După cum spunea curatorul George Păunescu: „Departe de a se prezenta în peisajul culturii contemporane precum o Cenușăreasă a artelor, fotografia își are locul ei binemeritat, iar o Noapte dedicată ei și celor care o îndrăgesc nu este deloc o chestiune urmînd un anumit trend cultural, ci o necesitate firească, cerută de o lume aflată sub semnul reproductibilității mecanice și al *imaginii*." Mai multe detalii pe www.noapteafotografiei.ro. (Patricia Mihail)

■ Turneul de la Wimbledon e transmis printre alții de Digi Sport. BBC îl transmite deja în sistem 3D. Competiția nu mai are nevoie, bineînțeles, de nici o recomandare, dar pentru cei care au uitat sau pentru cei născuți mai de curînd, din cele patru mari turnee de tenis ale lumii, Wimbledon-ul e cel mai verde și cel mai plăcut privirii. (Andrei Manolescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Aici (nu) sînt banii dumneavoastră**

album dilematic Cristi Meceanu

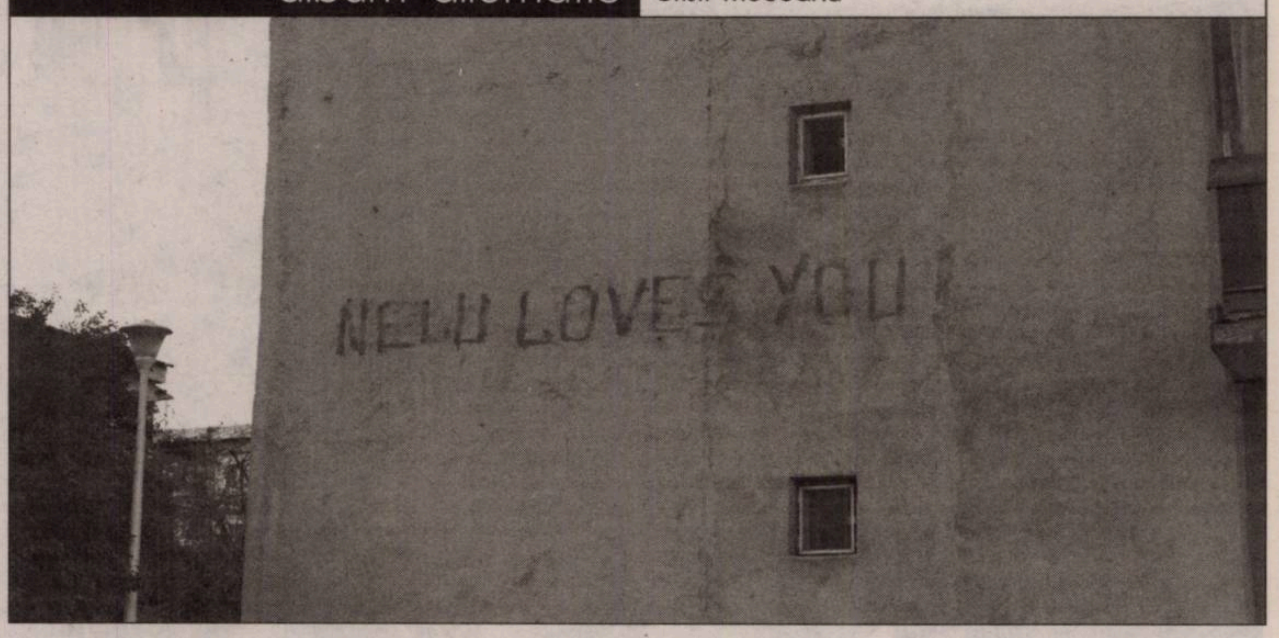

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU
Radu COSAȘU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conținut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM
Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA
Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Cătălin TOLONTAN
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ȘTEFAN

ABONAMENTE: Persoane fizice: 031.860.33.24; 031.860.30.85 ● **Persoane juridice/companii:** 0730.190.899 ● **Informații și reclamații ABONAMENTE:** 031.860.33.24; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 și 18); e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:
Publisher General: Răzvan IONESCU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Directori Publicitate: Costin VELICU ● Ionela DANA
Director Marketing: Mircea IONESCU
Director Producție: Ionuț MATEI
Director Distribuție: Dana ZAMFIR
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding
Tiraj: 9.600
Tipărit la România liberă

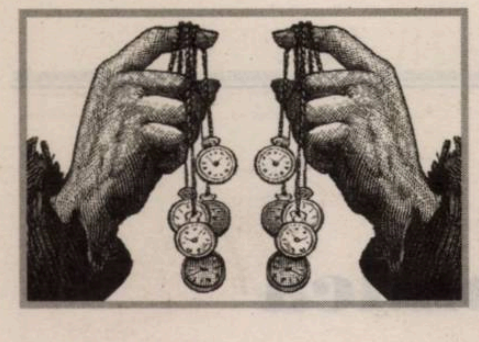

Andrei PLEȘU

nici așa,
nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dialog despre parabole

Universitarul trendy: Am mai multe obiecțiuni cu privire la Parabola Fiului Risipitor. Mai întîi, de ce „fiul“ și nu „fiica“? N-ar fi fost mult mai interesant din punct de vedere sociologic și antropologic să plece de-acasă o fată? Și, de pildă, să se întoarcă în familie însărcinată? Abia atunci am fi avut o dezbatere interesantă, incluzînd probleme de *gender*, de jurisprudență, de solidaritate comunitară etc. Apropo, de ce iese în întîmpinarea „risipitorului“ tatăl? Mamă n-avea? Unde sînt femeile în această parabolă?

Un comentator conservator (dacă nu chiar reacționar): Bine, dar introduceți în textul și în contextul parabolei o temă care n-are legătură nici cu Palestina secolului I, nici cu intenția celui care rostește parabola.

Universitarul trendy: Eu trăiesc astăzi și am întrebările timpului meu. Altfel, de ce mai citesc parabola cu pricina? Doar ca simplu document istoric?

Comentatorul conservator: Admit, firește, că parabola se adresează și cititorului de azi, dar numai acelui cititor care are întrebări de același tip cu întrebările textului. Cititorul care are curiozități legate de situația femeii (și a feminismului) în Antichitatea tîrzie trebuie să răsfoiască altă bibliografie.

Universitarul echilibrat (vag postmodern): Nu puteți, totuși, să puneți limite curiozității științifice. În principiu, orice cititor are dreptul la orice întrebare. Cu atît mai mult cititorul savant, cercetătorul.

Comentatorul conservator: De acord. Dar eu nu pun la îndoială și nici nu vreau să cenzurez *legitimitatea* interogației. Ceea ce semnalez e *inadecvarea* ei. N-am nimic împotrivă să te întrebi cîte feluri de pești existau în lacurile din care pescuiau cei din Parabola Năvodului sau cît ulei era necesar pentru întreținerea unui opaiț pe vremea Celor Zece Fecioare. Spun doar că răspunsul la aceste întrebări nu are cum contribui la mai buna înțelegere a parabolelor cu pricina.

Universitarul echilibrat: Și dacă pe mine nu mă interesează buna înțelegere a parabolelor, ci substanța lor documentară, informația utilă istoriografic, pe care o conțin?

Comentatorul conservator: Îmi amintiți de o teză de doctorat care avea drept titlu „Probleme de obstetrică și ginecologie la Shakespeare“. Nu credeți că Shakespeare ar fi făcut ochii mari să se știe „citit“ din această perspectivă?

Universitarul echilibrat: Se prea poate. Dar dacă teza de care pomeniți a descoperit, prin lectura unor piese shakespeariene, ceva interesant pentru istoria europeană a obstetricii și a ginecologiei?

Comentatorul conservator: M-aș mira! Dar chiar așa fiind, continui să cred că orice text, și mai ales un text prestigios, are dreptul să fie abordat în conformitate cu propria lui *intenție*. În plus, eu vorbesc de pe poziția cuiva care, cînd citește parabolele sau pe Shakespeare, vrea, înainte de toate, să priceapă parabolele sau pe Shakespeare. Pînă la urmă, totul revine la întrebarea „De ce citești un anumit text?“ Iei din raft un volum de Mallarmé ca să afli ce influență putea avea, în secolul al XIX-lea, mustața asupra creativității lirice? Sau ce e mustața în genere? Are vreun rost să te întrebi – cum o fac deja, din păcate, teologi vestiți ai primelor veacuri creștine – cum funcționa digestia hristică? Căci, de vreme ce mînca și bea, trebuia – nu-i așa? – ca „bolul alimentar“ să parcurgă și în cazul Lui toate etapele fiziologiei omenești.

Vă recomand să citiți Dan Brown. Evangheliile n-o să vă prea ajute.

Universitarul echilibrat: Vorbiți ca despre ceva subînțeles despre „intenția“ textului. Dar sîntem siguri că o cunoaștem? De unde vă luați autoritatea de a vă substitui „intenției“ originare?

Comentatorul conservator: Am în vedere o intenție confirmată de 2000 de ani de exegeză și de cultură europeană. Dar și convingerea că orice text are un statut specific. Evangheliile nu s-au scris ca să ilustreze problema sclavajului în Imperiul Roman sau tehnologia fundațiilor urbane (vezi „Casa zidită pe stîncă“).

Universitarul trendy: Mă simt frustrat. Dumneavoastră spuneți că problema digestiei hristice e neinteresantă. Adică n-am voie să o găsesc interesantă? N-am voie să fiu de altă părere decît dumneavoastră? Ei bine, aflați că mă interesează și dacă mama lui Iisus avea ciclu!

Comentatorul conservator (și din ce în ce mai reacționar!): Vă doresc un răspuns care să vă modifice viața! Oricum, pentru a găsi soluții „interesante“ la întrebările dumneavoastră, vă recomand să citiți Dan Brown. Evangheliile n-o să vă prea ajute.

Universitarul echilibrat: Să nu ne enervăm. Asta e frumusețea vieții academice. Fiecare are dreptatea lui. Totul e să fim toleranți cu cei de altă părere!

P.S. Și universitarul trendy, și cel echilibrat sînt autori de articole ISI. Și predau la mari universități planetare.

pentru conformitate, Andrei PLEȘU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sănătate să dea Dumnezeu!...

Anul acesta, „Cartografierea socială a Bucureștiului“ (cercetarea a fost realizată de către colegii mei, Alfred Bulai, Cătălin Stoica și Bogdan Iancu, împreună cu studenți ai facultății), realizată în fiecare an de către Departamentul de Sociologie din SNSPA, s-a centrat pe problemele sănătății. *Bucureștenii și sănătatea,* așadar.

După cum am mai amintit și cu alte ocazii, românii par să fie cei mai îngrijorați de sănătatea lor, dintre toate națiile Europei: sănătatea este o problemă personală, importantă pentru peste un sfert din populația României (față de media europeană de 16%), fiind de două ori mai frecventă în straturile de jos – amintea mai de mult Dumitru Sandu. Mai curios este faptul că țara noastră are cea mai mare pondere de indivizi îngrijorați de propria stare de sănătate și în rîndul tinerilor între 15-29 de ani (19% față de media europeană de 9%). Mai mult, un studiu Discovery Research din 2008 arăta că tinerii noștri se află pe primul loc din Europa la „îmi fac adesea griji cu privire la sănătatea mea“, dar și la „sînt conștient de faptul că nu mă îngrijesc de sănătatea mea atît cît ar trebui.“ Pe scurt: *îmi fac griji pentru sănătatea mea, dar nu mă îngrijesc.*

Studiul de față aduce cîteva precizări și detalii interesante referitoare la această „cultură a sănătății“. În ierarhia îngrijorărilor personale ale bucureștenilor, sănătatea se află pe primul loc, înaintea viitorului copiilor sau a salarizării, de pildă. Mai mult, 66% declară că își fac adeseori griji pentru sănătatea lor. Nimic nou, deocamdată. Ce fac însă bucureștenii în aceste condiții ? Ei bine, pentru peste o treime dintre bucureșteni, sănătatea depinde mai mult de Dumnezeu decît de individ, iar 23% au încredere foarte scăzută sau deloc în tratamentele medicale clasice. În vizibilă contradicție cu această atitudine destul de „tradiționalistă“ se află faptul că 75% dintre bucureșteni sînt de acord cu donarea de organe.

Coerent cu acest tradiționalism al unei părți semnificative a populației, nu este de mirare că doar 38% dintre bucureșteni apelează la medici ca principală sursă de informare (și uite-așa apar „bolile de la televizor“...). Pe de altă parte, o persoană din doi, fiind – spune presa – pe primul loc în Europa la „consumul irațional de medicamente.“

Dacă această *cultură a sănătății* este caracterizată printr-o doză încă mare de „tradiționalism“, să vedem cum este perceput *sistemul de sănătate*.

Aici apare o contradicție între preferința pentru un „stat social“ (77% declară că toți oamenii ar trebui să beneficieze de un pachet minimal de asistență medicală, indiferent dacă plătesc sau nu asigurări medicale, iar 54% sînt împotriva introducerii sistemului de co-plată pentru internările în spitalele de stat) și perceperea sistemului privat de sănătate ca fiind net superior celui de stat. Trebuie menționată însă și o evidentă inegalitate de șanse în ceea ce privește accesul la sistemul de sănătate: aproximativ o persoană din cinci a trebuit să se împrumute sau să vîndă lucruri din casă pentru a apela la servicii medicale.

„Aveți probleme de urinare, mergeți urgent la doctor.“

Imaginea publică a medicului este și ea destul de ambiguă sau ambivalentă. Astfel, peste jumătate din populație leagă actul medical de bani: numai cei cu bani reușesc să aibă parte de asistență medicală de calitate (68%); cei mai mulți medici sînt interesați doar de bani și nu le pasă de pacienți (54%). Puși, însă, în situația de pacient, mulți subiecți au o părere relativ mai bună: doar 35% consideră că, dacă nu ar da nimic, medicii nici măcar nu i-ar băga în seamă; 56% nu dau nimic medicului de familie, iar 20% afirmă că nu dau niciodată cadouri sau bani. Se profilează aici și un soi de *tip legalist,* modern și în conformitate cu principiile „dreptului la sănătate“: aproximativ o persoană din patru condamnă *orice* formă de plată suplimentară și consideră că *toți* medicii care primesc bani sau cadouri ar trebui sancționați prin lege și văd soluția în înăsprirea pedepselor pentru toți aceștia.

Problema corupției este însă mai nuanțată. De fapt, pentru 89% dintre bucureșteni, putem vorbi despre corupție doar cînd actul medical este condiționat de „atenții“, cînd banii sînt solicitați *înaintea* serviciului medical. Complementar, 61% – respectiv 72% – consideră că a da bani – respectiv cadouri – unui medic de care ai fost mulțumit nu înseamnă corupție, ci „recunoștință“. Pentru 57% din populația Bucureștiului, mărirea salariilor medicilor ar fi principala soluție.

Dincolo de rezultatele statistice ale studiului, Bogdan Iancu făcea următoarea observație: la noi, multe reclame sînt de genul „Aveți probleme de urinare, luați Prostamol.“ În alte țări, ele sună așa: „Aveți probleme de urinare, mergeți urgent la doctor.“ *No comment...*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Scutecele națiunii și hainele împăratului. Note de antropologie publică, *Polirom, 2013.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Diplomaţie economică

Înainte de 2007 (un fel de înaintea erei noastre, cum s-ar zice), aveam drept invitaţi în studio pe doi politicieni de vază ai României vremii. Unul din opoziţie, altul de la putere, după cum şade bine unui talk-show de la televiziunea publică. Eu remarcam o coincidenţă: Boeing anunţa recorduri de vînzări după vreo vizită a lui Bill Clinton prin China (era demult de tot, v-am zis eu...), iar Airbus anunţa acelaşi gen de performanţe, după ce Chirac, Schröder sau Blair vizitau America de Sud. În toate comunicatele oficiale *post factum* se pomeneau contractele reuşite pe parcursul respectivei vizite oficiale. Dragii mei invitaţi erau scandalizaţi de prostiile pe care le sugeram: cum că vreun şef de stat din „Lumea Liberă la care România tînjeşte" ar lua, în delegaţia oficială, persoane din industriile reprezentative, pentru a le facilita oarece contracte. După vreun sfert de oră de conversaţie televizată, am şi renunţat la subiect, deoarece dînşilor li se părea odios să asocieze ideii de vizită de stat ceva atît de scîrbos şi mercantil ca un contract cu multe zerouri.

Nu mai demult de acum cîteva săptămîni, aud, de la un ditai funcţionarul european, o frază memorabilă: „Noi, Uniunea, am fost cam naivi. În timp ce delegaţiile chinezeşti împingeau valijoare (tip Becali – *n.a.)* pe sub masa feluriţilor dictatori locali africani şi înşfăcau contractele cele mai sexy, noi, europenii, aveam grijă de moralitatea lor: le frecam ridichea cu drepturile omului, corupţia şi buna guvernare, pînă li se acrea. Apoi, ne miram că, unul după altul, concurenţii noştri globali ne luau locul în bilanţurile contabile internaţionale, la capitolul schimburi comerciale şi export pe terţe pieţe."

În momentul respectivei confesiuni, nu am fost luat prin surprindere. Ştiam despre ce e vorba. Europa – Marea Campioană Virtuoasă a Democraţiei şi Drepturilor Omului – nu şi-a putut permite, multă vreme, să dezvolte o strategie coerentă, comună, a comerţului exterior. De cînd cu criza, lucrurile par a se schimba, uşurel, fără mare tragere de inimă din partea statelor membre, dar purtînd amprenta interesului comercial explicit al marilor firme continentale. Ele au de ales: merg spre o piaţă externă nouă, sub pălăria naţională (alături de alte şase-şapte companii) sau aleg, din cînd în cînd, să mai acţioneze şi sub flamura albastră cu stele galbene, alături de alte 100 de firme de pe continent? Pare-se că, sub influenţa crizei, ultima variantă începe să fie luată în calcul.

„Aşadar, am lăsat acasă intransigenţa naivă cerută de organizaţiile nonguvernamentale şi am redescoperit valenţele diplomaţiei economice. Facem deplasări împreună cu serviciul de acţiune externă. Doamna Ashton le freacă ridichea cu drepturile omului şi corupţia, în timp ce, într-o sală alăturată, noi tratăm contracte comerciale cît mai avantajoase. Fiecare îşi face treaba, nici o misiune nu o exclude pe cealaltă." Mai adaugă înaltul funcţionar european: „Să vă spun sincer, cele mai bune rezultate le avem cînd, în delegaţie, avem firmele de lux: Vuitton, Cartier, Ferrari, pe lîngă cele pentru bărbaţi: Tuborg, Heineken, Artois. Merg contractele strună atunci cînd îi aducem cu noi în echipă. Ni se deschid toate porţile." Cum se ajunge în echipă? Simplu! Prin înscriere. Chipurile, pe principiul „primul înscris – primul servit." Pentru firmele româneşti interesate, există două condiţii: să se uite regulat pe site-ul comisarului pentru industrie şi să afle cînd şi unde este organizată următoarea vizită oficială şi... să dispună de banii necesari deplasării (biletele de avion şi camerele de hotel). Comisia nu decontează nici un cent din respectivele speze. Urmează voiajurile în China, Rusia şi Myanmar. Aviz amatorilor.

© Commmons Wikimedia

În ceea ce îi priveşte pe distinşii politicieni români care îmi vorbeau din cărţi şi îmi ziceau că aşa ceva nu se poate, le dau o ştire: poate *nu se putea*. Poate acum se poate. Oricum, la nivel de stat membru, se putea demult. Căci de-aia se cheamă diplomaţie. Pentru a fi economică. Altfel, ce rost ar avea?

(Informaţii obţinute în timpul unei vizite organizate de European Journalism Center şi finanţate de Comisia Europeană.)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

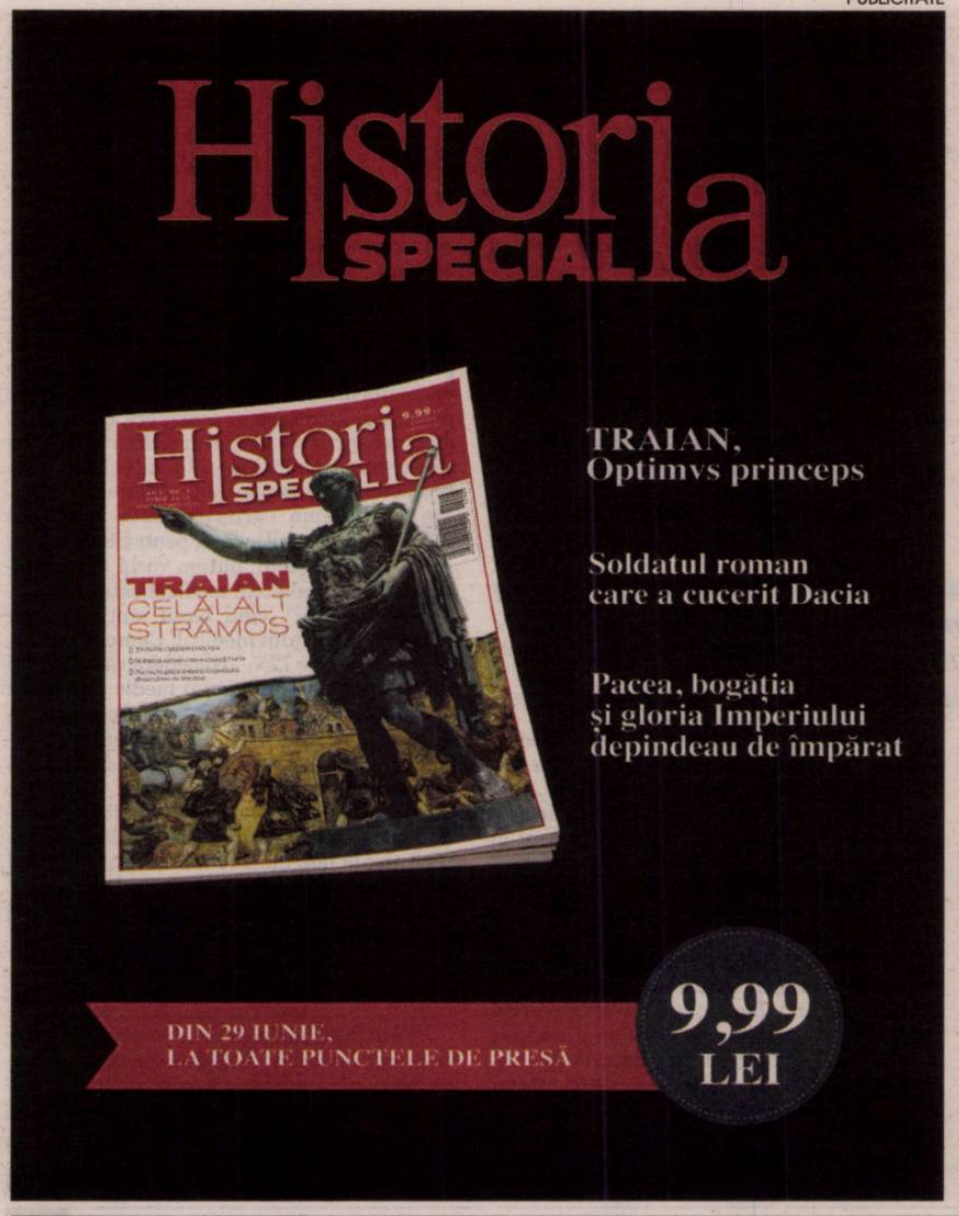

PUBLICITATE

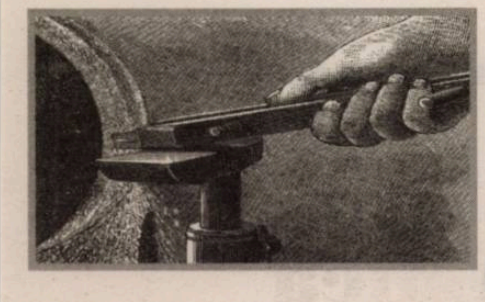

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Arbitri de la Bruxelles în meciul energiei

Victor Ponta pare să fi potolit multe asperități în relațiile româno-germane, în recenta sa vizită de la Berlin. Cu cel puțin o excepție: nemulțumirea Germaniei legată de politica românească în domeniul energiei.

Săptămîna trecută, ambasadorul german Andreas von Mettenheim se exprima extrem de critic – cel puțin dacă avem în vedere uzanțele diplomatice – față de modificarea de către Guvernul român a schemei de sprijin pentru energia din surse regenerabile.

„Este o decizie suverană a Guvernului României. Poate face acest lucru, periclitînd, însă, încrederea investitorilor străini, care porneau, în 2012, de la o stare de fapt, urmînd ca în 2013 să li se comunice că situația va fi total diferită. Predictibilitate înseamnă că, indiferent cum îți stabilești regulile, investitorul să se poată baza că acestea vor fi aplicabile timp de cîțiva ani" – a spus ambasadorul german, într-un interviu acordat jurnalului electronic Hotnews.ro.

La începutul acestei luni, Guvernul Ponta emitea un proiect de ordonanță, care urmează a intra în vigoare la 1 iulie și potrivit căruia se vor amîna plățile a două certificate verzi pentru energia produsă în centrale fotovoltaice și a cîte unuia pentru cele eoliene și microhidrocentrale. Dacă lucrurile vor rămîne neschimbate pe termen mediu – sîntem în România, nu se știe niciodată –, sumele se vor recupera deabia în perioada 2017 – 2018. Mai mult, producătorii în energia regenerabilă vor fi și limitați în cantitățile pe care le vor putea vinde.

Poate că intrăm prea mult pe terenul speculațiilor, dar declarația ambasadorului german vine după o alta, cu mult mai dură, a Comisarului european pentru Energie, Günther Oettinger, care punea România în categoria țărilor „aproape neguvernabile", alături de Bulgaria și, într-o anumită măsură, Italia.

Problema Guvernului român este, însă, că se află între ciocan și nicovală. România are, într-adevăr, un potențial enorm în ce privește energia regenerabilă. Iar acest potențial, ca și schema avantajoasă de sprijin au atras atenția investitorilor germani, care și-au făcut calcule.

Doar că, în România, orice adiere de vînt, rază de soare sau picătură de ploaie înseamnă mai puțin „front de lucru" pentru mineri. Și, în plus, înseamnă o finanțare mai consistentă din partea consumatorilor.

„Un cazino" – a răbufnit, recent, premierul Ponta.

Certificatele verzi au ajuns să reprezinte chiar și 12% din valoarea facturii pentru consumatorii individuali, în timp ce pentru companii se poate ajunge și la 40%. În actualele condiții, schema de certificate verzi ar duce, în trei ani, la scumpiri de 30%, potrivit unor estimări ale ANRE.

Ministrul Energiei și chiar premierul Ponta au criticat puternic schema de compensare, adoptată de Guvernul Boc în toamna anului 2011, dar intrată în vigoare în 2012, chiar sub... guvernarea Ponta! Guvernanții spun acum că subvențiile acordate de România sînt de două ori mai mari decît media europeană în sectorul eolian și de șase ori în segmentul fotovoltaic.

„Un cazino" – a răbufnit, recent, premierul Ponta. „O prostie" – spune ministrul pentru Energie, Constantin Niță.

În această primăvară, înainte de Consiliul European din mai – consacrat, printre altele, chiar problemelor energetice –, situația a devenit și mai greu de gestionat de către Guvernul român. Venit intempestiv la București, miliardarul indian Lakshmi Mittal a amenințat că ar putea închide Combinatul Siderurgic de la Galați, din cauza prețului prea mare al energiei. Ar fi o veritabilă catastrofă economică și socială.

Sindicatele spun că, prin schema de energie regenerabilă, ar fi amenințate, de fapt, nu mai puțin de 65.000 de locuri de muncă în siderurgie și metalurgie, plus alte 19.000 la Complexul Energetic Oltenia și 10.000 la Complexul Energetic Hunedoara. Producătorii spun că nu-și mai pot vinde energia, deși produc mai ieftin decît energia verde, care, însă, are prioritate la cumpărare.

În plus, guvernanții români nu pot ignora faptul că în Bulgaria vecină – o altă țară „aproape neguvernabilă", în viziunea comisarului Oettinger –, un guvern a căzut tocmai pe fondul protestelor cauzate de creșterea facturilor la energie, ca urmare a certificatelor verzi.

Așa că, la București, măsura a fost luată brusc și fără vreo negociere cu părțile interesate. Nu a fost desființată schema de finanțare, așa cum cereau unii industriași din România, dar au fost amînate plăți, în condițiile în care în domeniu s-au investit pînă acum circa 3 miliarde de euro, alte 4,5 miliarde fiind preconizate pînă în 2020, conform datelor asociațiilor de profil.

Partida, însă, nu s-a terminat. Producătorii de energie eoliană, nemulțumiți de schimbarea bruscă a regulilor jocului, cer acum ajutorul Comisiei Europene. Potrivit unui comunicat de presă al Asociației Române pentru Energia Eoliană (RWEA), au fost deja purtate discuții cu oficialii de la Bruxelles. De asemenea, producătorii de energie regenerabilă amenință cu procese intentate statului român, întrucît – spun ei – multe dintre investiții au fost realizate cu credite bancare, iar între timp, condițiile s-au schimbat, fără avertisment sau negocieri prealabile.

Asistăm, așadar, la un joc dur al *lobby*-ului, în care Bruxelles-ul este chemat să ia o decizie deloc simplă.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

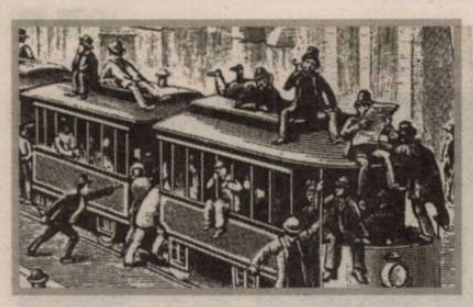

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O soluție nu chiar nebunească pentru România

Ciudate vremuri! Pe de o parte, privită cu detașarea necesară obiectivării, România se află într-unul dintre cele mai faste momente din istoria ei. Știu că pare șocant – sau măcar enervant – să spui așa ceva unui român, în prezent. Dar, niciodată în istorie, economia noastră nu a mers mai bine. Niciodată nu am exportat atît de mult, niciodată nu am avut o asemenea producție industrială, niciodată nu am fost mai liberi în interiorul țării, niciodată (ei bine, da!) nu am avut un nivel de trai mai ridicat după orice standard vreți dumneavoastră. În sfîrșit, de puține ori în istoria ei, România a fost atît de corect așezată din punct de vedere strategic pe cît este acum (prin dubla apartenență la UE și NATO) și aproape niciodată, de la formarea ei ca principat încoace, nu a fost mai sigură și mai bine apărată ca acum. Și totuși, dragii mei, veți fi de acord cu mine că e jale! Sentimentul că e rău, rău de tot, face unanimitate. Și nu e deloc vreo patologie, nici fandacsie și nici măcar ipohondrie! Deși, după criterii obiective, cum spuneam, România nu a dus-o niciodată mai bine decît acum, românii toți au ceva greu pe suflet cînd vine vorba despre viața lor în țara lor. Vor să plece sau nu, sînt nemulțumiți, sceptici și au aerul că s-au fript cu toate în viața lor. Nu-i leac și nici vreo tămăduire cînd urlă neantul valah în fiecare biet român. Dar de unde vine asta?

Nu cred că greșesc dacă spun că marea problemă a românilor sînt politicienii lor. Focarul răului, în România, e politica. Politicianul român pur și simplu nu e în stare să administreze împrejurările obiective enumerate mai sus, întru folosul subiectiv al românilor. Cînd văd ce va ieși din Constituția pritocită de niște mediocrități absolute chiar în aceste zile, de pildă, îmi dau seama, încă o dată, că marea sarcină a politicianului nostru – imposibil de atins, pare-se – este să nu strice. Nimeni nu se mai așteaptă acum să avem oamenii politici capabili să îndrume destinul națiunii spre bine, așteptările toate sînt să avem politicienii care nu nenorocesc, care nu convertesc de tot bunele auspicii istorice în dezastru.

În această conjunctură – desigur, complexă, cum sînt toate conjuncturile românești –, nu sînt puțini cei care se întreabă, oftînd fatal, ce-i de făcut. Nimic din ce este pe scenă nu îndrituiește speranța. Cu atît mai mult, este imposibil vreun sentiment de admirație sau vreun entuziasm sincer. Sîntem, vasăzică, într-un punct mort. Prezentul nefast a arestat viitorul. În asemenea situații, ce soluții avem?

Înțelepții spun că renașterea a orice presupune repetarea mitului fondator. Lumea în întregul ei – sau pe segmente – renaște, se regenerează, dacă scenariul fondator se repetă. România politică trebuie refondată, pentru că nimic din ceea ce se desfășoară acum în acest domeniu nu mai poate duce la un viitor plauzibil, ci doar la perpetuarea unui amestec otrăvitor de incompetență și corupție. Prin urmare, soluția la care mă gîndesc este repetarea mitului fondator al României moderne, adică a celor petrecute în 1866. Atunci, vă reamintesc, un blocaj politic total a fost rezolvat prin aducerea unui domnitor străin. Mediul politic autohton, blocat de propriile-i defecte și aflat, de aceea, la un pas de a ucide țara (la vremea aceea, asta însemna desfacerea Unirii de la 1859), a fost deblocat prin aducerea în joc a unui vector de forță exterior, modernizator. Venirea la București a lui Carol I a însemnat intrarea într-o nouă vîrstă istorică a țării. Și acum ar trebui să facem la fel. Poate că soluția pentru România anilor acestora este tocmai asta: reinstaurarea monarhiei cu un rege străin, cît se poate de străin acestei țări și acestor năravuri (și în 1866, acordul tuturor era pentru un rege care nu vine „dintr-o țară megieșă"), care să preia, ca pe o datorie de onoare, propășirea României.

Mi-e greu să cred că acest lucru va fi posibil. Traian Băsescu, Victor Ponta, Crin Antonescu, Vasile Blaga, Kelemen Hunor și toți ceilalți nu au absolut nimic în comun cu I.C. Brătianu, M. Kogălniceanu, I. Ghica, I. Bălăceanu, L. Catargiu, C.A. Rosetti. Vreau să spun că, spre cinstea lor, liderii politici ai momentului 1866 au avut tăria să pună un diagnostic just României politice, să cadă cu toții de acord asupra tratamentului și să-l urmeze fără ezitare. În plus, efortul de a convinge poporul acum e mult mai dificil decît le-a fost acestor bravi politicieni ai jumătății de secol XIX. În 1866, liberalilor și conservatorilor români nu le-a fost deloc greu să organizeze un referendum în care peste 80% din cei 84% dintre electori care au venit la vot au validat venirea pe tron a lui Carol I, deși cei mai mulți habar nu aveau cine este acesta. În prezent, avem televizoare, antene și moguli – asta ar face misiunea acelor politicieni care s-ar gîndi la repetarea lui 1866 aproape imposibilă. Orice rege ales am găsi noi în lumea largă – perfect să fie! – ia să vedeți domniile voastre un *dream team* antenist Ciuvică-Badea-Gâdea-Tudor-Ciutacu cum îl ia la făcut praf, într-o ediție specială! La toate aceste dificultăți, adaug și pe aceea că nici un politician român actual nu are anvergura europeană necesară să pună la cale un asemenea aranjament politic, căci jocul pregătitor, din spatele ușilor închise, s-ar cere a fi făcut de oameni politici români care să se bucure de un prestigiu imens în toate cancelariile lumii și în toate familiile politice importante.

Totuși, vă invit să facem un exercițiu de imaginație. Ce-ar fi dacă ar fi? S-ar putea să ajungeți la concluzia că ar fi atît de bine dacă ar fi, încît să începeți să vă gîndiți ceva mai serios. Și primul pas, din cei un milion de pași necesari unui asemenea proiect politic, a fost deja făcut.

P.S. Cînd vă gîndiți la posibilul viitor rege, nu vă gîndiți la ceea ce a rămas prin București de pe urma marelui rege Carol I. Moștenirea sa a fost pervertită de românism într-o asemenea măsură, încît ei sînt ca noi. Și-au pierdut regalitatea, chiar dacă le sîntem datori cu cel mai adînc respect pentru ceea ce vor să fie. Ne trebuie o altă dinastie, o altă casă regală, un alt sînge de monarh.

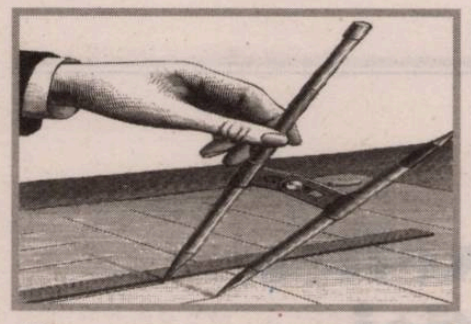

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Olari, nr. 10

În acelaşi timp cu comunicatul de presă prin care filiala Bucureşti a Ordinului Arhitecţilor din România informa despre respingerea de către Ministerul Culturii a unei cereri de clasare, am primit sesizarea unui cititor în legătură cu un alt atac la patrimoniu. De data asta, în Piaţa „Pache Protopopescu", unul dintre puţinele ansambluri de arhitectură de dinainte de război care n-au fost încă agresate de apariţia unor noi construcţii. Dar desfigurarea peisajului urban a început de vara trecută, cînd, prin tăierea arborilor din această grădină, singura care mai rămăsese acolo, am înţeles că frumoasa casă care figurează la nr. 10 din strada Olari este în pericol. M-am dus să văd ce se întîmplă, am vorbit cu un locatar şi am aflat că era un proces între deţinătorii dreptului de a locui în casa naţionalizată şi cumpărătorii (de la stat!) ai terenului din faţa clădirii. A cui fusese casa n-am putut să aflu: „Un general al lui Carol al II-lea, unul cu nume sîrbesc." Samsonovici? Am întrebat pe cine-l cunoscuse, dar nu, nu era el, fiindcă locuise în altă parte, şi altul nu mi-a venit în minte. Oare informaţia era corectă? În ziua de azi, la noi, oamenii sînt în stare să confunde între ele nume străine: dacă sîrbesc ar însemna polonez, de ce n-ar fi Dombrowski sau Rujinski? De altfel, poate că proprietarul anonim cumpărase casa, nu o construise el – şi ea pare, într-adevăr, mai veche, ca un conac boieresc căruia i s-a adăugat o aripă. Acum un an exista deja ameninţarea ca în locul copacilor să se ridice o clădire nouă, care ar ascunde-o şi ar închide-o pe cealaltă, ar astupa-o, fără să se ţină seama nici de regimul de înălţime, nici de stil.

De la presupuneri trecem la o realitate care se precipită. În 17 mai 2013, Primăria generală emite autorizaţia de construcţie 262/1152929. Ea este valabilă pentru 12 luni, începînd de la 25 mai. Feroneria gardului a fost distrusă în 28 mai (ce frumoasă lucrare de *fer forgé!);* am fotografii datate 29 mai, pe care apar parapete de rumeguş, care înconjoară spaţiul destinat clădirii, şi buldozere, iar la 30 mai s-a început turnarea fundaţiei. Panoul de şantier anunţă că se va înălţa un imobil multifuncţional P+3+4R. Şapte etaje, dintre care ultimele patru în retragere! Înţelegeţi că perspectiva unei asemenea afaceri a exercitat, asupra justiţiei, o influenţă irezistibilă.

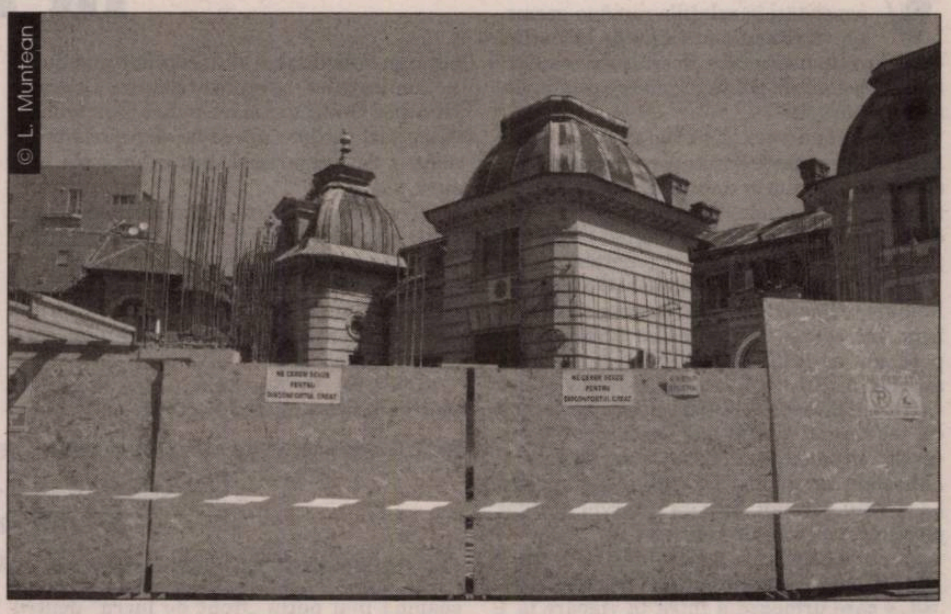

Să ne aducem aminte că disputa pentru împărţirea terenului a avut loc într-o zonă protejată – 05, Bulevardul Carol –, pentru care există un regulament. El prevede anumite condiţii la reabilitarea spaţiilor publice majore, indicînd că în scuaruri ca „Pache Protopopescu", orice intervenţii „vor fi subordonate caracterului zonei şi vor fi supuse aceloraşi avize de specialitate ca şi construcţiile." Numele acestei piaţete este chiar menţionat în acel document, unde se adaugă: „Pentru faza Proiect de autorizaţie de construire, este necesar avizul Ministerului Culturii." Întrebarea dacă a fost cerut şi acordat acest aviz este îndreptăţită, văzînd intenţia arhitectului Codrin Triţescu de a construi, pe o parcelă mică, un turn triunghiular cu faţadă de sticlă (ştiţi, sticla e ieftină). În dosul geamului – un magazin la parter. Avînd în vedere că între clădiri trebuie asigurată distanţa de cel puţin 5 metri, e clar că va fi folosit terenul la capacitate maximă, deşi regulamentul o interzice. Din toate acestea rezultă că nu s-a ţinut seama de obligaţiile legale. Între ele mai este şi aceea de a se proceda la o consultare publică, cetăţenii din vecinătate trebuind să fie informaţi. De fapt, nici măcar locuitorii casei care vor avea un zid în faţa ferestrelor nu şi-au făcut auzită vocea.

De la presupuneri
trecem la o realitate care se precipită.

Concluzia? Ca de atîtea ori, avem legi şi regulamente menite să protejeze valoarea istorică şi artistică a unor vestigii ale vechiului oraş, dar ele nu sînt luate în seamă. Aviditatea unei generaţii care se organizează în plutocraţie îşi bate joc de orice mai aminteşte de un trecut pe care ea îl disprefuieşte, fără a-l cunoaşte.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Muzeul mănăstirii Sucevița

Am învăţat, de-a lungul timpului, să apreciez micile muzee aflate în diverse localităţi din ţară. Fie că sînt muzee de artă, de istorie, case memoriale, mici sau mai mari colecţii adunate şi expuse pe lîngă o biserică sau mănăstire.... Mai toate conţin opere de artă sau obiecte neaşteptat de frumoase şi interesante, piese ale unui patrimoniu foarte puţin cunoscut, din lipsa „vizibilităţii" corespunzătoare a spaţiilor în care sînt expuse. Unul dintre aceste muzee este cel aflat la mănăstirea Sucevița.

Numărîndu-se printre cele mai cunoscute aşezăminte monastice ale Moldovei, ansamblul de la Sucevița a fost construit la porunca şi cu cheltuiala familiei Movilă, la sfîrşitul secolului al XVI-lea, şi este alcătuit dintr-o incintă rectangulară de zid, avînd în colţuri turnuri de apărare. În interior se află – într-o poziţie centrală – biserica. Ea este cea care face, în mare parte, faima mănăstirii. Asemănătoare cu bisericile care urmăresc încă tipul de plan al lăcaşelor de cult din vremea lui Ştefan cel Mare, cu suita de încăperi specifice bisericilor de la Putna şi Neamţ – adică pridvor închis, pronaos, gropniţă, naos şi altar –, biserica Suceviţei este ultima din şirul celor împodobite cu pictură exterioară. Conform specialiştilor, această pictură datează din 1596. La scurtă vreme, biserica mai capătă două elemente care o fac să fie atît de des citată: cele două pridvoare deschise, de factură muntenească, amplasate la intrările de pe laturile sale de nord şi de sud.

Cît despre clădirile monastice, ele sînt situate în interiorul incintei, pe latura de est a acesteia. Aici, la etaj, se află şi muzeul mănăstirii. Aparent modest, el conţine „o valoroasă colecţie de artă veche, un epitaf brodat (secolul XV), un aer brodat (1491), o ferecătură de argint de la Neagoe Basarab, precum şi vestitele învelitori de mormînt ale lui Ieremia (1606) şi Simion Movilă (1609)." Această descriere succintă se datorează lui Vasile Drăguţ *(Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească,* Bucureşti, 1976). Şi chiar dacă autorul menţionează cîteva dintre exponate, înşiruirea lor este departe de a fi completă şi capabilă să redea imaginea remarcabilă pe care o avem vizitînd muzeul. N-am să le descriu nici eu aici. Voi spune doar că piesele cele mai numeroase şi mai spectaculoase sînt cele datorate familiei Movilă sau legate de aceasta din urmă, şi mă voi opri doar la broderia de mormînt a domnului Moldovei, Ieremia (1595-1606).

Imaginea sa, figurată pe acoperămîntul de mormînt, a ocupat un loc aparte în preocupările istoricilor şi ale istoricilor de artă. Bibliografia mai recentă confirmă ipoteza conform căreia această reprezentare nu a avut ca sursă de inspiraţie numai tabloul votiv din biserica mănăstirii Sucevița şi, prin el, pictura de factură bizantină a epocii.

Un portret în ulei, descoperit relativ recent în colecţia Muzeului Naţional de Istorie din Kiev (publicat de istoricul de artă polonez Waldemar Deluga), a cărui execuţie este datată la sfîrşitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea, este cu siguranţă o copie a unui portret similar, realizat în timpul vieţii lui Ieremia, socotit pierdut. Fără îndoială, însă, că cel din urmă era cunoscut în contemporaneitate şi a fost utilizat ca model şi de către autorul broderiei funerare. Care, în felul acesta, se constituie într-o ilustrare a faptului că Moldova epocii lui Ieremia devenise „un loc în care influenţa din est şi cea din vest se întrepătrundeau cu uşurinţă" (Waldemar Deluga).

Broderia care îl înfăţişează pe Ieremia Movilă este, cu alte cuvinte, o mărturie a receptivităţii la orizonturi estetice diferite, care îl caracterizează pe Ieremia Movilă şi lumea moldovenească a epocii sale. Şi ea se alătură altor piese preţioase ale muzeului de la mănăstirea Sucevița, care trebuie neapărat vizitat!

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

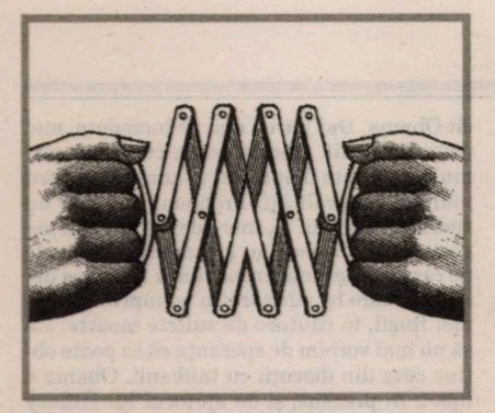

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

Jurnalismul de calitate depinde de fiecare dintre noi

– interviu cu Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU –

Am fost curios să aflu ce caută acolo, aşa că i-am cerut un interviu rapid, pe chat, în „pauza" dintre două episoade ale evenimentelor de la Istanbul. ***Laurenţiu Diaconu-Colintineanu*** *este singurul jurnalist român care a transmis, sistematic, ce s-a întîmplat în ultimele săptămîni în Turcia. S-au mai perindat cîţiva pe acolo, dar pînă la urmă a rămas lîngă el doar fotograful Andrei Pungovschi. La curiozitatea mea de a-l lua la întrebări a contribuit şi faptul că îmi încep dimineţile ascultînd emisiunea matinală de la RFI, unde Laurenţiu Diaconu-Colintineanu o secondează pe Magda Prelipceanu, prezentînd clar şi precis „ce mai e pe lume". Îl ştiu şi din colaborările la emisiunea* Punerea pe gînduri, *pe care o facem joia împreună cu RFI. Dar – mi-am zis – acolo, în mijlocul evenimentelor, e altceva.*

De ce ai plecat la Istanbul? Sarcină de serviciu, dorinţă proprie sau şi una, şi alta?

Şi una, şi alta. Dorinţa mea s-a transformat în sarcină de serviciu mulţumită şefului meu, Luca Niculescu. I-am prezentat planul, ideile pe care le aveam, bugetul şi timpul necesar deplasării. Am susţinut – ca în fiecare redacţie, sper – ideea şi importanţa pentru publicul românesc, iar apoi am sărit în avion. Acum, cînd vorbim, sînt deja a doua oară la Istanbul. Prima deplasare trebuia să fie de sîmbătă, 8 iunie, pînă miercuri, 12 iunie. Marţi dimineaţă au început ciocnirile, aşa că şederea s-a prelungit pînă vineri seara. Acum, la a doua deplasare, au contribuit trei entităţi media: RFI România, HotNews.ro şi Deutsche Welle. Nu de alta, dar, după cum bine ştim, presa nu se face fără bani...

„Importanţa pentru publicul românesc"?... Cîţi jurnalişti români au fost trimişi acolo de televiziuni, posturi de radio, ziare din România?

Ziare *mainstream:* nici unul. Televiziuni: ştiu că a fost, pentru scurt timp, o reporteriţă de la PRO TV, imediat după primele violenţe; săptămîna trecută au fost două echipe de televiziune, una de la Digi24, alta de la TVR. În weekendul trecut, cînd au fost evacuate piaţa Taksim şi parcul Gezi, nu cred că a fost vreun ziarist român aici, în afară de Vadim Ghirda, fotograf pentru Associated Press. În acest moment sîntem doi: fotograful Andrei Pungovschi şi cu mine. Se întîmplă mult mai multe lucruri decît modificarea Constituţiei şi jocul politic murdar de la Bucureşti. Sigur, nici acestea nu trebuie ignorate, dar riscăm să trăim cu perspectiva buricului şi să nu vedem niciodată dincolo de marginea propriei farfurii *(traducere directă, din proverbe germane).* Sînt sincer mîndru că o echipă de doi fotografi (Ioana Moldovan şi Andrei Pungovschi) şi doi jurnalişti (Ovidiu Vanghele şi subsemnatul) au asigurat informarea publicului românesc în acele zile. Televiziunile au ales calea ieftină: să ne sune pe noi să le povestim. Bun şi aşa, măcar s-a vorbit „pe sticlă". Iar „audienţa" pe care am reuşit să o facem – chiar şi numai pe Facebook –, reacţiile oamenilor, mulţumirile, felicitările, urările să avem grijă de noi – toate acestea arată că publicul românesc există şi că are nevoie de asemenea informaţii.

Cu alte ocazii, cînd era vorba de fotbal sau de ceva senzaţional, Istanbulul le-a părut apropiat şi accesibil televiziunilor, care şi-au trimis buluc oamenii acolo. În cazul de faţă, nu a contat şi faptul că la RFI se face un alt tip de jurnalism, cu o perspectivă mai amplă şi mai substanţială asupra evenimentelor?

Se poate, nu vreau să fac neapărat proces de intenţie. Dar nici nu pot să confirm, pentru că nu eram acolo cînd s-a luat decizia de către editor şi/sau producător. Totuşi, nu mă pot abţine să nu povestesc prima intervenţie telefonică în matinalul unui post de ştiri, în dimineaţa de marţi, cînd, în Istanbul, violenţele erau în toi. Pe prompter scria „Laurenţiu Diaconu-Colintineanu, jurnalist RFI". Prezentarea a fost „Laurenţiu Diaconu, jurnalist *Cotidianul*". E legitim să mă întreb dacă domnişoarea auzise în viaţa ei de RFI? Iar întrebarea venită de la colegul ei, imediat după ce îi spuneam că trebuie să mă aştepte puţin pentru că fug de gaze şi pietre – „Şi cum e atmosfera, e tensionată?" – cred că nu mai are nevoie de comentariu.

De ce crezi că e important pentru publicul românesc să afle rapid, de la faţa locului, ce se întîmplă în Turcia? (Căci, altminteri, chestiunile externe nu prea au audienţă la noi...)

Pentru că e important ca noi toţi să ne extindem orizontul de gîndire şi de informare. Cred că valoarea pe care o poate aduce un jurnalist este de a oferi informaţia în context publicului său. „Acolo se întîmplă asta" poate relata oricine. Un jurnalist îi oferă publicului posibilitatea de a înţelege de ce, cum, în ce fel, cu ce urmări se întîmplă „asta". Se adaugă, bineînţeles, faptul că un jurnalist nu poate el însuşi înţelege pe deplin ce se întîmplă undeva, dacă nu este acolo, deci nu îşi poate îndeplini misiunea aşa cum consider eu că este definită. Rapiditatea este esenţială în zilele noastre. Odată cu ascensiunea mijloacelor de informare digitală, creşte şi riscul ca informaţii neverificate să ajungă la public înainte de tipărirea ziarului sau de ora de difuzare a jurnalului. Aşa că viteza este o datorie nouă, pe care un jurnalist trebuie să şi-o asume.

Ţi-am ascultat mai multe corespondenţe la RFI, am citit şi pe rfi.ro. Ce ţi s-a părut cu adevărat important să înţeleagă publicul?

Contextul mai larg nu îl pot sintetiza în cîteva fraze, acela a necesitat un text de cinci pagini A4, dar am văzut că există multă lume care nu se conformează tiparului de „cititor modern" (care, zice-se, „preferă textele scurte"), fapt care m-a bucurat enorm. Pe foarte scurt, însă, ce se întîmplă aici este strădania unui popor de a ţine cu dinţii de principiile democratice şi de libertăţile individuale în faţa unui lider autoritar cu tendinţe islamiste. O profesoară de sociologie cu care am avut deosebita plăcere să vorbesc chiar astăzi mi-a spus – poate cel mai bine – ce simt turcii care se opun regimului Erdogan: „M-am săturat să fiu subaltern."

Să lăsăm un pic deoparte (măcar pe jumătate) jurnalistul şi să scoatem în faţă omul. Ca experienţă umană, cum e să te afli în mijlocul unor asemenea evenimente?

E confuz. Jurnalistul din mine m-a ajutat de multe ori să îmi păstrez calmul, să ţin distanţa de „subiect" şi să mă feresc de pericole. Din punct de vedere uman, e un amalgam de senzaţii şi de trăiri. Mi-a fost frică. În dimineaţa de marţi, cînd am ajuns în piaţă alergînd, ca să îmi treacă un cartuş de gaze lacrimogene pe lîngă cap, înainte să văd o maşină în flăcări de peste doi metri, „am aplaudat cu genunchii", timp de cîteva minute bune. Am simţit furie cînd vedeam cum poliţiştii trăgeau în plan orizontal, în loc să ochească la 45 de grade în aer, aşa cum scrie în manualul puştilor cu gaze. Am simţit compasiune faţă de protestatari, dar şi faţă de poliţişti – care, la urma urmei, sînt tot oameni. Şi ei erau obosiţi, unii frustraţi de ce trebuie să facă pentru că aşa li s-a ordonat. Mi-a fost rău fizic de la gaze. M-am întrebat, uneori, de ce fac asta, în momentele în care simţeam pericolul aproape. Într-o dimineaţă, am fost frustrat pentru că nu se adevereau zvonurile pe care le auziserăm cu o seară înainte şi am stat cu toţii pînă la 7 dimineaţa, aşteptînd „ştirea". Am fost uimit de puterea voinţei unor oameni în faţa armelor poliţiei. Am crezut că înnebunesc cînd am văzut, sîmbătă seara, că începuse evacuarea parcului şi a pieţei, şi eu aterizasem cu o noapte înainte la Bucureşti. Am fost mîndru şi măgulit de reacţia publicului. Fericit să ies cu bine din experienţa asta şi dornic ca un nebun să mă întorc înapoi. Peste toate astea s-a aşternut, însă, mantia de jurnalist. Pentru mine e inevitabil.

Şi ce-a intrat în plus sub mantie după o asemenea experienţă, pentru un jurnalist care, în mod obişnuit, ne informează (dar ne şi binedispune) dimineaţa ori face conversaţii cu dilematicii la Punerea pe gînduri?

Sînt un jurnalist de radio, care face cu deosebită plăcere matinalul şi talk-show-ul de seară cu dilematicii. Dar sînt şi un jurnalist care crede că realitatea se întîmplă acolo unde sînt oamenii. Afară, pe teren, se strîng subiectele, pentru ca apoi să mă pot întoarce în studio să le prezint. Sub mantia mea s-a aşternut acum o experienţă nouă, contactul cu o cultură, cu oamenii de aici, înţelegerea mai bună a ţării şi a elementelor sale specifice. Voi putea vorbi cu mai multă legitimitate publicului RFI despre evenimentele de aici, oricare ar fi ele, pentru că am folosit deplasarea şi, mai ales, liniştea acestor ultime zile, pentru a săpa în profunzime evenimentele de aici. Este la fel ca după deplasarea din urmă cu cîteva luni din teritoriile palestiniene. Sigur, şi despre Palestina, şi despre Turcia am citit mult. Nu am venit fără bagaj informaţional aici. Dar odată trăite aceste locuri, cu totul altfel pot înţelege eu – şi, bineînţeles, şi publicul meu. Am o datorie faţă de public. Pentru el mă aflu aici, pentru el muncesc în fiecare zi, indiferent dacă din studio sau de pe teren. Lucrez, evident, pentru angajatorul meu, dar el vine întotdeauna pe locul al doilea.

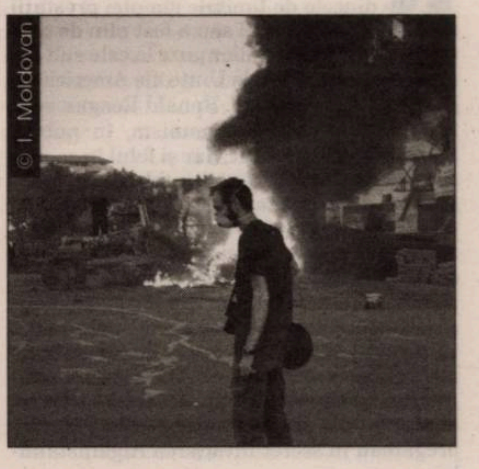

Angajatorul e, acum, RFI. Ai lucrat şi pentru DW. *Dilemă: şcoala de jurnalism franceză sau cea germană? Ce preferi?*

Cea de jurnalism corect. M-am format în şcoala germană, acum lucrez, poate, în spirit francez. Mă interesează, însă, să fiu corect faţă de oamenii care mă aud sau care mă citesc. Nici măcar obiectivitatea nu pot spune că mă interesează, mi se pare că acest deziderat şi-a atins limitele deja de multă vreme. Important mi se pare ca nimeni să nu poată spune că am minţit, că am dezinformat, fie şi prin omisiune sau greşeală. Cred că cea mai mare tristeţe a mea ar fi să aud pe cineva spunînd „N-am înţeles nimic din ce zice/scrie Colintineanu acolo." Fac această meserie de zece ani şi nu îmi atîrnă nici o „tinichea jurnalistică" de coadă. La asta mi-a folosit corectitudinea germană şi cea franceză.

Se deplînge „moartea jurnalismului de calitate". Nu doar la noi, ci şi în lume. Eşti de acord? Să-i pregătim parastasul?...

Nu. Cred cu tărie că jurnalismul de calitate depinde de fiecare dintre noi, nu de mulţimea numită „presă". Nu deplîng moartea presei scrise în forma ei fizică, adică pe hîrtie. E treaba fiecăruia dacă nu reuşeşte să se adapteze. *Dilema veche* există în continuare în print, ba mai mult, are singurul model funcţional de abonament online din România. De ce? Pentru că e de calitate. Restul să moară, dar nu pentru că aşa e trendul, ci pentru că nu oferă publicului ceea ce trebuie. Există jurnalism de calitate pe Internet, pe bloguri, ba chiar pe Facebook. Unde e problema? Principalul e ca jurnalistul să îşi facă treaba, să poată trăi din ea (aici există o disfuncţionalitate în piaţa românească), iar publicul să primească informaţia pe care o caută şi care este relevantă. Am încredere şi în cei mai tineri ca mine că vor şti să îşi caute modele şi să îşi croiască un drum în această branşă. Internetul îi ajută enorm. Sigur, putem afirma cu toată corectitudinea că numărul jurnaliştilor care îşi iau misiunea în serios a scăzut. Motivele le cunoaştem şi sînt împărţite în mod egal, cred eu, între ei şi angajatorii lor. Dar tot cred că nişarea consumului de informaţie şi dezvoltarea tehnologiei ne vor ajuta să ajungem la standardele pe care eu şi alţii le-am avut drept modele.

Fotografiile de la Istanbul

Cu casca pe cap şi bocanci în picioare, am peste doi metri. Plus o mască de gaze, un aparat la gît şi nişte obiective atîrnate de curea. S-ar putea spune că nu trec foarte uşor neobservat. Motiv pentru care, în ultimele două săptămîni, mi s-a întîmplat ades în zona Taksim să mă oprească protestatari care voiau să afle ce caut acolo. După ce citeau legitimaţia mea de la *Decât o revistă,* urma, invariabil, aceeaşi întrebare: „Ce scrie ziarul tău despre noi?"

Sînt *freelancer.* Ziarul meu, din păcate, nu există, la fel cum nu prea există nici aplecare către subiectele externe în publicaţiile româneşti. Am renunţat de ceva vreme să mai judec relevanţa materialelor pe care le fac în funcţie de interesul editorilor români. Cu cîţiva ani în urmă, asistam la o discuţie între doi fotografi americani. Unul avea dubii în legătură cu un subiect mai puţin spectaculos, în genul jurnalismului comunitar. „Dacă-ţi pasă ţie, o să le pese şi celor care se uită la imaginile tale."

Fotografiile pe care le-am făcut aici nu sînt grozave, dar sînt importante. Pentru oamenii din piaţă, care de două săptămîni participă la unul dintre cele mai civilizate proteste pe care le-am văzut vreodată şi care încearcă să-şi facă vocea auzită. Cu atît mai mult cu cît vorbim de o ţară unde televiziunea de stat difuzează documentare despre pinguini, în timpul luptelor de stradă.

Andrei PUNGOVSCHI

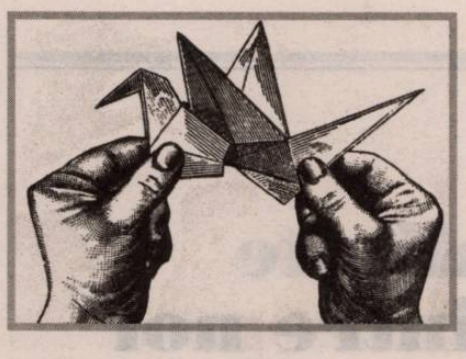

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ce nu poate Obama

Ronald Reagan era actor. În rolul de preşedinte a trecut, însă, cu mult dincolo de limitele simplei prestaţii actoriceşti. Mandatul său a fost plin de conţinut. Graţie strategiilor puse la cale sub administraţia sa, Statele Unite ale Americii au cîştigat Războiul Rece. Ronald Reagan spunea bancuri despre comunism, în public. Savurosul lor conţinut, dar şi felul în care le spunea denotau că omul înţelesese perfect grozăvia, absurditatea şi precaritatea sistemului care-i stătea în faţă. În această viziune foarte clară a lui a stat, probabil, secretul reuşitei. Reagan a venit la putere după o administraţie (a lui Jimmy Carter) care negociase funcţionăreşte, cu Uniunea Sovietică, tot felul de scheme de reducere a armelor nucleare (Tratatul SALT II), de tipul „noi reducem atît, ei atît, noi facem asta, ei ailaltă" şi tot aşa, în timp ce ruşii – cinci – pregăteau în secret invadarea Afganistanului.

Cel mai mare succes al sovieticilor a fost acela de a-i face să creadă pe americani şi pe restul lumii că Uniunea Sovietică ar fi o forţă comparabilă cu Statele Unite. Dincolo de arsenalul militar (şi acela depăşit tehnologic), nu era nici pe departe aşa, iar Reagan a înţeles asta şi şi-a întemeiat strategia pe un obiectiv foarte clar: *We win, they lose!* – „Noi cîştigăm, ei pierd!" *Ei* fiind numiţi, pe bună dreptate, *Imperiul Răului*. Reagan a priceput că o negociere cu cei de rea-credinţă n-are şanse decît de pe poziţii de forţă.

Lumea de astăzi nu mai e bipolară şi, pentru mulţi, răul (geopolitic vorbind) pare mult mai amestecat cu binele, în nuanţe mai greu detectabile. Iar zilele acestea, îl auzim pe Barack Obama de la Berlin, propunînd din nou, ca şi Jimmy Carter, reducerea arsenalelor militare. Vicepremierul Rogozin i-a replicat sfidător cum că Rusia nu poate lua în considerare în mod serios propunerile americane de dezarmare nucleară. Rusia joacă în continuare pe cartea dură. Deşi a devenit o ţară de-a dreptul falimentară, nu pare că se sfieşte de puterea Americii. De curînd, Vladimir Putin a reuşit să deturneze agenda G8 pe tema Siriei. Problemele urgente privind acest punct fierbinte nu s-au mai pus pe tapet, iar după încheierea reuniunii, acelaşi Putin şi-a permis să declare că ţara sa e dispusă să ofere din nou arme regimului de la Damasc.

Nu poţi negocia cu ruşii dacă nu ştii măcar bancurile pe care le ştia Reagan.

De cealaltă parte, Statele Unite au reacţionat cu întîrziere la dovezile că regimul de la Damasc a folosit gaz sarin în războiul cu propriii cetăţeni, după ce autorităţile de la Paris şi de la Londra făcuseră deja afirmaţii în acest sens. E drept că americanii ezită să-i ajute pe rebelii sirieni, pentru că printre ei se află şi grupări Al Qaeda. Dar ezitările dau timp şi curaj adversarilor democraţiei din întreaga lume. Rezultatul e că noul regim de la Cairo sau mai vechiul regim de la Moscova îşi permit să-i hărţuiască şi chiar să-i aresteze pe angajaţii ONG-urilor occidentale şi americane.

A fost de înţeles că după politica asumat intervenţionistă a lui George Bush, Barack Obama a încearcat să îndulcească imaginea Statelor Unite în lume. Dar e deja la al doilea mandat şi insistenţa pe această cale devine de-a dreptul contraproductivă. Tot în aceste zile, sub aceeaşi administraţie Obama, în Afganistan, americanii au început să ducă tratative de pace cu talibanii (!), spre îngrijorarea şi neputinţa preşedintelui Karzai. Pare că se reia naiva politica a lui Jimmy Carter de tratative cu tot felul de grupări şi regimuri corupte sau violente. De observat şi cum Iranul îşi vede liniştit de planurile sale, în vreme ce americanii se străduiesc să oprească orice acţiune militară a Israelului împotriva instalaţiilor sale nucleare. Ne putem trezi, într-o bună zi, că Iranul islamist deţine bomba atomică.

Întotdeauna, soluţiile diplomatice sînt preferabile războiului. Dar diplomaţia e eficientă cînd are în spate un obiectiv clar şi puternic. De tipul *we win, they lose* şi în care ştim bine cine sîntem *noi* şi cine *ei*. O formulare pe lîngă care binecunoscuta lozincă *Yes we can* a lui Obama pare să pălească. Sigur că putem orice. Dar ce anume vrem?

George Bush era poate mai puţin simpatic, unii cred că şi mai puţin inteligent decît Obama. Dar părea mai de încredere, mai greu de clintit. Obama poate cuceri cu şarmul său, poate fi apreciat şi admirat pentru multele sale calităţi. Problema lui e că nu sperie pe nimeni. Şi, într-adevăr, nu poţi negocia cu ruşii dacă nu ştii măcar bancurile pe care le ştia Reagan sau dacă n-ai idee despre cel care îşi mîna troica pe cuprinsul mamei Rusii, în căutare de suflete moarte. Ca să nu mai vorbim de speranţa că se poate obţine ceva din discuţii cu talibanii. Obama e lipsit, în prezent, şi de ajutorul lui Hillary Clinton, care dădea, totuşi, o anume greutate mesajelor americane. Succesorul ei de la Externe nu cred că reuşeşte să transmită ideile cu aceeaşi apăsare.

Barack Obama a studiat Ştiinţele Politice şi Dreptul. E un tip inteligent, care şi-a construit într-un mod exemplar cariera şi imaginea. Un tip *soft*, de genul celor aleşi în vîrful administraţiei unor mari companii pentru că stilul şi imaginea lor dau bine în acea funcţie. Par foarte buni în mediul lor, dar prin alte locuri pot fi luaţi de fraieri. Fără să fie actor, ca Ronald Reagan, Barack Obama îşi joacă bine rolul. Numai că pare un simplu rol.

ready made

„Aşadar, încerc cele mai dense gînduri ale modestei mele contribuţii.

Fireşte, densitatea mi-i dictată de însăşi natura lucrurilor pe care le analizez, ci nu de vreo careva subiectivitate stîngace, ori chiar stîngăciile, pe care mi le-ar indica mărinimosul cititor le doresc urmare firească a acestui defazaj: curajul, sînt conştient, a depăşit nivelul potenţelor. Ci totuna risc. Ispita de-a contura parametrii gîndirii pedagogice eminesciene înghite toate şovăielile."

Clima Gescu, *Mihai Eminescu: cuget pedagogic. Carte pentru învăţători*, Editura „Lumina", Chişinău, 1991

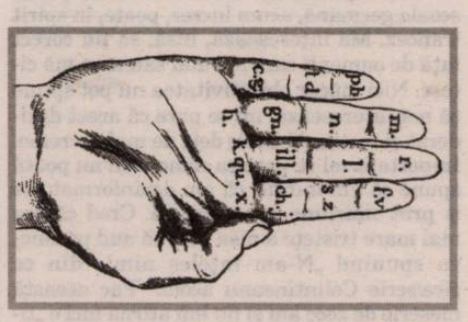

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre vînătoare

N-aş putea spune cu exactitate de ce mi-a displăcut ideea de vînătoare, încă din copilărie. Pot invoca, bineînţeles, argumentul masacrului animalier – care, cred, dezgustă pe oricine, la rigoare, chiar şi pe amatorul de experienţe cinegetice –, dar nu e vorba numai despre aceasta. Nu sînt neapărat un „sensibilicos" gata să închidă televizorul (sau ochii, după caz) la primele scene mai „intense" din *Scream* ori *Psycho*. Bănuiesc faptul că la mijloc ar fi lipsa crasă de fairplay din interiorul actului vînătoresc. În pofida tuturor pledoariilor *pro domo*, vînătoarea rămîne un ritual degradant, din cauza inechităţii pe care se întemeiază. Omul – suveran al tehnologiilor – ucide (sub protecţia unui arsenal înfiorător) o vietate sălbatică, hăituită pînă la disperare în propriul habitat natural, habitat pe care, într-o prelungire delirantă a fatalităţii, nici nu are cum să-l părăsească vreodată, altfel decît prin extincţie. Finalitatea şi, ca atare, „raţiunea" supremă a acţiunii devin *plăcerea* în sine a *agresorului*, aşa-zisul lui „morb" vînătoresc. Este aici o disproporţie ontologică ce l situează pe individul-vînător sub clasa primatelor. A te lupta cu tigrul, în tradiţia inubliabilului Tarzan, a ucide „căprioara în Munţii Carpaţi", cu biciul foamei pe spate, a te apăra de haita de lupi ori de ursul brun, în adîncimile codrilor, este cu totul altceva. În asemenea situaţii intervine instinctul conservării speciei şi, conform legii fundamentale a naturii, el poate fi exercitat nestingherit, fie şi în dauna altor ramuri ale bestiarului terestru. A te duce, însă, echipat ca un puşcaş marin, prin pădurile patriei, şi a împuşca (frecvent, la foc automat), cu un sadism greu de conceptualizat, iepurele de cîmp, năucit de gonaci, vulpea derutată ori mistreţul înfometat, asta mi se pare un gest pur şi simplu criminal.

Există, desigur, o categorie profesională a vînătorilor. Utilitatea sa se află dincolo de orice discuţie. Nu poţi lăsa o zonă atît de complexă, precum echilibrul ecologic, fără un minim control uman. Din această perspectivă, intervenţia vînătorului profesionist nu pare doar necesară, ci şi pe deplin lăudabilă. De altfel, membrii segmentului în discuţie sînt, din ceea ce am putut să observ în ultimii ani, în manifestările eterogene de autocivilizare demonstrate de societatea noastră, cam singurii inşi dotaţi cu impuls autentic de protecţie a mediului. Ajutaţi de informaţii empirice asupra mersului lucrurilor în universul înconjurător, ei nu ucid niciodată gratuit exemplarele faunei, asigurînd – după puterile lor şi după minimalul suport legal – apărarea pădurilor româneşti. Impostorul sangvinar pe care îl aveam în vedere este, în fapt, autointitulatul „vînător amator", distrugătorul fără scrupule al balanţei naturii, în scopuri strict personale, grefate pe o nevoie rudimentară de divertisment violent. „Vînătorul" în cauză e, în mod invariabil, exponentul „claselor superpuse", aparţinînd burgheziei de tranziţie (corespondentul vechilor aristocraţi europeni, care vînau similar, lipsiţi de grija apăsărilor de conştiinţă, dar care deţineau măcar scuza educaţiei primite într-o cultură patriarhală, autarhică, şi nu într-una democratică, deschisă, liberală...). Acest personaj superficial – construit pe tiparul cel mai elocvent al parvenitului economic – şi-a creionat o identitate vînătorească, forţat de noile circumstanţe sociale. România – aidoma tututor sistemelor bazate pe un soi de tribalitate ajustată la tipare actuale (echivalente se găsesc prin Asia, Africa şi America de Sud) – încurajează postura *macho* pentru liderul de orice tip. (A se vedea vizitele anuale făcute de noii potentaţi europeni pe domeniile vînătoreşti autohtone!) În bunul obicei „stăbesc" al locului, vînătoarea a devenit activitatea perfectă pentru susţinerea unei astfel de ipostaze.

În tradiţia inubliabilului Tarzan.

Totuşi, actul vînătoresc ascunde, prin înseşi semnalatele sale disproporţii, un profil moral total opus celui asumat, de regulă, de către civilizaţia *macho*. În lichidarea turmei de porci mistreţi cu mitraliera sau în doborîrea ursului de o tonă, cu ajutorul puştii cu lunetă (eventual, în infraroşii), nu descoperim bărbăţia arhetipală, ci un întristător puţoism „postmodern". Figurile vînătorilor actuali nu trădează cine ştie ce vitejii dacice – în momentul în care, cu emfază, sînt împopoţonate cinegetic –, ci lasă, necondiţionat, impresia retardului fizic şi psihic. Supraponderali, muiaţi de confortul zilnic şi, mai ales, de chiolhanul experimentat plenar, încă înaintea ieşirii cu puşca pe teren, personajele respective, croite mai curînd după parametri politici şi financiari decît marţiali, par să facă reclamă la iaurturile Activia (dacă ne vom opri asupra zîmbetului relaxat, de uşurare, care le acoperă obrajii îmbujoraţi), şi foarte puţin la tradiţiile de masculinitate opulentă ale populaţiei indigene. În fond, pe acest decalaj dintre aparenţă şi realitate se articulează şi explicaţia ultimă a nedemnului lor hobby. Asemenea „eroi" de melodramă disimulează, în apetitul sangvinar, neputinţa etică şi psihologică de a se confrunta cu existenţa adevărată. Cocoloşiţi şi acoperiţi de mantaua atotcuprinzătoare a politichiei şi de avantajelor sale, ei dau dovadă de laşitate în raportul brutal pe care îl stabilesc cu animalele pădurii. Din fericire, uneori, mai greşesc ţinta, pulverizîndu-şi – reciproc – porţiuni anatomice sensibile. Este atunci, acolo, să recunoaştem, fie şi pentru cîteva clipe, vechiul *modus operandi* al justiţiei divine, care, la un moment dat, îşi va urma cursul firesc.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

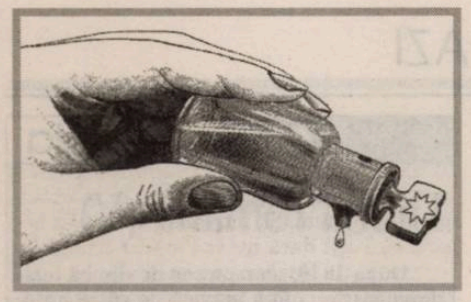

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

„Fără dar şi poate...“

O serie de pseudoreguli gramaticale şi pseudoexplicaţii etimologice circulă de multă vreme printre vorbitori, alcătuind un folclor lingvistic la a cărui perpetuare contribuie, uneori, şi şcoala (prin profesori cu convingeri ferme, dar fără dorinţa de a le verifica temeiurile), avînd în ultima vreme, ca mediu ideal de răspîndire, Internetul. Nu întotdeauna se formulează reguli explicite: se poate ca, fără nici un comentariu, o formă sau o construcţie să fie reinterpretată, pur şi simplu pentru că vorbitorii nu o mai înţeleg, nu o mai asociază cu alte cuvinte şi expresii. Fenomenul, bine cunoscut în ipostaza *etimologiei populare*, poate produce, în timp, o modificare a formei mai puţin transparente, în conformitate cu o nouă asociere prezentă în mintea vorbitorilor.

Un exemplu relativ recent de etimologie populară, asociat cu circulaţia „folclorică“ a unei false justificări, duce la transformarea locuţiunii *fără doar şi poate*, pe care unii vorbitori au început să o folosească în forma *fără* ***dar*** *şi poate*. Exemple sînt multe: „Eşti *fără dar şi poate* o adevărată divă!“ (clopoţel.ro); „*Fără dar şi poate* el a călcat strîmb“ (enational.ro); „Iubirea, *fără dar şi poate*, ne hrăneşte sufletul în fiecare moment al existenţei noastre“ (garbo.ro) etc. Modificarea apare mai ales pe bloguri sau în comentarii ale unor anonimi, dar pare să fi pătruns şi în mass-media: „Cei care merg în Ontario, Canada vizitează *fără dar şi poate* una din cele mai mari minuni ale lumii“ (antena3.ro); „vocea s-a impus *fără dar şi poate*, o spun oameni de calitate“ (cancan.ro), „o locaţie care stîrneşte, *fără dar şi poate*, imaginaţia oricărui bărbat“ (acasatv.ro).

Alături de vorbitorii cărora li se pare deja că aceasta este forma normală, folosind-o fără ezitare, se găsesc şi teoreticienii ad-hoc, cei care critică „lipsa de logică“ a formei tradiţionale. Explicaţiile lor arată că în exemplele anterioare nu era vorba de repetarea întîmplătoare a unei simple omisiuni de literă, a unei erori de tastare, ci chiar de o tendinţă de modificare. Nespecialiştii aplică, de obicei, cu mare uşurinţă, eticheta *greşit:* „Ce să mai vorbim despre *expresia greşită «fără doar şi poate»*, care e, de fapt, *fără dar şi poate*?“ (hobbyforum.ro). Argumentele aduse în sprijinul acestei critici vizează o presupusă nepotrivire între înţelesul lui *doar* (în utilizarea sa actuală, de adverb restrictiv, sinonim cu *numai)* şi ideea de posibilitate – preferîndu-i, în schimb, sensul aparent mai potrivit al adversativului *dar:* astfel, *fără dar şi poate* ar însemna „fără obiecţii şi ezitări“.

În mod tipic, explicaţiile folclorice nu iau în considerare evoluţia limbii, pentru că, în ciuda proceselor foarte evidente pentru gîndirea ştiinţifică, vorbitorul are impresia că limba e stabilă şi atribuie prea uşor trecutului norma prezentului. La absenţa viziunii istorice asupra schimbării contribuie, probabil, şi şcoala.

„...eşti o adevărată divă!“

Toate dicţionarele noastre înregistrează expresia *fără doar şi poate* în forma ei cunoscută, atestată din secolul al XIX-lea şi cît se poate de firească, pentru că sensul vechi al adverbului *doar(ă)* este cel de posibilitate şi incertitudine. Încă din secolul al XVI-lea, vechiul *doară* este echivalent cu *poate:* „Iară ei, cînd vor ceti acicea cîndai, *doară* se vor putea derepta şi la calea ceaia adeverită să se aducă“ (predoslovia *Evangheliei cu învăţătură* a lui Coresi, 1581). Urme ale valorii vechi a lui *doar* s-au păstrat în unele construcţii (interogativ: *Doar n-ai uitat?)* şi locuţiuni *(într-o doară, doar-doar* etc.). Ca expresie a certitudinii, *fără doar şi poate* neagă două formule de indecizie echivalente *(doar şi poate),* intensificîndu-şi efectul prin alăturarea acestora. *Doar* a căpătat destul de tîrziu sensul restrictiv, intrînd în concurenţă cu *numai*. (De altfel, nici istoria lui *dar* sau *dară* nu e simplă: cuvîntul nu era adversativ în primele sale atestări şi a avut, pînă curînd, şi o utilizare concluzivă, păstrată în *aşadar).*

Inacceptabil să aplicăm schimbărilor semantice subtile şi îndelungate, ale căror urme se păstrează doar în unele expresii şi locuţiuni, grila unei pseudologici limitate la înţelesul actual al cuvintelor. Sper ca asocierea dintre *dar* şi *poate* să nu se răspîndească în mod contagios, aşa cum se întîmplă în ciuda protestelor specialiştilor, cu multe inovaţii actuale.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Desfăşurarea activităţii de practică a studenţilor PRACTeam

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare” Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, în cadrul proiectului „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri", proiect cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013 - „Investeşte în oameni!"; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU, anunţă:

În cadrul Facultăţilor de Ştiinţe Economice din universităţile partenere PRACTeam, se desfăşoară, în această perioadă, **activitatea de practică în cadrul celor peste 140 de organizaţii gazdă** cu care au fost încheiate Acorduri de parteneriat din judeţele Bihor, Timiş şi Suceava. Practica studenţilor economişti se desfăşoară în urma activităţii de repartizare a studenţilor la unităţile de practică.

Perioada de desfăşurare a stagiilor de practică pentru fiecare universitate parteneră a fost programată după cum urmează:

- 8 - 26 iulie 2013- pentru studiile de licenţă; 9 - 19 iulie 2013 -pentru studiile de masterat - Universitatea din Oradea, Facultatea de Ştiinţe Economice;
- 8 - 26 iulie 2013 - pentru studiile de licenţă; 3 - 14 iunie 2013 pentru studiile de masterat - Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor;
- 27 mai - 16 iunie 2013 - pentru studiile de licenţă; 3 - 16 iunie 2013 pentru studiile de masterat - Universitatea „Ştefan cel Mare” din Suceava, Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică.

Studenţii economişti participă la stagiile de practică în cadrul firmelor şi instituţiilor gazdă de practică, pe posturi specifice următoarelor domenii de studiu: **Administrarea afacerilor, Economie şi afaceri internaţionale, Finanţe, Contabilitate, Management şi Marketing.**

La stagiile de practică organizate în cadrul proiectului PRACTeam participă un număr total de **880 studenţi înmatriculaţi** în sistemul naţional de învăţământ, studenţi selectaţi din cele trei universităţi partenere: Universitatea din Oradea - Facultatea de Ştiinţe Economice; Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare” Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Unde se opreşte haosul, de unde începe ordinea?

În verile calde şi secetoase ale anilor 1980, prin satul meu apăreau, parcă rătăciţi de prin alte lumi, oamenii ploilor. De fapt, era unul singur, ascuns în dosul unei căruţe cu coviltir, de unde îşi incanta litania nesfîrşită a sărăciei. Cîntecul lui era atît de sfîşietor, că ne scotea pe toţi de prin case şi adăposturi, şi ne grăbea să-l miluim cu de-ale gurii. Şi cînd întindea mîinile să apuce bucăţi de pîine, îi zăream chipul neîngrijit, cu părul încîlcit şi barba nerasă, şi-i simţeam mirosul acru al hainelor neschimbate de nopţi şi zile. Era urmat, apoi, de cohorta de paparude, şi... de ploaie. Povestea mi-a revenit în minte citind cartea lui Andrei Oişteanu, *Ordine şi Haos. Mit şi magie în cultura tradiţională românească,* Polirom, Iaşi, 2013. Nu ştiu dacă „omul ploii" din adolescenţa mea este o reminiscenţă a solomonarului, dar povestea spusă de Andrei Oişteanu m-a impresionat. Şi am purces la lectura cărţii, nu ca omul, de la prima pagină, ci de pe la mijloc, acolo unde balaurii mi-au atras insistent atenţia. Aşadar, solomonarul – regăsit de Andrei Oişteanu în cultura populară – are aparenţele unui „cerşător-rătăcitor", cu hainele peticite şi murdare, colindînd satele şi cerşind de-ale gurii, dar nu pentru a-şi potoli foamea, ci pentru „a testa bunăvoinţa oamenilor". Cu erudiţie şi persistenţă, autorul culege toate legendele construite în jurul acestui personaj, care are puterea de „a conduce norii" şi de a aduce ploaia. Dar lucrurile nu sînt atît de simple, pentru că temele principale ale cărţii, „ordine" şi „haos", se inserează în demonstraţie. Astfel, solomonarului i se contrapune balaurul, reţinut de mentalitatea populară drept un „duh rău care (prin secetă, furtună sau grindină) perturbă ordinea naturii şi a colectivităţilor umane." Chiar dacă operează cu dihotomia bine cunoscută şi care împarte lumea în bine şi rău, Andrei Oişteanu admite că mentalitatea populară a cam amestecat lucrurile. Astfel că nici balaurul nu este eminamente rău, aşa cum nici solomonarul nu este întotdeauna un salvator.

Mai trebuie spus că analiza lui Andrei Oişteanu mă ia mai totdeauna prin surprindere, prin înlănţuirea temelor aparent independente una de alta. De la solomonar la balaur am ajuns la vrăjitori şi vrăjitoare. Mi se pare interesantă şi plauzibilă ipoteza conform căreia Biserica Ortodoxă a fost destul de tolerantă în faţa acestor practici magice atît de înrădăcinate şi înlănţuite în profesiunea credinţei, din cauza slăbiciunii sale organizatorice. Or, asta nu i-a prea îngăduit – spune autorul – o cruciadă a rugurilor, comparabilă cu cea desfăşurată în lumea vestului european, începînd cu secolul al XIII-lea (p. 259).

Din perspectivă istorică şi antropologică, fenomenul vrăjitoriei şi al superstiţiilor veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea par foarte bogat şi atent cercetate. Dar realitatea este cu totul alta. Dacă din punct de vedere etnografic s-au tot adunat mărturii, mai ales cu sfîrşitul secolului al XIX-lea – iar aici îi sîntem îndatoraţi lui Simion Florea Marian –, din punctul de vedere al practicii imediate, ştim destul de puţine. Or, această practică rămîne ascunsă printre documentele vremurilor, iar necunoscînd ponderea proceselor şi nici măcar dacă au existat, ne grăbim să atribuim ipoteze. Arhivele judiciare, de pildă – pe care le-am răsfoit pentru alte subiecte –, legate, într-un fel, de practica vrăjitoriei domestice, păstrează pentru secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea serii de procese în care personajele principale sînt vrăjitorii şi vrăjitoarele. Şi ar mai fi de spus că multe dintre aceste personaje se bucură de complicitatea (adeseori chiar de ajutorul) preoţilor de prin sate şi mahalale. De aici şi această poziţie de o oarecare îngăduinţă, dat fiind distanţele atît de mari între oficiul central al clerului înalt şi lumea măruntă a clerului rural, amestecată cu enoriaşii în toate cele.

Şi, cum era de aşteptat, tema vrăjitoriei deschide o alta, căci autorul ajunge la vrăjitoarele îmblînzitoare de demoni, la relaţia magico-erotică dintre fecioară şi fiară...

Din păienjenişul poveştilor erudite despre miturile, legendele, riturile apotropaice de tot felul, superstiţii şi incantaţii ne salvează tot Andrei Oişteanu, cu o concluzie pe măsură: „Aceasta este povestea cu care v-am înconjurat de trei ori şi sper să aibă asupra domniilor voastre aceleaşi efecte benefice."

Această lume a fantasmelor mitice mi-a dominat copilăria. Unele dintre legende, în formele lor apocrife, le ştiam de la bunici, de la mama, de la vecinele mele. Şi am crezut în toate (mai cred încă), cu inocenţa acelei lumi rurale care încearcă să ordoneze haosul cu vorbe de poveste. Regăsindu-le în cartea lui Andrei Oişteanu şi aflîndu-le nu numai rădăcinile, ci şi sensuri apotropaice, explicaţiile, circulaţia prin lumea asta creştino-păgînă a Balcanilor, m-am „îmbogăţit".

Lectură plăcută!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Limba română (V)

După 1818, „denumirea de «limbă moldovenească» a fost impusă de către autorităţile ţariste, să fie folosită în actele oficiale şi în publicaţiile din provincie. În 1818, în primul text de lege emis de noua stăpînire, *Aşezămîntul obrazovaniei* [de organizare a] *oblastii Basarabiei,* a fost legiferată o nouă denumire a provinciei. Acest act juridic menţionează în primul aliniat: «Pentru numirea oblastii» numele *Basarabia* pe care noua administraţie a dat-o provinciei ocupată de ea: «oblastia aceasta *să va numi* oblastia Bassarabiei.» Noul nume al provinciei, *Basarabia,* folosit în toate actele publice, s-a transferat şi asupra locuitorilor, denumiţi cu acest etnonim, dar nu şi asupra limbii (vorbitorii nu au folosit niciodată expresia **limbă basarabeană* sau *basarabenească).* Considerăm că această asimetrie între etnonim şi glotonim este o dovadă a faptului că vorbitorii, care au început să se numească şi ei pe ei înşişi *basarabeni,* nu au avut niciodată conştiinţa că ei ar vorbi o altă limbă (sau o nouă limbă) în comparaţie cu situaţia de pînă la 1812. În secolul al XIX-lea, glotonimul *limbă moldovenească* folosit în Basarabia reprezenta, de fapt, afirmarea unităţii lingvistice a vorbitorilor de pe ambele maluri ale Prutului, deoarece indică proveniența comună din denumirea provinciei istorice Moldova, care se afla în altă ţară, şi nu o diferenţiere faţă de trunchiul comun al neamului. Echivalentă a expresiei din limba rusă: *moldavskij iazyk,* sintagma *limba moldovenească* a fost impusă prin aceeaşi lege din 1818: «pricinile [judecătoreşti...] să vor lucra în limbile rusască şi moldovenească.» Îngrădirea folosirii limbii materne va urma după numai zece ani, în *Aşezămîntul* din 1828 care consfinţeşte că «toate pricinile [...] din oblastia Besarabiei să lucrează pe limba rosienească, iară cînd *va urma nevoie,* cu tălmăcire şi pre limba moldovenească."

Zamfira Mihail, *Limba română în scrieri parenetice din Basarabia (1812-1865),* Editura Fundaţiei România de Mîine, Bucureşti, 2001 (v. şi nr. 483-488)

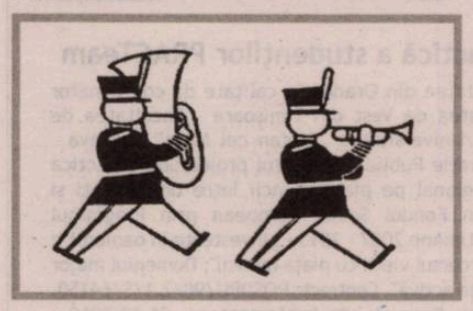

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Cum ne „despart" lucrurile care ne „apropie"

Simplu. Pe măsură ce creşte numărul de festivaluri de toate soiurile – cu cît mai neîncăpătoare devin anumite săli de teatru, cu cît mai mulţi spectatori şi vizitatori intră în sala de cinema sau, să zicem, la o expoziţie de fotografie – paradoxal, cu atît mai puţin *public* participă la toate astea. Nu e vorba de numărul de spectatori care asistă. Ci de oameni care participă *individual* la ceea ce văd, ştiind *ce se face* în dosul a *ceea ce se vede*. Ei nu mai sînt... publicul. Sau fac parte dintr-un alt tip de public. Unul care, de fapt, nu mai e public, în ordinea în care înţelegeam acest cuvînt. Ci e o sumă de oameni care *inspectează* ceea ce văd. S-ar putea numi public doar pentru că se află împreună, în acelaşi loc, în acelaşi timp, asistînd la aceeaşi întîmplare. Dar nici măcar asta nu mai e aşa. Pentru că fiecare dintre ei intră în acest joc avînd conştiinţa că ceea ce vede e o competiţie a înţelegerii. O competiţie cu ceilalţi *colegi* din public. Şi e absolut normal să fie aşa.

Să lămurim. Afirmaţia nu e de ieri şi nici nu e vreo crudă noutate. Pe măsură ce ştim mai mult, participăm mai puţin afectiv la toate formele de spectacol. Devenim mai implicaţi intelectual, trăgînd după noi un alt fel de emoţie. Aceea a identificării noţiunilor, a armoniei construcţiei spectacolului, a ideilor care stau în dosul lui, *a discursului* şi *a prestaţiei* regizorului – mă rog... creatorului, autorului, propunătorului etc. Rareori ne mai referim sau ne contrazicem – cînd ieşim din sala de spectacol – în legătură cu povestea a ceea ce am văzut. Discuţiile cele mai aprinse sînt despre „cum a fost făcut". Publicul devine o adunare de competenţi care îşi împărtăşesc abilităţile interpretative. Doamne fereşte de vreo uimire tîmpă, Doamne fereşte de vreo perplexitate a neînţelegerii sau a lipsei de explicaţie faţă de ceea ce simţi. Deşi „emoţia" e cuvîntul cel mai traficat în acest tip de comunicare, îndărătul ei se grupează plutoanele altor armate de semnificaţii. Pretenţia e că ne referim, de fapt, la emoţie. Faptul cel mai concret e că nici vorbă de aşa ceva. Sau, mai degrabă, vorbim despre un cu totul alt tip de emoţie. Cea a revelării lucrului, a procesului de gîndire, a arhitecturii de intenţii din dosul a ceea ce se vede. Emoţia de a pune cap la cap lucrurile, în acest dublu narcisism – al celor care fac spectacolul şi al celor care-l văd. Marea emoţie e, de fapt, această întîlnire în sine. Faptul întîlnirii. Concreteţea aceasta incredibilă a reflectării reciproce a două feluri de narcisism. Cum să n-ai un anume soi de emoţie în aşa ceva?

Unul dintre cele mai interesante efecte perverse ale acestui fel de a vedea lucrurile este fenomenul educaţiei prin teatru. Dau acest exemplu, deşi, evident, e vorba de educaţie prin artă, în cel mai general fel de înţelegere a sintagmei. Simplificînd cumplit, ar veni cam aşa. Obţin rezultate mai bune la învăţătură, frecvenţă mai mare la şcoală, elimin violenţa din perimetrul instituţiei de învăţămînt, aduc în discuţie valori şi caractere exemplare. Prin teatru. Prin artă, în general. Obţin un rezultat colosal din punctul de vedere al experimentului şi al experienţei sociale. Însă, fără să ştiu, schimb radical raportul de forţe din înţelegerea artei ca atare. Ca să păstrez ideea de democraţie, ca s-o înţeleg mai bine, ca s-o conserv, democratizez tot ceea ce se poate democratiza. Vorbesc despre divinitate, arătînd-o, în toată goliciunea ei. Putem să ne comparăm cu ea. Să ne identificăm cu ea. Să ne jucăm cu ea şi cu toate ipostazele şi epifaniile posibile. Am obţinut rezultate concrete şi cifre încurajatoare în statistică. Educaţia prin artă dă, în realitate, rezultate extrem de bune. Însă noţiunea de spectacol, ideea de artă se modifică radical, laolaltă cu toate existenţele din proximitatea ei semantică. Nu e nici bine, nu e nici rău. E felul în care îşi negociază sinele deplasarea spre propria descoperire.

Încă un exemplu. Fenomenul de masă al cursurilor de popularizare a actului artistic conţine de toate. De la actorie pînă la scenografie, de la fotografie pînă la coregrafie. Procesul de „fabricaţie" a ceea ce ne impresionează şi ne emoţionează e, pur şi simplu, public. Practic, oricine poate să-l deprindă şi să-l exercite. Dacă la revoluţiile sîngeroase ale istoriei s-a murit în masă pentru egalitate, pentru fraternitate – pentru dispariţia privilegiilor celor foarte puţini care stăpîneau peste cei foarte mulţi – ultimul secol e dedicat producerii democratice de artă şi împuţinării simţitoare a celor care „stăpîneau" emoţional lumea. Sau poate că e doar o iluzie a acestui fapt. Cert e că în urma lui rămîn nostalgicii, artişti şi critici deopotrivă, ridicol preocupaţi nu de dinamica fenomenului, ci de pierderea propriei poziţii de autoritate. Apariţia şi instalarea profundă în realitate a sintagmei „industrii creative" schimbă ceva masiv din mersul lumii. Iar noţiunea de *regie* migrează spectaculos spre zone noi, ca dezvoltarea personală, cursurile inspiraţionale, terapiile individuale şi de grup, trainingul de personalitate. Aparent, e o dărîmare a oricărei idei de instituţie. În fapt, e doar o mutare a sediilor, dinspre cei care nu pricep mersul lumii, spre cei care întrevăd ocazia.

Şi, totuşi, în peisajul ăsta mişcător în mare viteză, un om care spune *bine* o poveste încă poate să fie miraculos.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Dialoguri cu/în lumea virtuală

Am fost bîntuită şi eu, ca atîtea milioane de oameni, acum cîţiva ani, de insistenţele prietenilor: trebuia să-mi fac o pagină pe Facebook. „Nu eşti pe net, nu exişti" – auzeam din cele mai amicale şi mai generoase colţuri ale existenţei mele. Am făcut-o şi, în secunda următoare, m-am trezit confiscată de o dihanie greu de controlat: o lume nebună, care-şi exhiba măruntaiele fără urmă de cenzură şi care-mi sechestra existenţa, în numele legilor ei consumatoare de timp, viaţă, emoţii. Pe pagina mea de Facebook apăreau, de-a valma, subiecte de ziar şi de conversaţie care nu mă interesau, dialoguri ignare ale unor „prieteni" pe care nu-i alesesem eu, ci veniseră complet neinvitaţi, propuneri de luptă pe viaţă şi pe moarte, în războaie care nu erau ale mele etc. Am renunţat, în scurt timp.

Astăzi, de la distanţă, am învăţat să convieţuiesc cu Facebook-ul şi să-i recunosc, chiar, oareşce merite: am văzut pagini ale unor tineri preocupaţi de cărţi, filme, ştiinţă, politică, educaţie şi alte subiecte care nasc conversaţii incitante. Am văzut pagini care semnalează abuzuri şi care ajută oameni aflaţi în nevoie. Nu ştiu să spun dacă, în lipsa reţelelor de socializare, astfel de iniţiative de dialog sau de întrajutorare s-ar fi pierdut pe drum, din lipsă de audienţă, dar mă bucur ori de cîte ori Facebook-ul are şi altceva de anunţat decît divorţuri, crime, celulita vedetelor sau discursurile îndoielnice ale politicienilor.

Există, însă, în măruntaiele Facebook-ului, un „organ" care mi se pare atins iremediabil de afecţiuni maligne: dialogul. Şi cel purtat între prieteni, şi cel cu necunoscuţi, cu vedete, cu ziare, cu şeful statului sau al Parlamentului, cu vecina de bloc sau de blog. Se „vorbeşte mult" pe Facebook, mult şi după legi haotice. Normele de ortografie sau de punctuaţie sînt aruncate în aer: cratima este înlocuită cu punctul, apostroful, virgula – mă rog, cu ce e mai aproape de degetul utilizatorului şi mai departe de cartea studiată în şcoală. Majuscula este socotită doar o frînă în calea vitezelor ameţitoare pe care trebuie să le prindă conversaţia, drept care nume de străzi sau de oraşe, de emisiuni sau de actori se sting triste, în anonimatul substantivelor comune. Vocativele nu mai au parte de statutul special, oferit de virgula anexată imediat după, şi se pierd, amărîte, printre predicate şi complemente.

Interjecţii, oftături, apelări insolite...

Fireşte, cînd conversaţia curge cu foc, n-ai timp de piruete stilistice, de ironii fine, de metafore şi epitete, de eleganţă lingvistică: dai clic pe emoticoanele cu faţă veselă şi interlocutorul află, astfel, că ai spus o glumă. Apelezi la emoticonul melancolic şi partenerul de dialog ştie că starea ta sufletească pendulează între „Sara pe deal, buciumul sună cu jale" şi „Sînt singur şi mă duce-un gînd spre locuinţele lacustre".

Vocabularul activ al (majorităţii) utilizatorilor de Facebook este redus la minim: interjecţii, oftături, apelări insolite, barbarisme, jargon, prescurtări mai mult sau – mai ales – mai puţin academice, după chipul şi asemănarea studiilor prestate (sau nu) de participanţii la dialog.

Milioane de copii şi adolescenţi deprind regulile stranii ale conversaţiilor virtuale pe Facebook, înainte chiar de a le deprinde pe cele ale unor dialoguri naturale, faţă în faţă, cu prietenii, colegii, părinţii, profesorii. În curînd, vom avea în faţa ochilor nu copii care zîmbesc, exclamă, îmbrăţişează, explică, analizează, suspină, ci cartonaşe cu *like*-uri, *happy* sau *sad face*, ori *ignore*.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Siluetă, haine, aparenţe

Se pare că preocuparea pentru siluetă şi pentru kilogramele în plus sau în minus este una dintre cele primordiale ale zilelor noastre. Poţi să scrii ceva senzaţional, să fii foarte fericit sau nefericit, să ai o revelaţie fundamentală în ce priveşte sensul lumii – şi, totuşi, (aproape) nimic nu va conta mai mult în ochii celor din jur decît un număr de kilograme în plus sau în minus.

Îmi aduc aminte că, după ce am născut, a urmat, cum e şi de aşteptat, o perioadă imposibil de stăpînit din viaţa mea. Una în care nu eu eram stăpîna timpului meu, ci acesta mă stăpînea pe mine. Lucrurile se întîmplau dincolo de puterea mea de a le controla: proaspătul venit pe lume îşi cerea drepturile într-un mod firesc de intempestiv. Iar eu, ca persoană, mă dizolvasem, pur şi simplu, în această treabă mai importantă a... universului. Şi nu mai aveam timp să mă ocup de mine sau să mă văd.

Într-o zi, mergînd pe stradă, pur şi simplu, m-am întîlnit cu o fostă colegă de şcoală generală, pe care nu o văzusem de mult. Primele ei vorbe mi-au atras, practic, atenţia că m-am îngrăşat şi că am albit. Ţin minte şi acum întîmplarea, pentru că a fost un şoc – pozitiv, poate, într-un fel, pentru că atunci am realizat că... am uitat de mine. Şi am luat măsuri urgente: m-am dus în baie şi mi-am tăiat, din ce în ce mai scurt, părul încărunţit prematur. Nu ştiu dacă mai are rost să amintesc că respectiva colegă fusese întotdeauna mai mult decît plinuţă, iar la momentul întîlnirii (şi mai ales după) o luase pe calea obezităţii...

Exemplele de acest fel pot continua aproape la nesfîrşit: mai adaug doar că pînă şi la biserică, unde ajungeam mai rar, erau persoane care observau cîte kilograme am mai pus sau am mai dat jos. Asta în timp ce eu, una, eram atît de absorbită de alte lucruri care mi se întîmplau, încît nici nu-mi mai vedeam exteriorul. Hainele le luam mai curînd ca pe un mijloc de... camuflare, decît de a te pune în fason şi de a ieşi în evidenţă. De aceea, ajunsesem ca în anumite perioade – să le zicem introspective –, să nu mai înţeleg reacţiile oamenilor la ele.

Perioadele respective trecînd, mă reîntorceam la realitatea banală, dar utilă: haina face pe om, în multe situaţii; şi dacă nu-l face de-a dreptul, măcar îl deghizează în ce trebuie să fie pentru o perioadă, cît să-şi ducă la bună îndeplinire o treabă sau alta. Am înţeles cu claritate asta, după reacţiile celor din jur: respectul se măsoară, de multe ori, după calitatea hainelor şi corecta gestionare a machiajului.

La *shopping* sau în saloanele de cosmetică, aceste amănunte aparent nesemnificative îţi atrăgeau un alt tratament – mai... dedicat. O pereche de pantaloni mai strîmţi şi o bluză mai fişneaţă vor face mereu diferenţa în ceea ce priveşte reacţiile taximetriştilor (se poate uşor observa, după alternarea apelativului „domnişoară" sau „doamnă"). Părul vopsit sau cărunt are şi el un cuvînt de spus...

Am înţeles că povestea asta cu invizibilitatea e aproape doar autoreferenţială; şi că nu le poţi cere celorlalţi să facă abstracţie de felul în care arăţi şi să-ţi vadă doar spiritul, fără să-ţi ia în seamă şi... învelişul. Majoritatea oamenilor văd doar învelişul. *The happy* (în opinia mea...) *few* care pot face abstracţie de lucrurile astea pot fi număraţi pe degete. Tatăl şi bunicul meu făceau parte dintre ei: deşi erau oameni frumoşi, nu le păsa, de la un punct încolo, cum se îmbracă şi ce cred ceilalţi despre asta.

Desigur că, dacă mergem cu judecata mai departe, putem ajunge la situaţii fabuloase, vecine cu nebunia. Majoritatea oamenilor, însă – probabil din fericire – nu-şi doresc să fie invizibili, ci dimpotrivă: să aibă o înfăţişare cît mai plăcută şi mai pregnantă, şi o imagine coerentă, în care trupul şi hainele se asortează cît de bine se poate.

Unii, probabil, se străduiesc să şi le asorteze şi cu sufletul, sau măcar cu ce cred ei că ar fi acesta. Alţii îşi duc doar imaginea convenţională înainte, foarte mulţumiţi. Eu, una, accept, pînă la urmă, necesitatea aparenţelor, pentru că n-am încotro. Îmi doresc doar cîteva momente de invizibilitate...

Selma IUSUF

legende urbane

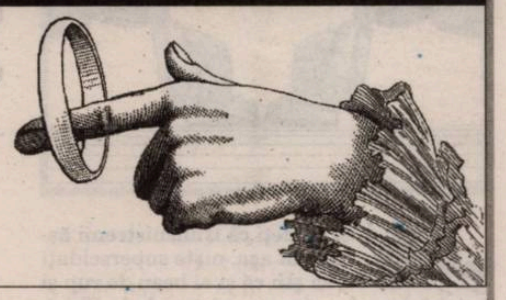

Patron de crîşmă

„Stela" – zice – „ia adu-ne tu din berile alea puse deoparte, da?" Face un gest circular cu degetul arătător, de „ştii tu de care beri vorbesc", şi se întoarce către amicii de la masă. Stela fuge după beri. Stela e tînără, se uită cu încredere în ochii patronului ei şi e gata să-i împlinească toate voile. E un om bun, i-a dat de muncă în momentul în care nimenea nu se uita la ea şi-l înţelege cînd îi mai sare mustarul cîteodată, că aia nu e bine, ailaltă aşijderea... Nu-i uşor să ţii o afacere. De fapt, toate fetele de aici, de la crîşmă, îl preţuiesc. Aleargă toată ziua după una, după alta, şi mai e şi un tip generos. Nu-i săptămînă în lună fără să cheme amici şi să le dea de băut şi de mîncare pe gratis. Ştie să şi trăiască nenicul!

Iar coşmelia merge. Unde înainte nu-i dăduse nimeni mari şanse de reuşită, că e cîrciuma prea departe, prea dosită, prea nu ştiu cum, uite că acuma s-au şi întins cu ea. A pus şi ceaune din alea pe pirostrii în curte („jupînăreşte" cică, pentru că place la lume), iar acum bolboroseşte în ele, în fiecare zi, de cîte o ciorbă sau o tocană ca la mama acasă. Vine lumet – mai ceva ca la McDonald's. Că e bio, că e cu pui alergaţi prin curte, că toacă carnea din satîr, că peştele e prins acuma două ore...

Patronul a dat şi interviuri la televizor. Era îmbrăcat în cămaşă albă ca zăpada, de vară, şlapi de firmă şi ochelarii de soare ridicaţi şmechereşte, pe frunte. Fetele de la bucătărie au făcut nişte platouri să le mănînci cu ochii, nu alta. Trandafiri din roşii, crizanteme din maioneză, palmieri din castraveţi, ouă umplute cu ochişori din icre negre de jurai că-s pinguini din Alaska. Cel mai mult le-a plăcut, probabil, cîrnatul ăla de vreo doi metri, pus aşa, în formă de inimă, într-o mare de mici. Au mîncat reporterii ca la balamuc. Pinguinii, palmierii, crizantemele; şi tot au făcut după aia mişto de el. Să te mai încrezi în oameni?

Vara, mai ales, e viaţă pe-aici la terasă. Întotdeauna fetele îi opresc masa lui favorită, lîngă tufele de trandafiri, şi pun pe ea semnul cu „Rezervat", că altfel, clienţii nu pricep, se tot aşază acolo, ca la ei acasă. Le zici că e masa patronului şi ei se uită scălîmb la tine, de parcă vorbeşti chineză. Ar fi şi culmea! La tine în crîşmă şi să nu poţi să stai cum vrei şi unde vrei. N-ar fi de mirare să vrea să le faci şi mîncare de nu e prin *menu*, cum i se face şefului, care are stomacul mai iritat şi-l ia cu jărăgai din te miri ce. Ba unii... să fi fost Crăciunul – da, Crăciunul era –, au cerut să oprim colindele cu Hruşcă. Sau să le dăm mai încet, ceva de genul ăsta... cred că erau cam beţi. „Cum să le oprim" – am zis – „e preferatul patronului". S-au uitat ăia cu ochii mari şi au început să rîdă. Lume şi lume.

Ca prietenii ăştia care îi vin toată ziua bună ziua pe cap. Fete care par aşa, finuţe, dar răstoarnă, pînă la urmă, tava cu plăcinte în burtă. Şi beau, domnule, ceva de speriat! Stau şi se chiriăie pînă dimineaţa, la ultimul client, de e şeful a doua zi întors, cătrănit şi mahmur de nu-i mai intră nimeni în voie. Mîlc e toată lumea în ziua aia. Bine, are şi amici atîta de haioşi că ai sta să-i asculţi toată noaptea. Lume umblată, domnule. Păi, au bătut ăştia toată Grecia şi toată Spania şi toată Italia. Au mîncat şi au băut de toate pe-acolo. Bine, nici patronul nu e venit pe Dîmboviţa, a fost şi el, acum avem Grappa de vînzare la crîşmă în loc de ţuică, iar toate fetele astea au început să bea Aperoale din alea colorate, că nu le mai tihneşte un lichior sau o afinată.

Una peste alta, e bine. Cred că o să mai deschidă încă o crîşmă – undeva la mare, zice. Ar fi bine dacă aş merge şi eu. Trei luni moca la mare nu-i de colea. Ce bine ar fi să...

„Măi, Steluţo" – se aude – „ia vezi dacă mai avem din pastrama aia de la Doru şi zi să ne facă şi vreo două salate pentru fetele astea. Da' să fie cu rucola, nu cu salată de salată, da?"

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

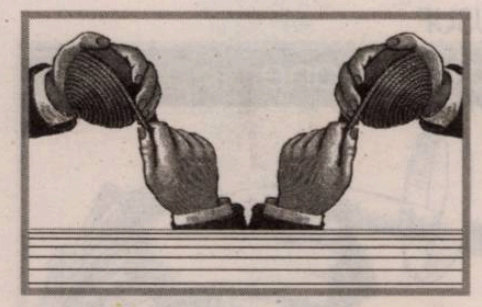

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Balet pe lîngă urs

– despre Transnistria, Chişinău, Bruxelles şi Moscova –

„Voi credeţi că transnistrenii ăştia sînt aşa, nişte supersoldaţi – să ştii că şi ei beau de rup şi încalcă legea" – zice un prieten de la Chişinău. Acum trei luni, avusesem senzaţia că ceva e putred în Transnistria, cînd mi s-a cerut cea mai ieftină şpagă de care am auzit: 5 lei moldoveneşti (puţin peste 1 leu românesc). A fost mai complicat să înţeleg ce spunea şoferul microbuzului pe care l-am luat de la Chişinău, pentru că omul nu vorbea o boabă româneşte. Pînă la urmă, am înţeles prin semne, că era iritat că ţineam microbuzul în loc – avînd paşaport străin, trebuia să completez nişte hîrtii şi era coadă. Mi-a făcut semn să-i dau banii şi s-a rezolvat. Şi eu care mă stresasem pentru că eram prima dată în Transnistria pe cont propriu, fără delegaţie, fără organizatori, fără anunţ prealabil – nu ştiam cum se va aplica regula celor maxim zece ore petrecute acolo fără înregistrare la miliţie. S-a rezolvat cu 1 leu.

Nu starea de fapt din Transnistria e periculoasă, cît imprevizibilitatea ei. Nu eşti sigur de nimic. Regula fotografierii în public (şi cine nu vrea o poză cu Lenin?) e cu totul şi cu totul imprevizibilă – uneori, miliţienii te lasă să faci cîte poze vrei; altădată, apar lîngă tine cum ai apăsat pe buton; dar de cele mai multe ori te lasă să faci cîteva poze şi apoi te uşuiesc. Cîte poze nu e clar; a te comporta cu toane pare mai degrabă un semn al autorităţii: gata, ai făcut nişte poze, acum trebuie să simţi că eşti pe teritoriul meu.

Teoretic, Transnistria este un stat multinaţional şi multicultural, orice multiculturalist din ăsta de profesie de prin Occident ar recunoaşte retorica. Spre deosebire de Republica Moldova, care cică e statul naţional (citeşte „cîh") al moldevenilor români şi unde minorităţile nu au loc, Transnistria ar trebui să fie un rai multinaţional – de-asta are şi trei limbi oficiale: rusa, ucraineana şi moldovenească (româna, dar cu chirilice). În practică, Chişinăul este mult mai multicultural decît Tiraspolul. Rusa se simte bine la Chişinău, e vizibilă şi omniprezentă. În schimb, la Tiraspol nu faci nimic cu româna. Dacă întrebi oamenii, în română, de o adresă, îi găseşte binevoitori, dar nu te pot ajuta. Dacă ceri o carte în moldovenească, într-o librărie, e imposibil să găseşti. Singurele inscripţii publice găsite de mine în moldovenească sînt pe Sovietul Suprem şi la cîteva plăcuţe stradale din centru. În rest, numai rusă, iar ucraineană nici măcar cîtă moldovenească. Şi nu sînt dintre cei apăsaţi de grija limbilor, mă amuză povestea cu românul generic, care cere o pîine generică, în secuime, şi nu se descurcă. Totuşi, dacă un stat se pretinde multicultural şi două din trei limbi oficiale sînt absente din spaţiul public, ceva scîrţîie acolo.

Transnistria este o uriaşă diferenţă. Între ce se crede, între ce se pretinde a fi şi ceea ce este de fapt. *De facto,* este o provincie a Rusiei. Arată ca o provincie a Rusiei, se comportă ca o provincie a Rusiei. De la limbă, la legislaţie, şi pînă la tratarea liderilor de la Tiraspol de către Kremlin, ca nişte guvernatori ruşi. Povestea a plecat de la o naraţiune multinaţională sovietică, ce trebuia contrapusă trezirii naţionale a moldovenilor. A mai plecat de la frica de România şi de unirea Moldovei cu Bucureştiul. Acum, cînd statul naţional moldovean nu s-a dovedit foarte vitreg cu minorităţile (dimpotrivă, minoritatea rusă domină economic ţara) şi nici unirea cu România nu mai e o temă serioasă pe agendă, Transnistria nu mai are altă raţiune de existenţă decît statutul său de avanpost al imperiului naţionalist rus.

Şi îşi face treaba de avanpost. Scandalul recent legat de legea frontierei de stat a pornit după ce Tiraspolul a inclus satul Varniţa – controlat acum de Chişinău – în teritoriul său. Asta după ce interzisese poliţiştilor moldoveni să intre în Tighina îmbrăcaţi în uniforme. Şi după ce mutase sediul Sovietului Suprem la Tighina. Şi după ce, în urmă cu două luni, încercase să instaleze baraci militare în Varniţa. Sună prost, dar totul e menit mai degrabă să sune prost decît să se întîmple ceva concret. Dacă nu ştii ce e acolo, poţi avea impresia că e un fel de Gaza, în care trupe militare şi paramilitare se confruntă într-un război fierbinte, la temperatură mică şi presiune mare. De fapt, conflictul din Transnistria este paşnic la faţa locului şi încins mai degrabă în declaraţii. Oamenii trăiesc de 20 de ani pe ceea ce, teoretic, e o zonă de război – şi s-au adaptat. Celebrul sat Varniţa este lîngă Tighina, un fel de suburbie rămasă sub controlul moldovenilor după ce s-au retras din oraş (cuceriseră aproape toată Tighina, dar atunci a intervenit Armata a XIV-a şi Snegur a dat ordin de retragere preventivă, un ordin pentru care veteranii din acel război încă nu îl iartă). Oamenii din Varniţa au o existenţă mixt-oportunistă, localitatea trăieşte între două lumi paralele şi locuitorii iau ce e mai bun din fiecare, mulţi primesc pensii şi de la Tiraspol, şi de la Chişinău, iau gaz de la transnistreni pentru că e mai ieftine (pentru populaţie doar – de fapt, Rusia dă Transnistriei gaz gratis şi îl calculează în datoria Moldovei). Poliţiştii moldoveni intrau în Tighina, dar nu în uniforme – era un fel de *gentlemen's agreement,* mi se zice: vă faceţi treaba aici cînd aveţi nevoie, dar veniţi în civil. Aşa că restricţia privind purtatul uniformelor nu schimbă nimic, de fapt, e doar genul de rîcîială menită să enerveze şi să ridice tensiunea. Ca şi mutatul Sovietului Suprem la Tighina, oraş de această parte a Nistrului, controlat, însă, de Tiraspol. Dar totul are o logică simbolică – vă sîcîim, vă arătăm că putem să punem bombiţe simbolice şi să iasă scandal internaţional pentru că voi aveţi acum mai multă nevoie de linişte decît noi. De ce are Chişinăul nevoie de linişte?

Gata, ai făcut nişte poze, acum trebuie să simţi că eşti pe teritoriul meu.

Marea dilemă a Chişinăului este: Ce faci în situaţia asta?

Legea frontierei de stat din Transnistria a fost adoptată la cîteva zile după ce Chişinăul şi Comisia Europeană au anunţat încheierea negocierilor pentru Acordul Aprofundat şi Comprehensiv de Liber Schimb (cunoscut printre oficiali şi experţi după acronimul său englezesc – DCFTA). Acest DCFTA este o invenţie interesantă, scornită de cineva inteligent din UE după Revoluţia Portocalie din Ucraina. Ucranienii ziceau, atunci, că vor în UE, dar era cam brusc după gustul europenilor. Aşa că s-a inventat DCFTA. Deşi se numeşte acord de liber schimb, e mai mult decît atît, presupune asistenţă europeană pentru a crea instituţiile unei economii de piaţă şi, mai ales, presupune acces pe piaţa europeană. Practic, înseamnă integrare economică. Este aproape cert că în toamnă se va semna DCFTA cu Ucraina şi se va parafa cel cu Moldova (diferenţa între parafare şi semnare are şi ea o poveste, dar poate v-o spun altădată, mai la toamnă). Dacă Ucraina şi Moldova se integrează în piaţa comună (nu brusc, dar aceea e direcţia acordului), se schimbă geografia economică a regiunii. Şi nu în direcţia dorită de Rusia. Care tocmai lansează şi ea o Uniune Euro-Asiatică şi crede că acolo e locul Ucrainei şi Moldovei.

De aici, cum ziceam, Transnistria îşi face datoria de avanpost: ideea că ceva fierbinte se întîmplă acolo îi poate face pe europeni (cîtă lume din UE are idee ce tot negociază, de fapt, Comisia şi guvernul moldovean?) să se gîndească de două ori şi să zică: staţi puţin, e pericol de război, opriţi procedura. Deci, vestea bună e că nu va fi război în Transnistria. Vestea proastă e că nici nu e nevoie, impresia de probleme poate fi suficientă.

Marea dilemă a Chişinăului este: Ce faci în situaţia asta? Cîtă vreme bombiţele Tiraspolului erau doar simbolice, mai puteai să treci cu vederea. Dar Varniţa este un teritoriu real, pe care s-ar putea să îl pierzi. De fapt, acum două luni a fost un episod interesant. Tiraspolul a încercat să instaleze acele baraci în Varniţa, de care vă ziceam. La ştiri s-a zis că populaţia civilă s-a opus şi au existat nişte busculade între civili şi miliţienii transnistreni, care, apoi, au renunţat. Au fost nişte civili nemulţumiţi de încă un post de control. Dar – îmi zice cineva bine informat – cei care s-au luat la trîntă cu transnistrienii erau ciudat de bine făcuţi şi disciplinaţi în opoziţia lor. Pare a fi fost o operaţiune inteligentă, de a nu permite schimbarea stării de fapt din teren, fără a face însă apel la arme. Dar cît poţi să faci genul acesta de balet?

De fapt, Moldova întreagă pare a fi prinsă într-un balet delicat. Rusia nu poate gîndi altfel decît în termeni de dominaţie. Obsesia ruşilor sînt americanii. Părerea oficialilor ruşi despre ei înşişi e că sînt o putere globală, care se înfruntă, pe unde pot, cu americanii. Americanii încearcă, uneori, să-i împace, dar de cele mai multe ori îi ignoră, ceea ce frustrează Kremlinul la maxim. Dar povestea asta nu îi priveşte direct pe americani, ea doar explică un mod de gîndire. Moldova nu vrea să adere la NATO, chestiunea nu e deloc pe agendă şi e o temă tabu, aproape sinucigaşă în *mainstream*-ul politic de la Chişinău (este greu de înţeles asta de la Bucureşti, unde a fi pro-NATO e tabu – şi slavă Domnului că e aşa). De frica ursului, moldovenii s-au autocastrat în ambiţiile militare. Însă au o disperare emoţionantă în ce priveşte Uniunea Europeană şi drumul spre ea (vorbesc acum de elita pro-europeană, există şi una pro-rusească, dar încerc să simplific discuţia). Ne-am iluzionat, o vreme, că Rusia nu se va teme şi de UE. Că Uniunea e aşa, un animal erbivor la nivel de geopolitic, încît tema apropierii Moldovei de Bruxelles nu va trezi instinctul de urs enervat în bîrlog al Rusiei. La un moment dat, prin 2009, ministrul rus de Externe a spus chiar că Rusia nu se opune aderării Moldovei la UE. Era vorbă spusă din neatenţie: părea atît de absurd scenariul, încît omul îşi permitea să fie generos.

Acum, că UE se inserează în Moldova, pe sub radar, şi se apropie momentul încheierii unor negocieri importante, Rusia reacţionează. UE înseamnă tot un fel de americani care vin pe teritoriul „nostru". Se pune întrebarea dacă Transnistria poate bloca parcursul european al Moldovei.

Evident că nu am un răspuns, nu sînt acel gen de analist. Însă am nişte gînduri despre povestea asta cu Rusia, şi ajung şi la relaţia României cu Moscova, care tocmai pare că se încălzeşte, dar nu vă grăbiţi să sărbătoriţi. Însă despre toate astea – săptămîna viitoare.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

A murit „Cătălin"

Am aflat o veste rea, de prost augur pentru crîşmăria românească. A murit „Cătălin", da, crîşma „Cătălin", aia de era pe Ştirbei şi s-a mutat între Titulescu şi Mihalache. Vestea mi-a venit de la un amic onorabil, deci este de crezut. Care este păcatul acestei lumi mici, de bunătăţi, ce are porţia mare şi preţul omenesc? De ce laşi, omule, să se ducă minunea traiului decent? S-a dus „Cătălin" pe vreme de criză şi litania asta îmi opreşte în gît fiecare cîrnat, mititel, muşchi de vită, muşchi de porc, fasole bătută mîncate la acest om. Cinstea lui se vedea în farfuria mea şi ăsta este lucrul cel mai curios posibil şi atrăgător în puterea lui de comersant care poate să mă păcălească cît vrea, dar eu să nu ştiu. Zidirile lui Cătălin n-au fost artificioase, aveau stilul acela de bine crescută afacere de familie. Stilul acela de „Servesc ce ştiu, nu mă bag în ce nu cunosc". Lumea e plină de ispite, eu te ispitesc cu puţin şi mi-e de-ajuns mie şi, crede-mă, şi ţie. A murit „Cătălin". A murit halca aia de carne de inimă din inimă care a căpătat încredere în restaurante, prin el, într-o perioadă în care toată România te fura cu gramajul. Şi îi mergea bine, dom'le, păi, era plin în fiecare seară. Eu zic la fel, deşi, după ce-a plecat din Ştirbei, nu l-am mai găsit decît într-o noapte tîrziu, cînd era gata să închidă. Se cuibărise între două mahalale, pe o străduţă dosnică, un fund de lume, în care nu încăpeai nici în parcarea unui fluture. Eram o droaie de cheflii duşi cu sorcova şi voiam să ne picure vin bun pe limbă. Cătălin ne-a primit cu un murmur pe faţă, voia să-nchidă, a privit spre peştii lui şi ne-a trimis ospătarul. N-avea prea multe, dar ce avea ne era hrană pentru imaginaţia gata scăldată în vinuri osebite. Ne-am lăfăit şi am văzut că nu mai era crîşma de altădată. Înghesuiala din Ştirbei era aici urîcioasă. Acolo era boemia, aici avea semne de aşezare şi încropeala de dincolo nu se potrivea cu scobitoarea de acilea. Am mirosit locul cu capul plin de prosteala unui nou început de chef şi nu mi-a plăcut asta. Mi-am tăiat avînturile ca o domnişoară şi mi-a tihnit o bucată de carne. M-a pişcat un păhărel de vin, dar nu mai era viaţă în acela, cît chef îmi tăiase locul. De atunci am tot vrut să revin în acea geană de loc. M-am plimbat pe jos sau cu maşina, de atunci, de multe ori. Şi nu l-am mai găsit. După ani de zile, aud că a închis geana.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Cristian GHINEA

Țăranul 2.0

a treia venire a cooperativei?

Texte şi opinii de:

● Achim IRIMESCU (secretar de stat în Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale)
„Nu poţi să le impui nimic de sus în jos“– interviu

● Alexandra TODERIŢĂ (expert CRPE)
„Povestea a patru cooperative“

● Romeo VASILACHE (director de program pentru anteprenoriat, Romanian-American Foundation)
„Cum arată planul de afaceri al unei cooperative agricole“ – interviu

● Radu Alexandru PAVEL (preot)
„Părinte, mai ştiţi de ceva cursuri?“ – interviu

argument

O altfel de întoarcere în interbelic

DILEMA VECHE
Țăranul 2.0
A treia venire a Cooperativei?

Prima asociaţie agricolă şi de credit mutual a apărut înaintea României moderne, în 1855, la Brăila, şi se numea „Înfrăţirea“. Apoi, statul român a încercat mereu să promoveze economia rurală prin asociativitate. În 1935 a apărut Legea Cooperaţiei, în care erau prevăzute următoarele entităţi: Banca centrală „Cooperativa“, Centrala Cooperativă de Producţie, Aprovizionare şi Valorificare a Produselor Agricole, Centrala Cooperativă de Consum, Centrala Cooperativă de Îndrumare, Organizare şi Control şi Casa Centrală a Cooperaţiei. Urmăriţi de cîte ori apare cuvîntul „cooperativă“ în această înşiruire şi vă daţi seama că încă nu apucase să aibă faima urîtă pe care i-a adus-o comunismul. Dilema structurală a agriculturii româneşti era, atunci, asemănătoare cu cea din prezent: foarte mulţi proprietari, cu foarte puţin teren. Atitudinea insensibilă a multora, cînd aud despre asta, e de genul: „Păi, să vîndă terenul şi să facă altceva.“ Problema e că vorbim de mase de oameni care nu prea au alternative şi depind de acest pămînt. Soluţia evidentă, atunci şi acum, e să se asocieze.

Într-un fel, România interbelică urma, încet, trendul european: agricultorii se asociau. În 1939 existau 5365 de cooperative, cu 1.033.966 membri. Acum, cuvîntul „cooperativă“ ne invocă confiscarea *de facto* a pămîntului şi obligarea ţăranilor să lucreze la comun. De fapt, cooperativa, atunci, însemna mai degrabă punerea în comun a producţiei, pentru a putea intra pe piaţă în condiţii mai bune. Cooperativa mai însemna împrumuturi mutuale şi acces la tehnologie în comun. Acea dezvoltare lentă, dar naturală, a fost sugrumată de experimentul comunist al CAP-urilor.

Totuşi, au trecut 23 de ani. Problema rămîne aceeaşi ca în interbelic. E nevoie de a treia venire a cooperativei. Ciclul istoric se reia enervant de exact: România face lent ceea ce s-a întîmplat în Occident mai devreme. Agricultura vest-europeană e bazată pe asocieri. Este paradoxal că, după ce CAP-urile au fost – pe merit – distruse, cei care ne reînvăţau capitalismul încercau să ne reînveţe şi să lucrăm în cooperative. În anii '90, cîteva programe americane răzleţe încercau să îi ajute pe agricultorii români să se organizeze în forme asociative, dar au eşuat. În 2001, au venit japonezii şi, pînă în 2004, au tot muncit să mişte căruţa cooperatistă din loc. Au luat-o de la nivelul 0: le-au pus oamenilor filme traduse din japoneză, cu asocieri fericite din Ţara Soarelui Răsare (unde 100% din fermieri sînt membri ai cooperativelor agricole), au pregătit consultanţi, apoi au creat şapte structuri-pilot în diverse sectoare: legume, cereale, zootehnie, apicultură etc. Unele au rezistat, altele nu. Apoi, am intrat în UE şi avem un Program Naţional de Dezvoltare Rurală, care are o măsură specială pentru grupuri de producători (le-au zis „grupuri“ pentru a nu le spune „cooperative“). E un eşec. Veţi citi în acest număr cîteva explicaţii.

Ideea acestei teme pleacă de la un proiect al Fundaţiei Româno-Americane, în care CRPE este partener. Încercăm să vedem ce nu a mers în precedentele tentative, ce merge acum şi cum putem schimba legislaţia, astfel încît asocierile agricole să reziste. Credem că am găsit cheia: înainte de a construi cooperative, trebuie să reconstituim încrederea între oameni. E mai greu decît pare. (**Alexandra Toderiţă, Cristian Ghinea**)

BARBURISME

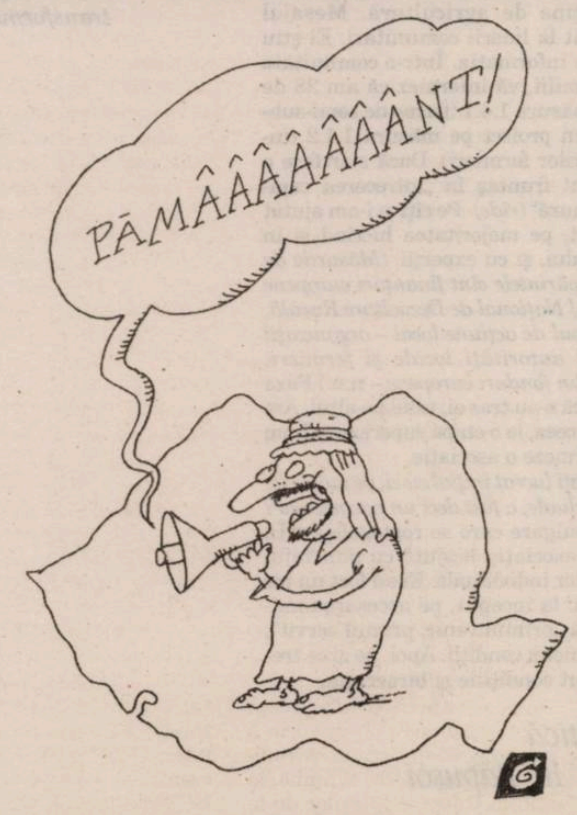

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

„Părinte, mai ştiţi de ceva cursuri?"

interviu cu Radu Alexandru PAVEL, preot în satul Glăvăneşti, comuna Andrieşeni, pe valea Jijiei

Ministerul Agriculturii a chemat în ajutor Biserica Ortodoxă. Au semnat un protocol de parteneriat şi vă invită pe dumneavoastră, preoţii, să le spuneţi oamenilor să se asocieze în agricultură. Cum faceţi?

Ideea protocolului încheiat de Patriarhie cu Ministerul Agriculturii este frumoasă, dar, cum să vă zic, de la sublim la ridicol nu e decît un pas. Dacă am face o analiză SWOT, avem aşa: puncte tari – vectorul purtător, autoritatea în comunitate pe care o are preotul; punctele slabe: preotul transmite mesaje la grupuri de vîrstă înaintată – or, pe mine mă interesează grupele tinere. Cînd se va acţiona, preoţii trebuie pregătiţi puţin, e nevoie de o anumită structură informaţională. Un exemplu: tinerii nu vin la bibliotecă vara, vin iarna. Vara nu ştiu pe ce lume sînt. Structura demografică a satului românesc produce nişte tulburări în structura socială. Avem grupe de vîrstă ciudate: una foarte tînără, una de vîrstă foarte înaintată şi o grupă de mijloc, care asigură stabilitatea – foarte redusă. Sînt cei de 40-50 de ani. Tinerii care vin sînt ca nişte pui de găină – nu sînt protejaţi. Eu pornesc acum un proiect la mine în comună: marea majoritate a copiilor care termină clasa a XII-a vor da chix la Bacalaureat – vă zic eu de pe-acum. Ce fac cu ei? Îi preiau, iar în prima săptămînă de la încheierea studiilor de la şcoală li se dă adeverinţă, îi bag pe şomaj (am aranjat la AJOFM), în căutare de loc de muncă şi apoi la cursuri: ce vor ei – ospătar, mozaicar-faianţar, orice. Dacă termină o şcoală profesională în România, diploma nu e recunoscută în Germania. Dar dacă termină un curs la AJOFM, este recunoscut. Poate să facă un curs de fermier. Dacă îşi dezvoltă o fermă pe fonduri europene, ştiţi că-i trebuie patalama la mînă. Deci eu, practic, nu fac mare lucru. Direcţionez o informaţie. Cum începe Evanghelia după Ioan: „La început a fost cuvîntul." Eu nu pot să-i oblig. Inclusiv în ceea ce ţine de agricultură. Mesajul trebuie lansat la liderii comunitari. Ei ştiu să-şi disipeze informaţia. Într-o comunitate de 240 de familii, vă informez că am 28 de proiecte pe măsura 1.4.1 (ferme de semi-subzistenţă) şi un proiect pe măsura 1.1.2 (instalarea tinerilor fermieri). Dacă s-ar face o statistică, sînt fruntaş în „întrecerea capitalistă pe ramură" *(rîde)*. Pe cîţiva i-am ajutat în mod direct, pe majoritatea lucrînd şi în cadrul GAL-ului, şi cu experţii. *(Măsurile de care vorbeşte părintele sînt finanţări europene din Programul Naţional de Dezvoltare Rurală. GAL este grupul de acţiune local – organizaţii care cuprind autorităţi locale şi fermieri, finanţate tot din fonduri europene* – n.n.) Faza a doua a fost că s-au tras ei, unul pe altul. Am trecut, după aceea, la o etapă superioară. I-am convins să formeze o asociaţie.

Faptul că aţi lucrat iniţial cu ei, pe măsurile acestea individuale, a fost deci un pas necesar?

Este un bulgăre care se rostogoleşte. În primul rînd, asociaţia îi ajută cu punctajul pe proiectele lor individuale. Ei au fost un pic mai întîrziaţi: la început, pe accesarea măsurii 1.4.1 era „primul venit, primul servit", nu se prea puneau condiţii. Apoi, pe zi ce trecea, au crescut condiţiile şi birocraţia.

© Parohia Glăvăneşti

„Asocierea în mediul rural a fost oprită de istorie şi de ajutorul social, care a transformat ţăranul român în asistat social"

VALERIU POPA
preşedintele Asociaţiei Obştilor Vrîncene

De la politică la neamu' lu' Păpuşoi

Ca să înţelegeţi, eu nu fac politică. În '90 şi '92 – nu eram preot pe vremea aceea –, l-am votat pe Ion Iliescu. După '92, am zis gata, m-am liniştit. Şi-n '96, cînd am văzut că era candidatura lui Emil Constantinescu – nici nu m-am mai dus la vot. Şi, de atunci, nu merg la vot. Nici nu mă interesează ce partid politic este. Nu există nici o diferenţă între calibrul 762 (rusesc) şi 566 (NATO). Eu nu fac politică şi nici nu trebuie să fac. La alegeri, am rîs cu lacrimi, mă ţineam cu mîinile de burtă. Eu le-am zis: „Măi, copii, nu înţelegeţi că i-aţi neglijat pe aceşti fermieri, ei doresc să îşi aibă un cuvînt." La ora actuală, Consiliul local – care înainte era format numai din învăţători, bugetari – e alcătuit numai din fermieri. Pentru că structura de dezvoltare în satul românesc este una a clanurilor, tribală. De exemplu, îl numesc pe cutărică – Păpuşoi Ion –, apăi tot neamul lui Păpuşoi, fini, cumnaţi, cuscri îl votează pe Păpuşoi. Este o structură mare, lărgită, tribală. Alvin Toffler, un evreu deştept, a scris o carte celebră – *Al treilea val*. În satul românesc contemporan există o cultură de tip agricol – a fost o cultură de tip industrial, distrusă după 1990 – şi acum vine un al treilea val, al postindustrialismului, al informaţiei, care face să vezi, la casa de chirpici din Moldova, o antenă-satelit. Întovărăşirile, în prezent, se fac mai ales în familie. Acum se revine – sîntem pe o spirală, pe un nivel superior, pe structura familiei lărgite.

Deci au dreptate guvernanţii să sprijine fermele familiale...

Să vă spun ceva: guvernanţii nu vor dori niciodată ca oamenii să fie asociaţi. Pentru că o masă asociativă înseamnă o masă care îşi cere drepturile. Din punct de vedere social, nu politic. Epoca marilor doctrine a dispărut. Vorbim de o politică de stînga? Mie, un parlamentar de stînga îmi zicea: „Noi, social-democraţii... Dom'le, ştii ce sînt social-democraţii? Sînt acei oameni politici care au nevoie de voturile săracilor şi de banii bogaţilor, promiţîndu-le cînd la unii, cînd la alţii, că îi va apăra pe unii faţă de ceilalţi."

„Acum vine un al treilea val, al postindustrialismului, al informaţiei, care face să vezi la casa de chirpici din Moldova o antenă-satelit."

Schimbarea de care vă vorbeam se face simţită şi la nivelul structurilor de putere: cu vreo cinci-şase ani în urmă, cei care deţineau controlul banilor – deci şi al puterii în comună – erau bugetarii: învăţătorul, poştaşul. Ei făceau jocurile. Acum, au venit cei cu asociaţii, cu microferme, cu toate cele – agricultorii se ridică. Plus că cei care au lucrat pe schele în Vest, pe la 40 de ani îi iau durerile de şale, se întorc în ţară. La început, îşi făceau case cu banii strînşi, acum au început să-şi ia utilaje, să se „întovărăşească". Întovărăşirile erau în anii '50, înainte de cooperativizare. Şi erau treburi bune, după aceea au fost denaturate. Şi acum, de pe 2-3 hectare nu poţi face agricultură, să fim serioşi.

Şi cum se realizează „întovărăşirea" zilelor noastre în viaţa reală, în comuna aceasta?

Aceşti oameni au nişte interese. Primul a fost să acceadă la fonduri şi la finanţări, iar asociaţia le creează această umbrelă. La început, au fost patru oameni. Acum sînt aproape 40 în asociaţie – tineri în mod special. Acum, îşi cer imaşurile, să le gestioneze singuri. Sînt în conflict cu primăriile. Foarte mulţi primari (din toată ţara) au dat, în ultimii ani, imaşurile la rude şi luau miliarde; acum, DNA-ul e pe ei.

Şi este activitate la asociaţie?

Încă nu, din cauza poziţiei. Andrieşenii sînt la mijloc, între judeţul Iaşi şi Botoşani, cu o infrastructură dezastruoasă. Încă nu pot să se deplaseze rapid şi să-şi desfacă produsele. Există, în schimb, cîteva idei: un punct de colectare de lapte şi un centru de achiziţii. Dar pînă nu se rezolvă problema infrastructurii zonale, ei nu vor putea face ce-şi propun. Dacă nu se rezolvă problema desfacerii, degeaba facem noi, asociaţia – cum zicem noi, popii: ne-am adunat să ne întîlnim. Cu sprijinul World Vision, acum şase ani, am făcut un curs de fermieri în zonă. La început, au fost reticenţi. Ziceau: „Ce? Mă învaţă ăştia pe mine cum să mulg vaca?" Dar au fost cointeresaţi: cei care veneau la curs primeau saci de concentrate pentru animale. Cu diploma aceea la dosar, au obţinut punctajul care le-a permis accesarea fondurilor europene. Şi-acuma, au prins gustul de cursuri. Mă întreabă: „Părinte, mai ştiţi de ceva cursuri?" Eu le zic: „Hai, treci la coada vacii şi ai grijă de ea." *(rîde)*

Cum vedeţi dvs. dezvoltarea comunitară? Europa vorbeşte despre asta, planul de dezvoltare rurală vorbeşte despre asta. Se întîmplă ceva în realitatea de la ţară?

În anul 2002, împreună cu Centrul de Mediere şi Securitate Comunitară, am iniţiat un proiect pe problematica violenţei în mediul rural, cu finanţare USAID. Am făcut şi punct de informare şi documentare rurală. Proiectul funcţionează şi în continuare; i-am adăugat, de exemplu, mergînd la prietenii noştri de la Direcţia Agricolă, de la Filiala Academiei, tot felul de broşuri, cărţulii şi alte trăznăi de felul acesta, din domeniul agriculturii. Ele sînt acum la dispoziţia membrilor comunităţii. În următorul meu proiect, vreau să creez ONG-uri în zona rurală. Unii zic: „Hai să înfiinţăm cîte unul în fiecare comună." Ei, nu merge, nu are viabilitate. Din ce cauză? Comuna este alcătuită din mai multe sate. Eu cînd creez ONG-ul, trebuie să-i identific pe liderii comunitari din satele învecinate. Astfel, creez un ONG un pic mai lărgit.

Da, dar nu va fi simplu deloc. Cu cine o să lucraţi?

Nu voi putea lucra decît cu preoţii, pentru a face asta, deoarece ei îi cunosc foarte bine pe oameni. Eu intru de minim trei ori pe an în casa lor – la Paşte, Crăciun şi Botează. Ştiu şi unde îşi ţin lipită poza lui Iliescu. *(rîde)* Oamenii-l iubesc. De ce? Nu ştiu. Sindromul Stockholm. De-asta nu prind ONG-urile în mediul rural, pentru că ele sînt create pe o structură occidentală, pe o mentalitate occidentală. Foarte bună, foarte frumoasă, se potriveşte la ei. Dar dacă vii în spaţiul bizantin la noi, şi mai ales în spaţiul regătean – gata, se rupe firul. Şi mediul rural dintotdeauna, la noi, a avut anumite particularităţi. Eu, personal, sînt un fan al sistemului american. Ei sînt mai nonconformişti şi mai apropiaţi de mentalitatea noastră, decît sînt tabieturile europene. Eu, de multe ori, am furat din stilul lor în organizarea comunităţii mele. De exemplu, în satul românesc trebuie să reînvie obştea, un concept foarte viu în stilul de viaţă american. Obştea este sfatul satului, în care se strîng şi bărbaţi, şi femei, în care oamenii se strîng pentru a rezolva o problemă a comunităţii. Obştea e formată din oamenii gospodari, cei care au o moralitate. Noi, în comunitatea noastră, avem un cult neoprotestant foarte activ. Cultul ordodox are o valenţă care ţine mai puţin de viaţa materială şi mai mult de cea spirituală. Acum vorbim de Max Weber. În cartea pe care o s-o public la anul am să-l combat: nu protestantismul a creat capitalismul, ci capitalismul a creat protestantismul. Cred că mă răspopesc ăştia. *(rîde)* Eşti femeie de afaceri, de exemplu. Ştii cîtă muncă e la un magazin? N-ai timp să te mai duci la biserică, să te închini, să faci toate cele trebuincioase. Atunci îţi creezi un cult – scurt, cuprinzător –, că totuşi crezi în Dumnezeu, şi te rezumi la atîta – mîntuirea – o bucăţică mică, cît să nu fac efort. Pe cînd cultura agricolă este o cultură prin excelenţă catolică şi ortodoxă. Cultura industrială nu se potriveşte cu cele două, asta este. Deci Max Weber pică.

Versiunea integrală pe www.dilemaveche.ro

(Parohia părintelui Pavel are propriul site la: www.parohiaglavanesti.iasi1.ro.)

a consemnat Alexandra TODERIŢĂ

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

„Criza-i bună că-i adună"

interviu cu Bogdan BUZESCU, preşedintele Confederaţiei Asociaţiilor Ţărăneşti din România (CATAR)

„România are cea mai mare civilizaţie rurală vie din Europa. Din această perspectivă, România este unică. Unicitatea sa nu poate fi copiată (...) şi devine un avantaj competitiv sustenabil, atît pentru o firmă comercială, cît şi pentru întreaga naţiune." Asta pare să vă fi inspirat în momentul în care aţi decis să înfiinţaţi Confederaţia Asociaţiilor Ţărăneşti din România. Civilizaţie rurală vie? Foarte frumos, dar cum scoatem bani din asta?

Sîntem 3,8 milioane de gospodării în ţară, însumînd peste 60% din suprafaţa agricolă – păduri, fineţe, păşuni, teren agricol. Sîntem, aşadar, extrem de preocupaţi de pămînt, foarte legaţi de el şi, de cele mai multe ori, şi foarte aproape. Cu banii şi cu instrumentele pe care România le are prin viitoarea Politică Agricolă Comună, deţinem, aşadar, atuurile de a produce bine, de calitate şi de a pune pe masa consumatorilor hrană, şi nu mîncare.

Care e diferenţa? Pentru foarte mulţi, înseamnă acelaşi lucru. Poate doar mofturoşii să facă vreo deosebire.

În primul rînd, e foarte important ca fermierii să fie în asociaţii. Apoi, e necesar să multiplicăm aceste asociaţii ţărăneşti; acestea, la rîndul lor, vor dezvolta servicii suplimentare care nu doar că vor aduce un plus de valoare produselor şi portofoliului, dar vor putea implica şi alţi membri ai comunităţii, cu probleme; de exemplu, nu au de lucru, sînt în şomaj, au nevoie de bani. Cu alte cuvinte, dacă o parte din asociaţiile ţărăneşti produc, alţi oameni din comunitate se pot ocupa cu activităţi precum colectarea, distribuţia, depozitarea, ambalarea. Astfel de parteneriate pot relansa relaţiile public – privat, care pot aduce cîştiguri semnificative şi la ţară. Se acordă punctaje suplimentare, în proiectele pe viitorul buget alocat de către UE României în domeniul agriculturii, pentru cei care intră în parteneriate de acest fel. Este o oportunitate. Nu trebuie reinventată roata, ci trebuie doar să ne uităm în locurile în care aceste parteneriate funcţionează şi sînt profitabile. În Franţa şi Spania, de exemplu, astfel de parteneriate aduc 4500 de euro lunar, beneficii pentru parteneri. Dacă păşunea primăriei ar fi pusă la dispoziţia unor asociaţii pentru turism, s-ar putea obţine anumite avantaje din exploatarea acesteia. E o generaţie nouă, de oameni tineri, de 30-40 de ani, care se întorc la pămînt. Ei pot folosi avantajos relaţiile, bunurile, locurile care sînt, uneori, lăsate în paragină.

E o generaţie nouă, de oameni tineri, de 30-40 de ani, care se întorc la pămînt.

© A.T. Diana

S-au făcut studii, am vorbit cu academicieni, se vorbeşte tot mai des despre aceste diferenţe majore care există între hrană şi mîncare. Este vorba despre conţinutul de substanţe nutritive şi, practic, de obiectivul de a avea marfă de calitate. O tonă şi jumătate de porumb produs la ţară, tradiţional, are acelaşi conţinut nutritiv ca cel din şapte tone produse în aşa-numita agricultură extensivă. Valoarea adăugată a producţiei care ne asigură „hrana" este aceea că ne aduce şi o bunăstare fizică, nu doar cea materială. Ajungem, astfel, şi la alt element de care trebuie să ţinem cont şi care trebuie conservat în România: sîntem înconjuraţi de o diversitate ce se cuvine păstrată, însă trebuie să ne uităm la calitatea mediului. Şi să o păstrăm. Aici, în oportunitatea gospodăriilor ţărăneşti tradiţionale de a produce „hrană" de calitate şi în conservarea biodiversităţii se află avantajele competitive nete ale României faţă de ţările din Europa.

Şi a trebuit să vină Prinţul Charles să ne explice că felul în care ţăranul român conviefuieşte cu natura este magic, unic şi că trebuie păstrat aşa cum este? Sau nu ştiam noi cum să facem marketing?

Sînt mulţi factori care, într-adevăr, nu sînt cunoscuţi. Unii nu sînt cunoscuţi nici la noi în ţară, iar ce apreciez eu cel mai mult la întîmplările legate de Prinţul Charles este că aduce o voce a unei figuri extrem de apreciate şi vizibile, care ne expune avantajului competitiv pe care îl avem pe pieţele externe. Fermierii francezi, bunăoară, sînt foarte trişti că au pierdut relaţia om-pămînt, din cauza producţiei extensive. Cînd vrei să produci mult, exploatezi pămîntul. Francezii au pierdut, de exemplu, şi apa din soluri, în sensul că nu mai este potabilă, din cauza pămîntului pesticizat timp îndelungat. Şi atunci, dacă vrei să faci o schimbare de paradigmă, cum încercăm noi, în România, este nevoie de voci care să pună în valoare potenţialul fermierilor sau al gospodăriilor româneşti.

Nemţii completează o pagină şi jumătate de proiect pentru a accesa bani, noi – rafturi întregi.

Încercaţi cu planurile dvs. de la CATAR să refaceţi un aşa-numit concept de „întreprinderi cooperative comunitare". Un fel de „Ciorogîrla S.A."? Cum ar funcţiona o astfel de firmă, cu acţionari din tot satul?

Ce se întîmplă de cîţiva ani: stăm la oraş, dar moştenim case, grădini, terenuri la ţară, de la bunici, poate de la părinţi. La oraş nu mai sînt slujbe, nu mai luăm salarii mari. Lumea se gîndeşte serios să revină. În străinătate, în spatele fiecărei maşini moderne stă cîte un tractor. În plus, noua Politică Agricolă Comună îi încurajează să facă această mişcare.

Spuneţi-mi care este ecuaţia cîştigătoare. Aveam, pe vremuri, 1,4 milioane de gospodării – acţionari în cooperative. Unde trebuie să ajungă micii producători români, asociaţi, ca să devină eficienţi şi competitivi?

Micii fermieri există în fiecare judeţ, dar sînt încă prea puţini. Pentru a-i face însă să aibă forţă la nivel judeţean, CATAR a început să facă acest lucru, să-i adune. Pînă la sfîrşitul lunii septembrie, sperăm ca în peste jumătate dintre judeţele ţării să avem astfel de asociaţii active. În acest fel, şi Ministerul Agriculturii, şi decidenţii vor avea un partener cu o voce comună. Este necesar, şi oamenii cred că au înţeles acest lucru.

Avem comisar pentru Agricultură la Bruxelles. A venit în ţară des şi a explicat, şi decidenţilor şi ţăranilor, că e nevoie de cîteva acţiuni-cheie pentru ca produsele agriculturii româneşti să fie competitive: asocierea fermierilor, serviciile de consiliere, consultanţa agricolă, fiscalizarea agriculturii – pentru ca, încet-încet, lumea să înţeleagă că vînzarea la marginea drumului nu e profitabilă pe termen lung. Multe teme grele. De cine depind? De decidenţi? De fermieri?

Toate ţin şi de unii, şi de alţii. Toţi trebuie să facă un efort şi, mai ales, să se consulte unii cu alţii. „Unirea face puterea" şi este iraţional să vedem cum fiecare mic producător face eforturi şi împrumuturi să îşi cumpere tractor pentru a munci mica lui suprafaţă de teren, în loc să-i vedem că pun împreună acel tractor, îl folosesc cu toţii, în timp ce ceilalţi se ocupă cu depozitarea, cu marketingul, cu transportul. Consilierea: dacă fermierii sînt organizaţi, atît viitorul buget, cît şi noul Plan Naţional de Dezoltare Rurală vor fi mai uşor de accesat pentru banii de consultanţă şi îi vor putea cheltui mai eficient. Mai trebuie, apoi, să ne lămurim şi ce înseamnă fondul mutual al agricultorilor, care îi poate ajuta enorm. Să nu uităm că vechea Cooperativă de Credit Agricol avea la fel de mulţi bani ca bugetul României. Desigur, la acea vreme, România era al doilea mare producător al Europei. Nu sîntem naivi să ne imaginăm că vom ajunge la fel de competitivi peste noapte, dar este clar că avem un potenţial uriaş. Impozitarea, mai apoi, trebuie să ţină cont atît de nevoile bugetare, dar şi de nevoia ca micul fermier să fie încurajat şi să nu rămînă în zona de sărăcie.

În Uniunea Europeană, cooperativele deţin cote mari din piaţa agricolă – 83% în Olanda, 79% în Finlanda, 55% în Italia şi 50% în Franţa. În România, gradul de organizare a producătorilor este extrem de scăzut, sub 1%.

Şi mai trebuie să avem în vedere o schimbare-cheie de atitudine. Sîntem membri ai comunităţii europene, dar piaţa comună a însemnat, pentru România, mai mult piaţă de desfacere. Ca piaţă „de facere", lucrurile nu au mai fost la fel de generoase: costul creditării, de exemplu (dobînzile sînt de patru ori mai mici în alte state), subvenţiile (mai avem pînă să beneficiem de acelaşi nivel al subvenţiilor), capacitate de absorbţie (nemţii completează o pagină şi jumătate de proiect pentru a accesa bani, noi – rafturi întregi). Sigur, e nevoie şi de o organizare impecabilă. La care lucrăm.

a consemnat Bianca TOMA

■ **Obiectivul CATAR:** apărarea şi promovarea intereselor gospodăriilor ţărăneşti şi ale fermelor mici, dublate de conservarea modului de viaţă, al culturii şi al tradiţiilor din mediul rural românesc, biodiversitatea şi calitatea mediului natural.

■ **Membri fondatori:** Asociaţiile Agrom Ro, Asociaţia Agricultorilor Maghiari din România, Asociaţia de Dezvoltare Intercomunitară „Valea Someşului", Asociaţia Fermierilor, Asociaţia Producătorilor Agricoli Galaţi, Asociaţia Tinerilor Fermieri din Judeţul Olt, Federaţia Agricultorilor „Fermierul", Federaţia Agricultorilor de Munte „Dorna", Fundaţia ADEPT TRANSILVANIA, Fundaţia pentru Educaţie şi Dezvoltare Locală AGAPIS.

Alexandra TODERIŢĂ

Povestea a patru cooperative

Urmăresc de cîteva luni, uneori de la faţa locului, alteori din birou, cîteva experimente sociale fascinante. Este vorba despre cele patru asociaţii agricole-pilot, dezvoltate de Romanian-American Foundation, prin intermediul a patru ONG-uri. Premisa proiectului este simplă: înainte de bani, aceste comunităţi au nevoie de încredere între oameni şi de planuri de afaceri. Ce veţi citi în continuare este povestea acestui experiment, aflat încă la început. O fotografie foarte sumară şi încă în mişcare.

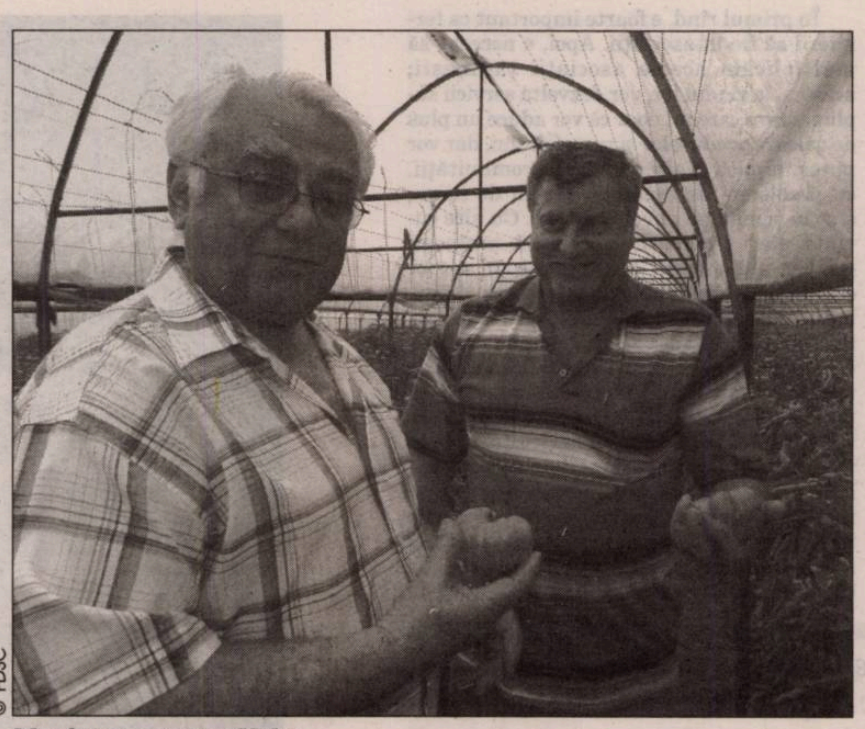
© FDSC

Membri cooperativa Vidra

Povestea începe în vara lui 2012, cînd patru ONG-uri cu tradiţie în proiecte de antreprenoriat în mediul rural – Fundaţia PACT, Fundaţia Civitas, Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC), Centrul de Mediere şi Securitate Comunitară (CMSC) – au început procesul de facilitare şi de sprijinire a micilor fermieri, să se asocieze. Au fost vizate comune cu specializări diferite – legume/fructe, animale – şi din cele trei provincii istorice. Procesul de coagulare propriu-zisă a grupurilor de acţiune, de aducere a fermierilor cu potenţial la aceeaşi masă, pentru a discuta posibilitatea dezvoltării unei afaceri în comun, a fost îndelungat şi minuţios.

Centrul de la Apahida şi „Doamnele bucovinene“

Fundaţia Civitas a mers în judeţul Cluj, în trei sate – Apahida, Bonţida şi Jucu. S-a întîlnit cu autorităţile locale, care i-au oferit sprijin în aducerea potenţialilor membri cooperatori laolaltă, cărora le-a fost prezentată ideea formării unei cooperative de legumicultori. Atmosfera primelor întîlniri nu era cu mult diferită de cea a camerei juraţilor din *12 angry men* al lui Sidney Lumet. Am asistat la cîteva asemenea întîlniri şi pot depune mărturie: oamenii se aprinseseră pe teme precum proporţionalitatea beneficiilor în raport cu cotizaţiile, costul de oportunitate al intrării în asociaţie, cine ce ar face, cum se întoarce profitul etc. Primarul din Apahida a susţinut ideea imediat, spunînd că oamenii ar trebui să înceteze a mai gîndi în termeni de CAP-uri: „Avem 20 de ani pierduţi, ne tot uităm la vecini. Ne ţinem cu dinţii de terenuri şi pierdem potenţialul agricol.“ În urma a 20 de astfel de întîlniri şi discuţii premergătoare, s-a constituit nucleul viitoarei cooperative. Au fost organizate sesiuni de training pe teme precum managementul fermei şi tehnici agricole, cu experţi locali şi de la Universitatea din Cluj, precum şi vizite de studii la diverse unităţi de procesare a fructelor şi legumelor din ţară, considerate a fi exemple de bună practică. În martie 2013, a luat naştere Cooperativa de Legumicultori „Lunca Someşului Mic“, care cuprinde, în acest moment, 17 membri din cele trei comune. Sediul cooperativei este la Apahida şi se doreşte folosirea lui ca centru de informare şi pentru alţi fermieri, care să fie, eventual, atraşi în cooperativă.

Urmează hopul cel mare: începerea vînzării propriu-zise. Au demarat discuţii cu diverşi procesatori din zonă şi viitorul sună bine, atîta timp cît frîiele nu sînt scăpate din mîini, din punct de vedere al consultanţei – atît pentru consolidarea grupului, cît şi pentru urmărirea paşilor trecuţi în planul de afaceri.

În Moldova, Centrul de Mediere şi Securitate Comunitară (CMSC) şi-a însuşit o altă abordare. În judeţele Iaşi, Suceava, Vaslui, Fundaţia World Vision derulase proiecte de stimulare a antreprenoriatului şi a asocierii micilor fermieri. În plus, acolo existau Grupurile de Acţiune Locală, în care autorităţile locale colaborează cu fermierii. Deci, existau deja nuclee pe care se putea construi. După realizarea analizelor iniţiale, s-a mers în paralel cu susţinerea a două grupuri deja coagulate: Asociaţia „Legume – Fructe“ Prisăcani şi Asociaţia „Doamnelor Bucovinene“, din Vatra Moldoviţei.

„Asocierea este utilă pentru obţinerea finanţărilor. Ne-ar interesa o fabrică de brînzeturi, prelucrarea lactatelor. Temerile mele în procesul de înfiinţare se leagă de calitatea oamenilor. Nu există încredere interumană, oamenii sînt foarte crunţi şi egoişti.“

(legumicultor din Suhaia, Teleorman, raport CRPE)

O altă dovadă că formele atrag fondul

Asociaţia din Prisăcani există din 2009, reuneşte 200 de membri, însă, pînă acum, nu funcţiona în adevăratul sens al cuvîntului: se cumpăraseră la comun unelte şi utilaje, dar lipseau strategia, planul de afaceri, activităţile concrete pe piaţă, derulate prin asociaţie. Raţiunea de a fi a organizaţiei fusese obţinerea de puncte suplimentare în dosarele pentru finanţare europeană. În aceste dosare individuale, cei care solicită finanţare primesc punctaj suplimentar, dacă sînt membrii unei asociaţii, în special privind măsura pentru ferme de semi-subzistenţă şi pentru cea destinată tinerilor fermieri. Cum existau mulţi doritori pentru aceste măsuri individuale, s-a făcut asociaţia spre a obţine puncte în dosare. Ingredientul „secret“ al acestei efervescenţe l-a constituit sprijinul considerabil din partea primarului, cu o experienţă de o viaţă în consultanţă agricolă (vezi interviul cu primarul din p. VIII). Odată membrii ajutaţi prin alte măsuri de sprijin, şi asociaţia înfiinţată, ea capătă substanţă prin proiectul finanţat de RAF. Un fel interesant de a umple forma cu fond.

„Doamnele Bucovinene, sînt, după cum le spune şi numele, o asociaţie de femei din zona Cîmpulung Moldovenesc, ce doresc să dezvolte latura economică a organizaţiei care, în acest moment, derulează programe sociale. Ideea e de a fructifica un meşteşug de tradiţie în zonă: producţia de gemuri, dulceţuri şi compoturi din fructe de pădure. Pline de iniţiativă şi spirit de echipă, doamnelor le lipseau, din păcate, două ingrediente esenţiale pentru a reuşi pe cont propriu să pătrundă pe piaţă: informaţia şi accesul la resurse.

Activitatea CMSC s-a derulat în paralel cu cele două asociaţii, după modelul descris mai sus: studii de prefezabilitate, consultanţă pe plan de afaceri, traininguri, vizite de studii şi schimb de bune practici cu organizaţii cu activitate asemănătoare, din Transilvania. De asemenea, s-au evaluat diverse variante de finanţare ulterioară a planurilor de afaceri.

În final, s-a optat pentru continuarea susţinerii asociaţiei din Prisăcani, în cadrul programului-pilot al RAF. Motivul principal l-au constituit perspectivele şi ritmul diferit de dezvoltare ale celor două asociaţii: activitatea „Doamnelor Bucovinene“ este sezonieră, nu s-a conturat un plan de afaceri fezabil, ţinta propusă fiind greu de atins: dezvoltarea asociaţiei de la 15 la 45 de membri din şapte sate, care sînt relativ izolate. Ca avantaj important, asociaţia din Prisăcani are deja o bază solidă de membri, iar obiectivele sînt bine conturate şi cu mari şanse de reuşită: crearea unei reţele locale de producţie, distribuţie, procesare a legumelor proaspete, ecologice. CMSC sprijină în continuare Doamnele Bucovinene, iar o iniţiativă concretă pentru viitorul apropiat este facilitarea participării doamnelor la World JAMpionship, un concurs de gemuri şi dulceţuri care va avea loc în Scoţia, vara aceasta.

Fundaţia PACT a derulat, în prima parte a proiectului, cea mai extensivă evaluare a potenţialelor comunităţi de intervenţie: s-au construit şapte profile de comunităţi din judeţele Argeş, Prahova şi Teleorman. După analizele iniţiale, s-a mers mai departe în cinci dintre acestea, pentru ca, mai apoi, intervenţia să se realizeze în trei sate, şi în final să rămînă în cursa pentru dezvoltarea cooperativei grupul din Suhaia, judeţul Teleorman. În cele trei sate incluse în penultima etapă de selecţie, au fost organizate ateliere de prezentare la care au participat fermierii din grupul de iniţiativă, primarul, liceeni, şomeri, reprezentanţi ai Ministerului Agriculturii şi ai Camerei Agricole judeţene.

În final, lozul cîştigător a fost tras de grupul din Suhaia, constituit în Cooperativa „Cîmpia Boian“. Cooperativa strînge laolaltă doar cîţiva fermieri deja experimentaţi pe cont propriu şi cu resurse, pentru că obiectivul este ambiţios: construirea unei fabrici de procesare a laptelui şi a unui magazin de desfacere local.

Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC) a început experimentul cu o abordare total diferită: au lansat un apel online (pe site-ul FDSC, al Institutului de Economie Socială), la radio, printre membrii Federaţiei Agrostar pentru agricultorii interesaţi de asociere din cinci judeţe: Călăraşi, Dîmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Ilfov şi Prahova. Apelul a fost trimis pe e-mail şi la 300 de primării ale satelor din cele cinci judeţe, la fermieri individuali şi la sucursalele APIA (Agenţia pentru Plăţi şi Intervenţie în Agricultură). Ideea apelului era: cine vrea să se asocieze, noi vă putem sprijini. Răspunsul nu a fost tocmai covîrşitor: au aplicat fermieri din două comune: Vidra, Ilfov şi Bărbuleţu, Dîmboviţa. În Vidra sînt înregistraţi peste 700 de producători agricoli, iar aproape la fiecare a doua casă există solarii de legume. Bărbuleţu se află într-una dintre cele mai cunoscute zone pomicole din România, în care experienţele asociative fericite lipsesc cu desăvîrşire, iar centrele de colectare şi depozitare a merelor sînt folosite de reţeaua de baroni locali pentru adăpostirea importurilor mai ieftine din Polonia. Rezultatul procesului de selecţie a comunităţilor nu a fost surprinzător: analizele au arătat că mai mult de jumătate din fermierii din Vidra erau dornici să se asocieze, 66% erau dispuşi să-şi vîndă producţia unei asociaţii şi, în plus, exista deja un nucleu de agricultori entuziaşti şi gata să facă treabă împreună. Procesul de constituire şi consultanţă pe planul de afaceri a fost destul de rapid – şase luni de la prima întîlnire cu legumicultorii, pînă la înregistrarea juridică a Cooperativei Agricole „Legume de Vidra“, în ianuarie 2013. Au început chiar şi desfacerea producţiei direct către consumatori individuali, companii multinaţionale, ONG-uri, dar şi către Ambasada Norvegiei în România.

Cum arată planul de afaceri al unei cooperative agricole

interviu cu Romeo VASILACHE, director de program pentru anteprenoriat, Romanian-American Foundation

O să vă rog să-mi explicaţi logica economică din spatele acestei intervenţii. În primul rînd, de ce vrea o organizaţie orientată spre antreprenoriat să lucreze în zona agricolă şi, în al doilea rînd, să promoveze asociativitatea?

Principalele aspecte care au fost luate în considerare cînd s-a decis dezvoltarea programului de antreprenoriat pentru zona rurală includ: potenţialul economic foarte mare, dar care încă nu e pus în valoare la nivelul la care ar putea fi, numărul mare de oameni care trăiesc în spaţiul rural şi numărul foarte mare de ferme mici, interesul pentru schimbare în spaţiul rural afirmat de foarte multe voci din societatea românească şi momentul în care ne aflăm – respectiv, la finalul unei perioade de finanţare prin fonduri structurale şi elaborare de planuri pentru perioada următoare de finanţare. Noi, la Romanian-American Foundation (RAF) am evaluat aspectele menţionate mai sus şi, dintre toate subiectele care ţin de spaţiul rural, ne-am orientat către sprijinirea fermierilor mici, cu precădere prin sprijinirea asociativităţii.

Este un fel de paradox: lumea se gîndeşte la asta, dar nu prea se asociază.

Da, toţi consideră că e important ca fermierii să se asocieze, dar se pare că e extrem de greu de realizat acest lucru şi, ca urmare, sînt foarte puţine asocieri de succes. În contextul societăţii actuale, în care regulile economiei de piaţă sînt determinante pentru orice activitate economică, asocierea ar putea să fie o soluţie viabilă pentru fermierii mai mici.

Dacă are sens din punct de vedere economic şi dacă toată lumea vorbeşte despre subiectul acesta, de ce se mişcă lucrurile atît de greu? Au existat programe anterioare care au încurajat asociativitatea, există chiar şi o lege specială, au fost şi bani europeni pentru grupuri de producători.

Sîntem convinşi că asocierea poate să aibă sens economic. De altfel, asocierea nu va exista dacă nu va avea sens economic, dacă volumul produselor vîndute nu depăşeşte un anumit prag şi, desigur, dacă nu sînt menţinute costurile sub control. Cred că sînt mai multe motive pentru care dezvoltarea unei activităţi economice prin intermediul unei forme asociative are loc foarte greu. Unul dintre aceste motive, pe care îl consider critic: cunoştinţele şi abilităţile necesare pentru conducerea unei forme asociative sînt radical diferite de cunoştinţele şi abilităţile necesare pentru administrarea unei ferme mici. Un alt motiv este cel legat de accesul la capital şi un al treilea motiv foarte important e cel legat de fiscalitate. Ca urmare, foarte puţine grupuri de fermieri au reuşit să se asocieze pentru interese economice, singuri, fără sprijin din afară. Ştiu că în anii care au urmat după 1989, au fost derulate mai multe programe care au avut ca obiectiv stimularea asocierilor în agricultură. Se pare, însă, că nu s-a ajuns încă acolo unde s-a dorit, în privinţa formelor asociative. Şi acum este în derulare, în Programul Naţional de Dezvoltare Rurală 2007-2013, măsura 1.4.2, ce oferă stimulente pentru grupurile de producători care îşi vînd produsele prin intermediul grupului. CRPE a făcut o analiză cu privire la această măsură şi a constatat că rezultatele nu sînt cele aşteptate, stimulentele nu au fost destule, asocierea nu a venit în mod natural.

Cînd spuneţi de asociaţii agricole, mulţi oameni se gîndesc la CAP-uri. Mai e asta o problemă?

Dintr-un anumit punct de vedere, mai puţin decît ne-am aşteptat, cel puţin la nivel declarativ. RAF finanţează, în acest moment, un program de sprijinire a dezvoltării rurale prin antreprenoriat, cu trei componente complementare: a) sprijinirea directă a asocierii; b) instruirea unui număr cît mai mare de mici fermieri din 40 de sate, pentru dezvoltarea abilităţilor minime antreprenoriale şi de management, şi c) cercetare şi *advocacy* pentru politici publice favorabile asocierii. În prima componentă finanţăm crearea a patru organizaţii asociative. În trei din patru cazuri, fermierii au ales cooperativa ca formă de organizare juridică pentru asocierea lor. Deci oamenii nu s-au speriat de cuvîntul „cooperativă". Au ales în cunoştinţă de cauză. Fiecare dintre organizaţiile partenere care au expertiză în dezvoltare rurală şi care oferă asistenţă tehnică specializată grupurilor de fermieri în vederea asocierii au pregătit şi au facilitat discuţia pe acest subiect şi rezultatul a fost cel menţionat mai sus.

Şi care e modelul de intervenţie?

Într-o primă etapă, fermierii discută despre problemele cu care se confruntă în activitatea lor şi identifică potenţiale soluţii. Ideea de asociere a apărut în mod natural, ca soluţie în toate aceste întîlniri participative. Etapa următoare presupune un proces de coagulare a grupului, definirea conceptului de lucru în asociere, identificarea formei juridice de asociere cu analiza implicaţiilor care decurg din forma juridică, elaborarea unui plan de dezvoltare organizaţională şi a unui plan de afaceri. Şi o ultimă etapă, poate cea mai grea, este implementarea planului de afaceri.

Şi ce presupune planul de afaceri al unei cooperative?

Elementele clasice care ţin de planul de afaceri: cine sînt clienţii, care sînt nevoile lor, care vor fi produsele ce vor satisface respectivele nevoi, cum vor ajunge respectivele produse de la cooperativă la client etc. Deci se clarifică strategia produsului, politica de preţ, cum vor afla clienţii despre oferta cooperativei/asociaţiei, strategia de distribuţie – pe scurt, modelul de afacere. Plecînd de la aceste informaţii, se construiesc proiecţiile financiare şi se fac estimări cu privire la volumul de vînzări, costuri şi rezultat financiar, circuitul numerarului şi cum/cînd se vor încasa banii respectivi etc. Tot în această etapă s-a estimat necesarul de capital pentru investiţii şi potenţialele surse.

Oamenii nu s-au speriat de cuvîntul „cooperativă".

Cu ce-l ajută cooperativa pe fermier? Ce-i iese lui din asta?

Cooperativa/forma asociativă trebuie să ofere ceva ce fermierul nu poate obţine singur, fie că vorbim de pieţe, servicii, acces la tehnologie, capital, putere de negociere, economie de timp etc., desigur, cu efect economic direct asupra fiecărui membru. De exemplu, dacă vorbim despre o cooperativă de legumicultori, un prim beneficiu pe care cooperativa îl poate oferi este pe partea de distribuţie de legume proaspete. Astfel, legumicultorul se va putea ocupa cu mai multă atenţie de ferma lui. Un alt beneficiu ar trebui să vină din partea de achiziţii de materii prime/materiale, fertilizatori, material săditor. O etapă ulterioară în dezvoltarea cooperativei o poate reprezenta deschiderea unei linii de ambalare/procesare. În plus, cooperativa poate oferi acces mai facil la tehnologie sau la cunoştinţe, ori la servicii conexe de genul contabilitate primară pentru membrii cooperativei. Trebuie însă clar menţionat că beneficiile vin mînă în mînă cu responsabilităţile care sînt asociate poziţiei de membru. Şi aici mă refer la corectitudine, la respectarea angajamentelor de livrare, la transparenţă.

Argumentaţia asta economică este foarte raţională, dar uneori apare componenta iraţională „nu vreau să cooperez cu tine, chiar dacă ar avea sens din punct de vedere raţional."

Aveţi dreptate. Şi eu cred ca dincolo de argumentele economice sînt şi alte aspecte de care trebuie să ţinem cont. Afacerile se fac pe încredere şi între oameni, dincolo de instituţii, aspect care este la fel de adevărat şi în zona rurală. E clar, componenta socială legată de încredere şi de relaţiile dintre oameni este esenţială, trebuie să ţinem cont de ea; altfel, ratăm de la început efortul pe care îl facem. Abordarea practicată de organizaţiile partenere are în vedere tocmai acest aspect şi pune mare preţ pe construirea sau reconstruirea capitalului de încredere.

Cum se vînd legumele din producţia naţională: 60% din fermieri vînd prin intermediari, 20% direct în piaţă, 15% prin reţele moderne de comercializare, 5% prin alte canale.

(calcule CRPE din analiza a 300 de ferme)

Adică, e şi un fel de terapie de grup?

Probabil putem spune şi aşa. Lucrînd împreună, fermierii reconstruiesc, de fapt, capitalul de încredere de care au mare nevoie. Nu înseamnă că e uşor şi că nu există momente de tensiune în cadrul grupului – da, există tensiuni, important este, însă, cum sînt administrate. Au fost foarte multe întîlniri cu grupul de fermieri, înainte de a ajunge la un plan de afaceri, şi au fost şi momente dificile. La etapa de implementare apar alte probleme şi, de cele mai multe ori, sînt mai dificile decît în etapa de planificare. Un exemplu clasic de „problemă" apare în legătură cu distribuţia produselor prin cooperativă. Dacă la momentul livrării produselor, preţul din piaţă este mai mare decît cel stabilit intern între cooperativă şi membrii ei, micul fermier nu mai livrează cantitatea de produse angajată către cooperativă, ci o vinde direct. Consecinţele pentru cooperativă nu sînt greu de imaginat: pierderea contractelor, pierderea încrederii între membri şi blocarea activităţii...

Adică membrii trădează cooperativa.

Da, probabil că respectivii fermieri nu au reuşit să vadă cooperativa ca ceva ce le aparţine. Putem extinde discuţia la principii, la valori, la presiunea financiară pe termen scurt, care apasă pe umerii fermierilor mici etc. Un lucru e clar: aceste situaţii pot să se producă şi, ca urmare, trebuie tratate cu foarte mare atenţie, chiar înainte să apară. Se pot găsi, cred eu, soluţii care să răspundă presiunilor financiare imediate, fără a încălca angajamentele luate.

Cînd veţi trage linie? Avem un experiment în care se încearcă stimularea asociaţiilor prin dezvoltare comunitară şi consiliere individualizată. Cînd vom şti dacă merge sau nu?

Deja există unele indicii, care mie îmi dau convingerea că vom reuşi, însă cu siguranţă vom şti după 24-36 de luni de acum încolo. Proiectul a fost început anul trecut. Prima etapă s-a încheiat deja şi a avut ca obiectiv coagularea unui grup de fermieri şi planificarea afacerii. Începînd cu anul acesta, cu luna februarie, am intrat în etapa practică, care presupune implementarea planului de afaceri dezvoltat. De menţionat că această a doua etapă este foarte mare consumatoare de resurse de consultanţă individualizată.

(Versiunea integrală pe www.dilemaveche.ro)

a consemnat Cristian GHINEA

Programul „Dezvoltare Rurală prin antreprenoriat şi asociere" este iniţiat şi finanţat de Romanian-American Foundation şi implementat cu sprijinul următorilor parteneri:

- Centrul Român pentru Politici Europene (CRPE) – analiză rurală şi politici publice;
- Fundaţia Parteneriat pentru Acţiune Comunitară şi Transformare (PACT), Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC), Fundaţia Civitas şi Centrul de Mediere Socială şi Comunitară (CMSC) – facilitare comunitară şi dezvoltarea asociaţiilor;
- Centrul pentru Educaţie Economică şi Dezvoltare din România (CEED) – instruire şi servicii de consultanţă pentru producători din 40 de localităţi rurale.
- Opportunity Microcredit Romania IFN S.A., Romcom IFN S.A., Vitas IFN S.A., Societatea de Finanţare Rurală FAER IFN S.A. şi Fundaţia pentru Promovarea Agriculturii şi Economiei Regionale FAER, Patria Credit IFN S.A. şi Fundaţia Patria Credit – parteneri *pro bono* în implementarea programului de instruire şi a serviciilor de consultanţă pentru producători.

Bianca TOMA

Cum să crești mare și să intri pe piață în trei pași

Cum să facem agricultura românească profitabilă? O întrebare grea, cu multe răspunsuri, care ascund la fel de multe soluţii. Unele se pot aplica, dar e nevoie de rezolvarea altor ecuaţii: de la mentalităţile omului de la ţară, de la felul în care bunicii noştri înţeleg să folosească grădina ori livada din fundul curţii, pînă la felul în care politicienii reuşesc să se alieze pentru a da agriculturii, ţăranului şi fermierului instrumente eficiente.

Economiştii şi cercetătorii au identificat aceste soluţii, însă ele poartă denumiri complicate: fiscalizarea, garantarea, microcreditarea, în faţa cărora bunicul meu ar spune: „Ne trăbă pe moaşă-sa pe gheaţă. Nu mai şciu ăştia ce să inventeze. Al bătrîn *(n.n.* – taică-su) n-o avut treabă cu aşa ceva. Pînă cînd nu a venit colectivizarea şi dădeai tot la colectiv. Acu' nici nu mai ai unde să mai dai. Li se strică oamenilor căpşunele şi cucuruzu' pe cîmp." Astăzi, nu doar că se vorbeşte tot mai des de puterea asocierii în agricultură, dar ea este văzută ca una dintre soluţiile-cheie, pentru a-i face pe micii producători agricoli ai României să iasă pe piaţă, să vîndă în supermarket şi să facă profit pentru a creşte mai departe.

Centrul Român pe Politici Europene, cu sprijinul Romanian – American Foundation *(RAF)*, analizează rînd pe rînd soluţiile-cheie care ar face agricultura românească profitabilă, le dezbate şi se consultă cu experţii, micii producători şi asociaţii lor, pune totul în contextul viitorului buget european destinat agriculturii româneşti. Acest material sintetizează concluziile şi recomandărilor celor cinci rapoarte scrise de CRPE pe tematica adaptării agriculturii la modernitate, avînd asociativitatea ca fir roşu în toate aspectele discutate.

Cum arată reţeta unei politici inteligente

1. Asocierea – se prescrie tuturor micilor producători şi partenerilor, printre care Guvernului României, care trebuie să o administreze ca obiectiv de politici publice.

Simptome: În România, aproape jumătate din populaţie locuieşte în mediul rural, 93% din exploataţii au o suprafaţă de sub 5 ha. Acestea reprezintă doar 30% din suprafaţa agricolă utilizată. Toate au aceleaşi probleme: productivitate scăzută, capacitate extrem de redusă de investiţii şi acces deficitar la pieţele de desfacere. Rezultatul? Veniturile nu ajung nici pentru strictul necesar, darămite pentru dezvoltare. În România, subiectul asocierii în agricultură a revenit pe agenda publică. Sîntem cu mult în urma ţărilor din Vestul Europei, la acest capitol, chiar dacă, în acest moment, tot mai mulţi înţeleg avantajele pe care cooperarea le poate aduce micului producător, pe fiecare verigă a lanţului agroalimentar.

Programele naţionale sau cele sprijinite prin fonduri europene au avut, în ultimii 20 de ani, rezultate limitate, însă politicile naţionale coerente întîrzie. Iniţial, am realizat interviuri cu 76 de producători agricoli din 9 comune, din diverse regiuni ale României. I-am întrebat cum le merge, cum îşi văd vecinii, dacă s-ar asocia cu ei, dacă au mai încercat să se asocieze şi cum le-a mers, cum ar organiza ei politicile statului pentru a se simţi ajutaţi.

I-am întrebat dacă îi mai doare amintirea CAP-urilor şi am avut prima surpriză. Mai puţin decît credem noi aici, la oraş. Amintirea colectivizării forţate din comunism nu mai reprezintă un obstacol de netrecut în calea asocierii, cel puţin din perspectiva agricultorilor de vîrstă medie, activi şi capabili să se dezvolte economic. Oamenii au probleme mult mai „la zi". S-ar asocia cu vecinii, dar vor să fie siguri că nu sînt traşi în piept. Apoi, nu văd rostul asocierii între „două sărăcii", cum ne-a zis un legumicultor din Teleorman. În termeni ştiinţifici, asta înseamnă capital social redus. Şi mai înseamnă că ceva din afară (statul, UE, bănci, investitori) trebuie să pună un stimulent pe masă, să fie clar că o sărăcie plus o sărăcie egal mai mult decît suma a două sărăcii. Apoi, oamenii trebuie să vadă exemple de succes, pentru că exemple de insucces au tot văzut. La nivel de politici, pentru a ajunge unde dorim este, deci, nevoie de: măsuri de consolidare a încrederii, sprijin pentru comunitate, capital de lucru, consultanţă, un plan de afaceri clar şi promovare a modelelor de succes.

Aşadar, nu e de ajuns să le bagi lanterna în ochi micilor producători şi să le zici că ar fi bine să se asocieze, aşa cum unei răceli netratate, doar o aspirină nu-i va veni de hac. Vitamina care îi lipseşte agricultorului român şi de care are nevoie ca să crească este, aşadar, capitalul. Social. Şi bănesc. Şi aşa ajungem la...

2. Creditarea – se administrează „la firul ierbii" pentru dezvoltarea micilor afaceri agricole şi se vine cu capitalul de care este nevoie.

Aproximativ 40% dintre fermierii activi din România nu au acces direct la serviciile financiare. Cei care au se lovesc de două probleme: capacitatea redusă de atragere a cofinanţării şi costul mare al capitalului împrumutat. Cu aceste două piedici, puţini fermieri români pot intra în concurenţă cu cei din alte ţări europene. Micii producători nici nu se încadrează prea bine în profilul clientului atractiv pentru bănci: profitabilitatea lor este mai redusă comparativ cu alte domenii de activitate, cei care solicită creditul provin din *start-up*-uri şi nu au un istoric de operaţiuni bancare sau de credit, ori nu dispun de garanţii. Folosirea pămîntului şi a altor active agricole drept garanţii bancare este afectată de volatilitatea crescută a preţurilor.

Soluţii sînt, însă, în instrumentele pe care Uniunea Europeană le pune la dispoziţie statelor, ca instrumente de sprijin pentru absorbţia fondurilor structurale dedicate agriculturii. În perioada 2007-2013, aproape 300 astfel de instrumente financiare au fost utilizate în ţările UE: 43% au reprezentat fonduri de creditare, 36% fonduri de capital şi 21% fonduri de garantare. Deci se poate.

Ce se întîmplă, însă, cu micii producători români care vor să „sară pîrleazul" şi să treacă de la subzistenţă la profit? O posibilă soluţie vine din direcţia microfinanţării, un complement viabil la sectorul bancar. Microcreditul – aşa cum îl defineşte Bruxelles-ul – este împrumutul de sub 25.000 de euro, destinat sprijinirii dezvoltării microîntreprinderilor. Acordarea microcreditelor pentru producători presupune, în primul rînd, un efort de adaptare al creditorilor, o adaptare la „firul ierbii", mult mai eficientă pentru beneficiar: cei care oferă împrumuturi trebuie să lucreze direct cu oamenii, să ia decizii de creditare nu doar bazîndu-se pe nişte cifre într-un bilanţ, ci deplasîndu-se, uneori, în gospodărie, ca să analizeze împreună cu ţăranul nevoile sale şi perspectivele de rentabilitate a investiţiilor care vor fi realizate. Asta înseamnă că marile bănci sînt prea mari ca să execute asemenea operaţiuni de fineţe. Aici intervin instituţiile de microfinanţare (instituţii financiare nonbancare). Acestea nu-şi permit să se acopere prin fondul de garantare al statului, care percepe comisioane mai mari pentru cei mici şi vulnerabili. Graţie argumentelor aduse de CRPE şi RAF, se va constitui un fond de creditare special adresat fermelor de familie, care este deschis pentru prima dată şi acestor creditori „la firul ierbii". Există, deci, premisa ca micii producători să ia credite mai ieftine, dar această viziune trebuie aplicată într-un mod consistent, şi pe viitoarea perioadă de programare a fondurilor europene. Vom lucra în continuare cu Ministerul Agriculturii la normele de implementare ale noii legi.

Cum se cîştigă bătălia la raft

3. Piaţa de desfacere. Asocierea (la nivel local) şi creditarea (micilor fermieri) sînt tratamente necesare, dar nu şi suficiente. Marea bătălie se dă la raftul din supermarket, unde roşia cărnoasă din grădina bunicii sau mult rîvnitele mere dulci-acrişoare nici nu au ajuns încă. Nici un supermarket nu cumpără cu sacoşa. Nici măcar cu baniţa. Este nevoie de volume mari, de produse de o calitate omogenă, care au nevoie de: colectare de la uşa bunicii, centre de depozitare, producţie constantă (sere). La aceste lipsuri de infrastructură se adaugă şi lipsa puterii de negociere a fermierilor cu marile lanţuri de supermarketuri, concurenţa importurilor necontrolate (sanitar şi fiscal), lipsa facilităţilor pentru producţia locală. România are doar trei produse certificate de calitate europeană. Dintre acestea, cel mai cunoscut este deliciosul Magiun de Topoloveni, care, în unele supermarketuri, se vinde foarte scump – dublu faţă de dulceţurile din import. Fermierii se plîng de taxele mari de raft. Supermarketurile se plîng că fermierii nu pot livra cantităţile promise la calitate egală şi că nu respectă contractele. Raportul CRPE „Asociere în agricultură – calea produselor româneşti spre marile lanţuri de comercializare" arată care sînt principalele zone de intervenţie:

- Huliţii intermediari sînt o resursă care trebuie valorificată. Mulţi dintre ei dispun de o reţea consolidată de desfacere: pieţe, procesatori, exportatori, marea distribuţie, mici magazine specializate, angrouri la care micii fermieri oricum nu au acces din cauza limitărilor specifice activităţii agricole. Statul ar trebui să-i atragă în parteneriate formale cu fermierii, pentru investiţii în centre de colectare, spaţii de depozitare, în care să ajungă *de facto* producţia locală, nu importuri.
- Susţinerea realizării de către marile lanţuri comerciale a unor parteneriate cu asociaţii, cooperative, grupuri de producători.
- Renegocierea unui cod de bune practici şi al unui contract-cadru, care să reglementeze aspectele cele mai importante din relaţia producător – *retailer (*negocierile comerciale, preţurile şi condiţiile de plată, promoţii, compensări şi litigii).
- Formare profesională pentru constituirea grupurilor de producători, precum şi a altor grupuri-ţintă care să înţeleagă şi să negocieze cu succes pe piaţa reală.

Unirea face puterea
(Ghid de bune practici pentru asociere)

- identificarea oportunităţilor de dezvoltare agricolă din regiune;
- cartografierea regiunii: potenţialul agricol şi potenţiale pieţe de desfacere (ex.: oraşe din apropiere);
- prezentarea potenţialului în materiale informative la care să aibă acces toată comunitatea;
- concesionarea către asociaţiile agricole a infrastructurii nefolosite: silozuri de legume şi fructe, depozite de cereale;
- crearea de reţele de mici producători prin furnizarea, într-o primă fază, de cursuri utile: standardele europene în agricultură, norme de igienă, metode de certificare bio;
- susţinerea unui grup de iniţiativă puternic din comunitate, capabil să coaguleze restul satului şi să definească obiectivele;
- consultanţă tehnică legată de funcţionarea diverselor forme asociative, aspecte fiscale, contabile;
- consultanţă pe plan de afacere şi pe crearea de mărci (comunitare);
- organizarea de tîrguri de produse;
- organizarea de vizite de studiu la asociaţii deja formate;
- facilitarea accesului la capital.

„Nu poți să le impui nimic de sus în jos"

interviu cu Achim IRIMESCU, secretar de stat în Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale

A lucrat mulți ani (1998-2012) la reprezentanța României în Uniunea Europeană, fiind șeful secției de agricultură. ***Achim Irimescu*** *a reprezentant, deci, România în discuțiile privind Politica Agricolă Comună. Face parte din Guvern, venind din poziția de tehnocrat și e implicat în creionarea viitorului Program de Dezvoltare Rurală, pentru perioada 2014-2020.*

Cum vedeți dumneavoastră implementarea măsurii 1.4.2 – măsura din actualul Program Național de Dezvoltare Rurală, care dorea să sprijine grupurile de producători? Sînteți un om cu experiență în zona reprezentării României în ceea ce privește Politica Agricolă Comună. Care au fost intențiile acestei măsuri și care ar fi evaluarea dvs. personală referitoare la succesul ei?

România se confruntă cu o mare problemă în ceea ce privește asociațiile și organizațiile de producători, și cred că nu este un stat european care să aibă nevoie mai mare de asociații ca România. Rezultatul – ceea ce s-a întîmplat pe măsura menită să încurajeze asocierea și organizarea producătorilor –, din păcate, este foarte, foarte slab. Românii au, din păcate, amintirea nu foarte plăcută cu privire la cooperativele agricole de producție de pe vremuri, pînă în 1990, dar trebuie să recunoaștem faptul că rolul organizațiilor de producători este esențial. În general, în ceea ce privește implementarea politicilor agricole comune – dar în special pentru România, în contextul în care există o mulțime de ferme mici, care, dacă nu se asociază, nu sînt în măsură să își comercializeze produsele. Concret, un supermarket nu va primi niciodată un producător cu 100 de kilograme de brînză pe săptămînă, avînd în vedere că are nevoie de cantități ritmice, de calitate constantă și cu acceptabilitate la public. Știți foarte bine că brînza e o brînză foarte bună, dar prezentată în tifonul acela, nu o să atragă niciodată consumatorul.

Cred că toată lumea e de acord cu ideea că e nevoie de asociații. Problema e cum. Pe măsura 1.4.2., ultimele rezultate pe care le avem vorbeau de 42 de grupuri de producători create, doar atît. Ce e greșit? E reticența oamenilor?

Cred că, în primul rînd, e reticența oamenilor care încă nu acceptă ideea de asociere. Sigur, e perioada comunistă, în care fermierii au avut o experiență negativă cu cooperativele, în care munceau mult și li se promitea mult, dar în final li se dădea puțin. Ulterior, după 1990, situația a fost la fel de proastă, cu asociațiile care s-au creat și, de multe ori, cei care au organizat asociațiile – deci liderii sau președinții de asociații – luau cîștigul, iar ceilalți membri înregistrau pierderi. Ca urmare, cuvîntul „cooperativă" a fost de două ori compromis. Așa că nu cred că trebuie să îi criticăm atît de tare pe producătorii români. Dar trebuie să înțeleagă, nu au altă șansă. Dacă vă uitați la criza laptelui din 2008-2009, la nivel european, a dat naștere unei dezbateri foarte serioase și s-a creat un grup la nivel înalt, la nivel european, pentru a analiza ce-i de făcut. Una dintre măsuri a fost introducerea posibilității ca o asociație să negocieze prețurile în numele membrilor. Pentru că o persoană singură, adică un anumit producător, nu are nici o șansă să obțină un preț bun, cînd negociază cu o fabrică de lapte sau cu o multinațională mai ales, care procesează laptele, iar o asociație care reprezintă *n* producători are cu mult mai multe șanse să obțină prețuri mai bune. Deci, este evident beneficiul acestor asocieri. În plus, spre exemplu, în perioada aceea – 2008-2009 –, în Belgia s-a înregistrat o reducere cu 40% a prețului laptelui la producători și numai de 11% la consumatori. Cine a încasat această diferență? Procesatorul și comerciantul. Belgienii au suferit mai puțin pentru că 70% din lapte trecea prin cooperative. Și atunci, ei și-au recuperat pierderea la preț, diferența a mers la cooperativă, care are producție integrată și inclusiv fabrică de procesare și comercializare. Deci, iată că este evident rolul acestor cooperative.

Totuși, ideea asta că oamenii nu se asociază pentru că le sună prost cuvîntul de „cooperativă" pare a fi o prezumție exagerată. Și noi am crezut că e așa, dar, după ce am făcut zeci de interviuri cu producători, cu asociații deja formate, pentru a scrie rapoartele noastre, am ajuns la concluzia că este mai puțin o problemă decît ne-am așteptat. Oamenii au motive mult mai actuale de a fi reticenți. Fiscalizarea, de pildă. Omul face un calcul: prin măsura 1.4.2., primesc anumite sume în plus, un stimulent financiar pentru producția vîndută prin grupul de producători. În schimb, acest stimulent este anulat de faptul că trebuie să vînd cu TVA, trebuie să vînd formalizat.

Trebuie să înțeleagă, nu au altă șansă.

Știu povestea. Asta e explicația pentru care am introdus noi sistemul de impozitare care vizează și producătorii care nu sînt PFA sau care nu sînt plătitori de TVA *(Guvernul a introdus, în 2013, un sistem de impozit plătibil de toți producătorii agricoli, în sumă fixă, potrivit unor baremuri minimale, un fel de impozit forfetar pentru agricultură* – n.n.). Noul sistem, care le impune o participare la bugetul național, practic îi aliniază pe toți producătorii la același nivel. Acum, în noul context, sigur ei vor realiza că nu mai e nici o diferență între a fi membru într-o cooperativă sau organizație... Toți plătesc impozit. Am creat sistemul de impozitare de așa natură, așa încît cei care sînt asociați să fie stimulați și să plătească mai puțin.

Ce reacții aveți față de noul impozit, pînă acum?

Au fost cîteva reacții negative, de exemplu, de la apicultori, care spun că nici pe vremea comunismului nu trebuiau să plătească impozit. Și, în urma discuțiilor, a crescut nivelul minim al numărului de stupi *(de la care un proprietar plătește impozitul* – n.n.).

Ministerul Finanțelor a declarat, la momentul respectiv, că așteaptă 600.000 de noi plătitori de impozit.

E greu de spus, mă îndoiesc că putem spune la ora actuală ce se întîmplă. E greu de măsurat.

Noi avem niște exemple de asociații-pilot, începute într-un program RAF, care a mers pe principiul implicării unor facilitatori comunitari. Adică oameni, ONG-uri, care să stea în comunități și să lucreze cu fermierii. Deocamdată, pare că merge; și atunci, întrebarea mea ar fi: pentru viitorul Program de Dezvoltare Rurală, putem adapta măsura pentru grupuri de producători, astfel încît să răspîndim acest model, cu folosirea facilitatorilor comunitari? Am vorbit cu diverși oameni despre măsura asta și aceștia au spus că este o măsură foarte bună, dar pentru asociații deja existente, deja mature. Nu poți să pornești, prin 1.4.2., asociații, acolo unde nu există dorința, unde nu există încredere între oameni.

99,20% dintre exploatațiile agricole din România sînt ferme de subzistență individuale, iar sub 1% dintre cele cu personalitate juridică, în special cele foarte mari, dețin controlul asupra a 44% din suprafața agricolă a României. (Institutul de Economie Socială)

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvențională a creației, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Eu mă bucur de aspectul acesta pe care îl aduceți în discuție. Și dacă e așa, vom adapta cadrul viitorului program astfel încît să devină funcțional ceea ce spuneți. Din păcate, noi, ca minister, nu avem foarte multe posibilități de a-i forța pe producători.

De a-i ajuta, de fapt.

De a-i încuraja, să mă exprim mai corect. Deci nu poți să le impui nimic de sus în jos, e clar. Dar avem o măsură concretă acum, care încurajează și asocierea, un fond mutual pentru asigurări. Apoi, o altă variantă era să-i forțăm – desigur, termenul nu e foarte îmbrățișat (chiar am fost considerat ca fiind cinic) –, este vorba despre creșterea fermei minime, eligibile pentru plăți directe *(se referă la creșterea suprafeței minime care primește subvenție europeană* – n.n.). Actualmente, este un hectar la noi și majoritatea statelor comunitare merg spre creșterea suprafeței.

Deci noi trecem, practic, de la 1 ha, cît e acum, la 1,5 ha.

Asta ar fi ideea, dar nu știu, eu nu sînt numit politic și, atunci, îmi permit să lansez ideea. Politicul trebuie să decidă, pentru că se pierd, în primul an, 200.000 de beneficiari. Doar în primul an, pentru că, pînă în al doilea an, sînt convins că tot s-ar asocia. E mai dură măsura cealaltă, a doua variantă pe care am propus-o, de la loturi de 0,3 ha la 0,5 ha. Și asta scoate din plată 400.000 cu 823.000 ha. *(În acest moment, se primește subvenție pentru proprietăți de minim 1 ha și pentru loturi minime de 0,3 ha. Propunerea Ministerului e de a ridica la 1,5 suprafața minimă a fermei, care poate fi împărțită în loturi de minim 0,5 ha* – n.n.)

Și prezumția dvs. este că, dacă mărim această limită, oamenii cu puțin teren se vor asocia pentru a primi din nou subvenția.

Eu am aici o bucățică, spre exemplu, care are 0,3 ha și trebuie să mă duc la 0,5 ha, ca să devin eligibil pentru subvenție. În al doilea an, dacă am pierdut primul an, vorbesc cu vecinul și ne asociem. Apoi ne ducem și cerem subvenție pe noua formulă. Deci, eu sînt convins ca așa i-am forța. Altfel, eu nu am nici un mecanism.

Aceste ecocondiționalități despre care se vorbește mult sînt un principiu de bază al viitoarei Politici Agricole Comune. Practic, fermierii primesc subvenție numai dacă demonstrează că mențin echilibrul ecologic al terenului. Dar cum se poate face asta în România, avînd milioane de mici proprietăți?

Da, problema cea mare este legată de controlul fermelor respective. Sînt mici producători care primesc subvenții reduse. Există propunerea comisarului Cioloș, care vizează clar noile state membre, pentru că cele mai multe ferme mici le avem noi și polonezii. Avem 14 milioane de ferme mici la nivel european, jumătate sînt din Polonia și din România. Și, ideea ar fi ca micii producători – deci cei care primesc subvenții anuale între 500 și 1000 de euro – să fie exceptați de la verificări de condiționalitate și de control, pentru că asta aduce sarcini administrative foarte mari, plus că îi pune pe drumuri pe micii fermieri. Decizia se va lua la Consiliul din 24-25 iunie de la Luxemburg și, sperăm noi, măsura respectivă va fi acceptată. Sînt state, precum Germania, care spun că nu e bine să se facă exceptare de la ecocondiționalitate.

Deci, practic, ce se decide în 24-25 iunie la Luxemburg va afecta milioane de români care vor trebui sau nu să probeze că respectă anumite condiții de mediu.

Exact.

a consemnat Cristian GHINEA

„De ce să umble aiurea prin Spania şi Portugalia?"

interviu cu Constantin CHIRILĂ, primarul comunei Prisăcani, Iaşi

***Constantin Chirilă** este primarul comunei Prisăcani, judeţul Iaşi. A fost membru al echipei naţionale de rugby, iar acum face performanţă în sprijinirea legumicultorilor din comuna sa, pentru accesarea fondurilor europene pentru agricultură. Peste 40 de proiecte pe măsura 1.4.1 (ferme de semi-subzistenţă) au fost accesate în Prisăcani, iar asociaţia locală de legumicultori este revitalizată cu sprijinul Romanian-American Foundation.*

© CMSC Iaşi

Primarul Constantin Chirilă din Prisăcani, în timpul vizitei legumicultorilor din Vidra

Sînteţi foarte activ în susţinerea fermierilor din Prisăcani, în acceasarea fondurilor europene pe agricultură. Care ar fi cea mai bună abordare din perspectiva asocierii lor pentru piaţă?

Astăzi, satul românesc duce o lipsă totală de transparenţă şi informaţie. În primul rînd, în sate au rămas nonvalorile. Bătrînii au rămas cu dragoste de pămînt, dar tehnologia nu-i ajută şi, atunci, se plafonează şi nu reuşesc să obţină producţii la nivelul necesar pieţei. Informaţii au, dar ceea ce n-au e pofta de a începe un proiect nou. Şi-atunci eu, care vin cu informaţia despre asociere, despre dezvoltarea unor proiecte, simt nevoia să aleg un grup-ţintă cu care să cheltuiesc timpul, consultanţa, astfel încît energia investită să dea roade. Cred eu că aici ar trebui lucrat, ar trebui aduse noutăţi – pe alegerea grupului-ţintă; pentru că, la o discuţie cu 100 de oameni, cînd le spui că vin bani europeni, toată lumea deschide o sacoşă – „vreau şi eu". Dar în momentul în care apare Ghidul solicitantului, cînd le explic care sînt căile prin care acel proiect se poate realiza, rămîn 50. Iar cînd începi să faci proiecţia proiectului, rămîn 10. Iată cîtă muncă este. Eu am lucrat în consultanţă agricolă la nivelul judeţului Iaşi, la nivelul Ministerului Agriculturii. Este o muncă pas cu pas: aducem informaţia, diseminăm către grupul mare şi apoi alegem grupul adecvat implementării proiectului.

Care au fost problemele în abordarea asocierii în actualul Program Naţional de Dezvoltare Rurală? Cum ar trebui făcut următorul?

Ca să dau din mine un of, cred că nici un program guvernamental de după Revoluţie nu s-a ocupat de viaţa satului românesc. Toate fondurile europene au mers în direcţii bine dirijate, fără a studia, de fapt, necesităţile satului românesc, baza materială de pe care se poate clădi. Sîntem o ţară cu un potenţial agricol puternic. În agricultură, dacă investeşti corect, te poţi îmbogăţi. Dar are nişte particularităţi. Anul agricol începe prin septembrie, cînd au loc aratul şi semănatul, iar după şase luni se obţine cîştig. Or, specificul acesta al agriculturii este tratat derizoriu şi creditul este analizat ca şi cum ar fi vorba despre comerţ: ai vîndut azi, trebuie să rambursezi mîine. Exclus. Ministerul Agriculturii degeaba mă consideră subvenţionat azi, dacă îmi dă banii la iarnă. Legile naturii sînt foarte exacte şi precise. Noi dăm legi guvernamentale ignorînd legile naturii. Se dă o hotărîre de guvern că nu subvenţionează acum motorina, ci în ianuarie. Degeaba, dacă n-am banii în noiembrie – decembrie, cînd e bine de arat. Natura nu iartă. Dacă nu am semănat azi, mîine nu răsare.

Concret, cum i-aţi ajutat pe oameni să se asocieze?

Omul se blochează cînd aude de asociere. Ei au fost obişnuiţi ca, în comunism, asocierea să le ia baza materială – pămîntul, mijloacele de muncă, forţa de muncă. Ei dădeau tot şi, în schimb, primeau foarte puţin. Acum, fiecare poate participa cu ceva – unul vine cu baza materială, altul vine cu fondurile băneşti, unul vine cu ideile, altul administrează, iar plus valoarea se întoarce înapoi la oameni, în funcţie de participare. Or, noi cînd expunem aceste probleme, fiecare vrea să cîştige egal – or, spun „eu am pus atît, vreau atît" şi aici apare neîncrederea între membrii asociaţiei.

În 1939, în România existau peste 5300 de cooperative, cu peste un milion de membri.

Dvs. cum aţi ajutat asociaţia să depăşească astfel de probleme?

Esenţială este munca de zi cu zi. Dialogul acesta, argumentul pe care vi-l spun dumneavoastră, l-am repetat azi, mîine. Am stimulat concurenţa între cinci-şase fermieri tineri ai comunei şi le-am recomandat să comaseze terenurile şi să încercăm să aducem tehnologie modernă, seminţe etc. Atunci, au apărut şi aceste neclarităţi, unul mai zice: cum să-mi are altul pămîntul meu? Îi zic: nu-ţi convine să pui pămîntul în asociere de teamă că ţi-l ară altul, dă-l în arendă şi cu asta basta. L-am băgat în circuitul proiectelor noastre, cu terenul lui, cu contract de arendă, înregistrat prin primărie. Avem evidenţă, el primeşte arenda, plus că îmi asigur şi parteneriatul pe viitor, ca eu să-mi pot face asolamentele culturilor, an de an – siguranţă din toate punctele de vedere. Asociaţia „Legume – fructe" Prisăcani am înfiinţat-o cu fiii satului. Au venit şi alţi fermieri din zonă. Pe fiecare membru l-am învăţat să se înscrie juridic în sistemul de impozitare – le-am făcut PFA sau întreprindere individuală –, cum se face un plan de afacere, cum se ţine evidenţa. Apoi, am analizat alte asociaţii, am văzut unde greşeau ei, unde greşim noi, am fost la tîrguri – la Odorheiul Secuiesc, la Bucureşti, la Moldoviţa, în Basarabia. Prin tîrguri putem intra într-un circuit în piaţă. Acesta este scopul – să ajungem pe piaţă parteneri cantitativi şi calitativi, şi să putem sparge unele monopoluri. Piaţa nu te primeşte cu cîteva tone de marfă sau cu un marketing slab. Te elimină urgent. Noi trebuie să ajungem competitivi, la nivelul concurenţei. Or, e de lucru aici.

Noi dăm legi guvernamentale ignorînd legile naturii.

Deci cu tinerii reuşiţi să aveţi acest dialog, inclusiv pe subiectul punerii pămînturilor laolaltă.

Da. Un element pozitiv a fost întoarcerea acasă a fiilor satului, oameni cu studii superioare.

Chiar s-au întors?

Da, s-au întors, pentru că i-am implicat pe ei să facă proiecte la Prisăcani. Nu m-am dus să bat în poartă la firma X sau Y de consultanţă. I-am învăţat să facă proiecte. Cinci-şase tineri cu studii superioare în comună ştiu să facă proiecte pentru noi. Să vă dau un exemplu: un tînăr din comună lucrează la Primărie, l-am dotat cu calculator, tot ce-i trebuie, l-am învăţat să facă proiecte. Are şi fermă, lucrează în zootehnie şi apicultură şi, prin munca lui de zi cu zi – cu un program de 10 ore, cum e la ţară –, are trei joburi. De ce să umble aiurea prin Spania şi Portugalia la căpşuni, cînd el din trei joburi, poate să facă minim 1000 de euro pe lună? În asociaţie, trebuie să îi dai fiecărui membru pofta de a lucra, pofta de a pofti. Asta am făcut eu la Prisăcani, le-am dat încredere că munca lor dă rezultate. Să fii mulţumit de mulţumirea ta, darămite de mulţumirea altora e mai bine.

Sînteţi un caz special, prin abordare şi implicare în viaţa comunităţii...

Eu am făcut rugby de performanţă, am văzut toată lumea şi m-am întors acasă datorită faptului că am văzut tot ce se poate vedea, am primit de la societate tot ce se poate primi, şi acum este momentul să întorc înapoi celor care m-au creat. Degeaba am informaţii, dacă nu le dau celor tineri, care au nevoie de ele. Degeaba mi le exploatez singur că nu voi muri bogat. Voi rămîne bogat prin prietenii pe care îi am şi care au primit cîte un pic de la mine. Am primit, sîntem datori să dăm înapoi. Obligatoriu. Avem la Prisăcani echipă de rugby, echipă de dansuri, bază sportivă. Între 23-25 august, organizăm un tîrg cu produse tradiţionale, proaspete şi conservate şi, bineînţeles, şi cu proiecte. Va dura trei zile, vom avea un festival de folclor cu Mugurașii de la Prisăcani şi cu alţi parteneri, iar a treia zi facem un turneu de rugby pentru copii, să-i dăm viaţă tîrgului. Veniţi şi ne vizitaţi!

a consemnat Alexandra TODERIŢĂ

Florentin ŢUCA

E chiar musai să fiu american?

Ştiu că textul de mai jos e un fluierat în biserică şi că protestul meu riscă să-i necăjească pe adepţii corectitudinii politice de sorginte nord-americană. Mă tem, de asemenea, că am să-l supăr pe profesorul Valentin Naumescu. Îl voi amărî, probabil, şi pe Vladimir Tismăneanu, reputat istoric şi cercetător, pe care îl preţuiesc sincer pentru formidabilele sale analize şi rechizitorii anticomuniste. Nu în ultimul rînd, părerile mele pot părea o blasfemie şi pentru ceilalţi entuziaşti receptori ai articolului profesorului Naumescu „În apărarea relaţiei transatlantice: *I am an American. Der Spiegel* face o eroare esenţială“ (contributors.ro, 20 iunie 2013). Cu toate astea, să-mi fie cu iertare, nu mă pot abţine: cînd vreau să fluier, fluier.

Carevasăzică... În articolul indicat mai sus, cunoscutul analist de politică internaţională critică, în termeni duri, cînd sarcastici, cînd ironici, un comentariu publicat în *Der Spiegel* de Jakob Augstein, sub titlul *„Obama's soft totalitarianism. Europa must protect itself from America“*. Potrivit apreciatului comentator, Jakob Augstein adoptă o nepermisă atitudine critică a politicii nord-americane (în fapt, un scandalos protest antiamerican, *domnule Augstein)* plecînd de la un pretext pretins rizibil şi neînsemnat, chipurile o ipocrită preocupare pentru respectarea dreptului la intimitate, viaţă privată ori suveranitate naţională, după caz.

Citez din analiza profesorului Naumescu: „Folosind ca pretext scandalul interceptărilor făcute de serviciile secrete americane (vai, ce surpiză pentru *Der Spiegel,* CIA interceptează convorbiri şi scanează e-mail-uri în interesul de securitate al Americii, cine ar fi crezut una ca asta? În lumea inocentă a Europei, aşa ceva este inimaginabil...), comentatorul german atacă, în fapt, virulent, America şi relaţia transatlantică, atitudine pe care o dezvoltă explicit spre finalul analizei sale.“ Potrivit domnului Naumescu, articolul în discuţie este „tendenţios“, „bazat pe o abordare simplistă, de o suficienţă alarmantă pentru prestigiul internaţional al publicaţiei.“ *(Der Spiegel – n.n.)* În optica sa, e un veritabil sacrilegiu, *domnule Augstein,* să critici politica nord-americană, mai ales cînd o asemenea critică vine din Europa, „o lume mică, îmbătrînită, complexată şi vulnerabilă, aflată în dezacord cu ea însăşi, lipsită de creativitate şi de competitivitate (mai nou, şi de joburi), dominată de mărunte obsesii, fobii şi orgolii naţionale, de un antiamericanism care nu poate fi înţeles decît ca insuportabila povară a recunoştinţei.“ Mai departe, potrivit profesorului Naumescu, critica politicii de interceptare şi supraveghere a comunicaţiilor deconspirate de numitul Edward Snowden este o „înflorire suspectă şi bolnăvicioasă a discursului pseudointelectual despre imperialismul american“, motiv pentru care trebuie, „fie şi simbolic, să nu uităm cui datorăm libertatea de a spune astăzi ce gîndim şi să-l întîmpinăm atlfel decît *Der Spiegel* pe preşedintele Statelor Unite, aflat în vizită în Europa: *I am an American!*“

Uau, *I am an American,* uau, ce bucurie, uau!

Domnule profesor, sincer să fiu, uau, nu-s chiar aşa de bucuros. Lipsa mea de entuziasm în faţa unei asemenea provocări ar putea fi, la o primă analiză, motivată de trei categorii de temeiuri pe care, pînă să ajung la argumentele principale şi principiale, le iau pe rînd, că-mi sar în ochi.

Întîi de toate, jalba reclamantului, subiectul în sine al articolului incriminat. Da, l-am citit şi eu, şi am constatat că el deplînge politica serviciilor secrete americane de interceptare a comunicaţiilor, de imixtiune fără drept în viaţa privată a cetăţenilor planetei (inclusiv germani) şi de piratare a unor date aparţinînd diverselor entităţi publice şi private din America sau de aiurea. Vi se pare că, în lipsa unor dovezi că asemenea interceptări şi imixtiuni sînt legale, este o ştire de aruncat sub preş? Sîntem noi îndreptăţiţi să închidem ochii în faţa acestor eventuale abuzuri pe motivul că şi alţii abuzează la fel (chiar dacă la o altă scară)? Este chiar atît de ilegitimă preocuparea unui jurnalist german de a încerca să-l deconspire pe spionul conaţionalilor lui şi este aşa de „esenţială“ eroarea gazetei care-l publică? Eu, unul, găsesc că nu poţi să te aperi de astfel de acuzaţii fără să iei subiectul de coarne şi să răspunzi cumva inteligibil. A escamota acuzaţia de viol, sub presupunerea – fie ea veridică ori credibilă – că şi alţii violează este, iertaţi-mă, o apărare de doi dolari.

Doi... Să trecem peste primul argument ca fiind prea fandosit şi prea juridic. Să admitem, prin urmare, că acuzaţiile domnului Augstein sînt simple temeri sau proteste nefondate, ori că, de vreme ce toată lumea fură, negustor cinstit este şi hoţul prins. Cu toate astea, dacă m-aş cuibări într-o asemenea paradigmă, nu pricep, totuşi, cum de temerile jurnalistului german sînt probe de „antiamericanism“ ori „înfloriri suspecte şi bolnăvicioase de discurs pseudointelectual.“ De unde şi pînă unde? Adică, dacă eu declar că nu-mi place pizza înseamnă că-s antiitalian? În fond, ce înseamnă a fi „antiamerican“? America e atît de vastă, de bogată şi săracă, de frumoasă şi urîtă, de veselă şi tristă, de atrăgătoare şi respingătoare, încît nu ai cum să-i ţii împotrivă. Nu poţi fi contra lui plus şi a lui minus, în aceeaşi propoziţie logică, fără să te decredibilizezi. Prin urmare, a eticheta pe cineva drept „antiamerican“ doar pentru că lansează o acuzaţie (fie ea şi nefondată, dar-ar Dumnezeu să fie!) împotriva unei firimituri din America este, cred, un real capăt de lume.

Adică, dacă eu declar că nu-mi place pizza înseamnă că-s antiitalian?

Trei. Să zicem că, totuşi, „antiamericanismul“ este un concept care trebuie citit într-o altă cheie, cea a boscorodelii în faţa politicilor de stat de peste Atlantic, a lamentărilor complexate ale provincialului faţă de centru, a nodului european în papura Casei Albe. Dintr-o asemenea perspectivă, domnul Augstein este „antiamerican“ nu pentru că detestă Vegasul, ci pentru că îndrăzneşte să pună în discuţie programe ale politicii de stat americane, mai ales în domeniul afacerilor externe. Într-o astfel de abordare, dacă aşa definim „antiamericanismul“, atunci nu cumva defensiva „proamericanului“ ar trebui să fie alta? Nu cumva trebuie el să se apere de acuzaţiile aduse de jurnalistul german, fără să-l ia în răspăr? Şi, odată deschisă cutia Pandorei (atunci cînd e deschisă), nu cumva ar trebui el să explice minciunile şi manipulările planetare referitoare la pretinsele arme de distrugere în masă care au dus la recente războaie şi nenorociri? Tare mă tem că da: provocat de „antiamerican“, „proamericanul“ va trebui să dea socoteală de ce au murit şi de ce mor oameni în Irak şi Afganistan, de ce am susţinut şi am înarmat regimuri dictatoriale sau reţele teroriste după cum ne-au dictat interesele de moment, de ce dreptul internaţional este o cîrpă de şters cu ea peste Belgrad, de ce Hiroshima, de ce Vietnam, de ce Guantanamo, de ce Oscar pentru *Argo,* de ce drone, de ce, de ce, de ce.

Dar, în fond şi la urma urmei, eu nu sînt nici pro, nici antiamerican, nici nu mă omor după etichete simplificatoare, de felul ăsta, şi nu demolarea lor este principala motivaţie a intervenţiei mele. Ceea ce m-a instigat să mă implic în dezbatere sînt alte trei motive, care ţin, toate, de principiile judecăţilor istorice.

În primul rînd, implicita invitaţie a domnului profesor Naumescu de-a trăi din amintiri. În ochii domniei sale, Europa este, la ora asta, o muiere decrepită, trecută bine de menopauză, ridată şi celulitică, împuţinată şi şleampătă, care trebuie să mulţumească secundă de secundă Unchiului Sam că a salvat-o, în tinereţe, de tentativa de viol a lui Hitler. Aşa o fi, nu zic nu, dar asta e o figură de stil cam vetustă ea însăşi şi cam fumată. S-o gîndi el, europeanul de rînd, vreme de o secundă din ziua de azi, cu recunoştinţă, la *D Day*-ul de ieri. Aşa cum se gîndeşte, probabil, tot o secundă, la Atena şi la Roma, şi-şi zice mîndru că Europa e locul unde s-a născut lumea. Şi poate, tot o secundă pe zi, că taman el, europeanul, a descoperit America şi că taman America este aceea care tre' să fie „împovărată“ de sentimentul recunoştinţei. Putem specula aşa la nesfîrşit... Cred, însă, că în celelalte zeci de mii de secunde ale zilei sale, europeanul se gîndeşte la prezent şi la drepturile lui (inclusiv dreptul la intimitate şi viaţă privată, sau dreptul de a nu-i fi bombardat Belgradul) şi că are îndreptăţirea să arate cu degetul înspre oricine care îi afectează aceste drepturi, indiferent cine o fi acela. Şi, în plus, să nu accepte justificări care nu au legătură cu subiectul ori, mai grav, să se lase violat de cineva doar pentru că acest cineva l-a salvat, cîndva, de la viol.

În al doilea rînd, ceea ce m-a motivat să intervin a fost o subtextuală acceptare a dublului standard, regăsită în articolul profesorului Naumescu. O ilegalitate este gravă dacă e comisă de X şi devine acceptabilă dacă faptaşul ar fi Y. Cum am putea explica altfel refuzul profesorului Naumescu de a ataca fondul acuzaţiilor jurnalistului german? Cum ar fi reacţionat el dacă articolul ar fi vizat imixtiunea autorităţilor germane în viaţa privată a cetăţenilor americani? Îmi amintesc, de altfel, de o abordare similară a domniei sale pe tema odioaselor atentate de la Boston, pe care, absolut de înţeles, le deplîngea, dar pe care refuza să le plaseze într-o analiză comparativă cu nu mai puţin oribilele crime comise de militari americani în teritorii năvălite, cu încălcarea dreptului internaţional. De altfel, apelul domnului profesor la solidaritate mondială împotriva terorii „antiamericane“ are un aer de patetic îndemn leninist: „Mult mai importante acum sînt, cred, atitudinea publică energică, opinia clară şi fără echivoc, condamnarea actului criminal (fără adăugiri stupide de genul „Da, dar şi americanii...“, care nu fac decît să trădeze vinovate ezitări ale judecăţii noastre politice, devenite tot mai confuze) şi mai ales susţinerea puternică pe care orice cetăţean al lumii civilizate trebuie să o acorde libertăţii, valorilor democraţiei liberale, spiritului civic, respectului pentru viaţă şi, nu în ultimul rînd, dreptului de a participa în siguranţă, împreună cu familia, şi de a te bucura de evenimente din spaţiul public, adică exact ceea ce urăsc, se pare, duşmanii libertăţii. Numai prin atitudine fermă, neclintită, prin afirmarea şi reafirmarea continuă, fără ezitări, relativizări şi ambiguităţi, a valorilor în care credem, şi prin apărarea modelului cultural al libertăţii, războiul cu teroarea poate fi cîştigat.“ (Valentin Naumescu, „Boston, despre tragedii, oameni şi valorile în care credem“, contributors.ro, 18 aprilie 2013)

America e o divă, Europa – o cotoroanţă.

În sfîrşit, a treia obiecţiune de principiu. Cred cu tărie în beneficiul nuanţelor în analiza istorică şi în nevoia de a evita simplificările clişeice. În plus, ar trebui să ne apropiem cu rezerve de chipurile cioplite şi să ne ferim de generalizări pripite sau abordări maniheiste. Ştiu că există adevăruri istorice care nu pot fi relativizate, dar asta nu legitimează judecăţile şablonarde sau propunerea de a învesti naţiuni, ţări ori continente întregi cu statut de Făt-Frumos sau balaur, după caz: crimele lor sînt acte de terorism, crimele noatre sînt *war on terror,* spionajul lor e scandalos, al nostru este pentru apărarea securităţii naţionale, America e o divă, Europa – o cotoroanţă. Lista poate continua... Apoi, ce înseamnă, de fapt, îndemnul să consider că *I am American?* Cumva să mă identific simbolic şi idolatru cu cetăţenia unor locuitori ai planetei pentru că ai lor înaintaşi au avut o contribuţie în victoria împotriva nazismului? Sau poate pentru că aceşti locuitori ai planetei trăiesc în „leagănul democraţiei“ (scuzaţi-mă, un clişeu mai stupid n-am găsit)? Dacă pe americani trebuie să-i pun de-a valma în ramă, pe logica asta, ce ar trebui să mă fac cu germanii? Să-i hulesc pe motiv că un dement din neamul lor a vrut, cîndva, să cotropească planeta? Iertaţi-mă pentru comparaţie, dar asta îmi aminteşte de solidaritatea unor prieteni dinamovişti, care jubilau recent, la aniversarea a nu ştiu cîţi ani de cînd ei, prietenii, mă bătuseră pe mine, Steaua, în finala unei Cupe. Îţi aduci aminte ce bătaie v-am dat atunci?...

Dacă asta e logica istorică a oului sau a găinii, atunci aş prefera să zic *I am an African,* pentru că, dacă ăsta mi-ar fi paşaportul, din mine s-ar trage – nu-i aşa? – lumea întreagă.

***Florentin Ţuca** este managing partner la casa de avocatură* Ţuca, Zbârcea & Asociaţii.

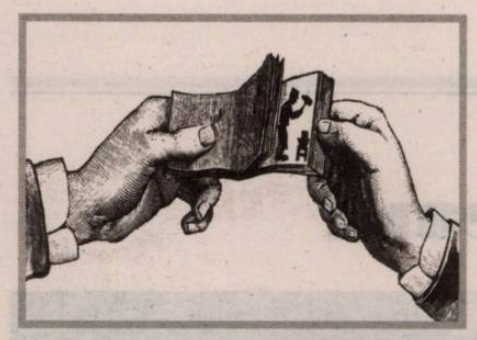

Marius CHIVU

feedbook

Asortat şi savuros

● **Alexandru Vlad, *Măsline aproape gratis, proze asortate*, Editura Eikon, 2012.**

Scriitor exersat – lucru destul de rar la noi, în mai multe genuri –, păstrînd însă o anumită balanţă între proză scurtă şi roman, Alexandru Vlad revine, după romanul hit din 2011 – *Ploile amare* (Charmides) –, cu reeditarea unui volum subintitulat „proze asortate“, publicat mai întîi în 2010, la o editură – Dacia XXI – cu o existenţă cam incertă. Textele din acest volum, scurte şi foarte scurte – oricum, inegale ca dimensiune, de formule şi cu subiecte variate –, au apărut iniţial în revistele *Vatra*, *Familia* sau *Observator cultural*, astfel că subtitlul este cît se poate de nimerit. În general, predomină textele personale, lejere, de publicistică narativă la persoana întîi; texte confesive anecdotice şi mici istorii cu tîlc, pline de ironie, înglobînd reflecţii despre viaţă şi oameni, dar şi comentarii social-politice, îndreptîndu-se mai mult spre eseu; unele sînt portrete, dialoguri sau scene (cîteva chiar pot trece drept povestiri; unul dintre texte e falsa schiţă a unui roman), altele conţin un filon poetic; cert e că alternanţa temelor minore – aşa-zis frivole – cu cele mai grave fac din acest volum compozit o carte care se citeşte cu mare plăcere. Iar asta mai ales datorită calităţii stilistice a scrisului lui Alexandru Vlad, un prozator discret, care, de la debutul din 1980, n-a publicat mult (sub zece cărţi), dar fiecare titlu a avut prestanţa lucrului bine făcut. De altfel, profilul de scriitor al lui Alexandru Vlad este cumva excentric: neimplicat în viaţa literară, trăind retras undeva la ţară, asta după ce, de-a lungul anilor, a practicat diverse joburi, pe lîngă cele artistice – de anticar, galerist, bibliotecar şi redactor de revistă, dar şi dactilograf –, şi altele ocazionale, care i-au permis un altfel de contact cu viaţa şi oamenii, gen remizier la o echipă de fotbal, muncitor necalificat pe şantier sau proiecţionist la un cinematograf sătesc (asta într-o literatură plină de scriitori de birou). Un detaliu – zic eu – important, dat fiind că o bună parte dintre textele adunate în acest volum aparţin realismului minor, fiind centrate pe universul mărunt, domestic-stradal al cotidianului, populat cu figuri şi marcat de întîmplări aparent banale. Personajele propriu-zise ale acestor proze provin din te miri ce zone; oricum, alcătuiesc o galerie de portrete indirecte, pe cît de amestecată, pe atît de interesantă (se vede aici şi una dintre trăsăturile prozei optzeciste): patroni de hoteluri în Alaska, antreprenori, pescari amatori, foşti deţinuţi politici, revoluţionari, muncitori şi şantierişti de ocazie, grevişti, biciclişti, latinişti pedanţi şi arlechini parizieni, ţărani şi pensionari.

Cele mai multe dintre aceste proze mizează pe latura comică, anecdotică a întîmplărilor propriei existenţe (scriitorul povesteşte cum, la un moment dat, scapă de două nevăstuici aciuiate pe lîngă casă punîndu-le pe *repeat* „cîteva arii, chiar şi un marş nupţial“ din Wagner), alteori portretizează personaje simpatice sau decupează fapte diverse din jur (precum un viol incert), situaţii şi dialoguri absurde sau întîmplări aparent comune, cărora scriitorul le relevă, însă, un substrat plin de semnificaţie, cum ar fi pierderea unei şepci, confundarea unei persoane cu alta sau vizita la oftalmolog, în urma căreia lumea văzută prin retina în care a fost picurată atropină oferă o mică revelaţie. Pe lîngă acestea, mai există şi o scurtă istorie a ochelarilor, un inventar al cărţilor din bibliotecă, poeme închinate iernii, dedicate alcoolurilor (mai exact, „licorilor foarte ieftine“), „viciului intim al cafelei“ sau gărilor – de la „Beclean pe Someş“, la Viena; totul fin calibrat, cum spuneam, cu texte mai grave – spre exemplu, despre asumarea culpei istorice a naţiunilor sau despre revoluţionari şi Revoluţie: „În fiecare an, televiziunile fac o cîntarea Revoluţiei, la care nu-ţi vine să te uiţi. Minciuna se amestecă azi cu colindele, aşa cum s-a amestecat cîndva cu sîngele. De altfel, imaginile sînt din ce în ce mai şterse, benzile mai uzate, culorile au dispărut. În loc să ia avînt, lucrurile s-au tîrît, de parcă am fi avut nişte pietre de moară legate de picioare. Foarte puţini dintre noi mai pot ţine capul sus, dispreţuiţi că n-avem bani, n-avem viitor, ci doar trecut, n-avem ce ne reproşa şi nici cu ce ne lăuda. Libertatea pe care o vedem în jur e stridentă şi n-are lumină.“

Un text simpatic şi cu tîlc este cel intitulat „Zgomotele scrisului“, un eseu narativ despre schimbarea statutului scriitorului, prin prisma zgomotelor produse de ambient sau de însuşi actul scrisului; citez *in extenso*: „Pe la începuturile vieţii noastre comune, soţia mea mi-a spus că-mi aude zgomotul pe care-l face peniţa stiloului cînd aleargă pe hîrtie. Şi c-o scotea din sărite faptul că era atît de ezitantă, nu avea nici un ritm. Ca urmare, s-a sculat, a luat o pernă subsuoară şi s-a refugiat în cealaltă cameră. Deja aveam două camere – ne puteam permite acest lucru. Dar m-am simţit, de pe atunci, în primejdie. Aşadar, cineva putea percepe scrisul drept o meserie zgomotoasă. Apoi, cînd tăcerea era perfectă, am auzit eu însumi scîrţîitul peniţei pe hîrtie. Întotdeauna la sfîrşitul propoziţiei. Puţin rămas în urma gîndului. De zece ani am, însă, o altă relaţie cu zgomotele, pentru că nu există săptămînă în care să nu înceapă un şantier undeva în labirintul blocului de beton în care locuiesc... Pereţii vibrează. Se aud bocănituri, percutaţii, o variantă enormă a frezei stomatologice. Încerc să-mi imaginez: acum se bat cuie, acum se dărîmă pereţi, acum se introduc ţevi, acum se pune parchet, acum se raşchetează parchet, acum se finisează ceva. S-a dus dracului turnul de fildeş... Unde-s vremurile cînd se plîngea vecinul că-mi aude maşina de scris?... Cineva mi-a spus unde aş putea să scriu. În curtea enormă a vechiului combinat, unde e atîta linişte, încît se aud buruienile crescînd. Şi unde s-au aciuiat ciorile în secţiile pustii. Şi aceasta ar fi marea favoare, marea sponsorizare pe care statul mi-ar putea-o oferi, asemenea oraşelor occidentale care îşi cedează vechile edificii industriale artiştilor, înainte de a fi dărîmate.“ Un alt text-radiografie socială este „Terminus Paradis“, unde scriitorul abordează subiectul mall-ului ca simbol al capitalismului, edificiu labirintic al marketingului, templu al *loisir*-ului şi al consumerismului („nu-mi găsesc niciodată maşina în parcarea aceea complicată, de parcă supermarketul n-ar fi de acord să plec“); text care se constituie ca revers la descrierea din „Primăverii, 50“, unde impozantul sediu de altădată al partidului unic este văzut acum ca „o simplă clădire golită de sens şi de atmosferă“, invadată de „vegetaţia apolitică şi aproape întotdeauna decentă.“

Dar cele mai literare texte din volum, cele care se apropie cel mai mult de autonomia estetică a ficţiunii, sînt „Despre statui. Opinia unui practician“ – textul care dă titlul cărţii – şi „Arheologie“. Primul dintre acestea funcţionează ca o parabolă despre ipocrizia memoriei şi a recunoştinţei: un angajat al Primăriei spală statuile din oraş („cota de detergent pentru fiecare dintre indivizii din bronz depăşeşte ce-şi pot permite unii oameni vii“), iar, la un moment dat, gestul lui, căţărat pe un tanc sovietic a cărui ţeavă este îndreptată spre Episcopia Reformată, îi antrenează şi pe alţii, şi toată această confuzie capătă semnificaţia unui gest politic. „Măsline aproape gratis“ este un text care surprinde esenţa absurdă a comunismului, printr-o istorie alimentară, construită în jurul căutării obsedante a măslinelor în comerţul de stat („comunismul poate fi în orice clipă corect evocat şi măsurat după valoarea inestimabilă pe care ajunsesem s-o acord, la un moment dat, sîmburilor de măslină; am şi eu unităţile mele sofisticate de măsură); în timp ce văd „Arheologie“ – cu un personaj care dezgroapă în grădină obiecte pe care nu ştia că le pierduse – ca pe o parabolă a bătrîneţii. O carte cu proze într-adevăr asortate, fiecare avînd propria savoare.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

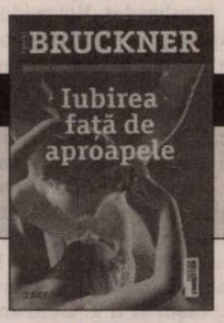

● **Pascal Bruckner, *Iubirea faţă de aproapele*, traducere din limba franceză de Vasile Zincenco, Colecţia „Fiction Connection“, Editura Trei, 2013.**

S-ar putea să fie cel mai nebunesc roman al lui Bruckner. Logica lui arteziană (nu carteziană), comicul afrodiziac, pitorescul provocator al argumentaţiei epice şi desfrîul verosimilului fac ca, prin comparaţie, mult mai celebrele *Luni de fiere* să pară un mizilic stafidit.

Protagonistul poveştii, Sébastien, a ajuns „funcţionar din inerţie şi soţ din lipsă de imaginaţie.“ Are 30 de ani, iar cumintenia asta ternă îl cam deranjează. O mînă pofticioasă care i se aşază pe genunchi într-o bună zi, pe o terasă pariziană, în timp ce mîna cealaltă îi oferă cu nonşalanţă două, apoi trei bancnote de 100 de euro, coboară asupra tînărului lumina revelaţiei: micul burghez îşi va construi o viaţă secretă, de gigolo. Ideea nu e lipsită de nobleţe, dacă priveşti prostituatele ca pe „avangarda unei imense armate a binefacerii“, iar prestaţia lor – ca pe o „culme a altruismului“. Aşa că Sébastien se organizează: îşi amenajează micul său lupanar, îşi ia un nume de scenă, adică de aşternut – Virgile, „prin analogie cu poetul care l-a condus pe Dante din Infern în Paradis“ –, şi, treptat, „devotamentul erotic de masă“, plus „coiturile vrac“ îi asigură o clientelă destul de consistentă. Prostituţia lui însă, deşi caritabilă şi ceremonioasă, e în continuare laică. Fiorul divin va apărea abia odată cu ivirea Dorei – lasciva mistică, bambina bigotă, nurlia în a cărei poşetă portofelul stătea alături de un vibrator şi de un exemplar din Zohar. Cei doi se îndrăgostesc, apoi se transformă – cu metodă şi sistem – într-un cuplu de misionari ai amorului, oferindu-se tuturor cu frenezie şi împlinind astfel „o evanghelie a iubirii integrale“.

Complicaţiile ce decurg de aici sînt inimaginabile. Erosul extravagant, suspansul poliţist, conspiraţiile oculte şi umorul unei indecenţe perfect logice şi caste fac din acest roman rafinat-eseistic o carte de consumat cu delicii.

PUBLICITATE

De ce avem nevoie de Festivalul de Film Românesc de la New York

– „Donăm un pic şi ne reperăm onoarea“ –

Ajuns la a opta ediţie şi reinventat anul trecut de către echipa Romanian Film Initiative – în contextul refuzului Institutului Cultural Român de a mai susţine acest eveniment atît de necesar pentru cinematografia românească – „Making Waves“ urmează să aibă loc la finalul lui 2013, fiind finanţat în cea mai mare parte prin crowdfunding (www.filmetc.org/kickstarter). I-am rugat pe cîţiva actori importanţi ai industriei cinematografice (şi nu numai) de la noi să ne spună de ce avem nevoie de acest festival şi de ce e important să ne mobilizăm şi să ne promovăm cu resurse proprii. Pe noi ne-au convins.

■ Lucian PINTILIE, regizor

Susţin „Making Waves“ pentru că echipa care-l organizează – şi căreia îi admir efortul susţinut, în ciuda atîtor obstacole – are perseverenţa de a realiza un festival de înaltă ţinută la New York, un eveniment atît de necesar cinematografiei româneşti. Filmele prezentate la Lincoln Center sînt aşteptate, dar mai ales neaşteptate, clasice şi iconoclaste, şocante, emoţionante, amuzant de tragice, tragic de amuzante. *Work in progress = world in progress* – îi doresc viaţă lungă Festivalului „Making Waves“.

■ Adina PINTILIE, regizor

Pentru că unul dintre cele mai valoroase produse culturale româneşti din ultimii ani este cinema-ul. Pentru că promovarea internaţională a cinema-ului românesc este implicit un serviciu major adus imaginii României în lume. Pentru că, aşa cum demonstrează succesul ediţiilor anterioare şi ecoul major de care s-a bucurat festivalul, există un interes din ce în ce mai mare în rîndurile publicului american pentru cinema-ul românesc – interes cultivat de echipa festivalului cu talent, perseverenţă şi profesionalism. Pentru că „Making Waves“ e, în sine, un „statement“ politic impresionant şi o mostră de mare curaj, de admirabilă „rezistenţă prin cultură“.

■ Corneliu PORUMBOIU, regizor

„Making Waves“ este, indiscutabil, cel mai important festival de film românesc din afara ţării. În plus, se desfăşoară la Lincoln Center, un punct central în viaţa culturală a New York-ului. Cred că trebuie să susţinem acest festival, în contextul în care piaţa din America e greu accesibilă şi foarte puţine filme româneşti au posibilitatea de a fi distribuite acolo. În cadrul „Making Waves“ au şansa de a fi proiectate filme noi, care n-au avut distribuţie în State, sau filme mai vechi româneşti care n-au trecut niciodată Oceanul.

Din păcate, statul român nu mai are absolut nici o implicare în acest festival. De aceea, e important să păstrăm „Making Waves“; altfel, s-ar irosi o muncă de ani de zile. Puţină lume ştie că acest festival a avut loc la început în altă parte şi că, în timp, şi-a căpătat un renume, astfel încît a ajuns să fie găzduit de Lincoln Center. Nesusţinîndu-l, riscăm să-l pierdem.

■ Mona NICOARĂ, regizor

„Making Waves“ e necesar din multe motive: este o oportunitate unică pentru filme româneşti, care altminteri nu ar ajunge la publicul şi în industria de film din SUA, ambele dependente de o piaţă de distribuţie prea puţin generoasă cu arta europeană; continuitatea festivalului este esenţială pentru păstrarea prestigiului pe care cinematografia noastră şi l-a cîştigat în lumea filmului independent de aici; şi, nu în ultimul rînd, acest *showcase* cu o selecţie atentă pune acele cîteva vîrfuri mai cunoscute în context istoric şi creativ, şi înlătură iluzia accidentalului în cinematografia românească.

Dar, pentru mine, care trăiesc la New York, „Making Waves“ este în primul rînd o necesitate personală: e o bucăţică de „acasă“. Toţi cei care am mers la festival de-a lungul anilor, la Tribeca Cinemas şi apoi la Lincoln Center, ştim că întîlnirea anuală dintre oamenii de film din ţară şi cei de aici, din SUA, are magia şi căldura ei specială, inconfundabilă chiar şi în contextul suprasaturat al New York-ului. E un mic TIFF, o doză anuală de drog bine preparat şi bine administrat, astfel încît să creeze dependenţă.

■ Radu JUDE, regizor

Cînd faci un film, îţi doreşti ca el să ajungă să fie văzut de cît mai multă lume. Şi de foarte multe ori, asta se întîmpla cu ajutorul altora, al unor oameni care nu sînt implicaţi în producţia filmului respectiv. Iar cînd ei o fac din proprie iniţiativă, fără ca asta să ţină de „fişa postului“ de la o instituţie oarecare, probabilitatea de succes creşte pentru că avem de-a face cu oameni pasionaţi sau măcar interesaţi autentic de film şi de promovarea lui acolo unde contează. Într-un fel, făcînd-o pe cont propriu, oamenii ăştia îşi asumă succesul sau eşecul evenimentului, fără să poată pasa responsabilitatea altcuiva, iar asta mă face să-i simt cumva apropiaţi. În plus, la cît de fragilă e situaţia oricărei instituţii culturale din România (vezi cazul ICR), o alternativă de acest tip se dovedeşte a fi şi mai importantă pentru că poate fi mult mai stabilă.

■ Ada SOLOMON, producător

Eu cred că „Making Waves“ e necesar pentru că face valuri. Pentru că atrage atenţia. Pentru că adună şi împarte energie bună. Pentru că, pentru orice produs cultural din lume, faptul de a fi prezentat în inima New York-ului e un lucru foarte mare. Pentru că prezenţa la Lincoln Center înseamnă recunoaştere şi cunoaştere. Pentru că nu oricine ajunge acolo, în faţa acelui public „ales“.

Participarea susţinătorilor anonimi la strîngerea de fonduri e un gest de susţinere şi de înţelegere a importanţei acestui eveniment. Este un semnal prin care, după puterile fiecăruia, se spune mult mai răspicat: avem nevoie de vizibilitate pentru produsele culturale de calitate din România. Şi este, în acelaşi timp, o atenţionare de „cod roşu“, prin care autorităţile sînt anunţate că, pentru cetăţeanul de rînd, cultura şi promovarea acesteia contează. Valurile pe care le-a stîrnit „Making Waves“ anul trecut, fie şi doar prin faptul că au reuşit să strîngă banii pentru eveniment într-un timp atît de scurt, au demonstrat solidaritate şi interes.

În fond, susţinerea aceasta, efectivă şi anonimă, este un semn că sîntem încă sănătoşi, puternici şi, la nevoie, împreună.

Un test de solidaritate şi de gîndire limpede pentru noi.

■ Dan PERJOVSCHI, artist vizual

Ani de zile trebuia să explic de unde vin – Brâncuşi, Tzara, Nadia Comăneci. După ce-au apărut Puiu, Porumboiu *et comp.*, veneam din ţara cu filme bune.

Cine cunoaşte cît de cît New York-ul îşi poate imagina că a trezi interes în oraşul cu un milion de teatre, muzee şi galerii este un lucru excepţional. Filmele româneşti premiate la Cannes, Berlin şi Sarajevo au reuşit asta. De cîţiva ani, Festivalul de Film Românesc face valuri în ţara balaurului Hollywood. Cît timp a fost posibil, s-a făcut cu sprijinul statului. Acum, statul are altă filozofie, naţional-pompieristă, fără „experimente“ şi „mizerabilism“. Aşa că festivalul s-a făcut cu sprijinul publicului, care-a *kickdonat* un sfert de buget. De restul s-a ocupat echipa Romanian Film Initiative. A ieşit superbine, cu săli pline şi cronici mişto.

Anul ăsta e de făcut la fel. Putem rezolva singuri treaba. Donăm un pic şi ne reperăm onoarea. Fără umilinţe, fără birocraţii infernale sau pomeni politice. Putem contribui la un proiect care arată o Românie sigură pe sine, creativă şi (auto)critică. Aşa cum ne-ar place să fie.

Îmi plac teribil lucrurile mici, care creează posibilităţile mari... *kickstarter*.

■ Cristina FLUTUR, actriţă

Faptul că avem nevoie de „Making Waves“ la New York mi se pare o chestiune de bun-simţ, care în mod normal n-ar mai trebui să aibă nevoie de nici o lămurire. E ca şi cînd ai începe să explici un adevăr evident, pe care îl ştie toată lumea. Întrebarea ar fi, mai degrabă: Cum să *nu* avem nevoie de „Making Waves“ la New York? A face valuri oriunde în lume înseamnă ceva. A face valuri la New York e deja un lucru mare. Iar filmul românesc are în prezent cu ce şi e cît se poate de firesc să ia şansa asta şi să fie arătat lumii. Mai ales că nu e simplu să ai atenţia unui public cum e cel de la New York, care a văzut multe... Şi totuşi, la festival, sălile sînt pline, ziarele scriu cu poftă şi vestea unui cinema de bună calitate se răspîndeşte. Şi nu oricare cinema, ci al nostru, cu regizori de la noi, cu actori de la noi, cu poveşti de la noi, care emoţionează acolo, departe, peste mări şi ţări.

■ Cătălin CRISTUŢIU, monteur

Există cîteva locuri în lume unde presa culturală este relevantă la nivel mondial: Londra, Paris, New York. Să organizezi un eveniment anual credibil, care expune producţiile româneşti de cinema, presei şi publicului unei astfel de metropole, este cel mai bun lucru care se poate întîmpla unui film de artă şi, finalmente, ţării producătoare. Tot demersul mi se pare atît de natural şi de necesar, încît îmi este greu să îi găsesc justificări. Cred că ecourile din presa americană sînt mai bune decît orice argument scris *post factum*, din România.

Situaţia în care ne aflăm este un test de solidaritate şi de gîndire limpede pentru noi, din momentul în care statul român a hotărît să-şi fure singur pălăria.

au consemnat Ana Maria SANDU şi Luiza VASILIU

■ ■ ■

craii de burta veche

Pui *à la polonaise*

În Polonia şi în Rusia secolului al XIX-lea orătăniile foarte tinere erau la mare preţ. Puii ajungeau în farfurie la nici treizeci de zile, cînd abia atingeau dimensiunea unui ploier. La Hamburg şi la St. Petersburg puii erau puşi la îngrăşat imediat după ecloziune şi, după nici o lună, erau deja cît un hulub şi aveau carnea albă, ca de clapon.

Pentru ca puii preparaţi să se numească pe drept cuvînt *à la polonaise*, trebuie opăriţi cu apă fierbinte înainte să fie jumuliţi. Se pîrlesc apoi la flacără, se eviscerează, se spală cu apă rece pe dinăuntru şi se usucă bine cu o cîrpă curată. Se umplu apoi cu o bucată zdravănă de unt, amestecat cu pesmet de pîine, o lingură de pătrunjel tocat şi puţină sare. Untul şi pesmetul se frămîntă pe un capac de oală concav, cu latul unei lame de cuţit. Înfăşuraţi puii umpluţi cu o sfoară, fixînd căpăţîna şi tîrtiţa înspre pulpe. Ficatul păsării se prinde între aripi. Puii se trag apoi pe o frigare şi se coc la proţap, la foc iute. Ungeţi-i în răstimpuri cu unt topit. Se vor face în 15-20 de minute. Cu cinci minute înainte să fie gata, presăraţi-i cu pesmet proaspăt şi săraţi-i. Cînd pesmetul se rumeneşte, scoateţi puii de pe frigare. Îndepărtaţi sfoara şi tăiaţi-i în două, pe mijloc. Reuniţi apoi jumătăţile, aranjaţi-le pe un platou şi turnaţi deasupra untul topit rămas de la coacere. Puii pot fi umpluţi la fel de bine şi cu orez fiert în supă, asezonat cu unt şi pătrunjel tocat. Pentru doisprezece meseni e nevoie de şase pînă la opt pui.

Astfel de păsări se vindeau la St. Petersburg cu pînă la 12 franci bucata. În secolul al XIX-lea circula încă francul germinal sau de aur, care echivala cu 0,3 gr din preţiosul metal. La cursul de azi, ar veni cam 500 de lei puiul.

Amicul Dejun

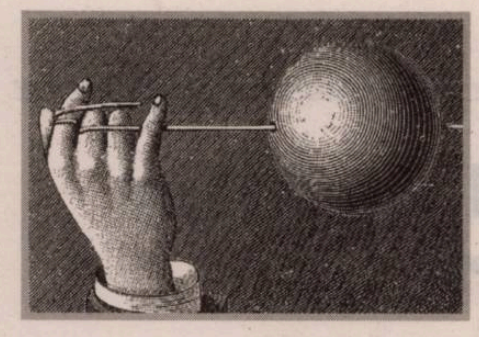

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Profilul preşedintelui

Cum ar trebui să arate preşedintele unei instituţii a cărei misiune e promovarea culturii române în străinătate? Să fie un intelectual cu ţinută? Un artist (muzician, scriitor etc.) de succes? Om politic? Manager? Institutul Cultural Român caută un preşedinte. Poate că s-ar fi putut inspira din alte modele, asemănătoare.

Conducerea Institutului Goethe e asigurată de un prezidiu în a cărui componenţă intră reprezentanţi ai fundaţiilor/instituţiilor culturale majore, delegaţi ai Ministerului de Externe şi trei membri aleşi din rîndul angajaţilor. Prezidiul are un mandat de cinci ani. Preşedintele este ales de prezidiu (de regulă, e vorba de un angajat cu răspundere şi cu vechime în Institutul Goethe), pentru un mandat de patru ani. Misiunea lui e să traseze direcţiile majore de acţiune şi programele pe termen lung ale Institutului Goethe. Directorii filialelor/antenelor Institutului din alte ţări acţionează autonom, în conformitate cu direcţiile majore de acţiune ale Centralei; reprezentanţa locală a statului german (ambasada) are drept de veto cu privire la acţiuni concrete ale Institutului Goethe. Însă, cum acordul-cadru amintit obligă Ministerul şi Institutul la o „cooperare loială", acest drept de veto nu a fost aplicat decît arareori – mai ales în zonele de risc, din afara Europei. Din 1951 şi pînă acum, Goethe-Institut a avut doar nouă preşedinţi. Relaţia dintre Goethe-Institut şi statul german e reglementată printr-un acord-cadru adoptat în 1976 şi amendat în cîteva rînduri. Aşa-numitul contract însărcinează Institutul Goethe să acţioneze, independent şi pe proprie răspundere, respectînd Constituţia federală, pentru promovarea politicilor culturale externe ale Germaniei. Klaus-Dieter Lehmann conduce Institutul Goethe de aproape cinci ani. Absolvent de Fizică, apoi de Biblioteconomie, cercetător la Institutul Max Planck, director de bibliotecă, profesor universitar, funcţionar la Goethe-Institut (îndeplinind inclusiv funcţia de vice-preşedinte), Lehmann e un intelectual respectat în Germania. Nu face parte dintre figurile vizibile ale elitei şi s-a ţinut departe de dezbaterile politice.

În Franţa, cel care conduce acţiunea culturală externă e un politician de carieră. Xavier Darcos a fost înalt funcţionar în mai multe ministere (Dezvoltare, Educaţie, Cultură), primar, apoi ambasador, înainte să devină preşedinte al Institutului Francez. Nici el nu provine din mediul cultural sau artistic, e mai degrabă un om pragmatic, care dă direcţia în politicile culturale şi-i lasă pe specialişti să programeze evenimentele. Conduce 150 de institute şi peste 1000 de centre de cooperare (Alliance Française). Această vastă reţea se subordonează Ministerului de Externe, dar fiecare centru şi fiecare institut au autonomie în planificarea culturală. Ca politician, Darcos a fost o figură vizibilă pe scena publică, dar funcţia de preşedinte al Institutului Francez, preluată în 2010, îl obligă la discreţie. Om de litere, cu o carieră universitară impresionantă, Darcos este şi membru al Academiei Franceze.

Discuţiile despre profilul pe care ar trebui să-l aibă preşedintele Institutului Cultural Român, purtate în presă şi pe forumuri, au devenit total neproductive după numirea surprinzătoare şi intempestivă a lui Lilian Zamfiroiu în această funcţie. Preşedintele Comisiei de Cultură de la Senat, Georgică Severin, a pledat pentru Zamfiroiu, susţinînd trei calităţi pe care acesta le-ar poseda: 1) nu provine din zona culturală (astfel, nu poate fi suspectat de partizanate); 2) e un om cu foarte bune contacte externe, în special pe zona culturală; şi, în sfîrşit, 3) provenind din Ministerul de Externe, ar fi capabil să asigure o bună cooperare cu această instituţie (ca şi cum central în misiunea ICR e să întreţină bune relaţii cu MAE).

La ora la care scriu aceste rînduri, Lilian Zamfiroiu se află (încă) în faţa Parlamentului, aşteptînd validarea (în fapt, o formalitate). De dragul depolitizării şi în numele consensului, Parlamentul configurează diplomaţia culturală.

■ ■ ■

Jorge G. CASTANEDA

Patru momente ale marijuanei

America Latină şi Statele Unite au trecut, în ultimele săptămîni, prin ce am putea numi o serie de „momente ale marijuanei". Dat fiind sprijinul în creştere pentru încheierea zadarnicelor şi sîngeroaselor „războaie împotriva drogurilor", care durează de decenii întregi, aceste semne de progres către decriminalizare şi legalizare nu ar trebui să treacă neobservate.

Primul moment a avut loc în timpul Adunării Generale anuale a Organizaţiei Statelor Americane (OSA), ţinută anul acesta în Antigua, Guatemala, la începutul lui iunie. Secretarul general al OSA, José Miguel Insulza, a prezentat un raport intitulat „Problema drogurilor în Americi", care fusese cerut de către conducătorii regionali de state, cînd s-au întîlnit anul trecut la Summitul Americilor, în Cartagena, Columbia.

Raportul a fost întocmit de experţii din aproape toate statele membre OSA, fiind împărţit în două: o excelentă secţiune analitică şi un capitol concis şi întrucîtva exasperant, dedicat scenariilor viitoare. Documentul în sine reprezintă un moment hotărîtor, deoarece oferă informaţiile şi datele necesare pentru discuţia ştiinţifică şi empirică despre un subiect care este dezbătut prea des în termeni ideologici.

Raportul împarte problema într-un mod riguros: după ţări (producători, state de tranzit, consumatori sau toate laolaltă); după substanţe (marijuana, cocaină, heroină şi droguri sintetice); după legăturile dintre aceste substanţe ilicite, precum şi după consecinţele consumului, producerii sau traficului fiecărui drog – pentru societăţi, instituţii şi relaţii internaţionale. De asemenea, raportul specifică explicit că decriminalizarea consumului de marijuana este o opţiune legitimă, justă şi fezabilă, deşi nu recomandă o astfel de politică. Acesta e doar un prim pas, însă unul important.

Cel de-al doilea „moment al marijuanei" s-a întîmplat în SUA, unde statele Washington şi Colorado au intrat în stadiile finale ale legalizării totale a folosirii de marijuana, ca urmare a referendumului popular din noiembrie anul trecut. Ambele state tocmai au încheiat elaborarea şi publicarea regulilor şi reglementărilor care vor transpune rezultatul referendumului în lege. Printre alte probleme complicate şi controversate, e vorba despre cum să interzici consumul la minori; cum să-i pedepseşti pe consumatorii care conduc sub influenţa marijuanei; ce fel de taxe şi impozite sînt cele mai potrivite; cum vor fi trataţi nonrezidenţii. În calitate de pionieri legali în SUA, ambele state vor trebui să urmeze metoda învăţării din greşeli.

Cel mai interesant şi mai uimitor aspect al acestui proces este indiferenţa elocventă a preşedintelui Barack Obama.

Însă poate cel mai interesant şi mai uimitor aspect al acestui proces este indiferenţa elocventă a preşedintelui Barack Obama în legătură cu întreaga chestiune. Pînă acum, cel puţin, a refuzat să intervină în discuţia dacă legea federală ar trebui să fie peste legislaţia statală, spunînd că are „lucruri mai importante de făcut".

Cel de-al treilea „moment al marijuanei" îşi are originea în discuţiile recente din New York şi Illinois – al treilea, respectiv al cincilea cel mai populat stat american –, de a continua prin legalizarea marijuanei medicinale. În mai, legislatura din Illinois a trecut o lege extrem de restrictivă legată de folosirea marijuanei în scopuri terapeutice, pe care guvernatorul nu a decis încă dacă să o promulge. La scurt timp, Adunarea Statului New York a trecut o lege strictă, legată de marijuana medicinală, pe care Senatul de stat trebuie să o voteze. Dacă New York şi Illinois înaintează, vor deveni al 19-lea şi al 20-lea stat din cele 50 ale SUA care, împreună cu districtul Columbia, permit folosirea marijuanei în scopuri medicale.

În cele din urmă, la începutul acestei luni, ONG-ul internaţional Human Rights Watch (HRW), cu sediul în SUA, a adoptat formal o poziţie prin care respinge criminalizarea posesiei şi a consumului tuturor drogurilor, solicitînd o abordare diferită radical. Cel mai important, HRW a făcut acest lucru dintr-o perspectivă a drepturilor umane, iar declaraţia lor merită citată: „A-i supune pe oameni la sancţiuni penale pentru folosirea personală de droguri sau pentru posesia de droguri care sînt pentru uz personal le încalcă autonomia şi dreptul la confidenţialitate, acest drept fiind recunoscut de către legea internaţională, inclusiv Acordul Internaţional al Drepturilor Civile şi Politice şi Convenţia Americană pentru Drepturile Omului. Limitările autonomiei şi ale confidenţialităţii nu pot fi justificate, exceptînd cazul în care îndeplinesc criteriile pentru orice restricţie a unui drept de bază, adică un scop legitim, proporţionalitate, necesitate şi nondiscriminare. În vreme ce protejarea sănătăţii este un scop guvernamental legitim, a incrimina folosirea drogurilor pentru a-i proteja pe oameni de la a-şi face rău singuri nu îndeplineşte criteriul necesităţii şi al proporţionalităţii."

Nici unele dintre aceste întîmplări recente nu vor conduce, singure, la decriminalizare. Convenţiile internaţionale încă limitează spaţiul de mişcare al guvernelor, iar guvernul SUA rămîne în opoziţie faţă de orice întoarcere de la locul de plecare – strategia represivă şi prohibiţionistă pe care a urmat-o, începînd cu 1981. Chiar şi cele mai îndrăzneţe guverne latino-americane – inclusiv cele din Columbia, Uruguay şi Guatemala – sînt şovăitoare în a merge mai departe, mai ales dacă rămîn izolate.

Iar preşedinţii asemeni lui Dilma Rousseff din Brazilia, Enrique Pena Nieto din Mexic şi Cristina Fernández de Kirchner din Argentina rămîn fideli poziţiilor lor tradiţionale, conservatoare şi anacronice, nedorind să se cedeze pînă cînd opinia publică nu le va mai oferi o alternativă. Totuşi, ceva se agită în emisferă; pe măsură ce „momentele marijuanei" sosesc cu o frecvenţă mai mare, poate fi departe o piatră de hotar?

***Jorge G. Castaneda** este profesor de politică şi de studii latino-americane şi caraibiene la Universitatea New York. Între 2000-2003 a fost ministru de Externe al Mexicului.*

Copyright: Project Syndicate, 2013
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

■ ■ ■

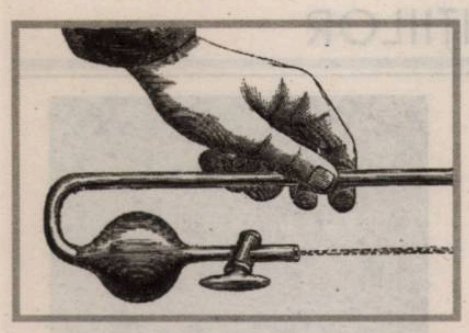

Oana STOICA

rosencrantz & co

Aceşti polonezi minunaţi şi spectacolele lor uimitoare

● ***O piesă despre mamă şi patria-mamă*, dramatizare după romanul Bozenei Keff; regia, scenariul şi aranjamentele muzicale: Jan Klata; decor şi *lighting design:* Justyna Lagowska. Coregrafia: Macko Prusak. Costume: Justyna Lagowska şi Mateusz Stepniak. Cu: Paulina Chapko, Dominika Figurska, Anna Ilczuk, Kinga Preis, Halina Rasiakówna, Wojciech Ziemianski. Polski Theatre Wroclaw, Polonia.**

Sezonul polonez al Festivalului Internaţional de Teatru Sibiu de anul trecut a adus, printre altele, un spectacol pe textul Dorotei Maslowska, în regia lui Grzegorz Jarzyna – *Între noi totul e bine* –, care punea în discuţie ideea de fi polonez, evoluţia sau involuţia patriotismului, identitatea naţională. Investigaţia tarelor trecutului – moştenite şi dezvoltate în prezent – este o constantă a teatrului polonez contemporan, asta pe lîngă varietatea de estetici abordate de regizorii polonezi. În ediţia din acest an a Festivalului Internaţional de Teatru Sibiu, au fost prezentate trei spectacole poloneze, diferite unele de altele ca tematică, estetică, stil. Deşi am pierdut *Masa cu sunete* (regia: Karbido) – FITS este un labirint uriaş în care trebuie să faci tot timpul alegeri, nu poţi vedea tot –, celelalte două spectacole au demonstrat eclectismul teatrului polonez.

Spectacolul lui Jan Klata, o dramatizare a unui roman premiat – *O piesă despre mamă şi patria-mamă*, este o litanie ironic-dureroasă despre relaţia mamă-fiică la nivel individual (personal) şi la nivel general (mamă-patrie şi fiică-cetăţean). Mama evreică poartă cu ea rănile unei istorii brutale şi abuzive, pe care le transmite moştenire fiicei. Patria are şi ea un trecut viciat, care grevează prezentul. Antisemitismul polonez la care trimite spectacolul lui Klata este una dintre temele preocupante ale culturii poloneze din prezent (se regăseşte şi în piesa Malgorzatei Sikorska-Miszczuk – *Primarul, partea I,* prezentată la FITS în spectacol-lectură). Şi mama, şi patria sînt închisori ale rănilor, sînt călăii „fiicelor" şi totodată victimele lor – „Ce e mama? Un izvor şi o închisoare." Mama evreică devine mamă universală – una protectoare şi egoistă, care îşi terorizează copilul cu rănile ei, îl responsabilizează pentru durerile ei. (E atît de cunoscută această dragoste acuzatoare, care pretinde şi atacă, această ostentativitate a iubirii materne pe care copilul o îndură ca pe o povară – „Din nimic şi pentru nimic / a născut un copil. / Ca să aibă familie, adică să nu fie singură, / un copil este întotdeauna Copilul Mamei sale. / Iar mama este MAMĂ. / Mamă fiind, / femeia nu se va pierde în lume, / Mamă fiind, o femeie capătă identitate.") Scenele dintre mamă şi fiică au ascuţimea traumelor familiale pe care mulţi le purtăm, urmele unei iubiri traumatizante, inconfortabile, la limita urii, posibilă în absenţă sau la distanţă, dar chinuitoare în prezenţă. Patria este, şi ea, o mamă terorizantă. Antisemitismul polonez este exhibat: „Evreii sînt copiii nerecunoscători ai unei patrii-mame." Cele două paralelisme metaforice converg într-o scenă de mare impact: copilul plînge în întuneric, de frică, suspinele lui înţeapă inima şi creierul, iar vocea mamei se aude, autoritară şi rea: „Taci, că vine jidanul să te ia." Acest matriarhat existent în Estul european, în care figura dominantă din familie, în raport cu copilul, este mama, în timp ce tatăl este, de multe ori, o prezenţă inconsistentă, are un efect castrant asupra identităţii copilului.

Şi mama, şi patria sînt închisori ale rănilor, sînt călăii „fiicelor" şi totodată victimele lor.

Spectacolul lui Klata se construieşte ca un cîntec de jale, dar cu umor, fie el şi cinic. Există un singur personaj, un cor de mame/fiice care funcţionează ca un corp multiplu, nişte walkirii care dansează obsedant un ritual ancestral – viciile maternităţii vin din vechime –, cu un *soundtrack* în schimbare, de la muzică clasică la Deep Purple. Cele cîteva dulapuri care alcătuiesc decorul – căi spre trecutul istoric şi personal – descoperă paradisuri artificiale, iadul amintirilor care amprentează prezentul, alcătuiesc o arcă a sentimentelor refulate, un spaţiu nu salvator, ci al şantajului şi al terorii mamei faţă de fiică şi al fiicei faţă de mamă. Situaţiile concrete din spectacol au la bază poveşti personale ale actorilor, despre relaţia lor cu mama; poate de aici vine o puternică senzaţie de realism, într-un spectacol suprarealist. Această structură dramatică, ironic-ritualică, deconstruieşte naraţiunea, fragmentează textul căruia i se adaugă inserturile de poveşti personale, paralelismele tematice şi formula de cabaret negru, mixată cu oratoriu, astfel încît rezultatul este un spectacol liric, cu tuşe groteşti şi accente suprarealiste.

Dintr-o cu totul altă zonă vin *Cîntecele lui Lear (Song of the Goat Theatre),* în regia lui Grzegorz Bral – la Festivalul „Fringe" de la Edinburgh a primit trei premii: Fringe First, Herald Archangel şi Musical Theatre Matters Award –, un spectacol grotowskian prin excelenţă, acesta fiind, la prima vedere, şi punctul maxim de interes: posibilitatea de a vedea *live* tehnicile de laborator ale lui Jerzy Grotowski, aplicate unui text-reper al dramaturgiei universale. Spectacolul are structura unui concert cu un *playlist* determinat de o anumită dramaturgie muzicală. Povestea lui Lear se construieşte printr-o naraţiune a emoţiilor exprimate în muzică. Este imposibil de descris cît de puternic poate fi impactul unor cîntece în care vocea, prelucrată în tehnici grotowskiene dezvoltate la Teatrul Cîntecului Ţapului (ce poetică a denumirii!), produce o emoţie hipnotică, greu de explicat altfel decît că simţi cum ţi se atinge inima cu mîna: în vocea tremurată a Cordeliei, lacrimile sînt conţinute în cîntec (la propriu, nodul în gît face parte din partitură). De fapt, energia este generată din foarte puţin: mişcare minimă, fără text, doar cu muzică şi emoţie, dar tocmai acest rezultat surprinzător în raport cu ingredientele face ca tehnicile teatrale folosite să pară misterioase, poate chiar magice. Pentru că se poate spune asta despre *Cîntecele lui Lear* – că este un spectacol magic, construit din „materia viselor", una invizibilă, un show fragil, cu efect puternic, aproape hipnotic asupra spectatorilor. Prezentat seara, în Cetatea Cisnădioara, un loc cu o acustică excelentă, de un romantism sumbru, spectacolul a căpătat involuntar şi o altă dimensiune: coborînd scările prin pădure, pe întuneric, am avut senzaţia (creată din luminile lanternelor) că printre copaci zăresc silueta fantomatică a tatălui universal, un Lear tragic, însoţit de dragostea unei fiice pierdute. La Cisnădioara a început încet să plouă.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

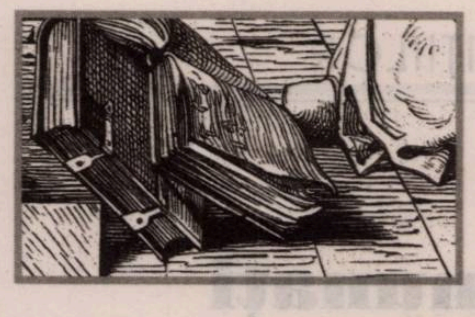

Simona SORA

biografiti

La război

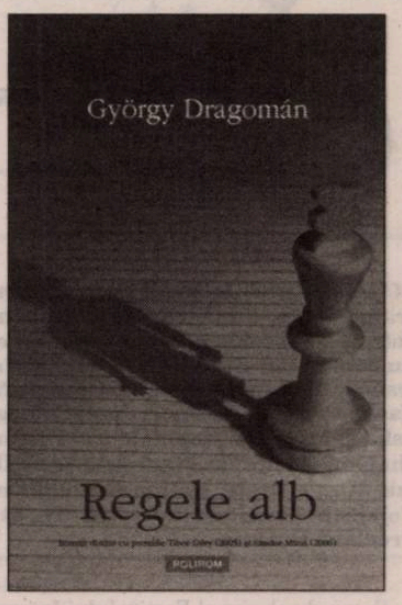

Am recitit, de curînd, romanul lui György Dragomán *Regele alb*, roman extraordinar, „fără concesii la absurdismul tentant", cum îl fixa, scurt, Radu Cosaşu în *Dilemateca*, şi excepţional tradus – plastic, inventiv, creativ – de Ildikó Gábos-Foarţă în româneşte. La recitire, romanul acestui scriitor maghiar, născut la Tîrgu Mureş în 1973 mi-a plăcut chiar mai mult ca prima dată, poate şi pentru că „miza" romanului său pare una singură: literatura adevărată. *Regele alb* e un excelent roman „nocturn" central-european, fragmentar şi discontinuu, în care, totuşi, totul – realitate şi halucinaţie, cruzime şi duioşie, metafizic şi obscen – se leagă cu necesitate. Cele 18 povestiri despre cruzime şi supravieţuire sînt reconstituiri dilatate în memorie, aproape maniacale, cu amănunte-senzaţii-culori-gusturi şi dezgusturi dintr-o recuzită personală. Trucul copilului-narator e, în acest caz, cea mai bună cale de reînvestire vitală a unui univers degradat, în care nu mai funcţionează nici o regulă (morală) şi care nu mai are, pentru foarte multă vreme, nici un centru propriu de coagulare.

S-a spus că *Regele alb* ar fi un „roman de formare". Dimpotrivă, el pare, mai degrabă, un roman de deformare, de contorsionare, de pulverizare a unui personaj care, totuşi, rezistă. Subiectul cărţii este, în fond, această improbabilă rezistenţă şi mobilul ei interior: teama copilului că-şi va trăda – prin uitare, lepădare, trădare – tatăl. Figura tatălui – arestat şi dus la Canal, în urma semnării unui protest împotriva regimului – stă, astfel, în centrul tuturor povestirilor: în unele ca figură tutelară şi identificatorie („Lalele", „Ventilul", „Zăcămîntul de aur", „Funeraliile"), în altele ca amintire traumatică, închisă într-o cruzime împărtăşită şi asumată de copilul-narator („Război", „Tunelul", „Belşug"). Nu întîmplător copilul (care poartă numele tatălui şi pe cel al bunicului – fost secretar de partid, ajuns în dizgraţie după arestarea fiului său) nu apare, în acest roman, decît cu o poreclă: Dzsátá. Adevăratul lor nume (şi *nomen est omen)* devine un secret depozitat pentru vremuri mai bune – în memorie. La război – şi întregul roman este un război *personal* şi inegal al copilului cu lumea din jur –, numele care prinde esenţa contează mai puţin decît numărul, uniforma, steagul de luptă. Pentru supravieţuirea interioară, pentru păstrarea identităţii proprii, numele secret e fundamental, ca şi figura tatălui sau promisiunea lui de a se întoarce acasă. „La război" copilului i se cere să se dezică, să renunţe concomitent la „numele tatălui" şi la speranţa de a-l mai vedea vreodată. El rezistă însă, iar modificarea esenţială care se produce în conştiinţa sa – şi pe care scriitura lui Dragomán o urmăreşte cu o fineţe unică – este exact transferul treptat al acestei rezistenţe din „războiul cu toată lumea" într-o formă proiectiv-imaginativă. Trecută prin faza îndoielii şi a rememorării ei, rezistenţa copilului, în numele tatălui, ia, spre final, forma magică a întrupării acestuia în realitate. Printr-un pact demonic sau o şedinţă de autosugestie hipnotică, copilul îşi aduce tatăl înapoi: „Am simţit atunci cum mă cuprinde frigul şi am văzut că oglinda unduieşte, ca suprafaţa unei ape, apoi n-am mai văzut decît o apă de culoare brună, noroioasă şi învolburată, era de parcă aş fi fost o pasăre şi aş fi zburat pe deasupra apei şi atunci am ajuns la un perete de lut şi am început să alerg pe el în sus, se vedeau clar grunjii de pămînt şi straturile de ardezie, şi atunci imaginea s-a depărtat şi am văzut că peretele înalt de lut e împînzit de rampe şi cărări, că lucrau mulţi acolo, un furnicar de oameni, săpînd şi dînd cu tîrnăcopul şi cărînd piatră şi pămînt cu roaba, şi s-a ivit o altă imagine în oglindă şi l-am zărit pe tata..."

> **Regele alb**
> *e un excelent roman „nocturn" central-european.*

Micile povestiri ale personajului restabilesc şi o ordine a lumii în care binele şi răul se inversează, se recalibrează şi se folosesc reciproc. „Regele alb" – piesa de şah furată de Dzsátá din casa unui improbabil ex-ambasador în Zair, depozitar al unor artefacte-trofee – devine talismanul magic. Din stăpîn de sclavi-pioni pe tabla de şah a noii istorii, regele alb este reînvestit – în imaginaţia copilului-narator – cu virtuţile tatălui (medic de meserie) răpit şi închis, dar care, printr-o intensă concentrare a inocenţei fiului, poate fi adus, pentru ultima dată, la îndeplinirea misiunii: tatarea bunicului.

Romanul lui Dragomán, ajuns la noi într-o limbă românească pe cît de rară pe atît de adecvată acestui univers al inocenţei ultragiate, aparţine – oricît ne-am feri să recunoaştem – aceluiaşi univers (central-european – cu magia lui crudă, cu obiectele-fetiş, cu umorul patetic, imediat recognoscibil) din care vin şi cele mai bune romane româneşti actuale. E drept, la Dragomán, la fel ca la Attila Bartis, Olga Tokarczuk sau Pawel Huelle, recuzita e poate mai definită, universul romanesc mai epurat şi, astfel, mai bine precizat. Dar „epurarea" vine, cel puţin în literatură, odată cu maturitatea: a scriitorilor, care ar trebui, în primul rînd să scrie, a editorilor care-ar trebui să fie mai atenţi la calitate, nu doar la vînzări, a redactorilor de meserie (aproape dispăruţi) care văd enorm şi taie monstruos, a criticii de întîmpinare care vede şi ea ce poate.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un solstiţiu al istoriei

● **Arild Andersen & Scottish National Jazz Orchestra, *Celebration*, ECM, 2012.**

Legendarul basist Arild Andersen poate fi găsit adesea în vecinătatea conaţionalului său despre care am vorbit mai deunăzi, legenda chitarei jazz, Terje Rypdal: i-a fost alături la începuturi, în cvartetul legendarului Garbarek, ori ca discipoli ai pionierului George Russell, i-a fost alături în iniţierea catalogului legendarei case de discuri ECM, şi va veni şi el la Gărîna, un festival care încearcă mereu să echilibreze prezenţele tinere cu cele clasice. Arild Andersen e din a doua categorie şi – probabil am spus-o de prea multe ori – preferinţa mea se îndreaptă spre prima categorie. În schimb, cei pentru care contemplarea trecutului, a fundaţiilor şi a rădăcinilor are întîietate, trebuie să deschidă ochii la acest album celebrator, de jazz orchestral spectaculos, în care se îmbină melancolia rece, nordică, cu exuberanţa bombastică, britanică.

De vină pentru a doua faţetă e Orchestra Scoţiană de Suflători Jazz, sub bagheta saxofonistului Tommy Smith, colaborator mai vechi al lui Andersen. Ţine de conceptul celebrării, exprimat încă din titlul acestui album live, faptul că avem de-a face şi cu segmente de jazz bombastic şi vesel. Smith a depus, fără îndoială, o muncă titanică în propăşirea jazzului scoţian, cu cele două orchestre ale sale (mai are una, studenţească). Albumul de faţă îi poartă amprenta în egală măsură cu cea a norvegianului; de aceea, cei care aşteaptă încă o mostră de jazz scandinav trebuie avertizaţi asupra melanjului prezent în acest material. Andersen este, totuşi, lăsat să îşi etaleze şi atitudinea solo, de basist venit din şcoala glaciară, şi acelea sînt momentele pe care le prefer, căci acolo se găseşte faţeta umană a jazzului. Restul e maşinărie şi gimnastică.

Deşi aş fi preferat mai mult Andersen, albumul e interesant prin contraste, iar cînd orchestra tace şi îl lasă pe protagonist să facă vrăji cu instrumentul său, avem cîteva momente de-a dreptul hipnotice. Din păcate, nu avem de-a face cu un material original, ci cu o celebrare în adevăratul sens al cuvîntului, un prilej de bucurie pentru apreciatorii „vremurilor bune": avem preluări Chick Corea („Crystal Dance"), Keith Jarrett („My Song"), Trygve Seim („Ulrika's Dans"), Dave Holland – perioada Gateway („May Dance"), Garbarek („Molde Canticle Part 1") şi doar o reluare din catalogul Andersen („Independency Part 4"), cu care Smith era familiarizat de pe precedenta lor colaborare, *Live at Belleville*. Majoritatea – bucăţi ECM clasice, pe care Andersen, Smith şi orchestra de recruţi le reiau cu disciplina cu care cîntăreţii de muzică clasică interpretează arii celebre, dar le şi rearanjează semnificativ pentru configuraţia grupului, neobişnuită în raport cu intenţiile originale ale compoziţiilor. Printre cei care au pus umărul la reconceperea materialelor se numără alţi vechi colaboratori ai lui Smith *(via* Gary Burton): japonezul Makoto Ozone, francezul Christian Jacob şi bătrînul Mike Gibbs.

Aşadar, avem un album despre care nu poţi vorbi fără un discurs de tip *name dropping*, atît de îndrăgit de „aficionazii" jazzului. La urma urmei, albumul este un curs festiv ce recapitulează relevanţa focarului ECM în istoria muzicii, deci e în egală măsură un set de piese şi un catalog de nume care mai trebuie strigate din cînd în cînd. Să tot fie vreo trei ani, cred, de cînd cei de la casa de discuri continuă să se celebreze şi recelebreze. Nimic rău în asta, slavă Domnului, au cu ce! Scoaterea de la naftalină a albumului lui Rypdal a fost un gest din această campanie. Celebration-ul lui Andersen feat. Orchestra Scoţiană de Jazz e altul. Sînt semne că s-a încheiat o etapă, un ciclu, că trăim un fel de solstiţiu al istoriei jazz. Să vedem ce urmează.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai soune

Natalia Irina ROMAN

Doar o altă barcă

Doar o altă barcă – *cînd va ninge în iulie şi cînd corăbiile vor zbura* – este una dintre lucrările din seria internaţională de instalaţii *site-specific*, cu bărci din hîrtie zburătoare, pregătită pentru Galeria Round the Corner de la Teatro da Trindade din Lisabona. Primul episod s-a întîmplat la Berlin, în 2012, într-o sală de bal părăsită. 2000 de bărci de hîrtie, pe 200 de frînghii, care au format un cub dansant, luminat de o lampă de poker şi un pat-poveste (http://vimeo.com/44915903). Acelaşi stol de bărci călătoreşte la Lisabona şi se reasamblează în cortine, pe structura galeriei. Reimaginarea e gîndită nu doar pe arhitectura încăpăţînată a unui colţ de clădire, cu toate unghiurile de rigoare, dar şi pe povestea spaţiului, care este parte dintr-un teatru. Instalaţia transformă galeria într-un spaţiu special, care face tranziţia între scena teatrului şi scena străzii. Piesa jucată aici se petrece în oraşul cu şinele de tramvai pe jumătate îngropate şi cu anticariatul închis de peste drum, despre care nu mai ştim decît că ar fi împlinit 100 de ani în 2014. Stupul de corăbii formează un personaj cu mai multe capete, blocat între ziduri – ca bula de aer dintr-un boloboc. Instalaţia respiră şi pare să-şi ia zborul fie pe una dintre cele trei uşi deschise ale galeriei, fie în jos, pe scara de dedesubt, acoperită acum de capacul podelei. Vîntul pune bărcile în mişcare, la fel şi vizitatorul care se încumetă să treacă printre ele şi să devină parte din piesa cu un act, pentru un personaj. Spaţiul se povesteşte prin instalaţia-spectacol, cu coloana-sonoră-cochilie-a-scoicii şi prin monolog – text de citit între bărci. În intermedierea dintre loc şi lucrare, construcţia sculpturală include, de data aceasta, şi lucrul cu cuvîntul. Spectacolul de la Round the Corner e doar o altă barcă. Sau o cameră tarkowskiană către care călătoreşti, sperînd să ţi se îndeplinească trei dorinţe. Sau în care te îndrăgosteşti, ca în filmul cu tigrul şi zăpada. Cînd va ninge în iulie şi cînd corăbiile vor zbura e o prezicere neterminată, o promisiune deschisă – la fel ca drumul bărcilor de hîrtie perisabile, care se vor întoarce, deocamdată, la Berlin.

***Natalia Irina Roman** este artist vizual.*

a consemnat Matei MARTIN

Andrei GORZO

dilematograf

După 20 de ani

Lansat iniţial în 1993 (şi proaspăt relansat în 3D), *Jurassic Park* al lui Spielberg n-o fi o capodoperă a artei cinematografice (mult mai demn de acest statut rămîne *Fălci* – mai vechiul *monster movie* al aceluiaşi regizor), dar e un *game changer* de dimensiuni colosale: principalul trasator al liniei de demarcaţie – nu doar tehnologice, ci şi ontologice – dintre ceea ce a fost cinema-ul în secolul XX şi ceea ce este el în acest început de secol XXI. Succesul tehnic al combinaţiei sale de animaţie fotorealistă, creată pe computer, şi filmări „clasice, ca-n secolul XX" – adică *live action,* înregistrat pe peliculă fotografică –, a contribuit decisiv la iniţierea unor transformări care au dus la dispariţia filmului înţeles chiar ca *film (i.e.* – peliculă, suport fotografic). Încă o dată, schimbarea nu e doar una de simplu suport tehnic; ea obligă la o redefinire a ontologiei imaginii cinematografice. Înaintea erei noastre – adică în secolul XX –, aproape toate filmele se defineau prin faptul că erau construite din filmări (mai mult sau mai puţin modificate) ale unor realităţi fizice; statutul animaţiei era acela de rudă marginalizată – căci prea dependentă de lumea „arhaică", de secol XIX, a imaginilor lucrate manual. Însă, odată ce pe computer se pot fabrica, de la zero, secvenţe cinematografice perfect acceptabile după criteriul fotorealismului (secvenţe despre care, apropo, se poate spune din nou că sînt realizate – sau măcar controlate – manual), înregistrările de realităţi fizice încetează să constituie o materie primă indispensabilă – sau măcar privilegiată – pentru facerea de filme; ele nu mai constituie decît o *posibilă* materie primă, prin nimic mai cu moţ decît elementele grafice realizate direct în computer – şi unele, şi celelalte sînt tot adunături de pixeli. Trecerea la digital transformă epoca imaginilor foto-cinematografice – generate automat şi legate de realitatea fizică printr-un cordon ombilical – într-o paranteză din istoria fabricării manuale de imagini (prin desenare, colorare, animare etc.). Privite din unghiul acesta, neo-neorealismele apărute în anii '90 şi 2000 în cinematografii precum cea daneză (Dogma '95) sau cea românească apar ca nişte mişcări nu de avangardă, ci de ariergardă: sursa lor de ascendent moral – presupusa responsabilitate a cinema-ului faţă de realitatea fizică ce-i serveşte drept materie primă privilegiată, dacă nu chiar indispensabilă – se evaporă odată cu respectivul caracter privilegiat sau indispensabil al respectivei materii prime. Ea nu mai constituie baza, în raport cu care cinematograful de animaţie ar constitui un „caz special". Acesta din urmă a trecut în centru. După cum afirmă răspicat teoreticianul Lev Manovich, exemplul paradigmatic de cinema digital nu poate fi decît un film de animaţie, în timp ce cinema-ul care continuă să-şi pună bazele în înregistrarea unei realităţi fizice sau a alteia, refuzînd să reorganizeze radical pixelii acesteia, a devenit un simplu caz particular, indiferent de purismele de secol XX care-l animă.

Una dintre cele mai sugestive idei ale lui Manovich este că, dintre curentele secolului XX, realismul socialist este cel care oferă un fel de precedent estetic pentru tipul de hibridizare (între filmări pe peliculă şi animaţie fabricată pe computer) care le-a reuşit, în 1993, realizatorilor lui *Jurassic Park*. Principala dificultate a hibridizatorilor n-a fost, aşa cum s-ar crede, aceea de a fabrica digital imagini cît mai realiste, ci, din contră, aceea de a le face *mai puţin* realiste – aceea de a le *coborî* sau *degrada* la nivelul de fotorealism accesibil peliculei de 35 mm. Căci – explică Manovich – imaginea sintetică e, de fapt, mai „reală" decît tot ce poate oferi filmul (în accepţiunea lui de secol XX) şi decît tot ce poate oferi privirea umană: are o rezoluţie mai bună, mai multe detalii şi culori mai saturate; totul e în *scharf,* fără urmă de impurităţi sau de granulaţie etc. – e viziunea unui cyborg sau, cu alte cuvinte, „e o reprezentare realistă a vederii umane aşa cum va funcţiona ea în viitor", cînd va fi îmbunătăţită şi augmentată. Spre deosebire de o fotografie, care „întotdeauna indică un eveniment din trecut", o imagine sintetică „indică un eveniment din viitor". Dificultatea a fost aceea de a suprapune cele două viziuni, astfel încît cea cyborgiană să fie naturalizată. Însuşi subiectul filmului – trecutul preistoric – contribuie la mascarea liniştitoare a adevăratei origini a imaginilor, care se află în viitorul nostru cyborgian. De-acolo veneau, de fapt, dinozaurii din *Jurassic Park,* în imagini coborîte intenţionat (prin reducerea rezoluţiei, prin adăugarea unor diferenţe de *scharf* etc.) la nivelul tradiţional-filmicelor imagini înconjurătoare, care, din momentul acela (1993), începeau să aparţină trecutului. Tot aşa, arta (în special pictura) socialist-realistă opera prin proiectarea zilei de mîine asupra zilei de azi, contopind un număr de mărci ale actualităţii în evocarea mult mai luminoasei actualităţi promise pentru un viitor în care „fiecare trup urma să fie sănătos şi musculos, fiecare stradă urma să fie modernă, fiecare chip urma să fie transfigurat de spiritualitatea ideologiei comuniste."

PUBLICITATE

DE LA CLUJ ÎN ROMÂNIA
impuls radio
CLUJ NAPOCA - 101,5 FM
BUCUREȘTI - 88,00 FM
CONSTANȚA - 96,9 FM
SIBIU - 88,4 FM
TIMIȘOARA - 93,9 FM
WWW.RADIO-IMPULS.RO

PUBLICITATE

DIANA KRALL
GLAD RAG DOLL
WORLD TOUR
2012 - 2013
magicfm
NEW ALBUM AVAILABLE NOW
SALA PALATULUI - 30 IUNIE
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești,
sau în rate prin CARD MAGNAT la sediul Eventim.
DIANAKRALL.COM

„Filozofia – o boală contagioasă, fără leac“

– interviu cu Cristian IFTODE –

Librăriile Adevărul şi Facultatea de Filozofie organizează lunar, de la mijlocul lunii mai, o serie de dezbateri publice sub brandul Philo-Café, *foarte îndrăgit în străinătate. Prima întîlnire a avut loc pe 15 mai, la Librăria Adevărul din str. Doamnei nr. 27-29, Bucureşti, sub titlul „Vor toţi oamenii să fie fericiţi?“ Moderatorul dezbaterii,* ***Cristian Iftode,*** *este lector universitar dr. la Facultatea de Filozofie şi răspunde, pe larg, la întrebările despre demersul iniţiat.*

Această provocare aparte, de a scoate filozofia în piaţă, sub brandul Philo-Café-ului, poate aduce a educaţie nonconformistă? Ar putea apărea ca un alt mod de a învăţa, indiferent de vîrstă?

E un mod de educaţie informală. Ar fi însă multe de spus despre ce înseamnă, în esenţă, *Philo-Café*-ul, acest fenomen care devine din ce în ce mai popular în Occident, în ultimele decenii. Trebuie ştiut că această idee ia avînt după anii '80, din nevoia unei reconectări a filozofiei sau a celor cu pregătire filozofică la realitatea cotidiană, la problemele vieţii de zi cu zi. Poate că este vorba de un aspect ţinînd de o tendinţă culturală generală, pe care o putem sesiza şi în discuţiile legate de destinul artelor contemporane, mai precis, de adîncirea prăpastiei dintre produsele artei de masă şi creaţiile artistice rezervate unei elite a cunoscătorilor. Mulţi au ajuns să privească într-un mod extrem de critic specializarea tot mai accentuată, conjugîndu-se cu presupusa retragere a filozofilor profesionişti într-un turn de fildeş, cei care, conform cu o anumită tradiţie sau faţetă a proiectului iluminist, erau chemaţi să joace un rol-cheie în spaţiul public. Trebuie să recunoaştem, credibilitatea filozofilor a avut de suferit în secolul al XX-lea şi, într-o măsură considerabilă, e cazul să ne asumăm o parte din vină. Mulţi dintre filozofii de marcă au preferat să se refugieze în discuţii din ce în ce mai tehnice, uzînd şi abuzînd de tot felul de jargoane pretenţioase. Iar aceasta nu este decît o parte a problemei! Există şi un număr considerabil de filozofi recunoscuţi, care au făcut carieră din vestirea morţii filozofiei. Este o temă care, în anii postbelici, s-a corelat foarte bine cu vestirea altor morţi ilustre, cea a omului, succedînd-o pe cea a lui Dumnezeu, cea a subiectului, a autorului ş.a.m.d. Poate că, în fond, e vorba de o chestiune de metabolism. Vreau să spun că asemenea tematici nu sînt neapărat nocive pentru domeniul nostru de investigaţii, inspiră la reevaluări şi chiar la revigorări ale preocupărilor academice, însă devin nocive cînd publicul larg începe să creadă că filozoful nu mai are nimic relevant de spus în spaţiul public.

Revenind acum la ideea de Philo-Café. Ea a venit pe direcţia uneia dintre cele trei mari ramuri a ceea ce se numeşte, în prezent, practică filozofică în Occident. Ideea generală a acestor demersuri este de a recupera ceva din semnificaţia originară a filozofiei greco-latine, presupunînd concretizarea doctrinei într-un fel anume de viaţă filozofică. Altfel spus, miza filozofiei, a instrucţiei filozofice, nu se reducea la elaborarea de teorii, ci antrena un mod specific de viaţă. În acest sens, anticii vorbeau despre filozofie ca medicină a sufletului, ca să apelez la o sintagmă des uzitată în perioada elenistică şi romană. Acestă latură – să o numim terapeutică, a filozofiei, dar şi formativă, în sensul deplin al cuvîntului – a căzut, treptat, în desuetudine. Nu putem intra acum în detalii, pentru a reface istoria acestei treptate dezangajări a idealului cunoaşterii teoretice de acela al îngrijirii de sine. Însă resuscitarea practicii filozofice în Occident, în ultima vreme, vine şi ca răspuns la o nevoie a publicului larg, o nevoie ţinînd de zona denumită generic *mental health field*, multă vreme monopolizată de psihoterapie. Un segment relevant al populaţiei urbane şi-a creat acolo un veritabil reflex din a merge nu la duhovnic, ca în spaţiul răsăritean tradiţional, ci la psihanalist, sau la o altă formă de consiliere psihologică. În acest climat general a apărut şi ideea că filozofia ar putea să recupereze ceva din latura ei terapeutică, redevenind relevantă pentru un public larg. Astfel, a apărut, după anii '80, consilierea filozofică, ghidată de asumpţia potrivit căreia filozoful – nu atît sau nu în principal prin cunoştinţele pe care le deţine, cît mai ales prin aptitudinile sale bine antrenate de argumentare, gîndire critică, depistare şi evaluare a presupoziţiilor, prin capacitatea sa de înţelegere a multitudinii de puncte de vedere exprimabile în legătură cu o anumită problemă – te poate ajuta să-ţi schimbi viaţa, dobîndind o înţelegere sporită a dilemelor existenţiale cu care te confrunţi.

Există, aşadar, trei ramuri ale practicii filozofice care au cîştigat treptat recunoaştere publică. Una este consilierea filozofică, ţinînd de registrul privat, aflată într-o anumită vecinătate cu consilierea psihoterapeutică, fără a intra, de fapt, în concurenţă cu aceasta. Diferenţa, pe scurt, în cuvintele unui consilier reputat, este că practica filozofică se adresează oamenilor care au nevoie de dialog, nu de diagnostic; este o căutare cooperativă a adevărului, nu o sondare a sentimentelor de vinovăţie, a traumelor personale ş.a.m.d. O a doua ramură implică un fel de asistenţă de grup, zonă unde s-a dezvoltat fenomenul Philo-Café. Iar a treia este aşa-numita consultanţă organizaţională, acoperită în mare parte, în prezent, de un domeniu foarte dinamic, în expansiune, cel al eticii aplicate.

Se poate vorbi de mai multe tradiţii în istoria Philo-Café-ului?

Da, se poate spune că Philo-Café-ul se reclamă deja de la două mari tradiţii. Acestea urmează, într-un fel, împărţirea filozofiei de astăzi în două „continente“ filozofice. Şi poate că întotdeauna a fost ceva de genul acesta în istoria filozofiei. Există zona anglo-saxonă, mai bine finanţată acum şi mai vizibilă, revendicîndu-se de la metoda analitică de filozofare. De cealaltă parte este aşa-numita filozofie continentală, înglobînd, de fapt, şcoli cum nu se poate mai diferite de filozofie. Dihotomia aceasta, analitic *versus* continental, mai degrabă geopolitică, se reflectă pînă la un punct şi în cele două moduri de a organiza un Philo-Café. Cînd noi am demarat discuţiile legate de organizarea unui Philo-Café autohton, am avut în minte, iniţial, un model de la Harvard, deci din spaţiul anglo-saxon, presupunînd un spaţiu similar – aşadar, o librărie, invitaţi din zona universitară şi un nivel destul de elevat al discuţiilor, venind de obicei în prelungirea dezbaterilor din mediul academic.

De cealaltă parte, Philo-Café-ul în Europa şi în tradiţia de tip francofon se face chiar într-o cafenea. Aceasta, în primul rînd. Apoi, discuţiile se desfăşoară într-un spirit ceva mai liber, mai spontan, pornind adesea chiar de la probleme cotidiene sau teme foarte generale, mai degrabă decît de la probleme decupate cu precizie. În mare măsură, e vorba de o dezbatere liberă între oameni posedînd deja un bagaj semnificativ de lecturi filozofice, ceea ce la noi ar fi un pic mai greu de asumat, măcar prin prisma locului ocupat în prezent de filozofie în programa şcolară. Spre exemplu, în Franţa se face extrem de multă filozofie în liceu; la noi, din păcate – tot mai puţină! Însă apetenţa pentru filozofie există şi la noi, chiar dacă nu putem conta pe aceleaşi instrumente conceptuale. Acesta este, în fond, miezul pariului nostru cu publicul, pe care îl aşteptăm la Philo-Café-ul de la Librăria Adevărul din Capitală.

Încercare de a organiza un spaţiu adecvat pentru dialogul filozofic genuin.

Ceea ce vom încerca noi va fi – cred – ceva intermediar între cele două modele, asumînd faptul că la noi nu există o cultură a dialogului filozofic purtat în acest tip de spaţiu extraacademic. Fiind una dintre primele încercări de acest gen de la noi din ţară – încercare de a organiza un spaţiu adecvat pentru dialogul filozofic genuin, punînd între paranteze vîrsta, gradul de instrucţie filozofică, prestigiul universitar sau CV-ul academic al participanţilor la discuţii –, sperăm că, în bună măsură, lucrurile se vor ajusta din mers, văzînd şi făcînd. Vom căuta, pentru început, să propunem teme provocatoare, abordate cu ajutorul a doi invitaţi venind din mediul filozofic universitar, în speranţa că foarte rapid, poate chiar de la început, printr-o fericită întîlnire sau afinitate între participanţi, vom reuşi să depăşim cadrul – inevitabil, un pic rigid şi formal – al unei dezbateri filozofice cu public, ajungînd să purtăm o discuţie deschisă, nu haotică, dar în care rolurile să se estompeze treptat, în care să nu existe, aşazicînd, doar protagoniştii anterior anunţaţi şi un public care stă şi cască gura, ci să fim, cu toţii, nişte participanţi foarte activi la eveniment, parteneri într-un dialog din care să avem cu toţii de cîştigat. Mă gîndesc că şi invitaţii noştri vor beneficia, astfel, de oportunitatea unui contact direct cu oameni venind din afara mediului filozofic universitar, un public care s-ar putea să îi tragă de mînecă, să îi scuture puţin, făcîndu-i să se întrebe dacă nu tratează, totuşi, anumite probleme într-un limbaj prea pretenţios, sau dacă nu riscă, prin construcţiile lor teoretice şi speculative, să dea naştere, după sforţări gigantesti, doar unui amărît de şoricel, ca să evocăm un celebru vers horaţian...

Mă aştept să întîlnim, la Philo-Café, şi pe unii dintre foştii şi, de ce nu, viitorii noştri studenţi, aceştia din urmă căutînd să aibă un prim contact viu, direct, dincolo de acţiuni precum „Porţile deschise“, cu unii dintre profesorii din facultate. Dar aceasta nu înseamnă că vom avea printre invitaţi doar profesori de la Facultatea de Filozofie din Bucureşti. Ceea ce mă interesează este să putem aduce faţă în faţă oameni care, pe tema anunţată, nu îşi vor da prea uşor dreptate unul altuia. Apoi, ideal ar fi ca, după o minimală punere în temă şi după afirmarea succintă a două poziţii distincte, eventual divergente, auditoriul să nu aleagă în tăcere o tabără, ci să răspundă provocării, participînd activ la discuţie. Cred că asta deosebeşte un Philo-Café de o dezbatere publică. Intervenţiile sînt oricînd binevenite, nu se ascultă conferinţe sau prezentări, după care se adresează, pe final, o serie de întrebări din public. Vom avea drept invitaţi oameni care pot oferi modele de reflecţie filozofică, specialişti pasionaţi de domeniul lor, care ştiu să incite, să provoace şi să susţină discuţii, şi într-un limbaj nepretenţios, accesibil. Să nu uităm, apoi, un avertisment formulat de Nietzsche, sunînd cam aşa: „Profesorul bun nu spune ceea ce gîndeşte el însuşi despre cutare problemă, ci ceea ce gîndeşte că trebuie spus sau că merită auzit de cei cărora li se adresează în cutare moment sau împrejurare!“ Ceea ce vom face va fi călăuzit de spiritul socratic al permanentei interogativităţi, ghidaţi de convingerea că filozofia, în

Intervenţiile sînt oricînd binevenite, nu se ascultă conferinţe sau prezentări.

ultimă instanţă, îşi vădeşte foloasele existenţiale prin aceea că ne oferă, în orice moment, şansa de a vedea că se poate gîndi sau acţiona *şi altfel* decît ne-am obişnuit să o facem pînă atunci... Vom încerca, de asemenea, să îmbinăm teme filozofice de interes general cu teme ancorate în actualitate sau deschizînd către provocările lumii de mîine.

Filozofia nu pare a avea, la noi, o răspîndire pe scară largă. Va fi un pariu riscant. Sîntem nişte babe filozofice?

Nu e chiar aşa. La începutul anilor '90, filozofia în România a cunoscut o perioadă de spectaculoasă efervescenţă, măcar la nivelul apetenţei pentru lectură a publicului larg. Apoi, la facultate, după perioada comunistă, numărul de candidaţi pe loc era impresionant. Filozofie în adevăratul sens al cuvîntului s-a făcut şi în perioada comunistă, chiar dacă exista o singură filozofie oficială, marxism-leninismul, ceea ce desigur că funcţiona ca un factor constrîngător şi solicita diverse volute, precum şi compromisuri mai mici sau mai mari, pentru a putea preda şi publica în domeniu. Însă filozofie de cea mai bună calitate şi fără înregimentare ideologică cred că s-a făcut şi pe-atunci în Facultatea de Filozofie din Bucureşti. Profesori cu vocaţie au existat şi au coagulat în jurul lor grupuri de studenţi pasionaţi şi dispuşi să gîndească în afara liniei de partid... Oricum, în anii '90 e limpede că a existat un enorm interes pentru filozofie, pentru redescoperirea lucrărilor marilor gînditori români, puşi la index de către regimul comunist. După care interesul acesta a intrat – poate firesc – pe o curbă uşor descendentă, lucru determinat şi de marginalizarea treptată a filozofiei şi a logicii din programele de învăţămînt preuniversitar. Sîntem conştienţi că s-ar putea şi mai bine, dar adevărul este că ne aflăm, astăzi, într-o competiţie indirectă cu o serie întreagă de facultăţi socio-umaniste, pentru un număr de potenţiali studenţi oarecum similari ca profil intelectual. Apoi, nu avem cum nega evidenţa: nivelul învăţămîntului preuniversitar a scăzut mult în ultimii ani. Dincolo de această stare de fapt îngrijorătoare, e vorba şi despre alte provocări. E vorba de generaţii cu mentalităţi diferite, aşteptări diferite, obiceiuri diferite. E limpede că avem datoria, ca profesori, să mergem în întîmpinarea lor, încercînd să ne transformăm stilul de predare şi de discuţie într-unul mai puţin rigid, mai uşor de urmărit, mai captivant. Fără a ajunge însă la vulgarizări: în ceea ce mă priveşte, sînt un adversar hotărît al vulgarizărilor de tot felul, al simplificărilor excesive ale unor teorii filozofice – simplificări, în fond, mincinoase, amăgitoare. Dar aceasta e o altă discuţie.

Subiectiv vorbind, ce ar avea cineva de cîştigat participînd fie şi la o singură ediţie de Philo-Café?

Mi-aş dori să cred că plecăm cu toţii de la ideea că nu vom părăsi Philo-Café-ul aşa cum am intrat, fără să fi învăţat ceva. Trebuie spus că orice dialog, de la unul banal pînă la unul care abordează teme grandioase şi apelează la cuvinte mari, pune, de fapt, în joc chiar propria noastră identitate. De fiecare dată! Pentru că *sîntem* convingerile şi atitudinile noastre, valorile pentru care luăm poziţie şi ne angajăm, într-o măsură poate chiar mai mare decît sîntem acest trup îmbătrînind pe nesimţite şi această memorie tot mai plină de goluri. Fiecare dintre noi se defineşte, în ultimă instanţă, printr-un set de credinţe, de angajamente, de valori pe care le atestă şi le reconfirmă odată cu fiecare discuţie. Tocmai de aceea este atît de greu şi într-un anumit sens foarte riscant să porţi un dialog veritabil. Anticii ştiau asta. În fiecare discuţie, inclusiv cea mai banală, miza sîntem chiar noi, identitatea noastră. Socrate a pus cel mai bine în evidenţă acest aspect decisiv. Nu contează de la ce porneşte discuţia, de îndată ce angajează asumpţiile tale valorice, te angajează personal, îţi pune în discuţie identitatea.

Orice dialog pune, de fapt, în joc chiar propria noastră identitate.

Dar filozofic, în baza cărui sistem de valori va şti fiecare dintre cei prezenţi la Philo-Café, că s-a modificat ceva în interiorul său, în fiinţa sa?

E o întrebare dificilă, fiindcă orice posibil răspuns va avea în fundal un anumit model de subiectivare, ca să mă exprim într-un mod mai tehnic. Există mai multe feluri de a vedea foloasele filozofiei în viaţă. Un răspuns neutru axiologic nu pot oferi. Pot furniza doar un criteriu minimal. Dacă vei pleca după două ore de ascultat şi eventual participat la discuţii la Philo-Café şi, odată ajuns acasă, nu vei fi îngropat deja lucrurile discutate într-un sertar al minţii tale, dacă ele continuă să te bîntuie, dacă observi că şi a doua zi, la cafeaua de dimineaţă, îţi mai fuge gîndul la cele vorbite cu o seară înainte, atunci e semn bun că ceva se petrece cu tine şi că ai o anumită deschidere, poate chiar chemare, pentru reflecţia filozofică. „Numai viaţa continuu examinată merită să fie trăită" – spunea odinioară Socrate. Există însă mai multe feluri de a înţelege acest deziderat.

Cum v-a cucerit filozofia?

Pasiunea pentru filozofie a venit, în cazul meu, pe acel fond despre care am vorbit deja, din anii '90, cînd eram adolescent. Într-o vară – cred că treceam în clasa a VIII-a –, am dat peste o ediţie a *Dialogurilor* lui Platon, îngrijită de Constantin Noica. Nu ştiu dacă asta a fost şansa sau damnarea mea, dacă a fost bine sau rău, dar, din acel moment, nu m-am îndoit niciodată că vreau să fac filozofie. Privind tinerii de azi, chiar şi mulţi dintre cei care vin la noi în facultate, mi se pare că întrezăresc un grad ridicat de derută, o lipsă de repere şi de încredere în sine, dincolo de poze şi frondă; la urma urmei, foarte multă frică, frică de a se asuma, frică de a se angaja pe un drum cert în viaţă. Or, eu se pare că am fost ferit de asemenea dubii... Sigur, ce spun acum pare genul acela de poveste pe care o ticluieşti retrospectiv, ca să dea bine, însă chiar aşa mi s-a întîmplat! Cred că filozofia e o boală contagioasă, fără leac! Iar apoi, cred că am avut şansa de a întîlni, în facultate, nişte profesori care au văzut ceva în mine şi de la care am avut enorm de învăţat...

Pare simplu. E chiar atît de simplu?

Am traversat, fără îndoială, şi momente de restrişte, de îndoială. Filozofia îţi oferă periodic asemenea prilejuri. Are şi o latură primejdioasă. Dacă nu îi rezişti, devine opusul „medicamentului". Te poate înstrăina de lume. După nişte luni de reflecţie asiduă, consacrată problemei fiinţei, rişti să nu mai fii sigur cum se trece strada. Pierzi firescul gesturilor zilnice sau uiţi „drumul înapoi în peşteră", ca să recurg la faimoasa metaforă platoniciană. Cred că oricine se ocupă cu filozofia la modul dedicat simte, periodic, cum îi fuge pămîntul de sub picioare, simte că ar trebui să o ia de la capăt, că tot ce a construit e la fel de fragil precum un castel din cărţi de joc. Şi poate că acesta e spiritul socratic al filozofiei: să nu-ţi fie teamă să o iei de la început, să revizuieşti totul! Pentru că adevărurile *tale* sînt doar cele pe care le recîştigi aici şi acum, odată cu fiecare punere la încercare, cu fiecare dialog izbutit, jucînd de fiecare dată *„all in"*. Este şi ceea ce deosebeşte filozoful de un sofist iscusit.

„Numai viaţa continuu examinată merită să fie trăită" – spunea odinioară Socrate.

Aţi scris şi o carte dedicată filozofiei ca mod de viaţă. Ce reacţii a stîrnit?

A stîrnit unele reacţii aprinse, care mărturisesc că m-au surprins. Cartea aceea, publicată în 2010, era un fel de manifest pentru filozofie, ca să citez un titlu de Badiou. Ea s-a ivit dintr-o exasperare personală, într-o perioadă în care mi-am pus, foarte tranşant, anumite întrebări referitoare la rostul filozofiei academice în zilele noastre. Cel puţin în mediul nostru, cartea a stîrnit unele polemici. Au existat şi reacţii extrem de pozitive, la fel cum au existat altele ostile sau cel puţin nedumerite în legătură cu miza lucrării. Dar, în ultimă instanţă, cartea aceea se dorea un semnal de alarmă şi un manifest, asumîndu-şi, astfel, inevitabile exagerări, precum şi unele accente belicoase la adresa filozofiei academice. Nu regret gestul publicistic, chiar dacă aş nuanţa acum suplimentar multe dintre poziţiile exprimate acolo. Dar atunci am simţit nevoia unei astfel de atitudini radicale.

A te întreba cu privire la posibilitatea unei vieţi filozofice cred că implică o circulaţie în dublu sens, de la doctrină, la viaţă. Pe de o parte, ne oferă ocazia de a vedea în ce măsură ne putem construi, ne putem modela pe noi înşine pe baza unui set de enunţuri întrunind adeziunea noastră intelectuală. Pe de alta, e vorba de prilejul de a proba, neîncetat, în ce măsură chiar trăim după cum spunem altora că ar trebui să trăiască. Din păcate, cred că în vremurile noastre se vorbeşte extrem de mult, poate excesiv, despre schimbare şi dezvoltare personală, însă această schimbare e gîndită strict pe orizontală, lipsită de orizont spiritual şi înţeleasă mai curînd în termeni economici, antreprenoriali. După cum au arătat unii autori contemporani, raţionalitatea neoliberală prevalentă în prezent determină un tip de subiectivare pe modelul „întreprinderii de sine", al performanţei şi eficienţei economice, foarte departe de modul tradiţional de a concepe transfigurarea existenţei cotidiene prin întîlnirea cu filozofia.

Orice om este o filozofie vie, ca să evoc spusele unui reputat filozof practician. Această filozofie se poate întrezări în alegerile de viaţă pe care o anumită fiinţă umană le face. Opţiunile făcute vădesc în mod implicit o anumită poziţionare, o anumită atitudine faţă de viaţă, o anumită valoare atribuită muncii, un sens al iubirii sau al realizării de sine etc. Dar aceasta nu înseamnă că ea este şi o filozofie bună, coerentă şi consistentă. Tocmai efortul de a scoate la iveală acel set de credinţe şi angajamente existenţiale, despre care vorbeam mai devreme, ne defineşte într-o măsură covîrşitoare. Efortul de a le exprima, de a le explicita le va transforma inevitabil, le va rafina, le va da o profunzime şi o coerenţă sporite. Aceasta reprezintă una dintre şansele, dintre „vicleniile" filozofiei: încercînd să te cunoşti mai bine pe tine însuţi, ai şansa de a te transforma pe tine însuţi.

Filozofia pare doar apanajul bărbaţilor. Este sau nu aşa?

În societatea noastră operează, încă, multe prejudecăţi sexiste. Eu unul nu cred în acest tip de predestinare. (Poate că şi aceasta ar fi o temă potrivită pentru un Philo-Café...) Nu cred în profesii rezervate unora sau altora. Sigur, personal, voi continua să admir la televizor mai degrabă nişte graţioase gimnaste, decît nişte gimnaşti, dar aceasta reprezintă mai degrabă o alegere estetică. Vorbind serios, în filozofie, odată ce s-a creat un context social mai prielnic, au apărut şi nume feminine de prestigiu. Din punct de vedere istoric, social, cultural, poate că bărbaţii au avut într-o măsură mai mare răgazul de a reflecta asupra unor teme precum adevărul, binele, fericirea. Însă mai departe este riscant să ne aventurăm în observaţii care să implice diferenţa sexuală sau pe cele etnice, rasiale, lingvistice.

Cea mai potrivită limbă pentru filozofie e germana?

Este o altă prejudecată. Cred că poţi filozofa în orice limbă. E însă adevărat că germana are o anumită structură gramaticală şi un mod de compunere a cuvintelor care-ţi permit să concretizezi în imagine concepte abstracte, lucru extrem de prielnic pentru reflecţia filozofică. Sînt, însă, şi cel puţin doi gînditori români de prestigiu, care au încercat să evidenţieze potenţialul filozofic al limbii române: Mircea Vulcănescu şi Constantin Noica.

Există un salut anume al filozofilor?

Nu! *(rîde)* Dar iată o nouă temă la care putem reflecta împreună cu invitaţii noştri. Fără a deveni snobi. Sentimentul că aparţii unei elite e, pînă la un punct, bun, pentru că e prilej de recunoaştere mutuală şi identificare. Dar acest moment trebuie urmat de deschidere. Poate că vom încerca să stabilim un salut prietenesc al participanţilor la Philo-Café, fără a pretinde cumva că este semnul celor care se consideră depozitarii vreunui adevăr inaccesibil muritorilor de rînd.

a consemnat Alexandru CATALAN

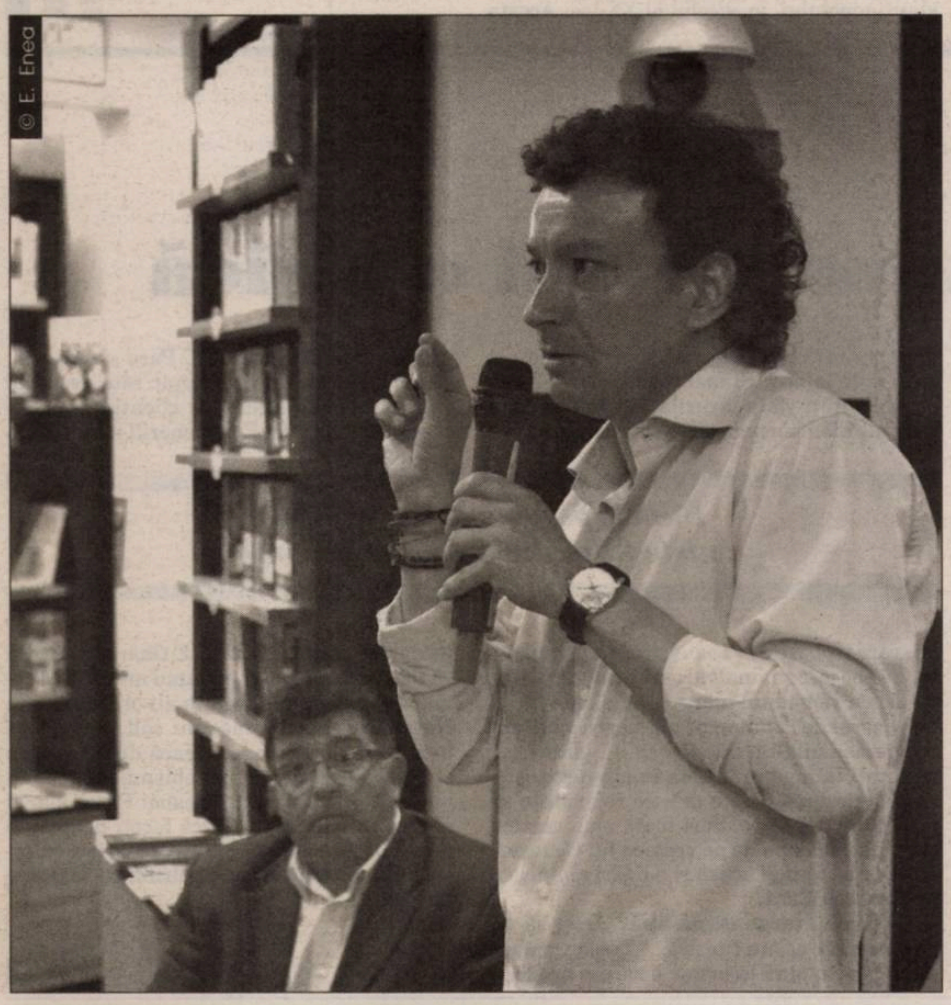

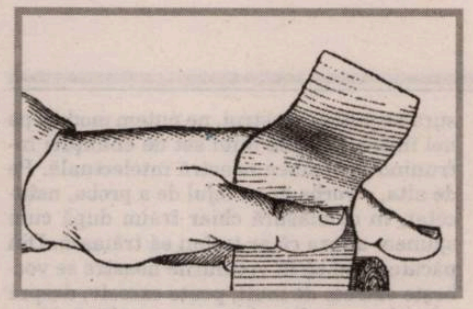

Iulian COMANESCU

oameni şi etichete

Ce-a căutat sultanul la protest

Prezenţa la protestele din Istanbul a lui Halit Ergenç, actorul deja celebru în Balcani, care îl joacă pe Soliman Magnificul în hitul Kanal D *Suleyman – sub domnia iubirii,* nu a fost întîmplătoare. Şi *Suleyman,* dar şi un alt film turcesc, *Fetih 1453,* sînt produse cu o profundă amprentă ideologică. Iar punctul de coliziune dintre Orient şi Occident este, în aceste decenii, evident, Turcia.

Ergenç a fost aplaudat la proteste nu numai pentru că este o celebritate, pur şi simplu, ci şi fiindcă e protagonistul unei producţii care a fost criticată nu o dată de premierul Erdogan. Motivul: faptul că Soliman din film nu trăieşte deloc după preceptele islamice pe care le promovează Partidul Dreptăţii şi Justiţiei al prim-ministrului. Apetitul lui Soliman pentru vin şi femei e verosimil într-o epocă în care mahomedanismul avea mai multe accepţiuni decît cea vizibilă astăzi. Mai interesant e însă faptul că un serial cu asemenea succes este şi un soi de bumerang ideologic. Recep Tayyip Erdogan şi partidul său sînt, în ultimă instanţă, o reacţie la kemalism, curent reprezentat în parlamentul turc de Partidul Republican al Poporului şi fondat, odată cu Turcia modernă, de Atatürk. Vrînd-nevrînd, propovăduind valorile religioase islamice, forţa politică pe care o controlează Erdogan intră în filiaţia ideologică a Imperiului Otoman, cel în care sultanul era totodată şi calif. Or *Suleyman* – serialul – tulbură serios apele, tocmai din acest punct de vedere, fiindcă probează o anumită fractură între islamismul radical de astăzi şi perioada de maximă înflorire otomană.

Dacă pare greu de crezut că un produs comercial de acest tip poate fi încărcat de mesaj sau semnificativ ideologic, e cazul să remarcăm că în producţiile de ficţiune turceşti, lucrurile sînt departe de a fi lăsate la voia întîmplării. Turcia lansează pe bandă seriale TV care au început să aibă succes nu numai în Balcani, ci şi în ţările arabe, după ce piaţa TV s-a liberalizat şi acolo, ca urmare a Primăverii arabe din 2011. Foarte ieftine şi omniprezente pe teritoriul fostului Imperiu Otoman, serialele turceşti pornesc, în mod curios, de la premise politice destul de serioase şi chestiuni spinoase social. Am dat, într-un alt loc, exemplul numit *Yabanci Damat* / „Mirele străin", o poveste de dragoste între o fată turcă şi un tînăr grec, care a avut atîta succes, încît, cu toată rivalitatea dintre cele două ţări, a fost preluată şi de o televiziune grecească. *Kurtlar Vadisi* / „Valea Lupilor", un serial poliţist, începuse un sezon în care protagonistul avea probleme de rezolvat în regiunea kurdă, dar a fost oprit de CNA-ul de la Ankara, fiindcă se referea la kurzi, o poveste tabu în Turcia.

Filmul – din care puteţi găsi fragmente pe YouTube, ca să vă edificaţi – e „bine făcut" cel mult din punctul de vedere al preferinţelor ideologice ale lui Erdogan şi al gustului publicului. Cu un buget de 18 milioane de dolari, a făcut încasări de peste 65. Însă aiurelile istorice l-ar fi făcut pînă şi pe Sergiu Nicolaescu să sughiţe, începînd cu movul-gumă de mestecat în care umblă îmbrăcat Constantin al XI-lea, ultimul împărat bizantin, probabil opinia realizatorilor despre purpura imperială. Acelaşi împărat apare într-o cadă de baie, alături de cîteva frumoase, deşi

În producţiile de ficţiune turceşti, lucrurile sînt departe de a fi lăsate la voia întîmplării.

În plus, relaţiile proaste dintre Recep Tayyip Erdogan şi proprietarul Kanal D – grupul media pe nume Dogan Yayõn Holding AS – sînt de notorietate. În 2009, guvernul turc amenda cu 3,8 miliarde de dolari (aţi citit bine) Dogan, în urma unui „control de rutină". Controlul a venit după un conflict între ziarele Dogan şi autorităţi din guvernul Erdogan.

Criticînd în mod repetat *Suleyman,* Erdogan a contaminat politica de ceea ce Baudrillard numea hiperrealitate, cîmpul în care faptele şi ficţiunea – sau reflectarea lor virtuală – se amestecă. Şi care începe să devină singurul tip de realitate (dacă putem să-i mai spunem aşa) posibilă astăzi. Iar dovada că lucrurile merită văzute din acest unghi e prezenţa altui sultan la evenimentele din Gezi.

În 2012, în cinematografele din Turcia avea premiera un lungmetraj pe nume *Fetih 1453* / „Cucerirea, 1453", o versiune – cu iz de *Game of Thrones* şi *300,* dar mai naivă decît acesta din urmă – a cuceririi Constantinopolului. Filmul a fost nu numai un succes de box-office, ci şi o pleaşcă pe capul formaţiunii lui Erdogan. Premierul turc a caracterizat *Fetih* ca „bine făcut", iar din zona partidului de guvernămînt au venit chiar propuneri ca lungmetrajul să fie difuzat în şcoli.

relatările istorice spun că era preocupat mai degrabă de rugăciune. În fine, Mahomed al II-lea are o justificare morală pentru cucerirea oraşului, în faptul că, din nou, Constantin al XI-lea era nu doar afemeiat şi mov, ci şi stupid: conspira împotriva Sultanului, încurajînd un pretendent la tronul acestuia.

Pentru oricine a văzut o hartă a acelor timpuri, e clar că o astfel de idee ar fi fost sinucigaşă. Constantin al XI-lea a făcut, e drept, ceva asemănător, dar numai *in extremis,* în momentul cînd agresiunea lui Mahomed era inevitabilă. Colac peste pupăză, după cucerire, Mahomed ţine un discurs respectuos şi simţit la trupul împăratului, gest plin şi el de conotaţii ideologice. Relatările referitoare la soarta lui Constantin al XI-lea sînt contradictorii; după toate probabilităţile, a dispărut în luptă, lucru care a dat naştere unei legende greceşti, a Împăratului de Marmură. Conform acesteia, ultimul împărat bizantin s-ar fi transformat în statuie după intrarea otomanilor în oraş, dar va reveni în fruntea armatelor pentru a-şi recuceri oraşul.

Împăratul de Marmură este una dintre inserţiile în folclor ale altui curent ideologic radical, aşa-numita Megali Idea (Marea Idee) grecească, care se leagă de recucerirea Constantinopolului, în secolul al XX-lea. Acesta e contextul în care trebuie judecată scena cu Mahomed la trupul împăratului din *Fetih.*

Discursul motivaţional pe care acesta îl ţine grecilor refugiaţi la Sfînta Sofia nu a existat nici el. În realitate, constantinopolitanii prinşi acolo au fost împărţiţi de turci în mai multe categorii, în funcţie de preţul pe care urmau să-l obţină la vînzarea lor ca sclavi.

Însă interesant, la întreaga poveste, e faptul că Mahomed nu are nevoie de o justificare politică sau etică mai profundă, pentru agresiune. Acolo unde un ideolog occidental ar fi pus un tratat sau măcar cîteva editoriale lungi, în *Fetih* apare un vis-premoniţie de la anul 627, în care Mahomed (profetul, nu împăratul) îşi anunţă discipolii că Bizanţul va fi cucerit de un împărat şi o armată binecuvîntată.

Ceea ce e trist, în toată această aiureală, e că Mahomed al II-lea a fost într-adevăr un personaj remarcabil. Vorbitor al mai multor limbi străine, a cucerit Constantinopolul la numai 21 de ani. A fost mai clement cu populaţia grecească decît latinii care distruseseră oraşul cu 250 de ani înainte şi i-a permis acesteia, dar şi evreilor şi altor minorităţi, libertatea de credinţă, pentru a se lansa, imediat după cucerire, într-un program de reconstrucţie a oraşului.

Dacă aţi rezistat pînă aici, în descîlcirea acestor complicate iţe istorico-ideologice, e cazul să primiţi o recompensă: celălalt sultan care a apărut la protestele din parcul Gezi e chiar Mahomed al II-lea. A trecut neobservat de presa românească faptul că Devrim Evin, interpretul acestuia din *Fetih 1453,* a refuzat să participe la sărbătorirea a 560 de ani de la Cucerirea Constantinopolului, preferînd să se alăture manifestanţilor din parc. Pînă la întoarcerea Împăratului de Marmură, Sultanii de Celuloid se dovedesc personaje redutabile.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

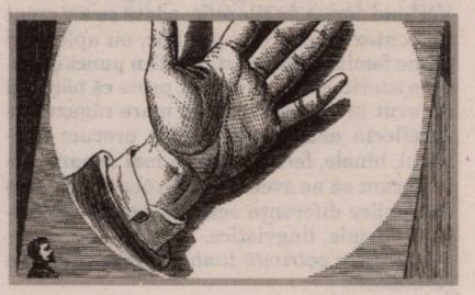

Adina POPESCU

portrete din mers

Trei taximetrişti şi o pisică

Se spune că şoferii de taxi definesc un oraş, sînt vocile lui. Nu ştiu cît este de adevărat, însă aproape de fiecare dată cînd merg cu taxiul, am senzaţia că citesc din mers o pagină de roman. Bun sau prost, nici nu mai are importanţă.

■ **Master chef.** „Ia uitaţi, toată lumea ia covrigul! Tot oraşul ia covrigul! În Bucureştiul ăsta umblă cîinii cu covrigu-n coadă! Ha, ha, ha... Şi dup-aia se mai plîng că sînt graşi, că le creşte burta mare!" Tocmai am trecut pe lîngă o covrigărie dintre cele cîteva mii unde era coadă. „E de la criză" – zic. „Nu mai au oamenii bani şi mănîncă covrigi, ce să facă?" Şi el e gras, îi tresaltă burta cînd pune cîte o frînă, dar e simpatic. „Io-s la cură. De două săptămîni." Nu-i mai vine să rîdă şi tace o vreme. Cura te face trist. Pe Eminescu, la stop, mă întreabă brusc: „Ştiţi ce-aş mînca?" „De unde să ştiu?" „Nişte legume. De-abia aştep să ajung acasă şi să mănînc nişte legume... Poate îmi face nevastămea, mama ei de nenorocită, că n-o să-mi facă. Noi sîntem separaţi, dar stăm în aceeaşi casă. Dar las' că mi le fac eu!" Deja s-a înveselit, gîndindu-se la legumele lui. „Ştiţi cum le fac? Vă zic, să faceţi şi dvs. Că nu îngraşă, îs numai bune la cură. Luaţi o tigaie, ulei, căliţi o ceapă şi bucăţi de pui tăiate fişii, fişioare. Dup-aia puneţi legumele – din astea congelate, cu morcov, cu conopidă, cu porumb, de care or fi. Iar la final, vă zic secretul! Puneţi peste legume, în tigaie, nişte fulgi din ăştia de porumb. Puneţi acolo şi amestecaţi, dar să nu-i lăsaţi mult, că se înmoaie. Trebuie să facă cranţ, cranţ... şi cu legume... o nebunie! Aţi reţinut, nu?" Cum o fi să conduci toată ziua un taxi şi să visezi că mănînci legume care fac cranţ, cranţ?

■ **Ce merge după legume?** „Ce apă beţi?" „Apă." „Din asta îmbuteliată, aşa-i?" Aproape 60 de ani, cu chelie, cu un aer uşor suferind. „Păi, he, he, he, nu e bună!" „Cum să nu fie bună?" „Cea mai bună e apa de la robinet, vă zic eu. Şi nu asta de acum, aia de pe vremea lui Ceauşescu! Aia apă!" Înghite în sec, mi se face sete. „Ştiţi că am citit undeva că apa de la robinet este singurul remediu care vindecă ciroza şi alte zece boli grave? Iei apa, o pui într-un vas acoperit cu tifon, o laşi pînă a doua zi, şi o bei! Aia apă." După o vreme: „Nu-i aşa că vă simţiţi tot timpul obosită?" Nu neapărat, dar nu-l contrazic. „E de la apă. Şi mai e de la ceva. De la culori. Uitaţi-vă la farurile astea roşii de la maşini! Ele transmit nişte semnale creierului, care îl obosesc... Toată ziua, în oraşul ăsta, ne obosesc semnalele astea colorate. Dar vă zic eu remediul: mergeţi acasă şi reglaţi televizorul de la buton pe alb-negru, cum era pe vremea ailaltă. Să ştiţi că nu glumesc... vă uitaţi la imaginile alea în alb-negru şi o să vedeţi, după cam o oră, ce relaxată o să fiţi!" Cum o fi să conduci toată ziua un taxi şi să visezi la apa de pe vremea lui Ceauşescu? Dar să ajungi acasă şi s-o faci alb-negru pe Andreea Esca?

Puneţi peste legume, în tigaie, nişte fulgi din ăştia de porumb.

■ **Şi ce merge după apă?** „Sper să nu vă deranjeze că am o pisică..." Tresar, mă uit după pisică; pînă la urmă, o zăresc pe scaunul din dreapta şoferului. Pare să doarmă. „E tare blîndă, nu face nimic rău, eventual se mai bagă în seamă cu clienţii." „Cum o cheamă?" „Sophie. E partenerul meu, îmi ţine de urît noaptea!" Rîde. E tînăr şi pare din cu totul alt film, nu dintr-unul minimalist românesc. Brusc, mă simt în alt oraş, poate la New York. Sophie face un salt, ajunge pe bancheta din spate, se freacă de mîna mea şi începe să toarcă. „S-a obişnuit repede în maşină?" „N-are nici o treabă! Parcă s-ar fi născut într-un taxi." Dacă faceţi noaptea o comandă la Taxi 2000, cereţi maşina cu pisică. E mai mult decît un drum cu taxiul, e terapie.

Liliana NICOLAE

Ghid de orientare urbană

– cum descoperim Bucureştiul? –

Bucureştiul poate părea un oraş lipsit de personalitate. Şi de poveşti. De multe ori, e greu să-l iubeşti. E greu să-l descoperi. Un străin „aterizat" la Bucureşti e ca şi pierdut în spaţiu. În Capitală, există un singur punct de informare turistică, în pasajul de la Universitate. Ca să ajungi acolo, poţi să iei un autobuz sau un taxi. Cu autobuzul e simplu şi are capăt de linie la Piaţa Unirii. Cu taxiul, e o adevărată aventură.

Noul sistem de chemat taxiul la aeroport poate părea dificil şi unui român, darămite pentru un străin. Se speră, însă, că aşa se va scăpa de taximetriştii-pirat, care erau foarte scumpi, şi că se vor evita situaţii precum cel cu japoneza care a fost ucisă după ce s-a urcat într-un taxi, de la Aeroportul Otopeni.

Aşa că Ion Lazu a făcut un proiect care a fost aprobat şi finanţat de Uniunea Scriitorilor. Sarcina de a pune plăcile i-a revenit chiar lui, şi de aici a început adevărata provocare.

„A fost, mai întîi, o muncă de cercetare. Pentru că, după Revoluţie, Uniunea Scriitorilor a rămas fără arhivă. Aşa că a trebuit să caut în Arhiva Academiei, în cărţile de telefon, să întreb oameni care au cunoscut un scriitor sau altul. N-a fost deloc simplu. Am întîlnit oameni care ştiau o grămadă de lucruri despre un scriitor, dar nu-i ştiau adresa. Unele case nici nu mai există. Sînt străzi, cartiere întregi care au dispărut, au fost demolate. Aşa că, la mulţi scriitori de pe lista mea am renunţat să le mai pun plăci. După identificarea caselor, am început o adevărată

„Dumneata chiar nu înţelegi? Eu nu accept să punem placa memorială pe casă."

Dincolo de asta, odată ajuns în centrul oraşului, cum descoperi Bucureştiul? Acum doi ani, au apărut autobuzele turistice roşii, după modelul londonez, cu etaj, care făceau un tur al Capitalei, pe la principalele obiective. Traseul era Piaţa Presei – Muzeul Satului – Arcul de Triumf – Piaţa Victoriei – Calea Victoriei – Palatul Parlamentului – Piaţa Unirii – Universitate – Piaţa Romană – Piaţa Victoriei – Piaţa „Charles de Gaulle" – Şoseaua „Kiseleff" şi Piaţa Presei. Autobuzele umblau mai mult goale, iar pe timpul iernii au fost suspendate.

Sînt oraşe europene unde turiştilor li se propun tururi tematice. Într-un astfel de tur, la Londra, de exemplu, poţi să mergi pe urmele lui Jack Spintecătorul. La Paris – un tur al muzeelor de artă. Altul – al bisericilor, al caselor memoriale ş.a.m.d.

La Bucureşti, adevărul e că nimeni nu s-a ocupat de promovare. Să-i descopere poveştile şi să le pună în valoare. Turiştii vin să vadă „Ceauşescu's House" – Casa Poporului, adică – şi cel mult trei-patru muzee (al Satului, al Ţăranului, Antipa şi cel de Artă). Dincolo de cîteva concerte sau meciuri de fotbal importante, care au adus în Capitală şi turişti străini, la un moment dat, Bucureştiul a găzduit acţiuni care „să atragă atenţia": intrarea în *Cartea recordurilor* cu cel mai mare tort, cea mai mare salată sau cea mai lungă instalaţie de Crăciun!

Lipsesc, însă, în promovarea Bucureştiului detaliile, poveştile mai puţin cunoscute sau mai puţin spuse. La Londra – revin iarăşi la capitala britanică! – sînt zone care te surprind la fiecare pas cu o inscripţie care-ţi aminteşte de un nume sau care-ţi spune o poveste.

În Bucureşti, Eminescu a locuit sau a scris în cel puţin şapte clădiri. Nu-l putem compara pe Eminescu cu Shakespeare, de exemplu. Dar, dincolo de opera lui, viaţa în sărăcie, iubirea cu Veronica Micle, felul în care a murit, puse cap la cap, pot contura o poveste care să fie spusă turiştilor străini cînd sînt plimbaţi prin oraş. E o idee! „Pe urmele lui Eminescu, în Bucureşti." Şi poate fi un traseu nu doar pentru turişti, ci şi pentru elevii de şcoală.

Odiseea plăcilor memoriale

Ion Lazu e un poet născut în Basarabia. A fost impresionat de faptul că în străinătate – sau chiar în ţară – există zone unde case sau străzi sînt marcate cu plăci memoriale. „M-a impresionat această importanţă care se dă scriitorilor în alte părţi şi am zis: de ce nu şi în Bucureşti?"

muncă de lămurire cu cei care locuiesc acum în acele case. Aceştia au dreptul să spună că nu vor să se monteze o placă memorială pe casa lor. Şi acest lucru s-a întîmplat, şi nu de puţine ori. De exemplu, proprietara casei unde a locuit Mihail Dragomirescu mi-a spus net, în faţă, dar după multe discuţii: «Dumneata chiar nu înţelegi? Eu nu accept să punem placa memorială pe casă. Nu sînt de acord şi gata!» Unii se gîndesc că vor avea probleme dacă vor dori să vîndă casa, fără să ia în calcul faptul că simpla bucată de marmură, cu cîteva rînduri despre un scriitor, ar putea, de fapt, să crească valoarea casei. O altă persoană s-a gîndit că cine ştie ce obligaţii îşi asumă dacă pune placa pe casă. Aşa că a mers cu mine la Uniunea Scriitorilor, de unde i s-a dat o hîrtie în care a fost asigurată că, dacă se întîmplă ceva, Uniunea va suporta cheltuielile."

Montarea fiecărei plăci s-a dovedit a fi o aventură. Uneori, după discuţiile de rigoare, după ce obţinea aprobarea proprietarului casei, Ion Lazu se ducea cu placa şi cu doi muncitori după el, să o monteze. Era nevoie de patru găuri în perete, iar pentru asta – de curent electric. Au fost situaţii în care proprietarii refuzau să le dea acces la o priză. Mergeau la vecini, treceau cu cablurile

Puţini ştiu că Liviu Rebreanu şi Ion Minulescu au fost vecini.

electrice peste stradă şi duceau treaba la bun sfîrşit. După ore întregi de mers pe străzi, de cercetat arhive sau de discuţii cu proprietarii caselor, Ion Lazu se ducea acasă şi punea pe hîrtie toate aventurile din ziua respectivă. Aşa a apărut şi o carte: *Odiseea plăcilor memoriale*.

În total, au fost montate 200 de plăci, purtînd numele unor scriitori mai mult sau mai puţin cunoscuţi, mai mult sau mai puţin controversaţi.

Eu n-am ştiut, de exemplu, de Ury Benador, care se pare că a fost un romancier de origine evreiască, deloc de neglijat. Placa lui memorială poate fi văzută pe o casă lipsită de personalitate, aproape de intersecţia Calea Călăraşilor cu strada Traian.

Ion Lazu nu a făcut vreo distincţie între scriitorii controversaţi – acuzaţi că ar fi colaborat îndeaproape cu regimul comunist – şi cei care, dimpotrivă, au avut de suferit de pe urma acestuia. Fiecare a primit o placă în funcţie de contribuţia adusă literaturii române, de valoarea operelor sale. Ion Lazu a observat, însă, că a existat o nomenclatură a literaturii, cu scriitori care au locuit în vile impozante, în timp ce alţii trăiau în mansarde sau în subsoluri.

În căutările sale, autorul a descoperit şi numeroşi scriitori care au făcut puşcărie politică. Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii a întocmit o listă cu peste 400 de scriitori din toată ţara care s-au aflat într-o asemenea situaţie. Asta înseamnă – spune Ion Lazu – cam o treime din totalul scriitorilor din perioada comunistă. De aici, o nouă idee: aceea de a face, la un moment dat, un monument în cinstea scriitorilor care au făcut puşcărie politică. Dar proiectul cere timp... Totodată, 22 de plăci memoriale aşteaptă în depozitul Uniunii Scriitorilor să fie montate, dar nu mai sînt bani. Unele dintre plăcile montate deja au fost distruse sau acoperite cu graffiti, altele au fost date jos de proprietarii caselor, care s-au răzgîndit (e cazul plăcii lui Ion Popescu Gopo).

Într-o zi, m-am oprit în faţa vilei în care a locuit Eugen Barbu, pe strada Mihai Eminescu. Am întrebat cîţiva trecători ce ştiu despre Eugen Barbu. „O, da! Eu sînt din Cîmpulung!" – îmi spune o tînără. „Eugen Barbu s-a născut acolo, avem şi un liceu care-i poartă numele."

Era clar, îl confunda pe Eugen Barbu cu Ion Barbu, scriitor şi matematician.

De aceea, mă gîndesc că n-ar strica organizarea unor trasee pe la casele unde au trăit marii scriitori în Bucureşti. Dacă nu pentru turişti, măcar pentru elevi. Iar la fiecare casă – povestea scriitorului respectiv. Numai în zona C.A. Rosetti sînt cel puţin şase astfel de locuri. Ion Băieşu a trăit într-un bloc „cu bulină roşie", de pe C.A. Rosetti. Cine-şi mai aminteşte de „Tanţa şi Costel"?

Puţini ştiu că Liviu Rebreanu şi Ion Minulescu au fost vecini. Au locuit în acelaşi bloc, lîngă Palatul Cotroceni, la acelaşi etaj, uşă în uşă. Familiile au donat apartamentele statului român şi s-au amenajat acolo două case memoriale pline de obiecte, tablouri, manuscrise care au aparţinut celor doi. De altfel, casele memoriale ale scriitorilor din Bucureşti pot fi numărate pe degete, iar toate au fost înfiinţate prin bunăvoinţa familiilor acestora.

Cel mai cunoscut şi vizitat „muzeu" rămîne Casa Poporului. Aproape 150.000 de vizitatori anual, dintre care 80% sînt turişti străini. Poveştile mici ale Bucureştiului ne scapă printre degete. Nu le cunoaştem sau nu le punem în valoare.

Cît de promovat este Castelul Vlad Ţepeş din Bucureşti? Are şi el o poveste, şi nu numai brandul Dracula ar putea să atragă turişti. Mutăm monumente ca să construim bulevarde (vezi cazul Hala Matache), deşi, în toată lumea, regula e tocmai pe dos: bulevardele ocolesc monumentele. Sau lăsăm clădiri de patrimoniu să ajungă loc de adăpost pentru oamenii fără casă, sau pînă cînd un incendiu le distruge pentru interese imobiliare (vezi cazul Moara lui Assan).

Ştiaţi că în Bucureşti mai există o singură stradă în trepte (strada Xenofon, în apropiere de Parcul Carol)? În alte ţări, astfel de locuri sînt puncte de atracţie turistică, au un farmec aparte şi sînt puse în valoare. Tot în alte ţări, centrele vechi ale marilor capitale sau ale micilor oraşe sînt căutate şi bătute la pas de turişti. La noi, Centrul Vechi a devenit un rai al cîrciumilor. Şi uite-aşa, Bucureştiul rămîne cunoscut ca „oraşul cu femei frumoase şi băutură ieftină"! Nu e rău nici aşa, dar poate că nu e suficient.

***Liliana Nicolae** este jurnalist la* Radio România.

PUBLICITATE

O ŞTIRE DE INTERES NAŢIONAL: NIVELUL ZGOMOTULUI DE FOND AL PARLAMENTULUI A CRESCUT SUFICIENT PENTRU A FI CHIAR IDILIC, MAI ALES DACĂ ÎNGHIŢI MULTE FLORI

■ Adrian Copilul Minune şi-a buşit maşina. E o ştire de interes naţional – difuzată şi răsdifuzată de aproape toate posturile TV. Accidentul rutier pare să fie un fel de vector pentru celebritate. (**M. M.**)

■ Se pare că nivelul zgomotului de fond al civilizaţiei actuale a crescut atît de mult încît, pe timp de noapte, creierul nostru reacţionează fragmentînd somnul fără să ne dăm seama şi crescînd, astfel, inutil, activitatea cardiovasculară. Dacă acum cîteva decenii nivelul zgomotului urban nocturn era în medie 42 de decibeli, acum el a crescut pînă la 67. Se aude?! (**M. C.**)

■ Iată ce zice un amendament adoptat săptămîna trecută de Comisia pentru modificarea Constituţiei (potrivit HotNews): „Ministrul a cărui revocare a fost solicitată prin intermediul unei moţiuni simple, adoptate de către cele două Camere ale Parlamentului, este revocat din funcţie la propunerea primului-ministru.“ Adică mai întîi Parlamentul solicită revocarea şi pe urmă o propune prim-ministrul? Adică cum? Nu e oare nevoie şi de un amendament care să prevadă obligativitatea redactării Constituţiei României în limba română? (**A. M.**)

■ Există, în Bucureşti, locuri fermecătoare, chiar lipsite de interior (dar nu şi de substanţă): ceainăria La Metoc e unul dintre ele – o curte potrivită cu o boltă de verdeaţă. Suficient pentru a fi chiar idilic mai ales seara, cînd se aprind lumînările. (**I. P.**)

■ În sfîrşit, cineva a descoperit piatra filozofală. Asta mi-am zis cînd am citit banner-ul online care îţi promite că, dacă înghiţi nu ştiu ce detoxifiant, slăbeşti în somn. În cazul ăsta, viaţa e vis şi în realitatea supraponderală. (**A. M. S.**)

■ La Ateneu – „Violoncelissimo 100“. Concert omagial, compozit, într-o zi declarată „a recunoştinţei“, dedicat Şcolii româneşti de violoncel. Tineri, dar şi artişti consacraţi, muzicieni celebri pe scenă şi în lojă, *laudatio* pentru violoncelişti români întemeietori de şcoală, renumiţi pe mapamond, numeroşi artişti fotografi şi... multe, multe flori – într-o infinit-amuţitoare gamă de material textil. *No, thanks!* (**R. M.**)

ÎNTOTDEAUNA AM FOST DE PĂRERE CĂ MONUMENTUL VECINULUI E COMPLET INUTIL

■ O femeie din Iaşi a făcut o ciulama de ciuperci, după care s-a dus la Urgenţe, unde s-a plîns de dureri de cap şi a spus că „vede pitici“. Întotdeauna am fost de părere că bucătăria moldovenească e specială. (**L. V.**)

Cu ochii-n 3,14

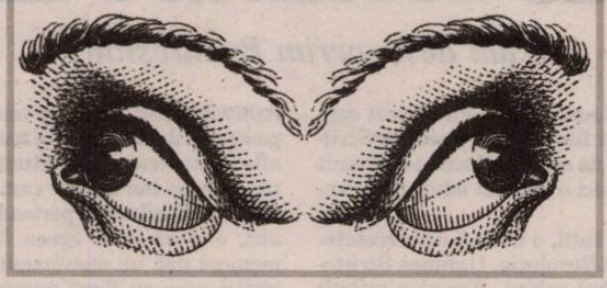

■ Pe marmura „cartofului tras în ţeapă“ din Piaţa Revoluţiei cineva a scris cu marker negru: „Violenţă psihotronică“. Dacă inscripţia cu pricina se referă la monumentul de sub ea, violenţa lui nu e deloc „psihotronică“, dimpotrivă, e manifestă, directă, săpată în piatră. Ne agresează toate simţurile de cîte ori trecem, jenaţi, prin preajmă. (**S. S.**)

■ Din ciclul „Macabre“: cînd, la jumătate de oră după ce ai plecat din cimitir, te trezeşti fără geantă şi te întorci, nefiind însă cîtuşi de puţin sigur că „ai uitat-o acolo“, dar, rătăcind printre morminte, o zăreşti, cu stupoare, atîrnînd de braţul crucii vecinului, nu ştii cui să înalţi ofrandă de mulţumire: celor vii sau adormiţilor întru Domnul? Oricum, numai împreună vom reuşi. (**R. M.**)

■ Cercetătorii au cugetat şi au făcut o listă cu 15 lucruri ciudate dpdv biologic pe care omul le face zilnic. Iată-le: plînsul (doar omul plînge de emoţie), sughiţul (e complet inutil), somnul (ne petrecem o treime din viaţă dormind), moartea (celulele nu se reproduc decît vreme de 70 de ani), roşitul în obraji (nu serveşte nici unei funcţii), sărutul (un schimb salivar care, aparent, eliberează în corp oxitocină), băşitul („explicaţia ar putea mirosi urît“), rîsul (probabil un semnal de împărtăşire/răspîndire a emoţiilor pozitive), clipitul (la fiecare 2-10 secunde), visatul cu ochii deschişi (se pare că potenţează creativitatea), privitul în 3D (un truc al minţii), furnicăturile (muşchi luaţi pe nepregătite), bărbieritul (obicei modern pentru a părea mai atractiv), gesturile riscante (bărbaţii vor să impresioneze potenţialele partenere) şi, firește, sexul (permite amestecul de gene pentru coexistenţa a diverşi paraziţi). *That's all folks!* (**M. C.**)

SE POATE SPUNE ŞI INVERS: DACĂ VREI SĂ AJUNGI LA CUVINTE ROŞII, TREBUIE DOAR SĂ VEZI MAI BINE

■ Un titlu de ştire de săptămîna trecută spunea că preferinţa bărbaţilor pentru femei mai tinere ar fi „identificată“ drept cauza probabilă a menopauzei. Păi, aşa se poate ajunge să se spună orice. De exemplu, se poate spune şi invers, adică menopauza poate fi „identificată“ drept cauza probabilă a preferinţei bărbaţilor pentru femei mai tinere. La fel de bine s-ar putea demonstra şi că preferinţa bărbaţilor pentru femei mai tinere e cauzată de andropauză sau, de ce nu, că preferinţa bărbaţilor pentru femei mai tinere e cauza preferinţei femeilor pentru bărbaţi mai în vîrstă. (**A. M.**)

■ Am descoperit un site unde postează anunţuri cei dispuşi să ia pasageri în maşină, la drumuri lungi, şi să împartă cu ei benzina. Aşadar, dacă vrei să ajungi la mare sau la Viena mai ieftin, trebuie doar să vezi cine, unde, cînd pleacă. Se numeşte 4înmaşină şi e un soi de autostop virtual. (**A. P.**)

■ Nu doar la numele de firme găseşti cuvinte surprinzător alăturate, adresele de *web* s-au molipsit şi ele (s-ar părea) de morbul împerecherilor bizare de vorbe. Un exemplu: www.RableParcate.ro. (**D. S.**)

■ O precupeaţă în Piaţa Crîngaşi, după ce un cumpărător îi plăteşte trei kilograme de roşii şi pleacă, îmi spune complice: „Săracul de el, pe vremuri lua cîte cinci sau şase kile, acum se vede că nu mai are bani.“ M-am simţit obligată să cumpăr măcar un kilogram. (**S. G.**)

■ Domenico Dolce şi Stefano Gabbana au fost condamnaţi la un an de închisoare pentru evaziune fiscală. Mai bine îi puneau să vîndă la colţul străzii nişte genţi şi curele Dolce&Cabana. (**L. V.**)

PUBLICITATE

GĂRÂNA JAZZ FESTIVAL

www.GARANA-JAZZ.RO

PROIECT FINANŢAT de MINISTERUL CULTURII ŞI PATRIMONIULUI NAŢIONAL

PARTENERI INSTITUŢIONALI

Consiliul Judeţean Timiş · Consiliul Judeţean Caraş Severin · Primăria Reşiţa · Institutul Polonez

PARTENERI MEDIA

Evenimentul · HotNews · DILEMA · Cultural · senso tv.ro · deBANAT.ro · Jazz Compas

SPONSORI
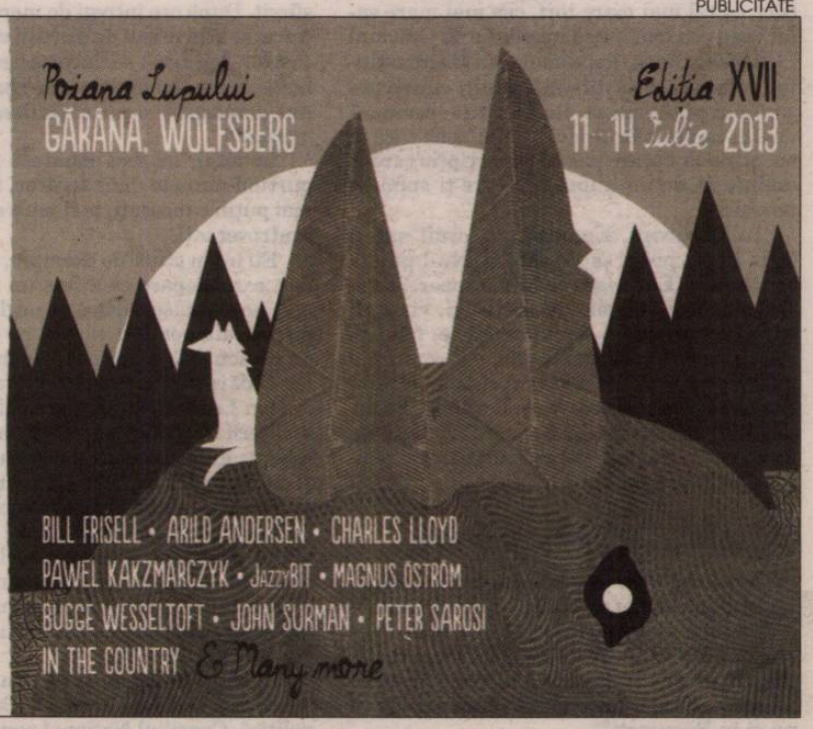
Continental · Silva · Ecoclinica · Kathrein · Romkatel · Borsec · BRD · Egeria · Flextronics · werzalit · simbol · DWC